יציאות

[ו]השבת שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ארבע בחוץ כיצד העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים [א]פשט העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור: פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני או שנטל מתוכה והכנים בעל הבית חייב והעני פטור: פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתן לתוכה והוציא שניהם פטורין: [ב]פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונטל העני מתוכה או שנתן לתוכה והכנים שניהם פטורין: **גמ'** [ג]תנן התם שבועות שתים שהן ארבע ידיעות

יציאות השבת. הוצאות שמרשות לרשות האמורות לשבת ובגמ' [ד] מפרש דהכנסות נמי קא קרי יציאות הואיל ומוציא מרשות לרשות: **שתים שהן ארבע בפנים.** לאותן העומדים בפנים שתים מן התורה הוצאה והכנסה דבע"ה ובפ' הזורק (לקמן לו:) בריש נפקא לן מוציו משה ויעבירו קול במחנה וגו' [ה] לא תפיקו מרה"י לר"ה להביא נדבה למחנה ליה ויום השבת היה כדיליף התם ועל שתים אלו חייב חטאת על שגגתו ועל זדונו כרת ועל התראתו סקילה וכן בכל מלאכת שבת: **שהן ארבע.** מדבריהם הוסיפו שתים לאסור לכתחלה ואם עשה פטור ולקמן מפרש להו ואזיל: **ושתים שהן ד' בחוץ.** שתים מן התורה הוצאה והכנסה דעני העומד בחוץ ושתים מדבריהם כשהמלאכה נעשית על ידי שנים זה עוקר וזה מניח לכתחלה אסור ואם עשה פטור כדיליף בגמרא (דף ג.) שנים שעשאוה פטורים: **פשט העני את ידו.** וחפץ בתוכה: **ונתן לתוך ידו דבעה"ב.** דעביד ליה עקירה ברה"ר והנחה ברה"י: **או שנטל מתוכה והוציא.** החפץ והניח בר"ה דעביד ליה עקירה [ברה"י] והנחה [ברה"ר]: **העני חייב.** שעשה מלאכה שלמה והרי שתים מן התורה לעומד בחוץ: **ובעל הבית פטור.** פטור לגמרי ואפי' לכתחלה מותר דהא לאו מידי עבד והכי מפרש בגמ' (דף ג.): **פשט בעה"ב כו' בעה"ב חייב.** והרי שתים מן התורה לעומד בפנים: **פשט העני את כו'.** דעביד ליה עקירה ונטל בעה"ב מתוכה והניח בפנים ועביד ליה בעל הבית הנחה: **או שנתן לתוכה.** דעביד ליה בעל הבית עקירה והוציא העני והניח: **שניהם פטורין.** שלא עשה האחד מלאכה שלימה אבל אסורין לעשות כן לכתחלה שמא יבואו כל אחד ואחד לעשות מלאכה שלימה בשבת הרי שתים מדבריהם אחת לעני בחוץ ואחת לבע"ה בפנים. ואי"ת שתים הן לכל אחד ואחד עקירה לעני ועקירה לבע"ה הנחה לעני והנחה לבע"ה לקמן [ו] פריך לה ומשני הלא חשיב הלא עקירות שהן תחלת המלאכה ואיכא למימר שמא יגמרנה: **גמ' תנן התם.** במסכת שבועות: **שבועות שתים.** שבועות של ביטוי להרע או להיטיב שתים הן להתחייב עליהן קרבן עולה ויורד האמור בפרשה (ויקרא ה) דנפקי מלהרע או להטיב דמשמע להבא אוכל ולא אוכל: **שהן ארבע.** יש לך לרבות עוד שתים מריבוי הכתוב לכל אשר יבטא האדם [שם] לרבות לשעבר אכלתי ולא אכל לא אכלתי ואכל

ידיעות

נראה לרבינו אלחנן מדקאמר בגמרא דיקא נמי דקתני יציאות וקמפרש הכנסות לאלתר ולא דייק מדקתני בפנים: **פשט בעה"ב את ידו כו'.** תימה לר"י אמאי צריך למתני תרתי דעני ודבעה"ב [ז] וכן בריש שבועות דמפרש בגמרא (דף ג. ושם) שתים דעני ודבעל הבית מה שייך לקרותו שתים מה לי עני מה לי עשיר ונראה לר"י דאילטריך לאשמעי' משום דהוצאה מלאכה גרועה היא דמה לי מוציא מרה"י לרה"ר מה לי מוציא מרה"י לרה"י [ח] ולא הוה גמרינן הוצאה דעני מבעה"ב ולא בעה"ב מעני ותדע [ט] מדאילטריך תרי קראי בהוצאה כדנפקא לן בריש הזורק (לקמן דף לו: ושם) מוכלא העם מהביא ובספ"ק דעירובין (דף יח:) נפקא לן מקרא אחריני דדרשינן אל יצא איש ממקומו אל יוציא [י] והתם פירשתי [יא] והיינו משום דמלאכה גרועה היא אילטריך תרווייהו חד לעני וחד לעשיר [יב] וכן בכל תולדות דאבות מלאכות לא חיישינן שיהא במשכן אלא אבות בלבד [יג] ובתולדות דהוצאה [יד] בעי שיהא במשכן דתנן בהזורק (דף לו.) שתי גזוזטראות זו כנגד זו המושיט והזורק מזו לזו פטור היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת לויס ובריש הזורק (ג"ז שם:) נמי בעי הזורק ד' אמות ברה"ר מנגן ודחיק לאשכחינהו במשכן עד דמסיק כל ד"א ברה"ר הלכתא גמירי לה וכל אלו תולדה דהוצאה הינהו ולא אבות שאין אבות אלא מ' חסר אחת וגבי הכנסה נמי אמרינן בפ' במה טומנין (לקמן מט:) הס העלו קרשים מקרקע לעגלה אף אתם אל תכניסו מרה"ר לרה"י [א] ואי"ת כיון דהכנסה היתה במשכן מה צריך תו לקמן בהזורק (דף לו:) לפרושי דסברא הוא מה לי אפוקי מה לי עיולי [יב] דהזורק ד' אמות ברה"ר משמע דאי הוה משכחת לה במשכן הוה ניחא ליה אע"ג דהתם ליכא סברא [יג] וי"ל דאילטריך סברא להכנסה דבעה"ב דלא הוה במשכן דהס העלו קרשים כו' היינו הכנסה דעני דמסתמא בקרקע היו עומדים שהוא רה"ר ואם תאמר כיון דליכא סברא אמאי אילטריך בבמה טומנין למימר דהכנסה היתה במשכן וי"ל דתנא ליה אידי דבעי למיתני הס הורידו קרשים מעגלה ואתם אל תוציאו כו' אע"ג דהוצאה נפקא לן מקרא בהדיא אילטריך למיתני שהיתה במשכן משום דקתני בריש בברייתא אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן ואם לא היה מוצא הוצאה במשכן הייתי מחייב בכל מלאכות הדומות למלאכה גמורה אע"פ שלא היה במשכן כמו בהוצאה והא דאסמוך קרא דשבת למלאכת המשכן הוה דרשינן למילתא אחריתי: **שבועות שתים שהן ארבע.** בריש שבועות (דף ג.) מפרש שתים אוכל ולא אוכל דכתיב בהדיא בקרא להרע או להיטיב דהיינו להבא שהן ד' אכלתי ולא אכלתי דאתי מדרשא והא דלא מפר' שהן ד' אזרוק ולא אזרוק והוה אתיא כולה כרבי ישמעאל ולא הוה צריך לאוקומי בתרי תנאי [יד] משום דמתני' בפ"ג (דף יט:) תנן בהדיא שהן ד' אכלתי ולא אכלתי [טו] ואי"ת אמאי לא קתני שתים שהן שמונה [אוכל ולא אוכל] אכלתי ולא אכלתי אזרוק ולא אזרוק זרקתי ולא זרקתי ונראה דלכך פירש רש"י בריש שבועות שאינו שונה אלא דבר וחילופו ור' יאחז תירץ דלא נקט אלא אכלתי ולא אכלתי משום דפליג ר' ישמעאל והוי רבותא טפי אבל אזרוק ולא אזרוק דמודה ר"י לא חש למיתני וא"ת וגבי שבת אמאי קתני שתים שהן ד' ותו לא ליתני נמי מושיט ומעביר מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רה"ר דחייב כדאמר לקמן (דף לו:) וזורק מרשות היחיד לרשות הרבים ומרה"ר לרה"י וי"ל דלא קתני אלא הכנסה [ט] דדמיא להוצאה שהוא מרה"י לרה"ר לאפוקי מושיט ומעביר שהוא מרה"י לרה"י וזריקה נמי לא דמיא להוצאה שזה בהולכה ביד וזה בזריקה:

ידיעות

מסורת הש"ס

[ו] שבועות ה., [ז] לקמן לב., [ח] שבועות ב., [ט] ע"ב], [י] [שמות לז], [יא] [דף ג.], [יב] [עי' מהר"ס], [יג] [דף ב. ודף ה. ושם ד"ה שתים], [יד] [מ"ר], [טו] והתם פריך מי כתיב אל יוציא והיינו משום כל"ל רש"ל, [טז] [וע"ע תוספות פסחים פה: ד"ה הוצאה], [יז] דדמיא לגמרי להוצאה כל"ל.

מוסף רש"י

שתים שהן ארבע בפנים. שתים לחייב הכנסה דעני והכנסה דבעל הבית, ושתים לפטור כשזה עוקר וזה מניח דכתיב (ויקרא ד) בעשותה, העשה את כולה (שבועות ה.). **שבועות שתים.** בשבועת ביטוי שפתים הכתוב מדברקא אלא קרבן עולה ויורד קאמר שתים כתיבי בקרא, דכתיב להרע או להטיב, ומפרש במשנה (שם כה.) אוכל להטיב, לא אוכל להרע, שמעינה את עצמו, והוא הדין לכל דבר שהוא הן ולאו להבא, דלהרע או להטיב להבא משמע, ובפ"ג (שם) מרבה מן המקרא אף דברים שאין בהן הרעה או הטבה, ומיהו שתים ניתנו ותו לא, דבר וחילופו (שם ב.).

רבינו חננאל

יציאות השבת שתים שהן ארבע בפנים כו'. גמ' תנן התם בתחילת שבועות, שבועות שתים שהן ארבע,

עין משפט נר מצוה

אזהרה בכלל דיני שבת כתב המיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ג וח"ל כל מקום שנאמר שתעשה דבר זה פטור הרי זה פטור מן הכרת ומן הסקילה ומן הקרבן אבל אסור לעשות אותו דבר בשבת ואיקורו מד"ס

א מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה ט ופי"ג שם הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמו:

ב מיי' שם פי"ג הל"ה:

תוס' ישנים

א) מלאתי כתוב בגליון מ"י ח"ל ועי"ל שתים שתי הוצאות דחייב ופטור שהן מרבע הכנסות לחייב ופטור ע"ל ואין נראה הדברוהלמי בעי מה שנים כו' ומסיק ב' לחייב וב' לפטור ע"ש. [דבור זה שייך לתוס' לעיל ד"ה שתים שהן מרבע אחר פיש"י לפי ואין נראה כו']:

מוסף תוספות

א. דגדרינן ערב שבת אטו הוצאת שבת. תוס' הלא"ש. ב. בתוס' הלא"ש אימא: במה מדליקין ובמה טומנין [עי' מהרש"ל]. ג. משום דהנהו מלאכות ידועות לכל, אבל. תוס' הלא"ש. [עי' מהר"ס]. ד. [ד]אסורה בשבת קודם ששנה לא יצא החייט במחטו. תוס' הלא"ש. ה. לבעל הבית העומד בפנים, וכן לעני העומד בחוץ. תוס' שבועות ה. בשם הריב"ש. ו. מה לי עומד בפנים ומוציא החפץ לחוץ ומה לי עומד בחוץ ומביא החפץ אליו. תוס' הלא"ש. ז. משא"כ בשאר אבות מלאכות שאינן חלוקות ברשויות אלא איסורן מחמת עצמן, והואיל וחידוש הוא אין לך בה אלא חדושה בלבד, והלכות עקרות הן ואין למדות זו מזו. ממנ"ן. [מהר"ס]. ח. דמלאכה גרועה היא. תוס' הלא"ש. ט. [ד]הכי משמע פשטיה דקרא שאל יצא בשבת עם כליו ללקוט את המן כדרך שעושין בחול וכו'. תוס' עירובין יח: [עי' מהר"ס]. י. [ו]כל הדומה לאב הוי תולדה דידיה. תוס' הלא"ש. יא. כגון זורק ומושיט ומעביר והכנסה כולהו. תוס' הלא"ש. יב. [ד]כיון דהואי במשכן אע"ג דלא דמיא להוצאה מיחייב עלה. תוס' הלא"ש בע"ש. יג. דדמיא למוציא. תוס' הלא"ש. יד. [ב]אכלתי ולא אכלתי דאית ביה פלוגתא דר' ישמעאל לא מחייב לשעבר. תוס' הלא"ש. טו. וההיא מתניתין קיימא לפרושי מתניתין דהכא. תוס' שבועות ג.

ידיעות הטומאה כו'. וא"ת ואמאי לא קתני העלמות שתים שהן ד'[א] העלם טומאה ואכל קדש או נכנס למקדש שהן ד' העלם קדש והעלם מקדש והוה אתי שפיר דלא מצי למיפרך הני תמני הוין כדפריך אידיעות וי"ל דנקט ידיעות כדמפרש התם (פ"ב ד' יד:) ידיעות קמייתא דליתנהו בכל התורה כולה קחשיב בתרייתא דליתנהו בכל התורה לא קחשיב א"נ ידיעות בתרייתא דמייתי לידי קרבן קחשיב ולהכי ליכא לישנא דידיעות קמייתא קחשיב לא שייך למיתני גבי שבועות ושבת ידיעות שבועות וידיעות שבת ולאידך לישנא נמי דקאמר ידיעות בתרייתא דמייתי לידי קרבן קחשיב לא תנא בהו ידיעות כיון דחילוק שתים שהן ארבע משכחת באיסורא גופיה[ב] אבל גבי טומאה[ג] החילוק דשתים שהן ארבע אינו בא אלא מחמת הידיעה: **מראות** נגעים וכו'. ברוב ספרים גרס שתים שהן ד'[ד] וכן בשילהי המזבח מקדש (זבחים פח:) ברוב ספרים גרס מראות נגעים ד' דוסא אומר שלשים ושלשה עקביא בן מהללאל אומר שבעים ושנים דממראה יאמר מראות כמו ממחנה מחנות וכי היכי דכתיב ועתה הייתי לשני מחנות (בראשית לב) ה"נ קתני שפיר מראות שתים ואע"ג דהתם חשיב כולי האי והכא לא חשיב אלא ג' שהן ד' התם חשיב פתיכין[ה] ונגעי אדם ורוסא וזקן ונגעי בתים[ו] והכא לא חשיב אלא לבנות כדתנן במס' נגעים (פ"א מ"א) ומייתי לה בפ"ק דשבועות (דף ה.) בהדא עזה כשלג שניה לה כסיד ההיכל כו'[ז]: **התם דלאו עיקר שבת אבות תני ותולדות לא תני.** וא"ת והא במראות נגעים תני אבות ותולדות כדמפרש בשבועות שהן ארבע שאת ותולדתו בהדא ותולדתו אף על גב דהתם לאו עיקר נגעים הוא וי"ל דאי דלא דמי דתולדות דנגעים כתיבי[ח] ותולדות דשבת לא כתיבי: **והא דומיא דמראות נגעים קתני.** הא דנקט מראות נגעים טפי משבועות וידיעות משום דאינהו גופייהו לא ידעינן דהוו להו כולהו לחיובא אלא משום דדומיא דמראות נגעים קתני דבכולהו איכא פלוגתא בר ממראות נגעים: **התם דלאו עיקר שבת הוא חיובי תני פטורי לא תני.** לא הוה ליך לומר משום דלאו עיקר שבת הוא אלא משום דדומיא דמראות נגעים קתני דהוו כולהו לחיובא אלא משום דליך לשנויי הכא דעיקר שבת תני חיובי וקמסיים נמי התם דלאו עיקר שבת הוא וגם המקשה לא הקשה דליתני התם כי הכא כיון דידע דדומיא דמראות נגעים קתני אלא פריך דליתני הכא שתים שהן ד' ותו לא:[ט] **וכי תימא** מהן לחיוב ומהן לפטור. רש"י לא פי' כאן לפי שיטתו שבסמוך דעקירות קחשיב ולפי שיטתו היה לו לפרש שתים לפטור בעקירות דבעה"ב: **והא יציאות קתני.** לא פריך אלא אמתני' דשבועות דהוה כולהו לחיובא ולא משכחת אלא שתים אבל במתני' דהכא משכחת לה כולהו ביציאות כגון שלא יהיו כולם לחיובא שתים דהולאה[י] שיש בה חיוב חטאת[יא] ופטור אבל אסור דאתי לידי חיוב חטאת שהן ד' פטור אבל אסור דלא אתי לידי חיוב חטאת ופטור ומותר בעני וכן בעשיר לפירוש ריב"א בסמוך ולהכי לעיל כי משני הכא דעיקר שבת הוא תני אבות ותולדות לא הוה מצי למיפרך והא יציאות קתני: **מי לא עסקינן דקא מעייל מרה"ר לרה"ר.** ובפ"ק דשבועות[יא] (דף ה:) פריך ואימא דקא מפיק מרה"י לרה"ר ומשני א"כ ליתני המוציא לרה"ר מאי מראות נרשות אפילו מרה"ר לרה"י וא"ת ומ"ש דתני תולדה דהולאה ולא תני שוס תולדה דכל שאר אבות ותירץ ריב"א דבכל שאר תולדות אם היה רוצה לשנותם היה ליך להאריך בלשונו אבל הכנסה דקרויה הולאה כוללה עמו בקוצר:

וקמפרש הכנסה לאלתר. וא"ת ואמאי לא דייק מכח דלא משכחת ארבע בפנים וד' בחוץ בלא הכנסות וי"ל דמשכחת להו כדפירשתי לעיל א"נ דמהא לא הוה שייך למימר מתני' נמי דיקא דמאי אולמא[יב] מהכיא דשבועות דקיימא עלה דהתם נמי לא משכחת כולהו לחיובא אא"כ תחשוב הכנסות בכללו[יג]:

רשויות קתני. רשויות שתים שהן ארבע פירוש דשתים קאי ארשויות רשות הרבים ורשות היחיד וקשה לריב"א דאם כן לא הוה ליה למיתני ושתים שהן ארבע בחוץ אלא שתים שהן ארבע בפנים וארבע בחוץ שתים שתים למה לי ופירש ריב"א רשויות שבת יש בהן שני חיובים שהן ד' בפנים וד' חיובים שהן ד' בחוץ ויציאות נראה לריב"א דהוי כמו תולדות דמשכחן רשויות דאקרי הולאות דכתיב (במדבר לד) והיו תולאותיו הימה ומתרגמינן רשוותיה:

בבא

ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע (ה) [ו]מראות נגעים שנים שהן ד' יציאות השבת שתים שהן ארבע [ז]מאי שנא הכא דתני ב' שהן ד' בפנים וב' שהן ארבע בחוץ ומאי שנא התם דתני שתים שהן ארבע ותו לא הכא דעיקר שבת הוא תני אבות ותני תולדות התם דלאו עיקר שבת הוא אבות תני תולדות לא תני אבות מאי ניהו יציאות ויציאות תרי הויין וכי תימא מהן לחיוב ומהן לפטור והא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולהו לחיובא אף הכא נמי כולהו לחיובא אלא אמר רב פפא הכא דעיקר שבת הוא תני חיובי ופטורי התם דלאו עיקר שבת הוא חיובי תני ופטורי לא תני חיובי מאי ניהו יציאות תרתי הויין שתים דהוצאה ושתים דהכנסה והא יציאות קתני אמר רב אשי תנא הכנסה נמי הוצאה קרי לה ממאי מדתנן [ח]המוציא מרשות לרשות חייב מי לא עסקינן דקא מעייל מרה"ר לרה"י וקא קרי לה הוצאה וטעמא מאי כל עקירת חפץ ממקומו תנא הוצאה קרי לה אמר רבינא מתניתין נמי דיקא דקתני יציאות וקא מפרש הכנסה לאלתר ש"מ רבא אמר רשויו' קתני רשויו' שבת שתים: א"ל רב מתנה לאביי הא תמני הויין תרתי סרי הויין וליטעמיך שיתסרי הויין א"ל הא לא קשיא בשלמא

ידיעות הטומאה. האמורות בקרבן עולה ויורד (ויקרא ה) או נפש כי תגע וגו' ואמרינן במס' שבועות (פ"א דף ז ע"ב) שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו שלאחר שנטמא אכל קודש או נכנס למקדש וילפינן התם (דף ד.) שאינו מתחייב אלא בידיעה תחלה וידיעה בסוף והעלם בינתיים כגון שידע שנטמא ועלם ממנו טומאה ואכל קדש ומשאכל ידע שאכלו בטומאה שתים הן ממשמעות הכתוב (שם) ועלם ממנו והוא טמא משמע שנעלם ממנו טומאה אבל זכור הוא שאכל קדש ושזה מקדש הרי שתים העלם טומאה לגבי קדש והעלם טומאה לגבי מקדש: **שהן ארבע.** יש לך לרבות עוד שתים מריבוי ונעלם ונעלם ב' פעמים לרבות את הזכור לטומאה אבל נעלם ממנו קדש כסבור שחולין הן או נעלם ממנו מקדש: **מראות נגעים.** ליטמא בהן שנים הן שאת ובהרת: **שהן ארבעה.** מריבוי שפחת שהוא משמע טפילה כמו שפחתי נא אל אחת וגו' (שמואל א ב) מרבה טפילה לזו ולזו תולדה לשאת ותולדה לבהרת ושנו חכמים[ד] בהרת עזה כשלג שניה לה כסיד ההיכל שאת כאמר לבן שניה לה כקרום ביצה. מראה לשון זכר הוא משום הכי תני שנים שהן ד': **שני אבות ותולדות.** יציאות והכנסות שהיציאות אבות הן דמויעבירו קול במחנה (שמות לו) לא משמע אלא הולאות אלא מסברא אמרינן (ברש הזורק לקמן דף לו:) מכדי מרשות לרשות קפיד קרא מה לי אפוקי מה לי עיולי: **פרטי הויין.** דעני ודבעל הבית ומאי שהן ארבע דקתני התם: **מהן לחיוב ומהן לפטור.** יציאות דעני ודבעל הבית לחיוב ויציאות שתים של פטור שתי עקירות של הולאה כגון פשט בעל הבית ידו מלאה לחוץ ונטל עני מתוכה הרי פטור של בעל הבית דקחשיב ליה תנא דמתני' וכגון פשט העני ידו ריקנית לפנים ונתן בעל הבית לתוכה הרי פטור שני של הולאה (ס"א של עני) שהוא אסור לכתחלה דגזרינן שמא יעשה הנאה על עקירתו. והיינו שהן ד' דקתני התם: **הא דומיא דמראות נגעים קתני לה מה הכא כולהו לחיובא.** שבאיזו מהן שנטמא בה ונכנס למקדש חייב. ולהכי פריך ממראות נגעים דאילו שבועות וידיעות פלוגתא היא דאיכא ר"מ (שבועות כה.) בשבועות אינו חייב אלא על העתיד לבא וביעות נמי איכא למ"ד (שם דף יד:) אינו חייב אלא על העלם טומאה: **חיובי תני.** כדמפרש לקמיה ב' הולאות וב' הכנסות וכולן לחיוב ביחיד שעשאם עני לבדו או בע"ה לבדו: **חיובי מאי ניהו יציאות.** כלומר יציאות קתני דמשמע הולאה לכך מתמה הי מחיובי קתני ע"כ יציאות לחולייהו ותרתי הוא דהויין ומשני הכנסות נמי קתני בהדייהו: **מדתנן המוציא מרשות לרשות.** קחשיב מנין אבות מלאכות בפרק כלל גדול[ט]: **מי לא עסקינן כו'.** דהא ע"כ אהכנסה נמי חייב כדקתני מתני' העני חייב וקתני המוציא: **מפניהן.** דהכא נמי דיקא דהכנסה נמי קרי הולאה: **דקתני יציאות.** ועל כרחך לא מצית מפרש לה ביציאות לחולייהו קאמר ומאי שהן ארבע חיובי ופטורי דהא מפרש הכנסה ברישא דקתני כילד פשט העני את ידו לפנים דהיינו הכנסה וקתני לה בפירושא דיציאות אלמא הכנסה נמי קרי לה הולאה: **רבא אמר.** דקשיא לך לישנא דיציאה בין הכא בין התם רשויות קתני רשויות שתים רשות היחיד ורשות הרבים שהן ארבע בפנים כו' כלומר ועל יתיהן יש לך ארבע איסורין בפנים וכנגדן בחוץ ומהן לחיוב ומהן לפטור. והיינו דשבועות כולהו לחיובא כדאוקימנא: **פרטי סרי הויין.** ארבעה חיובי ותמניא פטורי שתי עקירות לעני בלא הנאה ושתי הנאות בלא עקירה וכן לבעל הבית כגון פשט העני את ידו מלאה לפנים ונטל בעל הבית מתוכה הרי עקירה לעני והנאה לבעל הבית או שנתן לתוכה והוציא הרי עקירה לבעל הבית והנאה לעני וכן פשט בעל הבית כו' כדקתני לה: **שיסרי הויין.** דאיכא למיחסב נמי הנך פטורי דמיתנו גבי חיובי העני חייב ובעל הבית פטור וכן בעל הבית חייב והעני פטור:

בבא

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע יציאות השבת שתים שהן ארבע מראות נגעים שנים שהן ארבעה מאי שנא הכא:

מוסף רש"י

יציאות השבת שתים. הוצא' מרשות היחיד לרשות הרבים למדנו מן המקרא שמייב, בפרק הזורק (לו:) וילו משה ויעבירו קול במחנה וגו' (ומתרגמינן) לא תפיקו מרשות היחיד לרשות הרבים, זהו שתים, אחת לעומד בחוץ והושיט ידו לפנים ונטל חפץ והוציאו לחוץ, ואחת לעומד בפנים ונטל חפץ ממקומו והוציאו בידו והניחו בחוץ (שבועות ב.). **שהן ארבע.** יש ללמוד מאלו שבשה שהקפידה תורה מרשות לרשות בהוצאה, כך הקפידה בהכנסה, והרי הן שתים, אחת לעומד בפנים והושיט ידו לחוץ ונטל חפץ והכניסו, ואחת לעומד בחוץ ונטל חפץ ממקומו והוציאו בפנים והניחו (שם). **הכא דעיקר שבת הוא.** שעיקר מפקת בליקוטי שבת (שם ה.). **מהן לחיובא ומהן לפטור.** שתים לחיוב, הולאה דעני והולאה דבעל הבית, ושתים לפטור, אחת שהעני פושט ידו לפנים ונתן בעל הבית לתוכה והעני הוציאה ועבד איהו הנאה ולא עבד עקירה, ובעל הבית עקר ולא הניח ושניהם פטורין, ואחת שבעה"ב פושט ידו מלאה לחוץ ונטל העני מתוכה והניח, דעבד נמי בעל הבית עקירה והעני הנאה, ושניהם פטורין בשתי הולאות אלו (שם). **חיובי מאי ניהו יציאות.** הכא יציאות קתני לחיובא מתני' הוא דהויין, אלא דעני ואלא דבעל הבית (שם). **הכנסה נמי הוצאה קרי לה.** שמוציאו ממקומו (שם).

מוסף תוספות

א. דהיא עיקר מילתא. מוס' שבועות ה. ב. [ו]אינם באים מחמת הידיעה. מוס' הרא"ש. ג. לא מצי למינקט הטומאות שתים שהן ד', דליכא אלא תרתי טומאת קודש וטומאת מקדש. מוס' שבועות ב. ד. ולא שתים, דמראה לשון זכר הוא כדכתיב (שמות ג) את המראה הגדול הזה. מוס' שבועות ב. ה. ירקרק ואדמדם. מוס' זבחים פח: ו. ובגדים. מוס' שבועות ב. ז. בהדיא מריבוי דספחת. מוס' הרא"ש. ח. אחת חייב לגמרי. מוס' הרא"ש. ט. ואחת. מוס' הרא"ש. י. פרש"י דעל כרחין אהכנסה נמי חייב וקרי ליה המוציא, ולאו דיוקא היא דנהי דחייב אהכנסה מ"מ תולדה דהוצאה היא ולא חשיב התם אלא אבות, אלא. מוס' הרא"ש. יא. מפרש לה. מוס' הרא"ש. יב. דהך מתניתין. מוס' הרא"ש. יג. אלא ודאי מהך מתני' דייק דקא מפרש הכנסה לאלתר, ומהאי דשבועות ליכא למידק דאיכא לפרושי יציאות שבת שתים שהן ארבע ר"ל שמתחלקות לארבע עם הכנסות, דומיא דידיעות הטומאה שהם ארבע עם ידיעות קודש ומקדש. מוס' הרא"ש.

יא) נגעים פ"ל מ"ל, יב) שבועות ה., ג) לקמן עג., יג) [נגעים פ"ל מ"ל], יד) [לקמן עג.], טו) [וע"ע מוס' שבועות ב. ד"ה מלאות], טז) רש"ל מוחק כל דיבור זה,

גנא דרישא. העני חייב ובעל הבית פטור ובעל הבית חייב והעני פטור דפטור מחטאת ומותר לכתחלה דהא לאו עקירה עבד ולא הנחה עבד ג) [שהאחר] היתה בידו: **פטור אבל אסור.** פטור מחטאת אבל אסור מדבריהם לכתחלה: **לידם לבי ולידם נחש ומפים מורסא.** כולהו בפ' ר"ש אומר האורג בסיפיה והתם מפרש טעמייהו מנא ליה דהו דפטור ומותר: **מורסא.** קויסטור"ל: **מפים.** עולר שתפתח ותלא הליחה: **כי אינטריכא ליה.** לאשמעינן דפטור ומותר בהנך דלית בהו מעשה כגון הני תלת ותו ליכא: **איכא טובא.** כגון הנך דבגא דרישא: **פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת.** כגון עקירות שהן תחלת המלאכה דאיכא למגזר דילמא גמר לה אבל הנחות לא מצי למיתי לידי חיוב חטאת דהא ליכא עקירה גבי הלי. ולרבא דקתני בכל חד תרתי דחיובא ועקירה דפטורא דתרתי ניגהו פשט העני דלו מלאה לפנים הא חדא לו שנתן לתוכה בע"ה וידו של עני היתה ריקנית הא תרתי וכן באידך. ורבותי אומרים פשיטות יד לפנים[ד] [לגבי שניהם] בין מלאה בין ריקנית היא תחלת המעשה והחוה הוא דקחשיב דהוו להו תרתי בעני ותרתי בבע"ה. כל חיוב ופטור במסכת שבת בחטאת קאי ובשוגג: **מעם הארץ בעשוה.** גבי חטאת כתיב: **הטעינו חבירו.** שהיה גופו ברה"י והטעינו חבירו דאיהו גופיה לא עקר מידי: **אולגין ומשקין.** אורחא דמילתא נקט דבר הצריך לשבת ודרך בני אדם להתעסק בהן בשבת: **עקירת גופו.** שעקר את רגליו מן הבית שנטען: **ואינו דומה לידו.** הפשוטה לפנים וגופו לחוץ ונתן בע"ה לתוכה דפטור בית הנתן דחמתי' אף לענין שהוליאה: **ידו לא נייח.** הלכך כי הוליאה לא עקר מידי ואין דרך הוצאה בלא עקירה הנחה: **גופו נייח.** ע"ג קרקע והויא עקירה. ל"א[ו] ידו בתר גופו גרירא ל"ג דיתירא היא: בר

בבא דרישא פטור ומותר. וא"ת הא קא עבר אלפני עור לא תתן אכשולא[א] ואפילו מיירי שהיה יכול ליטלו אפילו לא היה בידו דלא עבר משום לפני עור דמושיט כוס יין לנזיר מוקי לה בפ"ק דמס' עבודת כוכבים (דף ו:) דקאי בתרי עברי דנהרא[ב] מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא אחייב לאפרישו מאיסור[ג] ואפילו אי מיירי בנכרי דלא שייך לפני עור[ד] מיהו איסור דרבנן מיהא איכא דתניא בשילהי פירקין (דף יט.) נותנין מזונות לנכרי בחלר נטלו וילא אין נזקקין לו משמע דווקא שהנכרי בחלר אבל אם עומד בחוץ ופושט ידו לפנים משמע דאסור ליתן[ה] להדיא ע"מ להוליא ויש לומר דמיירי בנכרי והחפץ של נכרי דאפילו מכניס ומוציא כל היום אין כאן איסור כלל כיון שאין החפץ של בעל הבית[א]: **בר מהני תלת.** הקשה ר"ת הא איכא הא דתנן בפרק במה מדליקין (לקמן מט.) המכבה את הנר מפני שהוא ממיחה בו' ואם בשביל המולה שייבן פטור ומוקי לה בחולה שיש בו סכנה וא"כ הוא פטור ומותר דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ותירץ דהא מלתא דפשיטא היא ולא איצטריך ליה לאשמעינן דאפילו נלאמעמי' דכמשני פטורי לא איצטריך ליה לאשמעי' פטורי דלא קעביד מעשה ולא נחש מיירי בדליכא סכנה שיוכל להגזל בענין אחר אלא משום צערא שרו ליה רבנן כמו במפים מורסא וכן מוכח בריש פרק שמונה שרצים (שם קז:) דלא נחש לאו משום סכנה פטור דהא מוקי לה כר"ש דאמר מלאכה שאינ"ל פטור עליה[ז] וע"ק לר"י והא איכא הא דתני' בפ' במה אשה (שם סב.) ר"ש פוטר בכובלת ובגלוחית של פליטון והוא פטור ומותר דהא בברייי' אחרת קתני התם רש"ל יוצאה פטור כר"ש[ט] ומשום צערא דגופא שרי וכפ' כירה (לקמן מג.) אמרינן בדבר שאין מתכוין שבר לה כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה שבר לה כר"י ותירץ ר"ת דשמואל קאמר דלר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור בהני תלת פטור ומותר כמו שמוכיח שמואל בסוף האורג (שם קז.) דולמי פטור ומותר קאמר ועליה לא ס"ל כר"ש ומיהו לדידן קי"ל כר"ש דבבא דהוי אחרת בתחלה שבר כותיה ברישא נוטל (שם קמא:)[ט]: **ומפים מורסא.** בעלויות (פ"ג שם) תנן אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה ליחה פטור וא"ת היכי מתחייב אפתיחת פה דמורסא הא אמרינן לקמן בפ' תבשיל (ד' קמו.) כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח ותירץ ר"ת דהאי נמי עשוי להכניס אויר' ולהוציא ליחה: **פטורי דאתי לידי חיוב חטאת.** מה שפירש"י דעקירות קחשיב[יא] אינו נראה לר"י חדא דעקירה בלא הוצאה אינה אלא טלטול בעלמא ואין בה דרך חיובא חטאת כלל ועוד דלפי' הקונט' קחשיב לבע"ה ג' יציאות והכנסה אחת ולענין ג' הכנסות והוצאה אחת ועוד דלא חשיב תרתי לפטור דעני באחת ודעשיר באחת כדחשיב חיובא בריש"א ומפרש ריב"א דאתי לידי חיוב חטאת היינו שתופשת את ידו ומכניסה או מוציאה[יב] דכוותה בגא דרישא חייב חטאת והכא פטור לפי שלא עשה כל המלאכה שמיסר ממנה מעט או עקירה או הנחה והבית רואיה מירושלמי[יג] דקאמר לא אתיא מתני' אלא פטור שנגד החיוב ומשום הכי לא חשיב אלא פטור של אותו שכנגדו חייב בגא דרישא כגון פשט הענ' את ידו לפנים וקי' וקתני הענ' חייב פטורה דיהיה חשיב בגא דרישא בפשט הענ' את ידו לפנים וכו' וכן בגא"כ: **שניהם פטורין והא איתעבידא מלאכה מבייניהו.** אינו קאי אמתני' שהרי ריש"ל דשניהם פטורין דהיינו פשט הענ' את ידו לפנים[יג] קבעי לקמן (ד' ד.)[יד] אלא קאי אמאי דקאמר פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת קחשיב אבל חטאת לית בהו אלא שניהן פטורין מתני'[טו] ואמאי הא איתעבידא מלאכה מבייניהו ולא פריך שיתחייב הראשון[טז] דאין קם ליה מאי דאיתעבידא מלאכה מבייניהו דאי לא תאמר דאיתעבידא מלאכה מבייניהו לא הוי אלא חד מלאכה ומשום שבא זה ועשה הנחה יתחייב הראשון. תוס' הל"ש. יח. למעוטי שנים שעשאוה כאחד. תוס' הל"ש. יט. יחיד שעשה אותה וכו' היינו מלילתא אחרייתי, דרישא מיירי דזה עוקר וזה מניח וסיפא. תוס' הל"ש. כ. דא"כ הוה משמע דתרוייהו נפקי מחד קרא [וזה אינו]. תוס' הל"ש. כא. כדמעטינן הכא מקרא שנים שעשאוה פטורים אע"פ שהיתה כך במשכן. תוס' הל"ש. כב. שהוא מושיט החפץ ליד חבירו. תוס' הל"ש. כג. ומשני שכך היתה עבודת הלוים שהיה השני לעולם מקבלו ולא היתה מלאכה זו נעשית ביחיד כלל, אבל מלאכה שהיתה במשכן נעשית ביחוד וגם על פי שנים מיעטה קרא

בבא דרישא א)פטור ומותר לא קתני אלא בבא דסיפא דפטור אבל אסור קשיא מי איכ' בכולי שבת פטור ומותר והאמר שמואל ב)כל פטורי דשבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר צידת צבי ג)וצידת נחש ומפים מורסא כי איצטריך ליה לשמואל פטורי דקא עביד מעשה פטורי דלא קא עביד מעשה איכא טובא מ"מ תרתי סרי הויין פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת קא חשיב דלא אתי בהו לידי חיוב חטאת לא קא חשיב שניהן פטורין והא אתעבידא מלאכה מבייניהו ד)תניא ר' אומר [1]מעם הארץ בעשותה העושה את כולה ולא העושה את מקצתה יחיד ועשה אותה חייב שנים ועשו אותה פטורין איתמר נמי א"ר חייא בר גמדא נזרקה מפי חבורה ואמרו בעשתה יחיד שעשאה חייב שנים שעשאוה פטורין: בעי מיניה רב מרבי הטעינו חבירו אוכלין ומשקין והוציאן לחוץ מהו עקירת גופו בעקירת חפץ ממקומו דמי ומיחייב או דילמא לא א"ל [2]חייב ואינו דומה לידו (ה) מאי טעמא גופו נייח ידו לא נייח א"ל

וכן מוכח בריש פרק שמונה שרצים (שם קז:) דלא נחש לאו משום סכנה פטור דהא מוקי לה כר"ש דאמר מלאכה שאינ"ל פטור עליה[ז] וע"ק לר"י והא איכא הא דתני' בפ' במה אשה (שם סב.) ר"ש פוטר בכובלת ובגלוחית של פליטון והוא פטור ומותר דהא בברייי' אחרת קתני התם ר"ש יוצאה פטור כר"ש[ט] ומשום צערא דגופא שרי וכפ' כירה (לקמן מג.) אמרינן בדבר שאין מתכוין שבר לה כר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה שבר לה כר"י ותירץ ר"ת דשמואל קאמר דלר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור בהני תלת פטור ומותר כמו שמוכיח שמואל בסוף האורג (שם קז.) דולמי פטור ומותר קאמר ועליה לא ס"ל כר"ש ומיהו לדידן קי"ל כר"ש דבבא דהוי אחרת בתחלה שבר כותיה ברישא נוטל (שם קמא:)[ט]: **ומפים מורסא.** בעלויות (פ"ג שם) תנן אם לעשות לה פה חייב ואם להוציא ממנה ליחה פטור וא"ת היכי מתחייב אפתיחת פה דמורסא הא אמרינן לקמן בפ' תבשיל (ד' קמו.) כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח ותירץ ר"ת דהאי נמי עשוי להכניס אויר' ולהוציא ליחה: **פטורי דאתי לידי חיוב חטאת.** מה שפירש"י דעקירות קחשיב[יא] אינו נראה לר"י חדא דעקירה בלא הוצאה אינה אלא טלטול בעלמא ואין בה דרך חיובא חטאת כלל ועוד דלפי' הקונט' קחשיב לבע"ה ג' יציאות והכנסה אחת ולענין ג' הכנסות והוצאה אחת ועוד דלא חשיב תרתי לפטור דעני באחת ודעשיר באחת כדחשיב חיובא בריש"א ומפרש ריב"א דאתי לידי חיוב חטאת היינו שתופשת את ידו ומכניסה או מוציאה[יב] דכוותה בגא דרישא חייב חטאת והכא פטור לפי שלא עשה כל המלאכה שמיסר ממנה מעט או עקירה או הנחה והבית רואיה מירושלמי[יג] דקאמר לא אתיא מתני' אלא פטור שנגד החיוב ומשום הכי לא חשיב אלא פטור של אותו שכנגדו חייב בגא דרישא כגון פשט הענ' את ידו לפנים וקי' וקתני הענ' חייב פטורה דיהיה חשיב בגא דרישא בפשט הענ' את ידו לפנים וכו' וכן בגא"כ: **שניהם פטורין והא איתעבידא מלאכה מבייניהו.** אינו קאי אמתני' שהרי ריש"ל דשניהם פטורין דהיינו פשט הענ' את ידו לפנים[יג] קבעי לקמן (ד' ד.)[יד] אלא קאי אמאי דקאמר פטורי דאתי בהו לידי חיוב חטאת קחשיב אבל חטאת לית בהו אלא שניהן פטורין מתני'[טו] ואמאי הא איתעבידא מלאכה מבייניהו ולא פריך שיתחייב הראשון[טז] דאין קם ליה מאי דאיתעבידא מלאכה מבייניהו דאי לא תאמר דאיתעבידא מלאכה מבייניהו לא הוי אלא חד מלאכה ומשום שבא זה ועשה הנחה יתחייב הראשון. תוס' הל"ש. יח. למעוטי שנים שעשאוה כאחד. תוס' הל"ש. יט. יחיד שעשה אותה וכו' היינו מלילתא אחרייתי, דרישא מיירי דזה עוקר וזה מניח וסיפא. תוס' הל"ש. כ. דא"כ הוה משמע דתרוייהו נפקי מחד קרא [וזה אינו]. תוס' הל"ש. כא. כדמעטינן הכא מקרא שנים שעשאוה פטורים אע"פ שהיתה כך במשכן. תוס' הל"ש. כב. שהוא מושיט החפץ ליד חבירו. תוס' הל"ש. כג. ומשני שכך היתה עבודת הלוים שהיה השני לעולם מקבלו ולא היתה מלאכה זו נעשית ביחיד כלל, אבל מלאכה שהיתה במשכן נעשית ביחוד וגם על פי שנים מיעטה קרא

עין משפט נר מצוה

א) ר"ש יי"ל דמ"מ לאיסור שבת פטור ומותר:
ב) ולרבא"ל פי' מ"ה דהתם פשיטא ליה כה"ה ופא"ה בעי על עקירה כ"ם כדפריך לקמן (ה.) דלמא התם לא בעי אבל עקיר' בעי:
ג) ולרבא"ל שתמלק בין עקירה לנהמה לקמ"מ. וכתב במ"מ לך מ"מ קשה לי לפ"ה כיון דהוי התם אע"ג דלא נייח על גבי קרקע אפי' הוצית ידו מלאה לחוץ אי לפנים יתחייב אלא ודאי משום כשיהו דוקא בראשון אחרת לא הוי התם כדפרש"י מצו' דבתר גופו גרירא ולר"י דלא ממלק בין עקירה לנהמה קשה לי אמאי לא פטיר ממתניתין דעקירת גופו בעקירת חפץ כי היכי דהתם חפץ ביד בעה"ב שהוא וידו בראשות א' הוי התם ולי"ל דגבי התם מודה הקונטרס שיש חילוק אבל בעקירת דחמיני טפי אפי' הוי יד בראשות שהוא שם לא הוי עקירה כיון דלא נח ע"ג קרקע:

מוסף תוספות

א. כמו מושיט כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבן נח. תוס' הל"ש. ב. ולא היה יכול ליטלו אם לא שהושיט לו. ספקי הל"ש סימן א'. ג. דאפילו קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו כ"ש גדול שלא יסייע לו. ספקי הל"ש סימן ג'. ד. והא דקתני הענ' חייב סימנא בעלמא אם הי' ישראל חייב. תוס' הל"ש. ה. כמוס' הל"ש מוסיף: דנראה כנותן לו להדיא. ו. דלעולם בישראל מיירי ואע"ג דאיכא איסורא דלפני עור לא תתן מכשול לא איירינן הכא אלא באיסורי שבת, וקרי ליה פטור ומותר. ספקי הל"ש סימן ז'. ז. אי הוי משום סכנה לכו"ע שרי. תוס' הל"ש. ח. דההוא פטור לאו פטור ומותר קאמר אלא לר"מ קאמר ליה דקאמר חייב וא"ל איהו אינו חייב ולא בא עדיין לומר היתר בה לכתחלה עד שבא במקום אחר ואמר להו לרבנן מותר לכתחלה. ממ"ן. ט. דהא אוקימנא בדוכתיה (להלן קז:) כר"ש. תיעמ"ל. י. ליבש את הליחות. מפלו'. יא. שיכול לבוא לידי חיוב חטאת אם יגמור הישעה הנחה. תוס' הל"ש. יב. בין מלאה בין ריקנית קא חשיב דאית בה דרכא דחיוב חטאת. תוס' הל"ש. יג. ונתן לתוך ידו של בעל הבית השנוייה קודם זאת. תוס' הל"ש. יד. ואין דרך התלמוד להביא המשניות שלא על הסדר. תוס' הל"ש. (ועי' מהרש"ל). טו. ואהא קא פריך. תוס' הל"ש. טז. שעשה העקירה. תוס' הל"ש. יז. שאם לא נגמרה המלאכה לא היה מתחייב ומשום שבא זה ועשה הנחה יתחייב הראשון. תוס' הל"ש. יח. למעוטי שנים שעשאוה כאחד. תוס' הל"ש. יט. יחיד שעשה אותה וכו' היינו מלילתא אחרייתי, דרישא מיירי דזה עוקר וזה מניח וסיפא. תוס' הל"ש. כ. דא"כ הוה משמע דתרוייהו נפקי מחד קרא [וזה אינו]. תוס' הל"ש. כא. כדמעטינן הכא מקרא שנים שעשאוה פטורים אע"פ שהיתה כך במשכן. תוס' הל"ש. כב. שהוא מושיט החפץ ליד חבירו. תוס' הל"ש. כג. ומשני שכך היתה עבודת הלוים שהיה השני לעולם מקבלו ולא היתה מלאכה זו נעשית ביחיד כלל, אבל מלאכה שהיתה במשכן נעשית ביחוד וגם על פי שנים מיעטה קרא

תוס' ישנים

א) ו"ש יי"ל דמ"מ לאיסור שבת פטור ומותר:
ב) ולרבא"ל פי' מ"ה דהתם פשיטא ליה כה"ה ופא"ה בעי על עקיר' כ"ם כדפריך לקמן (ה.) דלמא התם לא בעי אבל עקיר' בעי:
ג) ולרבא"ל שתמלק בין עקיר' לנהמה לקמ"מ. וכתב במ"מ לך מ"מ קשה לי לפ"ה כיון דהוי התם אע"ג דלא נייח על גבי קרקע אפי' הוצית ידו מלאה לחוץ אי לפנים יתחייב אלא ודאי משום כשיהו דוקא בראשון אחרת לא הוי התם כדפרש"י מצו' דבתר גופו גרירא ולר"י דלא ממלק בין עקיר' לנהמה קשה לי אמאי לא פטיר ממתניתין דעקירת גופו בעקירת חפץ כי היכי דהתם חפץ ביד בעה"ב שהוא וידו בראשות א' הוי התם ולי"ל דגבי התם מודה הקונטרס שיש חילוק אבל בעקירת דחמיני טפי אפי' הוי יד בראשות שהוא שם לא הוי עקיר' כיון דלא נח ע"ג קרקע:

מוסף תוספות

א. כמו מושיט כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבן נח. תוס' הל"ש. ב. ולא היה יכול ליטלו אם לא שהושיט לו. ספקי הל"ש סימן א'. ג. דאפילו קטן אוכל נבלות ב"ד מצווין להפרישו כ"ש גדול שלא יסייע לו. ספקי הל"ש סימן ג'. ד. והא דקתני הענ' חייב סימנא בעלמא אם הי' ישראל חייב. תוס' הל"ש. ה. כמוס' הל"ש מוסיף: דנראה כנותן לו להדיא. ו. דלעולם בישראל מיירי ואע"ג דאיכא איסורא דלפני עור לא תתן מכשול לא איירינן הכא אלא באיסורי שבת, וקרי ליה פטור ומותר. ספקי הל"ש סימן ג'. ז. ואי הוי משום סכנה לכו"ע שרי. תוס' הל"ש. ח. דההוא פטור לאו פטור ומותר קאמר אלא לר"מ קאמר ליה דקאמר חייב וא"ל איהו אינו חייב ולא בא עדיין לומר היתר בה לכתחלה עד שבא במקום אחר ואמר להו לרבנן מותר לכתחלה. ממ"ן. ט. דהא אוקימנא בדוכתיה (להלן קז:) כר"ש. תיעמ"ל. י. ליבש את הליחות. מפלו'. יא. שיכול לבוא לידי חיוב חטאת אם יגמור הישעה הנחה. תוס' הל"ש. יב. בין מלאה בין ריקנית קא חשיב דאית בה דרכא דחיוב חטאת. תוס' הל"ש. יג. ונתן לתוך ידו של בעל הבית השנוייה קודם זאת. תוס' הל"ש. יד. ואין דרך התלמוד להביא המשניות שלא על הסדר. תוס' הל"ש. (ועי' מהרש"ל). טו. ואהא קא פריך. תוס' הל"ש. טז. שעשה העקירה. תוס' הל"ש. יז. שאם לא נגמרה המלאכה לא היה מתחייב ומשום שבא זה ועשה הנחה יתחייב הראשון. תוס' הל"ש. יח. למעוטי שנים שעשאוה כאחד. תוס' הל"ש. יט. יחיד שעשה אותה וכו' היינו מלילתא אחרייתי, דרישא מיירי דזה עוקר וזה מניח וסיפא. תוס' הל"ש. כ. דא"כ הוה משמע דתרוייהו נפקי מחד קרא [וזה אינו]. תוס' הל"ש. כא. כדמעטינן הכא מקרא שנים שעשאוה פטורים אע"פ שהיתה כך במשכן. תוס' הל"ש. כב. שהוא מושיט החפץ ליד חבירו. תוס' הל"ש. כג. ומשני שכך היתה עבודת הלוים שהיה השני לעולם מקבלו ולא היתה מלאכה זו נעשית ביחיד כלל, אבל מלאכה שהיתה במשכן נעשית ביחוד וגם על פי שנים מיעטה קרא

תורה אור השלם

1 וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם: ויקרא ד כז

הגהות הב"ח

(ה) גמ' מ"ש ידו לא נייח גופו נייח ל"ל ר' מ"ש:

גליון הש"ס

גמ' וצידת נחש. עיין סנהדרין דף קא ע"ב כרש"י ד"ה ולמשין ובגמ' שבע סס: רש"י ד"ה פטורי דאתי וכו' כגון עקירות. עיין שבועות דף יד ע"ב תוס' ד"ה מלכבוי קמיית: תוס' ד"ה בבא דרישא וכו'. מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא. ע' עוני מכן כאלני מלוים מגיגה דף יג ע"ב בד"ס אין מוסקין: תוס' ד"ה הצד נחש וכו' וליה לא ס"ל בר"ש. עיין סנהדרין דף פד ע"ב תוס' ד"ה מלן שמעת ליה:

לעזי רש"י

קויסטור"א [קויסטור"א]. מוגלה, נוזל מוגלתי.

רבינו חננאל

ד' פטורי דרישא דלית בהן מעשה כלל, דפטור ומותר ניתנו, לא חשיב להן, לפיכך לא קשיא לי. ושמואל נמי דאמר כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבד מהני תלת צידת צבי וצידת נחש ומפיס מורסא דפטור ומותר, לא אמר אלא במידי דאית בהו מעשה וליתא מלאכה גמורה, אבל כי הני [ד]לית בהו [מעשה] כלל לא אמר. מכל מקום י"ב הווין. פי' בבא (דרישא) [דרישא] קתני פשט הענ' את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעל הבית הענ' חייב בע"ב פטור, כי נמצא שעקר מרשות הרבים והכניס הנייח בה"ר לפיכך חייב חטאת, אבל בע"ב שלא עקר כלל וגם לא הניח אלא הענ' הוא בא והניח לתוך ידו של בע"ב פטור ומותר, דהא בע"ב לא עשה מעשה כלל, הנה שתים אחת לחייב ואחת לפטור. או שנטל הענ' מתוך ידו של בע"ב והוציא ענ' חוייב שנמצא כי עקר מרה"ר והניח לרה"ר אבל בע"ב שלא עקר ולא הניח פטור ומותר, הנה הענ' עוד חייב ובע"ב פטור, נמצאו שתים אחרות. וכן כיוצא בבא שניה בע"ב חייב שתים והענ' פטור בשתיהן, נמצא בהני תרתי בבי ח', ד' מנהון חייבי חטאת וד' מנהון פטורין (ותרין) [ומותרין] לגמרי דהא לית בהו מעשה בהני ד' דלית לה חשיב להו האי תנא. ובבא תליתאה פשט הענ' את ידו לפנים ונטל בע"ב מתוכה, נמצא הענ' עקר ובע"ב הניח שניהם עשר מעשה, מיהו ולא אחד מהן עשה מעשה כולו אלא מקצתו וקיימא לן שנים שעשו מלאכה פטורין לפיכך שניהם פטורין, הנה שתים לפטור אחד הענ' ואחד בע"ב. ועוד קתני סיפא או שנתן בע"ב חפץ לתוך ידו של ענ' והוציאו הענ' שניהם פטורין, נמצאו בע"ב עקר בפנים והענ' הניח מבחוץ לפיכך שניהם פטורין, הנה שתים אחרות. וכן נמצא בה בבבא ד' פטורי כיוצא באילו, נמצאו שיתסרי בד' בבי, הסר מהם ד' ראשונים דפטור ומותר דלית בהן [מעשה] דלא חשיב להן [מעשה] ד' בחוץ שהן ח' בלבד. ושיגנן פטורי כיוצא דאתי בהן לידי חיוב חטאת הוא, אבל פטורי דלא אתי בהן לידי חיוב חטאת לא קתני. וזה פירושו פשט הענ' את ידו לפנים שיש בה חפץ שעקרו מרה"ר והכניסו לרה"ר ולא הניחו וכיון שלא הניחו אין לו [אלא] אסור, ואילו הניחו היה חייב חטאת, וזהו פטור אבל אסור דאתי לידי חיוב חטאת. אבל בע"ב שנטל חפץ מידו של ענ' אף ע"פ שעשה מעשה ואסור מיהו לא אתי לידי חיוב חטאת לעולם, שאין [ו]כן דרך כדי שעקר, כבר עקרו הענ' ולא נשאר לו מה לעשות יותר ממה שעשה, והמעשה שעשה הנחה איכא עקירה ליכא הלכך הוא פטור אבל אסור. **כיוצא** בה בעה"ב שעקר חפץ מרה"ר ונתנו לתוך ידו של ענ' והוציאו הענ' והניחו בה"ר, בע"ב שעקר מרה"ר ואילו הוציאו והניחו בה"ר היה חייב חטאת חשיב ליה, אבל הענ' שהניח דלא אפשר ליה לאיתחייבו כי האי גוונא הוא לא קתני ליה. **כללו** של דבר הענ' עוקרו אתי לידי חיוב חטאת אילו הניח שהנחה אחר עקירה היא, אבל המניח לא אתי לידי חיוב חטאת לעולם שכבר נעקר מקודם, ולא נשאר למניח מה לעשות. **נמצאו** בבבא ד' פטורי, ב' מהן יתכן שיבוא לידי חיוב חטאת לעולם שכבר נעקר מקודם, ולא נשאר למניח מה לעשות. נמצאו בהני ד' בבי ר"ו, ד' מנהון חייב חטאת, וד' מנהון פטור ומותר, וד' מנהון פטור ולא אתי בהו לידי חיוב חטאת. והאי תנא ד' דאית בהן חיוב חטאת, וד' פטורי דאתי בהן לידי חיוב חטאת קתני הני אחרייני דפטור ומותר ופטורי דלא אתי בהו לידי חיוב חטאת לא קתני. ועלתה השמועה יחיד שעשה חייב, שנים שעשו פטורין. **ירושלמי** מנין שההוצאה נקראת מלאכה שנאמר ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר זכר. **בגא מיניה** רב מר' הטעינו חבירו אוכלין ומשקין **ברה"ר** והוציאו לחוץ מהו עקירת גופו **בעקירת חפץ ממקומו דמי וחייב או לא.** א"ל חייב ואינו דומה לידו דמתניתין, שהנותן לתוכה ומוציא שניהם פטורים. מ"מ ידו לא נייחא בתר גופיה גרירה ומקום שגופו עומד שם ידו חשיבה, כי אם יעתק הגוף ידו נמשכת עמו, וכיון שהגוף בחוץ כמו כן היד בחוץ חשיבה, והנה לא עקר מרה"י. אבל בעת שהגוף בפנים גופו נייח ובעי עקירה, ואם נתנדנד כאילו עקר והוציא חייב שנמצא כלו מעשה בידו, הוא עקר מבפנים והוא הוציא והניח. וכ"ש אם הוא משא כבד.

ג) א מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ז טור ש"ע או"ח סי' שמז: ד ב מיי' שם הל' ח:

ד) הלשון מגומגם ואולי צ"ל שאין כאן דרך כדי לנעקור שכבר עקרו הענ' וכו'.

היה טעון אוכלין ומשקין מבעוד יום כו'. כשעמד לפוס משחשכה מיירי דבלא עמד לא מיחייב[א] אע"ג דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי לא בטלה עקירה ראשונה כדאמר לקמן (ד' ה:) המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהן להוציאן פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך [ב]ונקט מבעוד יום לאשמעינן דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי דאי הוה נקט טוען עצמו משחשכה ועמד לפוס לא היה משמע מידי דאפילו אי עקירה והנחה גופו לא הויא עקירה והנחה חייב משום עקירה ראשונה: **מהו שתעשה כברמלית.** כגון שהוציא ידו מלאה לחוץ ולאהדורה אבל בע"א לא דהא תנן בפרק בתרא דעירובין (ד' לח:) עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר[ג] ולא הויא כרמלית אלא לענין רשות שהגוף שם שדומה יותר לשתי רשויות: **מי קנסוה רבנן לאהדורה.** נראה לר"י דגרס מי אסרוה ולא גרס מי קנסוה[ד] דלקמן בסמוך כי מוקמא דלאו בכרמלית דמיא אמאי דאסור להחזירה משום קנס ושמא[ו] הא דעבדוה בכרמלית נמי הוי קנסא[ז] וג"מ דאסור בשוגג [ח]מבעוד יום[ח]:

כאן למעלה מי'. ולא"ת למעלה מי' כדי לכתחלה נמי מותר להוציאה דהוי מקום פטור[ט] וי"ל דקמ"ל דאפילו הוציאה מתחלה דרך מטה מי' מותר להחזירה למעלה מי' ולא קנסינן ליה[י]: **התירו** לו לרדותה. ואע"ג דאמרינן בר"ה בפרק י"ט (ד' כט: ושם) כל מלאכת עבודה לא תעשו וגו' יצאו תקיעת שופר ולדיית הפת שחכמה היא ואינה מלאכה[יא] מ"מ מדרבנן אסורה כדאמר בכל כתבי הקדש (לקמן קיז: ושם) ולא ירדה במרדה אלא בסכין[יב] וכן תקיעת שופר אסור מדרבנן דתנן בפ"ב דר"ה (ד' ג.) אין מעכבין התינוקות מלתקוע [יג]משום חינוך[יג] הא נשים מעכבין[יד]:

ואיבעית אימא לעולם לא תפשוט. נראה לר"י דל"ג לעולם לא תפשוט דאע"ג דאיכא שינויא אחרינא דלא מיקשי שני בריתות אהדדי עדיין איכא למיפשט דרב ביבי מבני בית המדרש[יב] מדלא משני איפכא מכלל דלא התירו ורבינא"ל נראה דשפיר גרים ליה דממאי דלא משני איפכא ליכא למיפשט דסברי בני בית המדרש דלא התירו דהא דלא משני איפכא לפי שאין נראה סברא לעולם לומר משחשיכה לא קנסוה מבעוד יום קנסוה שוב אין לומר מבעוד יום קנסוה דהוי כחוכא ואטלולא[יח] ואע"פ שאין שייך טעם משחשיכה לומר כמבעוד יום ולעיל[יט] ה"פ מדלא משנינן הכי לפי שאין נראה להם סברא לומר כן והוצרכו לומר משחשיכה קנסו מבעוד יום לא קנסו כדי לחמות שלא לפשוט בעיא דאמצי א"כ תפשוט בעיא דרב ביבי אע"ג דליכא למידחי בשינויא קמא[כ] ואי בעית למפשט דאמצי נאמר בשינויא בתרא וזיל הכא קמדחי ליה כו' מ"מ מדא מינייהו מיפשטה ממה נפשך והשתא א"ש דקאמר ואמצ"א לעולם לא תפשוט לא דאמצי ולא דרב ביבי: [ט]**בשוגג לא קנסוה.** ומיירי מבעוד יום דהשתא ליכא למפשט דרב ביבי ולא"ת משנויא קמא נמי נפשוט בעיא דרב ביבי דלא התירו דלמטה מי' אסור להחזירה ואפילו מוקמי' מבעוד יום הא פירשתי דאי מבעוי"ש לא התירו כ"ש משחשיכה וי"ל דאין לפשוט דהתם מה שלא התירו משחשיכה אע"ג דאתי לידי חיוב חטאת היינו משום מבעוי"ש דלא שייך טעם זה אבל גבי דליית הפת לעולם אימא דהתירו: כאן

ליכא למימר דילמא לישדינהו שיתחייב מיתת בית דין אבל הכא אי קנסינן ליה מלרדות על כרחיך יתחייב מיתת בית דין: לאותה

לאו כברמלית דמיא ליכא לדחויי אלא דמבעוד יום לא קנסוה וכו' דאיפכא ליכא למימר כדפרישית. תוס' הרא"ש.

כר פחתי. [יא]בן גדולים: **לא תשיילי.** כלומר שאין לבו למס' זו שמא יתביים: **מבעוד יום.** דהיינו דומיא דהטעינו חברו בשבת דהכא והכא ליכא עקירה דאיסור גביה: **שאינו דומה לידו.** הפשוטה לפניס וגופו לחוץ ונתן חברו לתוכה: **אמר אביי פשיטא לי.** מתניתין דידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת אינה מזרקת אחר גופו לגמרי להיות כרשות שהוא עומד בה בין שהוא רשות היחיד בין שהוא רשות הרבים: **הכא"ר לא דמיא מידו דעני.** דקתני נטל עני מתוכה פטור: **וכרה"י לא דמיא.** אם פשוטה לרשות הרבים: **מידו דבע"ה.** דקתני נטל עני מתוכה פטור: **בעי אביי.** השתא דחזינן דלאו בתר גופו שדינן לה לענין איחיובי מדאורייתא אלמא איפלוג רשותא מי אחמור עלה רבנן למיהוי כרמלית דהיכא דהושיט ידו מלאה לרשות אחרת לא יחזירנה אלא ותהא כך פשוטה עד שתחשך דכיון דלאו בתר גופו גרירא נעשית לה רשות אחרת מדרבנן דגזור רשות מדבריהם לשבת שאסור להכניס ולהוציא ממנו לרה"י ולרה"ר ושמו כרמלית כדתניא בפרקין (דף ו.) ד' רשויות לשבת. כרמלית לשון יערו וכרמלו[ג] שאינו לא הילוך תמיד לרבים ולא תשמיש רה"י: **מי קנסוה.** הואיל והתחיל בה באיסור: **למטה מי'.** רה"ר הוא קנסוה רבנן ושויוה כרמלית דלא ליהדרה: **למעלה מי'.** דאויר מקום פטור הוא כדתנן בהזורק (לקמן ק.) הזורק ד"א בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר ופטור דלא הוי רה"ר למעלה מי' הלכך לא קנסוה דלאו איסורא דגזרה אלא דלמטה מי' הלכך אי לא קנסוה דלא ליכא איסורא עביד: **לאו משתחשך.** הוסיטה משחשיכה קנסוה. ולא שתהא רשות לעצמה דל"כ אף מבעוד יום מיתסרא אלא בתר גופו גרירא בעצמא: **מבע"י דאי שדי ליה.** כלומר היכא דהוסיטה מבעוד יום אשם תאסרנה להחזירה וישליך מידו החפץ כדי להקל טרחו לא אתי לידי חיוב חטאת דלא הוי עקירה בשבת הנחה לחודה ואיסורא דרבנן הוא דלא ליכא דעשה מקלתה וכדתנן שניהן פטורין אבל אסורין קנסוה רבנן שלא יחזירנה אבל היכא דהוסיטה משחשכה דאי שדי ליה מידו על ידי קנס שתאסרנו להחזירה נמצא מתחייב חטאת אם שוגג הוא דעביד ליה עקירה והנחה לא קנסוה רבנן דמוטב שלא נקנסו משגגרום לבא לידי חילול שבת דאורייתא. ומדלא חייסת להכי תפשוט בעיא דרב ביבי דלא נמנעו חכמים מלהעמיד דבריהם מפני חשש שמא לא יעמוד האדם בהם ויעשה איסור חמור: **הדניך פא נאנור.** בשבת בשוגג וזכר שהוא שבת קודש שתאפה וקיימא לן (לקמן דף קיז:) דרדייתא הפת שבות היא שהיא חכמה ואינה מלאכה: **הסירו לו.** את האיסור מדבריהם וירדנה קודם שתאפה ויתחייב משום אופה שהוא אב מלאכה[ד] או לא התירו לרדותה ולהוציאה מן התנור: **בשוגג לא קנסוה רבנן כו'.** ורב ביבי לא תפשוט מהכא לא לאיסור ולא להיתר דהאי דלא קנסוה בשוגג לאו משום חששא דילמא שדי להו מידיה הוא אלא משום דלא עבד איסורא במזיד וחזרת ידו אינה אפילו שבות אי לא משום קנסא והכא לא קנים אבל רדייתא הפת שבות הוא וגגזרה במנין ומשום קודס שיבא לידי חיוב חטאת לא בטלו גזירתם ולאיסור נמי לא תפשוט מדקנסו במזיד דהתם

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ד מהל' ת"ת הלכה ו:

ו ב ג מיי' פי"ג מהל' שבת הל' כ סמ"ג לאוין סה טושי"ע א"ח סי' שמח וע"ש:

מוסף תוספות

א. על עקירה ראשונה שהיתה מבעוד יום, דעקירה בשעת איסור הוצאה בעינן. תוס' הרא"ש.

ב. ותימה אמאי נקט מבעוד יום הכי נמי הוה מצי לאשמועינן דעקירת גופו הויא עקירה בטוען עצמו משחשיכה ועמד לפוס כי נתבטלה עקירה ראשונה בעמידתו וחייב על עקירת גופו. תוס' הרא"ש. ג. ואע"ג דר"מ פליג אתא"ק מ"מ הלכה כת"ק דקאמר התם מתני לה חנניא בר רב מקמי דרב לא יעמוד ברה"י ויטלטל כו' א"ל שבקת רבנן ועבדת כר"מ משמע דהלכתא כרבנן ולא אמר הלכתא כר"מ בגזרותיו. הגהות מרדכי סימן ת"ג. ד. דאי ככרמלית דמיא אפילו בלא טעמא דקנסא אסור להחזירה מדינא. מ' הר"ן. ה. מכלל דאי ככרמלית דמיא אע"ג דלא שייך ביה קנסא אסור. מ' הר"ן. ו. יש לקיים גירסת הספרים [די"ל]. תוס' הרא"ש. ז. וה"פ מי קנסוה רבנן כולי האי לעשות ידו אף ככרמלית לענין לאסור אף מבעוד יום ובשוגג, דאף כשהוציאה מבעוד יום קנסוהו רבנן לפי שלא החזירה קודם חשיכה וכן בשוגג קנסו אטו מזיד אבל אי לאו ככרמלית דמיא לא קנסוהו אלא משחשיכה ובמזיד. תוס' הרא"ש. ח. פתוס' הרא"ש אימא: ומבעוד יום. [כגירסת מהר"ם]. ט. ומאי קמ"ל. ריטב"ץ. י. דאפי' תהא ידו ככרמלית מותר להוציא מכרמלית למקום פטור וממקום פטור לרשות היחיד דאפי' למ"ד בפרק כיצד משתתפין (עירובין פז:) דאפילו ברשויות דרבנן אמרינן ובלבד שלא יחליפו ה"מ בכרמלית גמורה אבל ידו דלא דמיא ממש לכרמלית הקלו להחליף. מי' הר"ן. יא. אבל הכא אפי' לא יתירו לו להחזירה שמא לא יניח ליפול החפץ מידו ולא יבא לידי חיוב חטאת. תוס' הרא"ש. יב. חשיבליה. תוס' הרא"ש. יג. [וא"כ] מאי התירא צריך. ריטב"ץ. יד. כדי שיעשה שינוי, אבל במרדה איסורא דרבנן איכא, ומיירי הכא דלית להו סכין שם א"נ התם התירו לכבוד שבת בפת אפויה אבל הכא שרודה אותה עד שלא שתאפה דליכא כבוד שבת איסורא דרבנן איכא ואפילו בסכין. ריטב"ץ. [ועי' מהר"ם]. טו. פי. תוס' הרא"ש. טז. הואיל ומצות היום בשופר. תוס' הרא"ש. יז. דמעיקרא כשבאו בני הישיבה לחלק בין מבעוד יום לחשיכה. תוס' הרא"ש. יח. דקנסו על מה שעשו בערב שבת יותר ממה שעשה בשבת. תוס' הרא"ש. יט. נמי ידע שפיר דלהכי לא אמרינן איפכא. תוס' הרא"ש. [עי' שבת של מן]. כ. דאי דחי דכו"ע

מסורת הש"ס

א) [ברכות יג: וש"נ], ב) [עירובין סח: גיטין נג:], ג) [שעיה יז], ד) [לקמן עג.], ה) ל"ל אז מבעוד יום. רש"ל וי"מ גורס ומבע"י, ו) [וע"ע תוס' ר"ה כ"ט: ד"ה רדיית הפת ועי' ערוך ערך רל ד'], ז) בפ"ג כתוב שדיבור זה עם דלעיל הוא דיבור אחד,

גליון הש"ס

גמ' בר פחתי. עיין לקמן דף כט ע"א: שם משחשיכה דאי שדי לי' וכו'. עיין עירובין ד"כ ע"א תוס' ד"ה לא יעמוד: שם תפשו' דרב ביבי וכו'. עי' ב"ק דכ"ג ע"א תוס' ד"ה תפשוט: שם הא ל"ק ותפשו' וכו'. זמחים דף פז ע"ב: שם והכא בקנסו שונג וכו'. עירובין דס"מ ע"ב וד"ק ע"א וגיטין דף נ"ג ע"א: רש"י ד"ה בר פחתי בן גדולים. מלשון הכתוב זהוצבל פחת יהודה (מגי ה) ומלשון המצנה הפחות והסגנים (כסורים פ"ג מ"ג):

מוסף רש"י

בר פחתי. בנו של תלמיד חכם (נזיר נט:). קנסו שוגג אטו מזיד. ואע"ג דמזיד גופיה קנסא הוא (גיטין נג:).

תוס' ישנים

א) ולא"ת היכי תפשוט הא דרב ביבי ודלא אמי לידי חיוב חטאת יא"ל דהכא אי לא לתפוס שם ידו לא היוס ס"ע ל"ל לתפוס דרב ביבי אף על גב דאתי ודלא לידי חיוב חטאת מ"מ איכא חדא טיבותא דליכא איסור בכליה והכא נמי אע"ג דלא אתי ודלא לידי חיוב חטאת ליכא איסור בחוכים.

רבינו חננאל

אמר אביי ידו של אדם אינה חשובה כרה"י מידו דעני הנתונה בחוץ), שאילו הייתה כרשות היחיד לא היה בעה"ב הנוטלו מתוכה חייב. [ברה"ר לא דמיא מידו דבעה"ב]. ועוד אילו הייתה כרה"ר לא נתחייב העני הנוטלו מתוכה והוא בבית חייב. וכיון דאמר אביי ידו של אדם אינה לא כרה"ר ולא כרה"י, הוצרך לשאול מהו שתיחשב ידו כברמלית, ואם הרציאה בשבת בחפץ מותר לו להחזירה כיון שלא הניח החפץ אי לא. תני חדא מותר להחזירה, ותניא אידך אסור. ושקלינן וטרינן ואסקינן הא דתני מותר להחזירה באותה חצר,

---

ו) בס"ס הגי' לאיקפ כרה"י לא דמיא מידו דבעה"ב וגו' רבינו תמוה ותולי ע"פ נפל בדבריו ול"ע.

מ) **נאותה חלר.** שהוא עומד בתוכה מותר להחזירה אבל לחלר אחרת הסמוכה לה אסור לזורקם: **לי מיכול עלה כורא דמילחא.** בבדיוטא אהדר ליה כשתמדוד לי כור של מלח אומר לך טעמו של דבר. ליטעם אחריינא לכשתאכל בלא כור של מלח לא תוכל להשוותם זו לזו: **מחשבתו.** שנתכוון לפנותה מתחלה זו לא נתקיימה הלכך לא גזרו אבל לחלר אחרת נתקיימה מחשבתו וגזור דילמא זימנא אחריתי שדי להו לרה"ר: **ולא אידכר.** קודם אפייה על שגגתו שהיא שבת או שמלאכה זו אסורה: **נמלח הסירו.** הא לא מסיק אדעתיה לבא ליטול על כך: **ואלא דאיהדר ואידכר.** קודם אפייה: **מי מחייב.** חטאת באפייתו: **אחלאה וסופה.** תחלת המלאכה וסופה. לא נודעה לו שגגתו עד שנגמרה עבירה: **לאחרים.** אחר שרשה ובא לפניו ליטול לרדותה קודם שיבא חבירו לידי חיוב חטאת: **וכי אומרים לו לאדם.** לא וחטאת איסור קל כדי שלא יתחייב חבירך עונש חמור: **בהדיא.** סקילה. ובלשון פשיטותא ולא בלשון בעיא מתני רב אחא בריה דרבא מילתא דרב ביבי: **מעל גבי מקום ד'.** דהוי חשוב למיהוי הנחתו הנחה ועקירתו עקירה וידו ולאו מקום ד' הוא וקתני לה מתני' בין לעקירה בין להנחה דקתני ונתן לתוך ידו של בעל הבית הרי הנחה או שנטל מתוכה הרי עקירה: **קלוטה.** המחפץ הוא ונקלט באוירה של רשות הרבים כמי שהונחה בתוכו הוא ואע"ג דלא נח: ובמוך

כאן לחצר אחרת כדבעא מיניה רבא מר"נ היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ מהו להחזירה לאותה חצר א"ל מותר לחצר אחרת מהו א"ל אסור ומאי שנא לבי [6]תיכול עלה כורא דמילחא התם לא איתעבידא מחשבתו הכא איתעבידא מחשבתו: גופא בעי רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי חיוב חטאת או לא התירו א"ל רב אחא בר אביי לרבינא היכי דמי אילימא בשוגג ולא אידכר ליה למאן התירו [8]ואלא לאו דאיהדר ואידכר [9]מי מחייב והתנן א) [10]כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן שגגה וסופן שגגה אלא במזיד קודם שיבא לידי איסור סקילה מיבעי ליה אמר רב שילא לעולם בשוגג ולמאן התירו לאחרים מתקיף לה רב [11]ששת [7]וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירך אלא אמר רב אשי לעולם במזיד ואימא קודם שיבא לידי איסור סקילה רב אחא בריה דרבא מתני לה בהדיא אמר רב ביבי בר אביי [12]הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה: פשט העני את ידו: אמאי חייב [13]והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' על ד' וליכא אמר רבה הא מני ר"ע דאמר לא בעינן מקום ארבעה על ארבעה [14]דתנן הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע רבי עקיבא מחייב וחכמים פוטרים ר"ע סבר אמרינן [15]קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא למימרא דפשיטא ליה לרבה דבקלוטה כמי שהונחה דמיא ובתוך

כאן לחצר אחרת. ואסור להחזירה דקתני לא להחזירה אלא קאמר אלא להחזירה לחצר אחרת: **ומאי שנא.** בזו כנגד זו אייריא דבדיוטא אחת שגא ושגא דאיכא איסור חיוב חטאת דמושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר ת"ש בדיוטא אחת וכגון שאין מפסיק שם רה"ר: **ואלא דאהדר ואידכר מי מחייב.** תימה דליטני אימא לידי מ) (חיוב) איסור חטאת דקתאמר בסמוך קודם שיבא לידי איסור קלוטה: **וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך.** והא דאמר בבכל מערבין (עירובין נב: ושם) [1]רבי סבר ניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלוטה ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבה [2]התם כדי שלא יאכל ע"ה טבל על ידו דאמר לי' מגלה לך בכלכלה של תאנים מתאנתי' אבל הכא שלא נעשה האיסור על ידו אין אומרים לו חטא אפי' איסור קל שלא יבא חבירו לידי איסור חמור ואומר ריב"א דאפי' למדביק עצמו אין לפשוט משם להתיר דהתם [3]א עדיין לא נעשה האיסור ומוטב שיעשה איסור קל ולא יעשה איסור חמור על ידו אבל הכא המעשה של איסור כבר נעשה וממילא יגמור [4]ב לא יעשה אפי' איסור קל בידים והא דתנן בהשולח (גיטין דף מא: ושם) מי שחליו עבד וחליו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין ואע"ג דבהכי פירקא (דף לח:) א"ר יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה דלעולם בהם תעבודו [5]ג שאני פריה ורביה דמצוה רבה היא [6]ד כדמשני התם בר"א שנכנס לבה"מ ולא מצא שם י' ושחרר את עבדו להשלימו לי' מצוה דרבים שאני ועוד י"ל דדוקא היכא דפשע קאמר וכי אומרים לו לאדם חטא כדי כו' [7]ט ואתי שפיר הא דאמרי' בריש תמיד נשחטו (פסחים דף נט. ושם) [8]ט דאתי עשה דפסח שיש בו כרת ודחי עשה דהשלמה וקא עבדי כהנים בעשה

ד) **לאותה חלר.** שהוא עומד בתוכה מותר להחזירה אבל לחלר אחרת הסמוכה לה אסור לזורקם: **לי מיכול עלה כורא דמילחא.** בבדיוטא אהדר ליה כשתמדוד לי כור של מלח אומר לך טעמו של דבר. ליטעם אחריינא לכשתאכל בלא כור של מלח לא תוכל להשוותם זו לזו: **מחשבתו.** שנתכוון לפנותה מתחלה זו לא נתקיימה הלכך לא גזרו אבל לחלר אחרת נתקיימה מחשבתו וגזור דילמא זימנא אחריתי שדי להו לרה"ר: **ולא אידכר.** קודם אפייה על שגגתו שהיא שבת או שמלאכה זו אסורה: **נמלח הסירו.** הא לא מסיק אדעתיה לבא ליטול על כך: **ואלא דאיהדר ואידכר.** קודם אפייה: **מי מחייב.** חטאת באפייתו: **אחלאה וסופה.** תחלת המלאכה וסופה. לא נודעה לו שגגתו עד שנגמרה עבירה: **לאחרים.** אחר שרשה ובא לפניו ליטול לרדותה קודם שיבא חבירו לידי חיוב חטאת: **וכי אומרים לו לאדם.** לא וחטאת איסור קל כדי שלא יתחייב חבירך עונש חמור: **בהדיא.** סקילה. ובלשון פשיטותא ולא בלשון בעיא מתני רב אחא בריה דרבא מילתא דרב ביבי: **מעל גבי מקום ד'.** דהוי חשוב למיהוי הנחתו הנחה ועקירתו עקירה וידו ולאו מקום ד' הוא וקתני לה מתני' בין לעקירה בין להנחה דקתני ונתן לתוך ידו של בעל הבית הרי הנחה או שנטל מתוכה הרי עקירה: **קלוטה.** המחפץ הוא ונקלט באוירה של רשות הרבים כמי שהונחה בתוכו הוא ואע"ג דלא נח:

ת"ש (דף קג: ושם) כהן שנמצא בו יבלת חבירו חומצה לו בשיניו [9]ד אע"ג דהוי שבות וגבי מליה שפחה ומליה בת מנהג הפקר וכפו את רבה בהשולח (גיטין דף לח:) [10]ה משום שהיתה מחזרת וממליאה עצמה לזנות ודומי' [11]ט לתומסין [12]ב ו והוי נמי כמצוה דרבים [13]א: **קודם שיבא לידי איסור סקילה.** ולא"ת מאי בעיא היא זו אם התירו לרדותה פשיטא שלא ישמע לנו אם נאסור לו ותי' ריב"א ב) דאם לא התירו לא מיחייב סקילה כיון שמניח מלרדות ע"י מה שאנו אוסרין לו וכן בפסחים בס"פ האשה (דף לב. ושם) ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת אלמא לא מיחייב כרת הואיל ורבנן הוא דאסרי ליה למיעבד פסח ולא"ת והיכי אתי לידי חיוב סקילה [14]ב והא התרומת ספק הוא דבשעה שהדביק פת בתנור שמא היה בדעתו לרדותה קודם שיבא לידי איסור סקילה ומה שלא רדה שמא שכח ההתרומה ותי' ריב"א דכיון שהדביק תוך כדי דבור של התרומה [15]ו ובודאי תאפה אם לא ירדנה לאו התרומת ספק הוא [16]דודאי לא היה בדעתו לרדות הדבר אלא בשוגג ולא אידכר ליה [17]ז דשמא לא יבא חבירו לידי חיוב חטאת [18]ח ובטלו [19]ד ובטלו לא היה בדעתו לרדות קודם אפייה ולא הוי התרומת ספק אלא [20]ג בלוקח אם על הבנים למ"ד בפ' ואלו הן הלוקחין (מכות דף טו.) בטלו ולא בטלו [21]ד דשמא לא יבאו בנים כנפיה או לא ישמטנה [22]ה ועכשיו שמסבר כנפיה אין יכולין להתרומתו דלא הויא התרומה אלא [23]ו על הלאו והלאו כבר עבר וכן בשבועה שלא אוכל כבר זו אם אוכל זו ואכליה לאיסוריה והדר אכליה לתמאיה [24]ד דכשתמרין בו בשעת אכילת איסור עדיין מחוסר מעשה אכילה של תנאי קודם שיתחייב מלקות [25]ח אבל הכא כשמדביק פת בתנור אין האפייה מחוסרת מעשה [26]ט: **מתני' לה בהדיא.** לית ספרים דגרסי בעי רב ביבי ומתני בהדיא בבעיא דרב ביבי דאיכא איסור קלוטה: **והא בעינן עקירה והנחה מעל מקום ד'.** אומר ר"מ [27]ל דאין רגלות להניח החפץ בפחות מד' [28]לא וכן היה מסתמא במשכן [29]ב ועוד אומר ר"ש [30]ג דאל יצא אינו ממקומו [31]ד משמע דקאי נמי אחפץ כלומר ממקומו של חפץ דרשינן בעירובין (פ"ח ד' יח:) דאל יצא אל יוציא אע"ג דפשטיה דקרא קאי אמקומו של אדם דהיינו ד' אמות מ"מ [32]ה משמע נמי מקום החפץ ואין מקום חשוב בפחות מד' [33]ל: **אבל למעלה מי' ד"ה פטור.** יש להוכיח קצת מכאן דמושיט חייב נמי למטה מי' דאם מצא לומר פטור לפי שלא מצינו במשכן מושיט למטה מי' שהעגלות היו גבוהים י' א"כ לימא הכא אבל למעלה מי' ד"ה חייב דילפינן זורק ממושיט אבל עתה דמושיט חייב למטה מי' אז לא מצי למימר למעלה מי' ד"ה חייב דא"כ למטה מי' מ"ט פטור זורק [34]ז ומיהו אינו הוכחה דלא מצי למימר דלכ"ע ילפינן זורק ממושיט דא"כ הא דתנן לקמן בהזורק (דף לו.) היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב אלמא לא ילפי' זורק ממושיט אמאן תרמייה ותדע דהא כי נמי נימא דמושיט חייב למטה מי' הוי מצי למימר דלכ"ע ילפי' זורק ממושיט ובדיוטא אחת בין למטה מי' בין למעלה מי' ד"ה חייב ופליגי למטה מי' בזו כנגד זו דמר סבר אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ומר סבר לא אמרינן אלא דלא מצי למימר דלכ"ע ילפינן זורק ממושיט משום מתני' דהזורק ולמאי שנפרש בסמוך אמי נמי שפיר דלא נקט הכי: **דרבי עקיבא סבר ילפי' זורק ממושיט.** ולא"ת והא ע"כ זורק מרשות היחיד לרה"י דרך רשות הרבים לא היה במשכן דאם היה במשכן מה צריך למילף ממושיט ומ"ט נמי דרבנן דפטרי וכיון דלא היה במשכן אמאי מחייב ר"ע דבמולדה דהוצאה שהיא מלאכה גרועה אין לנו לחייב אלא דוקא אותן שהיו במשכן כדפרישית לעיל (ד' ג.) וי"ל דר"ע סבר דזורק דמי טפי למושיט ממאי דדמו שתר תולדות להוצאה: **אבל למטה מי' ד"ה חייב דאמר קלוטה כמי שהונחה.** כשהחפץ בידו של עני או של בע"ה לא שייך קלוטה דהא כשנותן בע"ה לתוך ידו והוציא לא מחייב תימה לר"י אם בריתה היא בשום מקום דבעינן הנחה על גבי מקום ד' וכדמשמע קצת בסמוך דת"ר זורק הא מני אחרים היא משמע דפליגי רבנן עליה אם כן היכי קאמר הכא ד"ה חייב אם כן הויא בריתא מני ונראה דלא קשה מידי שיעמיד ר"ע ורבנן כמתניתין ולא בהיא בריתא דניחא ליה להעמיד מתני' ככ"ע: **דאמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא.** וקשה לר"י דמאי פריך למימרא דפשיטא ליה לרבה מנא ליה דפשיטא ליה לרבה מי משום דקאמר הא מני ר"ע היא [35]ח היינו משום דלר"ע אית ליה ממה נפשך קלוטה כמי שהונחה דמיא [36]ט אבל אליבא דרבנן מספקא ליה ולהכי לא הוה מצי למימר הא מני רבנן היא ואם היינו אומרים הא דקאמר לעיל רבי עקיבא סבר קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן כו' הכל מדברי רבה היא הוה אתי שפיר אך אין נראה שיהא מדברי רבה ואומר ר"י דהכי פירושו והא מיבעיא בעי לרבה וכיון דאיכא לספוקי בפלוגתייהו [37]י איכא נמי לספוקי דילמא לכולי עלמא לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה ובזו כנגד זו לכ"ע פטור כי פליגי בדיוטא

ז א מי' פ"ח מהל' שבת הלכה יט ופ"ב מהל' שגגות הלכה ג סמג עשין רינ:
ח ב מי' (פ"ג מהל' שבת הל' י"ח) פ"ט הל' ה' (וס"ל כ"ג הלכה ה) סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנד סעיף ו:
ט ג מי' פ"ג מהל' שבת הלכה ג ופי"ד הלכה ז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יט ובור סי' שמה:

תוס' ישנים

א) קשה לרבא"ל דכי אידכר נמי יכול לבוא לידי חטאת אם שכח לבטוח קודם שנאפה הפת כדמוכח ס"פ הזורק [1] (לקמן קב.) ואומר מהר"מ ה דהא לא שכיח שיזוזו ושכח:ו

ב) תימה למהר"ל שמואל מירבינו מ"כ מאי קא מיבעיא כיון דבין תחילה בין לא תחילה לא מחייב דאם לא תחילה דלא ימיתו וכ"ל דנ"מ אם תחילה דמחייב אם לא ילקה מ"ש כיון דאם לא תחילה לא מיבעיא ליה תחילה דאם לא ימיתו ול"ל דמחייב דאם מחייב לו לא תחילה דלא מחייב אע"ג דפשע מתחלה הוא דאם מיחה אינו מגיח מלגדות אלא ע"י שאסרו לו חכמים:

מוסף תוספות

א. ורה"ר מפסיק באמצע. תוס' הרא"ש. ב. אפילו. תוס' הרא"ש. ג. כי אם כנגד החצר אבל הבית שאחורי אותה חצר סמוך לרשות היחיד אחר, דבכי האי גוונא לא מיחייב מושיט אלא כעין העגלות שבמשכן שהיו פתוחות לכל רוח לרשות הרבים. תוס' הרא"ש. ד. שאם חזר ושכח חייב חטאת. תוס' הרא"ש. ה. דבשביל זה אין להתיר לו. תוס' הרא"ש. ו. קודם אפיית הפת. תוס' הרא"ש. ז. חבר שאמר לעם הארץ לקוט לך תאנים מתאנתי יתרום החבר מתאנים שבביתו כנגד אותן שילקוט עם הארץ לפי שעם הארץ חשוד לאכול בלא תרומה, ואקשי' התם וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף כלומר דהא בענין שיתרום מתאנה שלקט עם הארץ ופרקי' התם. שיטה להר"ן. ח. והלכתא כותיה. ריעב"ש. אלמא אומרים לו לאדם חטא לזכות לחבירך, י"ל. תוס' הרא"ש. ט. היינו טעמא. תוס' הרא"ש. י. [ד]אם יאכל עם הארץ טבל על ידו הוי כאלו הוא אוכלו, לפיכך מוטב שיעשה הוא איסור קל ויתרום שלא מן המוקף ואל יאכל עם הארץ טבל על ידו. תוס' הרא"ש. [ועי' מאירי]. יא. גבי הך דרבי. תוס' הרא"ש. יב. דילמא. רשב"ם. יג. [הרי] שאומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירך וכו' י"ל. תוס' הרא"ש. יד. דלא תהו בראה לשבת יצרה. תוס' פסחים פח: טז. שהדביק סמוך לחשיכה. תוס' גיטין מא: אבל היכא דלא פשע לא. מי הר"ן. טז. אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת ונרות בכל השנה ופסח ומחוסר כפורים דערבי פסחים בלבד, שטובל ואוכל פסחו לערב, ומפרש התם משום. תוס' עירובין נב: יז. כדי שיזכה חבירו בעבודה. תוס' גיטין מא:

גליון הש"ם

גמ' ואלא לאו דאהדר ואידכר מי מחייב. עיין ש"מ מולדות פלס המיומחר לרמב"ן סי' ר"ה: תוס' ד"ה קודד **שיבא** וכו' **ובודאי תאפה אם לא ירדנה.** עיין גיטין דף לג ע"ש תוס' ד"ה ותפקעינהו: **בא"ד דודאי לא היה בדעתו לרדות** מלו זה משמע דמש"ה לא הוי התרומת ס'. ואלו ממש"כ אח"כ וכן בפשוטה לא מוכל זה אם אוכל זו אם לא אוכל זו לא הוי התרומת ס' כיון דמתוסר מעשה אף דלא שייך לומר דהיה בדעתו שלא לאכלו דהא אפילו בהיפוך מנחה דעתו לאכלו: **תוס' ד"ה אבל למטה וכו' בשהחפץ בידו.** ע"ל לב ע"ש תוס' ד"ה התם:

מוסף רש"י

לכי תיכול עלה כורא דמילחא. כשתמדוד לי כור של מלח בשכר שאומר לך, ובדיוטא בעלמא הוא (חולין יב. וכעי"ז שם קיב. ועירובין לז.). **קלוטה.** נתון האויר, **כמי שהונחה.** לאדם (גיטין עט. וכעי"ז ב"ק ע:).

רבינו חננאל

ופירשה רב נחמן באותה חצר שהוציאה ממנה שהרי לא עשה כלום כי לא נעשית מחשבתו, שיצא להשליכן לחצר אחרת ולא עלתה לו מחשבתו. והא דתני [אסור] אסור להחזירה בחצר אחרת שהרי אם יחזירנה לחצר אחרת הרי נעשית מחשבתו ולפיכך אסור. בעיא דרב ביבי בר אביי תירצה רב אשי הכי, הדביק פת בתנור בשבת במזיד התירו לו לרדותה קודם שתיאפה שיבוא [נ"א. שלא יבוא] לידי איסור סקילה או לא, שהאופה מאבות מלאכות הוא[6], ולא אישיטיא. ורקשיא לן מכדי רדיית הפת חכמה ואינה מלאכה, דגרסינן בפרק כל כתבי הקודש תנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו, יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה, וכיון שאינה מלאכה אמאי לא פשטי בה להיתירה. וקבלנו מרבותינו כי בעיא זו להתיר לו בפטור ומותר היא, לפיכך לא אישיטיא. ויש אומרים כי רדיית הפת האפויה היא חכמה ואינה מלאכה, אבל רדייתה בעודה עיסה קודם שיקרמו פניה מלאכה היא, הלא תראה הפת האפויה איפשר לרדותה בסכין וכיוצא בה, אבל העיסה אי איפשר לרדותה אלא בידים, שנמצא כמו לש וערוך, ומתקן הוא ואינו מקלקל, ולפיכך לא הזכירו במקום הזה הא דתניא דבי שמואל כלל ללמד כי אינו דומה זה לזה כלל. **פיסקא פשט העני את ידו לפנים.** אקשינן והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ארבעה וליכא, דהא כל חייבי שבת לא מחייבי עד שיעקור ממקום ד' וינוח במקום ד'. ואוקמא רבה לר' עקיבא דסבר קלוטה באויר כמי שהונחה בקרקע דמיא, דתנן מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין.

ח) מדברי רבינו ז"ל אלו נראה קצת דמפרש דגם רב אחא בריה דרבא ממני להא דרב ביבי בלשון בעיא ולא בפרש"י רק דמתני בהדי בעי רב ביבי דמייל בנמוך ולו"ק.

יח. [ו]אע"ג דהם פושעים. תוס' גיטין מא: יט. מתי' לא אימא: "ודמו גברא לאנוסין". כ. ולא לפושעים. מי הר"ן. כא. כיון דרבים נכשלים בה. תוס' הרא"ש. [ועי' מהר"ם]. כב. [בתוס' הרא"ש אימא: "לידי איסור סקילה"] [ועי' מהר"ם, ותקמת מגוה]. כג. כגון. תוס' הרא"ש. כד. שאינו עובר על לאו דלא תקח אם לא שיבטל העשה שלא יוכל קיימו כגון על ידי שחיטה או שבירת כנפיה, דכשהתרו בו בשעה שנטל האם אם תטלנה ותשחטנה תלקה היינו התראת ספק שבשעה שנטל האם על הבנים עדיין מחוסר מעשה אחר קודם שיתחייב מלקות. תוס' הרא"ש. כה. ולא יבטל העשה. תוס' הרא"ש. כו. בשעת מעשה כשעובר. תוס' הרא"ש. כז. והתורו בו בשעת אכילת איסור ואכלה בתוך כדי דיבור של התראה, היינו התראת ספק. תוס' הרא"ש.

כח. והתראה בשעת אכילת הנאה לא מהני דהתראה בשעת עשיית האיסור בעינן. תוס' הרא"ש. כט. אלא בודאי תאפה. תוס' הרא"ש. ל. דסברא היא. תוס' הרא"ש. לא. אלא במקום רחב שיכול להשתמר בו שלא יפול. רשב"ם. לב. [ש]היו נוטלים החפץ מתיבתן לחביאו ליד הגזבר. תוס' הרא"ש. לג. דדייקינן [מקרא]. תוס' הרא"ש. לד. ומ[מקומו]. תוס' הרא"ש. לה. לפי מה דדרשינן אל יוציא. תוס' הרא"ש. לו. ותנאי דאמרי' בשמעתין דפליגי בה, לית להו הא טעמא, אי נמי גמירי לה הכי. ריטב"א. לז. נהי דלמטה מעשרה לא מחייבי מטעם קלוטה משום דסברי לאו כמי שהונחה דמיא מ"מ לחייבינו משום דילפי זורק ממושיט. תוס' הרא"ש. לח. דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא. תוס' הרא"ש. לט. לכל צידי האיבעיא. תוס' הרא"ש. מ. לפי שהדבר נטוי לשני צדדין, ממילא. תוס' הרא"ש.

בדיוטא אחת דר"ע סבר ילפי' זורק ממושיט ורבנן סברי לא ילפינן אלא דרבה לא חש לפרש כל הבעיות[א] ועוד אומר ר"י דהא דקאמר הש"ס אבל למטה מעשרה ד"ה חייב דאמרינן קלוטה כמי שהונחה היינו לרבנן אבל לר"ע קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא ומחייב משום דילפינן זורק ממושיט דאי סבר כמי שהונחה דמיא א) לא הוה מצי למילף זורק ממושיט דהא לא דמיא כלל דכיון דכמי שהונחה דמיא הוי [זורק למעלה מעשר] כזורק מרה"י למקום פטור וממקום פטור לרה"י ולא דמי כלל למושיט שהוא מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע[ב] אלמא ע"כ כיון דסבר ילפינן זורק ממושיט סבר קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא והשתא אתי שפיר דפריך למימרא דפשיטא ליה כו'[ג] ואתי נמי שפיר דלא מצי למימר לעיל אבל למעלה מי' ד"ה חייב דילפינן זורק ממושיט דלר"ע לא מצי למילף כיון דסבר כמי שהונחה דמיא וכן משמע קצת דהא רב חסדא בעי נמי בהזורק (לקמן דף נז.) כמו רבה דהכא ואי הא דקא מסיים קלוטה כמי שהונחה דמיא קאי נמי אדר"ע היכי מצי למימר לרב חסדא דלכ"ע כמי שהונחה דמיא ולקמן בפירקין (דף ח.) משמע דדוקא ברה"י לא בעי רב חסדא הנחה ע"ג מקום ארבעה ומיהו רשב"א פירש בסמוך אף ברה"ר לא בעי רב חסדא מקום ד': **ודילמא הנחה הוא דלא בעיא הא עקירה בעיא.** פירש"י דדייק מדלא מחייב ב' אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה וקשה ב)דילמא הא דלא מחייב ב' משום דלא מחייב אתולדה במקום אב[ד] ועוד דבסמוך קאמר רב יהודה מחייב היה רבי ב' אע"ג דקתני סתם רבי מחייב ה"ל לר"ע מג"ל דלא מחייב שתים וגראה לפרש [ה]דפריך הא עקירה בעיא [ו]דילפינן ממשכן שהיו נוטלין מתיבתן שהיו בהן ארבע על ארבע[ז] ונותנין ליד עושי המלאכה ולפי מה שפירשתי לעיל דדרשינן מאל יצא איש ממקומו אתי נמי שפיר דבעקירה מיירי: **אלא א"ר יוסף בו'.** קשה לרשב"א מה לריכין רבה ורב יוסף להעמיד המשנה כתנאים והא סבירא להו בפרק בתרא דעירובין (ד' צט. ופס) דמחשבתו משויא ליה מקום דקאמר התם רב יוסף השתין ורק חייב חטאת ופריך והא בעינן מקום ד' וליכא ומשני מחשבתו משויא ליה מקום דאי הא דאמר רבה זרק בפי כלב או בפי כבשן חייב וכו' ותי' ר"ת דהא דאמר מחשבתו משויא ליה מקום היינו היכא דלא ניחא לי' [ח]בעינן אחר אלא בעינן זה כמו משתין ורק שאינו יכול להשתין או לרוק בעינן אחר וכן זרק בפי כלב שרצונו שיאכלנו הכלב או שישרוף העץ בכבשן ול"ג התם ונח בפי כלב דנח דניחא ליה שיקבלנו בע"א כמו בידו' היינו משום דקאמר בידו של אדם חשובה לו כד' על ד'[יא] אבל בשאר דברים לא משוי ליה מחשבתו אלא היכא דלא ניחא ליה בע"א: **זרק ונח ע"ג זיז כל שהוא ר' מחייב.** וא"ת אכתי תקשה לך דילמא הנחה הוא דלא בעיא הא עקירה בעיא וי"ל דבלאו הכי פריך אפיר אבל קשה לספרים דגרסי לקמן בהזורק (ד' נז:) על מילתא דרב יהודה דאמר בסמוך מחייב היה רבי שתים ותיב רב חסדא וקא קשיא ליה למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב וכו' א"ל רב יוסף מר אדר' מתני לה וקשיא ליה אנן אדר' יהודה מתניגן לה לדברי ר"י דאמר חייב ב' אבל לר' לא מחייב ב' דלא מחייב ר' אתולדה במקום אב אם כן מה תירץ רב יוסף הא מני ר' היא אכתי תקשה דילמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי וי"ל דסבר רב יוסף דדוקא אקלוטה דר"ע דליכא הנחה כלל איכא למיפרך הא עקירה בעי[יב] אבל אר' דבעי הנחה ע"ג זיז כל שהוא ה"ה דלעקירה סגיא בכל שהוא ומיהו להש"ס בסמוך ליתא ליה סברא דרב יוסף דפריך אדבי זירא דילמא אחרים בעו עקירת מקום ד' ולא סגיא בכל שהוא כמו בהנחה ולר"ת גראה דגרסינן בהזורק יתיב רב יוסף וקא קשיא ליה א"ל רב חסדא וכו' ואתי שפיר דרב יוסף הוה מתני דברי רב יהודה אדר' ובסמוך דפריך והא איתמר כו' הוה מצי למיפרך הא דקשיא ליה לרב יוסף בהזורק (פס:) דרבי לא מחייב אתולדה במקום אב דתניא ר' אומר דברים הדברים אלה הדברים וכגירסת ר"ת גראה דלההוא גירסא דמתני רב יוסף מילתא דרב יהודה דמחייב ב' אדבי יהודה קשה דרב יוסף אדרב יוסף דהתם אומר בהדיא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו לא מחייב ר"י אלא אחת ויש לדחות דרב יוסף משמי' דרב יהודה קאמר [ט]ורב יהודה מחייב שתים ולית לא סבירא ליה: **באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרשות הרבים.** הכא בשמעתין הוה מצי לאוקמי באילן שעיקרו ונופו כולו קאי ברה"י ויש בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו בתר עיקרו וחשיבא מקום ד' ורבנן סברי לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו ולא הוי מקום ד' דברה"י נמי סברא שמעתין דבעינן מקום ד' על ד' מדאמר בסמוך תני טרסקל שבידו הא תינח ברה"י משמע דברה"י נמי מהדרינן לאשכוחי מקום ארבע אלא נקט בכה"ג משום דמילתא דאתיי איתמר בפרקין אמילתא דרב חסדא דאמר נעץ קנה ברה"י וחרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב ופריך ליטמ"ל דרב חסדא דאמר כרבי ומשני דברה"י כ"ע לא פליגי כדרב חסדא והכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ר ומיירי אפילו אין בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו בתר עיקרו דהוי"א כרה"י וחייב אע"ג דלא הוי מקום ד' כדרב חסדא ורבנן סברי לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו אבל קשה אמאי לא משני אתיי לקמן באילן העומד כולו ברה"ר[יג] ויש בעיקרו ד'[יד] דרבי סבר שדי נופו כו' וחשיב מקום ד' ולרבנן לא הוי מקום ד' דברה"ר מודה רב חסדא דבעינן מקום ד' דברה"י דווקא קאמר רב חסדא כדמשמע לקמן דקאמר ברשות היחיד כולי עלמא לא פליגי כדרב חסדא ויש לומר דברה"ר לא מצי לאוקמי דאי הנוף למטה מג' לא הוי פטרי רבנן אע"ג דליכא ד' דכארעא שמיכתא היא ואי למעלה מג' לא הוה מחייב ר' דכרמלית היא אם רחב ארבע או מקום פטור אם אינו רחב ד' ולרשב"א גראה דברשות הרבים נמי משכחת לה למימר שדי נופו בתר עיקרו כגון שעיקרו בפחות משלשה או גבוה ט' ורבים מכתפים עליו דהוו רה"ר ונופו עולה למעלה מג' דלרבי הוי נוף רשות הרבים דשדינן ליה בתר עיקרו כי היכי דשדינן ליה בתר עיקרו לשויא רה"י ולרבנן לא הוי ברה"ר והא דלא מוקי ליה אתיי הכי ג)משום דרב חסדא לא בעי מקום ד' גם ברשות הרבים דמ"ש ורב חסדא נקט רשות היחיד משום דבעי לאשמעינן אפילו גבוה מאה אמות משום דרה"י עולה עד לרקיע ואיידי דנקט איהו רשות היחיד נקט נמי בתר הכי ברה"י כ"ע לא פליגי כו' ולמאי דמוקי לה אתיי לקמן אליבא דרב חסדא הא דנקט זיז כל שהוא דהא אפי' ברוחב ד' נמי פליגי אומר רשב"א דנקט כל שהוא משום למעלה מי' דאי הוי רחב ד' הוי רה"י ולא הוו פטרי רבנן ד) (אי אין) גדיים בוקעין מתחתיו אי סברי כר' יוסי בר' יהודה בהזורק (לקמן ד' קפ.) ואין נראה לר"י דמשמע דמשום רבותא דר' נקט לה ואומר ר"י דאי הוה נקיט זיז שמתא[טו] הוה סלקא דעתך דמיירי ברחב ארבע וטעמא דר' לאו משום שדי נופו בתר עיקרו אלא ה"א דסבר כרבי יוסי בר"י דנעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל[טז] להכי נקט כל שהוא לאשמעינן[יז] דטעמא דרבי משום שדי נופו בתר עיקרו והוי כמונח ברשות הרבים ע"ג מקום ד' אי אפשר להעמידה דאי למטה מג' לא בעי רחב ד' לכ"ע ולמעלה מג' לא הוי רה"ר אם לא נעמיד בדבילה שמנה וטח בלד הנוף:

לא

ובסוף י'. דאילו למעלה מי' לאו אויר ר"ה הוא אלא אויר מקום פטור הוא ואפי' קלוטה ליכא: **זורק ממושיט.** דאילו במושיט מרה"י לרה"י דרך ר"ה אפי' למעלה מי' קיימא לן בפ' הזורק[ט] דחייב דיליף מעגלות של מדבר שמושיטין את הקרשים מזו לזו והן רה"י ובינייהם ר"ה ולא היו זורקים אותן שלא יתקלקלו: **ודילמא הנחה הוא דלא בעיא.** מדקתני ר"ע מחייב אבל עקירה בעי מעל גבי מקום ד' מדלא קתני ר"ע מחייב שתים אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה: **זרק.** מר"ה מתחלת ד' לסוף ד' ונח' ע"ג זיז. כל עץ היוצא מן הכותל קרי זיז: **רבי מחייב.** אלמא דלא בעי הנחה על מקום ד': **שדי נופו בתר עיקרו.** והוי כמונח בר"ה על מקום ד' דעיקר מחשיב ליה לנוף: **מחייב היה ר' שתים.** דהוי כאלו נח ברה"י וחזר ונעקר משם והכניס לר"ה. אלמא לא עקירה בעי ולא הנחה בעי ע"ג מקום ד': מקורה

ובתוך עשרה פליגי והא מיבעיא בעי לה רבה דבעי רבה ו)למטה מי' פליגי ובהא פליגי דר"ע סבר ז)קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא אבל למעלה מי' דברי הכל פטור ודב"ע לא ילפינן זורק ממושיט או דילמא למעלה מי' פליגי ובהא פליגי דר"ע סבר ילפינן זורק ממושיט ורבנן סברי לא ילפינן זורק ממושיט אבל למטה מי' דברי הכל חייב מאי טעמא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא הא לא קשיא בתר דאיבעי הדר איפשיטא ליה ח)דסבר ר"ע קלוטה כמי שהונחה דמיא ודילמא הנחה הוא דלא בעיא הא עקירה בעיא אלא אמר רב יוסף הא מני רבי היא הי רבי אילימא הא ר' דתניא ט)זרק ונח ע"ג זיז כל שהוא רבי מחייב וחכמים פוטרין התם כדבעי' למימר לקמן כדאביי ט)דאמר אביי הכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לר"ה וזרק ונח אנופו דר' סבר אמרי' י)שדי נופו בתר עיקרו ורבנן סברי לא אמרי' שדי נופו בתר עיקרו אלא הא ר' י)דתניא זרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע ט)ר' מחייב וחכמים פוטרין ואמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר' שתים אחת משום הוצאה ואחת משו' הכנסה אלמא לא בעי עקירה ולא הנחה ע"ג מקום ד' על ד' הא איתמר עלה רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא

דלא בעיא הא עקירה בעיא. פירש"י דדייק מדלא מחייב ב' אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה וקשה ב)דילמא הא דלא מחייב ב' משום דלא מחייב אתולדה במקום אב[ד] ועוד דבסמוך קאמר רב יהודה מחייב היה רבי ב' אע"ג דקתני סתם רבי מחייב ה"ל לר"ע מג"ל דלא מחייב שתים וגראה לפרש [ה]דפריך הא עקירה בעיא [ו]דילפינן ממשכן שהיו נוטלין מתיבתן שהיו בהן ארבע על ארבע[ז] ונותנין ליד עושי המלאכה ולפי מה שפירשתי לעיל דדרשינן מאל יצא איש ממקומו אתי נמי שפיר דבעקירה מיירי: **אלא א"ר יוסף בו'.** קשה לרשב"א מה לריכין רבה ורב יוסף להעמיד המשנה כתנאים והא סבירא להו בפרק בתרא דעירובין (ד' צט. ופס) דמחשבתו משויא ליה מקום דקאמר התם רב יוסף השתין ורק חייב חטאת ופריך והא בעינן מקום ד' וליכא ומשני מחשבתו משויא ליה מקום דאי הא דאמר רבה זרק בפי כלב או בפי כבשן חייב וכו' ותי' ר"ת דהא דאמר מחשבתו משויא ליה מקום היינו היכא דלא ניחא לי' [ח]בעינן אחר אלא בעינן זה כמו משתין ורק שאינו יכול להשתין או לרוק בעינן אחר וכן זרק בפי כלב שרצונו שיאכלנו הכלב או שישרוף העץ בכבשן ול"ג התם ונח בפי כלב דנח דניחא ליה שיקבלנו בע"א כמו בידו' היינו משום דקאמר בידו של אדם חשובה לו כד' על ד'[יא] אבל בשאר דברים לא משוי ליה מחשבתו אלא היכא דלא ניחא ליה בע"א: **זרק ונח ע"ג זיז כל שהוא ר' מחייב.** וא"ת אכתי תקשה לך דילמא הנחה הוא דלא בעיא הא עקירה בעיא וי"ל דבלאו הכי פריך אפיר אבל קשה לספרים דגרסי לקמן בהזורק (ד' נז:) על מילתא דרב יהודה דאמר בסמוך מחייב היה רבי שתים ותיב רב חסדא וקא קשיא ליה למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב וכו' א"ל רב יוסף מר אדר' מתני לה וקשיא ליה אנן אדר' יהודה מתניגן לה לדברי ר"י דאמר חייב ב' אבל לר' לא מחייב ב' דלא מחייב ר' אתולדה במקום אב אם כן מה תירץ רב יוסף הא מני ר' היא אכתי תקשה דילמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי וי"ל דסבר רב יוסף דדוקא אקלוטה דר"ע דליכא הנחה כלל איכא למיפרך הא עקירה בעי[יב] אבל אר' דבעי הנחה ע"ג זיז כל שהוא ה"ה דלעקירה סגיא בכל שהוא ומיהו להש"ס בסמוך ליתא ליה סברא דרב יוסף דפריך אדבי זירא דילמא אחרים בעו עקירת מקום ד' ולא סגיא בכל שהוא כמו בהנחה ולר"ת גראה דגרסינן בהזורק יתיב רב יוסף וקא קשיא ליה א"ל רב חסדא וכו' ואתי שפיר דרב יוסף הוה מתני דברי רב יהודה אדר' ובסמוך דפריך והא איתמר כו' הוה מצי למיפרך הא דקשיא ליה לרב יוסף בהזורק (פס:) דרבי לא מחייב אתולדה במקום אב דתניא ר' אומר דברים הדברים אלה הדברים וכגירסת ר"ת גראה דלההוא גירסא דמתני רב יוסף מילתא דרב יהודה דמחייב ב' אדבי יהודה קשה דרב יוסף אדרב יוסף דהתם אומר בהדיא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו לא מחייב ר"י אלא אחת ויש לדחות דרב יוסף משמי' דרב יהודה קאמר [ט]ורב יהודה מחייב שתים ולית לא סבירא ליה: **באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרשות הרבים.** הכא בשמעתין הוה מצי לאוקמי באילן שעיקרו ונופו כולו קאי ברה"י ויש בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו בתר עיקרו וחשיבא מקום ד' ורבנן סברי לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו ולא הוי מקום ד' דברה"י נמי סברא שמעתין דבעינן מקום ד' על ד' מדאמר בסמוך תני טרסקל שבידו הא תינח ברה"י משמע דברה"י נמי מהדרינן לאשכוחי מקום ארבע אלא נקט בכה"ג משום דמילתא דאתיי איתמר בפרקין אמילתא דרב חסדא דאמר נעץ קנה ברה"י וחרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב ופריך ליטמ"ל דרב חסדא דאמר כרבי ומשני דברה"י כ"ע לא פליגי כדרב חסדא והכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ר ומיירי אפילו אין בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו בתר עיקרו דהוי"א כרה"י וחייב אע"ג דלא הוי מקום ד' כדרב חסדא ורבנן סברי לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו אבל קשה אמאי לא משני אתיי לקמן באילן העומד כולו ברה"ר[יג] ויש בעיקרו ד'[יד] דרבי סבר שדי נופו כו' וחשיב מקום ד' ולרבנן לא הוי מקום ד' דברה"ר מודה רב חסדא דבעינן מקום ד' דברה"י דווקא קאמר רב חסדא כדמשמע לקמן דקאמר ברשות היחיד כולי עלמא לא פליגי כדרב חסדא ויש לומר דברה"ר לא מצי לאוקמי דאי הנוף למטה מג' לא הוו פטרי רבנן אע"ג דליכא ד' דכארעא שמיכתא היא ואי למעלה מג' לא הוה מחייב ר' דכרמלית היא אם רחב ארבע או מקום פטור אם אינו רחב ד' ולרשב"א גראה דברשות הרבים נמי משכחת לה למימר שדי נופו בתר עיקרו כגון שעיקרו בפחות משלשה או גבוה ט' ורבים מכתפים עליו דהוו רה"ר ונופו עולה למעלה מג' דלרבי הוי נוף רשות הרבים דשדינן ליה בתר עיקרו כי היכי דשדינן ליה בתר עיקרו לשויא רה"י ולרבנן לא הוי ברה"ר והא דלא מוקי ליה אתיי הכי ג)משום דרב חסדא לא בעי מקום ד' גם ברשות הרבים דמ"ש ורב חסדא נקט רשות היחיד משום דבעי לאשמעינן אפילו גבוה מאה אמות משום דרה"י עולה עד לרקיע ואיידי דנקט איהו רשות היחיד נקט נמי בתר הכי ברה"י כ"ע לא פליגי כו' ולמאי דמוקי לה אתיי לקמן אליבא דרב חסדא הא דנקט זיז כל שהוא דהא אפי' ברוחב ד' נמי פליגי אומר רשב"א דנקט כל שהוא משום למעלה מי' דאי הוי רחב ד' הוי רה"י ולא הוו פטרי רבנן ד) (אי אין) גדיים בוקעין מתחתיו אי סברי כר' יוסי בר' יהודה בהזורק (לקמן ד' קפ.) ואין נראה לר"י דמשמע דמשום רבותא דר' נקט לה ואומר ר"י דאי הוה נקיט זיז שמתא[טו] הוה סלקא דעתך דמיירי ברחב ארבע וטעמא דר' לאו משום שדי נופו בתר עיקרו אלא ה"א דסבר כרבי יוסי בר"י דנעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל[טז] להכי נקט כל שהוא לאשמעינן[יז] דטעמא דרבי משום שדי נופו בתר עיקרו והוי כמונח ברשות הרבים ע"ג מקום ד' אי אפשר להעמידה דאי למטה מג' לא בעי רחב ד' לכ"ע ולמעלה מג' לא הוי רה"ר אם לא נעמיד בדבילה שמנה וטח בלד הנוף:

לא

א) ומיהו הוכחה דלא אמר קלוטו כמי שהונחה דמיא אלא להחמיר דאי להקל נמי אמרו מ"ש זורק ד"ש ברה"ר היכי משכחת לה:

ב) אין זה קושיא כ"כ דהא לא קאמר הא עקירה ודאי בעי אלא דילמא קאמר:

ג) לא נתייבש לי דה"מ למימר דפליגי דלא הוי נופו ברה"ר ולרבנן מקום פטור או כרמלי' הוא ועוד דה"מ אגיי למימר לפיכך באילן העומד ברה"ר ונופו נוטה לרה"י אלא הדא מדייעיסו נקט דוכרשות אחד לא מצי לאשמוטי דלרבנן הוי עיקרו רה"ר ונופו כרמלית או מקום פטור ולר' הוי רבותא עפי לאפר' נופו לגמרי כרשות אחר שדי נופו בתר עיקרו:

מוסף תוספות

א. והשתא ניחא נמי הא דפריך והא מיבעיא ליה לרבה דאהאי צד קא סמיך דאפילו לר' עקיבא לא אמרינן קלוטה. תוס' הרא"ש. ב. דמושיט כל זמן שהחפץ ביד האדם לא אמרינן כקלוט דמי. תוס' הרא"ש. ג. דלהך צד ליח ליה לר' עקיבא קלוטה. תוס' הרא"ש. ד. וכדאמרינן בפרק הזורק (לקמן צז:) דלא מחייב אתולדה במקום אב. רשב"א. ה. מסברא הוא. תוס' הרא"ש. ו. דעקירה הוא דאיכא למימר דבעי מקום ארבעה משום. תוס' הרא"ש. ז. אבל בהנחה לא [דנותנין]. תוס' הרא"ש. ח. שינוה. תוס' הרא"ש. ט. וא"ת. תוס' הרא"ש. י. משמע דמחשבתו משויא ליה מקום אפי' היכא דניחא ליה בענין אחר וכו', ר"ל דהתם. תוס' הרא"ש. יא. וה"ק הני מילי ידו דחשובה כד' על ד' היכא דאחשבה. תוס' הרא"ש. יב. כיון דלא בעי הנחה כלל אין נראה לומר גבי עקירה כן. תוס' הרא"ש. יג. וגם הנוף ברשות הרבים. תוס' הרא"ש. יד. ואין בנופו ד'. תוס' הרא"ש להלן ת. טו. ולא הוה מפרש כל שהוא. תוס' הרא"ש להלן ת. טז. וזרק ונח על גביו דר' יוסי בר' יהודה משוי ליה רשות היחיד ואע"פ שגדיים בוקעים בו. תוס' הרא"ש להלן ת. יז. דלאו בהכי פליגי אלא. תוס' הרא"ש להלן ת.

ח) [לקמן נז.], ט) [לקמן נז:], י) [לקמן ז:], כ) [לקמן ד' קפ.], ל) [לקמן נז.], מ) [לקמן נז.], נ) [לקמן נז:], ס) [לקמן נז.], ע) [לקמן נז.], פ) [לקמן נז.], צ) [לקמן נז.], ק) [לקמן נז.], ר) [לקמן נז.], ש) [לקמן נז.], ת) [לקמן נז.], א) [לקמן נז.], ב) [לקמן נז.], ג) [לקמן נז.], ד) [לקמן נז:], ה) [לקמן נז:], ו) [לקמן נז.], ז) [לקמן נז.], ח) [לקמן נז.], ט) [לקמן נז.], י) [לקמן נז.], כ) [לקמן נז.], ל) [לקמן נז.], מ) [לקמן נז.], נ) [לקמן נז.], ס) [לקמן נז.], ע) [לקמן נז.], פ) [לקמן נז.], צ) [לקמן נז.], ק) [לקמן נז.], ר) [לקמן נז.], ש) [לקמן נז.], ת) [לקמן נז.], א) [לקמן נז.], ב) [לקמן נז.], ג) [לקמן נז.], ד) [לקמן נז.], ה) [לקמן נז.

מקורה. שיש לה גג: כמאן דמני (ג). דבר שתוס מכל לד הוי כמלא חפצים עד גגו דאין אויר משיב אויר הלכך כל המזרק לתוכו הוי כמונח: **הפינה רה"י.** דבע"ה אלא רשות הרבים דעני מי מוקמת ליה במקורה: **לדגלי מדבר.** וכל מלאכות דבשבת ממשכן גמרי לקמן (ד) מדנסמכה פרשת שבת לפרשת משכן בויקהל (ה): **הא מני.** דלא בעי מקום ד' אחרים היא: **עמד במקומו.** זרק חפץ וקבלו אחר עמד המקבל במקומו וקבל: **חייב.** הזורק דאיהו עבד עקירה והנחה: **עקר.** המקבל ממקומו ורץ לקראת החפץ וקבלו: **פטור.** הזורק דלא איתעביד הנחה מכחו: **דפשיט לגפיה.** (ו) פרש בגדו דהוי ד': **טרסקל.** סל: **רשות היחיד הוא.** ואמאי מחייב משום הוצאה: **לימא.** מתניתין דלא חשיב ליה רה"י דלא כרבי יוסי ברבי יהודה: **וזרק.** מרשות הרבים: **ונח על גביו חייב.** דאע"ג דלמטה לא הוי קנה רחב ד' הואיל ובראשו ארבעה אמרינן (ז) גוד אחית מחיצה והוי רה"י גמור: **למעלה מי.** הוי רה"י הואיל ורחב ד': **שלשל.** השפיל כמו (ח) היה משלשל בחבל: **למטה מג'.** דהויא כקרקע: **והא עומד קמני.** הענ' עומד בחוץ והא יושב הוא: **בשוחה.** כופף עצמו: **ואיבעיא אימא.** בעומד בגומא וידו סמוכה לשפתה: **איכפל חנא כו'.** טרח התנא בכל זאת ולא היה לו להודיענו דמוציא מרשות לרשות חייב אלא על ידי דברים הללו שאין דרכן בכך לתני פשט כנף בגדו לפניה דהוי ד': **היכא דאחשבה.** זה העושה מלאכה נתכוון לתתה ליד חבירו כי מתניתין: **אבל היכא דלא אחשבה.** שהלכה ונחה מעצמה ביד חבירו דהאי דזריק לא אחשבה ליד חבירו לאנוחה בגווה דלא נתכוון לכך: **עמד.** המקבל במקומו וקבל: **חייב.** הזורק: **פטור.** הזורק דלא עביד הנחה: **מאי קמיבעיא ליה.** מאי ספיקא איכא מאיזה טעמא יפטור הא עבד עקירה והנחה: **לשני בני אדם דמי ופטור.** דהוו להו שנים שעשאוה דכיון שלא הניח החפץ לילך עד מקום הילוכו ונוח אלא רץ אחריו ועכבו הויא ליה עקירה קמייתא בלא הנחה: **מה לי הטעינו חבירו.** דפטר ליה תנא דמתניתין דקתני או שנתן לתוכה והוציא שייהן פטורין: **לא אימא קיבל.** פשט ידו וירדו לתוכה דלא עבד מעשה: **אלא אימא קלט.** השתא סלקא דעתך כשהיה הקילוח יורד הכה בידו אחת וקבלו בחברתה דעבד ליה עקירה:

קורא

לא מחייב ר' אלא ברשות היחיד מקורה. נראה לרשב"א דמשמע ליה מדלא נקט מרשות היחיד לרה"י ורשות הרבים באמצע כמו בפלוגתא דר"ע ורבנן וההיא דגיטין פ' האורג (ד' עט. ושם) גבי היתה עומדת על ראש הגג וזרקו לה כו' וקאמר כמאן כרבי דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא לא סברי דרב ושמואל דהכא דאמרי דלא חייב ר' אלא ברשות היחיד מקורה ולדידהו צריך לשנויי דהתם משום איגטורי כדמשני התם אליבא דרבנן אפילו תימא רבנן כי פליגי רבנן לענין שבת אבל הכא משום איגטורי כו':

אמאי חייב מרה"י לרה"י קא מפיק. ואפילו משום מושיט ובדיוטא אחת לא מחייב (ט) לפי הירושלמי דמצריך שיקבלנו שני מידו: **כאן למטה מי'.** ול"ת נהי דרשות היחיד לא הוי ר"ה נמי לא הוי אלא ברמלית כמו עמוד גבוה שלשה ורחב ד' ואמאי חייב ויש לומר דאין ברמלית בכלים כמו שפירש רש"י לקמן (י) גבי היתה קופתו מונחת כו' קשה לר"י מה עלה על דעתו של המקשן דע"כ ידע דמתניתין מיירי למטה מי' בלא פירכא דר' יוסי בר' יהודה א) דכל למעלה מי' הוי מקום פטור ולא מחייב לכ"ע ולא"כ מאי פריך מרבי יוסי ברבי יהודה הא מילתא דפשיטא היא דלמטה מי' לא הוה רה"י דהא תנן לקמן בהזורק (לקמן ד' לט.) חולית הבור והסלע שהם גבוהים י' ורחבים ד' הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מכן פטור[א] ופשיטא דרבי יוסי ברבי יהודה לא מיירי אלא למעלה מי':

בגון ששלשל ידו למטה מג' וקבלה. וקסבר רבי אבהו דאגד יד שמיה אגד מאי איריא דנטל עני מתוכה אפילו נתן בעה"ב לתוכה יהא חייב העני כשהוציא כיון דיד העני מיירי נמי דהוה למטה מג' דמסתמא יד בעה"ב ויד עני מיירי בענין אחד דהא כי נטל מתוך ידו של בעה"ב דהוי למטה מג' הויא יד עני נמי למטה מג' ובכהאי גוונא אפילו נותן בעה"ב לתוך יד העני יהא חייב[ב]: **בגומא.** צריך לפרש בגומא שהיא רשות הרבים כגון שרבים משתמשים בה למ"ד תשמיש על ידי הדחק שמיה תשמיש (לקמן ד' ח:) או בענין שמהלכים שם רבים אבל גומא שהיתה ברמלית או מקום פטור כיון שגופו שם ידו שהיא פשוטה לרשות הרבים לא הויא ברה"ר דבתר גופו גריר אע"פ שהיא למטה מג' כיון דסבר אגד יד שמיה אגד כדפי': **ה"מ היכא דאחשבא לידיה.** ול"ת ולימא הך ולא הניח דלעיל וי"ל דה"א דוקא לענין הנחה חשובה כד' על ד' אבל לגבי עקירה לא: **כשני בני אדם דמי ופטור.** פי' כי היכי דבשני בני אדם פטור הראשון משום דלא עבד כלל הנחה[ג] ה"נ כיון שחטפו מהילוכו ולא הניח החפץ ללכת עד מקום הילוכו לא הויא הנחה דלא נח מכח הזורק או דילמא כאדם אחד דמי וכיון דעביד עקירה והנחה חייב ולא דמי לשנים שעשאוה[ד] ור"ח גרים איפכא כשני בני אדם דמי וחייב דאמר לעיל עמד במקומו וקבל חייב וה"נ כי קבלה הוא עצמו ולא חטפה מהילוכו לחייבו דהא איתעביד מחשבתו או דילמא כאדם אחד דמי ופטור דהוי כמו שנותן מימינו לשמאלו דאע"פ שהעבירה ד' אמות פטור:

היה

מאי קמבעיא ליה אמר רב אדא בר אהבה שני כחות באדם אחד קא מבעיא ליה שני כחות באדם אחד כאדם אחד דמי וחייב או דילמא כשני בני אדם דמי ופטור תיקו א"ר אבין א"ר יוחנן הכנים ידו לתוך חצר חבירו וקיבל מי גשמים והוציא חייב מתקיף לה ר' זירא מה לי הטעינו חבירו מה לי הטעינו שמים איהו לא עביד עקירה לא תימא קיבל אלא קלט והא בעינן עקירה מעל גבי מקום ד' וליכא אמר רבי חייא ברי' דרב הונא כגון שקלט מעל גבי הכותל על גבי כותל נמי והא לא נח כדאמר[ה] רבא בכותל משופע הכא נמי בכותל משופע והיכא איתמר דרבא אהא דתנן

לא מחייב רבי אלא ברשות היחיד מקורה דאמרינן (ב) ביתא כמאן דמליא דמיא אבל שאינו מקורה לא וכ"ת הכא נמי במקורה התינח ברשות היחיד מקורה בר"ה מקורה מי חייב (ו) והאמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי אבא א"ר הונא אמר רב המעביר חפץ ד' אמות בר"ה מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר אלא א"ר זירא הא מני אחרים היא דתניא אחרים אומרים עמד במקומו וקבל חייב עקר ממקומו וקבל פטור עמד במקומו וקבל חייב הא בענין הנחה על גבי מקום ד' וליכא אלא שמע מינה לא בענין מקום ארבעה ודילמא הנחה הוא דלא בענין הא עקירה בענין והנחה נמי דילמא דפשיט כנפיה וקיבלה דאיכא נמי הנחה אמר רבי אבא מתניתין (ח) כגון (שקבל בטרסקל) והניח ע"ג טרסקל דאיכא נמי הנחה והא ידו קתני תני טרסקל שבידו התינח טרסקל ברשות היחיד אלא טרסקל שבר"ה רה"י הוא לימא דלא כרבי יוסי בר' יהודה דתניא (ט) רבי יוסי בר' יהודה אומר נעץ קנה בר"ה ובראשו טרסקל זרק ונח על גביו חייב דאי כר' יוסי בר' יהודה פשט בעל הבית את ידו לחוץ ונתן לתוך ידו של עני אמאי חייב מרה"י לרה"י קא מפיק אפילו תימא רבי יוסי בר' יהודה התם למעלה מי' הכא למטה מי' קשיא ליה לר' אבהו מי קתני טרסקל שבידו והא ידו קתני אלא א"ר אבהו כגון ששלשל ידו למטה מג' וקבלה והא עומד קתני בשוחה ואיבעית אימא בגומא ואב"א בבנם אמר רבא איכפל חנא לאשמעינן כל הני אלא אמר רבא (י) אידו של אדם חשובה לו כד' על ד' וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' א"ר אבין א"ר אילעאי א"ר יוחנן (כ) זרק חפץ ונח בתוך ידו של חבירו חייב מאי קמ"ל ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' והא אמרה ר' יוחנן חדא זימנא מהו דתימא ה"מ היכא דאחשבה הוא לידיה אבל היכא דלא אחשבה הוא לידיה אימא לא קא משמע לן א"ר אבין א"ר אילעאי א"ר יוחנן (כא) עמד במקומו וקיבל חייב עקר ממקומו וקיבל פטור תניא נמי הכי אחרים אומרים עמד במקומו וקיבל חייב עקר ממקומו וקיבל פטור בעי ר' יוחנן זרק חפץ ונעקר הוא ממקומו וחזר וקיבלו מהו

ע) לקמן לח., ב) לקמן קא. עירובין לג.; ג) כתובות לא.; ד) יש גורסין רבה, ה) [דף מט:]; ו) [שמות לה], ז) מ"א כלף. רש"ל, ח) [לקמן קא.], ט) מכות ז. ושם איתא בתניא, י) [דף ח.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' אבא מתני' נמי כגון (שקבלה בטרסקל) תא"מ וי"ב ס"א שעקר' מטרסקל: (ב) רש"י ד"ה כמאן דמלי דמי דבר:

מוסף רש"י

נעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל. סל רחב ד' (ערובין לג:). טרסקל לין עמוק י' ולפי מודדים לו גובה י', שמדת הקנה עולה לו בגובהו, והקנה לין רחב ד' אבל שפו אומרים במתילות הטרסקל גוד אחית ומעלה מקיפות את הקנה והוו להו היקף המתילות מן הקרקע ולמעלה לשייר לאשו רשות היחיד (לקמן קא). **ידו של אדם חשובה לו.** לענין הנחת שבת כמקום אריבעה על אריבעה (כתובות לא:).

תוס' ישנים

א) אמר מהר"ש דמעיקרא ס"ד דמתני' מיירי למעלי מי' ושולי הכלכל למטה מי' ול"ל גוד אחית והוי שולי הכלכלה רשות הרבים:

מוסף תוספות

א. ותניא לקמן גדר שהוא גבוה עשרה ורוחב ארבעה (ו)זו היא רשות היחיד גמורה. ושב"ש. ב. ולקמן פרק המצניע (צב.) למ"ד המוציא פירות לרשות הרבים ביד חייב פריך מינה ומשני התם למעלה מג' אבל אם למטה מג' אלמא אם הוציא בידו לרה"ר למטה מג' חשיב כמונח ע"ג קרקע, והא דפטר ליה הכא משום דאגד יד שמיה אגד. תוס' הרא"ש. ג. כיון שלא הניחה לילך עד מקומה. תוס' הרא"ש. ד. דגבי שני בני אדם האי דפטור לאו משום דלא חשיבא הנחה אלא משום דהוי שנים שעשאוה. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

אמר ר' אבהו כגון ששלשל בידו למטה מג' וקיבלה. ועיקר דבריהן במשנה אבל בתוספתא במסכת כלאים ועירובין וסוכה אמרו כל פחות מג' כלבוד דמי, ואם היתה ידו של עני סמוכה לארץ בפחות מג' לדברי ר' אבהו והניח בעל הבית בתוכה הרי אלו כאילו הניח בארץ ובמקום שיש בו ד' [ו]חייב. וכבר אמרנו בברכות בפרק ג' (דף כה) כל פחות מג' כלבוד דמי, והלכתא מגירי לה כמו שאמרו בפרק הזורק (דף צז), ואמרו עוד בעירובין ובסוכה לגוד וללבוד ולדופן עקומה.

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה כ:

יא ב ג ד מיי' שם הלכה טו:

גליון הש"ם

גמ' ביתא כמאן דמליא כו'. עירובין ד' עו ע"ב: שם אמר רבא איכפל חנא לאשמעינן וכו'. זבחים עו ע"ב. וק"ל דדילמא מש"ה נקט ידו דאייר ע"כ בלמטה ומוכח מזה לאגד יד שמיה אגד: תוס' ד"ה אמאי חייב וכו' לפי הירושלמי וכו'. הוסא לעיל ג ע"א תוס' ד"ה בעשותה:

רבינו חננאל

ואוקמה ר' זירא כאחרים, דתניא אחרים אומרים עמד במקומו וקיבל אפילו בידו חייב, ש"מ לא בעי מקום ד'. ודחינן כגון שפשט כנפיה וקיבלה, דאית בכנפיה מקום ד', ואמרינן מתני' נמי כגון שקיבלה בטרסקל שבידו שיש בו ד'. פי' טרסקל, טאבק. איני והא קי"ל דטרסקל ברשות הרבים רה"י היא, נימא דלא כר' יוסי בר' יהודה. אפילו תימא ר' יוסי בר' יהודה היא מתניתין, והתם דתני נעץ קנה בהר"ר והניח בראשו טרסקל [זורק] מרה"ר ונח על גביו חייב כשהיה טרסקל זה נתון למעלה מי', שאין רה"ר למעלה מי', מתני' בטרסקל שבידו למטה מי'. ודחי' לה ר' אבהו להא, ואוקמא רבא הכי ואמר האי [תנא] סבר ידו של אדם חשובה לו כד' על ד'. וכן א"ר יוחנן זרק והלכה ונחה בתוך ידו של חבירו חייב. וא"ר יוחנן עמד במקומו וקיבל, כגון שזרק לחבירו (כבר) [דבר] כגון הא דא' בסוף עירובין בהא דתנן

מיחייב ולא דמי לשנים שעשאוה דכשני בני אדם דמי וחייב דאמר לעיל עמד במקומו וקבל חייב וה"נ כי קבלה הוא עצמו ולא חטפה מהילוכו לחייבו דהא איתעביד מחשבתו או דילמא כאדם אחד דמי ופטור דהוי כמו שנותן מימינו לשמאלו דאע"פ שהעבירה ד' אמות פטור:

היה קורא בספר על האסקופה. ואם תאמר ולרבא בפרקין דלא גזר בכרמלית גזירה לגזירה גבי לא יצא החייט במחטו (לקמן ד' יח:) מאי איריא ספר[א] אפילו כל מילי נמי שרי בתנדו בידו[ב] כיון דאפילו בתין תגדו בידו לא אסור אלא מדרבנן ואי אפשר לאוקמה אלא באסקופת כרמלית[ג] כדמסיק אביי בפרק בתרא דעירובין (דף לח. ושם) וי"ל דנקט ספר לאשמעינן אפילו ספר אם אין תגודו בידו אסור[ד] לאפוקי רבי שמעון דאמר התם כל דבר שהוא משום שבות אינו עומד בפני כתבי הקודש: **בכותל משופע.** אור"י דאייר כגון שרבים מכתפים עליו דהוי רה"ר[ה]: **אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו.** ואע"ג דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף ט: ושם)[ו] פסינה מינח נייחא ומיא הוא דקא ממטי לה לגבי קיץ שאני דלא אקרי אחר מהלכת דאחר יצפינן מיד[ז] ויד נמי איהו דקא מסגי תותא וקא ממטי לה אבל הכא ממשכן יצפינן ושם לא היה מסתמא אלא כדרך שמצניעים חפצים בני אדם[ח] ובעי אגוז בכלי וכלי לף ע"ג מים אם[ט] הוא דרך כך להצניע חפצים או לא אע"ג דודאי לאו כמונח דמי דקי"ל[י] רכוב כמהלך דמי ובריש פרק בתרא (דף קנג:) משמע נמי דאם נותן על אדם כשהוא מהלך דלא חשיב הנחה א) דקאמר מניחו עליה כשהיא מהלכת ונוטל ממנה כשהיא עומדת ואמרינן נמי בהמוציא (לקמן דף פ.) הוציא דיו כשיעור שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב כתיבתם זו היא הנחתם משמע דוקא כתבן שהניחן במקום שישארו שם לעולם אבל אם שפך לכלי אחר לא חשיב הנחה כיון שהוא מהלך[יא]: **רבי יוחנן בן נורי אמר שניהם כו'.** מדנקט טבול יום ולא נקט שני משמע דשמן חשיב משקה דשני אחר מטמא משקין להיות תחלה[יא] וכן משמע בפ"ק דפסחים (דף יד: ושם) ומה שקשה ממנחות פירשתי שם בפסחים: **בשלמא לבן עזאי מהלך כעומד דמי.** קשה לר"י מה צריך להאי טעמא ליתא בשלמא לבן עזאי לא אשכחן כה"ג דמיחייב כדפריך מהא טעמא לרבנן דאי משום דמודה בזורק קאמר האי טעמא הא אכתי לא ידע דמודה בזורק דאי ידע לפרוך נמי לבן עזאי אזורק ומושיט היכא אשכחן כו' ותירץ ר"י דה"ק בשלמא לב"ע אפילו משכחת כה"ג במשכן פטור דמהלך כעומד דמי אלא לרבנן מקשה היכא אשכחן כו' יב) ובירושלמי יג) פריך על דעתיה דבן עזאי אין אדם מתחייב על ד' אמות בר"ה לעולם דיעשה כמי שהוצאה על כל אמה ואמה ויפטר ומשני משכחת לה בקופד[יב] והש"ס דידן לא חשיב לה פירכא[יג] כדאמר בהזורק (לקמן דף לו:) דד' אמות בר"ה הלכתא גמירי לה ולהכי לא מקשה עלה וכן קלוטה לר"ע אע"ג דכמי שהוצאה דמיא בזורק[יד] ד' אמות ברשות הרבים חייב ולא אמרינן כמי שהוצאה תוך ד' אמות ברשות[טו] הרבים וריב"א מספקא ליה כיון דבד' אמות ברשות הרבים[טז] לא אמר מהלך כעומד דמי אף על גב דבעלמא כעומד דמי לבן עזאי אם חייב לבן עזאי אפילו עמד לפוס תוך ד' אמות אם לאו וכן אם לא עמד תוך לארבע אמות כגון שנטלה אחר מידו אם אמרינן מהלך כעומד דמי תוך לד' אמות אם לאו וכן קלוטה לרבי עקיבא[יז] אם אמר כמי שהוצאה דמיא תוך לארבע אמות [יח]אפילו קלוטה אחר או כלב או שנשרפה[יט] כיון דתוך ארבע אמות לא אמרינן נראה לרשב"א לרבי יוחנן דאמר לעיל המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך עליהם והוציאן פטור לית ליה לבן עזאי דאמר מהלך כעומד דמי הוה חייב[כ] וכן מוכח בהדיא ברישא אלו נערות (כתובות דף לא. ושם)[כא]:

מירי

מירי

היה קורא בספר. כל ספרים שלהם עשויים כמגילה: **ונתגלגל הספר מידו.** ולאשו אחד בידו: **גוללו אצלו.** ובפרק בתרא דעירובין[ט] מוקים לה באיסקופת כרמלית כגון גבוה ג' ורחבה ד' ורשות הרבים עוברת לפניו דאי נפל כוליה מידיה ומהדרי ליה מרה"ר לאיסקופה לאו חיוב חטאת איכא הלכך השתא דלאשו אחד בידו ואין כאן עקירה אפילו משוס שבות נמי לא גזור: **היה קורא בראש הגג.** שהוא רה"י: **ונתגלגל הספר מידו.** ולאשו אחד בידו: **עד שלא הגיע.** לאש התחתון: **לי'.** התחתונים שהוא אויר ר"ה גוללו אצלו: **הגיע לי'.** אסור לגוללו דגזור דבנן משוס שבות היכא דאחד לאחד בידו אטו היכא דנפק מידיה כוליה דלא לייתיה דאיכא חיובא דאוריתא: **הופכו על הכתב.** כתבו לגד הכותל והחלק כלפי ר"ה שלא יהא מוטל כל כך בבזיון: **והא לא נח.** ואמאי אסור לגוללו אצלו: **משופע.** בולט מלמטה ומצר מלמעלה דנח ליה על אותו שיפוע: **מי עבידי דייחי.** אלא בדבר שיש לו תוך: **מהו דתימא.** לאו היינו הנחתן דתהוי עקירתן עקירה דהא ניידי ואזלו: **קמ"ל.** דהיינו הנחתן ועקירתן עקירה: **שמן שלף ע"ג יין.** ועקר השמן והוציאו לר"ה. וה"ה ע"ג מיס לענין שבת אבל לענין תרומה לא סגי דלא נקט יין: **מתוקה רבי יוחנן ורבנן דתנן שמן.** של תרומה: **שלף ע"ג יין.** של תרומה: **טבול יום.** פוסל את התרומה מן התורה ביבמות בפ' הערל (דף עח.): **לא פסל אלא שמן בלבד.** לפי שאינו חבור זה לזה ושמן פסול הוא ולא טמא הילכך לא פסיל ליה ליין. ולענין שבת נמי הוי כדבר אחר הלף על המיס דלאו היינו הנחתו: **היה טעון אוכלין ומשקין.** משמע שלא טענו לכך אלא היה טעון ברה"ר כדי להוליכו מזוית לזוית (כ) (או מבעוד יום) ומשעקר רגליו ממלך ולא ונכנס כל היום כולו: **אינו חייב עד שיעמוד.** ואמ"כ יעקור עצמו ללאת דעמידת גופו ודאי (א) כעמידת חפץ דמי הלכך כי עמד ועקר ע"מ לצאת מיחייב. אבל בלא עמידה ליכא עקירה אלא עקירה ראשונה והיא לא היתה ע"מ לצאת והתורה לא חייבה אלא מלאכת מחשבת[ב] וגמרינן ממשכן שיתכוין לעשות המלאכה אבל לא יודע שהוא שבת או כשבור שמלאכה זו מותרת: **והוא שעומד לפוס.** לנוח. ההיא הוא עמידה ועקירה דבתרה הוי עקירה אבל עומד לכתף לתקן משאו על כתיפו לאו עמידה היא: **מדאמר מר.** רבה דהוא רביה דאביי: **תוך ד' אמות.** המעביר ד' אמות ברה"ר ועמד תוך ד' אמות לפוס וחזר והשליט והניח לו עמד שם: **פטור.** אלא העביר ד' אמות בעקירה אחת. ואם לכתף עמד בתוך הד' אמות וכשהשליט ד' אמות הניח לו עמד שם לפוס חייב (ד) ועמידה לתוך ד' לאו עמידה היא שהיתה לכתף: **תוך לד' אמות.** המעביר ד' אמות שלימות ועמד תוך לד' אמות אם לפוס עמד הוי הנחת גופו כהנחת חפץ. ואם לכתף עמד אין זו עמידה ואם נטלה אחר מידו אחרי כן שניהם פטורין: **אמוראי נינהו.** ר' אלעאי ור' אמי: **מר אמר לה בהאי לישנא ומר אמר לה בהאי לישנא.** ומיהו ר' יוחנן חדא זימנא אמרה: **חנוס.** רה"י: **פלגיא.** רחבה והוא רה"ר: **דרך סטיו.** מקום איצטבאות שיושבים סוחרים ואם כרמלית עליה דלאו להילוכא הוא כרה"ר: **חייב.** הואיל ולא עמד בסטיו לפוס אין כאן הנחה אלא בפלטיא: **וכן עזאי פוטר.** כדמפ' קסבר מהלך כעומד דמי ונמצא נעקר מרה"י ומונח בסטיו ועוקר[ה] מסטיו ומניח ברה"ר: **היכא אשכחן כה"ג.** דמפסקא רשותא אחריתי מיחייב דילמא לא חייב רחמנא אלא במונית מרה"י לר"ה בהדיא:

מירי

יב א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה כא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שנ סעיף א:

יג ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

יד ג ד ה ו מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ד ופ"ח מהלכות טומאת אוכלין הלכה ג:

טו ז ח מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה מ:

טז ט שם הלכה י:

יז י שם הלכה יב:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אגוז. ויד נמי איהו דמסני תוהא. תמוה לי הא בעומן גבו ביד עבדא אמרינן דהוי תלר מהלכת והא הוי דומיא דידו. אע"כ דאמרינן דומיא דידו דא"א דאלוך ממנו דהקושה ומתיר ידו אלוי כך בעי' תלר שאינה מהלכת ממנו דהקושה ועע"ג:

מוסף רש"י

היה קורא בספר. כל ספרים העשויים בימי הראשונים עשויין בגגילה כפ"ת שלנו (ערובין צז:). **והא לא נח.** ואפילו שבות לאיכא (שם צח.). **בכותל משופע.** דהיון דבולט למטה נח על בליטתו (שם). **מים על גבי מים היינו הנחתן.** ואם נטל מקנתן וחוליא הוה עקירה (לקמן צט:). **אגוז על גבי מים לאו היינו הנחתן.** ואם נטלו משם לאו עקירה היא (שם). **ונגע טבול יום בשמן.** משום הכי נקט טבול יום, משום דפוסל ואינו מטמא, הלכך לא פסל אלא שמן בלבד דלאו חיבור הוא למיהוי כחד, ואילו הוה טמא הוה מטמא ליה לשמן ושמן פסל ליה ליין (לקמן ק:). **שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך.** דהוליאו (כתובות לא.) **ונשמע מלאכת מחשבת אסרה תורה שנתכוין לכך אלא שנגע בשבת כשבור שהיוה חול אי מלאכה זו מותרת, אבל כי לא נתכוין פטור מחטאת** (ערובין כ:).

רבינו חננאל

היה קורא בראש הגג ונתגלגל הספר מידו כו', כד נח זה הספר ע"ג כותל משופע. ודחינן אימור דאמר רבה בספר דעביד דניח דניח מיא מי עבידי דניחי. ואוקמא רבא כגון שקלט מע"ג הגומא ונמצא המוציאו לרה"ר שקלט ממקום ד', רבא לטעמיה דאמר רבא מים ע"ג מים היינו הנחתן אגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו, כגון שעקר והוציא אגוזים מרה"י ונתנם ע"ג מים ברה"ר עקירה איכא הנחה ליכא. **בני רבא** הוציא ונתן אגוז בכלי והכלי נתון במים מהו, בתר אגוז אזלינן והא נח חייב, או דילמא בתר כלי אזלינן והא לא נח, ועלתה בתיקו. **הוציא** שמן ונתנו ע"ג [יין] מחלוקת ר' יוחנן בן נורי ורבנן דתנן בפרק [ב' דטבול יום] שמן שצף ע"ג יין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן בלבד, ור' יוחנן בן נורי אמר שניהם חיבור, לתנא קמא לא נח לר' יוחנן בן נורי נח, כמו שהמים שאמרנו מים ע"ג מים היינו הנחתן. פי' לפוש, כגון שיגע במשוי שעליו ומתכוין לעמוד להתרוח ולנוח כדי שיסור שיגיעו זה, חשוב כאילו הניח המשא שעליו, וכל כי האי גונא הוי הנחה. אבל לכתף שכוונתו לתקן המשא שעל כתיפו פטור דכמהלך דמי ולא עקר ולא הניח. **הא** דא"ר יוחנן המתכוון לפנות חפצים מזוית לזוית ונמלך עליהן והוציאן פטור, שלא היתה עקירה בכוונה להוציאן לחוץ במקום חיוב אלא לזוית שאין שם חיוב, ועיקרו באלו נערות וכבר פירשנוהו שם. פי' סטיו, אצטבא והוא איקרב"טא, ויעושין כי האי גוונא בפני החנויות. ועל זה שנינו בחיצונה המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר. סטיו, זהו כרמלית. לבן עזאי כאילו עומד בסטיו שנמצא מוציא מכרמלית לרחבה, אלא לרבנן אמאי חייב.

הכא במאי עסקינן כגון שנטלו ע"מ להצניעו ונמלך עליו להוציאו ומקשינן וכי האי גונא מי מחייב והא אמר רב ספרא אמר רבי יוחנן המפנה חפצים וכו' ומסקינן אלא הא מני בן עזאי היא אלמא רבי יוחנן לא סבירא ליה כבן עזאי. פי' הר"ן.

מסורת הש"ם

א) עירובין לז: [קג.], **ב)** [עירובין לח.], **ג)** לקמן ק., **ד)** ג"ז שם עירובין עח: טבול יום פ"ב מ"ה, **ה)** [רש"ל. אבל עומד לכתף פטור], **ו)** כתובות לא. ע"ש עירובין כ:, **ז)** לקמן לח:, **ח)** [כתובות לא: עירובין לח.], **ט)** [לקמן לח.], **י)** [ביצה יג:], **כ)** [ועיין תוס' מעילה יב. סד"ה בשלמא], **ל)** [בפרקין ה.], **מ)** [בגמרא הגרי"ב מוקח מיכות "כעומד דמי"],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' יוחנן המפנה חפציו מזוית לזוית ונמלך: (ב) רש"י ד"ה היה טעון וכו' מזוית לזוית ומשעקר רגליו כל"ל ותיבת אז מבעוד יום נמחק: (ג) ד"ה אינו חייב וכו' נופו ולאלי בהנחת חפץ דמי וכו' מתשבת דגמרי' ממשכן: (ד) ד"ה פטור וכו' לפוס חייב דעמידה דתוך ד' וכו' היא כיון שהיתה לכתף: (ה) ד"ה וכן עזאי וכו' בסטיו ונעקר מסטיו ומונח:

תוס' ישנים

א) נראה דאם מהלך כעומד דמי וכלי כיחו ופא מ' ושם בכלי דדמי למגיע אגוז בכלי וכלי לף ע"ג המיס אבל ריכא אז מגיע ע"ג אדם דמי (אגוז ע"ג מיס:

ב) הא ליכא למימר דלית ליה מהלך כעומד דמי בשום מקום כי הכא [ש]דהפסק סטיו חשיב כמונח דאי עשמא משום הפסק כרמלית א"כ זורק ומושיט נמי ליפטר אלא ודאי גם לרה"י אז מהלך כעומד דמי אית ליה מהלך כעומד דמי לבד מד"א בר"ה הלכתא גמירי לה אבל מודה בזורק ומושיט רק במהלך פליג ש"מ עשמא לא משום הפסק כרמלית אלא משום דמהלך כעומד דמי בכל מקום והמוציא מרה"י לרה"ר כיון שנכנס לרה"ר חייב אבל עומד ברה"י ומושיט אז זורק אינו חייב עד שמגיע לכן עזאי:

מוסף תוספות

א. דנקט דלא גזרינן אגדו בידו אטו אין אגדו בידו. תוס' הרא"ש. **ב.** [ר]לא הוה גזרינן. תוס' הרא"ש. **ג.** ורה"ר עוברת לפניה דאי נפיל כוליה ומייתי ליה ליכא אלא איסורא דרבנן. תוס' הרא"ש. **ד.** דבהכי מיירי מדקתני גוללו אצלו. תוס' הרא"ש. **ה.** דאל"כ הוה ליה כרמלית כדאמרינן לקמן מג' ועד ט' לא מדרס דרסי ליה רבים ולא כתופי מכתפי עליה והוי כרמלית. תוס' הרא"ש. **ו.** גבי דגים שקפצו בספינה. רשב"א. **ז.** [ד"]אין דרך אדם להניח חפציו במקום שאין החפץ עצמו מונח ועומד במקום שהוא שם, וכן מצינו חילוק בין קנין למילי דשבת כגון במתגלגל דחשבינן ליה כמונח לענין קנין בפ"ק דבבא מציעא וגבי שבת אמרינן לקמן בהזורק דלא הוי כמונח. תוס' הרא"ש. **ח.** חשיבא הנחה דשמא. תוס' הרא"ש. **ט.** בקידושין (לג:) גבי תלמיד חכם ואבן המנוגעת. תוס' הרא"ש. **י.** דאע"ג דכל הנחה לא חשיבי כמונחים מ"מ הכא מספקא לן דלמא חשיבא הנחה דשמא כך הוא רגילות להצניע חפציו. תוס' הרא"ש. **יא.** והיה מטמא את השמן והשמן הוא מטמא את היין, דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה חוץ מן הטבול יום (פרה פ"ח מ"ו). תוס' הרא"ש. **יב.** מתחלת ארבע לסוף ארבע. תוס' הרא"ש. **יג.** דנחי דמהלך כעומד דמי אפילו הכי גמירי לה דמולין מתחלת ארבע לסוף ארבע חייב. תוס' הרא"ש. **יד.** [אר] המעביר. תוס' הרא"ש. **טו.** ויהא פטור. תוס' הרא"ש. **טז.** דאמר קלוטה כמי שהונחה דמי. תוס' הרא"ש. **יז.** אם זרק ארבע ולא נח שם. תוס' הרא"ש. **יח.** אם חייב משום דאמרינן כיון שהגיע לסוף ד' הרי הוא כמי שמונח באויר, או לא. תוס' הרא"ש. **יט.** [ו]דוקא בכרמלית קאמר בן עזאי מהלך כעומד דמי משום. תוס' הרא"ש. **כ.** [ד]כיון שנמלך ויצא כעומד לפוס ועוקר דמי. רמב"ן. **כא.** דאמרינן התם

מידי דהוה אמעביר חפץ בר"ה. יותר מד' אמות וכל כמה דלא מנח ליה פטור וכי אנחיה חייב ואע"ג דאיפסיק הילוכא ביני ובינו: **מתחלת ד' לסוף ד'.** אמות מצומצמות: **לגולי עצמא מקום חיוב.** אם יטלנו חוץ לד' ויניחהו כאן שהרי העבירו ד' שלימות: **אלדי**

מידי דהוה אמעביר חפץ ברה"ר התם לאו אע"ג דכמה דנקיט ליה ואזיל פטור כי מנח לי' חייב ה"נ ל"ש מי דמי התם כל היכא דמנח ליה מקום חיוב הוא הכא אי מנח ליה בסטיו מקום פטור הוא אלא מידי דהוה אמעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' התם לאו אע"ג דאי מנח ליה בתוך ד' אמות פטור כי מנח ליה בסוף ד' אמות חייב ה"נ ל"ש מי דמי התם לגבי דהאי גברא מקום פטור הוא לכ"ע מקום חיוב הוא הכא לכ"ע מקום פטור הוא אלא מידי דהוה אמוציא מרה"י לרה"ר דרך צדי רה"ר התם לאו אע"ג דאי מנח ליה אצדי רה"ר פטור וכי מנח ליה ברה"ר חייב ה"נ ל"ש מתקיף לה רב פפא הניחא לרבנן [6]דאמרי צדי רה"ר לאו כרה"ר דמי אלא לר' אליעזר [7](בן יעקב) דאמר צדי רה"ר כרה"ר דמי מאי איכא למימר א"ל רב אחא בריה דרב איקא אימור דשמעת לר"א [8](בן יעקב) דאמר צדי רה"ר כרה"ר דמי היכא דליכא חיפופי אבל היכא דאיכא חיפופי מי שמעת ליה הלכך להא דמיא [9]א"ר יוחנן ומודה בן עזאי בזורק תניא נמי הכי [10]אהמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב אחד המוציא ואחד המכנים [11] ואחד הזורק ואחד המושיט בן עזאי אומר המוציא והמכנים פטור המושיט והזורק חייב: [12]ת"ר [13]ד' רשויות לשבת רה"י ורה"ר וכרמלית ומקום פטור ואיזו היא רה"י [14]חריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' וכן גדר שהוא גבוה י' ורחב ד' זו היא רה"י גמורה ואיזו היא רה"ר [15]סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין זו היא רה"ר גמורה אין מוציאין מרה"י זו לרה"ר זו ואין מכניסין מרה"ר זו לרה"י זו ואם הוציא והכניס [16]בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ונסקל [17]אבל ים ובקעה ואיסטוונית והכרמלית אינה לא כרה"ר ולא כרה"י [18]ואין נושאין ונותנין בתוכה ואם נשא ונתן בתוכה פטור [19]ואין מוציאין מתוכה לרה"ר ולא מרה"ר לתוכה ואין מכנסין מרה"י לתוכה ולא מתוכה לרה"י ואם הוציא והכניס פטור [20]חצרות של רבים ומבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין לא עירבו אסורים אדם עומד על האיסקופה נוטל מבע"ה ונותן לו נוטל מעני ונותן לו ובלבד שלא יטול מבעה"ב ונותן לעני מעני ונותן לבעה"ב ואם נטל ונתן שלשתן פטורים אחרים אומרים איסקופה משמשת ב' רשויות בזמן שהפתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ ואם היתה איסקופה גבוהה י' ורחבה ד' ה"ז רשות לעצמה: אמר מר זו היא רה"י למעוטי מאי למעוטי הא 'דר' יהודה [21]דתנו' יתר על כן א"ר יהודה מי שיש לו ב' בתי' בשני צדי רה"ר עושה לחי

מידי דהוה אמעביר חפץ בר"ה. ה"ל למנקט המוציא דלאיר ביה לעיל [1]דכל כמה דלא מנח ליה מיפטר אלא משום דבתר הכי נקט מעביר[2] נקט ליה נמי השתא ובכל עניני העברה בר"ה קאמר: **התם** כל היכא דמנח ליה מקום חיוב הוא. [3]ומוציא ומושיט ומעביר ד"א בר"ה דרך למעלה מי' דחייב[4] אע"ג דאי הוה מנח ליה [5]למעלה מי' פטור [6]מ"מ תחתיו במקום שהלך מקום חיוב הוא אבל סטיו הקרקע נמי מקום פטור הוא: **מידי דהוה אצדי ר"ה.** וא"ת מה פשוט לן יותר דרך לדי ר"ה מדרך סטיו וי"ל דדרך בית שיש לפניו לדין וכן היה מסתמא במשכן[1]: **היכא דאיכא חיפופי כו'.** ותימה בפ' כל גגות (עירובין לד. ושם) פריך[2] ולפלוג בגלי ר"ה דעלמא פירוש ואמאי פליגי בחצר שנפרלה[3] ומשני לי' הוי פליגי בעלמא ה"א כי פליגי רבנן עליה ה"מ היכא דליכא חיפופי אבל היכא דליכא חיפופי מודו קמ"ל משמע דר"א נמי פליג בדאיכא חיפופי וי"ל דה"ק קמ"ל דהיכא דליכא חיפופי דוקא פליגי אבל היכא דאיכא חיפופי מודה רבי אליעזר[4] לי' נמי ההיא סוגיא כרב פפא דהכא דלא מחלק: **המושיט** והזורק חייב. וא"ת אמאי מודה במושיט וזורק כיון דלא יליף דרך סטיו מדרך לדי לענין (ד) מעביר ה"נ לא נילף בזורק ומושיט וי"ל דלבן עזאי מעביר דרך לדי נמי פטור אע"ג דהיה במשכן[5] משום דמהלך כעומד דמי אבל זורק ומושיט דרך סטיו יליף מזורק ומושיט דרך לדי:

ארבע רשויות לשבת. ק' לרשב"א ליתני ה' רשויות דהא קרפף יותר מבית סתים שלא הוקף לדיר[1] הזורק מר"ה לתוכו או איפכא חייב ואין מטלטלין בו אלא בד"א וי"ל דהתם רה"י גמור אלא לענין דאין מטלטלין בו אלא בד"א עשאוה[2] כרמלית והרי כבר שנה רה"י וכרמלית ולהכי נמי לא תני חצר שלא עירבו[3] (ג): **כרמלית.** [4]בירושלמי ברים שבת תני ר' חייא כרמל רך (ומלא)[5] לא לח ולא יבש אלא ביניהן ה"נ כרמלית אינו לא כרה"י ולא כר"ה: **יתר על כן א"ר יהודה.** הכי מיתני' בתוספתא פרק ז' [ה"ט] דעירובין אחד חלון שבין ב' חצרות ואחד חלון שבין שני בתים כו' וגשרים ונפשות ור"ה מקורה מטלטלין תחתיו בשבת דברי ר' יהודה יתר על כן א"ר יהודה כו' פירוש יתר ע"כ בשני בתים משני לדי ר"ה דאף על גב דליכא למימר פי תקרה יורד וסותם כמו בגשרים ונפשות ור"ה מקורה דרשא אפ"ה נושא ונותן באמצע דקסבר ר"י ב' מחילות דאורייתא כדאמרן בפ' כל גגות (עירובין לה.) וא"ת אמאי לא מייתי הכא מתני' דכל

לרה"ר ומרה"ר לתוכה פטור. פשיטא היא זו הברייתא וגם פירושה הראשונים ממני. איזו היא רה"י חריץ עמוק י' טפחים ורחב ד', וכן גדר גבוה י' ורחב ד' זו היא רה"י גמורה, זו היא למעוטי הא דתני ר' יהודה מי שיש לו ב' בתים בשני צדי רה"ר

לשבת, רה"י ורה"ר כרמלית ומקום פטור. פשיטא היא זו הברייתא וגם פירושה הראשונים ממני. איזו היא רה"י חריץ עמוק י' טפחים ורחב ד', וכן גדר גבוה י' ורחב ד' זו היא רה"י גמורה, זו היא למעוטי הא דתני ר' יהודה מי שיש לו ב' בתים בשני צדי רה"ר

סברי צידי רשות הרבים לאו כרה"ר דאמו.

---

[1] עירובין לד. כתובות לח:, **[2]** [בעירובין וכתובות לא מזכר בן יעקב], **[3]** עירובין לה., **[4]** מוספתא שבת פרק ח, **[5]** לקמן קיז. עירובין ו. [יב:] כב. נט: לה., **[6]** [דף לד.], **[7]** ס"א לפרטי', **[8]** [דף ז.], **[9]** [ועי' תוס' עירובין סז: ד"ה ומאי], **[10]** נ"ל ומל וכך העתיקו הערוך ועי' מגמות סו:],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואמר סמכנים אחד המושיט ואחד הזורק בן עזאי: **(ב)** רש"י ד"ה אלדי רשות הרבים מרה"י לרה"ר דרך צדי הה"ר כגון אלו: **(ג)** ד"ה לא עירבו וכו' לתורה להמיקן האדם מן העבירה שלא יוליח: **(ד)** תוס' ד"ה המושיט וכו' מדרך לדי לענין מוציא ה"נ לא נילף וכו' וי"ל דלבן עזאי מוציא דרך לדי:

לעזי רש"י

קנפני"א. ערבה, שדות.

מוסף רש"י

צדי הה"ר. סמוך לבתים שוטנין הלכן מן הבתים אבנים ומכסולים להרמיק מיכוך העגלות ומתוכן חפופי ולפנים קרי לדי הה"ר (כתובות לא:). **סרטיא.** דרך הילוך לבני אדם, ופלטיא. רחוב לשווקים (ערובין ז.). **ומבואות המפולשין.** שדומין לדגלי מדבר, דכל מילי דשבת ממשכן גמרינן, ועגלות של לייס ברוחב י"ו אמה אחלי, כלאמרן בהוזרק (לקמן לט.) הלכך לא הוי הה"ר בלוי מ"ו אמה רוחב ומפולש מכ' לאמין (ערובין ב.). **אדם** עומד על האסקופה נוטל כו'. ואפילו איסקופא דרבנן ליכא (שם לג.). **מי שיש לו שני בתים כו'.** לענ' מגיה אחיי בנוהב עליה מבית לבית שבתי לדי הה"ר וכן בגדים המפולשין להה"ר, דאמי ר' יהודה לטלטולי תוחיה משום פי תקרה יורד וסותם, בסרק כל גגות הטיר (עירובין לה.) וקאמר בברייתא יתר על כן, אפילו הכי לליכא פי תקרה, הואיל ואיכא שני מחילות מעליתא, מחילת הבית מבלן ומחילת בית השני מבלן, סגי בתקנתא פורתא (שם ו.).

רבינו חננאל

ואמרי מידי דהוה אמוציא דרך צידי רשות הרבים, התם לאו אע"ג דאי מנח ליה בצידי רה"ר פטור, כי מפיק לה לרה"ר חייב, הכא נמי כך. והוא דאית לההוא כותל שהוא צידי רה"ר חיפופי, פי' אבנים יוצאות מן הקיר כזיזים כדי שלא יחופו ויחככו הבהמות ובני אדם העוברים ובאין בקיר ויהרסוהו, דאפילו לר' אליעזר דאמר צידי רה"ר כרה"ר הן, היכא דאיכא חיפופי דברי הכל לאו כרה"ר בינהו. א"ר יוחנן מודה בן עזאי שהזורק מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב, תניא נמי הכי אחד הזורק ואחד המושיט ואחד המוציא ואחד המכנים מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב, בן עזאי אומר המוציא והמכנים פטור והזורק חייב, מ"ט לא אמרינן קלושה כמו שהונחה. **ת"ר ד' רשויות לשבת.** רה"י ורה"ר כרמלית ומקום פטור. פשיטא היא זו הברייתא וגם פירושה הראשונים ממני. איזו היא רה"י חריץ עמוק י' טפחים ורחבה ד', וכן גדר גבוה י' ורחב ד' זו היא רה"י גמורה, זו היא למעוטי מי שיש לו ב' בתים בשני צדי רה"ר

מוסף רש"י

[1] מהאי טעמא נמי. תוס' הכמ"ש. ב. מתחלת ארבע לסוף ארבע. תוס' הכמ"ש. ג. וא"ת ולימא מידי דהוה אמוציא וכו'. תוס' הכמ"ש. ד. לפי שכן דרך בני קהת. רשב"ם. ה. י"ל שאני התם [דהרי]. תוס' הכמ"ש. ו. יתידות סמוכין לאהלים כדי שלא יחופו בהם בני אדם. תוס' הכמ"ש. ז. על פלוגתא דר' אליעזר ורבנן. תוס' הכמ"ש. ח. לרשות הרבים. תוס' הכמ"ש. ט. לרבנן דכרמלית היא. רשב"ם. י. כדפרישית שהיו יתידות אצל אהלים. תוס' הכמ"ש. יא. שדינו מחולק מאלו כדאמרינן בסמוך (לקמן ז.). רשב"ם. יב. חכמים. תוס' הכמ"ש. יג. וכמו שפירש"י ז"ל (בד"ה לא עירבו). רשב"ם. יד. פירש רש"י ז"ל לעיל ג: מלשון יער וכרמל (ישעיה י) שאינו הילוך תדיר לרבים, ואחרים פירשו (כפיס"מ להרמב"ם על תמני', וכן בפי' הרי"ן על הרי"ף) שהיא כארמלית כאשה שהלך בעלה למדינת הים שאינה לא פנויה ולא בעולה כך זה אינו לא רשות היחיד ולא רשות הרבים, [אבל]. ריטב"ם. טו. כתוס' הכמ"ש וריטב"ם אתא "מלא".

רב נסים גאון

מתקיף לה רב פפא הניחא לרבנן דאמרי צידי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דאמו, אלא לר' אליעזר דאמר כרשות הרבים דאמו מאי איכא למימר. (ופליגא) [ופלוגתא] דר' אליעזר ורבנן במסכת עירובין בפרק כל גגות העיר (דף צד) דתנן חצר שנפרצה לרה"ר המכנים מתוכה לרה"ר או מרה"ר לתוכה חייב דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים מתוכה

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פי"ו מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמו סעיף א:

יט ב מיי' שם הלכה א וסמג שם טוש"ע א"ח סימן שמה סעיף א:

כ ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

כא ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

כב ה מיי' פי"א מהל' שבת הלכה ב:

כג ו מיי' פי"ד שם הל' ו סמג שם טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יד:

כד ז מיי' שם הל' יא וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שמו סעיף ב:

כה ח מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סע"א:

כו ט מיי' פי"א מהלכות עירובין הל' ה סמג עשין דרבנן ג טוש"ע א"ח סי' שמו סעיף ג וסי' שפו סעיף א:

כז י מיי' פי"ז מהל' שבת הלכה י סמג שם טוש"ע א"ח סי' שסד סעיף ב:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה התם כל היכא כו' למעלה מי' פטור. עיין לקמן קב ע"א תד"ה והוליאו:

מוסף תוספות

א. מהאי טעמא נמי. תוס' הכמ"ש. ב. מתחלת ארבע לסוף ארבע. תוס' הכמ"ש. ג. וא"ת ולימא מידי דהוה אמוציא וכו'. תוס' הכמ"ש. ד. לפי שכן דרך בני קהת. רשב"ם. ה. י"ל שאני התם [דהרי]. תוס' הכמ"ש. ו. יתידות סמוכין לאהלים כדי שלא יחופו בהם בני אדם. תוס' הכמ"ש. ז. על פלוגתא דר' אליעזר ורבנן. תוס' הכמ"ש. ח. לרשות הרבים. תוס' הכמ"ש. ט. לרבנן דכרמלית היא. רשב"ם. י. כדפרישית שהיו יתידות אצל אהלים. תוס' הכמ"ש. יא. שדינו מחולק מאלו כדאמרינן בסמוך (לקמן ז.). רשב"ם. יב. חכמים. תוס' הכמ"ש. יג. וכמו שפירש"י ז"ל (בד"ה לא עירבו). רשב"ם. יד. פירש רש"י ז"ל לעיל ג: מלשון יער וכרמל (ישעיה י) שאינו הילוך תדיר לרבים, ואחרים פירשו (כפיס"מ להרמב"ם על תמני', וכן בפי' הרי"ן על הרי"ף) שהיא כארמלית כאשה שהלך בעלה למדינת הים שאינה לא פנויה ולא בעולה כך זה אינו לא רשות היחיד ולא רשות הרבים, [אבל]. ריטב"ם. טו. כתוס' הכמ"ש וריטב"ם אתא "מלא".

רב נסים גאון

מתקיף לה רב פפא הניחא לרבנן דאמרי צידי רשות הרבים לאו כרשות הרבים דאמו, אלא לר' אליעזר דאמר כרשות הרבים דאמו מאי איכא למימר. (ופליגא) [ופלוגתא] דר' אליעזר ורבנן במסכת עירובין בפרק כל גגות העיר (דף צד) דתנן חצר שנפרצה לרה"ר המכנים מתוכה לרה"ר או מרה"ר לתוכה חייב דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים מתוכה

כח א מיי׳ פי״ז מהל׳ שבת הלכה לג:
כט ב מיי׳ פי״ב מהל׳ שבת הלכה ח:
ל ג ד מיי׳ פ״ב מהל׳ מאכלות אסורות הלכה ה׳ ו:

מוסף רש״י

ואינו חייב אלא אחת. על כרחך לענין שוגג קאמר ולמתעתא, דמזיד תרי קטלי לא מקטלי, ולהכי פריך והתנן כו׳ (לקמן צז:). **שאם עשאן כולן בהעלם אחת.** וכדאיתא לה לרישיה שאם נתעלמו כל הלכות שבת ממנו כמה חטאות חייב עליו (לקמן עג:) ופירש״ת דנעלמה אשמעינן לידע כמה חטאות חייב על חילול שבת אחת (לקמן סט:).

תוס׳ ישנים

א) הקשה ריב״ל ומאי קמ״ל ר״י מתני׳ היא (לקמן סו: ותי׳ דקמ״ל בהעלם זה וזה בידו א״ל בשכח בכרת והזיד בלאו דלקמן דף ע:) ר״ל קמ״ל דלא כאיסי דלף בדאיסי חייב חטאת:

ב) ולא בעי למימר דזו היא רש״י גמורה למעוטי דרבנן דאם היה רש״ל למעוטי אידך דרבנן דמי שיש לו שני חטאים דלא הוי רש״ל דלחי וקורה משום מחילה דזהו לא מיפתבר ועוד ניחא ליה טפי לאוקמי כרבנן:

מוסף תוספות

א. בלחי וקורה פתח פתוח. ריטב״ש. ב. דר׳ יהודה. ריטב״ש. ג. לגמרי לקולא. ריטב״ש. ד. לחומרא לחייב הזורק. ריטב״ש. ה. אחת יש בהן שאינו חייב עליה מיתה. רש״י. ו. לגבי מקושש. מי׳ הר״ן. ז. וכי קאמרי׳ לעיל ענוש כרת ונסקל איצטריכא ליה ענוש כרת לאו דוקא דכיון דבכולהו מלאכות מיחייב חטאת בכולהו נמי בזדון כרת אלא נסקל איצטריכא ליה וענוש כרת אגב גררא נסקל נקט ליה. מ׳ הר״ן. ח. [ד]מתניתין. תוס׳ הרא״ש. ט. דמסתמא איהו נמי קא חשיב להו כמו דפרטיה במתניתין. תוס׳ הרא״ש. י. [ד]קמ״ל מנינא דשגגת כרת שמה שגגה אע״ג דידעה לשבת בלאו. רשב״א לקמן סט.

רב נסים גאון

הבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת ורשות הרבים לטומאה, בימות הגשמים רשות היחיד לכאן ולכאן. פירשו בתוספתא במסכת טהרות (פ״ז) בפרק המסוכן אלו הן ימות החמה משתעקר תבואה מתוכה, ואלו הן ימות הגשמים משתרד רביעה שנייה, ומפורש הרביעה במסכת תעניות (דף ח) בפרק א׳.

דכל גגות (עירובין לה.) דקתני התם ועוד אמר רבי יהודה מערבין למבוי המפולש וי״ל דמתני׳ איכא לפרושי דמערבין בגורת הפתח וקסבר ג׳ מחילות דאורייתא א״כ ה״א דמתני׳ איירי במבוי המפולש לרה״ר אבל אין ר״ה עוברת לתוכה להכי מייתי הברייתא דיתר על כן דאפי׳ רה״ר (גמורה) עוברת בה מטלטלין ע״י לחי או קורה משום דשתי מחילות דאורייתא ואע״ג דבפ״ק דעירובין (דף י.) אמתני׳ דהרחב מי׳ אמות ימעטו משמע דלכל היותר לא התיר רבי יהודה[א] אלא עד י״ג אמה ושליש [ב]היינו מדרבנן אבל מדאורייתא אפי׳ ברוחב י״ו אמות מטלטלין דאית ליה ב׳ מחילות דאורייתא דע״כ צ״ל דרבי יהודה איירי בהרה״ר גמורה שבוקעין שם רבים כדמוכח בפ״ק דעירובין (דף ו: ושם) גבי כילד מערבין הר״ר ושם פירשתי[ג] וא״ת והא מדקתני סיפא דמבואות המפולשין הוו הר״ר שמעי׳ שפיר לאפוקי מדר׳ יהודה דאית ליה ב׳ מחילות דאורייתא דלדידיה מבואו׳ המפולשות לא הוו הר״ר כיון דאיכא שתי מחילות וי״ל דמסיפא לא הוה שמעינן לאפוקי מדר׳ יהודה דה״א טעמא דרבי יהודה משום דקסבר לחי וקורה משום מחילה דאיכא מאן דסבר הכי בפ״ק דעירובין (דף טו:) להכי אצטריך למתני׳ זו היא רש״י גמורה ב)למעוטי דר׳ יהודה דלא הוי רש״י דלחי וקורה לא משיב מחילה: **ואמאי** קרי ליה גמורה כו׳ מהו דתימא. אומר ר״י לשון גמורה אדרבה איפכא מסתברא זו היא רש״י גמורה אבל זו[ב] איכא רש״י גמורה[ג] אבל היא רש״י קלת[ד] ורש״י ישבה בדוחק (א) לפי הגמרא: **כאן** בזמן שישראל שרויין במדבר. משמע קצת דאיכא ר״ה אלא א״כ מצויין שם [ה]שיש רבוא כמו במדבר: **בשוגג חייב חטאת פשיטא.** כיון דאשמעינן דהאי הוי רש״י והאי הוי ר״ה פשיטא דהמוליא מזה לזה בשוגג חייב חטאת:

הא קמ״ל כרב בו׳. מכאן מדקדק ר״י דלא קתני איסי אינו חייב על אחת מהן אלא אסקילה אבל חטאת חייב על כולם דאי קאי אחטאת א״כ כי פריך בשוגג חייב חטאת פשיטא הו״ל לשנויי הא קמ״ל כרב דהא דמשני בשמיד ענוש כרת ונסקל איצטריכא ליה לא משני מידי ומעיקרא ודאי לא היה ידע דמיירי בסקילה מדפריך מדר׳ יוחנן דמיירי בחטאת והיינו משום דאינו חייב אלא אחת לא מצי לאוקמי בסקילה דאטו בתרי קטלי קטלינן ליה אבל כי קמפרש דאינו חייב על אחת מהן קאמר איסי אז ידע שפיר דלא איירי איסי אלא בסקילה דלא פליג אמתני׳ דכלל גדול (לקמן עג:) דקתני מיניה למימר דחייב על כל אחת ואחת ואתי שפיר הא דברים פרק כלל גדול (שם סט.) קאמר אדבי יוחנן דאמר אשם עשאן כולם בהעלם אחת חייב כו׳ דידע לה לשבת במאי ומפרש דידע לה לתחומים ואליבא דר״ע ולא מצי למימר דידע לה בדאיסי דהא אכולהו חייב חטאת וכן פירש בקונטרס[ה] ולקמן ברים הזורק (דף לו:) מייתי לדאיסי לענין סקילה[ו] ולא משתמיט בשום מקום לאתויי לענין חטאת והא דאמרינן לקמן ברים פרק בתרא (דף קנד.) לרמי בר חמא דילמא הכי קאמר כל שחייבין על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה אומר ריב״ל דאליבא דרמי בר חמא אתיא הברייתא דלא כאיסי דלאיסי איכא דוכתא דחייב חטאת ולא סקילה[ז]:

ואמר רבי יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחת כו׳. אין לריך לפרש דפריך דמסתמא לא פליג איסי עלה[ח] אלא מדברי איסי נמי יש לדקדק כן מדקתני מיניה כדדייק לקמן בכלל גדול (דף עג:)[ט]:

לחי מכאן ולחי מכאן או קורה מכאן וקורה מכאן ונושא ונותן באמצע אמרו לו אין מערבין רשות הרבים בכך ואמאי קרו ליה גמורה מהו דתימא כי פליגי רבנן עליה דרבי יהודה דלא הוי רה״י ה״מ לטלטל אבל לזרוק מודו ליה קמ״ל: אמר מר זו היא רה״ר למעוטי מאי למעוטי אידך דרבי יהודה [ו]דתנן רבי יהודה אומר אם היתה דרך רה״ר מפסקתן יסלקנה לצדדין [ז]וחכמים אומרים אינו צריך ואמאי קרו ליה גמורה איידי דתנא רישא גמורה תנא נמי סיפא גמורה ולחשוב נמי מדבר דהא תניא איזו היא ר״ה סרטיא ופלטיא גדולה ומבואות המפולשין [ח]והמדבר אמר אביי לא קשיא כאן בזמן שישראל שרויין במדבר כאן בזמן הזה: אמר מר אם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת בשוגג חייב חטאת פשיטא במזיד ענוש כרת ונסקל אצטריכא ליה הא נמי פשיטא הא קמ״ל כדרב דא״ר [ט]מצאתי [י] מגלת סתרים בי רבי חייא וכתוב בה איסי בן יהודה אומר אבות מלאכות מ׳ חסר אחת ואינו חייב אלא אחת איני [כ]והתנן אבות מלאכות מ׳ חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי ואמר רבי יוחנן א) שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת אלא אימא אינו חייב על אחת מהן והא קמ״ל הא מהנך דלא מספקן: אמר מר אבל ים ובקעה והאיסטוונית והכרמלית אינן לא כרה״י ולא כרה״ר ובקעה אינה לא כרה״י ולא כרשות הרבים והא [כא]תנן [כב]הבקעה בימות החמה רה״י לשבת ורה״ר לטומאה בימות הגשמים רה״י [כג](לכאן ולכאן) אמר עולא לעולם כרמלית הויא ואמאי קרי לה רה״י לפי שאינה רה״ר [כד]רב אשי אמר

כגון

לחי מכאן ולחי מכאן. בשתי פאות של אחד מן הבתים להיכר בעלמא דקסבר רבי יהודה ג׳ מחילות הוו רה״י מדאורייתא והא איכא שתי מחילות מעלייתא מחילות של ג׳ בתים: **מהו דתימא כי פליגי רבנן עליה דר׳ יהודה.** בברייתא ואמרי אין מערבין רה״ר בכך למהוי רה״י ה״מ לטלטל שיהא מותר לטלטל בתוכה כדקתני אין מערבין רה״ר בכך דגזור בה משום דדמי לרה״ר: **אבל לזרוק.** שהזורק מרה״ר לתוכה מודו ליה דחייב דשתי מחילות דאורייתא ושם רה״י עליה: **קמ״ל.** גמורה. כלומר זו היא שנגמרו מניין מחילות שלה שיש לה מחילות מכל לד כגון חריץ וכן גדר דאמרינן מד׳ לדדין גוד אסיק פני הממילה על רשאו ונמצא רשאו מוקף מד׳ לדדין וחללו ד׳ אבל דרבי יהודה לא נגמרו מחילות שלה למניין ולאו רה״י היא כלל: **מפסקתן.** לפסי בירות בפרק ב׳ דעירובין[ו] דהקילו חכמים משום עולי רגליס בבור בר״ה והבור עצמה רה״י שהיא עמוקה י׳ ורחבה ד׳ והממלא מתוכה ומניח על שפתה חייב והקילו חכמים לעשות ד׳ פסין ובינייהן י׳ אמות דהוי חללו רה״י למלאות מן הבור וקאמר ר׳ יהודה אם היתה דרך רה״ר מפסקתן יסלקנה מביניהן דאתו רבים ומבטלי מחיצתא. והתם[ז] רמינן דרבי יהודה אדרבי יהודה דלעיל דאמר נושא ונותן באמצע דלא אתו רבים ומבטלין מחילות ורבנן אדרבנן ומשיינן לה: **אינו צריך.** והיינו דקתני זו היא רה״ר אבל הילוך דרבים לבין הפסים לא הוי רה״ר הואיל ואיכא שם ד׳ מחילות: **ומאי גמורה.** הכא ליכא למימר מהו דתימא כדלעיל דעיקר עשייתן משום לטלטל בתוכו וקאמרי רבנן אינו צריך דרשות היחיד היא אפילו לטלטל וכ״ש דהזורק לתוכה מרה״ר חייב: **בזמן שהיו ישראל במדבר.** משיבא רה״ר: **בזמן הזה.** אינו מקום הילוך לרבים דהולכי מדברות לא שכיחי: **חייב חטאת פשיטא.** כיון דתנא חדא רה״י וחדא רה״ר ניתני סתמא ואם הוציא והכניס חייב ואנא ידענא דשגגתו חטאת דהא שבת זדונו כרת הוא: **הא נמי פשיטא.** דבהתראה סקילה ממקושש: **מגילת סתרים.** שהסתירוה מפני שלא ניתנה ליכתוב וכששמועין דברי יחיד חדשים שאינן נשנין בב״ה וכותבין אותן שלא ישתכחו מסתירין את המגילה: **אינו חייב אלא אחת.** השתא משמע אם עשאן בהעלם אחד שלא נודע לו בין כל אחת ואחת שחטא אינו חייב אלא אחת דכל חילול דשבת גוף אחד של עבירה הוא: **מגיגא למה לי.** ליתני אבות מלאכות הזורע והחורש כו׳ למה לי לאשמעי׳ מגיגא הא מני להו ואזיל: **חייב על כל אחת ואחת.** ובא להודיענו סכום החטאות שאדם חייב באיסורי שבת בהעלם אחד ואשמעינן מ׳ חסר אחת הן ותו לא שאפי׳ עשה תולדותיהן עמהן אינו מביא על התולדה היכא דעשאה עם אביה דה״ל כעושה וחוזר ועושה לכולו חדא עבירה היא: **אינו חייב על אחת מהן.** אחת יש בהן שאינו חייב עליה מיתה ולא פי׳ (רבי) איזו היא ואשמעי׳ תנא דמתניתי׳ דקתני נסקל דהא הוצאה והכנסה מהכל דלא מספקן היא דעל זו לא אמר איסי בן יהודה: **בימות החמה.** שאין בה זרעים: **רה״י לשבת.** דהא לאו הילוך לרבים הוא שאין רבים מסתלקין מן המסילה לילך בשדה: **ורה״ר לטומאה.** ושפקו טהור דהא לאו מקום סתירה הוא שיש בני אדם נכנסים לה. דספק טומאה לטמא מסוטה גמרינן לה והתם סתירה כתיב ונסתרה והיא נטמאה[ח] דבמקום סתירה טמאה היא לבעלה מספק ומכאן אתה דן לשדה[ט]: **בימות הגשמים.** שהיא זרועה אין אדם נכנס לה: **לעולם כרמלית הויא.** והזורק מרה״ר לתוכה אינו חייב:

כגון

מסורת הש״ס

ח) עירובין [כ.] כב., ב) לקמן לו:, ג) לקמן סט. ע. עג: [לו:], ד) ב״ב קנג. טהרות פ״ו מ״ז, ה) [ובטהרות פ״ו לכך ולכן], ו) [דף יז:], ז) [עירובין כב.], ח) [במדבר ה], ט) [סוטה מח.], י) בד״ס וכי תימא,

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה ואמאי וכו׳ וכ״ש ישבה בדוחק (לפי הגמרא) תפ״מ וכ״ג ס״א לפירוש גמורה:

גליון הש״ס

גמ׳ דאמר רב מצאתי מגילת סתרי׳ בי ר״ח. בב״מ לב ע״א: תוס׳ ד״ה יתר היינו מדרבנן. ולא זכיתי להבין הא מה דקתני ותופן לחי כו׳ ותופן ותופן היינו לף מדרבנן דמלאוריי׳ ל״ל לחי דהא סבר ב׳ מחילות דאורייתא: תוס׳ ד״ה כאן בו׳ ששים רבוא בו׳. עי׳ עירובין ו׳ ע״א תוד״ה כילד:

רבינו חננאל

עושה לחי מכאן וכו׳, זה אינו רה״י לא לזרוק וכ״ש לטלטל. סרטיא ופלטיא ומבואות המפולשות זו היא רה״ר גמורה למעוטי הא דר׳ יהודה, דתנן בעירובין בפסי ביראות ר׳ יהודה אומר אם היתה דרך הרבים מפסקת יסלקנה לצדדין, קמ״ל דאע״ג דלא סילקה אינה כרה״ג. אמר מר (ה)הוציא מרה״י זה להר״ר זה בשוגג חייב חטאת, במזיד בלא התראה ענוש כרת, בהתראה נסקל. פשיטא לא נצרכה אלא להא דאמר רב מצאתי מגילת סתרים בי ר׳ חייא, וכתיב בה איסי בן יהודה אומר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת אינו חייב על אחת מהן, נמצא חיוב על אחת בפני עצמה בספק זולתי המוציא מרשות לרשות דלא מספקא חיובא, דתני בהדיא בשוגג חייב חטאת במזיד חייב כרת ונסקל. הא דתנן בטהרות פ״ו הבקעה בימות החמה רה״ר לשבת ומטלטלין בה, רה״ר לטומאה, וקיימא לן ספק טומאה ברה״ר טהור, בימות הגשמים שמלאה מים ואין אדם נכנס לתוכה רה״י לזה ולזה. משני עולא לעולם הבקעה כרמלית היא, והא דתנן רה״י כלומר אינה רה״ר. רב אשי

כגון דאית לה מחיצות. ומשמעינן דאע"ג דהיקפה יתר מבית סאתים ולא הוקף לדירה שאין ביתו סמוך לה קודם היקף ולענין לטלטל לתוכה הוא כברמלית כדאמרינן בעירובין[1] שאין מטלטלין בו אלא בד' אפ"ה דאורייתא דה"י היא והזורק מרה"ר לתוכה חייב: **דדעולא.** דאמר מחיצה היא לקרות דה"י אלא שמחוסרת דירה לכך אסורה לטלטל מדרבנן. והא דקתני דה"ר לטומאה כגון שיש פתחים במחיצותיה ובכנסין בזו ויוצאין בזו[2]: **עולא.** דאמר אמאי קרי לה דה"י כו' מ"ט לא אמר כגון דאית לה מחיצות ודה"י גמורה קאמר ומיזל בתר שמעתיה דאמר הזורק לתוכו חייב: **ורב אשי.** אמר לך דה"י קתני וברמלית לא קרי לה תנא דה"י: **אטו כולהו.** הכי יש ובקעה ואיסטווניות לא זו היא ברמלית דהוחכר במנין רשויות הא קתני אינו לא כרה"י ולא כרה"ר ואין מוציאין כו' ש"מ זו היא רשות שלישי: **לא נגרסה.** ברמלית דקתני אלא לאוסופי ברמלית אחריתי כגון קרן זוית שנכנס בו בית לתוכו והיא מקרקעו לרה"ר: **לא ניחא דשמישתיה.** שאין יכולין להכנס לה להדיא דרך הילוכו. אי נמי בית שפניו עומד באלכסון שזויתו אחת סמוכה לרה"ר והשניה משוכה מרה"ר ולפניה זוית הבולטת מעכבת את הרבים מליכנס בהדיא בתוך כיסה של זוית האחרת: **בין העמודים.** שהיו עמודים ברחבה ותולין בהם התגריס פרגמטיא וגם אילטבאות היו לפניהם לישב שם התגריס: **לא מספגי להו להדיא.** שהיו עמודים הרבה באורך ורוחב וזה שלא כנגד זה: **לגיה.** סתם לגיה ארבה ורחבה ג' ואין לעביה שיעור יש מהן עבות ויש מהן דקות: **וטח על פניה.** כגון דבילה שמינה או טיט: **חייב.** אם זרק ד"א דהוי כמותם ברה"ר דכל למטה מי' רה"ר הוא ובלבד שיגוח[3] (או) למטה מג' דהוי כקרקע או באויר כי האי דנדבקה בכותל וכדאמרינן במתני' לקמן[4] הזורק ד' אמות בכותל למטה מי' טפחים מזורק בארץ וחייב. וכי אמר למטה מי' ברוחב ד' כרמלית וכשאין רחב ד' מקום פטור היינו בתשמיש המסויים כגון גב לגיה וראש כותל או עמוד דהני מסתייס תשמישתייהו אבל אויר כגון פני הכותל דבר הנדבק בו לא הוי רשותא לעפשיה אלא אי למטה מי' הוא הוי רה"ר גמור ואי למעלה מי' הוא דלא שלטי ביה רבים הוי אוירא בעלמא מקום פטור כדתנן[5] למעלה מי' טפחים הזורק באויר ופטור: **על גבה פטור.** כדמוקי לה אביי ורבא בגבוהה ג' דלא דרסי בה רבים דהוי מקום לעצמה: **היזמי.** דורלא"י: **היגי.** איגלטי"ר: **אע"ג דלא גבוה ג'.** הוי מקום פטור לעצמו דלא דרסי בה רבים עליה שלא יזוקו: **אפילו היזמי והיגי.** דדרסי עליה בסנדליהון אבל זואה אע"ג דלא גבוה לא דרסי עלה ורב אשי אמר אפילו זואה: ה"ג **אין כרמלית פחותה מד'.** רוחב ואי לא מקום פטור הוא ומותר לכתחלה להוציא משם לרשות הרבים ולרה"י: **ופופסת.** בגובה עד י' ולקמיה מפרש לה: **אילימא דאי אילא מחילה י' כו'.** כגון בקעה המוקפת גדר והיא יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה: **וקירויו משלימו.** עודי קירויו: **על גגו.** דגבוה י' הוי רה"י ומותר לטלטל בכולו: **אלא בד'.** דכיון דלא גבוה המחילה י' הוי כרמלית. אלמא איפכא שמעינן לה: **דעד י' הוי כרמלית.** אויר של בקעה או של יש או של קרפף יתר על בית סאתים מופסק את שמו עד י' אבל למעלה מי' אין שם כרמלית על אוירו בדבר שאינו מסויים כגון פני לגיה או פני כותל או קלט מן האויר למעלה מי' מותר להוציא לכתחילה משם לרה"י ולרה"ר דאין שם כרמלית עליו כי היכי דאויר למעלה מי' ברה"ר הוא דתנן לקמן [ק.] למעלה מי' זוזרק באויר גבי כרמלית נמי לאו כרמלית הוא. ובדבר מסויים כגון רחש עמוד וגב לגיה ליכא לאוקמיה דאי אית ביה ארבעה פשיטא דלמעלה מעשרה לא הוי כרמלית דהא אפילו עמוד ברשות הרבים רשות היחיד הוא ואי דלית ביה ארבעה ולמטה מעשרה מי הוי כרמלית הא קאמר אין כרמלית פחותה מארבעה ואי בדקאי בכרמלית וכיון דלית ביה ד' הוי[6] שם הכרמלית עליו אם כן מצינו חומר בכרמלית מרשות הרבים דאילו ברשות הרבים כי האי גוונא מקום פטור הוא ובטל ומותר לרשות הרבים ולרשות היחיד ואנן אמרינן בשמעתין [ע"ב] דהאי תופסת עד י' מקולי רשות הרבים הוא הלכך לא מיתוקמא אלא באוירא: **אילימא דאין רה"י.** שולטת בחלר באויר למעלה מי' אלא מקום פטור הוא ובטל אף לגבי רה"ר: **נעץ קנה.** סתמיה אין רחב ד': **חייב.** כמונח ע"ג קרקע דלא בעי הנחה על גבי מקום ד' ברה"י כדמפרש לקמיה בשמעתין [ס.]: **עד לרקיע.** כל אויר שכנגד רה"י בין אויר חלר בין אויר עמוד בר"ה גבוה י' ורחב ד' כנגדו עד לרקיע שם רה"י עליו: אלא

לא נצרכה אלא לקרן זוית. לא בעי למימר דאיצטריך לגדי רה"ר משום דלר"א כרה"ר דמי ואפילו אית בהו חיפופי או שמא מספקא ליה אי מודה להו רבי אליעזר אם לאו: **אבל בין העמודים.** כרה"ר דמי אע"פ שאין בין עמוד לעמוד ט"ז אמות הוי רה"ר כיון שבני רה"ר בוקעין בה וחוץ לבין עמודים[8] רחב שאה עשר אמה[8]: **וטח בפניה חייב.** אומר ר"מ[9] דאם נח למעלה משלשה לריך שיהא בפניה ארבעה על ארבעה ומה שמדובק בפני הלבינה חשוב כמונח עליה אע"פ שאינו אלא באויר וכן הא דתנן[10] למטה מי' זוזרק באדן ומוקי לה רבי יוחנן בדבילה שמינה היינו טעמא נמי דכיון שנדבק בפני הכותל שהוא רוחב ד' על ד' חשוב כמונח עליו וריב"א פי' דלקמן למעלה מג' לא בעי שיהא בפני הלבינה וכותל ד' על ד' דכיון שרוחה את הקרקע חשיב כמונח ע"ג קרקע[1] וקשה לר"י[2] דלעיל (דף ד.) כי פריך אמתניתין דפשטן[3] ידו והא בעיא עקירה והנחה מע"ג מקום ארבע[4] לוקי מתניתין במחזיק החפץ בענין זה שרוחה את פני הקרקע: **אילימא** דעד עשרה הוא דהוי כרמלית ואי לא לא הוי כרמלית. פרש"י כגון בקעה המוקפת גדר והיא יתירה על בית סאתים ולא הוקף לדירה וקשה לר"י דהא רשות היחיד היא בין לעולא בין לרב אשי[5] ולא הוי לריך לאתויי מרב גידל ועוד דהיכי קאמר ואי לא לא הוא כרמלית והרי יש ובקעה אין להן מחיצות וגרלה לר"י דהכי פירושו אילימא עד דאיכא מחיצות י' הייני אויר הראוי למחיצות עשרה לאפוקי בקעה מסוכסכת בפחות מי' על גבי קונדסין[6] דלא הוי כרמלית כיון דאין גבוהה י'[7] והוי מקום פטור ומותר לטלטל בכולו[8] והאמר רב גידל כו': ומש

כגון דאית לה מחיצות וכי הא דאמר עולא א"ר יוחנן[6] קרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ואפילו כור ואפילו כוריים הזורק לתוכו חייב מ"ט מחיצה היא אלא שמחוסרת דיורין בשלמא רב אשי לא אמר[7] כדעולא אלא עולא מ"ט לא אמר כשמעתיה אמר לך אי דאית לה מחיצות בקעה קרי לה קרפף היא ורב אשי[8] רה"י קתני: והכרמלית אטו כולהו נמי לאו כרמלית נינהו כי אתא רב דימי א"ר יוחנן לא נצרכה אלא[9] לקרן זוית הסמוכה לרה"ר דאע"ג דזימנין דדחקי ביה רבים ועיילי לגוה כיון דלא ניחא תשמישתיה כי כרמלית דמי כי אתא רב דימי א"ר יוחנן בין העמודין נידון ככרמלית מ"ט אף על גב דדרסי בה רבים כיון דלא מסתגי להו בהדיא ככרמלית דמיא אמר ר' זירא אמר רב יהודה[10] איצטבא שלפני העמודים נידון ככרמלית למ"ד בין העמודים כ"ש איצטבא למ"ד איצטבא איצטבא הוא דלא ניחא תשמישתיה[11] אבל בין העמודים דניחא תשמישתיה לא לישנא אחרינא אבל בין העמודים דזימנין דדרסי ליה רבים כרה"ר דמיא אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא לבינה זקופה ברה"ר[12] וזרק וטח בפניה חייב על גבה פטור אביי ורבא דאמרי תרוייהו והוא שגבוה שלשה דלא דרסי לה רבים אבל[13] היזמי[14] והיגי אע"ג דלא גביהי שלשה וחייא בר רב אמר אפילו היזמי והיגי אבל צואה לא ורב אשי אמר[15] אפילו צואה אמר רבה דבי רב שילא כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן[16] אין כרמלית פחותה מארבעה ואמר רב ששת ותופסת עד עשרה מאי ותופסת עד עשרה אילימא דאי איכא מחיצה עשרה הוא דהוי כרמלית ואי לא לא הוי כרמלית ולא והאמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב בית שאין בתוכו עשרה וקרויו משלימו לעשרה על גגו מותר לטלטל בכולו[17] אין מטלטלין בו אלא ד' אמות אלא מאי ותופסת עד י'[18] דעד י' הוא דהויא כרמלית למעלה מי' טפחים לא הוי כרמלית וכי הא דא"ל שמואל לרב יהודה שיננא לא תיהוי במילי דשבתא למעלה מי' למאי הלכתא אילימא דאין רשות היחיד למעלה מי' והאמר רב חסדא[19] נעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח על גביו אפילו גבוה מאה אמה חייב מפני[20] שרה"י עולה עד לרקיע אלא

רה"ר גמור ואי למעלה מי' הוא דלא שלטי ביה רבים הוי אוירא בעלמא מקום פטור כדתנן[1] למעלה מי' טפחים הזורק באויר ופטור: **על גבה פטור.** כדמוקי לה אביי ורבא בגבוהה ג' דלא דרסי בה רבים דהוי מקום לעצמה: **היזמי.** דורלא"י: **היגי.** איגלטי"ר: **אע"ג דלא גבוה ג'.** הוי מקום פטור לעצמו דלא דרסי בה רבים עליה שלא יזוקו: **אפילו היזמי והיגי.** דדרסי עליה בסנדליהון אבל זואה אע"ג דלא גבוה לא דרסי עלה ורב אשי אמר אפילו זואה: ה"ג **אין כרמלית פחותה מד'.** רוחב ואי לא מקום פטור הוא ומותר לכתחלה להוציא משם לרשות הרבים ולרה"י: **ופופסת.** בגובה עד י' ולקמיה מפרש לה: **אילימא דאי אילא מחילה י' כו'.** כגון בקעה המוקפת גדר והיא יתירה על בית סאתים ולא הוקפה לדירה: **וקירויו משלימו.** עודי קירויו: **על גגו.** דגבוה י' הוי רה"י ומותר לטלטל בכולו: **אלא בד'.** דכיון דלא גבוה המחילה י' הוי כרמלית. אלמא איפכא שמעינן לה: **דעד י' הוי כרמלית.** אויר של בקעה או של יש או של קרפף יתר על בית סאתים מופסק את שמו עד י' אבל למעלה מי' אין שם כרמלית על אוירו בדבר שאינו מסויים כגון פני לגיה או פני כותל או קלט מן האויר למעלה מי' מותר להוציא לכתחלה משם לרה"י ולרה"ר דאין שם כרמלית עליו כי היכי דאויר למעלה מי' ברה"ר הוא דתנן לקמן [ק.] למעלה מי' זוזרק באויר גבי כרמלית נמי לאו כרמלית הוא. ובדבר מסויים כגון רחש עמוד וגב לגיה ליכא לאוקמיה דאי אית ביה ארבעה פשיטא דלמעלה מעשרה לא הוי כרמלית דהא אפילו עמוד ברשות הרבים רשות היחיד הוא ואי דלית ביה ארבעה ולמטה מעשרה מי הוי כרמלית הא קאמר אין כרמלית פחותה מארבעה ואי בדקאי בכרמלית וכיון דלית ביה ד' הוי[2] שם הכרמלית עליו אם כן מצינו חומר בכרמלית מרשות הרבים דאילו ברשות הרבים כי האי גוונא מקום פטור הוא ובטל ומותר לרשות הרבים ולרשות היחיד ואנן אמרינן בשמעתין [ע"ב] דהאי תופסת עד י' מקולי רשות הרבים הוא הלכך לא מיתוקמא אלא באוירא: **אילימא דאין רה"י.** שולטת בחלר באויר למעלה מי' אלא מקום פטור הוא ובטל אף לגבי רה"ר: **נעץ קנה.** סתמיה אין רחב ד': **חייב.** כמונח ע"ג קרקע דלא בעי הנחה על גבי מקום ד' ברה"י כדמפרש לקמיה בשמעתין [ס.]: **עד לרקיע.** כל אויר שכנגד רה"י בין אויר חלר בין אויר עמוד בר"ה גבוה י' ורחב ד' כנגדו עד לרקיע שם רה"י עליו: אלא

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פט"ז מהל' שבת הלכה ל סמג לאוין סה טור שו"ע א"ח סי' שמו סעי' ג וסי' שנח סעי' ל:

לב ב ג מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה ד טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יד:

לג ד מיי' שם הל' ו:

לד ה ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף י:

לה ז ח מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף יא:

מוסף רש"י

קרפף כו' הזורק לתוכו. מרשות הרבים, חייב. חטאת, ופע"ג דלענין איסור טלטול שיוה רבנן ברמלית שאסרו לטלטל בתוכו אלא בד', מדאוריתא רשות היחיד הוא, דגמורה היא, דממילא היא אלא שמחוסרת דיורין, ומשום הכי אסרי רבנן לטלטולי (ערובין סז:). **נעץ קנה ברשות היחיד.** בחלר גבוה ממחיצת המלבן, וזרק. מרשות הרבים, **ונח על גביו חייב.** דהוי לה כמחה ברה"י, שאויר רה"י עולה עד לרקיע, אע"ג דאויר רה"ר אינו למעלה מעשרה (גיטין עט.).

רבינו חננאל

אוקמ' בבקעה דאית לה מחיצות מדקתני רשות היחיד. קרן זוית הסמוכה לרה"ר ואיצטבא שלפני העמודים ברמלית נידונין. כל שאין גבוה מן הקרקע ג' טפחים כגון ליבני וכיוצא בה ברה"ר דמי, וכל הגבוה ג' טפחים ואין בו רחב ארבעה וזרק ונח על גביו פטור, חוץ מן הזורק ונח על פי הכלב או בפי הכבשן או בידו של אדם וכיוצא בהן המפורשות בהמוצא תפלין, משום דמחשבתו משויא להו מקום, ומפורש בהמוצא תפלין כי האי גונא דכל פחות מג' בארץ כארץ חשיב. וא"ר יוחנן אין ברמלית פחותה מד' ותופסת עד י' טפחים, אבל למעלה מי' מקום פטור הוא, והכי פירושא בפרק הזורק כי הא דאמר שמואל לרב יהודה שיננא לא תיהוי במילי דשבתא למעלה מעשרה ואוקימנא בברמלית. ואקילו בה רבנן מקולי רה"י דאי איכא מקום ד' על ד' הוא דהויא ברמלית ואי לא מקום פטור הוא, מקולי רה"ר נמי דעד י' הויא כרמלית למעלה מי' לא הויא כרמלית אלא מקום פטור. **הא** דרב גידל דאמר בית שאין בתוכו עשרה טפחים וקרויו משלימו לעשרה, על גגו מותר לטלטל בכלו, כי כרה"י הוא חשוב, דאמרינן בכי האי גונא גוד אסיק מחיצתא. בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות, מ"ט כיון דלא חזי לדירה אין המחיצות מועילות, אלא כמו שאין שם מחיצות דמו.

לעזי רש"י

דורצא"י [רונצ"א]. חוחים.

איגלטי"ר [איגלינטיי"ר]. סנה דוקרני.

מוסף תוספות

א. דאטו אם נעץ קנה ברשות הרבים ומיעטו משש עשרה וכי בשביל זה פקע מניה דין רה"ר. תוס' הרא"ש. ב. שאעפ"י שאין רוחב הלבנה אלא שלשה דסתם לבנות כך הם, וברה"ר בעינן הנחה על גבי מקום ארבע, הני מילי למעלה משלשה אבל למטה משלשה כארעא סמיכתא דמי, אבל בלבנה שהיא גבוהה יותר משלשה [אמרי']. מי' הר"ן. ג. וכן נראה מדברי רש"י ז"ל. רפ"ש. [ועי' מהרש"א, רעק"א]. ד. דא"כ. תוס' הרא"ש. ה. העני את. תוס' הרא"ש. ו. וליכא. תוס' הרא"ש. ז. כדתניא חריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' דהוי רה"י ואפילו היא גדולה הרבה כיון דאית ליה מחיצות לכו"ע הוי רה"י לשבת. תוס' הרא"ש. ח. בלא מחיצות. תוס' הרא"ש. ט. שאין בו אויר הראוי למחיצה עשרה. תוס' הרא"ש. י. והשתא פריך שפיר. תוס' הרא"ש.

ואם חקק בו ד' על ד'. וקשה לריב"ן מ"ש מסוכה דלעיל גבוהה י' דלמר בפ"ק דסוכה (דף ד.) חקק בה להשלימה לי' אם יש משפת חקק ולכותל ג' טפחים פסולה פחות מג' כשרה והכא מהני חקיקה[א] אפילו מופלגת מן הכותל הרבה[ב] ג) ותירץ דשאני התם גבי סוכה דבעינן שיהיו מחילות סמוכות לסכך דילפינן התם (דף ו:) מחילות מבסכת בסכת בסכות כדאמרי' התם[ג] הרחיק הסיכוך מן הדפנות פסולה ולהכי בעינן שיהא פחות מג'[ג] דלריך לגרף הגידוד של חקק למחילות כדי שיהיו סמוכות לסכך שכנגד הנקב ואע"ג דדופן עקומה מכשרת עד ד' אמות מתרץ לה הש"ס[ד] ה"מ היכא דאיכא מחילות מעלייתא אבל הכא דלשויה מחילה בפחות מג' מצטרף הגידוד עם המחילות דהוא סמוך לסכך טפי לא מצטרף[ד] א): **התם לא ניחא תשמישתיה.** ולדי רה"ר לרבנן לאו כרה"ר דמי אע"ג דניחא תשמישתיה טפי מקרן זוית דהא אפילו ר"א דפליג בגדי רה"ר מודה בקרן זוית כדפרי"ש לעיל אפ"ה לא הוי כחורי רה"ר דחורי רה"ר ניחא תשמישתיה טפי: **והלכה** ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת רבי מאיר ורבנן. [ה]תימה לר"י דבפרק קמא דעירובין (דף יא: ושם) בביפה דפליגי בה ר"מ ורבנן אמרינן התם דלא אמרינן חוקקין להשלים לר"מ אלא ביש ברגליה ג' וגובהה י' פי' גבוה ג' טפחים שיש בהן רחב ד' אבל אין ברגליה ג' או שאינה גבוה מי' לא אמרינן [ו]וא"כ היכי אמרינן הכא חוקקין להשלים לר"מ דמודה בחור כל שהוא ואומר ר"י דאייתי בחורין שדרכן לעשות בשעת הבנין שמפולשין לרה"ר[ז] ובגד רה"י הם רחבים ד'[ח] אבל לא מגד רה"ר ולכ"ע הוי חור רה"י דהא חורי רה"י ברה"י דמי ולא פליגי אלא לשוויה מקום ד' על ד' לדבר מאיר חוקקין להשלים והוי כד' על ד' אבל ממש בחור כל שהוא אפילו ר"מ מודה דלא אמרינן חוקקין להשלים וכן משמע בירושלמי דגרסינן התם על דעתיה דר"מ בין שיש שם ד' בין שאין שם ד' רואין את הכותל כגמום ודוקא אותם שלמעלה מי'[יא] אשיבי חורי רה"י אבל שלמטה מעשרה אין בני רה"י משתמשין שם מפני בני רשות הרבים שמשתמשין בהן וה"פ וכ"ת[יב] דלית ביה ד'[יג] ואע"ג שהם חורי רה"י הוי כזורק באויר לפי שלא נח על מקום ד' והאמר רב יהודה[יד] כו'[טו] והא דלא מוקמינן מתני' בחור כל שהו ממש דלא אמרי' חוקקין לכ"ע היינו משום דסתם חוריס כך הם ועוד דע"כ הוצרך לאוקמי בדבילי שמיני' דבחור כל שהוא ממש דלא אמר ביה חוקקין להשלים ליכא לאוקמי' דא"כ למטה מי' אמאי כזורק בארץ והא לא נח ע"ג מקום ד' ואל"ל כפרש"י דפריך מכח דסתם מתני' ר"מ היא אלא ע"כ אי מייתי בחור כל שהוא שאינו רחב ד' צריך לאוקמה כר"מ דאמר חוקקין להשלים לרבנן אמאי למטה מי' כזורק בארץ ויש לישב פירש"י דהוצרך לפי משום דסתם מתני' ר"מ קפריך דאי לאו הכי הוה ליה למפרך בהדיא וכ"ת דלית ביה ד' למטה מי' אמאי כזורק בארץ: אמר

אלא דאין רה"ר למעלה מי' מתני' היא [ו]דתנן הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ אלא אברמלית דאין ברמלית למעלה מי' ואקילו בה רבנן מקולי רה"י ומקולי רה"ר מקולי רה"י דאי איכא מקום ארבעה הוא דהויא כרמלית ואי לא מקום פטור בעלמא הוא מקולי רה"ר דעד י' טפחים הוא דהויא כרמלי' למעלה מי' טפחים לא הויא כרמלי': גופא אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב [א]בית שאין תוכו י' וקרויו משלימו לי' על גגו מותר לטלטל בכולו בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות אמר אביי [ב]ואם חקק בו ד' על ד' והשלימו לי' מותר לטלטל בכולו מאי טעמא הוי חורי רה"י וחורי רה"י כרה"י דמו דאיתמר [ג]חורי רה"י כרה"י דמו חורי רה"ר אביי אומר כרה"ר דמו [ד]רבא אומר [ד]לאו כרה"ר דמו א"ל רבא לאביי לדידך דאמרת חורי רה"ר כרה"ר דמו מ"ש מהא דכי אתא רב דימי א"ר יוחנן לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר ותיהוי כחורי רה"ר התם לא ניחא תשמישתיה הכא ניחא תשמישתיה תנן [ה]הזורק ד' אמות בכותל למעל' מי' [ו] כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ והוינן בה מאי כזורק בארץ והא לא נח וא"ר יוחנן בדבילה שמינה שנו ואי ס"ד חורי רה"ר כרה"ר דמו למה לי לאוקמה בדביל' שמינה לוקמה בצרור וחפץ ודנח בחור [ז]זימנין משני לה שאני צרור וחפץ דמיהדר ואתי זימנין משני לה בכותל דלית ביה חור ממאי מדקתני רישא זרק למעלה מי' טפחים כזורק באויר ואי ס"ד בכותל דאית ביה חור אמאי כזורק באויר הא נח בחור וכי תימא מתני' דלית בהו ד' על ד' והאמר רב יהודה א"ר חייא [ח]זרק למעלה מי' טפחים והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר"מ ורבנן דר"מ סבר [ט]חוקקין להשלים ורבנן סברי [י]אין חוקקין להשלים אלא לאו ש"מ בכותל דלית ביה חור שמע מינה: גופא אמר רב חסדא [יא]נעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח על גביו אפי' גבוה מאה אמה חייב מפני שרה"י עולה עד לרקיע לימא רב חסדא דאמר כרבי דתניא [יב]זרק ונח ע"ג זיז כ"ש ר' מחייב וחכמים פוטרים [יג](אלמא לא בעינן מקום ד' על ד') אמר

אלא דאין רה"ר למעלה מי' מתני' היא [ו]דתנן הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ אלא אברמלית דאין ברמלית למעלה מי' ואקילו בה רבנן מקולי רה"י ומקולי רה"ר מקולי רה"י דאי איכא מקום ארבעה הוא דהויא כרמלית ואי לא מקום פטור בעלמא הוא מקולי רה"ר דעד י' טפחים הוא דהויא כרמלי' למעלה מי' טפחים לא הויא כרמלי': **גופא אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב** [א]**בית שאין תוכו** י' וקרויו משלימו לי' על גגו מותר לטלטל בכולו בתוכו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות אמר אביי [ב]**ואם חקק בו ד' על ד' והשלימו לי' מותר לטלטל בכולו מאי טעמא הוי חורי רה"י וחורי רה"י כרה"י דמו דאיתמר** [ג]**חורי רה"י כרה"י דמו חורי רה"ר אביי אומר כרה"ר דמו** [ד]**רבא אומר** [ד]**לאו כרה"ר דמו א"ל רבא לאביי לדידך דאמרת חורי רה"ר כרה"ר דמו מ"ש מהא דכי אתא רב דימי א"ר יוחנן לא נצרכה אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר ותיהוי כחורי רה"ר התם לא ניחא תשמישתיה הכא ניחא תשמישתיה תנן** [ה]**הזורק ד' אמות בכותל למעל' מי'** [ו] **כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ והוינן בה מאי כזורק בארץ והא לא נח וא"ר יוחנן בדבילה שמינה שנו ואי ס"ד חורי רה"ר כרה"ר דמו למה לי לאוקמה בדביל' שמינה לוקמה בצרור וחפץ ודנח בחור** [ז]**זימנין משני לה שאני צרור וחפץ דמיהדר ואתי זימנין משני לה בכותל דלית ביה חור ממאי מדקתני רישא זרק למעלה מי' טפחים כזורק באויר ואי ס"ד בכותל דאית ביה חור אמאי כזורק באויר הא נח בחור וכי תימא מתני' דלית בהו ד' על ד' והאמר רב יהודה א"ר חייא** [ח]**זרק למעלה מי' טפחים והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר"מ ורבנן דר"מ סבר** [ט]**חוקקין להשלים ורבנן סברי** [י]**אין חוקקין להשלים אלא לאו ש"מ בכותל דלית ביה חור שמע מינה: גופא אמר רב חסדא** [יא]**נעץ קנה ברשות היחיד וזרק ונח על גביו אפי' גבוה מאה אמה חייב מפני שרה"י עולה עד לרקיע לימא רב חסדא דאמר כרבי דתניא** [יב]**זרק ונח ע"ג זיז כ"ש ר' מחייב וחכמים פוטרים** [יג]**(אלמא לא בעינן מקום ד' על ד') אמר**

אלא דאין רה"ר למעלה מי'. מאיר רה"ר למעלה מי' והוי אוירא מקום פטור: מתני' היא. ולמה ליה לשמואל לאשמעינן: **הזורק ד' אמות.** ברה"ר ולדבר בכותל כגון דבילה שמינה כדמוקי לה לקמן: **כזורק באויר.** ופטור דלאו ברה"ר נח ורה"י נמי לא הוי אלא דבר המסויים ורחב ארבעה: **כזורק בארץ.** וחייב דאויר רה"ר משנה משהו הוי הנחה. ולא דמי לנח על דבר המסויים למטה מי' דההוא חשיב למיהוי רשות חשוב לעצמו או כרמלית או מקום פטור ולא הויא הנחה ברה"ר: **אברמלית.** כדפרישית: **ואקילו בה רבנן.** לעיל קאי אדרב דימי ורב ששת דאקילו בה רבנן בברמלית הואיל ואיסורה מדבריהם אקילו בה: **מקולי רה"י ורה"ר.** רב דימי אשמעינן מקולי רה"י כי היכי דרשות היחיד ליתיה פחות מרחב ד' והמכניס מרה"ר עליו פטור כרמלית נמי לא הוי ומותר לכתחלה להכניס מרשות הרבים ומרה"י עליו ורב ששת אשמעינן דמקולי רה"ר נמי אקילו עלה דאיכא תופסת באויר למעלה מי' כרה"י אלא למטה מי' כתורת רה"ר: **חקק בו.** בקרקע הבית באמצעיתו ארבעה באורך ורוחב: **והשלימו.** במקום חקק לחלל י' גבוה עד הקירוי נעשה כל הבית כולו חורי רה"י כמו כותלי רה"י ובהם חוריס כלפי רה"י שהם כרה"י והני נמי כיון דנגד החקק רה"י גמור אינך הוי פיאות של תשמישי רה"י: **חורי רה"ר.** חוריס שבכתלים כלפי רה"ר: **לאו כרשות הרבים דמו.** אלא רשות לעצמן הן ואם רחבים ד' הוי כרמלית ואי לא הוי מקום פטור: **לא נצרכה.** והכרמלית דתני בברייתא אוקמה רב דימי בקרן זוית כו': **תיהוי לחורי רשות הרבים.** ואמאי הויא כרמלית: **והא לא נח.** וכי חזרה נפלה לתוך ד' אמות דעל כרחך כשמכה בכותל קופצת לאחוריה: **ושאני צרור וחפץ** גרסינן. כלומר בכותל דאית ביה חור ואפילו הכי לא אוקמיה ר' יוחנן בדנח בחור משום דלאו אורחייהו לצרור וחפץ לנוח ע"י זריקה במקום שנופלין שם: **אמאי כזורק באויר.** הא ה"ל מרה"ר לרה"י דהוה ליה גבוה י' ורשות לעצמו: **רבי מאיר ורבנן.** במסכת יומא גבי מזוזה: **רבי מאיר סבר.** דבר שאין בו שיעור ויש שם עוזי ורחב לאחוקי ולהשלים לכשיעור אמרינן כמאן דאחוקי דמי והכא נמי לרבי מאיר חוקקין להשלים וחייב וסתם משנה ר' מאיר: **דאמר רבי.** דלא בעי הנחה על גבי מקום ד': **זרק ונח כו'.** קס"ד מרה"ר לרה"י: ונופו

מסורת הש"ס

א) נקמן לו: ק., ב) [נקמן לט: ק.], ג) [ג"ז שם. ע"ש], ד) [נקמן ק.] יומא יא: [עירובין יא: נג: קפ:], ה) [נעיל ד:], ו) רש"ל מ"ז, ז) [ועי' תוס' סוכה ד: סד"ה פחות משלשה], ח) [דף יז.], ט) [שם ד.],

מוסף רש"י

חורי רה"ר אביי אמר ברה"ר דמר. כגון כותל הסמוך לרה"ר ויש בו חור וחזק לרבע אמות ונח שם שם חייב, דחשיבי ליה הנחה ברה"ר (ערובין פז:). **למעלה** מי' כזורק באויר. ופטור דלא נח ברה"ר, דאין רה"ר למעלה מעשרה, וברה"י נמי לא נח, שאינו מקום מסוים שיהא רחבו ד' שהרי לא נח בראש הכותל אלא בפניו. **למטה מי' טפחים כזורק בארץ.** דאויר רה"ר הוא ומייב וכיון דאויר רה"ר הוא ונח בכל דהו מחייב, ודאוה לנפשיה לא הוי, לא כרמלית ולא מקום פטור, הואיל ובפניו נח ולא נח בראשו שיהא מקום מסוים (לקמן צו:). **באנו למחלוקת ר"מ ורבנן.** לר"מ דאמר חוקקין להשלים במקום שיש כדי לחוק, הכא חייב, דלמאן דאמר כאילו הוא מרבע (לקמן ק.).

רב נסים גאון

והא דאמר רב יהודה אמר רב אמר ר' חייא זרק למעלה מעשרה **והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו** למחלוקת ר' מאיר ורבנן. ושמועה זו בפרק הזורק (דף ק) ותניא נמי הכי זרק למעלה מי' והלכה ונחה בחור כל שהוא ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרים, ותמצא בירור השמועה במס' עירובין בפרק א (דף יא) אשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל, אמר ליה תאני מר מידי בצורת פתח. אמר ליה תנינא כיפה רבי מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטרין, דר' מאיר סבר חוקקין להשלים ולדבריו אם נחה בחור כל שהוא חייב, ורבנן סברי אין חוקקין להשלים ואם נחה בחור כל שהוא פטור עד שתנוח בחור שיש בו ד'. ועוד תמצא בפרק א' מן מסכת יומא (דף יא) ובמסכת (שבת) [ע]ירובין (דף קא)] בפרק המוצא תפילין תנו רבנן פתחי גינה בזמן שיש להן בית שער מבפנים כו'. ואמרו אמר אביי לעולם דלית ביה ד' ויש בו לחזק להשלימו לד', ובהא פליגי דר' מאיר סבר חוקקין להשלים ורבנן סברי אין חוקקין להשלים.

רבינו חננאל

אמר אביי אם חקק בו ד' על ד' מותר לטלטל בכל הבית. מ"ש אלו הארבעה שיש בגובהן עשר הן הבית והשאר חשובין כחורין, וקי"ל חורי רה"י כרה"י דמו. חורי רה"ר אביי אמר כרשות הרבים דמו ורבא אמר לאו כרשות הרבים דמו, והלכתא כרבא. **הא** דאמר רב חסדא נעץ קנה ברה"י אפילו מאה אמה וזרק מרה"ר ונח על גביו חייב, נימא כר' אמרה דתניא זרק ונח ע"ג זיז כל שהוא ר' מחייב וחכמים פוטרין.

הגהות הב"ח

(א) גמ' למעלה מעשרה טפחים כמוכן וכו' וסיגן בה אמאי כזורק:

גליון הש"ם

גמ' **רבא אומר לאו** ברה"ר דמו. עיין עירובין פז ע"ב ובכרש"י שם בה"ר ותסוי: **שם** זימנין משני לה. כעין זה נדרים מח: **תוס'** ד"ה והלכה ונחה בו' **וא"ב** היכי אמרינן **הכא** חוקקים בו'. עי' מוהרן קכו ע"א תוד"ה אלא:

תוס' ישנים

א) ועי"ל דהכא הים מחיצות[1] גבוהות[2] מבחוץ וא"ל לגרף הגידוד אבא לאיין אויר י' וכשחקק לאיכא אויר י' במקום אחד הוי רה"י אבל בסוכה צריך לגרף הגידוד ובזיותר מג' לא מצטרף:

מוסף תוספות

א. לטלטל בכולו. תוס' הרא"ש. ב. [ד]סתמא קאמר. רשב"ם. ג. דליהוי לבוד. רמב"ן. ד. אבל לענין שבת אין ההקפדה במחיצות ממש שיהו מכשירות את החקק אלא שיהא החקק נשמר ע"י שלא יהו רבים בוקעין בו, וכיון שיש בחקק רוחב ד' על ד' ויש בגבהו כשיעור רשות היחיד עם גובה המחיצות והמחיצות שומרות אותו מבחוץ לא חיישינן בין שיהו על שפת החקק בין שיהו מרוחקות ממנו כמה. רשב"ם. [אבל בתוס' הרא"ש מבאר שאפי' שבת כמו שכתוב כאן בתוס' יבמות ויש לע"י מה כוונת תוס' ויש נפק"מ בין הרבב"ם לתוס' הרא"ש עי' מזו"ש עירובין פה (א) סקס"ו]. ה. [לא בעינן] רק שהרשות משתמר ע"י המחיצות אפילו רחוקים ממנו הרבה קרוי רה"י הלכך. רא"ש ס' יא'. ו. חיצונות של הבית. תוס' הרא"ש. ז. הגבוהות עשרה. תוס' הרא"ש. ח. פרש"י והוה ליה זורק מרשות הרבים לרה"י דהא גבוהה עשרה הויא רשות לעצמה וכדמסיק דאע"ג דלית ביה ד' על ד' חוקקין להשלים. תוס' הרא"ש. ט. שכן דרך לאחר שמסירין הנצים שעשו על גבן המדרגה לצורך הבנין נשארים בחומה חוריין נקובין מעבר אל עבר. תוס' הרא"ש. י. על ד'. תוס' עירובין יא: ומשתמשין בהם בני הבית. תוס' הרא"ש. [ועי' מהרש"א]. יא. שאינו נוח לתשמיש הרבים משתמשים בהם בני הבית. תוס' הרא"ש. יב. מתני'. תוס' הרא"ש. יג. על ד'. תוס' הרא"ש. יד. אמר רב זרק ונח בחור. תוס' הרא"ש. טו. דלר' מאיר חוקקין להשלים. תוס' הרא"ש.

ונופו נוטה לרה"ר וזרק. מתחילת ד' לסוף ד' ונח לנופו: **שדי נופו כו'.** דחשיב לגב עיקרו דלית ביה ד' ודרב חסדא דלא כרבי ולא כרבנן. לישנא אחרינא אמר אביי בדרב חסדא דהוי ברה"י אפי' רבנן מודו וכי פליגי רבנן בשדי נופו בתר עיקרו הוא דפליגי: **כוורת.**

עגולה היא: **גבוהה י'.** כלומר אפי' גבוהה י' אם אינה רחבה ו' בתמצעיתה חייב דאכתי חפץ בעלמא הוא ואינה רשות לעצמה דלא הוי רשות דאורייתא אלא גבוהה י' ורחבה ד' על ד' כדאמרי' בעירובין (דף נא.) דכל שיעורין דשבת צריך הן ואלכסונן ודבר עגול כי מרובעת לה מתוכו ומפקע עיגול שסביב הריבוע לא משכחת ביה ד' מרובעים אי לא הוי עיגולו קרוב לששה כדאמרינן גבי סוכה העשויה ככבשן (סוכה פ"א דף ז:) דעל כרחיך צריך שתמצא בתוכו אלכסון של ד' על ד' וכל טפח בריבועו טפח ותרי חומשי באלכסונו הרי ה' טפחים וג' חומשין. ואדיי לא דק ולחומרא הוא דלא דק ולהפריש מאיסור שבת אף ע"ג דיש כאן אלכסון באינה רחבה ששה מחייב ליה מדרבנן עד דאיכא ששה אבל ודאי לענין קרבן לא מייתי אי הוא ה' טפחים וג' חומשין דהוי כזורק רשות: **רחבה ו' פטור.** דהוי רשות לעצמה ואבן ממשכן גמרינן [פ] שהיו זורקין מחטיהן במלאכתן זה לזה א) ולא היו זורקין רשויות. ואי"ת בדלא גבוהה עשרה נמי רשות לעצמה היא דהא שמה כרמלית הויא לאו מדאורייתא הוה רשות אלא מדרבנן ולא להקל על דברי תורה בא כגון זו שיפטר מחטאת: **אי איפשר.** הואיל וגבוהה י' אלא יהא בה קרומיות מן השתי שגבוהים מחבריהם של ערב ועולין למעלה מי' שהוא אויר מקום פטור וכיון דלא ניחא כולה ברה"ר לא הוי הנחה לאיחיובי: **כפאה על פיה.** וזרקה. אחינה רחבה ו' קאי: **ז' ומשהו חייב.** אם גבוהה ז' ומשהו עדיין חייב וכ"ש פחותה מכן אלא אפילו גבוהה ז' ומשהו דאיכא למימר הואיל ומחיצותיה למטה וקיי"ל (ז) הלכה למשה מסיני דאמרינן לגוד (ח) אכתי כולה ניחא ברה"ר דכי מטיא פחות מג' סמוך לקרקע ואמר בהן לגוד והוי הנחה אכתי כולה באויר רה"ר הוא וחייב: **אבל גבוה ז' ומחלא.** וה"ה לשני משהויין פטור דמכי מטא לפחות משלשה סמוך לקרקע אמרינן לגוד במחיצותיה והרי היא כמונחת נמצאו שוליה למעלה מעשרה ואינה נוחה כולה ברה"ר. ובשלא כפאה ליכא למימר לגוד דלא אמרינן לגוד אלא במחיצות. והא מילתא בין לאדיי בין לרבא דאדיי נמי מודה דבעינן הנחה כולה ברשות הרבים אלא דאדיי לא חשיב קרומיות אבל בהא מודה דבלא קרומיות איתא למעלה מי': **לחזק עשויות.** להניח בהן דבש ולא לכופן כלפי מטה הלכך אין כאן תורת לגוד: **תשעה.** דוקא נקט דחזי לכתופי דאינו לא גבוה ולא נמוך: **וזרק.** מתחלת ד' לסוף ד': **מלכפי עילויה.** וכיון דצריך לרבים הר"ר הוא [פ] בין רחב בין קצר: **גומא.** עמוקה ט': **מאי.** גבי הר"י דעשרה תניא לעיל (דף ו.) עומקה כגובהה דקתני חריץ עמוק י' ורחב ד' רשות היחיד הכא מאי אי אמרי' מנחי ביה בני הר"ר חפצים שבידם עד דהדרי ואתו דרך שם ושקלי ליה ונמצא שהריכים לו רבים הלכך רשות הרבים הוא: ה"ג **רבא אמר גומא לא מ"ט תשעה ע"י דחק לא שייה תשעה.** הלכך לאו נורך רבים הוא אלא כרמלית הוא: **אין מטלטלין.** דהוי הר"ר לעצמה: **פחות מכן.** או בגובה או ברוחב מטלטלין. וא"ת פחות מי' ורחבה ד' כרמלית היא לא גזור רבנן לבטולי מתורת כלים הואיל וכלי הוא: **מאי לאו.** הא' וכן אסיפא נמי קאי דפחות מכן מטלטל לכתחלה אלמא הר"ר חשיב ליה ואוקמא בעמוק ט' דמשתמשין בו קלת: **לא ארישא.** אגבוהה י' ורחבה ד' דהוי הר"י תני וכן בגומא:

נתכוון

שבעה ומחצה פטור. [יט] דכשמגיעות המחיצות תוך ג' יש שם מחיצות עשרה לגד השולים והרי הוא רשות היחיד וחשיב כנח באותה שעה ושוב אינו מתחייב אע"ג דלאחר מכן נופל ונתרחב ונטל ממנה הר"י ונעשה כמונח ברה"ר אבל אינו רחב ו' אפי' ז' ומחצה חייב לגוד: **אי אפשר לקרומיות של קנה שלא יעלו למעלה מי'.** ולאדיי לא חשיב קרומית ליחשב אגודו במקום פטור: **אמר ליה וכן בגומא.**

נוכל

[פ] [לעיל ד:], [ב] [שם וש"נ], [ג] [עירובין לג.], [ד] [לקמן לז.],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ז' ומשהו וכו' הלכה למשה מסיני דאמרי' לגוד אפי' הכי חייב דכי מטיא כל"ל ותיבת אכתי כולה ניחא ברה"ר נמחק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה רחבה שהיו זורקין מחטיהן. עי' לקמן לו ע"ב דלמסקנא אמריגן דלא מציגו שהיו זורקין מחטיהן וע"ש: שם ד"ה מבתפין עילויה בין רחב בין קצר. עי' לקמן לא ע"ב ברש"י ד"ה לו ניחא וע"ש:

מוסף רש"י

עמוד תשעה ברה"ר. דזיקא נקט ט', דפחות מג' אינה מקרבת דהא דדרכי לה רבים, מג' עד ט' לא מדרכ דרכי לה מפני גובה ולא כתופי מכתפי עלה מפני שנמוכה לכתף, הלכך לאו הר"ר היא אלא כרמלית, ע' מזיא לכתופי והוי הר"ר, עשרה הים" (עירובין לג.). **ונח על גביו חייב.** דהוא לה עקיבה והנחה מתחלת אינה לסוף אינה כלל"ל, אבל אין רבים מכתפין עליו, אע"ג דזרק אינה אמת ברה"ר, כיון דלא הוא הנחה ברה"ר פטור (שם).

רבינו חננאל

אמר אביי ברה"י כ"ע לא פליגי דהה"י עולה עד לרקיע, והכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטה לרה"ר וזרק ונח אמרינן שדי נופו בתר עיקרו, ומרה"ר לרה"י זרק, דהא יש בעיקר האילן ד'. ורבנן סברי כיון דנופו ברה"ר נוטה, מרה"ר לרה"י זרק, ולא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו, וקי"ל כרבנן. **אמר אביי זרק כוורת לרה"ר גבוהה עשרה ורחבה ששה פטור כו'.** ראינו לרבותינו הגאונים פירוש שמועה זו, וכן אמרו, כוורת זו עשויה ממחצלת של קנים והיא עגולה, והיא צריכה ששה מפני שתחתיה לא יעשה משווה מרובע אלא (מגלגל) [מגולגל] ובהיות בין זוית לזוית ד' טפחים והוא משופע ועולה ימצא יתרונן ב"ט, ואילו היתה מרובעת משווה לא הצריכה אלא רוחב ד"ט, ולא הצריכה ו"ט אלא במשופע כדי שימצא בה ד' משווין. **ואנו** קיבלנו מרבינו זכר אדונינו לברכה כי כוורת זו היא עגולה וצריך להיות חללה ט) ו' טפחים על ו' טפחים מרובעות כדי להיחשב מקום רשות בפני עצמה. ואילו לא היה לה חלל, ז) ד' על ד' דיי לה, מיהו כיון שיש בה חלל אינה חשובה רשות בפני עצמה עד שיהו בחללה ד' על ד' טפחים מרובעות. וכוורת זו עם כתליה יש בה ו' טפחים על ו' טפחים מה' אצבעות בטפח, נמצאו בה ו' אצבעות חסר אצבע עובי כותלה סביבותיה, כשתסיר ממנה בעובי הכל אצבע לכל רוח נמצא חללה כ"ח אצבע על כ"ח אצבע, וכל אצבע היא חומש טפח שכן יסדנו החשבון חמש אצבעות בטפח, וקיימא לן בהדיא בחשבון מדוקדק כל אמתא ברבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונא, כשתחלק אלו כ"ח אצבעות לו' טפחים לכל טפח ה' אצבעות וב' אצבעות, יתרון האלכסון על המרובע יבא ז' אצבעות לכל טפח, נמצאו כ"ח אצבעות ד' טפחים חללה של כוורת בלא תוספת ובלא גירעון. ולא אמרנו ה' אצבעות בטפח ממש, אלא לפי שנוח למתלמד לבא החשבון הזה בלבו, אבל אם תעשהו ו' טפחים לפי חשבון תוציא עובי הכתלים. אלו דברי אביי. **ורבא** אמר אפילו אין רחבה ו' פטור אי אפשר לקרומיות של קנים שלא יעלו למעלה מי', וקי"ל דלמעלה מי' אין צריך ד' על ד', אלא אפילו קנה עולה למעלה מי' טפחים וזורק ונח על גביו פטור. **כפאה** על פיה וזרק אם גבוהה ז' ומשהו חייב, כי ז' ומשהו וג' חסר משהו הרי עשרה, ובעת תשלום למחיצות עשרה נחה על הקרקע לפיכך חייב, אבל אם הוא שבעה וחצי ושלשה פחות משהו הנה עשרה ועוד, ונמצאת בעת שנוחה בארץ גבוהה מי' טפחים ואין רה"ר למעלה מי' ונמצא כמוציא מרה"י לרה"י. **רב אשי** אמר אפילו ז' ומחצה חייב שהמחיצות לתוכה

ט) נראה פשוט דל"ל ולכן לגוד ד' טפחים על ד' טפחים וכן מסיק אח"כ כמונח וכ"כ בתוס' כמונח. ז) נראה דל"ל ואילו לא היה לה חלל כלל דיי לה.

תוס' ישנים

א) ולא נהיגה דאסמכתן מיהא שהיו מוליאין לשויות כגון אלון ומזבמות:

ב) ועוד דכל למעלה מי' פטור ר"ש:

מוסף תוספות

א. פרש"י דלא דק דהה"נ אם רחבה ה' טפחים וג' חומשים פטור. תוס' הרא"ש. ב. דרחבה ששה עם הדפנות קאמר. רשב"ם. ג. חומש לדופן זה וחומש לדופן זה. רשב"ם. ד. וא"ת א"כ כי היכי דדופני המחיצה לא הויין בכלל רוחב ד' גם שולי הכוורת לא הוי בכלל גובה עשרה, א"כ רחבה ששה אמאי פטור הא לא הוי רשות היחיד כיון דאין השוליים בכלל, ועל כרחך מיירי דאינה גבוהה בין הכל עם שוליה אלא עשרה דאי גבוהה עשרה בלא שוליה אמאי חייב באינה רחבה ששה הא אגידא במקום פטור למעלה מעשרה בשעת הנחה כמו קרומיות לרבא, וי"ל [דל"ק]. תוס' הרא"ש. ה. לעשרה ואע"פ שזה בגובה זה בעומק. תוס' גיטין טו: ו. דמערבת שנים ולא אחד. תוס' גיטין טו: ז. ה"נ השולים הוי כמו גידוד ומצטרף עם עובי הכוורת. תוס' הרא"ש. ח. פירוש רש"י לפי שהכוורת הויא רשות היחיד ובמשכן לא היו זורקין רשויות כי אם כלים ולא נהירא וכו'. תוס' הרא"ש [ועי' מהרש"ל]. ט. דהנחת חפץ ועשיית מחיצה באין כאחת. תוס' הרא"ש. י. פרש"י דאאין רחבה ששה קאי, דאי ארחבה ששה, שבעה ומשהו אמאי חייב דכי אמרת לבוד הוי רשות היחיד. תוס' הרא"ש. [ועי' מהרש"ל]. יא. עם עובי השולים. תוס' הרא"ש. יב. בפנים ואין כאן רשות היחיד. תוס' הרא"ש. יג. מלבד השולים, הילכך לא אמרינן לבוד לעשותו רה"י. תוס' הרא"ש. יד. וקיר"ו משלימו לעשרה. תוס' הרא"ש. טו. אנו באין לעשותה רשות היחיד. תוס' הרא"ש. טז. עם המחיצות להיות מחיצה עשרה. תוס' הרא"ש. יז. דבריהשא. תוס' הרא"ש. יח. לפטור. תוס' הרא"ש. יט. דהשתא יש שבעה טפחים ומשהו חלל לבד השולים. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל (המשך)

הן עשויות, ומבפנים אתה צריך ו' טפחים בזמן שנחה קרקעיתה בארץ והמחיצות עולות בי' טפחים, אבל מהופכת נמצאת שנחה ע"ג קרקעיתה בהגעת קרומיות של קנים בארץ בפחות

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה ח:

מב ב מיי' שם הל' יט טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף ו:

מג ג מיי' שם הלכה יט סמג לאוין סה:

מד ד מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע שם סעיף יוד:

מה ה שם סעיף יא:

מו ו מיי' שם הלכה ט סמג שם טוש"ע שם סעיף יוד:

מז ז מיי' שם הלכה יט סמג לאוין סה:

מח ח שם סעיף יא:

מט ט מיי' שם הלכה יא:

נ י מיי' שם הלכה יב:

נא יא מיי' שם הלכה יג:

נב יב מיי' שם הלכה יד:

נג יג מיי' שם הלכה טו:

נד יד מיי' שם הלכה יז:

נה טו מיי' שם הלכה יח:

נו יז מיי' שם הלכה יט:

נז יח מיי' שם הלכה כ:

נח יט מיי' שם הלכה כא:

נט כ מיי' שם הלכה כב:

נ כא מיי' שם הלכה כג:

נא כב מיי' שם הלכה כד:

נב כג מיי' שם הלכה כה:

נג כד מיי' שם הלכה כו:

נד כה מיי' שם הלכה כז:

נה כו מיי' שם הלכה כח:

נו כז מיי' שם הלכה כט:

נז כח מיי' שם הלכה ל:

נח כט מיי' שם הלכה לא:

נט ל מיי' שם הלכה לב:

ס לא מיי' שם הלכה לג:

סא לב מיי' שם הלכה לד:

סב לג מיי' שם הלכה לה:

סג לד מיי' שם הלכה לו:

סד לה מיי' שם הלכה לז:

סה לו מיי' שם הלכה לח:

סו לז מיי' שם הלכה לט:

סז לח מיי' שם הלכה מ:

סח לט מיי' שם הלכה מא:

סט מ מיי' שם הלכה מב:

ע מא מיי' שם הלכה מג:

עא מב מיי' שם הלכה מד:

עב מג מיי' שם הלכה מה:

עג מד מיי' שם הלכה מו:

עד מה מיי' שם הלכה מז:

עה מו מיי' שם הלכה מח:

עו מז מיי' שם הלכה מט:

עז מח מיי' שם הלכה נ:

עח מט מיי' שם הלכה נא:

עט נ מיי' שם הלכה נב:

פ נא מיי' שם הלכה נג:

פא נב מיי' שם הלכה נד:

פב נג מיי' שם הלכה נה:

פג נד מיי' שם הלכה נו:

פד נה מיי' שם הלכה נז:

פה נו מיי' שם הלכה נח:

פו נז מיי' שם הלכה נט:

פז נח מיי' שם הלכה ס:

פח נט מיי' שם הלכה סא:

פט ס מיי' שם הלכה סב:

צ סא מיי' שם הלכה סג:

צא סב מיי' שם הלכה סד:

צב סג מיי' שם הלכה סה:

צג סד מיי' שם הלכה סו:

צד סה מיי' שם הלכה סז:

צה סו מיי' שם הלכה סח:

צו סז מיי' שם הלכה סט:

צז סח מיי' שם הלכה ע:

צח סט מיי' שם הלכה עא:

צט ע מיי' שם הלכה עב:

ק עא מיי' שם הלכה עג:

קא עב מיי' שם הלכה עד:

קב עג מיי' שם הלכה עה:

קג עד מיי' שם הלכה עו:

קד עה מיי' שם הלכה עז:

קה עו מיי' שם הלכה עח:

קו עז מיי' שם הלכה עט:

קז עח מיי' שם הלכה פ:

קח עט מיי' שם הלכה פא:

קט פ מיי' שם הלכה פב:

קי פא מיי' שם הלכה פג:

קיא פב מיי' שם הלכה פד:

קיב פג מיי' שם הלכה פה:

קיג פד מיי' שם הלכה פו:

קיד פה מיי' שם הלכה פז:

קטו פו מיי' שם הלכה פח:

קטז פז מיי' שם הלכה פט:

קיז פח מיי' שם הלכה צ:

קיח פט מיי' שם הלכה צא:

קיט צ מיי' שם הלכה צב:

קכ צא מיי' שם הלכה צג:

קכא צב מיי' שם הלכה צד:

קכב צג מיי' שם הלכה צה:

קכג צד מיי' שם הלכה צו:

קכד צה מיי' שם הלכה צז:

קכה צו מיי' שם הלכה צח:

קכו צז מיי' שם הלכה צט:

קכז צח מיי' שם הלכה ק:

קכח צט מיי' שם הלכה קא:

קכט ק מיי' שם הלכה קב:

קל קא מיי' שם הלכה קג:

קלא קב מיי' שם הלכה קד:

קלב קג מיי' שם הלכה קה:

קלג קד מיי' שם הלכה קו:

קלד קה מיי' שם הלכה קז:

קלה קו מיי' שם הלכה קח:

קלו קז מיי' שם הלכה קט:

קלז קח מיי' שם הלכה קי:

קלח קט מיי' שם הלכה קיא:

קלט קי מיי' שם הלכה קיב:

קמ קיא מיי' שם הלכה קיג:

קמא קיב מיי' שם הלכה קיד:

קמב קיג מיי' שם הלכה קטו:

קמג קיד מיי' שם הלכה קטז:

קמד קטו מיי' שם הלכה קיז:

קמה קטז מיי' שם הלכה קיח:

קמו קיז מיי' שם הלכה קיט:

קמז קיח מיי' שם הלכה קכ:

קמח קיט מיי' שם הלכה קכא:

קמט קכ מיי' שם הלכה קכב:

קנ קכא מיי' שם הלכה קכג:

קנא קכב מיי' שם הלכה קכד:

קנב קכג מיי' שם הלכה קכה:

קנג קכד מיי' שם הלכה קכו:

קנד קכה מיי' שם הלכה קכז:

קנה קכו מיי' שם הלכה קכח:

קנו קכז מיי' שם הלכה קכט:

קנז קכח מיי' שם הלכה קל:

קנח קכט מיי' שם הלכה קלא:

קנט קל מיי' שם הלכה קלב:

קס קלא מיי' שם הלכה קלג:

קסא קלב מיי' שם הלכה קלד:

קסב קלג מיי' שם הלכה קלה:

קסג קלד מיי' שם הלכה קלו:

קסד קלה מיי' שם הלכה קלז:

קסה קלו מיי' שם הלכה קלח:

קסו קלז מיי' שם הלכה קלט:

קסז קלח מיי' שם הלכה קמ:

קסח קלט מיי' שם הלכה קמא:

קסט קמ מיי' שם הלכה קמב:

קע קמא מיי' שם הלכה קמג:

קעא קמב מיי' שם הלכה קמד:

קעב קמג מיי' שם הלכה קמה:

קעג קמד מיי' שם הלכה קמו:

קעד קמה מיי' שם הלכה קמז:

קעה קמו מיי' שם הלכה קמח:

קעו קמז מיי' שם הלכה קמט:

קעז קמח מיי' שם הלכה קנ:

קעח קמט מיי' שם הלכה קנא:

קעט קנ מיי' שם הלכה קנב:

קפ קנא מיי' שם הלכה קנג:

קפא קנב מיי' שם הלכה קנד:

קפב קנג מיי' שם הלכה קנה:

קפג קנד מיי' שם הלכה קנו:

קפד קנה מיי' שם הלכה קנז:

קפה קנו מיי' שם הלכה קנח:

קפו קנז מיי' שם הלכה קנט:

קפז קנח מיי' שם הלכה קס:

קפח קנט מיי' שם הלכה קסא:

קפט קס מיי' שם הלכה קסב:

קצ קסא מיי' שם הלכה קסג:

קצא קסב מיי' שם הלכה קסד:

קצב קסג מיי' שם הלכה קסה:

קצג קסד מיי' שם הלכה קסו:

קצד קסה מיי' שם הלכה קסז:

קצה קסו מיי' שם הלכה קסח:

קצו קסז מיי' שם הלכה קסט:

קצז קסח מיי' שם הלכה קע:

קצח קסט מיי' שם הלכה קעא:

קצט קע מיי' שם הלכה קעב:

קר קעא מיי' שם הלכה קעג:

קרא קעב מיי' שם הלכה קעד:

קרב קעג מיי' שם הלכה קעה:

קרג קעד מיי' שם הלכה קעו:

קרד קעה מיי' שם הלכה קעז:

קרה קעו מיי' שם הלכה קעח:

קרו קעז מיי' שם הלכה קעט:

קרז קעח מיי' שם הלכה קפ:

קרח קעט מיי' שם הלכה קפא:

קרט קפ מיי' שם הלכה קפב:

קרי קפא מיי' שם הלכה קפג:

קריא קפב מיי' שם הלכה קפד:

קריב קפג מיי' שם הלכה קפה:

קריג קפד מיי' שם הלכה קפו:

קריד קפה מיי' שם הלכה קפז:

קרטו קפו מיי' שם הלכה קפח:

קרז קפז מיי' שם הלכה קפט:

קרח קפח מיי' שם הלכה קצ:

קרט קפט מיי' שם הלכה קצא:

קרי קצ מיי' שם הלכה קצב:

קריא קצא מיי' שם הלכה קצג:

קריב קצב מיי' שם הלכה קצד:

קריג קצג מיי' שם הלכה קצה:

קריד קצד מיי' שם הלכה קצו:

קרטו קצה מיי' שם הלכה קצז:

קרז קצו מיי' שם הלכה קצח:

קרח קצז מיי' שם הלכה קצט:

קרט קצח מיי' שם הלכה קצט:

קרי קצט מיי' שם הלכה קצא:

קריא קצ מיי' שם הלכה קצב:

קריב קצא מיי' שם הלכה קצג:

קריג קצב מיי' שם הלכה קצד:

קריד קצג מיי' שם הלכה קצה:

קרטו קצד מיי' שם הלכה קצו:

קרז קצה מיי' שם הלכה קצז:

קרח קצו מיי' שם הלכה קצח:

קרט קצז מיי' שם הלכה קצט:

קרי קצח מיי' שם הלכה קצט:

קריא קצט מיי' שם הלכה קצא:

קריב קצ מיי' שם הלכה קצב:

קריג קצא מיי' שם הלכה קצג:

קריד קצב מיי' שם הלכה קצד:

קרטו קצג מיי' שם הלכה קצה:

קרז קצד מיי' שם הלכה קצו:

קרח קצה מיי' שם הלכה קצז:

קרט קצו מיי' שם הלכה קצח:

קרי קצז מיי' שם הלכה קצט:

קריא קצח מיי' שם הלכה קצט:

קריב קצט מיי' שם הלכה קצא:

קריג קצ מיי' שם הלכה קצב:

קריד קצא מיי' שם הלכה קצג:

קרטו קצב מיי' שם הלכה קצד:

קרז קצג מיי' שם הלכה קצה:

קרח קצד מיי' שם הלכה קצו:

קרט קצה מיי' שם הלכה קצז:

קרי קצו מיי' שם הלכה קצח:

קריא קצז מיי' שם הלכה קצט:

קריב קצח מיי' שם הלכה קצט:

קריג קצט מיי' שם הלכה קצא:

קריד קצ מיי' שם הלכה קצב:

קרטו קצא מיי' שם הלכה קצג:

קרז קצב מיי' שם הלכה קצד:

קרח קצג מיי' שם הלכה קצה:

קרט קצד מיי' שם הלכה קצו:

קרי קצה מיי' שם הלכה קצז:

קריא קצו מיי' שם הלכה קצח:

קריב קצז מיי' שם הלכה קצט:

קריג קצח מיי' שם הלכה קצט:

קריד קצט מיי' שם הלכה קצא:

קרטו קצ מיי' שם הלכה קצב:

קרז קצא מיי' שם הלכה קצג:

קרח קצב מיי' שם הלכה קצד:

קרט קצג מיי' שם הלכה קצה:

קרי קצד מיי' שם הלכה קצו:

קריא קצה מיי' שם הלכה קצז:

קריב קצו מיי' שם הלכה קצח:

קריג קצז מיי' שם הלכה קצט:

קריד קצח מיי' שם הלכה קצט:

קרטו קצט מיי' שם הלכה קצא:

קרז קצ מיי' שם הלכה קצב:

קרח קצא מיי' שם הלכה קצג:

קרט קצב מיי' שם הלכה קצד:

קרי קצג מיי' שם הלכה קצה:

קריא קצד מיי' שם הלכה קצו:

קריב קצה מיי' שם הלכה קצז:

קריג קצו מיי' שם הלכה קצח:

קריד קצז מיי' שם הלכה קצט:

קרטו קצח מיי' שם הלכה קצט:

קרז קצט מיי' שם הלכה קצא:

קרח קצ מיי' שם הלכה קצב:

קרט קצא מיי' שם הלכה קצג:

קרי קצב מיי' שם הלכה קצד:

קריא קצג מיי' שם הלכה קצה:

קריב קצד מיי' שם הלכה קצו:

קריג קצה מיי' שם הלכה קצז:

קריד קצו מיי' שם הלכה קצח:

קרטו קצז מיי' שם הלכה קצט:

קרז קצח מיי' שם הלכה קצט:

קרח קצט מיי' שם הלכה קצא:

קרט קצ מיי' שם הלכה קצב:

קרי קצא מיי' שם הלכה קצג:

קריא קצב מיי' שם הלכה קצד:

קריב קצג מיי' שם הלכה קצה:

קריג קצד מיי' שם הלכה קצו:

קריד קצה מיי' שם הלכה קצז:

קרטו קצו מיי' שם הלכה קצח:

קרז קצז מיי' שם הלכה קצט:

קרח קצח מיי' שם הלכה קצט:

קרט קצ

נוכל לומר דוכן בגומא היינו כלומר אפי' (א) גבוה ט' הוי רה"ר דמכתפין בה ע"י הדחק וכ"ש פחות מתשעה דיותר נוח להשתמש בה וכן משמע בסמוך דקאמר אבריתא[א] דמייתי מאי לאו וכן בגומא אסיפא[ב] משמע דכל פחות מי' מטלטלין (ב) כמו בקופה: **ואי אשמועינן בימות הגשמים בו'.** בגריכותא חדא סגיא דאי תנא חדא זימנא רקק הוה מוקמינא ליה בדמי ליה להכי תנא תרי זימני רקק אגא[ג] כיון דמשכחת לריכותא[ד] עביד כאילו תנא בברייתא בהדיא רקק בימות החמה ורקק בימות הגשמים[ה]: **לא** מיחייב עד דעקר לי' ממקומו. תימה מאי קמ"ל פשיטא דלא מיחייב כיון דלא עקר[ו] ועוד מה שייך הכא הך מילתא[ז] וי"ל דקמ"ל דאע"ג דדרך להוליכם בענין זה שאינן קלין לנושאן והוי כמו עומד לכתף (ג) דאמרי' לעיל (דף ה:) דחייב[ח] אפ"ה פטור ומשום דלעיל איירי בכיתוף עמוד ט' ברה"ר ורבים מכתפים עליו נקט ליה הכא ודוקא רמא וזקפיה דכשהניח לאשו האחד חוץ לד' אמות עדיין לאשו השני מונח בתוך ד' וכשחזר ומשליך לאשו [הב'] חוץ לד' אמות עדיין אינו מתחייב דהוי כמגרר החפץ עד שהוציא לאש החפץ חוץ לד' אמות והניחו דאע"פ שחוזר ומושכו לתוך פטור שלא נעשית המלאכה בבת אחת אבל אם מגרר זריקא דקני בבת אחת עד חוץ לד' אמות או מרה"י לרה"ר חייב כדאמרינן (לקמן המלגיע דף לא:) בגונב כיס בשבת היה מגרר ויוצא פטור משום[ט] דאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד ואומר ר"י דאם מגלגל[י] חבית ד' אמות ברה"ר או מרה"י לרה"ר[כ] חייב דהוי כמו מגרר דאינו נח כלל אבל מגלגל תיבה שהיא מרובעת פטור דהוי כמו רמא וזקפיה דאש"א שלא תהא נחה קצת[יא]:

לימא תהוי תיובתא דרבא בו'. פרש"י (ג) אע"פ שהעבירו למעלה מי' דהוי מקום פטור ולא נהירא דאי"כ ה"ל למיפרך מרבנן[ב] דאמרי (לעיל דף ה:) המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ומאי פריך נמי לימא תהוי תיובתא דרבא לימא הא רבנן קיימי כוותיה ועוד דבהמוצא תפילין (עירובין דף לא:) תנן עומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר ובלבד שלא יוציא חוץ לד' אמות ודייק בגמרא הא הוציא חייב חטאת לימא מסייע ליה לרבא דאמר רבא המעביר כו' ולפי' הקו' מה ענין זה לזה[ג] לכן נראה כפי' ר"ח דמפ' שהעבירו דרך עליו שהעבירו (ד) לפניו נגד גופו[ד] דה"א כיון שהגיע כנגדו הוי כמונח ונמצא שלא העביר ד' אמות יחד[ט] ומשני התם לא נח דאין זה הנחה (ה) [דרך עצמו][ט]: אע"ג

נתכוון לשבות ברה"ר. המערב עירובי תחומין עירובו קונה לו שביתתו אם איוכל ליכך משם לכל רוח אלפים כאילו שבת שם וצריך שיתכוון לקנות שביתתו במקום שיכול לאכול שם עירובו אם היה רוצה לאוכלו שמתוך כן מועיל לו עירובו לקנות שביתה דמקום פיתא גורס[ו] דהתם שייך אינים ואע"פ שהוא בתוך העיר כשקדש היום: **למעלה מי' טפחים עירובו עירוב.** קס"ד דיכול ליטלו בשבת: **אי נימא בבור דאית ביה י'.** עמוק: **ומאי למעלה דדלאי ואותביה.** שהגביהו והניחו למעלה מי' מקרקעיתו של בור: **ומאי למטה דשפאי ואותביה.** שהשפילו והניחו למטה מי' התחתונים. אמאי עירובו עירוב הרי הבור רה"י הוא משפת אוגנו ולמטה וכל שמונח בו ברה"י הוא מונח וכיון דנתכוון שתהא שביתתו ברה"ר ולא הניח עירובו על שפת הבור נמצא הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר ואינו יכול להוציאו מרה"י לרה"ר לאוכלו: **אלא לאו.** האי למעלה מי' דקתני בבור דלית ביה י' והק' אם קרקעיתו של בור למטה מי' דהוי הבור חללו י' והוי רה"י אין עירובו עירוב כל מקום שהונח שם ואם קרקעיתו של בור למעלה מי' דה"ל חללו פחות מעשרה עירובו עירוב ולא חשיב ליה כמונח בכרמלית אלמא תשמיש לרבים חשיב ליה: **הוא ועירובו בכרמלית.** כגון שהיה בור זה בבקעה ונתכוון לשבות על שפתו ובור נמי כיון דלא עמוק י' כרמלית הוא: **ואמאי קרי ליה.** נתכוון לשבות ברה"ר: **לפי שאינה רה"י.** דאילו הואי האי בור בתחר אפילו עמוק י' עירובו עירוב: **וזמנין משני ליה.** רה"ר דוקא קתני ובור שהוא פחות מי' כרמלית הואי כדאמרינן דלא שמיה תשמיש. ודקשיא לך היכי מצי מפיק ליה על כרחיך קניית עירוב בין השמשות איתא כשקדש היום והוא שפך יום שפך לילה: **ור' היא דאמר.** בעירובין (דף לד:) דשבות שגזרו חכמים באיסורי שבת לא גזרו עליה אלא בשבת ואמאי ולא בין השמשות הלכך מכרמלית לרשות הרבים שבות בעלמא הוא ובין השמשות ראוי ליטלו משם ולאוכלו לפיכך קנה עירוב: **ולא דחויי קא מדחינא לך אלא דוקא קאמינא לך.** דלא שמיה תשמיש לרבים **רקק.** גרווי"ל ומיס לפין עליו: **ורשות הרבים מהלכה בו.** שעוברין באותו רקק ברגליהם: **פחות מי'.** שאין המים עמוקים י': **חייב.** שהוא כרשות הרבים גמורה: **אלא הילוך פרי זימני נמה לי.** ליתני בסיפא ורקק מים שברה"ר הזורק לתוכו חייב רה"ר מהלכת בו לאשמועינן דבעינן שיהא צורך לרבים למה לי הא מרישא שמעינן ליה אלא להכי הדר תייה דוקא שיהא הילוך לרבים דאף על גב דע"י הדחק הוא שמיה הילוך אבל אם היה צורך רבים לתשמיש לא חשיב רשות לרבים: **זירזא דקני.** חבילה של קנים ארוכים: **רמא וזקפיה רמא וזקפיה.** הוליכו אמות הרבה ברשות הרבים כענין הזה שלא נטלו כולו מן הקרקע אלא זקפו והשליכו והזר וזקפו והשליכו אין זו עקירה: **אסקופא רשות הרבים.** כגון אסקופת מבוי שאין עליה מקרה ואין גבוה ג' מן הקרקע ולחי של מבוי לפנים הימנה: **רשות היחיד.** כגון עומדת תחת המקרה או לפנים מן הלחי או גבוהה י' ורחבה ד': **אסקופא כרמלית.** אינה גבוהה י' אלא רחבה ד' היכי קתני נוטל לכתחילה סוף סוף איסור דרבנן איכא: **מקוס פטור.** מקוס אינן בו ארבעה על ארבעה הוא מקוס מסויים שיש לו רחב קצת וגבוה ג' ועומד סמוך לרשות היחיד ולרה"ר והכי מוקים לה בעירובין [ט.] בגבוה ג': **ובלבד שלא יחליפו.** והכי נמי קתני לעיל [ו.] ובלבד שלא יטול מן העני ויתן לבעל הבית: דרך

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ו מהלכות עירובין הל' ט סמג עשין דרבנן ג טוש"ע א"ח סי' תט סעיף ב:

מז ב מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה י טוש"ע א"ח סי' שז סעיף כב וסי' שמב:

מח א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה כד:

מט ד מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יא:

נ ה מיי' פי"ד מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יט:

נא ו מיי' שם הל' טו:

נב ז מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יד:

לעזי רש"י

גרוויל"א [גרביל"א]. חצץ.

מוסף רש"י

לא גזרו עליו בין השמשות. דכיון דבין השמשות ספיקא הוא ושבות דרבנן הוא לא גזור (עירובין לב:). **וכמה הוא** רקק מים. כמה עומקו דמימא אכתי הי"ל הוא ולא נעשה כרמלית (לקמן קג:). **הילוך** על ידי הדחק שמיה הילוך. חד למימרא דאי אין רגילין להלך בו פטור וכי רגילין להלך בו חייב, ואע"ג דהילוך ע"י הדחק הוא, ותד לאשמעינן דדוקא הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך, אבל תשמיש לרבים ע"י הדחק כגון גומא תשעה בהי"ל, אע"ג דחזיא לאנשוי ביה כותמא ופולדא לא הוי תשמיש למיהוי הכוא גומא הי"ל, כעמוד ע' שהרבים מכתפין עליו דאמרינן דהוי הי"ל (לקמן קג:). **מקום** שאין בו ד' על ד' **טפחים.** רוחב ועומד בין הי"י לרה"ר ויש לנו היכר כגון רגוה מן האדרן ג' ואילו היה רוחב ד' היה נקרא רשות לעצמו והוי כרמלית ואסור לכאן ולכאן, אבל עכשיו נקרא מקום פטור ומותר לכאן ולכאן ולכאן לכתף עליו משא שלהן (עירובין עח.) הואיל וליכא מקום חשוב לאו רשות בלאפי נפשיה הוא ונעיל לכתא ולכתא (שם ט.). **ובלבד שלא יחליפו.** דלא לימרו דקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד ואתי למיטרי הוצאה בשבת (שם) ודרבנן היא, דאילו מיובא ליכא דבענין עקירה מרשות זו והשתא לרשות זו, והכא עקירה מרה"י גמורה והכא למקום פטור, ועקירה ממקום פטור והכא לרה"ר גמורה (שם עח.).

מוסף תוספות

א. דקופה. רשב"ם. ב. דקתני פחות מכן מטלטלין. רשב"ם. ג. אורחא דגמרא. תוס' מולין לו: ד. בתרווייהו. תוס' מולין לו: ה. ראשו האחד ממקומו לעולם. תוס' הרא"ש. ו. דרמא וזקפיה. תוס' הרא"ש. ז. דלא הויא הנחה כיון דאורחיה בהכי. תוס' הרא"ש. ח. גניבה וחייב משום שבת. תוס' הרא"ש. ט. דבר עגול כגון. תוס' הרא"ש. י. הניחו. תוס' הרא"ש. יא. [ד]כשעוקר זרית אחד עדיין השני מונח במקומו, וכן כשמגביה השלישי הרביעי עומד במקומו. מלבי סימן ר"כ. יב. דבן עזאי. תוס' הרא"ש. יג. הא לא איירי מתני' בלמעלה מעשרה. תוס' הרא"ש. יד. היינו מימינו לשמאלו. תוס' עירובין לא. טו. ברה"ר. תוס' הרא"ש. טז. והשתא אתי שפיר דההיא דעומד אדם על האיסקופה וכו' איירי שעומד במקום אחד ואינו זז ממקומו ומעביר מכאן לכאן דרך גופו ואיירי כגון שמשלים ארבע ע"י זריקה, ולהכי לא מייתי אלא מדרב אע"ג דידע לברייתא דבן עזאי. תוס' עירובין לא.

מסורת הש"ס

א) עירובין לב: לד: לה. [עח.]; ב) לקמן קג.; ג) [לעיל ו.], ד) עירובין ט. עז. פה: קפ.; ה) עירובין לח. ע"ש לט. ע"ש.], ו) [עירובין עג.], ז) כמו בקופה מיהו אלי וכן דקיימים ביה לפ"ז לאו דוקא כל"ל רש"ל, ח) [וע"ע תוס' מולין לו: ד"ה ומי אשמעינן ותוס' מהדרין פג: ד"ה וכטול יום ותוס' זבחים יז. ד"ה הג"ה וכו' וקל"ע בתוס' יבמות כג. ד"ה ומי אשמעינן], ט) לפניו מימינו לשמאלו נגד גופו כל"ל רש"ל, י) גי' רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אמר ליה וכו' לומר אפי' נמוך ט' הוי הי"ר דמשתמשים בה על ידי הדחק: (ב) ד"ה לא וכו' כמו עומד לכתף תוך ד' אמות לתמרי' לעיל: (ג) ד"ה ליתא וכו' פירש"י. נ"ב עי' פרק המוצא תפילין דף לח תוס' ד"ה והאמר:

תוס' ישנים

(א) הוה מצי למימר דע"כ אקקופה מקום פטור הוא דהא אכתי לא חני מקום פטור ומיהו השתא נמי לא פי' דבגוה ג' ואינו רחבה ד' וא"כ לא בא לפרש איזהו מקום פטור ואמאי מרשא אמעינן ליה עמוד גבוה י' ורחב ד' הוי הי"י אבל אין רחב ד' הוי מקום פטור:

רב נסים גאון

זמנין משני ליה [הוא] ברה"ר ועירובו בכרמלית ור' היא דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות. ועיקר דבריו של רבי בברייתא במס' עירובין בפרק בכל מערבין [דף לג.], דתניא נתנו באילן למעלה מי' טפחים אין עירובו עירוב.

רבינו חננאל

ואסיקנא הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך, תשמיש ע"י הדחק לאו שמיה תשמיש כדבא. **והא** דאמר רב יהודה זירוא דקני, פי' חבילת קנים רמא וזקפה, כגון שהיתה מוטלת [ע"ג הקרקע] והגביה הקצה האחת והאחרת מונחת ע"ג קרקע, והעמידה והשליכה אפילו כל היום לא נתחייב, שהרי לא הגביהה כלל ואינו חייב עד דעקר ומנח, הלכה היא. **הא** דא"ר יוחנן מקום שאין בו ד' על ד' טפחים מותר לבני רה"ר ולבני רה"י לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו משא זה לזה, ועל זה הדרך העמדנו זו הברייתא דתניא אדם עומד על האסקופה נוטל מבעל הבית ונותן לו, נוטל מן העני ונותן לו, ובלבד שלא יטול מבעל הבית ויתן לעני ולא מן העני ויתן לבעל הבית, כגון זה הוא שא"ר יוחנן שלא יחליפו. ולא יטול מבעל הבית ויתן לעני כו', ואם נטל מבעה"ב ונתן לבעה"ב או מן העני ונתן לבעה"ב פטור. ואמרינן נימא תהוי תיובתא דרבא.

דרך עליו. שהגדיהו למעלה מי' דלא שליט ביה אויר רה"ר והוי מקום פטור: חייב. כי הדר אנחיה ואע"ג דדרך מקום פטור אזל: **לא נח.** במקום פטור והוא ליה עקירה מרה"ר והנחה ברה"ר: **הלא נח.** במקום פטור ביד העומד על האסקופה: **פתח פתוח הוי.** קס"ד במבוי שהכשירו בלחי ולחיו לפנים מן האסקופה והיינו דקא מתמה ואע"ג דלית ליה לחי מבחוץ והא אמר רב חמא הוי: **תוך הפתח.** של מבוי דהיינו רחב האסקופה: **צריך לחי אחר להתירו.** שהלחי המתיר את המבוי סתמיה נגד האסקופה וזקוף עליה וקסבר אסור להשתמש נגד הלחי אלא מחודו הפנימי ולפנים הוי היכר המחילה: **וכ"ש דלית ביה רחב ד'.** במשך עודי החומה לפיכך אינה רשות לעצמה ומותר להשתמש כנגד הלחי מחודו החיצון שהוא שוה לאסקופה אלא רה"ר ואין לך לחי גדול מעודי החומה שמכאן ומכאן שבשם המבוי ניתר: **הלא באסקופת מבוי עסקינן.** כדקאמרת אבל לא במבוי שהכשרו בלחי אלא במבוי שהכשרו בקורה וקורת המבוי שיעור רחבה טפח בפ"ק דעירובין (דף יג:) והאסקופה ועודי הפתח מסתמא רחבים הם נמצא חציו של עודי הפתח מקורה וחציו אינו מקורה וכגון שהניח הקורה כלפי פנים ולד המבוי הלכך פתח פתוח כלפנים מחוד החיצון של קורה ולפנים וסבר לה כמ"ד מותר להשתמש תחת הקורה או משום טעם דהיכרא מלבר כדמפרש פלוגתייהו בעירובין (דף ח:) או משום דקורה משום מחילה דאמרינן חודה החיצון יורד וסותם: **פתח נעול.** והלא שוקף בפני האסקופה הפנימית וכל האסקופה חוץ לדלת כלחוץ ואפילו תחת הקורה דכיון דנסתם המבוי בטלה לה קורה וליכא למימר יורד וסותם דכל מחילה שאין בין חלל המחילות ד' אינן מחילות ולא שייכא בהו תורת גוד אחית. ולהכי לא אוקמא באסקופת בית דסתם בית פתח שלו יש לו משקוף מלמעלה ונמצא עודי הפתח כולו מקורה ואפילו פתח נעול אמרינן יורד וסותם שהרי יש בחלל עביו ד' מן הדלת לסתימת פי התקרה. וה"ה דמצי לאוקמא כולו מקורה אלא שאין ברחב עביו ד' אלא משום דסתם עודי החומה אינו פחות מד': **באסקופת בית.** שכולו פתח מקורה. והיינו טעמא דפתח נעול כלחוץ כגון שקירה עודי הפתח בשתי קורות דאילו תקרה שיש בה ד' אמרינן בה יורד וסותם ותו לא אתי נעילת דלת ומבטל למחילה ואפילו הוא שוקף באמצעיתו דלא דמי למבוי דקורת מבוי קורה היא ולא הוכשרה אלא למבוי הלכך פתח נעול בטלה מתורת קורה דהא אזל ליה מבוי אבל תקרת ד' לא בטלה יריעת סתימתה בנעילת דלת דהלמ"מ הוא גוד ולבוד ודופן עקומה במקום ד' והכא טעמא משום דשתי קורות הוו שאין בזו ארבעה ולא בזו ארבעה ולא ביניהן ג' והדלת מתוקן להיות נועל באמצע הלכך פתח פתוח כלפנים דכיון דאין ביניהם ג' אמרינן לבוד והוי כחדא ופיה החיצון יורד וסותם דהא השתא אית בה ד': **פתח נעול כלחוץ.** כיון דבאמצע הוא נמצא הוא מפסיק ביניהן ומתלקן זו מזו שאינן נראות יחד לומר בהן לבוד וליכא למימר בחיצונה פיה יורד וסותם דהא אית בה ד': **ואם היתה אסקופה גבוהה י' כו'.** סיפא דמילתא דאחרים דבריתא דלעיל והדר נקיט לה לפרושה כמו אמר מר: **רשות לעצמה.** ואין מטלטלין בה אפילו מן הבית ואף על גב דשניהם רה"ר: **אומר היה ר"מ.** דהוא אחרים כדאמרינן בהוריות[מ]: **והן רשות אחת.** דשניהן רה"ר אלא שזה נמוך וזה גבוה: **כגון עמוד ברה"י כו'.** אסור לכתף עליו מן האחר: **משום תל ברה"ר.** גבוה י' ורחב ד' דהוי רשות היחיד דליכא חיובא דאורייתא מרשות הרבים לכתף עליו:

מתני'

דרך עליו חייב התם לא נח הכא נח: [פ]אחרים אומרים [א]אסקופה משמשת שתי רשויות בזמן שהפתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ ואף על גב דלית ליה לחי [ב]והאמר רב חמא בר גוריא אמר רב תוך הפתח צריך לחי אחר להתירו וכי תימא דלית ביה ד' על ד' והאמר רב [ג]חמא [ד]בר גוריא אמר רב תוך הפתח אע"פ שאין בו ד' על ד' צריך לחי אחר להתירו אמר רב יהודה אמר רב הכא באיסקופת מבוי עסקינן חציו מקורה וחציו שאינו מקורה וקירויו כלפי פנים פתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ רב אשי אמר לעולם באיסקופת בית עסקינן וכגון שקירה בשתי קורות שאין בזו ארבעה ואין בזו ארבעה ואין בין זו לזו שלשה ודלת באמצע פתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ: [ה]ואם היתה איסקופה גבוהה י' ורחבה ד' הרי זו רשות לעצמה מסייע ליה לרב יצחק בר אבדימי דאמר רב יצחק בר אבדימי אומר היה רבי מאיר [ו]כל מקום שאתה מוצא ב' רשויות והן רשות אחת כגון עמוד ברה"י גבוה י' ורחב ד' אסור לכתף עליו גזירה משום תל ברה"ר:

מתני'

אע"ג דלית ליה לחי כו'. פרש"י דס"ד דמיירי באסקופת מבוי שהכשירו בלחי ולא נהירא מדקאמר בסמוך לעולם באסקופת בית[א] אלא נראה[ב] דמיירי בכל אסקופה בין דמבוי בין דבית בין דחצר ונקט אע"ג דלית ליה לחי משום מבוי דבית וחצר אינו ניתר בלחי וקורה אלא בפסים א"נ נקט לחי משום דבית וחצר נמי ניתרין בלחי מכאן ולחי מכאן ומיירי דקיימא אסקופה כנגד עודי החומה דהיינו בין לחייס שהוא תוך הפתח והדלת עומדת אצל עודי החומה של לד פנים ולהכי פתח פתוח כלפנים שאותו עודי רה"י גמורה היא שיש לה ג' מחילות ב' מחילות מעודי החומה ושלישית לד פנים אע"פ שמצד רביעית הוא פרוץ במלואו אפ"ה כיון שהפתח פתוח בטל אותו עודי למה שבפנים שיש לו ד' מחילות פתח נעול כלחוץ דכיון שהוא נעול אינו בטל למה שבפנים והוי כנפרץ במלואו למקום האסור ולאו דוקא כלחוץ[ג] דהא רה"י גמורה היא מדאורייתא כיון שיש לה ג' מחילות ואסור לטלטל משם ולחוץ אלא קרי כלחוץ לפי שאינה כלפנים ואסור לטלטל מבפנים לעודי הפתח דרך נקב אם יש בדלת א"נ יש לייסב כלחוץ כגון שפתוח לכרמלית אבל באסקופה כולה ברה"ר חוץ לעודי החומה ליכא לאוקמא דאי נאו גבוה ג' אפילו פתח פתוח הוא כלחוץ דהוי רה"ר[ד] ואי גבוה ג' ורחבה ד' כרמלית היא ולא הוא לא כלחוץ ולא כלפנים ואם אינה רחבה ד' מקום פטור הוא ולעולם הוא כלפנים וכלחוץ[ה] ואי קיימא כולה לפנים[ו] א"כ לעולם הוא כלפנים וא"ת כיון דמיירי באסקופת בית א"כ מאי פריך אע"ג דלית ליה לחי והא אסקופת בית מסתמא מקורה הוא[ז] ואית לן למימר פי תקרה יורד וסותם ואור"י דע"כ באינו מקורה מיירי דבמקורה אפילו פתח נעול נמי כלפנים: **תוך הפתח אע"פ שאין בו ד' צריך לחי אחר להתירו.** וא"ת לרבא דמוקי לה בפ' קמא דעירובין (דף ט. ושם) דהיינו דוקא בפתוח לכרמלית משום דמגא מין את מינו ונעור[ח] לוקי הכא בפתוח לרה"ר ולאביי נמי דלא מפליג התם בין פתוח לכרמלית בין פתוח לרה"ר נוקי באסקופה גבוה ג'[ט] דבפ"ק דעירובין (ג"ז שם) מוקי אביי הא דצריך לחי אחר להתירו בדליכא אסקופה ג' או בדליכא אסקופה כלל ואמאי דחיק רב לשנויי בע"א וי"ל דלא מצי לאוקמי הכי דא"כ אפילו נעול נמי כלפנים[י] וכי קאמר וכי תימא דלית ביה ד' הוה מצי למיפרך א"ה אפילו נעול נמי: **אמר רב יהודה אמר רב הכא באסקופת מבוי עסקינן.** דוקא באסקופת מבוי פתח פתוח כלפנים כיון שהקורה רואיה להתיר את המבוי אע"פ שמבוי זה א"צ לקורה שהרי יש לו ד' מחילות שהפתח והדלת ברביעית מ"מ כיון שראויה להתיר את המבוי[יא] מצטרף יחד[יב] והוי כאילו מקורה ד' טפחים[יג] אבל באסקופת חצר ובית כיון שהקורה אינה ראויה להתיר אם אפילו פתח פתוח הוי כלחוץ הואיל ואינו מקורה אלא חציה ודוקא נקט הכא חציו מקורה דבכולה מקורה אפילו נעול כלפנים דסתם אסקופה שהיא תוך הפתח רחבה ד' אף על גב דאוקי אסקופה דאיירי בה ת"ק באינה רחבה ד' הסם מיירי בעומדת תוך לעודי הפתח ודוקא קירויו כלפי פנים אבל כלפי חוץ אפילו נעול הוי כלפנים[יד] דקסבר רב חודו החיצון יורד וסותם כדמסיק בפ"ק דעירובין (דף ח:) וה"ה דהוי מצי למנקט טפח א' מקורה וקירויו באמצעו בלבד שיהא פחות מארבע מחודו החיצון של אותו טפח עד הדלת[א]):

גזירה משום תל ברה"ר. אומר ר"י דמבית לעלייה לא אסר ר"מ לטלטל דלא יבא לטלטל בכך מרה"ר לעלייה דמינכר מחיצתא ולא טעו אינשי בהכי אלא דוקא תל ברה"י גזר אטו תל ברה"ר דליכא מחיצות וברים כל גגות (עירובין דף פט: ושם)[טו] מפרש דלא אמר ר"מ אלא כגון עמוד ואמת הריחים דקביעי אבל לא מכתפת ודברים המטלטלים ואומר ר"י דאע"ג דקי"ל כר"מ בגזירותיו אפילו לגבי רבים כדמוכח ברים אע"פ (כתובות ד' מז.) גבי הא דאמר ר"מ אסור להשהות אשתו אפי' שעה אחת אלא כתובה[טז] הכא אין הלכה כר"מ דבפ' כל גגות (עירובין ד' נא. ושם) פסקינן בהדיא הלכה כר"ש דפליג עליה וקאמר א' גגות וא' חצרות וא' קרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן ושרי לטלטל מגג לחצר:

א) [לעיל ו.], ב) עירובין ט., ג) [שם], ד) ס"א חנן בר רבא, ה) [לעיל ו.], ו) [עירובין פט. לד:], ז) [דף יג:],

מוסף רש"י

דרך עליו. למעלה מראשו, שעקרו מרה"ר והולימו דרך למעלה מראשו והגיחו לסוף אחרינו, חייב. ואע"ג דאוירא מקום פטור, דגבוה עשרה ואין בו מקום רוחב אחרינו, כיון דלא נח במקום פטור לא מסני (ערובין צח.). **אסקופא** משמשת שתי רשויות. פעמים שהיא משמשת בתורת רה"י ופעמים כרה"ר (לעיל ו.). תוך הפתח. כגון מבוי שיש פינמין רחבים לפתחו מכאן ומכאן והן הן לחייס שלו צריך להעמיד לחי אחר מבחוץ, אם יכלה להשתמש בין הפינמין (ערובין ט.). **כל** מקום שאתה מוצא שתי רשויות. שעומדות כל אחת לבדה, והן רשות אחת. אם אחת להן שמיהן רשות היחיד, כגון עמוד. גבוה עשרה בחצר, **אסור לכתף** עליו. מן החצר, ואע"פ שרשות חצר עולה עד לרקיע, **גזירה משום תל.** גבוה י' ברה"ר דהוי רה"י דלא ניחי לכתופי עליה (שם פט.).

רבינו חננאל

ושנינן הא דרבא (בדבנה) [בדלא נח] לפיכך חייב, והא (בדלא נח) [בדבנה], פי' דרך עליו, שהעבירו על עצמו מימינו ומשמאלו. **הא** דאחרים דאמרי אסקופה משמשת ב' רשויות, פשוטה היא.

תוס' ישנים

א) אמר מהר"מ ה"מ למינקט וקירויו כלפי חוץ וכגון שהדלת עומדת בתמצע עודי הפתח אבל הקירוי אבל לכך הדלת לעמוד כולה בפנים והא דלא אוקימנא בלחי דסמ"ל וכגון שהלחי בתמצע האסקופה ואין משם עד הדלת ד' אמה לפי שאין דרך להעמיד לחי בתמצע האסקופה אבל אם בפנים אם בחוץ אם כמו שתירץ מהר"מ דלחי הוי משום מחיצה ואפילו נעול הוי כלפנים ואע"ג דליכא ד' כמו תקרת ד' דאפילו נעול יורד וסותם:

מוסף תוספות

א. מכלל דס"ד דמעיקרא נמי מיירי אף באסקופת בית, אלא דרב יהודה אוקומה באסקופת מבוי דוקא. תוס' הרא"ש. **ב.** לפרש דס"ד השתא. תוס' הרא"ש. **ג.** שיהא מותר לטלטל מרה"ר עליו. תוס' הרא"ש. **ד.** [ד]מידרס דרסי לה רבים. תוס' הרא"ש. **ה.** בין פתח פתוח בין פתח נעול. תוס' הרא"ש. **ו.** מעובי הכותל. תוס' הרא"ש. **ז.** [ז]סתם אסקופה רחבה ארבע. תוס' הרא"ש. **ח.** אבל פתוח לרה"ר מותר להשתמש בשאינו רחב ד' דאין מצטרף חלל שלו לרה"ר. תוס' הרא"ש. **ט.** ואינה רחבה ד' ובכי האי גונא מפליג התם. תוס' הרא"ש. **י.** דאי בפתוח לרה"ר כיון דאין בו ארבע על ארבע הוי מקום פטור. תוס' עירובין ט. [אן] כיון דגבוהה ג' ואינה רחבה ארבעה הוי מקום פטור. תוס' הרא"ש. **יא.** אם לא היה לו דלת גם עתה נמי מותרת כי. פסקי הרא"ש סימן י"ז. **יב.** עם המבוי כשהפתח פתוח. תוס' הרא"ש. **יג.** [ז]אפילו מה שעומד חוץ לקורה כלפנים דכיון דקורה זו להכשיר המבוי היא באה וגם להכשיר תותיה, וכל האסקופה היא מקום אחד נגרר מה שלחוץ כלפנים. ריטב"א [עי' מהרש"א] אבל בתוס' הרא"ש כתוב: משום דקאסבר ליה המותר לשתמש תחת הקורה. **יד.** אע"פ שאין הקירוי רחב ד' כיון שיש ארבעה משפת הקורה עד הדלת מקום חשוב הוא ושם מבוי עליו ומצטרף עם המבוי ומתירתו הקורה אפילו פתח נעול. תוס' הרא"ש. **טו.** נמי. תוס' הרא"ש. **טז.** אע"ג דרבנן פליגי עליה התם ואמרי משהה אדם את אשתו שתים ושלש שנים בלא כתובה, מ"מ נראה. תוס' הרא"ש.

לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל. והא דאמר בערבי פסחים (דף צט: וש"ס) ערבי שבתות וערבי ימים טובים לא יאכל עד שתחשך היינו אפילו התפלל לא יאכל כדמפרש התם כדי שיכנס לשבת כשהוא בתאוה אבל לא התפלל אפילו בשאר ימים נמי אסור כדאמר הכא: **ואם** התחילו אין מפסיקין. אפילו התחילו באיסור[א] כדמוכח בסוכה (דף לח.) גבי מי שבא בדרך ואין בידו לובן [ב]נוטלו על שולחנו ופריך למימרא דמפסיקין והא תנן אם התחילו אין מפסיקין ולא משני דהכא בהתחילו בהיתר וגבי לובן התחילו באיסור דמכפרא זמניה הוא[ג] וה"נ משמע בגמ' דקאמר[ד] כיון דשרי המייניה לא מטרחינן ליה[ה] ויתיישב נמי הא דקשה בגמרא גבי לימא תהוי תיובתא דריב"ל: **אין מפסיקין.** ודוקא בדאיכא שהות ביום להתפלל[ו] כדמשמע בגמרא דקאמר במנחה לא שכיח שכרות משמע דאין לו להפסיד תפלת מנחה[ז] ובסוכה (ג"ז שם) בהדיא מוקי מתני' בדאיכא שהות דמשני אמה שהבאתי לעיל הא דאיכא שהות והא דליכא שהות:

לימא תהוי תיובתא דר' יהושע בן לוי. משמע ליה דאפילו התחיל מפסיק מדאמר אסור לטעום (ח) ואי"ת לוקי מתניתין בהתחיל בהיתר דאשכחן גבי הבדלה (ע"פ דף קז.) דקאמר נמי כי האי לישנא אסור לאדם ט) לטעום כלום קודם שיבדיל ואפ"ה משמע אם התחילו בהיתר אין מפסיקין דקאמר התם[י] הכי אמר רב הבדלה אינה קובעת וה"מ דקבעי ואכלי אבל אתחולי מעיקרא לא מתחלינן ויש לומר דאם התחילו אין מפסיקין משמע ליה אפילו התחילו באיסור כדפירשת במתני':

בתספורת של בן אלעשה כו'. נראה דהכי הלכתא ושרי סעודה קטנה[יא] במנחה גדולה עד זמן תפלה ודוקא סעודה גדולה כגון סעודת אירוסין ונשואין וסעודת מילה אסור[יב] ודלא כרב אחא בר יעקב דאסר אפילו סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה דהלכה כלישנא קמא דסתם לן הש"ס ורב אשי שהוא בתראה סידר את הש"ס והלכתא כותיה לגבי רב אחא בר יעקב וממאי דאמר לקמן מאימתי התחלת דין אין להוכיח דמתניתין איירי בתחלת הדין דלא כרב אחא דאיכא למימר דקאי אאם התחילו אין מפסיקין[יג] ומיהו סמוך למנחה קטנה אסור אפילו סעודה קטנה ואם התחילו מפסיקין[יא] ואע"ג דהש"ס אי לאו דר' יהושע בן לוי הוה מוקי לה בסעודה קטנה וסמוך למנחה קטנה ואם התחילו אין מפסיקין ולא קי"ל כר' יהושע בן לוי כדאמר בפרק תפלת השחר (ברכות כח:) מ"מ כיון דמסיק סתם הש"ס הכי משמע דבהא דאם התחילו[יב] מפסיקין קיימא לן כוותיה[יג] ודוקא בהא דאמר דאסור לטעום אפילו פירות לא קיימא לן כוותיה: **הא** לן והא להו. פי' בקונטרס בני בבל היו חוגרים עצמם בחוזק[יד] וכ"מ בסמוך מדקאמר הני חברין בבלאי למ"ד תפלת ערבית רשות מכי שרא המייניה לא מטרחינן ליה ורבי חנינא שהיה בא"י היה אומר לתלמידיו שהיו מבבל ורב שהיה מבבל אומר לתלמידיו שהיו מא"י לפי שדרכן היה להתרחק[טו] שלא היו יכולין לעסוק כל כך בביתם וקשה דבפרק כילד מבדכין (שם דף מד.) בסופו קאמר רב חסדא אמר על הארץ ועל פירותיה ור' יוחנן אמר על הארץ ועל הפירות ואמר התם לא פליגי הא לן והא להו אלא דאמר מברכין[טז] ומאי פריך לימא רב חסדא אומר לתלמידיו שהיו מארץ ישראל[יז] ו"ל דקיים ליה שבאותה שעה לא היו לפניו[יח] תלמידים מארץ ישראל[יט]: **למ"ד תפלת ערבית רשות לא מטרחינן ליה.** ואי"ת תיפוק ליה משום ק"ש וי"ל כגון שקרא ק"ש וגרסה לר"י אפילו למאן דאמר תפלת ערבית רשות אין לבטלה בתנס אלא בשביל שום טורך כמו בשרא המייניה להכא או אם יש שום מצוה אחרינה עובדת יעשה המצוה ולא יתפלל אע"פ שהמצוה אינה עובדת אבל בתנס אין לבטלה מדע שהרי יעקב תקנה[טז] ולמה יש לבטלה בתנס ועוד דאמרינן בפרק תפלת השחר (שם כו: וש"ס) שהיא כנגד הקטרת אברים שהיא כל הלילה [כ]דלא מעכבי כפרה אלא מצוה ה"נ תפלת ערבית מצוה ואין להאריך: התם

מסורת הש"ס

(א) סוכה לח., ב) [ל"ל לק"ש כ"א במשנה שבהרי"ף והרא"ש וכן בפרפ"י דסכה וכפיפרקא דלקמן יא.], ג) ברכות כח:, ד) יומא לה: [ונעברון ערך עלף גרס יתעלף פי' לשון עייפות כמו על מאם יוכה ויתעלף ועי' רש"י מוקין ג: ד"ה נתעלף], ה) [ברכות ה: מד. יומא כא: סוכה לו. מנ. ביצה ה. יד: תענית ד: קדושין כט: ב"מ קז. ב"ב קמז.], ו) ברכות ד: כו:, ז) [לקמן יא.], ח) [פסחים נח.], ט) לפניו שם הגי' שיאכל, י) [לף קה.], כ) [ועי' תוספות ברכות מד. ד"ה אינהו ותוס' קידושין כט: סד"ה הא],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ליתא וכו' אסור לטעום כלום וא"ת:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה הא לן וכו' בני בבל היו חוגרין וכו'. מליגו כן מיתוקא כג טו שאמר על בגל מגוזי אזור בתמניסה: תוס' ד"ה הא לן וכו'. וע"ל דקים ליה וכו'. וכעין זה לקמן לב ע"א תד"ה ומי לגבי וכו' ולקמן לעא ע"ב תד"ה תרגמא זעירי. ובעירוכין כט ע"א תד"ה מאי אלמא ובפסחים קא ע"ב בהשכ"ס ד"ה לקבעו. ובחולין נד ע"א תד"ה ומזיא לדר"מ ובסוטעות מז ע"א תד"ה הלכתא מאי ומנמנמות ח ע"א תד"ה מ"ט ע"ב דר"ש. ובנדה מד ע"ב תד"ה אלעזר יום וביומות פ' ע"ב תד"ה כיון. ובב"ק כט ע"ב תד"ה מי פליגי. ובב"ב קח ע"א תד"ה הא. ובנדרים כד ע"ב בר"ן ד"ה מ"ש. ושם מ ע"א בר"ן ד"ה ולר"מ. ובמרדכי פרק בתרא דיומא בתמני' דאין מעידין אלא עד ג' ימים:

לעזי רש"י

פשמי"ר. התעלף. ברצייר"א [ריבריציי"ר]. להפשיל שרווליים.

מוסף רש"י

ואם התחילו אין מפסיקין. אם התחילו קודם המנחה ומשכה סעודתן והגיע זמן המנחה, אין צריכין להפסיק סעודתן ולהתפלל (סוכה לח.).

רב נסים גאון

מנחה גדולה מו' שעות ומחצה ולמעלה, ומנחה קטנה מט' שעות ומחצה ולמעלה. ופירושם במסכת ברכות בפרק תפלת השחר (דף כו). **תספורת בן אלעשה,** מפורשת במס' סנהדרין בפרק כהן גדול (דף כב) מאי כסום יכסמו את ראשיהם, תניא כמין תספורת לוליאנית. מאי תספורת לוליאנית, אמר רב יהודה אמר שמואל תספורתא יחידאה, היכי דמי אמר רבה ראשו של זה בצד עיקרו של זה. שאלו את רבי איזהו תספורת של כהן גדול, אמר להן צאו וראו תספורת של בן אלעשה. תנא ר' אומר לא לחנם פיזר בן אלעשה את

מוסף תוספות

א. משהגיע זמן המנחה. מ' הכ"ן. ב. לכשיכנס לביתו. מ' הכ"ן. ג. מכלל דמתני' נמי איירי בשהתחיל באיסור. תוס' הלא"ש. ד. דלמ"ד תפלת ערבית רשות. מ' הכ"ן. ה. והיינו כי התיר חגורו לאחר שבא זמן תפלת ערבית דאם לא בא הזמן למה יש לו לעמוד. מרדכי סימן רכ"ג. ומייתי עלה מתפילת המנחה הא דתנן אם התחילו אין מפסיקין אלמא דאיירי אפי' אם התחילו באיסור דומיא דערבית דאיירי כשהגיע כבר זמן תפלה. תוס' הלא"ש. [ועי' מהכ"ן]. ו. תפלת המנחה אחר שיגמור מלאכתו. תוס' הלא"ש. וכמו שכתב רש"י ז"ל. מ' הכ"ן. [ועי' מהכ"ן על פרש"י, והגהות בן אליהו]. ז. דאם אינו מחוייב להפסיק אע"פ שתעבור המנחה א"כ מאי נפקא מינה משום דלא שכיח שכרות אפילו שכיח שכרות נמי דהא לא מיחייב להפסיק אפילו אין שהות ביום, אלא ודאי בדאיכא שהות ביום איירי וכיון דלא שכיח שכרות יגמור סעודתו ואח"כ יתפלל. תוס' הלא"ש. ח. היא סעודת כל אדם. תוס' הלא"ש. ט. ואם התחילו בסעודה גדולה אין מפסיקין אפילו משהגיע זמן מנחה קטנה. תוס' הלא"ש. [ועי' מהכ"ן]. י. כמו שמפרש התחלת מרחץ ובורסקי. תוס' הלא"ש. יא. כיון שהתחילו באיסור, כדמתמה תלמודא אי סמוך למנחה קטנה קאמר היכי תני אם התחילו אין מפסיקין לימא תיהוי תיובתיה כו' אלמא ס"ל דבמנחה קטנה מפסיקין. מ' הכ"ן. יב. לאכול סמוך למנחה קטנה. תוס' הלא"ש. יג. מדלא משני הכא לא קיימא לן כר' יהושע בן לוי. תוס' הלא"ש. יד. וצריכים להתיר בשעת אכילה. תוס' הלא"ש. טו. מביתם כדי שיוכלו לעסוק בתורה הרבה. מ' הכ"ן. טז. ומשני איפוך. תוס' הלא"ש. יז. ור' יוחנן לבני בבל. תוס' הלא"ש. יח. דרב חסדא. תוס' הלא"ש. יט. לא תיקנה לבטלה. תוס' יומא פז: כ. וכי היכי דהקטרה. מ' הכ"ן.

רבינו חננאל

מתני' לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל. אתינן לאוקמה סמוך למנחה גדולה שהוא מו' שעות ומחצה ולמעלה, ובתספורת בן אלעשה שצריך שהות הרבה, כדגרסינן בסנהדרין סוף פרק כהן גדול כסום יכסמו את ראשיהם, תנא כמין תספורת לולוליאנית,

מתני' [א]לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל לא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין [ב]ואם התחילו אין מפסיקין [ג]מפסיקין [ד](לקרות ק"ש) ואין מפסיקין לתפלה: **גמ'** הי סמוך למנחה אילימא למנחה גדולה אמאי לא האיכא שהות ביום טובא אלא סמוך למנחה קטנה אם התחילו אין מפסיקין נימא תיהוי תיובתא דר' יהושע בן לוי דאמר ר' יהושע בן לוי [ה]כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה לא לעולם סמוך למנחה גדולה ובתספורת בן אלעשה ולא למרחץ לכולא מילתא דמרחץ ולא לבורסקי לבורסקי גדולה ולא לאכול בסעודה גדולה ולא לדין בתחילת דין רב אחא בר יעקב אמר [ו]לעולם בתספורת דידן לכתחלה אמאי לא ישב גזירה שמא ישבר הזוג ולא למרחץ להזיע בעלמא לכתחלה אמאי לא גזירה שמא [ז]יתעלפה ולא לבורסקי לעיוני בעלמא לכתחלה אמאי לא דילמא חזי פסידא בזביניה ומטריד ולא לאכול בסעודה קטנה לכתחלה אמאי לא דילמא אתי לאמשוכי ולא לדין בגמר הדין לכתחלה אמאי לא דילמא חזי טעמא וסתר דינא [ח]מאימתי התחלת תספורת אמר רב אבין משיניח מעפורת של ספרין על ברכיו ומאימתי התחלת מרחץ אמר רב אבין משיערה מעפרתו הימנו ומאימתי התחלת בורסקי משיקשור בין כתיפיו ומאימתי התחלת אכילה רב אמר משיטול ידיו ור' חנינא אמר משיתיר חגורה ולא פליגי [ט]הא לן והא להו אמר אביי הני חברין בבלאי למאן דאמר [י]תפלת ערבית רשות כיון דשרא ליה המייניה לא מטרחינן ליה ולמ"ד חובה מטרחינן ליה והא תפלת מנחה דלכולי עלמא חובה היא ותנן אם התחילו אין מפסיקין ואמר רבי חנינא משיתיר חגורו התם

מתני' לא ישב אדם לפני הספר. להתפלל. **סמוך למנחה.** קודם למנחה: **עד שיתפלל.** שמא ישכח ולא יתפלל. והא אפילו בחול נמי והא דתני הכא משום דדמי להא דתני גבה[ו] לא יצא החייט במחטו ע"ש עם משכה שמא ישכח ויצא משתחשך: **ולא יכנס.** סמוך למנחה: **לא למרחץ כו'.** וטעמא דכולהו משום שמא ימשך עד שיעבור זמן תפלה: **ואם התחילו.** אחת מכל אלו: **אין מפסיקין.** אלא יגמור ואח"כ מתפלל. ובגמרא (דף י.) מפרש בדאיכא שהות לגמור קודם שיעבור הזמן: **מפסיקין לק"ש.** דאיתא מדאורייתא: **ואין מפסיקין לתפלה.** ובגמרא (דף יא.) פריך הא תנא ליה ריש"א: **גמ' מנחה גדולה.** התחלת זמן תמיד של בין הערבים מכי מתחיל להעריב דהיינו מחצי שבע ולמעלה דהא חצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם וקודרת כנגדה למטה ואינה נוטה לשום צד ומחצי ז' ולמעלה נוטה בראקיע למערב. סמוך למנחה מהתחלת שבע: **מנחה קטנה.** בט' ומחצה שהיו רגילין אנשי לאחרו יותר מכן דכתמרי' בתמיד נשחט[ח]. סמוך לה מתחילת י': **אם התחילו אין מפסיקין.** בתמיה ויעבור הזמן לימא תהוי תיובתא כו' דקתני הכא יגמרו סעודתם: **כן אנעשה.** חתנו של רבי היה ופזר מעות ללמוד תספורת של כ"ג [נדרי' נא.] שהיה מספר כל ראשו ולא לגמרי אלא מניח כל השערות קצת כדי שיהא ראשו של זה בצד עיקרו של זה והיינו כסוס יכסמו [את ראשיהם] (יחזקאל מד) ומימשיך טובא: **בורסקי גדולה.** עורות הרבה ובתחלת תקונן: **לכולא מילתא דמרחץ.** לחוף ראשו ולהשתטף בחמין ובצונן ולהזיע: **שמא ישבר הזוג.** של מספריים ויהא צריך לחזר אחר זוג אחר: **למרחץ.** נמי לא תימא לכולא מילתא דמרחץ אלא להזיע בעלמא: **יתעלפה.** פשמי"ר בלע"ז: **לעיוני בעלמא.** אאין זה תחלת עשייתה ואפ"ה לכתחלה לא יכנס לה סמוך למנחה גדולה: **דילמא חזי פסידא בזביניה.** שמא נתקלקלו בתוכה העורות: **ומטריד.** יצטער ויהא טרוד בצערו ולא יתפלל: **וסתרו דינא.** יסתרו מה שפסקו ויחזרו בהן וחוזר להיות תחלת הדין: **מאימתי התחלת תספורת.** דיומא שוב אין מפסיק כדתנן אם התחילו כו': **מעפורת.** סודר ונותנו על ברכיו שלא יפול השער על בגדיו: **משיערה מעפרתו הימנו.** סודרו הוא ראשון להפשטת בגדיו: **משיקשור בין כתפיו.** את בתי זרועותיו שקורין ברצייר"א: **הא לן והא להו.** [ט]בני בבל היו חוגרין את עצמן בחוזק וכשאוכלין צריכין להתירם ובני ארץ ישראל לא היו נוהגין כן בהתרת חגורה קודם נטילת ידים: **למאן דאמר תפלת ערבית רשות.** במסכת ברכות (דף מ:) מפני שהיא כנגד הקטר חלבים ואימורים שאין מעכבין כפרתן: **לא מטרחינן ליה.** להפסיק אלא יגמור ואחר כך יתפלל: **ולמאן דאמר חובה כו'.** בתמיה לא

מעותיו אלא כדי להראות תספורת של כהן גדול. אמר זעירי [הנין] חברין בבלאי למאן דאמר תפלת ערבית רשות. רבי יהושע הוא דסבר כי תפלת ערבית רשות, כמו שאמרו בברכות בפרק תפלת השחר [דף כז] תפלת ערבית רבן גמליאל אומר חובה ר' יהושע אומר רשות.

תניא א"ר לא לחנם פיזר בן אלעשה את מעותיו אלא כדי להראות את תספורת [של] כהן גדול. ובא רב אחא בן יעקב ודחאה ואוקמה למתניתין בתספורת דידן וגזירה שמא ישבר הזוג שצריך לתקנו. מאימתי התחלתה משיניח מעפורת של ספרין על ברכיו. ולא יכנס למרחץ להזיע בעלמא. ולכתחילה אמאי לא, גזירה שמא יתעלפה. ומאימתי התחלתו משיערה מעפרתו. ולא לבורסקי, לעיוני בעלמא. ולכתחלה אמאי לא, דילמא חזי בהן פסידא וצריך לתקונינהו. ומאימתי התחלתו משיקשור בין כתיפיו. **ולא לאכול בסעודה [קטנה].** ולכתחלה אמאי לא, דילמא אתי לאמשוכי. מאימתי התחלת סעודה, רב אמר משיטול ידיו, ר' חנינא אמר משיתיר חגורו. ולא פליגי, בני א"י שמהלכין אזורי חלצים, עד שיתירו חגורתם, ובני בבל משיטול ידיו. וי"א בני בבל מהלכין אזורי חלצים ועלייהו אמרו משיתיר חגורו, ובני א"י נטילת ידים. ולא לדין, בגמר דין. ולכתחלה אמאי לא, דילמא מוספי טענא וסתרי לדין.

ז) עי' ערוך ערך גולייים.

נג א מיי' פ"ו מהל' תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ב ובוש"ע א"מ סי' ה סעיף ד: נד ב ש"ע א"ח סי' לה סעיף ב:

נה ג ד מיי' שם והל' ו סמג שם טוש"ע א"ח סי' לב סעיף ב:

לא שביחא שברות. אין דרך להשתכר מבע"י לפיכך גומר ויתפלל אבל בלילה עשוי להשתכר בסעודתן: **הכון לקראת אלהיך.** התנאה לפניו: **רמי פוזמקי.** נותן אנפילאות חשובים בראגליו ובלע"ז קאלנו"ס: **שדי גלימא.** משליך אדרתו מעליו שלא ירגה כחשוב: **ופכר ידיה.** חובק ידיו באלבעותיו מרגי"ר בלע"ז כאדם המצטער מאימת רבו: **חיי עולם.** תורה. תפלה צורך חיי שעה היא לרפואה לשלום ולמזונות: **נגה.** איחר: **מסרהב.** ממהר לעמוד: דיינין מתעטפין בטלית כשפותחין בדין מאימת שכינה ושלא יפנו לאשן לכאן ולכאן ותהא דעתן מיושבת עליהם: **עסיקי ואתו.** בדין אחר וכבר מעוטפים הן וכשנגמר אותו דין בא לפייסם דין אחר סמוך למנחה הוא התחלתן משיפתחו בעלי הדין בטענות דהכא ליכא למימר משיתעטפו: **עמודי.** שעליית בית המדרש נשען עליהם: **חלש לגייהו.** מצטערין שלא עסקו אותו היום בתורה: **תנא להו חייא בר רב.** שגדול שכר הדיינים ולא יצטערו. ול"ג דאין זה [משמעות] לשון לגייהו אלא לשון אבל דעתייהו ולשון אבל לגייהו לשון תענית הוא[ט] שלא סעדו כל היום. תנא להו חייא בר רב שאין צריכין ליסד ולידון כל היום אלא מקצת היום ומה שאמר מן הבקר עד הערב מדרש הוא שאשוב הדבר כמעשה בראשית שנאמר בו ערב ובוקר: **שמלך.** דיינך שהדיין קרוי מלך שנאמר מלך במשפט יעמיד ארץ (משלי כט): **לודים.** אומה שקורין קנליי"ס ואוכלי אדם הן והם רעבתנין: **מאכל יורשים.** יורשי הון רב שלא טרחו בו ואין עסוקים ודואגין לשוט אחרי מזונות ועסוק במלאכה: **זורק אבן לחמם.** קשה לגוף. ולי נראה לא קשה ולא יפה: מרחצאות שלהן ג' חדרים היו לו פנימי להזיע ולהשתטף אמצעי שיורד לתוכו מן המרחץ ולובש חלוקו ויוצא לחילון וגומר לבישתו ונח שם שעה מיגיעת המרחץ: **עומדים ערומים.** פנימי: **מקלא.** ק"ש: **ערומים ולבושים.** אמצעי שיוצא בו ערום וממהר לכסות את עצמו ויוצא לחילון: **וחולץ תפילין.** מרחשו ואין צ"ל שאם אוחזן בידו בתיק שלהן שאינו מניח. והא דתני ואין צ"ל כו' אידי דבעי למיתני מציעתא ואינו מניח ואינו חולץ שאמצעי לא כמרחץ גמור הוא ומקצת תורת מרחץ עליו הלכך היו בראשו אין צריך לחלוץ היה אוחזן אסור להניחן שם בראשו אלא יוצא לחילון ומניחן: **אף על פי שאין בו לוחה.** שפינוה משם: **בחדתי.** שלא רחץ בו אדם מעולם אלא שהזמינו לכך:

התם לא שביחא שברות. ולא"ת דבריש פ' בתרא דתענית (דף כו: וסס) אמרינן שחרית ומוסף דכל יומא לא שביח שברות לא גזרינן מנחה ונעילה דשביח שברות חייסינן אלמא גם במנחה שביח שברות וי"ל דהתם לענין נשיאת כפיס שאני דאפילו לא שתה אלא רביעית אסור ליטא את כפיו:

התם לא שביחא שברות הכא שביחא שברות א"נ במנחה כיון דקביעא לה זימנא מירתת ולא אתי למפשע ערבית כיון דכולא ליליא זמן ערבית לא מירתת ואתי למפשע מתקיף לה רב ששת טריחותא למיסר המייניה ועוד ליקו הכי וליצלי [א]משום שנא' [1]הכון לקראת אלהיך ישראל [ב]רבא בר רב הונא [ג]רמי פוזמקי ומצלי אמר הכון לקראת וגו' רבא [ד]שדי גלימיה [ה]ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמיה מריה אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא כי איכא צערא בעלמא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי אמר כעבדא קמי מריה כי איכא שלמא [ו]לביש ומתכסי [ז]ומתעטף ומצלי אמר הכון לקראת אלהיך ישראל רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה אמר [ח]מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה והוא סבר זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא והוו עסקי בשמעתא נגה לצלויי והוה קא מסרהב ר' ירמיה קרי עליה ר' זירא [2]מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה מאימתי התחלת דין רב ירמיה ורבי יונה חד אמר משיתעטפו הדיינין וחד אמר משיפתחו בעלי דינים [ט]ולא פליגי הא דעסקי ואתו בדינא הא דלא עסקי ואתו בדינא רב אמי ורב אסי הוו יתבי וגרסי ביני עמודי וכל שעתא ושעתא הוו טפחי אעיברא דדשא ואמרי אי איכא דאית ליה דינא ליעול וליתי רב חסדא ורבה בר רב הונא הוו יתבי בדינא כולי יומא הוה קא חליש לבייהו תנא להו רב חייא בר רב מדפתי [3]ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב וכי תעלה על דעתך שמשה יושב ודן כל היום כולו תורתו מתי נעשית אלא לומר לך [י]כל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית כתיב הכא ויעמד העם על משה מן הבקר עד הערב וכתיב התם [4]ויהי ערב ויהי בקר יום אחד [יא]עד מתי יושבין בדין אמר רב ששת עד זמן סעודה אמר רב חמא מאי קרא דכתיב [5]אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי בגבורה של תורה ולא בשתייה של יין [7]תנו רבנן שעה ראשונה מאכל לודים שניה מאכל לסטים שלישית מאכל יורשין רביעית מאכל פועלים חמישית מאכל כל אדם איני והאמר רב פפא רביעית זמן סעודה לכל אדם אלא [יב]רביעית מאכל כל אדם חמישית מאכל פועלים ששית מאכל ת"ח מכאן ואילך כזורק [יג]אבן לחמת אמר אביי [יד]לא אמרן אלא דלא טעים מידי בצפרא אבל טעים מידי בצפרא לית לן בה אמר רב אדא בר אהבה מתפלל אדם תפלתו בבית המרחץ מיתיבי [טו]הנכנס לבית המרחץ [טז]מקום שב"א עומדין לבושין יש שם מקרא ותפלה ואין צריך לומר שאילת שלום ומניח תפילין ואין צריך לומר שאינו חולץ מקום שבני אדם עומדים [יז]ערומים ולבושין יש שם שאילת שלום ואין שם מקרא ותפלה ואינו חולץ תפילין ואינו מניח לכתחלה מקום שבני אדם עומדין ערומים אין שם שאילת שלום ואין צריך לומר מקרא ותפלה וחולץ תפילין ואין צריך לומר שאינו מניחן כי קאמר רב אדא בר אהבה במרחץ שאין בו אדם [יח]והא אמר רבי יוסי בר חנינא [יט]מרחץ שאמרו אע"פ שאין בו אדם בית הכסא שאמרו אע"פ שאין בו צואה אלא כי קאמר רב אדא [כ]בחדתי והא מבעיא בעא ליה רבינא [כא]הזמינו לבית הכסא מהו יש זימון או אין זימון ולא איפשיטא ליה לאו הוא הדין למרחץ לא דילמא שאני

טריחותא למיסר המייניה ועוד ליקו הכי וליצלי ומשני משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל. [כב]ולא חייש לשנויי קושיא קמייתא מכאן [כג]שלריך לאחוז חלציו כשמתפלל [כד]ובמחזור ויטרי מפרש דטעם דבעינן אחוז שלא יהא לבו רואה את הערוה ודוקא להן שלא היה להם מכנסים לכך היו צריכים לאחוז בשעת תפלה אבל לדידן שיש לנו אבנט של מכנסים אין אנו צריכין לאחוז [כה]: **רמי פוזמקי.** מכאן יש להוכיח שאין להתפלל יחף אלא בט' באב ויו"כ: **אי איכא דאית ליה דינא ליעול.** משמע דעדיף [כו]דין מתלמוד תורה והא דאמרי' בפ' בתרא דמ"ק (דף יח.) גבי ההוא דטרקיה זיבורא ושכיב עיילוהו למערתא דאסידי ולא קבלוהו למערתא דדייני וקבלוהו [כז]התם בדיינין שאינן מומחין שפעמים טוטין אחר השומר [כח]: **דין אמת לאמיתו.** [כט]לאפוקי [ל]דין מרומה [לא]: שאני

נלא שביחא שברות. ולא"ת דבריש פ' בתרא דתענית (דף כו: וסס) אמרינן שחרית ומוסף דכל יומא לא שביח שברות לא גזרינן מנחה ונעילה דשביח שברות חייסינן אלמא גם במנחה שביח שברות וי"ל דהתם לענין נשיאת כפיס שאני דאפילו לא שתה אלא רביעית אסור ליטא את כפיו:

טריחותא למיסר המייניה ועוד ליקו הכי וליצלי ומשני משום שנאמר הכון לקראת אלהיך ישראל. [כב]ולא חייש לשנויי קושיא קמייתא מכאן [כג]שלריך לאחוז חלציו כשמתפלל [כד]ובמחזור ויטרי מפרש דטעם דבעינן אחוז שלא יהא לבו רואה את הערוה ודוקא להן שלא היה להם מכנסים לכך היו צריכים לאחוז בשעת תפלה אבל לדידן שיש לנו אבנט של מכנסים אין אנו צריכין לאחוז [כה]: **רמי פוזמקי.** מכאן יש להוכיח שאין להתפלל יחף אלא בט' באב ויו"כ: **אי איכא דאית ליה דינא ליעול.** משמע דעדיף [כו]דין מתלמוד תורה והא דאמרי' בפ' בתרא דמ"ק (דף יח.) גבי ההוא דטרקיה זיבורא ושכיב עיילוהו למערתא דאסידי ולא קבלוהו למערתא דדייני וקבלוהו [כז]התם בדיינין שאינן מומחין שפעמים טוטין אחר השומר [כח]: **דין אמת לאמיתו.** [כט]לאפוקי [ל]דין מרומה [לא]: שאני

מסורת הש"ס

[א] י"ג רבה, [ב] [לקמן נג: ביצה טו: תענית כא.], [ג] סנהדרין ז. מגילה טו:, [ד] פסחים יב: ע"ש, [ה] [כגון חמת יין שהוא חסר חורק לתוכו אבן שיתמלא וחה לא יתמלא ולא מוליך וטוב היה שיתמלאו יין אל"ה וכביאו המג"א סי' קנז סק"ג], [ו] תוספתא ברכות פ"ב (לקמן קנ. ע"ז מד: זבחים קג: קידושין לג.), [ז] מס' ד"א פ"י ע"ש וע"ע, [ח] ברכות כו: ע"ש, [ט] שם נדרים ז., [י] [עי' ברכות כח:], [כ] [עי' ב"ב דף ח ע"ב],

תורה אור השלם

1 לָכֵן הִנֵּה אָנֹכִי מְפַתֶּה אֹתָהּ וְהֹלַכְתִּיהָ הַמִּדְבָּר וְדִבַּרְתִּי עַל לִבָּהּ:
2 וְנָתַתִּי לָהּ אֶת כְּרָמֶיהָ מִשָּׁם וְאֶת עֵמֶק עָכוֹר לְפֶתַח תִּקְוָה וְעָנְתָה שָּׁם כִּימֵי נְעוּרֶיהָ וּכְיוֹם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
3 וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְהוָה תִּקְרְאִי אִישִׁי וְלֹא תִקְרְאִי אוֹתִי עוֹד:
4 וְהָסַרְתִּי שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ וְלֹא יִזָּכְרוּ עוֹד בְּשְׁמָם:
5 וְכָרַתִּי לָהֶם בַּיּוֹם הַהוּא בְּרִית עִם חַיַּת הַשָּׂדֶה וְעִם עוֹף הַשָּׁמַיִם וּרֶמֶשׂ הָאֲדָמָה וְקֶשֶׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֶשְׁבֹּר מִן הָאָרֶץ וְהִשְׁכַּבְתִּים לָבֶטַח:
6 וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי לְעוֹלָם וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים:
7 וְאֵרַשְׂתִּיךְ לִי בֶּאֱמוּנָה וְיָדַעַתְּ אֶת יְהוָה:
8 וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא אֶעֱנֶה נְאֻם יְהוָה אֶעֱנֶה אֶת הַשָּׁמַיִם וְהֵם יַעֲנוּ אֶת הָאָרֶץ:
9 וְהָאָרֶץ תַּעֲנֶה אֶת הַדָּגָן וְאֶת הַתִּירוֹשׁ וְאֶת הַיִּצְהָר וְהֵם יַעֲנוּ אֶת יִזְרְעֶאל:
10 וְזָרַעְתִּיהָ לִּי בָּאָרֶץ וְרִחַמְתִּי אֶת לֹא רֻחָמָה וְאָמַרְתִּי לְלֹא עַמִּי עַמִּי אָתָּה וְהוּא יֹאמַר אֱלֹהָי:
11 וַיֹּאמֶר אֵלַי עוֹד אֱהַב אֶת אִשָּׁה אֲהוּבַת רֵעַ וּמְנָאָפֶת כְּאַהֲבַת יְהוָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵם פֹּנִים אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְאֹהֲבִי אֲשִׁישֵׁי עֲנָבִים:
12 וָאֲכַרֶהָ לִּי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר כֶּסֶף וַחֲצִי כֹר שְׂעֹרִים:
13 וָאֹמַר אֵלֶיהָ יָמִים רַבִּים תֵּשְׁבִי לִי לֹא תִזְנִי וְגַם לֹא תִהְיִי לְאִישׁ וְגַם אָנֹכִי אֶל־יָדֵךְ:
14 כִּי יָמִים רַבִּים יֵשְׁבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין מֶלֶךְ וְאֵין שַׂר וְאֵין זֶבַח וְאֵין מַצֵּבָה וְאֵין אֵפוֹד וּתְרָפִים:
15 אַחַר יָשׁוּבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִקְשׁוּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דָּוִד מַלְכָּם וּפָחֲדוּ אֶל יְהוָה וְאֶל טוּבוֹ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:

גליון הש"ם

גמ' לבש ומתכסי. עי' ברכות ל ע"ב: **תוס'** ד"ה **טריחותא** וכו' וא"ח לשנויי קושיא קמייתא וכו'. וכעין זה פסחים עח ע"א וכמו שכתב המהרש"א שם וכתוספות לה ע"א תד"ה התם איכו לאפסיל וכזבחים ז ע"א תד"ה דלמא. וברמב"ן פ"ב דצ"ב בתלמות ד"ה ועוד כו' אלא אמר רבינא: ד"ה דין אמת וכו' לאפוקי דין מרומה. עי' מגילה ט"ו ע"ב תוד"ה הדן וב"ב מ' ע"ב:

לעזי רש"י

קאלצו"ס [קלצונ"ש]. גרב, נעל קל.
מרצ"ר [טרייצי"ר].
לשלב אצבעות.
קנליי"ש [קינילי"ש].
שם פרטי.

מוסף רש"י

חיי שעה. עולם הזה (תענית כא.). **בגבורה של תורה.** שעוסקין בגבורת החכמה והבינה (קהלת י יז). **מאכל לודים.** לודים ולסטים רעבתנים הן אלא שהלסטים נעורין כל הלילה ושגים אחרים שעה לאשונה ואוכלין בשניה (פסחים יב:). **מאכל יורשים.** לאו משום רעבתנות אלא הואיל ולא עמלו בו (שם). **לבית המרחץ.** בית שעשוי לרחוץ בו, וג' בתים הן זה לפנים מזה, פנימי לחמיאה, חילון שעומדים שם מלובשין, ביטוי שפושטין בם בגדיהן (רשב"ם ב"ב מז).

מוסף תוספות

א. שמעינן דאפילו מי שלובש מכנסים שאין לבו רואה את הערוה. מ' הר"ן. [ועי' מהרש"ל והוא דלא כמחזור ויטרי שמביא אמ"ק]. ב. [ו]אסור להתפלל בלא חגורה משום הכון. מ' הר"ן. ג. ומיהו מצוה לאזור משום הכון לקראת אלהיך ישראל. תוס' הרא"ש. ד. טפי לדון. תוס' הרא"ש. ה. אלמא עדיפי חסידי מדייני, י"ל. תוס' הרא"ש. ו. אבל דיין מומחה עדיף טפי מתלמוד תורה. תוס' הרא"ש. ז. נראה דמשום הכי נקט אמת. תוס' מגילה טו:. ח. כדאמרינן בשבועות מנין לדיין שיודע בדין שהוא מרומה ועדים מעידים עליו שלא יאמר אחתכנו ויהא קולר תלוי בצוארי עדים תלמוד לומר מדבר שקר תרחק. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

ומאימתי התחלת דין, אי הוו עסקי בדינא אחרינא משיפתחו בעלי הדין טענותיהן, ואי לא משיתעטפו הדיינין. **עד מתי** יושבין בדין עד זמן סעודה. ואסיקנא ארבע זמן סעודה לכל היא. **כל** דיין שדן דין אמת לאמתו אפילו שעה אחת מעלה עליו הכתוב כאילו סייע במעשה בראשית. מ"ט במעשה בראשית כתיב ויהי ערב ויהי בוקר, והכא כתיב ויעמוד העם על משה מן הבוקר עד הערב. **פיסקא עד שיתפלל.** אריב"ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לאדם שיטעום קודם שיתפלל תפלת המנחה. אין הלכה כי הא דריב"ל, וכבר פירשנוה בברכות בפרק תפלת השחר. **אמר רב אשי** חזינא ליה לרב כהנא דכי איכא צערא [בעלמא], שדי גלימיה וכסי ידיה ומינמה כרעיה כעבדא לקמיה מריה ומצלי. וכד איכא שלמא, לביש ומכסי ומעטף ומצלי, אמר הכון לקראת אלהיך ישראל. וכן ראוי לעשות. **אמר רב אדא בר אהבה** מתפלל אדם במרחץ. ואותיבנא עליה מיהא, הנכנס למרחץ מקום שבני אדם עומדים לבושים, יש שם מקרא קריית שמע ותפלה, ואין צריך לומר שאילת שלום ומניח שם תפלין, ואין צ"ל שאינו חולץ. מקום שבני אדם עומדים ערומים ולבושים, יש שם שאילת שלום ואין שם קריית שמע ולא תפלה ולא תפלין, ואם היה לבוש אותן [אינו]ם חולצן, מקום שבני אדם כולן ערומין, אין שם שאילת שלום, ואין צ"ל ש"ש ותפלה וחולץ תפלין, אחד מרחץ ואחד בית הכסא. **ושנינן** כי קאמר רב אדא במרחץ חדש ואשמעינן דהזמנה במרחץ לאו מילתא היא אבל הזמנה בבית הכסא לא איפשיטא ונקטינן לה לאיסורא.

נז א טוס"ע ש"ח סי' לא סעיף ב:
נח ב מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע שם סעיף ה:
נט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
ס ד מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע ש"ח סי' לה סעיף ג:
סא ה מיי' שם ופ"ג מהל' ציצית הלכה יא טוש"ע ש"ח סי' לא סעיף ד בהג"ה וסי' כד סעיף ח:
סב ו מיי' פ"ג מהלכות סנהדרין הלכה ז ופ"ו מהלכות תפלה הל' ו סמג עשין לז טוש"ע ש"ח סי' לגב סעי' ב וטוש"ע מ"מ סי' ה סעי' ה:
סג ז מיי' פ"ג מהל' סנהדרין הל' ח סמג עשין לז טוש"ע מ"מ סי' ה סעיף ג:
סד ח ט י מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ג טוש"ע ש"ח סי' קנז [וסי' פז]:
סה י [מיי' שם הל' ב טוש"ע ש"ח סימן פג סעיף ח]:
סה כ מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ג טוש"ע ש"ח סי' פד וסי' מה סעי' ב [בריש"ף כאן ובפ"ג דברכות ד' כ. וכן בריש"ס כאן ושם סי' מז]:

[ט] הוגה ע"פ מה שנראה לפנינו בגמ' דהגי' אינו מוגן.

שאני בית הכסא דנפיש זוהמא. תימה בסוף פ"ק דנדרים (דף ז.) גרס בעי רבינא הזמינו לבית הכסא והזמינו לבית המרחץ מהו אלמא במרחץ נמי מיבעי ליה ויש שמוחקין אותו שם מן הספרים משום הך דהכא ומיהו יש לקיים שם הגיר' והכא ה"פ מאי לאו כי היכי דלא איפשיטא ליה מבית הכסא ה"נ לא איפשיטא ליה מבית המרחץ ומשני שאני בית הכסא דנפיש זוהמיה להכי לא איפשיטא ליה אבל מרחץ בתר דבעיא הדר פשטא א"נ הזמינו לבית המרחץ אינו מדברי רבינא אלא הש"ס הוא דמסיק שאינו רוצה לחלק וכן יש בכמה מקומות: **דמתרגמינן אלהא מהימנא.** תימה [א] דשלוס נמי מתרגמינן דעבד ליה שלוס וי"ל דתמה[ב] קראו שלוס על שם שהוא עושה שלוס דאי לא קראו שלוס אלא בעי למימר ה' שלוס ה' העושה לו שלוס א"כ ה"ל למימר ה' שלומו:

הנותן מתנה לחברו צריך להודיעו. ודוקא במתנה שנותן לו ע"י אחרים שאין המקבל מתביים אבל הנותן לדקה שהמקבל מתביים מתן בסתר יכפה אף (משלי כא): **יהבה** ניהליה. דמותרת לזריס כפירוש הקונטרס והכי מוכח בפרק הזרוע (חולין קלב.) והא דאמר בפ"ב דכתובות (דף כה.) חזקה להכותה חילוק מתנות כגון שמעיד לו דכתורת כהונה יהבה ניהליה:

ה"ג נתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. ואע"ג דבלאו הכי נגזר לכתיב (בראשית טו) ועבדום וענו אותם שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כ"כ אלא ע"י זה שהרי אברהם מאות שנה התחילו [ו] קודם שנולד יצחק ל' שנים: **ושל סדום נ"ב שנה.** כמו שמוכיח בקו' שהיה אברהם בן מ"ח שנה כשנבנית סדום ושלותה כ"ו שנים משמע שהיה אברהם בן ע"ג כשהרג את המלכים[ג] ובסדר עולם משמע שהיה בן ע"ה שנה כשהכה את המלכים דקאמר התם אברהם אבינו כשנדבר עמו בין הבתרים בן ע' שנה היה שנאמר ויהי מקץ שלשים שנה וגו' וחזר לחרן ושהה שם ה' שנים שנאמר ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרן וגו' ואותה שנה שילא מחרן שנת רעב היתה ירד למצרים ושהה שם ג' חדשים בא ויצא לו בחלוני ממרא היא שנה שכבש את המלכים ולפ"ז לא היתה שלותה אלא כ"ד ולריך לומר שהיתה בשלוה ב' שנים בתחלה[ד]: ולא

שאני בית הכסא דמאים: אין שם שאילת שלום מסייע ליה לרב המנונא משמיה דעולא דאמר אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בבית המרחץ משום שנאמר [1] ויקרא לו ה' שלום אלא מעתה הימנותא נמי אסור למימר בבית הכסא דכתי' [2] האל הנאמן וכ"ת ה"נ והאמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [א] שרי למימר הימנותא בבית הכסא התם שם גופיה לא איקרי הכי דמתרגמינן אלהא מהימנא הכא שם גופיה איקרי שלום דכתיב ויקרא לו ה' שלום: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר [3] לדעת כי אני ה' מקדשכם [ב] תניא נמי הכי לדעת כי אני ה' מקדשכם א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם מכאן ארשב"ג הנותן פת לתינוק צריך להודיע לאמו מאי עביד ליה אמר אביי [ג] שאיף ליה משחא ומלי ליה כוחלא והאידנא דחיישי' לכשפים מאי אמר רב פפא שאיף לי' מאותו המין איני [ד] והאמר רב חמא [ד] (בר) חנינא הנותן מתנה לחבירו א"צ להודיעו שנאמר [4] ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו לא קשיא הא במילתא דעבידא לאגלויי הא במילתא דלא עבידא לאגלויי והא שבת דעבידא לגלויי מתן שכרה לא עביד לגלויי רב חסדא הוה נקיט בידיה תרתי מתנתא דתורא אמר כל מאן דאתי ואמר לי שמעתתא חדתא משמיה דרב יהיבנא ליה ניהליה א"ל רבא בר מחסיא הכי אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו שנאמר לדעת כי אני ה' מקדשכם יהבה ניהליה אמר חביבין עלך שמעתתא דרב כולי האי א"ל אין א"ל היינו דאמר רב מילתא אלבישייהו יקירא א"ל אמר רב הכי בתרייתא עדיפא לי מקמייתא ואי הוה נקיטנא אחריתי יהיבנא לך: [ה] ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [ב] לעולם אל ישנה אדם בגו בין הבנים שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לעולם יחזר אדם וישב בעיר שישיבתה קרובה שמתוך שישיבתה קרובה עונותיה מועטין שנאמר [5] הנה נא העיר הזאת קרובה לנוס שמה והיא מצער מאי קרובה אילימא קרובה דמיקרבא וזוטא והא קא חזו לה אלא מתוך שישיבתה קרובה עונותיה מוצערין א"ר [ו] אבין מאי קרא דכתיב [5] אמלטה נא שמה נ"א בגימטריא נ' וחד הוי ושל סדום נ' וב' ושלותה כ"ו

מקדם ומשם נפוצו למקומות אחרים כשנתפלגו ובנו להם עיירות ומשנתפלגו עד שחרבה סדום אינו אלא ממשים ושתים שנה שהרי בסוף ימי פלג נתפלגו האלות כדתניא בסדר עולם אמר רבי יוסי נביא גדול היה עבר שקרא בנו פלג כי בימיו נפלגה הארץ [שם י] ואם תאמר בתחלת ימיו והלא יקטן אחיו קטן ממנו והוליד משפחות ונתפלגו ואם תאמר באמצע ימיו לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש נתן לך סימן ולא תדע באיזו משנותיו אלא בסוף ימיו לא וחשוב שנותיו של פלג ונמצא שנה שמת בה היא שנת מ"ח לאברהם וכשחרב סדום שנת נ"ט לאברהם שהרי בו ביום נתבשרה שרה ולשנה אחרת ילדה ואברהם בן מאת שנה וגו' (שם כא) : **ושלותה.** האמורה בה גאון שבעת לחם ושלות השקט היה לה וגו' (יחזקאל טז) וכתיב נתיב לא ידעו עיט לא הדריכוהו וגו' (איוב כח) :

עשרים

סו א מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' ה טוש"ע א"ח סי' פה סעיף ב:

סז ב מיי' פ"ו מהל' מלות הלכה יג סמג עשין לו טור ח"מ סי' רפב:

מוסף רש"י

לדעת כי אני ה' מקדשכם. ריבוי דקרא אף את שבתותי תשמרו, ומאי לדעת, רוצה אני שתודיעם מה מתנה חשובה אני מבקש ליתן להם (ביצה טז.). צריך להודיע לאמו. לעשות לו אות וסימן, שאם יאכלנו קודם שיודיע לאמו תראה את האות ותאמרנו מי עשה לך כך והוא יאמר פלוני וגם נתן לי פת, ומתוך כך ידעו אביו ואמו שהוא אוהבם ותרבה חיבה וריעות ביניהם (שם). אינו צריך להודיעו. לומר אלא יהא זה יוצא ותוהה מהיכן בא עליו דבר זה (שם). ומשה לא ידע. אלמא נתן לו הקב"ה קרון עור פניו ולא הודיעו (שם). דעבידא לאגלויי. כגון קרון עור פניו דמשה, שהודיעוהו הרואין לא צריך הנותן להודיעו (שם). שישיבתה קרובה. נתייבה מקרוב לפיכך לא נתגלגלה פלאתה עדיין (בראשית יט כ).

מוסף תוספות

א. בתוס' הרא"ש כתוב: ה' שלום. ב. ודאי מתרגמינן נמי דעבד ליה שלים דלהכי. תוס' הרא"ש. ג. [ד]בהפיכתה הי' אברהם בן צ"ט שנה שהרי היתה ההפיכה שנה אחת קודם שנולד יצחק צא מהם ששה ועשרים שנה למפרע של שלוה נמצא שבן ע"ג שנה היה במלחמת המלכים. תוס' ברכות ז:

רב נסים גאון

רב חסדא הוה נקט מתנתא דתורא בידיה. רב חסדא כהן הוה ותמצא במסכת ברכות בפרק כיצד מברכין (דף מד) אמר ר' יצחק עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנא שמה והיו בה שמונים זוגים אחים כהנים [נשואים] לשמנים זוגות אחיות כהנות, ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו אלא תרתי בנתיה דרב חסדא כו', ואע"ג דאינהי כהנתא אינהו לא כהני.

מוסף רש"י

1 וַיָּבֶן שָׁם גִּדְעוֹן מִזְבֵּחַ לַיְיָ וַיִּקְרָא לוֹ יְיָ שָׁלוֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה עוֹדֶנּוּ בְּעָפְרַת אֲבִי הָעֶזְרִי: שופטים ו כד

2 וְיָדַעְתָּ כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לְאֹהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָיו לְאֶלֶף דּוֹר: דברים ז ט

3 וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם: שמות לא יג

4 וַיְהִי בְּרִדְתָּ מֹשֶׁה מֵהַר סִינַי וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיַד מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ: שמות לד כט

5 הִנֵּה נָא הָעִיר הַזֹּאת קְרֹבָה לָנוּס שָׁמָּה וְהִוא מִצְעָר אִמָּלְטָה נָא שָׁמָּה הֲלֹא מִצְעָר הוּא וּתְחִי נַפְשִׁי: בראשית יט כ

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הוה נקט וכו' וכי היכי דאחזוק במנהג בלאשית הגז:

רבינו חננאל

אמר רב המנונא אסור ליתן שלום לחבירו בבית הכסא שהשם גופיה איקרי שלום, שנאמר ויקרא לו ה' שלום, אבל לומר נאמן בבית הכסא מותר שאינו שם שנאמר האל הנאמן ומתרגמינן אלהא מהימנא. אמר רב הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו, שנאמר לדעת כי אני ה' מקדשכם. והני מילי במילתא דלא עבידא לאיתגלויי, אבל במילתא דעבידא לאיתגלויי לא, שנאמר ומשה לא ידע כי קרן עור פניו. אמר רב לעולם אל ישנה אדם בגו אחד משאר בניו, שהרי בשביל ב' סלעים מילת שהוסיף יעקב אבינו ליוסף נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. אמר רב לעולם יחזר אדם וישב בעיר שישיבתה קרובה [שמתוך שישיבתה קרובה] עונותיה מועטין. א"ר חנן מאי קרא, שנאמר הלא מצער היא ותחי נפשי, כלומר מצער עתה בקרוב נתיישבה. א"ר יצחק ישיבת צוער נ"א שנה היתה שנאמר אמלטה נא שמה נא בגימטריא הכי הוי. ישיבתה של סדום נ"ב שנה הוה שהיתה מוקדמת לצוער שנה ושלותה כ"ו דכתיב

(ב) ביצה טז., ג) [שם ע"ש], ג) נ"ז שם, ד) [נ"ל בדפיס], ה) מגילה טז:, ו) ס"ל ס"ל ל"תק ישיבתה של צוער נ"ל שנה, ז) עי' רש"י חולין מד: ד"ה רב חסדא ומה שרשמתי שם, ח) [נ"ל וכו"י כן בתיה. מצור דבש], ט) [ברכות כב.], י) גירסת רש"ל מתנגלד ל"תק והשלה נמתק [ועי' בעל"ה דף קפ]. במלה שמוכה ד"ה כיון שומר וכו' ביאור יפה בדברי תוס' הלנון ועי' מהרש"ל,

תורה אור השלם

1 וַיִּבֶן שָׁם גִּדְעוֹן מִזְבֵּחַ לַיְיָ וַיִּקְרָא לוֹ יְיָ שָׁלוֹם עַד הַיּוֹם הַזֶּה עוֹדֶנּוּ בְּעָפְרַת אֲבִי הָעֶזְרִי: שופטים ו כד

2 וְיָדַעְתָּ כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים הָאֵל הַנֶּאֱמָן שֹׁמֵר הַבְּרִית וְהַחֶסֶד לְאֹהֲבָיו וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָיו לְאֶלֶף דּוֹר: דברים ז ט

3 וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם: שמות לא יג

4 וַיְהִי בְּרִדְתָּ מֹשֶׁה מֵהַר סִינַי וּשְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת בְּיַד מֹשֶׁה בְּרִדְתּוֹ מִן הָהָר וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ: שמות לד כט

5 הִנֵּה נָא הָעִיר הַזֹּאת קְרֹבָה לָנוּס שָׁמָּה וְהִוא מִצְעָר אִמָּלְטָה נָא שָׁמָּה הֲלֹא מִצְעָר הוּא וּתְחִי נַפְשִׁי: בראשית יט כ

עשרים ושש דכתיב שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר. אין זו שלוה וי"ג מרדו אין זו שלוש שהיו בהן מלחמות הרי כ"ה שנים **ושנת כ"ו נהרג כדרלעומר והיתה בשלוה כ"ו הוותרים מנ"ב: לרומם בית אלהינו. ועל ידי כן זכינו לתת לנו גדר ביהודה:**

קשקושי אברורי. [1] בירניות ומגדלים: **רב אשי ראש ישיבה היה במתא מחסיא וממנעם מלהגביה בתיהם יותר מבהכ"נ: תחת ישמעאל.** לשמשו: **ולא תחת נכרי.** לדומים שהיו רשעי יותר: **חבר.** [ז] אומה מבני פרסיים: **תלמיד חכם.** אם יקיימנו יעיישנו וכן יתוס ואלמנה מפני שדמעתן מצויה: **חולי.** הוא חולי ארוך המנוונה[ח] והולך ומתש כח כגון אשתא וחולי הראש: **לאב.** הוא ההולך ובא כגון כאב שן כאב מכה: **מיחוש.** חשש בעלמא לפי שעה וקל: **חלה של רשות.** עומק נפש שהוא צריך להיות לו לב לכמה מדינות למס הקלוב ולכמה מלחמות ולכמה משפטים והכל ביום אחד: **עיגלא חילתא.** [ט] שלשי לבנון שהוא משובח מפני שהבהמה בקטנותה איה עדיין בכחה והולך ראשון ושני אינו בריא: **והא תנא ליה רישא אם הפחילו אין מפסיקין.** וגבי תפלה קיימינן ולמה ליה למיהדר למיתני ואין מפסיקין לתפלה: **אתאן לדברי תורה.** ומילתא אחריתי נקט: **חברים העוסקין בתורה מפסיקין.** תורתן לקריאת שמע דזמנה דאוריי' ובשכבך ובקומך[י] ואין מפסיקין לתפלה: **אבל אנו.** הואיל ומפסיקין תורתנו לאומנותנו כ"ש שנפסיק לתפלה: **עיבור שנה.** שהיו עולים שבעה לעלייה ונושאין ונותנין אם השנה ראויה ולריכה להתעבר כדאמר בסנהדרין (יא:) על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה: **מתני' שמע ישכח ויצא.** משתתפ: **ולא יפלה את בניו.** מצער כיון מבגדיו דמתרגמינן בערתי פליתי (דברים כו) ולקמן (יב.) מפרש טעמא: **ולא יקרא לאור הנר.** בספר שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפתילה שילבק יפה וגמלא מבעיר בשבת: **החזן.** חזן הכנסת המקרא שבעה הקורלאים בתורה ופעמים שאינו יודע היכן לריכין לקרות למחר ורואה היכן קורין תינוקות של בית רבן בשבת זו והן קורין בסדר לאור הנר בבית הכנסת ויודע שהיא פרשה של שבת זו. ל"א חזן מלמד תינוקות ורואה היכן יתחילו למחר והיכא יסיימו פרשיותיהן: **ביולא בו.** לעשות הרחקה לעבירה אמרו: **לא יאכל חוב עם הזבח.** וכ"ש טהור עם הזבח: **מפני הרגל עבירה.** מפני שמתוך שמתיחדין יבא לבעול זבח שהיא בכרת: **גמ' לא יעמוד אדם** [י] **ברה"י.** ויושיט פיו ולאשו לרה"ר לאחוז כלי אליו וגמלא מתחייב חטאת: הכלי אליו וגמלא מתחייב חטאת: וכן

כ"ו דכתיב [1] שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלש עשרה שנה מרדו ובארבע עשרה שנה וגו': ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [א]כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה שנאמר [2] לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו וה"מ בבתים אבל א) [ב]בקשקושי [ג]ואברורי לית לן בה אמר רב אשי אנא עבדי למתא מחסיא דלא חרבה והא חרבה מאותו עון לא חרבה: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב תחת ישמעאל ולא תחת נכרי תחת נכרי ולא תחת חבר תחת חבר ולא תחת תלמיד חכם תחת ת"ח ולא תחת יתום ואלמנה: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב כל חולי ולא חולי מעים כל כאב ולא כאב לב כל מיחוש ולא מיחוש ראש כל רעה ולא אשה רעה: ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב אם יהיו כל הימים דיו ואגמים קולמוסים ושמים יריעות וכל בני אדם לבלרין אין מספיקים לכתוב חללה של רשות מאי קראה אמר רב משרשיא [3] שמים לרום וארץ לעומק ולב מלכים אין חקר: [ג]ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [ג]יפה תענית לחלום כאש לנעורת אמר רב חסדא [ד]ובו ביום ואמר רב יוסף [ה]אפי' בשבת רב יהושע בריה דרב אידי איקלע לבי רב אשי עבדי ליה עיגלא תילתא אמרו ליה לטעום מר מידי אמר להו בתענית יתיבנא אמרו ליה ולא סבר ליה מר להא דרב יהודה דאמר [ו]רב יהודה [ז]לוה אדם תעניתו ופורע א"ל תענית חלום הוא ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב יפה תענית לחלום כאש לנעורת ואמר רב חסדא ובו ביום ואמר רב יוסף אפי' בשבת: ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לק"ש: הא תנא ליה רישא אין מפסיקין סיפא אתאן לדברי תורה דתניא [ח]חברים שהיו עוסקין בתורה [ט]מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה א"ר יוחנן [י]לא שנו אלא כגון ר"ש בן יוחי וחבריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין לק"ש ולתפלה והתניא כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש כי תני ההיא [יא]בעיבור שנה דאמר רב אדא בר אהבה וכן תנו סבי דהגרוניא אמר רבי אלעזר בר צדוק כשהיינו עוסקין בעיבור השנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לקריאת שמע ולא לתפלה: **מתני'** לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה [יב]שמא ישכח ויצא ולא הלבלר בקולמוסו ולא יפלה את כליו [יג]ולא יקרא לאור הנר באמת אמרו החזן רואה היכן תינוקות קוראין אבל הוא לא יקרא כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבח מפני הרגל עבירה: **גמ'** תנן התם לא [יד]יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר בר"ה וישתה ברה"י אבל אם הכנים ראשו ורובו למקום שהוא שותה מותר וכן

ולא תחת חבר. פירש בקונטרס חבר פרסיים ול"נ דפרסיים היו בבבל מימות כורש כדפירש"י בפ"ב דגיטין (דף יז.) וחבריה בימי רבי יוחנן אתו לבבל כדאמר בהבא על יבמתו (יבמות סג.):[ב] ועוד דאמרינן בקדושין (עב.) הראני פרסיים דומין לחיילות בית דוד הראני חברין דומין למלאכי חבלה משמע דחברי אומה אחרת היא והא דאמר בפרק ב' דגיטין (דף יז.) אתא חברא שקל שרגא מקמייהו אמר רחמנא או בטולך או בטולא דבר עשו למימרא דבני אדומים מעלי מפרסיים והתניא אלהים הבין דרכה וגו' ידע הקב"ה שאין ישראל יכולים לקבל רוב גזרותיו של עשו הרשע עמד והגיל אותם לבבל ללו משום דחברים היו פרסאי אלא עיקר היו הפרסיים והחברים שביניהם היו כפופין להן ומשני הא מקמי דאתו חברי לבבל היו פרסאי מעלו מרומאי והא דקאמר או בטולך או בטולא דבר עשו בתר דאתו חברי לבבל בימי ר' יוחנן כדמוכח בהבא על יבמתו (יבמות סג.): והרשיעו את הפרסיים דרומיים מעלי מפרסאי ורש"י פירש שם דאתו חברי לבבל פרסיים בימי כורש ול"נ כדפרישי' דהא בימי רבי יוחנן אתו חברי ופרסיים בימי כורש וכדמוכח בקדושין (דף עב.) דללו אומה אחת הן והר"ל יעקב מקורביל (ג) [ג]מפרש דחברים היו משרתים מפרסיים דומים למלאכי חבלה לפי שלובשים בגדים שחורים ורחבים והיינו דשקל סכומר שרגא להביא לע"ז שלהן:

כגון אנו מפסיקין בין לקריאת שמע בין לתפלה. והא דאמר ליה רבי זירא לרבי ירמיה [ד]מסיר אזנו משמוע תורה וגו' וי"ל תורתו היתה אומנתו או עדיין לא היתה שעה עובדת:

כגון רבי שמעון בן יוחי וחבריו. והא דאמר לקמן (דף לג:) [ג]כי הוה מטיא[ה] (זמן תפלה) נגיס ומכסי ומצלי[ד] הוה [ו]מצלי היינו ק"ש[ה]: **בעיבור** שנה. אלא יתקלקלו המועדות:

שמא ישכח ויצא. אלינא דרבא דאמר לא גזרי גזירה לגזירה אין לפרש שמא ישכח המתט[ו] דאפילו יצא ליכא איסור דאורייתא כדאיתא בפ"ב דב"ק (דף כו:) [ז]הכיר בה ושכחה לענין שבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה אלא שמא ישכח את המחט להגיעו עד שיהיה שבת ולבסוף כשיזכור את המחט ישכח שהוא שבת ויצא: **לא יעמוד אדם ברה"ר וישתה ברה"י.** בהמולא תפילין (עירובין דף צט.) מוקי לה בחפצים הצריכים לו ודברי הכל פי' אפי' רבנן דאמרי עומד אדם בר"ה ומטלטל ברה"י הכא מודו דכיון דצריך לשתות[ח] איכא למיחש שמא יביאם אצלו[ט] וא"ת השתא נמי כי יכנים ראשו ורובו אמאי שרי הא מפיק מרה"י לרה"ר שלוקח ברה"י ונחתי בבטנו ברה"ר[י] דהכי אמר התם השתין מים ורק חייב חטאת ויש לומר דבליעתו היינו הנחתו ואין לחוש במה שעוב נכנסים לתוך מעיו דכדאמר[יא] (לקמן דף פ.) הוליא דיו לכתוב ב' אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב דכתיבתן זו היא הנחתן ואמי שפיר הא דפרק אמרו לו (כריתות דף יג:) יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם אחד רבי מאיר אומר אף אם היתה שבת והוליאו בפיו חייב והשתא היכי תני ר"מ הוצאה בלא מחייב עליה בהדי הנהו דמחייב

אפילו חשיכה דתנינן בתרה מנחה היא. תנן התם בסוף עירובין, לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר, ולא ברה"ר וישתה ברשות היחיד, אא"כ הכנים ראשו ורובו למקום ששותה

ח) ונלשון ישמעאל מגדל, ט) נר' הערוך אכרואלי פי' תומת העיר בלשון פרסין, ג) תענית יב: ע"ש, ד) [ע' תוס' לקמן כד. ד"ה תענין], ה) [לקמן קמט.], ו) עירובין כ. ע"ש לט. ע"ש, ז) פי' בגיטים העשוין לגוי, ח) בס"ת: הממוגל, ט) [דברים ו], י) בדפ"ת הגי' בהה"ר וכו' לרה"י, כ) [וכך מפרש הערוך בערך חבר], ל) [לעיל יו"ד], מ) [נ"ל עיין לגיי],

תורה אור השלם

1 שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת כְּדָרְלָעֹמֶר וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָרְדוּ: וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְדָרְלָעֹמֶר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיִּכּוּ אֶת רְפָאִים בְּעַשְׁתְּרֹת קַרְנַיִם וְאֶת הַזּוּזִים בְּהָם וְאֶת הָאֵימִים בְּשָׁוֵה קִרְיָתָיִם: בראשית יד ד-ה

2 כִּי עֲבָדִים אֲנַחְנוּ וּבְעַבְדֻתֵנוּ לֹא עֲזָבָנוּ אֱלֹהֵינוּ וַיֵּט עָלֵינוּ חֶסֶד לִפְנֵי מַלְכֵי פָרַס לָתֵת לָנוּ מִחְיָה לְרוֹמֵם אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ וּלְהַעֲמִיד אֶת חָרְבֹתָיו וְלָתֵת לָנוּ גָדֵר בִּיהוּדָה וּבִירוּשָׁלִָם: עזרא ט ט

3 שָׁמַיִם לָרוּם וָאָרֶץ לָעֹמֶק וְלֵב מְלָכִים אֵין חֵקֶר: משלי כה ג

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה חבר אומה. נ"ב ורש"י בפ' כיצד דף מה ריש ע"ל תנדי שם אומה שיתה עם פרסיים עכ"ל: (ב) ד"ה עגלא תלתא שלשי. נ"ב ובעירובין דף סג. דתם רש"י בעלמא פי' זה ע"ש: (ג) תוס' ד"ה ולא תחת וכו' וכו' יעקב מפרייז פירש לחברים הם כורמרים מפרסיים דומים למלאכי חבלה:

גליון הש"ם

גמ' חברים שהיו עוסקים בתורה מפסיקין לק"ש. עי' מ"ק ט ע"ב תוס' ד"ה כאן במקום וכו' וע"ע ועמד בזה הלאמ"ח בתשובותיו: מתני' שמא ישכח ויצא. עיין לעיל ג ע"ל תוס' ד"ה עקיבת גופו: תוס' ד"ה בגון ר"ש וחבריו. מצלי. היינו קריאת שמע. עיין ברכות טו ע"ל תוס' ד"ה אמלן:

מוסף רש"י

ואפילו בשבת. יכול להתענות כדי שיתבטל צער גופו (תענית יב:). ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד. למיישינן שמא יתקן גופו למקום דרגלו ויוליא הכלי עמו (עירובין כ. וכעי"ז שם צט.).

תוס' ישנים

א) ותמר רבינו יעקב דהני גגין דידן דקשקושי דמיין לפי שאין משתמשין עליהן כמו שהיו רגילין להשתמש על גגותיהן בימי חכמים ולפ"ז א ל"ל להגביה בהכ"נ יותר משאר גגין:

מוסף תוספות

א. דדוקא בימיהם שהיה עיקר תשמישן על הגג שהיו שוכבין שם וזהו גנאי לעשות תשמיש למעלה מבית הכנסת. הגהות מרדכי סימן תג"ל.

ב. דאמרו ליה לר' יוחנן אתו חברי לבבל שגא נפל. תוס' גיטין יז. ג. עליה דרש"י כי הוה יתיב במערתא. מי' כר"ן. ד. אלמא הוו מפסיקין לתפלה, י"ל. שיטה לבה"ר. ה. והאי דנקט מצלו לאו דוקא. שיטה לבה"ר. ו. שעליו. תוס' הכל"ש. ז. [גבין היתה אבן מונחת לו בחיקו. תוס' הכל"ש. ח. המשקין חפצים הצריכין לו נינהו. פי' כר"ן. ט. אפי' שותה בכלים שאינן צריכין לו. פי' הר"ן. אבל בחפצים שאינם צריכים לו בחוץ פלוגתא דר"מ אוסר ורבנן שרו. ריטב"ש. י. דמחשבתו משויא ליה מקום. ריטב"ש. יא. נתוס' הכל"ש נוסף: דאז חשוב כמונח ואפי' הוא מהלך. (וע"ז הוא מביא לאי מהוליא דיו ועי' שפ"ש).

מח א מיי' פי"ח מהל' תפלה הל' ג טוש"ע א"ח סי' קז סעיף ב:

מט ב טוש"ע שם:

ע ג מיי' פ"ח מהלכות תענית הלכה יב סמג עשין דרבנן ג טוש"ע א"ח סי' רכ סעיף ב [ובמ"ש כאן ובפ"ק דתענית ד' קע"ב. ובכל"ש כאן ובפ"ש דברכות סי' ה' ובפ"ק דתענית סי' טז]:

עא ד מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תקסח סעיף ב:

עב ה מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' רפח סעיף ד:

עג ו מיי' פ"ד מהלכות נדרים הלכה טו סמג לאוין רמב טוש"ע א"ח סי' תקסח סעיף ב:

עד ז ח מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ה ופ"ו מהל' תפלה הל' ח סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' קו סעי' ג:

עה ט מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ה:

עו י מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנב סעיף ו:

עז כ מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סי' שז סעיף ג:

רבינו חננאל

שתים עשרה שנה עבדו את כדרלעומר ושלש עשרה שנה מרדו, הרי כ"ה שנה, ובארבע עשרה למרידה בא כדרלעומר והחריבה נמצאת שלוחה כ"ו שנים ותשולם נ"ב לישיבתה. וכל עיר שגגותיה גבוהות מן הכנסת סופה ליחרב שנאמר לרומם בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו. אמר רב אשי [אנא] עבדי למתא מחסיא שהבבהתי הכנסת למעלה מכל גג דלא ליחרב מהאי עון ג)לעולם. אמר רב תחת נכרי ולא תחת ישמעאל, תחת ישמעאל ולא תחת חבר, שהן רעים, כדגרסינן ביבמות תחת חבר ולא תחת ת"ח, כלומר אין בו כח להציל מיד הרשעים בזרוע רמה, וכ"ש יתום ואלמנה. אמר רב כל חולי ולא חולי מעיים, וכל כאב ולא כאב לב, כל מחוש ולא מחוש ראש. אמר רב יפה תענית לחלום כאש בנעורת. אמר רב חסדא ובו ביום. אמר רב יוסף ואפילו בשבת. (ואינו תענית חלום) זה שאמר רב לוה אדם תעניתו ופורע [ואינו תענית חלום] אלא שקיבל עליו מעצמו להתענות בו. ואפילו אם אירע בו אונס לוה ופורע, ודייקינן מהא דגרסי' בתעניות צערא קביל עליה כי הא שמעי' היכא דאירע בו [צער או אונס]. אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע ותענית חלום בין כך ובין כך לא. אם התחילו אין מפסיקין כו'. ואוקימנא סיפא איצטריך לדברי תורה, דתניא חברים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. א"ר יוחנן לא שנו אלא כגון רשב"י וחבריו שתורתן אומנותן אבל כגון אנו מפסיקין אפילו לתפלה. והא דתניא כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לק"ש ההיא בעיבור שנה תניא, דא"ר אלעזר בר' צדוק כשהיינו עוסקים בעיבור שנה ביבנה לא היינו מפסיקין לא לק"ש ולא לתפלה. מתני' לא יצא החייט במחטו סמוך לחשכה כו'. ירושלמי [לעיל בהלכה ב] ממה דתנינן מנחה ותני לה ר' חייא חשיכה, הדא אמר

ח) אולי כיון דכיון בתיבת לעולם למ"ש הפו"ש בחיבוריו לשבת בתועלת שעשה רב אשי שלא תחב היינו שלא תהא נשמרת בחוברת לעולם כשעתיד הקב"ה לחזור מתי לדיקים לישובן וכדאיתא בברכות נ"ח ב' מחזור גם היא לשובה. והיינו דכתיב ולהעמיד את חרבותיו ע"ש ודו"ק.

דמחייב בשעת בליעה[א] אלא להולאה מחייב נמי בשעת בליעה כדפרישית ורש"י תירץ בענין אחר בהמולא תפילין (עירובין דף לט:) ובפ"ב דעירובין (דף כ. וסס) פירשתי וגרלה דלעו"ג [ב] דהלכה כר"מ בגזרותיו בהא דאמר לא יעמוד ברה"ר ומטלטל ברה"י או מאיפכא ליה הלכתא כוותיה אלא כרבנן דשרו כדמוכח בהמולא תפילין (שם דף לח:) דאמר מתני ליה רבי חנינא בר שלמיא לחייא בר רב קמיה דרב דלא יעמוד כו' א"ל שבתא דבנן ועבדת כר"מ: **אמר אביי מנא אמינא לה.** דגזירין גזירה לגזירה [ג] דוקא בהולאה גזר אביי[ד] וכל הנהו דמייתי דאייה חייבי בהולאה אבל בעלמא לא גזר דהא ברים ביצה (דף ג.) פריך אביי למאן דגזר ביצה שנולדה בי"ט אטו פירות הנושרים היא גופה גזירה ואנן ניקום כו': **אלא לאו כרמלית.** ולעו"ג [ה] דאין כרמלית בכלים [ו] אלא גת כיון דמחובר לקרקע לא שייכי כלי: **ואם יצא פטור אבל אסור דברי ר"מ.** והא דתנן בפרק במה אשה (לקמן דף סב.) [1] ואם יצאה אשה במחט הנקובה חייבת חטאת אתם לגמרי דרך הוצאה בכך וכן גבי הא דאמר ר"מ אם [ז] שכח והוציאה בפיו חייב אתם נמי דרך להוציא המאכל בפה: **כל אצולי טיגוף לא קא חשיב.** ולע"ג דהוי אורחיי אלא משום אצולי טיגוף לא משגיחו הוצאה כי אורחיה ופריך אתם לא ניחא ליה בהאי כיס לקבולי בי' זיבה ובכה"ג שמקבל מים לאצולי טיגוף משום משקה לרצון כדמוכח מסיפא וכי היכי דחשיב משקין המתקבלין לע"ג דלאצולי טיגוף [ח] משום דאחשביהו קבלתן ה"נ חשיב כיס המקבל זיבה לאצולי טיגוף הוצאה כי אורחיה. ושמתוכה

וכן בגת [ט] איבעיא להו כרמלית מאי אמר אביי היא היא רבא אמר [י] היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה אמר אביי מנא אמינא לה דקתני וכן בגת מאי גת אי רשות היחיד תנינא אי רשות הרבים תנינא אלא לאו כרמלית רבא אמר וכן בגת לענין מעשר וכן אמר רב ששת וכן בגת לענין מעשר [כ] דתנן שותין על הגת בין על החמין בין על הצונן ופטור דברי ר' מאיר ר' אלעזר בר' צדוק מחייב וחכ"א [ל] על החמין חייב על הצונן פטור [מ] מפני שהוא מחזיר את המותר תנן לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא מאי לאו דתחובה לו בבגדו [נ] לא דנקיט ליה בידיה ת"ש לא יצא החייט במחטו התחובה לו בבגדו מאי לאו בערב שבת לא [ס] כי תניא ההיא בשבת והתניא לא יצא החייט במחטו התחובה בבגדו בע"ש עם חשיכה הא מני רבי יהודה היא דאמר אומן דרך אומנתו חייב [ע] דתניא [פ] לא יצא החייט במחטו התחובה לו בבגדו ולא נגר בקיסם שבאזנו ולא סורק במשיחה שבאזנו ולא גרדי באירא שבאזנו ולא צבע בדוגמא שבצוארו ולא שולחני בדינר שבאזנו ואם יצא פטור אבל אסור דברי ר"מ ר' יהודה אומר אומן דרך אומנתו חייב ושאר כל אדם פטור תני חדא לא יצא הזב בכיסו ואם יצא פטור אבל אסור ותניא אידך [צ] לא יצא ואם יצא חייב חטאת אמר רב יוסף לא קשיא הא ר"מ הא ר' יהודה א"ל אביי אימור דשמעת ליה לרבי מאיר במידי דלאו היינו אורחיה במידי דהיינו אורחיה מי שמעת ליה דאי לא תימא הכי אלא [ק] מעתה הדיוט שחקק קב בבקעת בשבת לר"מ הכי נמי דלא מחייב אלא אמר רב המנונא לא קשיא כאן בזב בעל שתי ראיות כאן בזב בעל ג' ראיות דמיבעי ליה לבדיקה זב בעל שתי ראיות דחייב דמיבעי ליה לספירה לא נצרכא אלא לבו ביום והא מיבעי ליה כדי שלא יטנפו כליו א"ר זירא האי תנא הוא דאמר [ר] כל אצולי טיגוף לא קא חשיב דתנן [ש] הכופה קערה על הכותל אם בשביל שתודח הקער' הרי זה [ת] בכי יותן אם בשביל שלא

ג' נמי מיבעי ליה לספירה לא נצרכא אלא לבו ביום והא מיבעי ליה כדי שלא יטנפו כליו א"ר זירא האי תנא הוא דאמר [ר] כל אצולי טיגוף לא קא חשיב דתנן [ש] הכופה קערה על הכותל אם בשביל שתודח הקער' הרי זה [ת] בכי יותן אם בשביל שלא

וכן בגת. לקמיה מפרש לה: **ברמלית.** כגון בקעה דמדרבנן הוא דאסור להכניס ולהוציא: **מהו.** לעמוד ברה"י או ברה"ר ויושיט ראשו לכתחלה לתוכו ויטתה: **היא היא.** כשם שאסרנו זו במשנתנו כך זו אסורה: **היא גופה.** לפי יוציא הכלי מתוכה לרשות היחיד או מתוכה לרה"ר מדרבנן בעלמא הוא: **ואנן ניקום ונגזור.** הושטת ראשו אטו הוצאת כלי: **אי נימא רה"י.** כגון גבוה י' וקאמר דלא יעמוד ברה"ר ויטתה לתוכה תנינא: **ואי רה"ר.** כגון איגה גבוה ג': **לענין מעשר.** דשתיה על הגת ממש שלא עקרו משם להוציאו תוצה הוא שמיית ערלי ופטור ממעשר כל זמן שלא ירד לבור שהוא גמר מלאכתו למעשר אבל להוציאו משם הוי קבע שאין בדעתו להחזיר המותר ולע"ג דלא נגמר מלאכתו למעשר אסור: **בחמין.** שמזגו בחמין שוב אינו ראוי להחזיר המותר שלא יחמיץ את היין מחמת החמין: **מאי לאו דתחובה בבגדו.** שאין דרך הוצאה בכך ואפי' הוציאה לרשות הרבים משמשכה שבות בעלמא הוא וקא גזור שמוך למשכה אטו משכה אלמא גזרינן לאיסורי שבת גזירה לגזירה: **כי תניא בהיא בשבת.** עצמה דחדא גזירה איכא גזירה תחובה בבגדו אטו היכא דמפיק בידים: **אומן.** המוציא דרך אומנותו שהוא רגיל לצאת לפרקים כן בחול חייב דהשתא לדידיה ליכא אלא חדא גזירה דגזרינן שמוך למשכה אטו משכה: **בקיסם שבאזנו.** קיסם ארוך ושוה כעין סרגלא שמשרטטין בה ספרים שקורין ויר"א בלע"ז ובו משוין את הנסרים כדרך נגרים שלנו משוים בנטיית קו. ולי נראה שכל השנויין כאן אינו אלא שנותנין אותו בני האומנות עליהן בצאתם לשוק כדי שיכירו מאיזו אומנות הוא ושכרוהו למלאכה: **סורק.** בגדים שקורין פולור"ס: **במשיחה.** הוא קושר הקוליס שקורין קרדונ"ס וגס את הבגד תופר ומחבר בו ב' ראשין כשמותמו על יתדות האומנות לחובטו במקלות לזקוף את שערו: **אירא.** הוא אמר או אמר גפן שסותם בו פי הקנה לאחר שהניח בתוכו פקעיות הערב ומשייר בנקב אלא חוט לאחיג וזורקו לקנה והפקיע מתגלגל לתוכו ולאלא אינה יכולה שנסתם הנקב: **דוגמא.** מעט אמר לבוע אדום ומעט לבוע שחור וכן בכל מיני לבע שמראה

בהם דוגמא לאמר כזה תרלו או כזה תרלו: כיס שעושין לזב וקושרו לפי האמה לקבל בו את הזוב: **הא רבי יהודה.** דזו דרך הוצאתו בחול: **במידי דלאו היינו אורחיה.** כגון כל אלו השנוין למעלה אין דרך הוצאתו אלא ביד אפילו לאומון אלא בשעה שהוא רוצה להכניס לעצמו שהוא אומון אבל כיס לזב אין דרך הוצאתו אלא בכך מי שמעת ליה דפטור: **דאי לא תימא הכי.** דמודה ר"מ במי שכל דרכו בכך: **הדיוט שחקק קב בבקעה.** הואיל ואינו אומון ואין דרך חקיקה בכך הכי נמי דפטור לרבי מאיר א"כ לא מחייב ר' מאיר בשבת אלא אומנין אלא על כרחין הואיל וכל דרך חקיקתו של זה בכך מיחייב והכא נמי הואיל וכל דרך הוצאה זו לזה בכך חייב: **זב בעל שתי ראיות.** חייב לפי שהכיס צריך לו לבדוק עצמו אם ירלה עוד שלישית ויהיה זב גמור לקרבן וכיון דלריכה לו הוא ליה לדידיה דרך הוצאתו בכך: **מיבעי ליה לספירה.** דכתיב (ויקרא טו) וכי יטהר הזב וספר לו שבעת ימים ז' נקיים וצריך הוא לכיס לבדר לו היום בנקיות שאילו ירלה בחלד מהן יסתור את הכל דבעינן רלופין דכתיב לטהרתו [שם] טהרה אחת לכולן אלא תהא טומאה מפסקת ביניהן [נדה לג.]: **לבו ביום.** שבת שבת ראה הרביעי שלישית דשוב אינו צריך לכיס כל אותו היום שאין אותו יום ממנין הנקיים: **לא חשיב.** הלכך לאו דרך הוצאה היא לו: **כפה קערה על הכותל.** שיורדין גשמים עליו: **הרי הוא בכי יותן.** דאחשביהו להנך משקין הראה בדעתו שלריך להן ואע"ג דלא ניחא ליה נפילה שנפלו על הפירות לאחר זמן הוו מוכשרין דתנן (מכשירין פ"ו מ"ח) כל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון מכשיר: שלא

יוציא מרשות לרשות ליקום וניגזור בכרמלית לחייבו להכניס ראשו ורובו העומד (ברה"י) [בכרמלית] ושותה (בכרמלית) [ברה"י] למקום ששותה, ואטו עומד ברשות [הרבים] ושותה ברה"י שהוא עצמו גזירה גזרינן עליה שמא יוציא מרשות לרשות, אלא מותר בכרמלית. וביקש [אביי] להביא ראיה לדברי' מסיפא דקתני וכן בגת, כלומר הגת ככרמלית הוא ואסור. ודחה רבא ואמר האי דקתני וכן בגת לענין מעשר, והכי קאמר כשם שהעומד ברה"ר ושותה ברה"י אינו מותר לו לשתות אא"כ יכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה, שאם ישאר לו מים מותר להחזירן למקומן, כן בגת לענין מעשר אינו מותר לו לשתות מן היין שבגת קודם שיעשר אלא אם הן צונן שיתכן לו להחזיר המותר, אבל בחמין שמפסידין היין ואי אפשר לו להחזיר המותר אסור לו לשתות שכיון שמזגו בחמין נקבע למעשר ואסור. **ואקשינן** עליה דרבא מהא דתנן לא יצא החייט במחטו שהוא גזירה לגזירה, כי זו המחט היא תחובה לו בבגדו וגזרינן עליה שלא יצא בה בבין השמשות שמא יצא בה במחט התחובה בבגדו בשבת, וגזרינן בה בשבת שמא יצא במחט בידו. ושני רבא הכי הא דתנן לא יצא החייט במחטו כשאותו המחט בידו, וגזרינן עליה בין השמשות שמא יוציאה בשבת דחדא גזירה היא, ומהא דתניא בהדיא במחט התחובה לו (והברייתא דתניא במחט התחובה לו) בבגדו והעמידה בשבת עצמה וגזירה שמא יוציאנה בידו דחדא גזירה היא. והא דתניא בהדיא במחט התחובה לו בבגדו ע"ש עם חשיכה, אוקמה כר' יהודה דאמר אומן דרך אומנותו חייב, כלומר החייט חייב במחט התחובה לו בבגדו כאחד המוציאה בידו דלאו גזירה לגזירה היא. **תני חדא** לא יצא הזב בכיס שלו ואם יצא פטור אבל אסור, ותניא אידך לא יצא ואם יצא חייב חטאת, קשיין אהדדי. ופריק רב יוסף לא קשיא הא ר' מאיר הא ר' יהודה, ונדחת זו. **גם** פירק רב המנונא דהא דקתני פטור, כזב בעל שלש ראיות דאינו חייב חטאת, כזב בעל ב' ראיות דבעי ליה כיס שאם יראה אחרת חייב קרבן.

עח א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שז סעיף ח:
עט ב מיי' פ"ח מהל' מעשר הלכה טז.
פ ג מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנב סעיף ו:
פא ד ה מיי' שם הלכה כא וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף יב:
פב ו מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סעיף יג:
פג ז מיי' פי"ב מהל' טומאת אוכלין הל' ג:

תורה אור השלם

1 וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל זָרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טֻמָּא הוּא לָכֶם: ויקרא יא לח

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואם יצא וכו' ר' מאיר אם היתה שבת והרוציאו בפיו: (ב) ד"ה כל וכו' תע"ג דלאצולי טיגוף הן משום:

גליון הש"ס

גמ' כל אצולי טיגוף וכו'. עי' לקמן סד ע"ב תד"ה ומנוך: תוס' ד"ה אמר אביי וכו' דוקא בהוצאה וכו'. עי' עירובין צח ע"א תד"ה אלא אמר אביי: ד"ה אלא לאו וכו' דאין כרמלית בכלים. כמו שפירש"י לעיל מ ע"א ד"ה פחות:

מוסף תוספות

א. הא בעידנא דמיחייב עלייהו דהיינו בשעת הנחת גרון אבתי לא מיחייב אהוצאה עד שינוחו במעיו. תוס' עירובין כ. ב. ודאי. תוס' הרא"ש. ג. משום דהוצאה מילתא דשכיחא ודבר ההוה אחמור בה רבנן לגזור גזירה לגזירה. תוס' הרא"ש: דקסבר אביי דכולא הדא גזירה היא דכל כהניאי לא הא לא קיימי הא. רשב"א: [ד] מתוך שהיא קלה בעיני כל אדם שברשות היחיד מותר לפנות חפצים מזוית זו לזוית זו ס"ל לאביי דמחמרינן בה וגזרינן בה גזירה לגזירה. מי' הר"ן. [ועי' מהר"ש]. ד. דקיימא לן. תוס' הרא"ש. ה. וכמו שפרש"י ד"ל (לעיל ח.) גבי קופה דאמרינן פחות מכאן מטלטלין. מי' הר"ן. ו. סתם משנה לא תצא אשה במחט נקובה. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

רבא אמר היא גזירה ונגזור לגזור גזירה לגזירה. וגזירה היא הזכירה בפרק עושין פסין (עירובין כ) גזירה דילמא חזי ליה לאיבוס דמיקלקל ושקיל ליה לדוולא ומפיק ליה, וחזאי ליה לאידך גיסא נמי דמיקלקל ומנח ליה ומפיק ליה מרה"י לרה"ר. ואיתא במסכת יום טוב בפרק המביא כדי יין (דף לה) אמרו כל דבר שמותרו חוזר לא קבע, וכן השותה על הצונן פטור מן המעשר מפני שמחזיר את המותר. **אלא אמר רב המנונא לא קשיא כאן בזב בעל ב' ראיות וכאן בזב בעל ג' ראיות.** ומה הפרש בין זב הרואה ב' ראיות ובין זב הרואה ג' ראיות, זכור במשנה בפ' מגילה נקראת (דף ח) אין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה ג' אלא קרבן. ובתלמוד בררו הדבר ופירשו מן הכתוב, מנה הכתוב שתים וקרא טמא דכתיב (ויקרא טו) איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא, הזכיר הזיבה ב' פעמים וכן אמר טמא דדן עליו ליטמא בב' ראיות. וחזר ואמר (שם) וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טומאתו היא, מנה הכתוב ג' וקרא טמא, הזכיר הזיבה ג' פעמים וכן אמר טמא. ואם בב' ראיות דן עליו ליטמא ובג' ראיות אינו דין שיהא טמא שעד שלא ראה ג' ראה ב', ומאי (כר' אחני לן דאי קרא אחרינא. ונמרי' מרבנן פירושא דיליה ב' ראיות לטומאה וג' לקרבן. ובמשנת זבין בפרק ב' ראה ראייה ראשונה בודקין אותו וכו', ר' אליעזר אומר אף בשלישית בודקין אותו מפני הקרבן. **וכן** עוד לדבריהן זב בעל שלש ראיות נמי מיבעי ליה לסתירה, ה) עיקר דיליה בקרא לפום מאי דגמרינן בפירושיה, והוא שאמר הכתוב (ויקרא טו) וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים, ואמרו בתורת כהנים שבעת ימים יכול בין סמוכין ובין מפוזרין, ת"ל לטהרתו שתהא טהרתו אחת כלומר צריך שיהיו ימי הטהרה רצופין כדי שלא תפסיקם טומאה, ואם יראה במקצתן זיבות הרי סתר כל מה שעברו עליו מימי הספירה וחייב לספור אחר שיטהר מטומאתו ז' ימי טהרה מתחלה עד שימלאו לו כולם בטהרה והוא טהור. ובמשנת זבין בפרק א' אמרו אבל אם ראה זוב אפילו וום ז' סתר שלפניו. ובמסכת נדה בפרק המפלת (דף כב) אמר ליה גזירת הכתוב היא דיבה גמורה סתרה כל ז', צחצוחי זיבה לא סתרה כל ז'. ובפ' בנות הכותים (נדה דף לג) בעי רמי בר חמא פולטת שכבת זרע מהו שתסתור בזיבה ראיה היא וכו'. וליטעמיך זב ברופיה היכי סתר, אחרי שהרהו אמר רחמנא שלא תהא טומאה מפסקת ביניהן, אלא מאי אית לך למימר שלא תהא טומאה דיבה מפסקת ביניהן. ובפרק כל הזובחים (דף כט) תנינא אמרו אמר לו ר' עקיבא מצינו בזב ובזבה ושומרת יום כנגד יום שהן בחזקת טהרה וכיון שראו סתרו. ובסוף הפרק הא' מן כריתות (דף ח) אמרו הא קמ"ל דווקא דראה בלילי ח' אבל ביממא דז' לא דקסבר כל ראייה שהיא סותרת אין מביאה לידי קרבן. ובפסחים בפ' כיצד צולין את הפסח (דף פא) ובנזירות בסוף פרק הריני נזיר (דף טו) אמרו תאני ר' אושעיא אבל הרואה זב בשביעי סותר שלפניו, ורבים כמו אלה. ובנזיר אמרו עוד והימים הראשונים יפלו מי שיש לו אחרונים סותר כו', כי טמא נזרו הטומאה סותרת הכל ואין התגלחת סותרת הכל כו'.

ה) [לפיהו גגמ' אתמא לספירה].

לעזי רש"י

ויר"א. סרגל.
פולור"ש [פולונ"ש]. כובסים (הדורכים או הלוחצים את החובטים בבד בדי לאשפרו). קרדונ"ש. דרדרים.

מוסף רש"י

ברמלית מאי. מהו שיעמוד בכרמלית ושתה ברה"י או ברה"ר (ערובין צט). היא היא. כי היכי דלא יעמוד ברה"ר ושתה ברה"י, כך לא יעמוד בכרמלית ושתה ברה"י (שם). היא גופה גזירה. אי דעיל לגבייה כלי ליכא איסורא דאורייתא אלא גזירה דרבנן, דלא ליתי לפוקי מרה"י לרה"ר, ואנן ניקום ונגזור. שתיה אטו הכנסת כלי (שם). גזירה לגזירה. הא דאמרינן בכולי הש"ס אין גוזרין גזירה לגזירה, מהאי קרא נפקא (ויקרא יז ג) ומגמתם את משמרתי, עשו משמרת, כלומר גזירה, למשמרתי, לתורתי, ולא משמרת למשמרת, שלא יעשו גזירה לגזירה (ביצה ב:). שותין על הגת. עומד על הגת ושותה, דכל זמן שלא הוציאו לחוץ לאו שתיית קבע הוא דמעשר, בין שמזגו בחמין בין שמזגו בצונן (ערובין צט:). **מחיים.** במזיגה שמזגו משוא ליה קבע (שם). על החמין חייב. דאין לאו להחזיר המותר שמקלקל היין, הלכך כי מזג ליה בחמין אדעתא דמשמיה דליה מזג ליה ומשוא ליה מזיגת קבע, אבל מזיגת צונן לא משוא ליה קבע דלעולם שתי פוכתא ומהלל ליה, הלכך כל כמה דשתי הוי אדעי, ומתני' דקתני וכן בגת ר"מ היא דקתני לא יעמוד ע"ג קרקע ושתה בגת אלא הפרסת מעשר אא"כ הכניס לאאו וזוכו לגת (שם). **לא יצא הזב בכיסו.** שמוליו לו בחמתו לקבל זוב ולבדוק מנין מאיומיו, שאינו מכשיר לו (לקמן נג.). **הרי זה בכי יותן.** אם נפלו אח"כ על הפירות אפילו לאחר זמן, הוכשרו לאחשביהו להנך משקין להדחת קערה ויתא ליה בהך נפילה, אפילו לא אחשביהו לגרך הנך פירות, כי יותן קרינא ביה, דניחא ליה בהך נפילה (חולין סז.).

רבינו חננאל

וכן בגת. איבעיא להו מהו לעמוד בכרמלית ושתה ברה"י או ברה"ר אע"פ שאינו מכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה. אמר אביי היא היא, כלומר אסור. רבא אמר היא גופה גזירה להכניס ראשו ורובו למקום ששותה משום חששא שמא

ו) [ועיכוין לגמ', ב) [ביצה ג. וש"ינ], ג) עיכוין לגמ' מעכשוים פ"ד מ"ד, ד) [הך טעמא מפני שהוא מחזיר כו' אינו במשנה דמעשרות רק בעירובין], ה) תוספתא פ"ם, ו) [עי' מה שפירש בערוך ערך קבן], ז) תולין טז. מכשירין פ"ד מ"ג, ח) כתובות נז.,

שלא ילקה הכותל אינו בכי יותן מי דמי התם לא קא בעי להו להני משקין בכלל הכא קא בעי להו להאי כים לקבולי ביה זיבה הא לא דמיא אלא לסיפא [א]**עריבה** [ב] **שירד דלף לתוכה מים הניתזין והנצפין אינן בכי יותן ושבתוכה הרי זה בכי יותן אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו ל"ק הא** [ג]**ר' יהודה והא ר' שמעון תני דבי רבי ישמעאל** [ד]**יוצא אדם בתפילין בע"ש עם חשיכה מאי טעמא כיון** [ה]**דאמר רבה בר רב הונא** [ו]**חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה ושעה ק"ו מציץ מה ציץ שאין בו אלא אזכרה אחת אמרה תורה** [ז]**והיה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה על אחת כמה וכמה הלכך מידכר דכיר להו תניא חנניא אומר** [ח]**חייב אדם למשמש בבגדו ע"ש** [ט]**עם חשכה אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבת: לא יפלה את כליו כו': איבעיא להו לא יפלה את כליו ביום שמא יהרוג ורבי אליעזר היא דתניא אמר רבי אליעזר** [י]**ההורג כינה בשבת באילו הורג גמל ולא יקרא לאור הנר שמא יטה או דילמא תרוייהו שמא יטה ת"ש אין פולין ואין קורין לאור הנר** [כ]**מי אלימא ממתניתין ת"ש** [כא]**אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר** [כב]**אלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון** [כג]**ש"מ דתרוייהו שמא יטה ש"מ אמר רב יהודה אמר שמואל** [כד]**אפילו להבחין בין בגדו לבגדי אשתו. דרכן היו להיות שוין מכאן גרמה לאסור להבחין בין בגדו לבגדי חברו לאור הנר: נוטל** [כה]**וזורק ובלבד שלא ימלול. גרמה לפרש דאמר שאול כרבנן וגזר מלילה דכינה אטו מלילה דפרעוה ומלילה דפרעוה שמא יהרוג וכולה חדא גזירה היא ורש"י פי' דכר' אליעזר סבירא ליה וקסד' דמשמע דרבי אליעזר סבירא ליה לנפלות נמי אסור דקאמר לעיל לא יפלה שמא יהרוג ור' אליעזר היא ומיהו י"ל לעיל לא קאי הכי**[כא]: **רבה מקטע להו. מפרש ריב"א בחול וקאי אדרב הונא דקאמר זהו כבודו אפילו בחול ואגן סמכינן ארש"י דפי' בשבת וקיימא כבית הלל דשרו בסמוך: רבי**

ושבתוכה הרי זה בכי יותן. אין זה במשנה אלא שהש"ס מדקדק מדנקט הניתזין והנצפין אינן בכי יותן משמע הא שבתוכה הרי הן בכי יותן: **שמא יהרוג.** פירש הרב יוסף מאולינ"ש דכינה היינו שמורה הקופצת דכתיב והך את עפר הארץ והיה לכנים (שמות ח) ודרך שמורה הקופצת לנצח מן הארץ[א] ובזאת נחלקו עליו רבנן אבל פרעוה היא הכינה[ב] הרוחשת וחייב עליה אפילו לרבנן כדאמרי' בפ' שמונה ברליס[ג] (לקמן דף קז: ושם) ואין נראה לר"ת דאמרינן במדרש[ד] אף כי אנוש כמה אלו כנים שבראש[ה] (דברים כ:) אלא לה מסריקותא מקטל קלמי ופי' בקונטרס מסרק להרוג כנים[ו] ואין דרך שמורה הקופצת להיות בראש[ז] ועוד בברכות (פ"ז דף נא:) אמרינן[ח] ממהדורי מילי ומסמרטוטי קלמי[ט] ודרך כנים לבנות הרוחשות להיות בסמרטוטי מבגדים ישנים ועוד דפרעוה אמר לקמן בפרק שמונה ברליס (דף קז:) שהוא פרה ורבה וכינה הרוחשת אינה פרה ורבה אלא באה מזיעת אדם לכך נראה לר"ת דשמורה הקופצת היא פרעוה וחייב עליה לכ"ע וכינה הרוחשת שרי להרוג כב"ה המתירין[י] ובקונטרס נמי פירש בסמוך דרבה מקטע להו בשבת: **מי אלימא ממתניתין.** דברייתא דרבה טפי ממתניתין[יא] ועוד דברייתא קתני אין פולין ואין קורין משמע טפי דקאי לאור הנר דאמרוייהו מבמתני' דקתני ולא יפלה את כליו:

אפילו [יב]**להבחין בין בגדו לבגדי אשתו.** דרכן היו להיות שוין מכאן נראה לאסור להבחין בין בגדו לבגדי חברו לאור הנר: **נוטל** [יג]**וזורק ובלבד שלא ימלול.** נראה לפרש דאמר שאול כרבנן וגזר מלילה דכינה אטו מלילה דפרעוה ומלילה דפרעוה שמא יהרוג וכולה חדא גזירה היא ורש"י פי' דכר' אליעזר סבירא ליה וקסד' דמשמע דרבי אליעזר סבירא ליה לנפלות נמי אסור דקאמר לעיל לא יפלה שמא יהרוג ור' אליעזר היא ומיהו י"ל לעיל לא קאי הכי[יא]: **רבה מקטע להו.** מפרש ריב"א בחול וקאי אדרב הונא דקאמר זהו כבודו אפילו בחול ואגן סמכינן ארש"י דפי' בשבת וקיימא כבית הלל דשרו בסמוך: רבי

מדקדק מדנקט הניתזין והנצפין אינן בכי יותן משמע הא שבתוכה הרי הן בכי יותן: **שמא יהרוג.** פירש הרב יוסף מאולינ"ש דכינה היינו שמורה הקופצת דכתיב והך את עפר הארץ והיה לכנים (שמות ח) ודרך שמורה הקופצת לנצח מן הארץ[א] ובזאת נחלקו עליו רבנן אבל פרעוה היא הכינה[ב] הרוחשת וחייב עליה אפילו לרבנן כדאמרי' בפ' שמונה ברליס[ג] (לקמן דף קז: ושם) ואין נראה לר"ת דאמרינן במדרש[ד] אף כי אנוש כמה אלו כנים שבראש[ה] (דברים כ:) אלא לה מסריקותא מקטל קלמי ופי' בקונטרס מסרק להרוג כנים[ו] ואין דרך שמורה הקופצת להיות בראש[ז] ועוד בברכות (פ"ז דף נא:) אמרינן[ח] ממהדורי מילי ומסמרטוטי קלמי[ט] ודרך כנים לבנות הרוחשות להיות בסמרטוטי מבגדים ישנים ועוד דפרעוה אמר לקמן בפרק שמונה ברליס (דף קז:) שהוא פרה ורבה וכינה הרוחשת אינה פרה ורבה אלא באה מזיעת אדם לכך נראה לר"ת דשמורה הקופצת היא פרעוה וחייב עליה לכ"ע וכינה הרוחשת שרי להרוג כב"ה המתירין[י] ובקונטרס נמי פירש בסמוך דרבה מקטע להו בשבת: **מי אלימא ממתניתין.** דברייתא דרבה טפי ממתניתין[יא] ועוד דברייתא קתני אין פולין ואין קורין משמע טפי דקאי לאור הנר דאמרוייהו מבמתני' דקתני ולא יפלה את כליו:

אפילו [יב]**להבחין בין בגדו לבגדי אשתו.** דרכן היו להיות שוין מכאן נראה לאסור להבחין בין בגדו לבגדי חברו לאור הנר: **נוטל** [יג]**וזורק ובלבד שלא ימלול.** נראה לפרש דאמר שאול כרבנן וגזר מלילה דכינה אטו מלילה דפרעוה ומלילה דפרעוה שמא יהרוג וכולה חדא גזירה היא ורש"י פי' דכר' אליעזר סבירא ליה וקסד' דמשמע דרבי אליעזר סבירא ליה לנפלות נמי אסור דקאמר לעיל לא יפלה שמא יהרוג ור' אליעזר היא ומיהו י"ל לעיל לא קאי הכי[יא]: **רבה מקטע להו.** מפרש ריב"א בחול וקאי אדרב הונא דקאמר זהו כבודו אפילו בחול ואגן סמכינן ארש"י דפי' בשבת וקיימא כבית הלל דשרו בסמוך: רבי

רבי [יד]**אומר משום רשב"ג אין משדכין את התינוקות לארס ולא את התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות ואין מנחמין אבלים**[טו] **ואין מבקרין חולין בשבת דברי בית שמאי** [טז]**וב"ה מתירין: ת"ר הנכנס לבקר את החולה** [יז]**אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ור"מ אומר יכולה היא שתרחם**

רבי

מי דמי. [ב] הא לא ניחא ליה בהנך משקין כלל ובדלמו לא ילדו ונהי נמי דכפיית קערה חשיבה ליה אגן חשיבותא דמשקין בעינן וכפייה זו אינה אלא לגלות עליהן שאינו חפץ בהן אבל הכא לענין שבת אחשיבותא דהואלה קפדינן והך הואלה דכים חשיבה דקא מיבעי ליה להליל על בגדיו: **הא לא דמיא.** ע"כ אם להכשר זרעים בעת לדמויה לא תדמיה אלא להך: **שירד דלף לתוכה כו'.** משנה היא במסכת מכשירין (פ"ד משנה ה) השנויה אחר הסיפא דהכופה את הקערה והכי תנן עריבה שירד הדלף לתוכה כו' הניחה שירד הדלף לתוכה מים הניתזין והנצפין ב"ש אומרים בכי יותן וב"ה אומרים אינם בכי יותן נטלה לשופכה אלו ואלו מודים שהן בכי יותן. ומ"מ יש לשמוע מהך סיפא כדגרסינן בספרים [ג] (וכב"ה) נתנה לעריבה זו שירד הדלף לתוכה אע"ג דאלולי טינוף הוא אפילו הכי מדלא כפאה גלי דעתי' דאחשביהו לקבלן והוו חשובים אותן שבתוכה והך הואלה נמי אחשבה לקבולי בהאי כים האי זיבה אע"ג דזיבה לא ניחא ליה אגן לחיובי אהואלת כים: **הניתזין.** למרחוק: **והצפין.** מלמעלה כשהיא מלאה: **אינן בכי יותן.** דלא ניחא ליה בהו: **הא רבי יהודה.** דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה שבתו ואינו צריך לעיקר (תחלתה) [תכליתה] כי הכא שאינו צריך לזיבה זו שעל ידה בא הכים הזה ואעפ"כ חייב עליה. ופלוגתייהו בהמצניע (לקמן דף נג:) גבי מוליא המת במטה חייב ואע"ג דהואלת המת לא ניחא ליה ביה ור"ש פוטר: **עם השיכה.** ולא חיישינן דילמא נפיק בהו משתמשך: **והיה על מלחו תמיד.** קרא יתירא הוא להך דרשה דהא כבר קבע ליה מקום והיה על מלח אהרן[ד]: **למשמש בבגדו.** שלא יהא כרוך בשום דבר פן יוציאנו: **הלכתא רבתי.** דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת: **שמא יהרוג.** וביום נמי עסקינן ולאור הנר דמתני' אלא יקרא קאי: **לאורה גמל.** כלומר דגדול מאד: **או דילמא.** לאור הנר דקתני אתרוייהו קאי ותרוייהו שמא יטה אבל ביום שפיר דמי: **מי אלימא ממתניתין.** דקתני לאור הנר בסוף ואפ"ה מספקא לן דאיכא לפלוגי בהו ולמימר דלאור הנר אלא יקרא קאי הכא נמי איכא למימר דאין פולין אפילו ביום ולאור הנר אין קורין קאי: **ס"ש.** דקתני לאור הנר בתרוייהו: **בני מחווה.** מפנקי ולא עבדי מלאכה ובגדיהם רחבים כשל אשה וגריסים עיון: **מידע ידעי.** שבגדי האנשים קצרין שעוסקין בשדות במלאכה ושל נשים רחבים בתי יד שלהן: **דוקנות.** קצרים במקצת ושל אנשים מעוגגין רחבים ודומין זה לזה וגזרינן שמא יטה: **אבל דילדום.** רחבים הרבה ואין של אנשים דומין להם: **ברה"ר.** בחול: **מפני הכבוד.** של עובדין בדוחק ויהרוג דסבירא ליה הריגת שבות. ואבא שאול כר"א ומתייב מטאת הלכך גזרינן מלילה שלא יהרוג: **מקטע להו.** הורגן **ובשבת: לקנא.** קפל: **מאכולת.** כינה: **מפירין.** כדמפרש טעמא בפרק שמונה ברליס (לקמן דף קז:) מאיליס מאדמים דמשכן מה אילים פרים ורבים אף כל שפרה ורבה וכינה אינה פרה ורבה אלא מבשר אדם היא שורצת: **וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר. דבהני נמי פליגי ב"ש וב"ה: אין משדלין.** בשבת משום ממלוא חפצך [ישעיה נח]: **וב"ה מפירין.** דקא סברי חפצך ולא חפצי שמים: **ואין מנחמין. משום דמלטער עם המלטערין: שבת היא מלזעוק.** לריך (ג) [להרחיב] דעתם בתנחומים שלא יצטערו: **יכולה היא שתרחם.** אם תכבדוה מלהלטער בה:

נמוך

מ"ט כיון דאמור רבנן חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה ק"ו מציץ, ומה ציץ שאין בו אלא הזכרה אחת אמרה תורה תמיד, תפילין שיש בהן הזכרות הרבה על אחת כמה וכמה, הלכך מדכר דכיר להו. **תניא** חנניא אומר חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה. אמר רב יוסף הלכתא רבתי לשבתא, וכן הלכה. **לא יפלה את כליו.** איבעיא להו שמא יטה או שמא יהרוג כנים, ומתניתין רבי אליעזר היא דקתני ההורג כינה בשבת, והוא הפרעוש, כהורג גמל בשבת. ופשטנא לא יפלה שמא יטה את הנר. **אמר** רב יהודה אמר שמואל אפילו להבחין בין בגדו לבגדה, והני מילי בבני מחוזה ובוקנות, אבל בילדות בגדיהן מידע ידיעו שהן רחבות, ודבבני חקליאתא נמי מידע ידיעו. **תנו רבנן** אין פולין ברשות הרבים ואין עושין אפיקטוריזין ברה"ר מפני הכבוד. אמר רב הונא הלכך מולל וזורק וזהו כבודו ואפילו בחול. **תניא ר'** שמעון בן אלעזר אומר משום ר' שמעון בן גמליאל אין הורגין את המאכולת בשבת. ואין משדכין על התינוקת לארוסה ועל התינוק ללמדו ספר ואומנות ואין מנחמין אבלים ואין מבקרין את החולה דברי ב"ש, וב"ה מתירין בכולן. ת"ר המבקר חולה **בשבת אומרין שבת היא מלצעוק ורפואה קרובה לבוא,**

דכתיבן בהלכות רבותא דבתר רבנן סבוראי פירשו לה, ותמצא במסכת כריתות בפרק ספק אכל חלב בסופו [דף כ], תנו רבנן החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והבעירו מאליהן, תני חדא חייב ותניא אחריתי פטור, הא דתניא פטור קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וה דתניא חייב קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. **והתנאי** שהזכרתי על דברי ר' שמעון שאם יהיה ריח רע והוציאו חייב חטאת, כך מצאתי בפי' אדוננו האי ואלו דבריו, ומדקדקי רבנן בהאי דקא מיפטר המוציא את המת הני מילי דלית ליה ריחא דאי אית ליה ריחא נמצאת הוצאתו מלאכה שצריכה לגופה, ותניא בפרק אמר ר' עקיבא בסופיה המוציא ריח רע כל שהוא. ואית לה להא מילתא סייעתא בתלמוד ארץ ישראל ומילתא מוכחא היא, עד הנה דברי גאון ז"ע. ואני עייניתי בתלמוד ארץ ישראל וכתבתי ממנו הלכה שהוקדם זכרה, וכפשוטן של דברים יראה סיוע גדול לאותו הפרט שפרטתי אבל כשתעיין בסוף הדברים שנאמרו לשם מודה ר' שמעון כו' לא הויא סייעתא אבל סמכתי על דברי אותם הגאונים ז"ל.

הרע, אז ר' שמעון מודה שאם הוציאה חייב חטאת מפני שהיא באותה שעה נעשית מלאכה שצריכה לגופה. ופרק אמר ר' עקיבא [דף צ] תנו רבנן המוציא ריח רע כל שהוא. ובגמ' דבני מערבא אמרי את המת במטה חייב דברי הכל, ולא כן תאני אף ריח רע כל שהוא, ואמר ר' לא ור' שמעון מודה ליה. **אבל** דברי ר' יהודה כבר אמר בעל ההלכות גדולות בהלכות שבת כופין את הקערה על הנר בשביל שלא תאחוז בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא תישך, אמר ר' יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי ואמר חרשש אני לו מחטאת, הא דאמרינן בכל דוכתא ר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה לא אשכחן ליה (עיקבא) [עיקרא] אלא מן האי. וממאי דכי פליגי תנא קמא ורב' יהודה בהא מתניתא במלאכה שאינה צריכה לגופה, מאן תנא, אמר רב יהודה ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, וקא פשטינן ליה להוא דפטור ומותר מיהא ועל עקרב שלא תישך, אלמא כי פליגי במתני' במלאכה שאינה [צריכה] לגופה, תנא קמא דאמר כופין קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ור' יהודה קאמר חייב עליה. ומעשה נמי אתא לקמיה רבן יוחנן בן זכאי ואסר. **וכתב** אדוננו האי ז"ל דהני מילי

פב א מיי' פי"ב מהל' טומאת אוכלין הלכה ח:

פג ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנב סעיף ו:

פד ג מיי' שם ופ"ד מהלכות תפילין הל' יד סמג עשין כב טור שו"ע או"ח סימן כה סעיף ח:

פה ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנב סעיף ו:

פו ה מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה יד סמג שם טוש"ע או"ח סימן ערה סעיף ח:

פז ו מיי' שם הלכה טז טור שו"ע שם סעיף יח:

פח ז ח מיי' פי"ח מהל' שבת הל' ג סמג שם טוש"ע או"ח סימן שטו סעיף ט:

פט ט מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ה סמג שם טוש"ע או"ח סי' שו סעיף ו וסימן רפז:

לעזי רש"י

גומיט"א [וומיט"א]. סם הקאה.

מוסף תוספות

א. ואינה פרה ורבה. תוס' הרש"ש. ב. הלבן. תוס' הרש"ש. ג. דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר אלא בכינה דאינה פרה ורבה אבל בפרעוה דפרה ורבה מודו רבנן דחייב. תוס' הרש"ש. ד. ואין דרך להרוג את השחור במסרק. בספקי הרש"ש סימן כ"ט [ועי' הגהות הב"ח]. ה. ודרך הלבן להיות גדל בראש ולא השחור, ועוד. בספקי הרש"ש סימן כ"ט. ו. גבי עובדא דילתא. תוס' הרש"ש. ז. כלומר מסמרטוטי בגדים ישנים יוצאים כנים. תוס' הרש"ש. ח. וכן עמא דבר כדברי ר"ת ז"ל. בספקי הרש"ש סימן כ"ט. ט. ואי אין פולין מטעמא אחרינא, הוה ליה לפרושי. תוס' הרש"ש. י. דא"כ אפי' לפלות נמי אסיר. תוס' הרש"ש. יא. דלא קיימא הך שיטתא דלעיל דמסקינן לא יפלה לאור הנר. תוס' הרש"ש.

רב נסים גאון

לא קשיא הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הא ר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. אבל עיקר דבריו של ר' שמעון במשנה בפרק המצניע [דף צג] דתנן וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ חייבין, ור"ש פוטר. ובגמרא אמרי פוטר היה ר"ש אף במוציא את המת לקוברו. וזאת ההוצאה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, לפי שזה שהוציא כלים מרשות לרשות לא לצורך נפשו הוציא לא לאכלו ולא ליהנות ממנו, ולזאת נקראת מלאכה שאינה צריכה לגופה, שאם חס ושלום יהיה זה המת סרוח או זאת הנבילה סרוחה ואין יכול לעמוד עמה מפני הריח

רבי יהודה אומר המקום ירחם עליך כו'. ק' לר"ת מה מועלת תפלה לר' מאיר ור' יהודה דקאמר בפ"ק דר"ה (ד' טז. ופס) הכל נידונים בר"ה וגזר דין שלהם נחתם ביום"כ דברי ר"מ ר' יהודה אומר הכל נידונין בר"ה וגזר דין של כל אחד ואחד נחתם בזמנו בפסח על התבואה ואדם ביום הכפורים ר' יוסי אומר אדם נידון בכל יום ואמר התם אמר רב יוסף כמאן מצלינן האידנא אקצירי ומאמריי כר' יוסי משמע דלר"מ ולר' יהודה לא מהניא צלותא וי"ל דהכא בשבת שבין ר"ה ובין יום"כ איירי ולפי מאי דמשני התם איבעית אימא כדר' יצחק דאמר ר' יצחק יפה צעקה לאדם בין קודש גז"ד כו' אתי הכא שפיר: **שבנא איש ירושלים**[ט]. ר"ת לא גרים שבנא דשבנא רשע הוה ולא מסקינן בשמיה דשם רשעים ירקב כדאמר בפרק אמר להם הממונה (יומא דף לח:) אלא גרם שבנא[ט] דהוי נמי שם אדם כדאמר בסוטה (דף כא.) אלא כשבנא[ח] אחי הלז ונראה לר"י דשפיר גרם שבנא דאתו אם אחד רשע ושמו אברהם לא נקרא בשם זה אחר ומשכחן דתרי שבנא הוו כמו שמוכיח ביעויה (כב) דכתיב שבנא אשר על הבית[א] וכתיב וקראתי לעבדי לאליקים וגו' וממשלתך אתן בידו וכתיב בתר הכי (שם לו) [י] ויבא אליו אליקים אשר על הבית ושבנא הסופר משמע דשבנא אשר על הבית כבר מת והיה אליקים במקומו ושבנא הסופר היה אחר[ב] [כ]: **שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי.** נכד מגבריאל כדאמר בסוטה בריש אלו נאמרין (דף לג.) דאמר מר בא גבריאל ולמדו שבעים לשונות ליוסף ותימה [ד]דאפי' מחשבה שבלב כל אדם יודעים ולשון ארמי אין יודעים:

לא ישב על גבי מטה ולא על ספסל. נראה דדוקא כשחולה שוכב בנמוך[ג] שלא ישב גבוה ממראשותיו של חולה[ד]: **רבי** נתן **אומר קרא והטה.** הכא ובמכות (דף ה:) גבי יהודה בן טבאי שהרג עד זומם ובהאשה רבה (יבמות דף לו:) גבי הא שנקרע ס"ת בחמתן לא פריך ומה בהמתן של גדיקים אין הקב"ה מביא תקלה כו' אומר ר"ת דלא פריך בשום מקום אלא גבי אכילת איסור שגגתי הוא לגדיק ביותר[ה] והוא דערבי פסחים (פסחים דף קו: ופס) דר' ירמיה איסתלי וטעים קודם הבדלה[ו] והנהו דמס' ר"ה (דף כא.) דקאמר בסיס תבשילא דבבלאי בגומא רבה דמערבא[ז] התם לא הוה מאכל איסור אלא השעה אסורה ובברא"ת רבה[ט] אמרינן ר' ירמיה שלא נר' זילא חד טרסקל דתאנים[י] ומסיק בין דין לדין מתאכל תאנתא בטבלא[יא] הא קאמר עלה ר' אבא בר זימנא בשם ר' אליעזר זעירא אם הראשונים מלאכים אנו בני אינם ואם הם בני אינם אנו כחמורים ולא כחמורו של ר' פנחס בן יאיר[יב]: **שמש שאינו קבוע בדמשחא מאי.** לישנא בתרא מבעי ליה ור"ת גרים הא והא בשמש שאינו קבוע איבעיא להו שמש קבוע בדמשחא מאי דשמש שאינו קבוע בודק יפה שלא יעבירוהו אבל קבוע לא מרתת שיעבירוהו בשביל כך כיון שהוקבע כבר[יג]: מיתיבי

בפון חולי ישראל. שמתון שכולנן עם האחרים תפלתו נשמעת בזכותן של רבים: **שבנא איש ירושלים.** אדם גדול היה בירושלים ושמו שבנא: **רחמיו.** של הקב"ה מרובים: **שבטו בשלוה.** נוחו בשבטכם לשלום: **נקושי הפירו.** מפני שמלטער: **בתפיחה.** בחולה: **זימנין אמר לה.** בלשון קדש וזימנין אמר לה בלשון ארמי והא לאו לענין שבת נקט: **דשכינה עמו.** ואין המתפלל צריך שיזדקקו לו מלאכי השרת להכניס תפלתו לפניה מן הפרגוד: **סועד.** סומך בתשות כחו. ומשום רבינו יעקב סוער תרגומו של פוקד כלומר מבקר כמו ואת אחיך תפקוד לשלום (שמות ל ח) ומתרגמי' ואת אחיך תסער לשלם ולהך לישנא גרסינן אל תקרי יסעדנו אלא יסערנו: **מפעטף.** מאימת שכינה כאדם היושב באימה ואין פונה לצדדין: **ואפי' גבוה.** דליכא למיחש להטייה דכיון דגזור לא פלוג למילתייהו: **הא תרי שפיר דמי.** אאם יבא להטות יזכירנו חברו: **בשני עניים.** בשתי פרשיות הואיל וכל אחד מעיין לעצמו אין מכיר במעשה חבירו: **במדורה.** מדורת אש גדולה אסור דהואיל ויושבין רחוק זה מזה ועוד שזגבות האודים סמוכים להם אין זה מכיר בגא חבירו להבעיר ולחתות: **מוסר.** לקרות לאור הנר שאינו רגיל להטות נר בחול מפני חשיבותו: **שמש קבוע.** לא יבדוק מפני שאימת רבו עליו אם ימצא בהן דבר מגונה ובודקן יפה וחייסינן להטייה: **שאינו קבוע.** לא רמיא עליה כולי האי: **הא והא בשמש קבוע** גרסי': **בדנפטא.** שהוא מסריח מותר לבדוק לאורו אלא אתי להטות: **שמש שאינו קבוע בדמשחא מאי.** כיון שאינו קבוע אינו מטה אפילו בחול והלכך בשבת מותר או דילמא בדמשחא הואיל ולא מאים דרכו להטות בחול הוא: **הלכה.** דמותר: **ואין מורין כן.** אלא יזלזלו: **קם שמעיה.** דר' ירמיה דהוא שמש שאינו קבוע בבית רב אסי: **אמרה ליה דניחהו.** דרב אסי לרב אסי מר לא עביד הכי: **ברביה.** ר' ירמיה דאמר הלכה ומורין כן: **ראשי פרשיות.** ומרילן בפיו שמתון שראש הפרשה שגורה בפיו הוא מזכר בכולה למחר ומסייע את שבעה הקורין בנקודה וטעמיה בלחש: ואימת

אבא שאני ר' ישמעאל בן אלישע הואיל ומשים עצמו על דברי תורה בהדיוט תני חדא שמש בודק כוסות וקערות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק לא קשיא כאן בשמש קבוע כאן בשמש שאינו קבוע ואי בעית אימא הא והא בשמש קבוע ולא קשיא הא בדמשחא והא בדנפטא איבעיא להו שמש שאינו קבוע בדמשחא מהו אמר רב הלכה ואין מורין כן ור' ירמיה בר אבא אמר הלכה ומורין כן ר' ירמיה בר אבא איקלע לבי רב אסי קם שמעיה קא בדיק לנהורא דשרגא אמרה ליה דביתהו ומר לא עביד הכי אמר לה שבקיה כרביה ס"ל: באמת אמרו החזן כו': והאמרת רישא רואה מאי לאו לקרות לא לסדר ראשי פרשיותיו וכן אמר רבה בר שמואל אבל מסדר הוא ראשי פרשיותיו וכולה פרשה לא מיתיבי

רבי יהודה אומר המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל שבנא איש ירושלים בכניסתו אומר שלום [א]וביציאתו אומר [ב]שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובין ושבתו בשלום כמאן אזלא הא דאמר רבי חנינא [ג]מי שיש לו חולה בתוך ביתו צריך שיערבנו בתוך חולי ישראל כמאן כר' יוסי ואמר רבי חנינא בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי אלעזר לשיולי בתפיחה זימנין אמר המקום יפקדך לשלום וזימנין אמר (ליה) רחמנא ידכרינך לשלם היכי עביד הכי [ד]והאמר רב יהודה [ה]לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי [ו]ואמר רבי יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו [ז]שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי [ח]שאני חולה דשכינה עמו [ט]דאמר רב ענן אמר רב מנין ששכינה [י]סועד את החולה שנאמר [יא]ה' יסעדנו על ערש דוי תניא נמי הכי [יב]הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא על גבי מטה [יג]ולא על גבי כסא אלא מתעטף ויושב לפניו מפני ששכינה למעלה [יד]מראשותיו של חולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי [טו]ואמר רבא אמר רבין מנין שהקב"ה זן את החולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי: ולא יקרא לאור הנר: [טז]אמר רבה [יז]אפילו גבוה [יח]שתי קומות ואפי' שתי מרדעות ואפילו עשרה בתים זו על גב זו חד הוא דלא ליקרי הא תרי שפיר דמי והתניא לא אחד ולא שנים אמר ר' אלעזר לא קשיא [יט]כאן בענין אחד כאן בשני ענינים אמר רב הונא [כ]ובמדורה אפי' עשרה בני אדם אסור אמר רבא [כא]אם אדם חשוב הוא מותר מיתיבי [כב]לא יקרא לאור הנר שמא יטה אמר ר' ישמעאל בן אלישע אני אקרא ולא אטה פעם א' קרא ובקש להטות אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר ר' נתן אומר קרא והטה וכתב על פנקסו אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת לכשיבנה בהמ"ק [כג]אביא חטאת שמנה א"ר

כוסות וקערות לאור הנר, ודווקא בנפטא דמאיס ונפיש נהוריה, ולא אתי לאצלויי ביה. אבל בדמשחא שמש שאינו קבוע וראי אסור. שמש קבוע פלוגתא, והלכתא בודק ואין מורין כן. **פיס באמת [אמרו].** החזן רואה וכו'. ואסיקנא אבל מסדר הוא לתינוקות ראשי פרשיות.

עין משפט נר מצוה

צ א ב מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רפז וטוש"ע יו"ד סימן שלה סעיף ו:

צא ג טוש"ע או"ח סימן קא סעיף ד:

צב ד טוש"ע יו"ד סי' שלה סעיף ה:

צג ה מיי' פי"ד מהל' אבל הלכה ו סמג עשין ג טור שו"ע שם סעיף ג:

צד ו מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' ערה סעיף ג:

צה ז מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ב ג:

צו ח שם סעיף ה:

צז ט שם סעיף ד:

צח י כ מיי' שם הלכה טז טור ש"ע שם סעיף יב:

צט ל מיי' שם הלכה טו טור שו"ע שם סעיף ט י:

מוסף רש"י

מנין ששכינה זן את החולה שנאמר ה' יסעדנו. כמו (תהלים קד) ולחם לבב אנוש יסעד (נדרים מ:). **ואפילו גבוה שתי** קומות. שאינו מגיע שם להטות הגר אסור, דהואיל ונמוך אסור גבוה נמי אסור, שלא תתלוש (לקמן קמט.).

מוסף תוספות

א. וכתיב בתריה מה לך פה וגו' הנה ה' מטלטלך וגו' הרי משמע שהיה רשע. תוס' מתותא קד: ב. [ו]צדיק היה. תוס' שאנן יומא כא. וכיון דאחד היה צדיק מסקינן בשמיה. תוס' יומא לח: ג. ע"ג קרקע. תוס' הרא"ש. ד. אבל אם היה חולה ישן ע"ג מטה מותר. מאירי. ה. שיכנס דבר איסור במעיו של צדיק דכתיב לא יאונה לצדיק כל און וכו'. תוס' הרא"ש. ו. אע"ג דאמר התם (קה.) דמיתתו באסכרה. תוס' גיטין ז. ז. ולא פריך עלייהו ומה בהמתן של צדיקים, יש לומר. תוס' הרא"ש. ח. דין אמר אפשר אכיל הוא דלא מתקנן, ודין אמר אפשר שלח לי דלא מתקנן. תוס' הרא"ש. ט. ולא פריך עלה ומה בהמתן של צדיקים, וי"ל. תוס' הרא"ש. י. ושמעיה דר' ירמיה בר אבא שמש קבוע דידיה הוי. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

רבי יהודה אומר יכולה היא שתרחם עליך ועל כל חולי ישראל, רבי יוסי אומר המקום ירחם עליך בתוך חולי ישראל. כמאן אמר רבי חנינא מי שיש לו חולה בתוך ביתו יערבנו בתוך חולי ישראל כר' יוסי, וכמאן (אמרי') [מצלינן] האידנא אקצירי ומריעי כר' יוסי דאמר אדם נידון בכל יום. ומפורש בר"ה פ"א. **שבנא** איש ירושלים בכניסתו אומר שלום, ביציאתו היה אומר שבת היא מלצעוק ורפואה קרובה לבא ורחמיו מרובין אחינו שיבתו לשלום. א"ר **חנינא** בקושי התירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת משום דחייסינן שמא יבקש עליו רחמים בצרה ובזעקה.

רבי אלעזר כד הוה שאיל בתפיחה אמר ליה המקום יפקידך לשלום וזימנין אמר ליה רחמנא ידכרך לשלם. ואפילו בלשון ארמי שפיר דמי דשכינה עמו, דתניא הנכנס לבקר חולה לא ישב ע"ג מטה ולא בכסא ולא בספסל אלא מתעטף ויושב לפניו מפני שהשכינה עליו שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי, ואמר (רבי) [רבין] אמר רב מנין שהקב"ה זן את החולה שנאמר ה' יסעדנו על

מסורת הש"ס

א) ס"א שנוס. ב) סוטה לג., ג) [כסוטה לא' דאמרי], ד) מדרש מ. ע"ש, ה) [ל"ל סר את המולה שנאמר ה' יסעדנו קרי בי' יסערנו פי' סר סער], ו) [שם ע"ש], ז) לקמן קמט. [תוספת' פ"ל], ח) תוספתא פ"ל, ט) [כמוס הרא"ש ומאי"ן מיתא "שונא" וכן לקמן], י) [כפסוק מיתא "ויצא"], כ) [וע' תוס' יומא לח:] ומוקפות מתותא קד: ד"ה אנין], ל) [מיי' סיה פרשה ס"ל], מ) וכ"ה לקמן קיב.,

תורה אור השלם

1 יְיָ יִסְעָדֶנּוּ עַל עֶרֶשׂ דָּוִי כָּל מִשְׁכָּבוֹ הָפַכְתָּ בַחֳלִיּוֹ: תהלים מא ד

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שבנא וכו' אלא כשבנא והלל כ"ל ותיבת אחי נמחק:

גליון הש"ם

גמ' שאין מלאכי השרת בו'. עי' בתמיס דעיס להרא"ש סימן קפ"ד: שם ולא ע"ג בסא. גירסת הרי"ף והרא"ש ולא ע"ג ערפלף ולא ע"ג מקוס גבוה: שם מראשותיו של חולה שנאמר וכו'. עיין ברש"י בתומס פרשה ויחי בפסוק ויאמרו ישראל על לאם המטה: שם אפילו גבוה ב' קומות. עי' ברא"ש פ"י דעבודין סימן ג': שם אביא חטאת שמינה וכו'. עי' יומות דף ו ע"ב תוס' ד"ה אי ואיני: תוס' ד"ה שבנא וכו'. ר"ת ל"ג בו'. עי' בתוספות דף קיד ע"ב תוס' ד"ה ב' דייני וכו' ומגילה דף י ע"ב תוס' ד"ה רבה בר עופרן: שם ד"ה שאין אפילו בחשבה. ועי' בס' מסכת לוזר להרב דוד פאלווה על פירש"י בתורה פ' וירא ד"ה וילא בשם מסגת מכמיס למהר"ם מאגיז ז"ל:

רבינו חננאל (המשך)

ערש דוי. ולא יקרא לאור הנר. אמר רבא ואפילו גבוה ב' קומות או ב' (מרדעות) [מרדעות] או אפילו כמה בתים זה על גבי זה אסור. וקיי"ל (כרבא) [כרבה], דאע"ג ד[ב]פירקין שואל אדם מחבירו אוקימנא להא דרבה כתנאי, כיון דסתם לן תנא כותיה, דתנן מונה אדם את אורחיו ואת פרפריותיו מפיו אבל לא מן הכתב לא חיישינן להא מחלוקת דברייתא. וכבר פירשנוה שם דהילכתא כרבה. לא יקרא דייקינן ממתניתין דוקא חד אבל תרי שרי, והני מילי בענין אחד אבל בתרי ענייני אסור, דחיישינן שמא יטה ואפילו אדם חשוב ממעשה דר' ישמעאל). ירושלמי תני רבי חייא אבל מסתכל מה שבכוס ומה שבקערה ואינו חושש. לא יקרא, אמר שמואל לא שנו אלא אחד אבל שנים מאחר שיכולין למחות זה על זה מותר. תני חדא השמש בודק קערות וכוסות לאור הנר ותניא אידך לא יבדוק. וסוגיין דשמעתא בין שמש קבוע בין שמש שאינו קבוע בודק

ח) לפנינו בגמ' אלרבה מסיק דאלדם משום מותר ומר' ישמעאל אינו רואה ואולי דרבינו היה לו גי' אחרת בסוגיא וע"ע.

ואימת רבן עליהן. אין פושטין יד לשוס דבר ואפי' בחול אלא על פי רבן: **פרלה.** גברה כמו ופרלת ימה וקדמה (בראשית כח): **שנינו לא יאכל טהור עם הטמאה.** מפני הערוה לפי שלא הולרכו לכך שכולן אוכלין חוליהן בטהרה היו ולא היו אוכלין עם נשותיהן טמאות: **אמו זב פרוש נאו דבריס טמאין קאכיל.** והלא כל מגעו טמא: **מעשרין הן.** ולא גזרי' גזירה לגזירה: **שחישין עם בעלה.** במטה כגון שהוא טמא דליכא למיחש משום טהרה או בזמן הזה שאין בו טהרה מי חיישי' להרגל עבירה או דילמא כיון דאיכא היכרא מדכר דכירי: **על השולחן.** שאוכל עליו מותר להניח בשר העוף אלא הגבינה דקסברי בית שמאי בשר עוף בחלב נאו דאוריי'תא ולא גזרי' העלאה אטו אכילה: **ואינו נאכל.** עמו: **וב"ה אומריס כו'.** ש"מ דאסור: **דניאא דיעות.** שני בני אדם שיזכירו זה לזה. וה"ה נמי דמאי לשנויי דליכא שינוי להיכרא ומיהו דעדיפא נקט דאפי' דיעות ליכא: **שאין מכירין.** אלא אחי חד למשקל מדחבריה ומיכל: **אכל מכירין.** אסור. ואשה ובעלה [נמי] מכירין זה את זה וש"מ דאסור: **שינוי ליכא.** שאוכלין בדרך אכילה: **איכא שינוי.** שאין דרך ליתן אלא בקירוב בשר כדכתיב שאירה כסותה ועונתה (שמות כא:) ואמר מר שאר זה קירוב בשר שאם אמר אי איפשי אלא היא בבגדה והוא בבגדו יוציא ויתן כתובה במס' כתובות (פ"ד דף מח.): **אל ההרים לא אכל.** בפרק אלו הן הנשרפין בסנהדרין (דף פח.) מפרש ליה שלא נתפרנס בזכות אבות שלא הולרך לכך לפי שהוא לדיק: **מה אשה רעהו כו'.** דאסור לן יחוד מן התורה בקדושין (פ"ד דף פ:) מאחיך בן אמך (ב): **ופליגא.** דרב יוסף דפשט מדרשה דהאי קרא לאיסור אדרבי פדת: **גילוי עריות.** תשמיש ממש ושאר קורבה ואפי' קירוב בשר מדרבנן והיא בבגדה אפי' מדרבנן ליכא למגזר: ושימש

מיתיבי התינוקות של בית רבן מסדרין פרשיותיהן כו'. אומר הר"ם לפי' הקונטרס שפי' במתני' החזן רואה היכן התינוקות קורין לאור הנר הא דלא פריך ליה ממתני'[א] משום דאיכא למימר דקורין באיסור ואין מוחין בידם אבל הכא דקתני מסדרין משמע שמותרין לעשות כן:

רבא אמר רוב עם הארץ מעשרין הן. ות"ת האמרי' בפרק במה דסוטה (דף מח.) שיוחנן כהן גדול גזר על הדמאי לפי שאלא בכל גבול ישראל ולאה שלא היו מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד וי"ל דה"ק שלא היו מפרישין כולם אלא תרומה גדולה אבל רובן היו מעשרים והא דאשו הכא טפי למיעוט מבמקום אחר משום דהוא מיעוט דשכיח טובא והיו הרבה נכשלים ומה שקשה לתנאי דאתנאי ודרבא אדרבא מפורש בפ"ב דכתובות (דף כד. ושם) גבי חיישינן לגומלים: **מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור.** והתם סברא הוא לאסור לפי שילבו תוקפו ומתגבר עליו ביותר ורש"י פי' אפי' ביחוד נמי אסור מדאורייתא ואין נראה דמשמע דרולה לאסור יחוד בנדה תימה דיחוד דאסור מן התורה לא ילפי' מאשת איש ושרי בנדה כדכתיב סוגה בשושנים (סנהד' פ"ד לו.) והוא בבגדו והיא בבגדה אלא הוי אפי' באשת איש אלא מדרבנן אסור בנדה מהיקשא טפי הוה לן למיסר יחוד מהיקשא ומישרי הוא בבגדו והיא בבגדה בלא יחוד כגון שפתח פתוח לרה"ר מסוגה בשושנים[ב]: **ופליגא** דר' פדת דא"ר פדת לא אסרה תורה אלא כו'. תימה מנא ליה דפליגי דילמא[ג] מדרבנן אסור אפי' הוא בבגדו ורש"י דפירש כאן כיון דמדאורייתא לא אסור אלא תשמיש ממש מדרבנן לא אסור אלא קירוב בשר[ד] לא נהירא דמסתמא לא פליגי אמתני' דלא יאכל הזב עם הזבה ועוד וכי לית ליה לתשמ רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור ומפרש ר"ת[ד] דפליגא דר' פדת דכיון דלא אסרה תורה אלא קריבה של גילוי עריות בלבד א"כ אין לנו לאסור ולגזור אלא כעין שאסר הכתוב דהיינו דיעות אלא שינוי כגון לא יאכל הזב עם הזבה אבל הוא בבגדו והיא בבגדה דלא כיון לאיסור ר' פדת דאמר דאפי' בלא שינוי לא יסבור ר' פדת דאפי' באשת איש הוא בבגדו והיא בבגדה שרי ור"י פי' ופליגא דר' פדת כיון דאית ליה דלא שייך לשון קריבה אלא בגילוי עריות ממש וא"כ ואל אשה נדה לא יקרב היינו תשמיש ממש שוב אין לומר בהיקש מאשת איש לאסור הוא בבגדו כו' לאפוקי לשון קריבה ממשמעותו ודוחק הוא דהא אשת רעהו לא טמא משמע תשמיש ממש ואפילו הכי אסרי' הוא בבגדו והיא בבגדה: **ופליגא** דידיה אדידיה. והוא היה יודע בעצמו שלא יבא לידי הרהור שלדיק גמור היה כדאמרינן בפרק ב' דכתובות (דף יז.) [ה] דרב אדא בר אהבה מרכיב לה אכתפיה ומרקד א"ל רבנן אנן מהו למעבד הכי א"ל אי דמיא לבון כי כשורא לחיי ואי לא לא והספר לא חש לפרש ולהאריך כאן למה היה עושה:

בימי

מיתיבי [ו]רשב"ג אומר התינוקות של בית רבן היו מסדרין פרשיותיו וקורין לאור הנר אי בעית אימא ראשי פרשיותיו ואי בעית אימא [ז]שאני תינוקות הואיל [ח]ואימת רבן עליהן לא אתי לאצלויי: [ט]כיוצא בו לא יאכל הזב: [י]תניא ר"ש בן אלעזר אומר בוא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל שלא שנינו לא יאכל הטהור עם הטמאה אלא לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה כיוצא בו לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ שמא ירגילנו אצלו וכי מרגילו אצלו מאי הוי אלא אימא שמא יאכילנו דברים טמאין אטו זב פרוש לאו דברים טמאין אכיל אמר אביי גזירה שמא יאכילנו דברים שאינן מתוקנין ורבא אמר [כ]רוב עמי הארץ מעשרין הן אלא שמא יהא רגיל אצלו ויאכילנו דברים טמאין בימי טהרתו איבעיא להו נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו אמר רב יוסף ת"ש [ל]העוף עולה עם הגבינה על השלחן ואינו נאכל דברי ב"ש ב"ה אומר לא עולה ולא נאכל שאני התם דליכא דיעות ה"נ מסתברא דהיכא דאיכא דיעות שאני דקתני סיפא [מ]רשב"ג אומר שני אכסניים אוכלין על שלחן אחד זה אוכל בשר וזה אוכל גבינה ואין חוששין ולאו אתמר עלה [נ]אמר רב חנין בר אמי אמר שמואל לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה אבל מכירין זה את זה אסורים וה"נ מכירין זה את זה נינהו הכי השתא התם דיעות איכא שינוי ליכא הכא איכא דיעות ואיכא שינוי איכא דאמרי ת"ש רשב"ג אומר שני אכסניים אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה ואתמר עלה אמר רב חנין בר אמי אמר שמואל לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה אבל מכירין זה את זה אסור והני נמי מכירין זה את זה נינהו התם דיעות איכא שינוי ליכא הכא איכא דיעות ואיכא שינוי ת"ש לא יאכל הזב עם הזבה משום הרגל עבירה ה"נ דיעות איכא שינוי ליכא ת"ש [א]אל ההרים לא אכל ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב מקיש אשה נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור [ד]אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור ש"מ [ס]ופליגא דר' פדת דאמר ר' פדת לא אסרה תורה אלא קורבה של גלוי עריות בלבד שנאמר [ב]איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה [ע]עולא כי הוי אתי מבי רב הוה מנשק להו לאחוותיה אבי חדייהו ואמרי לה אבי ידייהו ופליגא דידיה אדידיה דאמר עולא [פ]אפי' שום קורבה אסור [צ]משום לך לך אמרי נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב: תני דבי אליהו [ק]מעשה בתלמיד א' [ר]ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזרתם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואמרה להם כתיב בתורה [ג]כי הוא חייך ואורך ימיך בעלי ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש

מסורת הש"ס

ו) תוספתא פ"ו, ג) שם, ז) לקמן כב. כתובות כד. גיטין סא. [ניכה לה: מעתה לא.], ד) חולין קז: עדיו' פ"ה מ"ב, ה) [חולין קז:], ו) ע"ז ו:, ז) [פסחים מ: ב"מ לב. ע"ז יז. נח: נט. יבמות מו.], ח) [אדר"נ פ"כ], ט) [אדר"נ פ"כ] מי שקרא הרבה ושנה הרבה וכו' וכ"א בהרי"ף והרא"ש], י) [שמות כא], כ) [דברים יג], ל) [עי' איסור יומר בתוס' סנהד' לז. ד"ה התורה], מ) [בכתובות שם אי' רב אחא],

תורה אור השלם

1 אֶל הֶהָרִים לֹא אָכָל
וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל גִּלּוּלֵי
בֵית יִשְׂרָאֵל וְאֶת אֵשֶׁת
רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא וְאֶל אִשָּׁה
נִדָּה לֹא יִקְרָב:
יחזקאל יח ו
2 אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר
בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת
עֶרְוָה אֲנִי יְיָ: ויקרא יח ו
3 לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ
לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה בוֹ כִּי
הוּא חַיֶּיךָ וְאָרֶךְ יָמֶיךָ
לָשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם
לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת
לָהֶם: דברים ל כ

מוסף רש"י

שני אכסניים. אין לחוש שיאכל זה מצל חבירו (חולין קז:). **חדייהו.** חזה, **אבי ידייהו.** גרושותיהן, דרך בני אדם כשיוצאין מבית הכנסת מיד הוא נוסק לאביו ולאמו ונגדול ממנו בגרוכה או בפפ ידו משום כבוד (ע"ז יז).

רבינו חננאל

כיוצא בו לא יאכל הזב עם הזבה. בוא וראה עד היכן פרצה [טהרה] בישראל [שלא שנינו לא יאכל טהור עם הטמאה אלא לא יאכל הזב עם הזבה]. כיוצא בו לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ שמא יהי רגיל אצלו ויאכילנו בימי טהרתו דברים טמאים, אבל לדברים שאינם מתוקנים לא חיישינן דאמר רבא רוב עמי הארץ מעשרין הן. **איבעיא להו נידה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו.** ובעי רב יוסף למפשטא מהא דתנן בשחיטת חולין פרק כל הבשר, העוף עולה עם הגבינה על השולחן ואינו נאכל כו', ונדחה זו. ופשטנא מהא דכתיב ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב, מקיש אשתו נדה לאשת רעהו, מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה כיוצא בהן, ואף על גב דפליגא דר' פדת. ומיהא עובדא נמי דההוא דקרא ושנה

מיתיבי רשב"ג אומר התינוקות של בית רבן היו מסדרין פרשיותיו וקורין לאור הנר אי בעית אימא ראשי פרשיותיו ואי בעית אימא שאני תינוקות הואיל ואימת רבן עליהן לא אתי לאצלויי. כיוצא בו לא יאכל הזב. תניא ר"ש בן אלעזר אומר בוא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל שלא שנינו לא יאכל הטהור עם הטמאה אלא לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה כיוצא בו לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ שמא ירגילנו אצלו וכי מרגילו אצלו מאי הוי אלא אימא שמא יאכילנו דברים טמאין אטו זב פרוש לאו דברים טמאין אכיל אמר אביי גזירה שמא יאכילנו דברים שאינן מתוקנין ורבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן אלא שמא יהא רגיל אצלו ויאכילנו דברים טמאין בימי טהרתו איבעיא להו נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו אמר רב יוסף ת"ש העוף עולה עם הגבינה על השלחן ואינו נאכל דברי ב"ש ב"ה אומר לא עולה ולא נאכל שאני התם דליכא דיעות ה"נ מסתברא דהיכא דאיכא דיעות שאני דקתני סיפא רשב"ג אומר שני אכסניים אוכלין על שלחן אחד זה אוכל בשר וזה אוכל גבינה ואין חוששין ולאו אתמר עלה אמר רב חנין בר אמי אמר שמואל לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה אבל מכירין זה את זה אסורים וה"נ מכירין זה את זה נינהו הכי השתא התם דיעות איכא שינוי ליכא הכא איכא דיעות ואיכא שינוי איכא דאמרי ת"ש רשב"ג אומר שני אכסניים אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה ואתמר עלה אמר רב חנין בר אמי אמר שמואל לא שנו אלא שאין מכירין זה את זה אבל מכירין זה את זה אסור והני נמי מכירין זה את זה נינהו התם דיעות איכא שינוי ליכא הכא איכא דיעות ואיכא שינוי ת"ש לא יאכל הזב עם הזבה משום הרגל עבירה ה"נ דיעות איכא שינוי ליכא ת"ש אל ההרים לא אכל ועיניו לא נשא אל גלולי בית ישראל ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרב מקיש אשה נדה לאשת רעהו מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור אף אשתו נדה הוא בבגדו והיא בבגדה אסור ש"מ ופליגא דר' פדת דאמר ר' פדת לא אסרה תורה אלא קורבה של גלוי עריות בלבד שנאמר איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו לגלות ערוה עולא כי הוי אתי מבי רב הוה מנשק להו לאחוותיה אבי חדייהו ואמרי לה אבי ידייהו ופליגא דידיה אדידיה דאמר עולא אפי' שום קורבה אסור משום לך לך אמרי נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב: תני דבי אליהו מעשה בתלמיד א' ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש תלמידי חכמים הרבה ומת בחצי ימיו והיתה אשתו נוטלת תפיליו ומחזרתם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ואמרה להם כתיב בתורה כי הוא חייך ואורך ימיך בעלי ששנה הרבה וקרא הרבה ושימש

עין משפט נר מצוה

ק א ב מיי' שם הלכה טו טור שו"ע שם סעיף ו:
קא ג מיי' פי"א מהלכות מאיסורי ביאה הלכה יח ופי"ו מהלכות טומאת אוכלין הלכה יא סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סימן קצה סעיף ג:
קב ד מיי' פי"א מהלכות מא"ב שם טוש"ע שם סעיף ו:
קג ה מיי' פי"א מהל' מאיסורי ביאה הלכה ו סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סימן כא סעיף ז:

מוסף תוספות

א. מרישא לסיפא רואה היכן התינוקות קורין אבל הוא לא יקרא, י"ל. תוס' הרא"ש. ב. לעולם [אמר ר' פדת] שמן התורה אינו אסור אלא קריבה של גלוי עריות אבל. תוס' ע"ז יח. ג. [ו]א"כ הוא בבגדו והיא בבגדה אפי' מדרבנן ליכא למיגזר. תוס' הרא"ש. וכיון דכן ליכא לפרושי קרא דיחזקאל הוא בבגדו והיא בבגדה בעריות, ורבנן הוא דאסרו קירוב בשר, ואסרו ג"כ הוא בבגדו והיא בבגדה בעריות, ודילמא באשתו נדה קירוב בשר גזרו אבל לא כשהוא בבגדו והיא בבגדה. ריטב"א. ד. דה"ק. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

מיתיבי רבן שמעון בן גמליאל אומר תינוקות מסדיין פרשיותיהן לאור הנר. זאת התיובתא פירקו עליה ב' פירוקין בתלמודנו, ובתלמוד ארץ ישראל פירקו פרוק אחר חביב רצ"ל לכתבו בכאן, וכך אמרו אילין בעו דיטפי בוצינא ואילין לא בעי דיטפי בוצינא. ופי' דבריהם כי התינוקות יתרחקו מן הקריאה ויאהבו שיכבה הנר ואנו בטוחים בהן כי הם לא יטו את הנר ולפיכך הותר להם לקרות לאור הנר דליכא למיחש שמא יטו, אבל החזן לא יקרא דחיישינן שמא יטה לפי שלא ירצה שיכבה הנר לפיכך [אין] מבטלין התינוקות מן הקריאה.
בוא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל. פירשו בגמ' דבני מערבא כי זו המלה למדנה ממה שאמר הכתוב (בראשית ל) כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לרוב, כלומר מרוב שמשמרין ישראל הטהרות ורוב שמזדהרין מליגע ומליקרב לדבר שגורם לטומאה.

בימי לבוניך מהו אצלך. לא משום שיש לחלק בין נדות לגיבון דהא אמר ר"ע בפרק במה אשה יוצאה (לקמן דף סד:) הרי היא בנדתה עד שתבא במים אלא לפי שידע אליהו שכך היה המעשה ור"ח ורש"י פירשו בפרק אע"פ (כתובות דף סא. וש"נ) גבי שמואל מחלפא ליה דביתהו בידא דשמואל היינו בימי ליבונה[א] אין נראה[ב] כדפירשתי ור"ת פירש[ג] שהיו רגילים לטבול שתי טבילות אחת לסוף שבעה לראייתה שהיא טהורה מדאורייתא בהך טבילה[ד] ואחת לסוף ימי ליבון לכך היה מיקל אותו האיש[ה] ורש"י היה נוהג איסור להושיט מפתח מידו לידה בימי נדותה ונראה לר"י שיש סמך מסדר אליהו דקתני אמר לה שמא הבאת לו את השמן שמא הבאת לו את הפך[ו] ומיהו[ז] התם מסיים ונגע בין באצבע הקטנה[ח] ומפרק אע"פ (שם) דאמר אביי מנמ' ליה אפומיה דכובא ורבא מנמ' ליה אבי סדיא אין ראיה כי שמא דוקא במזיגת הכוס שיש חיבה יותר כדאמר התם[ט] אבל שאר דברים לא ומהכא דקאמר אכל עמי ושתה עמי יכול להיות שלא הקפיד אלא על השכיבה:

מטה חדא הואי. ופלטי בן ליש שנעץ חרב בינו לביניה (סנהדרין פ"ב דף יט:) איכא למימר שרחוק ממנה היה ביותר והיה פתוח לרה"ר שלא היה משום יחוד או שמא סבר כשאול שלא היתה מקודשת לדוד ומחמיר על עצמו היה מלבא עליה:

רש"י גריס [וכן ר"ת] ואלו תנן הני דאמרן ומביא ראיה דאומר במדרש (פ' משפטים) כל מקום שנאמר ואלה מוסיף על הראשונים אלה פסל את הראשונים ועל המדרש קשה לר"י דאלה דברי הברית (דברים כח) קאי אמה שכתוב למעלה:

ש"מ ואלו תנן. דלא קתני במתניתין הכי כדקתני במתניתין:

אוכל ראשון ואוכל שני. אי תנן אוכל ראשון לחוד לא הוה ידעינן מיניה אוכל שני ואי תנא אוכל שני הוה אמינא דאוכל ראשון נמי טמוי מטמא[א]:

והשותה משקין טמאים. לא שייך בהו ראשון ושני דלעולם משקין תחלה הוו אע"ג דאכתי לא נגזר כמו שאפרש בסמוך מ"מ היה בדעתם לגזור מיד ולריכא לאשמעינן משקין ואוכלין כדאמר בסמוך דהך דמשקין לא שכיח ואי תנא משקין ה"א דוקא משקין דמעיקר[יא] אבל אוכל לא פסיל כלל: **והבא** ראשו ורובו **במים שאובין.** [יב]וא"ת מיפוק ליה שהוא טבול יום וי"ל דנפקא מינה דאפילו העריב שמשו פוסל עד שיחזור ויטבול: **וטהור שנפלו על ראשו בו'.** וא"ת מ"ש דבטהור לא גזרו כ"א בנפל ולא גזרו נמי בביאה כמו בטבול יום[יג] ונראה לר"י דבטהור לא רצו לגזור יותר אלא דוקא בנפילה כמו שרגילים להפיל עליהם מים שאובים אחר שטבלו במים סרוחים כדאמר בסמוך והיו נותנים עליהם ג' לוגים מים שאובים[יד] [וע"ע תוס' גיטין מז. ד"ה הבא]: רבי

ושימש תלמידי חכמים. להסבירו סתומות המשנה וטעמיה והוא הנקרא תלמוד: **נדוניך.** כל שבעה של ראייה לאשה: **ליבוניך.** כגון זבה שסופרת שבעה נקיים ולריכה להיות לובשת לבנים לבדיקה שמא תראה ותסתור ספירתה: **בנדה טומאתה.** ועד שתבא במים לטבילה היא בנדתה דמרבינן מתהיה בנדתה[טו] בהויתה תהא עד שתבא במים בתורת כהנים[טז]: **מטה חדא הואי.** לחבה ולא קירוב בשר הואי וסבר דשרי בהכי: **סינר.** פולייני"ט שהיא חוגרת בו ומגיע ממתניים ולמטה:

מתני' ונמנו ורבו. בלו למנין ומנאלו של ב"ש מרובין: **גמ' ת"ג ואלו תנן הני דאמרן או דלמא אלו תנן הני דבעינן למימר קמן.** ואלו קאי אדלעיל[יז] לא יפלה את כליו ולא יקרע לאור הנר ואלו מן ההלכות כו' או דילמא אלו תנן וקאי לקמן אאין שורין דיו[יח]: **פ"ש.** דלתרתי קמייתי קאי אבל איכ לא אמשמוטה עשר דבר ניניהו ולקמן בגמרא מפרש להו: **מגילת תענית.** לפי שאחר כל משנה ובריתא לא היו כתובין דאסור לכתבם וזו נכתבה לזכרון לדעת ימים האסורין בתענית לכך נקרא מגלה שכתוב במגלת ספר: **מחבבין את הצרות.** שנגאלין מהן והנס חביב עליהן להזכירו לשבחו של הקב"ה וכותבין ימי הנס לעשותן יום טוב כגון אלין יומין דלא להתענאה בהון כו': **אין אנו מספיקין.** לפי שהן תדירות. ט ל"א אין אנו מספיקין[מ] מלעשות י"ט בכל יום: **אין שוטה נפגע.** אין פגע רע בא עליו כלומר אינו מכיר בפגעיו כך כמה נסים באים לנו ואין אנו מכירין בהן: **בשר מת שבחי.** הגדל באדם המי מחמת מכה או מחמת כויה אינו מרגיש באיזמל כשאותכין אותו: **דברי תורה.** כגון נבילה וטרפה וגו' לא יאכלו הכהנים[נ] הא ישראל אוכלים וכגון וכן תעשה בשבעה בחודש[נא] היכן נרמז קרבן זה בתורה: **גרבי.** למאור ולמזונות: **ודרש.** כדדרשינן להני קראי במנחות (דף מה.) דמשום דלאשתרי מליקה בחטאת העוף גבייהו הולרך להזהירם על מליקת חולין שהיא נבילה: **האוכל אוכל ראשון.** מן התורה אין אוכל מטמא אדם האוכלו חוץ מנבלת עוף טהור אבל נבלת בהמה לא כדאמר במסכת נדה (פ"ה דף מב:) מי שאין לו טומאה אלא באכילתה יאתה זו שיש לה טומאה קודם שיאכלנה וכ"ש אוכל ראשון שאינו אב הטומאה אבל הן גזרו באותו היום כדמפרש טעמא לקמן בכולהו. ושיעורן לפסול את הגויה בחלי פרס בפרק יום הכפורים (יומא ד' פ:) והתם נמי אמר הנא לטומאת גויה דלאו דאוריתא. ומצאתי בספר ערוך[נב] משום טומאה זו מטומאה דאוריתא דסגי לה בטבילה לתרומה דלא בעיא הערב שמש דתניא בספרא[נג] אין האוכל אוכלים טמאין ולא השותה משקין טמאין טמא טומאת ערב: **והבא.** לאחר שטבל מטומאתו במים שאובין בו ביום: **וטהור.** גמור שנפלו על ראשו כו': **והספר.** כל כתבי הקודש תורה ונביאים וכתובים פוסלין תרומה במגען: **והידים.** סתמן קודש נטילתן: **וטבול יום.** ולקמן [יד:] פריך טבול יום מדאוריתא הוא: **והאוכלין והכלים שנטמאו במשקין.** לקמן [שם] בעי לה: **מאן תנא.** מי הוא האומר כן: **פסלי.** את התרומה ואותה תרומה לא תפסול אחרת שוב במגעה: לא

ומסורת הש"ס

א) [נעיל יב.], ב) לקמן קנב. ברכות יח:, ג) חגיגה יג. מנחות מה., ד) זבין פ"ה מי"ב, ה) [פ' מאכל כמו ויקן אוכל בערים בפרפרת מקץ ועי' תו"ט ברק ב' דסוכה מ"ב], ו) [גיטין מז.], ז) פסחים יט:, ח) [ויקרא טו], ט) [סוף מלוטע וכ"א לקמן סד:], י) [דף יא.], כ) [דף יח:], ל) ס"א אינו וכלל פירוש אחד. מהר"ם, מ) [מפסיקין. רש"ש], נ) [יחזקאל מד], ס) [שם מה], ע) [ערך גויה ג'], פ) [שמיני פרק ז],

תורה אור השלם

1 וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ:
ויקרא יח יט

2 אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יֵחָבֵל, וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֵּאָבֵל:
איוב יד כב

תוס' ישנים

א) ואי תני משקין ואוכל שני ה"א דמיירי במשקין שני אבל אוכל ראשון ה"א דמטומא ואע"ג דהמשקין לעולם תחלה הוי אכתי לא נגזר ועוד אוכל ראשון דהוי ראשון דאורייתא ה"א דמטומא ממשקין אסס תחלה רק מדרבנן:

רבינו חננאל

ושימש ת"ח הרבה ומת בחצי ימיו ושאל אליהו את אשתו בימי נדותיך מהו אצלך, ואמרה לו חס ושלום אפילו באצבע קטנה לא נגע בי, בימי לבוניך מהו אצלך, פירוש בד' ימי נקיים, (ואע") [והיא] אמרה לו אכל עמי ושתה עמי וישן עמי בקירוב בשר ולא עלה על דעתו דבר אחר, אמר לה ברוך המקום שהרגו שלא נשא פנים לתורה שנאמר ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב. במערבא אמרי כך אמרה לו מיטה חדא הואי וסינר ופסיק ביניהם. **פשטנא** ממתניתין דתני אין פולין לאור הנר ואין קורין לאור הנר אילו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניא בן חזקיה בן גורון ש"מ אלו תנן, שכבר הזכרנום ולא מה דבעו למימר לקמן. ת"ר **מי כתב מגילת תענית.** אמרו חנניה בן חזקיה בן גורון וסיעתו שהיו מחבבין להזכיר ימי צרות בשמחה. ארשב"ג אף אנו כו' שאילמלא הוא נגנז ספר יחזקאל שדבריו סותרין דברי תורה, פירוש יש בספר יחזקאל דברים שמראין כאילו סותרין דברי תורה כגון קרבנות המועדים וחנוכות וכיוצא בהן. ובא חנניא בן חזקיה ודרשן כגון הכתוב בתתן[ה] ונתברר שספר יחזקאל ההתורה שוין. **פיס'** שמונה עשר **דברים גזרו בו ביום.** ואילו הן דתנן [אלו] פוסלין את התרומה האוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני כו', פ' אוכל ראשון הוא שנגע בו השרץ, ואוכל שני הנוגע במשקין במה שנגע בו השרץ, אבל אוכל לא שאין אוכל טמא אוכל, ושניהם

מסורת הש"ס

א) מיי' פי"ח מהלכו' מ"ב הלכה יח סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סימן קלה סעיף ב:

ב) מיי' שם טור שו"ע שם סעיף יד:

לעזי רש"י

פורציינ"ט. חגורה.

מוסף רש"י

בימי נדותך מה הוא אצלך. ואליהו שמע ביאיה של מעלה שלפיכך נענש אותו תלמיד, ולפיכך שאל לה איסור נדה משאר איסורין, ומה שאמר על הנדות תחילה ואחר כך על הליבון, לפי שהיה רואה שתתחדש, וכן אמר לה בימי נדותך מהו אצלך, דשמא נכנסו בהן ולפיכך נכנס, ואמרה לו חס ושלום וכו' השמא הבאת לו את הפך ומיהו מהו אצלך (האורה ח"ב סי' א, הפרדס ענף ה, מחז"ו סי' תצט).

שאלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל. שיש כפופו דברים בקרבנות שסותרין דברי תורה (חגיגה יג.). **גרבי שמן.** לגרות, להדליק בלילה ולדרשו (מנחות מה.). **והבא ראשו ורובו.** כשהוא טהור, **במים** שאובים. פתוח הכלי (גיטין מז.). **והידים.** אפילו סתמן אם נגע בתרומה בלא נטילת ידיים (פסחים יט:).

מוסף תוספות

א. אבל בימי נדות כלל וכלל לא. תוס' הלא"ש.
ב. להקל בזה יותר מבזה. תוס' הלא"ש. ג. מה שהקיל החסיד בימי ליבונה יותר מבימי נדותה לפי. מרדכי סימן רל"ג. ד. ואח"כ סופרת שבעה נקיים, והיו נוהגות כן מפני תקנת הטהרות שמא תגע בטהרות. רשב"ל. משום טבילה בזמנה ואח"כ סופרת ז' נקיים משום חומרא בעלמא. מרדכי סימן רל"ג. ה. ואפי' הכי קאמר לה אליהו שהרי אמרה תורה ואל אשה בטומאת נדתה לא תקרב דכיון דגזור רבנן לא היה לו לזלזל בדבריהם. תוס' הלא"ש.
ו. ונגע בך אפילו באצבע קטנה אמרה לו חס ושלום אפילו באצבע קטנה לא נגע בי, אלמא משמע שאסור לקבל הפך מידה. תוס' הלא"ש. ז. אין ראיה משם [דהרי]. תוס' הלא"ש.
ח. [ו]ה"ק שמא בשעת הבאת הפך לא נזהר מליגע בך, וכן מוכיח שהרי השיבה לו באצבע קטנה לא נגע בי אבל שלא הביאה את הפך לא קאמרה לו. תוס' הלא"ש.
ט. ואסורה אפילו להביא לפניו על השלחן. תוס' כתובות קפ. י. דמאהולין לא גמרינן משקין. מר"ן. יא. דעלולין לקבל טומאה. מ' הר"ן. [וע"ע מהר"ם]. יב. ביום שטבל קודם הערב שמשו. תוס' הלא"ש. יג. [ד]כי היכא דגזרו נפילה לטהור משום דאי לא הא לא קיימא לה נפילה בטמא וכדאמרינן בסמוך, ליגזור נמי ביאה בטהור דאי לא הא לא קיימא ביאה בטמא. מ' הר"ן. יד. קפדינן אי לא קיימא, אבל ביאה דאינה עיקר גזירה לא איכפת לן כולי האי אי לא קיימא, דאף היא לא נתקנה אלא משום לתא דנפילה. מ' הר"ן.

לא מטמו אמר רבה בר בר חנה ר' יהושע היא דתנן [ט]ר' אליעזר אומר האוכל אוכל ראשון ראשון ואוכל אוכל שני שני אוכל שלישי שלישי ר' יהושע אומר [א]האוכל אוכל ראשון ואוכל שני שני שלישי שני לקודש ואין שני לתרומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה [ב]אוכל אוכל ראשון ואוכל אוכל שני מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה [ג]דזימנין דאכיל אוכלין טמאין ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו שותה משקין טמאין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה דזימנין דשתה משקין טמאין ושקיל אוכלין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו היינו הך מהו דתימא [א]) הא שכיחי והא לא שכיחי קמ"ל [ד]והבא ראשו ורובו במים שאובין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה א"ר ביבי אמר רב אסי שבתחלה היו טובלין במי מערות מכונסין וסרוחין והיו נותנין עליהן [ה]מים שאובין התחילו ועשאום קבע גזרו עליהם טומאה מאי קבע אמר אביי שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו ואלו מטהרין אמר ליה רבא מאי נפקא מינה הא קא טבלי בהנך אלא אמר רבא שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין [ו]וטהור שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובין מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה דאי לא הא לא קיימא הא [ז]וספר מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה אמר רב משרשיא שבתחלה היו מצניעין את אוכלין דתרומה אצל ס"ת ואמרו האי קדש והאי קדש כיון דקחזו דקאתו לידי פסידא גזרו ביה רבנן טומאה [ח]והידים מפני שהידים עסקניות הן תנא [ט]אף ידים הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה משום דר' פרנך [י]דא"ר פרנך א"ר יוחנן [יא]האוחז ס"ת ערום נקבר ערום ערום ס"ד אלא א"ר זירא ערום בלא מצות בלא מצות ס"ד אלא אימא ערום בלא אותה מצוה הי גזור ברישא אילימא הא גזור ברישא כיון

לא מטמו. את התרומה להיות שניה והיא תחזור ותפסול אחרים: **האוכל אוכל ראשון.** נעשה גופו ראשון ומטמא את התרומה להיות שנייה והיא תחזור ותפסול שלישי: **שני.** פוסל ואינו מטמא: **שלישי.** אינו פוסל תרומה במגעו אבל הקדשים פוסל וכפ"ב דשחיטת חולין[ו]) מפרש טעמא דתרוייהו: **ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון.** הוי שני וכן האוכל אוכל שני הוי שני. והתם מפרש טעמא מאינו שהשני עושה שני ע"י משקין דמשקין אפי' הן שניים נעשין תחלה ועושין מגען שני ואף כאן החמירו בשני לעשות האוכלו כיולא בו: **שלישי שני לקדש.** האוכל אוכל שלישי עושה גופו שני לקדש. והתם מפרש טעמא דהאי אוכל שלישי חולין שנעשו על טהרת תרומה הוא וטהרתן טומאה היא אבל הקדש הלך שמירה דידה לאו שמירה היא לענין קודש וחיישינן באוכל שלישי דידיה דילמא לראשון הוא והאוכלו שני: **בחולין שנעשו על טהרת תרומה.** כלומר באיזו חולין אתה מוצא אוכל שלישי בחולין שנעשו על טהרת תרומה דאילו חולין גרידא לא משכחת בהו שלישי: **מאי טעמא גזור.** באדם האוכל שיהא טמא: **ופסיל להו.** והתורה הזהירה על התרומה לשמרה בטהרה דכתיב (במדבר יח) את משמרת תרומתי לפיכך גזרו באוכל אוכלין טמאין שלא יהא רגיל אצל תרומה: **הא שכיחא.** שאדם שותה עם אכילתו: **והא לא שכיחא.** שיהא אוכל עם שתייתו: ה"ג **היו טובלין במי מערה סרוחים מכונסין.** שיש בה מ' סאה מי גשמים שהם כשרים לכל טומא חוץ מזב לבדו דכתיב ביה מים חיים[ז]): **והיו נותנין עליהן.** על גופן מים שאובין להעביר סרחון המקוה: **התחילו.** הטובלין ועשו השאובין קבע לפיכך גזרו על השאובין טומאה לטמא אדם אחר טבילתו אבל אין מטמא שום אוכל ומשקה אלא אם כן נטמאו בשרץ: **לא אלו.** המקוה לבדה מטהרין אלא אלו ואלו מטהרין דמתוך שהורגלו הכל בכך לא היו יודעין שלהעביר הזוהמא היו השאובין באין אלא לטהר: **מאי נפקא לן מינה.** כיון שכולן טובלין תחלה במקוה מאי איכפת לרבנן אם עשאוה הטובלין קבע אחר טבילה: **אלא אלו מטהרין.** וחיישינן דילמא אתי לבטולי תורת מקוה וטובלין בשאובין והתורה אמרה אך מעין ובור מקוה מים וגו' (ויקרא יא): **מ"ט.** הא לאו לאחר טבילה הוה: **אי לאו.** דגזור אף על הטיהור לא קיימא גזירה הבא אחר טבילה דאמרי מ"ש האי מהאי: **לידי פסידא.** עכברים מצויין אצל אוכלין ומפסידים את הספר. אבל בחולין לא הוצרכו לגזור דבלאו הכי נמי לא היו נותנין חול אצל קדש: **עסקניות הן.** ונוגעין בבשרו ובמקום טופת וגנאי לתרומה בכך ונמאס לאוכלין[ח]) כשנוגע בה בידים מסואבות. ורבותינו מפרשים חיישינן שמא נגעו [ט]) [ידיו] בטומאה [י]) [ונטמא] וקשיא לי אם כן ניחוש שמא נגע באב הטומאה ונמצא ראשון ויטמאהו ועוד מאי שנא ידים לחודייהו בכל גופו וגזור לפסול תרומה שמא נגעו ידיו בטומאה ונטמא כל גופו ועוד לא תקני להו בטבילה אלא בטבילה: **ספר תורה ערום.** אלא על ידי מטפחת: **אילימא הא.** דסתם ידים גזור ברישא: [יא]) **הא הוא למה לי.** הך מי נפקא מכלל סתם ידים: [יב]) **אלא הא גזור ברישא.** דסתם ידים לא גזרו [יג]) (סמוך) לנטילתן מגע לתרומה: וכא

אף הידים הבאות מחמת ספר. מדקתני אף משמע דעל הספר גזרו תחלה ואח"כ על הידים הבאות מחמת ספר וכיון דסתם ידים לנסוף גזרו כדאמר לקמן א"כ ידים הבאות מחמת ספר בו ביום גזרו דהא בין גזירה לספר לגזירה דסתם ידים גזרו עליהם וא"כ הוה טפי מי"ח דבר ואם נאמר דעל הידים הבאות מחמת ספר לא באותו פרק גזרו אלא מקודם לכן הוה אתי שפיר אף לשון אף לא משמע כן ועוד לא יתכן שגזרו על הידים[יד]) ועדיין ספר עצמו לא היה פוסל את התרומה[טו]):

האוחז ספר תורה ערום. קלא משמע דאלו דווקא ספר תורה דהא כל כתבי הקדש תנן במסכת ידים[טז]) שמטמאין את הידים[יז]): **בלא** אותה מצוה. [יח]אם אוחזו ללמוד בו אין לו שכר של אותו לימוד ואם בשביל לגוללו אינו מקבל שכר על הגלילה: כיון

רבי יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ושני שני. בפ"ב דחולין (דף לד. וש"ס) מפרש טעמא משום דמלינו שני עושה שני על ידי משקין וא"ת מאי צריך התם להאי טעמא נימא דלהכי שני עושה שני כדמפרש בסמוך בגמרא משום דזימנין דאכל אוכלין טמאין ושדי משקין דתרומה כו' וי"ל משום גזירה דתרומה אין לנו לעשות אוכל שני שני אם לא שמלינו כזה[א]) משום דדמי[ב]) לחולה ואיטלולא: **זמנין דאכיל אוכלין טמאין בו'.** אומר ר"ת דפסול גוייה המזכרת בכל מקום דאמרי' (בעירובין פ"ח דף פב: וש"ס) וחלי חליה לפסול את הגויה דהיינו שיעור שני בילים ולמ"ד בילה ומחצה לאו היינו גזירה דהכא דמהך טעמא דהכא אפילו כבילה פסול[ג]) אלא פסול גויה גזירה קדמוניות היתה וגזרו שלא יהיו בילים לטעות ולומר כמו שמותר לאכול תרומה אחר אוכלים טמאין אע"פ שנוגע התרומה באוכלין טמאין שנמעיו כך מותר להגיע תרומה לאוכלין טמאין מבחוץ ולכך גזרו דהאוכל אוכלין טמאים כחלי פרס שיהא גופו נפסל מלאכול בתרומה אבל [מ]) ע"י מגע לא גזרו ודוקא כחלי פרס אבל כבילה ליכא למטעי [ד]שנאמר [ה]בין השיניים ונחסר קודם שיגיע למעיו וכיון דאפקי מכבילה אוקמי אחלי פרס[ו]) אבל גזירה דהכא גזרו שיפסול אף למגע ואף בכבילה משום טעמא דמפרש ב) תדע דגזירה קדמוניות היתה דבימא בפ' בתרא (דף פ: וש"ס) ס"ד למימר דפסול גויה דאורייתא וביי"ח דבר היו כולם בקיאים ואין היו טועים לומר דהיא דאורייתא [ז]דל"ל חסר להו:

ושקיל משקין דתרומה ושדי **לפומיה ופסיל להו.**

ומע"ג דמשקים אחלה הוו כדאמר (פרה פ"ח משנה ז) כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות אחלה[ד]) הכא דקאמר ופסיל להו משום דאכתי קודם י"ח דבר לא גזרו להיות משקין אחלה כמו שאפרש:

תנא אף הידים הבאות מחמת **ספר.** והא דלא מייתי מתני' דמסכת ידים (פ"ג מ"ב) כל כתבי הקדש מטמאין את הידים משום דמלינו למימר דה"מ לקדש[א]) להכי מייתי ברייתא דקתני בהדיא תרומה וא"ת ומאי אריא ידים הבאות מחמת ספר משום דר' פרנך אפילו מחמת כל פסולי תרומה נמי כתבון במסכת ידים (פ"ג משנה ג) כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות [ב]וי"ל דהיינו דווקא לקדש דומיא דיד דמטמא את חברתה שאינו אלא לקדש כדמוכח בחגיגה (דף כד:) ופ"ב דחולין (דף לד: וש"ס) דקאמר מלינו שני עושה שני על ידי משקין הוי מצי נמי למימר דמלינו דע"י ספר שני עושה שני ושמא כשראה אלא קבל רבי אליעזר תשובתו במשקין חזר והשיב לו מכתבי הקדש[ג]):

תנא אף הידים בו'. וא"ת הא דתנן (ידים פ"ג מ"ב) יד מטמא חבירתה ד"ר יהושע אמרו לו כו' א"ל מלינו כתבי קודש כו' א"ל אין דנין דברי סופרים מד"ת ולא מד"ס ע"ש והשתא היכי מייתי ראיה מכתבי קודש שאין מטמאות ידים אף לתרומה ליד אלא מטמא חבירתה רק לקודש[ד]) וי"ל דאינו חוש רק להשיב על סברתם שאמרו דאין שני עושה שני ועוד נראה לפרש דהיא דכתבי קודש היינו דווקא לקודש ולאו היינו גזירה דהכא דידים הבאות מחמת ספר דר' פרנך ומה שמקשה וכי לית להו לרבנן האוכל אוכל שני שני כיון דאין דנין דברי סופרים מד"ת ולא מד"ס נראה היכא דאיכא טעמא אית להו לרבנן שני עושה שני [ה]) כגזירה הבאות מחמת ספר משום דר' פרנך והאוכל אוכל שני כדמפרש כאן זימנין דאכיל אוכלין טמאים ושדי משקין דתרומה לפומיה (ת"י):

אף הידים הבאות מחמת ספר. מדקתני אף משמע דעל הספר גזרו תחלה ואח"כ על הידים הבאות מחמת ספר וכיון דסתם ידים הוה טפי מי"ח דבר ואם נאמר דעל הידים הבאות מחמת ספר לא באותו פרק גזרו אלא מקודם לכן הוה אתי שפיר אף לשון אף לא משמע כן ועוד לא יתכן שגזרו על הידים[ג]) ועדיין ספר עצמו לא היה פוסל את התרומה[ד]):

האוחז ספר תורה ערום. קלא משמע דאלו דווקא ספר תורה דהא כל כתבי הקדש תנן במסכת ידים[ט]) שמטמאין את הידים[יז]): **בלא** אותה מצוה. [יח]אם אוחזו ללמוד בו אין לו שכר של אותו לימוד ואם בשביל לגוללו אינו מקבל שכר על הגלילה: כיון

גליון הש"ס

תוס' ד"ה **תנא אף הידים** וכו' וי"ל היינו דוקא לקדש וכו'. עי' פסחים יט ע"א תוס' ד"ה אאין טומאת ידים: **תוס'** ד"ה **האוחז** ס"ת וכו' שמטמאין את הידים. עי' מגילה ז ע"א ברש"י ד"ה אינה מטמאה. ועי' תוס' קוטב יז ע"א ד"ה לא על הלוח בסוה"ד:

מוסף רש"י

ר"א אמר כו' אוכל שני שני. נעשה גופו שני להיות מגגו אלישי, והאוכל אוכל שלישי שלישי. ולקמיה מפרש טעמא דר"ח דעשו אוכל כמאכל, ודוקא שאוכל אלי פרס, שזהו שיעור אוכלין טמאים לפסול את הגויים, וכן שני בילים כדאמר בעירובין (פב:) אבל בנגיעה לא מטמא אוכל אדם, שאין אדם וכלים מיטמאין אלא מאב הטומאה (חולין לג. ובעי"ז טוסה ל.).

ר' יהושע אומר כו' שני. מאכל ראשון לא עביד לית לראשון אלא שני, שאין האוכל חמור כמאכל, אבל מאכל שני עושה אותו שני שני (טוסה שם). שני לקדש. ועביד אלישי וכיוצ, ואין שני לתרומה. דאי נגע בתרומה לא פסל לה, אבל מיכל תרומה אסור, דשלישי מיהא הוי ליאסר בתכילה, דתנ"ג דאמר ר' יהושע אין אוכל נעשה כמאכל, הני מילי באוכל אוכל ראשון דלא הוי ראשון לטעבד שני, אבל דאיתסורי בתכילה מודה דשלישי עביד האוכלו אלישי (חולין שם). שנעשו על טהרת תרומה. שבעליהם כהן וגרגל בתרומה וקיבל עליו לאכול חולין שלו בטהרת תרומה, כדי שיהא רגיל לתרומותיו בטהרה הזקוקה לכן (טוסה שם). **האוחז** ס"ת **ערום.** בלא מטפחת סביב ס"ת (מגילה לב.).

תוס' ישנים

א) ה"מ למימר דה"א משקין דחמרי מטמו:

ב) וריב"א מפרש דפסול גויה היינו גזירה דהכא ולא גזרו אכבילה לפי שאין אדם נמנע לשתות עד שיאכל חלי פרס ומשקין נמאים שצריך רביעית משום דמצטרפי לא מטמו אחרים אלא ברביעית [ד כפיר"ש ט]:

מוסף תוספות

א. במקום אחר. תוס' בכל"ש. **ב.** מילתא דרבנן. תוס' בכל"ש. **ג.** שיש כאן שיעור לטמא את המשקין. תוס' בכל"ש. **ד.** לפי. תוס' בכל"ש. **ה.** מן האוכל. תוס' בכל"ש. **ו.** אבל משקין נכנסין כולן לתוך מעיו ולכך לא אפקוה מרביעית. תוס' בכל"ש. **ז.** ועוד. תוס' יומא פ: **ח.** ומדרבנן הוא דגזור במשהו. תוס' יומא פ: **ט.** בפ"ק דפסחים (יד.). תוס' בכל"ש. **י.** [וא"כ] לשון פסול לא אתי שפיר דהוי ליה למימר ומטמא להו, [י"ל]. תוס' בכל"ש. **יא.** אבל לתרומה לא. תוס' בכל"ש. **יב.** הא איהו מודה דכתבי הקדש מיירי אף לתרומה וההיא דכל הפוסל את התרומה דוקא לקודש. תוס' מגיגה כד: **יג.** הבאות מחמת ספר. תוס' בכל"ש. **יד.** הילכך נראה דבין ספר וידים נגזרה והא דלא חשיב להו בהדי י"ח דבר משום דבי"ח דבר נחלקו אבל בידים הבאות מחמת ספר לא נחלקומשום דאיכא תרתי ידים עסקניות וגם דר' פרנך. תוס' בכל"ש. **טו.** וטומאת ידים הבאה מחמת ספר משום דר' פרנך היא, וש"מ דר' פרנך לאו דוקא בס"ת. מי' מר"ן. **טז.** י"מ מצות אחיזה, וקשה מאי רבותא פשיטא שאין לו שכר כיון שלא עשה המצוה כהוגן, לכך פירש ריב"א בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה. תוס' מגילה לב.

רבינו חננאל

אליבא דר' יהושע, האוכל אותם שני הוא ופוסל את התרומה, דתנן בטהרות פרק ב' ר' יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני, שני. והשותה משקין טמאים אילו כולם פוסלין גופו של אדם, כדתנן במעילה פרק ד' כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה כבחצי פרס, פירוש אוכלין טמאים, וכל המשקים, פירוש הטמאין מצטרפין לפסול את הגויה ברביעית. [והבא ראשו ורובו במים שאובין], וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו ג' לוגין מים שאובין, פוסלו בתרומה [נ"א: פוסל התרומה], פי' לולי שאמר כי בטהור טימאוהו לא עמדה בטמא שלא טיהרוהו. **גדרו על הספר,** מפני שהיו מצניעין אוכלין של תרומה גבי הספרים, והיו העכברים באין על האוכלין ומפסידין הספרים. **ידים** מפני שהן עסקניות, חיישינן דילמא נגעו בטומאה הלכך גזרו בהו טומאה.

עין משפט נר מצוה

קה א ב מיי' פ"ח מהל' שאר אבות הטומאות הלכה י:

קו ג מיי' שם פ"ט הלכה ג:

קז ד שם הלכה ה:

קח ה ו מיי' שם ופ"ח הלכה ח:

קט ז מיי' פ"י מהלכי ס"ת הלכה ו טור וסו"ע או"ח סימן קמז סעיף ג וטור וש"ע יו"ד סימן רפב סעיף ד:

כיון דהך גזור ברישא הא תו למה לי. ואם תאמר והא נפקא מינה לנוגע בספר מיד אחר נטילה ולא הסיח דעתו ואפילו הכי ידיו טמאות משום דרבי פרנך ויש לומר דמשום הא לא היו גוחרין דמילתא דלא שכיחא היא שיגע בספר מיד אחר נטילה ומיהו אשתא דגזור ידים מחמת ספר ברישא אפילו נוגע סמוך לנטילה גזרו עליה אלא חלקו:

סמי מכאן טבול יום. לא מן המשנה אלא דלא הוי ממנין י"ח דבר:

משקין הבאים מחמת שרץ. דאורייתא נינהו[א] ב)לרבי עקיבא פריך דאית ליה בפרק קמא דפסחים (ד' יד:) [ב]משקין לטמא אחריס דאורייתא[ג]: **דכתיב וכל משקה אשר ישתה.** הלי קרא במשקין הבאין מחמת כלי חיירי ומשקין הבאין מחמת שרץ אתיא בק"ו מינה ואם תאמר ומאי פריך דאורייתא נינהו נימא דיו לבא מן הדין להיות כנדון ולא ליהוי[ד] אלא שני במשקין הבאין מחמת כלי ואוכלין הנוגעין בהן לא פסלי תרומה[ה] וי"ל[ו] דאין דבר הנוגע בשרץ אלא יהא ראשון ובפ"ק דפסחים [ז] (ג"ז אס) אתרכתי יותר: **אלא במשקין הבאין מחמת ידים.**

ולא"ת ומה הולרכו לגזירה זו דכיון דגזרו דידים פוסלות את התרומה א"כ[ז] משקין שנגעו בהן הוי תחלה לכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה[ח] וי"ל דהאוכלים שנטמאו במשקין היינו גזירה לכל הפוסל את התרומה ועד השתא לא נגזרה והא דקאמר במשקין הבאים מחמת ידים ה"ה מחמת כל פוסלי תרומה והא דקמהדר ר' יהושע לרבי אליעזר (חולין פ"ב דף לד.) מלינו שהשני עושה שני ע"י משקין ואע"ג דאכתי לא נגזרה מ"מ היה דעתן לגזור מיד: **אלא במשקין הבאים מחמת שרץ.**

אומר ר"י דה"ה דהוה מלי למנקט משקין הבאים מחמת ידים שגם הם מטמאים כלי לפסול תרומה כדאמר בברכות בפרק אלו דברים (דף נב.) ב"ש אומרים נוטלים לידים ואחר כך מוזגים את הכוס שאם מוזגים תחלה יטמאו משקין שאחורי הכוס מחמת ידים ויחזרו ויטמאו את הכוס[ט] אלא נקט משקים הבאים מחמת שרץ לאשמעינן דאפילו הכי לא הוי אלא מדרבנן:

שמאי והלל גזור. לא בעי לשנויי דשמאי והלל גזור בידים הבאות מחמת ספר ולא בסתם ידים[י] דגזרו טומאה על הידים סתמא קתני דמשמע כל סתם ידים: **ואילו שמאי והלל לא נחלקו אלא בג' דברים בלבד.** ואם תאמר לימא דבג' דברים נחלקו ועמדו במחלוקתם ובשאר י"ח דברים נחלקו[יא] ולמאר הושוו כדמשני לקמן כי פריך והא איכא בותר לגת כו' [יא]הא שתיק ליה הלל לשמאי להכי לא מני לה בהדי ג' דברים וי"ל דלא דמי להתם דבהבותר לגת שתיק ליה הלל לשמאי והודה לו מיד באותו מעמד להכי לא חשיב אבל הכא דכל היום נחלקו ולא הושוו עד למחר לא הוה ליה למימר לא נחלקו ואע"ג דקלא משמע[יב] שהיו [יג]שמאי והלל עומדין [יד]ביום שגזרו י"ח דבר הא כי היכי דקתני (דף יז.) גבי בותר לגת אותו היום היה הלל כפוף ויושב לפני שמאי כו'[טו] מ) וה"ל קתני בתוספתא דשבת[טז] גבי י"ח דברים[יז] מ"מ צריך לומר דשני מעשים הוו[יח]: אלא

כיון דהך גזור ברישא הא תו למה לי אלא הך גזור ברישא והדר גזור בכולהו ידים וטבול יום [א]טבול יום דאורייתא הוא דכתיב [1]ובא השמש וטהר סמי מכאן טבול יום והאוכלין שנטמאו במשקין במשקין דמאי אילימא במשקין הבאין מחמת שרץ דאוריי' נינהו דכתיב [2]וכל משקה אשר ישתה אלא [ב]במשקין הבאין מחמת ידים וגזירה משום משקין הבאין מחמת שרץ והכלים שנטמאו במשקין כלים דאיטמאו במשקין דמאי אילימא במשקין דזב דאוריי' נינהו דכתיב [3]וכי ירוק הזב בטהור [ג]מה שביד טהור טמאתי לך אלא [ד]במשקין הבאין מחמת שרץ וגזירה משום משקין דזב וידים תלמידי שמאי והלל גזור שמאי והלל גזור דתניא יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית [ה]שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה וגזר טומאה על כלי מתכות שמאי והלל גזרו טומאה על הידים וכ"ת שמאי וסיעתו והלל וסיעתו והאמר רב יהודה אמר שמואל י"ח דבר גזרו וביה"ח נחלקו ואילו הלל ושמאי לא נחלקו אלא בג' מקומות [ו]דא"ר הונא [ז]בג' מקומות נחלקו ותו לא וכ"ת אתו אינהו גזור לתלות ואתו תלמידייהו וגזרו לשרוף [ח]והאמר אילפא א) [ט]ידים תחלת גזירתן לשריפה אלא אתו אינהו גזור ולא קבלו מינייהו ואתו תלמידייהו גזרו וקבלו מינייהו ואכתי שלמה גזר [י]דא"ר יהודה אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה עירובין [יא]ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה [4]בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני [5]חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר אתא שלמה

ובא השמש וטהר. ומקמי הכא לא. ואוקמינן להאי קרא בתרומה ביבמות בפ' הערל (ד' עד:) ואפי' לגגיעה אשכחן קרא התם[יז] כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים [יח] וגו'[יט] והאי נגיעה היא ובעינן הערב שמש אלמא פסיל בנגיעה דאי לא פסיל למאי קרי ליה וטהר השתא מכלל דמעיקרא לא הוי טהור גמור והאי כלי לאו בר אכילה הוא ומיהו טמוויי לא מטמיגן דהא לאו טמא איקרי: **סמי מכאן.** הסר מכאן: **מחמת שרץ.** שנטמאו בשרץ: **דאורייתא היא.** שהמשקין ראשון והאוכל שני ופוסל תרומה להיות שלישי: **דכתיב וכל משקה וגו'.** ואע"ג דהאי במשקין הבאין מחמת אויר כלי חרס כתיב בתוכו אוכלין אוכלין או משקין והני שנייס נינהו שהכלי היה ראשון והם שנייס ואוכל הנוגע בהן אינו פוסל את התרומה [כ] (א"ה) הא גמרינן משקין הבאין מחמת שרץ מנייהו בק"ו בפ"ק דפסחים (דף יח:) וכיון דמקבלי טומאה מדאורייתא ממילא עבדי לאוכל שני דהכי גמרינן סדר טומאה דמשקה מטמא אוכל ואוכל משקה דלא משכחת רביעי בקדש אלא בהכי דהא אין טומאה עושה כיולא בה לא להיות אוכל מטמא אוכל ולא משקה מטמא משקה ולא אוכל ומשקה מטמאין כלים דאין כלי מיטמא אלא באב הטומאה: **מחמת ידים.** לפני נטילה דגזרו רבנן בידים וכן בשאר כל פוסלי תרומה השנויין לטמא משקין להיות תחלה: **גזירה משום משקין הבאים מחמת שרץ.** דאשכחן בהן שהן ראשונים לאורייתא. והא דגזור בכל טומאת משקין להיות תחלה ולא גזור נמי באוכלין גזירה משום אוכל הבא מחמת שרץ היינו טעמא דאחמור רבנן במשקין משום דעלולין לקבל טומאה שאינן צריכין תיקון הכשר להכיאן לידי טומאה[כא] אבל אוכלין צריכין תיקון נתינת מים להכשירן לקבלת טומאה. כל הכשר שבשים לשון תיקון: **משקה הוא.** היולא ממנו רוקו וזובו ומימי רגליו: **וכי ירוק הוא וגו'.** וכבשם בגדיו אלמא אב הטומאה הוא לטמא אדם ובגדים דהיינו כלים. ואמר משקין היולאין ממנו גמרינן מרוק[כב] מה רוק מתאסף תחלה ואח"כ יולא אף כל מתעגל ויולא כגון מימי רגליו: **מה שביד טהור טמאתי לך.** אינו צריך כאן לטומאת משא ילפינן מיניה לרוק במסכת נדה (פ"ז דף נה:): **אלא בנאין מחמת שרץ.** דלאו אב הטומאה הן והכלי אינו מקבל טומאה אלא מאב הטומאה כדתניא בספסים (דף כ.) יכול יהו כל הכלים מיטמאים מאויר כלי חרס ת"ל מכל האוכל וגו' [ויקרא יא] אוכל ומשקה מיטמא מאויר כלי חרס כו' אלמא לא אתי כלי טמא ומטמא ליה וכ"ש אוכל ומשקה וגזור רבנן דליטמא לענין תרומה משום משקה זב וחבר שהן אב הטומאה: **על ארץ העמים.** משום ספק קברות שלהן דנכרי מטמא במגע ובמשא ואהל לרבנן כ) ולרבי שמעון נמי דאמר אין מטמאין באהל מטמאין הן במגע ובמשא ורקב: **ועל כלי זכוכית.** דלא כתיב באורייתא טומאה: **תיקן לכותבה.** שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובה לפי שהיה מייחד לה כתובתה וכשהיה כועס עליה אומר לה טלי כתובתיך ולאי בכתובות בסוף

מוסף רש"י

וכי ירוק הזב בטהור. ונגע בו לו נשא, שהרוק מטמא במשא (ויקרא טו ח). מה שביד טהור טמאתי לך. אם רק במה שביד טהור, דהוה ליה טהור נושא את הרוק (נדה נה:). בשעה שתיקן שלמה ערובין. עירובי חצרות וגזר שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד חבור, לעשות שיג והרחקה לאיסור תורם שלא יצא להחיר מרשות הרבים לרשות היחיד, והיינו דכתיב (קהלת יב) ואיזן וחקר תיקן משלים, עשה אוזנים לתורה לאזנין כלי שאוזנין אותו בם (ערובין כא:). ונטילת ידים. לעשות שייג לנטהרות (שם). חכם בני. התחכם בני, ושמחת לבי. ותהא לבי שמח בך (משלי כז יא).

מוסף תוספות

א. אע"ג דפלוגתא היא בפסחים (טו:) טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא או דרבנן, איכא למימר דהכא. רשב"ם. ב. טומאת. תוס' הרא"ש. ג. ונקיט לה בדרך הניחא למאן דאמר דרבנן אלא למאן דאמר דאורייתא מאי איכא למימר, כנהוג בהרבה מקומות בתלמוד. רשב"ם. ד. משקין הבאין מחמת שרץ. תוס' הרא"ש. ה. מדאורייתא. תוס' הרא"ש. ואהני קל וחומר דמטמו ואהני דיו דהוו שניים, דכה"ג אמרינן בכיצד הרגל (ב"ק כה:). תוס' פסחים יח: ו. דלא שייך דיו כי האי גונא כיון. תוס' הרא"ש. ז. ממילא ידענא. תוס' הרא"ש. ח. והוו אוכלין שנגעו במשקין שניים. תוס' הרא"ש. ט. והוה ניחא ליה טפי לאוקמה בהכין משום דדומיא דהדדי מתני להו וכו' וכי היכי דמוקי אוכלין שנטמאו במשקין הבאים מחמת ידים הכי נמי כלים. שיטה לסר"ן. י. ואתו תלמידייהו גזור בכל הידים, משום. תוס' הרא"ש. יא. ומשני התם. תוס' הרא"ש. יב. בתוספתא. תוס' הרא"ש. [עי' מהרש"ם]. יג. גם. תוס' הרא"ש. יד. עם תלמידיהם. תוס' הרא"ש. טו. והיה קשה להם לישראל כיום שנעשה בו העגל. תוס' הרא"ש. טז. נמנו ורבו בית שמאי על ב"ה וי"ח דבר גזרו בו ביום והיה קשה להם לישראל כיום שעשו בו את העגל. תוס' הרא"ש. יז. [ד]כשם שהיה הלל עניו וכפוף לפני שמאי כך היו תלמידיו בעלי ענוה וכפופים לפני תלמידי שמאי והיה קשה להם לישראל. תוס' הרא"ש. [עי' מהרש"ם ומהר"ם].

תורה אור השלם

1 וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ הוּא: ויקרא כב ז
2 מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא:
ויקרא יא לד
3 וְכִי יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב:
ויקרא טו ח
4 בְּנִי אִם חָכַם לְבָךְ יִשְׂמַח לִבִּי גַּם אָנִי: משלי כג טו
5 חָכַם בְּנִי וְשַׂמַּח לִבִּי וְאֶשִׁיבָה חֹרְפִי דָבָר:
משלי כז יא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ובא השמש וכו' אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד הערב וטהר וגו' והאי נגיעה:

גליון הש"ס

גמ' דאמר רב הונא בג' מקומות נחלקו וכו'. עיין מגיהא דף טז ע"א תוס' ד"ה יוסי בן יועזר: שם ונטילת ידים וכו'. רש"א מוחק ונטילת: תוס' ד"ה ואילו וכו' ובשאר י"ח דברים נחלקו ולמחר הושוו וכו' וכדלעיל"ל הכ"ג מולין דנ"ה ע"ב לא מלקו לא עמד ר"מ במחלוקת:

תוס' ישנים

א) ס"מ לשויי דקולת גזרו אתנייה אע"פ שאין אנו יודעין מתי הוא על ו' פסיקות שורפין תרומה ע"כ קודם לכן גזרו אתנייה אע"פ שלא אנינו אלא דעדיפא מיניה פריך: ב) וה"ה דה"מ נמיפרך ת"כ טמוויי נמי לטמא לר"ע דאית ליה שני עושה שלישי נמולין:

רבינו חננאל

ומתחילה גזרו על הידים הנוגעות בספר להיות פוסלין התרומה כדי שלא יהו מצוין ליגע [ב]ס"ת [ערוס] אלא בספר. וגזרו נמי על האוכלין שנטמאו מן המשקין שנטמאו מחמת ידים שיפסלו התרומה, גזירה משום משקין שנטמאו מחמת שרץ. ועל הכלים שנטמאו במשקין הבאים מחמת שרץ, גזירה משום זב. טבול יום, אסיקנא סמי מכאן טבול יום.

הא שנפלו (דף פב:): **וגזר טומאה על כלי מתכות.** לקמן [טח:] מפרש: **שמאי וסיעתו כו'.** והם עצמן היו עם תלמידיהם במחלוקת של י"ח דבר: **וכי"ח דבר נחלקו.** כלומר אותם י"ח שגזרו במחלוקת היו אלא שנמנו ונמצאו ב"ש רבים: **שנשה מקומות.** לקמן [טו.] מפרש: **לתלות.** תרומה על מגען לא אוכלין ולא שורפין: **לשריפה.** שיהיו שורפין תרומה עליהן: **שלמה גזר.** דכתיב (קהלת יב) ואיזן וחקר שעשה אוזנים לתורה כלומר סייג והרחקה ככפיפה זו שנוטלין אותה באוזנים ואין נוגעין בה: **עירובין.** אוזנים להוצאת שבת שאסור להוציא מרשותו לרשות חבירו ואע"פ ששייכים רה"י: ולמחר

ולמחר הושו. שחזרו בהן ב"ה: **קב ומחצה.** ירושלמי' שהן ז' לוגין וביצה וחומש ביצה למלה מדברית והוא עומר לגלגולת עשירית המיפה שחייב בחלה כדכתיב עריסותיכם[ט] כדי עיסת מדבר והוסיפו שתות בירושלים נמצא שש מדבריות נכנסות בחמש ירושלמיות ולוג הנשאר וביצה וחומש ביצה עולין ללוג ירושלמי שהלוג מדברי ששה ביצים נכנסין בחמשה ביצים גדולים נמצא הלוג חסר ביצה גדולה הן ביצה וחומש ביצה תחת ביצה גדולה שהחומש הוא שתות מלבר [נוסף] על הביצה נמצאו ששה ביצים גדולים שהן לוג גדול הרי הן ששה לוגים ירושלמי' דהן קב ומחצה: **משהגדילו המדות.** היא מדת לפורי שעודפת שתות על ירושלמית [י] נמצאו הו' לוגין ה': **ד' רבעים.** לוגין שהן רביעית הקב: **חמשה ועוד חייבין.** דסבר רבי יוסי מדה מדברית היו ביצים גדולים משלנו והכי נמי א"ר יוסי בעירובין בפרק כיצד משתתפין (דף פג.) כמה שיעור חלי פרס שני ביצים שוחקות והתם מפרש המי ועוד אחד מכ' בביצה לכל ביצה: **הין.** י"ב לוג: **פוטלין.** אם נפלו לתוכן קודם שנטלם אבל אם נטלם שוב אינו נפסל ואפילו המשיך לתוכן אחרי כן אלף סאה: **שחייב אדם בו.** כלומר הין אינו לשון משנה אלא לשון תורה אלא כך שמעה מפי שמעיה ואבטליון. ורבותי מפרשין [בלשון] משה רבינו ולבי מגמגם שהרי בכמה מקומות לא הקפיד על כך: **שני גרדיים משער האשפות.** במסכת עדיות[כ] מפ' למה הוזכר שם אומנותם ושם מקומם לומר שלא יתנו אדם עצמו מבית המדרש שאין לך אומנות פחותה מגרדי שאין מעמידין ממנו לא כהן גדול ולא מלך כדאמרינן בקדושין (דף פב.) ואין שער בירושלים פחות משער האשפות והכריעו בעדותן כל חכמי ישראל: **כל הנשים.** הרוחות דס: **דיין שעתן.** לטמא טהרות משעת ראייתן ואילך: **מפקידה לפקידה.** למפרע. בדקה היום ומצאתה טהורה ובדקה לסוף שבוע ומצאתה טמאה חוששין למגעה מבדיקה ראשונה ואילך שמא עם סילוק ידיה ראתה: **מעת לעת ממעט על יד מפקידה לפקידה.** שני זמנים הוזכרו בה למפרע להלך אחר הקל שבהן אם מפקידה לפקידה יתר על מעת לעת הלך אחר מעת לעת ואם מעת לעת יתר על מפקידה לפקידה הלך אחר הפקידה: **ממעט על יד.** ממעט אחריו: **לסמוך.** פלוגתא היא[ל] דב"ש וב"ה גבי מביאין נדרים ונדבות וסומכין בי"ט: **כי קאמר רב הונא היכא דליכא פלוגתא דרבותא.** שלא מקומות שאמר רב הונא לא נחלקו בהן רבותיהן הראשונים אבל סמיכה כל האבות ב"ד [מ] והנשיאים מיוסי בן יועזר עד הלל נחלקו בה במסכת חגיגה [טז.]: **הבולר.** ענביה לדורכן בגת. דאילו הבולר לגימוקין משקה היולא מהם אין מכשירים דלא ניחא ליה: **שמאי אומר הוכשרו.** ביין הנלקח מהן על גבייהן. ואע"ג דאזיל לאיבוד לארץ ששותת מן הסלים גזירה שמא יבלרנו בקופות מזופפות כדמפרש לקמיה (דף יח.): **הא שאיב ליה הלל.** ולא עמד במחלוקתו כדתניא בפרקין (שם) אותו היום היה הלל כפוף כו': **המלכות.** הרשעה רומי: **פשעה.** התחילו לכובשן: **הלל ושמעון.** רבן שמעון בנו של הלל היה: **ורבן גמליאל.** הוא רבן גמליאל הזקן: **ושמעון.** הוא[מ] רבי שמעון הנהרג עם הרוגי מלכות והוא היה אביו של ר"ג דלעריה לרבי יהושע בן חנניה (ברכות פ"ד דף מ:) ושעשה מחלוקת עם ר"א בן הורקנוס (ב"מ פ"ד דף נט:): **בפני הבית.** בעוד הבית קייס: **ק' שנה.** אחרונים שלפני החורבן התחיל נשיאותו של הלל ופרנסו אלו ארבעה דורות ק' שנה אלמא הלל קודם לחורבן ק' שנה: **ואילו יוסי בן יועזר.** קדים להלל כמה דורות במסכת אבות[מא]: אמו

אלא שלמה גזר לקדשים. תימה דבפ"ק דפסחים (דף יט: ושם) קאמר רבי עקיבא זכינו שאין טומאת ידיים במקדש ופריך ולימא שאין טומאת ידיים וכלים במקדש ומשני רב יהודה ידיים קודם גזירת כלים נשנית א"ל רבה והא תרוייהו בו ביום גזרו דתנן הספר והידים והכלים כו' והשתא מאי קפריך רבה והא ידיים דקדש דמיירי התם שלמה גזר וכלים גזרו בי"ח דבר ויש לומר דר"ע אי"ח דבר קאי שהיה מחדש וה"ק זכינו שכשעסקו בי"ח דבר בדיני ידיים שלא רצו לגזור טומאת ידיים במקדש ורב יהודה דשני ידיים קודם גזרת כלים נשנית דהיינו בימי שלמה ולהכי לא נקט ר"ע אלא ידיים משום דלעולם הוי[ד] זה זכות במקדש אפילו בימי שלמה אפילו הכי חוזר ומקשה לו רבה והא תרוייהו כו' משום דלא משמע ליה הכי:

שלמה גזר כו'. והשתא לא הוי צריך לשנויי דאינהו גזור ולא קבלו מייתייהו אלא אינהו גזור לתלות כו' ואילפא קאמר דידים דגזור שלמה מחלתן לטריפה אלא משמע ליה דקאי אילפא אי"ח דבר [ת"י]:

שמאי אומר מקב לחלה הלל אומר מקביים. דירושלמי[א] מפרש טעמא דשמאי והלל משום דאיפה ב[י"ח] קביים ועשירית מלבר היינו ג' קבין ובאותו שיעור צריך להפריש חלה להלל ושמאי סבר[ג] דצריך ג' חלות לעומר שהיו עושין ממנו ג' אכילות אחת בבוקר ואחת בערב וכשיעור אכילה אחת חשיב שמאי עיסת מדבר: **רבי יוסי אומר ה' פטורין ה' ועוד חייבין.** [ד]דקסבר ראשית עריסותיכם שכשיפרישו חלה שעדיין ישאר כדי עיסת מדבר ואור"ת דאין למחוק בפרק כלל גדול (לקמן דף עז.) ובפ' אלו עוברין (פסחים דף מח.) דמייתי התם חמשה רבעים ועוד חייבין בחלה דאתיא כר' יוסי[ו]:

אלא שלא דנו דיני נפשות. תימה[ה] דוקמת ועלית אל המקום דדרשינן מיניה (סנהדרין יד: פז.) מלמד שהמקום גורם לא כתיב אלא בזקן ממרא ובזקן ממרא גופיה לא כתיב אלא בהמראתו שצריך שימרה עליהם במקומו[ו] אבל לדונו יכול אע"פ שאין ב"ד הגדול בלשכת הגזית ואין נראה לומר[ז] דבעינן שיהיו במקומן בשעת עבירה כמו בזקן ממרא דהא בזקן ממרא לא על המראתו לבד מיחייב[ח] אלא עד שיחזור לעירו ועשה כהוראתו ואתא לא כתיב מקום ועוד דלא מצינו בשום מקום שהיו בודקין[ט] אם היו ב"ד בלשכת הגזית בשעת עבירה אם לאו[י] [כ]: אמו

אלא שלמה גזר לקדשים ואתו אינהו וגזור אף לתרומה גופא אמר רב יהודה אמר שמואל י"ח גזרו ובי"ח נחלקו והתניא הושוו בו ביום נחלקו ולמחר הושוו גופא אמר רב הונא בג' מקומות נחלקו שמאי והלל[פ] שמאי אומר מקב חלה והלל אומר מקביים וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא[ב] קב ומחצה חייב בחלה משהגדילו המדות אמרו חמשת רבעים קמח חייבין בחלה ר' יוסי אומר ה' פטורין ה' ועוד חייבין ואידך[ג] הלל אומר מלא הין מים שאובים פוסלים את המקוה[ד] שחייב אדם לומר בלשון רבו שמאי אומר תשעה קבין וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה עד שבאו ב' גרדיים משער האשפה שבירושלים והעידו משום שמעיה ואבטליון[ה] ששלשה לוגין מים שאובין פוסלים את המקוה וקיימו חכמים את דבריהם ואידך[ו] שמאי אומר כל הנשים דיין שעתן והלל אומר מפקידה לפקידה ואפילו לימים הרבה וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא[ז] מעת לעת ממעט ע"י מפקידה לפקידה ומפקידה לפקידה ממעט על יד מעת לעת ותו ליכא והאיכא[ח] הלל אומר לסמוך ושמאי אומר שלא לסמוך כי קאמר רב הונא היכא דליכא פלוגתא דרבותא בהדייהו והאיכא[ט] הבוצר לגת שמאי אומר הוכשר והלל אומר לא הוכשר בר מיניה דהתיא דהתם קא שתיק ליה הלל לשמאי: יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומא' על ארץ העמים ועל כלי זכוכית: והא רבנן דשמנים שנה גזור[י] דאמר רב כהנא בשחלה ר' ישמעאל בר' יוסי שלחו לו ר' אמור לנו ב' וג' דברים שאמרת[יא] (לנו) משום אביך שלח להם כך אמר אבא ק"פ שנה עד שלא חרב הבית פשטה מלכות הרשעה על ישראל פ' שנה עד שלא חרב הבית גזרו טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית מ' שנה עד שלא חרב הבית גלתה לה סנהדרין וישבה לה בחנויות למאי הילכתא א"ר יצחק בר אבדימי לומר שלא דנו דיני קנסות דיני קנסות ס"ד אלא אימא שלא דנו דיני נפשות וכי תימא בפ' שנה נמי אינהו הוו והתניא הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן[יב] (לפני) הבית מאה שנה ואילו יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן הוו קדמי טובא אלא

אמו

[א] עדיות פ"א מ"ב, [ב] עדיות פ"א מ"ג, [ג] [ברכות מז. וש"נ], [ד] עדיות פ"א מ"ה נדה ב., [ה] תוספתא פ"א נדה ב., [ו] [לקמן יח. ע"ז לט: חולין לו:], [ז] ע"ז ח:, [ח] [ל"ל בפנים], [ט] [במדבר טו], [י] נמצא סו' לוגין ממש שהן ה' רביעי הקב שהקב ד' לוגין כל"ל וכ"ה בפי' הברטנורא' [אולם לפי הגה' מהרש"ל לוגין ה' הוא ס"ד כשאר לפנינו וכ"ע וכד"ה ה' רבעים צריך למחוק אות ה' וכ"ה בדפוס ישן], [כ] [בתוספ' ס"אלן], [ל] ל"ל דשמאי והלל, [מ] [פ"א מ"ד ומי"ב], [נ] [וע"ע תוס' עירובין פג: ד"ה שבעה ותוס' פסחים מח: ד"ה חמשה], [ס] [וע"ע תוס' ע"ז ח: ד"ה מלמד כו' ותוס' סנהדרין יד: ד"ה מלמד],

מוסף רש"י

כל הנשים דיין שעתן. אם ראתה דם די לנו אם בטמא תרומה וטהרות שתגע בהן משעת ראיה ואילך, ולא אמרינן כי היכי דהשתא אשתכח דם בבית המיטה, אי הות בדקה נמי מקמי הכי הוה אישתכח וטמאי בית הרחם העמידוהו, וקיימא לן בפ' יוצא דופן (נדה מ.) כל הנשים בטמאות בבית המיטה (נדה ב.). **מפקידה לפקידה.** דשמא עם סלוק ידיה ראתה וטמאי בית הרחם העמידוהו (שם). **לא כדברי זה.** שהמיר יותר מדי, דודאי טלי הלי ימים רבים לא מוקמינן ליה טומאי בית הרחם, **ולא כדברי זה.** שמיקל יותר מדי (שם). **מעת לעת ממעטת על דמפקידה לפקידה.** שאם יש ימים הרבה בין בדיקה לבדיקה, לא בטמאין לה לטהרה, כגון בדקה עכשיו אחרים ומצאתה טהורה וחזרה ובדקה ערבית ומצאתה טמאה, דאמרינן לקמן (שם יח.) בעמים לריכה לחיות בודקה, אחרים ובין השמשות, לא בטמאינן טהרות של ליל אמש דהא בדקה אחרים ומצאתה טהורה, וליכא למימר דהוי דם מתמונו בהאי שעתא אלא הכי הוי טהרות דמבדיקה אחרים ואילך בטמאינן, דהייינו מפקידה לפקידה. **על יד.** על כח מפקידה לבדיקה הוא בא וממעטו, כמו פוסל על ידו דיכמות (לו.) וכן הרבה (נדה שם). **הבוצר לגת.** לדרכן בגת ולעשות מהן יין, **הוכשר.** לענין טומאה במשקה המלף, הואיל ולכך הן עומדין ניחא ליה במלי דנפיק מייהו (ע"ז לט:). **פשטה מלכות.** שלטה מלכות רומי (שם ח:). **בחנויות.** מקום בהר הבית וחנות שמו (שם לגירסת בחנות) מקום היה בירושלים וכן שמו (סנהדרין מא.). **דיני קנסות.** תוגם ותפסה ושלשים של עבד שנתנה תורה קצבה אחת ליקר וגזולן, ומאחר שלא יצאו בלשכת הגזית לא דנו וכטלו דיני קנסות, דכתיב בתשלומי כפל שהוא קנס אשר יכשיעון אלהים, דהייינו מומתין ומומרין בשם רבי, כדאמרינן בסנהדרין, ומי שאינו ממון אינו דן דיני קנסות (ע"ז שם). **אלא שלא דנו דיני נפשות.** שאין דיני נפשות בכל מקום אלא בעוד בלשכת הגזית שנאמר (דברים יז) וקמת ועלית אל המקום, מלמד שהמקום גורם, וכיון דחזו דנפשי רוצחים ולא היו מספיקין לדון עמדו ובלו משם (שם).

מוסף תוספות

א. דמסכת חלה. תוס' הרא"ש. ב. שלש סאין דהיינו. תוס' הרא"ש. ג. דבחצי עומר משערינן לפי. תוס' הרא"ש. ד. טעמיה דר' יוסי דאמר ועוד משום. מי' הר"ן. ה. מנא לן דדיני נפשות תלויים במקום, דהך קרא. תוס' הרא"ש. ו. כדאמרינן (סנהדרין יד:) מצאן אבית פגי והמרה עליהם אין המראתו המראה. תוס' הרא"ש. ז. דלהכי היו מניחין מלדון דיני נפשות משום דבשעת עבירה לא היה ב"ד הגדול במקומו. תוס' הרא"ש. ח. מיתה. תוס' הרא"ש. ט. כשהיו דנים דיני נפשות. תוס' הרא"ש. י. וי"ל דדרשינן כל זמן שסנהדרין גדולה במקומה כדין אצל מזבח, אז שופטים תתן לך בכל שעריך לשפוט דיני נפשות, נסתלקו הם בטלו כל דיני נפשות. תוס' ע"ז מ: [ועי' שבת של מין].

רב נסים גאון

מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה. שיעור ההין י"ב לוג. והקב יש בו ד' לוגין, הנה בט' קבין ל"ד לוג. ופירושו מבואר במס' עדיות ובתלמוד בפרק ערבי פסחים, וקבא מגלן דארבע לוגי הויא, דתניא [עדיות פ"א] הלל אומר מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה, וכמה הין י"ב לוג, שמי אומר ט' קבין שהן ל"ד לוג, אלמא קבא ארבעה לוגי הויא. ולוגא מגלן דארבעה רביעיתא הויא, דתניא [מנחות דף פז] הין, וחצי הין ושלישית ההין ורביעית ההין [ן]לוג, וחצי לוג ורביעית [ה]לוג. אלמא לוג ארבעה רביעיתא הויא, ובגמרא דשתי מדות [שם דף פז] אמרו והין תריסר לוגי הוי דכתיב יהיה זה בגימטריא י"ב לוגי הואי.

רבינו חננאל

ואסיק, שלמה תיקן טומאה לידים לקדשים, והלל

עין משפט נר מצוה

קיד א מיי' פ"ח מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה מ:

קטז ב מיי' פ"ו מהלכות כלים טו סמג עשין קמא טור שו"ע א"ח סימן תנו סעיף ה ועוד שו"ע יו"ד סימן שכד סעיף ה:

קטז ג מיי' פ"ד מהלכות מקואות הלכה ב סמג עשין רמח טור שו"ע יו"ד סימן רל סעיף טו:

קיז ד מיי' פ"ג מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד סמג עשין רמב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וג' דברים שאמרה משום כל"ל ותיבת לנו נמחק: (ב) רש"י ד"ה כי קאמר וכו' האבות ב"ד עם הנשיאים וכו' במסכת חגיגה. נ"ב פ' אין דורשין דט"ו סוף ע"א: (ג) ד"ה ושמעון הוא שנקרא רשב"ג ההיא עם הרוגי: (ד) תוס' ד"ה אלא וכו' הוי זכות זה במקדש:

אתו אינהו גזור אגושא לשרוף כו'. וקשה דמכלי זכוכית לא מיתרץ כלום אפי' לפי המסקנא דהא ליכא למימר דמעיקרא גזור לשרוף כדמסקינן לקמן דעבוד רבנן היכרא דלא לישרוף זכוכית דלא מקבלי טומאה. ועוד דאם כן מאי דקאמר אגושא לשרוף כו' הוי ליה לומר דמעיקרא גזור לשרוף כדמסקינן לקמן דעבוד רבנן היכרא דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים וי"ל דדוקא בטומאת גבן אמר לקמן דאין שורפין תרומה וקדשים דאינו טמא אלא משום דמדמי להו לכלי מתכות[א] אבל שאר טומאות המטמאין מתורת כלי חרס שפיר שורפים[ב] תרומה וקדשים דהא דמו לגמרי לכלי חרס[ג] וכן בגאו הכי צריך לפרש כן לקמן ולספרים דגרסי הכא אלא מעיקרא גזור ולא קבלו מייניהו ואתו רבנן דשמונים שנה וגזרו וקבלו מייניהו למימרא דחדא גזירה הוא לשרוף והאמר אילפא כו' אתי שפיר דכלי זכוכית נמי בשיעורא קמא תירץ: **ואאוירא** לתלות. תימה דתנן במסכת אהלות (פ"ב מ"ג) אלו מטמאין במגע ובמשא ואם באהל עצם כשעורה וארץ העמים[ד] ו"ל דהתם מיירי כגון שהביא עפר מארץ העמים לארץ ישראל[ה] אי נמי[ו] כר' שמעון דאמר[ז] קברי עכו"ם אין מטמאין באהל[ח] דלא החמירו[ט] בארץ העמים יותר מקבריהם ועוד תירץ דהיא משנה נשנית קודם גזירה שגזרו על אוירה אלא על גושא בלבד וכן משמע[י] מדקאמר על גושא לתלות ועל אוירה ולא כלום ואמאי קאמר ועל אוירה ולא כלום לימא דמעיקרא גזרו על תרוייהו לתלות ולבסוף גזרו על גושא לשרוף ועל אוירה כדקאי קאי אלא משום דמוכח ממתניתין דאהלות דמתחלה כשגזרו על גושא לא גזרו על אוירה והא דבעי במזיר בפרק כהן גדול (דף נד: ושם) ארץ העמים משום אוירה גזרו עליה או משום גושא גזרו עליה הא פשיטא דאאוירה נמי גזרו כדקאמר הכא אלא התם ר"פ משום אוירה[יא] גזרו עליה שלא יכנס באויר ארץ העמים בשום ענין אפי' ע"י שידה תיבה ומגדל או משום גושא שהוא מאהיל על הגוש[יא] אבל כשאינו מאהיל על הגוש כגון ע"י שידה תיבה ומגדל טהור[י]: **על** ששה ספקות שורפין.

אלא אתו [א]אינהו גזור אגושא לשרוף ואאוירא ולא כלום ואתו רבנן דפ' שנה גזור אאוירא לתלות למימרא [ב] דחדא גזירתא הוה לשריפה [ג]והאמר אילפא ידים תחלת גזירתן לשריפה ידים הוא דתחלת גזירתן לשריפה הא מידי אחרינא לא אלא אתו אינהו גזור אגושא לתלות ואאוירא ולא כלום ואתו רבנן דפ' שנה גזור אגושא לשרוף ואאוירא לתלות ואכתי באושא גזור [ד]דתנן [ה]על ו' ספקות שורפין את התרומה על ספק בית הפרס ועל ספק עפר הבא מארץ העמים [ו]ועל ספק בגדי עם הארץ ועל ספק כלים הנמצאין ועל ספק הרוקין ועל ספק מי רגלי אדם שכנגד מי רגלי בהמה [ז]על ודאי מגען [ח](ועל) ספק טומאתן שורפין את התרומה ר' יוסי אומר אף על ספק מגען ברה"י שורפין וחכ"א ברה"י תולין ברה"ר טהורין ואמר עולא אלו ו' ספיקות באושא התקינו אלא אתו אינהו גזור אגושא לתלות ואאוירא ולא כלום ואתו רבנן דשמנים שנה גזור אידי ואידי לתלות ואתו באושא גזור אגושא לשרוף ואאוירא כדקאי קאי: [ט]כלי זכוכית מ"ט גזור בהו רבנן טומאה [י]א"ר יוחנן אמר ר"ל הואיל ותחלת ברייתן מן החול שוינהו רבנן ככלי חרס אלא מעתה [יא]לא תהא להן טהרה במקוה אלמה תנן [יב]ואלו [יג]חוצצין בכלים הזפת והמור בכלי זכוכית הכא במאי עסקינן כגון שניקבו והטיף לתוכן אבר ור"מ היא דאמר [יד]הכל הולך אחר המעמיד [טו]דתניא [טז]כלי זכוכית שנקבו והטיף לתוכן אבר אמר רבן שמעון ב"ג ר"מ מטמא וחכמים מטהרין אלא מעתה לא אתו אינהו גזור אגושא לשרוף. יוסי [יא] ויוסי: **גזור אגושא לשרוף.** תרומה הנוגעת בגוש הטעבר: **ואאוירא לתלות.** תרומה הנכנסת באוירא ואין דבר מפסיק בינתים כגון שידה פרוצה מתחתיה: **ואתי.** אגושא לשרוף באושא גזור: **על ספק בית הפרס.** כלומר על ספקו של בית הפרס כגון תרומה שנכנסת לבית הפרס דהוא שדה שאבד בה קבר היינו ספק דלא אתו אינהו גזור אגושא לשרוף ואאוירא לתלות ואכתי באושא גזור [יב]דתנן [יג]על ו' ספקות שורפין את התרומה על ספק בית הפרס ועל ספק עפר הבא מארץ העמים [יד]ועל ספק בגדי עם הארץ ועל ספק כלים הנמצאין ועל ספק הרוקין ועל ספק מי רגלי אדם שכנגד מי רגלי בהמה [טו]על ודאי מגען [טז](ועל) ספק טומאתן שורפין את התרומה ר' יוסי אומר אף על ספק מגען ברה"י שורפין וחכ"א ברה"י תולין ברה"ר טהורין ואמר עולא אלו ו' ספיקות באושא התקינו אלא אתו אינהו גזור אגושא לתלות ואאוירא ולא כלום ואתו רבנן דשמנים שנה גזור אידי ואידי לתלות ואתו באושא גזור אגושא לשרוף ואאוירא כדקאי קאי: [יז]כלי זכוכית מ"ט גזור בהו רבנן טומאה [יח]א"ר יוחנן אמר ר"ל הואיל ותחלת ברייתן מן החול שוינהו רבנן ככלי חרס אלא מעתה [יט]לא תהא להן טהרה במקוה אלמה תנן [כ]ואלו [כא]חוצצין בכלים הזפת והמור בכלי זכוכית הכא במאי עסקינן כגון שניקבו והטיף לתוכן אבר ור"מ היא דאמר [כב]הכל הולך אחר המעמיד [כג]דתניא [כד]כלי זכוכית שנקבו והטיף לתוכן אבר אמר רבן שמעון ב"ג ר"מ מטמא וחכמים מטהרין אלא מעתה הואיל ושויהו ככלי חרס: **ועל ספק בגדי עם הארץ.** דכולהו מספקא לן שמא ישבה עליהם אשתו נדה כדתנן (חגיגה דף יח:) בגדי ע"ה מדרס לפרושים: **ועל ספק כלים הנמצאים.** דלא ידעינן אם טמאים הן: **ספק רוקין.** כל רוקין מספקא לן דדילמא דזב נינהו: **ועל ספק מי רגלי אדם.** הך ספק לא דמי להנך דלעיל אלא אפי' מספקא לן אם מי רגלי אדם הן אם מי רגלי בהמה הן דאיכא תרי ספיקי לקולא דאם תמלי לומר דאדם שמא טהור: **שכנגד מי רגלי בהמה.** רבותא אשמעינן דלא תימא מדהני דבהמה הני נמי דבהמה: **ודאי מגען וספק טומאתן.** יודע ודאי שנגעה בהן תרומה אבל אינו יודע אם הם טמאים אם לאו כדמפרש בכולהו: **שורפים.** והיינו אגושא: **באושא התקינו.** כמה שנים אחר חורבן כדאמרינן בר"ה (פ"ד דף לא.) גבי י' מסעות נסעה שכינה: **ואלו חוצלין.** לגבי טבילה: **הזפת והמור** גרסינן: **בכלי זכוכית.** שהן חלקין ואין אדם מקפיד על טיט ודבר אחר הנדבק בהן לפי שנופל מאליו והיי הוא דמדבקי טובא וקפיד עליהן ואין חוזק אלא דבר המקפיד עליו: **לגון שנקבו.** וטהרו מתורת כלי חרס דכלי חרס שבירתו מטהרתו[יא]: **והטיף לתוכו אבר.** דחשיב ליה ככלי מתכות דכל קבלת טומאתו משום אבר המעמידו הלכך אית ליה טהרה במקוה: **מטמא.** ולא אמרינן בטיל ליה מתורת כלי כשאר כלי חרס הנשבר דקסבר הלך אחר המעמיד ותורת כלי מתכות עליו: **אלא מעתה.** הואיל ושויהו ככלי חרס: לא

אחר המעמיד וחכמים מטהרין מדאורייתא אבל מדרבנן מיהא טמא לפי שגזרו על כלי זכוכית דסתימה מעלייתא היא אבל אין לפרש דרבנן מטהרין

קיח א מיי' פי"א מהל' טומאת מת הלכה ה ב:
קיט ב ג מיי' פי"ג מהלכות אבות הטומאות הלכה יג:
קכ ד ה ו מיי' פ"א מהל' כלים הלי ה:

הגהות הב"ח

(ה) גמרא למימרא דתחלה חדא גזירתא: (ב) רש"י ד"ה אמו אינהו יוסי ויוסף: (ג) תוס' ד"ה ואאוירא וכו' ואאוירא כו': (ד) ר"פ משום אוירא ממש גזרו:

גליון הש"ם

גמ' ועל ספק בגדי ע"ה. עי' נדה דף לד ע"א תוד"ה וחוזו: שם דתני' כלי זכוכית. עיין פרק במה כלים מ"ג: תוס' ד"ה ואאוירא וכו' וי"ל דהתם מיירי בגון שהביא עפר. עי' סנהדרין די"ב ע"א תוס' ד"ה מושפין:

מוסף תוספות

א. [ו]לא מדמינן ליה לכלי מתכות אלא משום דכי נשברו יש להם תקנה. תוס' הרא"ש להלן טו. ב. עליהן. תוס' הרא"ש להלן טו. ג. כיון דעיקר עשיתו ככלי חרס, והשתא מצינן לשנויי דעל טומאות הבאות לו מתורת כלי חרס גזור אינהו לתלות ואתו רבנן דבשמונים שנה גזור לשרוף. תוס' הרא"ש להלן טו. ד. והכא אמרינן דגזרו אאוירא. תוס' הרא"ש. ה. והמאהיל עליו דלא מטמא, דמשום אויר עצמו גזרו ולא משום מאהיל על הגוש. תוס' גיטין ח: ו. אי משום מאהיל על הגוש גזרו עליה איכא לאוקמי. תוס' גיטין ח: ז. דמסתברא. תוס' הרא"ש. ח. אליביה. תוס' הרא"ש. ט. קצת הכא. תוס' הרא"ש. י. משום. תוס' הרא"ש. יא. כמי שמאהיל על המת מפני מתי מבול או מפני רוב מישראל שנהרגו בחו"ל. תוס' מזר נד: יב. אע"ג דאמרינן שלש בית הפרס הן שדה שאבד בה קבר ושדה שנחרש בה קבר ושדה בוכים, הכא. תוס' הרא"ש. יג. מקום שאתה יכול לרבות ספיקות וספיקי. תוס' הרא"ש. יד. ומה שחלקו בטומאת עם הארץ לפי שאין גוזרין גזירה על הציבור אלא א"כ רוב הציבור יכולים לעמוד בה ובמגנו ובצינורא שלו אפשר ליזהר אבל משכב ומושב והיסט לא רצו להחמיר. תוס' הרא"ש. טו. וכלי חרס הפתוחים. תוס' הרא"ש. טז. דאע"ג שיטה להרי"ן. יז. שכנגד. תוס' הרא"ש. יח. שאינן דומים להם. תוס' הרא"ש. יט. [ב]כלי זכוכית. תוס' הרא"ש. כ. דע"כ בטבילת טומאה מיירי. תוס' הרא"ש. כא. דהך מתניתין. תוס' הרא"ש. כב. וכלי עץ הניקחין מן הגוים אינם צריכים טבילה. תוס' הרא"ש. כג. מה שעושה גמר ההעמדה להעמיד. תוס' הרא"ש.

מוסף רש"י

ועל ספק בגדי עם הארץ. כלומר על בגדי עם הארץ, אם נגעו בה נשרפת משום שמא טמא היה (נדה לג:). כלי זכוכית שנקבו. שנטמאו ונקבן לטהרן מטומאתן (ר"ה יט:). אבר. עופרת לסתום את הנקב (שם). ר"מ מטמא. לומר שחזרו לטומאתן ישנה, ואע"פ שלא נגעו שוב בטומאה, ואע"פ שאין כלי זכוכית מחזיק לטומאתן ישנה כדאמר שלא גזרו חזרת טומאה ישנה אלא בכלי מתכות, הני נמי הואיל והאבר מעמידו ככלי מתכות דמו להכל הולך אחר המעמיד (שם). וחכמים מטהרין. דעיקרו כלי זכוכית הן ולא אזלי בתר המעמיד. ענין אחר, כלי זכוכית טהורין שניקבו והטילו לתוכן אבר, יהודה בן שמוע (בגמ' שם משום ר"מ) מטמאין טומאת כלי מתכות דאוריית' אם נגע בהן טומאה, דהכל הולך אחר המעמיד, וחכמים מטהרים מטומאת כלי מתכות דאוריית' אלא משום טומאת כלי זכוכית דרבנן, שאין כלי מתכות טמאין דאוריית' אלא המעמיד אלא בכלי זכוכית דרבנן, אבל כלי חרס הנשבר דקסבר הלך אחר המעמיד וגו' (ד"ה שם).

רבינו חננאל

גושה שהוא קרקע עצמו, כדכתיב וגוש עפר. לתלות, כלומר טומאתה בספק לפיכך קדשים הנוגעים בה תולין לא אוכלין ולא שורפין. ועל אויריו ולא כלום. כלומר, אם נכנסה התרומה בשידה תיבה ומגדל ולא נחה בקרקע חוצה לארץ אלא באוירה ולא כלום. ורבנן דשמונים שנה גזרו על אוירה נמי לתלות, ואתו רבנן דבאושא גזרו תרומה שנגעה בגוש חוצה לארץ לשרפה, ועל אוירה כדקאי [קאין] לתלות. על כלי זכוכית מ"ט גזרו יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן טומאה בהן. א"ר שמעון בן לקיש הואיל ותחלת ברייתן מן החול שויהו רבנן ככלי חרס. ואקשינן אם בכלי חרס הן לא יטהרו במקוה, אלמה תנן ואלו חוצצין בכלים הזפת והמר בכלי זכוכית, מכלל שאם אין בהן דבר חוצץ עלתה להן טבילה ונטהרו. ושנינן האי בכלי זכוכית שניקבו והטיפו לתוכן אבר וסתם הנקב והעמיד המשקין מלצאת, ור"מ הוא דאמר כיון שהטיפו לתוכן אבר ככלי מתכות דמי שהכל הולך אחר המעמיד ומטמאין ומטהרין דתניא כלי זכוכית שניקבו כו'.

נתר. מין אדמה לבנה: **מיטמאין ומטמאין מאחורין.** נתלית טומאה באחורין נטמא מן האויר חזר ותלה אוכלין באחורין מטמאין את האוכלים ואע"פ שלא נגעו טמא דכתיב כל אשר בתוכו יטמא[ט] ואפי' מגע חרדל שאין נוגע בדפנותיו אלא הסמוך לדפנות: **ומיטמאין מאחוריהן.** אם נכנס טומאה לתוך אחוריהן מבחוץ במקום חקק בית מושבם כדרך שעושין לכלי עץ: **ואין מיטמאין מגבן.** דכתיב אל תוכו[ט]: **יש להן הקנה.** להתיכן ולחזור ולעשותן כלים: **לטומאתן ישנה.** אם נטמאו ונקבו וטהרו וחזר ועשה מהן כלים יחזרו לטומאתן להטעינן טבילה הואיל וכלי מתכות נינהו: **טהרו.** דאינם כלי: **חזרו לטומאתן ישנה.** לקמיה [ע"כ] מפרש טעמא: **פשוטיהן טהורים.** דאיתקש עץ ועור לשק דיש לו בית קבול וכלי עצם איתקש לעץ ועור בפרשת מדין (במדבר לא) כל בגד וכל כלי עור וגו' ואמרי' בהכל שוטטין (חולין דף כה:) להביא דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן העצמות ומן הטלפים. וכלי זכוכית לקמן מפרש טעמא אמאי פשוטיהן טהורים מאחר דדמו למתכות: **וטומאה ישנה.** שיחזרו לה מאחר שטהרו ממנה דרבנן היא כדלקמן בהילכתא: **בטומאה כלי מפלות דאורייתא.** גזור טומאה ישנה אבל בכלי זכוכית דעיקר תחילת טומאתו ליתא אלא מדרבנן לא גזרו טומאה ישנה: **פשוטיהן מיהא ליטמא.** ככלי מתכות דהא פשוטי כלי מתכות דאוריי' וכיון דדכותייהו שוינהו ליטמא דליכא לאנויי בהא דכדאי' בטומא' ישנה: **עבדי רבנן היכרא.** בטומאת כלי זכוכית וחילקו בה מטומאה דאורייתא להודיע שהיא מדבריהם ולא ישרפו עליה תרומה וקדשים אלא שרפי תרומה משום טומאה דרבנן בר מן ו' ספיקות (לעיל דף טו.): לעולם

לא ליטמו מגבן אלמה תנן [ו]כלי חרס וכלי נתר טומאתן שוה מיטמאין ומטמאין מאויריהן ומיטמאין מאחוריהן ואין מיטמאין מגביהן ושבירתן מטהרתן כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה אבל מידי אחרינא לא אמרי [ז]כיון [ח]דכי נשתברו יש להם תקנה שוינהו ככלי מתכות אלא מעתה יחזרו לטומאתן ישנה ככלי מתכות [ט]דתנן כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים חזרו לטומאתן ישנה ואילו גבי כלי זכוכית תנן [י]כלי עץ וכלי עור וכלי עצם וכלי זכוכית [א] פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין נשברו טהרו חזר ועשה מהן כלים מקבלין טומאה מכאן ולהבא [א]מכאן ולהבא אין למפרע לא טומאת כלי זכוכית דרבנן וטומאה ישנה דרבנן בטומאה דאורייתא אחיתו בה רבנן טומאה בטומאה דרבנן לא אחיתו לה רבנן טומאה פשוטיהן מיהא ליטמא דהא פשוטי כלי מתכות דאורייתא נינהו [ב]עבדי בהו רבנן [ב] הכירא כי היכי דלא לשרוף עליהו תרומה וקדשים

רב

מטהרין לגמרי משום דחשיבי להו ככלי חרס דאמרי' בתוספתא[ו] כלי חרס שטיהר שעה אחת שוב אין לו טומאה לעולם דא"כ מנלן דרבי מאיר אזיל בתר מעמיד דילמא לאו מדין כלי מתכות מטמא אלא אלא משום דאזיל לטעמיה דאית ליה[א] בתוספתא דכלים[ו] דכלי חרס שטיהר שוב יש לו טומאה לתמרי' בתוספתא דכלים[ג] ורבינו שמואל גרים ור"מ היא[ד] דחשיב סתימה מעליתא ולא גרים דאמר הכל סתימה מעליתא ולא גרים דפליגי ר"מ ורבנן בהכי דר"מ חשיב ליה סתימה מעליתא ורבנן לא חשיבי להו סתימה מעליתא הלכך מטהרים לגמרי ודכ"ע אי הוה סתימה מעליתא הוה אזלינן בתר מעמיד הלכך לר"מ יש לו טהרה במקוה[ה]:

אלא מעתה לא ליטמאו מגבן. וה"ה דה"מ למימר [ח]וליטמאו מאוירן וכי משני דהא דמיטמאו מגבן מפני שנראה תוכן כבדן לא מצי למיפרך אכתי ליטמאו מאוירן דאיכא למימר אה"נ[ו] והא דלא תני בהדי נתר וכלי חרס משום דכלי זכוכית מיטמי מגבן:

לא ליטמאו מגבן אלמה תנן כלי נתר וכלי חרס כו'. וקשה לרשב"א דהוה ליה לאתויי ברייתא דתוספתא דכלים[ט] ממחט וטבעת[י] ושולי כלי עץ וכלי זכוכית וכלי עצם אין ממלאין בהן ואין מקדשין בהן ואין מצילין בצמיד פתיל אלמא דמיטמאין מגבן ואמאי מייתי הא דלא מצי לאוכוחי מינה אלא על ידי דיוק כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה כו' ועוד אהך[ז] דמייתי איכא למימר דלא חשיב אלא כלי נתר וכלי חרס דהוו דאורייתא דכלי נתר נפקא לן מ[ח] בת"כ דכתיב [וכלן][ח] כלי חרס לרבות כלי נתר: **ה"ג רש"י מיטמאין מאויריהן ומיטמאין מאחוריהן ואין מיטמאין מגביהן.**[ט] ופירש דמיטמאין מאחוריהן במקום חקק בית מושבן[ו] כל שכן דמטמאין אחרים כדמוכח בפ' העור והרוטב (חולין דף קיח.) מרובה מדת לטמא ממדת ליטמא דהשתא עיולי עיילא לאפוקי מיבעיא[יא] והא דלא קתני מטמאין ומיטמאין מאחוריהן כדתנן גבי אויריהן[יב] משום דגבי אויריהן יש חידוש משניהם מה שאין כן בכלים אחרים שאינם מטמאין ולא מיטמאין מאויר אבל במה שמטמא אחרים מאחוריו אין זה חידוש דאפילו מגבן נמי מטמאין אחרים וכן כל[יג] הכלים[יד] וכ"ש אלו מאחוריהן דאיכא דקק אבל מיטמאין מאחוריהן תנא לאשמעינן דאע"ג דאין מיטמאין מגבן אפילו הכי מיטמאין מאחוריהן ולהכי[טו] לא שריך להו מטמאין ומיטמאין מאויריהם ומאחוריהן משום דבאויריהן הוי חידוש משניהם אבל באחוריהם אין חידוש אלא במיטמאין לחוד[ט] ג"ל מטמאין[טז] מאויריהן היינו דאוריי' אבל מאחוריהן לא הוי אלא מדרבנן ועוד דמיטמאין מאויריהן היינו[יז] כל הכלי אבל מיטמאין מאחוריהן מצי למימר שאין מיטמא אלא גבו לבד והא דתניא[יח] בת"כ מרובה מדת לטמא ממדת ליטמא אחרים מאחוריו ואין מיטמא מאחוריו מצינו למימר דאחוריו דקאמר התם היינו גב[יט] ולא חקק בית מושב ג"ל אינו מיטמא מאחוריו מדאוריי' אבל מדרבנן מיטמא ג"ל אפי' מדאוריי' מיטמא מאחוריו והא דקאמר אינו מיטמא מאחוריו היינו כולו דאינו טמא כשקבל טומאה מאחוריו אלא גבו אבל תוכו לא והשתא אתי שפיר הא דאמרי' בפ' אלו מומין (בכורות דף לח. ושם) כלי חרס נטמא גבו לא נטמא תוכו משמע דגבו מיהא טמא והיינו כי נטמא מאחוריו במקום חקק[יח] וקרי ליה זימנין גבו[יט] וזימנין אחוריו[כא] היינו אפילו בית לו חקק שאם נטמא גבו תוכו טהור גמור והא דתניא בתוספתא דכלים[כב] כלי חרס אין לו טומאה אלא מאוירו והיסטו לא אתי למעוטי אחוריו אלא גבו[כג] וחקק הוי בכולל[כד] אוירא[כה] והקשה ה"ר אליעזר הזקן ז"ל לפ"ה דתניא בתוספתא דכלים זה הכלל כל המשמש כפוי בכלי חרס טהור ואחורים הן משתמשין כפויים ותירץ רבינו שמואל דהתם[ל] בכיסוי קדרה ואלפס[לא] דאיירי בהם התם לעיל כמו שמפורש הטעם[לב] בת"כ יכול שאני מרבה אף חפוי הכלי ת"ל אשר יעשה מלאכה בהם פרט לכיסוי הכלי שאין עושין בהן מלאכה[לב] אבל אחורים פעמים שכופין פניהם למטה ועושין בהן מלאכה בתוך אחורים ור"י מפרש דגרסי' הכי מטמאין מאחוריהם פירוש מאויר אחוריהן אם קבלו טומאה מתוכן ואין מיטמאין מגבן פירוש לא מקבלי טומאה אפילו בנגיעת גבן וכ"ש מאויר אחוריהן דאין מקבלין טומאה וה"ה בנגיעת אחוריו נמי לא מקבלי טומאה והא דלא נקט דאין מיטמאין מאחוריהם משום דלא שייך לומר דהיינו אויר אחוריהן אבל בנגיעת אחוריהן טמא להכי נקטו ואין מיטמאין מגבן דאין כאן אלא נגיעה והא דלא שריך ותני להו מטמאין ואין מיטמאין מאחוריהן ומגביהן היינו משום שלא הוי מפרש רבותא בגביהן ורבותא באחוריהם אבל השתא תנן מטמאין מאחוריהן לרבותא דאפי' באויר אחוריהן מטמאין ואין מיטמא מגבן דאפי' בנגיעה לא מקבלין טומאה[לג]:

אלא כיון דבי נשברו יש להם תקנה. ל"ג אלא דלא הדר ביה ממאי דאמר שוינהו רבנן ככלי חרס דמשום טעם דנשברו יש להם תקנה אין סברא להוריד להם טומאה[לד] אלא משום דלכלי חרס דמי לגמרי וכיון דכבר הורידו להם טומאה משום דדמו לכלי חרס משום כיון דנשברו יש להם תקנה שוינהו רבנן כמתכות לענין טומאת גבן: **בטומאה דרבנן לא אחיתו לה רבנן טומאה.** וקשה לר"י דאמר במס' ע"ז פ' ר' ישמעאל (דף נב. ושם) ריתך כלי לע"ז מהו אמר רב המנונא טומאה שנה קמיבעיא להו דתנן חזר ועשה מהן כלים חזרו לטומאתן ישנה[לו] אלמא אפילו בטומאה דרבנן נמי איכא טומאה שנה ויש לומר[לז] אע"פ דאמר התם בטומאה דרבנן היא מ"מ הכלי מקבל טומאה מדאורייתא[לח] אבל הכא כלי זכוכית דלא מקבל שום טומאה מדאורייתא אלא מדרבנן פשיטא ליה דלא אחיתו להו רבנן טומאה: **עבדי רבנן היכרא דלא לישרוף תרומה וקדשים.** [לט]במאי דאין חוזרין לטומאה שנה אלא מדרבנן וליכא היכרא דאורייתא וקשה לר"י [מ]דילמא לעולם לכלי חרס דמו דאין[מא] מטמאין מגבן והאי דלא תני ליה בהדי כלי נתר וכלי חרס משום דהכא מיטמאין באויר אבל כלי זכוכית לא מיטמא מאויר דעבדו רבנן היכרא דלא נישרוף וכו' דכה"ג אמר בפרק במה טומנין (לקמן דף מח:) דבית הפך ובית התבלין ר' מאיר מטמא במגע אבל לא באויר דעביד רבנן היכרא[מב] ותי' ר"י הבאור דע"כ כלי זכוכית מטמו מגבן מתוספתא דכלים שהבאתי[מג] ולעיל אין מצילין בצמיד פתיל ולמאי דפריש נמי לעיל[מד] דדווקא לטומאת גד לא שורפין אין טמא אלא משום דדמי לכלי מתכות אבל ממה שמטמא מתורת כלי חרס שורפין אתי נמי שפיר:

גליון הש"ס

גמ' דבי נשתברו יש להם תקנה. עיין סנהדרין דף ל"ט ע"ב ברש"י ד"ה יש להם תקנה: שם עבדו בהו רבנן היכירא. לקמן דף מח ע"ב נדה דף ל ע"ב:

מוסף רש"י

חזרו לטומאתן ישנה. ולריכה טבילה (ע"ז נב.).

תוס' ישנים

א) הא דלא חשיב כלי חרס בהדייהו משום לד דכלי חרס מטמא אפילו בלא שוליים ס"ע לה משום דהכונו דחשיב מקבלי טומאה אפילו מגבן: ב) הא דעביד הכירא בפשוטי כלי טפי מגבו משום דאין שבח לטהר טפי מגבו מפשוטי כלי כיון שיש לו בית קיבול לד) מאחוריו:

ג) והא דאמר בבכורות (לח.) נטמא גבו לא נטמא תוכו ה"פ דגבו ממי לא נטמא אלא אגב דקאמר נטמא תוכו נטמא גבו קאמר ממי נטמא גבו לא נטמא תוכו והא דלא מקבל טומאה מגבו נפקא לן בפ"ק דחולין (כה.) ממוקף במיל פתיל דטהור והא דדריש בת"כ אשר יפול מהם אל תוכו מתוכו ולא מאויר אממכתא היא דהא תוך דרשינן בפ"ק דחולין לדרשה אחריתי:

ד) כה וע"כ לא אתי למעוטי אלא גבו דהא מקבל טומאה על ידו כו דאמר בהמפלת [כו.] אבן היוצא מן הכירה ומן התנור וכו' כז והייטו אפילו לחכמים דדאמר בר"פ העור והרוטב [קיח:] כח ומיהו יש לדמות דהתם אייתי בטומאת אוכלין ולכלי אוכל אבל בכלי חרס כט לא יכנס:

רבינו חננאל

ואקשינן אם בכלי מתכות הן יחזרו לטומאתן ישנה כו'. ושנינן טומאה ישנה דרבנן וכי אחיתו להן רבנן טומאה בטומאה דאורייתא, בטומאה דרבנן לא אחיתו להו טומאה. ואקשינן והא פשוטיהן דטומאה דאורייתא היא ובכלי מתכות ובכלי זכוכית שנינו פשוטיהן טהורין. ושנינן עבדו בהו רבנן היכירא ללמד כי אינן ככלי מתכות לכל מילי.

עין משפט נר מצוה

קבד א מיי' פי"ט מהל' כלים הלכה י:

קבה ב מיי' פ"ז מהל' כלים הלכה ה:

מוסף תוספות

א. במקום אחר. תוס' הרא"ש. ב. פי' כל אלו שברי כלים הן. תוס' הרא"ש. ג. אלא ודאי החיא פלוגתא לא איירי אלא בשברי כלי חרס כגון שבר כלי שהיה בו שיעור כי החיא דמיתיתן פרק אלו טרפות וכו' אבל כלי שלם שניקב או נסדק ותקנו יפה מהני ביה תיקון לקבל טומאה וכו'. תוס' הרא"ש, ומע"ז בתוס' הרא"ש. יט. [ועי' מהרש"ל ומהר"ם]. ד. בתוס' בר"ה יט. בתוס: ורשב"ם גרים ור"מ היא ותו לא ולא גרסי' וכו'. וכן הוא בתוס' הרא"ש. וא"כ הא דכתבו התוס' דחשיב סתימה מעליתא אולי הוא פי' ולא מגילכם רש"ש. ה. אלא מעתה. מי' הר"ן. ו. דמטמאין מאויריך. ריטב"א. ז. דיוקא. תוס' הרא"ש. ח. [וכן גם איתא בתוס' הרא"ש, ועי' רש"ש]. ט. ובכולהו גרסי' מיטמאין בר מחדא דהיינו ומטמאין באויריך. שיטה להר"ן. י. כמו שיש לכוסות של כסף. פ' הרא"ש כלים פ"ב מ"ח. יא. דהא כלי חרס אינו מיטמא מגבו ומטמא לאחרים אם נגע בגבו. פי' הרא"ש כלים פ"ב מ"ח. יב. היינו. תוס' הרא"ש. יג. שאר. תוס' הרא"ש. יד. עושין כן. תוס' הרא"ש. טו. נמי. תוס' הרא"ש. טז. שיטמא. תוס' הרא"ש. יז. הכלי. תוס' הרא"ש. יח. בית מושבו. תוס' הרא"ש. יט. לגבי תוכו. תוס' הרא"ש. כ. לגבי גבו. תוס' הרא"ש. כא. בצמיד פתיל. תוס' הרא"ש. כב. כל כלי שמטמא מתוכו מטמא מאחוריו. תוס' הרא"ש. כג. דאיירי בו, דאחוריו דקתני היינו אפי' גבו. תוס' הרא"ש. כד. שאותו תוך נמי קרי אויר. תוס' הרא"ש. כה. ועוד מ"כ לאו דוקא קאמר שאין לו טומאה בצינן אחר. תוס' הרא"ש. כו. בתוס' הרא"ש בתוס': ע"ש יד. כז. חיבור, פירוש לטומאה. תוס' הרא"ש. כח. [ד]מרבינן מקרא ידות להכניס ולהוציא. תוס' הרא"ש. כט. דוקא מוציא אבל. תוס' הרא"ש. ל. מיירי. תוס' הרא"ש. לא. שאין תשמישם אלא ע"י כפייה שכופים אותו על כלי אחר. תוס' הרא"ש. לב. אבל עושין מלאכה לאחרים. תוס' הרא"ש. לג. מעיקרו. תוס' הרא"ש. לד. דהתם לא בעי קבול אלא תוך. ריטב"א. לה. דהא תנור שאין לו שוליים וקרקע עולם נחשתו והוא מטמא מתוכו. ריטב"א. לו. והא טומאת ע"ז דרבנן היא. ריטב"א. לז. דשאני התם דהוי כלי מתכות דיש לו שם טומאה דאורייתא בעלמא [ולכן]. ריטב"א. לח. ומשום הכי מספקא לן. ריטב"א. לט. וא"ת והא איכא הכירא שאין חוזרין לטומאה ישנה, י"ל. ריטב"א. מ. א"כ אמאי איצטריך למימר דשויה רבנן ככלי מתכות. תוס' הרא"ש.

רב אשי אמר לעולם לכלי חרס דמו. הואיל וכי נשברו יש להם תקנה שיוכנו כו' ומיהו לענין להלריכן טבילה כשהן חדשים אית ליה לרב אשי הא' טעמא בהדיא בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עב:): **דאמר רב יהודה מעשה בשל ציון המלכה.** [א]ומייתי ראיה דבימי שמעון בן שטח גזרו טומאה על כלי מתכות דיחזרו לטומאתן ישנה דהוה היה בימי של ציון המלכה דלתיתא בפרק ג' דתענית (דף כג:) דאמר מעשה בימי ר"ש בן שטח [ב]ושל ציון המלכה שהיו גשמים יורדים מע"ש לע"ש וכו': **הניחא** למ"ד **דלא לכל הטומאות אמרו.** [ב]רשב"ג סבירא ליה הכי (ג) (בתוספתא) דכלים (פ"ב) גבי ההוא דמייתי לעיל (כלי עץ וכלי עור כו') ופליג את"ק דאמר סתמא יחזרו לטומאתן ישנה וטעמא משום דטומאת מת היא זמן מרובה ושבר ולא ירלה להמתין: **אחד כלים גדולים.** [ג]שמרוב גודלן אינן מקבלים טומאה כגון כלי עץ שהן יתרים על ארבעים סאה שאינן מיטלטלים מלא וריקן אפ"ה מיקרי שאיבה ואחד כלים קטנים כדתנן במס' כלים (פ"ג מ"ג) ומייתי לה בפ' אלו טריפות (חולין דף מד:) הדקין שבכלי חרס הן וקרקרותיהן ודפנותיהם יושבין שלא משומרים שעורן מכלי סיכת קטן ועד לוג אבל בגיר מהכי טהורים:

אף בנות כותים. תימה לר"י דבריש בנות כותים (נדה ל"ג. ושם) מוקי לה[ד] כר"מ דחייש למיעוטא והא' טעמא לא שייך אלא למ"ד כותים גרי אמת הן ואם רואה טומאה מדאורייתא אבל למ"ד כותים גרי אריות הן לא שייך הא' טעמא דאפי' אם רואה טהורה מדאורייתא דעו"ג לא מטמאו בזיבה[ה] ובשמעתין מוכח דלכ"ע בנות כותים הוי מי"ח דבר ולמאן דלא חייש למיעוטא או למ"ד גרי אריות הן היכי מני לה בי"ח דבר ועוד דר' יוסי[ו] אית ליה דגרי אריות הן במנחות בפרק רבי ישמעאל (דף סו: ושם) דאית ליה תורמין משל עו"ג על של כותים ומשל כותים על של עו"ג[ז] והכא חשיב אליבי' בנות כותים בי"ח דבר וי"ל דבנות כותים אתיא לכ"ע[ח] וגזרו עליהן שיהיו נדות שלא יטמעו בהן[ט] והא דמוקי התם מתני' כר"מ משום דסיפא' מוכחת דלא הוי[יא] משום טימוע דקתני הכותים מטמאין משכב התחתון כעליון מפני שהן בועלי נדות מספק ומסייס ואין שורפין עליהן את התרומה מפני שטומאתן ספק[יב] משמע דקאי אף אקטנות דאייר בהן והא דקאמר התם רבי יוסי משום דהיה בעינבול והטבילה קודם לאמה לאו משום דחייש למיעוט מייתי ראיה דמיעוט דשכיח הוא דהא טעמא דרבי יוסי משום טימוע אלא לכך מייתי ראיה[יג] דאי לאו דשכיח הוא לא הוי לן למיגזר שיהו נדות מעריסותיהם[יד] משום טימוע דלא ליהוי כחוכא ואיטלולא[טו] ות"ת היכי חשיב ליה לר"מ בי"ח דבר והלא בלאו הכי בכל מקום חייש ר' מאיר למיעוטא[טז] וי"ל דהכא[יז] הולרכו לגזור משום דדמי לחזקה ורובא שלא רואה דמסתמא עם יצאתה לעולם לא רואה[יח] ואוקמי אחזקה[יט] וסמוך רובא[כא] לחזקה[כא] ואיתרע ליה[כב] מיעוטא ולא הוה חייש רבי מאיר אי לאו דגזרו ליה בי"ח דבר דהוה ליה מיעוטא דמיעוטא[כג] כדמוכח בריש פרק בתרא דיבמות (דף קיט:) ות"ת למ"ד בפ"ב דמסכתא ע"ז (דף לו:) גזרו על בנותיהן משום דבר אחר היינו נדות מעריסותן אמאי חשיב להו בתרתי גזרות בנותיהן ובנות כותים[כד] וי"ל דלריכי דאי גזרו בעו"ג ר"א משום דאדוקי בעבודת כוכבים טפי[כה] אבל בנות כותים לא ואי גזרו בכותים משום דרגילין ושייכי טפי גבי ישראל מעובדי כוכבים[כו] אבל עכו"ם לא: **בל המטלטלין.** נקט מטלטלין משום שלא גזרו טומאת אהל בעובדי הארדע אלא על האדם הנושאן[כז] אבל בפותח טפח אפילו במחוברים נמי מביאין את הטומאה לדוקא זרעים וירקות לפי שאין בהן ממש קתני התם דלא מביאין ולא חוללים דהוי כמו טיפת הבלד והשלג וכפור והגליד והמלח אבל אילן המיסך על האהל קתני התם[כח] דמביא את הטומאה:

אקפה את כו'. לשון שבועה הוא כלומר אקפה את בני אם אין זה דבר אמת שהלכה זו מקופחת[כט] וכענין זה מלינו במקרא (בראשית מב:) מי פרעה אם תצאו מזה כלומר שלא תצאו מזה[ל]:

רב אשי אמר לעולם לכלי חרס דמו ודקא קשיא לך לא ליטמו מגבן [א]והואיל ונראה תוכו כברו [ב]שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה וגזר טומאה על כלי מתכות כלי מתכות דאורייתא נינהו דכתיב [1]אך את הזהב ואת הכסף וגו' לא נצרכה אלא לטומאה ישנה דאמר רב יהודה אמר רב מעשה בשל ציון המלכה שעשתה משתה לבנה ונטמאו כל כליה ושברתן ונתנתן לצורף וריתכן ועשה מהן כלים חדשים ואמרו חכמים יחזרו לטומאתן ישנה מ"ט משום גדר מי חטאת נגעו בה הניחא למאן דאמר לא לכל הטומאות אמרו אלא לטומאת המת בלבד אמרו שפיר אלא למאן דאמר לכל הטומאות אמרו מאי איכא למימר אמר אביי גזירה שמא לא יקבנו בכדי טהרתו רבא אמר [ג]גזירה [ד]שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה לה מאי בינייהו [ה]א"ב דרצפינהו מרצף: ואידך מאי היא [ו]דתנן המניח כלים תחת הצינור לקבל בהן מי גשמים אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים ואפילו כלי אבנים וכלי אדמה וכלי גללים פוסלין את המקוה אחד המניח ואחד השוכח דברי ב"ש וב"ה מטהרין בשוכח אמר ר' מאיר נמנו ורבו ב"ש על ב"ה ומודים ב"ש בשוכח בחצר שהוא טהור אמר רבי יוסי עדיין מחלוקת במקומה עומדת אמר רב משרשיא דבי רב אמרי [ז]הכל מודים כשהניחם בשעת קישור עבים טמאים בשעת פיזור עבים ד"ה טהורין לא נחלקו אלא שהניחם בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו מר סבר [ח]בטלה מחשבתו ומר סבר לא בטלה מחשבתו [א] ולר' יוסי דאמר מחלוקת עדיין במקומה עומדת בצרי להו א"ר נחמן בר יצחק אף [ט]בנות כותים נדות מעריסתן בו ביום גזרו: ואידך מאי היא [י]דתנן כל המטלטלי' מביאין את הטומאה בעובי המרדע אמר רבי טרפון אקפה

לעולם לכלי חרס דמו. הואיל וברייתן מן החול הלכך פשוטיהן טהורין ואין בהן טומאה [יסנה]: **הואיל ונראה תוכו.** מבחוץ דרך דפנותיו לא חשיב גב אלא תוך: **בשל ציון.** בימי שמעון בן שטח היתה: **כל כליה.** בתמ שהיתה לריכה להמתין הזאת שלישי ושביעי לפיכך שברתן למהר טהרתן לבו ביום: **וריתכן.** שולדי"ר בלע"ז שמתבר כסף במקום שבר: **גדר מי חטאת.** נמלאו מי חטאת בכלים שאין לך אדם מתמתין ז' ימים אלא שובכן ותשתכח תורת מי חטאת: **למ"ד כו'.** לא ידענא היכא: **אמרו.** שיחזרו: **בכדי שהרתו.** כמולית רמון: **בת יומא.** אלא הערב שמש שהרוחה שנטמאו ומשתמשין בהן בו ביום ואינו יודע שנשברו סובר שהטבילום: **עולה.** מועלת: **דרצפינהו מרצף.** הריקן ושברן כולן כמו [ו]מאכולת לרופה שמא לא יקבנו ליכא ושמא יאמרו איכא. ואיכא דאמרי שמא לא יקבנו איכא שמא יאמרו כו' ליכא דהא מיבכר עשייה שנתחדש כולו וזה נראה בעיני: **תחת הצינור.** שקבנו ולבסוף חקקו להמשיך מים למקוה דשוב אינו פוסל אבל הכלים פוסלים משום שאיבה: **ואחד כלים קטנים.** אלא תימא לא תשיבי: **ואפילו כלי גללים.** שאינם קרויין כלים לענין קבלת טומאה הוו כלים לענין שאיבה: **גללים.** (ח) [ז]שיש: **כלי אדמה.** דלאו ע"י גיבול הוא ככלי נתר וכלי חרס: **מטהרין.** דשוכח לא תשיבא שאיבה הואיל ולא לבך נתכוון: **בחצר.** שלא תחת הצינור ונתמלא מן הנוטפין ונפלו למקוה שהוא טהור דבמניח תחת הצינור וכשהניחן בשעת קישור עבים ואח"כ נתפזרו ושכחן כדמוקי לקמן הוא דפליגי בה דגלי דעתיה שרלה שיפלו לתוכו ומשום פזור עבים לא בטלה מחשבתו דאבל במונח בחלר ואפי' בשעת קישור ונתפזרו לא מוכחא מחשבה קמייתא שפיר מעיקרא הלכך בטלה: **במקומה עומדת.** במניח תחת הצינור בקישור עבים לא נמנו ורבו עליה לבטל דברי בית הלל דלא חזרו בהן: **הניחן.** תחת הצינור בשעת קישור עבים ואיחרו גשמים לבוא ויצא למלאכתו ושכחן דברי הכל הואיל ומתחלה לבך נתכוון לא בטלה מחשבתו בשכחתו: **דברי הכל טהורים.** דליכא גלויי דעתא: **בטלה מחשבתו.** דכי נתפזרו אסח דעתיה דסבר לא ירדו גשמים עוד: **בצרי להו.** י"ח דבר שאין זו מן המנין דכל זמן שלא נמנו ורבו הויא הלכה כבית הלל וטהור: **נדות מעריסתן.** מיום שנולדה דגזרינן דילמא חזאי נדות דקטנה בת יומא מטמאה בנדה דתניא[ט] אין לי אלא אשה תינוקת בת יום אחד לנדה מנין תלמוד לומר ואשה[י] וכותים אין דורשין מדרש זה וכי חזיין לא מפרשי לה הלכך גזור בהו רבנן: **כל המטלטלין מביאין את הטומאה.** משום אהל שאם איהל ראשו אחד על המת וראשו אחד על הכלים מביאין להן טומאת אהל המת ליטמא ז' ימים ולהיות אב הטומאה כדין אהל טמא: **בעובי המרדע.** אפילו אין בהן פותח טפח אלא בעובי המרדע. ולקמן [יח.] מפרש יש בהיקפו טפח חוט טפח צריך להקיפו ואף על גב דאהל דאורייתא פחות מטפח לא הוי דהלכה למשה מסיני הוא[יא] כשאר כל השיעורין הכא גזור רבנן היקפו משום עביו: אקפה

[א] [נעגיל יד: עי' כתובות פב:]. [ב] [מולין קכג.]. [ג] מקוואות פ"ד מ"ש, [ד] נדה לא:. [ה] אהלות פט"ו מ"ש, [ו] [נדה יד.], [ז] [נדה כב.], [ח] [ויקרא טז], [ט] [עי' ברכות יט:], [י] [סס ליתא ושל ציון המלכה ע"ש ועי' רבה מתקומי פרשה לה], [כ] עי' בר"ש סס, [ל] [ל"ל כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן כו'], [מ] [אהלות פ"מ מ"ב], [נ] שיך לדף ז:, [ס] [ועי' תוס' מגילה טז: ד"ה אלאלה].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גללים שיש. נ"ב בעלמא פרש"י לפיעני בקר: (ב) תוס' ד"ה הניחא וכו' קבינא ליה הכי במסכת כלים (וכן הוא בס"י). נ"ב ע"ש בפ' י"ל:

גליון הש"ם

גמ' **איבא** בינייהו דרצפינהו בריצף. עי' במתני' דכלים פי"ל מ"ג ובמתו"ט שם ד"ה ריצ"ן: רש"י ד"ה למ"ד לי"ל היכא. עיין בכרכות דף כה ע"ב בתי"י ד"ה מאן דאמרא ליה כו' וש"נ: רש"י ד"ה אלאלה. עיין בכרכות דף ע"ב בתי"י ד"ה מאן דאמרא ליה כו' וש"נ: רש"י ד"ה גללים שיש. עיין רש"י לקמן דף נח ע"ל ד"ה כלי גללים. ועי' שו"ת מבה"ן מ"ל סימן קכא: תוס' ד"ה אקפה וכו' **שלא תצאו** מזה. ועי' מגיגה דף טז ע"ב תוס' ד"ה אלאלה בגמרא וכבתוס' דף טז ע"ל:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולרבי יוסי דאמר כו' עד בו ביום גזרו) תל"מ (וכ"כ בהו"ש וכמה לאמוני דל"ג לה):

לעזי רש"י

שולדי"ר. לרתך.

מוסף רש"י

מעריסתן. מקטנתן (נדה לא).

רב נסים גאון

שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה. תמצא בדבריו מבואדין במסכת כתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים, תניא נמי הכי בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולאלמנה מנה וכו', עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב כל נכסאי אחראין לכתובתיך. ועיקר זאת הברייתא בתוספתא כתובות בראש פרק י"ב, והוא אחרון המסכת.

רבינו חננאל (המשך)

יש להן תוך ככלי חרס והוא בית קבול, אבל פשוטיהן טהורין וגזרו עליהן להיות מיטמאין מגבן הואיל וכלי זכוכית ניראת הטומאה מגבן שהוא אחוריו כאילו בתוכו הויא. אבל לעלות מידי טומאתן כלי זכוכית ככלי מתכות הן וצריכין טבילה במ' סאה, והכין קיי"ל כרב אשי דהוא בתראה. שמעון בן שטח תיקן כתובה לאשה. מפורש במסכת כתובות פרק האשה שנפלו לה נכסים בסופו, עד שבא שמעון בן שטח [ותיקן שיהא כותב] כל נכסיו

מסורת הש"ם

רבינו חננאל

רב אשי אמר לעולם כלי זכוכית ככלי חרס הן, ודקא קשיא לך אם ככלי חרס הן לא יטמאו מגבן, דהא אין כלי חרס מטמא אלא באויר לא מגבו, מה שאין כן (בכלי חרס) [בשאר כלים], דגרסינן בשחיטת חולין סוף פרק ראשון ת"ר אויר כלי חרס טמא וגבו טהור, אויר כל הכלים טהורין וגבן טמא. ותוב אמרינן וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא, איהו כלי שטומאתו קודמת לפתחיו הוי אומר זה כלי חרס, וכי אין צמיד פתיל עליו הוא דטמא הא יש צמיד פתיל עליו טהור, הא למדת שכלי חרס אם אינו צמיד פתיל [עליו], טומאה קודמת לפתחו ואפילו באויר מגבו, ואם הוא צמיד פתיל אינו (מטמא) [מיטמא] מגבו, ושאר כל הכלים אפילו הן צמיד פתיל ונגעה בהן טומאה מגבן נטמאו. ופשוטי כלי זכוכית אין מקבלין טומאה ככלי חרס, דתנינן (כלים פ"ב) זה הכלל כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים, פי' אין מיטמאין מגבן באויר שאין כלי חרס מיטמא באויר מגבו אלא מתוכו שנאמר אל תוכו, לפיכך מוקף צמיד פתיל טהור מפני שאינו מטמא מגבו אחוריו, אבל שאר הכלים ואפילו כלי זכוכית אין צמיד פתיל מציל בהן בזמן שיש לכלי זכוכית בית קבול מפני שמטמאין מגבן. הכא אמר רב אשי כלי זכוכית ככלי חרס הן, ובסוף ע"ז אמרינן כלי זכוכית ככלי מתכות הן. ושנינן לא קשיא הכי קאמר כלי זכוכית ככלי חרס הן ולא מקבלי טומאה אא"כ אחראין לכתובתיך. וגזר טומאה [על כלי מתכות]. ואסיקנא טומאה ישנה כגון שנטמאו כלי (זכוכית) [מתכות] ועמד ושיברן, כדקיי"ל נשברו טהרו דריתכן ועשאן מיד כלים, גזרו עליהן לחזור לטומאתן הישנה, ולא לכל טומאה גזרו גזירה זו אלא לטומאת מת בלבד. ומ"ש אמר עולא משום גדר מי חטאת, פי' דאי מטהרת להן אתי לאקולי במי נדה. **ואקשינן** ולמאן דאמר דלכל הטומאות חוזרין לטומאתן ישנה ושיבריתן כהאי גוונא לא טיהרתן מ"ט, אמר אביי גזירה שמא לא יקבנו בכדי טהרתו כדתנן כלי מתכות כמה שיעורן הדלי לטלאות בו כו'. רבא אמר גזירה שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה, פי' הרואה כי שברו ותקנו ונטהר מיד, כך יטבילוהו וישתמש בו מיד בלא הערב שמש יאמרו שבירתן מטהרתן ובטבילתן מטהרתן מה שבירתו אינה צריכה הערב שמש, אף טבילתו אינה צריכה הערב שמש. **מכדי** אביי ורבא סברי תרוויהו יחזורו לטומאתן ישנה מאי בינייהו. איכא בינייהו דרצפינהו מרצף, פירוש כגון שפוד שנרצף, שיקע כותלי הכלי בתוכן ונעשה כאילו נשברו כתליו, לאביי דחייש שמא לא יקבנו בכדי טהרתו אע"ג דרצפה חייש ועדיין טומאתו ישנה עליו, ולרבא פרחה טומאתו דהא רציף ולא כלי הוא. **המניח את כליו תחת הצינור.** כולה פשוטה היא.

אקפח את בני. מצער היה על תורה המשתכחת ומקלא את עצמו: **אקפח.** אקברם לשון חיתוך וקיצור: **ששמע השומע.** כשנשאלה השאלה על ידי מעשה בבית המדרש ושמע שטמאוהו וטעה ולא ידע משום מה טמאוהו הם טמאו את המרדע משום כלים המאהילים על המת שהכלי עצמו המאהיל טמא בכל שהו ולא בעינן פותח טפח אלא לשוויה אהל להביא טומאה תחת ראשו השני להביא טומאה על אחרים אבל לגבי דידיה בכל שהו וטמאוהו לאיכר טומאת ערב משום שנגע באותו כלי שהוא אב הטומאה וזה שנגע בו ראשון והשומע טעה לומר שעשאוהו לאיכר אב הטומאה לטמא ז' ולטעון הזייה: **אני אתקן שיהו דברי חכמים.** שאומרים עובי המרדע מביא טומאה קיימין יש דבר שמביאין עליו טומאה ממש לטעון הזייה מדבריהם כגון על האדם הנושאן שטמא בו טומאת מגע מן התורה גזרו עליו בעובי המרדע ליטמא טומאת אהל מדבריהם גזירה הקיפו משום עביו דכיון דמטמאת ליה על כרחך טומאה דאורייתא לאגרוכיה הערב שמש והוא לא נגע במת כסבור שמשום אהל אתה מטמאו ומשום שיש בהיקפו טפח וכיון דלא מטמאת ליה טומאת ז' אתי למימר באהל גמור נמי טומאת ערב אבל שאר אדם וכלים שאין נוגעין בו ואין עליך לטמאן כלל אין מביאין שום טומאה אלא בפותח טפח. ר"ע מילתייהו דרבנן פריש: **ואי"ר יוחי** גרסינן: **מרדע שאמרו.** דמביא את הטומאה על נושאו לטמאו שבעה מדבריהם: **אין בעביו טפח.** דאשם כן הוי אהל דאורייתא: **וגר' טרפון.** דאמר לא גזרו שום גזירה אלא בדין תורה דלא טמאוהו אלא טומאת ערב משום מגע בגרי להו י"ח: **בנות כותים כו' ובאידך.** דמניח כלים: **סבר לה.** ר' טרפון כר' מאיר דאשיב ליה בי"ח דבר ואפיק הא ועייל הך דבנות כותים: **מפני מה בולרין בטהרה.** מפני מה אתה מצריך לבור בכלים טהורים דקאמרת הוכשר ואין אתה מצריך למסוק זיתים בכלים טהורים: **יבנם.** לבית המדרש: **והיולא אל יצא.** לפי שהיו רופין לעמוד במנין: **קשה.** לפי שהגל נשיא וענוותן: וגזור שמאי והגל ולא קבלו מייניהו ואתו תלמידייהו וגזור וקבלו מייניהו: **מ"ט.** הוכשר הא לא ניחא ליה בההוא משקה דנפיק וקאזיל לאיבוד: **בקופות טמאות.** דאתיא טומאת הכלי ומתשבה ליה למשקה להכשיר הואיל וטומאתו והכשרו כאחת: **הניחא למאן דאמר.** לא ידענא היכא: **חושב משקה.** להכשיר אוכל שבתוכו ואף על גב דלא אתשביה הוא: **מזופפות.** כיון דלא אזיל לאיבוד ניחא ליה ליגיאתו: **הנושאות.** אשכולות הנושכות זו את זו וכשבא להפרידן נסתר המשקה עליהן וכיון דעבד בידים ולא אפשר בלא סחיטה מכשיר: טבי

ששמע השומע וטעה כו' **טמאוהו משום כלים המאהילים על המת.** פי' בקונטרס טמאוהו לאיכר טומאת ערב משום דנגע בכלים המאהילים[א] שהן טמאין טומאת ז' כדין הנוגע בטמא מת דטמא טומאת ערב מדאורייתא וקשה למה טעה השומע[ב] והיה סבור שטמאוהו טומאת ז' כיון דדבר פשוט הוא שאדם הנוגע בטמא מת דטמא טומאת ערב ועוד דמן התורה האיכר טמא טומאת ז' משום טומאה בחבורים דיקרב בדיקרב בחבורים טמא ז' מדאורייי' כדאמר בפ"ב דע"ז (דף נ: ושם) ואפילו בחבורים על ידי אהל טמא טומאת ז' כדמוכח בריש אהלות (פ"ז מ"ג) לכך נראה שטמאוהו לאיכר טומאת ז' משום טומאה בחבורים והשומע טעה לפי שאינו פשוט כ"כ דין טומאה בחבורים והיה סבור דמשום אהל טמאוהו[ג] כיון שיש בהקיפו טפח לכך שנה כל המטלטלין מביאין טומאה לטמא כל אשר תחתיו[ד]:

ד) **אמר** רבי עקיבא אני אתקן שיהו דברי חכמים קיימין שיהו כל המטלטלין מביאין טומאה על האדם הנושאן בעובי המרדע. משום אהל לטמאו טומאת שבעה [ה]לפי היכא דלא שייך טומאה בחבורים כגון שיש סודר מפסיק בין המרדע לבשרו שהסודר טמא טומאת שבעה משום חבורים דהיינו [ו] חבורי אדם במת והאדם אינו טמא אפי' מדרבנן אלא טומאת ערב דטמא מדאורייתא כדמוכח בפ' ג' מיין (מזיר דף מב: ושם) [ז]גזרו שיהא אדם טמא טומאת ז' משום אהל[ח] שלא יטעו אותם שאין יודעים דין טומאה בחבורים[ט] ויאמרו שטמא טומאת ערב משום אהל כיון שיש בהיקפו טפח א"כ אתי למימר שאין באהל אלא טומאת ערב לכך גזרו שיהא טמא ז' כאדם המיטמא באהל שלא חלקו אפילו יהא מפסיק בינו לבין המרדע שלשה סודרים או ד' ויהא אדם רביעי או חמישי או יותר ואפי' אם המטלטלין פשוטי כלי עץ שאינן בני קבולי טומאה אלא שייכא בהם טומאה בחבורים ודוקא בעובי המרדע שיש בהיקפו טפח אבל בפחות מכן ליכא למטעי כלל שהיא משום אהל[ח] ואף על פי שלא ידעו טומאה בחבורים לא יטעו[ט] שלא יטמאו[י] : **ועל שאר אדם וכלים**[יא] **בפותח טפח.** כיון דליכא בהן שום טומאה בחבורין בעי אהל משום כשאר דברים[יב] ואי"ת למה טמאוהו ז' משום חבורים לר' טרפון והא מרדע פשוטי כלי עץ הוא ולא מקבל טומאה דהא ע"כ אייר שאין הדרכן בתוך המרדע שאם יש דרכן בתוכו היה[יג] מטמא אפילו בכל שהוא כל מה שתחתיו דחבר הרי הוא כאהל[יד] אפי' ע"י אהל כדמוכח בריש אהלות וכל הפסוק דבאהל חבר דרשינן ליה בטומאת אהל בגזיר פ' כ"ג (דף נג:) ואור"ת דאשיב בית קבול מקום שנותנין דרכן במרדעת ולא הוי בית קיבול העשוי למלאות שאין קובעין אותו שם אלא פעמים מניחין ופעמים מסירין[טו] וכן מוכח במסכת כלים דאשיב בית קבול דתנן[טז] המרדע יש לו אחוריים ומוך והא דתנן בפ"ט דכלים (משנה ו) כוס שבלע ליטורא ומלמד שבלע דרכן כו' היו טהורים ונכנסו לאהל טמא פי' הדרכן לבדו נגע בהן כבר של תרומה טהור משמע דמלמד חשוב פשוטי כלי עץ לכך טהור כבר של תרומה שנגע במלמד שהמלמד לא קיבל טומאה מן הדרכן ומלמד ומרדע מסתמא הכל אחד ואור"י דאיכא לאוקמי בכה"ג שא"א להוליא הדרכן אא"כ ישבר בית קבולו ולכך לא אשיב תו בית קבול: **גוזרני טומאה אף על המסיקה.** פי' הר"ר פורת דלהכי לא גזרו על המסיקה דגזירה שמא יבצרנו בקופות מזופפות[טז] לא שייך בזיתים דמוהל היולא מהם לא אשיב משקה והא דתנן במס' מכשירין (פ"ו מ"ה)[טז] מוהל השמן כשמן י"ל דהיינו במוהל היולא לאחר אליפה[יז] דלאחר שעמדו בכומר ב' ימים או ג' ואתיא כר' יעקב דריש חבית (לקמן קמד:) אבל מוהל היולא[יח] ע"י מסיקה אפי' רבי יעקב מודה דטהור וכן גזירה דנושאות ופעמים שאדם יולא לכרמו לידע אם הגיעו ענבים בצורה נמי לא שייך בהן והשתא אתי שפיר דתניא לקמן בריש חבית (דף קמה. ושם) המפנא בזיתים לידע אם הגיעו זיתיו למסוק אם אמו לא הוכשר[יט] : **הניחא למ"ד כלי טמא חושב משקה.** [יט][במוסף תפא] (א) דמכשירין (פ"ד מ"ה) גבי עריבה שירד לתוכה ב"ש אומר הרי זה בכי יותן כו' בד"א בטהורה אבל בטמאה הכל מודים הרי זה בכי יותן דברי רבי יעקב אומר אחת טהורה ואחת טמאה, בית שמאי אומרים בכי יותן ובית הלל אומרים אינם בכי יותן. [פי'] סבר ר"מ כי בעריבה טמאה מודים ב"ש דאם בכי יותן וכלי טמא חושב את המשקה ור' יוסי סבר כי לא (פרש) [יש הפרש] אצל בית הלל בין [עריבה] הטמאה לטהורה שאינו בכי יותן ואין כלי טמא חושב את המשקה. והזהר לך בזה הפירוש כי נסתר הוא מאד וכבר סייעני המקום לגלותו ולברורו.

מסורת הש"ס

ה) [לקמן קטו. זמיים יג.], ו) [לעיל טו.] ע"ז לט: מולין לו:, ז) [מוספתא פ"ח], ד) מהרש"ל והמר"ם כתבו דהך עם דיבור התוספות דבמסמן ד"ה ועל כו' כולם דיבור אחד עם לעיל ד"ה שמעש, ט) מיבורי לאוהל במת והאדם כו' כל"ל. מהרש"ל ועי' ר"מ ורש"ל, י) [כלים פכ"ח מ"ב], יא) [וע"ע מוס' פסחים ג: ד"ה אין ומוס' מגיגה כה. ד"ה יתנגה ומוס' יבמות טו: ד"ה לגיאכה],

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה המיתא וכו' במס' מכשירין. נ"ב בתוספתא תני הכי ולא במשנה עיין בפ' ד' ממסכת מכשירין בפי' הרב שמשון ז"ל:

גליון הש"ם

גמ' גוזרני טומאה אף על המסיקה. עי' מגיגה דף כה ע"א תוס' ד"ה יתנגה: שם הניחא למ"ד כלי טמא חושב. עי' טורי אבן מגיגה דף יט ע"א ד"ה ודיו מהרות: רש"י ד"ה הניחא. ל"ה היכא. עי' בכרכות דף כה ע"ב בתי"י ד"ה מאן שמעת ליה כו' וש"נ: תוס' ד"ה אמר ר"ע וכו' אפ' היכא דלא שייך טומאה בחיבורין. עי' בב"מ דף קה ע"ב תוס' ד"ה על אדם: תוס' ד"ה גוזרני טומאה וכו' לא שייך בזיתים דמוהל וכו'. עי' רש"ש דטהרות בריש ב"ב ובתוי"ט שם:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולר"ט דאמר כו' עד ובאידך ס"ל כר"מ) תא"מ:

מוסף רש"י

הבוצר לגת. הטולר ענביס לדוכן בגת ולעשות מהן יין (ע"ז לט:) דאילו הכולר לעימוקין יין היולא מהם אין מכשיריס דלא ניחא ליה (לעיל טו.). שמאי אומר הוכשר. לענין טומאה במשקה המלף, הואיל ולכך הן עומדין ניחא ליה במלי דנפיק מינייהו (ע"ז שם). בוצרין בטהרה. בכלים טהורים, ואין מוסקין בטהרה. זיתים קא קרי מסיקה ואין צריך למוסקן בטהרה, דלא חשיב מוהל היולא מהן להכשיר, שאינו שמן גמור אלא היולא על ידי הבל, אבל יין הזב על הענביס מכשירין דניחא ליה ליה (פסחים ג).

רבינו חננאל

מרדע שאמרו אין בעביו טפח ויש בהקיפו טפח והוא לא חשיב ליה אוהל עד דהוי בעביו טפח. וגזרו על מי שיש בהיקפו טפח להחשב אהל אטו עוביו. הבוצר לגת כו'. אוקימנא לעילא שתיק ליה הלל לשמי, פי' מי שבצר ענבים לדרכן בגת, אומר היה שמאי שאין היוצא מכשיר אותן הענבים, שכוונתו להוצאת יין מהן ואמרו בזה כמה טעמים, אחד גזירה שמא יבצרנו בקופות טמאות שחשיבת משקין גזרו אפילו על הטהורות. שני שמא יבצרנו בקופות מזופפות שאינן פולטות משקין וכאילו מתכוין באותן משקין ודעתו עליהן. שלישי גזירה משום הנושכות, פי' יש מי שאומר כגון שיש לקופות הללו אוגנין ונושכות בהן הענבים ופולטין משקין, ויש מי שאומר שנושך אדם מאשכול ונופסין ממנו משקין. ורב נחמן אמר גזירה שמא יש עליהן בשעת בצירה משקין ממה שולף עליהן ועודם מחוברין והמשקה ההוא עדיין טופח, פירוש טופח שאם תטפח ידך עליו מתלחלחת היד.

מוספת תוספות

א) וג"ל לקופן ועוף הפורח דלא חשבינן במס' אהלות דהא רגלי האיכר נוגעים בארץ כשהוא עובר:

ב) כלומר היה לו לגזור אף במסיקה משום דאי לא הא לא קיימא הא:

ג) והשתא נקט הכולר לגת אורחא דמילתא וס"ס בולר לזיתים:

מוסף תוספות

א. על המת. תוס' הרא"ש. ב. דמשום אהל טמאוהו. תוס' הרא"ש. ג. אע"ג דליכא ברוחבו טפח. תוס' הרא"ש. ד. אפי' אינו נוגע במרדע או אפי' בכלים דלאו בני קבולי טומאה ניהנו כגון פשוטי כלי עץ. תוס' הרא"ש. ה. אבל חכמים. ריטב"א. ו. שמן התורה טמא טומאת ערב ומדרבנן טמא טומאת שבעה. תוס' הרא"ש. ז. וסבורין שהשלישי הוא טהור גמור. תוס' הרא"ש. שאין לנו אלא טומאת מגע או טומאת אהל. ריטב"א. ח. כיון דזורט כולי האי. תוס' הרא"ש. ט. לומר שטומאתן ע"י אהל. תוס' הרא"ש. י. בבית המדרש ויאמרו להם. תוס' הרא"ש. יא. שנאהלין תחתיו ולית בהו הך חששא דלעיל. ריטב"א. [ועי' שפת אמת מן] יב. כדין תורה. ריטב"א. יג. המרדע. תוס' הרא"ש. יד. ואע"פ שאין הדרכן מגיע מן המת עד האדם מ"מ המרדע הוי יד לדרכן וחשיב ככלי מתכות להביא טומאה על האדם כדתנן בפרק י"ג דמסכת כלים עץ המשמש את המתכת טמא ומתכת המשמש את העץ טהור, ואע"פ שנטמא הדרכן ע"י אהל ולא נגע במת אמרינן חבר הרי הוא כחלל. תוס' הרא"ש. [ועי' מהר"ם]. טו. כדי שלא יפגם. ריטב"א. והביא ראיה לדבריו מהא דאמרינן בריש מסכת חגיגה (ג: דברי חכמים כדדבונות אי מה דרבן זה מטלטלין אף דברי תורה מטלטלין ת"ל וכמסמרות נטועים, ואי קבוע במרדע אמאי קרי ליה מטלטל טפי ממסמרות, אי משום שהמרדע שבו הדרבן רגיל לטלטל יחד כמו כן מסמרות כשהם נטועים בכלי המטלטל הם מטלטלים עמו. תוס' הרא"ש). טז. דלענין הכשר זרעים. תוס' הרא"ש). יז. פירוש ע"י שמתחממים. תוס' יומות טו: יח. בתחילה. תוס' הרא"ש. יט. פרש"י ז"ל לא ידענא היכא, ואשתמיטתיה למרן ז"ל כי. ריטב"א. [ועי' בפי' רב נסים גאון].

רב נסים גאון

הניחא למאן דאמר לא כל הטמאות אמרו תיובתא, לרבן שמעון בן גמליאל דאמר לא לכל טמאות אלא לטומאת מת, אלא למאן דאמר אף לכל הטמאות אמרו מאי איכא למימר. מחלוקת התנא קמא דפליג עליה רשב"ג והמשנה שחלקו בה התנאים היא שהזכירה כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין כו', ודבריה בראש פר' י"א מן מסכת כלים. אמר ר' יוחי ומרדע שאמרו אין בעביו טפח כו'. תמצא בתוספתא כלים פרק י"ד עובי המרדע ב' אצבעות והיקפו טפח. הניחא למאן דאמר כלי טמא חושב את המשקין אלא למאן דאמר אין כלי טמא חושב את המשקין מאי איכא למימר. דע כי זו החלוקה נלאו למצוא אותה הרבה מהחכמים ולא תמצא אחד מן הקדמונים שפירשה וביררה, ואנא בדחמי שמיא כבר יגעתי ומצאתי בתוספתא מכשירין [פ"ב] עריבה שירד דלף לתוכה המים הניתזין והצפין אינן בכי יותן ובית הלל אומרים אינן בכי יותן, נטלה לשפכה בית שמאי אומרים בטהורה אבל בטמאה הכל מודין שהן בכי יותן דברי ר"מ. ר' יוסי אומר אחת טהורה ואחת טמאה, בית שמאי אומרים הרי זה בכי יותן וב"ה אומרים אינם בכי יותן. [פי'] סבר ר"מ כי בעריבה טמאה מודים ב"ש דאם בכי יותן וכלי טמא חושב את המשקה הוא עדיין טופח, פירוש טופח שאם תטפח ידך עליו מתלחלחת היד.

עין משפט נר מצוה

קבו א ב מיי' פי"ב מהלכות טומאת מת הלכה ה סמג עשין רלא:

קבו ג ד מיי' פי"ח מהל' טומאת אוכלין הל' ח סמג עשין רמו:

תוס' ישנים

א) וג"ל לקופן ועוף הפורח דלא חשבינן במס' אהלות דהא רגלי האיכר נוגעים בארץ כשהוא עובר:

ב) כלומר היה לך לגזור אף במסיקה משום דאי לא הא לא קיימא הא:

ג) והשתא נקט הכולר לגת אורחא דמילתא וס"ס בולר לזיתים:

מוסף תוספות

א. על המת. תוס' הרא"ש. ב. דמשום אהל טמאוהו. תוס' הרא"ש. ג. אע"ג דליכא ברוחבו טפח. תוס' הרא"ש. ד. אפי' אינו נוגע במרדע או אפי' בכלים דלאו בני קבולי טומאה ניהנו כגון פשוטי כלי עץ. תוס' הרא"ש. ה. אבל חכמים. ריטב"א. ו. שמן התורה טמא טומאת ערב ומדרבנן טמא טומאת שבעה. תוס' הרא"ש. ז. וסבורין שהשלישי הוא טהור גמור. תוס' הרא"ש. שאין לנו אלא טומאת מגע או טומאת אהל. ריטב"א. ח. כיון דזורט כולי האי. תוס' הרא"ש. ט. לומר שטומאתן ע"י אהל. תוס' הרא"ש. י. בבית המדרש ויאמרו להם. תוס' הרא"ש. יא. שנאהלין תחתיו ולית בהו הך חששא דלעיל. ריטב"א. [ועי' שפת אמת מן] יב. כדין תורה. ריטב"א. יג. המרדע. תוס' הרא"ש. יד. ואע"פ שאין הדרכן מגיע מן המת עד האדם מ"מ המרדע הוי יד לדרכן וחשיב ככלי מתכות להביא טומאה על האדם כדתנן בפרק י"ג דמסכת כלים עץ המשמש את המתכת טמא ומתכת המשמש את העץ טהור, ואע"פ שנטמא הדרכן ע"י אהל ולא נגע במת אמרינן חבר הרי הוא כחלל. תוס' הרא"ש. [ועי' מהר"ם]. טו. כדי שלא יפגם. ריטב"א. והביא ראיה לדבריו מהא דאמרינן בריש מסכת חגיגה (ג: דברי חכמים כדדבונות אי מה דרבן זה מטלטלין אף דברי תורה מטלטלין ת"ל וכמסמרות נטועים, ואי קבוע במרדע אמאי קרי ליה מטלטל טפי ממסמרות, אי משום שהמרדע שבו הדרבן רגיל לטלטל יחד כמו כן מסמרות כשהם נטועים בכלי המטלטל הם מטלטלים עמו. תוס' הרא"ש). טז. דלענין הכשר זרעים. תוס' הרא"ש). יז. פירוש ע"י שמתחממים. תוס' יומות טו: יח. בתחילה. תוס' הרא"ש. יט. פרש"י ז"ל לא ידענא היכא, ואשתמיטתיה למרן ז"ל כי. ריטב"א. [ועי' בפי' רב נסים גאון].

ביון דאפשר למעבד כשמואל מהימני. הקשה ריב"ן תרומת מעשר דלא אפשר להו למעבד כשמואל ליגזור ותירץ ר"י דמ"מ אמת הוא שגזרו אף על גידולי תרומה גדולה ורולה לפרש טעם בכולן: ומהר"ם אמר דתרומת מעשר מהימני לגיס דאין נותנין מעשר אלא לחברים[א] וריב"ן תירץ דאותן שהיו משהדים לא היו מפרישין כלל כדאמר בסוטה[ב] וחברים שהיו מפרישים מהימני[ג] [תוס' יומא]:

דילמא משהי ליה גביה ואתי ביה לידי תקלה. פי' בקונטרס ולכך גזרו דאפילו יזרענה דהוי טמאה וקשה לר"י דאמר בהדיא בפרק כל שעה (פסחים דף לד. ושם) שמיני תרומה טמאה טהורים מלטמא ואסורין מלאכול פי' לזרים כדמפרש התם אלמא לכהנים שרי וי"ל[ד] כיון דאין נאכלין לזרים משום ריוח פורתא שמטהרין לא משהי גביה[ה] והא דהכא חיישינן[ו] לתקלה ובספ"ק דפסחים (דף כ:) [ז]אמרי ב"ה תעשה זילוף[ח] איכא למימר דהכא מודו ב"ה דפעמים שצריך להשהות שנה שלימה עד זמן זריעה[ט]: **על פתן ושמנן משום יינן.** הקשה ריב"ן מ"ש שהמירו טפי ביין לאסור בהנאה מפת ושמן ותירץ מפני שהיין משמח אלהים ואנשים והיו רגילין לנסכו אפי' שלא בפני ע"ז הומיל והוצרכו לאוסרו משום נותיהם נתנו בו חכמים דין ומומר יין נסך ממש כיון דפעמים היו מנסכין אותו אפי' שלא בפני ע"ז:

הניחא לר' מאיר אלא לרבי יוסי שבסרי הויין. ה"מ נמי למימר אלא לר' טרפון מאי איכא למימר[י] רש"י תשיב אין פולין ואין קורין בתרתי וכן משמע מדקתני בברייתא[כ] אלו מן ההלכות ולא קתני בברייתא אלא הנהו תרתי והא דלא תשיב מבחין בין בגדו לבגדי אשתו ושמש הבודק כוסות וקערות לאור הנר הגך נפקו מכלל הני תרתי שהן עיקר מיהו קשה דלא מני רש"י הך דלא יאכל חזב עם הזבה דודאי מי"ח דבר הוה[יא] דקתני לה במתניתין בהדיא[יב] ולפי זה אוכל ראשון ואוכל שני תרא תשיב להו א"ל הכא ראשון ורוכו במים שאובין וטהור שנפלו בו' משום דאי לא הא לא קיימא הא כי היכי דפמן ושמנן ויינן ובנותיהן תשיב גזירה אחת[יד] והיינו דלא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ דקתני עלה בתוספתא אלו מן ההלכות איכא למימר דהוי בכלל לא יאכל חזב עם הזבה: **ועל בנותיהם משום דבר אחר.** ואם תאמר הניחא למ"ד דמפרש בפרק ב' דמסכתא ע"ז (דף לו:) דעל בנותיהם גזרו יחוד דשייך למיגזר משום ע"ז[טו] אלא למ"ד דעל בנותיהם גזרו אם שייך הך גזירה לע"ז וי"ל דע"י שגזרו עליהם נדות יפרשו ממגען ולא יטמעו בהם כ"כ: **אונין.** פי' בקונ' נותנים בתנור א)ומתלבן וכן משמע בפ"ב (דף מז:) דאמרי' האונין של פשתן משיתלבנו: **אין פורסין מצודות בו'.** אע"ג דבשבת נמי אם פרש מצודה אינו חייב חטאת אמינו יודע אם יצוד אם לאו מ"מ גזרו לפרוש מצודה דפעמים אתי לידי חיוב חטאת כגון שבשבת פריסתו ילכוד[יז] דהכי קתני בתוספתא (פי"ג מ"ה) הפורס מצודה לבהמה או לעוף וכנגס לתוכה חייב: **אלא בבדי שיצודו.** ולא"ת מנא ידע מתי יבא החיה[יח] וי"ל דבירושלמי (בפירקין ה"ז) מוקי לה בפורס בחוטרין דמצוין מן חיותא[יט] ומיירי בענין זה שלא יוכל ללכוד במצודה אלא א' או ב' דהא מה מועיל שיצוד מבעוד יום אם יכול לצוד גם משהשבה: **אין מוברים לנברי.** אף על גב דאי עביד להו בשבת לא מייחיב חטאת מ"מ מאחר שהנכרי ממהר או עושה בשבת בידים דבר שישראל אסור מן התורה גזרו רבנן[כ] עם חשבה כדפירש בקונטרס[כא] משום דמיתלף בשלוחו אבל בהנך דברים דריש[כא] שאינו עושה בשבת איסור בידים לא גזרו אי לאו דמייחיב חטאת והיינו טעמא דאין נותנין עורות לעבדן[כב]: **אין נותנין עורות לעבדן וב"ה מתירין.** מכאן היה נראה לר"ת להתיר על ידי קבלנות נכרי לבנות בשבת[כג] ועוד מביא ראיה מריחיים דשרי ב"ה אליבא דרב יוסף בגמ' (לקמן יח:) דמתירין להניח שם חיטין מבעוד יום ויניחנו כל השבת[כד] כל שכן קבלנות על ידי נכרים דשרי ואינו ראיה דידעי כ"ע שהריחיים טוחנות מעצמם וידעי נמי שהחטין הושמו שם מע"ש אבל קבלנות יאמרו שלוה להם בשבת לעשות ועוד מביא ראיה מסוף פ"ק דע"ז (דף כא: ושם) מ) דאמר רשב"ג משכיר אדם שדהו לנכרי[כה] מ"מ אריס אריסותיה קעביד[כו] וה"ל דבר הן אלעזר פליג עליה קיימא לן כרשב"ג דתמה מתני' כוותיה[כז] והא דאמרינן במ"ק (דף יב. ושם) מקבלי קבולא בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר[כח] מוקי ר"ת התם כולה שמעתתא באבל[כט] ולכך החמיר ול"ל דהתם איכא דאמרמרי בחול המועד טפי מבאבל ואפילו לאמלן דאמרמרי טפי באבל מבחול המועד מותר בשבת דחמיר טפי[ל] ונראה לר"י[לא] דהא דשרי בשמעתין עורות לעבדן היינו בתלוש דלא מפרקמא מילתא שהנכרי עושה מלאכה בגיתו ולא ידעי שהוא של ישראל וכן נמי אמר במ"ק (דף יא: ושם) גבי אבל מלאכתו ביד אחרים בגיתו לא יעשו בגיתו אחרים יעשו אבל קבלנות דמחובר דהוי בדשות ישראל דמפרקמא מלתא אסור בתוך התחום דהרואה יאמר שכירי יום הן[לב] והכי משמע בירושלמי דפירקין[לג] דקאמר התם אומני נכרים שהן עושים עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך ביתו אמר ר' שמעון בן אלעזר בד"א בקבולת

טבי רישבא אמר שמואל אף [ט]**גידולי תרומה תרומה בו ביום גזרו מ"ט א"ר חנינא גזירה משום תרומה טהורה ביד ישראל אמר רבא אי דחשידי להכי אפרושי נמי לא ליפרשו** [י]**(אלא אמר רבא ישראל) כיון דאפשר למעבד חטה אחת** [יא]**כדשמואל ולא קעביד הימוני מהימני** [יב]**אלא גזירה** [יג]**משום תרומה טמאה ביד כהן דילמא משהי לה גביה ואתי לידי תקלה: ואידך אמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא אף** [יד]**מי שהחשיך לו בדרך נותן כיסו לנכרי בו ביום גזרו:** [טו]**ואידך אמר באלי אמר אבימי סנוותאה פתן ושמנן ויינן ובנותיהן כולן מי"ח דבר הן הניחא לרבי מאיר אלא לר' יוסי שבסרי הויין איכא הא דרב אחא בר אדא דאמר רב אחא בר אדא אמר ר' יצחק גזרו על פתן משום שמנן ועל שמנן משום יינן על פתן משום שמנן מאי אולמיה דשמן מפת אלא גזרו על** [טז]**פתן ושמנן משום יינן** [יז]**ועל יינן משום בנותיהן** [יח]**ועל בנותיהן משום דבר אחר ועל דבר אחר משום דבר אחר מאי דבר אחר** [יט]**אמר רב נחמן בר יצחק** [כ]**גזרו על תינוק נכרי שמטמא בזיבה שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור אי הכי לר"מ נמי תשסרי הויין אוכלין וכלים שנטמאו במשקין בחדא חשיב להו: מתני' ב"ש אומרים אין שורין דיו וסמנים וכרשינין אלא כדי שישורו מבעוד יום וב"ה מתירין ב"ש אומרים אין נותנין עמו ואין מגביהין עליו אלא כדי שיגיע למקום קרוב ובית הלל מתירין ב"ש אומרים אין נותנין עורות לעבדן ולא כלים לכובס נכרי אלא כדי שיעשו מבעוד יום ובכולן** [כא]**בית הלל מתירין עם השמש**

עני. שם אמים: **רישבא.** פורש נשכין לגוד חיה ועוף: **גידולי תרומה.** שם זרעה ואפי' דבר שזרעו כלה כגון תבואה וקטניות: **תרומה טהורה ביד ישראל.** ועינו ברה ליתנה לכהן וחוורה לבעלה מתורת תרומה: **אי דחשידי להכי אפרושי נמי לא ליפרשו.** אלא חטה אחת מן הכרי כדשמואל ומלאפרשו ש"מ לא חשידי: **משום תרומה טמאה ביד כהן.** שאסורה באכילה ובא לזורעה וגזור שתהא בשמה הראשון והרי היא תרומה טמאה דחיישינן דילמא משהי לה עד זמן זריעה ואתי למיכל בטומאתה: **נותן כיסו לנכרי.** ולא יטלנו פחות פחות מד' אמות: **סנוותאה.** שם מקום: **ובנותיהן.** במס' ע"ז[יז] פרכינן בנותיהן לאורייתא ניהו: **כולן מי"ח דברים הן.** והא כולהו חדא היא דגזרו על פיתן משום שמנן ועל שמנן כו' כדלקמן: **הניחא לר"מ.** דמני להו לה דמניה כלים תחת אליעור הוו להו י"ח ע' דאפלי תרומה ואין קורין ואין פולין אף חדקה פשו להו ז' ליעור ואין מולדע ובנות כותים ובולר וגידולי תרומה ונותן כיסו ופיתן ושמנן חדא: **איכא הא.** דמוסיף רב יצחק אלאלימי על דבר אחר משום ד"א: **ועל בנותיהן משום ד"א.** ע"ז. ועוד גזרו על ד"א אלא הוסיף כאן: **שמטמא בזיבה.** ופאפילו אינו זב: **אוכלין וכלים.** שנטמאו[יח] במשקין חדא חשיב להו: **מתני' סמנין.** לגבע: **כרשינין.** למאכל בהמה ביש"א בלע"ז: **וב"ה מתירין.** משנתן את המים מבעוד יום: **אונין.** אריש"א והן אגודות של פשתן מגופן ונותנין אותו בקדרה לתנור ומתלבן: **שיהא** [יט]**.** שיתחממו: **העין.** הבגד. שיקלוט מבעוד יום: **מתירין.** לתתה מבעו"י והיא קולטת כל הלילה: **ולא עוענין עמו.** על החמור: **ולא מגביהין עליו.** משאו על כתיפו. דגרלה כמקייעו להוליך בשבת: **אלא כדי שיגיע למקום קרוב.** כלומר שיהא המקום קרוב שיוליכו שם מבעו"י:

עט

ד) [מרומות פ"ג מ"ד] פסחים לד. מדרש ס.). **ה)** רש"ל מ"ז. **ו)** [קידושין נח: ע"ז עג: חולין קמ:]. **ז)** אלא אמר רבא בפ"ק ר"ש ל. **ח)** [מקמן קנג. **ט)** ע"פ ל. ע"ש ע]. **י)** [ב"ז בס: ע"ש]. **יא)** [דף לו:]. **יב)** ע] חולין ולוס לו:]. **יג)** [ע"ש ע]. **יד)** [ע"ש ע]. **טו)** [ע"ש ע]. **טז)** [ע"ש דף לו] כבר הודו ואמרו בנותיהן דאורייתא היא דכתיב [דברים ז] לא תתחתן בם, והזכירו בזה הענין הרבה פנים ולא נתקיימו, ובירור בסוף הדברים דאורייתא יחוד דאשת איש, אתא דוד גזר אפילו יחוד דפנויה, אתו אינהו גזור אפילו יחוד דגויה. ונתבאר עוד בזה הפרק כי תינוק נכרי מטמא בזיבה בן ט' שנים ויום אחד, לדברייהם אימתי דאוי לביאה בן ט' שנים ויום אחד אימתי מטמא בזיבה בן ט' שנים ויום אחד.

ח) לפיהו לא נמלא בפ' יש בכור מיממרא דשמואל אלו רק הוא בע"ז ד' עג ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שיהבילו שיתממנו הסכ"ד ותפ"ב מתמיל הדיבור שיקלוט. מבעוד יום הוא פו"ד ותפ"ב מ"ס הענין הנכנע:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה שמטמא בזיבה ואפי' אינו זב. עיין מהרש"א לקמן דף כא ע"ב בתוד"ה שהיה מומה:

לעזי רש"י

ביצ"א [ויצי"ש]. אלום. **אריש"א [רישטי"ש].** אגודות פשתן סרוק.

מוסף רש"י

גידולי תרומה תרומה. אפילו בדבר שזרעו כלה, כגון חיטין או לגעות שומין (פסחים לד.) דאין גדולי היסר מעלין את הסיבור דאדרים ס.). **דאפשר למעבד חטה אחת.** דהא לא אתפרים שיעורא דיקה אלא אלאיות דגבר כמיב ואפילו כל דהו, וכגון הוא דאמרי בר יפה אחד מאדרעים, עין דעה אחד משאים, ביעוית אחד מחמרים (ע"ז עג.). **נותן כיסו לנכרי.** מבעוד יום (לקמן קנג.). **שנטמא בזיבה.** אפילו לא ראה גזרו עליו לטיות כזב (ע"ז לו:).

רב נסים גאון

אלא אמר רבה ישראל כיון דאפשר למעבד כשמואל ולא קא עבדי, דאמר שמואל חטה אחת פוטרת את הכרי. ותמצא במס' קידושין (דף נח) בסוף האיש מקדש, במסכת ס) בכורות בפרק יש בכור לנחלה ובשחיטת חולין בפ' ראשית הגז (דף קלז). ואידך אמר באלי גיותאה משמיה דרב פיתן ושמנן יינם ובנותיהם כולן אסורין משמונה עשר דבר. תמצא בפ' אין מעמידין בהמה (ע"ז דף לו) כבר הודו ואמרו בנותיהן דאורייתא היא דכתיב (דברים ז) לא תתחתן בם, והזכירו בזה הענין הרבה פנים ולא נתקיימו, ובירור בסוף הדברים דאורייתא יחוד דאשת איש, אתא דוד גזר אפילו יחוד דפנויה, אתו אינהו גזור אפילו יחוד דגויה. ונתבאר עוד בזה הפרק כי תינוק נכרי מטמא בזיבה בן ט' שנים ויום אחד, לדברייהם אימתי דאוי לביאה בן ט' שנים ויום אחד אימתי מטמא בזיבה בן ט' שנים ויום אחד.

מוסף תוספות

א. ואיתו ודאי יהיב לה לכהן, וגם דבר שלא עמל בו אדם אין עינו צרה בו, אבל בתרומה הנוהגת בכל ישראל שייך למיגזר. תוס' הרא"ש. **ב.** יוחנן כהן גדול שלח בכל גבול ישראל וראה שלא היו מפרישים אלא תרומה גדולה בלבד אמר להם בני כשם שתרומה גדולה במיתה כך תרומת מעשר וטבל במיתה. תוס' הרא"ש. **ג.** והאי דקאמר כיון דאפשר למעבד כשמואל לאו עיקר הטעם הוא אלא דהימוני מהימני הוא עיקר הטעם דכיון דמהימני ומפרשי ודאי יהבי. תוס' הרא"ש. **ד.** דהכא לא גזרו חכמים אלא שהתא תרומה אבל לעולם פקעא טומאה מינה, ומיהו. ריטב"א. הוצילו בתקנתם. תוס' הרא"ש. **ה.** ומשום דתחדר חולין הוא דהויא משהי לה. ריטב"א. **ו.** לדברי הכל דילמא אתי בה. ריטב"א. **ז.** דקתני חבית יין של תרומה שנטמאת וכו'. ריטב"א. **ח.** הרי דלא חייש בה לתקלה. ריטב"א. **ט.** אבל [התם] לעולם יכול הוא לעשות זילוף אחר שיתיישן מעט. תוס' ר"ק קמו: **י.** אלא דחדא מיניהו נקט. מי' הר"ן. **יא.** אע"פ דבבריתא לא קתני אלא אין פולין ואין קורין ואלו מן ההלכות, אבל לא יאכל הזב עם הזבה לא קתני בבריתא, מ"מ כיון דאין פולין ואין קורין היו מן ההלכות שנאמרו בעליה כ"ש לא יאכל הזב עם הזבה. תוס' הרא"ש. **יב.** בתר אין פולין ואין קורין. תוס' הרא"ש. **יג.** שלא גזרו בטהור אלא משום לתא דטמא וכדאיתא לעיל (יד.) בגמרא. ריטב"א. **יד.** אע"ג דגזור פתן ושמנן משום יינן ויינן משום בנותיהם. תוס' הרא"ש. **טו.** שלא ידאגה לה לעשות ע"ז כדי שתשמע לו. תוס' הרא"ש. **טז.** דכל דבר המתייבש. הגהות מרדכי סימן מ"כ. **יז.** חיה או עוף. תוס' הרא"ש. **יח.** ואם פורש המצודה על גבה כבר הוא ניצודת ועומדת. תוס' הרא"ש. **יט.** דמסתמא יכנסו שם לזמן מרובה. רש"ל. [וא"כ] ידוע הוא קמן שראוי לצוד. תוס' הרא"ש. **כ.** שלא יגביה ריטענן בידים. תוס' הרא"ש. **כא.** בהנך גזירות דכלים. תוס' הרא"ש. **כב.** [ו]כלים לכובס וכו' והיינו טעמא נמי דלא יסמוך חמצו לנכרי. תוס' הרא"ש. **כג.** דגוי אדעתא דנפשיה קא עביד. תוס' הרא"ש. **כד.** ואע"פ שמשמעת קול. תוס' ע"ז כח: **כה.** ועושה בה מלאכה בשבתות ויו"ט. תוס' הרא"ש. **כו.** וק"ו נמי הוא דהשתא אריסות שדה שחלק הישראל משביח במלאכה שרי, קבלנות שאין בו שבח לישראל כלל במה שממהר נכרי לעשות קבלנותו [שאין הבית מתעלה בכך אלא מהר לעשות. תוס' מו"ק יג] לא כ"ש דנימא קבלנא קבלנותה קעביד. תוס' ע"ז כח: **כז.** ועוד תניא (התם) (לקמן יט.) גבי ספינה פוסק עמו על מנת לשבות ואינו שובת, אלמא אין הנכרי מניח לעשות קבלנותו בשביל ישראל ואיכא מאן דאמר אפי' לפסוק אין צריך. תוס' ע"ז כח: **כח.** אלמא דתחילת מלאכה כמו בנין אסור. תוס' הרא"ש. **כט.** ומפרש לה הכי, אמר שמואל מקבלי קיבולא באבל בתוך התחום אסור כו' אמר רב פפא אפילו חוץ לתחום נמי לא אמרן דשרי אלא היכא דליכא מתא דמקרבא להתם, אבל איכא מתא דמקרבא להתם אסור, פירוש לפי שיראו בני העיר מלאכתו כשילכו לשם, אמר רב ששת וכי ליכא מתא דמקרבא נמי לא אמרן דשרי אלא בשבתות וימים טובים דלא שכיחי אינשי דאזלי מדוכתא לדוכתא, פירוש אז מותר חוץ לתחום אע"פ קבלנות עובד כוכבים, אבל בחולש"מ דשכיחי אינשי דאזלי מדוכתא לדוכתא אסור וכ"ש בחול גמור אלא חול המועד לרבותא נקט דאע"ג דלא שכיחי דאזלי כולי האי אסור, ולפי זה כל מה שאוסר לשם היינו באבל דוקא דבאבל החמירו יותר כדמוכח התם בריש פרקא אמר רב ששת בריה דרב אידי אומרת דברים המותרים בחולו של מועד אסורין בימי אבלו וחניא כותיה. תוס' ע"ז כח: **ל.** וגם מדפרש"י וה"ר נתן ערוך דצ"ל גבי מקבלי קבולא שקבלו עכו"ם משישראל משמע כל ישראל אפי' אינו אבל. פור זרוע הל' ש"ס מ' ג. **לא.** דכל קבלנות שיש בו פרסום דבר ודודע שהמלאכה של ישראל היא אסור. תוס' הרא"ש. **לב.** [ד]בבנין בית רגילות לשכור מידי יום יום והרואה אינו אומר קבלנותיה עבוד אלא שכירי יום נינהו. תוס' ע"ז כח: **לג.** דקיבולת דבית אסור בין באבל בין בשבת. תוס' ע"ז כח:

רוה"ק לידי חסידות, חסידות לידי תחיית המתים, תחיית המתים לידי אליהו זכור לטוב. זריזות לידי נקיות שנאמר וכלה מכפר, נקיות לידי טהרה דמדבר בלשון הקודש וקורא את שמע בבקר ובערב מובטח לו שהוא בן העולם הבא. אילו כולן ששנינו במשנתינו, כגון שריית דיו, ונתינת אונין של פשתן לתנור וכיוצא בהן, הלכתא כב"ה דמתירין עם השמש.

למעבד כדשמואל דאמר חטה אחת פוטרת את הכרי, ומפורשת הא דשמואל בסוף ע"ז. **הא דאמר עולא, והא דאמר באלי, פשוטות הן.** י"ח דברים שגזרו בו ביום אילו הן שפוסלין את התרומה, האוכל אוכל ראשון או אוכל שני, אע"ג דסוגיית הכא כר' יהושע דאמר זה וזה שני הוא, הא מיפרש בשחיטת חולין פרק השוחט (דף כד.) מימרא דרבה בר בר חנא (דילג) האוכל אוכל אוכל ראשון והאוכל אוכל שני כי שונים הם, והשותה משקין טמאים, והבא ראשו ורובו במים שאובין, **וטהור שנפלו עליו על ראשו ועל רובו** ג' לוגין מים שאובין, והספר והדיום. אבל שבוע יום לא, דאמרינן (פוסל האוכלין) סמי מיכן שבוע יום, כלומר שבוע יום אינה גזירה אלא מן התורה פוסל. האוכלין והכלים לר' מאיר דמחשב להו בחדא, הרי ח' דברים הללו שפוסלין את התרומה גזרו בו ביום. ועוד גזרו עשרה אחרים ואלו הן המניח כלים תחת הצינור, וכל המטלטלין מביאין הטומאה והבוצר לגת, וגדולי תרומה, ומי שהחשיך, ופיתן, ושמנן, ויינן, ובנותיהן, ודבר אחר הרי י"ח דברים אליבא דר' מאיר. ולר' יוסי דאמר כי המניח כלים תחת הצינור לא גזרו בו אלא עדיין הוא מחלוקת, פיחת זה ומחשב זה אוכלין והכלים שנטמא במשקין שנים, הרי גם לר' יוסי י"ח דבר שגזרו. **ובנות כותים** נדות מעריסתן, ותינוק נכרי שיהא מטמא בזיבה כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו בעבירה. **ירושלמי** ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה להבית מלאה אגוזים כל מה שאתה נותן לתוכה שומשומין מחזקן, פי' הוסיפו גזירות לגדור גדרות. ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה, לא הוסיפו ולא גרעו אלא התירו המותר ואסרו האסור לחבית מלאה שמן אם יתן לתוכה מים מקיא השמן. תני רשב"ר בו ביום גזרו על פיתן, ויינן, ובבינתן, וחמצן, וצירן, ומוריסין, וכבשיהן, ושלוקין, ומלוחיהן, ועל החליקה, ושחיקה, וטיסני, ועל לשונם, ועל עדותן, ומתנתן, ובכוריהן, ובניהן שנטמאו בזיבה מבן ט' שנים ויום אחד כדי שלא יהא תינוק ישראל מצוי אצלו במשכב זכור, ובנותיהן מבת ג' שנים ויום א', פת עימעמוע עליה והתירוה במקום שאין בה ישראל מצויה מפני חיי נפש. שמן רבי ובית דינו התירה מפני שלא פשט איסורו ברוב ישראל, ופירושן במסכת ע"ז. **רבי** חייא רבה מפקר לרב אין את יכול מיכל כל שתא בטהרה אכול, ואין לא תהא אכול ד' יומין בשתא, מיכן היה ר' פנחס בן יאיר אומר זריזות מביאה [לידי נקיות, נקיות מביאה] לידי טהרה, טהרה מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי רוח הקודש,

עם השמש. בעוד החמה זורחת: **כלי לבן.** שהוא קשה לכבס ולריך ג' ימים ומחמירין על עצמן כב"ש: **שטועינן.** את הזיתים בקורות בית הבד ואת הענבים בעיגולי הגת שלא היו עולין אותן בגלגל כמו שלנו אלא טוענין אותן בקורות כבדין והני דגת קרי עיגולין שהיו דפין עבין עשוין כעיגולין ושוין שטוענין אותן מבעוד יום והמשקה הולך וזב כל השבת. וגמרא (דף יט.) פריך מאי שנא דלא פליגי ב"ש בהא ומפרש משום דאי נמי עביד להו בשבת ליכא חיוב חטאת דכי אמרי' שחיטת זיתים וענבים אב מלאכה בפ' חבית שנשברה (לקמן דף קמג:) הני מילי בזיתים וענבים שלא ריסקן מבעוד יום דהוה ליה מפרק דבר ממשהו הגדל בתוכו והיא תולדה דדש אבל הכא אין נותנין קורה על גבי זיתים עד שטוחנין תחלה בריחיים וכן ענבים דורכין אותן תחלה ברגל ובלאו קורה נמי משקה נפיק ממילא אלא דלא נפיק שפיר כי השתא ולא דמי לדש: **גמ' מאי שנא בכולהו** [a] **כו'** ל"ג לה הכא אלא לקמן [b] במשנה ושוין שטוענין: **מאן תנא נחינה מים לדיו.** ואע"פ שלא גיבל הדיו זו היא שרייתו והוי ליה דילה בהכי ומיחייב משום לש דהא מתניתין ליכא גיבול ואפליגו בה מבעוד יום מכלל דבשבת חייב חטאת הוא: **האחרון חייב.** משום לש שהוא אב מלאכה [c]: **אפר.** לאו בר גיבול הוא: **עפר.** בר גיבול הוא לטיט של בנין: **והא תניא.** תרתי מתניתא חדא דאפר וחדא דעפר: **מידי גבי הדדי** [d] **תניהו.** חדא תניא ר' חייא וחדא תניא רבי אושעיא וחדא מייניהו תניא לעפר בלשון אפר: **פותחין.** עושין נגר קטן משפת המעין לגנה: **מוגמר.** לבונה ומיני בשמים נותנין על האש ומעשנין הבגדים שיהא ריחן נודף: **גפרית.** תחת כלי כסף שמליירין בהם פרחים ולורות בחרט ומעשנן בגפרית והן משחירות ומיכרות וקורין ייליי"ר: **קילור.** תחבושת שקורין לוז"ף: **ואספלנית.** רטייה: **ברחייס של מים.** וכ"ש ברחייס של יד ושל חמור דאדם מלווה על שביתת בהמתו: **שיטחנו מבעוד יום.** מפני שמשמעת את הקול ואוושא מילתא בשבת ואיכא זילותא: **לרבות שביתת כלים.** דכתיב לעיל מינה למען ינוח שורך וחמורך וגו': **והשתא דאמרת בית הלל אית להו שביתת כלים.** דהא על כרחך האי מתניתא בית הלל מדשרי בהנך וקתני דרחייס אסור משום שביתת כלים: **מוגמר וגפרית אמאי שרו.** והא כל הנך דמתני' הרי המוגמר מונח בערדסקאות [e] ונמלא כלי עושה מלאכה: **לא קא עביד הכלי שום מעשה.** אלא מונח על האדן והן בתוכו אבל הרחייס עבדי מעשה ולב"ש כיון דמונחין בגווה היינו מעשה דיליה: **מלודות דקא עבדי מעשה.** שהפה נקשר ותופס העוף וכן יקום שפושטים לחיות ללוכדן ברגליים כשנוגעין בו קופץ ומתחבר מאליו ולוכד: **בלחי.** חכה שקורין איימ"ל שהדג בולעו ומהדקו והכלי אינו זז ממקומו: **וקוקרי.** שעושין כליס פיהן אחד רחב ופיהן השני קצר מאד והדג (ס"א והחיה) נכנס שם ומוליא ראשו בפי הקצר ואין גופו יכול לצאת וכשבא להחזיר ראשו לפנים ראשי קרומות נכנסין לו תחת לחיו דהשתא לא עביד כלי מידי: **והשתא דאמר כו' ב"ש היא.** והא דריחיים ב"ש וב"ש לא שני להו בין היכא דעביד כלי מעשה בין היכא דלא עביד דהא אסרי בחוגין דמתני'. וכיון דב"ש היא: מוגמר

היא והיכא דעביד מעשה [a] אבל היכא דלא עביד [b] מעשה כי הנך דמתני' [c] טעמייהו משום גזירה ומלודות דמתני' בלחי וקוקרי: **והשתא** דאמר רב אושעיא הא מני ב"ש היא. אומר ר"מ דהלכתא כרב יוסף דמוקי ברייתא [d] כב"ש [e] דהא רב אושעיא קאי כוותיה [f] ולפ"ז ריחיים מותרים דלדיליה לב"ה שרי אפי' היכא דקעביד מעשה ולא חיש להשמעת קול ולי נראה [g] דרב אושעיא לא מוקי לה

השמש [a] אמר רשב"ג נוהגין היו בית אבא שהיו נותנין כלי לבן לכובס נכרי שלשה ימים קודם לשבת ושוין אלו ואלו שטוענין קורת בית הבד ועגולי הגת: **גמ'** מאן תנא נתינת מים לדיו זו היא שרייתן אמר רב יוסף רבי היא דתניא [b] אחד נותן את הקמח וא' נותן [c] את המים האחרון חייב דברי רבי רבי [d] יוסי אומר אינו חייב עד שיגבל א"ל אביי ודילמא עד כאן לא קאמר ר' יוסי אלא בקמח דבר גיבול הוא אבל דיו דלאו בר גיבול הוא אימא ליחייב לא סלקא דעתך דתניא אחד נותן את האפר ואחד נותן את המים האחרון חייב דברי רבי ר' יוסי ברבי יהודה אומר עד שיגבל ודילמא מאי אפר [e] עפר דבר גיבול הוא והתניא אפר והתניא עפר [f] מידי גבי הדדי תניא: [g] ת"ר [h] פותקין מים לגינה ע"ש עם חשיכה ומתמלאת והולכת כל היום כולו ומניחין מוגמר תחת הכלים [i] (ע"ש) ומתגמרין והולכין כל היום כולו ומניחין גפרית תחת הכלים [j] (ע"ש עם חשיכה) ומתגפרין והולכין כל השבת כולה ומניחין קילור ע"ג העין ואיספלנית על גבי מכה [k] (ע"ש עם חשיכה) ומתרפאת והולכת כל היום כולו אבל אין נותנין חטין לתוך הריחים של מים אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום מאי טעמא אמר רבה מפני שמשמעת קול א"ל רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים [l] דתניא [m] ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לרבות שביתת כלים אלא אמר רב יוסף משום שביתת כלים והשתא דאמרת לב"ה אית להו שביתת כלים דאורייתא גפרית ומוגמר מאי טעמא שרו משום דלא קעביד מעשה אונין של פשתן מאי טעמא שרו משום דלא עביד מעשה ומינח נייחא מצודת חיה ועוף ודגים דקא עביד מעשה מאי טעמא שרו התם נמי בלחי [n] וקוקרי דלא קעביד מעשה והשתא דאמר רב אושעיא אמר רב אסי מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש היא ולא בית הלל [o] לב"ש בין קעביד מעשה בין דלא קעביד מעשה אסור לבית הלל [p] אע"ג דקעביד מעשה שרי והשתא דאמרת דלב"ש אע"ג דלא עביד מעשה אסור אי הכי מוגמר

אבל בשכר אסור פירוש שכיר יום בד"א בתלוש אבל במחובר אסור ובעיר אחרת בין בתלוש בין במחובר מותר אמר ר"ש בר כהנא בשם רבי אחא בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כר"ש בן אלעזר [a] ורבינו תם נמי [b] כשבנה את ביתו לא סמך על תשובתו ולא רצה להתיר: [c] ומיהו [d] בשדה מותר כרשב"ג [e] דבשדה רגילות לעשות באריסות ולא בשכירות יום וכשיראל אומר לנכרי לתקן מנעליה או לקנות אל יאמר תעשה למחר דל"כ הוי כשכיר יום אלא תעשה לכשתרצה ואם הביא לו נכרי כליו ויודע שכבסן בשבת אסור לנוכשן בשבת דאמר לקמן (קכב.) נכרי שהליק בר בשביל ישראל אסור להשתמש לאורה

(תוספות ישנים):

אבל דיו דלאו בר גיבול הוא. והא דאמר בבמה מדליקין (לקמן דף כג. ושם) כל השמנים יפיס לדיו מיבעיא להו לגבל או לעשן [1] לאו דוקא גיבול אלא האי גיבול הייגו עירוב בעלמא ואם תאמר והא מורסן דאמר בפרק בתרא (דף קנה: ושם) דלאו בר גיבול הוא [2] וקאמר התם ר' יוסי ברבי יהודה אינו חייב עד שיגבל [3] וי"ל דהתם לגבי קמח קאמר דאינו בר גיבול אבל בר גיבול הוא טפי מדיו [4] ולהכי לא מייתי מיניה הכא אדיו ומכאן קשה על המפרש אהא דאמר בביצה בפרק המביא (דף לב: ושם) קיטמא שרי היינו כשנותנין מים לתוכו לשרוק התנור סביב הואיל ולאו בר גיבול הוא והכא משמע דאדרבה דמידי דלאו בר גיבול הוא חייב טפי אלא יש לפרש קיטמא שרי [5] בלא מים לשרוק התנור סביביו [6] וקמ"ל דלא גזרינן שמא יגבל בי"ט:

ומתרפאת והולכת כל השבת כולה. ואם תאמר הא דאמר בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קח:) שורין קילורין מע"ש ומניח תחת העין בשבת וא"כ [7] בשבת נמי שרי להניח ויש לומר דלקמן מיירי באדם בריא ואינו מניח בעין לרפואה אלא תחת העין לתענוג וליכא למיחש לשחיקת סממנים והכא מניח בעין לרפואה ולא שריא אלא

מערב שבת א):

אונין של פשתן מאי טעמא שרו. הא דנקיט אונין טפי מדיו וסממנין וכרשינין [8] משום דהתם פשיטא דליכא מעשה כלל אבל באונין התנור עושה קצת מעשה כשמחממו ועוד דבהנך לא הזכיר כלי אבל גבי אונין הוזכר התנור:

ולימא מר משום שביתת כלים. ואם תאמר למאי דמסיק מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש מאי פריך רב יוסף ולימא מר משום שביתת כלים [9] וכי אינו יותר טוב כמו שמפרש רבה שמשמעת הקול ואמאי כב"ה [10] וי"ל דלא סבירא ליה לרב יוסף טעמא דהשמעת הקול כלל ומסתברא ליה טפי לאוקמה כב"ש משום שביתת כלים [11] ונראה דרבה סבר דטעמא דב"ש לאו משום שביתת כלים הוא אלא סבר דטעמא דב"ש דגזרינן דילמא אתי למעבד בשבת [12] דאי לרבה נמי טעמא דב"ש משום שביתת כלים למה היה לריך רב יוסף להביא הברייתא והא מתני' היא דאסרי בית שמאי משום שביתת כלים [13] ועוד דאמר לקמן (דף יט.) הני דאי עביד להו בשבת חייב חטאת גזרו בית שמאי עם חשכה משמע דטעמא דבית שמאי משום גזירה ולא משום שביתת כלים [14] ולרב יוסף לא תקשה אמאי [לא] אסרי בית שמאי טעינת קורה משום שביתת כלים דהתם אתי ממילא טפי מכל הנך דמתניתין ואם תאמר לרבה הך ברייתא דשביתת כלים אמאן תרמייה [15] ויש לומר לרבה סבר דברייתא דשביתת כלים בית שמאי

עין משפט נר מצוה

קלד א מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה:

קלה ב ג מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ג וס"ו הלכה טז סמג שם טור ש"ע או"ח סימן רנב סעיף ה וסימן רמו סעיף א:

מוסף תוספות

א. אלמא פסיק כר"ש בן אלעזר דאמר בעירו במחובר דאסור אף בקיבולת והוא הדין בתוך התחום, ולא מיבעיא הבנין עצמו דאסור אלא אף לפסול האבנים ולתקן הקורות ואפילו רחוק מן החומה ואפילו בביתו של עובד כוכבים אסור כיון דלצורך מחובר הוא, דהא במחובר כה"ג פליגי ופסיק הלכה כר"ש בן אלעזר, דאילו לעשות הבנין עצמו אפילו רבנן מודו דאסור דברשות ישראל הוא ולא שרו אף תלוש אלא בביתו של עובד כוכבים כגון כלים לכובס שמתקנם ביד עובד כוכבים. תוס' ע"ז כא: ב. אע"פ שהקל בקיבולת. תוס' ע"ז כא: ג. עובדי כוכבים לבנות בשבת אע"פ שהיו עושים בקבלנות. תוס' ע"ז כא: ד. אע"פ שהלכה כר"ש בן אלעזר בקיבולת מ"מ. תוס' ע"ז כא: ה. דהא סתם לן תנא דמתני' כותיה, והטעם מפרש דאריסא אריסותיה קא עביד. תוס' ע"ז כא: ו. אלמא דיו בר גיבול הוא, וי"ל. תוס' הרא"ש. (עי' שפ"א). ז. [ד]בעי למימר דעד כאן לא קאמר ר' יוסי בי"ר יהודה אלא בקמח דבר גיבול הוא אבל מורסן דלאו בר גיבול הוא אפי' ר' יוסי ב"ר יהודה מודה, ומסיק דתנא בהדיא אחד הנותן המורסן ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי רבי. תוס' הרא"ש. ח. אלמא אע"ג דמורסן לאו בר גיבול הוא לא מיחייב בנתינת מים. תוס' הרא"ש. ט. [ד]אפר. תוס' הרא"ש. י. כמו שהוא יבש. תוס' ביצה לב: יא. לסתום הסדקים של תנור שלא יוציא האור. תוס' ביצה לב: יב. מאי אירא מערב שבת אפילו. תוס' הרא"ש. יג. שהוהכרו תחלה במשנה. תוס' הרא"ש. יד. [ד]א"כ לא אתיא כב"ה. תוס' הרא"ש. טו. [ד]מ"ט אפקה רב יוסף לברייתא מדב"ה ואוקמה כב"ש. יטב"ש. טז. מלאוקומא כב"ה מטעמא גרינא דהשמעת קול, [ד]מלתא חדתא [היא] דלא אשכחן בשום דוכתא. פסקי הרא"ש סימן ל"ג. יז. וב"ה לא גזרו. תוס' הרא"ש. יח. [ד]הוה ליה למימר דקא מודית לי דב"ש אית להו שביתת כלים. תוס' הרא"ש. יט. ואי משום שביתת כלים לאו גזירה הוא אלא איסורא דאורייתא, והך סוגיא מתוקמא כרבה. תוס' הרא"ש. כ. אי כב"ה למה לי טעמא דמשמעת קול, וכב"ש נמי לא אתיא מדמפרש לקמן טעמא דב"ש כל מידי דאי עביד ליה בשבת מחייב חטאת גזור בהו משחשיכה. תוס' הרא"ש. (ועי' מהרש"א). כא. כגון רחיים. תוס' הרא"ש. כב. כלי. תוס' הרא"ש. כג. [דהיינו] אונין לתוך תנור וצמר ליורה. תוס' הרא"ש. כד. בשביתת כלים.

מסורת הש"ס

a) [ע' תוס' ע"ז כא: ד"ה מאי טעמא], b) לקמן קנה:, c) [ל"ל יוסי ברבי יהודה וכ"א לקמן קנה:], d) [צ"ל יוסי], e) [ע"ז כ: וש"ן], f) תוספתא פ"א, g) [בכ"מ אלפס וברא"ש ליתא], h) [נ"ז שם ליתא], i) [מכילתא פרשת משפטים], j) [ע' בערוך ערך לח ובערך ققרי שהאריך לפרש ענייניה קמנו משם], k) הא מני ב"ש היא ולב"ש ס"א, l) [דף יט.], m) [לקמן עג.], n) תניהו להו וחד תני לתרוייהו וכיון דלאו גבי הדדי תניהו חדא תניא כל"ל, רש"ל, o) [בילה כב:],

תורה אור השלם

1 וּבְכָל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשָּׁמֵרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ לֹא יִשָּׁמַע עַל פִּיךָ:
שמות כג יג

הגהות הב"ח

(a) גמ' ואחד נותן לתוכו את המים וכו' ודילמא לא היא ע"כ:

לעזי רש"י

נייליי"ר [נ'איליי"ר]. לגפר (לגלף את המתכת באמצעות גפרית). לוזי"א. רטיה לעין. איימ"א [אי"ם]. חכה.

תוס' ישנים

א) מ"ש התם אינו מעיס קילור עצמו בתחבושת אלא שוהה הקילור בנים ולגבי דידיה ליכא למיגזר שיוצא כי לא התירו לו אלא ע"י שריית ואחרים שכורין שלחתן מיס הוא נרין:

רבינו חננאל

אילו ששנינו בברייתא, פתיחת מים לגינה בע"ש, והנחת מוגמר תחת הכלים, והנחת גפרית תחת הכלים, כולן מותרין. וכן קילור על העין בע"ש, ואיספלנית על המכה ומתרפאת והולכת בשבת. ואע"ג דקי"ל כב"ה וב"ה לית להו שביתת כלים, נתינת חטים ברחיים של מים בע"ש להטחן בשבת אסור, דלא אמרו משום שביתת כלי אלא רב יוסף, אבל רבה אמר מפני שמשמעת את הקול, וכדותיה מסתברא.

לה כב"ש אלא הש"ס הוא דקאמר הכי הא מני ב"ש היא[א] אליבא דרב יוסף דמוקי לה[ב] משום שביתת כלים[ג] אבל לרב אושעיא מצינן למימר דמוקי לה כב"ה ואית ליה השמעת קול כרבה[ד] וכן פסק ר"מ דטעמא דריחיים משום השמעת קול ואתי כב"ה[ה] ועוד דסוגיא דלקמן לא מיתוקמא אלא כרבה כדפי' וקי"ל כרב אושעיא דמאן תנא שביתת כלים בית שמאי היא ומותר להשאיל כלים לנכרי ואין לחוש במה שיעשה בו הנכרי מלאכה אבל בהמתו אסור להשאיל דשביתת בהמתו עליו דאוריתא: ו) **ולבית שמאי אף על גב דלא קעביד מעשה וכו'.** השתא דטעמא דב"ש משום שביתת כלים[ז] הנך ג' בבות קמייתא אין שורין דיו וסממניס ואונין ומצולות הוו משום שביתת כלים שהמלאכה נעשית בתוך הכלי ומצא שהכלי עושה המלאכה אבל מוכרין לנכרי ועורות לעבדן וכלים לכובס לא הוי[ז] משום שביתת כלים[ח] דבמה שהעורות מתעבדין אין העור עושה המלאכה אלא האדם המעבד עושה המלאכה וכן בגד המתלבן האדם המלבנו עושה המלאכה אלא טעמא דאסרי בית שמאי משום דמיחלף בשלומו ולהכי נמי מוגמר וגפרית דמוקי בסמוך דמנחי אארעא אף על גב שהכלים העליונים מתגפרים ונלבנים לא שייך שביתת כלים כדפרישי' שהכלי שאין המלאכה נעשית בו אין בהן משום שביתת כלים:

דמפקרא להו אפקורי. אע"ג דאמר בנדרים (דף מה.) דבעינן הפקר בפני ג'[ט] הכא לא בעינן דמסתמא[י] מפקיר להו[יא] ואין לסמוך על זה להשכיר סוס לנכרי ולהפקיר דהכא שאני משום דלא אפשר בענין אחר ועוד שאין הדבר מפורסם[יא] א): **לא** ימלא נחתום כו'. כדמסיק גזירה שמא יחתה[יב] אף ע"פ שיש שהות הרבה להתחמם מיישינן שמא יצטנן[יג] לפי שרגילים לחמם על אש רפה ויהא צריך לחתות[יד]: **גזירה שמא** יחתה. ואם תאמר מעיקרא דלא ידע האי טעמא תקשי ליה מתני' דבשר בגל ובילה[טו] וחברה ויש לומר דהתם ידע שפיר דהוי טעמא משום שמא יחתה[יג] שאין דבר מפסיק[טז] בינו לגחלים[יח]:

דילמא מגים בה. [יט]והוי לובע[כ]:

ביורה עקור' וטוחה. ואין לחוש שמא יגלה ויגיס שאין דרך להגיס כמו לחתות ועוד דשמא מיהדק טפי: **בשיל ולא בשיל אסור.** ל"ל[כא] דלא הוי כמאכל בן דרוסאי דאי הוה כמאכל בן דרוסאי שרי להשהותו על גבי כירה אע"פ

ו) שאינה גרופה וקטומה:

האי בישרא דגדיא ושריק. מפרש בה"ג דמכאן ואילך אייתי בגלי[כב] וכן משמע מדמייתי עלה אין צולין בשר בגל ובילה ולקמן בפרקין נמי מייתי לה[כג] אמשלשלים את הפסח[כד] ולהכי ברחא ולא שריק אסור אפי' בחיי כיון דמייתי בגלי[כה] ראוי לאוכלה[כו] בגילה ואתי לאחתויי: **התם בבשרא אגומרי.** וא"ת לרב אשי דשרי ברחא ולא שריק ולא אסר אלא בשרא אגומרי תיקשי ליה מתני' דאין נותנין הפת בתוך התנור[כז] (דף יט:) ועוד משלשלין את הפסח (ח) אמרי' מאי טעמא משום דבני חבורה זריזין הן ט) כדמפרש לקמן (דף כ.) והא בגלא הכי נמי שרי ויש לומר דמייתי שהתנור פתוח דהוי כמו בשרא אגומרי ונראה דאין הלכה כרב אשי בהאי לישנא[כח] דשרי ברחא ולא שריק דסוגיא דלעיל דקאמר כיון דקשי ליה זיקא לא מגלה לה[כט] לא אתיה כוותיה וכן[ל] סוגיא דלקמן[לא] גבי[לב] בני חבורה זריזין הם דקאמר כיון דקשי ליה זיקא והאי לא מנתח[לג] ולרב אשי[לה] אפי' היכא דלא קשי ליה זיקא שרי[לו]: **ולא ישאילנו כו' אלא בדי שיגיע לביתו.** לא מיירי בכלים דאסור לב"ש משום שביתת כלים דאפילו ברביעי או בחמישי נמי אלא[לז] כגון חלוק ומאר בגדים וטעמא משום הוצאה ונראה כשלומו כדפי"ה:

מוגמר וגפרית מ"ט שרו ב"ש התם מנח אארעא גיגית ונר וקדרה ושפוד מ"ט שרו ב"ש דמפקר להו אפקורי מאן תנא להא דת"ר ח)[א]לא תמלא אשה קדרה עסיסות ותורמסין ותניח לתוך התנור ע"ש עם חשכה ואם נתנן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו כיוצא בו [ב]לא ימלא נחתום חבית של מים ויניח לתוך התנור ע"ש עם חשכה ואם עשה כן למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו לימא ב"ש היא ולא ב"ה אפילו תימא ב"ה גזירה שמא יחתה בגחלים א"ה מוגמר וגפרית נמי לגזור התם לא מחתי להו דאי מחתי סליק בהו קוטרא וקשי להו אונין של פשתן נמי ליגזור התם [ג]כיון דקשי להו זיקא לא מגלו ליה צמר ליורה לגזור אמר שמואל ביורה עקורה וניחוש שמא מגים בה [ד]בעקורה וטוחה והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה בגחלים [ה]האי [ו]קדרה חייתא שרי לאנוחה ע"ש [ז]עם חשיכה בתנורא מ"ט כיון דלא חזי לאורתא אסוחי מסח דעתיה מיניה ולא אתי לחתויי גחלים ובשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסיר ואי שדא ביה גרמא חייא שפיר דמי והשתא דאמר מר כל מידי דקשי ליה זיקא לא מגלו ליה האי בשרא דגדיא ושריק שפיר דמי דברחא ולא שריק אסור דגדיא ולא שריק דברחא ושריק רב אשי שרי ורב ירמיה מדיפתי אסיר ולרב אשי דשרי [ח](והתניא) [ט]אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום התם דברחא ולא שריק איכא דאמרי [י]דגדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי דברחא נמי ושריק שפיר דמי כי פליגי דברחא ולא שריק דרב אשי שרי [יא]ורב ירמיה מדיפתי אסיר ולרב אשי דשרי [יב](והתניא) [יג]אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום התם [יד]בבשרא אגומרי אמר רבינא האי קרא חייא שפיר דמי כיון דקשי ליה זיקא כבשרא דגדיא דמי: ב"ש אומרים אין מוכרין: ת"ר ב"ש אומרים [טו]לא ימכור אדם חפצו לנכרי ולא ישאילנו ולא ילונו ולא יתן לו במתנה אלא כדי שיגיע לביתו וב"ה אומרים כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה רבי עקיבא אומר כדי שיצא מפתח ביתו א"ר יוסי בר' יהודה הן הן דברי רבי עקיבא הן הן דברי בית הלל לא בא רבי עקיבא אלא לפרש דברי ב"ה: ת"ר [טז]בש"א לא ימכור אדם חמצו לנכרי אלא אם כן יודע בו שיכלה קודם הפסח דברי ב"ש ובית הלל אומרים [יז]כל זמן שמותר לאוכלו מותר למוכרו רבי יהודה אומר כותח

מוגמר וגפרית בארעא. ולא בכלי: **גיגית.** שהשכר בתוכו ואי אפשר לשופכו לארץ והשעורין נשורין כל השבת יותר ממ' ימים והשבת בכלל וכן נר הדולק בשבת וכן קדרה שעל גבי כירה שאי אפשר שלא תצטמק בשבת וכן שפוד המונח בתנור כדתנן (דף יט:) משלשלין את הפסח ולא פליגי ב"ש: **בדמפקר להו.** לכלים ושוב אינו מצווה על שביתתן: **עסיסות ותורמסין.** מיני קטניות וצריכין בישול יותר: **בכדי שיעשו.** כדי שלא יהנה ממלאכת שבת: **יתחה בגחלים.** למהר בישולן: **סליק בהו קוטרא.** של עלים ומשחיר הבגדים ועשן העלים קשה להם וכן בגפרית: **לא מגלי.** משמע פי תנור וליכא למגזר שמא יחתה בגחלים: **לגזור.** שמא יחתה בגחלים: **עקורה.** מעל האור: **מגים.** מהפך בה ובמבושל[מ] הוי בישול: **וטוחה.** מכוסה בכיסוי שלה וטוחה בטיט סביב דכולי האי לא טרח ומידכר: **והשתא דאמר מר.** דהנחת קדרה לא אסירא אלא משום חתייה: **האי קדרא חייתא שפיר דמי.** להסהותה לכתחלה מבעוד יום בתנור והיא מתבשלת כל הלילה דודאי חייתא לאו אדעתא למילכה לאורתא אנחה התם ומשום למחר לא אתי לחתויי שהרי יש לה שהות גדול ולא דמי לעסיסות ותורמסין שאין בכל הלילה והיום די להן: **ובשיל שפיר דמי.** מבושלת כל צרכה שפיר דמי להניחה אלא בעי חיתוי: **שדא ביה גרמא חייא.** דלאו דעתיה למיכליה לאורתא: **גדיא.** קשי ליה זיקא: **שריק.** פי התנור בטיט סביב כיסוי אינו מוכן לחתות: **ברחא.** אינ גדול לא קשיא ליה זיקא ואתי לגלויי פי התנור ליטול כיסויו לחתות: **דגדיא ולא שריק.** איכא חדא לאיסורא וחדא להיתרא: **בבשרא אגומרי.** שאינו בתנור דאפילו כיסוי ליכא ומוכן להפוך בו ולחתות: **לא ישאילנו.** שאלה דבר המחזר בעין. הלואה בדבר הנימן להוצאה: **אלא כדי שיגיע.** הנכרי לביתו מבעוד יום ואע"ג דבדיליה קטרא מחמירין ב"ש דמיחלף בשלומו: **בית הסמוך לחומה.** של עיר אחרת שהנכרי דר שם שהרי יכול להניחו שם: **מפתח ביתו.** שלו ישראל: **הן הן דברי כו' לא בא ר"ע.** לחלוק על ב"ה אלא לחלוק על תנא בן מחלוקתו שאמר אליבא דב"ה לבית הסמוך לחומה ובא ר"ע לומר לא אמרו ב"ה כן אלא כו' ט):

כותח

מוסף תוספות

א. דהשתא דאמר רב הושעיא דשביתת כלים דוקא ב"ש הוא דאסרי א"כ. תוס' הרא"ש. ב. [ל]בריתא דלעיל. תוס' הרא"ש. ג. ב"ש היא, ולא כדקא ס"ד מעיקרא דרב יוסף דאמר משום שביתת כלים אפילו לב"ה קאמר. תוס' הרא"ש. א"כ מוגמר וגפרית מאי טעמא שרו. רשב"א. ד. אע"ג דבפירושא דמתניתין פליג עליה דר' הושעיא מפרש טעמא דב"ש משום שביתת כלים ורבה מפרש לה משום דאי עביד לה בשבת מיחייב חטאת. תוס' הרא"ש. ה. וכן משמע לכאורה דרבה ורב יוסף הלכה כרבה. תוס' הרא"ש. וטעמא דרבה מסתבר טפי מטעמא דרב יוסף, דרבה מוקי לה מפני שמשמעת את הקול ואפילו לב"ה אסור מדרבנן אע"ג דלית להו שביתת כלים, ואילו לרב יוסף דלית ליה דרבה אתיא כתנאי ודלא כהלכתא. תוס' זרוע הל' ע"ש ס' ב. ו. וכל מידי דאי עביד ליה בידים בשבת מיחייב, אסור שיעשה ממילא בתוך כליו [א"כ]. תוס' הרא"ש. ז. אסרי. תוס' הרא"ש. ח. דלא שייכא שביתה אלא כשהמלאכה נעשית בתוך הכלי שהכלי עושה אותה דומיא דלמען ינוח שורך וחמורך. תוס' הרא"ש. ט. היינו מדרבנן כדי שיתפרסם הדבר, אבל מדאורייתא אפילו בינו לבין עצמו הפקר [ולכן]. פסקי הרא"ש סימן ל"ג. י. [ד]אגן סהדי דמפקר להו בלבו שלא יעשה איסור שביתת כלים. תוס' ב"מ ל: יא. ושכירות דבהמה ידוע. תוס' הרא"ש. יב. דסתמא לא מפקר לה. הגהות מרדכי, בהגהות נוסחות סוף פרק שם עשה. יג. וא"ת כיון שלמוצאי שבת בעי לה מ"ש מקדרה חייתא דאמרי' לקמן דשרי כיון דלמחר בעי לה, וי"ל דהכא. רעק"א. יד. סמוך לחשיכה במוצאי שבת. פסקי הרא"ש סימן ל"ד. טו. בגחלים כדי שתהא חמה למוצאי שבת לאלתר. רעק"א, וכן בפסקי הרא"ש סימן ל"ד. טז. ופת. תוס' הרא"ש, וכן הגיה נמוקי הגרי"ב בתוס'. (ועי' מהרש"א). יז. כיון. מי' הר"ן. יח. [ו]שייך גזירה חיתוי טפי. תוס' הרא"ש. אבל הכא מפסיק תנור. מי' הר"ן. יט. כי כל זמן שהוא מגיס בה מקליט הצבע יפה. רעק"א. כ. אבל בתבשיל אין בו משום בישול דאורייתא אלא כשהוא על גבי האור וקודם שיגיע למאכל בן דרוסאי וחכמים אסרו להגיס בה אפילו לאחר בשול בעודה באש אבל כשנצקה מעל האש שרי. רעק"א. (ועי' מהרש"א ומהרש"ל ומי' הר"ן).

כא) נעי' תוס' תענית ח. ד"ה אם לאיתן, ג) [ל"ל והתם], ד) [נקמן יט:], ה) [נקמן כ.], ו) [ל"ל והתם], ז) פסחים כא., ח) בס"ח: ומבמבשל, ט) בס"ח: קן, י) שייך לעיל ע"א ושם הגי' דלנ"ש, כ) [עי' תוס' ב"מ ל: ד"ה אפקרה], ל) [כלקמן ריש פ' כיסה], מ) כדפירך לקמן כל"ל ר"מ וח"ל,

---

מוסף תוספות

ח) תוספתא שבת פ"ד, ב) [עי' תוס' תענית ח. ד"ה אם לאיתן], ג) [ל"ל והתם], ד) [נקמן יט:], ה) [נקמן כ.], ו) [ל"ל והתם], ז) פסחים כא., ח) בס"ח: ומבמבשל, ט) בס"ח: קן, י) שייך לעיל ע"א ושם הגי' דלנ"ש, כ) [עי' תוס' ב"מ ל: ד"ה אפקרה], ל) [כלקמן ריש פ' כיסה], מ) כדפירך לקמן כל"ל ר"מ וח"ל,

---

הגהות הב"ח

(ח) תוס' ד"ה התם וכו' אם הפסח בתנור אמרינן:

גליון הש"ם

גמ' האי קדיר' חיית' וכו' עם חשיכה בתנור. עיין לקמן דף לח ע"א תוס' ד"ה שכח: תוס' ד"ה גזירה שאין דבר מפסיק. ק"ל הא מ"מ מיקשי ליה מתני' דר"פ כירה בתמיין ומבשיל דקדירה מפסקיף ואף לפי הלא אינעיא דשם להחזיר מנן הא מבואר שם דל"ל תמוני מתסקא וכו' ומה הן מסהין כו' ממין ולא מבשיל דהטעם ע"כ משום מיחוי דאילו משום בישול אף אם יסבור דיש בישול אחר בישול ומשום שביתת כלי מה מהני בזה גירוף וגם אמאי ממין מותר. וכיון דמלינו לב"ש דבקדירה מפסיק מיישינן לאיתוי י"ל דגם ב"ש ס"ל הכי גם בהא דפרכינן מוגמר וגפרית נמי ליגזר הא בלא"ה כיון דאינו מפסיק כלי מיחוי לאיתוי כמו באין צולין בשר:

מוסף רש"י

שיכלה קודם הפסח. קודם שיבא הפסח, דקבכרי מצוה עליו לבערו מן העולם ולא שיאכל קיים (פסחים כא.).

תוס' ישנים

א) ואם השכיר או השאיל בהמתו לנכרי ועיכבה נכרי אצלו בשבת היה צריך להפקיר בפני שלשה[ב]:

רבינו חננאל

וכל היכא דאיכא למיחש שמא יחתה בגחלים כגון הנחת קדירה בתנור או חבית של מים וכיוצא אפילו ב"ש אסור, והא דתניא לא יאכל אדם חפץ לנכרי ולא ילונו ולא ישאילנו כו', קיי"ל כר' עקיבא דאמר כדי שיצא מפתח ביתו, כר' יוסי דאמר הן הן דברי ר"ע הן הן דברי בית הלל. וכן גבי חמץ אוקימנא בפסחים [כא.] כל שעה שמותר לאכול הכן תרומה מותר למכור ישראל חמץ לגוי והיא שעה חמישית, כדבן גמליאל דאמר חולין נאכלין כל ארבע ותרומה כל חמש.

כא. בשיל ולא בשיל היינו. מי' הר"ן. כב. בפסקי הרא"ש סימן ל"ה מפיס דבריו: אבל בקדירה לא קשי ליה זיקא וחייישינן דילמא מגלי ליה. אבל נמאוה בדברי תוס' משמע לחיפך דבקדירה שרי בה"ג, ועי' הגהות רי"א מהר שהקשה כן. כג. הא דגדיא. פסקי הרא"ש סימן ל"ה. כד. לתנור דמיירי בצלילה. תוס' הרא"ש. כה. יכול לצלות שיהא. תוס' הרא"ש. כו. בלילי שבת. תוס' הרא"ש. כז. ולא חדרה על גבי גחלים. רשב"ם. כח. בתורא. מי' הר"ן. כט. מכלל דקשי להו זיקא בעינן. מי' הר"ן. ל. מוכיח. פי' הר"ן. לא. דאמר. פי' הר"ן. לב. הא דתנן משלשלין את הפסח וכו' מ"ט משום. פי' הר"ן. לג. אלמא טעמא דבני חבורה זריזין הן הא לאו הכי לא והא אמר מר גדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי. פי' הר"ן. לד. כלומר וכיון דלא מנתח לא קשי ליה זיקא ומשום הכי דוקא משום דבני חבורה זריזין הן. פי' הר"ן. לה. כי לא מנתח מאי הוי. פי' הר"ן. לו. (עי' שפ"ת). לו. הילכך כרב ירמיה מדפתי קיימא לן [משום דקאי רבינא כותיה. רשב"ם], וכל מידי דקשה ליה זיקא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי, לא קשה ליה זיקא שריק שרי לא שריק אסיר, וכן פסק הרב אלפסי ז"ל, וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהל' שבת (הי"ג). מי' הר"ן.

לז. בכלים דלאו בני מלאכה. מי' הר"ן.

כותח הבבלי. נותנין בו חמץ כדאמרי' בגלו עובדין[1] ואינו עשוי לאכול יחד אלא לטבול בו ואינו כלה עד זמן מרובה: **אלשיש יום.** משמתחילין לדרוש בהלכות הפסח חלה אזהרת פסח עליו: **אלא.** רמי עליה לזונו: **לא ישביר אדם עליו.** לעשות בהן מלאכה בע"ש דגלאה שמשכירו לו לצורך השבת: **אלא נמלא כסב ידו.** אלא יוליכנו בשבת: **אלא אם כן קצץ לו דמיס.** דכיון דקוצץ לו דמיס בדידיה טרח וב"ש לא מודו בקצץ דאפילו בקצץ פליגי דהא לא עדיף ממוכר ומשאיל ונותן מתנה אלא מילתא דב"ה אשמעינן דבדלא קוצץ לא פליגי דאסור: **נזיפו.** של מי שנשתלח לו: **נזיפ הסמוך.** לחומת העיר שנשתלח שס: **והלא קצץ.** ואמאי אסרי ב"ה הא אינהו שרו לעיל: **והא אמרת רישא אין משלחין.** אלא"כ קצץ: **דוחר.** שלטון העיר ולו רגילין לשלוח איגרות: **שביתא בשבת.** משלחין בלא קוצץ בכדי שיגיע השליח למר לבית הדואר ולמר לבית הסמוך לחומה וריש"א דאין משלחין בלא קוצץ כלל דלא קביע בשבת ואם לא ימצאנו יהא צריך לילך אחריו בשבת: **מפליגין.** מפרישין מן היבשה ליס וזהו לשון [הפלגת] ספינה על שס שמפליג עצמו מן הייסוב. ומרבינו יעקב שמעתי בעירודין שאמצעיתו של יס נקרא פיליגוס ואף בלשון לעז פיליג"ש: **ופוסק.** עם הנכרי ע"מ לשבות ואין צריך לשבות: **ומצור לנידן.** אין אלא מהלך יום ובע"ש היה שס יום השוק דלאמרינן בספסים במקום שנהגו [דף נ:]: **ומדברייהס למדנו כו'.** ונפקא מינה לשכר הכובס: **נקלרא.** כובס: **כמה בעיס עלויה.** בשכר כיבוס: **כבר קדמוך רבנן.** שלמדונו שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועים: **לימסחיס.** ימדלנו בנתינתו ובחזירתו: **דכולי.** ברותמין: **דאמי ממילא.** כגון משקין הללו שנסחטים מאליהס ובלבד שיתחיל מבעוד יום: **בוסר.** ענבים בתחילתן כשהן דקים מוליא מהן משקין לטבל בו בשר לפי שהוא חזק וקרוב להמתיק: **מלילות.** שבולין בשלו כל צרכן מרסקין וטוענן בתבנים ומשקה זב מהן ומטבל בו: **יגמור.** מאחר שרסקן ולברס בכובד ויתיסח בכלים ויצלו מעצמן ומותר לכתחילה: לא

נותנין מזונות לנכרי בחצר. בשבת[א] אפילו לב"ש דרגיל לאוכלו מיד[ב] ודוקא מזונות אבל שאר חפציס[ג] אסוריס אפילו לב"ה דלא שרי ב"ה אלא בע"ש[ד] אבל בשבת לא[ה] וא"ת ואמאי נותנין מזונות לנכרי בשבת הא כיון דאין מוכרין הכא[ו] וכפ"ב דביצה (דף כא.): דמוציא אני את הנכרי שאין מזונותיהן עליך ליתסר כדאמרינן בפרק בתרא (דף קנה:) דאסור לטורח בשבת לתת מזונות לפני חיה משום דאין מזונותי עליך ה"נ ה"ל למיסר בנכרי ויש לומר כיון [ז]דמפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל [ח]משום דרכי שלום חשיב קצת מזונותיו עליך לענין איסור טורח שבות דרבנן[ט] אבל לענין עשיית מלאכה בי"ט דהוי איסור דאורייתא לא חשיב מזונותיו עליך:

כתוב בת"ז שם"א אלא נכרי[י] ואלא ליהודי א' בי"ט שיאכלו לו מיינו ואם לא יאכלו לו יאמות והנכרי היה מוחזק בעיר ואסיר לאכולו לו ע"י נכרי משום דרכי שלום[יא] ואלא אל רבינו שמחה ואסיר לו[יב] אבל לא ע"י ישראל[יג] ולה"ר יאמק נראה[יד] דהוא הדין בשבת אם היה הענין כך שהיה דבר שייך דרכי שלום כגון שהיה הנכרי אלא נראה שמותר לאלוות לו על ידי נכרי לדיין דלית לן בהאמת רשות הרבים דאורייתא [תוס' ישנים]:

לא ישביר. אין לפרש[טו] משום שביתת כלים וכב"ש[טז] דלא"כ אפי' בדביעי ובחמיצי[יז] נמי אלא[יח] כב"ה היא דלית להו שביתת כלים או[יט] בחלוק וטלית וכיוצא בהן איירי דלא שייך שביתת כלים[כ] ואסור[כא] לפי שנראה כנוטל שכר שבת אף על פי[כב] שמשכירו יחד חדש או שבוע דאם משכירו ליום אפילו בדביעי ובחמיצי אסור דהמשמע בסוף הזהב (ב"מ דף נח.) גבי שוכר פועלים לשמור פרה או תינוק[כג] ודוקא לשוכרו[כד] דמיחזי כנוטל שכר שבת אבל אחר אלא שריא[כה]:

אלא אם כן קוצץ לו דמים. מתני' נמי דנותנים כלים לכובס ועורות לעבדן איירי נמי בקוצץ[כו] ואם דפריך והלא קצץ לב"ה פריך[כז]:

אין מפליגין בספינה. [כח]אפילו תוך התחום אסור משום[כט] שבת[ל] דתמוכה בפ' תולין (לקמן קלט: ושם) גבי ההוא טורבא מדברבן[לא] דאמר למינס בעינא ואזיל לאידך גיסא ושמר פירי[לב] משמע דתוך התחום היה ואפ"ה בלא הערמה אסור[לג מ"ו]:

השום והבוסר והמלילות. למאי דקאמר בריש חבית (לקמן קמג.): מוליס חכמים לר' יהודה בשאר פירות ומייתי מדתניא סוחטין בפגעין[מ] ועוחדלין אבל לא ברמוניס ל"ל דשום ובוסר יותר עשוין למשקין מפגעין ועוחדלין ומיהו התם מסיק דתרדין אע"ג דלאו בני סחיטה הינהו הואיל ואחשביהו ה"ל משקין ולפ"ז הא דקתני סוחטין בפגעים לאו סחיטה גמורה קאמר אלא מיתוק בעלמא: **רבי ישמעאל אומר יגמור.** לד[לה] אינו צריך לסלק הטעינה סמוך לאכסה אלא מניחן כל השבת קשה לר"י לה[לו] היכי מוכח[לז] דסבר ר' ישמעאל כל דאתי ממילא אפי' עביד בשבת ליכא חיוב חטאת[לח] דילמא ר' ישמעאל סבר[לט] כב"ה דשרו אפי' בהנך דלא אתי ממילא[מא] והא דנקט ריסקן משום רבותא דר"ע[מב] ועוד תימה דר"ע דאמר[מג] לא יגמור לא כב"ש ולא כב"ה ונראה לר"י דיגמור היינו דיגמור ויאכל בשבת[מד] ולא דמי למשקין שזבו שאסורין דגזרינן שמא יסחוט דהכא אפילו יסחוט ליכא איסור דאורייתא משום דאתי ממילא והשתא מייתי שפיר דקסבר ר' ישמעאל כל דאתי ממילא ש"ד אפי' כ"ש כיון דאי עביד ליה בשבת לא מיחייב ור"ע דאמר לא יגמור לא שריך לאסיר הקורה דסבר כב"ש[מה] אלא שלא יגמור כדי לאכול משקדש היום לאסורין אפי' לב"ה כשאר משקין שזבו דאסורין[מו] דהך סחיטה נמי דאורייתא אע"ג דאתי ממילא[מז] ועי"ל דיגמור[מח] בידים משמשך דלא דמי לאתני' דלא שרו ב"ה אלא טעינת קורה אבל בידים לא דהכא כשאין מחוסרין דיכה דאמר בסמוך[מט] והשתא מייתי שפיר[נ] דכיון דשרי ר' ישמעאל לסחוט בידים ולא גזר אטו מחוסרי דיכה א"כ במחוסרי דיכה נמי סבר דלא מחייבינן[נא] ובתר הכי קאמר[נב] דלרבי ישמעאל במחוסרי דיכה[נג] מחייב[נד] ואפ"ה כשאין מחוסרין שרי בידים ולא גזר[נה] אטו מחוסרין אבל כר"ע לא אתיא כיון דאסר בשאין מחוסרין דיכה אטו מחוסרין דיכה מכלל דמחוסרין דיכה מחייב[נו] וא"כ אסור עם חשבה לב"ש:

שמן מלאת עין, ועי' שבת של מין. כב. דאיירי. תוס' הרא"ש. ג. אינו נוטל שכר שבת היה שכיר חדש שכיר נוטל ממנו שכר שבת, ואפ"ה בע"ש אסור דנראה כמשכיר לו לצורך שבת וכעומד ונוטל ממנו שכר שבת, ודוקא לגבי אבל לישראל מותר אפילו בע"ש דלא חשיד למיתן ליה שכר שבת וכיון שמשכיר לו לחודש או אז לשבת שרי. רשב"ם. כד. אסירא. תוס' הרא"ש. כה. דלא דמי לשאלה דלעיל (יח:) דהתם משום הוצאה. תוס' הרא"ש. [ועי"ש לעיל בתוד"ה הן ולא יטלנו]. כו. דכיון דקצץ גוי בדנפשיה קא טרח ואין לישראל שום ריוח במה שהגוי עושה בהן בשבת וכו'. רשב"ם. כז. דשרו ברישא קצץ בכל ענין, אבל בית שמאי לא קבה א ב מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה כא סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שכה סעיף ג:

קמז ג ד ה מיי' שם הלכה כ סמג שם טוש"ע או"ח סימן רמז סעיף ג:

קמח ו מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה כה ופ"ל הלכה יג ופ"ו מהל' מלכים הלכה יא טור או"ח סימן רמט:

קמט ח מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה טז טור ושו"ע או"ח סימן רנב סעיף ה וסימן שכ סעיף ב:

תוס' ישנים

א) מימה דלמא ריש"א ס"ק אין משלחין בשאינו יכול לגבות אלא ב"כ קצץ והיינו בקוצה"ת דסיפא בשלא קצץ שם יכול לגבות בשבת דאי' ויש פפרים דגרסי והתניא דאין משלחין והיינו בריש"א דלעיל דמיונא בו וכן הגיה ה"ר יהודה בספרו:

מוסף תוספות

א. מייתי דדברי הכל היא. אור זרוע הל' שבת סי' נ"ג. ב. ויכול לאכלו בחצר. אור זרוע הל' שבת סי' נ"ב. ג. הנשויים להולכין למקום אחר, א"נ מזונות מרובין שאין יכול לאוכלן מיד וצריך להוליכו מיד עמו. אור זרוע הל' שבת סימן נ"ג. ד. שכבר יצא מרשות ישראל מבעוד יום, וכשנכנסה שבת אינו של ישראל אלא של נכרי. או"ז הל' שבת סי' נ"ג. ה. דהשתא ודאי מיחזי כמוליך בשליחותו של ישראל בשבת עכ"ל. או"ז הל' שבת סי' נ"ג. ו. דגוי לא רמי עליה. מיעב"ש. ז. גבי לכם ולא לגוים מרבה אני את הכלבים שמזונותם עליך ומוציא וכו'. רשב"ש. ח. דת"ר (גיטין סא.). או"ז הל' שבת סי' נ"ג. ט. אבל גבי חזיר אין שייך דדרכי שלום וכו' ותו שנראה כמגדל חזיר. או"ז הל' שבת סי' נ"ג. י. בריגנשבורק. או"ז שם. יא. ריש שנחלק עליו[ן]. או"ז שם. יב. לשלוח לעכו"ם ע"י עכו"ם ביו"ט אם ישלח אחריו. או"ז שם. יג. דקי"ל (ביצה יב.) יש עירוב והוצאה ליו"ט והרי הוא אב מלאכה כמו שחיטה אפיה לישה ובישול שאסורין לעשות בשביל העכו"ם. או"ז שם. יד. [ד]אחרי שהרב פי' עירוב והוצאה ליו"ט ואפ"ה מותר לשלוח ע"י עכו"ם ביו"ט, מעתה יש לך לומר. או"ז שם. טו. כדפרישו קצת רבנן ז"ל דמשמע מפרש"י ז"ל (בד"ה לא) דאיסורא. מיעב"ש. טז. ושכירות לאו דוקא. מיעב"ש. דאי כב"ש אתיא הוה ליה להש"ס למימר הא מני ב"ש היא, ומדקבעה בגמרא בסתם משמע דאליבא דהלכתא היא. פסקי הרא"ש סימן ל"ו. יז. ואפילו בראשון. רש"ל. יח. הנכון כמו שפי' ר"י ז"ל דדוקא נקט שכירות, [ואתיא]. מיעב"ש. יט. למאן דאית ליה שביתת כלים. תוס' הרא"ש. ובכלים שאין עושין בהן מלאכה כגון מטה שנלחן וכסא. או. רשב"ש. כ. ומשום שכר כליו נגעו בו שאסור לו כמו שכר גופו שהוא אסור לו אלא א"כ הוא בהבלעה. מיעב"ש. כא. בערב שבת משום מראית העין. תוס' הרא"ש. [לף מי' בשאר דאשעים דמעולר דיסוי בחמת שכר שבת אלא לק

עין משפט נר מצוה

[1] [מוספתא פי"ד], [2] [מוספתא עירובין פ"ג], [3] [מוספתא פ"ש], [4] [נ"ל בבכין], [5] עדיות פ"ב מ"ו, [6] [פסחים מב.], [7] [ניעין פא.], [8] [וע"ע תוס' עירובין מג. ד"ה הלכה], [9] לא יגמור כב"ש ולא כב"ה כנ"ל מהרש"א.

תורה אור השלם

1 רָק עַץ אֲשֶׁר תֵּדַע כִּי לֹא עֵץ מַאֲכָל הוּא אֹתוֹ תַשְׁחִית וְכָרַתָּ וּבָנִיתָ מָצוֹר עַל הָעִיר אֲשֶׁר הִוא עֹשָׂה עִמָּךְ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: דברים כ כ

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הסוס וכו' כפגעים ופרישים ועוחדלין:

גליון הש"ס

גמ' לפני הנכרי בחצר. עי' לעיל דף ג ע"א תוס' ד"ה בבא דריש"א:

לעזי רש"י

פילג"א [פיליג"א]. לב ים.

מוסף רש"י

כותח הבבלי. נותנין בו פירורי לחם וחסור משום ממץ (פסחים נא:). **שלשים יום.** דס"ל כב"ש חזה אינו נאכל מהר, שאין אוכלין אותו אלא מעטילין בו, והני שלשים יום משמה שחל עליו חומת בעור משמאלון בהלכות הפסח (שם). **עד דדחה.** לשון רדוי, שאתה כופה לך (דברים כ כ). **לא מחייב חטאת.** ולא רש"י לעיל יח ב.

רבינו חננאל

נתינת מזונות לפני גוי בחצר או לפני כלב מותר, ואם נטל ויצא אין נזקקין לו. ת"ר לא ישכיר אדם כליו לגוי בע"ש כו'. ת"ר אין משלחין אגרת ביד גוי בע"ש כו'. אוקימנא כדברי בית הלל אי לא קביעא דואר במתא, פ' איש ידוע שכל כתב אייליו יובל, והוא המשכיר ומשלח כל אגרת למי שנשלחה לו, אין משלחין אא"כ קצץ שכר לשליח, או אם יכול השליח להגיע במקום שהוא שרוי (בן) [בן] מי שהאגרת שלוחה אליו מבעוד יום ואפילו בבית הסמוך לחומה. ואי קבוע דואר במתא כעניין שפירשנו למעלה אע"פ שלא קצץ שדי, דהא אגרת לבי דואר שדורה ובי דואר הוא במתא בהדיה. ואם קצץ שכר המשלח לשליח, בין יש בי דואר, בין אין שם בי דואר בין מגיע אצל מי שנשלחה לו בין אין מגיע מותר. אמרו על יוסף הכהן החסיד שלא נמצא כתב ידו ביד נכרי מעולם. הא דתנן נתינת כלי לבן לכובס נכרי, פשוטה היא. הא דתנו רבנן אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת, יש מי שאומרים בזמן שגוששת ואין במים י' טפחים, ומשום גזירת תחומין נגעו בה. אבל למעלה מי' טפחים לא גזרו, ומשום הכי נהגו להפליג בים הגדול. ת"ר אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת בד"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה מותר, ופוסק עמו לשבות ואינו שובת דברי רבי, רשב"ג אומר אינו צריך לפסוק. ולהלכא כרשב"ג דכי קיי"ל הילכתא כר' מחבירו, ולא מאביו. וכבר פירשנוהו למעלה בספינה גוששת שאין בתחומין גזרו אבל למעלה מי' טפחים לא גזרו. ושוין ב"ש וב"ה שטוענין בקורות בית הבד כו'. ודייקינן במתניתין דכל מידי דאי עביד הוא מעשה חייב עליו חטאת, כגון שריית דיו ונתינת אונין של פשתן וכיוצא בהן בהני פליגי ב"ש, אבל הכא דאי עביד לעצמו לא מחייב חטאת אפילו ב"ש שפיר דמי.

כותח הבבלי. נותנין בו חמץ כדאמרי' בגלו עובדין[1] ואינו עשוי לאכול יחד אלא לטבול בו ואינו כלה עד זמן מרובה: **אלשיש יום.** משמתחילין לדרוש בהלכות הפסח חלה אזהרת פסח עליו: **אלא.** רמי עליה לזונו: **לא ישביר אדם עליו.** לעשות בהן מלאכה בע"ש דגלאה שמשכירו לו לצורך השבת: **אלא נמלא כסב ידו.** אלא יוליכנו בשבת: **אלא אם כן קצץ לו דמיס.** דכיון דקוצץ לו דמיס בדידיה טרח וב"ש לא מודו בקצץ דאפילו בקצץ פליגי דהא לא עדיף ממוכר ומשאיל ונותן מתנה אלא מילתא דב"ה אשמעינן דבדלא קוצץ לא פליגי דאסור: **נזיפו.** של מי שנשתלח לו: **נזיפ הסמוך.** לחומת העיר שנשתלח שס: **והלא קצץ.** ואמאי אסרי ב"ה הא אינהו שרו לעיל: **והא אמרת רישא אין משלחין.** אלא"כ קצץ: **דוחר.** שלטון העיר ולו רגילין לשלוח איגרות: **שביתא בשבת.** משלחין בלא קוצץ בכדי שיגיע השליח למר לבית הסמוך לחומה והלא קצץ אמר רב ששת ה"ק ואם לא קצץ בית שמאי אומרים עד שיגיע לביתו ובית הלל אומרים עד שיגיע לבית הסמוך לחומה והאמרת רישא אין משלחין לא קשיא ה"הא דקביע בי דואר במתא והא דלא קביע בי דואר במתא: ת"ר אין מפליגין בספינה פחות מג' ימים קודם לשבת במה דברים אמורים לדבר הרשות אבל לדבר מצוה שפיר דמי ופוסק עמו על מנת לשבות ואינו שובת דברי רבי רשב"ג אומר אינו צריך ומצור לצידן אפילו בע"ש מותר: ת"ר אין צרין על עיירות של נכרים פחות מג' ימים קודם לשבת ואם התחילו אין מפסיקין וכן היה שמאי אומר עד רדתה אפי' בשבת: אמר רבן שמעון בן גמליאל נוהגין היו וכו': תניא אר"ר צדוק כך היה מנהגו של בית רבן גמליאל שהיו נותנין כלי לבן לכובס ג' ימים קודם לשבת וצבועים אפילו בע"ש ומדבריהם למדנו שהלבנים קשים לכבסן יותר מן הצבועין אביי הוה יהיב ליה ההוא מנא דצביעא לקצרא אמר ליה כמה בעית עילויה א"ל כדחיורא אמר ליה כבר קדמוך רבנן אמר אביי האי מאן דיהיב מנא לקצרא במשחא ניתיב ליה ובמשחא נשקול מיניה דאי טפי אפסדיה דמתחיה ואי בציר אפסדיה דכווציה: ושוין אלו ואלו שטוענין כו': מאי שנא כולהו דגזרו בהו ב"ש ומ"ש קורות בית הבד ועיגולי הגת דלא גזרו הנך דאי עביד להו בשבת מיחייב חטאת גזרו בהו ב"ש ע"ש עם חשבה קורות בית הבד ועיגולי הגת דאי עביד להו בשבת לא מיחייב חטאת לא גזרו מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא שפיר דמי אמר רבי יוסי [9](בר) חנינא רבי ישמעאל היא דתנן [8]השום והבוסר והמלילות שרסקן מבעוד יום רבי ישמעאל אומר [7]יגמור משתחשך ורבי עקיבא אומר לא

נותנין מזונות לנכרי בחצר. בשבת[א] אפילו לב"ש דרגיל לאוכלו מיד[ב] ודוקא מזונות אבל שאר חפציס[ג] אסוריס אפילו לב"ה דלא שרי ב"ה אלא בע"ש[ד] אבל בשבת לא[ה] וא"ת ואמאי נותנין מזונות לנכרי בשבת הא כיון דאין מוכרין הכא[ו] וכפ"ב דביצה (דף כא.): דמוציא אני את הנכרי שאין מזונותיהן עליך ליתסר כדאמרינן בפרק בתרא (דף קנה:) דאסור לטורח בשבת לתת מזונות לפני חיה משום דאין מזונותי עליך ה"נ ה"ל למיסר בנכרי ויש לומר כיון [ז]דמפרנסים עניי נכרים עם עניי ישראל [ח]משום דרכי שלום חשיב קצת מזונותיו עליך לענין איסור טורח שבות דרבנן[ט] אבל לענין עשיית מלאכה בי"ט דהוי איסור דאורייתא לא חשיב מזונותיו עליך:

כתוב בת"ז שם"א אלא נכרי[י] ואלא ליהודי א' בי"ט שיאכלו לו מיינו ואם לא יאכלו לו יאמות והנכרי היה מוחזק בעיר ואסיר לאכולו לו ע"י נכרי משום דרכי שלום[יא] ואלא אל רבינו שמחה ואסיר לו[יב] אבל לא ע"י ישראל[יג] ולה"ר יאמק נראה[יד] דהוא הדין בשבת אם היה הענין כך שהיה דבר שייך דרכי שלום כגון שהיה הנכרי אלא נראה שמותר לאלוות לו על ידי נכרי לדיין דלית לן בהאמת רשות הרבים דאורייתא [תוס' ישנים]:

לא ישביר. אין לפרש[טו] משום שביתת כלים וכב"ש[טז] דלא"כ אפי' בדביעי ובחמיצי[יז] נמי אלא[יח] כב"ה היא דלית להו שביתת כלים או[יט] בחלוק וטלית וכיוצא בהן איירי דלא שייך שביתת כלים[כ] ואסור[כא] לפי שנראה כנוטל שכר שבת אף על פי[כב] שמשכירו יחד חדש או שבוע דאם משכירו ליום אפילו בדביעי ובחמיצי אסור דהמשמע בסוף הזהב (ב"מ דף נח.) גבי שוכר פועלים לשמור פרה או תינוק[כג] ודוקא לשוכרו[כד] דמיחזי כנוטל שכר שבת אבל אחר אלא שריא[כה]:

אלא אם כן קוצץ לו דמים. מתני' נמי דנותנים כלים לכובס ועורות לעבדן איירי נמי בקוצץ[כו] ואם דפריך והלא קצץ לב"ה פריך[כז]:

אין מפליגין בספינה. [כח]אפילו תוך התחום אסור משום[כט] שבת[ל] דתמוכה בפ' תולין (לקמן קלט: ושם) גבי ההוא טורבא מדברבן[לא] דאמר למינס בעינא ואזיל לאידך גיסא ושמר פירי[לב] משמע דתוך התחום היה ואפ"ה בלא הערמה אסור[לג מ"ו]:

השום והבוסר והמלילות. למאי דקאמר בריש חבית (לקמן קמג.): מוליס חכמים לר' יהודה בשאר פירות ומייתי מדתניא סוחטין בפגעין[מ] ועוחדלין אבל לא ברמוניס ל"ל דשום ובוסר יותר עשוין למשקין מפגעין ועוחדלין ומיהו התם מסיק דתרדין אע"ג דלאו בני סחיטה הינהו הואיל ואחשביהו ה"ל משקין ולפ"ז הא דקתני סוחטין בפגעים לאו סחיטה גמורה קאמר אלא מיתוק בעלמא: **רבי ישמעאל אומר יגמור.** לד[לה] אינו צריך לסלק הטעינה סמוך לאכסה אלא מניחן כל השבת קשה לר"י לה[לו] היכי מוכח[לז] דסבר ר' ישמעאל כל דאתי ממילא אפי' עביד בשבת ליכא חיוב חטאת[לח] דילמא ר' ישמעאל סבר[לט] כב"ה דשרו אפי' בהנך דלא אתי ממילא[מא] והא דנקט ריסקן משום רבותא דר"ע[מב] ועוד תימה דר"ע דאמר[מג] לא יגמור לא כב"ש ולא כב"ה ונראה לר"י דיגמור היינו דיגמור ויאכל בשבת[מד] ולא דמי למשקין שזבו שאסורין דגזרינן שמא יסחוט דהכא אפילו יסחוט ליכא איסור דאורייתא משום דאתי ממילא והשתא מייתי שפיר דקסבר ר' ישמעאל כל דאתי ממילא ש"ד אפי' כ"ש כיון דאי עביד ליה בשבת לא מיחייב ור"ע דאמר לא יגמור לא שריך לאסיר הקורה דסבר כב"ש[מה] אלא שלא יגמור כדי לאכול משקדש היום לאסורין אפי' לב"ה כשאר משקין שזבו דאסורין[מו] דהך סחיטה נמי דאורייתא אע"ג דאתי ממילא[מז] ועי"ל דיגמור[מח] בידים משמשך דלא דמי לאתני' דלא שרו ב"ה אלא טעינת קורה אבל בידים לא דהכא כשאין מחוסרין דיכה דאמר בסמוך[מט] והשתא מייתי שפיר[נ] דכיון דשרי ר' ישמעאל לסחוט בידים ולא גזר אטו מחוסרי דיכה א"כ במחוסרי דיכה נמי סבר דלא מחייבינן[נא] ובתר הכי קאמר[נב] דלרבי ישמעאל במחוסרי דיכה[נג] מחייב[נד] ואפ"ה כשאין מחוסרין שרי בידים ולא גזר[נה] אטו מחוסרין אבל כר"ע לא אתיא כיון דאסר בשאין מחוסרין דיכה אטו מחוסרין דיכה מכלל דמחוסרין דיכה מחייב[נו] וא"כ אסור עם חשבה לב"ש:

שמן מלאת עין, ועי' שבת של מין. כב. דאיירי. תוס' הרא"ש. ג. אינו נוטל שכר שבת היה שכיר חדש שכיר נוטל ממנו שכר שבת, ואפ"ה בע"ש אסור דנראה כמשכיר לו לצורך שבת וכעומד ונוטל ממנו שכר שבת, ודוקא לגבי אבל לישראל מותר אפילו בע"ש דלא חשיד למיתן ליה שכר שבת וכיון שמשכיר לו לחודש או אז לשבת שרי. רשב"ש. כד. אסירא. תוס' הרא"ש. כה. דלא דמי לשאלה דלעיל (יח:) דהתם משום הוצאה. תוס' הרא"ש. [ועי"ש לעיל בתוד"ה הן ולא יטלנו]. כו. דכיון דקצץ גוי בדנפשיה קא טרח ואין לישראל שום ריוח במה שהגוי עושה בהן בשבת וכו'. רשב"ש. כז. דשרו ברישא קצץ בכל ענין, אבל בית שמאי לא

עדיף קצץ ממכר דאסרי לעיל, וכי משני נמי הכי קאמר אם לא קצץ אבית הלל קאי. תוס' הרא"ש. כח. ונראה דהא דאסרי רבנן ללכת בספינה. תוס' הרא"ש. כט. דהוי. תוס' הרא"ש. ל. על פני המים. תוס' הרא"ש. ואסור גזירה שמא יעשה חבית של שייטין, אי נמי שמא יגזיר הספינה והוי כמוליכה ארבע אמות בכרמלית. תוס' עירובין מג. כשם ריאפ"ש. לא. דעייל במברא. תוס' הרא"ש. לב. ושרי משום דהערמה בדרבנן הוא ובדרבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחילה. תוס' עירובין מג. ואי איכא איסור תחומין לא היה מערים לצאת חוץ לתחום. תוס' הרא"ש. לג. ומיהו בדביעי שרי דלכולי האי לא אחמור רבנן. מי' הכ"ן. לד. לא יגמור בידים קאמר, דאע"ג דמדאורייתא שרי כיון שריסקן, לכתחילה מיהא אסור לסחוט בידים, דאפילו בית הלל לא שרו אלא בעינת קורות מערב שבת אבל בידים לא שרי בשבת, והאי דקאמר יגמור. תוס' הרא"ש. לה. רש"י ד"ל. מי' הכ"ן [וכנראה כך כ' לו הגיהא כתוס', ועי' תוס' הרא"ש]. לו. א"כ. מי' הכ"ן. לז. מהכא. תוס' הרא"ש. לח. [ו]מתני' ר' ישמעאל היא. מי' הכ"ן. לט. דאי עביד בשבת חייב חטאת לפסוק. ולהלכא כרשב"ג דכי קיי"ל הילכתא כר' מחבירו, ולא מאביו. וכבר פירשנוהו למעלה בספינה גוששת שאין בתחומין גזרו אבל למעלה מי' טפחים ומשום תחומין גזרו אבל דבר מצוה מותר, ופוסק עמו לשבות ואינו שובת דברי רבי, רשב"ג אומר אינו צריך לפסוק. ולהלכא כרשב"ג דכי קיי"ל הילכתא כר' מחבירו, ולא מאביו. מי' הכ"ן. מ. דאי עביד בשבת חייב חטאת אפילו הכי אמר יגמור דסבירא ליה. מי' הכ"ן. מא. דעוד אורחא דמילתא נקט בדרך לרסקן תחלה. תוס' הרא"ש. מב. ומותר לשתות משקה היוצא מבית הבד היכא שריסקן מערב שבת. תוס' הרא"ש. מג. דלית להו שביתת כלים. דהא מתלמידיו של ב"ה הוא. ריעב"ש. מד. ואע"פ שריסקן מבעוד יום. תוס' הרא"ש. מה. והשתא ניחא נמי דמייתי מחלות דבש שריסקן אסורין ור' אלעזר מתיר, דבאיסור והיתר של המשקין קא שקיל וטרי. תוס' הרא"ש. מו. היינו שמותר לגמור. מי' הכ"ן. מז. ומתני' במחוסרין דיכה, ור' יוסי בר' חנינא נמי הכי סבירא ליה. מי' הכ"ן. מח. דרבי ישמעאל היא. מי' הכ"ן. מט. חטאת, וכיון שכן בדין הוא דלודי להו בית שמאי לבית הלל וכו' והיינו טעמיה דר' יוסי בר' חנינא. מי' הכ"ן. נ. [ד]רבי אלעזר לא ניחא ליה בהכי ואמר כיון דודאי רבי ישמעאל דקאמר יגמור לא שרי אלא במחוסרין שחיקה ואפי' ר"י בר' חנינא מודה בהכי, מנא ליה לר' יוסי בר' חנינא. נא. לא מחייב חטאת, דילמא חיובי. מי' הכ"ן. נב. ולא אתיא מתני' כותיה. מי' הכ"ן. נג. אין מחוסרין. מי' הכ"ן. נד. ומשום לתא דיהדו גזר נמי אשאין מחוסרין דיכה. מי' הכ"ן.

שמן של בדדין. פ"ה המשתייר[א] בזויות בית הבד וקשה לר"י דמה לו להזכיר כאן דין מוקצה ועוד דלמה יהיה [ב]השמן מוקצה [ג] ותירץ ר"י דקמ"ל דלעולא[ג] דקאמר דאם טען בית הבד מבעוד יום והשמן זב והולכת כל השבת רב אסר אותו שמן משום מוקצה דהוי נולד גמור [ד]דממחת קורות והעיגול שעליו לא היה ראוי בין השמשות לאכילה אע"ג דע"מ כן הניחו וסמך על זה שיזוב כל השבת כיון דאין משקין בעולם האי סמיכה לאו מידי הוא והוי נולד גמור ולא דמי לקדירה חייתא דשרי אע"ג דבין השמשות לא חזי לאכילה דהתם כיון דהכשר בעולם מהני דע"מ כן מניחה וכן מעיינות הנובעות[ה] כבר הם בעולם [ו]וכן צואת קטן שהיה כבר במעיו מהני בהן סמיכה ולא דמי לזיתים וענבים שריסקן מבעוד יום וכן השוס הבוסר שריסקן מבעודו[ז] דהתם חזו מבערב לאכילה אבל הכא דלא חזו בין השמשות לאכילה והמשקה אינו בעולם הרי נולד גמור ואסור לרב[ח] ולא"ת בפ"ב לקמן (דף כט.) דאמר רב אכל תמרי ושדא קשייתא לחיותא מאי לאו בפרסייתא ולא קבלה לא בארמייתא וקבלה והשתא היכי המ"ל דהוי פרסייתא והא רב אסר נולד הכא ויש לומר דה"פ מאי לאו בפרסייתא ולא קבלה משום דלא חשיבא ליה רב נולד כיון דמעיקרא גרעין והשתא גרעין אבל הכא שמן הבלוע בזיתים כל זמן [ט] שלא יצא הוי נולד גמור ולא הוי משקה:

ושמואל שרי. תימה דבפ"פ נוטל (לקמן קמג.) אמרי' דשמואל הוה מטלטל גרעיני פרסייתא אגב ריפתא פי' בשולות כל גרגר שאין נשאר מן האוכל עליהם כלל וכיון דשרי נולד כר"ש בלא ריפתא נמי לישתרי[ו] ותירץ ר"מ דשמואל מחמיר על עצמו היה לפי שהיה אדם חשוב וכן מוכח סוגיא התם[יא] דאמר אביי אי לאו דאדם חשוב אנא[יב]: **הני דרבי דזוזי רב אסר.** לטלטל משום מוקצה תימה דבפ' מפנין (לקמן דף קכח.) אמרינן דרב במוקצה לאכילה סבר לה כר' יהודה ובמוקצה לטלטול סבר לה כר"ש והכא אוסר לטלטל לברבי דזוזי ומפרש ר"מ דברבי דזוזי [יג]הן מוקצה מחמת מיאוס א)כגון בגדים ומחצלות שמכסין בהם[יד] דגים[טו] ושאר דברים המלכלכין אותם[טז] והתם דקאמר רב דבמוקצה לטלטל סבר לה כר"ש במוקצה האדם מדעתו לעיסקא לאוצר שאין בו מיאוס והא דאמר בפרק בתרא (דף קנו:) דלף רב ס"ל כר' יהודה[יז] מדברבי דזוזי דרב אסר מפרש ר"ת דנגילה המתנבלת בשבת מוקצה מחמת איסור הוא דלף לכלבים אינו ראוי מחיים ומוקצה מחמת איסור חמור ממוקצה מחמת מיאוס[יח] והא דאמר בפ"ק דחולין (דף יד:) בשמעתא ונסבין חבריא למימר מתני' ר' יהודה היא אימור דשמעת ליה לרבי יהודה במוקצה מחמת מיאוס במוקצה מחמת איסור מי שמעת ליה דיחוי בעלמא הוא ולפי המסקנא נאמר במוקצה מחמת איסור טפי חמור תדע דהא קאמר התם אימור דשמעת ליה לר' מאיר במבשל דראוי לכוס שותה לאינו ראוי לכוס מי שמעת ליה משמע דאית ליה לר' מאיר מוקצה מחמת איסור ובפרק כירה[יט] משמע דאית ליה מוקצה מחמת מיאוס גבי מטלטלים גר חדש אבל לא יתן ר' מאיר אומר כל הגרות מטלטלים חוץ מן הגר שהדליקו בו בשותו שבת: **וחד מציל בארבע וחמש מאני.** פי' בקונטרס ומקפלן כולן בתוך כלי אחד ונושאן בבת אחת ואין נראה לר"ת דבפ' כל כתבי (לקמן דף קכ.) לא פליגי אמוראי בהא דבעיא היא[יג] ופשיט דבבא להציל דמי ושרי לכ"ע ומפרש ר"ת דחד מציל בחד מנא אפי' מאה סעודות אבל בארבע וחמש מאני כגון להציל ולחזור ולהציל אפי' בשותו חצר לא וחד מציל בד' וה' מאני לאותו חצר[יד] והא פליגי התם רבה בר זבדא ורב הונא: מיבעיא ובגבולין

לא יגמור ורבי אלעזר אמר רבי אלעזר היא דתנן [ו]חלות דבש שריסקן בערב שבת ויצאו מעצמן אסור ורבי אלעזר מתיר ור' יוסי בר חנינא מ"ט לא אמר כרבי אלעזר אמר לך התם הוא [ז]דמעיקרא אוכל ולבסוף אוכל הכא מעיקרא אוכל והשתא משקה ור' אלעזר אמר לך הא שמעינן ליה לר' אלעזר דאפילו זיתים וענבים נמי שרי דהא [ח]כי אתא רב הושעיא מנהרדעא אתא ואייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן מערב שבת ויצאו מעצמן אסורין ר' אלעזר ור"ש מתירין ורבי יוסי בר חנינא [ט]ברייתא לא שמיע ליה ור' אלעזר מ"ט לא אמר כר' יוסי בר חנינא אמר לך לאו איתמר עלה אמר רבא בר חנינא אמר רבי יוחנן [י]במחוסרין דיכה דכ"ע לא פליגי כי פליגי במחוסרין שחיקה והני נמי כמחוסרין דיכה דמו הורה רבי יוסי בר חנינא [יא]כרבי ישמעאל שמן של בדדין ומחצלות של בדדין רב אסר [יב]ושמואל שרי [יג]הני כרבי דזוזי רב [יד]אסר ושמואל שרי א"ר נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה ותורי דרידיא [טו]ותמרי דעיסקא רב אסר ושמואל אמר [טז]מותר וקמיפלגי בפלוגתא' דר' יהודה ור' שמעון ההוא תלמידא דאורי בחרתא דארגיז כרבי שמעון שמתיה רב המנונא והא כר' שמעון סבירא לן באתריה דרב הוה לא איבעי ליה [יז]למיעבד הכי הני תרי תלמידי חד מציל בחד מנא וחד מציל בארבע וחמש מאני וקמיפלגי בפלוגתא [יח]דרבה בר זבדא ורב הונא: **מתני'** [יט]אין צוליין בשר בצל וביצה אלא כדי [כ]שיצולו מבעוד יום [כא]אין נותנין פת לתנור עם חשכה ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה מבעוד יום רא"א כדי שיקרום התחתון שלה [כב]משלשלין את הפסח בתנור ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד

לא יגמור. אסור להניחם מבעוד יום תחת כובדן כדי לגמור משתחשך: **ור' אלעזר אומר.** הוא ר' אלעזר בן פדת דהוא אמורא: **ר' אלעזר היא.** הוא ר' אלעזר בן שמוע סתם ר' אלעזר של משנה ובריית': **חלות דבש.** שהכורת רודה ועשויין כמין חלות של שעוה והדבש בתוכן: **שריסקן.** כיתתן: **אסורין.** לאותו שבת באכילה: דבש לאחר שזב מן החלות נמי אוכלא הוא הלכך ליכא למיגזר ביה שמא יסחוט משתחשך דלא שייכא ביה סחיטה: **הכא.** זיתים וענבים דמתני' דמעיקרא אוכלא והשתא משקה ליכא למיגזר שמא יסחוט משתחשך דהא ודאי סחיטה היא: **ור' יוסי בר' חנינא.** הך ברייתא דקתני דפליג ר' אלעזר אף בזיתים וענבים לא הוה שמיע ליה ומהיא דחלות דבש שהיא משנה בפרק חבית שנשברה לא הוי מצי לדמויה למתני' משום פירכא דלעיל: **במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי.** דאסירי דטעינתן היא גומרת ומגא הכל עשוי בשבת: **שחיקה.** יותר מדיכה לשון או דכו[כג] במדוכה (במדבר יא). ורבותי גורסין כי פליגי במחוסרין סחיטה שנידוכו יפה ואין טעינתן גומרת אלא סחיטה. ולמאן דגרים שחיקה טעינתן שוחקתן והני דמתני' מחוסרין דיכה הן וטעינתן היא דיכתן היא שוחקתן היא סוחטתן ובהא ר' ישמעאל מודה דאסור: **שמן של בדדין.** איידי דאיירי בבית הבד נקט ליה שמן המשתייר בזויות הבד תחת הטעינה והוא ניתן לבדדין וכן מחצלות של בדדין שמכסין בהן את הזיתים: **רב אסר.** לטלטולי משום מוקצה דרב סבר כר' יהודה במוקצה ושמואל סבר כר"ש דלית ליה מוקצה והכי אמרינן במי שהמשיך[כד]: **דרבי דזוזי.** זוג של מחצלות שמכסים בהן את פרגמטיא של ספינה וזוזי לשון זוג לפי שהן שתים ועשויות כאהל. ובתשובות הגאונים מלאתי כרכי דזיווי[כה] ומפרש שהוא לשון ספינה בלשון ארמי: **עז.** העומדת לחלבה: **וכן רחל.** העומדת לגיזתה: **וחורא דרידיא.** העומד לחריסה: **וחמרי דעיסקא.** העומדין להוליכן לסחורה למקום אחר: **פלוגתא דר' יהודה וכו'.** דלר' יהודה דאית ליה מוקצה בפרק אחרון (דף קנו:) אסור לשוחטן ביום טוב אלא אם כן הזמינן מבעוד יום ולר' שמעון שרו: **תרוייהו.** שם מקום: **דאמרינו.** אדם אחד היה אמגושי שבנה לאותה העיר ורב המנונא דר בה ועדיין מערת קבורתו קיימת שם [כו]כך מצאתי בתשובה: **והא רב' שמעון סבירא ן.** השתא כדלקמן[כז] ואמאי שמתיה: **חד מציל.** אוכלין ומשקין מפני הדליקה הרבה לאחר המערבה: **בחד מנא.** כדתנן[כח] מצילין כל מנא בכרות ואע"ג שיש בו מאה סעודות: **וחד מציל בארבע וחמש מאני.** אלא שמקפלן כולן לתוך כלי גדול ונושאן בבפעם אחת: **וקא מיפלגי בו.** בפרק כל כתבי הקדש[כט]: **מתני' תרוייהו.** עוגת רלפיס (מלכים א יט) פוגאר"ה בלע"ז: **יקרמו.** כמו קרום קרוסטי"ן בלע"ז: **בפחמן.** מפרש בגמרא: **משלשלין אם הפסח בו.** ולא נגלה והולך משתחשך. ואע"ג דבעלמא אין צולין בדאמרן הכא שרי דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי ולא אתו לאתויי בגחלים: **ומאחיזין אם האור.** מעט מעט בעצים של מדורת בית המוקד שהיתה בעזרה והיא מתבערת והולכת משתחשך ולא חיישינן שמא יהו כהנים צריכין להבעירה משתחשך כדמפרש בגמרא: **בית המוקד.** לשכה גדולה היא שהכהנים מתחממין שם במדורת אם הנקקת תמיד מפני שמהלכין יחפים על רלפת שיש בעזרה כדאמרי' בזבחים (פ"ג דף כד.) הואיל ורלפה מקודשת דכתיב[כט] ביום ההוא קדש המלך [את] חוץ החצר וכלי שרת מקודשין דכתיב[ל] וימשחם ויקדש אותם מה כלי שרת לא יהא דבר חוץ בינו לבין כלי שרת אף רלפה לא יהא דבר חוץ בינו לבין הרלפה: ובגבולין

עין משפט נר מצוה

קנ א ב מיי' פרק כ"ז מהלכות שבת הלכה יג טור שו"ע או"ח סימן שכא סעיף יט:
קנא ג מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יד:
קנב ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה טו:
קנג ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יד ממנ לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שי סעיף ב:
קנד ו מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה טז ממנ סה טור שו"ע או"ח סי' רנד סעיף ב:
קנה ז מיי' שם הלכה יח טור שו"ע שם סעיף ה:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ככרי דזוזי וכו' הגמ"ה מלאתי ככרי דזיווי. נ"ב ולי נראה לגירסת ככרי דזיווי יותר מתיישב לפרשו מלשון זוג כמו דקאי מלאדים בזווי דס"ש מפנין:

גליון הש"ס

גמ' דמעיקרא אוכל. עי' בר"ש פ"ג מי"ח דעוקצין: שם ותמרי דעיסקא רב אסר ושמואל בו'. גי' הרי"ף והרא"ש ותמרי דעיסקא פלוגתא דר"י ור"ש דר"י אית ליה מוקצה ור"ש לית ליה מוקצה: רש"י ד"ה דאריז וכו'. כך מצאתי בתשובה. וכ"כ רש"י בעיטוין דף סג ע"א ד"ה לתרגיז: תוס' ד"ה שמן של בדדין. וכן צואת קטן. לקמן דקכ"א ע"ב: שם ד"ה הני ברבי דזוזי כו' הן מוקצה מחמת מיאוס. עי' תוס' לקמן דקל"ט ע"ב ד"ה אלא דכיסא:

לעזי רש"י

פוגאר"ה [טורט"ל]. עוגה שנאפית בגחלים. קרשטי"ן [קרושטי"ר]. קרום (הלחם).

מוסף רש"י

חלות דבש שריסקן. מאחר שמרוסקין הדבש זב מאליו מתוך השעוה ואין דרך לסותטו, הלכך ר' אליעזר מתיר ומכמיס אוסרין, גזירה אטו שאינו מרוסקין, דילמא מרסק לטו (לקמן קמג.). משלשלין את הפסח בתנור. לצלותו, והוא יצלה מעצמו (עדובין קג.).

תוס' ישנים

א) הקשה הר"מ מה צריך להעמיד במוקצה מחמת מיאוס יעמיד אותו במוקצה משום קמיצת אהל:

רב נסים גאון

אמר רב נחמן עז לחלבה ורחל לגיזתה. כולה פלוגתא דר' יהודה ור"ש נתבאר פלוגתם במוקצה, ועיקר דבריהם בפרק כירה (דף מד) דתנו רבנן מטלטלין נר חדש בשבת אבל לא ישן דברי ר' יהודה, ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין בשבת חוץ מן הנר הדולק בשבת, כבתה מותר לטלטלה. ובסוף המסכת (דף קנו) מחתכין את הדילועין לפני הבהמה כו', ואמרו פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכולה שבת הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת כו', ובמקומות הרבה מן התלמוד תמצא פלוגתן. והנה תמצא עיקר פלוגתן לדבריהן אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצימוקין. ופרישו טעמא דהא מילתא בגמרא דבני מערבא במסכת יום טוב [פרק המביא ה"א] ובמסכת מעשרות [פ"א] אמר רב שמואל בר סוסרטא מפני שמסריחות בנתים. הגך תרי תלמידי מר מציל בחד מאנא ומר מציל בתרי תלתי מאני, קמיפלגי בפלוגתא דר' אבא בר זבדא ורב הונא בפרק כל כתבי הקודש [דף קכ] דתנן מצילין סל מלא כברות כו', ואמרינן אמר רב הונא לא קשיא כאן בבא להציל כאן בבא לקפל ר' אבא בר זבדא אמר רב כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת. **סליק פירקא קמא**

מסורת הש"ס

א) בחול. ריטב"א. ב) אותו. תוס' הרא"ש. ג) דאיירי בטעינת עיגול בית הבד. תוס' הרא"ש. ד) דכיון. תוס' הרא"ש. ה) ור' ישמעאל דשרי היינו משום דלית ליה מוקצה ונולד, א"נ דהתם לא היתה קורה עליהם והיה יכול ליטלו בין השמשות, אבל הכא דאיכא קורה עליהם ולא היה יכול ליטלו משם בבין השמשות אסור מה שזב אחרי כן. ריטב"א. ו) אלמא בנולד כר' יהודה סבירא ליה. ריטב"א. ז) כפה אכיפי למה לי. ריטב"א. ח) פרקמטיא של. תוס' הרא"ש. ט) מלוחים. תוס' הרא"ש. י) ורוחן רע ונמאסין. מי' הר"ן לאלן קנח. יא) גבי בהמה שמתה. רשב"ם. יב) ולהכי דייק שפיר דרב סבר לה כר' יהודה מהא דכרכי בזוזי. רשב"ם. יג) [התם] פרס טליתו וקפל והניח וקפל והניח והוציא בבת אחת כבא להציל דמי או כבא לקפל דמי. ריטב"א. יד) בזה אחר זה, אבל בחצר אחרת לא. תוס' הרא"ש נלאן קכ.

מוסף תוספות

א) לקמן קמג.; ב) שם קמה.; ג) [לקמן סא. עיטיוסן יט. פסחים קא.: גיטין מה. ערכין ב.]; ד) לקמן קנו.; ה) פ"ל למימר, ו) לקמן קכ.; ז) [נעיל יח:]; ח) פ"ל שיכבשלו. ט) [לקמן לז:]; י) [עי' תוס' מנחות עח: ד"ה פורסקן]. כ) עיטיוסן קג., ל) [תרגום יב"ע שמיק]. מ) [לקמן קנו:]. נ) [דף לח.]. ס) [לקמן קכ.]. ע) [מלכים ג מז.]. פ) [ויקרא חז.]. צ) ל"ל ונראה לר"י וכ"ה בתוס' יומים. ק) [לקמן קכח.]. ר) [נדל"ל מנע"ר. רש"ס]. ש) אלא יפת לא הוי משקה לזה הוי נולד גמור כל"ל. וכ"ה בתוס' יומים. ת) [קמב.]. א) [דף מד.].

מוסר הש"ס

יא) לקמן קמג.; **יב)** שם קמה.; **יג)** [לקמן סא. עיטיוסן יט. פסחים קא.: גיטין מה. ערכין ב.]; **יד)** לקמן קנו.; **טו)** [נעיל יח:]; **טז)** פ"ל שיכבשלו. **יז)** [לקמן לז:]; **יח)** [עי' תוס' מנחות עח: ד"ה פורסקן]. **יט)** עיטיוסן קג., **כ)** [תרגום יב"ע שמיק]. **כא)** [לקמן קנו:]. **כב)** [דף לח.]. **כג)** [לקמן קכ.]. **כד)** [מלכים ג מז.]. **כה)** [ויקרא חז.]. **כו)** ל"ל ונראה לר"י וכ"ה בתוס' יומים. **כז)** [לקמן קכח.]. **כח)** [נדל"ל מנע"ר. רש"ס]. **כט)** אלא יפת לא הוי משקה לזה הוי נולד גמור כל"ל. וכ"ה בתוס' יומים. **ל)** [קמב.]. **לא)** [דף מד.].

ובגבולין. צריך להבעיר מדורתן מבעוד יום כדי שתאחוז האש ברובו: **ר' יהודה אומר.** אם היתה מדורת פחמין אין צריך להאחיז בהן האור אלא כל שהוא והיא דולקת והולכת דאין דרכה להיות כבה והולכת וא"ל לחתות בהן: **גמ' בן דרוסאי.** לסטים היה ומבשל בישולו שלים: **איסמר נמי.** דמאכל בן דרוסאי חשוב בישול: **כל שהוא.** מבושל ביד ישראל כמאכל בן דרוסאי שוב אין בגמרו משום בישולי נכרים: **גרוף.** מן הגחלים במגריפה שקורין ווידילי: **קטום.** מפזרים אפר מלמעלה כדי להפיג חומו אלא יוסיף הבל בשבת וזה תבשיל שהוא כמאכל בן דרוסאי לא חייש' אם מתבשל והולך בשבת: **דגבי תנור.** שהכלרות נדבקים בדופני התנור סביב הילכך מבעיא ליה הי קרי תחתון הגך פניס דגבי דופני התנור או פניס הפונים למטה לחלל התנור לגד האור: **מדובקים בתנור.** וחומרא היא דפניס שבלפי האור ממהרין לקרוס: **הפס מנתח.** ואם פותח פי התנור עייל ביה זיקא וקשי ליה: **הכא לא מנתח.** דכתיב (שמות יב) על ראשו ועל קרבו ואי מגלי ליה לא קשי ליה זיקא הלכך אי לא דזריזין הן אסור: **אברים ופדרים הוא דאסא.** להתיר את הקטירן כל הלילה אבל מדורת בית המוקד שאינה צורך גבוה אלא צורך הכניס לא הותרה. וסמוך לחשיכה היינו טעמא דלא גזור משום דכהנים זריזין הם שכולם היו בני תורה וחרדים ומזכרים ולא אתו לאתויי משתמשך: **כל אחד ואחד.** כל עץ ועץ ולא תימא כיון שאחזה ברוב מנין העצים: **ושמואל אמר.** כדי שלא צריך לומר הבא עצים דקים וגניח תחתיהן להבעיר את אלו: **פני ר' חייא.** בפ' במה מדליקין לגבי מנורה להעלות נר תמיד[1] שתהא שלהבת עולה מאליה אלמא בכי האי גוונא הויא הדלקה משום ר"י הלוי. וקשה לי חדא דרמי בר חמא קתני לה התם ועוד דלאו מתניתא היא אלא הוא אמר לה בפירוש דמתני' אחריתי. ושאר רבותינו תנו לה לענין מדורה ואני מצאתי אותה בת"כ[2] לגבי מנורה: **עץ יחידי.** כעין לוקש שלנו: **רוב עציו.** שיכנס האור בתוך עציו עד רובו: **רוב היקפו.** מבחוץ: **לפנאי.** רוב עציו או רוב היקפו: **שישחת.** רוב עציו: **ב' לדדיו.** רוב היקפו: **זכר לדבר.** דשוב הולך ודולק: **שני קלוסיו אלה האש.** בידוע שתוכו נחר והלכה לחה שלו ועשה יבש: **נחר.** פסקה לחה שלה ויבש כמו נחר גרוני (תהלים סט) וכן חרה מני חורב (איוב ל): **והאש.** בשריפת יהויקים המגילה כתיב: **אחוונא.** ערבה: **באחוה.** כל העצים נדלקין זה מזה הקטן מדליק הגדול: **אין צריכין רוב.** להלית את האור ברובן מע"ש אלא מאחיז בהן אור מבעוד יום לפי שאין כבין והולכים אלא דולקים והולכים: **צריכים רוב.** לפי שאין שלהבת יכול ליכנס ביניהם: **גרעינין.** של תמרה אם עשה מהם מדורה לכשיבשו אין צריכין רוב: **נתנן בחותלות.** כלים שעושין מלולבין ונתן הכלי מלא במדורה צריכין רוב לפי שלבורין יחד ואין השלהבת יכולה ליכנס בהן: **קנים מבדרן.** לכאן ולכאן ואחת מהן היוצאת לא תמצא את חברתה לבערה הלכך כי לא אגדן צריכי רוב אבל אגדן לא מבדרן ואין צריכין רוב וכן גרעינין:

ובגבולין כדי שתאחוז האור ברובו ר' יהודה אומר [א]בפחמין כל שהוא: **גמ'** וכמה א"ר אלעזר אמר רב [ב]כדי שיצולו מבעו"י כמאכל בן דרוסאי איתמר נמי [ג]אמר רב אסי א"ר יוחנן [ד]כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אין בו משום בישולי נכרים [ה]תניא חנניא אומר כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר להשהותו ע"ג כירה ואע"פ שאין גרופה וקטומה: אין נותנין את הפת כו': **איבעיא** להו תחתון האיך דגבי תנור או דילמא תחתון האיך דגבי האור ת"ש ר"א אומר [ד]כדי שיקרמו פניה המדובקין בתנור: [ה]משלשלין את הפסח: מ"ט [ו]משום דבני חבורה זריזין הן הא לאו הכי לא והאמר [ז]מר גדיא בין שריק בין לא שריק שפיר דמי התם מינתח [ח]הכא לא מינתח: [ט]ומאחיזין את האור וכו': מנהני מילי אמר רב הונא [י]לא תבערו אש בכל מושבותיכם בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר [יא]אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד מתקיף לה רב חסדא אי הכי אפילו בשבת נמי אלא אמר רב חסדא קרא כי אתא למישרי אברים ופדרים הוא דאתא [יב]וכהנים זריזין הן: ובגבולין כדי שתאחוז כו': מאי רובן אמר רב רוב כל אחד ואחד ושמואל אמר כדי שלא יאמרו הבא עצים ונניח תחתיהן תנא רב חייא לסיועיה לשמואל [יג]כדי [יד]שתהא שלהבת עולה מאיליה ולא שתהא שלהבת עולה ע"י דבר אחר עץ יחידי רב אמר רוב עציו ואמרי לה ברוב היקפו [טו]אמר רב פפא הלכך [טז]בעינן רוב עציו ובעינן רוב היקפו כתנאי ר' חייא אמר [יז] כדי שישחת העץ ממלאכת האומן רבי יהודה בן בתירא אומר כדי שתאחז האש משני צדדין ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר [1]את שני קצותיו אכלה האש ותוכו נחר היצלח למלאכה: [2]והאה לפניו מבערת מאי אח אמר רב אחוונא ושמואל אמר עצים שנדלקו באחוונא ההוא דאמר להו מאן בעי אחוונא אשתכח ערבתא א"ר הונא קנים אין צריכין רוב אגדן צריכין רוב גרעינין אין צריכין רוב נתנן בחותלות צריכין רוב מתקיף לה רב חסדא אדרבה איפכא מסתברא קנים מבדרן אגדן לא מבדרן גרעינין מבדרן נתנן בחותלות לא מבדרן איתמר נמי אמר ר' יהודה אומר כל שהוא: **איבעיא** להו תחתון האיך דגבי תנור. ולפ"ה דפי' לגבי האור ממהר לקרוס ומיבעיא ליה אם תחתון דקאמר ר' אליעזר דגבי תנור והא דקאמרי רבנן עד שיקרמו פניה ואפילו בעליון סגי[א] ואם תחתון דקאמר ר"א היאך דגבי האור אם כן הא דקאמרי רבנן עד שיקרמו פניה היינו כל פניה[ב] תא שמע ר' אליעזר כו' ופושט דר"א לחומר' ומיהו בירושלמי[ג] משמע דלהקל בא דקאמר התם ומודה ר"א בלחם הפנים שאין קרוי לחם עד שיקרמו פניו בתנור משמע דהכא סגי בקרימה כל דהו אבל בלחם הפנים בעינן קרימה מעליא. ריב"א[ד]:

למשרי אברים ופדרים. ואי"ת אי אברים ופדרים דחול כדפ"ה הא אמר בפרק [במה מדליקין] (דף כד:) עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ואי אברים ופדרים דשבת ואשמועינן מבבל מושבותיכם דאע"ג דמצותן כל הליל' ואפשר להקטירן במולאי שבת אפ"ה דמי שבת הא מעולת שבת נפק מדממעט עולת חול דהיינו ע"כ אברים ופדרים דחול דשחיטה וזריק' עבר זמנו בשקיעת החמה א"כ אברים ופדרים דשבת קרבים בשבת וי"ל דאתי למשרי אברים ופדרים דחול כשמשלה בהן האור מבעוד יום[ג] והא דקאמר ולא עולת אברים ופדרי' דחול בשבת היינו דוקא בשלא משלה בהן האור וכן הא דאמר בפרק טרף בקלפי (יומא דף מו. ושם) אברי [ה]חול שנתותרו עושה להן מערכה בפני עצמן וסודרן אפי' בשבת ואפי' לרב הונא דפליג התם היינו דאמר דאין עושה להן מערכה בפני עצמן אבל ד"ה דסודרן על המערכה גדולה היינו כשמשלה בהן האור כדמוכח התם והא דקאמר התם לחד לישנא דדוקא בפסולין אי משלה בהן האור אין אי לא לא לאו משום דכשרים לא בעינן משלה בהן האור אלא ה"ק דדוקא בפסולים אצטריך לאשמעינן במשלה בהן האור אבל בכשרים לא איצטריך לאשמעי[ד] וריב"א מסתפק בשאר קרבנות[ה] כשמשלה בהן האור אם נעשו כלאמו של מזבח למשרינהו בשבת אי לאו דדילמא דוקא בתמיד מהני האי טעמא משום דשם תמיד דוחה שבת וקשה דהתם מפיק ליה ביומא מבמועדו ואפי' בשבת והכא מפיק ליה מבמושבותיכם ונראה דעיקר דרשא מבמושבותיכם והתם נקט במועדו ואפי' בשבת אגב דבעי למנקט במועדו ואפי' בטומאה וע"ק והא במושבותיכם אצטריך לשריפת בת כהן דלא דחיא שבת כדדרשי' פ"ק דיבמות (דף ו: ושם) ופרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לה:) נאמר כאן במושבותיכם כו' אף מושבות האמור כאן כו' וי"ל דהכא מכס דריש מדכתי' מושבותיכם ולא כתיב[ו] מושבות והא דדרשי' בפ"ק דקדושין (דף לז. ושם) מושבות דכתב רחמנא גבי שבת ל"ל וקאמר דסד"א הואיל ובעינן מועדות כתיב תבעי קדוש ב"ד כמועדות קמ"ל לא אלא תבערו אש בכל מושבותיכם דריש כדפירש הקונטרס דההוא לא כתיבא בעינן דמועדות ואצטריך לה נמי כדדרשי הכא אלא מושבותיכם דכתי' באמור (ויקרא כג)[ז] דההוא כתיב בעינן דמועדות[ח]: **בדי שתהא שלהבת עולה מאיליה.** אלמא במקום שהקפיד הכתוב אלא יכבה סגי שתהא שלהבת עולה מאליה ואין צריך שתהא הפתילה שורפת ברובה: **עד שישחת ממלאכת האומן.** אבל למ"ד משתאחוז האור משני צדדין אינו נשחת בהכי ממלאכת האומן ואע"ג דכתיב את שני קצותיו אכלה האש היינו גבי עץ הנפן אבל שאר עצים אין נשחתין כ"כ במהרה ממלאכת האומן:

א) ע"ז לח., **ב)** לקמן לו:, **ג)** [עירובין קנ. פסחים פה.], **ד)** [לעיל יח:], **ה)** [לקמן קיד: עירובין קנ. פסחים עט: פה. פה. ביצה יח. ב"ב ל. חולין קכג: זבחים לה.], **ו)** לקמן כא., **ז)** [שבת כז.], **ח)** [אמור פרשה יג], **ט)** [נפרקין ה"ן], **י)** [ועי' תוס' מנחות מז: ד"ה ושמעינן], **יא)** [ב"ק לא. ד"ה הבערה], **יב)** [וע"ע תוס' קידושין לז. ד"ה והכי שבתא],

תורה אור השלם

1 לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:
שמות לה ג

2 הִנֵּה לָאֵשׁ נָתַן לְאָכְלָה אֶת שְׁנֵי קְצוֹתָיו אָכְלָה הָאֵשׁ וְתוֹכוֹ נָחָר הֲיֻצְלַח לְמְלָאכָה: יחזקאל טו ד

3 וְהַמֹּלֵךְ יוֹשֵׁב בֵּית הַחֹרֶף בְּחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי וְאֵת הָאֵתוֹ לְפָנָיו מְבֻעָרֶת:
ירמיהו לו כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר' חייא אמר עד שישחת העץ ממלאכת:

גליון הש"ם

גמ' אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד. עי' יומא דף טו ע"ב תוס' ד"ה ואמת: **שם אמר ר' פפא** הלכך בענין רוב עציו. חולין דף עו ע"ב וכעין זה סוטה דף מ ע"א וחולין דף סה ע"א:

מוסף רש"י

בן דרוסאי. לסטים היה ואוכל כל דבר המבושל קלת (ע"ז לח.). **בני חבורה.** הממנין על הספסל, זריזין הן. דכל העוסקים בקדשים זריזים וחכמים, הלכך לא מחמתי (ערובין קג.) אי: **וכהנים** שם רגיל ומזכיר זה את זה (פסחים פה.). **וכהנים** זריזין הן. בקיאין הן בכל, דכתיב בהן (דברים לג) יורו משפטיך ליעקב (לקמן קיד:) אי: לכיון שנכנס לעבודה בידוע שלמדוהו הלכות קודש (ערובין שם).

מוסף תוספות

א. ור' אליעזר מחמיר. תוס' הכא"ש. ב. ור' אליעזר מיקל דדי בקרימת פניה דלגבי האור. תוס' הכא"ש. ג. דנעשו כבר לחמו של מזבח שמתוך שהן לחמו של מזבח הרי הן כקרבן היום ודחו מבמועדו אפי' בשבת. תוס' פסחים פג: ד. ומיהו אפי' לרישא קמא לא שרי אפילו בכשרים אלא במשלה בהן את האור. תוס' יומא מו. ה. דלאו תמיד. תוס' פסחים פג: ו. שבת היא לה' בכל מושבותיכם. תוס' קידושין לז.

קנו א מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה יט טור ושו"ע או"ח סי' רנה סעיף [א] ב:
קנו ב מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה טז טור שו"ע או"ח סימן רנד סעיף ב:
קנח ג (מיי' פי"ז מהל' מ"מ) טור ושו"ע יו"ד סי' קיג סעיף ח:
קנט ד מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רנד סעיף ה:
קס ה ו מיי' שם הלכה טו:
קסא ז מיי' שם הל' כ:
קסב ח ט מיי' שם הל' יט סמג שם טור שו"ע או"ח סימן רנה סעיף ג:

לעזי רש"י

וודיל"י [ודי"ל]. יַעַה. צוק"ש [צוקי"ש]. גדמי-עץ.

רבינו חננאל

אסיקנא כמאכל בן דרוסאי וכל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו ע"ג כירה אע"פ שאינה גרופה ולא קטומה. **תחתון** של פת. אוקימנא קרומת פנים המדובקים בתנור, וכיון שקרמו פניה מותר לשהותה. והכין מפרשא בפ' דלקמן בכירה [לז:]. **משלשלין את הפסח לתנור עם חשכה.** אוקימנא משום דבני חבורה זריזין הן הא שאר בני אדם לא. ואי גדיא הוא מינתח הוא, כלומר אינו שלם אלא מנותח איברים, כיון דקשי ליה זיקא לא מגלי ליה, הלכך לא אתי לחתויי בגחלים, בין שריק התנור בין לא שריק התנור שרי. **אברי** דבדחא, שריק שרי. לא שריק, רב ירמיה מדפתי אסר ורב אשי שרי, וקיי"ל כוותיה. **בשרא** אגומרי אסיר אלא א"כ נצלה כל צרכן. קרא חייא בתנור, רבינא שרי. ומחזיק את האור במדורת בית המוקד, משום דכהנים זריזין הם. וקרא לאברים ופדרים הוא דאתא דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם, בכל מושבותיכם אינכם מבערים אבל אתם מבערים לאברים ופדרים. **ובגבולין כדי שיצית האור ברובו.** רב אמר רוב כל עץ ועץ. ושמואל אמר כדי שאין צריכין להביא אחרים תחתיהן כדי שידליקם. והלכתא כשמואל דתני ר' חייא לסיועיה שתהא שלהבת עולה מאליה ולא על ידי דבר אחר. עץ יחידי. אסיקנא בענין רוב עציו ורוב היקפו. **ואת האה לפניו מבוערת. רב אמר אחוואנה.** פי' עצי ערבה.

במה מדליקין בו'. פעמים מפרש מאי דקליק מיניה ופעמים במה שהתחיל[ט]: **אחד מבושל בו'.** הכא מזכיר שאינו פשוט תחילה וכן בכמה מקומות ומה שקשה על גירסת רש"י דקוכה [דף ז.] מפורש במקום אחר[פ]: **בעמרניתא** דאית ביה. ומ"ת[א] הא מסיפא[ב] שמעינן ליה כל היולא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכן קשה גבי אילן ויש לומר[ג] דאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ[ד]: **אנן שירא פרנדא** קרינן ליה. פר"ת דכלך דמתניתין קרינן שירא פרנדא אבל מטכסא[ד] לאו היינו שירא פרנדא דלא הוה אחר חורכן כדאמר בפ' בתרא דקוטה (דף מח:) משחרב בית המקדש בטל שמיר וזכוכית לבנה ושירא פרנדא ור"י מפרש דקאי נמי אמטכסא והא דקאמר התם בטל לא לגמרי בטל אלא[ה] שלא היה נמצא כ"כ[ו] דהא זכוכי' לבנה היתה אחר חורכן דאמרי' בפ' אין עומדין (ברכות דף לא.) תבר קמייהו זכוכית חיורתא בחופת בנו[ז][ח]: **ותנא** דידן צמר מכווץ כווץ ושער **איחרוכי מחרך.** [ח]ולא אילטריך תנא דמתני' נמי סברה דאמר ושער פסולים להדלקה א"כ מאי הוסיפו[ט] וי"ל דהוסיפו היינו טעמא[יא] מפני שאין מוסכין השמן יפה[יב] ותנא דמתניתין[יג] פסיל להו[יד] משום דאמר כווץ ושער מחרך ולא אילטריך למתני: **עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים.** [טו]בני נרבונא אומרין גר שעוה שלנו ומפרשי הכי מהו דתימא לפתילות נמי לא שאם שם גר שעוה[טז] בגר שמן[יז] יהא אסור קמ"ל מכאן ואילך פסול שמנים[יח] כיון שיש בו שמן כשר מותר אבל גר של שעוה בלא שמן אסור להדליק ולי נראה דאם אסור להדליק בלא שמן כי היכא דשמן נמי אסור כדאמרינן לקמן כרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין דאסור[יט] אלא ולאי כי לא הניח בשמן נמי שרי: למאי

אמר רב כהנא [א]קנים שאגדן [א] צריכין רוב [ב] לא אגדן אין צריכין רוב גרעינין צריכין רוב נתנן בחותלות אין צריכין רוב תני רב יוסף [ב]ארבע מדורות אין צריכין רוב של זפת ושל גפרית ושל [ג] גבינה [ד]ושל רבב במתניתא תנא [ג]אף של קש ושל גבבא א"ר יוחנן עצים של בבל אין צריכין רוב מתקיף לה רב יוסף מאי היא אילימא סילתי השתא פתילה אמר עולא [ה]המדליק צריך שידליק ברוב היוצא סילתי מבעיא אלא אמר רב יוסף שוכא דארזא רמי בר אבא אמר [ו]זאזא:

הדרן עלך יציאות השבת

[ז]**במה** מדליקין ובמה אין מדליקין [ד]אין מדליקין לא [ה]בלכש ולא בחוסן ולא בכלך ולא בפתילת האידן ולא בפתילת המדבר ולא בירוקה שעל פני המים [ו]הולא בזפת ולא בשעוה ולא בשמן קיק ולא בשמן שריפה ולא באליה ולא בחלב [ז]נחום המדי אומר מדליקין בחלב מבושל וחכ"א אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו: **גמ'** לכש שוכא דארזא שוכא דארזא עץ בעלמא הוא בעמרניתא דאית ביה: ולא בחוסן: אמר רב יוסף נעורת של פשתן אמר ליה אביי והכתיב [ו]והיה [א] החסון לנעורת [ח](מכלל דחוסן לאו נעורת הוא) אלא אמר אביי כיתנא דדייק ולא נפיץ: ולא בכלך: אמר שמואל שאלתינהו לכל נחותי ימא ואמרי [ט](לה) כולכא שמיה רב יצחק בר זעירא אמר גושקרא רבין ואביי הוו יתבי קמיה דרבנא נחמיה אחוה דריש גלותא חזייה דהוה לביש מטכסא א"ל רבין לאביי היינו כלך דתנן א"ל אנן שירא פרנדא קרינן ליה [י]מיתיבי [יא]השיראים והכלך והסיריקין חייבין בציצית [יב](תיובתא דרבין) [יג]תיובתא איבעית אימא שירא לחוד ושירא פרנדא לחוד[יד]: ולא בפתילת האידן: אחוינא: רבין ואביי הוו קאזלו בפקתא דטמרוריתא חזינהו להנהו [יא]ארבתא אמר ליה רבין לאביי היינו אידן דתנן אמר ליה האיא עץ בעלמא הוא קלף ואחוי ליה עמרניתא דביני ביני: ולא בפתילת המדבר: שברא: ולא בירוקה שעל כו': מאי היא אילימא אוכמתא דחריצי איפרוכי מפרכן אלא אמר רב פפא אוכמתא דארבא תנא [יב]הוסיפו עליהן של צמר ושל שער ותנא דידן צמר מכווץ כווץ שער איחרוכי מיחרך: ולא בזפת: זפת זיפתא שעוה קירותא תנא עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמנים פשיטא [יג]שעוה איצטריכא ליה מהו דתימא לפתילות נמי לא חזיא קא משמע לן אמר רמי בר אבין עטרנא פסולתא דזיפתא שעוה פסולתא דדובשא למאי

רב להנא אמר קנים שאגדן לריכין רוב. כרב הונא דלא עיילא בהן נורא ולאגדורי לא חייסינן דאלרוכין הן וכבדין: **גרעינין שנתנן בחותלות אין לריכין רוב.** כרב חסדא שנוחין לידלק אבל בלא חותלות מבדרי: **מדורה.** לשון היסק גדול: **רבב.** שומן ושעוה וכל דבר הנימתך: **גבבא.** שגובבין מן הסדה בל"א איסטובל"א: **קש.** זנבות שבולין איסטרי"ס: **סילתי.** לאחר שעשאום עלים דקיס ובבבל נוהגין כן: **השתא פתילה.** של בגד הטבולה בשמן ונוח לידלק: **אמר עולא המדליק.** נר של שבת צריך שידליק ברוב היולא מראש הפתילה חוץ לנר: **שוכא דארזא.** יבש הוא ודק ויש כמין אבר בין קליפה לעץ והוא מבעירו משאחזה בו אור: **זאזא.** מולש"א בלע"ז:

הדרן עלך יציאות השבת

במה מדליקין. לעשות פתילה. כל הני דמתני' מפרש בגמרא: **לא בזפת ולא בשעוה.** לאו לענין פתילה אלא לתת במקום שמן. וכל הני מזפת ואילך פסולי שמנים הן: **גמ' עץ בעלמא הוא.** ופשיטא דלא חזי לפתילה אלא למדורה: **עמרניתא.** כמין אמר יש בין קליפתו לעצו: **והיה החסון לנעורת.** אלמא חסון לאו נעורת הוא: **כיתנא דדייק ולא נפיץ.** דכיון דלא נפיץ אין שמן נמשך אחריו. נפיץ קרפר"י ונעורת מן הדק שבו. והכי קאמר קרא פשתן החזק יהפך לנעורת כלומר הגבור יהיה חלש: **גושקרא.** פסולת של משי העשוי ככובעים והוא בית התולעת וקורין לו פולוי"ל ומופלים אותו וטווהו ועושה ממנו בגד ואסור לעשות ממנו פתילה כדאמר בכל פסולי פתילות דמתניתין שהאור מסכסכת בהן[ט] קופלת ונפסקת ואין השלהבת עומדת במקומה: **גושקרא.** על שם פסולת וגס פת סודין כמו כן נקראת במסכת גיטין (דף טו.): **מטכסא.** לגוש העשוי מאותו כלך: **שיריאים.** מעיל העשוי מעיקר המשי: **סיריקין.** עשוי מן המשי הרך המתפלל ומלוי במשי וקורין לו במקומנו יד"ש: **חייבין בציצית.** ודלא כמאן דאמר כל בגדי למר ופשתים דוקא חייבין בציצית מדאורייתא אי נמי מדרבנן. קתני מיהא השיריאים והכלך אלמא שיריאין לאו היינו כלך: **אחווינא.** ערבה. ויש כמין למר בין קליפה לעץ: **בפקתא.** בקעה: **עץ בעלמא הוא.** והיכי ליחזי לפתילה: **שברא.** מין עשב ארוך וקורין אותו אורטיא"ל: **אוכמתא דחריצי.** מקום כנוס מים גדל עליהם כמין ירקרוקת: **איפרוכי מיפרכן.** ולא מצי ליעבד פתילה מינה: **אוכמתא דארבא.** קפיצה המתעבבת במקום אחד במים גדל ירקרוקת סביב שוליה מבחוץ: **מכווץ כווץ.** מפני האור ואין דולק כלל ואין שלהבת אוחזת בו ולא צריך למתניה: **עד כאן.** עד ירוקה שעל פני המים פסול פתילות: **מכאן ואילך פסול שמנים.** שלא יתן חתיכת זפת או שעוה בגר במקום שמן: **שעוה איצטריכא ליה.** לפי שרגילין לעשות כמין פתילה ארוכה והפתילה לתוכה כמו שאנו עושין: **מהו דתימא לפתילה נמי.** קאסר לה: **פסולתא דזיפתא.** לאחר שיולא הזפת מן העץ זב ממנו על ידי האור פסולת צולו כשמן והוא עיטרן (ח): למקמ

מסורת הש"ס

ח) גי' הרי"ף גפרית ושל רבב ושל קיקה. ב) לקמן מ:. ג) עגף של עץ [עי' עיקון], ד) [נדרים ב: מזר ב.], ה) [גי' הערוך בלגם ע"ש], ו) [גי' רש"י וכן הרב מברטנורה לא בזפת וכן נכון כי זה התחלת בנא דפסול שמנים], ז) [עי' רש"י לקמן כד: ד"ה ס"ג נמוס וכו'], ח) רש"ל מ"ז, ט) [ל"ל לין], י) מנחות לט:, כ) רש"ל מ"ז, ל) [ניטין כח. זבחים פה.], מ) רש"ל גורס ואב"ח פירושא קא מפרש, נ) ל"ל עדכתא, ס) [לקמן כח.], ע) [כך מסיק הש"ס נדרים ב: ובמזיר ב.], פ) [עי' תוס' פסחים פה. קמ: ד"ה אחד ובסוכה כ. ד"ה אחת ובמיס לב: ד"ה אי הכי מנחות סג: ד"ה כ"י ועי' תוספות קידושין יג. ד"ה כשם], צ) [בלאיתא עירובין ס.], ק) [ועי' תוס' ב"מ כט: ד"ה בזכוכית ותוספות תולין פד: ד"ה בזוגיתא],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה פסולתא דזיפתא וכו' והוא עיטרן שקורין דוהי"ט בלשון כנען הס"ד:

גליון הש"ם

גמ' מיתיבי השיראים והכלך. ק"ל אמאי פריך מהברייתא ולא פריך מתמניתין פ"ט מ"ב דכלאים: תוס' ד"ה אגן שירא כו' שלא היה נמצא כל כך. עיין בר"ש פ"ט מ"ב דכלאים:

הגהות הגר"א

[א] גמ' קנים שאגדן. נ"ב אין. גירסת הרא"ש אבל הרי"ף ורמב"ם גרסי כל האי שמעתא בהיפך מגירסת הרא"ש: [ב] שם (לא אגדן א"ל רוב גרעינין צריכין רוב נתנן בחותלות א"ל רוב) תא"מ וי"ב הרי"ף ורא"ש לא גרסי כל זה: [ג] שם גבינה. נ"ב גירסת הרי"ף קילא:

רבינו חננאל

תני רב יוסף ארבע מדורות אין צריכות רוב של זפת, ס"א של גפת, ושל גפרית, ושל רבב, ושל גבינה. פתילה אמר עולא צריך להדליק ברוב היוצא. עצים של בבל, שוכא דארזא. פי' זאזא, גזוזא יבש דרומני.

הדרן עלך יציאות השבת

פרק שני

במה מדליקין וכו'. לכש, עמרניתא דבינו בני דארזא. חוסן, כיתנא דדייק ולא נפיץ. כלך, רבין אמר מיטכסא. השיראים והכלך והסיריקין חייבין בציצית. פתילת האידן, עמרניתא דבינו ביני ערבה. פתילת המדבר. שברא. ירושלמי אמר שמואל בר רב יצחק כתיב להעלות נר תמיד שערו לומר אין לך עושה שלהבת אלא פשתן. לא בזפת ולא בשעוה. תנא עד כאן פסול פתילות מיכן ואילך פסול שמנים.

עין משפט נר מצוה

קסג א ב ג מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה כא כב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' רנה ס"ג:

א ד מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה ה סמג שם טור או"ח סימן רסד:

ב ה מיי' שם הלכה ח סמג שם טור שו"ע שם סעיף ג:

ג ו מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ז:

ד ז מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ז:

תורה אור השלם

1 וְהָיָה הַחָסֹן לִנְעֹרֶת וּפֹעֲלוֹ לְנִיצוֹץ וּבְעֵרוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו וְאֵין מְכַבֶּה:
ישעיהו א לא

לעזי רש"י

אישטובל"א. שלף. אשטרי"ם [אישטריי"ם]. קש.
מולש"א. טחב (צמח).
קרפר"י [קרפי"ר]. הוציא מסבך, התיר.
פולוי"ל [פולצי"ל].
משי זול, פסולת משי.
יד"ש. שאריות [של משי] (מה שזורקים).
אורטיא"ה. סרפד.
דוהי"ט [דיהי"ט] (בהג' הב"ח). עטרן.

מוסף רש"י

המדליק צריך שידליק. כדיש קודם סילוק ידיו (לקמן כח:).
הדרן עלך יציאות השבת והכלך. מעיל שעושין מאותן הינים, הוא בית התולעת שמצוי במצי קוקין פולוי"ל (מנחות לט:). והסיריקין. מעיל עשוי מנעורת של משי (שם).

תוס' ישנים

א) יש מפרשים דקלא מצמע שהעורות דולק ואין נלאה דקא נמי דולק יפה ואין דומה לפתילה:

מוסף תוספות

א. היינו יוצא מן העץ. תוס' הרא"ש. ב. דמתני'. תוס' הרא"ש. ג. משום דאורח דעבדי פתילה מהאי עמרניתא, ודלמא הו"א דשריא. ריטב"ש. ד. [ד]הוה לבוש. תוס' הרא"ש. ה. שנתמעט. רשב"ש. ו. כמו בזמן ביהמ"ק. תוס' חולין פד: ד"ה בזוגיתא. ז. אלמא דמשתכחא אע"ג דקאמר התם דבטלה. תוס' הרא"ש. ח. פי' ולהכי. תוס' הרא"ש. ט. דוראי פסיל. תוס' הרא"ש. י. עליהן דקאמר, דמשמע על תנא דמתני'. תוס' הרא"ש. יא. דפסילי. תוס' הרא"ש. יב. ואם ערב בהם דבר אחר אז מושכות השמן ולא פסילי אלא משום גזירה אטו בעינייהו. תוס' הרא"ש (ועי' מהרש"א). יג. (ד)בלא טעם משיכה. תוס' הרא"ש.

יד. לפי שאין האור נאחז בהם יפה. תוס' הרא"ש. טו. מהו דתימא שאפי' עשה מן השעוה כמין פתילה, כלומר שעשה כעין נרות שעוה שלנו, יהא אסור להדליקן, קמ"ל 'מכאן ואילך פסול שמנים' שאינו אסור אלא כשנתן השעוה והזפת בגר כמין שמן, אבל כשחברן יחד ועשה מהן פתילה מותר, שנמשך הוא יפה אחר הגר, ומכאן יש להתיר נרות שעוה בשבת. מ' הר"ן. נוהגין באשכנז ובצרפת להדליק נרות של שעוה בשבת. רא"ש. טז. ר"ל פתילת הבגד המכוסות וכו' בשעוה כעין שלנו. מאירי. יז. שעתה הפתילה בשתוך השעוה דולקת גם מחמת השמן. רשב"ש. יח. שלא אסרו אלו אלא בשאין שם שמן אלא הן, הא. רשב"ש. יט. וה"ה הכא אע"פ שיש בפנים ובחוץ דבר שמדליקין בו, אלא שהשעוה שהיא ממוצעת ביניהם אין מדליקין בו, מ"מ שני השמנים הוי כרך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו, וכן בשמעתין דקתני כרך דבר שמדליקין ע"ג דבר שאין מדליקין בו הוא נותן את הפתילה בשמן ואיכא ב' דברים שמדליקין בו, אפ"ה אסור, ואין להתיר בשביל שהפסול באמצע, דלא מסתבר לחלק. רא"ש.

במה מדליקין פרק שני שבת כא.

למקח וממכר. למאן דמתני למזבן שעוה ליתיב ליה פסולתא דדובשא: **אכל עושין מהן מדורה.** היסק גדול שאחד מבעיר חבירו: **נר.** קרוז"ל: **בשמן קיק.** שמן של עוף אחד נותנין בנר ודולק: **משחה דקאזא.** שמן שעושין מגרעיני למר גפן שקורין קוטו"ן: **קיקיון.** כעין אותה של יונה: **לדידי חזי לי.** מין קיקיון דיונה: **ומדפשקי רבי.** בבצעי המיס הוא גדל: **ועל פום חנוותא מדלן יתיה.** על פום החנויות מדליק אותו לגל ולריח טוב: **מפרלידוכי.** מגרעיניו: **נייחין.** שוכבין: **בריחי.** חולין: **מסכסכת.** כמין סכין פגומה מסכסכת בבשר אגמילי"ד בלע"ז שאין אורו זקוף ונוח במקום אחד אלא נדעך וקופץ. ליטגא אחרינא מסכסכת בהן אינה נכנסת תוך הפתילה אלא סביב מבחוץ כמו סיכסכה אבניו[ו] ברזאיש"ט בלע"ז: **שאין נמשכין.** ואתי להטות: **שמן כל שהוא.** ששמן הניתן בתוכו ממשיכו לאחר הפתילה: **לפי שאין מדליקין.** בעייייהו וגזרינן הא אטו הא: **כרך דבר.** לעשות פתילה על גבי דבר שאין מדליקין בו כגון פסול פתילות דמתני': **קפני מיהא.** בדר"ש מדליקין ואע"ג דאגוז לא חזי לפתילה על ידי תערובת שפיר דמי: **מעשה רב.** הואיל ומעיד שכך היו של בית אביו עושין הלכה היא: **מאי נאו להדליק.** היו כורכים שתדליק הפתילה עם האגוז: **לא להקפות.** לא היו מדליקין האגוז אלא סומך עליה הפתילה להליפה שלא תטבע בשמן. ויצף הבדזל מתרגמינן וקפא פרזלא (מלכים ב ו): **חלב מהותך.** פונד"ר בלע"ז: **הני מימשכי בעייייהו.** אחר הפתילה ובלא תערובת שמן נמי חזו אלא דגזור רבנן מהותך אטו אינו מהותך הלכך בעייייהו גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור ע"י תערובת אטו בעייייהו: **והוא אמר לה.** מפרש מאי תלמודא והיכי משמע מהאי קרא: **ולא שתהא עולה כו'.** ולא שתהא צריכה תיקון והטייה: **מבלאי מכנסי כהנים.** ממכנסי הכהנים הבלואים: **היו מפקיעין.** קורעין ועושין פתילות בשמחת בית השואבה שהיא בעזרת נשים: **ומהמייניהם.** של כלאים הם דכתיב[ה] ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן וקי"ל תכלת עמרא הוא[ט] ותני' לעיל[י] לענין שבת הוסיפו עליהן של צמר לפסול וקתני מדליקין בהן במקדש: **שמחת בית השואבה שאני.** דלא כתיב להעלות בה ולאו דאורייתא היא: **מאי נאו דכלאים.** כגון אבנט: **כבתה.** נר חנוכה: **זקוק לה.** לתקנה הלכך צריך לכתחלה לעשות יפה דילמא פשע ולא מתקן לה: **ומותר להשתמש לאורה.** הלכך בשבת אסור שמא יטה לצורך תשמיש: אין

למאי נ"מ למקח וממכר. [א]פשיטא ליה להש"ס שהיו מכירין השעוה והעטרן כדאמרינן שעוה קירותא לכך קאמר למאי נ"מ למקח וממכר שאם נדר לתת לחבירו שעוה יתן לו פסולתא דדובשא ואין יכול לכופו לתקן לו וכן עיטרן[ב] אבל לעיל דקאמר מאי לכם שוכא דאמרזא לא קאמר למאי נ"מ לפי שלא היו מכירין בשם לכם ומפרש שהוא שוכא דאמרזא:

מפני שאין נמשכין כו'. [ג]שמעתי ממהר"א זצ"ל ששמע בשם שיש רק נר א' כשר בבית ע"י זה יזכור ולא יטה אחר גרות שבמדר ושבמרתף ור"ש מקולי אומר דבר שיכול לעשות בלא נר כגון להוציא יין מן החביות מותר להשתמש לאור כל נר [תוספות ישנים]:

חלב מהותך וקרבי דגים שניטמוחו נותן לתוכן שמן כו'. [ד]קרבי דגים לאו היינו שמן דגים דשמן דגים שרי ליה מתני' בעייניה (לקמן דף כד:)[ד]: **שמחת בית השואבה שאני.** תימה היכי שרי להדליק והא לאו צורך קרבן הוא ואמר בפ"ב דקידושין (דף נד. ושם) בגדי כהונה שבלו מועלין בהן ודוחק לומר לב ב"ד מתנה עליהן[ז] ב)דמה צורך יש להן להתנות בשביל[ח] זה ונראה לר"י דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין דכתיב ושחטתם מיס בשמן (ישעיה יב) לצרך קרבן חשוב ליה[ט] והא דאמר (סוכה פ"ה דף נג.) בורכת אשה חטין לאור בית השואבה[י] לא שהיתה בורכת אלא שהיתה יכולה לברור ומיהו בירושלמי דייק מהכא דקול ומראה וריח אין בהן משום מעילה וקשה לר"י מאי פריך [ג]ממכנסי הכהנים הלא היה בהן פשתן דכתיב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר (שמות כח) וטוב לפתילה דהוי כברך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו ובשבת הוא דאסור שמא ידליק בעייה אבל במקדש לא שייכא הך גזירה ונראה לר"י דכיון[יא] שאין מן הפשתן אלא רביע[יב] בטל בשאר מינים והוי כאילו אין בו פשתן כלל:

ומותר להשתמש לאורה. מנא ליה לרבא[יג] דסבר רב הונא דמותר להשתמש לאורה דילמא[יד] הא דאמר אין מדליקין בשבת משום דסבר כבתה זקוק לה[טו] ואין

למאי נפקא מינה למקח וממכר: [ו]ת"ר כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת [א]אבל עושין מהן מדורה בין להתחמם כנגדה בין להשתמש לאורה בין ע"ג קרקע בין על גבי [א] [ב]כירה ולא אסרו אלא לעשות מהן פתילה לנר בלבד: ולא בשמן קיק וכו': מאי שמן קיק אמר שמואל שאילתינהו לכל נחותי ימא ואמרו לי עוף אחד יש בברכי הים וקיק שמו רב יצחק בריה דרב יהודה אמר משחא דקאזא ריש לקיש אמר קיקיון דיונה אמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי קיקיון דיונה [ג]ולצלוליבא דמי ומדפשקי רבי ועל פום חנותא מדלן יתיה ומפרצידוהי עבדי משחא ובענפוהי נייחן כל [ד]בריחי דמערבא אמר רבה [ה]פתילות שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מפני שהאור מסכסכת בהן שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן מפני שאין נמשכין אחר הפתילה בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק מי גזרינן דילמא אתי לאדלוקי בעייייהו או לא א"ל [ו]אין מדליקין מאי טעמא [ז]לפי [ח]שאין מדליקין איתיביה [ט]כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו (אמר) [י]רשב"ג של בית אבא היו כורכין פתילה על גבי אגוז ומדליקין קתני מיהת מדליקין א"ל אדמותבת לי מדרשב"ג סייעינהו מדתנא קמא הא לא קשיא [יא]מעשה רב מ"מ קשיא מאי לאו להדליק לא להקפות אי להקפות מ"ט דת"ק כולה רשב"ג היא וחסורי מיחסרא והכי קתני כרך דבר שמדליקין בו ע"ג דבר שאין מדליקין בו אין מדליקין בו [יב]בד"א להדליק אבל להקפות מותר שרבן שמעון בן גמליאל אומר של בית אבא היו כורכין פתילה ע"ג אגוז איני והאמר רב ברונא [יג]אמר רב [יד]חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו אדם נותן לתוכו שמן כל שהוא ומדליק הני מימשכי בעייייהו והני לא מימשכי בעייייהו וגזרו רבנן על חלב מהותך משום חלב שאינו מהותך ועל קרבי דגים שנמוחו משום קרבי דגים שלא נמוחו וליגזור נמי חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו שנתן לתוכן שמן משום חלב מהותך וקרבי דגים שנמוחו שלא נתן לתוכן שמן [טו]היא גופה גזירה א) ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה: תני רמי בר חמא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת [טז]אין מדליקין בהן במקדש משום שנא' [יז]להעלות נר תמיד הוא תני לה והוא אמר לה כדי [יח]שתהא שלהבת עולה מאיליה ולא שתהא עולה על ידי דבר אחר תנן [יט]מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם היו מפקיעין ומהן מדליקין שמחת בית השואבה שאני ת"ש דתני רבה בר מתנה [כ]בגדי כהונה שבלו מפקיעין אותן ומהן היו עושין פתילות למקדש מאי לאו דכלאים לא [כא]דבוץ: אמר רב הונא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול אמר רבא מאי טעמא דרב הונא קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה ורב חסדא אמר מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת קסבר כבתה אין

מוסר השכל

מוסר הלכות

מוסר הלכות

**מוסר הלכות

ואין יכול להדליק בשבת[א] וי"ל דלא"כ[ב] לא הוה צריך ליה למימר בין בחול בין בשבת כיון דחד טעמא הוא אלא ה"ל למימר א) אין מדליקין סתם[ג] מדקאמר בין בחול בין בשבת ש"מ שעוד יש טעם אחר בשבת שלא להדליק לגד מטעם חול והיינו שמא יטה ומ"מ סבר דמותר להשתמש לאורה[ד] [ה]ומיהו רב דקאמר מדליקין בין בחול בין בשבת לא הוה מלי למימר מדליק סתם דה"א דוקא בחול אבל בשבת אין מדליקין שמא יטה[ט] דבשתמא לא הייתי אומר ששום אדם יחמיר לאסור להשתמש[י] לאורה וכן הלכתא דגר חנוכה אסור להשתמש לאורה כרב וכר' יוחנן ואביי נמי קיבלה ורב יוסף נמי משמע לקמן דס"ל הכי וכבתה אין זקוק לה דכולהו[יא] סבירא להו הכי ורב הונא יחיד הוא ולית הלכתא כוותיה:

דאי לא אדליק מדליק. אבל מכאן ואילך עבר הזמן[יב] אומר הר"י פורת דיש ליזהר ולהדליק בלילה מיד שלא יאחר יותר מדאי ומ"מ אם איחר ידליק מספק דהא משני שינויי אחרינא ולר"י נראה[יג] דעתה אין לחוש מתי ידליק[יד] דאנו אין לנו היכרא אלא לבני הבית שהרי מדליקין מבפנים[טו]: **והמהדרין** מן המהדרין. נראה לר"י דב"ש וב"ה לא קיימי אלא אנר איש וביתו אבל יש יותר הידור דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר שהוא כנגד ימיס הנכנסים או היוצאים אבל אם עושה נר לכל אחד אפי' יוסיף מכאן ואילך ליכא היכרא[טז] שיסברו שכן יש בני אדם בבית: **מצוה** להניחה על **פתח ביתו מבחוץ.** ומיירי דליכא אנר אלא בית עומד סמוך לרה"ר אבל אם יש אנר לפני הבית מצוה להניח על פתח אנר דאמר לקמן[ט] אנר שיש לה ב' פתחים לריכה ב' נרות ואמרי' נמי נר שיש לה שני פיות עולה לשני בני אדם משמע לשני בתים ואם היו מניחים על פתחי בתיהם היה לזה מימין ולזה משמאל אבל אי מניחים על פתח האנר אתי שפיר: **ובשעת** הסכנה. נראה לר"י דהיינו מכי אתו אנרי לבבל כדאמר בפ' כירה (לקמן דף מה. ושם) מהו לטלטל שרגא דחנוכתא מקמי אנרי בשבתא ופ"ת דעל השלחן נמי יקחו אותו כדאמר בגיטין (דף יח.) רבה בר בר חנה אלף אתא אנרא שקל שרגא מקמייהו וי"ל דאין רגילות כ"כ לחפש בבתים[כ]:

שהיה מונח בחותמו של כ"ג. [יז]אם כבר גזרו על הנכרים להיות[יח] מזבים מ) (נדה פ"ד דף לד.) ל"ל שהיה מונח בחותם בקרקע שלא[כא] הסיטו הכלי:

נר

אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה א"ר זירא אמר רב מתנה ואמרי לה א"ר זירא אמר רב [א]פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת א"ר ירמיה מאי טעמא דרב קסבר [ב]כבתה אין זקוק לה [ג]ואסור להשתמש לאורה אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' ירמיה ולא קיבלה כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' יוחנן וקיבלה אמר אי זכאי גמירתיה לשמעתיה מעיקרא והא גמרה נפקא מינה לגירסא דינקותא וכבתה אין זקוק לה ורמינהו [ד]מצותה [ה]משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה לא [ה]דאי לא אדליק מדליק וא"נ לשיעורה: עד שתכלה רגל מן השוק ועד כמה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן עד דכליא ריגלא דתרמודאי: ת"ר [ו]מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וב"ה אומרים [ז]יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין וחד אמר טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל [ח]דמעלין בקדש ואין מורידין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כב"ש ואחד עשה כדברי ב"ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקדש ואין מורידין ת"ר [ט]נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ אם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו אמר רבא [י]צריך נר אחרת [א] להשתמש לאורה ואי איכא מדורה לא צריך ואי אדם חשוב הוא אע"ג דאיכא מדורה צריך נר אחרת: מאי חנוכה דתנו רבנן [יא]בב"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון [יב] ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו [יג]כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה [יד]תנן התם גץ היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב [טו]כגמל שטעון פשתן והוא עובר ברשות הרבים ונכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני והדליק את הבירה בעל הגמל חייב [לא]הניח חנוני את נרו מבחוץ חנוני חייב רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור [יא]אמר רבינא [יב](משום דרבה) זאת אומרת [מא]נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה דאי ס"ד למעלה מעשרה לימא ליה היה לך להניח למעלה מגמל ורוכבו ודילמא אי מיטרחא ליה טובא אתי לאימנועי ממצוה: [מב]אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום בר חסיא אמר רבי יוחנן מאי דכתיב [מג]אל תרחק ודודיך אל תרחק אל תרחק מן המצות אל תרחק מן הנרות אל תרחק מן הנר אל תרחק מן הנר אל תרחק מן הנר

פסולה. דלא שלטא בה עינא למעלה מכ' אמה וליכא פרסומי ניסא: **לסוכה וכמבוי.** דתנן בהו בהדיא בעירובין[ב] ומסכת סוכה[ג] דפסילי: **מלוה להניחה.** בחלר או בדר"ר בטפח הסמוך לפתח שאם ירחיקנו להלן מן הפתח אינו ניכר שבעה"ב הניחו שם: **מימין.** בכניסתו לביתו לימין: **מזוזה.** קי"ל דבימין דכתיב[מ] ביתך דרך ביאתך וכי אתקר אינש כרעיה דימינא עקר ברישא[נ]: **נהרלות.** למנות: **במה שספך.** בידו שספך בה ולא ברגלו: **גוי סולה.** פירות שתולין בה לנוי: **מריח דאגרסה.** לשון תמיה הוא: **אלי.** סוכה דתניא בברייתא בהדיא כדמפרש ואזיל: **בדלא חניא.** בגר חנוכה דמימרא דרב אסי אינו ברייתא: **ועטרה בקרמים.** פארה ביריעות של גבעים שקורין אוברייי"ן: **הפנה עליהן.** במס' בילה (דף ג:) אוקימנא באומר איני בודל מהן כל בין השמשות של קידוש יו"ט ראשון דלא חל עלייהו קדושה כלל אבל אנאי אחר אינו מועיל: **אבוהון דזולהו.** שילמדו כולן ממנו: **דס.** כיסוי הדס דנפקא לן מקרא ושפך וכסה ומפרש בה טעמא שלא יהיו מלות בזויות עליו: **מנר לנר.** דחנוכה כדמפרש טעמא לקמיה: **מסירין.** להטיל ליתא מטלית ישן לטלית חדש. ובמנחות[פ] מפרש טעמא דמאן דאסר: **הלכ' כר"ש.** דאמר דבר שאין מתכוין מותר ואע"ג דקעביד חריץ והוי תולה דחורש או בונה. ומשום דהילכתא כרב באיסורי ע"ז בכוליה הש"ס בר מהני תלת נקטינהו גבי הדדי: **כל מילי דמר.** רבה בר נחמני: **לעשות חריץ** גרסינן: **טעמא דרב.** מנר לנר משום ביזוי מצוה שמדליק כיסס שאינו מן המצוה מנר של מצוה וממנו מדליק השאר: **אלחוש.** דמיחזי כמאן דשקיל נהורא ושואב קלת מלחלוחית שמנו: **משרגא לשרגא.** מביא נר אצל נר ושתיהן של מצוה ולא בקיסס: מעשר

נר חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה בסוכה וכמבוי. וא"ת[א] הוה ליה למימר יתמיר כמו גבי מבוי דתנן תני תקנתא ואיכא למימר דנקט פסולה משום דבעי למימר בסוכה שהיא מן התורה אי נמי לא רצה להאריך יכבנה וימעטנה ויחזור וידליקנו דלמעטה ולהניחה כמו שהיא דולקת אי אפשר[ב] כדמוכח לקמן[ג] (פ): **אסור** להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט האחרון. והא דשרי אתרוג ביו"ט האחרון טפי מסוכה מפרש בפרק לולב וערבה (סוכה מו:) משום דסוכה בספק שביעי ספק שמיני יתובי יתבינן ואי מתרמי ליה סעודה בין השמשות אכיל ליה התם והואיל ואיתקצי בין השמשות איתקצי כוליה יומא של ספק ח' וט' אבל אתרוג אינו ניטל בספק ז' וח' [ד]) ולא איתסר בספק שמיני (ה) אלא משום דאיתקצי בין השמשות של ז' ואע"פ דבין השמשות של ח' נמי אסור משום שהוא ספק יום הואיל ולא אסור אלא משום ספק יום וספק לילה לא איתקצי בכך כולי יומא מידי דהוה אבילה שנולדה בזה דמותרת בזה אע"פ דבין השמשות אסור משום ספק יום וספק לילה[ד]: **סוכה תניא.** משמע דטעמא דנויי סוכה משום ביזוי מצוה וקשה לר"י בפרק כירה (לקמן דף מה. וסס) משמע דטעמא משום מיגו דאיתקצי למצותה ותירץ דלריבי לתרווייהו דמשום דאיתקצי למצותה לא הוה אסרינן[ה] בחולו של מועד דלא שייך מוקצה אלא (בנפל) בשבת וביו"ט[ו] ומשום ביזוי מצוה לא הוה אסרינן להו היכא דנפלו אבל השתא דאמרי' דאיתקצי וביזוי מצוה אסרינן אפילו נפלו ואפי' בחוה"מ א)וקשה לר"י כיון דנויי סוכה אסורין משום ביזוי א"כ מאי פריך בגילה בפ' המביא (דף ו: וסס) מנויי סוכה אעצי סוכה דקאמר וסוכה החג לא מהני בה תנאה והתני' סככה כהלכתה כו' ומאי קושיא דילמא עצי סוכה לא מהני ביה תנאה דמקרא נפקא לדדרים התם מניין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה ת"ל חג הסוכות ז' ימים וגו' ודרשה גמורה היא כדמוכח בפ"ק דסוכה (דף ט. וסס) דב"ש פסלי מהאי קרא סוכה ישנה וב"ה מכשירין דהסוא מיבעי ליה לעצי סוכה שאסורין כל שבעה אבל נויי סוכה דלא אסירי אלא משום ביזוי מהני בהו תנאה ועוד בפרק כירה (לקמן דף מה.) משמע בהדיא[ק] דעצי סוכה לא אסור אלא משום דאיתקצאי למצותה[ב] והשיב ר"ת דבין נויי סוכה ובין עצי סוכה היתרים על הכשר סוכה לא אסירי אלא משום ביזוי או משום הואיל והוקצה למצותו ולא אסירי מקרא אלא דווקא כדי הכשר סוכה והמקשה דפריך בגילה (דף ו:) מנויי סוכה אעצי סוכה לא ידע שיש חילוק בין יותר מכדי הכשר סוכה לכדי הכשר סוכה ומשני באומר איני בודל מהם כל בה"ש דלא חיילא קדושה עלייהו על כרחו דבר תורה כל שבעה ולא מהני תנאה והא דקאמר סוכה מהני בה תנאה אבל עצי סוכה כדי הכשר חיילא קדושה עלייהו על כרחו דבר תורה כל שבעה ולא מהני תנאה והא דקאמר התם ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו ופריך למימרא דמהני בה תנאה כו' ומשני סיפא אתאן לסוכה דעלמא ובתר הכי פריך וסוכת החג לא מהני בה תנאה והתניא סככה כו' לא בעי לשנויי הכל לפי תנאו על יתרות מכדי הכשר סוכה דהכל לפי תנאו משמע בכל הסוכה: **אבוהון** דכולהו דם. הא דלא קאמר אבוהון דכולהו עצי סוכה דנפקי מקרא[ד] כדאמרי' בגילה (דף ו: וסס) אומר ר"י דמשום דמעצי סוכה לא הוה ילפינן[א] דשאני סוכה דבמסתפק מהן[ב] איכא ביטול מצוה אבל[ג] בנויי סוכה ובהרלאת מעות לאור נר חנוכה ליכא ביטול מצוה[ד]: **רב אמר** אין מתירין מבגד לבגד. לא מבעיא אי חוצה טלית הוא דאסור אלא אפילו חוצה גברא הוא נמי אסור כדאשכחן במזוזה דנעשה אותו שנטלה בשבת מציעא בסוף פרק השואל (דף קב.) אף על גב דחוצה הדר היא ושמואל אמר מתירין אע"ג דשמואל גופי' סבר[ה] דחוצה טלית היא אפ"ה מתירין כיון שעושהו לצורך בגד אחר[ו] וגבי מזוזה שנעשה שמא לא היה בדעתו להניח בבית אחר א"נ מזוזה שאני שעשויה להניל מן המזיקין ואע"ג דלכ"ע אין מתירין אלא להניח בבגד אחר אין קשה מה שנהגו להתיר לילית מטליתות של מתיס דדווקא בטלית של מי שהוא בר חיובא אין מתירין: **כל מילי דמר עביד ברב.** קושיא דפ"ק דכתובות (ד' ו) אם כתובה: וכי

נר א של חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה בסוכה וכמבוי: ואמר [ו]רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום מאי דכתיב [1]והבור רק אין בו מים ממשמע שנא' והבור רק איני יודע שאין בו מים אלא מה ת"ל אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו: אמר רבה [2]נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח והיכא מנח ליה רב אחא בריה דרבא אמר מימין רב [3]שמואל מדפתי אמר משמאל והילכתא [4]משמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין: אמר רב יהודה אמר רב אסי (אמר [ו]רב) [7]אסור להרצות מעות בנגד נר חנוכה כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי וכי נר קדושה יש בה מתקיף לה רב יוסף וכי דם קדושה יש בו [7]דתניא [2]ושפך וכסה במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהו מצות בזויות עליו ה"נ שלא יהו מצות בזויות עליו: בעו מיניה מרבי יהושע בן לוי מהו להסתפק מנויי סוכה כל שבעה א"ל הרי אמרו אסור להרצות מעות בנגד נר חנוכה אמר רב יוסף [8]מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא סוכה תניא חנוכה לא תניא [9]דתניא [10]סככה כהלכתה ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים אפרסקין שקדים ורמונים ופרכילי ענבים ועטרות של שבלים יינות (של) שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו אלא אמר רב יוסף [1]אבוהון דכולהו דם: [9]איתמר רב אמר אין מדליקין מנר לנר ושמואל אמר [7]מדליקין רב אמר אין מתירין ציצית מבגד לבגד ושמואל אמר [8]מתירין מבגד לבגד רב אמר אין הלכה כרבי שמעון בגרירה [9]אמר אביי כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל מדליקין מנר לנר ומתירין מבגד לבגד והלכה כרבי שמעון בגרירה [9]דתניא רבי שמעון אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב אדא בר אהבה ויתיב וקאמר טעמא דרב משום ביזוי מצוה אמר להו לא תציתו ליה טעמיה דרב משום דקא מכחיש מצוה מאי בינייהו איכא בינייהו דקא מדליק משרגא לשרגא מ"ד משום ביזוי מצוה משרגא לשרגא מדליק מ"ד משום אכחושי מצוה משרגא לשרגא נמי אסור מתיב רב אויא [א] [9]סלע של מעשר

שמאל, כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל, דרך ביאתו לביתו. **ואסור להרצות מעות** כנגד נר של חנוכה שלא יהו מצות בזויות עליו, כמו הדם דאמר רחמנא ושפך וכסה שלא יכסנו ברגל וכו', וכן סככה כהלכתה כו', אמר רב יוסף אבוהון דכולהו דם, פי' כל המצות מן הדם לומדות שלא יהו מצוות בזויות עליו. **תניא** בכ"ה בכסליו חנוכה תמניא יומי דלא למספד, שכשנכנסו גוים להיכל טימאו כל שמן שבמקדש וכשגברו בני' אתמר רב אמר אין מתירין ציצית מבגד לבגד, כלומר מזה הטלית ומטילין לטלית אחרת וכו'. אין מדליקין מנר של חנוכה נר אחר, ואין הלכה כרבי שמעון בגרירה. **רבה** בר נחמני לעולם היה עושה כרב בר מהני תלת דעביד כשמואל דהוה שרי להתיר ציצית מבגד לבגד, ולהדליק מנר של חנוכה נר אחר של חנוכה, והילכתא כר"ש דאמר גורר אדם מיטה כסא וספסל, ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אסור וכו' ולא איתסר בספק שביעי ושמיני אלא וכו' של ז' רח"י ואע"ג דבין השמשות של ח' וט' נמי אסור:

גליון הש"ס

גמרא אמר אביי כל מילי דמר. עיין לקמן דף מו ע"א תוספות ד"ה דנפטא ובעירובין דף לג ע"ב תוספות ד"ה לא תימא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (סלע של) תא"מ:

לעזי רש"י

אוברי"ין. בדים מקושטים בעבודות צבעוניות.

מוסף רש"י

שהניחה למעלה מעשרים אמה. לא חזי בה אינשי ולא מפרסם ניסא ואנן לפרסומי ניסא בעינן (ב"ק סב:). **מאי דכתיב והבור רק.** משום דרב תנחום אמרה נקט לה הכא גבי שמעתתא דרב תנחום (חגיגה ג. ע"י"ש). **אבל נחשים ועקרבים יש בו.** לא היה רק אלא ממיס (שם). **מריה דאברהם.** רבא"ש (רשב"ם ב"ב קלד:). **סככה כהלכתה.** לסוכה (לקמן מה.). **ועיטרה.** יפה (ביצה ל:). **בקרמים.** כגון בגדי לבנונים שקורין אוכריי"ן (לקמן שם וביצה שם וסוכה י:). **ובסדינין המצויירין.** לבנים של פשתן (ביצה שם) שלוחן בולטת כגון מעשה רוקם או מעשה אורג שקורין גלינשק"ס (סוכה שם). **אפרסקין.** פירסקי"ר בלע"ז (לקמן שם). **יינות שמנים וסלתות.** ניתנין בסוכות של זכוכית לנוי (שם ושם).

רבינו חננאל

ואסיקנא נר חנוכה למעלה מעשרים אמה פסולה כמבוי וכסוכה, ומצוה להניחה מבחוץ בתוך י' טפחים, בטפח הסמוך לפתח בצד שיטה להר"ן. שאין לבטוח מצות סוכה ולהסיר הנוי שתלה לתוכה, דליכא מצוה אחרינא בנוי סוכה אלא שאין לבטוח הסוכה. תוס' הרא"ש. משום שלא יהו מצוות בזויות עליו הוא מקצה אותו למצותו, שאלמלי הי' מותר לו לבטוח המצוות הי' מותר לו להשתמש בהן אף בשעת מצותן, נמצא שלא הוקצה אלא משום כבוד המצוות הוקצה בשעת מצותן, וכיון שהוקצו אם באו לסלקן מן המצוה ולהסתפק מהן, אסור משום מוקצה. המג"ן לקמן מה. ד"ה וממאי (בא"ד ואיכא לפירקן). מ"חג הסוכות", מה חג לה' אף עצי סוכה לה'. רשב"ם. דאסירי כל שבעה. תוס' הרא"ש. יא. דהו"א. תוס' הרא"ש. יב. וסותר את הסוכה. רשב"ם. יג. בספוק. תוס' הרא"ש. יד. אימא דשרי, אלא דמדם ילפינן לכלהו. רשב"ם. טו. אבל שלא להניח על בגד אחר אין לו להסיר אפי' לשמואל. מרדכי.

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ד מהל' תמוכה הל' ז סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעא סעיף ו:

כג ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

כד ד מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרעג סעיף א:

כה ה מיי' פ"ו מהל' סוכה הל' טו סמג עשין מג טוש"ע א"ח סימן תרלח סעיף ב:

כו ו טוש"ע א"ח סימן תרעז סעיף ד:

כז ז מיי' פ"ד מהלכות תמוכה הלכ' ט סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעד סעיף א:

כח ח מיי' פ"א מהל' גירות הל' יג סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' טו סעיף א:

כט ט מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף א:

תורה אור השלם

1 וְיַקְּחוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבּוֹרָה וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מָיִם: בראשית לז כד

2 וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר: ויקרא יז יג

תוס' ישנים

א) מי נמי ז טעמא דהוקלה למצותו ר"מ דאסירי אפי' ביו"ט דאתרון ח משום דאתקצי בה"ש דלטעמא דביזוי ליכא א"ר הכל אחד אתקצי למצותו משום ביזוי מצוה ט:

ב) פי' ר"ת גרלה דחוק דלא ה"ל למימר באומר איני בודל מ' אלא בהדיא התם בהכשר סוכה ומיהו נראה דאלטריך לשנויי באומר איני בודל דתנאי אחר לא מהני בה משום ביזוי מצוה אבל כשאול אומר איני בודל לא חייל עליהו קדושה כלל ואיכא ביזוי:

מוסף תוספות

א. [הא] (ד)נר חנוכה הוי דרבנן. תוס' עירובין כ. ד"ה סוכה. **ב.** לא קיים המצוה. תוס' הרא"ש. **ג.** למאן דאמר הדלקה עושה מצוה. תוס' סוכה כ. ד"ה דאוריתא. [ו]אפי' למ"ד הנחה עושה מצוה צריך לכבותה ולהדליקה שלא יאמר הרואה לצרכו הוא דאדלקה, כדאמרי' (התם) גבי הדליקה מבפנים והניחה מבחוץ. תוס' עירובין כ. ד"ה סוכה. ד. אבל ישיבת סוכה ביה"ש אע"פ שהוא מחמת ספק יום שעבר מ"מ צריך לעשות מעשה ולישב, הלכך כיון דאתקצאי לביה"ש אתקצאי לכולי יומא. תוס' הרא"ש. **ה.** נויי סוכה. תוס' הרא"ש. **ו.** הלכך אצטריך טעמא דבנויי מצוה וכו' ואי לאו טעמא דאתקצאי. תוס' הרא"ש. **ז.** [ד]נויי סוכה כל שבעה אסירי משום בזויי מצוה. ריטב"א. **ח.** שעבר כבר זמן הסוכה. ריטב"א. **ט.** משום דלא חאיל בה מוקצה אלא מטעמא דבזויי מצוה, דלא חאיל מוקצה אלא בטעמא דאמר אין מתירין. תוס' הרא"ש. **י.** [ד]אמר דשרי, אלא דמדם ילפינן לכלהו. רשב"ם. **יא.** אימא דלא שייך מוקצה אלא בנפל בשבת. תוס' הרא"ש. **יב.** וסותר את הסוכה. רשב"ם. **יג.** בספוק. תוס' הרא"ש. **יד.** אימא דשרי, אלא דמדם ילפינן לכלהו. רשב"ם. **טו.** אבל שלא להניח על בגד אחר אין לו להסיר אפי' לשמואל. מרדכי.

וכי לאורה הוא צריך והלא כל אותם מ׳ שנה כו׳. [א]תימה אמאי נקט מ׳ שנה[ב] לעולם כל העולם כולו לאורו של מקום הולכין וי״מ[ג] וכי אהכין כשהיה נכנס לפנים לאורה היה צריך והלא מ׳ שנה[ד] היה מאיר להם עמוד ענן בכל המקומות[ה] כדאמרינן בברייתא דמלאכת המשכן היה משכל בטפיח [ו] (ורואה בו) ויודע מה בתוכו בחבית ויודע מה בתוכה וכן משמע בת״כ דאכהניס קאי דגרס התם וכי צריכים לנר והלא כל אותן מ׳ שנה לא הוצרכו לנר שנא׳ כי ענן ה׳ על המשכן וגו׳ ומיהו בשלמי כל קרבנות (מנחות ד׳ פו: ופס) משמע דאשכינה קאי דמייתי לה גבי הא דא״כ אליעזר לא לאכילה אני צריך והלא לאורה אני צריך[ז] וקאמר נמי התם לפרוכת העדות עדות היא לכל בני עולם שהשכינה שורה בישראל וא״ת לאורה אני צריך והלא כל אותן ארבעים שנה[ח]: **ובה היה מסיים.** פירש בקונטרס ובה היה מסיים ההטבה שהאור היה מטיב שחרית וזה היה מטיב בין הערבים[ט] ואוחז הישנה בידו או מניחה בכלי עד שנותן לתוך מערבית שמן ופתילה ומדליקה[י] ומדליק האור ממנה וקשה לריב״א אם (כ) אפשר להדליק[כא] מן הישנה א״כ גם האור ידליק ממנה ומאי פריך לרב[כא] כיון דהוליא הפתילה הישנה מן הנר[כב] תו ליכא לא משום בזיון מצוה ולא משום אכחושי מצוה[כג] אלא ודאי א״א לעשות כן וכשבא להטיב היה מטיב כל מה שבנר והפתילה היתה כבה מאליה אלא בעוד שהפתילה ישנה בנר מערבי דולקת[כד] היה מדליק ממנה האור[כה] והיה מטיבה ונותן בה שמן ופתילה חדשה[כו] ומדליקה מן האור[כז] ובה היה מסיים היינו ההדלקה[כח]: **והא הכא כיון דקביעי נרות כו׳.** כמ״ד בפרק ג׳ מדות (מנחות ד׳ פח:) נר של פרקים היה דמשמע התם דמחובר הוה והיה של פרקים כדי שיוכל להטיבו יפה ואיכא מ״ד התם דלא הוה קבוע אלא היה מסלקו לגמרי בשעת הטבה ואחר כך מניחו[ח]: **מאי הוי עלה.** תימה מאי קמיבעיא ליה ומאי קאמר נמי חזינן אי הדלקה כו׳ הא לכאורה משמע דהלכה כשמואל דהא רבה עבד כוותיה[ט] וא״כ קינסא נמי שרי[כ] דהא ע״כ בקינסא פליגי ובביזוי מצוה דהא מאן דמפרש טעמא דרב משום אכחושי מצוה איתותב[כא] וא״ל דאינו תופס דברי רבה עיקר[כב] ומבעיא ליה אי הנהה עושה מצוה ואסור לרב מנר לנר משום ביזוי מצוה כמו בקינסא או הדלקה עושה מצוה ושרי כמו במנורה דלא חיישינן לאכחושי מצוה ומסיק דהדלקה עושה מצוה ושרי[כג] א״נ מצאתי בשם ריב״ם דמבעיא ליה אליבא דשמואל דהילכתא כוותיה אי שרי בקינסא אי לאו[כד] ומבעיא ליה אי קי״ל כמו שאמר למעלה דלמ״ד משום בזוי מצוה שרי להדליק מנר לנר לרב ואם כן בקינסא פליגי ושרי שמואל בקינסא או דילמא לא קי״ל הכי ומנר לנר נמי איכא ביזוי מצוה ואסור רב[כה] (פי׳) דהנהה עושה מצוה ולא דמי למנורה[כו] ודוקא מנר לנר שרי שמואל אבל בקינסא אפילו שמואל מודה דאסור ומסיק חזינן דאיבעיא לן ואפשיט דהדלקה עושה מצוה ומדליק לרב מנר לנר כמו במנורה ולשמואל אפילו בקינסא שרי: **דאיבעיא** להו **הדלקה עושה מצוה כו׳.** ופקא מינה אם הדליקה מש״ו או הניחה[כז]:

[א]מעשר שני אין שוקלין בנגדו דברי זהב ואפילו לחלל עליו מעשר שני אחר אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר אבל בקינסא אסר שמואל הא לא תהוי תיובתא אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי הא תהוי תיובתא אמר רבה [ב]גזירה שמא לא יכוין משקלותיו וקא מפיק להו לחולין מתיב רב ששת [ג]מחוץ לפרוכת העדות יערוך [ד]וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל מאי עדות אמר [ה]רב זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה [ו]וממנה היה מדליק [ז]ובה היה מסיים והא הכא כיון דקביעי נרות לא סגיא דלא משקיל ואדלוקי קשיא בין למ״ד משום בזוי מצוה ובין למ״ד משום אכחושי מצוה תרגמא ר״פ [ח]בפתילות ארוכות סוף סוף למ״ד משום אכחושי מצוה קשיא קשיא מאי הוי עלה א״ר הונא בריה דרב יהושע חזינא אי הדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר ואי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר דאיבעיא להו הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה ת״ש דאמר רבא [ט]היה תפוש נר חנוכה ועומד לא עשה ולא כלום שמע מינה הנחה עושה מצוה התם הרואה אומר לצורכו הוא דנקיט לה ת״ש דאמר רבא [י]הדליקה בפנים והוציאה לא עשה כלום אא״ב הדלקה עושה מצוה הדלקה במקומו בעינן משום הכי לא עשה כלום אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה אמאי לא עשה ולא כלום התם נמי הרואה הוא אומר לצורכו הוא דאדלקה תא שמע דאמר רבי יהושע בן לוי

עששית

המנורה בין הערבים מצאו שכבה כגון משמת שמעון הצדיק מדליקו ממזבח העולה. ונראה בעיני דאמור רבנן קביעותא בנר שני משום דאין מעבירין על המצות[יא] וכי עייל בהיכל בקמא פגע בריש״א וביה לא מצי לאתחולי לכתיב יערוך אותו לפני ה׳[יב] צריך שיהא אחד חולה לו דאי לא לא קיימן ביה לפני ה׳ והכי אמרינן במנחות (דף לח:) דכתיב בנר מערבי לפני ה׳ מכלל דכולהו נאו לפני ה׳ כו׳ ובה היה מסיים ההטבה לפי שהאור היה מטיב שחרית וזו בין הערבים ואוחז הישנה בידו או מניחה בכלי עד[יג] שנותן שמן ופתילה ומדליקה ממנה את האור. והא דאמרינן בסדר יומא (דף לג:) הטבת ה׳ נרות קודם להטבת ב׳ נרות משמע כולהו הוה מטיב שחרית ויליף לה מקראי היינו בשלא היו הנס מתקיים והי׳ מוצאו שכבה אלא סמך קרא לנס וכל זמן שהיו ישראל חביבין היה דולק כל היום והיינו עדותה: **והא הכא כיון דקביעי נרות.** במנורה ולא היה יכול לנתק נר מערבי מן המנורה להדליק בו האחרים על כרחיך הא דקתני הכא ממנה הי׳ מדליק לא סגי דלאו משקל קינסא: **ואדלוקי.** לקינסא מנר מערבי ובהיא קינסא מדליק את האור: **בפתילות ארוכות.** כל הפתילות יוצאות חוץ לנרותיהם עד שמגיעות זו לזו ומדליק ממנה הסמוכה לה והאור זו ממזו: **סוף סוף למ״ד כו׳.** דהא לדידיה משרגא לשרגא אסור: **אי הדלקה עושה מצוה.** אי המצוה של חנוכה תלויה בהדלקה מדליקין כדאשכחן במנורה: **ואי הנהה עושה מצוה.** ועיקר מצותה תליא בהנהה: **אין מדליקין מנר לנר.** דהדלקה לאו מצוה היא כולי האי: **דאיבעיא להו גרסי׳.** כלומר דהא מילתא כבר איבעיא לן ומפשטא דהכיא בעיא מיפשטא לן הך: **היה תפוש נר חנוכה.** בידו משהדליקה עד שכבתה: **ועומד.** לאו דוקא אלא כן לשון הש״ס: **לצרכו.** להשתמש וליכא היכר ניסא: **כפנים.** בבית: **והוליאה לחוץ.** כדאמר לעיל (כא:) לצרך להניחה על פתח ביתו מבחוץ: **אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה משום הכי לא עשה ולא כלום.** דכיון דזו היא מצותה לצרך שתיעשה במקום חיובא:

עששית

מעשר שני. דינרין שחיללו עליהם מעשר שני אין שוקלין כנגדן דינרין של חולין לגרשות שיהיו שלימים: **אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר.** ממש ולא בקיסם ובהא הוא דשרי שמואל דלא חיים לאכחושי אבל בקינסא דביזוי הוא מודה הא לאו הוא תיובתיה דהכך דינרים דחולין לא גופייהו מצוה ואע״ג דלמצוה קבעי להו לקינסא דמיא אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי שמואל הוא״ל וכרך מצוה הוא הא היא תיובתיה דאסר לשקול ואע״ג דלוכך מצוה: **לא יכוין משקלותיו.** שמא לא ימצאם טובים או ימצאם יתירים ויחוס עליהן ולא יחלל המעשר עליהן ונמצא שביזה המעשר אלא לצורך: **ומפיק להו לחולין.** כלומר יניחם בחוליהן כמו שהן: **נר מערבי.** למ״ד במנחות[ד] מזרח ומערב מונחין סדר הקנים קרי מערבי נר שני שבנד המילון שהוא במזרח ולמ״ד לפון ודרום מונחים אמצעי קרי מערבי על שם שהיה פיו כנגד מערב וכל שאר הנרות כלפי האמצעית דכתיב[ה] אל מול פני המנורה דהיינו אמצעי ימינו וגו׳ של לפון היו פונות לדרום ושבדרום פונות לצפון. נרות לו״ש של זהב שנותנין לתוכן שמן ופתילה: **כמדת חברותיה.** חלי לוג שיערו בה לגילי תקופת טבת הגדולים ואם ילדלק ביום [ו] (ובלילה) בלילות הקלרים ילדלק אבל פחות לא אלא יכבה בטבת בלילה והתורה אמרה מערב עד בקר[ז]: **וממנה היה מדליק.** הנרות בין הערבים: **ובה היה מסיים.** הטבת הנרות שדלק כל היום ואינו מטיבו עד הערב. ומשנה זו בת״כ[ח] שנויה וסבירא ליה דמזרח ומערב מונחין והכי תניא לעיל מינה להעלות נר תמיד שתהא נר מערבי תמיד שממנו יהא מתחיל ובו יהא מסיים ומדלא כתיב להעלות נרות ש״מ הוקבע נר אחד להתחיל בו בכל יום ובהו נר מערבי השני של מזרח והכי תנן (תמיד לג.) נכנס ומצא נרות מזרחיים דולקות מדשן המזרחי ומניח את המערבי דולק שממנו מדליק את

מסורת הש״ם

א) מנחות פו:, ב) [במנחות פו: אית׳ רבא וכ״א בילקוט פרשת מצוה רמז שעמז], ג) תמיד לג. פ״ו מ״ב, ד) [דף לח:], ה) [במדבר ח], ו) [רש״ל מ״ז], ז) [ויקרא כד], ח) [אמור פרשה יג], ט) [פסחים סד:], י) [שמות כז], כ) [בילקוט סוף פקודי לית׳], ל) [וע״ע תוס׳ מנחות פו: ד״ה ממנה וכו׳],

תורה אור השלם

1 מחוץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר לִפְנֵי יְיָ תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ויקרא כד ג

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ובה היה מסיים וכו׳ מניחה בכלי עד שנותן לתוך מערבית שמן ופתילה וכו׳: (ב) תוס׳ ד״ה ובה היה וכו׳ וקשה לריב״א אאם היה אפשר להדליק בישנה מ״ש:

גליון הש״ם

גמ׳ ובה היה מסיים. עיין תוגיגה ד׳ כו ע״ב תוס׳ ד״ה מעולה:

לעזי רש״י

לוצי״ש. נרות.

מוסף רש״י

זו נר מערבי. למאן דאמר (מנחות לח:) שבעת הנרות סדורים מזרח ומערב, קרי נר מערבי נר שני שסמוך לראשון שבמזרח, כתבן (תמיד פ״ו מ״ב) נכנס ומצא שתי נרות מזרחיות דולקות וכו׳, למאן דאמר לפון ודרום נתונין היו, אמצעיתן פניו מסובין כלפי מערב והוא קרוי מערבי ושאר הנרות מלדדין פניהם כלפי אמצעי כדכתיב (במדבר ח) אל מול פני המנורה, היא אמצעית, ימינו נרות של שבת קנים (יומא לט.). וממנה היה מדליק. כלומר ממנה מתחיל ההדלקה, שאותה היה מדליק תחילה מבערב, ובה היה מסיים. ההטבה בבקר, שאותה היה מטיב אחרון, לפי שכל בקר מצא אותה דולק ומשאר מצא אותם שכבו ופעמים היה דולק כל היום ומדליק ממנו כל שאר הנרות, שבבקר היו כולן כבות חוץ מנר מערבי, ומטיבן ומנעבן מן הדשן, כדכתיב בבקר בבקר בהטיבו את הנרות, ונר מערבי דולק כל היום ומערב היה מדליק ממנה שאר הנרות, ובה היה מסיים, דלאחר הדלקת שאר נרות היה מכבה אותה ומטיבה ונותן בה שמן (מנחות פו: מכת״י).

רבינו חננאל

ואסיקנא דטעמא דרב משום בזוי מצוה וכיון דנר של מצוה הוא, מצוה ממצוה ליכא בזיון מצות והדלקה היא המצוה ולא הנחת הנר בטפח הסמוך לפתח, הלכך מותר להדליק נר של חנוכה מנר של חנוכה שנמצא מדליק מצוה ממצוה, שהדלקת נר השני היא מצותו.

מוסף תוספות

א. לפום ריהטא משמע דקאי אהקב״ה. תוס׳ ממנחות פו: ד״ה ממון (כהגהת הס״מ אות י״מ), ב. וכי לא מצינו ראי׳ אחרת שאין הקב״ה צריך לאורה, והלא בכל מקום נהורא עמיה שריה. ריטב״ץ. ג. ומפרש ר״ת דאאהרן קאי. תוס׳ ממנחות פו: ד״ה ממון. ד. שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו של הב״ה. תוס׳ הרא״ש. ה. ואפי׳ בחדרי חדרים. תוס׳ הרא״ש. ו. אלא אמרתי ויעשה רצוני. ריטב״ץ. ז. שהלכו ישראל במדבר, לא הלכו אלא לאורו. תוס׳ הרא״ש. ויש לפרש דלעולם כלפי גבוה קאמר וה״פ, וכי צריך הקב״ה אורה שיאיר בה לאהרן, והלא כל מ׳ שנה כו׳ וכן מתפרש ההיא דמנחות ׳וכי לאורה אני צריך׳ להאיר לאחרים או לאכילה אני צריך לזון בה את המשמשים לפני, ולזה נתכוון ר״ת ז״ל. ריטב״ץ. ח. שהי׳ הוא נמשך מערב ועד ערב והי׳ מסיים בו ההטבה שהתחיל בבקר בשאר הנרות, שלא הטיבו עד בין הערבים. ריטב״ץ. ט. מן הישנה שבידו. תוס׳ הרא״ש. י. מערבית. תוס׳ הרא״ש. יא. דאמר אין מדליקין מנר לנר: ׳והא הכא דקביעי נרות לא סגי דלא למשקל ואדלוקי׳. תוס׳ מנחות פו: ד״ה ממנה. ולומר דכיון שלא הי׳ יכול לנתק נר מערבי ולהוליכו להדליק ממנו האחרים, ע״כ הא דקתני ׳ממנה הי׳ מדליק׳, לא סגיא דלא למשקל בקינסא ואדלוקי בקינסא מנר מערבי ובההיא קינסא מדליק את השאר, ומאי קושיא, דהא יכול להדליק את כולן מפתילה הישנה שבידו כמו שמדליק המערבי עצמו. שיטה לסר״ן. יב. אין מצותה עליה. מי׳ הרא״ן. יג. לפי שכבר נעשית מצותה. שיטה לסר״ן. יד. קודם הטבת נר מערבי. תוס׳ הרא״ש. טו. ע״י פתילות ארוכות. תוס׳ מנחות פו: ד״ה ממנה. טז. ארוכה. תוס׳ מנחות פו: ד״ה ממנה. יז. והיינו ממנה הי׳ מתחיל ההדלקה. תוס׳ הרא״ש. יח. והכא דמקשה ׳כיון דקביעי נרות׳, אליבא דת״ק מקשה דלא סגיא לי׳ אלא בקינסא, אלמא קינסא שרי. תוס׳ רי״ש. יט. מדאמר אביי דהני תלת עביד רבה כוותי׳. מי׳ הרא״ן. כ. וכ״ת דאליבא דשמואל קא מבעיא לי׳ אי אית לי׳ טעמא דבווי מצוה ולא פליגי אלא באכחושי. תוס׳ הרא״ש. כא. וכיון שכן, היכי פשיטנא דאי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר, וכי גרע מקינסא. מי׳ הרא״ן. כב. בפלוגתא דמדליקין מנר לנר לא סמכינן עלי׳ אלא הדרינן לכללין דקי״ל הלכתא כוותי׳ דרב באיסורי. מי׳ הרא״ן. כג. אבל ע״י קינסא לא, דקי״ל כרב. מי׳ הרא״ן. כד. דמספקא לי׳ אי תיובתא [דמאן דמפרש טעמא דרב משום אכחושי מצוה, תיובתא] גמורה היא אם לאו. תוס׳ הרא״ש. כה. ואע״פ דלעיל הוה פשיטא לן [דאי טעמא משום בזוי מצוה, משרגא לשרגא שרי, הדר תלמוד ובעי לה משום דאי. מי׳ הרא״ן. כו. [אלא] אפי׳ למ״ד משום בזוי מצוה משרגא לשרגא נמי אסור, אלא דלעיל הוה נקטינן לה כפשטה דמשרגא לשרגא שרי ומשום דקי״ל הדלקה עושה מצוה, [ולפי״ז]. מי׳ הרא״ן. כז. (ו)על דעת האומר הנחה עושה מצוה אין קפדים בהדלקתה, תדלק וכו׳ (ו)על יד מי שירצה ובלבד שיניחנה בן דעת במקום הראוי אחר שהנחתה אחר הדלקתה היא המצוה, ומ״מ הלכה שהדלקה עושה מצוה וכו׳ ומעתה צריך שידליקנה בן דעת וכו׳ הא אם הדליקה חשו״ק אפי׳ במקומה וכו׳ אין זה כלום. מאירי.

עששית. כלי גדול של זכוכית בלע"ז לנטרנ"א: **דולקת.** שהדליקה למלות חנוכה בע"ש: **ומדליקה.** למלות הלילה: **היו באותו הנס.** שגזרו יוונים על כל בתולות הנשואות להיבעל לכוהנים ועל יד אשה נעשה הנס: **אלכסנדרי.** אורח: **בחר דנסיבי.** ופעמים שהיתי אלכסנדרי ללמוד תורה: **עני.** בשביל: **בגו ביתאי.** בביתי: **משוך נהוריה.** אינו ממהר לכלות כשמן זית: **צליל נהוריה.** צלול ומאיר: **לגבל.** מלאתי בתשובת הגאונים שמעשנין כלי זכוכית בעשן שמן זית עד שמשחיר וגורר השחרורית ונותן בו שמן קימעא ומגבל בו ומייבשו בחמה וממחה אותו לתוך הדיו: **לעשן.** נמי כדפרישית: **שרף.** גומ"א: **קטף.** פרוניי"ל של יער כמו שאנו עושים משל שרף: **הרואה.** העובר בשוק ורואה באחד החלונות דולק. ומלאתי בשם רבינו יצחק בן יהודה שאמר משם רבינו יעקב הלוי הוקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין או ליושב בספינה: **הרואה מברך שתים.** שעשה נסים ושהחיינו שאין עליו לברך להדליק דהא לא אדליק איהו: **מאי ממעט.** המדליק בשאר ימים איזו מן השלש ממעט: **כל יומי איתיה.** שהרי כל שמנה הדליקו מן הפך אבל זמן משהגיענו להתחלת זמן הגיענו: **היכן לוגו.** הא לאו דאורייתא היא אלא מדבריהם: **מלא פסור.** מן הדבר אשר יגידו לך וגו': **מערבין בו.** עירובי חצרות ותחומין: **משתפין בו.** במבוי דאי בעי מפקר לנכסיה והוה עני וחזי ליה כדתנן[כ] מאכילין את העניים דמאי הלכך משוב לידיה: **ומברכין עליו.** המוציא: **ומזמנין עליו.** ברכת הזימון: **ומפרישין אותו.** אדם שהוא ערום כלומר אלא צריך לברוכי עליה בהפרשתו: **והיה מחניך קדוש.** ואא יראה בך ערות דבר אפילו דבור דהזכרת השם אא יראה בך ערות דבר: **ודאי דדבריהם.** כגון נר חנוכה: **ספק דדבריהם.** כגון דמאי שהפרשתו אינה אלא מספק: **ובעי ברכה.** קדוש היום: **רבא אמר.** ספק דדבריהם בעי ברכה ודמאי אפילו ספק אא הוי אלא חומרא בעלמא דרוב עמי הארץ מעשרין: **חצר שיש לה ב' פתחים.** שיש לבית ב' פתחים פתוחים לחצר צריכה שתי נרות נר לכל פתח כדמפ' טעמא משום חשדא שהרואה יהא סבור שהבית חלוק והרי הוא של שני בני אדם ויאמרו האחד אינו מקיים מצות נר: **מב' רוחות.** אחד בצפון ואחד במזרח: **חשדא דעלמא.** בני עיר אחרת העוברין משם בשוק: **אפי' מרוח אחת נמי.** סבורין הן שהבית חלוק ממנו: **ואי חשדא דבני מתא.** שיודעים שאין חלוק: **נסוף שדהו.** בגמר קצירו כדכתיב לא תכלה משמע בשעת כילוי ולא שיקצה אותה קודם לכן: **מפני בטול עניים.** וכולהו מפרש להו: **שעה פנויה.** שאין עניים אצלו ויאמר לקרובו עני מהר וטול כאן עד שלא יבאו אחרים אבל עכשיו שמניחה בגמר קציר השדה העניים רואין ואין: ומפני

מכבה ומגביהה ומניחה וחוזר ומדליק מיבעי ליה. וא"ת אמאי מכבה וחוזר ומדליק בהגבהה[א] סגי כיון דהנחה עושה מצוה[ב] דאמטו מי גרע דלוקה ועומדת מהדליקה חש"ו וי"ל[ג] דמיירי שהדליקה מתחלתה לצורך שבת[ד] ולכך גרע מהדליקה חש"ו דהתם שמדליקה בעצה ניכר הדבר שהוא מדליקה לשם חנוכה.[ה] ריב"א:

שמע מינה הדלקה עושה מצוה. וא"כ מותר להדליק מנר לנר ומכל מקום כיון שנהגו העולם להחמיר אין לשנות המנהג:

מריש הוה מהדר מר אמשהא דשומשמי. נראה דאנר חנוכה קאי ומשום טעמא דמסיק דנפיש נהוריה טפי אבל לנר שבת פשיטא דשמן זית מצוה מן המובחר לפי שנמשך אחר הפתילה טפי מכולהו כדמוכח במתניתין דכולהו מודו ביה דמדליקין:

כל השרפים יפים לדיו. פירש בקונטרס שרף גומא ואין נראה לר"ת דהא דיו אין זה גומא כדאמרינן בפ"ב דגיטין (דף יט. ושם) בכל כותבין בדיו בשם ובקקרא ובקומוס ומפרש בגמרא קומוס גומא ודיו נמי אין זה מי עפצים שרגילין להניח בהן גומא דהא בברייתא קתני התם כתבו במי טריא ועפצא דהיינו עפצים כשר משמע דלאו היינו דיו דקתני במתניתין[ו] ועוד דכשר משמע דיעבד ודדיו היא עיקר הכתיבה ועוד[ז] דבפרק כל היד (נדה דף כ. ושם) אמרינן[ח] פלי קורטא דדיותא ובדיק דהיינו דיו שלנו שהוא קשה[ט] ולא של עפצים ואין דרך להניח גומא לתוך דיו שלנו[י] [יא] אלא שרף [דהכא] היינו לחלוחית של אילן[יב] כמו שאנו עושין דיו שלנו[יג] וכן יש בנדה בפ"ק (דף י:) גבי בתולה זו שירפה מצוי וזו אין שירפה מצוי[יד] וכן בפ' כל שעה (פסחים לט. ושם) ירק מר יש לו שרף ופניו מכסיפין דע"כ ההוא שרף היינו לחלוחית[טו] ועל כן היה פוסל ר"ת ס"ת שאין כותבין בדיו שלנו דשאר לא מיקרי דיו וא"מרי' בפ' הבונה (לקמן קג:) כתבו אלא בדיו הרי אלו יגנזו ומוקמי' לה בהקומץ רבה (מנחות דף לד) [טז] בס"ת: הדר

עששית[א] שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו למוצ"ש מכבה ומדליקה אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה שפיר אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה האי מכבה ומדליקה מכבה ומגביהה ומניחה ומדליקה מיבעי ליה ועוד מדקא מברכינן אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה[ב] ש"מ הדלקה עושה מצוה ש"מ והשתא דאמרינן הדלקה עושה מצוה[ג] הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום[ד] אשה ודאי מדליקה דא"ר יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה[ה] שאף הן היו באותו הנס: אמר רב ששת[ו] אבסנאי חייב בנר חנוכה א"ר זירא[ז] מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא בתר דנסיבי איתתא אמינא[ח] השתא ודאי לא צריכנא דקא מדליקי עלי בגו ביתאי: א"ר יהושע בן לוי[ט] כל השמנים כולן יפין לנר ושמן זית מן המובחר אמר אביי מריש הוה מהדר מר אמשהא דשומשמי אמר האי משך נהורי טפי כיון דשמע לה להא דרבי יהושע בן לוי מהדר אמשהא דזיתא אמר האי צליל נהוריה טפי ואריב"ל[י] כל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר איבעיא להו[יא] לגבל או לעשן ת"ש דתני רב שמואל בר זוטרא כל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר בין לגבל בין לעשן רב שמואל בר זוטרא מתני הכי כל העשנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר אמר רב הונא כל השרפין יפין לדיו ושרף קטף יפה מכולם:[יב] א"ר חייא בר אשי אמר רב המדליק נר של חנוכה צריך לברך ורב ירמיה אמר הרואה נר של חנוכה צריך לברך אמר רב יהודה[יג] יום ראשון הרואה מברך ב' ומדליק מברך ג' מכאן ואילך מדליק מברך שתים ורואה מברך אחת מאי ממעט ממעט זמן ונימעוט נס נס כל יומי איתיה מאי מברך מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה[יד] והיכן צונו רב אויא אמר[1] מלא תסור רב[טו] נחמיה אמר[2] שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך מתיב רב עמרם[טז] הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו[א] ומברכין עליו ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום ובין השמשות ואי אמרת כל מדרבנן בעי ברכה הכא כי קאי ערום היכי מברך והא בעינן[3][יז] והיה מחניך קדוש וליכא אמר אביי[יח] ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה והא יו"ט שני דספק דבריהם הוא ובעי ברכה התם כי היכי דלא לזילולי בה[יט] רבא אמר רב עמי הארץ מעשרין הן: אמר רב הונא[כ] חצר שיש לה ב' פתחים צריכה שתי נרות[כא] (ואמר) רבא[כב] לא אמרן אלא משתי רוחות אבל מרוח אחת לא צריך מ"ט אילימא משום חשדא חשדא דמאן אילימא חשדא דעלמא אפילו ברוח אחת נמי ליבעי אי חשדא דבני מתא אפי' משני רוחות נמי לא ליבעי לעולם משום חשדא דבני מתא וזימנין דמחלפי בהאי ולא חלפי בהאי ואמרי כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק בהך פיתחא נמי לא אדליק ומנא תימרא דחייישינן לחשד[כג] דתניא אמר רבי שמעון[5] בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פיאה בסוף שדהו מפני גזל עניים ומפני ביטול עניים ומפני החשד ומשום[4] בל תכלה מפני גזל עניים שלא יראה בעל הבית שעה פנוייה ויאמר לקרובו עני הרי זו פאה ומפני

מנוקה הל' ט ממג עשין ה טוש"ע ח"מ סי' תרעה סעיף ח:

לד ג ד מיי' פ"ט מה"ת סה"מ עשה ג:

לה ה ו ז מיי' פ"ד מה"ת סה"מ עשה ג:

יח סמג עשה עשין ל ח"מ סימן רסג סעיף ז וסימן תרעו סעיף ח:

לו ח מיי' פ"ה מה"ת שבת הל' יח סמג לאוין סה טוש"ע ח"מ סי' רסד סעיף ו וסימן תרעג סעיף ח:

לז ט מיי' פ"ח מה"ת תפילין הל' ד סמג עשין כה טוש"ע ח"מ סי' לב סעיף ג:

לח י מיי' פ"ג מה"ת מנוכה הל' ד סמג עשין ה טוש"ע ח"מ סי' תרעו סעי' ח ב ג:

לט כ מיי' פי"ח מה"ת ברכות הל' ג סמג עשין כו:

מ ל מיי' פ"ג מה"ת מנוכה הל' ה וע"ש במ"מ:

מא מ נ מיי' פ"ד מה"ת מנוכה הל' י סמג עשין ה טוש"ע ח"מ סי' תרעח סעיף ח:

מב ס מיי' פ"ג מה"ת מתנות עניים הלכה יב:

רבינו חננאל

ובענין (להדליק) [שידליק] מי שהיה חייב ובר מצות. והנשים מדליקות. **עששית** שהיתה דולקת כל היום כולו, לערב מכבה ומדליקה. **ואבסנאי** חייב בנר חנוכה, ואי משתתף בהדי אושפיזיה, או אם היה נסיב, תו לא צריך. **כל השמנים** יפין לנר, ושמן זית יפה מכולם. **המדליק** ביום ראשון מברך להדליק ושעשה נסים וזמן, מיכן ואילך מברך שתים ומניח זמן. **היכן צוינו** דמברכינן אשר קדשנו במצותיו וצוינו להדליק. רב נחמן בר יצחק אמר שאל אביך ויגדך כו', [רב] אויא אמר לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך, הנה צונו אלהינו לשמוע דברי חכמים. **ואקשינן** וכי מצוה מדרבנן בעי ברכה, והתנן הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום בין השמשות, ואי אמרת דכל מצוה מדרבנן בעי ברכה, היכי מברך ערום, הא בענין והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר וליכא. ושני אביי ודאי דדבריהם כגון חנוכה וכיוצא בו בעי ברכה, אבל דמאי דאפילו לרבנן ספק הוא לא בעי ברכה. איני והא יו"ט שני דספק מדרבנן הוא ומברכינן. ומשנינן התם משום דלא לזילזולי בה. **רבא** אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן, לפיכך לא בעי ברכה בדמאי. **השתא** אית מן רבנן דדייקי ואמרי לענין נולד כשהוא מהול, אע"ג דקיי"ל (כרבא) [כרבה] דאמר שמא ערלה כבושה הוא לפיכך צריך להטיף ממנו דם ברית בחול, כיון שהוא ספק מדבריהן, כד מהיל ליה בחול, לא צריך ברכה כמו הדמאי **אמר רב הונא** חצר שיש לה ב' פתחים בב' רוחות צריך ב' נרות דחייישינן לחשדא, ומנלן דחיישינן דתני ר' שמעון בשביל ד' דברים אמרה תורה הנח פאה בסוף שדה מפני החשד וכו'.

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פ"ד מה"ת מנוכה הל' ט סמג עשין ה טוש"ע ח"מ סי' תרעה סעיף ח:

גליון הש"ם

גמ' איבעיא להו לגבל. עי' לעיל דף יח ע"א תוס' ד"ה אבל דיו:

לעזי רש"י

לנטרנ"א [לנפא"א]. פנס. גומ"א. שרף (של אילן). פרוניי"ל [פרוניליי"ר]. עץ שזיף-בר.

מוסף רש"י

הרואה נר של חנוכה. קאי על שלא הדליק בביתו ועובר בהא"כ ורואה אותו בפתחי ישראל, אמצוה להנות בפתח, צריך לברך. על לאיה הלמשוה (סוכה מז.). **מדליק מברך שתים.** להדליק נר ושעשה נסים, ורואה מברך אחת. שעשה נסים למודיה (שם).

תוס' ישנים

א) ומברכין היינו בהכמ"ז בג' וזומנין היה דאמ"ל ברכת המוציא פשיטא דמברכין לאסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה:

מוסף תוספות

א. וחזור ומניחה. רמב"ן. לצורך נר חנוכה. רשב"ם. **ב.** הא אמרי' 'השתא דאמרת הדלקה עושה מצוה הדליקה חשו"ק לא עשה כלום', אלמא למ"ד הנחה עוש"מ, אע"פ שהדלקתה בפסול הנחה כשרה מכשרת, ה"נ אמאי מכבה. רמב"ן. **ג.** דמיגרע גרע. רשב"ם. **ד.** [ד]ליכא פרסומי ניסא. רשב"ם. **ה.** וכשהניחה בן דעת דיו ושפיר דמי. רשב"ם. **ו.** דלא תני אלא הנך דלא תני במתני'. תוס' גיטין יט. **ז.** ד"ה דיו. **ח.** דהא דיו וכו' שנותנים בו עפצים וקומוס לח הוא, ובגמ' משמע דדיו וכו' יבש הי'. מי' הכ"ן. **ט.** רבי אמי. תוס' גיטין יט. ד"ה דיו. **י.** ושייך לומר בו פלי קורטא. תוס' גיטין יט. ד"ה דיו. **יא.** מדקאמר קורטא דדיותא משמע שהוא יבש. תוס' נדה כ. ד"ה פלי. **יב.** אלא בדיו של עפצים. תוס' גיטין יט. ד"ה דיו. **יג.** קליפת. תוס' גיטין יט. ד"ה דיו. **יד.** שמקליפת האלונות מבשלין את הדיו. תוס' כלא"ש. **יג.** ההוא יבש, ואין נותנין בו לא עפצים ולא קומוס. מי' הכ"ן. **יד.** דהיינו לחלוחית דמים שבאשה. תוס' גיטין יט. ד"ה דיו. **טו.** [ד]ירק אין לו גומי אלא לחלוחית. תוס' גיטין יט. ד"ה דיו.

הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא. ונראה לרשב"ג כשחל ר"ח טבת להיות בשבת שיש להפטיר בגרות דזכריה משום פרסומי ניסא ולא בהשמים כסאי שהיא הפטרת ר"ח ועוד כיון שהמפטיר קורא בשל חנוכה יש לו להפטיר מענין שקרא ומה שמקדימים לקרות בשל ר"ח משום דבקריאת התורה כיון דמצי למיעבד תרוייהו תדיר ופרסומי ניסא עבדינן תרוייהו ותדיר קודם[א] אבל היכא דלא אפשר למעבד תרוייהו[ב] פרסומי ניסא עדיף ועוד דבקריאת התורה אין כל כך פרסומי ניסא שאינו מזכיר בה גרות כמו בהפטרה[ג] ועוד נראה לרשב"ג דעל כן הקדימו של ר"ח כדי שהמפטיר יקרא בשל חנוכה ויפטיר בגרות דזכריה: **ה"ג** חוא דהוו רגילי בשרגא. פי' הבעל והאשה לכך אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא ולקמן אמר חזא דהוה רגילה האשה לבדה לכך קאמר דנפיק חד גברא רבא בזכותה: **דרבי** נשא דרב שיזבי. אומר ר"ת דכבר נפטר אביו לכך קאמר בהאי לישנא דאי מחייס הוה ליה למימר דבי אבוה ואומר ר"ת בשם רבינו שמואל שכשכותבין כתובה אם אבי הכלה מחייס כותבין דהנעלת ליה מבי אבוה ואם כבר מת כותבין דהנעלת ליה מבי נשא ולרשב"א גרא' דאפי' מחייס אשכחן דקאמר בי נשא בפרק מי שהחשיך (לקמן דף קנ.) לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכחיה לגבלא דבי נשא דקגבל וספי לתוריה בטש ביה אתא אבוה אשכחיה כו' ויכול לכתוב בכתובה כאשר ילדה[ד]: **גזרה** יו"ט אטו שבת. וא"ת בכל שמנים שאין מדליקין בהן בשבת גגזור יו"ט אטו שבת ובמתני' תנן אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט משמע דבשאר שמנים[ד] מדליקין וי"ל דבשאר שמנים דכיון דאין נמשכין אחר הפתילה כי שרי ביו"ט לא אתי למישרי בשבת דפשיטא הוא דאיכא למיגזר בהן שמא יטה[ה] אבל שמן שריפה אי שרי ביו"ט איכא למטעי ואתי למשרי בשבת כיון דנמשך אחר הפתילה לפי שאינו פשוט לעולם דטעמא דמתוך שמלוה עליו לשורפו גזרה שמא יטה[ו] הקשה ה"ר אליעזר[ז] דהכא מפרש רבה דטעמא[ח] גזרה יו"ט אטו שבת ולקמן (דף כד:) מפיק מקרא דהוא לבדו והשיב לו רבינו שמואל דע"כ לקמן הוי רבא שהוא אחר אביי והכא רבה שהרי משיב לו אביי תלמידו וגם פליג עליה רב חסדא חבירו אך קשה[ט] מאי פריך הכא אביי אלא מעתה ביו"ט לישתרי ולא גוזרינן אטו שבת ולקמן דאין מדליקין בשמן שריפה מעולת שבת בשבתו' ונראה לפרש דאביי ורבא לקמן לא קיימי אמאי דקאמר מ"ט אין מדליקין לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט ולית להו האי גזרה [תרומה אטו קדשים] אלא קיימי לפרושי מנ"ל שאין שורפין קדשים ביום טוב ורשב"א מפרש הכי אלא מעתה ביום טוב לישתרי אי אמרת בשלמא דמיירי ביום טוב שחל בערב שבת וטעמא לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב כדמוקי לה רב חסדא שפיר אלא כיון שאמרת טעמא דאין מדליקין בשבת גזירה שמא יטה השתא לא מצי לפרושי דביום טוב אין מדליקין לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט דהא מה שייך יו"ט למיתני הכא[יא] כיון דביו"ט טעמא אחרינא הוא אלא צריך לפרש דביו"ט נמי שמא יטה ומאי יטה שייך ביו"ט ולפ"ז מתישב לישנא אלא מעתה דמשמע שיש לפרש בענין אחר שלא יקשה ביו"ט לישתרי ולא קשה לאביי ואם תאמר דהכא גזר רבה יו"ט אטו שבת ושבת גופיה שמא יטה א"כ סבר דגזרינן גזרה לגזרה ובריש פירקין קאמר[יב] היא גופה גזרה ואתן ניקוס וגגזור גזרה לגזרה ולא

ומפני בטול עניים. שלא היו יודעים מתי יקצור[יג] אותם: **מפני החשד.** שהעובדין רואין בגמר קצירו שהוא מכלה את הכל לא ידעו שנתנה כבר: **ומשום לא תכלה.** דמשמע שעת כילוי: **אטו כולהו.** הני דאמרן לא טעמא דלא תכלה קא מפרש מאי שנא שעת כילוי: **אמר רבא מפני הרמאין.** העובדין על לא תכלה ואומרים כבר הנתנום: **שפי פיות.** שהגרות שלהם של חרס הן ומכוסין ועושים לו נקב בגדי כסויו להכניס לו הפתילה והוא הפה ולמעלה בכיסויו יש נקב קטן וגם חלל יש למעלה מן הכסוי וממלאו שמן והוא נכנס דרך הנקב מעט מעט אם יש בו שני נקבים משני גדדין עולה לשני בני אדם למהדרין העושין נר לכל אחד ואחד: **עשאה כמדורה.** שהאש מתחברת לאמצעיתה ואינו דומה לנר: **נר ביתו ונר חנוכה.** נר ביתו בשבת והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתי גרות: **שלוש ביתו.** והכי אמרינן לקמן (דף כה:) ותזנח משלוח נפשיו[יד] זו הדלקת נר בשבת שבני ביתו מצטערין ליישב בחשך: **בניס תלמידי חכמים.** דכתיב (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור על ידי נר מצוה דשבת וחנוכה בא אור לתורה: **דרבי אבין גברא.** חרש עליס: **בשרגא.** דשבת: **חליף ותני.** עובר ושונה כלומר עובר תמיד: **דבי נשא** (א). אביו ואיכא דאמרי חמיו: **נפק מייניהו.** דחתנו כבנו: **מאחרה ומדלקה.** נר של שבת סמוך לחשכה: **לא ימיש.** קרא יתירא הוא להך דדשה דהא כתיב וה' הולך לפניהם יומם[טו]: **עמוד הענן.** של יום משליס אורו לעמוד האש שהיה עמוד האש בא קודם שישקע עמוד הענן. אלמא אורח אלעא בהכי: **לאקדומי.** בעוד היום גדול: **פגינא.** שונה אני: **שלא יקדים.** דלא מינכרא שהיא של שבת: **דרחים.** אוהב: **הוו ליה בנין רבנן.** (ב) ואהבתו עליהם כאב על בן: **ואי לאו בר הכי** (ג). שאינו רגיל לעסוק בתורה: **ונשריפה עומד.** שאסור באכילה: **שמלוה עליו לבערו.** דילמא אתי ביה לידי תקלה דאכילה: **שמא יעה.** כדי שיתבער מהר: **ביום טוב.** דליכא למיחש להטייה לישתרי: **בערב שבת.** והוא צריך להדליקה מבעוד יום ונמצא שורף קדשים ביו"ט ולקמן בפרקין (דף כד:) יליפינן מקראי דאין שורפין בברכת

ומפני ביטול עניים שלא יהו עניים יושבין ומשמרין עכשיו מניח בעה"ב פאה ומפני חשד שלא יהיו עוברין ושבין אומרים תבא מארה לאדם שלא הניח פאה בשדהו ומשום [1]בל תכלה אטו כולהו לאו משום בל תכלה נינהו אמר רבא מפני הרמאין: אמר רב יצחק בר רדיפה א"ר הונא [א]נר שיש לה שני פיות עולה לב' בני אדם אמר רבא [ב]מילא קערה שמן והקיפה פתילות כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם לא כפה עליה כלי עשאה כמין מדורה ואפילו לאחד נמי אינה עולה: אמר רבא פשיטא לי [ג]נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו בעי רבא נר חנוכה וקידוש היום מהו קידוש היום עדיף דתדיר או דילמא נר חנוכה עדיף משום [ד]פרסומי ניסא בתר דאבעיא הדר פשטה [ד]נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא: אמר רב הונא [ה]הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין רב הונא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפתחא דרבי אבין גגרא חזא דהוה רגיל בשרגי טובא אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא נפקי מינייהו רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דבי נשא דרב שיזבי חזא דהוה רגיל בשרגי טובא אמר גברא רבא נפק מהכא נפק מינייהו רב שיזבי דביתהו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקת לה אמר לה רב יוסף תניא [ג][2]לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן סברה לאקדומה אמר לה ההוא סבא תנינא [ו]ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר: [ז]אמר רבא דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן [א] דמוקיר רבנן הוו ליה חתנוותא רבנן [ב] דדחיל מרבנן הוא גופיה הוי צורבא מרבנן ואי לאו בר הכי הוא משתמען מיליה כצורבא מרבנן: ולא בשמן שריפה וכו': מאי שמן שריפה אמר רבה [ח]שמן של תרומה שנטמאה ואמאי קרו לה שמן שריפה הואיל ולשריפה עומד ובשבת מ"ט לא מתוך שמצוה עליו לבערו גזרה שמא יטה א"ל אביי אלא מעתה ביו"ט לישתרי אלמה תנן [ט]אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט גזרה י"ט אטו שבת רב חסדא אמר לשמא יטה לא חיישינן אלא הכא ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן לפי [י]שאין שורפין קדשים ביו"ט והא מדקתני סיפא אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט מכלל דרישא לאו ביו"ט עסקי' א"ר חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט

תניא

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ד מהל' תנוכה הל' ד סמג עשין ה טוש"ע א"ח סי' תרעא סעיף ג:

מד ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

מה ג ד מיי' פ"ד מהל' מעכס הל' יג יד טוש"ע א"ח סי' רסג סעי' ג וסי' רלו סעיף ה וסי' תרעא:

מו ה מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ט' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסג סעיף ט ב:

מז ו [מיי' פ"ד מהל' תנוכה הל' ה] טוש"ע א"ח שם סעיף ד:

מח ז מיי' פי"א מהל' תרומות הלכה ט:

מוסף תוספות

א. דאיכא פרסומי ניסא באחרונה כמו בראשונה. תוס' הרא"ש. ב. בהפטרה, שאין מפטירין אלא אחד. תוס' הרא"ש. ג. [ד]איכא פרסום, הילכך יש להפטיר בגרות דזכריה. תוס' הרא"ש. ד. אסורים. תוס' הרא"ש. ה. וביו"ט ליכא למיגזר. תוס' הרא"ש. ו. דלא בקיאי אנשי בהאי טעמא וכו' לא ידעי אנשי טעם האיסור. תוס' הרא"ש. אלא יסברו מפני שהוא יום קדוש אסור לשרוף בו שמן תרומה שהוא קודש מפני שאין שורפין קדשים בשבת, והלכך אם תתיר להם יו"ט יבאו להתיר גם בשבת והם לא ידעו טעם הדבר שלא אסרוהו חכמים משום שריפת קדשים וכו' ולא נאסרה אלא מפני שמצוה עליו לבערו גזירה שמא יטה. תוס' ר"ת. ז. בר נתן. תוס' הרא"ש. ח. דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט. תוס' הרא"ש. ט. דאביי אדאביי. תוס' הרא"ש. י. ומנא לי' לאביי דרבה לית לי' האי טעמא. תוס' הרא"ש. יא. כיון דלא שייכא להך מתני' כלל. תוס' הרא"ש. יב. רבה גופי' אהא דפריך לי' אביי מחלב מהותך וקרבי דגים שניתוחו. תוס' הרא"ש.

מסורת הש"ס

א) [נכרות יד.], ב) [תוספס' סוטה פ"ד:], ג) [לקמן כד:], ד) [לקמן כד: מגחות מו:], ה) בס"א: יקלה, ו) [איכה גן], ז) [סמוס יגן], ח) [וע' תוס' ב"ב יב: ד"ה ממלרא],

תורה אור השלם

1 וּבְקַצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט: ויקרא יט ט

2 לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הֶעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לָיְלָה לִפְנֵי הָעָם: שמות יג כב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דבי נשא. נ"ב ע"ל בדף קטן ע"ב מבואר דבי נשא פי' אביו: (ב) ד"ה הוו ליה בנין רבנן הואיל ואהבתו: (ג) ד"ה ואי לאו בר הכי הוא שאינו:

גליון הש"ם

גמ' אמר רבא דדחים רבנן. עי' מכות יו"ד ע"א:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דמוקיר רבנן. צ"ל דדחיל מרבנן:

[ב] שם דדחיל מרבנן. צ"ל דמוקיר רבנן:

מוסף רש"י

לא ימיש. הקב"ה אם עמוד הענן כו', משלים לעמוד הענן. שעד שלא ישקע זה עולה זה (שמות יג כב).

רבינו חננאל

אמר רב הונא [נר] שיש לו ב' פיות עולה לב' בני אדם. אמר רב מילא קערה שמן והקיפה פתילות עולה מניין פתילות לבני אדם, אילו הן מן המהדרין שצריכין לנר לכל אחד ואחד, ואם לא כפה עליה כלי נעשית כמדורה ואפילו לאחד אינה עולה. אמר רבה נר ביתו עדיף מנר חנוכה ומקידוש היום, משום שלום ביתו שנאמר [איוב ה] וידעת כי שלום אהלך, ונר חנוכה עדיף מקידוש היום כדי לפרסומי ניסא. אמר רב הונא הרגיל בנר חנוכה הויין לו בנים ת"ח, הזהיר במזוזה כו'. דביתהו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקה, סמוך לחשיכה בע"ש. אמר [לה] רב יוסף תנינא לא ימיש עמוד הענן יומם וגו', מלמד שעמוד הענן משלים לעמוד האש, כלומר בא עמוד האש ועדיין עמוד הענן קיים. סברה לאקדומי טובא. תנא ליה ההוא סבא ובלבד שלא יקדים ובלבד [שלא] יאחר, אלא בעת שקיעת החמה קודם כמעט תהיה הדלקה ולא בשמן שרפה. אוקמה רב חסדא ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן דבני אדלוקי נר של שבת מבעוד יום ונמצא מדליקו ביו"ט, ואין מדליקין שמן שרפה ביו"ט דקיי"ל שאין שורפין קדשים ביו"ט.

בברכת המזון. בתפלה פשיטא לן שהרי להלל ולהודאה נקבעו כדאמרינן לעיל[ד]: **לא מזכרינן.** לא חייבו להזכיר: **אינו מזכיר.** אינו צריך להזכיר: **מה תפלה בברכת הודאה.** דהא כולה מילתא דחנוכה עיקרה להודאה נתקנה: **בהודאה.** בברכת המזון: **ואומר מעין המאורע בעבודה.** לבקש רחמים על ישראל ועל ירושלים להשיב עבודה למקומה לעשות קרבנות היום: **שני וחמישי.** משמע של כל שבתות השנה ומאי עבידתייהו לזוכרם ולחלקם משאר ימות השנה: **של תעניות.** שהיו גוזרים תעניות על הגשמים שני וחמישי [ושני] במס' תענית (דף י.): **ושל מעמדות.** כלומר לימים של מעמדות שהיו מתענין ארבעה תעניות בשבת שני ושלישי ורביעי וחמישי[ה] ומעין המאורע דידהו תפלת תענית: **ערבית.** ליל כניסתן ואע"פ שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית מאחר שנכנס היום והכי נמי אמר רב הונא במסכת תענית (דף יא.): יחיד שקבל עליו תענית אף על פי שאוכל ושותה כל הלילה מתפלל תפלת תענית. ובתשו' הגאונים מצאתי בריית[ו] שנו רבותינו פעמים שאדם שרוי בתענית ואינו מתפלל ופעמים שאינו שרוי בתענית ומתפלל הא כיצד כאן בכניסתה כאן ביציאתה כלומר ערב תענית אע"פ שעתיד לאכול לאחר תפלה מתפלל תפלת תענית וליל מחרתו אף על פי שעודנו בתענית כשמתפלל תפלת ערבית אינו מתפלל תפלת תענית. וסוף דברי הגאונים כתבו אבל אין אנו רגילים לומר ערבית ואפילו שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ויטעום כלום ונמצא שקרן בתפלתו: **אין מחזירין אותו.** דלאו דאוריתא היינו: **בברכת המזון.** של ערבית בכניסתו וכ"ש ביציאתו שכבר עבר היום: **של חנוכה במוספין.** בתפלת מוספין דשבת ור"ח שבתוך ימי חנוכה מהו להזכיר על הניסים בהודאה: **בד' תפלות.** ערבית ושחרית ומוסף ומנחה וכיון שחובת תפלה זה היום אינה פחותה משאר תפלות של יום: **אין נגיע בר"ח.** הכא נמי הואיל אגמגא ר"ח אין מוספין בחנוכה לא בעי לאזכורי: **הכא איתיה**[ו] **(בשחרית וערבית) ומנחה.** וכיון שהיום מחויב בארבע תפלות כזו כן זו: **המפטיר בנביא במנחה בשבת.** מצאתי בתשובת הגאונים שהיו רגילים לקרות בנביא בשבתות במנחה עשרה פסוקים ובימי פרסיים גזרו גזרה[ז] אלא לעשות וכיון שנסתלקו נסתלקו: **אין נגיע במנחה ביום טוב.** ואף על גב דאיתיה שחרית הואיל ומנחה לאו משום יום טוב אתי לא מזכרינן: כלל

תניא כוותיה דרב חסדא[ח] כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביום טוב חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב: איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון כיון דמדרבנן הוא לא מדכרינן או דילמא משום פרסומי ניסא מדכרינן אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא אינו מזכיר ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא סבר לאדכורי בבונה ירושלים אמר להו רב ששת כתפלה [א]מה תפלה בהודאה אף ברכת המזון בהודאה: איבעיא להו מהו להזכיר ראש חודש בברכת המזון אם תימצי לומר בחנוכה דרבנן לא צריך ראש חודש דאורייתא צריך או דילמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה לא מזכרינן רב אמר [ב]מזכיר רבי חנינא אמר אינו מזכיר אמר רב זריקא נקוט דרב בידך דקאי רבי אושעיא כוותיה דתני ר' אושעיא [ג]גימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח וחוש"מ ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ואין בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון ימים שאין בהן קרבן מוסף כגון שני וחמישי (ושני) ותעניות ומעמדות שני וחמישי מאי עבידתייהו אלא שני וה' וב' של תעניות ומעמדות [ד]ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בשומע תפלה [ה]ואם לא אמר אין מחזירין אותו [ו](ואין בהן קדושה על הכוס) ואין בהן הזכרה בברכת המזון: איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין כיון דלית ביה מוסף בדידיה לא מדכרינן או דילמא יום הוא שחייב בארבע תפלות רב הונא ורב יהודה דאמרי תרוייהו אינו מזכיר רב נחמן ורבי יוחנן דאמרי תרוייהו [ז]מזכיר אמר אביי לרב יוסף הא דרב הונא ורב יהודה דרב הוא דאמר רב גידל אמר רב ראש חדש שחל להיות בשבת המפטיר בנביא בשבת אינו צריך להזכיר של ראש חדש שאילמלא שבת אין נביא בראש חדש מי דמי התם נביא בדר"ח ליכא כלל הכא איתיה בערבית ושחרית ומנחה אלא להא דמיא דאמר רב אחדבוי אמר רב מתנה אמר רב יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה בשבת א"צ להזכיר של יום טוב שאילמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב

ולא גזרי' נתן לתוך חלב מהותך שמן אטו לא נתן דבלא נתן נמי לא אסור אלא אטו שאין מהותך אע"ג דבחלב מהותך גזרינן גזרה לגזרה דגזרי' אטו שאינו מהותך ושאינו מהותך אטו שמא יטה הא לא חשיב גזרה לגזרה[א] דכשאינו מהותך ודאי יטה לפי שאינו נמשך אחר הפתילה אבל הכא משום שמנוה עליו לית לן למימר ודאי יטה ותירץ ר"י דהכא לא חשיב גזירה לגזרה דיו"ט ושבת[ב] כי הדדי נינהו דכולהו אמרינן בפרק במה אשה (לקמן דף ס. ושם) גבי סנדל המסומר[ג] וקשה לרשב"א דהכא גזרינן יו"ט אטו שבת ובריש כל הכלים (לקמן דף קכד. ושם) מסקינן דלא גזרינן ושמא אין להשוות גזרות של חכמים זו לזו אותם שאינם במלאכה אמת[ד]: **גזירה יו"ט אטו שבת.** וקשה לרשב"א הא דתנן בפ"ג דבילה (דף מז: ושם) מעשה ושאל ר' טרפון עליה ועל החלה שנטמאת ואמרו לו לא יזיזם ממקומם[ה] והשתא לרבה אמאי לא יזיזנה והא חזא להיסק תחת תבשילו דלא שייך בה למיגזר יו"ט אטו שבת כמו בשמן[ו] ולפי טעמא דאין שורפין קדשים ביום טוב ניחא ולריך לחוק לגזרינן חלה בשבת אטו שמן[ז]:

תניא כוותיה דרב חסדא. ומ"מ והא[ח] משמע חוץ משמן שריפה דאין מדליקין בשבת ולא ביו"ט והיינו דלא כרב חסדא דלדידי' מדליקין בשבת[ט] וי"ל דה"ק כל אלו שאמרו אין מדליקין בשבת מדליקין ביום טוב וכ"ש אותו שמדליקין בשבת מדליקין ביום טוב חוץ משמן שריפה שאף על פי שמדליקין בשבת[י] אין מדליקין ביום טוב וכו'[יא]:

איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון.

תימה דהך מילתא הוה ליה לאסוקי לעיל גבי מילי דחנוכה[יא]:

מהו להזכיר של חנוכה בבהמ"ז.

[יב]בתפלה פשיטא ליה דמזכיר משום דתפלה בגבור הוא ואיכא פרסומי ניסא אבל בבהמ"ז שבבית[יג] ליכא פרסומי ניסא כולי האי:

מזכיר בהודאה. דעל הנסים הודאה היא ולא תפלה[יד]:

בבונה ירושלים. כמו בר"ח שאומר יעלה ויבא בבונה ירושלים[טו] ומשום דיעלה ויבא היא תפלה ותחנונים תקנוה[טו] בבונה ירושלים דהיא נמי תפלה ובי"ח תיקנוה בעבודה שהיא תפלה להשב ישראל לירושלים: **או דילמא** כיון דלא אסור בעשיית מלאכה כו'. והא דאמר בפ"ג דמגילה (דף כד: ושם) כל שיש בו ביטול מלאכה לעס כגון תענית ליבור וט' באב קורין ושאין בו ביטול מלאכה לעס כגון ראש חודש וחולו של מועד קורין ד'[טז] היינו מנהג בעלמא שאין רגילין לעשות מלאכה[ט]:

דתני ר' אושעיא (כוותיה) כו'. מהכא לא הוי בעי למיפשט לעיל דאינו מזכיר חנוכה בברכת המזון דאיכא למידחי דדוקא נקט תעניות ומעמדות אבל חנוכה ופורים אף על פי שאין בהן קרבן מוסף צריך להזכיר משום פרסומי ניסא ואיפכא ליכא למיפשט דדילמא נקיט תעניות ומעמדות משום תפלת מוסף והוא הדין לחנוכה ומיהו אף בחנוכה ופורים אם לא אמר בתפלה אין מחזירין אותו[יז] כדתניא בהדיא בתוספתא דברכות (פרק ת"ה): **תעניות** ומעמדות ערבית שחרית ומנחה כו'. מה שפי' הגאונים שאין אנו רגילין לאומרה ערבית ואפילו שחרית שמא יארע לו אונס חולי או בולמוס ונמצא שקרן בתפלתו ומה שס"ל מתפלל שחרית היינו לפי שא"א שלא יתענה אחד מהם וקשה לר"י אם כן היאך נזה אדם תעניתו ופורע הלא ימצא שקרן בתפלתו קודם תקנת הגאונים ועיל בפ"ק (דף יא.) דאמר ליזוף מר וליפרע הלא כבר התפלל תפלת תענית[יח]: **אלא** להא דמיא דאמר רב אחדבוי כו'. תימה תרתי מילתא דרב למה לי לאשמועינן יום טוב שחל להיות בשבת[ט] וכ"ש דאם חודש דליכא נגיע כלל ותירץ ר"י דחדא מכלל חבירתה איתמר:

שאלמלא שבת אין נביא במנחה. וקשה לר"י דתנן בפרק שלישי דמגילה (דף כא. ושם ע"ב) בשני וחמישי ובשבת במנחה קורין שאשה ואין מפטירין בנביא ותירץ ר"ת דנביא דהכא[כ] היינו כתובים שהיו מפטירין בכתובים בשבת במנחה כדאמר בפרק כל כתבי (לקמן דף קנז:) בהגדלעא דפקי סידרא בכתובים במנחתא דשבתא[כא] ובמגילה[כב] איירי בנביא ממש:

ולית

מסורת הש"ס

ח) תוספתא פרק ב, ג) [תוספתא ברכות פ"ג ע"ב וקל"ש], ג) ס"פ ל"ג, ד) [דף כא:], ה) [תענית כו:], ו) [נ"ל בערבית ושחרית], ז) בס"פ: שמד, ח) עיין רש"ל, ט) נ"ל משום. שבת של מין, י) [וע"ע תוספות מגיגה יח. ד"ה כ"ר ותוס' ר"ה כג. ד"ה משום ותוס' מגילה כב: ד"ה ושלין],

רבינו חננאל

ותניא כוותיה כל השמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אבל מדליקין בהן ביו"ט חוץ משמן שריפה, שאין שורפין קדשים [פסולין] ביו"ט (פסולין). אמר רבא מזכיר של חנוכה בברכת המזון כתפלה, מה תפלה בהודאה אף ברכת המזון בהודאה. אמר רב מזכיר של ר"ח בברכת המזון, דתני רב הושעיא ימים שיש בהן קרבן מוסף, כגון ר"ח וחולו של מועד ערבית שחרית ומנחה מתפלל ר"ח ואומר מעין המאורע בעבודה, ואם לא אמר מחזירין אותו, ואין בהם קדושה על הכוס, ויש בהן הזכרה בבהמ"ז. ימים שאין בהם קרבן מוסף, כגון שני וחמישי ושל תעניות ומעמדות ערבית ושחרית ומנחה מתפלל י"ח ואומר מעין המאורע בשומע תפלה, ואם לא אמר אין מחזירין אותו, ואין בהם קידוש על הכוס ולא הזכרה בבהמ"ז. **ואסיקנא** נמי דמזכיר של חנוכה בתפלת המוסף של שבת ושל ר"ח טבת

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פ"ב (מהל' תפלה הל' יג ופ"ג) מהלכות ברכות הלכה ו סמג עשין כז טוש"ע ח"מ סי' תרפב סעיף ח:

נ ב מיי' פ"ב מהל' ברכות הלכה ה סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תכד:

נא ג מיי' פ"ב מהל' תפלה הלכה י סמג עשין יט טוש"ע ח"מ סי' תכב סעי' ח וסימן תל סעיף ב:

נב ד מיי' שם הל' יד טור וש"ע ח"מ סי' תקסה סעיף ח ג:

נג ה שם סעיף ב:

נד ו מיי' שם הל' יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תרפב סעיף ב:

מוסף תוספות

א. דחדא גזירה היא. תוס' ישנים לעיל כח. ד"ה [היא גופה גזירה ואגן ניקוח וגזור גזירה לגזירה]. ב. חדא גזירה היא. תוס' הרא"ש. ג. אע"ג דלא גזרי' שאר נהרות אטו ירדן ולא תעניות דאיכא כנופיא אפ"ה גזרו יו"ט אטו שבת דיו"ט ושבת כי הדדי נינהו. תוס' הרא"ש. ד. דהכא כיון דגזירה שמא יטה, שהוא מלאכה גמורה של תורה, חשבינן להו כחדא וכו' אבל בפ' כל הכלים גבי טלטול דדבנן אע"ג דמשום חשש הוצאה אסרום, חומרא יתירא הייתה ולא גזרינן בה יו"ט אטו שבת. ריטב"א. ה. לפי שאינה ראויה לכלום. תוס' הרא"ש. ו. שמדליק בערב שבת ואיכא למגזר שמא יטה בשבת. תוס' הרא"ש. ז. מלישנא דברייתא. מי' הר"ן. ח. [ד]לא אסיר אלא ביו"ט שחל להיות בערי"ש. תוס' הרא"ש. ט. דליכא למיחש להטי', וכ"ש דהוה לן למשרי ביו"ט, אפ"ה. שיטה להר"ן. י. לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט, והיינו סייעתי' דרב חסדא. שיטה להר"ן. יא. למה הפסיק בפסקא ד'ולא בשמן שריפה' בין הלכות חנוכה. מי' הר"ן. יב. והא דאיבעיא להו בברהמ"ז ולא איבעיא להו בתפלה, משום. מי' הר"ן. יג. מיבעיא לי'. מי' הר"ן. יד. שכל שיש בה הודאה לשעבר אומרו בהודאה. מאירי. טו. כדין כל תפלה להבא. מאירי. טז. והנכון, דהתם לאו דאסיר בעשיית מלאכה, אלא. ריטב"א. יז. שאין מחזירין אלא ביום שיש בהם קרבן מוסף, אבל אין בהם קרבן מוסף כגון חנוכה ופורים שחרית ומנחה, תעניות ומעמדות אין מחזירין אותו. הגהות מרדכי. יח. אלמא כל כה"ג לאו שקר מקרי. פי' הר"ן. כיון שבשעה שהתפלל בתענית הי'. מי' הר"ן. יט. דאע"ג דאיכא נביא ביום, כיון דליכא נביא במנחה אין מזכירין. תוס' הרא"ש. כ. דמפטיר בנביא במנחה בשבת כשחל ביו"ט, לאו דוקא נביא, אלא. תוס' מגילה כא. ד"ה הקורא. כא. ופסקי היינו הפטרה. תוס' מגילה כא. ד"ה הקורא. כב. [דקאמר] דאין מפטירין. תוס' הרא"ש.

ולית הילכתא כבל הני שמעתתא. פי׳ בקונטרס כרב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי ואומר ר״י דלא היה לו למנות רב גידל בהדייהו דאפילו ריב״ל מודה דאין צריך להזכיר של ראש חדש בנביא כיון[א] דנביא בר״ח ליכא כלל[ב] וכן אנו נוהגין שלא להזכיר[ג] (מ״ב):

אביי בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי. הקשה ריב״א אמאי לא מסיימי והא אמר בהמוכר פירות (ב״ב דף לג:) דכל תנא בתרא לטפויי אתא[ד] ו״ל דהכא דאיכא ג׳ תנאים איכא למימר[ה] דלא אתא לטפויי אלא לאתוס המדי דאמר מדליקין בחצב מבושל בעייה ואתו חכמים למימר אפילו במבושל אין מדליקין בעייה אבל בנתינת שמן לתוכו מותר וטעמא דת״ק נמי איכא למימר דאסר בנתינת שמן דומיא דזפת ושעוה[ו] ולא מסיימי משום דאיכא למימר תנא בתרא[ז] לטפויי[ח] אתא: **לפי** שאין שורפין קדשים ביו״ט. ומ״ת היכי יליפינן דומיה מקדשים[ט] דקדשים דין הוא שאין שריפתן דומה יו״ט לפי שאין יכול ליהנות בשעת שריפה ולא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותר׳ נמי שלא לצורך אלא שלא לצורך אוכל נפש אבל צריך שיהא קצת צורך׳ להתחמם או לשום הנאה אבל הבערה לגמרי שלא לצורך לא הותרה[א] אלא שריפת תרומה טמאה[ב] שמותר ליהנו׳ בשעת שריפה למה יאסר[ג] מאי שנא משאן חולין[ד] שמותר לשורפו ולהדליקו להנאתו דאלו תרומה לפי שיש מצוה בשריפתה מיגרע גרע ואומר ריב״א דומאי גרע[ט] [י]כיון שאסרה תורה כל הנאות רק הנאת שריפה אם כן הבערה זו אינה לצורך הנאתו אלא לשם מצות שריפה אלא שהתורה לא הקפידה שיהנה ממנה בשעת ביעור[ט] ולהכי לא דחיא יו״ט[ז] מידי דהוה אנדרים ונדבות [כ]דאין קרבים ביו״ט[ח] למ״ד משלחן גבוה קא זכו[ט] וכן אתי הלחם לדידיה אין אפייתן דומה יו״ט אע״פ שיש בהן אכילת אדם לשם משום דעיקרן לצורך אדם אבל[כ] שריפת תרומה טמאה דאי[כא] הלכך אסור ביו״ט כשאר קדשים ולר״י נראה[כב] דלא שייך בשריפת תרומה לומר משלחן גבוה קא זכו ולא דמו לשאר הלחם שהאפייה היא לצורך גבוה שהרי אחר אפייה צריך לעשות בהם תנופה וכן אחר שחיטת נדרים ונדבות עושין מהן לגבוה אבל תרומה טמאה אין עושין ממנה לגבוה כלום וליכא למימר הם משלחן גבוה קא זכו[כג] והכי מפרש ר״י לפי שאין שורפין קדשים ביו״ט פי׳[כד] שזרו תרומה אלו קדשים[כה] [ט]וא״ת ומאי אליבא אלו קדשים משום דאין שורפין קדשים ביו״ט [ט]נגזור משום תרומה שלא לצורך דאפילו שורפין קדשים ביו״ט דאתי עשה ודחי לא תעשה תרומה שלא לצורך אין שורפין דמשמע מתוך פרש״י בסמוך דאין עשה בשריפתה אלא מדרבנן וי״ל דשריפת תרומה שלא לצורך לא שכיח דשום אדם לא ישרפנה חנם כיון שיכול ליהנות בשריפתה וכדמוכח בירושלמי דלשון הזה: **בקר שני לשריפתו**. וא״ת אי בקר שני דוקא ואינו יכול לשורפו בגיל מוגלא יו״ט[כו] היכי מוכח דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב הא ע״כ אינו מטעם דאין שריפת קדשים דוחה יום טוב דהא בגיל מוגלא יום טוב נמי אין שורפו[כז] ואם כן גזרת הכתוב הוא לשרוף בבקר שני וי״ל הא דאין שורפין בגילה איינו משום דהקפיד הכתוב שלא לשרוף הקדשים בגילה כדאשכחן בשלמים דאין נאכלין לאור שלישי ואפילו הכי אין נשרפין[כח] אלא ביום שלישי כדדריש בריש פסחים (דף ג. ושם) [כט]ביום השלישי באש תשרפו כו׳: **ולא** עולת חול בשבת ולא עולת חול ביום טוב. תימה כיון דקרא בשבת איירי מנא ליה למדרש ולא עולת חול ביום טוב דילמא דוקא ולא חול בשבת דחמיר מיום טוב[ל] וי״ל דתניי סבר כרבי עקיבא דדריש בפרק אלו קשרים (לקמן דף קיד.) עולת שבת בשבת אחרת ליומד על חבני שבת שקריבין ביום טוב מדאיצטריך קרא למשרי עולת שבת ביום טוב אם כן עולת חול ביום טוב אסור דסבר נדרים ונדבות אין קרבין ביום טוב כדאמר התם[לא] ורבי ישמעאל פליג התם ודריש עולת שבת בשבתו ליומד על חבני שבת שקריבין בי״ה אבל שקריבין ביום טוב לא איצטריך דקסבר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב[לב]: **ולא** מילה שלא בזמנה דאתיא בק״ו. פירש בקונטרס מה נרעת שדוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת מילה דוחה אותה שבת שנמחית כו׳ וקשה בפרק ר״א דמילה (לקמן דף קנ:- ושם) [לג]יש ליה נרבא א)אלי קל וחומר דקסבר אלי לנרעת דוחה את העבודה לאו משום דאמרינן אלא בהנאת שריפה, ודאי עיקר שריפה אינו לשם הנאתו אלא לשם מצוה בעלמא, אלא שלא הקפידה תורה אם נהנה ממנה אגב ביעורה הואיל ומבערה מיהא מן העולם, הלכך שריפתה כשריפת שאר קדשים. מוס׳ פסחים מו. ד״ה לפי. [ד]בטל לי׳ צורך הדיוט אצל צורך גבוה וחיי כאילו כולו של גבוה. מוס׳ ביצה ט״ז ע״ב. [ה]אפי׳ שלמים. מוס׳ ביצה ט״ז ע״ב. אע״פ שיש בהם היתר אכילת אדם, אפ״ה כיון דעיקר שחיטתן שלא לצורך אכילת אדם. מוס׳ חולין ל״ב. [ו]אמאי, והא שלמים צורך הדיוט אית בהו, אלא ודאי בטיל לי׳ חלקו אצל חלק גבוה והוי כאילו כולם לגבוה, הכא נמי גבי תרומה נימא הכי. מוס׳ ביצה ט״ז ע״ב. [ז]דומיא מותר לשרוף ביו״ט תרומה לצורך אוכ״נ. מוס׳ פסחים מו. ד״ה לפי. [ח]נכסי כהן הן לכל דבר. ריטב״א כג: ד״ה לפי. [ט]דמאוריתא שרי, אלא. מוס׳ חולין ל״ב. [י]כיון שאסרה תורה כל הנאות רק הנאת שריפה אם כן הבערה זו אינה לצורך הנאתו שנטמאת בשריפת קדשים משום דדמיא לקדש, א״נ משום דאיכא נמי מצוה משום תקלה, וכיון שעשו אותה כשריפת קדשים של מצוה, אף לאסור עשאוה כמותן. וכי בעינן מנה״מ אשריפת קדשים ממש בעינן. רשב״ם. לפיתן טעמא, ולאו לשמן שריפה דמתני׳. ריטב״א כג: ד״ה לפי. [יא]עד אור הבקר של חודה״מ. מוס׳ חולין ל״ב. [יב]ר״א מחמת איסור יו״ט. מוס׳ חולין ל״ב. [יג]ר״ל. [יד]בלילה שאחר ב׳ ימים. מי׳ חכ״ן. [טו]בלילה. מי׳ חכ״ן. [טז]הנותר מבשר הזבח. מי׳ חכ״ן. [יז]אי אפי׳ עולת חול ביו״ט שרי, לעולת שבת למ״ל קרא. מי׳ חכ״ן. [יח]הלכך לרע״ק שפיר דרשינן דעולת שבת ביו״ט ולא עולת חול ביו״ט, ומאן דלא דריש הכי מהני אמוראי, דריש קרא כר׳ ישמעאל. ריטב״א.

ולית הילכתא [א]ככל הני שמעתתא אלא כי הא דא״ר יהושע בן לוי [ב]יום הכפורים שחל להיות בשבת המתפלל נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בארבע תפלות קשיא הילכתא אהילכתא אמרת הילכתא כריב״ל וקיימא לן הילכתא כרבא דאמר רבא [ג]יו״ט שחל להיות בשבת שליח ציבור היורד לפני התיבה ערבית אינו צריך להזכיר של יום טוב שאילמלא שבת אין שליח צבור יורד ערבית ביו״ט הכי השתא התם בדין הוא דאפילו בשבת נמי לא צריך ורבנן הוא דתקונו משום סכנה אבל הכא יום הוא שנתחייב בארבע תפלות: ולא באליה כו׳: חכמים היינו תנא קמא איכא בינייהו [ד]דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי: **מתני׳** [ה]אין מדליקין בשמן שריפה ביו״ט רבי ישמעאל אומר [ו]אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת וחכמים מתירין [ז]בכל השמנים בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט ר׳ טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד: **גמ׳** [ח]מ״ט [ט]לפי [י]שאין שורפין קדשים ביו״ט מנהני מילי אמר חזקיה וכן [יא]תנא דבי חזקיה אמר קרא [1]ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר׳ [יב] שאין ת״ל עד בקר מה ת״ל עד בקר בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו אביי אמר [יג]אמר קרא [2]עולת שבת בשבתו [יד]ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו״ט רבא אמר אמר קרא [3]הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק״ו רב אשי אמר [טו](שבת) [4]שבתון עשה

כלל הני שמעתתא. רב הונא ורב יהודה ורב גידל ורב אחדבוי אלא כתפלה אחת כך מתבתה לכל דבר היום ומזכיר: **צריך להזכיר של שבת**. לומר ותתן לנו את יום המנוח ואת יום הכפורים הזה ואותם מקדש השבת ויום״כ ואע״פ שאין תפלת נעילה בשבת: **יום הוא שנתחייב בד׳ תפלות**. לאו תפלת הנעילה בכלל אלא תפלות היום אחרית מוסף מנחה ונעילה: **שליח ציבור היורד ערבית**. המתפלל בתרכא מעין שבע קונה שמים וארץ מגן אברהם בדברו: **משום סכנה**. מזיקין אלא היו בתי כנסיות שלהן ביישוב ולא שאר לילי החול היו עסוקין במלאכתן ובגמרן מלאכתן מתפללין ערבית בביתן ולא היו באין בבית הכנסת אבל לילי שבת באין בבית הכנסת ומשו שיש שאין ממהרין לבא ושוהין לאחר תפלה לכך האריכו תפלת הלבור: [ט]הכי גרסינן **נחוש** (א) **אומר מדליקין בחצב מבושל**. והוא מהותך: **היינו ס״ק**. דאמר ולא בחצב כל חלב במשמע: **דרב ברונא**. דשרי ע״י תערובת שמן כל שהוא: **ולא מסיימי**. אין ניכר מי אוסר ומי מתיר: **מתני׳ שמן שריפה**. שמן של תרומה טמאה ובגמ׳ מפרש טעמא: **רבי ישמעאל אומר כו׳**. בשבת: **עטרן**. [יא]פסולתא דזיפתא: **מפני כבוד השבת**. שריחו רע: **שמן שומשמין כו׳**. מסקנא דמילתא דחכמים היא: **צנונות**. לענין: **שמן דגים**. [יב]מקרצי דגים שנימוחו: **פקועות**. [יג]לענת מדברי: **נפט**. מין שמן שריחו רע כדאמרינן בסדר יומא (דף לט.). בא למדוד נפט אומרים לו מדוד לעצמך שאין אדם רוצה לסייעו: **גמ׳ מנהני מילי**. דאין שורפין דאי לא ממעט לה קרא אית לן למימר ליתי עשה דבאש תשרופו[טו] וידחה את לא תעשה כל מלאכה[טו]: **שאין ת״ל עד בקר**. זימנא אחריתי אלא והנותר ממנו באש תשרופו הא כתיב עד בקר בריש׳: **בקר שני**. שהוא חולו של מועד והכי משמע והנותר ממנו לבקר ראשון עד בקר שני המתינו ותשרפוהו: **עולת חול**. כגון אברי תמיד של ערב יו״ט אלא הוקטרו מבעוד יום אין מעלין אותן משחשכה וכ״ש קדשים פסולים לא שרפינן: **הוא לבדו**. קראי יתירי הינהו דמלי למכתב אך אשר יאכל לכל נפש יעשה לכם: **מכשירין**. מכשירי האוכל כגון לעשות שפוד וסכין ותנור וכיריים: **לבדו**. למעוטי מילה שלא בזמנה דלא דחיא שבת ויו״ט דאי לא מעטיה קרא אתיא בק״ו דתידחי בפ׳ ר׳ אליעזר (לקמן קנ:) דהכי תניא התם ומה נרעת שדוחה את עבודה ועבודה דוחה את השבת מילה שלא בזמנה דוחה אותה דהכי תניא התם מילה דוחה את הנרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה ויליף לה מקראי אבל שבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שתהא מילה שלא בזמנה דוחה אותה אתא לבדו לאפוקי מהאי ק״ו דלא תדרוש ליה. וממילא שמעינן מינה דמצות שאין זמנה קבוע ויכול לעשותה למחר אינה דוחה יום טוב וה״ה לשריפת קדשים טומאים:

עשה

ולא הני שמעתתא אלא כי הא דא״ר יהושע בן לוי ביום הכפורים שחל להיות בשבת המתפלל נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בארבע תפלות קשיא הילכתא אהילכתא אמרת הילכתא כריב״ל וקיימא לן הילכתא כרבא דאמר רבא יו״ט שחל להיות בשבת שליח ציבור היורד לפני התיבה ערבית אינו צריך להזכיר של יום טוב שאילמלא שבת אין שליח צבור יורד ערבית ביו״ט הכי השתא התם בדין הוא דאפילו בשבת נמי לא צריך ורבנן הוא דתקונו משום סכנה אבל הכא יום הוא שנתחייב בארבע תפלות: ולא באליה כו׳: חכמים היינו תנא קמא איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי: **מתני׳** אין מדליקין בשמן שריפה ביו״ט רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת וחכמים מתירין בכל השמנים בשמן שומשמין בשמן אגוזים בשמן צנונות בשמן דגים בשמן פקועות בעטרן ובנפט ר׳ טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד: **גמ׳** מ״ט לפי שאין שורפין קדשים ביו״ט מנהני מילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר׳ שאין ת״ל עד בקר מה ת״ל עד בקר בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו אביי אמר אמר קרא עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו״ט רבא אמר אמר קרא הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק״ו רב אשי אמר (שבת) שבתון עשה

ממנו לבקר ראשון עד בקר שני המתינו ותשרפוהו: **עולת חול**. כגון אברי תמיד של ערב יו״ט אלא הוקטרו מבעוד יום אין מעלין אותן משחשכה וכ״ש קדשים פסולים לא שרפינן: **הוא לבדו**. קראי יתירי הינהו דמלי למכתב אך אשר יאכל לכל נפש יעשה לכם: **מכשירין**. מכשירי האוכל כגון לעשות שפוד וסכין ותנור וכיריים: **לבדו**. למעוטי מילה שלא בזמנה דלא דחיא שבת ויו״ט דאי לא מעטיה קרא אתיא בק״ו דתידחי בפ׳ ר׳ אליעזר (לקמן קנ:) דהכי תניא התם ומה נרעת שדוחה את עבודה ועבודה דוחה את השבת מילה שלא בזמנה דוחה אותה דהכי תניא התם מילה דוחה את הנרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה ויליף לה מקראי אבל שבת שנדחית מפני עבודה אינו דין שתהא מילה שלא בזמנה דוחה אותה אתא לבדו לאפוקי מהאי ק״ו דלא תדרוש ליה. וממילא שמעינן מינה דמצות שאין זמנה קבוע ויכול לעשותה למחר אינה דוחה יום טוב וה״ה לשריפת קדשים טומאים:

עשה

עין משפט נר מצוה

נה א מיי׳ פי״ב מהל׳ תפלה הל׳ טו טוש״ע ס״ח סי׳ רפד ס״ב וסי׳ תכה סעיף ג:
נו ב מיי׳ פ״ג מהל׳ תפלה הל׳ ז טוש״ע ס״ח סי׳ תרכג סעיף ג:
נז ג מיי׳ פ״ט מהלכות תפלה הל׳ יב סמג עשין יט טוש״ע ס״ח סי׳ רסח ס״ט וסי׳ תריט סעיף ג:
נח ד מיי׳ פ״ה מהל׳ שבת הלכה י סמג לאין סה טור וש״ע ס״ח סי׳ רסד סעיף ג:
נט ה מיי׳ שם הל׳ יא טוש״ע שם סעיף ו:
ס ו מיי׳ פ״ג מהל׳ י״ט הל׳ ח:

תורה אור השלם

1 וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנֹּתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ׃ שמות יב י
2 עֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ עַל עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ׃ במדבר כח י
3 וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכָה לֹא יֵעָשֶׂה בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם׃ שמות יב טז
4 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ׃ ויקרא כג כד

מוסף רש״י

משום סכנה. דהא איתא בערבי פסחים (קיב:) לא יצא אדם ביום יחיד בלילי רביעיות וגלילי שבתות וכו׳ ומשו רבנן שמא בתי דינפקי ליבורא איכא מאן דלא לא נלי בהדי ליבורא ויתפלל יחידי ויתפכן, עמדו ותקנו לצלות ליבור ברכה אחת מעין שבע, ומי איכא דלא נלי יכיון לבו לתוכו מיבות דמעין שבע ויענה אמן על אחמימתו ותעלה לו ברכה זו במקום הז׳ ברכות ויפטר ויולא מהן ידי חובתו (מחז״ו סי׳ קה מחשובות רש״י). שאין ת״ל עד בקר. מגיינא, והנותר ממנו עד בקר, דמלי למכתב והנותר בשם משרפו, אלא אשריפה קאי וה״ק והנותר ממנו זומן שאשרפתי לך, דהייינו בקר לאשון, כשיבא בקר שני שהוא חולו של מועד תשרפו, אבל ביו״ט לא (לקמן קלג. וכעי״ז תמורה ה:). ולא עולת חול ביו״ט. אלמא דאפילו הקטר עולה אינו דוחה יו״ט וכ״ש שריפת פסול שלה (פסחים פג:). ולא מכשיריין. איכילין לעשות מעגול יום (שם ושמות יב מז). ולא מילה שלא בזמנה. כגון גר שנמגייר וקבן שנתם אביו ועבר ומנה בשהיא לעתה, ונבי שריפת פסול קדשים נמי כמילה שלא בזמנה, דאפשר לשהייה דמי (פסחים שם).

מוסף תוספות

א. דהא מפרש טעמי׳ דריב״ל ״יום הוא שנתחייב בד׳ תפלות״, כלומר מתוך שנתחייב בג׳ תפלות נתחייב אף בריביעית, ואילו. המאור. ב. לא בשעה זו ולא בשעה אחרת שביום וכו׳ אבל יום הכיפורים יש בשבת שחלה בו הפטרה בשחרית. מאירי. הלכך לא מדחיא דרב גידל מדרי״ל, דהא טעמי׳ לחוד והא טעמי׳ לחוד. המאור. ג. בנביא של ר״ח. ל״ש. ד. ואיהו הוא דאסר. ריטב״א. ה. לאידך גיסא. ריטב״א. ו. וכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי, [לכן]. ריטב״א. ז. על כולהו קאי. ריטב״א. ח. על כולהו. ריטב״א. ט. למימר שאין שורפין תרומה ביו״ט, אימא שאני שריפת קדשים. מוס׳ פיסח מ: ד״ה ועל. י. כגון הדלקת נר או לעשות מדורה. מוס׳ חולין ל״ב. יא. לכך אין שורפין. מוס׳ פיסח מ: ד״ה ועל. יב. דצורך הדיוט [הוא]. מוס׳ פיסח מ: ד״ה ועל. יג. אימא ישרפנו ב״י תחת תבשילו, דהא איכא צורך אוכ״נ. מוס׳ פיסח מ: ד״ה ועל. יד. שאין מצוה בשריפתו. מוס׳ חולין ל״ב. טו. דשמן של חולין מותר להדליק להנאתו כמו שמותר לאכול, [נמצא כשמדליקו בבר, להנאתו הוא מדליקו, שהרי אם הי׳ חפץ בבר, הי׳ אוכלו. מוס׳ חולין ל״ב]. אבל תרומה טמאה. מוס׳ פסחים מו. ד״ה לפי. טז. שאם בשביל הנאתו אמרה תורה לשורפו, כ״ש שתהא מותרת בהנאה אחרת, אלא כיון שאסורה בכל הנאות שבעולם אלא לשם מצוה בעלמא, אלא שלא הקפידה תורה אם נהנה ממנה אגב ביעורה הואיל ומבערה מיהא מן העולם, הלכך שריפתה כשריפת שאר קדשים. מוס׳ חולין ל״ב. יז. כשאר שריפת קדשים. מוס׳ פיסח מו. ד״ה לפי. יח. אסור לשוחטן ביו״ט. מוס׳ חולין ל״ב. יט. אסור לשורטן ביו״ט. מוס׳ חולין ל״ב. כ. ואמאי, והא שלמים צורך הדיוט אית בהו, אלא ודאי בטיל לי׳ חלקו אצל חלק גבוה והוי כאילו כולם לגבוה. מוס׳ פיסח מ: ד״ה ועל. כא. עיקר. מוס׳ חולין ל״ב. כב. דודאי מותר לשרוף ביו״ט תרומה לצורך אוכ״נ. מוס׳ פיסח מו. ד״ה לפי. כג. [ד]נכסי כהן הן לכל דבר. ריטב״א כג: ד״ה לפי. כד. דמאוריתא שרי, אלא. מוס׳ חולין ל״ב. כה. שאם אתה מתירו בתרומה טמאה, אפי׳ לצורך, אתי לשריף קדשים שנטמאו אע״פ שלא נתן בהן שמן, ורבנן בתראי אסרי אפילו בשנתן בהו שמן. ומנא לן דאין שורפין קדשים ביו״ט. החזקה תנוי מלא תותירו. אביי אמר עולת שבת בשבתו, זו לבדה ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו״ט. רבא אמר כתיב הוא לבדו יעשה לכם, הוא ולא מכשיריין, לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק״ו ומה מילה שנכרתו עליה י״ג בריתות שלא בזמנה אין דוחה יום טוב, קדשים שלא נכרתו עליהן [יג] בריתו[ות] אינו דין שלא ידחו ביו״ט שלא בזמנם, כגון קדשים שעבר זמנן דנעשו נותר וטעונין שריפה.

מסורת הש״ס

(א) [נעיל כח.], (ב) [נעיל כג:], (ג) [תוספתא פ״ב, (ד) [נעיל כג: וש״נ], (ה) [נקמן קנ:. פסחים פב: תמורה ד: ע״ש], (ו) [נ״ל בלא תפרופו שאין כן], (ז) [נע״ מוס׳ נעיל כג: ד״ה גזרה], (ח) [פסחים נע: ע״ב], (ט) [דפוס״ ליפא], (י) [שיך נעיל בתמצה כ:], (כ) [שמות יב], (ל) [שם כן], (מ) [ועי׳ תוספות תמונות נד. ד״ה ליתן], (נ) [ועי׳ מ״ש רש״י בתמצה ביצה כ: ד״ה חלה בעמעמת וכו׳], (ס) [ביצה יט.], (ע) [ועי׳ מוס׳ פסחים מו. ד״ה לא תקבל ומוס׳ ביצה כ: ד״ה ועל],

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ה״ג נחוש המדי לומר:

גליון הש״ם

רש״י ד״ה עטרן פסולתא דזיפתא. עי׳ לעיל כ ע״ב: שם ד״ה שמן דגים מקרבי דגים שנמוחו. עי׳ לקמן כו ע״א תוס׳ ד״ה מיכא דמיינהו: שם ד״ה פקועות דלעת מדברי. עיין רד״ק (מ״ב ד לט): תוס׳ ד״ה איבא בינייהו דרב ברונא בו׳ וי״ל דהכא דאיכא שלשה תנאים. עיין בב״ק נט ע״א תוס׳ ד״ה מיכא בינייהו דרב ברונא בו׳ וי״ל דהכא דאיכא נגזור משום תרומה שלא לצורך. ק״ל מ״ל נגזר בשלא לצורך הוי כך לדבון דמקלוביינא שרי הואיל ואי מקלבי אוכמים מש״ה לא גזרי בכך. ואולי דקוביים אהכוא לעניל כג ע״ב ד״ה אמר מי׳ לפי שאין שורפין קדשים לאיכוא נגי הא׳ הואיל נגי הא׳ מיוס טוב לאחר:

תוס׳ ישנים

(א) וכ״ש עשה ק״ו מאוכל נפש שלא נכנסו עליו [י״ג כריתות] ואיכא למיפרך מה לאוכל נפש שכן מלוס עוכרת:

רב נסים גאון

במה מדליקין. לבדו ולא מילה שלא בזמנה הבאה מק״ו. עיקרה בפרק ר׳ אליעזר אומר אם לא הביא כלי מערב שבת, (דף קלב) דת״ר מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה ו״ר אינה דוחה אלא בזמנה. ואמרינן (שם דף קלג) מנא הני מילי, אמר חזקיה וקן תנא דבי חזקיה (שמות יב) לא תותירו ממנו עד בוקר וכו׳. והכין כתב אדוננו האיי גאון בפירושיה, מילה אינה דוחה יו״ט אלא בזמנה ומי שעבר שמיני שלו אינו נימול ביו״ט, ותנן (שבת דף קלו) קטן נימול לח׳ לט׳ לי׳ לי״א לי״ב, ותני בה ר״ז אחר שבת נימול לי״א, ואפילו י״ז שני אינה דוחה דקתני ב׳ ימים טובים של ראש השנה נימול לי״ב. מנהני מילי ושמעתא דעיקר דילה בגמרא דכיצד צולין (פסחים דף פג) דתנן העצמות והגידים והנותר וכו׳, שאין דוחה לא את השבת ולא את ר״ז. ואיתמרו בה הני ד׳ טעמי, וקאמר רבה מילה הבאה שלא בזמנה לא דחיא ר״ז מק״ו. (והכי) (והיכי) דאמרי מה עצמות וגידים ונותר דפסח לא דחו ועולת חול לא דחיא יו״ט, מילה שלא בזמנה לא כל שכן. ושמעתי בה פירוש אחר בפנים אחרות והכין איתמר, לבדו ולא מילה שלא בזמנה הבאה בק״ו, הראה כי המילה שלא בזמנה ביו״ט הייתי סבור שהיא מותרת מק״ו, והיה לי לומר, א״כ עשיית אוכל נפש שהוא רשות, כגון שחיטה ובישול ואפייה, פטריה רחמנא עשייתו ביו״ט, מילה שלא בזמנה שהיא מצוה לא כל שכן שתעשה ביו״ט. לפיכך הוצרך לבדו להודיענו כי אוכל נפש לבדו מותר לעשותו ביו״ט ולא מילה שלא בזמנה, ונדחה מה שהייתי סבור מק״ו בזה המיעוט שמיעט בו הכתוב דהיינו לבדו, ולולי הוא, היה עולה על דעתנו כי מילה שלא בזמנה ביום טוב, מותרת מקל וחומר.

רבינו חננאל

כרבי יהושע בן לוי דאמר יה״כ שחל להיות בשבת המתפלל תפילת נעילה צריך להזכיר של שבת, יום הוא שנתחייב בד׳ תפלות. **והלכתא** כרבא דאמר שליח ציבור היורד ערבית ביום טוב שחל להיות בשבת א״צ להזכיר של יו״ט שאילמלא שבת אין ש״ץ יורד ערבית ביום טוב ומשום סכנה הוא, בשבת אין ביום טוב לא. **אבל** הא דאמר רב ר״ח שחל להיות בשבת המפטיר בנביא א״צ להזכיר של ר״ח שאילמלא שבת אין נביא בר״ח, וגם זה שאמר המפטיר בנביא במנחה ביו״ט שחל להיות בשבת א״צ להזכיר של יו״ט שאילמלא שבת אין נביא במנחה ביו״ט, בהני (חלה) [תרתי] לית הלכתא כותיה דרב. **ואקשינן** אהא דתנן וחכ״א אחד חלב מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו, היינו ת״ק דתני לא באליה ולא בחלב. ונחזה פליג עלייהו ואמר מדליקין בחלב מבושל, מכלל דת״ק אסר אפילו בחלב מבושל. **ושנינן** יש לומר כן ת״ק סבר אין מדליקין בחלב מבושל בפני עצמו ואם נתן בהן שמן מותר בחלב מבושל אע״פ שלא נתן בהן שמן, ורבנן בתראי אסרי אפילו בשנתן בהו שמן. **ומנא** לן דאין שורפין קדשים ביו״ט. החזקה תנוי מלא תותירו. אביי אמר עולת שבת בשבתו, זו לבדה ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו״ט. רבא אמר כתיב הוא לבדו יעשה לכם, הוא ולא מכשיריין, לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק״ו ומה מילה שנכרתו עליה י״ג בריתות שלא בזמנה אין דוחה יום טוב, קדשים שלא נכרתו עליהן [יג] בריתו[ות] אינו דין שלא ידחו ביו״ט שלא בזמנם, כגון קדשים שעבר זמנן דנעשו נותר וטעונין שריפה.

עשה הוא. דמשמע שבות בו: **ואין עשה.** דבשם תשרופו דוחה יו"ט דהוא לא תעשה ועשה ואע"ג דהדלקת נר ביו"ט מלאכה המותרת היא הואיל והבערת שאר קדשים שאין נהנין מהן נאסרין גם זו לא יצא מן הכלל: **הא בחול שפיר דמי.** לאיתנויי מינה: **מצוה לשרוף**

אם הסרומה שנטמאת. דדמיין לקדש ועוד משום תקלה: **לא בערתי ממנו.** במעשר שני כתיב: **בטמא.** בין שאני טמא בין שהוא טמא: **קדש לא ממעיטנא.** מהך חומרא: **שכן.** יש בו חומרי פנקעכ"ס ורלוי גם לזו. חייבין עליו משום פיגול שחט על מנת לאכול חוץ לזמנו ואכל אפילו בזמנו. ומשום נותר חוץ לזמנו ממש ולא חשב מתחלה. וקרוי קרבן. ויש בו מעילה ואף על גב שקדש [1] (הנותר) לאכילת כהנים אין בהן מעילה מ"מ תורת מעילה שייכא ביה אם קדשי קדשים הן יש בהן מעילה לפני זריקה לכל הנהנה מהן ואם קדשים קלים הן יש מעילה באימוריהן לאחר זריקת דמיהם לאפוקי תרומה דלית בה כלל: **וכרת.** לאוכלה בטומאת הגוף ותרומה במיתה בידי שמים ימיו נקצרים אבל אינו הולך ערירי: **אסור לאונן.** ק"ו ממעשר אבל תרומה מותרת לאונן ביבמות בפרק הערל (דף ע:) זר זרח [2] ג' פעמים זרות אמרתי לך ולא אניות. אונן כל זמן שלא נקבר מתו: **מחפ"ז.** מיתה בידי שמים לזר האוכלה או כהן טמא. וחומש לזר האוכלה בשוגג דכתיב (ויקרא כב) כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו אבל קדש משגה שיש איתר להכניס כתרומה וילא מידי מעילה שוב אין חומש בשגגת אכילתו. ויש דמוקמי לה בחומשין דחומשא ולא נהירא דהא רבינן ביה חומש דחומש בהקדש בפרק הזהב (בבא מציעא דף נד:): ואין

עשה והוה ליה [6] יום טוב עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה ביום טוב הוא דאסיר הא בחול שפיר דמי מ"ט אמר רב כשם שמצוה לשרוף הקדשים שנטמאו [3] כך מצוה לשרוף את התרומה שנטמאת ואמרה תורה [4] בשעת ביעורה תיהני ממנה היכן אמרה תורה מדרב נחמן [5] דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר קרא [1] ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי [7] [2] בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמר רחמנא לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך ואיבעית אימא מדרבי אבהו דאמר [8] רבי אבהו א"ר יוחנן [2] ולא בערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמאת ואימא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של קדש שנטמא לאו קל וחומר הוא [9] מה מעשר הקל אמרה תורה לא בערתי ממנו בטמא קדש חמור לא כ"ש א"ה תרומה נמי לימא ק"ו הוא הא כתיב ממנו ומה ראית מסתברא קדש לא ממעיטנא שכן סימן פנ"ק עכ"ם פיגול נותר קרבן מעילה וכרת אסור לאונן אדרבה תרומה לא ממעיטנא שכן מחפ"ז סימן מיתה חומש ואין

בק"ו דהא בלאו ק"ו נמי אתיא [1] דאתי עשה ודחי לא תעשה [2] ורב אשי הוא דאמר דיו"ט עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה וקשה לר"י דבפ"ק דבילה (דף ח: ושם) משמע [3] דאתיא ליה לרבא דיו"ט עשה ולא תעשה הוא גבי אפר כירה [4] דפריך סוף סוף יו"ט עשה ולא תעשה הוא ואין עשה דיכולה דוחה לא תעשה אלא אמר רבא כו' ודוחק למימר דהש"ס ניחא ליה למיפרך [5] דיו"ט עשה ולא תעשה הוא דקי"ל כרב אשי אבל רבא אע"ג דלית ליה ליו"ט עשה ולא תעשה מ"מ [6] אין כיסוי דוחה יו"ט [7] מנדרי ומ"ר מפרש [8] דאתיא בק"ו מנדרים ונדבות דדחו יו"ט אף על גב שלא נכרתו עליהם י"ג ברייתות מילה [9] לכ"ש [10] וקסבר רבא דקריצין ביו"ט ואיכא למיפרך מה לנדרים ונדבות שהן לצורך גבוה כדפריך בפ' ר' אליעזר דמילה (לקמן קלא:) מה לעומר ושתי הלחם שהן לצורך גבוה [11] דהא לאו חובה נינהו ואפילו חטאות ואשמות לא מיקרו צורך גבוה כיון דאי לא חטא לא בעי לאייתינהו ואית ליה לרבא דיום טוב עשה ולא תעשה כדמוכח בגילה דהכי אינטריך ק"ו דאי לאו ק"ו לא הוה ליך קרא למיסר [12] ורבא לא קאי אשריפת קדשים [13] אלא הש"ס מייתי מסוס דמינה נמי שמעינן דאין שריפת קדשים דוחה יו"ט:

ה"ל יו"ט עשה בו'. וא"ת הגך אמוראי דלעיל דסברי דיו"ט לא תעשה גרידא [14] נילף מהכא דלא דחי עשה את ל"ת וכי האי גוונא פריך בפ"ק דיבמות (דף ו.) ושמא מיכן לא נילף [15] לפי שיכול לעשות אחר יו"ט [16] [ת"ק]: **הא בחול שפיר דמי מ"ט בו'.** תימה מהיכא תיתי דתרומה טמאה אסורה בהנאה דבעי מ"ט [17] אי ממעשר הקל דכתיב בטמא לא לימד [18] דבעל דלא דחי עשה את ל"ת וכי האי גוונא נפרק בתרא דקדושין (דף לא.) ומשמע דאם לא נתן לו מעשר שכן הד"ס ט"ב כדפריך בהערל (יבמות דף עד:) ולא לימר דהוה אסרינן ליה משום דאיקרי קדש דכתיב (ויקרא כב) ונתן לכהן את הקדש או משום דהוקשה לקדשים כדאמר במעילה בפרק הנהנה (דף יט.) דקדש אקשי רחמנא לתרומה וקדש גופיה אסור בהנאה כשניטמא אפילו אותו קדש [19] שהיה מותר בהנאה קודם כמו שלמים נפקא לן שפיר מק"ו דמעשר או מהיקשא דמעשר כדאמר בפרק כל שעה (פסחים דף כד.) דלא [20] מאי פריך ומה ראית ואימא ממנו אתא למעוטי קדש ולא תרומה ואם נמעט קדש מהיכא מיתי איסור תרומה וי"ל דהוה גמרינן תרומה מדאיתקש לנכורים ונכורים למעשר כדאמרינן בהערל (יבמות דף עג:) ולקמן לא סמיך אק"ו [21] אלא אהיקשא [22] סמיך ומיהו קדש אתי שפיר בק"ו ממעשר כדאמרי' בפ' כל שעה (פסחים דף כד.) ולא כדאמר לימא ק"ו הוא הא כתיב ממנו ומה ראית מסתברא קדש לא ממעיטנא שכן סימן פנ"ק עכ"ם פיגול נותר קרבן מעילה וכרת אסור לאונן אדרבה תרומה לא ממעיטנא שכן מחפ"ז סימן מיתה חומש ואין

אסורה בהנאה דבעי מ"ט [23] אי ממעשר הקל דכתיב בטמא לא לימד [24] דבעל דלא דחי עשה את ל"ת וכי האי גוונא נפרק בתרא דקדושין (דף לא.) ומשמע דאם לא נתן לו מעשר שכן הד"ס ט"ב כדפריך בהערל (יבמות דף עד:) ולא לימר דהוה אסרינן ליה משום דאיקרי קדש דכתיב (ויקרא כב) ונתן לכהן את הקדש או משום דהוקשה לקדשים כדאמר במעילה בפרק הנהנה (דף יט.) דקדש אקשי רחמנא לתרומה וקדש גופיה אסור בהנאה כשניטמא אפילו אותו קדש [25] שהיה מותר בהנאה קודם כמו שלמים נפקא לן שפיר מק"ו דמעשר או מהיקשא דמעשר כדאמר בפרק כל שעה (פסחים דף כד.) דלא [26] מאי פריך ומה ראית ואימא ממנו אתא למעוטי קדש ולא תרומה ואם נמעט קדש מהיכא מיתי איסור תרומה וי"ל דהוה גמרינן תרומה מדאיתקש לנכורים ונכורים למעשר כדאמרינן בהערל (יבמות דף עג:) ולקמן לא סמיך אק"ו [27] אלא אהיקשא [28] סמיך ומיהו קדש אתי שפיר בק"ו ממעשר כדאמרי' בפ' כל שעה (פסחים דף כד.) ולא כדאמר לימא ק"ו הוא הא כתיב ממנו ומה ראית מסתברא קדש לא ממעיטנא שכן סימן פנ"ק עכ"ם פיגול נותר קרבן מעילה וכרת אסור לאונן אדרבה תרומה לא ממעיטנא שכן מחפ"ז סימן מיתה חומש ואין

ונתן לכהן את הקדש או משום דהוקשה לקדשים כדאמר במעילה בפרק הנהנה (דף יט.) דקדש אקשי רחמנא לתרומה וקדש גופיה אסור בהנאה כשניטמא אפילו אותו קדש [29] שהיה מותר בהנאה קודם כמו שלמים נפקא לן שפיר מק"ו דמעשר או מהיקשא דמעשר כדאמר בפרק כל שעה (פסחים דף כד.) דלא [30] מאי פריך ומה ראית ואימא ממנו אתא למעוטי קדש ולא תרומה ואם נמעט קדש מהיכא מיתי איסור תרומה וי"ל דהוה גמרינן תרומה מדאיתקש לנכורים ונכורים למעשר כדאמרינן בהערל (יבמות דף עג:) ולקמן לא סמיך אק"ו [31] אלא אהיקשא [32] סמיך ומיהו קדש אתי שפיר בק"ו ממעשר כדאמרי' בפ' כל שעה (פסחים דף כד.) ולא כדאמר לימא ק"ו הוא הא כתיב ממנו ומה ראית מסתברא קדש לא ממעיטנא שכן סימן פנ"ק עכ"ם פיגול נותר קרבן מעילה וכרת אסור לאונן אדרבה תרומה לא ממעיטנא שכן מחפ"ז סימן מיתה חומש ואין

אם הסרומה שנטמאת. דדמיין לקדש ועוד משום תקלה: **לא בערתי ממנו.** במעשר שני כתיב: **בטמא.** בין שאני טמא בין שהוא טמא: **קדש לא ממעיטנא.** מהך חומרא: **שכן.** יש בו חומרי פנקעכ"ס ורלוי גם לזו. חייבין עליו משום פיגול שחט על מנת לאכול חוץ לזמנו ואכל אפילו בזמנו. ומשום נותר חוץ לזמנו ממש ולא חשב מתחלה. וקרוי קרבן. ויש בו מעילה ואף על גב שקדש [1] (הנותר) לאכילת כהנים אין בהן מעילה מ"מ תורת מעילה שייכא ביה אם קדשי קדשים הן יש בהן מעילה לפני זריקה לכל הנהנה מהן ואם קדשים קלים הן יש מעילה באימוריהן לאחר זריקת דמיהם לאפוקי תרומה דלית בה כלל: **וכרת.** לאוכלה בטומאת הגוף ותרומה במיתה בידי שמים ימיו נקצרים אבל אינו הולך ערירי: **אסור לאונן.** ק"ו ממעשר אבל תרומה מותרת לאונן ביבמות בפרק הערל (דף ע:) זר זרח [2] ג' פעמים זרות אמרתי לך ולא אניות. אונן כל זמן שלא נקבר מתו: **מחפ"ז.** מיתה בידי שמים לזר האוכלה או כהן טמא. וחומש לזר האוכלה בשוגג דכתיב (ויקרא כב) כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו אבל קדש משגה שיש איתר להכניס כתרומה וילא מידי מעילה שוב אין חומש בשגגת אכילתו. ויש דמוקמי לה בחומשין דחומשא ולא נהירא דהא רבינן ביה חומש דחומש בהקדש בפרק הזהב (בבא מציעא דף נד:): ואין

תוס' ד"ה **הא** בחול וכו' **וא"ת אבתי היכי יליף** בק"ו. עיין זמיכס קפ ע"ל תוס' ד"ה ומה מעשר: **שם** ד"ה **כך אתה מצווה** וכו' ומדרבנן אי נמי **מדאורי' מדאיקרי קדש.** עיין פסחים פ"ג ע"ג תוס' ד"ה אבל נטמא וכ"ע:

מוסף תוספות

א. הריא דחיא ריש"ט. תוס' הכמ"ש. דהו"ל מילה עשה וי"ט ל"ת. רשב"ש. ב. כל כמה דלא ידענן דיו"ט עשה ול"ת הוא. תוס' הכמ"ש. ג. מן המוכן. דקאמר התם דאע"ג דעביד כתישה אתי עשה דכיסוי ודחי ל"ת דיו"ט. תוס' הכמ"ש. ד. אליבא דהלכתא. תוס' הכמ"ש. ה. ס"ל מטעמא אחרינא. תוס' הכמ"ש. ו. כדדריש הכא. תוס' הכמ"ש. ז. ומש"ה הוצרך לתרץ אפר כירה מוכן לודאי וכו'. תוס' הכמ"ש. ח. כגון כיסוי הדם או שריפת קדשים דלא לידחי יו"ט אבל מילה החמורה דחייא יו"ט. לכך הנכון לפרש דרבא ס"ל דיו"ט עשה ול"ת כסברא דהתם, דכי אצטריך לבדר', למעוטי מילה שהיא חמורה. ריטב"ש. ט. ורבא ידע שפיר דיו"ט עשה הוא. תוס' הכמ"ש. י. שנכרתו עליה י"ג בריתות. רמב"ן. יא. שתדחה יו"ט. רמב"ן. יב. הכא ליכא למיפרך הכי. תוס' הכמ"ש. יג. ורב אשי סבר נדרים ונדבות אינן קריבין ביו"ט, הלכך ק"ו ליכא. רמב"ן. וא"ת כיון דרבא ס"ל דיו"ט עשה ול"ת הוא, אמאי אצטריך לאתויי קרא ד'לבדר'. תוס' הכמ"ש. תיפוק לי משום דהו"ל יו"ט עשה ול"ת ולא מצי דחי לי' עשה דשריפת קדשים, י"ל דאה"נ אלא, מ' הכ"ן. יד. ולמילה שלא בזמנה אצטריכא. רמב"ן. טו. בפ"ב דביצה, דאינה נוהגת בנשים, ואינה מצוה עוברת ויש לה תשלומין כל ד', מיהא איכא למפרך מה לעולת ראייה דין הוא שתדחה יו"ט שלא יהא שלחנך מלא ושלחן של רבך ריקן, וכה"ג פריך גבי נדרים ונדבות בפ"ב דביצה, ומבו"ינהו איכא למילף, מאוכל נפש ועולת ראייה. תוס' הכמ"ש. טז. דלא הוי עשה, הא דקי"ל בכל דוכתא דאתי עשה ודחי ל"ת. תוס' הכמ"ש. יח. ולא דמי לכלאים בציצית שאם עבר זמנה בטלה. תוס' הכמ"ש. יט. דממונו של כהן הוא. ריטב"ש. כ. [ש]נטמא אחר זריקה. תוס' הכמ"ש. כא. אי ילפינן תרומה מקדש. תוס' הכמ"ש. כב. דפריכא הוא. תוס' הכמ"ש. כג. דפ' הערל. תוס' הכמ"ש. כד. אפי' יהיו תרומה וקדשים אסורים בהנאה אמאי צריך קרא להתירם בהסיקא תחת תבשילו, והרי. תוס' הכמ"ש. כה. משום דבטעמא הבערה לא חשיב לחו בעיין. תוס' הכמ"ש. כו. אם הי' מפרר וזורה לרוח או מטיל לים. תוס' הכמ"ש. כז. גבי הא דתנן לא יקרא לה שם עד שתאפה ופי' לפי שאינו יכול לשורפה ולא ליתנה לפני כלבו ביו"ט משום שאסור לבערה ביו"ט, משמע דאי לאו משום יו"ט הי' יכול ליתנה לפני כלבו. תוס' הכמ"ש. כח. [ב]תרומה הראוי לשריפה. רשב"ש. כט. הטעינוה שריפה כקודש. רשב"ש. ל. טעונה שריפה. רשב"ש. לא. דכתיב ב' באש ישרף. תוס' הכמ"ש. לב. צריכין שימור. תוס' הכמ"ש. לג. והיכי נפקי מקרא ג' תרומות טהורה וטמאה ותלויה, וי"ל משום דכתיב נתתי לך משמרת תרומתי, דקאי 'תרומתי' א"ל[ך] וא'משמרת'. תוס' נכורות לד. ד"ה נתתי. לד. דטמאה לאו בת שימור היא. תוס' הכמ"ש. לה. ד"לך' שייך אטמאה לרבייה להיותר הנאה [דאתלויה לא שייך, דתלויה לאו שלך היא. תוס' הכמ"ש דאינה ראויה לכלום]. תוס' נכורות לד. ד"ה נתתי. לא להסקה ולא לאכילה. תוס' הכמ"ש. לו. שהי' ראוי לחיות אם לא עון זנה. תוס' הכמ"ש. לז. ועבודתם עד נ', דכתיב מבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה. תוס' מ"ק כח. ד"ה מת בממשים. לח. שהלכו במדבר, שימות קודם שיגיע לס'. תוס' הכמ"ש. דאמרי' לא מת א' מהן פחות מבן ס'. תוס' מ"ק כח. ד"ה ומיתה בידי שמים. לט. דמכרת לא שמעי' ערירי. תוס' יומא ב. ד"ה נתתי. מ. באשת אחיו מאביו דכתוב מדבר, אתה אומר באשת אחיו מאמו וכו' ת"ל. תוס' יומא ב. ד"ה נתתי. מא. ויש לה איסור. תוס' יומא ב. ד"ה נתתי. מב. ויש לה בנים אסורה. תוס' יומא ב. ד"ה נתתי. מג. אם יש לה בנים אסורה. תוס' יומא ב. ד"ה נתתי. מד. משמע דאתא למעוטי אשת אחיו מאמו דאין בה כרת. תוס' יומא ב. ד"ה נתתי. מה. דכתיב בההוא קרא, אבל כרת יש בה וכו' ולא יתכן פי' דה"ל שאומר [הכא] דכל כרת הוא וזרעו נכרת דהיינו דאיכא בין כרת למיתה בידי שמים, אלא לריב"א שאומר דאין נכרת הוא וזרעו אלא בעריות דכתיב בהו ערירי, וחילוקן יש בין מיתה לכרת כדאמר ביבמות' דכרת בן נ' וכו' ומיתה היא בס'. תוס' יומא ב. ד"ה נתתי.

מוסף רש"י

ולא בערתי ממנו בטמא. דמשמע בין שאני טמא כו' הוא מתודה שלא בערו בשם ולא הדליק בו אם הגה, וכל שכן בטהור, דלא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה, וממילא משמעינן מדלא הוצרך להתודות על טהור, שמע מינה הכי קאמר אפילו בשעת הטומאה שלא יכולתי לאוכלו לא נתתיו להדלקה (יבמות עג:).

תוס' ישנים

א) וע"כ אית ליה לרבא דיו"ט עשה ול"ת הוא דאי לא הוי אלא ל"ת גרידא אמאי מוקי קרא אמילתא דאיתיה ק"ו ואיקמא כותר אי בשאר דלילה ק"ו [1] ומיהו אכולהו ק"ו איכא למיפרך שכן עוסקים בקדשים כבקדשים תמצא למילה שאינה עוסקת כ"ל בקדשים ואיכא למימר עולת ראי' תוכיח דקריבה לצ"ר ביו"ט. טו ומ"ש בפרק ר' אליעזר דמילה דבעי למילף מילה שלא בזמנה דלא דחי יו"ט לחזקיה מנותר ולאפוי מעולת שבת וכיכל בעי למילף הא במילה איכא ק"ו:

ב) אע"ג דהוקשו כל עריות זה לזה דילמא קרא אתא לאשמועינן ג' כתובים הבאים כאחד:

רבינו חננאל

תרומה טמאה ביו"ט אסור לשורפה, הא בחול מותר. מגלן אמר רבא כשם שמצוה לשרוף הקדשים הפסולים בחול, כן מצוה לשרוף התרומה שנטמאת, ואמרה תורה בשעת שרפתה תהנה ממנה, שנאמר ואני נתתי לך את משמרת תרומותי בב' תרומות הכתוב מדבר, אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, ואמר רחמנא בשתיהן נתתי לך, שלך תהא להסקה תחת תבשילך ליהנות ממנה. ור' יוחנן אמר מהכא לא בערתי ממנו בטמא, מן המעשר ממנו אינו מבעיר בטמא, אבל מבעיר בשמן תרומה שנטמאת. ואקשינן אמאי קא מרבית תרומה להנאה, תרבה קודש שנטמא שמותר לחנות ממנו. ודחינן (האי') ק"ו הוא, ומה מעשר הקל (יום) [אם] נטמא אסור בהנאה, קדש החמור לא כ"ש. אי הכי תרומה נמי נימא ק"ו ותהיה אסורה בהנאה. ודחי' הא כתיב במעשר ממנו, מכלל שיש אחר שמותר בהנאה כו'. ומייתינן בק"ו, הקודש שכן חומר מן התרומה, כי הקודש יש בו חומרא שנעשה פיגול ונותר כי בשר הוא וקובע לו זמן לאכילתו ואם עבר נעשה נותר, והאוכל קודש וטומאתו עליו חייב כרת, והנהנה מן הקודש מביא קרבן מעילה, והוא קרבן לפיכך אסור לאונן, משא"כ בתרומה כי לא תמצא מאילו כולן בתרומה. אע"פ שהתרומה יש בה מיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו, והנהנה ממנה משלם אותה וחומשה, ואין לה פדיון, ואסורה לזרים, מה שאין כן בקודש כי השלמים מותרין לישראל (שאין) [שהן] זרים, ואם נפסלו) יש להן פדיון, אפ"ה חומרות דקודש נפישי.

סא א ב מיי' פ"ג מהל' תרומות הי"ד ופ"ל ה"ל טוש"ע י"ד סימן שלא סי"ט בהג"ה:

ג) ר"ל אם נפסלו ע"י מום קודם שחיטה וכ"כ בפירש"י.

מסורת הש"ס

ו) [ביצה ח:], ז) תמורה לג:, ג) נכורות לד. ע"ש יבמות עד. ע"ש, ד) [יבמות סז ולקמן כו.], ה) יבמות עג:, ו) [פסחים כד.], ז) ל"ל הגיהה, ח) [ויקרא כב], ט) [במעשר שני פ"ה מ"ז], י) [ועי' תוספות פסחים כ: ד"ה לתורן], כ) [ביבמות עג: ד"ה שבן ושכו' ומצו בפסיקות מתוקר כפירוש לא תעיב משום דמיהמי טעמא גופא נפקא לן וכו'], ל) פ"ג דבכורים,

תורה אור השלם

1 וְדִבַּר יְיָ אֶל אַהֲרֹן וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחֹק עוֹלָם:
במדבר יח ח

2 לֹא אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטֻמְאָה וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְיָ אֱלֹהָי עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי:
דברים כו יד

גליון הש"ם

תוס' ד"ה **הא** בחול וכו' **וא"ת אבתי היכי יליף** בק"ו. עיין זמיכס קפ ע"ל תוס' ד"ה ומה מעשר: **שם** ד"ה **כך אתה מצווה** וכו' ומדרבנן אי נמי **מדאורי' מדאיקרי קדש.** עיין פסחים פ"ג ע"ג תוס' ד"ה אבל נטמא וכ"ע:

מוסף תוספות

א. הריא דחיא ריש"ט. תוס' הכמ"ש. דהו"ל מילה עשה וי"ט ל"ת. רשב"ש. ב. כל כמה דלא ידענן דיו"ט עשה ול"ת הוא. תוס' הכמ"ש. ג. מן המוכן. דקאמר התם דאע"ג דעביד כתישה אתי עשה דכיסוי ודחי ל"ת דיו"ט. תוס' הכמ"ש. ד. אליבא דהלכתא. תוס' הכמ"ש. ה. ס"ל מטעמא אחרינא. תוס' הכמ"ש. ו. כדדריש הכא. תוס' הכמ"ש. ז. ומש"ה הוצרך לתרץ אפר כירה מוכן לודאי וכו'. תוס' הכמ"ש. ח. כגון כיסוי הדם או שריפת קדשים דלא לידחי יו"ט אבל מילה החמורה דחייא יו"ט. לכך הנכון לפרש דרבא ס"ל דיו"ט עשה ול"ת כסברא דהתם, דכי אצטריך לבדר', למעוטי מילה שהיא חמורה. ריטב"ש. ט. ורבא ידע שפיר דיו"ט עשה הוא. תוס' הכמ"ש. י. שנכרתו עליה י"ג בריתות. רמב"ן. יא. שתדחה יו"ט. רמב"ן. יב. הכא ליכא למיפרך הכי. תוס' הכמ"ש. יג. ורב אשי סבר נדרים ונדבות אינן קריבין ביו"ט, הלכך ק"ו ליכא. רמב"ן. וא"ת כיון דרבא ס"ל דיו"ט עשה ול"ת הוא, אמאי אצטריך לאתויי קרא ד'לבדר'. תוס' הכמ"ש. תיפוק לי משום דהו"ל יו"ט עשה ול"ת ולא מצי דחי לי' עשה דשריפת קדשים, י"ל דאה"נ אלא, מ' הכ"ן. יד. ולמילה שלא בזמנה אצטריכא. רמב"ן. טו. בפ"ב דביצה, דאינה נוהגת בנשים, ואינה מצוה עוברת ויש לה תשלומין כל ד', מיהא איכא למפרך מה לעולת ראייה דין הוא שתדחה יו"ט שלא יהא שלחנך מלא ושלחן של רבך ריקן, וכה"ג פריך גבי נדרים ונדבות בפ"ב דביצה, ומבו"ינהו איכא למילף, מאוכל נפש ועולת ראייה. תוס' הכמ"ש. טז. דלא הוי עשה, הא דקי"ל בכל דוכתא דאתי עשה ודחי ל"ת. תוס' הכמ"ש. יח. ולא דמי לכלאים בציצית שאם עבר זמנה בטלה. תוס' הכמ"ש. יט. דממונו של כהן הוא. ריטב"ש. כ. [ש]נטמא אחר זריקה. תוס' הכמ"ש. כא. אי ילפינן תרומה מקדש. תוס' הכמ"ש. כב. דפריכא הוא. תוס' הכמ"ש. כג. דפ' הערל. תוס' הכמ"ש. כד. אפי' יהיו תרומה וקדשים אסורים בהנאה אמאי צריך קרא להתירם בהסיקא תחת תבשילו, והרי. תוס' הכמ"ש. כה. משום דבטעמא הבערה לא חשיב לחו בעיין. תוס' הכמ"ש. כו. אם הי' מפרר וזורה לרוח או מטיל לים. תוס' הכמ"ש. כז. גבי הא דתנן לא יקרא לה שם עד שתאפה ופי' לפי שאינו יכול לשורפה ולא ליתנה לפני כלבו ביו"ט משום שאסור לבערה ביו"ט, משמע דאי לאו משום יו"ט הי' יכול ליתנה לפני כלבו. תוס' הכמ"ש. כח. [ב]תרומה הראוי לשריפה. רשב"ש. כט. הטעינוה שריפה כקודש. רשב"ש. ל. טעונה שריפה. רשב"ש. לא. דכתיב ב' באש ישרף. תוס' הכמ"ש. לב. צריכין שימור. תוס' הכמ"ש. לג. והיכי נפקי מקרא ג' תרומות טהורה וטמאה ותלויה, וי"ל משום דכתיב נתתי לך משמרת תרומתי, דקאי 'תרומתי' א"ל[ך] וא'משמרת'. תוס' נכורות לד. ד"ה נתתי. לד. דטמאה לאו בת שימור היא. תוס' הכמ"ש. לה. ד"לך' שייך אטמאה לרבייה להיותר הנאה [דאתלויה לא שייך, דתלויה לאו שלך היא. תוס' הכמ"ש דאינה ראויה לכלום]. תוס' נכורות לד. ד"ה נתתי. לא להסקה ולא לאכילה. תוס' הכמ"ש. לו. שהי' ראוי לחיות אם לא עון זנה. תוס' הכמ"ש. לז. ועבודתם עד נ', דכתיב מבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה. תוס' מ"ק כח. ד"ה מת בממשים. לח. שהלכו במדבר, שימות קודם שיגיע לס'. תוס' הכמ"ש. דאמרי' לא מת א' מהן פחות מבן ס'. תוס' מ"ק כח. ד"ה ומיתה בידי שמים. לט. דמכרת לא שמעי' ערירי. תוס' יומא ב. ד"ה נתתי. מ. באשת אחיו מאביו דכתוב מדבר, אתה אומר באשת אחיו מאמו וכו' ת"ל. תוס' יומא ב. ד"ה נתתי. מא. ויש לה איסור. תוס' יומא ב. ד"ה נתתי. מב. ויש לה בנים אסורה. תוס' יומא ב. ד"ה נתתי. מג. אם יש לה בנים אסורה. תוס' יומא ב. ד"ה נתתי. מד. משמע דאתא למעוטי אשת אחיו מאמו דאין בה כרת. תוס' יומא ב. ד"ה נתתי. מה. דכתיב בההוא קרא, אבל כרת יש בה וכו' ולא יתכן פי' דה"ל שאומר [הכא] דכל כרת הוא וזרעו נכרת דהיינו דאיכא בין כרת למיתה בידי שמים, אלא לריב"א שאומר דאין נכרת הוא וזרעו אלא בעריות דכתיב בהו ערירי, וחילוקן יש בין מיתה לכרת כדאמר ביבמות' דכרת בן נ' וכו' ומיתה היא בס'. תוס' יומא ב. ד"ה נתתי.

תתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא. ואם תאמר מידי ולא לאורו כתיב אימא תתן לו ולא דבר שאין ראוי לו כללא וי"ל דאם כן לא לכתוב[ב] אלא תתן דאין נתינה פחות משוה פרוטה[ג] מדכתיב לו משמע לו[ג] ולא לאורו[ד]:

הדלקת נר בשבת חובה. פי' במקום שעורה דחובה היא שיעשוה במקום הנר משום עונג אבל מהדלקת נר גופיה לא הוה פריך אביי דפשיטא דחובה היא דתנן (לקמן דף לא:) על ג' עבירות נשים כו' על שאין זהירות בהדלקת הנר: **חובה.** לגבי דחיצת (ד) ידים בחמין קרי ליה חובה[ה] דלא הוי כל כך מצוה ומיס אחרונים קרי ליה חובה (ו) משום סכנה דמלא סדומית ושהרגו הנפש וחמירי טפי מן הרשאוני' ויש שרוצים לומר דאין לברך אהדלקת נר מדקרי ליה חובה כדאמרינן (חולין קה.)[ו] מיס אחרונים חובה ואין טעונין ברכה[ז] ואומר ר"ת דשיבוש הוא דלא דמי למיס אחרונים[ח] דלא הוי אלא להלה בעלמא אבל הדלקת נר[ט] היא חובה של מצות עונג שבת וכמה חובו' הן דטעונין ברכה ומה שאומר טעם אחר שלא לברך משום שאם היתה מודלקת ועומדת לא היה צריך לכבותה ולחזור ולהדליקה ולא להדליק אחרת' אין נראה דהא גבי כיסוי הדס (שם פז.) אם כסהו הרוח פטור[יא] מלכסותו אף"ה כשמכסה צריך לברך וכן נולד מהול איכא למ"ד (י) דאין צריך להטיף ממנו דם ברית וכשמל תניא בשילהי פר' ר' אליעזר דמילה (לקמן דף קנז:) המל אומר כו' ובסדר רב עמרם יש המדליק נר בשבת מברך אשר קדשנו כו' ועוד נראה לר"ת[יב] שאם היה הנר מודלק ועומד שצריך לכבות ולחזור ולהדליק כדאמר ליה ההוא סבא ובלבד שלא יקדיש ובלבד שלא יאמר (לעיל דף כג.):

מתוך שריחו רע. ואף על גב דנפט נמי ריחו רע כדאמר בפ"ק (דף יב:) הא בדמשחא והא בדנפטא ובפרק אמר להם הממונה (יומא דף לט.) בא למדוד נפט אומרים לו מדוד לעצמך[יג] אין ריחו רע כמו עטרן[יד]:

סדין בציצית ב"ש פוטרין. פירש בקונטרס ב"ש לא דרשי סמוכין[טו] והא[טז] דלא קאמר אוסרין משום דסברי בעלמא כלי קופסא חייבין בציצית והכא פטירי דלא שייך למיתני בהו אוסרין[יז] ובפיפא דהך ברייתא קתני בפ' התכלת (מנחות דף מ.) א"ר אליעזר כל המטיל תכלת בסדינו בירושלים אינו אלא מן המתמיהין אמר ר' אם כן למה אסרוה פי' [יח]א"כ (כל אותן) שמתמיהין עליו למה עושין כן[יט] כיון דהלכה כב"ה ומשני גזרה שמא יקרע סדינו[כ] כו' ועוד מתרץ גזרה משום כסות לילה[כא] ופירש"י בתשובה אחת שלא גזרו אלא על התכלת אבל במינו[כא] חייב והא דא"ל [יט]מלאכת לרב קטינא סדינא בציצית סרבלא בציצית לילית מה תהא עליה[כב] היינו לילית מן המובחר מה תהא עליה[כג] אבל לילית במינו היה עושה[כד] ובשמעתין נמי היה להם לילית של מינו[כה] והיו מתבייחים מר' יהודה לפי שהיה מחייב לעשות תכלת[כו] והיה סבור שעושין כב"ש[כז] מדאורייתא[כח] ואינהו סבור אפי' לב"ה אסור מדרבנן משום כסות לילה וקשה לר"י דבפרק התכלת (שם דף מא.) מהדר לאמוראי דלילית חובת טלית הוא מתחילים הראשונים מבגד ג' היו מטילין בו לילית ודחי לה ואמאי לא מייתי מהכא דלא קתני אוסרין[כט] ועוד דבה"ג פוסק דחובת גברא הוא מדמברכינן להתעטף בלילית ועוד דאמרינן בפ"ק דיבמות (ד' ד.) גבי כלאים בלילית דאפילו מאן דלא דרים סמוכין בעלמא במשנה תורה דרים ואין יכנן לומר דב"ש לא דרשי סמוכין ועוד דרב עמרם גאון פוסק כב"ש בשאה דברים וחשיב הך בהדייהו[ל] ועוד אמאי נקט סדין בלילית הוה ליה למנקט כלאים בלילית[לא] ונראה לר"ת דכ"ע דרשי סמוכין[לב] וב"ש פטרי מדרבנן משום כסות לילה או משום שמא יקרע ופטרי אפילו ממינו מדקתני סדין בלילית ולא קתני סדין בתכלת כדאמר ר' אליעזר בר' לדוק כל המטיל תכלת בסדינו כו'[לג] וב"ש מחייבין אפי' תכלת דלית להו הנהו גזרות דב"ש וכב"ש קי"ל כדמוכח בפיפא דהך ברייתא והשתא ניחא[לד] דרב קטינא[לה] שלא היה לו ציצית כלל[לו] וכן תלמידיו של רבי יהודה לא היה להם כלל ציצית דסברי כב"ש[לז] ואומר ר"ת דאין לעשות טליתות של פשתן ולעשות בו ציצית אפילו מינו דכב"ש קיימא לן דפטרי והמברך מברך ברכה לבטלה[מ]: **גזירה משום כסות לילה.** מדנקט שמא דב"ש אי טעמא ולא נקט טעמא שמא יקרע[לח] משמע דקי"ל כרבי שמעון דפוטר כסות לילה[לט] בפ' התכלת (מנחות ד' מג.) וכן משמע בפ"ב דברכות (ד' יד:) דאמר במערבא לא היו אומרים פרשת ציצית בלילה אלא מתחילין דבר אל בני ישראל[מ] אמר אביי כיון דאיכא מתחילין אלן נמי מתחלין וכיון דמתחלינן מסיימינן משמע דמודו כולהו דאין מצות ציצית בלילה ולכך נשים פטורות מן הציצית[מא] ורב יהודה ורב עמרם דהוו רמי תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה בתכלת (ד' מג.) ובפרק קמא דסוכה (ד' יא. ושם) משום דסברי[מב] דהויא מצות עשה שלא הזמן גרמא[מג] לא קיימא לן כוותייהו דהא משמע שהם דווקא היו עושין ולא האחרים ובפרק קמא דקדושין (ד' לג:) תנו רבנן מצות עשה שהזמן גרמא שופר ולולב סוכה וציצית: **ולימא**

ואין לה פדיון. להוציאה לחולין אבל קדש יש קדש שנפדה כגון שהומס לפני שחיטה: **ואסורה לזרים.** לעולם אבל קדש יש קדש שמותר לזרים לאחר זריקה כגון מעשר בהמה ותודה ושלמים: **הנך נפישין.** בשם: **לית.** עדיפא דאית בה תרי[מ] חומרי ימיו נכרתין והולך עריני: **לאשים דגנך תפן לו ולא לאורו.** מכאן שאין תורמין מן הטמא על הטהור[מא] דכתיב תתן לו דבר הראוי לו לאכול ולא לתת לאורו להסיק ומדאיצטריך למעוטי מכלל דבת אורו היא להסקה: **וילא.** מאי איכפת לן: **חובה.** כבוד שבת הוא שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא בפרק בתרא דיומא (דף עה.): **רחיצת ידים ורגלים.** ערבית ליל שבת: **בסדינין המצויצין.** סדיניס של פשתן ובהן לילית של תכלת כלאים אלא שמותר מן התורה דדרשינן סמוכין לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך (מנחות פ"ד לט.): **מחבין ממנו לנפי לסותן.** שהיו להם סדיניס שאינן מציציין: **בית שמאי פוטרין.** ואף על גב דלילית חובה הוא בכל טליתות שיש לו לאדם ואפילו מונחים בקופסא הני דפשתן פטורין משום דכלאים לא שרא רחמנא דלא דרשינן סמוכין: **וב"ה מחייבין.** דדרשי סמוכין: **ואינהו סברי.** [תלמידיו] שהיו אוסרין סבור נהי דהלכה כב"ה וחייבין מדאורייתא מיהו [רבנן] גזור בהו משום כסות לילה שמא יהא לו כסות שמיוחד לילות ויטיל בו לילית ונמצא לובש כלאים אלא במקום מצוה דכסות לילה לא מיחייב בלילית דכתיב[נ] ורליתם אותו. וביבמות[נא] פרכינן וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה לפטור את החייב ומשני שב ואל תעשה שאני: **הדלקת נר בשבת.** אלא היה לו ממה להדליק ובמקום שאין נר אין אנוס שהולך ונכשל[נב] והולך באפילה: **איזהו עשיר.** נפקא מיניה למטרח להדורי אמילתא: **נחת רוח בעשרו.** שמח בחלקו אם מעט אם רב: **שעובדין בהן.** בשדות עבודה הצריכה להם: **שמא יסתפק ממנו.** ותניא בתוספתא[נא] הנותן שמן לנר חייב משום מבעיר והמסתפק חייב משום מכבה במסכת בילה בגמרא דיום טוב (דף כב.): **שהוא**

סב א מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסג סעיף ב:

סג ב מיי' פ"ל שם הלכה ב סמג עשין ל טוש"ע א"ח סי' רס סעיף ח:

סד ג מיי' פ"ג מהלכי' ציצית הלכה ז סמג עשין מז טוש"ע א"ח סי' יח סעיף ב וסי' ט סעי' ו:

סה ד מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ג:

מוסף תוספות

א. ואפי' לאורו. תוס' הרא"ש. ב. לו'. תוס' הרא"ש. ג. הראויה לגופו. תוס' הרא"ש. ד. שאין ראויה לו לגופו אלא לשריפה. תוס' הרא"ש. ה. דרחיצת חמין בער"ש. רשב"א. ו. מים ראשונים מצוה וטעונים ברכה. תוס' הרא"ש. ז. וה"נ דכוותה. מי' סר"ן. ח. נ[ראינם משום איסור, אלא שלא יבא לידי סכנה, ולא שייך בהו ברכה. תוס' הרא"ש. ט. שייך בה ברכה. תוס' הרא"ש. י. א"כ אינה חובה ואין לברך. תוס' הרא"ש. יא. [מ]לגלות ולחזור. תוס' הרא"ש. יב. שמצוה להדליק לשם נר שבת. רשב"א. יג. שאין אדם רוצה לסייעו. רש"י (לעיל ממקו'). יד. עד שיניחנו ויצא. ריטב"א. טו. ולא אשתרי כלל כלאים בציצית. תוס' מנחות מ. ד"ה סדין. טז. דנקט לשון פטור וחיוב. רש"י מנחות מ. יז. בהנהו דמנחי בקופסא. תוס' הרא"ש. כיון שאינו לובשן. ריטב"א. יח. למה דומים לאוסרו. תוס' הרא"ש. יט. בתוך שלש ויחזור ויתפרנו, ורחמנא אמר 'תעשה' ולא מן העשוי. תוס' הרא"ש. כ. כלומר שמא יתכסה בו בלילה שהוא שעה שאינה חייבת בציצית ונמצא מתחמם בכלאים שלא במקום מצוה. מאירי. כא. דלית בי' כלאים. ריטב"א. כב. משמע שלא הי' שם ציצית כלל. מאירי. לאו למימר דבסדינא לא הי' מטיל לבן, אלא. פי' הר"ן. כג. כגון תכלת. תוס' הרא"ש. כד. כשהוא לבוש סדין. תוס' הרא"ש. והי' תופשו על שלא הי' מתכסה בבגד שיהא חיובו בתכלת. מאירי. כה. של פשתן. תוס' הרא"ש. כו. ולא גזר אטו כסות לילה. תוס' הרא"ש. כז. ולא הניחו לטלית תכלת משום איסורא. תוס' הרא"ש. כח. ולכך אמר הוא והלכה כב"ה. תוס' הרא"ש. כט. וב"ה לא פליגי אב"ש בסברא זו. תוס' הרא"ש. ל. והיאך אפשר לפסוק הלכה כמאן דלא דריש סמוכים. ריטב"א. לא. דבטלית של צמר נמי אסרי ב"ש לעשות ציצית של כלאים כגון לבן של פשתן, כיון דלא דרשי סמוכין. תוס' הרא"ש. לב. דמדאורייתא ב"ש נמי חיובי מחייבי. תוס' מנחות מ. ד"ה סדין. לג. משמע דלגמרי פטרי אפי' ממינו גזירה דלמא אתי למעבד בה תכלת משום דעיקר מצות ציצית תכלת הוא, ואי שרית לי' במינו אתי למעבד בי' תכלת. תוס' הרא"ש. והלכך שייך שפיר לשון פטור. תוס' מנחות מ. ד"ה סדין. משום לבן. פי' הר"ן. או דתכלת מעכב את הלבן. רשב"א. דכי אמרינן שהתכלת אינה מעכבת את הלבן היינו היכא דחזיא לתכלת וכו' אבל בטלית דליתא בתכלת מדאורייתא, בלבן נמי ליתא. ריטב"א. לד. הא דא"ל מלאכא. תוס' הרא"ש. לה. ציצית מה תהא עליה. תוס' הרא"ש. לו. בסדינו. תוס' הרא"ש. לז. דמסתברא להו טעמייהו משום כסות לילה. פי' הר"ן. לח. סדינו. תוס' הרא"ש. לט. מציצית. תוס' הרא"ש. מ. לפי שאין מצות ציצית נוהגת בלילה, דברי ר' מאיר. תוס' הרא"ש. מא. דהו"ל מצות עשה שהז"ג. תוס' הרא"ש. מב. לילה זמן ציצית. תוס' קוסה יש. ד"ה דרב. מג. ונשים חייבות. תוס' קוסה יש. ד"ה דרב.

תורה אור השלם

1 רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן לוֹ: דברים יח ד

2 וְתִזְנַח מְשֻׁלָּם נַפְשִׁי נְשִׁיתִי טוֹבָה: איכה ג יז

הגהות הב"ח

(א) גב' אמר רבה מתוך שרימו: (ב) שם זו בית המדרש רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן זו לחיצת: (ג) רש"י ד"ה הלקת וכו' ונכשל (וחולך) תז"מ וכ"כ ס"פ ואוכל: (ד) תוס' ד"ה חובה ובמקום לגבי לחיצת ידיס ורגלים בחמין דלא הוי (אב) כל כך מצוה קרי ליה חובה ומיס אחרונים:

גליון הש"ס

גמרא ודומה למלאך ה' צבאות. עיין קדושין דף עב ע"א ברש"י ד"ה דומיס למלאכי הסדס: רש"י ד"ה ברת עדיפא דאית בה תרי וכו'. עיין בהרע"ב ספ"ט דסנהדרין: **תוס'** ד"ה תתן לו וכו' דאין נתינה פחות משוה פרוטה. עיין ריטין דף כ ע"א תוספות ד"ה דלמא:

רב נסים גאון

אינהו סבור גזירה משום כסות לילה. עיקר דילה במס' מנחות בפרק התכלת (דף מ) דתנו רבנן סדין בציצית בית שמי פוטרין ובית הלל מחייבין והלכה כב"ה וכו'. ורב זירא אמר גזירה משום כסות לילה.

רבינו חננאל

אמרו משמיה דרב הדלקת נר בשבת (חנוכה) [חובה], וכן אמר רבא הדלקת נר בשבת (חנוכה) [חובה]. מ)ורב חנן אמר אפילו רחיצת ידים ורגלים בחמין חובה, ממנהג של רבי אלעזר, ויש אומרים רחיצת ידים ורגלים בחמין מצוה. סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין, והלכה כב"ה. **ותזנח משלום נפשי.** זו הדלקת הנר. נשיתי טובה, זה בית המדרש, רבי יוחנן אמר רחיצת ידים ורגלים בחמין. ת"ר אין מדליקין בטבל טמא בחול, ואין צ"ל בשבת, מ"ט כתרומה מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך, אף תרומה טמאה אין לך בה אלא משעת הרמה. **תניא** אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע שמא יניח הנר ויצא, אין מדליקין בצרי מפני שריחו נודף שמא יסתפק ממנו,

מסורת הש"ס

מ) פסחים לג., ג) מנחות מ. עדיות פ"ד [מ"ז], ג) [צ"ל ר' יוחנן אמר], ד) [תוספתא פ"ב], ה) [תרומות פ"ב מ"ב], ו) [במדבר טו], ז) [דף נ:], ח) [פי"ב], ט) [חולין קה:], י) [לקמן קלה.], כ) מ"כ כיון דהל' כב"ה למה עושין כן שמתמיהין עליו כל"ל. מהרש"א ומ"ש מ' מ"כ שמתמיהין עליו למה אסרן כיון דהלכה כב"ה, ל) [שם מנ.], מ) [וע"ע תוספות יומות נ: ד"ה מולהו ומוס' מנחות מ. ד"ה סדין],

מ) נ"ל דכן ל"ל רב חנן משמיה דרב רחיצת ידיס ורגליס בחמין ברצית רשות ואני אומר מנהג של ר"י בר אלעזר.

שהוא עף. ונדבק בכותלי הבית ומדליק את הבית: **חמפת.** חמותה: **איתלי שרגא.** הדלק את הנר: **עד רמפת.** שם מקום: **לזורמים.** לשון מתפשים כמו כורמים עליו את הכלים לקמן בפרק רבי עקיבא (דף פח:): **וליוגבים.** לשון יקבים שעולרין ופוצעין את החלזון להוציא דמו כדתמרן בפרק כלל גדול לקמן (דף עה.) והניחם נבוזרדן לנבוכדנצר המלך: **סולמא דצור.** מעלה הר וקצרה המסילה וגבוהה וקורין אותה פוייאיל"ה: **אין מדליקין בטבל טמא.** וכ"ש בטהור ולקמיה מפרש טעמא: **מה תרומה טהורה.** שהיא לאכילה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך ומקמי הכי אסירא שהרי טבל במיתה לאוכלה אף תרומה טמאה אע"פ שאין אתה אוכלה אלא מסיקה אסור להסיקו בטבלו: **אין מדליקין בנרי.** כדמפרש לעיל ועוד כדקתני ואזיל דאינו בא מן הפרי אלא מן העץ שרף בעלמא והוה ליה כזפת ואינו נמשך. לישנא אחרינא וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר כו' לאו טעמא למילתיה יהיב אלא הכי קאמר ועוד היה אומר דבר אחר בנרי: **עלי הקטף.** כך שמש: **מן הפרי.** לאפוקי שמן דגים ועטרן ולרי: **אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין בהן.** כגון פסולי שמנים דמתניתין[ט]: **ומדליקין בשמן דגים.** ואע"ג דדמי לחלב ואינו יוצא מפרי: **ובעטרן.** ואע"ג דמזפת קאתי: **סומכוס היינו ס"ק.** רבי יוחנן בן נורי דפסיל כל הנך דמתניתין וחלב אימני בהדייהו דהוא יוצא מן הבשר ואכשר בשמן דגים: **איכא בינייהו דרב ברונא.** דאמר לריך לתת לתוכו שמן כל שהוא אי נמי דאכשר חלב מהותך בתערובת שמן כל שהוא חד מהנך תנאי סבר לדרב ברונא דחלב ניתר בתערובת אבל שמן דגים אפילו בעייהו וחד סבר שמן דגים על ידי תערובת אבל חלב כלל וכלל לא: **אין בו משום שלש על שלש.** לקבל טומאה בג' אצבעות: **יוצא מן העץ.** כמו קנבוס ואמר גפן: **ומסכלים בו.** סוכה הואיל ואינו מקבל טומאה דאין מסככין בדבר המקבל טומאה כדילפינן במס' סוכה (דף יב.) מגרנך ומיקבך[ט]: **חוץ מפשתן.** דילפינן לקמן[יא] דאיקרי עץ ומקבל טומאת נגעים אפילו אוגין שבו כדלקמן[יב] הלכך אין מסככין באוגין:

ר'

לימא מר מפני שהוא עף. ויהא בהול על ממונו ויבא לכבות תימה דה"ל למימר אפילו בחול נמי ליתסר כדאמר לקמן דאין מדליקין בנפט לבן אפילו בחול מפני שהוא עף:

חדא ועוד קאמר. וקשה לר"י דתניא בסמוך הנרי אינו אלא שרף מעצי הקטף[א] משמע דהטעם לפי שאינו נמשך אחר הפתילה ומה הולרך לבדות הטעם מדעתו[ב]:

אין מדליקין בטבל טמא. פירש בקונטרס וכ"ש בטבל טהור ואין נראה דאם הוי כ"ש דמהיכא תיתי[ג] אלא ה"ה בטבל טהור דילפינן טבל טהור מטבל טמא מה טבל טמא אין לך בו שום הנאה של כילוי אלא מהרמה ואילך אף טבל טהור כן אבל הנאה שאינה של כילוי שרי דלא מצינו בשום מקום שיהא טבל אסור בהנאה ומהכא נמי ילפינן כהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה (יבמות פ"ז דף סו:) דהנאה של כילוי[ד] אסורה לזרים אבל שאר הנאות שרי דתנן בפרק בכל מערבין (עירובין דף סו:) דמערבין לישראל בתרומה[ה] [ט]: **רבי ישמעאל** אומר כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו. הא דלא קתני אלא פשתן דקתני במתני' משום דמתניתין איירי בפסול פתילות והכא איירי בפסול שמנים קשה לרשב"א דרבי ישמעאל דתני במתני' דאין מדליקין בעטרן מפני כבוד השבת משמע[ו] שנמשך אחר הפתילה יפה אלא דגזרינן שמא יניחנו ויצא כדמפרש לעיל והכא משמע כל היוצא מן העץ אינו נמשך אחר הפתילה ועטרן יוצא מן העץ הוא דהוא פסולתא דזיפתא כדאמר לעיל: **רבי** שמעון שזורי אומר מדליקין בשמן פקועות ובנפט. [ז] קשה לרשב"א מה בא לומר רבי שמעון שזורי דהא לרבי יוחנן בן נורי נמי מדליקין בהן מדקאמר אין לך אלא מה שאמרו חכמים אין מדליקין משמע[ז] דוקא האהו[ח] אבל שמן פקועות ונפט מכשיר ועוד לנפט מכשיר בהדיא רבי יוחנן ואין לומר דרבי שמעון שזורי איירי בנפט לבן דהא אפי' בחול אמר לעיל אין מדליקין בו[ט] ואי גרסינן אין מדליקין[ז] במילתיה דרבי שמעון שזורי אמי שפיר: **איבא** בינייהו דרב ברונא. פירש בקונטרס דחד מינייהו סבר דחלב מהותן שרי בתערובות[יא] אבל שמן דגים אפילו בעייהי[יב] וחד סבר שמן דגים בתערובות[יג] אבל חלב כלל וכלל לא[יד] והשתא תרוייהו לא סברי בכולה מילתא כרב ברונא[טו] ולא משמע הכי ובקונטרס דחק לפי שפירש במתניתין דשמן דגים היינו קרבי דגים שנימוחו ונראה לר"ת דשמן דגים[טז] היינו שמן שבא מעינו של דג כדאמר בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עג:) נגדו מגלגלתא דעינא תלת מאה גרבי מישחא ובשמן דגים מודה רב ברונא דשרי בעייהי והשתא חד מינייהו סבר[יז] לגמרי כרב ברונא[יח]: **ולא** מסיימי. ולא שייך הכא תנא במרא לטפויי אתא[יט] [כ] דמוכח קצת דת"ק להחמיר מדקאמר אין לך אלא מה כו' ומדליקין בשמן דגים ובעטרן משמע דווקא הנך[כ] מדנחת לפרושי ולא פי' נמי דרב ברונא[כא]: **אין** בו משום שלש על שלש ומסכבין בו חוץ **מפשתן.** קשה לריב"א דמשמע דפחות משלש על שלש מסככין אפי' בשל פשתן ובפ"ק דסוכה (דף טז.) אמרינן סיכה במטליות שאין בהן שלש על שלש פסולה ותירץ דהתם איירי בדאות מבגד גדול שכבר היו ראויות לקבל טומאה אבל הכא מיירי בהנהו שלא היה בהם מעולה שלש על שלש וקשה לרשב"א דאפי' אם לא נאמרו בו מעולה שלש על שלש מקבל טומאה כדאמר בפרק במה אשה (לקמן דף סג:) אריג כל שהוא טמא ואין מסככין בו[כב] וי"ל דהתם מיירי[כג] בשאין בדעתו לארוג בו יותר והכא מיירי כשיש בדעתו לארוג בו יותר הלכך אם אין בו שלש על שלש טהור:

רבי

מוסר השכל

ג) [נעיל כה. וש"נ], כ) [כריתות ו.], ג) [מוספתא פ"ב, ד) [נעיל כא.], ה) [מוספתא שם, ו) [נעיל כ:], ז) [דברים טז:], ח) [דף כז:], ט) [וע"ע תוס' ממנחות סו: ד"ה כדי שתהא ומוספתא פסחים לד. ד"ה ממתין לו], י) [לפי מ"ש תוס' בחולין עה: ד"ה אלא כי אתי ס"ל מ' דר"ש אזורי דוקא קאמר ולא בא להוסיף אלא רק בהכי דקתניא בלחוד מכשיר ע"ש אין מקום לקושית הרשב"א ודע עוד התם בחולין הביאו תוס' במלתא דר"ש אזורי בעטרן ובנפטן, כ) [עי' תוס' לעיל כד: ד"ה איכא בינייהו וכו'],

מוסף תוספות

א. [ו]פירש"י ז"ל לשון ראשון שהוא נתינת טעם למה אין מדליקין בו מפני שהוא יוצא מן העץ וכל היוצא מן העץ אין מדליקין בו מפני שאינו נמשך אחר הפתילה. רשב"א ד"ה וקו. ב. מפני שהוא עף וכן מפני שריחו נודף וגזרה שמא יסתפק ממנו, והא ר' שמעון ב"א עצמו מפרש טעמו. רשב"א ד"ה וקו. ג. אי מדאמר מה תרומה טהורה וכו' דהיינו מה תרומה טהורה אין לך בה אפי' הדלקה אלא משעת הרמה ואילך, לא מצית לפרושי הכי, דמנ"ל דאסור להדליק בטבל טהור, אי משום תרומה דפתיכא בה, הניחא למ"ד בסוטה חולין הטבולין לחלה כחלה דמו, אלא למ"ד לאו כחלה דמו אמאי יהא אסור להדליק בו, ועוד, אי בהדלקה דתרומה טהורה מיירי, אטו מי שרי להדליקה אחר הרמה וכו' ולילא למימר דנחזור ונלמוד דטבל טהור יהא אסור בהדלקה מטבל טמא בכ"ש לבתר דנילף שריפת טבל טמא מאכילת טבל טהור, דאין זה כ"ש, דאכילת טבל טמא היינו שריפתו אבל בטהור כיון דשייכא בי' אכילה איכא למימר דאכילה דוקא נאסרת. תוס' הרא"ש. ד. כגון להאכיל לבהמתו או להדליק. תוס' פסחים לד. ד"ה ממתין. ולהסיקה תחת תבשילו. תוס' יומא סו: ד"ה לא. ה. דהיינו דוקא הנאה שאין של כילוי. תוס' יומא סו: ד"ה לא. ו. הא לאו כבוד השבת מדליקין בו. תוס' הרא"ש. ז. דלא פסיל אלא. תוס' הרא"ש. ח. דפסיל במתני'. תוס' הרא"ש. ט. מפני שהוא עף. תוס' הרא"ש. י. בשמן פקועות ובנפט. תוס' הרא"ש. יא. כרב ברונא. רשב"א. יב. דלא כרב ברונא. רשב"א. יג. וכרב ברונא. רשב"א. יד. ודלא כרב ברונא. רשב"א. טו. אלא חד מינייהו פליג לי' בחדא ואידך פליג עלי' בחדא. רשב"א. טז. לאו היינו קרבי דגים [אלא]. רשב"א. יז. דשמן דגים אפי' בעינה אבל קרבי דגים ע"י תערובת, והיינו. רשב"א. יח. ואידך סבר דשמן דגים ע"י תערובת אין בעינה לא, אבל קרבי דגים כלל כלל לא ודלא כרב ברונא. רשב"א. א"נ תרוייהו שמן דגים בעינה שרי, אלא חד אמר שמן דגים בעינה ולא קרבי דגים לעולם [אפי' ע"י תערובת ודלא כרב ברונא. שיטה להר"ן], וחד אמר שמן דגים בעינה אבל קרבי דגים צריך תערובת. המג"ן. משום דבעינה מימשיך, והיינו דרב ברונא. שיטה להר"ן. יט. [ו]סומכוס הוא דאסר. ריטב"א. כ. אבל באחרינא לא. תוס' הרא"ש. כא. כי אם אלה. תוס' הרא"ש. כב. [והכא] לא מרבינן אלא ג' על ג'. תוס' לקמן סג: ד"ה מיין. כג. באריג כל שהוא דמתחלה. תוס' לקמן סג: ד"ה מיין.

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פ"ו מהלכות מעשה הל' ג טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף קטן: סז ב מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה י:

סח ג ד מיי' שם הלכה יא ופכ"ב מהלכות כלים הלכ' ח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסד סעיף ו:

תורה אור השלם

1 וּמִדְּלוֹת הָאָרֶץ הַשְּׁאִיר נִבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים לְכֹרְמִים וּלְיֹגְבִים: ירמיהו נב טז

2 וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל אַהֲרֹן וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחֹק עוֹלָם: במדבר יח ח

לעזי רש"י

פוייאיא"ה [פו"י]. גבעה.

מוסף רש"י

שרף. היינו מידי דמנסף מן העץ וקורין גומא (כריתות ו.).

רב נסים גאון

איכא בינייהו דרב ברונא אמר רב ולא מסיימי. ושמעתתא דאיתמרא בפירקא (דף כג) חלב מהותך וקרבי דגים שנימוחו. מה לשרצים שכן מטמאין בכעדשה. עיקר דילה בתורת כהנים (ויקרא יח) כל הנוגע בהם יכול בכולם תלמוד לומר מהן, אי מהן יכול במקצתם תלמוד לומר בהם, הא כיצד עד שיגע במקצתו שהוא ככולו שיעורו חכמים בכעדשה שכן החומט תחילת ברייתו כעדשה. ותמצא בגמרא דחגיגה (דף יא) בסוף פרק הכל חייבים בראייה ובנזירות (דף נב) בפרק כהן גדול.

רבינו חננאל

ועוד מפני שהוא עף. רבי [טרפון] אומר אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד. א"ר יוחנן בן נורי מה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמין, מה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים, ואנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות, אין לך אלא השמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן, וכן הלכה. רבי שמעון בן אלעזר אומר כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מן הפשתן, שבגד פשתן מקבל טומאה אפילו אין בו אלא שלש על שלש אצבעות ואין מסככין בו. ואתא אביי למימר כי

רבי שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד.

וא"ת כיון דבשאר בגדים אפי' שלשה על שלשה טהור לר' שמעון בן אלעזר אמאי נקט שלש על שלש ותיקן הרב פורת דנקט שלש על שלש משום פשתן[א] דאפי' שלש על שלש טמא ואע"ג דאמר לקמן (דף מז:) ר"ש בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד דאמר סומכוס סיככה בטווי פסולה משמע דהא דקאמר הכא חוץ מפשתן היינו טווי ולא בגד[ב] וי"ל דעיקר מילתיה איירי בבגדי פשתן[ג] ומ"מ דייק לקמן מדלא קאמר חוץ מבגד פשתן דבטווי נמי איירי[ד] וא"ת מאי דוחקיה דאדאי לאוקמה דתנא שלש על שלש משום פשתן וליימא דדוקא נקט[ה] כמו שאמר רבא[ו] ואי משום דלא ליפלוג ר"ש בן אלעזר אתנא דבי ר' ישמעאל הא אדאי גופיה קאמר לקמן דהאי תנא דבי ר' ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל י"ל דסבירא ליה לאדאי הא דמרבה לקמן תנא דבי ר' ישמעאל שאר בגדים היינו[ז] אפי' שלש[ח] על שלש וסבר דשאר בגדים[ט] אי יהיה בהן טומאה[י] כמו בגמר ופשתים אי יהיו טהורים לגמרי[יא]:

השתא שתי וערב מיטמא.

תימה לר"י דילמא הא דתנן בפי"ח דנגעים (משנה ח) כמה יהא בפקיע ויטמא כדי לאריג בו שלש על שלש היינו בתר דקיי"ל באריג דמיטמא בשלש על שלש אבל כל כמה דלא ידעינן באריג גם שתי וערב לא יטמא אלא כשיהיה כדי לאריג בו הרבה[יב] וא"כ היכי אתי שלשה על שלשה בק"ו דשתי וערב ותירץ ר"י דנראה לו דהש"ס סברא דאריג שלשה על שלשה עדיף משתי וערב אפי' כדי לאריג בו אלף על אלף ולרש"א נראה דודאי בגבד שייך לחלק בשיעורו משום דכתב רחמנא בגד דמשמע בגד שלש אבל שתי וערב[יג] השיעור תלוי בסברא[יד] והיינו שלש על שלש[טו] דחזי אפילו לעשירים דהא חזי לאינטרופי לבגד גדול: [טז]**אתי** בק"ו. מפרש הרב פורת דהאי ק"ו לא נקט אלא לחזרוחא דמילתא ובלאו ק"ו נמי אין צריך ריבוי לשלשה על שלשה[טז] דכיון דחזו לעניים ולעשירים בגד חשוב הוא דמה לי שלשה על שלשה ומה לי ד' או ה' אמות כיון שגם זה ראוי כמו זה[יז] וכן מוכח מדברי רבא דאמר שלשה על שלשה[יח] בשאר בגדים[יט] מאו בגד ומנא ליה[כ] דילמא אינטריך קרא[כא] לבגד שלש אלמא משמע דאין חילוק בין בגד שלש לשלשה על שלשה וכן אדאי דמוקי לו בגד לשלש על שלש דבשאר מיטמא בשרצים ולא מטמא בשלשה[כב] משום דשלשה על שלשה הוי בכלל בגד ולא צריך ריבוי וכן משמע ממאי דפריך ואימא כי אימעוט משלש על שלש[כג] ושם אפרש יש לישב דאינטרוך ק"ו דאי לאו דאי לאו הא ק"ו ה"א[כד] בגד משמע דאיכא ק"ו גלי לן[כה] דבכל מקום דכתיב בגד הוי שלשה על שלשה[כו]:

ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים. פי' בקונטרס אבל שלש על שלש בגמר ופשתים אתי בק"ו ולא נהירא דהא אמרן כיון דלא יתולא דוהכגד ה"א אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות שלש על שלש בגמר ופשתים מה לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים דהא ליכא מיעוטא למעוטינהו[לב] ונמר ופשתים אתי למעוטי שאר בגדים משלש על שלש דאי לאו גמר ופשתים הוה מרבינן בכל בגדים מוהכגד שלש על שלש כיון דקרא סתמא כתיב ומשני גמר ופשתים כתיב והמתרץ[לג] לא הכין קושייתו והיה סבור שהמקשה לא ידע דגמר ופשתים כתיב[לד] ולהכי הדר פריך[לה] אימא כי אימעוט משלש על שלש[לו] היינו קושיא ראשונה אלא שמפרש היטב:

ואימא כי אימעוט משלש על שלש. מכאן נמי משמע כפי' הרב פורת דשלשה על שלשה הוי בכלל בגד וק"ו להרוחה דמילתא נקט[לז] לרבות שלש על שלש בשאר בגדים דריבוי דוהכגד בגמר ופשתים מוקמינן לה אפי' בשלש על שלש דשלשה על שלשה לא אינטריך בגמר ופשתים דהא מק"ו דשתי וערב אתי אבל בשאר בגדים דלא אתי בק"ו דהא בשתי וערב בהדיא כתיב גמר ופשתים[לח] אינטריך ריבוי מוהכגד[ט] לשלש על שלש[לט] ומיהו שמא המקשה סבר דיש לרבות בשאר בגדים שלש על שלש[מ] כמו בגמר ופשתים כיון דקרא סתמא כתיב וחד ריבוי לכולהו[מא]:

תרי מיעוטי כתיבי. ואם תאמר לשתוק מריבוי דוהכגד וע"כ שלש על שלש טמא בגמר ופשתים דאי לאו הכי תרי מיעוטי למה לי וי"ל לרבות שלש על שלש בשאר בגדים דריבוי דוהכגד הוה מוקמינן תרי מיעוטי לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים[מא] דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות (ולפי מהסס דהיקף נאמר דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים ויותר נראה לומר כיון דאיכא לאוקמי שפיר תרי מיעוטי ליכא למימר דאתי לרבות) [מ"ר] ושלש על שלש בגמר ופשתים ה"א דטהור אבל השתא דכתיב ריבוי דוהכגד ע"כ הגך תרי מיעוטי אתי למעוטי ולאו לרבות דאי לרבות מוהכגד וחד מיעוט הוה ידעינן שלשה על שלשה בשאר בגדים כדפרישית לעיל וא"ת אכתי לשתוק מריבוי דוהכגד וחד מיעוטא ולא ניכתב אלא חד גמר ופשתים ואתא ידענא דשאר בגדים דלא יטמאו בנגעים דמהיכא תיתי וידעינן נמי דגמר ופשתים מיטמו בשלש על שלש דאי לאו הכי אמאי כתב רחמנא טומאה כלל בבגד גמר ופשתים דשלשה על שלשה שמעינן מק"ו דשתי וערב אלא ודאי לשלש על שלש אתיא וי"ל דהשתא דגלי לן קרא דשייכי טומאה דנגעים בבגדים ילפינן השיעור שפיר בק"ו דשתי וערב אבל אי לאו איכתיב טומאה בגדים לא הוה ילפינן מק"ו דשייך טומאה בבגד וה"א דאין שייך נגע אלא בשתי וערב אבל בבגד לא שייך נגע דשמא לא יבא בו נגע כלל[מב]: נפקא

ר' שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד ר' שמעון בן אלעזר הא דאמרן תנא דבי ר' ישמעאל מאי היא[מג] דתני דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן[1] צמר ופשתים מה להלן צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים רבא אמר שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו[מד] דר' שמעון בן אלעזר אית ליה לתנא דבי ר' ישמעאל לית ליה דכולי עלמא מיהת שלש על שלש בצמר ופשתים מיטמא בנגעים מנלן דתניא בגד אין לי אלא בגד[א] שלש על שלש מנין ת"ל[1] והבגד ואימא לרבות שלשה על שלשה לאו ק"ו הוא השתא שתי וערב מיטמא שלשה על שלשה מיבעיא אי הכי שלש על שלש נמי ליתי בק"ו אלא שלשה על שלשה דחזו בין לעשירים בין לעניים אתי בק"ו שלש על שלש לעניים הוא דחזיין לעשירים לא חזיין לא אתי בק"ו טעמא דכתביה קרא הא לא כתביה קרא לא גמרינן בק"ו ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים אמר קרא[1] בגד צמר ופשתים[2] בגד צמר ופשתים אין מידי אחריני לא ואימא כי אימעוט משלש על שלש אבל שלשה על שלשה מיטמא[א] תרי מיעוטי כתיבי[2] בגד צמר או [בבגד] פשתים חד למעוטי משלש על שלש וחד למעוטי משלשה על שלשה ולרבא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו לרשב"א איתי ליה לתנא דבי רבי ישמעאל לית ליה שלשה על שלשה בשאר בגדים מנא

ר' שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד. דמהיכא תיתי לר' שמעון למעוטי שאר בגדים מטומאה אי לאו דאית ליה הא דתנא דבי ר' ישמעאל. והלכך יולא מן הענ לאו דווקא נקט דה"ק לגולה של עזים וכל מידי דלאו אמר ופשתים הוא ואיידי דנקט יולא מן הענ לענין סוכה נקט לה נמי לענין טומאה: **הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם.** כגון בטומאת ארלים וטומאת מת דכתיב בטומאת ארלים או בגד או עור[ג] ובמת וכל בגד וכל כלי עור[ד] וכן בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וגו'[ה] ובגילית על כנפי בגדיהם[ו]: **ופרט לך הכתוב באחד מהן.** בטומאת נגעים כלל תחלה ואח"כ פרט[ז] והבגד כי יהיה בו נגע לרעת כלל בבגד אמר כו' פרט אף כל בגדים הסתומים יצאו' במה מצינו בהוא בגין אב דתלינו אלא למר ופשתים: **שלשה.** טפחים: **לר' שמעון אין ליה.** דבהדיא תנא[ח] אין בו משום שלש על שלש אבל שלשה על שלשה דחזי אף לעשירים מיטמא. ולקמן יליף מגליה בהו טומאה כלל הואיל ומנגעים יליף דאי לא יליף מנגעים מהיכא תיתי ליה לאחוי בין פשתן לשאר מיני: **דכולי עלמא.** בין לאבאי בין לרבא אליבא דהני תנאי: **בגד אין לי כו'.** כלומר אי הוה כתיב בנגעים בגד אין לי דמיטמא בנגעים אלא בגד שלש: **נעשירים לא חזיין.** אין מקפידין להנייע ובטולי מבטלי להו לא אתיין בק"ו: **ונעמא דכתיב קרא כו'.** מסקנא דפירושה דמילתא היא ובניחותא כלומר הלכך טעמא דכתב קרא והבגד לרבוייהו הלכך מיטמו הא לא רבייהו לא מיטמו: **ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים.** ושלש על שלש בגמר ופשתים מיטמו מק"ו והאי רבוי אלא לשלשה על שלשה אתא ולשאר בגדים: **אמר קרא בבגד גמר.** פרט אחר כלל לגמיר לאפי' גדול דשאר מיינן לא מיטמו בנגעים: **ואימא כי אמעיט.** שאר בגדים משלש על שלש דבגמר ופשתים אתי בק"ו משתי וערב אבל שלשה על שלשה מיטמו מריבוי דוהכגד: **תרי מיעוטי כתיבי.** תרי זימני כתיבי בגד גמר ופשתים זאת תורת נגע הצרעת בגד הצמר או הפשתים: [ט]**מנא ליה.** לרבי שמעון שום טומאה בשאר בגדים הואיל ושאר בגדים הסתומים למדין הן מן המפורש: מאו

ר' שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד. דמהיכא תיתי לר' שמעון למעוטי שאר בגדים מטומאה אי לאו דאית ליה הא דתנא דבי ר' ישמעאל. והלכך יולא מן הענ לאו דווקא נקט דה"ק לגולה של עזים וכל מידי דלאו אמר ופשתים הוא ואיידי דנקט יולא מן הענ לענין סוכה נקט לה נמי לענין טומאה: **הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם.** כגון בטומאת ארלים וטומאת מת דכתיב בטומאת ארלים או בגד או עור[ג] ובמת וכל בגד וכל כלי עור[ד] וכן בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וגו'[ה] ובגילית על כנפי בגדיהם[ו]: **ופרט לך הכתוב באחד מהן.** בטומאת נגעים כלל תחלה ואח"כ פרט[ז] והבגד כי יהיה בו נגע לרעת כלל בבגד אמר כו' פרט אף כל בגדים הסתומים יצאו' במה מצינו בהוא בגין אב דתלינו אלא למר ופשתים: **שלשה.** טפחים: **לר' שמעון אין ליה.** דבהדיא תנא[ח] אין בו משום שלש על שלש אבל שלשה על שלשה דחזי אף לעשירים מיטמא. ולקמן יליף מגליה בהו טומאה כלל הואיל ומנגעים יליף דאי לא יליף מנגעים מהיכא תיתי ליה לאחוי בין פשתן לשאר מיני: **דכולי עלמא.** בין לאבאי בין לרבא אליבא דהני תנאי: **בגד אין לי כו'.** כלומר אי הוה כתיב בנגעים בגד אין לי דמיטמא בנגעים אלא בגד שלש: **נעשירים לא חזיין.** אין מקפידין להנייע ובטולי מבטלי להו לא אתיין בק"ו: **ונעמא דכתיב קרא כו'.** מסקנא דפירושה דמילתא היא ובניחותא כלומר הלכך טעמא דכתב קרא והבגד לרבוייהו הלכך מיטמו הא לא רבייהו לא מיטמו: **ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים.** ושלש על שלש בגמר ופשתים מיטמו מק"ו והאי רבוי אלא לשלשה על שלשה אתא ולשאר בגדים: **אמר קרא בבגד גמר.** פרט אחר כלל לגמיר לאפי' גדול דשאר מיינן לא מיטמו בנגעים: **ואימא כי אמעיט.** שאר בגדים משלש על שלש דבגמר ופשתים מיטמו בק"ו משתי וערב אבל שלשה על שלשה מיטמו מריבוי דוהכגד: **תרי מיעוטי כתיבי.** תרי זימני כתיבי בגד גמר ופשתים זאת תורת נגע הצרעת בגד הצמר או הפשתים: [ט]**מנא ליה.** לרבי שמעון שום טומאה בשאר בגדים הואיל ושאר בגדים הסתומים למדין הן מן המפורש: מאו

ידע דגמר ופשתים כתיב[לד] והכהן הדר פריך[לה] אימא כי אימעוט משלש על שלש[לו] היינו קושיא ראשונה אלא שמפרש היטב:

ואימא כי אימעוט משלש על שלש. מכאן נמי משמע כפי' הרב פורת דשלשה על שלשה הוי בכלל בגד וק"ו להרוחה דמילתא נקט[לז] לרבות שלש על שלש בשאר בגדים דריבוי דוהכגד בגמר ופשתים מוקמינן לה אפי' בשלש על שלש דשלשה על שלשה לא אינטריך בגמר ופשתים דהא מק"ו דשתי וערב אתי אבל בשאר בגדים דלא אתי בק"ו דהא בשתי וערב בהדיא כתיב גמר ופשתים[לח] אינטריך ריבוי מוהכגד[ט] לשלש על שלש[לט] ומיהו שמא המקשה סבר דיש לרבות בשאר בגדים שלש על שלש[מ] כמו בגמר ופשתים כיון דקרא סתמא כתיב וחד ריבוי לכולהו[מא]:

תרי מיעוטי כתיבי. ואם תאמר לשתוק מריבוי דוהכגד וע"כ שלש על שלש טמא בגמר ופשתים דאי לאו הכי תרי מיעוטי למה לי וי"ל לרבות שלש על שלש בשאר בגדים דריבוי דוהכגד הוה מוקמינן תרי מיעוטי לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים[מא] דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות (ולפי מהסס דהיקף נאמר דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים ויותר נראה לומר כיון דאיכא לאוקמי שפיר תרי מיעוטי ליכא למימר דאתי לרבות) [מ"ר] ושלש על שלש בגמר ופשתים ה"א דטהור אבל השתא דכתיב ריבוי דוהכגד ע"כ הגך תרי מיעוטי אתי למעוטי ולאו לרבות דאי לרבות מוהכגד וחד מיעוט הוה ידעינן שלשה על שלשה בשאר בגדים כדפרישית לעיל וא"ת אכתי לשתוק מריבוי דוהכגד וחד מיעוטא ולא ניכתב אלא חד גמר ופשתים ואתא ידענא דשאר בגדים דלא יטמאו בנגעים דמהיכא תיתי וידעינן נמי דגמר ופשתים מיטמו בשלש על שלש דאי לאו הכי אמאי כתב רחמנא טומאה כלל בבגד גמר ופשתים דשלשה על שלשה שמעינן מק"ו דשתי וערב אלא ודאי לשלש על שלש אתיא וי"ל דהשתא דגלי לן קרא דשייכי טומאה דנגעים בבגדים ילפינן השיעור שפיר בק"ו דשתי וערב אבל אי לאו איכתיב טומאה בגדים לא הוה ילפינן מק"ו דשייך טומאה בבגד וה"א דאין שייך נגע אלא בשתי וערב אבל בבגד לא שייך נגע דשמא לא יבא בו נגע כלל[מג]: נפקא

ר' שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד ר' שמעון בן אלעזר הא דאמרן תנא דבי ר' ישמעאל מאי היא[מג] דתני דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן[1] צמר ופשתים מה להלן צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים רבא אמר שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו[מד] דר' שמעון בן אלעזר אית ליה לתנא דבי ר' ישמעאל לית ליה דכולי עלמא מיהת שלש על שלש בצמר ופשתים מיטמא בנגעים מנלן דתניא בגד אין לי אלא בגד[א] שלש על שלש מנין ת"ל[1] והבגד ואימא לרבות שלשה על שלשה לאו ק"ו הוא השתא שתי וערב מיטמא שלשה על שלשה מיבעיא אי הכי שלש על שלש נמי ליתי בק"ו אלא שלשה על שלשה דחזו בין לעשירים בין לעניים אתי בק"ו שלש על שלש לעניים הוא דחזיין לעשירים לא חזיין לא אתי בק"ו טעמא דכתביה קרא הא לא כתביה קרא לא גמרינן בק"ו ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים אמר קרא[1] בגד צמר ופשתים[2] בגד צמר ופשתים אין מידי אחריני לא ואימא כי אימעוט משלש על שלש אבל שלשה על שלשה מיטמא[א] תרי מיעוטי כתיבי[2] בגד צמר או [בבגד] פשתים חד למעוטי משלש על שלש וחד למעוטי משלשה על שלשה ולרבא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו לרשב"א איתי ליה לתנא דבי רבי ישמעאל לית ליה שלשה על שלשה בשאר בגדים מנא

מסורת הש"ס

א) יבמות ד: מנחות לט:; ב) נ"י לר', ג) [ויקרא יח]; ד) [במדבר לח], ה) [ויקרא ט"ו], ו) [במדבר טו], ז) [ויקרא יג], ח) [ע"ח], ט) [שיר לדף כז.], י) כ"ה גירסת הרש"ל שזהו דיבור בפ"ע וגרים לעיל דאריג שלש על שלש עדיף אבל בת"י גרים לעיל דאריג שלשה על שלשה כו' והן מפ' הרב פורת שיין לדיבור ג' עם דלעיל וקאי אק"ו דשלשה על שלשה, יא) נ"ש בשלשה על שלשה, יב) [מוס' הרש"ש הגיהם: בשלשה על שלשה. ועי' מהר"ם],

מוסף תוספות

א. דקמ"ל. הרש"ש. ב. ולא שייך גע"ג בטווי. מוס' הרש"ש. ג. מדקאמר גע"ג. מוס' הרש"ש. ד. ותרתי דייקינן מיני', דבגד פשתן מטמא שלש על שלש וגם אם סככה בטווי פסולה. מוס' הרש"ש. ה. שאין בו משום שלש על שלש אבל יש בו משום שלשה על שלשה. ויטב"ש. ו. דמסתבר כוותי'. מוס' הרש"ש. ז. לטמא. מוס' הרש"ש. ח. דומיא דבגד צמר וכו' וכיון שכן, ליכא לאוקמי' לדשב"א כוותי'. ויטב"ש. ט. אין שום תנא מחלק בטומאת[ם], אלא. מוס' הרש"ש. י. לגמרי. מוס' הרש"ש. יא. ואי אמרי' דרשב"א סבר דשאר בגדים יש בהם משום שלשה על שלשה הו"ל דעת שלישית ולא אתיא לא כת"ק ולא כתנא בתרא דבי ר' ישמעאל לקמן. אבל רבא סובר דתנא דבי ר' ישמעאל דלקמן לא מרבי שאר בגדים אלא לשלשה על שלשה ומש"ה מוקים רשב"א כוותי', ודלא כי האי תנא דבי ר' ישמעאל. ויטב"ש. יב. יותר משלשה על שלשה. מוס' הרש"ש. יג. שאין במשמעותו הרבה. מוס' הרש"ש. יד. כמה יהא בו ויהא חשוב לטמא טומאת נגעים, ושיערו חכמים. מוס' הרש"ש. טו. דנחי דאריג שלש על שלש לא חזי אלא לעניים, שתי וערב כדי לאריג בו שלש על שלש. מוס' הרש"ש. טז. טמא. מוס' הרש"ש. יז. ואין אדם יכול לחלק ביניהם. מוס' הרש"ש. אלא כל שראוי לעניים ולעשירים, בגד האמור בתורה הוא. רמב"ן. יח. טמא. מוס' הרש"ש. יט. ואם איתא דבשלשה על שלשה אי לאו ק"ו דאין שתי וערב מטמא בהם. מוס' הרש"ש. ואכתי שלשה על שלשה בצמר"פ דמטמא בשרצים מנ"ל, אלא. רש"ש. כג. אבל שלשה על שלשה מטמא, ואי צריך קרא לשלשה, מנ"ל דשלשה על שלשה מטמא, הא לא כתוב בי' ריבוי, והכי איבעי לי' למימר, כי אמעוט משלש על שלש ומשלשה על שלשה, אבל בגד שלם מטמא, א"ו אין חילוק בין בגד שלם לשלשה על שלשה. מוס' הרש"ש. כד. ד"בגד". מוס' הרש"ש. כה. משמע, ואפי' שלשה על שלשה טהור. מוס' הרש"ש. כו. ק"ו, ד"בגד" לא משמע בגד שלם אלא אפי' שלשה על שלשה, וכן. מוס' הרש"ש. כז. כיון דחזי בין לעניים בין לעשירים כשתי וערב, אבל שלש על שלש, אע"ג דרבייה רחמנא בנגעים מ"והבגד", לאו גלויי מלתא בעלמא הוא שיהא כבגד שלם, כיון דלא חזו לעניים ולעשירים כבגד גדול, אלא היכא דרבייה רבייה, הא בעלמא לא. רש"ש. כח. ואפי' אתה אומר דהשתא קא הדר ב' הו"ל לפרושי הכי בהדיא, ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים דאלו שלש על שלש בצמר ופשתים מק"ו קא אתו. רש"ש. והיאך חזר בו בשתיקה. רמב"ן. כט. ולהשוות שאר בגדים לצמר"פ. מי' הר"ן. ל. [ד]הוי טהור. מוס' הרש"ש. [ו]לא מיטמו כלל ואפי' בצמר"פ, דהא אמאי דקאמרי' "דכו' מיהא שלש על שלש בצמו"פ מטמא מנלן, אתיינן, ומש"ה אכתי קא דייק ואזיל אכתי מנ"ל, דאימא ד"והבגד" לא לרבות שלש על שלש קא אתי, דאיהו לא חזי אלא לעניים, דטפי משמע דנרבה מיניה בגד שלם בשאר בגדים, דחזי בין לעניים בין לעשירים, דהאי "והבגד" מרבה בגד שלם. רש"ש. לא. דקאי בצמו"פ מרבינן צמו"פ. מוס' הרש"ש. לב. דשלש על שלש בצמו"פ ושלשה על שלשה בשאר בגדים. מוס' הרש"ש. לג. שאמר "אמר קרא בגד צמר ופשתים". מוס' הרש"ש. לד. והיינו דמהדר לי' אמר קרא בגד צמר בגד פשתים. רש"ש. לה. שפיר ידענא דצמו"פ כתיבי בקרא בהדיא, הלכך אימעוט שאר בגדים משלש על שלש שלא יהא טמא בשאר בגדים כמו בצמו"פ. מוס' הרש"ש. לו. אבל שלשה על שלשה מטמא דבתרוייהו אתו מריבויא ד"והבגד". מוס' הרש"ש. לז. דבלאו ק"ו אית לן לטמאות שלשה על שלשה, [ולפי דברי] ניחא דמ"והבגד" הוה מרבינן שלש על שלש בשאר בגדים, דשלשה על שלשה לא צריכי ריבויא. מוס' הרש"ש. לח. לא מצי לרבויי שלש על שלש. מוס' הרש"ש. לט. א"ש ע"ש אפי' לא כתיבא אלא חד מיעוטא, נתמעטו שאר בגדים משלשה על שלשה, דלשלש על שלש לא צריכה מיעוטא. מוס' הרש"ש. מ. דאי לרבות שלשה על שלשה, א"כ בצמו"פ לא הוה מרבו מידי, דאתי בק"ו משתי וערב, ואין לומר דלענין צמו"פ בא לרבות שלש על שלש ולענין שאר בגדים שלשה על שלשה, דאין סברא לחלק בריבוי הכתוב כיון שהפרשה כתובה סתם, והבגד מיירי בכל הבגדים. מוס' הרש"ש. מא. דטמא. מוס' הרש"ש. מב. אכתי הו"ל למימר דבגד שלם מטמא בשאר בגדים, דלא אמעוט אלא שלשה על שלשה. מוס' הרש"ש ד"ה ולא ק"ו. והוה צריך תלתא, חד למעוטי בגד שלם, וחד למעוטי שלשה על שלשה, וחד למעוטי שלש על שלש. רמב"ן ד"ה שלשה. מוס' הרש"ש. מג. [ד]אין חילוק בין בגד שלם לשלשה על שלשה. מוס' הרש"ש ד"ה ולא ק"ו.

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פי"ב מהל' טומאת צרעת הל' י ופכ"ב מהל' כלים הל' יב: ע ב מיי' פי"ב מהל' טומאת צרעת הל' ז סמג עשין לאו:

תורה אור השלם

1 וְהַבֶּגֶד כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע צָרַעַת בְּבֶגֶד צֶמֶר אוֹ בְּבֶגֶד פִּשְׁתִּים: ויקרא יג מז
2 זאת תּוֹרַת נֶגַע צָרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר אוֹ הַפִּשְׁתִּים אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב אוֹ כָּל כְּלִי עוֹר לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ: ויקרא יג נט

תוס' ישנים

א) מרי מיעוטי כתיבי בגד גמר ופשתים לל"ג. ומש"ש כתבו על זה גם זו משמע כפי' ר"ש פורת דאי שלשה על שלשה אינו בכלל בגדים נוקי תרי מיעוטי חדא לשלש על שלש וחדא לשלשה על שלשה ואכתי בגד שלש בשאר בגדים ולא מטמא בנגעים מנא ליה מב מנלן משמע כפי' מג ואין זה הוכחה דבמיעוט ל' נממעט גם משלשה על שלשה דשלש על שלש ושלשה על שלשה שייכים לשאר בגדים מריבוי אחרבגד לשאר בגדים יש בגד שלש אבל שלשה שייכים לשאר בגדים כט ולא שלש על שלש בגמר ופשתים ל דהא מדאינטריך ריבוי לשאר בגדים יש בגד שלש ופשתים כתיב ושוד דבקושיא שניה ידע דגמר ופשתים כתיב א"כ מה פריך היון דגמר ופשתים כתיב טפי הוי לן לאוקמי ריבוי לג' על ג' בגמר ופשתים ממה שנריבה שלשה על שלשה בשאר בגדים כמו בגמר ופשתים דהא ריבוי גמר ופשתים נכתב בתחס כדאמר לקמן לא קמי בגמר ופשתים מרבה שאר בגדים ועוד מה פריך אימא כי אימעוט מג' על ג' אבל שלשה על שלשה מטמא מנ"ל כיון דאינטריך ריבוי לג' על ג' בגמר ופשתים וי"ל אימא לרבות גמי שלשה על שלשה בשאר בגדים וחבו כפי' המפורש בפנים:

ג) מנלאתי בשם ה"ר שלמה אלטרוביג"ג זל"ל ק"ל א"כ יהיו שוין כל הבגדים ומה כתב ד' מיעוט אלו בגד גמר בגד פשתים אלא י"ל אי לא יתולא דוהכגד ה"א אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות שלש על שלש בגמר ופשתים ומ"מ נרבה שלש על שלש בשאר בגדים דסברא הוא שיהא שוין אם אין מיעוט כדפי' לעיל וכך מועיל יתור של שני מיעוטים כמו והבגד אבל השתא דכתיב ריבוי דוהכגד לרבות ג' על ג' בגמר ופשתים אם כן אתי תרי מיעוטי למעט ולמעוטי זה חה משאר בגדים לאי לרבות דוהכגד:

רבינו חננאל

רבי שמעון בן אלעזר כתנא דבי ר' ישמעאל תני הא מתניתא דיליה. ודחי רבא ואמר שלשה על שלשה טפחים בשאר בגדים זולתי בגדי פשתן איבא בינייהו, ר' שמעון בן אלעזר לא מיעט אלא מג' ומיעט שאר בגדים אלא מג' על ג', אבל ג' על ג' טפחים אפילו דשאר בגדים מקבלי טומאה, ותנא דבי רבי ישמעאל סבר לא איקרי בגד אלא צמר ופשתים, ובגדים אחרים שעושין משאר עצים לאו בגדים נינהו ולא מיטמא ג' על ג' ולא שלשה על שלשה. ושקלינן וטרינן

על שלשה בשאר בגדים דאלו שלש על שלש בצמר ופשתים מק"ו קא אתו. רש"ש. והיאך חזר בו בשתיקה. רמב"ן. כט. ולהשוות שאר בגדים לצמר"פ. מי' הר"ן. ל. [ד]הוי טהור. מוס' הרש"ש. [ו]לא מיטמו כלל ואפי' בצמר"פ, דהא אמאי דקאמרי' "דכו' מיהא שלש על שלש בצמו"פ מטמא מנלן, אתיינן, ומש"ה אכתי קא דייק ואזיל אכתי מנ"ל, דאימא ד"והבגד" לא לרבות שלש על שלש קא אתי, דאיהו לא חזי אלא לעניים, דטפי משמע דנרבה מיניה בגד שלם בשאר בגדים, דחזי בין לעניים בין לעשירים, דהאי "והבגד" מרבה בגד שלם. רש"ש. לא. דקאי בצמו"פ מרבינן צמו"פ. מוס' הרש"ש. לב. דשלש על שלש בצמו"פ ושלשה על שלשה בשאר בגדים. מוס' הרש"ש. לג. שאמר "אמר קרא בגד צמר ופשתים". מוס' הרש"ש. לד. והיינו דמהדר לי' אמר קרא בגד צמר בגד פשתים. רש"ש. לה. שפיר ידענא דצמו"פ כתיבי בקרא בהדיא, הלכך אימעוט שאר בגדים משלש על שלש שלא יהא טמא בשאר בגדים כמו בצמו"פ. מוס' הרש"ש. לו. אבל שלשה על שלשה מטמא דבתרוייהו אתו מריבויא ד"והבגד". מוס' הרש"ש. לז. דבלאו ק"ו אית לן לטמאות שלשה על שלשה, [ולפי דברי] ניחא דמ"והבגד" הוה מרבינן שלש על שלש בשאר בגדים, דשלשה על שלשה לא צריכי ריבויא. מוס' הרש"ש. לח. לא מצי לרבויי שלש על שלש. מוס' הרש"ש. לט. א"ש ע"ש אפי' לא כתיבא אלא חד מיעוטא, נתמעטו שאר בגדים משלשה על שלשה, דלשלש על שלש לא צריכה מיעוטא. מוס' הרש"ש. מ. דאי לרבות שלשה על שלשה, א"כ בצמו"פ לא הוה מרבו מידי, דאתי בק"ו משתי וערב, ואין לומר דלענין צמו"פ בא לרבות שלש על שלש ולענין שאר בגדים שלשה על שלשה, דאין סברא לחלק בריבוי הכתוב כיון שהפרשה כתובה סתם, והבגד מיירי בכל הבגדים. מוס' הרש"ש. מא. דטמא. מוס' הרש"ש. מב. אכתי הו"ל למימר דבגד שלם מטמא בשאר בגדים, דלא אמעוט אלא שלשה על שלשה. מוס' הרש"ש ד"ה ולא ק"ו. והוה צריך תלתא, חד למעוטי בגד שלם, וחד למעוטי שלשה על שלשה, וחד למעוטי שלש על שלש. רמב"ן ד"ה שלשה. מוס' הרש"ש. מג. [ד]אין חילוק בין בגד שלם לשלשה על שלשה. מוס' הרש"ש ד"ה ולא ק"ו.

מנא ליה נפקא [1]מאו בגד דתניא בגד אין לי אלא בגד [א]שלשה על שלשה בשאר בגדים מניין ת"ל או בגד ואביי האי או בגד מאי עביד ליה מיבעי ליה לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים דמטמא בשרצים ורבא גלי רחמנא גבי נגעים והוא הדין לשרצים ואביי איכא למיפרך מה לנגעים שכן שתי וערב מטמא בהם ואידך אי ס"ד נגעים חמירי לכתוב רחמנא גבי שרצים וליתו נגעים מינייהו ואידך נגעים משרצים לא אתו דאיכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמא בכעדשה [ב]אמר אביי האי תנא דבי רבי ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל דתני דבי רבי ישמעאל בגד אין לי אלא בגד צמר ופשתים [ג]מניין לרבות צמר גמלים וצמר ארנבים נוצה של עזים והשירין והכלך והסריקין תלמוד לומר או בגד רבא אמר כי ליה לרך תנא דבי רבי ישמעאל בשאר בגדים שלש על שלש שלשה על שלשה אית ליה והא רבא הוא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים לרשב"א אית ליה לתנא דבי רבי ישמעאל לית ליה הדר ביה רבא מההיא ואב"א [ג]הא [ג]רב פפא אמרה רב פפא אמר אף כל [ד]לאתויי כלאים כלאים בהדיא כתיבי ביה [2]לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו ס"ד אמינא ה"מ דרך לבישה אבל בהעלאה כל תרי מיני אסור ולאו ק"ו הוא ומה לבישה דקא מיתהני כולי גופיה מכלאים אמרת צמר ופשתים אין מידי אחרינא לא העלאה לא כ"ש אלא דרב פפא [ד]בדותא היא רב נחמן בר יצחק אמר אף כל לאתויי

נפקא ליה מאו בגד דתניא בגד כו'. פירש בקונטרס דלא גרסינן דתניא דלא ברייתא היא היכי פליג אביי[א] ולאו פירכא היא דהא אביי מודה דאו אתא לרבות שאר בגדים לאידך תנא דבי רבי ישמעאל[ב] דלאמר אביי גופיה בסמוך והיינו דהיא ברייתא גופיה דלקמן[ג] אלא שקילרה רבא[ד] והא דקאמר לאביי האי או מאי עביד ליה היינו אליבא דרשב"א והיך תנא דבי רבי ישמעאל[ה] אבל לאידך תנא דבי ר' ישמעאל אתא או לרבות שאר בגדים אלא דוקא שלשה על שלש כדפריש׳ לעיל [ו]ולרבא דאמר לאידך תנא דבי רבי ישמעאל לא מרבה שאר בגדים אלא לשלשה על שלשה לא מפיק האי תנא דבי רבי ישמעאל מאידך וה"נ דהוה מצי למיבעיא הכא ורבא האי או להך תנא דבי ר' ישמעאל מאי עביד ליה דלא פליגי אביי ורבא אלא אליבא דרשב"א וכמו שדורש אביי כן צריך למדרש רבא אליבא תנא דבי ר' ישמעאל דהכא:

תלמוד לומר או בגד. תימה דלקמן בפרק במה אשה יוצאה (דף סג:) דרשינן מאו בגד דאריג כל שהוא טמא וכי תימא שקולים הם ויבואו שניהם מ"מ כי פריך ואביי האי או בגד מאי עביד ליה לימא דאילטריך לאריג כל שהוא ואפי' אם נמחק אם ספרים דכתוב בהן או בגד ומיגרום דיליף מאו בבגד פשתים דכתיב גבי נגעים הניחא לרבא דיליף שרצים מנגעים על ידי דגלי רחמנא וה"ה לענין אריג כל שהוא אלא לאביי מאי איכא למימר[ו]: **מה לנגעים שכן שתי וערב טמא בהן.** אבל בשרצים לא כדאמר בפרק במה אשה (לקמן דף סד.) יכול שאני מרבה את החבלים ואת המשיחות ת"ל שק מה שק טווי ואריג אף כל טווי ואריג: **אי ס"ד נגעים חמירי.** הא ודאי לנגעים חמירי[ז] אלא מפר' הר"ס דה"ק אי ס"ד כדקאמרת דאו בגד לרבות ג' על ג' בצמר ופשתים דהא נגעים חמירי[ח]: **שכן** מטמא בכעדשה. ורבא אע"ג דפירכא גמורה היא לא חשיב ליה דלא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא דגלי רחמנא בנגעים דג' על ג' קרוי בגד בצמר ופשתים והוא הדין בשרצים והקשה ה"ר יעקב מקורביי"ל הקדוש וימא ק"ו[ט] [הכי] מה שתי וערב דטהור בשרצים טמא בנגעים ג' על ג' שטמא בשרצים אינו דין שטמא בנגעים[ט] ויש לומר דכלים יוכיחו שמטמא בשרצים ולא בנגעים אף אי אביא ג' על ג' וכי תימא מה לכלים שכן אין מטמאין ואין נעשין אהל המת במחובר דג' על ג' נמי אין נעשה אהל כיון דלית ביה פותח טפח אי נמי שק יוכיח אי נמי בגד צבוע ובגד נכרי יוכיח שטמא בשרצים [י]ולא בנגעים כדאמר בת"כ וא"ת דהכא משמע דעדשה הוי פחות מכגרים ותימה לר"י בפסחים בריש אלו דברים (ד' סז:) קאמר מצורע חמור מבעל קרי שכן טעון פריעה ופרימה אדרבה בעל קרי חמור שכן מטמא במשהו סבר ליה כרבי נתן דאמר כחתימת פי האמה משמע דחתימת פי האמה לא הוי פחות מכגרים והתם לעיל מיניה קאמר זב חמור משרץ שכן טומאה יוצאה עליו מגופו ואי כעדשה הוי פחות מגרים ומחתימת פי האמה ליפרוך ב)מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה ומיהו אי לא משמעתיה מסברא אין להקשות דאיכא למימר דכעדשה שהיא עבה כדמרדד לה הוי רחבה טפי מגרים:

מניין לרבות צמר גמלים. וא"ת [ד]אמר גמלים אמאי לא הוי בכלל אמר ומה צריך ריבוי וי"ל דסתם אמר הוא של כבשים אבל של גמלים לא חזוב ולא חזוב כוחלית: **ונוצה** של עזים. תימה מאי אילטריך ריבוי לנוצה של עזים הא כתיב שק בהדיא בקרא ושק הוי מדבר הבא מן העזים כדמוכח בפרק במה אשה (לקמן דף סד:) ותירץ ר"י דשק הוי מן השער[א] של עזים והיא מיקרי שער ולא נוצה[ב] ומן הדק דאיקרי נוצה עושים בגדים ולא שק[ג] ועל שם שמורטין אותה כמו נוצת התרנגולין קרי ליה נוצה ואור"י דכן משמע בפרק ראשית הגז (חולין דף קלז.) דקאמר דראשית הגז אינו נוהג אלא בבחלים דאמר קרא ראשית גז צאנך ואתיא גיזה גיזה מגז כבשי יתחמם (לעיל לא) ופריך התם ונילף גיזה גיזה מבכור ויהא נוהג אף בשוורים אמר קרא תתן לו ולא נשקו[ד] ופריך נוצה של עזים ליחייב אלמא נוצה לא הויא בכלל שק[ט]:

הדר ביה רבא מההיא. ומשום שלא יחלוק ההוא תנא דבי רבי ישמעאל אהך הדר ביה מההיא לגעיל ולא מהך דהכא ואית ליה לרבא אף כל לאתויי שרצים וא"ת דרים יבמות (דף ד: ושם) היכי פריך הש"ס והא תנא דבי רבי ישמעאל לית ליה דרבא דהכא ליה לית ליה הא רבא אית ליה דאף כל קאי אשרצים דאי לאו אף כל ה"א דמיירי גבי שרצים בכל בגדים ואו לגי' על ג' אבל השתא דאמר אף כל אמר ופשתים אילטריך או לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים אבל שלש על שלש בשאר בגדים לא[ט] וי"ל דהשתא קאמר אליבא דרב נחמן בר יצחק דאמר אף כל לאתויי אית ליה דרבא דאיהו מחייב שאר מינים בגיעולין: **אלא** הא דרב פפא בדותא היא. תימה לר"י דברים יבמות (גם זה שם) משמע לתנא דבי רבי ישמעאל אף כל לאתויי כלאים כי היכי דליהוי אמר ופשתים מופנה למדרש

מסורת הש"ם

א) מנחות לט:, ב) [נ"ק סז: שבועות כו. בכורות נד:], ג) [עי' מעל"ד תוספות ד"ה ר"ש], ד) [עי' מ"ש על הגליון פסחים יח.], ה) בס"ת: טומאות, ו) כ' ת"י וכ"כ הרש"ל דהך ולרבא וכו' עד מאידך הוי גליון, ז) רש"ל.

תורה אור השלם

1 וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מִנִּבְלָתָם יִטְמָא מִכֵּל כְּלִי עֵץ בְּמוֹתָם יִטְמָא גַּם בְּגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שָׂק כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהֵר: ויקרא יא לב
2 לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו:
דברים כב יא

גליון הש"ם

תוס' ד"ה שכן מטמא וכו' ולא בנגעים בראית' בת"כ. ומפורש כן במתני' לפי"ז דנגעים:

מוסף רש"י

מגין לרבות צמר גמלים כו'. למטמאים בנגעים (מנחות לט:). נוצה של עזים. קרי עזה לפי שאינו רך כשאר צמר (שם).

רבינו חננאל

ואסיקנא הדר ביה רבה מההיא ואיתוקמה דאביי. ואמר רב נחמן בר יצחק אהא דתנא דבי רבי ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים,

---

מאו בגד. דכתיב בשרצים. או ריבויא הוא: **דתניא** ל"ג. דלא מתניתא היא היכי פליג עלה אביי ואמר מיבעיא ליה לשלש על שלש הא תנא תני בהדיא שלשה על שלשה בשאר בגדים מניין אלא דרשא דרבא היא: **גלי רחמנא בנגעים.** דרבייה מן והבגד וה"ה לשרצים דכיון דכתיב בהן בגד כי התם מייתי ילפינן בבנין אב: שרצים אין שתי וערב מטמא בהן דבגד כתיב בהו ולא שתי ולא ערב: **ואידך אי ס"ד.** ורבא אמר לך על כרחיך לשלשה על שלשה בשאר בגדים אתא דאילו ג' על ג' בצמר ופשתים דמטמא בשרצים מנגעים ילף דאי נגעים חמירי לכתוב רחמנא האי ריבויא בשרצים ולשתוק מריבויא דהבגד בנגעים אלא לדרשא אחריתי אתא: **כבעדשה.** ונגעים בעינן כגרים: **מפיק מאידך.** כלומר מולא הוא מסברת אידך תנא דפליג עליה דאשכחן דמרבי שאר בגדים לטומאת שרצים: **של עזים.** קרי עזה על שם שאין גוזזין אותם אלא מורטין: **רבא אמר כי ליה ליה.** לתנא דרישא בשאר בגדים בשרצים ג' על ג' דילמד סתום מן המפורש אבל שלשה על שלשה בשרצים אית ליה בהו דאיתרבו מאו בגד: **הדר ביה רבא מההיא.** ואמר דתנא דבי רבי ישמעאל ורשב"א אמרו דבר אחד ולאו כאביי אלא לתרוייהו בשאר בגדים[ט] טומאת ג' על ג' ליכא שלשה על שלשה איכא: **ואיבעיא לימא הא.** שמעתא דסיפא לאו רבא אמרה אלא רב פפא אמרה לאוקמי תרוייהו תרי תנאי דרבי ישמעאל כהדדי ולמימר דמודה תנא דרישא דיש טומאת שרצים בשאר בגדים: **ה"ג דרב פפא אמר אף כל לאתויי כלאים.** אף כל דתנא דרישא דקאמר אף כל בגדים סתם למר ופשתים לאו לפרושי בגדים סתומים דטומאה קא אתי בשאר טומאה ולאי מטמאו שאר בגדים דאיתרבו מאו בגד אלא לפרושי בגד האמור בכלאים סתם ובגד כלאים שעטנז וגו' הלכך לרב פפא א)לא מפיק האי תנא מילתיה דהאי תנא והך פירוקא דסיפא איהו אמרה ולא איתמר כדאמרת ליה אליבא דרבא דמפליג בין ג' על ג' לשלשה על שלשה אלא הכי איתמר רב פפא אמר לא מפיק האי תנא מאידך תנא דאף כל לאתויי כלאים דכי הוה מוקמינן ליה כרבא הוה צריך לפלוגי דכיון דאף כל לטומאת שרצים נמי אתא על כרחיך אף כל למעוטינהו משלש על שלש כדין נגעים ואו בגד לרבויי שלשה על שלשה ואף על גב דלא מטמו שאר בגדים בנגעים דהא נתמעטו בתרי מיעוטי איתרבו בשרצים אבל לרב פפא לא מיבעי לן לפלוגי דכיון דאתרבו שאר בגדים לשרצים איתרבו לכל תורת צמר ופשתים בין לשלש בין לשלשה: **נהדיא לחיבי ליה.** צמר ופשתים לא תלבש שעטנז וגו': לאתויי

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פכ"ג מהל' כלים הל' ג ופכ"ג הלכה ב:
עב ב מיי' פ"ג מהל' כלים הלכה יא:
עג ג מיי' פ"י מהלכות כלאים הלכה ג סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סימן רלח סעיף ג:

תוס' ישנים

א) וק"ק דהא רב פפא אמרה משמע ממש מילתא דרבא דאמר כי לית ליה ג' על ג' ונראה דלרב פפא נמי לא מרבינן שאר בגדים אלא דוקא שלשה על שלשה והא דקאמר לאתויי כלאים איתא ליה למיתקט כלאים דמילתא דפסיקתא דאמר ופשתים דוקא:
ב) וי"ל דבטילות ממנות נפקא לן טמא שכן מוכל טמא לנפש ולהכי ליכא למיפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה דאיכא למימר טמא מת יוכיח אבל אמר ופשתים אתאי לא נימא הכי טמא מת יוכיח דילפינן מצרעים מג"ש דבגד ועור ומיהו איכא למיפרך מה להלן השתא שכן שכן מטמא שק ושאר כלים:

מוסף תוספות

א. בסמוך, למדרש 'או בגד' במילתא אחריתי, א"ר לאו מתניתא היא אלא סברא דרבא דדריש הכי. ריטב"ש. ב. לקמן בשמעתין. רמב"ן. ג. דקתני 'מנין לרבות צמר רחלים'. רמב"ן. ד. וכ' בה שלשה על שלשה לפי סברתו. תוס' הרא"ש. ה. דאמרו דבר אחד דאין טומאה בשאר בגדים כלל. שיטה להר"ן. [ד]פליג אההיא מתניתא, אלא דפרכינן לי' דמ"מ קרא ד'או בגד' מאי עביד לי'. ריטב"ש. ו. אריג כל שהוא בשרצים מנא ליה. תוס' הרא"ש. ז. והיאך אפשר לומר דנגעים לא חמירי, דהא שתי וערב מטמא בהם משא"כ בשאר טומאות דעלמא. ריטב"ש. ח. [ז]לא ילפינן שרצים מינייהו. תוס' הרא"ש. ט. דהשתא לא שייך למפרך מחומרא דשרץ. תוס' הרא"ש. י. כיון דילפינן מצמר דכתוב בנגעים, וקרא סתמא כתיב צמר. תוס' הרא"ש. יא. הגס. תוס' הרא"ש. יב. ושיעורו ד' על ד'. תוס' הרא"ש. יג. ומרבי לי' הכא מ'או בגד' לשיעור שלש על שלש. תוס' הרא"ש. יד. פי' ללבושו ולא לשקו. ריטב"ש. טו. והשתא נמי ניחא דלא תקשי לך דנוצה של עזים שמעינן מכל מעשה עזים דכתוב במת, דאי מהתם הו"א להוי כדין שק, דשק שיעורו ארבעה על ארבעה, קמ"ל 'או בגד' דמנוצה דהוא משיער הדק הוי שיעור כבגד שלש על שלש, ושער הגס דוקא הוי מארבעה על ארבעה. תוס' הרא"ש. טז. וסבר שפיר כתנא דבי ר' ישמעאל. תוס' יומות ד: ד"ה ופליג. יז. למעוטי שאר בגדים מציצית. רשב"ש. יח. תנא דבי ר' ישמעאל. רשב"ש.

למדרס סמוכין להתיר כלאים בצילית וי"ל דהיינו[א] עד דלא ידע דשעטנז לאפוויי אבל במסקנא דאמר לרבנן שעטנז לאפוויי הכי נמי לתנא דבי ר' ישמעאל[ב] ואמר ופשתים לגופייהו אתו הלכך לא צריך אף כל לאתויי כלאים[ג] וא"ת לתנא דבי ר' ישמעאל אמר ופשתים גבי לביסה מ"מ ל"ל דמלכתיב וכגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך שמעינן דכל בגדים אמר ופשתים הן וי"ל[ד] דה"א דווקא העלאה אבל בלביסה כל תרי מיני אסירי והשתא ליכא למימר לתנא דבי ר' ישמעאל דתיתי שעטנז שעטנז מהעלאה כלאתו בריש סוגיא ביצמות (דף ד: ושם) דהא השתא איצטריך שעטנז לאפוויי למדרס סמוכין ולא מופנה למדרס מייה גזירה שוה: [ה]**רב פפא אמרה.** לא בעי למימר רב נחמן בר יצחק אמרה דאמר אף כל לאתויי צילת דאין לטעות ולהחליף דברי רבא לרב נחמן אלא ברב פפא[ה] שהיה תלמידו[ו] ומלך אחריו וכשהיה אומר דבר לא היו יודעים[ז] אם מדעתו אמרה או למדה לפני[ח] רבו[ט]: **סד"א כי דוקיא דרבא.** ל"ג כי דוקיא דהא מגוף מילתא דרבא הוא דמפיק ובריש יבמות (ג"ז שם) הוא דגרס לה ונראה אע"ג דבפרק התכלת (מנחות ד' לט: ושם) אמר רב נחמן השיראין פטורין מן הצילית קיי"ל כרבא דבתראה הוא

וחייב בצילית מדאורייתא:

מתניתא קאי בצמר ופשתים כו'. לא שייך למיפרך אדרבה קאי ברוחין מרבה רוחין קאי ברוחין מרבה סומין דהא עיקר המצוה היא בטלית ולא באדם שאם אין לו טלית בת ד' כנפות פטור מן הציצית[ט]: **רבי שמעון בן אלעזר וסומכום אמרו דבר אחד.** וא"ת[י] דר"ש בן אלעזר קאמר מסככין בו חוץ מן הפשתן משמע אפי' לא נטוה וכדאמרינן נמי בפ"ק דסוכה (דף יב: ושם) סיככה באילני פשתן פסולה ומשמע התם דהיינו דייק ונפיק אע"ג דלא נטוה וסומכום קאמר דדוקא בטווי פסולה וי"ל דלרש"א קאסר מדרבנן [י] וסבר בדייק ונפיק[יא] לפי שהוא קרוב לטווי וטווי הוא דאסור מן התורה הואיל דמטמא בנגעים והיינו אמרו דבר אחד דהא דקאמר סומכום סיככה בטווי פסולה היינו דבר תורה מדאמר מפני שמטמא בנגעים דמדרבנן אין סברא לאוסרו אי מדאורייתא שרי לסכך בטומאת נגעים גזירה משום טומאת מת וכיון דבטווי אסור מדאורייתא ל"ק באילני פשתן יאסור מדרבנן מפני שהוא קרוב לטווי[יב] כדפרישית: **אונין של פשתן.** פי' בקונטרס שלא נטוה ודחק לפרש כן מפני דכבר תנא שתי וערב וקשה לריב"א דתנהן לטומאותו בנגעים הא שתי וערב כתיב וגרתה לר"י דאונין היינו מטוה[יג] וכן פי' בערוך[יד] ושתי וערב דקאמר היינו אמר לפי שבאמר מיכר בין שתי לערב דהשתי הוא מן הלשונות של אמר הגדול וטווי כלאחר יד ולא כמו שטוויס הערב[טו] ודרך היה לשולקו אע"פ שעכשיו אין רגילין ואונין של פשתן שהוא הטווי לא הוזכר לא שתי ולא ערב לפי[טז] שלא ניכר איזה של שתי ואיזה של ערב דלאמר בפ"ק דמס' ע"ז (ד' יז:)[יז] אייתו ליה תרי קיבורי אמרו ליה הי דשתיא והי דערבא איתרמיס ליה ניפא[יח] (למיתב) על דערבא כו' אלמא לא מיכרי בפשתן[יט]: **כל היוצא מן העץ אין מדליקין.** פי' בקונטרס לעיל כגון בקנבוס ואמר גפן[כ] ואין נראה לר"ת דא"כ יהא אסור להדליק בו ומעשים בכל יום שמדליקין בצמר גפן וגם טוב מאד לפתילה[כא] ואורי"י ודאי מותר להדליק בקנבוס ואמר גפן דאינם יוצאים מן העץ[כא] אלא זרע הוא כדאמרי' במנחות קנבוס ולוף אסרה תורה[כב] שאר זרעים[כג] כו' [כד] ופשתן נמי מין זרע כמו קנבוס אלא דאיצטריך במתני' למשרי פשתן משום[כה] דאיקרי עץ דכתיב ותטמנם בפשתי העץ וכמו עץ הדעת [ו] למ"ד חטה היתה וקרי לה עץ אע"פ שאינה עץ ועוד דאמר בכילד מברכין (ברכות דף מ: ושם) כל היכא דאי שקלת לפירא ולא הדר אילנא ומפיק לא מברכינן עליה בורא פרי העץ ופשתן וקנבוס ואמר גפן[כו] אי שקלת לפירא היינו הזרע לא הדר אילנא ומפיק הלכך לאו יוצא מן העץ נינהו: **ואין מטמא טומאת אהלים אלא פשתן.** והא דאמר לעיל בפ"ק (דף יח.) ועל עצמן בכל שהן משמע דכל הכלים נעשה אהל לקבל טומאה מחמת אהל הכא איירי בדבר הקבוע שחיברו לקרקע[כז] אע"ג שמתחילה היה בגד כיון שחיברו לאהל בטלו מתורת בגד ואין מיטמא אלא פשתן אע"פ[כח] שהוא מחובר כדכתיב והזה על האהל כו'[כט] וקשה לר"י דתנן באהלות (פ"ח מ"ו) אלו מביאין ומוללין הטידה והמיבה כו' והסדינים שהם עשויים אהלים ואין חוללין סדינין של פשתן בפני הטומאה[ל] והא כל דבר המקבל טומאה אינו חוזק בפני הטומאה וי"ל דמיירי בסדינין של משי[לא] וקבועין שאינן מטמאים ורש"א פירש במשניות בע"א:

ויפרוש

[א] לאתויי ציצית ציצית בהדיא כתיב [1]לא תלבש שעטנז צמר ופשתים וכתיב [2]גדילים תעשה לך סד"א כדרבא [ב]דרבא רמי כתיב [3]הכנף מין כנף [1]וכתיב צמר ופשתים יחדיו הא כיצד [2]צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן [3]שאר מינין במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין ס"ד כדרבא קמ"ל אמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי לתנא דבי רבי ישמעאל מאי שנא לענין טומאה דמרבי שאר בגדים דכתיב או [4]בגד הכא נמי לימא לרבות שאר בגדים [2]מאשר תכסה בה ההוא [ד]לאתויי כסות סומא הוא דאתא דתניא [3][5]וראיתם אתו [ה]פרט לכסות לילה אתה אומר פרט לכסות לילה או אינו אלא פרט לכסות סומא כשהוא אומר אשר תכסה בה הרי כסות סומא אמור הא מה אני מקיים [5]וראיתם אותו פרט לכסות לילה ומה ראית לרבות סומא ולהוציא כסות לילה מרבה אני כסות סומא שישנה בראייה אצל אחרים ומוציא אני כסות לילה שאינה בראייה אצל אחרים ואימא לרבות שאר בגדים מסתברא קאי בצמר ופשתים מרבה צמר ופשתים קאי בצמר ופשתים מרבה שאר בגדים: אמר אביי רבי שמעון בן אלעזר וסומכום אמרו דבר אחד רשב"א הא דאמרן סומכום דתניא סומכום אומר [ו]סיככה בטווי פסולה מפני שמטמאה בנגעים כמאן כי האי תנא [ז]דתנן [ג]שתי וערב מטמא בנגעים מיד [7]דברי רבי מאיר ורבי יהודה אומר משישלה והערב מיד והאוני' של פשתן משיתלבנו: **מתני'** [ח]כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן [ט]וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן: **גמ'** מנלן דפשתן איקרי עץ [י]אמר מר זוטרא דאמר קרא [6]והיא העלתם הגגה ותטמנם בפשתי העץ: והיוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן: מנלן אמר רבי אלעזר [כ]גמר אהל ממשכן

לאתויי לילים. דלא מחייבי בצילית אלא בגדי צמר ופשתים: **גדילים תעשה לך.** דלא: **סד"א כדרבא.** כלומר סד"א דלא דרשינן הני סמוכין לענין טלית למימר דטלית צמר ופשתים תעשה ציצית ולא לשאר טלית אלא לענין ציצית מדרשינן גדילים תעשה לך מצמר ופשתים ולא משאר מינין כדדרשינ ליה רבא: **כתיב הכנף מין כנף.** דהאי כנף קרא יתירא הוא דהא כתיב על כנפי בגדיהם והוה ליה למכתב ונתנו על הציצית פתיל תכלת: **מין כנף.** מין הטלית יהא הציצית דהכי משמע ציצית של כנף תהא ואם של משי הוא ציצית של משי פוטר בה: **וכתיב צמר ופשתים.** גדילים תעשה לך דמשמע נמי מהן תעשה: **סד"א כדרבא.** דאמר דהכנף אתא לאסמוכינן דלא תדרוש סמוכין למיפטר שאר בגדים דודאי מיחייב מיהא בציצית דמינן קמ"ל אף כל דלא תדרוש הכנף הכי אלא אורחיה דקרא הוא ולאסמעינן דמצות ציצית בשני מיני צבע שני חוטין של תכלת ושני חוטין של לבן דהיינו מין כנף דסתמיה לבן: **מאי שנא כו'.** אליבא דרב נחמן קבעי לה דאמר אף כל לאתויי ציצית: **אשר תכסה.** ריבוי דקרא הוא: **לכסות לילה.** כסות המיוחד לגלות דלא מיחייב: **שישנה בראייה אצל אחרים.** וקרינן ביה ורואיתם לאחריס ביום ולא אתי אשר תכסה ומפיק ורואיתם: **שאינה בראייה.** ואי מרבינן לה מאשר תכסה קא עקרת ליה ורואיתם: **ואימא לרבות שאר בגדים.** ולא כסות סומא: **קאי בצמר ופשתים.** כדאמר דסמוך למר ופשתים לגדילים מרבה כסות סומא דלמר ופשתים: **מרבה שאר בגדים.** בתמיה: **אמרו דבר אחד.** דדבר המיטמא בנגעים אין מסככין ואע"ג דאינו מטמא בטומאת מגע: **הא דאמרן.** חוץ מפשתן ולא קאמר חוץ מבגד פשתן משמע אע"ג דלאו בגד אלא בגד אלא נטוה כגון אונין או נטוה ולא נארג אין מסככין הואיל ומטמו בנגעים ואע"ג דלא מטמא בשרצים: **סיככה בטווי.** הואיל ומטמו בנגעים דכתיב או בשתי או בערב[ט] וה"ה נמי לאונין לאסמעינן דטווי ומטמא מיד דטווייתו הוא גמר מלאכתו ולא בעי שישלה: **למאן.** אמרה סומכום להא כר' מאיר דאמר מטמא מיד שנטווה. ל"א למאן אמרה אביי דאמרי מילתא דההיא חוץ מפשתן פשתן דווקא קאמר אע"ג דלאו בגד ועל כרחיך אפי' אונין במשמע אלמא אונין מיטמאין בנגעים: **כי האי תנא.** כר' יהודה: **משישלה.** שיהיו שולין אותו מן היורה ששולקין אותו בה לנבנו. בתנור: **מתני' אין מדליקין בו.** לעשות פתילה מקנבוס ובגד קנבוס ומצמר גפן: **אינו מטמא טומאת אוהלים.** אם עשה מהן אהל והמת תחתיו הוי כשאר בית וא"ל להטדיל האהל עצמו דלא קבל טומאה אלא כלים שתחתיו: **אלא פשתן.** שאף אהל טומא דכתיב והזה על האהל[ט] ובגמ' ליף דבפשתן משמעי קרא: **גמ'** ממשכן

[ב] מזרעים, [ד] [במשנה דנגעים לא מוכר דבריי ר' מאיר ומעטה זה כתבו תוס' בסוכה י"ז:: ד"ה בתאיני וכו' לייחב דלא קאמר הכא דשב"א ומוכרים ורבי מאיר אמרו דבר אחד וגם דלא אמר כמאן כר' מאיר ע"ש ודע דגם בת"כ ליתא דבריי רבי מאיר], [ה] [סוכה כח.], [ו] [ויקרא יג], [ז] [במדבר יטן], [ח] שיין לעיל ע"א], [ט] [וע"ע תוס' שבועות כו. ותוס' בכורות נד: ד"ה מדא ותוס' ב"ק סו: ד"ה רבא], [י] ב"מ מסכנא], [כ] [ל"ל ויתיב], [מ] [וע"ע תוספות סוכה יב: ד"ה בתאיני], [נ] [ברכות מ.],

גליון הש"ס

גמ' אמר מר זוטרא דאמר קרא. ברכות מ"ג ע"ב:

מוסף רש"י

כתיב הכנף מין כנף. עשה ציצית ממין הכנף, ואם טלית של מצי עשה ציצית של מצי, וכתיב צמר ופשתים גדילים תעשה לך, דמשמע עשה ציצית מצמר ופשתים (יבמות ד: וכעי"ז נזיר נח.). **פרט לכסות לילה.** טלית העשויה לכסות לילה פטור מן הציצית (בחולין יח:). **הרי כסות סומא אמור.** למיב (מנחות מג.). **והאונין.** לאחר שתיקנו במסקה שקורין בלרב"ש ועשאן לאוג שקורין ריסט"ש (סוכה יב: וגורס: האונין).

רבינו חננאל

לאיתויי ציצית שאינו חייב בציצית אלא צמר ופשתים. ואקשינן ציצית בהדיא כתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים גדילים תעשה לך, כלומר אינו חייב לעשות גדילים אלא צמר ופשתים. ושנינן איצטריך סד"א כדרבא דרבא רמי כתיב על ציצית הכנף מן כנף, כלומר האי קרא משמע תן ציצית מכנף עצמו של זה הבגד, וכתוב אחרינא צמר ופשתים גדילים תעשה לך, הא כיצד שאר מינין במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין, אבל אם תעשה ציצית מן צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן, קמ"ל דליתיה לדרבא ואתינן לרבריי שאר בגדים לציצית ומשאר תכסה. ודחינן האי אשר תכסה לרבות כסות סומא שחייב בציצית. **האי** תנא דתני אין מטמא בגדים אלא צמר ופשתים מפיק מהאי תנא דבי רבי ישמעאל דתני רבי ישמעאל בגד צמר אין לי אלא בגד צמר מנין לרבות צמר גמלים צמר ארנבים נוצה של עזים השיראין והכלך והסיריקין מניין ת"ל או בגד, ואמרינן אינו מטמא בשלש על שלש אלא צמר ופשתים, והאי דתני דמיטמאין בנגעים שאר בגדים בשלשה על שלשה. **אמרינו** בתחילת הפרק השיראין והכלך והסיריקין חייבין בציצית. ואמרינן בתחילת יבמות, אמר רחמנא עביד ציצית פתיל תכלת ותכלת עמרא הוא, וממאי דתכלת עמרא הוא, ואמרינן מדשש כיתנא דכתיב שש ברקמה מצרים וגו', כמו שנתפרש ביומא, מדשש כיתנא תכלת עמרא הוא, שמעינן מינא דעמרא הוא דמיקריא פתיל תכלת, הילכך ליכא ציצית אלא עמרא. **תנינא** שתי וערב מטמאין בנגעים מיד דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר השתי משישלה והערב מיד,

מסורת הש"ס

[ג] [מנחות לט: יבמות ד: מיר נח. ע"ש], [ד] זבחים יח: [מנחות מג.], [ה] [בגעי' פי"ח מ"ח מ"כ פ' מזרעים], [ו] [במשנה דנגעים לא מוכר דבריי ר' מאיר ומעטה זה כתבו תוס' בסוכה י"ז:: ד"ה בתאיני וכו' לייחב דלא קאמר הכא דשב"א ומוכרים ורבי מאיר אמרו דבר אחד וגם דלא אמר כמאן כר' מאיר ע"ש ודע דגם בת"כ ליתא דבריי רבי מאיר], [ז] [סוכה כח.], [ח] [ויקרא יג], [ט] [במדבר יטן], [י] שיין לעיל ע"א], [כ] [וע"ע תוס' שבועות כו. ותוס' בכורות נד: ד"ה מדא ותוס' ב"ק סו: ד"ה רבא], [ל] ב"מ מסכנא], [מ] [ל"ל ויתיב], [נ] [ברכות מ.],

תורה אור השלם

1 לא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו:
דברים כב יא

2 גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתֶךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ:
דברים כב יב

3 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת:
במדבר טו לח

4 וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמוֹתָם יִטְמָא מְכֹל כְּלִי עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שָׂק כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעָרֶב וְטָהֹר: וּיקרא יא לב

5 וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:
במדבר טו לט

6 וְהִיא הֶעֱלָתָם הַגֹּגָה וַתִּטְמְנֵם בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ הָעֲרֻכוֹת לָהּ עַל הַגָּג:
יהושע ב ו

מוסף תוספות

א. בתחילת הסוגיא. תוס' הרש"ש. ב. תיפוק מהתם. תוס' יבמות ד: ד"ה אם. ג. לאפוויי צמר ופשתים דכלאים. תוס' יבמות ד: ד"ה אם. ד. דאצטריך. תוס' הרש"ש. ה. הוא דאיכא למטעי. תוס' הרש"ש. ו. של רבא. תוס' הרש"ש. ז. התלמידים. תוס' שבועות כו. ד"ה מדא. ח. רבא. תוס' הרש"ש. ט. הלכך יש לרבות בענין הטלית. תוס' הרש"ש. י. היאך אמרו דבר אחד הא מיפלג פליגי. תוס' סוכה יב: ד"ה בתאיני. יא. דאע"ג דאינו טווי, פסול לסכך. רש"ש. יב. הלכך תרוייהו אמרו דבר אחד, דר' שמעון, מדפסיל בדייק ונפיק בודאי ס"ל דבטווי מטמא בנגעים כסומכום, וסומכום נמי דמפסיל נמי בטווי דבר תורה, בדייק ונפיק פסיל מדרבנן כיון דקרוב לטווה. רש"ש. יג. של פשתן. תוס' סוכה יב: ד"ה בתאיני. יד. [ש]טווי כלפי הידד. תוס' סוכה יב: ד"ה בתאיני. טו. [ש]הכל שוה. תוס' סוכה יב: ד"ה בתאיני. טז. כשנתפס ר' אלעזר בן פרטא למינות ושאלו לו אמאי קרו לך רבי, אמר להם רבן של טרסיים אני. תוס' הרש"ש. יז. אתיא זבורתא יתבא על דשתיא. תוס' הרש"ש. יח. אם לא יהי' גרדי, אבל בצמר הכל מכירין בו. תוס' הרש"ש. יט. שקורין קוטון, לפי שיוצא מן העץ, מרדכי. כ. אין לך פתילה מושכת בשמנים [ושהאור נדלקת בה יפה. לש"ל] כצמר גפן. רמב"ן. ולמה אסורה. ריטב"א. כא. וצמר גפן וכו' שכמין גבעולין יוצאין מן הארץ ובראשן פרי כעין תפוח בקליפה דומה לערמון והצמר בתוכו. מאירי (וכ"כ לענין טיעות עלמו, עיי"ש). כב. אבל. רמב"ן. כג. מדרבנן הוא דאסירי. רמב"ן. כד. אלמא קנבוס מן זרע הוא ולא אילן. מרדכי. וגם לא נקרא עץ בשום מקום, וכיון דכן, ה"ה כשר לפתילה, כמו שנהגו. ריטב"א. כה. [ד]אע"ג דלאו עץ הוא. מרדכי. כו. ופשתן. מאירי. כז. ביתדות וחבלים, שדינן כבית. תוס' רי"ד. כח. [ש]נעשה אהל קבוע. מאירי. כט. אבל אם היו בגדים ([ב]מטלטלין. רמב"ן), אע"פ שהן משאר מינים, מיטמאין באהל המת אם האהילו על המת, כדין כל הכלים. תוס' רי"ד. ל. שלא תהא בוקעת ועולה. ריטב"א. לא. ושל כלך. תוס' הרש"ש.

ממשכן. דלא הוה ביה שום יולא מן העץ אלא פשתן כדכתיב[ב] עשר יריעות שש משזר: **שזורין.** רטור"ש בלע"ז דכתיב משזר: **וחוטן כפול ששה.** כדאמרינן בפ' בא לו דסדר יומא (דף עא:) דבריס שנאמר בהן שש חוטן כפול ששה. ואי קשיא כיון דליף ממשכן כליס ואדס שתחת גג הבית וכל שאר אהליס דלא דמו למשכן מנלן דמטמו בספרי[ג] תניא מנין לעשות שאר המאהיליס כאהל אמרת מה מצורע הקל עשה בו כל המאהיל כו': **אף כאן קרשים.** ואימא **דעץ** נמי איקרי אהל: **משכן קרוי משכן.** כגון עשר יריעות שש משזר ומשכן איקרי אהל דכתיב (שמות לט) את משכן אהל מועד: **הכי נמי.** דמכסה עורות נמי אהל ולענין טומאה נמי לא מקבל: **הششא עור בהמה טהורה.** כגון איליס מאדמים: **מה אחתון.** עשתי עשרה יריעות עזים לאהל על המשכן. דמשכן היינו עשר יריעות המחוברות בקרסי זהב מלמעלה מהן אהל יריעות עזים ולמעלה מהן מכסה העורות: **מאי קמיבעי ליה.** הא ממשכן גמר לה ר' ד) (אליעזר) לעיל בריש שמעתין והתם טהורה היא דהוי למלאכת משכן: **מכסה אחד היה.** חליו של איליס וחליו של תחשים ולמעלה דקרא אתרוייהו כתיב דבין איליס בין תחשים היה מכסה אחד מלמעלה לאהל יריעות העזים: **הלא אינו.** מיה טומאה היא ומנומרת בגוונין: **אי הכי.** סייעתא היא: **ששש.** ששמח ביופיו בגוונין: **עור או בעור.** גבי נגעים כתיב או בעור[ה] והוה מלי למכתב או עור: **ושלקה ביד כהן.** משהראהו ביד כהן נעשה נגע ומתחלה לא היה נגע: **קלן מכולן.** מכל האמוריס בפסוק וחיברן יחד: שרלים מטומאין בבעדשה ומת בחית ונגעים בבגדים והוא פחות מכזית: **אף אני אביא אהל המת שעור טומאה בו.** כדאמר לעיל מקיש עליון לתחתון דקרוי אהל: ו) **שאינה מטמאה בנגעים.** דהא אמר ופשתים כתיב: מטמא

ויפרוש את האהל וגו'. תימה לר"י מנא ליה דהאי אהל היינו שש משזר אימא היינו יריעות עזים דאשכחנא בהדיא דאיקרי אהל דכתיב ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן וכן משמע פשטיה דקרא ויפרוש את האהל דהיינו יריעות עזים על המשכן ג) דהיינו שש משזר דכתיב ואת המשכן תעשה עשר יריעות שש משזר ויש לומר דדייק משום דקרא כתיב בהקמת המשכן וחשיב לעיל בסדר הקמתן דמתחלה נתן אדניס (ואח"כ עמודים) (ה) ואחר כך הקרסים וכתיב אחר הקרסים ויפרוש את האהל[א] משמע היינו יריעות התחתונות שהם שש משזר דהם תחלת הפרשה[ב] ותימה דאמאי לא יליף מהא דמשכן היינו יריעות שש משזר דכתיב ואת המשכן תעשה וגו' ומשכן איקרי אהל דכתיב את משכן אהל מועד ושמא אהאי קרא סמיך: **אם כן** ג"ש מאי אהני ליה. והא דאמר כל פותח טפח מביא את הטומאה היינו מק"ו ממצורע דליף בספרי וכדפיר' בקונטרס וא"ת והיכי יליף נימא דיו כמצורע שלא יטמא אלא טומאת ערב ודווקא בעומד או ביושב ולא עובר[ג] כדתניא במסכת נגעים ומייתי לה ו) ובפ"ק[ד] דקדושין (ד' לג:) טמא יושב תחת האילן וטהור עובר טמא כו' וי"ל דאינו אלא גילוי מילתא בעלמא מק"ו דמצורע דלית לן למילף אהל אהל ממשכן לענין למעט הבאת טומאה בשאר אהליס דלאו פשתן ולא יליפינן ממשכן אלא לטומאת עצמו אפילו מחובר לדווקא פשתן ולא שאר יולא מן העץ ולענין אהל שאינו עשוי בידי אדם לרבי יהודה בפ"ב דסוכה (דף כא. ושם) דלא מצינן למילף ממצורע דלא אשכחן ביה קרא לא למעטו ולא לרבות (ז) ח) אהל שאינו עשוי בידי אדם: **אי מה להלן קרשים כו'.** פירש בקונטרס דאף עץ יהא קרוי אהל וקשה לריב"א דהא[ה] דפנות אין קרויות אהל אלא המכסה שמלמעלה הוא קרוי אהל ומפ' דה"ק אי מה להלן קרשים[ו] בהדי פשתן אף כאן[ז] בטומאת אהל[ח] קרשים בהדי פשתן ואע"ג דאהל אהל ריבה לענין דלא בעינן שזורים ולכפול ששה וכן לענין דלא בעינן למר ופשתים יחד כי התם אלא אפילו פשתים ולא למר[ט] מ"מ פריך דליהוי קרשים בהדי פשתים[י] דסתם אהל קרוי עם הכיסוי ועם הדפנות[יא]: **ואין** קרשים קרוים משכן. וקשה לר"י הא כתיב יהיה קרוח על גדי המשכן מזה ומזה לכסותו ואמר לקמן בהזורק (דף לח:) לכסות אמה של קרשים ואיכא למ"ד אמה של אדניס אלמא דקרשים

ממשכן[א] כתיב הכא [1]זאת התורה אדם כי ימות באהל וכתיב התם [2]ויפרוש את האהל על המשכן מה להלן של פשתן קרוי אהל אף כאן של פשתן קרוי אהל אי מה להלן שזורין וחוטן כפול ו' אף כאן שזורין וחוטן כפול ו' ת"ל א) אהל אהל ריבה אי אהל אהל ריבה אפילו כל מילי נמי אם כן גזירה שוה מאי אהני ליה ואימא מה להלן קרשים אף כאן קרשים אמר קרא [3]ועשית קרשים למשכן [ב]משכן קרוי משכן ואין קרשים קרויין משכן אלא מעתה [4]ועשית מכסה לאהל הכי נמי מכסה לא איקרי אהל אלא הא דבעי רבי אלעזר עור בהמה טמאה מהו שיטמא באהל המת השתא עור בהמה טהורה לא מטמא עור בהמה טמאה מיבעיא שאני התם דהדר אהדריה קרא דכתיב [5]ונשאו את יריעות המשכן ואת אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מקיש עליון לתחתון מה תחתון קרוי אהל אף עליון קרוי אהל: גופא בעי רבי אלעזר [ג]עור בהמה טמאה מהו שיטמא טומאת אהלין מאי קמיבעיא ליה אמר רב אדא בר אהבה תחש שהיה בימי משה קמיבעיא ליה טמא היה או טהור היה אמר רב יוסף מאי תיבעי ליה תנינא לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד מתיב רבי אבא רבי יהודה אומר שני מכסאות היו אחד של עורות אילים מאדמים ואחד של עורות תחשים רבי נחמיה אומר מכסה אחד היה ודומה כמין תלא אילן והא תלא אילן טמא הוא ה"ק כמין תלא אילן הוא שיש בו גוונין הרבה ולא תלא אילן דאילו התם טמא והכא טהור [6]א"ר יוסף א"ה היינו דמתרגמינן ססגונא ששש בגוונין הרבה רבא אמר עור בהמה טמאה דמטמא באהל המת מהכא דתניא [6]עור או בעור ריבה [ב]) עור בהמה טמאה [ד]ושלקה ביד כהן [ו]) [ה]קצץ מכולן ועשה אחת מהן מנין תלמוד לומר [6]או בכל מלאכת עור ואיכא למיפרך מה לנגעים שכן שתי וערב טמא בהן אלא גמר משרצים דתניא עור אין לי אלא עור בהמה טהורה עור בהמה טמאה מנין תלמוד לומר [7]או עור ואיכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמאין בבעדשה נגעים יוכיחו וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שעור טמא בהן ועשה עור בהמה טמאה כעור בהמה טהורה אף אני אביא אהל המת שעור טמא בו ונעשה בו עור בהמה טמאה כעור בהמה טהורה אמר ליה רבא מברניש לרב אשי איכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן טמאין בפחות מכזית תאמר במת שאינו מטמא אלא בכזית אלא אמר רבא מברניש אתיא

איקרי משכן ויש לומר דגדי המשכן איקרי ולא משכן: **ריבה** עור בהמה טמאה. פירש רבינו שמואל דלהכי איצטריך לרבויי עור בהמה טמאה כדקתני בת"כ (פ' מזריע) למר אין לי אלא מין בהמה דקה ונאכל כו' דומיא דאמר שהוא דוקא של כבשים מנין לרבות עור בהמה דקה ואין נאכלת בהמה גסה נאכלת עד שתהא מרבה עורות שרלים תלמוד לומר [ב]) בעור בעור[ב] ונראה דהא דנקט בהמה גסה נאכלת אגב אחרייני נקט דאיכי לא בעיא קרא דהא בשמעתין יליפינן לענין טומאת אהל כל מין טהורה מאילים: **ושלקה ביד כהן.** מפרש נמי רבינו שמואל דאיצטריך לרבויי משום דכתיב והנגע כי יהיה בו נגע לרעת וגו' והראה אל הכהן דמשמע דאם לא היתה בו נגע קודם שהראהו לכהן טהור: **שכן** שתי וערב טמא בהן. מה שאין כן במת כדנפקא לן בפרק במה אשה (לקמן דף סד.)[ג]: **אלא** גמר משרצים דתניא עור אין לי אלא עור של בהמה טהורה. וא"ת מנלן דאיירי קרא בעור בהמה טהורה ויש לומר כמו בנגעים דהכא כתיב שק וה"א מה שק מין בהמה דקה ונאכל כדמוכח בת"כ ולקמן דשק הוי דבר הבא מן העוזים אף עור מין בהמה דקה ונאכל אע"ג דבת"כ מרבה אף שק הבא[ד] ד מחזיר שהוא אם"ה הוה אמינא דלא הוקשה עור אלא למשמעות דשק דהיינו[ט] של עזים ולא הוקש למאי דמרבי בשק[ט] לכך איצטריך ריבוי. הרב פורת: **מה לשרצים.** וליכא למיפרך שיטמא מת בבעדשה מק"ו דהא כל שיעורים הם הלכה למשה מסיני וקשה לר"י ומילף[ד] מת משרלים בגזירה שוה דבגד ועור[ח] כדאמר לקמן בפרק במה אשה (ג"ז סס)[ט] ואומר ר"י משום דג"ש דאהל אהל ממשכן[כ] סתרה לה[כא] לכך איצטריך ריבוי ועוד י"ל דג"ש לא איירי[כב] בטומאת אהל [המת] עלמו המתובר: אתיא

דומה כמין תלא אילן ותלא אילן טמא הוא. ושנינן דומה לו שיש לו גוונין הרבה כמותו, אבל טהור הוא. **רבה** אמר עור בהמה טמאה דמטמאה באהל המת אתי בק"ו מנגעים, דתניא היה לו לומר עור, למה כתב בעור, לרבות עור בהמה טמאה ושלקה ביד כהן שמטמאה בנגעים. קיצץ מכולן, פי' כגון שנטל מזה העור רצועה ומזה רצועה ודיבקן ועשאן אחד, מנין שמטמא בנגעים ת"ל או בכל מלאכת עור. פי' שלקה ביד כהן, כגון שהחזיק הכהן בעור לבודקו ועודנו בידו לקה בצרעת לאלתר. איכא למיפרך מה לנגעים שכן מיטמאין שתי וערב כו'. מה להצד השוה שבהן שכן טומאתן פחות מכזית הבגדים טומאתן בכגדים והשרץ בבעדשה. **אלא**

שיהו שזורין, וחד לחוטן שיהא כפול ו'. ומהנה יודע לנו כי כל בגד שכתב בהן שש העשויים במשכן היו שזורים וחוטן כפול ו'. **תאמר במת שאינו מטמא אלא בכזית.** עיקר דילה בספרי הנוגע במת יכול כל שהוא וכו', אחר שרבה הכתוב מיעט, אמרו כזית מן המת טמא שכן היא תחלת ברייתו. ובמשנה במסכת אהלות בפרק ב' אלו מטמאין באהל המת וכזית מן המת, ולא היה ביניהם הפרש והוא כבר פירושו בפרק ג' כזית מן המת פתחו בטפח והמת פתחו בד' טפחים, ובתוספתא בראש סדר טהרות חומר בכזית (מזה) [מן] המת שכזית פתחו בטפח ומת פתחו בד' טפחים, ובתוספתא דמגילה בפרק א' אין בין כזית מן המת למת אלא שכזית מן המת פתחו בד' טפחים.

עין משפט נר מצוה

פב א ב ג מיי' פ"ה מהלכות טומאת מת הלכה יב:

פג ד מיי' פ"ו מהלכות טומאת לרעת הל"ז:

פד ה מיי' שם פי"ב הלכה יב:

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה ויפרוש וכו' דמתחלה נתן אדניס ואח"כ קרשים ואח"כ עמודים וכתיב אחר העמודים ויפרוש את האהל: (ב) ד"ה א"כ וכו' לא למעטו ולא לרבות הסמ"ד והשאר נמחק:

גליון הש"ם

גמ' אמר רב יוסף א"ה היינו דמתרגמינן. עי' קדושין דף מו ע"א תוס' ד"ה אי"ר:

מוסף תוספות

א. והי"ל לכתוב 'ויפרוש את המשכן' וכתיב 'ויפרוש את האהל על המשכן'. רמב"ן. ב. ומקרא מסורס הוא, וה"ק, ויפרוש את האהל ויפרוש על המשכן, כלומר, פירש האהל דהוא משכן, כלומר יריעות דשש, ופירש עליהן אהל אחר, יריעות העזים. רמב"ן. (ועי' מהרש"א). ג. כמו קוברי המת שהיו עוברים באכסדרה, ויש שם כלים, דמצורע עובר אינו מטמא באהל. תוס' סוכה כא. ד"ה ליף. ד. צ"ל פ"ק, וכ"ה בתוס' סוכה כא. ד"ה ליף, ובתוס' הרא"ש כאן. ה. קרשים לא עשו מהן אלא דפנות ולא סכך. רשב"ם. ו. לדפנות. תוס' הרא"ש. ז. לא ליטמי. רשב"ם. ח. עד שיהו שם. רשב"ם. ט. והכי נמי אית לן לרבויי פשתים אפי' בלא קרשים. תוס' הרא"ש. י. דגבי הך, לא שייך לרבות. תוס' הרא"ש. יא. ולא רבה אהל אלא לענין שאר דברים. רשב"ם. יב. גי' תוס' הרא"ש: עור בעור. יג. דאפי' אם נגע במת אינו מקבל טומאה כ"ש באהל. תוס' הרא"ש. יד. משער. תוס' הרא"ש. טו. צמר. תוס' הרא"ש. טז. בהמה טמאה, ובאהל גופי' דכתיב בי' עור בהמה טהורה דהיינו עורות אילים, לפיכך היה אומר דאף כאן עור בהמה טהורה. רשב"ם. יז. עור בהמה טמאה באהל. ריטב"ם. יח. האמור בשניהם שהוא מופנה לג"ש. ריטב"ם. יט. ונימא מה להלן טמא אף כאן טמא, דהא ג"ש לגמרי דיינינן ומופנה משני צדדים הוא ואין משיבים עליה. ריטב"ם. כ. דמיירי בעור בהמה טהורה. ריטב"ם. כא. לג"ש דבגד ועור דשרצים, לא בעי למילפה בג"ש. ריטב"ם. כב. אלא במגע, ולא. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

אי מה להלן שזורין וחוטן כפול ו' אף כאן שזורין וחוטן כפול ו'. ותמצא עוד עיקרו במס' דיומא בפרק בא לו כהן גדול [דף עא] ת"ר בגדים שנאמר בהן שש חוטן כפול ו' וכו', ואמרו קראי כמה הוו שיתא חד לגופיה דכיתנא ניהו, וחד

מוסף רש"י

אהל אהל ריבה. אהליס טובא כתיבי בפרשת פרה (סוכה כא.).

תוס' ישנים

א) הקשה מהר"מ מה צריך להל אהל ריבה דיבה ליף מק"ו מטומה של עזים דלא מטמא בנגעים מטומת אהל אמת שאין חוטן כפול ששה דמטומא בנגעים לא כ"ש ומ' דהכא קיימינן אלינא דר"א דלית ליה ק"ו מדבעי בסמוך עור בהמה טמאה מהו ומהי דלית לה לו ק"ו דרשי אהל אהל לדרשה אחרינא:

ב) נראה קצת דכל כלי עור דכתיב במת ושכבת זרע דאמי לדרשה אחרינא ולא לענר בהמה טמאה דא"כ תקשי אמאי איצטריך למיכתביהו דליתי בג"ש דבגד ועור מהרלים:

ג) דאי על האהל הוי יריעות שש משזר ועל המשכן היינו על הקרסים הא אין הקרסים קרויים משכן:

רבינו חננאל

במשכן כתיב זאת התורה אדם כי ימות באהל וכתיב ויפרוש את האהל על המשכן, מה להלן שש וחכלת, והן צמר ופשתים, אף הכא צמר ופשתים, כיון דיליף אהל דטומאה מאהל משכן. בעי ר' אלעזר עור בהמה טמאה מהו שיטמא באהל המת. ומיבעיא ליה תחש שהיה בימי משה טהור היה או טמא היה. ומפרש רב יוסף תנינא, לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד. אינו והא"ר נחמיה

אתיא בק"ו מנוצה של עזים. וא"ת נימא שתי וערב יוכיח שמטמא בנגעים ואינו מטמא במת אף אני אביא עור בהמה טמאה כו' ועוד קשה אמאי איצטריך קרא בשרצים[א] לעור בהמה טמאה ליתי[ב] בק"ו מנוגה של עזים שאין מיטמא בנגעים מיטמא בשרצים וי"ל דאי לא הוה כתיב קרא בשרצים ליכא למילף עור בהמה טמאה בק"ו מנגעים לא בשרצים ולא באהל המת דאיכא למימר שתי וערב יוכיח אבל השתא דכתיב טומאה בשרצים ילפינן שפיר בק"ו מנגעים שיטמא באהל המת וליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב[ג] שכן אינו מטמא בשרצי' תאמר בעור בהמה טמאה שמטמא בשרצים הכי נמי יטמא באהל המת:

ור"י אומר דליכא למימר שתי וערב יוכיח דהכי עביד ק"ו ומה נוגה של עזים שאין מטמא בנגעים מטמא באהל המת ככלי העשוי מנוגה של עזים עור בהמה טמאה שטמא בנגעים אינו דין שיטמא באהל המת ככלי הנשתה לא שייך למימר שתי וערב יוכיח שמטמא בנגעים ולא באהל המת דשתי וערב אין שייך בו כלי ואין לומר דכל היוצא מן הנעץ ועצם יוכיח שמטמא בנגעים ואינו מטמא במת דמה שמטמא בנגעים אינו מחמת עצמו אלא מחמת הבית דהא בית שסיכוכו בזרעים אמר בהעור והרוטב דמטמא בנגעים אבל נוגה והעור מטמא מחמת עצמו. ומהר"ם כתב דליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב שכן אין מטמאין לא במת ולא בש"ז תאמר בעור בהמה טמאה דמטמא דהא כתיב במת ובש"ז כל בגד וכל כלי עור. ולעיל כי פריך מה בשרצים ליכא למימר נגיעת מת וש"ז יוכיח דמה לטולהו שכן פחות מכזית דנגיעת מת בכשעורה וש"ז במשהו או בחתימת פי האמה (והוא תי' דאיצטריך קרא בשרצים לאפוקי מהיקש דשק) וזה אין נראה לר"כ דגם לענין אהל הוי שיעורו בכזית להביא טומאה על כל הכלים ועל עצמן אפי' יוצא מן הנעץ דזהו תלוש קי"ל דמביא. וי"ל דלא שייך כלל למימר אהל תלוש יוכיח כיון דלא אתיא למילף אלא לענין אהל המחובר דלא מטמא אלא מאי דיליפי ממשכן וכי אמי גוונא איכא בפ"ק דמנחות גבי טריפה שהיתה לה שעת הכושר דלא יליפינן מטריפה שלא היתה לה שעת הכושר אפי' במה הלד [פ"ק]:

והקשה השר מקולי מאי בעי בסמוך מאי הוי עלה דתשש תיפוק ליה דטהור היה מדאיצטריך קרא בשרצי' לטמא עור בהמה טמאה דאי טמא היה[ד] לשתוק קרא[ה] בשרצים ותיתי בק"ו מנגעים דהשתא ליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב שכן אין מטמאין באהל המת תאמר בעור בהמה טמאה דמיטמא באהל המת כיון דתשש טמא היה וי"ל דמהכא ליכא למיפשט דטהור היה דאפילו טמא היה כתיב בשרצים דמילתא דאתיא בק"ו טרא וכתב לה קרא ועוד אומר רש"י בשרצים לא אתו מק"ו מנגעים דאיכא למיפרך פשוטי כלי עור יוכיח דמטמא בנגעים ולא בשרצים: **למאי הלכתא.** לא בעי למימר לאשמעינן דתשש טהור היה דמשמע דאתא לאשמעינן שוס לורך הוראה[ו]: **תפילין בהדיא כתיב בהו למען תהיה וגו'.** תימה לר"י וכי אין לגרייתא לשנות מה שדורש מן הפסוק וכל הנך דמייתי בסמוך וכי לית ליה לרב יוסף לשנות הברייתא לפי שזה אמרו אמורא אחד או ברייתא ואומר רבינו יצחק דהכי פריך תפילין בהדיא כתיב בהו ואי הא הוה אתי לאשמעי' הוה ליה לאתויי קרא אע"כ מילתא אחריתי אתא לאשמעי' ודרשה דמן המותר בפיך היתה פשוטה ולא איצטריך לאשמעי' וקאמר אלא לעורן והאמר אביי אין של תפילין כו' וזה הלשון הוה ליה לרב יוסף למימר והוה ידעינן שפיר דבעי עור בהמה טהורה דדרשה דמן המותר בפיך היא פשוטה אלא לכורכן בשערן ליה דבעי עור בהמה טהורה דדרשה ונכרכות בשערן ש"מ דמילתא אחריתא אתא לאשמעינן אלא לרצועותיהן והא"ר יצחק דהכי פריך תפילין בהדיא כתיב בהו ואי הא הוה אתי לאשמעי' ודרשה דמן המותר בפיך היתה פשוטה ולא איצטריך לאשמעי' וקאמר אלא לרצועות שחורות כמו הקפילה דסברא הוא להקפיד על הטהרה מעל השחרות ואי הא אתא רב יוסף לאשמעי' לישמעינן שיהו שחורות דהוה שמעינן מינה תרתי שחורות וטהורות ומשני נהי דגמירי שחורות טהורות מי גמירי דמשחורות ליכא למיגמר טהורות: **לא צריכא אלא לכורכן בשערן.** קשה לרשב"ם אי הא אתא לאשמעי' אמאי נקט עור במילתיה[ז]:

רבא

אתיא בק"ו מנוצה של עזים שאין מטמא בנגעים מטמא באהל המת עור בהמה טמאה שמטמאה בנגעים אינו דין שמטמאה באהל המת ואלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד למאי הלכתא [א]לתפילין תפילין בהדיא כתיב בהו [1]למען תהיה תורת ה' בפיך [ב]מן המותר בפיך אלא [ג]לעורן [ד]והאמר אביי [ג]שי"ן של תפילין [ג]הל"מ אלא לכורכן בשערן ולתופרן בגידן הא נמי הל"מ הוא [ג]דתניא [ד]תפילין מרובעות הל"מ [ד]נכרכו' בשערן [ו]ונתפרות בגידן אלא [ז]לרצועו' והא"ר יצחק [ה]רצועות שחורות הל"מ נהי דגמירי שחורות טהורות מי גמירי מאי הוי עלה דתתחש שהיה בימי משה א"ר אלעא אמר רשב"ל אומר היה ר"מ תחש שהיה בימי משה בריה בפני עצמה היה ולא הכריעו בה חכמים אם מין חיה הוא אם מין בהמה הוא וקרן אחת היתה לו במצחו ולפי שעה נזדמן לו למשה ועשה ממנו משכן ונגנז [ה]מדקאמר קרן אחת היתה לו במצחו ש"מ טהור היה [ו]דא"ר יהודה שור שהקריב אדם הראשון קרן אחת היתה לו במצחו שנאמר [2]ותיטב לה' משור פר מקרין מפרים מקרין תרתי משמע אמר ר"נ בר יצחק מקרן כתיב וליפשוט מיניה דמין בהמה הוא כיון [ח]דאיכא קרש דמין חיה הוא ולית ליה אלא חדא קרן איכא למימר מין חיה הוא: **מתני'** פתילת הבגד שקיפלה ולא הבהבה ר"א אומר טמאה היא ואין מדליקין בה רע"א טהורה היא [ו]ומדליקין בה: **גמ'** בשלמא לענין טומאה בהא פליגי דר"א סבר קיפול אינו מועיל ובמילתיה קמייתא קיימא ור"ע סבר קיפול מועיל ובטולי בטיל אלא לענין הדלק' במאי פליגי א"ר אלעזר א"ר אושעיא וכן א"ר אדא בר אהבה הכא בג' על ג' מצומצמות עסקינן וב"ש שחל להיות ע"ש עסקינן דכ"ע את להו דר' יהודה [ז]דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים ודכ"ע את להו דעולא דאמר עולא [ט]כ[ט]המדליק צריך שידליק ברוב היוצא ר"א סבר קיפול אינו מועיל וכיון דאדליק ביה פורתא הויא ליה שבר כלי וכי קא מדליק בשבר כלי קמדליק ור"ע סבר קיפול מועיל ואין תורת כלי עליו וכי קמדליק בעץ בעלמא קמדליק [י]אמר רב יוסף היינו דתנינא ג' על ג' מצומצמות ולא ידענא למאי הלכתא ומדקא מתרץ רב אדא בר אהבה אליבא דר' יהודה ש"מ כר"י ס"ל ומי א"ר אדא בר אהבה הכי והא"ר אדא בר אהבה נכרי

מטמא באהל המת. אם עשאו אהל דהא ממשכן גמר ליה ועיקר אהל דכתיב במשכן ביריעות עזים כתיב. הא דכתיב בספרים כל מעשה עזים ל"ג ליה דמהכא לא נפקא לן אהל דבכלים הוא דכתיב וכדאמר עולא[ט] להביא דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן הטלפים: **אלא הא דתני רב יוסף כו'.** כיון דרבינן עור בהמה טמאה לאהל המת הא דתני רב יוסף למאי הלכתא מאי דהוה הוה אי לאו למילף מיניה לטומאה: **לתפילין.** איתמר דהיא נמי מלאכת שמים: **לעורן.** עור דפוס שלהן שהכתבים של פרשיות מונחים בו דהאי לא מלמען תהיה נפקא דהא לאו תורה כתיבא ביה: **ש"ן של תפילין.** שיהא העור נקמט מבחוץ ג' קמטין ודומה לש"ן והלועה נקשרת כמין לדית[י] ויש ללועה כפופה כמין י' דהיינו שדי וכיון דאות השם נכתב בקמטין שלו מותר בפיך בעינן ומקרא נפיק: **אלא לנכרכות בשערן.** תניא להיא דרב יוסף שצריך לקשור לגיגרות הפרשיות בשער עור בהמה טהורה ולתופרן בגיד בהמה טהורה: **בשערן.** בשער [כ]מן הקלף כלומר בשל טהורה: **לרצועותיהן.** שיהיו מעור בהמה טהורה: **הל"מ.** וכיון דהלכתא לרצועות מסיני טהורות נמי הל"מ ומתניתא דרב יוסף לאו הל"מ קאמר: **מאי הוי עלה דתתש.** הואיל ולרב יוסף לאו לענין מלאכה דמשכן איתמר לא איפשיט בעיין: **מקרין פרתי משמע.** דסתם מקרין כל קרניו: **מתני' שקיפלה.** כמו שגולגלין פתילות: **הבהבה.** על השלהבת כדי שתהא מחוברת ומתלוק יפה: **טמאה היא.** דבגד כלי הוא ומקבל טומאה אם היה שלם על שלם דקפול אין מבטלה מתורת בגד הואיל ולא הבהבה: **ואין מדליקין בה.** כדמפרש טעמא בגמ': **גמ' קפול מועיל.** לבטולה מתורת בגד: **מצומצמות.** דאי הוה טפי פורתא לכולי עלמא מדליקין: **וב"ש שחל להיות בע"ש.** דשייך ביה איסור מוקצה עסקינן: **ואין מסיקין בשברי כלים.** שנשברו בו ביום דהוו להו טולד אבל בכלים מסיקין דהא חזו לטלטולן: **ודכולי עלמא אית להו.** צריך המדליק להדליק בידים קודם סילוק ידיו רוב היולא מן הפתילה חוץ לגר הלכך על כרחך צריך לעסוק בו לאחר שנפחת משלש הלכך טעמא דר"א דאסר קסבר קיפול אינו מועיל והוה ליה כלי שנשבר ב"ש וכי קמדליק ביה פורתא כיון דמצומצמות היו הוו שברי כלי דפחות משלש לאו כלי הוא והוה ליה כלי שנשבר ב"ש וכי קמדליק בידים להשלים רוב היולא בשבר כלי קמדליק. והא דאמרינן מסיקין בכלים דוקא שלא יגע בו אחר שנפחת אלא אם כן ריבה עליו עניים מוכנים כדלקמן (דף כט.): **קיפול מועיל.** ועל כרחך מע"ש קיפלה לאין גולגין פתילה ב"ש כדתניא בהמניא

(כיצה לב:) וכבר נתבטל הכלי מבע"י ואין כאן שבר כלי: **היינו דתניא.** שהייתי שונה מרבותי משנה ג' על ג' מצומצמות ולא הוה ידענא למאי הלכתא איתמר דאי לענין טמוי כל שכן דאי איכא טפי דמטמא: **ומדקא מתרץ כו'.** מילתא נאפי נפשיה היא בתמיה למירמי דרב אדא אדרב אדא מדקא מתרץ למתניתין ואוקי דכולי עלמא אית להו אין מסיקין בשברים דהיינו אליבא דר"י דאית ליה גולד ש"מ כו':

שחקק

עין משפט נר מצוה

פה א מיי' פ"א מהלכות תפילין הלכה י וסמ"ג מהלכות ס"ת הלכה ח סמג עשין כב כה טוש"ע או"ח סימן לג סעיף ב טור וש"ע יו"ד סימן רעא סעיף ג:

פו ב מיי' פ"ג מהלכות תפילין הלכה טו סמג עשין כב טור ש"ע או"ח סי' לג סעיף ז:

פז ג מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף מב:

פח ד מיי' שם הלכ' ד טוש"ע שם סעיף לט:

פט ה מיי' שם הל"ח טוש"ע שם סעיף מד:

צ ו מיי' שם הל' ט טור ש"ע שם סעיף מט:

צא ז ח מיי' שם הלכה יד טו סמג שם טור ש"ע או"ח סימן לג סעיף ג:

צב ט מיי' פ"ח מהל' מלכות תמורות הלכה יב טור ש"ע יו"ד סימן פ סעיף ד:

צג י טוש"ע או"ח סימן רסד סעיף ט:

צד כ מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין סה טור ש"ע שם סעיף מ:

מוסף רש"י

שי"ן של תפילין. שעשויה מעור החיצון עצמו, קומטו בו ג' קמטין כעין ש"ן מגדר, והדל"ת והיו"ד עשויין בקשר שקושר הרלועה אחת ולפפו ואחת למזרח כמין ד' ולרלועה קטנה מאד תלויה בה וחין בה אלא כפיפה כמין יו"ד וכופפה בעוד הערב לא וכופפה לעולם (לקמן סב. ועי' רש"י ערובין צז. ומנחות לה.). **מסיקין בכלים.** ביו"ט שהרי ראויין לטלטול ויעמוד ויתפס לתוך האור (לקמן קכד: וכעי"ז ביצה לב.). **ואין מסיקין בשברי כלים.** דהוו להו מוקצין ולא חזו לטלטול (לקמן קכד:) שנשברו ביו"ט דהשתא לא חזו לטלטול, ואי משום דחזו להפקה אחמול לא לחכי קיימא (ביצה לב.).

מוסף תוספות

א. יאו עור' לרבות. ריטב"ם. ב. נמי מהאי. תוס' הרא"ש. ג. דין הוא שלא יטמא במת. תוס' הרא"ש. ד. א"כ עור בהמה טמאה טמא במת. תוס' הרא"ש. ה. מריבויא דעור בהמה טמאה. תוס' הרא"ש. ו. דאי לאו להלכותיו אתמר, לא הול"ל ולא הוכשרו, אלא הול"ל בהדיא תחש שהי' בימי משה בריה טהורה הוה. רמב"ן. ז. דמשמע עור ממש, וצ"ע. רשב"ש.

רב נסים גאון

אתיא בק"ו מנוצה של עזים שאין מטמא טומאת נגעים. תמצא עיקר דיליה בתורת כהנים והבבל יכול השיראין והסריקין והכלך וצמר גפן וצמר גמלים וצמר ארנבאין ונוצה של עזים, ת"ל בבגד צמר או בבגד פשתים אין לי אלא צמר ופשתים המיוחדין.

כיון דאיכא קרש דמין חיה הוא ולית ליה אלא קרן אחד. במסכת שחיטת חולין בפרק אלו טריפות (דף נט) אמרו וקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחד מותר. אמר רב יהודה קורש טבייא דבי עילאי.

מסורת הש"ס

א) לקמן קח. [מכות יא.], ב) לקמן סב. מנחות לה., ג) מנחות שם מגילה כד:, ד) [לקמן קח.], ה) [עי' תוספות חולין נט:] ד"ה וקרקן], ו) ע"ז ח. ע"ש חולין פ., ז) לקמן קכד: ביצה לב. וש"ע, ח) לעיל כ:, ט) [חולין כה:], י) [עי' פרש"י מנחות לה: ותוס' שם ד"ה אלו תפילין שבראש וכו' שסשינו על פירש"י מקוניא דסבא דמסיק אלא לרצועות וכו' וע"ע רש"י ותוס' לקמן סב. ד"ה ש"ן של תפילין וע"ע תוס' מגילה כו: ד"ה דשמיני קדושה וכו' ורש"י ותוס' עירובין צז. ד"ה קשר ותוס' נרכות ו. ד"ה אלון, כ) ס"פ של מין,

---

תורה אור השלם

1 וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְיָ בְּפִיךָ כִּי בְּיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ יְיָ מִמִּצְרָיִם: שמות יג ט

2 וְתִיטַב לְיָיָ מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִן מַפְרִיס: תהלים סט לב

גליון הש"ס

גמ' **והאמר אביי שי"ן** של **תפילין.** ק"ל הא י"ל לעור של תפלה של יד ול"ע: גמ' **אמר** רב יוסף היינו **דתנינא שלש על שלש.** בענין זה יעמוד דף עז ע"ב ודף פ ע"א:

רבינו חננאל

אתיא בק"ו מנוצה של עזים, ומה נוצה של עזים שאינה מטמאה בנגעים בשלש על שלש מטמא באהלים דילפינן אהל ממשכן, עור בהמה טמאה שמטמא בנגעים אינו דין שיטמא באהלים. **ואלא** הא דתני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה לבד למאי הלכתא. ואסיקנא לרצועות של תפילין שיהו מבהמה טהורה, אבל תפילין עצמן בהדיא כתיב בהו למען תהיה תורת ה' בפיך, ודרשינן מן המותר בפיך, וגם שי"ן של תפילין. וכי נכרכות בשערן ונתפרות בגידן ורצועותיהן שחורות הלכה למשה מסיני הן. **ואסיקנא** נמי תחש בריה בפני עצמה היא ולא הכריעו חכמים אי מין חיה הוא [או מין בהמה], וקרן היה לו וטהור היה. **פיסקא פתילת הבגד שקיפלה ולא הבהבה** כו'. א"ר אלעזר מתניתין בג' על ג' מצומצמות הוא, וביו"ט שחל להיות בע"ש, וכולי עלמא אית להו דר' יהודה דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים, וכולי עלמא אית להו דעולא דאמר צריך להדליק ברוב היוצא, ר' אליעזר סבר קיפול אינו מועיל וכיון דאדליק בה פורתא הוה ליה שבר כלי וכי קא מדליק בשבר כלי קא מדליק ולפיכך אסור, ור"ע סבר קיפול מועיל וכיון דקפליה בטליה וכי קא מדליק בעץ בעלמא מדליק.

שחקק קב. ביו"ט דהוה ליה נולד: **לדבריהם דר' אליעזר ור' עקיבא קאמר.** המי דאוקים להו רב אחא אליבא דר' יהודה דחזא פלוגתייהו דלא מיתוקמא אלא אליבא דר' יהודה ומיהו אימו לא סבירא ליה אלא כר' שמעון: **טעמא דרבי אליעזר.** בהדלקה משום דאין מדליקין בו שאין דולקין יפה ובכל שבתות השנה אסור ואלו משום נולד: **חוץ מן המנו.** דרך תופרי בגדים למנות מן הבגדים לכופלן מעט סביב התפירה ואח"כ תופר וג' על ג' סופו לתפור לטלאי בנגד עני לכן אחשבוה להיות כלי הלכך צריך להיות בו יותר משיעור המנו כדי שיהא הטלאי שלם על שלם: **מכווגות.** מגומגמות ובהכי אחשבוה ואע"ג דכשיתפור לא הוה שלם והיינו הך דרב יוסף. ואלו משום דאי הוה טפי לא מיטמא (דכל שכן) אלא לאפוקי מדתנא קמא: **מסיקין בשמרים.** דאגב דמטלטל להו לאפילה חזו נמי להסקה: **אלא.** ביו"ט אין מסיקין בגרעינין ביו"ט דהוה להו נולד: **והשתא מגליין.** הלכך נולד הוה: **והא דרב.** דאמר לר' יהודה אין מסיקין בגרעינין לאו בפירוש איתמר: **אכל תמרי.** בחול: **נבוליא.** כירה של רעפים שקורין טיוול"ש והיא חלולה. וספרים שכתוב בהן לבי תפי היינו נמי כירה והוא תרגום של בית שפיתת שתי קדרות: **קשייתא.** גרעינין: **בר פחתי.** בן גדולים: **אכל תמרי.** ביום טוב: **פרסייתא.** תמרים טובים ומתבשלים יפה וכל אוכל שלהם נפרש מעל גרעיניהן ואין הגרעינין ראוין לטולטל ואפ"ה שרי לטולטלן למשקיהו לחיותא. אלמא לא קיבלה מיניה: **בארמיתא.** דאין מתבשלות יפה ואין האוכל נפרש מהן ומשתייר בגרעיניהן וחזו לאדם: **אגב אימייהו.** שיש עוד מאמן עליהן: **מרבה.** עליהן ומבטלן ברוב: **רב המנונא אמר.** מתניתין בפחות משלשה טפחים על שלשה טפחים פליגי לענין טומאה: **ומקולי מטליות.** מטליות הקלות בעיניו דומיא דמתוקנות לפקוח מרחץ דמידי דלא משיב הוא. וקיפול דנקט במתניתין משום הכהוב דנקט דוקא ולפלוגתא דהדלקה תנא קיפול: **פחות משלשה כו'.** דאילו שלשה על שלשה חשיבי ולא בטלי ואע"ג דקילי כגון שמרטוטין: **שהקינו לך.** שהקלו לך: **לפקוק המרחץ.** נקבים שהמים באים דרך שם למרחץ: **ולנער בו אם הקדרה.** לאחוז בהן שולי הקדרה ולנערה לתוך התמחוי: **בין מן המוכן.** לקמיה מפרש: היינו

רבא אמר היינו טעמא דר' אליעזר. משמע דרבא לענין טומאה אית ליה שיעורא דרב אחא בר אהבה ולקמן משמע דאית ליה שיעורא דרב המנונא דאמר מקולי מטליות שנו כאן דקאמר דהדר ביה ר' עקיבא לגבי ר' יהושע על כן נראה דהכא גרס רבה ולקמן רבא [א] וע"ל דבחנם נהגו אנשים להדליק בפתילה ולכבותה כדי שתהא מהודהבת [ב] דהא אין הלכה כרבי אליעזר דשמותי הוא ועוד אמרינן לקמן [ג] הכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן משמע דיכול להדליק אע"פ שאינה מהודהבת: **ולא בסמרטוטין שאינן מחורכין.**

קשה כיון דתנא דאפילו בפתילה שאינה מחורכת אין מדליקין כ"ש בסמרטוטין שאינם מחורכין ומיהו בתוספתא גרס ולא בסמרטוטין אפי' מחורכין: **אבלן אין מסיקין בגרעיניהן.** תימה לר"י דבפרק נוטל (לקמן דף קמב:) אמר למימרא דרבא כרבי יהודה סבירא ליה פירוש לאסר נבלה שנתבלה בשבת והא"ל לשמעי' טווי לי בר אוזא ושדי מיעיה לשורא [ד] ומשני התם כיון דמסרח דעתיה עילויה מאתמול [ה] אלמא כיון דדעתו מאתמול לתת לשורא כשיסריח למחר שרי אע"ג דכל זמן שלא הסריח חזי לאדם א) משום דחשיב כאילו הכינו מבעוד יום לשורא ה"נ [ו] מאתמול דעתיה עילויה להסיר הגרעינין כשיאכל התמרים למחר [ז] ואמאי חשיב ליה טפי נולד ממיעיה דבר אוזא וי"ל דהתם בר אוזא נשתו מעי"ט ואין הממעיים צריכים לאוז וכיון דמבעוד יום דעתיה למיתביה לשורא אם יסריחו [ח] חשיבה הכנה מעליתא אבל הכא הגרעינין צריכין לאוכל [ט] וחשיבי כאוכל עצמו עד שיאכל התמרים [י] לכך [יא] חשיב להו נולד ולא מהני מה שדעתו עליהם מאתמול: **והא דרב לאו בפירוש איתמר כו'.** [יב] הא פשיטא דרב אסר נולד כרבי יהודה מכרבי דזוזי (לעיל דף יט:) אלא מייתי ראיה לאף בגרעינין דאיכא למימר מעיקרא גרעינין והשתא גרעינין אסר רבי יהודה ואע"ג [יג] ובאגוזים [יד] דמעיקרא מגלו והשתא מגלו [טו] מגלן דאסר וי"ל דאע"ג דמטעם זה עושה צריכותא [טז] מ"מ [יז] מטעם זה לפי האמת אין נראה לו לחלק ביניהם [יח]: **בין מן המוכן כו'.** פירש בקונטרס מוכן דרבי אליעזר קופסא שאינו מוכן תלאו במגוד והניחו אחורי הדלת ומוכן דר' יהושע תלאו במגוד והניחו אחורי הדלת [מ] ושאינו מוכן זרקו לאשפה ורבי עקיבא מוכן תלאו במגוד ושאינו מוכן הניחו אחורי הדלת וקשה לר"י דהשתא מוכן ושאינו מוכן דהאי תנא לא חוי כאידך [יט] ועוד מה להם להזכיר דבריהם קופסא ואשפה דלא פליגי בה ועוד דבפרק כירה (לקמן דף לט: ושם) קרי לרבי עקיבא מכריע ואמאי והא לא גילו דבריהם רבי אליעזר ורבי יהושע שיש לחלק בין תלאו במגוד להניחו אחורי הדלת ונראה לר"י דמוכן דכולהו היינו תלאו במגוד ושאינו מוכן היינו הניחו אחורי הדלת [כ] והאי דקאמר אמאי קרי ליה שלא מן המוכן פירש רבי אליעזר אמאי קרי להניחו אחורי הדלת שלא מן המוכן הואיל והוא טמא ומשני משום דלגבי קופסא לאו מוכן הוא ולא בעי למימר משום דלגבי מגוד לאו מוכן הוא דלא חשיב כולי האי תלאו במגוד מאחורי הדלת דהוה קרי ליה לגביה שלא מן המוכן וכן לר' יהושע קא בעי אמאי חשיב לתלאו במגוד מן המוכן הואיל והוא טהור ומשני דלגבי אשפה מוכן הוא והא דלא קאמר דלגבי אחורי הדלת מוכן הוא משום דלא גריע כולי האי [כא] טפי ממגוד דליהוי אינו מוכן [כב] לגביה: גזירה

גברי שחקק קב בבקעת ישראל מסיקה [ו] ביו"ט ואמאי נולד הוא לדבריהם דר"א ור"ע קאמר ליה וליה לא סבירא ליה רבא אמר היינו טעמא דרבי אליעזר לפי שאין מדליקין בפתילה שאינה מחורכת ולא בסמרטוטין שאינן מחורכין אלא הא דתני רב יוסף ג' על ג' מצומצמות למאי הלכתא לענין טומאה [ז] דתנן ג' על ג' שאמרו חוץ מן המלל דברי ר"ש וחכ"א [א] ג' על ג' מכוונות: אמר רב יהודה אמר רב [ב] מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דברי רבי יהודה ור"ש מתיר מסיקין בתמרין [ג] אבלן אין מסיקין בגרעיניהן דברי רבי יהודה ור"ש מתיר מסיקין באגוזים אבלן אין מסיקין בקליפותיהן דברי רבי יהודה ורבי שמעון מתיר וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בההיא קאמר רבי יהודה משום דמעיקרא כלי והשתא שבר כלי והוה ליה נולד ואסור אבל תמרים דמעיקרא גרעינין והשתא גרעינין אימא שפיר דמי ואי אשמעינן גרעינין הוה אמינא דמעיקרא מכסיין והשתא מיגליין אבל קליפי אגוזין דמעיקרא מיגלו והשתא מיגלו אימא שפיר דמי צריכא והא דרב [ד] לאו בפירוש איתמר דרב אכל תמרי ושדא אלא מכללא איתמר דרב אכל תמרי ושדא קשייתא [ה] לבוכיא אמר ליה רבי חייא [ו] בר פחתי כנגדו ביו"ט אסור קיבלה מיניה או לא קיבלה מיניה ת"ש דכי אתא רב לבבל אכל תמרי ושדא קשייתא לחיותא מאי לאו בפרסייאתא ולא קיבלה לא [ז] בארמיאתא הואיל וחזי אגב אימייהו א"ל ר' שמואל בר בר חנה לרב יוסף לרבי יהודה דאמר מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים [ח] כיון דאדליק בהו פורתא הוה ליה שברי כלים וכי קא מהפך באיסורא קא מהפך דעבד כדרב מתנה [ט] דאמר רב מתנה אמר רב [י] עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט מרבה עצים מוכנין ומסיקן רב המנונא אמר הכא בפחות משלשה על שלשה עסקינן [יא] ומקולי מטלניות שנו כאן ואזדא ר' אליעזר לטעמיה ור"ע לטעמיה [יב] דתנן פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפקק בו את המרחץ ולנער בו את הקדירה ולקנח בו את הרחיים בין מן המוכן ובין שאין מן המוכן טמא דברי רבי אליעזר ורבי יהושע אומר בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן טהור ר"ע אומר מן המוכן טמא ושלא מן המוכן טהור ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים זרקו באשפה דברי הכל טהור הניחו

א) כ"פ בה, ב) כלים פכ"ח מ"ז, ג) [ביצה לב. וש"נ ע"ש], ד) [ברכות ט. וש"נ], ה) [גר' הערוך לנוכח], ו) [לעיל ג: וש"נ], ז) [פ' תמרי אלמיתא בגרעיניהו רכין ונאכלין גרעיניהן עם התמרים עדוך ערך אכס], ח) ביצה ד:, ט) [לקמן לט:], י) כלים פכ"ח מ"ג, כ) ס"פ ל"ג, ל) [שמי ליתא רש"ל], מ) גס מירושלמי פירש כן.

לעזי רש"י

טיולי"ש. רעפים.

רב נסים גאון

מאי לאו בפרסיאתא ולא קבלה לא מארמיאתא הואיל וחזיאן אגב אימהו. תמצא פירושיה בסוף פרק נוטל אדם את בנו [דף קמב] הני גרעיני דתמרי ארמיאתא שרי לטלטולינהו בשבתא הואיל וחזיאן אגב אימן, כי התמרים יבשים תאכל אותם הבהמה ודפרסיאתא אסור לפי שהרוטב של תמרים לא תאכל הבהמה אלא גרעינא בלבד, לא חזיין אגב אימן.

רבינו חננאל

רבא אמר טעמא דר' אליעזר לפי שאין מדליקין לא בסמרטוטין ולא בפתילה שאינה מחורכת, ורבי עקיבא מתיר. ירושלמי מהו מחורכין,מספספין וכדכתיב ושער ראשיהון לא התחרך. ג' על ג' מצומצמות שאמרו חוץ מן המלל דברי ר' שמעון וחכ"א ג' על ג' מכוונות. **אמר רב יהודה** אמר **רב** מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים. מסיקין בתמרים, אכלן אין מסיקין בגרעיניהן. מסיקין באגוזים, אכלן אין מסיקין בקליפיהן דברי רבי יהודה, ורבי שמעון מתיר בכולן. וצריכא דאי אשמעינן וכו', ופשוטה היא עד אבל קליפי אגוזים דמעיקרא מיגלו אימא קא שרי ר' יהודה, צריכא. **והא** דרב מכללן איתמר דרב אכל תמרי ושדא קשייתא לבוכיא. א"ל ר' חייא בר פחתי כנגדו ביו"ט אסור ואסיקנא קיבלה מיניה דהא כי אתא רב לבבל אכל תמרי ושדא קשייתא לחייתא. ואוקימנא בתמרי ארמייתא שגרעיניהן רכים והואיל וראוין להיאכל בכלל התמרים כאוכל הן ולפיכך טלטלם, אבל שדו גרעינין דלא חזי אגב אימייהו אסור כר' חייא אליבא דרבי יהודה, קסבר הלכה כר' יהודה ביו"ט הואיל וסתם לן כוותיה ביו"ט. ומדמתרץ להו דר' יהודה ברב מתנה שמע מינה הלכתא כוותיה, דאמר רב מתנה עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט מרבה עצים מוכנים ומסיקן. **ואוקמה** רב המנונא למתני' במטלניות פחות מג' אצבעות, והא דמייתי ראיה ממטילת פחותה משלשה על שלשה מקולי מטלניות שנו כו', דתנן בכלים בפ' כ"ח פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפקק את המרחץ ולנער בו הקדירה ולקנח בו הריחיים בין מוכן בין שאינו מוכן טמא דברי ר' אליעזר, ר' יהושע אומר בין מוכן בין שאינו מוכן טהור, [רע"א מן המוכן טמא שלא מן המוכן טהור]. ואוקימנא בשזרקו לאשפה דברי הכל טהור,

עין משפט נר מצוה

צה א מיי' פכ"ג מהל' כלים הלכה ח:

צו ב מיי' פ"ג מהל' יו"ט הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תקח סעיף ו:

צז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

צח ד שם סעיף ו בהג"ה:

צט ה מיי' שם הלכה יא סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף ב:

מוסף רש"י

בר פחתי. בנו של תלמיד מכס (נזיר נט.). **באיסורא** קא מהפך. כשמוליכן בתנור מזזית לזזית (ביצה ד:).

תוס' ישנים

א) ורש"י פי' לקמן משום דאין דרך לאכול מעייס ביו"ט ולא נהיא דמשום זה לא הוי אסור לטלטלו כמו בשר מלוח דמותר לטלטלו:

מוסף תוספות

א. תוס' הרא"ש מתחיל כאן דיבור חדש על דברי הגמ' "לפי שאין מדליקין בפתילה שאינה מחורכת". ב. לאחוז בה האור היטב וכו' [ד]הלכתא כר' עקיבא דמדליקין בו אע"פ שאינה מחורכת. תוס' הרא"ש. ג. בפרקין גבי כחם על הנר. תוס' הרא"ש. ד. כלומר, אלמא לא ס"ל כר' יהודה, דכיון שנשחט האוז מאתמול, והיו הבני מעים הראוים לאכילת אדם, והיום הסריחו, הו"ל כנבלה שנתבלה ביו"ט דאסר ר' יהודה. תוס' הרא"ש. ה. לחיותא. ריטב"ש. ו. כיון דלא חזו אלא לחיותא או להסקה. ריטב"ש. ז. [ו]יסיק [בהם]. תוס' הרא"ש. ח. אינן כנולד, אלא כמאכל בפנ"ע. רשב"ש. ט. כשומר (עם) [על] האוכל. ריטב"ש. י. דאם הי' מפרישן מן האוכל, הי' האוכל מתקלקל. תוס' הרא"ש. יא. אסיר. תוס' הרא"ש. יב. מזה אין צריך להביא ראי' דרב סבר לה כר' יהודה. תוס' הרא"ש. יג. דעובדא דרב בתמרים הוה. ריטב"ש. דמהא לא שמעי' אלא גרעיני תמרים דמעיקרא מכסו והדר מגלו, אבל. רשב"ש. יד. דאיכא למימר כיון. רשב"ש. טו. לא הוי כנולד, וכדעביד מינה גמרין צריכותא בסמוך. רשב"ש. טז. בטעמא כל דהו. תוס' הרא"ש. דלרוחא דמלתא אשמעינן כלהו תלמודא כי היכי דלא ניטעי בה. רשב"ש. יז. (ד)מחדא שמעינן איידך. רשב"ש. יח. קים לי' לרב יהודה דלא שאני ביניהו, דלא תליא מילתא בגלוי וכסוי אלא דמעיקרא טפלים לאוכל ומוכן לאדם, והשתא פסולת שהוא לבהמה או להסקה. ריטב"ש. יט. ולא מסתבר לפרושי הכי. תוס' הרא"ש. דסתמא מוכן ושאינו מוכן דר"א היינו מוכן ושאינו מוכן דר' יהושע. רשב"ש. כ. כמו ר' עקיבא. ר"ש כלים (פכ"ח משנה ג'). כא. אחורי דלת. תוס' הרא"ש. כב. גי' תוס' הרא"ש "דהוה קרי לי' מוכן", ועי' מהר"ש.

גזירה עיליתא דשישא אטו עיליתא דעלמא. והא דקאמר בסוף המקליע (לקמן דף לה. ושם) אמימר שרא זילחא במחוזא ומפרש דטעמא מאי אמור רבנן דילמא אתי לאשווי גומות הכא ליכא גומות ומפרש בקונטרס דכולה מחוזא רצפה היתה[א] התם אין לגזור מחוזא אטו שאר עיירות אבל בעיר אחת גזרינן עליה זו אטו עליה אחרת: **ה"ג מחלוקת בקטנים אבל בגדולים ד"ה מותר.** ול"ג ד"ה אסור דבפרק כל שעה (פסחים דף כה: ושם)[ב] משמע דטפי שרי היכא דלא אפשר מהיכא דאפשר[ג]:

ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה וכו'. [ד]ובענין דלא הוי פסיק רישיה כגון שהוא נבוש מלבושים אחרים להגין עליו מפני החמה ומפני הצינה שהמרו הניחו בקופסא דברי הכל טמא לא נחלקו אלא שתלאו במגוד או שהניחו לאחורי הדלת ר' אליעזר סבר [א]מדלא זרקו באשפה דעתיה עילויה ומאי [ו] קרי ליה שלא מן המוכן דלגבי קופסא לאו מוכן הוא ור' יהושע סבר מדלא הניחו בקופסא בטולי בטליה ומאי קרי ליה מוכן דלגבי אשפה מוכן הוא ור' עקיבא בתלאו במגוד סבר כרבי אליעזר בהניחו אחורי הדלת סבר לה כרבי יהושע [ז]והדר ביה ר"ע לגביה דר' יהושע ממאי אמר רבא מדקתני פתילת הבגד מאי איריא דתני פתילת הבגד ליתני פתילה של בגד מאי פתילת הבגד דעדיין בגד הוא: **מתני'** [ב]לא [ג]יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת ואפילו היא של חרס ורבי יהודה מתיר אבל אם חברה היוצר מתחלה מותר מפני שהוא כלי אחד [ד]לא ימלא אדם קערה של שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת ורבי יהודה מתיר: **גמ'** וצריכא דאי אשמעינן שפופרת של ביצה בהא קאמרי רבנן דכיון דלא מאיסא אתי לאסתפוקי מינה אבל של חרס דמאיסא אימא מודו ליה לרבי יהודה ואי אשמעינן של חרס בהא קאמר רבי יהודה אבל בההיא אימא מודי להו לרבנן ואי אשמעינן הנך תרתי בהני קאמר רבי יהודה משום דלא מיפסק אבל קערה דמיפסקא אימא מודי להו לרבנן ואי אשמעינן בההיא בההיא קאמרי רבנן אבל בהני תרתי אימא מודו לרבי יהודה צריכא: ואם חברה היוצר מתחלה מותר וכו': תנא אם [ד]חברה בסיד ובחרסית מותר והאנן יוצר תנן מאי יוצר כעין יוצר: [ה]תניא א"ר יהודה פעם אחת שבתינו בעליית בית נתזה בלוד והביאו לנו שפופרת של ביצה ומלאנוה שמן ונקבנוה והנחנוה על פי הנר והיה שם ר"ט וזקנים ולא אמרו לנו דבר אמרו לו [ו]משם ראיה שאני בית נתזה דזריזין הן אבין ציפוראה גרר ספסלא בעיליתא דשישא לעילא מרבי יצחק בן אלעזר א"ל אי שתוקי לך כדשתיקו ליה חבריא לר' יהודה נפיק מיניה חורבא *גזירה עליתא דשישא אטו עליתא דעלמא ריש כנישתא דבצרה גרר ספסלא לעילא מר' ירמיה רבה א"ל כמאן [ז]כר"ש אימר דאמר ר"ש בגדולים דלא אפשר בקטנים מי אמר ופליגא דעולא דאמר עולא מחלוקת בקטנים אבל בגדולים ד"ה מותר מתיב רב יוסף [ח]ר"ש אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ קתני גדולים וקתני קטנים קשיא לתרווייהו עולא מתרץ לטעמיה ור' ירמיה רבה מתרץ לטעמיה עולא מתרץ לטעמיה מטה דומיא דכסא ור' ירמיה רבה מתרץ לטעמי' כסא דומיא דמטה מתיב רבה [ט]מוכרי [י]כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן והא הכא דאפשר למיעבד כצנועין דכי קטנים דמי וכי [יא]לא מתכוין שרי ר"ש לכתחלה תיובתא דר"י רבה [יב]תיובתא: **מתני'** [יג]המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני נברים ומפני ליסטי' מפני רוח רעה מפני החולה שיישן פטור כחם על הנר כחם על השמן כחם על הפתילה חייב [יד]רבי יוסי א) פוטר בכולן חוץ מן הפתילה מפני שהוא עושה פחם: גמ'

(ישעיה לד): **כל' שמעון.** דאמר גורר אדם: **דלא אפשר.** אלא בגרירה שאין יכול ליטלן בידו: **מחלוקת בקטנים.** ואע"ג דאפשר בטלטול שרי רבי שמעון הואיל ואין מתכוין לחריץ ורבי יהודה סבר כיון דאפשר אסור: **קסבי גדולים.** מטה: **וקסבי קטנים.** כסא. ורבי יהודה פליג עליה דתנן במסכת בילה [כג.:] רבי יהודה אומר כל הכלים אין נגררים דאי לאו משום פלוגתייהו למה לי למיתני גדולים השתא קטנים שרי רבי שמעון גדולים מיבעיא אלא תנא קטנים משום ר' שמעון ותנא גדולים משום רבי יהודה: **דומיא דכסא.** קטנים ובהא הוא דאסר רבי יהודה אבל בגדולים שרי: **כסא דומיא דמטה.** גדולים ובהא הוא דשרי רבי שמעון אבל בקטנים אסר: **מוכרין כדרכן.** כסות של כלאים לובשו בשוק כדי להראותו למוכרו דלא אסרה תורה אלא לגישה שהיא להתחמם כדרך כל הלובשים והעולה דומיא דלגישה נמי דמיתסרי בה: **ובלבד שלא יתכוין בו.** ור' שמעון הוא דאזיל בתר כוונה: **והצנועים.** כשרים שמרחיקין עצמן מכל לזות שפתים: **והא הכא דאפשר.** לכל אדם למעבד שלא על ידי איסור ואפילו הכי שרי: **מתני' מפני נברים.** כגון פרסיים שהיה להם יום חג שאין מניחין אור אלא בבית עבודת אליליהם שלהם: **ומפני הליסטין.** שלא ירואו שיש שם אדם ויבאו עליו: **ומפני רוח רעה.** [ט]הבאה עליו וכשאינו רואה נוח לו: **פטור.** ובגמרא מפרש לכולה: **לחם על הנר.** שראוהו שמתקנקל וחס עליו וכבה את הפתילה: **הנר.** קרוייזי"ל: **חייב.** ובגמרא [לקמן ג.] מפרש לה: **פוטר בכולן.** מפרש בגמרא (דף לא.): **שהוא עושה פחם.** בכיבוי זה והוי מלאכה הצריכה לגופה כדאמר בגמרא [שם]: גמ'

[זרין] הוה. **תנא** [תוספתא פ"ב] נותנין טיט או חרסית תחת [הנר], או גרגיר מלח או גריס של פול ערב שבת מבעוד יום ע"פ הנר להיות שוהה. **אבין** ציפוראה גרר ספסלא בעיילה דשישא לעילא מר' יצחק בן אלעזר. אמר ליה אי שתוקי לך כי האי דשתקו ליה חבריא לר' יהודה בשפופרת של ביצה ונפיק מינה חורבא דהוראה להיתר לאו שפיר עבדת דמשכת ספסלא גזירה עליתא דשישא דלית בה חריץ אטו עליתא דעלמא. **ריש כנישתא דבצרה גרר ספסלא לעילא מר' ירמיה רבה.** א"ל כמאן כר' שמעון, אימור דשרי ר' שמעון בגדולים דלא אישפר להגביהן, בקטנים דאישפר להגביהן מי אמר. עולא אמר מחלוקת בקטנים אבל בגדולים דברי הכל מותר. ומותבינן לתרווייהו מהא, ר' שמעון אומר גורר אדם מיטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. הנה קתני מטה דהיא גדולה וקתני כסא וספסל שהן קטנים, מכלל דפליגי בקטנים ובגדולים, קשיא לתרווייהו. **ופריק** ר' ירמיה רבה כסא וספסל גדולים הן דומיא דמיטה. עולא מפרק לטעמיה מיטה קטנה שיכול להגביהה דומיא דכסא וספסל. **מתיב** רבא מוכרי כסות של כלאים מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים, שאם יתכוין נמצא נהנה מן הכלאים ואסור, והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן כדי שלא יהא כלאים עולה על גופן כלל, והא הכא דאישפר למעבד כצנועים כי היכי דאישפר להגביה כלים וכי לא מכוין קא שרי רבי שמעון בהעלאה עליהן. תיובתא דרבי ירמיה רבה תיובתא. **מתני' המכבה את הנר מפני שהוא מתירא מפני גרים כו'.**

עין משפט נר מצוה

ק א מיי' פכ"ב מהל' כלים הלכה כב:
קא ב מיי' פ"ט מהל' שבת הל' יב טוש"ע ס"ח סי' רסה סעיף ח:
קב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
קג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
קד ה מיי' פ"א מהל' כלאים הל' טז סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סי' שא סעיף ו:
קה ו מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע ס"ח סי' שלז סעיף ח:
קו ז ח מיי' פ"ח שם הלכה ז ופי"ב הלכה ב סמג שם טוש"ע ס"ח סימן רעח:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' ואמאי קרי ליה שלא וכו' ואמאי קרי ליה מוכן: (**ב**) רש"י ד"ה ואמאי קרי ליה שלא: (**ג**) ד"ה ואמאי קרי ליה לממוד:

מוסף רש"י

ואפילו היא של חרס. אותה שפופרת, דמתיסקא, אפילו הכי אסור דילמא אתי למיכל מינה, ומגיא (בילה כב.) הנותן שמן לגר חייב משום מבעיר והמתפתך ממנו חייב משום מכבה (לעיל כב.). **משם ראיה.** גמרא (סוכה כח.). **מוכרי כסות מוכרין כדרכן.** מעוטפים בכסות כלאים (פסחים כו:) ואפילו של כלאים לובשו להרלאותו בשוק, **ובלבד שלא יתכוין.** להנאת חמנה (לקמן מו:) אי: **להנאת לגישה** (פסחים שם). **והצנועים.** פרושים שמתרחקים מן הכיעור ומן הדומה לו (שם).

תוס' ישנים

א) אע"ג דר' יוסי אית ליה דהבערה לצלא אלא בכיבוי מודה דחייב אף בפני עצמו דדתנן בפרק בלל גדול. ושוב אמר מהר"מ דמהר"ל אמר דבפ' קפק אבל בהדיא פוטר רבי יוסי בהבערה ומחייב בכיבוי:

מוסף תוספות

א. ואמאי לא גזר אטו היכא דאיכא גומות כדגזר הכא ר' יצחק. ריטב"ם. ב. גבי הנאה הבאה לו לאדם בע"כ, ליכא מאן דאסר כלל אליבא דר"ש בדלא אפשר ולא מכוין. ריטב"ם. ג. וגדולים היינו לא אפשר. תוס' פסחים כה: ד"ה אמיי. ד. אע"ג דמודה ר"ש בפסיק רישי' ולא ימות, הכא. רשב"ם.

רב נסים גאון

מותיב רבא מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. זו המשנה שנויה בפרק ט' דמסכת כלאים בסוף המסכת לפי שאמרו קודם לכן אין עראי לכלאים כו', והצרכו להתיר לאלו דברים שהם רגילים בהם, ובלבד שלא יתכוונו בהם להרחיק הזק החמה בעת החום, והזק הגשמים בעתם. וכמוהו התירו לתופרים כמו ששנינו תופרי כסות תופרין כדרכן כו'.

מסורת הש"ס

ה) [לקמן מג.], ו) פסחים יח., ז) מוספתא פ"ג ע"ש, ד) [לקמן פב. ברכות יח. עירובין יג: מה. פז. ר"ה כד: סוכה ב: יד: כח. לא: לו: לז: מגילה כז: יבמות כה: קד: ב"מ סג. ב"ב קנ: ע"ז כד. מא: מד. מהדרין יב. מנחות כח: בכורות מה: חולין מז: ערכין לא. נדה נ: סא.], ט) [לקמן מא. וש"נ], י) לעיל כב. לקמן מו: בילה כג: [תוספ' בילה פ"ב] פסחים קא. מנחות מא.; **יא) כלאים פ"ט מ"ה לקמן מו: פסחים כו.; יב) [עיין תוספות פסחים כה: ד"ה לא אפשר], יג) [ע"ח], יד) ס"א מרה שחורה.

גליון הש"ם

גמ' גזירה עליתא דשישא. עיין לקמן דף קנא ע"ב: **תוס' ד"ה גזרה וכו' אטו עליתא אחרת.** ועיי' לקמן דף קנא ע"ב ברש"י ד"ה קרקע.

לעזי רש"י

קיביל"א. יתד, וו, דיז.
קרוייזי"ל [קרוישו"ל]. מנורה.

רבינו חננאל

הניחו בקופסא דברי הכל טמא, כי פליגי בשתחבו בבגדו או בשהניחו אחורי הדלת, רבי אליעזר סבר מדלא זרקו לאשפה דעתיה עילויה לפיכך הוא טמא ואמאי קרי ליה אינו מוכן דלגבי קופסא לאו מוכן הוא. ורבי יהושע סבר כיוון שלא הניחו בקופסא בטליה הלכך טהור הוא, ואמאי קרי ליה מוכן דאחורי הדלת או תחוב בבגדו לגבי אשפה מוכן הוא. ור' עקיבא מספקא ליה בתחבו בבגדו סבר לה כר' אליעזר שהוא טמא, בהניחו אחורי הדלת סבר לה כר' יהושע. **והדר** ביה ר' עקיבא לגבי ר' יהושע ואמר אפילו התחובה בבגדו טהור ממאי מדקתני במתניתין פתילת הבגד ולא קתני פתילה של בגד ש"מ דעדיין בגד הוא ותני ר' עקיבא אומר טהורה ומדליקין בה. ומאן דחזא רב המנונא דאייתי ראיה משלשה על שלשה מוקים לה לפתילה דקתני במתני' פתילה שיש בה פחות משלשה והא דחזיה היא דהכי קתני ר' עקיבא אומר טהורה. ומשנה שלימה שנינו מפני שאמרו שלש על שלש שנתמעטה טהורה אבל שלשה על שלשה שנתמעטה אע"פ שטהר מן המדרס טמא בכל הטומאות, אלא [פחות] משלש הוא, וכיון דאוקימנא רב אדא בשלש אוקימא רב המנונא בפחות משלש. **והאי** (דקתני) [דקאמר] שלשה דהכנת מטליות בהדיא [בפחות] משלשה קתני לה והוא הדין לפחות מג' ו). **והלכתא** כר"ע דקאי ר' יהושע כוותיה דהא הדר ביה ר' עקיבא לגבי דר' יהושע וכן מפורש בכירה. **מתני' לא יקוב אדם שפופרת של ביצה כו'.** ופשוטה היא זו השפופרת של חרס. תנא אם חיברה זו השפופרת של חרס בסיד ובגבסיס כעין היוצר מותר. **תנא** א"ר יהודה פעם אחת שבתנו בעליית בית נתזה בלוד והבאנו שפופרת של ביצה, ומלאנוה שמן ונקבנוה והנחנוה ע"פ הנר, והיה שם ר' טרפון והזקנים ולא אמרו לנו דבר. אמרו לו משם ראייה מפני כי [בית] נתזה (זהיר)

ו) עי' נרי"ף שם.

גמ' מדקתני סיפא. כחס על הנר כו' חייב חטאת אם שגג בשבת ששכח שהוא שבת או שכבר שכיבוי מותר בשבת: **ש"מ ר' יהודה היא.** דאמר ט) מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה דכיבוי זה אין צריך לגופו אלא לצורך דבר אחר שלא תדלק הפתילה או שלא יפקע הנר ואין לך כיבוי הצריך לגופו אלא כיבוי של פחמין כשעושין אותו וכיבוי של הבהוב פתילה שהכיבוי נעשה להאחין בו האור מהר כשילה להדליקו. וכיון דרבי יהודה היא רישא דפטר משום חולה וה"ה לשאר פטורי דמתניתין: **אי.** דאית בהו סכנת נפשות ומשום פקוח נפש שרי להו ליתני מותר לכתחלה: **חייב מיבעי ליה.** הוא"ל ורבי יהודה היא דלא פטר ליה משום דאינה צריכה לגופה: **והא דתני רבי אושעיא.** בהדיא אבל אסור: **ור' שמעון היא.** ר"ל דפטר ליה משום אינה צריכה לגופה: **שאול שאילתא.** שאלו שאלה: **לעילא מר' תנחום.** לפניו. וכן לשון הש"ס והמקרא (א) שרפיס עומדים ממעל לו (ישעיה ו') ועל שם שירלאים להתקרב לפניו עומדין מרחוק: **דמן גוי.** מקום: **באישא.** חולה. תרגום של רעה [בראשית לז] ביש אתא: **פתח ואמר.** כך היו רגילין לפתוח באגדה בתחילה והוא דומה לשאלה ודרש: ב) **כי אלכב חי.** כלומר גדולים החיים ופקוח נפש: **אן היא.** אנה הלכה: **וחזרת ואמרת.** לסתור דברי עצמך: **לא קשיא.** איהו גופיה הוה מפרש להו: **דאמר ר' יוחנן.** קרא קא דריש במתים חפשי: **ושבח אני את המתים.** שעסקו בחייהם בתורה ומצות ומתו לאויים לשבחם אפילו מצדיקים חיים שגדולים הן במיתתן מבחייהן: **עמד משה.** ואין לך לדיק ממנו ולא נענה בזכותו: **ד"א ושבח אני את המתים.** הרלאשונים מן החיים של עכשיו שהרלאשונים טובים מאלה תדע שמתקיימות גזרותיו של משה ואין מתקיימות גזירות שרים של עכשיו: **ותקן כמה תקנות.** כי ההיא דתני במגילה (דף ד'. וכ.) משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בעניינו של יום: **על אותו עון.** דבת שבע: **דבקו שערים.** של בית קדשי הקדשים: **כ"ד רננות.** הנה תפלה תחינה כתובים בתפלת שלמה עד כ"ד. ויש אומרים כ"ד ברכות דתענית ולא נהירא ג): **רהטו שעריס בחריה נמבנעיה.** סברי דעל עצמו אמר מלך הכבוד ג"ל שעריס מי הוא זה מלך הכבוד אמר איהו ה' עזוז וגבור (תהלים כד): **שואלי דוד.** משפחת שאול שמעי וכיוצא בו: **דיום הכפורים.** שאלו ושתו בחנוכת הבית כדכתיב ד) את חג [וגו'] שבעת ימים ושבעת ימים כדאמרינן במועד קטן (דף ט.): **ודקאמר שלמה כי אלכב חי הוא טוב מאריה המת.** לאו לענין חשיבותא אמרו אלא לענין הלכות שבת וי"ט: **קיני.** העתידות לבא עליו ה) **מדש ימי.** כמה ימי חיי: **מה חדל אני.** באיזה יום אני חדל ובטל מן העולם: **אמות באחד בשבת.** שיוכלו להתעסק בי ובהספדי: **כי טוב יום בחצריך.** כלומר כבר אמרת לפני טוב יום שאתה עומד בחצרי ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד בנך שלמה להעלות כדכתיב (מלכים א ג) אלף עולות יעלה שלמה וגו': כל

גמ' מדקתני סיפא חייב ש"מ ר' יהודה היא רישא במאי עסיקנא אי בחולה שיש בו סכנה מותר מיבעי ליה ואי בחולה שאין בו סכנה חייב חטאת מיבעי ליה לעולם בחולה שיש בו סכנה [8]ובדין הוא דליתני מותר ואיידי [6]דבעי למתני סיפא חייב תנא נמי רישא פטור והדתני רבי אושעיא אם בשביל החולה שיישן לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור ההיא בחולה שאין בו סכנה ורבי שמעון היא: שאול [2]בשאילה זו לעילא מר' תנחום דמן גוי מהו לכבות בוצינא דנורא מקמי באישא בשבתא פתח ואמר אנת שלמה אן חכמתך אן [3]סוכלתנותך לא דייך שדבריך סותרין דברי דוד אביך אלא שדבריך סותרין זה את זה דוד אביך אמר [1]לא המתים יהללו יה ואת אמרת [2]ושבח אני את המתים שכבר מתו וחזרת ואמרת [3]כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת לא קשיא הא דקאמר דוד לא המתים יהללו יה הכי קאמר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות קודם שימות שכיון שמת בטל מן התורה ומן המצות ואין להקב"ה שבח בו והיינו דאמר ר' יוחנן [3]מאי דכתיב [4]במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצות ודקאמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו שכשחטאו ישראל במדבר עמד משה לפני הקב"ה ואמר כמה תפלות ותחנונים לפניו ולא נענה וכשאמר [5]זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך מיד נענה ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו דבר אחר מנהגו של עולם שר ב"ו גוזר גזרה ספק מקיימין אותה ספק אין מקיימין אותה ואם תמצי לומר מקיימין אותה בחייו מקיימין אותה במותו אין מקיימין אותה ואילו משה רבינו גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות וקיימות הם לעולם ולעולמי עולמים ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים וגו' ד"א ושבח אני וגו' כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [6]עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו אמר דוד לפני הקב"ה [7]רבונו של עולם מחול לי על אותו עון אמר לו מחול לך אמר לו עשה עמי אות בחיי אמר לו בחייך איני מודיע בחיי שלמה בנך אני מודיע [8]כשבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכנים ארון לבית קדשי הקדשים דבקו שערים זה בזה אמר שלמה עשרים וארבעה רננות ולא נענה פתח ואמר [7]שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד רהטו בתריה למיבלעיה אמרו [8]מי הוא זה מלך הכבוד אמר להו ה' עזוז וגבור חזר ואמר [9]שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה ולא נענה כיון שאמר [10]ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקב"ה על אותו עון ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו [9]והיינו דכתי' [11]ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו וילכו לאהליהם שמצאו נשותיהן בטהרה שמחים שנהנו מזיו השכינה וטובי לב שנתעברו נשותיהן של כל אחד ואחד וילדה זכר על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו (ולישראל עמו. לדוד עבדו) שמחל לו על אותו עון ולישראל עמו דאחיל להו עון דיום הכפורים ודקאמר שלמה כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [12]הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם הודיעני ה' קצי אמר לו גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם ומדת ימי מה היא גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם ואדעה מה חדל אני אמר לו [10]בשבת תמות אמות באחד בשבת אמר לו כבר הגיע מלכות שלמה בנך [11]ואין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא אמות בערב שבת [12]אמר לו [13]כי טוב יום בחצריך מאלף עולות [13]טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח כל

ההוא מרבנן ורבי (עקיבא) [יעקב] שמיה מסתברא דהרחצת כל גופו, דאי סלקא דעתך הרחצת מילה עצמה, מי גרע מחמין שעל גבי מכה בשבת דאמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת. מתקיף לה רב יוסף ולא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת. מתקיף לה רב דימי וממאי דהכא בחמין שהוחמו בשבת פליגי, דילמא בחמין שהוחמו מערב שבת פליגי. אמר אביי אנא בעאי דאישני ליה רקדים ושני ליה רב יוסף מפני שסכנה היא לו. כי אתא רבין אמר ר' אבא אמר רבי אלעזר ואמרי לה אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן הלכה כרבי אלעזר בן עזריה, בין בחמין שהוחמו בשבת ובין בחמין שהוחמו מערב שבת, בין בהרחצת כל גופו ובין בהרחצת מילה, מפני שסכנה היא לו. ואלו העיקרים אמרו [והקשו] ובחולה שיש בו סכנה מותר מביעיא ליה. ובמסכת ע"ז תמצא כמו אלו העיקרים רבים. **ואילו משה רבינו גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות מעצמו לישראל.**

והרי אנו מזכירין מהן מה שיזדמן לנו, במסכת דיבמות אמרינן בפרק הערל (דף עט) אמרו ונתינים דוד גזר עליהן, משה גזר עליהם מחוטב עצים עד שואב מימיך. ובמסכת ברכות בפרק שלשה שאכלו כאחת אמר רב נחמן משה תיקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שירד להן המן. ובמסכת מגילה בפרק בני העיר (דף לב) תנו רבנן משה תיקן להן לישראל שיהו קורין ודורשין בענייני של יום. ובפרק יוה"כ (יומא דף עה) משה תיקן להם זמן סעודה. (ובפרק) [ובמסכת] תענית (דף כז) [בפרק] בג' פרקים בשנה משה תיקן להם לישראל שמונה משמרות ארבע מאלעזר וארבעה מאיתמר. **בשלמא לדוד עבדו שמחל לו הקב"ה על אותו עון, אלא לישראל עמו מאי היא שמחל להם, עון יום הכפורים.** תמצא פירושו בפרק משקין בית השלחין [מו"ק דף ט] אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן אותה שנה לא עשו ישראל צום הכפורים.

ט) [עירובין מז. פסחים ז: יומא לא. קב. כתובות ל. נדרים כח: עב. זבח כא: ב"מ קמ. מנ. לד: ב"ב סב. סנהדרין מז. זבחים לא: חולין סח. קט: בכורות מו:], ג) [תרגום אונקלוס של בחמה ובתבואה בחומתא ובסולמתא בפ' תשא], ג) [לקמן קנא: ע"ש ולא תבטל והכין פרש"י דהכפ' ד"ה דאמר רבי יוחנן וכו' נדה סא:], ד) סנהד' קז: ע"ש, ה) מ"ק מ., ו) [עי' תוספות מגילה יז. ד"ה אף עצרת כו'], ז) [ברכות מח: מ"ק כח. יומא לח: תענית ה:], ח) [מכות י.], ט) [עי' תוספות לקמן לד. ד"ה את המתים], י) [לקמן לג:], כ) [ל"ל אחר ד"ה וחזרת], ל) משום דבנרכות דכ"ע ס"ל אינה להיפך. כ"כ בכתנות אור פ' שמיני, מ) [מלכים ח מז], נ) נ"ל קני מנין שנתו מדת ימי בחיה יום שנה לדעת מנין ימי שאני מתקיים בשנה אחרונה כל"ל רש"ל,

רבינו חננאל

אוקימנא למתני' כרבי יהודה ובחולה שיש בו סכנה שאם יראה אור הנר יומות. והוא הדין לכל הזכורין במשנתנו, ובדין הוא דליתני מותר ואיידי דתני סיפא בכחס חייב, תני רישא פטור דמשמע פטור אבל אסור, ואינו אלא פטור ומותר. **והא** דתני רבי אושעיא אם בשביל שיישן חולה לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור, ההוא בחולה שאין בו סכנה, ואליבא דרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין פטור[ה]. **נשאלה** שאלה זו לפני ר' תנחום דמן נוי שם מקום מן העיירות, מהו לכבות בוצינא דנהורא מקמי באישא שבשתא, פי' באישא שכיב מרע: **פתח** ואמר אנת שלמה אן הוא חוכמתנותך וסוכלתנותך לא דייך שדבריך סותרין דברי אביך כו'.

ה) עי' בנרכות כ' ב' ובתוספות שם.

תורה אור השלם

1 לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ
וְלֹא כָּל יֹרְדֵי דוּמָה:
תהלים קטו יז

2 וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים
שֶׁכְּבָר מֵתוּ מִן הַחַיִּים אֲשֶׁר
הֵמָּה חַיִּים עֲדֶנָה:
קהלת ד ב

3 כִּי מִי אֲשֶׁר יֻחְבַּר אֶל כָּל
הַחַיִּים יֵשׁ בִּטָּחוֹן כִּי לְכֶלֶב
חַי הוּא טוֹב מִן הָאַרְיֵה
הַמֵּת: קהלת ט ד

4 בַּמֵּתִים חָפְשִׁי כְּמוֹ
חֲלָלִים שֹׁכְבֵי קֶבֶר אֲשֶׁר לֹא
זְכַרְתָּם עוֹד וְהֵמָּה מִיָּדְךָ
נִגְזָרוּ: תהלים פח ו

5 זְכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בָּךְ וַתְּדַבֵּר
אֲלֵהֶם אַרְבֶּה אֶת זַרְעֲכֶם
כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמָיִם וְכָל הָאָרֶץ
הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֵּן
לְזַרְעֲכֶם וְנָחֲלוּ לְעֹלָם:
שמות לב יג

6 עֲשֵׂה עִמִּי אוֹת לְטוֹבָה
וְיִרְאוּ שֹׂנְאַי וַיֵּבֹשׁוּ כִּי אַתָּה יְיָ עֲזַרְתַּנִי וְנִחַמְתָּנִי: תהלים פו יז 7 שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ
הַכָּבוֹד: תהלים כד ז 8 מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְיָ עִזּוּז וְגִבּוֹר יְיָ גִּבּוֹר מִלְחָמָה: תהלים כד ח 9 שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם
וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְיָ צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה: תהלים כד ט-י 10 יְיָ אֱלֹהִים אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ
זָכְרָה לְחַסְדֵּי דָוִיד עַבְדֶּךָ: דברי הימים ב ו מב 11 בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ לְאָהֳלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוּבֵי לֵב
עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: מלכים א ח סו 12 הוֹדִיעֵנִי יְיָ קְצִי וּמִדַּת יָמַי מָה הִיא אֶדְעָה מָה חָדֵל
אָנִי: תהלים לט ה 13 כִּי טוֹב יוֹם בַּחֲצֵרֶיךָ מֵאֶלֶף בָּחַרְתִּי הִסְתּוֹפֵף בְּבֵית אֱלֹהֵי מִדּוּר בְּאָהֳלֵי רֶשַׁע: תהלים פד יא

עין משפט נר מצוה

קז א ב מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ג טוש"ע א"ח סימן רעח:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נעילא מר' מנחום וכו' הש"ס והמקרא. נ"ב ע"ל בפ' ר"ע דף פ"ח ע"א פי' בדרך אמר:

גליון הש"ם

גמ' טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה. וכיון' פ"ז דכרכות איתא מכיני עלי מעשה ולדקה שאתה עושה יומר מקרכנות:

רב נסים גאון

[ש"מ ר' יהודה היא]. כלומר הדבר שנאמר לדעת ר' יהודה שהיה סובר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, וכבר הקדמנו פירושו בפרק הראשון.

[רישא] במאי עסקינן אי בחולה שיש בו סכנה מותר מיבעי ליה. ההעיקר דיליה הוא דאמר הכתוב [ויקרא יח] אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. ובפרק יום הכפורים [יומא דף פה] אמרו וכבר היה רבי ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך, ולוי הסדר וישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריהם, ונשאלה שאילה זו לפניהם מנין לפיקוח נפש שדוחה את השבת. נענה רבי ישמעאל ואמר [שמות כב] אם במחתרת ימצא הגנב. ולאחר דבריו אמר רב יהודה אמר שמואל אי הויא התם הוה אמינא מילתא דעדיפא מכולהו וחי בהם ולא שימות בהם. אמר רבא לכולהו אית להו פירכא לבד מדשמואל דלית ליה פירכא וכו'. וכבר אמרו קודם [שם דף פב] שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש חוץ מע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים. **ובפרק** מפנין [דף קכט] אמרו מר זוטרא מתני לקולא, טעמא דאמרה אין צריכה הא סתמא מחללין עליה את השבת. אמר ליה רבינא למרי[מר] הלכתא כמאן, אמר ליה כמר זוטרא שספק נפשות להקל. **ואמרו** [שם] אמר רב יהודה אמר שמואל עושין מדורה לחיה בשבת, סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא. איתמר אמר ר' חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז. ושנו במשנה [פרק ר"א דמילה דף קלד] רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים. ואמרו בתלמוד כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר הלכה כרבי אלעזר בן עזריה. הוו בה במערבא הרחצת כל גופו או הרחצת מילה עצמה. אמר להו

במה מדליקין פרק שני שבת

כל יומא דשבתא. של כל שבתות השנים: **הוה יתיב וגרים.** שלא יקרב מלאך המות אליו שהתורה מגינה ממות כדאמרינן בסוטה (דף כא.): **סליק ובחיש באילני.** מנענע המלאך באילנות להשמיע קול תימה: **וכלבים של בית אבא רעבים.** לשמי שאלות הללו הולך: **ולא יפה אמר כו'.** שלתקנת הכלבים לא הגריכוהו לשנות טלטול נבילה ואת האריה המת אסרו לטלטל אלא על ידי כבר או תינוק. ל"א שהקדימוהו תשובת הכלב לתשובת האריה לשון רבותי: **ולענין שאילנא.** דמהו לכבות: **דשאילנא קדמיכון.** דרך ענוה אמר דהוה ליה למימר דשאילתן קדמי: **קרויה נר.** נר מ) אלהים נשמת אדם (משלי כ): **מוטב תכבה נרו כו'.** לאו מהכא יליף חלול שבת דפיקוח נפש נפקא לן מ) מוחי בהם [ויקרא יח] ולא שימות בהם אלא להטעימן הדבר באגדה המוסכת את הלב לפי שהיו באים לשמוע הדרשה נשים ועמי הארץ והיו לריכין הדרשנין למשוך את לבבם: **אחלנו ואופו.** וכ"ש שיש עוד בינתייס: **קודם השמש.** אם יעמול בתורה שקדמה לשמש מ) יש יתרון: **לנוח.** לוותא שולא"ש: **מהול.** משובח: **משחוק שמשחק עם הרשעים.** שנותן להם שעה משחקת כדי להאמילן חלקן ולטורדן מן העולם הבא: **שמחה של מצוה.** כגון הכנסת כלה: **שחוק.** שחוק ממש שאין דעת שוחק מיושבת עליו ואפילו אינו של לצון מ"מ אין בו ייאוש: **קנוס רצא.** לצון: **קחו לי מנגן.** מצוה היא להשרות עליו שכינה: **לדבר הלכה.** לריך לפתוח במילי דבדיחותא בריאשא: **נחלוס טוב.** אם בא ליתן מתוך שמחה מרבין לו חלוס טוב: **נוטפות מר.** מרירות מחמת אימה: **ובדחי רננן.** נפתח לבם מחמת השמחה: **מעוז פניס.** שלא יזיקוני: **ומעוזם פניס.** שלא יגא עלי שם ממזרות דהוא עז פניס [כלה ח]: **בדברי תורה.** מותר לענות כאולתו: **הרה ויולדת יחדיו.** ביום שהרה זה יולדת ולד אחר כמו תרנגולת וכיון שמשמשת בכל יום נמלאת יולדת בכל יום דהכי משמע קרא בכל עת שהיא מתעברת יולדת שממהרת לגמור לורת הולד לזמן מועט: **בא ואראך.** טרח לענותו כאולתו כדי להעמיד דברי תורה על מכונו: **ליגלג.** זו אוולת: **אנף.** מין אילן הטועון ג' מיני פירות אביונות וקפריסין ולוגבין וכי איתיה להאי ליתיה להאי כדאמר בריש חזקת הבתים מ): **פיסח בר.** משמע גלוסקאות שרחבות כמין פס יד ומשמע כלי מילת כמו כתונת פסיס מ): **בר.** כמו לשבור בר (בראשית מב) ולענין כלי מילת בר נקי כמו ברה כחמה (שיר ו): **כמהין ופטריות.** שיולאין כמות שהן בגילה אחד ורחבין ועגולין כגלוסקאות: **נגרא בר קורא.** סיב כמין לבוש מלוייר גדל בביות הקור של דקל כשהוא רך. קור ענף האילן כשהוא רך יולא בכל שנה קודם שיתקשה קרוי קור: שהמרו

כל יומא דשבתא הוה יתיב וגרים כולי יומא ההוא יומא דבעי למינח נפשיה קם מלאך המות קמיה ולא יכיל ליה דלא הוה פסק פומיה מגירסא אמר מאי אעביד ליה הוה ליה בוסתנא אחורי ביתיה אתא מלאך המות סליק ובחיש באילני נפק למיחזי הוה סליק בדרגא איפחית דרגא מתותיה אישתיק ונח נפשיה שלח שלמה לבי מדרשא אבא מת ומוטל בחמה וכלבים של בית אבא רעבים מה אעשה שלחו ליה [6]חתוך [א]נבלה והנח לפני הכלבים ואביך [3]הנח [ב]עליו ככר או תינוק וטלטלו ולא יפה אמר שלמה [1]כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת ולענין שאילה דשאילנא קדמיכון נר קרויה נר ונשמתו של אדם קרויה נר מוטב תכבה נר של בשר ודם מפני נרו של הקב"ה: אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב בקשו חכמים לגנוז ספר קהלת מפני שדבריו סותרין זה את זה ומפני מה לא גנזוהו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה תחילתו דברי תורה דכתיב [2]מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש ואמרי דבי ר' ינאי תחת השמש הוא דאין לו קודם שמש יש לו סופו דברי תורה דכתיב [3]סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם [ג]מאי כי זה כל האדם אמר רבי [7](אליעזר) כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה ר' אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה שמעון בן זומא אומר לא נברא כל העולם כולו אלא לצוות לזה ומאי דבריו סותרין זה את זה כתיב [4]טוב כעס משחוק וכתיב [5]לשחוק אמרתי מהלל כתיב [6]ושבחתי אני את השמחה וכתיב [5]ולשמחה מה זה עושה לא קשיא טוב כעס משחוק טוב כעס שכועס הקב"ה על הצדיקים בעוה"ז משחוק שמשחק הקב"ה על הרשעים בעולם הזה ולשחוק אמרתי מהלל זה שחוק שמשחק הקב"ה עם הצדיקים בעולם הבא ושבחתי אני את השמחה [ד]שמחה של מצוה ולשמחה מה זה עושה זו שמחה שאינה של מצוה [ה]ללמדך [ד]שאין שכינה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך [ו]שיחה ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר שמחה של מצוה שנאמר [7]ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' אמר רב יהודה וכן לדבר הלכה אמר רבא וכן לחלום טוב איני והאמר רב גידל אמר רב [ז]כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר תכוינה שנאמר [8]שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר אל תקרי מור עובר אלא מר עובר [ח]אל תקרי שושנים אלא ששונים לא קשיא הא ברבה והא בתלמיד ואיבעית אימא הא והא ברבה ולא קשיא הא מקמי דלפתח הא לבתר דפתח כי הא דרבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא ובדחי רבנן לסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא ואף ספר משלי בקשו לגנוז שהיו דבריו סותרין זה את זה ומפני מה לא גנזוהו אמרי ספר קהלת לאו עיינינן ואשכחינן טעמא הכא נמי ליעיינן ומאי דבריו סותרים זה את זה כתיב [9]אל תען כסיל כאולתו וכתיב [10]ענה כסיל כאולתו לא קשיא הא בדברי תורה הא במילי דעלמא כי הא דההוא דאתא לקמיה דרבי אמר ליה אשתך אשתי ובניך בני אמר ליה רצונך שתשתה כוס של יין שתה ופקע ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא אמר ליה אמך אשתי ואתה בני אמר ליה רצונך שתשתה כוס של יין שתה ופקע אמר רבי חייא אהניא ליה צלותיה לרבי דלא לשווייה בני ממזירי דרבי כי הוה מצלי אמר [ט]יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתצילני היום מעזי פנים ומעזות פנים בדברי תורה מאי היא כי הא דיתיב רבן גמליאל וקא דריש עתידה אשה [י]שתלד בכל יום שנאמר [11]הרה ויולדת יחדיו ליגלג עליו אותו תלמיד אמר [12]אין כל חדש תחת השמש א"ל בא ואראך דוגמתן בעוה"ז נפק אחוי ליה תרנגולת ותו יתיב רבן גמליאל וקא דריש עתידים אילנות שמוציאין פירות בכל יום שנאמר [13]ונשא ענף ועשה פרי מה ענף בכל יום אף פרי בכל יום ליגלג עליו אותו תלמיד אמר והכתיב אין כל חדש תחת השמש א"ל בא ואראך דוגמתם בעולם הזה נפק אחוי ליה צלף ותו יתיב רבן גמליאל וקא דריש [כ]עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת שנאמר [14]יהי פסת בר בארץ ליגלג עליו אותו תלמיד ואמר אין כל חדש תחת השמש אמר ליה בא ואראך דוגמתן בעולם הזה נפק אחוי ליה כמיהין ופטריות ואכלי מילת נברא בר קורא: [ל]ת"ר [ה]לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהא קפדן כשמאי מעשה בשני בני אדם שהמרו

עין משפט נר מצוה

קח א מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכד סעיף ז:

קט ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה כא סמג שם טוש"ע א"ח סי' שיא סעיף ג:

קי ג מיי' פ"ח מהלכות גזלה הלכה טו:

קיא ד מיי' פ"ז מהל' יסודי התורה הלכה ד [כרש"ש ד"ה דברכות סימן ב]:

קיב ה מיי' פ"ב מהל' דעות הלכה ג:

מוסף רש"י

מעוזי פנים. שלא יתגברו בי. ומעוזות פנים. שלא יוציאו עלי לגנאי ממזרות (ברכות מז:). **גלוסקאות וכלי מילת.** דרוס פיסת בר לשון פיסת היד, שהיא רחבה, ומטה לחבה לא משכחת אלא פת אפויה, וכלי מילת דרוס פיסת לשון כתונת פסיס (כתובות קיא:).

רב נסים גאון

ואביך הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו. תמצא עיקר (המעשה) [דבר זה] בפרק כירה [דף מג] איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל הופכו ממטה למטה, ורבי חיננא [בר שלמיה] משמיה דרב אמר מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו. ובפרק נוטל אדם את בנו [דף קמב] אמרו לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד. ומיכן נלמוד כי אותם שמניחין פת על המנורה שהדליקו את הנר עליה, כדי שיסירו המנורה ממקומה, עוברין הם על המצות ואסור לעשות כן, שלא התירו חכמים להניח ככר אלא למת בלבד ולא לדבר אחר.[נ"א: ומיכאן תדע שאלו שמניחים ככר על המנורה שהדליקו עליה נר שבת כדי שיטלטלוה בשבת וירסירוה ממקומה בנגוד לאמת ולנכון ושהוא אסור, אין לעשותו כלל, כי הקבלה לא התירה זאת אלא למת לא זולתו].

רבינו חננאל

ולענין שאילתא דשאילנא, ת"ש נשמתו של אדם היא נרו של הקב"ה שנאמר נר ה' נשמת אדם, מוטב תכבה נרו של בשר ודם מפני נרו של הקב"ה, כלומר אם הוא חולה שיש בו סכנה שרי. אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, שנאמר והיה כנגן המנגן ותהי עליו רוח אלהים, וכן לדבר הלכה, והני מילי ברבה אבל בתלמיד לא, שכל תלמיד שאין שפתותיו נוטפות מר תכוינה. **תנו רבנן לעולם יהא אדם ענוותן כהלל ואל יהי קפדן כשמיי, מעשה**

מסורת הש"ס

א) לקמן קנו:, ב) לקמן מג: קמב:, ג) ברכות ו:, ד) [ל"ל אלעזר], ה) פסחים קיז. ע"ש, ו) ס"א שמחה, ז) עיין בעמיך ערך טוף, ח) [לקמן פח: פסחים קיז.], ט) [ברכות טז: ושם איתא שתפילנו וכו' וכן רלוי לריתא], י) [עי' תוספות ע"ז ה. ד"ה אין בן דוד], כ) כתובות קיז:, ל) [אבות דר"נ פט"ו ע"ש שינויים רבים], מ) [ל"ל ה'], נ) [יומא פח:], ס) [כדלא' פסחים נד. נדרים לט:], ע) [נ"ב דף כח:], פ) [כרלאשית לז],

תורה אור השלם

1 כִּי מִי אֲשֶׁר יְחֻבַּר אֶל כָּל הַחַיִּים יֵשׁ בִּטָּחוֹן כִּי לְכֶלֶב חַי הוּא טוֹב מִן הָאַרְיֵה הַמֵּת: קהלת ט ד

2 מַה יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמֹל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: קהלת א ג

3 סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם: קהלת יב יג

4 טוֹב כַּעַס מִשְּׂחוֹק כִּי בְרַע פָּנִים יִיטַב לֵב: קהלת ז ג

5 לִשְׂחוֹק אָמַרְתִּי מְהוֹלֵל וּלְשִׂמְחָה מַה זֹּה עֹשָׂה: קהלת ב ב

6 וְשִׁבַּחְתִּי אֲנִי אֶת הַשִּׂמְחָה אֲשֶׁר אֵין טוֹב לָאָדָם תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּי אִם לֶאֱכוֹל וְלִשְׂתּוֹת וְלִשְׂמוֹחַ וְהוּא יִלְוֶנּוּ בַעֲמָלוֹ יְמֵי חַיָּיו אֲשֶׁר נָתַן לוֹ הָאֱלֹהִים תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: קהלת ח טו

7 וְעַתָּה קְחוּ לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד יְיָ: מלכים ב ג טו

8 לְחָיָיו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם מִגְדְּלוֹת מֶרְקָחִים שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר: שיר השירים ה יג

9 אַל תַּעַן כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ פֶּן תִּשְׁוֶה לּוֹ גַּם אָתָּה: משלי כו ד

10 עֲנֵה כְסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ פֶּן יֶהְיֶה חָכָם בְּעֵינָיו: משלי כו ה

11 הֲנִנִי מֵבִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן וְקִבַּצְתִּים מִיַּרְכְּתֵי אָרֶץ בָּם עִוֵּר וּפִסֵּחַ הָרָה וְיֹלֶדֶת יַחְדָּו קָהָל גָּדוֹל יָשׁוּבוּ הֵנָּה: ירמיהו לא ז

12 מַה שֶּׁהָיָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה וּמַה שֶּׁנַּעֲשָׂה הוּא שֶׁיֵּעָשֶׂה וְאֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: קהלת א ט

13 בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל אֶשְׁתְּלֵנוּ וְנָשָׂא עָנָף וְעָשָׂה פְּרִי וְהָיָה לְאֶרֶז אַדִּיר וְשָׁכְנוּ תַחְתָּיו כֹּל צִפּוֹר כָּל כָּנָף בְּצֵל דְּלִיּוֹתָיו תִּשְׁכֹּנָה: יחזקאל יז כג

14 יְהִי פִּסַּת בֹּר בָּאָרֶץ בְּרֹאשׁ הָרִים יִרְעַשׁ כַּלְּבָנוֹן פִּרְיוֹ וְיָצִיצוּ מֵעִיר כָּעֵשֶׂב הָאָרֶץ: תהלים עב טז

לעזי רש"י

שולא"ש [שול"ץ]. חבורה.

שהמרו. נתערבו כמו שממרין את היוצים דסנהדרין (דף כה:): **מי לאן הלך.** כלום כאן הלך ולשון גנאי לגשיא ישראל: **מפני מה לאשן של בבליים סגלגלות.** בילוג"ה בלע"ז שאינו עגול. ליגשא אחרינא לאשן של בבליים סגלגל עגול: **תרוטות.** רכות: **שדרים בין החולות.** והרוח נושבת וכנכס בתוך עיניהם. ובמקום אחר[ה] מפרש תרוטות לשון עגולות בית מושב שלהן ואף כאן אי אומר כן ומפני שדרים בין החולות שיהא אותם המקום שלא יהא סדק של עיניהם ארוך כשלנו ויכנס בו החול. וכן רגליהם של אפרקיים רחבות שלא יטבעו בבלעי המים ורבותינו מפרשים שדרים בין בלעי המים והולכין יחפין ומתפשטין רגליהן לפי שהמנעל דוחק הרגל ומעמידו על דפוס שלו: **כדי הוא הלך.** ראוי לך: **הוליאו בגזיפה.** דתניא הבא לקבל דברי חברות חוץ מדבר אחד וכן גר הבא להתגייר וקבל עליו דברי תורה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו במסכת כבורות (דף ג:): **גייריה.** וסמך על חכמתו שסופו שיוגילנו לקבל עליו דלא דמיא הא לחוץ מדבר אחד שלא היה כופר בתורה שבעל פה אלא שלא היה מאמין שהיא מפי הגבורה והלך הובטח שאחר שילמדנו יסמוך עליו: **אפיך ליה.** כגון תשר"ק: **לאו עלי קא סמכת.** מנין אתה יודע שזו אלף וזו בית אלא שלמדתיך וסמכת עלי. דעל פה נמי סמוך על דברי: **אמת הכנין.** מקל והוא אמת אורך ומודליס בו אורך הכנין שהיו קוללין עם האומנין כך וכך אמות בכך וכך דמיס: **דעלך סני לחברך לא תעביד.** ריעך וריע אביך אל תעזוב (משלי כז) זה הקב"ה אל תעבור על דבריו שהרי עליך שנאמר שיעבור חבירך על דבריך. ל"א חבירך ממש כגון גזלה גנבה ניאוף ורוב המצות: **אידך.** שאר דברי תורה: **פירושה.** דהא מילתא הוא לדעת איזה דבר שנאמר זיל גמור ותדע: **סופר.** מלמד תינוקות: **טכסיסי.** תיקוני ערכי המלך לפי הכבוד: **שלשקן.** הגריס הלוי: **סדר זרעים.** שעל אמונת האדם סומכין להפרים מעשרותיו כראוי: **חוסן.** לשון יורשין ועל ידי אשה נולדו יורשין: **סדר נזיקין.** מושיען מזהיר לפרוש מהיזק ומהתחייב ממון: **דעת.** עדיף מחכמה: **היא אולרו.** הוא עיקר החשוב בעיניו לאור ולעשות סגולה לזכרון: **קבעת עתים.** לפי שאדם צריך להתעסק בדרך ארץ שאם אין דרך ארץ אין תורה הולך לקבוע עתים לתורה דבר קצוב שלא ימשך כל היום לדרך ארץ: **נפריה ורביה.** היינו חוסן: **לפיה לישועה.** לדברי הגבילים: **הבנה דבר מתוך דבר.** היינו דעת: **קב חומטון.** ארץ מלחה ומשמרת את הפירות מהתליע: **ואינו חושש.** למוכרה בדמי חטין דלאו אוגאה היא שהרי שמירתן בכך: ירא[ת]

שהמרו זה את זה. דיני אסמכתא מפורש במקוס אחר (בבא מציעא דף עד. וסס)[א]: **אמונת** זה סדר זרעים. מפרש בירושלמי[ב] שמאמין במי העולמים[ג] וזורע: וסותר

שהמרו זה את זה אמרו כל מי שילך ויקניט את הלל יטול ד' מאות זוז אמר אחד מהם אני אקניטנו אותו היום ע"ש היה והלל חפף את ראשו הלך ועבר על פתח ביתו אמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו אמר לו בני מה אתה מבקש א"ל שאלה יש לי לשאול א"ל שאל בני שאל מפני מה ראשיהן של בבליים סגלגלות א"ל בני שאלה גדולה שאלת מפני שאין להם חיות פקחות הלך והמתין שעה אחת חזר ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו אמר לו בני מה אתה מבקש א"ל שאלה יש לי לשאול א"ל שאל בני שאל מפני מה רגליהם של אפרקיים רחבות א"ל בני שאלה גדולה שאלת מפני שדרין בין בצעי המים אמר לו שאלות הרבה יש לי לשאול ומתירא אני שמא תכעוס נתעטף וישב לפניו א"ל כל שאלות שיש לך לשאול שאל א"ל אתה הוא הלל שקורין אותך נשיא ישראל א"ל הן א"ל אם אתה הוא לא ירבו כמותך בישראל א"ל בני מפני מה א"ל מפני שאבדתי על ידך ד' מאות זוז א"ל הוי זהיר ברוחך כדי הוא הלל שתאבד על ידו ד' מאות זוז וד' מאות זוז והלל לא יקפיד: ת"ר מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי אמר לו כמה תורות יש לכם אמר לו שתים תורה שבכתב ותורה שבעל פה א"ל שבכתב אני מאמינך ושבעל פה איני מאמינך גיירני ע"מ שתלמדני תורה שבכתב גער בו והוציאו בנזיפה בא לפני הלל גייריה יומא קמא א"ל א"ב ג"ד למחר אפיך ליה א"ל והא אתמול לא אמרת לי הכי א"ל לאו עלי דידי קא סמכת דעל פה נמי סמוך עלי: שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי א"ל גיירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת דחפו באמת הבנין שבידו בא לפני הלל[ד] גייריה אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל גמור: שוב מעשה בנכרי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש ושמע קול סופר שהיה אומר [1]ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד אמר הללו למי אמרו לו לכהן גדול אמר אותו נכרי בעצמו אלך ואתגייר בשביל שישימוני כהן גדול בא לפני שמאי אמר ליה גיירני על מנת שתשימני כהן גדול דחפו באמת הבנין שבידו בא לפני הלל גייריה א"ל כלום מעמידין מלך אלא מי שיודע טכסיסי מלכות לך למוד טכסיסי מלכות הלך וקרא כיון שהגיע [2]והזר הקרב יומת אמר ליה מקרא זה על מי נאמר א"ל אפי' על דוד מלך ישראל נשא אותו גר קל וחומר בעצמו ומה ישראל שנקראו בנים למקום ומתוך אהבה שאהבם קרא להם [3]בני בכורי ישראל כתיב עליהם והזר הקרב יומת גר הקל שבא במקלו ובתרמילו על אחת כמה וכמה בא לפני שמאי א"ל כלום ראוי אני להיות כהן גדול והלא כתיב בתורה והזר הקרב יומת בא לפני הלל א"ל ענוותן הלל[ה] ינוחו לך ברכות על ראשך שהקרבתני תחת כנפי השכינה לימים נזדווגו שלשתן למקום אחד אמרו קפדנותו של שמאי בקשה לטורדנו מן העולם ענוותנותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה: אמר ר"ל מאי דכתיב [4]והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת וגו' אמונת זה סדר זרעים עתיך זה סדר מועד חוסן זה סדר נשים ישועות זה סדר נזיקין חכמת זה סדר קדשים ודעת זה סדר טהרות ואפ"ה [4]יראת ה' היא אוצרו אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו [א]נשאת [ב]ונתת באמונה [ג]קבעת עתים לתורה עסקת בפו"ר צפית לישועה פלפלת בחכמה הבנת דבר מתוך דבר ואפ"ה אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חיטין לעלייה הלך והעלה לו א"ל עירבת לי בהן קב חומטון א"ל לאו א"ל מוטב אם לא העליתה: תנא דבי ר"י [ד]מערב אדם קב חומטון בכור של תבואה ואינו חושש: אמר רבה בר רב הונא כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת

מסורת הש"ס

[ה] [עי' תוס' יבמות קט: ד"ה רעב וכו'], [ו] [בכרכות לג. וש"נ], [ז] [עי' תוס' סנהדרין ז. ד"ה אלא ותוס' קידושין מ: ד"ה אין], [ח] זה שייך לדימי מכירם, [ט] [סוטה מז. סנהדרין קז: בכורות מד.] [תענית כד. נדרים סו:],

גליון הש"ם

גמרא הלל גייריה. עי' יבמות דף כד ע"ב תוס' ד"ה לא בימי ודף קט ע"ב תוס' ד"ה לעם:

לעזי רש"י

בילונ"ה [בישלונק"ש]. מארך, אינו מעוגל יפה.

רבינו חננאל

בג' בני אדם שהמרו זה את זה, כל מי שיקניט הילל יטול [ד' מאות] זוז כו'. אמר ר"ל והיה אמונת עתיך וגו', אמונת זה סדר זרעים, עתיך זה סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר נזיקים, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה סדר טהרות, ואף על פי [כן] יראת ה' היא אוצרו, אי איכא יראת ה' אין ואי לא לא. **רבא** אמר בשעה שמכניסין את האדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, ציפית לישועה, פילפלתה בחכמה, הבנתה דבר מתוך דבר, אע"פ שיש בידך כל אילו אי איכא יראת שמים אין ואי לא לא. פי' חומטון, חול מערבין בתבואה, ואינו בא בה סלמנטון והיא רצינתא, ומפורש בסוף המוכר את הספינה. כל ת"ח שיש בו תורה ואין בו

תורה אור השלם

1 וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאֵפוֹד וּמְעִיל וּכְתֹנֶת תַּשְׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵט וְעָשׂוּ בִגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ לִי׃ שמות כח ד

2 וּבְנִסַּע הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְּוִיִּם וּבְחֲנֹת הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ אֹתוֹ הַלְּוִיִּם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת׃ במדבר א נא

3 וְאָמַרְתָּ אֶל פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְיָ בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל׃ שמות ד כב

4 וְהָיָה אֲמוּנַת עִתֶּיךָ חֹסֶן יְשׁוּעֹת חָכְמַת וָדָעַת יִרְאַת יְיָ הִיא אוֹצָרוֹ׃ ישעיהו לג ו

מוסף תוספות

א. [ד]ר"ת וכו' (ה)הגיה בספר הישר גבי עובדא דשנים שהמרו זה את זה [הכא], שהקנו זה לזה, דאי לא הקנו, ליהדרי בהו וכו' [כיון] שאין לו שום תביעה. תוס' ב"מ עד. ד"ה הכא. ב. עובד(י) האדמה, (ו)לא ידע(י) אם יצלח(ו) אם לאו, [אלא]. שיטה להר"ן. ג. שיצמיח זרעו. תוס' הרא"ש.

קינ' א טור וש"ע א"ח סי' קנו:

קיד ב מיי' פ"א מהל' מ"ת הלכה ח טור וש"ע א"ח סימן קנה סעיף א:

וסותר על מנת לבנות במקומו. ור"ש פוטר אפי' בסותר על מנת לבנות במקומו אלא במקום שע"י סתירה יש תיקון (בבנין אחרון) יותר משלא היה בנין ראשון מעולם שם כגון בפתילה שצריך להבהבה דמחייב ר' שמעון כדאמר בסמוך ואם תאמר לר' שמעון הא דתנן בפרק כלל גדול (לקמן דף עג.) המכבה והסותר בשלמא מכבה משכחת לה דמתקן כדפירש כגון לעשות פחמין אלא סותר לא משכחת שיהא מתקן בסתירה זו יותר משלא היה בנוי שם מעולם ואמאי חייב לר' שמעון וי"ל דכולהו ממשכן ילפינן לה ולא היה כיבוי במשכן כ"א לעשות פחמין ולהכי לא מחייב ר"ש אלא בכה"ג אבל סותר משכחת במשכן שאין מתקן בסתירה זו יותר משלא היה בנוי שם מעולם ולהכי מחייב שם אפי' ר"ש ואי"ת כיון דסותר ומכבה בעינן ע"מ לבנות ולהבעיר א"כ בפרק כלל גדול (שם) דתנן המכבה והסותר הוי ליה למיתני המכבה ע"מ להבעיר והסותר ע"מ לבנות כי היכי דקתני המוחק ע"מ לכתוב שתי אותיות והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות וי"ל דהתם נמי לא קתני ליה אלא משום דבעי למיתני שיעורא דשתי אותיות ושתי תפירות אבל במכבה וסותר על מנת להבעיר ולבנות כל שהוא מיחייב לא איצטריך למיתנייה: על

יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהי עייל [6]מכריז רבי יוסי חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד אמר רב יהודה לא ברא הקב"ה את עולמו אלא כדי שייראו מלפניו שנאמר [1]והאלהים עשה שייראו מלפניו [3]ר' שמון ור' אלעזר הוו יתבי חליף ואזיל ר' יעקב בר אחא א"ל חד לחבריה ניקו מקמיה דגבר דחיל חטאין הוא א"ל אידך ניקו מקמיה דגבר [3]בר אוריין הוא א"ל אמינא לך אנא דגבר דחיל חטאין הוא ואמרת לי את בר אוריין הוא תסתיים דרבי אלעזר הוא דאמר דגבר דחיל חטאין הוא דא"ר יוחנן משום ר' [7]אלעזר [8]אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים בלבד שנאמר [2]ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' וכתיב [3]ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו' [5]שכן בלשון יוני קורין לאחת הן [9]תסתיים: דרש רב עולא מאי דכתיב [4]אל תרשע הרבה וגו' הרבה הוא דלא לירשע הא מעט לירשע אלא מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר ויהא ריחו נודף דרש רבא בר רב עולא מאי דכתיב [5]כי אין חרצובות למותם ובריא אולם אמר הקב"ה לא דיין לרשעים שאינן חרדין ועצבין מיום המיתה אלא שלבם בריא להן כאולם והיינו דאמר רבה מאי דכתיב [6]זה דרכם כסל למו יודעין רשעים שדרכם למיתה ויש להם חלב על כסלם שמא תאמר שכחה היא מהן ת"ל ואחריהם בפיהם ירצו סלה: כחם על הנר כו': ר' יוסי כמאן ס"ל [7]אי כר' יהודה ס"ל אפילו בהנך נמי ליחייב ואי כר"ש ס"ל פתילה נמי ליפטר אמר עולא [8]לעולם כר' יהודה ס"ל וקסבר ר' יוסי [2]סותר על מנת לבנות במקומו הוי סותר על מנת לבנות שלא במקומו לא הוי סותר א"ל רבה מכדי [9]כל מלאכות ילפינן להו ממשכן והתם סותר ע"מ לבנות שלא במקומו הוא א"ל שאני התם כיון דכתיב [7]על פי ה' יחנו כסותר ע"מ לבנות במקומו דמי ור' יוחנן אמר לעולם כר"ש ס"ל ומאי שנא פתילה כדאמר רב המנונא ואיתימא רב אדא בר אהבה הכא בפתילה שצריך להבהבה עסקינן דבההיא אפילו ר"ש מודי דקא מתקן מנא אמר רבא דיקא נמי דקתני שהוא עושה פחם ולא קתני מפני שנעשית פחם ש"מ: **מתני'** על שלש עבירות נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות בנדה בחלה [1]ובהדלקת הנר: **גמ'** נדה מ"ט א"ר יצחק היא קלקלה בחדרי בטנה לפיכך תלקה בחדרי בטנה תינח נדה חלה והדלקת הנר מאי איכא למימר כדדרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא אמר הקב"ה [10]רביעית דם נתתי בכם על עסקי דם הזהרתי אתכם ראשית

יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצונות לא מסרו לו בהי עייל. מכריז ר' יוחנן חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד. אמר להו [רבא] לרבנן במטו מינייכו רבנן לא תיתרון תרתי גיהנם[6]. א"ר יוחנן אין להקב"ה אלא יראת שמים בלבד, שנאמר ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה. **פיס' כחם על הנר כחם על השמן וכו'.** אוקימנא למתניתין כולה המכבה את הנר כחם על הנר כחם על השמן כחם על הפתילה כולה לר' יהודה דסבר דבר שאין מתכוין אסור. וחלק עליו רבי יוסי בכולן והודה לו בפתילה. ואוקמה עולא דרבי יוסי נמי כרבי יהודה סבירא ליה דדבר שאין מתכוין אסור, מיהו אמר לך לא מחייב אלא היכא דקא מתעבדא מלאכה וסותר ע"מ לבנות במקומו, כגון פתילה שכיבה בראש הפתילה הוי סותר ונגמרה מלאכה

ראשית שמים דומה דומה. לפתחים חיצונים שדרך להם נכנסים לפנימיים כך אם ירא שמים הוא נעשה חרד לשמור ולעשות ואם לאו אינו חס למורתו: **בהי עייל.** באיזה פתח נכנס לפתוח את הפנימיים. (א) [9]**ואלא אמינא לך.** כלומר אתה מעיטת בשבחו: **הן יראת ה'.** יחידה היא הירא בעולם: **מי שאכל שום וריחו נודף בו'.** פירוקא הוא כלומר הכי קאמר קרא אם רשעת מעט אל תוסף על רשעך דמי שאכל שום וריחו נודף כבר לחבריו כלום יחזור ויאכל עוד אחר ויהיה נודף יותר לזמן אחרון: **תרדין ועלגין.** נוטריקון דמרלוזות: **לאולם.** שפתחו פתוח ורחב: **זה דרכם.** לעיל מיניה כתיב קרבם בתימו לעולם דהיינו קבורה והדר כתיב זה דרכם כסל למו כלומר יודעין הם שזו דרכם אבל כסל למו כליותיהם מחופין בחלבם מהשיב (ב) כליותיהם מחשבת סופם. ושמא תאמר מחמת החלב שכחו והרי הם שוגגין ת"ל ואחריהם את העתיד לבא לנפשם אחרי אובדם בפיהם ירצו ויספרו תמיד ואעפ"כ אינן חוזרין: **אפי' בפתילה נמי ליפטר.** דחס על הפתילה נמי אינה צריכה המלאכה לגופה דמלאכה היינו כיבוי וכיבוי עצמו אינו צריך לו דאם לא הובערה מעולם הוה ניחא ליה אם מתחלה הובהבה הואיל וחס עליה כי אית בה טפי הוה ניחא ליה בה: **נעולם כר' יהודה סבירא ליה.** דמשום אין צריכה לגופה לא מיפטר הואיל וצריכה לדבר אחר מלאכת מחשבת היא וכי מכבה לה משום חיסא דשמן ונר היינו טעמא דפטור קסבר דסותר ע"מ לבנות במקומו הוי סותר. כל מקלקל דשבת הוי פטור דלאו היינו מלאכות מחשבת וסותר דתנן (ג) באבות מלאכות דמחייב סותר ע"מ לבנות הוא ואינו יכול לבנות אלא אם כן סותרו והשתא לאו קלקול הוא ור"י סבר דאם במקומו חוזר ובונה הוא דמחייב אסתירה ואי לא לא ומכבה דומיא דסותר הוא וכן קורע דומיא דסותר ולהכי תנן (ד) הקורע ע"מ לתפור וכן מוחק תנן (ה) ע"מ לכתוב דכולם סותר איהו. הלכך על הפתילה חייסא דידיה איה אלא להדליק הלכך מכבה על מנת להדליק היינו במקומו אבל כי חס הנר או על השמן ועל הפתילה אינו חס ואינו חושש אם משליכה אפי' צריך לשמן להדליק בו פתילה אחרת לאחר זמן בתוך נר זה אין זה סותר ע"מ לבנות

במקומו שאין הכיבוי והבערה לא בשמן ולא בנר אלא בפתילה הלכך לא שייכא סתירה ובנין אלא בפתילה וכיון דאין מחשבת סופו לחזור ולהדליק פתילה זו אין כאן עוד בנין במקום סתירה ודקתני שהוא עושה פחם כלומר מפני שהם עושין (ו) פחם מתחלתה ועומדת נראה שאין צריכין אנו לדוחק זה דמשום דאיכא למימר נית לן למיפטרייה שהרי הוא יודע למה חס עליהן וחסתם נר אינו אלא להדליק בו פתילה: **ומשכן סותר על מנת לבנות אלא במקומו הוא.** שהיו סותרין אותו בחנייה זו ונוטעים למקום אחר וחונים וחוזרים ומקימין אותו: **כר' שמעון.** דפטר ליה משום דאין צריכין לגופה. וכתם על הפתילה היינו טעמא דמחייב כגון שצריך להבהבה אלא הובהבה מבעוד יום הכיבוי זה צריך לגופו שיהא הלהב נוח לאחוז בה כשיבא להדליקה: **שהוא עושה פחם.** שהוא (ז) מתכוין ממש לעשותה כמין פחם עכשיו אלמא בכבוי הצריך לגופו מיירי ולא קתני שנעשית פחם מתחלתו שהובהבה דמאי למימר טעמא משום דבא בנין היא דאיכא בנין במקום סתירה מה שאין כן בשמן ונר דלא שייך בהו בנין וסתירה: **מתני' בשעת לידתן.** בגמרא [נב.] מפרש מאי שנא שעת לידתן: **גמ' הכי גרסינן נדה מאי טעמא. בחדרי בטנה.** מקור דמה: **קלקלה.** מרדה: **רביעית דם.** חיי אדם תלויין בה: **ראשית**

על שלש עבירות נשים וכו'. אסיקנא כי הא דדריש ההוא גלילאה רביעית דם נתתי בכם, על עיסקי דם הזהרתי אתכם.

ז) לפנינו ליתא כאן מימרא דרבא אלא ביומא ד' עב ע"ב.

עין משפט נר מצוה

קטו א מיי' פ"א מהל' שבת הל' ז ופי"ב הל' ב סמג לאוין סה טור א"ח סימן רעח:

קטז ב מיי' פ"א מהל' שבת הלכה טו:

קיז ג מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ג טוש"ע א"ח סי' רסג סעיף ג:

תורה אור השלם

1 יָדֹעתִי כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים הוּא יִהְיֶה לְעוֹלָם עָלָיו אֵין לְהוֹסִיף וּמִמֶּנּוּ אֵין לִגְרֹעַ וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו:
קהלת ג יד

2 וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְיָ אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ:
דברים י יב

3 וַיֹּאמֶר לָאָדָם הֵן יִרְאַת אֲדֹנָי הִיא חָכְמָה וְסוּר מֵרָע בִּינָה:
איוב כח כח

4 אַל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה וְאַל תְּהִי סָכָל לָמָּה תָמוּת בְּלֹא עִתֶּךָ:
קהלת ז יז

5 כִּי אֵין חֲרָצֻבוֹת לְמוֹתָם וּבָרִיא אוּלָם:
תהלים עג ד

6 זֶה דַּרְכָּם כֶּסֶל לָמוֹ וְאַחֲרֵיהֶם בְּפִיהֶם יִרְצוּ סֶלָה:
תהלים מט יד

7 רֵישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הֶעָנָן יָמִים מִסְפַּר עַל הַמִּשְׁכָּן עַל פִּי יְיָ יַחֲנוּ וְעַל פִּי יְיָ יִסָּעוּ:
במדבר ט כ

מוסף רש"י

דרתא. מלר (יומא עב:). **ותרעא לדרתא עביד.** שסתומה אינה אלא שער לינכס בה לילאת שמים, לכך צריך שתקדים לו ילאת שמים (שם). **ובהדלקת הנר.** של שבת (ברכות לא:). **רביעית דם נתתי בכם.** שכריעית דם הוא מתקיים, שיעור זה הלכה למשה מסיני, שכריעית דם מת מטמא באהל מפני שהוא נפש וקריעא ביה על כל נפשות מת לא יבא (סוטה ה:).

רבינו חננאל

יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות והחיצונות לא מסרו לו בהי עייל. מכריז ר' יוחנן חבל על דלית ליה דירתא ותרעא לדירתיה עביד. אמר להו [רבא] לרבנן במטו מינייכו רבנן לא תיתרון תרתי גיהנם[6]. א"ר יוחנן אין להקב"ה אלא יראת שמים בלבד, שנאמר ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסור מרע בינה. **פיס' כחם על הנר כחם על השמן וכו'.** אוקימנא למתניתין כולה המכבה את הנר כחם על הנר כחם על השמן כחם על הפתילה כולה לר' יהודה דסבר דבר שאין מתכוין אסור. וחלק עליו רבי יוסי בכולן והודה לו בפתילה. ואוקמה עולא דרבי יוסי נמי כרבי יהודה סבירא ליה דדבר שאין מתכוין אסור, מיהו אמר לך לא מחייב אלא היכא דקא מתעבדא מלאכה וסותר ע"מ לבנות במקומו, כגון פתילה שכיבה בראש הפתילה הוי סותר ונגמרה מלאכה

מסורת הש"ס

א) יומא עב:, ב) [בילקוט פרשת עקב רמז תתקב איתא רבי ור' אלעזר בר' שמעון הוו יתבי וכו' וע"ש ילקוט קהלת ג' רמז תתקקמ], ג) [בציטין סב. פרש"י בן תורה], ד) [בילקוט פרשת עקב הנ"ל איתא ר' אלעזר בר' שמעון], ה) [מ"ק כח. סנהדרין עו: ע"ש], ו) [במגילה כז. פרש"י ד"ה תפחיים יש סימן], ז) [לעיל יב. לקמן עג: וש"נ], ח) [לקמן מט:], ט) [סוטה ה. ע"ש רש"י ותוספות ד"ה אמסן], י) ל"ל אגת], כ) [לקמן עג:], ל) [לקמן עג.], מ) [שם], נ) [בנעשית. רש"ל],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בהי וכו' הפנימיים הס"ד ואח"כ מ"ס אמינא לך אנא לומר: (ב) ד"ה זה דרכם וכו' מהשיב אל כליותיהם וכו' ילדו סלה ויספרו:

גליון הש"ם

גמרא אין לו להקב"ה בעולמו. עיין ברכות דף לג ע"ב: רש"י ד"ה מפני שהוא עושה פחם. שהוא מתכוין ממש. וק"ל הא בפסוקו י"ל דמזן מן הפתילה היינו דמזן כחם על הפתילה מיהא דמייני בלא הובהבה הואיל וחס עליה כי אית בה טפי הוה ניחא ליה בה: **נעולם כר' יהודה סבירא ליה.** דמשום אין צריכה לגופה לא מיפטר הואיל וצריכה לדבר אחר מלאכת מחשבת היא וכי מכבה לה משום חיסא דשמן ונר היינו טעמא דפטור קסבר דסותר ע"מ לבנות במקומו הוי סותר. כל מקלקל דשבת הוי פטור דלאו היינו מלאכות מחשבת וסותר דתנן באבות מלאכות דמחייב סותר ע"מ לבנות הוא ואינו יכול לבנות אלא אם כן סותרו והשתא לאו קלקול הוא ור"י סבר דאם במקומו חוזר ובונה הוא דמחייב אסתירה ואי לא לא ומכבה דומיא דסותר הוא וכן קורע דומיא דסותר ולהכי תנן הקורע ע"מ לתפור וכן מוחק תנן ע"מ לכתוב דכולם סותר איהו. הלכך על הפתילה חייסא דידיה איה אלא להדליק הלכך מכבה על מנת להדליק היינו במקומו אבל כי חס הנר או על השמן ועל הפתילה אינו חס ואינו חושש אם משליכה אפי' צריך לשמן להדליק בו פתילה אחרת לאחר זמן בתוך נר זה אין זה סותר ע"מ לבנות [במקומו] דמי. **רבן יוחנן** אמר לעולם רבי יוסי כרבי שמעון סבירא ליה, ומתני' בפתילה שצריך להבהבה עסקינן, דבהא אפילו רבי שמעון מודה דקא מתקן מנא, דחירוכי משויא ליה מנא, ודייקא נמי מתניתין הכי דקתני מפני שהוא עושה פחם, כלומר מתכוין לעשותה פחם הוא ולא קתני שנעשת פחם בלא כוונתו ש"מ. נחבדר כי היהיהוב הוא חירוך דכתיב [דניאל ג] ושער ראשיהון לא התיתחרך, וההיחרוך הוא עשויה כמין פחם. **מתני'** על שלש עבירות נשים וכו'. לפיכך חייב. אבל מכבה הפתילה ליטול השמן או הנר, נמצא סותר בפתילה ובונה בנר או בשמן, כי האי גוונא לא הוי סותר ואין שם מלאכה כלל לפיכך פטור. **ואקשינן** מכדי מלאכות דשבת ילפינן להו [ממשכן], ובמשכן סותר בזה המקום שנוסעין ממנו לבנות במקום אחר הוא, והנה סותר שלא לבנות במקומו הוי סותר. ושנינן כיון דכתיב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, ויתכן שיאמר להם שובו חנו במקום שסרתם, כסותר ע"מ לבנות [במקומו] דמי. **רבן יוחנן** אמר לעולם רבי יוסי כרבי שמעון סבירא ליה, ומתני' בפתילה שצריך להבהבה עסקינן, דבהא אפילו רבי שמעון מודה דקא מתקן מנא, דחירוכי משויא ליה מנא, ודייקא נמי מתניתין הכי דקתני מפני שהוא עושה פחם, כלומר מתכוין לעשותה פחם הוא ולא קתני שנעשת פחם בלא כוונתו ש"מ. נחבדר כי היהיהוב הוא חירוך דכתיב [דניאל ג] ושער ראשיהון לא התיתחרך, וההיחרוך הוא עשויה כמין פחם. **מתני'**

רבינו חננאל (המשך)

לפיכך חייב. אבל מכבה הפתילה ליטול השמן או הנר, נמצא סותר בפתילה ובונה בנר או בשמן, כי האי גוונא לא הוי סותר ואין שם מלאכה כלל לפיכך פטור. **ואקשינן** מכדי מלאכות דשבת ילפינן להו [ממשכן], ובמשכן סותר בזה המקום שנוסעין ממנו לבנות במקום אחר הוא, והנה סותר שלא לבנות במקומו הוי סותר. ושנינן כיון דכתיב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, ויתכן שיאמר להם שובו חנו במקום שסרתם, כסותר ע"מ לבנות [במקומו] דמי. **רבן יוחנן** אמר לעולם רבי יוסי כרבי שמעון סבירא ליה, ומתני' בפתילה שצריך להבהבה עסקינן, דבהא אפילו רבי שמעון מודה דקא מתקן מנא, דחירוכי משויא ליה מנא, ודייקא נמי מתניתין הכי דקתני מפני שהוא עושה פחם, כלומר מתכוין לעשותה פחם הוא ולא קתני שנעשת פחם בלא כוונתו ש"מ. נחבדר כי היהיהוב הוא חירוך דכתיב [דניאל ג] ושער ראשיהון לא התיתחרך, וההיחרוך הוא עשויה כמין פחם. **מתני'**

רשעים קראתי אתכם. רשעים תבואתה (ירמיה ג): **עסקי רשעים.** רשעים עריסותיכם (במדבר טו): **הריני נוטל נשמתכם.** ותאבל רביעית דמכם ויכבה נרכם ויבטל שם רשעיתכם. ונשים נטוו על כך כדאמרינן בברא"ר רבה[1] היא איבדה חלתו של עולם שעל ידה נטרד אדה"ר שנתרש כחלה וכבתה נרו של עולם ושפכה דמו ועוד שנרכי הבית תלוין בה: **נפל חורא.** נאדר שהוא עומד לשחיטה הכל אומרים חדדו לסכינא עד שלא יקוס ויהא טורח להשליטו. כך הוא"א ואיתרע מזלה מזומנת פורענותה לבא: **פשע פירום אמתא.** תרבה פשעים השפחה וכולן תלקה בחבטה אחת: **פפיס.** תרבה: **פירום.** פשע והתרסה: **מחטרא.** בטדו"ר בלע"ז. כלומר אשה עומדת ליסורי לידה על עונשה של חוה ומלרפין לה עונשין הרבה לאותו מלקות: **שבקיה נרויא.** לשיכור איך נריך להפילו שהוא יפול מאליו. כך האשה עומדת לילד משנתעברה והיא נריכה לבקש להקב"ה לפתוח רחמה והוא ממנע והיא מתה מאליה. כל הני משל הדיוט ניהו: **רעיא חגרא ועיזי רהיטין.** קליס לרוץ ואינו יכול להגיעו ולהלקותן על סרחונן: **אכב חוטרא מילי.** כשהיא באה לפני גדרות נאן שם הוא מדבר עמה להלקותה על פשעה. ואבי דרי לבית הדיר של נאן באין לחשבון. גדרות נאן מתרגמינן חוטרין דען (במדבר לב). כלומר האשה כשהיא בבריאות פעמים שזכיותיה תולין ואין כח במקטרג להזכיר עונה אבל משהגיעה לפתח הסכנה ונריכה לנשים שם מזכירין עונותיה ומעשיה אם ראויה היא לנם אם לאו: **אכב חנואתא נפישי אחי ומרחמי.** לפתח החנות שמחלקים בו מזונות ויש שם עושר הרבה אחים והרבה אוהבים יש הכל נעשים אוהבים: **מרחמי.** אוהבים: **אכב בזיוני.** במקום שיש הפסד ועוני לא אחי ולא מרחמי. כך בשעת הסכנה הורע מזלה והשיבותה וחללו פרקליטין שלה: **וגברי היאך מיבדקי.** מעשים שלהם להזכיר עונש וזכותם: **רעין גשר.** כל מקום סכנה כגון קיר נטוי ויולא לדרך: **דינלא מיפקיד.** נכרי דינא על חטאיו ומתפיסנא בהדיה: **מנרא.** ספינה שעוברין בה את הנהר: **בדיק.** הספינה שלא יהא בה נקב: **מנין.** פוחתין: **קטנתי מכל החסדים.** הוקטנו ונתמעטו זכיותי בשביל החסדים אשר עשית וגו': **יומא דשופא.** שמנשבת בו הרוח הרומית חזקה[2] המפלת חומות ועוקרת אילנות: **נביי דקלי.** שלא יפיל הרוח דקל עליו: **ממנו להביא רעיב.** מאחר שהוא נופל נריך למנות ממנו וממעשיו רעיב לזכות: **משמש ימי בראשית.** לכתיב קורא הדורות מראש (ישעיה מא) שנגלו לפניו הדורות ומעשיהם[3] וקנס פורענותם: **שהרי.** כשניתנה תורה עדיין לא נפל זה והכתוב קראו נופל: **על ידי חייב.** בע"ה זה שלא קיים מצות מעקה: **אומרים.** העומדין שם: **שכן דרך כל המומתים מתודין.** כדתנן בסנהדרין שכל המתודה יש לו חלק בו' שכן מצינו בעכן [יהושע ז] שאמר לו יהושע בו' בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מד:): **נשוק.** מצויים שם מריבות ובעלי דינים נכרים וישראלים: **דומה כמו שנאמר לסרדיוט.** להוליכו לפני השופט: **חש בראשו.** חששא בעלמא מיחוש קל: **נתנוהו בקולר.** הוי טפי משנאמר לסרדיוט וגרוע מעולה לגרדום שאין דנין שם אלא להריגה ועל סרחון חמור ונריך פרקליטין גדולים: **עלה למטה.** שהלה הרבה שנריך לעלות וליפול למשכב: **ואלו הן פרקליטין.** (א) שעושה למטה (ב) רצוי לב"ד של מעלה תשובה ומעשים טובים: **באותו מלאך.** שמליץ עליו זכות והוא אחד מני אלף ואפילו הוא עצמו מעיד עליו חובה ניצול באחת של זכות שנאמר מליץ אחד מני אלף במליצתו של מלאך אין אלא אחת מאלף להגיד ישרו ומשמע נמי שהמלאך המליץ הוי אחד מני אלף דהא מלאך כתיב מכלל דהשאר מגידים עליו חובה אלא מדלא כתיב אם יש עליו מליץ מלאך אחד מני אלף איכא למידרשיה אמלאך ואמליצה: **יולדות.** בשעת לידתן: **שלש עבירות.** הנך דמתניתין: **ילדות.** בחורות ואפילו שלא בשעת לידה: **רבי אחא אומר.** הילדות מתות על עון שמכבסות: **ארנא.** כך היו קורין מגדלות שלהם פריט"ר ובלשוניו משטי"ר: **בית עם.** לשון ביזוי שמתקבצין בו הכל: **ובאהרון הקדש ארנא.** ואין קורין אותו אהרון הקדש: **בדקי** (ג). עונות שבודקין אותן בהן בשעת סכנה כרבנן דאמרי יולדות: **דבקי.** שמדבקין ומקרבין מיתה לפני זמנה כר' אלעזר דתני ילדות: ונמסרו

ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי אתכם נשמה שנתתי בכם קרויה נר [6]**על עסקי נר הזהרתי אתכם אם אתם מקיימים אותם מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם ומ"ש בשעת לידתן אמר** [7]**רבא נפל תורא חדד לסכינא אביי אמר תפיש תירום אמתא בחד מחטרא ליהוי רב חסדא אמר שבקיה לרויא דמנפשיה נפיל מר עוקבא אמר רעיא חגרא ועיזי ריהטן אבב חוטרא מילי ואבי דרי חושבנא רב פפא אמר אבב חנואתא נפישי אחי ומרחמי אבב בזיוני לא אחי ולא מרחמי וגברי היכא מיבדקי אמר ריש לקיש בשעה שעוברים על הגשר גשר ותו לא אימא כעין גשר רב לא עבר במברא דיתיב ביה עכו"ם אמר דילמא מיפקיד ליה דינא עליה ומתפיסנא בהדיה שמואל לא עבר אלא במברא דאית ביה עכו"ם אמר שטנא בתרי אומי לא שליט ר' ינאי בדיק ועבר ר' ינאי לטעמיה** [8]**דאמר** [1]**לעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה לומר שעושין לו נס שמא אין עושין לו נס ואם עושין לו נס מנכין לו מזכיותיו אמר רבי חנין מאי קראה** [1]**קטנתי מכל החסדים ומכל האמת רבי זירא ביומא דשותא לא נפיק לביני דיקלא אמר ר' יצחק בריה דרב יהודה לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והפטר אמר מר עוקבא מאי קראה** [2]**כי יפול הנופל ממנו ממנו להביא ראיה תנא דבי רבי ישמעאל כי יפול הנופל ממנו (ממנו) ראוי זה ליפול מששת ימי בראשית שהרי לא נפל והכתוב קראו נופל אלא** [7]**שמגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב: ת"ר** [3]**מי שחלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן כל המומתין מתודין אדם יוצא לשוק יהי דומה בעיניו כמי שנמסר לסרדיוט חש בראשו יהי דומה בעיניו כמי שנתנוהו בקולר עלה למטה ונפל יהי דומה בעיניו כמו שהעלוהו לגרדום לידון שכל העולה לגרדום לידון אם יש לו פרקליטין גדולים ניצול ואם לאו אינו ניצול ואלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומעשים טובים ואפי' תשע מאות ותשעים ותשעה מלמדים עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצול שנאמר** [3]**אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת וגו': ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר אפילו תשע מאות ותשעים ותשעה באותו מלאך לחובה ואחד לזכות ניצול שנאמר מליץ אחד מני אלף: תנו רבנן על שלש עבירות נשים מתות יולדות רבי אלעזר אומר נשים מתות ילדות ר' אחא אומר בעון שמכבסות צואת בניהם בשבת וי"א על שקורין לארון הקודש ארנא: תניא ר' ישמעאל בן אלעזר אומר בעון שני דברים עמי הארצות מתים על שקורין לארון הקודש ארנא ועל שקורין לבית הכנסת בית עם תניא ר' יוסי אומר** [5]**שלשה בדקי מיתה נבראו באשה ואמרי לה שלשה דבקי מיתה נדה וחלה והדלקת הנר חדא כר' אלעזר וחדא כרבנן** [6]**תניא רשב"ג אומר הלכות הקדש תרומות ומעשרות הן הן גופי תורה ונמסרו**

על שקורין לארון הקדש ארנא. נא מרון שעשה בנלאל קאמר דמסתמא נא היו מזכיריס מרון שהיה לפני כמה שנים שנגנז בבית הראשון אלא לארון שבבית הכנסת אע"ג דבכל דוכתי קרי ליה תיבה כדתנן העובר לפני התיבה היורד לפני התיבה (ברכות פ"ה דף לד.) אור"י אשכחן נמי דקרי ליה ארון כדאמר תשעה וארון מלטרפין (שם פ"ז דף מז:): מקרא

מסורת הש"ס

א) [כדכתיב נר ה' נשמת אדם תנחומא ריש פ' נח], ב) [ל"ל רבנן], ג) תענית כ:, ד) [בהדרין ח. ב"ב קיט: תוספתא יומא פ"ד], ה) תוספתא פ"ב ברכות לא:, ו) תוספתא פ"ב, ז) [ע' תנחומא ריש נח], ח) [גיטין לא:], ט) ב"מ חמן,

תורה אור השלם

1 קָטַנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֻנָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדֶּךָ כִּי בְמַקְלִי עָבַרְתִּי אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת: בראשית לב יא

2 כִּי תִבְנֶה בֵית חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ: דברים כב ח

3 אִם יֵשׁ עָלָיו מַלְאָךְ מְלִיץ אֶחָד מִנִּי אֶלֶף לְהַגִּיד לְאָדָם יָשְׁרוֹ: וַיְחָנֵּנוּ וַיֹּאמַר פְּדָעֵהוּ מֵרֶדֶת שָׁחַת מָצָאתִי כֹפֶר:
איוב לג כג-כד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואלו הן פרקליטין (שעשה למטה) תפ"מ וכ"כ מ"א אין זה: (ב) בא"ד שבהן יצוי לב"ד: (ג) ד"ה בדקי מיתה עונות:

לעזי רש"י

בטדו"ר [בטידור"א]. הכאה.
פריט"י [יפרייט"א]. ארון.
משטי"ר [מישטיי"ר]. ארון כלים.

מוסף רש"י

מנכין. ממעטין (תענית כ:). שלשה בדקי מיתה. שהאשה נדקת בהן בשעת הסכנה שאם ימלא בה אחד מהם תמות (ברכות לא:).

עין משפט נר מצוה

קיח א מיי' פי"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ו סמג עשין עט ש"ע י"ד סי' קיז סעיף ה בהג"ה:
קיט ב מיי' פ"א מהל' תשובה הל' ג סמג עשין יג טוש"ע יו"ד סי' שלח סעיף ג:

רבינו חננאל

ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי [אתכם], כגון החלה והתרומה. נשמה שקרויה נר נתתי בכם על עסקי נר הזהרתי אתכם, אם אתם מקיימים אותם מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם. ולמה בשעת לידה אמר רבא נפל תורא חדדי סכיני. תיפוש תירום אמתא חד מחבטא ניהוי, פי' תרבה להתרומם השפחה על אדונתה אחת הכאה תהיה עליה, כלומר פעמים רבות מכעסת אדונתה ומקבעת אדונתה את הכל בלבה והיא משלמת לה בהכאה אחת הכל. וכן רעיא מחגרא ועיזא רהיטתא אבב חוטרא מילי ואבי [דרי] חושבנא, פי' רועה פסח שאין יכול לרוץ, ועז בורחת ורצה בשדות כשמגיע בשער גדרות הצאן כדמתרגמינן חוטרין דען ובבית הדיר (בו) כדתנן הכונס צאן לדיר, שם מעלה חשבון הבריחות שברחה ושם מכה אותה. בחנות של יין הכל אוהבין באין ושואלין בשלום בעל החנות כדי שישתו עמו, אבל אם רואין שנתפס אדם בבית המכס או בבית המושל ליענש כל אוהביו בורחין אין אחד מהן פונה אליו. לא יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושין לי נס [שמא] אין עושין לו נס, ואם עושין לו מנכין לו מזכיותיו שנאמר קטנתי מכל החסדים וגו'. לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם יחלה אומרים לו הבא זכות והיפטר. ת"ר חלה ונטה למות אומרים לו התודה שכן המומתים מתודים, אדם יוצא לשוק יהא דומה כמי [שנמסר] לסרדיוט, חש בראשו דומה כמי שנתנוהו בקולר. עלה למטה דומה כמי שהעלוהו לגרדום לידון, אם יש לו פרקליטין המלמדין עליו זכות ניצל אם לאו לא ניצל. תשובה ומעשים טובים הן פרקליטין של אדם, אפילו תתקצ"ט מלמדין עליו חובה ואחד מלמד עליו זכות ניצל, שנאמר אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעהו מרדת שחת מצאתי כופר. שלשה בדקי מיתה, כרבנן דאמרי מתות יולדות, [ואמרי לה ג' דבקי מיתה כר"א דאמר מתות יולדות], כלומר דבקה בהו מיתה שלא בעתה.

(ו) עי' ערוך ערך נב.

מקרא נדרש לפניו ולפני פניו. תימה לר"י דבפ"ק דקדושין (דף לד. ושם) דאמר כל מצות עשה כו' ופריך ונקיש מזוזה לתלמוד תורה פי' וליפטרי נשים ממזוזה כי היכי דפטירי מתלמוד תורה ומשני לא ס"ד דכתיב למען ירבו ימיכם וגו' אטו גברי בעו חיי נשי לא בעו חיי והשתא הא קאי נמי אתלמוד תורה כדמשמע הכא אע"פ שאין הנשים חייבות וי"ל[א] דבת"ת הוה מחייבינן נמי מהאי טעמא[ב] אי לא מיעטו קרא בהדיה [ג]דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם אבל במזוזה דליכא מיעוט אלא היקשא[ג] מהאי טעמא[ד] אית לן למימר דאין להקיש[ה]: **רבי** יהודה הנשיא היינו רבי ורבי בעון נדרים קאמר. והכא לא משני דאף בעון ביטול תורה קאמר כדמשני לקמן (דף לג:) גבי אף על לשון הרע דהתם שייך למימר דאף קאמר דבבריתא שניה שמביא אחריה קאי נמי אתנא קמא דקאמר על לשון הרע וקאמר איהו אף שאוכלים דברים שאינם מתוקנים אבל הכא אי אף קאמר א"כ בריתא דלעיל דלא קאי את"ק הוה ליה למינקט נמי בעון ביטול תורה:

בעון ציצית כו'. דוקא בימיהם שהיו מלבושיהם כך בארבע כנפות היו נעגשים מי שלא היה להם ציצית כדמוכח (מנחות מא.) גבי א"ל מלאכא לרב קטינא כו' אבל השתא שאין העולם רגילים במלבושים כאלו אין צריך לקנות. אך טוב לקנות עלית ולברך עליו בכל יום כדאמר בסוף פרק קמא דסוטה (דף יד.) וכי לאכול מפריה היה רולה משה אלא אמר משה מלוה שאוכל לקיים יתקיים על ידי [מ"ר]:

ס"ג

ונמסרו לעמי הארץ תניא רבי נתן אומר בעון נדרים מתה אשה של אדם שנאמר [1]אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך רבי אומר [ו]בעון נדרים בנים מתים כשהן קטנים [ז]שנאמר [2]אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך איזה הן מעשה ידיו של אדם הוי אומר בניו ובנותיו של אדם ת"ר בעון נדרים בנים מתים דברי ר"א בר"ש ר' יהודה הנשיא אומר בעון ביטול תורה בשלמא למאן דאמר בעון נדרים כדאמרן אלא למ"ד [ח]בעון ביטול תורה מאי קראה דכתיב [3]לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו ר"נ בר יצחק אמר למ"ד בעון נדרים נמי מהכא לשוא הכיתי את בניכם על עסקי שוא מכדי [ט]ר' יהודה הנשיא היינו רבי ורבי בעון נדרים קאמר בתר דשמעה מר"א בר' שמעון פליגי בה ר' חייא בר אבא [י]ור' יוסי חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ביטול תורה למ"ד בעון מזוזה מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ולמ"ד בעון ביטול תורה [כ]מקרא נדרש לפניו ולפני פניו: פליגי בה ר"מ ור' יהודה חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ציצית בשלמא למ"ד בעון מזוזה דכתיב [4]וכתבתם על מזוזות ביתך וכתיב בתריה [5]למען ירבו ימיכם וימי בניכם אלא למ"ד בעון ציצית מ"ט א"ר כהנא ואיתימא שילא [ל]מרי דכתיב [6]גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים ר"נ בר יצחק אמר למ"ד בעון מזוזה נמי מהכא דכתיב [6]לא במחתרת מצאתים שעשו פתחים כמחתרת אמר ר"ל [א]כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו ב' אלפים וח' מאות עבדים שנא' [7]כה אמר ה' [צבאות] בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים [והחזיקו] בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם וגו': סימן שנא חלה תרומה נגזלת דינא שבועה שיפוכתא גילויא ונבלותא: תניא ר' נחמיה אומר בעון שנאת חנם מריבה רבה בתוך ביתו של אדם ואשתו מפלת נפלים ובניו ובנותיו של אדם מתים כשהן קטנים: ר' אלעזר בר' יהודה אומר בעון חלה אין ברכה במכונם ומארה משתלחת בשערים וזורעין זרעים ואחרים אוכלין שנאמר [8]אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את השחפת ואת הקדחת מכלות עינים ומדיבות נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלהו אויביכם אל תקרי בהלה אלא בחלה ואם נותנין מתברכין שנאמר [9][ו]ראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך: בעון ביטול תרומות ומעשרות שמים נעצרין מלהוריד טל ומטר והיוקר הוה והשכר אבד ובני אדם רצין אחר פרנסתן ואין מגיעין שנאמר [10]ציה גם חום יגזלו מימי שלג שאול חטאו מאי משמע [כ]תנא דבי רבי ישמעאל בשביל דברים שצויתי אתכם בימות החמה ולא עשיתם יגזלו מכם מימי שלג בימות הגשמים ואם נותנין מתברכין שנאמר [11]הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די אמר רמי בר [ל](רב) א"ר עד שיבלו שפתותיכם מלומר די: בעון גזל הגובאי עולה והרעב הווה ובני אדם אוכלים בשר בניהן ובנותיהן שנאמר [12]שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שומרון העושקות דלים הרוצצות אביונים האמרת לאדניהם הביאה ונשתה: עמוס ד א

ומסרו לעמי הארץ. שלא מסרו לב"ד למנות שומרין לדבר והאמינה תורה את כל אדם עליהן והן הן גופי תורה שחברים אוכלין פתן וסומכין שניטל ממנו חלה ותרומה ומעשרות והקדש נמי מסור לכל אדם להקדיש וחל הקדש ע"פ כל אדם והן גופי תורה שהיינו לריכים לחוש במטלטלין שמא הקדישו וחזר בו ואע"ג דתקון רבנן דמאי מ"מ תורה האמינתו. ורבותי מפרשים הלכות הקדש כגון יין לנסכים כדמפרש בחומר בקדש (חגיגה דף כד:) שעמי הארץ נאמנים עליו וקשיא לי אי מדרבנן קאמר דחשיב מאי דהימנוהו רבנן לא הוה ליה למיתני תרומות ומעשרות דרבנן לא הימנוהו: **אם אין** לך לשלם. עולות והקדשות שתדור: **משכבך.** אשתך: **אל תתן את פיך** (א). בנדר לחטיא את בשרך לחייב את בניך: **לפני המלאך.** גזבר של הקדש: **כי שגגה.** בשוגג קפלתי לנדור ולא אשלם: **על קולך.** בשביל קול נדריך: **לשוא הכיתי.** בתמיה וכי בחנם הכיתים אינו אלא בשביל המוסר דהיינו תורה. לא לקחו לא למדו לשון לקח: **על עסקי שוא.** שעקרו בנדרייהם דדמי לשבועה: **והא בעון נדרים אמר.** בברייתא קמייתא. ומשני ההיא קמייתא בתר הך איתמר דמעיקרא אמר בעון ביטול תורה ובתר דשמע מר' אלעזר דשמע מר' שמעון אבוה דהוה רגיל לדבי בעון נדרים אמר איהו נמי הכי: **מקרא נדרש.** למען ירבו ימיכם וימי בניכם נדרש לפניו קאי אקרא דלקמיה דמשמעי במזוזה ולא לפני פניו ולמדתם אותם את בניכם: **ולפני פניו.** ולא בעון בטול תורה קאמר: **גם בכנפיך.** בשביל כנפיך שבטלת מצותם נמצאו עליך חובת דם נפשות אביונים נקיים בניס קטנים שלא חטאו: **למחתרת.** שאין לה פלימין. הכי אמר קרא לא במחתרת (ט) פתחיהן מצאתים שלמים במצותי כי על כל אלה הכיתי (י) דהאי קרא בתר לשוא הכיתי את בניכם כתיב: **בכנף איש יהודי.** בשכר הכנף יחזיקו בכנף עשרה אנשים מכל לשון הרי שבע מאות לשבעים לשון ואחרבע כנפות יש לו הרי אלפים ושמנה מאות: **שנאף חנם.** שלא רלה בו דבר עבירה שיהא מותר לשנאותו (כ) ושונאו: **מריבה רבה.** מדה כנגד מדה: **ובניו קטנים מתים.** להבתנו ניטלת ממנו היינו נמי במדה: **במכונם.** בחולרות יין ושמן ומתוך כך בחה מארה בשעריס שמוכריס ביוקר: **בחלה.** בעון חלה: **והפקדתי.** כמו לא נפקד ממנו איש (במדבר לא). אמעטו את מה שעליכם שכנסתם כבר: **השמים נעליים.** ומתוך שאין גשמים היוקר הוה: **ושכר אבד.** שכר ליוח: **ליה גם חום.** ליה כמו לווי. דבריס שלויתי אתכם בשעת החום היינו תרומות ומעשרות: דאכלן

מסורת הש"ס

(א) כתובות עב. ע"ש, (ב) [יבמות מה. קדושין סג.], (ג) [ר"ה ט: קדושין טו: ב"מ לה. זבחים כד: מנחות יט. חולין קיח:], (ד) [ל"ל שילא בר מרי. מלוי דבמ], (ה) [תענית ז:], (ו) מכות כג: תענית ט. [כב: ע"ש], (ז) [ל"ל תמה], (ח) [סמיס כ:], (ט) ב"מ [פלימין], (י) [בכימי לימא. רש"ל], (כ) [סמיס קינ:], (ל) [כדאיתא בקדושין כט:].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אל תתן את פיך. נ"ב עי' בתוספות ד"ה הלייגין בד"ה ולאין בשרך:

גליון הש"ם

גמ' שנאמר אל תתן. עי' שבועות דף לט ע"א תוס' ד"ה ולאין בשרך: שם בעון ביטול תורה מאי קראה. במסכת כלה איתא רבי יהושע אומר בעון ביטול תורה בנים קטנים מתים דכתיב ומסכת תורה אלהיך אשכח בנך גם אני: שם רבי חייא בר אבא ורבי יוסי. ל"ל ור' אסי או ר' אמי. תדר הלוהות בהקדמה אות ד':

מוסף תוספות

א. דאה"נ דהאי קרא קאי בין אח"ת כדאמר [הכא] ובין אמזוזה כדאמר [התם]. תוס' קידושין לד. ד"ה גבלת. ב. דגברי בעי חיי וכו'. תוס' קידושין לד. ד"ה גבלת. ג. מזוזה לת"ת רוצה לפטור נשים, יש סברא לומר. תוס' קידושין לד. ד"ה גבלת. ד. דגברא בעי חיי. תוס' קידושין לד. ד"ה גבלת. ה. ומחייבי נשים במזוזה. תוס' קידושין לד. ד"ה גבלת.

רבינו חננאל

פי' מקרא נדרש לפניו שנאמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם וגו', ולפני זה הפסוק כתיב וכתבתם על מזוזות ביתך וגו', ונדרש בזכות שתעשה מזוזה ירבו ימי בניכם. רבי יהודה הנשיא אמר לפני פניו כתיב ולמדתם אותם את בניכם לדבר והן התורה, ומקרא זה למען ירבו ימיכם וימי בניכם נדרש לפניו שהוא המזוזה ולפני פניו ביטול תורה. **תניא** רשבג"א הלכות קודש ותרומה ומעשרות הן הן גופי תורה וכולן נמסרו לעמי הארץ. ירושלמי תני רשב"ג הלכות קודש חטאת והבכורות הן הן גופי הלכות ושלשתן נמסרו לעמי הארץ, הלכי הקודש דתנינן אם אמר הפרשתי לתוכה רבעית קודש שמן וכו', ושאר כל השמועה כולה, ופשוטה היא.

תורה אור (המשך)

8 אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה את השחפת ואת הקדחת מכלות עינים ומדיבת נפש וזרעתם לריק זרעכם ואכלהו אויביכם: ויקרא כו טז 9 וראשית כל בכורי כל תרומת כל מכל תרומותיכם לכהנים יהיה וראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך: יחזקאל מד ל 10 ציה גם חם יגזלו מימי שלג שאול חטאו: איוב כד יט 11 הביאו את כל המעשר אל בית האוצר ויהי טרף בביתי ובחנוני נא בזאת אמר יי צבאות אם לא אפתח לכם את ארבות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די: מלאכי ג י 12 שמעו הדבר הזה פרות הבשן אשר בהר שמרון העושקות דלים הרוצצות אביונים האמרת לאדניהם הביאה ונשתה: עמוס ד א

עין משפט נר מצוה

קב א מיי' פ"ג מהל' ציצית הל' יב סמג עשין מז טור ת"ח סימן כד:

מוסף רש"י

ציה גם חום יגזלו מימי שלג. דרוש לשון צוי, דבריס שציתי אתכם ביימות החמה, תרומות ומעשרות, גזלו מימי שלג, אח המטר (תענית ז:). שיבלו שפתותיכם. כלומר שייגעו (תענית ט.).

רב נסים גאון

פליגי בה ר' אבא חייה בר אבא ור' (יוסי) [אסי], חד אמר בעון מזוזה וחד אמר בעון ביטול תורה. פי' הוא שאמר הקב"ה לישראל (דברים יא) ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם, וכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך, ואמר (שכחה כנגדה) [סמוך לזה] למען ירבו ימיכם וימי בניכם. והך דאמר בעון מזוזה הבנים מתים קסבר מקרא נדרש לפניו לא לפני פניו, וכי זו ההבטחה ומתן השכר הכתוב בפסוק שהוא למען ירבו ימיכם, שלא הבטיח הקב"ה אלא למי שמלמד את בנו תורה כמו שאמר בפסוק שהוא לפני פניו ולמדתם אותם, יהיה עכשיו זה שכתוב למען ירבו ימיכם וימי בניכם חוזר על הפסוק שכתב ולמדתם אותם. הלכך כל מי שמלמד תורה לבניו זוכין לאריכות ימים, וחילופה כי אם אינו מלמדם תורה לא תהיה להם אריכות ימים, כי הם מתים בעון ביטול תורה. **כל הזהיר במצות ציצית זוכה ומשמשין אותו שני אלפים ושמונה מאות עבדים שנאמר** [זכריה ח] **כה אמר ה' [צבאות] בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי.** כבר ידעת כל לשונות הגוים הם שבעים לשון, ואם יהיו י' אנשים מכל לשון לע' לשון יהיו הכל שבע מאות, הרי אילו יחזיקו בכנף אחת, והטלית שעל ישראל יש לה ד' כנפים שנאמר (דברים כב) על ארבע כנפות כסותך, הרי אם יהיו שבע מאות מחזיקים בכנף אחד יהיו כל מחזיקים בד' כנפים אלפים ושמונה מאות.

תורה אור השלם

1 אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך:

2 אל תתן את פיך לחטיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך: קהלת ה ה 3 לשוא הכיתי את בניכם מוסר לא לקחו אכלה חרבכם נביאיכם כארי"ה משחיתי: ירמיהו ב ל 4 וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך: דברים יא כ 5 למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבתיכם לתת להם כימי השמים על הארץ: דברים יא כא 6 גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אביונים נקיים לא במחתרת מצאתים כי על כל אלה: ירמיהו ב לד 7 כה אמר יי צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם: זכריה ח כג

דאכלן ולא עבדן. וממלא שגוזלות את בעליהן ועוד מתוך שמלומדות במאכל ובמשתה גורמות לבעלים לגזול: **וכתיב.** בהיות פרשה בנבואת עמוס הכיתי אתכם בשדפון וסיפיה דקרא כרמיכם (ג) וזיתיכם יאכל הגזם וכתיב ביואל יתר הגזם דמשמע שהגזם שינו אלא תחלת מכה ואחריה באים ארבה וחסיל אלמא גובאי עולה בעון גזל וכיון דמיני גובאי עולין רעב הוה וכיון דהרעב הוה כתיב בישעיה ויגזור על ימין ורעב וגו' וסיפיה דקרא אין אש בשר זרועו יאכלו: **עינוי הדין.** שממחרין הדיינין לדונו ולא לשם שמים אלא לאחר שהוברר להן הדין משהין אותו: **עוות הדין.** שמעוותין אותו מזידין: **קלקול הדין.** שלא היו מתונין בו לעיין כל צרכן ונתקלקל מאליו: **חרב וביזה רבה בו'.** דכתיב נקם ברית ואין ברית אלא תורה דכתיב אם לא בריתי יומם ולילה (ד) והגית בו יומם ולילה (ה) וכתיב חרב ועל ידי חרב דהיינו משלחת גירוי מלחמה הביזה באה וכתיב ושלחתי דבר הרי דבר וכתיב בשברי לכם מטה לחם הרי בצורת וכתיב בסוף כל הקללות יען ובזיון במשפטי מאסו הרי עינוי ועיוות וקלקול בכלל: **שבועת שוא.** כל המשנה את הידוע כגון על האיש שהוא אשה. שבועת שקר שאין בדאותו ניכרת ומאמין שקר לבריות: **והדרכים משוממין.** מאין עובר: **אלא באלה.** ויש במשמע בין שוא בין שקר וכתיב בשבועת שקר וחללת ובשבת ובחילול השם כתיב חילול וגמרינן משבועה: **חילול השם.** אדם גדול שבני אדם למדים הימנו ואינו נזהר במעשיו נמצאו הקטנים מזלזלין בתורה על ידו ואומרים זהו מבין שאין ממש בתורה ובמצות ונמצא השם מתחלל נעשה דברו חולין: **אין אני שוכן.** חורבן הבית במשמע שאין משכני (ג) בתוכם: **כי אם כל התועבות.** בפרשת עריות כתיב: **ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם.** דהיינו ע"ז וכתיב בתריה ואתכם אזרה בגוים וכתיב (ו) וממנו עליה אויביכם היושבים בה הרי שהם גולין ואויביהם יושבין במקומן: **שבתותיה.** שמיטין: **ואתם בארץ אויביכם.** ועליל מייה כתיב וממנו עליה אויביכם: **לא ישמח.** הרי ארות וגזירות ואת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם הרי לועקין ואינם נענין בעון מה כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה. ועוד ידו נטויה לשון ועד כל שנותיו של אדם שהן ע' שנה יד הדין נטויה עליו לבטל זכיותיו בעון זה: **הכל יודעין בו'.** ולא הולך לאדם לפרש למה נכנסה והמנהל פיו בכך אפילו כו': **שוחה עמוקה.** מוכנת לפי זרות למי שפיו זרה: **ועוס ה' יפול שם.** זעם של הקב"ה הוא שורה שם אצל פי זרות. היושב אצלו ושומע קרוי זעומו של הקב"ה: **הממרק עצמו.** מפנה לבו לכך. ממרק עצמו משאר עסקים להתעסק בעבירות: **ממרוק ברע.** הממרק ברע: **הדרוקן.** חולי הוא: **של עבירה עבה.** הבאה בשביל עבירה עבה. בשרו מתקשה ועב ונפוח בעובי: **הפוח.** שייני"ם נפוח עורו על בשרו ומיס בינתיים ורגלה מזכוכית ורך מתוכו: **דק.** בשרו דק וכחוש: **מי מפיס.** מי מטיל גורל להבחין ולהודיע שאינו של עבירה עכשיו יאמרו עלי שעברתי על דת ואין הכל יודעין בג' סימנים שאמרנו ופעמים שמשתנין: **ידענא ביה.** שמחמת רעב בא לו ואין לריך לאחדו: **והא רבא דאמר.** כלומר למה חש בו והא לא הרעיב את עצמו מדקאמר ידענא ביה בנחמני מכלל דהמרעיב עצמו רע בעיניו. ואי משום שהיה משהה נקביו ואמרינן בבכורות (דף מד:) לוחה רבה הדרוקן רבה שעל שהיית נקביו הוא בא: **הא איהו אמר נפישי קטילי קדר.** רבים הרוגי נקביו ממותי הדרוקן של רעב. קדר לשון קדרה על שם שעופך כקדרה: **דאמרי ליה רבנן בעידניה.** התלמידים הקבועים להם עת לפניו אומנין אותו להשהות נקביו: **סימן לגפוף הרוח עניות.** בפרק האיש מקדש (קדושין דף מט:) מפרש מאי עניות עניות דתורה: **אסברה.** חולי המתחיל במעיים וגומר בגרון הנקרא בונמלא"ן: על

דאכלן ולא עבדן וכתיב [1]הכיתי אתכם בשדפון ובירקון הרבות גנותיכם וכרמיכם ותאניכם וזיתיכם יאכל הגזם וכתיב [2]יתר הגזם אכל הארבה ויתר הארבה אכל הילק ויתר הילק אכל החסיל וכתי' [3]ויגזור על ימין ורעב ויאכל על שמאל ולא שבעו איש בשר זרועו יאכלו אל תקרי בשר זרועו אלא בשר זרעו: בעון עינוי הדין ועיוות הדין וקלקול הדין וביטול תורה חרב וביזה רבה ודבר ובצורת בא ובני אדם אוכלין ואינן שבעין ואוכלין לחמם במשקל דכתיב [4]והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית וגו' ואין ברית אלא תורה [ה]שנאמר [5]אם לא בריתי יומם ולילה וגו' וכתיב [6]בשברי לכם מטה לחם ואפו עשר נשים וגו' וכתיב [7]יען וביען במשפטי מאסו: בעון שבועת שוא ושבועת שקר וחילול השם וחילול שבת חיה רעה רבה ובהמה כלה ובני אדם מתמעטין והדרכים משתוממין שנא' [8]ואם באלה לא תוסרו לי אל תקרי באלה אלא באלה וכתיב [9]והשלחתי בכם את חית השדה וגו' וכתיב בשבועת שקר [10]ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך ובחלול השם כתיב [11]ולא תחללו את שם קדשי ובחלול שבת כתיב [12]מחלליה מות יומת ויליף חילול חילול משבועת שקר: בעון [ג]שפיכות דמים בית המקדש חרב ושכינה מסתלקת מישראל שנאמר [13]ולא תחניפו וגו' ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה הא אתם מטמאים אותה אינכם יושבים בה ואיני שוכן בתוכה: בעון גלוי עריות ועבודת כוכבים והשמטת שמיטין ויובלות גלות בא לעולם ומגלין אותן ובאין אחרים ויושבין במקומן שנאמר [14]כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וגו' וכתיב [15]ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה וגו' וכתיב [16]ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה ובעבודת כוכבים כתיב [17]ונתתי את פגריכם וגו' וכתיב [18]והשמותי את מקדשיכם וגו' [19]ואתכם אזרה בגוים ובשמיטין וביובלות כתיב [20]אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם וגו' וכתיב [21]כל ימי השמה תשבות: בעון נבלות פה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתים יתומים ואלמנות צועקין ואינן נענין שנא' [22]על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו [ואת] (ו) אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה מאי [ז]ועוד ידו נטויה א"ר חנן בר רבא הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה אלא כל המנבל פיו אפי' חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה לטובה הופכין עליו לרעה אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא כל המנבל את פיו מעמיקין לו גיהנם שנאמר [23]שוחה עמוקה פי זרות רב נחמן בר יצחק אמר אף שומע ושותק שנאמר [23]זעום ה' יפול שם אמר רב אושעיא כל הממרק עצמו לעבירה חבורות ופצעין יוצאין בו שנאמר [24]חבורות פצע תמרוק ברע ולא עוד אלא שנדון בהדרוקן [ח] שנאמר [24]ומכות חדרי בטן אמר רב נחמן בר יצחק [ז]סימן לעבירה הדרוקן ת"ר ג' מיני הדרוקן הן של עבירה עבה ושל רעב תפוח ושל כשפים דק שמואל הקטן חש ביה אמר רבש"ע מי מפים איתסי אביי חש ביה אמר רבא ידענא ביה [ט]בנחמני דמכפין נפשיה רבא חש ביה והא רבא הוא דאמר נפישי קטילי קדר מנפיחי כפן שאני רבא דאנסי ליה רבנן בעידניה בעל כורחיה ת"ר ד' סימנין הן סימן לעבירה הדרוקן סימן לשנאת חנם ירקון סימן [י]לגסות הרוח עניות סימן ללה"ר אסכרה ת"ר אסכרה באה לעולם על

1 הכיתי אתכם בשדפון
ובירקון הרבות גנותיכם
וכרמיכם ותאניכם וזיתיכם
יאכל החגם ולא שבתם
עדי נאם יי׳: עמוס ד ט
2 יתר הגזם אכל הארבה
ויתר הארבה אכל הילק
ויתר הילק אכל החסיל:
יואל א ד
3 ויגזר על ימין ורעב
ויאכל על שמאול ולא
שבעו איש בשר זרעו
יאכלו: ישעיהו ט יט
4 והבאתי עליכם חרב
נקמת נקם ברית ונאספתם
אל ערים ושלחתי דבר
בתוככם ונתתם ביד אויב:
ויקרא כו כה
5 כה אמר יי׳ אם לא בריתי
יומם ולילה חקות שמים
וארץ לא שמתי:
ירמיהו לג כה
6 בשברי לכם מטה לחם
ואפו עשר נשים לחמכם
בתנור אחד והשיבו
לחמכם במשקל ואכלתם
ולא תשבעו: ויקרא כו כו
7 והארץ תעזב מהם ותרץ
את שבתתיה בהשמה
מהם והם ירצו את עונם
יען וביען במשפטי מאסו
ואת חקתי געלה נפשם:
ויקרא כו מג
8 ואם באלה לא תוסרו לי
והלכתם עמי קרי:
ויקרא כו כג
9 והשלחתי בכם את חית
השדה ושכלה אתכם
והכריתה את בהמתכם
והמעיטה אתכם ונשמו
דרכיכם: ויקרא כו כב
10 ולא תשבעו בשמי
לשקר וחללת את שם
אלהיך אני יי׳:
ויקרא יט יב
11 ולא תחללו את שם
קדשי ונקדשתי בתוך בני
ישראל אני יי׳ מקדשכם:
ויקרא כב לב
12 ושמרתם את השבת כי
קדש הוא לכם מחלליה
מות יומת כי כל העשה בה
מלאכה ונכרתה הנפש
ההוא מקרב עמיה:
שמות לא יד
13 ולא תניפו את הארץ
אשר אתם בה כי הדם הוא
יחניף את הארץ ולארץ
לא יכפר לדם אשר שפך
בה כי אם בדם שפכו:
במדבר לה לג
14 כי את כל התועבת
האל עשו אנשי הארץ
אשר לפניכם ותטמא
הארץ: ויקרא יח כז
15 ותטמא הארץ ואפקד
עונה עליה ותקא הארץ
את ישביה: ויקרא יח כה
16 ולא תקיא הארץ
אתכם בטמאכם אתה
כאשר קאה את הגוי אשר
לפניכם: ויקרא יח כח
17 והשמדתי את במותיכם
והכרתי את חמניכם ונתתי
את פגריכם על פגרי
גלוליכם ונעלה נפשי
אתכם: ויקרא כו ל
18 ונתתי את עריכם
חרבה והשמותי את
מקדשיכם ולא אריח בריח
ניחחכם: ויקרא כו לא
19 ואתכם אזרה בגוים
והריקתי אחריכם חרב
והיתה ארצכם שממה
ועריכם יהיו חרבה:
ויקרא כו לג
20 אז תרצה הארץ את
שבתותיה כל ימי השמה
ואתם בארץ איביכם אז
תשבת הארץ והרצת את שבתותיה: ויקרא כו לד 21 כל ימי השמה תשבת את אשר לא שבתה בשבתתיכם בשבתכם עליה: ויקרא כו לה 22 על כן על בחוריו לא ישמח אדני ואת יתמיו ואת אלמנתיו לא ירחם כי כלו חנף
ומרע וכל פה דבר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נטויה: ישעיהו ט טז 23 שוחה עמקה פי זרות זעום יי׳ יפל שם: משלי כב יד 24 חבורות פצע תמרוק ברע ומכות חדרי בטן: משלי כ ל

ח) [נדרים נב.], ט) [יומא פה. ע"ש], י) [כתובות ח:], ז) יומות ס: ע"ש, ה) [ע"ר רש"י נטיון לד: ד"ה והלכתם והכר"ן נדרים נד: ד"ה אימתר טעם דנקרא נחמני], ו) [קדושין מט:], ו) [ירמיה לז], ח) [יהושע לא], ט) [ויקרא כו],

הגהות הב"ח

(א) גמ' בעידון בהדרוקן. נ"ב ע' בעירוכין דף מא ע"ב: (ב) רש"י ד"ה וכתיב וכו' כרמיכם ותאניכם וזיתיכם: (ג) ד"ה אין אני וכו' משכני (בתוכם) תוז"מ וע"ב ס"א בתוכם:

לעזי רש"י

שייני"ש. מוגלה.
בונמלא"ן [בו"ן מלנ"ט]. חנקת.

מוסף רש"י

סימן לעבירה הדרוקן. פגיהן של עוברי עבירה מוריקין (יבמות ס:). סימן לגסות הרוח עניות. עניות דתורה, דאיהי נוחה על גבי הכוס, דמתוך גפופו אין משמש כל צרכו ואין מחזר על שמועתו (קדושין מט:).

על המעשר. האוכל פירותיו טבלים והוא במיתה בידי שמים וזוהי מיתתו מדה במדה דדרך גרונו נכנס במעיו: **יסכר.** אסכרה: **לכרס.** זה בית המדרש שיושבין שורות שורות כברס כך מפורש בירושלמי בברכות[ו]: **מכה זו.** אסכרה: **ראש המדברים.** במלות המלך[מ] שהוה עליו לדבר תחלה בכל מקום כדלקמן: **פה גומר.** לשון הרע והוא בא על כך לפיכך מתחיל במעייס ומסיים בפה שהלב מבין לספר לשון הרע ובודה הדברים מלבו: **פה גומר.** הכל[נ] יוצא מן הגרון: **דבריס טמאים סלקא דעתך.** וכי עונשה מיתה דבשלמא לשון הרע עונשה מיתה דכתיב (תהלים קא) מלשני בסתר רעהו אותו אצמית: **מתוקין.** מעושרים שהטבל במיתה בידי שמים כדיליף בגלו הן הנשרפים (סנהדרין דף פג.): **בעון בטול תורה.** דענוש נמי מיתה כדאמרן[ס] מקרא נדרש לפני פניו למען ירבו ימיכם[ע] הא אם לא תלמדו יתמעטו: **נשים יוציאו.** שאינן מצוות על דברי תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם[פ] ולא בנותיכם[צ] ומתות באסכרה אמר להן אף הן מבטלות את בעליהן: **תינוקות יוציאו.** שאינן בני לימוד. אמר להן אף הן בעון שמבטלים את אביהם להוליכן לחמה ולצונן ולפייסן בגוזים: **של בית רבן.** לא בטלין ולא מבטלין: **אם לא תדעי לך.** לשמור מצותי אמי לך ובקשי רחמים בזכות עקבי הנאן אבות הראשונים שהיו רגלי הנאן וחזוקם ורעי בזכותן את גדיותיך תינוקות שלך שלא יתפשו על משכנות הרועים רועי הדור ופרנסיו: **ש"מ אף על נשון הרע.** ולא פליג אמעשר דהא קאמר הכא שהם אוכלין דבריס שאינן מתוקנין: **בן גריס.** בן גר וגיורת היה: **של אומה זו.** רומייס: **שווקין.** סדר מושב שווקי עיירות וחוצותיהן: **וסיפר דבריהם.** לתלמידים או לאביו ואמו ולא להשמיען למלכות ונשמעו על ידו למלכות: **יתעלה.** להיות ראש המדברים: **איברי להו תרוצא.** לאכול פירותיו ועינא דמיא לשתות: **בחלא.** בחול שהיו פושטין בגדיהם שלא יבלו ומכסין ערותן בחול: **ברבי.** חורשים: **ועוסקין בחיי שעה.** דאפשר על ידי נכריס והקב"ה מחלק מזון וריוח לעושי רצונו: **משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש.** שנאמר (ישעיה סו) ואשר לא תכבה והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר אף הנדונים בו במשמע מה שבתות למינוי שלהם אף חדשים למינוי שלהן והאי ודאי בפושעי גיהנם משתעי דכתיב לעיל מייניה ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי הכי תני לה בסדר עולם (פ"ו): **די לעולם.** בעוסקי תורה אני ואתה: **פרי מדאני.** חבילות של הדס להריח בשבת: **מדאני.** כמו מעדנות[ק] כימה (איוב לח): **אריך.** מתקן ומחליק: **פילי.** בקעיס סדקים מחמת החול: **וקמצווחו ליה.** לר' שמעון שהדמעות מלוחין ומכאיבין את המכה בתחלתן: **אתקין מילתא.** כדרך שעשה יעקב כשנילול מיד עשו: **שלם בגופו.** שנתרפא מגלגעתו: **שלם בתורתו.** שלא שכח תלמודו מפני טורח הדרך: **תיקן להם.** דברי חן וחנייה. ולי נראה מוקין את חלקת השדה[ר] לשון תיקון:

ואית

ה"ב ר"ת הלך רבי יהודה בן גריס וסיפר דבריס ונשמעו למלכות. ויש ספריס שכתב בהן יהודה ואין נראה לרבינו תם דאמריגן בפרק קמא דמועד קטן (דף ט.) כי הוו מיפטרי ר' יהודה בן גריס ור"ש בן אלעזר מר' שמעון בן יוחי אמר ליה לבריה אגשים הללו אגשי צורה הם זיל גייהו לדיברכון מכלל דגברא רבה היה וכסוף שמעתא ג"ג גל של עצמות בלשון גנאי אלא גם נפשיה: עכד

על המעשר ר' אלעזר בר' יוסי אומר על לשון הרע אמר רבא ואיתימא ריב"ל מאי קראה [1]והמלך ישמח באלהים יתהלל כל הנשבע בו כי יסכר פי דוברי שקר איבעיא להו רבי אלעזר ברבי יוסי על לשון הרע קאמר או דילמא אף על לשון הרע נמי קאמר ת"ש כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היה שם רבי יהודה ור' אלעזר בר' יוסי ור"ש נשאלה שאלה זו בפניהם מכה זו מפני מה מתחלת בבני מעיים וגומרת בפה נענה רבי יהודה ברבי אלעאי [ז]ראש המדברים בכל מקום ואמר אע"פ [ח]שבליות יועצות ולב מבין ולשון מחתך פה גומר נענה רבי אלעזר ברבי יוסי ואמר מפני שאוכלין בה דברים טמאין דברים טמאים סלקא דעתך אלא שאוכלין בה דברים שאינן מתוקנים נענה ר' שמעון ואמר בעון ביטול תורה אמרו לו נשים יוכיחו שמבטלות את בעליהן נכרים יוכיחו שמבטלין את ישראל תינוקות יוכיחו שמבטלין את אביהן תינוקות של בית רבן יוכיחו התם כדרבי גוריון דאמר רבי גוריון ואיתימא רב יוסף ברבי שמעיה בזמן שהצדיקים בדור צדיקים נתפסים על הדור [ט]אין צדיקים בדור תינוקות של בית רבן נתפסים על הדור א"ר יצחק בר זעירי ואמרי לה א"ר שמעון בן נזירא מאי קראה [2]אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן וגו' ואמרינן גדיים הממושכנין על הרועים ש"מ אף על לשון הרע נמי קאמר ש"מ ואמאי קרו ליה ראש המדברים בכל מקום דיתבי רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ויתיב יהודה בן גרים גבייהו פתח ר' יהודה ואמר כמה נאים מעשיהן של אומה זו תקנו שווקים תקנו גשרים מרחצאות ר' יוסי שתק נענה רשב"י ואמר כל מה שתקנו לא [ז]תקנו אלא לצורך עצמן תקנו שווקין להושיב בהן זונות מרחצאות לעדן בהן עצמן גשרים ליטול מהן מכס הלך יהודה בן גרים [א]וסיפר דבריהם ונשמעו למלכות אמרו יהודה שעילה יתעלה יוסי ששתק יגלה לציפורי שמעון שגינה יהרג אזל הוא ובריה טשו בי מדרשא כל יומא הוה מייתי להו דביתהו ריפתא וכוזא דמיא וכרכי כי תקיף גזירתא [ב]א"ל לבריה [ג]נשים דעתן קלה עליהן דילמא מצערי לה ומגליא לן אזלו טשו במערתא איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא והוו [ד]משלחי מנייהו והוו יתבי עד צוארייהו בחלא כולי יומא גרסי [ה]בעידן צלויי לבשו מיכסו [ו]ומצלו והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו איתבו תריסר שני [ז]במערתא אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא אמר מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזירתיה נפקו חזו אינשי דקא כרבי וזרעי אמר [ח]מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף יצתה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם חיזרו למערתכם הדור אזול איתיבו תריסר ירחי שתא אמרי [ט]משפט רשעים בגיהנם י"ב חדש יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם נפקו כל היכא דהוה מחי ר' אלעזר הוה מסי ר"ש אמר לו בני די לעולם אני ואתה בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי [י]מדאני אסא ורהיט בין השמשות אמרו ליה הני למה לך אמר להו לכבוד שבת ותיסגי לך בחד חד כנגד [3]זכור וחד כנגד [4]שמור א"ל לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל יתיב דעתייהו שמע ר' פנחס בן יאיר חתניה ונפק לאפיה עייליה לבי בניה הוה קא [כ]אריך ליה לבישריה חזי דהוה ביה פילי בגופיה הוה קא בכי וקא נתרו דמעת עיניה וקמצוחא ליה א"ל אוי לי שראיתיך בכך א"ל אשריך שראיתני בכך שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך דמעיקרא כי הוה מקשי ר"ש בן יוחי קושיא הוה מפרק ליה ר' פנחס בן יאיר תריסר פירוקי לסוף כי הוה מקשי ר"פ בן יאיר קושיא הוה מפרק ליה רשב"י עשרין וארבעה פירוקי אמר הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל אתקין מילתא דכתיב [5]ויבא יעקב שלם ואמר רב שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו [5]ויחן את פני העיר אמר רב מטבע תיקן להם ושמואל אמר שווקים תיקן להם ור' יוחנן אמר מרחצאות תיקן להם אמר איכא מילתא דבעי לתקוני אמרו ליה איכא דוכתא דאית ביה ספק טומאה

ואית

עין משפט נר מצוה

קבא א מיי' פ"ז מהל' דעות הלכה ה:

מוסף רש"י

שבליות יועצות. את הלב, עשה קן, ולב מבין. מה יש לו לעשות אם ישמע לעצת הבליות אם לא, ומנין שהבליות יועצות שנאמר (תהלים עו) אלכך את ה' אבר יעצני אף לילות יסרוני כליותי, ומנין שהלב מבין שנאמר (ישעיה ו) ולבבו יבין, ולשון מחתך. הדבור להוציא מפיו, פה גומר. הם השפתים, גומר ומוציאו (ברכות סא.). **טשו.** נחבאו (תענית כט. ב"מ פה.). **חיי עולם.** תורה (לעיל י.). **חיי שעה.** עולם הזה (תענית כא.). **שלם בממונו.** שלא חסר כלום מכל אותו דורון, **שלם בתורתו.** שלא שכח תלמודו בצית לבן (בראשית לג יח).

מסורת הש"ם

ה) [ברכות סג: מנחות קב:], ו) [ברכות קא.], ז) [שנאמר וממקדשי תחלו (יחזקאל ט) כך כתב רש"י בתוספות ח: ד"ה מחיב אתן], ח) ע"ז ב:, ט) [קידושין פ:], י) [תרגום של ויפשיטון ושלחו ועי' רש"י בתוספות סה: ד"ה בלי מנת וכו' ורש"י קוטרס ח: ד"ה בהני מיתי לה], יא) [עי' תוספות לעיל יא, ד"ה כגון ר"ש], יב) [לעיל י. ביאה טו: תענית כא.], יג) [עדויות פ"ב מ"א ר"ה יח.], יד) [גיר' הערוך מדני פי' מדן עי"ש מובא והוא מעדן כדכתיב מעדנות כימה איוב ל"ח ע"ב וע' סוכה יג: וברש"י שם ד"ה לאשי מעדנים וכו' ולכאורה טוב לגרוס הכא בגמרא וברש"י מעדני אבן], טו) [בגומר עורך בשר גופו ומתקנו ערוך] ע"ש בערך אדך ג], טז) [פ"ד סוה"מ], מ) בס"א: מלך רומי.

נ) בס"א: הקול, ס) [לעיל לב:], ע) [דברים יא], פ) [דברים יא], צ) [קידושין כט], ק) [פי' קשריס], ר) [בראשית לג].

תורה אור השלם

1 וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בֵּאלֹהִים יִתְהַלֵּל כָּל הַנִּשְׁבָּע בּוֹ כִּי יִסָּכֵר פִּי דֹּבְרֵי שָׁקֶר:
תהלים סג יב

2 אִם לֹא תֵדְעִי לָךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים צְאִי לָךְ בְּעִקְּבֵי הַצֹּאן וּרְעִי אֶת גְּדִיֹּתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים:
שיר השירים א ח

3 זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: שמות כ ז

4 שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים ה יא

5 וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֹאוֹ מִפַּדַּן אֲרָם וַיִּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר: בראשית לג יח

גליון הש"ם

שם א"ל לבריה נשים דעתן קלה עליהן. עי' מג"א סס"י קנ"ו: **שם בעידן צלויי** לבשו. עיין לעיל דף יא ע"א תוס' ד"ה כגון דשב"י: **גמ' במערתא אתא אליהו.** בירושלמי פ"ט דשביעית הוא בענין אחר ועוד שם עניינים נפלאים מרשב"י:

ואים להו לערלה לאקופי. שהיה אותו שוק שהספק בו מקוס מעבר העיר לרגים והכהנים לא היו יכולין ליכנס שם מפני טומאה וצריך להקיף דרך אחר ארוך: **איכא דידע דאיתחזק טהרה.** בהאי שוק מימיו שלא היה בית הקברות גמור ולא ניתן לפנותו: **לאן קילץ בן זלאי.** שתלן ועקרן לאחר גידולן: **תורמסי תרומה.** הלריכות לשמרן בטהרה. וגם הוא היה כהן כדאמרינן מ) [בתוספתא דפרה] (פ"ג) מ) אם מה שעשו ידי שכחתי: **עבד איהו נמי הכי.** היה מקלץ תורמסין ומשליכן שם ונעשה גם הוא תמת במקום שהוא שם ולא יהיו למקום הקבר הכי מפרש בפסיקתא דפרשת העומר ובסדר זרעים ירושלמי מ): **חיים.** במעמד: **ומנמיים.** הסכמת לדעתנו להיות מן המנין: **מפרכסות זו אם זו.** את שער חברתה להיות נאה: **גל מעלמות.** כמת שנרקב בשרו ונפל מזמן הרבה: **מתני' עם הארץ.** שאם ימהר להזכירם מבעוד יום יפקעו וילמדו עדיין יש שהות: **עשרתם.** פירות האילן לסעודת שבת. שאף אכילת ערלי של שבת קובעת למעשר כדאמרינן במסכת בילה (דף לד:) דשבת עונג איקרי מכל שהוא הוי עונג: **ערבתם.** ערובי ע) תחומין וחצירות. והני תרי שייכי למימרינהו בלשון שאלה דשמא כבר עשו אבל בגר לא שייך הלקתם דדבר הגראה לעין הוא: **ספק תשלה.** כגון בין השמשות אין מעשרין את הודאי דתיקון מעליא הוא אע"ג דשבות בעלמא היא קסבר גזרו על השבות אף על בהש"מ: **ואין מעבילין אם הללים.** להוי נמי שבות כדאמרינן במסכת בילה (דף יח.) דגראה כמתקן כלי: **ואין מדליקין אם הנרות.** כ"ש דספיקא דאורייתא היא וזו ואין צריך לומר זו קתני: **אבל מעשרין אם הדמאי.** הלא דמי למתקן דרוב ע"ה מעשרין הן: **ומערבין.** עירוב. ובגמרא פריך הא תנן לעיל עם חשכה ערבתם מקמי דליהוי ספק: **וטומנין אם החמין.** נותנן בקופה של מוכין להיות חומם משמתר בהן אבל משחשכה ולאי אין טומנין בהן כדמפרש בגמ': **גמ' עם הארץ.** מבעוד יום הוא ויש שהות לעשר ולערב (א): **בעירובי תחומין.** תיקון מעליא דאסמכוה רבנן תחומין אקראי ואפי' למאן דאמר תחומין דרבנן כדאמרינן בעירובין (דף נא.) ילפינן מקוס ממקוס ומקוס מניסה כו'. אבל עירובי חצרות חומרא בעלמא הוא ולא מיקרי שביתה מעלייתא וספקא דבין השמשות שפיר דמי: בין השמשות קונה עירוב שהוא תחילת קדושת היום: **נאכל.** שאכלו כלב או אדם: **שעירב עליו מבעוד יום.** הניח עירוב לסוף התחום מבעוד יום ולא הספיק להמשיך ממש עד שנאכל בין השמשות: **שניהם קנו עירוב.** דלגבי האי שנאכל בין השמשות משוינן ליה ליליא ואמרינן כבר קדש היום בעוד העירוב קייס וקנה עירוב דהלכה כר' יוסי דאמר בעירובין (דף לה.) ספק עירוב כשר ולגבי דהאי שהוגה עליו בין השמשות ומתקיים עד שחשכה משוינן לבין השמשות יממא ועדיין לא קדש היום כשהוגה ונמצא שהיה שם כבר בשעת קניית עירוב: **בשרא ליקני.** זה שהוגה עליו בין השמשות: **קמא לא ליקני.** ה"ג **ספקא דרבנן היא.** כלומר הא מילתא דמספקא לן אי בין השמשות יממא או ליליא במילתא דרבנן אינהו לן בעירובי תחומין דרבנן וכל ספקא דרבנן לקולא: ה"ג **אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל.** כגון למר ומוכין: **משחשכה.** כדתנן במתניתין וטומנין את החמין בטעמא דספק חשכה הא ולאי אין טומנין ואסור הבל דאינו מוסיף הבל בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום אסור כדתנן בפ"ד (דף מז:) אין טומנין לא בגפת כו' גזירה שמא יעלה קדרתו שנלטנה כשירלה להטמינה וירתיחנה תחילה ונמצא מבשל בשבת: **אי הכי בין השמשות נמי ניגזר.** דהא שבות מעלייתא היא דהא איכא גזירת איסור דאוריתא ותנא דמתניתין אית ליה דגזרו על השבות ביה"ש דקתני אין מעשרין את הודאי: **רופחות הן.** שסמוך לביה"ש הוא מעבירם מעל האור ואיכא למיחש לשמא נלטנה וירתיחנה: מפני

עבד איהו נמי הכי. מפר"ת כמו יעקב אביהו ותיקן מילתא: **כל היכא דהוה קשי טהריה.** כדאיתא בגמרא בפרק האשה (דף פא. ושם) דתניא אמר רבי יוסי בן שאול מעשה בסלע שהיו מחזיקין בה טומאה כו' אמר להו הביאו לי סדיין הביאו לו וטרלו במים ופרסו עליו מקוס טומאה לא מקוס טהרה נגוד: **לא קשיא כאן בעירובי תחומין כו'.** נראה לר"ת כפירוש הקונטרס דבעירובי תחומין מחמרינן משום דאית להו סמך מן המקרא וכן פר"ח וכן יש בירושלמי וכן משמע בפרק מי שהוליאוהו (עירובין דף מו: ושם) גבי הא דקאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב רב פפא אמר אילטריך סד"א ה"מ עירובי חצרות אבל בעירובי תחומין אימא לא ומעיקרא היה מפרש ר"ת דעירובי חצרות חמירי טפי דאין מערבין אלא בפת כדמשמע בפרק הדר (שם דף עא.): ובחלון (שם דף פא. ושם) אבל בעירובי תחומין מערבין בכל דבר חוץ ממיס ומלח ד) ואין נראה להא ר"מ ס"ל דתחומין דאורייתא בפרק בכל מערבין (שם לה.) ואפ"ה אית ליה בהדר ה) דעירובי חצרות בפת ובעירובי תחומין מערבין בכל דבר דלא אשכחן דפליג ר"מ אתמם משנה דבכל מערבין וטעמא דמקילי בתחומים דלא בעי פת משום ו) דאין מערבין אלא בדבר מצוה ז):

נאכל עירובו משחשכה. נאו דווקא וה"ה לא נאכל ח): **שניהם קנו עירוב.** פירש בקונטרס דדבא אייני בעירובי תחומין וכן משמע לשון לא וערב ט) ואע"פ דספק חשכה אין מערבין עירובי תחומין ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד כשר כר' יוסי דאמר (עירובין פ"ג דף לה.) ספק עירוב כשר וקשה לרשב"א דר' יוסי אית ליה התם גבי נפל עליו גל או נשרף או תרומה ונטמאה י) ספק עירוב [כשר] אלא משום חזקה ח) דתניא התם בהדיא (דף ו.) כילד אמר רבי יוסי ספק עירוב כשר כו' אבל בספק כי הכא שאינהו בין השמשות לא נאכל בין השמשות לא מכשר ומפר"ת דהכא מיירי בעירובי חצרות ט) וכן פר"ח וכן מוכח בסוף הדר (שם דף עו.) ט) ולא' אשכחן נמי דלאו חוץ לעיר קאמר כמו לא ושכור לנו פועלים (פ"מ דף פג.) (יא"ל): רבי

ואית להו צערא לכהנים לאקופי אמר איבא אינש דידע דאיתחזק הכא טהרה א"ל ההוא סבא כאן קיצץ מ) **בן זכאי תורמסי תרומה עבד איהו נמי הכי כל היכא דהוה קשי טהריה וכל היכא דהוה רפי ציינה** מ) **אמר ההוא סבא** מ) **טיהר בן יוחי בית הקברות א"ל אילמלי** מ) **(לא) היית עמנו ואפי' היית עמנו ולא נמנית עמנו יפה אתה אומר עכשיו שהיית עמנו ונמנית עמנו יאמרו זונות מפרכסות זו את זו תלמידי חכמים לא כל שכן יהב ביה עיניה ונח נפשיה נפק לשוקא חזייה ליהודה בן גרים אמר עדיין יש לזה בעולם** מ) **נתן בו עיניו ועשהו גל של עצמות: מתני'** א"ג **דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר** מ) **ספק חשכה ספק אינו חשכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות** מ) **אבל** ד) **מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין: גמ' מנא הני מילי** א"ר יהושע בן לוי אמר קרא ו) **וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא** ז) **תחטא** אמר רבה בר רב הונא ח) **אע"ג דאמור רבנן שלשה דברים צריך אדם לומר וכו' צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלינהו מיניה** אמר רב אשי **אנא לא שמיע לי הא דרבה בר רב הונא וקיימתי מסברא הא גופא קשיא אמרת שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה אין ספק חשכה ספק אינו חשכה לא והדר תני ספק חשכה ספק אינו חשכה מערב:** ט) **סימן** מ) **"בגופיא "זימרא "ציפרא "בחבלא "דמילתא: א"ר אבא** אמר רב חייא בר אשי אמר רב לא קשיא י) **כאן בעירובי תחומין כאן בעירובי חצרות** מ) **ואמר** ט) **רבא** ה) **אמרו לו שנים צא וערב עלינו לאחד עירב עליו מבעוד יום ולאחד עירב עליו בין השמשות זה שעירב עליו מבעוד יום נאכל עירובו בין השמשות וזה שעירב עליו בין השמשות נאכל עירובו משחשכה שניהם קנה עירוב מה נפשך אי בין השמשות יממא הוא בתרא ליקני קמא לא ליקני ואי בין השמשות ליליא הוא קמא ליקני בתרא לא ליקני בין השמשות ספקא הוא** ט) **וספקא דרבנן לקולא:** ט) **(ואמר) רבא מפני מה אמרו** ט) **אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה** ז) **ירתיח אמר ליה אביי אי הכי בין השמשות נמי ניגזר א"ל סתם קדירות רותחות הן ואמר רבא** מפני

עבד איהו נמי הכי. מפר"ת כמו יעקב אביהו ותיקן מילתא: **כל היכא** דהוה קשי טהריה. כדאיתא בגמרא בפרק האשה (דף פא. ושם) דתניא אמר רבי יוסי בן שאול מעשה בסלע שהיו מחזיקין בה טומאה כו' אמר להו הביאו לי סדיין הביאו לו וטרלו במים ופרסו עליו מקוס טומאה לא מקוס טהרה נגוד: **לא קשיא כאן בעירובי תחומין כו'.** נראה לר"ת כפירוש הקונטרס דבעירובי תחומין מחמרינן משום דאית להו סמך מן המקרא וכן פר"ח וכן יש בירושלמי וכן משמע בפרק מי שהוליאוהו (עירובין דף מו: ושם) גבי הא דקאמר הלכה כדברי המיקל בעירוב רב פפא אמר אילטריך סד"א ה"מ עירובי חצרות אבל בעירובי תחומין אימא לא ומעיקרא היה מפרש ר"ת דעירובי חצרות חמירי טפי דאין מערבין אלא בפת כדמשמע בפרק הדר (שם דף עא.): ובחלון (שם דף פא. ושם) אבל בעירובי תחומין מערבין בכל דבר חוץ ממיס ומלח ד) ואין נראה להא ר"מ ס"ל דתחומין דאורייתא בפרק בכל מערבין (שם לה.) ואפ"ה אית ליה בהדר ה) דעירובי חצרות בפת ובעירובי תחומין מערבין בכל דבר דלא אשכחן דפליג ר"מ אתמם משנה דבכל מערבין וטעמא דמקילי בתחומים דלא בעי פת משום ו) דאין מערבין אלא בדבר מצוה ז):

נאכל עירובו משחשכה. נאו דווקא וה"ה לא נאכל ח): **שניהם** קנו עירוב. פירש בקונטרס דדבא אייני בעירובי תחומין וכן משמע לשון לא וערב ט) ואע"פ דספק חשכה אין מערבין עירובי תחומין ה"מ לכתחילה אבל בדיעבד כשר כר' יוסי דאמר (עירובין פ"ג דף לה.) ספק עירוב כשר וקשה לרשב"א דר' יוסי אית ליה התם גבי נפל עליו גל או נשרף או תרומה ונטמאה י) ספק עירוב [כשר] אלא משום חזקה ח) דתניא התם בהדיא (דף ו.) כילד אמר רבי יוסי ספק עירוב כשר כו' אבל בספק כי הכא שאינהו בין השמשות לא נאכל בין השמשות לא מכשר ומפר"ת דהכא מיירי בעירובי חצרות ט) וכן פר"ח וכן מוכח בסוף הדר (שם דף עו.) ט) ולא' אשכחן נמי דלאו חוץ לעיר קאמר כמו לא ושכור לנו פועלים (פ"מ דף פג.) (יא"ל): רבי

אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום כולל, ואמר רבא מפני מה אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף (מה שחשכה) [משחשיכה]. דבר המוסיף הוא הנזכר [נ"א: הם המנויים] בבמה טומנין [לקמן מז] גפת ובבל ומלח וסיד וחול. ודבר שאינו מוסיף, תבן וזוגין ומוכין ועשבין בזמן שהם יבשים. ומה שהתירה המשנה מהטמנה מבעוד יום אבל בשבת לא, כמו שאמרה ספק חשיכה ספק אינה חשיכה טומנין את החמין, אבל ודאי חשיכה אין טומנין [את החמין] כלל, ואפילו בדבר שאינו מוסיף. ופירוש דילה בתוספתא [פרק רביעי] אין טומנין את החמין בתחילה [בשבת], ובסוף פרק במה טומנין [דף נא] תנו רבנן אע"פ שאמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף כו'. ולפי שהיתה הטמנת החמין [כתחלה] בשבת אסורה מכל צד, למדנו ראיה מזה על דבר המשנה שאמרה אבל טומנין בהן יבשין, אינן אלא מבעוד יום ערב שבת [נ"א: בערב שבת מבעוד יום], ואפילו הכי הרי אמרו אין טומנין (כו') לא בגפת ולא בזבל כו'. ובפרק כירה [דף לט] אמרו אמר רב חסדא במעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להן רבנן בטלה הטמנה בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום. ועמד לנו מדבר זה [נ"א: והסקנו מן המאמר הזה] כי הגפת והזבל וכל דבר שהוא מוסיף הבל, לא נכשר ההטמנה בהם ואפילו מבעוד יום. ואן אלתבן אליאבס וכל דבר (שמוסיף) [שאינו מוסיף] הבל פי אלחראדה אנמא אבאחו אלהטמנה בהם מבעוד יום [אמנם התבן היבש וכל דבר שאינו מוסיף הבל אינו אסור בהטמנה בהם מבעוד יום] אבל משחשיכה אסור. הרי מכאן אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום ואין טומנין בדבר שאינו מוסיף משחשיכה, כי הענ שאסרו בו ההטמנה בגפת ובזבל בו בעת עצמו אמרו אבל טומנין בהם יבשים, ואי אפשר להיות משחשיכה מפני שאמרו אין טומנין בתחילה בשבת, ולא יתכן להיות אלא מבעוד יום, ואעפ"כ אסור דבר שהוא מוסיף ולא התירו אלא דבר שאינו מוסיף, ואם היה דבר שאינו מוסיף ואפילו מבעוד יום הוא שמותר מכלל שמחשיכה אסור.

מתניתין ג' **דברים צריך אדם לומר בתוך כו'.** ואסיקנא צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דנקבלו אינשי ביתיה מיניה. מנא לן דצריך הדלקת נר בשבת שנאמר וידעת כי שלום אהלך וגו', ואין שלום אלא באור שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב. ואוקמינן הא דתנן הכא עירבתם עם חשכה, הן עירובי תחומין, והא דתני בסיפא בספק חשיכה דטומנין את החמין, עירובי חצרות. אמר רבה אמר לשנים צאו וערבו עלי פי' עירובי חצרות אחד עירב עליו מבע"י, ואחד עירב עליו בין השמשות, זה שעירב עליו מבע"י נאכל עירובו בין השמשות זה שעירב עליו בין השמשות, נאכל עירובו משחשיכה, שניהם קנו עירוב מה נפשך וכו', ואסיקנא בין השמשות ספק מן היום הוא ספק מן הלילה הוא ועירובי חצירות דרבנן וספק דבריהם להקל. **ירושלמי** הדא דתימר בעירובי חצרות אבל בעירובי תחומין דבר תורה הן. **וטומנין החמין.** אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף ואפילו מבע"י גזירה שמא ירתיח, בבין השמשות [לא גזרינן, דבבין השמשות סתם קדירות רותחות הן].

ואים להו לערלה לאקופי. שהיה אותו שוק שהספק בו מקוס מעבר העיר לרגים והכהנים לא היו יכולין ליכנס שם מפני טומאה וצריך להקיף דרך אחר ארוך: **איכא דידע דאיתחזק טהרה.** בהאי שוק מימיו שלא היה בית הקברות גמור ולא ניתן לפנותו: **לאן קילץ בן זלאי.** שתלן ועקרן לאחר גידולן: **תורמסי תרומה.** הלריכות לשמרן בטהרה. וגם הוא היה כהן כדאמרינן מ) [בתוספתא דפרה] (פ"ג) מ) אם מה שעשו ידי שכחתי: **עבד איהו נמי הכי.** היה מקלץ תורמסין ומשליכן שם ונעשה גם הוא תמת במקום שהוא שם ולא יהיו למקום הקבר הכי מפרש בפסיקתא דפרשת העומר ובסדר זרעים ירושלמי מ): **חיים.** במעמד: **ומנמיים.** הסכמת לדעתנו להיות מן המנין: **מפרכסות זו אם זו.** את שער חברתה להיות נאה: **גל מעלמות.** כמת שנרקב בשרו ונפל מזמן הרבה: **מתני' עם הארץ.** שאם ימהר להזכירם מבעוד יום יפקעו וילמדו עדיין יש שהות: **עשרתם.** פירות האילן לסעודת שבת. שאף אכילת ערלי של שבת קובעת למעשר כדאמרינן במסכת בילה (דף לד:) דשבת עונג איקרי מכל שהוא הוי עונג: **ערבתם.** ערובי ע) תחומין וחצירות. והני תרי שייכי למימרינהו בלשון שאלה דשמא כבר עשו אבל בגר לא שייך הלקתם דדבר הגראה לעין הוא: **ספק תשלה.** כגון בין השמשות אין מעשרין את הודאי דתיקון מעליא הוא אע"ג דשבות בעלמא היא קסבר גזרו על השבות אף על בהש"מ: **ואין מעבילין אם הללים.** להוי נמי שבות כדאמרינן במסכת בילה (דף יח.) דגראה כמתקן כלי: **ואין מדליקין אם הנרות.** כ"ש דספיקא דאורייתא היא וזו ואין צריך לומר זו קתני: **אבל מעשרין אם הדמאי.** הלא דמי למתקן דרוב ע"ה מעשרין הן: **ומערבין.** עירוב. ובגמרא פריך הא תנן לעיל עם חשכה ערבתם מקמי דליהוי ספק: **וטומנין אם החמין.** נותנן בקופה של מוכין להיות חומם משמתר בהן אבל משחשכה ולאי אין טומנין בהן כדמפרש בגמ': **גמ' עם הארץ.** מבעוד יום הוא ויש שהות לעשר ולערב (א): **בעירובי תחומין.** תיקון מעליא דאסמכוה רבנן תחומין אקראי ואפי' למאן דאמר תחומין דרבנן כדאמרינן בעירובין (דף נא.) ילפינן מקוס ממקוס ומקוס מניסה כו'. אבל עירובי חצרות חומרא בעלמא הוא ולא מיקרי שביתה מעלייתא וספקא דבין השמשות שפיר דמי: בין השמשות קונה עירוב שהוא תחילת קדושת היום: **נאכל.** שאכלו כלב או אדם: **שעירב עליו מבעוד יום.** הניח עירוב לסוף התחום מבעוד יום ולא הספיק להמשיך ממש עד שנאכל בין השמשות: **שניהם קנו עירוב.** דלגבי האי שנאכל בין השמשות משוינן ליה ליליא ואמרינן כבר קדש היום בעוד העירוב קייס וקנה עירוב דהלכה כר' יוסי דאמר בעירובין (דף לה.) ספק עירוב כשר ולגבי דהאי שהוגה עליו בין השמשות ומתקיים עד שחשכה משוינן לבין השמשות יממא ועדיין לא קדש היום כשהוגה ונמצא שהיה שם כבר בשעת קניית עירוב: **בשרא ליקני.** זה שהוגה עליו בין השמשות: **קמא לא ליקני.** ה"ג **ספקא דרבנן היא.** כלומר הא מילתא דמספקא לן אי בין השמשות יממא או ליליא במילתא דרבנן אינהו לן בעירובי תחומין דרבנן וכל ספקא דרבנן לקולא: ה"ג **אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל.** כגון למר ומוכין: **משחשכה.** כדתנן במתניתין וטומנין את החמין בטעמא דספק חשכה הא ולאי אין טומנין ואסור הבל דאינו מוסיף הבל בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום אסור כדתנן בפ"ד (דף מז:) אין טומנין לא בגפת כו' גזירה שמא יעלה קדרתו שנלטנה כשירלה להטמינה וירתיחנה תחילה ונמצא מבשל בשבת: **אי הכי בין השמשות נמי ניגזר.** דהא שבות מעלייתא היא דהא איכא גזירת איסור דאוריתא ותנא דמתניתין אית ליה דגזרו על השבות ביה"ש דקתני אין מעשרין את הודאי: **רופחות הן.** שסמוך לביה"ש הוא מעבירם מעל האור ואיכא למיחש לשמא נלטנה וירתיחנה: מפני

מוסף תוספות

א. הסדיגין, שבלע לפי שהיה רך ותיחוחה. מוס' נדה סא. ד"ה מקוס. ב. מוקי הא דספק חשיכה בעירובי חצרות אבל עירובי תחומין דבר תורה הן. מוס' הרש"ש. ג. הקילו חכמים לערב בכל דבר זמנין דלא משתכח גבי' פת ומבטל ממצות [עירובן]. מוס' הרש"ש. ד. אלא אגב רישא נקטיה. מוס' הרש"ש. ה. דמשמע ל"י צא חוץ לעיר. מוס' הרש"ש. ו. ספק מבעו"י ספק משחשכה. מוס' הרש"ש. ז. [ד]קיים הי' בין השמשות. מוס' הרש"ש. ח. שיכול לערב אותן ביה"ש. מוס' הרש"ש. אבל בעירובי תחומין דחמירי לא קנו. מוס' עירובין עו. ד"ה שניהם. ט. דמייתי הא מילתא אעירובי חצרות. מוס' הרש"ש. י. דקאמר צא וערב עלינו. מוס' עירובין עו. ד"ה שניהם. יא. והיינו צא מהכא. מוס' הרש"ש.

רב נסים גאון

[אמר ראבה] מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום כולל, ואמר ראבה מפני מה אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף (מה שחשכה) [משחשיכה]. דבר המוסיף הוא הנזכר [נ"א: הם המנויים] בבמה טומנין [לקמן מז] גפת וזבל ומלח וסיד וחול. ודבר שאינו מוסיף, תבן וזוגין ומוכין ועשבין בזמן שהם יבשים. ומה שהתירה המשנה מהטמנה מבעוד יום אבל בשבת לא, כמו שאמרה ספק חשיכה ספק אינה חשיכה טומנין את החמין, אבל ודאי חשיכה אין טומנין [את החמין] כלל, ואפילו בדבר שאינו מוסיף. ופירוש דילה בתוספתא [פרק רביעי] אין טומנין את החמין בתחילה [בשבת], ובסוף פרק במה טומנין [דף נא] תנו רבנן אע"פ שאמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף כו'. ולפי שהיתה הטמנת החמין [כתחלה] בשבת אסורה מכל צד, למדנו ראיה מזה על דבר המשנה שאמרה אבל טומנין בהן יבשין, אינן אלא מבעוד יום ערב שבת [נ"א: בערב שבת מבעוד יום], ואפילו הכי הרי אמרו אין טומנין (כו') לא בגפת ולא בזבל כו'. ובפרק כירה [דף לט] אמרו אמר רב חסדא במעשה

עין משפט נר מצוה

קכב א מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ג סמג עשין יא טוש"ע מ"מ סי' רס ס"ב:

קכג ב מיי' פ"ד מהל' שבת הל' ד ופ"ה הלכ' ג ופכ"ב הלכה טו סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רסא ס"ג:

קכד ג טוש"ע מ"מ סי' רס סעיף ב:

קכה ד מיי' פ"ג מהל' עירובין הלכה כא סמג עשין דלכנן ג טוש"ע מ"מ סימן רסא סעיף ג וסי' שלג סעיף ב וסי' תטו סעיף ב:

קכו ה מיי' פ"ו מהל' עירובין הלכה יג טוש"ע מ"מ סימן שלג ס"ג:

קכז ו מיי' פ"ד מהל' שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע מ"מ סי' רמז ס"א:

קכח ז טוש"ע מ"מ סי' שיח סעיף ד:

מוסף רש"י

גל של עצמות. שמת, דאדם שמת נעשה גל של עצמות (סנהדרין ק:). **עשרתם.** פירות שנאכל למחר. **ערבתם.** עירובי חצרות (גיטין ל:). **שניהם קנו עירוב.** משום דבין השמשות ספק הוא וספק דדבריהם להקל ועירוב מדבריהם הוא, לגבי האי שנאכל עירובו בין השמשות משוינן ליה ליליא ואמרינן כבר קנה עירוב, ולגבי האי שעירב עליו בין השמשות משוינן ליה יום ועדיין הוא לו שהות לקנות שניהם (ערובין עו).

רבינו חננאל

מתניתין ג' **דברים צריך אדם לומר בתוך כו'.** ואסיקנא צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דנקבלו אינשי ביתיה מיניה. מנא לן דצריך הדלקת נר בשבת שנאמר וידעת כי שלום אהלך וגו', ואין שלום אלא באור שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב. ואוקמינן הא דתנן הכא עירבתם עם חשכה, הן עירובי תחומין, והא דתני בסיפא בספק חשיכה דטומנין את החמין, עירובי חצרות. אמר רבה אמר לשנים צאו וערבו עלי פי' עירובי חצרות אחד עירב עליו מבע"י, ואחד עירב עליו בין השמשות, זה שעירב עליו מבע"י נאכל עירובו בין השמשות זה שעירב עליו בין השמשות, נאכל עירובו משחשיכה, שניהם קנו עירוב מה נפשך וכו', ואסיקנא בין השמשות ספק מן היום הוא ספק מן הלילה הוא ועירובי חצירות דרבנן וספק דבריהם להקל. **ירושלמי** הדא דתימר בעירובי חצרות אבל בעירובי תחומין דבר תורה הן. **וטומנין החמין.** אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף ואפילו מבע"י גזירה שמא ירתיח, בבין השמשות [לא גזרינן, דבבין השמשות סתם קדירות רותחות הן].

רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין. פירש רשב"ם דאין להסתפק בו אלא כשהוא כהרף עין ואלא בזמן גדול כמו שמסתפק בו תנא קמא אבל אין לפרש רבי יוסי אין מסתפק בבין השמשות כלל והכי קאמר כהרף עין אני מכיר ובקי בו מתי זה נכנס וזה יוצא ויודע אני מתי הוא יום מתי הוא לילה[א] דהא בתוספתא דמסכת זבים בפ"ק קתני וכן היה ר' יוסי אומר ראה אחד ספק לטומאה ולקרבן פירוש שראה במולאי שבת ביה"ש וביום שני ראה ביום ספק לטומאה דשמא בין השמשות כולו מן היום והוי יום מספיק[ב] וטהור או שמא[ג] כולו מן הלילה והוו שני ימים לרופין וטמא[ד] ושמא[ה] מן היום ומן הלילה[ו] ואיכא שלשה ימים לרופין וחייב קרבן אלמא דר' יוסי נמי מספקא ליה בההוא כהרף עין: **ספק לטומאה ולקרבן.** פירש בקונטרס דשמא בין השמשות ראשון כולו מן היום ושני כולו מן הלילה ול"ע[ז] דאי ראשון כולו מן היום שני נמי כולו מן היום[ח] ותו דאמר לקמן בשמעתין (דף לה:) הטושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך ולפירוש הקונטרס[ט] הא איכא למימר שמא בין השמשות דע"ש כולו יום ומולאי שבת כולו לילה ולא יתחייב חטאת אלא אשם ומפרש דשב"ס ספק לטומאה ולקרבן שראה בין השמשות במולאי שבת וביה"ש דמולאי יום שני דשמא בין השמשות שניהם כולו מן היום[י] או כולו מן הלילה[יא] מספיק יום אחד בינתים ואין כאן טומאה או שמא חציו מן היום וחציו מן הלילה והוו לרופין וטמא טומאת שבעה ומתחייב קרבן וקשה לפירושו הדא דשני ימים בין השמשות משמע לרופין ועוד דלפי זה לא משכחת טומאת ז' אלא קרבן ולישנא משמע ספק טומאה לחוד ולקרבן לחוד ועוד קשה לר"י דאם מיירי בשראה כל בין השמשות כמו העושה מלאכה שני בין השמשות כדמפרש דשב"ס א"כ בראה אחת חייב קרבן דהא ביה"ש הוי לכל הפחות חצי מיל דהוו אלף אמה דשיעור מיל הוי אלפים אמה כדפי' רש"י בפרק שני שעירים (יומא דף סז. ופס) ואמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סג.) ראה אחת מרובה כג' שהיא כמגדיון לשילה שהם שתי טבילות ושני סיפוגין הרי זה זב גמור ובתוספתא בריש מסכת זבים משמע היינו שיעור ק' אמה לכך מפרש ר"ת דמיירי שלא ראה כל בין השמשות[יב] אלא שעה אחת מועטת דבין השמשות זה ושעה אחרת בין השמשות אחר ובכל שהוא שבין השמשות יש להסתפק שמא כולו מן היום או כולו מן הלילה או חציו יום וחציו לילה והשתא אתי שפיר דספק לטומאה דשמא הראשון כולו מן היום והשני כולו מן הלילה ומספיק יום בינתים או שמא תרוייהו יום או תרוייהו לילה ואיכא ג' ימים לרופין וספק לקרבן שמא הראשון מן היום ומן הלילה והשני לילה או הא' יום והב' חציו יום וחציו לילה ואיכא ג' לרופין והיא להעושה

מפני מה אמרו[א] אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בה גחלת אמר ליה אביי ויטמין גזירה שמא יחתה בגחלים: ת"ר ביה"ש ספק מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה מטילין אותו לחומר שני ימים ואיזהו בין השמשות משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון זהו לילה דברי רבי יהודה ר' נחמיה אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל[ב] רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין[ג] זה נכנס וזה יוצא[ד] ואי אפשר לעמוד עליו אמר מר מטילין אותו לחומר שני ימים למאי הלכתא אמר רב הונא בריה דרב יהושע לענין טומאה[ה] כדתנן[ו] ראה שני ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן ראה יום אחד בין השמשות ספק לטומאה הא גופה קשיא אמרת איזהו ביה"ש משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין הא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון הוא והדר תנא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל כרוך ותני[ז] איזהו ביה"ש משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין והכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קתני משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון ביה"ש הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ואזדו לטעמייהו דאיתמר שיעור ביה"ש בכמה אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל שלשה חלקי מיל מאי ג' חלקי מיל אילימא תלתא פלגי מילא נימא מיל ומחצה אלא תלתא תילתי מילא נימא מיל[ח] אלא[ט] תלתא ריבעי מילא ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל שני חלקי מיל מאי שני חלקי מיל אילימא תרי פלגי מילא לימא מיל ואלא תרי רבעי מילא לימא חצי מיל אלא תרי

מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום. כדתנן לקמן[ד] לא בגפת ולא בזבל ואף על גב דסתם הטמנה מבעוד יום הוא דהא אסרינן משאשכה: **ברמץ.** אפר המעורב בגחלים: **ויטמין.** דהא מבעוד יום הוא: **גזירה שמא יחתה בגחלים.** משאשכה שבא לבשל הקדרה שלא בשלה כל צרכה וגזרו אף בשישלה כל צרכה עד שיגרוף או שיקטום. והכי מסקינן בפרק כירה (דף מז:) דאמר[ה] רבי קטמה והובערה משהין עליה חמין שהוחמו מבעוד יום כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו וכן אמר רבי יוחנן[ו]: **מן היום ומן הלילה.** כלומר ספק[ז] יש בו משניהם: **ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה.** הרי ג' ספיקות לפיכך מטילין עליו חומר שני הימים. ולקמן מפרש למאי הילכתא שייך לומר שמא יש בו משניהם: **מאדימין.** שנראה אדמומית חמה בעבים: **הכסיף.** השחיר: **התחתון.** תחתון של כיפת הרקיע הסמוכה לארץ: **עליון.** גובהה של כיפה אינה ממהרת להכסיף. ולקמן פריך מאי קאמר דקשיא סיפא אריישא: **חלי מיל.** זהו שיעור אורך בין השמשות ולאחר חצי מיל הוי לילה: **כהרף עין.** כשיעור קרילת עין בדרפין ולא בחזקה: **זה נכנס.** הלילה נכנס והיום יוצא יליאת זה עם כניסת זה כשהם מתפרשין קרי בין השמשות וכל דמקמי הכי הוי יום מעליא: **למאי הילכתא.** יטילו עליו ספק שמא משניהם יש בו בשלמא ספק כולו מן היום איכא למימר לענין מולאי שבת להביא אשם תלוי ספק כולו מן הלילה לענין לילי שבת אלא אמר שניהם למאי הילכתא: **ראה שני ביה"ש.** זיבה. דזב מטמא בימים ובראיות בין שראה שתים ביום אחד בין שראה שתים בשני ימים לרופים בין שראה אחת בשני ימים כגון בין השמשות חשיב ליה כשתי ראיות משום ימים דילפינן מלזכר ולנקבה[ט] מה נקבה בימים אף זכר בימים וראיות בגופיה מיפרשא לתנאי במגילה (דף ח.) מנה הכתוב שתים וקראו טמא כו': **ספק לטומאה ולקרבן.** ספק טמא ספק טהור ספק חייב קרבן עם הטומאה ספק אינו חייב קרבן אבל טמא שבעה דזב בעל שתי ראיות או שני ימים כל תורת טומאת זבין עליו ושלשי מביאתו לידי קרבן. וזה שראה שני בין השמשות ספק יום אחד הוא וטמא בשני ראיות או שני ימים לרופין הן וטמא נמי בתורת ימים ספק ב' ימים שאין לרופים הן וטהור מטומאת שבעה אלא כבעל קרי בעלמא דלאו שתי ראיות ביום אחד איכא ולא שני ימים לרופין איכא ספק שהן ג' ימים לרופין דזב גמור הוא אף לקרבן כילד שמא בין השמשות הראשון כולו מן היום וביה"ש השני כולו מן הלילה ונמצא יום אחד הספק בינתיים וטהור או שניהם מן היום דהוו להו שני ימים לרופין וכן אם שניהם מן הלילה הוו להו נמי שני ימים לרופין או שמא אם הראשון מן הלילה והשני מן היום הוו להו נמי שתי ראיות ביום אחד וטמא שבעה בכל אלו ואין כאן קרבן או שמא שתיהן הראיות היו מקצתן ביום ומקצתן בלילה ויש כאן שלשה לרופים וכן אם הראשונה מקצתה ביום ומקצתה בלילה והשניה כולה מן הלילה או הראשונה כולה מן היום והשניה מקצתה ביום ומקצתה בלילה הוו להו ג' ימים לרופין וטעון קרבן הלכך ספק אף לקרבן ומביא חטאת העוף הבאה על הספק ואין נאכלת דשמא לאו בר קרבן הוא ומליקת חולין נבלה: **ראה אחת ביה"ש ספק לטומאה.** שמא מקצתה ביום ומקצתה בלילה והיינו חומר ב' ימים וטמא ז' או שמא כולה או מן היום או מן הלילה ואין כאן אלא אחת: **פני מזרח מאדימים.** עדיין לא הכסיף אפי' תחתון: **כרוך ותני.** שני הדברים בכרך אחד בתורה אחת: **ואזדו לטעמייהו.** דרבה סבר שיעור ביה"ש נפיש ורב יוסף סבר זוטר:

פלגא

יוסף תני לה הכי איזהו ביה"ש משתשקע החמה וכל זמן שפני מערב מאדימין למזרח עדיין הוא יום, הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון ביה"ש, הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה. ואזדו לטעמייהו דאתמר שיעור בין השמשות בכמה, רבה אמר כדי הילוך ג' רבעי מיל [ור"י אמר ב' שלישי מיל]

אפשר לעמוד עליו. ואמרינן על הא דר' יהודה הא גופה קשיא. ומתרץ רבה כרוך ותני, איזהו בה"ש משתשקע החמה וכל זמן שפני מערב מאדימין את המזרח, וסימנך כוותיה. פי' אם יהיה נר דולק בבית ובו חלון פתוח למערב מתראה אור הנר כנגד פתח החלון במזרח וגם הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון עדיין ביה"ש הוא. הכסיף העליון והשוה לתחתון, זהו לילה. **ורב** שאין בה כדי טבילה וסיפוג, ויש בידו ב' ראיות מפני שב' ימים חולקין אותו ומטילין אותו לחומרי ב' ימים וספק לטומאה, ולדאלך [ולזה] אמרו מטילין לחומרי ב' ימים.

עין משפט נר מצוה

קכט א מיי' פ"ד מהל' שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רמז סעיף ח:

קל ב מיי' פ"ג מהל' מחוסרי כפרה הל' יב יג יד:

קלא ג ד מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ד סמג עשין לב טוש"ע א"ח סימן רפח סעיף ג:

מוסף תוספות

א. דר' יוסי נמי מספקא לי' בביה"ש דידי'. תוס' הרא"ש. ב. בין ב' הראיות. תוס' הרא"ש. ג. ביה"ש. תוס' הרא"ש. ד. ד', ואינו חייב קרבן. תוס' הרא"ש. ה. ביה"ש. תוס' הרא"ש. ו. ונחלקה הרא' לשתים כיון דבב' ימים ראה אותם. תוס' הרא"ש. ז. דהא ליכא לספוקי הכי. תוס' רי"ד. ח. ואי כולו מן הלילה, אף שני נמי כולו מן הלילה. תוס' רי"ד. דמלתא דפשיטא היא דכל ביה"ש שוים הם. תוס' הרא"ש. ט. אמאי חייב. תוס' רי"ד. י. ונמצא ביה"ש ראשון יום שבת ביה"ש שני יום שני. תוס' רי"ד. יא. ובביה"ש ראשון יום ראשון ובביה"ש ב' יום שלישי. תוס' רי"ד. יב. שאילו ראה התם נמי כל ביה"ש בודאי כי אין לספקו בטומאה, דממ"נ טמא הוא. תוס' רי"ד.

רב נסים גאון

ראה ב' ימים בין השמשות ספק לקרבן, ראה יום אחד בין השמשות ספק לטומאה. כבר ידענו כי הזב אפילו ראה ג' ראיות מופסקים ביום אחד הרי הוא זב גמור, כדתניא [ב"ק דף כד] תלה הכתוב את הזב בראיות ואת הזובה בימים. וכן אם לא יהיו מופסקין אלא מחוברין ויש בהן שיעור שיטבול אדם ב' טבילות ויסתפג ב' סיפוגין הרי זה [זב] גמור כדתנן [משנת זבים פ"א מ"ה] [נ"א: כמו שאמרה המשנה] ראה אחת מרובה כשלש שהיא (כמי גרוין) [כמגדיון] לשילוח שהן כדי שתי [טבילות] וכשני סיפוגין הרי זה זב גמור. וכן נמי אם יראה בסוף היום וראיה אחת מחוברת שלא פסקה עד שנכנס הלילה [נ"א: ביום הבא] הרי דינה כדין ב' ראיות כי יציאת היום וכניסת הלילה מחלקין הראיה ומפסיקין אותה, כמו שאמרה המשנה ראה אחת ביום ואחת בין השמשות ואחת למחר אם ידוע שמקצת הראיה מהיום ומקצתה למחר ודאי לטומאה ולקרבן. ואם ספק שמקצתה היום ומקצתה למחר, ודאי לטומאה וספק לקרבן. אבל אם ראה בין השמשות הואיל ובין השמשות הוא סוף היום שעבר ותחילת יום שאחריו ואנו מסתפקין בו, יהיה דין זה האיש ספק לטומאה, כי בחליפת זה היום וכניסת יום אחר נתחלף הראיה, ויהיה על זה האיש דין הטומאה כאילו ראה ב' ראיות. ותמצא ברר זה הדבר בפרק ראשון מתוספתא זבין ומודה רבי יוסי שאם ראה אחת בין השמשות אע"פ שאין בה כדי טבילה וסיפוג, ויש בידו ב' ראיות מפני שב' ימים חולקין אותו ומטילין אותו לחומרי ב' ימים וספק לטומאה, ולדאלך [ולזה] אמרו מטילין לחומרי ב' ימים.

מסורת הש"ס

א) ברכות ג:, ב) [נדה נג.] [עי' תוספות פסחים ב. ב"ק ס: ד"ה לעולם יכנס], ג) זבים פ"ג מ"ו, ד) [דף מז:], ה) שם אימתא ר' יצחק בר נחמני מ"ר לוטעיל, ו) [לקמן לז:], ז) [ויקרא טו],

הגהות הב"ח

(א) גמ' חה יוא (ומ' אפשר לעמוד עליו) תמ"מ וכ"כ בתוספות מסמע דלא גרסי' וא"ל לעמוד עליו גם בשאר"י ל"ג ליה אבל בהלפס גרס ליה: (ב) רש"י ד"ה מן היום וכו' ספק אי יש בו:

גליון הש"ם

גמ' אלא תלתא רבעי. עיין פירש"י ברכות דף ב ע"ב ד"ה והלא כהנים ובנדה דף נג ע"א בגמ' ד"ה ביה"ש וע"ש:

רבינו חננאל

ומפני מה אמרו אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף משחשיכה, גזירה שמא יטמין ברמץ ויבא לחתות בגחלים. ת"ר בין השמשות מן היום ומן הלילה, ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה, מטילין אותו לחומרי ב' ימים. ואמרינן למאי הלכתא לטומאה, כדתנן במסכת זבין פרק א', ראה ב' ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן. פי' האיש מטמא בראיות, והאשה בג' ימים. עכשיו איש שראה ביום שבת בין השמשות, אם תאמר בין השמשות כולו (א') יום הוא, הנה ראייה אחת בשבת, עוד ראה ביום ראשון בין השמשות הנה ראיה שניה ביום ראשון. וא"ת בין השמשות של יום ראשון חציו מליל יום ב' הוא, נמצא שראה ג' ימים בב' ראיות, בשבת וביום א' ויום שני, וקי"ל ב' לטומאה שלש לקרבן. ראה אחד בין השמשות ספק לטומאה. יש לומר כולו מן היום ובעל קרי הוא ואינו טמא אלא יומו, ויש לומר בין השמשות חציו יום. לג' ימים או לג' לילות הרי זה זב גמור. **ותניא** בתוספתא (פ"א דזבים) ומודה ר' יוסי שאם ראה אחת בין השמשות, אף על פי שאין כאן כדי טבילה וסיפוג, יש בו ב' ראיות, שב' ימים חולקין אותה. וכן היה ר' יוסי אומר, ראה אחת בין השמשות, ספק לטומאה ופטור מן הקרבן. ראה שתים בין השמשות, ספק לטומאה ולקרבן. אחת ודאי ושתים בין השמשות, או אחת בין השמשות [ושתים ודאי], ודאי לטומאה וספק לקרבן, שתים ודאי ואחת בין השמשות, [או שתים בין השמשות ואחת ודאי, ודאי לטומאה ולקרבן]. **סוף הברייתא.** ואיזהו בין השמשות משתשקע החמה וכל זמן שפני מזרח מאדימים הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון זהו (יום) [ביה"ש], הכסיף העליון והשוה לתחתון זהו לילה דברי רבי יהודה. ר' נחמיה אומר בה"ש משתשקע החמה עד כדי הילוך חצי מיל. רבי יוסי אומר ביה"ש כהרף עין הלילה נכנס והיום יוצא ואי

ומפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בה גחלת אמר ליה אביי ויטמין גזירה שמא יחתה בגחלים. פירש"י ר"ת ביה"ש ספק מן היום ומן הלילה ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה מטילין אותו לחומר שני ימים ואיזהו בין השמשות משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין הכסיף התחתון זהו לילה דברי רבי יהודה ר' נחמיה אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל רבי יוסי אומר בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא ואי אפשר לעמוד עליו אמר מר מטילין אותו לחומר שני ימים למאי הלכתא אמר רב הונא בריה דרב יהושע לענין טומאה כדתנן ראה שני ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן ראה יום אחד בין השמשות ספק לטומאה הא גופה קשיא אמרת איזהו ביה"ש משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין הא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון הוא והדר תנא הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון בין השמשות אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל כרוך ותני איזהו ביה"ש משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימין והכסיף התחתון ולא הכסיף העליון נמי בין השמשות הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הכי קתני משתשקע החמה כ"ז שפני מזרח מאדימין יום הכסיף התחתון ולא הכסיף העליון ביה"ש הכסיף העליון והשוה לתחתון לילה ואזדו לטעמייהו דאיתמר שיעור ביה"ש בכמה אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל שלשה חלקי מיל מאי ג' חלקי מיל אילימא תלתא פלגי מילא נימא מיל ומחצה אלא תלתא תילתי מילא נימא מיל אלא תלתא ריבעי מילא ורב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל שני חלקי מיל מאי שני חלקי מיל אילימא תרי פלגי מילא לימא מיל ואלא תרי רבעי מילא לימא חצי מיל אלא תרי

מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל ואפילו מבעוד יום. כדתנן לקמן לא בגפת ולא בזבל ואף על גב דסתם הטמנה מבעוד יום הוא דהא אסרינן משאשכה: **ברמץ.** אפר המעורב בגחלים: **ויטמין.** דהא מבעוד יום הוא: **גזירה שמא יחתה בגחלים.** משאשכה שבא לבשל הקדרה שלא בשלה כל צרכה וגזרו אף בשישלה כל צרכה עד שיגרוף או שיקטום. והכי מסקינן בפרק כירה (דף מז:) דאמר רבי קטמה והובערה משהין עליה חמין שהוחמו מבעוד יום כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו וכן אמר רבי יוחנן: **מן היום ומן הלילה.** כלומר ספק יש בו משניהם: **ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה.** הרי ג' ספיקות לפיכך מטילין עליו חומר שני הימים. ולקמן מפרש למאי הילכתא שייך לומר שמא יש בו משניהם: **מאדימין.** שנראה אדמומית חמה בעבים: **הכסיף.** השחיר: **התחתון.** תחתון של כיפת הרקיע הסמוכה לארץ: **עליון.** גובהה של כיפה אינה ממהרת להכסיף. ולקמן פריך מאי קאמר דקשיא סיפא אריישא: **חלי מיל.** זהו שיעור אורך בין השמשות ולאחר חצי מיל הוי לילה: **כהרף עין.** כשיעור קרילת עין בדרפין ולא בחזקה: **זה נכנס.** הלילה נכנס והיום יוצא יליאת זה עם כניסת זה כשהם מתפרשין קרי בין השמשות וכל דמקמי הכי הוי יום מעליא: **למאי הילכתא.** יטילו עליו ספק שמא משניהם יש בו בשלמא ספק כולו מן היום איכא למימר לענין מולאי שבת להביא אשם תלוי ספק כולו מן הלילה לענין לילי שבת אלא אמר שניהם למאי הילכתא: **ראה שני ביה"ש.** זיבה. דזב מטמא בימים ובראיות בין שראה שתים ביום אחד בין שראה שתים בשני ימים לרופים בין שראה אחת בשני ימים כגון בין השמשות חשיב ליה כשתי ראיות משום ימים דילפינן מלזכר ולנקבה מה נקבה בימים אף זכר בימים וראיות בגופיה מיפרשא לתנאי במגילה (דף ח.) מנה הכתוב שתים וקראו טמא כו': **ספק לטומאה ולקרבן.** ספק טמא ספק טהור ספק חייב קרבן עם הטומאה ספק אינו חייב קרבן אבל טמא שבעה דזב בעל שתי ראיות או שני ימים כל תורת טומאת זבין עליו ושלשי מביאתו לידי קרבן. וזה שראה שני בין השמשות ספק יום אחד הוא וטמא בשני ראיות או שני ימים לרופין הן וטמא נמי בתורת ימים ספק ב' ימים שאין לרופים הן וטהור מטומאת שבעה אלא כבעל קרי בעלמא דלאו שתי ראיות ביום אחד איכא ולא שני ימים לרופין איכא ספק שהן ג' ימים לרופין דזב גמור הוא אף לקרבן כילד שמא בין השמשות הראשון כולו מן היום וביה"ש השני כולו מן הלילה ונמצא יום אחד הספק בינתיים וטהור או שניהם מן היום דהוו להו שני ימים לרופין וכן אם שניהם מן הלילה הוו להו נמי שני ימים לרופין או שמא אם הראשון מן הלילה והשני מן היום הוו להו נמי שתי ראיות ביום אחד וטמא שבעה בכל אלו ואין כאן קרבן או שמא שתיהן הראיות היו מקצתן ביום ומקצתן בלילה ויש כאן שלשה לרופים וכן אם הראשונה מקצתה ביום ומקצתה בלילה והשניה כולה מן הלילה או הראשונה כולה מן היום והשניה מקצתה ביום ומקצתה בלילה הוו להו ג' ימים לרופין וטעון קרבן הלכך ספק אף לקרבן ומביא חטאת העוף הבאה על הספק ואין נאכלת דשמא לאו בר קרבן הוא ומליקת חולין נבלה: **ראה אחת ביה"ש ספק לטומאה.** שמא מקצתה ביום ומקצתה בלילה והיינו חומר ב' ימים וטמא ז' או שמא כולה או מן היום או מן הלילה ואין כאן אלא אחת: **פני מזרח מאדימים.** עדיין לא הכסיף אפי' תחתון: **כרוך ותני.** שני הדברים בכרך אחד בתורה אחת: **ואזדו לטעמייהו.** דרבה סבר שיעור ביה"ש נפיש ורב יוסף סבר זוטר:

פלגא דדנקא. אחד מי"ב במיל דשיעורא דרבה תלת ריבעי מילא היינו תשעה פלגי דנקא ושיעורא דרב יוסף שמונה פלגי דנקא. דנקא שתות: **וחילופה.** איפליגו רבה ורב יוסף בחלתא דהתם שיעורא דרב יוסף נפיש מדרבה רבה דאמר הכא תלתא אמר התם תרי ורב יוסף דאמר הכא תרי אמר התם תלתא:

תלתא. כוורת: **תרי לטלטולה.** דתורת כלי עליה: **בת תלתא.** גדולה יותר מדאי ואין תורת כלי עליה: **בעי מיניה דמר.** רבה: **בשעת מעשה.** שהייתי צריך לדבר: **כמאן.** הא דאמרי' בתרתי כורי לא ברא: **קש.** זנבות שבולין אשטרייי"ס: **וכור ספינה אלכסנדרית.** ספינה גדולה שפורשים בה ליס הגדול ומי היס מלוחין ועושין כלי גדול כמין כור ונותנין לתוכו מים יפים: **לח.** אין בו גודש: **שהן כוריים.** שעיס סאה ביצים. שהגודש מחזיק שליש בכליס שלהס שהיו עשויין כיס שעשה שלמה גובהן כחצי רחבן והס עגולים: **טהורין.** דאיתקש כלי עץ לשק דמיטלטל מלא וריקן וזה אינו מיטלטל מלא דגדול יותר מדאי ואס יטלטלוהו ישבר בידיהס: **דאו.** מביא ערב שבת לראות אס יש שס אדמומית חמה: **פניס המאדימים את המזרח.** לערב חמה שוקעת במערב והרורי החמה מאדימין את המזרח כחלון דכשהחמה נכנסת בה מאדמת כותל שכנגדה: **וסימנך כוותא.** חלון כמו שפירשתי: **ברמב.** הר שעל שפת היס וחמה סמוך לשקיעתה נראית על ראשי ההריס ובכדי שירד ויטבול ויעלה הוי לילה: **למין בברה.** שלא עגול ועשוי ככברה: **זהו באורה של מריס.** שהיה מתגלגל עס ישראל במדבר בזכותה של מריס דכתיב (במדבר כ) ותמת שס מריס וסמיך ליה ולא היה מיס לעדה: **טהור.** מלקבל טומאה וטובלין בו דלאו ככלי דמי להיות המיס הנובעין ממנו כשאובין ואין לך מעין מיטלטל אלא באורה של מריס: **להניס טובלין בו.** ואע"פ שלריכין הערב שמש אחר טבילה לאכול בתרומתן קסבר יממא הוא ויש שהות אחריו לשקיעת החמה: **ספק הוא.** לדידיה הואיל וקרי ליה בין השמשות כוליה ספקא הוא ושמא טבלו בלילה ואין כאן הערב שמש: **אלא בין השמשות דרבי יוסי לרבי יהודה** לא גרסינן דהא בהדיא אמר שמואל בין השמשות דר' יהודה כהניס טובלין בו. ומאן דגרים ליה מפרש הכי אלא בין השמשות דר' יוסי לרבי יהודה והכי אתמר בין השמשות דר' יוסי לרבי יהודה כהניס טובלין בו ואשמעינן שמואל דבין השמשות דר' יוסי קדיס לדר' יהודה ותחילת בין השמשות דר' יהודה לר' יוסי ליליא הוא ודר' יוסי לר' יהודה יממא הוא והא בעי הערב שמש נהי דלר' יהודה יממא הוא מיהו היכי טביל הא בין השמשות דר' יהודה ספק לילה הוא וכיון דבין השמשות דר' יוסי כהרף עין מקמי דסליק מטבילה שניס ועייל בין השמשות דר' יהודה וספק לילה הוא ואין כאן הערב שמש. ואלו מילתא היא דליכא למימר דר' יוסי קדיס מדקאמר בסיפא אלא דרבי יהודה לר' יוסי ופרכינן פשיטא ואי הוה לן לספוקי דדילמא דר' יוסי קדיס מאי פשיטותא טובא דאשמעינן שמואל דאשמעינן דבין השמשות דר' יוסי כהניס טובלין בו בדר' יהודה דהא ספקא דר' יוסי כהרף עין וכל למעלה אימנו יממא הוא ושיעוריה דר' יהודה נפיס טובא ומעריב שמשיה: ד) **בין השמשות דר' יוסי משך שייך בדר' יהודה.** בסופו הוא ככלל וכי שליס דר' יהודה ליליא הוא אפי' לר' יוסי וכי טביל בסוף בין השמשות דר' יהודה תו ליכא הערב שמש. קא משמע לן שמואל דכל בין השמשות דר' יהודה לר' יוסי יממא הוא וכשר לטבילה והדר מתחיל דר' יוסי והוא הערב שמש: **בשלמא הלכה כר' יהודה לענין שבת לחומרא.** כלומר מדקאמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודה להכי והלכה כר' יוסי להכי אע"מ מספקא ליה הלכך על כרחך לחומרא בעי למיזל ובשלמא כי אמר הלכה כר' יהודה לענין שבת איכא למימר דלחומרא אמרה ובע"ש אמר שאס עשה בו מלאכה מביא אשס חטאת אבל במו"ש לא עבדינן כוותיה למימרא דביה"ש דידיה ליליא הוא: **אילימא לטבילה.** דס"ל דכהניס טובלין בדר' יהודה כדקאמר ר' יוסי והא לר' יוחנן דר' יהודה ספיקא הוא מדלענין שבת קאי כוותיה לחומרא: אלא

ביה"ש דרבי יהודה מתחיל ביה"ש דר' יוסי, הילכך לר' יוסי בבין השמשות דרבי יהודה טובלין הכהנים בו דהא עדיין לא הערב השמש, ולכשיעריב השמש לר' יוסי נטהרו. א"ר יוחנן הילכתא כרבי יהודה לענין שבת דאמר משתשקע החמה קידש היום והלכתא כר' יוסי דאין כהנים טבולי יום

תרי תילתי מיל מאי בינייהו איכא בינייהו פלגא דדנקא וחילופה בחלתא דאמר רבה א חלתא בת תרי כורי שרי לטלטולה ובת תלתא כורי אסור לטלטולה ורב יוסף אמר בת תלתא כורי נמי שרי בת ארבעה כורי אסור אמר אביי בעי מיניה דמר בשעת מעשה ואפילו בת תרי כורי לא שרא לי במאן כהאי תנא דתנן ב) בכוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית אע"פ [א] שיש להם שולים והן מחזיקות מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהורים ג) אמר אביי שמע מינה ד) האי גודשא תילתא הוי אביי חזייה לרבא דקא דאוי למערב א"ל והתניא כל זמן שפני מזרח מאדימין א"ל מי סברת פני מזרח ממש לא פנים המאדימין את המזרח א"ד רבא חזייה לאביי דקא דאוי למזרח א"ל מי סברת פני מזרח ממש פנים המאדימין את המזרח וסימניך כוותא: ר' נחמיה אומר כדי שיהלך אדם משתשקע החמה חצי מיל: א"ר חנינא הרוצה לידע שיעורו של ר' נחמיה יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בים ויעלה וזהו שיעורו של ר' נחמיה א"ר חייא הרוצה לראות בארה של מרים יעלה לראש הכרמל ויצפה ויראה כמין כברה בים וזו היא בארה של מרים אמר רב מעין המיטלטל טהור וזהו בארה של מרים: אמר רב יהודה אמר שמואל ביה"ש דר' יהודה כהנים טובלין בו למאן אילימא לר' יהודה ספקא הוא אלא ביה"ש דר' יהודה לר' יוסי כהנים טובלין בו פשיטא מהו דתימא בין השמשות דר' יוסי מישך שייך בדר' יהודה קא משמע לן דשלים בין השמשות דר' יהודה והדר מתחיל בין השמשות דר' יוסי אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה לענין שבת והלכה כר' יוסי לענין תרומה בשלמא הלכה כר' יהודה לענין שבת לחומרא אבל לענין תרומה מאי היא אילימא לטבילה ספקא היא אלא

להעושה מלאכה בשני בין השמשות היינו שעשה כל בין השמשות א מו שעשה בשניהס בתחילת בין השמשות וכן הא דתניא בתוספתא דמסכת זביס בפ"ק דשני בין השמשות ולאי לטומאה וספק לקרבן מיירי נמי דידעינן כגון שראה בשניהס בתחילת בין השמשות ועוד י"ל דמיירי כשראה כל בין השמשות דר' יוסי תני לה דאמר בין השמשות כהרף עין וליכא בינה שיעור שלשה לאיות: **תרי תילתי מיל.** קשה דהכא משמע ב) דמשקיעת החמה עד הלילה ליכא ג) אלא תלתא ריבעי מיל ד) ור' יהודה גופיה בפסחים בפרק מי שהיה טמא (דף לד. ושם) סבר דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים ארבע מילין ולאת הכוכבים לילה הוא כדאמרינן ברייס פ"ק דפסחים (דף ב. ושם) וכדמוכח קרא (נחמיה ד) ואנחנו עושים במלאכה ה וגו' דמייניה מפיק בפ"ב דמגילה (דף כ:) דמעלות השחר יממא הוא ו ואומר ר"ת ז דהתם מייריי ח בתחילת שקיעה ט והכא משתשקע י מסוף שקיעה אחר שנכנסה חמה יא בעובי הרקיע יב אבל תימה לר"י דבמאי פליגי יג דהא ודאי משעת צאת הכוכביס הוי לילה כדפי' יד וי"ל טו דאמרינן לקמן לא גדוליס הנראיס ביום ולא קטניס כו' אלא בינוניס והשתא פליגי דלר' יהודה מספקא ליה בכל כוכביס הנראיס משקיעת החמה עד שהכסיף העליון אס הס בינוניס אס לאו טז ועי"ק דיחזי אמן בשאר בינוני שילך מתחילת שקיעת החמה ד' מילין כדאמר בפסחים י"ל

דמספקא להו מהו אלא בינוני:

ואפילו בת תרי כורי לא שרא לי. לית הילכתא הכי שיתבטל ממנו תורת כלי משום כובדו דאמר בפ"ב דעירובין (דף קב. ושם) יז הניא שריתא דהוה בי רבי פדת דהוי שקלי לה עשרה ושדי לה אדשא אמר תורת כלי עליה אפילו אביי גופיה לא קיבלה כדאמרינן בפרק כירה (לקמן דף מה:) מנרתא שאני שאלא קובע לה מקום א"ל אביי והרי כילת חתנים דאלא קובע לה מקום ומותר לנוטתה ולפורקה בשבת אלא אמר אביי כו' והא דאמרינן בשילהי כל כתבי (לקמן קכא:) פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל ר' זירא בינוניין בידו אחת או בשתי ידיס אמר ליה כאותן של בית אביך פירוס שהן גדולות ולא כר"ח ורש"י שפירשו כאותן של בית אביך שהס קטנות דהא מוכח בהדיא בפ' כירה (לקמן מו.) דמנורות לית להו חדקי דכולי עלמא שרי דהיינו פמוטות גדולות:

וירד ויטבול ויעלה. פי' בקונטרס ובתוך כדי שירד ויעלה הוי לילה וקשה דלא ה"ל למינקט סימנא דטבילה אי לאו דאתא דאשמעינן דטבילה מעליא היא יז וצירוס משמע בפ' (ג') [ג'] דברכות יח דמשיעלה מתחיל בין השמשות והשתא קמ"ל דשפיר טבל ועלה לו הערב שמש ט) וה"ה יט דלפי זה הוה ליה למינקט הרוצה לידע בין השמשות דרבי יהודה אלא שמא סבר כרב יוסף דבין השמשות דרבי יהודה אינו מתחיל משתשקע החמה אלא משהכסיף התחתון: אלא

מוכר לך. והואיל והכלי שיכול מן היבש כורים שהן ס' סאה לא יכיל מן הלח יותר ממ' סאה והם ב' שלישי הס', מכלל שהשליש השנאר לא יכילנו הכלי עצמו שלא יהיה גדוש על פי המדה, והואיל ובזמן שהוא גדוש יכיל ס' אע"פ שמן הלח לא יכיל אלא ארבעים, נפקא לן מינה הא דאביי שהגדוש על פי המדה הוא שליש מה שתכילנו כלל המדה.

עין משפט נר מצוה

קלב א מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ו [וע"ש במ"מ] סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שח סעיף ג:

קלג ב מיי' פ"ג מהל' כלים הלכה כ:

הגהות הגר"א

[א] גמרא (אע"פ) מז"מ:

לעזי רש"י

אישטריי"ם. קש.

מוסף תוספות

א. דליכא לספוקי להאי בתחילתו ולהאי בסופו. תוס' ר"ל. ב. אליבא דר' יהודה. מיטו"ל. ג. לכל היותר. מיטו"ל. ד. וקשה מדר' יהודה אר' יהודה. תוס' הכל"ש. ה. מעלות השחר עד צאת הכוכבים, ואומר, והיה לנו הלילה משמר והיום מלאכה. תוס' פסחים ב. ד"ה והא. ו. ומהתם נמי מוכח דעד צאת"כ יום הוא. תוס' פסחים ב. ד"ה והא. ז. שיש חילוק בין 'משקיעת החמה' ובין 'משתשקע החמה'. תוס' הכל"ש. דב' שקיעות הן. פי' הר"ן. ח. 'משקיעת החמה', משמע. תוס' מנחות כ: ד"ה נפסל. ט. דהיינו משעה שמתחלת החמה ליכנס בעובי הרקיע [ומתחלת אורה להיות כהה, ומאז. תוס' הכל"ש.] עד הלילה, הוי ד' מילין. תוס' פסחים ל. ד"ה רבי יהודה. י. החמה, משמע. תוס' מנחות כ: ד"ה נפסל. יא. כולה. תוס' הכל"ש. יב. והיא עדיין כנגד חלונה, ולפי שלא עברה חלונה, ועדיין אינה מהלכת אחורי כיפה, פני רקיע מאדימין כנגד מקומה. פי' הר"ן. שאז הוא בין השמשות, דקודם לכן יממא הוא. ריטב"א. יג. ר' יוסי ור' יהודה בביה"ש. תוס' מגילה כ: ד"ה והא. יד. ועד אותו זמן הוי יום. תוס' הכל"ש לה: ד"ה לא. [וא"כ] לימרו בצאה"כ. תוס' מגילה כ: ד"ה והא. טו. דאין אנו בקיאין בצאה"כ. תוס' פסחים ב. ד"ה והא. טז. ומר סבר עד חצי מיל, ומר סבר אפי' לאחר זמן. רשב"א לה: ד"ה ומי זהו. יז. ונראה לפרש, הרוצה לידע תחלת ביה"ש דר' נחמיה מתי מתחיל, יניח חמה בראש הכרמל וכו' ואחר כל זה יתחיל השיעור וכו' וכן. תוס' הכל"ש. יח. התחיל גלגל החמה לשקוע אדם עומד בראש הכרמל ויורד בים הגדול וטובל ועולה ואוכל בתרומה דחזקה ביום טבל. תוס' הכל"ש. יט. כיון דלא אתא לאשמועינן אלא דעלתה לו טבילה. תוס' הכל"ש.

רב נסים גאון

אמר אביי שמע מינה גדאשא תילתא הוי. דייק לה אביי מדברי המשנה והן מחזיקות ארבעים סאה בלח שהן כורים ביבש, כי הכור ל' סאין כמו שתמצא בפרק המוכר את הספינה [ב"ב דף פו] כור בל' סאה בסלע אני

מוסף רש"י

ובור ספינה אלכסנדרית. עושה בה כעין כור ומתן שם מים מתוקים (ערובין יד:). טהורין. לפי שגדולים יותר מדי ואין תורת כלי עליהן שהרי אין מטלטלין מלא וריקן (שם). האי גודשא תילתא הוי. וכבלי שנוכנו כמלי אלכו ומחנו קלמר (שם).

רבינו חננאל

נתננו סימן זה לדבר שהא נוח לתלמיד, בהין של תורה שהוא י"ב לוגין רביעית ג' לוגין ושליש ד' לוגין, נמצאו ג' רביעית ט' לוגין ונמצאו שני שלישי הין ח' לוגין הרי יש בין ג' רביעיות ובין ב' שלישים, לוג א' שהוא חצי שתות, כמוהו חשבון המיל ששיערו בו רבה ורב יוסף נמצא שיעור רבה יתר על השיעור דרב יוסף כדי הילוך חצי שתות מיל (ש"מ) שלא נתנו סימן לשיעור אלא לדבר שנחלקו בו שהוא משתשקע החמה וכ"ז שפני מזרח מאדימין, והיינו חצי שתות מיל (משכיסף עליון עד שישוה לתחתון) [משתשקע החמה עד שיכסיף התחתון] כדי הילוך חצי שתות מיל. וכיון שפירשו רבה אמר ג' רביעי מיל ורב יוסף אמר ב' שלישי מיל, אמרנו וחלופן בחלתא, רבה נותר בה מידה ב' כור ורב יוסף נותן בה מדה ג' כור מותר, יתיר אסור. נמצא רב יוסף מוסיף על שיעורו של רבה ותרוויהו סבירא להו דכהאי שיעורא מטלטלא מליאה וריקנית ומנא היא והלכך שריא לטלטולה. אמר אביי בעי מיניה דמר הלכה למעשה ואפילו חלתא בת ארבעים סאה שהוא כור ושליש כור לא התיר לי, כי האי דתנן בכלים פרק (י"ד) [ט"ו] כוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית אף על פי שיש להם שולים ומחזיקות מ' סאה בלח שהן כוריים ביבש טהורים, כלומר אינה כלי לפיכך אינה מקבלת טומאה, והלכתא כרבה. רבי נחמיה אומר משתשקע החמה עד שיעור כדי הילוך חצי מיל זהו בין השמשות. אמר רבי (נחמי') [חנינא] הרוצה לידע שיעורו של ר' נחמיה, יניח חמה בראש הכרמל וירד ויטבול בימא של טבריא ויעלה, וזהו שיעור [של] ר' נחמיה. א"ר חייא הרוצה לראות בארה של מרים, יעמד בראש הכרמל ויצפה ויראה כמין כברה בים וזהו בארה של מרים. אמר רב יהודה אמר רב מעין המטלטל מטהר, וזו היא בארה של מרים. **ואסיקנא** בתר דשלים ביה"ש דרבי יהודה מתחיל ביה"ש דר' יוסי, הילכך לר' יוסי בבין השמשות דרבי יהודה טובלין הכהנים בו דהא עדיין לא הערב השמש, ולכשיעריב השמש לר' יוסי נטהרו. א"ר יוחנן הילכתא כרבי יהודה לענין שבת דאמר משתשקע החמה קידש היום והלכתא כר' יוסי דאין כהנים טבולי יום

אלא לענין אבילה. קשה דמשום שיעורא פורתא דהוי כהרף עין לא הוי ליה למיפסק כר' יוסי וליכא למימר דכהרף עין דר' יוסי אינו מיד אחר בין השמשות דר' יהודה ומתאחר הרבה אחריו א"כ (ב) הא דאמר רב יהודה כו' בין השמשות דר' יהודה לרבי יוסי כהנים טובלים בו מאי איריא בין השמשות אחר בין השמשות דר' יהודה נמי כהנים טובלים לר' יוסי וי"ל[א] דאינו מתאחר כל כך[ב] שיעור טבילה בינתיים א"נ ספק היה להם אם היה[ג] מתחיל מיד אחר[ד] דר' יהודה או מתאחר הרבה[ה] ולהכי איצטריך למיפסק דלא אכלי כהנים תרומה עד דודאי אלים בין השמשות דרבי יוסי:

הקשה ה"ר פורת[ו] דבשבת גופיה הוה מצי למינקט הלכה כר' יהודה בע"ש וכר' יוסי במוצאי שבת וכן לענין תרומה הוה מצי למימר הלכה כר' יהודה לענין טבילה וכר' יוסי לענין אכילה ונראה לר"י דניחא ליה לאשמועינן רבותא דאפי' בשבת דאמיר מיקל ר' יוסי ואפי' לעשות מלאכה בבין השמשות דר' יהודה ואפי' בתרומה דקיל משבת אז בתרומה דרבנן מחמיר ר' יוסי דלא אכלי כהנים עד דאלים בין השמשות דידיה:

רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ בו'. פירש"י ורבינו להדליק את הנר וכן משמע[ז] דלא פליג אתרתי קמייתא[ח] ועוד דאמר בסמוך שניה להדליק את הנר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יהודה הנשיא[ט] ולכאו' למימר נמי דאף לחלוץ תפילין קאמר ומדליק נמי בשלישית מדקאמר אלא ג' להדליק את הנר כמאן כר' נתן משמע ולא כר' יהודה הנשיא וקשה דבסמ"פ ד' מיתות (סנהדרין דף סא. וסז) [ט] גבי שחלה ר"א ואותו היום ע"ש היה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין גער בו אביו ולא נזיפה א"ל היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות אלמא הדלקת נר קודם לחלצת תפילין וי"ל[יא] דשאני התם דמשום חולין[יב] איחרו מלהדליק את הנר לפי שהיו טרודין בו עד שהיה סמוך לחשכה ולכך אמר יעסוק באיסור סקילה קודם ואדרבה משם יש ראיה דחלצת תפילין קודמת מדרבה הורקנוס לחלוץ תפילין קודם הדלקה ומסתמא היה יודע[יג] שכך היו רגילין לעשות[יד]:

ששה תקיעות. כמו שפירש בקונטרס שהיו תוקעין תקיעה תרועה תקיעה[טו] אע"ג דקלא משמע לקמן דשלש ראשונות תקיעות הן דקתני התחיל לתקוע תקיעה שניה אלו דווקא נקט תקיעה[טז] וכן מוכיח בפרק החליל (סוכה דף נג: וסס) דתנן אין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש ואין מוסיפין על מ"ח תקיעות וחשיב באותן מ"ח שלש להבטיל את העם ממלאכה ואמר בגמרא מתניתין דלא כר' יהודה דאומר הפותח אל יפתוח משבע והמוסיף אל יוסיף על ט"ז ומפרש במאי פליגי ר' יהודה סבר תקיעה תרועה תקיעה אחת היא ואם ג' להבטיל את העם ממלאכה כולן תקיעות למה היה ר' יהודה מחשיבם כאחת: **והתניא** שופר מטלטלין בו'. תימה לר"י[יז] הא ע"כ האי דשרי לטלטל שופר היינו לצורך גופו או לצורך מקומו דמחמה לגל אפי' ר' שמעון אסר כמו שאפרש בסמוך דשופר מלאכתו לאיסור הוא וברייתא דלעיל דאסר להגיעו היינו מחמה לגל והוי כמו מרא שלא יגנב בפרק כל הכלים (לקמן דף קכד:) דהיינו טלטול שלא לצורך ואומר ר"י דמשמע ליה דאסר בברייתא דלעיל אפי' לצורך גופו ומקומו מדקתני לפי שאין מטלטלין ולא קתני לפי שאין מגביהין[יח] ואפ"ת וכיון דאיירי הכא הא דמטלטל שופר היינו לצורך גופו[יט] א"כ תקוערות אמאי אין מטלטלין וי"ל דתקוערות מוקלה יותר משופר כמו שאפרש בסמוך ומיהו מתוך פירוש הקונטרס משמע דשופר הוי מלאכתו להיתר: הא

אלא לאכילת תרומה דלא אכלי כהנים תרומה עד דשלים בין השמשות דר' יוסי א"ר יהודה אמר שמואל [א]כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה תנ"ה כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה א"ר יוסי (א) לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה [ב]אלא בינונים א"ר יוסי בר' זבידא [ג]העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת ממה נפשך א"ל רבא לשמעיה [ד]אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדשימשא אריש דיקלי אתלו שרגא ביום המעונן מאי במתא חזי תרנגולא בדברא עורבי אי נמי אדאני: ת"ר שש תקיעות תוקעין ערב שבת ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות שניה להבטיל עיר וחנויות שלישית להדליק את הנר דברי ר' נתן ר' יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין [ה]ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת אמר רשב"ג מה נעשה להם לבבליים שתוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין תוקעין ומריעין הוו להו חמשה אלא שתוקעין וחוזרין ותוקעין ומריעין ושובתין מתוך מריעין מנהג אבותיהן בידיהן מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה שניה להדליק את הנר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יהודה הנשיא אלא שלישית להדליק את הנר כמאן כרבי נתן תנא דבי רבי ישמעאל [ה]שש תקיעות תוקעין ע"ש התחיל לתקוע תקיעה ראשונה נמנעו העומדים בשדה מלעדור ומלחרוש ומלעשות כל מלאכה שבשדות ואין הקרובין רשאין ליכנס עד שיבואו רחוקין ויכנסו כולם כאחד ועדיין חנויות פתוחות ותריסין מונחין התחיל לתקוע תקיעה שניה נסתלקו התריסין וגנעלו החנויות ועדיין חמין מונחין על גבי כירה וקדירות מונחות על גבי כירה התחיל לתקוע תקיעה שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי צליית דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת א"ר יוסי (ו)(בר) חנינא שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות מדליק שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליך שופרו לביתו [ז]אמר לו [ח]אם כן נתת דבריך לשיעורין אלא מקום צנוע יש לו לחזן הכנסת בראש גגו ששם מניח שופרו לפי שאין מטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות והתניא שופר מטלטל וחצוצרות אינם מיטלטלין אמר רב [ט](יוסי) לא קשיא כאן ביחיד כאן בצבור א"ל אביי וביחיד למאי חזי הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק

אלא לאחילה. וכולה מילתא דר' יוחנן לחומרא דלא תימא כי שלים בין השמשות דר' יהודה ליליא הוא ומיכול וממילא נמי לענין מוצאי שבת לא אמרינן כר' יהודה דימא דר' יוסי ליליא הוא ושרי: **בשני בין השמשות.** ערב שבת ומוצאי שבת בהעלם אחד אין כאן עוד אשם תלוי אלא חטאת: **ממה נפשך.** אי ליליא הוא חייב על ערב שבת ואם מוצאי שבת אינו כלום ואי יממא הוא חייב על מוצאי שבת ואין של ערב שבת כלום. וכגון דעבד ליה כל בין השמשות דליכא לספוקי להאי בתחילתו ולהאי בסופו: **בשיעורא דרבנן.** בין השמשות: **אתאו.** הדליקו את הנר מבעוד יום: **חזו תרנגולין.** היושבים על הקורות מבעוד יום וכן העורבים בשדה: **אדאני.** עשב הקרוי מלוו"א ועלין שלו נוטין לגד החמה שחרית כפופין למזרח ובחלי היום זקופין ולערב כפופים מאד למערב: **שש תקיעות.** אף התרועות במנין דסדר שלהן תקיעה תרועה ותקיעה: **להבטיל ממלאכה שבשדות.** ויהא להן שהות ליכנס לעיר: **להבטיל העיר.** ממלאכה: **והחנויות.** ממקח וממכר: **לחלוץ תפילין.** והלכתא נר ברביעית: **להדליק פת בתנור.** ועדיין יש שהות כדי שיקרמו פניה שהיו ממהרים התקיעות כדי להוסיף מחול על הקדש: **ותוקע ומריע ותוקע.** הרי שש: **ושובת.** חל שבת עליו: **מלעדור.** מלחפור: **ויכנסו כולם לאחד.** שלא יחשדו הנכנסים באחרונה לומר שעסקו במלאכתן אחר ששמעו קול השופר שאין הכל מכירין מי קרובים ומי רחוקים: **תריסין.** הן ללתות [ט] החנויות ומסלקין אותן ומניחין ע"ג יתדות ומוכרין עליהן תבלין ושאר דברים ולערב מחזירין אותן לפתחים: **חמין.** מים חמין למזוג בהן יין לשתות: **סילק המסלק.** קדרות העשויות להסתלק למאכל הלילה: **והטמין המטמין.** את הרלוויות למחרת: **חזן הכנסת.** שמש הציבור: **לחוליך שופרו לביתו.** שהיה גג מיוחד בגובה העיר ואמצעיתה לתקוע שם ומשם מוליכו לביתו. אלמא אכתי לא נקיט קדושת שבת עלייהו: **בשיעורין.** פעמים שביתו קרוב פעמים שביתו רחוק: **בראש גגו.** שתקע שם: **שאין מטלטלין.** אפילו ברשות היחיד: **והתניא שופר מיטלטל.** לפי שכפוף ראשו וראוי לשאוב בו מים ולשתות התינוק: **חצוצרות.** פשוטה ואינה ראויה אלא לתקוע והוי דבר שמלאכתו לאיסור ואסור משום מוקצה: לתינוק

עין משפט נר מצוה

קלד א ב מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה ד וסי"ז מהל' תרומות הל' ג טוש"ע א"ח סי' תלה סעיף א:

קלה ג מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה ד:

קלו ד טוש"ע א"ח סי' רסא סעיף ג:

קלז ה מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה יח יט סמג עשין ל טוש"ע א"ח סימן רטו:

לעזי רש"י

מלו"א. חלמית (צמח בר).

מוסף תוספות

א. [ד]האי דלא קאמר כי שלים ביה"ש דר' יהודה נמי כהנים טובלים בו לר' יוסי. תוס' הרא"ש. ב. אחר ביה"ש דר' יהודה. תוס' הרא"ש. ג. ביה"ש דר' יוסי. תוס' הרא"ש. ד. דשלים ביה"ש. תוס' הרא"ש. ה. אבל יודעים היו בודאי שלא הי' מתחיל עד דשלים ביה"ש דר' יהודה, [וכיון ד]שמא מיד הי' מתחיל, הלכך קאמר דוקא כל ביה"ש דר' יהודה, לר' יוסי כהנים טובלים בו, או שמא הי' מארחך אחריו הרבה. תוס' הרא"ש. ו. כיון דמספק' פסק הלכה כתרוייהו. תוס' הרא"ש. ז. דר' יהודה הנשיא לא פליג אלא בשלישית. תוס' הרא"ש. ח. [דא"כ] הו"ל לפרושי. תוס' הרא"ש. ט. ואי ס"ד דמדליקין בשנייה א"כ אתיא כר' יהודה הנשיא. תוס' הרא"ש. י. מוכיח דהדלקת הנר קודם לחליצת תפילין. תוס' הרא"ש. יא. דודאי תפילין ברישא, אלא. תוס' מהרלבן סא. ד"ה אלא. יב. של ר' אליעזר. תוס' הרא"ש. יג. באביו. תוס' הרא"ש. יד. בכל ערב שבת, ולכך הי' תמה ואמר כמדומה שדעת אבא נטרפה, אלא השתא הוא דגער בו אביו. תוס' הרא"ש. טו. ולתרועה נמי קרי תקיעה. תוס' הרא"ש. טז. דתרועה היא. תוס' סוכה נג: ד"ה רבי יהודה. יז. מאי קא פריך. תוס' הרא"ש. יח. אלמא כל מיני טלטול אסור, אפי' לצורך גופו. תוס' הרא"ש. יט. או למקומו. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

במאי קמיפלגי ה) בפלוגתא דר' אליעזר והורקנוס בנו. תמצא פירוש דבריהם במסכת סנהדרין בסוף פרק ד' מיתות (דף סח), תניא כשחלה ר' אליעזר נכנסו חכמי ישראל אצלו והוא יושב בקינוף שלו והן יושבין בטריקלין שלו, ואותו היום ערב שבת היה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין, גער בו אביו ויצא בנזיפה. אמר להן חביריו של אבא כמדומה שדעתו של אבא נטרפה. אמר לו דעתך ודעת אמך נטרפה היאך מניחין איסור סקילה ועוסקים באיסור שבת. סבר ר' אליעזר הדלקת הנר שהוא איסור סקילה קודמת לחליצה תפילין שהיא איסור שבות וצריך להקדים הדלקת הנר ואחר כן יחלוץ, והורקנוס בנו סבר חליצת תפילין קודמת להדלקת הנר. ותמצא בפרק במה מדליקין דבני מערבא מעשה בר' אליעזר שהיה גוסס בערב שבת עם חשיכה ונכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין, ואמר לו בני הנחת מצות הנר שהיא שבות וחייבין עליה כרת ובאת לחלוץ תפילין שהן רשות ואינן אלא מצוה.

ה) נראה דאסקר כאן בדעת הגאון וצריך לגיין על הברייתא דשלישית להדליק את הנר ר"י הגשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין וע"ז אמר דקמפליגי בפוגמא דר"א והורקנוס בנו וכו' ועי' תוס' ד"ה ר"י.

מסורת הש"ס

א) [ל"ל כרבין, ב) [ל"ל אמרו לו. דבש תמרן, ג) [מגילה יח: גיטין יד. ב"ב כט. חולין ט. נג.], ד) [ל"ל יוסף], ה) [מלומות] עי' ביצה יא: רש"י ד"ה תריסין,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבי יוסי בר אבין לא כוכבים: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' דא"כ הא דאמר:

גליון הש"ם

גמרא ושוהה כדי צלית דג. עי' בר"ן בפירקין בהל' מעוכה דף י ע"ב:

רבינו חננאל

אוכלין בתרומה עד השלים ביה"ש דר' יוסי. אמר רב יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה. תניא נמי הכי ר' יוסי אומר כוכב אחד יום שנים ביה"ש שלשה לילה. ולא כוכבים גדולים הנראים ביום, ולא כוכבים קטנים שאין נראין אלא בלילה, אלא בינונים. ירושלמי בתחלת ברכות כמה כוכבים יצאו ויהיה לילה, ר' פינחס בשם ר' אבא בר אבא כוכב א' ודאי יום, שנים ספק, ג' לילה. ואסיקנא הדא דתימר באילין דלית אורחיהון למיחמי ביממא, ברם באילין דאורחיהון למיתחמי ביממא לא משערינן בהו. א"ר יוסי בר אבין ובלחוד דתיחמון תלתא כוכבים בר מן(ק) חד כוכבתא. אמר להון רבא לבני מחוזא ג)אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אוקימנא שמשא בריש דיקלא אתלו, פירוש אדליקו שרגא, ביום המעונן במתא חזי תרנגולא אימתי עיילי בקינייהו, בדברא חזו עורבי אימתי עיילו בקינייהו. א"נ אדוני פ' ירקות השדה הן ידועין העלין שלהן בבוקר מתפתחין ומתפשטין ומבין השמשות מתכווצין ונראין כסתומין. הערשה מלאכה בשני בין השמשות בע"ש ובשבת חייב חטאת, ממה נפשך אי ביה"ש יום הוא הנה נתחייב במלאכה שעשה בשבת, אם לילה הוא נתחייב במלאכה שעשה בע"ש. ת"ר ו' תקיעות תוקעין בע"ש. תקיעה אחת להבטיל המלאכה שבשדות, שניה להבטיל מלאכה שבעיר ושבחנויות, שלישית להדליק נר דברי ר' נתן, ר' יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ את התפילין כו'. תנא דבי שמואל ו' תקיעות תוקעין ע"ש, התחילו לתקוע ראשונה נמנעו הכל מלחרוש ומלעדור ומלזרוע, ואין הקרובים נכנסין עד שיגיעו רחוקים, הגיעו רחוקים נכנסו הכל ועדיין חנויות פתוחות ותריסין מונחים. תקע שניה נסתלקו התריסין וגנעלו החנויות ועדיין החמין והקדירות מונחין ע"ג הכירה. תקע שלישית סילק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ושובת וכו'. ואסיקנא מקום צנוע יש בראש גגו ששם מניח את השופר, שאין מטלטלין לא את השופר ולא את חצוצרות.

ו) לפיכך הגי' שם בירושלמי מן הדא כוכבית וכ"ה בתוספי הרשב"א בחי' ועי' בהגהות מיי' פ"ה מהל' שבת עוד גי' אחרת בירושלמי.

ז) וכן בספר דברי יוסף מביא ג"כ נוסחא זו בשם ש"ם כ"י.

לתינוק עני. שעל הציבור לפרנסו: הא' ר' יהודה. שופר מיטלטל וחצוצרות אינן מיטלטלין דמוקצה הוא אבל שופר תורת כלי עליו כדאמרן לעיל: הא'. דקתני תרוייהו מטלטלין ר' שמעון היא דלית ליה מוקצה: הא'. דקתני אף שופר אין מטלטלין ר' נחמיה דאמר

לתינוק בציבור נמי חזי לגמע לתינוק עני ותו הא דתניא כשם שמטלטלין את השופר כך מטלטלין את חצוצרות מני אלא לא קשיא הא ר' יהודה הא א"ר' שמעון הא ב"ר' נחמיה ומאי שופר נמי חצוצרות כדרב חסדא דא"ר חסדא ג)הני תלת מילי אישתני שמייהו מכי חרב בית המקדש חצוצרתא שופרא שופרא חצוצרתא למאי נפקא מינה לשופר של ראש השנה ערבה צפצפה צפצפה ערבה למאי נ"מ ללולב פתורה פתורתא פתורתא פתורה למאי נ"מ למקח וממכר אמר אביי אף אנו נאמר הובלילא בי כסי בי כסי הובלילא למאי נפקא מינה ד)למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות דמצד אחד כשירה ומשני צדדים טריפה אמר רב אשי ה)אף אנו נאמר בבל ו)בורסיף בורסיף בבל למאי

ג) אפי' תרווד אפי' טלית אין מיטלין אלא לצורך תשמישו המיוחד ועיקר שופר לאו לגמוע מיס קאי: ומאי שופר. דקתני בההיא דר' נחמיה דאקדמית בה לחצוצרות לאיסורא וכיון דתני אין מטלטלין את השופר תו לא צריך למתני חצוצרות דכ"ש היא הואיל ואינו ראוי לגמע בו תינוק אלא שופר דתנא ריש הוא חצוצרות וחצוצרות דתנא בסיפא הוא שופר דאישתנו שמייהו כדרב חסדא: נשופר של ראש השנה. אין תוקעין אלא באותו שעה האדם קורין חצוצרות והוא שופר או אם בא עם האדם לשאול במה יתקע אומרים לו בחצוצרות: לפצפה. פסולה לנוקב ועלה שלה עגול וקנה שלה לכן כדאמרן בסוכה ד): פתורה. מתחילה היו קורין לגדול פתורה ולקטנה פתורתא ועכשיו נשתנו: אף אנו נאמר. אף אנו יכולים להוסיף אדרב חסדא לומר שגם זה נשתנה: הובלילא. מתחילה היו קורין להמסס הובלילא ולבית הכוסות בי כסי ועכשיו נשתנו: המסס הוא הסמוך לבית הכוסות עשוי סגלגל כמין כדור ובתוכו קליפות קליפות הרבה כגלגל של ריחיים וקורין לינפי"ל ודופנו דק מאד: בית הכוסות סוף הכרס שקורין פאנצ"א ויש בו עובי שקורין דובלו"ן ותוכו עשוי כמין כוס. עובי בית הכוסות דופן כפולה ודבוקין הכפלים זה בזה בשומן: מצד א'. שלא ניקב אלא א' מן הכפלים כשרה שחבירו קותמו: מצ' לדדין. שניקבו שניהם טריפה. ובבית הכוסות הוא דאיכא לפלוגי בין צד א' לשני צדדין אבל בהמסס אפי' מצד א' שלא נראה הנקב לחוץ אין זו סתימה לפי שהדופן דק מאד: לגיטי

תתן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה[ד] וגבי מכבדות של תמרה (דף קכד:) דפריך אלא מאחה נגלו בהא לימא ר' אלעזר אף של תמרה ואי שרי ר"ש אף מאחה נגלו מאי קושיא דילמא ר' אלעזר כר"ש ס"ל[ה]:

הא ר' נחמיה. ההיא דאסרה שופר וחצוצרות דתניא בפרק חבית (לקמן דף קמו.) אפי' תרווד אפי' טלית אפי' סכין אין נוטלין אלא לצורך תשמישן ופי' בקונטרס תשמישן המיוחד להם ומשמע לפי' דכלי שמלאכתו לאיסור אסור לטלטלו לשום צורך דהא מיוחד למלאכת איסור ואנן בעינן שיהא מיוחד לצורך אותו דבר שנוטלו בשבת וקשה לר"ת דאמר בפרק חבית (ג"ז סב) חותלות של תמרים ושל גרוגרות מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך ומוקי לה כר' נחמיה וכן בפרק בכל מערבין (עירובין דף לה. ושם) הכא במנעול דקטיר במיתנא ובעי סכינא למיפסקיה ומוקי כר' נחמיה ואמאי אסר בסכין כיון שהוא עומד ומיוחד לחתיכה והר"ר שמעון הזקן הקשה לפירוש הקונטרס דהיכי קאמר רבא בפרק כל הכלים (לקמן דף קכד.) ואתא ר' נחמיה למימר דאפי' כלי שמלאכתו להיתר לצורך גופו או לצורך מקומו אין מחמה נגלו לא שעה חשיב לצורך מקומו תשמיש המיוחד לו א)ודוחק ר"ת לומר לפי' הקונטרס דקערות אחר שאכלו בהן דדרך להסירן כל שעה חשיב לצורך מקומו תשמיש המיוחד לו ונראה לר"ת דלא שרי ר' נחמיה אלא תשמיש הרגיל לעשות בו בחול אפי' אינו תשמיש המיוחד לו ואפי' דבר שמלאכתו לאיסור שרי כיון שדרך אותו תשמיש לעשות ממנו בחול כגון קורנס לפצע בו את האגוזים וקורדום לחתוך בו את הדבילה והיינו לצורך תשמישו דקאמר כלומר מה שרגיל לעשות בו בחול ולא אתא לאפוקי אלא מחמה נגלו וכגון תשמיש שאינו רגיל לחתוך כגון חותלות של תמרים בסכין או מנעול דקטיר במיתנא ושופר נמי אין דרך בחול לגמע בו מיס לתינוק והסקה בכלים דתניא בפרק כל הכלים (לקמן דף קכד:) ב) אין מסיקין בכלים כו' ומוקי לה כר' נחמיה ומביא ר"ת ראיה מפרק כל הכלים (ג"ז סב) דתנן כל הכלים ניטלין לצורך ולשלא לצורך ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך ומפרש רבה בגמרא דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא והשתא מה לו להזכיר דבר שמלאכתו לאיסור כיון דמתניתין לא אייר אלא במלאכתו להיתר אלא ודאי משום ר' נחמיה נקטיה דבעי למימר ואתא ר' נחמיה למימר דאפי' דבר שמלאכתו להיתר כו' ומשום דמשוה ר' נחמיה מלאכתו להיתר למלאכתו לאיסור נקט מלאכתו לאיסור דלר' נחמיה תרוייהו לצורך גופו שרי ולצורך מקומו לא ולרבא תרוייהו לצורך גופו ומקומו שרי מחמה נגלו לא ולשון אפי' משמע נמי הכי:

למחט שנמצאת. דתניא באלו טרפות (חולין דף נ. ושם) והתמדיר (כתובות דף עו:) מצד אחד כשירה מצ' לדדין טרפה ופי' בקונטרס בעובי בית הכוסות הוא דאיכא לפלוגי הכי אבל בהמסס אפי' מצד אחד שלא נראה הנקב לחוץ טרפה דאין זו סתימה והקשה ה"ר אליעזר ממי"ץ דהא תנן ו)המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ משמע דבהמסס נמי לא מיטרפה אלא בנקב מפולש ואור"י דהאי לחוץ לא לגמרי לחוץ[ד] אלא כלומר לצד חוץ לאפוקי ניקבו זה לתוך זה דכשירה כדקתני בתר הכי וקמ"ל דמצד אחד כשירה אע"ג דניקב עור אחד שלם אבל הא דקתני מצ' לדדין טרפה אין חידוש[ז] אי נמי מצ' לדדין טרפה נמי חידוש הוא דקמ"ל אע"פ שאוכב על המסס[ח] וס"ד[ט] שמגין[י] כמו חלחולת שנקבה וירכים מעמידין אותה דכשירה קמ"ל דהכא טרפה ור"ת אומר דבהמסס נמי מצד אחד כשירה ופשיטא דלא הוי טרפה אא"כ ניקב נקב מפולש לחוץ דאין סברא שיהיה טרפה בשום מקום אלא בנקב מפולש והא דנקט בבריתא בית הכוסות לאשמועינן מצד אחד כשירה[א] אע"ג דניקב עור שלם[ב] ונפקא מינה הא דשמעינן דאישתני שמייהו אע"ג דדינם שוה דאי לא אשמעינן ה"א דהאי דקתני מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות הייני[ג] דקרו אשתא בי כסי שאין לו אלא עור אחד והוה אתי למימר דדוקא בהוה מצד אחד כשירה[ד] אבל במאי דקרו[ט] הובלילא[ט] אפי' מצד אחד טרפה כיון שניקב עור אחד שלם[ד] להכי אשמעינן דאישתני שמייהו[ח] דאפי' בהובלילא מצד אחד כשירה[ט] ועוד אור"י דמצינו למימר כפי' רש"י דבהמסס אפי' מצד אחד טרפה[כ] דחיישינן שמא ניקב לחוץ וחזר והבריא כמו ישב לו קוץ בוושט[י] דהכי הלכתא אתה דחיישינן שמא הבריא וחוששין לספק דרוסה ואפי' למאן דלא חיישי אתה בקוץ שמא במחט שהוא דק חיש והא דבעי באלו טרפות ניקבו לחוץ היינו כגון דידעינן דשוב לא הבריא כגון שאכלה מחט בפיגינו ושחטוה מיד:

נפקא

מ) [לקמן קכג. קכד. קמו. עירובין לה. ביצה לג.], ג) סוכה לד. ע"ש, ג) [מכות עו: חולין מח: נ:], ד) [סוכה לד. ע"ש], ה) [עי' בערוך ערך חללה ובסנהדרין קט. מאי בורסיף וכו'], ו) [לקמן קמו.], ז) [דף לד.], ח) [וסס], ט) [חולין מג.], י) חולין מג.;

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הא ר' יהודה וכו' ומוקי לה בר' יהודה. וע"ש ע"ב תוס' ד"ה הא אין עליה: בא"ד דאסור לר' יהודה. עי' פיהש"י סס ד"ה אלא לתרגולין:

לעזי רש"י

צינפי"ל. הקיבה השלישית של מעלי-הגירה. פאנצ"א [פנצ"א]. הקיבה הראשונה של מעלי גירה. דובלו"ן. קיפול בקיבה השניה של מעלי גירה.

מוסף רש"י

חצוצרתא. פשוטה ואינה של לול (סוכה לד:). שיפורא. כפוף (שם). צפצפה. ועכשיו נשתנית שמה וקורין לו ערבה (שם). פתורתא פתורא. הא'מת גדולה והא'מת קטנה, ושם היו רגילין לקרות לגדולה חלף קטנה ושל קטנה לגדולה (שם). אף אנו נאמר. אף אני יש בידי עוד אחד שנתחלף שמה (שם). הובלילא. לנפי"ל (שם). למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות. מקום יש בראש הכרס סמוך למסמס קרוי בית הכוסות, שהוא כעין כוס ויש בו סביב שפתו עובי שני כפלים כפולים ודבוקים ובלע"ז דדובלו"ן, ונמצא ממנו תחוחה באותו עובי ומתוך עובי אחד לא נקבה אלא נקבתה טלה (כתובות עו: וכעי"ז חולין מח.). דמצד אחד. שנקבה את דופן הפנימית ולא נקבה את השניה (חולין שם) ואין הממחט נראה אלא מבפנים (כתובות שם). כשרה. שאין זה נקב (שם) שחבירתה מגינה עליה (חולין שם).

רב נסים גאון

למאי נפקא מינה למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות. תגד אצל דלך [המצא עיקר זה] בפרק אלו טריפות [דף נ] ובכתובות בפרק המדיר [דף עו].

רבינו חננאל

ותניא מטלטלין שופר וחצוצרות ותניא מטלטלין שופר ולא חצוצרות. ראוקימנא להו הא ר' יהודה הא ר' שמעון והא ר' נחמיה.

הדרן עלך במה מדליקין.

עין משפט נר מצוה

קלח א מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמ סעיף ג ד:

תוס' ישנים

א) ועוד קשה הא דא"ל אביי (שם) לרבה אלינא דר"ש קערות היכי מטלטלים להו ולרבה (דיליה) [אלינא דר"ש] מי ניחא הא לא מטלטלי אלא לאמשים המיוחד לו ודוחק ר"ת כו':

מוסף תוספות

א. א"כ רב היכי ס"ל הכי. תוס' הרא"ש. ב. דאמ' דבר שמלאכתו לאיסור מטלטלו, לצורך מקומו אסור. תוס' הרא"ש. ג. ומוקי לה ברפוי וכו' יהודה וכדתניא וכו' ודייק טעמא דרפוי, הא אינו רפוי לא, ופריך לרבא דאמר דבר שמלאכתו לאיסור, לצורך מקומו מותר, ומשני ההיא ר' יהודה משום ר' אלעזר היא, אבל ר' יהוד' גופי' ס"ל אפי' אינו רפוי מותר. תוס' הרא"ש. ד. ומנין פשוט לו דההיא משנה ר"ש היא, אלא לאו משום דפשיטא לי' דכולה מתניתי' דכל הכלים כר"ש אתיא. תוס' הרא"ש. ה. אלא משמע דפשיטא לי' לתלמודא דליכא מאן דשרי דבר שמלאכתו לאיסור מחמה לצל. תוס' הרא"ש. ו. שיהא מפולש. תוס' מולין נ: ד"ה ממט. ז. ואגב דנקט מצד אחד כשרה נקט נמי מצ' צדדין טריפה אע"ג דמילתא דפשיטא היא. תוס' מולין נ: ד"ה ממט. ח. ומדובק שם בשומן. תוס' מולין נ: ד"ה ממט. ט. דאותו דבקות. תוס' מולין נ: ד"ה ממט. י. אפי' וכו' שניקבו שני העורות וכו' שלא יצא הרעי. תוס' מולין נ: ד"ה ממט. יא. רבותא קמ"ל, לפי שיש לו שני עורות, וקמ"ל. תוס' מולין נ: ד"ה ממט. יב. אפ"ה כשרה עד שניקבו שניהם וכו' וא"ת הא אמרינן וכו' למאי נפק"מ למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות, והשתא מאי נפקותא איתא, הא בתרוייהו אמרי' מצד א' כשרה מצ' צדדים טרפה גם בהובלילא, וי"ל. תוס' מולין נ: ד"ה ממט. יג. בהובלילא דהיינו המסס. תוס' מולין נ: ד"ה ממט. יד. כיון שלא ניקב אלא חצי עור והנשאר מגין יפה. ריטב"ם. טו. עכשיו. תוס' מולין נ: ד"ה ממט. טז. היינו מה שהיו רגילים לקרות בית הכוסות. תוס' מולין נ: ד"ה ממט. יז. ואין חבירו מגין עליו. ריטב"ם. יח. ותנא בית הכוסות ממש קתני. ריטב"ם. יט. וכ"ש בהמסס. ריטב"ם. כ. ואפי' אח"ל דאין סברא שיהא טריפה הואיל ולא ניקב אלא חצי עור. תוס' מולין נ: ד"ה ממט.

נפקא מינה לגיטי נשים. מה שפי׳ בקונטרס לענין שינה שם עירו ושם עירה אין נראה לרשב״ם דבגל הוא שם מדינה ולא שם העיר כדאמר בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עא.) כל המרלות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל וקאמר נמי התם [1] עד היכן היא בבל ולא אשכחן שום דוכתא עיר ששמה בבל אלא מדינה היא ואין כותבין שם מדינה בגט:

הדרן עלך במה מדליקין

כירה שהסיקוה בקש ובגבבא. נראה לר״י דקש היינו זנבות השבולים שנשאר בשדה[a] הנקרא אשטובל״א בלעז ותבן הוא הנקצר עם השבולת דהכי משמע לקמן בפרק שואל (לקמן דף קנ:) דקאמר בשלמא קש משכחת לה במחובר אלא תבן היכי משכחת לה ומסיק בתבנא סריא והא דאמר בריש המקבל (בבא מציעא דף קנ.) גבי מקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור משום דאמר ניחא לי דתיתבן ארעאי הוה ליה למימר דתיתקש דהנשאר בקרקע נקרא קש כדפירש רש״י אלא משום דתיתבן משמע טפי לשון זיבול[b] נקט ליה[c]: **לא יתן עד שיגרוף.** פירש בקונטרס משום תוספת הבל ואין נראה לר״ג[d] דאפילו גרופה וקטומה היא תוספת הבל יותר מכמה דבריס השנויין בבמה טומנין[e] ועוד דתנניה שרי להשהות אף כשאינה גרופה[f] ואם אסרו מוסיף הבל אלא דוקא בהטמנה[g] אבל להשהות שרי[h] וכשאינה גרופה אסרי רבנן דתנניה משום דילמא אתי לאחתויי:

חמין ותבשיל. נראה לר״י דסתם חמין ותבשיל היינו אפי׳ לא בשיל כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי דהא כי מוקי מתניתין להחזיר תנן[i] הוי מתניתין כתנניה דשרי חמין ותבשיל להשהות על גבי כירה אפילו בשאינה גרופה אפילו לא בשיל כל צרכו ולא כרבנן ואמאי דילמא מתניתין אפילו כרבנן ומתני׳ בחמין ותבשיל שנתבשלו כל צרכן דמודו רבנן דמשהין ע״ג כירה שאינה גרופה וקטומה[j] אלא ודאי משום דסתם חמין ותבשיל כמאכל בן דרוסאי נמי משמע ומיהו סתם חמין ותבשיל הוי נמי בשיל כל צרכו כדמוכח בסוף שמעתין (דף לח.) גבי קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר אע״פ שיש לדחות ושם אפרש בע״ה ואפילו אי סתם חמין ותבשיל לא הוה בשיל כל צרכו צריך לומר הא דאסרי בית שמאי להחזיר היינו אפילו חמין שהוחמו כל צרכן וכן לבית הלל באינה גרופה מדקאמר בגמרא (דף לח:) ואף רבי אושעיא סבר מחזירין אפילו בשבת דאמר רבי אושעיא פעם אחת כו׳ והעלנו לו קומקומות של חמין ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו ואי לא אסיר בהוחמו כל צרכן מנא ליה דמחזירין אפילו בשבת דילמא בהוחם כל צרכו הוה ואם תאמר ואם סתם חמין ותבשיל הוי בין בשיל כל צרכו בין לא בשיל אם כן סברי בית שמאי מצטמק ויפה לו אסור כיון דאסיר תבשיל שבשיל כל צרכו ואם כן היכי שרי חמין שלא הוחמו כל צרכן והא יפה לו הוא ואורי״ דודאי תבשיל אסרי בית שמאי משום דלעולם יפה לו אע״ג דתבשיל כל צרכו אבל חמין שאין יפה להם אלא עד כדי צרכן אבל מכאן ואילך רע להן כדמוכח לקמן[k] לא אסרי בית שמאי[a] דליכא למיגזר שמא יחתה דבלא חיתוי יוחמו כל צרכן: **וב״ה אומרים אף מחזירין.** אפילו בשבת מחזירין [b] כדאמר בגמרא ולשון טוטלין נמי משמע[b] דבשבת מיירי דבחול לא הוה צריך למיתני טוטלין[l] ולמאן דאסר להחזיר אסר אפילו בחול לבית הלל כשאינה גרופה ולבית שמאי אפי׳ בגרופה מדקאמר בגמרא לדברי האומר מחזירין מחזירין אפילו בשבת משמע דעיקר פלוגתא הוי בחול ועוד מדקדק ר״ת מדקאמר לא יתן עד שיגרוף[m] ואי לא יתן לא יחזיר בשבת הוא איך יגרוף או יקטוס בשבת [n] והוה ליה למימר אלא אם כן גרף וקטס אלא בחול נמי אסור להחזיר ואי״ת מה שיעור הוא נותן לאסור בע״ש דהיכא דסלקו בהשכמה פשיטא דשרי להחזיר ואומר ר״י דמשעה[n] שלא יוכלו להרתיחו מבעוד יום אסור להחזיר[o] ומיהו[c] בשבת אפילו רותח אסור להחזיר למאן דאסר דאי לא הכי מנא ליה דרבי אושעיא אפילו בשבת[a] דילמא קומקמוס של חמין רותח הוה[b] ועוד אומר ר״י דמעלינו למימר דבערב שבת נמי אסור[g] להחזיר אפילו רותח משעה שאם היה קר לא היה יכול להרתיח מבע״י[d] וקשה לרשב״ם היכי שרי להחזיר קדרה על גבי כירה בשבת והא אמר בפרק המביא כלי יין (ביצה דף נג: ושם) דביצים וקדרה וחביתא ופוריא[e] מלמטה למעלה אסור משום אהל[i] ואורי״ דכי אסרו חכמים אהל ערלי ה״מ כשעושה הדפנות תחלה ואח״כ הכיסוי אבל[j] הכא שדופני הכירה כבר עשויות מאליהן[k] לא אחמור רבנן לאסור ליתן קדרה על גבה ומיהו הא דאמר בהמוצא תפילין (עירובין דף קב.) גבי דיכרי דרב הונא דאמר ליה כרוך בוליא ושייר בה טפח למטר מוסיף על אוהל ערלי הוא משמע דבלא שיור אסור אע״ג דהדפנות כבר עשויות אורי״ דסתם משום דדמי אהל טפי[m] אסור אפי׳ בלא עשיית דפנות אבל קדרה דלא דמי אהל כולי האי לא אסרו חכמים בלא עשיית דפנות: לעולם

למאי נפקא מינה לגיטי נשים:

הדרן עלך במה מדליקין

כירה [a]שהסיקוה בקש ובגבבא נותנים עליה תבשיל בגפת ובעצים לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן את האפר בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין: **גמ׳** איבעיא להו האי לא יתן לא יחזיר הוא אבל לשהות משהין אף על פי שאינו גרוף ואינו קטום ומני חנניה היא דתניא [b]חנניה אומר [c]כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה אע״פ שאינו גרוף ואינו קטום או דילמא [d]לשהות תנן ואי גרוף וקטום אין אי לא לא וכל שכן להחזיר ת״ש מדקתני תרי בבי במתני׳ ב״ש אומרים חמין אבל לא תבשיל בית הלל אומרים חמין ותבשיל ב״ש אומרים נוטלין אבל לא מחזירין וב״ה אומרים אף מחזירין אי אמרת בשלמא לשהות תנן הכי קתני כירה שהסיקוה בקש ובגבבא משהין עליה תבשיל בגפת ובעצים לא ישהא עד שיגרוף או עד שיתן אפר ומה הן משהין בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל וב״ה אומרים חמין ותבשיל וכי היכי דפליגי בלשהות פליגי נמי בלהחזיר שבית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין אלא אי אמרת להחזיר תנן הכי קתני כירה שהסיקוה בקש ובגבבא מחזירין עליה תבשיל בגפת ובעצים לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן אפר ומה הן מחזירין בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין הא [e] תו למה לי לעולם

הדרן עלך במה מדליקין

כירה. עשויה כעין קדירה ונותנין קדירה לתוכה: **קש.** זנבות השבולין: **גבבא.** הנגבב מן השדה אשטובל״א: **גפת.** פסולת של שומשמין שהוציא שומן: **עד שיגרוף.** הנחליס משוס דמוסיף הבל וטעמא פרישנא בפרק דלעיל[a] שמא יחתה בנחליס: **או עד שיתן אפר.** על גבי נחליס לכסותם ולכנסם: **בית שמאי אומרים.** נותנין עליה חמין אחר שגרפה דלא צריכי לבשולי דליכא למגזר[b] שמא יחתה: **אבל לא תבשיל.** דניחא ליה ביצוליה ואתי לאחתויי. ל״ג נתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל [a]: **לא מחזירין.** בשבת דמיחזי כמבשל: **אף מחזירין.** הואיל וגרוף: **גמ׳ קטום.** היינו נתן אפר על הנחליס דאפר מתרגמינן קיטמא[c]: **תרי בבי.** בית שמאי אומרים חמין וכו׳ ותו תנא בבא אחרייתי טוטלין ולא מחזירין: **ומה הן משהין.** בגרוף וקטום: **פליגי נמי בלהחזיר.** אם המותר לשהות כגון חמין לבית שמאי וחמין ותבשיל לב״ה: **אלא אי אמרת להחזיר תנן הכי קתני.** כלומר ע״כ הכי מפרשא: **ב״ש אומרים נוטלין ולא מחזירין.** ע״כ אתבשיל קיימי דהא שרו בחמין: **הא תו למה לי.** הא תנא ליה ריישא אבל לא תבשיל: לעולם

מסורת הש״ס

א) לעיל כ., ב) [גיטין ו.], ג) [דף לד:], ד) במ״א: וליכא למימס, ה) [במדבר יט], ו) [וש״ש תוס׳ ב״מ קנ. ד״ה המקבלן],

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה אבל לא תבשיל וכו׳ כמבשל הס״ד ותמ״כ מ״ה אבל לא:

לעזי רש״י

אישטובל״א. שלף.

תוס׳ ישנים

א) ולא דלה לומר דתנא ריישא דאפילו בחול אין מחזירין לב״ש כדמשמע עד שיגרוף וסיפא קתני דאפילו בשבת מחזירין לב״ה כדמשמע טוטלין דבלאו תרי בבא סבא הוא דבתרווייהו פליגי דהא אי להשהות תנן ליכא אלא חד בבא בהחזרה ומהכ״מ אומר דאי תוס׳ ב״ה מתי סיפא לא ה״ל למיתני דבני בית שמאי:

ב) ומיהו רש״י פי׳ בגמרא [בדף לח: ד״ה מחזירין] מחזירין אפילו בשבת לאמתא יד דנראה אלא דעתו להחזיר טו ובטלה הטמנה טו אבל גלילה אין נראה כן:

רב נסים גאון

נפקא מינה לגיטי נשים. כלומר בדאלך [בזה], המביא גט מבבל או מבורסיף אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, לדבריהם שאמרו במסכת גיטין בפרק א׳ [דף ו] בבל רב אמר כארץ ישראל לגיטין מכי אתא רב לבבל. ובפרק עשרה יוחסין [דף עב] היכא חביל ימא, אמר רב פפא סבא משמיה דרב זו פרת בורסיף.

ובבראשית דר׳ אושעיא [פרשה לח] חד תלמיד ר׳ יוחנן הוה יתיב קדמוי הוה מסבר ליה ולא סבר. אמר ליה מה דין לית את סבר, אמר ליה דאנא גלי מן אתראי. אמר ליה מן הדין אתר את, אמר ליה מן בורסיף. אמר ליה לא תאמר כן אלא בולסיף שנאמר כי שם בלל ה׳ שפת כל הארץ. ובגמרא דכל ישראל יש להן חלק [סנהדרין דף קס] אמרו אמר רב יוסף בבל בורסיף סימן רע לתורה, מאי בורסיף אמר רב אסי בור ספת. ואדוננו האיי ז״ל אמר בבל בורסיף ובורסיף בבל, כוונת דבר זה לאותה ששנינו במשנה, שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה פסול, הרי נודע כי בבל ובורסיף עיר אחת הן והגם כשר.

סליק פרק במה מדליקין

רבינו חננאל

פרק שלישי

כירה שהסיקוה בקש ובגבבא וכו׳. כירה זו היא מקום שפיתת ב׳ קדרות. **איבעיא להו** הא דתנינן לא יתן עד שיגרוף או עד שיתן האפר על גבי גחלים, נתינה זו בע״ש [היא] וקמ״ל דאסור לשהות ע״ג כירה אא״כ [נ״א: אלא אם היא] גרופה וקטומה, או דילמא נתינה זו החזרת הקדירה היא בשבת, וקמ״ל דאסור להחזיר אלא ע״ג כירה קטומה או גרופה אבל לשהות מותר, ומתניתין מני חנניה היא דתניא כל שהוא כמאכל בן דרוסאי מותר לשהותו על גבי כירה אע״פ שאינה גרופה או קטומה.

עין משפט נר מצוה

א א ב ג מיי׳ פ״ג מהל׳ שבת הלכה ד ה סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סי׳ רנג סעיף ג:

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה וב״ה אומרים וכו׳ והל״ל **אא״ב** גרף. לענ״ד הא מלינו כזה במ״ק דף ד ע״ב עד שיעמיק כו׳ כגון שהעמיק:

מוסף רש״י

לגיטי נשים. דקיימא לן (גיטין ב.) המביא גט מחוצה לארץ צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, אי משום דאין מלוין לקיימו ואי משום דאין בקיאין לשמה, והמביא מארץ ישראל אינו צריך לפי שבקיאין לשמה ועולי רגלים מלוין לסכיר תמיתא עדים לקיימו, ואמרינן התם (ו.) בבל כארץ ישראל לגיטין, לפי שהן בני תורה ובקיאין לשמה ובני ישיבה מלוין לילך וללמוד משם תורה מכל מקומות, ובורסיף סמוך לבבל ואינן בני תורה כדאמרינן (סנהדרין קנ.) מאי בורסיף, בור שספו את מימיו ולא נשתייר בו כלום, והמביא משם צריך שיאמר, אבל עכשיו נתחלף שמם, הלכך המביא מבבל צריך שיאמר ומבורסיף אין צריך (שובה לד:)

הדרן עלך במה מדליקין

בן דרוסאי. לפעיים היה ומבשל בישולו אליש (לעיל כ.) ואוכל כל דבר המבושל קלת (ע״ז לח.).

מוסף תוספות

א. לאחר קצירה. מ׳ הר״ן. ב. ובנין. תוס׳ הרא״ש. ג. דלא שייך להזכיר תוספת הבל בשהיה. תוס׳ הרא״ש. ד. דא״כ, אפי׳ גרף ונתן את האפר ליתסר. ריטב״א. ד. משום תוספת הבל. תוס׳ הרא״ש. ה. אלא ודאי דלא שייך טעמא דתוספת הבל לענין שהיה. תוס׳ הרא״ש. ו. ואי בהטמנה, לא התיר חנניה להשהות בהטמנה בכירה שאינה גרופה ואינה קטומה ואפי׳ כמאב״ד, משום דהו״ל הטמנה בגחלים ממש דמוסיפין הבל ואסור, ואפי׳ מבעוד יום. רשב״ם. ז. כי החמירו בהטמנה יותר משהייה שהקדירה עומדת מגולה. ריטב״א. ח. אבל לשהות משהינן אע״פ שאינו גרוף וקטום. תוס׳ הרא״ש. ט. דהא דפליגי רבנן עלה דחנניה היינו בדלא בשל כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי. תוס׳ הרא״ש. י. [ב]פלוגתא דר״מ ור׳ יהודה. תוס׳ הרא״ש נח. ד״ה הקשה. רעוד, דקלים להתבשל. רשב״ם. יא. אע״ג דהשתא יפה להם. תוס׳ הרא״ש יפה הקשה. יב. (ו)ממתני׳. תוס׳ הרא״ש. יג. [ד]מה חידוש הוא שנוטלים אי לאו דאיירי בשבת דלא תימא כיון שנטלו שנסתלקה שהיה ראשונה וכשמחזירין הו״ל תחלת שהיה בשבת. תוס׳ הרא״ש. יד. דלא תימא דבלילי שבת הוא דמחזירין דכי שקיל לה אדעתא דאהדורי לצורך מחר שקיל לה אבל ביום. ריטב״א. טו. אלא לאכילה דהשתא בעי לה. רשב״ם נח. ד״ה לדבר. טז. וכמטמין לכתחילה הוא ולא חשיבא חזרה דהא בטלה תורת הטמנה. ריטב״א נח. ד״ה לדבר. יז. או עד שיתן את האפר. תוס׳ הרא״ש. דאלמא משמע דחזרה בשעה הראויה לגריפה היא. רשב״ם לקמן נח. **סוד״ה** לדבר המומר. יח. שהוא סמוך לחשיכה כ״כ שכשהתבשיל צונן. מ׳ הר״ן. יט. וכל כה״ג מקרי חזרה, וכי יהיב לה ע״ג כירה מקמי הכי מקרי שיהוי. מ׳ הר״ן. כ. השתא צריכנא למימר דער״ש חלוק משבת. תוס׳ הרא״ש. כא. מדקאמר והעלינו לו קומקום של חמין ומזגו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו. תוס׳ הרא״ש. כב. ולכך החזירוהו. אלא ודאי מאן דאסר אסר אפי׳ ברותחה. תוס׳ הרא״ש. כג. לב״ש. מ׳ הר״ן. כד. משום גזירת הרואים, רב״ה שרו. מ׳ הר״ן. כה. מלמעלה למטה שרי. תוס׳ הרא״ש. כו. כלומר, אם רוצה לעשות דפנות של עץ ולשפות עליה קדרה, צריך לאחוז הקדירה באויר, ואח״כ יעשה הדפנות של עץ לעשות מדורה, אבל לעשות הדפנות תחילה, ואח״כ לשים עליה הקדירה, אסור משום בנין אהל, והכא ממטה למעלה הוא, שכבר דפנות הכירה עשויין. תוס׳ הרא״ש. כז. אם עשה האהל בלא מחיצות שרי. תוס׳ ביצה נב: ד״ה מלמטה. כח. מתחילה. תוס׳ ביצה נב: ד״ה מלמטה. כט. ובנין גמור. תוס׳ הרא״ש.

לעולם אימא לך להחזיר תנן. ומילו לשהות אע"פ שאינו גרוף שרי: והך חזרה דאמרי לך. לא יחזיר על שיגרוף דכי גרוף מיהא שרי: ואו דברי הכל היא. ולבית שמאי לא סבירא להו: לא שנו. שריותא דמתני' אלא על גבה דלא נפיש הבלא כולי האי אבל אוכל תוכה אסור:

לעולם אימא לך להחזיר תנן וחסורי מיחסרא והכי קתני כירה שהסיקוה בקש ובגבבא מחזירין עליה תבשיל בגפת ובעצים לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן את האפר אבל לשהות משהין אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום ומה הן משהין בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל והך חזרה דאמרי לך לאו דברי הכל היא אלא מחלוקת בית שמאי ובית הלל שבית שמאי אומרים נוטלין ולא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין ת"ש דאמר ר' חלבו א"ר חמא בר גוריא אמר רב לא שנו אלא על גבה אבל לתוכה אסור אי אמרת בשלמא להחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה אלא אי אמרת לשהות תנן מה לי תוכה מה לי על גבה מי סברת ר' חלבו ארישא קאי אסיפא [א]קאי ובית הלל אומרים אף מחזירין ואמר ר' חלבו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב לא שנו אלא על גבה אבל תוכה אסור [ב]תא שמע [ב]' כירות המתאימות אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה גרופה ואינה קטומה משהין על גבי גרופה וקטומה ואין משהין על שאינה גרופה ואינה קטומה ומה הן משהין בית שמאי אומרים ולא כלום ובית הלל אומרים חמין אבל לא תבשיל עקר דברי הכל לא יחזיר דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל ובית הלל אומרים חמין ותבשיל בית שמאי אומרים נוטלין אבל לא מחזירין ובית הלל אומרים אף מחזירין אי אמרת בשלמא לשהות תנן מתני' מני רבי יהודה היא אלא אי אמרת להחזיר תנן מתניתין מני לא רבי יהודה ולא ר' מאיר אי רבי מאיר קשיא לב"ש בחדא ולבית הלל בתרתי אי רבי יהודה קשיא גרופה וקטומה לעולם אימא לך להחזיר תנן ותנא דידן סבר לה כרבי יהודה בחדא ופליג עליה בחדא סבר לה כרבי יהודה בחדא בחמין ותבשיל ונוטלין ומחזירין ופליג עליה בחדא דאילו תנא דידן סבר לשהות ואף על פי שאינו גרוף וקטום ורבי יהודה סבר בלשהות נמי גרוף וקטום אין אי לא איבעיא להו מהו לסמוך בה תוכה וגבה אסור אבל לסמוך בה שפיר דמי או דילמא לא שנא תא שמע שתי כירות המתאימות אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה גרופה וקטומה משהין על גבי גרופה וקטומה ואף על גב דקא סליק ליה הבלא מאידך דילמא שאני התם דכיון דמידליא שליט בה אוירא תא שמע דאמר רב ספרא אמר רב חייא קטמה ונתלבתה סומכין לה ומקיימין עליה ונוטלין ממנה ומחזירין לה שמע מינה לסמוך נמי קטמה אין לא קטמה לא ולטעמיך נוטלין ממנה דקתני קטמה אין לא קטמה לא אלא תנא נוטלין משום מחזירין הכא נמי תנא סומכין משום מקיימין הכי השתא התם נוטלין ומחזירין בחד מקום הוא תנא נוטלין משום מחזירין אלא הכא סומכין בחד מקום הוא ומקיימין בחד מקום הוא מאי הוי עלה ת"ש [ג]כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין לה ואין מקיימין אא"כ גרופה וקטומה [ד]גחלים שעממו או שנתן עליה נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה אמר ר' יצחק בר נחמני א"ר אושעיא קטמה והובערה משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צורכו

שמע

מסורת הש"ס

[א] תוספתא פ"ג, [ב] תוספתא [פ"ג], [ג] לח.,

לעזי רש"י

אריישטי"ש. נעורת.

רבינו חננאל

ושקלינן וטרינן ותריצנן כירה שהסיקוה בגפת או בעצים אסור להחזיר, אבל לשהות משהין בה אע"פ שאינה גרופה ולא קטומה בין תבשיל בין חמין כחנניה. **ואע"ג** דעמדה אמרינן תוב תא שמע ב' כירות המתאימות אחת גרופה וקטומה ואחת שאינה גרופה ולא קטומה כו', לר' מאיר אליבא דבית הילל משהין ע"ג גרופה וקטומה חמין אבל לא תבשיל, ולב"ש לא כלום, לר' יהודה אליבא דב"ש משהין חמין אבל לא תבשיל וב"ה חמין ותבשיל. ב"ש אומרים נוטלין חמין אבל לא (תבשיל) מחזירין, וב"ה [אומרים] נוטלין ואף מחזירין. בשלמא אי אמרת מתניתין לשהות ע"ג גרופה וקטומה, מתני' ר' יהודה היא, אלא אי אמרת להחזיר היא, אבל לשהות בש"א משהין חמין ובה"א חמין ותבשיל אף על פי שאינה גרופה ולא קטומה, מני מתניתין אי ר' מאיר קשיא לב"ש בחדא דמתניתין דקתני בש"א חמין אבל לא תבשיל, ורבי מאיר קתני לב"ש ולא כלום. ולב"ה בתרתי דר' מאיר קתני לב"ה משהין חמין אבל לא תבשיל, ומתניתין קתני לב"ה חמין ותבשיל, ותוב דרבי מאיר קתני דברי הכל לא יחזיר ומתניתין קתני לב"ה אף מחזירין. אי לרבי יהודה קשיא גרופה וקטומה דכי קתני משהין, לב"ש חמין לב"ה חמין ותבשיל, בגרופה וקטומה קתני ומתניתין אע"פ שאינה גרופה וקטומה. ושנינן לעולם אימא לך להחזיר תנן ותנא דידן סבר לה כרבי יהודה בחדא ופליג עליה בחדא, ופשוטה היא. **ועמדה דמתניתין להחזיר תנן. עכשיו יש מי שאומר** כיון דלא איפשיטא בהדיא להחזיר, אשנויי לא סמכינן [ומוקמי] מתניתין לשהות. ויש מי שאומר הלכה להחזיר תנן ומסייעה ליה הא דא"ר יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה חמין שלא הוחמו כל צורכו ותבשיל שלא בישל כל צורכו, עקר לא יחזיר וקסבר מתני' להחזיר תנן כו'. ועוד מדאמר רבא תרוייהו תנננהי, ואמרינן מכדי תרוייהו תנננהי, ר' יוחנן מאי אתא לאשמעינן, ואמר דייקא דמתניתין קמ"ל, ש"מ דרבי יוחנן סבר דייקא דמתניתין להחזיר הוא. [ה]ושיהוי זה אינה הטמנה אלא כגון כסא של ברזל והקדירה יושבת עליה והיא תלויה או באבנים [או] כיוצא בה, אבל הטמנה ע"ג גחלים דברי הכל אסור דקי"ל הטמנה בדבר המוסיף אסור ואפילו מבעוד יום. **איבעיא להו מהו לסמוך לה,** תוכה וגבה אסור אבל לסמוך שרי, או דילמא לא שנא. ופשטנא מהא דתניא כירה שהסיקוה בגפת ובעצים סומכין ואין מקיימין עליה אלא אם כן גרופה וקטומה, עממו הגחלים או שנתן לתוכה נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה.

[ה] עי' בבעל המאור.

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה י' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רנג סעיף ב:

ג ב שם סעיף א בהג"ה: ד ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף א:

ה ד מיי' שם הלכה ד:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אלא"כ וכו' דאי להחזיר תנן אבל לשהות:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לעולם וכו' משום דקי"ל בחנניה. כעין זה בתוספות מגילה דף יט ע"ב ד"ה ודילמא:

תוס' ישנים

א) ופסקי דרב מוקי מתני' בלהחזיר אבל לשהות אפילו אינה גרופה שרי מלטמק ועיי' לו ולרבי יוחנן אפי' מלטמק ויפה לו:

מוסף תוספות

א. (ד)מהא משמע דהלכתא כחנניה, דאי לא, אמאי דחיק נפשי' תלמודא לחסורי למתני', לימא להשהות תנן ואתיא מתני' כפשטה, אלא. מי' הר"ן. ב. אלמא שרי להשהות אפי' בתוך התנור שאינו גרוף. תוס' הרא"ש. ג. כיון דבער"ש איירי. תוס' הרא"ש. ד. [ב]שבת. תוס' הרא"ש. ה. כיון דשרי כשהגיע למאכל ב"ד ואע"פ שצריך בשול, סברא הוא דכל שכן. ריטב"א. ו. דאוקימנא כדי שיצולו כמאכל ב"ד. ריטב"א. ז. לשהותו בכירה שאינה גרו"ק. ריטב"א. ח. ומאן דאסר בההיא, לא אסר אלא אליבא דרבנן דפליגי עלי' דחנניא. ריטב"א. ט. הלכך ל"ק מידי היכי תסיק אדעתי' למימר להחזיר תנן, דאפי' כי אמרי' לשהות תנן לא ס"ל כמתני'. תוס' הרא"ש.

לעולם אימא לך להחזיר תנן וחסורי מיחסרא כו'. [ט]משום דקיי"ל כחנניה כמו שאפרש בע"ה דחיק לאוקמא מתני' כוותיה: **אא"ב** להחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה. פי' בקונטרס משום דאי להחזיר תנן (א) א"כ לשהות משהין אפילו באינה גרופה להכי שני בין תוכה דהוי מטמין ממש ברמץ לעל גבה וקשה להר"ח דלחנניה אפילו תוכה משהין אפי' באינה גרופה דהא תנן (לעיל דף יט:) ולא חררה על גבי גחלים אלא עד שיקרמו פניה הא קרמו פניה שרי אע"ג דחררה בתוכה היא[ב] ובלאו הכי אור"י דבמנס דחק רש"י לפרש כן דאיכא למימר שפיר היינו דשני לן בין תוכה לעל גבה מהא דשרי להחזיר בגרופה ובהשהאה דוקא לא ניחא ליה לחלק[ג] אבל בהחזרה[ד] ניחא ליה שפיר לחלק כדמוכח במאי דמשני מי סברת אריש קאי אסיפא קאי כו' קשה לר"י א)היכי בעי למימר אליבא דרב דמתניתין להחזיר תנן אם כן אתיא מתניתין כחנניה ורב דלא כחנניה דהא חנניה[ה] שרי במלטמק ויפה לו דהא דתנן (שם) אין צולין בשר ובילה אלא כדי שיצולו מבעוד יום[ו] אתיא כחנניה ובילה אמרינן לקמן[ז] דמלטמק ויפה לו הוא ורב אסר לקמן ג) דמלטמק ויפה לו[ח] וי"ל דבלאו הכי לא סבר לה רב כשום תנא דהא ר"מ ור' יהודה אסרי באינה גרופה אפילו במלטמק ורע לו ורב שרי במלטמק ורע לו אפילו באינה גרופה דבגרופה לא משכחן שום אמורא דאסר אפילו יפה לו ועוד דרב קאי אמילתיה דרבי יוחנן דאיירי באינה גרופה[ט] וכן רבי יוחנן דשרי לקמן חמין ותבשיל שבישל כל צרכו באינה גרופה אבל לא בישל כל צרכו אסור לא משכחן תנא דסבר הכי:

מהו לסמוך. באינה גרופה קבעי ואי מתניתין להשהות תנן קא בעי להשהות ולהחזיר ואי להחזיר תנן ושרי להשהות אפי' תוכה וגבה בעי להחזיר ולהשהות היכא שאינו מבושל כמאכל בן דרוסאי:

תא שמע כירה שהסיקוה כו'. ומסיק דשרי לסמוך ומכל מקום אין ללמוד מכאן לסמוך אלא האם דשאני הכא דדופני כירה מפסיקין בינו ולאם:

שמע

מלטמק

שמע מינה מצטמק ויפה לו מותר. פירש בקונטרס דאי האי תבשיל במצטמק ורע לו מאי אתא לאשמעינן וקשה לר"י הא איצטריך לאפוקי מדרבי מאיר ורבי יהודה דאסרי[א] בשאינה גרופה אפילו חמין דמצטמק ורע להס ועוד קשה כיון דהשתא ס"ד דמשום דהובערה הדרא למילתא קמייתא כי משני שאני הכא דקטמה מאי פריך מאי למימרא הא איצטריך טובא לאפוקי ממאי דס"ד מעיקרא ונראה לר"י[ב] דהשתא ס"ד דלא חשיבא קטומה כלל משום דהובערה ואשמעינן דהדרא למילתא קמייתא דאי חשיבא קטומה אמאי נקט בישל כל צרכו אפי' לא בישל כל צרכו שרי דאפילו רבי מאיר דמחמיר מכולהו תנאי שרי בחמין שלא הוחמו כל צרכן כדפירשנו לעיל דסתם חמין ותבשיל הוי שלא הוחמו כל צורכן[ג] ופריך שמע מינה מצטמק ויפה לו מותר דהא סתם תבשיל אמר לקמן[ד] דמצטמק ויפה לו הוא ומשני שאני הכא דקטמה פירוש וחשיבא לגמרי קטומה וה"ה אפילו לא בישל כל צרכו שרי והא דנקט בישל כל צרכו לאשמעינן[ה] דאי לאו קטומה אפילו בישל כל צרכו אסור משום דמצטמק ויפה לו הוא ופריך אי הכי מאי למימרא אף על גב דאשמעינן דאי לא קטמה אסור מ"מ מדנקט למילתיה בלשון היתר[ו] משמע דהתירא אתי לאתויי לן[ז] ואף על גב דאשמעינן דלא הדרא למילתא קמייתא נראה לו דהא לא איצטריך לאשמעינן דסברא הוא דלא הדרא למילתא קמייתא ואף על גב דמעיקרא הוה בעי למימר דהדרא למילתא קמייתא[ח] לאו משום דסברא הוא לומר כן[ט] אלא משום דנקט במלתיה בישל כל צרכו היה ר"ל כן כדפרישית[י] ומשני דמכל מקום איצטריך דמהו דתימא כו'[יא] ועוד יש לומר שאני הכא דקטמה דלאו לגמרי מהניא קטימה[יב] אלא דוקא משום דבישל כל צרכו אבל לא בישל כל צרכו אסור משום דהובערה[יג] והשתא אתי שפיר הא דנקט הכא קטמה והובערה[יד] ולעיל נקט ונתלבנה דנתלבנה הוי פחות מהובערה והוא לגמרי כקטומה[טו] ופריך א"ה מאי למימרא דהא בלאו מילתיה מסברא ה"א דלא הדרא למלתא קמייתא כמו נתלבנה ושרי ואפי' לא בישל כל צרכו ובלשון איסור ה"ל לאשמעינן[טז] ולא בלשון היתר ומשני הובערה איצטריך ליה[יז] ואי לאו מילתיה לא היה פשוט היתר אלא הוה ס"ד למימרא דהדרא למילתא קמייתא:

אמר רב ששת אמר ר' יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה תבשיל שלא בישל כל צרכו כו'. פסק ר"ח דהלכה כרב ששת אמר ר' יוחנן דרבא דאמר תרוייהו תנאי סבירא ליה כוותיה וכן פסק רש"י דסתם מתניתין דפרק קמא (דף יט:) כחנניה ומותר להשהות אפי' באינה גרופה אבל להחזיר ודאי אסור אא"כ גרוף וקטוס ואפי' בישל כל צרכו כדפי' לעיל: **דיוקא דמתני' קמ"ל.** פי' רש"י דקמ"ל דקרמו פניה שפיר דמי ואין נראה דדיוק פשוט הוא דהא כיון דתנא עד שיקרמו פניה ממילא שמעינן דקרמו פניה שרי ונראה לפרש דדיוקא דמתניתין דכירה אתא לאשמעי'[יט] דלהחזיר תנן וחסורי מחסרא והכי קתני[כ]: **מהו להשהות.** באינה גרופה ולא בישל כל צרכו קבעי או במצטמק ויפה לו[כא]:

שמע מינה מצטמק ויפה לו מותר שאני הכא דקטמה אי הכי מאי למימרא הובערה איצטריכא ליה מהו דתימא כיון דהובערה הדרא לה למילתא קמייתא קמשמע לן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן קטמה והובערה משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צורכו ואפי' גחלים של רותם ש"מ מצטמק ויפה לו מותר שאני הכא דקטמה אי הכי מאי למימרא הובערה אצטריכא ליה היינו הך גחלים של רותם אצטריכא ליה אמר רב ששת אמר ר' יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה חמין שלא הוחמו כל צורכן ותבשיל שלא בישל כל צורכו עקר לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן אפר קסבר מתניתין להחזיר תנן אבל לשהות משהין אע"פ שאינו גרוף ואינו קטום אמר רבא תרוייהו תנאי לשהות תנינא [ו]אין נותנין את הפת בתוך התנור עם חשיכה ולא חררה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה הא קרמו פניה שרי להחזיר נמי תנינא בית הלל אומרים אף מחזירין ועד כאן לא קשרו בית הלל אלא בגרופה וקטומה אבל בשאינה גרופה וקטומה לא ורב ששת נמי דיוקא דמתני' קמ"ל אמר רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן [א]כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין [ו] עליה תבשיל שבישל כל צורכו וחמין שהוחמו כל צורכן ואפי' מצטמק ויפה לו אמר ליה ההוא מדרבנן לרב שמואל בר יהודה הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו מצטמק ויפה לו אסור אמר ליה אטו לית אנא ידע דאמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מצטמק ויפה לו אסור כי קאמינא לך לרבי יוחנן קאמינא אמר ליה רב עוקבא ממישן לרב אשי אתון דמקרביתו לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל אנן נעביד כרבי יוחנן אמר ליה אביי לרב יוסף מהו לשהות אמר ליה הא רב יהודה משהו ליה ואכיל א"ל בר מיניה דרב יהודה דכיון דמסוכן הוא אפילו בשבת נמי שרי למעבד ליה לי ולך מאי אמר ליה בסורא משהו דהא רב נחמן בר יצחק [ב]מרי דעובדא הוה ומשהו ליה ואכיל אמר רב אשי קאימנא קמיה דרב הונא ושהין ליה בסא דהרסנא ואכל ולא ידענא אי משום דקסבר מצטמק ויפה לו מותר אי משום דכיון דאית ביה מיחא מצטמק ורע לו הוא אמר רב א) נחמן [ג]מצטמק ויפה לו אסור מצטמק ורע לו מותר כללא דמלתא כל דאית ביה מיחא מצטמק ורע לו הוא, בר מתבשילא דליפתא דאע"ג דאית ליה מיחא מצטמק ויפה לו הוא כו'. האי כללא לדברי רב ושמואל אמרה, ולית הלכתא אלא כר' יוחנן דהא סייעיה ר' עקיבא ממישן לרב אשי. **לפדא** דייסא ותמרי מצטמק ורע לו מותר.

מצטמק. מתמעט וכויץ רטיי"ט לשון שדים לומקין (הושע ט) כמו שאתה אומר בלשון צוי נצטוה ובלשון לדק נצטדק וכן כל תיבה שראש יסודה לד"י כשהיא מתפעלת נותן ט' אחר לד"י: **מוסר.** להשהותן בכירה דאי לא במצטמק ויפה לו קאמר מאי אתא לאשמעינן אלא ע"כ במצטמק ויפה לו קאמר ואפילו הכי לא גזרו משום חיתוי הואיל ונתבשל כל צרכו ותנא חמין לאשמעינן דבעינן שהוחמו כל צרכן מבעוד יום: **שאני הכא דקטמה.** וגלי דעתיה דלא ניחא ליה בצמוקי: **גחלים של רותם.** חמין יותר משאר גחלים ואינם ממהרין לכבות כדאמרינן בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עד:): **משהין עליה.** ואע"פ שלא קטמה. ואמוראי נינהו אליבא דר' יוחנן: **מתניתין.** דקתני עד שיגרוף: **להחזיר תנן.** דלא שרו בית הלל להחזיר עד שיגרוף ופירוקא דמתניתין דאמרינן לעיל[ג] חסורי מיחסרא הלכך עקר לא יחזיר הואיל ואינה גרופה: **תרוייהו תנאי.** בין לשהות בשאינה גרופה תנינא בהדיא סתם משנה דמותר ועקר לא יחזיר נמי תנינא ולמה ליה לרבי יוחנן לאשמעינן: **הא קרמו פניה שרי.** והיינו לא בישל כל צרכו ותנור לאו גרוף וקטוס הוא ואי נמי גרוף בתנור לא מהניא גריפה כדתנן במתניתין וכ"ש פת דאדעתא לבשולי יהביה בגוויה: **ועד כאן לא שרו כו'.** דמתניתין אלאחר שיגרוף קאי דקתני לא יתן עד שיגרוף ובין למאן דאמר לא יסהה ובין למ"ד לא יחזיר מ"מ חזרה דסיפא אגרוף וקטוס מהדר: **ורב ששת נמי דיוקא דמתני' קמ"ל.** משום דלא מתני לה בהדיא הא קרמו שרי. ואנן דמשהינן קדירה על גבי כירה שאינה גרופה אדאנייה סמכינן הואיל ותנן סתם מתניתין כוותיה כדאמר הא קרמו שרי ואע"ג דלא בישל כל צרכו ואמר רב ששת משמיה דרבי יוחנן כוותיה דמתניתין דפרקין משום חזרה הוא דבעי גרופה אבל לשהות לא וכל הני אמוראי דאסרי סברי מתניתין לשהות תנן: **מהו לשהות.** בשאינה גרופה: **מסוכן הוא.** רגיל לאוחזו בולמוס ולריך לאכול מאכל מתוק וטובד: **מרי דעובדא.** מדקדק במעשיו: **מיחא.** קמחא: **בסא דהרסנא.** דגיס המבושלים בשמנן בקמחא: **דאיתי ביה בשרא.** מצטמק ויפה לו ששומן הבשר משבר כח הלפת כדאמר בברכות (דף מד:): **לאורחין.** לריך מתיכות חשובות לשום לפניהם ואין דרך כבוד בתבשיל המצטמק שאין הבשר ניכר בו: **לפדא.** מאכל שעושה מתאנים: **תמרי.** מאכל תמרים:

שכח

דהדרא למילתא קמייתא דאף על גב דאית ביה מיחא מצטמק ורע לו לבר מתבשיל דליפתא דאית ביה מיחא מצטמק ויפה לו הוא והני מילי דאית ביה בשרא אבל לית ביה בשרא מצטמק ורע לו הוא וכי אית ביה בשרא נמי לא אמרן אלא דלא קבעי לה לאורחין אבל קבעי לה לאורחין מצטמק ורע לו לפדא דייסא ותמרי מצטמק ורע להן בעו מיניה מרבי חייא בר אבא

שכח

עין משפט נר מצוה

ו (א) ב מיי' פ"ג מהל' שבת הל' ד' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רנג סעיף ה:

מוסף רש"י

חררה. עוגת רלפים, פוגאצ"א בלע"ז (לעיל יט:). **מרי דעובדא.** זהיר במעשיו טוביס (חולין קי:).

מוסף תוספות

א. לעיל. תוס' הרא"ש. ב. דה"פ, ש"מ מצטמק ויפה לו מותר אפי' בלא קטמא. תוס' הרא"ש. ג. א"ו מדנקט בשיל כל צרכו דוקא, משמע דאינה קטומה, ואפ"ה שרי בשל כל צרכו. תוס' הרא"ש. ד. בברייתא, תבשיל שבישל כ"צ אסור, מפני. תוס' הרא"ש. ה. דדוקא קטמה. תוס' הרא"ש. ו. משהין עליה. תוס' הרא"ש. ז. ובהיתרא, לא משמע לן היתר מידי, ואי בשביל דיוקא נקטיה, הול"ל כירה שאינה גרופה אין (מבשלין) [משהין] עלי' אפי' תבשיל שבשל כ"צ. תוס' הרא"ש. ח. (ד"ה)הא לא אצטריך, דהא דהוה בעי למימר מעיקרא דהדרא למלתא קמייתא. תוס' הרא"ש. ט. דאדרבה, מסתבר דלא הדר למלתא קמייתא. תוס' הרא"ש. י. והשתא לפי סברתך ליתא להך דיוקא דלמדיק הא לא קטמה לא נקטיה. תוס' הרא"ש. יא. דאפ"ה אצטריך לאשמעינן דלא קמייתא. תוס' הרא"ש. יב. הואיל והובערה. תוס' הרא"ש. יג. דלגבי הא מיהא הדרא למלתא קמייתא. מי' הר"ן. יד. דהכא לא הויא כקטומה לגמרי. תוס' הרא"ש. טו. ומשו"ה בנתלבן[ה]ה מקיימין עליה אפי' תבשיל שלא בשל כ"צ, ובהובערה, דוקא בשל כ"צ. מי' הר"ן. טז. דלא בישל כ"צ אסור. תוס' הרא"ש. יז. כלומר. תוס' הרא"ש. יח. אבל במקום שהיד סולדת בו, אפי' להפשיר אסור, גזרה שמא יניח שם עד שיתבשל. רשב"ם לקמן מ: ד"ה מניח. (וע"ע ריטב"א לט: ד"ה ואסיקנא, מ: ד"ה ואסיקנא). יט. דלא מיפרשא אי להחזיר תנן ואי לשהות תנן, ואדרבה, סתמא כמ"ד לשהות תנן, דהא (תנן) למ"ד להחזיר [תנן] אצטריכא לחסורה, [ונקמ"ל]. רשב"ם. כ. כדתרצינן לעיל, אע"ג דפשטא דמתני' לא משמע הכי. מי' הר"ן. כא. ואע"ג דהא אפלוג ב' אמוראי לעיל ורב יוסף משמ' דשמואל אסר, קא מבעיא לי' הלכתא כמאן. ריטב"א (ועי' מהרש"א). כב. [ד]לאו משום דס"ל הכי, אלא לפרושי מילתיה. תוס' הרא"ש. כג. דאית [להה] [מצטמק ויפ"ל. רשב"ם] אסור. תוס' הרא"ש. כד. וה"ק, הלכתא למ"ד מצטמק ויפ"ל אסור, כל דאית ביה קמחא מצטמק ורע לו הוא וכו', וכאילו הלכתא אכללא דמלתא קאי. רשב"ם.

מסורת הש"ס

א) לעיל יט:, ב) [ביצה כט: מולין קי.], ג) [ע"ז], ד) [ביצה כט: מולין קי.], ה) [ע"ז],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר"מ שמואל בר יהודה א"ר יוחנן כירה וכו' משהין עליה חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צורכו ואפי' מצטמק:

לעזי רש"י

רטיי"ט [רישטריינ"ט]. מצטמק.

תוס' ישנים

א) לספרי' דגרסי הכא רע"י ל"ל בב דאליבא דרב ושמואל כג קאמר כד דהא איהו גופיה משהי ליה ואפיל: ב) מימה אמאי אסור להחזיר מ"ש מדאמר לקמן (דף מ:) נותן אדם קיתון של מים כנגד המדורה שתפיג צינתן ושמן אוכל מאן דאדי אפילו יד קולדת בו ואם כן אמאי אסור מבשיל שבישל כל צרכו להחזיר הא לא שייך ביה בישול ועיל (דף לד.) נמי דאסור להטמין משהיכה אפילו באין מוסיף הבל גזרה שמא יתיתם הא לא שייך ביה בישול וא"ל דוקא בשמן לא שייך בישול אבל מבשיל אפילו במבושל מבעוד יום שייך בישול והא דשריט קיתון של מים היינו ליתן במקום שאפי' תהיה שם כל היום לא תהיה יד קולדת בו יח:

רבינו חננאל

אמר רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן כירה שהסיקוה בגפת ובעצים משהין עליה חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו, ודוקא כירה שהיא שפיתת ב' קדרות אבל אם אין בה אלא שפיתת קדרה אחת אסור, ואפילו מצטמק ויפה לו מותר. ואע"ג דרב ושמואל פליגי, הא קי"ל דרבי יוחנן לגבי רב ושמואל הלכתא כר' יוחנן. ומה שאמר רב עקיבא ממישן לרבי אשי אתון דמקרביתון לרב ושמואל עבידו כרב ושמואל, לאו משום דהילכתא כוותייהו, אלא לעולם הילכתא כר' יוחנן דשרי, אבל אתון דנהיגתון איסורא כרב ושמואל הוו להו דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם. והא דאמר רב יהודה מסוכן בשבת שרי למיעבד ליה, פשוטה היא. הא דאמר רב נחמן בר יצחק מצטמק ויפה לו אסור מצטמק ורע לו מותר, כללא דמילתא כל דאית ליה מיחא מצטמק ורע לו הוא, בר מתבשילא דליפתא דאע"ג דאית ליה מיחא מצטמק ויפה לו הוא כו'. האי כללא לדברי רב ושמואל אמרה, ולית הלכתא אלא כר' יוחנן דהא סייעיה ר' עקיבא ממישן לרב אשי. לפדא דייסא ותמרי מצטמק ורע לו מותר.

שכח קדירה. אליבא מאן דאסר: **המבשל בשבת.** משנה היא: **ולא שנא.** אבל האי דשכח קדירה לא שנא בין שוגג למזיד והכי דרש להו סתמא ולא פירש אי אשוגג מדמה לה ומותר לאוכלה אי אמזיד מדמה לה ואסור: **במזיד נמי.** אם השהה על גבי כירה מבעוד יום יאכל: **דלא אפי' לאיערומי.** ולעשות מזיד ולומר שוגג הייתי דלא נחשדו ישראל על השבתות: **דאפי' לאיערומי.** דאיסור דרבנן הוא וקילא ליה ואפי' לשהויי מזיד ויאמר שכחתי: **מיפיבי שכח קדירה כו' בשוגג.** כגון האי דשכח יאכל בשבת: **במזיד.** דלא שכח אלא הניח לא יאכל: **ובשר טרוף.** דגלי דעתיה דלא לאוכרחים קבעי לה: **ולא המצטמק ויפה לו.** כלומר וכן כל שאר המצטמק ויפה להם אסור לאוכלן אם השהן מזיד: **קפני מיפה.** בשלא בישל כל צרכו דיש חילוק בין שוגג למזיד במשהה. קשיא בין לרבה ורב יוסף דשרו מזיד בין לרב נחמן דאסר שוגג: **בשלמא לרב נחמן.** מאי לתרוצי כי תניא היא דשוגג יאכל לפני גזירה דאמרינן לקמן דגזרו על השוכחין וכי איתמר דר' חייא בר אבא דתרילנא אליביה דשוגג אסור לאחר גזירה: **אלא דרבה ורב יוסף.** דאמרי אליבא דר' חייא בר אבא להתירא אף במזיד: **אי קודם גזירה.** אתמר דר' חייא: **קשיא מיהא מזיד.** דהכא תניא במזיד לא יאכל: **ואי לאחר גזירה קשיא נמי שוגג.** דאפי' שוגג ה"ל למיסר דאילו מתני' קודם גזירה נשנית: **המבשל בשבת.** בידים דאיכא חיובא דאורייתא: **וה"ה לשוכח.** דהמשהה נמי מבעוד יום אם שכח בשוגג יאכל ואם במזיד השהה לא יאכל כאילו בשלה בידים בשבת: **קשיא דר' מאיר אדר' מאיר.** דתניא לעיל בריש פירקין [לז.] לר' מאיר אליבא דב"ה חמין ותבשיל שבישל כל הכא שרי חמין ותבשיל שבישל כל צרכו: **וקשיא דר' יהודה אדר' יהודה.** דהתם א"ר יהודה חמין ותבשיל והכא אסר תבשיל שבישל כל צרכו: **הא לכתחלה.** משנה קמייתא לשהות לכתחלה קמיירי והך בהשהה כבר קאמר דמותר לאוכלה: **לאן בגרופה וקטומה.** ההיא דלעיל איירי בגרופה וקטומה דקתני בה משהין על גבי גרופה וקטומה ואין משהין על שאינה גרופה ומה הן משהין על הגרופה שהתרנו לשהות ר"מ אומר כו' הלכך אפי' לכתחלה שרי ר' יהודה והכא כשאינה גרופה הלכך דיעבד אסר: **עבר ושהה במזיד מאי.** מותר לאוכלה או לא: **תמין לא אסר.** דמצטמק ורע לו: **ביליס אסר.** דמצטמק ויפה לו: **מאי לאו לאוסו שבת.** אסרן עליהן באכילה: **לא לשבת הבאה.** אסר להן עכשיו שלא לעשות כן לשבת הבאה אבל באכילה שרו: **מכלל דביליס מצומקות כו'.** בעיא היא: **והכיאו לפניו.** בחול: **כעוזרדין.** שנצטמקו עד שנעשו דקות כעוזרדין קורמ"ש בלע"ז. ומדאמר ואכלנו הרבה מכלל דיפה להן: מחזירין

שכח קדרה על גבי כירה ובישלה בשבת מהו. אע"ג דקיי"ל כתנאי[א] הכא בעי בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי דמודה ביה תנאי אי נמי בעי אפי' בקידרא חייתא והא דשרינן בפ"ק (דף יח: ושם) קידרא חייתא היינו דוקא[ב] בתנור שחומו רב דבלא חיתוי יתבשל עד למחר אבל כירה דשליט בה אורלא[ג] אסור דאיכא למיחש שמא יחתה: **אבל** האי דלא קעביד מעשה במזיד נמי יאכל. תימה הא אמר בפ"ק (שם) לא תמלא אשה קדרה עבסיות כו' ואם נתנה למולאי שבת אסורין בכדי שיעשו וי"ל דבלאו הכי

שכח קדירה על גבי כירה ובשלה בשבת מהו אישתיק ולא א"ל ולא מידי למחר נפק דרש להו[ו] המבשל[א] בשבת[ז] בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולא שנא מאי ול"ש רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו להיתירא מבשל הוא דקא עביד מעשה במזיד לא יאכל אבל האי דלא קא עביד מעשה במזיד נמי יאכל רב נחמן בר יצחק אמר[ח] לאיסורא מבשל הוא דלא אתי לאיערומי בשוגג יאכל אבל האי דאתי לאיערומי בשוגג נמי לא יאכל מיתיבי[ט] שכח קדירה על גבי כירה ובישלה בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל בד"א בחמין שלא הוחמו כל צורכן ותבשיל שלא בישל כל צורכו אבל חמין שהוחמו כל צורכן ותבשיל שבישל כל צורכו בין בשוגג בין במזיד יאכל דברי ר"מ ר' יהודה אומר חמין שהוחמו כל צורכן מותרין מפני שמצטמק ורע לו ותבשיל שבישל כל צורכו אסור מפני שמצטמק ויפה לו וכל המצטמק ויפה לו כגון כרוב ופולים ובשר[י] טרוף אסור וכל המצטמק ורע לו מותר קתני מיהא תבשיל שלא בישל כל צורכו בשלמא לרב נחמן בר יצחק לא קשיא כאן קודם גזרה כאן לאחר גזרה אלא רבה ורב יוסף דאמרי להיתירא אי קודם גזרה קשיא מזיד אי לאחר גזרה קשיא נמי שוגג קשיא מאי גזירתא דאמר רב יהודה בר שמואל א"ר אבא אמר רב כהנא אמר רב בתחילה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל וה"ה לשוכח משרבו משהין במזיד ואומרים שכחים אנו חזרו וקנסו על השוכח קשיא דר' מאיר אדר' מאיר קשיא דר' יהודה אדר' יהודה דר' מאיר אדר"מ לא קשיא הא לכתחילה הא דיעבד דר' יהודה אדר' יהודה נמי לא קשיא כאן בגרופה וקטומה כאן בשאינה גרופה וקטומה איבעיא להו עבר ושהה מאי מי קנסוהו רבנן או לא ת"ש דאמר שמואל בר נתן א"ר חנינא כשהלך רבי יוסי לציפורי מצא חמין שנשתהו על גבי כירה ולא אסר להן ביצים מצומקות שנשתהו על גבי כירה ואסר להן מאי לאו לאותו שבת לא[ג] לשבת הבאה מכלל דביצים מצומקות מצטמקות ויפה להן נינהו אין דאמר רב חמא בר חנינא פעם אחת נתארחתי אני ורבי למקום אחד והביאו לפנינו ביצים מצומקות כעוזרדין ואכלנו מהן הרבה: ב"ה אומרים אף מחזירין: אמר רב ששת לדברי האומר מחזירין

אבל האי דלא קעביד מעשה במזיד נמי יאכל. תימה הא אמר בפ"ק (שם) לא תמלא אשה קדרה עבסיות כו' ואם נתנה למולאי שבת אסורין בכדי שיעשו וי"ל דבלאו הכי

פרק שפיר מברייתא דמייתי:

בשלמא לרב נחמן בר יצחק כאן קודם גזירה כו'. תימה לר"י[ה] לימא תרווייהו קודם גזירה והא דשרי בברייתא שוגג היינו בבשיל[ד] כמאכל בן דרוסאי ורב נחמן[ה] אמיני בדלא בשיל כמאכל בן דרוסאי כדפי' ותירץ ר"ת דבישלה בשבת משמע שלא היתה קודם לכן כלל מבושלת ולא בעי למימר נמי דרב נחמן סבר כר' יהודה דאסר תבשיל אפי' בישל כל צרכו וכ"ש לא בישל משום דדילמא ר' יהודה לא אמיני אלא במזיד אבל בשוגג מודה לר"מ דשרי אפי' לא בישל כל צרכו:

קשיא דר' מאיר אדר' מאיר. כאן משמע דסתם חמין ותבשיל הוי נמי מבושל כל צרכו[ו] דאי לאו הכי לא הוה פריך מידי[ז] ורשב"א אומר[ח] דאפי' אי סתם חמין ותבשיל הוי בלא בשיל כל צרכו פריך שפיר דהא בתינה גרופה משמע בברייתא דלעיל דאין משהין כלל אפי' בישל כל צרכו דאי הוה שרי בישל כל צרכו ה"ל לפרש מה הן משהין בתינה גרופה כדמפרש[ט] אגרופה[י] והכא שרי ר"מ בישל כל צרכו אפי' בתינה גרופה[יא] מ"מ נראה דסתם חמין ותבשיל הוי נמי בבשיל כל צרכו מדפשיטא ליה לתלמודא דמאן דאסר להחזיר אסר אפי' בישל כל צרכו כדמוכח גבי אף ר' אושעיא סבר כו'[יב]:

הא לכתחלה הא דיעבד. לא סגי בהאי שינויא[יג] דהא לעיל שרי ר' מאיר סתם חמין דהויא אפי' לא הוחמו כל צורכן אפי' לכתחלה והכא אסר[יד] חמין שלא הוחמו כל צורכן אפי' דיעבד אלא צריך לשנויי כדמשני אקשיא דר' יהודה אדר' יהודה הא בגרופה וקטומה הא בשאינה גרופה[טו] ואדרבי יהודה נמי צריך לשנויא[טו] (דהכא) דהא לכתחלה הא דיעבד[יז] דהא בשאינה גרופה אסר לעיל אפי' חמין שנתבשל כל צרכו והכא שרי[יח] אלא דאיכא לשנויי הא לכתחלה הא דיעבד[יט]:

עבר ושהה מאי. דלא בשיל כמאכל בן דרוסאי ליכא לאוקמי דהא כבר פשט לעיל לאיסורא כרב נחמן בר יצחק[כ] ונראה לר"י דמבעיא ליה בבשיל ובשוגג[כא] ואליבא דר' יהודה[כב] אע"ג דאין הלכה כר' יהודה[כג] אי אסר מצטמק ויפה לו דוקא במזיד[כד] או דילמא אפי' בשוגג ומייתי ראיה ממעשה דר' יוסי דאסר[כה] ומשמע ליה דאפי' בשוגג היה מדקאמר ונשתהו ולא קאמר ושיהו ומייהו לשון עבר ושהה משמע במזיד כמו עברה ולשה דפסחים (דף מב.) ואומר רשב"א דקודם גזירה בעו דאסר גזירה פשיטא דאסור בשוגג כמו מזיד: **לא** לשבת הבאה. כולה סוגיא בשאינה גרופה דבגרופה ליכא שום אמורא דאסר כדפרישית לעיל והיינו כרב דאסר לעיל מצטמק ויפה לו: אפילו

מסורת הש"ס

ו) תוספתא פ"ג ב"ק עמ. תוליון טו. גיטין נג: ביצה יח: [תרומות פ"ב מ"ג] כתובות לד., ב) [עי' תוספות ע"ז סו: ד"ה אמר רבא], ג) תוספתא פ"ג, ד) [פי' שמתמכין אותו תחיתה קטנות ומרסקין אותו עד שנעקף במקפה או בעיסקי שכל זמן שמצטמק יוצא שמנו ומתערב עם הביצות. עיין ערך טרף ג], ה) ומשמ לתלמודא לא נראה לתלג כיון דר"מ אוסר אפילו מבשיל,

מוסף רש"י

בשוגג יאכל. אפילו הוא עצמו ואפילו בביוס (ב"ק עא. וחולין סז. וכעי"ז גיטין נג:) ואין צריך להמתין עד הערב בכדי שיעשו, הא דלמתין בעצמא לערב בכדי שיעשו, לית ליה לר' מאיר אלא היכא דעבד ישראל איסורא ומזיד דאיסא מיוסא דלא בשוגג לא (חולין שם). **במזיד לא יאכל.** בו ביום עד שתחשך, ובכדי שיעשו, והוא הדין לאחרים נמי דאסור למיכליה בו ביום, דטעמא משום דלא נמטייה הנאה מאיסורא הוא וכי אתי מאיסורא הוא וכי אתי לאוריתא בכדי שיעשו לא מטי ליה הנאה מיניה, ואיידי דתני דישא בדידיה, דלשמעינן רבותא דהמילה, תני נמי פיפא בדידיה (חולין שם, וכעי"ז ב"ק עא.). **לו לא יאכל הוא** לעולם אבל אחרים ישראלים אוכלים (כתובות שם).

רבינו חננאל

הא דבעו מר' חייא בר אבא שכח קדירה ע"ג כירה ובישלה בשבת, ודרש להו המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולא שנא, כלומר במבשל יש להפריש בין שוגג למזיד אבל בשוכח השוגג והמזיד שוין. רבה ורב יוסף אמרי שוכח בין שוגג ובין מזיד מותר לא קנסו רבנן אפילו במזיד, רב נחמן בר יצחק אמר שניהן אסורין וקי"ל כוותיה. ואותבינא עליה שכח קדירה על גבי כירה ובישלה בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל כו', ועלתה לרבה ורב יוסף בקושיא. **ואקשינן** הכא א"ר מאיר חמין שהוחמו כל צרכן ותבשיל שבישל כל צרכו בין בשוגג בין במזיד מותר, ובתחילת הפרק אמר ומה הן משהין, בש"א ולא כלום ובה"א חמין אבל לא תבשיל קשיא, דר' מאיר אדר' מאיר. ושנינן לא קשיא הא דקתני חמין אבל לא תבשיל לכתחילה. דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא, הא דקתני רבי יהודה הכא תבשיל שבישל כל צרכו אסור כירה שאינה גרופה ולא קטומה ולפיכך אסור, והאי דקתני התם משהין ע"ג כירה לב"ה חמין ותבשיל בגרופה וקטומה. וכיון שנתקשה רבה ורב יוסף, נתקיימו דברי רב נחמן בר יצחק וקי"ל כוותיה, כל השוכח קדירה ובישלה קודם גזירה הוה שרי ובתר גזירה קנסו רבנן אפילו שוגג. ומאי גזירה דבתחלה היו אומרים המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל וה"ה לשוכח, ומשרבו משהי קדירה במזיד ואומרים שוכחים היינו, גזרו אף על השוכח. **וכיון** דסלקי דמצטמק ויפה לו אסור, אביעא לן עבר ושהה מאי. ואתינן למיפשטא מהא דתניא דאסר רבי יוסי בצפורי ביצים מצומקות שנשתהו על גבי כירה, (שמא) [ש"מ] עבר ושהה קנסו רבנן. ודחינן לא אסר להו לעשות כן אלא לשבת הבאה. וכן סוגיא דשמעתא. **פיס' בה"א אף מחזירין.** אוקימנא הא דקתני מחזירין בשבת הוא ואפילו כמה פעמים ודוקא בכירה גרופה וקטומה. והני מילי שלא הניחם ע"ג קרקע כלל אלא מחזיקם בידו ודעתו עליהם

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' (פ"ג מהל' שבת הלכה ד) ופ"ו הל' כג סמג לאוין סה טור וש"ע א"ח סימן שיח סעיף ח:

ח ב ג מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רנג סעיף ח:

לעזי רש"י

קורמי"ש. פירות העוזרר (שיח בר).

מוסף תוספות

א. בבשיל ולא בשיל. תוס' הרא"ש. ב. להניח. תוס' הרא"ש. ג. אפי' לצורך מחר. תוס' הרא"ש. ד. בתחילה. תוס' הרא"ש. ה. דאסר. תוס' הרא"ש. ו. [ן]והחמו כל צורכן. תוס' הרא"ש. ז. [ד]נישני לי' דההיא דלעיל מיירי דבשיל כמאכל ב"ד, והא דהכא דבשיל כ"צ כדקתני בהדיא, אע"כ משום דסתם חמין ותבשיל כ"צ נמי משמע. תוס' הרא"ש. ח. דלאו ראי' הוא. תוס' הרא"ש. ט. מה הן משהין. תוס' הרא"ש. י. אע"כ משמע דכל דבר אסור להשהות ע"ג שאינה גרופה. תוס' הרא"ש. יא. ואהא קא משני 'הא לכתחילה הא דיעבד'. תוס' הרא"ש. יב. מקומקום של חמין, ואת"ל דדוקא היכא דלא בשיל כ"צ אסור להחזיר, מנ"ל דסבר דמחזיריין אפי' בשבת, דלמא ההוא קומקום של חמין, הוחם כ"צ הוה. תוס' הרא"ש. יג. [ד]אכתי תיקשי לן חמין אחמין. ריטב"א. יד. במזיד. רשב"א. טו. ובהך שינויא נמי מתרצא הא דקשיא מדר' מאיר אדר' מאיר בחמין. תוס' הרא"ש. טז. דר' מאיר, דמשני. תוס' הרא"ש. יז. דבההיא שנויא דהא בגרופה וכו' לא מתרצי כולהו פירכי דר' יהודה, דהא אכתי קשה. תוס' הרא"ש. יח. מפני שמצטמק ור"ל. ריטב"א. יט. ופירוקי דעביד תלמודא הכא לר"מ ור' יהודה היינו לפרוקי קושיא דתבשיל, וכי תיקשי לך מחמין לחמין מפכינן פירוקי אהדדי ולא תיקשי לן מידי. ריטב"א. כ. ואפי' בשוכח, וכ"ש בעובר ומשהה. רשב"א. כא. [ד]אי במזיד מיבעיא לי' וכו' הא בהא פליגי ר"מ ור' יהודה במצטמק ויפ"ל אי אסיר במזיד אי שרי. תוס' הרא"ש. כב. דאמר מצטמק ויפ"ל אסור. תוס' הרא"ש. כג. מיבעיא לי'. תוס' הרא"ש. כד. דאיירי בי' ר"מ. תוס' הרא"ש. כה. וא"ת, היכי מייתי ראי' ממעשה דר' יוסי, דלמא במזיד הוה, י"ל. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

בירה. אמר רבי חנינא כשהלך רבי יוסי לציפורי. הדבר שגרם לו לילך לציפורי הוא שמפורש בבמה מדליקין (דף לג) יוסי ששתק יגלה לצפורי.

אפילו בשבת. פירש בקונטרס בשבת ביום המחרת ולפ"ז ה"ל למינקט אפי' ביום השבת[א] ולמאי דפריש"ת[ב] דעיקר פלוגתייהו בחול אמי שפיר[ב]: **פינה ממיחם למיחם מהו.** ולא"ת דבפרק במה טומנין (לקמן דף נא.) תניא[ג] וכן היה רשב"ג אומר לא אסרו אלא באותו מיחם אבל פינה ממיחם למיחם מותר אלמא במיחם אחר שרי טפי והכי משמע איפכא ואור"ת דהכא גבי השהה ע"ג כירה כשהוא באותו מיחם שהוא חם לא אתי לתתויי אבל במיחם אחר שהוא קר אתי לתתויי אבל גבי הטמנה שרי טפי כשהוא קר דבחיתוי מועט לא יועיל: ורשב"א מפרש בשם ר"י דהתם בהטמנה הוי לגורך מתר ליכא למיחם לתתויי דבלא חיתוי יתחמם הרבה אבל הכא דבעי לה בלילה איכא למיחם לתתויי ומיהו קלת משמע התם דמיירי במטמנין בלילה (ת"י):

תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן כו'. אי להחזיר תנן הכא נמי המי לא יתן לא יחזיר אבל להשהות משהה אפילו בתנור שאינו גרוף וקטום כדמשמע בפ"ק (דף יח:) [ד]דשרינן קידרא חייתא ובשיל כמאכל בן דרוסאי אפילו באינו גרוף וקטום ומשמע התם דבתנור איירי דקתני אהא דקתני התם לעיל לא תמלא אשה קדרה א)עסקיות[ד] כו':

אילימא בשאינה גרופה. המי ליפנה לאו דוקא[ד] דאפיי סבר דלא מיתוקמה בגרופה דבגרופה לא מסתבר ליה שיהא חילוק בין גפת ועצים לקש וגבבא דאי הוה מצי אפיי לאוקמה בגרופה כדמוקי לה רב אחא לא הוה מצי למפשט מידי[ה] ורב אחא דמוקי לה בגרופה סבר דיש לעולם יותר חוס כשהסיקוה בגפת ובעצים אע"ג דגרופה מבקש ובגבבא:

תניא כוותיה דאביי כו'. יש לדגרסי בסיפא כופח שהסיקוהו בגפת ובעצים ב)אין סומכין לה דאי גרס סומכין לה לא אתא כוותיה דאביי דאית ליה דבכופח נמי אין סומכין[ו] כדאמרינן לעיל וי"ל[ז] דאי גרסינן סומכין[א] איכא לאוקמה בגרופה ונקט גפת ועצים לרבותא דאפילו הכי סומכין לה[ב]:

לא יטמיננה בחול. אע"ג דאמר בלא יחפור (ב"ב דף יט. ושם) דחול דקריר מקרר דחמיס מחיס והכא בילה היא קרה הכא מיירי בחול שהוחם בחמה דומיא דאבק דרכים:

מעשה והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין כו'. מבעוד יום הביאוהו כדפירש בקונטרס ואין שום איסור כלל בהבאה כדתניא בפרק קמא (דף יח.) פותקין מים לגינה ומתמלאת והולכת כל השבת כולה ואסרו ברמילה גזירה שמא יערבם בשבת ולערבם בשבת אסור משום תולדות האור ומשיבא כחלא גזירה ג)ואם היינו מפרשים דבסילון היו בו נקבים וכשהיו רוחצים בשבת היו פותחים הנקבים ומתערבין הצוננין בחמין הוה אתי שפיר טפי דהשתא ליכא אלא חדא גזירה אטו חמי האור אך בגמרא מדמי לה להטמנה מבעוד יום וליף מינה לאסור להטמין

להו גלגל מאי אמר רב יוסף [ל]גלגל חייב חטאת אמר מר בריה דרבינא אף אנן נמי תנינא כל

[א]מחזירין אפילו בשבת ואף ר' אושעיא סבר אף מחזירין אפי' בשבת דא"ר אושעיא פעם אחת היינו עומדים לעילא מר' חייא רבה והעלנו לו קומקמום של חמין מדיוטא התחתונה לדיוטא העליונה ומזגנו לו את הכוס והחזרנוהו למקומו ולא אמר לנו דבר א"ר זריקא א"ר אבא א"ר תדאי לא שנו אלא שעודן בידו אבל הניחן ע"ג קרקע אסור א"ר אמי ר' תדאי [ב]דעבד לגרמיה הוא דעבד אלא הכי א"ר חייא א"ר יוחנן אפילו הניחה על גבי קרקע מותר פליגי בה רב דימי ורב שמואל בר יהודה ותרוייהו משמיה דרבי אלעזר אמרי חד אמר [ג]עודן בידו מותר ע"ג קרקע אסור וחד אמר הניחן על גבי קרקע נמי מותר אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמרת עודן בידו מותר לא אמרן אלא [ד]שדעתו להחזיר אבל אין דעתו להחזיר אסור מכלל דעל גבי קרקע אע"פ שדעתו להחזיר אסור איכא דאמרי אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמרת על גבי קרקע אסור לא אמרן אלא שאין דעתו להחזיר אבל דעתו להחזיר מותר מכלל שבעודן בידו אע"פ שאין דעתו להחזיר מותר בעי ר' ירמיה תלאן במקל מהו הניחן על גבי מטה מהו בעי רב אשי פינן ממיחם למיחם מהו תיקו: **מתני'** [ה]תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא ה"ז ככיריים בגפת ובעצים הרי הוא כתנור: **גמ'** תנור שהסיקוהו סבר רב יוסף למימר תוכו תוכו ממש על גביו על גביו ממש אבל לסמוך שפיר דמי איתיביה אביי כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא הרי הוא ככיריים בגפת ובעצים הרי הוא כתנור ואסור הא ככירה שרי במאי עסקינן אילימא על גביו ובמאי אילימא כשאינו גרוף וקטום אלא כירה כי אינה גרופה וקטומה על גביו מי שרי אלא לאו לסמוך וקתני הרי הוא כתנור ואסיר אמר רב אדא בר אהבה הכא בכופח גרוף וקטום ותנור גרופה וקטומה עסקינן הרי הוא כתנור [ו]דאע"ג דגרוף וקטום על גביו אסור דאי ככירה כי גרופה וקטומה שפיר דמי: תניא כוותיה דאביי [ז]תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא אין סומכין לו ואין צריך לומר על גביו ואין צריך לומר לתוכו ואין צריך לומר בגפת ובעצים כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא סומכין לו [א] ואין נותנין על גביו בגפת ובעצים אין סומכין לו אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי האי כופח היכי דמי אי ככירה דמי אפילו בגפת ובעצים נמי אי כתנור דמי אפילו בקש ובגבבא נמי לא אמר ליה נפיש הבליה מדכירה וזוטר הבליה מדתנור היכי דמי כופח היכי דמי כירה א"ר יוסי בר חנינא [ח]כופח מקום שפיתת קדרה אחת כירה מקום שפיתת שתי קדרות אמר אביי ואיתימא רבי ירמיה אף אנן נמי תנינא [ט]כירה [י]שנחלקה לאורכה טהורה לרחבה טמאה כופח בין לאורכו בין לרוחבו טהור: **מתני'** [כ]אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר [ל]ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה מעשה שעשו אנשי טבריא [מ]והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין אמרו להם חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתיה אם ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה: **גמ'** איבעיא

מחזירין אפילו בשבת. ביום המחרת ולא תימא פלוגתייהו משהשכה והתם הוא דשרו משום דמוכחא מילתא דלדעתא דלהדורי לצורך מחר שקיל ליה אבל ביום לא מוכח דשקיל ליה לדעתא דלהדורי ובטלה לה הטמנה וה"ל כמטמין לכתחלה: **קומקמום.** יורה קטנה: **דיוטא.** עלייה: **למקומו.** לכירה: **אבל הניח על גבי קרקע אסור.** להחזיר דבטלי לה הטמנה דלתמול והוי כמטמין לכתחלה: **לגרמיה.** יחיד הוא בדבר ואין הלכה כמותו: **הלאן במקל מהו.** כעודן בידו דמי או כהניחן ע"ג קרקע דמי: **פינן ממיחם למיחם מהו.** מי הוי כמטמין לכתחלה ואסור להחזירן לכירה או לא: **מיחם.** קומקמוס שמחמם בו חמין: **מתני' תנור.** מתוך שקלר למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו טפי מכירה: **כופח.** בגמרא מפרש לה עשוי חלב ככירה אבל ארכו כרחבו ואין בו אלא שיעור שפיתת קדירה אחת וכירה יש בה שפיתת שתי קדירות: **גמ' על גביו.** על שפתו: **אבל לסמוך.** אבל דופנו: **הא כירה שרי.** כלומר מדקתני הרי הוא כתנור מכלל דאי הוה מדמי ליה לכירה הוה שרי ושמעינן מינה דכירה שהוסק בגפת ובעצים שרי: **ומאי קאי.** קס"ד בשאינה גרופה ואי על גבה מי שרי: **תניא כוותיה דאביי.** דאסור לסמוך אתנור: **אפי' בגפת ועצים.** לשתרי בגרופה וקטומה: **שנחלקה לאורכה.** הרי בטלו שתי שפיתותיה שנחלקת רחבה לשתים הלכך טהרה מטומאתה שהרי ניתלה: **נחלקה לרחבה.** נמצאו שתי השפיתות קיימות זו לצדה וזו לצדה: **כופח בין לאורכה בין לרחבה טהורה.** שהרי ארכה כרחבה וכולה מקום שפיתה אחת: **מתני' אין נותנין ביצה בצד המיחם.** קומקמוס של נחשת: **בשביל שתתגלגל.** שתצלה קלת עד שתהא מגלגלת: **ולא יפקיענה בסודרין.** לא יסברנה על סודר שהוחם בחמה כדי שתצלה מחומו של סודר: **בחול ובאבק דרכים.** שהוחמו מכח חמה. ובגמרא[ג] מפרש אמאי לא פליג רבי יוסי בהא: **והביאו סילון.** מבעוד יום: **של צונן.** כדי לחממן [ד]דהמיס ממשכין ובאין כל השבת: **לתוך אמה.** של חמי טבריא: **אם בשבת.** אומן שבתא בשבת: ה"ג **לחמין שהוחמו:**

גמ'

אסור דאי ככירה כי גרופה וקטומה שפיר דמי: תניא כוותיה דאביי [ו]תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא אין סומכין לו ואין צריך לומר על גביו ואין צריך לומר לתוכו ואין צריך לומר בגפת ובעצים כופח שהסיקוהו בקש ובגבבא סומכין לו [א] ואין נותנין על גביו בגפת ובעצים אין סומכין לו אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי האי כופח היכי דמי אי ככירה דמי אפילו בגפת ובעצים נמי אי כתנור דמי אפילו בקש ובגבבא נמי לא אמר ליה נפיש הבליה מדכירה וזוטר הבליה מדתנור היכי דמי כופח היכי דמי כירה א"ר יוסי בר חנינא [ח]כופח מקום שפיתת קדרה אחת כירה מקום שפיתת שתי קדרות אמר אביי ואיתימא רבי ירמיה אף אנן נמי תנינא [ט]כירה [י]שנחלקה לאורכה טהורה לרחבה טמאה כופח בין לאורכו בין לרוחבו טהור: **מתני'** [כ]אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ולא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר [ל]ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה מעשה שעשו אנשי טבריא [מ]והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין אמרו להם חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת ואסורין ברחיצה ובשתיה אם ביום טוב כחמין שהוחמו ביום טוב ואסורין ברחיצה ומותרין בשתיה: **גמ'** איבעיא

עין משפט נר מצוה

ט א ב ג ד ה ו ז מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ה ז י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רנב סעיף ב:

י ח מיי' פט"ז מהל' כלים הלכה יג:

יא ט י מיי' פ"ט מהל' שבת הל' ב ג טוש"ע א"ח סי' שיח סעיף ג:

יב כ מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ג סמג שם טוש"ע א"ח סימן שכ סעיף ג וסימן רנז סעיף ה ו וסעיף א:

[**יב**] ל [מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה כז]:

מוסף רש"י

לגרמיה הוא דעבד. אין אדם מוזהר לו (ברכות מח.).

תוס' ישנים

א) ואי מתני' להשהות תנן בתנור נמי אסור להשהות אע"ג דקידרא ה חייתא לעיל אע"ו הוא בתנגיא ומתני' אי להשהות תנן אתיא דלא בתנגיא:

ב) ולפ"ז צריך למגרס בתר הכי ואל"ל ע"ג ואל"ל בכופח ואי גרסי' קומכין גרסי' ונותנין אפילו ע"ג ואפילו בתוכה:

ג) והא דאמיר לה כחמין שהוחמו בשבת משמע עפי כפי' ראשון:

מוסף תוספות

א. דאפילו בשבת, כל יום שבת משמע, לילו ויומו. ריטב"א. ב. דאצטריך לאפוקי דלא תימא דמחזירים מבערו"י קאמר. ריטב"א. ג. לגבי מטמין בדבר שאינו מוסיף [הבל]. פי' הר"ן. ד. ותורמוסי' וחניה בכל התנור. תוס' הרא"ש. ה. ובשיל. תוס' הרא"ש. ו. ואפי' אינו גרוף, ואתנור קאי כדקתני לעיל [א"כ] אמאי אסרינן לתת תבשיל בתנור. תוס' הרא"ש. ז. אלא הכי הו"ל למימר ובמאי עסקינן, אילימא על גביו ובשאינו גרוף וקטום הוא, כלומר וע"כ בשאינו גרו"ק הוא, ולא דק בלישנא. רשב"א. ח. דהוה מוקמי' לה בגרו"ק. תוס' הרא"ש. והרי הוא כתנור, דאע"ג דגרוף וקטום, ע"ג אסור, דאי בכירה שפיר דמי. רשב"א. ט. לפי מאי דהוה מפרש מתני'. תוס' הרא"ש. י. דאפי'. תוס' הרא"ש. יא. ל"ק מידי. תוס' הרא"ש. יב. ואע"ג דפרישית לעיל דמשמע לי' לאביי דמיירי בשאינה גרופה מדקתני בגפת ועצים, היינו כדקתני לי' גבי איסורא, אבל הכא דגבי היתירא קתני לה, נקטיה לרבותא. תוס' הרא"ש.

מסורת הש"ס

א) [ברכות מח. וש"נ], ב) כלים פ"ז מ"ג, ג) [לקמן לט.], ד) [מ"ל ומיהם. דבש תמרן], ה) [דף לו: ד"ה וכ"ה אומרים, ועיי"ש.],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה תנור כו' דשרינן קידרא חייתא ובשיל במאכל בן דרוסאי. ק"ל הא שם לא מזכר מן מאכ"ד אלא סתם ובשיל שפיר דמי אלא דתוס' כתבו שם דסיינו ממאכ"ד דהא קיימא לן בתגיא ומ"כ איך עשו כאן הוכחה מזה דלמא באמת תנור תמיר דכמאכ"ד אסור ולתמרי' ובשיל ש"ד היינו כפשוטו ובשיל לגמרי גם אמאי לא הוכיחו כפשוטו דהא קתני ולא תרכה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה תרכה היינו בתנור כמ"ש תוס' לעיל דף לו ע"א ד"ה אלא"ב וכו' אף על גב דתרכה בתוכה היא. והיינו ע"ב משום דתרכה אופין בתנור. עכ"פ דאיתא מפ"ק תמוה מאד:

הגהות הגר"א

[**א**] גמ' סומכין לו ואין נותנין. נ"ב ל"ל סומכין לו ונותנין כו':

רבינו חננאל

להחזירם הוא ששנינו אף מחזירין, אבל אם הניחם ע"ג קרקע אע"פ שהיה בדעתו להחזירם לכירה אסור. ואסיקנא לשמעתא בתרי לישני, וקי"ל כל כי האי גוונא בדאורייתא עבדינן לחומרא, ושבת איסורא דאורייתא היא. **תלאם** במקל או הניחם ע"ג המיטה או הניחם בכרעי המיטה או פינם ממיחם למיחם, הני כולהו איבעו ולא איפשיטו ועלו בתיקו, וקי"ל כל תיקו דאיסורא לחומרא. **מתני' תנור שהסיקו בקש וגבבא כו'.** אוקמא אביי לא יסמוך. תניא כוותיה תנור שהסיקו בקש ובגבבא אין סומכין לו ואין צ"ל [בתוכו. ואין צ"ל] על גביו, ואין צ"ל שהסיקו בגפת או בעצים. **כופח** שהסיקוה בקש ובגבבא הרי הוא ככירה, בגפת ובעצים הרי הוא כתנור ואסור, ואע"פ שהוא גרוף וקטום. ואסיקנא כופח מקום שפיתת קדירה אחת, כירה מקום שפיתת ב' קדירות. ודייקינן לה מהא דתנן כירה שנחלקה לאורכה טהורה לרחבה טמאה, פירוש עדיין תורת כלי עליה דהא יכול לשפות [בה] אחת, כופח בין לרחבה בין לארכה טהורה. והאי כופח נפיש הבליה מדכירה וזוטר הבליה מדתנור. וקי"ל מתניתין בתנור של נחתומין, [ותנור של נחתומין] מפורש בלא יחפור (ב"ב כ:), אבל תנור [דידן] ככירה של נחתומין היא. **פיס' אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל.** גלגל מאי, אמר רב יוסף גלגל חייב חטאת אמר מר בריה דרבינא אף אנן נמי תנינא כל

גמ' כל שבא בחמין. כל מלוח שבא בחמין מע"ש חוזרין ושורין אותו בחמין בשבת ואין בו משום תיקון שהרי נתקן כבר: **מדיחין.** שאין זה גמר מלאכתו אבל לא שורין: **חוץ מדג מלוח ישן או קוליים האיספנין.** דג שקורין טוניי"ש: **שהדחתו זהו גמר מלאכתו.** מדקרי ליה גמר מלאכתו ש"מ זהו בישולו וחייב: **והא דתנן.** בפרק חבית נותנין כו' המים: **לונן בחמה.**[ג] בשמש: **דשרי.** דאין דרך בישולו בכך ואמה באור לא מיתלפא דליגזר הא אטו הא: **בתולדות האור.** כגון אם הוחם הסודר הזה באור מתחילה: **דאסיר.** דהוי בישול: **תולדות חמה.** שהוחם הסודר בחמה: **אטו תולדות האור.** דמאן דחזי סבר דתולדות האור מינהו: **שמא יטמין ברמץ.** דמאן דחזי סבר מכדי האי לבשולי והאי לבשולי ותרוייהו דרך הטמנה מה לי רמץ מה לי חול ומשום הכי מודה ר' יוסי: **שמא יזיז עפר.** שמא לא יהא שם חול עקור לכל הצורך ואתי לאזוזי עפר הדבוק והוי חופר גומא: **עפר תיחוח.** כלומר תיחוח בעומק דליכא למיחש למזיז: **גג רותח.** שרתחו חמה: **ואין מגלגלין בסיד רותח.** דהוא תולדות האור: **ליכא למיגזר.** בגג רותח דהא לא מטמין ליה: **אלא.** לשמא יזיז עפר ויכסנו בו ליגזר: **לתוך אמה של חמין.** וחמי טבריא לאו תולדות האור מינהו ואפ"ה אסרו להו ומודה בהא ר' יוסי: **דדמיא להטמנה.** שמטמין מים במים: **מי סברת מעשה**[ה] **אסיפא קאי.** לסייעתא דחול ואבק ולאורויי דתולדות חמה כי האי גוונא אסירי לדברי הכל: **ארישא קאי.** אפלוגתא ורבנן הוא דאמרי לה אבל לר' יוסי כה"ג לא מיתסר אלא משום דהני תולדות האור מינהו: **והא מעשה.** דחמי טבריא דתולדות חמה מינהו ודמי לאפקעתא דסודרין דליכא למגזר לשמא יזיז ואסרי להו:

בטלה

כל[ו] **שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח ישן וקוליים האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן ש"מ: ולא יפקיענה בסודרין: והא דתנן**[ז] **נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו לימא רבי יוסי היא ולא רבנן אמר רב נחמן** [א]**בחמה דכ"ע לא פליגי דשרי בתולדות האור כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי בתולדות החמה מר סבר גזרינן** [ב]**תולדות החמה אטו תולדות האור ומר סבר לא גזרינן: ולא יטמיננה בחול: וליפלוג נמי ר' יוסי בהא רבה אמר גזרה שמא יטמין ברמץ רב יוסף אמר מפני שמזיז עפר ממקומו מאי בינייהו איכא בינייהו עפר תיחוח מיתיבי רשב"ג אומר מגלגלין ביצה על גבי גג רותח ואין מגלגלין ביצה על גבי סיד רותחת בשלמא למאן דאמר גזרה שמא יטמין ברמץ ליכא למיגזר אלא למאן דאמר מפני שמזיז עפר ממקומו ליגזר סתם גג לית ביה עפר ת"ש מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין וכו' בשלמא למאן דאמר גזרה שמא יטמין ברמץ היינו דדמיא להטמנה אלא למאן דאמר מפני שמזיז עפר ממקומו מאי איכא למימר מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי אריש קאי לא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר והכי קאמרי ליה רבנן לר' יוסי הא מעשה דאנשי טבריא דתולדות חמה הוא ואסרי להו רבנן אמר רב חסדא**

ההוא תולדות אור הוא[ח] **דחלפי אפיתחא דגיהנם אמר רב חסדא**

ממעשה

להטמין מבעוד יום בדבר המוסיף הבל גזירה שמא יטמין ברמץ א)[א]ושמא יחתה ולר"י נראה דמה שהיו מתערבין לונן בחמין לא הוה דמי להטמנה וליכא למילף מינה דליכא למימר דאסרי להו מפני שמבשל המים לוגנין[ג] ונראה לו דסילון[ד] לא היה מתערב בחמין כי היה מוקף מחילות מכל לד והיו מתחממין המים לוגנים שבסילון מחמת חמי טבריא[ה] ולא היו רוחצים בחמי טבריא עצמן לפי שריחן רע והשתא דמיא להטמנה שמים לוגנין היו נטמנין בתוך החמין להתחמם[ו]:

כל שבא בחמין מלפני השבת.

פירוש שנתבשל לגמרי כדמפרש לקמן בפרק חבית (דף קמה:) כגון תרנגולת דרכי אבא שורין אותו בחמין[ז] אפילו בכלי ראשון[ח] וכל שלא בא כו'[ט] מדיחין אותו[י] לפירוש רשב"ם דמפרש דעירוי[יא] ככלי שני[יב] אתי שפיר הכא דאין שורין אותו בכלי ראשון אבל מדיחין אותו מכלי ראשון דרך עירוי[יג] אבל לפר"ת דמפרש דעירוי[יד] הוי ככלי ראשון[טו] ע"כ מדיחין אותו מכלי שני קאמר וא"כ מאי איריא מדיחין אפילו שורין נמי[טז] ואומר ר"י דאפילו בכלי שני[יז] אין שורין דהואיל דהמים חמין מיחזי כמבשל ואע"ג דתנן לקמן (דף מב:)[יח] אבל נותן לתוך הקערה או לתוך התמחוי[יט] היינו דוקא תבלין שהן עשויין למתק את הקדירה ולא מיחזי כמבשל א"נ[כ] ה"ה שורין אותו כיון דאייתי בכלי שני והא דנקט מדיחין לאשמעינן דאפילו הדחה הוא גמר מלאכה במליח הישן וקוליים האיספנין: **שמא יטמין ברמץ.** אבל הפקעת סודרין לא גזרו אטו שמא יטמין ברמץ דסודרין לא דמו לרמץ ואטו סודרין שנתחממו באור לא בעי ר' יוסי למיגזר דאין דרך לחממן כל כך אלא יהיו נשרפין: **מפני שמזיז עפר ממקומו.** פי' בקונטרס מתוך שלא יהיה לו חול עקור כל הצורך לכסות אתי לאזוזי עפר הדבוק והוי חופר גומא וקשה לריב"א דהא ליכא איסורא לאורייתא בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה לרבי שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וצריך לומר לפי פירוש הקונטרס גזירה שמא יחפור הגומא לטמון הבילה בתוכה ור"ת ב)הקשה לפירוש הקונטרס דמאי דמשני בסמוך סתם גג לית ביה עפר אדרבה הא סתם גג יש בו מעזיבה וכיון דגזרינן שמא יחפור לגזור שמא יחפור במעזיבה ויכסה ועוד שמא בספרים ישנים מפני שמזיז עפר ממקומו ולפירוש הקונטרס צריך לגרוס[כב] שמא יזיז ומפרש ר"ת שמזיז עפר שהוא מוקצה ממקומו כשתוחב הבילה בתוך העפר וסבר רב יוסף דטלטול מן הצד אסיר בטלטול ואיכא בינייהו עפר תיחוח היינו[כג] שהוא תיחוח כל כך כשמניח הבילה מידו ליפול נטמנת מעצמה בתוך העפר ואינו מזיז עפר ממקומו בידים והשתא אתי שפיר דסתם גג לית ביה עפר כל כך שיוכל להטמין בתוכו לתחפירת מעזיבה לא חייסינן ולפירוש זה הוה מצי למימר איכא בינייהו עפר מוכן ובלאו הכי איכא בינייהו טובא כגון גג דלית ביה עפר שמא יטמין ליכא למימר ושמא יזיז איכא וכגון מעשה דאנשי טבריא דשייך יטמין ולא שייך יזיז אבל קשה לרשב"ם דקאמר בסמוך אלא למ"ד שמא יזיז עפר לגזור ולהאי פירוש לא שייך למימר לגזור אלא הוה ליה למימר ליתסר ויש לישב דמשום דכל איסורי דרבנן הם גזירה אטו דאורייתא נקט האי לישנא ועוד פירש רבינו תם בספר הישר שמזיז עפר ממקומו והוי חופר שהוא תולדה דחורש אפילו בעפר תיחוח כגון חול ואבק דרכים כדמוכח בבילה (דף ת. ופס) דקאמר והא קעביד כתישה בעפר תיחוח והא קעביד גומא אלמא בעפר תיחוח שייך נמי גומא והא דקאמר הכא איכא בינייהו עפר תיחוח היינו כל כך תיחוח כשמניח בילה עליו נשקעת מאליה דבההוא ודאי לא שייך חורש וקשה לפי' דאמאי פליג רבה אדב יוסף ולא חיישי למה שמזיז עפר מדקאמר אלא למאן דאמר שמזיז כו' משמע דלרבה ניחא ויש לומר דרבה סבר דלא שייך גומא אלא כשנוטל בידו מן העפר ונשאר מקום מן הגומא אבל בנעיצת בילה לא שייכא גומא לפי שאינה ניכרת:

איבא בינייהו **עפר תיחוח.** פירש בקונטרס דבעפר תיחוח לא שייכא גומא והא דמשמע בבילה (שם) דבעפר תיחוח נמי שייך גומא צריך לומר לפי' דהתם איירי שיש מעט עפר תיחוח וסביבו קרקע קשה דכשמסיר עפר תיחוח תשאר הגומא קיימת[כד] אבל הכא כשיש עפר תיחוח הרבה[כה] כשיעשה גומא אינה מתקיימת[כו] כי דופני הגומא יפלו ולא יוכלו להתקיים לפי שאין הקרקע קשה[כז]: **ואין מגלגלין ביצה על גבי סיד רותח.** קשה אדמפליג בין תולדות חמה לתולדות האור לפלוג בתולדות חמה גופייהו בין גג רותח לחול ואבק דרכים וגג דלית ביה עפר ולמ"ד דשמא יטמין ברמץ אתי שפיר דמפליג בין גג רותח לסיד רותח שלא כדרך הטמנה אבל בתולדות חמה גופייהו לא מצי למיפלג אלא בין דרך הטמנה לשלא כדרך הטמנה דבחול נמי אם אינו מטמינו בו אלא מגלגלו על גביו שרי: **אלא למ"ד שמא יזיז וכו'.** ופ"ת לרב יוסף אטו מי לית ליה גזירה שמא יטמין ברמץ והא מהאי טעמא אסרינן להטמין בדבר המוסיף הבל ויש לומר דמבעוד יום ליכא למיגזר שמא יטמין ברמץ ושמא יחתה אבל הכא לא שייך למיגזר לאטו אי שרינן לבשל בחמי חמה ניחוש דילמא אתי לבשל בחמי אור בשבת ופ"ת הא אסרינן משום שיכה להטמין אף כשאין מוסיף הבל גזירה שמא ירתיח ויש לומר דהני מילי בדבר המבושל ליכא למיחש שמא ירתיח אבל בישול גמור כי הכא לא טעו אינשי אטו תולדות חמה:

ממעשה

עין משפט
נר מצוה

יג א ב מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ג ופכ"ב הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שיח סעיף ג:

לעזי רש"י

טונינ"א. טונה.

מוסף תוספות

א. [וקשה] למה אסרו ביו"ט, דהא איסור הטמנה בדבר המוסיף אינו אלא בערב שבת גזירה שמא יחתה בגחלים, וחתויי גחלים מותר הוא ביו"ט. ריטב"ש. ב. דכיון דרחיצה אסורה ביו"ט, וכוונתם במים אלו לרחיצה. ריטב"ש. ג. בחמי טבריה. ריטב"ש. ד. זה הי' עובר בתוך האמה ופיהו יוצא לחוץ. מי' הר"ן לט: פוס"ה ממעשה. ה. ומימיו יוצאין ונשפכין לגומא שבקרקע. מי' הר"ן לט: פוס"ה ממעשה. ו. והו"ל מטמין בדבר המוסיף שאסרו חכמים. ריטב"ש. ז. כדי שתתרכך יותר. מי' הר"ן. ח. לאחר שהועבר מן האש. פוס' הרש"ש. ט. שלא נתבשלה כ"צ, אע"פ שנתבשלה כמאכל ב"ד, דתו לא אפשר לאתיובי עלה משום בשול, אפ"ה. מי' הר"ן. י. כלומר, אין שורין אותו בכלי ראשון, אבל שופכין מכלי ראשון עליו. פוס' הרש"ש. משום דכיון דע"ג האור ממש אסור וכו' בתולדות האור נמי מחמרינן לי' הואיל ולא נתבשל כ"צ. מי' הר"ן. יא. מכלי ראשון. ריטב"ש. לאו ככלי ראשון הוא, [אלא]. מי' הר"ן. יב. ואפי' כדי קליפה לא מבשל. ריטב"ש. יג. דאין כאן בישול. פוס' הרש"ש. יד. דכלי ראשון. מי' הר"ן. טו. קשה, אמאי שרי לשפוך עליו מכלי ראשון. פוס' הרש"ש. אפי' הדחה תיתסר, דכלי ראשון מבשל הוא קצת, אפי' בהדחה. ריטב"ש. טז. דכלי שני אינו מבשל. ריטב"ש. יז. (ו)דוקא מדיחין, אבל. פוס' הרש"ש. יח. האלפס והקדירה שמעבירין מרותחין לא יתן לתוכן תבלין. פוס' הרש"ש. יט. אלמא שרי לשרות בכלי שני. פוס' הרש"ש. כ. (ו)לאו דוקא מדיחים. ריטב"ש. כא. דה"ק דסתם גג לית ביה עפר דניחוש ביה שמא יחפור, שלא יקלקל את גגו. פוס' הרש"ש ד"ה סתם. כב. גזירה. פוס' הרש"ש ד"ה סתם. [או] דסתם גג הוא טוח בטיט יפה ובסיד, וכשאדם חופר, אינו עוקר משם עפר אלא כעין רגבים מדובקים. ריטב"ש. כג. דאפי' טלטול מן הצד ליכא, שאינו מטלטלו, אלא. הגהות מרדכי. כד. בדפנות של קרקע קשה. רשב"ש. כה. בעומק ומן הצדדין, דבעפר תיחוח ממש ליכא משום גומא. רשב"ש. כו. וכשנוטל ממנו לעשות גומא היא מתמלאת מיד מן העפר שסביבותיה. ריטב"ש. כז. והשתא ליכא גומא כלל. ריטב"ש.

מהר"ל

מגלה

מגלגלין

מגלגלין

מגלגלין

ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם בטלה הטמנה מבע"י בדבר המוסיף הבל. וא"ת מה צריך למילף ממעשה דאנשי טבריא הא מתני' היא דאין טומנין בדבר המוסיף הבל בפרק במה טומנין (לקמן ד' מז: ושם) ומבע"י איירי דמשמשיכה אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל אסור כדאמרינן בפ"ב (לעיל דף ל.) ואור"י דמתניתין דלקמן איכא לאוקמא בדין השמשות אבל מבעוד יום ה"א דשרי[א] וא"ת והא קתני טומנין בגזיז למר ואין מטלטלין אותן ואי בין השמשות[ב] אין טומנין בהן והא אסור לטלטלן[ג] וי"ל דהוה מוקמינן כר' דאמר (לעיל ד' מ:) כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות וא"ת אי כר' אתיא[ד] אי מבעוד יום שרי להטמין ביה"ש נמי שרי דכל דבר שהוא משום שבות כו'[ה] וי"ל דה"א בהטמנה החמירו וה"ר שמואל מוורדין מפרש[ו] ממעשה אנשי טבריא[ז] בטלה הטמנה[ח] דאסור אפי' לאכול כדקתני ואסורין בשתיה וה"ר יונה מפרש[ט] בטלה אפי' בקדירה חיתא והיינו דקאמר בטלה משמע לגמרי מכל דבר: **אלא** פניו ידיו ורגליו כו'. הכל היה יכול לדקדק מסיפא דקתני בי"ט כחמין שהוחמו בי"ט[ט] אלימא רחיצת כל גופו הא הוחמו מעי"ט שרי והא לקמן אסר רחיצה בי"ט דקאמר[י] למחר נכנס ומזיע אבל רוחץ לא ודוקא שטיפה שרי בבית החיצון[יא] אלא דרך הס"ס[יב] מה שיכול לדקדק מרישא מדקתני[יג] ומיהו קשה לרשב"א דמגופה דמתניתין הוי מלי למידק בלא הך בריתא דמייתי מדקתני ואסורין בשתיה כ"ש פניו ידיו ורגליו דאסירי: **אלא אם כן ראויין לשתיה.** נראה לר"י[יד] דווקא שמחמם אותם לצורך שתיה אבל[יג] לצורך רחיצה אע"ג דראויין לשתיה אסרי ב"ש[יד] דהא לית להו מתוך[יד] (ביצה ד' יב. ושם) ובפ"ב דביצה (ד' כא: ושם) אסרי ב"ש מדורה להתחמם כנגדה ואע"ג דראויה היא לבשל ולאפות[טו] ועוד אומר ר"י דמהכא נמי יש לדקדק דאי שרו ב"ש לצורך רחיצה משום דראויין לשתיה א"כ לא אתיא מתני' אפי' כב"ש דקתני[טו] ואסורין בחיצה ומותרין בשתיה ומדקתני ומותרין בשתיה מכלל דראויין לשתיה ואפ"ה קתני דאסורין בחיצה אלא ודאי[יז] לא שרו ב"ש אלא כשעושה לצורך שתיה ונראה לר"י דיכול לחמם אפי' ביותר מכדי שתיה[יח] כדאמר בפרק הדר (עירובין ד' סח.).[יט] [כ]נשייליה לאמיה אי צריכה נחיימו אגב אימיה ודוקא בכדי שיעור לרגליו אבל לצורך כל גופו לא והיינו טעמא שהבנים חשודים דפעמים שיחממו עיקרן לרחיצה:

וב"ה מתירין. משמע דוקא לרגליו אבל לצורך כל גופו[כ] לא וכן משמע בכולה שמעתין דמחמירין בחמין שהוחמו בי"ט כחמין שהוחמו בשבת וגזרו על הזיעה ביו"ט כמו בשבת כדאמר בגילה בהמבדיל (שב.) ולקמן (דף מ. ושם) א"כ משמע שאסור לעשות הבערה[כא] משום רחיצה שאם לא כן היו גוזרים על הזיעה ותימה דמ"ש הבערה דרחיצה מהבערה דזיעה דשרי מדלאוריית[יח] כדמוכח התם[כב] ואומר ר"י בשם ריב"א דרחיצה אינה אלא לתענוג ואסורה[כג] כמו מוגמר דאסור בפ"ק דכתובות (ד' ז. ושם) משום דאין שוה לכל נפש וכן משמע בירושלמי דהיינו טעמא דרחיצה[כד] אבל[כה] זיעה שוה היא לכל נפש דאינה תענוג אלא[כו] לגריאות[כז] והא דתניא לקמן (ד' מ.) מרחץ שפקקו נקביו מעי"ט למחר נכנס ומזיע[כח] ה"ס אפי' חוסם בו ביום[כט] אלא[ל] נקט מעי"ט דאפ"ה דוקא מזיע אבל רוחץ[לא] לא:

בין בחמין בין בצונן. נראה לר"י דהיינו אפי' חמין שהוחמו מע"ש דהא אוסר אפי' צונן ומסתמא בהגך חמין אסיר ר' יהודה[לב] ועוד דמסתמא לא מיירי בדעבדי איסורא והאי תנא הוא דקאמר היינו ר"ש[לג] ועוד אומר ר"י דיש להוכיח דבחמין שהוחמו מע"ש פליגי דאמר בפרק חבית (לקמן ד' קמז. ושם)[לד] מה חמי טבריא חמין אף מי מערה חמין הרוחץ דיעבד אין לנתחילה לא מכלל דלהשתטף אפי' לכתחילה מני ר"ש היא דתניא לא ישתטף כו' ואי בשהוחמו בשבת פליגי אבל מערב שבת אדי ר' יהודה אמאי צריך לאוקמה כר"ש לוקמה כר' יהודה ובהוחמו מע"ש דהא דומיא דחמי טבריא קתני[לה]: **והא** מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו. הקשה ה"ר אליעזר ממי"ץ מאי פריך התם הוחמו בשבת דלקתני כחמין שהוחמו בשבת משמע דבהוחמו מע"ש שרי ג)והכא בהוחמו מע"ש פליגי דפריש"ת ומפרש הר"ר יוסף דס"ל להש"ס מדמחמיר ר"מ כ"כ דאוסר אפי' צונן[לו] מחמיר נמי לאסור[לז] ע"ש אמו שבת[לח] ולהכי פריך והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו[לט] בהוחמו בשבת[מ] ורב חסדא קאמר אבל בקרקע ד"ה מותר אפי' בהוחמו בשבת דהא לר"מ אי הוה אוסר להו בהוחמו בשבת בהוחמו מע"ש נמי הוה אוסר וקשה דר"מ אוסר להשתטף בצונן אפי' בקרקע כדמסיק דבקרקע פליגי ובפרק שמונה שרצים (לקמן דף קט. ושם) משמע דשרי דקאמר התם רוחצין במי גרר ובמי חמתן ובמי עסיא ובמי טבריא אבל לא בים הגדול ורמינהו רוחצין במי טבריא ובים הגדול כו' ומוקים בתרייתא כר' מאיר וי"ל דבקרקע דהכא דאסר היינו[מא] דומיא דכלי דדמי לרוחץ בחמין והתם בנהר התירו שנראה כמיקר בנהר ואפי' בחמי טבריא לא דמי לאדם רוחץ בחמין:

אמר רבה בר בר חנה[מב] הלכה כר' יהודה. אע"ג דר' יוחנן אית ליה הלכה כתתם משנה[מב] הכא משום דר' יהודה מכריע הוא[מג] אין הלכה כתתם וקשה דבפרק קמא דפסחים (דף יג. ודף כא. ושם) פריך וימא מר הלכה כר' מאיר כתתם לן תנא כוותיה אע"ג דסבר דרבן גמליאל מכריע הוא דפריך בתר הכי וימא מר הלכה כרבן גמליאל דהוה ליה מכריע וי"ל דתתם דהכא גריע מההוא תתם דהכא תתם במתני' ומחלוקת בברייתא והלכה כמכריע ומיהו אי לאו הכרעה הוה הלכה כתתם מתני' אע"ג דמחלוקת בברייתא: (לעיל) **הא** חמין שהוחמו מבעוד יום מותרים והתניא חמין שהוחמו בו'. תימה לוקי דהיא ברייתא דאסרה בכלי משום דהרוחה אומר היום יוחנן ומתניתין[מד] בקרקע כמשמעה דמפליג בתמון בין כלי לקרקע וי"ל דדוקא בשיטוף דקיל איכא לפלוגי אבל בדאיכא לחמירא לא מסתברא לפלוגי בהכי:

בטלה הטמנה. נאסרה הטמנה בדבר המוסיף הבל דהא מבע"י נתנו שם הסילון ומפני שהצוננין מתחממין בכך ואע"ג דממילא אסור: **לסילונייהו.** לסילונין שלהן שחזרו בהן: **רחוין לשתיה.** דמחיים להו לשתייה ואי בעי רוחץ בהן פניו: **להשתטף.** שנותן על גופו ומשתטף: **והאי תנא.** ר' שמעון היא דמתיר להשתטף כל גופו בשבת בחמין שהוחמו מע"ש והיינו דקאמר כחמין שהוחמו בשבת אסור (א) הא שהוחמו מאתמול שרי ואי בי"ט כחמין שהוחמו בי"ט ואסור בחיצה דאפי' בית הלל לא שרו להחם בי"ט אלא לפניו ידיו ורגליו אבל לשיטוף כל גופו לא: **לא ישתטף.** בשבת: **בין בחמין.** ואפי' הוחמו בחול: **בכלי.** דהרואה אומר היום הוחמו ומוכחא מילתא דחולדות אסור וניחא ואתי להחם בשבת כגון נותן צונן בחמין: **אבל בקרקע.** כגון אמבטאות של מרחצאות והן חמי אסור: **מוסר.** דבטלי להו מתורת חמין: **והא מעשה דאנשי טבריא כו'.** אלמא במילתייהו קיימי: הדר

להשתטף בהן כל גופו בין בחמין בין בצונן והאי תנא הוא דתניא[ג] לא[ג] ישתטף אדם כל גופו בין בחמין ובין בצונן דברי ר"מ ר"ש מתיר ר' יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר אמר רב חסדא מחלוקת בכלי אבל בקרקע דברי הכל מותר והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו רבנן אלא אי איתמר[ה] הכי איתמר [ד]מחלוקת בקרקע אבל בכלי דברי הכל אסור אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהודה א"ל רב יוסף[ו] בפירוש שמיע לך או מכללא שמיע לך מאי כללא דאמר רב תנחום א"ר יוחנן א"ר ינאי אמר[ז] (רב) כל מקום שאתה מוצא שנים חלוקין ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע חוץ[ח] מקולי מטלניות שאף על פי שרבי אליעזר מחמיר ורבי יהושע מיקל ור' עקיבא מכריע אין הלכה כדברי המכריע חדא דרבי עקיבא תלמיד הוא ועוד הא הדר

ראויין לשתיה. נראה לר"י[יד] דווקא שמחמם אותם לצורך שתיה אבל[יג] לצורך רחיצה אע"ג דראויין לשתיה אסרי ב"ש[יד] דהא לית להו מתוך[יד] (ביצה ד' יב. ושם) ובפ"ב דביצה (ד' כא: ושם) אסרי ב"ש מדורה להתחמם כנגדה ואע"ג דראויה היא לבשל ולאפות[טו] ועוד אומר ר"י דמהכא נמי יש לדקדק דאי שרו ב"ש לצורך רחיצה משום דראויין לשתיה א"כ לא אתיא מתני' אפי' כב"ש דקתני[טו] ואסורין בחיצה ומותרין בשתיה ומדקתני ומותרין בשתיה מכלל דראויין לשתיה ואפ"ה קתני דאסורין בחיצה אלא ודאי[יז] לא שרו ב"ש אלא כשעושה לצורך שתיה ונראה לר"י דיכול לחמם אפי' ביותר מכדי שתיה[יח] כדאמר בפרק הדר (עירובין ד' סח.).[יט] [כ]נשייליה לאמיה אי צריכה נחיימו אגב אימיה ודוקא בכדי שיעור לרגליו אבל לצורך כל גופו לא והיינו טעמא שהבנים חשודים דפעמים שיחממו עיקרן לרחיצה:

וב"ה מתירין. משמע דוקא לרגליו אבל לצורך כל גופו[כ] לא וכן משמע בכולה שמעתין דמחמירין בחמין שהוחמו בי"ט כחמין שהוחמו בשבת וגזרו על הזיעה ביו"ט כמו בשבת כדאמר בגילה בהמבדיל (שב.) ולקמן (דף מ. ושם) א"כ משמע שאסור לעשות הבערה[כא] משום רחיצה שאם לא כן היו גוזרים על הזיעה ותימה דמ"ש הבערה דרחיצה מהבערה דזיעה דשרי מדלאוריית[יח] כדמוכח התם[כב] ואומר ר"י בשם ריב"א דרחיצה אינה אלא לתענוג ואסורה[כג] כמו מוגמר דאסור בפ"ק דכתובות (ד' ז. ושם) משום דאין שוה לכל נפש וכן משמע בירושלמי דהיינו טעמא דרחיצה[כד] אבל[כה] זיעה שוה היא לכל נפש דאינה תענוג אלא[כו] לגריאות[כז] והא דתניא לקמן (ד' מ.) מרחץ שפקקו נקביו מעי"ט למחר נכנס ומזיע[כח] ה"ס אפי' חוסם בו ביום[כט] אלא[ל] נקט מעי"ט דאפ"ה דוקא מזיע אבל רוחץ[לא] לא:

בין בחמין בין בצונן. נראה לר"י דהיינו אפי' חמין שהוחמו מע"ש דהא אוסר אפי' צונן ומסתמא בהגך חמין אסיר ר' יהודה[לב] ועוד דמסתמא לא מיירי בדעבדי איסורא והאי תנא הוא דקאמר היינו ר"ש[לג] ועוד אומר ר"י דיש להוכיח דבחמין שהוחמו מע"ש פליגי דאמר בפרק חבית (לקמן ד' קמז. ושם)[לד] מה חמי טבריא חמין אף מי מערה חמין הרוחץ דיעבד אין לנתחילה לא מכלל דלהשתטף אפי' לכתחילה מני ר"ש היא דתניא לא ישתטף כו' ואי בשהוחמו בשבת פליגי אבל מערב שבת אדי ר' יהודה אמאי צריך לאוקמה כר"ש לוקמה כר' יהודה ובהוחמו מע"ש דהא דומיא דחמי טבריא קתני[לה]: **והא** מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו. הקשה ה"ר אליעזר ממי"ץ מאי פריך התם הוחמו בשבת דלקתני כחמין שהוחמו בשבת משמע דבהוחמו מע"ש שרי ג)והכא בהוחמו מע"ש פליגי דפריש"ת ומפרש הר"ר יוסף דס"ל להש"ס מדמחמיר ר"מ כ"כ דאוסר אפי' צונן[לו] מחמיר נמי לאסור[לז] ע"ש אמו שבת[לח] ולהכי פריך והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו[לט] בהוחמו בשבת[מ] ורב חסדא קאמר אבל בקרקע ד"ה מותר אפי' בהוחמו בשבת דהא לר"מ אי הוה אוסר להו בהוחמו בשבת בהוחמו מע"ש נמי הוה אוסר וקשה דר"מ אוסר להשתטף בצונן אפי' בקרקע כדמסיק דבקרקע פליגי ובפרק שמונה שרצים (לקמן דף קט. ושם) משמע דשרי דקאמר התם רוחצין במי גרר ובמי חמתן ובמי עסיא ובמי טבריא אבל לא בים הגדול ורמינהו רוחצין במי טבריא ובים הגדול כו' ומוקים בתרייתא כר' מאיר וי"ל דבקרקע דהכא דאסר היינו[מא] דומיא דכלי דדמי לרוחץ בחמין והתם בנהר התירו שנראה כמיקר בנהר ואפי' בחמי טבריא לא דמי לאדם רוחץ בחמין:

אמר רבה בר בר חנה[מב] הלכה כר' יהודה. אע"ג דר' יוחנן אית ליה הלכה כתתם משנה[מב] הכא משום דר' יהודה מכריע הוא[מג] אין הלכה כתתם וקשה דבפרק קמא דפסחים (דף יג. ודף כא. ושם) פריך וימא מר הלכה כר' מאיר כתתם לן תנא כוותיה אע"ג דסבר דרבן גמליאל מכריע הוא דפריך בתר הכי וימא מר הלכה כרבן גמליאל דהוה ליה מכריע וי"ל דתתם דהכא גריע מההוא תתם דהכא תתם במתני' ומחלוקת בברייתא והלכה כמכריע ומיהו אי לאו הכרעה הוה הלכה כתתם מתני' אע"ג דמחלוקת בברייתא: (לעיל) **הא** חמין שהוחמו מבעוד יום מותרים והתניא חמין שהוחמו בו'. תימה לוקי דהיא ברייתא דאסרה בכלי משום דהרוחה אומר היום יוחנן ומתניתין[מד] בקרקע כמשמעה דמפליג בתמון בין כלי לקרקע וי"ל דדוקא בשיטוף דקיל איכא לפלוגי אבל בדאיכא לחמירא לא מסתברא לפלוגי בהכי:

לילמא

יד א ב מיי' פ"ז מהל' יו"ט הלכה טז סמג לאוין עה טוש"ע או"ח סימן תקיז סעיף ב:

טו ג ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף ה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והאי תנא וכו' שהוחמו בשבת אסור ברחיצה הא שהוחמו:

מוסף רש"י

לא יחם אדם חמין לרגליו. לחמון רגליו, אוכל נפש התיר הכתוב ולא להצניע אור בצניע רמיזה (ביצה כא:).

תוס' ישנים

א) הא דלא מייתי בעבר ושהה מהכא דאסור דשאני המטמה דיש להחמיר:

ב) ופס תאמר ולימא דמתני' קודם גזירה ול"ל דמסתמא אחר גזירה דגזירה קדמוני' היתה:

ג) ומהכ"מ מפרש דחמין שהוחמו מע"ש היינו שנתלקן מעל האור מבע"י ושהוחמו בשבת היינו כל שורכן אך מתחממים והולכין גם בשבת דומיא דאנשי טבריא ובהגהו פליגי ר"מ ור"י ור"ש ולוגנין קרי שהיו חמין כגר ונצטננו אבל נתחלקו מבע"י אפילו ר"מ מודה דשרי להשתטף ולא לרחוץ והאי תנא הוא ר"מ ור"י דאסרי חמין שנתחממין והולכין גם בשבת והשתא פרץ שפיר והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוי ויתייבש נמי הכא דפ' שמנה שרצים דשרי ר"מ לרחוץ בקרקע וכן בפרק חבית דמוקי כר"ש:

מוסף תוספות

א. אבל ממעשה דאנשי טבריה דייקינן שפיר דאסור מבעוד יום, שמי הסילון היו מתחממין מבע"י מדקתני כחמין שהוחמו בשבת. מכלל דלאו בשבת הוחמו. תוס' הרא"ש. ב. איירי. תוס' הרא"ש. ג. א"ר ה"ק, טומנים בהם מבע"י, ואין מטלטלים אותם משחשכה ולא בביה"ש. ריטב"א. ד. היכי הו"א דמבע"י שרי להטמין בדבר המוסיף הבל ובביה"ש אסור, הא. תוס' הרא"ש. ה. א"כ, אפי' בדבר המוסיף הבל יטמין, כדרך שהוא מטמין מבע"י. רשב"א. ו. דאי ממתני' דאין טומנים בגפת ובזבל, הו"א דהני מילי לכתחילה, אבל בדיעבד לא מיתסר התבשיל, ואז לא יהיו העולם נמנעים מלהטמין בדבר המוסיף, אבל. ריטב"א. ז. ואסרו להם בדיעבד. ריטב"א. ח. שכיון שאסרו להם התבשיל נזהרו בכך. מי' הרא"ן. ט. ובמאי. תוס' הרא"ש. י. מרחץ שפקקו נקביו מערב יו"ט. תוס' הרא"ש. יא. אל[מ]א פניו ידיו ורגליו תנן סתמא כב"ש. תוס' הרא"ש. יב. ובתר, דייק מסיפא. תוס' הרא"ש. יג. אם לא הי' מחממם לצורך שתיה [אלא]. תוס' הרא"ש. יד. שהותרה מלאכה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. רמב"ן. [ו]בעינן צורך אוכל נפש. ריטב"א. טו. ר"ראויין" דהכא פי' מוכנין. רשב"א. טז. ביו"ט כחמין שהוחמו ביו"ט. תוס' הרא"ש. יז. כיון שהוחמו לדעת רחיצה. רשב"א. יח. כדי צורך רחיצה. ריטב"א. יט. גבי יונקא דאשתפוך חמימי'. תוס' הרא"ש. כ. היכא דאינן רואיים לשתיה. תוס' הרא"ש. כא. מן התורה. תוס' הרא"ש. כב. דאפי' לעשות פחמים ולמוסרן לאוליירן מותר מן התורה. תוס' הרא"ש. כג. מדאורייתא. מי' הר"ן. כד. דבעי התם מותר לשתות ואסור לרחוץ, ומתרץ [לאו משום דכתיב] 'אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם', רמב"ן. כה. פניו ידיו ורגליו צורך כל נפש, וכן. רמב"ן. כו. משום רפואה היא, לשמור. מי' הר"ן. כז. והכל צריכין לה, משא"כ בחרחיצה. מי' הר"ן. כח. לאו דוקא פקקו נקביו מערי"ט אלא. תוס' הרא"ש. כט. שרי להזיע. תוס' הרא"ש. ל. משום רחיצה. תוס' הרא"ש. לא. (ד)אע"ג דמערי"ט הוסקו. תוס' הרא"ש. לב. דהא מכריע עביד לי' תלמודא. ריטב"א. לג. דשרי בהוחמו בער"ש, אבל אם הוחמו בשבת לא הוה שרי. תוס' הרא"ש. לד. 'הרוחץ במי מערה ובחמי טבריה מסתפג באלונטית', ודייק בגמ'. ריטב"א. לה. אלא ע"כ דפלוגתא דהני תנאי היינו כשהוחמו מער"ש, אבל בהוחמו בשבת אפי' ליגע באצבע קטנה אסיר בהם לדברי הכל. ריטב"א. לו. בכלי. תוס' הרא"ש. לז. בחמין שהוחמו. תוס' הרא"ש. לח. כל מה שהיה אוסר אם הוחמו בשבת, ולא הי' מתיר בהוחמו מער"ש אלא מה שהי' מתיר אם הוחמו בשבת. תוס' הרא"ש. לט. לכל הפחות בחמין. תוס' הרא"ש. מ. וא"כ לר"מ יהא אסור אפי' הוחמו מער"ש. תוס' הרא"ש. מא. ברוחץ בגומא. תוס' הרא"ש. מב. ומתני' [ר"ש היא. רמב"ן] [ד]שריא בקרקע חמין שהוחמו מער"ש. תוס' הרא"ש. מג. במקום מחלוקת דברייתא, ובהכרעה. רשב"א. מד. דשריא, דוקא. תוס' הרא"ש.

מסורת הש"ס

א) [לקמן מ.], ב) ביצה כא:, ג) לקמן קמז: ע"ש תוספפתא פ"ד, ד) [ברכות ט. וש"נ], ה) [ל"ל רבין], ו) [לעיל כט.], ז) [וכ"כ תוספות עירובין נח. ד"ה אימא וכתובות נא. ד"ה מני ולף פט. ד"ה ש"מ וכ"כ כו. ד"ה הא ועי' תוס' לקמן מו: ד"ה כבתה ותוס' ברכות מב. ד"ה הסבו ותוספות ב"מ יג: ד"ה הא מבני וע"ע רש"י ב"מ כג: ד"ה הא של ב"ב], ח) [אמר ר' יוחנן הלכה כו'],

גליון הש"ם

גמ' הכי איתמר מחלוקת בקרקע. עי' מ"ק דף יט ע"ב תוס' ד"ה שאסור וע"ע: תוס' ד"ה מטמשת וכו' בטלה אפילו בקדירה חייתא. עי' לקמן דף מז ע"ב תוס' ד"ה במה טומנין: ד"ה אא"ב וכו' נראה לר"י דוקא שבחמם. עי' לקמן דף עו ע"ב תוס' ד"ה הואיל וראוין: **בא"ד דהא לית להו מתוך.** דבריהם ל"ע דלענין ממוך מה הפרש בין לחוייס או אינן לחוייס. וראיתי ברבב"ח שהוסיף ומאן דלית ליה מתוך לית ליה הואיל ויוסת זה נקחר מפירכת הגמ' פסחים דף מז ע"ב וכמ"ש התוס' שם ד"ה אהבערה לא לחייב ופמ"ג ופמשופה וגם בדרשות הארכתי בזה בעבש"י: **בא"ד בראמרינן** פרק הדר נשייליה. ק"ל למאי הוצרכו לרמיה זו דלפשר לגורך מילה עדיף. הא להדיא איתא בריש"א עדוכה בגילה ממגלה נחתום מבית אם אע"פ אלא לקימון אחד:

רב נסים גאון

חדא דר' עקיבא לגבי רבי אליעזר ורבי יהושע תלמיד הוא. פירוש שלו תמצאנו בנדרים בפרק הנודר מן המבושל (דף נ) ר' עקיבא אקדשא ליה בתתיה דבר כלבא שבוע כו'. אמרה לו זיל הוי בבי רב, אזל הוה י"ב שנין קמיה רבי אליעזר ורבי יהושע. ובהרבה מקומות תמצאנו כשהוא מדבר עם אחד מהן אומר ר' תרשני לומר לפניך דבר אחד ממה שלימדתני תגד דאלך [תמצא זה] בר"ה (כה) בשעה ששיגר רבן גמליאל לר' יהושע גוזר אני עליך שתבוא אצלי במקלך כו', דתניא הלך ר"ע לר' יהושע מיצר, א"ל ר"ע ר' תרשני לומר לפניך דבר שאחד שלימדתני. ובסנהדרין (דף סז) ר"ע אומר משום ר' יהושע שנים מלקטין קישואין כו', ובתלמוד אמרו גמרה מר' אליעזר ולא סברה הדר גמרה מר' יהושע ואסברא ניהליה. **ועוד הא הדר ביה רבי עקיבא לגבי ר' יהושע.** מפורש זה בפרק במה מדליקין [דף כט].

רבינו חננאל

מדאסרו להו רבנן שמע מינה דבטלה הטמנה בדבר המוסיף ואפילו מבעוד יום. **אסיקנא** דכופח מקום שפיתת קדירה אחת הוא, ואם הוסק בגפת או בעצים הרי הוא כתנור ואסור לסמוך בו, וכ"ש בתוכו או על גבו, וכן לשהות בו אע"פ שהוא גרוף וקטום אסור. נמצא האסור שני פנים, צונן שלא הוחמו כל עיקר, ובשיל שהתחיל להתבשל ולא הגיע למאכל בן דרוסאי, והמותר שני פנים, חמין שהוחמו ולא בשלו כל עיקר, ושבשלו כמאכל בן דרוסאי ואפילו בשלו כל צרכו מותר. ומאי דקשי ליה זיקא, מסקנא כלישנא בתרא וכרב אשי דבין דגדיא ובין דבר אחר בין שריק ובין שלא שריק שרי. **לא** יטמינה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה דברי הכל אסור. **מעשה שעשו אנשי טבריא הביאו סילון של צונן כו'.** אין הלכה כאנשי טבריא דהא חבריהנו לסילוניהו. **אוקימנא** הא דתנן אסור ברחיצה, להשתטף בהן כל גופו ור' שמעון היא דשרי בחמין שהוחמו מע"ש להשתטף, דתניא אסור להשתטף בין בחמין בין בצונן דברי רבי מאיר, ורבי שמעון מתיר, רבי יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כר' יהודה.

הדר ביה רבי עקיבא. כדאמרינן בפירקין דלעיל (דף כט:). לשון מכריע מכביד מטה כף מאזנים ומכריע את שכנגדו. כגון הכא בחמין אסור השתא הוה ליה ר' שמעון דמתיר בחמין יחיד במקום שנים נמצא ר' יהודה מכביד את כף המשקולת שהרי ר' יהודה עם רבי מאיר שויס לאיסור ובגונן מותר הוי ליה ר' מאיר בגונו יחיד במקום שנים נמצא ר' יהודה מכביד את כף המשקולת: **ה"מ.** דל"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע במכריע במשנה כי היא דמטלגיות: **בעין פניו.** כלומר כל אבר בפני עצמו: **רותח בהן כל גופו.** ביחד אלא שמשייר אבר אחד: **איפיביה כל הני.** ולילא לשנויי כעין פניו ידיו ורגליו דהא כל גופו יחד קאמר חוץ מאבר אחד: **א"ל רב יוסף לאביי.** משום דגדל אביי בבית רבה בר נחמני שהיה רא"ש קודש לרב יוסף ומת היה שולו רב יוסף אין היה רואהו נוהג: **מי עביד כשמעתיה דרב.** בהא מילתא דרחילה: **מאי מבעי ליה.** שיטה דהש"ס פרכא ליה: **לא שמיע ליה.** [1]לרבה הא תיובתא משום הכי מספקא ליה לרב יוסף ברבה דדילמא עביד כרב: **ואי לא שמיעא ליה.** אמאי מספקא ליה לרב יוסף: **הא ודאי עביד.** רבה בכל מילי כרב: **לחומרי דרב הוה עביד.** בר מהני תלת חומרי אבל בקולי דרב איכא דלא עביד והא קולא היא ודילמא לא עביד: **שפקקו נקביו.** שלא יצא חמימותו: **רותח בו מיד.** ואין צריך להמתין בכדי שיעשה. ל"א שפקקו נקביו אותן נקבים שמרחץ מתחמם על ידיהן שאור ניסקת מבחוץ מתחתיו [2]לו"ה ועיקר. רותח בו מיד שהרי לא נתחמם בשבת אבל בשבת לא שהרי גזרו על הרחילה: **ומשתטף בביה החיצון.** שלפני המרחץ ולא בתוך המרחץ שלא יאמרו רותח הוא כדאמרן דאסרו את הרחילה אבל הזיעה התירו. והיאך היא זיעה עומד או יושב בבית המרחץ ואינו נותן מים עליו והוא מתחמם ומזיע: **מחופין בנסרים.** ולא היו צריכין לחוש שמא נתחממו בשבת מחומו של מרחץ: **דאחילו לאסור.** את הזיעה: **אמבטיאות.** בתי מרחץ גדולים: **מעייל בהן.** מהלך בתוכן לפי דרכו ולא להזיע: **ואינו חושש.** שמא יאמרו מזיע הוא ואע"ג דאסרו את הזיעה: **מאי עוברי עבירה.** דקאמר לעיל שאסרו זיעה על ידיהן: **אסרו להן את החמין.** לגמרי: **ועדיין היו רותחין בחמין.** שהומחו מבעו"י: **שאין הדבר עומד.** שלא היו ליבור יכולין לקבל מתוך שאסרו להם את הכל: **במקומה עומדת.** לאיסור: כי

דילמא ה"מ במתני' אבל בברייתא לא. [6]אע"ג דלא קאמר במשנתינו[4] [7]הכא משמע דאין הלכה כמותו משום דסתם מתני' דלא כוותיה[5]: **הלכה כדברי המכריע.** הכרעה כגון קולי מטלגיות שר"א ור"י הזכירו בפירוש בדבריהם מוכן ושאינו מוכן דהיינו תלגו במגוד והניחו אחורי הדלת שגילו בדבריהם שיש סברא לחלק ביניהם אלא שנראה להם דסוף סוף אין לחלק ביניהם לכך הוי ר' עקיבא שמחלק ביניהם מכריע וכן ר' יהודה הוי מכריע דר' שמעון ור"מ הזכירו בדבריהם חמין ולונן והכרעה שלישית דלא הוא הכרעה הוי כי היא דפ"ק דפסחים (דף כא.) חבית של יין של תרומה שנטמאה ב"ש אומרים תשפך [8]הכל וב"ה אומר תיעשה זילוף אמר ר' ישמעאל בר' יוסי אני אכריע בשדה תשפך [9]הכל ובבית תעשה זילוף אמרו לו אין הכרעה שלישית מכרעת משום דלא הזכירו ב"ש וב"ה בדבריהם בית ושדה ולא גילו שיש סברא לחלק בין בית לשדה חשיב לה הכרעה שלישית ולא כפירוש הקונטרס דפירש התם דטעמייהו דב"ש לא משום תקל' אלא מטעם אחר כמו משום ריחא אלא משום דלא הזכירו בדבריהם בית ושדה כדפי' וה"ה דהוה מצי למימר ליה דאין הכרעת תלמיד הכרעה כדאמר הכא אלא רבותא אמרו דאפי' לא היה תלמיד אינה הכרעה והא דתנן בברכות (דף מג.:) ב"ש אומרים מברך על השמן ואח"כ מברך על ההדס וב"ה אומרים מברך על ההדס ואח"כ על השמן א"ר גמליאל אני אכריע שמן זכיו לריחו וזכינו לסיכתו הדס לריחו זכינו לסיכתו לא זכינו[3] וא"ר יוחנן הלכה כדברי המכריע פר"ת התם דהויא כהכרעה שבכל הש"ס ולא נהירא דלא הויא הכרעה אלא[7] כדפי' והתם אינו אלא מפרש טעמא דבית שמאי[8] ור"ח פי' אין הכרעי שלישית מכרעת היינו הכרע' דור שלישי כמו ר' ישמעאל בר' יוסי שהיה דור שלישי לב"ש וב"ה ולאו דוקא דור שלישי אלא ה"ה שני[1] ובכל מקום נקט הכרעה שלישית משום בריית'א דפסחים[2] ט:

למוצאי שבת רותח מיד. דוקא לרחון אבל להזיע נכנס אפי' בשבת ומזיע כמו בי"ט כדאמר בסמוך דאפי' בשבת הוי זיעה שריא על הגזירה[3] ולאחר גזירה אפילו בי"ט אסרו דאיסור טוב קתני משרבו עוברי עבירה התחילו לאסור[4] והוה מצי לערוביהו וליתניהו מרחץ שפקקו נקביו מערב שבת או מערב יום טוב למחר נכנס ומזיע ולמוצאי שבת ויום טוב רותח מיד אלא אי עריב ותני להו הוה אמינא דדוקא בשבת אסרו הזיעה ולא ביום טוב דעובדא דמייתי בשבת הוה להכי מפליג להו השתא משרבו עוברי עבירה קאי איום טוב אבל לא אשבת דזיעה לא הוכרה גבי שבת: **אלא** שחמין שלו מחופין בנסרים. פי' בקונטרס שלא היו צריכין לחוש שהומחו בשבת מחוסר המרחץ משמע שסובר שנשתטפו בחמין שהומחו מע"ש ולעיל אסר רבי יהודה גופיה ושמא יאכלו בין שבת ליום טוב ומיהו בתוספתא גרסינן ונשתטפו בגונן אלא שחמין שלו מחופים ולא יסברו העולם שרחצו בחמין:

[1]הדר ביה ר"ע לגביה דרבי יהושע [2]ואי מכללא מאי דילמא ה"מ במתניתין אבל בברייתא לא א"ל אנא בפירוש שמיע לי אתמר חמין שהוחמו מע"ש רב אמר למחר רותח בהן כל גופו אבר אבר ושמואל אמר לא התירו לרחוץ אלא פניו ידיו ורגליו מיתיבי חמין שהוחמו מע"ש למחר רותח בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו תיובתא דרב אמר לך רב לא כל גופו בבת אחת אלא אבר אבר והא פניו ידיו ורגליו קתני כעין פניו ידיו ורגליו תא שמע לא התירו לרחוץ בחמין שהוחמו מע"ש אלא פניו ידיו ורגליו ה"נ כעין פניו ידיו ורגליו תניא כוותיה דשמואל[3] [4]חמין שהוחמו מע"ש למחר רותח בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא כל גופו אבר אבר ואצ"ל חמין שהוחמו בי"ט רבה מתני לה להא שמעתא דרב בהאי לישנא חמין שהוחמו מע"ש למחר אמר רב רותח בהן כל גופו ומשייר אבר אחד איתיביה כל הני תיובתא תיובתא א"ל רב יוסף לאביי רבה מי קא עביד כשמעתיה דרב א"ל לא ידענא מאי תיבעי ליה פשיטא דלא עביד דהא איתותב [5](דילמא) לא שמיעא ליה ואי לא שמיעא ליה ודאי עביד [6]דאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת דעביד כשמואל [7]מטילין מבגד לבגד ומדליקין מנר לנר והלכה כר"ש בגרירה כחומרי דרב עביד כקולי דרב לא עביד [8]ת"ר [9]מרחץ שפקקו נקביו מע"ש למוצ"ש רותח בו מיד פקקו נקביו [10]מעי"ט למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון אמר רבי יהודה מעשה במרחץ של בני ברק שפקקו נקביו מעי"ט למחר נכנס ראב"ע ור"ע והזיעו בו ויצאו ונשתטפו בבית החיצון אלא שחמין שלו מחופין בנסרים כשבא הדבר לפני חכמים אמרו אף על פי שאין חמין שלו מחופין בנסרין ומשרבו עוברי עבירה התחילו לאסור אמבטיאות של כרכין מטייל בהן ואינו חושש מאי עוברי עבירה דא"ר שמעון בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא בתחילה היו רוחצין בחמין שהוחמו מע"ש התחילו הבלנים להחם בשבת ואומרים מערב שבת הוחמו אסרו את החמין והתירו את הזיעה ועדיין היו רוחצין בחמין ואומרים מזיעין אנחנו אסרו להן את הזיעה והתירו חמי טבריה ועדיין היו רוחצין בחמי האור ואומרים בחמי טבריה רחצנו אסרו להן חמי טבריה והתירו להן את הצונן ראו שאין הדבר עומד להן [10]התירו להן חמי טבריה [11]וזיעה במקומה עומדת אמר רבא האי מאן דעבר אדרבנן שרי למיקרי ליה עבריינא כמאן כי

מוסר"ת הש"ס

[1] [נעיל כט:], [2] [ברכות יב. וש"נ], [3] [נעיל לט:], [4] [רש"ל מ"ז], [5] [נעיל כב. פסחים קא. מנחות מא.]; [6] בכל המקומות איתא מתירין, [7] מוספתא שבת פ"ד, [8] מאן דגרס בגמ' דילמא גרס כהא לא שמיע ליה לרב יוסף, [9] מיבת לו"ה רמז לרביגו יהודה הלוי, [10] [ע' ברכות יט. במשנתינו קאמרינן והא בריי' היא], [11] [וע' מוס' מנחות לא: ד"ה מי קאמר וכו' מילתא באופן אחר], [1] שם איתא חבל, [2] חבל, [3] [וע' יתר תריסין בתוס' ב"ק קנו. ד"ה הכרעה],

מוסף רש"י

ואי מכללא מאי. וכי אמר ליה מכללא מאי גריעותא איכא (ברכות יב.) מה לנו אי אימתר מכלל אי בפירוש הא מהא כללא שפיר שמעינן ומה יש לנו לגמגם בכלל זה (חולין צד.). **כל מילי דמר.** רבה בר נחמני (לעיל כב.). **מטילין מבגד לבגד.** להטיל ציצית מטלית יפה לטלית חדש, ונמצאות מפרש טעמא דמאן דאסר (שם). **ומדליקין מנר לנר.** דתנוכה (שם). **והלכה כר"ש בגרירה.** דאמר דבר שאין מתכוין מותר, ואע"ג דקעביד מרץ והוי תולדה דמוכש או נוטה, ומשום דסילקתא כרב בפיקורי בכוליה הש"ס בר מהני תלת, נקטינהו בהני הלדי (שם).

מוסף תוספות

א. הא ,(ב)כל מקום' קאמר. מוס' הרא"ש. ,כל מקום' משמע אפי' בברייתא. רמב"ן. **ב.** וא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה, הלכך אע"ג דא"ר יוחנן הכא מקום הלכה כדברי המכריע, וסמכי' עלה, ודחי סתמא דמתני' מחמת מכריע בדקאמר ,כל מקום', הנ"מ בשההכרעה במשנתינו, דאתיא הכרעה דמתני' ודחיא סתמא דמתני', אבל כשההכרעה היא בברייתא לא דחי' סתמא דמתני' מקמי הכרעה דברייתא, דאם רבי שנאה סתם ולא הכריע, ר' חייא מניין לו. רמב"ן (וע' מהר"ש). **ג.** הלכך שמן עדיף. מוס' ב"ק קנו. ד"ה הכרעה. **ד.** [בד]ס"ל פלגא כמר ופלגא כמר. מוס' ב"ק קנו. ד"ה הכרעה. **ה.** וס"ל כוותי' לגמרי, וכן בכל מקום שאם תנא אחד יסבור כתנא אחר, לא יקרא בכך מכריע. מוס' ב"ק קנז. ד"ה הכרעה. **ו.** כלומר, תלמיד אתה, ואין זו הכרעה כדאמר, ר"ע תלמיד הוה, וה"נ הוה מצ"ל דור שני, דהיינו נמי תלמיד, אלא. מוס' ב"ק קנז. ד"ה הכרעה. **ז.** [ד]כך היה המעשה. מוס' ב"ק קנז. ד"ה הכרעה. **ח.** דהא קודם גזירה נשנית ברייתא זו, מדקתני גבי יו"ט למחר נכנס ומזיע. מוס' הרא"ש. **ט.** דברייתא איירי ביו"ט כדקתני מעשה במרחץ בב"ב שפקקו נקביו מעריו"ט, אלמא ביו"ט ושבת אסרו כאחד. מוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף א:

יז ב שם סעיף יא:

יח ג מיי' פ"ט מהלכות י"ט הלכה טז סמג לאוין עה טור שו"ע או"ח סימן תקיא סעיף ב:

יט ד מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף א:

כ ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה דילמא ה"מ במתניתין וכו' אע"ג דלא קאמר במשנתנו. עי' משנה למלך ריש הלכות בית המקדש:

רבינו חננאל

הא דקאמר שמואל חמין שהוחמו מע"ש אינו רותח בהן בשבת אלא פניו ידיו ורגליו, תניא כוותיה וקי"ל כוותיה דשמואל בהא. א"ל **לרבה בר בר חנה בפירוש** שמיע לך מיניה דר' יוחנן דהלכתא כר' יהודה דבצונן מותר להשתטף אבל בחמין אסור, או מכללא. מאי כללא, דא"ר יוחנן א"ר יוסי אני מקום ששנינו חולקין ואחד מכריע הלכה כדברי המכריע חוץ מקולי מטליות שפירשנום בפרק של מעלה, והוא זה ששנינו בכלים בפרק כ"ח פחות משלשה על שלשה שהתקינה לפקק בה את המרחץ כו', אף על פי שרבי אליעזר מחמיר ורבי יהושע מיקל ורבי עקיבא מכריע שאין הלכה כרבי עקיבא, הדא דתלמיד הוא ואין תלמיד מכריע על רבו, ועוד הא הדר ביה ר"ע לגבי דר' יהושע. ואסיקנא דאי מכללא מאי הוי ר' יהודה מכריע הוא והלכתא כדברי המכריע, ובין [בפירוש ובין] מכללא חדא הוא. ואמרינן דילמא הני מילי אם תהיה מחלוקתם במשנה אבל חלוקתם בברייתא לא. אמר ליה בפירוש שמיעא לי. **והא** דאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב בר מהני תלת, אסיקנא רבה כחומרי דרב הוה עביד, כקולי דרב לא הוה עביד. ת"ר מרחץ שפקקו. פי' פקקו, סתמו נקביו, מע"ש למוצאי [שבת] רותח בה מיד. פקקו נקביו מערב יום טוב למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון, וכן עשו ר' אלעזר בן עזריה ור"ע במרחץ של בני ברק. משרבו עוברי עבירה התחילו לאסור שהיו מחמין בשבת ואומרים מע"ש החמנו, אסרו להן חמין והתירו הזיעה כו'. ואסיקנא אסרו להן אפילו חמין שהוחמו מע"ש ואפילו חמי טבריא וכ"ש חמי האור, ואפילו זיעה אסרו להן אלא צונן בלבד, שראו שאין הדבר עומד חזרו והתירו להן חמי טבריא בלבד, וזיעה במקומה עומדת באיסור. **אמר** רבא מאן דעבר על דברי חכמים שרי למיקרייה עבריינא,

מפני שמפשיר מים שעליו. בכולה שמעתא ובמתניתין גבי מיחם שפינהו משמע דלהפשיר מים לצורך שתייה מותר[א] דהפשירן לא זהו בישולן. והכא דאסורין מפרש ריב"ח[ב] דדומה כרותח במים חמין[ג] ויבא להחם חמין[ד] לרחוץ גופו:

ובלבד שלא יביא קומקומום כו'. [ה]פירוש כל זמן שהאלונטית שם שמא יפלו המים על האלונטית[ו] ואתי לידי סחיטה[ז] אי נמי לא יביא משום רפואה וגזרו אטו שחיקת סממנים טפי מבאלונטית דלא מיחזי כרפואה כ"כ:

ושמע מינה כלי שני אינו מבשל. תימה מאי שנא כלי שני מכלי ראשון דאי יד סולדת אפי' כלי שני נמי ואי אין יד סולדת אפילו כלי ראשון נמי אינו מבשל ויש לומר לפי שכלי ראשון מתוך שעמד על האור דופנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה ולכך נתנו בו שיעור לכל זמן א)שהיד סולדת בו אסור אבל כלי שני אף על גב דיד סולדת בו מותר שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר: **וכי תימא** בלשון חול **קאמר** ליה. ואע"ג דאסור להרהר נימא דאין אסור להרהר אלא בלשון קדש והוא הרהר בלשון חול:

פשיטא

כי האי תנא אמבטיאות של כרכים מטייל בהן ואינו חושש אמר רבא דוקא כרכין אבל דכפרים לא מ"ט כיון דזוטרין נפיש הבלייהו ת"ר [א]מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא ומשתטף בצונן ובלבד שלא ישתטף בצונן ויתחמם כנגד המדורה מפני שמפשיר מים שעליו [ב]ת"ר [ב]מיחם אדם אלונטית ומניחה על בני מעים בשבת ובלבד שלא יביא קומקומום של מים חמין ויניחנו על בני מעים בשבת ודבר זה אפי' בחול אסור מפני הסכנה [ג]ת"ר [ג]מביא אדם קיתון מים ומניחו כנגד המדורה לא בשביל שיחמו אלא בשביל שתפיג צינתן ר' יהודה אומר מביאה אשה פך של שמן ומניחתו כנגד המדורה לא בשביל שיבשל אלא בשביל שיפשר רשב"ג אומר אשה סכה ידה שמן ומחממתה כנגד המדורה וסכה לבנה קטן ואינה חוששת איבעיא להו שמן מה הוא לתנא קמא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו להתירא רב נחמן בר יצחק אמר לאיסורא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו להתירא שמן אע"פ שהיד סולדת בו מותר קסבר ת"ק שמן אין בו משום בשול ואתא רבי יהודה למימר שמן יש בו משום בשול והפשרו לא זה הוא בשולו ואתא ר' שמעון בן גמליאל למימר שמן יש בו משום בשול והפשרו זהו בשולו רב נחמן בר יצחק אמר לאיסורא שמן אע"פ שאין היד סולדת בו אסור קסבר שמן יש בו משום בשול והפשרו זהו בשולו ואתא ר' יהודה למימר הפשרו לא זהו בשולו ואתא רשב"ג למימר שמן יש בו משום בשול והפשרו זהו בשולו רשב"ג היינו ת"ק איכא בינייהו כלאחר יד א"ר יהודה אמר שמואל [ד]אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר והיכי דמי יד סולדת בו אמר רחבא כל שכריסו של תינוק נכוית א"ר יצחק בר אבדימי פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח לו פך של שמן באמבטי [ה]ואמר לי טול בכלי שני ותן שמע מינה תלת שמע מינה שמן יש בו משום בשול וש"מ [ו]כלי שני אינו מבשל וש"מ הפשרו זהו בשולו היכי עביד הכי והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן [ז]בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא וכ"ת בלשון חול א"ל והאמר אביי [ח]דברים של חול מותר לאומרן בלשון קודש של קודש אסור לאומרן בלשון חול [ט]אפרושי מאיסורא שאני תדע דאמר [י]רב יהודה אמר שמואל מעשה [יא]בתלמידו של ר' מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ [יב]ובקש להדיח קרקע ואמר לו אין מדיחין לסוך לו קרקע אמר לו אין סכין אלמא אפרושי מאיסורא שאני הכא נמי לאפרושי מאיסורא שאני אמר רבינא שמע מינה המבשל בחמי טבריא בשבת חייב דהא מעשה דר' לאחר גזירה הוה ואמר ליה טול בכלי שני ותן איני [יג]והאמר רב חסדא [יד]המבשל בחמי טבריא בשבת פטור מאי חייב נמי דקאמר [טו]מכת מרדות א"ר זירא אנא חזיתיה לר' אבהו דשט באמבטי ולא ידענא אי עקר אי לא עקר פשיטא דלא עקר דתניא [לא]לא ישוט אדם בבריכה מלאה מים ואפי' עומדת בחצר [טז]לא קשיא הא

דלית

כי האי תנא. דאמר לעיל[יא] משהתחילו עוברי עבירה התחילו לאסור הזיעה והרי לא נאסרה אלא ע"י הרוחצין בחמין מאתמול ואומרים מזיעין אנחנו ואין כאן אלא עבירת דבריהם שאסרו את החמין: **נפיש הבלייהו.** ומזיע: **מפשיר.** מחמם לשון פושרין: **מיחם אדם.** מחמם: **אלונטית.** טיול"ל. וגרלה לי בגד שמתפגין בו דבכל דוכתא קרי ליה אלונטית: **על גבי מעיים.** כשהוא חם במעיו מחממין לו כלי או בגד ומניחו שם ומועיל: **ובלבד שלא יביא קומקומום כו'.** שמא יפפכו עליו ונמצא רותח בשבת בחמין: **מפני סכנה.** פעמים שהן רותחין: **לא שיחמו.** לא שיניחם שם עד שיחמו: **אלא שתפיג צינתן.** במקצתן. שתפיג שתתחלף כמו וריחו לא נמר (ירמיה מח) מתרגמינן וריחיה לא פג: **לא בשביל שיבשל.** שלא תניחנו שם כדי בישול שתהא היד סולדת בו: **סכה ידה.** אבל להפשירו בפך כדרך שעושה בחול לא ופליג אדרבי יהודה: **להתירא.** מאי דאסר רבי יהודה בשמן בישול שרי ת"ק ומיס דוקא נקט ולא שיחמו דיש בהן בישול אבל שמן אע"פ שהיד סולדת דהיינו בישול דר' יהודה שרי לת"ק: **סולדת.** נמשכת לאחוריה מדאגה שלא תכוה. וזהו לשון ואסלדה בחילה (איוב ו) ואדאג ברעדה ואמשך מתלונתי מדאגת יום הדין אם הייתי יודע שמיתתי קרובה ולא יחמול: **שמן יש בו משום בישול.** הלכך לא כדי שיבשל אלא כדי שיפשר שרי דהפשרו אין זה בישולו: **ואתא רבי שמעון למימר דהפשרו זהו בישולו.** הלכך כדעבדין בחול לא ליעביד אלא כלאחר יד על ידי שינוי: **לאיסורא.** אמרה תנא קמא לשמן דמיא הוא דשרי להפשיר אבל שמן הפשרו זהו בישולו: **איכא בינייהו כלאחר יד.** דלתנא קמא אפי' ע"י שינוי אסור: **והיכי דמי.** סלוד יש שסולד מרתיחה מועטת ויש שאינו סולד: **נכנסתי.** בשבת. ובחמי טבריא הוה שלא נאסרו כדאמר לעיל[יא] התירו להם חמי טבריא: **נאמבטי.** כגון בריכה עשויה בקרקע שהמים נכנסים שם ונאספין: **ובקשתי להניח שם פך שמן.** להפשיר לסוך היומנו קודם הרחילה: **טול.** מן המים: **כלי שני.** שיטנונו מעט דכלי שני אינו מבשל ואמ"כ תן הפך לתוך אותו כלי שני. דהן אמבטי שהחמין נמשכין לה מן המעיין חשיב לה ככלי ראשון שנרתחו בו שאע"פ שהעבירו מעל האור מבשל כדתנן לקמן (ד' מב.) האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין: **וש"מ הפשרו.** במקום הראוי לבישול: **זהו בישולו.** דהא להפשיר בעלמא הוא דקנבעי ואסר ליה: **והיכי עביד הכי.** להורות הוראה שהוא דבר תורה בבית המרחץ: **להרהר.** בדברי תורה: **דברים של קדש.** דברי תורה: **אסור לאומרן.** במקום הטנופת ואפי' בלשון חול: **אין מדיחין.** דלמא אתי לאשויי גומות: **דהא מעשה דרבי אחר גזירה הוה.** שגזרו על הזיעה ועל כרמין בחמי טבריא הוא דהוי ורבי יהושע [ע"ב] דלמר לעיל[יא] בימי רבי הוה אלמא בימי רבי כבר נגזרה: **וקאמר ליה טול בכלי שני.** אבל ראשון לא אלמא יש בהן בישול: **מרדות.** רדוי: **שט.** לף: **דשט באמבטי.** בשבת: **ולא ידענא אי עקר.** רגליו מן האדן דקסבר כי תגן אין שטין על פני המים במשילין פירות[יט] בנהר גדול תגן דאיכא למגזר שמא יעשה חבית של שייטין כדאמרינן התם אבל באמבטי לא: **אי לא עקר.** רגליו: **לא ישוט.** דאע"ג דליכא למיגזר אסור: **ואפילו עומדת בחצר.** דליכא למיגזר שמא יתיז מים ברגליו חוץ לארבע אמות: **הא.** דאסיר:

דלית

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף ד:

כב ב מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ו:

כג ג ד מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן שיח סעיף יד:

כד ה ו מיי' פכ"ג שם הלכה ה ו טור שו"ע שם סעיף יג וטוש"ע יו"ד סימן קה סעיף ג:

כה ז ח ט מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ד ה טוש"ע או"ח סימן פה סעיף ג:

כו י מיי' פכ"א מהלכות שבת הלכה ג טוש"ע או"ח סימן שלו סעיף ג:

כז כ מיי' פ"ט מהלכות שבת הלכה ג:

כח ל מ מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ה טור שו"ע או"ח סימן שלו סעיף ג:

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה דהא מעשה וכו' ור' יהושע בן לוי דאמר:

לעזי רש"י

טיול"א. מגבת.

מוסף רש"י

בחמי טבריה. מעיינות רותמין (פסחים מא.). מכת מרדות. נאה מלקות אחרעים הוא, אלא מכת מרדות, מכת רידוי מדרבנן (יבמות נב.) רידוי בתוכחה אלא יהגיל בזה, ואין לה קצבה אלא עד שיתקבל עליו (חולין קמא:).

תוס' ישנים

א) והכא באמבטי במקום שאלה להניח הפך שיתה יד סולדת בו ואם אלא אל מ"ל תן במקום שאין היד סולדת דהיינו במקום שרתן ודאי לא היה היד סולדת ואמא שם לא הי' יכול להפשיר אל"ג פעמים החמירו בכלי ראשון אף אם אין היד סולדת בו וכן החמירו בחמים אפי' בכלי שני לקמן (מב.) גבי הפל ה"ה באמבטי:

מוסף תוספות

א. כדאמר לקמן עותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירם. תוס' הרא"ש. ב. [ד]לא דמי להפשיר מים לשתיה שמותר וכו' דברחיצה דוקא אסור. תוס' הרא"ש. ג. שהוחמו בשבת. תוס' הרא"ש. ד. בשבת. תוס' הרא"ש. ה. (ו)פרש"י ז"ל הטעם שמא ישפכו על גופו ונראה כרותח גופו בשבת שהוא אסור, ולא נהירא לר"י ז"ל דלית לן למגזר כולי האי כיון דרחיצה גופה איסורא דרבנן, לכך. ריטב"א. ו. [ז]תשרה האלונטית ממנו. ריטב"א. ז. דהוי איסורא דאורייתא. ריטב"א.

ח) תוספתא שבת פ"ד, ג) [תוספתא שם], ג) בכרכות כד: (לעיל י.), לקמן קנ. זמחי קכ: ע"ז מד: קדושין נג., ד) [לקמן קנא:], ה) [ע"ז תוס' לקמן קמז: ד"ה דתניא], ו) פסחים מא., ז) [יומא נג. כתובות מה: מיל כג. נח: תולין קמא:], ח) [ע"א], ט) [ביצה דף לו:],

רבינו חננאל

כי האי תנא דתנא משרבו עוברי עבירה. **תנא אמבטאות של כרכין מטייל בהן ואינו חושש.** והני מילי דכרכין אבל דכפרין כיון דזוטרין נפיש הבליהון. ת"ר **מתחמם אדם כנגד המדורה ויוצא** ומשתטף בצונן, ובלבד [שלא] ישתטף בצונן ויתחמם כנגד המדורה מפני שתפשר המים שעליו. ת"ר **מיחם אדם אלונטית ומניח ע"ג מעיו בשבת,** ובלבד (ישתטף בצונן ויתחמם כנגד המדורה מפני שתפשר המים) שלא יביא קומקומוס של חמין ויניחנו על גבי מעיו בשבת. ודבר זה אפילו בחול [אסור] מפני הסכנה שלא יכוה. ת"ר **מניח אדם קיתון של מים כנגד המדורה,** לא שיחמו אלא כדי שתפוג צינתן. ר' יהודה אומר מנחת אשה פך שמן כנגד המדורה לא שיתבשל אלא כדי שתפשר. רשבג"א אשה סכה ידה שמן כנגד המדורה וסכה לבנה קטן ואינה חרשת. **איבעיא להו שמן** מה לי בו אמר ת"ק. ואסיקנא אמר רב [יהודה] אמר שמואל אחד שמן ואחד חמין אם נתחמם כשעור שהיד סולדת בו אסור אין היד סולדת בו מותר. **ושיעור שהיד סולדת בו,** פי' (פירוש') [בירושלמי] שהיד[ט]) שולטת בו, יד סולדת היא שולטת, והוא כל שכריסו של תינוק נכוית הימנו. **הא** מעשה דר' שבקשו לו פך של שמן באמבטי ואמר להן טלו בכלי שני ותנו, שמעינן מינה תלת, ש"מ שמן יש בו משום בישול, ולפיכך בכלי ראשון אסור שנמצא מבשל שמן בשבת, וש"מ מדשרי בכלי שני, דכלי שני אינו מבשל, וש"מ הפשרו לא זהו בישולו. **אמר רבינא** ש"מ המבשל בחמי טבריא הואיל וגזרו רבנן עלייהו חייבין מכת מרדות מדרבנן. ואקשינן דר' הייאן מורה הוראה במרחץ ואמר טלו בכלי שני, כלומר זהו מותר וזהו אסור, והא"ר יוחנן כל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא. ולא דאקשינן מדברי ר' יוחנן לר', דר' יוחנן לגבי דר' תלמיד קטן הוא, (ולא) [אלא] הא דר' יוחנן דברי הכל קבלה הוא ומשום דשמעיה מר' יוחנן הוכיח בעל השמועה. ושנינן לאפרושי מאיסורי שרי כמעשה דתלמידו של ר' מאיר. **תניא** לא ישוט אדם בבריכה מליאה מים ואפילו עומדת בחצר.

ט) ט"ס יש כאן ולשון הירושלמי הוא בלא"ס.

כירה פרק שלישי שבת מא.

דלית ליה גידודי. שאין שפתה גבוהה שיהיו המים עמוקים אצל שפתה כמו בתמצע דכיון שאין עמוקים שם כי מטי סמוך לשפתה נוענ רגליו בקרקע וחופר וממהר העפר לתוך המים ודמי למגבל. ולי נראה דאית ליה גידודי שרי אלא אצל לכלי דלית ליה גידודי דמיא לנהר ואסור: **שהניח ידיו.** כשהיה רוחץ משום נטיעות: **אי נגע.** באמה: **לאילו מביא מבול לעולם.** שמתחמם ובא לידי קרי וזה קלקולו של דור המבול מוציאים שכבת זרע לבטלה לכתיב כי השחית כל בשר וגו' (בראשית ו): **כבולשם.** עשאוה להא דר' אבהו. בולשת חיילות גייס הבא לעיר. על שם שמחפשין ובולשים את העיר קרי לה בולשת: **בשעת שלום.** כגון שהוא של אותה מלכות: **לאילו כופר.** דנראה שהוא בוש בדבר: **כי נחית.** לנהר פניו כלפי הנהר ואין כאן משום נטיעות אסור לכסותו: **כי סליק.** ופניו כלפי העם מותר משום נטיעות: **ר' זירא זקיף.** לחייש לדרך שלא יראה ככופר: **משתמיט.** היה ירא ליראות לו משום דהוה בעי רבי זירא למיסק לארעא דישראל ורב יהודה לא סבירא ליה וירא פן יגזור עליו מלילך: **בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי וגו'.** ור' זירא אמר לך המי קרא בכלי שרת כתיב כדאמרינן בשני דייני גזירות (כתובות קיא.): **הביאו לי נחר.** לחוף את ראשי וקאמר להו בלשון הקודש: **פתחו פומייכו.** ויכנס הבל בית המרחץ לתוך הגוף ויוציא הבל של זיעה: **ואשאו.** מן מים חמין ואפי' לא הוחמו אלא לרחיצה: **מוסר נאומן.** בבית המרחץ ואפי' בלשון קודש: **הבלא.** דמרחץ הנכנס דרך הפה: **מפיק הבלא.** דזיעה: **ולא הלך ד' אמות.** קודם שיצן: **מרקבא.** אינה מתעכלת לעשות זבל: **ריח רע.** ריח הפה: **ריח זוהמא.** כל גופו מזוהם בזיעה תמיד: **ולא הסיקוהו מבפנים.** שאינו מטיב לכלוס: **ולא הכניסוהו לגון.** שהן מחזקין את הברזל: **למים ע"ג חבית.** על שוליו ולדידן שאינם נכנסים לתוכו: **מתני' מוליאר הגרוף.** מן הגחלים מבע"י: **שותין.** ממימיו בשבת ואע"פ שהוחמו קלת מחמת הכלי לפי שאינו מוסיף הבל אלא משמר ומקייס חוס שלהם שלא יצטננו. בגמרא מפרש מוליאר מים מבפנים וגחלים מבחוץ כלי שיש בו בית קיבול קטן אצל דופנו מבחוץ מחובר לו ונותן שם גחלים והמים בקיבולו הגדול. ורבותי מפרשים מוליאר שני שולים ואנטיכי די דודי מחילה בינתייס. ולי נראה להפך דאם כן ה"ל למיתני מים מלמעלה וגחלים מלמטה ועוד דנחשתה דתני באנטיכי לשון שולים הן והן אומרים לשון נחושת ושאני נחשת מחרש: **אנטיכי.** מפרש בגמרא: **גמ' בי דודי.** חצל יש בכירה אצל חצלה שהגחלים בו ומים נתונים בחצלה השני ואע"ג דדמי למוליאר מיהו כירה דופנה עב והאור תדיר בתוכה כל ימות החול ודופנה חם מאד ומוסיף הבל במים אע"פ שגרופה מן הגחלים: **בי דודי.** יורה גדולה עושין לה שתי שוליים ונותנין גחלים בין שניהם והמים על העליונים: **וכל שכן.** דבי כירי אסור כדפרישית שמתוך שהאור תדיר בו ודופנו עב מרתיח: **אצל בי דודי נא.** שהרי הוא כמוליאר: **שנחושתה.** נחושת שלה אלמא ביורה של נחשת קאי ונחשת משמר רתיחתו. ואני אומר נחושתה לשון שולים דכתיב (יחזקאל טז) יען השפך נחשתך ולשון של המשנה נחשתו של תנור במסכת כלים (פ"ח מ"ג) ושאני אנטיכי ממוליאר דמתוך שהשולים מכוסים חומס משמתר ואע"ג שגרפו גחליהם: **מתני' המיחם.** קומקמוס של חמין: **שפינהו.** כולה מתניתין מפרש בגמרא: **גמ' מאי קאמר.** מאי פינהו ומאי לא יתן והדר אמר אצל נותן: והלא

פשיטא דלא נגע דתניא ר' אליעזר אומר כו'. ואע"ג דרבנן פליגי עליה ושרו בפרק כל היד (נדה יג. ושם) לא שרי אלא מ"ט משום ממזרות שלא ירחה בכרות שפכה ויוציאו לעז על בניו שהן ממזרים: **רחץ ולא סך.** ול"ג מעיקרא דהא בכולו הש"ס רחיצה קודם סיכה כדאמר בפ"ק דקידושין (דף כב:) רחצו סכו וקרא כתיב ורחצת וסכת (רות ג) מיהו קרא איכא לאוקמי בסיכה שהיתה מתקשטת עצמה לריח טוב לכן לא היתה סכה בתחלה שעל ידי רחיצה היתה מעברת הסיכה מעליה:

מוליאר הגרוף שותין ממנו בשבת. פי' בקונטרס לפי שאין מוסיף הבל אלא משמר ומקייס חוס שלהן ואנטיכי אפי' גרופה אין שותין הימנה לפי שמוספת הבל ואין נראה לא שייך למיגזר במוסיף הבל אלא בהטמנה גזירה שמא יטמין בדמץ ועוד דדוחק לומר דמתני' אייר כשעשה האיסור ועוד דאנטיכי אוסר בכל ענין לשתות הימנו אפילו בהשהאה ואי להחזיר תנן משהין אפילו בלינו גרוף ועוד אי משום תוספת הבל אסרה ליה מתני' בשתיה תקשה לרבה ורב יוסף דשרו לעיל (דף לח.) בשכח קדרה ע"ג כירה ובשלה בשבת אע"ג דלא נתבשלה כמאכל בן דרוסאי ואפי' במזיד ונראה כפי' ה"ר פורת מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת שמוזגין המים חמין ביין לפי שהמים אינן כ"כ חמין במוליאר שיתבשל היין מן המים שמוזגין לתוכו אבל אנטיכי אע"פ שגרופה אין שותין הימנה לפי שאנטיכי יש בה הבל יותר ומתבשל היין מן המים בשעת מזיגה: **גמ'** וכ"מ בירושלמי: והלא

מוקדם לאומרם בלשון קדש פתחו פומייכו ואפיקו הבלא נמי כדשמואל דאמר שמואל הבלא מפיק הבלא אלא אשתו מיא דבי באני מאי מעליותא דתניא אכל ולא שתה אכילתו דם וזהו תחילת חולי מעיים אכל ולא הלך ד' אמות אכילתו מרקבת וזהו תחילת ריח רע הנצרך לנקביו ואכל דומה לתנור שהסיקוהו ע"ג אפרו וזהו תחילת ריח זוהמא רחץ בחמין ולא שתה מהן דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים רחץ בחמין ולא נשתטף בצונן דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן רחץ ולא סך דומה למים ע"ג חבית: **מתני' מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת אנטיכי אע"פ שגרופה אין שותין הימנה: גמ'** היכי דמי מוליאר הגרוף תנא מים מבפנים וגחלים מבחוץ אנטיכי רבה אמר בי כירי רב נחמן בר יצחק אמר בי דודי מאן דאמר בי דודי כ"ש בי כירי ומאן דאמר בי כירי אבל בי דודי לא תניא כוותיה דרב נחמן אנטיכי אע"פ שגרופה וקטומה אין שותין הימנה מפני שנחושתה מחממתה: **מתני' המיחם** שפינהו לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן: **גמ'** מאי קאמר אמר רב אדא בר מתנא הכי קאמר המיחם שפינה ממנו מים חמין לא יתן לתוכן מים מועטים כדי שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן והלא

א) נדה יג. מנ., **ב)** ע"ז ע: כתובות כז. [נדה יג.], **ג)** כתובות קי: ברכות כד:, **ד)** [ע"ז תוספות מגילה כח. ד"ה אלמלא], **ה)** [עי' ב"מ קיג.], **ו)** [לקמן פב. ע"ש], **ז)** [וע"ע תוספות יומא ל. ד"ה מלוח],

רבינו חננאל

א"ר זירא חזיתיה לר' אבהו שהניח ידיו כנגד פניו של מטה וכו'. פי' ר' אבהו היה יורד בנהר לטבול ואפילו נגע לא חיישינן. (לה) [והא] דתניא ר' אליעזר אומר כל האוחז באמה ומשתין מביא מבול לעולם, כלומר מתחמם ומוציא שכבת זרע ונמצא משחית זרעו על הארץ, הני מילי היכא דלא מיבעית אבל היכא דמיבעית כגון ר' אבהו דהוה מבעית מעליית הנהר אין לו פנאי להתחמם כמו שאין פנאי לבלשת לנסך, הילכך אפילו נגע לא חיישינן ליה. והני מילי דשרי להניח ידיו כנגד פניו של מטה כשעולה מן הנהר אבל כשירוד בנהר לא, כרב דאמר כל המניח ידיו כנגד פניו של מטה כאילו כופר בבריתו של אברהם אבינו וכרבנן דבי רב אשי דכי נחתי זקפו כי סליקי שחו. **אמר רב יהודה** כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה [יהיו] עד יום פקדי אותם נאם ה'. הלך ר' אבא ומצאו לר' יהודה במרחץ והיה אומר לשמשיו בלה"ק, הביאו לי נתר, הביאו לי מסרק, פתחו פומייכו ואפיקו הבלא ואשתו מיא דבי באני, למדנו ממנו כי דברים של חול מותר לאומרן במרחץ בלה"ק, אמר אילו לא [באתי] אלא לשמוע דבר זה דיי. **מתני'** מוליאר. תנא מים מבחוץ וגחלים מבפנים והוא של חרס ואם גרף גחלים שרי. **אנטיכי,** א"ר נחמן בי דודי ושל נחושת היא. ותניא כרב נחמן אנטיכי אע"פ שגרופה אין שותין הימנה בשבת מפני שנחושתה מחממתה. ירושלמי מוליאר שאינו גרוף אסור מפני שהגחלים נוגעות בגופו, ר' חננא בר הלל אמר מפני שהרוח נכנסת לתוכו והגחלים בוערות, ר' יוסי בר אבין אמר מפני שעשוי פרקין פרקין ומתיירא שמא נתאכל דיבוקו ומוסיף מים. אנטיכי, בשם ר' יוחנן אמרי מפני שמתחממת מכחליה. **פיסקא מיחם שפינהו לא יתן לתוכו צונן.**

עין משפט נר מצוה

כבב א מיי' פכ"ז מהל' איסורי ביאה הלכה כג טוש"ע או"ח סימן ג סעיף יד וטוש"ע י"ד סימן כג סעיף ד:

ל ב מיי' פ"ט מהלכות מלכים הלכה יב:

לא ג מיי' פ"ד מהלכות דעות הלכה ב:

לב ד מיי' (פי"ב מהל' שבת הלכה ח) ופכ"ב הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיח סעיף יב:

תורה אור השלם

1 בְּבֶלָה יוּבָאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פְּקֹדִי אֹתָם נְאֻם יְיָ וְהַעֲלִיתִים וְהֵשִׁיבֹתִים אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה:

ירמיהו כז כב

מוסף רש"י

בולשת. מיל, על שם שמחפשים ומותרים קרי להו בולשת, כדמתרגמינן ויחפש (בראשית מד) ובלש (ע"ז ע:) שמחפשים כל המטמונים (כתובות כז.) **ובוזזין** (נדה יג.). **משתמיט מיניה.** לא היה נראה אליו (ברכות כד:). **דבעי למיסק לארעא דישראל.** ורב יהודה מוחה בידו, לפי הוא משתמיט מניה (כתובות קי:). **ודהו תחלת ריח זוהמא.** כל גופו מקרחת ביזעה מקרחת, שהריח נגלע בבשרו ונתבריו והוא בו ביזעה מזוהמת (לקמן פב.).

מוסף תוספות

א. לאחוז באמה ולהשתין. ריטב"א. **ב.** במשתין. תוס' נדה יג. ד"ה אוזן. **ג.** משום ניצוצות. תוס' הרא"ש. **ד.** אבל לצורך ד"א אסרי. תוס' נדה יג. ד"ה אוזן. **ה.** דסיכה שאחר הרחיצה היא מכנסת תועלת רחיצת החמין לתוך גופו. תוס' הרא"ש. **ו.** אלמא דסיכה אחר רחיצה היא. תוס' הרא"ש. **ז.** לימא תהוי תיובתיה מהכא למ"ד להחזיר תנן אבל לשהות משהין אע"פ שאינה גרופה ואינה קטומה, דהא. רשב"ש. **ח.** ונשתהו המים עליה בהיתר. תוס' הרא"ש. **ט.** בין מזוג מכלי ראשון, בין מזוג מכלי שני גזירה שמא ימזוג בכלי ראשון. תוס' הרא"ש. **י.** והמים שבתוכו חמין ביותר. תוס' הרא"ש. **יא.** הלכך אסרו למזוג היין לתוך המים אפי' כשנתנן לתוך הכלי שני, לפי שאף בכל"ש המים חמין ביותר ואיכא למגזר אטו כל"ר. תוס' הרא"ש. **יב.** דטעמא משום מבשל, דגרסי' התם ר' יוסף בר אבין אמר מפני שעשוי פרקים פרקים ומתיירא שמא נתעקל דבוקו, ומוסיף מים', אלמא חיישינן שמא יתן לתוכו מים ומבשלין, והיינו כעין פי' הר' פורת שפירש משום חשש בישול. תוס' הרא"ש.

והלא מצרף. וליכא לשנויי בשלא הגיע[א] לצירוף[ב] כדמשני בפרק אמר להם הממונה (יומא דף לד: ושם)[ג] דסתם מיחם[ד] הגיע לצירוף הוא: **מידי מיחם שפינה הימנו מים קתני המיחם שפינהו קתני.** תימה והכתיב ופנו את הבית (ויקרא יד)[ה] ואנכי פניתי הבית (בראשית כד) סולו פנו דרך (ישעיה מ)[ו] וכן בש"ס[ז] פנו מקום לגר ליותר שאינו מפנה אלא מה שבתוכם וי"ל כיון דבכמה מקומות הוזכר פינוי על הדבר המפנין כגון[ח] המפנה חפציו מזוית לזוית[ט] מפנין ד' וה' קופות[י] פנו כלים (מבית) הטומאה[יא] (תענ)[יב] ועתיד לפנותו לא הוה ליה למנקט פינהו אלא פנה ממנו מים כיון דאיכא למיטעי: **מיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שמצרף ורבי יהודה היא.** אבל לר"ש שרי אע"פ שמצרף כיון דאינו מבשל כגון שיש בו מים הרבה שאין המיחם מספיק לבשל רוב המים שבתוכו כדאשכחן בפרק אמר להם הממונה (יומא דף לד: ושם) שאין מבשל ומצרף דקאמר רבי יהודה מביאין עששיות של ברזל ומטילין לתוך המים שתפיג צינתן ואם היה מבשל היה אסור ואפ"ה פריך והלא מצרף ואע"ג דאבבי סבר כר"ש דהא אמר לעילא[יג] כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל וחד מיניהו הלכה כר"ש בגרירה ומשתמש אבבי כרבה רביה סבירא ליה מ"מ מוקי מתניתין כרבי יהודה משום דקשיא ליה מידי דמיחם שפינה ממנו מים קתני ורב אדא לא אשיא ומוקי לה בהלכתא כר"ש ול"ג לעיל אמר רב אדא בר מתנא אמר רב דרב סבר[יד] כר' יהודה בגרירה ועוד דבהדיא מוקי בשמוך מתני' כר' יהודה ול"ל דלא הוי פסיק רישיה שיכול להיות שלא ילרף דבפסיק רישיה מודה ר"ש והא דפריך והלא מצרף ה"ק והלא שמא מצרף קשה דהכא משמע דבצירוף אסר ר' יהודה נמי דבר שאין מתכוין ובפרק אמר להם הממונה גרים רש"י ה"מ דאורייתא אבל בצירוף שהוא דרבנן[טו] לא[טז] ומיהו נלאו הכי קשה לפי' דהא ר' יהודה אסר בגרירה במתניתין דבילה דפרק י"ט (דף כג:) דתנן ואינה נגררת אלא ע"ג כלים דמשמע אבל ע"ג קרקע לא ומוקמינא כר' יהודה דאסר באין מתכוין אע"ג דבגרירה ליכא איסורא דאורייתא אפי' במתכוין כדמשמע בסוף פירקין דהוי חומרא כלאחר יד[יא] ועוד דשמעתא דהתם קשה דמשני אביי אפי' תימא כשהגיע לצירוף דבר שאינו מתכוין מותר ופריך ומי אמר אביי הכי והתניא יומא בשר ערלתו אפי' במקום בהכרת יקוץ דברי רבי אושעיא והוינן בה קרא ל"ל ואמר אביי לא נגרכה אלא לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור והשתא אמאי לא מייתי הכיא דבילה דהיא משנה שלמה דאסר ר' יהודה דבר שאין מתכוין ומייתי מילתיה דאביי[יב] ועוד מוחק הספר דגרם ואין שבות במקדש לכך נראה לפרש התם אביי אמר אפילו כו' דבר שאין מתכוין מותר פי' מותר[יג] לר' יהודה[יג] ולא אסר[יד] ליה ר' יהודה דבר שאין מתכוין אלא מדרבנן[יד] ופריך[טו] מימול בשר ערלתו דמוקי אביי דאיצטריך לר' יהודה קרא[טז] א"כ ש"מ דאסר ר' יהודה אין מתכוין מן התורה ומשני וה"ג ה"מ בכל התורה כולה פי' בכל התורה כולה חוץ משבת[יז] אסור[יח] מן התורה אבל צירוף דגבי שבת לא אסור אין מתכוין אלא מדרבנן דכיון דאין מתכוין לא הוא מלאכת מחשבת[יט] ושרי דאין שבות במקדש[כ] והשתא א"ש הכא[כא] וסוגיא דהתם[כב] וקשה דבפרק ספק אכל (כריתות דף כ: ושם)[כג] א"ר אשי כגון שנתכוין לכבות העליונות והובערו התחתונות מאליהן[כד] ת"ק סבר לה כר"י דאמר דבר שאין מתכוין אסור ולכך קאמר דמייב חטאת ומאן דפטר כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר אלמא משמע דדבר שאין מתכוין אסור לר"י אפי' בשבת מן התורה[כג] וא"ל דהתם[כד] הוי פסיק רישיה שאי אפשר בלא[כה] לכבות העליונות אם לא יובערו התחתונות[כו] ומשיב מלאכת מחשבת[כז] ואע"ג דהוי פסיק רישיה פטר ר"ש[כח] משום דהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה דאינו לא יכבה התחתונות והא דנקט לישנא מתכוין ואין מתכוין ולא נקט ת"ק[כט] מ) כר"י דאמר מלאכה שאינה צריכה כו' משום רבותא דר"י נקט דלא תימא דלא מחייב ר"י מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא במקום שמתכוין לעשות המלאכה כגון מכבה גחלת של עץ שלא יזוקו רגיס שמתכוין לכיבוי אבל התם שאינו מתכוין להבעיר התחתונות לא[ל] קמ"ל כיון דהוי פסיק רישיה חייב[לא] והכהיא[לב] דהתותה גחלים להתחמם והובערו מאליהן[לג] נקט הא ר"י דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב הא ר"ש כו' אע"ג דאין כוונתו להבעיר מדפטר ר"ש דאי כוונתו להבעיר הוא צריכה לגופה ג"א דאין כוונתו להבעיר מדקאמר דאין מתכוין[לד] ולהכי לא נקט לישנא דאין מתכוין אבל בתכוין לכבות העליונות לא ניחא ליה בהבערת התחתונות כלל שהרי בא לכבות שייך לישנא דאין מתכוין אע"ג דהוי פסיק רישיה וי"ש שרי בחותה גחלים להתחמם[לה] אע"ג דבפרק הבונה (לקמן קג. ושם)[לו] משמע דהתולש לאכילה אלא דהתם אע"פ שאין מתכוין ליפות אינו מהדי דניחא ליה[לז] אבל בחותה אינו בהבערה זו יתחמם[לח] וכיון שאינו נהנה (מ) בבורות לא נתכוון להבעיר והוא מלאכה שאינה צריכה לו[לט]: **לא שנו אלא להפשיר.** מתוך פי' הקונטר' משמע דמפרש הסוגיא כן לא שנו אלא בדבר שאין שייך לירוף אלא פישור כגון מיחם שפינהו[מא] אבל לגרף פי' בדבר ששייך לירוף כגון מיחם שפינו ממנו מים אסור[מב] ושמואל אמר אף לגרף כלומר אף בדבר ששייך לירוף מותר ומשמע אפי' במתכוין ולהכי פריך ולגרף לכתחילה מי שרי אלא אי איתמר הכי איתמר לא שנו דפינה ממנו מים שרי לתת לתוכו כונן אלא אשיעור להפשיר ולא לגרף כגון שלא מלאהו כולו לגיכה לירוף עד שימלאנו על כל גדותיו ורב מפרש פינהו כרב אדא והא דפריך לעיל והא מלגרף משום דמשמע ליה הא דקאמר אבל נותן לתוכו מים מרובין שיש שיעור לגרף מדקאמר מרובים אבל כשפינהו והמים בתוכו א"א להיות לירוף ודוחק ור"י מפרש בענין אחר דבפינהו נמי איכא לירוף כשמילאהו ובפינה ממנו מים כל שהוא יש בו שיעור לגרף מדפריך לעיל והלא מלגרף ולא משני שאין בו שיעור לגרף ועוד מדקאמר אביי אבל מיחם שפינה ממנו מים אסור מפני שמלגרף משמע דהתם פשיטא ליה שמלגרף ולא שייך לפלוגי ביה דבכל שהוא הוא מלגרף וה"פ לא שנו אלא להפשיר פי' שמתכוין להפשיר השתא קשיא ליה דמיירי רב אפי' בשיעור לגרף אבל לגרף שמתכוין לגרף אסור כר"ש ומפרש פינהו שפינה ממנו מים כרב אדא אי נמי פינהו עם המים[מג] כאביי ומיירי כשיש בו שיעור לגרף כגון שמילאו כולו מים לוגין דאע"ג דהמים חמין שבתוכו לא נסתלקו יש שיעור לגרף ומחלק בין אין מתכוין למתכוין כר"ש ולא כאביי דמוקי לה באין בו שיעור לגרף וכו' יהודה וכי פריך אליבא דשמואל ולגרף לכתחילה מי שרי ה"ה דהוה מצי למיפרך אליבא דרב כיון דסבר דהלכה כרבי יהודה בגרירה דהיינו בדבר שאינו מתכוין מאי דוחקיה לאוקמי מתני' כשיש בו שיעור לגרף וכו"ש לוקמה כשאין בו שיעור לגרף כאביי וכרבי יהודה דסבירא ליה כוותיה אלא דשמואל קפריך דעדיפא ליה אלא לא איתמר הכי איתמר השתא מפרש מתניתין כאביי לגמרי שפינהו עם המים[מד] וה"פ לא שנו אלא שיעור לגרף שאינו ממלא המיחם על כל גדותיו אבל שיעור לגרף[מה] אע"פ שאינו מתכוין אלא להפשיר אסור כרבי יהודה דסבר כוותיה אבל[מו] פינה ממנו מים לעולם אסור דבכל עניין יש שיעור לגרף כדפי' וכי קאמר אביי אבל מיחם שפינה ממנו מים[מז] כו' ה"ה דמלי למימר[מח] בד"א בשיעור לגרף מותר כר"ש וא"ת לגרף אסור אלא ניחא ליה למינקט הא לישנא משום דמלשון פינהו דייק דאמיא כר' יהודה שמואל אומר אף שיעור לגרף מותר כר"ש וא"ת מדקאמר שמואל אף שיעור לגרף אם כן מוקי מתני' כאביי דדייק שפינהו דלרב אדא דמפרש שפינה ממנו מים לעולם יש שיעור לגרף ומאי אף שיעור לגרף דקאמר שמואל וכיון דמפרש כאביי אם כן נידוק דווקא פינהו הא פינהו ממנו אסור כר"י וי"ל דשמואל קאי אמילתיה דרב וקאמר אף שיעור לגרף שרי דאנא סבירא לי כר"ש מוקמי' מתני' כוותיה דרב אדא כשפינה ממנו מים ויש לעולם שיעור לגרף: **לא שנו אלא להפשיר.** פ"ה דרב משמע ליה מתני' פינהו כרב אדא שפינה ממנו המים ושיעור להפשיר כשלא מלאהו ושיעור לגרף כשמילאהו וקשה כי פריך לעיל והלא מלגרף ליתא כשלא מילאהו ועוד מדקאמר אביי אבל מיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו כל עיקר מפני שהוא מלגרף משמע בכל עניין הוא מלגרף אפי' לא מילאהו וי"ל דמשמע ליה פינהו כאביי[מט] וקאמר לא שנו אלא שיעור להפשיר שלא נתן בו מים כ"כ שיצטנו המים[נ] אבל נתן בו מים[נא] כ"כ שיצטנו המים[נב] אסור ואע"פ שאינו מתכוין לגרף מיתסר[נג] (תו"י בשם מהר"ר ממרזבורג):

והלא מצרף ר' שמעון היא דאמר [ט]**דבר שאין מתכוין מותר מתקיף לה אביי מידי מיחם שפינה ממנו מים קתני מיחם שפינהו קתני אלא אמר אביי הכי קאמר המיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחומו אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים** [א]**כל עיקר מפני שמצרף ור' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור אמר רב ל"ש אלא להפשיר אבל לצרף אסור ושמואל אמר אפי' לצרף נמי מותר לצרף לכתחילה מי שרי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב לא שנו אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור ושמואל אמר אפי' שיעור לצרף מותר**

והלא מלגרף. כשכלי מתכות חם ונותן לתוכו לונן ומחזקים את הכלי וזו היא גמר מלאכת הלוכיד שרתיחת האור מפעפעתו וקרוב להשבר והמים מלגרפין פעפועיו. שולדי"ר בלע"ז: **שפינהו.** משמע שפינהו לעצמו מעל האור: **אבל לגרף.** שפינהו[ב] ממנו החמין: **הכי איתמר לא שנו.** דפינהו שרי לתת לתוכו לונן: **אלא שיעור להפשיר.** ולא לגרף כגון שלא מלאהו כולו. ורב משמע ליה פינהו כרב אדא שפינה ממנו חמין: **אפילו שיעור לגרף.** שמלאהו כולו:

מותר

תוס' ישנים

א) נסבכת התוס' מלגיכה דרש"י דאינו מלגרף אלא כשהוא מלא ממש לריך למחוק תיכות כל עיקר:

לעזי רש"י

שולדי"ר. לרתך.

מוסף תוספות

א. ע"י חום זה. ריטב"ם. ב. וכולי עלמא. רשב"ם. ג. גבי עששיות של ברזל [שהיו מחממין מערב יום הכפורים. ריטב"ם] [ו]מטילין לו. רשב"ם. להפיג צננו. ריטב"ם. ד. עע"ג האור. תוס' הרא"ש. ה. אע"פ שאינו מפנה אלא כלי הבית. תוס' הרא"ש. ו. דהיינו שמפנה הדרך ומסלק האבנים. תוס' הרא"ש. וכי תימא לשון תורה לחדר. ריטב"ם. ז. ואין עתיד לפנותו, עפר. תוס' הרא"ש. ח. במתכוין. תוס' הרא"ש. ט. אפי' במתכוין. תוס' הרא"ש. י. הלכך כשאין מתכוין, מותר. תוס' הרא"ש. יא. [דאיתא התם] כל היכא דכי מכוין איכא איסורא דאורייתא גזר ר"ש אבל בחדרין דליכא איסורא דאורייתא לא גזר. [ו]אפ"ה אסר ר' יהודה דבר שאין מתכוין. תוס' הרא"ש. יב. נהי דמצי למימר דניחא לי' למיפרך דאביי אדאביי, טפי הו"ל לאתויי ממילתא דר' יהודה דמתני' בהדיא. יומא לד: ד"ה הני. יג. מן התורה. תוס' יומא לד: ד"ה הני. יד. ואע"ג דמדרבנן אסור, אין שבות במקדש. תוס' יומא לד: ד"ה הני. טו. מי אמר אביי דדבר שאין מתכוין לא מיתסר אלא מדרבנן, והתניא וכו'. תוס' יומא לד: ד"ה הני. טז. למישרי מילה במקום בהרת. תוס' הרא"ש. יז. דל"ב מלאכת מחשבת. ריטב"ם. יח. שאין מתכוין כמתכוין. תוס' יומא לד: ד"ה הני. יט. דבעינן שיחשב לעשות המלאכה שהוא עושה. תוס' יומא לד: ד"ה הני. כ. והיינו מה שתירץ לו שם אביי מעיקרא, אלא שהתלמוד לא היה מבין תירוצו ועכשיו פי' אביי דמשום דהוי דרבנן ואין שבות במקדש הוא דקאמר. ריטב"ם. כא. דאסרינן צירוף בלא מתכוין לר' יהודה דלא שרי התם אלא במקדש. ריטב"ם. כב. והשתא אוכחן דלר' יהודה דבר שאין מתכוין מותר מדאורייתא גבי שבת. תוס' יומא לד: ד"ה הני. כג. דמחייב חטאת. תוס' כריתות כ: ד"ה פטרא. כד. היינו טעמא דמחייב ר' יהודה, משום. תוס' כריתות כ: ד"ה פטרא. כה. כשהותה גחלים. תוס' הרא"ש. כו. וכיון דהוי פסיק רישיה, כמתכוין דמי. תוס' יומא לד: ד"ה הני. כז. ואע"ג דל"ש להבערה והויא לה מלאכה שאינה צל"ג, ס"ל נמי בהא כר' יהודה דאסר מלאכה שאינה צל"ג חייב עליה. תוס' יומא לד: ד"ה הני. כח. לאו משום דלא חשיב לי' מלאכת מחשבת דהא כ"ה דלר' יהודה הויא מלאכת מחשבת, ה"נ לר"ש כיון דהוי פס"ר וכו' אלא היינו טעמא דר"ש דפטר. תוס' יומא לד: ד"ה הני. כט. דלא נתכוין למלאכת הבערה כלל אלא לכיבוי אע"ג דהוה פס"ר סד"א דלא לחייבינ ר"י. תוס' יומא לד: ד"ה הני. ל. [ד]הוי כאילו מכוין לעשות בהם בידים. תוס' הרא"ש. לא. דבתר הכי. תוס' יומא לד: ד"ה הני.

לב. לא נקט לישנא דאין מתכוין, אלא. תוס' יומא לד: ד"ה הני. לג. הרי להתחמם הוא עושה אלא אינו מתכוין להבעיר אלא למשוך הגחלים אצלו להתחמם בהן וא"צ שיובערו יותר ממה שהם בוערים כבר. תוס' יומא לד: ד"ה הני. לד. ודבר שאין מתכוין לא הוי אלא היכא דקשה לו בהבערתה, דהיינו כשבא לכבות, התם שייך להזכיר אין מתכוין לרבותא דר' יהודה. תוס' יומא לד: ד"ה הני. לה. משום דהו"ל מלאכה שאינה צל"ג. תוס' יומא לד: ד"ה הני. לו. אמר 'התולש עולשין, אם לאכילה כגרוגרת, אם ליפותה, בכל שהוא', ופריך 'אטו כולהו לאו ליפות קרקע נינהו', ומשני 'לא נצרכה אלא לר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר', ופריך 'והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפס"ר ולא יומת' ומשני 'לא נצרכה, דעביד בארעא דחבריה', שאינו נהנה כלום, ומ"מ אסור לכתחילה וכו' אלא שאין חייב חטאת. תוס' יומא לד: ד"ה הני. לז. כיון דהוי פס"ר ונהנה הוא. תוס' יומא לד: ד"ה הני. [והא] מ"מ מלאכה שאין צריך לגופה היא, [דא"צ לגוף היפוי]. תוס' כריתות כ: ד"ה פטרא. לח. בהן, והובערו מאליהן. תוס' יומא לד: ד"ה הני. לט. כיון שהוא נהנה. תוס' יומא לד: ד"ה הני. מ. יש כל כך גחלים שיוכל להתחמם בהן. תוס' יומא לד: ד"ה הני. מא. ויש בו מים חמין וכו' בהא שרי ר' יהודה שמואל אומר אף שיעור לגרף מותר כר"ש וא"ת מדקאמר שמואל אף שיעור לגרף אם כן מוקי מתני' כאביי דדייק שפינהו דלרב אדא דמפרש שפינה ממנו מים לעולם יש שיעור לגרף ומאי אף שיעור לגרף דקאמר שמואל וכיון דמפרש כאביי אם כן נידוק דווקא פינהו הא פינהו ממנו אסור כר"י וי"ל דשמואל קאי אמילתיה דרב וקאמר אף שיעור לגרף שרי דאנא סבירא לי כר"ש מוקמי' מתני' כוותיה דרב אדא כשפינה ממנו מים ויש לעולם שיעור לגרף: **לא שנו אלא להפשיר.** פ"ה דרב משמע ליה מתני' פינהו כרב אדא שפינה ממנו המים ושיעור להפשיר כשלא מלאהו ושיעור לגרף כשמילאהו וקשה כי פריך לעיל והלא מלגרף ליתא כשלא מילאהו ועוד מדקאמר אביי אבל מיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו כל עיקר מפני שהוא מלגרף משמע בכל עניין הוא מלגרף אפי' לא מילאהו וי"ל דמשמע ליה פינהו כאביי[מט] וקאמר לא שנו אלא שיעור להפשיר שלא נתן בו מים כ"כ שיצטנו המים[נ] אבל נתן בו מים[נא] כ"כ שיצטנו המים[נב] אסור ואע"פ שאינו מתכוין לגרף מיתסר[נג] (תו"י בשם מהר"ר ממרזבורג):

נא) מן ומוקמה עד קלי כשמואל הוא גם בריטב"ן במלחמת בשם ר"ת.

מסורת הש"ס

ה) [נעיל כט: ביה כג: כתובות ה: פסחים כה: מזר מב. לקמן נ. כריתות כ:], [ל"ל שפינה. מלור דבש], ג) [כתובות עז:], ד) [עבוד כ:], ה) [לק' קכו:], ו) [פנו כלים מפני הטומאה ברכות כח:], ז) [עפר ועתיד לפנותו עירובין עט:], ח) דף כב., ט) [נעיל כב:], י) [ל"ל מותר מן התורה. דבש ממר], יא) [ש"ס], יב) [ל"ל מלגיהן ר"ש בר' לזוק סבר. דבש ממר], יג) [ל"ל נקט ר"ש בר' לזוק. דבש ממר], יד) [וע"ע תוספות בסמוך ד"ה ר"ש ותוס' לקמן מב. ד"ה אפי' ותוס' לקמן קנ. ד"ה לא גריכא ותוס' לקמן קיח. ד"ה אלי ותוספות יומא לד: ד"ה ר"מ ותוספות סוכה לג: ד"ה מודה ותוספות כתובות ה: ד"ה אמ"ל ועוד שם ו. ד"ה אלי ותוס' כריתות כ: ד"ה פטרא],

הגהות הב"ח

(א) תוס' סוף ד"ה מיחם וכו' וכיון שאינו נהנה. נ"ב ע"ל פ' כלל גדול דף עח בד"ה מפי ניחא:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה מיחם שפינה וכו' ליה ד"י דבר שאינו מתכוין אלא מדרבנן. וכ"כ רש"י לקמן קכא ע"ב ד"ה לפי תומו. ועיין לקמן דף לה ע"א תוס' ד"ה המכבד:

רב נסים גאון

ר"ש היא דאמר דבר שאינו מתכוין מותר. וזה הניקר בפרק במה מדליקין (דף כט) דתניא ר"ש אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. ור' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור. עיקר דברי ר' יהודה במשנה במסכת יו"ט בפ' יום טוב שחל להיות ערב שבת (דף כג) דתנן ר' יהודה אומר אין מקדדין ביו"ט מפני שהוא עושה חבורה, ובגמ' גרסי ר' יהודה סבר דבר שאין מתכוין אסור. ובמסכת בכורות בפ' כל פסולי המוקדשין (דף לג) שנינו בכור שאחזו דם אפילו מת אין מקיזין לו את הדם דברי ר' יהודה כו', ר' שמעון אומר יקיז אע"פ שהוא עושה מום. הרי מיכן תדע שר' יהודה סבר דבר שאין מתכוין אסור ור"ש [סבר] דבר שאין מתכוין מותר.

רבינו חננאל

אוקמא מיחם שפינהו מע"ג הכירה ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחמו, אבל נותן לתוכו מים מרובין כדי לפשר. פינה ממנו החמין לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני (הוא) שמצרף, ור' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור. אמר רב לא שנו אלא מים מועטין שיעור להפשיר אבל מים מרובין שיעור לצרף אסור. פי' צירוף, הכלי בעת שיתחמם נעשה כגחלת וכשמביאו בשעת גמר מלאכתו בצונן מחזקתו ולוטש פניו ונמצא לו כמו צירוף, רב אמר שיעור לצרף אסור ושמואל אמר אפילו שיעור לצרף נמי מותר. אוקמה שמואל כר"ש, ורב אדא בר מתנה כר' שמעון, ודאביי נמי בבא דרישא (נמי) קאי כשמואל, וסוגיינא דשמואל אליבא דר"ש.

מוסר. שאין מתכוין לכך: **גחלת של מתכת.** שמשליכין לחוץ פסולת[ג] של ברזל ולא שייך כבוי בהכי מדאורייתא ומדרבנן אסורה והיכא דליכא נזקא לרבים לא גזרו על הטבות: **אבל לא של עץ.** דאיסורא דאורייתא היא וחייב קקילה: **אפילו של עץ נמי.** דהא לרבי שמעון מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכל כיבוי אינו צריך לגופו חוץ מעושי פחמין או מהבהבי פתילה: **הלכך.** כיון דלמרת לא גזרו שבות בכיבוי מתכת במקום נזקא לרבים: **קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מד' אמות.** עד שיסלקנו לגידי רשות הרבים דאיסורא דרבנן הוא: **ובכרמלית.** דטלטול דידיה דרבנן: **אפילו טובא.** יעבירנו בעקירה אחת: **חמין לתוך צונן.** דקסבר תתאה גבר ואין החמין מרתיחין את הצונן אלא מפשירין: **ולא צונן לתוך חמין.** שהתחתונים מרתיחים את העליונים דתתאה גבר: **בכוס.** דלשתיה קבעי להו ולא ניחא ליה שיחומו הרבה ועוד דכלי שני הוא: **אוסר.** אפילו חמין לתוך צונן: **ספל הרי הוא לאמבטי.** ואף על גב דכלי שני הוא הואיל ולאו לשתיה אלא לרחיצה אסירי דניחא ליה שיחמו הרבה וגזרינן: **אלא בשבת רחילה בחמין ליכא.** בתמיה. דהא לרבי שמעון אפילו חמין לתוך צונן אסור לא משכחת חמין שהוחמו ואפילו מע"ש אלא יהיו צריכין להפיג רתיחתן ואם כן לא ירחוץ אפילו פניו ידיו ורגליו בחמין: **מי סברת ר' שמעון אפיפא קאי.** דלא סרי ת"ק אלא חמין לתוך צונן ואתא ליהו ואסר אף חמין לתוך צונן: **ארישא קאי.** לשתיה וצונן לתוך חמין דקסרו ב"ה קאסר: **מתני' שהעבירן.** מן האור: **מרותחין.** בין השמשות: **לא יתן לתוכן תבלין.** משתחשך דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל:

אבל

אפילו של עץ נמי. ואם תאמר ומאי ס"ד דמקשה וכי משום דסבר שמואל כרבי שמעון בחמין יסבור כמותו במלאכה שאינו צריך לגופה[א] וי"ל דס"ד דמקשה דודאי הא בהא תליא משום דסבר רבי יהודה דמלאכה שאינו צריך לגופה חייב עליה היכא דמתכוין בשאין מתכוין נמי החמירו חכמים אבל לרבי שמעון דפטור עליה מן התורה אף במתכוין לא חש לאסור מדרבנן כשאין מתכוין כיון דמתכוין עצמו ליכא אלא איסורא דרבנן ומיהו לפי האמת לאו הא בהא תליא דשמואל אע"ג דבמלאכה שאינה צריכה לגופה סבר כרבי יהודה דחייב [מתיר] באין מתכוין ולרבי יהודה נמי אסור אין מתכוין אפילו בגרירה דמתכוין עצמו לא אסיר אלא מדרבנן כדאמרי' לקמן ובשאלתי כל התדיר (זבחים דף לא: ושם)[ב] דאמר שמואל המתנדב יין מביאו ומזלפו ע"ג האשים ופריך והא קא מכבה ומשני דסבר דבר שאין מתכוין מותר ופריך כי הכא דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת אבל לא של עץ והשתא אומר רשב"א דפריך מכ"ש דכיון דסבר שמואל דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב א"כ סבירא ליה נמי בשבת דבר שאין מתכוין אסור דסבר המקשה דהתם דהא בהא תליא כמו מקשה דהכא וכיון דבשבת אסור אין מתכוין כ"ש בעלמא אך הקשה דמשמע דאי הוי סבר שמואל מלאכה שאינה צריכה לו פטור עליה הוה אתי שפיר ואמאי והא מלאכה שאינה צריכה לגופה בשאר איסורים דלאו שבת חייב עליה וכיון דסבירא ליה דהא בהא תליא א"כ אמאי קאמר התם דבר שאין מתכוין מותר: **נותן אדם חמין לתוך צונן.** א)אפי' בכלי ראשון דחמין לתוך צונן אינו מבשל כמו שאפרש ולא צונן לתוך חמין אפילו בכלי שני[ב] דגזרי ב"ש כלי שני אטו כלי ראשון[ג] וב"ה דפליגי ושרו צונן לתוך חמין היינו דוקא בכלי שני כדקתני בד"א בכוס משמע דבכלי ראשון מודו ב"ה ולא משום דסברה הך בריתא דתתאה גבר כדפירש בקונטרס דאם כן יקשה מהכא[ד] למ"ד ט)עילאה גבר ולמאן דאמר תתאה גבר נמי הא מבשל כדי קליפה כמו שאפרש לקמן בע"ה[ה] אלא נראה כמו שאומר ר"ת[ו] דחמין לתוך צונן משמע שהצונן של מטה מרובים שדרך ליתן המועט במרובה[ז] ולכך אין מבשלים החמין המועטים כלל לפי שמתערבין בצונן המרובין ומתבטל חמימותן ולא צונן לתוך חמין שהחמין של מטה מרובין ומתערבין בהן הצונן המועטין ומתבשלין: **אבל באמבטי כו'.** נראה דהאי אמבטי איירי כגון שהוא כלי שני ולא הוי כהוא אמבטי דלעיל[ח] דקאמר בקשתי להניח פך באמבטי מדקאמר ספל אינו כאמבטי והאי ספל ע"כ כלי שני דאי כלי ראשון אמאי אינו כאמבטי ודכוותיה אמבטי הוי כלי שני ועוד דאי באמבטי שהוא כלי ראשון אמבטי אלא מיתם שהוא לשתיה דומיא דכוס ומדנקט אמבטי משמע דבכלי שני אייריי ואתא לפלוגי בכלי שני בין כוס שהוא לשתיה לאמבטי לפי שחמין הרבה ואיכא למיגזר דהרותה אותן חמין כל כך סבור דכלי ראשון הוא ובמתני' דנקט במיתם שהוא ראשון לא יתן לתוכו מים הוה מצי למימר באמבטי שהוא שני לא יתן לתוכו מים אלא דמתני' מייריי בשתיה ומפליג בין מיתם לכוס: **מי סברת ר"ש בן מנסיא אסיפא קאי ארישא קאי.** [ט]היינו דוקא למאי דס"ד לרב יוסף מעיקרא[ט] אבל למאי דמסקי' דספל אינו כאמבטי קאי[י] אסיפא בכוס וסבר שפיר ר"ש בן מנסיא כב"ה דאפילו צונן לתוך חמין מותר ואתיא מתני' דשריא לתוך הכוס אליבא דהלכתא דהלכה כר"ש בן מנסיא[יא] וא"ת למאי דסלקא דעתך דאריש קאי ואסר בכוס צונן לתוך חמין[יב] מאי קמ"ל רב יוסף דספל הרי הוא כאמבטי כוס נמי הרי הוא כאמבטי לר"ש בן מנסיא דהלכתא כוותיה וי"ל[יג] דרב יוסף נב"ה אתא לאשמעינן דשרו בכוס[יד]: **נותן אדם קיתון של מים.** וא"ת ואמאי לא מייתי בריתא דלעיל דספל אינו כאמבטי ואמאי איצטריך נמי רבי חייא למיתני תרוייהו וי"ל דהשתא קמ"ל בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין דהיא דספל אינו כאמבטי ה"א דקאי אר"ש בן מנסיא דאסר באמבטי אפי' חמין לתוך צונן ועליה קאמר דספל אינו כאמבטי ושרי חמין לתוך צונן אבל צונן לתוך חמין ה"א דאסור ואפשר דהיא שקיפרה ונקט לישנא דרב יוסף דמייתי עלה: **שאני התם דמפסיק כלי.** וא"ת דאמר לעיל (דף מ:) טול בכלי שני ותן אבל בכלי ראשון לא אע"ג דמפסיק מנא וי"ל דהתם בכלי ראשון והכא דבכלי שני אתי:

אבל

מותר למימרא דשמואל כרבי שמעון סבירא ליה[ט] והאמר שמואל[א] מכבין גחלת של מתכת ברה"ר בשביל שלא יזוקו בה רבים[ב] אבל לא גחלת של עץ ואי ס"ד סבר לה כרבי שמעון אפילו של עץ נמי[ג] בדבר שאין מתכוין סבר לה כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כרבי יהודה אמר רבינא[ד] הלכך[ה] קוץ ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מד' אמות ובכרמלית אפילו טובא: אבל נותן כו': ת"ר נותן אדם חמין לתוך הצונן ולא הצונן לתוך החמין דברי בית שמאי ובית הלל אומרים[ו] בין חמין לתוך הצונן ובין צונן לתוך החמין מותר בד"א בכוס אבל באמבטי חמין לתוך הצונן ולא צונן לתוך החמין ורבי שמעון בן מנסיא אוסר אמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא סבר רב יוסף למימר ספל הרי הוא כאמבטי א"ל אביי תני ר' חייא ספל אינו כאמבטי ולמאי דסליק אדעתא מעיקרא דספל הרי הוא כאמבטי ואמר רב נחמן הלכה כרבי שמעון בן מנסיא אלא בשבת רחיצה בחמין ליכא מי סברת רבי שמעון אסיפא קאי אריש קאי ובית הלל מתירין בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך החמין ורבי שמעון בן מנסיא אוסר צונן לתוך חמין לימא רבי שמעון בן מנסיא דאמר כב"ש הכי קאמר[ז] לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא ליה לרבא דלא קפיד[ח] אמנא מדתני רבי חייא נותן אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין חמין לתוך צונן ובין צונן לתוך חמין אמר ליה רב הונא לרב אשי דילמא שאני התם דמיפסק כלי אמר ליה מערה איתמר[ט] מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין: **מתני'** [י]האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין

אבל

עליה היכא דמתכוין בשאין מתכוין נמי החמירו חכמים אבל לרבי שמעון דפטור עליה מן התורה אף במתכוין לא חש לאסור מדרבנן כשאין מתכוין כיון דמתכוין עצמו ליכא אלא איסורא דרבנן ומיהו לפי האמת לאו הא בהא תליא דשמואל אע"ג דבמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב [מתיר] באין מתכוין ולרבי יהודה נמי אסור אין מתכוין לכבות אלא כדי שלא יזוק וכי האי גוונא פטר ר' שמעון. ואסיקנא לעולם כר' יהודה סבירא ליה דאמר מלאכה שאינה צריכה גופה חייב עליה. [כ]מיהו דבר שיש בו היזק לרבים כגון צירת נחש וכבוי גחלת של מתכת בזמן שהיא חמה והיא שחורה והרואה אותה דומה שהיא צוננת לפי שאין בה אדמומית כגחלת ולחשת ונמצאו בני אדם ניזוקין בו לפיכך מותר. אבל הגחלת של עץ אם תסור אדמומיתה נכבת כבר ואינה מזקת ואם אדמומיתה בה כל הרואה אותה מתרחק ממנה, ומכל פנים אין אדם ניזוק שהשחורה כבר כבתה והאדומה מתרחקין ממנה, לפיכך המכבה אותה חייב, ולפיכך היה שמואל אוסר בגחלת של עץ. **ומדוקיה** אמר רבינא קרע ברה"ר מוליכו פחות פחות מד' אמות. **ואע"ג** דרב ושמואל הילכתא כרב באיסורי, בהא קי"ל כשמואל דאמר במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה, בדבר שאין מתכוין סבר לה כר"ש, ומדרב אחא ורבינא שמעי' מיניהו דהלכתא כר' שמעון. **פיסקא אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן.** ת"ר (לא יתן) [נותן] אדם חמין לתוך צונן [ולא צונן] לתוך חמין, וב"ה מתירין כו'. ואוקימנא להא דר"ש בן מנסיא שאוסר, כלומר לא נחלקו ב"ש וב"ה אלא אפילו ב"ה אוסרין. **ואע"ג** דאמר רב נחמן הלכתא כר' שמעון בן מנסיא, כיון דאמר רב הונא חזינא לרבא דלא קפיד זימנין, עביד כמר וזמנין עביד כמר מדתני ר' חייא, דתני ר' חייא נותן אדם קיתון של מים לתוך ספל לכו'. **ורב** אשי מתרץ לה לרב הונא ואמר ליה מערה תניא, כלומר מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין, קיי"ל כוותייהו דאינון בתראי ומעשה רב. ולא דמו ספל ואמבטי וכוס למיחם, דאוקימנא ליה בין כוס לאמבטי. תוס' הרא"ש. יג. דלאו אליבא דר"ש בן מנסיא אצטריכא לי' למתניי' ולאו אליבא דהלכתא קאמר לה. רשב"ם. יד. ואסרי באמבטי. רשב"ם.

שאסור לתת בתוכו צונן מועטין בהיות חמין בו כדי שיחמו אלא מרובין כדי להפשירן]. כי המיחם הוא עצמו מיימם, אבל ספל ואמבטי וכוס שמתחממין בכלי אחד ומערין בתוך הללו לפיכך מותר שנמצאו כלי שני, וקיי"ל כלי שני מותר.

א) זבחים לא:, ב) [שם לב.], ג) [גיטין כח:], ד) [לקמן קלה. יומא כח. ב"ק לד. סוכה טו.], ה) [הרא"ש ליתא ועי' ברכ אלפס], ו) פסחים מ:, ז) בס"ת: עם פסולת, ח) [שם לב.], ט) [פסחים עו.], י) [דף מ:],

מוסף רש"י

מכבין גחלת של מתכת. לאו בת כיבוי היא ואיסורא דרבנן היא דליכא, ובמקום חזק רבים לא גזור רבנן (זבחים צא:). אבל לא של עץ. ואי כר"ש לא משכחת כיבוי מן התורה אלא במתכוין לעשות פחמין בכיבויו וצריך לסם, אע"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. וכיבוי זה לאו צורך גופו הוא שיהיה צריך לו, דהלואי שלא בא עליו, ודמי למוציא את המת לסלקו מעל פניו דפטר עליה ר"ש בפרק המצניע (זבחים צב.). **מוליכו פחות פחות מארבע אמות.** עד שיסלקנה לגדי רה"ר כדי שלא תזיק (ביצה כח:). **שהעבירן.** מעל האור, **מרותחין.** ערב שבת עם חשיכה (פסחים מ:). **לא יתן לתוכן תבלין.** דלכלי ראשון מבשל ומעלה מבשל תבלין בשבת (שם).

מוסף תוספות

א. דהא טעמי דפליגן נינהו, דאילו דבר שאין מתכוין, [אינו מתכוין] למלאכת איסור כלל ובמלאכת היתר הוא עסוק, ואפשר נמי דלא עביד איסורא כלל, ואילו מלאכה שאינה צל"ג, מתכוין הוא לעשות אותה מלאכה ממש ועושה אותה, אלא שאין כוונתו לעשותה לצורכה ולאותו דבר שבשבילה נקראת מלאכה במשכן. ריטב"ם. ב. כדאמר לקמן בד"א בכוס דסתם כוס הוי כלי שני, ועוד דאי הוה כלי ראשון, מאי שנא מאמבטי, והיינו טעמא. תוס' הרא"ש. ג. בצונן לתוך חמין. תוס' הרא"ש. ד. לרב. תוס' הרא"ש. ה. וא"כ ה"נ [חמין לתוך צונן. רשב"ם] נימא דמבשל ליה עליון ותיאסר. פי' הר"ן. ו. דרב מודי הכא. תוס' הרא"ש. ז. ורובא גבר. ריטב"ם. ח. הקשו בתוספות, א"כ הא דרבא [דלא קפיד] פליגא אדרב נחמן, דהא רב נחמן פסק כר"ש, ואוקימנא לר"ש דאריש קאי שאוסר אפי' בכוס צונן לתוך החמין, וספל כיון שאינו כאמבטי הוי ככוס ואסור לתת בו צונן לתוך החמין, וי"ל דכי אוקימנא דר"ש אריש קאי. ריטב"ם. ט. דספל ה"ה כאמבטי. ריטב"ם. י. ר"ש. ריטב"ם. יא. נמצאת למד דאליבא דהלכתא אין הפרש בין נתינת צונן לתוך חמין או חמים לתוך צונן, דבאמבטי הכל אסור כר"ש בן מנסיא, ובכוס הכל מותר כב"ה וכדרבא דלא קפיד, ולא פליגא אדר' נחמן כלל. ריטב"ם. יב. א"כ אין חילוק בין כוס לאמבטי. תוס' הרא"ש. יג. דלאו אליבא דר"ש בן מנסיא אצטריכא לי' למתניי' ולאו אליבא דהלכתא קאמר לה. רשב"ם. יד. ואסרי באמבטי. רשב"ם.

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ז ופי"ב הלכה ב טוש"ע או"ח סי' שלד סעיף מ:

לד ג מיי' שם פ"ח הל' ז טוש"ע או"ח סי' שם סעיף יח:

לה ד ה מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שיח סעיף יב:

לו ו מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ט:

תוס' ישנים

א) עוד נוכל לומר דחמין לתוך צונן דוקא כ"כ"ש שרי ב"ש אבל בכלי ראשון אסור אטו צונן לתוך חמין:

רבינו חננאל

ואקשינן [למימרא] דשמואל כר' שמעון והאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת ברה"ר בשביל שלא יזוקו בה רבים אבל גחלת של עץ לא, ואילו ר"ש סבר אפילו של עץ מותר לפי שאין מתכוון לכבות אלא כדי שלא יזוק וכי האי גוונא פטר ר' שמעון. ואסיקנא לעולם כר' יהודה סבירא ליה דאמר מלאכה שאינה צריכה גופה חייב עליה. א)מיהו דבר שיש בו היזק לרבים כגון צירת נחש וכבוי גחלת של מתכת בזמן שהיא חמה והיא שחורה והרואה אותה דומה שהיא צוננת לפי שאין בה אדמומית כגחלת ולחשת ונמצאו בני אדם ניזוקין בו לפיכך מותר. אבל הגחלת של עץ אם תסור אדמומיתה נכבת כבר ואינה מזקת ואם אדמומיתה בה כל הרואה אותה מתרחק ממנה, ומכל פנים אין אדם ניזוק שהשחורה כבר כבתה והאדומה מתרחקין ממנה, לפיכך המכבה אותה חייב, ולפיכך היה שמואל אוסר בגחלת של עץ. **ומדוקיה** אמר רבינא קרע ברה"ר מוליכו פחות פחות מד' אמות. **ואע"ג** דרב ושמואל הילכתא כרב באיסורי, בהא קי"ל כשמואל דאמר במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה, בדבר שאין מתכוין סבר לה כר"ש, ומדרב אחא ורבינא שמעי' מיניהו דהלכתא כר' שמעון. **פיסקא אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן.** ת"ר (לא יתן) [נותן] אדם חמין לתוך צונן [ולא צונן] לתוך חמין, וב"ה מתירין כו'. ואוקימנא להא דר"ש בן מנסיא שאוסר, כלומר לא נחלקו ב"ש וב"ה אלא אפילו ב"ה אוסרין. **ואע"ג** דאמר רב נחמן הלכתא כר' שמעון בן מנסיא, כיון דאמר רב הונא חזינא לרבא דלא קפיד זימנין, עביד כמר וזמנין עביד כמר מדתני ר' חייא, דתני ר' חייא נותן אדם קיתון של מים לתוך ספל לכו'. **ורב** אשי מתרץ לה לרב הונא ואמר ליה מערה תניא, כלומר מערה אדם קיתון של מים לתוך ספל של מים בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין, קיי"ל כוותייהו דאינון בתראי ומעשה רב. ולא דמו ספל ואמבטי וכוס למיחם, דאוקימנא ליה

ט) עי' ביאור דברי רבינו ז"ל במידושי הרשב"א ז"ל ד"ה גחלת של מתכות ע"ש היטב.

אבל נותן הוא לתוך הקערה כו'. מהכא ליכא למידק דעירוי ככלי שני מדקתני לא יתן לתוכה תבלין ולא אשמעינן רבותא אפילו שלא יערה על הקערה שתבלין בתוכה דלדברה דוק מסיפא דקתני אבל נותן הוא לתוך הקערה ולא קתני מערה[א] על הקערה שתבלין בתוכה ורבינו שמואל מביא ראיה דעירוי ככלי שני מהא דקי"ל[ב] תתאה גברא[ג] ולר"י נראה דעירוי ככלי ראשון ומביא ראיה דבזבחים בפרק דם חטאת (דף לה: ושם) ת"ר אשר תבושל בו אין לי אלא שבישל בו עירה לתוכו רותח מניין תלמוד לומר [אשר תבושל] בו ישבר אלמא דעירוי חשיב מבשל ובירושלמי בפרק כירה[ד] בעי מהו ליתן תבלין מלמטה ולערות עליהן מלמעלה ר' יוסה אמר אסור דעירוי ככלי ראשון חיליה דר' יונה מן הדא[ה] אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח ודחי ר' יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינו מתבשל השיב רבי יוסי בר בון ותניא מניין שבכלי נחשת כן תלמוד לומר ואם בכלי נחשת בשלה אית לן למימר כלי נחשת בלע בתמיה פי' ע"י עירוי אם אינו מבשל לא בלע[ו] אלמא דמסיק דעירוי ככלי ראשון ונראה דעירוי לא הוי ככלי ראשון ולא ככלי שני אלא מבשל כדי קליפה דהא קי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר דתניא כוותיה בגיליד טולין (פסחים עו.) ומ"מ מבשל כדי קליפה דאמר התם תניא כוותיה דשמואל חס לתוך טון או טון לתוך טון מדיח ופריך חס לתוך טון אדמיקר ליה בלע[ז] אלא אימא חס לתוך טון קולף טון לתוך טון מדיח וכן משמע בשילהי מסכת ע"ז (דף עו.) דאמר מר [ז]עוקבא זבן יורה מעכו"ם אהדר ליה גדנפא ומסיק כבולעו כך פולטו מה בולעו בגיצולות אף פולטו בגיצולות ואי עירוי ככלי ראשון [ח]מאי איריא משום דבלע בגיצולות אפילו בלע בגיעה גמורה פלט בגיצולות שהוא עירוי אלא ודאי לא מבשל אלא כדי קליפה ואם עירו רותחים על התרגולת לריכה קליפה וכלי שתשמישו ע"י עירוי כגון קערות יכול להגעילן ע"י עירוי דכבולעו כך פולטו אבל כלי שתבשל בו איסור לא סגי להגעילו על ידי עירוי[ט] והא דאמר בפרק בתרא דע"ז (דף עד:) דרש רבא נעוה אתתיה[י] דהתם מסתמא ע"י עירוי[כ] שאני התם דאותה נעוה לא בלעה ע"י רותח[א])[ל]: **לכל** קדרות רותחות הוא נותן. נראה דדוקא בתבלין פליג אבל בשאר דברים מודה דכלי ראשון מבשל אף כשהעבירו מעל האור: **והיינו דר"נ.** נראה דאף לפי' הקונטרס שפי' [מ]דבכל מקום דאיכא לישני דפליגי בשל תורה הלך אחר המחמיר ובשל סופרים הלך אחר אחרון ולר"ת[נ] בשל סופרים הלך אחר המיקל וכן לריב"ל שפירש שבכל מקום איכא דאמרי טפל לגבי לשון ראשון שהוא עיקר[ס] הכא הלכה כליטא בתרא דלליטא קמא פליג בריתא דרבי חייא אדרב נחמן ולליטא בתרא היינו דרב נחמן[ע] ומתוך כך פסק רבינו שמואל שמותר לתת מלח בתבשיל בשבת אפילו בכלי ראשון שהעבירו מן האור והמחמיר כליטא קמא שלא ליתן מלח בקערה[פ] כל זמן שהיד סולדת בו תבא עליו ברכה[צ]: **ואם נתנוהו מבעוד יום מותר.** הלשון דחוק דהוה ליה למימר אבל מבעוד יום נותנין: **ואין נאותין ממנו לפי שאינו מן המובן.** איכא לאוקמה כר"ש [ק]דתניא מותר השמן שבנר ואין ניאותין דקתני הכא היינו כל זמן שדולק מתמה מלה מודה ר"ש כדאמר בגמ' לקמן (דף מה.) אין מוקלה לר"ש אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקלה למצותו הוקלה לאיסורו ולא שבנר ממש קאמר דההיא אסור בלאו הכי משום מכבה כדאמר בביצה פ"ב (דף כב. ושם) המסתפק ממנו חייב משום מכבה אלא כלומר שמן המטפטף מן הנר[ר] והטלטול דנר עצמו אין לאסור[ש] מטעם דהוקלה למצותו ולא אסור לטלטלו אלא משום דנעשה בסים לדבר האסור כדאמרינן בסוף פירקין (דף מז.) הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסים לדבר האסור אבל מטעם דהוקלה למצותו לא היה אסור לטלטלו אלא ביטול מצוה במה שמטלטלו: **אע"פ** שאמרו חכמים אין נותנין כו'. אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ה"ל למימר דתנן במתניתין וכלי לקבל בילה לא שמעינן אלא מדיוקא דמתני' אלא משום דבעי למימר אבל כופה עליה כלי נקט בילה: **הצלה שאינה מצויה לא התירו.** פי' בקונטרס לדבר שאינו ניטל וגרס בהוא דפריך אגיי מינה בסמוך נשברה לו חבית של טבל בראש גגו דטבל אינו ניטל וקשה לריב"ל דאי גרס בה[ב] טבל אמאי פריך לרב יוסף מבריתא אחרת[א] מהך דהכא הוה ליה לאקשויי ועוד בפרק כל כתבי (לקמן דף קיז: ושם) משמע בהדיא דלא גרסי' בבריתא דהכא טבל דלא בשל טבל מיירי דקתני סיפא נזדמנו לו אורחין מביא כלי אחר כו' [ב]ונראה לו לפרש[ג] דהכא שאינה מצויה לא התירו לטרוח בכל דבר אפילו בדבר הניטל[ד] משום טירחא[ה]:

שאינה מצויה לא התירו. והא דאין נותנין כלי תחת הנר לקבל שמן השיב הכא שאינה מצויה[ו] לפי שרגילים לעולה לתת כלי תחת הנר מבעוד יום[ז] ויצוצות אע"ג דקאמר בסמוך דשכיחי[ח] לא שכיחי כולי האי שיחושו לתת שם כלי מבעוד יום ולהכי חשיב לה הכא מצויה: דמבטל

אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי רבי יהודה אומר [ו]לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר: **גמ'** איבעיא להו רבי יהודה אריש קאי ולקולא או דילמא אסיפא קאי ולחומרא ת"ש דתניא רבי יהודה אומר לכל אילפסין הוא נותן לכל הקדירות רותחות הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשלה ובכלי שני לא בשלה א"ל אביי תני רבי חייא מלח אינה כתבלין דבכלי שני נמי בשלה ופליגא דרב נחמן דאמר רב נחמן צריכא מילחא בישולא כבשרא דתורא ואיכא דאמרי סבר רב יוסף למימר מלח הרי הוא כתבלין דבכלי ראשון בשלה בכלי שני לא בשלה א"ל אביי תני ר' חייא [א]מלח אינה כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשלה והיינו דאמר רב נחמן צריכא מילחא בישולא כבשרא דתורא: **מתני'** [ב]אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן ואם נתנוה מבעוד יום מותר ואין ניאותין ממנו לפי שאינו מן המובן: **גמ'** אמר רב חסדא [ג]אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה אבל כופה עליה כלי שלא תשבר אמר רבה מ"ט דרב חסדא קסבר תרנגולת עשויה להטיל ביצתה באשפה ואינה עשויה להטיל ביצתה במקום מדרון והצלה מצויה התירו והצלה שאינה מצויה לא התירו איתיבי' אביי והצלה שאינה מצויה לא התירו והתניא [ד]נשברה לו חבית של טבל בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה בגולפי חדתי דשכיחי דפקעי איתיביה [ה]נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ניצוצות נמי שכיחי איתיביה

אבל נותן הוא לתוך הקערה. דכלי שני אינו מבשל: **תמחוי.** כעין קערה גדולה שמערה כל המאכלים לתוכה ומשם מערה לקערות: **ר' יהודה אומר לכל וכו'.** בגמ' מפרש אהי קאי אכלי ראשון או אכלי שני: **חוץ מדבר שיש בו חומץ או ציר.** שהן מבשלין את התבלין כשהן רותחין: **ציר.** הנוטף מן הדגים כשכובשים אותן במלח: **גמ' אריש קאי.** אאילפס דקא אסר ת"ק וקאמר ר' יהודה לכל אילפסין הוא נותן דכלי ראשון לא מבשל: **או דילמא אסיפא קאי.** אקערה ותמחוי דקא אדי ת"ק וקא אמר ליה רבי יהודה בכל קערות ותמחויין מודינא לך חוץ מדבר שיש בו חומץ ואפילו כלי שני נמי לא: **דבכלי ראשון נמי לא בשלה.** ומותר ליתן ואפילו בכלי ראשון משהעבירו מן האור: **מתני' אין נותנין.** בשבת: **כלי תחת הנר.** לקבל בו שמן המטפטף משום דשמן מוקלה הוא וקסבר אין כלי ניטל בשבת אלא לצורך דבר הניטל. אי נמי קסבר אסור לבטל כלי מהיכנו להושיב כלי במקום שלא יוכל עוד ליטלו [ד]משום דהוי כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודמי למלאכה וכלי זה משיפול בו השמן המוקלה יהא אסור לטלטלו: **מותר.** להניחה שם: **ואין ניאותין.** ונהנין: **גמ' אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה.** כשהיא מטילתה במקום מדרון שמא תתגלגל ותשבר. ומדיוקא דמתניתין שמעינן לה דדמי לנותן כלי תחת הנר לקבל בו שמן: **אבל כופה עליה כלי.** ולא תימא אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל: **בשפה.** ויש לחוש שמא תשבר ברגלי אדם וכופה עליה כלי: **והצלה מצויה היתרו.** לטלטל כלי לגרכה ואף על פי שהביצה דבר שאינו ניטל בשבת: **שאינה מצויה.** כגון מדרון וטיפטוף דשמן דמתני': **נשברה לו חבית של טבל** גרסינן: **מביא כלי.** ואף על גב דטבל דבר שאינו ניטל הוא וחבית לא שכיחא דפקעה: **גולפי.** חביות: **נותנין כלי.** מתניתין היא ומותיב ליה מינה: **ניצוצות.** שלהבת הנוטפת מן הנר כדי שלא ילקח מה שתחתיה ואע"ג דניצוצות לא מיטלטלי ולא שכיחי: איתיביה

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שיח סעיף ט:

לח ב מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה כג ופ"ה הלכה יג סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רסה סעיף ג:

לט ג מיי' פכ"ה שם סמג שם טור ושו"ע או"ח סימן שי סעיף ו וסימן שכב סעיף ו וסי' תקיג סעיף ד:

מוסף תוספות

א. מאילפס. תוס' זבחים לה: ד"ה עילה. ב. כשמואל דאמר. תוס' זבחים לה: ד"ה עילה. ג. ואי עירוי מבשל א"כ עילאה גבר. תוס' הרא"ש. והיה מתיר מתוך כך לערות רותחין מכל"ר על התרנגולת כדי למולגה. תוס' זבחים לה: ד"ה עילה. ד. משמע דעירוי ככל"ר. תוס' זבחים לה: ד"ה עילה. ה. וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר וכו' מ"מ. תוס' הרא"ש. ו. דמשמע לי' לר' יוסי בר בון דנהי דאיכא לאפלוגי בין בליעה לבשול ה"מ בכלי חרס שבליעתו קלה, אבל בכלי נחשת שקשה לבלוע, אין מבליע בו אלא חום שהוא ראוי לבשל, ומדשתק ר' יוסי, אלמא קבלה מיניה. פי' הר"ן. השתא מדמי התם כמו שבולע ע"י עירוי, כמ"כ מבשל ע"י עירוי, ש"מ מדתניא כוותיה דר' יונה. תוס' זבחים לה: ד"ה עילה. ז. פי', קודם שיצטנן חום שלמעלה, נבלע ממנו מקצת בתחתון. ומשני. תוס' זבחים לה: ד"ה עילה. ח. שאין מבשל אלא כדי קליפה וכו' וגם אין לו כח להפליט אלא כדי קליפה ולא כל האיסור הבלוע בדופני הכלי מעבר לעבר. רש"ש. [אלא] צריך הגעלה בכל"ר. הגהות אשר"י. ט. ונעוה היינו גת. פי' הר"ן. אלמא עירוי בכל"ר. תוס' זבחים לה: ד"ה עילה. י. שהרי הגת גדולה וכבידה שאין יכולין לתתה לתוך יורה מרותחת כדי להגעילה, אלא ע"כ ע"י עירוי קאמר. תוס' ע"ז עד: ד"ה דנש. וחשיבה הגעלה. רש"ש. יא. ועוד מייתי ר"ת ראיה. תוס' זבחים לה: ד"ה עילה. יב. ששפכן ע"ג קמח אע"פ שנשפכו לכלי שני, אלמא עירוי ככלי ראשון, מיהו קשה היכי פטר הא אינו מבשל אלא כדי קליפה לשמואל דאמר תתאה גבר דקי"ל כוותיה, וי"ל. תוס' זבחים לה: ד"ה עילה. יג. בדאורייתא לחומרא. תוס' ע"ז ז. ד"ה נעוה. יד. והלכה כליטא קמא. תוס' ע"ז ז. ד"ה נעוה. טו. דכיון דר"נ לתרוייהו לישני אזיל לקולא אית לן למינקט ההוא לישנא דהוי כר' חייא, דלא נוקים לר"נ דהוא בתרא וגברא רבה, דפליג אדר' חייא. ריטב"ש. טז. אפי' בכל"ש. מרדכי. יז. הואיל ואיכא איסורא דאורייתא בבישול. מרדכי. יח. בעוד שהנר דולק ומצוותו קיימת, אף שמן המטפטף (ש)ממנו עומד באיסורו. תוס' הרא"ש. יט. בשעה שהוא דולק. תוס' הרא"ש. כ. בהאי קמייתא. תוס' הרא"ש. כא. דהך בריתא דפריך מינה לרב יוסף לקמן בשמעתין דתקתי בה של טבל לא מתניא בהאי לישנא אלא הכי קתני 'חבית של טבל שנשברה'. תוס' הרא"ש. כב. אלמא מידי דחזי לאורחים הוא. ריטב"ש. ואי בטבל, אורחים מאי בעו ליה. רמב"ן. כג. [ד]בדבר המעושר מיירי. מי' הר"ן. [ו]הצלה מצויה התירו לטרוח בשבת, [ואפילו לטלטל דבר הניטל לצורך דבר שאינו ניטל. ריטב"ש], אבל. תוס' הרא"ש. כד. וכ"ש לדבר שאינו ניטל. ריטב"ש. כה. אלא א"כ הוא לצורך שבת. רשב"ש. כו. לא משום דטפטוף לא שכיח, אלא אדרבה. רשב"ש. כז. שהוא עשוי לטפטף. רשב"ש. כח. ומשו"ה נותנין בשבת וכו' א"נ אף בנצוצות נאמר כן. רשב"ש.

מסורת הש"ס

א) [כהאי גוונא במעשרות פ"א מ"ז], ב) לקמן קיז: ע"ש, ג) לקמן מג. מז:, ד) [ל"ל משם], ה) ים ספרים שבולסין כלן בתוס' רב עקיבא כמו שהביא הגאון מהרי"ץ בע"ז שם בהגהותיו. ואולי יצאה גילרסא מר עוקבא מסוגיא דב"מ ע. ההוא דוחק דבני מר עוקבא כמו שהעיר בפה"ל, ו) [וע' תוספות זבחים לה: ד"ה עילה כו'], ז) [ע' תוס' ע"ז ז. ד"ה בשל תורה], ח) [לקמן מד.].

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אבל. מאי איריא משום דבלע בגיצוצות. ק"ל דלעומתן אף אם עירוי לא הוי ככ"ר היינו בעירוי על גוגן אבל הכא דהעירוי על גוגה סבלי שהוא חם. אף אם היה העירוי מגוגן לחם היה חם דתתאי גבר מכ"ש בעירוי מכ"ר על כ"ר וכ' יאיר עיני: שם ד"ה ואין נאותין דבמוקצה מחמת מצוה מודה ר"ש. וכיון דאינו ראוי לאכלו ממש בשאותה שעה הוי מוקצה בעצמותו כדין כל מאכל שאינו מזי לכלוס. עי' מג"א ריש סימן תקנ"ו וזק בטלטול הנר בשבת שהוא דולק לאחיר זהו מדינא מותר אלולי שעמא דבסים וצק"מ קושית המהרש"ל:

תוס' ישנים

א) ל"ל מתמתי שיעשה הלם למטה והיא של חרס [ר"א דבפ' כל שעה אינם לא למ"ל זה וזה לפטור המעשה והחלטה ומוגלגלין ר' ואיירי בשם למלוס כשיעור חלה ולהכי בין תתאה גבר בין עילאה גבר מבשל כדי קליפה ובלא ליה משיעור חלה:

רבינו חננאל

ר' יהודה אומר לכל הוא נותן כו'. אסיקנא ר' יהודה אריש, דקתני האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין, התם פליג ומקיל הוא, דתניא ר"י אומר לכל אילפסין רותחין [הוא נותן], לכל קדירות רותחין הוא נותן, חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר. מלח כתבלין הוא אי לא. ואסקינא כדתני ר' חייא מלח אינו כתבלין דבכלי ראשון נמי לא בשלה, והיינו דרב נחמן דאמר צריכה מילחא בשולי כבשרא דתורא, ש"מ כי נותן מלח בתבשיל בשבת ואפילו בכלי ראשון אינו בישול. מתניתין אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן כו'. אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת כו'. כלומר אפילו אם עומדת במקום מדרון ורואין כיון שתלד תיפול הביצה במקום מדרון ותשבר, לא התירו לו להטיל תחתיה כלי לקבלה לביצה כדי שלא תישבר, שזה לילד התרנגולת במקום מדרון דבר שאינו מצוי הוא, ומשום אחת שנזדמנה לה כך לא חיישי לה. אבל כיון שדרך רוב התרנגולת להטיל ביציהן לאשפה התירו לכפות על אותה ביצה כלי בשביל שלא תשבר. וזהו פירוש הצלה מצויה התירו הצלה שאינה מצויה לא התירו. ואקשינן והצלה שאינה מצויה לא התירו, והא חבית שנשברה בראש גגו כו'.

איתיביה כופין קערה. של חרס על גבי הגר כו': **גחיני.** נמוכין: **וכן קורה שנשברה כו'.** משנה היא לקמן: **שנשברה.** בשבת: **ארוכות המטה.** לימוו"ש: **בספסל.** דכלי הוא ומותר לטלטלו: **בשורי חדפי.** שלא נדבקו עדיין וכשמכניס משא הבית עליהן שהיו טחין על גגותיהן בטיט שכיחי דפקעי: **פתח הדלף.** לקבלו: **טעמא דרב חסדא.** דאין נותנין כלי תחת הדלף: **מפני שמבטל כלי מהיכנו.** שהיה מוכן מתחלה לטלטלו ועכשיו עושהו מוקצה: **מוכן הוא.** שאין בו מוקצה אלא איסורו ואם בא אחד ועבר על דברי חכמים שאסרו לתרוס בשבת ותיקנו ומותר לטלטלו ולאוכלו הלכך לאו מבטל כלי מהיכנו משום איסור ליה: **אין כאן ממש.** ומותר ליטלן אחר שנפלו לתוכו: **וכן קורה כו'.** קס"ד שמהדקו שם ואינו יכול שוב ליטלו: **הראוי.** לשמיה. כל אלו משניות הן: **כל דין השמשות.** אבל נתנו שם משמשיכה מותר ליטלו אם אין האפרוחים עליו: **צריך למקומו.** להשתמש במקום הכלי. ומתוך שיכול ליטלו לצורך מקומו מוליכו למקום שירלה: **לכסות בה את הכלי.** לסתום פי גלוחית: **על גבי אבנים.** מפני הגשמים שלא יתמו או לא יקבלו סיד מאחר שעדיות במים: **מקורזלות.** רשת חד ורחויות לקיום דהוי דבר הניטל: **למיזגא.** להשען. שכל הסבתן כך היתה יושב קלת ונשען קלת על שמאלו: **איתיביה** [6]כופין קערה על הגר שלא יאחז בקורה בבתי גחיני דשכיח בהו דליקה [3]וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל ובארוכות המטה בכשורי חדתי דעבידי דפקעי [3]נותנין כלי תחת הדלף בשבת בבתי חדתי דשכיחי דדלפי רב יוסף אמר היינו טעמא דרב חסדא [4]משום [5]דקא מבטל כלי מהיכנו איתיביה אביי [1]חבית של טבל שנשברה מביא כלי אחר ומניח תחתיה א"ל [3]טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן [3]נותנין כלי תחת הגר לקבל ניצוצות א"ר הונא בריה דרב יהושע ניצוצות אין בהן ממש [3]וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או בארוכות המטה דרפי דאי בעי שקיל ליה נותנין כלי [7]תחת הדלף בשבת בדלף הראוי [3][8]כופין [9]את הסל לפני האפרוחין שיעלו וירדו קסבר מותר לטלטלו והתניא [10]אסור לטלטלו [11]בעודן עליו והתניא אע"פ שאין עודן עליו אסור א"ר אבהו בעודן עליו כל בין השמשות מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא א"ר יצחק כשם שאין נותנין כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתה כך אין כופין עליה כלי בשביל שלא תשבר [3]קסבר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת מיתיבי כל הני תיובתא ושני בצריך למקומו תא שמע [6]אחת ביצה שנולדה בשבת ואחת ביצה שנולדה ביום טוב אין מטלטלין לא לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה אבל כופה עליה כלי בשביל שלא תשבר הכא נמי בצריך למקומו [12]ת"ש פורסין מחצלות על גבי אבנים בשבת באבנים מקורזלות דחזיין לבית הכסא ת"ש [13]פורסין מחצלות על גבי לבנים בשבת דאישתיור מבנינא דחזיין למיזגא עלייהו ת"ש [14]פורסין מחצלת על גבי כוורת דבורים בשבת בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ובלבד שלא יתכוין לצוד הכא במאי עסקינן דאיכא דבש א"ל רב עוקבא ממישן לרב אשי תינח בימות החמה דאיכא

דמבטל כלי מהיכנו. בפרק במה מדליקין [15]פירש בקונטרס דאסור משום דמתחזי כסותר וכאן פירש דאשיב כאלו מחברו שם בטיט: **טבל** מוכן **הוא אצל שבת.** אף על פי שאסור לטלטלו כדתנן בפרק מפנין (לקמן קכו:) מ"מ לא חשיב מבטל כלי מהיכנו כיון דאם עבר ותיקנו מתוקן[16] ק' לרשב"א דתנן במסכת תרומות בפ"ב (משנה ג) ומייתי לה בהנזקין (גיטין נד.) המעשר בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולישנא דקאמר הכא אם עבר ותיקנו משמע במזיד מדלא קאמר [17]שאם שגג ותיקנו וגרלה לנקט עבר כגון דליתיה פירי אחריני דאמר בגילה בפרק י"ט (דף יח:) דאפילו במזיד יאכל עוד הקשה בפרק בתרא (דף קנד:) תניא היתה בהמתו טעונה טבל ועשתה מתיר את החבלים והשקים נופלים ואע"פ שמשתברין[18] משמע דאסור להניח תחתיהן כרים וכסתות אלמא טבל לאו מוכן הוא ואורי"י דאף על פי שמשתברין לא קאי אטבל אלא אעשתי ועוד הקשה כי היכי דאמר דאם עבר ותיקנו מתוקן ה"נ כשמניח כלי תחת תרנגולת לקבל ביצתא נימא שאם עבר והסיר הביצה מותר הכלי לטלטל ואם כן ביטלא תורת ביטול כלי מהיכנו ולאו פירכא היא[19] דהא כמו שהכלי עם הביצה אין לה היתר[20] אבל טבל יש לו היתר על ידי תיקון[21] ועוד הקשה היכא דאית ליה פירי אחריני בשוגג אמאי יאכל נימא מגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא ועוד מ"ש דהכא אמר דאם עבר ותיקנו מתוקן ובגילה בפ' אין לדין (דף כו: ושם) גבי בכור לר"ש דאמר אין רואין מומין בי"ט אמר שאם עבר ודיקרו אינו מבוקר ואדא בר אוכמי דאמר בשוגג מבוקר אמרינן התם דליתא דמשכח ותניא): **כופין את הסל.** לעיל לא מצי פריך מינה[22] דהתם מצויה היא[23]: **בעודן עליו.** אבל אחר שירדו מותר לטלטלו גרלה לר"י דקסבר דאין מוקצה לחצי שבת דלמ"ד בפ' אין לדין (גיליה כו: ושם) דיש מוקצה אסור לטלטלו אף אחר שירדו וקשה לרשב"א למ"ד יש מוקצה לחצי שבת אמאי כופין את הסל לפני האפרוחים והא מבטל כלי מהיכנו[24] וקי"ל דאסור לבטלו בבשוף פירקין[25] פריך סתמא דהש"ס והא קא מבטל כלי מהיכנו[26] וכן בפ' מפנין (לקמן קכח:)[27] ופ' בתרא (דף קנד:) פריך אליבא דרב הונא אע"ג דלא מצינו שהיה סובר כן משמע דלר"ע אסור לבטל כלי מהיכנו וכן אפרש בסמוך וי"ל דלמ"ד יש מוקצה לחצי שבת הך דכופין את הסל מוקי כר"ש דלדידיה ולאי שרי לטלטל הסל כשירדו דאפי' מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא ליתא דהא מתיר להסתפק מן הגר שכבה[28] א"נ הא דיש מוקצה לחצי שבת היינו לאכילה ולא לטלטול[29] וא"ת רב יוסף דמפרש מתני' משום דאסור לבטל כלי מהיכנו לא אתיא מתני' כר"ש דלדידיה לא מבטל כלי מהיכנו כיון דשרי לאחר שכבה כי היכי דלא חשבינן הכא כפיית הסל ביטול כלי משום דשרי אחר שירדו וי"ל דלא דמי דהכא ולאי לא חשיב ביטול כלי כי מיד כשבאו על הסל בידו להפריחם ולהבריחם משם: **בעודן עליו כל בין השמשות.** תימה הא כיון דבידו להפריחם למטה הוי גמרו בידי אדם ולית לן למימר מיגו דאיתקצאי לבין השמשות כדמוכח בפ' אין לדין (גיליה כו:) דפריך ר' זירא למ"ד יש מוקצה לחצי שבת והא פולין ועדשים דמבשלים בי"ט דמעיקרא חזו לכוס כי שדינהו בקדרה חייתא[30] (א) אידחו להו גמר[31] בישולייהו אישתרו להו א"ל אביי ולטעמיך תקשי לך קדירות דעלמא דהא קדירות דשבתא בין השמשות רותחות הן ולאורתא קא אכלינן מינייהו אלא גמרו בידי אדם לא גמרו בידי שמיס[32] וי"ל דשאני קדירות אם הוה צריך להו בין השמשות היה מקררן[33] וכן פולין ועדשים דמבשלים בי"ט הכא רצונו היה שיעלו האפרוחין על הסל שלכך כפלו והרי שעה אחת הקלה אותו לצרכן ומיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא: **ושני ליה בצריך למקומו.** היא דנותנין כלי תחת הדלף[34] איכא נמי לשנויי בדלף הראוי כדשני לעיל ובפרק משילין (גיליה לו. ושם) משני ליה הכי לרבי יצחק תימה לר"י מ"ש דגבי שמן תנא אין נותנין וגבי ניצוצות נותנין בתרוייהו הוה מצי למתני נותנין בצריך למקומו או בתרוייהו אין נותנין באין צריך למקומו וגרלה לר"י דמעיקרא אשמעינן דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת וגבי ניצוצות דבתר הכי אשמעינן דבצריך למקומו שרי אי נמי ר' יצחק[35] אית ליה[36] נמי דאסור לבטל כלי מהיכנו ולהכי גבי שמן אין נותנין אפילו בצריך למקומו ולרב הונא נפרש בסמוך דאית ליה נמי תרוייהו אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ואסור לבטל כלי מהיכנו[37] ואם נאמר דלרב יוסף לא אתיא מתניתין כר"ש הכיון דלדידיה מותר לאחר שכבה לא חשיב ביטול כלי אם כן מצינן למימר דאפילו רבה אית ליה דאסור לבטל כלי מהיכנו ואיצטריך למימר דהלכה שאינה מצויה לא התירו כדי לאוקמה מתניתין[38] כר"ש וא"ת מאי צריך בכל הני משניות לאשמעינן דבצריך למקומו שרי ויש לומר דלגבי ניצוצות איצטריך לאשמעינן דלא תימא אפילו בצריך למקומו אסור משום דילמא אתי לכבויי וכן ההיא דכופין קערה שלא תאחז כו' והיא דקורה שנשברה גרלה לרשב"א דאיצטריך לאשמעינן דלא חייסינן שמא יעלה את הקורה דאסור להעלות כדתנן בפ' שואל (לקמן קנא:) וכן קורה שנשברה סומכין אותה כו' לא שתעלה אלא שלא תוסיף: **כופה עליה כלי שלא תשבר כו'.** כל הנהו דמייתי ידע המקשה דמצי לשנויי בצריך למקומו אלא שרוצה לידע אם יש לתרץ בענין אחר[39]: **דאיתור מבנינא.** כלאחר לקמן בפ' כל הכלים (דף קכד:) הני לבני דאיתתי מבנינא שרי לטלטולינהו: **לחשיב**

לחשיב אלא בעבירה שיש בה מעשה, דאילו תקון טבל אפשר במחשבה, שנותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר. ריטב"ש. [1] [דל"ת]רב יוסף דמפרש טעמא דמתני' משום ביטול כלי מהיכנו לא אתיא מתני' כר' שמעון, דלדידיה לא מבטל כלי מהיכנו. תוס' הרא"ש. [2] כדאיתא לקמן. רשב"ם. [3] בפתילה הצריכה הבהוב. תוס' הרא"ש. [4] לרבה. ריטב"ש. [5] י. כי זה דבר רגיל ומצוי הוא. ריטב"ש. [6] יא. דאפי' לאחר שירדו אסור לטלטלו כיון דאתקצי בשבת שעה אחת. תוס' הרא"ש. [7] ב. גבי נותנין כלי תחת הגר לקבל ניצוצות. תוס' הרא"ש. [8] יג. גבי הא דקאמר רב יהודה בהמה שנפלה לאמת המים מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה, ופריך והא מבטל כלי מהיכנו. תוס' הרא"ש. [9] יד. במוקצה לטלטול אין מוקצה לחצי שבת כשלא היו עליו כל ביה"ש דליכא מיגו. ריטב"ש. [10] אלמא לא אמרי' גמרו בידי אדם מיגו דאתקצי בין השמשות. תוס' הרא"ש. [11] [ו]אוכלן מיד, ולא ניחא ליה במה שהם רותחות. תוס' הרא"ש. [12] יז. לא אצטריכא לשנויי הכי. תוס' הרא"ש. [13] יח. חדא שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת כדקאמר הכא בהדיא, ואידך. ריטב"ש. [14] יט. חדא שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת. תוס' הרא"ש. [15] כ. וכיון שכן, כל הנך מתני' דמוקמי' להו בצריך למקומו, לאו למימרא דסגי לי' בהכין, דאכתי אצטריך לן למימר בהו כל הני פירוקי דפריק בהו רב יוסף משום דלא יבטל כלי מהיכנו. רשב"ם. [16] כא. אפי'. תוס' הרא"ש. [17] כב. דהא בהנהו דמייתי בסמוך אית לי' שינויא אחרינא. תוס' הרא"ש.

[18] ע"ש כאן ופי' אחר בצריך למקום כגילה ושם.

---

[1] לקמן קז. קכח., [2] נ"ל מ"ש, [3] לקמן קנא., [4] ד"ה לה:, [5] ד"ה לה:, [6] [לקמן מז: קכח: קנד:], [7] [תוספתא פ"ד], [8] [גיליה לד: לה.], [9] [נעיל מב: לקמן מז:, [10] לקמן קכח: [תוספ' פט"ז], [11] [תוספתא שם], [12] [גיליה לו.], [13] גיליה ג.; [14] [שם לו. כל הסוגיא ע"ש כמה שינויים], [15] שם לו., [16] [דף קנד: וכ"כ רש"י לקמן קכח: ד"ה והא], [17] [דף מז:], [18] נ"ל ביאורייהו חזו לכו. דבש תמר]„

גליון הש"ס

תוס' ד"ה טבל מוכן. שאם שגג. עי' לעיל לח ע"א תוס' ד"ה עבר ובפסחים דף מג ע"א ברש"י ד"ה שם: היכא דלתמוך וכלא"ש שם: **תוס' ד"ה בעודן עליו.** א"נ הא דיש מוקצה. עיין לקמן דף מד ע"ב תוס' ד"ה יש עליה מעות:

רב נסים גאון

באבנים מקורזלות של בית הכסא. תמצא פירושו בפרק המוציא יין (דף פא) זזנין על לבי מדרשא אמר להו רבותיי שיעור אבנים מקורזלות מותר להכניסן לבית הכסא כו'. **בליבני דאישתור מבנינא דחזיין למיזגא עלייהו.** עיקרם בפרק כל הכלים ניטלין בשבת (דף קכד) אמר רב נחמן הני ליבני דאשתיור מבנינא שרי לטלטולינהו בשבתא משום דחזו למיזגא עלייהו, ובמסכת יום טוב (דף לא) בפרק המביא כדי יין ממקום למקום.

רבינו חננאל

ובבתי גחיני, כלומר בתים נמוכים להיאחז בהן דליקה מילתא דשכיחא היא. וכן כולם פירק רבא לדבריו דהצלה מצויה התירו הצלה שאינה מצויה לא התירו אליבא דרב חסדא. **רב יוסף** אמר מ"ט דרב חסדא משום דאי שרית ליה לקבל הביצה בכלי במקום מדרון כבר ביטל אותו הכלי היום שאסור לטלטלו והביצה בתוכו כשם שאסור לטלטל הביצה, אבל כפיית הכלי על הביצה אינו ביטול, שאם הוצרך לכלי הכלי מותר לו לטלטלו שהרי אין בכלי כלום ולא מבטל כלי מהיכנו. **איתיביה אביי [חבית] של טבל** כו', והא טבל אסור לטלטלו. ושני ליה טבל מוכן הוא שאם עבר ותיקנו מתוקן הוא. ושני בניצוצות, ניצוצות אין בהם ממש והכלי שמקבל בו הניצוצות לא מיבטיל ומותר להשתמש בה. וספסל שסמוך בה הקורה, רפויה היא שיכול ליטלה ולהשתמש בה. והכלי שמקבל בו הדלף, בדלף הראוי לשתייה שהמים מותרים וכ"ש הכלי. וכן הסל שכופין שיעלו וירדו בו האפרוחים, אוקמה בעודן האפרוחים עומדין על הסל, כל בין השמשות אסור לטלטל אותו הסל שנעשה מוקצה, ואם לאו מותר. **ור' יצחק** חולק על רב חסדא ואומר אפילו כלי לכוף עליה בשביל שלא תישבר ביצה בשבת אסור, קסבר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת. ואותבינן עליה כל הני תיובתא, ומשני בצריך למקומו. ת"ש אחת ביצה [שנולדה] בשבת ואחת ביצה שנולדה ביו"ט אין מטלטלין אותה לא לכסות בה את הכלי ולא לסמוך בה כרעי המטה, אבל כופה עליה כלי כו'. ומשני הכא נמי בצריך לאותו מקום, פי' לאותו מקום של כלי ולא למקום הביצה, וכיון שמותר לפנותו מאותו מקום ולטלטלו מטלטלו למקום הביצה וכופהו על הביצה, וכן כולם. [6]ולא יתכן לישב ע"ג הביצה כדי שלא יטנפו בגדיו לפיכך כופה עליה כלי ויושב עליו. וכל התיובתות פשוטות הן.

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה כג סמג לאוין סה טור ש"ע או"ח סימן שי סעיף ו:

מא ב מיי' שם הל' כה: **מב** ג מיי' שם טוש"ע או"ח סימן שיג סעיף ז:

מג ד מיי' שם הלכה כד טוש"ע או"ח סימן שלח סעיף ח וסימן תקכא סעיף ג:

מד ה ו מיי' שם הלכה כה סמג שם טוש"ע או"ח סימן שח סעיף נט:

מה ז מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן שט"ז סעיף ד:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בעודן וכו' כי שדינהו בקדרה' איתמא חייתא נמחקה:

לעזי רש"י

לימונ"ש. יצולים (מרוטות אורך בענגלה, מטה וכר').

מוסף רש"י

כופין קערה על הגר. לכתמילה, ולא שיכנס אם הגר, ואשמעינן דכלי ניטל להצלת דבר שאינו ניטל בשבת (לקמן קז.) ובלבד שלא יכבה (לקמן קכא.). **בספסל.** שהרי מותר כלי עליו (לקמן קנא.). **תחת הדלף.** לנקבו בתוכו מפני טוף הבית (ביצה לה:). **דקא מבטל כלי מהיכנו.** דלזומה לסותר בגין (לקמן קכח: קנד:). **שאם עבר ותקנו מתוקן.** כיון דהנכסת תרומה ומעשר מדלוריית בשבת אי, אין זה מוקצה מממש איסור (ביצה לד.). **בדלף הראוי.** שהן לגלוין ולאוין לנסמה (שם לו.). **ולסמוך בה.** זוקפה כנגד מודה וסומך בה (שם ג.). **אבל כופה עליה כלי.** ותף על גב דהיא ניטלת, מטלטלין את הכלי לגוכה (שם). **על גבי אבנים.** שנעוגין בגנין וכשהן מתגלגלין בגיך לאזור ולגנגן, שאינן מקבלות את הטיט יפה והכנין שוהה ליבש (שם לז.).

תוס' ישנים

(א) וזה אין להקשות דלר"ש אמאי חשיב במתניתין ביטול כלי מהיכנו הא עבר וכיבה מותר השמן ז כמו גבי טבל שאם עבר כו' וי"ל שא"ה דכיטול איסורא דאוריתא ח ולא אמר ביה שאם עבר כו':

מוסף תוספות

א. אשתכח דקליש איסוריה ולא חשבינן ליה כמבטל כלי מהיכנו. רשב"א. **ב.** הכלים שהטבל בתוכן כגון חבית מלאה יין ושמן של טבל. תוס' הרא"ש. **ג.** דאגן הכי קאמרי, שיש לכלי זה שעת הכושר אפי' בעוד שאותו דבר שנאסר הוא עליו. מי' הר"ן. **ד.** [ו]מקרי ביטול כלי מהיכנו. תוס' הרא"ש. **ה.** פי' לפירושם, דכיון שהאיסור הגורם ליאסר הכלי הוא דבר שיש לו תקנה (ו)לצאת מאיסורו בלי שום מעשה, אין בו כח לחשוב הכלי מבוטל מהיכנו מחמתו ואפי' בעודו עליו, דלא אלים איסוריה, משא"כ בביצה שא"א להתיר איסורה בו ביום וגם גופו של כלי לא יהא מותר

דחשיב עלייהו. וא״ת והא אסור לרדותם כדתניא בסוף פרק המצניע (לקמן נה. ושם) הרודה חלות דבש בשוגג חייב חטאת דברי ר״מ ורבנן שבות מיהא איכא והוי דבר שאינו מיטל[א] וי״ל דמיירי ברדויות ומונחות שם בכוורת אי נמי רגילות שיש דבש לף ע״ג חלות ואותו אינו צריך רדייה:

שלא יעשנו בעין מצודה. וא״ת מאי קמ״ל פשיטא דאי עביד כעין מצודה דאסור[ב] [ג] והא נא משמע מברייתא דלעו״ג דאינו מתכוין אסור[ג] וי״ל דאמר בפ׳ משילין (ביצה לו: ושם) דקמ״ל דס״ד במינו ניצוד אסור שאין במינו ניצוד מותר: **רב אשי אמר כו׳.** מסתמא רב אשי השיב מיד כן לרב עוקבא כששאלו אנא שסידר הש״ס תירוץ שלו[ד] תחילה ורש״א אומר דשניהם השיב רב אשי דבמסכת ביצה גרס א״ל נא נצרכה אנא לאותן שתי חלות ובשינויא דהכא גרס ואב״א מי קתני בימות החמה כו׳: **כבר תירגמ׳ רב הונא לשמעתיך.** בפרק בתרא (דף קנד:) משמע דאית ליה נמי לרב הונא דאסור לבטל כלי מהיכנו דפריך אמילתיה דקאמר התם רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כריס וכסתות ומניח תחתיהן והא קמבטל כלי מהיכנו ומשני בשליפי זוטרי וא״ת אכתי תקשה ליה התם דהא רב הונא סבר הכא דאין כלי ניטל אנא לדבר המיטל[ה] וי״ל דמיירי בצריך למקומו וא״ת וכי פריך ליה התם מהיא דהיתה בהמתו טעונה טבל ועשאת לימא דמיירי באין צריך למקומו וי״ל דהוה מצי לשנויי הכי דה״ל הוה מצי לשנויי בשליפי רבבי ור״י מתרץ דאיסור דאין כלי ניטל אנא לדבר המיטל[ו] שרי ב) היכא דאיכא הפסד מרובה[ז] וכן משמע דקאמר התם מהו דתימא כי היכי דלהפסד מרובה חששו כו׳ משמע חששו והתירו לבטלו אף לדבר שאינו ניטל דמה חששו ג) להתיר אם נא זה האיסור[ח]:

חם להם מלמטה. תימה בנא שוס חוס מאי איסור איכא שיציאו כל אחד מטה ליטב עליה ותו אמאי מייתי בריש מטה והדר מחצלת ימתינו עד שיחם להם גם מלמעלה ויציאו מטות ומחצלות יחד ונראה לאחמור רבנן למיעבד היכרא שהוא לצורך מי כל כמה דאיפשר למיעבד[ח]: **ופורסין** עליהן זה זוקף כו׳. דוקא בכה״ג כמו שפי׳ רש״י אבל ממטה למעלה אסור מדשם אהל כדאמרי׳ בהמביא כדי יין (ביצה לב: ושם) אמר רב יהודה מדורתא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסור[ט] וכן ביעתא[י] וכן קידרא[יא] וכן חביתא[יב] ופוריא[יג] דהא דאמרי׳ בהמוצא תפילין (עירובין קב.) גבי דיכרי דרב הונא[יד] אתא לקמיה דרב א״ל זיל כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר פשטוה מוסיף על אהל עראי הוא ושפיר דמי אבל בנא שיור אסור[טו] היינו משום שהמחילות התחתונות היו כבר עשויות ואם היה פורס עליהן היה עושה אהל כדרך לעשות אהל ואע״ג דרב הונא אית ליה הכא דאין כלי ניטל אנא לדבר המיטל[טז] ומה שהיה מוסיף למחר נא חשיב מטלטל או שמא היו מושיבין שם אדם[יז] א״נ משום הפסד מרובה שרי כדפירש לעיל: **זה זוקף מטתו.** תימה לר״י[יח] אנא בשביל מי ובפ׳ מי שהוציאוהו (שם מד. ושם) תניא זוקף את המטה פורס עליה סדין שלא תפול החמה על המת ועל האוכלין[יט] והתם מוקי לה בתמיהה רביעית[כ] שסוכה כשירה בנאו הכי ונא הוי אנא תוספת אהל אבל מ״מ (אין) ניטל הכלי בשביל מת ויש לומר דהתם נמי נא שרי אנא בענין שאומר כאן שעושה בשביל מי אי נמי[כא] שיש אוכלין עם המת[כב]: **ונשמט** והולך לו. ואין צריך לישאר שם תחת האהל כדי שיהא נראה שנעשה בשביל מי כיון דבשעת עשייה[כג] היה נראה שעושה בשביל מי: **דב״ע** טלטול מן הצד שמיה טלטול. נראה לר״י דכן הלכה מדלא קאמר דב״ע נא שמיה טלטול וכגון דליכא ככר ותינוק ואין לו אנא מטה אחת[כד] וטעם דרבי יהודה בן לקיש מתוך שאדם בהול כו׳. אנא משום דהלכתא דשמיה טלטול נקט הכי וקשה לר״י דברים כל הכלים (לקמן קכג.) פסיק רב נחמן כר׳ אלעזר בן מדאי דקסבר[כה] נא שמיה טלטול וע״ק דרב אדרב דהכא סבר שמיה טלטול ובסוף פ׳ תולין (שם קמא). אמרי׳ בי רב[כו] טלטול מן הצד נא שמיה טלטול[כז] ובדוכתא אחריתי פריך מדרב אאמרי׳ בי רב ובפרק בית כור (ב״מ קה:) מצריך מילתיה דרב ודאמרי בי רב ועוד אמאי אסר רב

מו א מיי׳ פכ״ה מהלכי׳ שבת הלכה ו ופכ״ו הלכה כב סמג לאוין סה טוש״ע או״ח סימן שיא סעיף ו:

מז ב ג מיי׳ שם פכ״ו הלכה כא [נכג] טור שו״ע או״ח שם סעיף א:

תוס׳ ישנים

א) ומשמע ליה שיש שם חלות הרבה דלא הוי מוקצה מחמת חסרון כיס:

ב) ונראין מילין ש״מ לשייר דברי משום הפסד אנא דמשני שיעור מדא לכולהו בלריך למקומו:

ג) ומיהו דוחק הרבה״מ דחשבו להתיר טורח (דהמלאכה) [דהא רבה] דמפרש עצמא משום הצלה שאינה מצויה ולית ליה דציטול כלי ולא נטעמא דאין כלי ניטל (אנא) [דאם] מיקלי ליה בריש״א דאסר׳ בפ׳ בתרא (דף קנד:) להציל מתחתיו כרים וכסתות אנא ולאי משום טורח:

מוסף תוספות

א. והרי דבש מוקצה מחמת איסור הוא. ריטב״א. **ב.** [ו]אי לאשמועינן דאי עביד כמצודה אסיר, אע״ג דאינו מתכוין. תוס׳ הרא״ש. **ג.** מדנקט ובלבד שלא יתכוין. תוס׳ הרא״ש. **ד.** מה שתירצו בני הישיבה. תוס׳ הרא״ש. **ה.** דלא מצי לשנויי בשליפי זוטרי כדשנין לאידך קושיא. ריטב״א. **ו.** כדי שלא תתקלקל הבהמה ולא ישברו הכלים וכו׳ [ד]אינו חמור כל כך והתירוהו במקום הפסד מרובה, אבל ביטול כלי מהיכנו חמור יותר, ואפי׳ במקום הפסד מרובה, ואע״פ ששניהם מדבריהם. רשב״א. **ז.** אלמא מאי דשרי רב הונא וכו׳ משום הפסד מרובה הוא דשרי. מי׳ הר״ן לקמן קנד: **ח.** [ולהכי] אצרכוה רבנן להמתין עד שיחם להם. תוס׳ הרא״ש. **ט.** פי׳, כשנותנין עצים מכאן ומכאן ונותנין עליהם עצים ארוכים ארכן לרחב של אלו, ובמביא תחילה עצים שנותן למעלה, ואח״כ עצים שמכאן ומכאן, אינו כן דרך עשיית אהל לעשות הגג תחילה ואחריו הדפנות, ושרי, וכה״ג קרי מלמעלה למטה, מלמטה למעלה אסור. תוס׳ לקמן קנא. ד״ה כפא. **י.** פי׳, כשנותנין בינים ע״ג האסכלא שקורין גרדיי״ל, וכשנותנין הבינים תחילה ואוחז בהן בידו עד שמביא הכלי תחתיהן, שרי, דהיינו מלמעלה למטה. תוס׳ לקמן קנא. ד״ה כפא. **יא.** שמושיבה על ב׳ חביות, שצריך לאוחזה בידו, ואח״כ לסדר תחתיה החביות. תוס׳ לקמן קנא. ד״ה כפא. **יב.** חביות שמסדרין בארצר ומושיבין אחת ע״ג שתים. תוס׳ לקמן קנא. ד״ה כפא. **יג.** לפרוס העור תחילה באויר ואח״כ להביא המטה לתחתיו. תוס׳ לקמן קנא. ד״ה כפא. **יד.** דרב הונא הו״ל הנהו עיזי דביממא בעו טולא ובלילא בעו אוירא. ריטב״א. **טו.** ואמאי הוצרך לכך, יתירו לו בענין זה שאמרו כאן. ריטב״א. **טז.** [ו]היאך הי׳ מטלטל הבהמות שהם דבר שאינו ניטל. ריטב״א. **יז.** רועה שהי׳ צריך לצל. ריטב״א. **יח.** הכא. תוס׳ הרא״ש. **יט.** ובשלמא עשיית מחיצה לק״מ. תוס׳ הרא״ש. **כ.** שאינו אלא תוספת מחיצה. תוס׳ הרא״ש. **כא.** ד״עול המת ועל האוכלין׳ דוקא קאמר, כלומר. רשב״ם. **כב.** אבל על המת בלבד לא. רשב״ם. **כג.** לא הי׳ ניכר שהיה רוצה לילך. תוס׳ הרא״ש. **כד.** ובטלטול גמור פליגי. תוס׳ הרא״ש. **כה.** טלטול מה״צ. תוס׳ הרא״ש. **כו.** תנינא הקש שעל המטה לא ינענענו בידו אלא מנענענו בגופו, ואם הי׳ מאכל בהמה או שהי׳ עליו כר או סדין מנענענו בידו, ש״מ. מי׳ הר״ן.

מסורת הש״ס

ה) [נעיל ג: לקמן קמב:], **ו)** [לקמן קכג. קמא.], **ז)** [תוספ׳ פי״ד] יומא פה., **ד)** יומא סט, **ט)** [לקמן קכה:] **ו)** תה״ר שבת הגיה והלא משמע דאינ״ג דאיטו כו׳, **ז)** ל״ל דהכא,

גליון הש״ס

רש״י ד״ה אי ר״ש לטה לי לאוקמיה בשחישב. משמע דמכ״מ צריכים לשנויא דאיכא ב׳ חלות דס״ל לרש״י (שם דלר״ש ליכא) [דאיכא] לגיגא דרי״ן (הייגו) אפילו לר״ש דמיקל במוקצה ואולם רש״י בביאה כתב באמת דפירכת הש״ס דלר״ש ל״ל כלל למרך דאיכא ב׳ חלות מבואר דס״ל לרש״י שם (דלר״ש ליכא לגיגא דרי״ן). ולדברי רש״י אלו כוונת הרז״ה פ׳ מי שהחשיך שכתב דרי״ן הוא רק לר״י וכתב עלה שב״כ רש״י: גמ׳ כי פליגי דלית ליה. ק״ל דאמאי לא אמר המטה עצמה במקום ככר או תינוק ועי׳ מג״א סי׳ (ש״ח ס״ק כ״ה) [ש״ח ס״ק ט״ו] ומתוספת שבת. ומזה לא הבנו כלום ועע״ג: **תוס׳** ד״ה ופורסין וכו׳ מה שהיה מוסיף למחר. עי׳ לקמן דף נג ע״א תוס׳ ד״ה מהו ליתן: **שם** ד״ה דבו׳ע וכו׳ **ובדוכתא אחריתי.** עי׳ בכורות דף כז ע״ב:

מוסף רש״י

שתי חלות. של לפיתות מניחין בכוורת כשרוחין אותה ומכן פרנסה לדבורים כל ימות הגשמים, אותן שתי חלות מוחר לבסות. כל דבש הכוורת עשוי עליות עליות של חלות (ביצה לו.). **הא דתני ובלבד שלא יתכוין לצוד.** משמע דלא יעמוד לתלוך את דכריו ולאסור עד שדלג מאיסור מלטטול לאיסור ליה, **לפלוג וליתני בדידה.** באיסור מלטטול גופיה יכול לתלוך את דכריו ולמנות לד איסור לדבר בדלא חשב עלייהו לא יטלטל המחצלת לגרכם (שם). **אע״פ שהחישב עליהן ובלבד שלא יתכוין לצוד.** אף בשחשב בא לגמרך שיש לד איסור ממתכוין לצוד ואע״ג דעיקר דליה בבבא (בתרא) דפרק המוכר את הספינה (דף פ) חלות דבש מניח שתי חלות חיצונות.

רבינו חננאל

ושנינו על הכוורת באותן ב׳ חלות, ששנינו בפרק המוכר את הספינה בענין המוכר חלות דבש כוורתו לחבירו שחייב הקונה להניח לו שתי חלות דבש כדי שיהו מזון לדבורים שלא יברחו, ולפיכך אמרנו אותן ב׳ חלות מוקצות ממאכל אדם הן לא השאילן אלא לדבורים. ושנינן כגון (שחייב) [ושחשב] עליהן בפירוש [לאכלם]. **ואקשינן** אי הכי אדתני ומזהיר בפריסת ע״ג הכוורת ובלבד שלא יתכוין לצוד, ליפלוג עליה כו׳. ואסיקנא לעולם ר׳ יהודה [היא], והאי דקתני ובלבד שלא יתכוין לצוד, שלא ישלשל המחצלת ויחזקנה בכותלי הכוורת שנמצאו הדבורין כסתומין בכוורת, אלא ירויח כמעט המחצלת מן נקב של כוורת שהוא פתח לצאת ולכנוס בו הדבורים כו׳. **אמר רב ששת** כבר תירגם רב הונא לשמעתיה דר׳ יצחק בבבל דאמר עושין מחיצה למת בשביל החי ואין עושין מחיצה למת בשביל המת, כיצד מת מוטל בחמה באין ב׳ בני אדם וישובין בצידו, חם להם מלמטה זה מביא מיטה ויושב עליה וזה מביא מיטה ויושב עליה כו׳. **איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל הופכו ממיטה למיטה,** ומשמיה דרב אמרו מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו. ואסקינן בשיש ככר או תינוק כ״ע לא פליגי שמניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו, (וכ״ע) [כי פליגי היכא דל״ל, מ״ס] טלטול מן הצד שמיה טילטול [ומ״ס לא שמיה טילטול]. ואתינן ואוקמינהו בתנאי, אין מצילין [את המת] מפני הדליקה, אמר ר׳ יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה. ואמרינן כ״ע טילטול מן הצד שמיה טילטול, היינו טעמא דר׳ יהודה בן לקיש מתוך שאדם בהול על מת

דאיכא דבש בימות הגשמים דליכא דבש מאי איכא למימר לא נצרכא אלא לאותן שתי חלות והא מוקצות נינהו דחשיב עלייהו הא לא חשיב עלייהו מאי אסור אי הכי הא דתני ובלבד שלא יתכוין לצוד לפלוג ולתני בדידה בד״א כשחישב עליהן אבל לא חישב עליהן אסור הא קמ״ל אע״פ שחישב עליהן ובלבד שלא יתכוין לצוד מני אי ר״ש א) לית לי׳ מוקצה אי ר׳ יהודה כי לא מתכוין מאי הוי הא דבר שאין מתכוין אסור לעולם ר׳ יהודה מאי ובלבד שלא יתכוין לצוד שלא יעשנה כמצודה דלישבוק להו רווחא כי היכי דלא ליתצדו ממילא רב אשי אמר מי קתני בימות החמה ובימות הגשמים בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים קתני ביומי ניסן וביומי תשרי דאיכא חמה (ואיכא צינה) ואיכא גשמים ואיכא דבש אמר להו רב ששת פוקו ואמרו ליה לר׳ יצחק כבר תרגמא רב הונא לשמעתיך בבבל דא״ר הונא עושין מחיצה למת בשביל חי ואין עושין מחיצה למת בשביל מת מאי היא דא״ר שמואל בר יהודה וכן תנא שילא מרי א״מת המוטל בחמה באים שני בני אדם ויושבין בצדו חם להם מלמטה זה מביא מטה ויושב עליה וזה מביא מטה ויושב עליה חם להם מלמעלה מביאים מחצלת ופורסין עליהן זה זוקף מטתו ונשמט והולך לו וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו ונמצאת מחיצה עשויה מאליה איתמר מת המוטל בחמה רב יהודה אמר שמואל ב)הופכו ממטה למטה רב חנינא בר שלמיא משמיה דרב אמר ג)מניח עליו ככר או תינוק ומטלטלו היכא דאיכא ככר או תינוק כולי עלמא לא פליגי דשרי ד)כי פליגי דלית ליה מ״ס ה)טלטול מן הצד שמיה טלטול ומ״ס לא שמיה טלטול לימא כתנאי ו)אין מצילין את המת מפני הדליקה אמר ר׳ יהודה בן לקיש שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה היכי דמי אי דאיכא ככר או תינוק מ״ט דתנא קמא אי דליכא מ״ט דר׳ יהודה בן לקיש אלא לאו בטלטול מן הצד פליגי דמר סבר טלטול מן הצד שמיה טלטול ומ״ס לא שמיה טלטול לא ז)דב״ע טלטול מן הצד שמיה טלטול והיינו טעמא דר׳ יהודה בן לקיש ח)דמתוך שאדם בהול על מתו

דליכא דבש. דבר המיטל: **שתי חלות.** כל הכוורת עושין אותה הדבורים חלות חלות של לפיתות דבש ושעוה וכשרודים אותן מניחין בה שתים שיתפרנסו מהן הדבורים כל ימות הגשמים כדתנן בהמוכר את הספינה (ב״מ פ.) הלוקח חלות כוורתו של חבירו מניח שתי חלות דקתמא לא מכרן: **מוקצות נינהו.** לדבורים. הדר הוה ליה דבר שאינו ניטל ואפ״ה מטלטלין מחצלת להצלתן: **דחשיב עלייהו.** מאתמול לאכילה: **ומני.** היא שהצרכת לתרוצה כשחישב וקתני דדבר שאין מתכוין מותר כר״ש: **אי ר״ש.** אמר למה לי לאוקמיה בשחישב: **שלא יעשנו כמצודה.** שלא יכסנה כולה אנא דנסבוק רווחא שיוכלו לצאת כי היכי דלא ליתצדו בהאי כיסוי ממילא ואע״ג דלא מיכוין למיצד אסור: **רב אשי אמר.** לעולם דליכא דבש טובא ודקשיא לך יומות הגשמים מי קתני בה יומות הגשמים: **נשמעתיך.** דאין כלי ניטל אנא לדבר המיטל: **מה המוטל בחמה.** ויש לחוש שמא ימהר להסריח: **ויושבין בצדו.** ע״ג הקרקע כדי שיצטערו מחוס הקרקע וילטרכו להביא מטות ליטב עליהן והמטות יהיו למחיצה כדמסייס ואזיל: **חם להם למטה.** מן הקרקע שרתחו חמה: **ופורסין.** על ראשן לצל: **זה זוקף מטתו.** שתהא המחצלת מונחת עליה וכן זה נמצאת מחיצה עשויה מאליה ולכשירצו נשמטין והולכין להם. ודוקא נקט חם להם מלמטה בריש שיציאו המטות ליטיבה בריש והדר מחצלת לפרוס עליהן לצל ואוחזין אותה בידיהן עד לאחר שעה שיזקפוס ושמטוס דהוה ליה כי ההוא דאמרינן (עירובין דף קא.). המי מדורתא מלמעלה למטה שרי אבל לאתויי מעיקרא מטות לצורך האהל לא דהוה ליה מלמטה למעלה כדרך בנין וקי״ל[ט] אין עושין אהל ערמי בתחילה בשבת: **הופכו ממטה למטה.** עד שמגיע לצל: **מן הצד.** כלאחר יד: **אי דליכא.** והאי מצילין דקאמר ר׳ יהודה בן לקיש דמטלטל ליה להדיא הוא: **מאי טעמא דר׳ יהודה.** אנא נאו מן הצד הוא דקשרי׳ אי

ח) [נעיל ג: לקמן קמב:], **ט)** [לקמן קכג. קמא.], **י)** [תוספ׳ פי״ד] יומא פה., **יא)** יומא סט, **יב)** [לקמן קכה:] **יג)** תה״ר שבת הגיה והלא משמע דאינ״ג דאיטו כו׳, **יד)** ל״ל דהכא,

רב נסים גאון

אמר ליה לא נצרכה אלא לאותן ב׳ חלות. מנהג הוא בעת חתיכת הדבש מן הכוורת להניח ב׳ חלות לעסק הדבורים. ותישתכח עיקר דליה בבבא [בתרא] בפרק המוכר את הספינה (דף פ) חלות דבש מניח שתי חלות חיצונות.

אי לא שרית ליה אתי לכבויי א"ר יהודה בן שילא א"ר אסי א"ר יוחנן אהלכה כר' יהודה בן לקיש במת: אין ניאותין הימנו לפי שאינו מן המוכן: תנו רבנן [ב]מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ורבי שמעון מתיר: **מתני'** [ג]מטלטלין נר חדש אבל לא ישן רבי שמעון אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת: **גמ'** [ד]ת"ר מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי רבי יהודה ר"מ אומר [ג]כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו [ה]בשבת ר' שמעון אומר חוץ מן הנר הדולק בשבת כבתה מותר לטלטלה אבל כום וקערה ועששית לא יזיזם ממקומם ור' אליעזר בר' שמעון אומר מסתפק מן הנר הכבה ומן השמן המטפטף ואפי' בשעה שהנר דולק אמר אביי רבי אליעזר ברבי שמעון סבר לה כאבוה בחדא ופליג עליה בחדא סבר לה כאבוה בחדא דלית ליה מוקצה ופליג עליה בחדא דאילו אבוה סבר כבה אין לא כבה לא ואיהו סבר אע"ג דלא כבה אבל כום וקערה ועששית לא יזיזם ממקומם מאי שנא הני אמר עולא סיפא אתאן לר' יהודה מתקיף לה מר זוטרא אי הכי מאי אבל אלא אמר מר זוטרא לעולם רבי שמעון וכי קשרי רבי שמעון בנר זוטא דדעתיה עלויה אבל הני דנפישי לא והתניא מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ורבי שמעון מתיר התם קערה דומיא דנר הכא קערה דומיא דכום א"ר זירא פמוט שהדליקו בו בשבת לדברי המתיר אסור לדברי האוסר מותר למימרא דרבי יהודה מוקצה מחמת מיאום אית ליה מוקצה מחמת איסור ליה והתניא [ו]ר' יהודה אומר כל הנרות של מתכת מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו [ז]בשבת אלא אי איתמר הכי איתמר א"ר זירא פמוט שהדליקו עליו בשבת ד"ה אסור לא הדליקו עליו ד"ה מותר: אמר [ח]רב יהודה א"ר מטה שיחדה למעות אסור לטלטלה מיתיבי' רב נחמן בר יצחק מטלטלין נר חדש אבל לא ישן ומה

אי לא שרית ליה אתי לכבויי א"ר יהודה בן שילא א"ר אסי א"ר יוחנן [א]הלכה כר' יהודה בן לקיש במת: אין ניאותין הימנו לפי שאינו מן המוכן: תנו רבנן [ב]מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ורבי שמעון מתיר: **מתני'** [ג]מטלטלין חוץ מן הנר הדולק בשבת: **גמ'** [ד]ת"ר מטלטלין נר חדש אבל לא ישן דברי רבי יהודה ר"מ אומר [ג]כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו [ה]בשבת ר' שמעון אומר חוץ מן הנר הדולק בשבת כבתה מותר לטלטלה אבל כום וקערה ועששית לא יזיזם ממקומם ור' אליעזר בר' שמעון אומר מסתפק מן הנר הכבה ומן השמן המטפטף ואפי' בשעה שהנר דולק אמר אביי רבי אליעזר ברבי שמעון סבר לה כאבוה בחדא ופליג עליה בחדא סבר לה כאבוה בחדא דלית ליה מוקצה ופליג עליה בחדא דאילו אבוה סבר כבה אין לא כבה לא ואיהו סבר אע"ג דלא כבה אבל כום וקערה ועששית לא יזיזם ממקומם מאי שנא הני אמר עולא סיפא אתאן לר' יהודה מתקיף לה מר זוטרא אי הכי מאי אבל אלא אמר מר זוטרא לעולם רבי שמעון וכי קשרי רבי שמעון בנר זוטא דדעתיה עלויה אבל הני דנפישי לא והתניא מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ורבי שמעון מתיר התם קערה דומיא דנר הכא קערה דומיא דכום א"ר זירא פמוט שהדליקו בו בשבת לדברי המתיר אסור לדברי האוסר מותר למימרא דרבי יהודה מוקצה מחמת מיאום אית ליה מוקצה מחמת איסור ליה והתניא [ו]ר' יהודה אומר כל הנרות של מתכת מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו [ז]בשבת אלא אי איתמר הכי איתמר א"ר זירא פמוט שהדליקו עליו בשבת ד"ה אסור לא הדליקו עליו ד"ה מותר: אמר [ח]רב יהודה א"ר מטה שיחדה למעות אסור לטלטלה מיתיבי' רב נחמן בר יצחק מטלטלין נר חדש אבל לא ישן ומה

אי לא שרית ליה וכו'. אבל במוטעו לחמה לא שרי: **מתני' מטלטלין נר חדש.** שאינו מאוס ומחוז לאיסתמוסי (ו) להדיא שלא דלק בו נר מעולה: **אבל לא ישן.** דמוקצה ממחמת מיאוס הוא: **גמ' חוץ מן הנר שהדליקו.** ואף על גב שכבה אסור דאית ליה לרבי מאיר מוקצה מחמת איסור ולית ליה מוקצה מחמת מיאוס: (ח) **חוץ מן הנר הדולק בשבת.** בעוד שהוא דולק אסור שמא יכבה הנר: **עששית.** כוס גדול של זכוכית שקורין לגפ"ש: **לא יזיזם ממקומן.** ואפי' כבה הנר ולקמן מפרש טעמא: **מן הנר הכבה.** דכיון דכבה והולך לא מחייב תו משום מכבה: **כבה אין לא כבה לא.** דלא שמעינן ליה לרבי שמעון דשרי במתני' אלא מותר שמן שבנר ושבקערה דמשמע לאחר שכבה: **מאי אבל.** מדקאמר אבל מכלל דבנר מותר: **בזוטא.** דדעתיה עליה מבע"י סבר שיכלה השמן מהר ולשמשם בנר לכשיכבה: **אבל הני.** לא שייך לדעתיה שיכבו כל היום: **ור' שמעון מתיר.** וקערה נפישא. קשיא קערה לקערה: **דומיא דנר.** קתני לה לזוטרא: **פמוט.** מנורה של מתכת ואינה מאוסה: **לדברי המתיר.** ר' מאיר המתיר בנר ישן: **אוסר.** בהאי דמוקצה מחמת איסור כדקתני לעיל חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת: **לדברי האוסר.** בנר ישן של חרס הוא דמאיס אבל הכא שרי ולית ליה מוקצה מחמת איסור: נר של מתכת לא מאיס כגון של נחשת דלא בלע: **שיחדה למעות.** מיתסרא בהזמנה בעלמא ואע"פ שלא הניח עליה מעולה: **מטלטלין נר חדש.** והא רבי יהודה קאמר לה דאית ליה מוקצה. אלמא לא מיתסר בהזמנה מדקאמר אבל לא ישן ולא קתני אבל לא המיוחד לכך:

הניח

מותר למימרא דרבי יהודה מוקצה מחמת מיאום אית ליה מוקצה מחמת איסור ליה והתניא [ט]ר' יהודה אומר כל הנרות של מתכת מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בו [י]בשבת אלא אי איתמר הכי איתמר א"ר זירא פמוט שהדליקו עליו בשבת ד"ה אסור לא הדליקו עליו ד"ה מותר: אמר [יא]רב יהודה א"ר מטה שיחדה למעות אסור לטלטלה מיתיבי' רב נחמן בר יצחק מטלטלין נר חדש אבל לא ישן ומה

רב כהא עלטוטו מן הלד הא תנן בפ' נוטל (לקמן קמב:) מעות שע"ג שכר מגער את הכר והן נופלות ואבן שעל פי החבית מעה על לדה וכו' ומוקי לה רב התם בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור והכא (יב) (חשיב) בשוכח[א] מדשרי שמוטא[ב] וכל דבר שדעתו ליטול בשבת ולא להניחו כל השבת [ג]אפילו מניח חשיב כשוכח כי ההיא דמגער: [ד]מתוך שאדם בהול על מתו אי לא שרית לי' אתי לכבויי.

ואע"ג דגבי ממון [ה] אמרינן איפכא[א] אי שרית ליה אתי לכבויי היינו משום שאין מלטער על ממונו כמו על מתו[ב] ואי שרית ליה מתוך שיהא טרוד להליג[ג] יאכל שהיום שבת ויבא לכבות בשוגג אבל על מתו מלטער ביותר ואי לא שרית ליה אתי לכבויי במזיד[ד]:

שבנר ושבקערה אסור ור' שמעון מתיר. ואחר השבת מותר אפי' לר' יהודה והא"נ תניא קומץ גבי נויי סוכה אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום ומשום חביבותא דנס אינו מלפה שיכבה אלא מקלה לגמרי למלוה[ט] אבל נר שבת להנאתו בא יושב ומלפה שיכבה[ט] ולכך מותר וא"ת ומ"ש נר שכבה דאסור לטלטל לר' יהודה מסוכה רעועה דעלמא דמהני בה תנאי כדאמר לקמן בשמעתין ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ומוקי לה במסכת בילה (דף ג:) בסוכה דעלמא ורעועה דאתמול דעתיה עליוה שתפוח ונר נמי דעתיה עליוה שיכבה ואמאי אין מועיל תנאי להסתפק ממותר השמן ולר"ש נמי יועיל תנאי להסתפק בשעה שהנר דולק וי"ל דהתם סוכה דעלמא היתה עשויה מזמן גדול ועתה ביה"ש אינו מלפה אבל נר עיקר הקנאתו הוא ביה"ש ולהיות בידי לנודך שבת וחמיר טפי ולא מהני ביה תנאי[ב]: **לדברי המתיר אסור.** פי' בקונטרס לדברי ר' מאיר[ח] וא"ת מאי קמ"ל הא בהדיא קאמר ר' מאיר נר שהדליקו בה באותו שבת וי"ל דה"מ בנר של חרס דאית ביה תרתי מוקצה מחמת מיאום ומחמת איסור דאפי' בשל מתכת דלא מאיס ולית ביה אלא מוקצה מחמת איסור אסר ר' מאיר ואין נראה לר"ת[ט] דלפי זה הא דמסיק דברי הכל אסור לא הוי אלא ר' מאיר ור' יהודה דקאי עלייהו ולא ר"ש[כ] ומפרש וכן פר"ח לדברי המתיר[כא] היינו ר' שמעון[כב] אסר כאן בפמוט דהא פמוט גדול הוא ככוס וקערה ועששית כמו פמוטות של בית ר' דשילהי כל כתבי (לקמן קכא:) לדברי האוסר היינו ר' מאיר ור' יהודה דאסרי בנר שהדליקו בו באותו שבת[כג] וה"מ בנר של חרס דאיכא תרתי מוקצה מחמת מיאום ומחמת איסור אבל בנר מתכת אסר ר' מאיר[כה] וה"נ אמרי' בפ"ק דחולין (דף עו.)[כו] ע"כ לא שרי רבי מאיר אלא במבשל דראוי לכוס אבל בנר מתכת ומסיק[כז] דאפי' בשל מתכת אסר ר' מאיר[כח] ג): **מטה שיחדה למעות אסור לטלטלה.** נראה דאפי' לגורך גופה או לגורך מקומה אסור דכיון שיחדה למעות שוב אין עושין ממנה שום תשמיש[ט] והויא כמלוגרות דאסור לטלטלה לרבי יהודה אפילו לגורך גופה ומקומה ולרבי שמעון לא אסור שום מוקצה לגורך גופו ומקומו אלא מוקצה מחמת מאיסון כיס:

הלכך לא מהני ביה תנאה. תוס' הרא"ש. ז"ח. דמתיר מוקצה מחמת מיאום. תוס' הרא"ש. ז"ט. לפרש דברי המתיר היינו ר"מ. תוס' הרא"ש. כ. דלית [ל]ה מוקצה מחמת איסור. מי' הר"ן. כא. בנר קטן. תוס' הרא"ש. כב. שהוא מתיר בכל איסור דמוקצה מחמת איסור. רמב"ן. כג. [הכא] מותר, דר' יהודה לית לי' מוקצה מחמת איסור, ור"מ נמי לא אסר נר שהדליקו באותה שבת אלא דוקא בנר. תוס' הרא"ש. כד. אלא אי אתמר הכי אתמר, פמוט שהדליקו עליו באותה שבת ד"ש לסוגי. רמב"ן. כה. דר"י ור"מ נמי אית להו מוקצה מחמת איסור לחודיה, ואפי' אינו במוקצה מחמת מיאום כלל. רמב"ן. כו. גבי המבשל בשבת, בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל. תוס' הרא"ש. כז. דאין ראוי לכוס. תוס' הרא"ש. כח. אלמא דר"מ אית לי' מוקצה מחמת איסור לחודיה', [ן]היינו לפי מסקנא דשמעתין. תוס' הרא"ש.

הלכך לא מהני ביה תנאה. תוס' הרא"ש. ז"ח. דמתיר מוקצה מחמת מיאום. תוס' הרא"ש. ז"ט. לפרש דברי המתיר היינו ר"מ. תוס' הרא"ש. כ. דלית [ל]ה מוקצה מחמת איסור. מי' הר"ן. כא. בנר קטן. תוס' הרא"ש. כב. שהוא מתיר בכל איסור דמוקצה מחמת איסור. רמב"ן. כג. [הכא] מותר, דר' יהודה לית לי' מוקצה מחמת איסור, ור"מ נמי לא אסר נר שהדליקו באותה שבת אלא דוקא בנר. תוס' הרא"ש. כד. אלא אי אתמר הכי אתמר, פמוט שהדליקו עליו באותה שבת ד"ש לסוגי. רמב"ן. כה. דר"י ור"מ נמי אית להו מוקצה מחמת איסור לחודיה, ואפי' אינו במוקצה מחמת מיאום כלל. רמב"ן. כו. גבי המבשל בשבת, בשוגג יאכל, במזיד לא יאכל. תוס' הרא"ש. כז. דאין ראוי לכוס. תוס' הרא"ש. כח. אלמא דר"מ אית לי' מוקצה מחמת איסור לחודיה', [ן]היינו לפי מסקנא דשמעתין. תוס' הרא"ש.

מסורת הש"ס

(ו) [לקמן מו: ביצה ל:]; (ז) תוס' יד:, (ג) תוספתא שבת פ"ד, (ד) י"ג באותה שבת, (ה) תוס' יט:, (ו) בכ"י באותה שבת, (ז) [בפמ"ש תוס' יבמות קח: ד"ה אמר וכו' מוכח דבר' גרסת, הכמל רב הונא ע"ש], (ח) [בדוק זה שייך לעיל במסכת], (ט) בתוד"ה אלא, (י) שייך לענוגה הקודם, (יא) [לקמן קיז:], (יב) [בפ"ש תוס' לעיל מלא מקומו אלא בשלמות פ' וישלח הביאו הרא"ש פרק בתר מלקינן רס"ט ובטור וב"י סימן תרעז].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מטלטלין וכו' לאיסתמוסי ביה להדיא: (ב) תוס' ד"ה דכ"ע עלטוטו וכו' אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור וכהא חשיב כשכח מדשרי שמוטא דאפילו מניח דבר שדעתו ליטולו בשבת ולא להניחו כל השבת חשוב כשכח כי ההיא דמגער:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דב"ע כו' אפילו מניח חשיב כשוכח כי ההיא דמגער. עי' לקמן דף נא ע"א תוס' ד"ה או שמעון: **בא"ד** דהבא עיכר. עי' לעיל דף לט ע"א תוס' ד"ה מפני שמוח: **בא"ד** הוו ידעי לה דמתני' היא. עי' מגמות דף ט ע"א תוס' ד"ה אסר אלא. ומו"ק דף ה ע"א תוס' ד"ה לאמוי: **תוס'** ד"ה שיחדה כו' והויא בחצוצרות. לעיל דף לו ע"א:

מוסף רש"י

מותר השמן שבנר. נר קרוייש"ל, מותר השמן שעומן בנר לו בקערה, שמן הניתן להלקות הנר של שבת וכבה, המותר יש בה משום מוקצה ואסור (ביצה ל:). מטלטלין נר חדש. שלא הדליקו בו מעולם, נר של חרס וכשהוא חדש חזי למימי ביה פירי, אבל לא ישן. דמוקצה הוא ממחמת מיאום, שהדעת קלה בו (חולין יד:). כל הנרות של מתכת מטלטלין. דשל מתכות לא מאיסי אפילו יצוים, כגון של נחושת וכיוצא בהן. חוץ מן הנר שהדליקו בו באותה שבת. שהיא נר דולק בו בין השמשות, דמוקצה ממחמת איסור, שאסור לכבות הנר, ואסור גם הוא לטלטל, וכיון שהוקצה לצין השמשות הוקצה לכל היום (שם טו:).

רב נסים גאון

אמר ר' זירא פמוט שהדליקו עליו באותה שבת לדברי המתיר אוסר לדברי האוסר מתיר. פמוט מין מנורה ויש לה קנה אחד, ובמנחות בפרק הקומץ את המנחה (דף כח:) כשאמרו על דרך קושיא ואימא נמי באה זהב באה קנים אינה באה זהב אינה באה קנים, השיבו ההוא פמוט מיתקרי. והפמוט שהזכיר ר' זירא בשמועה זו נחשת היא וחדיש ואינו נמאס, ואם הדליקו עליו נר באותו שבת הרי הוא מוקצה מחמת איסור ולפי שהוא מנוקה מלכלוך לא הוי מוקצה מחמת מיאוס. ועל דעת ר' מאיר שהיה מתיר טלטול הפמוט אם לא הדליקו עליו באותה שבת, זה הפמוט אע"פ שהוא כחדש שאינו נמאס אסור לטלטלו לפי שנהיה מוקצה מחמת איסורו מפני הנר שהדליקו עליו באותו יום. ועל דעת ר' יהודה שהיה אוסר טלטול נר חדש הרי הפמוט מותר לטלטלו לפי שנראה נר חדש ואינו מאוס. ולפיכך באה הקושיא מידי למימרא דר' יהודה מוקצה מחמת מיאוס אית ליה מוקצה מחמת איסורו לית ליה והתניא. ובגמ' דבני מערבא גרסי מעשה היה וטילטלו פמוט מתחת הנר בשבת מה אנן קיימין, אי כר' מאיר אפילו פמוט יהא אסור כמו שאמר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בה באותה שבת דזה הפמוט הדליקו בו באותה שבת והרי הוא לר' מאיר אסור, ואי כר"ש אפילו הנר עצמו יהא מותר וכל שכן הפמוט שיהא מותר ואין אנו צריכים להודיענו זה ההיתר בפמוט על דעת ר' שמעון שהיה סובר נר עצמו מותר לטלטלו, וכ"ש פמוט שמתחתיו. אלא כן אנן דר' יהודה דר' יהודה אומר נר מאוס פמוט אינו מאוס. וזה סיוע הפירוש שפירשנו, אבל בארתי זה הטעם כי ראיתי מי שפירש אותו בטעם אחר וסבר שר' שמעון שהוא מתיר בנר אוסר בפמוט. ולדבריהם בתלמוד ארץ ישראל אי כר' שמעון אפילו נר עצמו יהא מותר נחבאר כבר שר' שמעון מתיר הנר עצמו וכ"ש הפמוט.

רבינו חננאל

כי לא שרית ליה לטלטולי אתי לכבויי ולמעבד איסורא דאורייתא. א"ר יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן הלכה כר' יהודה בן לקיש במת. **ואין ניאותין ממנו לפי שאינו מן המוכן.** ת"ר מותר השמן שבנר ושבקערה אסור להסתפק ממנו, ור"ש מתיר. **מטלטלין** נר חדש אבל לא ישן, אע"ג דקיי"ל דהלכתא כר' שמעון בכולה כוותיה, חדא דתנא דידן קתני דברי ר' יהודה סתמא במתניתין. ובברייתא מפרש דברי ר' יהודה מטלטלין נר חדש אבל לא ישן, ר' מאיר אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בה באותה שבת. נמצא ר' מאיר ור' יהודה שניהן אוסרין בנר שהדליקו בו באותה שבת, ור"ש מתיר ולית הלכתא כוותיה, דהוא יחיד במקום רבים. ואע"פ דא"ר יוחנן אנו אין לנו אלא בנר כר' שמעון, אמרו ליה לר' יוחנן לא סבירא ליה טעמא דר"ש. **ואפילו** ר"ש לא שרי לטלטולי בשבת (ב)נר שכבה אלא בנר קטן דכיון דהוא נר קטן ושמנו מעט דעתו עליו מאהמול לכשיכבה יטלטלם, אבל בנר גדול כגון כוס [ו]קערה ועששית שיתכן שידליקו היום כולו לא אמרינן דחשיב עלייהו מאהמול לכשיכבו יטלטלם, אלא אמרינן ודאי כיון דגדולים הן נתייאשו מלטלטלן ומוקצין הן, לפיכך קתני סיפא אבל כוס וקערה ועששית לא יזיזום ממקומם. וכן כיוצא בהן, פעמים שיש קערה ועששית קטנה דומיא דנר קטן ודינם כדין נר קטן, ופעמים שיש נר גדול דומיא דקערה ועששית ודינו כדינם. והא דא"ר אלעזר [בר"ש] מסתפק אדם מנר הכבה ומשמן המטפטף אע"פ שהנר דולק. ג)א"ר זירא פמוט שהדליקו עליו לדברי המתיר בנר אסר בפמוט, כלומר לר' שמעון דמתיר בנר קטן בפמוט שהוא גדול אוסר, ולדברי ר' מאיר ור' יהודה שאוסרין בנר של חרש מפני שהוא מטונף והוא צואי כולו ולפיכך הקצהו מאהמול, בפמוט שהוא של מתכת ואינו מטונף מתיר. **ירושל'** נר מאוס, פמוט אינו מאוס. תני בר המונה על הדלת פותח ונרעל בשבת ובלבד שלא יתכוין לכבות. רב ושמואל פתרין לה בשוכח ומקללין למאן דעבד כן, [כרת] ה' לאיש אשר יעשנה וגו'. **ואקשי'** ולר' יהודה מוקצה מחמת מיאוס אית ליה, מוקצה מחמת איסור שהדליקו בה באותה שבת לא, והתניא ר' יהודה אומר כל הנירות של מתכת מיטלטלין חוץ מן הנר שהדליקו בה באותה שבת. **ואסיקנא** הכי, לדברי הכל פמוט הוא שהיא מנורה שאין לה אלא קנה אחד ואין על ראשה אלא כף אחת, הדליקו עליו באותה שבת דברי הכל (אחד) אסור, לא הדליקו עליו דברי הכל מותר. **הא** דאמר רב מיטה שיחידה למעות והניח עליה מעותא), והיו עליה המעות כל בין השמשות, אע"פ שנטלו המעות עכשיו ואינם במיטה אסור לטלטלה, אסיקנא דרב

ג) עי' ברש"ש וכנמ"ר. ד) ע"פ כמן.

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה כא סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיא סעיף ו:

מט ב מיי' פ"ה מהל' שבת הלכה יב ופרק כו הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רסה סעיף ג וסימן רעט סעיף ו:

נ ג מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה י יח טוש"ע או"ח סימן רעט סעיף ו:

לעזי רש"י

לנפ"א. מנורה.

תוס' ישנים

א) וא"ש ה דהכא ט שרי טפי ככר אי תיעוב מטלטול מן הלד ובפ' נוטל (דף קמב:) אמר לא אמרו ככר אי תיעוב אלא לגמ דאיכא בשבת כמים ומקמיון ל"ע ע"י ככר אי תיעוב שאר דברים שלא בגמ אע"ג דשרי טלטול מן הלד (לגמ)י :

ב) וכשנ"ל מפ' דהכא חמיר טפי לפי שהוא בסיס לדבר האסור יז :

ג) וכשנ"ל מפרש דאפילו לגמלי דא"ד אמי הויא דמוקין דשפיר דבמוקצה מחמת איסור דהתם אפי' ר"ש מודי אף על גב דשרי בגמגבלא בשבת התם אינו מעגלה על לבו שיתמעטה שוס אדם בשבת והוי כמו דיש במינו במחובר דפרש"י דביצה (דף כד:) דאפילו ר"ש אסר כגרוגרות וימוקין מדלא לקמן מאתמול אקלינהו:

מוסף תוספות

א. כגון שמת בשבת. לא"ש. ב. דאי במניח לא הוי שרי שמואל. לא"ש. ג. [ד]סברי טלטול מה"צ שמי' טלטול. תוס' הרא"ש. ד. שאסור לטלטלה, ולא לצורך המטה, ולהכי שמי' לטלטל. תוס' הרא"ש. ה. ואגביה מטלטל המעות עמו וכו' וכיון שא"א לעשות צורך של היתר בלא לטלטל האסור, מותר לטלטל אגב ההיתר. תוס' הרא"ש. ו. אלא פלוגתא דר' יהודה בן לקיש ות"ק [דפליגי במת. לא"ש], ולא מייתי ההיא. תוס' הרא"ש. ז. משום דלא דמי לטלטול מה"צ. תוס' הרא"ש. ח. שיש חילוק בין טלטול מה"צ דמת לטלטול מה"צ דעלמא. תוס' הרא"ש. ט. דאסר רב טלטול מה"צ. תוס' הרא"ש. י. אלמא שאני טלטול מה"צ דעלמא מבמת. תוס' הרא"ש. יא. דאסר' להציל מפני הדליקה משום. תוס' הרא"ש. יב. ולא אתי לכבויי אי לא שרינן ליה, אבל. תוס' הרא"ש. יג. כמה דברים. איפה לה"ר. יד. ואי שרית לי' לא אתי לכבויי, דהא הצלה דפעם אחת בלחוד היא. ריטב"ש. שאינו מציל אלא את המת לבד, לא שייכא בהא מילתא טירדא כלל. שיטה להר"ן. טו. [ן]רוצה שידלק הנר כולו. תוס' הרא"ש. טז. שישאר בה אחר השבת. תוס' הרא"ש. יז. כדאמרי' לקמן הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשו בסיס לדבר האסור,

ומה נר דלהכי עבידא כו'. פי' בקונטרס דדייק מדקתני אבל לא יצא[א] משמע דוקא יצא אבל חדש אפילו יחדו וקשה לר"י דלמאי דמסיק נמי מטה שיחדה והניח עליה מעות[ב] כו' תקשה ליה מנר של מתכת דשרי ר' יהודה אפילו יחדו לעיל מדקתני חוץ מן הנר שהדליקו בה באותה שבת אבל לא הדליקו בה באותה שבת אע"פ שיחדה והדליקו בה בחול אבל שרי[ג] ונראה לר"י דלא דייק כלל מדקתני אבל לא יצא אלא דוקא בנר של חרס הוא דקאמר דלהכי עבידא שתחלת עשייתה היא להדלקה והוי כמו יחוד שמיד שמדליקין בה פעם אחת נמאסת ואין ראויה לתשמישי אחר ולכך תחלת עשייתה אינה אלא להדלקה אע"פ שראויה לתשמישי אחר בין עשייה להדלקה מ"מ אין עושין אותה לכך שאין זה אלא זמן מועט אבל בנר מתכת[ה] אין עשייתה להדלקה לבד דראויה כל שעה לתשמישי אחר:

ומה נר דלהכי עבידא כי לא הדליק בה שרי לטלטולה מטה דלאו להכי עבידא לא כ"ש אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר רב [א]מטה שיחדה למעות הניח עליה מעות אסור לטלטלה לא הניח עליה מעות מותר לטלטלה לא יחדה למעות יש עליה מעות אסור לטלטלה אין עליה מעות מותר לטלטלה והוא שלא היו עליה בין השמשות אמר עולא מתיב ר' [ב]אליעזר [ג]מוכני שלה [ד]בזמן שהיא נשמטת אין חבור לה ואין נמדדת עמה ואין מצלת עמה באהל המת ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות הא אין עליה מעות שריא אף על גב דהוו עליה ביה"ש היהא ר' שמעון היא דלית ליה מוקצה ורב כרבי יהודה סבירא ליה הכי

לא הניח עליה מעות מותר לטלטלה. ותוספות דאסר ר' יהודה לעיל (דף לו.)[ז] נראה לר"י דאסר אפי' לא תקע בה דאמוראים לא חזיא אלא לתקיעה ואין לחלק בין תקע ללא תקע אבל מטה ונר חזי לתשמישי אחרינא: **יש עליה מעות אסור לטלטלה.** ע"כ במניח אייר א)דבשבת[ח] תנן פרק נוטל (לקמן קמב:)[ט] מנער הכר והן נופלות ובמניח בשבת אייר דבהניח מבעוד יום והיו עליה בין השמשות אפילו אין עליה מעות אסור לטלטלה כדקאמר בסיפא דמילתיה וקשה לאיך יכול להיות שמניח לדעת בשבת וי"ל כגון שהניח נכרי או תינוק לדעת ישראל[ג] וא"ת אמאי לא מוכח מהכא בפ' אין נדין (ביצה כו:) דאין מוקצה לחי שבת וי"ל דאיכא לאוקמא כגון שהניחם לדעת ישראל כדי להסירם אחר שעה והוו כגמרו בידי אדם ואמאי דפרישית לעיל דהא דיש מוקצה לחי שבת היינו באיסור אכילה ולא בטלטול א"ש: **מוכני שלה.** פי' בקונטרס דגבי שידה תנן לה במסכת כלים (פי"ט מ"ט) והיא עשויה למרכבת אנשים ונשים ב)ואין נראה לר"י דאי חזיא למדרס לא שייך בה מדידה דלא איתקש לשק ולא בעינן מיטלטל מלא וריקן[ד] כדמוכח בפרק אלו מומין (בכורות לח. ושם) דפריך ושאין לו תוך בכלי שטוף מקבל טומאה הוא[ט] והא דומיא דשק בעינן[ט] ומשני התם דחזו למדרסות[י] אלא נראה דאינה עשויה אלא לכלים והא דאמר לקמן בפרק רבי עקיבא (דף פד. ושם) שלש מיטות הן מיטה שפתחה מלא טומאה מדרס מלמעלה טומאת מת פי' אבל מדרס לא אפי' שאומרים עמוד ונעשה מלא אתנא והנאה במדה טהורה מכלום פי' שיש לה מ' סאה אור"י דלריך לומר[יא] דלא קאי אפתחה מלא דכיון דחזיא למדרס אפילו באה במדה[יב] טומאה כדפי'[יג]: **ואין מצלת עמה באהל המת.** פי' בקונטר' בבית הקברות[יג] שהכלים על דופני השידה וקשה דמי יביא טומאת על הכלים ומפרש ריב"א דמיירי בשיר דקיימת השידה באהל המת ומוקפת למיד פתיל ואע"ג דכלי עץ אינו מגיע בלמיד פתיל היכא דמקבל ארבעים סאה מגיע כיון דלא מקבל טומאה כדתנן במסכת כלים ואלו מגילין בלמיד פתיל כלי גלים כו' וכלי עץ הטהורים ואין ל"ל דמוכני יש לו בית קיבול אלא פשוט כלי עץ הוא ויש נקב בשידה בגדה והכלים בתוך השידה והמוכני חופפת שם וממעטת אותו נקב עד שאין נשאר פותח טפח וקאמר כיון דנשמטת אינו ממעט דדוקא כי מבטלו שם ממעט בחלון כדמוכח בלא יחפור (ב"ב כ: ושם) דפריך אהא דקתני דכלי חרס ממעט בחלון הא קחזי ליה פי' ולא מבטל התם והיכי ממעט ומשני דמטונף ומיירי[כב] שאינו סותם כל הנקב[כג] דאם סותם כל הנקב אפי' אינו מבטלו שם סותם כדאמר בפ' בתרא (דף קנז.) בימי אבא שאול בן בטנית פקקו את המאור בטפים והתם לא בטלוהו שאם ביטלוהו בשבת היה חייב משום בונה דהא מוסיפים על הבנין אלא ודאי בלא ביטול איירי ואפ"ה סותם ובכלי עץ אמרינן נמי בפ' בתרא דמגילה (דף כו:) הא כי כייסתא דרומתא דהות פתיחה להתא אנדרונא דהוו מחתי בה מיתי בעו בהני למיזל לגלויי התם אמרו ליה לרבא אמר להו זילו דלו תיבותה ואותבוהו אבבא דה"ל כלי עץ העשוי לנחת ומסתמא לא היו מבטלין אותו שם שהרי ס"ת מניחין בתוכו[כד] ומיהו תבן וגרוגרות אין להם דין כלים דאפי' סותמין כל החלון לריכין ביטול כדמוכח בפרק לא יחפור (ב"ב יט:) ולר"ת אין נראה לפרש דמוכני הוי אופן דאין דרך להניח מעות על האופן דקתני ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות ומפרש דמוכני היינו כן של שידה כמו את הכיור ואת כנו (שמות ל) וכמו מכונות במלכים (א ז) פי' בשיס שהשידה מונחת עליו[כה] ויש בשידה נקב מתחתיה כנגד המוכני[כו] והיא בנה"ק והטומאה נכנסת דרך נקב בשידה ואין המוכני מלא כיון שהיא נשמטת ואין מבטלין אותה שם[כז] ומיירי נמי שאין סותמת כל הנקב אלא ממעטת אותו מפותח טפח כדפי' לעיל ול"ל דמיירי שאין הטומאה כנגד הנקב דאפילו אין בו פותח טפח בוקעת ועולה כדאמר בפ"ק דסוכה (דף יח. ושם) ארובה בבית ואין בה פותח טפח טומאה כנגד ארובה כל הבית טהור לפי שבוקעת ועולה וכן במסכת אהלות[כח] ומייתי לה בהעור והרוטב (חולין קכה:) חבילי המטה וסריגי חלונות כו' פירסן על המת באויר הנוגע כנגד הנקב טמא אלא כנגד הנקב טהור והתם אין בנקבים פותח טפח דקתני ריש"א דמפסיק בין בית לעליה: **אין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות.** מפרש ר"י דכשהיא נשמטת היא כלי בפני עצמה אבל כשאינה נשמטת מותר לגוררה אע"פ שיש עליה מעות דכיון[כט] שאינם ע"ג השידה שהיא עיקר הכלי שרי: **הא אין עליה מעות שריא אע"ג דהוו עליה כל בין השמשות.** קשה לרש"א דאמר פריך לוקמא בשכח ולהכי אין עליה מעות אע"ג דהוו עליה כל בין השמשות שריא כדאמר בפרק נוטל (לקמן קמב:) ובזמן שיש עליה מעות אסור לגוררה אפי' בשכח שהוא טלטול גמור וקמ"ל דבאינה נשמטת שרי לגוררה טלטול גמור ומתרץ דע"כ במניח אייר דהא אין גוררין אותה משמע[ל] אפי' לגורף מקומה[ל] ואי בשכח הא אמרי' בפרק נוטל (ג"ז שם) לא שנו אלא לגורף גופו אבל לגורף מקומו מטלטלו ועודן עליו[לא] לא(ומיהו מטה שיחדה והניח עליה מעות[מא] אליבא למימר דמודה ר"ש דמדקפיד עליה מיחד לה מקום[לב] כדאמרי' בריש כל הכלים (שם קכג. ושם) הכל מודים כיון דקפיד עליה מיחד לה מקום ופר"ת דהכל מודים אפי' ר"ש[לג] והא דפריך לעיל מנר היינו משום שאין לחלק בין מטה לשאר דברים אלא כשהניח עליה מעות ולפ"ז לא קשה לעיל אפי' הקונטרס אפי' דדייק מדקתני אבל לא יצא:

הכי

מיירי בשוכח אלא במניח. תוס' הרא"ש. דכי בענין ביטול, בדבר שאינו סותם לגמרי אלא שהוא ממעט אבל אותה לגמרי מדעתו מחמת חסרון כיס. רשב"ם. לג. וכן מטה שיחדה למעות קפיד עליה ומיחד לה מקום. תוס' הרא"ש.

נא א מי' פכ"ה מהל' שבת הלכה י טוש"ע סו"ס שיטן אי סעיף ז:

ב מי' פכ"ה מהל' שבת הלכה י טוש"ע סו"ס שיטן אי סעיף ז:

מוסף תוספות

א. ולא קתני 'אבל לא המיוחד לכך'. תוס' הרא"ש. ב. בחול, אסור לטלטלה בשום שבת, למימרא דביחוד ותשמיש מיתסרא. ריטב"א. ג. ונפרוך הכי 'ומה נר דלהכי עבידא, אע"ג דנשתמש בה כמה ימים, שריא, מטה דלאו להכי עבידא, לא כ"ש'. ריטב"א. ה. דלא מימאיסא. ריטב"א. ו. ולאו מתקציא. ריטב"א. כמו יחוד של מטה. תוס' הרא"ש. דכיון שייחדה למעות ונשתמש בה מקציא לי' משאר כל המלאכות. [משא"כ בנר של מתכת]. ריטב"א. ז. אפי' לצורך גופו ולצורך מקומו, ופירשנו לעיל (לו. ד"ה הא ר' יהודה) דהוה כמו מטה שיחדה למעות. תוס' הרא"ש. ח. אפי' היו עליה כל ביה"ש שרי. תוס' הרא"ש. ט. במעות שע"ג הכר. מי' הר"ן. י. ההוא דפעם אחת חל שביעי של ערבה להיות בשבת והביאו. מ"ז הל' ע"ש סו"ס כ"ע. יא. של ערבה בער"ש והניחום בעזרה, הכירו בהם בייתוסי' והם צדוקין ואינם מודים בערבה לפי שאינה מפורשת בתורה. ונטלום וכבשום תחת האבנים [ויודעים בהן בחכמים שלא יטלטלו האבנים. למחר הכירו בהם עמי הארץ שלא היו בקיאין באיסור טלטול, והם היתה ידם עם הפרושין. מו"ז הל' סוכה סי' שע"ו] ושמטום מתחת האבנים וזקפום בצידי במזבח, ופירש"י כהנים עמי הארץ שאינם יודעים שנעשו בסיס לדבר האסור. מו"ז הל' ע"ש סו"ס כ"ע. יב. שמטום. מ"ז הל' ע"ש סו"ס כ"ע. יג. דאילו מדעתם ושלא מדעתו דינו כשוכח. ריטב"א. יד. דהא בעלמא בענין בכלי שטף כלי קבול דומיא דשק, ובמאי דחזי למדרסאות לא בענין קבול. ריטב"א. דאפי' פשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס מיטמא מדרס. תוס' מנחות לא. ד"ה שדה. טו. בתמיה. מי' הר"ן. טז. דמיטלטלין מלא וריקן. תוס' הרא"ש. יז. אלמא במידי דחזי למדרס לא בעי' דומיא דשק, דהא אמרינן התם דאפי' פשוטיהן מקבלין טומאה, ומאי דבעי בית קבול ומאי דבענין נמי שיהא מטלטל מלא וריקן, תרוייהו משק ילפינן להו. מי' הר"ן. וכיון דלא ילפינן מדרסאות לענין דליבעו בית קבול, לא בענין שיהא קבולם מטלטל מלא וריקם, וא"כ מאי מדידה שייך בשידה זו. ריטב"א. יח. [ד]אפתחה למעלה קאי. תוס' לקמן פד. ד"ה הנאה. דאין [לה] טומאת מדרס. מי' הר"ן. יט. דהיינו שהיא מחזקת מ' סאה בלח. מי' הר"ן. כ. [ד]לא בעי מיטלטל מלא וריקן. תוס' לקמן פד. ד"ה הנאה. כא. לא מצלתי. וכריטב"א כאן (ד"ה ומתיב) הכא דבלי הסוס' מנחות (לא. ד"ה שדה, 'ועוד נראה לפפי' עיקרו וכו') בשם רבנו שמשון ז"ל (אף בשם בסוס' לא בביאורו בשמו), ולקמן בדברי הריטב"א (פנ: ד"ה לאפוקי) ליקח הדברים למש"כ הסוס' לקמן שם שהוא דומה למש"כ בתו"י כאן, עיי"ש ודו"ק. כב. בממעט חלון מכשיעור. תוס' ב"ב כ. ד"ה היא. כג. להכי בעי ביטול. תוס' ב"ב כ. ד"ה היא.

כד. אפ"ה חוצצת כיון דסותמת כל הנקב. תוס' הרא"ש. דכי בענין ביטול, בדבר שאינו סותם לגמרי אלא שהוא ממעט אבל בדבר הסותם והחוצץ לגמרי, לא בענין ביטול. ריטב"א. כה. כדי שלא תאכלנה הקרקע. ריטב"א. כו. וכדי שהשידה תעמוד

מסורת הש"ס

ז) ל"ל אלעזר. ח) [לקמן מו.] כלים פי"ט מ"ב, ט) פי"ט מ"ז, י) [דף לא.], יא) [דף ל:], יב) [שם], [ועי' תוס' מנחות לא. ד"ה שידה], יג) [הוא בתוספתא דאהלות פי"ט], טו) רש"ל מ"ז ומהכ"מ כתב שזהו שייך לסוף דיבור שאמ"ז ועי' מהר"מ,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומינה מצלת וכו' ומפסיק בפני הטומאה: (ב) תוס' ד"ה ואין מצלת וכו' בנית הקברות והכלים מעל דופני השידה:

גליון הש"ם

גמ' בזמן שהיא נשמטת. עי' לקמן דף מח ע"ב תוס' ד"ה דבר מוי: תוס' ד"ה הא אין וכו'. איבא למימר דמודה ר"ש. עי' לעיל ד' לו ע"א תוס' ד"ה הא ר' יהודה:

תוס' ישנים

א) וכסוכה [מנ:] דקאמר גבי מורכיות יא וכו' ע"ש משמע דדוקא ע"י ע"ה יב אבל מ"מ לא היו שוטין אף על גב דביימוסין לא הניחו לעשה בהם שביבה כשבת פ"ג לא היו יכולין לעגרה בלא טלטול קאמ אע"ג דקאמר ומתנוס:

ב) ורשב"ם פירש במשניות כא לכיון דאין לחין נמצאין לה אלא בקרקע בעלמא לא הוי בכך מיוחד למדרס שהרי קפיצה עשויה ליפב בה בני אדם ואפ"ה כשמוקצה מ' סאה טהורה:

רבינו חננאל

כר' יהודה אמרה לשמעתיה. מתיב ר' אלעזר הא דתנן בכלים פ' י"ח מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אינה חבור ואינה (נמדדת) [נמדלת] עמה ואינה נמצלת באהל המת. פי' (כאן) [בן] של שידה בזמן שהיא נשמטת אינה כמו השידה ואינה נשלפת עמה ולא דנמצלת עמה מפני שהשידה כלי ווו אינה מכללא, לפיכך אמרו אין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות. פי' מוכני, בן מלשון את הכיור ואת כנו. נמדלת מלשון שילוף, כדתנן המידל בבפנים, וגרסינן במשקין מאי מדלי שלופי. נמצלת, מלשון צל. קתני מיהת אין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות, הא אין עליה מעות שרי ואע"ג דהוו עליה בין השמשות. ושנינן משנה זו לר' שמעון היא, ורב דאמר כרבי יהודה.

מוסף תוספות (המשך)

מהודקת על גביו עושים באמצע עץ שנכנס בנקב שעושין לשידה בשוליה. מי' הר"ן. כז. ואילו היה המוכני חיבור לה, היה חשוב כסתומה לגמרי ומצלת על הכלים שבתוך השידה. ריטב"א. כח. והמוכני טפל, ואין השידה נאסרת בשביל המוכני. שיטה להר"ן. [ש]אין בסיסותו של מוכני עושה את השידה כולה בסיס לדבר האסור. מי' הר"ן. ואין השידה מתבטלת למוכני אדרבה המוכני משתרי אגב השידה. ריטב"א. כט. להו דאין גוררין אותה כלל. רשב"ם. ל. והלכך עי"כ לא

מניחין נר. מבעוד יום: **ע"ג דקל.** וילנק שם בשבת דליכא למיחש לכשיכבה ליטקליה מיניה ומגלא משמתא במחובר דכיון דלקייה לדבר האסור בין השמשות איתקי לכולי יומא: **ואין מניחין בו בי"ט.** דשקיל ומנח ליה ומשמתא באילן: **מה לי שבת כו'.** בשבת נמי שקיל ליה לכשיכבה: **שרגא דחנוכתא.** אחר שכבה: **מקמי חברי.** שלא יראוהו בחצר כדאמרינן בפרקין דלעיל (דף כב.) דנותנו בטפח הסמוך לרשות הרבים וידעו שהדליקו בו נר והם גזרו שלא להדליק. אי נמי ביום חגם אין מניחין לדלוק אור אלא בבית ע"ז: **חברי.** שם אומה שהיתה עם פרסיים[ה]: **הכי הילכתא.** בתמיה: **בשעת הדחק.** סכנה. אלמא שלא בשעת הדחק אסור: **שורען בקרקע.** ועדיין לא הסריטו מהו לנקוט ולאכול: **אין מוקלה לר' שמעון.** בדבר הראוי אלא בשמן שבנר בשעה שהוא דולק כדתניא לעיל[ו]: **הואיל והוקלה למצותו.** לשבת: **הוקלה לאיסורו.** איסור כיבוי: **והוקלה למצותו ליה.** בתמיה. דקס"ד שמן שבנר דוקא קאמר דאיכא תרתי מוקלה למצוה ומוקלה של שעת הליקתו משום איסור כיבוי אבל מוקלה למצוה גרידא לא אסר ואפילו בשעת המצוה: **והמניח פיליכה.** לסוכה כו': **קרמים.** בגדי צבעונים שקורין אוברייג"ר[ז]: **אפרסקין.** פירסיק"י בלע"ז: **יינות שמנים.** בכלי זכוכית: **עד מוצאי י"ט האחרון.** והכא מוקלה למצוה איכא מוקלה לאיסור ליכא דאי משום סתירת אהל כי מטא חזו של מועד לשתרי דומיא דנר שכבה: **והא ממאי דר' שמעון היא.** דמותיבנא לך מייה: **דתני ר' חייא כו' אין נוטלין עליה.** בספסל ועלרת מסוכה העשויה לגל ואפילו נפלו משום מוקלה לאיסור כיבוי אבל לא לשתרי דומיא דנר שבת: **אלא מן הסמוך לה.** אם סמך חבילות עליה אבל דופנה ליכא איסור מוקלה דדעתיה עילויה מאתמול למיסקלינהו למחר דלא סתר בהו אהלא. ומהך דתני ר' חייא בר יוסף הוי מצי לאותבי בריש אלא ניחא ליה לאותבי ממתניתא דר' חייא ור' אושעיא דאמרינן בעלמא (חולין דף קמא.) כל מתניתא דלא מיתניא בי ר' חייא כו': **ור' שמעון מחיר.** אם נפלה דליא ליה מוקלה והכי מוקמינן ליה במסכת בילה[ח]: **ושוין בסוכה החג בחג.** שהוקלה למצותה דמצותה כל שבעה. אלמא כל שעת מצותה נוהג מוקלה שלה ואע"ג דליכא לאיסור סתירה: **כעין שמן קאמינא.** ולא משום איסור אלא משום מצוה דהואיל דהוקלה למצותו דשבת הוקלה לכל זמן איסור דליקתו ולא יותר דאין מצותו אלא בשעת דליקתו ומשכבה אין בו מצוה אבל בסוכת החג מצותה כל שבעה והקלאתה כל זמן מצותה: **אלא בגרוגרות וצימוקין.** גרוגרות תאנים שמעבה לגג ליבשן ומשנשתנו שם מעט אין ראוים לאכילה עד שיתייבשו וכן לימוקים דענבים: **היה אוכל בשאינם.** רבותא אשמעי' (ח) דהוה אכיל ומכיון דאסקינהו אסתם דעתיה ואקלן: **חבושין.** קויינ"ך: **וכן אפה אומר כו'.** ואע"ג דהני חזי כל שעתא ואפי' נשתנו לא נתקלקלו מיהו הואיל ואקלינהו אסירי: **אי נימא ר"י.** למה לי הנך דנקט דדחינהו בידים אפי' הכנסן נמי לאוכר בעו הזמנה:

פצעילי

ואוכל איצטריכא ליה. מדנקט אוכל במוקלה דדחייה בידים נראה דאזיל ואכיל שרי ליה לר"י במוקלה דלא דחייה בידים כגון גבי אוכר לדכרין

הכי נמי מסתברא דרב כר' יהודה ס"ל. בכמה מקומות אשכחן דרב סבר כר' יהודה דאסר מטה שייחדה למעות והניח עליה מעות ואילו לר' שמעון[א] שרי[ב] דהא שרי חצלות אפי' תקע בה כמה זימני ודכרכי דזחזי (לעיל דף יט.): אלא דבעי לאוכוחי דסבר כר' יהודה במיגו דאיתקלאי בין השמשות כו'[ג]: **מקמי חברי בשבתא.** שביום חג שלהם לא היו מניחין נר אלא בבית ע"ז ומאי דקמבעיא ליה בנר חנוכה טפי מבנר שבת משום דלצורך אכילה היו מניחים להם ואע"ג דבשעת הסכנה אמרינן בכמה מדליקין (לעיל דף כא.): דמניחה על שולחנו ודיו הכא מיירי אם יראע אלא הניחה על שולחנו א"נ אומר ר"י דשעת הסכנה דלעיל לאו סכנת חברים קאמר[ד] אלא סכנת גזירה שגזרו שלא להדליק נר חנוכה: **היכא** דדחייה בידים אית ליה.

ואף על גב דנר שכבה שרי ר' שמעון אף על גב דדחייה בידים דהתם שאני כיון שכבר פסק דיחוי שלה[ה] אבל הכא לעולם הן דחויין כל זמן שמונחין שם: **אלא** שמן שבנר. לאו דווקא שבנר דההוא אסור משום מכבה כדאמר בפ"ב דביצה (דף כב.) המסתפק ממנו חייב משום מכבה אלא המטפטף מנר[ו] ומשום דמוקלה למצותו לא אסור[ז] אלא כדאמר בסוף פירקין משום דהוי בסיס לדבר האסור תימה לר"י דאמאי נקט שמן שבנר טפי ה"ל למינקט אין מוקלה לר' שמעון אלא גרוגרות וצימוקין דדמו טפי לחיטין שזרען אלא איתקלאי לא מחמת מצוה ולא מחמת איסור וליכא למימר דסבר ר' יוחנן דלר' שמעון אין מוקלה בגרוגרות וצימוקין דהא רבי קאמר בסמוך דאית ליה לרבי שמעון מוקלה בגרוגרות וצימוקין ומסתמא לא פליג: **עד מוצאי י"ט האחרון של חג.** הקשה ר"ת[ט] ביום טוב האחרון דלא אסר אלא מטעם מיגו דאיתקלאי בין השמשות מחמת יום שעבר[י] והא רבי שמעון שרי מותר השמן שבנר אף על גב דהוקלה בין השמשות למצותו משום יום הבא[יא] ונראה לר"י[יב] דנמי שאוסרת הבריתא יום טוב האחרון לא אתיא כר' שמעון[יג]:

ולא מן הסמוך לה. בפרק המביא כדי יין (פיאה ג: ופס) גרס במשנה אלא מן הסמוך לה ופריך בגמ' והא קתני אוהלא ומשני מאי מן הסמוך לה סמוך לדפנות והשתא אי גרס בברייתא דהכא אלא מן הסמוך לה הוי בסמוך לדפנות ואי גרס ולא מן הסמוך לה מיירי במה שעל הסכך וטעמא משום דסתר אוהלא כדאמר התם: **ואם** התנה הכל **לפי תנאו.** בריש המביא (ג"ז פס) פריך עלה והא קא סתר אוהלא ומוקי לה בסוכה גפולה וברעועה דמאתמול דעתיה עלה: **אלא** בגרוגרות וצימוקין. בירושלמי מפ' שמסריחין בינתיים כיון שמתקלקלין כל כך אין דעתו לקחתם עד שיתקנו היטב: **וכן אתה אומר באפרסקין.** אף על פי שאין מתקלקלין כל כך מקלה אותם מדעתו: **היכא** דלא דחייה בידים אית ליה מוקצה. כגון הא דתנן בפרק מפנין (לקמן קטו:) ולא את האוכר ותנן נמי בפרק בתרא (דף קנו:) רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה כו':

הכי נמי מסתברא דרב כרבי יהודה סבירא ליה דאמר רב [א]מניחין נר על גבי דקל בשבת ואין מניחין נר ע"ג דקל בי"ט אי אמרת בשלמא דרב כרבי יהודה סבירא ליה היינו דשני בין שבת לי"ט אלא אי אמרת כרבי שמעון סבירא ליה מה לי שבת ומה לי י"ט ורב כרבי יהודה ס"ל והא בעו מיניה דרב מהו לטלטולי שרגא דחנוכתא מקמי חברי בשבתא ואמר להו שפיר דמי שעת הדחק שאני דהא א"ל רב כהנא ורב אשי לרב הכי הלכתא אמר להו [ב]כדי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן חטים שזרען בקרקע וביצים שתחת תרנגולת מהו כי לית ליה לר' שמעון מוקצה היכא דלא דחייה בידים היכא דדחייה בידים אית ליה מוקצה או דילמא [ג]לא שנא א"ל אין מוקצה לרבי שמעון אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו [ד]הוקצה לאיסורו ולית ליה הוקצה למצותו [ה]והתניא סיככה כהלכתה ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזין אפרסקין שקדים ורמונין ואפרכלי של ענבים ועטרות של שבולין יינות שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי י"ט האחרון ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו וממאי דר' שמעון היא דתני [ו]ר' חייא בר יוסף קמיה דר' יוחנן אין נוטלין עצים מן הסוכה בי"ט אלא מן הסמוך לה ור' שמעון מתיר ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה ואם התנה עליה הכל לפי תנאו כעין שמן שבנר קאמרינן הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו איתמר נמי א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אין מוקצה לרבי שמעון אלא כעין שמן שבנר בשעה שהוא דולק הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו אמר רב יהודה אמר שמואל אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצימוקים בלבד ומידי אחרינא לא והתניא [ז]היה אוכל בתאנים והותיר והעלן לגג לעשות מהן גרוגרות בענבים והותיר והעלן לגג לעשות מהן צימוקין לא יאכל עד שיזמין וכן אתה אומר באפרסקין וחבושין ובשאר כל מיני פירות מני אילימא רבי יהודה ומה היכא דלא דחייה בידים אית ליה מוקצה היכא דדחייה בידים לא כל שכן אלא לאו ר' שמעון היא לעולם רבי יהודה ואוכל אצטריכא ליה סד"א כיון דקאכיל ואזיל לא ליבעי הזמנה קמ"ל כיון דהעלן לגג אסוחי אסחי לדעתיה מינייהו [ח]בעא מיניה רבי שמעון בר רבי מרבי

פצעילי

אמרו ליה לר' יוחנן אתו חבארי לבבל שאג ונפל, [א"ל] מקבלי שוחדא תריץ ריתיב. גזרו על שלש מפני שלש, על בשר מפני המתנות, על מרחצאות מפני טבילה, קא מחטטי שכבי מפני ששמחים ביום אידם. ובשאלתות דרב אחא מן שבחא כך פירשו בפרשת וארא אל אברהם ובמלכות פרסיים היו חברים שבהן מחזירין על בתי ישראל ומכבין את הנרות וחותין את הנחלים ומוליכין אותן לבית האור שלהן שהיא ע"ז. ולא היו עובדים לא אש ולא גחלים שילינו בלילה חוץ מע"ז שלהן שהיא בית נורא. **כדי הוא ר' שמעון בן יוחי לסמוך עליו בשעת הדחק.** הוא ר' שמעון שאמר הנר שכבתה מותר לטלטלה דלית ליה מוקצה, וכל ר' שמעון לא שני ליה בטלטול הנר בין שבת ליו"ט. **איני** דרב כר' יהודה עביד ליה, והא רב התיר לטלטל נר מפני חבארי בשבת. ושנינן הא אמר רב בהא כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדחק, מכלל דרב סבר לית הלכתא כר' שמעון. **והא** דא"ר יוחנן אין מוקצה לר"ש אלא מידי דאיתקצאי לאיסורא, כגון שמן שבנר בשעה שדולק, אי כגון עיטורי סוכה וכיוצא בהן הואיל והוקצו למצווה, פשוטה היא.

שמעון סתם במשנה ובברייתא הוא ר"ש בן יוחאי, וכל ר' יהודה סתם הוא ר' יהודה בר' אלעאי. ובמסכת מנחות בפרק הקומץ (דף יח) אמרו מפני שר' יהודה בנו של ר' אלעאי ור' אליעאי תלמידו של ר' אליעזר שנה לך משנת ר' אליעזר.

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה היה אוכל וכו' רבותא אשמעי' אע"פ לסוס:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא שמן וכו'. נר הדולק לטלטל בדפ' לעיל. דף מב ע"ב תוס' ד"ה ואין נאותין:

לעזי רש"י

אובריינ"א [אובריי"ן]. בדים מקושטים בדוגמאות צבעוניות.
פירסיק"י [פירשקי"ש]. אפרסקים.
קויינ"ך [קוידינ"ך]. חבושים (פירות).

מוסף רש"י

ועיטרה בקרמים. פיאה בירעות של צעיפ שקורין אוברייג"ר (לעיל כב.). **ובסדינין המצויירין.** לבנים של פשתן (ביצה ל:) שורתן בולטות, כגון מעשה רוקם או מעשה אורג שקורין גלינשק"ש (סוכה י.). **יינות שמנים וסלתות.** ניתנין בכוסות של זכוכית לגוי (שם). **היה אוכל בתאנים והותיר.** רבותא נקט, דלא מיתא כיון דאוכל והולך לא ליבעי הזמנה (ביצה כו:). **באפרסקין.** פרשקי"ש, **וחבושין.** קויינ"ך (שם).

תוס' ישנים

ב) הוקלה לאיסורו. צ"ל והוקלה ח.

רב נסים גאון

מהו לטלטולי שרגא דחנוכה מיקמי חבארא בשבתא. שמענו כי בימי החברים, פרסיים היו חברים, מחזרין בכל בתי ישראל ומכבין את הנרות ולוקחין מכל בית נר והיה צער גדול לישראל מזה המעשה מפני שהיו מוליכין את נרותיהם לע"ז. ואשכחנן בפרק ב' [דגיטין] (דף סז) רבה בר בר חנא חלש על ר' יהודה ורבנן לשדולי ביה, בעו מיניה שנים שהביאו נט ממדינת הים צריכים שיאמרו בפנינו נכתב בפנינו נחתם אם אין צריכין. אמר להו אין צריכין ומה אילו אמרו בפנינו גירשה מי לא מהימני. אדהכי אתא ההוא חברא שקלא לשרגא מיקמייהו, אמרי רחמנא או בטולך או בטולא דבר עשו. למימרא דרומאי מעלו מפרסאי והא תני ר' חייא מאי דכתיב [איוב כח] אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה, ידע הקב"ה בישראל שאין יכולים לקבל גזירות של עשו הרשע לפיכך הגלה אותם לבבל. ובמס' יבמות בפרק הבא על יבמתו (דף סג) אמרו מאי דכתיב (דברים לב) בגוי נבל אכעיסם, ר' יוחנן אמר אלו חברים.

מוסף תוספות

א. אפי' הניח עליה מעות. רשב"ם. ב. דומיא דנר שלא הדליקו עליה באותה שבת. רשב"ם. ג. והא לא מצי למידק ממילתיה דרב גופיה. ועי"ל דמודה ר"ש במטה משום דהוי כמו סיכי זיירי ומזורי. תוס' הרא"ש ורשב"ם וריטב"א. ד. דעל השלחן נמי יקחו אותו, כדאמר בגיטין ר'רבה בב"ח חלש, אתא חברא שקל שרגא מקמייהו'. תוס' לעיל כא: ד"ה ובשעת (ועי' במגלת סרעיפים כלפן). ה. דכיון שכבר נתבטל דיחויו. מי' הכ"ן. ו. שהקצהו לאיסורו ולמצותו [לכל זמן שהנר דולקת. ריטב"א], ולא היה דעתו עליו כלל עד שיכבה. רמב"ן. ז. שאין ביטול מצוה במה שמטלטלו. תוס' לעיל מב: ד"ה ואין. ח. תרוייהו בוא"ר, דס"ד השתא דבעינ' תרתי, [שהוקצה מחמת איסור ושהוקצה למצוה בנר שבת, ולהכי פרכ' דהא אפי' משום מוקצה למצוה בלבד אוסר ר"ש, כדתניא סככה כהלכתה וכו'. ריטב"א], ובמסקנא גרסי' 'והואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו' בלא ו[אא]"ר, דלא בעינ' אלא חד. תוס' הרא"ש. כלומר שעיקר איסורו משום מוקצה למצוה והוקצה למצוה כל זמן האיסור שהוא זמן הדליקה הא משכבתה אין בו משום מצוה, אבל מוקצה למצוה אינו צריך לאיסור, שהרי עצי סוכה אסורין כ"ז מצותן אע"פ שאין שם איסור וכו'. מאירי. ט. כיון דהך ברייתא מוקמי' לה כר"ש, נהי דאסור להסתפק מהם כל ז' ימי החג. תוס' הרא"ש. י. מיהא לשרי וכו' [ד]ר"ש לית לי' מיגו. תוס' הרא"ש. יא. שאם הי' ידוע שהוא לילה, הי' אסור לשתותו, כ"ש במוקצה ביה"ש של יום ז' דסוכה, שאינו מוקצה אלא משום יום שעבר ואם הי' יודע בביה"ש שכבר הי' לילה, הי' מותר. תוס' הרא"ש. יב. דהך ברייתא לא אתיא כולה אליבא דר"ש אלא מה שאוסרת נויי סוכה בכל החג כדמוכח לה מאידך ברייתא, אבל. תוס' הרא"ש. יג. [ד]לר"ש לא מיתסרי אלא כל ז', וביה"ש דשמיני בלבד. מי' הכ"ן.

רבינו חננאל

דהא רב הוא דאמר מניחין נר ע"ג דקל בשבת [ואין מניחין נר ע"ג דקל ביום טוב], מכלל דרב כר' יהודה סבר ליה דאמר הנר שהדליקו בו בשבת אין מטלטלין אותו, אבל ביו"ט שמטלטלין אותו ונמצא משתמש במחובר לקרקע אסור. (ואין מניחין נר ע"ג דקל ביו"ט) ואוקימנא אליבא דר' יהודה דשני ליה בין שבת ליו"ט, אבל ר'

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ה מהלכות שבת הלכה יז וס"ל מהלכות י"ט הלכה ה סמג לאוין סה טור וש"ע או"ח סימן רעז סעיף ד וסימן תקי"ד סעיף ו:
נג ב מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שי סעיף ב:

לדבריו דר' שמעון קאמר ליה וליה לא סבירא ליה. משמע דמספקא ליה אי ר' סבר לה כר' שמעון ותימה אמאי לא מוכח מההיא דלקמן דסבר כר"ש דאמר פעם אחת הלך ר' יו' והורה במנורה כר"ש בגר[א] וכן מברייתא דמייתי בתרי לדין[ב] בכור תם שנפל לבור ר' יהודה הנשיא אומר ירד מי שבקי במומין ויראה אם יש בו מום יעלה וישחוט כו'[ב] ומיהו במאי דמתיר לראות במומין לא אתי כר"ש אלא במאי דלית ליה מוקצה ומיהו רש"י לא גרים בכור תם אלא בכור שנפל לבור[ג] והשתא מצי אתי כר' יהודה ויראה אם היה בו מום זה מעי"ט[ד]: **הכא במאי עסקינן דאית ביה אפרוח מת.** פירש הר"ר יוסף דלא נקט אפרוח חי[ד] משום דחי חזי לשתק בו תינוק כשבוכה ואין נראה דהא בההיא דכופין את הסל לפני האפרוחין (לעיל דף מג.) משמע דאסור לטלטל ועוד אי מחייש שרי אמאי קאמר בסמוך דמודה ר"ש בבעלי חיים שמתו שאסורין אלא ודאי בעלי חייש[ג] מוקצין הם כגרוגרות ולימוקין ומקלה אותם גם מכלבים ולא דמי לבשר תפל שמותר לר"ש מדפריך בפרק מפנין (לקמן קכח.) על רב הונא דשרי והא תלמיד דרב הוה ורב כר' יהודה סבירא ליה אבל לר' שמעון משמע דשרי משום דאינו מקלהו מכלבים כמו בעלי חייש:

דאית ביה ביצה. דאסור משום גולד ל"ע דר' יוחנן גופיה[ו] פ) מפרש טעמא דבילה משום משקין שזבו[ז] ואפשר דמשום הכי לא הוה אסר ר"ש לטלטלה אלא לאכילה: **דאית** ביה ביצת אפרוח. נראה לר"י דאסור לר' שמעון משום דכיון דאית ביה אפרוח הוי [ד]כמו גרוגרות ולימוקין וקא מיבעיא ליה לסבא קירוייא אי שרי לטלטולי על ידי שינער משם הבילה אי חשיב כמו מגיח או כשכח והשיב לו רבי יוחנן כלום עשוי אלא לתרנגולין[ח] ואין זה כשכח אלא כמגיח[ט] ואסור[י]:

אמר ליה מנרתא שאני. ואי"ת אמאי לא מוכח[יא] מהא דא"ר יוחנן בפ' לולב וערבה (סוכה מו:) דסוכה אפי' בשמיני אסורה אלמא אית ליה מיגו דאיתקצאי כו' כר' יהודה[יב] ותירץ ר"י[יג] דגר אינו מוקצה למצותו מטלטול שאין ביטול מצוה בטלטול ולא דמי לסוכה דאיתקצאי ביה"ש מחמת מצוה ולהכי אינו יכול להוציא מסוכה אגר[יד]: (לעיל) **לאו משום דר' אסי תלמידו דר' יוחנן בו'.** וא"ת דילמא ר' אסי כרב רביה סבירא ליה כדאמר לעיל גבי שרגא דחנוכה אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב הילכתא הכי ונראה דרב אסי דלעיל לאו הייני ר' אסי דהכא ההוא[טו] דלעיל[טז] חבירו של רב כהנא והכא ר' אסי חבירו של ר' אמי[יז]: **אין לנו אלא בגר כר' שמעון.** פי' במוקצה מחמת מיאוס דהיינו גר ישן שלא הדליקו בה באותה שבת ולעיל דפסיק כרבי יהודה היינו בהדליקו בה באותה שבת דהוי מוקצה מחמת איסור והא דפסיק[יח] בפרק בתרא[מ] כר"ש בגבלה לפני הכלבים אף על גב דגבלה[יט] מוקצה מחמת איסור היא[כ] כדפר"ת (לעיל יט: ד"ה הני) התם [כא] לא דחייה בידים אבל הכא[כא] דדחייה בידים סבר כר' יהודה ולפי זה לא קיימי ר' יוחנן וריב"ל דפסקי[מא] כר' שמעון אחלא ברייתא דר' יוחנן[כב] קאי אברייתא דכל הגרות של מתכת מטלטלין כו' אבל במאי דקאמר ר' יהודה בברייתא דלעיל מטלטלין גר חדש אבל לא ישן לא סבר רבי יוחנן כוותיה[כג] וריב"ל[כד] אברייתא דמטלטלין גר חדש קאי דבההיא ברייתא שרי רבי

פצעילי תמרה. א)תמריס הנלקטים קודם בישולן וכונסין אותם בסלים שעושין מלולבין והן מתבשלות מאליהן מהו לאכול מהן קודם בישולן מי מודה בהן דמוקצות הן כגרוגרות ולימוקין או לא: **אלא גרוגרות ולימוקין.** דאיכא תרתי דדחיינהו בידים ולא חזו: **ור' ליס ליה מוקצה.** דקס"ד מדבעי מיניה אליבא דרבי שמעון אלמא הוה שמיע ליה מאבוה דכרבי שמעון סבירא ליה: **משקין.** דרך להשקות בהמה לפני שחיטה שתהא נוחה להפשיט: **המדבריות.** הברייתות: **ברביעה.** במרחשון: **ואלו מדבריות לא שרועות באפר.** והני מיהא אסירי. אלמא אית ליה מוקצה: **איבעיא אימא הני.** מדבריות נמי כגרוגרות דמי דדחיינהו בידים ויש טורח לילך ולהביאם: **ואיבעיא אימא.** ההיא דפצעילי תמרה לדבריו דרבי שמעון קאמר ולר' לא ס"ל: ה"ג **אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה בר' שמעון: אמרו.** בני הישיבה: **שרוייא קרוייא.** על שם מקומו: **בלוס עשוי.** לשוס תשמיש: **אלא לתרנגולין.** הלכך ה"ל מלאכתו לאיסור ואסור. אלמא אית ליה מוקצה: **דאית ביה אפרוח מת.** דלא חזי למיכל ולכלבים נמי לא חזי. ואף על גב דא"ר שמעון מתחכין את הגבלה לפני הכלבים הני מילי במסוכנת אבל בריאה לא דלא הוה דעתיה מתמול לכלבים והאי אפרוח שמת בשבת נמי לא הוה דעתיה מתמול לכלבים: **הניחא למר כו' דאמר מודה היה ר"ש.** דלא"ג דאמרי[מ] מחתכין הגבלה לפני הכלבים ה"מ במסוכנת דדעתיה עליה מתמול לכלבים אבל מודה הוא בבעלי חיים כלומר בבריאים שמתו שאסורין שפיר קתרלת דלרבי שמעון גופיה לא חזי לכלבים: **מאי איכא למימר.** הא חזי לכלבים: **דאית בה בילה.** שנולדה היום ומודה ר' שמעון בגולד: **והא אמר רב נחמן כו'.** בשמעתא קמייתא דבילה: **דאית בה בילה אפרוח.** וכלב לא אכיל לה משום ב)קליפה: **ולא לא סבירא ליה.** לר' יוחנן לא סבירא דתיהוי הלכה כר' שמעון והיינו דרב יצחק: **ואם לא בסברא.** ומקמי דשמעת ליה לדרב יצחק לא הוה ידעת דר' יוחנן כר' יהודה: **בשפי ידיס אסור לטלטלה.** כדמפרש טעמא לקמיה דלאו לטלטולי עבידא דאדם קובע לה מקום: **ור' יוחנן אמר אנו אין לנו.** שום היתר בהלכות טלטול גרות: **אלא בגר.** ישן כרבי שמעון דמתיר אבל מגורה כו'. הלכך אי לאו מדרב יצחק לא הוה ידענא ליה אבל השתא ידענא דכר' יהודה סבירא ליה בכולהו בר ממוקצה מחמת מיאוס דגר ישן:

מוסר

פצעילי תמרה. א)תמרים הנלקטים קודם בישולן וכונסים אותם בסלים שעושים מלולבים והן מתבשלות מאליהן מהו לאכול מהן קודם בישולן מי מודה בהן דמוקצות הן כגרוגרות ולימוקין או לא: אלא גרוגרות ולימוקין. דאיכא תרתי דדחיינהו בידים ולא חזו: ור' ליס ליה מוקצה. דקס"ד מדבעי מיניה אליבא דרבי שמעון אלמא הוה שמיע ליה מאבוה דכרבי שמעון סבירא ליה: משקין. דרך להשקות בהמה לפני שחיטה שתהא נוחה להפשיט: המדבריות. הברייתות: ברביעה. במרחשון: ואלו מדבריות לא שרועות באפר. והני מיהא אסירי. אלמא אית ליה מוקצה: איבעיא אימא הני. מדבריות נמי כגרוגרות דמי דדחיינהו בידים ויש טורח לילך ולהביאם: ואיבעיא אימא. ההיא דפצעילי תמרה לדבריו דרבי שמעון קאמר ולר' לא ס"ל: ה"ג אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה בר' שמעון: אמרו. בני הישיבה: שרוייא קרוייא. על שם מקומו: בלוס עשוי. לשוס תשמיש: אלא לתרנגולין. הלכך ה"ל מלאכתו לאיסור ואסור. אלמא אית ליה מוקצה: דאית ביה אפרוח מת. דלא חזי למיכל ולכלבים נמי לא חזי. ואף על גב דא"ר שמעון מתחכין את הגבלה לפני הכלבים הני מילי במסוכנת אבל בריאה לא דלא הוה דעתיה מתמול לכלבים והאי אפרוח שמת בשבת נמי לא הוה דעתיה מתמול לכלבים: הניחא למר כו' דאמר מודה היה ר"ש. דלא"ג דאמרי מתחכין את הגבלה לפני הכלבים הני מילי במסוכנת אבל בריאה לא דלא הוה דעתיה מתמול לכלבים והאי אפרוח שמת בשבת נמי לא הוה דעתיה מתמול לכלבים: מאי איכא למימר. הא חזי לכלבים: דאית בה בילה. שנולדה היום ומודה ר' שמעון בגולד: והא אמר רב נחמן כו'. בשמעתא קמייתא דבילה: דאית בה בילה אפרוח. וכלב לא אכיל לה משום ב)קליפה: ולא לא סבירא ליה. לר' יוחנן לא סבירא דתיהוי הלכה כר' שמעון והיינו דרב יצחק: ואם לא בסברא. ומקמי דשמעת ליה לדרב יצחק לא הוה ידעת דר' יוחנן כר' יהודה: בשפי ידיס אסור לטלטלה. כדמפרש טעמא לקמיה דלאו לטלטולי עבידא דאדם קובע לה מקום: ור' יוחנן אמר אנו אין לנו. שום היתר בהלכות טלטול גרות: אלא בגר. ישן כרבי שמעון דמתיר אבל מגורה כו'. הלכך אי לאו מדרב יצחק לא הוה ידענא ליה אבל השתא ידענא דכר' יהודה סבירא ליה בכולהו בר ממוקצה מחמת מיאוס דגר ישן:

מוסר

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן ה' סעיף ב:

נה ב ג מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה ב סמג לאוין עה טור שו"ע או"ח סימן תלז סעיף ב וסימן תלח סעיף ג:

מוסף רש"י

פצעילי תמרה. תמריס שאין מתבשלות בתילן לעולם ונודלין אותן מהתילן ושושין להן אותותות, הן כלי כפות תמריס, וכונסין אותן לאוכל ומתבשלות (ביצה מ.). מהו. לאכול מהן ביו"ט (שם). אלא גרוגרות וצימוקין. שהן מתחילה לאוין לאכילה והוא דחה אותן בידים לשעונתן לייבשן ושוב אין לאויין עד שייבשו, אבל אלו לא דחה אותן בידים ואיכא לאכיל מייהו הכי (שם מ:). אין משקין ושוחטין. אורחא דמילתא נקט, משום סירכא דמשכא שהשא נוחה להפשיט (לקמן קנז.). את המדבריות. משום מוקצה (ביצה מ.). ונכנסות. ליטוש, ברביעה. במרחשון (שם). כילת החתנים. לאו אהל הוא, מפני שאין לה גג למעלה רוחב טפח מפני שהיא נתונה בשיפוע והיא יריעה שפורסין סביב למטה לישן (ערובין קב.).

מוסף תוספות

א. וע"כ בגר להיתירא הורה, כר"ש. רמב"ן. ב. לית לי' מוקצה, דקאמר אם יש בו מום קבוע, ואפי' אם נפל ביו"ט, יעלה וישחוט. תוס' ביצה כו. ד"ה אין לדין. ג. וכו' אם יש בו מום קבוע, שידרוש בו מום מעריו"ט ישחוט, ואם לאו אלא נפל בו מום היום, לא ישחוט אפי' אם העלהו משום דהוי מוקצה. תוס' ביצה כו. ד"ה אין לדין. ד. [ד"]בר טלטול הוא. ריטב"א. ה. ויהא יכול לטלטלו. ריטב"א. ו. לא אסר ביצה מטעם דגולד אלא. תוס' הרא"ש. ז. ולפי ההוא פירוקא משמע דאית לי' לר' יוחנן דאפי' מאן דלית לי' מוקצה אית לי' גולד. מי' הר"ן. ח. הלכך, כיון דתרנגולין מונחין שם לדעת. מי' הר"ן. ט. עליו אפרוח מת לדעת חשבינן לי', ונעשה בסיס לדבר האסור. מי' הר"ן. י. לטלטלה אפי' ע"י ניעור. תוס' הרא"ש. יא. אביי דר' יוחנן אית לי' מיגו דאתקצי ואסר מנרתא. תוס' הרא"ש. יב. דלר' שמעון שרי. תוס' הרא"ש. יג. דמהתם לא מצי לאוכחי לאסור טלטול נר משום דהוקצה לביה"ש, דביה"ש גופיה אינו מוקצה מטלטול. תוס' הרא"ש. יד. [ד]אע"ג דבסוכה ס"ל כר' יהודה, אפשר דבגר ס"ל כר"ש. תוס' הרא"ש. טו. רב אסי. ריטב"א. טז. תלמידו של רב הוה. תוס' הרא"ש. יז. וקים לן דרבי אסי תלמידיה דר' יוחנן הוה. ריטב"א. יח. ר' יוחנן. תוס' הרא"ש. יט. המתנבלת בשבת. תוס' לעיל יט: ד"ה הני. כ. דאף לכלבים אינו ראוי מחיים. תוס' לעיל יט: ד"ה הני. כא. [ב]גר שהדליקו בו באותו שבת. תוס' הרא"ש. כב. דפסיק כר' יהודה. תוס' הרא"ש. כג. ד[ב]ההיא וכו' לא דבר ר' יהודה במוקצה מחמת איסור, דאף דלא הדליקו בו באותה שבת אסר בשל חרס מחמת מיאוס. תוס' הרא"ש. כד. דפסיק כר"ש. תוס' הרא"ש.

מסורת הש"ס

א) ביצה מ., ב) שם. [לקמן קנז.], ג) [ביצה שם], ד) [ל"ל דרבא], ה) ביצה מז., ו) שם ב., ז) עיתוין קב. [לקמן קלח.], ח) [לקמן קנו:], ט) [לקמן יט.], י) [וע"ע תוספות ביצה כו. ד"ה מ"כן], כ) [ביצה ג.], ל) [וע' תוספות מולין יט. ד"ה אמר רב הונא], מ) [לקמן קנו:]. נ) המו"ל המתחיל ולפ"ז וכו' הגרסא בס"א נמצא בדף מו ע"ל כי שם מקומו, ס) [בדפו"ל איתא: דפסק],

תוס' ישנים

א) אין נראה לר"י פירוש זה דל"ל דגרוגרות ולימוקין דלא דחיה בידים וא"ל בפירוש הענין שפיס פצעילי תמרה לשון מפצע שמפצעין תמריס כדי להתבשל ולהתייבש ובשעת הפציעה מתקלקלת מראיתה ואחר זמן משתבשות ודמי לגרוגרות ולימוקין אך שגרוגרות ולימוקין מתקלקלות יותר מסס:

ב) קשה דאפשר להסיר הקליפה ואכלנה הכלב:

ג) והא דלא בעי בפחמה מי אם מותר בטלטול הקיבה משום דאפשר להפריחו ה:

ד) ל"נ הוי מוקלה ממחמת מסרון כיס:

רבינו חננאל

וכן הא דאמר ליה [ר'] לר' שמעון בריה אין מוקצה לר' שמעון אלא גרוגרות וצמוקין בלבד, פשוטה היא. **אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה כר"ש.** איני והא בעא מיניה ההוא סבא קרוייה קינה של תרנגולין מהו לטלטלה בשבת, ואמר ליה אסור כלום עשוי אלא לתרנגולים, מכלל דר' יוחנן כר' יהודה סבירא ליה דאית ביה מוקצה. ושנינן בדאית ביה בהאי קינה אפרוח מת ומשום הכי אסורה לטלטלה. הניחא למ"ד בעלי חיים שמתו בשבת דברי הכל אסור לטלטלן בשבת הא אפילו לר' שמעון, אלא למ"ד ר"ש מתיר בבעלי חיים שמתו שמותר לטלטלן אע"ג דאית בהאי קינה אפרוח שמת בשבת ר"ש מתיר, אמאי קא אסר ר' יוחנן והא איהו הלכתא כר' שמעון סבירא ליה. ואסיקנא בדאית בהאי קינה ביצה שיש בה אפרוח דלדברי הכל אסור. ואעפ"כ לא נתברר כי ר' יוחנן כר' שמעון סבירא ליה, דכי אתא רב יצחק בר' יוסף א"ר יוחנן הלכתא כר' יהודה, ורי"ל אמר הלכה כר"ש. אמר רב יוסף הייני דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן אמרו הלכה כר"ש וליה לא סבירא ליה. ודייק נמי אביי מדר' אסי נפלה מנרתא על גלימיה בבי ר' אבא ולא טילטלה, ואמר (משמיה) [משום] דר' אסי תלמיד דר' יוחנן הוא ור' יוחנן במוקצה סבר לה כר' יהודה. ודחינן להא דאביי, ואמרינן לא אפילו תימא ר' יוחנן כר' שמעון, מנרתא שני, דא"ר יוחנן אנו אין לנו כר"ש אלא בגר, אבל מגורה בין ניטלת בידו אחת בין ניטלת בב' ידים אסור לטלטלה. וטעמא מאי,

מוסר

בין ניטלת בשתי ידיו אסור לטלטלה ור' יוחנן אמר אנו אין לנו אלא בגר כרבי שמעון אבל מגורה בין ניטלה בידו אחת בין ניטלה בשתי ידיו אסור לטלטלה וטעמא מאי רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הואיל ואדם קובע לה מקום אמר ליה אביי לרב יוסף והרי כילת חתנים דאדם קובע לו מקום ואמר שמואל משום רבי חייא כילת חתנים

מוסר

מוסר לנטותה. דסתם כילת חתנים אין לה גג טפח שנקליטין יותאין לשני ראשי המטה בחמנעה אחד לכאן ואחד לכאן ונותן כלונס׳ מזה לזה ומשליך האהל עליה והוא שופע לכאן ולכאן וכיון שאינו רחב טפח אינו אהל ואין בו לא בגין ולא סתירה: **בשל חוליות.** במנורה של פרקים שמא תפול ותתפרק ויחזירנה ונמצא עושה כלי: **חידקי.** חיתוכין סביב לה קריינ"ש ודומה לפרקים ומאן דחזי סבר של פרקים הוא: **גדולה.** הואיל ודרכה לעשותה של חוליות כי אית ביה חידקי סברי דחוליות הן ואסור אפילו לריש לקיש דלאמר לעילו) ניטלת בשתי ידים אסור לנטלטלה: **כי פליגי בקטנה דאית בה חידקי.** דכולי עלמא ידעי דלאו חוליות נינהו: **גזרינן.** אטו חוליות: **ומי אמר רבי יוחנן הכי.** הלכה כר׳ יהודה: **הכא משנינו.** דמוכני דקתני הא אין עליה מעות שריא כגון שלא היו עליה בין השמשות והכי תידוק מינה טעמא דיש עליה מעות כשקדש היום הא אין עליה כשקדש היום שריא: **לדיוספרא.** מקום: **איבעיא להו.** חדא הוראה הואי והכי קאמר הורה במנורה להיתרא כדרך שהיה ר׳ שמעון מתיר בגר ישן או דילמא שתי הוראות הוו הורה במנורה לאיסור דאמרן בחידקי וגזרינן אטו חוליות וכר״ש הורה בגר להיתר: **וטלטל שרגא.** גר שכבה: **לעולם לרבי שמעון סבירא ליה.** דאי סבירא ליה דאסור לא הוה מטלטל ליה לכבוד ר׳ יהושע בן לוי **לדיעבד איסורא:** **שרגא דמשחא.** שדלק גר של שמן: **שרי לטלטולה.** אחר שכבה כר׳ שמעון דלא מאיס: **אבל בנפטא.** דמסרח אפילו רבי שמעון מודה דלא חזי אלא למלאכתו: **איקפד רבא.** משום טינוף המטה: **ונעבד לעבוריה.** בשאלות: השירים

מותר לנטותה ומותר לפרקה בשבת אלא אמר אביי בשל חוליות אי הכי מ"ט דר"ש בן לקיש דשרי מאי חוליות כעין חוליות דאית בה חידקי הלכך [א]חוליות בין גדולה בין קטנה אסורה לטלטלה גדולה נמי דאית בה חידקי גזירה אטו גדולה דחוליות כי פליגי בקטנה דאית בה חידקי [ב]מר סבר גזרינן ומר סבר לא גזרינן ומי א"ר יוחנן הכי והאמר ר' יוחנן [ג]הלכה כסתם משנה ותנן [ד]מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת אין חיבור לה ואין נמדדת עמה ואין מצלת עמה באהל המת ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות הא אין עליה מעות שריא ואע"ג דהוו עליה ביה"ש א"ר זירא תהא משנתינו שלא היו עליה מעות כל ביה"ש שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן א"ר יהושע בן לוי פעם אחת הלך רבי לדיוספרא והורה במנורה כר' שמעון בגר איבעיא להו הורה במנורה כר' שמעון בגר להיתרא או דילמא הורה במנורה לאיסורא וכר' שמעון בגר להיתרא תיקן רב מלכיא איקלע לבי רבי שמלאי וטילטל שרגא ואיקפד ר' שמלאי ר' יוסי גלילאה איקלע לאתריה דר' יוסי ברבי חנינא טילטל שרגא ואיקפד ר' יוסי בר' חנינא [ג]ר' אבהו כי איקלע לאתריה דר' יהושע בן לוי הוה מטלטל שרגא כי איקלע לאתריה דר' יוחנן [ד]לא הוה מטלטל שרגא מה נפשך אי כרבי יהודה סבירא ליה ליעבד כרבי יהודה אי כר' שמעון סבירא ליה ליעבד כר' שמעון לעולם כר' שמעון ס"ל ומשום כבודו דר' יוחנן הוא דלא הוה עביד [ה]א"ר יהודה שרגא דמשחא שרי לטלטולה דנפטא אסור לטלטולה רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו דנפטא נמי שרי לטלטולה [ה](דהואיל וחזי לכסות ביה מנא) רב אויא איקלע לבי רבא הוה מאיסן בי כרעיה בטינא אתיבי אפוריא קמיה דרבא איקפד רבא בעא לצעוריה א"ל מ"ט רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו שרגא דנפטא נמי שרי לטלטוליה א"ל הואיל וחזיא לכסויי בה מנא אלא מעתה כל צרורות שבחצר מטלטלין הואיל וחזיא לכסויי בהו מנא א"ל הא איכא תורת כלי עליה הני ליכא תורת כלי עליה מי לא תניא

רבי שמעון גר שהדליקו בחותה שבת והא דלא פסיק רבי יוחנן כרבי מאיר דהא סבר לגמרי כוותיה דשרי מוקלה מחמת מיאוס ואסר מוקלה מחמת מיאוס נקט רבי יהודה משום דבכל מקום הוזכר גבי מוקלה ועוד דלא מצינו דאית ליה לרבי מאיר מוקלה מחמת מיסור גרידא אלא בגר ישן דאיכא תרתי מחמת מיאוס ומחמת איסור אך לפי זה קשה לרשב"א דמשמע דנקט במנורה אין לנו כרבי שמעון אבל רבי שמעון מיהא שרי במנורה ולמאי דמפרש טעמא דמנורה משום דאדם קובע לו מקום היכי שרי רבי שמעון הא אמרי' ברישא כל הכלים (לקמן דף קכג.) הכל מודים בסיכי וזירי ומזורי כיון דקפיד עלייהו מיחד להו מקום ונראה לפרש[א] דרבי יוחנן פסק כרבי יהודה במוקלה מחמת מיאוס וכ"ש במוקלה מחמת איסור א)כדמוכח בפרק בתרא (דף קנז.) דקאמר בכולי שבת הלכה כרבי שמעון בר ממוקלה מחמת מיאוס וחד אמר במוקלה מחמת מיאוס נמי הלכה כרבי שמעון בר ממוקלה מחמת איסור דהיינו שהדליקו בה בחותה שבת והא דקאמר אנו אין אלא בגר כרבי שמעון לאו משום דסבר כוותיה בגר אלא כלומר אין לנו שיתיר אפי' רבי שמעון דמיקל אלא בגר אבל במנורה[ו] אסר[ז] והשתא קיימי תרוייהו אחד ברייתא ולא מצי נמי למינקט רבי מאיר:

והא כילת חתנים דאדם קובע לה מקום. פי' רשב"א דאדם קובע לה מקום כמו למנורה ואפ"ה שרי שמואל אלא ודאי לא חשיב קביעות שלה ושל מנורה קביעות אלא היכא דקבע מקום לגמרי[ח] דאמר בפ' כל הכלים (לקמן קכג. ושם):

דחוליות בין גדולה בין קטנה אסורה. קשה לר"י דבפ"ב דבילה (דף כא.) תנן ג' דברים ר"ג מחמיר בב"ש וחשיב אין זוקפין את המנורה ומשמע דב"ה שרי ומפרש התם בגמרא [ט] הכא במנורה של חוליות עסקינן משום דמיחזי כבונה דב"ש סברי יש בנין בכלים וש"ה מתירה בכלים וב"ה סברי אין בנין כו' אלמא שרי ב"ה מנורה של חוליות להחזיר[י] ומאן דשרי בסוף פירקא להחזיר מטה של חוליות ברפוי איכא לאוקמא ה"נ ברפוי אבל למאן דאסר[כ] קשה ותירץ ר"י[א] דהתם מייר כגון[ב] שהחוליות מחוברין יחד ואינם מתפרקין ופעמים מטין אותן ופעמים זוקפין אותן[ג] (מ): **הורה במנורה להיתרא וכר"ש בגר נמי להיתרא או דילמא במנורה הורה לאיסורא וכר"ש בגר להיתרא.** ומ"ת[ד] אמאי לא קאמר נמי אם דילמא הורה במנורה להיתרא[ט] כרבי שמעון[ט] בגר[ז] וכרבי שמעון בגר לא סבירא ליה[ח] דכה"ג איתא בגלוי טריפות (מולין דף ו: ושם) הורו בטרפתא כרבי בזפק איבעיא להו הורו בטרפתא לאיסורא וכרבי בזפק להיתרא או דילמא הורו בטרפתא להיתרא כרבי בזפק וכרבי בזפק לא סבירא להו וי"ל דהכא לא שייך למיתני[ט] מנורה בגר כדתני בטרפתא בזפק[כ] דהכא אין טעם אחד לשניהם דגר[א] משום מוקלה ומנורה[כב] משום בנין[כג] ועוד דלא בעי למימר דר' לא סבר בגר כר"ש משום[כד] דריב"ל פסיק לעיל כר"ש ואם תאמר ובהיא דאלו טריפות אמאי לא קאמר נמי[כה] תרוייהו להיתרא כדאמר הכא או דילמא הורו בטרפתא וכר' בזפק נמי להיתרא ומיהו אלאו הכי מגיהין שם הספרים ול"ג הורו בטרפתא לאיסורא דהא כ"ע שרו לה דתניא התם [כו] היא האם היא טרפתא היא שלחופית ובינטל האם [כז] הוה עובדא והאכילה רבי טרפון לכלבים ואמר הלכה חמורך טרפון ואמר ליה רבי עקיבא טועה בדבר משנה אתה וגרס התם הורו בטרפתא להיתרא וכרבי בזפק להיתרא[כו] כו' ורש"י פי' הורה במנורה להיתרא כר"ש בגר והדא הורהה הוי ואין נראה דאין לתלות מנורה בגר[כז] ועוד דאכתי הוי ליה למיבעיא או דילמא תרוייהו להיתרא כדאמר הכא או דילמא הורו בטרפתא וכר' בזפק נמי להיתרא ומיהו אלאו הכי מגיהין שם הספרים ול"ג הורו בטרפתא לאיסורא דהא כ"ע שרו לה דתניא התם [כו] היא האם היא טרפתא היא שלחופית ובינטל האם [כז] הוה עובדא והאכילה רבי טרפון לכלבים ואמר הלכה חמורך טרפון ואמר ליה רבי עקיבא טועה בדבר משנה אתה וגרס התם הורו בטרפתא להיתרא וכרבי בזפק להיתרא[כו] ועוד דאכתי הוי ליה למיבעיא או דילמא תרוייהו להיתרא **דנפטא אסור לטלטלה.** פי' בקונטר' אפילו לר"ש וכן משמע דהא שרגא דמשחא דשרי לטלטולה היינו לר' שמעון[כח] ועוד מדפריך רבא בסמוך לרבה ורב יוסף מ"ש מצרורות שבחצר ואי שרי ר' שמעון דנפטא[כט] מיקשי ליה לכ"ע אליבא דרבי שמעון לכך פי' בקונטר' דהכא אליבא דר' שמעון קאי ואע"ג דרב אית ליה מוקלה [ל] גבי מטה שיחדה למעות[ל] ורבה נמי אית ליה כדאמר אביי [מ] כל מילי דמר עביד כרב ורב יוסף נמי משמע דאית ליה מוקלה בפ' בטוטו (לקמן קמב:)[לא] דקאמר כמה חריפא שמעתתא דדרקדי אימור דאמור[לב] בשכח לכתחילה מי אמור הכא אליבא דר"ש קאמר וליה לא ס"ל ומיהו נראה לפרש דהכא דמיירי נמי אליבא דרבי יהודה ולא מיירי בהדליקו בו בחותה שבת וה"ק שרגא דמשחא של מתכת שרי לטלטולה ואפילו לרבי יהודה כדתניא לעיל (ד' מד.) כל הנרות של מתכת מטלטלין דנפטא אסור אפי' לרבי שמעון דמאיס טפי מגר ישן ורבה ורב יוסף שרו אפי' לרבי יהודה דלא מאיס אלא שריחו רע וחזי לכסויי ביה מנא אבל גר ישן מקלה ליה לגמרי משום דמאיס ואפילו מכיסוי מנא: [ועי' תוס' מנחות מא: ד"ה כל מילין:] ואמר

כוותיה, דאתא לאשמעינן דס"ל כר"ש בגר. תוס' הרא"ש. כד. (מ)דמייתי ר' יהושע בן לוי להא מילתא. תוס' הרא"ש. כה. בטרפתא ובזפק. מוס' מולין נו: ד"ה איבעיא. כו. או דלמא הורו בטרפתא להיתרא כרבי בזפק אבל כרבי בזפק לא ס"ל, והשתא ניחא דלא מספקא ליה [התם] אם הורו בטרפתא לאיסורא דמלתא דפשיטא היא דשריא. מוס' מולין נו: ד"ה איבעיא.

כז. וכי לא מצאו היתר אחר בשבת אלא גר דר"ש. ריטב"א. כח. דלר' יהודה דמשתא נמי אסור בישן, [מחמת מיאוס. ריטב"א], ובחדש, אפי' של נפט למה יאסר. רמב"ן. כט. מאי תבעי ליה לרבא ורב יוסף. תוס' הרא"ש. ל. ואוקימנא כר' יהודה. רמב"ן. לא. במילתיה דרבא דהוה מנח סכינא אבר יונה. מי' הר"ן. לב. רבנן. תוס' הרא"ש.

דנפטא (הוה) ורבה ורב יוסף שרו אפילו שרגא דנפטא. ואסיקנא משום דחזו לכסויי בהו מני דנפטא. ואם תאמר אי הכי כל צרורות שבחצר יטלטלו הואיל וחזו לכסויי בהו מנא דנפטא, שני צרורות הואיל ואינה תורת כלי עליהן

נו א ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יא טוש"ע או"ח סי' רעט סעיף ז:

תוס' ישנים

א) ולפי זה תמוה מוקלה מחמת מיאוס ממוקלה מחמת איסור לר' יוחנן דלא דמיא כידים כמו עגילה דספק כר"ש ורב סבר מיספא דקאמר בפ"ק דמולין (דף טו.) ע"כ לא שרי ר"מ ב כי' אבל שוחט דאין לאוי לכוס לא ג וי"מ אית ליה בפרקין (לעיל מד.) מוקלה מחמת מיאוס ד לחכי אמר בפרק בתרא דרב סבר כר"י מדכרכי דחזי אסור דהוי מוקלה מחמת מיאוס בדפי' ר"מ בפ"ק מוכח מב"ש דלדידיה מחמת איסור ממיר טפי ה:

מוסף תוספות

א. דר' יוחנן ור' יהושע איירו במוקצה מחמת מיאוס. תוס' הרא"ש. ב. במבשל דראוי לכופס. תוס' לעיל יט: ד"ה הני. ג. משמע דאית לי' לר"מ מוקצה מחמת איסור. תוס' לעיל יט: ד"ה הני. ד. גבי מטלטלים גר חדש אבל לא ישן, ר"מ אומר כל הנרות מטלטלים חוץ מן הנר שהדליקו בו באותו שבת. תוס' לעיל יט: ד"ה הני. ה. ממוקצה מחמת מיאוס. תוס' לעיל יט: ד"ה הני. ו. מודה. תוס' הרא"ש. ז. וניחא להך פירושא דר"ש אסר במנורה. תוס' הרא"ש. ח. כמו בסיכי זיאירי ומזורי. תוס' הרא"ש. ט. וכ"ש דשרי לטלטל. רשב"א. [והכא] כ"ע לא פליגי דאסור. תוס' פילה כב. ד"ה וכ"ה. י. ברפוי. רשב"א. יא. [דהכא] מיירי שכולה של חליות ומפרקין אותה אבנים אבנים אבל. תוס' פילה כב. ד"ה וכ"ה. יב. [ש]אינה בעלת אבנים. תוס' פילה כב. ד"ה וכ"ה. יג. וכיון דאינן מפורקין לגמרי ליכא משום בנין. חי' הר"ן לקמן מז. ד"ה ולענין. יד. פשיטא לן [וכר'] להתירא. מי' הר"ן. טו. כגון שלא הדליקו בה באותה שבת, התיר לטלטלה. תוס' מולין נו: ד"ה איבעיא. טז. דמתיר [הכא]. תוס' מולין נו: ד"ה איבעיא. יז. שהדליקו בו באותה שבת. תוס' מולין נו: ד"ה איבעיא. יח. להתירא. מי' הר"ן. משום דדחייה בידים. תוס' מולין נו: ד"ה איבעיא. יט. היתר של. תוס' מולין נו: ד"ה איבעיא. כ. דכי היכי דרבי ליה ליה טרפות בזופק, כך לית להו טרפות בטרפחת. תוס' מולין נו: ד"ה איבעיא. [ד]תרוייהו נקוביי נינהו, הלכך איכא למימר דכיון דכולהו נקוביי נינהו נקט כר' בזופק לדמיון בעלמא אע"ג דאינהו שרו בטרפחת ואסרי בזופק. מי' הר"ן. כא. שהדליקו בה באותה שבת. תוס' מולין נו: ד"ה איבעיא. כב. שלא הדליקו בה באותה שבת, לא שייך לאסור מטעם מוקצה אלא. תוס' מולין נו: ד"ה איבעיא. כג. כדאמר [הכא] דאית לי' חידקי וגזרינן אטו דחוליות. תוס' מולין נו: ד"ה איבעיא. כד. שהדליקו בה אבנים. ליכא למתלי חד בחבריה. מי' הר"ן. אי לאו דס"ל הר"ן. משום דדחייה בידים. תוס' מולין נו: ד"ה איבעיא. כה. בזופק. תוס' מולין נו: ד"ה איבעיא. כו. דלא הוה מלתא. תוס' הרא"ש. כז. דלא הוה מסופקא ליה [התם] אם הורו בטרפחת לאיסורא דמלתא דפשיטא היא דשריא. תוס' מולין נו: ד"ה איבעיא.

גליון הש"ס

גמ' אמר ר' יהודה שרגא דמשחא. עי' לקמן דף קכב ע"ב תוס' ד"ה דנפטא וכו' ורבה נמי אית ליה. עי' מנחות דף מא ע"ב תוס' ד"ה כל מילי. וכעיריוכין דף לג ע"ב תוס' ד"ה לא לא תימא:

לעזי רש"י

קרינ"ש. פגומים.

מוסף רש"י

הלכה כסתם משנה. רבי הוא סידר המשנה וכשהלכה דברי מקום ושאו בעניני שנתן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן, כדי שלא יהו שנויה מפי יחיד ונראין כאילו נשנו מפי המרובים ויעשו כמותן (ביצה ב). **מוכני שלה כו'.** לאם רש"י לעיל מד ב. **וטילטל שרגא.** גר שהדליקו בו בשבת וכבה (יבמות יד.).

רבינו חננאל

ואוקמה רחבה במנורה דאית בה חידקי חידקי שהן כעין חוליות שנראה המעמידה או המטלטלה כבונה, הילכך דחוליות בין גדולה בין קטנה אסורה, לית בה חוליות ואית בה חידקי חידקי, גדולה אסורה דמיחלפא בגדולה של חוליות. כי פליגי במנורה קטנה דאית בה חידקי חידקי, ר' יוחנן סבר גזרינן קטנה דאית בה חידקי אטו גדולה דאית בה חידקי, וריש לקיש סבר לא גזרינן. **איני** דגזר ר' יוחנן והא איהו דאמר הלכה כסתם משנה, ותנן סתמא בכלים פרק י"ח במוכני של שידה ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש עליה מעות, ודייקינן מינה הא אין עליה מעות שריא, ואע"ג דהוו עליה כל בין השמשות ולא גזרינן כשאין עליה מעות אטו כשיש עליה מעות. וא"ר זירא תהא משנתנו בשלא היו עליה מעות כל בין השמשות (גזרי') שלא לשבור דברי ר' יוחנן, כלומר לא תקשי לך דר' יוחנן אדר' יוחנן. והא דהורה ר' (זירא ספרא) [בדיוספרא] עלתה בתיקו ועבדינן בה לחזמרא ומוקמינן לה הורה ר' במנורה לאיסורא, וכר' שמעון בגר להיתרא. ר' **אבהו** מטלטל שרגא בר"ש, ובאתריה דר' יוחנן לא הוה מטלטל ליה משום כבודו דר' יוחנן. **(רב) [אמר רב יהודה]** שרגא דמשחא שרי לטלטלה. אבל שרגא

ואמר עולא מה טעם. אלהכי איצטריך לפרושי האי טעמא משום דמשמע ליה דסבר האי תנא כמאן דאסר לקמן להתקשט בהן בחצר מדקתני הרי הן בכל הכלים הניטלין בחצר פירוש בכל הכלים שמלאכתן לאיסור דשרי לצורך גופן ומקומן[ב] ולהכי מפרש עולא[ג] דאיכא תורת כלי עליה[ד] וקשה לר״י דאמר בפ׳ מי שהפך (מ״ק יב: ושם) ר׳ יהודה נשיאה נפק בחומרתא דמדושא [ע״ פי׳ רש״י שם] שמע ר׳ אמי ואיקפיד אמר רב יוסף מ״ט איקפיד והתניא השירים והנזמים כו׳ ואמאי פריך מינה אדרבה מינה משמע דאסור לצאת בהן כדפי׳ והתם קאמר נפק דמשמע דרך מלבוש וגראה לר״י דחומרתא דמדושא היינו טבעת של עץ כמו שמפרשים רבותיו של רש״י ולא של אלמוג כמו שהוא מפרש דאלמוגין מפרש בראש השנה (דף כג.) כסיתא והכא קאמר דמדושא אלא של עץ אחר הוא ששמו מדושא ואין שם תכשיט עליו וכשיוצאים בו דרך מלבוש לא הוי קישוט אלא טלטול בעלמא ולהכי ידע רב יוסף דר׳ אמי לא איקפד אלא משום טלטול והשתא מייתי שפיר מהך ברייתא דשרי לטלטל לצורך גופו או לצורך מקומו כשאר כלי׳ שמלאכתן לאיסור דניטלין לצורך גופו או לצורך מקומו ונפק לאחר קאמר אבל לרה״ר אסור כדאמרי׳ בפ׳ הדר (עירובין סט. ושם) ההוא גברא דנפיק בחומרתא דמדושא חזייה לר׳ יהודה נשיאה כסייה אמר כגון זה מבטל רשות לר׳ יהודה: **והתנן ר״ש אומר כל שאין מומו ניכר מעי״ט אין זה מן המוכן.** קשה לר״י מאי קא פריך[ה] הא ע״כ טעמא דר״ש לאו משום מוקצה אלא משום דסבר דאין רואין מומין ביו״ט דהא ר׳ יהודה דאית ליה טפי מוקצה שרי התם ברים אין לדין (ביצה כה: ושם) בכור שנפל לבור ירד מומחה וראה אם יש בו מום יעלה וישחוט ואם לאו לא ישחוט[ו] וי״ל דדייק מדלא קתני ר״ש אוסר לפי שאין רואין מומין ביו״ט דהוה משמע לכתחילה אסור אבל בדיעבד מבורר אין זה מן המוכן משמע דהוי מוקצה ואפי׳ בקרו אינו מבורר[ז] ובהכי פליגי דר׳ יהודה סבר מי יימר דקאמר רבה לאו דווקא[ח] דהא ר״ש אסר אפי׳ בנפל בו מום קבוע מעי״ט דהשתא ליכא אלא חד מי יימר דמיזדקיק ליה חכם דהא קאי אר׳ יהודה דלא שרי אלא כשהיה בו מום קבוע מעי״ט דהא דקאמר ר׳ יהודה ואם לאו לא ישחוט פשיטא ומשני לא צריכא דנפל ביה מאתמול מום עובר והשתא הוה ליה מום קבוע מהו דתימא כיון דדעתיה עילויה נשחטיה קמ״ל ל״ב הא דקאמר אם יש בו מום יעלה וישחוט היינו ע״כ מום קבוע מעי״ט ואפי׳ לאחר בר אוכמי דשרי ר״ש בדיעבד בחד מי יימר מ״מ בנפל בו מום עובר מעי״ט דאיכא תרתי מי יימר לבאורה משמע התם דאסר לכך נראה דלאו דוקא הן דאפי׳ בחד מי יימר סגי וכן מוכחא מאתקפתא דרמי בר חמא דפריך[ט] מחד מי יימר[ט] : **מי יימר דמיזדקיק לה בעל.** ואע״ג דפירות שנדרה מהם אינם מוקצין לענין טלטול[י] דהא חזו לשאר בני אדם מ״מ אית לן למימר מיגו דאיתקצאי בין השמשות מאכילתם איתקצאי לכולי יומא אי נמי מיירי בפירות שלה ואסרתן לכל אדם: **מי יימר דמיזדקיק לה בעל.** תימה מי דמי התם ודאי לא מיזדקיק ליה חכם דאין רואין מומין ביו״ט אבל הכא דאין לך איסור בדבר מיזדקק לה בעל[ד] ואית לן למימר מי יימר דהא לר׳ יהודה דקסבר רואין מומין ביו״ט לא אמרי׳ מי יימר ג)וי״ל דנעבל נמי לא ניחא להזדקק דזימנין דשרי נדרים שנדרה לדבר מצוה: **התם אי לא מיזדקיק ליה חכם סני ליה בג׳ הדיוטות אבל הכא כו׳.** ואע״ג דנפ״ק דחולין (דף יח:) אמר רב יהודה אמר ר׳ ירמיה פקח משמיה דרב פקח משמיה דשמואל ג׳ מתירין את הבכור במקום שאין מומחה היינו דוקא במומין מובהקין כגון ניסמת עינו נקטעה ידו נשברה רגלו כדאמרינן בשילהי המוקדשין (בכורות לו:) וה״נ דהוה מצי למימר מי יימר דמזדקקי ליה ג׳ הדיוטות דודאי לא מיזדקקי ליה משום דאין רואין מומין ביו״ט והא דנקט דמיזדקק ליה חכם משום שרי בכל מומין: ולפ״ז אם״ש גבי טבל דאמר אם עבר ותיקנו מתוקן דדוקא חכם אמר הכא לא מיזדקיק אבל בג׳ הדיוטות לא אמר מי יימר ומיהו לפי מ״ש בפנים ה״נ המ״ל כו׳ לא אם״ש טבל כדפי׳ לעיל ולהכי נקט חכם משום דמתיר בכל מומין ועיקר טעמא משום דהכא איכא איסורא והתם ליכא והא דנקט התם אם לא מיזדקיק ליה חכם סגיא בג׳ הדיוטות אע״ג דשרי חשיב מוקצה אי לא סגיא ליה בג׳ הדיוטות [פ״ר]:

כבתה אין לא כבתה לא. כן דרך הש״ס דאע״ג דהוה מצי לאתויי ריש דקתני בהדיא חוץ מן הגר הדולק בשבת מייתי סיפא ודייק מינה[ט] : **דכל היכא דקמבוין איכא איסורא דאורייתא.** ואית דהכא בכיבוי ליכא איסורא דאורייתא לר״ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא[יא] וי״ל דה״ק דכי מיכוין איכא איסורא דאורייתא כגון בפתילה וצריך להבהבה[יב] אע״פ שזה התירון דחוק הוא בלאו הכי נלאו הכי פריך ליה שפיר הרב פור״ת: **הגמ**

א) השירים והנזמים והטבעות הרי הן ככל הכלים הנטלים בחצר ואמר עולא מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עליה הכא נמי הואיל ואיכא תורת כלי עליה א״ר נחמן בר יצחק בריך רחמנא דלא כסיפיה רבא לרב אויא רמי ליה אביי לרבה תניא מותר השמן שבנר ושבקערה אסור ורבי שמעון מתיר אלמא לר׳ שמעון לית ליה מוקצה ורמינהו רבי שמעון אומר כל שאין מומו ניכר מעי״ט אין זה מן המוכן הכי השתא התם אדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו הכא אדם יושב ומצפה מתי יפול בו מום מימר אמר מי יימר דנפיל ביה מומא ואת״ל דנפיל ביה מומא מי יימר דנפיל ביה מום קבוע ואם תמצי לומר דנפל ביה מום קבוע מי יימר דמזדקק ליה חכם מתיב רמי בר חמא [ב]מפירין נדרים בשבת [ונשאלין לנדרים שהן] לצורך השבת ואמאי לימא מי יימר דמיזדקק לה בעל דתם כדרב פנחס משמיה דרבא [ג]דאמר רב פנחס משמיה דרבא כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת ת״ש [ד]נשאלין לנדרים של צורך השבת בשבת ואמאי לימא מי יימר דמזדקק ליה חכם דהתם אי לא מיזדקק ליה חכם סגיא ליה בג׳ הדיוטות הכא מי יימר דמיזדקק ליה חכם רמי ליה אביי לרב יוסף מי אמר ר׳ שמעון כבתה מותר לטלטלה כבתה אין לא כבתה לא מאי טעמא דילמא בהדי דנקיט לה כבתה הא שמעינן ליה לר׳ שמעון דאמר דבר שאין מתכוין מותר דתניא [ה]ר׳ שמעון אומר גורר אדם כסא מטה וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ כל היכא דכי מיכוין איכא איסורא דאורייתא כי לא מיכוין גזר ר״ש מדרבנן כל היכא דכי מיכוין איכא איסורא דרבנן כי לא מיכוין שרי ר״ש לכתחילה מתיב רבא [ו]מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן והא הכא דכי מיכוין איסורא דאורייתא איכא כי לא מיכוין שרי רבי שמעון לכתחילה אלא אמר רבא הנח

השירים. אלעדות: **הרי הן ככל הכלים.** אע״פ שאסור לצאת בהן לרה״ר כדאמרי׳ בפרק במה אשה יוצאה (לקמן נט:) גזירה דילמא שלפא ומחויא מיהו תורת כלי עליהן ומותר לטלטלן שלא כדרך מלבוש: **מומו ניכר.** גבי בכור קאי: **מי יימר דמזדקק ליה חכם.** שימצא חכם שיזקק לו ביו״ט לראות אם מום קבוע הוא או לא: **מפירין נדרים.** בעל לאשתו: **ונשאלין לנדרים.** לחכם להתירן: **שהן לצורך שבת.** כגון נדר שלא יאכל היום: **ואמאי.** מותרת לאכול ואפי׳ שרי לה בעל ליתסר לה משום מוקצה דהא אסתה דעתה ואמרה מי יימר דמזדקק לה בעל: **על דעת בעלה.** ע״מ אם ירצה הבעל וסמכה עליה דמזדקק לה ביום שמעו: **הכא מי יימר כו׳.** והדיוטות לא מצו למיסריה לגבור אלא במום הידוע לכל כגון מחוסר אצבע: **איסורא דאורייתא.** כיבוי אב מלאכה הוא[יא]. תריץ ליכא איסור דאורייתא דמופר כלאחר יד הוא דמופר דאמר לקמן תולדה דמוקצה וחייב ה״מ מופר כדרכו במרא וקרלוס: **מוכרין לדרכן.** ואפי׳ של כלאים לוכשו להלאותו בשוק: **ובלבד שלא יתכוון.** להנאת חימום. והא ר״ש היא מדאזיל בתר כוונה: לדבר

ג) מפירין נדרים בשבת. מתוך השמן שבנר ושבקערה. גל קרוקיי״ל, מותר השמן שנתן בנר או בקערה, שמן המיוחד להדלקת הנר של שבת וכבר, המותר יש בה משום מוקצה ואסור (ביצה ל:). אין זה מן המוכן. לאו משום מוקצה אסר ליה, דהא לית ליה מוקצה, אלא לפי שמתיר״ו ביו״ט נראה כמתקנו, או דהוה ליה כדן דין דגזור בים משום שבות, וסכי קאמר אין המתרמו היתר ואינו מוכן לאכסר (שם כו:). מפירין נדרים בשבת. בעל לאשתו ואב לבתו (נדרים עז.). לצורך השבת. כגון שנדרה מאכילה ומתכשיטין (שם). דבר שאין מתכוין מותר. ואף על גב דקעביד מרין והוי מולדה דמוקצ או בונה (לעיל כב.). מוכרי כסות מוכרין כדרכן. משוטפים בכסות כלאים (פסחים כו:), כסות של כלאים לוכשו בשוק כדי להלאותו לגוכרו, אלא אסרה מולה אלא לבשה אסיא להתמתם כדרך כל הלובשים, והעלאה דומיא דלבישה נמי דמתהני בה (לעיל כט:). ובלבד שלא יתכוין. להנאת לבישה (פסחים שם). והצנועין. כאיש שמרחיקין עצמן מכל לוזה שפחים (לעיל כט:) אי: פרוסים שמתרחקים מן הכיעוד ומן הדומה לו (פסחים שם).

מוסף תוספות

א. פרש״י ז״ל אע״פ שאסרו חכמים לצאת בהם לרה״ר. נראה מדבריו ז״ל דבחצר מותר להתקשט בהם. ולא נחירא וכו׳ [ד]א״כ פשיטא שניטלים בחצר שהרי נלבשים שם ולמה הוצרך עליו לטעם זה שאמר עולא, אלא ודאי. ריטב״ץ. ב. ואי הוה שרי להתקשט בהן בחצר הוו ככלים שמלאכתן להיתר. תוס׳ הרא״ש. [ו]פשיטא שניטלים בכל החצר וכו׳ ומה הוצרכנו בטעמו של עולא. ריטב״ץ. ג. דאפ״ה ניטלים אפי׳ בחצר שאינה מעורבת לצורך גופם ולצורך מקומם ככל הכלים כיו״ב שמלאכתם לאיסור הניטלים בחצר. ריטב״ץ. ד. וחזו לכסויי וכו׳ והיינו דש״מ דתורת כלי עליו מילתא רבתי היא. ריטב״ץ. ה. דאית לי׳ לר״ש מוקצה. מי׳ מכ״ן. ו. ומוקי לה התם דפליגי בנפל בו מום עובר מערב יו״ט והשתא הו״ל מום קבוע, ור׳ יהודה ס״ל דראין מומין ביו״ט הלכך לא אסח דעתיה מינה, ר״ש סבר אין רואין מומין ביו״ט. תוס׳ הרא״ש. ז. כיון שלא נודע שהוא מום קבוע מאתמול. תוס׳ פילפ כס: ד״ה בכור. ח. וידוע שמום קבוע היה מאתמול. תוס׳ פילפ כס: ד״ה בכור. ט. דמאתמול דעתיה עלויה. תוס׳ פילפ כס: ד״ה בכור. י. אך שלא הראה לחכם מבבר״י. תוס׳ פילפ כס: ד״ה בכור. יא. דאי נפל ביה מומא ביו״ט ודאי לא הוה שרי׳ ר׳ יהודה, דהוי מוקצה מחמת איסור, דלא הוה דעתיה עליה מאתמול ולר׳ יהודה אית ליה מוקצה. תוס׳ פילפ כס: ד״ה בכור. יב. הלכך לאו דעתיה עלויה מאתמול. תוס׳ פילפ כס: ד״ה בכור. יג. דאתקצאי מחמת איסורא דאין רואין מומין ביו״ט. מי׳ מכ״ן. יד. דאית ביה כל הני מי יימר אית ליה מוקצה משום דמסיח דעתיה אבל בחדא מי יימר לית ליה מוקצה דלא מסיח דעתיה מינה, דלא היא, דאפי׳ בחדא מי יימר אית ליה מוקצה. שיטה לסר״ן. אלא לרווחא דמלתא נקט להו. רשב״ם. טו. ממפירין נדרים. רשב״ם. טז. דמיזדקק לה לבעל. רשב״ם. יז. וכיון שכן, לא אתקצאי אפי׳ בביה״ש. ריטב״ם. יח. [ו]איסורא דרבנן בלחוד הוא. ריטב״ם. יט. כיון שאם כיבה הוא אב מלאכה ויש מקום שהוא חייב עליו מן התורה, גזר ר״ש בכל טלטול, שכשאדם רואה את חבירו מטלטל נר הדלוק, מי מפיס לו איזו מהן הכבה ואיזו לא הבהבה, משא״כ בגרירת מיטה שאין גרירת מיטה וספסל בעולם שיכול לבא עליה לידי איסורא דאורייתא. המג״ן. כ. שמסירה אינו דאי לשום דבר אלא לכסות כלי, דלא חשיב תשמיש. ריטב״ם.

מוסף רש״י

השירים. טשקי״ל בלע״ז (מו״ק יב:). **מותר השמן שבנר ושבקערה.** גל קרוקיי״ל, מותר השמן שנתן בנר או בקערה, שמן המיוחד להדלקת הנר של שבת וכבר, המותר יש בה משום מוקצה ואסור (ביצה ל:). **אין זה מן המוכן.** לאו משום מוקצה אסר ליה, דהא לית ליה מוקצה, אלא לפי שמתיר״ו ביו״ט נראה כמתקנו, או דהוה ליה כדן דין דגזור בים משום שבות, וסכי קאמר אין המתרמו היתר ואינו מוכן לאכסר (שם כו:). **מפירין נדרים בשבת.** בעל לאשתו ואב לבתו (נדרים עז.). **לצורך השבת.** כגון שנדרה מאכילה ומתכשיטין (שם). **דבר שאין מתכוין מותר.** ואף על גב דקעביד מרין והוי מולדה דמוקצ או בונה (לעיל כב.). **מוכרי כסות מוכרין כדרכן.** משוטפים בכסות כלאים (פסחים כו:), כסות של כלאים לוכשו בשוק כדי להלאותו לגוכרו, אלא אסרה מולה אלא לבשה אסיא להתמתם כדרך כל הלובשים, והעלאה דומיא דלבישה נמי דמתהני בה (לעיל כט:). **ובלבד שלא יתכוין.** להנאת לבישה (פסחים שם). **והצנועין.** כאיש שמרחיקין עצמן מכל לוזה שפחים (לעיל כט:) אי: פרוסים שמתרחקים מן הכיעוד ומן הדומה לו (פסחים שם).

גליון הש״ם

גמ׳ ואמר עולא. עי׳ לקמן דף נט ע״ב תוס׳ ד״ה מאן דלרכה: **תוס׳ ד״ה מי יימר דמזדקק לה בעל ואע״ג וכו׳ דהא חזו לשאר ב״א.** עי׳ לקמן דף קכז ע״ב תוס׳ ד״ה מין לחמזא: **שם ד״ה דבל היכא וכו׳ אע״פ שזה התירון דחוק.** עי׳ בבכורות דף כה ע״א תוס׳ ד״ה דהוי ליה:

רב נסים גאון

התם אי לא מזדקק ליה חכם סגיא בג׳ הדיוטות. משתכח עיקר דילה במסכתא דנדרים בפרק נערה מאורסה (דף עח) אהרן ובניו וכל ישראל בפרשת נדרים למאי הילכתא, אמר רב אחא בר יעקב להכשיר ג׳ הדיוטות. וכותיה גרסי׳ בפרק יש נוחלין (נ״ב קכ).

רבינו חננאל

כמו (ש״מ עולא) [שא׳ עולא] בשירים ונזמים וטבעות הואיל ותורת כלי עליהן. **תנא מותר שמן שבנר ושבקערה אסור להסתפק ממנו ור״ש מתיר. אלמא לר״ש לית ליה מוקצה.** איני והא לענין בכור שנפל בו מום ביו״ט אמר ר״ש אין זה מן המוכן. ושנינן שני זה מזה, בגר אדם מצפה מתי תכבה נרו ויסתפק מן השמן ומכין

ה) מו״ק יב:, ו) [לעיל מד.] ביצה ל:, ז) ביצה טו., ד) לקמן קנ. נדרים עז., ט) יבמות כט: גיטין פג: נדרים עג: נדה מו:, ו) לקמן קנ. נדרים עז:, ז) [תוספתא ביצה פ״ב] [לעיל כב. כט: ביצה כג: פסחים קא. מנחות מז:], ח) כלאים פ״ט מ״ב לעיל כט: פסחים כו:, ט) [לקמן עג.], י) רש״ל מ״ז, כ) [ע״ תוס׳ לעיל ל״ט: ד״ה אלא פניו ועי׳ הר״מן],

אתי למינגע באיסורא דאורייתא, כגון כביית הגר וכיוצא בו חייש ר״ש וגזר מדרבנן, וכל היכא דכי מכוין איסורא [דרבנן] היא, כי לא מכוין [שרי] ר״ש לכתחילה. **איני** והא מוכרי כסות כו׳, וכלאים איסורא דאורייתא היא, וכי לא מיכוין שרי ר״ש לכתחילה. ומשני רבא נשאלין נדרים לצורך השבת. **דבל היכא** דמזדקק ליה חכם. ושנינן שני התם דסגיא בג׳ הדיוטות. **רמי** אביי ומי אמר ר׳ שמעון כבה הגר מותר לטלטלו, מכלל דאי לא כבה חייש דילמא כי מטלטל ליה שמא יכבה, והא איהו דאמר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ. הנה דאע״ג דנעשה חריץ כיון דבלא כוונה נעשה לא חייש ר׳ שמעון. **ושני כל היכא דכי מכוין** אתי למינגע באיסורא דאורייתא, כגון כביית הגר וכיוצא בו חייש ר״ש וגזר מדרבנן, וכל היכא דכי מכוין איסורא [דרבנן] היא, כי לא מכוין [שרי] ר״ש לכתחילה. **איני** והא מוכרי כסות כו׳, וכלאים איסורא דאורייתא היא, וכי לא מיכוין שרי ר״ש לכתחילה. ומשני רבא

ט) עי׳ בחלופי גרסאות.

לדבר האסור. לשלהבת דבכי האי מוקלה מודה ר"ש שהכלי טפל לשלהבת בעודה בו ולאו משום לחיים לכבייה: **בסים.** מושב. את כנו (ב) מתרגמינן בסיסיה: **א"ר רומנוס לי התיר רבי לטלטל מחתה.** של לבונה באפרה. קס"ד באפרה עם אפרה קאמר שהאפר מוקלה ולא היו לריכין לו ואשמעינן דאגב מחתה דאיכא תורת כלי עליה טלטלה עם אפרה: **נוטל אדם.** הכלכלה בשבת והאכן בתוכה: **הא ליכא פרי לא.** דכלי נעשה בסים לאכן וטפלה לו ובטל תורת כלי לגמרי. והכא נמי נעשית מחתה בסים לאפר ורבי יוחנן שמעינן ליה לעיל דכר' יהודה סבירא ליה: **דאיכא בהו קרטין.** שנשתיירו מן האור ולבונה דמזיא לחריה ואגב לבונה מטלטל למחתה עם אפרה דומיא דכלכלה מלאה פירות והאכן בתוכה: **קרטין.** של שיור לבונה: **בי רבי.** דנשיא ועשיר הוה מי חשיבי: **בגדי עניים.** שלא על שלא או שחוטין עבה הוו בגדים לעניים לענין טומאה: **בגדי עשירים.** שלשה על שלשה הוו בגדים לעשירים וכל שכן לעניים. אבל בגדי עניים לעשירים לא הוו בגד גייהו ולא מקבלי טומאה הכא נמי בי רבי (ג) בטלי קרטין: **אלא אמר אביי.** הא דשרי ליה לטלטל מחתה באפרה משום דאפרה מאיס עליה לראותו והוי כגרף של רעי דתניא במסכת ביצה (דף לו:) מותר להוציאו לאשפה שבחלר: **גרף.** כלי חרס המוכן לכך: **מיכסי.** כל מחתות מכוסות הן ויש בהן נקבים להוציא הריח: **לנוגה.** כלי נחשת שמבישין בו האור לפני פרים להתחמם: **אגב קטמים.** שהיו לריכין לאפרו לכסות רוק או לוחה. ול"ת מה לא איסור יש כאן היינו רבותא דאע"ג דאיכא עליה שברי עליס. והא דר' רומנוס נמי האי מחתה באפרה דקאמר מחתה בשביל אפרה שהיה לריך לו ודעתייהו עליה מתמול ורבותא דשמעינן (כיון) אע"ג(ד) דאיכא עליה שברי עליס דהוי כלכלה של פירות והאכן בתוכה: **ושוין.** ר' יהודה ור"ש שנחלקו בגר ישן(ה): **בגלילא שנו.** שחשובות להן שברי פתילה שאין בגדים של פשתן מצויין להם הלכך לא בטלי ונעשה גר בסים להן: **ערפיים.** לורפי נחשת או גרדיים והולכין מעיר לעיר למלאכתן ונושאין עמהן מטות של פרקים: **חייב חטאת.** הוא תחלתו וגמרו ומגלח עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש אב לכל גומרי מלאכה ולא משום בנין דאין בכלים: **קנה מנורה.** שיושאין ממנה קנים לגרות הרבה ונוטלין הימנה ונשעת הלורך מחזירין אותו: **קנה של סיידין.** הטחין ומלבנין הבית בסיד יש להן קנים של פרקים ונותן מטלית בראשה ושורין בסיד המחוי וטח את הבית וכשהוא טח מלמטה אי אפשר לו אלא בקנה קלר וכשהוא הולך ומגביה מוסיף קנה על קנה ומאריכו: **פטור.** שאין זה גמרו שהרי לריך לחזור ולפרקו תמיד: קרן עגולה וקרן פשוטה שניהם מין כלי זמר והוא עשוי נקבים נקבים ככברה ומכניס בהן חליליס ומוליאין קולות הרבה. קרן עגולה מעשה אומן הוא ולריך לתקוע בנקבים בחוזק והויא מלאכה ובקרן פשוט בריוח ולרכן לפרקם תמיד ופטור. קתני מיהת בקני מנורה לחייב והוא הדין למטה של ערפיים: **אינהו.** רבי אבא ורב הונא בר חייא: **דאמור רבי אבי אבא.** כרבי שמעון דמתיר לכתחלה: **מלבנות המטה.** כעין רגליס קטנים ויש להן בית קיבול ומכניס לתוכן ראשי כרעי המטה שלא ירקבו בארץ: **לוחיס של סקיפס.** עץ קטן כמין דף שתוקעין בקשת שקורין אבנשטר"א שעליו מושך החץ: יתקע

הנח לגר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסים לדבר האסור. אינטריך למימר בשמן דנעשה בסים לדבר האסור דאי לאו הכי לא היה הגר אסור לטלטל דהוי בסים לדבר האסור ולדבר המותר ושרי כדאמר בשמעון כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלינן אגב קיטמא אע"ג דאיכא עליה שברי עליס ואם תאמר פתילה אמאי קאמר דהויא בסים לדבר האסור אע"ג דאיכא עליה שברי עליס דהויא דבר האסור כדאמר לקמן ושוין שאם יש בה שברי פתילות שאסור לטלטלה וי"ל דשברי פתילה הוי שברי כלים ודמי לגרורות אבל פתילה שלימה שהיא כלי הוה שרי אי לאו דנעשה בסים לדבר האסור: **אי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה.**

הגמ' ס"ד דאפר מחתה מוקלה הוא(א): **ואמר רבה ב"ב חנה א"ר יוחנן כו'.** תימה אמאי לא פריך בלאו מילתיה דרבי יוחנן ממתני' דפ' נוטל (לקמן דף קמב:) דתנן מעות שע"ג הכר מנער את הכר והן נופלות וכן אבן שעל פי החבית מטה על לה והיא נופלת אבל בטלטול גמור אסור ואור"י דה"א דשאני מעות דחשיבי ולא בטלי(ב) ואבן שע"פ החבית ה"א דמיירי שהוא מתוקן לסתום פי החבית והחבית לריכה לה ולכך לא בטלה(ג):

בגדי עניים לעניים. אומר ר"ת(ד) דדוקא בטומאת מדרס דביאוח תליא מלתא(ה) אבל בשאר טומאות לא תליא מלתא ביאוח דאפי' היה מוטל בארשפה(ו) מרבינן (ז) מהכנגד דשלא על שלא מיטמא בין לעניים בין לעשירים דבקרא לא מפליג מידי ומייתי ר"ת ראיה דתנן במסכת כליס (פרק כ"ז מ"ג) דבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס משום שלא על שלא לטמא מת וע"כ בעשיריס מיירי דבכפ"ח תנן התם בגדי עניים אע"פ שאין בהם שלשה על שלשה טמאין מדרס(ז) וא"ת הכא דפריך מבריתא אמאי לא פריך ממתני' דפכ"ח דכליס שהבאתי ואור"י דאי ממתני' א"א(ח) דבגדי עניים היינו(ט) כעין שק' שעיקרו עשוי לעניים ואפי' ביד עשיריס אינו לריך שלשה על שלשה אבל שאר בגדים בעי שלשה על שלשה(א) שאינו עומד אלא לעשיריס להכי מייתי ברייתא דלא שייך לפרשה הכי(ב):

הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא. פי' כנונא מתחה והיינו מתחה בפתיש אב לגיל פי' אגב לאפרה שהוסק מע"ש דמוכן הוא לחזי לכסות בה רוק או לוחה וקשה דמשמע דוקא אגב קיטמא שרי הא לאו הכי נעשה בסים לדבר האסור ואילו בפ"ב דביצה (כא: ושם) אמר גבי אין מזמנין גברי בשבת משום שיורי כוסות פריך ומיטלטלינהו אגב כסא מי לא אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא אף על גב דאיכא עליה שברי עליס ומאי פריך(ג) שאני כנונא דאגב קטמא מטלטל לה אבל בכוס ליכא אלא(ד) דבר האסור(ט) ואור"י(ט) דשיורי כוסות לא חשיבי למיהוי כוס בטל לגבייהו(ו) אף על גב שאין היתר עמהן בכוס טפי גרעי משברי עליס שעם הקיטמא בכנונא: **אע"ג דאיכא עליה שברי עצים.** יח(יא) נראה לרבינו תס"(ט) דשברי עליס חשיבי טפי מאבן שבכלכלה(כ) דאם לא כן מאי קמ"ל ואדמקשי ליה מברייתא דשוין(כא) כו' ליסייעה ממתני' דכלכלה והאכן בתוכה אלא שברי עליס חשיבי טפי ויש לדמות שברי עליס לגבי אפר כשברי פתילה לגבי שמן(כב):

בגלילא שנו. פי' בקונטו' שחשובות להן שברי פתילה שאין בגדי פשתן מצויין להם ואין נראה לר"ת דהא אמרי' בשילהי ב"ק (דף קיח:) לוקחין מן הנשים כלי לאמר ביהודה וכלי פשתן בגליל משמע שמצוי פשתן הרבה שם(כג) ומפרש ר"ת בגלילא שנו שהיה להם רוב שמן(כד) ולהכי לא בטלי שברי פתילה אגב שמן(כה) וכן משמע(כו) בפ"ק דסנהדרין (דף יא:) גבי טול איגרת וכתוב לאחנא בני גלילאה עילאה ותתאה(כז) כו' דזמן ביעורא מטא לאפרושא מעשרא ממעטני זיתא ואמר בגזיר בפרק בית שמאי (דף לא:) בגלילא שנו דחמרא ויין היה מצוי להם הרבה(כח) כדאמר בהמוציא יין (לקמן עח.) גבי מיס כדי לשוף בהן את הקילור וקאמר בגלילא שנו(כט) א) דרפואת מיס שכיח טפי משמיה שהיה להן רוב יין והיו שותין הכל יין(ל) ואפילו הכי חמרא עדיף להו ממיסחא כי השמן היה להם בזול יותר ורש"י פי' נמי בהמוציא (שם) שמחמת עניותא היו עושין רפואה מן המיס ואין עושין מן היין רק שתייה ולפיכך היתה רפואת מיס שכיחא ואין נראה דכיון א"כ שכיחא שתיית מיס טובא(לב) ואמרי' בעלמא(ג) אף ערב יוה"כ בגליל שהיו מרבים בסעודה משמע שעשיריס היו [וע"ע תוספות מגיגה כה: ד"ה בגלילא]: רבן

הנח לגר שמן ופתילה הואיל(א) דנעשה בסים לדבר האסור א"ר זירא א"ר אסי א"ר יוחנן אמר ר' חנינא אמר רבי רומנוס לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה א"ל רבי זירא לרבי אסי מי אמר רבי יוחנן הכי והתנן(ב) נוטל אדם בנו והאכן בידו או כלכלה והאכן בתוכה ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכלכלה מלאה פירות עסקינן טעמא דאית בה פירי הא לית בה פירי לא(ג) אשתומם כשעה חדא ואמר הכא נמי דאית בה קרטין אמר אביי קרטין בי רבי מי חשיבי וכי תימא חזו לעניים והתניא(ד) בגדי עניים לעניים בגדי עשירים לעשירים(ה) אבל דעניים לעשירים לא אלא אמר אביי מידי דהוה אגרף של ריעי אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא גרף של ריעי מאים והאי לא מאים ועוד גרף של ריעי מיגלי והאי מיכסי אלא אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן אהוה(ו) מטלטלינן כנונא אגב קיטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים מיתיבי ושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטל(ז) אמר אביי בגלילא שנו לוי בר שמואל אשכחינהו לרבי אבא ולרב הונא בר חייא דהוו קיימי אפיתחא דבי רב הונא אמר להו מהו להחזיר מטה של טרסיים בשבת אמרו ליה(ח) שפיר דמי אתא לקמיה דרב יהודה אמר הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו המחזיר מטה של טרסיים בשבת חייב חטאת מיתיבי(ט) המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת קנה סיידין לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור רבי סימאי אומר(י) קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור אינהו דאמור כי האי תנא דתניא מלבנות המטה וכרעות המטה ולווחים של סקיפס(יא) לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל

מלבנות המטה. כרעי המטה שנתקלקלו: **לווחים של סקיפס.** עץ קטן כמין דף שתוקעין בקשת שקורין אבנשטר"א שעליו מושך החץ: **אבל.** דרעין הוא שלא יהו שברי עצים בטלים

שאם בהם שלשה טמאים דאפי' בבית העשירים קאמרי'. ריטב"א. ט. בגדים שרגילים עניים ללבוש. תוס' הרא"ש. י. שחוטין עבה. ריטב"א. יא. מיירי בבגדים דקים. ריטב"א. יב. דקתני דאפי' בגדי עניים דוקא לעניים מטמא בשלש על שלש אבל לעשיריס שלשה על שלשה בעינן. ריטב"א. יג. הא דר' נחמן לשיורי כוסות. ריטב"א. יד. שיורי כוסות בלחוד. רש"ש. טו. והוי הכוס בסיס לדבר האסור, שהרי הונח שם היין לדעת. ריטב"א. [ן]אסור לטלטלן. רשב"א. טז. דהכי פריך, דכי היכי דמטלטלינן כנונא אגב קיטמא [דהוי בר לטלול. ריטב"א], ואין הכנונא והקטמה בטלי לגבי שברי עצים שבה משום דלא חשיבי, ה"נ. רשב"ש. יז. שהרי הכוס הוא עיקר. ריטב"א. יח. ואע"ג דהך מלתא שמעינן לה מכלכלה ואבן לתוכה דמוקי לה ר' יוחנן במלאה פירות. תוס' הרא"ש. יט. [ד]אינטרך לאשמועינן [ד]אע"ג. תוס' הרא"ש. כ. לא אמרינן דהויא עיקר בסיס לדבר האסור דחשיב טפי. תוס' הרא"ש. כא. שאם יש (שם) [בה] שברי פתילה שאסור לטלטלה. רשב"ש. כב. דדין הוא שלא יהו שברי עצים בטלים לגבי כנונא כי היכי דאין שברי פתילה בטלים לגבי נר ושמן לפי שהן חשובין לגבן, משא"כ בכלכלה שהפירות חשובין והאבן אינה חשובה. רשב"ש. כג. וסחורתם בכך. תוס' הרא"ש. כד. ולא קפדי עליה. תוס' מגיגה כה. ד"ה בגלילא. כה. דשמן היה להם רוב שמן. תוס' הרא"ש. כו. דבגליל היה רוב שמן. תוס' הרא"ש. כז. ורוב שתייתן בכך. תוס' מגיגה כה. ד"ה בגלילא. כח. דחשיב. תוס' מגיגה כה. ד"ה בגלילא. ל. מתוך עושרם. תוס' מגיגה כה. ד"ה בגלילא. לא. כאב עינים, וטוב המים לרפואה, [ולכן]. תוס' מגיגה כה. ד"ה בגלילא. לב. והיה להם לשער בשתייה. ועוד. תוס' מגיגה כה. ד"ה בגלילא.

מ"ר רומנוס לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה. קס"ד באפרה עם אפרה קאמר שהאפר מוקלה ולא היו לריכין לו ואשמעינן דאגב מחתה דאיכא תורת כלי עליה טלטלה עם אפרה: **נוטל אדם.** הכלכלה בשבת והאכן בתוכה: **הא ליכא פרי לא.** דכלי נעשה בסים לאכן וטפלה לו ובטל תורת כלי לגמרי. והכא נמי נעשית מחתה בסים לאפר ורבי יוחנן שמעינן ליה לעיל דכר' יהודה סבירא ליה: **דאיכא בהו קרטין.** שנשתיירו מן האור ולבונה דמזיא לחריה ואגב לבונה מטלטל למחתה עם אפרה דומיא דכלכלה מלאה פירות והאכן בתוכה: **קרטין.** של שיור לבונה: **בי רבי.** דנשיא ועשיר הוה מי חשיבי: **בגדי עניים.** שלא על שלא או שחוטין עבה הוו בגדים לעניים לענין טומאה: **בגדי עשירים.** שלשה על שלשה הוו בגדים לעשירים וכל שכן לעניים. אבל בגדי עניים לעשירים לא הוו בגד גייהו ולא מקבלי טומאה הכא נמי בי רבי (ג) בטלי קרטין: **אלא אמר אביי.** הא דשרי ליה לטלטל מחתה באפרה משום דאפרה מאיס עליה לראותו והוי כגרף של רעי דתניא במסכת ביצה (דף לו:) מותר להוציאו לאשפה שבחלר: **גרף.** כלי חרס המוכן לכך: **מיכסי.** כל מחתות מכוסות הן ויש בהן נקבים להוציא הריח: **לנוגה.** כלי נחשת שמבישין בו האור לפני פרים להתחמם: **אגב קטמים.** שהיו לריכין לאפרו לכסות רוק או לוחה. ול"ת מה לא איסור יש כאן היינו רבותא דאע"ג דאיכא עליה שברי עליס דהוי כלכלה של פירות והאכן בתוכה: **ושוין.** ר' יהודה ור"ש שנחלקו בגר ישן(ה): **בגלילא שנו.** שחשובות להן שברי פתילה שאין בגדים של פשתן מצויין להם הלכך לא בטלי ונעשה גר בסים להן: **ערפיים.** לורפי נחשת או גרדיים והולכין מעיר לעיר למלאכתן ונושאין עמהן מטות של פרקים: **חייב חטאת.** הוא תחלתו וגמרו ומגלח עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש אב לכל גומרי מלאכה ולא משום בנין דאין בכלים: **קנה מנורה.** שיושאין ממנה קנים לגרות הרבה ונוטלין הימנה ונשעת הלורך מחזירין אותו: **קנה של סיידין.** הטחין ומלבנין הבית בסיד יש להן קנים של פרקים ונותן מטלית בראשה ושורין בסיד המחוי וטח את הבית וכשהוא טח מלמטה אי אפשר לו אלא בקנה קלר וכשהוא הולך ומגביה מוסיף קנה על קנה ומאריכו: **פטור.** שאין זה גמרו שהרי לריך לחזור ולפרקו תמיד: קרן עגולה וקרן פשוטה שניהם מין כלי זמר והוא עשוי נקבים נקבים ככברה ומכניס בהן חליליס ומוליאין קולות הרבה. קרן עגולה מעשה אומן הוא ולריך לתקוע בנקבים בחוזק והויא מלאכה ובקרן פשוט בריוח ולרכן לפרקם תמיד ופטור. קתני מיהת בקני מנורה לחייב והוא הדין למטה של ערפיים: **אינהו.** רבי אבא ורב הונא בר חייא: **דאמור רבי אבי אבא.** כרבי שמעון דמתיר לכתחלה: **מלבנות המטה.** כעין רגליס קטנים ויש להן בית קיבול ומכניס לתוכן ראשי כרעי המטה שלא ירקבו בארץ: **לווחים של סקיפס.** עץ קטן כמין דף שתוקעין בקשת שקורין אבנשטר"א שעליו מושך החץ:

הנח לגר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסים לדבר האסור. לשלהבת דבכי האי מוקלה מודה ר"ש שהכלי טפל לשלהבת בעודה בו ולאו משום לחיים לכבייה: **בסים.** מושב. את כנו (ב) מתרגמינן בסיסיה: **א"ר רומנוס לי התיר רבי לטלטל מחתה.** של לבונה באפרה. קס"ד באפרה עם אפרה קאמר שהאפר מוקלה ולא היו לריכין לו ואשמעינן דאגב מחתה דאיכא תורת כלי עליה טלטלה עם אפרה: **נוטל אדם.** הכלכלה בשבת והאכן בתוכה: **הא ליכא פרי לא.** דכלי נעשה בסים לאכן וטפלה לו ובטל תורת כלי לגמרי. והכא נמי נעשית מחתה בסים לאפר ורבי יוחנן שמעינן ליה לעיל דכר' יהודה סבירא ליה: **דאיכא בהו קרטין.** שנשתיירו מן האור ולבונה דמזיא לחריה ואגב לבונה מטלטל למחתה עם אפרה דומיא דכלכלה מלאה פירות והאכן בתוכה: **קרטין.** של שיור לבונה: **בי רבי.** דנשיא ועשיר הוה מי חשיבי: **בגדי עניים.** שלא על שלא או שחוטין עבה הוו בגדים לעניים לענין טומאה: **בגדי עשירים.** שלשה על שלשה הוו בגדים לעשירים וכל שכן לעניים. אבל בגדי עניים לעשירים לא הוו בגד גייהו ולא מקבלי טומאה הכא נמי בי רבי (ג) בטלי קרטין: **אלא אמר אביי.** הא דשרי ליה לטלטל מחתה באפרה משום דאפרה מאיס עליה לראותו והוי כגרף של רעי דתניא במסכת ביצה (דף לו:) מותר להוציאו לאשפה שבחלר: **גרף.** כלי חרס המוכן לכך: **מיכסי.** כל מחתות מכוסות הן ויש בהן נקבים להוציא הריח: **לנוגה.** כלי נחשת שמבישין בו האור לפני פרים להתחמם: **אגב קטמים.** שהיו לריכין לאפרו לכסות רוק או לוחה. ול"ת מה לא איסור יש כאן היינו רבותא דאע"ג דאיכא עליה שברי עליס דהוי כלכלה של פירות והאכן בתוכה: **ושוין.** ר' יהודה ור"ש שנחלקו בגר ישן(ה): **בגלילא שנו.** שחשובות להן שברי פתילה שאין בגדים של פשתן מצויין להם הלכך לא בטלי ונעשה גר בסים להן: **ערפיים.** לורפי נחשת או גרדיים והולכין מעיר לעיר למלאכתן ונושאין עמהן מטות של פרקים: **חייב חטאת.** הוא תחלתו וגמרו ומגלח עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש אב לכל גומרי מלאכה ולא משום בנין דאין בכלים: **קנה מנורה.** שיושאין ממנה קנים לגרות הרבה ונוטלין הימנה ונשעת הלורך מחזירין אותו: **קנה של סיידין.** הטחין ומלבנין הבית בסיד יש להן קנים של פרקים ונותן מטלית בראשה ושורין בסיד המחוי וטח את הבית וכשהוא טח מלמטה אי אפשר לו אלא בקנה קלר וכשהוא הולך ומגביה מוסיף קנה על קנה ומאריכו: **פטור.** שאין זה גמרו שהרי לריך לחזור ולפרקו תמיד: קרן עגולה וקרן פשוטה שניהם מין כלי זמר והוא עשוי נקבים נקבים ככברה ומכניס בהן חליליס ומוליאין קולות הרבה. קרן עגולה מעשה אומן הוא ולריך לתקוע בנקבים בחוזק והויא מלאכה ובקרן פשוט בריוח ולרכן לפרקם תמיד ופטור. קתני מיהת בקני מנורה לחייב והוא הדין למטה של ערפיים: **אינהו.** רבי אבא ורב הונא בר חייא: **דאמור רבי אבי אבא.** כרבי שמעון דמתיר לכתחלה: **מלבנות המטה.** כעין רגליס קטנים ויש להן בית קיבול ומכניס לתוכן ראשי כרעי המטה שלא ירקבו בארץ: **לווחים של סקיפס.** עץ קטן כמין דף שתוקעין בקשת שקורין אבנשטר"א שעליו מושך החץ:

הנח לגר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסים לדבר האסור. לשלהבת דבכי האי מוקלה מודה ר"ש שהכלי טפל לשלהבת בעודה בו ולאו משום לחיים לכבייה: **בסים.** מושב. את כנו (ב) מתרגמינן בסיסיה: **א"ר רומנוס לי התיר רבי לטלטל מחתה.** של לבונה באפרה. קס"ד באפרה עם אפרה קאמר שהאפר מוקלה ולא היו לריכין לו ואשמעינן דאגב מחתה דאיכא תורת כלי עליה טלטלה עם אפרה: **נוטל אדם.** הכלכלה בשבת והאכן בתוכה: **הא ליכא פרי לא.** דכלי נעשה בסים לאכן וטפלה לו ובטל תורת כלי לגמרי. והכא נמי נעשית מחתה בסים לאפר ורבי יוחנן שמעינן ליה לעיל דכר' יהודה סבירא ליה: **דאיכא בהו קרטין.** שנשתיירו מן האור ולבונה דמזיא לחריה ואגב לבונה מטלטל למחתה עם אפרה דומיא דכלכלה מלאה פירות והאכן בתוכה: **קרטין.** של שיור לבונה: **בי רבי.** דנשיא ועשיר הוה מי חשיבי: **בגדי עניים.** שלא על שלא או שחוטין עבה הוו בגדים לעניים לענין טומאה: **בגדי עשירים.** שלשה על שלשה הוו בגדים לעשירים וכל שכן לעניים. אבל בגדי עניים לעשירים לא הוו בגד גייהו ולא מקבלי טומאה הכא נמי בי רבי (ג) בטלי קרטין: **אלא אמר אביי.** הא דשרי ליה לטלטל מחתה באפרה משום דאפרה מאיס עליה לראותו והוי כגרף של רעי דתניא במסכת ביצה (דף לו:) מותר להוציאו לאשפה שבחלר: **גרף.** כלי חרס המוכן לכך: **מיכסי.** כל מחתות מכוסות הן ויש בהן נקבים להוציא הריח: **לנוגה.** כלי נחשת שמבישין בו האור לפני פרים להתחמם: **אגב קטמים.** שהיו לריכין לאפרו לכסות רוק או לוחה. ול"ת מה לא איסור יש כאן היינו רבותא דאע"ג דאיכא עליה שברי עליס דהוי כלכלה של פירות והאכן בתוכה: **ושוין.** ר' יהודה ור"ש שנחלקו בגר ישן(ה): **בגלילא שנו.** שחשובות להן שברי פתילה שאין בגדים של פשתן מצויין להם הלכך לא בטלי ונעשה גר בסים להן: **ערפיים.** לורפי נחשת או גרדיים והולכין מעיר לעיר למלאכתן ונושאין עמהן מטות של פרקים: **חייב חטאת.** הוא תחלתו וגמרו ומגלח עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש אב לכל גומרי מלאכה ולא משום בנין דאין בכלים: **קנה מנורה.** שיושאין ממנה קנים לגרות הרבה ונוטלין הימנה ונשעת הלורך מחזירין אותו: **קנה של סיידין.** הטחין ומלבנין הבית בסיד יש להן קנים של פרקים ונותן מטלית בראשה ושורין בסיד המחוי וטח את הבית וכשהוא טח מלמטה אי אפשר לו אלא בקנה קלר וכשהוא הולך ומגביה מוסיף קנה על קנה ומאריכו: **פטור.** שאין זה גמרו שהרי לריך לחזור ולפרקו תמיד: קרן עגולה וקרן פשוטה שניהם מין כלי זמר והוא עשוי נקבים נקבים ככברה ומכניס בהן חליליס ומוליאין קולות הרבה. קרן עגולה מעשה אומן הוא ולריך לתקוע בנקבים בחוזק והויא מלאכה ובקרן פשוט בריוח ולרכן לפרקם תמיד ופטור. קתני מיהת בקני מנורה לחייב והוא הדין למטה של ערפיים: **אינהו.** רבי אבא ורב הונא בר חייא: **דאמור רבי אבי אבא.** כרבי שמעון דמתיר לכתחלה: **מלבנות המטה.** כעין רגליס קטנים ויש להן בית קיבול ומכניס לתוכן ראשי כרעי המטה שלא ירקבו בארץ: **לווחים של סקיפס.** עץ קטן כמין דף שתוקעין בקשת שקורין אבנשטר"א שעליו מושך החץ:

הנח לגר שמן ופתילה הואיל(א) דנעשה בסים לדבר האסור א"ר זירא א"ר אסי א"ר יוחנן אמר ר' חנינא אמר רבי רומנוס לי התיר רבי לטלטל מחתה באפרה א"ל רבי זירא לרבי אסי מי אמר רבי יוחנן הכי והתנן(ב) נוטל אדם בנו והאכן בידו או כלכלה והאכן בתוכה ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכלכלה מלאה פירות עסקינן טעמא דאית בה פירי הא לית בה פירי לא(ג) אשתומם כשעה חדא ואמר הכא נמי דאית בה קרטין אמר אביי קרטין בי רבי מי חשיבי וכי תימא חזו לעניים והתניא(ד) בגדי עניים לעניים בגדי עשירים לעשירים(ה) אבל דעניים לעשירים לא אלא אמר אביי מידי דהוה אגרף של ריעי אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא גרף של ריעי מאים והאי לא מאים ועוד גרף של ריעי מיגלי והאי מיכסי אלא אמר רבא כי הוינן בי רב נחמן אהוה(ו) מטלטלינן כנונא אגב קיטמא ואע"ג דאיכא עליה שברי עצים מיתיבי ושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטל(ז) אמר אביי בגלילא שנו לוי בר שמואל אשכחינהו לרבי אבא ולרב הונא בר חייא דהוו קיימי אפיתחא דבי רב הונא אמר להו מהו להחזיר מטה של טרסיים בשבת אמרו ליה(ח) שפיר דמי אתא לקמיה דרב יהודה אמר הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו המחזיר מטה של טרסיים בשבת חייב חטאת מיתיבי(ט) המחזיר קנה מנורה בשבת חייב חטאת קנה סיידין לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור רבי סימאי אומר(י) קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור אינהו דאמור כי האי תנא דתניא מלבנות המטה וכרעות המטה ולווחים של סקיפס(יא) לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל

מלבנות המטה. כרעי המטה שנתקלקלו: **לווחים של סקיפס.** עץ קטן כמין דף שתוקעין בקשת שקורין אבנשטר"א שעליו מושך החץ: **אבל.** דרעין הוא שלא יהו שברי עצים בטלים

שאם בהם שלשה טמאים דאפי' בבית העשירים קאמרי'. ריטב"א. ט. בגדים שרגילים עניים ללבוש. תוס' הרא"ש. י. שחוטין עבה. ריטב"א. יא. מיירי בבגדים דקים. ריטב"א. יב. דקתני דאפי' בגדי עניים דוקא לעניים מטמא בשלש על שלש אבל לעשיריס שלשה על שלשה בעינן. ריטב"א. יג. הא דר' נחמן לשיורי כוסות. ריטב"א. יד. שיורי כוסות בלחוד. רשב"ש. טו. והוי הכוס בסיס לדבר האסור, שהרי הונח שם היין לדעת. ריטב"א. [ן]אסור לטלטלן. רשב"ש. טז. דהכי פריך, דכי היכי דמטלטלינן כנונא אגב קיטמא [דהוי בר לטלול. ריטב"א], ואין הכנונא והקטמה בטלי לגבי שברי עצים שבה משום דלא חשיבי, ה"נ. רשב"ש. יז. שהרי הכוס הוא עיקר. ריטב"א. יח. ואע"ג דהך מלתא שמעינן לה מכלכלה ואבן לתוכה דמוקי לה ר' יוחנן במלאה פירות. תוס' הרא"ש. יט. [ד]אינטרך לאשמועינן [ד]אע"ג. תוס' הרא"ש. כ. לא אמרינן דהויא עיקר בסיס לדבר האסור דחשיב טפי. תוס' הרא"ש. כא. שאם יש (שם) [בה] שברי פתילה שאסור לטלטלה. רשב"ש. כב. דדין הוא שלא יהו שברי עצים בטלים לגבי כנונא כי היכי דאין שברי פתילה בטלים לגבי נר ושמן לפי שהן חשובין לגבן, משא"כ בכלכלה שהפירות חשובין והאבן אינה חשובה. רשב"ש. כג. וסחורתם בכך. תוס' הרא"ש. כד. ולא קפדי עליה. תוס' מגיגה כה. ד"ה בגלילא. כה. דשמן היה להם רוב שמן. תוס' הרא"ש. כו. דבגליל היה רוב שמן. תוס' הרא"ש. כז. ורוב שתייתן בכך. תוס' מגיגה כה. ד"ה בגלילא. כח. דחשיב. תוס' מגיגה כה. ד"ה בגלילא. ל. מתוך עושרם. תוס' מגיגה כה. ד"ה בגלילא. לא. כאב עינים, וטוב המים לרפואה, [ולכן]. תוס' מגיגה כה. ד"ה בגלילא. לב. והיה להם לשער בשתייה. ועוד. תוס' מגיגה כה. ד"ה בגלילא.

מסורת הש"ס

א) נקמן קמא:, ב) [מו"ק ג: קידושין לט. סוכה מד. מולין כא.], ג) [עיתוס' כט:], ד) [עי' תוספות לקמן קכו: ד"ה כיון וכו'], ה) ביצה כא: ע"ש, ו) [לקמן עח.], ז) [תוס' פ"ו:], ח) [שמות לא], ט) [עי' כש"ל], י) [נעיל מד.], כ) [נעיל כו:], ל) [מולין פג.],

תורה אור השלם

1 אֲדַיִן דָּנִיֵּאל דִּי שְׁמֵהּ בֵּלְטְשַׁאצַּר אִשְׁתּוֹמֵם כְּשָׁעָה חֲדָה וְרַעְיוֹנֹהִי יְבַהֲלֻנֵּהּ עָנָה מַלְכָּא וְאָמַר בֵּלְטְשַׁאצַּר חֶלְמָא וּפִשְׁרֵהּ אַל יְבַהֲלֵךְ עָנָה בֵּלְטְשַׁאצַּר וְאָמַר מָרִי חֶלְמָא לְשָׂנְאֶיךָ וּפִשְׁרֵהּ לְעָרָךְ:

דניאל ד טז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופריכ' הואיל ונעשה בסים: (ב) רש"י ד"ה בגדי עשיריס וכו' ד"ל כי ר' לא חשיבי קרטין ובטלי הס"ד:

גליון הש"ס

גמ' קרן עגולה חייב. עי' כלים פי"ש מ"ז:

לעזי רש"י

אבלשטר"א [ארבלישט"א]. קשת אפקית.

מוסף רש"י

נוטל אדם בנו והאבן בידו. בחלר ולא אמרינן דמטלטל לאכן (לקמן קמא:), אשתומם כשעה חדא. שקד והיה מחפש מה יענה (חולין כא. ועי' דניאל ד טז), בגדי עניים לעניים. שלא על שלא (אנגעות) מקבלין טומאה לעניים (ערובין כט:), בגדי עשירים לעשירים. שלשה על שלשה (טפחים) מקבלין טומאה אף לעשיריס (שם), כגונא. כלי שמשיריס בו הגמלים (ביצה כא:). אגב קיטמא. שהיינו לריכים לאפרו והוכן מע"ש לכסות רוק או לוחה (שם). בגלילא שנו. שהן עניים ומקפידין בדבר מועט (לקמן עח.).

תוס' ישנים

א) וכיון מקיר פי' כי מרוב שמיים יין הי' להם מכלילי עיניס לא ובמימי דפומא מיס טונא:

מוסף תוספות

א. כגון שהוסק בשבת. תוס' הרא"ש. דהו"ל מוקצה דנולד. ריטב"א. ב. ונעשה בסיס שלהם. ריטב"א. ג. אבל אפר מחתה דלא חשיב אין המחתה נעשית בסיס שלהם, להכי מייתי לי' מהא דכלכלה שנעשית בסיס לאבן, דלא חשיב. ריטב"א. ד. והא דאמרי' הכא אבל דעניים לעשיריס לא. תוס' הרא"ש. ה. ואע"ג דעני יחדה לישיבה לא הוי מיוחדת לעשיריס. תוס' הרא"ש. [ד]אין עשיריס מייחדים פחות משלשה על שלשה לישיבה, ואפי' יחדו, בטלה דעתו אצל עשיריס דעלמא. רמב"ן. ו. כיון שהוא בגד לשון עני בעולם. תוס' הרא"ש. ז. אלמא אפי' לעשיריס מטאין טומאת מת בשלש על שלש. רמב"ן. ח. דהא דקתני בגדי עניים אע"פ שאין בהם שלשה טמאים דאפי' בבית העשיריס קאמרי'. ריטב"א. ט. בגדים שרגילים עניים ללבוש. תוס' הרא"ש. י. שחוטין עבה. ריטב"א. יא. מיירי בבגדים דקים. ריטב"א. יב. דקתני דאפי' בגדי עניים דוקא לעניים מטמא בשלש על שלש אבל לעשיריס שלשה על שלשה בעינן. ריטב"א. יג. הא דר' נחמן לשיורי כוסות. ריטב"א. יד. שיורי כוסות בלחוד. רשב"ש. טו. והוי הכוס בסיס לדבר האסור, שהרי הונח שם היין לדעת. ריטב"א. [ן]אסור לטלטלן. רשב"ש. טז. דהכי פריך, דכי היכי דמטלטלינן כנונא אגב קיטמא [דהוי בר לטלול. ריטב"א], ואין הכנונא והקטמה בטלי לגבי שברי עצים שבה משום דלא חשיבי, ה"נ. רשב"ש. יז. שהרי הכוס הוא עיקר. ריטב"א. יח. ואע"ג דהך מלתא שמעינן לה מכלכלה ואבן לתוכה דמוקי לה ר' יוחנן במלאה פירות. תוס' הרא"ש. יט. [ד]אינטרך לאשמועינן [ד]אע"ג. תוס' הרא"ש. כ. לא אמרינן

כירה פרק שלישי שבת

רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היה רפוי מותר. ולעיל נמי מיירי ברפוי [9] וקשה קלת דהיכי פליגי כולי האי דמר[א] מחייב חטאת ומר[ב] שרי אפי' לכתחלה ועוד[ג] הא אין בנין וסתירה בכלים ועוד תקשה לרב יהודה הך ברייתא דליכא תנא דמחייב חטאת ויש לומר[ד] דהכי קאמר לעיל הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו הממזיר מטה של טרסיס בשבת חייב חטאת כשאינו רפוי ואם כן ברפוי אין סברא להתיר לכתחלה[ה]:

לימא תנן סתמא כרבי יוסי דאמר גורם לכיבוי אסור.

הוה מצי למימר וליטעמיך הא רבי יוסי גופיה לא אמרה אלא בדליקה משום דאדם בהול על ממונו אי שריגא ליה אתי לכבויי והכי מפרש בכל כתבי (לקמן קכ:) אבל הכא ליכא למגזר דהא יש כלי תחת הנר ואינו בהול ובכמה מקומות בהש"ס יכול לומר וליטעמיך ואינו אומר:

מפני שמקרב את כבויו. פירוש דגזרינן ע"ש אטו שבת ובשבת יכול לבא לידי כיבוי אם יגביה הכלי בשעת נפילת הניצוצות ואם תאמר מאי שנא שריית דיו וסממניס ופריסת מצודה[ו] דשרינן בפ"ק (דף יז:) עם השמש[ז] והכא אסרינן מע"ש אלא יבא לעשות בשבת ותירץ הרב פור"ת דהתם ליכא למיחש שמא יעשה כן בשבת[ח] דהא [ט]אב מלאכה הן אבל הכא איכא למיחש דלא דמי איסור כל כך במה שמניח כלי תחת הניצוצות ואיכא למיחש שמא יבא לידי כיבוי שיתחיל ליתן המים קודם נפילת הניצוצות וקודם גמר הנתיכה יפלו ומכבה בידים או שיגביה הכלי עם המים כנגד הניצוצות כדפרישית[ו] ואף על גב דבאותו כיבוי אין בו חיוב חטאת לר' שמעון דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא הממירו אטו כיבוי דחיוב חטאת ואע"ג דהוי גזירה לגזירה קיים להו לרבנן דהכא שייך למגזר טפי ורש"י דפי' דהוה מכבה ממש לאו דוקא אלא כלומר שיוכל לבא לידי כיבוי ור"ת גריס כפירוש ר"ח מפני שמקרב כיבוי דהתם הוא דשרי לעשות מחילה מכלים שיש בתוכן מים שאינו מכבה כלום עד שיתבקעו הכלים[א] אבל הכא אין הפסק בין מים לניצוצות ומיד נכבות כשנופלות בכלי והוי כמחיצת מים דאסירא כגון מחיצת אלא ובדר וקשה לפירושו דבירושלמי מוקי מתני' כר' יוסי אבל לרבנן אפי' מחיצות של מים מותר ובפ' כל כתבי (לקמן קכ:) נמי שרו רבנן דר' יוסי בטלית שאחז בו האור מגד אחד ליתן עליו מים מגד אחר ואם כבתה כבתה[ב] ונראה לפי הש"ס אלנו יש לחלק דבמחיצה של מים אע"ג דאין דבר מפסיק מ"מ שרי שאין האש נופלת לתוך המים להדיא[ג] כי הכא שהמים תחת הניצוצות ומקרב כיבוין טפי ועוד דאיכא למימר דהש"ס אלנו אוסר במחיצות של מים לרבנן ומשום הכי מוקי מתניתין כרבנן ופליג אירושלמי ולא דמי לטלית שאחז בו האור מגד אחד שאינו[ד] אלא[ט] שלא מתפשט האור ומה שרגילים לתת מים בזכוכית שקורין לאמפ"א ונותנין עליה שמן בע"ש אין זה קרוי קירוב כיבוי דכיון שאין מתכוין לכיבוי כלל אלא[ט] להגביה את השמן[ז] לא שייך למגזר מידי שמא יעשה בשבת ושרי אפי' לר' יוסי וכ"ש לרבנן[ח] דאל"כ אפי' בלא מים אסור[ט] שהניצוצות נופלות בשמן[כ]: ועוד איכא למימר דתלמוד שלנו אסר מחיצה של מים לרבנן ומש"ה מוקי מתני' כר' יוסי[י] ופליג אירושלמי ול"ד לטלית שאחז בו האור מגד אחד שאינו אלא שלא מתפשט האור [מ"ר]:

הדרן עלך כירה

במה טומנין וכו' אין טומנין לא בגפת. פירש הר"ר יוסף בשם רבינו שמואל דמיירי בבשיל ולא בשיל[כא] [כב]אבל קדרא חייתא ובשיל[כב] שרינן בפ"ק (דף יח:)[כג] ואין נראה לר"ת דהא אית לן לאוקמא מתניתין בשתי קדרות שהן מבושלים בין השמשות[כד] ועוד דמסתמא מיירי מתני' דומיא דמתני' דכירה דמיירי בבשיל כמאכל בן דרוסאי[כה] ונראה לר"ת שיש לחלק בין השהאה להטמנה דודאי להשהות מותר כשהוא מאכל בן דרוסאי[כו] שאין חיתוי מעט מועיל לו שהרי מגולה הוא ושליט ביה אוירא[כז] אבל הטמנה שעושין לגורף מחר והוא מוטמן יש לאוש שמא יתאחר שמעט חיתוי מועיל לו ליתפס חומו[כח] וגזרו להטמין בכל דבר המוסיף הבל[כט] גזירה שמא יטמין בדמן ויחתה: **דזיתים**

יפקע. בחוזק על ידי יתדות שקורין קויינ"ש: **מטה גללניתא.** טורכלד"ן והוא כעין של טרסייס[מ]: **מן הלד.** מפני שאינה תקועה ומהדקה בחוזק קרי לה מן הלד כלומר ע"י שינוי: **גמ' והא קא מבטל כלי מהיכנו.** דלא יוכל ליטלו משם כל היום דנעשה בסיס לניצוצות לימא תהוי תיובתיה דרב חסדא דאסר בפירקין (דף מג.): **אין נהן ממש.** משכבו ומותר ליטלן: **ברבי יוסי.** בכל כתבי הקדש[נ] דקתני עושה מחילה בכל הכלים בין מלאין בין ריקנין כדי שלא תעבור הדליקה רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שאין יכולין לקבל האור והן מתבקעים ומכבין את הדליקה: **בערב שבת.** כגון זה שנותן המים מבעוד יום בכלי תחת הנר: **וכי תימא הכא נמי.** אין נותנין לתוכו מים בשבת קאמר ור' יוסי היא: **והתניא.** אפילו בע"ש אסור ואי לגרס כיבוי מדמית לה אפילו כרבי יוסי לא מיתוקמה דבע"ש לא אמר רבי יוסי: **אלא אמר רב אשי.** מתניתין אפילו לרבנן דלא דמי לגרס כיבוי דהתם כי מטי לדליקה לכלים לדליקה הוא דפקעה להו וגרמא בעלמא הוא אבל זה שנתן המים ממש תחת הנר מכבה ממש הוא וגזירה מבעוד יום אטו משהשכה: **שמקרב את כיבויו.** זימן כיבוי להדיא והוה ליה מכבה ממש אי הוה יהיב ליה בשבת:

הדרן עלך כירה

במה טומנין. הבא לסלק קדירה מעל גבי כירה ולטומנה בדבר אחר ואמרו חכמים[נ] אין טומנין בדבר המוסיף הבל אלא בדבר המעמיד הבל מי הוא המוסיף ואסור: **גפת.** פסולת של בית הבד של שמן שהוא כנוס יחד וחם מאד: **לחין.** יש בהן הבל הרבה יותר מיבשין: **זגין.** פסולת של יקב יין: **מוכין.** כל דבר רך קרוי מוכין כגון צמר גפן ותלישי צמר רך של בהמה וגרירת בגדים בלויים: **גמ' קופה שטמן בה.** שנותן בה מוכין וטומן בה קדירה: **לענין הטמנה.** לטומנו בתוכה: אסוקי

אבל אסור [א]ולא יתקע ואם תקע חייב חטאת רשב"ג אומר [ב]אם היה רפוי מותר בי רב חמא הוה מטה גללניתא הוה מהדרי לה ביומא טבא א"ל ההוא מדרבנן לרבא מאי דעתיך בנין מן הצד הוא נהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא דרבנן מיהא איכא אמר ליה אנא כרשב"ג סבירא לי דאמר אם היה רפוי מותר: **מתני'** [ג]נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה: **גמ'** והא [ד]קמבטל כלי מהיכנו אמר רב הונא בריה דרב יהושע ניצוצות אין בהן ממש: ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה: לימא תנן סתמא כרבי יוסי [ה]דאמר גורם לכיבוי אסור ותסברא אימור דאמר ר' יוסי בשבת בערב שבת מי אמר וכי תימא הכא נמי בשבת והתניא נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת ואין צריך לומר בע"ש ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה מע"ש ואין צריך לומר בשבת אלא אמר רב אשי אפילו תימא רבנן שאני הכא מפני שמקרב את כיבויו:

הדרן עלך כירה

במה [ו]טומנין ובמה אין טומנין אין טומנין לא בגפת ולא בזבל לא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבשין ולא בתבן ולא בזגין ולא במוכין ולא בעשבין בזמן שהן לחין אבל טומנין בהן כשהן יבשין: **גמ'** איבעיא להו גפת של זיתים תנן אבל דשומשמין שפיר דמי או דילמא דשומשמין תנן וכל שכן דזיתים ת"ש דאמר ר' זירא משום חד דבי ר' ינאי קופה שטמן בה אסור להניחה על גפת של זיתים ש"מ של זיתים תנן לעולם אימא לך [ח]לענין הטמנה דשומשמין נמי אסור לענין אסוקי

בו ניצוצות. והא קא מבטל כלי מהיכנו. אמר רב הונא בריה דרב יהושע ניצוצות אין בהן ממש ומותר להשתמש באותו כלי. ולא יתן בתוכו מים מפני שהוא מכבה. לימא תנן סתמא כר' יוסי דאמר גרם כבוי אסור, דתנן ר' יוסי אוסר לעשות מחיצה שלא תעבור הדליקה בכלי חרש חדשים מליאין מים שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין הדליקה. ודחי אימור דאסר ר' יוסי בשבת בע"ש מי אסר. וכי תימא הכא נמי כי תנן אסור בשבת אבל בע"ש שרי, והא תניא נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת ואין צורך לומר בע"ש, ולא יתן לתוכו מים בע"ש מפני שהוא מכבה ואין צריך לומר בשבת. ואוקמה רב אשי אפילו לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי הכא אסרי מפני שמקרב כיבויו, פי' כיון שנופלין הניצוצות במים מיד נכבין, ובכלים עד שיתבקעו. וקי"ל דהילכתא כר"ש דאפילו במוקצה מחמת מיאוס שרי, ואין הלכה כר"ש במוקצה מחמת איסור כגון נר מנורה ופמוט שהדליקו עליהן באותה שבת וכיוצא בהן, וכגון מיטה שיחדה למעות, ונכרי שהביא דורון לישראל דבר המחובר לקרקע וכיוצא בהן, דמוקצה מחמת איסור הן. וגרסינן במי שהחשיך בדרך פליגי בה רב אחא ורבינא לקולא, והילכתא כרבינא לקולא בר מהני תלת אומצא כו'. ואע"ג דעולא ולוי ורב אמרו הלכה כר' יהודה, הא שמואל ורבינא אמרו הלכה כר' שמעון, ורבינא דהוא בתראה פסק הילכתא כר' שמעון כדאמרן, לפיכך כל מוקצה מותר לבר ממוקצה מחמת איסור כמו שפירשנו. ומוקצה מחמת חסרון כיס מודה ר' שמעון, וגרוגרות וצמוקין דאמרן. **הדרן עלך כירה**

פרק רביעי במה טומנין ובמה אין טומנין כו', אין טומנין בגפת. אוקימנא בגפת של שומשמין וכל שכן בגפת של זיתים

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה כה וסמג שם טוש"ע שם סעיף ו וסעיף ט:

ם ב מיי' שם הל' כו טור שו"ע שם סעיף ו:

סא ג מיי' שם פ"ה הלכה יג סמג שם טוש"ע או"ח סימן רסה סעיף ד:

א ד ה מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה ל טוש"ע או"ח סימן רנז סעיף ג:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רשב"ג וכו' וקשה קצת. עי' לקמן דף קלח ע"ל: שם בד"ה במה טומנין וכו' אבל קידרא חייתא. עי' לעיל דף לט ע"ב תוספות ד"ה ממעשה:

לעזי רש"י

קויינ"ש [קוינ"ץ]. טרידים.

טורנדי"ץ [טורנידי"ץ]. [מיטה] מסתובבת, מתקפלת.

מוסף תוספות

א. (ד)רב ושמואל. תוס' הרא"ש. ב. (ו)לוי בר שמואל. תוס' הרא"ש. ג. היכי מצי לחיובי חטאת ברפויה. תוס' הרא"ש. ד. דרב ושמואל לא מחייבי חטאת ברפוי, אלא. תוס' הרא"ש. ה. [אלא] אסור מדרבנן משום גזירה. מי' הר"ן, ואינהו סברי אע"ג דנ[ב]תקע חייב חטאת, לא תקע מותר לכתחילה, ולא גזרינן. רמב"ן. וכרשב"ג דאמר אם היה מותר. דפוס. ו. [ל]חיה ועוף. תוס' הרא"ש. ז. אע"פ שנעשית מלאכה גמורה בשבת. תוס' הרא"ש. ח. לכתחילה. תוס' הרא"ש. ט. כל הנהו דשרי ב"ה עם השמש. תוס' הרא"ש. י. הלכך גזרו ער"ש אטו שבת. תוס' הרא"ש. יא. ומחיצה בכלים הוא עושה. ריטב"א. יב. אלמא דשרו גרם כיבוי בלא הפסקה. ריטב"א. יג. שאין המים תחתיו אלא מן הצד. רשב"א. יד. המים מכבין את הדולק. מי' הר"ן. טו. מונעין. מי' הר"ן. טז. אדרבה, להדלקה עושים כך. ריטב"א. יז. סמוך לפתילה. ריטב"א. [כדי] שיהא הנר דולק יפה. רשב"א. ואם הי' דולק כל היום, טוב בעיניו. ריטב"א. ואף אם לא היה נותן מים, לאחר שיכלה השמן היה הנר כבה. נמצא שאין נתינת המים ממהרים כיבוי. תוס' הרא"ש. יח. דלא אסרו אלא בנותן ע"מ לכבות דאי שרית לי' אתי לכבויי בידים. מי' הר"ן. יט. דהא מקרב כיבויו. ריטב"א. כ. דמאי שנא מכלי שתחת הנר דתנן ולא יתן לתוכן מים מפני שהוא מכבה, ער"ש ואצ"ל בשבת. תוס' הרא"ש. אלא ודאי דכה"ג שאין נותן שם אלא להדליק, שרי ואריך. ריטב"א. כא. שלא הגיע למאכל בן דרוסאי. תוס' הרא"ש. כב. [ש]הגיע למאכל בן דרוסאי מותר להטמינו בדבר המוסיף הבל, [דהא]. רא"ש. כג. דכיון דאיסורא דהטמנה ואיסורא דשהייה תרוייהו משום גזירה שמא יחתה בגחלים נינהו. פי' הר"ן. [להכין], כל מידי דשרי לשהותו ע"ג כירה שאינה גרופה ואינה קטומה, שרי נמי לטומנו בדבר המוסיף, וכל שכן הוא. תוס' רי"ד. דהשתא להשהות ע"ג גחלים דאיכא למיחש לחתויי שרי, להטמין בגפת וזבל דליכא למיחש לחתויי, ולא נאסרו אלא משום גזירת רמץ, לא כ"ש. תוס' רי"ד לעיל לט. ד"ה אמר. דהא מטמין בדבר המוסיף לא מיתסר אלא גזירה שמא יחתה בגחלים וכו' ובהני ליכא למיגזר. מי' הר"ן. ולא נאסר להטמינו אלא דבר שאסור להשהות, [והכא]. תוס' רי"ד. כד. גדסתם הטמנה היא בבין השמשות או קרוב לו. ריטב"א. כה. בין אי לשהות תנן בין אי להחזיר תנן. תוס' הרא"ש. כו. כחנניה. תוס' הרא"ש. כז. ואין החום נתפש בה, הלכך אף הוא אינו בא לידי חיתוי. רשב"א. כח. כיון שהוא טמון. רא"ש. והלכך אתי לחתויי. רשב"א. כט. אפי' מבושל כמאכל ב"ד. תוס' הרא"ש.

מוסף רש"י

מטה גללניתא. הוא שם מקום ומפרקין מטומיין וכספומן וטוענין אותן עמהן ומחזירין אותן (לקמן קלח.). **לקבל נצוצות.** שלבשת הטופסת מן הגר כדי שלא ידלק מה שתחתיה (לעיל מג.). **והא קמבטל כלי מהיכנו.** שהיא מוכן מתחלה לנעלנו ועכשיו עושהו מוקצה (לעיל מג.) דדמי לסותר בנין (לקמן קכח: קנד:)

הדרן עלך כירה

במה טומנין. אם הממין בשבת, דאמור רבנן דאסור להטמין בדבר המוסיף הבל, גזירה שמא יטמין בגמר (ב"ב יט.).

רב נסים גאון

לימא תנן סתמא כר' יוסי דאמר גרם כיבוי אסור. עיקר דליה במשנה בפרק כל כתבי הקדש (דף קכ) דתנן ר' יוסי אוסר בכלי חרש חדשים מלאים מים, שאין יכול לקבל את האור והם מתבקעין ומכבין את הדליקה. ובגמרא גרסי ר' יוסי סבר גרם כיבוי אסור.

סליק פרק כירה

רבינו חננאל

אבל אסור, לא יתקע ואם תקע חייב חטאת, רבן שמעון בן גמליאל אומר אם היה רפוי מותר. המחזיר קני מנורה חייב חטאת, כמשמעו מפני שמתקן כלי בכבוין. קנה של ציידין, דרכם לתת קנה דק דק בתוך ראש קנה עבה כדי שיהא (נבוה) [נבוהן] ולא יהא נשבר וזהו פטור אבל אסור. קרן עגולה חייב, פשוטה פטור. אילו הן כלי שיר והן של חליות ויש מהן קרן עגולה וקרן פשוטה כדכתיב [דניאל ג] קל קרנא משרוקיתא. וזה שהיא עגולה היא כלי יש בו מלאכה להחזירה לפיכך חייב חטאת, אבל פשוטה אין בה עסק כלום, כדתנן בכלים פרק י"א הכוש והאימא והמקל וסומפאניא וחליל של מתכת טמאין והמצופין טהורין וסמפאניא שיש בה בית קיבול כנפים בין כך ובין כך טמאה. קרן עגולה טמאה ופשוטה טהורה. היתה מצופית שלה של מתכת טמאה. הקב שלה ר' טרפון מטהר וחכמים מטמאין ובשעת חבורן הכל טמא. **בי** רב חמא הוה ליה מיטה גוליתא והוו מהדרי ליה בי"ט. א"ל לרב חמא מאי דעתיך בנין מן הצד הוא, נהי דאיסורא דאורייתא ליכא דרבנן מיהא איכא. א"ל רב חמא אנא כרבן שמעון בן גמליאל סבירא לי אם היה רפוי מותר. נמצא רב חמא כר' אבא ורב הונא דשרו. ומסתברא מטה של טורסיים הוא כגון מטה גוליתא. **נותנין כלי תחת הנר לקבל**

מסורת הש"ס

[ז] [נעיל מב: מג.], ח) [נעיל מג. וש"נ], ט) לקמן קכ., ד) בגפת בתרא יט. [נדרים נ:], מיר נ.], ה) ע' לקמן קלח. רש"י ד"ה וכפל גלין, ו) [לקמן קכ.], ז) לעיל לד:, ט) [נ"ל כרבנן. מצור דבש],

אסוקי הבלא. כגון זה שהטמין בדבר אחר והניח קופה על הגפת דליכא אלא שהגפת מעלה הבל למעלה ומרתיח קדרה שבקופה: **אפומא דקומקומא.** מיחם של חמין והכוזא היתה מלאה לוגן: **נזהיה.** גער בו: **מאי שנא ממיחם על גבי מיחם.** דתניא בברייתא בסוף פרקין[ד] דשרי: **הסח אוקומי מוקים.** שהמיחם העליון גם בו יש מים חמין והתחתון אינו אלא מעמיד חומו שלא יפיג: **דספודר.** סודר של לאש: **דכוכא.** קנקן: **נטלא.** כלי ששופכין יין מן הכוכא: **דקא עלר.** שהיה סותמו מן המים שנבלעו בו: **מאי שנא מפרונקא.** בגד העשוי לפרוס על הגיגית שפורסין אותו בשבת: **לא קפיד עליה.** אם שרוי במים שהרי לכך עשוי ולא אתי לידי סחיטה: **מוכין.** אינן אלא לעשות מהן לבדין שקורין פלט"ר ומוקצין הן למלאכה ואסור לטלטלן ואלו שטמן בהן מי אמרינן יחדן להטמנה ואיכא תורת כלי עליהן ומותר לטלטלן בשבת או לא: **עומד ומפקיר לכך.** קופה של מוכין שדמיה יקרין אין דרך בכך ולא בטלי להטמנה: **גיזי של צמר.** כמות שגגזזו: **ליפי צמר.** לאחר שנפלה ושטחוה כמין מחצלות משטיחין: **לשונות.** לאחר שנבען וסורקין אותן כעין לשונות ארוכין לטוותן: **ואין מטלטלין אותן.** קס"ד דהכי קאמר ואע"פ שטמן בהן אין מטלטלין אותן: **אם לא טמן בהן כו'.** ומילי מילי קתני בריש האשה ומשמועינן דטומנין בהן דלא מוספי הבלא ומשמועינן סיפא דסתם מוכין מוקצות נינהו אבל הני דטמן בהן הוי כמי שיחדן לכך: **נמוגא.** להיסך עליהן: **לאהדורי אודרא לבי סדיא.** להחזיר מוכין שנפלו מן הכר לתוכן: **מסירין בים הגואר.** שדרך הכובסים לקושרן: **אבל לא פותחין.** לכתחילה דהשתא עביד ליה מנא: **בחדתי.** שלא היו מעולם לתוכו אסור דהשתא עביד ליה מנא: **בעתיקי.** להחזירו לכר זה שנפלו ממנו: **הפותח בים הגואר.** של חלוק לכתחילה: **חייב חטאת.** דהשתא קמשוי ליה מנא וחייב משום מכה בפטיש והיינו גמר מלאכה: מה

דזיתים מסקי הבלא. מכאן יש לאסור להניח גחלים תחת הקדרה אפי' יתן עליהן אפר אין להטמין קדרה עליהם שהרי הגחלים מעלין הבל למעלה כמו גפת של זיתים ויש תימה היאך אנו מטמינין על כירות שלנו שקורין אשטר"א ואע"פ שגורפין אותו הוא מוסיף הבל כמו גפת של זיתים ואומר ר"י שיש ליתן טעם לקיים המנהג דגבי גפת איכא למיחש שמא יטמין כולה בתוכה[א] אבל בכירות שלנו לא שייך למיחש הכי ועוד יש שעושין חפירה גדולה ועושין בה בנין לבנים סביב מכל לד ומלמטה ומחמין אותה היטב וגורפין אותה ומטמינין בה את הקדרה ולא דמיא למטמין בדבר המוסיף הבל דלא אסרו אלא כשמטמין ומדביק סביב הקדרה דומיא דרמץ[ב] אבל תנור או חפירה שיש אויר בין הדפנות לקדרה[ג] אין לאסור יותר מהשהאה[ד] אף על פי שכל הקדרה בתוך התנור ורבינו ברוך פי' שיש לחלק בין תוספת הבל דגפת לתוספת הבל דכירה שלנו[ה] לפי שהכירה אין חומה אלא מחמת האש ולעולם מתקרר והולך[ו] אבל הגפת מוסיף הבל מעצמו אומר רבינו שמואל דמותר לשום תפוחים אצל האש סמוך לאשכה אע"פ שלא יוכלו לצלות מבע"י[ז] דגאכלין טפי כמו שהן חיין מתבשל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי דשרי ואע"ג דבפ"ק (ד' יט:) תנן אין לוקין בשר בצל וביצה אלא כדי שילוקו מבע"י[ח] אע"פ שפעמים אוכלים בצל חי מ"מ אינו רגיל לאכול חי כמו תפוחים ורוצה להפיג חריפותן ולמתקן בביטולו ואם הטמין תפוחים עם הקדרה אסור להחזיר כריס וכסתות על הקדרה שעמהן או להוסיף על אותן כריס אע"ג דאם אין שם תפוחים מותר להחזיר כדתנן בפרקין (ד' נא.) כסהו ומתגלה מותר לכסותו ולהוסיף נמי אמרינן בגמרא (שם.) אם בא להוסיף מוסיף כשיש עם הקדרה תפוחים אסור דאם מחזיר קודם שנתבשלו נמצא מבשל בשבת ומה שנהגו להסיר הקדרה מעל הכירה ומניחין על הקרקע עד שיגרפו הכירה[ט] שמא סבירא לן כהך לישנא דריש כירה (לעיל דף לח:) דשרי חזקיה משמיה דאביי הניחו על גבי קרקע אם דעתו להחזיר[י]: **מאי שנא ממיחם ע"ג מיחם.** קשה לר"י דבברייתא גופה דשרי מיחם ע"ג מיחם בסוף פרקין קתני בהדיא ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהו משומרין ואומר ר"י דברייתא לא שמיע ליה ולא מכח ברייתא פריך אלא[יא] ממעשים בכל יום שנותנין מיחם על גבי מיחם[יב] תימה דהיכי דמי אי יד סולדת בו היכי הוה בעי למישרי אע"פ שמבשל מי לא ידע דתולדות האור כאור דתנן (לעיל דף לח:) אין נותנין בילה בצל האש אבל הכא אפילו אין יד סולדת בו אסור דשמא יצא לטעות וייחם עד שיתבשל דהא גבי מיחם שרינן לתת לתוכו מים מרובין כדי להפשירן ולא גזרינן אטו מים מועטין אע"פ שאינו אצל האש ונראה לרשב"א דהא דשרינן לתת קיתון של מים כנגד המדורה היינו ברחוק מן המדורה שלעולם לא יוכל לבא לידי בשול[יג] אבל בקרוב[יד] אסור אפי' להפשיר דילמא משתלי ואתי להניחן שם עד שיתבשל ולהכי מסיק הכא דאסור ולא בשביל שיחמו דקתני התם היינו כלומר במקום שיכול לבא לידי שיחמו[טו] והלשון דחוק קצת: **מאי שנא מפרונקא.** פר"ח דאמר רבא בפרק תולין (לקמן קלט:) האי פרונקא אפלגא דכובא שרי דלא הוי אהל ולא חיישינן שמא יסחוט: **התם לא קפיד.** פר"ת בפ"ק דכתובות (דף ו.)[כ]: **וכי מפני שאין לו קופה של תבן בו'.** וא"ת מאי קבעי הא תנן במתניתין טומנין בגזיז אמר ואין מטלטלין אותן והיינו אפילו טמן דהא קתני בהדיא כיצד עושה מנער את הכיסוי והן נופלות וכי מייתי מברייתא דמסייע ליה לייתי ממתניתין דלא מצי למדחי ממתניתין כדלדחי ברייתא וליכא למימר דמתני' איכא לאוקומי בשל הפתק[כא] כדמוקי לקמן רבינא ע"כ סוגיא דהכא לא סבירא כרבינא מדלא מוקי ברייתא דמייתי בשל הפתק ותירץ ר"י דגזיז אמר חשיבי טפי ממוכין ואסורים לטלטל יותר[כב] ואע"ג דרבא קאמר לקמן דאפילו גזיז אמר טמן בהן מטלטלין אין לחוש אי פליגא אאביי דהכא כיון דלא קיימא לקמן מילתיה דרבא ולמאי דמשני רבינא מילתיה דרבא ומוקי מתניתין בשל הפתק ודרבא בשאין של הפתק אומר רשב"א דה"נ מיירי במוכין של הפתק ולא פליגא דרבא דאביי אף ק"ק דמאי משני בסמוך מהו דתימא חזי למזגא עלייהו כיון דמיירי בשל הפתק היכי ס"ד דשרי לטלטל משום דחזי למזגא עלייהו:

ה"ק אם לא טמן אין מטלטלין אותן. כג[כג]אמוכין קאי ולא אגזיז אמר דגזיז אמר אפי' טמן אין מטלטלין[כד]: **הא בחדתי הא בעתיקי.** אומר ר"י שאם נתקו חוטי הסרבל אם הנקב רחב ויכול להכניסם[כה] בלא טורח שרי כיון דעתיקי[כו] ובלבד שיתנם בענין זה שלא יהא לחוש שמא יתקע דבעניין שהוא רגילות לתקוע ולקשור נראה דאסורין להחזיר כדאסרינן בריש כל הכלים (דף קכג:) החזרת שידה מיבה ומגדל גזירה שמא יתקע:

וכי

ח) ב"ב יט., ט) [גי' הערוך אודלא פי' הטלאן], ג) מכות ג:, ד) [דף נא:], ה) ד"ה הלא,

לעזי רש"י

פלט"ר [פילטרי"ש]. לבד.

מוסף תוספות

א. דלמא אתו למימר דמה לי ליתן הגפת תחת הקדירה ומה לי להטמין בתוכו. תוס' הרא"ש. ב. שהרמץ נוגע בקדירה מסביב. תוס' הרא"ש. ג. לא דמיא להטמנה. תוס' הרא"ש. ד. ע"ג כירה. תוס' הרא"ש. ה. [ד]לא גזרו אלא דבר שהוא מוסיף הבל מחמת עצמו כגון מלח וסיד, אבל דבר שהוא חם מחמת דבר אחר לא גזרו. מרדכי. ו. ולא דמי לרמץ שהוא חם מחמת האש, דרמץ היינו אש דשייך למיגזר בו שמא יחתה. מרדכי. ז. דקי"ל כחנניה 'כל שהוא כמאכל בן דרוסאי' וכו', ופירות, כיון. תוס' הרא"ש. ח. [היינו משום] דביצה אין דרכה לאוכלה חיה. תוס' הרא"ש. ט. ותימה, היאך הוא מותר להחזירה להך לישנא דר' חזקיה משמיה דאביי דדייקו' מינה לעיל בפ' כירה דאם הניח ע"ג קרקע אע"פ שדעתו להחזירה, אסור, ואפי' בער"ש נמי אסור' להחזיר. תוס' הרא"ש. י. ועודן בידו [שרינן] אע"פ שאין דעתו להחזיר, דבשל סופרים הלך אחר המיקל. תוס' הרא"ש. יא. ה"ק לי', מאי שנא. רשב"ם. יב. ולא מיחה אדם בדבר. רשב"ם. יג. הוא דבעי למשרי, דלית לן למיחש שמא יתבשל. תוס' הרא"ש. יד. אפילו. תוס' הרא"ש. טו. דהני מילי כנגד המדורה. תוס' הרא"ש. טז. דניכר שהוא בישול גמור. תוס' הרא"ש. יז. אלא להפשיר. תוס' הרא"ש. יח. אצל האש, במקום שראוי להתבשל, אף אם ממהר להרחיקו קודם שיתבשל. תוס' הרא"ש. יט. ור' זירא הוה ס"ל דכל שאינו מניחו אלא כדי להפשיר בלבד, בכולהו דוכתי שרי. פי' הר"ן. כ. התם לא קפיד עילויה, דיין או שמן או שכר הוא ואינשיך, וסחיטה לא מהני ליה, משו"ה לא גזרינן שמא יסחוט, אבל הכא במים קפיד. מי' הר"ן. כא. והכא כשאינם של הפתק. ריטב"ש. כב. אבל מוכין לא חשיבי כולי האי, דהא תני להו גבי תבן וגזין וי"ל דדינן ומבטלן להטמנה. פסקי רי"ש. כג. וא"ת, והא גזיז צמר קתני הכא, ובהדיא תנן במתני' כי אע"פ שטמן בהם אסור לטלטלם, כדקתני 'כיצד הוא עושה, נוטל את הכיסוי והן נופלות', וי"ל, דכי מוקמינן לה כשלא טמן בהם, אסיפא. ריטב"ש. כד. ומתני' לצדדין קתני. ריטב"ש. כה. להדיא בידו. ריטב"ש. כו. ואינו נותנו שם לכתחילה. ריטב"ש.

עין משפט נר מצוה

ב א טוש"ע או"ח סימן שיח סעיף יז:

ג ב מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה טו טור ושו"ע או"ח סימן שב סעיף טו:

ד ג מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה יב טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף ג:

ה ד מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה כג טור ושו"ע או"ח סימן ש"מ סעיף מ:

ו ה מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה י טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ג:

מוסף רש"י

ובציפי צמר. לאחר שפרקו ונפלו במפרק (ב"ב יט:). **ובמוכין.** של שתקי בגדיס שהסוחק מוליא מבגדי הלמר בקוליס (שם). **הפותח בית הצואר.** שעשה פה לאוכל מדש, **חייב חטאת.** שתיקן כלי (מכות ג:).

רב נסים גאון

פרק רביעי במה טומנין אמר ליה ר' זירא מאי שנא ממיחם על גבי מיחם. בסוף הפרק [דף נא] בברייתא גרסי ומניחין מיחם על גבי מיחם. **ומאי שנא מפרונקא.** עיקר דיליה בפרק ר' אליעזר אומר תולין את המשמרת ביו"ט [דף קלט] אמר רבא האי פרונקא אפלגא דפומא דכובא שרי וכו'. ואיכא דאמרי מאי שנא מפרונקיה דמר לפי שר' זירא עם רבא הוה מפליג, והוא בעל השמועה.

רבינו חננאל

דמסיק נמי הבלא. **ואסיקנא** אמר רבא אנוחי כוזא דמיא אפומא דקומקומא משום דמיא צונן ומוליד חימום. ואסר נמי למיפרס סודרא אפומא דכובא ולאנוחי נטלא אגביה דסודרא, משום (דשאר) דשיורי הכוס (מתחזין) מתנחזין בסודרא וקפיד בנשירא דסודרא וסחיט ליה. ולא דמי לפרונקא שהיא מטלית קשורה בפומא דכובא, כדגרסינן בפרק ר' אליעזר אומר תולין, אמר רבא האי פרונקא אפלגי דכובא שרי, ולא חייש דניחזי כמו מסננת. אפומא דכולא כובא אסיר, דהא עביד אהל כמסננת, ואמאי שרי רבא התם אפלגי דכובא, ליחוש שמא יסחוט המטלית. ושנינו מטלית לא קפיד בנשירותא, מלשון מי שנשרו כליו בדרך שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם, סודר קפיד בנשירותא הילכך האי אסור והאי שרי. פי' מוכין, סמרטוטין [שלן] בגדים מקוצצין כדתנן בנגעים פרק י"א בגד מוסגר שנתערב באחרים כולן טהורין, קיצצו ועשאו מוכין טהור. מוכין אסיקנא כי הא דתניא אין נותנין מוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת בי"ט ואין צריך לומר בשבת, נשרו מחזירין אותן בשבת [ואין צריך לומר ביו"ט]. **אמר רב** הפותח בבגד בית הצואר בשבת חייב חטאת

אסוקי הבלא דזיתים מסקי הבלא דשומשמין לא מסקי הבלא רבה ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא חזיוה לההוא עבדא דאנח כוזא דמיא אפומא דקומקומא א נזהיה רבה א"ל ר' זירא מאי שנא ממיחם על גבי מיחם א"ל התם אוקומי קא מוקים הכא אולודי קא מוליד הדר חזייה דפרס דסתודר אפומיה דכובא ואנח נטלא עילויה ב נזהיה רבה א"ל ר' זירא אמאי אמר ליה השתא חזית לסוף חזייה דקא מעצר ליה א"ל מאי שנא מפרונקא א"ל התם לא קפיד עילויה הכא קפיד עילויה: ולא בתבן: בעא מיניה רב אדא בר מתנה מאביי מוכין שטמן בהן מהו לטלטלן בשבת א"ל ג וכי מפני שאין לו קופה של תבן עומד ומפקיר קופה של מוכין לימא מסייע ליה ד) טומנין בגיזי צמר ובציפי צמר ובלשונות של ארגמן ובמוכין ואין מטלטלין אותן אי משום הא לא איריא הכי קאמר אם לא טמן בהן אין מטלטלין אותן אי הכי מאי למימרא מהו דתימא חזי למזגא עלייהו קמ"ל: רב חסדא ד שרא לאהדורי ה) אודרא לבי סדיא בשבתא איתיביה רב חנן בר חסדא לרב חסדא מתירין בית הצואר בשבת אבל לא פותחין ואין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת ביו"ט ואין צריך לומר בשבת לא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי תניא נמי הכי אין נותנין את המוכין לא לתוך הכר ולא לתוך הכסת בי"ט ואין צריך לומר בשבת נשרו מחזירין אותן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב אמר רב יהודה אמר רב ו) הפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת מתקיף לה רב כהנא

וכי מה בין זה למגופת חבית. פי׳ בקונטרס דתניא לקמן בפרק חבית (דף קמו. וסס) דשב״ג אומר מתיזה בסייף ומניחה לפני האורחין ואין נראה לר״י דא״כ מאי משני זה חיבור וזה אינו חיבור התם נמי חיבור הוא דרשב״ג שרי להתיז אפילו גוף החבית עם המגופה כדמוכח התם דבעו מיניה מרב ששת מהו למיבר חביתא בבורטיא כו׳ אמר להו לפתחא קא מכוין ואסור ופריך מהא דשרי רשב״ג להתיז דאשה בסייף ומשני התם ודאי לעין יפה קא מכוין אבל הכא[א] אי לעין יפה קא מכוין ליפתחיה מיפתח והא דאסר למיבר חביתא היינו בגוף החבית דחביתא חבית גופא משמע[ב] ועוד דמגופה שרי דתנן במתני׳ אין נוקבין מגופה של חבית דברי רבי יהודה וחכמים מתירין[ג] משמע דשרי רשב״ג אפי׳ בגוף החבית דלעין יפה קא מיכוין והכי הוה ליה לשנויי בשמעתין הכא[ד] לפתחא מכוין התם לעין יפה מכוין ופיר״ת וכי מה בין זה לנקיבת מגופת חבית דתנן בפ׳ חבית (גס זה שם) אין נוקבין מגופת חבית דברי ר׳ יהודה וחכמים מתירין[ה] וא״ת [התם] לכ״ע לא מיחייב חטאת כדאמר התם בגמ׳ דבר תורה כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו פתח אבל הכא פתח בית הצואר עשוי הוא להכניס ולהוציא ואם כן מאי קשיא ליה ויש לומר דהכי פריך כיון דמחייבת חטאת בפותח בית הצואר[ו] משום דעשוי להכניס ולהוציא א״כ נמי גבי מגופה אם עשוי להכניס ולהוציא היה חייב חטאת הלכך השתא נמי שאינו עשוי אלא להוציא היה לאסור מדרבנן ומשני זה חיבור[ז] וזה אינו חיבור שהמגופה אינה מן החבית ואפילו אם היה עשוי נקב שבמגופה להכניס ולהוציא לא היה חייב חטאת[ח] לכך שרו רבנן[ט]:

חיבור עד שיתחיל להתיר. האי חיבור היינו לטומאה ולא להזאה כדתנן במסכת פרה (פי״ב מ״ט) וא״ת ואמאי לא מייתי מתני׳ דמסכת פרה וי״ל משום דלא קתני בה עד שיתחיל להתיר ולא הוה מצי לאוכוחי מינה דשלא בשעת מלאכה נמי חיבור[י]: **אמר רב יהודה אמר רב רבי מאיר היא.** אהיהיא דשלא של כובסים קאי וכן פירש בקונטרס דבהוא דמקל שמא אפי׳ רבי שמעון מודה דכיון שצריך הקרדום למקל הוי חיבור[יא]: **עבדו רבנן היכרא בו׳.** [יב]וגבי שלא של כובסין איכא נמי היכרא מה שאינו חיבור להזאה והכא גבי כירה לא שייך הך היכרא דלית ביה הזאה[יג]: **אי חיבור הוא אפי׳ להזאה נמי בו׳.** קשה לר״י דבשלא של כובסין נמי תקשה לן הכי אי חיבור הוא אפילו להזאה נמי אי לאו חיבור הוא לטומאה נמי לא[יד] ורבא נמי דקאמר דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין להזאה אמאי לא קאמר דבין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה נמי רבנן טומאה כי ההיא דשלא של כובסין ותיבץ ר״י דשלא של כובסין ודאי לא הוי חיבור אלא מדרבנן אפילו בשעת מלאכה שאינם צריכים זה לזה ולהכי מדמה לה לבית הפבין שכל אחד הוא תשמיש בפני עצמו ולהכי אינו חיבור להזאה כיון דמדאורייתא אינו חיבור[טו] אבל מספורת של פרקים[טז] פשיטא ליה דבשעת מלאכה הוי חיבור דבר תורה כיון שמשמשין שניהם תשמיש א׳[יז] וצריכים זה לזה בשעת מלאכה[יח] מה שאין כן בשלא של כובסים שאין תשמיש בגד זה צריך לזה כלל והא דפריך אי לאו חיבור הוא אפילו לטומאה נמי לא לאו דוקא ועיקר קושיתו הוא דאמאי אינו חיבור להזאה[יט] ורשב״א מפרש דגבי שלא של כובסין אתי ליה שפיר אע״ג דאינו חיבור להזאה משום דלא הוי חיבור מן התורה גזרו רבנן שיהא חיבור לטומאה כיון שכל בגד טמא בפני עצמו מן התורה אבל גבי מספורת פריך שפיר אי לאו חיבור הוא מדאורייתא אם כן אמאי גזרו חכמים טומאה כלל דהא כל פרק בפני עצמו טהור מדאורייתא לרבנן דתנן במס׳ כלים בפי״ג (מ״ח) מספורת שנחלקה לשנים רבי יהודה מטמא וחכמים מטהרים אף על גב דאיכא למימר דהתם מיירי כשאינה של פרקים ולפי זה הא דאמר השחור והזוג של מספרים אף על פי שנחלקו טמאים אתי כרבי יהודה ודוחק והא דאמר דגזרו על הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה אף על גב דשלא בשעת מלאכה טהור גמור הוא ואין צריך הזאה כלל מ״מ כשחוזרים ועושים בו מלאכה חוזר לטומאתו ישנה והחמירו חכמים בטומאה ישנה שלא תועיל לו הזאה שלא בשעת מלאכה כיון שאינו חיבור דבר תורה וגזרו על הזאה שבשעת מלאכה אטו הזאה שלא בשעת מלאכה. רשב״א: **דבר** תורה בשעת מלאכה חיבור. תימה מאי שנא ממוכני דאמר (לעיל דף מד:) בזמן שהיא נשמטת דאינו חיבור וצריך לחלק: ועל

מה בין זו למגופת חבית. דתניא בפרק חבית שנשברה (לקמן דף קמו.) מביא אדם חבית ומתיז את ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים: מגופה אינה מן החבית עצמו ואע״פ שדבוקה בו אינו חשוב חיבור שהרי לינטל עומדת אבל הבגד כשנארג כולו חבור: **שלג של כובסים.** דרכם לשלול הבגדים זה עם זה קטנים עם הגדולים כדי שלא יאבדו[ו]: **ובגד שנפרו בגלאים.** והן שמי חתיכות של בגד למר שנפרו בחוט של פשתן דולאי סופו ליקרע ולהפרד זה מזה משום איסור כלאים וכן שלג של כובסין סופן להפרד אפ״ה חיבור לטומאה ואם נטמא זה נטמא זה: **עד שיתחיל להתיר.** דמעשה מוציא מיד מעשה וכיון שהתחיל להתיר גלי על ידי מעשה דלאו חד בגד הוא: **שלא בשעת מלאכה.** כגון שלג של כובסין שלא הולך לשולו אלא משום שעת כיבוס ואפילו הכי חשיב ליה חיבור אחר כיבוס: **מקל.** של עצים בעלמא: **שעשאו יד לקורדום.** שלא קבעו לתוכו: **חיבור בשעת מלאכה.** ואע״פ דבאנפי נפשיה פשוטי כלי עץ לא מקבלי טומאה הכא בית יד הוא ותתרבו ידות לכל תורת כלי או האוכל בפ׳ העור והרוטב (חולין קיח.): **לזורקו.** למקל ומצניע הקורדום לבדו: **ניחא להו.** שיהו שלולין: **דאי מיטנפי הדר מחוור להו.** ע״י השלג הזה: **להא שמעתין.** דלקמיה מאן תנא להא כו׳: **כל המחובר לו.** כגון שלג של כובסין דאמרן לעיל חיבור וטמא אף זה שלא נגעה בו הטומאה. ואי לאו דחיבור הוא הוי טהור ואע״ג דנגע בהאי דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה: **בית הפך ובית הפבלין ובית הפבלין ובית הגר שבכירה.** כירה זו מיטלטלת היא ומחוברין לה כלי חרס קטנים. בית הפך שמושיבין בתוכו שמן להפשיר: **מטמאין במגע.** אם נפלה טומאה באוירן או באויר הכירה ונגעה הטומאה לשולי הכירה נטמאו גם אלו או נגעה טומאה לשוליהם של אלו נטמאת הכירה: **ואין מטמאין.** בטומאת הכירה כלומר בטומאת האויר אשם נפל שרץ באויר הכירה ולא נגעה הטומאה בדופניה היא טמאה דכלי חרס מטמא באויר והן טהורין שאינן חיבור לה אלא לענין מגע כדמפרש טעמא לקמיה: **ור׳ שמעון מטהר.** במגע את מי שלא נגעה בו הטומאה הכל חד כלי באנפי נפשיה הוא. אלמא לרבי מאיר חיבור ופליגי עליה: **אפי׳ באויר ניטמו.** מחמת כירה אם נטמאת כירה מאוירה בלא נגיעה: **דגזרו בהו.** דליהוי חיבור מדרבנן: **עבוד בהו רבנן היכרא.** דלא עבדו להו ככירה ממש ליטמא באויר כי היכי דלידעו שחיבור מדבריהם ולא לשרוף על טומאתן תרומה וקדשים: **איזמל של רהיטני.** פלייר״א שממחקים בה את התריסין ונותנין הברזל לתוך דפוס של עץ המתוקן לו ולאחר מלאכתו נוטלו הימנו: **חיבור לטומאה.** נטמא זה נטמא זה: **ואין חיבור להזאה.** ולריך להזות על שניהם: וגזרו

מה בין זו למגופת חבית א״ל רבא זה חיבור וזה אינו חיבור רמי ליה ר׳ ירמיה לרבי זירא [ז]**תנן** [ח]**אשלל של כובסין ושלשלת של מפתחו׳ והבגד שהוא תפור בכלאים חיבור לטומאה עד שיתחיל להתיר אלמא שלא בשעת מלאכה נמי חיבור ורמינהו** [ט]**מקל** [י]**שעשה** [יא] **יד לקורדום חיבור לטומאה בשעת מלאכה בשעת מלאכה אין שלא בשעת מלאכה לא א״ל התם שלא בשעת מלאכה אדם עשוי לזורקו לבין העצים הכא שלא בשעת מלאכה נמי ניחא ליה דאי מיטנפו הדר מחוור להו בסורא מתנו לה להא שמעתא משמיה דרב חסדא בפומבדיתא מתנו משמי׳ דרב כהנא ואמרי לה משמיה דרבא מאן תנא הא מלתא דאמור רבנן כל המחובר לו הרי הוא כמוהו א״ר יהודה אמר רב ר״מ היא דתנן** [יב]**בית הפך ובית התבלין ובית הגר שבכירה מטמאין במגע ואין מטמאין באויר דברי ר׳ מאיר ור״ש מטהר בשלמא לר״ש קסבר לאו כבירה דמו אלא לר׳ מאיר אי כבירה דמו אפילו באויר נמי ליטמו אי לאו כבירה דמו אפילו במגע נמי לא ליטמו לעולם לאו כבירה דמו ורבנן הוא דגזרו בהו אי גזרו בהו אפילו באויר נמי ליטמו** [יג]**עבדו בהו רבנן היכרא כי היכי דלא אתי למשרף עליה תרומה וקדשים** [יד]**תנו רבנן** [טו]**מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה מה נפשך אי חיבור הוא אפילו להזאה נמי אי לאו חיבור הוא אפילו לטומאה נמי לא אמר רבא דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין להזאה ושלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה**

עין משפט נר מצוה

ז א מיי׳ פי״ב מהלכות פרה הלכה ו:
ח ב מיי׳ פ״כ מהלכות כלים הלכה יג:
ט ג מיי׳ פי״ז מהלכות כלים הלכה ה:
י ד מיי׳ פי״ב מהלכות פרה הלכה ד:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ מקל שעשאו יד:

מוסף רש״י

מספורות של פרקים. שסני סכיסים שלה מתפרלים (לקמן נח:). ואיזמל של רהיטני. פליינה של אומנים תריסים. שנומנים האיזמל לתוך בין שני עניים הטעווין לכך ולאחר מלאכתו נוטלו ומלניעו (שם). ושלא בשעת מלאכה. האיזל ואין צריכין להיות מחוברין הוו להו כשני כלים ואין חיבור ואע״פ שמחוברין. דע״כ שלא בשעת מלאכה דומיא דשעת מלאכה קאמר. וכשעת מלאכה מחוברין הן. וגזרו לחומרא על הטומאה דליהוי חיבור ועל הזאה דלא ליהוי חיבור, ומשום הכי קאמר חיבור לטומאה לעולם ואין חיבור להזאה לעולם (שם).

מוסף תוספות

א. לפיתחה קא מכוין. רשב״א. ב. ושמעינן מינה דמגופה של חבית קא מתיז, מדקא מייתי לה על הא דמיברז חביתא בבורטיא. רשב״א. ג. אלא ודאי בגוף חבית הוה שאושר רב ששת ואפ״ה פרכי׳ עלי׳ מהא דרשב״ג דשרי להתיז ראשה בסייף, ואם איתא דרשב״ג לא איירי אלא במגופה מאי פרכינן מינה לרב ששת. מי׳ הר״ן. ד. [ב]פותח בית הצואר. תוס׳ הרא״ש. ה. דבית הצואר זה ג״כ אינו מן החלוק עצמו אלא מחובר לו כמגופה לחבית. מי׳ הר״ן. ו. אע״פ שאינו מגופו של חלוק. מי׳ הר״ן. ז. שהוא הכל כלי אחד. רשב״א. שאע״פ שבית הצואר זה אינו מגוף החלוק, מ״מ מחובר הוא לגמרי עמו. מי׳ הר״ן. ח. לפי שאין המגופה מגופה של חבית עצמה. רשב״א. ט. כיון שאינו עשוי להכניס ולהוציא. מי׳ הר״ן. י. ובברייתא קא מפרש עד שיתחיל להתיר, דמינה קא דייקי׳ דאפי׳ שלא בשעת מלאכה הוי חיבור, מש״ה קא מייתי ברייתא ולא מייתי מתני׳. רשב״א. יא. והא דפריך לעיל מקרדום אשלל של כובסים, מכ״ש קא פריך, דקרדום אע״ג דצריך לי׳ לא הוי חיבור, כ״ש שלל של כובסים. תוס׳ הרא״ש. יב. איכא למידק, ולישבוך נמי היכירא בשלל של כובסין, ואפשר לומר. רמב״ן. יג. דכלי חרס אין לו טהרה אלא שבירה. ריטב״א. [ולכך] איצטריכו למעבד בהו האי היכרא דלא ליטמו באויר. רשב״א. יד. בדבידיה נמי קתני במתני׳ (פרה פי״ב מ״ט) חבור לטומאה ואינו חבור להזיה. רשב״א. טו. ומדרבנן הוא דגזרו דלהוי חיבור אפי׳ שלא בשעת מלאכה לטומאה ולא להזאה, משום היכר. תוס׳ הרא״ש. טז. ואזמל של רהיטני. תוס׳ הרא״ש. יז. פריך שפיר דאי חיבור הוא מדאורייתא לטומאה, גם להזאה יהא חיבור, ואם אינו חיבור כלל מדאורייתא, אמאי גזרו בו רבנן טומאה כלל. תוס׳ הרא״ש. יח. [ו]ה״ק, ואפי׳ תרצה לדחות דלאו חיבור הוא ולהכי לא הוי חבור להזאה, א״כ אפי׳ לטומאה נמי לא, דהא כל היכא דאמרת חבור לטומאה אמרי׳ נמי דה״ה להזאה. ריטב״א.

מסורת הש״ס

א) [עוקלין פ״ב מ״ו ע״ש], ב) [גי׳ הערוך בערך שלג תנן שלג הכובסין והנגד שהוא תפור בכלאים חיבור לטומאה וכו׳], ג) כלים פ״כ מ״ג, ד) כלים פ״ש מ״ג, ה) לקמן מז: [שמי בריימות הן בתוספתא דכלים ב״מ פ״ג], ו) ובביאה ז. פירש״י בשבת״ל בלע״ז ע״ש,

גליון הש״ם

גמ׳ עבדו בהו רבנן היכרא. לעיל דף מז ע״א נלה דף לד ע״א: תוס׳ ד״ה אי חיבור וכו׳ וצריכים זה לזה בשעת מלאכה. ע׳ בילה דף כג ע״ב תוס׳ ד״ה משום שלשה כלים:

לעזי רש״י

בשט״א (במסוה״ש). הכלבה (תפירה גסה). פליינ״א. מקצרעה.

רב נסים גאון

אי כבירה דמו אפילו באויר נמי ליטמו. עיקר דילה משתכח בתורת כהנים וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, מתוכו הוא מיטמא ואינו מטמא מאחוריו כו׳. יכול אף הכלים יהו מיטמאין באויר כלי חרש, תלמוד לומר [האוכל] אוכלין מיטמאין באויר כלי חרס ואין הכלים מיטמאין באויר כלי חרס. ובפרק ב׳ מן מסכת כלים שנינו כלי חרס וכלי נתר טומאתן שוה ומטמאין באויר, ותמצא בפרק יציאות השבת (דף סז). והמשנה והתוספ׳ מליאה מענין זה. ובתלמוד בפרק ראשון מן שחיטת חולין (דף כד) שנו במשנה הטהור בכל הכלים טמא בכלי חרס, ובברייתא גרסינן ת״ר אויר כלי חרס טמא וגבו טהור.

רבינו חננאל

מפני שהוא מחובר בבגד, אבל מגופת החבית שאינה מן החבית עצמה מותר לפתחה בשבת. דמי ליה ר׳ ירמיה לר״ז שלל הכובסין כו׳ עד המקל שעשאו יד לקורדום כו׳. פירוש הכובסין שוללין ירעות זו בכיסתן רוצה בשלילותן שמא יטנפו יחזור ויחוררום. מאן תנא כל המחובר לו הרי הוא כמוהו אמר רב ר״מ היא, ונדחה ופשוטה היא. ת״ר **מספורת של פרקין**, פי׳ שמתפרק זה מזה, וכן באיזמל של רהיטני, חיבור לטומאה ואם נטמא אחד נטמא האחר, ואינו חיבור להזאה. פרשה רבא דבר תורה בשעת מלאכה, כלומר בשעה שגוזז בהן חיבור הן לטומאה ולהזאה, שלא בשעת מלאכה אינן חיבור לא לטומאה ולא להזאה,

וגזרו על הטומאה שלא בשעת מלאכה. שיהא חיבור: **ועל הזאה שבשעת מלאכה.** שלא יהא חיבור. הלכך חיבור לטומאה לעולם ואין חיבור להזאה כלל: **לחין מחמת עצמן.** מחממות טפי מלחין מחמת משקין שנופלין עליהן משיבשו: ה"ג **מוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה: ממרטא דביני אטמי.** מצמר הנמרט מבין ירכותיה של בהמה שהוא מלא זיעה והוא לח מעצמו. להכי קרי ליה מרטא דלאו בר גיזה הוא: **מתני' נעורת.** דק דק שנוערין מן הפשתן וקורין אריסט"ש: **נסורת.** שמנסרים הנגרים מן העצים: **וכפירות.** כגון חטין וקטניות: **כנפי יונה.** נולה: **גמ' שלא יפה.** שיכול להעמיד עצמו בשעת הרוח: **שלא יישן בהן.** שמא יפיח או ירלה קרי. אבל אם יכול להזהר שלא יישן בהן כל הגופים נקייים בהפחה שיכולין להעמיד עצמן: **ינקרו אם מוחו.** שהוא תחת התפילין. ינקרו לשון ניקור עיניים[1]: **קסדור.** מגיסטרא"ל שהיה ממונה על כך: **כנפי יונה.** כדמפרש לקמיה מפני שהם מצות והם מגינין לישראל והויא להם ככנפים ליונה שהיא נמשלת ליונה והמצות ככנפים: **כנפיה מגינות עליה.** מן הצנה ומכל עוף ולאם הבא עליה היא נלחמת ומכה בראש גפיה מה שאין כן בשאר עופות: **הרי הוא כזבל.** דמוסיף הבל: **מתני' שלחין.** עורות כמו והפשיטו[2] תרגום וישלח: **ומטלטלין אותן.** בין שטמן בהן בין בין שלא טמן בהן לחזו למזגא עלייהו: **ואין מטלטלין אותן.** דמוקצות הן לטווות ולארוג: **כילד הוא עושה.** זה שטמן בהן כילד יטול קדרתו הוא ואסור לטלטלן שהרי היא טמונה כולה בהן: **נוטל ליטול.** של קדרה שיש תורת כלי עליה. ואף על גב שהן עליה לא איכפת לן דלא נעשית בשיש להן שאין עשוי אלא לכסות קדרה: **רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על גדה ונוטל.** כשבא ליטול הקדרה מטה הקופה על גדה: **שמא יטול.** הקדרה ויפלו הגיזין שמכאן ומכאן לתוך גומא שיש בה בהן ואם יצטרך לחזור ולהטמינה לא יוכל לטלטל גיזין לכאן ולכאן ולעשות גומא להחזירה בתוכה: **נוטל ומחזיר.** בגמרא[3] מפרש לה: **גמ' שלחין של בעה"ב הנן.** דמותר לטלטלן שאין עומדין לימכר ולא קפיד עלייהו כי מטנפי וחזי למזגא עלייהו: **אבל של אומן.** שעומדות למוכרן קפיד עלייהו הלכך לא למזגא קיימי ואין מטלטלין אותן: שלחא

ועל הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה. תימה דהא גבי מקל שעשאו יד לקורדס קאמר דהוי חיבור לטומאה משמע אבל לא להזאה ואמאי והא לא שייך למגזר התם אטו שלא בשעת מלאכה כדאמר לעיל דאדם עשוי לזורקו בין העצים וי"ל דהתם לא הוי חיבור להזאה משום דאפילו בשעת מלאכה לא הוי חיבור דבר תורה דלא חשיב כלל בית יד בשוס פעם כיון שהוא עשוי לזורקו כל שעה:

אבל לא בכסות לחה כו'. נראה דרבי אושעיא פליג אמתני': **כאלישע** בעל כנפים. [8]להכי נקט אלישע דמשתמע כיון שנעשה לו גם בתפילין היה זהיר בהן והיה לו גוף נקי ומזה הטעם אין אנו יכולין ליפטר שהרי בזה אנו יכולין להזהר[2] ואין תימה על מה שמלוה זאת רפויה בידינו[3] שגם בימי חכמים היתה רפויה כדתניא בפרק ר' אליעזר דמילה (לקמן קג.) ר"ש בן אלעזר אומר כל מצוה שלא מסרו עצמן ישראל עליה בשעת גזירת המלכות כגון תפילין עדיין היא רפויה בידם והא דאמרינן בפ"ק דראש השנה (דף יז.) פושעי ישראל בגופן[4] קרקפתא דלא מנח תפילין אומר ר"ת דמיירי באותן שעושין מחמת מרד ומנזין המצות ושוחקין ברצועה שבידם וברראש[5] כדאמר ביומא (דף לו:) פשעים אלו המרדין[1] והא דאמר במדרש תפילין מפני מה לא החזיקו בהן מפני הרמאים אין נראה לר"י דמשום רמאין[2] נמנעו מלעשות מצוה[6] אלא ה"פ מפני מה לא החזיקו נאמנות בתדם המניח תפילין[7] וקאמר מפני הרמאין שהיו מניחין תפילין לרמות בני אדם כדמפרש התם מעשה בתלמיד אחד שהפקיד מעותיו אצל אחד שהיה מניח תפילין כשתבע בו אמר להד"ס אמר ליה אותו תלמיד לא לך הפקדתי אלא לתפילין שעל ראשך ול"ע אם:

אביי אמר שלא יפיח בהן. שיוכל לשמור עצמו מלהפיח עד שיסיר תפילין כדפירש בקונט' אבל לא חיים שמא ישן ולא"ג דפעמים לא יוכל ליזהר משינה ורבא מצריך גם שיכול להעמיד עצמו בשעה שתאחזנו השינה שלא ישן פתאום ומיהו אביי נמי מודה דאסור לישן בהן כדתניא בפרק הישן (סוכה כו. ופס) דאסור לישן בתפילין בין שינת קבע בין שינת עראי:

שלא יישן בהן. משום שלא יפיח בהן בשעת שינה או משום היסח הדעת אבל משום קרי אין לחוש[5] כדאמר בפ' הישן (ג"ז פס:) דא"ר יוסי ילדים לעולם חולנין מפני שרגילין בטומאה ופריך לימא קסבר ר' יוסי בעל קרי אסור להניח תפילין ומשני הכא בילדים ונשותיהם עמהם עסקינן

אבל של אומן כיון דקפיד עלייהו לא מטלטלינן להו או דילמא של אומן תנן וכ"ש של בעה"ב אמר להו ר' יונתן בן אלעזר מסתברא של בעה"ב תנן אבל של אומן קפיד עלייהו אמר להו ר' חנינא בר חמא כך אמר ר' ישמעאל בר' יוסי אבא

וגזרו רבנן על טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שבשעת מלאכה ועל הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה: בזמן שהן לחין: איבעיא להו [9]לחין מחמת עצמן או דילמא לחין מחמת דבר אחר ת"ש לא בתבן ולא בזגים ולא במוכין ולא בעשבים בזמן שהן לחין אי אמרת בשלמא לחין מחמת דבר אחר שפיר אלא אי אמרת לחין מחמת עצמן מוכין לחין מחמת עצמן היכי משכחת לה ממרטא דביני אטמי והא דתני רבי אושעיא טומנין בכסות יבשה ובפירות יבשין אבל לא בכסות לחה ולא בפירות לחין כסות לחה מחמת עצמה היכי משכחת לה ממרטא דביני אטמי: **מתני'** [2]טומנין בכסות ובפירות בכנפי יונה ובנסורת של חרשים ובנעורת של פשתן [3]דקה רבי יהודה אוסר בדקה ומתיר בגסה: **גמ'** [4]א"ר יוחנן [5]תפילין צריכין גוף נקי [6]כאלישע בעל כנפים מאי היא אביי אמר שלא יפיח בהן רבא אמר שלא יישן בהן ואמאי קרי ליה בעל כנפים שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק ראהו קסדור אחד רץ מפניו ורץ אחריו וכיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו אמר לו מה זה בידך אמר לו כנפי יונה פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה לפיכך קורין אותו אלישע בעל כנפים [7]ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות משום דאמתיל כנסת ישראל ליונה שנאמר [1]כנפי יונה נחפה בכסף וגו' מה יונה כנפיה מגינות עליה אף ישראל מצות מגינות עליהן: בנסורת של חרשין וכו': איבעיא להו רבי יהודה אנסורת של חרשין קאי או אנעורת של פשתן קאי ת"ש דתניא [8]רבי יהודה אומר נעורת של פשתן דקה הרי הוא כזבל ש"מ אנעורת של פשתן קאי ש"מ: **מתני'** [9]טומנין בשלחין ומטלטלין אותן בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד הוא עושה [10]נוטל את הכסוי והן נופלות ר"א בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול ואינו יכול להחזיר וחכ"א נוטל ומחזיר: **גמ'** יתיב ר' יונתן בן עכינאי ורבי יונתן בן אלעזר ויתיב ר' חנינא בר חמא גבייהו וקא מיבעיא להו שלחין של בעה"ב תנן

שמא יבאו לידי הרגל דבר אבל משום קרי לא בעי למיסר: **נטלם** מראשו. ואף על גב דאמר בסנהדרין (דף עד: ופס) בשעת גזרת המלכות אפי' על מצוה קלה יהרג ואל יעבור ואפילו לשנויי ערקתא דמסאנא אסור היינו משום דבשינוי ערקתא מתנהג כעובד כוכבים ודומה שמוציא עצמו מכלל ישראל אבל הכא אינו עושה כלום' אלא שאין לו תפילין בראשו שעה אחת והרבה ישראל שאין להם תפילין כמותו: **כנפיה** מגינות עליה. אור"י דאמרינן במדרש[1] כל העופות כשהן יגעין וינוחין ע"ג סלע והיונה בשעה שהיא יגעה פורחת באחת וינוחת באחת: **טומנין בשלחין ומטלטלין אותן.** הא דאמר בפ"ק דבילה (דף יא.) נותנין העור לפני הדורסן קופן משום תחילתן פי' כדי שישמוט לצורך יו"ט אבל עור דמערב יו"ט משמע התם דאסור לטלטל ובפרק כל כתבי (לקמן קטו:)[2] קאמר אם מטלטלין תיק הספר עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר משמע דעור בלא בשר אסור פירש"י בפרק כל כתבי (ג"ז שם)[3] דהכא מיירי בעור בהמה גסה והתם בעור בהמה דקה דלא חזי למזגא כולי האי ולפירושו האי דבילה נמי מיירי בעור בהמה דקה[4] והא דתנן בפ' כל כתבי (דף קכ.) פורסין עור גדי על גבי התבה[5] כו' צריך לומר לפי' דמיירי כשיחדו לישיבה[6] ור"ת מפרש דהכא מיירי ביבשין[7] דחזי למזגא עלייהו[8] והתם בלחין[9]:

אבא

מסורת הש"ס

א) [בכ"ף וכרא"ש ליתא], ב) [לקמן קל., ג) [עי' תוספות בבא בתרא י: ד"ה אלא], ד) [בכתות נג: ע"ש גיטין מה. סנהדרין לה. לקמן קל.], ה) [לקמן נא:], ו) [ע' במדבר טז], ז) [ויקרא לז], ח) [לקמן נ:], ט) [ועי' ירושלמי פרק היה קורא הלכה ד], י) [רבה סדר לך לך פרשה נט], כ) בד"ס בתרתי פליגי,

גליון הש"ם

תוס' ד"ה טומנין בשלחין וכו' ור"ת בפרש. עי' זמיס דף לג ע"ב תוס' ד"ה מנין בסס"ד:

מוסף רש"י

ינקרו. פוכיי"ר בלע"ז, לשון (משלי ל) יקרוה עורבי נחל, ולשון (במדבר טז) תנקר לא נעלה (לקמן קל.). **את מוחו.** שכנגד תפילין (שם). **כנפיה מגינות עליה.** היינו לגחמת מתרטומיה אלא בכנפיה (שם). **הרי הוא כזבל.** דמוסיף הבלא ואין עומנין בה אפילו מבעוד יום (לקמן נא:).

רבינו חננאל

וגזרו שאם נטמא האחד שלא בשעת מלאכה, נטמא גם האחר בכל מקום שהוא. ודוקא אם הן מחוברין עדיין משום טומאה שבשעת מלאכה. וגזרו נמי על הזאה שאם מלאכה לא נטהר האחר אע"פ שהוא מחובר עמו, משום הזאה שלא בשעת מלאכה, פי' אם יראה שהזה בשעת מלאכה על האחד ונטהר גם האחר, יטהר הוא כשיזה על האחד אפילו השני שלא בשעת מלאכה. פי' מירטא דביני אטמא, (העמר) [הצמר] שבין הירכות של בהמה כיון שתמיד השתנתה שותת בין יריכותיה יש בו לחלוחית לעולם ואינו מתנגב לעולם ואפילו עושה מאותו צמר כסות יש בו לחלוחית. תפילין צריכין גוף נקי. קיי"ל כרבא דאמר שלא יישן בהן. ר' יהודה אוסר. אוקימנא בנעורת. טומנין בשלחין ומטלטלין אותן. פירוש שלחין, עורות גלושין שנגזז צמרן ועדיין לא נעבדו.

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה ח:
יב ב מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה ח טוש"ע או"ח סימן כז סעיף ג:
יג ג מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה טו סמג עשין סב טוש"ע או"ח סימן לז סעיף ב ג:
יד ד מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה ח:
טו ה מיי' פ"ד מהלכות שבת סה ופכ"ו הל' יב סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן רנו סעיף ח:

תורה אור השלם

1 אם תִּשְׁכְּבוּן בֵּין שִׁפְתָּיִם כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף וְאֶבְרוֹתֶיהָ בִּירֵקְרַק חָרוּץ: תהלים סח יד

לעזי רש"י

אריסטו"ש. נעורת. מניסטרא"ל [מיניסטרי"ל]. פקיד, שוטר.

מוסף תוספות

א. למניח תפילין בעלמא קאמר שצריך שיהא נקי בגופו כאלישע וכמו שמפרשי אביי ורבא. תוס' הלא"ש. ב. מהפחה ומשינה. תוס' הלא"ש. ג. בדור הזה. תוס' הלא"ש. ד. כגון. תוס' הלא"ש. ה. שמגונות עליו. תוס' ר"ש י. ד"ה קרקפתא. ו. אבל אם ירא להניח משום דבענן גוף נקי כאלישע בעל כנפים וכו' והוא דאגב כל שעה שמא לא יוכל ליזהר לשמרה בטהרה ובקדושה, הא ודאי אין עליו דין פושעי ישראל בגופן. תוס' ז. שמראין עצמן כחסידים. תוס' הלא"ש. ח. ומחמת זה רפויה היא בידם. תוס' הלא"ש. ט. דבעל קרי אינו אסור בהן. רשב"א. י. [ד]במה שנוטל התפילין מראשו אינו נראה כגרי. תוס' הלא"ש. יא. גבי 'מפשיטין את הפסח עד החזה'. תוס' זמיס לג: ד"ה מנין. יב. כי ההיא דכל כתבי דגבי פסח. תוס' זמיס לג: ד"ה מנין. יג. ומגדל, מפני שהוא כמחרך. דאלמא עור גדי בר טלטול הוא. ריטב"א לקמן קטו: ד"ה אמר רב אשי. יד. ואפי' דבהמה דקה. הג"א. טו. ובו דרך העולם להטמין. ריטב"א לקמן קטו: ד"ה אמר רב אשי. טז. שהופשט הימים. ריטב"א לקמן קטו: ד"ה אמר רב אשי. [ד]לא חזו למיזגא עלייהו. הג"א. יז. ולפר"ת את"ש [ההיא דפורסין עור של גדי], דמיירי ביבשין כי [הכא]. תוס' זמיס לג: ד"ה מנין.

אבא שלחא. פר״ח ואמר הביאו לי שלחין בשבת[א] והלכה כר׳ יוסי דקי״ל מעשה רב[ב] וכן נראה דאי בחול מיירי כדפי׳ בקונט׳ ולא מייתי ראיה אלא לאומן נמי לא קפיד טפי הוה ליה לאתויי דר׳ יוסי אבוה דשרי לקמן בהדיא של אומן[ג]: **לא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד.** פרש״י שאין עור מקבל טומאה עד לאחר עיבוד ואם תאמר והא אמר בזבחים בפ׳ דם חטאת (דף לג: ושם)[ד] מניין לרבות עור משהופשט תלמוד לומר אשר יזה עליה תכובס יכול אף עור שלא הופשט תלמוד לומר מה בגד מקבל טומאה אף כל דבר המקבל טומאה משמע דעור משהופשט מקבל טומאה[ה] וי״ש לומר דהתם כשיחדו ליפיבה והכא כשלא יחדו[ו] ואפ״ה מותר לטלטלו בשבת והא דאמר רבא ברים כל הכלים (לקמן קכג.) מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא גבי מחט שניטל חורה או עוקלה[ז] ה״פ מדלענין טומאה לאו מנא הוא אפי׳ ע״י יחוד דניטל חורה או עוקלה טהורה ולא מהני בה יחוד והא דתנן במסכת כלים בפרק י״ג (משנה ה) מחט שניטל חורה או עוקלה טהורה ואם התקינה למיתות טומאה אומר ר״י דהתם מיירי כשעשה בה שום שינוי ותיקון למיתות אבל ביחוד בעלמא למיתות אינה טומאה אבל היכא דהוי מנא לענין טומאה ע״י יחוד לגבי שבת הוי מנא בלא יחוד וכן משמע התם דקאמר תרגמא אביי אליבא דרבא בגלמי דזימנין דמיימלך עלייהו ומשוי להו מנא להכי מותר לטלטלה אע״ג דאכתי לא אימלך עלה והיא טהורה:

ארבעים אבות מלאכות חסר אחת כנגד מי.

דהרבה מלאכות יש דדמיין להדדי והוה לן למחשביהו כולן כאחת כדפריך בפרק כלל גדול (לקמן עג:) היינו זורה היינו בורר היינו מרקד ומשום חילוק מועט שביניהם לא הוה מחלקינן להו אי לאו דקים להו דל״ט מלאכות הן כנגד שום דבר לכך בעי כנגד מי:

כנגד כל מלאכה שבתורה.

לכאורה נראה דיליף נמי ממשכן שהרי לכך נסמכה פרשת שבת לפרשת משכן ועוד דאי לא יליף ממשכן מ״כ היכי ידעינן לדידיה די שיהו אבות מלאכות והי תולדות[ח] דאין סברא לומר שמדעתם בירר מלאכות החשובות ועשאום אבות[ט] ועוד דבהדיא תנן לקמן בהזורק[י] המושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים[כ] אלא[יא] לפי שיש[יב] מלאכות דומות זו לזו[יג] ואנו עושין שתיהן אבות כגון מרקד וזורר לכך[יד] חלקום חכמים להשליש מנין מלאכות שבתורה הואיל וחלוקות קצת זו מזו ואי אפשר לומר כן דלא פליג מדקאמר בסמוך תניא כמ״ד כנגד עבודות המשכן משמע דפליגי ועוד לאמאן דלית ליה דרשא דמלאכת ומלאכה מנא ליה דחשיב זורה וזורר בשתים ועוד לקמן משמע דמטעם דכנגד עבודות המשכן גרילה[טו] אית לן לאחשוביהו בתרתי דקאמר אביי ורבא בפרק כלל גדול (לקמן עג:) כל מילתא דהוה במשכן אע״ג דליכא דדמיא לה חשיב לה: **הם העלו קרשים כו׳.** אפילו רבנן דפליגי אדבי יוסי בדבי יהודה[טז] גבי נעץ קנה ברשות הרבים ובראשו טרסקל ולית להו גוד אחת מודו בעגלה שהיא רשות היחיד כיון דעגלה גופה יש אורך בזקיפה עשרה ורוחב ארבעה אע״פ שתחתיה רשות הרבים ובריש כל גגות (עירובין פט.) [ד״ה בתמיהות] האדבי יותר: **ואתם אל תכניסו.** ואפ״ה לא הויא אב כדפרישית לעיל (דף ג.) [ד״ה פשט]: אלא

שלחא הוה. אומן לעבד עורות: **ואמר.** בחול: **הביאו שלחין ונשב עליהן.** אלמא לא קפיד: **דקפיד עלייהו.** שמא יתקלקלו: **ולא אמרו עבודין.** לא החזיקו לחלק בין עבודין לשאינן עבודין: **אלא לענין טומאה.** דעבודין מקבלין טומאה ולא שאינן עבודין: **לפלוג בדידה.** בטלטול גופיה איכא לפלוגי בשל אומן בין עבודין לשאינן עבודין דעבודין קפיד עלייהו: **בד״ש.** דעבודין מותר לטלטלן בשל בעה״ב אבל של אומן מאחר שעבדן קפיד עלייהו: **כולה בבעה״ב אייר.** ומהדר ליפלוגי בבעה״ב דאיירי ביה ולא אשכח לפלוגי אלא לענין טומאה ואי שבקיה לבעה״ב דאיירי ביה ונקט אומן מ) מפסקה למילתיה טפי מדהשתא: **הדור יתבי.** הכי רבנן דלעיל: **כנגד עבודות המשכן.** אותן המנויות שם בפרק כלל גדול[ו] היו צריכין למשכן ופרשת שבת נסמכה לפרשת מלאכת המשכן ללמוד הימנה: **שבתורה.** שכתובים בכל התורה והכי קאמר קרא (שמות ה) לא תעשה כל מלאכה כמנין כל מלאכה שבתורה: **לא זזו משם.** לא ידענא היכא איתמר. ומיהו [אפשר][ז] לענין וי״ו דגחון אתמר מדפרכינן לה נמי בקדושין[ח] גבי וי״ו דגחון ומתרלינן אינהו הוו בקיאי בחסרות ויתרות ש״מ לענין אותיות איתמר והכא ליכא לשנויי הכי: **משום דכפיב והמלאכה היתה דיים.** ואי מנינן לתרוייהו הוו ארבעים ומדתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת אי איכא חד דלא למנינא ובהני תרי לאיכא למימר דלא מלאכה נינהו ולא ידענא הי מינייהו נפיק והכי קא מיבעיא ליה והמלאכה היתה דיים ממנינא היא ומלאכה ממש קאמר והכי קאמר המלאכה שהיו עושין היו עושין די לא פחות מן הצורך ולא יותר מן הצורך כגון רידודי טסין לציפוי הקרסים לדי היו מרדדין אותם וכן בטווי של יריעות[ט] ואי לעשות מלאכתו הוא דמפיק ומסייע למאן דאמר במסכת סוטה (לו:) לעשות צרכיו נכנס לשבר עמה אלא שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו ואמר לו עתידין אחיך ליכתב על אבני אפוד לזוגך שימתה שמך מציניהם כו׳ או דילמא האי לעשות מלאכתו מלאכה ממש הוא ומסייע לה לאידך: **והאי והמלאכה היתה דיים.** לאו מלאכה היא אלא כדמשמע קרא בהנאת נדבה וכמאן דאמר שלימא ליה עבידתא מלאכת ההנאה שלא היו צריכין עוד וכל מידי דרמי עליה דאינם קרי ליה עבידתא כדאמרינן במסכת סוטה (דף לג.) בטילת עבידתא דאמר שנאה לאייתויא להיכלא ואינו אלא נצא מלחמה להחריב: הם זרעו וקצרו שמנין לגבוע תכלת ועורות אילים וטחנו ולשו נמי שמנין לגבוע. ואופה דקתני במתני׳ באבות מלאכות הוא דישול שמנין אלא דנקט שידורא דפת והכי מפרש בפרק כלל גדול (לקמן דף עד:): **קרקע.** רשות הרבים: **עגלה.** רשות היחיד שגבוהה י׳ ורחבה ד׳: **דרך רשות הרבים.** דאויר שבין העגלות רשות הרבים: **אבל טמן בהן מטלטלין אותן.** קס״ד השתא דמילי מילי קתני מתניתין ולאו אהנך דטמן בהן קאי: **הוה מרבנן בר יומיה.** אותו היום בא לבית מדרשו תחלה י׳: נוטל

אבא שלחא הוה א ואמר הביאו שלחין ונשב עליהן מיתיבי ב נסרין של בעה״ב מטלטלין אותן ושל אומן אין מטלטלין אותן ואם חישב לתת עליהן פת לאורחין בין כך ובין כך מטלטלין שאני נסרים דקפיד עלייהו ת״ש עורות בין עבודין ובין שאין עבודין מותר לטלטלן בשבת לא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד מאי לאו לא שנא של בעל הבית ולא שנא של אומן לא של בעה״ב אבל של אומן מאי אין מטלטלין אי הכי הא דתני ולא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד לפלוג וליתני בדידה בד״א בשל בעה״ב אבל בשל אומן לא כולה בבעל הבית קמיירי כתנאי עורות של בעה״ב מטלטלין אותן ושל אומן אין מטלטלין אותן ר׳ יוסי אומר אחד זה ואחד זה מטלטלין אותן: הדור יתבי וקמיבעיא להו הא ג דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד מי אמר להו ר׳ חנינא בר חמא כנגד עבודות המשכן אמר להו ר׳ יונתן בר׳ אלעזר כך אמר רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא כנגד ד מלאכה מלאכתו ומלאכת שבתורה ארבעים חסר אחת בעי רב יוסף ה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ממנינא הוא או לא א״ל אביי וליתי ספר תורה ולימני מי לא ו אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום אמר ליה כי קא מספקא לי משום דכתיב ז והמלאכה היתה דים ממנינא הוא והא כמאן דאמר ח לעשות צרכיו נכנס או דילמא ויבא הביתה לעשות מלאכתו ממנינא הוא והאי והמלאכה היתה דים הכי קאמר דשלים ליה עבידתא תיקו תניא כמאן דאמר כנגד עבודות המשכן דתניא אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן הם זרעו ואתם לא תזרעו הם קצרו ואתם לא תקצרו הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה ואתם לא תכניסו מרה״ר לרה״י הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע ואתם לא תוציאו מרה״י לרה״ר הם הוציאו מעגלה לעגלה ואתם לא תוציאו מרה״י לרה״י מרה״י לרשות היחיד מאי קא עביד אביי ורבא דאמרי תרוויהו ואיתימא רב אדא בר אהבה מרשות היחיד לרה״י דרך רשות הרבים: בגיזי צמר ואין מטלטלין: אמר רבא ט לא שנו אלא שלא טמן בהן אבל טמן בהן מטלטלין אותן איתיביה ההוא מרבנן בר יומיה לרבא טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן כיצד הוא עושה

מסורת הש״ס

א) ב״ק ב. לקמן עג. וש״ע, ב) [וע״ר מו״ט שבת פ״ז מ״ב סל״ח אבות וע״ר מידושי רמב״ן וחסב״ם בסס פיר״מ], ג) קידושין נ. ע״ש, ד) סוטה לו:, ה) ס״ח מספקא, ו) [לקמן עג.], ז) בס״ח ליתא אפסר, ח) [דף נ.], ט) [עי׳ רש״י בע״ז], י) [פי׳ אחר רב אידי הוה דהוה קרי ליי בר בי רב דחד יומא בחגיגה ה: עיין], כ) [דף לו.], ל) [לעיל ה. לקמן קפ.].

תורה אור השלם

1 וַיְהִי בְּהִיוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ וְאֵין אִישׁ מֵאַנְשֵׁי הַבַּיִת שָׁם בַּבָּיִת: בראשית לט יא

2 וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַּיָּם לְכָל הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: שמות לו ז

גליון הש״ם

רש״י ד״ה לא זזו לא ידענא כו׳. עיין ברכות דף כה ע״ב רש״י ד״ה מאן שמעת ליה וש״ע:

מוסף רש״י

לא זזו משם. לא איתפרש היכא (קדושין ל.).

רבינו חננאל

אבא שלחא, פירוש פושט עורות היה. וקבלנו מרבותינו דהילכתא כר׳ יוסי דקי״ל מעשה רב. ואמר ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי אבא שלחא הוה ואמר הביאו שלחין ונשב עליהן. נמצא כי עשה מעשה כשמועתו דתניא עורות של בעל הבית מטלטלין אותן, של אומן אין מטלטלין אותן, ר׳ יוסי אומר זה וזה מטלטלין. הילכך עורות של אומן הואיל וראויין לישב עליהן ואין נפסדין אינו מקפיד עליהן ומותר לטלטלן, אבל נסרין של אומן הואיל ואם ישב עליהן נפגמין הלכך קפיד עליהן ואסור לטלטלן. אמר ר׳ חנינה הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כנגד עבודות המשכן. ותניא כוותיה אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן, כיצד הן זרעו וקצרו והעלו קרשים מקרקע לעגלה אתם לא תזרעו ולא תקצרו כו׳. הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כו׳, וא״ר יונתן בן אלעזר כנגד מלאכת ומלאכה שבתורה) והן ס״א, כשתוציא ג׳ מלאכות הכתובין בויקהל השמים, וד׳ שכתוב בהן ועשית ויעשה ותעשה, ולרגל המלאכה, וי״ג שכתוב כל מלאכת עבודה הרי כ״א, נשארו מ׳ ובכללם ששת ימים תאכל מצות וכו׳ לא תעשה מלאכה. ולמה זכה, כי בפירוש אמרו בתלמוד א״י שבא זה הכתוב להשלים ל״ט מלאכות בתורה. ויש מי שמוציא המלאכה היתה דים, ולדברי הכל נשארים ל״ט מלאכות. פיס׳ בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן.

ט) עי׳ רלב״ן סימן ש״נ שמבאר היטב דבר״ח בס״ש כמן וכרמב״ן וכרשב״ם ט״ס.

מוסף תוספות

א. ור׳ יוסי לטעמיה דאמר לקמן ״א׳ זה וא׳ זה מטלטלין אותן״. ממ״ן. ב. דאי לאו דקים לי׳, לא הוה עביד מעשה. ממ״ן. ג. דברייתא דלקמן ״ר׳ יוסי אומר אחד זה ואחד זה מטלטלין אותן״, יותר מפורשת להביא ראיה מזה. ממ״ן. [אלא] שאמר כן בשבת, ומשום דמעשה רב הביאוה לזה, ולא הביאו מתניתא דלקמן. ריטב״ם. ד. גבי דם חטאת שניתז על הערר. ריטב״ם. ה. ואפי׳ שאינו עבוד. ריטב״ם. ו. דאחר עיבוד, אפי׳ מחשבה לא בעי אבל קודם עבוד בעי מחשבה. תוס׳ זבחים לג: ד״ה מנין. ז. [וקשה] כיון דשאינם עבודין אינם מקבלים טומאה, היאך ניטלין בשבת, נימא מדלגבי טומאה לאו מנא הוא, לענין שבת נמי לאו מנא הוא, [וי״ל]. ריטב״ם. ח. דבשלמא לת״ק כל מלאכה דהויא במשכן הויא אב, ואידך תולדה, כדאיתא לקמן בפ׳ הזורק (צו:). ריטב״ם. ט. עד שהשלימום לל״ט, והשאר עשאום תולדות. תוס׳ הרא״ש. י. אלמא ממשכן ילפינן. מי׳ סר״ן. ולא אתו (כולהו) דלא כר״ש בר יוסי. ריטב״ם. יא. ודאי כולהו מודו דממשכן ילפינן, אלא. תוס׳ הרא״ש. למר גמר כולה מילתא [מנינא ומלאכות. שיטה להר״ן] ממשכן, ולמר וכו׳ (ש)מצאו להן סמך במנין מלאכות שבתורה, וכיון שידעו מנינן, למדו חשיבותן ממשכן. ממ״ן. ולא הוצרך ללמוד ממלאכה ומלאכת הכתובים בתורה אלא. ריטב״ם. יב. בל״ט מלאכות שמנו חכמים. ריטב״ם. יג. שהיה נראה למנותם אחת. ריטב״ם. יד. הוצרכנו לומר שכנגד ל״ט מלאכות הכתובות בתורה הם, ואינם ל״ט אם לא תמנה לאלו בשלש. ריטב״ם. טו. (ד)בלאו דרשא דמלאכה ומלאכות. תוס׳ הרא״ש.

רב נסים גאון

ולא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד. עיקר דיליה מישתכח במסכת חולין בפ׳ העור והרוטב (דף קכב) וכולן שעיבדן או שהילך בהן כדי עבודה טהורין. ובתוספתא וכולן שעיבדן ושהילך בהן כדי עבודה טהורין משום עור. **אותיביה ההוא מרבנן בר יומיה לרבא.** זה התלמיד אמרו עליו באותו היום נכנס לבית המדרש על כן קרו ליה בר יומיה. וכיוצא בו אמרנו בשחיטת קדשים (זבחים פ״ה דף נז) היה שם תלמיד אחד שבא לשמש לבית המדרש ור׳ יוסי הגלילי שמו. וכבר היה רב אידי אבוה דר׳ יעקב בר אידי הוו קרי ליה בר בי רב דחד יומא, כמו שאמרו (חגיגה דף ה) רב אידי אבוה דר׳ יעקב בר אידי הוה רגיל דהוה אתי תלתא ירחין

נוטל אם הכיסוי. אלמא בהכי דטמן נמי קאסר לטלטולי אלא על **ידי כיסוי: יחדן להטמנה.** לעולם: **רבינא אומר.** לעולם כדקאמר רבא אם טמן בהן מותר לטלטל דכמאן דיחדן להכי דמו ורבא לאו אמתניתין קאי דמתניתין בגיזין של הפתק דודאי עתיד להחזירן משם ולא יחדן לכך: **הפתק.** מערכה גדולה שעורכין ומושיבין להקנותן לסחורה שקורין ט"ס בין של בגדים בין של למר בין של חגבים ובשר מלוח: **חריות.** ענפים קשים כעץ. משהוקשו שדרות של לולבין ונפלו עלין שלהן קרי להן חריות: **שגדרן.** כל (לקיטת) מ) [קלילת] תמריס קרי גדירה: **צריך לקשר.** לקשרם יחד מבעוד יום להוכיח שלשיבה עומדים ואם לא קשרם יחד אסור לטלטלן למחר דלא הוי יחוד במחשבה: **ורב אסי אמר ישב.** עליהן מבעוד יום: **ואע"פ שלא חישב.** עליהן לישב למחר גלי דעתיה דלשיבה קיימי: **פקורין.** פשתן סרוק שנותנין על המכה: **בציפא.** למר מנופץ הניתן על המכה: **בזמן שצבען בשמן.** גלי דעתיה דלמכה קיימי להניחן עליה בשבת דלאו לרפואה נינהו אלא שלא ישרטו מלבושיו את מכתו והוה ליה כמלבוש דעלמא. אבל לא צבען בשמן דלאו מלבוש נינהו הוה ליה משאוי ואין יוצאין בו לר"ה: **ואם יצא בהן בו'.** היינו כרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא קשר ולא חישב: **אף אנן נמי תנינא.** כרב אסי: **קש.** סתמיה לטיגא קאי לגבנים או להסקה ומוקלה הוא ואם היה נתון על המטה ולא לשכב עליו ובא בשבת לשכב עליו והוצרך לנענעו ולשוטטו לשכיבה שלא יהא צבור וקשה: **לא ינענענו בידו.** שאסור לטלטלו: **אבל מנענעו בגופו.** כלאחר יד: **או שהיה עליו כר או סדין.** ששכב עליו מבעוד יום ואע"פ שלא יחדו לכך ולא חישב עליו דהיינו כרב אסי: **ומאן תנא.** דלעיל דאמר צריך לקשור ופליג אדרבן שמעון: **ולא ידענא.** זעירי קאמר לה: **דערידי.** ולא יכלו לקשור מבעוד יום והתם הוא דשרי בלא קישור אבל בעלמא לא: **מכנים מלא קופתו עפר.** לכסות בו צואה ורוק ומערה העפר בביתו לארץ ונוטלו תמיד לכל צרכיו: **והוא שייחד לו קרן זוית.** דהוי כמוכן ועומד לכך אבל נתנו באמצע ביתו למדרס רגליס הרי הוא בטל לגבי קרקעית הבית ומוקלה ואסור: **רבן שמעון.** דשרי במחשבה בעלמא שאין מעשה מוכיח שעומד לעשות צרכיו: **דבר מעביד מעשה.** שבן מעשה הוא שיכול לעשות בו מעשה הוכחה: **לימא כתנאי.** הא דרב יהודה במידי דלאו בר מעשה: **חפין.** משפשפין את הכלים בשבת לאחלמן: **חוץ מכלי כסף בגרתקון.** כמין עפר שגדל בחבית של יין וקורין לו אלו"ס והוא עיקר תקון כלי כסף וגורר אותו שהכסף רך והוא ממחק שהוא אב מלאכה: **אבל נתר וחול מותר.** דלא גריר ליה לכסף: **מאי נאו.** הא דתניא אסור לאו משום דגריר ליה אלא משום מוקלה קאסר ליה ותנא דשרי כגון שהכנים מלא קופתו לכך ועירה על גבי קרקע ומאן דאסר קסבר בעינן מעשה וזה לא יכול: **לא דכולי עלמא.** במידי דלאו בר מעשה לא בעינן מעשה דאית להו הא דרב יהודה וטעמא מאן דאסר דזימנין דגריר ואף על גב דלא מיכוין לגרור אסור כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין ומאן דשרי כר"ש. ומיהו גרתקון אסור דודאי גריר ומודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות [נקמן עה.]: **לא יחוף בהן.** בנתר וחול שערו בשבת מפני שמשירו:

אלא אי איתמר כו'. אין גירסא זו נכונה דלכאורה משמע שלרבא עצמו היה מקשה וטפי הוי ניחא אי הוה גרס אלא אמר רבא אבל לפי זה הוה לריך לומר דרבינא לפלוגי אתא: **רבינא אומר בשל הפתק שנו.** ומילתא דרבא דקאמר מעיקרא ובשאינה של הפתק ותימה דרבא קאמר לא שנו משמע דאמתניתין קאי והא מתניתין מיירי בשל הפתק[א] וי"ל דרישא מיירי בכל גיזי למר בין של הפתק בין שאינם של הפתק דאין מטלטלים אותן וקאמר רבא לא שנו בהנהו שאינם של הפתק אלא שלא טמן בהן אבל טמן בהן מטלטלים אותן והא דקתני סיפא כילד הוא עושה כו' בשל הפתק קאמר ואע"פ שטמן בהן אין מטלטלין כיון שלא הזמינן[ב]:

ורב אסי אמר ישב אע"פ שלא קשר ושלא חישב. רבינו שמשון הזקן פסק כרב אסי מדקאמר בסמוך רב אסי שהוא בתראה מתני' נמי דיקא[ג] ור"ת פוסק כרב מכח קושיא כמו שמפורש בפרק כל הכלים (לקמן דף קכו. בד"ה ר"י אומר ופס):

בפקורין ובציפא. פר"ח כיפה שיש בה שער ונותנין אותה בראש הקרח וגרלה שהוא שער ראשו: **אבל לא צבען בשמן אין יוצאין בהן.** לאו דוקא אין יוצאין דאפילו לטלטלם אסור לפי שאינם מוכנים אלא נקט אין יוצאין אגב ריש וכסמוך נמי דקאמר אבל יצא בהן שעה אחת מבעוד יום לאו דוקא יצא דהוא הדין ישב בהן בביתו[ד]:

ואם יצא בהן שעה אחת כו'. אע"פ[ה] שלא צבע ולא חישב היינו כרב אסי דאמר ישב אע"פ שלא חישב ולא קישר קשה לר"י רישא דקתני יוצאין בהן בזמן שצבען מאי איריא צבען אפילו חישב נמי דהא כיון דמתיר יצא אע"פ שלא צבע ולא חישב כל שכן חישב[ה] ולא צבע דלכאורה ישיבה גרעיא ממחשבה וכן נמי יצאה ותירץ דאמר דקאמר לצבען לא לצאת בהן בשבת אלא כדי לצאת בהן מבעוד יום ואחר כך נמלך[ו] ואפ"ה יכול לצאת בהן בשבת:

ולא ידענא אי בית האבל הוה. פי' אי משוס בית האבל התיר אי משוס בית המשתה[ז]: רבי

נוטל את הכיסוי והן נופלות אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רבא לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן איתמר נמי כי אתא רבין א"ר יעקב א"ר אסי בן שאול אמר רבי לא שנו אלא שלא יחדן להטמנה אבל יחדן להטמנה מטלטלין אותן רבינא אומר בשל הפתק שנו תניא נמי הכי ו)גיזי צמר של הפתק אין מטלטלין אותן ואם התקינן בעל הבית להשתמש בהן מטלטלין אותן תנא רבה בר בר חנה קמיה דרב ז)חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה צריך לקשר רשב"ג ח)אומר אין צריך לקשר הוא תני לה והוא אמר לה הלכה כרשב"ג איתמר רב אמר קושר ושמואל אמר חושב ט)ורב אסי אמר י)יושב אע"פ שלא קישר ואע"פ שלא חישב בשלמא רב הוא דאמר כת"ק ושמואל נמי הוא דאמר כרשב"ג אלא רב אסי דאמר כמאן הוא דאמר כי האי תנא דתניא ז)יוצאין בפקורין ובציפא בזמן שצבען בשמן ט)(בשמן) וכרכן במשיחה לא צבען ט)(בשמן) ולא כרכן במשיחה אין יוצאין בהם ואם יצא בהן שעה אחת מבעוד יום אע"פ שלא צבע ולא כרכן במשיחה מותר לצאת בהן אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא י)הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אבל מנענענו בגופו אבל אם היה (עליו) מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מבעוד יום מנענענו בידו ש"מ ומאן תנא דפליג עליה דרשב"ג רבי חנינא בן עקיבא דבי אתא רב דימי אמר זעירי א"ר חנינא פעם אחת הלך רבי חנינא בן עקיבא למקום אחד ומצא חריות של דקל שגדרום לשום עצים ואמר להם לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר ולא ידענא אי בית המשתה הוה אי בית האבל הוה מדקאמר אי בית המשתה הוה אי בית האבל הוה דוקא בית האבל או בית המשתה דטרידי אבל הכא קשר אין לא קשר לא י)אמר רב יהודה ה)מכנים אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל צרכו דרש מר זוטרא משמיה דמר זוטרא רבה י)והוא שיחד לו קרן זוית אמרו רבנן קמיה דרב פפא כמאן כרבן שמעון בן גמליאל דאי כרבנן האמרי בעינן מעשה אמר להו רב פפא אפילו תימא רבנן עד כאן לא קאמרי רבנן דבעינן מעשה אלא מידי דבר עבידא ביה מעשה אבל מידי דלא בר מיעבדא ביה מעשה לא נימא כתנאי בכל י)חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתקון כ)הא נתר וחול מותר והתניא כ)נתר וחול אסור מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר בעינן מעשה ומר סבר לא בעינן מעשה לא דכולי עלמא לא בעינן מעשה ולא קשיא י)(הא רבי יהודה הא ר' שמעון) הא כ)רבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור הא ר' שמעון דאמר ל)דבר שאין מתכוין מותר במאי אוקימתא להא דשרי כר"ש אימא סיפא אבל לא יחוף בהם שערו ואי ר"ש משרא קשרי דתנן

נזיר

מסורת הש"ס

ו) [תוספתא פ"ד], ז) לקמן לקמה: קכו:, ח) [ע' תוס' לקמן קכה: סד"ה ואחדון], ט) [תוספתא פ"ו], י) רש"ל מ"ז ע"ש, יא) לקמן קמא., יב) ביצה ח., יג) נ"ל אבל, יד) [תוספתא ביצה פ"ד], טו) מ"מ מ"ז, טז) [לעיל מא:], יז) [שם וש"נ], יח) [רש"ל], יט) אלא לצבען ולא כרכן במשיחה והיינו כרב אסי כל"ל.

לעזי רש"י

ט"ש. ערמה.
אלו"ם. צָרוף (אלום).

מוסף רש"י

שגדרן לעצים. שתקן להיסקן (לקמן קכה:). צריך לקשר. מערב שבת (שם). הקש שעל גבי המטה. ופתמת לסקה ומוקלה הוא ובא לשכב עליו ומנענעו כדי שיהא לף ורך לשכב, לא ינענענו בידיו. דמוקלה הוא, אבל מנענענו בגופו. בכתפיו ומעטוף מן הלד הוא אלא שמיה עלטוף (לקמן קמא.). או שהיה עליו כר או סדין. דגלי דעתיה דלקיים לשכיבה מעתה תורת כלי עליו (שם). מכנים אדם מלא קופתו עפר. בתחת ונותנו במקום אחד, ועושה בה כל צרכיו. ולא אמרינן בעלה לה לגבי קרקע הבית מידי דזוטרא (ביצה ח.). והוא שיחד לו קרן זוית. ולא שיטה, דמוכחא מילתא דלגרכיו קא בעי לה, ובעפר מיתוח קאמר אפילו מתוסר לא תפיה ולא כתיבה אלא הכנה (שם).

מוסף תוספות

א. ואפי' טמן בהן אין מטלטלין אותן. מ' הר"ן. ב. להטמנה. תוס' הרא"ש. מיהו ייחדן להטמנה אפי' בשל הפתק מטלטלין אותן. מ' הר"ן. ג. [אע"ג דישיבה שלא בהזמנה גרעיא מהזמנה גרידתא. ריטב"א. וכ"ש אם חשב עליהן כשמואל ואע"פ שלא ישב. רשב"א. ד. שלא מצאנו הזמנה מועלת כ"א לגבי מוקצה לשורי' מוכן, וה"נ הני פקורין וציפא הן מוקצין דסתמייהו לטוייה קיימי, ומש"ה בעי הזמנה ובלא הזמנה אסירי. תוס' ר"ר. ה. ולא יצא. תוס' הרא"ש. ו. ולא יצא בהם. תוס' הרא"ש. ז. אבל בעלמא לא. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פכ"ה מהל' שבת הל"ע סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף ח:
כ ב ג מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כא טור שו"ע או"ח סימן שח סעיף כ:
כא ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה טז טור שו"ע שם סעיף כד [וסי' שא סעיף ק]:
כב ה ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כב סמג שם טוש"ע או"ח סי' שח סעיף לח וסימן תלא סעיף יז:
כג ז מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכג סעיף ט:

רבינו חננאל

וקי"ל כרבא דאמר שלא שנו אלא שלא יחדן להטמנה, [אבל יחדן להטמנה] מטלטלין אותן, דהא ר' נמי תני כוותיה. **ורבינא** דהוא בתראה אוקמה למשנתנו בשל הפתק[ו]. פי' הפתק, לשון יוני הוא, כגון ארצר המוטל לסחורה כדתנן בע"ז [לט:] החגבים הבאים מן הסלילה אסורין ומן ההפתק מותרין, ותניא [שם מ:] חגבין והקפלוטאות הבאים מן ההפתק ומן האוצר ומן הספינה מותרין, כדתנינן גיזי צמר של הפתק אין מטלטלין אותן אם התקינן בעל הבית להשתמש בהן מותר. חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה. אוקימנא ר' חנינא בן עקיבא אומר צריך לקשר, ר' שמעון בן גמליאל אומר אין צריך לקשר. אמר רבה בר בר חנא הילכתא כרשב"ג, ואע"ג דאמר רב יקשור הא אמר שמואל יחשוב כרבה בר בר חנה. ודר' אסי נמי דאמר כי האי תנא, דתני יוצאין בפיקרין ובציפא כו', פי' פיאה נכרית והוא שיער שערשה (בכפה) [לכיפה] והקרח נותנן בראשו ונראה כי אותו שיער [שבכיפה] שיער ראשו הוא, ואם יצא בהן שעה אחת מבעוד יום דיו. הא דאמר רב אסי עדיפא מדשמואל, ונמצא רב לגבייהו יחיד ויחיד ורבים הלכה כרבים. הא דאמר רב יהודה מכנים אדם מלא קופתו עפר, כבר פרשתיה במסכת י"ט. **דלא (אכרע בהא מילתא) [בר מיעבדא ביה מעשה].** נימא כתנאי בכל חפין את הכלים כו', מלשון אשה חופפת וסורקת כו'.

ו) עיין עירוך ערך אפתק.

רבי שמעון אומר נזיר חופף ומפספס בו'. ומיירי בנתר וחול דתנן בתר הכי בפ' ג' מינין (נזיר דף מב.) ר' ישמעאל אומר נזיר לא יחוף ראשו באדמה לפי שמשיר את השער[א]: **אבל לא** סורק. התם מפרש טעמא משום דלהשרת נימין המדולדלות מתכוין:

במאי אוקימתא כר' יהודה אימא סיפא בו'. בשלמא לי כר"ש אתיא שפיר דאיכא למימר דשערות פניו ידיו ורגליו אינם נושרות מהר ולא הוי פסיק רישיה ושרי אבל בראשו אסור דהוי פסיק רישיה אבל השתא דאוקימתא כר' יהודה אע"ג דלא הוה פסיק רישיה הוה לן למיסר: **מהו לפצוע זיתים בשבת.** פירש בקונטר' להכותם על הסלע למתק מרירותן ומיבעיא ליה לי אסיר בשבת משום שווי אוכלא ותיקוני אוכלא ופריך ובחול מי התירו דאיכא הפסד אוכלין שנפסד המשקה הזב מהן:

וקשה לפ"ז דבפ' תכיף גבי דיני סמיטה ה"ל למיתני[ב] ועוד[ג] מה הפסד אוכלין יש כיון שעושה לתקנם[ד] ומפרש ר"י מהו לפצוע לחוף פניו ידיו ורגליו כי ההוא לעניל ודרך מי זיתים להעביר[ה] ולנגן כדאמר במסכת ע"ז מולגן ברותמין או מולגן במי זיתים[ו] ופריך ובחול מי התירו דאיכא הפסד דנמאסין לאכילה: (ת"י)

בשביל צערו. ואם אין לו לער אחר אלא שמתביש לילך בין בני אדם שרי דאין לך לער גדול מזה:

הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסורה להחזיר. ואפי' לר"א בן תדאי דאמר בפרק כל הכלים (לקמן קכג.) תוחב בכוס או בכרכר והן נערות מאליהן דטלטול מן הצד לא שמיה טלטול וכן ק"ל הכא עדיף טפי מטלטול מן הצד שצריך לטלטל אילך ואילך כשרוצין להטמין: **אי לא נתקלקלה הגומא פשיטא.** טפי הוה ליה למפרך מ"ט דמאן דאסר:

גורדיתא דקני. מין אילן כפירות הקונטרס כדמשמע בעושין פסין (עירובין יט:) ומיירי למטה מג' לוכא איסור משתמש במחובר כדאמר בפרק כל הכלים (לקמן קכה:) ובפרק בתרא דעירובין (דף ק.): **הטומן** לפת וצנונות בו'. ע"כ בשלא השריש מיירי דבהשרישו לא היו ניטלין בשבת ואם תאמר בשלמא כלאים ושביעית איצטריך לאשמעינן דלא גזרינן כשמתכוין להטמין אטו דילמא אתי לנוטעה אבל מעשר אמאי נקטיה דאפי' השרישו[ז] לא שייך מעשר כיון דליכא תוספת ואי נקטיה דשרי לעשר מן התלוש ממקום אחר עליו או לעשותו מעשר על התלוש ולא חיישי' דילמא אתי לעשר מן התלוש על המחובר או להפך א"כ הוה ליה למינקט תרומה דבכל דוכתא רגיל להזכיר תרומה על זה כדאמר (תרומות פ"א מ"ה) אין תורמין מן התלוש על המחובר[מ] פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברין ואומר ר"י דרגילות הוא שמתוספין מחמת ליחלוחית הקרקע כמו שאנו רואין שומין ובצלים שמתוספין אפי' כשמונחין בחלון ועל אותו תוספת קאמר דלא בעי לעשורי[ח] ודוקא נקט הטומן אבל במתכוין לנטיעה חושש כולן: **מקצת** עליו מגולים. משום דבעי למתני וניטלין בשבת נקט מקצת עליו מגולים כדפירש בקונטרס ובערוך[ט] משמע דמשום כולהו נקט דפירש בשם רב האי גאון דגרס אם היו מקצתם מגולים[ט] שאם האמהות טמונים בקרקע והעלים מגולים הרי זו זריעה מעולה[ל] אלא דוקא מקצתן מגולים אינו חושש משום כלאים ושביעית דלאו זריעה היא ומה שהקשה הגאון דלא זריעה מעולה היא לאו פירכא היא דבלא השרישו חייבי כדפרישית[יא] ולפירושו קשה דבפרק חלון (עירובין דף עז. ושם) קאמר רב יחיאל כפה ספל ממעט ופריך והא ניטלת בשבת הוא

א נזיר חופף[ו] ומפספס אבל לא סורק אלא הא והא ר' יהודה היא ותרי תנאי אליבא דר' יהודה האי תנא אליבא דר' יהודה סבר גריר והאי תנא אליבא דר' יהודה סבר לא גריר במאי אוקימתא כר' יהודה אימא סיפא אבל פניו ידיו ורגליו מותר הא מעבר שיער איבעית אימא בקטן ואיבעית אימא באשה ואיבעית אימא בסרים אמר רב יהודה ב'עפר לבינתא שרי אמר רב יוסף ג'כוספא דיסמין שרי אמר רבא עפר פלפלי שרי אמר רב ששת ברדא שרי מאי ברדא אמר רב יוסף תילתא אהלא ותילתא אסא ותילתא סיגלי אמר רב נחמיה בר יוסף ד'כל היכא דליכא רובא אהלא שפיר דמי בעו מיניה מרב ששת מהו לפצוע זיתים בשבת אמר להו וכי בחול מי התירו קסבר משום הפסד אוכלין לימא פליגא דשמואל דאמר שמואל ג'דעושה אדם כל צורכו בפת אמרי פת לא מאיסא הני מאיסי אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אייתו לקמייהו ברדא אמימר ורב אשי משו מר זוטרא לא משא אמרו ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב ששת ברדא שרי אמר להו רב מרדכי בר מיניה דמר דאפילו בחול נמי לא ס"ל סבר לה כי הא דתניא מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה שעל בשרו בשביל צערו אם בשביל ליפות אסור ואינהו כמאן סברוה כי הא דתניא ה'רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונו משום שנאמר ו'כל פעל ה' למענהו: רבי אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל שמא יטול וכו': אמר רבי אבא אמר רבי חייא בר אשי ט'(אמר רב) ה'הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזיר תנן וחכמים אומרים נוטל ומחזיר היכי דמי אי דלא נתקלקלה הגומא י'שפיר קא אמרי רבנן אלא לאו אף על פי דנתקלקלה הגומא לא לעולם דלא נתקלקלה והכא בחוששין קמיפלגי מר סבר חוששין שמא נתקלקלה הגומא ומר סבר י"אין חוששין אמר רב הונא י"ב'האי סליקוסתא י"ג'דצה שלפה והדר דצה שריא ואי לאו אסיר אמר שמואל האי י"ד'סכינא דביני אורבי דצה שלפה והדר דצה שרי ואי לאו אסיר מר זוטרא ואיתימא רב אשי אמר בגורדיתא דקני שפיר דמי אמר ליה רב מרדכי לרבא מתיב רב קטינא תיובתא י"ה'הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היה מקצת עליו מגולים אינו חושש לא

נזיר. בחול ככל אדם בשבת: **חופף.** שערו בנתר וחול[ט]: **ומפספס.** מנפץ שערו דכיון דאינו מתכוין מותר ועל כרחיך ר"ש קא אמר לה אלמא נתר וחול זימנין דאינו משיר ולא דמי לפסיק רישיה ולא ימות: **אבל לא סורק.** במסרק דודאי משיר: **אלא הא והא.** הכי תרתי מתני' דלעיל דפליגי בנתר וחול ר' יהודה ומאן דאסר סבר זימנין דגריר ור' יהודה האמר דבר שאין מתכוין אסור ומאן דשרי סבר לא גריר כלל ואין כאן משום ממחק: **במאי אוקימתא כר' יהודה** ה"ג. ול"ג להא דתניא אסור להא תרוייהו כר' יהודה אוקימנא להו ועוד הך סיפא דפריך אבל פניו ידיו ורגליו מותר לאו סיפא דהתיא דתניא אסור הוא אלא סיפא דהתיא דתניא מותר דהכי תני בה לא יחוף בהן שערו אבל פניו ידיו ורגליו מותר והא מלתא גבי הך דתני מותר פריכנא ליה לעיל: **בקטן אשה וסרים.** דלית להו זקן: **עפר לבינתא.** כתישת לבינה: **שרי.** לחוף פניו ואפי' מי שיש לו זקן: **כוספא דיסמין.** פסולת שומשמין: **עפר פילפלי.** שחיקת פלפלין: **ברדא שרי.** לרחוץ פניו: **אהלא.** שורש עשב ששמו אהל: **אסא.** הדס: **סגלי.** עשב שקורין ויאו"ל ויש בו שלשה עלין: **כל היכא דליכא רובא אהלא שפיר דמי.** ואפי' הוי טפי מתלתא אהלא ופליג אדרב יוסף דרב יוסף תלתא אהלא דווקא קאמר שהאהל עשוי ללגן ולשחא כבורית ומשיר שיער: **לפצוע זיתים.** בליל"ש בלע"ז על הסלע למתק מרירותו: **כל צורכו.** בין תשמיש בין לפרר אותה ולמחתה בתבשיל רותח: **משום ליפות** אם עלמו אסור. משום לא ילבש גבר שמלת אשה (דברים כב): **בשביל קונהו.** לכבוד קונהו דכתיב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה וגו' ועוד דהרואה בריות נאות אומר ברוך שככה לו בעולמו[ט]: **כל פעל ה' למענהו.** הכל ברא לכבודו: **שאם נתקלקלה הגומא.** שנפלו הגזין למקום מושב הקדרה: **שאסור להחזיר.** לפי שמזיז הגזין לכאן ולכאן: **שפיר קאמרי רבנן.** ומאי טעמא דר' אלעזר: **חוששין.** אי שרית ליה ליטול לכתחילה בקופה זקופה פעמים שנתקלקלה ואתי נמי להחזירה הלכך תקון ליה רבנן להטות קופה על צדה: **סליקוסתא.** עשב שהוא נאה למראה ולהריח וממלאין כד עפר לא ותוחבין אותו לתוכו ונותנו לפני שריס וכשהוא רוצה נוטלו ומריח בו ומחזירו למקומו ואי מבעוד יום דלא לתוך העפר ושלפה והדר דלא שפיר דמי ליטלה למחר ולהחזירה שהרי הורחב מקום מושבה והוחלק מבעוד יום ואינו מזיז עפר: **סכינא דביני אורבי.** שנועלין סכין בין שורות הלבנים שבבנין להשתמר: **בגורדיתא דקני.** קנים הדקים[ל] שיולאין הרבה בגזע אחד ותכופין זה בזה שפיר דמי לנעוץ בתוכן סכין לשמרו ואין חוששין שמא יגרור הקליפה וחייב משום מוחק[מ]: **מפיג רב קטינא תיובתא.** להנך רבנן דאמרי דאי לא דלה ושלפה אסור: **הטומן לפת.** להשתמר בקרקע שכן דרכו. הא דנקט מקצת עליו מגולין משום ניטלין בשבת נקט לה ולאו משום מידי אחרינא דאי אין מקצת עליו מגולין אין לו במה לאוחזה אא"כ מזיז העפר בידים: לא

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ה מהלכות מזיקות הלכה יד סמג לאוין נד:

כה ב ג מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף ט:

כו ד טוש"ע או"ח סימן קעא סעיף ח:

כז ה ו מיי' פ"ד ופכ"ו מהלכות שבת [דין זה ליתא בהרמב"ם ועיין בכ"מ] סמג שם טוש"ע או"ח סימן רנט סעיף ג:

כח ז מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה טו טור שו"ע או"ח סימן שלו סעיף ו:

כט ח טו"ע או"ח סי' שי"ד ס"ג:

תורה אור השלם

1 כל פֹּעֵל יָיָ לְמַעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה:
משלי טז ד

גליון הש"ם

גמ' האי סליקוסתא. עי' לעיל דף מג ע"ב תוס' ד"ה דכו"ע טלטול:

לעזי רש"י

ויאו"ל [ויאול"א]. סיגלית (פרח).
בליצי"א [בליציי"ר]. לפצוע.

רבינו חננאל

ברחיצת ידים דקא אמרינן אבל רוחץ פניו ידיו ורגליו הא תנא דסבר משום השרת נימין מדולדלות, אליבא דר' יהודא מוקים לה בקטן וסריס ואשה דלית להו שיער, אבל הלכה כר' שמעון דאפילו גברי בעלי שיער שרו. וכן עפר לבינתה שרי למימשא ביה ידיה. ויש מי שמפרש לבינתה מלשון (שו"ה ג) מור ולבונה. וכן כוספא דיסמין, וכן בראדא דהיא תילתא אהלא, תילתא סיגלי, תילתא אסא, הני כולהו לענין רחיצת ידים בהן. וקיי"ל דבכולהי הני שרי. אבל רובא אהלא, רב נחמיה לא הוה שרי וכ"ש כולה. (אוכלין וכ"ש בשבת) לפצוע זיתים וכיוצא בהן לרחוץ בהן ידיו בחול אסור משום הפסד אוכלין, וכ"ש בשבת שאסור. וזה שאמר שמואל עושה אדם כל צורכיו בפת, לית הלכתא כוותיה. והאוסר ידיו לרחוץ [ב]בראדא סבר ליה כי האי תנא דתניא מגרר אדם גלדי צואה וגלדי מכה שעל בשורו בשביל צערו, ואם לייפות עצמו אסור. והמתיר סבר לה כר' שמעון בן גמליאל דאמר רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בשביל כבוד קונו משום שנאמר כל פעל ה' למענהו. מתני' ר' אלעזר בן עזריה אומר קופה מטה על צדה ונוטל כו'. אסיקנא הכל מודים שאם נתקלקלה הגומא שאסור להחזיר. סליקוסתא שהיא אגודה של חבצלת וכיוצא בה, אמר רב הונא נעצה בחול או בטיט וחלצה והרויח בטיט מע"ש כדי שתהא נכנסת ויוצא בגומא מותרת לטלה בשבת. וכן אמר שמואל בסכינא דנעיצא ביני אורבי, כמו שאמר בסליקוסתא. ומותבינן עליה הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצתן מגולין אין חושש

מסורת הש"ם

א) לקמן פא: מיר מב., ב) [פי' פסולת שומשמין שכוכשין אותו בורד של יסמין ומייבשין אותן ושותקין אותן ומוחקין בהן ידיים מזוהמות ערוך בערך כספן ועיין רש"י שקילר בזה למלך], ג) ברכות נ: לקמן קמג. ביצה כא:, ד) [תוס' ברכות פ"ד ע"ס], ה) בהש"ס ליתא, ו) ס"ל פסיגיא, ז) [כמו דעלה אלא שמבליע הטי"ן ומקלר את לשונו כ"כ רש"י פ' וילא למ"ד פל"מ], ח) לקמן קיג. עירובין עז. כלאים פרק ז מ"ט [ועי' תוספות מנחות ט. ד"ה מסר וכו' מה שהניחו בתימה ועיין תוס' לעיל מג: סד"ה דכו"ע טלטול וכו' יתיבה המיתה], ט) עי' רש"י ברכות ו. ד"ה מחופיף, י) [ברכות נח:], כ) [ממחק. יעב"ץ], ל) [אלא תיבות הללו ר"ש אומר לריך תיקון וא"ל לומר דהגי' כך ס' לפניהם שהרי להדיא אמרינן נזיר מב. עלה דהך משנה דתנן נזיר חופף וכו' וחופף ומפספס מני ר"ש היא דאמר דבר שאין מתכוין וכו' ע"ש], מ) [קידושין סב:], נ) [ערך לפת],

---

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בגורדית' דקני (קנים הדקלים) תא"מ וכ"כ ס"א **קנים הדוקרים:**

מוסף רש"י

חופף. מחליק שערו (לקמן פא:) אי: ממחק, פריי"ל בלע"ז (ברכות ו.) כמו (דברים לג) חופף עליו כל היום, לשון מגרד (נזיר מב.). ומפספס. קרפי"ל (לקמן פא:) שמפריל שערותיו זו מזו (נזיר שם). אבל לא סורק. במסרק, דודאי משיר שער ומודה ר"ש דפסיק רישיה ולא ימות, אבל חופף ומפספס פעמים שאינו משיר וכשמשיר דבר שאין מתכוין מותר (לקמן פא:). עושה אדם כל צורכו בפת. משמעם דו ואין כאן משום גזיון, וממתהו בתבשיל (לקמן קמג.) ולא מייתינן לגזיון דאוכלין (ביצה כא:). דצה. לשון תיקוע (יבמות קפ:). הטומן לפת. לנטיעה (ערובין עז.). אינו חושש. לפי שאינה מושרשת (לקמן קיג.).

מוסף תוספות

א. מכלל דר' שמעון שרי, והיינו דמקשינן מינה הכא להא דתניא 'אבל לא יחזוף בהן שערו'. למב"ן. ב. [ו]דבר הלמד מענינו הוא שלא נאסר בשביל שחיטה. למב"ן. ג. הא בחול מי אסרו. למב"ן. ד. ובכך נוחים יותר לאכול כשיצא מהן המרירות. תוס' הרא"ש. ה. הזוהמא. תוס' הרא"ש. ו. אבל משום שחיטה ליכא כיון שאינו צריך למימהן והולך לאיבוד. ריטב"א. ז. ונזרעה זריעה גמורה לשם זריעה נמי. למב"ן. ח. הואיל והיו מתוקנים מקודם. תוס' עירובין עז. ד"ה הטומן. ט. [ד]מה בכך אי מקצת עליו מגולין. תוס' הרא"ש. י. שכן דרך כל זריעתן. למב"ן. ואמאי אינו חושש משום כלאים שביעית ומעשר. תוס' הרא"ש. יא. וגם לא נתכוון אלא להטמנה בעלמא. תוס' הרא"ש.

לא משום כלאים. דאין זו שתילה: **ולא משום מעשר.** דניכא בטלה לה אגב קרקע והרי הוא כלוקטה מתחלה ויהא צריך לעשר על הנוסף שמא ניתוסף: **וניטלין בשבת.** שאוחזה במקצת עליה המגולין ולא חייש אם העפר ניזוז מאליו וה"ה לסליקוסתא:

מתני' לא יכסנו משתחשך. הא פרישנא טעמא בפ"ב (דף לד.) מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל משחשיכה גזירה שמא ירתיח: **ממלא הקיתון.** של צונן: **ונותן לתוך הכר.** שלא יחמו בחוס הקיץ והחמה כגון כר וכסת של לבדין שאינו מחמם: **גמ' מוסר להטמין את הצונן.** מפני החמה שלא יחמו ולא גזרינן אטו הטמנה כדי שיחמו: **אי ממאני הוה אמינא הני מילי.** כגון מיס צונגין שאין דרכן להטמין תחת כר וכסת לחממן שאין מתחממין בכך הלכך ליכא למיגזר: **אבל דבר שדרכו להטמין.** לחמם כגון תבשיל אימא לא יטמינינו מפני החמה: **הכי להטמין את הצונן.** מפני החוס: **זקן.** ר' יוסי: **ממלא מקום אבותיו.** גדול כאביו: **היה כפוף ויושב לפני רבי.** מפני כבוד הנשיאות ולא היה מורה לפניו אע"פ שגדול הימנו: **כבר הורה זקן. גדלו ונשאו עליו: אטמין לי צונן. בשבת: וא"ל לי מיא דאחיס קפילא ארמאה.** שהחמן נחתוס נכרי ובחול ולאשמועינן דאין בהן משוס בשולי נכריס: **כרבוותיה.** כרבותיו: **אדם חשוב שאני.** שהרואה אותו שהוא מיקל עומד ומיקל יותר: **אין טומנין את החמין משחשיכה ואפילו בדבר שאינו מוסיף הבל.** וכדאמרן[ט] שמא ימלא קדרתו צוננת כשירלה להטמינה וירתיחנה בשבת אבל אם בא להוסיף כיסוי על כיסוי משחשיכה מוסיף: **גלופקרא.** קו"ט ויש בו הבל יותר מן הסדינין ונוטל את הגלופקרא בימות החמה אם ירא שמא יקדיח תבשילו מחמת רוב כיסוי: **וכן היה רשב"ג.** מיקל קולא אחריתי בהטמנה: **לא אסרו.** להטמין משחשיכה אלא במיחם שהוחמו בו דהתם הוא דאיכא למיגזר שמא ירתיח: **אבל מפנה הוא ממיחם למיחם אחר ומטמין** זהו לשון התוספתא. והיינו נמי פינהו ממיחם למיחם מותר דהשתא ליכא למיגזר שמא ירתיח דהשתא אקורי קא מיקר להו במתכוין ארתוחי מרתח להו בתמיה: **טמן.** הקדרה בדבר הניטל מה שנתן סביבותיה הוי דבר מוכן: **וכיסה.** על פיה נמי דבר המוכן כגון כלי: **או שטמן בדבר שאינו ניטל.** וכיסה בדבר הניטל: **הרי זה נוטל ומחזיר.** דהואיל והכיסוי ניטל מגלה הקדרה ואוחזה. אבל טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל או אפי' טמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל אם אין מקצת פיה מגולה לא יטול דאין לו במה יאחזנה. ואם תאמר יפנה סביבותיה הואיל ודבר הניטל הוא ויאחזנה בדופניה[ט] ויטנה על לדה ויפול הכיסוי כי ההיא דתנן לקמן (פרק נוטל דף קמב:) האגן שעל פי החביות מטה על לדה והיא נופלת הא אוקימנא התם בשכח אבל במזיד נעשה בסיס לדבר האסור והיכא דמגולה מקצתו אין זה בטול שמלדדו והכיסוי נופל מאליו: הרי

לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשר וניטלין בשבת תיובתא: **מתני'** לא כסהו מבעוד יום לא יכסנו משתחשך [א]כסהו ונתגלה מותר לכסותו ממלא את הקיתון ונותן לתחת הכר או תחת הכסת: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל [ב]מותר להטמין את הצונן אמר רב יוסף מאי קמ"ל תנינא ממלא אדם קיתון ונותן תחת הכר או תחת הכסת אמר ליה אביי טובא קמ"ל דאי ממתני' הוה אמינא ה"מ דבר שאין דרכו להטמין אבל דבר שדרכו להטמין לא קמ"ל אמר רב הונא [ג](אמר רב) אסור להטמין את הצונן והתניא רבי התיר להטמין את הצונן לא קשיא הא מקמיה [ד] דלישמעיה מר' ישמעאל ברבי יוסי הא לבתר דלישמעי' [ה]כי הא דיתיב רבי ואמר אסור להטמין את הצונן אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי אבא התיר להטמין את הצונן אמר [ו]כבר הורה זקן אמר רב פפא [ז]בא וראה כמה מחבבין זה את זה שאילו ר' יוסי קיים היה כפוף ויושב לפני רבי דהא רבי ישמעאל ברבי יוסי דממלא מקום אבותיו הוה וכפוף ויושב לפני רבי וקאמר כבר הורה זקן אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה אטמין לי צונן ואייתי לי מיא דאחים קפילא ארמאה [ח]שמע רבי אמי ואיקפד אמר רב יוסף מ"ט איקפד כרבוותיה עביד חדא כרב וחדא כשמואל כשמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל מותר להטמין את הצונן כרב [ט]דאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב [י]כל שהוא נאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים [יא](הוא) סבר [יב]אדם חשוב שאני: [יג]ת"ר [יד]אע"פ שאמרו [טו] אין טומנין אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל משחשכה אם בא להוסיף מוסיף כיצד הוא עושה רשב"ג אומר נוטל את הסדינין ומניח את הגלופקרין או נוטל את הגלופקרין ומניח את הסדינין וכן היה רשב"ג אומר [טז]לא אסרו אלא אותו מיחם אבל פינה ממיחם למיחם מותר השתא אקורי קא מקיר לה ארתוחי קא מירתח לה [יז]טמן וכיסה בדבר הניטל בשבת או טמן בדבר שאינו ניטל בשבת וכיסה בדבר הניטל בשבת הרי זה נוטל ומחזיר [יח]טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת או שטמן בדבר הניטל בשבת וכיסה בדבר שאינו ניטל בשבת אם היה מגולה מקצתו נוטל ומחזיר ואם לאו אינו

הוא ואמאי ממעט ומשני דאית לה אוגמים וחבריה בארעא ופריך וכי יש לו מאי הוי והתנן הטומן לפת כו' ואי גרס מקצת מגולים מאי פריך הא לא דמי לספל שיש לו אוגמים ואומר ר"י דיש לומר דבנטיעה איכא קרקע קשה ודבוק ביותר ומדמה ליה לספל שיש לו אוגמים ואין להקשות לפירוש הערוך דמאי פריך מינה לשמואל לימא דהך משנה סבר מלטול מן הצד לא שמיה טלטול (ג) כאלעזר בן תדאי ומקצת מגולין נקט משום אחריני ולא משום שבת ושמואל סבר כרבנן דאיכא למימר דמשמע ליה דמשום שבת נמי נקט לה מדלא תנא בהדיא וניטלין בשבת אפילו מכוסין ש"מ דמכוסין אסורין כרבנן ואפ"ה מקצתן מגולין שרי: **כסהו ונתגלה מותר לכסותו.** נראה לר"י דה"ה דמותר לגלותו בידים ולחזור ולכסותו כמו שמותר ליטול הקדרה ולהחזירה והא דנקט כסהו ונתגלה[א] משום דנתגלה מבעוד יום אייני דומיא דרישא לא כסהו מבעוד יום וקאמר דמותר לכסותו משתחשך אבל אם גילהו בידים מבעוד יום כדי לכסותו משתחשך אסור לכסותו משתחשך דדמיא לתחלת הטמנה:

אילן היה ר' יוסי קיים היה כפוף כו'. פי' רבינו שלמה מחמת נשיאותו דהא ר"י היה גדול מרבי כדמוכח בפ"ב דנדה (דף יד: ושם) דאמר ליה רבי ישמעאל ברבי יוסי לר' חמא בר ביסנא כדברי רבי אומר לך אז כדברי אבא אמר ליה כדברי רבי אמור לי אמר ליה זהו שאומרים עליו דאדם גדול הוא שמניח דברי הרב ושומע דברי התלמיד[ב] ור"ת מפרש דולאי מתחלה[ג] היה רבי תלמידו של רבי יוסי אבל אח"כ[ד] נתחכם רבי[ה] כדקאמר התם ור' חמא סבר רבי ריש מתיבתא שכיחי רבנן גביה ומחדדן שמעתתיה: **כיצד הוא עושה רשב"ג אומר נוטל את הסדינין כו'.** נראה לר"י ולה"ר פור"ת דל"ג כיצד הוא עושה[ו] דרשב"ג פליג אמ"ק דלא שרי אלא להוסיף[ז] אבל להחליף אסור ורשב"ג שרי אף להחליף[ח] וכ"ש ליטול ולהחזיר אותו דבר דלא הוי כל כך תחלת הטמנה והיינו דקאמר וכן היה רשב"ג אומר כלומר שהיה מיקל קולא אחריתי גבי הטמנה:

אבל פינה ממיחם למיחם מותר.[ט] וא"ל להתוא דהיה דנעי בפרק הניח (לעיל לח:)[י] פינה ממיחם למיחם מהו[יא] דהתם רוצה בחמימותן לכך יש לאסור כשהוא לוגן אבל הכא גבי הטמנה כל כמה שהוא לוגן טפי שפיר דמי כדאמר לעיל רבי המיר להטמין את הצונן וא"ת ורבי לא ידע לעיל דמותר להטמין את הצונן וכי לא ידע דשמיע ליה מאבוה הכא דשרי וי"ל דהכא דוקא דמוכח מילתא שנתכוין לצנן שפיהו ממיחם למיחם אבל קיתון של מים דלא מוכח מידי יהא אסור להטמין. מתוספות רבינו יהודה (ת"י):

או שטמן בדבר הניטל וכיסה בדבר שאינו ניטל. הקשה בקונטר יפנה סביבה ויאחזנה בדופניה ויגביהנה ויטנה על לדה כדתנן בפרק נוטל (לקמן קמב:) היתה בין החביות מגביהה כו' ומתרץ דהא אוקמינן התם בשכח אבל במזיד נעשה בסיס לדבר האסור וקשה דאי משיב הכא כמזיד אם כן במגולה מקצתה היאך נוטל ומחזיר[יב] מה בין זה לאגן שעל פי החביות דאסרי' במזיד אפי' להטותה על לדה ועוד קשה לר"ת דהא תנן נוער את הכיסוי והן נופלות אפי' אינן מגולות מקצתן ועל כן אומר ר"ת דלא משיב כמזיד[יג] כיון שדעתו ליטלו בשבת[יד] ובפ' נוטל (שם דף קמג.) נמי תנן בית שמאי אומרים מגביהין מעל גבי השלחן עצמות וקליפים וב"ה אומרים מסלק את הטבלא ומנערה ולא משיב לב"ה כמזיד והכא מיירי בכיסוי כעין כלי חרס שנותנים על הקדרה שהקדרה גלועה בתוכה ואי אפשר לנער הכיסוי אלא אם כן יגביהו קצת ור"י מפרש כגון שטמן הקדרה בקופה בדבר הניטל ונמעלה מן הקדרה מילא כל הקופה בדבר שאינו ניטל שאי אפשר לו להגיע לקדרה אם לא יטלטל דבר שאינו ניטל בידים[טו]:

אינו

מסורת הש"ס

(א) [נ"ל אמר רבי], מנהלרין כד., ג) [שם ודף כט.:], ד) [שם כד.], ה) [מו"ק יב.:], ו) מו"ק יב: יבמות מו. ע"ז לח. נט., ז) [נ"ל והוא], ח) [לקמן קמב: ברכות יט. פסחים קי. מו"ק יא: יב. מגילה כב: כתובות נב: פו. ב"מ עג. ע"ז ח: כח. מח: חולין קלב:], ט) תוספתא פ"ד, י) [לעיל לד.], כ) [תוספתא שם כל הענין עד סוף הפרק], ל) [לעיל לד.], מ) [ועי' תוספות לקמן קכג. ד"ה הלי פוגלא],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מקמי' דשמעיה מר' ישמעאל וכו' לבתר דשמעיה כו': (ב) רש"י ד"ה לו שמעון וכו' ויאחזנה בדופניה ויגביהנה ויטנה: (ג) תוס' ד"ה מקלת וכו' טלטול כרבי אלעזר בן תדאי:

לעזי רש"י

קו"ט. מעיל.

מוסף רש"י

לא משום כלאים. כלאי הכרם (ערובין עז.). **ולא משום שביעית.** אם שנה שביעית היא (ערובין שם). **ולא משום מעשר.** להיות בטלה כגוניעה זו וכשעולה ליטרח לחזור ולעשר (לקמן קיג.), לו: לשמא נשכח ונתוסף ואם היה מוחש למעשר לריך לעשר את תוספתו, ליכא למיחש לחכי דלא נשכח (ערובין שם). **מותר להטמין את הצונן.** מיס לוגן ומתמיהא שלא יחמו, להטמינן כחול לוגן בשבת (סנהדרין כד.). **כבר הורה זקן.** ר' יוסי דאמרינן בתריה (שם). **כמה מחבבין זה את זה.** בני אדם ישראל (שם). **ממלא מקום אבותיו.** תשוב כאביו (שם). **כל שהוא נאכל כמות שהוא חי.** ומיא אמו אינשי כמות שהן (מו"ק יב:). **אדם חשוב שאני.** יש לו להחמיר על עלמו יותר (שם. ועי' לקמן קמב:) לפי שלמדים הימנו (כתובות פו.). **אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל.** כגון לאדר ומוכן (לעיל לד.) הדרן עלך במה טומנין

רבינו חננאל

משום כלאים דלא ירק באילן הוא, ולאו משום שביעית דלאו דזריעה היא, וכן משום מעשר וניטלין בשבת דלאו מחובר לקרקע איגון, ועלתא בתיובתא לשמואל. וקי"ל כי הא מתניתא דמותבינא מינה, ש"מ דסליקוסתא אע"ג דלא ארווח בגומא שרי, וכ"ש סכין דנעיצה בין הנדבך ובין הקנים. וזו הלפת טומנה להתרכך כגון טמינת פגה בתבן. ממלא קיתון כו'. ואסיקנא מותר להטמין את הצונן אפילו בדבר שדרכו להטמין [כין הא דאמר רב נחמן לדראי עבדיה אטמין לי את הצונן ואייתי לי חמין דאחים קפילא ארמאה. ואסיקנא אע"ג דקי"ל דשרי להטמין את הצונן וכל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי גוים, אדם חשוב לא איבעי ליה למיעבד הכי. ת"ר אע"פ שאמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף [הבל], אבל אם בא להוסיף מוסיף. כיצד ר"ש ב"ג אומר נוטל הסדינין ומניח גלופקרין כו', פשוטה היא.

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ד מהל' שבת הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רמז סעיף ד:

ל ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

לא ג מיי' פי"ז מהלכות מאכלות אסורות הל' יד סמג לאוין קמב טור שו"ע יו"ד סימן קיג סעיף ג:

לב ד מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רמז סעיף ד:

לג ה מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה:

לד ו (מיי') סמג שם טוש"ע או"ח סימן רעט סעיף ד:

לה ז שם סעיף ה:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה **אז שטמן** וכו' ביון שדעתו ליטלו בשבת. ע' לעיל דף מג ע"ב תוס' ד"ה דכו"ע טלטול:

מוסף תוספות

א. דשמעא וכו' דדוקא נתגלה בדיעבד אבל אסור לגלותו על דעת לחזור ולכסותו. ריטב"א.

ב. משמע דר' יוסי היה רבו של רבי. תוס' נדה יד: ד"ה לאיך. וא"כ לא הוה כפוף אלא מפני נשיאותו. תוס' הרא"ש. ואין נראה, דא"כ היכי מוכיח דמחבבין זה את זה, וכי בשביל נשיאות לא היה לו לפסוק כרבו. תוס' נדה יד: ד"ה לאיך. ג. (ד)בבחרותו של רבי. תוס' נדה יד: ד"ה לאיך.ד. (ה)בזקנותו, מחמת התלמידים. תוס' נדה יד: ד"ה לאיך. ה. יותר. תוס' נדה יד: ד"ה לאיך. ו. דת"ק איירי בתוספת ולא במחליף, ונוטל הגלופקרין ומניח הסדינים לאו מוסיף הוא אלא ממעט, דגלופקרין חמין יותר וכו' ונראה. תוס' הרא"ש.ז. דלא גלהו לגמרי. תוס' הרא"ש. ח. ומפרש דבכל ענין מותר להחליף, בין להחם בין להקר. תוס' הרא"ש. ט. אלמא במיחם אחר שרי טפי. תוס' לעיל לח: ד"ה פינה. י. גבי חזרת קדרה. ריטב"א.

יא. [ד]משמע איפכא. תוס' לעיל לח: ד"ה פינה.

יב. אע"פ שמצדדו והכיסוי נופל מאליו, אפ"ה אסיר. תוס' הרא"ש.

יג. דאפילו מניח דבר שדעתו ליטלו בשבת ולא להניחו כל השבת חשוב כשכח וכו' אע"פ שבמתכוין כיסה בדבר שאינו ניטל. תוס' לעיל מג: ד"ה דכ"ע (לפי גי' הב"ח, עי"ש).

אינו נוטל ומחזיר. נראה לרשב"ם דהיינו כרשב"ג דאמר בפרק נוטל כל היכא דאיכא איסורא והיתרא בהיתרא טרחינן באיסורא לא טרחינן אבל לרבנן דפליגי עליה שרו במכוסות לגמרי ליטול בידים דבר שאינו ניטל בדפרק נוטל (לקמן קמב:) מתני' דהיתה בין החביות מגביהה ומטה על גדה מוקי לה כרשב"ג משמע דרבנן דרשב"ג שרו לטלטל את האבן עצמו: **אין** מרסקין **לא את השלג ולא את** הבדד. מכאן יש ליזהר שלא ירחוץ ידיו בשלג ובדד בשבת [1] ופעמים שמתקרשים ויש בדד מעורב בהם אין לרחוץ בהן דאי אפשר שלא ירסק הבדד[א] וכל הזהיר בו תבא עליו ברכה:

הדרן עלך במה טומנין

במה בהמה יוצאה. דאדם מוזהר על שביתת בהמתו דכתיב למען ינוח וגו' ומיהו לאו דלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך ליכא אלא במחמר אחר בהמתו כדמוכח בריש מי שהחשיך (לקמן קנג.) ובריש נדרים (דף ג:) דייק בהך דהכא ובכל הני דלעיל דאיכא דוכתא דתנא בריש הא דסליק מייה ואיכא דוכתא דתני בריש הא דפתח ביה: **חמרא** לובא. אומר ר"ת דלובא היינו מצרים דכתיב (נחום ג) פוט ולובים היו בעזרתך ואמרינן בירושלמי [2] גרים הבאים מלוב מהו להמתין להם שלשה דורות ומייתי עלה דהדא עלם מצראה דלווחין ליה לובא [3]: **או דילמא כל נטירותא יתירתא לאו משוי היא.** ול"ת תפשוט ממתניתין [4] דתנן ולובדקים בפרומביא אע"ג דסגי לה באפסר כדאמר בסמוך תנא לובדקים וגמל יולאים באפסר ופרומביא עדיפא מאפסר דאמר לקמן חמור שעסקיו רעים כגון זה מהו לצאת בפרומביא בשבת אלמא משמע דעדיף מאפסר וי"ל [5] דלא הוי נטירותא יתירתא [6] ואורחיה נמי בהכי [7] ולא חשיב משוי:

קדמיה חמרא דלוי. [8] משמע שמכבדין בדרכים ובפ' אמר להם הממונה (יומא מז.) נמי אמרינן שלשה שהיו מהלכין בדרך הרב באמצע גדול מימינו וקטן משמאלו וכן מצינו במלאכי השרת שבאו אצל אברהם וכו' [9] והקשה ר"ת דבפ' שלשה שאכלו (ברכות מז.) מסיק [10] דאין מכבדין אלא בפתח הראוי למזוזה ותירץ רבינו תם דהתם כשאין הולכים בחבורה אחת אלא כל אחד הולך לצורך עצמו [11] אבל כשהולכים בחבורה אחת [12] מכבדים בכל מקום: אמר

רב הונא חלש דעתיה דרבה בר רב הונא אמר אימא ליה מילתא כי היכי דאיתותב

אינו נוטל ומחזיר [6] רבי יהודה אומר נעורת של פשתן דקה הרי היא כזבל [א] מניחין מיחם על גבי מיחם וקדרה על גבי קדרה [ב] אבל לא קדרה על גבי מיחם ומיחם על גבי קדרה וטח את פיה בבצק ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהיו משומרים וכשם שאין טומנין את החמין כך אין טומנין את הצונן רבי התיר להטמין את הצונן [ג] [ב] ואין מרזקין לא את השלג ולא את הברד בשבת בשביל שיזובו מימיו אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש:

הדרן עלך במה טומנין

[7] **במה** [ג] בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה יוצא הגמל [8] באפסר ונאקה בחטם ולובדקים בפרומביא וסוס בשיר [ד] וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר [9] ומזין עליהן [10] [9] וטובלן במקומן: **גמ'** מאי נאקה בחטם אמר רבה בר בר חנה [ה] נאקתא חיורתי בזממא דפרזלא: ולובדקים בפרומביא: אמר רב הונא חמרא [ה] לובא [ט] בפגי דפרזלא לוי שדר זוזי לבי חוזאי למיזבן ליה חמרא לובא צרו שדרו ליה שערי למימר דניגרי דחמרא שערי אמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו נאקה באפסר לא תיבעי לך כיון דלא מינטרא ביה משאוי הוא כי תיבעי לך גמל בחטם מאי כיון דסגי ליה באפסר משאוי הוא או דילמא נטירותא יתירתא לא אמרי' משאוי הוא אמר לפניו ר' ישמעאל ברבי יוסי כך אמר אבא [ו] ארבע בהמות יוצאות באפסר הסוס והפרד והגמל והחמור למעוטי מאי לאו למעוטי גמל בחטם לא למעוטי נאקה באפסר במתניתא תנא לובדקים וגמל יוצאין באפסר כתנאי אין חיה יוצאה בסוגר חנניה אומר יוצאה בסוגר ובכל דבר המשתמר במאי עסקינן אילימא בחיה גדולה מי סגי לה סוגר ואלא בחיה קטנה מי לא סגי לה סוגר אלא לאו חתול איכא בינייהו תנא קמא סבר כיון דסגי לה במיתנא בעלמא משאוי הוא וחנניה סבר כל נטירותא יתירתא לא אמרינן משאוי הוא אמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הלכה כחנניה לוי בריה דרב הונא בר חייא ורבה בר רב הונא הוו קאזלי באורחא קדמיה חמרא דלוי לחמרא דרבה בר

הרי זה כוזב. דמוסיף הבלא ואין טומנין בה אפילו מבעוד יום: **מיחם.** של נחשת: **קדרה.** משל חרס. יש ספרים שכתוב בהן אבל לא מיחם על גבי קדירה ומפרשים טעמא משום שהקדירה מרבה חמימות ומוספת הבלא למיחם אבל בתוספתא גרסינן ומיחם על גבי קדירה:

וטח את פיה [ב] **בבצק.** הגיעוס מבעו"י. כל הנך מניחין נמי בשבת: **ולא שיחמו.** שיהא העליון צונן ונתנו כדי שיחוס מחומו של תחתון: **אלא שיהו משומרין.** שהיו שניהן חמין ונתנו על גביו של זה כדי שיהא חומו משמר בהן: **ואין מרזקין.** כמו מרסקין משברין לחתיכות דקות: **ברד.** גלג"ל בלע"ז: **כדי שיזובו מימיו.** משום דקא מוליד בשבת ודמי למלאכה שבורא המים האלו: **אבל נותן לתוך הכוס.** של יין בימות החמה כדי לצנן ואע"פ שנימוח מאליו ואינו חושש:

הדרן עלך במה טומנין

במה בהמה יוצאה כו'. לפי שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת ומידי דמינטרא ביה בהמה הוי תכשיט ואורחא ולא הוי משוי ומידי דלא מינטרא ביה הוי משוי: **אפסר.** קבישטר"א: **נאקה.** דרומי"ל: **בחטם.** מפרש בגמרא: **ולובדקים בפרומביא.** מפרש בגמ': **בשיר.** כמו אצעדה סביב לזרוע וטבעת קבוע בה ומכניסין בו לצועה או חבל ומושכין הבהמה: **וכל בעלי השיר.** כגון כלבים [של] ליידים וחיות קטנות שנותנין שיר לצוארם לנוי: **יוצאין ומשין.** מפרש בגמ' [ו]: **ומזין עליהם במקומן.** כמו שהם בצואר הבהמה אם נטמאו: **וטובלן במקומן.** מכניסין בהמה למים להטביל את השיר: **גמ' מאי נאקה.** ומאי חטם: **חיורתי.** שהיא קשה להשתמר מפני שבורתם: **בזממא דפרזלא.** מוזי"ל בלע"ז. נוקב את חוטמו ומכניסו בתוכו והוא כמין טבעת: **חמרא לובא.** חמור הבא ממדינת לוב כמו הכושים והלובים דאמרי' בדברי הימים (ב טז): **בפגי דפרזלא.** פרייי"ס כעין שלנו. פגי כמו זה קנה חמור ובית פגי (ב"מ ד' ט.) קיבלייי"ל בית ראשה ולחייה: **לוו שדרו ליה שערי.** לוו מעותיו ושלחו לו שעורים בצרור מעותיו ולא רצו לקנות לו חמור מפני שהוא רחוק מבבל מהלך חצי שנה כדאמר בהגזול (ב"ק ד' קיב:) והשיאוהו עצה לקנות חמור במקומו ויאכילנו שעורים תמיד ונמצא חמורו טוב ומשובח: **ניגרי דחמרא שערי.** פסיעותיו של חמור לפי שעורים שהוא אוכל: **מחליפין.** שאילתא נאקה באפסר וגמל בחטם מהו משוי הוא ואסור: **לא למעוטי גמל בחטם.** והכי קאמר ארבע בהמות הללו

משתמרים באפסר ואסורות לצאת בחטם: **לא למעוטי נאקה באפסר.** דהואיל ולא מינטרא ביה משאוי הוא אבל נטירותא יתירתא כגון חטם לגמל לאו משאוי הוא: **יוצאין באפסר.** לובדקי נמי מינטרא ביה: ה"ג **בחנאי אין חיה יוצאה בסוגר: בחנאי.** נטירותא יתירתא אי משוי הוא או לא: **בסוגר.** קולא"ר של חבל כדמתרגמינן ויתנהו בסוגר בקולרין (יחזקאל יט): **בחיה גדולה.** כגון דוב: **קטנה.** כגון נמייה וחולדה: **חתול.** לא בעי נטירותא אפילו בחיה קטנה שאינו תאב לברוח כל כך: **במיבנא.** חבל קטן: **הלכה כחנניה.** ונטירותא יתירתא לאו משאוי הוא: **תנאי דעתיה דרבה בר רב הונא.** שהיה גדול וכסבור שעשה מדעת:

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ד מהלכות שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רנח וסימן שיח סעיף ו:

לח ב מיי' פכ"ח מהלכות שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכ סעיף ט וסי' שיח סעיף טז:

א ג מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שה סעיף ח:

ב ד מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ה:

ג ה מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ג:

ד ו מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ח:

לעזי רש"י

גלצ"א. קֶרח.

קבישטר"א. אפסר (חלק מהרתמה, שבו מושכים את הבהמה או את הסוס בצוואר הם).

דרומי"ל. גמל חד-דבשתי.

מוזי"ל [מודי"ל]. זמם, מחסום (לפי כלב או שאר בעלי-חיים).

פריי"ס. רסן.

קיבליי"ל [קיבציי"א]. רתמת-ראש.

קולא"ר. קולר.

רבינו חננאל

ר' יהודה אומר נעורת של פשתן דקה הרי היא כזבל. ומניחין מיחם ע"ג מיחם וקדירה על גבי קדירה, וקדירה ע"ג מיחם, מיחם ע"ג קדירה, וטח פיהם בבצק. ולא שיחמו אלא כדי שישתמרו כו'. רבי התיר להטמין את הצונן כו'.

הדרן עלך במה טומנין

פרק חמישי

במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה. יוצא הגמל באפסר כו'. נאקה בחטם, נקתא חוורתי בזממה דפרזלא. **לבדקם בפרומביא,** חמרא לובא בפגי דפרזלא. לבדקם לובא, חמור לוב, ממקום ששמו לוב כדכתיב [דניאל יא] לובים וכושים במצעדיו, כדגרסינן בירושלמי גרים הבאים מלוב מהו להמתין להו ג' דורות. וקיי"ל כר' יוסי דאמר ארבע בהמות יוצאות באפסר בשבת הסוס והפרד חמור והגמל. **ירושלמי** אמר חזקיה וסמניך וכן תהיה מגפת הסוס הפרד הגמל והחמור. למעוטי גמל בחטם שלא יצא. רב אמר הלכה כר' יוסי. ולית הילכתא כחנניה דתני כל נטירותא יתירתא לאו (משום) [משוי] הוא ושפיר דמי. ואע"ג דאמר שמואל הילכתא כחנניה, פליג רב עליה

מסורת הש"ס

א) [נעויל מט.], ב) הך מאבל לא הוא טעמא דל"ל דקדירה ע"ג וכו' ואע"ג דרש"י גרס אבל לא היינו במיחם ע"ג קדירה אבל בקדירה ע"ג מיחם ליכא מאן דפליג עי' בב"י בטא"ח סימן רנח ג) [בתוספתא פ"ד איתא מרסקין בשבת וכ"ל בפירש"י דהכא דהכל נמין וקן בערוך וריי"ף ורא"ש ובב"י סי' שיח מרסקין], ד) [נדרים ב: מיר ב.], ה) פי' רסן, ו) [עי' תוס' נב. ד"ה מזין], ז) [עי' תוס' שם ד"ה וטובלין], ח) גמלא קניקס גדולה ערוך, ט) פי' רסן שבאמי, י) [לקמן נב.], כ) ל"ל ומיס שמתקרשים. רש"ל, ל) [בריש פירקין], מ) [וע"ע תוס' בכורות ה: ד"ה תשעים וכו'], נ) [ביומא לז.].

הגהות הב"ח

(א) במשנה ומזין עליהן במקומן וטובלין: (ב) רש"י ד"ה וטח את פיה בשבת בבצק:

מוסף תוספות

א. שממחה אותן בין ידיו ונעשים מים והו"ל נולד. מלדמי. ב. דנטירותא יתירתא לאו משאוי היא [מהא]. מי' סי"ן. ג. דדוקא גמל בחטם הוא דקא מיבעיא ליה משום דהוה נטירותא יתירתא טפי טובא ואין דרכו בכך בחול, אבל לובדקם. מי' הר"ן. ד. כ"כ. תוס' הרא"ש. ה. בחול וכו' שאין דרכן של בעלים לדקדק ולצמצם בשמירות. מי' הר"ן. ו. הכא. תוס' הרא"ש. ז. מיכאל באמצע וגבריאל בימינו ורפאל בשמאלו. פסקי הרא"ש בלכות פ"ז סימן י"ד. ח. [עלן] הא דאמרינן אין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים ומייתי עלה הא דרבין ואביי דהוו שקלי ואזלי וכו' אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן. תוס' הרא"ש. ט. ונזדמנו יחד. תוס' הרא"ש. יא. והלכך אין אחד מהם צריך להמתין ולכבד את חברו. רשב"ם. י. לילך למקום אחד. תוס' הרא"ש.

דאיפוסב דעסיה. להודיעו שלא נתכוונתי: **בפרומביא.** מי הוי טנטירותא יתירתא לגביה או לא: **הלכה כחנניא.** ולא איכפת לן מי הוי טנטירותא יתירתא: **יולאה באפסר.** אם תחבו בחקיקת קרן אצל בקשירה בעלמא לא דילמא שלפא מרישה מתוך שלאשה דק והיא מתנתקת לכאן ולכאן כשמושכין אותה ואתי לאתויי ארבע אמות ברשות הרבים: **פחב לה בזקנה.** שקשר שער זקנה כמין נקב ותחב האפסר לתוכו: **מנחתא.** מתנתקת וקופצת אנה ואנה לברוח מידו: **לאיב לה.** חזקן שנתלש השער ומכאיבה: **תגן הפס.** בסוף פרקין[ז] ולא פרה ברצועה שבין קרניה: **לנוי.** שלובעה וקולעה לנוי בין קרניה כמין קליעה מקרן לקרן ואינו אוחזה בה: **לשמר.** שאוחזה בה: **אסור.** דפרה מינטרא בלא אחיזה אלא מוליכה לפניו וקסבר טנטירותא יתירתא משוי הוא: **ולשמר מותר.** קסבר טנטירותא יתירתא לאו משוי הוא: **ארבע בהמות.** וקס"ד דהכי קאמר באפסר יולאות ולא בחטם אלמא טנטירותא יתירתא משוי הוא: **ומאי חזיא.** דמסמית הא דשמואל מקמיה ההיא סמי ההיא מקמי הא: **דאיפמר.** בהדיא דשמואל הוא דשרי וההוא דמחליפין כדאוקימנא דלא[ח] למעוטיהו מחטם אלא למעוטי נאקה מאפסר דלא מינטרא ביה: **קשרה בעליה.** לפרה אדומה: **במוסרה.** אפסר: **במוליכה מעיר לעיר.** וסתם פרה פונה למקום מרבץ שלה ולריך לאוחזה כשמוליכה לעיר אחרת ולאו טנטירותא יתירתא הוא אלא אורחא היא: **שאני פרה.** אדומה: **דדמיה יקריס.** ובעי טנטירותא יתירתא משנולדה: **יולאין כרוכין.** הרצועה סביב לוארן ואע"פ שאינו אוחזה לאו משוי הוא דלנוי נמי אורחייהו הוא: **נמשכין.** שמושכה ברצועה הקבועה בטבעת השיר: **יולאין ונמשכים.** דנטירותא אורחא הוא: **ואין יולאין כרוכים.** לנוי לאו אורחא הוא: **כרוכין לימשך.** כרוכים בריוח שיכול להכניס ידו בין הכרך לעור או יניח מעט מן החבל שאם באת לברוח ימהר ויאחזנה: **מולאות.** פרדות: **דאי ס"ד רב דימי נמשכין לאוד קאמר.** אבל כרוכין לא ולא אתא לאשמעינן אלא דמולאות משתמרות באפסר ולא הוי משוי להו: **מדרב יהודה אמר שמואל נפקא.** דקס"ד דקיבלה רבי מייאר דרבי ישמעאל ברבי יוסי: **טבעת אדם.** שנותן באצבע לנוי: **טמאה.** דתכשיט הוא. וממדין ילפינן דמנה בהן תכשיטין אצעדה ומיל וגו' ואכולהו קאי תתחטאו אתם ושביכם (במדבר לא): **טבעת בהמה.** כגון שיר: **טבעת כלים.** כעין שעושין בראש ידות הכלים: **ושאר כל הטבעות.** כגון העשויות לדלת:

אמר שמואל הלכה כחנניא. פר"מ[א] דהלכה כרב[ב] דאמר בין לנוי בין לשמר אסור מדמשני אביי ורבא ורבינא דהוו בתרלי אליביה[ג] הייא דקשרה בעליה במוסרה[ד] ועוד דקיי"ל[ה] דהלכתא כרב באמוראי הלכך אומר הרב פור"ת דכל טנטירותא יתירתא אסור כגון פרה באפסר[ה] ובכל נוי בהמה אסור לגאת ומיהו עגליס[ו] יולאות באפסר דלאמר בשמון[ז] ויולא סוס ברסן דאורחיה בהכי או באפסר[ח] אבל בשניהם ברסן ובאפסר אסור ומותר להשיס הרסן או האפסר בראש הסוס בשבת ואין בו איסור טלטול דמוכן הוא לבהמה ואדם המנהיג סוס ברשות הרבים יזהר שלא יוליא ראש החבל מתחת ידו טפח ומה שבין ידו לסוס יגביה מן הקרקע טפח דהכי אמרינן לקמן בפרקין[ט] ומותר לכרוך חבל האפסר סביב צואר הבהמה ולגאת דהא[ט] עגלי דרב הונא ומולאות של בית רבי יולאים כרוכין.

אדרבה תסתיים דשמואל הוא דאמר בו'. תימה לרשב"א מה ראייה מייתי מדאמר שמואל מחליפין לפני רבי כו' דלבאורה משמע דהא דקאמר לעיל לא למעוטי נאקה באפסר דכל זה מדברי שמואל: **קשרה בעליה במוסרה.** [י]הוה מלי לשנויי הא מני חנניא היא[יא] והא דמשמע ברים הכונס (ב"ק נה:) דמוסרה שמירה פחותה היא היינו דוקא בשור: **או יוצאין כרוכין.** פי' בקונטר דמכוין לנוי וכן פירש במתניתין וקשה לרשב"א ולהרב פור"ת דלעיל משמע דלנוי לכ"ע אסור ותירץ הרב פור"ת דבהא פליגי דרב הונא סבר דנטירותא נמי איכא בכרוכין שאם רוצה הבהמה לברוח יתפסנה בכריכת האפסר ולא הוי משוי ושמואל סבר כרוכין לא הוי נטירותא: **במתניתא תנא כרוכין לימשך.** [יב]רב הונא מתרץ[יג] כרוכים[יד] לימשך[טו] שיש חבל בין האפסר לעורה שהוא נוח לימשך כשירלה[טז] ושמואל סבר לימשך דוקא[יז] שיש חבל תלוי באפסר: [טו] **בבאין מנוי אדם לנוי בהמה.** פירש"י ונעורו לאדם נטמא[יח] ובאנס פירש כך דאפילו אחר שיחדו לבהמה מקבל טומאה שאינו עולה מלקבל טומאה מכאן ואילך אלא בשינוי מעשה כדמוכח בפ"ק דסוכה (דף יג:) גבי קולר לאכילה ונמלך לסיכוך[יט] ורש"י בעצמו פירש כן בריש במה אשה (לקמן נח:)[כ] [כא]וכופת שאור שיחדו ליאיבה דאמר[כא] טהור[כב] אור"י דמיירי כשיש שינוי מעשה:

[יט] **ומזין עליהם במקומן.** [כג]אלטריך לאשמעינן במקומן[כד] דלא חייסינן שמא תפול הזאה על הבהמה ויפסלו[כה] דתנן במסכת פרה (פי"ב מ"ג) נתכוון להזות על האדם והזה על הבהמה אם יש באחוד [לא] ישנה[כו]: [כ] **וטובלי במקומן.** הקשה הר"ר אליעזר אמאי לא מקשה הכא טבילה מאן דכר שמיה כדפריך ברים במה אשה (דף נז.) אמאי דתנן ולא תטבול עד שתרפס[כז] ותירץ ר"ת דהכא לא פריך משום דתמני' מיירי בדין כלים שמחלק בין כלי לכלי ואיזה מותר לגאת בו ואיזה אסור ואגב אורחיה אשמעינן שאר דיני כלים ומזין עליהם וטובלין במקומן דכן דרך התנא כי הסוא (לקמן דף סו.) דקיטע יולא בקב שלו ואם יש בו בית קבול כתותין טמא אבל ברים במה אשה[כח] דמיירי בדיני כלים[כט] ואשמעינן דין טבילת אשה פריך שפיר טבילה מאן דכר שמיה[ל]: והא

דאיתותב דעתיה א"ל חמור שעסקיו רעים כגון זה מהו לצאת בפרומביא בשבת א"ל הכי אמר אבוך משמיה דשמואל הלכה כחנניא תנא דבי מנשיא [א]עז שחקק לה בין קרניה יוצאה באפסר בשבת בעי רב יוסף תחב לה בזקנה מהו כיון דאי מנתח לה כאיב לה לא אתיא לנתוחה או דילמא [ב]זימנין דרפי ונפיל ואתי לאתויי ד"א ברה"ר תיקו [ג]תנן התם ולא ברצועה שבין קרניה אמר (ליה) ר' ירמיה בר אבא פליגי בה רב ושמואל חד אמר [ד]בין לנוי בין לשמר אסור וח"א לנוי אסור ולשמר מותר אמר רב יוסף תסתיים דשמואל הוא דאמר לנוי אסור לשמר מותר דאמר רב הונא בר חייא אמר שמואל הלכה כחנניא א"ל אביי אדרבה תסתיים דשמואל הוא דאמר בין לנוי בין לשמר אסור דאמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו אמר לפניו [ה]ר' ישמעאל בר' יוסי כך אמר אבא ד' בהמות יוצאות באפסר הסום הפרד והגמל והחמור לאו למעוטי גמל בחטם סמי הא מקמי הא ומאי חזית דמסמית הא מקמי הא סמי הא מקמי הא [ו](דאשכחן שמואל הוא דאמר לנוי אסור לשמר מותר דאתמר) רב חייא בר אשי [ז]אמר רב בין לנוי בין לשמר אסור ורב חייא בר אבין [ח]אמר שמואל לנוי אסור לשמר מותר מיתיבי קשרה בעליה במוסרה כשרה ואי ס"ד משאוי הוא [ט]אשר לא עלה עליה עול אמר רחמנא אמר אביי במוליכה מעיר לעיר רבא אמר שאני פרה דדמיה יקרין רבינא אמר [י]במורד': הסום בשיר וכו': מאי יוצאין ומאי נמשכין אמר רב הונא [יא]או יוצאין כרוכין או נמשכין ושמואל אמר יוצאין נמשכין ואין יוצאין כרוכין במתניתא תנא יוצאין כרוכין לימשך אמר רב יוסף חזינא להו לעיגלי דבי רב הונא יוצאין באפסריהן כרוכין בשבת כי אתא רב דימי אמר ר' חנינא מולאות של בית רבי יוצאות באפסריהן בשבת איבעיא להו כרוכין או נמשכין ת"ש כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר חנינא מולאות של בית רבי יוצאות באפסריהן כרוכים בשבת אמרוה רבנן קמיה דרב אסי הא דרב שמואל בר יהודה לא צריכא מדרב דימי נפקא דאי ס"ד דרב דימי נמשכין קאמר מדרב יהודה אמר שמואל נפקא דאמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין היו לפני רבי של זו בזו מהו אמר לפניו ר' ישמעאל בר' יוסי כך אמר אבא ארבע בהמות יוצאת באפסר הסום והפרד והגמל והחמור אמר להו רב אסי איצטריך להו דאי מדרב יהודה נפקא הוה אמינא אמר לפניו ולא קיבלה מיניה קמ"ל דרב דימי ואי דרב דימי הוה אמינא ה"מ נמשכין אבל כרוכין לא קמ"ל דרב שמואל בר (רב) יהודה: ומזין עליהן וטובלן במקומן: למימרא דבני קבולי טומאה נינהו והתנן [יב]טבעת אדם טמאה [יג]וטבעת בהמה וכלים [יד]ושאר כל הטבעות טהורות

אשה לאשה. תוס' הרא"ש. ל. ואי הוה אשמועינן בדין טבילת הכלי כי הכא לא הוה פריך מידי. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

ה א ב מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה יא:
ו ג מיי' שם סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שה סעיף יז:
ז ד מיי' שם וס"א מהל' פרה אדומה הלכה ז' סמג עשין לב טוש"ע א"ח סי' שה סעיף ד:
ח ה (מיימ' פ"כ מהל' שבת הל' מ') טור ושו"ע שם סעיף ה:
ט ו מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה ו:
י ז שם הלכה ז:
יא ח שם הלכה ט:

מוסף תוספות

א. [ד]אע"ג דאמר שמואל הלכה כחנניא דאמר נטירותא יתירתא לאו משוי הוא לית הלכתא כותיה. פסקי הרא"ש סימן ח'. ב. דפליג עליה. פסקי הרא"ש סימן ח'. ג. דרב. תוס' הרא"ש. ד. ולא קאמרי' תיובתא וכו' ומדאיכפלו ופריקו כולהו אליבא דרב ש"מ הלכתא כוותיה. תוס' הרא"ש. ה. לפי שאינה צריכה שמירה. מרדכי סימן שנ"ד. ו. שקטנים הם ומורדים בקל. מרדכי סימן שנ"ד. ז. דאמר רב יוסף חזינא להו לעגלי דרב הונא דיוצאים באפסריהם כרוכים בשבת וכו' דרב הונא תלמידיה דרב הוה דאסר בפרה ואפ"ה שרי בעגלים, מיהו נראה דוקא עגלים קטנים אבל שוורים גדולים שאין דרכם למרוד הרי הם כפרה. תוס' זרוע סי' שנת סימן פ"ג אות ט"ו. ח. דרסן שלנו כמו שיר שלהם דלדידן נטירותא דסוס ברסן. תוס' הרא"ש. ט. אשכחן הלכה למעשה. תוס' הרא"ש. י. וא"ת. ריטב"א. יא. ולמה טרחו לשנויי כל הני שינויי. ריטב"א. יב. וא"ת ולרב הונא הא מתניתא דתני יוצאים כרוכין לימשך היכי תריץ לה, י"ל. ריטב"א. יג. לטעמיה. יוצאין. תוס' הרא"ש. יד. דוקא שיוכל. תוס' הרא"ש. טו. בו, כגון. תוס' הרא"ש. טז. שיוכל להכניס ידו שם ולתפוס בה אם תרצה לברוח. תוס' הרא"ש. ולאפוקי שלא תהא הכריכה בענין שלא יוכל להכניס ידו בינתיים לאחוז בה. ריטב"א. יז. שישאר קצת לימשך בו. רשב"א. שיהא נוח לימשך בו. תוס' הרא"ש. יח. מכלל דס"ל ז"ל דלאחר שנעשו נויי בהמה אין מקבלין טומאה. מי' הר"ן. יט. דאפילו לבטל קבלת טומאה מכאן ולהבא לא מהניא מחשבה. תוס' הרא"ש. כ. גבי זוג של בהמה ועשאו לדלת. תוס' הרא"ש. כא. [חולין קכט.] דעל ידי יחוד. רשב"א. כב. מלקבל טומאה. רשב"א. כג. [וקשה] למה ליה למתני ומזין עליהם, דאי לאשמועינן דבני קבולי טומאה נינהו מטבלים במקומם נפקא, [אלא לכן]. ריטב"א. כד. דהא קמ"ל. ריטב"א. כה. מי חטאת. תוס' הרא"ש. כו. וכתיב במי חטאת (במדבר יט, א) למשמרת, דבעו למעבד להו שימור, אפ"ה לא חיישינן להכי דסתם מזה מי חטאת זהיר וזריז הוא. ריטב"א. כז. דפריך עלה טבילה מאן דכר שמיה. תוס' הרא"ש. כח. לית ליה למיתני דיני אשה משום. תוס' הרא"ש. כט. שמחלק בין כלי לכלי ולא בין

והא איכא חציצה. פירש בקונטרס[א] שטבעת תקוע בשיר בחוזק ואין המים נכנסים שם[ב] [ג]ואומר ר"י דלריך לומר[ד] שפעמים מסיריס אותן ועושים מהן מלאכה בפני עלמן אשם כל שעה היו קבועים בלומר הבהמה היה הכל חשיב כלי אחד ולא הוי חליצה וה"ר פור"ת פירש והא איכא חליצה[ה] לפי שהוא דבוק בלומר הבהמה:

בשריתכן. להכי לא מוקי לה במחוללין[ו] דאין דרך השיר להיות כן[ז]:

טבעת שהתקינה לחגור בה מתניו. נראה לר"י דהיינו לחגור מלבושיו שהן רחבים ואוגדים כנגד מתניו בטבעת כעין שפי' בקונטרס לקשור בה את כתפיו: **היא של אלמוג** וחותמה של מתכת. [ח]וא"ת והא יש בה בית קיבול מקום מושב החותם וי"ל דאין זה בית קיבול דאמרינן בית קיבול העשוי למלאות[ט] לא שמיה בית קבול[ט]:

והתניא מחט בין נקובה בין אינה נקוב'. נראה לר"י דלא פריך אליב' דאביי דאיהו הוה מפרש שאינה נקובה היינו שביטל חורה או עוקלה אלא אליב' דרבא פריך דלדידיה לא מלינן לפרש הכי כדמוכח בריש כל הכליס (לקמן קכג.) ותימה לר"י דכיון דלא ידע המקשה דמייריי בגלמי א"כ בגלמי הכי תקשה ליה לרבא דפריך בריש כל הכליס (ג"ז שם): והוא

טהורות. דלאו משום תכשיט מיטמאו דאין תכשיט לכלי וכלי נמי לא הוו אלא תכשיט כלי ומיהו בעודן מחוברות לכלי מיטמו עם הכלי דהוי יד לכלי דכל המחובר לו הרי הוא כמוהו: **בבאין מנוי אדם לנוי בהמה.** מתני' כגון שנעשה שיר זה לתכשיט אדם ובעודו לאדם נטמא ולאחר טומאתו נתנו לבהמה ולריך להטבילו מטומאתו דאשונה אלא יגע בטהרות: **הואיל ואדם מושך בהן אף הבהמה.** תשיב ליה כלי תשמיש דאדם: **מקל של בהמה.** שרודין בו את הגמל. או את האתנה. [ט]אי נמי כעין שעושין להנהיג את הדוב: **של מסכת.** דאילו של עץ פשוטי כלי עץ לא מקבלי טומאה: **מאי טעם.** הרי לורך בהמה: **רודה.** מכה ומייסרה: **והאיכא חלילה.** שטבעת הקבוע בשיר קבוע בו בחוזק ואין המים נכנסין שם: **בשריתכן.** הכה בפטיש עד שנתפשט ונתרחב הנקב סביב סביב: **הרב יוסף סבירא ליה.** דאמר כשהן של בהמה נמי מקבלי טומאה הואיל ואדם מושך בהן הלכך כי ריתכן לאחר טומאה אכתי במילתייהו קיימי ולא פרחה טומאתן דאכתי חזו לבהמה: **דאי הרבי יאחק.** דאמר לא מקבלי טומאה אלא בעודן לאדם טומאה זו שקבלו בעודן לאדם כיון דריתכן ושוב אין נאים לאדם בטלי להו מתורת תכשיט וטהרו מטומאתן: **יורדין לידי טומאתן במחשבה.** מאחר שחישב עליו שייתנו כמות שהוא עכשיו ולא יוסיף תיקון אחר הוא גמר מלאכתו ומקבל טומאה: **ואין עולין מטומאתן.** מאחר שחישב על העור לעשות שטיח ירד לידי טומאה ואם חזר וחישב עליו לרלועות וסנדלים לא בטל מתורת כלי [מ]ולא טהר בכך עד שיתן בו אזמל דהוי שינוי מעשה הא בשינוי מעשה מיהא עולה מטומאתו: **לתקן.** וזו היא תקונו לזורך בהמה: **לאו מעשה הוא.** לבטלו מתורת כלי: **במחוללין.** מתחלה נעשו חלולין רחבים שים חלל בדביקתן שנתן טבעת בתוך טבעת כמות שהוא רחב: **שחולקין.** חילוק בהלכותיהן ואיני יודע מהו חילוקן: **אלא לענין שבת.** לענין הולאת שבת יש חילוק בין יש עליה חותם לשאין עליה חותם כדאמר לקמן בפ' במה אשה (דף נט:): **דא ודא אחת היא.** כל טבעות דין אחד להן: **שהתקינה לחגור בה מתניו.** שקבעה

בבאין מנוי אדם לנוי בהמה ורב יוסף אמר [ב]הואיל ואדם מושך בהם את הבהמה מי לא תניא [ג]מקל של בהמה של מתכת מקבל טומאה מה טעם הואיל ואדם רודה בהן ה"נ הואיל ואדם מושך בהן: [ד]וטובלן במקומן: **והאיכא חציצה** א"ר אמי בשריתכן לימא ר' אמי כרב יוסף סבירא ליה דאי כר' יצחק [ה](נפחא) דאמר בבאין מנוי אדם לנוי בהמה כיון דריתכן עבד בהו מעשה ופרחה לה טומאה מינייהו דתנן[ו] כל [ה]הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה סבר לה כרבי יהודה דאמר מעשה לתקן לאו מעשה הוא דתניא ר' יהודה אומר לא אמר שינוי מעשה לתקן אלא לקלקל במתניתא תני במחוללין [ז]שאל תלמיד אחד מגליל העליון את ר"א שמעתי שחולקין בין טבעת לטבעת אמר לו שמא לא שמעת אלא לענין שבת דאי לענין טומאה דא ודא חדא היא ולענין טומאה דא ודא אחת היא [ח]והתנן טבעת אדם טמאה וטבעת בהמה וכלים [ט]ושאר כל הטבעות טהורות כי קאמר ליה איהו נמי דאדם קאמר ליה ודאדם דא ודא אחת היא והתניא[י] [יא]טבעת שהתקינה לחגור בה מתניו ולקשר בה בין כתפיו טהורה ולא אמרו טמאה אלא של אצבע בלבד כי קאמר ליה איהו נמי דאצבע קאמר ליה ודאצבע דא ודא אחת היא והתנן [יב]טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג טמאה היא של אלמוג וחותמה של מתכת טהורה כי קאמר ליה איהו נמי כולה של מתכת קאמר ליה ועוד שאל שמעתי שחולקין בין מחט למחט אמר ליה שמא לא שמעת אלא לענין שבת [יג]דאי לענין טומאה דא ודא אחת היא ולענין טומאה דא ודא אחת היא [יד]והתנן [טו]מחט שניטל חורה או עוקצה טהורה כי קאמר ליה [טז]בשלימה ובשלימה דא ודא אחת היא [יז]והתנן [יח]מחט שהעלתה חלודה אם מעכב את התפירה טהורה ואם לאו טמאה ואמרי דבי ר' ינאי והוא שרישומה ניכר כי קאמר ליה בשיפא קאמר לי' ובשיפא דא ודא אחת היא והתניא [יט]מחט בין נקובה בין אינה נקובה מותר לטלטלה בשבת ולא [כ]אמרינן נקובה אלא לענין טומאה בלבד הא [כא]תרגמא אביי אליבא דרבא בגלמי: **מתני'** [כב]חמור יוצא במרדעת בזמן שהיא קשורה בו זכרים יוצאין לבובין רחלות יוצאות שחוזות כבולות וכבונות העזים יוצאות צרורות רבי יוסי אוסר בכולן חוץ מן הרחלין הכבונות רבי יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב:

גמ'

טהורות. [א]כי מה ששנינו יוצאים בשיר הוא שעושים טבעת גדולה שמקפת כל הצואר ותולין בה טבעת קטנה לתת בה האפסר ואותה טבעת מהודקת הרבה [ויכין]. ריטב"ש. ב. משו"ה קשיא לן דהא איכא חציצה שאין המים כלל נכנסים בין שני הטבעות. ריטב"ש. ג. [וקשה] עליו דמה בכך דהא תרוייהו כחד כלי חשיבי וכעין שרירון קשקשים. ריטב"ש. ד. לפי פירושו. רשב"ש. ה. משום הבהמה שאין המים נכנסין בין השיר וצואר הבהמה. ריטב"ש. ו. שהיו רחבים מעיקרא. תוס' הרא"ש. ז. משום דסתמן מהודקים ומשמע לן דמתני' סתמא קתני כדרך שהדבר רגיל. ריטב"ש. ח. פירש רש"י שהטבעת עיקר והוה ליה פשוטי כלי עץ שאין מקבלים טומאה. ריטב"ש לקמן נט: ט. [דהיינו] החותם שמהדקין על הטבעת לעמוד שם ואינו מפרקו לעולם אותו קיבול לא חשוב קיבול שהרי סתום הוא עומד תמיד ולא נראה קיבולו. תוס' רי"ד. (ועי' לעיל י. תוד"ש ועל שאר מדש שכתב כן מפורש, ועי' רעק"א ושפ"א).

יב א מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה י:
יג ב ג שם הלכה ט:
יד ד מיי' פ"ג מהל' מקוואות הלכה טז:
טו ה מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה י:
טז ו שם הלכה ט:
יז ז מיי' פ"ד מהל' כלים הלכה ו:
יח ח מיי' פ"ח מהל' כלים הלכה יד:
יט ט שם הלכה טז:
כ י מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף ז:

לעזי רש"י

בוקל"א. אבזם.
בראצייר"א [ריבראציי"ר]. להפשיל שרוולים.
אישפינגל"א [אישפינגל"א]. סיכה (שאינה נקובה", בניגוד למחט רגילה שהיא נקובה).
פוינט"א. חוד.
רואייר"ה [רידויל"א]. חלודה.
לימ"א. פצירה.
בשטי"ל. אוכף.

מוסף רש"י

כל הכלים יורדין לידי טומאתן. לידי מוכן טומאה (לקמן נח:). במחשבה. כגון עול המוקן שתמו לגמעליס עומד ואינו מקבל טומאה עד שיעבו המגעלים, חישב עליו לעשותו שלחן, לאינו חסר שום מגלאכה, הרשתא מיד ראוי לשלחן, מקבל טומאה מיד (מנחות מט. וכעי"ז סוכה יד.) וכגון גולמי כלים, דאמר בהכל שותפין (חולין כה.) כל שעתיד לשוף לשבך ולגרר, ואמר התם דאמרי תמרין מגלאכה הוא וטהורים, ואם חישב עליה שלא לשוף ושלא לשבך, הגיאתו מתשבה זו לידי גמר מגלאכה מכאן ולהבא (קדושין נט.). ואין עולין מטומאתן. משקיבלום, אלא בשינוי מעשה. שיעשה בה מעשה לקלקלם, שיחברם או יקבבם, וכן עד שלא קבלו טומאה אין עולין חמורת קבלת טומאה שילרה בחתשבה זו אלא בשינוי מעשה, עד שיתחיל לשוף לשבך ולגרר (קדושין נט.). וכגון שיכלו דאמא לשלחן ולדרגא וחישב עליו לגלוות וסנדלין אין מחשבתו מבטלתן חמורת קבלת טומאה (סוכה שם).

מוסף תוספות

בראש שקרעה ועשאה כמין בוקל"א שעושין לסרגין של סוסים: **ונקשור בה בין כתפיו.** כמי זרועותיו בראצייר"א: **טהורה.** דהדר הויא לה כטבעת כלים ולא דמיא לאדם מושך בהם שאינו משתמש בה כלום אלא מונחת ועומדת לרלועה ומיהו עם הרלועה מקבלת טומאה אבל אם היה נוטלה ומחזירה אינה מקבלת טומאה לעלמה: **כי קאמר ליה איהו נמי.** דא ודא אחת היא: **דאלצע קאמר ליה.** ולענין שבת יש חילוק: **אלמוג.** עלי אלמוגים [מ"א ין] והוא נאה: **טמאה.** דבתר טבעת אזלינן ופשוטי כלי מתכות טמאים: **היא של אלמוג טהורה.** דפשוטי כלי עץ הוא: **אלא לענין שבת.** לענין הולאת שבת יש חילוק בין נקובה לשאינה נקובה דנקובה קתני חייב חטאת ובשאינה נקובה כגון אישפינגל"א שהיא תכשיט קתני אינו חייב חטאת בפרק במה אשה (לקמן דף מז:): **חורה.** חור שלה: **עוקלה.** פוינט"א: **חלודה.** רואייר"ה: **והוא שרישומה.** של מחט ניכר דהוי כלי וטמאה. ל"א שרישומה של חלודה ניכר בנגד היינו עיכוב תפירה וטהורה: **בשיפא.** נישופת בשופינא שקורין לימ"א שאין בה חלודה: **מוסר לטלטלה בשבת.** בחלר דהא חזיא ליטול את הקוץ ותורת כלי עליה: **ולא אמרו נקובה.** חלוקה להלכותיה אלא לענין טומאה בלבד דנקובה מקבלת טומאה ושאינה נקובה לא: **הא תרגמא אביי.** שהוא גולם שנקצלה מן החוט ועומדת לינקב הרבה דהא זמן שלא נקבה אינה מקבלת טומאה דהא לא נגמרת מלאכתה ולענין טומאה כלי מעשה כתיב (במדבר לא) שגמר כל מעשהו ומיהו לענין שבת שריא דזימנין דממליך עלה ומנח לה הכי ומשוי לה מנא לנטילת קוץ אבל מחט שנגמרה מלאכתה כגון אישפינגל"א שאינה עומדת לינקב דא ודא אחת היא לטומאה: **מתני' מרדעת.** בשטי"ל ומניחין אותו כל היום על החמור לחממו דאמרי אינשי חמרא אפילו בתקופת תמוז קריר ליה [לקמן נג.]: **שהיא קשורה בו.** בגמ' [שם] מפרש: **זכרים.** אילים: **לבובים שחוזות כבונות וכבונות.** מפרש בגמרא [נג: נד.]: **לרורות.** דדיהן לרורות פעמים ליבש שמהדקן כדי שלא יחלבו עוד ויתעבדו או יהו שמנות לאכול ופעמים לחלב לשמור חלבן שלא יטיפטף לארץ וקושרין להם כיס בדדיהן: **ר' יוסי אוסר בכולן.** דמשוי הוא: **חוץ מן הרחלים הכבונות.** שהוא שמירת לחמן שלא יטנף והוי להו תכשיט: **יוצאות לרורות ליבש.** ר' יהודה סבירא ליה כתנא קמא דלאו משוי הוא ומיהו ליבש דמיהדק שפיר ולבא למיחם דלמא נפיל ואתי לאתויי אבל ליחלב דלא מיהדק שפיר חיישינן:

גמ'

כל הכלים יורדין לידי טומאתן כו'. ואי בשריתכן הנה עשה בהן מעשה ונסתלקה תורת כלי מעליהן, ואין צריכין לא הזאה ולא טבילה. כי בעינן מעשה לסלק תורת כלי מעליהו, מעשה לקלקל, כגון שבירה וכיוצא בה, אבל ריתוך שהוא תיקון וחיזוק לכלי מתכות, כי האי גוונא אינו מעשה לטהר ולא מבטל הטומאה מעל הטבעת. במתניתא תנא במחוללין, כלומר חלולין הן מלשון נובובים אלו השיירין, והמים באין בהם מכל צד ואין שם חציצה. תנא ומכניס חבילים לתוך ידו, ובלבד שלא יכרוך לתוך ידו, ובלבד שלא יכרוך ע"ג ידו, ולא ישלשל חבלים מידו יתר מטפח. **שאל** תלמיד את ר' אלעזר שמעתי חלוקה בין טבעת לטבעת. א"ל לענין שבת בין טבעת שיש עליה חותם לטבעת שאין עליה חותם, אבל לענין טומאה כל טבעות דינם אחד. ואסיקנא טבעת של אדם, של אצבע, של מתכת, הכל דינם אחד לענין טומאה. **וכן** נמי מחט שלימה, שיפא נקובה הכל דינם אחד לענין טומאה. ואם היא ניטל חרירה או עוקצה או הועלת חלודה ומעכבת התפירה (או נקובה)

גמ' אמר שמואל [א]הוא שקשורה לו מע"ש אמר רב נחמן מתני' נמי דיקא דקתני [ב]אין החמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו היכי דמי אילימא שאינה קשורה לו בכלל פשיטא דילמא נפלה ליה ואתי לאתויי אלא לאו שאינה קשורה מע"ש מכלל דרישא שקשורה לו מע"ש ש"מ תניא נמי הכי [ג]חמור יוצא במרדעת בזמן שקשורה לו מע"ש [ד]ולא באוכף אע"פ שקשורה לו מע"ש רבן שמעון בן גמליאל אומר אף באוכף בזמן שקשורה לו מע"ש ובלבד שלא יקשור לו מסריכן ובלבד שלא יפשול לו רצועה תחת זנבו בעא מיניה רב אסי בר נתן מר' חייא בר רב אשי מהו ליתן מרדעת על גבי חמור בשבת אמר ליה [ה]מותר א"ל וכי מה בין זה לאוכף אישתיק איתיביה [ו]אוכף שעל גבי חמור לא יטלטלנה בידו אלא מוליכה ומביאה בחצר והוא נופל מאיליו השתא ליטול אמרת לא להניח מיבעיא אמר ליה ר' זירא שבקיה כרביה סבירא ליה דאמר רב חייא בר אשי אמר רב תולין [ז]טרסקל לבהמה בשבת וקל וחומר למרדעת ומה התם דמשום תענוג שרי הכא דמשום צער לא כל שכן שמואל אמר מרדעת מותר [ח]טרסקל אסור אזל ר' חייא בר יוסף אמרה לשמעתא דרב קמיה דשמואל א"ל אי הכי אמר אבא לא ידע במילי דשבתא ולא כלום כי סליק ר' זירא אשכחיה לר' בנימין בר יפת דיתיב וקאמר ליה משמיה דר' יוחנן נותנין מרדעת על גבי חמור בשבת א"ל [ט]יישר וכן תרגמה אריוך בבבל [י]אריוך מנו שמואל והא רב נמי אמרה אלא שמעיה דהוה מסיים ביה ואין תולין טרסקל בשבת א"ל יישר וכן תרגמה אריוך בבבל דכולי עלמא מיהת מרדעת מותר מאי שנא מאוכף שאני התם דאפשר דנפיל ממילא רב פפא אמר כאן לחממה כאן לצננה לחממה אית לה צערא לצננה לית לה צערא והיינו דאמרי אינשי חמרא אפי' בתקופת תמוז קרירא לה מיתיבי [יא]לא יצא הסום בזנב שועל ולא [יב]בזהרורית שבין עיניו [יג]לא יצא הזב בכים שלו ולא עזים בכים שבדדיהן ולא פרה בחסום שבפיה ולא סייחים בטרסקלין שבפיהם לרה"ר ולא בהמה בסנדל שברגליה ולא בקמיע אע"פ שהוא מומחה וזו חומר בבהמה מבאדם אבל יוצא הוא באגד שעל גבי המכה [יד]ובקשישין שעל גבי השבר ובשיליא המדולדלת בה [טו]ופוקקין לה זוג בצוארה ומטיילת עמו בחצר קתני מיהת ולא סייחין בטרסקלים שבפיהם לרה"ר לרה"ר הוא דלא הא בחצר שפיר דמי מאי לאו בגדולים ומשום תענוג לא [יז]בקטנים ומשום צער דיקא נמי דקתני דומיא

גמ' מפניפין נמי דיקא. לקמן בהמי פירקא: אף באוכף. דאיכו נמי מהני לחממה: ובלבד שלא יקשור לו מסריכן. פייטר"ל דמיחזי כמי שרולה להטעינו משוי: רצועה תחת זנבו. פושל"ל שנותנים שם שלא תרד האוכף והמשוי על נוארה כשהיא יורדת לעמק והמסרך שלא תרד על זנבה כשהיא עולה על ההריס: מהו ליתן מרדעת. ולא לגאת לרה"ר אלא בחצר ומפני הסינה: ה"ג אמר ליה מותר א"ל וכי מה בין זה לאוכף אישתיק איתיביה כו'. כסבור הא דאישתיק משום דלא אשגח ביה דסבר אוכף נמי שרי ואותיביה מברייתא דאסור ליטלה והשתא ליטול אמרת לא להניח מיבעיא דדמי כאילו צריך להטעינה משוי: כרביה. רב: טרסקל. סל מלא שעורים תולין לה בצוארה ופיה נתון לתוכו ואוכלת ותענוג בעלמא הוא שלא תטרח לשוח נוארה לאכל: לצר. של לינה: מרדעת מותר. דלעולא היא הלכך אורחה בהכי ולאו משוי הוא: לשמעתא דרב. דשרי בטרסקל: אזל. [כ]חברי כמו אזרך אזל למלכא (בראשית מא): שמואל קרי אריוך על שם שהיה בקי בדיינין ושופט כמלך השופט על הארץ. לשון ריכא [כא] מלך (ב"ב דף ד.): והא רב נמי אמרה. דכיון דשרי בטרסקל כ"ש מרדעת: מאי שנא מאוכף. שאסור ליטול וכ"ש להניחו: דנפיל ממילא. כדקתני מוליכו ומביאו לאחר והוא נופל מאליו: לאן לחממה. מרדעת צריך לחממה ומותר משום צער דלינה אבל נטילת אוכף אינו אלא שיצטנן שנתחממה ע"י משאוי שנשאה מבעוד יום ואי לא שקיל ליה לא איכפת לן שהרי הוא יצטנן מאליו דאמרי אינשי וכו': בזנב שועל. שתולין לו בין עיניו שלא ישלוט בו עין: זהרוריה. לנוי: כים שלו. שתולין לו באמתו לקבל זוב ולנדוף מנין רלויותיו שאינו תכשיט לו: כים שבדדיהן. לקבל חלב הנוטף. אי נמי שלא ישרטו דדיהן על הקוליס שהיו דדיהן גסין: בחסום שבפיה. שחוסמין אותה שלא תרעה בשדות אחרים וכשמגיעין למקום מרעיתם נוטלין אותה הימנה: בסנדל שברגליה. שעושין לה סנדל של מתכת שלא יזיקוה האבנים: קמיע. כתב לרפואת חולי: מומחה. שריפא כבר ג' פעמים: וזו חומר בבהמה מבאדם. קס"ד השתא דלקמיע קאי דאמרינן לקמן בפרק במה אשה יוצאה (ד' סא.) שהאדם יוצא בקמיע מומחה. וכל הני דקתני לא תצא הנך דלאו שמירת גופה הוא אלא משאוי וסנדל משום דלילמא מישתליף ואתי לאתויי: אגד שעל גבי המכה. ליכא למימר אתי לאתויי: קשישין שעל השבר. בהמה שנשבר בה עצם עושין לה דפין מכאן ומכאן וקושרים אותן שם והן מעמידין העצם שלא יוזל אנה ואנה עד שתתאבר: ובשליא המדולדלת בה. שיצתה מקצתה: ופוקקין לה זוג. אבל כשאינו פוקק אפי' באחר לא תצא מפני שהעינבל שבתוכה מקשקש ומוליך קול לכך פוקק בצמר או במוכין שלא יקשקש העינבל שבתוכה: זוג. אישקלי"ט. עינבל בטדי"ל: ומטיילת. בלותו זוג באחר אבל לא תצא דו לרה"ר כדמפרש לקמן בפרקין (דף נד:) דמיחזי כמאן דאזיל לאינגא: מאי לאו. בסייחים גדולים קאמר דצוארן ארוך ואין לחם צער לשוח ולאכול מע"ג הקרקע ומולה להן טרסקל לתענוג וקשיא לשמואל: קטנים. ארכובותיהן גבוהין וצוארן קטן ויש לחם צער לשוח ע"ג הקרקע ולאכול:

והוא שקשורה לו מע"ש. רש"י פי' לקמן [מ] דבקשורה מע"ש הוי מלבוש החמור אבל באינה קשורה מע"ש הוי משאוי [א] ועוד יש לפרש דבאינה קשורה מע"ש מיחזי כמתכוין להוצאת המרדעת וה"ל פור"ת פירש דמיחזי כאילו מתכוין להוליך הבהמה למקום רחוק [ב]:

אילימא שאינה קשורה לו בכלל פשיטא. ולא בעי למפרך דמרישא שמעינן לה דקתני בזמן שהיא קשורה הא אינה קשורה לא דרכן משניות כן [ג]במסכת ע"ז (דף לה:) אלו דברים אסורין באכילה [ד] כבשים שדרכן לתת [ה] לתוכן יין כו' ובסיפא (שם דף לט:) קתני ואלו מותרים באכילה כו' וכבשים שאין דרכן לתת כו' [ו] ובפרק אלו טרפות (חולין דף נד.) קתני אלו כשרות אע"ג דאיכא מיינייהו דשמעי' מרישא [ז] ואת"ת ובפשוט [ח] מרישא [ט] דבקשורה מערב שבת איירי מדאיצטריך למיתני בזמן שהיא קשורה [י] דבאלו הכי הוה ידעי' דאיירי בקשורה דאי באינה קשורה פשיטא דאסור דילמא נפלה ואתי לאתויי כדקאמר הכא אילימא כו' אלא ודאי בזמן שקשורה מע"ש קאמר וי"ל דמרישא לא תפשוט דאדרבה ה"א דאכסי תנא בזמן שהיא קשורה לאשמעי' דאפי' קשורה בשבת דאי לא תנא ליה ה"א דוקא בקשורה לו מע"ש אבל בקשורה בשבת לא

קמ"ל להכי דייק מסיפא:

מהו ליתן המרדעת ע"ג חמור בשבת. ואין לאסור משום דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל [יא] דבהמה חשיבא כדבר הניטל כיון דיכול למושכה ולהוליכה בכל מקום [יב] ורב אסי בר נתן דבעי אם אסור אין לפרש משום דמיחזי כרולה להוליך הבהמה למקום רחוק [יג] דא"כ היכי דייק דמאן דאמר דגבי אם אסור [יד] דגבי בהמה לא גזרו כדתניא בסמוך גבי זוג ומטיילת עמו באחר אלא גרלה לר"י דטעמא משום טרחא דשבת ואע"ג דשריא קרלוף בפ"ב דבילה (דף כג.) התם יש לה צער ביותר מ"מ לא שרי אלא בי"ט אבל בשבת אסור:

אוכף שע"ג החמור. וא"ת ויתיר האוכף ויצער ויפול כדאמר בפ' [טו] כל כתבי גבי היתה בהמתו טעונה טבל כו' וי"ל דהתם מיירי בשקין שמוכל הבהמה להתקלקל אבל מחמת האוכף לא מוכל הבהמה להתקלקל לכך לא התירו:

תולין טרסקל. וא"ת ותאסר משום דמשמתם בבע"ח כי היכי דאסור להניח נר על גבי דקל בשבת [טז] משום דמשמתם במחובר וי"ל דהתם מנענע הענפים אבל הכא אינו מנענע הבהמה בכך ורב אסי בר"נ נתן דבעי למיסר [יז] אאסר משום דילמא אתי להשמתם בבע"ח (ת"י):

אריוך. שם מלך כדכתיב אריוך מלך אלסר (בראשית יד) ונקטי' טפי משאר מלכים לפי שמובלע בו לשון אדי: דשמעיה דקא מסיים בה בו'. אע"ג דקיי"ל [יח] כרב באיסורי היינו לגבי שמואל לחודיה אבל הכא ר' יוחנן דקי"ל כוותיה לגבי רב קאי כשמואל ובייתא דאוכף נמי קיימא כשמואל למאי דמשני כאן לחממה כאן לצננה [יט] ומתני' דאין סכין ומפרכסין לבהמה דמייתי לקמן נמי פליגא אדרב כדפירש בקונטרס: מאי לאו בגדולים ומשום תענוג. וא"ת ומאי קושיא דילמא הכא מיירי בטרסקל שנתלה מע"ש אבל לתלות בשבת אפי' באחר אסור ותירץ דייק [כ] מדנקט רה"ר לגבי טרסקל טפי משאר דכולהו נמי ברה"ר אייר אלא נקט רה"ר [כא] דבאחר מותר בכל ענין:

מוסף תוספות

א. דלא גלי מאתמול שיהא צריכה לכך שיהא לה למלבוש. רש"י לקמן נד: ב. או לחיננא. מגהות אשרי. ג. כדתנן. תוס' הרא"ש. ד. ואין אסורין איסור הנאה. תוס' הרא"ש. ה. בתוכן יין. תוס' הרא"ש. ו. והך סיפא מריישא שמעינן ליה. תוס' הרא"ש. ז. נמי. תוס' הרא"ש. ח. גופא. ריטב"א. ט. ליתני חמור יוצא במרדעת ותו לא. תוס' הרא"ש. י. כדתנן ונמשכין בשיר. תוס' הרא"ש. יא. כדפרישית לעיל גבי לא תצא בו לרשות הרבים (עי' תוד"ה והא שקשורה). תוס' הרא"ש. יב. אלא ודאי לא שייך האי טעמא אלא כשמוליכה לרשות הרבים. תוס' הרא"ש. יג. דכל שאסרו חכמים לצאת בו ברשות הרבים אסור לצאת בו לחצר. תוס' הרא"ש. יד. ולא איפריק אליבא דרב. פסקי הרא"ש סימן כ'. טו. משנה יתירא וכו' דקתני ולא בטרסקל לרשות הרבים. תוס' הרא"ש. טז. למידק. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

מע"ש, וקיי"ל כוותיה, ומתניתא מסייעא ליה. **נתינת** מרדעת ע"ג חמור [בשבת] דברי הכל מותר לדחות צער בהמה. לתלות קרצטל בפיה משום תענוג הוא, ור' יוחנן ושמואל אסרי וכן הלכה. והני מילי בבהמות גדולות דמשום תענוג, אבל קטנים דמשום צערא הוא, ברה"ר אסורין לצאת הסייחין בקרצטלין שבפיהם אבל בחצר שרי. מסורכו, פי' חגורו. **תניא** יוצא אדם באגד שעל גבי (בהמה) [המכה] ובקשישין.

עין משפט נר מצוה

כא א ב מיי' פ"ב מהל' שבת הל' ו' סמג לאוין קפ טוש"ע מ"מ סי' שם סעיף ז:

כב ג מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעי' מ:

כג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

כד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

כה ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:

כו ז שם סעיף י:

לעזי רש"י

פייטר"ל. סמלון (רתמת- חזה). פושל"א. רתמת-זנב. אישקליט"ט [אישקליט"א]. זוג (פעמון יד). בטדי"ל [בטי"ל]. ענבל (לשון הפעמון).

מוסף רש"י

יישר. יפה אמרת (לקמן סג:) שפיר קאמרת (פסחים נג: חולין עה:). אריוך. לשון מלך כמו גור אריה יהודה, להכי קרי ליה לשמואל אריוך דקי"ל הלכה כשמואל בדינא, כי היכי דדיינ דמלכותא דינא (מנחות לח:) או על שם אריוך מלך אלסר (בראשית יד) הלכתא דמיני בדינא (חולין עו:). ומטיילת עמו בחצר. דליכא מלאכת הטיון (לקמן סד:).

רב נסים גאון

ראיתי פירוש להרבה מן החכמים, מחט נקובה שנגמרה מלאכתה אם ניטל עוקצה טהורה, עוקצה התונבא שלה שהוא פי המחט, או חריירה הוא מקום הנקב, כבר אין לה תקנה ויצאה מתורת כלי ונתיאשו הבעלים ממנה. ולפיכך שגינו בה שהורה כי מעת שניטל עוקצה או חריירא אדם זורקה לבין הגרוטאות ונתיאש ממנה מלעשותה כלי וטהורה היא. ואם היתה מחט שאינה נקובה ויש לה עוקץ וכבר שיפה אותה ומירקה ראש"פ שעדיין לא נקבה מפני שהיא ראויה ליטול בה את הקרץ הרי היא כתורת כלי וטמאה כמו הנקובה, לפי שהנקובה ראויה להפירה והיא ראויה להוציא בה את הקרץ. וזו וזו שוין בתורת טומאה כמו שאמרו אבל לענין טומאה דא ודא אחת היא. וכדומה לו אמרו בתוספתא [נ"ק דכלים פי"א] ואם מתחילה עשאו לכך אפילו פחות מיכן טמא. ובגמטרא אמרו [מס' כלים פ"ב מ"ג] אי זו היא גסטרא כל שניטלו אזניה, ואמרו בתוספתא [נ"ק דכלים פ"ג] ואם מתחילה עשאה בלא אזנים נידונית כחבית. ואשר אמרו בין נקובה ובין שאינה נקובה מותר לטלטלה בשבת, ולא אמרו נקובה אלא לענין טומאה בלבד הוא דתירגם אביי אליבא דרבה בגלומי, והוא ברזל חתוך שראויה להעשות מחט, והואיל ויש לומר שאם יצרה בעלה לעשותה כלי יכול הוא לעשות כמו שאמרו דזמנין דמימלך עלה ומשוי לה כלי מותר לטלטלה בשבת ונחשוב אותה לענין טלטול כמו הכלים והיא כמו מחט נקובה לענין שבת, אבל לענין טומאה לא והרי היא בחזקת טהורה עד שיגמור מלאכתה ותהיה כלי, כמו שאמרו בתוספתא בסוף בבא קמא דכלים גולמי כלי מתכות הרי הן ככל הכלים אלא שהן טהורין.

כגון שהיה תחום שלה מובלע בו'. ומ"מ לא המירו אלא דרך קריאה אבל לילך מעבר לבהמה ולרודפה לעיר לא[א]:

תנאי היא. רב יהודה ידע שפיר דתנאי היא אלא דניחא ליה לאוקמי תרי סתמי דברייתא אליבא דחד תנא[ב]:

כאן ליבש כאן ליחלב. פי' בקונט' ליחלב שיקבלו בכיס את החלב וקשה[ג] דהא ודאי משום הוא ולכ"ע חייב דהויא מלאכה הצריכה לגופה ופי' ה"ר פור"ת ליחלב לשמור החלב בדדיהן שלא יזוב לארץ ושרי ת"ק[ד] דהוי כמו רחיים כבונות דחשבי' ליה מלבוש אף על פי שאינו עשוי לצורך עצמן אלא לשמור הצמר[ה] וכ"י פירש דבין ליבש ובין ליחלב תרוייהו עבדי להו כדי שלא יסרטו דדיהן כדאמרינן בסמוך וליבש בזמן שאינו חפץ בחלב שרי לפי שמהדקו[ו] וליכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאתויי אבל ליחלב שאינו רוצה שיתייבשו אינו מיהדק[ז] איכא למימר דילמא נפיל ואתי לאתויי[ח]:

שקושרין להן כנגד זכרותן בו'. ולשון לבונין[ט] הוי' שלא לקרב[י] כמו ובכל תבואתי תשרש (איוב לד) וכמוהו הרבה:

ממאי מדקתני סיפא. טפי הוי ליה לאתויי כבונות דהוי ממש כעין זה אלא משום דשחוזות הוי בריאה:

דומיא דקמיע ש"מ: אמר מר ולא בקמיע אע"פ שהוא מומחה והא אנן תנן[כ] ולא בקמיע שאינו מומחה הא מומחה שפיר דמי ה"נ[א] שאינו מומחה והא אע"פ שהוא מומחה קתני מומחה לאדם ואינו מומחה לבהמה ומי איכא מומחה לאדם ולא הוי מומחה לבהמה אין אדם[ב] דאית ליה מזלא מסייע ליה בהמה דלית לה מזלא לא מסייע לה אי הכי מאי זה חומר בבהמה מבאדם מי סברת אקמיע קאי אסנדל קאי ת"ש[ג] סכין ומפרכסין לאדם ואין סכין ומפרכסין לבהמה מאי לאו דאיכא מכה ומשום צער לא[ד] דגמר מכה ומשום תענוג ת"ש בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים בשביל שתצטנן אדם שאחזו דם מעמידין אותו במים בשביל שיצטנן אמר עולא גזירה משום שחיקת סממנין אי הכי[ה] אדם נמי אדם נראה כמיקר א"ה בהמה נמי נראה כמיקר אין מיקר לבהמה[ו] ולבהמה מי גזרינן והתניא[ז] היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה ולא גזרינן דילמא אתי לאתויי ואמר רבינא כגון שהיה תחום שלה מובלע בתוך תחום

דומיא דקמיע. משום חולי: **והא אנן תנן.** גבי אדם לקמן בפ' במה אשה (דף ס.): **הא מומחה שפיר דמי.** מאי שנא בהמה מאדם: **מזליה.** מלאך שלו ומלין עליו: **אי הכי.** דבהמה נמי נפקא בקמיע המומחה לבהמה: **מאי זה חומר.** אדם נמי לא נפיק אלא בקמיע מומחה לאדם: **אסנדל קאי.** זה חומר דקתני ולא בהמה בסנדל שברגליה: **סכין.** שמן: **ומפרכסין.** גלדי מכה: **ומשום צער.** [ואפילו] הכי לבהמה לא וקשיא בין לרב בין לשמואל דשרו במרדעת: **לא דגמר מכה.** שנתרפאה המכה וסיכה ופירכוס משום תענוג ולרב ולאי קשיא וההיא מתניתא קמייתא דאוכף נמי קשיא ליה דנהי נמי דלגיהה ליכא צער תענוג מיהא הוא אלא רב תנא הוא ופליג: **שאחזה דם.** לגנאדולו"ל: **אין מעמידין בו.** אלמא אפילו צער נמי אסור: **גזירה משום שחיקה סממנים.** במידי דרפואה גזור רבנן דאי שרית שום רפואה אתי למישרי שחיקת סממנים והוא איסורא דאורייתא דהוי טוחן: **אין מיקר לבהמה.** אין דרך להקר בהמה הלכך כולי עלמא ידעי דלרפואה קמיכוין ואתי למישרי שחיקת סממנים: **ומי גזרינן.** במקום פסידא כי האי גוונא: **חוץ לתחום.** קס"ד חוץ לתחום שלו היתה עומדת בהמה: **שהיה תחום שלה מובלע בתוך תחום שלו.** דחוץ לתחום דקתני חוץ לתחום שלה שבהמה המסורה לרועה המיוחד הרי היא כרגלי הרועה וזה הקורא לה בעליה ויכול לילך כגון שהוא שבת קרוב לאותו מקום ואפילו הכי לא יביאנה ממש בידיו הואיל והיא יוצאה חוץ לתחומה אין לה אלא ד' אמות ומיהו קורא לה והיא באה דלא הוחזר הוא על תחום בהמתו ובלבד שלא יביאנה ממש בידיו: **אלא היא.** דאיכא דלא גזר שאר רפואות אטו שחיקת סממנין: **שאלה כרשינין.** הרבה ועל ידי אכילה מרובה אחזה חולי שקורין מייזוג"א וצריכה להשתלשל ולהוציא רעי ומרילה: **כדי שתתרפא** גרסינן הכא. לשון ריפוי שיהיו מעיה רפויים בשילשול ומוציאה רעי: **לא יריצנה.** גזירה בכל רפואה אטו שחיקת סממנין: **דמיהדק.** דליכא למיחש דילמא נפיל ואתי לאתויי: **אלא שקלה מעלמא.** אידעת כולם שאין אתה מוצא תגאים שנחלקו בכך דתוקי הנך תרתי מתניית' חדא כמר וחדא כמר: **אלא היא.** במתניתין ר"מ שרי ר' יוסי אסר: **ליבש.** מיהדק שפיר ולענין משוי נמי לא הוי משוי דצורך גופה היא דחלבה מכחישה: **ליחלב.** הוי משוי שטוענת את החלב בכיס: **גסין.** גדולין ונגררין על הקולין ומסרטין דדיהן: **שנשקנו עליו בו'.** ולא זכה ליפתח לו שערי שכר: **תדע.** דקשין: **דמרחשי ניסא.** מן השמיים לכמה הצלות לנפשות אדם: **ולא איבדו**

מזוני. ואין נס זה רגיל שיבראו מזונות לגדיקים בביתם שימצאו מיטין גדילין באוצרותיהן: **גידמא.** ידה קטועה: **זו דרכה בכך.** לכסות כל אשה עצמה וכ"ש זו שהיתה צריכה לכך: **פוסרי.** קופל"א שמחברין אותם בקשר שיש שיש שלא יברחו: **לבנאני.** קרבתני אלגלך מחמת נוי מעשיך: דרך זאבים לאחוז בהמה בלבה: **אנקבות לא נפלי.** בתמיה: **דמסגי.** מהלכין: **בסוף עדרא לא נפלי.** בתמיה: **כי דוו.** מביטין כאן וכאן לפיכך מתקנאין בהם כסבורים שרוצים להלחם בהם: **אליב.** זנב שלהן קושרים כלפי גבן שלא יכסה ערותן:

שית

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה יג טוש"ע א"ח סי' שה סעי' ח בהג"ה:
כח ב ג מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ג' סמג לאוין קה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף כב וסי' שלב סעיף ג:
כט ד מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שלב סעיף ג וסעיף ד:
ל ה ו ז מיי' פ"כ מהל' שבת הל' יב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שה סעיף ו:

מוסף רש"י

ולא בקמיע שאינו מומחה. אבל בקמיע מומחה שרי דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו (לקמן ס.). תנאי שקלת מעלמא. אלא משכחת תנאי דפליגי בהכי (פסחים מח: וכעי"ז ביצה יט.).

תוס' ישנים

א) וכנראלשית רבה על פסוק ויהי אומן את הדסה שנשתמש למרדכי שי דיש כדדי אשה ליכא למיפרך הכי דהכי קאמר נשתנו דלא ה"ל שכר מניקה ומרדכי ה"ל שכר אך לא הי' מוצא מניקה:

מוסף תוספות

א. שמא יבא להביאה בידו. תוס' כי"ד. וליכא למידק מינה דלא גזרינן, דבתחום דבהמה ליכא למיגזר כולי האי. תוס' הרא"ש. (ועי' רעק"א).
ב. ובתרי טעמי, מלאוקמה בפלוגתא דתנאי וכו' [ורב יוסף סבר] דכיון דתרי מתנייתא נינהו ואיכא תנאי דפליגי בהא מילתא הא עדיפא לן מלאוקמה בלא מיהדק דא"כ פשיטא שלא תצא, ועוד דאורחא דמילתא להדוקה. ריטב"ש. ג. דא"כ מ"ט דת"ק דשרי. ריטב"ש לעיל נב: ד. דבר שאינו בשביל צער הבהמה אלא כדי שלא יאבד החלב. תוס' הרא"ש. ה. כדאמרינן לקמן שמכבנים אותן למילת. תוס' הרא"ש.
ו. יפה. ריטב"ש לעיל נב:
ז. שפיר שלא יתייבש חלבם [ולכן]. ריטב"ש.
ח. ארבע אמות ברשות הרבים ות"ק לא חייש להא דלעולם מהדקין להו שפיר. ריטב"ש לעיל נב:
ט. לר"נ בר יצחק נמי לישנא דקרובי הוא ומיהו הכא. פי' הר"ן. י. לשון עיקור קירוב לומר. תוס' הרא"ש. יא. ומצינו תיבה משמשת דבר וחילופו. מ' הר"ן.

מסורת הש"ס

א) [לקמן ס.], ב) [ב"ק נ:], ג) [גיר' הערוך ומפרכין פי' מגרדין], ד) [ביצה יח.], ה) [לקמן קנא]. ותוספ' פי"ק], ו) [נ"ל יאמיה וכ"א בר"ש והרא"ש וכן העתיקו תוס' מ"ק י: ד"ה ואיכון], ז) [נ"ל יאמיה], ח) [עיטוכין ל: פסחים מה: ביצה יט. סנהדרין סא.], ט) [נ"ל רבין],

תורה אור השלם

1 לְבַבְתִּנִי אֲחֹתִי כַּלָּה
לְבַבְתִּנִי בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ
בְּאַחַד עֲנָק מִצַּוְּארָנִיךְ:
שיר השירים ד ט
2 וְהִנֵּה אִשָּׁה לִקְרָאתוֹ
שִׁית זוֹנָה וּנְצֻרַת לֵב:
משלי ז י

גליון הש"ם

גמ' ולבהמה מי גזרינן והתניא. ק"ל דלמא משום שחיקת סממנים דאוריי"ת גזרי אבל בתמוחין לרבנן לא:

לעזי רש"י

אנפודור"א [אינפונדר"א]. מחלה בבהמה.
מיניזונו"א [מיניישונ"ש]. שלשול, דיזנטריה.
קופל"א. צמד.

רבינו חננאל

תניא אדם שאחזו דם מעמידין אותו במים בשביל לרפאותו, מ"ט משום דנראה כמיקר, אבל בהמה שאחזה דם אין מעמידין אותה במים כו'. אמר עולא בהמה גזירה משום שחיקת סמנים. ושחיקת סמנים תנאי היא, דתניא בהמה שאכלה כרשינין הרבה אין מרצין אותה בחצר בשביל לרפותה, ור' יאשיה מיקל. והלכה כוותיה דדרש רבא הילכתא כר' יאשיה. והא דר' יאשיה מסייעא לשמואל. מעשה שנעשה נס ונפתחו שני דדין כשני דדי אשה כו', וזו שהיתה גידמת כו', פשוטות הן. פי' תותרי, סמרטוטין של רקמה ושל משי שעושין על ההבהמה ליפותה. עולא אמר עור שמעמידין להן כנגד לבן שלא יפלו עליהן זאבים, משום דמסגו כי דוו. ומסתברא כוותיה דתנן [ע"ז כט:] באיסורי הנאה ועורות לבובין. ת"ר [ע"ז לב.] איזהו עור לבוב, כל שקרוע כנגד הלב. וקדודה כמו ארובה כו'. שחוזות, מלשון

שיש זונה. נוטריקון דשמוזות: **שיש.** בית הכנסת: **שלכולין.** לשון כבלי ברזל. קשורה: **ויקרא להם.** בעפרים ו) ושמים עיר שנתן שלמה לחירם משמעי קרא: **מכוכלין.** מעוטפין ומקושרין: **עצידפא.** אגרגריא של מלך: **חומטון.** מלחה ומתבקעת: **דמשתרגא בה כרעא.**

עד כבלא. מפרש ר"י עד השוק כדאמר בפ' במה אשה (לקמן דף סג.): בירית באחת כבלים בשתים שמניחין הכבלים בשוק: **רב אמר ליבש מותר בו'.** וא"ת[א] לימא מר הלכה כמר[ב] וי"ל משום [ג]דאיכא דמפכי להו לתנאי[ג] [ד]:

הלכה כר' יהודה בן בתירא.

דנקט ר' יהודה בן בתירה ולא נקט ר' יוסי משום דבמקום שאין עושין כלל אלא כדי ליבש שרי ר' יהודה בן בתירא דלא שייך התם מי מפיס ור' יוסי אוסר משום דילמא נפיל: ר"ת גרים **אמר** רב הלכה בת"ק ושמואל אמר בו' וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן הלכה כתנא קמא. ואמי שפיר איכא דמתני לה לדרב ושמואל דלעיל אהא:

והתנן אדם מותר עם כולם לחרוש ולמשוך. וא"ת אפי' יהא אדם נמי אסור[ד] תקשה דמאי כלאים שייך הכא כיון שאינו מושך בעגלה ובקרון דהא בשבת איירי[ה] ואין לומר דאסור להנהיג בכלאים אפי' לא ימשוך שוס דבר דאם כן יהא אסור להוליך ולהזיז ממקומו שור פסולי המוקדשין דאסיר[ו] כשני מינים כדאמרי' בפרק בתרא דמכות (דף כב.) המנהיג שור פסולי המוקדשין לוקה גוף אחד הוא ועשאו הכתוב שני גופים וי"ל דה"ק אילימא כלאים דאדם והא דקתני ובלבד שלא יכרוך בחול קאמר [ז]כדאוקימנא[ח] לעיל (פ"ב דף כג.)[ט] ולא בשמן שריפה דאיירי ביו"ט[י] ומיירי שמושכין שוס דבר אי נמי י"ל[יא] דאסיר משיכה מה שנושאים שניהם את החבלים[יב]:

מאי

רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהודה בן בתירא כי אתא רבין אמר ר"י הלכה כת"ק: **מתני'** ובמה אינה יוצאה לא יצא גמל במטולטלת לא עקוד ולא רגול וכן שאר כל הבהמות [ד]לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך אבל מכנים חבלים לתוך ידו וימשוך ובלבד שלא יכרוך. **גמ'** תנא [ה]לא יצא הגמל במטולטלת הקשורה לו בזנבו אבל יוצא הוא במטולטלת הקשורה בזנבו ובחוטרתו אמר רבה בר רב הונא יוצא הגמל במטולטלת הקשורה לה בשילייתה: לא [ו]עקוד ולא רגול: א"ר יהודה [ז]עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור מיתיבי עקוד שתי ידים ושתי רגלים רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור הוא דאמר כי האי תנא דתניא עקוד עקידת יד ורגל או שתי ידים ושתי רגלים רגול שלא יכוף ידו ע"ג זרועו ויקשור ואכתי לא דמי בשלמא רישא וסיפא ניחא מציעתא קשיא אלא הוא דאמר כי האי תנא עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור: ולא יקשור גמלים: מאי טעמא אמר רב אשי משום דמיחזי [ח]כמאן דאזיל לחינגא: אבל מכנים: אמר רב אשי לא שנו אלא לענין כלאים כלאים דמאי אילימא כלאים דאדם והתנן [ט]אדם מותר עם כולם לחרוש ולמשוך אלא כלאים דחבלים [י]והתניא [יא]התוכף [יב]תכיפה אחת אינה חיבור לעולם כלאים דחבלים והכי קאמר ובלבד שלא יכרוך ויקשור אמר שמואל [יג]ובלבד שלא יצא [חבל] מתחת ידו טפח והא תנא דבי שמואל טפחיים אמר אביי השתא דאמר שמואל טפח ותנא דבי שמואל [יד]טפחיים שמואל [טו]הלכה למעשה אתא לאשמעינן

והתניא

שית זונה ונצורת לב: הרחלים יוצאות כבולות: מאי כבולות [א]שמכבלין אליה שלהן למטה כדי שלא יעלו עליהן הזכרים מאי משמע דהאי כבול לישנא דלא עביד פירי הוא דכתיב [1]מה הערים [האלה] אשר נתת לי אחי ויקרא [ב](להן) ארץ כבול עד היום הזה מאי ארץ כבול א"ר הונא שהיו בה בני אדם שמכובלין בכסף ובזהב אמר ליה רבא אי הכי היינו דכתיב [ג][2](כי לא) ישרו בעיניו מפני שמכובלין בכסף ובזהב לא ישרו בעיניו אמר ליה אין כיון דעתירי ומפנקי לא עבדי עבידתא רב נחמן בר יצחק אמר ארץ חומטון היתה ואמאי קרי לה כבול דמשתרגא בה כרעא עד כבלא ואמרי אינשי ארעא מכבלא דלא עבד פירי: כבונות: מאי כבונות [ד]שמכבנין אותו למילת [ה]כדתנן שאת כצמר לבן [ו]מאי צמר לבן אמר רב ביבי בר אביי כצמר נקי בן יומו שמכבנין אותו למילת: והעזים יוצאות צרורות: איתמר רב אמר [ז]הלכה כר' יהודה ושמואל אמר הלכה כר' יוסי ואיכא דמתני להא שמעתא באפי נפשיה רב אמר ליבש מותר ולא לחלב ושמואל אמר אחד זה ואחד זה אסור ואיכא דמתני לה אהא עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב משום ר' יהודה בן בתירא אמרו כך הלכה אבל מי מפים איזו ליבש ואיזו לחלב ומתוך שאין מכירים אחד זה ואחד זה אסור אמר שמואל ואמרי לה אמר

מאי

הלכה כת"ק: **מתני'** ובמה אינה יוצאה לא יצא גמל במטולטלת לא עקוד ולא רגול וכן שאר כל הבהמות [ד]לא יקשור גמלים זה בזה וימשוך אבל מכנים חבלים לתוך ידו וימשוך ובלבד שלא יכרוך. **גמ'** תנא [ה]לא יצא הגמל במטולטלת הקשורה לו בזנבו אבל יוצא הוא במטולטלת הקשורה בזנבו ובחוטרתו אמר רבה בר רב הונא יוצא הגמל במטולטלת הקשורה לה בשילייתה: לא [ו]עקוד ולא רגול: א"ר יהודה [ז]עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור מיתיבי עקוד שתי ידים ושתי רגלים רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור הוא דאמר כי האי תנא דתניא עקוד עקידת יד ורגל או שתי ידים ושתי רגלים רגול שלא יכוף ידו ע"ג זרועו ויקשור ואכתי לא דמי בשלמא רישא וסיפא ניחא מציעתא קשיא אלא הוא דאמר כי האי תנא עקוד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם רגול שלא יכוף ידו על גבי זרועו ויקשור: ולא יקשור גמלים: מאי טעמא אמר רב אשי משום דמיחזי [ח]כמאן דאזיל לחינגא: אבל מכנים: אמר רב אשי לא שנו אלא לענין כלאים כלאים דמאי אילימא כלאים דאדם והתנן [ט]אדם מותר עם כולם לחרוש ולמשוך אלא כלאים דחבלים [י]והתניא [יא]התוכף [יב]תכיפה אחת אינה חיבור לעולם כלאים דחבלים והכי קאמר ובלבד שלא יכרוך ויקשור אמר שמואל [יג]ובלבד שלא יצא [חבל] מתחת ידו טפח והא תנא דבי שמואל טפחיים אמר אביי השתא דאמר שמואל טפח ותנא דבי שמואל [יד]טפחיים שמואל [טו]הלכה למעשה אתא לאשמעינן

והתניא

מסורת הש"ס

ו) [נ"ל לחסן], ז) [נ"ל ולא], ג) שבועות ה: נגעים פ"ל מ"ת, ד) [שבועות ו:], ה) [תמיד לא:], ו) [ביצה נב.], ז) כלאים פ"ט מ"ו [ב"ק נד:], ח) [נ"ל והתנן], ט) כלאים פ"ט מ"א [ינמות ה'; מנחות לט.], י) [ביצה כט:], כ) [בכרכות כד. ושם נסמן], ל) [יעב"ץ מח"ז], מ) [עי' רש"י יחזקאל כז יח ומר מחר], נ) [נ"ל אחר ד"ה והתנן], ס) [וע' תוספות מנחות ל: ד"ה ולימא],

גליון הש"ם

רש"י ד"ה שמכבנין וכו' ביום שנולד. עי' רש"י יחזקאל כז יח: שם ד"ה כלאים דחבלים וכו' דבר שאין מתכוין אסור. עי' לקמן קמ ע"א בתוס' ד"ה אבל טוטל: תוס' ד"ה רב אמר וכו' דאיכא דמפכי להו לתנאי. כעין זה מגילה לג ע"א:

מוסף רש"י

בן יומו. ביום הולדו (שבועות ו:). שמכבנין אותו למילת. כמו (גיטין יד:) מנתן כצמר לנפי, פרמוי"ל, והוא בית נפש שקורין נוסק"א, שמתכבין בו פתיחות פי החלוק, כך כשנולד הכבש והתם לוקחתו אין למרו נקי באותו יום, והרואה לשמעינו למילת עושה לכבש מעטה עור ומכבנו עליו שלא יתפרד ומעלא לאמר מכוסה כל הימים (שבועות ו:). לחינגא. ממול, ועל שם שבני אדם סובבים והולכים בשוק כעין סובבות ממחולות, קרו ליה חינגא (ביצה לג.). התוכף תכיפה אחת. מופר תמיכה אחת (מנחות לט.) פוי"ש, שתוחב תמיכה אחת במתן ומיכר כלאים בגד למר ובגד פשתים יחד, אינו חיבור בפחות משתי תכיפות, לרבי כתיב יחדיו עד שיתכרם יפה יפה (יבמות ה:). הלכה למעשה. להוכיח על המעשה (ע"ז עד.).

מוסף תוספות

א. ולהאי לישנא גנובי למה להו. ריטב"א. ב. ומר הלכה כמר. תוס' הרא"ש. ג. [פי'] לר' יהודה ור' יוסי, ודכוותה פרקינן בעלמא. ריטב"א. ד. למשוך. מי' הר"ן. ה. דליכא משוי מסתמא. ריטב"א. ובכולאי בהמה לא אסרינן אלא כשעושין מלאכה כדכתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדו. פפקי הרא"ש סימן ה'. ו. הוא לבדו. תוס' הרא"ש. ז. ואע"ג דבשבת מיירי ברישא קתני אגב גרדא דינא דחבלים בחול. ריטב"א. ח. רב חסדא. פפקי הרא"ש סימן ה'. ט. אגב שמנים. ריטב"א. י. שחל להיות בע"ש. ריטב"א. (עי' מהר"ם). יא. דהכא הא איכא משוי. ריטב"א. יב. ולהאי שינויא אסור לנהוג שור וחמור הקשורים יחד בחבל. פפקי הרא"ש סימן ה'. ומ"מ בלא כריכה לא מיתסר אע"ג שנושאים החבלים דלא חשיבא יחדיו כשאין החבל שביניהם קשור בשניהם. ריטב"א.

עין משפט נר מצוה

לא א ב ג מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף ו:
לב ד מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעי' טו:
לג ה מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף יב:
לד ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:
לה ז מיי' פ"ט מהל' כלאים הלכה יו"ד סמג לאוין רפ"ב טוש"ע י"ד סי' ש' סעיף ה: סעיף טז:
לו ח מיי' פ"י מהל' כלאים הלכה כד סמג לאוין רפג טוש"ע י"ד סי' ש' סעיף ג:
לז ט מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' ש"ה סעיף טז:

תורה אור השלם

1 וַיֹּאמַר מָה הֶעָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי אָחִי וַיִּקְרָא לָהֶם אֶרֶץ כָּבּוֹל עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ מלכים א ט יג
2 וְיָצָא חִירָם מִצֹּר לִרְאוֹת אֶת הֶעָרִים אֲשֶׁר נָתַן לוֹ שְׁלֹמֹה וְלֹא יָשְׁרוּ בְּעֵינָיו׃ מלכים א ט יב

לעזי רש"י

קויל"א [קיבול"א]. קרסול.
נושק"א. סיכה, מכבנה.
פושל"א. רתמת-זנב.
חלדרוב"א. דבשת.

רבינו חננאל

שית זונה. **כבולות**, מלשון כבלים כדכתיב ארץ כבול וגו'. ופירושה דמישתקנא כרעא בגוה כי כבלא שהיא עפרא וחול, וזו היא חומטון. **כבונות**. מכבנין עור הטלה מיום לידתו עד ח' ימים. וזהו צמר רך הנקרא מילא. **ר' יהודה אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב.** כיון דאשתכח' ת"ק דבריתא כר' יהודה דמתניתין, ורב אמר הילכתא כוותייהו, הלכה כמותם. ואפילו ר' יהודה לא חלק אלא אמר כך הלכה, לצרור דדי הבהמה לצמקן כדי שתתעבר הבהמה מותר, אבל מי מפיס, כלומר מי המבחין בין קשירת דד ליבש, לקשירת דד לחלב. וקי"ל הילכתא כרב באיסורי, וכן הילכתא, ואע"פ שר' יוסי חולק. **לא יצא הגמל במטולטלת כו'.** תנא לא יצא הגמל במטולטלת (בחטרת) [התלויה בחוטרתו] שתיכנס בו הרוח, אבל יוצא בזנבו הקשורה בחטרתו שלא תיכנס בו הרוח. **לא עקוד ולא רגול.** אוקמה רב יהודה עקוד יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם, רגול שלא יכוף על זרועו ויקשור, ותניא כוותיה. ולא יקשור גמלים זה בזה וימשוך. ירושלמי שלא יהו אומרים פלוני יוצא לעשות מלאכתו בשבת. **פי' חינגא**, שוק, מלשון חג איד חגיגת גוים. **אבל מכניס הוא חבלים לתוך ידו ובלבד שלא יכרוך.** אתינן למימר הא דתנן ובלבד שלא יכרוך משום דנראה כאילו מושך האדם עם הבהמה ומשום כלאים. והתנן בכלאים בסוף פרק ח' אדם מותר עם כולם לחרוש ולמשוך, אלא משום כלאים דחבלין חיישינן דלמא חבל אחד צמר ואחד פשתים וכיון שיכרוך עובר משום כלאים. והתנן התוכף תכיפה אחת אינה חבור, הנה תכיפה שהיא כגון תפירה אחת אינה חיבור וכ"ש כריכה שאינה חיבור. ושנינן מתניתין לא יכרוך ויקשור שנמצאת כריכה (ותפירה) [וקשירה] בעין שתי תכיפות. אמר שמואל ובלבד שלא יהא אפסר יוצא מתחת ידו טפח. ואסיקנא הלכה למעשה שלא יהא אפסר יוצא מתחת ידו טפח, כלומר אינו משו(ו)לשל האפסר מתחת ידו כדי כריכה. וכן לא יהא אפסר הניתן בראש הבהמה וראש האפסר ביד [האדם] המושך הבהמה, [וכן לא יהא האפסר] אותו דבריו ביני יגביהנו שלא יהא קרוב לקרקע טפח, וכן הלכה. פי' **מטוטלת**, צביחה.

מאי טעמא דילמא נפיל ואתי לאתויי. אע"ג דאוקימנא לעיל דאיירי בקשורה הכא מפרש לפוס משמעות ריהטא דמתני' ומשום שהאריך לעיל לא חש להאריך הכא ומתוך פי' הקונט' משמע דל"ג דילמא נפיל ואתי לאתויי: **משום** דמיחזי כמאן דאזיל לחיננא. [א]אבל משו אינו שבטל אגב אפסר ומשום דילמא נפיל נמי ליכא למיחש כדחיש גבי זוג ברים במה אשה (לקמן דף נח: ושם) דהכא מיירי באריג ואמר התם כל שהוא אריג לא גזרו[ב]: **דלא** למציוה יאלי. פירש"י שאנשו"ש דהיינו עלוקה ואין נראה דאין מוצלות אלא דם ועוד דהוה ליה למימר עלוקות ולא אשכחן דקרי להו יאלי בשום מקום ונראה דיאלי היינו נמי קופר דמתני' כדאמר ברים בגא בתרא (דף ד.) גבי הורדוס אהדר ליה כליא דיאלי ונקיינהו לעיניה והאנקה מתרגמינן יאלי (ויקרא יא) והוא שקורין הירלו"ן: **הוה** מעשר ר' אלעזר בן עזריה כל שתא ושתא. הקשה ר"ת דאמר בפ' בתרא דבכורות (דף נג: ושם) דאין מעשר בהמה נוהג אחר החורבן מפני התקלה א"כ[ג] בזמן הבית הוה מעשר ומסתמא בן י"ג שנה היה כשעשר וא"כ מאי קאמר דהוה מעשר כל שתא ושתא דע"כ לא היה בשעת חורבן הבית לכל היותר כי אם בן י"ד או ט"ו שהרי רבי יוחנן בן זכאי היה נשיא אחר חורבן הבית ר"ג היה נשיא שנתים או ג' קודם שמינו רבי אלעזר בן עזריה כדאמר בפרק תפלת השחר (דף כז:) אשתקד לעריה[ד] לרבי לדוק וקודם לכן לעריה לרבי יהושע על תקנת המועדות וכשהעמידוהו נשיא היה בן י"ח שנה כדאמר התם הרי בשעת החורבן היה בן י"ד או ט"ו לכל היותר[ה] וי"ל דקודם גזרה הוה מעשר[ו] אי נמי אפוטרופוס הוה מעשר בקטנותו[ז] והר"ר אלחנן מפרש הוה מעשר אחר חורבן בהמת ארנונא למלך[ח]: **רב** ור' חנינא ור' יוחנן ורב חביבא מתני. פירוש מתני הך שמעתא דאמר בסמוך והשתא פסק הש"ס למילתיה וקאמר בכולי ע (הש"ס) [ט] כל כה"ג זוגא מיחלפא רבי יוחנן כו' ולא קאי מתני אחילוף כך קבל רבינו שמואל בשם רבינו שלמה ששמע מרבי אליעזר רבו: ואע"ג

והתניא ובלבד שיגביה מן הקרקע טפח כי תניא ההיא בחבלא דביני ביני: **מתני'** [ט]אין [א]חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו [ב]ולא בזוג אף על פי שהוא פקוק ולא בסולם שבצוארו ולא ברצועה שברגלו ואין התרנגולים יוצאין בחוטין ולא ברצועה שברגליהם ואין הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן ואין הרחלים יוצאות חנונות ואין העגל יוצא בגימון ולא פרה בעור [ג]הקופר ולא [ד]ברצועה שבין קרניה [ה]פרתו של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון חכמים: **גמ'** מאי טעמא [ו]כדאמרן: ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק: משום [ז]דמיחזי כמאן דאזיל לחיננא: ולא בסולם שבצוארו: א"ר הונא בי לועא למאי עבדי ליה להיכא דאית ליה מכה דלא הדר חייך ביה: ולא ברצועה שברגלו: דעבדי ליה לגיזרא: ואין התרנגולין יוצאין בחוטין: דעבדי ליה סימנא כי היכי דלא ליחלפו: ולא ברצועה: דעבדי ליה כי היכי דלא ליתברו מאני: ואין הזכרים יוצאין בעגלה: כי היכי דלא לחממן אלייתיה: ואין הרחלים יוצאות חנונות: יתיב רב אחא בר עולא קמיה דרב חסדא ויתיב וקאמר משעה שגוזזין אותה טומנין לה עזק בשמן ומניחין לה על פדחתה כדי שלא תצטנן אמר ליה רב חסדא א"כ עשית' מר עוקבא אלא יתיב רב פפא בר שמואל קמיה דרב [ח]חסדא ויתיב וקאמר בשעה שכורעת לילד טומנין לה שני עזקין של שמן ומניחין לה אחד על פדחתה ואחד על הרחם כדי שתתחמם א"ל רב נחמן אם כן עשיתה ילתא אלא א"ר הונא עץ אחד יש בכרכי הים וחנון שמו ומביאין קיסם ומניחין לה בחוטמה כדי שתתעטש ויפלו דרני ראשה אי הכי זכרים נמי כיון דמנגחי זכרים בהדדי ממילא נפלן שמעון נזירא אמר קיסמא דריתמא בשלמא דרב הונא היינו דקתני חנונות אלא לרבנן מאי חנונות דעבדינן להו מילתא דמרחמינן עלייהו: ואין העגל יוצא בגימון: מאי עגל בגימון א"ר הונא בר נירא אמר ר' אלעזר מאי משמע דהאי גימון לישנא דמיכף דכתיב [י]הלכוף כאגמון ראשו: ולא פרה בעור הקופר: דעבדי לה כי היכי דלא למציוה יאלי: ולא ברצועה שבין קרניה: אי [כ]לרב (דאמר) [מ]בין לנוי בין לשמר אסור אי לשמואל (דאמר) לנוי אסור לשמר מותר: פרתו של רבי אלעזר בן עזריה: [נ]וחדא פרה הויא ליה והא אמר רב ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב תריסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדריה כל שתא ושתא תנא לא שלו היתה אלא של שכינתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו [ס]רב ורבי חנינא ור' יוחנן ורב חביבא מתנו בכוליה דסדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעייל רבי יונתן [ג]כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה נתפס על אנשי ביתו באנשי עירו נתפס על אנשי עירו בכל העולם כולו נתפס על כל העולם כולו אמר רב פפא והני דבי ריש גלותא נתפסו על כולי עלמא כי הא דאמר רבי חנינא מאי דכתיב [2]ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו אם שרים חטאו זקנים

והתניא ובלבד שיגביה מן הקרקע טפח. אבל כל כמה דבעי ניפוק מתותיה ידיה: **נחבלא** דביני ביני. שבין ידו לגמל בההוא קאמר כמה דבעי נהוי ובלבד שיגביהנו מן הקרקע טפח כדי שתהא נראה הבהמה נמשכה בו דאי לא לא מיתחזי טטירותא דבהמה אלא כמשאוי בעלמא שאין נראה שאוחז ראשה בידו: **מתני'** בזוג. איסקליט"ש: **אע"פ.** שחלנו פקוק במוכין שאין העיגול שלו מקשקש להשמיע קול וגמ' מפרש טעמא: סולם ורצועה וכל הנך דמתניתין מפרש בגמרא. וכולהו משום דחייס עלייהו ואי נפלי אתי לאתויי: **עגלה.** כגון קרון קטן שעושין לו תחת זנבו שראשו זנב אותן האילים רחב כמין כר קטן ואין בו עצם אלא שומן ועב וכבד וכשנגרר לארץ נשרטו ונשחת ועושים לו עגלה מתגלגלת אחריו כשהוא הולך והזנב קשור עליה: **קופר.** שרץ הוא שנימיו חדין כמחט וקורין לו הרילו"ן וקושרין עורו בדדי הפרה שלא ייקוה שרצים: **ולא ברצועה שבין קרניה.** דמשאוי הוא לה כדמפרש בגמרא: **גמ' כדאמרן.** שאינה קשורה בו מע"ש דלא גלי מתמול שיהא צריכה לכך שיהא לה למלבוש: **פקוק.** סתום: **לחיננא.** לשוק למכור ותולין לו זוג להגאותו: **כי לועא.** שקושרין אצל הלחי: **דלא הדר חייך לה.** שלא יוכל להחזיר לאורו לצד המכה לחככה בשיניו וקושרן בלוארו וחשובים הן יותר מקשישין שעל גבי השבר ואי נפלו חיים עלייהו ומייתי להו בשגגה: **לגיזרא.** אנטורטלייר"י בלע"ז. בהמה שפסיעותיה קצרים ומכה רגליה זה בזה עושין לה כמין טבעת של עקלים או לצועות עצות וקושרין אותה למעלה מפרסות הרגל מקוס שמנקשין זו בזו: **דלא ליחלפו.** בתרנגולי חבריהם: **דלא ליתברו מאני.** שקושרין שני רגליה יחד ברצועה קצרה שלא תוכל להריס רגליה ולהתיז: **דלא ליחממן.** שלא יצקו בסלעים וטרשים. בליי"ר בלע"ז: **לאחר שגוזזין אותה טומנים לה עזק בשמן.** על שיגדל למרה: **עזק.** צמר גפן או כל דבר רך: **פדחתה.** מצחה: **עשיתה מר עוקבא.** ייהגת ברחל זו חשיבותו של מר עוקבא שהיה עשיר ואב בית דין וכי דרך חשיבותה לכך: **ילתא.** אשתו של רב נחמן: **דרני.** תולעים: **קיסמא דריתמא.** קיסם של רותם שמניחין לה בחוטמה: **בר נירא.** עול קטן שמניחין[ט] לעגל בצוארו שיהיה למוד לכוף ראשו לכשיגדל: **דלא למציוה יאלי.** שלא יצקוה עלוקה שקורין שנשו"ש: **בין לנוי בין לשמר אסור.** דכל טטירותא יתירתא אמרינן משאוי הוא: (**מתנו**) **בכולי סדר מועד כל כי האי זוגא.** אדרבעתן יחד: **חלופי ר' יוחנן.** יש מחליפין ר' יוחנן ומעייל ר' יונתן: **נתפס.** נענש על עבירות שבידן: **בכל העולם כולו.** בכל ישראל כגון מלך ונשיא שאפשר לו למחות שילקין מפניו ומקיימין דבריו: זקנים

עין משפט נר מצוה

לח א ב מיי' פ"כ מהל' שבת הלכה י יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שה סעיף ח [ורש אלפס ס"מ עז.]:

לט ג מיי' פ"ו מהל' דיעות הלכה ז סמג עשין יא:

מוסף רש"י

שהוא פקוק. ואינו מוליד קול (לקמן סד:). **ברצועה שבין קרניה.** לנוי, ואמור רבנן משאוי הוא ואינו תכשיט לה (ביצה כג.). **תריסר אלפי עגלי.** עשיר היה (סוטה מט:). **רב ורבי חנינא כו'** מתנו. הא דאמרינן לקמן (מגילה ז.). **בכוליה דסדר** מועד. שהחכרה שם זוג זה של ד' חכמים הללו (שם) אינא אמוראי דמתלפי ר' יוחנן ומעייל ר' יונתן (סוכה ד:).

מוסף תוספות

א. [קשה] ותיפוק ליה דכיון דלא צריך ליה משוי הוא, אבל למאי דפירש ר"י (שם תוד"ה או יוצאין) דכל לנוי אסור ואפילו למי שדרכו בכך [י"ל]. ריטב"ש. ב. [רמ"מ] אסור משום דמיחזי כמאן דאזיל לחיננא. פסקי סרי"ד. ג. מה שהיה ר' אלעזר בו עזריה מעשר. תוס' הרא"ש. ד. משום דרבן גמליאל לא הגיעו ימיו להיות נשיא. תוס' ביצה כג. ה. וקשן לאו בר אפרושי מעשר הוא ובשביל אותם שנתים שהגדיל לפני החורבן שאז היה מפריש לא הוה ליה למימר כל שתא ושתא. תוס' יומא סו. ו. שלא בטלו מיד המעשר אחר החורבן. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

אמר ליה רב נחמן אם כן עשיתה ילתא. ילתא היא אשתו של רב נחמן, ותגר דאלך [ותמצא זה] בסוף פרק שלשה שאכלו כאחת (ברכות דף נא) עולא בר רב איקלע לבי רב נחמן בריך וכו', שמעא ילתא ואיקפדה. ובעשרה יוחסין (קידושין דף ע) אמר רב נחמן לרב יהודה נישדר מר שלמא לילתא.

תורה אור השלם

1 הֲכִזָּה יִהְיֶה צוֹם אֶבְחָרֵהוּ יוֹם עַנּוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ הֲלִכְפּוֹף כְּאֲגֻמֹּן רֹאשׁוֹ וְשַׂק וָאֵפֶר יַצִּיעַ הֲלָזֶה תִּקְרָא צוֹם וּיוֹם רָצוֹן לַיְיָ׳: ישעיהו נח ה

2 יְיָ׳ בְּמִשְׁפָּט יָבוֹא עִם זִקְנֵי עַמּוֹ וְשָׂרָיו וְאַתֶּם בִּעַרְתֶּם הַכֶּרֶם גְּזֵלַת הָעָנִי בְּבָתֵּיכֶם: ישעיהו ג יד

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה רב וכו' ככולי סדר מועד כל כי האי זוגא מיחלפא:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה הוה מעשר וכו' והר"ר אלחנן מפרש. ע' מ"ל רפ"ו מהלכות בכורות:

לעזי רש"י

אישקיליט"א. זוג (פעמון יד).

הריצו"ן [איריצו"ן]. קיפוד.

אנטורטלייר"י [אינטרטיליי"ר]. לפצוע עצמה (בהמה הבוערת ברגלה).

בליצי"ר. לפצוע.

שנשואי"ש. עלוקות.

רבינו חננאל

פי' דלא נחמטה, שלא יעלה כעין עיפוש באליה. חנונות. עץ ושמו עץ וחנון, ומניחין קיסם ממנו בחוטמו כדי שתתעטש ויפלו דרני ראשה. שמעון נזירא אומר כו'. גמון. עץ קטן כמו עול. לא פרה בעור הקופר. ברצועה שבין קרניה, אי לרב בין כך ובין כך אסור, אי לשמואל לשמר מותר לנוי אסור, וזו היתה לנוי. כל מי שיש בידו ספק למחות ואינו מוחה נתפס עליו כו'. ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו, אם שרים חטאו

מסורת הש"ם

א) [לעיל נג.]. ב) [לקמן סד:]. ג) [גיר' העיוך הקופדן]. ד) [לעיל נב.]. ה) עדיו' פ"ג מי"ב ביצה דף כג., ו) [לעיל נג.]. ז) [לעיל ע"ל ביצה לג.]. ח) גירס' רש"ל רב נחמן. ט) [לעיל נב.]. י) ביצה כג., כ) סוכה ד: מגילה ז., ל) בד"ל שמנהיגין, מ) [ר"ה כט:]. נ) [במעשה דר' לזוק כל"ל]. ס) [וע' תוספות כבורות נג. ד"ה אלא וכו' שם דמו פי' זה וגם לתי' דאפוטרופוס ע"ש אבל בביצה כג. ד"ה אליסר וכו' כתבו כמו הכא ועי"ש תוס' ע"ז יב. ומוס' יומא סו. ד"ה אין מקדישין], ע) [ל"ל סדר מועד],

וקנים. סנהדרין: **רישך בקרירי.** אני שאני רבך איני נכוה אבל מר עוקבא שהוא רשע לי ולך ואב ב"ד יכווה בחמין: **דלמיב בים דוד וגו'.** לא ענש אלא מי שבידו לשפוט: **חוץ מדבר זה.** שנא' במקרא זה שהוציא דבור לטובה ומפני עונש תוכחה חזר בו: **והתוים פיו**

על מלחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה. אלו לדיקים: **שנא ישלטו בהם מלאכי חבלה.** שאני רוצה לשלוח בעיר: **היינו דכתיב.** מעיקרא ועל כל איש אשר עליו התיו אל תגשו ובסוף וממקדשי תחלו: **ממקודשי.** שהוא למקטרג מדת הדין וחזר מן הטוב: **מי הוא מזבח הנחשת.** בימי יחזקאל והלא שלמה בנו ועשה מזבח הנחשת של ל"ב אמה דכתיב (מלכים ח ח) כי מזבח הנחשת אשר לפני ה' קטן מהכיל [1] כאדם האומר לחבירו נגש פלוני ופסול לעבודה: **ממקום שאומרים שירה.** מן הלוים שאומרים שיר בכלי נחשת: **היו אמות.** לרשעים: **חומתו של הקב"ה אמת.** אמצעית לאותיות וראשון ואחרון ואני הוא: **אנו בני אדם שקיימו התורה כולה.** התיו סימן להם שקיימו התורה מראש ועד סוף: **ואיש לא יצילנה.** שאין עוד זכות לאבות שאכלוה: **ויפן אליהם למען בריתו את אברהם וגו' ולא השליכם מעל פניו עד עתה.** אבל מכאן ואילך השליכם ולא פנה אל ברית אבות: **ה' אלהי אברהם ואלהי יצחק וישראל היום יודע.** שאתה זוכר ברית אברהם יצחק וישראל מדקאמר היום יודע ותו לא מכלל דתמה ועל ידי רחמיס הוזכרה להם בימי חזאל [2]: **בימי חזקיהו.** דכתיב מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת ולא זכות אבות: **אלא חטא.** וחטאו של אדם גורם לו מיתה: **נשבע ובנגעים.** היינו יסורים וקאמר שאין באין אלא משום פקידת עון:

בעטיו

ואע"ג דלא מקבלי לוכחינהו מר. היינו היכא דספק אי מקבלי [3] כדאמר בסמוך לפניהם מי גלוי [4] אבל היכא דודאי לא מקבלי [5] הנח להם מוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מזידין כדאמרינן בהמביא כדי יין (פילה דף ל. ושם) ובפרק שואל (לקמן דף קמח:) גבי תוספת יום"כא [6]:

ועל הרשעים תי"ו של דם. אלא מקרא קאמר הכי אלא מסבר' דהא דכתיב והתוית תיו על מלחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה היינו בצדיקים גמורים: **מזבח נחשת בימי שלמה מי הוה.** דכתיב [7] שאלמה הסירו כי היה קטן מהכיל [8] ואת כתיב בדברי הימים (ב ד) ויעש שלמה את מזבח הנחשת וי"ל דדרשינן ליה כי הכא מזבח שאומרים לפניו [9] שירה בכלי נחשת:

קצף אף וחימה. קשה לרשב"א דאמר בפ"ק דמסכת ע"ג (דף ד. ושם) כתיב חימה אין לי וכתיב נוקם ה' ונבול חימה ומשני כאן לישראל כאן לנכרים אלמא דאין להקב"ה חימה על ישראל ואהיה דמס' ע"ג קשה דבסיפ ארבעה נדרים (דף נב.) אמר חימה משה הרגו דכתיב חימה אין לי ופריך והא כתיב כי יגורתי מפני האף והחימה ומשני תרי חימה הוו:

ושמואל אמר תמה זכות אבות ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות. אומר רבינו תם דזכות אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה דהא כתיב (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב אף לאחר גלות [10] ואין אין אנו מזכירין זכות אבות אלא הברית [11] ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל [12] דייק מדכתיב למען בריתו [13] ולא למען זכותו ואומר ר"י דבוקרא רבה (פ' לו) דייק מעד עתה כדפי' בקונטרס [14] ולר"י נראה דלא פליגי שמואל ור"י אלא שמואל קאמר דלרשעים תמה אבל לצדיקים לא תמה ובצדיקים איירי ר"י תדע דהא ר"י [15] אמר בסמוך דמימי חזקי' תמה זכות אבות והכא קאמר דאף בשעת מורדן דבתר הכי תחון זכות אבות [16] ועל זה אנו סומכין להזכיר זכות אבות ובשלהי ויקרא רבה רבי אחא אומר לעולם זכות אבות קיימת ולעולם אנו מזכירים אותם וכן הוא אומר [17] כי אל רחום וגו' ולא ישכח את ברית אבותיך וגו':

אין מיתה בלא חטא. פי' (מיתה) לפי שהגזרה באה אף על השגגה ואין יסורים בלא עון של מזיד כדאמר ביומא (דף לו:) חטאים אלו השגגות עונות אלו הזדונות ואף על גב דאמר (שבועות דף ח:) גבי שעיר של יה"כ להגין עליו מן היסורים משמע דיסורים באים על שוגג הכא מיירי ביסורי נגעים שהן מכוערים כדמייתי קרא: ארבעה

1 אטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה:
משלי כא יג
2 בית דוד כה אמר יי דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מכבה מפני רע מעלליכם:
ירמיהו כא יב
3 ויאמר יי אליו עבר בתוך העיר בתוך ירושלם והתויתי תו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה:
יחזקאל ט ד
4 וזקן בחור וברתולה וטף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התו אל תגשו וממקדשי תחלו ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית:
יחזקאל ט ו
5 והנה ששה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מפנה צפונה וראש כלי מפצו בידו ואיש אחד בתוכם לבש בדים וקסת הספר במתניו ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחשת:
יחזקאל ט ב
6 ותעתה אגלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי:
הושע ב יב
7 וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז:
מלכים ב יג כב
8 ויחן יי אתם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה:
מלכים ב יג כג
9 ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר יי אלהי אברהם יצחק ויעקב ישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה:
מלכים א יח לו
10 למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אתה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת יי צבאות תעשה זאת:
ישעיהו ט ו
11 הנפש החטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה:
יחזקאל יח כ
12 ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם:
תהלים פט לג

מוסף רש"י

חומתו של הקב"ה אמת. שהמלך נאות ומסכים עם עבדיו מותם עמהם בתקנתם את מותמו (סנהדרין סד:).

רבינו חננאל

זקנים מה חטאו אלא אימא על זקנים שלא מיחו בשרים [9] רב יהודה הוה יתיב קמיה דשמואל אתאי ההיא איתתא קא צווחה קמיה ולא הוה משגח בה א"ל לא סבר ליה מר [1] אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה א"ל [6] שיננא רישך בקרירי רישא דרישיך בחמימי הא יתיב מר עוקבא אב ב"ד דכתיב [2] בית דוד כה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מכבה מפני רוע מעלליהם וגו' [9] א"ל ר' זירא לר' סימון לוכחינהו מר להני דבי ריש גלותא א"ל לא מקבלי מינאי א"ל אע"ג דלא מקבלי לוכחינהו מר דא"ר אחא בר' חנינא מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר בה לרעה חוץ מדבר זה דכתיב [3] ויאמר ה' אליו עבור בתוך העיר בתוך ירושלים והתוית תיו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה וגו' א"ל הקב"ה לגבריאל לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה ועל מצחם של רשעים תיו של דם כדי שישלטו בהן מלאכי חבלה אמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבש"ע מה נשתנו אלו מאלו אמר לה הללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים אמרה לפניו רבש"ע היה בידם למחות ולא מיחו אמר לה גלוי וידוע לפני שאם מיחו בהם לא יקבלו מהם [3] (אמר) לפניו רבש"ע אם לפניך גלוי להם מי גלוי והיינו דכתיב [4] זקן בחור ובתולה טף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התיו אל תגשו וממקדשי תחלו וכתיב ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית [3] תני רב יוסף אל תקרי מקדשי אלא מקודשי אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו ומיד [5] והנה ששה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מפנה צפונה ואיש כלי מפצו בידו ואיש אחד בתוכם לבוש הבדים וקסת הסופר במתניו ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחשת מי הוה אמר להו הקב"ה התחילו ממקום שאומרים שירה לפני ומאן נינהו ששה אנשים א"ר חסדא קצף אף וחימה ומשחית ומשבר ומכלה ומ"ש תיו אמר רב תיו תחיה תיו תמות ושמואל אמר תמה זכות אבות ורבי יוחנן אמר תחון זכות אבות ור"ל אמר תיו סוף חותמו של הקב"ה [7] דאמר רבי חנינא חותמו של הקב"ה אמת (אמר) ר' שמואל בר נחמני [8] אלו בני אדם שקיימו את התור' כולה מאלף ועד תיו מאימתי תמה זכות אבות [9] אמר רב מימות הושע בן בארי שנא' [6] אגלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי ושמואל אמר מימי חזאל שנאמר [7] וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז וכתיב [8] ויחן ה' אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה ר' יהושע בן לוי אמר מימי אליהו שנאמר [9] ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי [את] כל הדברים האלה וגו' ורבי יוחנן אמר מימי חזקיהו שנאמר [10] למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת וגו': אמר רב אמי אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון אין מיתה בלא חטא דכתיב [11] הנפש החוטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה וגו' אין יסורין בלא עון דכתיב [12] ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם מיתבי

מוסף תוספות

א. כלומר והיה להם למחות עד שיתברר להם שלא יקבלו מהם. מאירי.
ב. אין נענשים כלל ולא עוד אלא שהשתיקה נאה להם והוא שאמרו. מאירי.
ג. את העולה ואת המנחה. מי' הכר"ן. ד. [ו"]כדכתיב (דברים ד, לא) ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם. מי' הכ"ן.
ה. הכי. מי' הכ"ן. ו. את אברהם, משמע למען בריתו. מי' הכ"ן. ז. דקאמר התם עד עתה זכות אבות קיימת. תוס' הרא"ש.
ח. גופיה. תוס' הרא"ש.
ט. אלא זכות אבות קיימת לעולם והא דאמר מאימתי תמה זכות אבות היינו לרשעים גמורים כמותם. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

דאמר ר' חנינא חותמו של הקב"ה אמת. תמצא עיקר דברי ר' חנינא בפרק בא לו כהן גדול (דף סט) במס' יומא ובפ' ד' מיתות (דף סד) במס' סנהדרין. ובתלמוד ארץ ישראל במסכת סנהדרין אמרו בדבר זה טעם נאה ביותר ונראה לי לכתבה הנה, והכי אמרו מהו חותמו של הקב"ה רב ביבי בשם ר' ראובן אמר אמת, מהו אמת אמר ר' אבין שהוא אלהים חיים ומלך עולם. אמר ר' שמעון בן לקיש אלף ראשה דאלפא ביתא, מם באמצעיתה, תיו בסופה לומר (ישעיה מב) אני ה' ראשון שלא קיבלתי מלכותי מאחר, ומבלעדי אין אלהים שאין לי שותף, ואת אחרונים אני הוא שאין עתיד לבוסרה לאחר. ואיתא נמי בבראשית דר' אושעיא [פרשה פא].

גליון הש"ם

גמ' ר"ל הוה יתיב. עי' ב"ב דף י ע"ב תוס' ד"ה עליונים: שם א"ל ר"ז לר' סימון לוכחינהו. עי' מלכים רבה איכה שני ד"ה ולא זכר הדוס רגליו: שם אמר רב מימות הושע בן בארי. יהושלמי פרק תלת ושם איתא הך לימוד בשם שמואל: תוס' ד"ה מזבח נחושת וכו' שירה בכלי נחושת. עי' זבחים דף ס ע"א תוס' ד"ה ה"ק: שם ד"ה ושמואל דאמר ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל. אולם מיהושלמי פ' תלת מסיים עד עתה עד אותה שעה הזכות קיימת והיינו כפי' רש"י:

1) [לקמן קנב. וש"נ ועי' מ"ש בחגיגה טו: על הגליון], 2) [ל"ל אמרים], 3) [ע"ז ד. ע"ש], 4) ד) [ל"ל אמר אלו וכו'], 5) [זבחים נט:], 6) [וע"ע תוס' ב"ב ס: ד"ה מוטב בתוס' ע"ז ד. ד"ה שהיה בידם], 7) [דה"ב ד' ז'], 8) [דברים ד, לא],

1) אוטם אזנו מזעקת דל גם הוא יקרא ולא יענה. 2) בית דוד כה אמר יי דינו לבקר משפט והצילו גזול מיד עושק פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מכבה מפני רע מעלליכם. 3) ויאמר יי אליו עבר בתוך העיר בתוך ירושלם והתויתי תו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה. 4) וזקן בחור וברתולה וטף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו התו אל תגשו וממקדשי תחלו ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית. 5) והנה ששה אנשים באים מדרך שער העליון אשר מפנה צפונה וכלי מפצו בידו ואיש אחד בתוכם לבוש בדים וקסת הספר במתניו ויבאו ויעמדו אצל מזבח הנחשת. 6) ותעתה אגלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי. 7) וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז. 8) ויחן יי אתם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה. 9) ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר יי אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה. 10) למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת יי צבאות תעשה זאת. 11) הנפש החטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה. 12) ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם.

ארבעה מתו בעטיו של נחש. והא דכתיב (קהלת ז) כי אדם אין לדיק בארץ וגו' ברוב בני אדם קאמר: **וש"מ** יש מיתה בלא חטא ויש יסורים בלא עון. ואע"ג דבמאי דקאמר אין יסורין בלא עון לא איתותב: **כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה.** פירוש במאי דכתיב אשר יעשון לא חטאו אלא מבזיז קדשים היו דכתיב (שמואל א ג) בטרם יקטירון החלב וגו':

מעבירים כתיב. הש"ס שנינו חולק על ספריס שלנו שכתוב בהם [מ] (מעבירים) וכן מצינו בירושלמי[נ] בשמעון והוא שפט את ישראל ארבעים שנה מלמד שהיו פלשתים ירלאים ממנו כ' שנה אחר מותו כמו בחייו [ס] וכל ספרים שלנו כתיב כ' שנה (שופטים טז): **מתוך** שהיה לו לפנחס למחות. ופליג אר' יונתן דאמר שניסה לא חטאו: שהיה מיתיבי אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון אמר להם מצוה קלה צויתיו ועבר עליה א"ל והלא משה ואהרן שקיימו כל התורה כולה ומתו א"ל [1]מקרה אחד לצדיק ולרשע לטוב וגו' הוא דאמר כי האי תנא דתניא ר"ש בן אלעזר אומר אף משה ואהרן בחטאם מתו שנא' [2]יען לא האמנתם בי [פ]הא האמנתם בי עדיין לא הגיע זמנכם ליפטר מן העולם מיתיבי [3]ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד וכולהו גמרא לבר מישי אבי דוד דמפרש ביה קרא דכתיב [3]ואת עמשא שם אבשלום תחת יואב [נ] (שר) הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש אחות צרויה אם יואב וכי בת נחש הואי והלא בת ישי הואי דכתיב [4]ואחיותיהן צרויה ואביגיל אלא בת מי שמת בעטיו של נחש מני אילימא תנא דמלאכי השרת והא איכא משה ואהרן אלא לאו ר"ש בן אלעזר היא וש"מ יש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון ותיובתא דרב אמי [פ]תיובתא: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה שנאמר [5]ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכולן שקולים כאחת אלא מה אני מקיים [5]וישכב את בלהה פילגש אביו מלמד שבלבל מצעו של אביו ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה תניא ר"ש בן אלעזר אומר מוצל אותו צדיק מאותו עון ולא בא מעשה זה לידו אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר [6]ארור שוכב עם אשת אביו ויבא חטא זה לידו אלא מה אני מקיים וישכב את בלהה פילגש אביו עלבון אמו תבע אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי עמד ובלבל את מצעה אחרים אומרים שתי מצעות בלבל אחת של שכינה ואחת של אביו והיינו דכתיב [7]אז חללת יצועי עלה [ד] (אל תקרי יצועי אלא יצועיי) כתנאי פחז כמים אל תותר ר' אליעזר אומר פזתה חבתה זלתה ר' יהושע אומר פסעתה על דת חטאת זנית ר"ג אומר פילגלתה חלתה זרחה תפלתך אמר ר"ג עדיין צריכין אנו למודעי ר' אלעזר המודעי אומר הפוך את התיבה ודורשה [ט]זעזעתה הרתעתה פרחה חטא ממך רבא אמר ואמרי לה ר' ירמיה בר אבא זכרת עונשו של דבר חלית עצמך חולי גדול פירשת מלחטוא: ראובן בני עלי בני שמואל דוד ושלמה ויואש[ו] סימן: [ו]אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר בני עלי חטאו אינו אלא טועה שנאמר [8]ושם שני בני עלי (עם ארון ברית האלהים) חפני ופנחס כהנים לה' סבר לה כרב דאמר רב פנחס לא חטא מקיש חפני לפנחס מה פנחס לא חטא אף חפני לא חטא אלא מה אני מקיים [9]אשר ישכבון מתוך ששהו את קיניהן שלא הלכו אצל בעליהן מעלה עליהן הכתוב כאילו שכבום גופא אמר רב פנחס לא חטא שנאמר [10]ואחיה בן אחיטוב אחי אי כבוד בן פנחס בן עלי כהן ה' וגו' אפשר חטא בא לידו והכתוב מייחסו והלא כבר נאמר [11]יכרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות [ח]אם ישראל הוא לא יהיה לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים ואם כהן הוא לא יהיה לו בן מגיש מנחה אלא לאו שמע מינה פנחס לא חטא אלא הא כתיב [9]אשר ישכבון [ט]ישכבן כתיב והכתיב [12]אל בני כי לא טובה השמועה א"ר נחמן בר יצחק בני כתיב והכתיב מעבירים א"ר הונא בריה דרב יהושע מעבירים כתיב והכתיב [13]בני בליעל מתוך שהיה לו לפנחס למחות לחפני ולא מיחה מעלה עליו הכתוב כאילו חטא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר בני **השמועה אשר אנכי שומע מעבירים עם ה'.** אביהם היה מוכיחם: **והא כתיב מעבירים אמר [ט] רב הונא בריה דרב יהושע מעבירים כתיב.** קשה בעיני שם החכם הנזכר כאן כי אומר אני שטעות גדול הוא וג"ג לה להא מילתא שהרי בספרים מוגהים כתיב מעבירים וגם במסורה הגדולה במקום שמנויין שם כל התיבות דלא כתיב בהן יו"ד וקורין ולא נמנה זה והם מנויין ע"פ החשבון. וזו איננה קשיא דהאי מעבירים לאו לשון עבירה הוא אלא לשון ויעבירו קול במחנה (שמות לו) וה"ק להו לא טובה השמועה אשר אנכי שומע את עם ה' מעבירים ומכריזין וקובלים עליכם והאי מעבירים לשון רבים הוא ואעפ"כ ה' קאי ולאו אבני עלי שהרי הם היו עוברים ולא היו מעבירים את אחרים: בני

בעטיו של נחש. בעצמו של נחש שהשיא לחוה ולא בחטא אחר שלא חטאו. בעטיו כמו עטא וטעם (דניאל ב): **ואחיותיהם.** בבני ישי משמעי: **אלא לאו ר"ש בן אלעזר.** דאמר משה ואהרן בחטאם מתו ומודה בהני: **כל האומר לאוכן חטא.** במעשה בלהה: **דכתיב.** בהוה קרא: **ויהיו בני יעקב וגו'.** להוליא מלבן שלא תתאדנו: **ויבא חטא זה לידו.** ויגזור הקב"ה שיהיו מן המקללים: **אחת של שכינה.** כך היה יעקב עושה בארבעה אהלי נשיו מעמיד מטה לשכינה ובאותו אהל שהוא רואה בו השכינה הוא בא ולן אותו הלילה: **חללת.** אותו שם שעלה על יועוי דהיינו שכינה מדלא כתיב יצועי עלית טעם אחר עד שלא נכנס אהל מועד היתה שכינה מצויה באהלי צדיקים: **פחז.** נוטריקון הוא: **פזתה.** לשון עמא פזיזא (לקמן דף פח.). **פזתה** מיהרת בעצמך וחטאת: **זלפה.** זלזלת: **פילגת.** להגלל מן החטא: **חלפה.** [ט] ויחל משה (שמות לב): **זעזעת.** ירלאת לחטוא לר' אליעזר ור' יהושע חטא ולרבן גמליאל ולמודעי בקש לחטוא ולא חטא: **חלית.** חולי גדול להתאפק לכבוד ילרך: **כל האומר בני עלי חטאו.** בחשת אים אינו אלא טועה ומיהו בבזיון קדשים חטאו: **דאמר רב.** לקמן בשמעתין פנחס לא חטא ויליף לה מקרא ור' יונתן יליף לה לחפני מהאי קרא דמקיש חפני לפנחס: **שאכו את קיניהן.** שהיו מסרבין להקריב שוס קרבן אלא בקושי דכתיב (שמואל א ב) גם בטרם יקטירון את החלב וגו' וכשהיו זבות ויולדות בחוץ ממקום אחר לשילה להקריב את קייניהן והן היו משהין מלהקריבם והנשים לא היו יכולין לסמוך עליהם שיקריבו והיו שוהות שם ולא היו חוזרות אלא בעליהן שלאו קייניהן קרבין והיו טהורות לקדשים ולוכלם לעזרה לפיקר מעלה עליהם כאילו שכבום שהיו מוועים אותן מפריה ורביה: **פנחס לא חטא.** בחשת אים דאשר ישכבון את הנשים אינו אלא חפני ופנחס: **ואחיה בן אחיטוב וגו' כהן ה'.** בשילה נושא אפוד. הרי שמייחסו לשבט ומזכיר עליו שם פנחס אבי אביו: **אפשר בא חטא לידו והכתוב מייחסו.** לשבט ואת בן בנו מייחסו אחריו והכתיב גבי עבירה דנופלים יכרת ה' לאיש וגו' והאי קרא בבא על הנכרית ועל הזונה מישמעי כדדרשינן ליה בחלו הן הנשרפין [פב.] דכתיב לעיל מיניה כי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר ודרשינן כי חלל יהודה קדש זו זונה וכן הוא אומר לא תהיה קדשה וגו' [פ]: **ער.** חריף להבין ולהורות בין החכמים כדאמרי' בעירובין (דף נג:) אהרנית ערנית: **ואם כהן הוא כו'.** וכאן מייחס כהן מגיש מנחה אחר פנחס: **והכתיב אל בני כי לא טובה**

מסורת הש"ם

גליון הש"ם

גמ' ד' מתו בעטיו של נחש כו'. בזוה"ק פ' בראשית ועל ד' יהושע לא מת אלא בעטיו דנחש וכו' ומזוה"ק פ' בראשית בפסוק ויאמר ה' אלהים לאישה מלבו בגין דהוה עטיא דנחש עמרם לוי בגימין ואית דאמרי לף יאי: **שם תיובתא.** עי' בראש"מ פ' ושלח ד"ה אומרת וכפ' שופטים ד"ה ויה"ג: **תוס'** ד"ה מעבירים בתיב וכו' ובכל ספרים שלנו. וכן מצינו בנדה דף לג ע"א תוס' ד"ה והטשא שמתנו דהמסורת שלנו מחולק עם הש"ס. ומגילה דף כב ע"א כתבו תוס' דויחל הוא ג' פסוקים סמוך לפרשה שלפניו וכן הקרבתם וכפ"ת שלנו ויחל הוא ד' פסוקים מהפרשה וכן הקרבתם ג"ש וכמ"ש מהרש"א שם וכפסחים דף קיז ע"א בתוס' ד"ה שעומדים כתבו שלא יתכן שיהיה מזמור ג' פסוקים ואלו בספרים שלנו מזמור קיז הוא ג' פסוקים. ע' מהרש"א שם ע"א ובמגדרין דף ד ע"א פירש"י שם דבכבשה דיחיד כתיב קרבנו מלא וכפ"ת שלנו כתיב חסר. ודף ד ע"א כ' רש"י דבפרשה והיה כי יביאך כתיב לטעמא חסר וכפ' והיה אם שמע כתיב מלא. וכפ"ת שלנו גם כפ' והיה כי יביאך כתיב מלא. ודף כ ע"א כתי' לתכרית וקרי לתכרו' ובספרים שלנו גם הכתיב לתכרות. עוד שם דף קג ע"א. ויחתר לו ויעתר לו מיבעיא ליה. ובספרים שלנו כתיב ויעתר. וכנ"ל דף ט ע"א הלא פרוש בשין ובספרים שלנו כתיב בסין. ועי' בח"א שם במהרש"א. ובקדושין דף ל ע"א. והתגלח תניין של פסוקי' ובתיקונים כפ' לו בפסוק ויפקוד לו בו ליין דשם מלי התורה בפסוקים ובירושלמי שהביא תוס' בכתובות דף ז ע"ב דבמקבלת ברכו אלהים חסר. ובספרים שלנו כתיב מלא. וכרש"י בתומס פ' תרומה ואת כל אשר אליה הוא וי"ו ימיה ולפנינו כתיב את בלא ו'. עי' בלח"ש שם. ובמדרש רבה שיר השירים בפסוק אחזו לנו שועלים שעלים פ"ר בריבים קדמאה מלא תניינא חסר. ובתמורה אינו כן אלא תרוייהו חסר. ובברכות דף ז ע"ב כתי' לבלותו ובספרי' שלנו בד"ה פ' יז כתיב לבלותו. (ובפסחים דף ג ע"א ו' דטרוכו. ובספרים שלנו כתיב טהר חסר ו'). ובמדרים דף לז ע"ב אם דהוגד הוגד קרי ולא כתיב. ובספרים שלנו הוא קרי וכתיב כמ"ש הר"ן שם. ובפסוק אני ה' אלהיך אשר הוצאתיך אימא בירושלמי פ"ה דסוכה דחסר י'. ובספרים שלפנינו הוא מלא יו"ד. ובמדרש ויקרא רבה פ' ט' ושם דרך. ח"ר יגאי ושם כתיב ובספרים שלנו כתיב בסין. ובפירש"י בתומס בראשית כ"ד הפילגשים חסר כתיב ובכל הספרים אימא מלא. ובמדרש בראשית רבה פרשה ע"ז ד"ל אמר הגמרא כתיב ובכל הספרים שלנו כתיב הטמנתם. ובערכין דף לב ע"א בתוספות ד"ה אשר דרש"י כ' דכתיב ויקרא כ"ה אשר לוא תומה והם כתבו דהכתיב אשר לו ויקרי לא בספרים שלנו הכתיב לא בחל"ף והקרי לו כמ"ש תתי"ט שם:

רבינו חננאל

ד' מתו בעטיו של נחש, כבר פירשנוהו.

מוסף רש"י

ארבעה מתו בעטיו של נחש. בעצמו של נחש, כלומר לא היו לאוין לומת אלא שנגזרה גזירת מיתה על כל תולדותיו של אדם הראשון בעצמו של נחש. בעטיו, בגרגום של עצמו, דדכתיב (דניאל ו) אתייעטו כל כו' וכן (שם ב) התיב עטא וטעם (ב"ב יז). **עלבון אמו תבע.** שכשמתה רחל נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר בהאהל רחל ולא בשאר אהליה ונתנה בהאהל בלהה, בת לוקחן וקבע עלבון אמו (בראשית לה כב). **מתוך ששהו את קייניהן.** שהיו מביאות במלאות ימי לידתן ליטהר לאכול בקדשים, והם היו בעלי גיאות והיו מתרצלין בהקרבתן והנשים ממתינות שם עד שיקריבום ומשתהות מלחזור למקומן אלא בעליהן ומבטלין את הנשים מפריה ורביה (יומא פ:).

מוסף הש"ם

ח) [יומא פז:], ט) ב"ב יז., ג) [ל"ל עלן], ד) רש"ל מ"ז ועי' לש"י, ה) לשון רחמ. ו) ל"ל ויאשמיה, ז) [ל"ל הוזכרת לשם וכן בימי חזקי. מלוי דבש], ז) יומא ט., ח) סנהדרין פב., ט) [עי' תוספות סנהדרין ד. ד"ה ורבנן], י) [ל"ל כמו ויחל משה], כ) [דבריה בגן], ל) מהרש"א גורס רבא, מ) [ל"ל מעבריים], נ) [ס"ק דסוטה],

תורה אור השלם

1 הַכֹּל בַּאֲשֶׁר לְכֹל מִקְרֶה אֶחָד לַצַּדִּיק וְלָרָשָׁע לַטּוֹב וְלַטָּהוֹר וְלַטָּמֵא וְלַזֹּבֵחַ וְלַאֲשֶׁר אֵינֶנּוּ זֹבֵחַ כַּטּוֹב הַחֹטֶא הַנִּשְׁבָּע כַּאֲשֶׁר שָׁבוּעָה יָרָא: קהלת ט ב

2 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת הַקָּהָל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם: במדבר כ יב

3 וְאֶת עֲמָשָׂא שֵׁם אֲבִשָׁלֹם תַּחַת יוֹאָב עַל הַצָּבָא וַעֲמָשָׂא בֶן אִישׁ וּשְׁמוֹ יִתְרָא הַיִּשְׂרְאֵלִי אֲשֶׁר בָּא אֶל אֲבִיגַיִל בַּת נָחָשׁ אֲחוֹת צְרוּיָה אֵם יוֹאָב:

שמואל ב יז כה

4 וְאַחְיוֹתֵיהֶם צְרוּיָה וַאֲבִיגַיִל וּבְנֵי צְרוּיָה אֲבִישַׁי וְיוֹאָב וַעֲשָׂה אֵל שְׁלֹשָׁה:

דברי הימים א ב טז

5 וַיְהִי בְּשָׁכֵן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה פִּילֶגֶשׁ אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר:

בראשית לה כב

6 אָרוּר שֹׁכֵב עִם אֵשֶׁת אָבִיו כִּי גִלָּה כְנַף אָבִיו וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן:

דברים כז כ

7 פְּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אָז חִלַּלְתָּ יְצוּעִי עָלָה:

בראשית מט ד

8 וְעֵלִי הָאִישׁ הַהוּא מְעֵירוֹ מִיָּמִים יְמִימָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְלִזְבֹּחַ לַיְיָ צְבָאוֹת בְּשִׁלֹה וְשָׁם שְׁנֵי בְנֵי עֵלִי חָפְנִי וּפִנְחָס כֹּהֲנִים לַיְיָ:

שמואל א א ג

9 וְעֵלִי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע אֵת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בָּנָיו לְכָל יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן אֶת הַנָּשִׁים הַצֹּבְאוֹת פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

שמואל א ב כב

10 וְאֲחִיָּה בֶן אֲחִיטוּב אֲחִי אִיכָבוֹד בֶּן פִּינְחָס בֶּן עֵלִי כֹּהֵן יְיָ בְּשִׁלֹו נֹשֵׂא אֵפוֹד וְהָעָם לֹא יָדַע כִּי הָלַךְ יוֹנָתָן: שמואל א יד ג

11 יִכְרֵת יְיָ לָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָּה עֹר וְעָנָה מֵאָהֳלֵי יַעֲקֹב וּמַגִּישׁ מִנְחָה לַיְיָ צְבָאוֹת: מלאכי ב יב

12 אַל בָּנַי כִּי לוֹא טוֹבָה הַשְּׁמֻעָה אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁמֵעַ מַעֲבִרִים עַם יְיָ:

שמואל א ב כד

13 וּבְנֵי עֵלִי בְּנֵי בְלִיָּעַל לֹא יָדְעוּ אֶת יְיָ:

שמואל א ב יב

בני שמואל חטאו אינו אלא טועה שנאמר [1]ויהי [ח](כי זקן שמואל ובניו לא הלכו) בדרכיו בדרכיו הוא דלא הלכו מיחטא נמי לא חטאו אלא מה אני מקיים [2]ויטו אחרי הבצע שלא עשו כמעשה אביהם שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם שנאמר [3]והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל והם לא עשו כן אלא ישבו בעריהם [א]כדי להרבות שכר לחזניהן ולסופריהן כתנאי [ב]ויטו אחרי הבצע ר' מאיר אומר חלקם שאלו בפיהם רבי יהודה אומר מלאי הטילו על בעלי בתים ר' עקיבא אומר קופה יתירה של מעשר נטלו בזרוע ר' יוסי אומר מתנות נטלו בזרוע: א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה שנאמר [4]ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו וגו' אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו אלא מה אני מקיים [5]מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע שביקש לעשות ולא עשה אמר רב רבי דאתי מדוד מהפך ודריש בזכותיה דדוד מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע רבי אומר משונה רעה זו מכל רעות שבתורה שכל רעות שבתורה כתיב בהו ויעש וכאן כתיב לעשות שביקש לעשות ולא עשה [5]את אוריה החתי הכית בחרב [6]שהיה לך לדונו בסנהדרין ולא דנת ואת אשתו לקחת לך לאשה ליקוחין יש לך בה [ג]דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו שנאמר [6]ואת עשרת חריצי החלב האלה תביא לשר האלף ואת ערובתם תקח מאי ערובתם תני רב יוסף דברים המעורבים בינו לבינה [5]ואותו הרגת בחרב בני עמון [7]מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו מאי טעמא [ד]מורד במלכות הוה דאמר ליה [7]ואדוני יואב ועבדי אדוני על פני השדה חונים אמר רב כי מעיינת ביה בדוד לא משכחת ביה בר מדאוריה דכתיב [ה] [8]רק בדבר אוריה החתי אביי קשישא רמי דרב אדרב מי אמר רב הכי [ו]והאמר רב קיבל דוד לשון הרע קשיא גופא רב אמר קיבל דוד לשון הרע דכתיב [9]ויאמר לו המלך איפוא הוא ויאמר ציבא אל המלך הנה הוא בית מכיר בן עמיאל [ז](בלא) דבר וכתיב [10]וישלח המלך ויקחהו מבית מכיר בן עמיאל [ז](מלא) דבר מכדי חזייה דשקרא הוא כי הדר אלשין עילויה מ"ט קיבלה מיניה דכתיב [11]ויאמר המלך [ח](אל ציבא איה) בן אדוניך ויאמר ציבא אל המלך הנה (הוא) יושב בירושלים וגו' ומנא לן דקיבל מיניה דכתיב [12]ויאמר המלך הנה לך כל אשר למפיבושת ויאמר ציבא השתחויתי אמצא חן [ט](בעיני) המלך ושמואל אמר לא קיבל דוד לשון הרע דברים הניכרים חזא ביה דכתיב [13]ומפיבושת בן שאול ירד [ט](לפני) המלך ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כיבס וגו' וכתיב [14]ויהי כי בא ירושלים לקראת המלך ויאמר לו המלך למה לא הלכת עמי מפיבושת ויאמר אדוני המלך עבדי רמני כי אמר עבדך אחבשה לי החמור וארכב עליה ואלך את המלך כי פסח עבדך

שהיה לך לדונו בסנהדרין. קשה לר"י דפ"ק דמגילה (דף יד: ושם) אמרינן גבי נבל דמורד במלכות לא בעי למדייניה ואוריה[א] מורד במלכות הוה כדאמר בסמוך ויש לומר דודאי צריך לדונו ולידע אם הוא מורד במלכות[ב] אבל לעיין בדינו[ג] ולעשות הלכת דין ולהמתין עד למחר אין צריך[ד] וכן משמע דבסנהדרין (דף לו. ושם) אמר שדן דוד את נבל בסנהדרין מיוחגרו איש מרכו וגו':

ליקוחין יש לך בה. אף על גב דאפילו חטא נמי יש לו בה ליקוחין דהא אנוסה היתה ושריא לבעל וה"ה לבועל מ"מ ליקוחין יש לך בה משמע לא היה לך בה עבירה: **גט** כריתות כותב לאשתו. פרש"י

על תנאי שאם ימות במלחמה תהא מגורשת מעכשיו וצריך לומר לפירושו דאף על גב דאוריה בא מן המלחמה התנאי היה שאם לא ישוב בסוף המלחמה שיהא גט[ה] אך קשה דתנן במי שאחזו (גיטין דף עג. ושם) מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה[ו] ואם כן לר' יהודה היתה אשת איש גמורה ונראה לר"ת שהיה מגרשה לגמרי בלא שום תנאי[ז] והא דאמרינן בהזהב (ב"מ דף נט. ושם) מוטב שיבעול אדם ספק אשת איש ואל יגבין פני חבירו ברבים מנגן מדוד[ח] קרי לה ספק אשת איש[ט] לפי שהיו מגרשים בנעה[י] והעולם סברוים שהיא אשת איש: **דאמר** ליה ואדוני יואב. פרש"י

למורד במלכות הוה משום דקאמר ואדוני יואב[כ] ואין נראה דאין זה מורד שלא היה בלבו להמליכו ולקרותו מלך אלא כמו שפירש רבינו מאיר דהוי מורד משום דבסיפא דקרא כתיב ואני אבא אל ביתי לאכול ולשתות ולשכב עם אשתי וגו' שדוד אמר לו לעשות ולא רצה לעשות: **רק** בדבר אוריה החתי. קשה דהא איכא מעשה דהסתה בריש פ"ב דיומא (דף כב:) וי"ל דלא חשיב ליה דלא הוי כל כך עון גדול וגם שגג: אלא

בני שמואל חטאו אינו אלא טועה שנאמר [1]ויהי [ח](כי זקן שמואל ובניו לא הלכו) בדרכיו בדרכיו הוא דלא הלכו מיחטא נמי לא חטאו אלא מה אני מקיים [2]ויטו אחרי הבצע שלא עשו כמעשה אביהם שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם שנאמר [3]והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל והם לא עשו כן אלא ישבו בעריהם [א]כדי להרבות שכר לחזניהן ולסופריהן כתנאי [ב]ויטו אחרי הבצע ר' מאיר אומר חלקם שאלו בפיהם רבי יהודה אומר מלאי הטילו על בעלי בתים ר' עקיבא אומר קופה יתירה של מעשר נטלו בזרוע ר' יוסי אומר מתנות נטלו בזרוע: א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה שנאמר [4]ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו וגו' אפשר חטא בא לידו ושכינה עמו אלא מה אני מקיים [5]מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע שביקש לעשות ולא עשה אמר רב רבי דאתי מדוד מהפך ודריש בזכותיה דדוד מדוע בזית את דבר ה' לעשות הרע רבי אומר משונה רעה זו מכל רעות שבתורה שכל רעות שבתורה כתיב בהו ויעש וכאן כתיב לעשות שביקש לעשות ולא עשה [5]את אוריה החתי הכית בחרב [6]שהיה לך לדונו בסנהדרין ולא דנת ואת אשתו לקחת לך לאשה ליקוחין יש לך בה [ג]דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו שנאמר [6]ואת עשרת חריצי החלב האלה תביא לשר האלף ואת ערובתם תקח מאי ערובתם תני רב יוסף דברים המעורבים בינו לבינה [5]ואותו הרגת בחרב בני עמון [7]מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו מאי טעמא [ד]מורד במלכות הוה דאמר ליה [7]ואדוני יואב ועבדי אדוני על פני השדה חונים אמר רב כי מעיינת ביה בדוד לא משכחת ביה בר מדאוריה דכתיב [ה] [8]רק בדבר אוריה החתי אביי קשישא רמי דרב אדרב מי אמר רב הכי [ו]והאמר רב קיבל דוד לשון הרע קשיא גופא רב אמר קיבל דוד לשון הרע דכתיב [9]ויאמר לו המלך איפוא הוא ויאמר ציבא אל המלך הנה הוא בית מכיר בן עמיאל [ז](בלא) דבר וכתיב [10]וישלח המלך ויקחהו מבית מכיר בן עמיאל [ז](מלא) דבר מכדי חזייה דשקרא הוא כי הדר אלשין עילויה מ"ט קיבלה מיניה דכתיב [11]ויאמר המלך [ח](אל ציבא איה) בן אדוניך ויאמר ציבא אל המלך הנה (הוא) יושב בירושלים וגו' ומנא לן דקיבל מיניה דכתיב [12]ויאמר המלך הנה לך כל אשר למפיבושת ויאמר ציבא השתחויתי אמצא חן [ט](בעיני) המלך ושמואל אמר לא קיבל דוד לשון הרע דברים הניכרים חזא ביה דכתיב [13]ומפיבושת בן שאול ירד [ט](לפני) המלך ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כיבס וגו' וכתיב [14]ויהי כי בא ירושלים לקראת המלך ויאמר לו המלך למה לא הלכת עמי מפיבושת ויאמר אדוני המלך עבדי רמני כי אמר עבדך אחבשה לי החמור וארכב עליה ואלך את המלך כי פסח עבדך

ליקוחין יש לך בה. אף על גב דאפילו חטא נמי יש לו בה ליקוחין דהא אנוסה היתה ושריא לבעל וה"ה לבועל מ"מ ליקוחין יש לך בה משמע לא היה לך בה עבירה: **גט כריתות כותב לאשתו.** פרש"י על תנאי שאם ימות במלחמה תהא מגורשת מעכשיו וצריך לומר לפירושו דאף על גב דאוריה בא מן המלחמה התנאי היה שאם לא יבוא בסוף המלחמה שיהא גט[ה] אך קשה דתנן במי שאחזו (גיטין דף עג. ושם) מה היא באותן הימים רבי יהודה אומר הרי היא כאשת איש לכל דבריה[ו] ואם כן לר' יהודה היתה אשת איש גמורה ונראה לר"ת שהיה מגרשה לגמרי בלא שום תנאי[ז] והא דאמרינן בהזהב (ב"מ דף נט. ושם) מוטב שיבעול אדם ספק אשת איש ואל יגבין פני חבירו ברבים מנגן מדוד[ח] קרי לה ספק אשת איש[ט] לפי שהיו מגרשים בנעה[י] והעולם סברוים שהיא אשת איש: **דאמר** ליה ואדוני יואב. פרש"י למורד במלכות הוה משום דקאמר ואדוני יואב[כ] ואין נראה דאין זה מורד שלא היה בלבו להמליכו ולקרותו מלך אלא כמו שפירש רבינו מאיר דהוי מורד משום דבסיפא דקרא כתיב ואני אבא אל ביתי לאכול ולשתות ולשכב עם אשתי וגו' שדוד אמר לו לעשות ולא רצה לעשות: **רק בדבר אוריה החתי.** קשה דהא איכא מעשה דהסתה בריש פ"ב דיומא (דף כב:) וי"ל דלא חשיב ליה דלא הוי כל כך עון גדול וגם שגג: אלא

מ א מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הלכה ג סמג לאוין רמ טוש"ע מ"מ סי' ט סעיף ד:

מא ב מיי' פ"ג מהל' מלכים הלכה ח:

תורה אור השלם

1 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל וַיָּשֶׂם אֶת בָּנָיו שֹׁפְטִים לְיִשְׂרָאֵל: שמואל א ח א
2 וְלֹא הָלְכוּ בָנָיו בְּדַרְכָּיו וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע וַיִּקְּחוּ שֹׁחַד וַיַּטּוּ מִשְׁפָּט:
שמואל א ח ג
3 וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְשָׁנָה וְסָבַב בֵּית אֵל וְהַגִּלְגָּל וְהַמִּצְפָּה וְשָׁפַט אֶת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה:
שמואל א ז טז
4 וַיְהִי דָוִד לְכָל דְּרָכָו מַשְׂכִּיל וַיְיָ עִמּוֹ:
שמואל א יח יד
5 מַדּוּעַ בָּזִיתָ אֶת דְּבַר יְיָ לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינָי אֵת אוּרִיָּה הַחִתִּי הִכִּיתָ בַחֶרֶב וְאֶת אִשְׁתּוֹ לָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה וְאֹתוֹ הָרַגְתָּ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן: שמואל ב יב ט
6 וְאֶת עֲשֶׂרֶת חֲרִיצֵי הַחֵלֶב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר הָאָלֶף וְאֵת אַחֶיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֵת עֲרֻבָּתָם תִּקָּח:
שמואל א יז יח
7 וַיֹּאמֶר אוּרִיָּה אֶל דָּוִד הָאָרוֹן וְיִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה יֹשְׁבִים בַּסֻּכּוֹת וַאדֹנִי יוֹאָב וַעַבְדֵי אֲדֹנִי עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה חֹנִים וַאֲנִי אָבוֹא אֶל בֵּיתִי לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁכַּב עִם אִשְׁתִּי חַיָּךְ וְחֵי נַפְשֶׁךָ אִם אֶעֱשֶׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה:
שמואל ב יא יא
8 אֲשֶׁר עָשָׂה דָוִד אֶת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְיָ וְלֹא סָר מִכֹּל אֲשֶׁר צִוָּהוּ כֹּל יְמֵי חַיָּיו רַק בְּדַבַר אוּרִיָּה הַחִתִּי:
מלכים א טו ה
9 וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ אֵיפֹה הוּא וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל הַמֶּלֶךְ הִנֵּה הוּא בֵּית מָכִיר בֶּן עַמִּיאֵל בְּלֹו דָבָר:
שמואל ב ט ד
10 וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיִּקָּחֵהוּ מִבֵּית מָכִיר בֶּן עַמִּיאֵל מִלֹּו דָבָר:
שמואל ב טז ה
11 וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ וְאֵיפֹה בֶּן אֲדֹנֶיךָ וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל הַמֶּלֶךְ הִנֵּה יֹשֵׁב בִּירוּשָׁלִַם כִּי אָמַר הַיּוֹם יָשִׁיבוּ לִי בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת מַמְלְכוּת אָבִי:
שמואל ב טז ג
12 וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצִבָא הִנֵּה לְךָ כֹּל אֲשֶׁר לְמְפִיבֹשֶׁת וַיֹּאמֶר צִיבָא הִשְׁתַּחֲוֵיתִי אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ:
שמואל ב טז ד
13 וּמְפִבֹשֶׁת בֶּן שָׁאוּל יָרַד לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וְלֹא עָשָׂה רַגְלָיו וְלֹא עָשָׂה שָׂפָמוֹ וְאֶת בְּגָדָיו לֹא כִבֵּס לְמִן הַיּוֹם לֶכְתּוֹ עַד הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּא בְשָׁלוֹם:
שמואל ב יט כה
14 וַיְהִי כִּי בָא יְרוּשָׁלִַם לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה לֹא הָלַכְתָּ עִמִּי מְפִיבֹשֶׁת: וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עַבְדִּי רִמָּנִי כִּי אָמַר עַבְדְּךָ אֲחַבְּשָׁה לִּי הַחֲמוֹר וְאֶרְכַּב עָלָיִךְ וְאֵלֵךְ אֶת הַמֶּלֶךְ כִּי פִּסֵּחַ עַבְדֶּךָ:
שמואל ב יט כו-כז

הגהות הב"ח

(ח) גב' כי משכמת היה רק בדבר תוריה כנ"ל ותיבת כל מדאורי' דכתי' נמחק:

גליון הש"ם

גב' שהיה לך לדונו בסנהדרין. עי' מגילה דף יד ע"ב תוס' ד"ה מורד במלכות: **תוס' ד"ה דאמר** ליה וכו' **ואין נראה.** עיין יומא דף סו ע"ב תוס' ד"ה מהו להעלי:

מוסף רש"י

חלקם שאלו. שלא היה עכיכת גזל כיסם שלא חלק לויה, כגון מעשר ראשון, היו שואלין בפיהן (חולין קלג.). **גט כריתות כותב לאשתו.** שאם ימות במלחמה יהא גט מיום כתיבתו, והרי מת אוריה במלחמה (כתובות ט:). **ואת ערובתם תקח.** ודוד למד מיהי פניו להנהיג שלף היוקלין למלחמותיו עשין כן (שם). **ואדוני יואב.** זהו מרד, שקרא אדון בפני המלך (קדושין מג.).

הדרך עלך במה בהמה

מוסף תוספות

א. נמי. תוס' הרא"ש. ב. אם לאו, כגון נבל שהיה צריך לדון אם נקרא מורד הואיל ולא יצא טבעו של דוד בעולם. תוס' הרא"ש. ג. ולהפך בזכותו כשאר חייבי מיתות ב"ד. תוס' הרא"ש. ד. [ו]ה"פ מורד במלכות הוא ולא צריך למדייניה כשאר דיני נפשות שדנין בו ביום לזכות וביום שלאחריו לחובה אלא אפילו בו ביום גומרין לחובה וכו' אבל לדונו ודאי צריך. תוס' מגילה יד: ה. והרי לא חזר לבסוף. תוס' תוספת ט: ד"ה כל היוצא. ו. וקאי אמאי דקתני לעיל מינה הרי זה גיטך מהיום אם מתי וכן משמע בתוספתא, אלמא אע"ג דאמר מהיום הויא אשת איש גמורה כדמפרש בגמ' באומר מעת שאני בעולם פי' דהאי דאמר מהיום לא שיחול מיד אלא דעתו שיחול שעת אחת קודם מיתתו דהיינו מעת שהוא בעולם ולא אמר מהיום אלא למעוטי לאחר מיתה כלומר מאותו יום שאני בעולם יהא גט. תוס' תוספות ט: ז. בציינעא, וכשהיה חוזר מן המלחמה היה כונסה, והיתה בת שבע פנויה. תוס' גיטין עד. ח. אמאי. תוס' תוספות ט: ט. הא הואי אשת איש גמורה, וארש"ת דקרי לה ספק אשת איש. תוס' תוספות ט: אע"ג שהיתה פנויה גמורה. תוס' גיטין עד. י. שלא יהא נודע ויקפצו עליהם בני אדם לקדשם. תוס' תוספות ט:

אלא מעתה אז יבנה יהושע כו'. הקשה הר"ר אלחנן דבחלק (סנהדרין דף לא:) מפקינן מדכתיב אז יבנה יהושע ולא כתב אז בנה מכאן לתחיית המתים מן התורה אם כן אמאי לדרשה ה"נ אמאי לדרשה דהכא ואומר ר"י דמ"מ פריך מדלא כתיב שבקש לבנות אלא יבנה ש"מ שרוצה לומר שבנה כההוא דיהושע דולמי בנה:

מה אחרונים לא עשו ותלה בהן כו'. לא שייך למימר הכא מקוס הניחו לו אבותיו להתגדר בו כדאמר בפ"ק דחולין (דף ז. וסס:) גבי נחש נחשת שביער חזקיה דהתם לא ביערוהו אבותיו שהיו ירלאים לבערו לפי שעשאו משה על פי הדבור אבל הכא[א] למה היו מניחים מלבערם: **דצוציתא.** אומר ר"ת דאמר במדרש שהיה גר דולק [ב]על ראשו:

הדרן עלך במה בהמה

עבדך [1]וירגל בעבדך אל אדוני המלך ואדוני המלך כמלאך האלהים ועשה הטוב בעיניך [2]ויאמר לו המלך למה תדבר עוד דבריך אמרתי אתה וציבא תחלקו את השדה ויאמר מפיבשת אל המלך גם את הכל יקח אחרי אשר בא אדוני המלך בשלום אל ביתו אמר לו אני אמרתי מתי תבא בשלום ואתה עושה לי כך לא עליך יש לי תרעומות אלא על מי שהביאך בשלום היינו דכתיב [3]ובן יהונתן מריב בעל וכי מריב בעל שמו והלא מפיבשת שמו אלא מתוך שעשה מריבה עם בעליו יצתה בת קול ואמרה לו נצא בר נצא נצא הא דאמרן בר נצא דכתיב [4]ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל אמר רבי מני על עסקי נחל [ג]אמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר דוד למפיבשת אתה וציבא תחלקו את השדה יצתה בת קול ואמרה לו רחבעם וירבעם יחלקו את המלוכה אמר רב יהודה אמר רב אילמלי [ד]לא קיבל דוד לשון הרע לא נחלקה מלכות בית דוד ולא עבדו ישראל ע"ז ולא גלינו מארצנו: אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה שנאמר [5]ולא היה לבבו שלם עם ה' אלהיו כלבב דוד אביו כלבב דוד אביו הוא דלא הוה מיחטא נמי לא חטא אלא מה אני מקיים [5]ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ההיא כרבי נתן דר' נתן רמי כתיב ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו והכתיב כלבב דוד אביו כלבב דוד אביו הוא דלא הוה מיחטא נמי לא חטא הכי קאמר ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ללכת אחרי אלהים אחרים ולא הלך והכתיב [6]אז יבנה שלמה במה לכמוש שקוץ מואב שבקש לבנות ולא בנה אלא מעתה [7]אז יבנה יהושע מזבח לה' שבקש לבנות ולא בנה אלא דבנה הכא נמי דבנה אלא כדתניא רבי יוסי אומר [8]ואת הבמות אשר על פני ירושלים אשר מימין להר [ג]המשחה אשר בנה שלמה מלך ישראל לעשתרות שקוץ צדונים וגו' [7]אפשר בא אסא ולא ביערם יהושפט ולא ביערם עד שבא יאשיה וביערם והלא כל ע"ז שבארץ ישראל אסא ויהושפט ביערום אלא מקיש ראשונים לאחרונים מה אחרונים לא עשו ותלה בהן לשבח אף ראשונים לא עשו ותלה בהן לגנאי והכתיב [9]ויעש שלמה הרע בעיני ה' אלא מפני שהיה לו למחות בנשיו ולא מיחה מעלה עליו הכתוב כאילו חטא אמר רב יהודה אמר שמואל נוח לו לאותו צדיק שיהא שמש לדבר אחר ואל יכתב בו ויעש הרע בעיני ה' [ה]אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שנשא שלמה את בת פרעה הכניסה לו אלף מיני זמר ואמרה לו כך עושין לעבודה זרה פלונית וכך עושים לע"ז פלונית ולא מיחה בה [ו]אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים ועלה בו שירטון ועליו נבנה כרך גדול [של רומי] במתניתא תנא אותו היום שהכנים ירבעם שני עגלי זהב אחד בבית אל ואחד בדן נבנה צריף אחד וזהו איטליאה של יון: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר יאשיהו חטא אינו אלא טועה שנאמר [10]ויעש הישר בעיני ה' וילך בכל דרך דוד אביו אלא מה אני מקיים [11]וכמוהו לא היה לפניו מלך אשר שב וגו' [ח]שכל דין שדן מבן שמנה עד שמנה עשרה החזירן להן שמא תאמר נטל מזה ונתן לזה תלמוד לומר בכל מאודו שנתן להם משלו ופליגא דרב דאמר רב אין לך גדול בבעלי תשובה יותר מיאשיהו בדורו ואחד בדורנו ומנו אבא אבוה דרבי ירמיה [ז]בר אבא ואמרי לה אחא אחוה דאבא אבוה דרב ירמיה בר אבא דאמר מר רבי אבא ואחא אחי הוו אמר רב יוסף ועוד אחד בדורנו ומנו עוקבן בר נחמיה ריש גלותא והיינו [ט]נתן דצוציתא אמר רב יוסף הוה יתיבנא בפירקא והוה קא מנמנם וחזאי בחילמא דקא פשט ידיה וקבליה:

הדרן עלך במה בהמה

על עסקי נחל. ומה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל נפשות הללו על אחת כמה וכמה אם גדולים חטאו קטנים מה חטאו[ט]: **ולא עבדו ישראל עבודה זרה.** שעל ידי שנחלקה המלכות העמיד ירבעם העגלים שלא יעלו ישראל ירושלים לממשלתו של רחבעם: **שלמה חטא.** בע"ז: **דדר' נתן.** דשני קרא הטו ללכת והוא לא הלך: **הכא נמי דבנה.** קשיא היא: **אלא.** מהכא תילף דלא בנה כדתניא רבי יוסי אומר כו': **להר המשחה.** לשון שמן דמתרגמינן משחא והוא הר הזיתים: **מקיש ראשונים.** מקיש את בניו של שלמה לביעורו של יאשיהו מה יאשיהו לא עשה ביעור זה ותלו בו מן השמים לשבח הוא"ל וביער השאר שנעשה משמת יהושפט אף שלמה לא עשה בנין זה ותלו בו לגנות מתוך שלא מיחה בנשיו: **שמש.** לחטוב עצים ולשאוב מים בשכר לע"ז: **ואל יכאב בו דבר זה.** ללמדך שקשה התוכחה במי שבידו ליממות: **מיני זמר.** כלי שיר: **נעץ קנה.** ושרטון מדבק בו עד שנוסף והולך וגדל שרטון חול ורפש וטיט שהיס גורם: **כרך גדול של רומי.** שהוא מיצר לישראל והוא (איטליה) של יון במסכת מגילה (דף ו:): **ביום שהעמיד ירבעם את העגלים ונבנה צריף אחד.** באותו שרטון שגדל שם בימי שלמה לריף כוך קטן מליידין שעושין מן קניס ומן ערבה ומאז נתוספו בתים על בתים: **איטליאה.** שם העיר והיא ממדינת יון וכשנטלה רומי מלכות יווניס לכדוהו ונהפך לשם: **יאשיהו חטא.** דכתיב שב אל ה' (ט) משמע דחטא מעיקרא: **מכן ח'.** שישב על כסא מלכותו דכתיב[ב] כן מ' שנה וגו': **עד כן י"ח.** שמצא חלקיה את הספר ועיין ודקדק בתורה ובדייניה בכתב ובעל פה והבין שמא טעה בדינא: **נטל מזה.** ממי שנתן לו תחילה: ה"ג **ואמרי לה אחא אחוה דאבא אבוה דרב ירמיה בר אבא:** **נתן דצוציתא.** על שם גילוין דנורא שהמלאך פשט את ידו וקיבל תשובתו לשנא אחרינא על שאחזו המלאך בגילית ראשו:

הדרן עלך במה בהמה

עין משפט
נר מצוה

מב א טוש"ע ח"מ סי' ז' סעיף ג:

תורה אור השלם

1 וַיְרַגֵּל בְּעַבְדְּךָ אֶל אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ וַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ כְּמַלְאַךְ הָאֱלֹהִים וַעֲשֵׂה הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ:
שמואל ב יט כח
2 וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה תְּדַבֵּר עוֹד דְּבָרֶיךָ אָמַרְתִּי אַתָּה וְצִיבָא תַּחְלְקוּ אֶת הַשָּׂדֶה: וַיֹּאמֶר מְפִיבֹשֶׁת אֶל הַמֶּלֶךְ גַּם אֶת הַכֹּל יִקָּח אַחֲרֵי אֲשֶׁר בָּא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּיתוֹ:
שמואל ב יט ל-לא
3 וּבֶן יְהוֹנָתָן מְרִיב בָּעל וּמְרִיב בַּעַל הוֹלִיד אֶת מִיכָה:
דברי הימים א ח לד
4 וַיָּבֹא שָׁאוּל עַד עִיר עֲמָלֵק וַיָּרֶב בַּנָּחַל:
שמואל א טו ה
5 וַיְהִי לְעֵת זִקְנַת שְׁלֹמֹה נָשָׁיו הִטּוּ אֶת לְבָבוֹ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְלֹא הָיָה לְבָבוֹ שָׁלֵם עִם יְיָ אֱלֹהָיו כִּלְבַב דָּוִיד אָבִיו:
מלכים א יא ד
6 אָז יִבְנֶה שְׁלֹמֹה בָּמָה לִכְמוֹשׁ שִׁקֻּץ מוֹאָב בָּהָר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלִָם וּלְמֹלֶךְ שִׁקֻּץ בְּנֵי עַמּוֹן:
מלכים א יא ז
7 אָז יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַיְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר עֵיבָל:
יהושע ח ל
8 וְאֶת הַבָּמוֹת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלִָם אֲשֶׁר מִימִין לְהַר הַמַּשְׁחִית אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְעַשְׁתֹּרֶת שִׁקֻּץ צִידֹנִים וּלְכְמוֹשׁ שִׁקֻּץ מוֹאָב וּלְמִלְכֹּם תּוֹעֲבַת בְּנֵי עַמּוֹן טִמֵּא הַמֶּלֶךְ:
מלכים ב כג יג
9 וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה הָרָע בְּעֵינֵי יְיָ וְלֹא מִלֵּא אַחֲרֵי יְיָ כְּדָוִד אָבִיו: מלכים א יא ו
10 וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְיָ וַיֵּלֶךְ בְּכָל דֶּרֶךְ דָּוִד אָבִיו וְלֹא סָר יָמִין וּשְׂמֹאול:
מלכים ב כב ב
11 וְכָמֹהוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר שָׁב אֶל יְיָ בְּכָל לְבָבוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ וּבְכָל מְאֹדוֹ כְּכֹל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא קָם כָּמֹהוּ:
מלכים ב כג כה

מוסף תוספות

א. ע"ז גמורה. תוס' הרא"ש.

מסורת הש"ס

ט) יומא סכ:, ב) [ער' תוספות מגילה כא. ד"ה אלמלא], ג) [נקרא כתיב המשמיח וגם בע"י איתא כך ועי' פירש"י במלכים שכתב הוא הר המשחה וכיון שהזכיר את שמו ע"י ע"ז שיו שמו לגנאי עכ"ל], ד) [מולין ו: ועי' תוס' שם ז. ד"ה אלא], ה) כב"י הגי' ואמר וכן לקמן, ו) סנהדרין כא: ע"ש, ז) ע' ברכת הזבח כרימות כה:, ח) [ועמ"ש רש"י סנהדרין לא: ד"ה לדזיו וכו' שהיה מר עוקבא בעל תשובה שמתן עינו וכו' וכשהוא יוצא לשוק היה נר דולק בראשו מן השמים ועל שם כך קרא ליה רבי נתן צוציתא וכו']], ט) [כדמפרש ביומא סכ:], י) [מלכים ג כג], כ) [שם סכ].

גליון הש"ם

תוס' ד"ה דצוציתא וכו' על ראשו. ע' סנהדרין דף לא ע"ב ברש"י ד"ה לדזיו ליה:

רב נסים גאון

נצא בר נצא. נצא הא דאמרן, בר נצא דכתיב [ש"א טו] ויבא שאול עד עיר (שלמה) [עמלק] וירב בנחל. אמר ר' מני על עסקי נחל, בשעה שאמר הקב"ה לשאול ועתה לך והכיתה את עמלק נשא שאול קל וחומר בעצמו ואמר ומה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל המאבד נפשות הרבה על אחת כמה וכמה, ועוד אם אדם חטא בהמה מה חטאת אם גדולים חטאו קטנים מה חטאו.

סליק פרק במה בהמה

רבינו חננאל

נצא בר נצא. [כלומר מפיבושת שאמר אין לי סליקא על מי שהביאך לכאן בשלום, זה נמצא. ובר [נצא] כלומר מפיבושת שאביו שאול נמצא, כלומר... ויבא שאול וירב בנחל, נתקיים במפיבושת נצא ובר נצא].

הדרן עלך במה בהמה

במה אשה יוצאה. דהוי תכשיט ולא משוי ואיכא דהוי תכשיט וגזור ביה רבנן [לקמן נט.]: דילמא שלפא ומחויא לחברתה חשיבותו **ודילמא אתי לאיתויי ד' אמות: לא בחוטי צמר ופשתן ורצועה שבראשה.** שקולעת בהן שערה. מכולהו קאי ובגמ' מפרש טעמא: **ולא תטבול בהן.** משום חציצה: **עד שתרפס.** שתתירם קצת שיהיו רפויין ויכנסו המים בינייהם לשער: **טוטפת וסרביטין.** מפרש בגמרא[ה] וחשובין הן וחיישינן דילמא שלפא ומחויא לחברתה: **בזמן שאין תפורין.** עם השבכה שקורין שקופיי"ל אבל תפורין ליכא למיחש לאתויי שאינה נוטלת השבכה מראשה ברה"ר שתגלה כל שערה: **בגוד.** מפרש בגמ'[ו]: **ברה"ר.** אבל לחצר שרי וכל המזכירים למעלה אסורים אף לחצר שמא תרגילם ברה"ר וחדא גזירה היא דגזור בהם שלא תתקשט בהם בשבת כלל ובכבול התירו כדמפרש לקמן בפרקין (דף סד:) שלא לאסור את כל תכשיטיה ותתגנה על בעלה: **עיר של זהב.** כמין נושק"ל ומלייריין בה כמין עיר: **קטנה.** מפרש בגמרא (לקמן דף נט:): **חוסם.** לורה לחתוס בה איגרת או כל דבר סגור: **שאינה נקובה.** כגון אישפיגל"א: **ואם יצאה אינה חייבת חטאת.** דכולהו תכשיטין גינהו ורבנן הוא דגזור בהו דילמא שלפא ומחויא: **גמ' טבילה מאן דכר שמה.** מה ענין טבילה אצל הלכות שבת: **ושריא להו.** ומתרת אותם לטבול בשבת שעל הטבילה לא גזרו כדאמרינן במסכת ביצה (דף יח.) אדם נראה כמיקר ואין נראה כמתקן עצמו: **תיבי חלילתא.** שרשרות של חוטין חלולות ועגולות: **מהו.** לקלוע בהן שערה ולצאת בשבת שאינה יכולה למותחן ולדוחקן על השער בחזקה והמים נכנסין בה ומיבעיא ליה מי הוי חציצה ולא תצא בהן בשבת משום גזירת טבילת מצוה או לא הוי חציצה: **כל שהוא אריג לא גזרו.** לצאת בו בשבת דלענין חציצה לא חייץ דלא מצי לאהדוקי ספיר: **לאחווהי דלא קפדן עלייהו.** ליטלן מראשן כשהן רוחצות בחמין אלמא עיילי בהו מיא ספיר אפילו להצאת רחיצה וכיון שכן לענין טבילה נמי לא צריכין להתירן ומותר לצאת בהן בשבת דהא לי מתרמי טבילה לא שרו להו לא משום חציצה ולא משום קפידא: **דמיטנפי.** שנטנפו הנך תיבי בטיט: **הא נמי אריג הוא.** והא קאמר לא גזרו כלל לצאת ולהאי לישנא דלא קפדי משמע דאי קפדי לנטלן מראשן כשהן רוחצות אסור לצאת בהן בשבת ואע"ג דלענין איהדוקי לא חייצי ומותרות לטבול בהן הלכך הני כיון דמיטנפי מקפד קפדן שלא להיות בראשן בשעת טבילתן מפני שהמים ממחין את הטיט ומלכלך בשרן בעלייתן מן הטבילה ואע"ג דחציצה לא הוי דהא עייליי בהו מיא מיהו כיון דשקלי לה משום טינוף אתי לאתויינהו ואסור לצאת בהן ולישנא קמא לא גזרו אלא במידי דחייץ לטבילה ורבותי מפרשין הך קפידא לענין חציצה כדקי"ל רובו ומקפיד עליו חוצץ (עירובין דף ד:) וקשיא לי בגוה טובא חדא דכי איתמר ההוא במידי דמיהדק איתמר ואשמעינן דאע"ג דלא עייליי ביה מיא כיון דלא קפיד עליה חשיב כגופיה ובטל לגבי שערו אבל במידי דלא מיהדק ועייליי ביה מיא מאי חוצץ איכא למימר הא לאו חוצץ הוא ואי אתית למימר דההוא חוצץ דהתם לא דק בלישניה ומיהו כל מידי דקפיד עלייהו אסור היכי אמרינן הכא האי נמי אריג הוא ומותר כיון דפשיטא לן דהיכא דמיטנפי מקפד קפדן על כרחיך חייץ דהא רב הונא בריה דרב יהושע אהלכה למשה מסיני לא אתא לאיפלוגי: **ואלו חוצלין באדם.** משום דתני התם אלו חוצלין בכלים תני לענין טבילת אדם ואלו חוצלין באדם: **של צמר ושל שער אין חוצלין.** דלא מיהדק על גבי שער: **הבנות.** קטנות. אורחא דמילתא נקט: **וכולן בראשי הבנות שנינו.** לא תימא שבראשי הבנות ארצועות לחולייהו קאי אלא לחוטין נמי קאי: **למעוטי מאי.** אשמעינן רב דהוא דחוטין נמי בראשי הבנות שנינו: **לאילימא למעוטי.** חוטין הקשורין בצואתן דלא חייצי: **ודמאי.** הי חוטין אתא למעוטי דלא חייצי בצואה. **אמר קרוי רך לגבי פשתן ולגבי שער: על גבי קשה.** שער: **ע"ג רך.** בשר: **מיבעיא.** הא ודאי על גבי רך מיהדק: **אי אשה חונקת עצמה.** להדק חוטין בצואתן וקושרתן בריוח שיהו רפין: **בחוטין שבאזניהם.** שנותנין שם שלא יסתם הנקב: **חבקין.** ענקי רצועות שאינן מוזהבות רחבות דלאו לתכשיט עבידן דומיא דחוטין שבאזניהן: **חבקין.** לשון קילקלי וחבק (לקמן דף סד.) לינגל"א לאסור בו סוס: בקטלא

במה אשה כו' לא בחוטי צמר. מפרש בגמ' משום דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה ושרי להו ואתי לאתויינהו אמרבע אמות ברה"ר אומר ר"י דהיינו דוקא בחוטין שאינן נתונין בקליעת השער[א] אבל חוטין הנתונין בקליעת השער[ב] יוצאה בהן דבהנהו ליכא למיגזר דילמא שריא להו כדתנן בהמלגיע (לקמן דף נד:) דאיכא[ג] לכל הפחות איסור שבות בגודלת וסברא הוא דכי היכי דיש איסור בעשיית קליעה ה"נ יש איסור בסתירת קליעה[ד] וא"ת מהאי טעמא תהא אשה אסורה לצאת בטלית[ה] דהא ודאי שריא לה בשעת טבילה ויחוש דילמא אתי לאתויי[ו] וי"ל דבדברים שהם עיקר מלבוש ליכא למיגזר[ז] דאפילו בחול אין דרך ללכת כלל ממקומו עד שילבישם אלא דוקא בדברים קטנים[ח] יש לחוש שאין מקפיד אם אינם עליו ורגילות הוא בחול כשמתירן פעמים נושאן בידו עד ביתו[ט] וגרהא לר"י דדוקא בדברים שרגילות להסירן כדי להרחותן או משום חציצה או משום קפידא גזרו שלא לצאת בשמא כשיסיר ישכח שהוא שבת ואתי לאתויי אבל דברים שמותר לצאת בהן[י] שאין רגילות להסירן מותר לקשור ולהתיר ברה"ר[יא] דליכא למיחש למידי דאם יהא זכור שבת בשעת התרה לא אתי לאתויי[יב] ואם לא יהיה זכור שבת אפילו נאסר להתיר ולהסיר לא יועיל וכ"מ לקמן (דף סא.) דקתני בבריתא וקושר ומתיר קמיע אפילו ברה"ר והא דאיצטריך התם לאשמעי' דשרי אע"פ שכל דבר מותר להסיר כדפרישית איצטריך לאשמעינן[יג] דלא אסרינן משום דמיחזי דקושרו עליו שלא לרפואה ומתכוין להוליא כי היכי דאסור בפילפל וגרגיר מלח לכתחילה לתת בפה בשבת או להחזיר[יד] אלא כמלבוש גמור חשיב מחמת הרפואה[טו]: **השתא** רך **על גבי קשה חוצץ כו'.** וא"ת דילמא רב הונא נקט וכולן בראשי הבנות לרבותא דאפילו בראשי הבנות דהוי רך ע"ג קשה חוצץ ואורי"י דבלאו רב הונא הוה הוי ידעינן דבכל מקום חוצלין אפילו בראש[טז] אלא ודאי למעוטי שום דבר אחר: **השתא** קשה ע"ג קשה חוצץ. סבר הש"ס דקשה ע"ג רך חייץ טפי מקשה ע"ג קשה[יז] ורך ע"ג קשה לא חייץ כקשה ע"ג קשה דהא לר' יהודה חוטי צמר אין חוצלין דהוי רך על גבי קשה וחוטי פשתן דהוי קשה ע"ג קשה חוצלין[יח] וחוטי שיער דהוי נמי קשה על גבי קשה לכ"ע אין חוצלין אף על פי שחוטי פשתן חוצלין לכולי עלמא[יט]: **אלא א"ר יוסף.** [כ]לפי שרב יוסף בעצמו מקשה שייך לומר אלא: הכא

בבמה [א]אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות שבראשה ולא תטבול בהן עד שתרפם ולא בטוטפת ולא בסרביטין בזמן שאינן תפורים ולא בכבול לרה"ר ולא [ב]בעיר של זהב ולא בקטלא ולא בנזמים [ג]ולא בטבעת שאין עליה חותם ולא במחט שאינה נקובה ואם יצאת אינה חייבת חטאת: **גמ'** טבילה מאן דכר שמה אמר רב נחמן בר יצחק אמר רבה בר אבוה מה טעם קאמר מה טעם לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן מפני שאמרו חכמים בחול לא תטבול בהן עד שתרפם וכיון דבחול לא תטבול בהן עד שתרפם בשבת לא תצא דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה ושריא להו ואתי לאתויינהו ד' אמות ברה"ר בעא מיניה רב כהנא מרב [ד]תיבי חלילתא מאי א"ל אריג קאמרת כל שהוא אריג לא גזרו איתמר נמי [ה]אמר רב הונא בריה דרב יהושע [ו]כל שהוא אריג לא גזרו ואיכא דאמרי אמר רב הונא בריה דרב יהושע חזינא לאחווותי דלא קפדן עלייהו מאי איכא בין הך לישנא ובין הך לישנא איכא בינייהו דטניפן להך לישנא דאמר כל שהוא אריג לא גזרו הני נמי ארוג ולהך לישנא דאמרת משום קפידא [ז]כיון דטניפא מקפד קפדא עלייהו [ח]תנן התם ואלו חוצצין באדם חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות ר' יהודה אומר של צמר ושל שער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן אמר רב הונא וכולן בראשי הבנות שנינו מתקיף לה רב יוסף למעוטי מאי אילימא למעוטי דצואר ודמאי אילימא למעוטי דצמר השתא רך על גבי רך מיבעיא ואלא למעוטי דחוטי פשתן השתא קשה על גבי קשה חוצץ קשה על גבי רך מיבעיא אלא אמר רב יוסף היינו טעמא דרב הונא [ט]לפי שאין אשה חונקת את עצמה איתיביה אביי הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהן אבל לא בחבקין שבצואריהן ואי אמרת אין אשה חונקת עצמה חבקין שבצואריהן אמאי לא [י]אמר רבינא

ה) [נדרים ג: מיר ג.], ו) [ע' תוס' לקמן נט. ד"ה ולא], ז) לקמן נח., ח) מקוואות פ"ט מ"ח, ט) [ע"כז],

מוסף תוספות

א. [אלא] שכרוכות סביב שערותיה שכן דרך נשים שכורכות וקושרות בהן בחוזק ומהדקות היטב. אור זרוע ה' שבת סי' פ"ד אות ט'. ב. מבעוד יום. ריטב"ן. ג. למ"ד דגודלת חייבת משום בונה ולמאן דלא מחייב מ"מ [איכא]. תוס' הרא"ש. ד. הלכך ליכא למיגזר בהן דלמא שריא להו, דאשה הרוצה לטבול בשבת צריכה לסתור קליעת שערותיה מבעוד יום, אלא מיירי בחוטין הנתונין על שערות ראשה. הנתונין על שערות ראשה. פסקי הרא"ש סי' ג'. [ולא כ]פרש"י ז"ל שהאשה קולעת שערה כמין קליעה. ריטב"ן (ועי' ט"ז או"ח סימן ש"ג סק"א ופנ"י). ה. [ו]בכמה בגדים רחבים שהיא לובשת שדרכם של נשים לסלקם בשעת טבילה. ריטב"ן. ו. דהא מוכח בגמ' דבכל דבר שהיא מקפדת שלא יהא עליה בשעת טבילה שייך למיגזר אע"פ שאינו חוצץ. תוס' הרא"ש. ז. דודאי לובשתן מיד לאחר הטבילה. תוס' הרא"ש. ח. שאין אדם מרגיש בהן כל שעה. רמב"ן. ט. ולפיכך מותרת לצאת בחגורה של כסף שאם תשלפנו תהא מחוסרת מלבוש. ריטב"ן. י. משום. תוס' הרא"ש. יא. ולא חיישינן שאם תתרם תוליכם ד' אמות בידה. תוס' הרא"ש. יב. דודאי בזמן מועט דהפשטה ולבישה לא תשכח השבת. ריטב"ן. יג. שקושר ומתיר כמה פעמים בשבת. תוס' הרא"ש. יד. אם נפל. תוס' הרא"ש. דנראה דהוא מתכוין להערים להוציאו ולהוליכו למקום אחר. ספר התמונה סימן ל"ע. טו. והיינו דמסיים בה ובלבד שלא יקשרנו בשיר ובטבעת שאז נראה כמתכוין להוצאה. תוס' הרא"ש. טז. כיון דקתני בסתמא דחוטי צמר וחוטי פשתן חוצץ. תוס' הרא"ש. יז. לפי כשהתחתון רך יותר נדבק בו וחוצץ. תוס' הרא"ש. יח. כי הדבר הקשה יותר מתהדק במקום הקשה ממה שמתהדק בו הדבר שהוא רך. ריטב"ן. [ו]היינו טעמא משום דנהי דצמר נדבק במה שהוא עליו יותר מן הפשתן אפי' הכי מתוך שהצמר רך המים הנכנסין בתוך החוט ועוברין עד הבשר משא"כ בחוט פשתן שהוא קשה שאין המים נכנסין בתוכו. מי' הר"ן. יט. אע"פ ששניהם קשים הם, מ"מ פשתן קשה יותר משער, מיהו קשה לרבנן דצמר ע"ג שער דהיינו רך ע"ג קשה חוצץ ובשער ע"ג שער דהיינו קשה ע"ג קשה מודו לר' יהודה דאינו חוצץ, וצ"ל דבהך סברא פליגי ר' יהודה ורבנן. תוס' הרא"ש. או שאין קושיו חזק כ"כ כשער מודה ר' יהודה דחייק וכי קאמר ר' יהודה דשל צמר ושל שער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן, כל חד וחד טעמא לחוד צמר מפני שעצמו רך שער מפני שהוא קשה כ"כ שאינו נדבק עם מה שהוא עליו. מי' הר"ן. (עי' הגהות רא"מ"ה). ב. ולשון אלא לא דייק שהרי אין אנו סותרים שום אוקימתא, ריש [לומר]. ריטב"ן.

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ו' ומיי' פי"ב מהל' מקואות הל' ה סמג לאוין סה וסמג עשין רמח טוש"ע א"ח סי' שג סעיף א וטוש"ע י"ד סי' קלח סעיף ג:

ב ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ד' טוש"ע א"ח סי' שג סעיף י וסעיף יח:

ג ג ד מיי' שם הלכה ט טוש"ע א"ח סי' שג סעיף א וטוש"ע י"ד סי' קלח סעיף ג:

ד ה ו מיי' שם הלכה ז י טוש"ע א"ח שם סעיף ב וטוש"ע י"ד שם סעיף ב:

גליון הש"ס

גמ' תיבי חלילתא מאי. עי' זבחים דף לד ע"א תוס' ד"ה מקנחת:

לעזי רש"י

שקופיי"א [קויפ"א]. שביס עשוי רשת.

נושק"א. סיכה, מכבנה. אישפיגל"א [אישפינגל"א]. סיכה (שאינה נקובה).

ציגנל"א. חבק (רצועת-בטן לסוס וכיו"ב).

רבינו חננאל

פרק ששי

במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה, לא תצא אשה בחוטי כו'. אוקמה רב נחמן גזירה שמא תזדמן לה טבילה של מצוה, ומשום שחוצצת מתרתן ומהלכת בהן ד' אמות ברה"ר. אבל תיבי חלילתא לא גזרו בהו רבנן, דהא אחוותיה דרב הונא בריה דר' יהושע הוו טבלי בדמחתן הני תיבי חלילתא בראשיהן ולא הוו קפדי, וכיון דלא הוו קפדי שרו. וה"מ תיבי חלילתא, אבל תיבי טמימתא לא, דחוצצות. **ואסיקנא** דחוטי שיער אינן חוצצין ואפילו אם הן קשורין בראש הבנות, ואע"פ שהראש קשה הוא המים נכנסין בשיער ואין חוצצין, אבל חוטי צמר וחוטי פשתן בראש הבנות חוצצין, וכ"ש אם הן קשורין בצואר שמשתקעין בבשר ואין המים באין בתחתיהן, ולפיכך חוצצין. כיוצא בהן החבקין שבצוארי הבנות, ואוקימנא

הכא בקטלא עסקינן. תימה דמשמע דקטלא טעמא משום חציצה ולא״כ אמאי תני (ב) במתניתין בסיפא[א] בהדי חוטי צמר בריש״א הוה ליה למיתנייה ואומר רש״י דקטלא נמי דבר של גוי הוא ויש לחוש דילמא שליף ומחויא ומיירי מתני׳ ברפוי דליכא חציצה ולכך אין לחוסרו אלא משום תכשיט אבל ברישא דהכא איירי במיהדק דליכא למיחש דילמא שליפא שאינה מסירה לפי[ב] שלא תראה בעצמה בשר ומ״מ ומאי דוחקיה לאוקמא ברישא משום חציצה לוקמא ברפוי ומשום משלפא כמתני׳ וי״ל דבריתא משמע ליה דטעמא משום חציצה דומיא דרישא דקתני הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהם דלא אינטריך[ג] דליכא למיחש דילמא שליפא ומחוייא דסיפא הוא דמאי נמי שייך בחוטין אלא אינטריך לאשמעינן דאין בו חציצה ואינה מסיחתן בשעת עבודה וה״ג סיפא[ד] טעמא משום חציצה: **תניא** נמי **הכי בו׳**. מדתני (ג) וסרביטין הקבועים בה ודרך לקבוע אפזיינו בסבכה אבל חומרתא דקטיפתא אין קובעין:

אי כבלא דעבדא תנן. תימה[ה] אי כבלא דעבדא תנן אמאי קתני טפי גבי[ו] אשה[ז] וי״ל[ח] דבעי למיתני בסיפא דמתני׳[ט] יוצאה בכבול ובפאה נכרית לחצר[י] ופאה נכרית לא שייכא אלא באשה ומ״מ אמאי לא תני נמי ברישא פאה נכרית בהדי כבול דאין יוצאין בה לרה״ר ויש לומר דמילתא דפשיטא היא דאסור לצאת בה לרה״ר דודאי משלפה משום דמחכו עלה ומ״מ[יא] אי כבלא דעבדא תנן אמאי שרי באחר טפי משאר דבריס אבל אי כיפה של צמר תנן ניחא דשרי באחר אלא תתגנה על בעלה כדמפרש עולא לקמן (דף סד:) וי״ל דכבלא דעבדא שרי כדי לעשות בו קורת רוח לרבו שאם היה כל היום בלא כבול אפילו באחר בדבר מועט שיעשה העבד כנגד רבו סבור רבו[יב] שבעתו למרוח בו ואתי לידי קטטה ולקמן[יג] דפירש״י דבסיפא מודו ר״ע דכבול כיפה של צמר היא[יג] קשה לר״י דהא משמע הכא למ״ד כבלא דעבדא תנן שרי כיפה של צמר אף לרה״ר[יד]: **אין בה משום כלאים.** פרש״י משום שאינה טווי וריב״א אומר דמשום הכי אין להתיר דהתנן[טו] הלבדים אסורין מפני שהן שועין אלא משום דאיסטמא דבר קשה הוא ובדבר קשה לא אסרו רבנן משום כלאים כדאמר בפרק קמא דבילה (דף טו. ושם) א״ר הונא בריה דרב יהושע האי נמטא גמדא דגרס שריא אע״ג דשאר לבדים אסורין האי שריא לפי שהיא קשה וכן משמע ביומא פרק בא לו (דף פט.) רב אשי אמר בגדי כהונה קשין הן ולכך שרי להציע תחתיהם כי הא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע האי נמטא גמדא דגרס שריא וקשה לר״מ[טז] דאמרינן בפ״ק דערכין (דף ג:) הכל חייבים בציצית כהנים לוים וישראלים ופריך פשיטא ומשני כהנים אינטריך ליה סד״א הואיל[יז] ואיתתרי כלאים לגבייהו כו׳ לא ליחייבי והשתא היכי איתתרי להו והא בגדי כהונה קשין הן וכה״ג לישראל נמי שרי ואומר ר״מ דדבר שהוא שוע טווי וגו׳ [ודדלק מלבוש והעבלה] דאסור מן התורה אין מילוק בין רך לקשה דבכל ענין אסור מן התורה אבל בכלאים דרבנן כגון לבדים שאינם[יח] אלא שוע[יט] שרי בקשין אפילו בלבוד כיון דאין בהו כלאים אלא מדרבנן ובגדי כהונה נמי[כב] כיון דשרי מדאורייתא (יא) להציע תחתיהן[כא] כדתניא לא יעלה עליך אבל אתה מותר להציעו תחתיך אבל אמרו חכמים אסור לעשות בו המחמר וכרים וכסתות ומילי אחריני דתשיב במס׳ כלאים[כג] ועל אותן קוטש פורפוטש[כד] השיב ר׳ יצחק אשם יש בתוכן בלאי בגדים של צמר ושל פשתן ונתחב בהן המחט שתי תפירות[כה] דאסורין בהעלאה אפילו חוט התפירה של קנבוס או של משי אלא התירו כרים וכסתות[כו] אלא בהעלאה אבל בהעלאה לא אבל אם אין בתוכן רק גיזי צמר יכול להיות דמותר אף בהעלאה אמין חוט התפירה מחברן לבגד כלל אלא שמחבר ומקרב שני הבגדים של פשתן אבן כסוי הקוטש משני לדדין ומתוך כך מתהדק הצמר שבינתיים[כז] ואין זה חיבור כחיבור אריג או תפירה או קשירת חבלים דבמה בהמה: **ואינה מטמאה בבגדים.** קשה לר״י מאי אירע בבגדים אפי׳ בתמ ושרץ לא מטמא דבעינן טווי ואריג כדאמר לקמן (דף סד.) ואומר ר״י דמטמא בתמ ושרצים מק״ו דפרכין קטיס שטוריון בזב וטמאים בתמ ושרץ אינטמא בזב דשייך בה מדרס כמו בכפה דאמר (כלים פרק כ״ח משנה ה) כפה[כח] שנתנו לפ״ת טהור מן המדרס אינו דין שיטמא בתמ ושרץ ובערוך[כט] פי׳ איסטמא[ל] תחיכה של בגד מוחסד וקבועין בה אבנים טובות ומרגליות ולפ״ז ניחא דמטמא בתמ ושרצים כשאר תכשיט אבל בבגדים לא שאין הבגד עיקר כ״א הזהב ואבנים טובות ומהאי טעמא נמי אין בה משום כלאים:

הכא בקטלא עסקינן. [ה]דאשה חונקת את עצמה דניחא לה שתראה כבעלת בשר: ר׳ יהודה אומר של צמר ושל שער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן: אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה בחוטי שער [ו]א״ל אביי הלכה מכלל דפליגי וכי תימא אי לאו דשמעינן מתנא קמא דאיירי בחוטי שער איהו נמי לא הוה מיירי ודילמא כשם קאמר להו כי היכי דמודיתו לי בחוטי שער אודו לי נמי בחוטי צמר [ז]איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל [א]מודים חכמים לרבי יהודה בחוטי שער תניא נמי הכי חוטי צמר חוצצין חוטי שער אין חוצצין ר׳ יהודה אומר של צמר ושל שער אין חוצצין אמר רב נחמן בר יצחק מתניתין נמי דיקא [ב]דקתני יוצאה אשה בחוטי שער בין משלה בין משל חברתה מני אילימא רבי יהודה אפילו חוטי צמר נמי אלא לאו רבנן היא וש״מ בחוטי שער לא פליגי ש״מ: לא בטוטפת: מאי טוטפת א״ר יוסף חומרתא דקטיפתא א״ל אביי [ג]תהוי כקמיע מומחה ותשתרי אלא אמר רב יהודה משמיה דאביי [ד]אפוזיינו תניא נמי הכי [ג]יוצאה אשה בסבכה המוזהבת ובטוטפת ובסרביטין הקבועין בה איזו טוטפת ואיזו סרביטין א״ר אבהו טוטפת המוקפת לה מאזן לאזן סרביטין המגיעין לה עד לחייה אמר רב הונא עניות עושין אותן של מיני צבעונין עשירות עושין אותן של כסף ושל זהב: ולא בכבול: אמר רבי יגאי כבול זה איני יודע מהו אי כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי או דילמא כיפה של צמר תנן וכ״ש כבלא דעבדא [ה]אמר רבי אבהו מסתברא כמ״ד [ו]כיפה של צמר תנן ותניא נמי הכי יוצאה אשה בכבול ובאיסטמא לחצר ר״ש בן אלעזר אומר [ז]אף בכבול לרה״ר כלל [ח]אמר רשב״א כל שהוא למטה מן השבכה יוצאין בו כל שהוא למעלה מן השבכה אין יוצאין בו מאי איסטמא א״ר אבהו ביזיוני מאי ביזיוני אמר אביי אמר רב כליא פרוחי ת״ר [ט]ג׳ דברים נאמרו באיסטמא [י]אין בה משום כלאים [יא]ואינה מטמאה בנגעים ואין יוצאין בה לרה״ר משום ר״ש אמרו אף אין

בקטלא עסקינן. בגד חשוב לתלות בצואה כנגד לבה שלא יפול מה שהיא אוכלת על בגדיה ויש לו מקום שנגיס בעין שעושים למכנסים ומוחזב בו לצואה רחבה ומוללתו סביב הלצואה שהבגד רחב הרבה וקושרת הלצואה סביב לצואה וחוזרת עצמה בחוזק כדי שתהא בשרה בולטת ותראה בעצת בשר ומתוך שהלצואה חלקה ורחבה אינה מזיקתה: **מכלל דפליגי.** בתמיה והא ת״ק לא חייבי בשערה. שמע מינה בשער מודה דלא מיהדק על גבי שער: **דילמא.** הא דאלבר שער: **כשם קאמר להו.** כשם שאתם מודים לי בחוטי שער אודו לי בחוטי צמר (ח): **חומרתא דקטיפתא.** קשר שעושין לרפואות קיטוף עין רע שלא תשלוט: **וכיהוי לקמיע מומחה.** דקתני מתני׳ (ט) ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה הא מומחה שפיר דמי: **אפוזיינו.** פרוגטי״ל של זהב: **שבכה.** קופיי״ה דאי שלפא ליה מיגליא ראשה: **המקפה.** את הפדחת מאזן לאזן: **המגיעים עד לחייה.** על ראשה כורכתו ותולה לה על לחייה מכאן ומכאן: **אי כבלא דעבדא תנן.** חותם שעושין לעבד בכסותו לסימן הוכחה שהוא עבד והכהוא קתני מתני׳ דשפחה לא תלא בו: **אבל כיפה של צמר.** שאתם השבכה דמקרי נמי כבול ומתקשטת בו: **שפיר דמי.** לכיון דמיגליא שערה לא שלפא ומחוייא: **או דילמא כיפה תנן.** ולא תלא דמיהיזין דילמא שלפא ומחוייא מתחת השבכה ואינה מגלה וכל שכן כבלא דעבדא: **בכבול ובאיסטמא.** לקמיה מפרש מאי איסטמא ומדקתני כל שהוא למטה מן השבכה ש״מ כיפה תנן: **גליא פרוחי.** מלנפת קטנה לאחר קישוריה שקולעת ראשה וכשתה[יא] יש שערות קטנות שיולאין חוץ לקישוריה והן נקראין פרוחי על שמפריחין ויולאין לחוץ ואוגדתן לתחת קישוריה ע״ש מלנפת קלרה: **גליא.** מוגעת אותן שערות מגלאת: **אין בה משום כלאים.** שעשויה כמין לבד שקורין פולטר״א ואינה טווייה: **ואינה מטמאה בנגעים.** מהאי טעמא גופיה דבגדי נגעים כתיב נמי בגד[יב] וליף מכלאים שוע וטווי: אין

מסורת הש״ס

א) [לקמן דף: וש״נ], ב) פ״א מלא מודי׳ אחמר אמר רב יוסף אמר ר״י אמר שמואל, ג) לקמן סד:, ד) פי׳ כן [ובערוך ערך אב פי׳ אב זיינ״ן], ה) פ״א אחמר רב אמר כיפה של צמר תנן ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי, ו) בכבול אף לרה״ר כ״ל, ז) [תוס״פ ד״ה], ח) [לקמן ס.], ט) בס״ת: וכסותה, י) [ויקרא יגן], כ) [דף סד:], ל) [פ״ט מ״ט דכלאים], מ) להליע כלאים מתחיכן כל״ל

גליון הש״ם

גמ׳ דאשה חונקת את עצמה. ומזה הטעם נקלא קטלא. הרע״ב פי״ל מ״ה דכלים: שם בלל אמר רבי שמעון בן אלעזר כל שהוא למטה מן השבכה. לקמן דף סה ע״ל:

לעזי רש״י

פרוגט״ל. נזר קישוט המונח על המצח.
קרפ״א. שביס עשוי רשת.
פולטר״א [פולטר״א].
(מצע) לֶבֶד (עשוי מחוטרים, שהם רק כבושים ביחד, ולא ארוגים).

מוסף רש״י

יוצאה אשה בחוטי שער. שקולעת בהן שערה (לקמן סד:). בין משלה. תלוסין כגון כיפה של צמר, יוצאין בו. לא תיסיון דילמא שלפא ומחוויא, דמיגלי שערה ומגגיא בה שהשבכה נוי הוא לשער (לקמן סה.).

מוסף רש״י

יוצאה אשה בחוטי שער. שקולעת בהן שערה (לקמן סד:). בין משלה. תלוסין כגון כיפה של צמר, יוצאין בו. לא תיסיון דילמא שלפא ומחוויא, דמיגלי שערה ומגגיא בה שהשבכה נוי הוא לשער (לקמן סה.).

רב נסים גאון

פרק ששי במה אשה

תנו רבנן שלשה דברים נאמרו באיסטמא וכו׳. לדברי תנא קמא אין בה משום עטרת חתנים, ולדברי ר׳ שמעון בן אלעזר אין בה משום עטרת כלות, הוא מחמת הטעם שאמרו במס׳ סוטה בפרק האחרון בפולמוס של אספסינוס גזרו על עטרות חתנים, בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות. ובמ׳ א׳ מן גיטין אמרו אמר ליה ריש גלותא לרב הונא בלילא מגלן דאסיר. אמר ליה מדבנן דתנן בפולמוס של אספסינוס קיסר גזרו על עטרות חתנים ועל עטרות כלות. אדהכי קם רב הונא לאיפנויי, אמר ליה רב חסדא קרא כתיב כה אמר ה׳ הסר המצנפת, וכי מה מצנפת אצל העטרה, לומר לך בזמן שהמצנפת בראש כהן גדול תהא עטרה בראש חתנים, נסתלקה מצנפת מראש כהן גדול תסתלק העטרה מראש כל אדם. אדהכי אתא רב הונא אשכחינהו דהוו יתבי וקאמרי להא שמעתא, אמר להו האלהים מדרבנן הוא דאסור.

רבינו חננאל

בקרטלא ומשום דאשה חונקת עצמה כדי שתראה בעלת בשר. פירש רב יוסף טוטפת חומרתא דקטיפתא, יש מי שאומרים כי הוא ממיני מרגליות שתולות הנשים בצוארייהן משום עין רעה, ונדחו דבריו. ואיתתוקמא מאי טוטפת

מסורת הש״ס

ה) [לקמן דף: וש״נ], ו) פ״ל מלא מודי׳ אחמר אמר רב יוסף אמר ר״י אמר שמואל, ז) לקמן סד:, ד) פי׳ כן [ובערוך ערך אב פי׳ אב זיינ״ן], ח) פ״א אחמר רב אמר כיפה של צמר תנן ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי, ט) בכבול אף לרה״ר כ״ל, י) [תוס״פ ד״ה], יא) [לקמן ס.], יב) בס״ת: וכסותה, יג) [ויקרא יגן], יד) [דף סד:], טו) [פ״ט מ״ט דכלאים], מ) להליע כלאים מתחיכן כל״ל

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה כשם קאמר וכו׳ אמר הס״ד ומ״כ בה״ד אלא מודים איתמר כו׳ ה״ג בספר הישן הס״ד וכ״ג שהוא ס״ל: (ב) תוס׳ ד״ה הכא וכו׳ אמאי תני לקטלא במתניתין: (ג) ד״ה תניא וכו׳ ולתני דבטוטפת וסרביטין:

מוסף תוספות

א. בתר דקתני ולא תטבול בהן. ריטב״ם.
ב. שמתביישת. תוס׳ הרא״ש. ג. למיתני. תוס׳ הרא״ש. ד. דקתני ולא בחבקין שבצאוריהן הוי. תוס׳ הרא״ש. ה. [ל]ר״ת ז״ל ותפשוט ליה דכיפה של צמר תנן. ריטב״ם.
ו. תכשיטי. ריטב״ם. ז. ולא תני לה גבי תכשיטי איש. ריטב״ם. ח. משום. תוס׳ הרא״ש. ט. שרייתא דידיה בחצר בהדי פאה נכרית דקתני (לקמן סד:). ריטב״ם. י. דליכא מידי דמשתרי בחצר אלא כבול ופאה נכרית. ריטב״ם.
יא. דהא אמרינן לקמן (סד:) כל דבר שאסרו חכמים לצאת לרה״ר אסור לצאת בחצר חוץ מכבול ופאה נכרית וכו׳ אלמא כבול כיפה של צמר הוא [דהרי]. ריטב״ם.
יב. דמשום דלית ליה חותם הוא רואה עצמו בן חורין. רשב״ם. יג. מדמפרש טעמיה בגמ׳ כדי שלא תתגנה על בעלה. רשב״ם לקמן סד: יד. וא״כ הו״ל למפרך מינה לשמואל דאמר בכבול דרישא כבלא דעבדא, אלא [ההיא] נמי לשמואל בכבלא דעבדא הוא ולדידיה לאו משום האי טעמא שרו ליה אלא משום קטטה. רשב״ם לקמן סד: [ועיי״ש בתוס׳ ד״ה]. טו. אלמא אע״ג דלא הוי טווי ואריג אסירי מדרבנן. תוס׳ ריא״ז. ואילו הכא קתני אין בה משום כלאים דמשמע דאפילו כלאים דרבנן ליכא. ריטב״ם.
טז. מהא. תוס׳ הרא״ש.
יז. וכתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך מאן דלא אישתרי בביה כלאים מחייב במצות ציצית והני כהני הואיל. תוס׳ הרא״ש. יח. טורין. הגהות מרדכי סימן ת״ס.
יט. בלבד, יש חילוק בין רך וקשה [ולקן]. תוס׳ הרא״ש. כ. אע״ג דבגדי כהונה כלאים דאורייתא הן. מ׳ הר״ן. כא. אפי׳ ברכין. תוס׳ הרא״ש.
כב. שמא תיכרך נימא על בשרו כדאיתא במסכת ביצה (יד.). ריטב״ם.
כג. שמותר להציען תחתיו משום דהצעה ליתא אלא מדרבנן ובהנהו דהתם לא שכיח בהו כריכה. נמצא פסקן של דברים, דקשין דאורייתא [שוע טווי וגו׳], בהעלאה אסירי מדאורייתא ובהצעה שרו אפילו מדרבנן, ורקשין דרבנן [שאינם שוע טווי וגו׳], בין בהצעה בין בהעלאה שרו אפילו מדרבנן. פי׳ הר״ן. כד. הן סדינין המחוברין יחד וביניהם צמר גפן או בלאי בגדים ומחוברין ע״י תפירות. מלכי סימן ס״ה. כה. ממלכי סי׳ ס״ה הגיהמ״ל: אם יש בתוכו בלאי בגדים של צמר ונתחב בהן ובסדיגין של פשתן שמצד חדש ויש בהן ב׳ תחיפות. עי׳ מהרש״ל ומהר״ס). כו. דלא שכיח בהו טובא כריכה. מלכי סימן ס״ה. כז. ואם היתה נפתחה לא היתה הצמר נדבק לבגד מחמת תפירה זו. מלכי סימן ס״ה. כח. הה״נ חזי (חולין קכט.) בכופת שאור שייחדה לישיבה טמאה מדרס. רמב״ן. כט. [ערך אסטמא]. ל. מין תכשיט לא של כסף ולא של זהב הוא אלא. פור זמוע הל׳ שבת סימן פ״ד אות ג׳. [ועי׳ הגהות מהרש״ם].

בפניה, ונקראת כליא (דיבי) [דיבר״] והיא כגון אותה ששנינו [מדות פ״ד מ״ו] אמה כולה עורב, לפי שבמקדש [הראשון] שהיתה קדושתו בכל הקהל והיתה השכינה שרויה בו לא היו עופות פורחות עליו, אבל במקדש שני פחדו שמא אין קדושתו כקדושת ראשון, ושמא יפרחו העופות על המקדש וישליכו שם דבר טומאה, ועשו צורה להבריח העופות מגגי ההיכל וקראו אותה כולה עורב, כלומר זו מונעת העורבים מלפרוח בגג ההיכל. וזו צורה כדרך שעושין עכשיו שומרי הזרעים. **ת״ר שלשה דברים נאמרו באיצטמא.** אין יוצאין בה לרה״ר לפי שאינה כלי וכמשאוי חשוב, ואין בה משום כלאים דלאו אריג הוא, ואינה מטמאה בנגעים שאין בה שתי וערב. **[אמר]** רב הונא טוטפת, עניות עושות של מיני צבעונין, עשירות עושות אותן של כסף ושל זהב.

והאמר

אבזיינו, כלומר אב שיש בו מיני הרבה, כי מינין תרגום [זנין] דכתיב [דניאל ג] זני זמרא, פירוש כל מיני זמר והיא נקראת טוטפת מפני שנותנת למעלה מן המצח במקום הטוטפת, כדתניא יוצאה אשה בסבכה המוזהבת ובטוטפת ובסרביטין, ואוקמה ר׳ אבהו טוטפת המוקפת מאוזן לאוזן, סרביטין המגיעין לה עד לחייה. ולא בכבול. אוקמה ר׳ אבהו כיפה של צמר, דתניא יוצאה אשה בכבול ובאיצטמא לחצר, ר׳ שמעון בן אלעזר אומר בכבול אף לרה״ר כו׳. דייקינן דכבול דומיא דאיצטמא מה איצטמא כיפה אף כבול כיפה, וכדגרסינן [חולין קלח.] כיפה של צמר היה מונח בראש כ״ג ועליו הציץ שנאמר ושמת אותו על פתיל תכלת, והן חוטין גדילין מעשה עבות רחבין כשתים ושלש אצבעות כגון אבנט. ולית הילכתא כשמואל דאמר כבלא דעבדא, דאין עושין בדבר של תורה להקל מספקא, אלא הכבול שאסרה משנתנו היא כיפה של צמר, וכ״ש כבלא דעבדא שאסור. **איצטמא** היא ביזיני, כלומר חוטין הרבה ממיני צבעונין ותולין אותן בפני הכלה שלא יצערוה הזבובין, שמתביישת להסיר הזבובין מעליה, ותולין זה

אין בה משום עטרות כלות ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו לא קשיא [א]הא דעבד ליה רביה הא דעבד איהו לנפשיה במאי אוקימתא להא דשמואל דעבד ליה רביה בחותם שבכסותו אמאי לא דילמא מיפסק ומירתת ומיקפל ליה ומחית ליה אכתפיה כדרב יצחק בר יוסף דא"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן [ב]היוצא בטלית מקופלת ומונחת לו על כתפיו בשבת חייב חטאת וכי הא דא"ל שמואל לרב חיננא בר שילא כולהו רבנן דבי ריש גלותא לא ליפקו בסרבלי חתימי לבר מינך דלא קפדי עליך דבי ריש גלותא: גופא אמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו תניא נמי הכי [ג]יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו ורמינהו לא יצא העבד בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו [ג]זה וזה אין מקבלין טומאה ולא בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו [ד]זה וזה מקבלין טומאה [ה]ולא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא בזוג שבכסותה ולא בזוג שבצוארה זה וזה אין מקבלין טומאה לימא הא דעבד ליה רביה הא דעבד איהו לנפשיה לא אידי ואידי דעבד ליה רביה וכאן [ו]בשל מתכת וכאן בשל טיט וכדרב נחמן אמר רבה בר אבוה דבר המקפיד עליו רבו אין יוצאין בו דבר שאין מקפיד עליו יוצאין בו ה"נ מסתברא מדקתני זה וזה אין מקבלין טומאה אי אמרת בשלמא של מתכת הני הוא דלא מקבלי טומאה הא כלים דידהו מקבלי טומאה אלא אי אמרת בשל טיט תנן הני הוא דלא מקבלי טומאה הא כלים דידהו מקבלי טומאה והא [ז]תניא [ח]כלי אבנים כלי גללים וכלי אדמה אין מקבלין טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים אלא ש"מ של מתכת ש"מ: אמר מר ולא בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו [ז]זוג שבצוארו אמאי לא דילמא מיפסיק ואתא לאיתויי זוג שבכסותו נמי ליחוש דילמא מיפסיק ואתי לאיתויי הכא במאי עסקינן דמיחא ביה מומחא וכדרב הונא בריה דרב יהושע דאמר [ח]רב הונא בריה דרב יהושע כל שהוא ארוג לא גזרו: אמר מר לא תצא בהמה לא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא בזוג שבצוארה ולא בזוג שבכסותה זה וזה אין מקבלין טומאה וזוג דבהמה אין מקבלין טומאה ורמינהו זוג של בהמה טמאה ושל

והאמר שמואל יוצא העבד בחותם כו'. ולא בעי לאוקמי מתניתין בחותם שבכסותו דניחא ליה [א]לאוקמה בדעבד מיהו לנפשיה ומיירי מתני' בכל חותמות[ב]: **הא דעבד איהו לנפשיה.** קשה לרשב"ם אמאי שריא מתני' בדעבד מיהו לנפשיה בחלר כיון דליכא קפידא דרבו וי"ל דליכא קצת קפידא אבל לא כל כך כמו בעבד ליה רביה: **במאי אוקימתא להא דשמואל בדעבד ליה רביה כו'.** אבל אי מיירי בדעבד מיהו לנפשיה אמאי שפיר[ג] דבעלותו ליכא למיחש דלמא פסיק ליה בידים כדי שלא יבינו הרואין שהוא עבד[ה] אבל בכסותו[ד] איכא למיחש דלמא מקפל טליתו לכסות החותם[ז] ולא ידע דיש בזה חיוב חטאת אבל בדעבד ליה רביה משום אימתא דרביה ירא לקפל[ח] והשתא נמי ידע הש"ס לדרב יצחק אלא דלא ידע שיש לחוש דילמא מיפסיק ונתר דמשני[ט] מייתי דרב יצחק ונתת לפרושי שיש[י] חיוב חטאת בקיפול: **דילמא מיפסק ומרתת ומקפל ליה.** דניחא ליה טפי שיהיה מקופל משילתה רבו שנפסק לגמרי ויסבור שבמזיד פסקו למרוד בו: **לא תצא בהמה כו'.** דמיחזי כמאן דאזיל לחיגגא כדפי' בקונ' דלא מצינן למימר משום דילמא מיפסיק ואתי לאתויי דהא לעיל (דף נד:) מפרש דזוג אסור משום דמיחזי כמאן דאזיל לחיגגא ולא קאמר דלמא מיפסק דומיא דחותם:

מאי שנא זוג שבצוארו דלמא מיפסיק ואתי לאתויי. והא דתנן לקמן (דף סו:) בני מלכים יוצאין בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה[יא] אומר ר"י דמיירי בזוגין יקרים שיוצאין בהן בני מלכים כגון של כסף ושל זהב דליכא למיחש בהו דילמא מיפסיק דמסתמא תקועין הן יפה בשלשלאות של כסף והכא מיירי בזוג דעלמא דומיא דזוג של בהמה ולמאי דמוקי לה בגמרא[יב] באריג בכסותו אתי נמי שפיר[יג]: **הב"ע דמחי.** ואי"ת כי היכי דזוג מיירי במחי הכי נמי מיירי חותם שבכסותו במחי[יד] ואם כן[יג] אמאי אסור[יד] וי"ל דזוג מותר לפי שדרך לאורגו בבגד שאין שום בגד אלא יהא ראוי לנוי ותכשיט כזה ולא הטריחוהו לפוסקו מכל בגדים ולבגדים הבגד אבל חותם אין דרך לעשותו בכל הבגדים שאינו יפוי הבגד ולכך גזרו חכמים אפילו באורג בכסותו שיהא צריך לפוסקו אטו היכא שאין אורג ואי"ת אדמפליג בין זוג שבצוארו לזוג שבכסותו ליפלוג בזוג שבכסותו גופיה בין מחי לא מחי ויש לומר דניחא ליה לאשמעינן דזוג שבצוארו אסור אפילו[טו] בחתיכת הבגד שסביב צוארו ואינה יכולה ליפול אלא ע"י חתיכה[טז]: **כדרב הונא כו'.** ואע"ג דמיירי דרב הונא אייתי לעיל (דף נז.) גבי חליצה [יז]מדקאמר כל שהוא אריג משמע דה"ק בין לענין חליצה בין לענין דלמא מיפסיק לא מיישינן באריג[יח]: [יט]**אע"פ** שחברו בדלת וקבעו במסמרים טמא. והא דאמר בהקומץ רבה (מנחות דף כד.) סדין שעשאו וילון טהור מן המדרס לאו משום קביעות גרידא טהור אלא מיירי שעשה שום שינוי מעשה. והא דאמר בנגמר הדין (סנהדרין דף מח.) כפה שנתנתו לספר טהור מן המדרס אף על פי שלא עשתה שום שינוי מעשה כיון דנאסר בהגאה ע"י כן חשוב כשינוי מעשה: אין

אין בה משום עטרות כלות. דגזרו עליהן שלא תצא בהן מחורבן ואילך משום לער בימס' סוטה (דף מט.): **ושמואל אמר.** כבול דמתני' כבלא דעבדא ופליג אדר' אבהו: **חותם שבצוארו.** הוא כבלא דעבדא והיו עושין אותו משל טיט: **דעביד ליה רביה.** אית ליה אימתא ולא שקיל ליה מצוארו להוליכו בידו: **מיפסק.** החותם ונשבר ומירתת מרבו שלא יאמר שהוא נטלו להראות בשוק שהוא בן חורין: **ומקפל ליה.** הטלית על כתפיו כדי שלא יראה מקום החותם ולא יבינו שנפל ודמי הטלית על כתפו כמשוי: **חייב חטאת.** דאינו תכשיט אלא בזמן שלובשו דרך מלבוש: **כולהו רבנן לא ליפקו בסרבלי חתימי.** היו עושין חותמות לטליתות שלהן כעין עבדים להראות שהן כפופין לריש גלותא לא ליפקו דאי מפסקי מרתתי ומקפלי להו: **דלא קפדי עלך.** אם תלך בלא חותם: **יוצא העבד בחותם שבצוארו.** ובשל טיט דלא קפיד עליה לאתויי ואי משום דמירתת מאי חזרבא נפקא מינה משום אימתא דרביה לא מייתי ליה בידיה דהא לאו הוכחה היא דעבדות אלא כשישנו על צוארו או בכסותו: **וזה וזה אין מקבלין טומאה.** דלאו לנוי עביד שיהא טמא משום תכשיט ואע"ג דבשל מתכת מוקמינן לה להא לקמן מיהו לאו לנוי דליה הוא אלא לגנאי וכלי תשמיש נמי לא הוי: **זוג.** לנוי עביד: **ולא בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו.** לקמיה מפרש טעמא: **מקבלין טומאה.** שתכשיט הוא: **שבכסותה.** עושים לסוסים מעילין שלא יטנפו: **לא תצא.** כדאמרינן בחילך פרקין (ד' נד:) דמתמיה כמאן דאזיל לחיגגא: **אין מקבלין טומאה.** דאין תכשיט לבהמה: **לא אידי ואידי דעבד ליה רביה.** דאע"ג דבבול דמתניתין אוקימנא בדעבד איהו לנפשיה התם הוא דליכא לאוקמיה בסתם חותמות של טיט דאי מיתבר אין מקפיד עליו להביא שבריו לבית אדונו הלכך ליכא לאוקמיה בדעבד ליה רביה דאי עבד ליה רביה לא הוה מיתסר דכל זמן שלא נפסק לא שקיל ליה מצוארו משום אימתא דרביה ואי מיפסק לא קפיד עליה בעליו משום פסידא דליכא פסידא הלכך לא מייתי ליה אבל הך לא איכא לאוקמא בשל טיט דכמסתברא לקמן מסיפא הלכך אפילו עבד ליה רביה נמי אסור דאי מיפסק קפיד עליה משום פסידא ומירתת עבד ומייתי ליה בידיה: **דבר המקפיד עליו רבו.** אם יאבד לא יצא דאי מיפסיק מייתי ליה: **מסתברא.** דבשל מתכת קאי מדאיצטריך למיתני אין מקבלין טומאה וטעמא משום דלאו לנוי עבידא: **הני הוא דלא מקבלין טומאה.** משום דלאו כלים נינהו הא שאר כלי מתכות מקבלין: **כלים דידהו.** דמתכות: **אלא אי אמרת.** כלים דידהו כלי העשוי מטיט כזה שאינו מצרפו בכבשן מעשה ידי יוצר דניחוי קרוי כלי חרס אלא כלי אדמה מי מקבל טומאה בתמיה: **כלי גללים.** [כ]לפיעי בקר שעשה מהן כלי: **דמיחא מומחא.** שאורגו בנגד ותו לא מיפסיק: **לא גזרו.** לנאת בו ודרב הונא לענין אריג כי האי גוונא נמי אימתר דאשמעינן דלא מיישינן מו לדלמא מיפסק: ושל

והאמר שמואל יוצא העבד בחותם כו'. ולא בעי לאוקמי מתניתין בחותם שבכסותו דניחא ליה [א]לאוקמה בדעבד מיהו לנפשיה ומיירי מתני' בכל חותמות[ב]: **הא דעבד איהו לנפשיה.** קשה לרשב"ם אמאי שריא מתני' בדעבד מיהו לנפשיה בחלר כיון דליכא קפידא דרבו וי"ל דליכא קצת קפידא אבל לא כל כך כמו בעבד ליה רביה: **במאי אוקימתא להא דשמואל בדעבד ליה רביה כו'.** אבל אי מיירי בדעבד מיהו לנפשיה אמאי שפיר[ג] דבעלותו ליכא למיחש דלמא פסיק ליה בידים כדי שלא יבינו הרואין שהוא עבד[ה] אבל בכסותו[ד] איכא למיחש דלמא מקפל טליתו לכסות החותם[ז] ולא ידע דיש בזה חיוב חטאת אבל בדעבד ליה רביה משום אימתא דרביה ירא לקפל[ח] והשתא נמי ידע הש"ס לדרב יצחק אלא דלא ידע שיש לחוש דילמא מיפסיק ונתר דמשני[ט] מייתי דרב יצחק ונתת לפרושי שיש[י] חיוב חטאת בקיפול: **דילמא מיפסק ומרתת ומקפל ליה.** דניחא ליה טפי שיהיה מקופל משילתה רבו שנפסק לגמרי ויסבור שבמזיד פסקו למרוד בו: **לא תצא בהמה כו'.** דמיחזי כמאן דאזיל לחיגגא כדפי' בקונ' דלא מצינן למימר משום דילמא מיפסיק ואתי לאתויי דהא לעיל (דף נד:) מפרש דזוג אסור משום דמיחזי כמאן דאזיל לחיגגא ולא קאמר דלמא מיפסק דומיא דחותם:

מאי שנא זוג שבצוארו דלמא מיפסיק ואתי לאתויי. והא דתנן לקמן (דף סו:) בני מלכים יוצאין בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה[יא] אומר ר"י דמיירי בזוגין יקרים שיוצאין בהן בני מלכים כגון של כסף ושל זהב דליכא למיחש בהו דילמא מיפסיק דמסתמא תקועין הן יפה בשלשלאות של כסף והכא מיירי בזוג דעלמא דומיא דזוג של בהמה ולמאי דמוקי לה בגמרא[יב] באריג בכסותו אתי נמי שפיר[יג]: **הב"ע דמחי.** ואי"ת כי היכי דזוג מיירי במחי הכי נמי מיירי חותם שבכסותו במחי[יד] ואם כן[יג] אמאי אסור[יד] וי"ל דזוג מותר לפי שדרך לאורגו בבגד שאין שום בגד אלא יהא ראוי לנוי ותכשיט כזה ולא הטריחוהו לפוסקו מכל בגדים ולבגדים הבגד אבל חותם אין דרך לעשותו בכל הבגדים שאינו יפוי הבגד ולכך גזרו חכמים אפילו באורג בכסותו שיהא צריך לפוסקו אטו היכא שאין אורג ואי"ת אדמפליג בין זוג שבצוארו לזוג שבכסותו ליפלוג בזוג שבכסותו גופיה בין מחי לא מחי ויש לומר דניחא ליה לאשמעינן דזוג שבצוארו אסור אפילו[טו] בחתיכת הבגד שסביב צוארו ואינה יכולה ליפול אלא ע"י חתיכה[טז]: **כדרב הונא כו'.** ואע"ג דמיירי דרב הונא אייתי לעיל (דף נז.) גבי חליצה [יז]מדקאמר כל שהוא אריג משמע דה"ק בין לענין חליצה בין לענין דלמא מיפסיק לא מיישינן באריג[יח]: [יט]**אע"פ** שחברו בדלת וקבעו במסמרים טמא. והא דאמר בהקומץ רבה (מנחות דף כד.) סדין שעשאו וילון טהור מן המדרס לאו משום קביעות גרידא טהור אלא מיירי שעשה שום שינוי מעשה. והא דאמר בנגמר הדין (סנהדרין דף מח.) כפה שנתנתו לספר טהור מן המדרס אף על פי שלא עשתה שום שינוי מעשה כיון דנאסר בהגאה ע"י כן חשוב כשינוי מעשה: אין

רבינו חננאל

הא דאמר שמואל יוצא העבד בשבת בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו, הא והא בחותם דעבד ליה רביה. ובחותם שבכסותו אמאי לא נפיק, חיישינן דילמא מיפסיק ומירתת מרביה ומקפל לכסותיה ומנח ליה אכתפיה, וכו' יוחנן דאמר היוצא בטלית מקופלת ומונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת. וכדאמרו ליה לרב חנניא בר שילא רבנן כולהו לא ליפקו בסרבלא חתימה, פי' דת המלך היתה באותה העת כל הקונה סרבלא מייתי לה גבי מוכס ויהיב ליה מיכסיה וחתים עליה במטבע של אינן, כדי לידע שניטל מיכסא, וכל טלית שנמצאת בלא חותם אינך בכנפיה, נתפש לובשה [עליה] כגנב המכס, הלכך מתיירא כל אדם לצאת בטלית שתלוי עליה חותם זה, חיישינן שמא יפסק החותם ומפני פחדו מן המוכס יסירה (מעליה) [מעליו] ויקפלה וישאנה על כתיפו כמשא. לפיכך אסורה [נ"א: אסרו] לכל אדם לצאת בטלית שיש בה חותם. אבל רב חנני' בר שילא שיש לו נשיאות פנים ואינו חושש מן המוכס מותר לו לצאת בטלית שיש בה חותם שאם יתחך החותם אינו חושש שאינו מתיירא מן המוכס ולא מזדלתו. ומפני זה הטעם אסר שמואל לצאת העבד בחותם שעשה לו רבו בכסותו. תנ"ה יוצא העבד בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו, איני והא תנינן לא יצא העבד לא בחותם שבצוארו ולא בחותם שבכסותו, וזה וזה אין מקבלין טומאה כו'. **ושנינן הא והא דעביד ליה רביה ולא קשיא הא דתאני יוצא** בחותם של טיט דאין רבו [מ]קפיד עליו, ואי נפיל לא מייתי ליה בשבת, והא דתאני לא יצא, בחותם של מתכת דקפיד עליה רביה, ואי נפיל איידי דמירתת מרביה מייתי ליה בשבת, הילכך לא [יצא]. הכי נמי מסתברא מדקתאני זה וזה, כלומר לא חותם שבצואר ולא חותם שבכסות, אין מקבלין טומאה, אי אמרת בשלמא של מתכת הני חותמות הוא דלא מקבלי טומאה, הא שאר כלי מתכות מקבלי טומאה, אלא אי אמרת של טיט הן, הני חותמות כלים דידהו לא מקבלי טומאה דאינון כלי אדמה, וקיימא לן כלי גללים כלי אבנים [ו]כלי אדמה לא מקבלי טומאה, חותמות דידהו מיבעיא, אלא לאו שמע מינה חותמות של מתכת הן שמע מינה. זוג שבכסותו אמאי שרי ליה רבנן, אוקמנא משום אריג וכדרב הונא בריה דרב יהושע דאמר כל שהוא משום אריג לא גזרו ביה רבנן. **ירושלמי** רב הונא מוריה לאיתתיה דריש גלותא מיתן לברה דדהבא על קליפיטן[ה]. רבי יוחנן הורה מיתן מרגליתא על פר[נזתא]. **[ואקשינן]** מהא דתנינן בזוג של בהמה, וזה וזה אין מקבלין טומאה [ורמינהו זוג של בהמה] טמאה וכו'.

אין בה משום עטרות. דגזרו עליהן שלא תצא בהן מחורבן ואילך משום לער בימס' סוטה (דף מט.): **ושמואל אמר.** כבול דמתני' כבלא דעבדא ופליג אדר' אבהו: **חותם שבצוארו.** הוא כבלא דעבדא והיו עושין אותו משל טיט: **דעביד ליה רביה.** אית ליה אימתא ולא שקיל ליה מצוארו להוליכו בידו: **מיפסק.** החותם ונשבר ומירתת מרבו שלא יאמר שהוא נטלו להראות בשוק שהוא בן חורין: **ומקפל ליה.** הטלית על כתפיו כדי שלא יראה מקום החותם ולא יבינו שנפל ודמי הטלית על כתפו כמשוי: **חייב חטאת.** דאינו תכשיט אלא בזמן שלובשו דרך מלבוש: **כולהו רבנן לא ליפקו בסרבלי חתימי.** היו עושין חותמות לטליתות שלהן כעין עבדים להראות שהן כפופין לריש גלותא לא ליפקו דאי מפסקי מרתתי ומקפלי להו: **דלא קפדי עלך.** אם תלך בלא חותם: **יוצא העבד בחותם שבצוארו.** ובשל טיט דלא קפיד עליה לאתויי ואי משום דמירתת מאי חזרבא נפקא מינה משום אימתא דרביה לא מייתי ליה בידיה דהא לאו הוכחה היא דעבדות אלא כשישנו על צוארו או בכסותו: **וזה וזה אין מקבלין טומאה.** דלאו לנוי עביד שיהא טמא משום תכשיט ואע"ג דבשל מתכת מוקמינן לה להא לקמן מיהו לאו לנוי דליה הוא אלא לגנאי וכלי תשמיש נמי לא הוי: **זוג.** לנוי עביד: **ולא בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו.** לקמיה מפרש טעמא: **מקבלין טומאה.** שתכשיט הוא: **שבכסותה.** עושים לסוסים מעילין שלא יטנפו: **לא תצא.** כדאמרינן בחילך פרקין (ד' נד:) דמתמיה כמאן דאזיל לחיגגא: **אין מקבלין טומאה.** דאין תכשיט לבהמה: **לא אידי ואידי דעבד ליה רביה.** דאע"ג דבבול דמתניתין אוקימנא בדעבד איהו לנפשיה התם הוא דליכא לאוקמיה בסתם חותמות של טיט דאי מיתבר אין מקפיד עליו להביא שבריו לבית אדונו הלכך ליכא לאוקמיה בדעבד ליה רביה דאי עבד ליה רביה לא הוה מיתסר דכל זמן שלא נפסק לא שקיל ליה מצוארו משום אימתא דרביה ואי מיפסק לא קפיד עליה בעליו משום פסידא דליכא פסידא הלכך לא מייתי ליה אבל הך לא איכא לאוקמא בשל טיט דכמסתברא לקמן מסיפא הלכך אפילו עבד ליה רביה נמי אסור דאי מיפסק קפיד עליה משום פסידא ומירתת עבד ומייתי ליה בידיה: **דבר המקפיד עליו רבו.** אם יאבד לא יצא דאי מיפסיק מייתי ליה: **מסתברא.** דבשל מתכת קאי מדאיצטריך למיתני אין מקבלין טומאה וטעמא משום דלאו לנוי עבידא: **הני הוא דלא מקבלין טומאה.** משום דלאו כלים נינהו הא שאר כלי מתכות מקבלין: **כלים דידהו.** דמתכות: **אלא אי אמרת.** כלים דידהו כלי העשוי מטיט כזה שאינו מצרפו בכבשן מעשה ידי יוצר דניחוי קרוי כלי חרס אלא כלי אדמה מי מקבל טומאה בתמיה: **כלי גללים.** [כ]לפיעי בקר שעשה מהן כלי: **דמיחא מומחא.** שאורגו בנגד ותו לא מיפסיק: **לא גזרו.** לנאת בו ודרב הונא לענין אריג כי האי גוונא נמי אימתר דאשמעינן דלא מיישינן מו לדלמא מיפסק: ושל

עין משפט נר מצוה

יא א ב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יח [ועיין במ"מן] סמג לאוין סה טוש"ע ס"ח סי' דש סעיף ג' בהג"ה:

יב ג מיי' פי"ח מהל' כלים הלכה ט:

יג ד שם הלכה מ:

יד ה מיי' פי"כ מהל' שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע ס"ח סי' שה סעיף יב:

טו ו מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יח סמג שם טוש"ע ס"ח סי' דש סעיף ל בהג"ה:

טז ז מיי' פי"ח מהל' כלים הלכה ו:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כלי גללים **צפיעי בקר.** ע"ל דף טז ע"ב בכש"י ד"ה גללים. וע' מנחות סט ע"ב תד"ה כלי גלליס:

מוסף רש"י

היוצא בטלית מקופלת. לאחר שנתנה על ראשו הגביה שפוליה על כתפיו (לקמן קמז:). **חייב חטאת.** שאין זה דרך מלבוש (שם). **כלי גללים.** כלי גללי בהמה (מנחות שם:) אי: שיש (לעיל מז:).

מוסף תוספות

א. טפי. תוס' הרא"ש. ב. בין בכסותו בין בצוארו. רשב"ם. ג. אמאי יוצא בחותם שבצוארו הא מפסיק ליה ומייתי ליה ברה"ר. ריטב"א. [ועי' שבת של מין. ד. דהיינו טעמא דבצוארו שרי ובכסותו אסיר. תוס' הרא"ש. ה. ויוליכנו במזיד ברה"ר. תוס' הרא"ש. דכולי האי לא עביד. מי' הר"ן. דקס"ד דלא חיישינן להפסקה אלא דאגן חוששים שמא יתבייש ויקפל בגדיו עליו לכסותו ויוצא בטלית מקופלת בשבת דאיכא חיוב חטאת כדרב יצחק הילכך כשהוא בצוארו אינו יכול לכסותו אבל השתא בכסותו יכול יפה לכסות בקיפול ומיהו אי דעבד ליה רביה ירא הוא לכסותו שמא ימצאנו רבו ויחשוב שהוא מורד בו. ריטב"א. ו. לא יצא דנהי דלא מפסיק ליה אפ"ה. מי' הר"ן. ז. וזה קל לעשות. תוס' הרא"ש. ח. ומשנינן דאה"נ ומיהו חיישינן דילמא מפסיק מאליו וכדי שלא יחשדנו רבו שהוא נוטלו מקפיל ליה. מי' הר"ן. וא"ת והיאך היה יודע המקשה ההיא דרב יצחק דהא תלמודא מייתי ליה לתירוציה דרך חידוש, י"ל. ריטב"א. ט. דחיישינן דילמא מיפסיק ומירתת ומקבל ליה. תוס' הרא"ש. י. נמי. תוס' הרא"ש. יא. ואמרינן בגמרא ר' ישמעאל היא דאמר כל ישראל בני מלכים הם, ואמאי לא חיישינן דילמא מיפסיק ואתי לאתויי. תוס' הרא"ש. יב. דאי בשלא ארוג מאי פסקי דתני להו סתמא. ריטב"א. יג. שבארוג בכסותו מיירי. ריטב"א. יד. דהא ליכא למיחש דילמא מיפסיק ליה. ריטב"א. טו. מחי. תוס' הרא"ש. טז. דכמשוי הוא וכיון שאפשר למשקליה מערב שבת אטרחוהו דלשקליה, משא"כ כשהוא ארוג בכסותו שהוא בטל לבגד ולא הוי

משוי, ותו דאי אמרת דלשקליה מערב שבת מצטריך למשלח כסותיה וכולי האי לא אטרחוהו. ריטב"א. [ועי' שבת של מין]. יז. אפ"ה. מי' הר"ן. יח. דכי היכי דלעיל גבי חציצה לא גזרו ארוג אטו אינו ארוג, ה"נ הכא גבי זוג לא גזרו ארוג אטו אינו ארוג. ריטב"א.

אין כדר' שמואל בו'. דתשיב ליה כלי תשמיש דלדש משום דבעי ליה לקלא דע"י הזוג ששומע יודע היכן בהמתו עומדת ומולאה ע"י כך [8]והוי כמקל של בהמה של מתכת דטמאה הואיל ולדש רודה בה וכ"מ לקמן [סג:] גבי בירית טהורה דמשמיע [קול] בכלי מתכות אינו טמא אלא היכא דבעי ליה לקלא והא דמשני הא דאית ביה עינבל הא דלית ביה עינבל דין בעי ליה לקלא בין לא בעי אומר ר"י דלא שכיח שיעשו עינבל אלא אם כן בעי ליה לקלא:

כל דבר אשר יבא. ואע"ג דהאי קלא לא לגבי טומאה כתיב אלא לגבי הגעלה מסתברא דהתם[א] אין דיבור מעלה ומוריד[ב] ואם אינו ענין להגעלה תנהו לענין טומאה[ג]: **מתיב רבא** הזוג **והעינבל חיבור.**

פי' בקונטרס מדקתי ליה חיבור ש"מ דכי נתפרדו הוי כלי שיטל מקלתו ואע"ג דהדיוט יכול להחזיר כל כמה דלא אהדרי לאו אלם הוא וקשה לר"י[ד] דהא מעיקרא נמי הוי ידענא דהוי כלי שיטל מקלתו ולהכי פריך למאי חזו ומשני דולמי בתפי נפשה לא חזו לא זוג ולא עינבל[ה] אלא משום דהדיוט יכול להחזירו[ו] ומה שפירש נמי והתניא כו' גבי היא מספורת של פרקים לא עיין דהוה דזוג ועינבל משנה היא במסכת פרה (פי"ב משנה ח) והיא דמספורת בתוספתא דכלים[ט] ומפרש הרב פור"ת בשם ר' שמואל הואיל והדיוט יכול להחזירם[ז] ואע"ג דהשתא בלא עינבל לא חזי מידי כיון דהדיוט יכול בקל להחזירה[ח] כמאן דמיחברי דמי ואם נטמא העינבל נטמא גם הזוג כאילו הן מחוברין נפקא מינה לכשיתחברו יטמא הזוג את הנוגע בו[ט] ומיהו בלא חיבור לא יטמא כי אם העינבל לבדו שנגע בטומאה והכי משמע לישנא דקתמר[י] וכי תימא ה"ק אע"ג דלא מיחברי כמאן דמיחברי דמי משמע דאצי הכי קבירא ליה דמדתני טעמא בחזרת הדיוט משמע דסבר דלא חזי השתא למידי[יא] ואי לאו כמחובר חשיב ליה היאך יקבל טומאה מאחר דלא חזי מידי בלא חזרה: [יב]**מתיב רבא הזוג והעינבל חיבור.** אם נטמא זה נטמא זה וה"מ כשמחוברים אבל שלא בשעת חיבור אם נטמא זה לא נטמא זה ולא חיישינן להדיוט יכול להחזיר השתא מיהא לאו מחוברין נינהו וממשנה זו אין לנו להוכיח דמיירי בשעת חיבור דקתמר וכי תימא כו' אבל מכח בריתא מוכיח דבשעת חיבור מיירי[יב] ומברייתא גרידתא הוה מצי רבא לאותויבי לאצי אלא דניחא ליה לאקשויי מהך דמיירי בזוג ועינבל בהדיא לאצי דאיירי נמי בזוג ועינבל[יג]: [יג]**(וכי תימא כו')**[יד] **והתניא מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני.** אתי בריתות הן במסכת כלים[טו] כל אחד בפני עצמה ובריש[טו] קתני בהדיא דכשאינן מחוברין מקבל כל א' טומאה בפני עצמו וגזרו על טומאה אלא בשעת מלאכה שיהא חיבור לטומאה ליטמא זה כשיטמא זה משום דדמי לשעת מלאכה אבל שלא במחוברין משמע דאפי' גזירה דרבנן ליכא ואם נטמא זה לא נטמא זה[טז] דלא חיים למה שהדיוט יכול להחזירו[יז]: [יח]**(אלא) אמר רבא הואיל ויכול להקישו.** פי' מקבל טומאה הזוג אבל עינבל דאין לאו להקישו לא[יח] ומספורת ואיזמל נמי בלא חיבור לאוין למעין מלאכה לאשויה ומקבלי טומאה כל אחד בפני עצמו כדתני בתוספתא: **אלא אמר רבא בו'.** פירש בקונטרס[יט] דטומאה לא פרש איתמר כשנפרד משקיבל הואיל ולאו להקישו והוה ליה ככלי (עץ) שניקב בפחות ממוליא רמון[כ] דלא טהר מטומאה[כא] ומשמע שרוצה לומר דמכלן ואילך לא מקבל[כב] טומאה[כג] וקשה לר"י דלמה לא יקבל טומאה[כד] כיון דנפחת פחות מכשיעור דהוי כאילו שלם לגמרי ונראה לר"י דודאי גם מקבל טומאה מכאן ולהבא[כד] ולקונטרס דחקו לפרש כן משום דכשלא היה להם עינבל טהורין ולא מקבלי טומאה אף על גב דראוי להקישו[כה] ואינו דומה דכשלא היה בו עינבל מעולם ודאי טהור דכיון שעומד ליתן בו עינבל דהא עדיד לקלא והוי גולמי כלי מתכות[כו] אבל משנגמר שהיה בו עינבל אף על פי שיטל מקבל טומאה[כז] שלא בטל מתורת כלי שהיה עליו קודם לכן והר"ש הביא ראיה מחמת שתפרה ושייר פחות ממוליא רמון דטהור (מולין קנא.) אע"ג דחמת שלם שנקרע ושל דלת טהור. דלת מחובר לבית הוא שהוא חבור לקרקע ואינו כלי לקבל טומאה וזוג העשוי לו בטיל לגביה כדאמרי' בריש פרקין דלעילו[ז] כל המחובר לו הרי הוא כמותו: **של דלת ועשאו לבהמה טמאה.** מכאן ולהבא ואע"פ דלא עבד ביה מעשה אלא שחיבר עליו ותליה לאו מעשה היא שכל הכלים יורדים לידי תורת טומאה במחשבה אלו: **של בהמה ועשאו לדלת טמא.** ואפי' מכאן ולהבא יקבל טומאה שאין חיבורו מעשה עד שיעשהו מכמות שהיה: **שאין עולין מטומאתן.** מתורת טומאה שירדה להן ואע"פ שעדיין לא נטמאו משנמלך עליהן אין עולין מלקבל טומאה אלא בשינוי מעשה: **עינבל.** בטדי"ל שעשוי בתוכו להשמיע קול: **אי מגא הוא.** דתכשיט חשיב ליה: **עינבל משוי ליה מגא.** בתמיה משום העינבל מי הוי תכשיט: **אין.** עינבל משוי ליה מגא ולא משום תכשיט אלא משום כלי: **כל דבר שיצא מאש.** בכלי מתכות משתעי במעשה מדין: **אימא מליעבא.** זוג דלדש: **מי מקבל טומאה.** אפי' לדלת: **העושה זגין למכשפים.** שמפטמין בה סממנין להקטיר לריח דקיי"ל בכריתות (פ"ז ד' ו) שהקול יפה לנשמים: **ולעריסה.** שהתינוק שוכב בתוכה שקורין בירל"ה ותולה בו זגין לקשקש כדי שישמע התינוק ושן: **ולמטפחות ספרים.** כשנושאין אותן לבית הכנסת שהתינוקות של בית רבן קורין שם מקשקשין הזגין והתינוקות שומעין ובאין: **ולמטפחות תינוקות.** שתולין בצוארן: **ניטלו עינבליהם כו'.** [ט] (אם ניטלו קודם שנטמאו תורת טומאה עליהם ומקבלין טומאה כדמפרש טעמא לקמיה מעיקרא כי אין להם עינבל דקתני טהורין [ט] דעדיין לא נגמרה מלאכתן אבל בטל שם כלי מעליהם בנטילת העינבל) ואם ניטל לאחר שנטמאו עדיין טומאתן עליהן דלא הוי ככלי שנשבר ובטל מתורת כלי ליטהר מטומאתו: **הדיוט.** שאין לריך לומן: **זוג והעינבל חיבור.** כשהן יחד הרי הן כלי אחד נטמא זה נטמא זה וכיון דקרי ליה חיבור שמע מינה דכי נתפרדו הוי כלי שיטל מקלתו ואף על גב דהדיוט יכול להחזירו כל כמה דלא אהדריה לאו שלם הוא: **וכי תימא.** דהאי חיבור דקאמר הכי קאמר אפי' מפורדים קרינן ליה חיבור ואתא לאשמעי' דאם נתפרדו משנטמאו לא עלו מטומאתן: **הא תניא.** גבי ההיא: **מספורת של פרקים.** שאני סכיסים שלה מתפרדין: **ואיזמל של רהיטני.** פלייט"ל של אומנים תריסים שנותנים האיזמל לתוך בין שני עצים העשוין לכך ולאחר מלאכתו נוטלו ומלגיעו: **חיבור לטומאה.** ואם נטמא זה נטמא זה: **אלא בשעת מלאכה.** הואיל ואין לריכין להיות מחוברין הוו להו כשני כלים ואין חיבור ואף על פי שמחוברין דע"כ אלא בשעת מלאכה דומיא דשעת מלאכה קאמר ובשעת מלאכה מחוברין הן אלמא במחוברין עסקינן וגזרו לחומרא על הטומאה דליהוי חיבור ועל הזאה דלא ליהוי חיבור ומשום הכי קתני חיבור לטומאה לעולם ואין חיבור להזאה לעולם: **אלא אמר רבא.** לא תימא הואיל והדיוט יכול להחזיר דולמי [ג] חד מנא הואי כדקתני בברייתא הזוג והעינבל חיבור וכי מיפרדי הוי כלי שניטל מקלתו [ח] ואינו מקבל טומאה העינבל לעצמו אבל הזוג טמא לעצמו דלא בטל ליה מתורת כלי: הואיל

ושל דלת טהורה [א]של דלת ועשאו לבהמה טמאה של בהמה ועשאו לדלת אף על פי שחיברו לדלת וקבעו במסמרים טמא שכל הכלים [ב]יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה לא קשיא הא דאית ליה עינבל הא דלית ליה עינבל מה נפשך אי מנא הוא אע"פ דלית ליה עינבל אי לאו מנא הוא עינבל משוי ליה מנא אין בדר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן [ג]דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן מנין למשמיע קול בכלי מתכות שהוא טמא שנאמר [1]כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש אפי' דיבור יבא באש במאי אוקימתא בדלית ליה עינבל אימא מציעתא ולא בזוג שבצוארו אבל יוצא הוא בזוג שבכסותו וזה וזה מקבלין טומאה אי דלית ליה עינבל מי מקבלי טומאה ורמינהו [ד]העושה זגין למכתשת ולעריסה ולמטפחות ספרים ולמטפחות תינוקות יש להם עינבל טמאין אין להם עינבל טהורין ניטלו עינבליהן עדיין טומאתן עליהם ה"מ בתינוק דלקלא עבידי ליה אבל גדול תכשיט הוא ליה אע"ג דלית ליה עינבל: אמר מר ניטלו עינבליהן עדיין טומאתן עליהן למאי חזו אמר אביי הואיל שההדיוט יכול להחזירו מתיב רבא [ה]הזוג והעינבל חיבור וכי תימא הכי קאמר אע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי והתניא [ו]מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני חיבור לטומאה ואין חיבור להזאה ואמרינן מה נפשך אי חיבור הוא אפילו להזאה [ז] ואי לא חיבור הוא אפילו לטומאה נמי לא ואמר רבה דבר תורה בשעת מלאכה חיבור בין לטומאה בין להזאה שלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה וגזרו על טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שהיא בשעת מלאכה ועל הזאה שהיא בשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה אלא אמר רבא הואיל

מקצתו הילכך הענבל טהור דלא חזי למידי אבל הזוג טמא הואיל וראוי להקישו ע"ג כלי חרס להשמיע קול דהוי כעין מלאכה ראשונה והוי כמו כלי שניקב בפחות ממוציא רימון דלא בטיל מתורת כלי ועדיין כלי הוא לקבל טומאה, כך פירש"י במקצת פירושים, ויש פירושים שכתוב בהן. תוס' הרא"ש. [א]עי' רש"י ד"ה אין בדבר אשר יבא. [ב]עי' רש"י ד"ה אלא בשעת מלאכה. [ג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [י]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [יא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [יב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [יג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [יד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [טו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [טז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [יז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [יח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [יט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [כ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [כא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [כב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [כג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [כד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [כה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [כו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [כז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [כח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [כט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ל]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [לא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [לב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [לג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [לד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [לה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [לו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [לז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [לח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [לט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [מ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [מא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [מב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [מג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [מד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [מה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [מו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [מז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [מח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [מט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [נ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [נא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [נב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [נג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [נד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [נה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [נו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [נז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [נח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [נט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ס]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [סא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [סב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [סג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [סד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [סה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [סו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [סז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [סח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [סט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ע]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [עא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [עב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [עג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [עד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [עה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [עו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [עז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [עח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [עט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [פ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [פא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [פב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [פג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [פד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [פה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [פו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [פז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [פח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [פט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [צ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [צא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [צב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [צג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [צד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [צה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [צו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [צז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [צח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [צט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ק]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קי]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קיא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קיב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קיג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קיד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קטו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קטז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קיז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קיח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קיט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קכ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קכא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קכב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קכג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קכד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קכה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קכו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קכז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קכח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קכט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קל]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קלא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קלב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קלג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קלד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קלה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קלו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קלז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קלח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קלט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קמ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קמא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קמב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קמג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קמד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קמה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קמו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קמז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קמח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קמט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קנ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קנא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קנב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קנג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קנד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קנה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קנו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קנז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קנח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קנט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קס]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קסא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קסב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קסג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קסד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קסה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קסו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קסז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קסח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קסט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קע]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קעא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קעב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קעג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קעד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קעה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קעו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קעז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קעח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קעט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קפ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קפא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קפב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קפג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קפד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קפה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קפו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קפז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קפח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קפט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קצ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קצא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קצב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קצג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קצד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קצה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קצו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קצז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קצח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [קצט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ר]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רי]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ריא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ריב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ריג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ריד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רטו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רטז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ריז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ריח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [ריט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רל]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רס]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רע]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רק]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקי]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקיא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקיב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקיג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקיד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקטו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקטז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקיז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקיח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רקיט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רכט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רל]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רלט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רמט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רנט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רס]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רסט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רע]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רעט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רפט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצ]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצא]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצב]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצג]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצד]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצה]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצו]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצז]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצח]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רצט]עי' רש"י ד"ה אלא אמר רבא. [רק]עי' רש"י

הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס. ומשמיע קול כתחלה ולא בטל ליה ממלאכה ראשונה והוה ליה ככלי שניקב בפחות ממוליא רימון דקיי"ל דלא טייהר מטומאתו משום דראוי למלאכתו. והשתא איתרלו כולהו דבהמה טהורה בלא עינבל כדקתני במתני' קמייתא דלאו מנא הוא ובעינבל טמא כדאוקמינן בגמרא דעינבל משוי לה מנא ודאדם גדול אף בלא עינבל טמא לתכשיט הוא ולא בעי עינבל והיינו דקתני בקמייתא דמקבלין טומאה ודקטנים לדקא עביד קבולי הוא דלא קביל בלא עינבל כדקתני אין להם עינבל טהורים בשלא היה לו עינבל מעולם דלא נגמרה מלאכתן ד) נטלו עינבלין בין לפני טומאה בין לאחר טומאה טמאים דלא נשתברו כשיעור: ה"ג לה בתי"כ ה) **וכל הכלי אשר יש עליו.** ריש"ל דקרא וכל המשכב וגו' יכול כל כלי במשמע ואפי' אין עשוי לישיבה: **תרוקב.** חלי סאה פי' תרי וקב: **ס"ל אשר יש.** מדלא כתיב גבי משכב אשר שכב וגבי מושב אשר יש"ב וכתיב ישכב יש"ב משמע שישכב עליו תמיד וישב עליו תמיד במיושב לשכיבה ולישיבה וגבי משכב נמי דרים ליה התם הכי. ובכל הספרים כתיב והיושב על הכלי אשר יש"ב עליו) וקרא אחר הוא ומפרשים אותו התלמידים מדכתיב היושב על הכלי אשר יש"ב עליו אתי שתי ישיבות ריבה הכתוב ללמדך דבמיושב לישיבה קאמר ולא היא דשתי ישיבות דקאמר טובא גריכי כדמפרש התם יושב אע"פ שלא נגע ולא שב או נתלה ולא נגע טמא דאיצטריך למיכתב גבי זב שטימא כלי בישיבתו ואע"פ שלא נגע ואיצטריך גבי טהור נמי שנטמא גם הוא בישבו עליו אע"פ שלא נגע ועוד בת"כ לאו אההוא קרא קתני לה: **ר' אלעזר אומר במדרסות בו'.** בין בתחלת טומאה לענין שאמרנו דאינו מטמא מדרס למיהוי אב הטומאה בין בסוף טומאה כגון ג' על ג' שנטמאו מדרס למיהוי אב הטומאה ונתלקו טהור מן המדרס דאמרינן בו עמוד ונעשה מלאכתו ראשונה שהיא ראוי לישיבה והרי עתה אינו ראוי לכך הלכך טהור מן המדרס ואע"ג דאית בכל חד שלש על שלש והוי כלי לקבל טומאה מיהו מתורת אב הטומאה טהיר לו: **ואין אומרים.** לענין אב הטומאה של טומאת מת עמוד ונעשה מלאכתו כלומר אם נטמא ונשבר ועודהו ראוי למלאכה בעלמא שאין מענין מלאכה ראשונה טמא ולא אמרי' עמוד ונעשה מלאכתו ראשונה וכיון דלא חזי להכי יהא טהור וכ"ש דבתחלת טומאה אין אומרים עמוד ונעשה מלאכתו ראשונה דגמרא אם אינו מיוחד למת ונעשה מלאכתו ראשונה כתיב ו): **אומר בו.** דאי לא עביד מענין מלאכה ראשונה טהור. ועל כרחיך לא איתמר דר' יוחנן אלא לענין שנשבר וטהרו כדפרישית דליכא לפרושא כי היא דמדרסות ולמימרא דכלי שאינו עשוי למת לא יטמא במת דהא כתיב (במדבר יט) והזה על האהל ועל כל הכלים: **איפוך קמייתא.** דר' יוסי בר' חנינא לר' יוחנן: **סנדל של בהמה.** שלא ליזוק בפרסותיה באבנים: **נמאי חזי.** אי משום בהמה אין תכשיט לבהמה: **מניחו ברגליו.** הוא בעצמו. אלמא הואיל ולשם סנדל עשאו אי לאו לנעילה לא הוה מטמא ליה ר' יוחנן: **אילא ביגייהו דמאים.** לרב לא ממטא דאין ראוי לשתות ורב סיכה ליה קסבר אין מוליכין שמן למלאכה לסוך וה"ס בין רב (בין) לר' יוחנן נמי אילא ביגייהו דמאים: **בין ר' חנינא וכו' אילא ביגייהו דיקיר.** כבד ואין ראוי בו לברוח:

כדעבד

הבהמה לקלקלו ורבינו שמואל גרים סנדל של בהמה ושל מתכת ומיירי בסנדל של בהמה ומ"ת) והא בזוג שלא היה בו עינבל מעולם לא מטמינן משום דחזי לגמועי[לה] והכא משום כמו זוג שלא היה בו עינבל מעולם לא מטמינן משום דחזי לגמועי בהמה אינו מקבל טומאה[לו] וי"ל[לז] דתחלתו נמי עשוי לשתות בו מים במלאכה אי לסוך אלא שעיקרו עומד לבהמה ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתו למאן דבעי מענין במלאכה ראשונה[לח]: **בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו.** מתיה מ"כ יטמא מדרס ותניא בתוספתא דכלים פרק כיפה ג' סנדלים הם של אדם טמא מדרס של מתכת ושל בהמה טמא טומאת מת משמע אבל מן המדרס טהור: יא) **ולא בעיר של זהב.** אור"ת דלאו היינו נושקא[לט] כדפי' בקונטר[מ] דהא אמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף מט:)[מא] מאי עטרות כלות עיר של זהב משמע דעשוי הוא כעין עטרה ואע"ג דאמרי' התם בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות חתנים וכלות והכא לא אסרו אלא בשבת אור"ת[מב] דדוקא לחתנים וכלות גזרו[מג] ולא לשאר בני אדם[מד]:

מוסף תוספות

א. דאי טומאתן עליהן דקתני דוקא טומאה דקודם לכן למה לי טעמא דהקשה ע"ג כלי חרס בלאו הכי נמי. תוס' הרא"ש. ב. ואפילו לרבא. רשב"ם. ג. דחשיב ליה כלי שנשבר בפחות מכשיעור דתורת טומאתו עליו אפילו מכאן ולהבא. ריטב"ש. ד. כדאשכחן במטה שאינה מקבלת טומאה עד שיחזירוה ויחברוה. תוס' הרא"ש. ה. דכי האי גוונא ראוי להיותו כאילו הוא שלם ולהיטמא אפי' מכאן ולהבא. ריטב"ש. ו. מהא. תוס' הרא"ש. ז. טמאים, אם. תוס' הרא"ש. ח. דקתני היינו. תוס' הרא"ש. ט. אלא מן הסתם כיון שהוא ראוי עדיין למלאכה אחרת מקבל טומאה אע"ג דלא יחדו, ותדע לך. רשב"ם. י. טמא. תוס' הרא"ש. יא. דלא מטמא משום גימוע. תוס' הרא"ש. יב. דכל הכלים יורדין לידי טומאה במחשבה. תוס' הרא"ש. ואמאי קתני אין להן ענבל טהורין. מי' הכ"ן. יג. דוקא. תוס' הרא"ש. יד. ר' יוחנן דמקבל טומאה. תוס' הרא"ש. טו. דקאמר ר' יוחנן אף אומרין בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו. תוס' הרא"ש. טז. וא"כ מאי קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן הא דקאמר אף אומרין בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו היינו בלא ייחדו והא דקאמר הואיל וראוי לגמע בו מים היינו ביחדו אלא ע"כ תרוייהו בלא ייחדו מיירי, אלמא דכלי שנשבר על ידי ראוית מלאכה אחרת מקבל טומאה אפי' בלא ייחדו לכך. תוס' הרא"ש. יז. משמע דבענין דוקא שיחדו למלאכה אחרת. רשב"ם. יח. הא דאמר רבא חמש מדות בכלי חרס וכו'. תוס' הרא"ש. יט. טהור הוא מלקבל טומאה עוד משום תורת סתם כלי חרס ששיעורו בזיתים ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים. רשב"ם. כ. שוב. רשב"ם. כא. מקבל טומאה מכאן ולהבא, או אם תחלה היה מיוחד לרמונים לא נטהר, אלמא בענין ייחוד. רשב"ם, תוס' הרא"ש. כב. דטהור בלא ייחוד. תוס' הרא"ש. כג. קודם חזרת ענבל. רשב"ם. כד. דהילכך. רשב"ם. כה. סגי ליה. רשב"ם. כו. הילכך ע"י ראוית מלאכה אחרת לא נתבטל שם הראשון ממנו אי לאו דראוי להקישו דהוי מענין מלאכה ראשונה. תוס' הרא"ש. כז. דר' יוחנן ור' אלעזר איירו בסוף טומאה. תוס' הרא"ש. כח. דבריהם מיירי בתחלת טומאה והם נחלקו בסוף הטומאה, וא"כ למה הביאוה לעשות ממנה יסוד למחלוקתם ומה היו צריכים לה. ריטב"ש. כט. דפלוגתא דר' אלעזר ור' יוחנן בתחילת טומאה וכגון הא דזוג וענבל שהיו טהורים

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ז מהל' משכב ומושב הלכה מ:

כא ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טור וש"ע מ"מ סי' שג סעיף ד:

תורה אור השלם

1 כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא וְכָל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו יִטְמָא:

ויקרא טו ד

הגהות הב"ח

(ה) גמ' תלמוד לומר וכל הכלי אשר יש:

מוסף רש"י

תלמוד לומר אשר יָשַׁב. מלא קרינן אשר יָשַׁב למדנו שאינו מדבר אלא באשר מיוחד ליסב שם תמיד (חגיגה כג:). מי שמיוחד לישיבה. הוא דהוו אב הטומאה, דכתיב וכמה בגדיו וגו' (נדה מט:). ירושלים דדהבא. ירושלים של זהב, כמי נפש שמצויירת בכל עניני ירושלים (נדרים נ).

רב נסים גאון

מאי עיר של זהב. אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ירושלים דדהבא כי דעביד לה (ר' יוחנן) [ר"ע] לדביתהו. תמצא במס' נדרים בפרק הנודר מן המבושל (דף נ) ר' עקיבא איקדשא ליה בתרתא דבר כלבא שבוע שמע אבוהא אדרא הנאה מכל נכסיה. אזלא ואיתנסיבא ליה בסיתרא הוה אגנו בי תיבנא הוה מנקיט לה תיבנא מן מזייה. אמר לה אי הואי לי רמינא ליך ירושלים דדהבא. והזכירו אחר כך שהגיע לעושר גדול כמו שאמרו מן ו' מילי איעתר ר' עקיבא. ולאחר הנאה מכל נכסיה. נדרו ועשה לה ירושלם דדהבא. ובגמרא דהדין פירקא דבני מערבא אמרי מעשה ברבי עקיבא שעשה לאשתו עיר של זהב, חמתה איתתיה דרבן גמליאל וקניאת בה. אתת ואמרה קמי בעלה. אמר לה מה הוית עבדא לי כמה דהוות עבדא ליה דהות מזבנא מן קלעיתה דשערה ויהיבא ליה והוא לעי באורייתא.

רבינו חננאל

רבא הואיל וראוי להקישו התינוק ע"ג חרש ולהשמיע קול. ר' יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק ולפיכך עדיין תורת כלי עליהן, ולפיכך עדיין עומדין מטומאתן עליהן. **ואקשינן** וכי ר' יוחנן לא בעי (שישא) [שישאר] בכלי המשמש מעין מלאכתו, [והתניא] והיושב על הכלי אשר יש"ב עליו הזב יטמא, יכול כפה סאה וישב עליה, כפה כו' עד ור' יוחנן אמר בטומאת מת עמוד ונעשה מלאכתנו. הנה בפירוש ר' יוחנן אמר כי אין הכלי מקבל טומאה אלא אם הוא ראוי למלאכתו שנעשה בו. **ואמרינן** אפיך קמייתא ואימא ר' יוחנן אמר הואיל וראוי להקישו ע"ג חרס, משום דשמעינן ליה לר' יוחנן בהדיא דבעי מעין מלאכתו ראשונה, דתניא סנדל של מתכת של בהמה טמא, ואמרינן למאי חזי, רב אמר חזי לשתות מים, ר' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן, ר' יוחנן [אמר] ראוי להניחו ברגליו בשבורח ורץ על הקרצים ועל הברקנים. הנה שמענו לר' יוחנן דבעי מעין מלאכתו ראשונה כשם שמתחילה למנעל הרגל כך באחרונה. **מתניתין ולא תצא אשה בעיר של זהב.** מאי עיר של זהב, ירושלים דדהבא

הואיל וראוי להקישו על גבי חרס איתמר נמי אמר ר' יוסי בר' חנינא הואיל וראוי להקישו על גבי חרס ר' יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק ור' יוחנן לא בעי מעין מלאכה ראשונה [ו]והתניא [ז]וכל כלי אשר ישב עליו וגו' [א]יכול כפה סאה וישב עליה כפה תרקב וישב עליה יהא טמא תלמוד לומר [ח] אשר ישב עליו הזב מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו ר' אלעזר אומר במדרסות אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ואין אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו ור' יוחנן אמר אף אומר בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו איפוך קמייתא ומאי חזית דאפכת קמייתא איפוך בתרייתא הא שמעינן ליה לרבי יוחנן דבעי מעין מלאכה ראשונה [ט](דתניא) [י]סנדל של בהמה של מתכת טמא למאי חזי אמר רב ראוי לשתות בו מים במלחמה ור' חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן במלחמה ור' יוחנן אמר בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו ורץ על קוצין ועל הברקנים מאי בין רב לר' חנינא איכא בינייהו דמאים בין ר' יוחנן לר' חנינא איכא בינייהו דיקיר: [יא]ולא בעיר של זהב: מאי בעיר של זהב רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ירושלים דדהבא

פחות ממוליא רימון מקבל טומאה ועוד קשה לר"י לפי' הקונטרס [א]דלטומאה שהיתה עליהן שלא תפרח מהני טעמא דהדיוט יכול להחזירו בלא טעמא דראוי להקישו[ב] כדאשכחן בפ' שלשה שאכלו (ברכות נ:) גבי מטה דאפי' מפורקת לא פרחה טומאה מינה אא"כ נגנבה או שאבדה חליה או שחלקוה אחים או שותפים אחין שופן לחברה ולא איטריך כלל לטעמא דהקשה אלא לענין לקבל טומאה מכאן ולהבא[ג] דהאי טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירו לא מהני לקבל בה טומאה [ד]כדקתני התם החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא ולאביי נמי הוה בעי למימר דמשום דהדיוט יכול להחזירו מקבלין שניהן זוג בעינבל טומאה מכאן ולהבא[ה] ורילב"א הביא ראיה לפי' הקונטר' [ו]דתניא בתוספתא[ו] דמסכת כלים בפ' רשב"ג העושה זוג למכתשת ולעריסה ולמטפחות תינוקות[ז] ניטלו עינבליהן טהורין משמע דזוגן טהורין ולפירוש הקונטר' ניחא דטהורין[ח] דלא מקבלי טומאה מכאן ולהבא אבל לפר"י קשה אמאי טהורין ור"י השיב דכמה בריתות יש בתוספתא דפליגי אש"ס שלנו: **ורבי יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק.** קשה לרשב"ם דע"כ בלא ייחדו מיירי[ט] מדקאמר הואיל וראוי משמע בראוי בעלמא[י] אפי' בלא ייחוד ועוד דביחדו לכך לא הוה פליג ר' יוסי בר' חנינא[יא] ועוד דביחדו אפי' לא היה לו עינבל מעולם נמי מקבל טומאה[יב] ועוד אי [יג]ביחדו מיירי[יד] מאי פריך דר' יוחנן אדר' יוחנן הא התם[טו] ע"כ איירי בלא ייחדו דביחדו אפי' במדרסות נמי אין אומרים עמוד ונעשה מלאכתנו[טז] ולקמן בס"פ המלניע (דף לה: ושם)[יז] גבי[יח] ניקב כמוליא זית טהור מלקבל בו זיתים ועדיין כלי הוא לקבל בו רימונים ופי' בקונטרס[יט] אם ייחדו[כא] לרימונים ואי לאו פי' הקונטר' דהתם הוה ניחא וי"ל דאפי' לפירוש הקונטרס[כב] הכא חזי טפי ע"י גימוע משום דהואיל דמעיקרא הוה כלי גמור וגם עתה הדיוט יכול להחזירו אית לן למימר דע"י דבר מועט שעדיין ראוי לגמוע בו מים[כג] חשיב כלי אפי' בלא ייחוד[כה] ומ"ד נמי הואיל וראוי להקישו דבעי מעין מלאכה ראשונה אתי שפיר בכל עניין דאפי' לא בענין בעלמא ייחוד הכא אתי שפיר דלא מהני גמוע מים משום שעומד עדיין למלאכתו ראשונה להחזיר בו העינבל ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו[כו] וכ"ש דאי בענין בעלמא ייחוד דאתי טפי שפיר: **ואין אומרים בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו.** לפירוש הקונטר'[כז] קשה לר"י למה ליה לאתויי בריתא דתרקב כיון דלא שייכא למילתיה דר' אלעזר ור' יוחנן[כח] אלא נראה לר' יצחק כפירוש ריב"א[כט] אומרים במדרסות עמוד מעל תרקב זה ונעשה מלאכתנו[ל] שאינו יכול להיות טמא מדרס ע"י שאתה יושב עליו הואיל ואינו מיוחד לכך דקתני בברייתא ואין אומרים בטמא מת עמוד מגמוע מים[לא] בזה הזוג או בזה הסנדל של בהמה ונעשה מלאכתנו ליתן בו העינבל כדי להשמיע הקול וליתן סנדל ברגלי הבהמה אלא טמא טומאת מת על ידי הגימוע אע"פ שאינו מיוחד לכך והוי כר קבולי טומאה דתשיב כלי ע"י גימוע מים ור' יוחנן אמר אף אומר כו' דבעינן שיהא ראוי למלאכתו ראשונה ולא מהני לקבולי טומאה מה שראוי למלאכה אחרת[לב] אבל הקשה זוג ע"ג החרס והנחת סנדל של בהמה ברגלו כשבורח מן הקרב הוי מעין מלאכה ראשונה ולהכי הוי כר קבולי טומאה ולא שייך למימר ביה עמוד ונעשה מלאכתנו דהיינו נמי מלאכתו[לג]: **סנדל של בהמה של מתכת.** ושל עץ אינו ראוי לכל הני דברים דמפרש בסמוך דדרך הבהמה לקלקלו ורבינו שמואל גרים סנדל של בהמה ושל מתכת ומיירי בסנדל של בהמה ומ"ת) והא בזוג שלא היה בו עינבל מעולם לא מטמינן משום דחזי לגמועי[לה] והכא משום כמו זוג שלא היה בו עינבל מעולם לא מטמינן משום דחזי לגמועי בהמה אינו מקבל טומאה[לו] וי"ל[לז] דתחלתו נמי עשוי לשתות בו מים במלאכה אי לסוך אלא שעיקרו עומד לבהמה ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו למאן דבעי מעין במלאכה ראשונה[לח]: **בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו.** מתיה מ"כ יטמא מדרס ותניא בתוספתא דכלים פרק כיפה ג' סנדלים הם של אדם טמא מדרס של מתכת ושל בהמה טמא טומאת מת משמע אבל מן המדרס טהור: יא) **ולא בעיר של זהב.** אור"ת דלאו היינו נושקא[לט] כדפי' בקונטר[מ] דהא אמרי' בפרק בתרא דסוטה (דף מט:)[מא] מאי עטרות כלות עיר של זהב משמע דעשוי הוא כעין עטרה ואע"ג דאמרי' התם בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות חתנים וכלות והכא לא אסרו אלא בשבת אור"ת[מב] דדוקא לחתנים וכלות גזרו[מג] ולא לשאר בני אדם[מד]:

ואח"כ נגע שרץ בזוג, דר' אלעזר סבר אם ראוי לגמע בו מים טמא אע"פ שאינו משמש מעין מלאכתו הראשונה דדוקא במדרסות בענין מיוחד לישיבה [ולכן]. ריטב"ש. ל. הראשונה שהם מיוחדים לה והיינו מלאכת המדידה. ריטב"ש. לא. שאתה עושה. תוס' הרא"ש. לב. ואין כח בגמוע זה שאתה בא לטמאה בשבילו כיון שבתחילתו היה מיוחד להשמעת קול דלעולם מלאכה ראשונה עיקר. ריטב"ש. לג. והשתא ניחא דכולהו איירי בתחלת טומאה. תוס' הרא"ש. לד. מאי שייך הא דהכא לההיא דלעיל. תוס' הרא"ש. לה. [אלא היכא ד]מעיקרא היה כלי וראוי לקבל טומאה, כשנשבר נמי מקבל טומאה ע"י ראוית מלאכה אחרת. תוס' הרא"ש. לו. וכי תכשיט בהמה אם ראוי לתשמיש אדם יקבל טומאה. תוס' הרא"ש. לז. דשאני הכא. ריטב"ש. לח. דכיון דדברים טפלים בעלמא הם הרי אינם חשובים כלים לטמא בשבילם אלא כשיש בהם מעין מלאכת העיקר שנעשה בשבילה. ורב ור' חנינא סברי דכיון דנעשו כלל על דעת כן הרי הם תשמישי אדם ואע"פ שהם טפלים. ריטב"ש. לט. והשתא דמיא להההיא דלעיל דכלי שנשבר דבעי מעין מלאכה ראשונה. תוס' הרא"ש. מ. [שהיא] כעין כבינתא שהנשים נושאות לפניהם על החזה. תוס' הרא"ש. מא. והוא תכשיט עגול ויש באמצע לשון שבו מחברין אותו למלבוש. ספקי הרא"ש סימן ד'. מב. אלא הא חשוק של כסף או של זהב שמשימין סביב ראשה. מלרבי סימן שמ"ו. מג. גזרו על עטרות כלות ומפרש בגמ'. אור זרוע הל' שבת סימן פ"ד אות ד'. מד. דמסתבר. תוס' הרא"ש. מה. דומיא דלא תצא כלה באפריון דקתני התם. תוס' הרא"ש. מו. משום שמחה יתירה כדאמרי' התם נמי (ב"ב ס:) זה אפר מקלה שבראש חתנים. תוס' ריטב"ש. מז. משום דכתיב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. ריטב"ש. מח. ולהכי קרי להו עטרות חתנים ועטרות כלות. תוס' הרא"ש. מט. [אבל] לשאר נשים שאינם כלות שרי בחול אבל בשבת אסור דילמא משלפא ומחריא. אור זרוע הל' שבת סימן פ"ד אות ד'.

מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה. [א]אומר ר"י דדוקא בכלילא שרי שמואל הכא וכן רבי אליעזר[ב] דוקא בעיר של זהב שאין כל הנשים רגילות בהן אלא אשה חשובה[ג] אבל שאר תכשיטי נשים אפילו אפי' לאשה חשובה לא יצאן בהן הנשים[ד] והביא ראיה מס"פ כירה (לעיל דף מו:) דקאמר עולא מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עליהן ומה דמקן לומר כן כיון דמזי לנשים חשובות דאפי' לרבנן דאסרי בעיר של זהב לאשה חשובה מודו בשאר תכשיטים אלימא דשמואל דשרי כלילא אפילו לרבנן:

אאבנט של מלכים. [ה]שמלבושם הוא ואין להם אבנט אחר ה"ג שרי האי קמרא לאיתתא דמלבושה היא ולא משלפא ומחויא: **תרי המייני** קאמרת. לשון אחד פי' בקונטרס לאיסורי ואע"ג דמשיב בפ' כל כתבי (לקמן דף קכ:) בי"ח כליס פונדא וחגור ופי' התם בקונטו' דפונדא הוא חזור היינו כגון שיש בגד מפסיק בינתיים[ד] אבל תרי המייני זה על גב זה אסור ולא דמי לכמה מלבושים שאדם לובש בשביל הקור אבל תרי המייני מה הנאה יש[ה] ואין דרך לחגור ומשוי הוא:

מנקטא פארי. [ו]פירורי הפת[ז] ותכשיט הוא:

נזמי האף. וזמני האזן שרו[ח] כדפי' בקונטרס ואע"ג דאמר לקמן[ט] הבנות יולאות בחוטין שבאזניהן ואמר בגמ' דשל מיני בשמים אסילו דילמא משלפי הואיל ותכשיט הוא היכו התם [י]יותר קל [כ]ליטלם מנזמי האזן: **הא** יש עליה חותם חייבת חטאת. אפילו אמיך [מ] דקתני בהדיא דחייבת חטאת[ג]: **רבי** נחמיה **מטמא.** נראה לר"י [נ]דבריהם מטהר[ס] דלא בעי למימר הכי אף אחר חותמה אלא דוקא אחר חותמה שהוא עיקר[ס] וכן משמע בהדיא בתוספתא דמסכת כלים [ע] דתניא טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג רבי נחמיה מטהר שהיה רבי נחמיה אומר טבעת הלך אחר חותמה: רב

כדעבד ליה רבי עקיבא לדביתהו [פ]ת"ר לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצתה חייבת חטאת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים לא תצא ואם יצתה פטורה [צ]רבי אליעזר אומר יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחלה במאי קמיפלגי ר"מ סבר משוי הוא ורבנן סברי תכשיט הוא דילמא שלפא ומחויא ליה ואתיא לאתויי ור"א סבר מאן דרכה למיפק בעיר של זהב אשה חשובה ואשה חשובה לא משלפא ומחויא כלילא רב אסר ושמואל [א]שרי דאניסכא כולי עלמא לא פליגי דאסור כי פליגי דארוקתא מר סבר אניסכא עיקר ומר סבר ארוקתא עיקר רב אשי מתני לקולא [ב]דארוקתא דכולי עלמא לא פליגי דשרי כי פליגי דאניסכא מר סבר דילמא שלפא ומחויא ואתי לאתויי ומר סבר מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחויא [ג]א"ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי [ד]אמרו ליה לרב אתא גברא רבה אריכא לנהרדעא ומטלע ודרש כלילא שרי אמר מאן גברא רבה אריכא [דאיטלע] לוי ש"מ נח נפשיה דרבי אפס ויתיב ר' חנינא ברישא ולא הוה ליה אינש ללוי למיתב גביה [ה] וקאתי להכא ודילמא נח נפשיה דרבי חנינא ור' אפס כדקאי קאי ולא הוה ליה אינש ללוי למיתב גביה וקאתי להכא אם איתא דרבי חנינא שכיב לוי לר' אפס מיכף הוה כייף ליה ותו דרבי חנינא לא סגי דלא מליך דכי הוה קא ניחא נפשיה דרבי אמר חנינא בר' חמא יתיב בראש וכתיב בהו בצדיקים [ו]ותגזר אומר ויקם לך וגו' דרש לוי בנהרדעא כלילא שרי נפיק עשרין וארבע כלילי מכולה נהרדעא דרש רבה בר אבוה

כדעבד ליה ר' עקיבא לדביתהו. במסכת נדרים (דף נ.): **בלילא.** על פדחתה היא קושרתו מאזן לאזן יש שכולו טס זהב שקורין לימ"ל ויש שעושין ממשי טווי עם הזהב שקורין פריז"ש: **דניסלא.** טס זהב או כסף דבר הניתך: **דאסיר.** מגו דאסיב גזירה דילמא שלפא ומחוייא: **דארוקתא.** רלועה שמלוירת בזהב ובאבנים טובות: **אניסכא.** לאית ביה עיקר ומחויא ליה ומר סבר ארוקתא הוא עיקר דילדיה ולא אסיב ליה ולא מחויא ליה: **כולי עלמא לא פליגי דשרי.** דארוקתא עיקר: **בפירוש אמרת לן משמיה דרב.** לפני תלייף קודם שבאתת תלמודך: **בלילא שרי.** אלמא דרב אשי עיקר דמוקי פלוגתא בדניסכא אבל בארוקתא מודה רב ואיכא לאוקמי לדידיה בארוקתא: **גברא רבה אריכא ומטלע.** לוי איטלע לאחוי קידה קמיה דרבין[ז]: **נח נפשיה דרבי אפס.** במסכת כתובות בהנושא (קג:) אמרינן דבי שביב רבי אמר רבי חנינא בר חמא יצא בראש ולא קיבל עליו רבי חנינא שהיה רבי אפס גדול ממנו שתי שנים [ח] ויתיב רבי אפס בראש ומתון שהיה רבי חנינא חשוב לא נכנס לבית מדרשו והיה יושב בחוץ ומשוש כבודו יצא לו לוי אצלו: **וקאתי להכא.** שלא היה רבי חנינא גדול הימנו לא בתורה ולא בשנים ולא ניכף ליה לוי ובא לכאן: **לוי לרבי אפס מיכף הוה כייף ליה.** שהרי זקן ממנו: **קמרא.** אבנט חשוב יש שעושין אותו טס של זהב ויש שעושין אותו רלועה משבלות זהב ואבנים קבועות בו: **מידי דהוה אטליס מוזהבים.** דהוי תכשיט ושרינן ולמישלף ואחויי נמי לא חיישינן שאין דרך להתיר אזורו בשוק ויפלו בגדיו: **אאבנט של מלכים.** שעשוי כולו דניסכא [ט] וכל ישראל בני מלכים דאויס לו: **תרי המייני קאמרת.** הא ודאי אבנט לא מלכים: **תרי המייני האף** וכו' נזמי האף וכו' לישלם מנזמי האזן. עיין תוס' ב"מ הסדשות סי' מ"ל:

מאן דרכה למיפק בכלילא אשה חשובה. [א]אומר ר"י דדוקא בכלילא שרי שמואל הכא וכן רבי אליעזר[ב] דוקא בעיר של זהב שאין כל הנשים רגילות בהן אלא אשה חשובה[ג] אבל שאר תכשיטי נשים אפילו אפי' לאשה חשובה לא יצאן בהן הנשים[ד] והביא ראיה מס"פ כירה (לעיל דף מו:) דקאמר עולא מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עליהן ומה דמקן לומר כן כיון דמזי לנשים חשובות דאפי' לרבנן דאסרי בעיר של זהב לאשה חשובה מודו בשאר תכשיטים אלימא דשמואל דשרי כלילא אפילו לרבנן:

אאבנט של מלכים. [ה]שמלבושם הוא ואין להם אבנט אחר ה"ג שרי האי קמרא לאיתתא דמלבושה היא ולא משלפא ומחויא: **תרי המייני** קאמרת. לשון אחד פי' בקונטרס לאיסורי ואע"ג דמשיב בפ' כל כתבי (לקמן דף קכ:) בי"ח כליס פונדא וחגור ופי' התם בקונטו' דפונדא הוא חזור היינו כגון שיש בגד מפסיק בינתיים[ד] אבל תרי המייני זה על גב זה אסור ולא דמי לכמה מלבושים שאדם לובש בשביל הקור אבל תרי המייני מה הנאה יש[ה] ואין דרך לחגור ומשוי הוא:

מנקטא פארי. [ו]פירורי הפת[ז] ותכשיט הוא:

נזמי האף. וזמני האזן שרו[ח] כדפי' בקונטרס ואע"ג דאמר לקמן[ט] הבנות יולאות בחוטין שבאזניהן ואמר בגמ' דשל מיני בשמים אסילו דילמא משלפי הואיל ותכשיט הוא היכו התם [י]יותר קל [כ]ליטלם מנזמי האזן: **הא** יש עליה חותם חייבת חטאת. אפילו אמיך [מ] דקתני בהדיא דחייבת חטאת[ג]: **רבי** נחמיה **מטמא.** נראה לר"י [נ]דבריהם מטהר[ס] דלא בעי למימר הכי אף אחר חותמה אלא דוקא אחר חותמה שהוא עיקר[ס] וכן משמע בהדיא בתוספתא דמסכת כלים [ע] דתניא טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג רבי נחמיה מטהר שהיה רבי נחמיה אומר טבעת הלך אחר חותמה: רב

במחוזא כלילא שרי ונפקו תמני סרי כלילי מחדא מבואה אמר רב יהודה אמר רב שמואל קמרא שרי איכא דאמרי דארוקתא ואמר רב ספרא מידי דהוה אטלית מוזהבת ואיכא דאמרי [ג]דאניסכא ואמר רב ספרא מידי דהוה אאבנט של מלכים א"ל רבינא לרב אשי קמרא עילוי המיינא מאי א"ל [ד]תרי המייני קאמרת אמר רב אשי [ה]האי רסוקא אי אית ליה מפרחייתא שרי ואי לא אסיר: ולא בקטלא: מאי קטלא מנקטא פארי: נזמים: [ו]נזמי האף: ולא בטבעת שאין עליה חותם: הא יש עליה חותם חייבת אלמא לאו תכשיט הוא ורמינהו [ז]תכשיטי נשים טמאים ואלו הן תכשיטי נשים קטלאות נזמים וטבעות וטבעת בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם ונזמי האף אמר רבי זירא לא קשיא הא ר' נחמיה הא רבנן [ח]דתניא [ט]היא של מתכת וחותמה של אלמוג טמאה היא של אלמוג וחותמה של מתכת טהורה ורבי נחמיה מטמא שהיה ר' נחמיה אומר בטבעת הלך אחר חותמה בעול הלך אחר סמלוניו בקולב

בזהב וי"מ כמין חלי עגול עשוי כמין כלבוש[ח] (ט) ואוחזת בו מפתחי חלוקה והפגם בולע לואלה והוא של זהב לוי"ה: **נזמי האף.** אבל נזמי האזן מותרין לכתחלה דטריחא לה מילתא למישלף ואחויי מפני שאזניה מכוסות בקישורין: **ולא בטבעת שאין עליה חותם.** קתני מתניתין דאם פטורה דתכשיט הוא לה ומשום דילמא משלפא ומחויא הוא דמיתסר: **הא יש עליה חותם חייבת חטאת.** דלאו תכשיט הוא והוי משלוף: **נזמים.** נזמי האזן: **וטבעת בין שיש עליה כו'.** כלומר וטבעת שאמרנו בין שיש עליה כו': **הא רבי נחמיה.** דאמר עיקר טבעת אלעדעת דחותם הוא חייבת חטאת דחותם לאשה לאו תכשיט הוא דאין דרך לאשה לחתום ולשלוח שלומים שאין חותם עשוי אלא לאדם גדול וממונה והא דקתני תכשיט הוא רבנן דאמרי גופה של טבעת עיקר ואלעדעת דטבעת נפקא ביה וטבעת ודאי תכשיט הוא: **טמאה.** דטבעת עיקר והוה ליה פשוטי כלי מתכות: **היא של אלמוג וחותמה של מתכת טהורה.** דהוה ליה פשוטי כלי עץ: **הלך אחר סמלוניו.** ואם של מתכות הם טמא: **סמלוניו.** העול שלהם לא היה פגום כשלנו אלא חלק ונוקבים בו שני נקבים ובייניהם כעובי עורף השור ותוחבין בהן שתי יתדות והם סימלונין: בקולב

דלא איתמרא בהדיא לא שרינן לה דדילמא לא שרי אלא דארוקתא. אמר רב ששת קמרא שרי, הוא הגור שבמתנים כגון אבנט רחב, מדבעא רבינא מרב אשי קמרא עילוי המיינא מאי, ואמר ליה תרי המייני קאמרת, ש"מ דקמרא המיינא הוא. והא דרב ששת איתמר בה תרי לישני, ולישנא בתראה אניסכא שרי. פי' כלילא וקמרא, תחיכות תחיכות של זהב נקובות ובהן מרגלית ומעמידין בחוטין שמכניסין בנקבין. נמצא דאניסכא כגון מלאכת אבנט של מלכים כי כן מלאכתן להיעשות בחוטין. ורוקחא מטלית, שנמצא בין כלילא בין קמרא חתיכות של זהב נקובות ומרגליות קבועות במטלית שנמצאת מלאכתן כגון מלאכת טלית מוזהבת. אמר רב אשי ריסוקא, פי' חגור של עור, אי אית ביה מפרחייתא שרי ותכשיט הוא ואי לא אסור, פי' אם יש לו מפרחייתא, חתיכות יוצאות ונודפות ממנו לימינו ולשמאלו תכשיט הוא, ואי לא אינו מלאכת תכשיט ואסור לצאת בו בשבת כי אינו כלי. קטלא, תכשיט בצואר כגון ענק, והיא בלשון ערבי מכנקא. נזמים. יש נזמי האף ונזמים שבאזנים. ולא בטבעת שאין עליה חותם, הא יש עליה חותם משאורי, ואם תצא בו חייבת חטאת, אלמא לאו תכשיט הוא. איני, והתניא תכשיטי נשים [טמאין] עיר של זהב, קטלאות, נזמים וטבעת, אחד טבעת שיש עליה חותם ואחד טבעת שאין עליה חותם ונזמי האף. ומשני ר' זירא בטבעת של אלמוג וחותמה של מתכת, ומתניתין [כרבנן] דכלים פרק י"ג דאמרי טהורה, [וכיון] לענין טומאה לאו כלי הוא, לענין שבת נמי לאו כלי הוא ומשוי הוא. הא ברייתא ר' נחמיה היא דמשוי ליה לענין [טומאה] מנא, לענין שבת נמי תכשיט הוא, דתנינן טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג [טמא], היא של אלמוג] וחותמה של מתכת טהורה, ור' נחמיה מטמא. סימלוניו. פי' רצועות שהן בעול דתנינן בתורת כהנים מיד בא וישיבר העול וקיצץ סימלונין, כדכתיב ה' צדיק קצץ עבות רשעים.

עין משפט נר מצוה

כב א ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה י' טוש"ע א"ח סי' שג סעיף ה:
בג ג מיי' שם הל' ב' סמג לאוין כה:
בד ד טוש"ע א"ח סי' שם סעיף ו:
בה ה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף ו:
בז ו מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף מ:

תורה אור השלם

1 וְתִגְזַר אוֹמֶר וְיָקֻם לָךְ וְעַל דְּרָכֶיךָ נֹגַהּ אוֹר:
איוב כב כח

מוסף תוספות

א. וא"ת כיון דאשה חשובה לא שלפא ומחויא, כל מה ששנינו שהוא אסור דלמא שלפא ומחויא תהא מותר באשה חשובה, וזה לא אמר שום תנא וסתמא קתני לה בכל הנשים. ריטב"א. ב. לעיל. תוס' הרא"ש. ג. הילכך שרי לדידהו. תוס' הרא"ש. ד. דלא פלוג רבנן. תוס' הרא"ש. ה. [ולא כ]פירש"י דאשמועינן דאניסכא תכשיט הוא ואע"פ שהוא חשוב מאד מידי דהוי אאבנט של מלכים שעשוי אניסכא וכל ישראל בני מלכים ודלא כרבנן (לקמן קיא.) ריטב"א. (ועי' מהר"ם). ו. דאין דרך לחגור שתי חגורות. תוס' הרא"ש. ז. דפונדא הוא על החלוק והחגור הוא על כל הבגדים. ריטב"א. ח. לו בו. תוס' הרא"ש. ט. רש"י פירש שהוא בגד שיש לו שנצים כגון מכנסיים בה רצועה רחבה וקושרה סביב צוארה והבגד תלוי על לבה והוא חשוב ומצוייר בזהב ונקרא מנקטא פארי על שם שמקבלין. פסקי הרא"ש סימן ו'. י. שנופלין מפיה שלא יטנפו בגדיה. פסקי הרא"ש סימן ו'. יא. לפי שטורח להסירן. תוס' הרא"ש. יב. חוטין. תוס' הרא"ש. יג. (ו)אורחא דתלמודא הוא בהרבה מקומות דכי קאי ברישא דייק מרישא ושביק סיפא דמפרשה בהדיא. לשב"א. יד. (ד)אסיפא דוקא קאי, אבל. רשב"א. טו. בהיא של מתכת וחותמה של אלמוג, והיינו דמפרש ואזיל שהיה ר' נחמיה אומר בטבעת הלך אחר חותמה וכיון דבתר חותמה אזיל ברישא מטהר ובסיפא מטמא. מ' סר"ן. טז. אלא דנקט תנא סרכא דסיפא. ריטב"א. דאי ס"ד היא של מתכות וחותמה של אלמוג דרישא מודה בה ר' נחמיה א"כ כבר הודה דתכשיט הוא משום המעמיד כברייתא דמטמא להו. רמב"ן. [ועי' מהרש"א].

רב נסים גאון

גברא רבא אריכתא אתא לנהרדעאי ומטלע. פירוש והוא צולע על יריכו כדמתרגמינן והוא מטלע. והדבר שגרם לו זה מפורש בפ' ג' דתענית (דף כה) לוי גזר תענית בעי רחמי ולא אתא מיטרא, אמר לפניו רבונו של עולם עלית וישבת למעלה במרום ואי אתה משגיח על בניך ואתא מיטרא ואיטלע. אמר ר' אלעזר אל יטיח אדם דברים כלפי למעלה, שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי למעלה ואטלע. ובמסכת סוכה (נג) בפרק החליל קאלו [אמרו] לוי אחוי קידה קמיה דר' ואטלע. ואמרו בפירוקה הא והא גרמא ליה. אבל מעשה דר' אפס ור' חנינא בר חמא, ומה דאמר רבנו הקדוש בצוויו חנינא בר חמא ישב בראש כו', (מעשה כמפורש) [מפורש] בפרק הנושא את האשה בכתובות [קג].

מסורת הש"ס

א) [לקמן קלח. תוספ' פ"ה], ב) עדיות פ"ב מ"ז, ג) כתובות קג:, ד) [כלים פי"א מ"ח ע"ש], ה) [בכלים פי"ג מ"ו לא מזכר פלוגתא דר' נחמיה הלכך שפיר גרסי דתמיה], ו) לעיל נב: תוספתא דכלים ב"מ פ"ג כלים פי"ג מ"ו, ז) [סוכה נג.], ח) כזה,

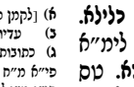

ט) [דף סה.], י) [לקמן סב.], כ) [פ"ג בבא מציעא],

הגהות הב"ח

(א) גמ' למיתב גבי' וקם וקפתי: (ב) רש"י ד"ה נח נפשיה וכו' שתי שנים ומחצה ויתיב: (ג) ד"ה תרי וכו' ר' יצחק בר יהודה נ"ע: (ד) ד"ה מנקטא פארי. נ"ב ע"ל בדף מז ע"ב במה שפיכס"י: (ה) בא"ד ממין כלנוס כזה:

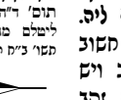

גליון הש"ס

גמ' א"ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף. לקמן קמו ע"ב: רש"י ד"ה **אאבנט** וכו' וכל ישראל בני מלכים. עיין לקמן דף קיא ע"א: **תוס'** ד"ה נזמי האף וכו' לישלם מנזמי האזן. עיין תוס' ב"מ הסדשות סי' מ"ל:

לעזי רש"י

למ"א. טס. להב (לוח דק של מתכת). פריז"ש [פרייי"ש]. נזר רקום בזהב. **פינדא"א** [פינדנ"ץ]. שרוכים, כתפיות (להדק בגד על הגוף). מרשטנצ"א. לבובה (חתיכת בד המקשטת את החזה, שהיא קשורה בשרוכים ובה חוטי-זהב).

מוסף רש"י

לוי לר' אפס מיכף הוי כייף ליה. קודש שיגלה ממקומו, אבל לר' חנינא לא כייף (כתובות קג:). **רחותמה של אלמוג.** עני אלמוגים והוא נאה (לעיל נב:). **טמאה.** דנתר טבעת אזלינן ופשוטי כלי מתכות עמקיס (שם).

רבינו חננאל

כדעבד ר' עקיבא לדביתהו. ת"ר לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר' מאיר, וחכ"א לא תצא ואם יצאת פטורה. ר' אליעזר אומר יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחילה. **בלילא, רב אסר ושמואל שרי.** פי' נסבא, חוטין מלשון מסבת (כלים פכ"א), רוקחא, מטלית. וקי"ל כרב אשי דהוא בתרא דאמר ארוקתא כ"ע לא פליגי דשרי, כי פליגי בלילא דאניסכא, רב אסר ושמואל שרי. וקי"ל כרב באיסורי, ואע"ג דאיכא למימר מעשה רב והא דדרש לוי בלילא [שרי] ונפקו כ"ד בלילי מנהרדעא, וכן הא דדרש רבה בר אבוה במחוזא בלילא שרי, בלילא דאניסכא דרשי דשרי, כיון

בקולב. הוא כמין עמוד רחב מלמטה ודק מלמעלה ומיטלטל והחנוני מעמידו לפני חלון חנותו ומסמרין תחובין בו ותולין בהן אבנטים ורלועות למכור: **בערסא.** איסתרייד"א בלע"ז והן מחזיק גדולות לשקול למר ושעוה ונחשת והן של עץ: **הלך אחר שלשלותיו.** שתלוי בהן וחוט של מתכת הן טמאות: **המעמיד.** גוף הטבעת מעמיד החותם והעול מעמיד את סמלוניו והקולב את מסמרותיו והסולם את שליבותיו שהרי בהם קבועים והערסה הוא עץ (ה) ארוך שהקנה שקורין יש"א והלשון תחוב בו והשלשלות קבועות בקנה וכולן העץ ארוך מעמידן שהוא פליי"ל ששתי כפות המאזנים תלויות בב' רלתין: **רבא אמר.** ברייתא דקתני וטבעת הוי תכשיט בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם ללמוד מרישא דאיירי בתכשיטי נשים קיימי תרוייהו אלא חד תכשיט דאיש וחד תכשיט דאשה ולגדלין קתני: **עומאה אשבת קרמיה.** הא דקתני וטבעת בין שיש עליה כו' ללמוד מרישא קאי דקרי ליה תכשיט נשים אלא הכי קאמר וטבעת שאמרו שטומאת בין שיש עליה חותם דלמוד תכשיט הוא מיהו כלי מעשה הוא בין שאין עליה חותם דהוי תכשיט וכי קתני רישא תכשיטי נשים אשאין עליה חותם: **למאי חזיא.** לתכשיט דקתני אינה חייבת חטאת: **אוגרת בה שערה.** היולא חוץ לקישוריה כורכתו סביב המחט ותוחבת המחט בשבכה מתחתיה שלא ירלה שערה: **ותיהוי כבירית.** דתנא מתניתין (לקמן דף סג.) בירית טהורה מלטמא ויולאין בה. והיא כמין אצעדה שעושה לשוקיה מעל בתי שוקיה להדקן שלא יפלו על רגלה: **טהורה.** דלמו תכשיט היא אלא תשמיש לבתי שוקיה והוי (ב) טבעת הכלים לאמרן טהורות בפרקין דלעיל) ויולאין בה שלריך לה עם בתי שוקיה ולא הוי משאוי ויולאין דכיון דלגניעותא היא לא שלבא ומחוי והאי מחט נמי לגניעות דשער באשה ערוה ולא מחויא ומאי לא תנא לכתחילה: **חולקת.** לכאן ולכאן באמצע ראשה שקורין גריו"ש בלע"ז): **ובשבת למאי חזיא.** הרי בשבת אינה חולקת שערה: **עם של זהב יש לה על ראשה.** האחד והשני עוקר הוי: **בחול חולקת שערה.** בעוקר: **ובשבת.** תוחבת העוקר בשבכה והטס שבראשה השני מונח על פדחתה: **מתני' סנדל המסומר.** של עץ הוא ותוחבין המסמרות (ג) למעלה לחזק התחתון עם העליון (ד) והעץ עם העור שלמעלה הימנו ויש לו שתי פיות ותוחב רגלו בו) וגמרא מפרש מאי טעמא גזרו ביה: **ולא ביחיד.** ולא בסנדל יחיד: **בזמן שאין ברגלו מכה.** בש"ס ירושלמי (ה) מפרש דלא ליחשדיה דטעין ליה לחבריה תותי כנפיה. ולשון רבותי דילמא מחייבי עליה ושקיל דשליף ליה וממטי ליה בידים בשבתא שבת. ומיהו בזמן שיש ברגלו מכה שרי ובגמרא בעי בהי מייייהו יהיב ליה: **ולא בחפילין.** דלמפרש טעמא בגמרא (לקמן דף סא.): **ולא בקמיע.** שכותבין וטוענין לרפואה: **שאינו מן המומחה.** אבל בקמיע מומחה שרי דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו: **שריון קסדא ומגפיים.** מפרש בגמרא (ו) **אינו חייב חטאת.** דכולהו מין מלבושין נינהו בחול למלחמה: **גמ' שלפי הגזירה (ז) היו.** בני אדם הנשמטים מן הגזירה היו: **הנכנס יכנס.** הרולה ליכנס יכנס שהנכנס ירלה תחלה שאין אדם רולה: **והיולא אל יצא.** שמא יש אויבים מבחוץ והוא לא ידע וירלאוהו ויבינו שאנו כאן: **נהפך סנדלו.** שיש לו שתי פיות ויכול לנועלו מב' לדדין אבל ניכר מי הוא לפנים ומי הוא לאחור וכשנועלו זה הפוך נרלה הנכנס כאילו הוא יולא וניכר מקומו בקרקע: **והרגו זה את זה.** בדמיקתן שהיו סנדליהן מסומרין כעין אותם שעושין לרגלי הסוסים דאשיהן עגים: **אל יצא.** האיש בשבת כדמפרש לקמיה דבשבת היה מעשה ומעין המאורע אסרו: **אלמה תנן.** במסכת בילה:

בקולב הלך אחר מסמרותיו בסולם הלך אחר שליבותיו בערסי הלך אחר שלשלותיו וחכמים אומרים (ו) הכל הולך אחר המעמיד רבא אמר לצדדים קתני יש עליה חותם תכשיט דאיש אין עליה חותם תכשיט דאשה רב נחמן בר יצחק אמר (ז) טומאה אשבת קרמית טומאה [1] כלי מעשה אמר רחמנא וכלי הוא שבת משום משוי אמר רחמנא אין עליה חותם תכשיט יש עליה חותם משוי: ולא במחט שאינה נקובה: [א] למאי חזיא אמר רב יוסף הואיל ואשה (ב) אוגרת בה שערה א"ל אביי ותהוי כבירית טהורה ותשתרי אלא תרגמא רב אדא נרשאה קמיה דרב יוסף הואיל ואשה חולקת בה שערה בשבת למאי חזיא אמר רבא טס של זהב יש לה על ראשה בחול חולקת בה שערה בשבת מניחתה כנגד פדחתה: **מתני'** [ב] לא יצא האיש בסנדל המסומר ולא [ג] ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה ולא בתפילין (ד) ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה (ה) ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים ואם יצא אינו חייב חטאת: **גמ'** סנדל המסומר מאי טעמא אמר שמואל שלפי הגזרה (ו) היו והיו נחבאין במערה ואמרו הנכנס יכנס והיוצא אל יצא נהפך סנדלו של אחד מהן כסבורין הם אחד מהן יצא וראוהו אויבים ועכשיו באין עליהן דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהם אויבים רבי אילעאי בן אלעזר אומר במערה היו יושבין ושמעו קול מעל גבי המערה כסבורין היו שבאו עליהם אויבים דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהם אויבים רמי בר יחזקאל אמר בבהכ"נ היו יושבין ושמעו קול מאחורי בהכ"נ כסבורין היו שבאו עליהם אויבים דחקו זה בזה והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו בהן אויבים באותה שעה אמרו אל יצא אדם בסנדל המסומר אי הכי בחול נמי ליתסר מעשה כי הוה בשבת הוה ביום טוב לישתרי אלמה תנן משלחין

רב נחמן בר יצחק אמר טומאה אשבת קא רמית. דלפילו בלאו טעמא דהוי תכשיט [א] לאיש היא טמאה מכל כלי מעשה [ב] והשתא בין לרבא בין לרב נחמן בר יצחק מוקמי תרוייהו כרבי נחמיה ולא מטמא מטעם תכשיט דאשה [ג] אלא מטעם תכשיט דאיש או מטעם דהוי כלי מעשה ולגדלין קתני בין לרבא בין לרב נחמן בר יצחק:

למאי חזיא. פי' בקונטרס למאי חזיא [ד] והא משוי הוא וקשה לר"י דאם כן מאי משני הואיל ואשה חולקת בה שערה אטו משוס הכי לא הוי משוי והא אינו לא מלבוש ולא תכשיט אלא גרלה לפרש למאי חזיא למה היא רגילה לנאת בה [ה] בחול אמר רב יוסף כו' ובתר הכי פריך ובשבת למאי חזיא נהי שרגילה לנוטאה [ו] בשביל שלריכה לחלק בה שערה בשבת תיהוי משוי כיון דאינו לא מלבוש ולא תכשיט ובקונטרס פי' בסמוך בשבת למאי חזיא והלא בשבת אינה חולקת שערה וקשה לר"י חדא דהא מנא ליה דאסור לחלק בה שיער בשבת [ד] ועוד דאמאי פריך והא אסור [ה] אפילו יהא מותר [ו] תקשה והא משוי הוא [ז]:

הואיל ואשה אוגרת בה שערה. [א] גרלה לר"י שתוחבת המחט בתוך הסבכה [ב] ולוחקת את הסבכה כדי שלא יפלו שערותיה חוץ לקישוריה [ג] והשתא אתי שפיר דהויא כעין בירית שאוחזת בתי שוקיה שלא יפלו [ד] ולא כפירוש הקונטרס:

ותיהוי כבירית טהורה ותשתרי. פירש בקונטרס דכי היכי דהתם לא חיישי לדילמא משלפא ומחויא הואיל ולגניעותא עבידא ה"נ לא ניחוש למישלף ואחוויי מהאי טעמא וקשה לר"י דהא [ו] כבלים אין יולאין בהן בשבת [ז] דחייסינן דילמא משלפא להו משוס דהוי תכשיט כמו שאפרש אע"ג דלגניעותא עבידא [ח] כמו בירית דהכל ענין אחד אלא שבירית באחת וכבלים בשתים כדאמרינן לקמן (דף סג:) ועוד דלמה לו להזכיר כאן טהרת בירית הוה ליה למימר ותיהוי כבירית ותשתרי ונרלה לר"י דה"פ ותהוי כבירית שיולאין בה לפי שהיא טהורה משוס שאינה תכשיט דאינה נוי לאשה כיון דאינה כ"א באחת והויא כטבעת הכלים דאינה כ"א לעורך בתי שוקיים [ח] ה"נ דאי מחט שהיא טהורה לפי שאינה אלא כטבעת הכלים תשתרי דאינה תכשיט וא"ת אמאי לא משני דשמא כמין טס של זהב יש לה בראשה כדמשני לאידך שיויא דבסמוך וי"ל דאם היתה אוגרת בה שערה לא היתה מניחתה לעולם כנגד פדחתה [ט] ואינה משובה תכשיט אלא טס וקשה לרשב"א לפירוש זה דכיון דמחט שאוגרת בה שערה היא טהורה היכי קאמר לעיל (דף נג:) אבל לענין טומאה דא ודא אחת היא הרי יש חילוק אפילו בשלימה דאותה שאינה אוגרת בה טמאה ואותה שאוגרת בה טהורה ולריך לומר [כ] דאטומאה נמי פריך ותיהוי טהורה כבירית שהיא טהורה גם תשתרי לנאת בה:

ומניחתה כנגד פדחתה. השתא לא היה לריך לומר שאוחלקת בה שערה כלל אלא האמת מפרש: **ושמעו** קול מעל גבי המערה. קול של סנדל המסומר: (שייך לע"ב) **לא** [ג] בסנדל המסומר ולא [ד] במנעל שאינו תפור. תימה לר"י והא קתני סיפא זה הכלל כל שניאותין בו משלחין אותו ביו"ט ומפרש בגמ' דכל שנאותין בו בחול קאמר וסנדל המסומר ניאותין בו בחול ואמאי אין משלחין אותו ביו"ט וי"ל דהתמירו בו לפי שבא תקלה על ידו כי היכי דאסר ליה בשמעתין ר' אלעזר בר' שמעון לטלטלו לכסות בו את הכלי או לסמוך בו כרעי המטה אע"פ [ה] שאסר כלים שמלאכתן לאיסור שרי לטלטלן לעורך גופן ומקומן וזה הכלל דקתני התם לא קאי אלא אמנעל שאינו תפור [א] ונרלה לר"י דאפי' לרבנן דר' אלעזר דשרי לטלטל לעורך גופו ומקומו אסור לשלחו ביו"ט אע"ג דשיולאה משוס שמחת י"ט חשיב כמו לעורך גופו מדשרי' לשלחו דברים שמלאכתן לאיסור כיון שבאת תקלה על ידו ליכא שמחת י"ט:

כז א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף ט:

כח ב מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ב:

כט ג מיי' שם הלכה טו סמג שם טוש"ע א"ח סי' שם סעיף ז:

תורה אור השלם

1 וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת הַזָּהָב מֵאִתָּם כֹּל כְּלִי מַעֲשֶׂה: במדבר לא נא

מוסף רש"י

ולא בשריון כו'. משוס מלאכת הענין שלא יחסלוהו באיסור (לקמן סד:).

מוסף תוספות

א. לאיש. תוס' הרא"ש. ב. אבל לגבי שבת משוס תכשיט הוא, אין עליה חותם תכשיט יש עליה חותם משוי. ריטב"א. ג. דאילו לרבנן אפילו טבעת שיש עליה חותם תכשיט הוא לאשה כדאמר ר' זירא. ריטב"א. (ועי' תוס' הרא"ש וחזו"א כלים ס' ח ס"ק יד, מגא הרעיס שפ"א). ד. בשבת. ריטב"א. ה. אפי'. תוס' הרא"ש. ו. בחול. תוס' הרא"ש. ז. דאינה תולשת השיער, אפילו לחוף ולפססה מותר (לעיל נ:) דקי"ל כר' שמעון דדבר שאין מתכוין מותר. פסקי הרא"ש סי' ז'. ח. דמשמע וכו' שאלו היתה חולקת שערה בשבת לא היה בה משום משוי ואמאי. מי' הר"ן. ט. לחלוק בו שערה. תוס' הרא"ש. י. [ד]הרי אין זה תכשיט אלא כלי. מי' הר"ן. שהרי אינה יכולה לצאת בכל הדברים הצריכים לה כיון שאינם לא מלבוש ולא תכשיט, הילכך צריך לפרש כדפי' לעיל. תוס' הרא"ש. יא. פרש"י שער הויצא חוץ לקשוריה כורכתו סביב המחט ותוחבת המחט לתוך קשוריה שלא יראה שערה, ויותר. פסקי הרא"ש סימן ז'. יב. כשהיא רחבה. ריטב"א. יג. ומיהו בנטילת מחט עצמו ליכא גילוי שער אלא שהשבכה משתרבבת ואח"כ יתגלה השער. ריטב"א. יד. שאם היתה שולפת הבירית לא היה שוקה מתגלה מיד אלא לאחר שנפלו בתי שוקיה. תוס' הרא"ש. טו. לקמן גבי בירית טהורה ויוצאין בה בשבת [אמרי']. תוס' הרא"ש. טז. והא דאין יוצאין בכבלים בשבת משום. תוס' הרא"ש. יז. להחזיק בתי שוקיה. תוס' הרא"ש. יח. וע"י כך מותר לצאת בה בשבת דליכא למיחש דילמא שלפא. תוס' הרא"ש, ורשב"א. יט. אלא בנגד העורף. תוס' הרא"ש. כ. דתרתי פריך כלומר תהא כבירית לגמרי. רשב"א. כא. ואידך, שאין ניאותין בו בחול כיון שהוא בלי תפידה. פי' הר"ן.

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה המעמיד וכו' והערסה הוא עץ הארוך שהוא קנה שקורין: (ב) ד"ה טהורה וכו' והרי הוא כטבעת: (ג) ד"ה סנדל וכו' ומסמרות לחזק כל"ל ותיבת למעלה נמחק:

גליון הש"ם

מתני' ולא בשריון. עי' לקמן סד ע"ב ברש"י ד"ה כל שאמרו:

לעזי רש"י

אישתרייד"א [אישתדיר"א]. מאזניים (באיטלקית). יש"א [יש"א]. מוט, כן של מאזניים. פליי"ל. קנה-המאזניים. גריו"א. פסוקת, שביל (בשערות).

רבינו חננאל

קולב. יש מי שאומרים ממיני תכשיט הוא להשמיע קול כדורך בגת ומחזקו במסמרים. שליבות ושלשלאות, פשוטות הן. רבא אמר הא מתניתא לצדדין קתני, אין עליה חותם תכשיט דאשה, יש עליה חותם תכשיט דאיש. והדין כך הוא שיהא האיש מותר לצאת בטבעת שיש עליה חותם, והאשה בטבעת שאין עליה חותם, מפני שתכשיט הוא להן וכל תכשיט שרי, אלא משום גזירה) דרבא כדבעינן למימר לקמן [סד.], דאמר פעמים שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להוליכה אצל האומן ומניחה באצבעו עד שמגיע אל האומן, ופעמים שהאיש נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם להניחה בקופסא ומניחתה באצבעתה עד שמגעת לקופסא, לפיכך אסרו אחד האיש ואחד האשה לצאת בין בטבעת שיש עליה חותם בין בטבעת שאין עליה חותם. רב נחמן בר יצחק אמר טומאה אשבת קרמית כו'. ולא במחט שאינה נקובה. אוקימנא כדתניא כמין טס של זהב יש לה על ראשה, בחול חולקת בה שערה, בשבת מנחת על פדחתה, ונרי הוא לה. לא יצא בסנדל מסומר כו'. מ"ט שלפי השמד כו'. פשוטה היא.

ה) עי' ברש"י שתמה ע"ד רבינו בזה.

אין בין יו"ט לשבת בו'. ואע"פ דכפ' משילין (ביצה דף ל:. ושם) ולקמן בפ' כל הכלים (דף קכד. ושם) מוקמינן לה כב"ש דלית כב"ה הא[א] אמרי ממון שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך [ב]מ"מ דמי טפי יו"ט לשבת הואיל ולא שריא שאר דבריס שלא מטעם שהותרה לצורך אוכל נפש[ג]:

השתא חמש שרינן בו'. [ד]בפרק קמא דסוכה (ד' ב: ושם) גבי רבי יהודה מכשיר עד ארבעים וחמשים אמה לא פריך השתא חמשים כו' וכן בריש אע"פ (כתובות דף ז. ושם) גבי אבל חכמים אומרים משהה אדם עם אשתו אפילו שתים ושלש שנים בלא כתובה ונראה לר"י דכל היכא דפשיטא ליה דבעי למימר אפי' טובא לא פריך[ה] אבל הכא ליכא לפרושי ד' וה' אפילו טובא דא"כ התרתה סנדל המסומר וכן בפרק בנות כותים (נדה דף לו: ושם) פריך [גבי] וכמה היא קישוייה ר' מאיר אומר אפילו מ' וג' יום דליכא למימר אפילו טובא[ו] דאין סברא שיהא משהה דם קישוי מיום תחילת עיבורה[ז] ומשמע ליה בכל הני דשיעורא בתרא דוקא ולהכי פריך דלימא שיעורא בתרא ולא לימא שיעורא קמא ולקמן בפרק מפנין ד' וה' קופות (דף קכו:) פריך נמי השתא חמש שרי ד' כו' משמע ליה[ח] דטפי לא שרינן משום טורח שבת ומשני רב חסדא[ט] ד' מאולר קטן חמש מאולר גדול ושמואל משני[י] ד' וה' אפילו טובא כדאמרי אינשי דסבר אפילו טובא מצי לפנות ובלבד שלא יגמור את האולר פי' קרקעית האולר משום אשווי גומות וכדאמרן התם וא"ת דבפרק אע"פ (כתובות דף ס. ושם) אמרינן תינוק יונק והולך אפילו ד' וה' שנים ולא פריך אף על גב דהוי דוקא מדפריך התם מחבילתו על כתפו ומשני אידי ואידי חד שיעורא וי"ל[יא] הא בכחוש הא בבריא והא דאמרינן בפרק הזרוע (חולין דף קנב:) כהן טבח שתים וג' שבתות פטור מן המתנות מכאן ואילך חייב במתנות אומר ר"י דנקט שתים לרבי דאית ליה בהנאה על ימתו (יבמות דף סד:) דבתרי זימני הוא חזקה וג' לרשב"ג[ט]:

דעבד

[ו](משלחין אכלים בי"ט בין תפורין בין שאינן תפורין)[ז] [ב]אבל לא סנדל המסומר ולא מנעל שאינו תפור [ג](בי"ט) בשבת מ"ט דאיכא כינופיא בי"ט נמי איכא כינופיא תענית צבור איכא כינופיא ליתסר מעשה כי הוה בכינופיא דאיסורא הכא כינופיא דהתירא הוה ואפילו לר'[ד] חנינא בן עקיבא [ה]דאמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה הני מילי ירדן דשאני משאר נהרות אבל י"ט ושבת כי הדדי נינהו [ו]דתנן אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד א"ר יהודה אמר שמואל [ז]לא שנו אלא לחזק אבל לנוי מותר וכמה לנוי ר' יוחנן אמר חמש בזה וחמש בזה ור' חנינא אמר שבע בזה ושבע בזה א"ל ר' יוחנן לרב שמן בר אבא אסברא לך לדידי שתים מכאן ושתים מכאן ואחת בתרסיותיו לר' חנינא ג' מכאן וג' מכאן ואחת בתרסיותיו מיתיבי סנדל הנוטה עושה לו שבע דברי רבי נתן ורבי מתיר בי"ג בשלמא לרבי חנינא הוא דאמר כרבי נתן אלא רבי יוחנן דאמר כמאן הוא דאמר כר' נהוראי דתניא ר' נהוראי אומר ה' מותר ושבע אסור א"ל איפה לרבה בר בר חנה אתון תלמידי רבי יוחנן עבידו כר' יוחנן אנן נעביד כרבי חנינא בעא מיניה רב הונא מרב אשי חמש מהו א"ל אפילו ז' מותר ט' מאי א"ל אפילו ח' אסור בעא מיניה ההוא רצענא מרבי אמי תפרו מבפנים מהו א"ל מותר ולא ידענא מ"ט אמר[ח] רב אשי ולא ידע מר מ"ט כיון דתפרו מבפנים הוי ליה מנעל בסנדל גזרו ביה רבנן במנעל לא גזרו ביה רבנן בעא מיניה ר' אבא בר זבדא מר' אבא בר אבינא עשאו כמין [ט]כלבום מהו א"ל מותר איתמר נמי אמר רבי יוסי בר' חנינא עשאו כמין כלבום מותר א"ר ששת חיפהו כולו במסמרות כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר תניא כוותיה דרב ששת [י]לא יצא האיש בסנדל המסומר ולא יטייל מבית לבית אפילו ממטה למטה אבל מטלטלין אותו לכסות בו את הכלי ולסמוך בו כרעי המטה ור' אלעזר בר' שמעון אוסר נשרו רוב ממסמרותיו ונשתייר בו ד' או ה' מותר ורבי מתיר עד שבע [יא]חיפהו בעור מלמטה וקבע לו מסמרות מלמעלה מותר עשאו [יב] כמין כלבום או כמין טס או כמין יתד או שחיפהו כולו במסמרות כדי שלא תהא קרקע אוכלתו מותר הא גופה קשיא אמרת נשרו רוב מסמרותיו אע"ג דנשתיירו ביה טובא והדר תני ארבע או חמש אין טפי לא א"ר ששת לא קשיא כאן שנגממו כאן שנעקרו: ארבע או חמש מותר: השתא חמש שרי ארבע מיבעיא א"ר חסדא ארבע מסנדל קטן וחמש מסנדל גדול: ורבי מתיר עד שבע: והתניא רבי מתיר עד שלש עשרה נוטה שאני השתא דאתית להכי לרבי יוחנן נמי לא קשיא נוטה שאני אמר רב מתנה ואמרי לה אמר רב אחדבוי בר מתנה אמר רב מתנה אין הלכה כר' אלעזר בר' שמעון פשיטא [יג]יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתברא טעמא דרבי אלעזר ברבי שמעון בהא קמ"ל אמר רבי חייא אי לאו דקרו לי בבלאי שרי איסורי שרינא ביה טובא וכמה בפומבדיתא אמרין עשרין וארבע בסורא אמרין עשרין ותרתין אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך עד דאתא מפומבדיתא לסורא חסר תרתי: ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה: הא

כשעלה מבבל לארץ ישראל ובא דרך סוריא מפומבדיתא: **חסר תרתי.** נפלו שתים ממסמרותיו בדרך: **לסורא חסר [תרתין].** דומה אצל דומה: הא

משלחין כלים ביו"ט בין תפורין בין שאינן תפורין אבל לא סנדל המסומר. אלמא לאו בר מנעליה ביו"ט הוא דהא קתני התם כל שנאותין בו ביו"ט משלחין אותו: **אילא כינופיא.** שאין עושין מלאכה ונקבצין לצבור כנסיות ולצבור מדרשות כי ההיא מעשה דהוה כינופיא: **דאיסורא.** בעשיית מלאכה: **ואפילו לרבי חנינא בן עקיבא.** בפרק חומר בקדש[ד] גבי נושא מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה שנגמלא כזית מן המת תחוב בקרקעיתה של ספינה [ה]ונטמא וקאמרי רבנן דגזרו שלא יעביר אדם מי חטאת בספינה ולא על הגשר ולא ישיטם על פני המים אחד ירדן ואחד שאר נהרות ופליג ר' חנינא ואמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה ולא גשר ושאר נהרות דגזירה שגזרו מחמת מאורע אין להם לגזור אלא מעין המאורע: **דשאני משאר נהרות.** ברוחב או בעומק: **אלא לחזק.** שמסמרותיו נעשו לחזק העקב שקורין שול"א עס הפנתא שקורין אינפייני"א אבל לנוי מותר דלא גזרו אלא מעין המאורע והיהו לחזק היו כסתם מסמרים דסנדל: **שתים מלאן.** לגד חילון אחד בראשו לגד האצבעות ואחד לגד עקיבו ושתים מכאן לגד פנימי לעבר בין הרגליס: **תרסיותיו.** רצועותיו: **סנדל הנוטה.** שתחתון שלו אינו שוה שעב מגד זה ודק מגד זה וכשדורס נוטה לגד הדק וצריך להגביהו שיהא שוה לגד שכנגדו: **איפה.** שם חכם ובנו של ר' רחבה דפומבדיתא הוה[ט]: **תפרו מבפנים.** שנתן מנעל של עור לפנים מן הסנדל. תפרו פולדרי"ץ בלע"ז: **מותר.** שמעתי מרבי יוחנן וטעמא לא ידענא: **מותר.** לקבוע בו מסמרים מבחוץ: **עשאו.** למסמר כמין כלבום בלע"ז טיפיילו"ן שני לאשין חדין וכפופין[י] ונועץ שני לאשים בעץ כדאמרי' בסוטה (יט:) כלבום של ברזל מטילין לה לתוך פיה: **מותר.** הואיל ונשתנה משאר מסמרים דלא גזרו אלא מעין המאורע: **חיפהו.** מלמטה: **אבל מטלטלין אותו.** דתורת כלי עליו: **אותר.** דילמא אתי לנועלו: **נשרו רוב מסמרותיו כו'.** לקמן מפרש לה: **מותר.** הואיל ונשתנה מכמו שהיה דמעין המאורע גזרו: **עשאו.** לרשם מסמר רחב כמין טס או שעשאו חד כמין יתד: **אע"ג דאיפאר טובא.** ובלבד שיהיו מעוט: **שנגממו.** מלמעלה ורשומו ניכר בתוך העץ אפילו טובא דהא מיינכר שאינו כבריאתו: **שנעקרו.** לגמרי שאין ניכר שהיה בו יותר ד' או ה' [אין] טפי לא לוי"ס ולשון חבירו איפכא: **נוטה שאני.** שכולן צריכין לו להשוותו ואין אחד מהן לחזק: **השתא דאתית להכי.** לחלק בין נוטה לשאין נוטה: **לרבי יוחנן נמי.** דקפרכת לעיל מינה ואמרת דאמר כמאן איכא נמי לתרוצי לעולם כרבי נתן ונוטה שאני דהתם מתיר עד שבע אבל אין נוטה ה' ותו לא: **מסתברא טעמא.** דאסור לטלטל שמא יעלנו: **בבלאי שרי איסורי.** דר' חייא מבבל הוה כדאמרינן בסוכה[יא] עלו ר' חייא ובניו ויסדוה: **עד דאתא.** רבי חייא

[ח] מדברי רבינו נראה שהיה גורס כעי מיניה רב הונא מרב אמי וכו'.

עין משפט נר מצוה

ל א טוש"ע א"ח סי' תקטז סעיף ג:

לא ב ג מיי' פ' יט מהלי' שבת הלכה כ:

רב נסים גאון

ואפי' לר' חנינא בר עקיבא דאמר לא אסרו אלא בירדן וספינה וכמעשה שהיה. זה המעשה עיקרו (במעשה) [במסכת] חגיגה בפ' חומר בקודש (דף כג) וביבמות בפרק האשה [שהלכה] היא ובעלה למדינת הים שלום בינו לבינה (דף קסז) מאי מעשה שהיה דאמר רב יהודה אמר רב מעשה באדם אחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה, ונמצא כזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה, באותה שעה אמרו לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה. **לא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה.** גרסינן בגמ' דבני מערבא אמר ר' אבא מפני החשד שלא יהו אומרים איש פלוני נפסק סנדלו ותלאו בבית שחיו.

רבינו חננאל

ואסיקנא בסנדל מסומר אחד שבת ואחד יו"ט אסור דיו"ט ושבת כי הדדי נינהו. **הא** דר' חנינא בן עקיבא דאמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה, וכמעשה שהיה. מפורש ביבמות פרק האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, מעשה באחד שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה ונמצא כזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה, באותה שעה אמרו לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה. [וצריך לעיין] התם כדי שיתבברר לן השמועה היטב. קי"ל סנדל המסומר, לחזק אסור לנוי מותר, כרב יהודה אמר שמואל, דהא דייקי אשמעתיה לאוקומה, דאמרינן וכמה לנוי דשרי, ר' יוחנן אמר ב' מכאן וב' מכאן וא' בתרסיותיו, ר' חנינא אמר ג' מיכן וג' מכאן וא' בתרסיותיו. וכו' חנינא קי"ל, דר' יוחנן לגבי ר' חנינא תלמיד הוא. והא דאמר ליה איפה לרבה בר בר חנה אתון תלמידי דר' יוחנן, אתון עבידו כר' יוחנן, לאו משום דהלכה כר' יוחנן אלא משום דבאתריה דר' יוחנן ביותר מחמש נהגו בו איסור, ודברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם. **אור'** אמי נמי קם ליה כר' חנינא דשבע מותר. והא דקתני ר' מתיר עד י"ג, בנוטה הוא, וכגון שניטל עקיבו ולדברי הכל. ור' חייא מתיר בה הרבה, בסורא אמרו כ"ב, בפומבדיתא אמרי כ"ד. **תפרו** לסנדל מבפנים שרי משום דהוי ליה מנעל, ואסנדל גזרו רבנן, אמנעל לא גזרו. **כמין** כלבוס מותר. אמר רב ששת חיפהו כולו במסמרים כדי שלא יהא קרקע אוכל ממנו מותר. תניא כוותיה דרב ששת לא יצא האיש בסנדל מסומר ולא יטייל בו מבית לבית כו'. **ולא ביחיד בזמן שאין ברגלו מכה.** ירושלמי אמר ר' בא מפני חשד שלא יאמרו איש פלוני נפסק סנדלו ותלאו בבית שחיו.

מסורת הש"ס

א) ביצה יד:, ב) רש"ל מ"ז, ג) [במשנה ליתא], ד) בכ"י מנייא בן קבניא, ה) [תוס' פרה פ"ח] יבמות קמו: חגיגה כג., ו) לקמן קכד. קלו: מגילה ז: ביצה כח. ו: [תוס' המגיל' פ"ז], ז) מה, ח) [תוספ' פ"ה ותוספ' יומא פ"ד], ט) [שם ע"ש], י) [ברכות ט. וש"נ], כ) [חגיגה כג.], ל) [סנהדרין יז:], מ) [דף כ.], נ) [וע"ע תוס' עירובין ב. ד"ה עד ותוס' יומא כג. ד"ה אמים ותוס' סוכה כ: ד"ה עד ותוס' כתובות מ. ד"ה אמים ודף פ. ד"ה רבי יהושע ותוס' ב"מ ע"ע: ד"ה השתא ותוס' נדה לז: ד"ה אינשי],

ס) [תוספ' פ"ה ותוספ' יומא פ"ד], ע) [שם ע"ש], פ) [ברכות ט. וש"נ], צ) [חגיגה כג.], ק) [סנהדרין יז:], ר) [דף כ.], ש) [וע"ע תוס' עירובין ב. ד"ה עד ותוס' יומא כג. ד"ה אמים ותוס' סוכה כ: ד"ה עד ותוס' כתובות מ. ד"ה אמים ודף פ. ד"ה רבי יהושע ותוס' ב"מ ע"ע: ד"ה השתא ותוס' נדה לז: ד"ה אינשי],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ליה רב אשי ולא: **(ב)** שם מלמעלה מותר עשאו כמין טס כל"ל ותיבות כמין כלבוס או נמתק:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ואפי' לר"ח בן עקביא וכו' ונטמאו. עי' זבחים לג ע"א תוס' ד"ה מי חטאת:

לעזי רש"י

שול"א. סוליה.
אינפייני"א. פָּנָה (העור העליון של הנעל).
פורדרי"ץ [פודרי"ץ]. מרופד.
טינפיילו"ן. קרס דו-חודי.

מוסף רש"י

משלחין כלים. נגדיס (ביצה יד:). **אין בין יו"ט לשבת.** להיות מותר לכתחילה ביו"ט מה שאסור בשבת, אבל לענין עושין יש הרבה, שזה בקפילה ובכרת וזה בלאו גמירא (מגילה ז:).

מוסף תוספות

א. איכא אחריני דשרו ביו"ט. ריטב"א. ב. וי"ל. ריטב"ש. ג. [אבל] במה שאין בו מתוך ודבר השוה לכל נפש יום טוב ושבת שרים הם, ולענין זה אצל סנדל ראוי שיהו שרים. ריטב"ש. [וע' פנ"י]. ד. איכא למידק דזימנין דדייק תלמודא הכי וכו' ואיכא דוכתי דלא פרכינן הכי. ריטב"ש. ה. [נ]כדאמרי אינשי ואפילו טובא. תוס' נדה לז: ו. דאין קושי מטהר לעולם. תוס' יומא כג. ז. המקשה. תוס' יומא כג. ח. דדוקא הוה. תוס' יומא כג. ט. דהוה דוקא. תוס' נדה לז: י. דלאו דוקא נקט אלא. תוס' נדה לז: יא. דדוקא קאמר. תוס' יומא כג.

הא יש ברגלו מכה. איכא למידק דנפיק ביחיד והשתא בעי תלמודא בהי מרגליו נפיק: **סנדל נשם צער עציד.** אלא יגף ביתדות הדרכים ויצטער הילכך כשרואין אותו צולע ויודעין שיש ברגליו מכה אין חוששין אותו שטוען את השני בידו אלא מכירין בו לפי מעשיו שפרסותיו קשות ואינו מצטער ביתדות הדרכים ולא נועלו אלא משום מכה ודיו בזה לבדו. ולגשון רבותי[1] אי נמי מחכו עלה דלא חזו למכה לא שליף לה דמצטער ביתדות הדרכים מחמת המכה: **נשוס תענוג עביד.** אדם איסטנים ורך ומכירין מתוך מעשיו שנעל נעלו אחת שהוא איסטנים וזו מכתה מוכחת עלה ומבינין שהמכה מוגעתו מלנעול ולא חשדי ליה. ולענין אחוכי נמי לא מחייכי עליה: **עשיתו מכה.** ורבי יוחנן סבירא ליה דהנועל סנדלים נועל של שמאל תחילה ואח"כ של ימין וקס"ד דהכי קאמר ליה א"כ שאנעול זה שוב לא אנעול של שמאל אחריו והנני יוצא ביחיד ועשית את זו של ימין כאילו היתה בה מכה. אלמא קסבר באותה שיש בה מכה נועל: **ודילמא כר' חייא סבירא ליה.** דאמר באותה שאין בה מכה נועל והכי קאמר ליה א"כ הריני יוצא ביחיד בזו של ימין ועשית את רגלי של שמאל כאילו יש בה מכה דאלא ביחיד באותה שאין בה מכה: **ואודא ר' יוחנן.** דאמר עשית מכה דשמעינן מינה דאי הוה נעיל דימין ברישא תו לא הוה נעיל דשמאל בתריה לטעמיה דאמר דשמאל חשיבא: **תפילין בשמאל.** כדילפינן במנחות (דף לז.) מעל ידכה[2] מלא יד כהה דהיינו שמאל שהיא כהה לענין תשמישי: **הוה הדר ביה.** ולא עבדינן כר' יוחנן: **אין הלכה.** וכרבי יוחנן בעינן למעבד: **יולא ידי שניהם.** עביד כתרוייהו: **ופייס דשמאליה וקטר.** נמלא נעילת ימין קודמת לשמאל כי מתניתא וקשירת שמאל לשל ימין כר' יוחנן: **חוזן של שמאל.** דזהו כבודו של ימין. בכולהו גרסינן של ימין בריש חוץ מחולין: **לא תימא מי.** בפרק בתרא דערובין (ד' לה:) מייתינן פלוגתייהו בגמרא: **דילמא.** שקיל להו מריש אם בא לפנות וממטי להו ד' אמות: **דמומחה גברא ומומחה קמיע.** שעשה אדם זה קמיע זו לג' אנשים דנעשה אדם זה מומחה שריפא לג' אנשים והקמיע מומחה שריפא לג' אנשים. א"כ שכתב אדם זה ג' מיני קמיעים של ג' מיני חלאים לג' אנשים היינו אימתמי גברא בכל קמיעים שיעשה לעולם ומומחה קמיעה שנעשית [קמיע זו] לג' אנשים מחולי זה בין שכתבה רופא זה בין שכתבה רופא אחר נעשה הקמיע מומחה: **אלא כיון דאימתמי גברא.** בג' מיני קמיעות לג' בני אדם אע"ג דלא אימתמי קמיע שלא ריפא קמיע זה אדם מעולם: **מן המומחה.** משמע מאדם מומחה: **ולא קפני בזמן שאינו מומחה.** דליהוי משמע דקפיד אמומחה קמיע עצמו. קמיע אינו אלא לשון קשר ודעיקרין של שרשי סממנין נמי קרויין קמיע: **ולא שנכפה.** כלומר לא תימא דלא יצא אלא מי שבא עליו החולי כבר פעם אחת: **נכפה.** היינו חולי שאדם נופל מחמתו לארץ ומכהו בראשו ומפילו: **אלא שלא יכפה.** שבא ממשפחת נכפין ודומא שלא יכפה: בשיר

דעבד הכי עבד. פירוש[3] דבריתא לא פליגא אדבי יוחנן ולא ר' יוחנן אבריתא וה"פ כתפילין אע"ג דימין חשובה לענין בהן יד ובהן רגל וכן לענין חליצה יכול לנעול של שמאל תחילה בבריתא נמי קמ"ל דאע"ג דשמאל חשובה לתפילין יכול לנעול של ימין תחילה ול"ת א"כ אמאי הקפיד רבי יוחנן על רב שמן שנתן לו של ימין כיון דיכול לנעול איזה שירצה תחילה ונראה לר"י דה"פ דעבד הכי עבד[4] מי שרוצה לחבב של שמאל משום מצות תפילין הראשות בידו ומי שרוצה לחבב של ימין יותר משום חשיבות של ימין הראשות בידו[5] ורבי יוחנן היה דרכו לחבב כל שעה של שמאל יותר ורב שמן בר אבא (לא) היה יודע מנהגו: **ושיים דשמאליה וקטר.** ריב"א דדוקא לענין קשירה הוא דחשיבא של שמאל טפי משום דחשיבות תפילין הוא בקשירה אבל איפכא לא ולהאי טעמא יש לנעול של ימין תחילה במנעלים שאין בהן קשירה: **דילמא מיפסקי ואתי לאתויינהו ד' אמות ברה"ר.** קשה לר"י דאפילו לא חיישינן דילמא מיפסקו אסור משום דזימנין דאיצטריך לבה"כ ואתי לאתויינהו ד"א ברה"ר דהכי אמר לקמן גבי קמיע[7] ומתוך פי' הקונטרס משמע דלא גרס דילמא מיפסקו ופי' דילמא שקיל להו מראשו אם בא ליפנות והקדוש מקורבי"ל אומר דגרסינן לה שפיר ואיצטריך טעמא דמיפסקו לתפילין של יד דאין צריך לחלוץ כשצריך לבה"כ[8] אלא של ראש[9] משום שי"ן[10]: **עד דמימחי גברא ומימחי קמיע.** [11]נראה לר"י שאם כתב לאחד מאה בשלש איגרות וליפאו שלשתן ג' בני אדם כל אחד אדם אחד היינו מומחי גברי וכאשר רפאו שלשתן אדם אחד בעיא היא בסמוך אי מימחי גברא או לא ודוקא לאותו לאחד הוא מומחה אבל לשאר לחשים לא ודוקא שכתבם הוא אבל אחר לא לא[12] ואם כל אחת מאיגרות ריפא שלש פעמים אפילו אדם אחד מומחות שלשתן[13] ואין הלאחד מומחה כל מקום שהוא אלא דוקא איגרת לבדה שהומחת והיינו מומחה גברא ומומחה קמיע שקמיע זה הומחה שריפא שלש פעמים וכתבו אדם מומחה שכתב שלשה קמיעין והועילו שלשתן: **אע"ג דלא מימחי קמיע.** נראה לכל שכן מימחי קמיע ולא גברא שהמחאת קמיע עדיפא מהמחאת הרופא כדמוכח לקמן דבהמחאת קמיע פשיטא ליה לאימתמי אפילו באחד גברא ובאימתמי גברא מספקא ליה אי אימתמי בתלת קמיע לאחד גברא אי לא[14]:

אע"ג דלא מימחי קמיע. קשה לרשב"א[15] היכי משכחת לה דאתמתי גברא ולא קמיע כיון שהאיש מומחה לכתוב לחש זה[16] א"כ אגרת זו שכתב ודאי מועיל ואומר ר"י דנ"מ שאם אבד מחאתו שכתב ג' קמיעים ולא הועילו אם הומחה הקמיע מועיל אפילו אבד אדם מחאתו: **ולא** קתני בזמן שאינו מומחה. קשה לרשב"א דילמא לעולם בעינן תרוייהו ואי הוה תני הכי הוה משמע מומחה קמיע ולא גברא וי"ל דאינו מומחה משמע שפיר בין אגברא בין אקמיע דהא לקמן תניא אחזו מומחה כו' ומוקמינן לה לאמחויי גברא: כל

א) [נעיל יט: וש"נ], ב) [נדרים לט:], ג) [מס' ד"א פ"י], ד) [עיתוסין לה: לו. מנחות לו:], ה) [שם ולקמן סב.], ו) [תוספתא פ"ה], ז) [נעיל פ. במשנה], ח) [שמות יג], ט) [רש"ל],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דילמא מיפסקי וכו' אלא של ראש משום שי"ן. עי' ממנחות לה ע"ב תוס' ד"ה אלו תפילין:

רבינו חננאל

סוגיא כחייא בר רב דאמר נועל הרגל שאין בה הכאה, כי הרגל שיש בה הכאה המכה מוכחת עליה, א)דר' יוחנן קאי כוותיה, הלא תראה כיון שהביא לו רב שמן בר אבא הסנדל של ימין והיה ראוי לו [להביא] של שמאל, שהדין לנעול השמאל תחלה, אמר לו עשיתה השמאל מכה ואמרת בדעתך כיון שהשמאל מוכה אין לה נעילת סנדל לפיכך הבאתה לי של ימין. ש"מ דסבר ר' יוחנן כי מי שאין עליה מכה היא שיש בה נעילת סנדל, ומי שיש בה מכה היא נשארת יחיפה. ואודא ר' יוחנן לטעמיה דאמר כתפילין מה תפילין בשמאל אף מנעל בשמאל. **ואסקא** רב אשי דזמנין חזינא לרב כהנא דנועל של שמאל תחילה ואח"כ של ימין, וזימנין חזינא דנועל של ימין תחילה ואח"כ של שמאל ולא קפיד. וקי"ל כוותיה דרב אשי דהוא בתרא. **ולא בתפילין ואם יצא אינו חייב חטאת.** אסיקנא לישנא בתרא אמר רב ספרא לא תימא מתניתין דקתני אם יצא אינו חייב חטאת אליבא דמאן דאמר שבת זמן תפילין הוא, אלא אפילו למ"ד שבת זמן תפילין הוא חייב חטאת ליבא, מ"ט דרך מלבוש עבידן, והוצאה דרך מלבוש אינו חייב ומפורש בפרק אחרון דעירובין. ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה. אוקמה רב פפא אי איתמחי גברא אע"ג דלא איתמחי קמיעא, שרי למיפק ביה בשבת. ודייק ממתניתין דקתני בזמן שאינו מן המומחה ולא קתני בזמן שאינו [מן המומחה] הקמיע עצמו.

א) נראה מזה דרביגו הי' לו ג' אחמת בגוגת דר"י ע"כ ס"ל כמ"ש בר רב ופ"ש.

מוסף תוספות

א. דהוה ס"ל לרב יוסף דרבי יוחנן בבריתא שמיע ליה אלא. מי' הר"ן. ב. [ד]בבריתא לא קפדא אלא לנועלן על הסדר ושלא יעבור פעמים של ימין ופעמים של שמאל [ולכן]. מי' הר"ן. [ועי' מהר"ם]. ג. דלכל חד וחד איכא טעמא. מי' הר"ן. ד. של כתב. רשב"א. ה. דליכא משום בית הכסא הואיל ומחופות עור. רשב"א. [ועי' מנחות לה: בתוד"ה אלו, ועי' פני"ן]. ו. היינו. רשב"א. ז. דכתיב בהו. רשב"א. ח. פרש"י שעשה אדם קמיע זו לשלשה אנשים דנעשה אדם זה מומחה שריפא שלשה בני אדם והקמיע מומחה שריפא כתב זה שלשה אנשים, וקשה לפירושו דהא אמרינן לקמן חד קמיע לתלתא גברי איתמחי קמיע גברא לא איתמחי, עוד פירש רש"י לשון אחר כגון שריפא רופא זה ג' מיני חלאים בשלשה מיני קמיעין דאז מימחי גברא לכל הקמיעין גם לחלאים אחרים מידי דהוה אנגח שור וחמור וגמל דנעשה מועד לכל, ומימחי קמיע כגון שזה הקמיע ריפא חולה אחד ג' פעמים, ולא נהירא פירושו דאטו אם הוא בקי בשלשה מיני קמיעין וכי בשביל זה יחשב מומחה גם לקמיעין אחרים שאינו בקי בהם, הילכך. תוס' הרא"ש. [ועי' פנ"י]. ט. [ד]אין הקמיע מומחה. תוס' הרא"ש. י. לכל אדם. תוס' הרא"ש. יא. אלא דמאי דהוה רבותא טפי נקט. מי' הר"ן. יב. לפירוש ר"י. תוס' הרא"ש. [ועי' מהרש"א, מהר"ם, ושנת של מן]. יג. בכל מקום. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

אמר רב ספרא לא תימא אליבא דמאן דאמר שבת לאו זמן תפילין הוא וכו'. משתכח עיקר דילה במסכת עירובין בפרק המוצא תפילין [דף צז] דתניא ושמרת את החקה הזאת למועדה, מימים ימימה ימים ולא לילות, מימים ולא כל הימים פרט לשבתות ולימים טובים דברי ר' יוסי הגלילי. ור' עקיבא כר' יוסי הגלילי. סבירא ליה דאמר שבת לאו זמן תפילין היא, כמו שאמרה הבריתא דתניא ר' עקיבא אומר יכול יניח אדם תפילין בשבתות וימים טובים, ת"ל והיה לך לאות על ידך מי שצריכין אות יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות. וחקרו בתלמוד לידע איזה תנא דקסבר שבת (לאו) זמן תפילין. ונשאו ונתנו בדבר זה הרבה עד שקיימו כי הוא

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא סעיף ז: לג ב טוש"ע א"ח סי' ג סעיף ד:
לד ג שם סעיף ה:
לה ד טוש"ע א"ח סי' ד סעיף י:
לו ה מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא סעיף ז: לז ו ז ח מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח שם סעיף כה:

ר' מאיר, כדאמרינן בסיפא אלא האי תנא הוא דתניא המוצא תפילין מכניסן זוג זוג אחד איש ואחד אשה כו', עד כאן לא פליגי אלא בחדשות ובישנות אבל באשה לא פליגי דקסברי תפילין מצות גרמא הוא ונשים חייבות. ומכלל דבריהם למדנו שר' מאיר ור' יהודה סברי שבת זמן תפילין היא. ועל דעת מי שסבר שבת לאו זמן תפילין היא הויא לה מצות עשה שהזמן גרמא לפי שהיא נוהגת בחול בלבד, ואלו שחייבו הנשים כה סברו כי חובתה נוהגת בכל עת ואינה מיוחדת בזמן ידוע. בפ' האשה נקנית [קדושין לה] אמרו מאן שמעת ליה דאמר תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמה ר' מאיר היא. ואמרו עוד ולר' יהודה דאמר ב' כתובין הבאין כאחד מלמדין תפילין מצות עשה שלא הזמן גרמא, מאי איכא למימר. וזה הבריתא דפליגו בה ר' יוסי הגלילי ור' עקיבא עם הבריתא בתראה דהיא דברי ר' עקיבא אשכחנן [נ"א: תמצאם אף] במס' דמנחות בפ' הקומץ את המנחה [לז]. ואשכחנן [וראה זה תמצא] עוד בגמ' דלא תצא אשה במחט נקובה [לקמן סב], אקשייה אביי לרב יוסף מדברי הבריתא. ואותביה רב יוסף התם קסבר ר"מ לילה זמן תפילין ושבת זמן תפילין.

כל שריפא שלשה בני אדם כאחד. נראה לר"י דגרסינן כאחד והכי פירושו מדקתני כאחד אלמא משמע דבג' קמיעים מיירי ולעיל קתני כל שריפא ושנה ושילש משמע קמיע אחד ומשני דההוא דלעיל לאמחויי קמיע והך לאמחויי גברא וה"ה אפילו לא נתרפא יחד אלא הא דנקט כאחד לאשמעינן דבג' קמיעין מיירי ולאמחויי גברא:

תלתא קמיעין לג' גברי תלת תלת זימני. פירוש שכתב לחש אחד בג' איגרות וכל אחת הועילה לג' אנשים או לאחד שלש פעמים[א] קשה לרשב"א קמיע ג' היכי איתמחי הלא מיד כשנתרפא האדם שלישי בקמיע ג' [פעם א'] איתמחי גברא[ב] וכיון דאתמחי גברא ודאי שאותה האיגרת תועיל מכאן ואילך[ג] וי"ל כגון דשני קמיעין הללו ריפאו תלת זימני לתרי גברי וקמיע שלישי לחד מהנך תרי גברי תרי זימני והשתא מימחו כבר תרי קמיעי וגברא וקמיע שלישי אכתי לא איתמחי וחזר וריפא קמיע שלישי אדם שלישי דהשתא נא בנא אחת המחאת גברא והמחאת קמיע:

תלת תלת זימני. הוה מצי למימר חד תלת זימני ואינך חד זימנא אלא בעי למימר שיהיו שלשה קמיעין מוחמין: **חד קמיע לתלת גברי.** נראה לר"י דה"ה לחד גברא תלת זימני דודאי לגבי המחאת גברא הוא דמבעיא ליה בסמוך אי איתמחי בחד גברא מתלת קמיעי[ד] אבל לענין המחאת קמיע דעדיף[ה] לא קא מיבעיא ליה דפשיטא דתלינן בהמחאת קמיע ולא אמרינן מזליה דהאי גברא הוא דמקבל כתבא[ו] והאי דנקט לתלתא גברי משום רבותא דאפילו הכי גברא לא איתמחי: **תלת** קמיע לחד גברא **מאי.** תימה מיפשוט ליה מדתני לעיל איזהו קמיע מומחה כל שריפא שלשה בני אדם ומוקמינן לה לאמחויי גברא משמע דוקא תלת גברי אבל חד גברא לא מדלא קתני כל שריפא אדם א' בג' קמיעין ובקונטרס פי' בפי' א' מימחי גברא מימחי קמיע שעשה אדם זה קמיע לשלשה אנשים דנעשה אדם זה מומחה שריפא שלשה אנשים והקמיע מומחה שריפא כתב זה ג' אנשים ולהאי פירושא נמי לא איתמחי גברא אלא דוקא לאותו לחש וקשה לר"י לפירוש זה דהא אמרינן לקמן חד קמיע לתלתא גברי קמיע איתמחי ב) גברא לא איתמחי ויש לישב לשון הקונטרס דה"ק שעשה אדם זה לחש זה בשלשה איגרות לג' אנשים דנעשה אדם זה מומחה שריפא לג' אנשים והלחש מומחה שריפא לחש זה ג' אנשים וגם זה אין נראה לר"י דאם בענין זה נמי קרוי חד קמיע לתלתא גברא הדרא קושיא לדוכתיה ואם הוא קרוי בענין זה תלתא קמיע לתלתא גברי חד חד זימנא הא אמרינן לקמן דגברא איתמחי ולא קמיע לכך נראה לר"י כדפירש וכן פירוש אחר שפי' בקונטרס מיושב מן הראשון: ו) **הא לאמחויי קמיע.** פירש בקונטרס דנעשה הקמיע לבדו מומחה ע"י אדם זה[ז] תימה דהוא עצמו פירש בסמוך בפי תלת תלת זימני [ח]דכל לחש שריפא ג' פעמים נעשו ג' קמיעות הללו מומחים מיד כל אדם[ט] אע"פ שרולה לומר הקונטרס שרופא אחד כתבם מדפירש ואין לומר שמזל הרופא גרם וכן נראה ולאי עיקר דלא ע"י אדם זה לבד נעשה הקמיע מומחה אלא אף מיד כל אדם דהא אמרינן בסמוך [י]תלתא קמיע לתלתא גברי תלת תלת זימני איתמחי גברא ואיתמחי קמיע והאי תלתא קמיעי לתלתא גברי דקאמר אייר שרופא אחד עשאם דבענין אחר לא איתמחי גברא וא"כ האי דקאמר נמי תלת תלת זימני אייר נמי ברופא אחד כמו ריש"א וקאמר דאיתמחי קמיע והיינו ע"כ מיד כל אדם דאי מיד רופא זה הא [יא]בלאו הכי הוא מומחה בכל קמיעין שבעולם[יב] וממה שפירש נמי גבי תלת תלת זימני כל לחש ריפא ג' פעמים ואפילו אדם אחד חזר בו מזה דפירש איתמחי קמיע ואין לומר מזל החולה גרם שמתרפא ע"י קמיעתא שהרי בשלשה אנשים הוחזק משמע דלא אמרינן איתמחי קמיע אלא א"כ ריפא ג' אנשים:

איתמחי קמיע. פירש הקונטרס ואין לומר מזל הרופא גרם דאין הדבר תלוי במזל הרופא אלא בחכמתו משמע שרולה ליתן טעם דאי איתמחי קמיע במזל הרופא היה לנו לתלות שכבר הומחה שריפא ג' אנשים בג' מיני קמיעים ולא היה לנו לתלות בקמיע ולא ידע רשב"א מה טעם נותן על זה דהא לא איתמחו שאר קמיעין של שאר חולאים אע"ג דהרופא איתמחי בכל קמיעין שבעולם ה"נ אלו ג' קמיעים נמי לתלות ברופא אלא צריך לתרץ כמו שפירשתי לשון ר"י בענין שיבא המחאת קמיע והמחאת גברא בבת אחת: והתניא

בשיר ובטבעת ויצא בו ברשות הרבים משום מראית העין והתניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ג' בני אדם כאחד לא קשיא הא למחויי גברא הא למחויי קמיעא אמר רב פפא פשיטא לי תלת קמיע לתלת גברי תלתא תלתא זימני איתמחי גברא א) ואתמחי קמיע תלתא קמיע לתלתא גברי חד חד זימנא גברא איתמחי קמיעא לא איתמחי חד קמיע לתלתא גברי קמיעא איתמחי גברא לא איתמחי בעי רב פפא תלתא קמיע לחד גברא מאי קמיעא ודאי לא איתמחי גברא איתמחי או לא איתמחי מי אמרינן הא אסי ליה או דילמא אמזלא דהאי גברא הוא דקא מקבל כתבא תיקו: איבעיא להו קמיעין יש בהן משום קדושה או דילמא אין בהן משום קדושה למאי הילכתא אילימא לאצולינהו מפני הדליקה ת"ש [ב]הברכות והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות ומענינות הרבה שבתורה אין מצילין אותן מפני הדליקה ונשרפים במקומן אלא לענין גניזה [ג]ת"ש היה [ד]כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה [ה]יגוד ויגנזנו אלא ליכנס בהן בבית הכסא מאי יש בהן קדושה ואסיר או דילמא אין בהן קדושה ושרי ת"ש ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה הא מן המומחה נפיק ואי אמרת קמיעין יש בהן משום קדושה זמנין דמיצטריך לבית הכסא ואתי לאיתויינהו ד' אמות ברה"ר הכא במאי עסקינן בקמיע של עיקרין והתניא אחד קמיע של כתב ואחד קמיע של עיקרין אלא הכא במאי עסקינן בחולה שיש בו סכנה והתניא אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה אלא כיון דמסי אף על גב דנקיט ליה בידיה נמי שפיר דמי והתניא

בשיר. אלעזר: **מפני מראית העין.** דלא מיחזי כמאן דבעי ליה לרפואה אלא לתכשיט ולאו תכשיט הוא אלא מחמת דלתא חולי: **והתניא כל שריפא ג' בני אדם.** ולעיל קתני כל שריפא ושנה ושילש ואפילו אדם אחד: **הא לאמחויי גברא הוא.** דקתני ג' בני אדם משום דסתם ג' בני אדם שלשה מיני חלאים ואיירי בג' מיני קמיעין שאינן דומין זה לזה ולאמחויי גברא שנעשה מומחה בכל קמיעים שיעשה לעולם כדאמרינן בב"ק (דף ז.) נגח שור וחמור וגמל נעשה מועד לכל אבל הקמיע אינו מומחה אם יכתוב רופא אחר אחד מהן: **והא.** דקתני כל שריפא ושנה ושילש מיירי בחולי אחד וכתבו זה הלחש וריפא ג' פעמים או לאדם אחד או לשלשה ולאיתמחויי קמיעא מיירי דנעשה הקמיע לבדו מומחה על יד אדם זה או אם כתבום שלשה רופאים נעשה קמיע של לחש זה מומחה מיד כל אדם: **תלתא קמיעי.** ג' מיני לחש: **תלתא תלתא זימני.** כל לחש ריפא שלשה פעמים ואפילו אדם אחד: **איתמחי גברא.** בכל קמיעות לעולם שהרי הומחה בשלשה מיני קמיעים: **ואתמחי קמיע.** שלשה קמיעין הללו נעשים מומחים מיד כל אדם שהרי ריפא כל אחד ג"פ. ואין לומר מזל הרופא גורם דאין הדבר תלוי במזל הרופא אלא בחכמתו ואין לומר נמי (ו) החולה גרם שמתרפא על ידי קמיעין שהרי בשלשה אנשים הוחזק: **קמיעא לא איתמחי.** לבא מיד רופא אחר: **חד קמיע לתלתא גברי.** לחולי אחד: **קמיעא איתמחי.** מיד כל אדם: **גברא לא איתמחי.** לקמיע אחר שאינו של לחש [זה] ושל חולי זה: **תלתא קמיעי.** של שלש מיני חולי: **קמיעא ודאי לא איתמחי.** מיד אדם אחר שהרי לא ריפא אלא פעם אחת: **מזליה דהאי גברא.** מלאכו של חולה זה דמקבל קמיעא. וא"ת ממתני' דלעיל שמעינן לה דקתני כל שריפא ושנה ושילש דמשמע לאדם אחד ואוקימנא דאיתמחי קמיעא ולא אמרינן מזליה הוא לא דמי התם חד קמיעא הוא וליכא למיתלייה במזלא דגברא אלא בקמיע הני ודאי בגברא תלוי או ברופא או במתרפא הלכך מיבעיא לן במאי ניתליה: **נאצולינהו.** בשבת (ח) לאחר ד) המעורבת כשאר כתבי הקדש: **הברכות.** שתקנו חכמים כגון תשעה של ר"ה שיש בהן מלכיות וזכרונות ושופרות: **מענינות.** מפרשיות הרבה שכותבין בהן את מקרלות של רפואה: **היה כתוב.** שם: **יגוד.** יקון מקום השם ויגנזנו: שתם בית הכסא שלהן בשדות: **שיש בו סכנה.** אי שקיל ליה מיניה דשרי למיעל בהן לבית הכסא משום פקוח נפש: **אף על גב דנקיט ליה בידיה.** תכשיטו הוא הלכך אי נמי מייתי ליה ד' אמות בידים לא מיחייב: שלא

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף כה: **לט ב** מיי' פ"ו מהל' יסודי התורה הלכה ו סמג לאוין ג:

תוס' ישנים

א) ק"ק דאמתי לא משכחת שיתמחי הקמיע הג' אח"ל דנבכל אתמחי אפילו בג' קמיעין לחד גברא וכיכי קאמר פשיטא לי דמשמע נמי דקאי אקמיע שלשת מדקאמר תלת זימני משמע דהומחו שלשתן וי"ל אע"ג דכבר אתמחי גברא כי ריפא כל אחד ג"פ יש לנו לתלות גם בקמיע דעדיף כל מה שאנו יכולין למימחי קמיע ולא גברא כגון שכתב זה ריפא תלתא זימנא חד גברא ואתמחי גברא ולא קמיע כגון שריפא בג' אנשים לג' אנשים:

ב) גברא לא איתמחי ולאאי פי' הייט דלא איתמחי אפילו לחש זה כל"ל:

מוסף תוספות

א. איתמחי גברא ללחש זה בכל האגרות שיכתבנו, ואתמחי אגרות הללו לכל אדם. תוס' הרא"ש. **ב.** אפילו לאגרת אחרת שיכתוב. תוס' הרא"ש. **ג.** [ו]א"כ מה שהועילה אותה איגרת לשנים אחרים אינה ממחה את הקמיע דאפילו אם היה כותבה באגרת אחרת הייתה מתרפאת, וכ"ש לפירוש רש"י שפירש שכתב תלתא קמיע תלתא זימני דכיון שנעשה מומחה בכתיבה ראשונה שוב אין קמיע נעשה מומחה על ידו כי במזל הרופא תלינן. תוס' הרא"ש. (ועי' מהר"ש). **ד.** או אמרינן מזליה גרם דמקבל כתבא. תוס' הרא"ש. **ה.** טפי מהמחאת גברא. תוס' הרא"ש. **ו.** וכדמוכח בתר הכי דקתני איזו קמיע מומחה כל שרפא ושנה ושלש ומשמע אפי' לאדם אחד ומוקמינן ליה לאמחויי קמיע. מי' הר"ן. **ז.** או אם כתבום ג' רופאים נעשה קמיע של לחש זה מומחה מיד כל אדם. תוס' הרא"ש. **ח.** איתמחי קמיע. תוס' הרא"ש. **ט.** שהרי ריפא כל קמיע ג' פעמים. תוס' הרא"ש. **י.** אמר רב פפא פשיטא לי. מי' הר"ן. **יא.** איתמחי קמיעא למה לי. מי' הר"ן. **יב.** [ו]באתמחי גברא סגי. מי' הר"ן.

מסורת הש"ס

א) לקמן קטו: וש"נ. **ב)** ערכין י. [ומס' סופרים פ"ה סי"ג], **ג)** [גיר' הערוך יגוזן], **ד)** לאחר שאינה מעורבת כל"ל וכ"ה בכש"י שבאלפס, **ה)** וגי' הערוך יגור בכי"ש פי' יגור לאותו במגירה. רש"ל, **ו)** שייך לעיל קודם ד"ה תלתא,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואיתמחי כו' נמי מזל החולה גרם:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה לאצולינהו בשבת לחצר המעורבת. עי' לקמן קטו ע"א בכש"י ד"ה מלילין אותן וע"ש:

מוסף רש"י

הברכות. מטבע ברכות שטבעו חכמים כגון י"ח ושאר ברכות (לקמן קטו:). **ומענינות הרבה.** מפרשיות שהיו כותבין בקמיעין פסוקים ללחש, כגון כל המחלה, וכגון לא מירא מפחד לילה (שם). ונשרפים במקומן. אם נפלה לליקה בשבת (שם).

רבינו חננאל

(וכד)תניא איזהו קמיע מומחה כל שריפא ג' בני אדם כאחד. בעי רב פפא תלתא גווני קמיע רפאו לאחד ג' מיני חלאים, כל קמיע ריפא חולי מאי, קמיעא ודאי לא אתמחאי גברא מאי, מי אמרינן הא מסי ליה ג' זמני, או דלמא מזליה דהאי גברא דמקבל קמיעא [ולא אתמחי לא גברא ולא קמיעא], ועלתה בתיקו. (ולא אתמחי לא גברא ולא קמיעא). ירושלמי נאמן אדם לומר קמיעא זו ריפאתי בו ב' וג' פעמים. קמיעין יש בהן משום קדושה ואסור למיעל בהו לבית הכסא או לא, לגנזן לא קא מיבעי לן דלא גרעי הקמיעין מן הכלים שאם היה שם כתוב עליהן תנינן הרי זה יגור ויגנז. [כי] קא מיבעיא לן למיעל בהו לבהכ"ס.

שלא יאחזנו. דלא הוי תכשיט שלו אלא דרך מלבוש: **כמכוסה עור.** דליכא גוותא לי מעייל לבית הכסא ולא בעי למיסקליה: **חוץ דפילין.** ואע"ג דמכוסה עור שהרבע אגרות שהפרשיות כתובות בהן תחובות בדפוסין של עור: **הכא משום שי"ן.** שעשויה מעור החילון עצמו קומטו בו ג' קמטין כעין ש"ן משדי והדלי"ת והיו"ד עשויין בקשר שקושר הרלועה (ה) אחת לצפון ואחת למזרח כמין ד' ורלועה קטנה מאד תלויה בה ואין בה אלא כפיפה כמין יו"ד וכופפה בעוד העור לח והיא כפופה לעולם: **זרדא.** ברוי"א: **סנוארתא.** כובע עור תחת כובע המתכת: **פומקי.** אנפליאות של ברזל במלחמה: **מתני' בטוליחר.** מפרש בגמרא וכן כובלת: **פליטון.** בלשמ"א משאת דאפרסמא: **חייבת חטאת.** קסבר לאו תכשיט הוא: **גמ' אמר עולא וחילופיהן באיש.** אטבעת קאי דטבעת שיש עליו חותם אם יצא פטור ואם אין עליו חותם ויצא חייב חטאת: **בשקין.** שמתכסין בהן מפני הגשמים. שקין מלבוש שק: **אלא לא אדם.** אלמא אע"ג דלא רגילי ביה מגו דלגבי האי תכשיט לגבי האי נמי תכשיט הוא: **המוצא תפילין.** בשבת בשוק או בדרך: **מכניסן.** לעיר דרך מלבוש: **זוג וזג.** כדרך שהוא לובש בחול אחד בראש ואחד בזרוע וחולצן וחוזר ומניח זוג אחר ומכניסן וכן כולן: **ואחד האשה.** ואע"ג דלאו תכשיט דאשה הוא מגו דהוו תכשיט לאיש אי אף לאשה: **לילה זמן תפילין הוא וכן שבת.** הלכך לעולם זמנם הוא ואין להם זמן קבוע שתהא מצותן מצות עשה שהזמן גרמא לתפילין בלא זמן תפילין הוא אלא שלא הזמן גרמא וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות והא הוצאה כלאחר יד היא אמר רבי ירמיה באשה גזברית עסקינן אמר (בר בר חנה אמר רבי יוחנן) תרצת אשה איש מאי איכא למימר אלא אמר רבא פעמים שאדם נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם להוליכה לקופסא ומניחתה בידה עד שמגעת לקופסא ופעמים שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להוליכה אצל אומן לתקן ומניחה בידו עד שמגיע אצל אומן: ולא בכוליאר ולא בכובלת: מאי כוליאר א"ר מכבנתא כובלת אמר רב חומרתא דפילון וכן אמר רב אסי חומרתא דפילון ת"ר לא תצא בכובלת ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר"מ וחכמים אומרים לא תצא ואם יצתה פטורה רבי אליעזר אומר יוצאה אשה בכובלת לכתחלה במאי קמיפלגי רבי מאיר סבר משאוי הוא ורבנן סברי תכשיט הוא ודילמא שלפא ומחויא ואתיא לאיתוייה ורבי אליעזר סבר מאן דרכה למירמיה אשה שריחה רע אשה שריחה רע לא שלפא ומחויא ולא אתיא לאתוייה ארבע אמות ברשות הרבים והתניא ר' אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון לא קשיא הא כי קאי אדרבי מאיר הא כי קאי אדרבנן כי קאי אדרבי מאיר דאמר חייב חטאת אמר ליה פטור כי קאי אדרבנן דאמרי פטור אבל אסור אמר איהו מותר לכתחלה ומאי

עולא וחילופיהם באיש דמחייב אטבעת שאין עליה חותם והא הוצאה כלאחר יד הוא שאין דרכו להוציא בזו דרך מלבוש: לקופסא. אישקריינ"ה בלע"ז כדי להצניעה שם. וי"מ שהקופסא חתומה בו וכשפותחה חוזר וחותמת בה ולא נהירא דאם כן מנחתה באצבעה **עד שמחזירתה לבעלה מיבעי ליה: אלא לאומן לתקנה ומניחה באצבעו.** אלמא דרך הוצאה היא: **מכבנתא.** בוטקא"ה ע"ש שמכבנת וקושרת מפתחי החלוק: **חומרתא דפילון.** קשר שקשור בו ס"סם שסמו פילון וריחו ערב ובלע"ז בלסמ"ו ואשה שריחה רע טוענתו עליה: **ורבנן סברי תכשיט הוא.** הלכך אם יצאת פטורה ומיהו לכתחלה לא תצא דילמא שלפא ומחויא: **למרמיה.** להניח בצואתה כמו שקיל אר' מאיר. בההיא מתניתא לא תיירו רבנן אלא ר"מ לחודיה וגבי חיוב דר"מ שייך למיתני רבי אליעזר פוטר ואע"פ שהוא מתיר לכתחלה: **הא כי קאי אדרבנן.** במתניתא דלעיל דתיירו רבנן בה ואמרו פטור פריש ר' אליעזר בההיא למילתיה לאיפלוגי עלייהו ואמר יוצאה לכתחלה: ומאי

והתניא ר' אושעיא אומר ובלבד שלא יאחזנו בידו ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים [אלא] הכא במאי עסקינן במחופה עור והרי תפילין דמחופה עור ותניא הנכנס לבית הכסא חולץ תפילין ברחוק ארבע אמות ונכנס התם משום שי"ן דאמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ואמר אביי יו"ד של תפילין הלכה למשה ומסיני: ולא בשריון ולא בקסדא ולא במגפיים: שריון זרדא קסדא אמר רב סנוארתא מגפיים אמר רב פומקי: מתני' לא תצא אשה במחט הנקובה ולא בטבעת שיש עליה חותם ולא בכוליאר ולא בכובלת ולא בצלוחית של פלייטון ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר' מאיר וחכמים פוטרין בכובלת ובצלוחית של פלייטון: גמ' אמר עולא וחילופיהן באיש אלמא קסבר עולא כל מידי דחזי לאיש לא חזי לאשה ומידי דחזי לאשה לא חזי לאיש מתיב רב יוסף הרועים יוצאין בשקין ולא הרועים בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של הרועים לצאת בשקין [אלא] אמר רב יוסף קסבר עולא נשים עם בפני עצמן הן איתיביה אביי המוצא תפילין מכניסן זוג זוג אחד האיש ואחד האשה ואי אמרת נשים עם בפני עצמן הן והא מצות עשה שהזמן גרמא הוא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות התם קסבר ר"מ לילה זמן תפילין הוא ושבת זמן תפילין הוא הוה ליה מצות עשה שלא הזמן גרמא וכל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות והא הוצאה כלאחר יד היא אמר רבי ירמיה באשה גזברית עסקינן אמר רבה (בר בר חנה אמר רבי יוחנן) תרצת אשה איש מאי איכא למימר אלא אמר רבא פעמים שאדם נותן לאשתו טבעת שיש עליה חותם להוליכה לקופסא ומניחתה בידה עד שמגעת לקופסא ופעמים שהאשה נותנת לבעלה טבעת שאין עליה חותם להוליכה אצל אומן לתקן ומניחה בידו עד שמגיע אצל אומן: ולא בכוליאר ולא בכובלת: מאי כוליאר א"ר מכבנתא כובלת אמר רב חומרתא דפילון וכן אמר רב אסי חומרתא דפילון ת"ר לא תצא בכובלת ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר"מ וחכמים אומרים לא תצא ואם יצתה פטורה רבי אליעזר אומר יוצאה אשה בכובלת לכתחלה במאי קמיפלגי רבי מאיר סבר משאוי הוא ורבנן סברי תכשיט הוא ודילמא שלפא ומחויא ואתיא לאיתוייה ורבי אליעזר סבר מאן דרכה למירמיה אשה שריחה רע אשה שריחה רע לא שלפא ומחויא ולא אתיא לאתוייה ארבע אמות ברשות הרבים והתניא ר' אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון לא קשיא הא כי קאי אדרבי מאיר הא כי קאי אדרבנן כי קאי אדרבי מאיר דאמר חייב חטאת אמר ליה פטור כי קאי אדרבנן דאמרי פטור אבל אסור אמר איהו מותר לכתחלה ומאי

מרלית העין דוקא הוא אסור מדרבנן כמו קושר בשיר ובטבעת דהשתא לא ליכא למיגזר דאפילו מייתי לה ליכא איסורא מדאורייתא ואומר ר"י דשלא יאחזנו בידו משמע אפילו בקומצו דליכא מרלית העין אלא איסורא דאורייתא איכא ואפילו למ"ד כל דבר שאסרו חכמים משום מרלית העין אפילו בחדרי חדרים אסור הכא לא שייך למיגזר דאפילו עומד בשוק ונושאן בקומצו אין כאן מרלית העין:

שי"ן של תפילין. וא"ג דלי"ת ויו"ד של תפילין כו' אלמדומכ בפ' במה מדליקין (לעיל כח:) גבי הא דתני רב יוסף לא הוכשרו למלאכת שמים דו' ומוקי לה לרלוטותיהן ולא פריך דלי"ת של תפילין הלכה למשה מסיני כדפריך גבי ש"ן (לעיל ע"ב):

וחילופיהן באיש. אור"ת דאמיוב חטאת קאי: **וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות.** פירוש דהוי משוי ליתסר וא"ת והא הוצאה כלאחר יד הוא שאין עליה חותם דמוקי לה דמוקי בלא שינוי משום דזיון לא שרינן ליה:

מין

ה) ברכות כג., ב) לעיל כח: מנחות לה., ג) פירוש שריון מטבעות קטנות, ד) [גיר' הערוך בכוכלא], ה) [תוספפ' פ"ו בדרים לה:], ו) עיליוניין לו: תוספפת עיליונין פ"ח ביצה טו., ז) [קידושין כט. ושם נמנון], ח) [לעיל קא. וש"נ], ט) ל"ל רבא, י) [ע"ר תוס' ד"ב קנו: ד"ה כמיתין], כ) [רב אלפס פי' מלשון גלולה כמנון מתרגמינן דפילא כמשה וכ"א בהרא"ש], ל) [נקמון סה. תוספפת' פ"ה ע"ש], מ) [ע"ר תוס' לעיל ג. סד"ה בר מהניין], נ) עי' רש"י יומא כה. ד"ה כובליאר, ס) [ל"ל כמו שקיל רמי פוחמקי. מלוי דבנן], ע) [וע"ע תוס' ברכות ו. ד"ה אלו וכו'],

לעזי רש"י

ברוני"א. שריון (מין כותנות מכוסה בחתיכות מתכת).
בלשמ"א. משחה לרפואה (שמן אפרסמון).
אישקריינ"ה [אישקרי"ן]. קופסה (בעיקר לתכשיטים).
נושקא"ה [נושק"א]. סיכה, מכבנה.
בלסמ"ו [בלשמ"ו]. שמן אפרסמון.

רבינו חננאל

ופשטינא אם מחופין עור (כיון) שפיר דמי. והא דתניא לא יכנס אדם בתפילין לבית הכסא קבע אפילו להשתין מים, התם משום שי"ן דאמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני. ת"ר איזהו קמיע מומחה כל שריפא ושנה ושלש, אחד קמיע של כתב ואחד של עיקרין, אחד חולה שיש בו סכנה ואחד חולה שאין בו סכנה. [לא] שנכפה אלא שלא יכפה. וקושר ומתיר, ואפילו ברה"ר, ובלבד שלא יקשרנו בשיר או בטבעת ויוצא בו להר"ר מפני מראית העין. **שיריין, זרדא. לא תצא אשה במחט נקובה, ולא בטבעת שיש עליה חותם.** אמר **עולא חילופיהן באיש,** כלומר האיש אסור בטבעת שאין עליה חותם, ופטור בטבעת שיש עליה חותם, וכי קאמר עולא וחילופיהן באיש בטבעת בלבד קאמר. מותבינן אמאי חייב חטאת והא הוצאה כלאחר יד היא, כלומר באצבעה היא מוציאה ואין דרך המוציאין דבר להוציאה דרך מלבוש. ומוקים לה ר' ירמיה באשה גזברית עסקינן, שכן דרכה להיות הטבעת באצבעה כדי שתהא חותמת בו כיסים ובתים, הוצאה בכוונה היא לחתום בו ולאו משום תכשיט הוא. ודחינן תרצת אשה איש בטבעת שאין עליה חותם אמאי חייב חטאת. ואוקמה רבא לעולם באשה שאינה גזברית ומשום הכי חייבת חטאת דפעמים אדם [נותן] טבעת שיש עליה חותם לאשתו להוליכה לקופסא ומנחתה באצבעה עד שמגעת לקופסא, שנמצאת הוצאה בכוונה כדרכה. והאשה נמי פעמים שנותנת כו'. וקיי"ל טבעת שיש עליה חותם תכשיט לאיש ולא לאשה, ושאין עליה חותם תכשיט לאשה ולא לאיש. ובדין הוא להיות כל אחד ואחד מותר במה שהיא תכשיט לו, אלא גזרו משום דרבא שכבר פרשנוהו למעלה [ס]. **בכולייר.** תכשיט שמסבב הראש כולה כדגרסינן ביומא [כה.] הכתנים היו מוקפין ועומדין בכולייר. **כובלת, חומרתא דפילון.** פי' בשמים בולוין כדמתרגם בלולה דפילא. **צלוחית של פלייטון,**

מ) א מיי' פ"י מהל' ס"ת הלכה ה טוש"ע י"ד סי' רפב סעיף ו:
מא ב מיי' פ"ד מהל' תפילין הלכה י"ז סמג עשין כב טוש"ע ח"מ סי' מג סעיף ה:
מב ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ד ה סמג לאוין סה טור ח"מ סי' שג סעיף ט ו וסי' שא סעיף ח ט:
מג ו מיי' שם הלכה יז טוש"ע ח"מ סי' שא סעיף כא:
מד ז [מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה כג טוש"ע ח"מ סי' שא סעיף מב]:
מה ח מיי' פי"ט שם הלכה ג:
מו ט י מיי' פי"ט שם הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שג סעיף יא:

הגהות הב"ח

(**ה**) רש"י ד"ה התם וכו' הרלועה שבראש אחת לצפון:

גליון הש"ם

מתני' ואם יצתה חייבת חטאת. עי' לעיל דף יא ע"ב תוס' ד"ה ואם יצא: **גמ' והתניא ר"א פוטר.** עיין לעיל דף ג ע"א תוס' ד"ה כר מהני: **רש"י ד"ה חומרתי דפילון וכו' סם ששמו פילון.** עיין סוטה דף טו ע"א תוס' ד"ה כמין חומר: **תוס' ד"ה וחילופיהן באיש. אור"ת דאחיוב חטאת קאי.** עיין עירובין דף סט ע"א תוס' ד"ה כיון דמזיא:

מוסף רש"י

שי"ן של תפילין. לגיס המילוה עושין כעין קמטים דקיס בקלף ונראין כו כעין ש"ן (מנחות לה. וכביי"ז לעיל כח:). **המוצא תפילין.** בשבת בשדה, מכניסן. לעיר, זוג זוג. נותן בראשו אחד ואחד בזרועו כדרך הנמתן כמול ומכניסן, ואחר והולך ולובש זוג אחר ומכניסן. תפילין של ראש ושל יד קרי זוג זוג (ביצה טו.). **שהזמן גרמא.** שהזמן גורם לה שבתות (קדושין כט.).

מוסף תוספות

א. ההיא לאו משום דאיכא בהעברה זו איסור תורה אלא. ריטב"א. ב. שחושדין שאינו מוליכו לרפואה וכדאמרינן לעיל (סא.). ריטב"א. ג. דלא אסיר אלא מדרבנן. תוס' הרא"ש. ד. דילמא איצטריך לבית הכסא ואתי לאתויי דא"א. תוס' הרא"ש. ה. וכל דליכא איסור תורה אין אוסרים שלא יצא בו משום חשש איסורא דמראית העין. ריטב"א. ו. סתמא קתני. ריטב"א. ז. ותחת אצילי ידיו. ריטב"א. ח. כלל ואפילו בעברו דרך רשות הרבים. ריטב"א. ט. ע"כ. תוס' הרא"ש. י. דלא שייך כאן איסור דרבנן כיון. תוס' הרא"ש. דבשום דוכתא ליכא מראית העין. ריטב"א. יא. ודלי"ת ויו"ד לאו הלכה נינהו. מי' הר"ן. יב. אלא עור בהמה שהורה בלבד. תוס' הרא"ש. למאי הלכתא לתפילין, ואקשינן תפילין בהדיא כתיב בהו למען תהי' תורת ה' בפיך מן המותר בפיך, ופרקינן לעורן, ואקשינן והא אמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני. מי' הר"ן. יג. רצועות נמי הא אמר אביי. מי' הר"ן. יד. ויו"ד. מי' הר"ן. טו. וגם בכל דוכתא לא קרי ליה אלא קשר של תפילין.

תוס' הרא"ש. טז. פירש רש"י ז"ל דאילו באיש בטבעת שאין עליו חותם חייב חטאת ובטבעת שיש עליו חותם פטור אבל אסור. ריטב"א. מדרבנן ור"ת פירש דלא גזרינן באיש דילמא שליף ומחוי לפי שאין דרכו בכך, והא דקאמר עולא הכא וחילופיהן באיש. תוס' הרא"ש, [ועי' פסקי הרא"ש סימן י"ן]. יז. שהאשה חייבת על טבעת שיש עליה חותם והאיש חייב על טבעת שאין עליה חותם, אבל טבעת שיש עליה חותם יוצא בה האיש לכתחילה. ריטב"א לעיל ק, [ועי' מהרש"א, ומהר"ם]. יח. ואכתי מאי קושיא דהא אפילו תימא דנשים עם בפני עצמן ונשים פטורות מן התפילין. ריטב"א. יט. כשמכניסים תפילין בראשם ובזרועם לגבי דידהו. ריטב"א, ואיסורא דרבנן הוא בלחוד. ריטב"א. כ. דטובא איסורי איכא שאינם אלא משום שבות שעומדין בפני כתבי הקדש לכ"ע, וכ"ש הוצאה כלאחר יד שהיא מלאכה אסורה מן התורה אלא שאינה עושה אותה כדרכה. תוס' הרא"ש.

ומאי רבי מאיר. היכא דאשכחן דאייבי בה רבי מאיר בלא רבנן ופליג רבי אליעזר עליה: **בד"א.** דרבי אליעזר פוטר והאי פוטר היינו מותר לכתחלה כדאוקימנא: **כשיש בה בושם.** פלייטון יש בההוא חומרתא העשויה כקמיע דכיון דיש בה בושם מכשיר הוא לזו שריחה רע ולמשלף ואיתויי נמי לא חייש כדאמרן דגנות הוא לה: **אבל אין בה בושם.** חומרתא לחודא לאו מכשיר הוא וחייבת: **ואם אומרת.** הא דקתני אין בה בושם חייבת אלמא דקסבר רבי אליעזר המוציא אוכלין בשבת בכלי פחות מכשיעור דלא מיחייב על הוצאת אוכלין פחות מגרוגרת כדלקמן (דף עו:) חייב מיהא על הכלי ולא אמרינן הכלי טפל להן ולא מיחייב עליה שלא נתכוין להוציא אלא משום אוכלין ופלוגתא היא על סתם משנה השנויה בפרק המצניע (לקמן דף נג:) דקתני פטור אף על הכלי: **דהא אין בו בושם לפחות מכשיעור דמי.** שהכלי קלטו את הריח ושיעור הוצאת בשמיס בכל שהוא וכיון שאינו כל שהוא הוי ריחא פחות מכשיעור (הוא) וקתני חייבת ולא אמרינן נעשה כלי טפל לריח שבתוכו ואריחא לא מיחייב דפחות מכשיעור הוא: **ואלו הכלי.** ליכא למימר נעשה כלי טפל לריח שאין בו שוס ממש ואפילו פחות מכשיעור לא מיקרי אבל פחות מכשיעור בדבר שיש בו ממש נעשה כלי טפל לו ופטור: **רבשים שמנים.** מובחר שבשמנים: **גזר.** משוס צער חורבן: **ואי אמרת.** זה פלייטון והאי קרא בתענוג משמעי שלא היו נותנים לב לדברי הנביאים הנבאים על הפורענות ועסוקים בתענוגים: **ולטעמיך הא דכתיב.** בהאי עניינא השתים במזרקי יין ורבי אמי ורבי אסי פירשו [9]זהו קנישקנין כלי זכוכית ארוך ולו שני פיות ויין נזרק מזה לזה: **שמזרקין.** על ידי אומנות כדאמר בהחליל (סוכה דף נג.) מטייל בתמני כסי: **הכי נמי דאסור.** למשתי השתא בקנישקנין: **משתיין.** דדייק מסרוחים: **לידי עניות.** דאמרינן בע"פ (פסחים דף קיא:) שרא דעניותא נגיל שמיה ונגיל קרי ליה ואוהב מקוס מיאוס ומשתין מיס לפני מטתו היינו מיאוס: **ערוס.** אורחא דמילתא נקט מתוך שהוא ערוס אינו יוצא לחוץ להשתין דטורח הוא לו לנגוס ונלאת: **אבל לגרמי ליה לן בה.** שהקילוח ארוך וניתז למרחוק: **משא ולא משא.** שאינו רוחץ ומשפשף יפה אלא מעט מיס כגון רביעית מצומצם: **על עסקי תכשיטיה.** שאינו רוצה לקנות לה: **גבהו.** היינו קומה זקופה: **והלכה בטוויות גרון.** שהיו הולכות עקב בלא גולד למעט בהילוכם שהיו מסתכלין בה והיא שוהה בפסיעותיה ולרך נוטין גרון לילך בנחת לפי שאינו רואה לרגליו: **ומשקרות עיניה דמליין רוחלא.** לשון סיקלא: **ומרמזן.** את הבחורים: סיקור לשון הבטה: **הלוך וטפוף שהיו מהלכות ארוכה בלא קלרה.** שתראה לפה על ראש חברתה והוא נוי לה. ונשואות היו לפיכך מספר בגנותן: **וטפוף.** כמו על דאטפת אטפוף (אבות פ"ב מ"ו): **תעלסה.** כמו וכעכם אל מוסר אויל (משלי ז). והוא ארס של נחש וקרי ליה עכם על שם שאינו מטילו אלא על ידי כעס. **בלעוס.** נחש כעוסה: **נמקים.** כמו המק בשרו (זכריה יד): **גלגל.** בגדי"ל נאה: **נקפים.** חבורות לשון המנקף רגליו[10] וניקף שבכי היער (ישעיה י): **מתקשטות.** היינו שער שסורקות ומפרכסות: **מתקשטות.** דומה למקשה כעין וטרייקון: **פתיגיל.** וטרייקון פתח גילה אותו מקוס: **כי פתח יופי.** כי כל אלה יבא לך תחת יפייך: **ניבא.** קיוטור"א ליתה כמו שיתנא וכיני דקדושין דפלימו (דף פא:): **פתהן.** כמו פתחיהן: **שנשפכו לקיחון.** שופכות דס זיבה: **יערה.** כמו ותער כלה (בראשית כד): **ליער.** נתמלאו שער ונמאסות לתשמיש: **אנשי שחץ.** מדברים בלשון גאוה ולעגי שפה: **סעדם.** תשמיש: **פה עמילה.** בעולה: **שאינה עמילה.** בתולה: **פה עמילה.** ברייתא"ה בלע"ז: **גורדלי.** לבן היה:

ומאי ר' מאיר דתניא [6]לא תצא אשה במפתח שבידה ואם יצאת חייבת חטאת דברי רבי מאיר רבי אליעזר פוטר [3]בכובלת ובצלוחית של פלייטון כובלת מאן דכר שמה חסורי מחסרא והכי קתני וכן בכובלת וכן בצלוחית של פלייטון לא תצא ואם יצאה חייבת חטאת דברי רבי מאיר רבי אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון [3]במה דברים אמורים כשיש בהם בושם אבל אין בהם בושם חייבת אמר רב אדא בר אהבה זאת אומרת המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי חייב דהא אין בה בושם כפחות מכשיעור בכלי דמי וקתני חייבת רב אשי אמר בעלמא אימא לך פטור ושאני הכא דליתיה לממשא כלל: [1]וראשית שמנים ימשחו אמר רב יהודה אמר שמואל זה פלייטון מתיב רב יוסף [7]אף על פלייטון גזר רבי יהודה בן בבא ולא הודו לו ואי אמרת משום תענוג אמאי לא הודו לו אמר ליה אביי ולטעמיך הא דכתיב [1]השותים במזרקי יין ר' אמי ור' אסי חד אמר קנישקנין וחד אמר שמזרקין כוסותיהן זה לזה הכי נמי דאסיר והא [9]רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא ושתה בקנישקנין ולא אמר ליה ולא מידי אלא כל מידי דאית ביה תענוג ואית ביה שמחה גזרו רבנן אבל מידי דאית ביה תענוג ולית ביה שמחה לא גזרו רבנן: [2]השוכבים על מטות שן וסרוחים על ערשותם [10]אמר רבי יוסי ברבי חנינא מלמד שהיו משתינין מים בפני מטותיהן ערומים מגדף בה ר' אבהו אי הכי היינו דכתיב [3]לכן עתה יגלו בראש גולים משום דמשתינין מים בפני מטותיהם ערומים יגלו בראש גולים אלא א"ר אבהו אלו בני אדם שהיו אוכלים ושותים זה עם זה ודובקין מטותיהן זו בזו ומחליפין נשותיהן זה עם זה ומסריחין ערסותם בשכבת זרע שאינו שלהן א"ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא ג' דברים מביאין את האדם לידי עניות ואלו הן [7]המשתין מים בפני מטתו ערום [9]ומזלזל בנטילת ידים ושאשתו מקללתו בפניו [8]המשתין מים בפני מטתו ערום אמר רבא לא אמרן אלא דמהדר אפיה לפורייה אבל לבראי לית לן בה ומהדר אפיה לפורייה נמי לא אמרן אלא לארעא אבל במנא לית לן בה [2]ומזלזל בנטילת ידים אמר רבא לא אמרן אלא דלא משא ידיה כלל אבל משא ולא משא לית לן בה ולאו מלתא היא דאמר רב חסדא [3]אנא משאי מלא חפני מיא ויהבו לי מלא חפני טיבותא ושאשתו מקללתו בפניו אמר רבא על עסקי תכשיטיה וה"מ הוא דאית ליה ולא עביד: דרש רבא בריה דרב עילאי מאי [10]דכתיב [4]ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון שהיו מהלכות בקומה זקופה ותלכנה נטויות גרון שהיו מהלכות עקב בצד גודל ומשקרות עינים דהוה מלאן כוחלא לעינייהו ומרמזן [4]הלוך וטפוף שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה [4]וברגליהן תעכסנה אמר רב יצחק דבי ר' אמי [7]דמלמד שמטילות מור ואפרסמון במנעליהן ומהלכות בשוקי ירושלים וכיון שמגיעות אצל בחורי ישראל בועטות בקרקע ומתיזות עליהם ומכניסות בהן יצר הרע כארס [10]בכעום מאי פורענותיהם כדדריש רבה בר עולא [5]והיה תחת בושם מק יהיה מקום שהיו מתבשמות בו נעשה נמקים נמקים ותחת חגורה נקפה מקום שהיו חגורות בצלצול נעשה נקפים נקפים ותחת מעשה מקשה קרחה מקום שהיו מתקשטות בו נעשה קרחים קרחים ותחת פתיגיל מחגורת שק פתחים המביאין לידי גילה יהיו למחגורת שק [5]כי תחת יופי אמר רבא היינו דאמרי אינשי חלופי שופרא כיבא [10][6](וספח) ה' קדקוד בנות ציון אמר רבי יוסי ברבי חנינא מלמד שפרחה בהן צרעת כתיב הכא ושפח וכתיב התם [7]לשאת ולספחת [6]וה' פתהן יערה רב ושמואל חד אמר שנשפכו בקיתון וחד אמר שנעשו פתחיהן כיער אמר רב יהודה אמר רב אנשי ירושלים אנשי שחץ היו אדם אומר לחברו במה סעדת היום בפת עמילה או בפת שאינה עמילה בין גורדלי או בין

מסורת הש"ם

[1] [תוס' פ"ה ע"ב], [2] [לקמן סה.], [3] [תוספתא שם ע"ב], [4] [תוספ' דסוטה פט"ו], [5] [ע"ז עב: ע"ש], [6] קדושין עא.; [7] נדה יח., [8] [יומא ט: ע"ש], [9] [ע' עיון ערך אהכם], [10] [ל"ל ופפח], [11] [נסמ"ל: איסו, [12] [סוטה כב:],

תורה אור השלם

1 הַשֹּׁתִים בְּמִזְרְקֵי יָיִן רָאשִׁית שְׁמָנִים יִמְשָׁחוּ וְלֹא נֶחֱלוּ עַל שֶׁבֶר יוֹסֵף:
עמוס ו ו
2 הַשֹּׁכְבִים עַל מִטּוֹת שֵׁן וְסֹרְחִים עַל עַרְשׂוֹתָם וְאֹכְלִים כָּרִים מִצֹּאן וַעֲגָלִים מִתּוֹךְ מַרְבֵּק:
עמוס ו ד
3 לָכֵן עַתָּה יִגְלוּ בְּרֹאשׁ גֹּלִים וְסָר מִרְזַח סְרוּחִים:
עמוס ו ז
4 וַיֹּאמֶר יְיָ יַעַן כִּי גָבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן וַתֵּלַכְנָה נְטוּיוֹת גָּרוֹן וּמְשַׂקְּרוֹת עֵינָיִם הָלוֹךְ וָטָפֹף תֹּלַכְנָה וּבְרַגְלֵיהֶם תְּעַכְּסָנָה: ישעיהו ג טז
5 וְהָיָה תַחַת בֹּשֶׂם מַק יִהְיֶה וְתַחַת חֲגוֹרָה נִקְפָּה וְתַחַת מַעֲשֵׂה מִקְשָׁה קָרְחָה וְתַחַת פְּתִיגִיל מַחֲגֹרֶת שָׂק כִּי תַחַת יֹפִי: ישעיהו ג כד
6 וְשִׂפַּח אֲדֹנָי קָדְקֹד בְּנוֹת צִיּוֹן וַיְיָ פָּתְהֵן יְעָרֶה:
ישעיהו ג יז
7 וְלִשְׁאֵת וְלִסְפַּחַת וְלִבְהֶרֶת: ויקרא יד נו

גליון הש"ם

גמ' ומזלזל בנט"י. עי' סוטה ד ע"ב תוס' ד"ה נעקר: **רש"י** ד"ה ולטעמיך וכו' זהו קנישקנין. עי' ע"ז דף עב ע"ב בכ"י ד"ה קנישקנין:

לעזי רש"י

בינדי"ל. אגד, חגורה. קיטור"א [קוישור"א]. מוגלה, נוזל מוגלתי. **ברייאיא"ה** [בריי"ד]. (לחם) מעון, מעוסה (נלוש היטב).

רבינו חננאל

ראשית שמנים, כדמשמע. ואפילו מאן דפטר לא פטר אלא בשיש בה בושם, אבל אין בה בושם חייבת. קנישקנין. כוס שיש בה שתי פיות ושותין ממנה שנים בבית אחת. מסקרות עינים. דהוו מליין כוחלא רמזא. **ארס בכעוס.** פי' החיה כשתכעוס גורדת ומשלכת ארס קשה. **פי' פת עמילה.** אשה בעולה, ופת שאינה עמילה בתולה. וכולן על זה הענין. **צלצול,** חגור, כדגרסינן בסוף מנחות [דף קט:].

עין משפט נר מצוה

מו א טוש"ע א"ח סי' רמא:
מז ב ג מיי' פ"ו מהל' כלכות שבת יט טוש"ע א"ח סי' קנא סעיף ט:
מח ד מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה ג' טוש"ע אה"ע סי' כא סעיף א:

רב נסים גאון

מותיב רב יוסף אף על פליאטון גזר ר' יהודה בן בבא. עיקר זאת הברייתא בתוספתא סוטה בסוף המסכת בפולמוס האחרון גזרו על חופת חתנים אלו זהוריות (המוזהרות) [המוזהבות] כו', אף על פליאטון גזר ר' יהודה בן בבא ולא הודו לו.

ביין חרדלי. שחור. כלומר לבנה או שחורה: **במסב רחב.** מיסב מטה שמיסב עליה בשעת אכילה. ולענין ניאוף אשה שמנה: **קלר.** כחושה: **חבר טוב.** אשה טובת מראה: **דלימלמאי מלכתא.** כך שמה: **מתני' באלה.** מפרש בגמ' קולפא מלוק"ה בלע"ז: **ולפתו חרבותם.** ולי תכשיטין מינהו לא יהו בטלין לעתיד: **בירית.** בגמרא[מ] מפרש: **טהורה.** אינה מקבלת טומאה: **ויוצאין בה.** דלא שלפא ומחוייא שלא ירלה שוקה: **כבלין טמאין.** בגמ'[נ] מפרש לה: **גמ' שרגא בטיהרא.** נר בלהריס מתון שאינו לריך אינו נאה. אבל בזמן הזה שהוא עת מלחמה

אין בין העוה"ז לימות המשיח. אע"ג דהשתא אין ירושלים ואין בהמ"ק ואילו לימות המשיח יהיה הכל בנוי ל"ל דהאי אין בין לאו דוקא[א] : ואילו

ביין חרדלי במסב רחב או במסב קצר בחבר טוב או בחבר רע א"ר חסדא וכולן לזנות אמר רחבה אמר רבי יהודה עצי ירושלים של קינמון היו ובשעה שהיו מסיקין מהן ריחן נודף בכל ארץ ישראל ומשחרבה ירושלים נגנזו ולא נשתייר אלא כשעורה ומשתכח בגזאי דצימצמאי מלכתא: **מתני'** [א]לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא [ב]בתרים ולא באלה ולא ברומח ואם יצא חייב חטאת רבי אליעזר אומר תכשיטין הן לו וחכ"א אינן אלא לגנאי שנאמר [1]וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות [ג]ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה בירית טהורה ויוצאין בה בשבת כבלים טמאים ואין יוצאין בהן בשבת: **גמ'** [ג]מאי באלה [ד]קולפא: ר' אליעזר אומר תכשיטין הן לו: תניא אמרו לו לרבי אליעזר וכי מאחר דתכשיטין הן לו מפני מה הן בטלין לימות המשיח אמר להן לפי שאינן צריכין שנאמר [1]לא [ה]ישא גוי אל גוי חרב ותהוי לנוי בעלמא אמר אביי מידי דהוה [ו]אשרגא בטיהרא ופליגא דשמואל דאמר שמואל [ז]בין העולם הזה לימות המשיח [ח]אלא שיעבוד גליות בלבד שנאמר [2]כי לא יחדל אביון מקרב הארץ מסייע ליה לרבי חייא בר אבא דא"ר חייא בר אבא [3]כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא [3]עין לא ראתה אלהים זולתך ואיכא דאמרי אמרו לו לר' אליעזר וכי מאחר דתכשיטין הן לו מפני מה הן בטלין לימות המשיח אמר להן אף לימות המשיח אינן בטלין היינו דשמואל ופליגא דר' חייא בר אבא א"ל אביי לרב דימי ואמרי לה לרב אויא ואמרי לה רב יוסף לרב דימי ואמרי לה לרב אויא ואמרי לה אביי לרב יוסף מ"ט דר"א דאמר תכשיטין הן לו דכתיב [4]חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך א"ל רב כהנא למר בריה [ט]דרב הונא האי בדברי תורה כתיב א"ל [ט]אין מקרא יוצא מידי פשוטו א"ר כהנא כד הוינא בר תמני סרי שנין והוה גמירנא ליה לכוליה הש"ס ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו עד השתא מאי קמ"ל דליגמר איניש והדר ליסבר: סימן זרות: א"ר ירמיה א"ר אלעזר שני תלמידי חכמים המחددין זה לזה בהלכה הקב"ה מצליח להם שנאמר [5]והדרך צלח אל תקרי והדרך אלא וחדדך ולא עוד אלא שעולין לגדולה שנאמר [5]צלח רכב יכול אפילו שלא לשמה תלמוד לומר [5]על דבר אמת יכול אם הגים דעתו ת"ל [5]וענוה צדק ואם עושין כן זוכין לתורה שניתנה בימין שנאמר [5]ותורך נוראות ימינך רב נחמן בר יצחק אמר זוכין לדברים שנאמרו בימינה של תורה דאמר רבא בר רב שילא ואמרי לה אמר רב יוסף בר חמא א"ר ששת מאי דכתיב [6]אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד אלא בימינה אורך ימים איכא עושר וכבוד ליכא אלא למיימינין בה אורך ימים איכא וכ"ש עושר וכבוד למשמאילים בה עושר וכבוד איכא אורך ימים ליכא א"ר ירמיה אמר ר' שמעון בן לקיש שני תלמידי חכמים הנוחין זה לזה בהלכה הקדוש ברוך הוא מקשיב להן שנאמר [7]אז נדברו יראי ה' וגו' [י]אין דיבור אלא נחת שנאמר [8]ידבר עמים תחתינו [כ]מאי ולחושבי שמו א"ר אמי אפילו חישב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה א"ר חיננא בר אידי כל העושה מצוה כמאמרה אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר [9]שומר מצוה לא ידע דבר רע א"ר אסי ואיתימא ר' חנינא אפילו הקב"ה [ל]גוזר גזירה הוא מבטלה שנאמר [10]באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה וסמיך ליה שומר מצוה לא ידע דבר רע אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש שני תלמידי חכמים המקשיבים זה לזה בהלכה הקדוש ב"ה שומע לקולן שנאמר [11]היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני ואם אין עושין כן גורמין לשכינה שמסתלקת מישראל שנאמר [12]ברח דודי ודמה וגו' אמר רבי אבא א"ר שמעון בן לקיש שני ת"ח [מ]המדגילים זה לזה בהלכה הקדוש ברוך הוא אוהבן שנאמר [13]ודגלו עלי אהבה אמר רבא והוא דידעי צורתא דשמעתא [נ]והוא דלית להו רבה במתא למיגמר מיניה [ס](א"ר) אבא א"ר שמעון בן לקיש [ע]גדול המלוה יותר מן העושה צדקה [פ]ומטיל בכים יותר מכולן [צ](א"ר) אבא אמר ר' שמעון בן לקיש [ק]אם תלמיד חכם נוקם ונוטר כנחש הוא חגריהו על מתניך אם עם הארץ הוא חסיד אל תדור בשכונתו אמר רב כהנא אמר רבי שמעון בן לקיש ואמרי לה אמר רב אסי אמר [ר](ריש לקיש) ואמרי לה אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש [ש]כל המגדל כלב רע בתוך ביתו מונע חסד מתוך ביתו שנאמר [14]למס

מרעהו

מרעהו

מסורת הש"ס

(א) פי' מגן, (ב) ל"ל לא, (ג) [גיר' הערוך מאי אלה קופל פי' דומה למקל וכו' ומאמו עגול כמו כדור וכו' ע"ש], (ד) [פי' שבט שמכין בו ומאמו עבן], (ה) [במיכה כתיב ישפוט], (ו) תולין ס"; (ז) ברכות לד: לקמן קנא: פסחים סח. סנהדרין לא: לט., (ח) י"ג דרבינא, (ט) [ימנות יא: כד.], (י) מכות יא., (כ) ברכות ו. קדושין מ. ע"ש, (ל) [מ"ק נז: כ"מ פה.], (מ) [ועי' תוס' ע"ז כב: ד"ה רגלא וכו' שהשינו אפיכוח רש"י דשכא], (נ) [עי' תוס' ע"ז שם], (ס) פסחים נג., (ע) [ל"ל וא"ר], (פ) [ל"ל ר' שמעון בן לקיש], (צ) [ע"ב], (ק) [שם], (ר) כס"ת: בדוקין ומיכוכן, (ש) [עי' רש"י לקמן פח: ד"ה למיימינין], (ת) [ועיי' תוס' תענית יג: ד"ה מאי מייר ותוס' מגילה ח. ד"ה אין בין וכו' שם על הגליון],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומוכך ותלמדך הס"ד ואמ"כ מ"ה עושר וכבוד וכו' עושר וכבוד הס"ד ואמ"כ מ"ה למיימינין בה שמפשפשין כל"ל ומיכה של תורה נמתק וכ"ג ע"ל בדף פח ע"ב:

גליון הש"ם

גמ' אלא שעבוד גליות. עי' פסחים נ ע"ב:

לעזי רש"י

מצוק"ה [מצוג"א]. אלה.

מוסף רש"י

באלה. מקל (פסחים נז.). למזמרות. שזומרין בהן הכרמים (ישעיה ב ד). בירית. והיא כמין אלעדה שעושין לשוקים מעל בתי שוקים להלכן שלא יפלו, טהורה. דלא תכשיט היא אלא תמשיש לבתי שוקים, והוי כטבעת הכליה דאמרן טהורות, ויוצאין בה. שלריך לה עם בתי שוקים ולא הוי משאוי ויוצאין דכיון דלעיטותא היא לא שלפה ומחוי (לעיל ס.). אשרגא בטיהרא. נר בלהריס אינו מאיר (חולין ס.). כל הנביאים לא נתנבאו. הטובות והנחמות (ברכות לד:) טובה לישראל (סנהדרין צט.). עין לא ראתה. לא נראית ולא נגלית לשום נביא (שם) עין שום נביא לא ראתה את אשר יעשה הקב"ה למתכה לו זולתי עיניך אתה אלהים (ישעיה סד ג) דאין קן לדבר (סנהדרין שם). אין מקרא יוצא מידי פשוטו. ואע"ג דדרשינן ליה לדרשה, מידי פשוטו מיהא לא נפיק לגמרי (יבמות כד.). למיימינין בה. עסוקים בכל חמס וטרודים לדעת סודה, כלומר המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר (לקמן פח:). ידבר עמים תחתינו. יגבל עמים מתחתינו (מכות יא.).

עין משפט נר מצוה

מתו א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' ש"ח סעיף ז:

נ ב מיי' פי"ב מהל' מלכים הלכה כ:

נא ג מיי' פ"מ מהל' תשובה הלכה ז:

נב ד מיי' פ"י מהל' מ"ע הלכה ז טוש"ע י"ד סי' רמט סעיף ו:

נג ה מיי' פ"ו מהל' דעות הלכה ו ט:

נד ו מיי' פי"ו מהל' רוצח הלכה ד:

תורה אור השלם

1 וְשָׁפַט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים וַחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמַזְמֵרוֹת לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גּוֹי חָרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה:
ישעיהו ב ד

2 כִּי לֹא יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר פָּתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לְאָחִיךָ לַעֲנִיֶּךָ וּלְאֶבְיֹנְךָ בְּאַרְצֶךָ:
דברים טו יא

3 וּמֵעוֹלָם לֹא שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עַיִן לֹא רָאְתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לְמְחַכֶּה לוֹ:
ישעיהו סד ג

4 חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדְךָ וְהַדָּרְךָ:
תהלים מה ד

5 וְהַדָּרְךָ צְלַח רְכַב עַל דְּבַר אֱמֶת וְעָנְוָה צֶדֶק וְתוֹרְךָ נוֹרָאוֹת יְמִינֶךָ:
תהלים מה ה

6 אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד:
משלי ג טז

7 אָז נִדְּבְרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ:
מלאכי ג טז

8 יִדְבַּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ וּלְאֻמִּים תַּחַת רַגְלֵינוּ:
תהלים מז ד

9 שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע וְעֵת וּמִשְׁפָּט יֵדָע לֵב חָכָם:
קהלת ח ה

10 בַּאֲשֶׁר דְּבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן וּמִי יֹאמַר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה:
קהלת ח ד

11 הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעִינִי:
שיר השירים ח יג

12 בְּרַח דּוֹדִי וּדְמֵה לְךָ לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי בְשָׂמִים:
שיר השירים ח יד

13 הֱבִיאַנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה:
שיר השירים ב ד

14 לָמָּה מְרַעֵהוּ חָסֶד וְיִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב:
איוב ו יד

מוסף תוספות

א. דבמסכת תענית (דף יג:) ושם אשכחן אין בין דשייר, דקאמר אין בין שלש אמצעיות וכי תימא תנא ושייר והא אין בין קתני, ופריך ותסברא אין בין דווקא והא שייר תיבה ומשני אי משום תיבה לאו שיורא הוא, מכל מקום משמע דאי הוה משייר ליה לא הוה קשיא ליה כלל אף על גב דקתני אין בין. תוס' מגילה ח.

ואילו אצעדה טמאה היא. פ"ה דכתיב במעשה מדין אצעדה ומיד וגו' וכתיב תתחטאו אתם ושביכם[א] ולא הזיר[ב] דע"כ תתחטאו לא אכל השבי קאי[ג] דהא בהמות[ד] נמי הוו בשבי ולאו בני קבולי טומאה הוו לכן נ"ל[ה] משום[ו] דכתיב אצעדה ומיד וכתיב בתריה ויקח[ז] (מהס)

מרעהו חסד [ח] שכן בלשון יונית קורין לכלב למס רב נחמן בר יצחק אמר אף פורק ממנו יראת שמים שנאמר [1] ויראת שדי יעזוב ההיא [ט] איתתא דעיילא לההוא ביתא למיפא נבח בה כלבא איתעקר ולדה אמר לה מרי דביתא לא תידחלי דשקילי ניביה ושקילין טופריה אמרה ליה [י] שקולא טיבותיך ושדיא אחיזרי כבר נד ולד אמר רב הונא מאי דכתיב [2] שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך והלך בדרכי לבך ובמראי עיניך ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט עד כאן דברי יצר הרע מכאן ואילך דברי יצר טוב ריש לקיש אמר [ט] עד כאן לדברי תורה מכאן ואילך למעשים טובים: [א] בירית טהורה: אמר רב יהודה בירית זו אצעדה מתיב רב יוסף בירית טהורה ויוצא בה בשבת ואילו אצעדה טמאה היא ה"ק בירית תחת אצעדה עומדת יתיב רבין ורב הונא [ט] קמיה דרב ירמיה ויתיב רב ירמיה וקא מנמנם ויתיב רבין וקאמר בירית באחת כבלים בשתים א"ל רב הונא אלו ואלו בשתים ומטילין שלשלת ביניהן ונעשו כבלים ושלשלת שבו משויא ליה מנא וכ"ת כרבי שמואל בר נחמני [ג] דאמר רבי שמואל בר נחמני א"ר [ד] יוחנן מניין למשמיע קול בכלי מתכות שהוא טמא שנאמר [3] כל דבר אשר יבא באש אפילו דיבור במשמע בשלמא התם קא בעו לה לקלא וקעביד מעשה הכא מאי מעשה קעביד הכא נמי קא עביד מעשה דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משפחה אחת היתה בירושלים שהיו פסיעותיהן גסות והיו בתולותיהן נושרות עשו להן כבלים והטילו שלשלת ביניהן שלא יהיו פסיעותיהן גסות ולא היו בתולותיהן נושרות איתער בהו ר' ירמיה אמר להו [ה] יישר וכן א"ר יוחנן כי אתא רב דימי א"ר יוחנן מניין לאריג כל שהוא שהוא טמא מציץ א"ל אביי וציץ אריג הוא והתניא [ו] ציץ [ז] כמין טס של זהב ורוחב שתי אצבעות ומוקף מאזן לאזן וכתוב עליו בב' שיטין יו"ד ה"א למעלה וקודש למ"ד למטה ואמר ר' [ז] אליעזר בר' יוסי אני ראיתיו בעיר רומי וכתוב [4] קדש לה' בשיטה אחת כי סליק רב דימי לנהרדעא שלח להו [ח] דברים שאמרתי לכם טעות הם בידי ברם כך אמרו משום רבי יוחנן מניין לתכשיט כ"ש שהוא טמא מציץ ומניין לאריג כ"ש שהוא טמא [5] מאו בגד תנו רבנן [ג] אריג כ"ש טמא ותכשיט כ"ש טמא אריג ותכשיט כ"ש טמא מוסף שק על הבגד שטמא משום אריג אמר רבא אריג כל שהוא טמא מאו בגד תכשיט כל שהוא טמא מציץ אריג ותכשיט כל שהוא טמא [6] מכל כלי מעשה א"ל ההוא מרבנן לרבא ההוא במדין כתיב א"ל גמר כלי

ואילו אצעדה טמאה היא. פ"ה דכתיב במעשה מדין אצעדה ומיד וגו' וכתיב תתחטאו אתם ושביכם[א] ולא הזיר[ב] דע"כ תתחטאו לא אכל השבי קאי[ג] דהא בהמות[ד] נמי הוו בשבי ולאו בני קבולי טומאה הוו לכן נ"ל[ה] משום[ו] דכתיב אצעדה ומיד וכתיב בתריה ויקח[ז] (מהס)

כל כלי מעשה דקאי אכל הכליס שנלקחו ולפיכן לקחן כלי כלי משרליס[ח]: **בירית תחת אצעדה עומדת.** פי' בקונטרס [ט] בשוק להחזיק בתי שוקיה שלא יפלו וירלאו שוקיה וקשה לפי' זה דא"כ בכבלים אמאי אין יולאין למאי דס"ד השתא דאין חילוק בין בירית לכבלים אלא שזה באחת וזה בשתים[ח] לכן נ"ל דאפשר ליטלן בלא גילוי שוקים ומש"ה כבלים אין יולאין בהן דילמא שלפא ומחויא דתכשיט לגוי הוא אבל בירית שהיא באחת לא שלפא ומחויא דאין זה תכשיט דכיון שאין לה אלא באחת גגאי היא לה[ט] ומש"ה ניחא בבירית טהורה דלאו תכשיט לגוי הוא וכלי תשמיש נמי לא הוי אלא כלי המשמש כלי דומיא דטבעת הכלי דאמר לעיל דטהור וכן פירש הקונטרס וטעמא דכבלים טמאים משום דתכשיט הם לגוי כדפי': **וכתוב עליו בשני שיטין יו"ד ה"א מלמעלה וקדש למ"ד למטה.** [י] נראה לר"ת שהיה כתוב יו"ד ה"א בסוף שיטה ראשונה וקדש ל' בתחלת שיטה שניה והשתא נקרא יפה[יא] ואין לפרש כמשמעו דא"כ אינו נקרא הכלכתו: **מניין לאריג כל שהוא שהוא טמא ת"ל או בגד.** וא"ת והא לעיל בפרק במה מדליקין (דף כו. וסז) לא מרבינן אלא ג' על ג' וי"ל דהתם מיירי בגא מבגד גדול אבל הכא מיירי באריג כל שהוא[יב] דמתחלה לא היה דעתו להוסיף עליו ותרוייהו שמעינן מאו בגד דשקולים הם דתשיב כל שהוא אריג מתחלה כמו ג' על ג' מבגד גדול [ט] וא"ת ואכתי בגד כל שהוא למה הוא טמא והא בעינן שיטלטל מלא וליקן דומיא דשק וי"ל [יג] דלאו הוא לכוף ולקבל וליקח בו מרגלית או מחט[יד] ואם תאמר א"כ פשוטי כלי עור אמאי טהורין הרי ראויין הם לקפל בו שוס דבר כמו הכא וי"ל דמייר בעור שלוק שהוא קשה: **מניין לתכשיט כל שהוא טמא.** ואם תאמר מיפוק ליה דתכשיט כל שהוא טמא מדכתיב בכלי מדין טבעת[טו] ויש לומר[טז] דאפשר שהטבעת היא עבה וגדולה מאד ולא הוי כל שהוא: **אריג ותכשיט.** פי' [יז] חליו אריג וחליו תכשיט טמא מכאן משמע דמ"מ בעינן שיעור קצת דאל"כ חליו דכ"ש מאי הוי: **ההוא במדין כתיב.** פ"ה ובמדין הוא טומאת מת ושרץ ממת לא יליף להחמיר דמה למת שכן טומאה חמורה ומשני גמר כלי כלי משרץ פירוש מה כלי האמור בשרץ מטמא בשרץ אף כלי האמור כאן מטמא בשרץ[יח] וקשה דא"כ הוה ליה למיפרך ההוא בטומאת מת כתיב ועוד כי משני גמר כלי כלי[יט] הוה ליה לשנויי [כ] גמר בגד ועור לג"ש[כא] לכן נ"ל [כב] דההוא במדין כתיב בשלל מדין[כג] ולא מיירי הך פרשה בטומאה כלל[כד] והיכי יליף לאריג ותכשיט כל שהוא טמא מכל כלי מעשה ומשני גמר כלי כלי[כה] פי' כי היכי דכלי דכתיב גבי שרלים[כו] מיירי לענין טומאה הכי נמי כלי דכתיב גבי מדין לענין טומאה: מגיין

נה א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ה ו ומיי' פ"ט מהל' כלים הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף טו:
נו ב מיי' פ"ט מהל' כלי המקדש הלכה ג סמג עשין קעב:
נז ג מיי' פ"א מהל' כלים הלכה יא ופכ"ג הלכה ח:

לעזי רש"י

הגרי"א [גרי"ד]. הכרת טובה.

מוסף תוספות

א. אלמא צריך חיטורי לטומאת מת. ריטב"ם. ב. דאתם ושביכם לא משמע אלא מה שבא מן השבי המקבל טומאה ולא כבלא הוא לכל מה שבא מן השבי. מי' הכ"ן. ואצעדה מי יימר לן שצריכה חיטורי והזאה דהא לא כתיב גבי טומאה אלא גבי קרבן שהקריבו על הרהורי לב. ריטב"ם. ג. דא"כ בהמה נמי נימא שצריכה הזאה. ריטב"ם. ד. ופשוטי כלי עץ. תוס' הרא"ש. ה. דאצעדה טמאה. ריטב"ם. ו. דסמכינן אדרשא דבסמוך. מי' הכ"ן. ז. למימרא דלענין טומאה מיירי. ריטב"ם. ח. וכי מי שלא עשה אלא מנעל אחת לרגלו לא יהא טמא. ריטב"ם. ט. משום דמחכו עלה. מרדכי סימן ש"ג. י. ורש"י ז"ל מפרש שהיו כתובים ממש זה על זה, וקשיא לי, לר"י א"כ היאך נקרין כלל קדש לי"י. ריטב"ם. יא. קדש להשם באלכסון, ומ"מ השם היה עליון. מי' הכ"ן. יב. שנעשה מתחילתו קטן. ריטב"ם. יג. הך נמי. תוס' הרא"ש. יד. לאפוקי כלי עץ וכלי עצם וכו' שאינו יכול לקפלם ולהניח בתוכם. תוס' הרא"ש. טו. דכתיב טבעת ועגיל וכומז, וטפי הוה ניחא למינקט טבעת שהוא קטן ודק יותר מציץ שהוא יותר רחב שתי אצבעות. תוס' הרא"ש. טז. דלא נקט טבעת משום דלא איתפרש לן שיעוריה. תוס' הרא"ש. יח. וזהו לפי שיטתו שפירש לעיל דכתיב בשלל מדין תתחטאו משמע לשון הזאה. תוס' הרא"ש. יט. אמאי צריך להאי גזרה שוה דכלי כלי. תוס' הרא"ש. כ. דתניא לקמן (סד.) בהדיא. ריטב"ם. כא. ליתן את האמור של זה בזה. ריטב"ם. כב. [ל]ריב"א ור"ת, דה"ק. תוס' הרא"ש. כג. הוא דכתיב גבי קרבן שהקריבו אנשי הצבא דכתיב (במדבר לא, ז) ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב אצעדה וצמיד, ובתריה כתיב (שם פסוק נא) כל כלי מעשה. מי' הכ"ן. כד. ואי משום דכתיב תתחטאו אתם ושביכם מנין לנו שזה בכלל השבי לענין חטוי. ריטב"ם. כה. מהתם. תוס' הרא"ש. כו. כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד הערב. ריטב"ם.

רבינו חננאל

בירית זו אצעדה. אוקימנא בשתי יריכות בלא שלשלת נקראת בירית, ואם יש בהן שלשלת נקרא כבלים. **הא** דתניא ציץ דומה כמין טס של זהב רחב ב' אצבעות ומוקף מאזן לאזן וכתוב עליו בב' שיטין יו"ד ה"א מלמעלה קדש למ"ד מלמטה, א"ר אלעזר בר' יוסי אני ראיתיו ברומי כו'.

תורה אור השלם

1 לָמָּה מַרְעֵהוּ חֶסֶד וְיִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב: איוב ו יד
2 שְׂמַח בָּחוּר בְּיַלְדוּתֶיךָ וִיטִיבְךָ לִבְּךָ בִּימֵי בְחוּרֹתֶיךָ וְהֵלֵךְ בְּדַרְכֵי לִבְּךָ וּבְמַרְאֵי עֵינֶיךָ וְדָע כִּי עַל כָּל אֵלֶּה יְבִיאֲךָ הָאֱלֹהִים בַּמִּשְׁפָּט: קהלת יא ט
3 כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמָּיִם: במדבר לא כג
4 וְעֲשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיי: שמות כח לו
5 וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכְּל כְּלִי עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שָׂק כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעָרֶב וְטָהֵר: ויקרא יא לב
6 וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת הַזָּהָב מֵאִתָּם כֹּל כְּלִי מַעֲשֶׂה: במדבר לא נא

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בירית וכו' פי' בקונגי' עומדת בשוק:

גליון הש"ם

גמ' שכן בל' יונית. וכן סוכה לה ע"א וסנהדרין ד ע"ב טוי בכתפי שתים וכו': שם ע"ב לדברי תורה. עי' ערכין יא ע"א תוס' ד"ה משמה: שם קמיה דר' ירמיה ויתיב ר"ה וקא מנמנם. גיטין יא ע"ב ונדרים כט ע"ב: תוס' ד"ה בנין לאריג. דראוי הוא לבוף. ק"ל ממתני' פ' כ"ו מ"ב דכלים גזור המרגלית ועי' ברמב"ם וכ"ש שם והכי מ"מ הוא בכלל אפשר לקפל ולהניח בו מעות במקדש. ולע"ג:

מוסף רש"י

דשקילי ניביה. יניביי"ש, ל"ל אדבע שיי הכלב האלוכות שבהן נוסף (ב"ק פג.). שקילי טיבותך. מה שאתה מנחמני הכל (שם) טבולה היא ממך ומוטלת על האחיולים (כתובות נג.). כבר נד ולד. ונעקר ממקומו (ב"ק שם). יישר. שפיר קאמרת (פסחים נג: חולין עה:).

רב נסים גאון

אמר ר' אלעזר בר' יוסי אני ראיתיו ברומי וכתוב עליו קודש לה' בשיטה אחת. ותניא כוותיה במס' יומא בפ' הוציאו לו את הכף (דף נז) אמר ר' אלעזר בר' יוסי אני ראיתיה ברומי

א) ב"ק פג., ב) [ביה כט: כתובות נג: בבא קמא פג. ב"מ סג.], ג) לעיל נח:, ד) [שם מי' יומא], ה) [לעיל נג. בכתוב מנ: עירובין נב: פסחים נג: ב"מ נא. סנהדרין ק. שבועות מ: מה: חולין י: עה: עו:], ו) סוכה ה., ז) [ל"ל אמר ר' אליעזר. מלור דבמ], ח) [בכתוב לז: עירובין טז: קד. יבמות כ: עו. ב"מ קמ: קלא. סנהדרין פא. מכות מ: זבחים לד. מנחות יב: לז. חולין ט. נדה סח.], ט) [דף נב.], י) קודש מלמעלה לה' מלמעלה כל"ל וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מהל' בה"מ ומש גם ר' הירוחלמי פ' טרף בקלפי טוטה כך, כ) [ל"ל מתחמן], ל) [עי' תוס' לעיל כו. ד"ה אין בו וכו'],

תורה אור השלם

1 לָמָּה מַרְעֵהוּ חֶסֶד וְיִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב: איוב ו יד
2 שְׂמַח בָּחוּר בְּיַלְדוּתֶיךָ וִיטִיבְךָ לִבְּךָ בִּימֵי בְחוּרֹתֶיךָ וְהֵלֵךְ בְּדַרְכֵי לִבְּךָ וּבְמַרְאֵי עֵינֶיךָ וְדָע כִּי עַל כָּל אֵלֶּה יְבִיאֲךָ הָאֱלֹהִים בַּמִּשְׁפָּט: קהלת יא ט
3 כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהַר אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמָּיִם: במדבר לא כג
4 וְעֲשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיי: שמות כח לו
5 וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכְּל כְּלִי עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שָׂק כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעָרֶב וְטָהֵר: ויקרא יא לב
6 וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת הַזָּהָב מֵאִתָּם כֹּל כְּלִי מַעֲשֶׂה: במדבר לא נא

הגהות הש"ס (המשך)

(ב) [שם מי' יומא], ג) [לעיל נח:], ד) [שם מי' יומא], ה) [לעיל נג. בכתוב מנ: עירובין לב: פסחים נג: ב"מ נא. סנהדרין ק. שבועות מ: מה: חולין י: עה: עו:], ו) סוכה ה., ז) [ל"ל אמר ר' אליעזר. מלור דבמ], ח) [בכתוב לז: עירובין טז: קד. יבמות כ: עו. ב"מ קמ: קלא. סנהדרין פא. מכות מ: זבחים לד. מנחות יב: לז. חולין ט. נדה סח.], ט) [דף נב.], י) קודש מלמעלה לה' מלמעלה כל"ל וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מהל' בה"מ ומש גם ר' הירוחלמי פ' טרף בקלפי טוטה כך, כ) [ל"ל מתחמן], ל) [עי' תוס' לעיל כו. ד"ה אין בו וכו'],

כלי כלי. בשרצים כתיב כל כלי אשר יעשה מלאכה וגו'[ו]. ומגופיה דקרא דשרצים לא מצי יליף דאשר יעשה מלאכה לאו כלי תכשיט משמע: **שק.** הוא עשוי מנולה של עזים שאף על פי שאינו אריג אלא קלע קטן עשה מנולה של עזים לתלות בו בתי נפש לגוארו בתו

טמא שדרכו בכך ותכשיט הוא וה"ק שהוא טמא משום אריג ואע"פ שאינו אריג: **קולע ג' נימין (כו').** ג' חוטין של מטוה של נולה של עזים לבועה: **ומולה בלואר בתו.** וקליעתו זו היא אריגתו מאחר שהוא טווי כדאמרן גבי תיכי חלילתא ברים פירקין[ח] דקרי להו אריג. והא דקאמר אע"פ שאינו אריג כלומר לאו אריג ממש: **אין לי אלא שק.** העשוי ללבוש רועים: **קילקלי.** מסרך של סוס שקורין פייטרא"ל: **חבק.** לינגל"א של סרגא ואוכף ועושין אותה מנולה של עזים טווי ואריג: **יכול שאני מרבה החבלים והמשיחות.** לגיא"ל שעושין למדוד וקולעין מן הנולה כמו שנתלשה ואינו טווי ולא דמי לקולע שלש נימין לגיעל דהתם טווי הוא וזו היא אריגתו: **יכול שאני מרבה כו'.** הואיל וכתיב כל: **ודין הוא.** שלא נרבה ולא לריך קרא למעוטי: **הן.** תמיה הוא וכי דבריס כוויס הס: **אם היקל בטומאת ארץ שהיא קלה.** כלומר אם היקל מלטמא חבלים ומשיחות היקל לך בשרץ שטומאתו קלה טומאת ערב: **נקל.** גם אנחנו בבנין אב זה במת שטומאתו חמורה טומאת ז': **השתא דאתיא גזירה שוה.** וכי היכי דיליף מת משרץ למעוטי חבלים ומשיחות יליף נמי שרץ ממת לכל מעשה עזים לרבות קילקלי וחבק: **אין לי אלא בשרץ.** דאו שק התם כתיב: **אם ריבה.** לטמא דבר הבא מזנב הסוס בטומאת ערב הוא דריבה: **שהיא מרובה.** שכל המגעות טומאת ערב הן בין בשרץ ובגילה ובשכבת זרע מגע הזב ומגע טמא מת: **נרבה אנו בטומאת ז' שכן מועטת היא.** שאינה בכל המגעות אלא במגע המת בלבד: **מופנה.** לריך שתהא גזירה שוה זו מב' תיבות דבגד ועור מופנין למדרש זה שלא יהו לריכין לגופן ומאחר שמופנין ללמוד גזירה שוה ה"ל כמאן דכתיב דרשא בקרא בהדיא ואין משיבין עליה: **דאי לאו מופנה.** אמרינן לגופן באו ולא ילפינן להא מילתא מייתיו: **דאילא למיפרך כו'.** וה"ה דמלי למימר הכי אגזירה שוה קמייתא ומיהו אסקי לכולה בריתא בריתא ופריך אהא דסליק מינה ובשיטוא דמשנינן בהא מיתרלה נמי קמייתא: **לא.** בתמת: **וכתיב ביה בשכבת זרע.** דבגד ועור טמאים הס בו: **מצד אחד.** הכתובין בשרץ מופנים כדאמרן אבל הכתובין במת אין מופנין: **הניחא למ"ד כו'.** פלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן היא במסכת נדה בהמפלת (דף כב:): **אלא למאן דאמר למידין.** אם אין תשובה: **ומשיבין.** אם יש להשיב: **מאי איכא למימר.** הרי יש להשיב שכן מטמא בכעדשה: **והטוגע בכל טמא בכעדשה:** בשרץ: **דפוס של דדין.** שמונחות בו: **גיחוך.** ליצנות: **לקלקולכם.** של מעשה שטים לזנות את בנות מואב שמא כך עשיתם במדין לכך אתם לריכין קרבן: **לא נפקד.** לא נחסר מדת יהודית:

שזנו

מניין לרבות את הקילקלי והחבק. ואם תאמר[א] והא לא מיטלטל מלא וריקן ואי משום דאפסר לקפלה[ב] אם אינו עשוי לכך לאו כלום הוא כדאמר לקמן [סו.] גבי קב הקיטע[ג] דאע"ג דיש לו בית קיבול לרשא שוקו אם אינו עשוי לקבל טהור[ד] וי"ל דהני נמי לשם כל לורכן הן עשוין מתחלה[ה] אך קשה לגעיל פ' במה מדליקין (דף מ. ושם) מפיק דבר הבא מן העזים דמטמא בשרצים מאו בגד וקילקלי וחבק באין מן העזים ומפיק להן הכא מאו שק וע"ק דהתם מרבה לנולה של עזים לג' על ג' ואילו שק שיעורו בד' ואומר ר"י דתרי גווני נולה של עזים הוו והתם מיירי [בדקה] שעושים ממנה בגדים משובים והלכך איתרבו לשלשה על שלשה כמו שאר בגדים והכא מיירי בנולה גסה שממנה עושין קילקלי וחבק וחבלים ומשיחות ושק: **שמע מינה לאפנויי.** הקשה ה"ר אליעזר ממץ[ו] כיון דאיתקש שרץ ומת לשכבת זרע א"כ ג"ש דבגד ועור ל"ל[ז] דכל מה שיהיה במת ניתן בשכבת זרע וכל מה שיהיה בשכבת זרע ניתן בשרץ וכן להפך[ח] דהא קי"ל[ט] דבר הבא מן הקיקש[י] חוזר ומלמד בהיקש[יא] חוץ מן הקדשים: **מידי הרהור מי יצאנו.** ואי"ת והא אפילו[יב] יפת תואר אותרה להם וי"ל דמכל מקום שייך בה איסור כדאמרינן (קדושין דף כב.) ואשקת בה ולא בחברתה: ובמון

בגד ועור האמור במת טמא כל מעשה עזים אף בגד ועור האמור בשרץ טמא כל מעשה עזים אין לי אלא דבר הבא מן העזים[ד] מניין לרבות דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה תלמוד לומר או שק והא אפיקתיה לקילקלי וחבק הני מילי מקמי דליתיה ג"ש השתא דאתי גזירה שוה איתור ליה ואין לי אלא בשרץ בטומאת מת מניין ודין הוא טימא במת וטימא בשרץ מה כשטימא בשרץ עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים אף כשטימא במת עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים הן אם הרבה בטומאת ערב שהיא מרובה נרבה בטומאת שבעה שהיא מועטת תלמוד לומר בגד ועור בגד ועור לגזירה שוה נאמר בגד ועור במת מה בגד ועור האמור בשרץ עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים אף בגד ועור האמור במת עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים ומופנה דאי לאו מופנה איכא למיפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה[ג] לאי אפנויי מופני[ב] מכדי שרץ איתקש לשכבת זרע דכתיב[3] איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וסמיך ליה[4] איש אשר יגע בכל שרץ וכתיב ביה בשכבת זרע[5] וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא בשרץ למה לי שמע מינה לאפנויי ואכתי מופנה מצד אחד הוא הניחא למאן דאמר[ד] מופנה מצד אחד למידין ואין משיבין אלא למאן דאמר[ה] למידין ומשיבין מאי איכא למימר דמת נמי אפנויי מופנה מכדי מת אתקש לשכבת זרע דכתיב[3] והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וכתיב בשכבת זרע וכל בגד וכל עור בגד ועור דכתב רחמנא במת למה לי ש"מ לאפנויי: [6] ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב אצעדה וצמיד טבעת עגיל וכומז א"ר אלעזר[ו] עגיל זה דפוס של דדין כומז זה דפוס של בית הרחם אמר רב יוסף אי הכי היינו דמתרגמינן מחוך דבר המביא לידי גיחוך אמר ליה רבה מגופיה דקרא ש"מ כומז כאן מקום זימה: [7] ויקצוף משה על פקודי החיל אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר להן משה לישראל שמא חזרתם לקלקולכם הראשון אמרו לו [8] לא נפקד ממנו איש אמר להן אם כן כפרה למה אמרו לו אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו מיד ונקרב את קרבן ה' תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה מפני

שזנו

כלי כלי מהתם: מוסף [א]שק על הבגד שטמא משום אריג: אטו בגד לאו אריג הוא הכי קאמר מוסף שק על הבגד אף על פי שאינו אריג טמא למאי חזי אמר רבי יוחנן שכן עני קולע שלש נימין ותולה בצואר בתו [ב]תנו רבנן [1] שק אין לי אלא שק [2] מניין לרבות את הקילקלי ואת החבק ת"ל או שק [3] יכול שאני מרבה את החבלים ואת המשיחות ת"ל שק מה שק טווי ואריג אף כל טווי ואריג הרי הוא אומר במת [2] וכל כלי עור וכל מעשה עזים וגו' תתחטאו לרבות הקילקלי ואת החבק יכול שאני מרבה את החבלים ואת המשיחות ודין הוא טימא בשרץ וטימא במת מה כשטימא בשרץ לא טימא אלא טווי ואריג אף כשטימא במת לא טימא אלא טווי ואריג הן אם היקל בטמא שרץ שהיא קלה נקיל בטומאת המת שהיא חמורה תלמוד לומר בגד ועור בגד ועור לגזירה שוה נאמר [1] בגד ועור בשרץ ונאמר [2] בגד ועור במת מה בגד ועור האמור בשרץ לא טימא אלא טווי ואריג אף בגד ועור האמור במת לא טימא אלא טווי ואריג ומה בגד ועור האמור במת טמא כל מעשה עזים אף בגד ועור האמור בשרץ טמא כל מעשה עזים אין לי אלא דבר הבא מן העזים [ד]מניין לרבות דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה תלמוד לומר או שק והא אפיקתיה לקילקלי וחבק הני מילי מקמי דליתיה ג"ש השתא דאתי גזירה שוה איתור ליה ואין לי אלא בשרץ בטומאת מת מניין ודין הוא טימא במת וטימא בשרץ מה כשטימא בשרץ עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים אף כשטימא במת עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים הן אם הרבה בטומאת ערב שהיא מרובה נרבה בטומאת שבעה שהיא מועטת תלמוד לומר בגד ועור בגד ועור לגזירה שוה נאמר בגד ועור במת מה בגד ועור האמור בשרץ עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים אף בגד ועור האמור במת עשה דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה כמעשה עזים ומופנה איכא למיפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה [ג]לאי אפנויי מופני [ב]מכדי שרץ איתקש לשכבת זרע דכתיב [3] איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וסמיך ליה [4] איש אשר יגע בכל שרץ וכתיב ביה בשכבת זרע [5] וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע בגד ועור דכתב רחמנא בשרץ למה לי שמע מינה לאפנויי ואכתי מופנה מצד אחד הוא הניחא למאן דאמר [ד] מופנה מצד אחד למידין ואין משיבין אלא למאן דאמר [ה] למידין ומשיבין מאי איכא למימר דמת נמי אפנויי מופנה מכדי מת אתקש לשכבת זרע דכתיב [3] והנוגע בכל טמא נפש או איש אשר תצא ממנו שכבת זרע וכתיב בשכבת זרע וכל בגד וכל עור בגד ועור דכתב רחמנא במת למה לי ש"מ לאפנויי: [6] ונקרב את קרבן ה' איש אשר מצא כלי זהב אצעדה וצמיד טבעת עגיל וכומז א"ר אלעזר [ו] עגיל זה דפוס של דדין כומז זה דפוס של בית הרחם אמר רב יוסף אי הכי היינו דמתרגמינן מחוך דבר המביא לידי גיחוך אמר ליה רבה מגופיה דקרא ש"מ כומז כאן מקום זימה: [7] ויקצוף משה על פקודי החיל אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר להן משה לישראל שמא חזרתם לקלקולכם הראשון אמרו לו [8] לא נפקד ממנו איש אמר להן אם כן כפרה למה אמרו לו אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו מיד ונקרב את קרבן ה' תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה הוצרכו ישראל שבאותו הדור כפרה מפני

א) ת"כ פ' שמיני, ב) [בערוך איתא נאיי ומפרש לגשון יון הוא ע"ש], ג) [נ"ק סה:], ד) [נדה כב:], ה) [לקמן קנא]. ימנות ע: עד. נדה כב:], ו) [מס' כלה], ז) [ויקרא יא], ח) לעיל מז., ט) זבחים מט:.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מידי וכו' אפי' ליקח יפת תואר:

לעזי רש"י

פייטרא"ל [פייטר"ל]. סמלון (רתמת-חזה). צינגל"א.חבק (רצועת-בטן לסוס וכיו"ב). ליצא"ל [ליגרי"ל]. חוט פשתן, חבל דק.

מוסף רש"י

חבק. ליונגל"א לאסור בו סוס (לעיל נז. וראה רש"י נדה נח.). מופנה מצד אחד. גזירה שוה שאינה מופנה מענין לדריה אלא מצד אחד למדין. ממנה אם אין להשיב, אבל אם יש להשיב משיבין (לקמן קלא.).

רבינו חננאל

קילקלי. מלשון יון הוא, והוא עשוי בגד [משיער של עזים והוא קשה עשוי להצניעו תחת הכרים והכסתות. חבקים, כסוי הכסאות. (ת"ל) [כתיב] או בגד או עור או שק אין לי אלא] שק בלבד מנין לרבות הקילקלי וחבק ת"ל או שק. פי' מרבינן להו מאו כלומר הוה ליה למימר שק, או דכתב רחמנא למה לי, לרבויי קילקלי וחבק. יכול שאני מרבה חבלים ומשיחין שיטמאו, ת"ל שק מה שק טווי ואריג אף כל טווי ואריג. הרי הוא אומר במת כל מעשה עזים, יכול שאני מרבה חבלים ומשיחים, דין הוא טימא בשרץ טימא במת כו'. ודחינן ואם היקל בטומאת שרץ שהיא קלה, פי' טומאת שרץ קלה היא שהיא טומאת ערב, אבל טומאת מת חמורה היא שהיא טומאת שבעה לא נתרבה, ת"ל (או) בגד ועור בגד ועור לג"ש, נאמר בגד ועור בשרץ, ונאמר בגד ועור במת. פי' דין ג"ש, ב' פסוקים כל פסוק ופסוק כתוב מילין שאינן צריכין לפסוק (ראין) [ונהן] מילין פנויין, לא נכתבו אילו בתוך פסוקים אילו אלא לדון מהם ג"ש, להיות כל דין שמפורש באחד מהן שיהא גם השני כמותו. וזה שכתוב בעניננו בגד ועור בשרץ בגד ועור במת. וצריכין להיות אילו בגד ועור מופנים בשני הפסוקים, שאם הן בפסוק אחד יתירין כגון שלמדו טומאת בגד ועור בשרץ משכבת זרע ונמצא בגד ועור האמור בשרץ מופנה, כגון זה למידין, ואם יש פירכא משיבין ופורכין. ואם הן אילו פסוקים בגד ועור יתירין בשרץ ובמת למידין במת מן השרץ שיהו טמאין במת דבר הבא מזנב הסוס מזנב הפרה כשם שטמאין בשרץ ואין משיבין, ואע"ג דאיכא למפרך, ואם ריבה בטומאת שרץ שהיא מרובה, נרבה טומאת מת שהיא מועטת שאינה אלא במת בלבד. ואוקימנא כיון שהן מופנה משני צדדין, למידין ואין משיבין. אילו הדברים הלכה למשה מסיני להידרש בענין הזה מסורת בידי חכמים.

עין משפט נר מצוה

נח א ב ג ד מיי' פ"ז מהל' כלים הלכה יט:

תורה אור השלם

1 וְכל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמוֹתָם יִטְמָא מִכָּל כְּלִי עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שָׂק כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעָרֶב וְטָהֵר: ויקרא יא לב
2 וְכָל בֶּגֶד וְכָל כְּלִי עוֹר וְכָל מַעֲשֵׂה עִזִּים וְכָל כְּלִי עֵץ תִּתְחַטָּאוּ: במדבר לא כ
3 איש אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טְמֵא נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע: ויקרא כב ד
4 אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר יִטְמָא לוֹ לְכֹל טֻמְאָתוֹ: ויקרא כב ה
5 וְכָל בֶּגֶד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת זָרַע וְכִבַּס בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו יז
6 וְנִקְרַב אֶת קָרְבַּן יְיָ אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְּלִי זָהָב אֶצְעָדָה וְצָמִיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵינוּ לִפְנֵי יְיָ: במדבר לא נ
7 וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הַחָיִל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת הַבָּאִים מִצְּבָא הַמִּלְחָמָה: במדבר לא יד
8 וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נָשְׂאוּ אֶת רֹאשׁ אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ וְלֹא נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ: במדבר לא מט

מוסף תוספות

א. היאך טמאים. תוס' הכל"ש. ב. ולהשים בהם שום דבר, מ"מ. תוס' הכל"ש. ג. ואם יש לו בית קיבול כתיתין טמא, משמע דאם אין לו בית קבול כתיתין. תוס' הכל"ש. ד. אלמא אע"פ שבית קיבול שלו עשוי וראוי להניח בתוכו שום דבר לא חשיב בית קיבול כיון שאינו עשוי לכך, והכא נמי קילקי וחבק אינו עשוי ליתן בתוכו שום דבר אלא לצורך הסוס בלבד. תוס' הכל"ש. ה. אבל קב הקיטע אינו עשוי אלא להנחת הרגל בלבד. תוס' הכל"ש. ו. מהשתא. תוס' הכל"ש. ז. גילף שכבת זרע ממת והדר גילף מת מניה. תוס' הכל"ש. ח. כיון דכתיב או שק בשרץ לרבות דבר הבא מזנב הסוס ומזנב הפרה ממילא נתרבה אף לש"ז, וכיון שנתרבה בש"ז ממילא שמעי' למת, ומיענוטא דחבלים נמי דאתי משק מיהא גמר, וכן נמי איכא למיגמר שרץ ממת לענין קלקי וחבק דהא איתקש תרווייהו לש"ז. המ"ן. ט. בכל התורה כולה. תוס' הכל"ש.

רב נסים גאון

הניחא למאן [דאמר] מופנה מצד א' למידין ואין משיבין, אלא למאן דאמר למידין ומשיבין מאי איכא למימר. מחלוקת בין ר' ישמעאל ורבנן. ועיקר דילה במס' נדה בפרק המפלת [דף כב] אמר רב יהודה אמר שמואל משום ר' כל גזירה שוה שאינה מופנה כל עיקר אין למידין ממנה, מופנה מצד אחד לר' ישמעאל למידין ואין משיבין לרבנן למידין ומשיבין. **אמר להם משה לישראל שמא חזרתם לקלקולכם הראשון. אמרו לו לא נפקד ממנו איש.** במס' יבמות בפרק הבא על יבמתו [דף סא] אמרו, ור' שמעון לא נפקד ממנו איש לעבירה. ולדבר זה נתכוונו בהם בתשובה זו.

ובמוך שהתקינה לנדתה. פ״ה בתותו מקום שיבלע בו הדם ולא יטנפו בגדיה ול״נ דא״כ אלולי טינוף הוא ומשו הוא כדאמר בפ״ק (דף יא:)[א] דכל אלולי טינוף לא חשיב ומשו הוא לכן נ״ל [ב]שלא יפול על בשרה ותייבא עליה[ג] ונמצא מלעורה[ד]:

ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת. פירש הר״ר פורת גזירה משום שחיקת סממנים כיון דלרפואה הוא ול״נ דאם כן אם נפל אמאי לא תחזיר האמר בפרק בתרא דעירובין (דף קב: ושם) מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה[ה] וע״כ לא אסרינן להחזיר הרטיה אלא משום שמא ימרח והכא לא שייך מירוח דאין שייך מירוח אלא בדבר לח כגון רטיה אבל בפלפלין ובגלגלא לא שייך מירוח לכן נ״ל ובלבד שלא תתן לכתחלה מפני שגרמה כמערמת להוציאה[ה] ולפירוש זה כל הך דלעיל מוך שבאזנה ושבסנדלה אסורין לתת לכתחלה וא״ת א״כ היכי שרו לקמן פורפת על האבן או על האגוז והא גרמה כמערמת וי״ל דהתם ליכר הדבר והכל יודעין דלכך צריכה ולכא אוס חשש אבל בדבר שהיא נותנת בתוך פיה אינם יודעין למה היא נותנת:

ובלבד שלא תצא זקנה בשל ילדה וילדה בשל זקנה.

כך היא עיקר הגירסא והשתא פריך שפיר בשלמא זקנה בשל ילדה שבת הוא לה פירוש[ו] ומשום הכי איצטריך לאשמעינן שלא תצא דאפילו הכי [ז]מחכו עלה[ח] אלא ילדה בשל זקנה אמאי גנאי הוא לה איידי דתנא זקנה בשל ילדה תנא נמי ילדה בשל זקנה: בכבול ובפאה נכרית לחצר: אמר רב כל [ה]שאסרו חכמים לצאת בו לרה״ר אסור לצאת בו לחצר [ט]חוץ מכבול ופאה נכרית רבי עניני בר ששון משמיה [י]דר׳ ישמעאל אמר הכל ככבול תנן בכבול ובפאה נכרית לחצר בשלמא לרב ניחא אלא לרבי עניני בר ששון קשיא רבי עניני בר ששון משמיה דמאן קאמר ליה משמיה דר׳ ישמעאל בר יוסי רבי ישמעאל בר יוסי תנא הוא ופליג ורב מאי שנא הני אמר עולא כדי שלא תתגנה על בעלה כדתניא [יא]והדוה בנדתה זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ולא תפקום ולא תתקשט בבגדי צבעונין עד שבא ר״ע ולימד [יב]אם כן אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה אלא מה ת״ל והדוה בנדתה [יג]בנדתה תהא עד שתבא במים [יד]אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור [טו]תנן ולא בזוג אע״פ שפקוק ותניא [טז]אידך [יז]פוקק לה זוג בצוארה ומטייל עמה בחצר תנאי היא דתניא שוטחן

שזנו עיניהם מן הערוה אמר רב ששת [יח]מפני מה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורפה: **מתני׳** [יט]יוצאה אשה בחוטי שער בין משלה בין משל חבירתה בין משל בהמה ובטוטפת ובסרביטין בזמן שהן תפורין בכבול ובפאה נכרית לחצר במוך שבאזנה ובמוך שבסנדלה ובמוך שהתקינה לנדתה [כ]בפלפל [כא]ובגלגל מלח וכל דבר שניתן לתוך פיה ובלבד שלא תתן לכתחלה בשבת ואם נפל לא תחזיר שן תותבת שן של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרים: **גמ׳** וצריכא דאי אשמעינן דידה משום דלא מאים אבל חבירתה דמאים אימא לא ואי אשמעינן דחבירתה דבת מינה הוא אבל דבהמה לאו בר מינה הוא אימא לא צריכא תנא [כב]ובלבד שלא תצא ילדה בשל זקנה וזקנה בשל ילדה בשלמא זקנה בשל ילדה שבח הוא לה[כג] אלא ילדה בשל זקנה אמאי גנאי הוא לה איידי דתנא זקנה בשל ילדה תנא נמי ילדה בשל זקנה: בכבול ובפאה נכרית לחצר: אמר רב כל [כד]שאסרו חכמים לצאת בו לרה״ר אסור לצאת בו לחצר [כה]חוץ מכבול ופאה נכרית רבי עניני בר ששון משמיה [כו]דר׳ ישמעאל אמר הכל ככבול תנן בכבול ובפאה נכרית לחצר בשלמא לרב ניחא אלא לרבי עניני בר ששון קשיא רבי עניני בר ששון משמיה דמאן קאמר ליה משמיה דר׳ ישמעאל בר יוסי רבי ישמעאל בר יוסי תנא הוא ופליג ורב מאי שנא הני אמר עולא כדי שלא תתגנה על בעלה כדתניא [כז]והדוה בנדתה זקנים הראשונים אמרו שלא תכחול ולא תפקום ולא תתקשט בבגדי צבעונין עד שבא ר״ע ולימד [כח]אם כן אתה מגנה על בעלה ונמצא בעלה מגרשה אלא מה ת״ל והדוה בנדתה [כט]בנדתה תהא עד שתבא במים [ל]אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור [לא]תנן ולא בזוג אע״פ שפקוק ותניא [לב]אידך [לג]פוקק לה זוג בצוארה ומטייל עמה בחצר תנאי היא דתניא שוטחן

מתני׳ בחוטי שער. שקולעת בהן שערה: **בין משלה.** תלושין: **בין משל בהמה.** כגון של סוס: **שבן תפורין.** לסבכה דתו לא שלפא להו לאחוויי: **לחצר.** אכבול ופיאה נכרית קאי דאסרו לעיל[ב] למיפק בה לרה״ר ואיצטריך לאשמעינן דלחצר מותר וכבול דסיפא דמתני׳ לא איפלגו בה אמוראי דלכולי עלמא כיפה של למר: **פיאה נכרית.** קליעת שער תלושה ולוברתה על שערה עם קליעתה שתרלה בעלת שער: **במוך שבאזנה.** שנותנת לבלוע ליחה של לוחת האוזן: **שבסנדלה.** לתענוג: **לנדתה.** בתותו מקום שיבלע בו הדם ולא יטנף בגדיה: **בפלפל.** פלפל אחרוך נותנת אשה בפיה שריחה רע: **גלגל מלח.** כמו גרגיר מלח לרפואת חולי שיניים: **שנתנה לתוך פיה.** מבעוד יום: **אן תותבת.** נותנת בלחייה ממקום אחר והיא של זהב: **רבי מתיר.** לאלתר בה: **וחכמים אוסרין.** דכיון דמשונה משאר השיניים דילמא מיחייבי עלה ושקלה לה מהתם וממטי לה בידה ובגמרא אמרינן דשל זהב נקט דווקא. ל״א אן תותבת אן של אדם היתה ואהיתירא דלעיל קאי ולא אפלוגתא דרבי ורבנן והכי קאמר בפלפל ובגלגל מלח ושן תותבת אן של זהב רבי מתיר כו׳: **גמ׳ דלא מאים.** וליכא למימר דמשלפא ליה משוס דמחכו עלה וממטי ליה בידיה: **דבת מינה הוא.** ולא מינכר ולא מחייבי עלה: **ובלבד שלא תצא זקנה.** בחוטי שער של ילדה וילדה בשל זקנה דלבנות על שחורות או שחורות על לבנות מאים ואתי למישלף: **לא שאסרו חכמים.** ברישא פריקין חוטי למר ופשתן טוטפת ושאר השנויים במשנה שאסור ללכת בהן לרה״ר: **אסור לצאת לחצר.** ואף על גב דשרי לטלטוליהו דתורת כלי עליהן כדאמרן הרי הן ככל הכלים הנטלים בחצר מיהו דרך מלבוש אסור דמרגלה ליה ונפקא ביה לרה״ר: **חוץ מכבול ופיאה.** שמותר לחצר כדתנן במתניתין וטעמא מפרש לקמיה: **הכל ככבול.** כל הנאסרים לא נאסרו אלא לרה״ר אבל לחצר מותרים ככבול: **בשלמא לרב ניחא.** מדנקט הני ושבקינהו לאינך דמתני׳ בהדייהו לאיסורא ברישא דמתניתין מכלל דכולהו אף לחצר באיסוריהו קיימי: **כדי שלא שתגנה.** התירו לה קצת קישוטים הנאים: **דתניא.** דתנו רבנן להכי: **בנדתה.** היו דורשין הראשונים כמשמעו כדבר המנודה ומרחיקה מבעלה: **שלא תכחול.** עייש: **ולא תפקום.** ו״ל שרק על פניה. טיפאנט״ל בלע״ז והוא לאדום: **תהא בנדתה.** בטומאתה: **עד שתבא במים.** לטבול ואע״פ שעברו ז׳ שלה ופסק מעיינה: **לא שאסרו חכמים משום מראית העין.** שלא יחשדוהו באיסור כגון שריון וקסדא ומגפיים[מ] או לא יקשור גמליס זה בזה[נ] דמיחזי כאזיל לחינגא: **ולא בזוג אע״פ שהוא פקוק.** ואינו מוליד קול לא תלא בהמה בו. וטעמא פרישנא בפ׳ במה בהמה (לעיל דף נד:) משום דמיחזי כאזיל לחינגא: **ותניא.** בברייתא דבחצר דליכא מראית העין מותר: שוטחן

מרלות תכשיטיהן וטבעותיהן ומש״ה מותרות לצאת בהן[כו] דמוטב יהו שוגגות ואל יהו מזידות: לעיל

עין משפט נר מצוה

נט א מיי׳ פכ״ח מהל׳ איסורי ביאה הלכה כ סמג לאוין קכו טוש״ע אה״ע סי׳ כא סעיף ח:

ס ב מיי׳ פי״ט מהל׳ שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סי׳ שג סעיף יד:

סא ג מיי׳ שם הלכה יב טוש״ע שם סעיף טו:

סב ד מיי׳ שם הלכה ט טוש״ע שם סעיף יד:

סג ה מיי׳ שם הלכה ח טוש״ע שם סעיף יח:

סד ו מיי׳ פי״ח מהל׳ איסורי ביאה הלכה יט סמג לאוין קיח טוש״ע י״ד סימן קלה סעיף ט:

סה ז מיי׳ פ״ד שם הלכה ג ופי״ח הלכה יט סמג שם טוש״ע שם סעי׳ ח וסי׳ קלז סעי׳ ח:

תורה אור השלם

1 וְחִדַּדְתָּהּ בְּנִדָּתָהּ וְחִבַּבְתָּ אֶת זוֹבוֹ לְזָכָר וְלִנְקֵבָה וּלְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם טְמֵאָה:

ויקרא טו לג

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה ר׳ עניני כו׳ אין להחמיר בכרסלית. עי׳ כתובות דף ז ע״ב תוס׳ ד״ה מתוך:

לעזי רש״י

טינפאנ״ל [טיפינו״ן]. אודם (לפרכוס הפנים).

מוסף רש״י

תכשיטין שבחוץ. אצעדה ומגל הן הכיולו אותן על כפרת הכיסוי עגילה שנקבלו בגנות מדין (ברכות כד.). **תכשיטין שבפנים.** כומז, דפוס של בית הרחם שהיו עושין לנותיהן ועוקין מתלי בית הרחם כדרך עגילים ומותקין אותן כדי שלא יזדקקו להן זכרים (שם). כל מקום **שאסרו חכמים מפני מראית העין.** דבר המוחר שהרוהו מפני מראית העין, שהרוהו מותרו בדבר עגילה (ע״ז יב.). **אפילו בחדרי חדרים אסור.** במקום שאין אדם רואה, אסרוהו (שם).

רבינו חננאל

מתני׳ יוצאה אשה בחוטי שיער כו׳. אמר [רב] כל שאסרו חכמים לצאת בו לרה״ר אסור לצאת בו אפילו לחצר, חוץ מכבול ופאה נכרית כדי שלא תתגנה על בעלה. והילכתא כוותיה׳ דרבנן, ואע״ג דאמרינן ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי תנא הוא ופליג, לית הילכתא כוותיה. אמר רב יהודה אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור. ואקשינן עליה תנן בפירקין דקמי דין תנן לא בזוג אע״פ שהוא פקוק, ותניא פוקקין לה זוג ומטיילת בחצר. ומשני תנאי היא, דתניא מי שנשרו כליו

מסורת הש״ס

א) ברכות כד., ב) [לעיל מ:], ג) [גיר׳ הערוך ובגרגר וכן איתא במשנה שבמשניות], ד) בפ״י הגיר׳ ואתיא לאחוויי, ה) [עי׳ תוס׳ מנחות לו: ד״ה אי הקבר], ו) [צ״ל דר׳ שמעאל בר׳ יוסי], ז) לקמן קמו: ביצה ט. ע״ז יב., ח) לעיל נד: ט) [ס״א עלה], י) לעיל נג., כ) [דף מ:], ל) עי׳ לקמן לד: רש״י ד״ה וכן הפוקקת וממ״ק ט: תוס׳ ד״ה פוקקת, מ) [לעיל ס.], נ) [לעיל נד.], ס) [נראה שהר״ת ״עכ״ד״ הוא ״ועוד כאן״, שהרי דבר זה מבוסס על דברי רש״י שם ועי׳ תוס׳ הרא״ש, ויעוין ג״כ במהרש״א], ע) [עי׳ תוס׳ בנמנחות לו: ד״ה אין],

---

מוסף תוספות

א. גבי ההיא דלא יצא הזב בכיס שלו. תוס׳ הרא״ש. ב. שמגין על הדם. מי׳ הר״ן. ג. וישרט אותה. מי׳ הר״ן. ד. ומשום הכי חשיב דרך מלבוש. מי׳ הר״ן. ה. בשבת ולא משום דריחה רע. תוס׳ הרא״ש. ו. דדומה לילדה ודרכה לצאת בו. תוס׳ הרא״ש. והוה ס״ד שתהא יכולה לצאת בו דלא חיישינן דילמא מחכו עלה. ויטב״ש. ז. זמנין. ויטב״ש. ח. ואתיא לאתרייה. תוס׳ הרא״ש. ט. וכיון דלאו אורח ארעא. מי׳ הר״ן. י. דאיכא למיחש. מי׳ הר״ן. יא. בשלמא זקנה [בשל] ילדה שבח הוא לה ואורחא דנפקא בה בחול. ויטב״ש. יב. לאשמועינן איסור בדבר זה. תוס׳ הרא״ש. יג. ומה ענין לומר שלא תצא בה בשבת. ויטב״ש. יד. ואע״ג דסתם מתניתין דלא כותיה. ויטב״ש. טו. [ו]ליכא למגזר כלום. ויטב״ש. טז. נתוס׳ הרא״ש: (ש)מפולש משער לשער. יז. דלא דמי כרמלית לחצר שאינה מעורבת. תוס׳ הרא״ש. יח. הצלת ספרים היכן מציילין אותן למבוי שאינו מפולש ר׳ יהודה בן בתירא אומר אף למפולש, ומפרש בגמ׳ מבוי שיש לו שתי מחיצות ולחי אחד ואליבא דר׳ יהודה והיינו כרמלית, וגבי הצלת סל מלא כרכות שאינה מצוה קתני התם ר׳ יהודה בן בתירא אף לחצר שאינה מעורבת. תוס׳ הרא״ש. יט. הואיל ואין מצוה בהצלתן. תוס׳ הרא״ש. כ. בתכשיטיה שהיא מלובשת בהן איכא גזירות טובא דילמא שלפא ומחויא ואחרי כן דילמא מייתי ארבע אמות ולכך שרי לדידן דלית לן רשות הרבים. ספר המרומה סימן ל״ט. כא. הזקן. תוס׳ הרא״ש. כב. גאון ריש מתיבתא. תוס׳ הרא״ש. כג. לחלוץ ולהראות לחברתה אף בדבר הנחלץ. תוס׳ הרא״ש. כד. ולא גזרו חכמים. תוס׳ הרא״ש. דלא אסרו רבנן אלא בנשים שבאותו הדור שהיו שחצניות וכדאיתא בירושלמי. ויטב״ש. כה. שזו לא היתה גזרה דרבנן עד שיהא צריך מנין אחר להתירו אלא איסור שאסרו לפי הזמן. ויטב״ש. כו. דאין לאסור לנשים תכשיטיהם כי לא ישמעו לנו והנח להם לבנות ישראל. תוס׳ הרא״ש.

שוטחן בחמה. מי שנשרו כליו בדרך **העם.** שלא יאמרו כבסן בשבת. האי תנא סבר דמידי דמשום מראית העין מותר בחדריס: **אוסרין.** כרב: **עשאה לו בית יד.** למוך שבאותו מקום מהו למיסריה דילמא שקלה וממטא לה בידים דלא מאים לאוחזה בבית יד שלה: **עשאה לה בית יד מופר.** דלא אמרינן לא מאים אלא אפילו בבית יד מאים: **רבי יוחנן נפיק ביה לבי מדרשא.** במוך שבאוזנו שהיה זקן והיתה לו לואת האוזן מרובה: **וחלוקין עליו חבריו.** מפני שלא היה קשור באוזנו והוא יולא בו לרה"ר: **הא דמיהדק.** דר' יוחנן היה תוחב באוזנו יפה ומהדק ולא בעי קשירה ודרמי בר יחזקאל בדלא מיהדק. ל"א מתלמידי רבינו הלוי דרבי יוחנן קשור הוה ובית מדרשו סמוך לביתו הוה ולא היתה רה"ר מפסקת והא תני רמי והוא שקשור כו' וכי קשור מיהא אפילו לרה"ר מותר ואמאי קאמר לבי מדרשא ולא קאמר לרשות הרבים ומשני דר' יוחנן קשור ולא מיהדק הקשר ולשון ראשון מיושב מזה: **לדורשיני.** לחולי השינים: **וגנבילא.** גימזיר"ו: **דרלוגא.** קנמון: **לא שנו.** דחכמים אוסרין אלא של זהב שמשונה במראה משאר שיניס ודילמא מבזו לה ושקלה לה בידה וממטיא: **אבל של כסף.** שדומה לשאר השיניס דברי הכל מותר לשון רבותי. ולי נראה טעמא דשל זהב משוס דחשיבא ואתי לאחוויי לכך אסור אבל של כסף לא חשיבא ולא אתי לאחוויי. וללשון רבותי קשיא לי הא דאמר אביי רבי ור"ש בן אלעזר כו' ואי טעמא דרבנן משוס דחייבי עלה הוא מאי שנא רבי (א) דקחשיב ליה רבנן נמי לאו לאחוויי חייבי ויש לתרץ דרבנן מיסר קאסרי מכל מקום ורבי מתיר דקסבר לא חייבו עלה ולא שלפא להו ומיהו ה"ל למיחש דלמא שלפא לה משוס אחוויי אלא לא שלפא משוס דאי מחוי לה גוותא היא: **רבי הא דאמרן.** דלא חייש דילמא שלפא: **פוטר בכולנה.** ואוקימנא(ב) דהאי פוטר מותר לכתחילה הוא ואמר טעמא מאן דרכה למיפק בכולנה אשה שריחה רע ולא שלפא ומחוי גוותה: **למטה מן הסכנה.** כגון כיפה של למר: **יולאה בה.** דלא חייסינן דילמא שלפא ומחוי דמיגלי שערה ומגניא בה שהסכנה נוי הוא לשער: **מתני' סלע.** מטבע הוא: **ליתי.** מפרש בגמ': **הבנות קטנות.** שמנקבות אזניהם ואין עושין זמיס עד שיגדלו ונותנין חוטין או קסמים באזניהם שלא יסתמו אזניהם לוי"ה: **ואפילו.** רבותא קאמר דאע"ג דלאו תכשיט נוי הוא אורחא בהכי ולא משאוי הוא. ויש מפרשין חוטין שקולעת בהן שערה לאסריון לגדולה בריש פרקין [מז.] התם משוס דשכיחא בהו טבילה אבל קטנות דלא שכיחא בהו טבילה שרי. ולשון ראשון הגון מזה חדא דקטנות נמי צריכות טבילה לטומאת מגע משוס טהרות ואף גדות נמי שכיחות בהו כדתניא (דף לב לב.) מעשה שהיה והטבילוה קודם לאמה ועוד מדקתני אפי' בקיסמין איכא למישמע דחוטין נמי אאזניס קיימי דאי חוטי הראש לא שייך למיתני אפי' בקסמין: **ערביות.** נשיס ישראליות שבערב: **יולאות רעולות.** דרך ערביות להיות מעוטפות ראשן ופניהס חוץ מן העיניס וקרי לה בלשון ערבי רעולות היינו הרעלות דכתיב גבי תכשיטי נשיס בספר ישעיה (ג): **מדיות.** נשיס ישראליות שבמדי: **פרופות.** שמתעטפות בטלית ותולה הרלועה בשפתה האחת כנגד לואתה השניה כורכת אבן או אגוז וקושרת הרלועה בכרך ואין הטלית נופל מעליה: **פורפא.** כמו קרסיס [שמות כו] דמתרגמינן פורפין. כל המחבר בגד לחבירו קרי פריפה: **ובלבד שלא תפרוף לחתלה בשבת.** וגמ' (ע"ב) פריך והאמרת רישא פורפא: **גמ' בה ארעא.** מכה שהיא תחת פרסת הרגל וקושר בה סלע לרפואה: **דאקושא.** שהיא קשה ומגינה על המכה מקוליס ויתדות דרכיס: **שוכפא.** ליחלוחית היולא מן הכסף ובלע"ז רוי"ל ויפה למכה. שוכתא כמו דשתך טפי דאלו מליאות (ב"מ דף כו.) ומשתכין כנחשת דתעניית (דף ת.): **ליעבד טפא.** דכספא טיבעא למה לי אלא משוס לורתא דטיבעא מעליא למכה ולא שוכתא: **ליעבד פולסא.** עגול של עץ וילור עליו: **אמר אביי ש"מ.** ממתני' דנקט סלע: **כולהו בהדדי מעלו לה.** ולהכי נקט סלע דאיתנהו לכולהו אקושא ושוכתא ולורתא: **לא שביק להו לבנתיה כו'.** מפרש לקמן טעמא דכולהו: **גניאן גבי הדדי.** ליתן זו אצל זו בעודן בחוטות: **מקואות ביומי ניסן.** של מים מכוונסין או סמוך לנהר וממשיך לתוכן מי הנהר וטובלות שם: **ומפני ביומי תשרי.** שטובלות בפרת ומפני הטיט שלא יהא חציצה נותנות המפך תחת רגליהן: **דלבעונין.** וחייס למישלף ואחוויי: **המסוללות.** מתחככות משוס תאות תשמיש:

פסולות

(א) ביצה ט. [לקמן קמו:], (ב) [ל"ל אלעזר], (ג) [גיר' הערוך ערך דר ס' לדור שיני ע"ש], (ד) [לעיל סב. תוספתא פ"ה ע"ש], (ה) [לעיל מז:] (ו) [נדרים מ:] בכורות נה: נדה סז., (ז) יבמות עו., (ח) [עיין תוספות לקמן קמו: ד"ה מי שנשרו ותוספות ביצה לה: ד"ה מי שהשיגו על פרש"י דהכא אבל לקמן קמו: במשנה ובביצה לה: עולה פירושו בפירוש תוספות ובביצה ט. פרש"י כדהכא], (ט) [לעיל סב:], (י) [ר"ת בתוס' מק' ב"מ דף מד.], (י) [ב"מ מז:], (כ) [וע"ע תוס' נדה סו: ד"ה לאסה],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל של כסף וכו' ומאי שנא רבי דקא דקא שרי ליה משום דלא אתיא לאחוויי רבנן נמי: (ב) תוס' ד"ה ליעביד וכו' ולפירושו. נ"ב ובתוס' פ' בכל מערבין דף לא ע"ב כתבו בענין אחר ע"ש בד"ה שפלה:

מוסף רש"י

רעולות. לשון עיטוף (ישעי"ה ג יט, נא יז נחום ב ד. וגורס: מדיות רעולות). **בת ארעא.** מי שיש לו מכה בפיסת רגלו ממתק, קושרה שם, דמעלית ליה חלודה דילה ולורתא דילה (כתובות צג:). מקואות ביומי ניסן. מקוה מים חיים ונעשים בצית ולא היה מניחן לנטול בנהרות (בכורות נה:) אי: מקוה מים מכונסים ואין נוטלת בנהר (נדה סז.). **ומפצי ביומי תשרי.** שטובלין בנהר שהוזמלין מרוחין אבל מפני הצילת הטיט נותן מחצלות בנהר שעוברות עליהן (שם).

מוסף תוספות

א. דאסר אפי' בחדרי חדרים. תוס' הרא"ש. ב. וההיא הלכתא היא. ריטב"א. ג. דההיא דהשוחטו אפי' רב מודה בה. תוס' הרא"ש. שלא אמר רב אלא בדבר שאילו רואין אותו איכא חשדא כההיא דשוטחם בחמה אבל התם גבי שחיטה אפילו לעין הכל מותר לעשות בביתו. ריטב"א. ד. טעמא דאבוה דשמואל. תוס' הרא"ש. ה. כמין גדר בנהר. תוס' נדה סו: משום צניעות שהנהרות קטנים בימי תשרי ופורס להו מפצים. תוס' בכורות נה: ו. [ת]ימהרו לטבול. רשב"א. ז. דלא שייך חציצה בטיט שהוא בתוך המים לפי שהמים מלכלכין אותו והוא רך דהא בפ"ט דמקואות (מ"ב) תנן דלא חייצי אלא טיט היון וטיט היוצרים וגץ יוני וקתני התם ושאר כל הטיט מטבילין בו כשהוא לח, ועוד דתנן בפרק ז' דמסכת מקואות (מ"ז). הטביל בו את המטה אע"פ שרגליה שוקעות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדימין. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

סו א ב ג ד מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שג סעיף טו: סז ה ו מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' יב: סח ז מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע א"ח סימן שם סעיף כח: סט ח מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע א"ח סימן שג סעיף כ: ע ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף כח: **עא** י מיי' פ"ג מהל' מקואות הלכה יא טוש"ע י"ד סימן קמ סעיף לג לד: **עב** כ מיי' פי"ט מהל' שבת הל' י' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שג סעיף כ: **עג** ל מיי' פכ"ג מהל' איסורי ביאה הלכה ח סמג לאוין קכז טוש"ע אה"ע סי' כ סעיף כ:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אמר רב וכו' מדתני בחולין. לאיס זו כתבו תוספות בחולין בשם ירושלמי:

לעזי רש"י

גינזיר"ו [ייניבר"א]. זנגביל. **רוי"ל [רודי"ל].** חלודה.

רבינו חננאל

שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם, דר' אליעזר ורבי שמעון אוסרין, ואיתו דאמר כר' אליעזר ורבי שמעון. **במוך שבאזנה.** תני רמי [בר יחזקאל] והוא שקשור באזנה. ובמוך שבסנדלה, והוא שקשור בעקבה. במוך שהתקינה לנדתה, והוא שקשור בירכותיה. ורבא אמר אע"פ שאינו קשור כיון דמאיס לה לא אתיא לאחוייה. **אמר רבא עשתה לה בית יד מותר,** פי' בית יד שעושה [לה] לידה שתכסה אותה כדי שתבדוק מוך לנדתה ולא תגע בו ולא תטנף בו. **והא** דאמר במוך שבאזנה ותני רמי בר יחזקאל והוא שקשור באזנה, אוקמה בדמהדק, ואי לא מהדק אסור. ושן **תותבת** של כסף דברי הכל מותר. **ר'** שמתיר בשל זהב ור' אלעזר שמתיר בצלוחית של פליטון ור' שמעון בן אלעזר שמתיר בכל שהוא למטה מן הסבכה, אילו כולן סביבה להו כל מידי דגאיי הוא לא אתא לאחוייה, והני שיטה נינהו ולית הלכתא כחד מנייהו. **מתני' יוצאין בסלע שעל הציניה.** סילענא שיש עליה צורת מטבע ומעלא לציניה שהוא מכה תחת הרגל. ציניתא, בת ארעא. **הבנות יוצאות בחוטין אפילו בקסמים שבאזניהן.** בנתיה דאבוה דשמואל תלתא גווני [חוטי] צבעונים הוו חוטי דידהו, ולא הוה שביק להו למיפק בהו, סבר דילמא שלפא ומחוויא לחברתה. ולא הוה שביק להו דגניין גבי הדדי,

שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם רבי (ג)אליעזר ורבי שמעון אוסרין: (א)ובמוך שבאזנה: תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור באזנה: (ב)ובמוך שבסנדלה: תני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה בסנדלה: ובמוך שהתקינה לה לנדתה: סבר רמי בר חמא למימר והוא שקשורה לה בין יריכותיה אמר רבא (ג)אע"פ שאינו קשור לה כיון דמאיס לא אתיא לאיתויי בעא מיניה רבי ירמיה מרבי אבא עשתה לה בית יד מהו א"ל (ד)מותר איתמר [נמי] אמר רב נחמן בר אושעיא א"ר יוחנן עשתה לה בית יד מותר רבי יוחנן נפיק בהו לבי מדרשא וחלוקין עליו חבריו רבי יגאי נפיק בהו לכרמלית וחלוקין עליו כל דורו והתני רמי בר יחזקאל והוא שקשור לה באזנה לא קשיא הא דמיהדק הא דלא מיהדק: בפלפל ובגלגל מלח: פלפל לריח הפה גלגל מלח (ה)לדורשיני: וכל דבר שנותנת לתוך פיה: זנגבילא אי נמי דרצונא: שן תותבת שן של זהב רבי מתיר (ו)וחכמים אוסרין: א"ר זירא (ז)לא שנו אלא של זהב אבל בשל כסף דברי הכל מותר תניא נמי הכי בשל כסף ד"ה מותר של זהב רבי מתיר וחכמים אוסרין אמר אביי רבי ור' אליעזר ור' שמעון בן אלעזר כולהו סבירא להו דכל מידי דמיגניא ביה לא אתיא לאחוויי רבי הא דאמרן ר' אליעזר (ח)דתניא ר' אליעזר פוטר בכובלת ובצלוחית של פלייטון ר' שמעון בן אלעזר דתניא (ט)כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר כל שהוא למטה מן הסבכה יוצאה בו למעלה מן הסבכה אינה יוצאה בו: **מתני'** (י)יוצאה בסלע שעל הצינית (יא)הבנות קטנות יוצאות בחוטין ואפי' בקיסמין שבאזניהם (יב)ערביות יוצאות רעולות ומדיות פרופות וכל אדם אלא שדברו חכמים בהוה פורפת על האבן ועל האגוז ועל המטבע ובלבד שלא תפרוף לכתחלה בשבת: **גמ'** מאי צינית בת ארעא ומאי שנא סלע אילימא כל מידי דאקושא מעלי לה ליעבד לה חספא אלא משום שוכתא ליעבד לה טפא אלא משום צורתא ליעבד לה פולסא אמר אביי שמע מינה כולהו מעלין לה: הבנות יוצאות בחוטין: אבוה דשמואל לא שביק להו לבנתיה דנפקי בחוטין ולא שביק להו גניאן גבי הדדי (יג)ועביד להו מקואות ביומי ניסן (יד)ומפצי ביומי תשרי לא שביק להו יוצאות בחוטין והאנן תנן הבנות יוצאות בחוטין בנתיה דאבוה דשמואל (טו)דצבעונין הוו לא שביק להו גניאן גבי הדדי לימא מסייע ליה לרב הונא (טז)דאמר ר"ה (יז)נשים המסוללות זו בזו

פסולות

(א) מדתני בחולין (דף מא.) אין שוחטין לתוך גומא ברשות הרבים שלא יחקה האפיקורסים ובחצר מותר(ב) ומיהו אין זה ראיה דבחצר מותר (ג)דלמף הרואה אותו אומר לנקר חצרו הוא צריך אבל בעצמא אמר ירא אדם הרואה יחשדנו אפילו בחדרי חדרים אסור: **ליעבד** לה **פולסא.** פ"ה חתיכה של עץ וילור עליה לורה ולפירושו (ב) ניחא מה (ג) שמקשים דבעצמא אמר (ד) מאי אסיפון פולסא ופ"ה התם היינו דבר שאין עליו לורה וקשה דהכא משמע דפולסא הוא דבר שיש עליו לורה ולפירש"י ניחא דפירש ליעבד פולסא בלא לורה וילור עליו הלורה אבל לפיר"ת קשה דפירש אסיפון הוי של מתכת ויש עליו לורה אבל איכא משונה ואיכא יולאה אם כן הכא מאי איריא סלע אפילו אסיפון ושמא י"ל דלורת סלע צריך: **ומפצי** ביומי תשרי. פ"ה מפני הטיט שלא יהיה חציצה ונותנות המפך תחת רגליהן ורבינו תס פירש[ד] שהיו נותנות מפלי זקופות[ה] שלא ירלו אותן העולם ויתבייש מהם [ו]ולא יטבלו היטב[ז]: פסולות

(א) ביצה ט. [לקמן קמו:], (ב) [ל"ל אלעזר], (ג) [גיר' הערוך ערך דר ס' לדור שיני ע"ש], (ד) [לעיל סב. תוספתא פ"ה ע"ש], (ה) [לעיל מז:] (ו) [נדרים מ:] בכורות נה: נדה סז., (ז) יבמות עו., (ח) [עיין תוספות לקמן קמו: ד"ה מי שנשרו ותוספות ביצה לה: ד"ה מי שהשיגו על פרש"י דהכא אבל לקמן קמו: במשנה ובביצה לה: עולה פירושו בפירוש תוספות ובביצה ט. פרש"י כדהכא], (ט) [לעיל סב:], (י) [ר"ת בתוס' מק' ב"מ דף מד.], (י) [ב"מ מז:], (כ) [וע"ע תוס' נדה סו: ד"ה לאסה],

פסולות לכהונה. פי׳[א] לכהונה גדולה דלא בתולה שלימה היא ואע״ג דכהן גדול בימי [ט] שמואל לא הוה היה מחמיר וי״מ משום זונה וספולות אף לכהן הדיוט וכן משמע בפ׳ הערל (יבמות עו.) דקאמר התם לית הלכתא [לא כברא ולא] כאלמנה[ב] (עד דקאמר) [וקאמר] ואפילו לרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה כו׳[ג] משמע דטעמא[ד] משום זונה[ה]:

סהדא רבה פרת. פי׳ הקונטרס פרת מעיד (ג) שהוא יורד מא״י לנבל וגדל ממי גשמים ולא נהירא שהרי בנבל במזרח א״י קאי[ו] וכל הנהרות[ז] יורדים ממזרח למערב[ח] לכך פר״ת שהיו מכיריס שירדו הגשמים לא״י ע״י שחוזר פרת לאחוריו על ידי גדילתו בא״י מתוך הגשמים: **שמא ירבו הנוטפים.** פירוש מי גשמים על מי נהרות שהיו זוחלין והוו להו מקוה ואמרינן לאין מקוה מטהר בזוחלין כ״א באשכורן דתנן במסכת מקוואות (פ״ה מ״ה) הזוחלין כמעיין והנוטפין כמקוה ותניא בת״כ יכול מילא מים על כתפו ועשה מקוה בתחילה יהא טהור תלמוד לומר מעיין מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין פי׳ אף בזוחלין וכ״ש באשכורן תלמוד לומר אך מעיין מעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשכורן ומהו אשכורן דקוו וקיימי לאפוקי שאם הטביל בו כלים דרך זחילתו כשהן נמשכין ויורדים למקוה לא עלתה להם טבילה דבור ומקוה כתיב דקוו וקיימי אבל נובעין מטהרין כמו שהן זוחלין ומושכין מגבוה לנמוך כדרך כל הנהרות. הלכך ביומי ניסן שהנהרות גדילים ממי הגשמים של ימי המוקף ומהפשרת השלגים שלא ירבו הנוטפין על הזוחלין שיתוספו בנהר (ב) מן הגשמים על הזוחלים החיים ונבטלו הזוחלין החיים בנוטפים ואין תורת מעיין עליהן לטהר בזוחלין אלא באשכורן ועביד להו מקוואות דקוו וקיימי. ואני קבלתי מרביני הלוי משום דספק זכות מינהו וחזה טעוה מים חיים ואי אפשר להעמיד שמועתו משום דאמרינן[ו] חומר בגד מבגדה שהגד טעון מים חיים וחזה אינה טעונה מים חיים וא״ת ונשמואל דאמר אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי ניסן זב דבעי מים חיים אין יטבול ביומי ניסן[ט] וא״ל [ד]מעיין מכוסה[א] שאין מי גשמים יורדין בתוכו[ב] וא״ת אמאי חיישינן שמא ירבו הנוטפים לימא קמא קמא בטיל דאמר בפ״ה דמסכת ע״ז (דף עג.) המערה יין נסך לבור אפילו כל היום כולו כשר דאמרינן קמא קמא בטיל וא״ל דלא מהני טעמא דקמא קמא בטיל כיון שהאיסור רבה מכשיעור והיא דיין נסך דקאמר קמא קמא בטיל היינו קודם שרבה האיסור עד כדי נתינת טעם בהיתר[ג]: **דאמר שמואל נהרא מכיפיה מיתבריך.** פי׳ ממקומו ומשלגו שלא מתרגש כיפיה מנגיעתו מיתבריך ולא ממי גשמים וא״ת והא קא חזינן שמחמת הגשמים הם גדילים[ד] וא״ל[ט] כדאמר במסכת תענית (דף כה:) שאין לך טפח יורד מלמעלה שאין טפחיים עולים כנגדו מלמטה[ט] ואור״ת דהילכתא כווותיה דשמואל[ז] ומייתי ראיה מפרק בתרא דבכורות (דף נה:) דתניא[ח] רבי מאיר אומר לא פרת שמו אלא יובל שמו ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין ואלו דוקא נקט פרת דה״ה לכל נהרות[י] והא דנקט פרת משום שהוא גדול מכל נהרות[כ] ולפי שהוא מא״י וקאמר התם מסייע ליה לשמואל דאמר נהרא מכיפיה מיתבריך[כא]

ועל זה אנו סומכין לטבול בנהרות[כב] אפילו אם גדלו מאד:

הקיטע יוצא בקב שלו. פי״ה קיטע שנקטעה רגלו[כג] עושה כמין לפוס רגל וחוקק בו מעט לשום לאש שוקו בתוכו ואינו [פ״א והוה] נסמך עליו ומש״ה יוצא בקב אלו דמנעל דידיה הוא ור׳ יוסי אוסר דלאו תכשיט הוא ואינו מנעל והוי[כד] משום והקשה רבינו תם דבמסכת יומא (דף עח: ושם) משמע דלכ״ע מנעל הוא ואסור לנעול בו ביום״כ ולענין שבת בהא הוא דפליגי דרבי יוסי גזר דילמא מיפסיק ואתי לאתויי ורבי מאיר לא גזר[כה] וי״ל דה״נ בהא פליגי דטעמא דר׳ יוסי דכיון דלא הוי של עור לא מיהדק ואיכא למיחש דילמא מיפסיק ואתי לאתויי אך קשה מהא דאמר בגמרא חלבה בסנדל כו׳ חליצתו כשרה ואמר שמואל ר״מ הוא משמע דלר׳ יוסי חליצתו פסולה ואמאי כיון דמנעל הוא וי״ל דהאי נמי בהא תליא דכיון דלענין שבת גזר דילמא מיפסיק אינו רואה להלך בו ודמי לקטן שאלך במנעל גדול דחליצתו פסולה כדאיתא בפ׳ מצות חליצה (יבמות קג:) משום דנעלו כתיב נעלו הראוי לו וא״ת היכי גזרי דילמא נפיל ואתי לאתויי הלא אין לו אלא רגל אחד ואי נפיל לא יוז ממקומו ואומר ר״י דמייתי שנושא בידו מקל[כו] ועיקר הליכתו היא בסמיכת המקל[כו] והשתא אי נמי מיפסיק יוכל להלך[כח] מכאן יש להתיר למי שכוותו גידי שוקו ללכת במקלו בשבת[כט] והרב פור״ת פי׳ דקיטע[ל] יש לו סמך[לא] שקושר בכרעו[לב] ומגיע לארץ[לג] והשוק כפופה לאחוריה ובראש השוק במקום[לד] הרגל עושה לו קב[לה] (ד) הראשון כמו שיש לו רגל[לו] ובהא פליגי ר׳ יוסי סבר כיון שאינו נסמך עליו אלא תאוי חיישינן דילמא[לז] נפיל[לח] ור״מ לא חייש ולפי זה אין ראיה להתיר לקיטע לצאת במקלו אמנם יש להתיר מסיפא דמתניתין דאינו אוסר אלא סמוכות שלו לפי שאוקוקי תלויין באויר ודילמא נפיל ואתי לאתויי (אבל הכסא) והספסלים שבידו אינו אוסר ואינהו הוו דומיא דמקל וק״ק לפי זה אמאי מטמא ליה רבא משום מדרס כיון שאינו נסמך עליו ושמא כשהוא יושב פעמים הוא נסמך עליו ולכך עושה לו בית קבול כתיתין שלא יוזק בקשר העץ שהוא יושב[לט]: **פסולות לכהונה.** לכהן גדול דלא הוה בתולה שלימה. דלע״ג דכהן גדול ביומיה לא הוה הוליל ודרך זנות חשיב ליה לאו אורח ארעא: **דלא נילפו גופא מוראלה.** ויתאמו לשכב עם אים: **מערה במערבא.** בארץ ישראל: **סהדא רבה פרת.** פרת מעיד בדבר שהוא יורד מארץ ישראל לנבל וגדל ממי הגשמים ובהרי ארץ ישראל ומימיו מתברכין ע״י גשמים: **וסבר שמא ירבו נוטפים.** היינו גשמים על הזוחלין הנובעין ותנן במסכת מקואות (פ״ה מ״ה) הזוחלין כמעיין והנוטפין כמקוה שניהו בת״כ[ד] אך מעין וכור מקוה מיסה[ה] יכול מילא על כתפו ועשה מקוה בתחילה יהא טהור ת״ל מעיין מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין תלמוד לומר אך מעיין המעיין מטהר בזוחלין ומקוה מטהר באשכורן ומהו אשכורן דקוו וקיימי לאפוקי שאם הטביל בו כלים דרך זחילתו כשהן נמשכין ויורדים למקוה לא עלתה להם טבילה דבור ומקוה כתיב דקוו וקיימי אבל נובעין מטהרין כמו שהן זוחלין ומושכין מגבוה לנמוך כדרך כל הנהרות. הלכך ביומי ניסן שהנהרות גדילים ממי הגשמים של ימי המוקף ומהפשרת השלגים שלא ירבו הנוטפין על הזוחלין שיתוספו בנהר (ב) מן הגשמים על הזוחלים החיים ונבטלו הזוחלין החיים בנוטפים ואין תורת מעיין עליהן לטהר בזוחלין אלא באשכורן ועביד להו מקוואות דקוו וקיימי. ואני קבלתי מרביני הלוי משום דספק זכות מינהו וחזה טעוה מים חיים ואי אפשר להעמיד שמועתו משום דאמרינן[ו] חומר בגד מבגדה שהגד טעון מים חיים וחזה אינה טעונה מים חיים וחזרתי ובדקתי לפרשה וכן נראה בעיני כמו שפירשתי. ורובא דעלמא מפרשים נוטפין כשאובין ולאו מילתא היא דתנן הנוטפין כמקוה: **דהוו להו שאובין** ל״ג: **מכיפיה מיבריך.** משפתו וממקורו ומשלגו. שלא מתרגשין כיפה[ו]. מכיפיה מיבריך ולא ממי הגשמים: **ופליגא דידיה אדידיה.** דשמואל אשמואל: **אין המים מטהרין בזוחלין.** אין מטהרין אדם וכלים הטובלין בהן דרך זחילה ולריך להמשיכן למקוה ולטבול במקוה: **אלא פרת ביומי תשרי.** שחדלו הגשמים ורבו הזוחלין עליהם וש תורת מעיין על נהרות המושכין אלמא סבירא ליה שגדילין ממי הגשמים. ואני שמעתי בבכורות מטהרין בזוחלין שהנוטפין שבתוכן מטהרין בריבוי הזוחלין ויתבטלו הנוטפין בהן להיות זב וחזה טובלין בהן בשביל הזוחלין: **והא אמרת רישא פורפת.** והיא ולאי לכתחלה קאמר בשבת אלא מבעוד יום ולאשמועינן דיולאה בו בשבת הא תנא רישא מדיות פרופות: **סיפא.** דקתני לא פרופה: **אתאן למטבע.** דלאו בר טלטול הוא אבל אבן שהקלה לכך ראוי לטלטול: **לחוליא לבנה הקטן.** לאוכלו: **תיבעי למאן דאמר.** פלוגתא בכל כתבי הקדש (לקמן דף קכ.) לובש כל מה שיכול ללבוש דברי רבי מאיר ואפילו עשרה כלים כדרך שהוא לובש בחול: **דרך הולאה בכך.** כגון מוכרי כסות מוליאין אותו דרך מלבוש: **מתני׳ הקיטע.** שנקטעה רגלו[ה]: **יולא בקב שלו.** למנעל דידיה הוא: ור׳

ע״ז, ב) למלי דספקן הכ״ל סימן שנ״ד והכ״ן דהתם הכי׳ ולאלר מתעורבת קשה לפרש הן פוגיא. ואין ענין כלל להן דהכא ואפלגא״ל דטוחת הסוגיא למלי דפליגי בתוספתא פ״ד מלילון מפני הדליקה כו׳ חמיין ואמ״כ יליל כו׳ ואין מעיימין בכך ר״ל מעיימין. מהכא הג׳ ר׳ בנימין קפלנגלב זצ״ל, ג) יומא עח: (יומות קג:), ד) [שמיני פרשה ט], ה) [ויקרא יא], ו) [בתוספתא מגילה פ״ג ותוספתא דזיבים פ״ב], ז) [במדבר כו], ח) [עי׳ רש״י בכרכות מה: ד״ה קטע], ט) [ע״ל אבוה דשמואל].

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ תיבעי למ״ד מעריימין בדליקה תיבעי למ״ד אין מעריימין בדליקה תיבעי: (ב) רש״י ד״ה וספר שמא וכו׳ שניתוספו בנהר מי הגשמים: (ג) תוספות ד״ה סהדא וכו׳ מעיד בדבר שהוא: (ד) תוס׳ ד״ה הקיטע וכו׳ עושה לו קב כמין סנדל להלאות כמו שיש:

רב נסים גאון

קסבר שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין. עיקר דילה בחורת כהנים אי מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין, תלמוד לומר אך, המעין מטהר בזוחלין והמקוה מטהר באשבורן. ובמסכת מקואות [פ״ה מ״ה] הזוחלין כמעין והנוטפין כמקוה. העיד רבי צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפין שהן כשרים. ותישתכח בפרק ד׳ דעדיות הנוטפין שרבו על הזוחלין אינן כשירים. **תיבעי למאן דאמר [מעריימין] בדליקה תיבעי למאן דאמר אין מעריימין.** עיקר דילה בפרק כל כתבי הקודש [דף קכ] דתנן לובש כל שהוא יכול ללבוש ועוטף כל מה שהוא יכול להתעטף. רבי יוסי אומר י״ח כלי, מכלל דתנא קמא סבר מותר ללבוש ולהציל אפילו יותר מי״ח כלי, ואף על פי שהוא מערים בכך.

רבינו חננאל

סבר דלא לילפו גופא נוכראה. ואמר רב הונא נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה. **והוה** עביד לבנתיה מקוה (ביומא) [ביומא] ניסן, ולא היה מניחן לטבול בפרת, מפני שרוב מי פרת בניסן מי מטר הן, כרב דאמר מטרא במערבא, שהדא רבה פרת. כלומר כיון שתראה כי רבו מי פרת, עדות היא שהוגשמה ארץ המערב. וסבר אבוה דשמואל שמא ירבו נוטפין שהן מי גשמים הנוטפין מן הגגות [נ״א]: שמא ירבו מי גשמים שהן נוטפין מן הגגות] ונעשו שאובין על מי הפרת שהן זוחלין, כדתני במקוואות בפרק ה׳ הזוחלין כמעיין והנוטפין כמקוה, העיד ר׳ צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפין ש(מ)כשירין. **ושאמר** שמואל נהרא מכיפיה מתברך, כלומר הנהר הגדול מן הסלע שיוצא ממנו, משם ברכת מליאתו, ולא ממי המטר, פליגא על אבוה דשמואל ועל רב. ועוד דברי שמואל סותרין זה את זה, בכאן אמר כי מימי המטר אינם ממלאים הנהר אלא מכיפיה מיבריך. ועוד אמר אין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד, מכלל דבשאר החדשים זוחלי תשרי כנוטפין הם, דנשמים רבו עליהן. **ומפני** [נ״א: ומפני מה] ביומי תשרי, היה מסתירין לבנותיו במפני, מפני בני אדם שעל הנהר. וטובלות בפרת כי דברי הכל בתשרי זוחלין הן. ולמה במפני, דלית להו שהרה במקוה. **פורפת על האבן** ועל **האגוז** ועל **המטבע** מע״ש. פי׳ נותנת אבן או אגוז או מטבע בקצה הסדרין כמין קרס בלולאות שלא ישמט הסדין מעליה כדי שהוא מתעטפת באותו סדין ונותנת זה שעשאתו כמין קרס. נשים מדיות מנהגן לצאת בעניין הזה פרופות, ובלבד שלא תפרוף בתחילה בשבת על המטבע. **והנשים** הערביות מנהגן לצאת רעולות. ופי׳ רעולות בירושלמי בלינדיאה והן כמו כסורי פנים, כדכתיב (ישעיה ג) השרות והרעלות. וי״א זוג. ללמדך שבמקומות הללו כך היה מנהגם ומותר להם וכל אדם מותר בכך אלא שדברו חכמים בהווה. **בעי** אביי אשה מהו שתעברם ותפרוף באגוז להוציא לבנה לארבעה ראשים כדאמרינן (בכורות נה:) הוא פרת דמעיקרא. תוס׳ כרא״ש. **כא.** והילכך **ההיא** מתניתא מסייע ליה לשמואל בין מדר׳ מאיר בין מדרבנן דרבנן נמי אמרו פרת שמו שמימיו פרין ורבין, וכיון דר׳ מאיר ורבנן מסייעי ליה כוותיה נקטינן. מי׳ כר״ן. **כב.** אף ביום הגשם עצמו. מלתי. **כג.** אחת. ביטב״ש. **כד.** והא דקתני סמוכות שלו מיירי במי שנקטעו רגליו ונותן על שוקיו סמיכות אלו מנעל הוא. ביטב״ש. **כה.** כדרך החגרין. תוס׳ יומא עמ׳: **כז.** ואינו נשען כלל על הקב והיינו סמוכות שלו דקתני (התם) [הכא] יוצאין בהן בשבת לדברי הכל. תוס׳ יומא עמ׳: **כח.** על המקלות ומייתי הקב בידיה. ביטב״ש. **כט.** דאפילו ר׳ יוסי לא אסר אלא הקב דנפיל ומייתי ליה בידיה. ביטב״ש. **ל.** דכולה מתני׳ מיירי במי שנקטעו שתי רגליו [ולכן]. ביטב״ש. **לא.** של עץ. תוס׳ יומא עמ׳: **לב.** ללכת עליהן כדפירש רש״י ד״ל. ביטב״ש. **לג.** והיינו סמוכות שלו דקתני (התם) [הכא] סמוכות שלו טמא מדרס ויוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן לעזרה. תוס׳ יומא עמ׳: [ו]קאי על אותו קיטע עצמו. תוס׳ הרא״ש. **לד.** פרסת. תוס׳ יומא עמ׳: **לה.** כצורת רגל. רשב״ם. **לו.** כשהוא נשען עליו. ביטב״ש. **לז.** כשהוא מהלך על שוקיו. ביטב״ש. **לח.** חד מהני קבים ומייתי ליה בידיה. ביטב״ש. **לט.** ולפיכך נחלקו אביי ורבא דלאביי טהור מכלום לפי שאינו צריך לישען עליו אלא על הסמוכות, ואע״פ שלפעמים מניח ראש שוקו ע״ג הקרקע עם הקב, דבר מועט הוא ואינו לו אלא כמקל של זקנים, ורבא אמר דשפי עדיף מיניה כדאי׳ בגמ׳. רשב״ם.

מוסף רש״י

פסולות לכהונה. משוס זונה (יבמות עו.). **מטרא במערבא סהדא רבה פרת.** פרת יורד מא״י לנבל וכשהגשמים יורדין בא״י סהדא רבה הוי פרת בנבל שירדו גשמים במערבא לפי שנדל מחמת הגשמים (בכורות נה: וכעי״ז נדרים מ.). **שלא ירבו הנוטפין על הזוחלין.** שנימות הגשמים ירדו גשמים הרבה ומיים שמא ירבו מים שנוטפין מעבים לתוך הנהר שהם שאובים, דלא חזו לכן, משום דהוו להו ספק זבות, ומזב כתיב מים חיים. ל״ש על זוחלים על אותם שנפלו מן העבים לקרקע ומן הקרקע זחלו וקילמו לתוך הנהר, דאי לא נוטפים, משום זוחלים לא מיפסלי, דאמרינן בפרק ראשון דתמורות (יב.) הפסונה מיעוטה בהמשכה, דסיינו שממשיך מים שאובים לתוך המקוה על ידי לטורות (בכורות נה:) אי: לפי שרבו המים בימות הגשמים מגשמים שנפלו ומיים שמא ירבו נוטפין על זוחלין, ותניא בתורת כהנים אי מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין, כלומר שמעיינין במכוסמין דרך זחילתן קודם שנקוו ומהו במקוה, תלמוד לומר אך מעין, מעין מטהר בזוחלין והמקוה מטהר באשבורן, ומהו אשבורן דקוו וקיימי ומאי אשבורן דקוו וקיימי לאפוקי שאם הטביל בכלים דרך זחילתן לא עלתה להם טבילה דבור ומקוה כתיב דקוו וקיימי אבל נובעין מטהרין כמו שהן זוחלין ומושכין מגבוה לנמוך כדרך כל הנהרות. הלכך ביומי ניסן שהנהרות גדילים ממי הגשמים שנפלו ומן המוקף ומן הפשרת השלגים שלא ירבו הנוטפין על הזוחלין שיתוספו בנהר (ב) מן הגשמים על הזוחלים החיים ונבטלו הזוחלין החיים בנוטפים ואין תורת מעיין עליהן לטהר בזוחלין אלא באשבורן ועביד להו מקוואות דקוו וקיימי. ואני קבלתי מרבינו הלוי משום דספק זכות מינהו וחזה טעוה מים חיים ואי אפשר להעמיד שמועתו משום דאמרינן חומר בגד מבגדה שהגד טעון מים חיים וחזה אינה טעונה מים חיים וחזרתי ובדקתי לפרשה וכן נראה בעיני כמו שפירשתי. ורובא דעלמא מפרשים נוטפין כשאובין ולאו מילתא היא דתנן הנוטפין כמקוה: **דהוו להו שאובין** ל״ג: **מכיפיה מיבריך.** משפתו וממקורו ומשלגו. שלא מתרגשין כיפה[ו]. מכיפיה מיבריך ולא ממי הגשמים: **ופליגא דידיה אדידיה.** דשמואל אשמואל: **אין המים מטהרין בזוחלין.** אין מטהרין אדם וכלים הטובלין בהן דרך זחילה ולריך להמשיכן למקוה ולטבול במקוה: **אלא פרת ביומי תשרי.** שחדלו הגשמים ורבו הזוחלין עליהם וש תורת מעיין על נהרות המושכין אלמא סבירא ליה שגדילין ממי הגשמים. ואני שמעתי בבכורות מטהרין בזוחלין שהנוטפין שבתוכן מטהרין בריבוי הזוחלין ויתבטלו הנוטפין בהן להיות זב וחזה טובלין בהן בשביל הזוחלין: **והא אמרת רישא פורפת.** והיא ולאי לכתחלה קאמר בשבת אלא מבעוד יום ולאשמועינן דיולאה בו בשבת הא תנא רישא מדיות פרופות: **סיפא.** דקתני לא פרופה: **אתאן למטבע.** דלאו בר טלטול הוא אבל אבן שהקלה לכך ראוי לטלטול: **לחוליא לבנה הקטן.** לאוכלו: **תיבעי למאן דאמר.** פלוגתא בכל כתבי הקדש (לקמן דף קכ.) לובש כל מה שיכול ללבוש דברי רבי מאיר ואפילו עשרה כלים כדרך שהוא לובש בחול: **דרך הולאה בכך.** כגון מוכרי כסות מוליאין אותו דרך מלבוש: **מתני׳ הקיטע.** שנקטעה רגלו[ה]: **יולא בקב שלו.** למנעל דידיה הוא: ור׳ יוסי אוסר דלאו תכשיט הוא ואינו מנעל והוי[כד] משום והקשה רבינו תם דבמסכת יומא (דף עח: ושם) משמע דלכ״ע מנעל הוא ואסור לנעול בו ביום״כ ולענין שבת בהא הוא דפליגי דרבי יוסי גזר דילמא מיפסיק ואתי לאתויי ורבי מאיר לא גזר[כה] וי״ל דה״נ בהא פליגי דטעמא דר׳ יוסי דכיון דלא הוי של עור לא מיהדק ואיכא למיחש דילמא מיפסיק ואתי לאתויי אך קשה מהא דאמר בגמרא חלבה בסנדל כו׳ חליצתו כשרה ואמר שמואל ר״מ הוא משמע דלר׳ יוסי חליצתו פסולה ואמאי כיון דמנעל הוא וי״ל דהאי נמי בהא תליא דכיון דלענין שבת גזר דילמא מיפסיק אינו רואה להלך בו ודמי לקטן שאלך במנעל גדול דחליצתו פסולה כדאיתא בפ׳ מצות חליצה (יבמות קג:) משום דנעלו כתיב נעלו הראוי לו וא״ת היכי גזרי דילמא נפיל ואתי לאתויי הלא אין לו אלא רגל אחד ואי נפיל לא יוז ממקומו ואומר ר״י דמייתי שנושא בידו מקל[כו] ועיקר הליכתו היא בסמיכת המקל[כו] והשתא אי נמי מיפסיק יוכל להלך[כח] מכאן יש להתיר למי שכוותו גידי שוקו ללכת במקלו בשבת[כט] והרב פור״ת פי׳ דקיטע[ל] יש לו סמך[לא] שקושר בכרעו[לב] ומגיע לארץ[לג] והשוק כפופה לאחוריה ובראש השוק במקום[לד] הרגל עושה לו קב[לה] (ד) הראשון כמו שיש לו רגל[לו] ובהא פליגי ר׳ יוסי סבר כיון שאינו נסמך עליו אלא תאוי חיישינן דילמא[לז] נפיל[לח] ור״מ לא חייש ולפי זה אין ראיה להתיר לקיטע לצאת במקלו אמנם יש להתיר מסיפא דמתניתין דאינו אוסר אלא סמוכות שלו לפי שאוקוקי תלויין באויר ודילמא נפיל ואתי לאתויי (אבל הכסא) והספסלים שבידו אינו אוסר ואינהו הוו דומיא דמקל וק״ק לפי זה אמאי מטמא ליה רבא משום מדרס כיון שאינו נסמך עליו ושמא כשהוא יושב פעמים הוא נסמך עליו ולכך עושה לו בית קבול כתיתין שלא יוזק בקשר העץ שהוא יושב[לט]: **פסולות לכהונה.** לכהן גדול דלא הוה בתולה שלימה. דלע״ג דכהן גדול ביומיה לא הוה הוליל ודרך זנות חשיב ליה לאו אורח ארעא: **דלא נילפו גופא מוראלה.** ויתאמו לשכב עם אים: **מערה במערבא.** בארץ ישראל: **סהדא רבה פרת.** פרת מעיד בדבר שהוא יורד מארץ ישראל לנבל וגדל ממי הגשמים ובהרי ארץ ישראל ומימיו מתברכין ע״י גשמים: **וסבר שמא ירבו נוטפים.** היינו גשמים על הזוחלין הנובעין ותנן במסכת מקואות (פ״ה מ״ה) הזוחלין כמעיין והנוטפין כמקוה שניהו בת״כ[ד] אך מעין וכור מקוה מיסה[ה] יכול מילא על כתפו ועשה מקוה בתחילה יהא טהור ת״ל מעיין מה מעיין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין תלמוד לומר אך מעיין המעיין מטהר בזוחלין ומקוה מטהר באשבורן ומהו אשבורן דקוו וקיימי לאפוקי שאם הטביל בו כלים דרך זחילתו כשהן נמשכין ויורדים למקוה לא עלתה להם טבילה דבור ומקוה כתיב דקוו וקיימי אבל נובעין מטהרין כמו שהן זוחלין ומושכין מגבוה לנמוך כדרך כל הנהרות. הלכך ביומי ניסן שהנהרות גדילים ממי הגשמים של ימי המוקף ומהפשרת השלגים שלא ירבו הנוטפין על הזוחלין שיתוספו בנהר (ב) מן הגשמים על הזוחלים החיים ונבטלו הזוחלין החיים בנוטפים ואין תורת מעיין עליהן לטהר בזוחלין אלא באשבורן ועביד להו מקוואות דקוו וקיימי. ואני קבלתי מרביני הלוי משום דספק זכות מינהו וחזה טעוה מים חיים ואי אפשר להעמיד שמועתו משום דאמרינן[ו] חומר בגד מבגדה שהגד טעון מים חיים וחזה אינה טעונה מים חיים וחזרתי ובדקתי לפרשה וכן נראה בעיני כמו שפירשתי. ורובא דעלמא מפרשים נוטפין כשאובין ולאו מילתא היא דתנן הנוטפין כמקוה: **דהוו להו שאובין** ל״ג: **מכיפיה מיבריך.** משפתו וממקורו ומשלגו. שלא מתרגשין כיפה[ו]. מכיפיה מיבריך ולא ממי הגשמים: **ופליגא דידיה אדידיה.** דשמואל אשמואל: **אין המים מטהרין בזוחלין.** אין מטהרין אדם וכלים הטובלין בהן דרך זחילה ולריך להמשיכן למקוה ולטבול במקוה: **אלא פרת ביומי תשרי.** שחדלו הגשמים ורבו הזוחלין עליהם וש תורת מעיין על נהרות המושכין אלמא סבירא ליה שגדילין ממי הגשמים. ואני שמעתי בבכורות מטהרין בזוחלין שהנוטפין שבתוכן מטהרין בריבוי הזוחלין ויתבטלו הנוטפין בהן להיות זב וחזה טובלין בהן בשביל הזוחלין: **והא אמרת רישא פורפת.** והיא ולאי לכתחלה קאמר בשבת אלא מבעוד יום ולאשמועינן דיולאה בו בשבת הא תנא רישא מדיות פרופות: **סיפא.** דקתני לא פרופה: **אתאן למטבע.** דלאו בר טלטול הוא אבל אבן שהקלה לכך ראוי לטלטול: **לחוליא לבנה הקטן.** לאוכלו: **תיבעי למאן דאמר.** פלוגתא בכל כתבי הקדש (לקמן דף קכ.) לובש כל מה שיכול ללבוש דברי רבי מאיר ואפילו עשרה כלים כדרך שהוא לובש בחול: **דרך הולאה בכך.** כגון מוכרי כסות מוליאין אותו דרך מלבוש: **מתני׳ הקיטע.** שנקטעה רגלו[ה]: **יולא בקב שלו.** למנעל דידיה הוא: ור׳ יוסי אוסר דלאו תכשיט הוא ואינו מנעל והוי[כד] משום והקשה רבינו תם דבמסכת יומא (דף עח: ושם) משמע דלכ״ע מנעל הוא ואסור לנעול בו ביום״כ ולענין שבת בהא הוא דפליגי דרבי יוסי גזר דילמא מיפסיק ואתי לאתויי ורבי מאיר לא גזר[כה] וי״ל דה״נ בהא פליגי דטעמא דר׳ יוסי דכיון דלא הוי של עור לא מיהדק ואיכא למיחש דילמא מיפסיק ואתי לאתויי אך קשה מהא דאמר בגמרא חלבה בסנדל כו׳ חליצתו כשרה ואמר שמואל ר״מ הוא משמע דלר׳ יוסי חליצתו פסולה ואמאי כיון דמנעל הוא וי״ל דהאי נמי בהא תליא דכיון דלענין שבת גזר דילמא מיפסיק אינו רואה להלך בו ודמי לקטן שאלך במנעל גדול דחליצתו פסולה כדאיתא בפ׳ מצות חליצה (יבמות קג:) משום דנעלו כתיב נעלו הראוי לו וא״ת היכי גזרי דילמא נפיל ואתי לאתויי הלא אין לו אלא רגל אחד ואי נפיל לא יוז ממקומו ואומר ר״י דמייתי שנושא בידו מקל[כו] ועיקר הליכתו היא בסמיכת המקל[כו] והשתא אי נמי מיפסיק יוכל להלך[כח] מכאן יש להתיר למי שכוותו גידי שוקו ללכת במקלו בשבת[כט] והרב פור״ת פי׳ דקיטע[ל] יש לו סמך[לא] שקושר בכרעו[לב] ומגיע לארץ[לג] והשוק כפופה לאחוריה ובראש השוק במקום[לד] הרגל עושה לו קב[לה] (ד) הראשון כמו שיש לו רגל[לו] ובהא פליגי ר׳ יוסי סבר כיון שאינו נסמך עליו אלא תאוי חיישינן דילמא[לז] נפיל[לח] ור״מ לא חייש ולפי זה אין ראיה להתיר לקיטע לצאת במקלו אמנם יש להתיר מסיפא דמתניתין דאינו אוסר אלא סמוכות שלו לפי שאוקוקי תלויין באויר ודילמא נפיל ואתי לאתויי (אבל הכסא) והספסלים שבידו אינו אוסר ואינהו הוו דומיא דמקל וק״ק לפי זה אמאי מטמא ליה רבא משום מדרס כיון שאינו נסמך עליו ושמא כשהוא יושב פעמים הוא נסמך עליו ולכך עושה לו בית קבול כתיתין שלא יוזק בקשר העץ שהוא יושב[לט]:

מוסף הש״ס

א. רש״י. תוס׳ הרא״ש. ב. ברא הא דאמרן, אבא דאמר רב הונא נשים המסוללות וכו׳. תוס׳ הרא״ש. ג. ה״מ איש אבל אשה פריצותא בעלמא. תוס׳ הרא״ש. ד. דרב הונא פסולה לכהן הדיוט. ביטב״ש. ה. דאי לא מאי אפילו, נהי דזונה לא הויא פסולה לכה״ג הויא לפי שאין בתוליה קיימין. ביטב״ש. ו. וכ״כ שם רש״י ז״ל עצמו פסולות לכהונה משום זנות. המב״ן. ז. [ד]בני בבל קרו לבני ישראל בני מערב. ביטב״ש. ח. שהם במזרח. ביטב״ש. ט. לפסחו דתניא הזב והזבה שטחטו עליהם מכלל שהיו מטהרים סמוך לפסח. ביטב״ש. י. דיכולה לטבול. תוס׳ הרא״ש. יא. סמוך למקורו. ביטב״ש. יב. ונשמים שיורדים למטה אין דרך לחזור לאחוריהם אלא שיורדים והולכים אל הים. ביטב״ש. יג. אבל כל שנפל בסופו עד כדי נתינת טעם ודאי אין אומרים ראשון ראשון בטל. ביטב״ש. יד. שהנהרות מתרבות יותר כשהמטר יורד. תוס׳ הרא״ש. טו. עיקר רבייתן ממקורן הוא. מי כר״ן. טז. וכמו שהקרקע מלחלחת כפליים מלמטה בשעה שהגשמים יורדים כמו כן לענין ריבוי הנהרות מתרבים המים ומתגדלים מלמטה כשהמטר יורד מלמעלה [כדקאמר נמי התם] דאמר תהומא עילאה לתהומא תתאה אבע מימך. תוס׳ כבכורות נו. ונמצא שלעולם דוחלין רבין על הנוטפין. מי כר״ן. יז. דאע״ג דרב פליג עליה, ורב ושמואל הלכתא כרב באיסורי (בכורות מט:) ועוד דאבוה דשמואל נמי ס״ל כרב, ואידך דשמואל נמי פליגי אדידיה, אפ״ה קיי״ל כשמואל. מי כר״ן. יח. כותיה וכו׳ דקאמר התם תניא. תוס׳ הרא״ש. יט. נמי מכייפיהו מיבריכי. תוס׳ הרא״ש. כ. דראש לכל הנהרות הוא פרת שמימיו נפרדים לארבעה ראשים כדאמרינן (בכורות נה:) הוא פרת דמעיקרא. תוס׳ הרא״ש. כא. והילכך **ההיא** מתניתא מסייע ליה לשמואל בין מדר׳ מאיר בין מדרבנן דרבנן נמי אמרו פרת שמו שמימיו פרין ורבין, וכיון דר׳ מאיר ורבנן מסייעי ליה כוותיה נקטינן. מי כר״ן. כב. אף ביום הגשם עצמו. מלתי. כג. אחת. ביטב״ש. כד. והא דקתני סמוכות שלו מיירי במי שנקטעו רגליו ונותן על שוקיו סמיכות אלו מנעל הוא. ביטב״ש. כה. וא״כ היאך אפשר לפרש דר׳ יוסי אוסר משום דלאו מנעל הוא. ביטב״ש. כו. כדרך החגרין. תוס׳ יומא עמ׳: כז. ואינו נשען כלל על הקב והיינו סמוכות שלו דקתני (התם) [הכא] יוצאין בהן בשבת לדברי הכל. תוס׳ יומא עמ׳: כח. על המקלות ומייתי הקב בידיה. תוס׳ יומא עמ׳: כט. דאפילו ר׳ יוסי לא אסר אלא הקב דנפיל ומייתי ליה בידיה. ביטב״ש. ל. ר״ת התיר לאדם אחד שנכרותו גידי שוקיו לצאת במקלות בשבת, ויראה דוקא מי שאינו יכול ליכך כלל בלא מקלות ומחמת תשות כחו לא יצא בו בשבת. ספקי כרא״ש סימן י״ז. לא. בלא עץ. תוס׳ יומא עמ׳: לב. ללכת עליהן כדפירש רש״י ד״ל. ביטב״ש. לג. והיינו סמוכות שלו דקתני (התם) [הכא] סמוכות שלו טמא מדרס ויוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן לעזרה. תוס׳ יומא עמ׳: לד. פרסת. תוס׳ יומא עמ׳: לה. כצורת רגל. רשב״ם. לו. כשהוא מהלך על שוקיו. ביטב״ש. לז. כשהוא נשען עליו. ביטב״ש. לח. חד מהני קבים ומייתי ליה בידיה. ביטב״ש. לט. ולפיכך נחלקו אביי ורבא דלאביי טהור מכלום לפי שאינו צריך לישען עליו אלא על הסמוכות, ואע״פ שלפעמים מניח ראש שוקו ע״ג הקרקע עם הק

ור' יוסי אוסר. דלמא תכשיט הוא: ואם יש לו בית קבול כתיתין. שנתקק בו כדי קיבול כתיתין של בגדים רכין ומוכין להניח רגש שוקו עליהן: **טמא.** מקבל טומאת מגע. אבל אם אין לו אלא בית קבול רגש שוקו ואינו מניח שם כתיתין נמא בית קבול לטומאה (ט) והוה ליה כפשוטי כלי עץ ודומיא דשק בעינן שקבול שלו עשוי לטלטל על ידו מה שנותנין לתוכו (י) אבל שוקו אינו מיטלטל ע"ג הכלי: **סמוכות שלו.** סמוכות של קיטע. יש קיטע בשתי רגליו מהלך על שוקיו ועל ארכובותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו: **טמאין מדרס.** אם זב הוא דהא לטמיכת גופו עביד ומדרס הזב עושה אב הטומאה: **ויושאין בהן בשבת.** דתכשיט דידיה הוא: **ונכנסין בהן לעזרה.** דלע"ג דתנן (ברכות דף נד.) לא יכנס אדם להר הבית במנעלו הני נמי מנעל נינהו דלמא ברגש רגלו הן: **כשר.** יש קיטע שיכשו וכוולו גידי שוקיו ואפי' על ארכובותיו אינו יכול לילך ועושין כמין כסא נמוך ויושב עליו וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדחף לפניו וחוזר ונח על אחוריו וכשא קשור לו מאחוריו: **סמוכות.** של אותו קיטע. עושה לה סמוכות של עור או של עץ לרגשי שוקיו או רגליו התליין וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת: **ואין יושאין בהן בשבת.** רבותינו אומרים מפני שאינם צריכין לו כל כך ולא נהירא לי טעמא. ואיכא למימר דאידי דתלו ולא מנחי אארעא זימנין דמשתלפי: **ואין נכנסין בהן בעזרה.** דמנעל נינהו: **לוקטמין.** טלמשק"א נעשין לשחוק להבעית תינוקות: **טהורים.** מלקבל טומאה דאינו לא כלי תשמיש ולא תכשיט: **גמ' היכי דנן.** הקיטע יולא ורבי יוסי אוסר או אין הקיטע יולא ורבי יוסי מתיר: בר שירא: **קיטוגא.** חדר קטן של בית המדרש: **סמך סמך.** ר' יוסי אוסר שתי תיבות שיש בהן סמך סמך זו אצל זו: **או של שמאל בימין.** סנדל של שמאל נעל בימין ואצלה דאצלילה בימין הוא דגמר רגל רגל ממנלורע: **מאן תנא.** דסנדל של עץ חשיב נעלו: **סנדל של סיידין.** מוכרי סיד וכשמתעסקין בו נועלין אותו ושל עץ הוא מפני שהסיד שורף את העור: **ואמר רב הונא גרסי':** מאן הודו לו ר' מאיר. דאמר הקיטע יולא בקב שלו: **ור' יוחנן בן נורי מטהר.** דלאו אורחא לעשות מקש אלא מקנים ומנעל נמי לאו אורחיה מעץ אלא מעור זה לשון רבותי. ולי נראה סנדל של סיידין של קש הוא ור' יוחנן בן נורי מטהר בכלי קש דלאו עץ נינהו ור' עקיבא כעץ חשיב להו דקשין הן: **קש.** זנבות הסנליס: **ואין טמא מדרס.** דלא מסתמיך עליה. הא דנקט טומאת מת ה"ה לכל טומאת מגע אלא משום דאמר אין טמא מדרס שהוא אב הטומאה נקט נמי טומאת מת והכי קאמר נעשה אב הטומאה ע"י מת דכלי עץ שיש לו בית קבול הוא ומקבל כל טומאת מגע ואהל ועל ידי כל הטומאות הוא נעשה ראשון ועל ידי מת שהוא אבי אבות הטומאה נעשה אב הטומאה ואין נעשה אב הטומאה ע"י מדרס דקסבר לאו לסמיכה עבידי אלא לתכשיט ואומרים לו עמוד ונעשה מלאכתו: **עגלה של קטן.** לחק בה ולטלטלו עליה: **טמאה מדרס.** הואיל ופעמים שיושב עליה. והאי נמי זימנין דמסתמיך עליה: **טהור מלטום.** לא מדרס ולא שאר טומאה לא מטמא מדרס משום דלאו לסמיכה עביד שעל רגלו מהלך ואע"ג דמיסתמיך עליה לפרקים ושאר טומאה נמי לא דפשוטי כלי עץ הוא. אלמא אע"ג דזימנין דמסתמיך עליה הואיל ועיקר עשייתה אינה לכך אינה טמאה מדרס. ואין לומר משום דפשוטו הוא יהא טהור ממדרס דלא הוכרח טהרת פשוטי כלי עץ אלא לטומאת מגע ואהל דטעמא משום דאיתקש לשק הוא וגבי מת ושרלים הוא איקשא: לתרוצי

ורבי יוסי אאוסר ואם יש לו בית קיבול כתיתין טמא סמוכות שלו טמאין מדרס ביויוצאין בהן בשבת ונכנסין בהן בעזרה כסא וסמוכות שלו טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן בעזרה גלוקטמין טהורין ואין יוצאין בהן: **גמ'** אמר ליה רבא לרב נחמן גהיכי תנן אמר ליה לא ידענא דהילכתא מאי אמר ליה לא ידענא איתמר אמר שמואל אין הקיטע וכן אמר רב הונא אין הקיטע אמר רב יוסף הואיל ואמר שמואל אין הקיטע ואמר רב הונא אין הקיטע אנן נמי ניתני אין הקיטע מתקיף לה רבא בר שירא לא שמיע להו הא דמתני ליה רב חנן בר רבא לחייא בר רב קמיה דרב בקיטונא דבי רב אין הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר' מאיר ור' יוסי מתיר ומחוי ליה רב איפוך אמר רב נחמן בר יצחק וסימנא סמך סמך (ח) ואף שמואל הדר ביה דתנן דחלצה בסנדל שאינו שלו בסנדל של עץ או של שמאל בימין חליצה כשרה ואמרינן מאן תנא אמר שמואל ר"מ היא דתנן הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר"מ ר' יוסי אוסר ואף רב הונא הדר ביה דתניא אסנדל של סיידין טמא מדרס ואשה חולצת בו ויוצאין בו בשבת דברי ר"ע ולא הודו לו [א] והתניא הודו לו אמר רב הונא מאן הודו לו ר' מאיר ומאן לא הודו לו ר' יוסי (אמר רב יוסף) (ברכות דף מ.) פריג שאכל אדם הראשון חטה היתה אי נמי יך טומאה דרבנן היא דורבי יוחנן מטהר. לפירוש אחרון שפי' בקונטרס דסנדל של קש הוא הה מדמי שפיר כוורת לסנדל של סיידין ולאידך פירושא שפי' דסנדל של עץ הוא ל"ל דמייתי הכי דכי היכי דר' יוחנן מטהר בכוורת של קש לפי שאין רגילות לעשותה מקש הכי נמי במנעל של סיידין לפי שאין רגילות לעשות מנעל של עץ הה מטהר: **והא** לאו להילוכא עביד. הקשה הר"ר אליעזר ממיץ לרשב"א ומאי פריך והלא משעת מלאכתו הוא מהלך בוא ולכך הוא נעשה ותיקן לוב דסנדל של סיידין לאו לנעול עשוי אלא אחד מכלי אומנתו של סיידין הוא ועשוי כעין סנדל גויכול לתת רגלו בתוכו לנועלו אך אין עשוי רק לטוח בו את הבית ופעמים שנועל בו ומטייל בו עד שיגיע לביתו ולהכי פריך והא לאו להילוכא כו'ד ור"י פירשטו הואיל ואין עשוי כלל לנעילהטז רק לשמור מנעליו שלא ישרפו בסיד יזלאו להילוכא עביד יחומכל מקום משני לו שכן הסייד כו' יט:

רבא אמר אף טמא טומאת מדרס. פי' הרב פורת הא דלא קתני כדרשא דמתניתין ואם יש לו בית קיבול כתיתין טמא מדרס כדקתני בסיפא משום דהוה משמע אבל אם אין לו בית קיבול טהור מן המדרס אבל טמא טומאת מתכ ולא היא דהא פשוטי כלי עץ הוא והכי תנא טמא טומאת מתכה דבכה"ג טמא הא אין לו בית קיבול כתיתין טהור לגמרי אא ות"ת למה לי בית קיבול כתיתין תיפוק ליה דכל הטמא מדרס טמא טומאת מתבב וי"ל דבית קיבול כתיתין עושין אותו רואי למדרסבג:

עגלה של קטן. פ"ה עגלהבד שהקטן יושב עליה ול"נ דא"כ מאי קמ"ל פשיטא דאין לך מיוחד למדרס גדול מזהבה לכך נ"ל דהיינו עגלה שעושין לקטן להתלמד להלך בו טמאה מדרס דנשען עליהבו: קישורי

סנדל של סיידין. פ"ה מוכרי הסיד וכשמתעסקין בסיד נועלין אותו ושל עץ הוא מפני שהסיד שורף את העור זה לשון רבותי ול"נ סנדל סיידין של קש הוא וכפי' זה נראה דהכי תניא בתוספתאט סנדל של קש ר' עקיבא מטמא כו':

טמא מדרס ולא הודו לו. וא"ת ואמאי לא הודו לו ומי גרע מכופת שאור שיחדו ליסיבה דקיי"לי דטמא מדרס דגבי מדרס לא בעינן דומיא דשק דכל דבר המיוחד למדרס טמא מדרס וי"ל דלגשון שפירש רש"י של קש הוא ניחא דכיון דלאו בר קיימא הוא אינו טמאא ולא דמי לכופת שאור שהוא בר קיימאב והכי אשכחן במשניותג דקתני גבי הלגון והלגוז ורימון שחקקוה תינוקות למוד בהן עפר שמקבלין טומאה ואילו גבי לפת ואתרוג שחקקו קתניד אינן מקבלין טומאה לפי שאינן מתקיימין ולגשון שפירש שסנדל הוי של עץ קשה שהרי ראוי הוא להתקיים כיון שהוא של עץ ושמא י"ל דהיינו טעמא דמטהר סנדל דלא חשיב עביד להילוכא מה שמטייל בו הואיל ואין רגילות לעשות מנעל להילוך כמותו דכוותה בשפופרת כיון שאין רגילות לעשותה מקנים לא חשיבה כלי ולא דמי לכופת שרגילות לעשות ליסיבה כמותה: **כוורת** הקש ושפופרת של קנים ר"ע מטמא. ואם תאמר והיכי מטמא ה (לענין טמא מת) כיון דלא חזי ליסיבה לא מטמא מדרס ולענין טומאת מת הא לא כתיב בפרשה אלא כלי עץ ועור ובגד ושק וי"ל דקש נמי חשיב של עץ דכתיב (ברכות דף מ.) פריג שאכל אדם הראשון חטה היתה אי נמי יך טומאה דרבנן היאז ורבי יוחנן מטהר. לפירוש אחרון שפי' בקונטרס דסנדל של קש הוא הה מדמי שפיר כוורת לסנדל של סיידין ולאידך פירושא שפי' דסנדל של עץ הוא ל"ל דמייתי הכי דכי היכי דר' יוחנן מטהר בכוורת של קש לפי שאין רגילות לעשותה מקשז הכי נמי במנעל של סיידין לפי שאין רגילות לעשות מנעל של עץה מטהר: **והא** לאו להילוכא עביד. הקשה הר"ר אליעזר ממיץ לרשב"א טמאי פריך והלא משעת מלאכתו הוא מהלך בוא ולכך הוא נעשה ותיקן לוב דסנדל של סיידין לאו לנעול עשוי אלא אחד מכלי אומנתו של סיידין יז. ולהכי פריך והא. שאין רגילות לנועלו אלא מעל למנעליו לצורך שמירתם. ריטב"א. יט. כלומר פעמים שאין לו מנעל ונועל אותו עד ביתו במקום מנעלים גמורים. ריטב"א. כ. דמשום מדרס דבעינן שישען עליו בעינן קבול כתותין אבל לגבי טומאת מת לא בעינן קבול כתותין דקבול שוקו חשיב קבול. ריטב"א. כא. לפי שאינו נסמך עליו כלל כשאין בו כתיתין. תוס' הלא"ש. כב. (ון)לגבי מדרסאות אפילו פשוטי כלי עץ טמאים כדאיתא בבכורות (לח.) בהדיא. ריטב"א. כג. כי כשאין בית קבול כתיתין מצערו ואינו יכול לישען עליו ולא חשיב מדרס. ריטב"א. כד. שהיא עשויה לשחק בה ולהדריכו עליה ופעמים. ריטב"א. כה. והיכי מדמה ליה רבא לקב הקיטע. ריטב"א. כו. ועומדת על שלשה גלגלים והקטן אוחז בה בשתי ידיו. תוס' הלא"ש. והיא מתגלגלת לפניו עם האיש הגדול המלמדו שמושכו ומסייעו ופעמים שנשען עליה לבדו. ריטב"א. כז. ואביי דחה דהתם זמנין דסמיך עליה האיש לגמרי לפי שעה אבל הכא לא סמיך על הקב כלל. ריטב"א.

ח) [במסנה שבמשניות אית' מקקומין ובערוך כתב כדהכא], ט) [שבועות מז.], י) [שם], יא) [ע"ז יא.], יב) [ב"מ ד.], יג) [ב"ק ד.], יד) [ב"ק ד.], טו) [ב"ק ד.], טז) [ב"ק ד.], יז) [ב"ק ד.], יח) [ב"ק ד.], יט) [ב"ק ד.], כ) [ב"ק ד.], כא) [ב"ק ד.], כב) [ב"ק ד.], כג) [ב"ק ד.], כד) [ב"ק ד.], כה) [ב"ק ד.], כו) [ב"ק ד.], כז) [ב"ק ד.], כח) [ב"ק ד.], כט) [ב"ק ד.], ל) [ב"ק ד.], לא) [ב"ק ד.], לב) [ב"ק ד.], לג) [ב"ק ד.], לד) [ב"ק ד.], לה) [ב"ק ד.], לו) [ב"ק ד.], לז) [ב"ק ד.], לח) [ב"ק ד.], לט) [ב"ק ד.], מ) [ב"ק ד.], מא) [ב"ק ד.], מב) [ב"ק ד.], מג) [ב"ק ד.], מד) [ב"ק ד.], מה) [ב"ק ד.], מו) [ב"ק ד.], מז) [ב"ק ד.], מח) [ב"ק ד.], מט) [ב"ק ד.], נ) [ב"ק ד.], נא) [ב"ק ד.], נב) [ב"ק ד.], נג) [ב"ק ד.], נד) [ב"ק ד.], נה) [ב"ק ד.], נו) [ב"ק ד.], נז) [ב"ק ד.], נח) [ב"ק ד.], נט) [ב"ק ד.], ס) [ב"ק ד.], סא) [ב"ק ד.], סב) [ב"ק ד.], סג) [ב"ק ד.], סד) [ב"ק ד.], סה) [ב"ק ד.], סו) [ב"ק ד.], סז) [ב"ק ד.], סח) [ב"ק ד.], סט) [ב"ק ד.], ע) [ב"ק ד.], עא) [ב"ק ד.], עב) [ב"ק ד.], עג) [ב"ק ד.], עד) [ב"ק ד.], עה) [ב"ק ד.], עו) [ב"ק ד.], עז) [ב"ק ד.], עח) [ב"ק ד.], עט) [ב"ק ד.], פ) [ב"ק ד.], פא) [ב"ק ד.], פב) [ב"ק ד.]

הגהות הב"ח

(א) נמ' אמרא ומימנא אמר סמך סמך. נ"ב עי' בפ' ח' דכלים דף קי ע"א במ"ש התוספו' בד"ה מיסתיי: (ב) רש"י ד"ה מטמא מקבל וכו' לטומאה הוא והוה וכו' דדומיא דשק:

לעזי רש"י

טלמשק"א [טלימשי"א]. מַסָּפָה.

מוסף רש"י

עגלה של קטן. שעושין לו לשחוק ויושב עליה ומטלטלין אותו עליה (ביצה כג:). טמאה מדרס. אם תתיוק זב נעשית העגלה אב הטומאה, דמיוחדת ליסיבה היא, דהא סומך קטן עליה, נמצאת שהיא מיוחדת לו ליסיבה ואין אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתו, דאילו לא מיחדא להכי לא הות אב הטומאה, כדתניא (לעיל נט.) יכול כפה ספה ויושב עליה כו' (ביצה שם).

רב נסים גאון

סמיכות שלו אין נכנסין בהן לעזרה. מחמת מה שנאמרה בפרק הרואה מקום במסכת ברכות ולא יכנס בה להר הבית במקלו ובמנעלו.

רבינו חננאל

קטן בשבת, ועלתה בתיקו. הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר, ורבי יוסי אוסר. וכדאוקמה) ומחתי בה סימנא סמך סמך כלומר ר' יוסי אוסר, [ק]סבר הקב של קיטע (אינו) חשוב כסנדל ואסור לצאת בו ביום"כ. והיינו טעמא דר' יוסי דאסר בשבת גזרה דלמא משתמיט ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר (כר). ושמואל נמי ורב יוסף הדדו ואוקמוה למתניתין הקטע יוצא דברי ר"מ. **סנדל של סיידין.** פי' הסייד כשהוא סד קרקעית הבית בסיד נועל סנדלו של עץ ברגלו כדי שלא יהא הסיד אוכל ברגלו. **בית קיבול כתיתין.** פי' חקוק בתוך הקב חקיקה להיות הכתיתין ומוגלא הזבה מרגלו זבין (ו)מתקבצין באותה החקיקה ולא יהו מצערין אותו בארכובותיו. אמר אביי טמא טומאת מת מפני שיש בו בית קבול והוי כלי. רבא אמר אף טמא מדרס כמו עגלה של קטן יוצאין בהן בשבת כי אינם משא וכלים הם.

ט) הוכא בש"ו בשם רבינו.

עין משפט נר מצוה

עז א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שא סעיף טו:

עח ב שם סעיף טז:

עט ג מיי' פכ"ה מהל' כלים הלכה יח:

פ ד ה שם הלכה טו:

פא ו שם הלכה טח:

פב ז שם הלכה יז:

גליון הש"ם

גמ' אמר רב יוסף מאן לא הודו לו. בגמע"ן במלחמות רפ"ח דיומא גרס כאן רבא אמר: רש"י ד"ה טמא וכו' אבל שוקו אינו מיטלטל. עיין לקמן דף פפ ע"ב תוס' ד"ה חפי פותמות:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ואסמיא. נ"ב ואסמן. מתני' בעבריות:

[ב] שם (כוורת של קש ושפופרת של קנים) תא"מ ונ"ב מתאלת הקש ושפופרת הקש ועיין בפי"ז דכלים:

מוסף תוספות

א. דאין תורת כלי עליו. רשב"ם. ב. ור' עקיבא סבר דכיון דמתקיימין לפי שעה כלים גמורים הן. רשב"ם. ג. עץ הדעת. ריטב"ם. ד. שעשאום כשל עץ הואיל וקשים כעץ. ריטב"ם. ה. ור' יוחנן מטהר בכלי קש דלאו עץ הוא ואין לנו אלא מה שנכתב בפרשה. ריטב"ם. ו. ולר' יוחנן אינו מטמא. ריטב"ם. ז. לא חשיב כלי. ריטב"ם. ח. אלא מעור לאו סנדל הוא ולפיכך. ריטב"ם. ט. כי לפי מה שפירש רש"י סנדל של סיידין נועלים אותו הסיידין כשמתעסקין בו. ריטב"ם. י. תלמודא דלאו להילוכא עביד. ריטב"ם. יא. כשערשה מלאכתו ושורף את הסיד או כשטח את הבית. תוס' הלא"ש. יב. כי בודאי אין לפרש כפירוש רש"י ז"ל. ריטב"ם. יג. ולמטה הוא ארוך ורחב בשולי המנעל ובית יד מקיפו ומכניס בו ידו כשהוא טח את הבית. תוס' הלא"ש. יד. אלא לעשות בו מלאכה. תוס' הלא"ש. טו. לישב פירוש רש"י דהכי פריך. תוס' הלא"ש. טז. להנאתו לצורך הילוכו. תוס' הלא"ש. יז. ולהכי פריך והא. ריטב"ם. יח. שאין רגילות לנועלו אלא מעל למנעליו לצורך שמירתם. ריטב"ם. יט. כלומר פעמים שאין לו מנעל ונועל אותו עד ביתו במקום מנעלים גמורים. ריטב"ם. כ. דמשום מדרס דבעינן שישען עליו בעינן קבול כתותין אבל לגבי טומאת מת לא בעינן קבול כתותין דקבול שוקו חשיב קבול. ריטב"ם. כא. לפי שאינו נסמך עליו כלל כשאין בו כתיתין. תוס' הלא"ש. כב. (ון)לגבי מדרסאות אפילו פשוטי כלי עץ טמאים כדאיתא בבכורות (לח.) בהדיא. ריטב"ם. כג. כי כשאין בית קבול כתיתין מצערו ואינו יכול לישען עליו ולא חשיב מדרס. ריטב"ם. כד. שהיא עשויה לשחק בה ולהדריכו עליה ופעמים. ריטב"ם. כה. והיכי מדמה ליה רבא לקב הקיטע. ריטב"ם. כו. ועומדת על שלשה גלגלים והקטן אוחז בה בשתי ידיו. תוס' הלא"ש. והיא מתגלגלת לפניו עם האיש הגדול המלמדו

לפרופי סוגית. לתקן פסיעותיו ולזקוף קומה מפני שרגליו ושוקיו רותתות ולא לסמיכת כל גופו: **אני שונה אשה חולצת בהן.** אלמא נעל קרינא ביה: **חמרא דאכפא.** חמור הנישא בכתפייס. הליצנים עושין אותו וגלגלה כמי שרוכב עליו ובמקומנו נקרא ארדפיס"ל: **קישורי.** אשקל"ש שמהלכין בהם במקום טיט. וקשיא לי נהי דטהורין מטומאת מגע דפשוטי כלי עץ ניהו אבל מן המדרס למה טהורין: **פרמי.** טולמוס"א הנקשרת על הפרלוף להבעות הבנים קטנים: **מתני' בקשרים.** מפרש בגמרא: **בוגין.** אישקליט"ש של זהב לנוי: **גמ' אדא מרי.** כך שמו: **קשרי פואה.** גרגל"א קושרים בקשרים ותולין בצואר לרפואה. ולא ידעתי לאיזה חולי **מוקמי.** מעמידין החולי שלא יגדל: **ה'.** קשרים: **מסו.** מתרפאין: **גגרי.** פסיעות: **נפל פואה בגירא.** נפל רפואת הפואה בבור דאין אדם מזהר בכל אלו: **מאי איריא בנים.** לרב יהודה פריך אי קישורין דמתני' לרפואת חולי ניהו מאי איריא בנים: **געגועין.** ברמור"ט. מגעגע עליו ואינו יכול ליפרד ממנו ורפואה זו לא שייכא בנקבות שאין האב מחבבן כל כך מתחילתן שיהיו מגעגעין עליו: **תפילין.** שיד ימינו קושרתו לשמאלו זהו סימן לגירסא: **סלגאה.** שמגעגע יותר מדאי: **סחופי כסא.** כוס שיש בו הבל כגון שעירו ממנו מיס חמין וכופהו על הטיבור למי שחש במעיו ואוחז הכוס את הבשר ומושך אליו את המעייס ומושיבן במקומן: **לסוך.** בכפות ידיו ורגליו: **דרב הונא מבי רב.** שהיה בא מבי רב שהונא רבו וכן רב מבי ר' חייא ור' חייא מבי רבי: **מבסמי.** שכורין שהיו משקין את התלמידים. ואלו מפני שחשובין הן היו עושין להן דבר להפג את יינן: **לגוייאה דידייהו.** תוכי ידיהם דהיינו כף: **דליי.** שהולך ועשה גלול כל שעה מחוס הבשר: **שיעא דדנא.** מגופת החבית: **דליל האי שיעא.** מחמת המיס: **ליחנק.** מי שנפרקה חוליא של מפרקת לוארו (ג) ונופלת בגרונו תולין אותו בראשו שיהא לוארו נפשט ודומה לחניקה: **לפופי.** לכורכו בבגדים וקושרו בחגורה רחבה ומתייבשין פרקי אבריו שהן רכין ונשמטין בחבלי הלידה וקורין אנמלטוויי"ר בלע"ז: **מתני בנים.** שתי שמועות דאיירי בקטנים היה שונה בשם רבי (ד) אבא בר הונא משמיה דרב חמא בר גוריא: **בן.** חדא שמעתא דאיירי בקטן מתני בשמיה **תרוייהו.** געגועין ולפופי: **כל מנייני.** כל לחישות. ומפני שכופלין אותן יש ג' פעמים ויש יותר קרי להו מנייני: **בשמא דאמא.** פלוני בן פלונית: **דמיפרשי.** כל לחשים שמפורש מניין כמה פעמים שיאמרו ויכפלו אותו: **לדמפרשי.** כופלין אותו כפי מניינו. ולא מיפרשי בהם סתם כפילתן ארבעין וחד זימנין: **אבן תקומה.** אבן שנושאות אותה שעורות שלא יפילו וקורין לה קוטאנ"א בלע"ז: **במשקל.** שוס דבר ששקלוהו כנגדה: **ולא שהפילה.** ולא תאמר שלא המירו לאשה שעלולה להפיל עוברה שהפילה כבר עובר אחר: **ולא שעיברה.** שילוע לה שהיא מעוברת: **והוא דאיכוין ושקל.** שנמצא החפץ מאליו למשקל האבן ולא שהיסרו ממנו או הוסיפו עליו לכוונו: **בם יומא.** שאחזתו בכל יום: **זוזא חיוורא.** לרוף וחדש: **למלחשא.** למקום שריפת המיס שעושין נגרים על שפת היס להמשיך מיס לבריכות רחבות העשויות לכך וכשנתמלאו סותם החרילין והשמש שורף את המיס שנלוחין הן ועשה מלח: **בחלנא דבי לוארו.** תחת גרונו כנגד מפתחי חלוקו לשון רבינו הלוי: **נירא ברקא.** ליל"א של שער: **פרשא דרכים.** מקום ששני דרכים מתפרשים: **שומשמנא גמלא.** גמלה גדולה (ה): **דדרי מידי.** שטוען כלום: **לישקליה.** לשומשמנא: **בגובפא דנחשא.** כמין קנה של נחשת: **ונסמייה באבנא.** יסתום פיה בעופרת: **גושפנקי.** חותמות. ולאו דוקא שיתן נקט ולאו דוקא חותמות של זורה אלא סתימות הרבה זו על זו שעוה על העופרת ושוב זפת ושוב טיט: **וליברזוליה.** יעטענו: **ולידריה.** יסתנו: **ולימא ליה.** לשומשמנא: **טעונך עלי.** מה שהיית נושא אשאנו: **וטעונאי.** החולי שלי: **איניש אשכחיה ואיפסיק ביה.** חולי כזה שזה עושה וכי אמר ליה טעונך עלי זהו חולי של חברו: **כוזא חדפא.** כלי חרס קטן חדש: **אוזפן.** הלוני: **וליהדריה ו' זימני אריש.** יקיפנו סביבות ראשו: לאשתא

קישורי. פי' הקונטרס אשקל"ש והקשה בקונטרס[א] ור"י תירץ דכיון שאינם עשויים[ב] אינא נלכת דרך העברה בטיט [ג]אינו טומא מדרס ובערוך[ד] פירש דקישורי הייגו אשקל"ש שעושין הליצני והן גבוהין מאד ואינן אנא לרקד עליהן ולא להילוך עבידי[ג] (ה):

[ה]לתרוצי סוגיא עבידא הכא לסמוך עילויה הוא דעבידא וסמיך עליה: [ו] טמאין מדרס ואין יוצאין בהן בשבת ואין נכנסין בהן לעזרה: תני תנא קמיה דר' יוחנן נכנסין בהן לעזרה א"ל אני שונה אשה חולצת בו ואת אמרת נכנסין תני אין נכנסין בהן לעזרה: לוקטמין טהורה: מאי לוקטמין אמר ר' אבהו [ז]חמרא דאכפא [ח]רבא בר פפא אמר [ט]קשירי רבא בר רב הונא אמר [י]פרמי: **מתני'** הבנים יוצאין בקשרים ובני מלכים בזוגין וכל אדם אלא שדברו חכמים בהווה: **גמ'** מאי קשרים אמר אדא מרי אמר רב נחמן בר ברוך אמר רב אשי בר אבין אמר רב יהודה קשורי פואה אמר אביי [יא]אמרה לי אם תלתא מוקמי חמשה מסו שבעה אפילו לכשפים מעלי אמר רב אחא בר יעקב והוא דלא חזי ליה שמשא וסיהרא ולא חזי מיטרא ולא שמיע ליה קול ברזלא וקל תרנגולתא וקל ניגרי אמר רב נחמן בר יצחק [יב]נפל פותא בבירא מאי איריא בנים אפי' בנות נמי מאי איריא קטנים אפי' גדולים נמי אלא מאי קשרים כי הא דאמר אבין בר הונא א"ר חמא בר גוריא בן שיש [יג] געגועין על אביו נוטל רצועה ממנעל של ימין וקושר לו בשמאלו אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך תפילין וחילופא סכנתא אמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא [יד]סחופי כסא אטיבורי בשבתא שפיר דמי ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא [טו]מותר לסוך שמן ומלח בשבת כי הא דרב הונא מבי רב ורב מבי ר' חייא ור' חייא מבי רבי כי הוו מיבסמי מייתי משחא ומילחא ושייפי להו לגוייתא דידייהו וגוייתא דכרעייהו ואמרי כי היכי דציל הא מישחא ליציל חמריה דפלניא בר פלניתא ואי לא מייתי שיעא דדנא ושרי ליה במיא ואמר כי היכי דליציל האי שיעא ליציל חמריה דפלניא בר פלניתא ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא [טז]מותר לחנק בשבת ואמר אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא [יז]לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי רב פפא מתני בנים רב זביד מתני בן רב פפא מתני בנים ותרוייהו מתני להו באבין בר הונא רב זביד מתני בן קמייתא מתני באבין בר הונא והאי מתני לה ברבה בר בר חנה דאמר [יח]רבה בר בר חנה לפופי ינוקא בשבתא שפיר דמי אמר אביי אמרה לי אם כל מנייני בשמא דאימא וכל קטרי בשמאלא ואמר אביי אמרה לי אם כל מנייני דמפרשי כדמפרשי ודלא מפרשי ארבעין וחד זימני ת"ר [יט]יוצאין באבן תקומה בשבת משום ר"מ אמרו [כ]אף במשקל אבן תקומה ולא שהפילה אלא שמא תפיל ולא שעיברה אלא שמא תתעבר ותפיל אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי והוא דאיכוון ואיתקל בעי אביי משקל דמשקל מאי תיקו ואמר אביי אמרה לי אם לאשתא בת יומא לישקול זוזא חיוורא וליזיל למלחתא וליתקול מתקליה מילחא וצייריה בחללא דבי צואר בנירא ברקא ואי לא ליתוב אפרשת דרכים וכי חזי שומשמנא גמלא דדרי מידי לישקליה ולישדייה בגובתא דנחשא וליסתמיא באבנא וליחתמי בשיתין גושפנקי ולברזוליה ולידריה ולימא ליה טעונך עלי וטעונאי עלך אמר ליה רב אחא בריה דרב הונא לרב אשי ודילמא איניש אשכחיה ואיפסק ביה אלא לימא ליה טעונאי וטעונך עלך ואי לא לישקול כוזא חדתא וליזיל לנהרא ולימא ליה נהרא נהרא אוזפן כוזא דמיא לאורחא דאיקלע לי וליהדר שב זימני על רישיה ולשדיין לאחוריה ולימא ליה נהרא נהרא שקול מיא דיהבת לי דאורחא דאיקלע לי ביומיה אתא וביומיה אזל אמר רב הונא לאשתא

פג א ב ג מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שא סעיף כ:

פד ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף מ וסעי' מג:

פה ה מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעי' מא:

פו ו ז מיי' פכ"א שם הלכה לא:

פז ח ט מיי' פי"ט שם הלכה יד סמג שם טוש"ע א"ח סימן שג סעיף כד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כסא וסמוכות שלו טומאין מדרס: (ב) שם בן שיש לו געגועין: (ג) רש"י ד"ה ליתקן וכו' לוארו. נ"ב ס"א או נפלה לו עדלת הגרון ונופל בגרונו וכו':

גליון הש"ס

תוס' ד"ה קישורי וכו' אינו בטמא מדרס. עיין מגחות דף לא ע"א תוספות ד"ה שידה:

מוסף רש"י

סחופי כסא. כפיית הכלי (יבמות מז.) כלפי מטה אנדטי"ר בלע"ז (נ"ז מז.). לפופי ינוקא. אומלוטי"א, כמו שעושים לקטן שיתישבו אבריו ולא יתעקש (לקמן קמד:).

מוסף תוספות

א. אמאי אינן טמאין מדרס. תוס' הלא"ם. ב. להיות נשען עליה. תוס' מגחות לא. ג. ואין טמאין מדרס כיון דאין עשויות להנאת מדרס, מידי דהוה אסולם וכו' והיינו טעמא משום דאינו עשוי להנאת מדרס אלא לירד בו ולעלות. תוס' מגחות לא.

רב נסים גאון

רב פפא מתני בנים תרוייהו. כלומר שהיה שונה הראשונה בן שיש לו געגועין על אביו וזו האחרת לפופי, משום אבין בר הונא אמר רב חמא בר גוריא. והיה רב זביד שוה עמו בשמועה ראשונה בן שיש לו געגועים על אביו, וחלוק עליו בשמועה שניה לפופי ינוקא, והיה רב זביד אומרה משם רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן. ולפי שהיתה השמועה הראשונה בן שיש לו געגועין אל אביו והשניה לפופי ינוקא, ואמר על שניהם מתני בנים. זה הוא פירושם והחזקתי לכותבו חנה מפני שראיתיו קשה לתלמידים וביארתיו כדי שיתגלה לכל.

סליק פרק במה אשה

מסורת הש"ס

(ה) [תרגום של ומשיור ומתגלגלת ועי' בערוך ערך תרן], (ו) בד' פפל"מ ריפרס וכ"ה בבי"ף, (ז) [פרמאי פי' תמיכה של בגד שקושרין לזקנים על פיהם למען ירוס מפני ששפתותיהן מתרפטות עיין ערך מגקטמין וע"ע בערוך ערך פרמא], (ח) [קדושין לא: וש"נ], (ט) [ברכות ט.], (י) [פי' שמתכרין מיכריו כמו ויתכר מרגומו ולפוף ערוך], (יא) [לקמן קמז: ע"ש], (יב) [נ"ל אבין], (יג) בלשון אמרמית אומר לכל דבר גדול גמלא. הרמב"ם בפי' המשנה בלאים פ"ג מ"ב, (יד) [ערך מגקטמין], (טו) [וע"ע תוספות מגחות לא. סוד"ה שידה],

לעזי רש"י

ארדפיס"א [אַרדיפיצי"א]. חיקוי, תחפושת, מרכוף.

אשקצ"ש [אישקצי"ש]. קביים.

טלמוסיא [טלימסי"א]. מַסֶּכָה.

אישקיליטי"ש. פעמון קטן.

גרגנ"א. פואה (עשב, שמשורשו מפיקים צבע אדום).

ברמור"ט [ברמור"ש]. חשק, געגועים.

אנמלטויי"ר [מיילולי"ר]. לעטוף.

קוטאנ"א [קונטיינ"א]. אבן שנושאות נשים הרות להגן מהפלה.

ליצ"א. ניר (כמין עץ במתקן-ארינה, שבו השתי עובר).

רבינו חננאל

תני תנא קמיה דרבי יוחנן נכנסין בהן לעזרה, כלומר אינם סנדל, כי אסור אדם לייכנס בסנדל בעזרה כדתנן לא יכנס אדם להר הבית במקלו ובמנעלו כו'. א"ל אני שונה אשה חולצת בסנדל של עץ ואתה שונה נכנסין, תני אין נכנסין. **לוקטמין, חמרא דאכפי.** גידם מי שידיו קצוצות עושין לו יד של עץ ונקרא חמרא דאכפי. **פרמי.** פי' פרמא, יש מי שאומרים חתיכה של בגד שקושרין לזקנים) [על פיהם למען רירם מפני] ששפתותיהם מתרפטות. **קשרים, קשרי פואה,** משום רפואה. **בן שיש לו געגועין על אביו.** יש מי שאומרים כי כשיגדל עצב הבן במיתת אביו, ונטל רצועה ממנעל אביו הימין וקושרה בשמאל הבן ואומרים שמשקיט לבו ואם יחליף, אומרים שהוא סכנה, וסימניך תפילין והן שעל היד השמאל. **סחופי כסא אטיבורא.** פי' אם בולט טיבורו של אדם בחרן ממעיו, או אם ניקב, מניחין שם [כוס] קטן על טיבורו כדי שלא יבלוט ויתבקע, ומניחין אותו עד שיתרפא. **הא דשרו לבסימא** לסוך מלח ושמן לכרעייהו, פשוטה היא. **פי' לחנק.** פי' **לפופי ינוקא. אבן תקומה.** פי' אומרים כי יש אבן ידועה כשהיא תלויה על אשה הרה אינה מפלת, וגם המשקל שכנגד אותו האבן מועלת ומותר לצאת בהן בשבת. אבל משקל דמשקל עלתה בתיקו, וכל [תיקו] דאיסורא לחומרא, ואין יוצאין בה בשבת.

(ה) עי' בגליון בסס הערוך וכ"ה בא"ז בסס רבינו.

לאשתא תילתא. שחפת שלישית שבאה מג' ימים לג' ימים: **סילוי.** ענבים (ה) קטנים: **ושבעה ליבי.** קסמים: **כשורי.** קורות: **ושבעה סיכי.** יתידות קייבל"ם בלע"ז: **משבעה גשורי.** גשרים: **ז' סיגרי.** לגור הלתא חור האסקופה שיר הדלת סובב בו: **כופרי.** זפת שזופתין הספינות: **תרבי.** ספינות: **ושבעה בוני** (ו) **כמוני.** גרעיני כמון. ל"ל בוני כמון גרסי' מלא תגרוף: **ושבעה ביני מדיקנא דבלבא סבא.** שבעה נימי מזקן כלב זקן: **אשתא למירפא.** חולי שמחממת וקולחת את הגוף: **וורדיני.** סנה: **ליחרוק.** מישקרני"ר כמו דמיבלע חירקייהו דאלו טריפות (חולין דף נט:): **ואימר משה.** משוס סיפיה מדוע לא יבער הסנה: **כי סר.** איסור החולי: **אל תקרב הלום.** שלא יקרב זה החולי אליו: **ליפסיה ולפסקיה.** סמוך לקרקע. ליתתיה ישפיל: **דמיילם.** שאתה שפל: **דחמיתא אשתא.** שרלית האש: **לסימטא.** שחין קרו"ג בלע"ז: **בזכויה מסמסייה לסכסייה.** שמות המלאכים על שם שקורעים וממסמסים ומכסכסים אותו. כז לשון בזעא (מ): **מארעא דסדום.** כך הוא הלחם ולא מסדום בלו: **בוך בזיך.** אין לו משמעות אלא כך הוא הלחם: **עייניך ביך.** מרמיין ביך שלא תאדיש יותר: **אחריך ביך.** שלא תרחיב: **לקלוט.** שנקלט זרעו בשריר בטנו שלא יוליד: **ליפה.** אוגפול"ש לבעבועות כך לשון רבי יצחק ברבי מנחם ג"ע. ולשון רבותי לכיפה למי שכופהו שד: **לימא הכי.** לחש בעלמא הוא: **הוים דפקיק דפקיק הוים.** לחש הוא: **ליט תבר ומשומם.** מקולל ונשבר ומשומם יהא שד זה ששמו בר טיט בר טיגא: **לשידא דגים הלסא.** אם הזיק לימא לחש זה: **אקרקפי דארי.** בראש האריי זכר: **ואחוסי דגורייתא.** ובחוטס לגיאה נקבה: **אשכחתא לשידאי בר שריקאי פנדאי.** כך שמו: **במישרא דרבי תבטיס.** בערוגת כרשין הפלתיו: **בלועא דחמרא חטרפיה.** בלחי החמור הלקיתיו: **מאן תנא.** דקתני וכל אדם ואפילו עני שבישראל: **רבי שמעון.** בפרק שמונה שרצים (ט): **בני מלכים.** הלכך לעני נמי חזיא ולא גנותא דידיה ליתחזיא כיוהרא ושליף לי נמי דמגו דחידוש הוא שליף ומחוי: **בארוג בכסותו.** ולא שליף ליה ומחוי: **מתני' דרבי האמורי.** ניחוש הוא וכתיב ובחוקותיהם לא תלכו (ויקרא יח): **גמ' לשיחנא.** לכאב האוזן ותולין באזנו: **לשיפא.** יש שעשאו כדי שיישן ויש כדי שלא יישן: **דחייל.** של שן שועל חי: **לזירפא.** נפח מכה בכל פרזלא זריף והאי מסי לזירפא: **שיש בו משוס רפואה.** שנרלית רפואתו כגון שתיית כוס ותחבושת מכה. ופרכינן הא אין בו כו' כגון לחש שאין ניכר שיהא מרפא יש בו משוס דרבי האמורי בתמיה: **דליחוש חיליה.** שעל ידי שהוא שמן וכחו רב פירותיו נושרין: **דליחזיוה אינשי.** ולסימנא עבדי ליה לאודעי דמשיר פירותיו: **טמא טמא.** הוא עצמו אומר טמא רחקו מעלי: **כובסי.** אשכול תמרים וסימן הוא שמשיר פירותיו: **בפרק אמורא.** בפרק אחד (ס) שנוי בתוספתא דמסכת שבת בהלכות דרבי האמורי: **א"ל.** רבי חייא לתנא: **כולהו אית בהו.** כל השנויות שם אל תטעה לומר באחד מהן אין בו משוס דרבי האמורי אלא בכולן אתה שונה יש בו לבר מהני ג' אלו שאפרש לך: **מי שיש לו עלם וכו'.** ולחש דנעצאתא כמחט אלו ג' לבדם אין בהם: **חד חד נחית.** לחש הוא: **לאדרא.** עצם של דג שיבא לאדם בושטו: **שייא שייא.** לחש הוא לד לד:

האומר

בני מלכים יוצאין בזגין מאן תנא ר"ש היא בו'. פי' הקונטרס [א]ולילא למיחש דילמא מחייבי בהו ואתו לאתויי ולא"ת מכל מקום [ב] ליחוש דילמא מיפסיק ואתי לאתויי כדאמרינן לעיל גבי עבד דלא יצא בחותם שבטאלו וי"ל דהכא מיירי בתלוים בשלשלת דלא מיפסקי [ג] וריב"א פירש דבירושלמי מוקי לה בקטנים דאפילו אי פסיק ומייתי לה ליכא איסור והכי איתא בירושלמי ר' זעירא אומר בזוג שבטאלו ומהו כל אדם דקתני במתניתין בין קטנים עשיריים בין קטנים מתניתין פליגא עליה דרבי זעירא ולא בזוג שבטאלו כאן בגדולים כאן בקטנים פירוש ההוא דלא יצא בזוג שבטאלו בגדולים דלמא מיפסיק ואתי לאתויי והא דשרי הכא בקטנים דליכא למיחש כדפי' מ"מ יש לדקדק אמאי נקט בני מלכים כיון דליכא חשש אי מייתי להו קטן בידים וי"ל דאי לאו בני מלכים הוו מחייבו עליה בני מלכים כל שעה ואי אפשר שלא ישמע אביו מעולם ויטלם אביו בידו ואתו לאתויי אבל אי בני מלכים לא מחייבי אם כן אפילו אי מיפסיק ליכא למיחש דילמא מייתי להו אבוה דלא שכיח שיהא אביו בגדו בשעה שיפסוק:

הדרן עלך במה אשה

לאשתא תילתא לייתי שבעה סילוי משבעה דיקלי ושבעה [ג] ציבי משבעה כשורי ושבעה סיכי משבעה גשורי ושבעה קטימי משבעה תנורי ושבעה עפרי משבעה [ד] סנרי ושבעה כופרי משבעה ארבי ושבעה בוני כמוני ושבעה ביני מדיקנא דכלבא סבא ולצייריהו בחללא דבי צוארא בנירא ברקא א"ר יוחנן לאשתא צמירתא לישקל סכינא דכולא פרזלא וליזל להיכא דאיכא וורדינא וליקטר ביה נירא ברקא יומא קמא ליחרוק ביה פורתא [ה] ולימא [1] וירא מלאך ה' אליו וגו' למחר ליחרוק ביה פורתא ולימא [2] ויאמר משה אסורה נא ואראה למחר ליחרוק ביה פורתא [ו] ולימא [3] וירא ה' כי סר לראות וגו' א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ולימא [4] ויאמר אל תקרב הלום וגו' אלא ליומא קמא לימא וירא מלאך ה' אליו וגו' ויאמר משה וגו' ולמחר לימא וירא ה' כי סר לראות ולמחר ויאמר (ה') אל תקרב הלום וכי פסק ליה ליתתיה ולפסקי ולימא הכי הסנה הסנה לאו משום דגביהת מכל אילני אשרי הקב"ה שכינתיה עלך אלא משום דמייכת מכל אילני אשרי קודשא בריך הוא שכינתיה עלך וכי היכי דחמיתיה אשתא לחנניה מישאל ועזריה ועריקת מן קדמוהי כן תחמיניה אשתא לפלוני בר פלונית ותיערוק מן קדמוהי לסימטא לימא הכי בז בזייה מם מסייא כם כסייה שרלאי ואמרלאי אלין מלאכי דאישתלחו מארעא דסדום ולאסאה שחינא כאיבין בזך בזיך בזבזיך מסמסיך כמון כמיך עיניך ביך עינך ביך אתריך בך זרעיך בקלוט וכפרדה דלא פרה ולא רביא כך לא תפרה ולא תרבה בגופיה דפלוני בר פלונית [ז] לכיפה לימא הכי חרב שלופה וקלע נטושה לא שמיה יוכב חולין מכאובין לשידא לימא הכי הוית דפקיק דפקיק הוית ליטא תבור ומשומת בר טיט בר טמא בר טינא כשמגז מריגז ואיסטמאי לשידא דבית הכסא לימא הכי אקרקפי דארי ואאוסי דגורייתא אשכחתון לשידאי בר שריקא פנדא במישרא דכרתי חבטיה בלועא דחמרא חטרתיה: ובני מלכים בזגין: מאן תנא א"ר אושעיא רבי שמעון היא דאמר [ח] כל ישראל בני מלכים הם רבא אמר [ט] באריג בכסותו ודברי הכל: **מתני'** [י] יוצאין בבית החרגול ובשן שועל ובמסמר מן הצלוב משום רפואה [יא] דברי ר"מ וחכמים אוסרין אף בחול משום דרכי האמורי: **גמ'** יוצאין בבית החרגול דעבדי לשיחלא ובשן של שועל דעבדי לשינתא דחייא למאן דניים דמיתא למאן דלא ניים: ובמסמר מן הצלוב: דעבדי לזירפא: משום רפואה דברי רבי מאיר: [יב] אביי ורבא דאמרי תרוייהו [יג] כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי [יד] הא אין בו משום רפואה יש בו משום דרכי האמורי והתניא אילן שמשיר פירותיו סוקרו (וצובע אותו) בסיקרא וטוענו באבנים בשלמא טוענו באבנים כי היכי דליכחוש חיליה אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעביד כי היכי דליחזייה אינשי וליבעו עליה רחמי כדתניא [5] וטמא טמא יקרא [טו] צריך להודיע צערו לרבים ורבים יבקשו עליו רחמים אמר רבינא כמאן תלינן כובסי בדיקלא כי האי תנא תני תנא בפרק [טז] אמוראי קמיה דר' חייא בר אבין א"ל [יז] כולהו אית בהו משום דרכי האמורי לבר מהני מי שיש לו עצם בגרונו מביא מאותו המין ומניח ליה על קדקדו ולימא הכי חד חד נחית בלע בלע נחית חד חד אין בו משום דרכי האמורי [יח] לאדרא לימא הכי נגעצתא כמחט נגעלתא כתרים [יט] שייא שייא האומר

[א] ולילא למיחש דילמא מחייבי בהו ואתו לאתויי ולא"ת מכל מקוס [ב] ליחוש דילמא מיפסיק ואתי לאתויי כדאמרינן לעיל גבי עבד דלא יצא בחותם שבטאלו וי"ל דהכא מיירי בתלוים בשלשלת דלא מיפסקי [ג] וריב"א פירש דבירושלמי מוקי לה בקטנים דאפילו אי פסיק ומייתי לה ליכא איסור והכי איתא בירושלמי ר' זעירא אומר בזוג שבטאלו ומהו כל אדם דקתני במתניתין בין קטנים עשיריים בין קטנים מתניתין פליגא עליה דרבי זעירא ולא בזוג שבטאלו כאן בגדולים כאן בקטנים פירוש ההוא דלא יצא בזוג שבטאלו בגדולים דלמא מיפסיק ואתי לאתויי והא דשרי הכא בקטנים דליכא למיחש כדפי' מ"מ יש לדקדק אמאי נקט בני מלכים כיון דליכא חשש אי מייתי להו קטן בידים וי"ל דאי לאו בני מלכים הוו מחייבו עליה בני מלכים כל שעה ואי אפשר שלא ישמע אביו מעולם ויטלם אביו בידו ואתו לאתויי אבל אי בני מלכים לא מחייבי אם כן אפילו אי מיפסיק ליכא למיחש דילמא מייתי להו אבוה דלא שכיח שיהא אביו בגדו בשעה שיפסוק:

עין משפט נר מצוה

פח א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שא סעיף כג:

פט ב ג מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף כז:

צ ד מיי' פי"א מהלכות טומאת צרעת הלכה ח סמג עשין לה:

תורה אור השלם

1 וַיֵּרָא מַלְאַךְ יְיָ אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיַּרְא וְהִנֵּה הַסְּנֶה בֹּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסְּנֶה אֵינֶנּוּ אֻכָּל: שמות ג ב

2 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אָסֻרָה נָּא וְאֶרְאֶה אֶת הַמַּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מַדּוּעַ לֹא יִבְעַר הַסְּנֶה: שמות ג ג

3 וַיַּרְא יְיָ כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: שמות ג ד

4 וַיֹּאמֶר אַל תִּקְרַב הֵלֹם שַׁל נַעֲלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אַדְמַת קֹדֶשׁ הוּא: שמות ג ה

5 וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא: ויקרא יג מה

לעזי רש"י

קייבל"ש [קיבלי"ש]. יתדות.

אישקרני"ר [אינקרני"ר]. לחרוץ (חריץ).

קרו"ג [קלו"ג]. מורסה.

אונפול"ש [אנפולי"ש]. בועות (תפיחות בעור, מלאות נוזלים).

מוסף תוספות

א. וכיון שכן כל אחד מישראל ראוי לכך. ריטב"ם. ב. כיון שאינו ארוג. ריטב"ם. ג. דמיירי בזוגין יקרים שיוצאין בהן בני מלכים כגון של כסף ושל זהב דליכא למיחש בהו דילמא מיפסיק, דמסתמא תקרעין הן יפה בשלשלאות של כסף. תוס' לעיל נח.

(ה) [בערוך גרס שיני פי' תמיכה קטנה], ב) [גירס' הערוך סוכרי פי' קבנים ע"ש בערך סכר ה"ן], ג) [עי' תוספות שבועות טו: ד"ה לאסוכן], ד) [גיר' הערוך לכיפא בערך כבף ג], ה) לקמן קיא. קכח. ב"מ קיג:, ו) [גירס' הירושלמי דברי רבי יוסי ר' מאיר אוסר אף בחולן], ז) חולין מ:, ח) [מלא הא ליתא בחולין ומשמע שם דהכל מדברי אביי ורבא ועי' בפירש"י דהכא ד"ה אש וכו' ופרכינן הא אין בו וכו'], ט) מו"ק ה. [סוטה לב:] חולין עח. כלה סו., י) עי' בערוך ערך אמורי, כ) [גירסת הערוך לאדרא], ל) [גירס' הערוך שם שם פי' המקם המקם], מ) [במדבר יד תרגום קרינו מזעון], נ) [לקמן קיא.], ס) פ"ז ופ"ח,

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה סילוי ענפים קטנים: (ו) ד"ה ושבעה מיני כמונא גרעיני:

גליון הש"ם

גמרא ולימא וירא מלאך. עיין שבועות דף טו ע"ב תוספות ד"ה אסור ופסחים דף קיא ע"א תוספות ד"ה נפתח: **שם** אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל דבר שיש בו משום רפואה. עיין בב"מ דף כז ע"ב תוספות ד"ה כיס ואנקי: **שם** בולהו אית בהו משום דרבי האמורי. עיין תשובת רשב"א סימן תי"ג בגליוכה:

מוסף רש"י

כל דבר שיש בו משום רפואה. כגון משקה או סם או לחש שלוחש על המכה (חולין עז:). **הא** אין בו משום רפואה. כגון שעשין שלא על המוני, כגון קנורת שלא בפרשת דרכיס וכיוצא בהם, שדומה לעיסוס (שם). **וטמא טמא יקרא.** לועק ואומר טמא הוא (חולין עח.) ולומר טמא מעליו שטמא הוא (סוטה לב:).

רבינו חננאל

בני מלכים בזוגים. אוקמה רב בזוג ארוג בכסות, ולדברי הכל כי האי גוונא שרי. פי' שיחלא, פצע האוזן. פי' זירפא, (עכיבתא) [ענביתא]. אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל שהוא משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי. ירושלמי רבי אבהו בשם רבי יוחנן כל שמרפא אין בו משום דרכי האמורי (כפסא).

כלל גדול. כל היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת בו'.

פי' בקונטרס אע"פ שלא נודע לו בינתים אמרינן ימים שבינתים הויין ידיעה לחלק שמי אפשר שלא שמע בינתים שאותו יום שבת היה[א] אלא שלא מזכר במלאכות[ב] וקשה לה"ר אליעזר[ג] דאמר בגמרא (לקמן דף עא.) קלר וטחן כגרוגרת בשבת שבת וחדון מלאכות וחזר וקלר וטחן כגרוגרת בחדון שבת ושבת מלאכות[ד] קלירה גורלת קלירה וטחינה גורלת טחינה פירוש ואינו חייב אלא אחת ובשבת אחת איירי דבשתי שבתות היה חייב שתים דימים שבינתים הויין ידיעה לחלק אלמא אע"פ שנודע לו קודם קלירה אחרונה שאותו יום שבת הוא דהא בחדון שבת קלר וטחן אפי' הכי לא הויא ידיעה ומשיב העלם אחד כיון שלא נודע לו שחטא שהרי סבור[ה] שהמלאכה מותר' וטעמא משום דכתיב אז הודע אליו חטאתו שיהיה לו ידיעת חטא[ו] ועוד הקשה ריב"ם דבגמרא מפקינן לה מקרא[ז] ואי כדפי' בקונטרס שאי אפשר שלא נודע לו [ח]למה לן קרא ועוד קשה לר"י דתנן בפרק אמרו לו (כריתות דף טז.) א"ר עקיבא שאלתי את ר' אליעזר העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה כו' אמר ליה חייב על כל אחת ואחת ק"ו מנדה כו' ופליגי התם אמוראי בגמרא היכי בעי מייה וקאמר בסוף שמעתא ולרב חסדא דאמר שגגת שבת וחדון מלאכות הוא דבעא מייה אי ימים שבינתים הויין ידיעה לחלק או לא נדה מאי ימים שבינתים איכא ומשני שבא עליה וטבלה ולאתה וחזר ובא עליה והתם אפילו איחרה כמה שנים ולא טבלה חשיב הכל העלם אחד אלא כשטבלה ימי היתר שבינתים אע"פ דלא ידע כמי שידע דמי ה"נ גבי שבת אע"פ שלא שמע ימי היתר שבינתים הויין ידיעה לחלק[ט] דגזרת הכתוב היא שתהא שמירה לכל שבת[י] ותימה דהתם יליף רבי אליעזר שבת מנדה ואדרבה בשבת כתיב קרא ובנדה לא כתיב וגרסה לר"י דהא דנפקא לן מקרא[יא] בגמרא היינו כרבי אליעזר ברבי שמעון דהתם דאמר לא כך שאלו רבי עקיבא לרבי אליעזר אלא הבא על הנדה והשיב לו רבי אליעזר לחייב על כל אחת ואחת ק"ו משבת[יב]:

בלל גדול. בגמרא מפרש אמאי קרי ליה גדול: **השולח עיקר שבת.** כשבור אין שבת בתורה: **אינו חייב אלא חטאת אחת.** בגמרא (לקמן דף סט:) יליף לה שמירה אחת לשבתות הרבה ושמירה לכל שבת ושבת ומסתברא דכי כתיב שמירה אחת לשבתות הרבה כי האי גוונא כתיב דכולא חדא שגגה היא וקרבן אשוגג קאתי: **היודע עיקר שבת.** שיש שבת בתורה ונאסרו בה מלאכות: **ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה.** על ידי שגגת שבת ששכח ששבת היום. מדקתני סיפא היודע שהוא שבת מכלל דרישא בדאין יודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה בענין זה ולא נודע לו בינתים שחטא: **חייב על כל שבת ושבת.** חטאת אחת לכל שבת. ואע"פ שלא נודע לו בינתים והעלם אחד הוא קמיירתא דמשום שבת שבינתים שאותו היום הויא שבת אלא שלא זכר לו במלאכות שנעשו בו ושגגה דהא לא מיחייב אלא חדא דהואי והא אתיידע ליה ביני ביני הלכך כל חדא שבת חדא שגגה היא. ומיהו על הרבה מלאכות שבכל שבת לא מיחייב אלא חדא דכולה שבת חדא שגגה דהא לא שגג אמלאכות דיודע הוא שהמלאכות אסורות אלא אשבת הוא דשגג: **היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה.** שלא ידע שהמלאכות הללו אסורות ועשאם כמה פעמים בכמה שבתות חייב על כל אב מלאכה חטאת אחת ואף על פי שחזר וכפלה בכמה שבתות כולה חדא שגגה היא דהא לא נודע לו בינתים. ולענין שגגת שבת הוא דאיכא למימר ימים שבינתים הויין ידיעה לחלק אבל לענין שגגת מלאכות לא אמרו הכי דמשום הפסק ימים אין לו לדעת אלא אם כן ישב ועסק לפני חכמים בהלכות שבת. ומיהו בחטאת אחת לא מיפטר על כל שבת דשגגה לאו בשבת הוא אלא במלאכות ושגגות טובא הוו בשבת אחת. ובגמרא (לקמן דף ע.) יליף פעמים שהוא חייב על כל אחת ואחת ופעמים שאינו חייב אלא אחת על כל שבת ומסתברא דחיובא בחדון שבת ושגגת מלאכות דאיכא שגגות טובא ופטורא בשגגת שבת וחדון מלאכות דחדא שגגה היא:

האומר גד גדי וסנוק לא אשכי ובושכי יש בו משום דרכי האמורי ר' יהודה אומר גד אינו אלא לשון ע"ז שנאמר [1]העורכים לגד שלחן הוא בשמה והיא בשמו יש בו משום דרכי האמורי [ו]דונו דני יש בו משום דרכי האמורי ר' יהודה אומר אין דן אלא לשון ע"ז שנאמר [2]הנשבעים באשמת שומרון ואמרו חי אלהיך דן האומר [ז]לעורב צרח ולעורבתא שריקי והחזירי לי זנביך לטובה יש בו משום דרכי האמורי [ח]האומר שחטו תרנגול זה שקרא ערבית ותרנגולת שקראה גברית יש בו משום דרכי האמורי אשתה ואותיר אשתה ואותיר יש בו משום דרכי האמורי [ט]המבקעת ביצים בכותל (והטח) בפני האפרוחים יש בו משום דרכי האמורי והמגיס בפני אפרוחים יש בו משום דרכי האמורי המרקדת והמונה שבעים ואחד אפרוחין בשביל שלא ימותו יש בו משום דרכי האמורי המרקדת לכותח והמשתקת לעדשים והמצווחת לגרסין יש בו משום דרכי האמורי המשתנת בפני קדירתה בשביל שתתבשל מהרה יש בו משום דרכי האמורי אבל נותנין קיסם של תות ושברי זכוכית בקדירה בשביל שתתבשל מהרה וחכמים אוסרין [י]בשברי זכוכית מפני הסכנה תנו רבנן [1]נותנין בול של מלח לתוך הנר בשביל שתאיר ותדליק ונותנין טיט וחרסית תחת הנר בשביל שתמתין ותדליק אמר רב זוטרא האי מאן דמיכסי שרגא דמשחא ומגלי נפטא קעבר משום [3]בל תשחית חמרא וחיי לפום רבנן אין בו משום דרכי האמורי מעשה ברבי עקיבא שעשה משתה לבנו ועל כל כוס וכוס שהביא אמר חמרא וחיי לפום רבנן חיי וחמרא לפום רבנן ולפום תלמידיהון:

הדרן עלך במה אשה

כלל [יא]גדול אמרו בשבת [2]כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת [3]היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל אב

האומר גד גדי. התמזל מזלי: **וסנוק לא.** עיף אל תהי[1]: **אשכי ובושכי.** יוס ולילה: **יש בו משום דרכי האמורי.** וכן בכולן עד סוף פירקא גרסינן הרי זה מדרכי האמורי וה"ג בתוספ': **הוא בשמה והיא בשמו.** הוא ואשתו מחליפין שמותיהן זה בזה בלילה משום ניחוש: **דוני דני.** התמזקו חביותי: **דן.** אינו חק האמורי אלא ע"ז ממש וחייב משום קורא בשם עבודת גלולים: **האומר לעורב לרח.** כשהוא קורא אומר לו כן מפני שהוא מבשר בשורות ולוחש לו לחש זה: **שקרא ערבית.** איחר יותר משאר חבריו. ול"ג שקרא כעורב: **שקראה גברית.** כתרגול כמו קרא גברא (יומא דף כ:): **אשאה ואותיר.** כדי שתהא ברכה מצויה ביינו: **המבקעת ביצים בכותל.** ואית דגרסי ביצים (2) מקבעת לאחר שיצאו האפרוחים מחזרת (3) הקליפות במקל וקובעתן בכותל לפניהם וזהו לנחש שלא ימותו: **המרקדת לכותח.** כשעושה כותח מרקדת לפניו והוא ניחוש שיתחזק: **המשתקת לעדשים.** כשנותנת בקדרה משתקת את כל העומדים כדי שיתבשלו ולגריסין מצוותה: ה"ג **אבל נותנין קיסם של תות.** מוריי"ר וחזק הוא כחומץ ומועיל לבשל ואין זה לנחש: ה"ג **אבל אסרו חכמים בשברי זכוכית.** אע"פ שמשום דרכי האמורי אין בו אסרו חכמים מפני הסכנה שלא יבלע: **בול של מלח.** מלא אגרוף מלח בשביל שתאיר ותדליק שאין זה ניחוש אלא מסייע ממש שהמלח עולה את השמן וימשך אחר הפתילה: **טיט וחרסית.** מלגנין את השמן ואינו דולק מהר: **דמכסי שרגא דמשחא.** שעושה לו כיסוי למעלה ממהר לילך: **נפט.** כשמגלין אותו האור הולך וממשך אליו ומבעיר: **חמרא וחיי.** כשמוזגין ונותנין כוס אומר כן לברכה בעלמא:

הדרן עלך במה אשה

כלל גדול. בגמרא מפרש אמאי קרי ליה גדול: **השולח עיקר שבת.** כשבור אין שבת בתורה: **אינו חייב אלא חטאת אחת.** בגמרא (לקמן דף סט:) יליף לה שמירה אחת לשבתות הרבה ושמירה לכל שבת ושבת ומסתברא דכי כתיב שמירה אחת לשבתות הרבה כי האי גוונא כתיב דכולא חדא שגגה היא וקרבן אשוגג קאתי: **היודע עיקר שבת.** שיש שבת בתורה ונאסרו בה מלאכות: **ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה.** ואותן עשאם כזו עשה כזו, דשגג במלאכות הרבה כשבור מלאכה זו מותרת (שם). **חייב על כל אב** מלאכה ומלאכה. על שבת אחת (שם).

עין משפט נר מצוה

צא א מיי' פי"ח מהל' ע"ז הלכה ד סמג לאוין נא טוש"ע י"ד סימן קעט סעיף ג:

א ב מיי' פ"ז מהלכות שבתות הלכה כ:

ב ג שם הלכה ג:

מוסף תוספות

א. או שלא יזכור בעצמו, שאין שבעה ימים בלא שבת. מאירי. ב. ואע"פ שלא נודע לו שחטא שלא היה זכור שעשה בו מלאכה. מ' הר"ן. (ד)כיון דודאי ידע שהיה אותו היום שבת הויא ידיעת שבת ידיעה לחלק. ריטב"ם. ג. ב"ר נתן [ממגנצה]. ריטב"ם). מאי נפקא מינה באותה ידיעה ששמע שאותו יום שבת היה כיון שאינו נזכר איסור מלאכות שעשה, דלא חשיבא ידיעה אלא א"ב הודע לו שחטא. תוס' הרא"ש. דידיעת היום לא מעלה ולא מורדת דידיעת חטא בענין. רשב"ם. ד. ונודע לו על קצירה של שגגת שבת ודון מלאכה. תוס' הרא"ש. ה. בקצירה אחרונה. תוס' הרא"ש. ו. אבל ידיעה דלאו חטאת לאו שמה ידיעה. תוס' לסלן קס. ז. דאת שבתותי תשמרו. ריטב"ם. ח. פשיטא. רשב"ם. ט. אלמא טעמא לאו משום שאי אפשר שלא שמע בינתיים אלא. תוס' הרא"ש. י. אע"פ שלא נודע לו החטא, דימים שבינתיים הויין כידיעה לחלק וכן בנדה ימי היתר שבינתיים הויין ידיעה. תוס' הרא"ש. ואע"פ שלא היינו צריכים לתת טעם למקרא, אפשר לתת טעם בדבר כי ההעלמות שהן תלויות בימים כגון זו, העלמות חלוקות הן, כלומר דלאו מחמת העלמה קמייתא אתיא ליה אידך שכשנעלם מנו שבת ראשונה אפשר היה לו לידע בינתיים שבת שניה והעלמה ראשונה במקומה עומדת, וכיון שאין זו תלויה בזו ואפשר לזו בלא זו הויא כל אחת חלוקה לעצמה, והיינו דגלי לן קרא דכתיב את שבתותי תשמרו דימים של היתר שבין ימי האסור שיהו חשובים כידיעה לחלק. ריטב"ם. יא. הכא. תוס' הרא"ש. יב. והשתא ניחא דיליף נדה משבת. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

ת"ר נותנין בול של מלח לתוך הנר כדי שתאיר ותדליק, טיט וחרסית תחת הנר כדי שתמתין ותדליק. **חמרא** חייא לפום רבנן ותלמידיהון.

הדרן עלך במה אשה יוצאה

פרק שביעי

כלל גדול אמרו בשבת.

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"מז], ב) [עס פ"ז], ג) [בעריון ערך קבע אימא מקבעת ופי' כדאימא בריש"ן], ד) [תוספתא פ"מז], ה) כריתות סז:, ו) פסחים ג:, ז) [ויקרא ד כח],

תורה אור השלם

1 וְאַתֶּם עֹזְבֵי יְיָ הַשְּׁכֵחִים אֶת הַר קָדְשִׁי הָעֹרְכִים לַגָּד שֻׁלְחָן וְהַמְמַלְּאִים לַמְנִי מִמְסָךְ: ישעיהו סה יא

2 הַנִּשְׁבָּעִים בְּאַשְׁמַת שֹׁמְרוֹן וְאָמְרוּ חַי אֱלֹהֶיךָ דָּן וְחַי דֶּרֶךְ בְּאֵר שָׁבַע וְנָפְלוּ וְלֹא יָקוּמוּ עוֹד:

עמוס ח יד

3 כִּי תָצוּר אֶל עִיר יָמִים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתָפְשָׂהּ לֹא תַשְׁחִית אֶת עֵצָהּ לְנִדַּח עָלָיו גַּרְזֶן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֵל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לָבֹא מִפָּנֶיךָ בַּמָּצוֹר:

דברים כ יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' א שתבשל מכרה אבל אסרו חכמים בשברי זכוכית: (ב) רש"י ד"ה המבקעת וכו' ואית דגרסי מקבעת כל"ל ואיתא ביצים נמתק: (ג) בא"ד האפרוחים מתרזת הקליפות:

לעזי רש"י

מוריי"ר. עין-תות.

מוסף רש"י

גד גדי וסינוק לא. התגבר מזלי ואל תהי עייף (פסחים ג:). **העורכים לגד.** שם עכו"ם העשויים על שם המזל (ישעיה סה יא).

הדרן עלך במה אשה

כל השוכח עיקר שבת. לסבור לא נכתבה שבת בתורה, דהייני העלם זה וחד בידו, שגגת שבת ושגגת מלאכות (כריתות סז:). **אינו חייב אלא חטאת אחת.** על כולן דחדא שגגה היא, והתם ליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה, דהא לא ידע לעולם עיקר שבת עד שילמוד (שם). **היודע עיקר שבת.** שידע שקרבנעים אבות מלאכות אסורות בשבת אבל אינו יודע שהיום שבת, דהייני שגגת שבת וחדון מלאכות (שם). **היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה.** ואותן עשאם כזו עשה כזו, דשגג במלאכות הרבה כסבור מלאכה זו מותרת (שם). **חייב על כל אב** מלאכה ומלאכה. על שבת אחת (שם).

אב מלאכה. דנקט לאו למעוטי תולדות דה"ה לתולדות ובלבד שיהו תולדות דשני אבות אלא למעוטי היכא דהוו ב' תולדות דאב אחד או אב ותולדה שלו דאינו חייב אלא אחת כדקתני סיפא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת שתי תולדות של אב אחד אינו חייב אלא חטאת אחת דהרי הוא כעושה ומחזר ועושה בהעלם אחד ואין חילוק חטאות בהעלם אחד אלא בגופי עבירה שאינן דומין או בחילוק שבתות לענין שגגת שבת: **גמ' עוד כלל אחר.** לקמן בפירקין (דף עה:) ולא כלל בו אלא ב' דברים כל הכשר להנציע וכל שאינו כשר להנציע וכאן כלל יותר ומשום הכי קרי להו גדול: **וגבי שביעית.** בפרק ד' (בנות שוק): **גבי מעשר.** בפ"ק דמסכת מעשרות: **אית ביה אבות.** ארבעים חסר אחת שהוצרכו למשכן ותולדות הדומות לכל אחת הוא תולדות דידיה. אבות דשביעית זריעה וקצירה וזמירה ובצירה דכתיבן[ה] תולדות שאר עבודות שבשדה וכרם דלמדנין במועד קטן בפ"ק (דף ג.): **ולבר קפרא דתנא.** בתוספתא דידיה במעשר מאי אבות כו': **אלא לאו היינו טעמא.** משום אבות ותולדות אלא דבר שנאמר בו כלל ועונשו גדול מדבר אחר שנאמר בו כלל תני ביה כלל גדול: **שבת איתא.** לאיסור דידה בין בדבר שהיה תלוש מבעוד יום כגון טוחן ולש בין בדבר שמחובר משקדש היום: **ואילו שביעית.** בדבר שהיה מחובר משקדשה שביעית איתא אבל בדבר שהיה תלוש לפני שביעית ליתא: **שביעית.** נמי איתיה במאכל בהמה דכתיב ובהמתך ולחיה וגו' (ויקרא כה). מעשר ליתיה במאכל בהמה דמלאורייתא דגן תירוש ויצהר כתיב[ו] ורבנן תקון פירות האילן וירק דמאכל אדם כדקתני כל שהוא אוכל כו': **איתיה בשאנה וירק.** מדרבנן: **כל שהוא אוכל כו'.** דגבי פיאה קליר כתיב[ז] מה קליר מיוחד שיש בו כל אלו: **למעוטי ספיחי סטים וקוצה.** שעומדים לצבע. להכי נקט ספיחים דאין דרך לזרקטן בשנה שנזרעים אלא לסוף ד' וה' שנים שהשרשין מתפשטין בארץ ומשביחין ושורש שלהן עיקר. והא דנקט הני ולא נקט שאר מינים שאינן ראוין לאכילה משום דאיידי דגבי שביעית תני להו דיש להן שביעית נקט הכא דבפיאה ומעשר ליתנהו לשון רבינו הלוי. סטים ווישל"ל קוצה ווריג"ל: **ומכניסו לקיום למעוטי ירק.** כגון לפת וקפלוטות: **ואילו מכניסו לקיום ולקיטתו לאחד לא סגי.** דכי תקון רבנן לדידהו לא פלוג בפירות האילן ובירק בין מין למין: **מסגיאין.** דפטר בחד חטאת: **בשינוק שנשבה.** ולא ידע שבת מעולם: **אבל הכיר ובסוף שבת.** הוה ליה כשוכח שהיום שבת ויודע עיקר שבת וחייב על כל שבת ושבת: **שהיה שכוחה ממנו.** מעולם: **נתני הכיר ובסוף שבת.** דחייב ותע"ג דליכא למימר ימים שבינתים הוויין ידיעה לחלק וכ"ש הא דליכא למימר שימים שבינתים הוויין ליה ידיעה לחלק: אבל כלל גדול דשבת גדול משביעית דמלאורייתא וכן של שביעית משל מעשר: **ואילו פאה איתא בתאנה וירק.** רוב אילנות אין לקיטתן כאחד ואינן רק מ' אילנות דחשיב בפ"ק דפאה (מ"ה) דחייב בפאה אלא נקט תאנה משום[ח] דנלקטת כמה פעמים כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף כח:) אבל ג' פירי בחד יומא כגון תאנה כו' ואומר ר"ת דמדאורייתא לא מיחייב בפאה[ט] אלא בדגן ותירוש ויצהר[י] דסתם קליר דכתיב גבי פאה[יא] הוא דגן וכתיב[יב] כי תבצור כרמך[יג] והא דדרים בת"כ[יד] יכול שאני מרבה קישואין ולוענין שיהיו חייבים בפאה ת"ל ובקוצרכם את קליר ארצכם מה קליר ארצכם שהוא אוכל ונשמר כו' אסמכתא היא דהתם[טו] נמי דריש מעשר ירק מקרא אע"ג דהוי מדרבנן ומה אלא תקנו פאה בירק ובתאנה ודלמי לה כמו שתקנו מעשר מהן אומר ר"ת משום[יג] דאין לקיטתן כאחד דבר מועט הוא פאה דידיה ויש הפסד לענייה בה יותר מן הריוח שמתבטלין[יד] לפי שאין יודעים זמן לקיטתן ודבר שאין מכניסו לקיום נמי לא חשיב[טו] ויפסידו יותר ממה שירויחו במקום אחר: **ספיחי סטים וקוצה.** הא דלא קאמר סתם למעוטי מידי דלאו אוכל אלא נקט הני אומר ר"י משום דקנא הם ראויים לאכילה וקמ"ל דאפילו הכי אין פאה נוהגת בהן וכן מצא רשב"ם בתשובת רש"י והא דנקט ספיחים[טז] משום דשמא סטים וקוצה עצמם אינם ראויים כלל לאכילת אדם ולא הוה חידוש לו שמא הן אוכל גמור ולא ממעטינן **גר שנתגייר בין הנכרים.** [יז]בפני ג' [יח]ולא הודיעוהו מצות שבת[יט] דאי נתגייר בינו לבין עצמו לא הוי גר כדאמרינן בהחולץ (יבמות דף מז:): אבל

וגבי שביעית נמי כו'. הכי תנן בשביעית (פ"ז מ"ח) כלל גדול אמרו כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעין ואינו מתקיים באדם ובהמה שכלה לחיה יש לו שביעית ולדמיו שביעית יש לו ביעור ולדמיו ביעור ועוד כלל אחר אמרו דקתני כל שאינו[א] מאכל אדם ומאכל בהמה וכו' ומתקיים באדם יש לו שביעית ולדמיו שביעית ואין לו ולדמיו ביעור[ב] דכלל הראשון גדול דיש לו ביעור ואחרון אין לו ביעור[ג] ואע"ג דקתני התם[ד] בנבלת אחריתא כלל גדול אמרו בשביעית ולא קתני בתריה כלל אחר [ד]כיון דקתני כלל קטן קמיה שייך למתני בתריה כלל גדול: **והא גבי מעשר דקתני עוד כלל אחר אמרו כו'.** תימה למה ישנה בראשון כלל גדול כיון דאינו גדול מן השני ול"ע:

דאית ביה אבות ותולדות. ואפילו לרבא דאמר במועד קטן (דף ג:) גבי שביעית אבות אסר רחמנא תולדות לא אסר רחמנא מ"מ מדרבנן מיהא אית ביה אבות ותולדות ול"ת במעשר איכא נמי אבות ותולדות דמלאורייתא דגן ותירוש ויצהר ומדרבנן כל מילי וי"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות במילי דלית ביה איסור מלאכות ול"ת ובכלל אחר דשבת ושביעית ליתני נמי כלל גדול מהאי טעמא ויש לומר דלא צריך למיתני דאכלל גדול קמא קמי יה"ק עוד כלל גדול אחר אמרו: **גדול** עונשו של שבת משל שביעית. לפירוש הקונטרס דמפרש בתלוש שנתלש קודם שבת וקודם שביעית משמע שרוצה לפרש שביעית במחובר איתא היינו במחובר ערב שביעית ונתלש בשביעית ומיירי באיסור פירות שביעית לאכילה וקשה לר"י דלפי' לא הוה ליה למימר אלא גדול עונשו של שבת ושביעית משל מעשר דאיתנהו במאכל בהמה מה שאין כן במעשר ולמה ליה למימר כלל גדול עונשה של שבת משל שביעית אלא נראה לר"י דבמידי דאכילה[ה] דלא שייכא לענין שבת לא שייך למימר גדול שבת לא משביעית ולא ממעשר ולהכי לא קאמר גדול שבת ושביעית ממעשר אלא קאמר גדול שבת משביעית דאיסור מלאכות איתנהו בין בתלוש[ו] בין במחובר[ז] ואילו איסור מלאכות דשביעית במחובר איתא בתלוש ליתא וכן משמע בירושלמי[ט] דקתני שהשבת חלה על הכל ושביעית לא חלה אלא על עבודת הארץ בלבד: **ולבר קפרא דתני כלל גדול במעשר כו'.** נראה לרשב"ם דאחריס לא שנו כלל גדול במעשר לפי שאינו גדול מפאה אלא מדרבנן אבל כלל גדול דשבת גדול משביעית דמלאורייתא וכן של שביעית משל מעשר: **ואילו פאה איתא בתאנה וירק.** לא דוקא תאנה דהא רוב אילנות אין לקיטתן כאחד ואינן רק מ' אילנות דחשיב בפ"ק דפאה (מ"ה) דחייב בפאה אלא נקט תאנה משום[ח] דנלקטת כמה פעמים כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף כח:) אבל ג' פירי בחד יומא כגון תאנה כו' ואומר ר"ת דמדאורייתא לא מיחייב בפאה[ט] אלא בדגן ותירוש ויצהר[י] דסתם קליר דכתיב גבי פאה[יא] הוא דגן וכתיב[יב] כי תבצור כרמך[יג] והא דדרים בת"כ[יד] יכול שאני מרבה קישואין ולוענין שיהיו חייבים בפאה ת"ל ובקוצרכם את קליר ארצכם מה קליר ארצכם שהוא אוכל ונשמר כו' אסמכתא היא דהתם[טו] נמי דריש מעשר ירק מקרא אע"ג דהוי מדרבנן ומה אלא תקנו פאה בירק ובתאנה ודלמי לה כמו שתקנו מעשר מהן אומר ר"ת משום[יג] דאין לקיטתן כאחד דבר מועט הוא פאה דידיה ויש הפסד לענייה בה יותר מן הריוח שמתבטלין[יד] לפי שאין יודעים זמן לקיטתן ודבר שאין מכניסו לקיום נמי לא חשיב[טו] ויפסידו יותר ממה שירויחו במקום אחר: **ספיחי סטים וקוצה.** הא דלא קאמר סתם למעוטי מידי דלאו אוכל אלא נקט הני אומר ר"י משום דקנא הם ראויים לאכילה וקמ"ל דאפילו הכי אין פאה נוהגת בהן וכן מצא רשב"ם בתשובת רש"י והא דנקט ספיחים[טז] משום דשמא סטים וקוצה עצמם אינם ראויים כלל לאכילת אדם ולא הוה חידוש לו שמא הן אוכל גמור ולא ממעטינן **גר שנתגייר בין הנכרים.** [יז]בפני ג' [יח]ולא הודיעוהו מצות שבת[יט] דאי נתגייר בינו לבין עצמו לא הוי גר כדאמרינן בהחולץ (יבמות דף מז:): אבל

מסורת הש"ס

(א) [כריתות טז:], ב) פאה פ"א מ"ד פסחים נו: נדה נ., ג) מעשרות פ"א מ"א נדה נ., ד) [ל"ל שביעי במס' שביעית], ה) [ויקרא כה], ו) [דברים יח], ז) [ויקרא יט], ח) [פ"א מ"ח], ט) [רש פירקין]], י) [דברים כד כ-כא], כ) [קדשים פרשתא ג' פ"ג ה"ז], ל) [תו"כ בחוקתי פי"ב ה"ט],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מעשר דקתני עוד כלל אחר:

גליון הש"ס

גמ' למעוטי תאנה. עיין ר"ה דף טו ע"ב תוס' ד"ה נהגו העם:

לעזי רש"י

וישד"א. איסטיס, פסטל (צמח, שמשורשו מפיקים צבע).
ורנג"א. פואה (עלה שמשורשו מפיקים צבע אדום).

מוסף רש"י

אינו חייב אלא חטאת אחת. כיון דאב אחד לגולן (כריתות טז:). כלל אמרו בפאה. כתיב (ויקרא יט) ובקוצרכם את קציר ארצכם וגו', דומיא דקציר דמכניסו לקיום ואיכא כל הני (נדה נ:). ונשמר. שאינו מופקר ומקפידין עליו לגומרו (פסחים נו:). ומכניסו לקיום. שאדם יכול לאוכלו (נדה שם) שמתקיים ימים רבים (פסחים שם). ספיחי סטים וקוצה. דאין אוכל אלא מין לצע (נדה שם) וקשין לאכילה, אבל סטים וקוצה שאינם ספיחים חזו לאכילה (פסחים שם, וכעי"ז בנדה שם). סטיס. מוריק"ל קרי"ג. וקוצה. ווישר"ל (פסחים שם) אי: גויטר"ל (נדה שם). פרט לתאנים. תאנה אינה מתבשלת כאחת (שם ושם) אלא זו גמורה היום ואחרת יוצאה בלילה כל יומת הקיץ (פסחים שם). ואילו לקיטתו כאחת. דממעט תאנה, ומכניסו לקיום. דממעט ירק, לא תנן. אלמא תאנה וירק מיינן במעשר מדרבנן, דמלאורייתא לא מיחייב אלא דגן תירוש ויצהר (נדה שם).

רבינו חננאל

אסיקנא תנא כלל גדול הכא, משום חומרא דשבת גדולה מכלל שביעית [נ"א: דשביעית], דאילו איסורא דשבת חלה בין בתלוש ובין במחובר, ואיסורא דשביעית אינה אלא מן [נ"א: על] המחובר לקרקע. ותוב איסורא דשביעית גדולה מאיסורא דמעשר, שהשביעית חלה באוכלי אדם ובאוכלי בהמה, והמעשר אינו חל אלא על אוכלי אדם בלבד, לפיכך קתני כלל גדול בשביעית, ולבר קפרא משום דענוש של מעשרות גדול מענושה של פיאה, לפיכך תני כלל גדול במעשר. ותנא דידן שבת ושביעית דחומרא דאורייתא, תני כלל גדול, אבל מעשר כגון ירק וכיוצא בו דחומרא דרבנן הוא, לא קתני ביה כלל גדול.

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' שם הלכה ז ופ"ז מהלכות שבת הלכה ט:

מוסף תוספות

א. עי' תוס' הרא"ש שגרס: כל שהוא, ועי' מהרש"א ורש"ש). ב. כיון שהוא מתקיים בארץ ואינו כלה לחיה שבשדה אינו צריך לבערו מן הבית. תוס' הרא"ש. [וא"ת] גבי שביעית מאי גודליה דראשון טפי מאחר, קמא ארבע מילי כייל ובתרא ארבע מילי כייל. רמב"ן. דבמקום אינו מתקיים תני התם מתקיים ובמקום יש לו ביעור תני התם אין לו ביעור, י"ל נהי דלא נפישי מילי דקמא מבתרא, כיון דחומרא. מ' סר"ן. ג. משו"ה קתני התם כלל גדול. מ' הר"ן. ד. י"ל. תוס' הרא"ש. ה. כיון. תוס' הרא"ש. ו. כגון טוחן ולש. תוס' הרא"ש. ז. כגון קוצר. תוס' הרא"ש. ח. דתאנה לקיטתה מפוזרת יותר משאר אילנות. תוס' הרא"ש. ט. נמי. תוס' הרא"ש. י. דכתיבי בהדיא בקרא. תוס' פסחים נו: יא. פאת שדך בקצרך (ויקרא כג, כב). רפ"ז. יב. ורבנן הוא דתקון בשאר אילנות. תוס' הרא"ש. יג. דכיון. תוס' הרא"ש. יד. במקום אחר. תוס' הרא"ש. שיצפו [מתין] יגמור, וכאותה שאמרו (לעיל כג.) מפני מה אמרה תורה להניח פאה בסוף שדהו מפני ביטול עניים, והכא לא מצו למידע. ריטב"ש. טו. שאינם יכולים להצניעו לזמן מרובה. ריטב"ש. טז. ולא נקט סטיס וקוצה. תוס' הרא"ש. יז. פי' שקבל עליו. ריטב"ש. יח. והודיעוהו מקצת מצות אחרות, רמב"ן. יט. שאין זה מעכב. ריטב"ש.

רב נסים גאון

פרק שביעי כלל גדול אמרו

גדול עונשה של שבת יותר משל שביעית, דאילו שבת איתא בין בתלוש ובין במחובר. ודבר זה מפורסם וברור כי אפילו המוציא מרשות לרשות בשבת חייב חטאת, והרבה מן המלאכות שאינן במחובר והן ידועות ואין אנו צריכין למנותן. ואילו שביעית במחובר איתא בתלוש ליתא. ועיקר דילה בתורת כהנים הזרע והזמיר בכלל היו, ולמה יצאו להקיש אליהן, מה זרע וזמר מיוחדין שהן עבודה בארץ ובאילן אף אין לי אלא דבר שהיא עבודה בארץ ובאילן. ועיקר דילה בפרק משקין בית השלחין [מו"ק דף ג]. **וגדול עונשה של שביעית יותר משל מעשר דאילו שביעית איתא בין במאכל אדם בין במאכל בהמה.** ועיקרה בתורה דכתיב (ויקרא כה) ולבהמתך ולחיה אשר בארצך. ובמשנה [שביעית פ"א] כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאוכל אדם ומאוכל בהמה וממין הצובעים ואינו מתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית. **ואילו מעשר במאכל אדם איתיה במאכל בהמה ליתה.** עיקר דבר זה הוא כתוב בתורה [דברים יד] עשר תעשר את כל תבואת זרעך, וסמיך ליה ואכלת, דבר שהוא אוכל. ובמשנה [מעשרות פ"א] כל שהוא אוכל.

אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה. תימה לר"י מנא ליה למידק הכי אימא דלא שכחה נמי אינו חייב על כל מלאכה ומלאכה אלא על כל שבת ושבת כמו בהכיר ולבסוף שכח ותנא הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא כדפרי' ומה שפי' בקונטרס דלייך דחייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא כייל להו אהדדי מי שידע עיקר שבת ושכחה והיודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת דהוה משמע דוקא על כל שבת ושבת ולא על כל מלאכה אין נראה לר"א[א] דא"כ היכי פריך לעיל לתני הכיר ולבסוף שכח וכל שכן הא דמשמע דהא לא איצטריך למיתני והא נמי איצטריך לאשמעינן דאינו חייב[ב] על כל מלאכה ומלאכה ונראה לר"י דלעיל דקאמר ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא לא בעי למימר דלא ליתני כלל במשנה אלא ס"פ מדקתני חייב על כל שבת ושבת ולא קתני אינו חייב אלא על כל שבת דהוה משמע ולא על כל מלאכה ומלאכה משמע דעיקר מתניתין חיובא אתא לאשמעינן דחייב על כל שבת ושבת ולא פטורא דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה ואם כן[ג] ליתני הכיר ולבסוף שכח דהוי רבותא טפי וכ"ש הא אי דחייב על כל שבת ולא הוה צריך למתנייה בהאי בבא אלא ה"ל למיתני בתר הכי בבא אחריתי היודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת לאשמעינן דאינו חייב על כל מלאכה[ד] והשתא דייק שפיר אבל לא שכחה אבל חייב אבל לא שכחה אבל חייב אבל לא שכחה אבל חייב

1 וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וכתיב 2 והנפש אשר תעשה ביד רמה הוקשו כולם לע"ז 8 מה להלן דבר שחייבים על זדונו כרת ושגגתו חטאת אף כל דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת ואלא מונבז שגגה במאי כגון ששגג בקרבן ורבנן 3 שגגת קרבן לא שמה שגגה ורבנן שגגה במאי רבי יוחנן אמר 3 כיון ששגג בכרת אף על פי שהזיד בלאו וריש לקיש אמר עד שישגוג בלאו וכרת אמר רבא מאי טעמא דרשב"ל אמר קרא 3 אשר לא תעשינה (בשגגה) ואשם עד שישגוג בלאו וכרת שבה ורבי יוחנן האי קרא דרשב"ל מאי עביד ליה מיבעי ליה 3 לכדתניא 3 מעם הארץ פרט למומר רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי שמעון אשר לא תעשינה (בשגגה) ואשם 3 השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו: תנן 7 אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה 8 מנינא למה לי ואמר ר' יוחנן 7 שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות בשלמא לרבי יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה כגון דידע לה לשבת בלאו אלא לר"ש ב"ל דאמר עד שישגוג בלאו ובכרת דידע ליה לשבת במאי 9 דידעה 9 בתחומין 10 ואליבא דר"ע מאן תנא להא דתנו רבנן שגג בזה ובזה זהו שוגג האמור בתורה הזיד בזה ובזה זו היא מזיד האמור בתורה שגג בשבת והזיד במלאכות או ששגג במלאכות והזיד בשבת או שאמר יודע אני שמלאכה זו אסורה אבל איני יודע שחייבין עליה קרבן או לא חייב כמאן כמונבז אמר אביי הכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבין עליה קרבן עד שישגוג בלאו שבה הכל מודים מאן ר' יוחנן פשיטא כי קא"ר יוחנן היכא דאיכא כרת אבל הכא דליכא כרת לא סד"א 10 הואיל וחייב קרבן חידוש הוא דבכל התורה כולה לא אשכחן לאו דמייתי עליה קרבן והכא מייתי כי שגג בקרבן נמי ליחייב

מה ע"ז שחייבים על זדונו כרת. 8 ופ"ת מ"מ הקישא דשוגג למזיד למה לי לאפילו לא הוי כתיב התם קרא דוהנפש אשר תעשה ביד רמה יליפין ספיר מע"ז שחייב על זדונה כרת כו' וי"ל דליתי לן לאקושה לע"ז אלא במאי דכתיב בההיא פרשה כדמשמע מתוך פירוש הקונטרס ולהכי אצטריך לאתויי הכא והנפש אשר תעשה[ב] תדע דהא לא יליפין מע"ז דיכיבי על זדונו קפילה כע"ז משום דלא כתיב קפילה בההיא פרשה אלא כרת והא דממעטינן בריש פרק בתרא דמכות (דף יג.): פסח ומילה מקרבן אע"פ שיש בהן כרת משום דמה ע"ז דאמר רחמנא לא תעביד והני קום עשה הינהו היינו נמי משום דכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה 8 דמשמע מה שנויתי אלא לעשות וא"ת[ג] רבנן דהכא [ד]ר' עקיבא[ה] ור' עקיבא אית ליה בפ"ק דכריתות (דף ז:) דהאי קרא דמגדף במגדף את הש"ם כתיב וי"[ו] דליפינא דנקט[ז] הכא הוקשה כל התורה כולה לע"ז נקט אליבא דרבנן דרבי עקיבא[ח] אבל לר"ע אית לן למימר דהוקשה כל התורה כולה למגדף את הש"ם[ט] ואת"ת ולמונבז האי דרשא דר' יהושע בן לוי מנא ליה ואומר ר"י דנפקא ליה כדדרים רבי בפ"ק דיבמות (דף ט.) ובפ"ב דהוריות (דף ח.) [י]נאמר כאן ועודעה החטאת אשר חטאו עליה ונאמר ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה[יא]: **אלא** למונבז שגגה במאי. לא מצי למימר שגג בלאו והזיד בקרבן דאין סברא לחייב[יב] בהזיד בקרבן דלא אב מידיעתו הוא וליכא נמי למימר שגג בלאו וקרבן דסברא הוא דכיון דמקיים [יג]למזיד אפי' [יד]מזיד בכל דבר ושוגג רק בדבר אחד דהיינו בקרבן יש לנו לחייבו[יא]) ומיהו היכא דאיכא קפילה בעינן שיהא שוגג גם בקפילה דאי הוה מזיד בקפילה אין לחייבו בקרבן דכיון דאינו אב מקפילה פטיעה אפילו היה יודע שחייב גם קרבן שלא היה אב ולא אב מידיעתו הוא ואע"ג דבהזיד בכרת חשיב ליה אב מידיעתו לקרבן[טו] היינו משום[כ] דכרת אפסר בתשובה וקרבן לא אפסר בתשובה[כא] ועוד דגבי כרת שייך שפיר למימר אם היה יודע שחייב כרת עם הקרבן היה אב: **בגון** ששגג בכרת **אע"פ** שהזיד בלאו. וטעמא דר' יוחנן משום דלא כתיב לאו בהיקשא דר' יהושע ולא כתיב אלא כרת בההיא עניינא ולהכי בעי מ"ט דרש לקיש ולא בעי מ"ט דר' יוחנן וא"ל דרבי יוחנן מיירי אליבא דרבנן דאית להו היקשא דרבי יהושע בן לוי[כב] אבל לרבי דנפקא ליה מג"ש דעליה מודה רבי יוחנן דבעי עד שישגוג בלאו וכרת דהא כתיב לאו בההוא קרא ואשה אל אחותה לא תקח וגו': **אמר** קרא אשר לא תעשינה בשגגה. קשה לר"י מנא ליה לרש לקיש דרבנן דרשי סכי ובעו שגגה לאו וליכא למימר דמשמע ליה למדרש קרא הכי דהא ע"כ סבירא ליה דאין סברא לדרוש כן דהא איכו סבר כמונבז דלאמר לעיל ומונבז בא בעי שגגה לאו אלא שגגת קרבן גרידא[כג] דבהדיא תניא לקמן מו אאמר יודע אני שמלאכה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבים עליה קרבן אם לאו חייב ולא קאמר קרבן ומלקות אם לאו[כד]: **דידע** לה בתחומין[ב]. לא מצי למימר דידע לה בדאיסי דבההוא נמי חייב חטאת כדפירשתי בפרק קמא (דף ו: בד"ה הא קמ"ל)[כה] [לב]תימה לר"י דאמאי לא קאמר דידע לה לשבת בעשה דכתיב וביום השביעי תשבות וגו' (שמות כג) וכתיב נמי ושמרתם את השבת (שם לא): **עד** שישגוג בלאו שבה. כגון נשבע אלא יאכל ואכל ונשבע אכילה[לג] שבת איסור שבועה[לד] וקיימין בה אלמא[לה] דבשעת שבועה שנשבע היה יודע היתר איסור שבועה אלא שבשעת אכילה היה סבור דמותר לעבור על שבועתו ורש"י פירש דבשעת אכילה שכח שנשבע ואין נראה לאין זה קרוי שגג בלאו שבה במה אמינו מזכר[לו] שנשבע: הא

וכי תשגו ולא תעשו אם כל המצות האלה. וילפינן בהוריות (דף ח.) זו ע"ז שהיא שקולה ככל המצות וכתיב תורה אחת[ט] כל התורה כמשמע: **הוקשו.** הקבנות של שגגות של כל עבירות לשל ע"ז מה ע"ז קרבן אלה אינו בא אלא על עבירה גמורה שחייב על זדונו כרת דסמיך ליה והנפש אשר תעשה ביד רמה ונכרתה: **אף כל התורה.** אין מביאין חטאת אלא על דבר שזדונו כרת: **ואלא מונבז.** דאמר לעיל[כ] דמי שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה חייב חטאת: **דשגג במאי.** הא גבי חטאת שגגה כתיב[כא]: **דשגג בקרבן.** דיודע שחייב על זדונו כרת אבל אינו יודע שחייב עליה חטאת: **לא שמה שגגה.** עד ששגג בעבירה עצמה: **ורבנן.** דבעו שגגה בעבירה עצמה שגגה במאי קאמרי שגגה בכולה מילתא בלאו וכרת או בכרת לחודיה: **כיון ששגג בכרת אע"ג שהזיד בלאו.** שאז הקרבן על הכרת הוא בא כדאמרן לעושה בשגגה וסמיך ליה והנפש אשר תעשה וגו': **לא פטיעה.** היינו לאו: **מניגא נמה לי.** ליתני אבות מלאכות הזורע והחורש כו' למה לי למיתנא מלרבעים חסר אחת דתיתנינהו ואנן ידעינן דמ' חסר אחת איכא: **שאם עשאן כולן כו'.** וסימנא בעלמא אשמעינן לידע כמה חטאות חייב על חילול שבת אחת: **היכי משכחת לה.** למיחייב ע"כ לא משכחת לה אלא בזדון שבת דידע שהוא שבת ושגגת מלאכות דאי בזדון מלאכות ושגגת שבת דידע שהן אסורות בשבת אבל שבת שהיום שבת הא תנן דאינו חייב אלא אחת לכל שבת וזדון שבת לא הוי אע"כ יודע אחת מהלכותיה דאי לא ידע בחדא מיניהו אין שבת אחוק לו משאר ימים וזה ששגג בכולן אין כאן זדון שבת: **בשלמא לר' יוחנן.** דאמר שגגת כרת שמה שגגה: **משכחת לה.** זדון שבת בלאוין ושגגת מלאכות בכריתות דידע לה לשבת שהחיר בה הלאוין או של כולן או של אחת מהן: **דידע לה לשבת במאי.** אלא בכולן שגג בסברא שכל ל"ט מלאכות מותרות: **בתחומין.** דאינו בקרבן: **ואליבא דר' עקיבא.** דאמר במסכת סוטה (א) תחומין דאוריתא נינהו דתנן בו ביום דרש רבי עקיבא ומדותם מחוץ לעיר, ומקרא אחד אומר מקיר העיר והוצאת אלף אמה. אי אפשר לומר אלף אמה שבכר נאמר אלפים אמה, ואי אפשר לומר אלפים שבכר נאמר אלף, ולמה נאמר אלף ולמה נאמר אלפים אלא אלף אמה מגרש ואלפים אמה תחום שבת. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אלף אמה מגרש ואלפים שדות וכרמים. ואמרו בגמרא במאי קמיפלגי מר סבר תחומין דאורייתא ומר סבר תחומין דרבנן.

רבינו חננאל

וקא מפרש ר' יוחנן בטעמא דרבנן כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו חייב חטאת, ור"ל אמר אינו חייב חטאת עד שישגוג בלאו וכרת. ומותבינן על ר"ל הא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, והוינן בה מנינא למה לי, ואמר ר' יוחנן אם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת, ואוקימנא בזדון שבת ושגגת מלאכות. בשלמא לר' יוחנן כגון שהזיד בלאו, פירוש ידע שהיא היום שבת וידע שהעושה מלאכה (חייב כרת) [ועובר בלאו], אמרינן כיון ששגג [בכרת] אף על פי שהזיד בלאו, שגגה היא וחייב חטאת. אלא לריש לקיש דאמר עד שישגוג בלאו וכרת, דזדון שבת היכי משכחת ליה. ומשני כגון דידע לשבת בתחומין, אמר אין השבת אסור אלא בתחומין כדכתיב אל יצא איש ממקומו וגו', וכרבי עקיבא דסבר תחומין דאורייתא, כדמפרש בסוטה פרק ה'. ואף על גב דדחי התם, ואמרינן (עירובין ס:) לית דחש להא דרבי עקיבא. **אמר אביי הכל מודים בשבועת ביטוי שאין חייבין עליה קרבן עד שישגוג בלאו שבה.** מאן הכל מודים, רבי יוחנן דסבר עד שישגוג בכרת, והאי כיון דלית בה כרת בעי שגגת בלאו. ואמרינן פשיטא, מהו דתימא הואיל והזדוג הוא דלא אשכחן בכל התורה לאו שאין בה כרת שמייתי קרבן, והכא בשבועת ביטוי מייתי קרבן אע"פ שאין בה כרת, הוה אמינא כי שגג בקרבן (נמי) בלבד [נמי] מחייב, קמ"ל דלא מחייב רבי יוחנן עד שישגוג בלאו שבה. קיי"ל דכל לאו שבתורה שחייבין עליו מלקות בלבד ואין בו כרת אינו חייב עליו חטאת, וכי אינו חייב חטאת אלא על דבר שזדונו חייב

קמ"ל

ומותר לעבור על שבועתו ורש"י פירש דבשעת אכילה שכח שנשבע ואין נראה לאין זה קרוי שגג בלאו שבה במה אמינו מזכר[לו] שנשבע:

הא

מסורת הש"ם

א) [לקמן קנב: ע"ש], ב) יומא פ. הוריות כ. יפ. ע"ש מולין ה:, ג) [בנדות כו: וש"ע], ד) לקמן עב. [לז:] [לעיל ו:], ה) לעיל ו: לקמן ע: עב. לו: כריתות ג:, ו) [עי' תוספות חגיגה ח: ד"ה הא דמתיב ותוס' לעיל ו: ד"ה הא קמ"ל], ז) [לקמן ע: עב. קנב: סנהדרין סו.], ח) [סוטה כז: וש"נ], ט) הוריות ומילה וחידוש הוא כל"ל רש"ל, י) [במדבר טו], כ) [דף סח:], ל) [ויקרא ד], מ) [במדבר לה], נ) [ויקרא ה], ס) נ"ל דשגגת. רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומליצא דרבי עקיבא דאמר במסכת סוטה. נכתב בגלון דף כז ע"ב ודף ל ע"ב:

מוסף רש"י

וכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה. בעבודת כוכבים משמעי קרא, דתניא בספרי ר"ש אומר בעבודת כוכבים הכתוב מדבר, שאמר כי דבר ה' בזה, שזה על דבור ולשון שנאמר בו אנכי ה' אלהיך ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני (הוריות ח.). מעם הארץ. מעם ולא כל עם, וגבי חטאת כתיב שבא על השוגג (חולין ה:). פרט למומר. דאינו מביא קרבן על שגגתו, דאין מקבלין מידו (הוריות ב. יא.). ר"ש בן אלעזר אומר משום ר"ש. מכאן אתה למד (חולין שם). אשר לא תעשינה בשגגה ראשם. ומסיק ליה אי הודע אלו חטאתו אשר חטא והביא אשמו, דמשמע אשר לא תעשינה אם היה יודע שהוא אסור, ושגגה היתה לו וחטא ואשם הוא יביא (שם) ומשם שאינו ידע לא עשה, אבל בשגגה עשה ואשם (יומא פ.). השב מידיעתו. הפורש ונגדל מתחלה ואין עובר אם היה יודע שהוא אסור, ומאי"כ נגרם כיוצא, אם היה יודע שהוא אסור מלב היה יוצא ומנטל מעבירה זו (חולין שם) ומומר לא אב מידיעתו הוא לפיכך אינו מביא קרבן על שגגתו (הוריות ב.). מנינא למה לי. ליתני אבות מלאכות הזורע והחורש כו' למה לי למימרינן מינינא, הא מני להו ואזל (לעיל ה: וכעי"ז לקמן עג.). שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. ומא לחודיעו סכום החטאות שאדם חייב באיסורי שבת בהעלם אחד, ומשמעינן מ' חסר אחת מן הן ומו לא, שאפילו עשה מולדותיהן עמהן אינו מביא על המולדה היכא דעשאה עם אבות, דהוי"ל כעושה חוזר ועושה, דהולד חדא עבירה היא (לעיל ה:).

רב נסים גאון (המשך)

דידע להו בתחומים ואליבא דרבי עקיבא. כמה דאמר ר' עקיבא במסכת סוטה בפ' כשם שהמים בודקין אותה (דף כז) בו ביום דרש רבי עקיבא ומדותם מחוץ לעיר, ומקרא אחד אומר מקיר העיר והוצאת אלף אמה. אי אפשר לומר אלף אמה שכבר נאמר אלפים אמה, ואי אפשר לומר אלפים שכבר נאמר אלף, ולמה נאמר אלף ולמה נאמר אלפים אלא אלף אמה מגרש ואלפים אמה תחום שבת. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אלף אמה מגרש ואלפים שדות וכרמים. ואמרו בגמרא במאי קמיפלגי מר סבר תחומין דאורייתא ומר סבר תחומין דרבנן.

ה א מיי' פ"ז מהלכות שגגות הלכה כ:

ו ב ג מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה ב סמג עשין רג:

ז ד מיי' שם ופ"ז הי"ב:

תורה אור השלם

1 וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה אשר דבר יי אל משה:
במדבר טו כב
2 והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את יי הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמה:
במדבר טו ל
3 ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה אחת ממצות יי אשר לא תעשינה ואשם: ויקרא ד כז

גליון הש"ם

תוס' ד"ה מה ע"ז וכו' דמשמע מה שצוייתי שלא לעשות. עיין בב"ק דף קה ע"ב תוס' ד"ה מאי לאו: שם ד"ה בגון ששגג וכו' אבל לרבי דנפקא ליה מגז"ש. עיין במיוחסי הכ"ר שבועות דף ה ע"א ובמה' הרמב"ן שם:

תוס' ישנים

א) דהא ודאי ליכא למימר דשגג בכרת דל"כ היינו רבנן ועוד כיון [ט]ד דמקיים שוגג למזיד בכרת [ט]ד אית לן למימר [י]דמכרת אית ליה ידיעה בשעת מעשה [יא]ועוד דשגגת לאו אפילו לרבנן לא מחייבינן:

ב) לא מצי למימר דידע לי' בלאו דמתמה למ"ל בפי' בתחלת לאין בו מטאת [ב]דכיון דסבור דעלמו מותר בכל המלאכות כ"ש שפטור אינו מחזר על בהמתו ולא מצי למימר דידע ליה בהבערה אליבא דרבי יוסי [ב]דהא קתני ליה [ב]בממתינתן [ט]ד וליכא למימר דידע לה בתולדות דכיון דלא ידע אבות כ"ש תולדות וליכא למימר דידע לה בסקילה דאם כן לא אב מידיעתו הוא [ל]ואין סברא לומר [לא] כגון שטעה בשיעורין כגון דסבר דלא מחייבי אלא בהעבירי ה' אמות ברשות הרבים או בתופר ג' תפירות ובוחב ג' אותיות דלא שכיח שיטעה ויאמר מדעתו שיעור אחינו:

מוסף תוספות

א. פרש"י דכתיב בפרשת שלח לך וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וילפי' בהוריות זו ע"ז ששקולה כנגד כל המצות, משמע מתוך פירושו דמהתם גמר דהוקשה כל התורה כולה לע"ז. תוס' הרא"ש. ב. משום דכרת כתיב בהאי פרשה ודרשי' מה ע"ז שחייבין על דזונה כרת. תוס' הרא"ש. ג. הניחא למ"ד מגדף היינו עובד ע"ז, אלא למ"ד מגדף היינו מברך את השם לא אשכחן בהאי פרשה כרת לגבי ע"ז, דהכי כתיב קרא את ה' הוא מגדף ונכרתה, ואין לומר דהך דרשא דר' יהושע בן לוי כמ"ד היינו עובד ע"ז דהא. תוס' הרא"ש. ד. אליבא. תוס' הרא"ש. ה. מסקי' לה. תוס' הרא"ש. ו. דודאי. תוס' הרא"ש. ז. ריב"ל. תוס' הרא"ש. ח. דרבי יהושע בן לוי משום דס"ל דמגדף היינו עובד ע"ז אמר לה בהאי לישנא. מי' הרי"ן. ט. מה להלן בדבר שזדונו כרת דהא כתיב ביה ונכרתה אף כל שיש על זדונו כרת. מי' הרי"ן. י. מגז"ש דעליה. תוס' הרא"ש. יא. מה להלן דבר שזדונו כרת ועל שגגתו חטאת אף כאן דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. דשג"ש. יב. קרבן. תוס' הרא"ש. יג. שוגג. תוס' הרא"ש. יד. הוו. תוס' הרא"ש. טו. דהך קרא. תוס' הרא"ש. טז. כתיב. תוס' הרא"ש. יז. דבענין. תוס' הרא"ש. יח. דומיא דמזיד. ריטב"ש. יט. [ולא אמרי'] דכיון שאינו שב מידיעתו משום כרת שהוא איסור חמור פשיטא שגם משום קרבן לא היה שב, י"ל. תוס' הרא"ש. כ. דקרבן נראה לו חמור יותר מכרת. תוס' הרא"ש. כא. ועדיין אמר לך שאילו היה יודע בענוש הקרבן לא היה עושה. ריטב"ש. כב. דנפקא להו מתורה אחת. תוס' הרא"ש. כג. וליכא למימר דאפי' למונבז קאמר עד שישגוג בלא. תוס' הרא"ש. [ועי' מהר"ם]. כד. ואי משמע ליה למדרש קרא הכי מונבז נמי הוה ליה למיבעי שגגת לאו כפשטיה דקרא והקישא דשוגג למזיד נוקמה לכרת, וצ"ע. תוס' הרא"ש. כה. דלא קתני איסי אינו חייב על אחת מהן אלא אסקילה, אבל חטאת חייב על כולם וכו' דלא פליג אמתני' (דכלל גדול) [דהכא] דקתני מניינא למימר דחייב על כל אחת ואחת וכו'. תוס' לעיל ו: כו. לפי שאינו מצווה על שביתת בהמתו אלא במה שהוא עצמו אסור [ולכן]. תוס' הרא"ש. כז. דאמר (לקמן ע.) [ובעבודה] ללאו יצאת [ואין בה קרבן]. ריטב"ש. [ד, דהא מתני' פליגא על ר' יוסי. תוס' הרא"ש. כח. הבערה. תוס' הרא"ש. כט. בהדי אבות מלאכות. תוס' הרא"ש. ל. כדפרישית (לעיל אלא למונבז). תוס' הרא"ש. לא. דידע להו לכולהו מלאכות אלא. תוס' הרא"ש. לב. מיהו. תוס' הרא"ש. לג. זכור שבועתו יפה אלא. ריטב"ש. לד. שהוא סבור שאין איסור לאו במי שעובר על שבועתו. ריטב"ש. לה. אע"ג דאמרינן האדם בשבועה פרט לאנוס הואי אדם בשבועה קרינא ביה. תוס' הרא"ש. לו. כלל. תוס' הרא"ש.

ט) ע"ש דלא מייתי כלל מדין תמונין דאוריתא. אבל מ"מ יש לנמוח מהתם דגם בדין תמונין דאוריתא לא קיי"ל כר"ע ועיין תוס' סס ד"ה לית ודו"ק.

סט: כלל גדול פרק שביעי שבת

הא מני מונבז היא. פירש בקונטרס אבל לרבנן דפליגי אמונבז לא אשכחן שגגת שבועת ביטוי לשעבר[א] וסברי כרבי ישמעאל דאמר בשבועות דלאו חייב אלא על העתיד לבא והקשה ה"ר אליעזר[ב] לרבינו שמואל דהא רבנן[ג] דמונבז [ד]רבי עקיבא ור"ע מחייב בהדיא על לשעבר בשבועות [ו][פ"ג ובלשון אחר שפי' בקונטרס מוכח בשבועות] בפ"ג (דף כו:) דאמר בעא מיניה רבא מרב נחמן איזהו שגגת ביטוי לשעבר אמר ליה כגון דאמר יודע אני שבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לא חייב הא מני מונבז היא (לישנא אחרינא מני אילימא מונבז פשיטא השתא בכל התורה דלאו חידוש הוא אמר [ו] שגגת קרבן שמה שגגה הכא דחידוש הוא לא כ"ש אלא לאו רבנן היא ותיובתא דאביי תיובתא):

ואמר אביי הכל מודים בתרומה שאין חייבין עליה חומש עד שישגוג בלאו שבה הכל מודים מאן רבי יוחנן פשיטא כי אמר רבי יוחנן היכא דאיכא כרת היכא דליכא כרת לא מהו דתימא מיתה במקום כרת עומדת וכי שגג במיתה נמי ליחייב קמ"ל רבא אמר [ה]מיתה במקום כרת עומדת וחומש במקום קרבן קאי: אמר רב הונא [ג]היה מהלך [ז](בדרך או) במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד חייא בר רב אומר משמר יום אחד ומונה ששה במאי קמיפלגי מר סבר בברייתו של עולם ומר סבר כאדם הראשון מיתיבי היה מהלך בדרך ואינו יודע אימתי שבת משמר יום אחד לששה מאי לאו מונה ששה ומשמר יום אחד לא משמר יום אחד ומונה ששה אי הכי משמר יום אחד לששה משמר יום אחד ומונה ששה מיבעי ליה ועוד תניא היה מהלך בדרך או במדבר ואינו יודע אימתי שבת מונה ששה ומשמר יום אחד תיובתא [ז](דר' חייא) בר רב תיובתא אמר רבא בכל יום ויום עושה לו כדי פרנסתו [בר מההוא יומא] וההוא יומא לימות [ח]דעביד מאתמול שתי פרנסות ודילמא מאתמול שבת הואי אלא [ד]כל יום ויום עושה לו פרנסתו אפילו ההוא יומא וההוא יומא במאי מינכר ליה בקידושא ואבדלתא אמר רבא [ה]אם היה מכיר [ט]מקצת היום שיצא בו עושה מלאכה כל היום כולו פשיטא מהו דתימא כיון דשבת לא נפיק במעלי שבתא [נמי] לא נפיק והאי אי נמי בחמשה בשבתא נפיק לישתרי ליה למיעבד מלאכה תרי יומי קא משמע לן זימנין דמשכח שיירתא ומקרי ונפיק: היודע עיקר שבת: מנהני מילי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה תרי קראי כתיבי [1]ושמרו בני ישראל את השבת וכתי' [2]ואת שבתותי תשמורו הא כיצד ושמרו בני ישראל את השבת שמירה אחת לשבתות הרבה ואת שבתותי תשמורו שמירה אחת לכל שבת ושבת מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אדרבה איפכא מסתברא ושמרו בני ישראל את השבת שמירה אחת לכל שבת ושבת ואת שבתותי תשמורו שמירה אחת לשבתות הרבה: היודע שהוא שבת: מאי שלא לפקוח נפש: **בקדושתא ואבדלתא.** לזכרון בעלמא שיהא לו שם יום חלוק משאר ימיה ולא תשתכח שבת ממנו: **אם היה מכיר מקצת יום שיצא בו.** לא שזכר איזה יום בשבת היה אלא זכור שהיום יום שלישי ליציאתו או רביעי ליציאתו ומתוך כך ידע שמונה ליציאתו עושה מלאכה כל יום ח' וכן לעולם ודאי זהו יום שיצא בו וקיים ליה דבשבת לא יצא שהרי ביטוד לא שכח את השבת: **במעלי שבתא נמי לא נפיק.** דאין דרך לצאת מפני כבוד השבת ועל כן כל יום ח' וט' ליציאתו ליתמרו דליכא לספוקינהו בשבת: **מנא הני מילי.** שיש מחלל בשבתות הרבה וחייב אחת על כולן ויש מחללן וחייב על כל שבת: **הכי גרסינן הא לילד ושמרו בני ישראל את השבת שמירה אחת לשבתות הרבה ואת שבתותי תשמורו שמירה לכל שבת ושבת.** דקרא קמא חדא שבת הוא דחייב משום שאינו מקפיד אלא על האחת והכא כתיב את שבתותי לכולהו קפיד ולא מסרן אלא לאחכמים להודיען מסברא האי בשבת עיקר שבת דחדא שגגה היא והאי בשוכח שבת אבל יודע עיקר שבת דאיכא למימר ימיה שבינתים [הויין] **ידיעה לחלק: איפכא מסתברא.** ושמרו בני ישראל את השבת משמע שמירה אחת לשבת אחת ואת שבתותי תשמורו ג' שבתות ואינו מזהיר אלא על שמירה אחת. ודין רב נחמן ודין רב נחמן בר יצחק לא פליגי אלא במשמעותא מאי דיליף מר מהאי קרא ליף מר מאידך: מאי

קמ"ל. אדמר דמודה רבי יוחנן בה דבעינן שגגת לאו דאי בלאו תו ליכא שגגה דבהא נמי פליגי רבנן אמונבז ואמרי דאין שגגת קרבן שגגה: **איזהו שבועת ביטוי לשעבר.** בשלמא להבא כגון שלא אוכל משכחת לה כגון שנתעלמה השבועה ואכל אלא לשעבר כגון שאכלתי והוא לא אכל אין כאן שוגג דאי בשבור שאכל בשעה שנשבע אינו חייב קרבן דתניא בשבועות (פ"ג דף כו.) האדם בשבועה[ו] פרט לאנוס כלומר האדם בשבועה שיהא אדם בשעת שבועה שתהא דעתו עליו בשעת שבועה ופרשינן לה התם לאפוקי כי האי גוונא ומהשתא לא משכחת שגגה אלא בקרבן: **אמר יודע אני שאני נשבע לשקר.** וזנחרתי על כך: **אבל איני יודע כו'.** דאי בנתעלמה ממנו אזכרת שבועה אין לך אונס בשעת שבועה כזה: **חייב.** אלמא מודו ביה רבנן דמיחייב אשגגת קרבן: **הא מני מונבז היא.** דאמר נמי בעלמא שמה שגגה אבל לרבנן דפליגי עליה אית להו ביטוי לשעבר דבקרי כר' ישמעאל דאמר בשבועות אינו חייב אלא על העתיד לבא (שם דף כה.). יש גורסין הא מני (ב) מונבז פשיטא השתא בכל התורה אמר מונבז שגגת קרבן שמה שגגה הכא דחידוש הוא לא כ"ש אלא לאו רבנן תיובתא ולא נהירא לי דמאי פשיטותא הא אינטריך לאשמעינן דחלוקה שגגה זו משאר שגגות דאילו בכל התורה למונבז בין ששגג בקרבן בין ששגג בלאו וכדא שמה שגגה וכאן בלשעבר אם שגג בלאו שבה לאו שגגה היא דכתיב האדם בשבועה: **הכל מודים בתרומה.** זר שאכל תרומה בשוגג משלם חומש על שגגתו דכתיב (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה אבל מזיד אין מוסיף חומש וחייב מיתה בידי שמים דכתיב (שם) ומתו בו כי יחללוהו וסמיך ליה וכל זר לא יאכל קדש: **בלאו שבה.** כשבור חולין ואין כאן לאו: **מיהא.** דכתיב בתרומה: **במקום כרת.** דשאר עבירות: **וחומש.** דשגגת תרומה במקום קרבן דשגגת שאר עבירות ולרבי יוחנן מיחייב חומש אשגגת מיתה: **מונה ו'.** מיום ששם אל לבו שכחתו ומשמר השביעי: **משמר יום אחד ומונה ו'.** וכל יום ששם אל לבו אינו משמר דשמא עשה מלאכה אבל יום המחרת משמר. ולקמן מפרש דבהך דאינו משמר לא עביד נמי מלאכה אלא כדי פרנסת היום: **לבריתו של עולם.** ימי חול נמנו תחלה: **לאדם הראשון.** שנברא בע"ש ויום ראשון למנינו שבת היה: **יום אחד נשמר.** משמע לו' שעברו: **וההוא יומא לימות.** בתמיה: **ודלמא אתמול שבת הוה.** ונמצא מחלל שבת שגגת קרבן לאו שמה שגגה, לרבנן אוקמינה להא מתניתא בשבועות פרק ב' אפילו תימא רבנן בשגגת קרבן, בשבועת ביטוי מחייבי, דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דמונבז אלא בעלמא, אבל בשבועת ביטוי דהוא חידוש דלא אשכחן מזיד קאי בלאו, בשוגג מייתי קרבן, והכא בשבועת ביטוי מזיד קאי בלאו ושוגג מייתי קרבן, שגגה דקרבן נמי הוא שגגה וחייב חטאת. **הא** דאמר רב הונא היה מהלך במדבר ואינו יודע מתי שבת כו'. ז)קיי"ל כרבא דאמר חושש בכל יום שמא היום שבת הוא, ואעפ"כ עושה כדי פרנסתו בכל יום, ומונה ו' ימים ומשמר שביעי. ואם אין לו מאין יתפרנס, עושה גם בו ביום כדי פרנסתו ומינכר ליה בקידושא ובאבדלתא. כלומר בו ביום מקדש ומבדיל לעשות היכר בין זה היום לשאר ששה ימים. ואם מכיר סכום הימים שיצא, כל יום שמיני מותר לעשות מלאכה כל היום דלא מספקא ליה דודאי יום שבת לא יצא, וכל יום שמיני ליציאתו הוא יום יציאתו. ואם ברי לו שלא יצא בע"ש, עושה יום שמיני ויום תשיעי בלא ספק, אבל אי לא ידע בבירור, חיישינן דילמא איזדמן ליה שיירא ונפק בע"ש. היודע עיקר שבת, ונעלם ממנו שהיום יום שבת הוא ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת אחת בכל שבת ושבת. ושמעינן ליה מדכתיב ושמרתם את השבת, וכתיב את שבתותי תשמורו. ופשוטה היא לרבה בר אבוה כטעמיה, ולרב נחמן בר יצחק כטעמיה, זה סובר ושמרו ב"י את השבת [שמירה אחת לשבתות הרבה כנגד השוכח עיקר שבת, את שבתותי תשמורו שמירה לכל שבת ושבת כנגד היודע עיקר שבת. וזה סובר] ושמרו בני ישראל את השבת שמירה לכל שבת ושבת כנגד היודע עיקר שבת, את שבתותי תשמורו שמירה אחת לשבתות הרבה כנגד (היודע) [השוכח] עיקר שבת. **היודע שהוא שבת והזיד בה, ושגג במלאכות ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל מלאכה ומלאכה.**

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ג מהלכות שבועות הלכה ז:
ט ב מיי' פ"י מהלכות תרומות הלכה ח:
י ג ד מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה כב טוש"ע א"ח סי' שדמ סעיף ח:
יא ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

תורה אור השלם

1 וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם:
שמות לא טז
2 אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא יט ג

מוסף תוספות

א. דאומר מותר בשבועה פטור. ויטע"ש. כדאמרי' התם האדם בשבועה פרט לאנוס דהכי משמע האדם שתהא דעתו מישבת עליו בשעת שבועה ופרט לאנוס שאין דעתו מישבת עליו. שיטה להר"ן. ב. ב"ר נתן. תוס' הרא"ש. ג. מגמגנצה. ויטע"ש. ד. דפליגי עליה. תוס' הרא"ש. ד. מאן ניהו. תוס' הרא"ש. ה. שגגת לאו שמה. תוס' הרא"ש. [וכעי"ז הגיה הב"ח]. ו. ולא היה צריך להאריך כ"כ דממילא ידענא דלא מחייב לשעבר בשגגת לאו. תוס' הרא"ש. ז. דאם איתא דפשיטא לן דאומר מותר בשבועה פטור, אמאי פרכינן לאביי מהא מתניתא. ויטע"ש. [ועי' מהר"ש]. ח. [ו]שגגת קרבן היא דאילו כששכח המעשה שעשה וסבור שנשבע באמת לדברי הכל אנוס הוא ואם כסבור שמותר לישבע לשקר הרי אומר מותר ופטור. ויטע"ש. ט. שלא היה אומר מותר אלא. ויטע"ש. י. ונמצא טועה בהלכה, ולא עוד דגבי שבועת שקר עשה נמי איכא מדכתיב (דברים ו, יג) את י"י אלהיך תירא, ובכלל מוראה של הקב"ה שלא לישבע בשמו לשקר ואפשר דהאי ידע לה לשבועת שקר בעשה שבה ולא ידע ליה בלאו. ויטע"ש. יא. כיון שיודע שיש בו איסור עשה אע"פ שאינו בקי בכל הפסוקים, שהרי אפי' למונבז נמי אינו בקי בקרא של קרבן. תוס' הרא"ש. יב. ומר משתבע אפכא. תוס' הרא"ש. יג. אינו חייב קרבן אלא בשוגג בלאו שבה [וא"כ]. ויטע"ש. יד. איזו היא שגגת שבועת ביטוי לשעבר א"ל כגון דאמר יודע אני ששבועה זו אסורה ואיני יודע שחייבין עליה קרבן, אלמא לא משכחת לה אלא בשגגת קרבן דאילו באומר מותר אנוס הוא. ויטע"ש. טו. דהתם לרבותא נקט ליה דאפילו שגגת קרבן שמה שגגה לרבנן גבי שבועת ביטוי ומשום דחדוש ולאפוקי מהא דאביי. ויטע"ש. טז. בכל יום כדי לצאת מן המדבר. ספק הרא"ש סימן ג'. יז. אינו יוצא חוץ לתחום. מ' הר"ן. יח. [אלא] אפי' בשאר ימים נמי אינו יוצא חוץ לתחום דלאו פקוח נפש היא. מ' הר"ן. יט. וכי יעמוד לעולם במדבר ויחלל שבתות וימות בארץ גזרה. מ' הר"ן. כ. לימא דמינכר ליה בתחומין שאינו מהלך באותו יום חוץ לתחום. מ' הר"ן. כא. כדי להגר לצאת מן המדבר. ספקי הרא"ש סימן ג'. לפי שתחומין מדבריהם ובכל שהוא מדבריהם לא גזרו, ואפי' לפ"ד תחומין דאורייתא כיון דאיסור עשה הוא ואינו איסור סקילה לא החמירו. למנ"ן.

מסורת הש"ס

ז) שבועות כו: [ע"ש היטב], ב) [שמי מיכות הללו ליתא בהר"ף והרא"ש והרמב"ם ומטור וש"ע], ג) [ל"ל דחייא], ד) פ"א לעניין ה), כ"א סמוס, ו) [ויקרא ה], כ"ל וכ"ש בת"ר, ומהר"ם וכ"ה בת"ר,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר מונבז שגגת קרבן: (ב) רש"י ד"ה הא מני וכו' יש גורס הא מני אילימא מונבז פשיטא השתא בכל התורה דלאו חידוש הוא אמר מונבז: (ג) תוס' ד"ה הא מני וכו' אע"ג דבעלמא שגגת לאו נמי הויא שגגה: (ד) בא"ד רבינו שמואל אשאיר להר"א דלרבנן דשגגת:

גליון הש"ם

גמ' רבא אמר מיתה במקום כרת. עי' בר"ש רפ"ו דתרומות:

רב נסים גאון

אמר אביי הכל מודים בתרומה שאין חייבין עליה חומש כו'. עיקר דבר זה הוא כתוב בתורה (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קודש בשגגה ויסף חמישיתו עליו. וכמו כן עוד חיוב המיתה הוא כתוב בתורה [שם] ומתו בו כי יחללהו, וכמה ששנינו במסכת ביכורים בפ' התרומה והביכורים חייבין עליהן מיתה וחומש ופי' אל [פירושו בבריית א] במסכת זבחים בפרק רבי אומר [בתוספתא דזבחים פ' י"ג] הפרש בין השוחט בפנים. ובמסכת כריתות [בתוספתא] בפרק א' אלו שהן במיתה האוכל את הטבל, וכהן טמא שאכל תרומה טהורה וזר שאכל את התרומה. ותמצאנו בתלמוד במס' סנהדרין [פג] בפרק אלו הן הנשרפין.

רבינו חננאל

כרת בשגגתו חייב חטאת, זולתי המביאין על הזדון כשגגה. ומותבינן עליה דר' יוחנן איזו היא שבועת ביטוי לשעבר, אמר אני יודע ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו, חייב. ודחי ר' יוחנן הא למונבז היא, ואנא דאמרי כרבנן. מיהא שמעינן דרבי יוחנן פליג עליה דמונבז בהא. **תוב** אמר אביי הכל מודים, והוא ר' יוחנן, בזר שאכל תרומה שאין חייבין עליה חומש עד שישגוג [בלאו] שבה. מ"ט כיון דתרומה יש בה מיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו, אבל כרת ליה בה עד שישגוג בלאו שבה. דקר"ל שגגה בכרת הויא שגגה, וכל מאי דלית ליה כרת בעינן שגגה בלאו שבה. ואע"ג דתרומה עון מיתה היא, שגגה דמיתה אינה חשובה כשגגת דכרת, אלא בעינן שגגה בלאו שבה. **ודחה** רבא להא דאביי ואמר לעולם מיתה במקום כרת עומדת, וכשם שבשאר מצות אם שגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו לר' יוחנן מביא קרבן, הכי נמי לענין תרומה אם שגג במיתה אע"פ שהזיד בלאו מוסיף חומש, שחומש במקום קרבן הוא, וקי"ל כרבא. **וקמייתא** נמי דאמר אביי בשבועת ביטוי עד שישגוג בלאו שבה, אבל

ז) מן קיי"ל כרבא על סוף הענין הוסיף בא"ז בשם רבינו.

מאי שנא רישא. דשגגת שבת וחזון מלאכות לא מיחייב אלא אחת לכל שבת וסיפא דזדון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל מלאכה ומלאכה: **לאן מידיעת שבת הוא פורש.** ריש"א כי אמרו ליה שבת הוא פורש מן המלאכה ומכיר שחטאת ועל כך הוא מביא קרבן הלכך שגגת שבת היא ועל השבת הוא צריך להביא: **לאן מידיעת מלאכות הוא פורש.** כי אמרי ליה שבת הוא לא פריש דהא נמי ידע וכי אמרי ליה מלאכה משובה היא זו פריש הלכך על מנין המלאכות יביא: **אלא פריש משבת אלא משום.** דכי אודעיה שבת הוא הכיר שחטאת על המלאכות וכלום פריש ממלאכה כלומר ע"י ידיעת המלאכות אלא משום שבת דכי אמרו ליה מלאכות הן הכיר שחילל שבת: **חילוק מלאכות.** שגופי מלאכות מתחלקים לחטאות ואע"פ שבעלם אחד: **מום יומא.** מיתות הרבה: **בממון.** לאפוקי קרבנות: **מה מ"ל.** ובלא כפר נאמר לא תעשה כל מלאכה[1]: **דברים.** משמע תרי ה' לרבות חד הרי שלשה אלה בגמטריא ל"ו הרי ל"ט: **מ"ל בחריש ובקציר ובשבות.** כלומר בלאו לא תבערו הוה לן למילף מהאי אם לא שיש להשיב: **ועדיין אני אומר על חריש וקציר חייב שתים.** אם עשאן בהעלם אחד שהרי הוציאם מן הכלל לחלקן לשתים ומשמע אזהרה לקציר לעצמה ואזהרה לחרישה לעצמה: **ועל כולן אחת.** דבאחד מלאכה מיילינהו וחד לאו. ובדבר שהיה בכולן ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד כו' לא דיינינן ליה דהוי ליה כלל בלא תעשה ופרט בעשה ואין דנין אותו בכלל ופרט. אי נמי הוי חרישה וקציר שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין דהוה ליה למיכתב חד: **מ"ל לא תבערו כו'.** וחרישה וקציר לדרשה אחרינא אי כר' עקיבא דדרשי ליה בעלמא (ר"ה דף ט.) לענין תוספת שביעית אי כרבי ישמעאל [שם] לענין שבת מה חרישה רשות אף קציר רשות ללמד על קציר העומר שדוחה שבת: **בכלל היפה.** דלא תעשה כל מלאכה: **נהקיש אליה.** כל שאר המלאכות שנכללו עמה בכלל שזו מדה בתורה כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא כו': **נלאו.** שאין חייבין עליה כרת וסקילה כשאר מלאכות אלא מה שאמור בה: **נחלק.** כדאמרן מה הבערה מיוחדת: **ועשה מאחת מהנה.** האמור לענין חטאות הוה ליה למיכתב ועשה אחת ולישתוק אייתר ליה שארא מ"ם דמאחת וכל תיבת מהנה לדרשה ודרוש הכי פעמים שכל מעשה עבירותיו חשוב אחת ופעמים שהוא קרוי הנה לשון רבים: **וא"ר יוסי ברבי חנינא מ"ט דרבי יוסי.** כלומר מאי דריש ביה דאכתי מ' דמהנה ומ' דמאחת למאי אתא: **אחת מאחת.** אחת הוה ליה למיכתב וכתיב מאחת וכן נמי הנה ה"ל למיכתב (הנה) [למדרש פעמים שהוא הנה] וכתב מהנה ודרוש אחת והנה בלא מ"ם הכי פעמים אחת שהוא הנה שבת [אחת] לבדו הוא מחלל ויש כאן חטאות הרבה דאזלינ בתר מלאכות ופעמים הנה שהיא אחת מלאכות הרבה עשה ואינו חייב אלא אחת בהנהך תרי גווני איכא למשמע ועשה אחת וחייב הנה ואיכא למימר נמי הכי ועשה אחת הנה[1] עשייתו הוי אחת אע"פ שהן הנה [וחייב א'] ומ"ס יתירה [דרוש הכי] לרבות שהכותב שם משמעון דאע"ג שנתכוון לעשות תיבה גדולה הוא לו ואפי' אותיות הרשאותון שם במקום אחר הן חייב והיינו מאחת מקצת המלאכה ולא כולה יביא חטאת: **מהנה**

אם אינו ענין למזיד דהא כתיב בו'. ואם תאמר ולימא אם אינו ענין למזיד משום[א] דאחטו בתרי קטלא קטלא ליה וי"ל דאי נאו קרא אחריני[ב] דמייתי[ג] הוה מוקמינן ליה להאי קרא במזיד ומות יומת דברה תורה כלשון בני אדם אבל השתא דלא איצטריך למזיד מוקמי[ד] ליה ע"כ בשוגג[ה] ולחייב קרבן על כל מ': **יבול שאם עשאן כולם בהעלם אחד בו'.** [1]תימה [ז]א"כ מניינא דקרא דברים הדברים אלה הדברים למה לי כיון דלא אתא לאחלק[ח] ויש לומר[ט] דצריך למניינא לפי שיש מלאכות שאינן חשובות[י] ואיצטריך מניינא לאשמעינן דכולהו חיין[יא] מלאכות להתחייב עליהן[יב] ומיהו ממתניתין דמ' מלאכות[יג] דייק שפיר דבהעלם אחד חייב על כל אחת דלא הוה צריך למניינא כיון דמני כולהו בהדיא ומיהו קשה לר"י דלקמן בהזורק (דף לז:) משמע דהאי מניינא אתא לאחלק דלמר דאתם למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר דברים הדברים אלה הדברים כו' ופי' בקונטרס אתם דהכי פריך הואיל ומניינא לא אתא אלא לאחלוק חטאות[יג] ואי ס"ד דמחייב[יד] אתולדה במקום אב טובא ה"ל למיתני ולפי מה שפירשנו דמניינא לא אתא אלא לאשמעינן דכולהו חשובות[טו] מלאכות להתחייב עליהם לא הוה פריך מידי ונראה לר"י דגרסינ[יג] הכא כמו במכילתא[יד] דמניא אתם רבי נתן אומר לא תבערו אש למה נאמר לפי שנאמר ויקהל משה אומע אני אלא יהא חייב עד שיעבור ל"ט מלאכות תלמוד לומר בחרים ובקציר וכו'[טז] והשתא[יז] אי לאו לא תבערו ה"א דמניינא אתא למימר שאינו חייב על אחת או שתים עד שיעבור כל ל"ט וכיון דכתיב לא תבערו דילפינן מיניה לחייב על כל אחת בפני עצמה אם כן[יח] מניינא אתא למימר[יט] דאלא"ט דווקא הוא לחייב על כל אחת ואחת אבל אתולדה במקום אב לא אתא בפני עצמה אם כן[יח] מניינא אתא למימר[יט] דאלא"ט דווקא הוא לחייב על כל אחת ואחת אבל אתולדה במקום אב ואתי נמי שפיר דהאי גירסא דקתני לפי שנאמר דברים הדברים וגו' יכול כו' דמשמע דמתוך קרא דהדברים הוא דמשמע ליה דאינו חייב עד שיעבור כולן וכן בפ"ק דפסחים (דף ה:) לפי שנאמר לא יראה לך יכול יטמין ויקבל פקדונות מן הנכרים אבל לגירסת הספרים מאי קאמר לפי שנאמר[כ] בלאו קרא נמי הוה אמרינן הכי כל כמה דלא נפקא לן חילוק מלאכות משום מקום: **על חרישה וקצירה חייב שתים.** ואע"פ מנא ליה לחייב שתים נימא דלא מיחייב אתרוייהו אלא אחת וי"ל משום דכתיב בחרים ובקציר דמשמע תרי מילי[כא] מדלא כתב בחרים וקציר: **ועל כולן אינו חייב אלא אחת.** פירש בקונטי'[כב] משום דהוי ליה כלל ופרט וכלל אינו אלא אחת כדאמרינן בפרק ד' מיתות (סנהדרין מז:) [כג]אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו[כד] כו' ופריך[ל] וליהוי אוב וידעוני שני כתובים הבאין כאי' ואם תאמר והיכי ליף מלא תבערו כל שכן[לא] דהוי ג' כתובים הבאין כאחד ואין מלמדין לכ"ע[לב] וכ"ת בחרים וקציר אתא לכדדרשינן ברים מו"ק (ד' ד.) מה חרים רשות[לג] כו' אם כן היכי הוה בעי למילף מיניה מעיקרא הא לא אתי להכי לכדדרשינן במו"ק[לד]: **הבערה ללאו יצאת.** ומ"ת[לה] מדלא כתביהו אי כולהו בלאו אי כולהו בעשה[לו] ולהכי ילפינן מהבערה ומהשתא אייתר ליה חרים וקציר ביבמות (דף ו:) ובסנהדרין (דף לה:) דאין רגליהם דוחה שבת[לז] וי"ל[לח] דהוה מצי למיכתב בלישנא אחריתי[מא] ולא לכתוב לא תבערו ומשום דדרשינן בפ"ק (דף כ.) אבל אתה מבעיר[מב] כו' לא הוה צריך למיכתב לא תבערו[מג]: **מאי טעמא דר' יוסי.** פי' בקונטי' לומר דאלכתי מ"ס דמאחת ומהנה למה לי ולשון מאי טעמא אינו משמע כן ונראה לר"י דה"פ מ"ט דר' יוסי הא משמעון ולאבות ולתולדות ומנא ליה דחייב על כל אחת ואחת ומפרש[מד] דמאחת שם משמעון מהנה לאבות ותולדות ומ"מ מדסמכיהו להדדי דרשינן אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת[מה]: **שם**

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב ספרא כאן מידיעת שבת הוא פורש וכאן מידיעת מלאכה הוא פורש א"ל רב נחמן בלום פריש משבת אלא משום מלאכות וכלום פריש ממלאכות אלא משום שבת אלא אמר רב נחמן קרבן דחייב רחמנא אמאי אשגגה התם חדא שגגה הכא טובא שגגות הויין: חייב על כל מלאכה ומלאכה: חילוק מלאכות מנלן אמר שמואל אמר קרא [1]מחלליה מות יומת התורה רבתה מיתות הרבה על חילול אחד האי במזיד כתיב אם אינו ענין למזיד דכתיב [2]כל העושה (ח) מלאכה יומת תנהו ענין לשוגג ומאי יומת יומת בממון ותיפוק ליה חילוק מלאכות מהיכא דנפקא ליה לר' נתן דתניא ר' נתן אומר [3]לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת מה ת"ל לפי שנאמר [4]ויקהל משה את כל עדת בני ישראל אלה הדברים וגו' ששת ימים תעשה מלאכה (ט)דברים הדברים אלה הדברים אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסיני יכול עשאן כולן בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ת"ל [5]בחריש ובקציר תשבות ועדיין אני אומר (י)על חרישה ועל הקצירה חייב שתים ועל כולן אינו חייב אלא אחת ת"ל לא תבערו אש הבערה בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה ולומר לך מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל שהוא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה שמואל סבר לה כרבי יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת (יא)דתניא הבערה ללאו יצאת דברי רבי יוסי ר' נתן אומר (יב)לחלק יצאת ותיפוק ליה לחלוק מלאכות מהיכא דנפקא ליה לר' יוסי (יג)דתניא רבי יוסי אומר [6]ועשה מאחת מהנה פעמים שחייבים אחת על כולן ופעמים שחייבין על כל אחת ואחת אמר ר' יוסי בר' חנינא מ"ט דר' יוסי אחת מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה הנה שהיא אחת אחת שמעון מאחת שם

מוסף רש"י

הבערה ללאו יצאת. שהיתה בכולן לא תעשה כל מלאכה, חוץ והוציאה מכללו ופרט בה לאו בעצמה, לומר לך שאינה במיתת ב"ד כשאר מלאכות אלא בלאו זה לבדו (פסחים ה: וכריתות ו: ויבמות ו: וסנהדרין לה: ושם טב.). **לחלק יצאת.** אלא תאמר העשה לרבעה או תמצה אבות מלאכות כשוגג בשבת אינו חייב אלא אחת, דהא חד לאו איכא בטולהו ומד כרת, לפיכך פרט בה בפני עצמה להקיש אליה מה היא מיוחדת ומיירין עליה בעצמה (פסחים שם ושם) (כריתות ו סנהדרין שם ושם) לו: אלא תאמר אינו חייב סקילה עד שיחלל שבת בכל מלאכות, לכן יצאת הבערה מן הכלל לחלק, מה הבערה מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייב עליה כרת וסקילה בפני עצמה אף כל שהוא אב מלאכה וגו' (יבמות שם). **ועשה מאחת מהנה.** הוה ליה למכתב ועשה אחת מהנה, אי נמי ועשה אחת מהנה, אי נמי ועשה אחת ולישתוק, מדכתיבינהו הכי ש"מ למדרש כל חד וחד לחודיה למייבו על אחת ועל מאחת, לומר מקצת העבירה, על הנה ועל מהנה, כדמפרש הנה אבות מהנה תולדות, ולמילדיהו נמי כי הדדי הכי מדסמיכי להדדי (סנהדרין טב.). **אחת שהיא הנה.** כלומר פעמים שהוא חייב על מלוה אחת חטאתו הרבה, והנה שהיא אחת. פעמים שחייב חייב אלא אחת על מלוה הרבה, והכי משמע, מאחת חייב הנה, מהנה חייב אחת, מדכתיב מ' דמיה (שם) ולאבי גווני איכא למילדם משמעותייהו, ועשה עבירה אחת אי אי הנה, חייב חטאות הרבה, אי נמי ועשה אחת, עשייתו חשובה לי כאחת ואע"פ שהנה היו, משמע שהרבה עבירות עשה, והיינו הנה שהיא אחת, הלכך תרוייהו דרים ביה, פעמים שהיא כן ופעמים שהיא כן, כדמפרש לקמיה (לקמן קג:). **אחת שמעון מאחת שם משמעון.** אחת כשעשה עבירה שלימה, שנתכוין לכתוב שמעון וכתבו טולו, מאחת מן מקצתו נמי חייב, כגון שנתכוין לכתוב שמעון ולא כתב אלא שני אותיות חייב, ולהכי נקט שמעון משום דשתי אותיות דלשונות הוו לה אם במקום אחר, כגון שם בן נח, והוא הדין גד מגדיאל, דן מדניאל, אבל נתכוין לכתוב שם אחר, כגון נפתלי ולא כתב ממנו אלא שתי אותיות, לא חייב שלוקן כאן מלאכה בשום מקום (סנהדרין טב.).

מוסף תוספות

א. דאי במזיד מאי מות יומת. מי' הכי"ן. ב. דכל הנעשה בו מלאכה יומת. מוס' הכל"ש. ג. לא הוה מפקינן קרא ממשמעותיה ומוקמינן ליה בשוגג [אלא]. מוס' הכל"ש. ד. איכא למימר. מי' הכי"ן. ה. ולא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם כיון דאפשר למידרשיה. מוס' הכל"ש. ו. כך גירסת רש"י ז"ל. ריטב"ש. ז. הייאך אפשר לומר כן דאדרבה. ריטב"ש. ח. [ז]מדכתב מנינא היינו ללמד שהוא חייב ל"ט חטאות. ריטב"ש. דהכי פריכנא לעיל (סט.) אמתניתין ומשני דתנא מנינא לחלק. מוס' הכל"ש. ט. דלא דמי וכו' [ד]הכא איכא למימר. מוס' הכל"ש. י. והוה אמינא דלא מקרו אב. מוס' הכל"ש. [ועי' שבת של מץ. יא. אבות. מוס' הכל"ש. יב. שצריך למנותם להשלים המנין. מוס' הכל"ש. יג. ולאשמועינן כמה חטאות אדם מתחייב בהעלם אחד. מוס' הכל"ש. יד. רבי. מוס' הכל"ש. טו. אבות. מוס' הכל"ש. טז. וכיון שיצאו חריש וקציר מן הכלל לחייב עליהם בפני עצמן ד"ה על כולם אם עשה אחת בפני עצמו חייב, וכן נמי אם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת כמו בחרישה ובקציר כיון דכתיבי בקרא בפני עצמן אם עשאן אם אחרים חייב עליהן בפני עצמן. מוס' הכל"ש. יז. ניחא לקמן דמוכח מינה לרבי דלא מחייב אתולדה במקום אב דמעיקרא. מוס' הכל"ש. יח. על כרחיך. מוס' הכל"ש. יט. לחלוק חטאות. מוס' הכל"ש. כ. ויקהל וכו' שומע אני וכו' אינו חייב אלא אחת, דמשמע דמתוך קרא דהדברים הוא דמשמע ליה הכי, הה אינו [דהא]. מוס' הכל"ש. כא. בחריש תשבות ובקציר תשבות. ריטב"ש. כב. בלשון אחד דשאני הכא. ריטב"ש. כג. היוצא מן הכלל הוא. ריטב"ש. כד. בחריש ובקציר תשבות. ריטב"ש. כה. [ו]מה לי שיצא בלאו כענין כלל או שיצא בעשה. ריטב"ש. כו. ואמאי לא אותביה מהא ברייתא. ריטב"ש. כז. וקסבר האי תנא דאין מלמדים. ריטב"ש. כח. גבי. מוס' הכל"ש. כט. ולמה יצאו. מוס' הכל"ש. ל. התם. מוס' הכל"ש. לא. דתקשי לן. מוס' הכל"ש. לב. [ו]נימא הבערה נמי ללמד על עצמה בלבד יצאתה. מי' הכי"ן. לג. אף קצר רשות יצא קצירת העומר שהיא מצוה. מוס' הכל"ש. לד. בכי האי גוונא. מוס' הכל"ש. לה. הבאים כאחד. מוס' הכל"ש. לו. דכיון דפלגינהו קרא דהבערה כתב בלשון לאו וחרישי וקציר בלשון עשה גלי לן שלא יצאו שניהם ללמד, אלא הבערה לחוד יצאתה ללמד. ריטב"ש. לז. או לתוספת שביעית או לדרוש על קצירת העומר שהיא דוחה שבת. ריטב"ש. לח. והיכי דרשינן ללאו אי לחלק. מוס' יומא ו: [ועי' שפ"ל]. לט. [גבי] שריפת בת כהן. ריטב"ש. מ. [ז]היכי הוה מצי למכתב בכל מושבותיכם אי לא כתב מעיקרא לא הבערה. מוס' הכל"ש. מא. אי יומא ו: מב. בגמרות בית המוקד. מוס' סנהדרין לה: מג. [ד]התהם מכם דריש מדכתי' מושבותיכם ולא כתיב מושבות. מוס' לעיל ב. ומדכתב לא הבערו שמעינן נמי דללאו יצאת אז לחלק. מוס' הכל"ש. מד. ואזיל דכולהו שמעינן מינה. מוס' הכל"ש. מה. והיינו דאמרינן דשמואל לא דריש האי סמיכות כי היכי דלא דריש ליה ר' נתן. ריטב"ש.

הגהות הב"ח

(ח) גמ' כל העושה בו מלאכה:

רבינו חננאל

ואקשינן מאי שנא בהיודע עיקר שבת דחייב על כל שבת ושבת, וביודע שהיא שבת דחייב על כל מלאכה ומלאכה. ופריק רב חסדא כאן מידיעת שבתות הוא פורש כו', פי' היודע עיקר שבת ואינו יודע שהיום שבת הוא, כיון שאמרו לו היום שבת הוא, מיד פורש, נמצאת שגגתו על השבת, לפיכך אינו חייב אלא אחת על כל שבת ושבת. אבל היודע שהיא שבת ושגג ועשה מלאכות הרבה, וכיון שאומרים לו הלא מלאכה היא זו מיד פורש, נמצאת שגגתו על המלאכות, לפיכך חייב על כל מלאכה ומלאכה. ודחה רב נחמן ואמר כלום פורש מן השבת אלא משום מלאכות כו'. אלא אמר רב נחמן קרבן דחייב רחמנא אמאי, אשגגה הוא, השתא כיון דכי אמרו ליה שבת הוא היום מיד פורש מכל מלאכה נמצאת בידו שגגה אחת שהיא שגגת שבת, לפיכך אינו חייב אלא אחת אחת. אבל המזיד בשבת ושגג במלאכות אם מודיעין לו שהיא מלאכה פורש ממנה ועושה מלאכה אחרת, ועוד מודיעין אותו ופורש ממנה ומתעסק באחרת. הילכך כיון שצריך להודיע על כל מלאכה ומלאכה נמצאו שגגותיו מרובים, לפיכך חייב כנגד שגגותיו. **הנושה** מלאכות הרבה בשבת אחת בשגגה, מנלן דחייב על כל מלאכה ומלאכה. ופשט שמואל מדכתיב כל הנושה בו מלאכה יומת דילפינן מינה קטלא למזיד, וכתיב קרא אחרינא מחלליה מות יומת דלא צריך ליה לקטלא דהא לפינן ליה, פשטנא לשוגג. וכתיב מות יומת מיתות הרבה נמצאו בחילול שבת אחת מיתות הרבה ומאי ניהו חטאות, והכי קאמר יומת בממון, כלומר יתן חטאות הרבה. **ור' נתן** פשט ליה מלא תבערו אש, הבערה בכלל היתה למה יצאת, לחלק ולומר כשם שחייבין על ההבערה בפני עצמה כך חייבין בכל אחת ואחת בפני עצמה. אחר שפירש בחריש ובקציר ובקציר שביתה, וכתב רחמנא אלה הדברים מדהוה למכתב ויאמר אליהם הדברים אשר צוה ה' לעשות, וכתב והוסיף אלה הדברים, אלה בגימטריא ל"ו, ועוד מדהוה למכתב דברים אלה שהן אלה ל"ו, ודברים תרי הרי ל"ח, והוסיף ה' בהדברים למדנו ממנו עוד אחת, הרי ארבעים חסר אחת. **ור' יוסי** מדכתיב ועשה מאחת מהנה, דריש ועשה מאחת, פעמים שהוא חייב אחת על כולן והוא היודע עיקר שבת מהנה, פעמים שחייב על כל אחת ואחת.

1 וְשָׁמְרוּ אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ:
שמות לא יד
2 שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לַיהוָה כָּל הָעֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה יוּמָת:
שמות לה ב
3 לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:
שמות לה ג
4 וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לַעֲשֹׂת אֹתָם:
שמות לה א
5 שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בַּחֲרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת:
שמות לד כא
6 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה:
ויקרא ד ב

יב א מיי' פ"ז מהלכות שבתות הלכה ד:

מוסף תוספות

א. דקתני התם. ריטב"ש. ב. וא"ת מ"מ. ריטב"ש. ג. דאמר כמאן. ריטב"ש. ד. דדבון דעלמא נפקא להו מהכא ולית להו דר' יוסי ור' נתן. ריטב"ש. ה. פרש"י כגון שאינו יודע שהיום שבת וגם אינו יודע שאותה מלאכה אסורה, אבל יודע הוא שבת בשאר מלאכות, הילכך ליכא למפשט [שאינו חייב על כל אחת ואחת. ריטב"ש.] ממתניתין דשוכח עיקר שבת, דדהתם לא ידע ליה לשבת במידי, ומיהו. תוס' הרש"ש. ו. תנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת וכו'. תוס' הרש"ש. ז. שפיר. תוס' הרש"ש. ח. חייב שבת או שאלו מלאכות הם. ריטב"ש. ט. וכדרהטא כולה סוגיין דפריש משום שבת או משום מלאכות. ריטב"ש. י. דאפילו מדכרו ליה לא מדכר. ריטב"ש. יא. דהא מדמינן להו אהדדי לעיל (סה.) אלא שזה שכוח מעיקרו וזה הכיר ולבסוף שכח. ריטב"ש. יב. ותימה [דהא]. תוס' סנהדרין סב: יג. לענין טומאה וכו' בעי כה"ג, וקא פשיט רב נחמן לחומרא [דהתם]. תוס' סנהדרין סב: יד. לענין שבועה. תוס' סנהדרין סב: טו. לחומרא והכא לקולא, רי"ל. תוס' סנהדרין סב: טז. [ד"]מסתבר לחומרא. תוס' הרש"ש. יז. דשבת הוא דכתיב בקרא. תוס' הרש"ש. יח. הרי העלם שבת בידו ואם כשאמרו לו אלו מלאכות הן פורש הרי העלם מלאכות עיקר בידו. ריטב"ש. יט. דמנא לן כי מפני אותו איסור שהזכירוהו פירש דוקא. ריטב"ש. כ. דשיילינן ליה איזה היה שכוח ממנו יותר ואותו הוא עיקר, והכי פירושא. תוס' הרש"ש. דשיילינן ליה בתר דאתידע ליה שבת ומלאכות אי ידע מתחלה אחת מהן בלבד מאיזו היה פורש [וה"פ]. מי הר"ן. כא. [ו]לא הוה צריך לאודועי אמלאכות. תוס' הרש"ש. כב. [ד]לא הוה ידע אשבת. תוס' הרש"ש. כג. ואינו חייב אלא אחת. תוס' הרש"ש. כד. שהמלאכות היו שכוחות ממנו יותר והוי. תוס' הרש"ש. כה. דכי מודעי אהאי הוה צריך לאודועי אהאי, א"נ בתרוייהו כי מודעי ליה אהאי לא הוה צריך לאודועי ליה אהאי. תוס' הרש"ש. כו. במלתיה דרב אשי אי משבת קפריש העלם שבת בידו. תוס' שבועות יט. כז. אי משום שבת קא פריש וכו'. תוס' הרש"ש. כח. ורבינא דחי דאפילו בההוא גוונא נמי לא מפשיט. מ' הר"ן. כט. דמ"מ מתחלה העלים זה וזה היה בידו שקולין הן [ולכן]. מ' הר"ן. ל. כדאמרינן לקמן שאם אכל שתי זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על אחת מהן והביא קרבן על האחד ואח"כ נודע לו על השני אפי' ריש לקיש מודה דצריך להביא קרבן אחר. תוס' הרש"ש. לא. קודם שנודע לו על אחרים. תוס' הרש"ש. לב. אע"פ שנודע לו מתחלה על שגגת שבת. תוס' הרש"ש. לג. וא"כ הוה מוקי פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש בהפרשות מחלקות. תוס' הרש"ש. לד. ותו לא. תוס' הרש"ש. לה. התלמוד הזכירו תחלה. תוס' הרש"ש. לו. אבל מידי דלא הוי אלא בזמן שבית המקדש קיים כי הכא בחייב חטאת לא קא מיירי. תוס' הרש"ש. לז. מהכא. תוס' הרש"ש. לח. דכי אמר ר' יוחנן יודעיה והפרשה מחלקות לאחר מעשה, כשקדמה גם הפרשה של זו לידיעה דאידך. ריטב"ש. לט. ומאי דלא פריש רבא הכי משום דסתמא של אותה שגגה שידע בתחילה הפריש בתחילה. ריטב"ש. מ. לאשמועינן על איזה הפריש. תוס' הרש"ש.

שם משמעון. המי ליתנא לה הוה צריך למימר כיון דאליבא דר' יוסי קאי דסבר בפ' הבונה (לקמן ד' קג:) דאפי' שריטה אחת על שני נסרים או שני שריטות על נסר אחד חייב אלא ניחא ליה למנקט ליתנא דמתני' דהבונה (שם.) אא"ר יהודה מלינו שם קטן משם גדול שם משמעון: **לא משמע ליה.** בשמואל גדלא כר' נתן ודלא כר' יוסי וא"ל דמקבלה קיס ליה לשמואל הכי[ד]: **העלם** זה וזה בידו מהו. המומר ר"י דאפי' לא ידע לשבת בשוס מלאכה חייב ליה העלם זה וזה כדמוכח בסמוך דקאמר [ו]מי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו חייב כו'[ז] אלמא אע"ג דלא ידע לשבת במידי חשוב העלם זה וזה ואיך לחלק בין זה לשוכח עיקר שבת דהכא אינו שכוח כל כך דכי מדכרו ליה[ח] מדכר[ט] אבל שכח עיקר שבת היינו [י]כעין תיוק שנשבה לבין הנכרים[יא]: **אמר** ליה הרי העלם שבת בידו כו'. [יב]בשבועות בפ"ב (ד' יט.) [יג]בעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו א"ל הרי העלם טומאה בידו וחייב והתם בפ"ג (דף כו.) נמי השיבו[יד] הרי העלם שבועה בידו וחייב[טו] התם שפיר דמהדר ליה לחומרא[טז] והא דמהדר ליה הכא לפומרא[יז] חזינן אי משום שבת קא פריש כו'. פי' בקונטרס שאמרו לו שבת היום ופירש[יח] וקשה[יט] דשמא כי הוו אמרי ליה נמי מלאכה היא היה פורש אפי' לא יזכירוהו שבת אלא גרמא לר"י דה"פ[כ] אי משום שבת קא פריש שאומר בעצמו דאי הוו מודעי ליה אשבת לבד היה פורש[כא] ואי הוו מודעי ליה אמלאכות לא היה פורש[כב] א"כ העלם שבת עיקר שהוא היה שכוח יותר[כג] ואי משום מלאכות פריש דשיילינן ליה ואמר דאי הוו מודעי ליה אמלאכות לא הוה צריך לאודועי אשבת ואי הוו מודעי ליה אשבת הוה צריך לאודועי אמלאכות הרי[כד] העלם מלאכות עיקר ואייב על כל אחת ואחת אבל כשאינם שכוחות בשוה[כה] מזה לא פשט כלום ולא בא רב אשי אלא לפשוט מקלת הבעיא כלומר לפעמים נוכל להבחין איזו העלמה עיקר ול"ג מה שכתוב בספרים[כו] ואי כי מודעי ליה אשבת אכתי צריך לאודועיה אמלאכות העלם מלאכות בידו כו' דלפי מה שפי' ר"י אכתי הוה צריך לפרושי וכי מודעת ליה אמלאכות לא הוה צריך לאודועיה אשבת אלא גרסי'[כז] ואי משום מלאכות קא פריש כו' ולקמן רבינא[כח] כלום פריש משבת אלא משום מלאכות כו' כלומר כיון שאינם שכוחים[כט] במה שזה שכוח יותר מזה לא נפקא מיניה מידי אלא לא שנא ותרוייהו תבעי[ל] ורשב"א מקיים גירסת הספרים ומפרש דרב אשי בא לפשוט להעלם זה וזה (מא) חייב אי משום שבת קפריש שהשבת שכוחה יותר העלם שבת בידו ואי כי מודעת ליה אשבת אכתי צריך לאודועי אמלאכות אפילו אי כי נמי מודעת ליה אמלאכות צריך לאודועיה אשבת דהוי העלם מלאכות וחייב וכן מוכח מדנקט לעיל אי משום שבת קא פריש והכא נקט אי כי מודעת ליה אשבת כו' והא דקאמר כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת ה"פ אלא משום שבת ותהא שגגת שבת עיקר ולא מיחייב אלא חדא דבענין אחר לא הוה פריך מידי כיון דבשניהן שוה חייב על כל אחת:

נודע לו על הקצירה ועל הטחינה של שגגת שבת וזדון מלאכות. פי' רבינו שמואל שנודע לו והפרים קרבן וקודם שנתכפר חזר ונודע לו על הקצירה וטחינה של שגגת מלאכות אבל אם לא נודע לו עד אחר הכפרה אין נגררין ולריכין שתי חטאות דלכ"ע כפרה מחלקת ודווקא הפרים קרבן[לא] אבל אם לא הפרים קרבן[לב] וחזר ונודע לו על קצירה וטחינה של [מ]שגגת מלאכות יביא איזה שירלה דבו תליא מילתא אם ירלה יפרים חטאת אחת על שגגת שבת ונגררין של שגגת מלאכות עמה או אם ירלה יפרים ב' קרבנות על הקצירה וטחינה של שגגת מלאכות ויגררו עמהן של שגגת שבת כדאמר רבא בסמוך אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על אחד מהן כו' הביא קרבן על הראשון כו' אלמא אע"ג דנודע לו על הראשון אחלה הוא ועדיין לא הפרים קרבן עליו אינו גורר האמצעי עמו כדי להתחייב קרבן על השלישי אלא אם ירלה יביא קרבן על האמצעי ויתכפרו כולן וא"ת דהשתא משמע דסבר רבא דאין הפרשות מחלקות מדנגררות של שגגת מלאכות עם של שגגת שבת והיינו כריש לקיש[לג] ורבא גופיה לא פסיק כוותיה בהחולץ (יבמות לו.) אלא בג' מקומות[לד] ומיהו מתוך פי' ר"ח שפירש דהלכתא כרבה רבו של אביי משמע דגרס רבה וכן משמע שמזכירו לפני אביי וכן[לה] בסמוך דקאמר מילתא דפשיטא לה לרבא ואביי ואפי' גרסי' רבא י"ל דלא מייתי ביבמות אלא בדברים הנוהגים בזמן הזה[לו] מיהו תימה לר"י לקמן דמיבעיא לן אי פליגי בהפרשות מחלקות או לא תפשוט[לז] דבהפרשות פליגי אי בידיעות פליגי אבל הפרשות מחלקות לכ"ע א"כ רבה ואביי דסברי הכא דאין הפרשות מחלקות כמאן וי"ל דאיכא למאי[לח] דהכא מיירי שלא הפרים עד אחר שחזר ונודע לו גם על שגגת מלאכות[לט] והא דנקט ונודע לו על שגגת שבת היינו[מ] כלומר שלבסוף הפרים על שגגת שבת: גרירה

שם משמעון הנה אבות מהנה תולדות אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות ושמואל אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת לא משמע ליה: בעא מיניה רבא מרב נחמן [ט]העלם זה וזה בידו מהו א"ל הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת אדרבה הרי העלם מלאכות בידו וחייב על כל אחת ואחת אלא אמר רב אשי חזינן אי משום שבת קא פריש הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת ואי משום מלאכה קפריש הרי העלם מלאכות בידו וחייב על כל אחת ואחת א"ל רבינא לרב אשי כלום פריש משבת אלא משום מלאכות כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת [י]אלא לא שנא תנן [יא]אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי ואמר ר' יוחנן שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת אי אמרת בשלמא העלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת שפיר אלא אי אמרת העלם שבת בידו אינו חייב אלא אחת היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות הניחא אי סבר ליה כרבי יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע ליה שבת בלאו אלא אי סבר לה כרבי שמעון בן לקיש דאמר עד שישגוג בלאו וכרת דידע ליה שבת במאי [יב]דידע לה בתחומין ואליבא דרבי עקיבא: [יג]אמר רבא קצר וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת וזדון מלאכות וחזר ונודע לו על קצירה ועל טחינה של זדון שבת ושגגת מלאכות

קצירה

מהנה נרגות תולדות. כלומר היולאות מהן מן האבות: **אחת שהיא הנה.** דלמרן פעמים שחייב על כל אחת ואחת מאי היא כגון שעשאן בזדון שבת ושגגת מלאכות דאיכא שגגות טובא והנה שהיא אחת דלמרן פעמים שחייב אחת על כולן מאי היא כגון שגגת שבת וזדון מלאכות דיודע שהמלאכות אסורות בשבת אבל שכח שהשבת היום: **לא משמע ליה.** דמיבעיא ליה כולה לשם משמעון ולתולדות: **זה וזה.** שבת ומלאכות: **מהו.** חייב אחת על כולן או על כל אחת ואחת וקמבעיא ליה הא דתני לעיל (דף סט.) שגג בזה ובזה זהו שוגג האמור בתורה מהו לחיובי חדא או לחיובי אכולהו. וממתני' דהשוכח עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת לא שמעינן ליה דהשוכח עיקר שבת חדא שגגה היא וכי מיבעיא לן ביודע עיקר שבת אבל מלאכות הללו אינו יודע שאסורות ועוד נעלם ממנו שהיום שבת דאיכא למיתלי שגגה אכל מלאכה ומלאכה הואיל ויודע עיקר שבת ואיכא למתלי אהעלם שבת וחדא שגגה היא: **אי משום שבת קא פריש.** זה שפירש מן העבירה ובא להתכפר אי משום שבת היתה שאמרו לו שבת היום ופירש אישתכח דמשום העלם שבת היה עושה: ה"ג **ואי משום מלאכות הללו קא פריש.** שאמרו לו מלאכה בידו וזיל בתר מלאכות: **הלום פריש משבת אלא משום מלאכות.** כשאמרו לו שבת היום הבין שהמלאכות הללו אסורות דאי לא אסורות למה הוזקקו לומר שבת היום: **אלא לא שנא.** ואינו חייב אלא אחת: **עשאן לכולן.** היינו העלם זה וזה בידו דהא לא ידע שבת במידי כיון דכל הלכותיה נעלמות ממנו אין חלוק היום משאר ימים: **אא"ל כו' היכי משכחת לה** דאיחייב אינש אכל חדא ע"כ בזדון שבת ושגגת מלאכות דמיחייב תרתי ולא נודע לו בינתים שתטא: **ונודע לו.** אחרי כן על הקצירה ועל הטחינה כלומר אם לא זו זו אם לא זו וכ"ש על שתיהן: [מ]**על שגגת שבת וזדון מלאכות.** והפרים חטאת וחטאת זו מכפרת על שתיהן דהא חדא הוא דמיחייב עליה:

קצירה

שיעור הוא לכל איסורי מלאכות של שבת באוכלים [לקמן פ:]: **קלר.** כגרוגרת וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות דלא מיחייב אלא חדא: **וחזר וקלר.** כגרוגרת וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות דמיחייב תרתי ולא נודע לו בינתים שתטא: **ונודע לו.** אחרי כן על הקצירה ועל הטחינה כלומר אם לא זו זו אם לא זו וכ"ש על שתיהן: [מ]**על שגגת שבת וזדון מלאכות.** והפרים חטאת וחטאת זו מכפרת על שתיהן דהא חדא הוא דמיחייב עליה:

(א) [סנהדרין סב.] שבועות יט. כו. [כריתות ג:], (ב) [לקמן עב. וש"נ], (ג) [לעיל סט. וש"נ], (ד) [עמ"ש לקמן עב: על הגליון], (ה) [נ"ל שב], (ו) [עי' לקמן קו. ד"ה מה לי לשבוע כו' כתב דשמואל כר"ש ס"ל ע"ש], (ז) נ"ל שגגת שבת ופי' דקאי אסיפא אאכל נודע לו קלירה של זדון שבת [ר"מ] וע"ש,

הגהות הב"ח

(מא) תוס' ד"ה מזיק וכו' לפשוט להעלם זה וזה בידו חייב:

מוסף רש"י

מהנה תולדות. דנפקא לן מדדמי לה לאבות, וסיינו מהנה, כלומר מן הדומות לאם (סנהדרין סב.).

רבינו חננאל

כיצד זדון שבת ושגגת מלאכות. דשמואל הא דר' נתן סבר לה כר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת ולא לחלק, ודרשא דר' יוסי אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת, לא משמע ליה. בברייתות תנן, המחלל את השבת שהיא אחת מל"ו כריתות. ואקשינן הדא מחייב מ' חסר אחת הווין חיובי שבת, ואוקמה ר' יוחנן בשגגת שבת וזדון מלאכות (מחדא לא פליטא) דלא מחייב אלא חדא. ומקשינן ליתני זדון שבת ושגגת מלאכות דחייב על כל אחת ואחת. ושנינן הא קמ"ל דאפילו שגגת שבת וזדון מלאכות מחדא לא פליטא. בעא מיניה רבה מרב נחמן העלם שגגת שבת ושגגת מלאכות, כשגגת שבת דיינינן ליה וחייב אחת על כל שבת ושבת, או כשגגת מלאכות דיינינן ליה וחייב על כל מלאכה ומלאכה. ופשט ליה רב נחמן לרבא, [הרי העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחת. וא"ל אדרבה] הרי העלם מלאכה בידו וחייב על כל מלאכה. ואתא רב אשי ואמר הא מילתא בעא בירור, דאי משום שבת לא מחייב אלא חדא כרב נחמן, ואי כי מודעת דשבת הוא היום עדיין צריך לאודועי הכי התורש הוא חייב, ושביק ליה לחרישה והדר לזריעה, תוב צריך לאודועה כי גם הזריעה חייב עליה. וכן הקוצר ושאר מלאכות כל אחת ואחת, חייב עליה בפני עצמה, ובכל אחת ואחת צריך ידיעה בפני עצמה, הרי שגגת (שבת) [מלאכות] וחייב על כל מלאכה, ולא אמרינן מפני שנוספה על שגגת מלאכות שגגת שבת, פקענה לה שגגת מלאכות אלא במקומה עומדת. (ואי לא, מסתברא דודאי זדון מלאכות ושגגת שבת הוא כרבא עבדינן דאיסורא דספיקא דאורייתא היא, וכל איסורא דספיקא דאורייתא לחומרא עבדינן). ואתא רבינא ודחייא להא דרב אשי ואמר כלום פריש משבת (א' לא') [אלא] משום מלאכות כו'. ומסתברא דרבינא כר"ג, והכי קיימא בזדון שבת ושגגת מלאכות כגון שמכיר כי היום הוא שבת, וגם היה יודע שהמלאכות אסורות ונעלם ממנו איסור מלאכות עכשיו, או שידע איסור מלאכות בלאו ונעלם ממנו איסורא דכרת, שנמצאת יודעת שבת בידו והעלם על כל מלאכה ומלאכה, זהו שחייב על כל מלאכה ומלאכה. אבל השוכח עיקר שבת ועיקר איסור מלאכות, ולא מהניא לך כי הודעת ליה עיקר שבת ועדיין צריכת לאודועיה איסור מלאכות, דאי לא מודעת ליה איסור מלאכות מי ידע דאסיקן דלפרושי, הלכך ידיעת שבת תליא בידיעת איסור מלאכות ואיסור מלאכות תליין משום שבת, וכיון שאפשר שתודיענו איסור שבת ואיסור מלאכות כאחת, נמצאת כאילו שגגה אחת היא ואינו חייב אלא אחת כרב נחמן. ומקשינן על רב נחמן מדר' יוחנן דאמר אם עשאן כולם בהיעלם אחת חייב על כל אחת ואחת, בשלמא אי אמרת העלם זה וזה בידו חייב על כל אחת ואחת היינו דמשכחת לה הכי, אלא אי אמרת כל כי האי גוונא לא מחייב אלא חדא, היכי משכחת לה דחייב על כל אחת ואחת. ואם תאמר בזדון שבת ושגגת מלאכות, הניחא אליבא דר' יוחנן משכחת לה דזדון שבת [כו'] ומשני ר' נחמן דידע לה שהוא אסור בתחומין ואליבא דר' עקיבא כדאמרינן לעיל (סט) שנמצאת זדון בתחומין. וכי הדין בעיא דרבא העלם זה וזה בידו גרסינן בשבועות (יט) בענין ידיעת הטומאה, ואסיקנא להו כהא. אמר (רבא) [רבה] קצר וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות, דאע"ג דשני אבות ניתנו, לא מחייב אלא חדא, דהא תרוייהו בשגגת שבת. וחזר וקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות דחייב על כל אחת ואחת, ונודע לו על קצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות דלא מחייב עלה ואטחינה דבהדה אלא חדא.

קצירה גוררת קצירה. שניה בכפרתה וטחינה גוררת את הטחינה השניה ומתכפרו כולן דקיימא לן אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת וזה שעשה שתי קצירות בהעלם אחד שלא נודע לו בין קצירה לקצירה שחטא ואע"פ שהעלמה של שניה חלוק קצת משל ראשונה סוף סוף העלם אחד הוא דלא נודע לו חטאו בינתים וידיעות [חטא] הוא דמחלקות הלכך חטאת זו שבאה על הקצירה וטחינה ראשונה אתרווייהו קיימא ומתכפרו עם הקצירה כל קצירות שעליו שנעשו בהעלם אחד ועם הטחינה נתכפרו כל הטחינות שעליו כשעשאן בהעלם אחד: **אכל נודע לו על הקצירה.** אחרונה שנודע שבת ושגגת מלאכות והפרישם עליה קרבן הוא ל ובקרבן זה לא שייכא טחינה שעמה דהא אכל אכל חדא מיחייב אי הוה מתידעי ליה תרווייהו: **קצירה גוררת קצירה.** ראשונה: **וטחינה שעמה.** של ראשונה: **וטחינה.** אחרונה שכנגדה של ראשונה: **במקומה עומדת.** וכי מתידע ליה מיחייב עלה: **קצירה גוררת קצירה.** כמשפט דשני זיתי חלב בהעלם אחד הן וטחינה שעם קצירה ראשונה היינו משום גרירה דאף על גב דעיקר קרבן לאו משום קצירה דבהדה אתא הוא ל ואיכפר ליה בהדי קצירה בתריתא גרירה לטחינה שעמה בהדה שהרי שתיהן היו תלויות בקרבן אחד ואין כפרה לזו בלא זו: **וטחינה שכנגדה עומדת במקומה.** דגרירה לגרירה לא אמרינן לאיכפורי טחינה אחרונה עם טחינה ראשונה משום שני זיתי חלב בהעלם אחד דהא קמייתא גופה בגרירה היא דמיכפרה: **שם טחינה אחת היא.** ואע"ג דקמייתא גופא בגרירה אתיא אמרינן גרירה לגרירה: **ומי איכא ליה גרירא גרירה.** לטחינה שעמה קפריך דמגררה עם הקצירה ואע"ג דקרבן לאו מההיא קצירה איפרש דאינך כולהו לאו גרירה איכא דקצירה וקצירה בהעלם אחד לאו גרירה היא דכל שם עבירה הנכפל כמה פעמים בהעלם אחד אין בו אלא חטאת אחת: **ראשון ושני מתכפרין.** שהרי בהעלמו היה: **שלישי אין מתכפר.** ולא אמרינן הואיל והשני מתכפר עם הראשון שבהעלמו ליגרייה לשלישי עמו בכפרתו ואע"ג דלא שייך בהדי ראשון: **הביא קרבן רו.** שכשהפרישו הזכיר בו שם אותו זית: **הביא קרבן על האמצעי נתכפרו כולם.** ואין זה גרירה אלא כולם בהעלם של זה היו: **אביי אמר רו.** דאית ליה גרירה: **בתר דשמעיה.** רבא מאביי דאמר אפילו הביא קרבן על אחד מהם נתכפרו כולם דאית ליה גרירה הדר ביה איהו ואמר להיא דלעיל דמיכפרה טחינה שעמה בגרירה: **אי הכי.** דכאביי סבירא ליה דאמר גרירה: **טחינה.** שעמה דאיכפרה בגרירה מגרור נמי לטחינה שכנגדה משום שני זיתי חלב בהעלם אחד: **גרירה דגרירה.** כי הך דטחינה קמייתא לא איכפרה אלא בגרירה דלא עליה ולא על קצירה שעמה בא הקרבן אלא דאגריר בהדי קצירה הלכך לא הדרה גרירה לבתריתא משום שם טחינה: **מילתא דפשיטא הוא.** דזדון שבת ושגגת מלאכות וזדון מלאכות ושגגת שבת אין חלוקין לחטאות כדקאמרי דזה מתכפר בקרבנו של זה ולא אמרינן כשני העלמות ניהו ויחייב חד לזדון שבת ושגגת מלאכות וחד לשגגת שבת וזדון מלאכות ואע"ג דחד גופה דעבירה היא מספקא ליה כו': **קלר וטחן.** קלר לו טחן: **חזר וקלר וטחן.** ולא נודע לו בינתים על חטאו: **מהו שילטרפו.** קצירה וקצירה לכשיעור ויתחייב מי הוי העלם אחד ומצטרפי או דילמא כשני העלמות ניהו ולא מצטרפין: **חלוקין לחטאות.** מי הוי כשיעור לכל חד אין אחד מהן מתכפר בקרבן הבא על חברו הלכך לא מצטרפי: הכי גרסינן **וכל היכא דחלוקין לחטאות לא מצטרפי והא תנן כו': חלב וחלב.** שני זיתים והפסיק ביניהם יותר מכדי אכילת פרס דהוו להו שתי אכילות: **שאם אכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית.** באותו העלם וכגון שלא שהה מתחילתו של ראשון עד סוף גמר אכילת אחרון יותר מכדי אכילת פרס ממין אחד מצטרפין: **גריגא נמימר.** הא חדא אכילה היא דבשתי אכילות ליכא למאן דאמר חייב: **פוטני.** שם חכם: **שני תמחויין.** שני מיני תבשיל אחד גלי ואחד שלוק: **ורבי יהושע היא.** בברייתות דאמר תמחויין מחלקין לאוכל שני זיתים בהעלם אחד בשני תמחויין לחייבו שתי חטאות ואיצטריכא לאשמעינן דלענין חצי שיעור דמהו דתימא בין לקולא כי הכא בין לחומרא כגון שיעור שלם אמר רבי יהושע דחלוקין הן וגבי שני חצאי שיעור פטור והיינו קולא וגבי שני זיתים שלימים חייב שתים והיינו חומרא: **אריש מתני.** להא דריש לקיש: **אסיפא מתניתין נמי.** ולא איתמר הכי: מכלל

(ו)אין השני גוררו לכפרה. וכן אם הפריש קרבן על השלישי, שלישי ושני מתכפרין, ראשון אין מתכפר שהרי לא היה בהעלמו של שלישי. הביא קרבן על האמצעי נתכפרו כולן שהרי כולן היו בהעלמו של אמצעי, אבל גרירה לא אית ליה. ושנינן רבא כי אמר לה להא שמעתא לא (הוא') [הוה] ליה גרירה, כיון דשמע להא דאמר אביי אפילו הפריש קרבן על אחד מהן כולן מתכפרין, מ"ט כולהו בני ביקתא דהדדי נינהו וגרורי להדדי, סבר דאמר איהו נמי גרירה. **ואקשינן** אי הכי (דרבא) דרבה) כאביי סבירא ליה טחינה נמי דשגגת שבת תגרהה לטחינה דזדון שבת. ושנינן קסבר רבה טחינה דשגגת שבת כיון דהיא עצמה גרירא היא לכפרה, לא גרדה אחריתא. וקי"ל כרבה, דאביי תלמידיה הוא והלכתא כרבה. **והא** שמעתא דפשיטא ליה לרבה ולאביי דקצירה דזדון שבת מצטרפת ונגררת עם קצירה דשגגת שבת דאע"פ שחלוקין לחטאות, מיבעיא ליה לר' זירא. דבעי ר' זירא קצר וטחן חצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות ששתיהן חטאות הן, וחזר [וקצר] וטחן חצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות שחייב שתים, מהו שיצטרפו שני חצאי גרוגרות, והנה קצר וטחן כגרוגרת להתחייב חטאת, אי לא. ואמרו ליה חלוקין לחטאת הן, דזדון מלאכות ושגגת שבת חייב אחת על כולן, וזדון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל אחת ואחת, וכיון שחלוקין לחטאות שהעושה מלאכות

[1]קצירה גוררת קצירה וטחינה גוררת טחינה אבל נודע לו על קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות קצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה וטחינה שכנגדה במקומה עומדת אביי אמר טחינה נמי גוררת טחינה שם טחינה אחת היא ומי אית ליה לרבא גרירה והא איתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על אחת מהן וחזר ואכל כזית בהעלמו של שני [2]אמר רבא [3]הביא קרבן על ראשון ראשון ושני מתכפרין ג' אינו מתכפר הביא קרבן על השלישי שלישי ושני מתכפרין ראשון אינו מתכפר הביא קרבן על האמצעי נתכפרו כולן אביי אמר אפילו הביא קרבן על אחד מהן נתכפרו כולן בתר דשמעה מאביי סברה אי הכי טחינה נמי תגרר לטחינה גרירה אית ליה גרירה דגרירה לית ליה [4]מילתא דפשיטא להו לאביי ורבא [5] מבעיא לר' זירא דבעי רבי זירא מרבי אסי ואמרי לה בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא [6]קצר וטחן חצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר וטחן חצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות מהו שיצטרפו אמר ליה חלוקין לחטאות ולא מצטרפין וכל היכא דחלוקין לחטאות לא מצטרפי [7]והתנן [8]אכל חלב וחלב בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת אכל [9]חלב ודם ונותר ופגול בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת זו חומר במינין הרבה ממין אחד וזו חומר במין אחד ממינין הרבה שאם אכל חצי זית וחזר ואכל חצי זית ממין אחד חייב [10]משני מינין פטור [11]והוינן בה ממין אחד חייב צריכא למימר ואמר ריש לקיש משום בר תוטני הכא במאי עסקינן [12]בגון שאכלו בשני תמחויין ורבי יהושע היא [13]דאמר תמחויין מחלקין מהו דתימא אמר רבי יהושע בין לקולא בין לחומרא קא משמע לן דלקולא לא אמר לחומרא קאמר והא הכא דחלוקין לחטאות וקא מצטרפי אמר ליה מר ארישא מתני לה וקשיא ליה אנן אסיפא מתנינן לה ולא קשיא לן משני מינין פטור צריכא למימר ואמר ריש לקיש משום בר תוטני לעולם ממין אחד ואמאי קרי ליה שני מינין שאכלו בשני תמחויין ור' יהושע היא דאמר תמחויין מחלקין והא קא משמע לן דאמר רבי יהושע בין לקולא בין לחומרא מדסיפא מין אחד ושני תמחויין מכלל

[1] א"ר יהושע שמעתי שהאוכל מזבח אחד בה' תמחויין בהעלם אחד חייב על כל אחת משום מעילה. דאמרינן התם היכי דמי בה' תמחויין. דאמר שמואל (טעמא) [כאותה חמשה דברים בעולה מצטרפין, הבשר והחלב והיין והסלת והשמן], וחזקיה אמר בחמשה אברים, וריש לקיש אמר אפילו באבר אחד בכתף, ור' יוחנן אמר בחמשה מיני קדירה, ור' יצחק נפחא [אמר] בה' טעמים. והרי הוא כיון שהוא שני חצאי זית בב' תמחויין כמי שאינו שם חיוב חטאות היא, וקתני מצטרפין וחייב חטאת, גם זה אע"פ שחלוקין הן לחטאות והן מצטרפות. ושנינן מי סברת הא דריש לקיש משום בר תוטיני אריישא הוא דקתני שאם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית ממין אחד חייב, במלתא דחלוקין לחטאות מוקמי ליה כר' יהושע וכגון שאכלו בב' תמחויין. לא אסיפא היא, דקתני סיפא אם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית אחר משני מיני פטור, עלה אמרי צריכא למימר, ואמר ר"ל משום [בר] תוטיני לעולם ממין אחד, ואמאי תני בב' מיני, כגון שאכלן בב' תמחויין ור' יהושע היא [דאמר] תמחויין מחלקין בין לקולא ובין לחומרא, ונמצא גם זה בדברים שאין חלוקין לחטאות. **ואקשינן** אי הכי מדסיפא ב' חצאי מין אחד בב' תמחויין וקתני פטור,

[2] כשגגת שבת וזדון מלאכות, בב' תמחויין חייב שתים כזדון שבת ושגגת מלאכות. ר' יהושע מאי היא, דתנן בכריתות בפרק ג' א"ר יהושע שמעתי שהאוכל מזבח אחד בה' תמחויין בהעלם אחד חייב על כל אחת משום מעילה. דאמרינן התם היכי דמי בה' תמחויין. דאמר שמואל (טעמא) [כאותה חמשה דברים בעולה מצטרפין, הבשר והחלב והיין והסלת והשמן], וחזקיה אמר בחמשה אברים, וריש לקיש אמר אפילו באבר אחד בכתף, ור' יוחנן אמר בחמשה מיני קדירה, ור' יצחק נפחא [אמר] בה' טעמים. והרי הוא כיון שהוא שני חצאי זית בב' תמחויין כמי שאינו שם חיוב חטאות היא, וקתני מצטרפין וחייב חטאת, גם זה אע"פ שחלוקין הן לחטאות והן מצטרפות. ושנינן מי סברת הא דריש לקיש משום בר תוטיני אריישא הוא דקתני שאם אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית ממין אחד חייב, במלתא דחלוקין לחטאות מוקמי ליה כר' יהושע וכגון שאכלו בב' תמחויין. לא אסיפא היא, דקתני סיפא אם אכל כחצי זית אחר משני מיני פטור, עלה אמרי צריכא למימר, ואמר ר"ל משום [בר] תוטיני לעולם ממין אחד, ואמאי תני בב' מיני, כגון שאכלן בב' תמחויין ור' יהושע היא [דאמר] תמחויין מחלקין בין לקולא ובין לחומרא, ונמצא גם זה בדברים שאין חלוקין לחטאות. **ואקשינן** אי הכי מדסיפא ב' חצאי מין אחד בב' תמחויין וקתני פטור,

[3] ומה שגוררת קצירה וטחינה (ג) שעמה גרירה דגרירה לית ליה. [1]לא חשיב גרירה דגרירה כדפי' בקונט' דמה שגוררת קצירה לקצירה לא חשיב גרירה כיון דהוי בהעלם אחד אבל טחינה שכנגדה חשיבא גרירה משום דקצירה של זדון שבת אינה גוררת טחינה של שגגת שבת אלא על ידי הקצירה שעמה היא גוררת (ד) שעיקר קרבן אינה בשבילה ולר"י גרלאה דקצירה חשיבא גרירה מדקאמר קצירה גוררת קצירה אבל הסיא דטחינה לא חשיבא גרירה דגרירה[2] שאינו יכול לכפר על הקצירה אא"כ מתכפר הטחינה עמה ואע"ג דשני זיתי חלב בהעלם אחד לא חשיבא גרירה מ"מ קצירה וקצירה שאני שהאחת בשגגת שבת והאחת בזדון שבת וטעמא דמאן דאמר בסמוך דקצירה וקצירה אין מצטרפין היינו משום דלית ליה גרירה וקשה לרשב"א לפי זה הוה מצי למעוטי פלוגתייהו דאביי ורבא אפילו בשלשה קצירות כגון שקצר בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר בזדון שבת ושגגת מלאכות ונודע לו הראשונה וחזר וקצר בשגגת שבת וזדון מלאכות לרבא הביא קרבן על הראשון שני נתכפר קרבן שלישי לא נתכפר ואפילו גם שלישי נתכפר: **ממין אחד חייב פשיטא.** הוה מצי לשנויי הא מני רבן גמליאל היא[3] דאמרינן בסמוך: **אנן אסיפא מתנינן לה.** [4]אפילו [5]לריש לקיש הוה מצי לשנויי כגון שאכלו בשני תמחויין ולאפוקי מרבי יהושע דאמר תמחויין מחלקין אפילו לקולא אלא דיעתא ליה לאוקמי כר' יהושע: **משני מיני פשיטא.** אף על גב דלענין מלקות מצטרפין כדאמרינן בפרק בתרא דמס' ע"ז (דף פו.) ובמס' מעילה (דף יח:) לענין קרבן פשיטא ליה דאין מצטרפין: מכלל

[4] צריכא למימר ואמר ריש לקיש משום בר תוטני הכא במאי עסקינן בגון שאכלו בשני תמחויין ורבי יהושע היא [6]דאמר תמחויין מחלקין מהו דתימא אמר רבי יהושע בין לקולא בין לחומרא קא משמע לן דלקולא לא אמר לחומרא קאמר והא הכא דחלוקין לחטאות וקא מצטרפי אמר ליה מר ארישא מתני לה וקשיא ליה אנן אסיפא מתנינן לה ולא קשיא לן משני מינין פטור צריכא למימר ואמר ריש לקיש משום בר תוטני לעולם ממין אחד ואמאי קרי ליה שני מינין שאכלו בשני תמחויין ור' יהושע היא דאמר תמחויין מחלקין והא קא משמע לן דאמר רבי יהושע בין לקולא בין לחומרא מדסיפא מין אחד ושני תמחויין מכלל

הגהות הב"ח

(א) גמרא דפשיטא להו לרבא ואביי וכו' דבעי מיניה ר' זירא מר' אסי: (ב) תוס' ד"ה גרירה וכו' ומה שגוררת קצירה לטחינה שעמה: (ג) בא"ד אבל דטחינה שעמה חשיבא:

גליון הש"ם

גמ' אמר רבא הביא קרבן על ראשון. עי' מנחות דף פ ע"ב ותוספות ד"ה כולהו תליסין: שם מילתא דפשיטא להו לאביי ורבא. עי' שבועות ד' יח ע"א תוס' ד"ה אי בע"ס: שם אכל חלב ודם. עי' לקמן דף פט ע"ב תוס' ד"ה אסורין:

מוסף רש"י

מהו דתימא אמר ר' יהושע בין לקולא. כגון אכל שני חצאי זיתים בשני תמחויין לא אמרינן בין לחומרא. דאם אכל שני זיתים בשני תמחויין בהעלם אחד חייב שתים, קמ"ל. ממין אחד חייב אפילו בשני תמחויין ולא פליג ר' יהושע, דלמאומת קאמר (כריתות יב).

רבינו חננאל

קצירה [הראשונה] גוררת (הראשונה) קצירה, וכיון שמביא חטאת על קצירה של שגגת שבת נתכפר לו קצירה שהיא בזדון שבת. וכן כיון שנתכפרה הטחינה הראשונה שהיא מכלל הקצירה, שבשתיהן חטאת אחת הוא חייב, גררה נמי הטחינה הראשונה את הטחינה השניה ונתכפר בשלה. **אבל** אם נודע לו בקצירה שהיא בזדון שבת ושגגת מלאכות שהוא חייב בקצירה חטאת אחת ובטחינה חטאת אחרת, (מביא) [והביא] בקצירה זו שנודע לו בה, קצירה זו גוררת הקצירה הראשונה ששתיהן קצירה ומעין מלאכה אחת הן, והטחינה הראשונה נגררת בכלל הקצירה הראשונה, שהקצירה הראשונה והטחינה הראשונה אינו חייב בהן אלא אחת, וכיון שנתכפר מקצתה נתכפר כולה. נמצא שנתכפר בקצירה וטחינה שהיא בשגגת שבת וזדון מלאכות בקרבן שהביא על הקצירה שהיא בזדון שבת ושגגת מלאכות. והטחינה שעימה עומדת במקומה, לכשתודע לו מביא עליה חטאת. (אמר) אביי [אמר] גם הטחינה הראשונה גוררת הטחינה השניה, שהטחינה אחת היא. ומקשינן ומי **אית ליה לרבא גרירה, והא אתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת ונודע לו על אחת, וחזר** (ונודע לו על **אחת וחזר**) ואכל (שני זיתי) כזית אחד בהעלמו של שני, אמר (רבא) [רבה] הביא קרבן על הראשון, ראשון ושני מתכפרין שהרי הם בהעלם אחת, שלישי אינו מתכפר שהרי לא היה בהעלמו של ראשון, ואע"פ שהיה בהעלמו של שני,

מוסף תוספות

א. תימה דהא אית ליה נמי גרירה דגרירה דהא קאמר קצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה [וי"ל]. תוס' הרא"ש. ב. דקצירה וטחינה של שגגת שבת חשיב לה כמו דבר אחד. תוס' הרא"ש. ג. [ו]כגון שהיה לו ידיעה בינתים. ריטב"א. ד. תימה. תוס' הרא"ש. ה. הוה מתני. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

הכא כגון שאכלו בשני תמחויין מחלקין. אצל קול [מאמר] ר' יהושע במסכת כריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב (דף טו) אמר ר' יהושע שמעתי בארוכל מזבח אחד בחמשה תמחויין בהעלם אחד שהוא חייב על כל אחד ואחד. ובגמרא גרסי היכי דמי ה' תמחויין, אמר שמואל כאותה ששנינו חמשה דברים בעולה מצטרפין הבשר והחלב והיין והסולת והשמן. חזקיה אמר כגון שאכל מה' אברים. ר"ל אמר אפילו תימא באבר אחד משכחת לה בכתף. ר' יצחק אמר כגון שאכל בה' מיני קדירה. ר' יוחנן אמר כגון שאכלה בה' טעמים. **ורבן גמליאל הוא דאמר אין ידיעה לחצי שיעור.** בפרק הבונה (לקמן קה) הכותב ב' אותיות בב' העלמות אחת בשחרית ואחת בין הערבים, רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרים. ובגמרא גרסי במאי קא מיפלגי רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור.

רבינו חננאל (המשך)

הרבה אינו חייב אלא אחת, וזה חייב על כל מלאכה ומלאכה חטאת, לא מצטרפי, דהא שגגת שבת וזדון מלאכות פטור הוא דהא אינו חייב אלא אחת בכולן. **ואקשינן** אינו, והא תנן בכריתות פרק ג' אכל חלב וחלב בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת, אכל חלב ודם (מותר) [נותר] כו'. והוינן בה ממין אחד צריכא למימר, ואמר ר"ל משום בר תיטני הכא במאי עסקינן כגון שאכלו בב' תמחויין, ור' יהושע היא דאמר תמחויין מחלקין. כלומר אם אכל חלב חלב בב' תמחויין חייב ב' חטאות. ולא תימא דר' יהושע סבר (דאפי') [דאכל] חלב בשני חצאי זיתים בהעלם אחד בב' תמחויין, תמחויין מחלקין ופטור, אלא לחומרא אמרינן לקולא לא אמרינן. והוא כגון דאכל כזית בב' תמחויין לפוטרו לא, והנה אכל ב' זיתי חלב בתמחוי אחד בהעלם אחד חייב אחת

(ו)אין השני גוררו לכפרה. וכן אם הפריש קרבן על השלישי, שלישי ושני מתכפרין, ראשון אין מתכפר שהרי לא היה בהעלמו של שלישי. הביא קרבן על האמצעי נתכפרו כולן שהרי כולן היו בהעלמו של אמצעי, אבל גרירה לא אית ליה. ושנינן רבא כי אמר לה להא שמעתא לא (הוא') [הוה] ליה גרירה, כיון דשמע להא דאמר אביי אפילו הפריש קרבן על אחד מהן כולן מתכפרין, מ"ט כולהו בני ביקתא דהדדי נינהו וגרורי להדדי, סבר דאמר איהו נמי גרירה. **ואקשינן** אי הכי (דרבא) [דרבה] כאביי סבירא ליה טחינה נמי דשגגת שבת תגרהה לטחינה דזדון שבת. ושנינן קסבר רבה טחינה דשגגת שבת כיון דהיא עצמה גרירא היא לכפרה, לא גרדה אחריתא. וקי"ל כרבה, דאביי תלמידיה הוא והלכתא כרבה. **והא** שמעתא דפשיטא ליה לרבה ולאביי דקצירה דזדון שבת מצטרפת ונגררת עם קצירה דשגגת שבת דאע"פ שחלוקין לחטאות, מיבעיא ליה לר' זירא. דבעי ר' זירא קצר וטחן חצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות ששתיהן חטאות הן, וחזר [וקצר] וטחן חצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות שחייב שתים, מהו שיצטרפו שני חצאי גרוגרות, והנה קצר וטחן כגרוגרת להתחייב חטאת, אי לא. ואמרו ליה חלוקין לחטאת הן, דזדון מלאכות ושגגת שבת חייב אחת על כולן, וזדון שבת ושגגת מלאכות חייב על כל אחת ואחת, וכיון שחלוקין לחטאות שהעושה מלאכות

[1] [עמ"ס לקמן עב: על הגליון], [2] כריתות יפ:, [3] סס יב:, ד' סס טו:, [4] ע' גיר' רש"ל,

[5] ע' גיר' רש"ל,

[6] [עמ"ס לקמן עב: על הגליון], [7] כריתות יפ:, [8] סס יב:, ד' סס טו:, [9] ע' גיר' רש"ל,

[10] ע' גיר' רש"ל,

[11] [עמ"ס לקמן עב: על הגליון], [12] כריתות יפ:, [13] סס טו:, [14] ע' גיר' רש"ל,

[1] ד' מוס' ד"ה גרירה לית ליה:

[2] ד' מוס' ד"ה גרירה:

[3] ד' מוס' ד"ה גרירה:

[4] ד' מוס' ד"ה גרירה:

[5] ד' מוס' ד"ה גרירה:

[6] ד' מוס' ד"ה גרירה:

[7] ד' מוס' ד"ה גרירה:

[8] ד' מוס' ד"ה גרירה:

[9] ד' מוס' ד"ה גרירה:

[10] ד' מוס' ד"ה גרירה:

[11] ד' מוס' ד"ה גרירה:

[12] ד' מוס' ד"ה גרירה:

[13] ד' מוס' ד"ה גרירה:

[14] ד' מוס' ד"ה גרירה:

יג א מיי' פ"ז מהל' שגגות הלכה י:

יד ב מיי' פ"ע מהלכות שגגות הלכה יא:

טו ג מיי' פ"ז מהלכות שגגות הלכה י:

טז ד מיי' פ"ע מהלכות שגגות הלכה ג סמג עשין רינ:

יז ה מיי' שם הלכה ד:

יח ו שם הלכה ז וס"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה טז סמג שם:

יט ז מיי' פ"ע מהלכות שגגות הלכה א:

מכלל דרישא מין אחד ותמחוי אחד כו'. [א]לעיל [ב]לא בעי למיפרך מכלל דסיפא משני מינין ושני תמחויין צריכא למימר [ג]שלא חס להאריך כיון דלא קאי הכי: **מאן דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה.** פי' בקונטרס[ד] דאיכא פלוגתא דר' עקיבא ורבי טרפון בפרק דם שחיטה בכריתות (דף כב:)[ה] ולישתא דהא תנן התם[ו] דדוקא במעילה מרובה קאמר ר"ע שמביא שתי אשמות[ז] משום דטוב לו שיביא שתי אשמות משיביא אשם אחד ויתנה שאם לא יוודע לו תהא מעילתו נדבה אבל במעילה מועטת מודה ר"ע שמביא אשם אחד ויתנה ווח לו שיתן מעילה מועטת על הספק משיביא שתי אשמות וקאמרינן[ח] בגמ' מדברי שניהם נלמד [א] אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה[ט] ואם תאמר רבי טרפון דקאמר מה לזה מביא שתי אשמות משמע[י] דעלה טובה קמ"ל אדרבה כיון דבמעילה מרובה פליגי אם כן טוב לו שיביא שתי אשמות כדאמר ר' עקיבא משיביא אשם אחד ומעילתו ויתנה כדפרישית[יא] יש לומר דר' טרפון לאו עלה טובה קאמר[יב] אלא לעולם אינו יוצא מידי עבירה בשתי אשמות אלא[יג] שיביא אשם ומעילתו ויתנה[יד] ואם תאמר ורבי עקיבא אמאי מביא שתי אשמות במרובה ובמעוטה אשם ומעילה יביא לעולם אשם אחד ויתנה וכשיודע לו יביא מעילתו ויש לומר משום דאמרי[טו] המביא אשמו עד שלא הביא מעילתו לא יצא: בעל

מכלל דרישא מין אחד ותמחוי אחד צריכא למימר אמר רב הונא הכא במאי עסקינן כגון שהיתה לו ידיעה בינתיים ורבן גמליאל היא [ט]דאמר אין ידיעה לחצי שיעור: איתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני ר' יוחנן אמר [א]חייב שתים וריש לקיש אמר אינו חייב אלא אחת [ב]רבי יוחנן אמר חייב [1]על חטאתו והביא [ג]וריש לקיש אמר פטור [2]מחטאתו ונסלח לו וריש לקיש הכתיב על חטאתו והביא החוא לאחר כפרה ולרבי יוחנן נמי הכתיב מחטאתו ונסלח לו הכא במאי עסקינן [ד]כגון שאכל כזית ומחצה ונודע לו על כזית וחזר ואכל כחצי זית אחר בהעלמו של שני מהו דתימא ליצטרפו קמ"ל א"ל רבינא לרב אשי דאיתידע ליה קודם הפרשה פליגי ובהא פליגי דמר סבר [ה]ידיעות מחלקות ומר סבר הפרשות מחלקות אבל לאחר הפרשה מודי ליה ריש לקיש לר' יוחנן דחייב שתים או דילמא דאיתידע ליה לאחר הפרשה פליגי ובהא פליגי דמר סבר הפרשות מחלקות ומר סבר כפרות מחלקות אבל קודם הפרשה מודי ליה ר' יוחנן לריש לקיש דאינו חייב אלא אחת או דילמא בין בזו ובין בזו מחלוקת א"ל מסתברא בין בזו ובין בזו מחלוקת דאי סלקא דעתך קודם הפרשה פליגי אבל לאחר הפרשה מודה ליה ריש לקיש לר' יוחנן דחייב שתים אדמוקים ליה קרא לאחר כפרה לוקמיה לאחר הפרשה ואי אחר הפרשה פליגי אבל קודם הפרשה מודה ליה רבי יוחנן לריש לקיש דאינו חייב אלא אחת אדמוקי ליה קרא בכזית ומחצה לוקמיה קודם הפרשה ודילמא ספוקי מספקא ליה [ו] ואם תימצי לומר קאמר אם תימצי לומר קודם הפרשה פליגי בה רבי יוחנן היכי מוקי ליה לקרא בכזית ומחצה ואם תימצי לומר לאחר הפרשה פליגי ריש לקיש היכי מוקי ליה לקרא בלאחר כפרה: אמר עולא למאן דאמר אשם ודאי לא בעיא ידיעה בתחלה בעל

מכלל דרישא. דאמר חייב: מין אחד ותמחוי אחד. בתמיה: שהיפה לו ידיעה. בין שני חלקי שיעור ואיצטריך לאשמעינן דליצטרפו דס"ד אמינא הואיל ובשיעורין שלמים חלוקין לחטאות הכא נמי לא ליצטרפו קמ"ל דהתם הוה ידיעה אבל ידיעת חלי שיעור לאו ידיעה היא: **רבן גמליאל היא דאמר.** לקמן בפרק הבונה אין ידיעה לחצי שיעור: **וחזר ונודע לו.** לקמן בעי ליה לי קודם שהפיש קרבן על ידיעה ראשונה וקסבר ידיעות מחלקות לחטאות ואע"פ שלא היתה ידיעה בין אכילה לאכילה או לאחר הפרשה וקסבר הפרשות מחלקות. והא דאמרי ורבא דאמרי לעילו[ז] ונודע לו על אחת מהן וחזר ואכל כו' אלמא דחדא הוא דמיחייב אי סבירא להו פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש בקודם הפרשה אינהו דאמור כריש לקיש אי נמי סבירא להו דלאחר הפרשה פליגי ואינהו דאמור קודם הפרשה נודע על השני ודברי הכל אין חלוקין לחטאות: **על חטאתו והביא.** והביא קרבנו שעירת עזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא (ויקרא ד) משמע על כל חטאת וחטאת יביא: **מחטאתו ונסלח לו.** אפי' לא הביא אלא על מקצת חטאתו ונסלח לו כולו: **קמ"ל.** כיון [ח] דהאי חלי זית עם זית קמא שייך בתר ידיעה קמייתא והוה כאילו נודע לו על הכל דהא אי הוה מייתי קרבן הוה מיכפר בהדיה [ט] [דזית] אלא שאם ידיעה דפחות מכשיעור לא חשיב אבל כזית לא מיכפר בלא ידיעה הלכך כי לא איתידע ליה בהדיה אלא זה אחר זה הוו ידיעות מחלקות: **דאיתידע ליה.** על השני קודם שהפרים קרבן על ידיעה הראשונה פליגי: **אדמוקים לאחר כפרה.** כי פרכינן לעיל לריש לקיש הא כתיב על חטאתו והביא ואוקימנא שיטתיה דתלמודא בלאחר כפרה לוקמא בלאחר הפרשה אבל השתא דאוקימנא בלאחר כפרה ש"מ דפשיטא לבני הישיבה שסדרו הגמ' דלאחר הפרשה נמי פטר ריש לקיש: הכי גרסינן בספרים ישנים **ודילמא ספוקי מספקא ליה לו ואח"ל קאמר אם תמצא לומר קודם הפרשה פליגי רבי יוחנן היכי מוקי ליה לקרא בכזית ומחצה אח"ל לאחר כפרה פליגי ר"ל היכי מוקי ליה לקרא בלאחר כפרה.** והכי פירושא ודילמא לבני תלמודא נמי מספקא להו פלוגתא דר"י ור"ל במאי כי היכי דמספקא ליה לדידי אי בקודם אי בלאחר אי בתרווייהו וכי פריך בעל התלמוד לרבי יוחנן נמי והא כתיב מחטאתו ונסלח לו ומשני ליה בכזית ומחצה בלשון אח"ל פריך ליה ומשני ליה והכי קאמר אי הוה פשיטא לן דלאחר הפרשה הוא דמחייב אבל בקודם הפרשה מודה [לר"ל] לא הוה קשיא לן מידי דאוקימנא מחטאתו ונסלח לו בקודם הפרשה אבל השתא קשיא לן אח"ל בהך בעיא דרבינא דבקודם הפרשה נמי פליגי וא"ר יוחנן חייב שתים ר' יוחנן היכי מוקי לקרא דמחטאתו ונסלח לו ושני ליה בכזית ומחצה והכי קמשני אפי' אח"ל דקודם הפרשה לחודא פליגי אי נמי בתרווייהו פליגי איכא לאוקמא בכזית ומחצה ולר"ל נמי כי פריך ליה תלמודא הכתיב על חטאתו והביא ושני ליה בעל התלמוד בלאחר כפרה לעולם ספוקי מספקא ליה במאי פליגי כלדידי ובאח"ל פריך ומשני והכי קאמר אח"ל בלאחר הפרשה נמי פליגי דבלאחר הפרשה פטר ליה בחד קרבן דהשתא ליכא לאוקמא לקרא דמחייב בלאחר הפרשה ר"ל היאך מוקי ליה להאי קרא כלומר במאי מוקי ליה ושני ליה אפילו אם תמצא לומר בלאחר הפרשה פליגי איכא לאוקמי בלאחר כפרה. ורוב התלמידים שגו בשיטה זו ולימו דהאי דהיכי מוקי לה לקרא בכזית ומחצה וחברו היכי מוקי ליה לקרא בלאחר כפרה לשון קושיא הוא ולפרושי כמו מ"ט והולרכו לשנס את הספרים ולמחוק הוי"ו דואת"ל [ג] קמא ולהגיה קאמרינן ולהגיה על קודם לאחר ועל לאחר קודם ואין שיטת התלמוד כפי סוגייתם: **נמ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה.** פלוגתא דר"ט ור"ע היא בכריתות בפ' דם שחיטה (דף כב.) ר"ע מחייב על ספק מעילות אשם תלוי. ופי' היו לפניו שתי חתיכות א' של קדש וא' של חולין ואכל אחת מהן ואינו יודע איזו אכל מביא אשם תלוי ומודה ר"ע שאינו מביא את מעילתו כלומר אינו משלם קרן וחומש עד שיודע לו ויביא עמה אשם מעילות ודאי כי היכי דאשם תלוי דשאר עבירות דספק כרת אינו מכפר כפרה גמורה וכשיודע לו דודאי חטא מביא חטאת אף זה כשיודע לו יחזור ויביא אשם ודאי ר"ט אומר מה לזה מביא שתי אשמות ולא דמי לאשם תלוי דספק חטאת[ד] דהתם ספיקו אינו ודאי דאי לאו דהוה אבל זה שניהם מין אחד כדאמר התם שממין שמביא על הודע מביא על לא הודע שזה אינו ודאי וזה אינו ודאי ויביא אינו ויאמר אם ודאי מעלתי זו מעילתי וזו אשמי ואם ספק אלא עתיד ספיקי להודע לי אשם זה יהיה אשם תלוי והקדש זה לנדבה ולכי מתיידע ליה לא בעי לאתויי אשם אחרינא. אלמא לא בעי ידיעה בתחילה באשם ודאי קודם הבאת כפרתו דהא לא איתידע ליה כי אתייה ומכפר עליה: **אשם ודאי.** כל אשמות קרוין אשם ודאי חוץ מאשם תלוי שהוא בא על לא הודע והן אלשה הבאין על חטא אשם מעילות אשם שפחה חרופה: בעל

דשמעתא לדברי הכל לאחר כפרה דראשון, נודע לו השני צריך חטאת שניה. והא סברא דרבה ואביי בגרירה, פליגא אתרוייהו, דהא אוקימנא דלתרוייהו לר' יוחנן ולר"ל כשנודע לו הראשון צריך חטאת שניה, ורבה אמר אכל ב' זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על אחד מהן, חזר ואכל כזית אחד בהעלמו של שני, הביא קרבן על הראשון, ראשון ושני מתכפר, (הוה) [הנה] ודאי אם נודע לו על השני אחר שנתכפר על הראשון אינו חייב על השני קרבן אחר שכבר נתכפר בגרירה עם הראשון, ודאביי עדיפא מדרבא. וקיי"ל כוותייהו דאינהו בתראי. אמר עולא **לדברי האומר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחילה, בעל ה' בעילות שפחה חרופה, אינו חייב אלא אחת.** עיקר זה בברייתא במשנה פרק ד' מחוסרי כפרה (כריתות ט) אילו מביאין קרבן על

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ו מהלכות שגגות הלכה ט:

כא ב סס הלכה י:

כב ג מיי' פ"ח מהלכות שגגות הלכה ג וס"ו הלכה ז והלכה ט ממג עשין ריג:

מוסף רש"י

אין ידיעה לחצי שיעור. אכל חצי שיעור ונודע, לא הויא ידיעה לחלק, דאם חזר ואכל חצי שיעור מצטרפין (כריתות יב:).

מוסף תוספות

א. רק"ל באוקימתא. ריטב"ש. ב. אמאי. ריטב"ש. ג. רי"ל. ריטב"ש. ד. דהיינו ר' טרפון דאמר מה לזה מביא שתי אשמות. רמב"ן. דר' טרפון לא בעי ידיעה בתחלה. ריטב"ש. ה. וכיון שסיים דבריו ז"ל בזה לר"ט נראה דס"ל דמאן דבעי ידיעה בתחילה הוא ר"ע דקאמר שאינו מביא אלא אשם תלוי. ריטב"ש. ו. אמר לו ר"ע נראין דבריך במעילה מיעוטא, הרי שבא לידו ספק מעילה במאה מנה לא יפה לו שיביא אשם בשתי סלעים ולא יביא ספק מעילה במאה מנה. מי' הכ"ן. ז. מוכח דר' עקיבא מודה דאפשר לעשות כר' טרפון ומה שאמר שמביא אשם תלוי אינו אלא לעצה טובה. ריטב"ש. ח. נמי. מי' הכ"ן. ט. אלא מ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה היינו ר' יוסי דאמר התם ר' יוסי אומר אין שנים מביאין אשם א' מה"ט משום דבעי ידיעה בתחלה כדבעי' בחטאת. רמב"ן. דנהי דר"ע משום עצה טובה אתי לה, ר"י מדינא קאמר דסבר דבעינן ידיעה בתחלה אפי' באשם. מי' הכ"ן. [עי' מ"מ לי"ל מהכס"ל וחי' רע"ק]. י. לכאורה דמודה בהא אלא. תוס' הכ"ש. יא. [וא"כ] במאי קא מיפלגי ר' עקיבא ור' טרפון תרוייהו מודו במעילה מעוטה שיביא מעילתו ויתנה, ובמעילה מרובה טוב לו שיביא שתי אשמות משיביא אחד ומעילתו עמו ויתנה. תוס' הכ"ש. יב. מה לזה מביא ב' אשמות. תוס' הכ"ש. יג. בין מעילה מרובה בין מעילה מועטת [צריך]. תוס' הכ"ש. יד. שצריך להוציא ממון של איסור מתחת ידו מספק. תוס' הכ"ש.

רבינו חננאל

רישא משום שהוא מין אחד בתמחוי אחד לפיכך חייב. אמאי איצטריך למתניא להא פשיטא. ומשני רבינא כגון שהיו ב' זיתי חלב בתמחוי אחד, וכגון שאכל חצי זית אחד מהן ונודע לו והדר ושכח ואכל חצי זית האחר. ומתניתין רבן גמליאל היא דאין ידיעה לחצי שיעור, דתנן הכותב ב' אותיות בב' העלמות, אחת בשחרית ואחת בין הערבים, רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרין. ואמרינן במאי פליגי, רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור, ורבנן סברי יש ידיעה לחצי שיעור. וכיון דרבן גמליאל סבר דאין ידיעה לחצי שיעור, כאילו אין שם ידיעה בינתים ובהעלם אחת כולן, לפיכך חייב. **איתמר אכל ב' זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו על הראשון, וחזר ונודע לו על השני, ר' יוחנן אומר חייב שתים, ר"ל אומר אינו חייב אלא אחת.** ר' יוחנן [אמר] ידיעה מחלקת לפיכך חייב שתים, ר"ל אמר אין ידיעה מחלקת ואין חייב אלא חטאת אחת. ר' יוחנן דריש על חטאתו והביא, כיון שנודעה לו חטאתו נתחייב בה, וכשחזרו לו השניה עוד מתחייב בה, דאין אדם פורע חובו במה שכבר נתחייב בו. ור"ל דריש מחטאתו ונסלח, כל שהוא בהעלם אחד חטאת אחד הוא, ומחטאתו ונסלח קרינא ביה. ור' יוחנן האי קרא דר"ל דריש ביה הכי מניין אם אכל כזית ומחצה

מסורת הש"ס

1) לקמן קג. [קה. וש"נ], 2) [לקמן כד.], 3) [סס], 4) [ע"ש], 5) [כ"ש לק], 6) [נ"ק קיא.],

תורה אור השלם

1 אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נְקֵבָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא:
ויקרא ד כח

2 וְאֵת כָּל חֶלְבּוֹ יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כְּחֵלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ:
ויקרא ד כו

הגהות הב"ח

(א) גמ' פסוקי מספקא להו ואם תימלי כ"ל ומיהו כו' הפרשה פליגי ר' יוחנן כ"ל ומיהו כה ממקן: (ב) רש"י ד"ה קא משמע לן דהאי כ"ל ומיהו כיון ממקן: (ג) ד"ה הכי גרסי' וכו' ולמתוק הוי"ו דאם תמצי לומר קאמר ולהגיה:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה למ"ד אשם ודאי וכו' דהתם ספיקו איל. עיין מג"א סימן ג ס"ק יא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מאן. מדברי שניהם נלמד כו'. נ"ב אבל הוא רבי יוסי (וכ"כ הרז"ה והרמב"ן בחידושיו דלא כרש"ל) דבעי ידיעה בתחלה כמ"ש [כריתות ז' ב'] מודה ר"י במתוסר כפרה מ"ע תתם בעי גברא ידיעה כו' וזכה מחולק שם ר"י וכ"ש:

רב נסים גאון

אמר עולא למאן דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחילה. משכחת לה במסכת כריתות בפרק דם שחיטה (דף כב) אמר ר' טרפון ומה לזה מביא ב' אשמות, אמר לו ר' עקיבא נראין דבריך במעילה כו'. ובגמרא גרסי אמרם רבא מדברי שניהם נלמוד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחילה. ומכלל זו המימרא נלמוד כי מי שחולק על ר"ע ור' טרפון בדבר הזה סובר שאשם ודאי בעי ידיעה בתחילה, וזה האשם נידון כחטאת מה חטאת בעינן ידיעה בתחילה אף אשם ודאי נמי בעי ידיעה בתחילה.

רבינו חננאל (המשך)

ונודע לו על כזית ולא נודע לו על מחצה, וחזר ואכל [חצי] זית אחר בהעלמו של שני, מהו דתימא לצטרף עם חצי זית הראשון ויתחייב, קמ"ל מחטאתו, אם כבר נתכפר מקצת מחטאתו פטור בנשאר. ור"ל האי על חטאתו והביא מיבעי ליה כשנודע לו על כזית אחד וכפר עליו, ולאחר שנתכפר לו [נודע לו] על כזית השני, כגון זה מודה ר"ל דצריך קרבן. **והא דרב [אשי] ודרבינא לא מוכחא בהדיא במאי פליגי, מיהו סוגיא**

בעל ה' בעילות בשפחה חרופה. בשוגג ונודע לו בין כל אחת ואחת, (ג) [דף עג:], (ג) [וע"י תוספות יומא דף יט: ד"ה מי איכא וקדושין כג: ד"ה דאמר וכ"ק פו: ד"ה ביישו וכ"מ דף יז: ד"ה מן],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא מעתה בעל והפרים כל"ל ומיומא ומזר ונעל נמחק: (ב) תוס' ד"ה בעל וכו' שהיא ידיעה חשובה שהיא גורמת:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה בעל. וכ"מ בפ"ד בחומרי בפרה. והכי מוכח מסוגיין דמיירי ב"ב בנודע בין ביאה לביאה דאלו אחר כל הביאות אין ס"ד לומר דידיעות מחלקות הא כיון דלא בעי ידיעה מחילה אפילו כיפר קודם שנודע לו על הבעיות ממילא כולם מתכפרים עמה כיון דמכפר בלא ידיעה וא"כ ממילא לא מצי למנקט בתמילה דממ"ל בין מעשה למעשה ולא מחלקת כיון דאינו בהעלם אחת ולאחר כל המעשים פטיעת ל"ש לומר ידיעה מחלקת דהא בקרבן מכפר מיד על כולם כיון דל"ל ידיעה תחלה ומה"ש י"ל על קוביית תוס' דאין שייך בש"ס דלא בעי ידיעה תחלה ד"ל דהייט לענין זה בבעל תמם בעולות ואח"כ כיפר על א' קודם שנודע לו על איזך כולם מתכפרין דלא בעי ידיעה תחלה ודו"ק:

רבינו חננאל

עברירות הרבה ועל הזדון כשגגה, וחד מיניהו הבא על שפחה חרופה. ואמרינן עלה תני תנא קמיה דר' אלעזר וכפר עליו הכהן באיל האשם, מלמד שמביא קרבן אחד על עברירות הרבה, באיל האשם ונסלח לו, מלמד שמביא על הזדון כשגגה. ואקשינן והא עיקר קרבן במזיד כתיב, דכתיב בקרת תהיה, פי' מלקות ואין (מזיד) [מלקות] אלא במזיד, ובמקום שהיא חייבת מלקות הוא חייב קרבן. ושנינן אימא מלמד שמביא קרבן על השגגה כזדון. והתם פליגי אית דאמר דכד בעיל שפחה חרופה בשגגה בעי ידיעה בתחילה כדבעי לענין חטאת דעלמא, וכדמפרשינן השוכח עיקר שבת מכלל דהוי ליה ידיעה. ואית מאן דאמר כיון דמזיד ושוגג כי הדדי מייתי, אף שוגג שלא היתה לו ידיעה בתחילה מייתי אשם. וקאמר עולא למ"ד לא בעי ידיעה בתחילה סבר אחד על בעילות הרבה, הכי נמי שוגג אם בעל כמה בעילות בכמה העלמות, או מהן בזדון ומהן בשגגה, אינו מביא אלא קרבן אחד. ואתקיף עליה רב המנונא אלא מעתה בעל ונודע לו וכיון שנודע לו עמד והפריש קרבן ואמר המתינו לא תקריבוהו עד שאבעול ובעל, הכי נמי דאינו חייב בבעילה אחרונה קרבן אחד. ודחי עולא ואמר מעשה דלאחר הפרשת קאמרת, כלומר בעילה דלאחר הפרשה לא קאמינא שמתכפר בקרבן ראשון. **כי אתא רב דימי** אמר לדברי האומר אשם ודאי בעי ידיעה בתחילה, וכי כמו חטאת דעלמא, (אינו) [אילו] בעל הני חמש בעילות בשפחה, כגון שבעל בשפחה חרופה שוגג ה' בעילות ונודע לו על הראשונה, והפריש קרבן, וחזר ונודע לו על השניה, ואח"כ על השלישית ואח"כ על הרביעית ועדיין לא הקריבו, ונודע לו ה' פעמים, כי האי גוונא חייב ה' אשמות. ולא תימא כיון דשוגג ומזיד בשפחה חרופה דינם שוה ידיעתו בכל אחת ואחת לא מהניא, דהא אילו היו אלו ה' בעילות כולן במזיד מתחילה עד סוף אינו חייב בהן [אלא אחת]. אלא כשם דמהניא ידיעה לגבי חטאת לחייב על כל ידיעה וידיעה הכי [נמי] מהניא גבי אשמות. אמר ליה אביי והא חטאות דלדברי הכל בעינן ידיעה בתחילה וכשעשה כמה עברירות בהעלם אחד שהוא חייב על כל אחת ואחת. דילמא (בידיעה ולאחר) [במעשה דלאחר] הפרשה קאמרת כדרב המנונא דאוקימנא בבעילה דלאחר הפרשה. א"ל רב דימי אין. **כי אתא רבין אמר הכל מודין בשפחה חרופה.** שאינו חייב אלא אחת כדעולא. פי' הכל מודין הוא ר' יוחנן דמחייב על כל ידיעה חטאת, בשפחה חרופה מודה דכיון דשוגג כמזיד הוא, לא דמיא ידיעתו כידיעה חטאת וכדעולא. הכל מודין בשפחה חרופה דחייב על כל אחת ואחת. פי', אפילו ריש לקיש מודה שאם בעל בעל והפריש עליה קרבן, וחזר ובעל שאינו מתכפר בקרבן שהפריש על הראשונה, אלא חייב קרבן אחר, וכ"ש ר' יוחנן. ולא גמרינן הפרשה דלאחר מעשה מקמי ידיעה והפרשה דקמי מעשה, דאיכא למימר בהפרשה דמיקמי מעשה, מודה ר"ל דהא בעידן דמפרש האי קרבן לא הוה עליה זיקת עבירה אחרת, והאי קרבן הוה לו לאותה עבירה בלבד, לפיכך אם אח"כ עבר עבירה אחרת חייב עליה. אבל האי דהוו עליה ה' עבירות בהעלם אחד, ואילו נודע לו על כולם כאחד אין חייב אלא קרבן אחד, כן אפילו אם נודע לו על אחת מהן והפריש עליה קרבן ואח"כ נודע לו על השאר, כיון שעדיין לא נקרבה החטאת שהפריש מתכפרין כולן בזו החטאת שהפריש, מ"ש כולהו בני בקתא דהדדי נינהו, וכולהו אית להו דרב המנונא. **ומחלוקת בשפחה חרופה** למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחילה דר' יוחנן ור"ל, פשוטה היא.

בעל חמש בעילות בשפחה חרופה [ג] אינו חייב אלא אחת מתקיף לה רב המנונא אלא מעתה בעל [ד] וחזר ובעל והפריש קרבן ואמר המתינו לי עד שאבעול הכי נמי דאינו חייב אלא אחת א"ל מעשה דלאחר הפרשה קאמרת [א]מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא כי אתא רב דימי אמר למאן דאמר אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה [ב]בעל חמש בעילות בשפחה חרופה חייב על כל אחת ואחת אמר ליה אביי הרי חטאת דבעינן ידיעה בתחלה ופליגי ר' יוחנן ורבי שמעון בן לקיש אישתיק אמר ליה דלמא [ג]במעשה דלאחר הפרשה קאמרת וכדרב המנונא א"ל אין כי אתא רבין אמר הכל מודים בשפחה חרופה והכל מודים בשפחה חרופה ומחלוקת בשפחה חרופה הכל מודים בשפחה חרופה דאינו חייב אלא אחת כדעולא והכל מודים בשפחה חרופה דחייב על כל אחת ואחת כרב המנונא ומחלוקת בשפחה חרופה למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה מחלוקת דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש: איתמר

נתכוין

בעל חמש בעילות בשפחה חרופה אינו חייב אלא אחת. מאכל למאן דבעי ידיעה בתחלה הוי פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש דלר' יוחנן כיון שהיא ידיעה[א] (ב) שהיא גורמת כפרה מחלקת אפילו ידיעות של אחר הבעילות כ"ש ידיעות שבין ביאה לביאה דמחלקות[ב] ור"ל דסבר דידיעות לא מחלקות הכא[ג] בשפחה חרופה אפילו ידיעות שבין ביאה לביאה אין מחלקות אע"ג דגבי חלב מודה ר"ל דידיעות שבין אכילה לאכילה מחלקות[ד] לא דמי דהתם בשגגה תלה רחמנא וידיעות מחלקות אשגגות אבל בשפחה חרופה שמביא על הזדון כשגגה אין הידיעה חשובה לחלק[ה] אבל למאן דלא בעי ידיעה בתחלה אפילו רבי יוחנן מודה כיון שאין הידיעה גורמת כפרה דלא חשיבא לחלק אפי' בין ביאה לביאה כל שכן אחר כל המעשים ומ"ת[ו] הניחא מי איכא אשם תלוי בשפחה חרופה אתי שפיר למאן דלא בעי ידיעה דאינו חייב אלא אחת אמאן דבעי ידיעה גורמת כפרה שיכול להביא אשם[ז] ולהתנות כמו במעילה[ח] אבל מי ליתי בה אשם תלוי דהא לא אשכחן בשום מקום בשפחה חרופה אשם תלוי[ט] אמאי אינו חייב אלא אחת ליחייב אתים[י] דהא צריך ידיעה אחת לכל הפחות דאשם לא נודע לו לא היה יכול להביא שום קרבן[יא] והרי אותה ידיעה גורמת כפרה[יב] ויש לומר דאפי' אין אשם תלוי בשפחה חרופה יכול להביא אשם על תנאי ולהתנות בשלמים[יג] ואפילו למאן דאמר אין מביאין קדשים לבית הפסול דהשתא ממעט ליה מאכילתו[יד] מ"מ לא חשיב גורם כפרה כיון דאשם עבר והתנה מה שעשה עשוי[טו] והא דנקט עולה שפחה חרופה ולא נקט מילתיה במעילה[טז] דגבי מעילה הוא דתנן דאשם ודאי לא בעי ידיעה[יז] משום דאמר לאמשמעינן דאפי' בין מעשה למעשה לא חשיבא ידיעה לחלק[יח] אבל במעילה[יט] פטיטא דמחלקת כמו בחטאת[כ] [*וכן משמע בפרק ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף ט.) דאמר בעא מיניה ר' חייא טיריגאה מר' יוחנן הבא על ה' שפחות בהעלם אחד מהו א"ל חייב על כל אחת ואחת ומ"ש מה' העלמות בשפחה אחת אמר ליה התם אין גופים מוחלקין הכא גופים מוחלקין והייטו למאן דלא בעי ידיעה אלמא דלא מחלקות אפי' ידיעות שבין ביאה לביאה ואית ספרים דגרסי במילתיה דעולא וודע לו בין כל אחת ואחת והיינו כדפרישית ות"מ תפשטו מדעולא דלר' יוחנן ידיעות מחלקות וי"ל דעולא אמ"ל קאמר: **מתקיף** לה רב המנונא **אלא מעתה בעל והפריש קרבן בו'.**

תימה מאי פריך רב המנונא[כא] דאי קסבר דהפרשה מחלקת בין ביאה לביאה כשבעל במזיד[כב] בשוגג נמי יש לחלק והיכי מדמה ליה לידיעה שאין מחלקת במזיד ואי קסבר דאין הפרשה מחלקת במזיד הכי נמי דלא מחלקת בשוגג ונראה לר"י דהכי פריך כיון דלא מחלקת בין ידיעות שבין מעשים לידיעות שלאחר מעשים[כג] אלא מעתה הפרשות נמי[כד] דאין מחלקות לר"ל לאחר כל המעשים אמ"ל דבהפרשות פליגי[כה] ואפי' לר' יוחנן איכא למימר דהכא מודה דאין הפרשות מחלקות דדוקא גבי חטאת קאמר דמחלקות משום דאיכא נמי בהדי הפרשות ידיעות חשובות שגורמות כפרה אבל הכא דליכא אלא הפרשה לחודא אפי' רבי יוחנן מודה דלא מחלקת אחר כל המעשים ה"נ דלא מחלקת בין ביאה לביאה והא ודאי סברא היא דמחלקת[כו] ואין מתכפר בקרבן שכבר הפרים עבירה שאחר הפרשה[כז] אמר ליה מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא פי' איני משוה בין מעשה למעשה למאחר כל המעשים: **כי אתא רב דימי אמר למ"ד בעי ידיעה בו'.** השתא ס"ד דמייתי בידיעה וקאמר דאפי' לריש לקיש מחלקת כיון דגורמת כפרה ואפילו לאחר כל המעשים ולהכי פריך והרי חטאת בו' ומסיק דלאחר הפרשה קאמר[כח] ואומר ר"י דרב דימי פליג אדעולא[כט] מדנקט[ל] למ"ד בעי ידיעה משמע[לא] אבל למאן דלא בעי ידיעה לא[לב] שמשוה אותו להפרשה דלאחר כל המעשים ואין לתמוה על סברת דרב דימי[לג] דה"ג עולה מכפרת אעשה דלאחר הפרשה[לד] אף על גב דבעינן היא בפרק קמא דזבחים (דף ו.) ולא איפשיט דתני ליה הש"ס בסוף הסוגיא דחוא בעלמא הוא[לה] מ"מ התם בעי אליבא דעולא דאמר הכא דאין קרבן מכפר לאעבירה לאחר הפרשה דילמא עולה דדורון היא מכפרת מ"מ אין רוצה לפשוט התם מדברי האמוראים אלא ממשנה או מברייתא כדאשכחן בפרק [אין בין המודר (נדרים דף לה:)][לו] ורשב"א מפרש דהא דנקט למאן דבעי ידיעה רבותא נקט דאפי' לדידיה לא מיחייב לר"ל על כל אחת אלא במעשה דלאחר הפרשה ולא פליג אעולא[לז]:

נתכוין

כג א ב ג מיי' פ"ט מהלכות שגגות הלכה ו:

מוסף תוספות

א. שיש חשיבות בידיעה. תוס' הרא"ש. [וכעי"ז הגיה הב"ח בתוס' "כיון שהיא ידיעה תשובה"]. ב. דלא חייש בחשיבות הידיעה אלא קסבר דאינה מחלקת לחטאות. תוס' הרא"ש. ג. נמי. תוס' הרא"ש. ד. שאם נודע לו בינתים חייב על כל אחת ואחת. תוס' הרא"ש. ה. אפילו בין מעשה למעשה. תוס' הרא"ש. ו. מאי קא מדמה אשם מעילות לאשם שפחה חרופה. שיטה להר"ן. ז. אחד. תוס' הרא"ש. ח. שהוא בא על הספק ויכול להתנות עליו שיטה להר"ן. ט. לפי שאין מביאין אשם תלוי אלא בדבר שחייבין על דזונו כרת ועל שגגתו חטאת. שיטה להר"ן. י. לכל הפחות. תוס' הרא"ש. יא. אינו יכול להתנות ולומר אם בעלתי זה אשמי ואם לאו יהא אשם תלוי וכו'. שיטה להר"ן. יב. וחשיבא לי' אותה ידיעה לחלק. שיטה להר"ן. יג. [ד]אם ודאי בא על שפחה חרופה הרי טוב ואם לאו הם שלמים. תוס' הרא"ש. שהרי מתן דמיהן שוה. מיעו"ש. דהכא שיודע שבעל ואינו יודע אם בעל בעל שפחה חרופה או אשה אחרת [אמרי']. שיטה להר"ן. יד. דשלמים נאכלים לכל אדם ולשני ימים ולילה אחד וזה אינו נאכל אלא לכהנים ויום ולילה, י"ל. תוס' הרא"ש. טו. וא"ת. תוס' הרא"ש. טז. מעל חמש מעילות. תוס' הרא"ש. יז. י"ל דלרבותא נקט. תוס' הרא"ש. יח. מפני שקרבנה בא על המזיד וכיון דבכמה ביאות במזיד אינו חייב אלא אחת אף ידיעה לא תחלק בין ביאות דשוגג שהרי בשעת ידיעה בר קרבן הוא שאילו בא על השפחה באותה ידיעה חייב קרבן. מיעו"ש. יט. לא הוה מצי לאשמעינן הכי דהתם. תוס' הרא"ש. כ. כיון דבשעת ידיעה לא הוה בר קרבן. מיעו"ש. שאינו מביא על המזיד כשוגג. תוס' הרא"ש. כא. מידיעה שיש עמה הפרשת קרבן לידיעה גרידתא. מיעו"ש. כב. א"כ מאי אלא מעתה הא קסבר דבמזיד נמי מחלקת וא"כ. תוס' הרא"ש. [עי' מסר"ס]. כג. דכי היכי דאחר כל המעשים אינה מחלקת הכי נמי בין מעשה למעשה. תוס' הרא"ש. כד. כיון. תוס' הרא"ש. כה. כמו כן לא תחלק בין מעשה למעשה. תוס' הרא"ש. כו. בין מעשה למעשה. תוס' הרא"ש. כז. אלא ודאי אין לדמות דבין מעשה למעשה אלאחר כל המעשים כי היכי דבהפרשה אין להשוותם. תוס' הרא"ש. כח. וכדרב המנונא. תוס' הרא"ש. [ו]פירש"י ז"ל וכו' ועולא ורב דימי לא פליגי. שיטה להר"ן. כט. דעולא מחייב לכ"ע במעשה דלאחר הפרשה, ורב דימי. תוס' הרא"ש. ל. בתחלה. תוס' הרא"ש. לא. דוקא למאן דבעי ידיעה דכיון דאיכא ידיעה חשובה עם הפרשה מחלקת ההפרשה. תוס' הרא"ש. לב. [ו]אפי' הפרשה דבין מעשה למעשה אינה מחלקת. תוס' הרא"ש. לג. [ד]טעמא דרב דימי משום דמדמה להו לעולות. רמב"ן. לד. שאם עבר על עשה והפריש קרבן וחזר ועבר על עשה כולן מתכפרין בקרבן אחד והכי נמי למאן דלא בעי ידיעה לא שנא. רמב"ן. לה. והכל מודים בשפחה חרופה דחייב על כל אחת ואחת כדרב המנונא דקאמר בסמוך לעולא כדאית ליה ולרב דימי כדאית ליה. תוס' הרא"ש. לו. במעשה דלאחר הפרשה. תוס' הרא"ש.

נתכוין להגביה את התלוש. פירש בקונטרס כגון סכין מוטל בערוגת ירק ונתכוין להגביה ומתך את המחובר[א] ל"כ הא[ב] דפליגי[ג] בנתכוין לחתוך את התלוש ומתך את המחובר[ד] היינו לחתוך תלוש (ו) ומתך מחובר אחר אבל לחתוך מחובר זה ומתך מחובר אחר משמע דחייב לכ"ע וקשה לר"ת דבסוף פ' ספק אכל (כריתות יט:) אמר שמואל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה בשבת פטור[ו] דמלאכת מחשבת אסרה תורה ומוכח התם דאפילו בנתכוין לנקוט תאנה זו וליקט תאנה אחרת פטר שמואל[ז] ולקמן בפרק החורש (דף לז:) פטור (ז) (ח) רבא נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה כי לא אמר כל מקום שתרלה תנוח וכל שכן בנתכוין לזרוק בגד זה וזרק בגד אחר דלא נעשה כלל רצונו או נתכוין לחתוך מחובר זה ומתך מחובר אחר דפטור ורלה לר"ת[ח] דהכא מיירי בנתכוין לחתוך תלוש ונמלא שהוא מחובר ומתך מה שהיה מתכוין אלא שלא היה יודע שהיה מחובר ופליגי אביי ורבא בקרא דאשר חטא בה דמוקי ליה רבי אליעזר בפרק קפץ אכל (שם יט:) פרט למתעסק והכי איתא התם בהדיא דקאמר עלה לרבא משכחת לה שנתכוין לחתוך את התלוש ומתך את המחובר לאביי שנתכוין להגביה את התלוש כו' ושמואל דפטר מטעם מלאכת מחשבת היינו בנתכוין לחתוך מחובר זה ומתך מחובר אחר דלא נעשה מחשבתו והשתא אמי שפיר דקאמר (ג) לקמן דמפרש שגג בלא מתכוין דשאר מצות היכי דמי כגון דסבור שומן הוא ואכלו דהיינו ממש דומיא דשבת לפרי"ת[ט]:

הניחא לאביי דאמר חייב. פי' הניחא לאביי דאמר חייב דהא דמשכחת גבי ע"ז שגג בלא מתכוין[ו] אבל מ"מ גם לאביי לא מיתוקמא ברייתא שפיר בהכי[א] דהא אם חלב שבת מאהבה ומילאה נמי חייב ולהכי איצטריך בסמוך לאוקמא אליבא דאביי שגג בלא מתכוין ה"ד דסבור רוח הוא ובלעו[ב]: **עד כאן לא בעא מיניה רבא מרב נחמן בו'.** וא"ת אמאי לא מייתי מתני' דהשוכח עיקר שבת[ג] דאיתו חייב אלא אחת ולא הוי פטור לגמרי וי"ל דניחא ליה לאתויי מרבא דמספקא ליה וזה דילמא אפי' תרתי מיחייב דכי אוקי הכא באומר מותר היינו בנתעלמה ממנו לפי שעה דהיינו דומיא דהעלם זה וזה בידו כדפי' לעיל[ד] דאם לא נודע לו מעולם איסור ע"ז אינו ישראל כלל כיון שמודה בע"ז דדוחק להעמיד בתיובתא שנשנה לבין הענו"ס: **רבא אמר פטור.** ואם תאמר והא אמר בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף עד.) דע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים יהרג ואל יעבור אם כן אפילו לא מקבל ליה חייב ואין לומר דרבא לטעמיה דאמר במס' ע"ז בפרק ר' ישמעאל (דף נד.) דאפילו בע"ז בגינעא[ט] ומי בהם ולא שימות בהם והא דקאמר רבא בפ"ב דכתובות (דף יט.) גבי עדים שאמרו להם חתמו שקר כו' שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא ע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים ה"פ אפילו מאן דמחמיר לא מחמיר אלא בע"ז ג"ע ושפיכות דמים דאם כן דטעמא דרבא דפטר הוי משום הכי מאי מייתי אביי בפ' ד' מיתות (סנהדרין סא:) מכמה ברייתות לימא דאתיא כמ"ד בפרק בן סורר (שם עד.) יהרג ואל יעבור דפלוגתא דתנאי היא וי"ל דסבר רבא דאפי' למ"ד דחייב למסור את עצמו אם לא מסר עצמו לא מיחייב בגית דין וקשה לרשב"א דאמר רבא במסכת ע"ז[ו] הכל היו בכלל לא תעבדם כשפרט לך הכתוב ומי בהם יצא אותם משמע דלא מפיק אלא אותם מיתה אבל שאר אונסין הוו בכלל לא תעבדם וחייב א) והכא פטור אפי' מאהבה דליכא אותם מיתה וי"מ דהיא דאמר יהרג ואל יעבור היינו בשתים בע"ג דלא מקבל עליה לאלוה אבל הכא במפרש דקעביד מאהבה ומילאה אי נמי אפילו בשתים ובע"ז שהכל אין עובדין אותה אלא מאהבה ומילאה דומיא דהמן דמייתי עלה התם להם אי איתה משתחוה אבל איתה משתחוה לאדם כמותך יכול אפי' נעבד כהמן ת"ל לא תעבדם [וקאמר רבא כהמן ולא כהמן דאילו התם מילאה והכא לאו מילאה] ומהיא גופא נמי יש לדקדק דחייב אע"ג דלא קבל עליה באלוה דמשמע דאסר נעבד כהמן דומיא דאדם שכמותך דשרי והיינו בלא קיבלו עליו באלוה ועוד[ז] דאמר בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף ס:) הפוער עצמו לפעור זו היא עבודתו אע"ג דקא מכוין לבזויא הזורק אבן למרקוליס זו היא עבודתו אע"ג דקא מכוין למירגמיה אלמא דחייב אע"פ שאין מקבל עליו באלוה ומיהו יש לפרש אע"ג דקא מכוין לבזויא מכוין לעובדה דרך בזיון וברגימה זו והא דלא דחי ראיות דאביי בעובד מאהבה ומילאה התם משום דהתם עובד כמדעתו דמי וא"ת ולמאי דפטר רבא אמאי לא השתחוה מרדכי להמן וי"ל כדאמרינן במדרש שאתי צורות היו על לבו ועוד משום קידוש השם כדאשכחן בירושלמי במסכת שביעית בפ"ד כגון פפוס ולוליינוס אחיו שנתנו להם מיס בזכוכית לבועה ולא קבלו מהם[ט]: **באומר מותר.** והא דמעטינן בפ"ב דמכות (דף ז: ושם) בשגגה פרט לאומר מותר שאני גבי גלות דטובא בשגגה כתיבי התם ולהכי נמי אמר בסוף פ"ב דב"ק (דף כו: ושם) היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה מעולם לענין גלות פטור מבשגגה לענין שבת פטור משום דבעינן מלאכת מחשבת והשתא תיפוק ליה דגבי שבת נמי כתיב בשגגה אלא ודאי דוקא גבי גלות ממעטינן משום דכתיבי בשגגה טובה:

נתכוין[א] להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור לחתוך את התלוש וחתך את המחובר[ב] רבא אמר[ג] פטור אביי אמר חייב רבא אמר פטור דהא לא נתכוון לחתיכה דאיסורא אביי אמר חייב דהא קמיכוין לחתיכה בעלמא אמר רבא מנא אמינא לה[ד] דתניא חומר שבת משאר מצות וחומר שאר מצות משבת חומר שבת משאר מצות שהשבת עשה שתים בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת מה שאין כן בשאר מצות וחומר שאר מצות משבת שבשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב מה שאין כן בשבת: אמר מר חומר שבת משאר מצות שהשבת עשה שתים בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת מה שאין כן בשאר מצות היכי דמי אילימא דעבד קצירה וטחינה דכוותה גבי שאר מצות אכל חלב ודם הכא תרתי מיחייב והכא תרתי מיחייב אלא שאר מצות דלא מיחייב אלא חדא היכי דמי דאכל חלב וחלב דכוותה גבי שבת דעבד קצירה וקצירה הכא חדא מיחייב והכא חדא מיחייב לעולם דעבד קצירה וטחינה ומאי מה שאין כן בשאר מצות אע"ז וכדרבי אמי[ה] דא"ר אמי זיבח וקיטר וניסך בהעלמה אחת אינו חייב אלא אחת במאי אוקימתא בע"ז אימא סיפא חומר בשאר מצות שבשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב מה שאין כן בשבת[ו] האי שגג בלא מתכוין דע"ז היכי דמי אילימא כסבור בית הכנסת הוא והשתחוה להה הרי לבו לשמים ואלא[ז] דחזי אנדרטא וסגיד לה היכי דמי אי דקבלה עליה באלוה מזיד הוא ואי דלא קבלה עליה באלוה לאו כלום הוא אלא מאהבה ומיראה הניחא לאביי[ח] דאמר חייב אלא לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר אלא באומר מותר משא"כ בשבת דפטור לגמרי ע"כ לא בעא מיני' רבא מרב נחמן אלא אי לחיובי חדא אי לחיובי תרתי אבל מפטרי לגמרי לא אלא

נתכוין להגביה את התלוש. כגון דנפל סכין בערוגת הירק ונתכוין להגביהו: **וחתך את המחובר פטור.** דכתיב אשר חטא בה[ט] ודרשינן בכריתות[י] פרט למתעסק בדבר אחר ועשה דבר זה. ושוגג היכי דמי כגון שנתכוין לכך אבל שגג דסבר שאין היוס שבת או סבר שמלאכה זו מותרת וזה מתעסק בהגבהה היה ולא בחתיכה: **דהא לא איכוין לחתיכה דאיסורא.** בשגגת שבת או בשגגת מלאכות אלא מתעסק בחתיכה היתר היה יודע שהוא שבת ויודע שחתיכת מחובר אסור: **משא"כ בשאר מצות.** כולה מפרש לה וחזיל: **שגג בלא מתכוין.** לקמן מפרש לה: **תלב ודם.** דומיא דטחינה וקצירה שהן שני גופין: **אלא גבי שאר מצות היכי דמי.** דפטור: **כגון תלב וחלב.** בהעלם אחד: **דרבי אמי.** במסכת סנהדרין בפרק ד' מיתות[ט] יליף למילתיה מקרא דאין חילוק חטאות לעכו"ם: **והשתחוה לה.** והיינו שגג שהיא ע"ז בלא מתכוין שלא נתכוון להשתחוות לע"ז: **הרי לבו לשמים.** ומה חיוב יש כאן אפי' ידע שהוא בית ע"ז והשתחוה בו[י] לשמים אין חיוב כאן: **אנדרטא.** צורת המלך שעושין לכבוד המלך והשתחוה לה ולא לשם אלהות: **מאהבה ומיראה.** מלהבת אדם או מיראת אדם השתחוה לע"ז. וקרי ליה שוגג בלא מתכוין כלומר שגג בהכי דסבור כיון דאין מתכוין לבו לאלהות מותר: **אלא באומר מותר.** כגון גר שנתגייר בין הנכרים כסבור שאין ע"ז בתורה וקרי ליה שגג בלא מתכוין: **דפטור לגמרי.** בתמיה: **עד כאן לא קבעי מיניה רבא מרב נחמן.** הטעם זה וזה בידו מהו לעיל בפירקין (דף ע:) דהיינו אומר מותר דאמר אין שבת בתורה היינו הטעם זה וזה: דסבור

מלאכות אלא מתעסק בחתיכה היתר יודע שהוא שבת ויודע שחתיכת מחובר אסור: משא"כ בשאר מצות. כולה מפרש לה וחזיל: **שגג בלא מתכוין.** לקמן מפרש לה: **תלב ודם.** דומיא דטחינה וקצירה שהן שני גופין: **אלא גבי שאר מצות היכי דמי.** דפטור: **כגון תלב וחלב.** בהעלם אחד: **דרבי אמי.** במסכת סנהדרין בפרק ד' מיתות[ט] יליף למילתיה מקרא דאין חילוק חטאות לעכו"ם: **והשתחוה לה.** והיינו שגג שהיא ע"ז בלא מתכוין שלא נתכוון להשתחוות לע"ז: **הרי לבו לשמים.** ומה חיוב יש כאן אפי' ידע שהוא בית ע"ז והשתחוה בו[י] לשמים אין חיוב כאן: **אנדרטא.** צורת המלך שעושין לכבוד המלך והשתחוה לה ולא לשם אלהות: **מאהבה ומיראה.** מלהבת אדם או מיראת אדם השתחוה לע"ז. וקרי ליה שוגג בלא מתכוין כלומר שגג בהכי דסבור כיון דאין מתכוין לבו לאלהות מותר: **אלא באומר מותר.** כגון גר שנתגייר בין הנכרים כסבור שאין ע"ז בתורה וקרי ליה שגג בלא מתכוין: **דפטור לגמרי.** בתמיה: **עד כאן לא קבעי מיניה רבא מרב נחמן.** הטעם זה וזה בידו מהו לעיל בפירקין (דף ע:) דהיינו אומר מותר דאמר אין שבת בתורה היינו הטעם זה וזה בידו: דסבור

גליון הש"ס

גמ' דחזי אנדרטא. עי' מס' ע"ז דף מ ע"ב תוד"ה ובאנדרטי:

רב נסים גאון

ואלא מאהבה ומיראה, הניחא לאביי דאמר חייב אלא למאן דאמר פטור מאי איכא למימר. ופליגתא דאביי ורבא משכחת במסכת סנהדרין (סא) בפרק ד' מיתות איתמר העובד ע"ז מאהבה ומיראה אבי אמר חייב ורבא אמר פטור. אביי אמר חייב דהא פלחה, רבא אמר פטור דלא קבלה עליה באלוה. אי איכא לאיתמר אלא לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר אלא באומר מותר משא"כ בשבת דפטור לגמרי ע"כ לא בעא מיני' רבא מרב נחמן אלא אי לחיובי חדא אי לחיובי תרתי אבל מפטרי לגמרי לא אלא

רבינו חננאל

איתמר נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר, לכולי עלמא לא מחייב קרבן דהא לא אתכוין למלתא דאית בה איסורא, אלא להגביה בעולם נתכוין, אע"פ שחותך את המחובר לא קרינן ביה נפש כי חטאה בשגגה. ולא הוי חוטא בשגגה אלא מתכוין למעשה מביא לידי חטא, והוא אינו יודע שהוא חוטא. אבל אם נתכוין לחתוך את התלוש שהוא מותר ונזדמן לו מחובר וחתכו, רבה אמר פטור דס"ל שאינו קורא ביה נפש כי חטאה בשגגה אלא בזמן שמתכוין לדבר אסור כשיקרא שוגג באיסורו, וזה לא נתכוון אלא לחתיכת תלוש. אביי אמר חייב דהוא מכוון לחתיכה בעלמא ריש בחתיכה איסור. וסבר אביי שאין צריך להתכוון במעשיו לדבר שהוא באיסורו, אלא כל מעשה שיש במינו איסור, אף על פי שלא נתכוון לדבר שיש בה איסור כיון שנזדמן לו דבר איסור הריני קורא בו כי חטאה בשגגה. וכן לענין נתכוון לזרוק שתים וזרק ד', לרבה פטור דהא לא נתכוון לדבר האסור בשגגת איסורו אע"פ שמתכוון למקצתו, דסבר ליה צריך להתכוון לכל האיסור בשגגת איסורו, ולאביי חייב דהא נתכוון לזריקה

מוסף תוספות

א. וזה מתעסק בעלמא הוא לא נתכוון לשום דבר של איסור ולא אפילו לשם מלאכה האסורה ואמרינן בכריתות. (יט). אשר חטא בה פרט למתעסק. ריטב"ם.
ב. משמע. תוס' הרא"ש.
ג. אביי ורבא. תוס' הרא"ש.
ד. דדכוותה מיירי. ריטב"ם.
ה. שנתכוין. תוס' הרא"ש.
ו. אבל אסור. תוס' הרא"ש.
ז. וליכא למימר דפליג אדאביי ורבא דלא מדכר לה הכא והתם, ולא עוד אלא דהתם (כריתות כ.) איכא ברייתא דמסייעא לשמואל דתניא היו לפניו שתי נרות דולקות או כבות נתכוון לכבות את זו וכבה את זו או שנתכוון להדליק את זו והדליק את זו פטור, והיינו שמואל. ריטב"ם. ח. לפרש נתכוין להגביה את התלוש כגון שהיה סבור שעשב זה היה תלוש ונתכוין להגבהה ונמצא מחובר וחתכו, אבל נתכוין לחתכו והיה סבור שהוא תלוש בהא פליגי דאין זה מתעסק. תוס' הרא"ש.
ט. [דלפרש"ר] הוה ליה למימר דומיא דשבת, היו לפניו חלב ושומן ונתכוין לאכול השומן ואכל החלב. תוס' הרא"ש. י. [ו]ה"ק דרישא מיהת לאביי ניחא. ריטב"ם. יא. דהא קתני משא"כ בשבת דפטור, וזה אינו כי המחלל שבת מאהבה ומיראה חייב הוא. ריטב"ם. יב. [ד]אי ניחא לאביי מאהבה ומיראה מה הוה קשה ליה לאביי. תוס' הרא"ש. יג. דקתני בהדיא. תוס' הרא"ש. יד. [ד]אינו שכוח כל כך דכי מדכרו לה מדכר. נעל ע: תוס' ד"ה הנעלם. טו. נאמר.

מוסף רש"י

זיבח וקיטר וניסך בהעלמה אחת אינו חייב אלא אחת. וכל עבודותיה בלהכריה אמת הן, לא תעבדם, הלכך אין כאן חלוק מלאכות (סנהדרין סב.). **הרי לבו לשמים.** ולא השתחוה זה לעבודת כוכבים לא מזיד ולא שוגג הוא אלא לשמים, שהרי לשמים נתכוין, ואפילו היה יודע שזה הבית עבודת כוכבים והוא משתחוה כתוכו לשמים אין כאן עונש, שהרי אף משתחוה לבית הכנסת לא לבית הוא משתחוה אלא למי ששכן שמו עליה (סנהדרין סא: וכעי"ז כריתות ג.). **ואלא דחזי אנדרטי וסגיד ליה.** שראה דמות שהיו רגילין לעשות בדמות המלך והכירוה אותו משתחוה לו לעבוד המלך, ופעמים שעובדין אותו וזה ראה אחד שהיה נעבד ולא ידע שהוא נעבד והשתחוה לו (סנהדרין שם). **ואי לא קבלה עליה באלוה.** אלא לכבוד המלך השתחוה לו (שם). **לא כלום הוא.** דהא לא אמרין לשם עבודת כוכבים (שם) דכיון דלא נעשה לשם עבודת כוכבים השתחוה דליה לאו כלום הוא (כריתות ג.)

תוס' ישנים

א) וי"א דבאומר אלי אתה מודה רבא דחייב אפילו מאהבה ומיראה דהייט קבל עליו באלוה כיון דקאמר אלי אתה אע"פ שאומר בלוגם ה"פ בגמ' ע"ז הא בכלל לא תעבדם כשאמר אלי אתה אבל מקטיר לאומם לא הוי בכלל לא תעבדם דאיתמר לא בהגהו דמייתי אביי פ"מ לאוקמי בגלי אתה והכ"ל ממיל מפרש דע"ז שכבר עבדוהו פ"ה לשם ע"ז חייב בה אפי' מאהבה ומיראה:

מוסף תוספות

אכל חלב ודם, הכא שתים מחייב והכא שתים מחייב. אלא קצר וחזר וקצר בהעלם אחד, כיוצא בו בשאר מצות אכל חלב וחזר ואכל חלב בהעלם אחד, הכא חדא מחייב הכא חדא מחייב. ודחינן מאי שאר מצות דקתני ע"ז, והכי קתני חומר בשבת שאם קצר וטחן בהעלם אחד בזדון שבת ושגגת מלאכות חייב שתים, מה שאין כן בע"ז אם זיבח וקיטר וניסך בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת וכדר' (יוסי) [אמן]. ודחינן לא מיתוקמא מתניתין בע"ז, דקתני סיפא שגג בלא מתכוון בשאר מצות חייב משא"כ בשבת. שגג בלא מתכוון בע"ז היכי משכחת לה, אי נימא דחזה ע"ז וסבר כי היא בית הכנסת, והשתחוה [לה], כי האי גוונא פטור הוא דהא לבו לשמים. ואלא דחזא אנדרטא וסגיד לה, אי דקבלה עליה באלוה, מזיד הוא ולאו בר קרבן הוא, ואי לא קבלה עליה באלוה, כיון דבשוגג השתחוה כנגד האי אנדרטא לא מחייב דהא לא עביד מידי. אלא כגון שהשתחוה לע"ז מאהבה, שראה צורת ע"ז והאהבה. או אדם שהעמיד עצמו ע"ז כהמן והשתחוה לו מאהבה בשגגת אלהים אחרים, פי' שנעלם ממנו שמשתחוה לע"ז מאהבה חייב, או שנעלם ממנו כי אלו העבירות בע"ז מחייב וזה פירוש מאהבה. או מיראה נמי, כגון מי שנתיירא מן הע"ז והשתחוה לו בשגגת עבירות, דלא הוה ידע כי האי גוונא חייב. אי אמרת כי האי גוונא שגג בלא מתכוין בע"ז חייב, ניחא לאביי דמחייב, דגרסינן בסנהדרין פרק ארבע מיתות דאיתמר העובד ע"ז מאהבה ומיראה כגון המשתחוה מאהבתו לו או מיראתו ממנו לאדם הנעבד כהמן בשוגג, שלא היה ידוע כי העובד מאהבה או מיראה חייב, אביי אמר חייב דהא פלחא לע"ז, רבא אמר פטור דהא לא קיבלה עליו באלוה. הניחא לאביי אלא לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר. ואמרינן לא משכחת שגג בלא מתכוין בע"ז אלא באומר מותר. פי' כגון מי שנעלם ממנו עבודת אלהים אחרים, ששכח הכל לגמרי, שנמצא בידו העלם אלהים אחרים והעלם בעירות ואומר שמותר, וכי האי גוונא בע"ז (אחרינא) חייב בשבת פטור לגמרי. ואקשינן ומי איכא למימר דפטור לגמרי, דהא עד כאן לא בעא מיניה רבה מרב נחמן העלם זה וזה בידו, פי' העלם שבת והעלם מלאכות בידו מהו, אלא לחיובי חדא או תרתי, אבל למפטריה לגמרי לא.

מסורת הש"ס

א) כריתות יט:, ב) [לפמ"ש תוס' לעיל כב: ד"ה גזרה וכ"כ עוד לעיל ע: ד"ה נדע ולמ"ש הרא"ש פרק האשה פי' יט אלא מלינו בכל הגמ' שמקדים רבא לאביי כי אביי מלך קודם רבא ע"ש וכ"כ עוד בשאר דוכתי מ"כ יש לגרוס הכא אביי אמר וכו' אמ' דל"ל רבה אמר פטור וכו' אמר רבה מנא אמינא לה וכו' וע"ע מ"ש בפמ"ש מפ. על הגליון], ג) סנהדרין סב., ד) סנהדרין סב., ה) שם סא: [כריתות ג.], ו) שם, ז) [ויקרא ד], ח) [דף יט:], ט) [דף סג.], י) בס"פ: לבו., כ) ע"ש אל"ל רבינא, ל) [דף נד.], מ) [וע"ר תוספות סנהדרין סא: ד"ה רבא אמר],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה נתכוין וכו' לחתוך תלוש זה וחתך: (ב) בא"ד בפ' הזורק פטור רב אשי נתכוין וכו': (ג) בא"ד והשתא אמי שפיר לקמן כל"ל ותיבת דקאמר ממתק:

דסבור שומן הוא ואכלו. והיינו דשגג דסבור שומן הוא ולא נתכוין לאכול חלב וחייב. ואף על פי דמתעסק הוא לרבא דהא לא מתכוין לאכילה איסור חייב דאמר שמואל בכריתות (פ"ד דף יט:) בחלבין וערירות מתעסק חייב שכן נהנה אבל בשבת פטור דלא נהנה והיינו סייעתא לדידיה דאמר נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור ואבי שגג בלא מתכוין ה"ד [א]דסבור רוק הוא ובלעו משא"כ בשבת דפטור דנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור אבל נתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר חייב: איתמר [ב]נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע [ג]רבא אמר פטור אבי אמר חייב רבא אמר פטור [ד] דלא קמיכוין לזריקה דארבע אבי אמר חייב דהא קמיכוין לזריקה בעלמא כסבור רשות היחיד ונמצאת רשות הרבים רבא אמר [ה]פטור ואבי אמר חייב רבא אמר פטור דהא לא מיכוין לזריקה דאיסורא ואבי אמר חייב דהא קא מיכוין לזריקה בעלמא וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בההוא קאמר רבא דהא לא קמיכוין לחתיכה דאיסורא אבל נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע דארבע בלא תרתי לא [ו] מיזרקא ליה אימא מודה ליה לאביי ואי אשמעינן בהא בהא קאמר רבא דהא לא קמיכוין לזריקה דארבע אבל כסבור רה"י ונמצא רה"ר דמכוין לזריקה דארבע אימא מודי ליה לאביי צריכא [ז]תנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי וא"ר יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת בשלמא לאביי דאמר כי האי גוונא חייב משכחת לה דידע דאסורא [ח] שבת וידע לה איסור מלאכות וקא טעה בשיעורין אלא לרבא דאמר פטור היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע לה לשבת בלאו אלא אי סבר לה כרשב"ל דאמר עד שישגוג בלאו וכרת דידע לה לשבת במאי [ט]דידע לה בתחומין ואליבא דר"ע: **מתני'** [י]אבות [יא]מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקוצר והמעמר והדש והזורה הבורר הטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר המלבנו והמנפצו והצובעו והטווה [יב]והמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין הקושר והמתיר [יג]והתופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור [שתי תפירות] הצד צבי השוחטו והמפשיטו המולחו והמעבד את עורו והממחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר המכה בפטיש [יד]המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת:

אלא לאו רישא בעו"ז וסיפא בשאר מצות. תימה לר"י דלוקמא כולה בשאר מצות ומאי מה שאין כן בשאר מצות כגון שחט וזרק בחוץ דאינו חייב אלא אחת כדאמר מציי בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין לד:) שם תעשה עשאן הכתוב עשיה אחת ור' אבהו נמי דפליג מודה דלרבי ישמעאל בשחיטה וזריקה ור' עקיבא בהעלאה וזריקה דאינו חייב אלא אחת דמחד קרא נפקי ושגג בלא מתכוין כגון שנתכוין לשחוט בהמת חולין והיה צריך לשם חולין ונמלאת (ד) של קדשים דכוותה בשבת נתכוין לחתוך תלוש ונמצא מחובר ולא היה צריך אלא לתלוש דפטור דמלאכת מחשבת בעינן וי"ל דלא מצינן לפרושי הכי דמשמע דפטור בשבת לפי ששגג בלא מתכוין דכה"ג אפילו נתכוין למחובר זה ונמצא מחובר אחר פטור דאין זה מלאכת מחשבת וליכא לאוקמי נמי דמיירי כשנעשה מחשבתו כגון שהיה צריך לחתוך מה שחתך אלא שהיה סבור שהוא תלוש ונמצא שהוא מחובר הא ליכא למימר דכה"ג אם פטור לענין שבת מאשר חטא בה פטור נמי לענין חוץ ומיהו עוד קשה לוקמא כולה בשאר מצות כגון (ה) נרבע לזכר ורבע את הזכר והבא על הבהמה והביא בהמה עליו דבין לאביי ובין לר' אבהו לר' עקיבא אינו חייב אלא אחת והשתא שגג בלא מתכוין מיתוקש שפיר דמיפטר בשבת מאשר חטא בה וכגון שנעשית מחשבתו וגבי עריות לא מיפטר שכן נהנה:

העושה שני בתי נירין. צריך לפרש למה פירש[א] כאן ובאורג[ו] ובפוצע ובמופר ובכותב שיעור טפי מבשאר:

הקושר והמתיר. ל"ע אי מיחייב במתיר אלא על מנת לקשור אי לא ומדלא תני ליה[ב] כדתני מוחק ע"מ לכתוב אין לדקדק דהכי נמי לא קתני סותר ע"מ לבנות ובפ' במה מדליקין (לעיל ל:) אמרינן בהדיא דבעינן סותר ע"מ לבנות ולפי מה שפירש רש"י בגמרא (דף עד:) דאי מתרמי ליה תרי קיטרי בהדי הדדי בשני חוטין זה אצל זה שרי חד[ג] ומניח חד[ד] משמע דמיחייב בלא על מנת לקשור[ה] ולשון קטר לא משמע כפירושו אבל ר"מ פירש וכן משמע בירושלמי [ו] כשנפסק חוט בשני מקומות ועקשר מתירין ב' הקשרים ומשליכין לחוץ [ז]האמצעי וחוזרין וקושרין שתי הרשתים זה בזה ואין בו אלא קשר א' ולפי זה משמע דבעי מתיר ע"מ לקשור והא דלא תני ליה במתיר ובסותר פירשתי בפרק ב' (דף לא: ד"ה וסותר): מכדי

אלא לאו רישא בעכו"ם וסיפא בשאר מצות ושגג בלא מתכוין בשאר מצות ה"ד דסבור דשומן הוא ואכלו משא"כ בשבת דפטור דנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור ואבי שגג בלא מתכוין ה"ד [א]דסבור רוק הוא ובלעו משא"כ בשבת דפטור דנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור אבל נתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר חייב: איתמר [ב]נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע [ג]רבא אמר פטור אבי אמר חייב רבא אמר פטור [ד] דלא קמיכוין לזריקה דארבע אבי אמר חייב דהא קמיכוין לזריקה בעלמא כסבור רשות היחיד ונמצאת רשות הרבים רבא אמר [ה]פטור ואבי אמר חייב רבא אמר פטור דהא לא מיכוין לזריקה דאיסורא ואבי אמר חייב דהא קא מיכוין לזריקה בעלמא וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בההוא קאמר רבא דהא לא קמיכוין לחתיכה דאיסורא אבל נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע דארבע בלא תרתי לא [ו] מיזרקא ליה אימא מודה ליה לאביי ואי אשמעינן בהא בהא קאמר רבא דהא לא קמיכוין לזריקה דארבע אבל כסבור רה"י ונמצא רה"ר דמכוין לזריקה דארבע אימא מודי ליה לאביי צריכא [ז]תנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנינא למה לי וא"ר יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת בשלמא לאביי דאמר כי האי גוונא חייב משכחת לה דידע דאסורא [ח] שבת וידע לה איסור מלאכות וקא טעה בשיעורין אלא לרבא דאמר פטור היכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות הניחא אי סבר לה כר' יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע לה לשבת בלאו אלא אי סבר לה כרשב"ל דאמר עד שישגוג בלאו וכרת דידע לה לשבת במאי [ט]דידע לה בתחומין ואליבא דר"ע: **מתני'** [י]אבות [יא]מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש והקוצר והמעמר והדש והזורה הבורר הטוחן והמרקד והלש והאופה הגוזז את הצמר המלבנו והמנפצו והצובעו והטווה [יב]והמיסך והעושה שתי בתי נירין והאורג שני חוטין והפוצע שני חוטין הקושר והמתיר [יג]והתופר שתי תפירות הקורע על מנת לתפור [שתי תפירות] הצד צבי השוחטו והמפשיטו המולחו והמעבד את עורו והממחקו והמחתכו הכותב שתי אותיות והמוחק על מנת לכתוב שתי אותיות הבונה והסותר המכבה והמבעיר המכה בפטיש [יד]המוציא מרשות לרשות הרי אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת:

גמ'

לקמן בפרק האורג[כ]: **הפולע.** מנתק. פעמים שיש בשני חוטין יותר מדאי ומנתק מהן ומקליש לגורך. והני כולהו ממיסך ואילך עד קושר ומתיר שייכי בירעיות. ולקמן[כא] מפרש מאי קושר ומאי מתיר איכא: **וחופר וקורע.** בירעיות הוא: **על מנת לפפור.** פעמים שהנקב עגול ואינו יכול לתופרו יפה אע"כ קורעו כדמפרש בגמרא[כב] אבל קורע שלא לתפור לא הוי במשכן: **הלד את הלבי.** וכל מלאכת עורו ובהגת בתחשים למשכן בעורותיהן: **המולחו.** לעור: **הממחקו.** מגרר שערו: **מחתכו.** מקלעו ומחתכו לרצועות וסנדלים: **כותב ומוחק.** לקמן (דף קג:) מפרש למאי מיבעיא לן למשכן שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וכותב אות בזו ואות בזו ומוחק פעמים שטעה: **מכבה ומבעיר.** באש שתחת הדוד של סממנין: **מכה בפטיש.** הוא גמר כל מלאכה שכן אומן מכה בקורנס על הסדן להחליקו בגמר מלאכה ומתניתין נמי לא מיחייב ליה אלא בגמר מלאכה:

גמ'

דסבור שומן הוא ואכלו. והיינו דשגג דסבור שומן הוא ולא נתכוין לאכול חלב וחייב. ואף על פי דמתעסק הוא לרבא דהא לא מתכוין לאכילה איסור חייב דאמר שמואל בכריתות (פ"ד דף יט:) בחלבין וערירות מתעסק חייב שכן נהנה אבל בשבת פטור דלא נהנה והיינו סייעתא לדידיה דאמר נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור ואבי שגג בלא מתכוין ה"ד דסבור רוק הוא ובלעו משא"כ בשבת דפטור דנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור אבל נתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר חייב: איתמר נתכוון לזרוק שתים וזרק ארבע בלעה דכתיב (איוב ז) עד בלעי רוקי ובלעה בידו אכילה דהא לא איכון לאכילה ודכוותייהו בשבת דפטור נתכוון להגביה ובלעה בידו מתיכה: **דהא לא איכון לזריקה דאיסור.** ויהא שוגג בשבת או במלאכה אבל זה אינו שוגג לא בשבת ולא במלאכות אלא מתעסק בדבר אחד של היתר ובלעה בידו איסור: **ולריכא.** לאיפלוגי בכולהו אף על גב דדמי להדדי: **דארבע בלא תרתי לא מזדריק.** וזה שנתכוון לשתים וזרק ארבע נעשית מחשבתו דהא יש בכלל ד' שתים הלכך לאו מתעסק הוא: **דלא איכון לזריקה דארבע.** ובליר מהני לא שם זריקה עלה: **אבל כסבור רה"י הוא וכו'.** דנתכוון לזריקה גמורה: **משכחת לה.** להאי שנשתכחה תורת כל הלכות שבת ממנו ואפילו הכי חשיבא ליה כזדון שבת ושגגת מלאכות לחיובא אבל חדא כגון דידע ליה לשבת באיסורין וטעה בשיעורין שנתכוון לפחות מכשיעור ועשה כשיעור דלכולן יש שיעור: **אלא לרבא דאמר פטור היכי משכחת לה.** דמיחייב שוב אדם על כל מלאכה ומלאכה שבהעלם אחד על כרחך בזדון שבת ושגגת מלאכות הוא דבעית לאשכוחיה והכא דאיעלימו כולהו מייה מאי זדון שבת איכא במה ניכר לו שבת משאר ימים: **מתני' הזורה.** ברחת לרוח: **הבורר.** פסולת בידיו: **המרקד.** בנפה. וגמ' [ע"ב] פריך הני כולהו חדא היא דלספרים פסולת מתוך אוכל נעשות שלשתן: **האופה.** לא הוה במשכן דלא שייך אלא בפת ופת לא שייכא במלאכת המשכן אבל כולהו קמייתא הואי בסממנין של נצע תכלת וארגמן ותולעת שני. וגמרא[כ] פריך דשביק תנא מבשל דהוי בסממניס ונקט אופה. ושיעורן של אלו כגרוגרת חוץ ממורס דבכל שהוא לקמן בפרק הבונה (דף קג.): **הגוזז לצמר.** וכל שאר מלאכות שייכי בצמר של מלאכת המשכן: **המלבנו.** מכבסו בנהר: **המנפצו.** קרפי"ר בלע"ז: **המיסך.** אורלי"ר: **בשי נירין.** ליש"ם שנתן שני חוטין בתוך הבית ניר. והבוזז ומבלבן וכולהו אינך מפרש שיעורן לקמן בפרק האורג[כא]: **הפולע.** מנתק. פעמים שיש בשני חוטין יותר מדאי ומנתק מהן ומקליש לגורך. והני כולהו ממיסך ואילך עד קושר ומתיר שייכי בירעיות. ולקמן[כא] מפרש מאי קושר ומאי מתיר איכא: **וחופר וקורע.** בירעיות הוא: **על מנת לפפור.** פעמים שהנקב עגול ואינו יכול לתופרו יפה אע"כ קורעו כדמפרש בגמרא[כב] אבל קורע שלא לתפור לא הוי במשכן: **הלד את הלבי.** וכל מלאכת עורו ובהגת בתחשים למשכן בעורותיהן: **המולחו.** לעור: **הממחקו.** מגרר שערו: **מחתכו.** מקלעו ומחתכו לרצועות וסנדלים: **כותב ומוחק.** לקמן (דף קג:) מפרש למאי מיבעיא לן למשכן שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזה בן זוגו וכותב אות בזו ואות בזו ומוחק פעמים שטעה: **מכבה ומבעיר.** באש שתחת הדוד של סממנין: **מכה בפטיש.** הוא גמר כל מלאכה שכן אומן מכה בקורנס על הסדן להחליקו בגמר מלאכה ומתניתין נמי לא מיחייב ליה אלא בגמר מלאכה:

גמ'

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמר פטור דהא לא קמיכוין: (ב) שם תרמי לא מיידרקא ליה: (ג) שם מסכמ' לה דידע לאיסורא דשבת וידע לה לאיסור מלאכות: (ד) תוס' ד"ה אלא וכו' לשל חולין ונמצאת אחרת והיא של קדשים וכו' תלוש זה ונמצא מחובר אחר ולא: (ה) בא"ד בשאר מצות כגון הבא על הזכור והביא עליו זכור והבא על הבהמה. נ"ב עי' פרק ד' מיומת דנ"ד:

לעזי רש"י

קרפי"ר. להתיר (סיב או אריג לחוטין).
אורדי"ר. להשתות (לערוך את חוטי השתי לקראת האריגה).
ליצי"ש. נירים (ניר כמין עין במתקן-אריגה, שבו השתי עובר).

רבינו חננאל

וחזרנו לפרק פירוק אחר משום דקשיא דלא מיתוקמא סיפא דהא מתניתין בע"ז אוקמי הכי, רישא בע"ז דקתני עשה שתים בהעלם א', בשבת חייב ב' משא"כ בע"ז, שאם זיבח וקיטר וניסך בהעלם א' אינו חייב אלא אחת כו' אמ'. אבל סיפא דקתני בשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב משא"כ בשבת דפטור, בשאר מצות דלאו ע"ז היא, והיכי דמי כגון שהיה סבור שהוא שומן ואכלו ונמצא חלב, כגון זה בשאר מצות הוא דחייב, אבל בשבת כי האי גוונא נתכוון לחתוך בתלוש וחתכו ונמצא דמחובר לקרקע פטור. ודחי אביי ואמר לא כי האי גוונא לעולם אימא לך חייב, והיכי דמי שגג בלא מתכוין דבשאר מצות חייב ובשבת פטור, כגון שנתכוין בבלועה דרוק ובלעה ונמצא חלב, שאע"פ שלא נתכוין לאכילה דחייב בשאר מצוות, ובשבת כה"ג דנתכוין להגביה דבר תלוש והגביהו ונמצא שחתכו מן המחובר [פטור]. אבל אם נתכוין לחתיכה בעלמא חייב, (כגון) [וכ"ש] בשאר מצות אם נתכוין לאכילה בעלמא [חייב]. ובדר' נחמן דאמר המתעסק בחלבין ובערירות אע"פ שלא נתכוין חייב שכבר

רבינו חננאל (המשך)

נהנה, והמתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה. ור' יוחנן התם בפרק ארבע מיתות כדתני תנא הדא מתניתין קמיה, דתאה ואמר ליה פוק תני לברא, דכל מתניתין דלא מיתוקמא רישא וסיפא בחד טעמא לאו מתניתין תרצתא היא, ר' יוחנן לטעמיה דאמר בסוף פרק המפקיד מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא מובילנא מאניה בתרייה לבי מסותא. **נתכוון לזרוק ב' וזרק ד' אמות, (רבא) [רבה]** אמר (חייב) [פטור] אביי אמר (פטור) [חייב], פשוטה היא. **ומקשינן** לרבא ממתניתין דקתני ארבעים חסר אחת, ואמר ר' יוחנן עלה שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. ולא משכחת כהאי גוונא דחייב בכולן אלא בזדון בשבת ושגגת מלאכות. בשלמא לאביי דאמר כי האי גוונא חייב [כו'], [וקא טעה] בשיעורין כגון זריקת ב' אמות וזריקת ד' וכיוצא בהן. אלא לרבה דאמר כל כה"ג פטור היכי משכחת [לה], בזדון [שבת] ושגגת מלאכה. הניחא אליבא דר' יוחנן דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע בלאו, אלא לר"ל דאמר עד שישגוג בלאו וכרת היכי משכחת לה. ושנינן דידע לה בתחומין ואליבא דר' עקיבא כמו שאמרנו למעלה. דאביי אליבא דר' יוחנן פשוטה היא, אלא אפילו לריש לקיש כיון דסבר אביי כשנתכוון למקצת האיסור בשגגת איסורו ונזדמן לו כל האיסור חייב, כגון המתכוון לזרוק ב' אמות שהן מקצת איסורו כי האיסור ד' אמות, ונתכוון לזרוק שתים מתוך ארבע (וניזרק) [ונזדמן] לו שזרק ד' חייב. מוקים לה אליבא דר"ל במכיר את השבת באיסור מלאכות ויודע (בשיעורו) [בכולן], ושוגג בלאו שבשיעור. **אבות מלאכות ארבעים חסר אחת.**

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה ז:
כז ב מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה מ:
כח ג מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ג סמג לאוין סה:

מוסף רש"י

דידע לה לשבת במאי. הלא בכולן שגג, כבכור שכל ל"ט מלאכות מותרות (לעיל סט.). **בתחומין.** **לאין** בקרבן (שם).

מוסף תוספות

א. במתניתין. תוס' הרא"ש. ב. מתיר ע"מ לקשור. ספקי הרא"ש סימן ג'. ג. וקטר חד כלומר. רש"י שם. ד. כמו שהוא. רש"י שם. ה. דאי לא הוה ליה למפרך והא מתיר שלא ע"מ לקשור הוא. ריטב"א לגלן עד. ו. פיסוק. תוס' הרא"ש.

מכדי מכרב כרבי ברישא והדר כו'. לא שייך למידק הכי בהא דקתני המכבה ברישא והדר המבעיר דהכא כל סידורא דפת נקט כסדר נדר מחריש: **משום** זורע. אין להוכיח מכאן דצריך להתרות אתולדה משום אב דהא[א] לא קאמר שצריך להתרותו משום זורע אלא[ב] דאם התרה בו תולדה זורע חייב אבל ברישא פרק תולדה (לקמן קלא.) משמע קצת דצריך להתרות אתולדה משום אב דקאמר משמע משום מאי מתרינן ביה (שיהא חייב) רבה אמר משום בורר רבי זירא אמר משום מרקד וגם זה יש לדחות דהכי פירושו[ג] משום מאי מתרינן ביה שיהא חייב רבה אמר משום בורר אבל אם התרו בו משום מרקד פטור כיון דמתריהו משום דבר שאינו דומה לו הוא סבר שהוא מלעיג בו ופטור אבל אם התרה בו סתם אל משמר חייב וגרלאה שגם ר"ח רולה לפרש כן ועוד ראיה דברים בבא קמא (דף ב.) קאמר ולר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי ליה אב ואמאי קרי ליה תולדה ולא משני דלהכי קרי ליה אב דצריך להתרות אתולדה [משום] אב[ד]: **וזומר** וצריך לעצים חייב שתים. והא דאמר בפ' זה בורר (סנהדרין דף כו.) תו מזיוה להוא גברא דהוה קא כסח[ה] אמר להן כהן וזמיר אמרו ליה יכול לומר לעקל בית הבד אני צריך אף על גב דהכא אמר חייב משום נוטע אתם מיירי בכה"ג שאין האילן מיתקן בכך אלא מתקלקל:

וצריך לעצים. גרלאה דאפילו לר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה בעינן צריך לעצים דלא מיקרי בעצים קולר אלא בעינן זה [ה]מידי דהוה אקורע על מנת לתפור ומוחק על מנת לכתוב וכדאמר רבי יוחנן לקמן בפ' חבית (דף קמה.) אחד כבשים ואחד שלקות שסחטן לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ואמאי שרי לגופן ליהוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה אלא טעמא לפי שאין דרך דישה בכך:

ואחת משום מפרק. אין גרלאה לר"י כמו שמפרש רש"י שמפרק האילן ממשאו מן הפירות שעליו[ו] אלא כמו שפירש רבינו שמואל[ז] שיש על התמרים קליפה העליונה וכשהוא מכה בתמרים מפרק את הקליפה מן התמרים והוי כמו דש שמפרק את התבואה מן השבולת:

מפרק. פירש"י דהוה תולדה דדש וקשה לר"ת דבשילהי המניע (לקמן קה.) אמר דחולב חייב משום מפרק ואי הוה תולדה דדש הא אמר לקמן[ח] גבי הפולע חלזון לדרבנן אין דישה אלא בגידולי קרקע ואין לומר דדוקא חלזון שהוא דג פטרי דבנן דלא הוי גידולי קרקע אבל בחולב מחייבי דבהמה חשיבא גידולי קרקע כדמוכח בריש בכל מערבין (עירובין דף מז:)[ח] דהא [ע"כ טעמא דרבנן משום] דילפינן להו מסממנין שבמשכן דאין דישה אלא בגידולי קרקע[ט] [י]לגבי דבר הגדל ממש מן הקרקע לא חשיבא בהמה גידולי קרקע כדאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ פט.) מה דיש מיוחד שהוא גידולי קרקע ופועל אוכל בו אף כל כו' יצא החולב והמגבן כו' ודוחק לומר דבריתא דהמניע אתיא כר"י דפליג לקמן אדרבנן[י] וגרלאה לר"ת דמפרק חייב משום ממחק דכשחולב ממחק את הדד ומחליקו ואין גרלאה לר"י דבפרק חבית (לקמן קמד:) אמרינן חולב אדם לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ולר"מ מה לי לתוך הקדרה מה לי לתוך הקערה ולפירוש הקונטרס א"ש דמעיקרא כשהיה בדדין חשיב אוכל (דהשתא) נמי הוי אוכל ולא דמי לדש שנשתנה[יא] וגרלאה לפירוש הקונטרס הלכה כרבי יהודה דאמר בפרק אע"פ (כתובות ס.) [כ]אמר רבי מרינוס גוגא יונק חלב בשבת מ"ט מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צער לא גזרו רבנן ופסיק התם רב יוסף הלכתא כרבי מרינוס ואין גרלאה לומר דלפ[יב] לרבנן אסור מדרבנן דמיחזי כמפרק[יג] ואף על גב דלא אסירא אלא מדרבנן לא שרי אלא משום דאיכא תרתי כלאחר יד ובמקום צער: [ועי' תוס' כתובות ס. ד"ה מפרק ותוס' יבמות קיד. ד"ה וקסבר]

גמ' מנינא למה לי. [ט]א"ר יוחנן [א]שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת: הזורע והחורש: מכדי מכרב כרבי ברישא ליתני חורש והדר ליתני זורע [ב]תנא בארץ ישראל קאי דזרעי ברישא והדר כרבי תנא [ג]הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן מאי קמ"ל [ד][הא קמ"ל] העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת א"ר [ה]אחא א"ר חייא בר אשי א"ר אמי [ו]זומר חייב משום נוטע והנוטע והמבריך והמרכיב חייב משום זורע משום זורע אין משום נוטע לא אימא אף משום זורע אמר [ז]רב כהנא [ח]זומר וצריך לעצים חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע א"ר יוסף האי מאן דקטל אספסתא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום נוטע אמר אביי האי מאן דקניב סילקא חייב שתים אחת משום קוצר ואחת משום [ט] זורע: והחורש: [י]החורש והחופר והחורץ כולן מלאכה אחת הן אמר רב ששת [יא]היתה לו גבשושית ונטלה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש [יב]אמר רבא היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה [ג] משום חורש [יג]אמר רבי אבא [יד]החופר גומא בשבת ואינו צריך אלא לעפרה פטור עליה ואפילו לרבי יהודה דאמר [טו]מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ה"מ מתקן האי מקלקל הוא: והקוצר: תנא [טז]הקוצר הבוצר [יז]והגודר והמסיק והאורה כולן מלאכה אחת אמר רב פפא האי מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי חייב שתים אחת משום תולש ואחת משום מפרק רב אשי אמר אין דרך תלישה בכך ואין דרך פריקה בכך: והמעמר: אמר [יח]רבא האי מאן דכניף מילחא ממלחתא חייב משום מעמר אביי אמר [יט]אין עימור אלא בגידולי קרקע: והדש: תנא הדש והמנפץ [כ]והמנפט כולן מלאכה אחת הן: הזורה הבורר והטוחן והמרקד: [כא]היינו זורה היינו בורר היינו מרקד אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל מילתא דהויא במשכן

גמ' מנינא למה לי. ליתני אבות מלאכות הזורע והחורש כו' ואמאי מחזיא לי אלרבעין[ו] וניחוה: **אאם עשאן כו'.** ובא להודיענו שאם נתעלמו כל הלכות שבת ממנו: [ז] חייב כמה חטאות עליו: **מכדי הרבי.** תוספות: **בא".** קשה היא ואין יכול לכפות בלא חריש ואלמעיין דהא נמי חריש הוא:

כולן מלאכה אחת הן. דזומר נמי לנמוחי אילנא הוא. ונפקא מינה דאי עבד ליה כולן בהדי זורע לא מיחייב אלא חדא דהעושה מלאכות הרבה כו'. זורע אב מלאכה ונוטע נמי אב מלאכה הוא דהיינו זורע אלא שזה בזרעים וזה באילנות וכן מבריך ומרכיב אבל זומר תולדה: **וזומר חייב.** משום תולדת נוטע דלנמוחי עביד: **ונוטע.** גופיה וכן מבריך ומרכיב: **חייב משום זורע.** כלומר אינהו נמי זורע הן זה אב בזרעים וזה אב באילנות: **משום נוטע לא.** אמבריך ואמרכיב קאי: **אימא אף משום זורע.** דהך זריעה באילנות ואי עביד ליה בהדי זורע מיחייב חדא ותו לא: **זומר.** להמיח הגפן: **וצריך לעצים.** להסקה משום דלריך להם הוא תולדה דקולר לריך נמי לקלור: **דקטל אספסתא.** שאת וקולרין אותו ג' פעמים בחדש וחוזר ולומח: **דקניב סילקא.** מותב תרדין מן המחובר וחוחרין וגדלין: **החורץ.** עושה חריצין בקרקע: **מלאכה אחת הן.** אינו חייב אלא אחת בשלמא דכולהו לרפויי מרעא עבידי: **גבשושית.** תל קטן: **בבית.** שייך בנין שמתכוין להשוות קרקעיתו: **משום חורש.** דמרפי מרעא: **גומא וטממה.** בעפר הייגו חורש שהעפר שמילאה בו הוי רפוי וטוב לזריעה והשוה לקרקע להיות מזרע עם השדה: **אלא לעפרה.** לכסות לולאה: **פטור עליה.** ואין כאן משום בנין בבית דקלקול הוא ולזריעה נמי לא חזיא אבל אם היה לריך לה חייב משום בונה: **לרבי יהודה.** בפרק המניע (לקמן לג:) גבי מולינא את המת במטה: **מתקן.** כמו מולינא את המת לקוברו אינו לריך לגופה דהולאה ולא למת אלא לפנות ביתו. והולאה הלריכה לגופה כגון שהוא לריך לחפץ זה במקום אחר: **מקלקל הוא.** את ביתו: **גודר.** בתמרים: **ומוסק.** בזיתים: **אורב.** בתאנים: **דשדא פיסא לדיקלא.** זרק פיסת רגבים לדקל: **ואתר תמרי.** השיר התמרים: **תולש.** תולדה דקולר: **מפרק.** תולדה דדש שמפרק תבואה משבליה לשון פורק מן החמור דישקאלרגיי"ר בלע"ז רבינו לוי וגם בתשובת רבינו משולם הגאון מצאתי כן ואף זה מפרק התמרים מן המכבדות: **אין דרך תלישה ופריקה בכך.** על ידי זריקה אלא או ביד או בכלי ומולש כלאחר יד הוא ופטור: **דכניף מלחא ממלחתא.** שבבר מלח ממשרפות מים דמתרגמינן חריני יממא (יהושע יח) שממשיך לתוכו מים מן היס והחמה שורפתן והן נעשין מלח ואותו חריך קרי מילחתא: **משום מעמר.** שאף הוא כמאסף בשבלין הוא: **המנפץ.** פשתן בגבעולין: **והמנפט.** למר גפן בקשת כדרך האומנין. ולמר גפן גידולי קרקע הוא להכי קרי ניפוט דליה תולדה דדש שמפרק גרעינין ממנו ולא קרי ליה תולדת מנפץ דלמר: ה"ג **היינו זורה היינו בורר היינו מרקד.** היינו כמו הי ייהו. כלומר דמפליג להו תנא דמתניתין לתלת והלא כולן מלאכה אחת הן דמפרש אוכל מן הפסולת:

אע"ג

וכל דבר שהוא להנאת קרקע חייב משום חורש, כך הוא מפורש בירושלמי. וכן הא דאמר רבה היתה לו גומא וטממה אף זה משוה פני אדמתו, בבית חייב משום בונה ובשדה משום חורש. וקיי"ל בהני כולהו כרבה. (א"ר אבא החופר גומא ואין צריך). פי' גבשושית, תל של עפר שהיתה לו ונטלה בבית חייב משום בונה כו'. [אמר ר' אבא החופר גומא ואין צריך] לחפור חפירה אלא לעפר בעלמא בלבד הוא צריך, נטילת העפר אינה מלאכה, ומשום חפירה אינו חייב, שהרי לא נתכוין לחפירה. ואפילו לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, ה"מ במתקן אבל האי דחפר מקלקל הוא בין בשדה[ט]. בין בשדה. וכי האי מילתא אמרו בהכל חייבין בראיה [חגיגה י] שהן כהרריין התלויין בשערה, מקרא מעט והלכות מרובות. מ"ר הקובר, הבובר, הגודר, האורה, כולן מלאכה אחת הן. פי' פיסה, צרור של אדמה. מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי. קיי"ל כרב אשי דאמר אין דרך תלישה ולא דרך פריקה בכך. הא דאמר רבה מאן דכניף מילחא ממלחתא חייב משום מעמר, קי"ל כאביי דאמר אין עימור אלא בגידולי קרקע, ואינו חייב אלא בשמעמר ד' אמות ברה"ר. הדש (תנא) [הוא] המפרק הפסולת המחוברת באוכל (ומכינהן) [ומסכינן] לבריחה או כברה [בדרייה] או בהרקדה. המנפץ, נופף עפרוריות מן האוכל, וכן המנפט, מולל שבלים. נמצא זורה והבורר והמרקד כולן מעבירין פסולת המעורבת באוכל

ט) עי' תוס' פסחים מ"ז ע"ב ד"ה כתיתה.

בבא א מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ח ופ"ז מהלכות שגגות הלכה ג:
ל ב מיי' פ"ז מה"מ, שבת הלכה ג והלכה ט:
לא ג מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה כ:
לב ד שם הלכה ד:
לג ה מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה כ:
לד ו מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה ח:
לה ז מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה יח:
לו ח מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ד סמג לאוין סה:
לז ט מיי' פ"ח סה הל' ה סמג סה טוש"ע או"ח סימן ש"מ סעיף ט:
לח י מיי' פ"ח מהלכות שבת הל"ח סמג שם:

מוסף תוספות

א. דקאמר הכא חייב משום זורע. תוס' הרא"ש. ב. הא קמ"ל. תוס' הרא"ש. ג. אם בא להתרות בו משום אב. תוס' הרא"ש. ד. אלא ודאי משמע דאין צריך. תוס' הרא"ש. ה. בשביעית. תוס' הרא"ש. ו. דאין דישה במחובר אלא בתלוש. שיטה להר"ן. ועוד דלא דמי לדש כלל שנוטל החטים מן הקליפות. ריטב"א. דאי הכי מאי איריא תמרי, בוצר וגודר ומוסק ואורה לחייב נמי תרתי. מי' הר"ן. [ועי' מהר"ם]. ז. דוקא בתמרים הוא דמחייב תרתי. מי' הר"ן. ח. דממעט דגים מדכתיב בקרא בקר ובצאן מה הפרט מפורש גידולי קרקע כו', זה אין לומר, דנהי דחשיבא בהמה גידולי קרקע מכל מקום. תוס' כתובות ס. ט. כיון דגמרי מסממנין בענין ממש שהיה גדל מן הקרקע כמו סממנין. תוס' כתובות ס. י. [וסבר] דיש דישה שלא בגידולי קרקע. תוס' הרא"ש לחלן לה. יא. אבל לתוך הקערה דמי לסוחט זיתים וענבים דלאוכל קיימי דאסור להוציא מהם משקה הכא נמי דמעיקרא כשהם בדדין חשיב אוכל והשתא חולב לתוך הקערה למשקה. תוס' הרא"ש לחלן לה. יב. על גב דלא הוי מפרק ממש מיהו. תוס' הרא"ש לחלן לה. יג. דא"כ אמאי איצטריך למימר משום מפרק כלאחר יד הוא אפי' לא הוי מפרק כלאחר יד כיון דליכא אלא איסורא דרבנן שרי משום צערא, ולא מסתבר למימר [ד]. תוס' הרא"ש לחלן לה.

רב נסים גאון

ואפילו לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, הני מילי מתקן והאי מקלקל הוא. כבר פירשנו בפרק א' עיקר דבריו של ר' יהודה. אבל [האין] מקלקל הוא, והוא ששנינו במשנה בפרק ד' אליעזר אומר הארג [קה] וכל המקלקלין פטורין.

רבינו חננאל

למה לי למיתנא מנינא [מ"] חסר אחת, אטו עד האידנא מי לא ידעינן מנייני. ומשני ר' יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם אחד חייב על כל אחת ואחת. (ת"ש) [תנא] הזורע והזומר והנוטע והמבריך והמרכיב כולן מלאכה אחת הן. (קס"ד) [קמ"ל] כי העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת. שמעינן מינה שאילו השנויים במשנתנו חשובין אבות והשאר הן תולדות. וכל העושה אב ותולדתו אינו חייב אלא אחת, והעושה ב' אבות או ב' תולדות דלאו אב אחת, [חייב] שתים.

ומיפרשא בגמרא דהזורע דר' אליעזר מחייב בגמרא דכריתות אתולדה במקום אב דידיה תרתי, ולית הלכתא כוותיה. **ואסיקנא** מדוקיא דמתניתין דמאן דעביד כל מלאכות שבעולם ואפילו אלף מלאכות אינו חייב יותר מארבעים חסר אחת חטאות, שהכל נכללים בכלל אבות ובתולדותיהן הללו. ירושלמי כל דבר שהוא משביח הפרי חייב משום זורע, המבריך, המרכיב, המקרסם, המזרד, המפסל, המזהם, המפרק, המעשן, המחלב, הקוסם, הסך, המשקה, המנקב, הנעושה בתים, חייב משום זורע. אמרינן משמיה דרב, הזומר חייב משום נוטע, והנוטע והמבריך והמרכיב חייב משום זורע, שמעינן מינה מדמוקים המבריך והמרכיב משום נוטע ואף משום זורע דיש תולדה לתולדה, וכולן נכללין בכלל אב אחד. הנוטע וולד הוא של זורע, כי הנוטע נוטע יחיד של אילן בארץ ומתגדל, [והזורע] כגון המפיל הזרע לארץ וצומח. **והזומר,** המקום שזומר באילן מתגדל המקום ההוא ומוסיף פירות ונמצא כנוטע, לפיכך אמרינן בזומר חייב (שתים) משום נוטע. ואם הוא זומר וצריך לעצים, (ו)נמצא כשזומר חייב משום נוטע כמו שאמרנו, ובנטילתו העצים נמצא כקורבר, לפיכך בזומר וצריך לעצים חייב שתים, משום נוטע ומשום קורבר. וכן מאן דקטל אספסתא, ומאן דקניב סילקא, כולן דרך אחת הן וחייב שתים, בזמן שיש שיעור קצירה ושיעור זריעה. (נ"א: וחייב שתים משום קצירה ומשום זריעה). פי' המבריך, החופר בארץ ומבריך (נ"א: מרכין)

מסורת הש"ס

ו) [בעיל סט. וש"ס] כריתות כ:, ב) [ניתין סה: ב"ב יט.], ג) גי' רש"ל, ד) [נ"ל אבל עי' רש"ל בסוגיא דלעיל לה. ד"ה גמרא סימן וכו'], ה) [מו"ק כ:], ו) לקמן פח: ע"ש, ז) ביצה ס. חגיגה י., ח) [בעיל יב. לא: לקמן קה: קו. קכא: עי' תוס' לקמן לד. ד"ה אם המת וחגיגה י.], ט) נ"א והנודל, י) [גי' הרמב"ם והרא"ש והר"מ רבה וכן מוכח עמ"ש בעיל עב: על גליון], יא) [נ"ל המנפט פי' גאון המנקד האוכל מן עפרוריהו חייב משום דש וכן המנפט מולל שבולים עכ"ל הערוך ערך קן], יב) [נ"ל חסר אחת ניחנו], יג) [ועי' תוס' לקמן לו: ד"ה ולר"א ולר"ש דמחייב ובב"ק ב. ד"ה ולר"א], יד) [לף עה.], טו) נ"ל תני.

הגהות הב"ח

(א) גמ' דקניב סילקא וכו' וא' משום נוטע והמזרע: (ב) שם בשדה חייב משום חורש: (ג) רש"י ד"ה שאם עשאן וכו' שבת ממנו כמה חטאות חייב עליו:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה וצריך וכו'. מיהו דהוי אקורע ע"מ לתפור. מנוחה דס"ל דלף היכא דאיכו מקלקל דלריך לאיחה דבר מ"מ פטור ואפילו לר"י דס"ל שאינו ע"מ לתפור לא מקרי מלאכה משום וכ"ע מדבכי סכ"מ פ"ח הלכה י' מהלכות שבת. וק"ל מסוגיא דלקמן דף קה ע"ב גם בש"ס תוספות לאפי' לר"י דמסמע פטיעה דעיאה ס"ל הא פטיעה דעיאה ליה בעלים להשתמש בהם אלא דעתה אינו עושה כן בשבילו מ"מ מיקרי לריכה לגופה כהיא דלקמן דף קג בחולב עולמין מלרעא דאלאו דליה: תוס' ד"ה מפרק וכו' לגבי דבר הגדל ממש. עי' בלח"ס בפרשת ויצא בפסוק ויהי לי שור וחמור:

לעזי רש"י

דישקארגיי"ר [דישרורי"ר]. לפרוק (בהמה ממשאה).

מוסף רש"י

זומר חייב משום נוטע. למשוס הזימוס גדלי טופי (מו"ק ב:). החופר גומא. כוחה כמין הוא ואם אינו לריך לה אלא ליטול את העפר, אע"פ שהכנין בעוי אינו חייב משום בונה (חגיגה ה.). פטור עליה. כדמפרש טעמא בפ"ק דחגיגה, דכיון דאין לריך אלא לעפרה ולא לגומא אינו בונה ולא חורש אלא מקלקל, וכל המקלקלים פטורים (ביצה ח:). משום מפרק. הנותק דבר ממקום שבדל בו ולא מן המחובר אלא מן הבלוש, ותולדה דדש הוא (שמפרק תבואה מקשיה (כתובות ס:).

רבינו חננאל (המשך)

הייחור וטומנו [נ"א: וקוברו] (לעפר) [בעפר] ומוציא ראש הייחור במקום [נ"א: למקום] רחוק. החורש, החורץ, החופר כולן מלאכה אחת הן. אסיקנא כל אילו משום חרישה. כל שהוא ליפות הקרקע בשדה חייב משום חורש. וכל שהן בבית בהשוות חייב משום בונה, אבל להשוות קרקע השדה חייב משום חורש, כדכתיב הלא אם שוה פניה. והוא כגון המדייר, והמעדר, והמכבד שהוא משוה גומות, והמפעפע גושים, המסקל, הממלא נקעים שתחת הזיתים, הנעושה עוגיות לגפנים, המברה בחרשים, המצית אור בחישת הקנים ובאגם תמרים, ואמת המים המכשרת צדדים לזריעה,

אע"ג דאיכא דדמיא לה חשיב לה ולא חשיב לה ולא חשיב לה כתישה דדמיא לה חשיבו לתרוייהו כאבות ואע"ג דחדא מינהו **וליחשב נמי כותש.** חטין במכתשת להסיר קליפתן דהוה במקדש בסממנין אלא לאו משום דדמיא לה חשיב לה ממש אלא שזה בתבואה וזה בפשתן אבל זורה ובורר **לביפוי.** לכך אע"ג דהוה במקדש ואב מלאכה היא כיון דתגא ליה דש לא תגא לה וזורה ובורר ומרקד סידורא דפת מינהו וכיון דהוו במקדש והכא אתחיל בסידורא דפת תנינהו כדאמרינן [ע"ב] גבי אופה דה"ל למתני מבשל ולא אופה דלא הוה במקדש אלא משום סדורא דפת נקט ואתא הוא ליל ואופה בפת כמבשל בסממנין אבל כתישה עשיריס הוא דלמתני וכתשי לעשות סלת נקיה אבל עגייס לא טרחי הלכך לא תגא לה ומיהו ודאי אב מלאכה היא ובכלל דש היא: **רבי היא.** דליף לקמן בפרק הזורק (דף לז:) דברים הדברים אלה הדברים למגיינא: **וליפוק חדא מהנך.** או זורה או בורר או מרקד דהוו חדא ליפוק מייהו חדא וליתני הך דהכי עדיף למיתני תרתי מהא ותרתי מהא מלמיתני ולמיכפל תלתא זימני בחדא ואיכא חדא דלא כפיל ביה מידי: **היו לפניו מיני אוכלין גרסי'.** וא"ג שני: **ולא יבורו.** לקמיה פריך מאי קאמר בריש תגא בורר והדר תגא לא יבורו: **ולמחר.** לגורף מחר: **וכי מוחר לאפוה ונבשל נבו ביום.** וה"ג אב מלאכה היא כיון דאמרת ולמחר חייב חטאת: **פחות מכשיעור.** פחות מכגרוגרת: **וכי מוחר לאפוה פחות מכשיעור.** הא דחיוב חטאת ליכא איסורא מיהא איכא דקיימא לן חצי שיעור אסור מן התורה בפרק בתרא דיומא (דף עד.) והיכי קתני בורר לכתחלה: **בקנון.** כלי עץ שעושין כעין ציור רחב מלאחריו וקצר מלפניו ובעלי מטבע עושים אותו והבורר בו קטנית נותן קטנית במקום הרחב ומנענעו והקטנית מפני שהוא סגלגל מתגלגל ויורד דרך פיו הקצר והפסולת נשאר בכלי: **פטור אבל אסור.** מותר לכתחלה לא הוי דומי לבירה וחייב חטאת לא הוי דכלאחר יד הוא דעיקר בירה בנפה וכברה אבל ביד לא דמי לבורר כלל: **מידי קנון ותמחוי קתני.** ה"ק נמי דפריך מידי נפה וכברה קתני אלא חדא מיייהו נקט: **אוכל מפוך הפסולת.** לא דרך בירה היא: **ובורר ומניח נאלתר.** לאכול לאלתר אחין זה דרך בוררין: **נאמר.** אביי: **והפניא.** להגיע: **נחמני.** אביי: **והפניא.** לעיל חייב ואי בבורר ומניח לאלתר מותר לכתחלה הוא ופטור אבל אסור ליכא: **שבאה דרך ביבי הואי.** הגיע יומו להיות עומד ומשמש על התלמידים: **ושדא קמייהו.** ולא רצה לבורר האוכל מתוך העלין ותמא לפני כל אחד ואחד אלא שטחן וסס נוטלים ואוכלים ובשטוח זה נפרס האוכל מאליו: **הבורר פורמוסין.** לאחר שנלקן הוא בורר אוכל מתוך הקליפה:

דשלקי

אע"ג דאיכא דדמיא לה חשיב לה וליחשב נמי כותש אמר אביי שכן עני אוכל פתו בלא כתישה רבא אמר הא מני רבי היא דאמר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ואי חשיב כותש הויא ליה ארבעים וליפוק חדא מהנך ולעייל כותש אלא מחוורתא כדאביי: ת"ר היו לפניו מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח ולא יברור ואם בירר חייב חטאת מאי קאמר אמר עולא הכי קאמר בורר ואוכל לבו ביום ולמחר לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה רב חסדא וכי מותר לאפות לבו ביום וכי מותר לבשל לבו ביום אלא אמר רב חסדא בורר ואוכל פחות מכשיעור בורר ומניח פחות מכשיעור וכשיעור לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה רב יוסף וכי מותר לאפות פחות מכשיעור אלא אמר רב יוסף בורר ואוכל ביד בורר ומניח ביד בקנון ובתמחוי לא יברור ואם בירר פטור אבל אסור ובנפה ובכברה לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה רב המנונא מידי קנון ותמחוי קתני אלא אמר רב המנונא בורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת בורר ומניח אוכל מתוך הפסולת פסולת מתוך אוכל לא יברור ואם בירר חייב חטאת מתקיף לה אביי מידי אוכל מתוך פסולת קתני אלא אמר אביי בורר ואוכל לאלתר ובורר ומניח לאלתר ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת אמרוה רבנן קמיה דרבא אמר להו שפיר אמר נחמני היו לפניו שני מיני אוכלין ובירר ואכל ובירר והניח רב אשי מתני פטור רבי ירמיה מדיפתי מתני חייב רב אשי מתני פטור והא תני חייב לא קשיא הא בקנון ותמחוי הא בנפה וכברה כי אתא רב דימי אמר שבתא דרב ביבי הואי ואיקלעו רבי אמי ור' אסי שדא קמייהו כלכלה דפירי ולא ידענא אי משום דסבר אוכל מתוך פסולת אסור אי משום עין יפה הוא דמכוין חזקיה אמר הבורר תורמוסים מתוך פסולת שלהן חייב לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור שאני תורמוסים

דשלקי

(דף יד:) הבורר קטניות בי"ט ב"ש אומרים בורר אוכל ואוכל וב"ה אומרים בורר כדרכו ואמר בגמרא בד"א בשאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל ד"ה נוטל את האוכל ומניח את הפסולת ואי בפסולת מרובה על האוכל הוי אוכל מתוך פסולת דרך בירה היכי שרי לב"ש הא אינהו אסרי לברר כדרכו וע"ע שם: **והתניא** חייב. פי' בקונטרס דהיינו בריית' דלעיל[ט] וקשה לר"י דלמאי דמוקמינן לה בנפה וכברה משמע דוקא לבו ביום אסור אבל[ל] לאלתר אפי' בנפה וכברה שרי[לא] ובפ"ק דבילה (גס זה שם.) משמע דבנפה וכברה אסור בכל ענין דתנן ב"ה אומרים בורר כדרכו בקנון ובתמחוי אבל לא בנפה ובכברה ולא מפליג בין לאלתר לבו ביום ועוד לכאורה לעולא דלעיל הוי בורר לבו ביום כמו לאלתר לאביי וא"כ שרי לעולא בנפה וכברה אפי' לבו ביום ובמתני' דבילה אסר לכל הפחות לבו ביום ורצה לר"י דברייתא דלעיל חייבי בבורר ביד[לב] והכא[לג] דמוקמינ לה בנפה וכברה ברייתא אחריתי היא[לד] ואפי' לאלתר חייב חטאת[לה] וכן משמע מתוך פירוש ר"ח דפירש שם ג' דינין בבורר לאלתר ביד אלא אי משום דקסבר אוכל מתוך פסולת אסור.

[לו] בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור[לז] בנפה וכברה חייב חטאת[לח]: **ולא ידענא אי משום דקסבר אוכל מתוך פסולת אסור.** פי' לא ידענא מה שלא ביררם תחלה קודם שהביאם לפניהן אבל אין לפרש מה שלא ביררם בשעה שהביא לפניהם דא"כ מאי קאמר אי משום דקסבר אוכל מתוך פסולת אסור דהא לב"ש ברינן אוכל מתוך פסולת לאלתר:

הלי

מועט. ריטב"א. [ט] בתירוצה דאביי ולבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת, ואי הא דרב אשי בבורר ואוכל לאלתר מותר לכתחלה הוא וליכא פטור אבל אסור. רמב"ן. [י] ועי' מהר"ש. [יא] דהתהא ברייתא דקא שריא. מי הר"ן. [יב] נמי. תוס' הרא"ש. [יג] והא דקאמר לקמן בורר אוכל מתוך פסולת [היינו]. ריטב"א. [יד] [אבל] גירסת רש"י ז"ל היו לפניו מיני אוכלין, ולא גריס שני מיני אוכלין, והכא בבורר אוכל מתוך פסולת הוא דאיתא לקמן ולא בבורר אוכל מתוך אוכל. ריטב"א. [טו] כיון דתרוייהו לבו ביום היינו בורר ואוכל היינו בורר ומניח, י"ל בורר ואוכל הוא עצמו בו ביום, בורר ומניח. ריטב"א. [טז] דנאדי מאוקימתיה דעולא משום מאי דאתקיף עליה ר"ח וכי מותר לאפות לבו ביום, היכי לא אסיק אדעתיה דאאוקימתא דליה מצינן לפרוכי נמי כי האי פירכא וכדאתקיף רב יוסף לרב חסדא, י"ל דהוה. מי הר"ן. [ועי' מהרש"ל]. [יז] [אין עליו שם ברירה כלל אלא כמכשיר ומתקן אכילתו. ריטב"א]. ורב יוסף לא ניחא ליה בהכי משום דדרך ברירה נמי בהך הוא, שכל הבורר קימעא קימעא הוא בורר עד שמצטרף לחשבון גדול. מי הר"ן. [יח] דא"כ. תוס' הרא"ש. [יט] גופיה. תוס' הרא"ש. [כ] וכדאתקיף ליה אביי. ריטב"א. [כא] דפריך לרב אשי והא תניא חייב. תוס' הרא"ש. [כב] בריייתא. תוס' הרא"ש. [כג] תקשי ליה. תוס' הרא"ש. [כד] דלא היה לו לתנא לדלג כל דין קנון ותמחוי. תוס' הרא"ש. [כה] דין שבין שניהם דהיינו. תוס' הרא"ש. [כו] משמר חייב משום בורר. ריטב"א. [כז] אף זה וכו'. משמע שדרך ברירה היינו אוכל מתוך פסולת. ריטב"א. [כח] כי דרך ליטול ביד מה שהוא יותר בהדייהו. ואקשינן וליפוק הדא מייניהו ונעיול כותש. ואסיקנא אלא מחוורתא כדאביי. ת"ר היו לפניו ב' מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח, ולא יברור ואם בירר חייב חטאת. ומתמה מאי קאמר, [אמר] עולא הכי קאמר בורר ואוכל בו ביום כו'. ודחאה רב חסדא ואמר [וכי מותר] לאפות ולבשל בו ביום כו'. ופרשה אביי בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר, [ג]ושלא לאלתר לא יברור, ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת. וקי"ל כוותיה, דאמר רבה שפיר אמר נחמני. ולאלתר דאמר אביי, כל זמן שיושב על השולחן ואוכל, דגרסינן בתלמוד א"י ברר אוכלין מתוך אוכלין, חזקיה אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור. מתניתא פליגא על חזקיה דאמר בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן. רבין בר חייא אמר תפתר כשהיו אורחין אוכלין ראשונה ראשונה. היו לפניו ב' מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח, רב אשי מתני חייב. ואוקימנא להא דרב אשי בבורר בנפה או בכברה חייב חטאת, בקנון ובתמחוי פטור, וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור ניהנו, וקיי"ל כרב אשי דבתראה הוא. והא דאמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב, הלכתא היא, דהא מקשינן ופרקינן לפרושי שמעתיה, דאמרינן לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור, ושנינן שאני תורמסין דשלקי להו ד' זמני כו'. שמעינן מינה דאוכל מתוך הפסולת זולתי תורמסין שרי וכדאביי דשרי לאלתר, כי היכי דלא תקשי חדא אחבתרה, וכבר פירשנוהו. השמועה סלקא [נ"א: וכבר פירשנו דסלקא זו השמועה] כאביי וכרב אשי וכחזקיה. שמעינן מדבריי שלשתן כי בורר ואוכל ביד בורר ומניח ביד שרי. ולאו כל היכא דבעי שרי, אלא ברירת אוכל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל לא. ואוכל מתוך פסולת דשרי [היינו] לבורר ולאכול או לבורר ולהניח כדי לאוכלו לאלתר על השולחן כמו שפירשנו, אבל להניח שלא לאלתר לא. וזה שאמרנו כי מותר לבורר ולאכול, לבורר ולהניח ולאוכלו לאלתר שרי, ד"מ ביד, אבל בקנון ובתמחוי לא ואם בירר פטור אבל אסור. ובנפה ובכברה דברי הכל אסור, ואם בירר נעשה כמי שבירר לאוצר, בשוגג חייב חטאת. **ואע"פ דגרסינן** [גיטין כז כח] לענין מי שאבד לו גט, אם מצאו לאלתר כשר. ואמרינן היכי דמי לאלתר, י"א כל שלא

מוסף תוספות

א. דלקמן בפרקין (עה:). תוס' הרא"ש. ב. [ו]כל אחת עומדת בפני עצמה דזורה לבירור העפר ובורר ליטול הצרורות ומרקד ליטול המורסן, וכדפירש"י ז"ל (להלן עה: ד"ה הרי), אי נמי כדפירש"י ז"ל (לעיל בע"א בריש מתני') שזה ברוח וזה ביד וזה בכלי. ריטב"א. ג. כותש משום. תוס' הרא"ש. ד. נקט שכן עני. תוס' הרא"ש. ה. בלא כתישה. תוס' הרא"ש. ו. ואע"ג דבמשכן עבוד כתישה דאין עניות במקום עשירות, מ"מ לא חשיב אב אלא מה שעני ועשיר רגילין לעשות. תוס' הרא"ש. ז. א"כ. תוס' הרא"ש. ח. דלא דמי עני דהכא לעני דהתם. מי הר"ן. ט. אבל לענין כתישה רוב עניים אוכלים בלא כתישה אפי' אותם שאינם אוכלים בלא הרקדה. תוס' הרא"ש. ואינו כותש אלא מי שהוא מפונק ביותר. מי הר"ן. י. נמוק"י הרא"ש מונפ פירוש. יא. עי' מי הרמב"ן. יב. נמי. תוס' הרא"ש. יג. והא דקאמר לקמן בורר אוכל מתוך פסולת [היינו]. ריטב"א. יד. [אבל] גירסת רש"י ז"ל היו לפניו מיני אוכלין, ולא גריס שני מיני אוכלין, והכא בבורר אוכל מתוך פסולת הוא דאיתא לקמן ולא בבורר אוכל מתוך אוכל. ריטב"א. [ועי' פי' וחמ"ק]. טו. כיון דתרוייהו לבו ביום היינו בורר ואוכל היינו בורר ומניח, י"ל בורר ואוכל הוא עצמו בו ביום, בורר ומניח. ריטב"א. טז. דנאדי מאוקימתיה דעולא משום מאי דאתקיף עליה ר"ח וכי מותר לאפות לבו ביום, היכי לא אסיק אדעתיה דאאוקימתא דליה מצינן לפרוכי נמי כי האי פירכא וכדאתקיף רב יוסף לרב חסדא, י"ל דהוה. מי הר"ן. [ועי' מהרש"ל]. יז. [ו]אין עליו שם ברירה כלל אלא כמכשיר ומתקן אכילתו. ריטב"א. ורב יוסף לא ניחא ליה בהכי משום דדרך ברירה נמי בהך הוא, שכל הבורר קימעא קימעא הוא בורר עד שמצטרף לחשבון גדול. מי הר"ן. יח. דא"כ. תוס' הרא"ש. יט. גופיה. תוס' הרא"ש. כ. וכדאתקיף ליה אביי. ריטב"א. כא. דפריך לרב אשי והא תניא חייב. תוס' הרא"ש. כב. בריייתא. תוס' הרא"ש. כג. תקשי ליה. תוס' הרא"ש. כד. דלא היה לו לתנא לדלג כל דין קנון ותמחוי. תוס' הרא"ש. כה. דין שבין שניהם דהיינו. תוס' הרא"ש. כו. משמר חייב משום בורר. ריטב"א. כז. אף זה וכו'. משמע שדרך ברירה היינו אוכל מתוך פסולת. ריטב"א. כח. כי דרך ליטול ביד מה שהוא יותר בהדייהו. ואקשינן וליפוק הדא מייניהו ונעיול כותש. ואסיקנא אלא מחוורתא כדאביי. ת"ר היו לפניו ב' מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח, ולא יברור ואם בירר חייב חטאת. ומתמה מאי קאמר, [אמר] עולא הכי קאמר בורר ואוכל בו ביום כו'. ודחאה רב חסדא ואמר [וכי מותר] לאפות ולבשל בו ביום כו'. ופרשה אביי בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר, [ג]ושלא לאלתר לא יברור, ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת. וקי"ל כוותיה, דאמר רבה שפיר אמר נחמני. ולאלתר דאמר אביי, כל זמן שיושב על השולחן ואוכל, דגרסינן בתלמוד א"י ברר אוכלין מתוך אוכלין, חזקיה אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור. מתניתא פליגא על חזקיה דאמר בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן. רבין בר חייא אמר תפתר כשהיו אורחין אוכלין ראשונה ראשונה. היו לפניו ב' מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח, רב אשי מתני חייב. ואוקימנא להא דרב אשי בבורר בנפה או בכברה חייב חטאת, בקנון ובתמחוי פטור, וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור ניהנו, וקיי"ל כרב אשי דבתראה הוא. והא דאמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב, הלכתא היא, דהא מקשינן ופרקינן לפרושי שמעתיה, דאמרינן לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור, ושנינן שאני תורמסין דשלקי להו ד' זמני כו'. שמעינן מינה דאוכל מתוך הפסולת זולתי תורמסין שרי וכדאביי דשרי לאלתר, כי היכי דלא תקשי חדא אחבתרה, וכבר פירשנוהו. השמועה סלקא [נ"א: וכבר פירשנו דסלקא זו השמועה] כאביי וכרב אשי וכחזקיה. שמעינן מדבריי שלשתן כי בורר ואוכל ביד בורר ומניח ביד שרי. ולאו כל היכא דבעי שרי, אלא ברירת אוכל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל לא. ואוכל מתוך פסולת דשרי [היינו] לבורר ולאכול או לבורר ולהניח כדי לאוכלו לאלתר על השולחן כמו שפירשנו, אבל להניח שלא לאלתר לא. וזה שאמרנו כי מותר לבורר ולאכול, לבורר ולהניח ולאוכלו לאלתר שרי, ד"מ ביד, אבל בקנון ובתמחוי לא ואם בירר פטור אבל אסור. ובנפה ובכברה דברי הכל אסור, ואם בירר נעשה כמי שבירר לאוצר, בשוגג חייב חטאת. ואע"פ דגרסינן [גיטין כז כח] לענין מי שאבד לו גט, אם מצאו לאלתר כשר. ואמרינן היכי דמי לאלתר, י"א כל שלא

לט א ב מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיט סעיף ג:

מ ג מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ד:

מא ד מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ג ה:

מב ה מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף ג:

מג ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

[מסורת הש"ס] [נדרים נד: וע"ש בר"ן טעם דקרי לאחרי נחמני וע"ע פירש"י גיטין לד:].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אע"ג וכו' חשיב לה וה"ל דלא חשיב. ר"ב עיין לקמן בפ' הזורק דף לז ומביאו לעיל בד' עג: (ב) ד"ה בורר וכו' דלכו של בורר נוטל אוכל ומניח פסולת:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אע"ג וכו' לפי שהם לגמרי בבלל מיסה. עי' לקמן דף עה ע"ב בגס"י ד"ה שוטנו:

מוסף רש"י

שפיר אמר נחמני. נראה בעיני דעל שם שהיה כבר נחמני גילו מני ביניהו ולמדו מורה שהיה יתום, השיאו את שם אביו נחמני, ובה אמם הוא רבה בר נחמני (גיטין לד:).

רבינו חננאל

ואינה מחוברת, ואינה כגון קליפה שצריכה פירוק, או כגון עפרורית שצריך ניפוי, אלא מערבת בלבד. וכן אם נטל בידו אדם תבואה בתיבנה ובפסולת שיש בה וניפח בה ברוח פיו וברר, חשוב הוא כזורה. פירוש **בורר.** נוטל פסולת מבין האוכל ומשליכה או נוטל האוכל ומניח הפסולת. מרקד, שמטיל את האוכל והפסולת בכברה [אם הפסולת כמין עפרורית הוא יוצא מכברה] ונשאר(ת) האוכל, ואם האוכל דק והפסולת עבה כמין חבן, יוצא האוכל ונשארת הפסולת בכברה. וכיון דאסיקנא כי הזורה והבורר והמרקד כולן מעין מלאכה אחת הן, מפרש הפסולת מן האוכל. ומשום דהוו במשכן הוו להו תלתא וחייב על כל אחת ואחת. **ואקשינן** ונחשוב נמי כותש שהוא מסיר קליפת החיטין מעליהן לטחון אותם להוציא סולת, כגון כותש לעשות דייסא או טיסני, והנה גם זה מפריש פסולת מן האוכל הוא. ומשני אביי שכן עני אוכל פתו בלא כתישה, כלומר כל בני אדם טוחנין בחיטין שלהן סלת, הנה דרך הענים לברור ולטחון ולעשות עיסה בלוסה ואין אוכלין סלת, לפיכך אין צריכין כתישה. ואע"פ דכתישה מלאכה היא, דהא לגבי יו"ט גרסינן [ביצה יד.] אין כותשין במכתשת, אע"פ שמותר ביו"ט אוכל נפש, וכ"ש בשבת. אמר אביי האי דלא חשיב לה בהדי אבות, משום דלא חשיבא שלא כל אדם אוכל בכתישה כמו שאמרנו, לפיכך אינה אלא כתולדות דמיא. **רבא** אמר אמאי לא חשיב לכותש בהדייהו, משום דמתניתין ר' (חייא) [היא] דאמר קבלה היא בידינו אבות מלאכות [ארבעים] חסר אחת כנגד ל"ט מלאכות המשכן, (ור' מ' חסר אחת שנה) וכבר פירשנו להא דר' בבמה טומנין (מש:) כי המלאכות הללו מן המשכן למדתן. ואי חשיב כותש בהדייהו הוי להו מ' שלמות, ור' מ' חסר אחת שנה, לפיכך לא תנא כותש בהדייהו. ואקשינן וליפוק הדא מייניהו ונעיול כותש. ואסיקנא אלא מחוורתא כדאביי. ת"ר היו לפניו ב' מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח, ולא יברור ואם בירר חייב חטאת. ומתמה מאי קאמר, [אמר] עולא הכי קאמר בורר ואוכל בו ביום כו'. ודחאה רב חסדא ואמר [וכי מותר] לאפות ולבשל בו ביום כו'. ופרשה אביי בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר, [ג]ושלא לאלתר לא יברור, ואם בירר נעשה כבורר לאוצר וחייב חטאת. וקי"ל כוותיה, דאמר רבה שפיר אמר נחמני. ולאלתר דאמר אביי, כל זמן שיושב על השולחן ואוכל, דגרסינן בתלמוד א"י ברר אוכלין מתוך אוכלין, חזקיה אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור. מתניתא פליגא על חזקיה דאמר בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן. רבין בר חייא אמר תפתר כשהיו אורחין אוכלין ראשונה ראשונה. היו לפניו ב' מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח, רב אשי מתני חייב. ואוקימנא להא דרב אשי בבורר בנפה או בכברה חייב חטאת, בקנון ובתמחוי פטור, וכל פטורי דשבת פטור אבל אסור ניהנו, וקיי"ל כרב אשי דבתראה הוא. והא דאמר חזקיה הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן חייב, הלכתא היא, דהא מקשינן ופרקינן לפרושי שמעתיה, דאמרינן לימא קסבר חזקיה אוכל מתוך פסולת אסור, ושנינן שאני תורמסין דשלקי להו ד' זמני כו'. שמעינן מינה דאוכל מתוך הפסולת זולתי תורמסין שרי וכדאביי דשרי לאלתר, כי היכי דלא תקשי חדא אחבתרה, וכבר פירשנוהו. השמועה סלקא [נ"א: וכבר פירשנו דסלקא זו השמועה] כאביי וכרב אשי וכחזקיה. שמעינן מדבריי שלשתן כי בורר ואוכל ביד בורר ומניח ביד שרי. ולאו כל היכא דבעי שרי, אלא ברירת אוכל מתוך פסולת אבל פסולת מתוך אוכל לא. ואוכל מתוך פסולת דשרי [היינו] לבורר ולאכול או לבורר ולהניח כדי לאוכלו לאלתר על השולחן כמו שפירשנו, אבל להניח שלא לאלתר לא. וזה שאמרנו כי מותר לבורר ולאכול, לבורר ולהניח ולאוכלו לאלתר שרי, ד"מ ביד, אבל בקנון ובתמחוי לא ואם בירר פטור אבל אסור. ובנפה ובכברה דברי הכל אסור, ואם בירר נעשה כמי שבירר לאוצר, בשוגג חייב חטאת. ואע"פ דגרסינן [גיטין כז כח] לענין מי שאבד לו גט, אם מצאו לאלתר כשר. ואמרינן היכי דמי לאלתר, י"א כל שלא

(ל) עי' בגמ' כלן ולעיל מ"ט ע"ב בתוס' וע"ש. (מ) מכלן ועד סוף הענין הוסף בגא"ז בשם רבינו.

האי מאן דפרים סילקא. דוקא בסילקא שייך טחינה[א] אבל שאר אוכלין שריי[ב]: **מהו דתימא לשרורי מנא קא מבוין.** ה"פ ואין בו בשול כלל קמ"ל דניחי לשרורי מנא קא מכוין בשול מיהא[ב] יש בו דמירפא רפי והדר קמיט[ג] ומייב אבל אין לפרש קמ"ל דלא אמרי' לשרורי מנא קא מכוין דבפרק אין מעמידין (ע"ז נח.) אמרי' גבי האי נכרי דשדא סיכתא לאתונא אי אפשר דלא מכוין מנא קא מכוין קמ"ל לשרורי מנא קא מכוין[ד]: **חביתא ותנורא והלתא.** פי' רש"י דמשום בוזה לא מייבייב דאין בנין בכלים ואין נראה דדוקא במחזיר מטה ומנורה של חוליות[ה] אמרי'[ו] דאין בנין בכלים אבל כשעושה לגמרי כל הכלי מייבייב משום בוזה דאמרינן בריש הבוזה (לקמן ד' קב:) האי מאן דעייל שופתא בקופינא דמרא מייב משום בוזה[ז] וע"ע דלא ליקשי ממנפח בכלי זכוכית דסוף פרקין[ח]: **חכמה יתירה שאני.** והעושים אותם בטלה דעתם אצל כל אדם כדאמרינן בהמלגיע (לקמן ד' נב:) גבי אנשי הולל: **שכן צדי חלזון כו'.** בריש אלו קשרים (לקמן קיא:) פירש בקונטר' קושרין ומתירין פעמים קושרין את המכמורת ופעמים מתירין אותם: שכן חנה א"ר יוחנן הטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת חייב שלש חטאות אחת משום גוזז ואחת משום מנפץ ואחת משום טווה רב כהנא אמר [י]אין דרך גזיזה בכך ואין דרך מנפץ בכך ואין דרך טווי בכך ולא והתניא משמיה דרבי נחמיה [ג]שטוף בעזים וטוו בעזים אלמא טוויה על גבי בהמה שמה טוויה חכמה יתירה שאני תנו רבנן [ד]התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות [ה](וא"ר) שמעון בן לקיש [ו]תולש חייב משום גוזז [ח]קוטם חייב משום מחתך [ט]ממרט חייב משום ממחק: [י]הקושר והמתיר: קשירה במשכן היכא הואי אמר רבא [כ] שכן קושרין ביתדות אהלים [ל](קושרים) ההוא קושר על מנת להתיר הוא אלא אמר אביי שכן אורגי יריעות שנפסקה להן נימא קושרים אותה א"ל רבא תרצת קושר מתיר מאי איכא למימר וכי תימא [מ]דאי מתרמי ליה תרי [נ] חוטי קיטרי בהדי הדדי שרי חד וקטר חד [ס]השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני ממ"ה הקב"ה עושין אלא אמר רבא ואיתימא רבי עילאי שכן צדי חלזון קושרין ומתירין: [ע]והתופר שתי תפירות: והא לא קיימא אמר רבא בר בר חנה א"ר יוחנן והוא שקשרן: [פ]הקורע על מנת לתפור: קריעה במשכן מי הוה רבה ורבי זירא דאמרי תרוייהו שכן

חייב שמנה. דלאחר שצרפו בכבשן הוא טח עליו טפילה שיהא עב וחומו מתקייס והוא גמר מלאכתו ואמרינן לקמן (דף עה:) כל מידי דהוי גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש אבל גבי חבית ליכא משום מכה בפשיט דמאליה נגמרה מלאכתו בתנור: **חלתא.** כוורת של קנים: **חייב י"א.** זומר הקנים והוא צריך להם חייב משום קולר ומשום גוטע אספסא יחד הרי זה מעמר בירר יפות הרי זה בורר החליקן הרי זה ממחק עשאן דקות מאחת שתים או שלש הרי זה טוחן מתכן במדה הרי זה מחתך הסיך השתי הרי זה מיסך ארג אחת למעלה ואחת למטה כדי להעמידו הרי עושה שתי בתי נירין (ד) ארג הרי זה אורג חתך לאחר אריגתה כדי להשוותם הרי זה מכה בפטיש כדאמרינן לקמן [עה:]: האי מאן דשקיל אקופי מגלימי חייב משום מכה בפטיש הרי י"ל: **ואי חייביה נפומיה.** לעשות לה שפה הוסיף כאן תופר וקושר צריך לקשור לאחר התפירה. ומשום בוזה ליכא לחיובא לא בחבית ולא בתנור ולא בכוורת ולא בנין בכלים [לקמן קכב:]. מפשיט ליכא למימר בקנים דאין הפשטה אלא בעור. וי"מ שקודם נקבים בעץ שמוחבין בו ראשי הקנים של שתי ומחייב ליה משום טוחן ולא נהירא לי דהכיא טחינה מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וטוב לי לפרש שעושה אותן דקות והוי כמאן דסליק סילתי: **שטוף בעזים וטוו בעזים.** קלא קדרים טוו את העזים [שמות לה] בגופן של עזים משמע: **תכמה יתירה.** דלכתיב [שם] וכל אשה חכמת לב אבל הלהיטו אין דרכו בכך והוי כלאחר יד: **הסולש את הכנף.** נולה גדולה מן כנף העוף: **והקוטמו.** לאחר שתלשו אותן דאשו שהוא דק וראוי להיטמו בכר וכשת: **והמורטו.** אלא דאבו שהוא קשה מורט שערו מכאן ומכאן ומשליך הקנה ואותן השיער בכר וכשת: **משום שהוא מחתך.** דקפיד לחתוך עד מקום שהוא ראוי וגם מן הקנה אורג כובעים ועושה כובעים מכנפי עוף בלא שיער: **משום ממחק.** דתנן גבי עור [לעיל עג.] הממחקו: **ניפדום אהלים.** נועלים יתידות בקרקע כדכתיב יתדות המשכן [שמות לה] וקושרין היריעות בהן במיתריהם: **קושר ע"מ להתיר הוא.** וכי האי גוונא פטרינן ליה לקמן [קיג.] דתנן כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו: **בהדי הדדי.** בשני חוטין זה אצל זה: **שרי חד.** לאחר אריגתן מתיר האחד מפני שבוטלין ונראין: **וקטר חד.** כלומר מניח כמו שהוא: **השתא כו'** (פ) **אין עושין.** שכשמתירו נראה הנקב בירעה שחוטיה היו כפולין ששה והיו גסין ומתחלה היו זריזין בכך וכי מתרמו להו תרי קיטרי קושרין האחד ונותקין החוט השני שלמעלה ומעלה ומספקן בחוט ארוך וקושרין למעלה ולמטה ואין שם שנים קשרים סמוכין: **לדי חלזון.** לצבוע התכלת בדמו והוא כמין דג קטן ועולה אחת לשבעים שנה [מנחות מד.]: **קושרין ומתירין.** שכל רשתות עשויות קשרים קשרים והן קשרי קיימא ופעמים שצריך ליטול חוטין מרשת זו ולהוסיף על זו מתיר מכאן וקושר מכאן: **והא לא קיימא.** הכי וכיון דלא קיימא לאו מלאכה היא: **שקשרן.** שקשר שני רואשי החוטו:

דשלקי ליה שבעא זימני. למתקן: **ואי לא שקלי ליה.** לאוכל מתוך הפסולת מתוך שהוא רך וימוק[ט] ע"י שנשלק הרבה: **מסרח.** והלכך אוכל נמי כל זמן שמעורב בו הוי כפסולת ומיהו אוכל הוא ומחמירין עליה למיהוי הוהא דשקיל כפסולת מתוך אוכל. וי"ל הבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן שנשלקן פעם אחת ממתקין ומעברין אותן המים ובורר המתולעות שלהן כמו שעושין לפולין וכן בכל פעם ופעם וזה בורר האוכל ומניח הפסולת ואי לא שלקי ליה מסרח גרסינן הלכך משלקוס פעמים ושלש חשיב ליה פסולת הוא ואי שביק להו הכי דלא הדר שליק להו מסרחי וכשהוא נוטלן מתוך שאר מיני גרועין המעורבין בהן כפסולת מתוך אוכל דמי דהנהו שאר מיני לא מסרחי דגמר להו ביטולייהו פעם ראשונה ושניה. ורבינו הלוי גריס ואי שקילי ליה מסרח כשנוטלו נימוח בין אצבעותיו ונמאס הלכך ההוא דשקיל הוי כפסולת והנשאר הוי אוכל עד שמחזר ונוטלו: **דפרים סילקא.** במ"ס גרסינן ולא בסמ"ך כדפירש בהעור והרוטב (חולין דף קכ.) מאי קיפה פירמא. מינלי"ר בלע"ז [מתחבו הדק: **דסליס סילקי.** עליס דקיס להבעיר אש: **ואי קפיד אמשחפא.** לחותכן במדה: **מחפך.** העור מקצצו במדה: **ונקט אופה.** דלא שייך במלאכת המשכן כלל: **סדורא דפס.** שהתחיל בו נקט ואופה במקום בשול דסממנין הוא דהוא ביטול דפס: **דשדא סיכתא.** שהשליך יתד לא לתנור חס ליבשו שיתקשה: **לשרורי.** לחזק ואין כאן ביטול: **דמרפי רפי.** ע"י חוס אור והמיס שבתוכו יוצאין ולאחר שיצאו מימיו קמיט מתקשה וכי רפי בריאה הוי ביטולו: **דאלתא לופרא.** שהתיך זפת: **דהדר אקוטי.** חוזר ומתקשה: **חביתא.** של חרס: **שבע חטאות.** טוחן הרגבים ושוחקן הדק הוי טוחן ובורר הלרורות הגסות מתוכן הרי שתים ומרקידן בנפה ומגבל הטיט דהיינו לש וממרח הטיט כשעושה הגולם שיהא חלק הרי ממחק ומצעיר את האור בכבשן ומצרפו בתוכו הרי מבשל. מיובא דמופר ליכא דאינו צריך אלא לעפרה: **תנור**

דאי מתרמי ליה תרי חוטי דקיטרי בהדי הדדי שרי חד וקטר חד. לאחר אריגתן מתיר האחד ומעלה ומספקן בחוט ארוך וקושרין למעלה ולמטה ואין שם שנים קשרים סמוכין: **לדי חלזון.** לצבוע התכלת בדמו והוא כמין דג קטן ועולה אחת לשבעים שנה [מנחות מד.]: **קושרין ומתירין.** שכל רשתות עשויות קשרים קשרים והן קשרי קיימא ופעמים שצריך ליטול חוטין מרשת זו ולהוסיף על זו מתיר מכאן וקושר מכאן: **והא לא קיימא.** הכי וכיון דלא קיימא לאו מלאכה היא: **שקשרן.** שקשר שני רואשי החוטו:

דרגא

מד א מיי' פ"ז מהלכות שבת הלכה ה ופ"ח הלכה טו ופכ"ח הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שכא סעיף יב:

מה ב מיי' שם פ"ח הלכה טו:

מו ג ד מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ו סמג שם שם:

מז ה מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה יג:

מח ו ז מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ז:

מט ח מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ז:

נ ט שם הלכה י:

נא י מיי' פ"י שם הל' ל סמג שם טוש"ע או"ח סימן שז סעיף ח:

נב כ מיי' שם פ"ט:

נג ל מיי' שם הלכה י:

מוסף רש"י

והמורטו. שממליקה מן הצדדין ומוציא מן הקנה את השער (בכורות כה.).

מוסף תוספות

א. שכן דרכה בכך. תוס' הרא"ש. ב. נמי. תוס' הרא"ש. ג. ולענין שבת ראוי לחייב משום דמבשל דלא מצי לשרורייה אלא בהכי. ריטב"א. ד. כיון דעיקר כונתו לשרורי מנא אין בו משום בשולי גוים. תוס' הרא"ש. עד שיתכוין לבישול גמור. תוס' ע"ז נח. [ועי' מהרש"א ומהר"ש]. ה. דהוי בנין עראי דאין בו אומנות וחיזוק. תוס' הרא"ש לשון קב: ו. הלכך בחביתא וחנורא אפיק חד מינייהו ועייל בנוה. ריטב"א.

רב נסים גאון

שכן צדי חלזון קושרין ומתירין. וזה חלזון היו צובעין בדמו תכלת, ומשכחת לה במנחות בפרק התכלת (דף מד) תנו רבנן חלזון זה גופו דומה לים, ברייתו דומה לדג, ועולה פעם אחת לע' שנה, ובדמו צובעין תכלת לפיכך דמיו יקרים. ואמרו עוד (שם מב) אמר ליה אביי לרב שמואל בר יהודה הא תכילתא היכא צבעיתו. אמר ליה מייתינן דם חלזון וסמנין כו'.

רבינו חננאל

עבר [אדם] שם, ואחרים אומרים כל שלא שהה אדם שם. הכא כיון דאשכחינן מפורש בתלמוד א"י, כוותיה עבדינן, ומסקינן לשמעתיה שיעור מה שמיסב על השולחן באותה סעודה בלבד. וכענין הזה גרסינן בגמרא ביו"ט פרק א' [ביצה יג.] תנן התם המקלף שעורים מקלף אחת אחת על יד ואוכל, ואם קילף ונתן לתוך חיקו חייב, א"ר אלעזר וכן לשבת. והא רב מקלפי ליה כסי כסי, ור' חייא מקלפי ליה כסי כסי. אלא אי איתמר, אסיפא איתמר המולל מלילות של חיטין למחר מנפח על יד על יד ואוכל, ואם נפח ונתן לתוך ידו חייב, א"ר אלעזר וכן לשבת. מ"ט דמלאכת מחשבת אסרה תורה והאי לאו מלאכת מחשבת היא, דלא קא מכוון במלאכה אלא לאכילה בלבד, ולפיכך א' כיצד מנפח, ואסיקנא א"ר אלעזר מנפח בידו אחת ובכל כחו. **הטווחן. אמר רב פפא האי מאן דפרים סילקא,** פי' כעין כתישה ולא כעין חיתוך, חייב משום טוחן. וכן מאן דסלית סילתי, פי' עצי דקלים שעומדין שיבי שיבי כעין נימין, וכשמפרק הנימין הללו יוצא ביניהן כמין קמח דק, לפיכך המנפצם חייב משום טוחן. **ואי** קפיד אמשחתא, כלומר אם מתכוין לחתוך אילו סילתי זרת זרת אורך כל אחד ואחד, חייב גם משום מחתך. **הלש והאופה.** אמר רב פפא שביק בישול סממנין ונקיט אפייה. ולא מפרש בהדיא האי מילתא, [1]ואשכחן בירושלמי דאמר הכי, אתה חמי אפייה תולדת בישול הוא ואת אמרת הכן, אלא כיון דתני סדר עיסה חניתא בהדייהו. **ההוא דשחק חסף (מלא) [מלח]** חייב משום טוחן. האי מאן דגבל גירגבסין, עפר, קילורין, מלוגמא, סממנין, חייב משום לש. **מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל.** פירוש הנותן יתידות לחיים בכבשן כדי ליישבן לנעצם בספינות וכיוצא בהן. פי' לשרורי, לחזק. ויש מי שאומרים סיכתא הן גללי בהמה דקיקין, אם הטילם לכבשן, מה שחייב משום מבעיר הרי חייב, ועוד חייב משום מבשל. וזה שנערך לומר כן, דלא תימא אין המפחר כלי חרס מבשל מפני שמחזיק הכלי, אשמעינן דמרימה רפה כשהן טיט ומתבשלין ואחר כך מתחזקין כשיצטרפו (מתחפרו). [ויתפחרו]. **וכן** מאן דארתחא כופרא, אף על גב דהדר אקיש, מבשל הוא. **אמר רבה** מאן דעבד חביתא חייב ד' חטאות. פי' כגון שהיתה לו בשושית ונטלה וייפה הקרקע, חייב משום חורש. שחק, חייב משום טוחן. ניקהו מן הצרורות, חייב משום

הגהות הב"ח

(א) גמ' שבעה זמני ואי נלא שקלי, תא"מ וי"ב ס"א לא שלקי וס"ל ואי שקלי: (ב) שם אמר רבה שכן קופרים בימדי' אהלים הוהא כל"ל ותיבת קוסרין נמחק: (ג) שם דאי מתרמו ליה תרי קיטרי כל"ל ותיבת חוטי נמחק: (ד) רש"י ד"ה חייב וכו' עושה שתי בתי נירין. נ"ב ונקמן ר"פ האומב פי' רש"י דהנך לאו נירין ממש כו' ע"ש בדף קה ע"א: (ה) ד"ה השתא כו' שכשמתירו נראה כל"ל ותיבות אין עושין נמחק:

גליון הש"ם

גמ' האי מאן דפרים סילקא חייב. עי' לקמן דף קכח ע"א בהש"י ד"ה שלא יקעוט: שם תולש חייב משום גוזז. עי' לקמן דף קז ע"ב ומחידושי רשב"א שם: שם דאי מתרמי ליה תרי חוטי. עי' לעיל דף עג ע"א תוס' ד"ה הקושר: שם השתא לפני מלך וכו'. פסחים דף עה ע"ב ויומא דף מז ע"א:

לעזי רש"י

מינצייר"ד. לפרוס, לחתוך.

רבינו חננאל (המשך)

בורר. וכשמחתך ממנו מחתך, ועיקר מלאכה כ[2]בניין (מלאכה). וגמר מלאכה והשואתה חייב משום מכה בפטיש, הרי שבגג. בתנור עוד מוסיף אחד שצריך להחליק את תוכו ולשוף אותו (בחלים) [בחליה] וחייב משום ממחק. **מאן דעבד חלתא חייב י"א חטאות.** חתך קנה נעשה זומר וצריך לעצים חייב משום קוצר ומשום נוטע. כינס הקנים חייב משום מעמר. דקדק הקנים חייב משום טוחן. חתכם שיעור כגון אמה אמה חייב משום מחתך. קילפם חייב משום דש. השליך קליפיהם וקנים שאין ראויין למלאכה חייב משום בורר. הטיל שיתיו חייב משום מיסך. וכשמטיל הערב עושה שני בתי נירין. וכשמכה אותן כדי לקרבן זה לזה ולהדהיק אורג. זה כל זמן שערושה (ארבעה) [ארעיתן] הכוורת. וכשכופף הקנים למעלה לארוג קרוותיה בונה הוא. נגמר מלאכה ששיבר קרומיות היוצאות, משום מכה בפטיש, הרי אלו י"א מלאכות. ואם כפף פיה למטה ותפרה (כשיבינו החייט) [כשמותח החוט] חייב משום טווה, כרב דאמר המותח חוט של תפירה בשבת חייב (משום)

ח) ע"ז נח., ב) [פי' העיון ע"ז באריכות ממלא בערך תלתא ס"ש דקפשיב חייב משום בוזה ולא קפשיב זה ס' רש"י הכא בד"ה חייב משום ממחק עיי"ש וזה תבין דעת [ובבכרא תוס' ד"ה מביאתן], ג) לקמן נמ., ד) בכורות כה. [תוספפא פ"ז], ה) [ל"ל אמרן], ו) ל"ל אביי כל"ל, ז) [בפסחים עה: יומא מז.], ח) במ"ש: ומימות, ט) [וע' בתוס' לקמן קיד: ד"ה תלת לקיבא יבק כו' ע"ש], י) [לעיל מו. עי' תוס' שם ד"ה דמוליוהו], כ) [דף עה:],

---

(ו) גמ' ואי לא שקלי ליה מסרח רבה אמר מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל דמי: והטווחן. א"ר פפא האי מאן דפרים סילקא חייב משום טוחן אמר רב מנשה האי מאן דסלית סילתי חייב משום טוחן אמר רב אשי אי קפיד אמשחתא חייב משום מחתך: והלש והאופה: אמר רב פפא שבק תנא דידן בישול סממנין דהוה במשכן ונקט אופה תנא דידן סידורא דפת נקט אמר רב אחא בר רב עוירא האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא לשרורי מנא קא מיכוין קמ"ל דמירפא רפי והדר קמיט אמר רבה בר רב הונא האי מאן דארתח כופרא חייב משום מבשל פשיטא מהו דתימא כיון דהדר ואיקושא אימא לא קמ"ל אמר רבא האי מאן דעבד חביתא חייב משום שבע חטאות תנורא חייב משום שמונה חטאות אמר אביי האי מאן דעבד חלתא חייב אחת עשרה חטאות ואי חייטיה לפומיה חייב שלש עשרה חטאות: הגוזז את הצמר והמלבנו: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת חייב שלש חטאות אחת משום גוזז ואחת משום מנפץ ואחת משום טווה רב כהנא אמר אין דרך גזיזה בכך ואין דרך מנפץ בכך ואין דרך טווי בכך ולא והתניא משמיה דרבי נחמיה שטוף בעזים וטוו בעזים אלמא טוויה על גבי בהמה שמה טוויה חכמה יתירה שאני תנו רבנן התולש את הכנף והקוטמו והמורטו חייב שלש חטאות (וא"ר) שמעון בן לקיש תולש חייב משום גוזז קוטם חייב משום מחתך ממרט חייב משום ממחק: הקושר והמתיר: קשירה במשכן היכא הואי אמר רבא שכן קושרין ביתדות אהלים (קושרים) ההוא קושר על מנת להתיר הוא אלא אמר אביי שכן אורגי יריעות שנפסקה להן נימא קושרים אותה א"ל רבא תרצת קושר מתיר מאי איכא למימר וכי תימא דאי מתרמי ליה תרי חוטי קיטרי בהדי הדדי שרי חד וקטר חד השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני ממ"ה הקב"ה עושין אלא אמר רבא ואיתימא רבי עילאי שכן צדי חלזון קושרין ומתירין: והתופר שתי תפירות: והא לא קיימא אמר רבא בר בר חנה א"ר יוחנן והוא שקשרן: הקורע על מנת לתפור: קריעה במשכן מי הוה רבה ורבי זירא דאמרי תרוייהו

ח) לפנינו בגמ' מפרש בהדיא הטעם משום דסדורא דפת נקיט וכמש"כ בירושלמי ואולי דלפני רבינו לא היה זה בנוסחא הגמ'. ט) אולי ל"ל ועל עיקר מלאכת החבית משום בוזה וגמר מלאכה וכו'. ג) לפי מה דמשיב רבינו אין כאן רק שם חטאות ואולי דמסר בדברי רבינו וכ"ל וכשמלרף תמ"ש בכבשן חייב משום מבשל וכ"ה ברש"י.

דרגא. תולעת ומנקב בו נקב קטן ועגול וצריך לקרוע למטה ולמעלה את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטין קמטין: **המופח חוט של תפירה.** בגד התפור ועומד והניח החוט ארוך ונתפרדו שתי תחיכות הבגד זו מזו במקלת וחוטי התפירות נמשכין ומותח את ראשי החוט להדק ולחבר זו היא תפירתו וחייב: **והלומד דבר אחד מן המגוש.** מין הממשכיו לע"ז אפי' דבר תורה אסור ללמוד ממנו: **והיודע בו.** הני תלת שמעתתא שמעיהו [1]מר זוטרא מרב כי הדדי וגרסיהו: **אמגושא.** דאמרינן בכל דוכתא רב ושמואל פליגי ביה: **חד אמר חרשי.** מכשף: **וחד אמר גדופי.** מין האדון בע"ז ומגדף תמיד את השם ומסית אנשים לע"ז: **דאי סלקא דעתך חרשי.** וטעמא משום דכתיב לא ימצא בך וגו' [דברים יח] וקא חשיב מכשף: **והא כתיב.** לעיל מייתי לה תלמד לעשות כדי שתעשה: **להבין.** שתוכל לעמוד בהן ואם יעשה נביא שקר לפניך שתבין שהוא מכשף: **ספסייס.** לגדופי הוא הלכך כל דבריו דברי ע"ז[2] והסתלק מעליו שלא ישיאך: **לעיני העמים.** שהכמה היילכת היא שמראה להם סימן לדבריו בהילוך החמה והמזלות שמעידין כדבריו שאומר שנה זו גשומה והיא כן שנה זו שחונה והיא כן שכל העיתים לפי מהלך החמה במזלותיה ומולדותיה במזל תלוי הכל לפי השעה המתחלת בשמש בכניסת החמה למזל: **הפוצעו.** דוחקו בידיו שילא דמו: **אינו חייב אלא אחת.** משום לידה אבל אפליעה ליכא חיוב: **בגלל דישה.** שמפרק דמו הימנו כמפרק תבואה מקשין שלה: **מתעסק הוא אצל נטילת נשמה.** כלומר לגבי נטילת נשמה הוי מתעסק בדבר אחר ולא הויא מלאכת מחשבת שאינו מתכוין שימות: **טפי ניחא ליה.** שדם החי טוב מדם המת וכיון דכל עצמו מתכוין וטורח לשומרו שלא ימות בידו אפי' מת אין כאן אלא מתעסק וכי מודה ר' שמעון במידי דלא איכפת ליה אי מיתרמי ומיהו איכווני לא מיכוין: **דליגיל ליצביעה** גרסינן. שתהא מראית צבעו גלולה: **שוחט משום מאי מיחייב.** שחיטה במלאכת המשכן היכא ומאי עבידת' אי מעורות אילים מאדמים למה לי בהו שחיטה בחניקה נמי סגי: משום

שכן יריעה שנפל בה דרנא בו'. תימה לר"י דברים האורג (קה.) אמרי' קורע על מנת לתפור שתי תפירות היכי משכחת לה ומשני דעבידא כיסתא ואומר ר"י[א] דבמשכן היו אומנים ביותר והיו נזהרים[ב] שלא היו עושים כיסתא והתם לא קאמר שנפל בה דרנא דנקט דשכיח טפי ועוד דהתם בעי לאשכוחי קורע על מנת לתפור שתי תפירות ותו לא ויריעה שנפל בה דרנא צריך לקורעה מתחלתה ועד סופה ויש בה כמה תפירות ואע"ג דהשתא לא משכח' במשכן על מנת לתפור שתי תפירות ותו לא סברא הוא דבשתי תפירות הוי דבר חשוב: **אמגושא.** פי' בערוך[ג] דפליגי בהא דאמר רב פפא בשלו מגלחין (מו"ק יח.) פרעה אמגושי היה דכתיב הנה יולא המימה חד אמר לעשות כשפים היה יולא וחד אמר גדופי שהיה עושה עצמו ע"ז שהיה אומר לי יאורי ואני עשיתני ואין נראה לר"י דפליגי רב ושמואל במאי דאמר רב פפא אלא פליגי באמגושא שנזכר בשום מקום במשנה או בברייתא: **הצד חלזון.** [ג]למאן דמוקי לה בשפעצו חי אתי שפיר הא דנקט הצד חלזון בדרך לפופעו מיד אחר לידה כל זמן שהוא חי[ד] וקמ"ל דאע"פ שפעצו חי לא מיחייב משום טטילת נשמה ואפילו למאן דמוקי לה כשפעצו מת קמ"ל דלא מיחייב בלידה שלו משום טטילת נשמה דאף על גב דאמרי' בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קז:) השולה דג מן הים כיון שיבש בו[ה] כו' הכא שמא חלזון דרכו לפרכם ולקרב מיתתו וא"ע דבירושלמי[ו] משמע דצד חלזון לא מיחייב משום לידה: **וליחייב נמי משום טטילת נשמה.**

ואפי' לרבי יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור פריך שפיר דהיכא דאיכא תקון קלת חייב כדאמרי' בשפסים (דף עג.) בסוף אלו הדברים והכא נמי במה שממיתו יש תקון קלת שאינו מפרכם לכאן ולכאן ונוח ליטול ממנו הדם ולמאי דמסיק דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה אתי שפיר נמי לרבי יהודה דהשתא איכא תיקון כלל ומיהו שמעתין אתיא אפי' לר"ש דמחייב מקלקל בחבורה מדמשני מתעסק הוא אצל טטילת נשמה ולא קאמר מקלקל הוא: **מתעסק הוא אצל נטילת נשמה.** האי מתעסק לאו דוקא דהא מתעסק בחבורה חייב לר"ש דאמר בש"פ שפך אכל (כריתות יט:) הנח לתיובתא הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב וטעמא כדיליף בהאורג (לקמן קו.) מדאיצטריך למיסרי מילה מכלל דמקלקל בחבורה חייב ולא חיישינן למלאכת מחשבת דמקלקל דעלמא לא מיפטר אלא משום מלאכת מחשבת כדאמר בספ"ק דחגיגה (דף י:)[ז] ומתעסק דהכא היינו דבר שאין מתכוין כיון דאין מתכוין כלל למלאכה מותר אפי' בחבורה[ח] אע"פ דלא בעי מלאכת מחשבת[ט] כמו כל איסורים שבתורה דלא שייך בהו מלאכת מחשבת ושרו אין מתכוין[י] דאמר מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובגלב שלא יתכוין בחמה מפני החמה כו' (בגלים פ"ע משנה ה) וכן מוכח בפ"ק דכתובות (ד' ה:) דאמר אמ"ל דס חבורי מיחבר לדם הוא צריך או להנאת עצמו הוא צריך ואמ"ל להנאת עצמו הוא צריך הלכה כרבי יהודה או הלכה[יא] כר"ש פירוש[יב] בדבר שאין מתכוין ואמ"ל הלכה כר' יהודה בדבר שאין מתכוין במקלקל הלכה כמאן דאמר משמע דאי הלכה כר"ש בדבר שאין מתכוין תו ליכא לספוקי במקלקל דאפי' מקלקל בחבורה חייב[יג] כיון דאין מתכוין מותר:

טפי ניחא ליה כי היכי דליציל ציבעיה. פי' אע"ג דהוי פסיק רישיה דמודה ר"ש הכא מיפטר משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דאפי' במקלקל פטר ר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה כדאמר בפרק הנהנין (סנהדרין פד:) מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב ר"ש הא אמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכי מודה ר"ש בפסיק רישיה ה"מ במידי דניחא ליה אי מתרמי דהוי צריכה לגופה אבל במידי דלא איכפת ליה לא מודה ורש"י פי' דהא דמודה ר"ש בפסיק רישיה היינו במאי דלא איכפת ליה אי מתרמי[יד] ולית דהא מזרל זרדין בארעא דחבריה[טו] פטור ר"ש בפ' הבונה (לקמן קג.)[טז] והתם לא איכפת ליה אי מתרמי אלא כדפי' ותימה דבספ"ק דחגיגה (דף י:) משמע דהא דפטר ר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה היינו משום דבעי מלאכת מחשבת וא"כ בחבורה דלא בעי מלאכת מחשבת ליחייב בה מלאכה שאינה צריכה לגופה: **כי היכי דליציל ציבעיה.** קשה לר"י[יז] דמ"מ על נטילת הדם ליחייב משום נטילת נשמה[יח] דגרתה כלשון אחר שפי' בקונטו' גרים שמונה שרצים (לקמן קז.) דחובל בהן חייב משום דהוי תולדה דשוחט וחייב משום נטילת נשמה ונטילת הדם היינו נטילת נשמה[יט] דכתיב כי הדם הוא הנפש ולכך ח' שרצים שיש להם עור חייב בנגרר הדם אע"פ שלא יצא דכיון שנגרר קופו לצאת אלא שעתה העור מעכבו ואחר שרצים שאין להם עור אינו חייב עד שיצא מהם דם אבל בנגרר הדם ולא יצא לא מיחייב דכיון שלא יצא קופו לחזור לאם היה קופו לצאת היה יוצא מיד שאין העור מעכבו[כ] והשיב לו ר"ת דדם חלזון הראוי לציביעה מיפקד פקיד ולא מיחייב על אותו הדם משום נטילת נשמה ועל דם אחר היוצא עמו נמי לא מיחייב דלא ניחא ליה כי היכי דליציל ציבעיה[כא] אבל אין לפרש דנטילת נשמה היינו שמחלש אותו דבר שחובל בו דגבי דם בתולים מה צריך לחלישות האשה וגבי מילה מה צריך לחלישות התינוק אלא לנטילת הדם קרי נטילת נשמה כדפי': **שוחט משום מאי מיחייב.** לאו משוחט דמתני' קאי דהוא פשיטא דלא הוי[כב] אלא משום נטילת נשמה דצובע תנן בהדיא במתני' אלא משוחט דעלמא קאי[כג] אין

שכן יריעה שנפל בה דרנא קורעין בה ותופרין אותה אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב [א]המותח חוט של תפירה בשבת חייב חטאת [ב]והלומד דבר אחד מן המגוש חייב מיתה והיודע לחשב תקופות ומזלות ואינו חושב אסור לספר הימנו [ג]מגושתא רב ושמואל חד אמר חרשי וחד אמר גדופי תסתיים דרב דאמר גדופי דאמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב הלומד דבר אחד מן המגוש חייב מיתה דאי ס"ד חרשי הכתיב [1]לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות תסתיים אר"ש בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא כל היודע לחשב בתקופות ומזלות ואינו חושב עליו הכתוב אומר [2]ואת פועל ה' לא יביטו ומעשה ידיו לא ראו א"ר שמואל בר נחמני א"ר [ג]יוחנן [ג]מנין שמצוה על האדם לחשב תקופות ומזלות שנאמר [3]ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות: [ד]הצד צבי וכו': ת"ר [ד]הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת רבי יהודה אומר חייב שתים שהיה ר' יהודה אומר [ה]פציעה בכלל דישה אמרו לו אין פציעה בכלל דישה אמר רבא מ"ט דרבנן קסברי [ו]אין דישה אלא לגדולי קרקע וליחייב נמי משום נטילת נשמה אמר רבי יוחנן שפצעו מת רבא אמר אפילו תימא שפצעו חי מתעסק הוא אצל נטילת נשמה והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו [ז]מודה [ח]ר"ש בפסיק רישא ולא ימות [ט] שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי היכי [י]דליציל ציבעיה: [יא]והשוחטו: שוחט משום מאי חייב רב אמר משום צובע ושמואל אמר משום [יב]נטילת נשמה משום

מסורת הש"ס

א) ס"א אמגושא, ב) [ר"ה כד: ע"ז יח. מנ: סנהד' סח.], ג) [נ"ל יומן], ד) [תוספתא פ"ט ע"ז], ה) לקמן קנ. קיא: קיז. קכ: קלג. קמנ. [ביצה לו.] כתובות ו. בכורות כה. מוכה לג.], ו) [נ"ל דליגלא מי' דלא ניחא ליה דמיפוקי נשמה דכל כמה דאית בה אית ביה נשמה טפי מצלא בצביה שצבעו מתעלה יפה ויהא לצבעו יפה וכריא כי אז אגליא. ערוך] ז) [נ"ל רכ], ח) נכ"ל: מיומן., ט) [ערך אמגושא],

תורה אור השלם

1 כִּי אַתָּה בָא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֵבַת הַגּוֹיִם הָהֵם: דברים יח ט

2 וְהָיָה בְנוֹר וָבֶבֶל תֹּף וְחָלִיל וְנֵבֶל מִשְׁתֵּיהֶם וְאֶת פֹּעַל יְיָ לֹא יַבִּיטוּ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לֹא רָאוּ: ישעיהו ה יב

3 וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הִוא חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם חָכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה: דברים ד ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאני הכא. נ"ב עמ"ס דף קנ:

מוסף רש"י

אבל אתה למד להבין ולהורות. כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקולקלים ולהורות לגייר לא תעשה כך וכך שזה הוא תק הגויים (דברים יח ט). מודה ר"ש בפסיק רישא ולא ימות. כלומר אמתוך דלא בהמה זו בשבת ואיני חולה שתמות, דכיון דאי אפשר שלא תמות כמתכוין משיב ליה, וכי תמרינן דבר שאין מתכוין מותר כגון היכי דאפשר ליה בלא איסור, כגון גורר אדם מטה כסא וספסל ונגלד שלא יתכוין לעשות חריץ, ואע"ג דאיכא למיתם דלמתם עביד חריץ, כיון דלא מתכוין לחכי ואפשר לגרירה בלא חריץ, כי עביד נמי חריץ דהוי מלאכה גמורה לא מיחייב, אבל היכי דודאי עביד מודה (סוכה לג:).

רב נסים גאון

שכן (קרש) [יריעה] שנפל בו דרנא. פי' דרנא תולענא, ובסוף פרק אלו טריפות (חולין דף מז) משכחת ואת נבלתם תשקצו, לרבות את הדרנין של בהמה. **רבא אמר אפילו תימא שפצעו חי מתעסק הוא אצל נטילת נשמה.** קיי"ל שהמתעסק לענין שבת פטור, ומשכחת עיקר דילה במסכת כריתות בפרק ספק אכל חלב (דף יט) אמר רב נחמן אמר שמואל [המתעסק] בחלבים ובעריות (בחלבים פטור ובעריות) חייב שכבר נתנה. מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה, ומשכחת לה בסנהדרין בפ' ד' מיתות (דף סב). ובגמרא דהזורק דבני מערבא (הלכה ו) גרסי (הזורק) [המתעסק] בשבת פטור, היאך עבידא אמר הריני קוצר חצי גרוגרת וקצר כגרוגרת פטור. ובגמ' דכל שעה בפסחים (דף לג) גרסי לה אם אמרת בשאר מצות שכן לא חייב בהן שאין מתעסק כמתעסק, שאם נתכוין להגביה את החלוש וחתך המחובר פטור. וכגון זה כל מלאכה שהיא באה חילוף מה שנתכוון הנעשה אותה מתעסק מיקרי שהרי לא נעשית מחשבתו. **אלו לאפוקי מדר' אליעזר דמחייב על תולדה במקום אב.** ואשכחנן דברי ר' אליעזר בכריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב (דף מז) אמר ר' עקיבא שאלתי את ר' אליעזר הנושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחד מהו, חייב על כל אחת ואחת או חייב אחת על כולן. אמר לי חייב על כל אחת ואחת מקל וחומר. ואמרו בתלמוד בעי מיניה הלדי מלאכות אי כמלאכות דמיין אי לא, ופשט ליה דולדי מלאכות כמלאכות דמיין. דאי ר' שמעון הא אמר לא נאמרו כל השיעורין האלו אלא למצניעיהן. בפירקא דלקמן המוציא יין (דף עו) משכחת להא דר' שמעון.

נד א מיי' פ"ט מהלכות שבת הלכה ט סמג עה טור שו"ע או"ח סימן שמ סעיף ו:

נה ב שו"ע יו"ד סימן קעט סעיף יט:

נו ג סמג עשין מז:

נז ד מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שטו סעיף ה:

נח ה מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה ז ופכ"ח הלכה יב:

נט ו מיי' שם פ"ח הלכה ז:

ס ז מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שלו סעיף ח:

סא ח ט מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ח:

מוסף תוספות

א. הכא לא בעי למימר הכי. תוס' הרא"ש. ב. מתחלה. תוס' הרא"ש. ג. תימה אמאי נקט צד, הוה ליה למימר הפוצע חלזון פטור ור' יהודה מחייב. תוס' הרא"ש. דבצידה לא פליגי, מי' הר"ן. ד. כי היכי דליצלי צביעיה. מי' הר"ן. ה. בו כסלע בין סנפיריו חייב. תוס' הרא"ש. ו. [נפרקין דף נ"ב ע"א]. ז. וכיון דגלי קרא בחבורה דמקלקל חייב אע"ג דלאו מלאכת מחשבת הוא ה"ה מתעסק נמי. תוס' הרא"ש. ח. אבל מתעסק דהתם מתכוין הוא אלא שמתעסק בהיתר ועלה בידו דבר איסור והוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה ובהא מחייב ר' שמעון בחבורה, אבל בדבר שאינו מתכוין פוטר אף בחבורה. תוס' הרא"ש. ט. וא"ת לענין מתכוין נמי נימא הכי הואיל ומקלקל בחבורה חייב שאין מתכוין נמי חייב כי היכי דאמרינן לענין מתעסק, י"ל [דהיו]. תוס' הרא"ש. י. [ד]פטור דאינו מתכוין לאו משום מלאכת מחשבת הוא. תוס' הרא"ש. יא. כר"י בדבר שאין מתכוין איכא לספוקי במקלקל הלכתא כמאן, אבל אי אמרינן הלכה. תוס' הרא"ש. יב. [ד]מותר. תוס' הרא"ש. יג. מ"מ. תוס' הרא"ש. יד. אי לא, אבל דלא ניחא ליה שרי. תוס' הרא"ש. טו. שאינו מתכוין ליפותו. תוס' הרא"ש. טז. ואע"ג דפסיק רישיה הוא. תוס' הרא"ש. יז. מאי קאמר מתעסק הוא אצל נטילת נשמה. תוס' הרא"ש. יח. [דהא] לקמן בריש שמונה שרצים פרש"י דהחובל בהם חייב דכיון דיש להם עור נצבע העור בדם וחייב משום צובע, ולא נהירא האי פירושא דמה צריך הוא לאותה צביעה ומה צביעה שייכא בחובל בחבירו וכו'. תוס' הרא"ש. יט. במקום שחבל בו. ריטב"ץ. כ. והשתא קשה בשמעתין מאי קאמר מתעסק הוא אצל נטילת נשמה והלא כל כונתו להוציא את הדם והיינו נטילת נשמה. תוס' הרא"ש. כא. ואההוא דם קאמר דמתעסק הוא. תוס' הרא"ש. כב. תנא. תוס' הרא"ש. כג. ואסקה רב דמשכחת לה שחייב אף משום צובע דניחא ליה דליתווט בית השחיטה דמא, דליחווה בהדייא שהיא בשר שחוטה דיומא וקפצי למזבניה, ושוחט לעצמו או לצורך העור לית לה האי טעמא ומשום נטילת נשמה בלחוד חייב, והיינו שוחט דמתני', כך פירש רבינו תם ז"ל. ריטב"ץ.

רבינו חננאל

אמגושתא. פי' בלשון ערבי זמזמה. מגוש בלשון יון מכשף. גידופי, כופר בעיקר. **הצד צבי השוחטו כו'.** ת"ר הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת, ר' יהודה אומר חייב שתים, פציעה בכלל דישה. ורבנן סברי אין דישה אלא בגידולי קרקע. ואקשינן לרבנן ליחייב משום צידה ומשום נטילת נשמה. ופריק ר' יוחנן שפצעו מת. רבא אמר אפילו תימא שפצעו חי, מתעסק אצל נטילת נשמה, וקיי"ל המתעסק [בחלבים ובעריות] חייב משום דנהנה, המתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה, דלא קא ניחא לנטילת נשמה, דניחא ליה דנהוי חי כי היכי דליציל ציבעיה, דכל כמה דהוא חי מצלח ציבעיה. **שוחט משום מאי מיחייב, רב אמר משום צובע.**

עה: כלל גדול פרק שביעי שבת

אין עיבוד באוכלין. [א]אין להתיר מכאן מליחת אוכלין דאסור מדרבנן מליחה בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קח:) ואפילו בי"ט אסור בפ"ק דביצה (דף יא.): **השף בין העמודים בשבת חייב.** פירש ר"ש [ב] דשף דעור על העמוד כדי להחליקו וכן משמע בירושלמי[ב] ורש"י פירש שף קרקעית שבין עמודי חלונות[ג] ולא נהירא[ד]: **והמסתת את האבן כו' חייב משום מכה בפטיש.**

אבל משוס מחתך וממתק לא מיתייב דמייירי שכבר היא מרובעת ומתוקנת אלא שמייפה אותה ועושה בה שירטוטין ויפוי כעין שעושין עכשיו מסמתי האבנים.[ה] ר"י וכן ריב"א: **הרי אלו לאפוקי מדרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב.** ות"ת מריש מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת[ו] וי"מ דה"ק[ז] מעין מלאכה אחת היינו שתי תולדות מאב א'[ח] אבל האב ותולדה דידיה[ט] מיתייב תרתי קמ"ל[י]: **חסר אחת לאפוקי מדר' יהודה.** תימה דממנינא דרישא שמעינן לה[יא] ולימא למימר תנא ושייר[יב] דהא אלו קתני ומיהו הא ליכא לאקשויי דהא מאלו דרישא שמעינן לאפוקי מדר' אליעזר דאיכא למימר דנקט דרישא אלו אבות משוס דקאי אדקתני לעיל חייב על כל אב מלאכה וי"ל דממנינא דרישא לא שמעינן לאפוקי מדרבי יהודה דאיכא למימר דלא חשיב אלא מלאכות חשובות אבל שובת ומדקדק אע"ג דמלאכות הן לא קתני להו משוס דאינם מבוררות כל כך וכה"ג משני בפ"ק דקדושין (דף טז:) גבי אלו מעניקין להן דבר שיש לו קצבה קתני דבר שאין לו קצבה לא קתני[יג]:

לאפוקי עצי אשרה. דלא כרבי יהודה דאמר בפרק רבי עקיבא (לקמן דף נ.) אף המוליא משמשי ע"ז כל שהוא חייב אלא כת"ק דפליג עליה כן פירש בקונטרס התם וקשה לרשב"ם הא דקאמר הכא מ"ד דס נדה כ"ש עצי אשרה[יב] מנא ליה דילמא סבר כרבי יהודה ומחייב בעצי אשרה שמגיעין אותן לשריפה: **הא דלא כר' שמעון.** פירש בקונטרס הא דתנן כל הכשר כו' שרוב בני אדם עשויים להגיע כשיעור הזה חייב כל אדם על הוצאתו אפילו אדם עשיר שאין שיעור זה חשוב לו משמע מדבריו[יג] דלא מחייב ר' שמעון[יד] אלא בתמיד בני אדם שרגילין להגיעו שאותו שיעור חשוב להן ואפילו לא הגיעו הוא ולקמן פי' לא נאמרו שיעורים שבמשנה אלא למגיעין אותו קודם לכן וחזר המגיע והוליאו משמע דוקא בהגיעו חייב[טו] ואומר ר"י דיש לישב פירושו דמה שמגיע

משום צובע אין משום נטילת נשמה לא אימא אף משום צובע אמר רב מילתא דאמרי אימא בה מילתא דלא ליתו דרי בתראי וליחכו עלי צובע במאי ניחא ליה ניחא דליתוום בית השחיטה דמא כי היכי דליחזוה אינשי וליתו ליזבנו מיניה: והמולחו והמעבדו: [א]היינו מולח והיינו מעבד ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו אפיק חד מינייהו ועייל [א]שירטוט אמר רבה בר רב הונא האי מאן דמלח בישרא חייב משום מעבד [ב]רבא אמר אין עיבוד באוכלין אמר רב אשי ואפילו רבה בר רב הונא לא אמר אלא דקא בעי ליה לאורחא אבל לביתא לא משוי אינש מיכליה עץ: [ג]והממחקו והמחתכו: אמר רבי אחא בר חנינא [ג]השף בין העמודים בשבת חייב משום ממחק אמר רבי חייא בר אבא ג' דברים סח לי רב [ד]אשי משמיה דרבי יהושע בן לוי [ה]המגרר ראשי כלונסות בשבת חייב משום מחתך [ו]הממרח רטיה בשבת חייב משום ממחק [ז]והמסתת את האבן בשבת חייב משום מכה בפטיש אמר ר' שמעון [ח] בן קיסמא אמר רבי שמעון בן לקיש [ט]הצר צורה בכלי והמנפח בכלי זכוכית חייב משום מכה בפטיש א"ר יהודה [י]האי מאן דשקיל אקופי מגלימי חייב משום מכה בפטיש והני מילי דקפיד עלייהו: [יא]והכותב שתי אותיות: ת"ר [יב]כתב אות אחת גדולה ויש במקומה לכתוב שתים פטור מחק אות גדולה ויש במקומה לכתוב שתים חייב אמר רבי מנחם בר' יוסי וזה חומר במוחק מבכותב: הבונה והסותר המכבה והמבעיר והמכה בפטיש: רבה ור' זירא דאמרי תרוייהו [יג]כל מידי דאית ביה גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש: אלו אבות מלאכות: [יד]אלו [ל]לאפוקי מדר"א דמחייב על תולדה במקום אב: חסר אחת: לאפוקי מדר' יהודה [טו]דתניא ר' יהודה מוסיף את השובט והמדקדק אמרו לו [ל]שובט הרי הוא בכלל מיסך מדקדק הרי הוא בכלל אורג: **מתני'** ועוד כלל אחר אמרו [יז]כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו והוציאו בשבת חייב חטאת עליו וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אינו חייב אלא המצניעו: **גמ'** כל הכשר להצניע לאפוקי מאי רב פפא אמר [יח]לאפוקי דם נדה מר עוקבא אמר לאפוקי עצי אשרה מאן דאמר דם נדה כ"ש עצי אשרה מאן דאמר עצי אשרה אבל דם נדה מצנע ליה לשונרא ואידך כיון דחלשא לא מצנע ליה אמר רבי יוסי בר חנינא האי דלא כר"ש דאי כר"ש האמר

[יט]לא אמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן: וכל שאינו כשר להצניע: א"ר

חוטי השתי: **הרי הוא אורג.** דהיינו אורג ממש ולא דמי לזורה וכורר ומרקד דזה בקשין וזה בגרורות וזה בקמח: **מתני' כל הכשר להצניע.** שהוא מין העשוי לצורך האדם: **ומצניעין כמוהו.** כמות זה כלומר שיש בו שיעור הראוי להצניעו: **אין חיוב אלא למצניעו.** אם נעשה חציב לאדם ל' והצניעו חייב על הוצאתו אם חזר והוליאו אבל אדם אחר אינו חייב עליו לגביה לאו מלאכה הוא: **גמ' מ"ד דס נדה.** אינו כשר להצניע כ"ש עצי אשרה דאיסורי הנאה נינהו ומאיסי לגבדן: **כיון דחלשא.** המאכיל דס האדם לחתול נעשה חלש אותו אדם: **הא.** דתנא כל הכשר להצניע ויש בו שיעור שרוב ב"א עשויין להצניע כשיעור הזה חייב כל אדם על הוצאתו ואפילו אדם עשיר שאין שיעור זה חשוב לו: **דלא כר' שמעון.** לקמן בהמוליא [דף עו:]:

ר"ר

נטילת נשמה ואחת משוס צובע, והוא אב (אחד) [אחר]. והמולחו והמעבדו. אקשינן דמולח היינו מעבד כדאמרינן לענין חיפה, מליח וקמיח שנמצאת מליחתו עבודו. ופרקי ר' יוחנן ור"ל דהמולח והמעבד תרוייהו מלאכת עיבוד ניהנו, ותני חדא והוא הדין לאחרינא. אי הכי בצרי להו, עייל שירטוט ושני במתניתין המולחו והמשרטטו. **ירושלמי** מה עיבוד היה במשכן שהיו משרטטין בעורות. מהו משרטטין, (מהרגלין) [מסרגלין]. **מליחת** בשר חי בשבת, אם כוונתו לצאת בו לדרך או לאוכלו אחר כמה ימים חייב משום מעבד, אבל לאוכלו ביומו לא, כדרבה בר רב הונא, (דרבה בר רב הונא) [דרבא] דחו לה דאמר אין עיבוד באוכלין. **השף בין העמודים.** פי' מחליק חייב משום מוחק והוא כמו ממרח את הרטייה. **ירושלמי** הממחקו, מה מחיקה היתה במשכן (פי') שהיו שפין העורות ע"ג העמוד. השף את העור ע"ג העמוד חייב משום מוחק. הממרח איספלנית חייב משום מוחק. **הגורר ראשי כלונסות חייב משום מחתך.** **הממרח רטיה חייב משום מוחק.** וכן הצר בכלי צורה כל שהוא חייב משום מכה בפטיש, ואע"ג דפליג ר' שמעון (לקמן קג) ואמר עד שיצור כל הצורה, יחידאה היא. ואי ההיא צורה אית בה אותיות דמיקרו חייב משום כותב, ואי לאו חייב משום מכה בפטיש. וכן

משוס לובנו. שלובנו את הבשר של בית השחיטה ולקמן מפרש אמאי מיכוין לצובעו. ולביעה הואי במשכן אב מלאכה: **משוס נטילת נשמה.** דנטילת נשמה הואי במשכן באילים מאדמים ותחש וחלזון[ו]: **אף משוס לביעה.** ונפקא מינה לחיובא תרתי: **מילתא דאמרי אימא לו'.** דבר תימה אמרתי לאזכיר לביעה בשחיטה צריך אני לומר בו דבר טעם דלא ליתו דרי בתראי השומעים וליחכו עלי: **לובנו בשר במאי ניחא ליה.** להאי שוחט בלביעת הבשר היינו חוכא ואני אומר בו טעם: **ניחא ליה דלתוום בית השחיטה בדמא.** שיהא לבוע בדם: **כי היכי דיזחוייה אינשי.** שנשחטה היום ויתו ומזבנו: **היינו מולח היינו מעבד.** אלו מליחה לאו צורך עיבוד הוא: **ועייל שירטוט.** לפי שדרך הרלענין כשהוא בא לחתכו משרטטו תחלה כפי מה שהוא רוצה להאריך ולהרחיב ולקרב החיתוך ואחר כך מעביר הסכין דרך השירטוט וכן בעורות המשכן כשמתכוס: **דקבעי ליה לאורחא.** שמולחה הרבה: **השף בין העמודים.** כגון עמודי אכסדראות שעשויים חלונות חלונות ונשמכין בחלונות בין עמוד לעמוד והשף שם בקרקעית הבנין שנשענין עליו כדי שיהא חלק חייב משוס ממחק: **המגרר ראשי לונסות.** שיהו ראשיהן שוין וחדין: **ממרח רטיה.** מחליק תחבושת על המכה: **מספח את האגן.** לאחר שנעקרה מן הסר ונחצבה מחליקה: **משוס מכה בפטיש.** שהוא גמר מלאכה: **הצר** (ג) **בכלי צורה.** בכלי שעומד לכך לנאותו: **מנפח בכלי זכוכית.** כשהותך נעשה על ידי נפוח: **דשקיל אקופי.** ראשי חוטין התלויין ביריעה במקום קשורין כשניתק בה חוט וקשרוהו וכן קשין וקסמיס דקין שנארגו בה בלא מתכוין ונוטלין אותם ממנה לאחר אריגה גמר מלאכה הוא וחייב משוס מכה בפטיש: **לאב אות אחת גדולה כו'** **פטור.** שנקרעי המשכן אתים היו כותבים אחת בזו ואחת בזו כדי לזווגן כשמותירים אותן: **מחק אות אחת כו' חייב.** שאין מלאכת מחיקה חשובה אלא ע"מ לכתוב והרי יש מקום לשתי אותיות: **אמר רבי מנחם ברבי יוסי.** הא קמ"ל מאן תנא קמא ר' מנחם ברבי יוסי: **לאפוקי מדרבי אליעזר.** דהא אמרן דלא נמנו כאן אלא להודיענו מנין חטאות של העלם אחד ותנא הרי אלו למעוטי שאם עשה תולדותיהם עמהן דאינו מביא עליהן חטאת ודלא כרבי אליעזר דמחייב אתולדה עם האב בכריתות[יא]: **שובט.** משוס דאתי בכרכר בקוריו ל"ו: **מדקדק.** כשמותח חוט הערב מכה בכרכר עליו במקומות מקומות לייפשו שלא יהא מתוח יותר מדאי שהמתיחה מעכבתו מהתחבר יפה עם הארג: **שובט הרי הוא כלל מיסך.** דהיינו מיסך ממש שמסדר חוטי השתי: **הרי הוא אורג.** דהיינו אורג ממש ולא דמי לזורה וכורר ומרקד דזה בקשין וזה בגרורות וזה בקמח: **מתני' כל הכשר להצניע.** שהוא מין העשוי לצורך האדם: **ומצניעין כמוהו.** כמות זה כלומר שיש בו שיעור הראוי להצניעו: **אין חיוב אלא למצניעו.** אם נעשה חציב לאדם ל' והצניעו חייב על הוצאתו אם חזר והוליאו אבל אדם אחר אינו חייב עליו לגביה לאו מלאכה הוא: **גמ' מ"ד דס נדה.** אינו כשר להצניע כ"ש עצי אשרה דאיסורי הנאה נינהו ומאיסי לגבדן: **כיון דחלשא.** המאכיל דס האדם לחתול נעשה חלש אותו אדם: **הא.** דתנא כל הכשר להצניע ויש בו שיעור שרוב ב"א עשויין להצניע כשיעור הזה חייב כל אדם על הוצאתו ואפילו אדם עשיר שאין שיעור זה חשוב לו: **דלא כר' שמעון.** לקמן בהמוליא [דף עו:]:

ר"ר

ולהחלם עם חבירו וזהו בכלל אריגה. ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו, והוציאו בשבת חייב עליו חטאת. כל הכשר להצניע, רב מתנה אמר למעוטי דם נידה שאין חייבין בהוצאתו, וכ"ש איסורי הנאה ועצי אשרה שאין חייבין בהוצאתו. מר עוקבא אמר לאפוקי עצי אשרה, אבל דם נידה חייב כו'. וזה ששנינו ומצניעין כמוהו, א"ר יוסי בר' חנינא דלא כר' שמעון, דאי ר' שמעון האמר דברים הללו לא נאמרו אלא למצניעיהן. והכין סבירא ליה לר' שמעון לענין המוציא יין כדי מזיגת הכוס, חלב כדי גמיעה כו', דכולן שיעורין ברביעית. ושיעורין הללו כדי גמיעה וכדי ליתן על הכתית כו', לא נאמרו אלא למצניעיהן, כלומר אם הצניע בחול [פחות] משיעורין הללו אע"פ שהוציאו בשבת פטור. **ורבנן** סבירא להו אם הצניע אדם בחול כל שהוא אע"פ שאין כשר להצניע, והוציאו בשבת חייב דהא אחשביה בהצנעתו. וזה ששנינו כל שאין כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוציאו בשבת אין חייב אלא המצניעו, אבל מי לא שהצניע בחול אם הוציאו בשיעורין הללו חייב, ואם לא פטור. דהו נמי דתנן המצניע לזרע לדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב עליו כל שהוא, ושאר כל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו. נמצא ר' שמעון מיקל מדברי חכמים.

מוסף תוספות

א. פי' ואפילו בעי לה לאורחא, וכן הלכה, ומיהו. ריטב"א. ב. [ד]גרוס השף עור בין העמודים חייב משום ממחק. מוס' כלא"ש. ג. כדי שיהא המקום ערב ונוח לישובים חייב משום ממחק. מאירי. ד. [ד]אם אדם משפשף בידיו על אבן אחת או ע"ג נסר מה מחיקה שייך בה. מוס' כלא"ש. או: וכל כי האי גונא בבית חייב משום בונה ובשדה חייב משום חורש וכדאמרינן לעיל (עג:) בגומא ובגבשושית. מי' כר"ן. ה. וזו היא גמר מלאכתה. מוס' כלא"ש. [אבל] אינו חייב משום מחתך דהא אינו מחתכה ומשום ממחק נמי ליכא דהא אינו אלא כדי ליפותה ואין בזה צורך כלל ואגן בענין דומיא דממחק עור דמשכן דאית בי' צורך. שיטה להר"ן. ו. ואמרינן במסכת כריתות (טו:) בהדיא דהא לאפוקי מדר' אליעזר. ריטב"א. ז. דמתהם לא שמעינן אלא. מוס' כלא"ש. ח. כדאמרינן פרק אמרו לו (שם) דמינה פשטינן לה דסבירא ליה דולדי מלאכות לאו כמלאכות דמיין. מוס' כלא"ש. ט. הוה אמינא. מוס' כלא"ש. י. [ז]ההיא דכריתות אסיפא דהכא סמיך דקתני אלו לאפוקי מדר' אליעזר, ולא דנפקא לן מההיא ממש דהכי הוא אורחא דתלמודא. ריטב"א. יא. דליכא אבות מלאכות אלא ל"ט. מוס' כלא"ש. יב. אליבא דרבנן דר' יהודה קאמר. מוס' כלא"ש. יג. דיעשיר הוא. מוס' כלא"ש נהגן עז. [ועי' אלא הרוויס, ושמח אל מן]. יד. לפי שאין שיעור זה חשוב לו. מוס' כלא"ש נהגן עז. טו. אבל שאר כל אדם שהוציאו אין חייבים, וס"ל לר"ש דמצניע עצמו בעי שיעורא דוקא וכו' ובלא הצנעה לא מיחייב. מוס' כלא"ש נהגן עז.

רבינו חננאל

אסיקנא ניחא ליה כי היכי דנתווט בית שחיטה דדידה דמא, כי היכי דידעי אינשי דחי הוה, וכי היכי (דניחה) [דנחזיה] אינשי דנשחט הוא וקאתי למזבן מיניה ולא ימרו של בבלה הוא. **והא** דאמר רב משום צובע, הכי קאמר חדא משום נטילת נשמה דהא בהדיא תנן באבות מלאכות השוחט, וסבר רב השוחט בשבת חייב שתים אחת משום

מסורת הש"ס

ה) [נ"ל אסף], ו) [מוספ' פי"כז], ז) נקמן לו: ב"ק ב. כריתות טז:, ד) לקמן לז:, ט) לקמן עו:, י) ע"כ שייך לעיל, יא) [דף טז.], יב) [ע' בעיון ערך שף], יג) [ועי' במה שציינתי בס"ד בתוס' יומות פד: ד"ה אלא],

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר"ש בר ביסנא אמר ר"ש בן לקיש הלר: (ב) רש"י ד"ה הלר לוזה כל"ל ומיתם בכלי ממתק:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה חבר אחת וכו' **והא** אלו קתני. כלמ' נקדושין דף טז ע"ב:

לעזי רש"י

ריי"ל. כרכר (או כרכד אחד מחלקי נול האורגים).

מוסף רש"י

דמחייב על תולדה במקום אב. לפי עניך אב ותולדה דידיה מחייב מדתי חטאות (ב"ק ב.). **השובט.** מכרכר בכרכר (לקמן צז:). **והמדקדק.** לאחר שמתח המוט של ערב מכה בכרכר בב' וג' מקומות, וי"מ מדקדק משוס המיגיס, כפים ב' מוטין כרוכין זה עם זה ומוכנלים מן השולב משוס מותם בכרכר לו במתקו (שם).

רבינו חננאל (המשך)

המנפח בכלי זכוכית הוא גמר מלאכתן, שמלאכת זכוכית בניפוח הוא. פי' אקופי, כגון נימין הניתקין מן האריגה דנתלין בבגד, או חתיכות עצים קטנים הנסבכין בצמרן של בגדים חדשים. וכשמשלים האומן מלאכתו כל ראשי נימין התלויים בין קיסם וקליפה שנסתבכו בבגד נוטלם, ונקראין אקופי. ומנקה הבגד ודומה (למנקב) [למקנב] דתנינן בכמה מקומות. ואם נשארו כגון אילו בבגד ובעל הבגד קפיד עלייהו ושקיל להו בשבת, חייב משום מכה בפטיש. פי' כל דבר שהוא גמר מלאכה נקרא מכה בפטיש. המוחק אות אחת גדולה שיש במקומה שיעור לכתוב ב' אותיות חייב, והכותב אות אחת גדולה שיש במקומה שיעור לכתוב ב' אותיות פטור, זה חומר במוחק מבכותב. **אילו אבות מלאכות.** לאפוקי מדר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב, כמו שכבר פרשנוהו למעלה (דף עג:), דמאן דעבד ב' אבות או ב' תולדות משני אבות או אב ותולדה דאב אחר בהעלם אחד חייב בזה אחד ובזה אחד, ואי עביד אב ותולדתו לא מיתייב אלא חדא. **ועוד** חזר ושנה מ' חסר אחת, לאפוקי מר' יהודה [דאמר] שובט ומדקדק מאבות מלאכות הן. אמרו לו שובט הרי הוא בכלל מסיך, מדקדק בכלל אורג. [פי' יש לאורגין עץ או עצם שראשו חד ונקרא (כדבר) [כרכד] ודומה למחט של סקאין, וכך שמו בלשון יון (כדבר) [כרכד]. מעבירו על השתי כשהוא מותח לפניו לאריגה ושובט בו החוטין ומקרב [את הקנים] המבדילין בין ב' החוטין העליונים והתחתונים ומיד נוחים להתפרק העליונים מן התחתונים, ונפתח נפש המסכת לידות בתוכם חוט הערב ואין לה בא אלא הרי הוא בכלל מסיך. והמדקדק, הוא המדקדק על חוט הערב כדי להידחק

ז) [ל"ל אסף], ח) [מוספ' פי"כז], ט) לקמן לו: ב"ק ב. כריתות טז:, י) לקמן לז:, יא) לקמן עו:, יב) [דף טז.], יג) [ע' בעיון ערך שף], יד) [ועי' במה שציינתי בס"ד בתוס' יומות פד: ד"ה אלא],

---

ט) עי' ערוך ערך שבט ל' ועי' דוך.

ח"ר אלעזר הא. דקתני מתניתין דאינו כשר להצניע והצניעו [1] אחר הוא מתחייב על הוצאתו וכל אדם פטורין דלא כר' שמעון בן אלעזר: **מתני' עצה.** מפרש בגמרא: **כמלא פי גמל.** נפיש שיעורא מפי פרה אבל כמלא פי פרה לא מיחייב דהא לא חזו לפרה: **עמיר.** קשין של שבלין: **פי טלה.** נפיש מפי גדי הלכך עמיר דלא חזי לגדי לא מיחייב כמלא פי גדי עד דאיכא מלא פי טלה אבל עשבים הואיל וחזו בין לטלה בין לגדי מיחייב אפי' כמלא פי גדי: **לחין.** הראויין לאדם כגרוגרת דזה שיעור לכל מאכל אדם לשבת אבל כמלא פי גדי לא דלחים לא חזו לגדי: **גמ' המוציא תבן כמלא פי פרה.** והוציאו להאכילו לגמל שפי גמל גדול מפי פרה: **דהא חזי לפי פרה.** הלכך שיעור חשוב הוא ולכל מי שיוציאו לא פקע שיעוריה בהכי: **דחייב.** דהאיכא שיעורא דחזי לפרה הלכך כשר להצניע הוא ומצניעין כמותו: **עצה.** לא חזיא לפרה אלא ע"י הדחק אלא לגמל הוא דחזי וזה הוציאו לפרה: **רבי יוחנן אמר פטור.** דהא לגמל דחזי ליה ליכא שיעורא ואי משום דלצורך פרה הוציאו ולגבה איכא שיעור אכילה ע"י הדחק נאו אכילה היא הלכך לא משערי ליה בפרה: **אין מצטרפין לחמור שבהם.** מי ששיעורו גדול הוי קל ואינו מצטרף להשלים שיעורו של חמור דהא לא חשיב כי ההוא אבל החשוב משלים את הקל לכשיעור. תבן מצטרף עם עצה להשלים פי גמל ועצה אין מצטרף עם התבן להשלים מלא פי פרה: **מי מצטרפין.** אפילו להשלים חמור את הקל: **ג' על ג'.** לטומאת מדרס הזב ליעשות אב הטומאה: **הבגד והשק מצטרפין.** שהבגד משלים שיעור השק. שק עשוי מנולה של עזים: **ואמר ר' שמעון מה טעם.** מצטרפין: **הואיל וראויין ליטמא מושב.** אם לירף משלים יחד לטלאי מרדעת של חמור כשיעורו לענין מושב הזב אם קצע משלים מהן ותקן טפח על טפח לישב עליו מיטמא ליה אב הטומאה במושב הזב דתניא (א) המקצע מכולן טפח על טפח טמא מושב וחמרינן טעמא בפ"ק דסוכה [2] הואיל וראוי לטלות על גבי חמור שאינו מקפיד אם הוא משני מינין: הכא

א"ר אלעזר הא דלא כר"ש בן אלעזר [3] דתניא כלל אמר ר' שמעון בן אלעזר כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוכשר לזה והצניעו ובא אחר והוציאו נתחייב זה במחשבה של זה: **מתני'** [4] המוציא תבן כמלא פי פרה עצה כמלא פי גמל עמיר כמלא פי טלה עשבים כמלא פי גדי עלי שום ועלי בצלים לחים כגרוגרת יבשים כמלא פי גדי ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן: **גמ'** מאי עצה אמר רב יהודה תבן של מיני קטנית כי אתא רב דימי אמר המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל ר' יוחנן אמר חייב ר"ש בן לקיש אמר פטור באורתא א"ר יוחנן הכי לצפרא הדר ביה אמר רב יוסף שפיר עבד דהדר דהא לא חזי לגמל א"ל אביי אדרבה כדמעיקרא מסתברא דהא חזי לפרה אלא כי אתא רבין אמר המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל דכולי עלמא לא פליגי דחייב כי פליגי במוציא עצה כמלא פי פרה לפרה [5] ואיפכא איתמר ר' יוחנן אמר פטור [6] ריש לקיש אמר חייב ר' יוחנן אמר פטור אכילה על ידי הדחק לא שמה אכילה [7] ריש לקיש אמר [8] חייב אכילה [9] ע"י הדחק שמה אכילה: עמיר כמלא פי טלה: והתניא כגרוגרת אידי ואידי חד שיעורא הוא: עלי שום ועלי בצלים לחים כגרוגרת ויבשים כמלא פי הגדי ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן: אמר ר' יוסי בר חנינא [10] אין מצטרפין לחמור שבהן אבל מצטרפין לקל שבהן וכל דלא שוו בשיעורייהו מי מצטרפין והתנן [11] הבגד ג' על ג' והשק ד' על ד' והעור ה' על ה' מפץ ו' על ו' [12] ותני עלה הבגד והשק השק והעור העור והמפץ מצטרפין זה עם זה ואמר ר"ש מה טעם מפני שראויין ליטמא מושב טעמא דראויין ליטמא מושב אבל אין ראוי ליטמא מושב לא אמר רבא

ה"נ

שמצריך לקמן הצנעה היינו לאדם עשיר שאין דרכו להצניע [13] ומכל מקום פירוש מילתיה דר"ש צריך לפרש כמו שפירש כאן דאי מייתי במצניעין לאותו דבר עצמו שמפורש במשנה כמו שפירש התם אם כן כולהו הוה מלי למימר בכל שהוא בכדי שיפת קיצור כדתנן בפ' המצניע (לקמן 5:) דלרפואה בכל שהוא ואתיא כר"ש מדלא קאמר התם בגמ' הא דלא כר"ש כי היכי דקאמר (דף 55.) הא דלא כר"ש בן אלעזר ומהתם נמי יש לדקדק דלר' שמעון סתם בני אדם שרגילין להצניעו מיחייבי אפי' לא הצניעו מדקתני המצניע לזרע כו' [14] וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו משמע [15] בלא הצנעה וכ"ש נמי אתיא כדפי' ואין לפרש דבעשיר שאין דרכו להצניע לא מיחייב לר"ש אפי' בהצניעו דהא אמר בהמוציא יין בד"א במוציא אבל במצניע כל שהוא ר"ש אומר בד"א במצניע כו' ומפרש מצניע דדבנן בתלמיד שאמר לו כו' דבר שאינו חשוב לכל אי אצנעיה רביה אין אי לא לא ודומיא דהכי נראה דהוי מצניע דר"ש [16] דתליא מילתא באותו שהצניעו היינו בעשיר קשה לרשב"א דמהאי טעמא דקאמר הכא מתני' דלא כר"ש משום דמתני' סתמא קתני דחייב משמע שכל בני אדם חייבין עליו אפי' אותן שאין חשוב להן שיעור זה מהאי טעמא נמי הוה ליה למימר בההיא דפרק המצניע דהוא דלא כר"ש ושמע י"ל דהכא דנקט לפרושי הוה ליה לפרושי טפי: **אכילה** ע"י הדחק **לא שמה אכילה.** והא דאמר [17] בפ' כיצד הרגל (ב"ק דף יט.) אכילה ע"י הדחק שמה אכילה [1] ה"מ לענין ניזקין דלא חשבינן ליה משונה [2] אבל לאחשובה לענין שבת לא חשיבא אכילה [3]: **אידי ואידי חד שיעורא הוא.** והא דנקט במתני' כמלא פי טלה ולא נקט כגרוגרת לאשמעי' [4] דמשום אכילת טלה נתנו בו חכמים שיעור זה דאי נקט כגרוגרת לא הוה ידעינן למה נתנו בו חכמים שיעור זה: **מפני שלא שוו בשיעוריהם.** אבל אותם ששוו כגון עמיר ועלי שום ועלי בצלים לחים מצטרפין וכן חמור לקל כגון תבן לעצה למלא פי גמל ואפי' לא יהא תבן ראוי לגמל שמא אגב העצה הוא ראוי: **הבגד והשק השק והעור כו'.** דוקא [5] בכה"ג הבגד והשק השק והעור [6] אבל הבגד והעור והשק והמפץ אין מצטרפין שאין ראויין להתחבר יחד והמחברן בטלה דעתו ואין טומאים מדרס. ר"י: **ואמר ר"ש מה טעם כו'.** תימה לר"י דמה צריך להאי טעמא דהא כיון דמצטרפין זה עם זה א"כ ראוי לחברן וחזו למדרס [7] וכיון דחזו למדרס פשיטא דמצטרפין לטומאת מדרס דהא אפי' כופת שאור שיחדה לישיבה טומאה מדרס כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכט.) והכא בטומאת מדרס איירי מדקאמר הבגד שלשה על שלשה דלענין טומאת מת אפי' ג' על ג' [8] כדפרישית לעיל ואור"י דודאי הא דקתני הבגד שלשה על שלשה לא מיירי אלא למדרס אבל סיפא דשק ועור ומפץ מיירי נמי בטומאת מת והכי איתא [9] במסכת כלים בפכ"ז (מ"ב) הבגד שלשה על שלשה [למדרס ומשום ג' על ג'] לטומאת מת השק ד' על ד' העור ה' על ה' המפץ ו' על ו' שוו בין למדרס בין לטומאת מת אלא שהש"ס מביאה בקוצר כמו שרגיל בכמה מקומות ועל טומאת מת קאמר [10] מה טעם מצטרפין [11] בשלא יחדו למדרס [12] ולא צריך האי טעמא אצירוף דעור ומפץ דמפץ לא מטמא במת אלא כשטמא בזב דהיינו כשיחדו למדרס ומק"ו דפכין קטנים כדאמרינן בפ' ר' עקיבא (לקמן פד:): **הואיל וראויין ליטמא מושב.** פי' בקונטרס אם קיצע משלים ולירף יחד לטלאי מרדעת החמור והיא דהמקצע מכולם טפח על טפח דמעילה היינו שבין כולם יש טפח ואין נראה לר"י דמה צריך להביא ראיה שראויין להצטרף [13] אלא טעמא דמושב נמי שמעינן ממתני' דהכא שראויין להצטרף יחד באותו סדר כמו ששוויים בגד ושק ושק לעור ועור למפץ דדוקא נקט לפי שאלו ראויין להצטרף יחד [14] ונראה לר"י כמו שפי' ריב"א [15] דהואיל וראויין ליטמא מושב היינו הואיל ושוו שיעוריהן לענין מושב וכמו שפירש בקונטרס בפ"ק דסוכה (דף יז:) דהמקצע מכולן היינו מאיזה מהן שיקצע [16] יהא טמא [17] ואע"ג שכאן אין שיעורן שוה מצטרפין הואיל ולענין מושב שיעורן שוה והא דקאמר [18] ה"ג חזו לדוגמא היינו נמי [19] דשיעורן שוה לדוגמא [20] כדתנן בפרק המצניע (5:) דלדוגמא כל שהוא הלכך מצטרפין אפי' לענין דבר דלא שוו שיעורייהו וה"ה דהוי מלי למינקט הכא ולזרע ולרפואה דהוו נמי בכל שהוא אלא דלא כל דבריה שייך בהו זרע ורפואה אבל דוגמא שייכא בכל דבר והא דקאמר בסוכה המקצע מכולן כו' הואיל וראוי לטלות על גבי חמורו לשון הואיל וראוי לאו דווקא דדווקא אם עשה מהן טלאי ויחדן לכך טמא בטפח על טפח וכן מלינו לקמן בפ' א"ר עקיבא (דף 5.) הואיל וראויין למתק הקדרה דהוה ליה למימר הואיל וממתקין דהא מייתי שנפלו לתוך הקדרה. ר"י: **תוספתא** [21] המקצע למסכה אין פחות משלשה על שלשה למושב טפח ולמעמד כל שהוא [22]:

חמשת

א) לקמן נא. זמתיס מז., ב) [המצניע משנה העמיק רבי אושעיא אמר מייב וכו' ופסק הרמב"ם כרבי אושעיא שהלכ' כמותו לגבי ר' יוחנן עכ"ל], ג) ב"ק יט: ועש"ם קי., ד) לקמן עט. מוכח ח: כלים פכ"ז מ"ב, ה) מעילה יח., ו) ב"ל אמר, ז) [דף יח:], ח) כלים ב"ב פ"ב,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הואיל וכו' דתניא. נ"ב במעילה ס"פ קדשי המזבח דף יח:

גליון הש"ס

גמ' ואיפכא איתמר. כעין זה נדה דף כד ע"א: שם ר"ל אמר חייב. במגיד משנה פי"ט הלכה ג מהלכות שבת הגריבא"ל ר' אושעיא: תוס' ד"ה ואמר ר"ש וכו' דמפץ לא מטמא במת. עי' פכ"ד מ"א דכלים וכר"ש שם:

רבינו חננאל

ור' שמעון בן אלעזר מחמיר מדבריהם דקאמר כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוכשר לזה והצניעו, ובא אחד והוציאו נתחייב המוציאו ממחשבת המצניעו, ואע"פ שאינו כשר להצניעו ואין מצניעין כמוהו חייב עליו. ורבנן אמרי אינו חייב בפחות מכשיעור אלא המצניעו. תמו הכללות ובאנו לפרש שיעורי ההוצאה. המוציא **תבן כמלוא פי פרה.** עצה, [שהוא] תבן הקטניות וקשה ממנו, שיעורו כמלוא פי גמל. עמיר כמלוא פי טלה. עשבים כמלוא פי גדי. לענין המוציא תבן כמלוא פי פרה לגמל, הלכה כר"ע לא פליגי דחייב שזה הוא שיעור הוצאתו, ולא איכפת לן [אין] לגמל נתכוין להוציאו או לפרה, אלא כי פליגי ר' יוחנן ור' אושעיה במוציא עצה כמלוא פי פרה לפרה. ועיקר הדבר שאין הנעצה מאכל פרה, ואין שיעור כמלוא פי פרה אלא כמלוא פי גמל שהוא יתר ממלוא פי פרה. ונכשיו שנתכוון לפרה איפליגו, ר' אושעיה סבר אכילה ע"י הדחק שמה אכילה, אע"פ שאין פרה אוכלת אותו כדרכה, אלא כיון שאוכלת אותו ע"י הדחק וישנו מלא פיה והוציאו לה חייב עליו. (ור') [ור"י] סבר אכילה שע"י הדחק לא שמה אכילה וד"ה פטור. **[1]לענין** הא דתנן אין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן, א"ר יוסי בר' חנינא אין מצטרפין לחמור שבהן אבל מצטרפין לקל שבהן. אם הוציא עמיר ועשבים, אם יש בין שניהן כמלוא פי טלה מצטרפין, כי החמור משלים לקל וחייב, אבל אם אין בהן כמלוא פי טלה, אע"פ שיש בהן כמלוא פי הגדי, פטור שאין מצטרפין, כי אין הקל משלים לחמור. וכן עשבים משלימין לתבן ואין התבן משלים לעשבים. ומקשינן היאך תאמר בהני דלא שוו בשיעוריהן להדדי דמצטרפין, והלא הבגד והשק והעור לענין טומאה שלא שוו שיעוריהן, אע"ג דתנן הבגד והשק מצטרפין, והשק והעור מצטרפין, והעור והמפץ מצטרפין, דקתני סיפא א"ר שמעון מה טעם הואיל וראויין ליטמא מושב, דייקת מיניה טעמא דראויין ליטמא מושב, הא אי לא הוו ראויין ליטמא מושב לא הוו מצטרפין משום שלא שוו בשיעוריהן להדדי, וא"כ היכי קאמר ר' יוסי בר' חנינא מצטרפין לקל שבהן, והכין הוה ראוי שלא יצטרפו כל עיקר.

מוסף תוספות

א. [אבל] דסתם בני אדם ששיעור זה חשוב להם לא בעי הצנעה. תוס' הרא"ש לקמן עז. ב. והוציאו בשבת חייב בכל שהוא. תוס' הרא"ש לקמן עז. ג. דסתם בני אדם מחייב. תוס' הרא"ש לקמן עז. ד. אלמא. תוס' הרא"ש לקמן עז. ה. גבי נזק דשן. ריטב"א. ו. לשלם נזק שלם. ריטב"א. ז. דלא הוי תולדה דקרן אלא דבר שהוא משונה לגמרי. ריטב"א. ח. דמלאכת מחשבת בעינן. תוס' הרא"ש. ט. דחשיבותו לאו משום דהוי מאכל אדם דהא לא חזי ליה. ריטב"א. י. ותנא ברא פריש לן דפי טלה שיעורו בגרוגרת. ריטב"א. יא. נקט זוגי זוגי. ריטב"א. יב. מצטרפים כדאמרן מפני שרגילות לצרפם פעמים. ריטב"א. יג. דאי לא הוה חזו לא הוה מצטרפי. תוס' הרא"ש. יד. סגי. ריטב"א. טו. בהדיא. ריטב"א. טז. שיעור דבריתא, וכו' והיינו דצריך [ר' שמעון. ריטב"א] לפרש. תוס' הרא"ש. יז. לטומאת מת. תוס' הרא"ש. יח. דאילו בייחוד הא טמאה במדרס וכל הטמא במדרס מטמא טמא מת. ריטב"א. ומשני הואיל וראויין לטמא מושב. תוס' הרא"ש. יט. הואיל וראויין לטמא מושב. תוס' הרא"ש. כ. למדרס. תוס' הרא"ש. כא. דהכא ה"ק מה טעם מצטרפים לטומאת מת מיהת כיון שאינם שוים בשיעוריהם שהרי כיון שאין כאן לא שיעור בגד ולא שיעור שק אין כאן לא שם בגד ולא שם שק. ריטב"א. כב. שאם קצע מכולם ביחד או מאחד מהם לבדו טפח על טפח לטלאי של מרדעת. ריטב"א. כג. מדרס, דבהכי חשיב התם ובזה כולם שוים באותו שיעור. תוס' הרא"ש. כד. הכא טעמא דראויים ליטמא מושב בשום מקום בשיעור שוה הא לאו הכי לא, וא"כ הני דמתניתין במאי שוו בשיעוריהם כי היכי דליצטרפו הכא במאי דלא שוו, ופרקינן. ריטב"א. כה. ה"ק הואיל. תוס' הרא"ש. כו. להתחייב על כל אחד מהם בכל שהוא. ריטב"א. כז. ואותו מעמד היינו אחיזה דמעילה, והתם מפרש מאי לאחיזה אמר ריש לקיש שכן עומד ונוולא, במתניתא תנא הואיל וראוי לקוצצי תאנים ופירש בערוך ראוי אותו משהו לאורגים כשהן מחליקין את המטות של אריגה בסובין או בשום דבר כדי לחזק כורך משהו בגד על אצבע ומחליק את הטוי ואותו סמרטוט שעל אצבעו משמר אצבעו שאין החוט מחתכו ואותו שכורך באצבעו קרוי נוולא וראוי נמי לקוצצי תאנים אותן שמבקעין את התאנים ומולחין אותן כורכין משהו על אצבע שלא יבדק בשומן התאנים. תוס' סוכה יז: [ועי' מהר"ם].

עין משפט נר מצוה

עב א ב מיי' פי"ח מהל' שבת הל' ג: ג [מיי' שם]:

חמשת רבעים קמח ועוד גרסי' כדפרי' בפ"ק (דף טו.)[א]:

הדרן עלך כלל גדול

המוציא יין. חלב בדי גמיעה. הקשה רבינו אפרים דתניא בשילהי המקניע (לקמן לה.) המולב והמחבץ והמגבן כגרוגרת ואין חילוק בין מוציא לחולב דהא לקמן בפירקין[ב] אמרי' דהמעבד עור שיעורו כמוליא עור[ב] ותירץ ר"י דקתם חלב לגמיאה דנפיש מגרוגרת והתם מיירי בחולב לגבינה דלחשביה אחשביה[ג] וכן מוכח דכדי גמיאה נפיש מגרוגרת דבפ' בתרא דיומא (פ.) גבי שותה ביום"כ איכא דמחייב ברביעית ואיכא למ"ד בכדי גמיאה ובעירובין (דף פב:) משמע דתשע סעודות יש בקב ובפרק חלון (שם פ:) משמע שיש י"ח גרוגרות בשתי סעודות ואי כדי גמיאה פחות מגרוגרת א"כ הוו יותר מדאי חלוקים זה מזה ומיהו[ד] כגרוגרת דהמקניע (לקמן לה.) איירי בינש אפשר שבתחלה היה יותר מכדי גמיאה ולפי זה[ד] צריך לפרש דקתם חלב הוי לגבינה[ה] והא דמחייב הכא בכדי גמיאה היינו במפרש בהדיא לשתיה אבל אי קתם חלב הוי לאכול ולשתות ולא לגבינה אפי' היה מפרש בהדיא לגבינה היה מחייב אכדי גמיאה דזוטרא הואיל וסתמו לכך כדאמרינן לעיל המוליא תבן כמלא פי פרה לגמל חייב דהא חזי לפרה[ו] וי"מ דכשחלב כבר בעין מיחייב בכדי גמיאה אבל חולב לא מיחייב אלא כגרוגרת דאין אדם טורח לחלוב בפחות מגרוגרת דכה"ג אמרי' לקמן (דף עט.) דאין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כור ומיהו אומר ר"י דלא דמי דהתם אין המים חשובין מחמת שראוי לגבל בהן את הטיט כמו הטיט עצמו שהוא מגובל כבר אבל הכא כשחולב להוליא מן הדד בכדי גמיאה יש לו להיות חשוב כמו במקום אחר[ז]: **בדי גמיעה.** פי' הר"ר פור"ת מלא לוגמא ולא משמע כן במסכת יומא בפרק בתרא (דף פ.):

צריך שיהא בו רובע רביעית. רביעית דהכא היינו רביעית הלוג[ח] כדפי' הקונטר[ט] ועוד יש לדקדק דהנהו רביעית דפרק ג' מיינן (מיר לח.) הם רביעית הלוג מדפרין ותו ליכא והאיכא רביעית נוטלין לידים ובמסכת ידים (פ"א מ"א) משמע בהדיא דהוי[ט] רביעית הלוג ועוד דבערבי פסחים (פסחים קט:) משמע דכום הוי רביעית של תורה[י] ומתוך חשבון דמקוה משמע דהיינו רביעית הלוג[יא] והא דקאמר התם קיסתא דמולייסא הות בגיפורי והות כמין לוגא דמקדשא וכה משערין רביעית של פסח לאו בכולה משערין דהיינו כל הלוג אלא כלומר ברובע של אותה מדה משערין רביעית של פסח: **בדי שימזגנו ויעמוד על רביעית.** משמע[יב] דכוס של ברכה טעון מזיגה וכן בפ' שלשה שאכלו (ברכות נ:) אר"י בר חנינא מודים חכמים לר"א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים ותימה דבסוף פר' שלשה שאכלו (שם דף נא.) אמרו עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה הדחה ושטיפה חי ומלא אלמא חי בעינן ומיהו התם פירש בקונטרס דלא שיהא חי כשמברכין עליו אלא דיותנו חי בכוס שמברכין בו לאפוקי אלא ימזגנו[יג] ויתנו בכוס של ברכה ור"ת מפרש דחי דקאמר[יד] היינו מזיג ולא מזיג דמיקרי חי כדאמרי' בפ' שלשה שאכלו (ברכות נא.) ושתה יין חי ומוקי לה התם במזיג ולא מזיג[טז] ובברכת הארץ מוסיף מים עד שיהא מזיג כראוי כדאמר בפ' שלשה שאכלו (ברכות נא.) שמוסיף בברכת הארץ[יז] ולא כמו שפירש שם בקונטרס שמוסיף יין בברכת הארץ ובני גרבונא מפרשים דחי קאי אכוס שצריך שיהא שלם[יח] ואתי שפיר דכל אותן דברים דמשיב התם הוו כולהו בכוס ולא ביין[יט] וכה"ג בפרק בתרא דמכות (דף טז:) ריסק ט' גמלים ואחד מי דהיינו שלם[כ] דאפי' מת משיב בריה כדאמר בסוף פ' גיד הנשה (חולין דף קב:)[מ]: **ויעמוד על רביעית.** ואע"ג דאמרינן בערבי פסחים (דף קז.) המקדש אם טעם מלא לוגמא יצא[כא] ומלא לוגמא הוי טפי מרביעית כדמוכח בפ' בתרא דיומא (דף פ.) יש לומר דמלא לוגמא דהתם לאו דוקא אלא כדי שיסלקו לגד אחד וילאה כמלא לוגמא כדמפרש ביומא אהנהו דהתם[כב] ועוד יש לומר דדוקא מקדש:

אף אנן נמי תנינא. דכוס של ברכה טעון רביעית דמסתמא יין שיעורו לכשימזגנו ויעמוד על רביעית כמו שאר משקין דקתני סיפא דהוו ברביעית וקתני כדי מזיגת כוס יפה משמע דכוס של ברכה לכשימזגו בעינן שיהא רביעית כמו בהולאה אבל הא דבעינן יין רובע רביעית לא שמעינן ממתני' אלא ממילא ידעינן דהא מזיגה הוא על חד תלת והא דלא נקט במתני' כדי מזיגת רביעית מילתא אגב אורחיה קמ"ל דכוס של ברכה ברביעית ועוד משום דמהאי טעמא דחזי לכוס של ברכה חשיב ומיחייב בפחות מרביעית לפי שיכול להוסיף עליו מים ואשאר משקין לא מיחייב בפחות מרביעית אע"פ שיכול להוסיף עליהן כדאמרת מים בכד ומצטרפין לגבי שבת מידי דחשיב בעינן לאמר

הלא נמי חזי. ביחד: **לדוגמא.** מי שיש לו למכור לובר מכולן ונותן לפני חלונו להראות שיש לו למכור מכולן ויתא ליה שיהו מחוברין יחד דאיידי דזוטרי כל חד וחד הרוח מפזרתו: **מתני' אוכלים בו'.** למאכל אדם: **ומצטרפין.** כל אוכלי אדם זה עם זה: **חוץ מקליפין.** שאינן אוכל ואין משלימין השיעור: **ועוקליפין.** זנב הפרי דהוא עץ בעלמא: **וסובן.** קליפת חטין הנושרת מחמת כתישה: **ומורסנן.** הנשאר בנפה: **ר' יהודה אומר.** כל הקליפין אין מצטרפין כדאמרן חוץ מקליפי עדשים שמצטרפות אותן: **שמתבשלות עמהן.** לאפוקי קליפה חיצונה שהן גדלות בתוכה הנושרות בגורן: **גמ' גלוסה.** מעורבת בסובנה ובמורסנה הלכך לחם הארץ[מ] קרינן ביה ומיהו לענין שבת מידי דחשיב בעינן וסתמייהו דהני לאו אוכל נינהו: **פולין חדשי.** קליפתן מצטרפין: **וזבובין.** לפי שהן שחורות:

הדרן עלך כלל גדול

המוציא יין. חי: **כדי מזיגת הכוס.** כשיעור שנותנין יין חי לתוך כוס להוסיף עליו מים כהלכתו ולמזוג אותו בהן ובגמרא מפרש באיזה כוס משערו: **לחיים.** שבגבי הסוסים והגמלים מחמת המשאות דדוי"ש בלע"ז והכי אמר בהמפקיד בבבא מציעא (דף לח.) דבש והדביש למאי חזי לכתותא דגמלי. אבל רבותי פירשו כתית מכה שעל גב היד ושע"ג הרגל: **לשוף.** לשפשף ולהמחות בהן: **קילור.** שנותנין על העין לוליי"ל בלע"ז: **ברביעית.** פילה ומחצה רביעית הלוג: **שופלים.** מים סרוחים ובגמרא[מא] מפרש למאי חזי: **לוגן ברביעית.** אף היין והחלב והדבש: **ולא נאמרו.** שיעורין שבמשנה אלא למצייעהן לבד וחזר המקניע והוליאו חייב אבל שאר כל אדם שהוליאו אינו חייב. וסבירא ליה לר"ש דמקניע עצמו בעי שיעורא זוטא ובגליר מהא שיעורא לא מיחייב כדאמרינן בפרקין דלעיל (דף עה:) דלית ליה לר"ש כל שאין כשר להקניע ואין מקניעים כמותו שיתחייב עליו מקניעו: **גמ' תנא.** בתוספתא[מב] המוליא יין כדי מזיגת כוס יפה פירוש לכוס דמתני': **כוס של ברכה.** ברכת המזון שהקריבו חכמים ליפותו כדאמרי' בברכות (דף נא.) עיטור ועיטוף הדחה ושטיפה חי ומלא: **אמר רב נחמן** גרסי'. ולא גרסי' דאמר: **שיעור כוס של ברכה צריך שיהא בו.** יין חי רובע של רביעית הלוג: **כדי שימזגנו.** במים שלשה חלקים מים ואחד יין: **ויעמוד על רביעיות.** הלוג:

תנינא

ח) תלה פ"ב מ"ו ע"ש פסחי' מח: עדיות פ"ל מ"ב, **ט)** [עירובין כט.], **י)** [גי' הערוך ערך גס ד' גמיאה], **יא)** [מיר לח.], **יב)** בס"י איתא אמרו, **יג)** [לעיל עה.], **יד)** [עירובין כט.], **טו)** [במדבר טו], **טז)** [לקמן עח.], **יז)** [שבת פ"ט ס"ז], **יח)** [לקמן לה.], **יט)** [ועי' תוס' פסחים סה. ד"ה המולבן], **כ)** [וע"ע תוספות ברכות נ: ד"ה מוציא],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה המוליא וכו' ומיהו אי כגרוגרות דהמקניע:

לעזי רש"י

רדוי"ש [רידוישידור"א]. שפשוף, פצע.

לוהדיי"א [לוהדי"א]. רטיה לעין.

מוסף רש"י

כגרוגרת. תמצה יבשה (ברכות מא.). **חמשת רבעים קמח ועוד חייבים בחלה.** תמשה לוגין ליפוריים שהן שבעה ועוד מדבריים, שזה הוא שיעור העומר שהיתה עיסת מדבר, שנאמר גבי חלה (במדבר טו) רלשתים עריסותיכם, כדי לריסותיכם, דהיינו עיסת מדבר שהוא עומר לגלגולת והוא עגיריית האיפה והאיפה שלש סאין ואלה שהה קבין מדבריות, חשוב עישור שהבין ומחצה שבעת רבעי קב וביצה וחומש ביצה, כיצד חלק שלש סאין שהן שוה י"ח קבין ועשה מהן רבעי קב, היינו לוגין, ומחצה בהן שבעים וחמש לוג, הוא עישור בהן שבעים הרי שבעה, והשנים הנשתיים שתים עשרה ביצים הן, עישור שלהן ביצה וחומש ביצה, הרי שבעת רבעים ועוד, והוא ביצה וחומש ביצה, ובירושלים הוסיפו על המדות אמות מלבר אחוז חומש מלגו, שאמנו שהה מן הרלשונים מתוך ממשה האחרונים הרי שבע רבעים הרלשונים נעשו חמשה והרובע וביצה וחומש הנשתיים נעשו רובע, שהרובע שם ביצים, עשה מהן חמש ביצים גדולות והבילה וחומש ביצה נעשית ביצה גדולה, שנתוסף עליה חומשה מלגו אחוז אמות מלבר, הרי שם ביצים גדולות, והוא רובע קב גדול, הרי עומר המדבר שהה רבעים יתושלמיים, והאה ליפורית עודפת על יתושלמית אמות מלבר, כלאמר בעיר הוין (פג.). הרי עומר שהיה שהה רבעים יתושלמיים נכנס בחמשה ליפוריים (פסחים מח: ועי' לעיל טז.).

הדרן עלך כלל גדול

רבינו חננאל

ופריק רבא לה' יוסי בר' חנינא ואמר הכי נמי דאויין לדוגמא, כשם שהבגד והשיך אף על פי שאין בזה כשיעור ולא בזה כשיעור, כיון שאילו מתחברין יש בעינהם כשיעור השק שהוא הקל ואיפשר לחברן זה בזה ולישב עליהן וראויין ליטמא מושב, כך החבן והעצה איפשר להוציא מזה כמעט ומזה כמעט להראותן דוגמא לקונה לומר מאילו אני מוכר, ולהכיון חשובין בחיבורין, ויש צורך להוציאו כסדר הזה, משום כן מצטרפין לקל שבהן. **אבל** אוכלין שיעורן כולן כגרוגרת לפיכך מצטרפין זה עם זה, אבל קליפיהן ועוקציהן וסובן ומורסנן אין מצטרפין

מתני' המוציא יין מאי המוליא כגרוגרות דהמקניע: **מתני'** [א]המוציא אוכלים כגרוגרת חייב ומצטרפין זה עם זה מפני ששוו בשיעוריהן חוץ מקליפתן וגרעיניהן ועוקציהן וסובן ומורסנן ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשין שמתבשלות עמהן: גמ' וסובן ומורסנן לא מצטרפין והתנן [ב]חמשת רבעים קמח ועוד חייבין בחלה הן וסובן ומורסנן אמר אביי שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה: רבי יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים המתבשלות עמהן: עדשים אין פולין לא והתניא ר' יהודה אומר חוץ מקליפי פולין ועדשים לא קשיא הא בחדתי הא בעתיקי עתיקי מ"ט לא אמר ר' אבהו מפני שנראין כזבובין בקערה:

הדרן עלך כלל גדול

[ג]**המוציא** יין כדי מזיגת הכוס חלב כדי [ג]גמיעה דבש כדי ליתן על הכתית [ד]שמן כדי לסוך אבר קטן מים כדי לשוף בהם את הקילור [ה]ושאר כל המשקין ברביעית וכל השופכין ברביעיות ר"ש אומר כולן ברביעית ולא [ו]נאמרו [ז]כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן: **גמ' תנא** [ח]כדי מזיגת כוס יפה ומאי כוס יפה כוס של ברכה [ט]אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית אמר רבא אף אנן נמי

ע"ג א מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה ח:

ע"ג ב מיי' פי"ו מהל' בכורים הלכה טו והלכה יח טוש"ע יו"ד סימן סכד סעיף ח ג:

א ג ד מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ג:

גליון הש"ם

מתני' שמן בדי לסוך. ע' פ"ב מ"ב דלעיל בר"ש שם:

מוסף תוספות

א. דאתיא כר' יוסי. דקסבר ראשית עריסותיכם שכשיפריש חלה שעדיין ישאר כדי עיסת מדבר. תוס' לעיל טו. **ב.** וכיון דחולב חייב כגרוגרת א"כ המוציא חלב נמי לייחיב כגרוגרת. תוס' הרא"ש. **ג.** לעשות ממנו אוכל שעורו כגרוגרת כשאר אוכלים. תוס' הרא"ש. ולפיכך מחשבתו מהניא להחמיר. ריטב"ן. **ד.** אי כדי גמיאה זוטר. תוס' פסחים סה. **ה.** ולכך וכו' שיעורו כגרוגרת. תוס' פסחים סה. **ו.** [ו]אף על גב דלגמל לא הוי שיעורא בהכי הואיל וסתמא לפרה מיחייב אשיעורא דפרה. תוס' פסחים סה. **ז.** כדי שימזגנו ויעמוד הרא"ש. **ח.** תוס' עירובין כט. **ט.** רביעית הלוג. תוס' הרא"ש. **י.** [ד]אמר רב חסדא רביעית של תורה שצבעים וחזרן בשרו במים מים שכל גופו עולה בהם וכמה הם אמה על אמה ברום שלש אמות ושיערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה. תוס' הרא"ש. **יא.** ואותו כוס הוא קורא רביעית של תורה, ולעיל מינה איירי בכוס של ברכה. תוס' הרא"ש. **יב.** הכא. תוס' הרא"ש. **יג.** בכוס זה. תוס' עירובין כט: **יד.** התם. תוס' הרא"ש. **טו.** גבי בן סורר ומורה אינו חייב. תוס' הרא"ש. **טז.** והכל מודים שאין מברכים עליו עד שיתן לתוכו מים שיהא מזיג ולא מזיג. תוס' הרא"ש. נותנן בו קצת מים בתחילת הברכה. תוס' עירובין כט: **יז.** והיינו מים. תוס' עירובין כט: **יח.** ולאפוקי שבור. תוס' עירובין כט: **יט.** ושייך חי בכוס כדאמר (ב"ק נד) [גבי כלים. תוס' הרא"ש.] שבירתן זו היא מיתתן. תוס' עירובין כט: **כ.** שאינו מרוסק. תוס' הרא"ש. דעל כרחין מת הוא מדחייבין עליה משום נבילה. תוס' הרא"ש. **כא.** והאמר בפרק ערבי פסחים (פסחים קח:) דד' כוסות שיעורן ברביעית וכוס של קידוש אחד מהם וכו' וא"כ היכי נפיק ידי קידוש כיון דבעי טעימה מלא לוגמיו. תוס' יומא פ. **כב.** נראה שהוא רובע רביעית דאמרינן (לקמן) [בפסחים] והוא דשתה רובא דכסא. תוס' פסחים קז.

רב נסים גאון

פרק שמיני המוציא יין אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית. משתכח פירושיה בפרק ערבי פסחים (דף קח) אמר רב יהודה אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה. ואותבי' לשמואל מברייתא דקתני בה ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית. ופרקינן מאי כדי מזיגת כוס יפה דאמר שמואל בהאי שיעורא. ואמרו עוד (שם דף קם) אמר רב יצחק קיסטא דמוריסא דהוות בטבריא היא הוות כמין דמקדשא ובה משערין רביעית של פסח, ומיכן אתו למד כוס של ברכה רביעית. במסכת נזירות בפרק ג' מינים אסורין (דף לח), אמר ר' אלעזר עשר רביעיות נקיט רב כהנא בידיה, ה' סומקאתא נזי"ר ועוש"ח פס"ח שהו"רו למקד"ש ומת"ים סימן. נזיר, רביעית יין לנזיר. עושה פסח, דאמר רב יהודה אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית. שהורו, השותה רביעית יין אל יורה. במקדש, שהשותה רביעית יין ונכנס למקדש חייב. מתים, דתניא מניין לרביעית דם היוצאה משני מתים שהיא מטמאה באהל שנאמר [ויקרא כא] ועל כל נפשות מת לא יבא. וחמש חיורתא, חל"ה נזי"ר מצו"רע (שנפ"לו) [שנפ"סלו] בשב"ת סימן. חלה, רביעית שמן לחלה. נזיר, רביעית שמן לנזיר. מצורע, רביעית (שמן לנזיר מצורע) [מים למצורע]. ושנפסלו, דתנן ושאר כל משקין טמאין פוסלין את הנויה לרביעית. שבת דתנן ושאר כל המשקין ברביעית וכל השופכין ברביעית.

עמהן. ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים שהן מתבשלין עמהן ולפיכך מצטרפות. **הא** דתנן חוץ מקליפיהן ר' יהודה אומר חוץ מקליפי עדשים, חוץ מחרץ, ונמצא מיעוט ממיעוט ולרבות הוא כמה שפירשנו למעלה. **ושניא** חלה וסובין ומורסנן (אין) [ד]מצטרפין לקמח להוציא מכולן חלה, שכן עני אוכל פתו מעיסה בלוסה שיש בה סובין ומורסן וזו היא עיסתו, ואמר רחמנא ראשית עריסותיכם, אבל להוצאת שבת אין סובין ומורסן מצטרפין. **וכן** פולין אם חדשים הן הרי מנהג לבשלן בקליפיהן, וקאמר ר' יהודה בברייתא שאף הן מצטרפות עם הפולין. אבל אם הם ישנים ונשתחרו נראין כזבובים בקערה, ורגילין בני אדם לקלפן קודם בישול, והילכך אין קליפיהן מצטרפות עמהן. **הדרן עלך כלל גדול**

פרק שמיני המוציא יין כדי מזיגת הכוס. תנא כדי מזיגת כוס יפה, ומאי כוס יפה כוס של ברכה. והתם אמרינן אמר רב יהודה אמר שמואל כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה. ומותבינן ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי רביעית. ופרקינן אידי ואידי חד שיעורא הוא, והאי דקאמר צריך שיהא באברעתן רביעית**ח**), בכל אחת רובע רביעית, כדאמרינן הכא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה כוס של ברכה צריך שיהא בו רובע רביעית כדי שימזגנו ויעמוד על רביעית. **ואמר** (רבה) [רבא] אף אנן נמי

ח) נראה דמסקי לאיזה מיבות ול"ל שיהא בהן כדי רביעית שיהא באברעתן הא'.

תנינא. ממתניתין נמי שמעינן דזהו שיעורו מדתני בשאר משקין רביעית שמעינן מיניה דאין הולכה במשקה הראוי לשתייה בפחות מרביעית הלכך על כרחיך כי שיערו ביין כדי מזיגת כוס של ברכה שיעור הראוי לשתייה רביעית נקט והיינו רובע רביעית דכי יהיב

תנינא המוציא יין כדי מזיגת כוס ותני עלה כדי מזיגת כוס יפה וקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית ורבא לטעמיה [6]דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא אמר אביי שתי תשובות בדבר חדא דתנן[3] והמזוג שני חלקי מים ואחד יין מן היין השירוני ועוד מים בכד ומצטרפין א"ל רבא הא דקאמרת שני חלקי מים ואחד יין מן היין השירוני יין השירוני לחוד דרפי א"נ התם משום חזותא אבל לטעמא בעי טפי ודקאמרת מים מכד ומצטרפין לענין שבת מידי דחשיב בעינן והא נמי הא חשיב תנא[3] [7]יבש בכזית דברי רבי נתן אמר רב יוסף רבי נתן ורבי יוסי ברבי יהודה אמרו דבר אחד רבי נתן הא דאמרן ורבי יוסי ברבי יהודה [7]דתניא רבי יהודה אומר [8]ששה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי ב"ה דם נבלה ב"ש [2]מטהרין וב"ה מטמאין א"ר יוסי ברבי יהודה אף כשטמאו ב"ה לא טמאו אלא בדם שיש בו רביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית אמר אביי דילמא לא היא עד כאן לא קאמר רבי נתן הכא דבעי רביעית אלא ביין דקליש אבל בדם דסמיך כזית לא בעי רביעית אי נמי עד כאן לא קאמר רבי יוסי בר' יהודה התם דכזית סגי ליה ברביעי' אלא בדם דסמיך אבל יין דקליש כזית הוי יותר מרביעית וכי מפיק פחות מכזית ליחייב: חלב כדי גמיעה: איבעיא להו כדי גמיאה או כדי גמיעה א"ר נחמן בר יצחק [1]הגמיאיני נא מעט מים מכדך איבעי' להו

דאמר רבא כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא כו'. והא דלמרי' נפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין ז.) גבי סנהדרין אל יחסר המזג[4] אם הולרך אחד מהם לצאת אם יש כ"ג[2] יוצא כו' [3]דהיינו שלש מסנהדרין[7] משמע דמזיגה על חד תרין לאומר ריב"ח[8] דרבא דוקא הי' מוזג כמשפט המזיגה על חד תלת כדאמר בהזהב (ב"מ ס.) אמר רבא מזיגה דידי מידע ידיעא ובכילד מעברין (עירובין נד.) דמי הא מזיגה למזיגה דרבא בריה דרב יוסף בר חמא אבל שאר העולם האוהבים יין חזק אין מוזגין אלא על חד תרין[1] ואין נראה לר"י דא"כ מאי פריך[1] אביי לוקי מתני' דנדה במזיגת שאר בני אדם[8] אלא נראה לר"י [9]דקרא דאל יחסר המזג ביין השירוני משום דליכא לאוקמי לקרא בסתם משיב דהוי רביע דרביע סנהדרין למאי חזו אבל שלש [7]חזו לדיני נפשות[7א] ומיהו להוא ליתא דהתם משום חזותא דלא מחלק בין יין השירוני קשה ויש לפרש משום חזותא[2ב] כדי שלא יפסיד המראה דרך למוזגו על חד תרין ולא יותר[9] **חדא דתנן והמזוג שני חלקי מים.** וא"ת לאביי דסתם מזוג על חד תרין אדרבה תקשה אמאי איצטריך לפרש שני חלקי מים הוה ליה למימר כמזוג סתם וי"ל דס"ד דאגב אורחיה קמ"ל דהכי הוי כל מזוג: **ועוד מים בכד ומצטרפין.** אע"כ טעמא לאו משום דלכי מזיג ליה הוה רביעית וחזי לאתייה כשאר משקין אלא הכי שיעורא אע"ג דלכי מזיג ליה לא הוי רביעית כדפירש בקונטרס אלא משום דיין חשוב הוא ולאו להגיעו לכוס של ברכה ואע"פ שאינו ראוי לכוס של ברכה אלא מ"מ הוי כמו מים שמגיעין לשוף בהן את הקילור אע"פ שאינן ראויין אלא קילור ואביי לא פליג אלא בהא דלא מצריך רביעית מזוג אבל רובע רביעית יין חי צריך לכוס של ברכה

כדמשמע בערבי פסחים (דף קח:) דאמר רב יהודה אמר שמואל ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת כוס יפה מיתיבי ד' כוסות הללו צריך שיהא בהם כדי רביעית אידי ואידי חד שיעורא הוא כדי מזיגת כוס יפה לכל אחד ואחד היינו כדי רביעית משמע דרביעית דבריתא היינו לכל אדבע כוסות דהוי לכל חד רובע רביעית שהוא מזיגת כוס יפה והא דקתני התם בסיפא דבריתא אחד חי ואחד מזוג ה"פ אחד ישתה אותו רובע רביעית כמו שהוא חי ואחד ימזגו וישתה ומיהו קשה לר"י [3]דבסמוך קאמר אביי ע"כ לא קאמר ר' נתן הכא כזית בעי רביעי' כו' משמע דסבירא ליה לאביי דכוס של ברכה בעי רביעית יין חי ולפי מה שפירש בקונטרס בסמוך דביין קרוש בעי רביעית משום דאינו ראוי למזיגת כוס מצינן למימר דלעולם סבר אביי דאפי' ביין מזוג לא בעי רביעית אבל קשה לר"י לפי' הקונטרס דאי כזית יבש לא חזי למזיגה למה חשוב[7] מטעם שהיה בו רביעית מתחלה[10] מאי שנא מגרוגרת שנמקה דריש המגיע (לקמן נא.) ונראה לר"י דרב יוסף ואביי סבירא להו דכוס של ברכה בעי רביעית יין חי דמשמע בסמוך ובריתא דערבי פסחים דקתני שיהא בהן כדי רביעית היינו לכל אחד

ומה שאנו במתניתין יין באנפיה נפשיה[10] אע"ג דהוי ברביעית כשאר משקין היינו משום דלא נטעה בברכה לומר דחשיב בכדי שראוי למזוג ולעמוד על רביעית[7] והא דלא תנא בהדיא המופיע יין חי ברביעית[7ב] משום דניחא ליה למינקט כדי מזיגת הכוס [10]דמשום ההוא טעמיה דראוי להגיעו לכוס של ברכה הוי דמיחייב בהולאת רביעית אבל אי מיפסל מכוס של ברכה על ידי פגימה או שנגע בו נכרי לא מיחייב ברביעית משום דראוי לשתייה ישראל או נכרי משום דלא מצעי ליה כשיעור זוטר הלי הואיל ולא חזי אלא ע"י מזיגה ובעיא תקון ולא חשיב כשאר משקין שראויין בלא מים ולגיבול טיט נמי לא מצעי ליה כמו קלף דלא חשיב כשיעור קשר מוכסין אע"פ שאשוב יותר מנייר משום דלא מצעי ליה להכי: **הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית.** [2]משמע דדם חשיב כשאר ותימה א"כ אמאי צריך קרא[2א] בפ' בתמה המקשה (חולין עב.) וברים סנהדרין (דף ז.) לרביעית דם מת דמטמא בהאהל תיפוק ליה דהוי כשאר משום שיכול לקרוש[2ב] ואומר ר"י [2ג]דגבי מת בעי קרא לרביעית דם משום דברים דם הנדה (נדה נה:) אמרינן דבטומאת מת בעינן אין גזעו מחליף דומיא דעצם[2ד] ואפילו בשר הוה מטהרינן אי לאו דאין גזעו מחליף דנעשה במקומו נלקח ודם גזעו מחליף הוא ועוד י"ל[2ה] דהאי תנא דהכא לא מטמא דם נבלות משום[2ו] שיכול לקרוש אלא אית ליה שום דרשה דדם נבלות איצטריך שלא יטמא הדם אלא ברביעית ולא בפחות [2ז]שאז יש בו שיעור בשר[2ח] אבל בנלא קרא מודו כ"ע דלא הוי כשאר[2ט] ולהכי איכא תנא בפרק המנחות והנסכים (מנחות קג: וע"ש קד. ד"ה הואיל) דאמר שהעידו על דם נבלות שהוא טהור וכן משמע בכל מקום דדם לא הוי בכלל בשר נבלה דבפרק כל שעה (פסחים ד' כב.) מפיק דגיד וחלב מותר בהנאה משום דכשהותר' נבלה היא וחלבה הותרו וגידה וגידה הותרו וכי פריך התם והרי דם כו' לא משני כשהותרה נבלה היא ודמה הותרה ובמעילה (דף יז.) נמי בפרק קדשי מזבח מפיק דם הארץ[3] מוחה לכם הטמאת משום דלא הויא בכלל ארץ[3א]: **דרבי**

יוסף אמאי תימא דר' נתן ור' יוסי בר' יהודה אמרו דבר אחד, דילמא עד כאן לא קאמר ר' נתן הכא [דכזית] יין יבש בא מרביעית יין אלא ביין דקליש שאם תקרש רביעית יהא בה כזית. אבל דם דסמיך שהוא עבה כשיקרוש רביעית יהא בה כזית ויותר. אי נמי עד כאן לא קאמר ר' יוסי בר' יהודה שרביעית דם לכשתקרוש יהא בה (רביעית) [כזית] אלא בדם דסמיך. אבל יין דקליש אין כזית יבש בא אלא מהרבה מרביעית. והילכך לר' יוסי בר' יהודה אם הוציא פחות מכזית יבש חייב דאפשר הוי כוס רביעית.

ב א מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה ב:
ב מיי' פ"ח מהלכות שאר מ"א הלכה ד:

תורה אור השלם

1 וְיָרֵץ הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ: בראשית כד יז

מוסף תוספות

א. שלא יהיו פחות מעשרים ושלשה מסנהדרין בלשכת הגזית. ריטב"ם. ב. כנגד סנהדרי קטנה. תוס' הרא"ש. ג. וסנהדרי גדולה היתה של שבעים ואחד, וקרי לעשרים ושלש מזג. תוס' הרא"ש. ד. ופירש רש"י ז"ל דיליף לה מדכתיב המזג שיעור מזיגה דהיינו שיעור חי שהוא תילתא חמרא. ריטב"ם. ה. דמזג דרבא חלוק משאר מזג. תוס' הרא"ש. ו. כההיא דסנהדרין. תוס' הרא"ש. ז. ליה. תוס' הרא"ש. ח. [ד]הא רבא נמי לא קאמר אלא במזג דידיה אבל מודה בסתם מזג דהוי על חד תרין. תוס' הרא"ש. ט. לאוקמי. תוס' הרא"ש. י. אכתי. תוס' הרא"ש. יא. דנפקא לן (סנהדרין ב.) מקרא דבעי כ"ג. תוס' כ"ג עז: יב. ה"פ. תוס' הרא"ש. יג. [ד]השתא משמע לפירוש רש"י דכוס של ברכה הוי פחות מרביעית, וקשה. תוס' הרא"ש. יד. כשיעור. תוס' הרא"ש. טו. השתא מיהא בצר ליה שעוריה [וא"כ]. תוס' הרא"ש. טז. ולא כייליה בהדי שאר משקין. תוס' הרא"ש. יז. ולהכי תנא ליה באנפי נפשיה לאשמעינן שאין שיעורו משום חשיבות לשתייה כמו שאר משקין אלא משום שמצניעין אותו לכוס של ברכה. תוס' הרא"ש. יח. דאז לא הוי מצי למימר כדרבא. תוס' הרא"ש. יט. לפרושי טעמא דמילתא. תוס' הרא"ש. כ. פי' רש"י שהוא שיעור נבילה לטמא אדם. תוס' הרא"ש. כא. לר' ישמעאל. תוס' הרא"ש. כב. ולעמוד על כזית, ולר' עקיבא נמי דדריש לרביעית דם הבאה משני מתים דמטמו מעל כל נפשות מת לא יבא תיפוק ליה דהוי כשני חצאי זיתים משני מתים. תוס' הרא"ש. כג. דודאי. תוס' הרא"ש. כד. דנברא עמו. תוס' הרא"ש. כה. דבלאו הכי לא קשה. תוס' הרא"ש. כו. דדם הוי כבשר. תוס' הרא"ש. כז. [ד]מסתברא הא דטמא קרא בדם בנילה לא טמא אלא בשיעור טומאת בשר שאם יקרוש יעמוד על כזית. תוס' הרא"ש. כח. וב"ש סברי כיון דליכא קרא דם נבילה טהור הוא לגמרי. ריטב"ם. כט. דבכוליתלמודא מוכח דדם לא הוי כבשר לענין מת ונבלה ושרץ. תוס' הרא"ש. ל. דטמא. תוס' הרא"ש. לא. אי לאו קרא. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

תנינא המוציא יין כדי מזיגת הכוס, וקתני סיפא ושאר כל המשקין ברביעית. רבא לטעמיה דאמר כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא, לאו חמרא הוא, שמטיל לכוס רובע רביעית יין ושלשה רבעי רביעית [מים], שאם ימזגנו כראוי לו יהיה רביעית חייב דדמי כמאן דאפיק רביעית. ואקשינן אמר אביי שתי תשובות בדבר, חדא דתנן במסכת נדה במזג ב' חלקי מים ואחד יין מן היין השרוני, דאלמא כוס מוזג שהוא רביעית צריך שיהא בו שליש רביעית יין. ועוד בין כך ובין כך אי מחייבת ליה למוציא [רובע] רביעית, משום שאם ימזגן יהא רביעית, היאך יצטרפו לו המים, והרי הן בכד ואין בו מהן כלום. א"ל רבא דקא מקשת ב' חלקי מים ואחד יין, ההוא הא מפרש מן היין השרוני דרפי חמריה. ועוד איכא למימר לאו משום דהכין חזי שיעור (מדאגיה) [מזיגה], אלא התם בענין מראית דמים טמאים משום חזותא הוא, ואי לא נפיש חמריה פאכה סומק אע"ג דדאורי מיא טפי. ודקא מתמהת ואמרת מים בכד ומצטרפין, לאו מצטרפין בהדי יין מיפא), אלא מאי דחשיב למימזגי ממים שבכד אפילו למחר ועומד, אם מזגו כוס ההוא כדי מזיגת כוס יפה וחייבין עליו שכשר להצניעו ומצניעין כמוהו. **תנא יין יבש בכזית דברי ר' נתן.** פי' דהאי יין יבש כההיא דתניא (סוכה דף מס) ר' אלעזר בר' צדוק אומר לול קטן היה בין כבש למזבח למערבו של כבש, אחד לשבעים שנה פרחי כהונה יורדין לשם ומלקטין משם יין קרוש שהוא דומה לעיגולי דבילה, ובאין ושורפין אותו בקדושה, שנאמר הסך נסך שכר לה'. וקסבר ר' נתן יין יבש אם הוציא ממנו כזית חייב. אמר רב יוסף ר' נתן ור' יוסי בר' יהודה אמרי דבר אחד. ר' נתן הא דאמרן. ר' יוסי בר' יהודה מאי היא, דתניא ר' יהודה אומר ששה דברים מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה, דם הנבילות ב"ש מטהרין וב"ה מטמאין, אמר ר' יוסי בר' יהודה אף כשטמאו ב"ה לא טימאו אלא בדם שיש בו רביעית הואיל ויכול לקרוש ולעמוד על כזית. ואקמר רב יוסף דקסבר ר' נתן דכזית יין יבש, לא הוי אלא מרביעית, ורביעית יין לכשיקרוש יהא בו כזית. ואתיא דר"נ כר' שמעון, ובני א"י מתנו בהדיא [בירושלמי בפירקין ה"א] רבנן דקיסרין ר' יוסי בר' אבין בשם ר' יוחנן אתיא דר' נתן כר' שמעון. והכין סבר ר' יוסי בר' יהודה דרביעית דם לכשיקרוש יהא בו כזית וכפשוטן של דברים. והא מילתא מיפרשא בגמרא דהמנחות והנסכין דאמר רב ביבי אריש"ל מעשה בפרדה של בית רבי שמתה ושיערו חכמים דמה ברביעית, וכן הלכה דקא עבדין בה מעשה. ואע"ג דמותיב ר' יצחק בר ביסנא העיד ר' יהושע ור' יהושע בן בתירה על דם (בתולים) [נבילות] שהוא טהור, וא"ר יהושע בן בתירה מעשה והיו נוחרין עדרות לאריות בסרטיא של מלך, והיו עולי רגלים בוקעין עד רכובותיהן בדם ולא אמרו להן דבר, אישתיק. ומאן דטהריה לדם נבילות סבר הדם משקה ניהו ולאו נבילה הוא. ומאן דטמא סבר כיון דקריש הן בנבילה.

ח) הלשון מגומגם ונראה לי"ל אלא מאן דעומד למימזגי ממים שבכד אפילו למחר חשיב לענין שבת והלכך אם מוציא כוס שיש כדי מזיגת כוס יפה מיינן עליו וכו'.

רבינו חננאל (המשך)

הא אמרינן עלה מאי הוי עלה, אמר רב יוסף מוריאנא דבי נשיאה מני ר' יהודה דאורי להו כשמעתיה דב"ה מטמאין. וא"ר יוסי בר' יהודה כשטימאו ב"ה לא טימאו אלא ברביעית הואיל ויכולה לקרוש ולעמוד על כזית. אמר ליה אביי לרב

גרגינין. מתניתין דפרקין דלעיל[ז] חוץ מקליפתן וגרעיניהן: **וגגרע.** והגרעינין זורקין ונגרעין מתוך האוכל: **אוממות.** גבי גחלים מייתינן ליה בכילד לוגין[ח] (ט) גחלים יכול עוממות ת"ל אש [ויקרא טז] מי אש יכול שלהבת כו': **עממוהו.** לא החשיבו מרגליתו להיות הס גאים ממנו: **מאמצין.** לקמן גבי עיניים של מת בפ' שואל (דף קנ"ב): **במשיפה של קילור.** שרגילין לשופו בחלב של אשה: **כדי לשוף במים.** לשני עיניים: **כדי שיפה או כדי אחיזה ושיפה.** מה שנדבק באצבעותיו לבד מה שנותן בעיניו: **אפומא דכולה כתית.** וכל מכה קרויה פה: **מורשא קמא.** עליון של מכה: **שבלול.** לימצ"ל[ו] (ו): **לכתית.** מניחה[ז] (לכתית) עליו: **זבוב לצירעה.** למי שעקצו לצירעה כותש זבוב ומניחה עליו: **לחפפית.** מין שחין: **סממית.** איילגיא"ה בלע"ז: **לעקרב.** עקיצת עקרב כותש סממית ומניחה עליו: **ושייף.** ומושח: **מפגיע.** חיה קטנה וקולה גדול ושומע וירא שתהא בריה גדולה ובורח: **יפוש.** נכנס לפיל בחוטמו וכן סממית לעקרב נכנס לו באזנו: **סנונית.** ארונדייל"א נכנסת תחת כנפי הנשר ומעכבו מפרישת כנפיו: **כילבית.** שרץ קטן ונכנס לדג גדול באזנו[ח] (ח): **המבליג שוד על עז.** המחזיק שדוד על הגבור: **כל חללי עלמא.** פירוש דבריס הנעשים בכל חלל העולם: **מסגיין ברישא עדרא.** מהלכות ברשא העדר: **ברישא תשולא.** סתם עזים שחורות סתם רחלות לבנות: **מכסיין.** בזנב: **והני מגליין.** העזים אין להם אליה: **הני דמכסיין מייייהו.** רחלים שאנחנו מתכסין מלמרן גם הן מכוסות: **דאלבה ליסי.** קוים לפיכך זנבו קצר כדי שלא ידבקו בה הקוים: **ובעי לברכושי בקי.** להבריח היתושין: **קמצא.** ארבה. ול"ג קמצא [נמלה]: **חילפי.** ערבה: **ואי קשיא נדיא ומתעוורא.** ואם היתה קשה תנוד ותעקר כשתכה בעלים: **ומתעוורא.** יסתמו עייניה שמרלות עייניה תלויה בה כדשמואל: **אימרא דתרנגולא מידליא לעילא.** ליס של עין התחתון כשעופס עייניו עולה למעלה מן העליון ובשאר כל בריה העליון שוכב על התחתון: **משוס דדייר אדפי.** שעולה בלילות על הקרסים והקורות צריך שיעלה התחתון על העליון מפני העשן שלא יכנס בעייניו: **מסכוליתא.** דבר שמטדילין בו כגון כותח או שאר ליפתן: **מפי הכלה דא.** לכשיכלה מה נאכל. ול"ג מתי תכלה דא לפי שאינו כלה עד זמן ארוך שאינו נאכל אלא מעט מעט: **ביתא בא ואיתיב.** שדרך ליסב בבית: **בקתא.** בית לר וקטן: **בי עקתא.** בית לר: **לופתא.** מכתשת. ל"א מדה לחטין. ול"ג כמין גולס עץ עשוי ליסיבה כמו כופת שאור שיחדה ליסיבה דתניא בפסחים (דף מה:): **לוף חיב.** כפוף אותו ושב עליו: **לבני לבני בני.** מתקייס לדורות הרבה: **הולא.** גדר קוים או לובנים: **חליה.** אינו דבר קיימת אלא חליה בעלמא: **כוזא.** כלי חרס קטן: **כזה.** כלומר דבר מועט וקל כמו זהו מהו חשוב למלאותו לי מיינך במתנה: **שוטיפא.** בד של הדס שמרקדין בו לפני כלה: **שטופא.** גרגה המרקד כשוטה: **משילנא.** קפל גדול שהכל רוחצים ידיהם ורגליהם ממנו: **משו כולא.** רוחץ את הכל: **משלילפא.** קפל קטן וגאה: **משיא לנפא.** מיוחד לחשובים כמו כלה ואשה חשובה לרחוץ ממנו: **אפיפא.** מורטיי"ר: **הסירפא.** שחסר החקיקה מבפנים: **בוכנא.** עלי שכותשין בו: **לבושא.** חלוק עליון שקורין שרו"ק: **לא בושה.** למנוע הבושה שמכסה כל החלוקים התחתונים הקרועים ורעים: **לגולס.** שאין לו חיתוך אבריס: **גולפא.** מקטורין נאה: **גלי וחיב.** כשהוא יושב מגלה עצמו שלא ישב עליו שלא ילכלכנו ולא ישופנו בקרקע וישיר שערו ויקרע ויבלה: **בור וינקא.** בור שיבשו מימיו קורין כן: **נקי.** חסר מימיו: **סודרא.** דרך תלמידי חכמים לעטוף סודר: **אפדנא.** טרקלין של מלכים: **אפפתא.** אל פתח זה יבאו הכל אם למשפט אם לשרת המלך: **אבר קטן.** אחד מפרקי אצבע קטנה: **דגדול.** של אדם גדול והאי קטן אאבר קאי. אי נמי אבר גדול של קטן והאי קטן אגבראה קאי ולא אאבר: **לא אבר קטן.** וקטן אכולא מילתא קאי אבר קטן של גוף קטן: **דרבי שמעון כו'.** והכי קאמר כדי לסוף בו אבר קטן וקטן יהא הגוף בן יומו ורבי נתן סבר חד קטן אמרינן או האבר או הגוף אבל תרי קוטני לא: ה"ג **דכולי עלמא אבר קטן של קטן בן יומו לא:**

ולית

דרבי שמעון בן אלעזר סבר אבר קטן של קטן בן יומו כו'. תימה לאלרכה איפכא מסתברא דר' נתן דקאמר אבר קטן משמע טפי של קטן בן יומו מרשב"א דאמר אבר קטן וקטן בן יומו דהא לעיל פריך אדבי ינאי דמפרש אבר קטן דמתניתין אבר קטן של קטן בן יומו דהוי כליסנא דר' נתן מברייתא דקתני בה כליסנא דרשב"א ויש לומר דלמאי דמשני הוי סברא איפכא ונקט הכא כדמסיק לעיל ואית ספריס דגרסי איפכא ואין גראה דהא מסיק דלרשב"א אבר קטן של קטן בן יומו ולמאי דגרס איפכא לא הוי כמסקנא לא לפי דמייתי השתא ולא לפי מה שדוחה לא דכולי עלמא כו': שכן

גראינין או גרעינין אמר רבא בר עולא [1]ונגרע מערכך איבעיא להו [ט]אוממות או עוממות אמר רב יצחק בר אבדימי [2]ארזים לא עממוהו בגן אלהים איבעיא להו [ז]מאמצין תנן או מעמצין א"ר חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [3]ועוצם עיניו מראות ברע ת"ר [א]המוציא חלב של בהמה כדי גמיאה חלב של אשה ולובן של ביצה כדי ליתן במשיפא [ח] של קילור [קילור] כדי לשוף במים בעי רב אשי כדי שיפה או כדי אחיזה ושיפה תיקו: דבש כדי ליתן על הכתית: תנא כדי ליתן על פי כתית בעי רב אשי על כתית אפומא דכולה כתית או דילמא [3]אמורשא קמא דכתית לאפוקי [ט] הודרנא דלא תיקו: אמר רב יהודה אמר רב כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה ברא שבלול לכתית ברא זבוב לצירעה יתוש לנחש ונחש לחפפית וסממית לעקרב [ג] היכי עביד ליה מייתי חדא אוכמא וחדא חיורא ושלקי להו ושייפי ליה ת"ר חמשה אימות הן אימת חלש על גבור אימת מפגיע על ארי אימת יתוש על הפיל אימת סממית על העקרב אימת סנונית על הנשר אימת [ב]כילבית על לויתן א"ר יהודה אמר רב מאי קרא [4]המבליג שוד על עז: [ד] רבי זירא אשכח לרב יהודה דהוה קאי אפיתחא דבי חמוה וחזייה דהוה בדיחא דעתיה ואי בעי מיניה כל חללי עלמא הוה אמר ליה א"ל מ"ט עיזי מסגן ברישא והדר אימרי א"ל כברייתו של עולם דברישא חשוכא והדר נהורא מ"ט הני מכסיין והני מגליין הני דמכסינן מינייהו מכסיין והני דלא מכסינן מינייהו מגליין מ"ט גמלא זוטר גנובתיה משום דאכל [ד]כיסי מ"ט תורא אריכא גנובתיה משום דדייר באגמי ובעי לכרכושי בקי מ"ט קרנא דקמצא רכיכא משום דדיירא בחילפי ואי קשיא נדיא ומתעוורא דאמר שמואל האי מאן דבעי דליסמיה לקמצא לשלופינהו לקרני' מ"ט האי תימרא דתרנגולתא מדלי לעילא דדיירי אדפי ואי עייל קטרא מתעוורא [ה]דשא דרך שם דרגא דרך גג מתכוליתא מתי תכלה דא ביתא בא ואיתיב בה ביקתא בי עקתא כופתא כוף ותיב לבני בני הוצא חציצה חצבא שחוצב מים מן הנהר כוזה כזה שוטיתא שטותא משיכלא מאשי כולה משכילתא [ו]משיא כלתא [ז]אסיתא הסירתא בוכנה בוא ואכנה לבושה לא בושה גלימא שנעשה בו כגלם גולתא גלי ואיתיב פוריא שפרין ורבין עליה בור זינקא בור זה נקי סודרא [5]סוד ה' ליראיו אפדנא אפיתחא דין ת"ר [ח] שלשה כל זמן שמזקינין מוסיפין גבורה ואלו הן דג ונחש וחזיר: שמן כדי לסוך אבר קטן: אמרי דבי ר' ינאי שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו מיתיבי שמן כדי לסוך אבר קטן וקטן בן יומו מאי לאו אבר קטן דגדול ואבר גדול של קטן בן יומו אמרי לך דבי ר' ינאי לא [3]ה"ק שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו לימא כתנאי שמן כדי לסוך אבר קטן וקטן בן יומו דברי ר' שמעון בן אלעזר ר' נתן אומר כדי לסוך אבר קטן מאי לאו בהא קמיפלגי דר"ש בן אלעזר סבר אבר קטן של קטן ור' נתן סבר אבר קטן דגדול או אבר גדול דקטן אבל אבר קטן של קטן בן יומו לא לא דכולי עלמא אבר קטן דקטן בן יומו לא

ולית

ג א ב ג מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ב:

תורה אור השלם

1 וְאִם אַחַר הַיּוֹבֵל יַקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ וְחִשַּׁב לוֹ הַכֹּהֵן אֶת הַכֶּסֶף עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנִגְרַע מֵעֶרְכֶּךָ׃

ויקרא כז יח

2 אֲרָזִים לֹא עֲמָמוּהוּ בְּגַן אֱלֹהִים בְּרוֹשִׁים לֹא דָמוּ אֶל סְעַפֹּתָיו וְעַרְמֹנִים לֹא הָיוּ בְּפֹארֹתָיו כָּל עֵץ בְּגַן אֱלֹהִים לֹא דָמָה אֵלָיו בְּיָפְיוֹ׃ יחזקאל לא ח

3 הַלֵּךְ צְדָקוֹת וְדֹבֵר מֵישָׁרִים מֹאֵס בְּבֶצַע מַעֲשֹׁקוֹת נֹעֵר כַּפָּיו מִתָּמֹךְ בְּשֹׁחַד אֹטֵם אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ דָּמִים וְעֹצֵם עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע׃ ישעיהו לג טו

4 הַמַּבְלִיג שֹׁד עַל עֹז וְשֹׁד עַל מִבְצָר יָבוֹא׃

עמוס ה ט

5 סוֹד יְיָ לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם׃ תהלים כה יד

רבינו חננאל

כתית. הוא הנקרא בלשון ישמעאל דומל. ולא נודע לנו על הכתית כולו להוציא סביבין, או על פיו להוציא מורשא שלו שהיו גבהן כולן והוא גופו. **שבלול.** אמרו הוא רמש שנקרא חבלילו. **חפיפית,** בלשון ישמעאל וקובה, והוא דבר שמתכנס על העור מן הטינוף. **מפגיע,** חיה קטנה שהיא מהלכת בין רגלי הארי רצועקת בקול גדול ומבהלת הארי, ונקראת אלפרתאך. **סנונית,** שנקראת בלשון ישמעאל אלכטנאף. מ"ט רחלות מיכסיאן באליה ועיזי מיגליאן. א"ל רחלות גזזוות צמר ואנן מתכסין מהן, אבל עזים לא. **כיסי,** קוצים. **מתוכילתא,** סולם. **מסיכלא,** ספל קטן של מים. **שמן כדי לסוך אבר קטן** של תינוק בן יומו. והא דתניא כדי לסוך אבר קטן וקטן בן יומו, לא פירושא ב' סיכות אבר קטן וקטן נמי בן יומו, אלא אבר קטן והקטן ההוא בן יומו.

(א) פסחים עה: ע"ש ברכות נג: ע"ש, ב) [לקמן קנא: ע"ש], ג) [גי' הערוך כלבית וע"י מולין ל]. כילבית באולפס ופירש"י כמו הכא ועי' מסנה בע"ז לה: ובבריית"א שם לט: מ. איתא כילבית], ד) [גי' הערוך ערך כמ כ' כיסי פי' עצבים שיש בהן קוצים ביומרן], ה) כתובות י: ע"ש, ו) פי' מדוכה, ז) ע"ז ל:, ח) [לקמן עו:], ט) [פסחים עה:], י) [רש"ל מח"ז], כ) עי' ברשב"ם ב"ב עג: ד"ה בחוטיה,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולובן של ביצה כדי ליתן במשיפא קילור כדי כל"ל ותיב של נמתק: (ב) שם דכתית לאפוקי הדר הודרנא: (ג) שם וסממית לעקרב ונחש לחפפית היכי עביד: (ד) שם שוד על עז אמר ר' זירא אשכחיה לרב יהודה: (ה) רש"י ד"ה אומעות וכו' בכילד לוגין ולקח מלא המחתה גחלי אש גחלים יכול עוממות: (ו) ד"ה שבלול לימצ"ל. נ"ב שקורין שנעק בל"ל:

גליון הש"ם

גמ' משיא כלתא. עי' רש"י ע"ז דף נא ע"ב ד"ה דסחיפא:

לעזי רש"י

לימצ"א. שבלול.
איירא גיא"ה [אאירייני"א]. עכבריש.
ארונדיילי"א. סנונית.
מורטיי"ר. מדוכה.
שרו"ק. חלוק על הבגדים.

מוסף רש"י

עוממות. כבויות (פסחים עה:). ארזים לא עממוהו. לא הכהו את מראיתו, כפי שהיה נאה מכל אילנות, ועל חיבה מלך צור נאמר (פסחים שם). משיכלא. פיגה עשויה כמין כוכע אלא כלי ארוך, ונכנסין בגגן אקדון, וטומנין בו מים (ע"ז נא:). מאשי כולה. שמכנסין בו בגדים וכומלין בו ידיהן (שם).

וליתא לדרבי יוחי. ור׳ שמעון בן אלעזר מו מאבר קטן של גדול מו להפך וכולה חד שיעורא הוא: **פ״ש כו׳.** ודרבי יוחי תנאי היא: **מכדי כל מילתא דשביחא ולא שביחא.** כל שאינו חכמים לענין שבת והוא רואי לשני דברים חדא שביחא וחדא לא שביחא אזול רבנן בתר דשביחא ואפילו היא קולא ששיעורה גדול אמרינן סתמיה להא עביד ולא אמרי׳ הואיל וחזי נמי למילתא אחריתי ששיעורה קטן ניזיל בתרה לחומרא ואע״פ דלא שביחא: **שביחא ושביחא.** והיכא דשביחי תרוייהו אזלינן לחומרא ומשערינן בשיעורא זוטא: **רפואתו לא שביחא.** כגון לשוף בו קילור ואע״ג דחזי לה לאיכא דעביד בחלב אשה ואיכא דעביד במיא וחסין על היין שדמיו יקרים הלכך אזול בתר שתייתו ושיעורהו בכדי מזיגת כוס ואע״ג דלקולא שיש כאן שיעור גדול וכן חלב נמי חזי לאכילה ולשוף קילור ומיהו לא שביחא שהרי אף המיס רואיין לכך ויש עושין ממיס הלכך אזול רבנן בתר אכילתו ושיעורו בכדי גמיאה ואע״ג דקולא היא: **דבש רפואתו נמי שביחא.** שאין משקה אחר ראוי לכתית: **לחומרא.** הואיל ותרוייהו שכיחן לחומרא בעינן לשעוריה: **רפואתו לא שביחא.** שהרי שאר משקין ראויין לכך ויש שפין קילור בשאר משקין ושתייתו שכיחא שרוב שתיות מיס הם שאין אדם שותה יין לבל ממאו כי אם לסעודתו: **בגלילא שנו.** שהן עניים ומקפידין בדבר מועט וחסין על יין וחלב לשוף (ו) קילור ואין שפין אלא במיס והלכך רפואתו נמי שכיחא ובעינן למיזל לחומרא: **כל שקייני.** כל משקין שספין בהן קילור: **מסו.** החולי: **ומטללי.** מסككין על העין ומונעין מראיתו עד שיכלה מראיתו לגמרי מפני שהן עבין ונגללין כמין דבק שקורין גלוזיי״ר: **בר ממיא.** דעדיפי מכולהו דמסו ולא מטללי שנבלעין מיד או ניגבין מהר ולא נגללין על גב העין: **שכן כוחלין לברקיה.** מייל״א שבולטת בעין: **ומאי ניהו.** מאיזה דס כוחלין אותו: **ליארוד.** תבלול. ובתוספתא (ז) ראיתי לחורור והן טיפות דקות של לובן הנולדות בעין כדתנן בבכורות גבי מומין (דף לח:): **דמא דכרושתינא.** עטלף שקורין טלפ״א: **גוא.** כרושתינא מצוי בתוך הישוב שהוא ליארוד שהוא שוקע בתוך העין: **לברא.** דמא דתרנגולת ברא לברקיה שהיא בולטת: **בד״א.** דבעינן שיעורא במוציא לר״ה: **אבל המצניע.** והוליאו חייב בכל שהוא. לקמיה פריך אמו מצניע לאו מוציא הוא: **ר׳ שמעון אומר בד״א.** דמיחייב בשיעורא זוטא כי האי: **המצניע.** בשיעור הזה וחזר והוליאו: **אבל המוציא.** אדם אחר הנעיבו והוליאו אינו חייב אלא ברביעית: **המוציא שופכין.** אדם אחר הנעיבן אינו חייב אלא ברביעית דבגיר מהכי לא חזו כדלקמן לגבל טיט: **אמו מצניע לאו מוציא הוא.** הלא אין מתחייב אלא על ידי הוצאה: **אמר אביי הכא בהמצניע.** כגון שולא דנגרי שאומר לו רבו לך ופנה לי המקום: **דבר שהשוב לבל מיחייב עליה.** ואף על גב דלא אצניעה רביה לגרכו: **דבר שאינו חשוב לבל בו׳.** והכי קאמרי בד״א דבעינן שעורא דחשיב במוציא כלומר בדבר שאין לך לילך בו אלא אצניעה אבל בהמצניע בדבר שיש לך לילך [בו] אחר מחשבה של מצניע כגון המצניע כל שהוא חייב זה המוציאו ורשב״א אמרה ואזל לטעמיה דאמר בפרקין דלעיל (ט) דבדבר שאין מצניעין כמוהו והוכשר לזה והצניעו (י) נתחייב זה במחשבתו של זה. וה״ה דמצי לאוקמי במצניע גופיה ולמימר הכי בד״א במוציא הכי בד״א בדבר אלא הוצנע ואין לך לילך בו אלא אחר הוצאתו של זה אבל אם היה זה מצניע דבר זה מתחילה וחזר והוליאו חייב אלא משום דשמעינן ליה דאמר נתחייב זה במחשבה של זה אחר שהוליאו וכ״ש אם הוליאו הוא עצמו: **פי כור.** נקב שנותנין בו המפוח ושיעורא זוטא הוא ומרביעית חזי לגבל טובא וכיון דהולאת טיט חשיבא בכדי פי כור בעינן נמי לשעוריה בהכך (ג) דבעבדי לטיט בכדי גיבול פי כור: **דמיגבל.** כבר חשוב בכדי פי כור אבל זה שעדיין לא נגבל אינו נשער בכך לפי שאין אדם טורח לגבל שיעור מועט כזה ואם בא לגבל מגבל יותר ועושה בו דברים אחרים: **מתני׳ אזן נקופה.** לאוחזה בה: **אלא.** לתלותו בו: **מדם מנעל.** להרלאתו לאומן כמדה זו אני צריך: **נייר.** מעשים עושים אותו: **קשר של מוכסין.** יש לך אדם שנותן המכס לראש הגדר במקום אחד או מוחל לו במתנה והוא מוסר לו חותם להרלאות למוכס שממחל לו המכס ולרבו לכתוב בו שמי אותיות ומשמי אותיות אלנו:

נייר

שכן כוחלין **ליארוד.** אין נראה לר״י לפרש דהיינו תבלול דבמוספתא׳ קתני בהך מילתא גופא שכוחלים לחורור ובבכורות (דף לח:) חשיב תבלול וחורור אלמא תבלול לאו היינו חורור: **דם וכל מיני משקין ברביעית.** במוספתא גרס ואבר מיני משקין וכן נראה (א) דהא כל מיני משקין אינן ברביעית דיין ושמן ודבש ומיס שיעורן כדתנן במתני׳: **אמו מצניע לאו מוציא הוא.** פירש בקונט׳ (ב) דהוה מצי למימר הב״ע כשהצניעו והוליאו אלא דניחא ליה לישנויי בשלא הוליאו המצניע עצמו משום דאתיא כרשב״ג (ג) וקשה דמנלן דאתיא כרשב״ג אדרבה כרשב״ג אתיא דמיירי בנסוף (ד) ועוד דאמאי נקט בתלמיד אש״ל רבו (ה) אפילו אדם בעלמא נמי׳ ודוחק לומר דלא מחייב רבי שמעון במחשבתו של זה אלא תלמיד במחשבתו של רבו לכך נראה (ז) דה״פ אמו מצניע לאו מוליא הוא דמדלא קתני אבל המצניע בכל שהוא דהוה משמע דהמצניע הוא המוליא כדדייק לעיל אינו חייב אלא המצניעו מתניתין דלא כרשב״ג אלא קתני במצניע משמע אפילו אחר הצניעו חייב המוליא (ח) ולהכי קאיל ליה אמו מצניע לאו מוליא הוא (ט) דהא אוש תנא לא מחייב׳ אלא״כ הוליאו המצניע אלא רשב״ג לבדו ומתניתין דבלא גדול (לעיל עה:) (י) דהמצניע דלא כוותיה ומשני בתלמיד שאמר לו רבו דבה״ג כ״ע מודו שהתלמיד עושה הכל לדעת רבו: (יב יג) **שופכין למאי חזו.** דוקא אבריתא קא בעי וכן משמע לקמן (דף עט.) דאמר והא טיט דמקמי דליגבליה תנא מודים חכמים לרבי שמעון במוליא שופכין כו׳ והוינן בה שופכין למאי חזו (יד) משמע דבמתני׳ אתי שפיר ונראה לר״י דהיינו טעמא משום דשופכין דמתניתין איכא למימר דחזו לכמה דברים לרחוץ בהם כוסות וקערות דלא מאיסי כולי האי אלא שאין ראויין לשתיה (טו) אבל הכא דומיא דדס קתני דמאיסי טובא ולכך בעי למאי חזו:

רבב

ולתא דרבי יוחי והכא בהא קמיפלגי ר״ש בן אלעזר סבר אבר קטן דגדול ואבר גדול דקטן בן יומו כי הדדי נינהו ורבי נתן סבר אבר קטן דגדול אין אבר גדול דקטן בן יומו לא מאי הוי עלה תא שמע דתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר שמן כדי לסוך אבר קטן של קטן בן יומו: מים כדי לשוף בהן את הקילור: אמר אביי מכדי כל מילתא דשביחא ולא שביחא אזול רבנן בתר דשביחא לקולא שביחא ושביחא אזול רבנן בתר דשביחא לחומרא יין שתייתו שביחא רפואתו לא שביחא אזול רבנן בתר שתייתו דשביחא לקולא חלב אכילתו שביחא רפואתו לא שביחא אזול רבנן בתר אכילתו לקולא דבש אכילתו שביחא רפואתו שביחא אזול רבנן בתר רפואתו לחומרא אלא מים מכדי שתייתו שביחא רפואתו לא שביחא מאי טעמא אזול רבנן בתר רפואתו לחומרא (ו) אמר אביי (ז) בגלילא שנו רבא אמר אפי׳ תימא בשאר מקומות כדשמואל דאמר שמואל כל שקייני מסו ומטללי לבר ממיא דמסו ולא מטללי: ושאר כל המשקין ברביעית: תנו רבנן (ח) (א) דם וכל מיני משקין ברביעית רבי שמעון בן אלעזר אומר דם כדי לכחול בעין אחת (ב) שכן כוחלין לברקית ומאי ניהו דמא דתרנגולת ברא רשב״ג אומר דם כדי לכחול בו עין אחת שכן כוחלין (ג) ליארוד ומאי ניהו דמא דכרושתינא וסימניך גוא לגוא ברא לברא בד״א במוציא אבל במצניע כל שהוא חייב רבי שמעון אומר בד״א במצניע אבל במוציא אינו חייב אלא ברביעית (ד) ומודים חכמים לר״ש במוציא שופכין לרה״ר ששיעורן ברביעית: אמר מר בד״א במוציא אבל במצניע כל שהוא אמו מצניע לאו מוציא הוא אמר אביי הכא במאי עסקינן בתלמיד שאמר לו רבו לך ופנה לי המקום לסעודה הלך ופנה לו דבר חשוב לכל חייב עילויה דבר שאינו חשוב לכל אי אצנעי׳ רביה מיחייב עילויה ואי לא לא מיחייב: אמר מר מודים חכמים לר״ש (ה) במוציא שופכין לרה״ר ששיעורן ברביעית: שופכין למאי חזו אמר רבי ירמיה לגבל בהן את הטיט והתניא (ו) טיט כדי לעשות בהן פי כור לא קשיא הא דמיגבל הא דלא מיגבל לפי שאין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כור: **מתני׳** (ז) המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה גמי כדי לעשות תלאי לנפה ולכברה רבי יהודה אומר (ח) כדי ליטול ממנו מדת מנעל לקטן נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין והמוציא קשר מוכסין חייב

נייר

ולתא לדרבי יוחי. ור׳ שמעון בן אלעזר אמר בד״א במצניע אבל במוציא אינו חייב אלא על דבר שיש בו ב׳ צדדים, ב׳ מידות אחת מצויה ואחת שאינה מצויה הלכו חכמים בשיעור הוצאתו אחר ההנאה המצויה, אע״ג שהיא מרובה מן האחרת ונמצאת לקולא, ואם שתיהן מצויות הלכו להחמיר. חלב שתייתו שכיחא ורפואתו לא שכיחא, אזול רבנן בתר שתייתו לקולא. יין שתייתו שכיחא ורפואתו לא שכיחא, אזול רבנן נמי בתר שתייתו לקולא. דבש אכילתו שכיחא ורפואתו שכיחא, אזול רבנן בתר רפואתו לחומרא. **ושאלו** את אביי מים מכדי שתייתן שכיחא ורפואתן לא שכיחא, מ״ש אזול רבנן בתר רפואתו דאמרו כדי לשוף בהן את הקילור. ואהדר אביי בדגלילא שנו. כלומר, מי גליל שהן ידועין שמועילין לעין בקילור שהן כמי דקלים שהן ידועין שמועילין לירוקה, אבל מים דעלמא ברביעית. **רבא** אמר אפילו תימא מים שבשאר מקומות שיעורן כדי לשוף בהן את הקילור כדשמואל, דאמר שמואל כולהו שקייני מעלו וסעדי בר מן מיא דמעלו וגרדי. וכן תורף הדברים שאין המים סועדין כמיני מאכל, אלא עיקר שתייתן כעין רפואה היא, לפיכך שיעורן כרפואה. **דם** ברביעית. ואם של דוכיפת, דהוא תרנגולא ברא, או של עטלף, כדי לכחול עין אחת ברקית, כאותה ששנינו השוכר את החמור והבריקה. [**ליארוד**], חוורוור שמלבין שחור שבעין. **כרושתינא,** תרנגולא דביתא, וי״א אלכפאש ודמה מועיל לכאב שבתוך עין, ודם דוכיפת מועיל לכאב שמחדיר לעין. **תנא** במה דברים אמורים במוציא שהוציא דבר שלא קדם והצניעו, שהוא צריך לשיעורין הללו. אבל הצניע דבר בחול לצורכו והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא. ר״ש אומר כל השיעורין הללו לא נאמרו אלא למצניעיהן שאם הצניע בחול כשיעורין הללו והוציאו בשבת חייב. אבל אם הוציא כלום מן כל אילו בין יין בין חלב בין דבש ובין מים, שלא קדם והצניעו אינו חייב אלא על רביעית. **ואקשינן** אמר מר ר׳ שמעון אומר בד״א במצניע אבל במוציא אינו חייב אלא ברביעית. ואמרינן וכי מאחר שהצניעו לצרכו היאך אינו חייב אלא על הוצאתו (ו), פי׳ בכל שהוא, והיאך צריך שיעור, פי׳ המוציא יין וכו׳. **ואוקימנא** לדר׳ שמעון בתלמיד שאמר לו רבו לך ופנה לי מקום לסעודה והלך ופינה

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה בגלילא שנו וכו׳ לשוף בו קילור. נ״ב ע״ל בדף מז במ״ש התוס׳ בד״ה בגלילא: (ב) ד״ה פי כור וכו׳ כהגך מיא דעבדי לטיט:

גליון הש״ס

גמ׳ שכן כוחלין לברקית. עי׳ בכורות דף לח ע״ב תוס׳ ד״ה ומימנך:

רבינו חננאל

אמר מכדי מכדי לענין שיעור הוצאה כל דבר שיש בו ב׳ צדכים, ב׳ מידות אחת מצויה ואחת שאינה מצויה הלכו חכמים בשיעור הוצאתו אחר ההנאה המצויה, אע״ג שהיא מרובה מן האחרת ונמצאת לקולא, ואם שתיהן מצויות הלכו להחמיר. חלב שתייתו שכיחא ורפואתו לא שכיחא, אזול רבנן בתר שתייתו לקולא. יין שתייתו שכיחא ורפואתו לא שכיחא, אזול רבנן נמי בתר שתייתו לקולא. דבש אכילתו שכיחא ורפואתו שכיחא, אזול רבנן בתר רפואתו לחומרא. **ושאלו** את אביי מים מכדי שתייתן שכיחא ורפואתן לא שכיחא, מ״ש אזול רבנן בתר רפואתו דאמרו כדי לשוף בהן את הקילור. ואהדר אביי בדגלילא שנו. כלומר, מי גליל שהן ידועין שמועילין לעין בקילור שהן כמי דקלים שהן ידועין שמועילין לירוקה, אבל מים דעלמא ברביעית. **רבא** אמר אפילו תימא מים שבשאר מקומות שיעורן כדי לשוף בהן את הקילור כדשמואל, דאמר שמואל כולהו שקייני מעלו וסעדי בר מן מיא דמעלו וגרדי. וכן תורף הדברים שאין המים סועדין כמיני מאכל, אלא עיקר שתייתן כעין רפואה היא, לפיכך שיעורן כרפואה. **דם** ברביעית. ואם של דוכיפת, דהוא תרנגולא ברא, או של עטלף, כדי לכחול עין אחת ברקית, כאותה ששנינו השוכר את החמור והבריקה. [**ליארוד**], חוורוור שמלבין שחור שבעין. **כרושתינא,** תרנגולא דביתא, וי״א אלכפאש ודמה מועיל לכאב שבתוך עין, ודם דוכיפת מועיל לכאב שמחדיר לעין. **תנא** במה דברים אמורים במוציא שהוציא דבר שלא קדם והצניעו, שהוא צריך לשיעורין הללו. אבל הצניע דבר בחול לצורכו והוציאו בשבת חייב עליו בכל שהוא. ר״ש אומר כל השיעורין הללו לא נאמרו אלא למצניעיהן שאם הצניע בחול כשיעורין הללו והוציאו בשבת חייב. אבל אם הוציא כלום מן כל אילו בין יין בין חלב בין דבש ובין מים, שלא קדם והצניעו אינו חייב אלא על רביעית. **ואקשינן** אמר מר ר׳ שמעון אומר בד״א במצניע אבל במוציא אינו חייב אלא ברביעית. ואמרינן וכי מאחר שהצניעו לצרכו היאך אינו חייב אלא על הוצאתו (ו), פי׳ בכל שהוא, והיאך צריך שיעור, פי׳ המוציא יין וכו׳. **ואוקימנא** לדר׳ שמעון בתלמיד שאמר לו רבו לך ופנה לי מקום לסעודה והלך ופינה

עין משפט נר מצוה

ד א ב מיי׳ פי״ח מהל׳ שבת הלכה כ:
ה ג שם הלכה יט:

לעזי רש״י

גלוזיי״ר [גלו״ר]. דבק חזק.
מייל״א. ברקית (מחלת עיניים).
טלפ״א. חולד.

מוסף תוספות

א. טפי. תוס׳ הלא״ש.
ב. דה״ה. תוס׳ הלא״ש.
ג. דאמר (לעיל עו.) נתקיים זה במחשבתו של זה. ריטב״ש. ד. דהא מילתיה דרשב״ג מפסקא בינייהו ומשמע דת״ק הדר למילתיה. מי׳ הר״ן. [ד]אי רשב״א היא סמוך למילתיה הוה ליה למתני. ריטב״ש. ה. דמשמע משום דדעתו סמוכה על דעת רבו הוא, הא. מי׳ הר״ן.
ו. [ד]הא רשב״א בכל אדם קאמר. ריטב״ש. דמחייב זה במחשבתו של זה. מי׳ הר״ן. [ועי׳ מהר״ם].
ז. דאליבא דת״ק הוא דמתרץ ליה ומשום הכי לא שני ליה. מי׳ הר״ן.
ח. דלשון מצניע משמע הכי רק שהוצנע זה הדבר אפי׳ ע״י אחר. תוס׳ הלא״ש. ט. דאגן הוה קס״ד דהוה מחייב לכו״ע במחשבתו של זה והוה קשיא לן אטו מצניע לא בעינן שיוציא הוא להתחייב. ריטב״ש. וכיון שהוא לא הצניעו אמאי מחייב. תוס׳ הלא״ש. י. זה במחשבתו של זה. תוס׳ הלא״ש. יא. ומתניתין. תוס׳ הלא״ש. יב. לקמן. תוס׳ הלא״ש. יג. דכיון דמשועבד לו מהניא מחשבתו של בעל הבית להתחייב להתלמיד. ריטב״ש. יד. ומדלא מייתי מתניתין. תוס׳ הלא״ש.
טו. משום דקתני להו בהדי יין ושמן ודבש. תוס׳ הלא״ש.

רבינו חננאל (המשך)

כל מה שהיה שם והצניעו ובא רבו בשבת והוציא כל מה שהצניע לו תלמידו, אם הוציא הרב דבר שהוא חשוב לכל כשיעורין הללו הרי הוא חייב. ואם הוציא הרב דבר שאינו חשוב לכל ופחות מן השיעורין הללו, אילו הוא בעצמו הצניען חייב עליו בכל שהוא, אבל תלמידו הצניעו ופחות הוא מן השיעורין הללו מוציאו פטור, ואם הוציא מן המשקין מה שלא הוצנע אינו חייב אלא ברביעית. שנמצאו דברי ר״ש שאמר לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא למצניעיהן למי שהצנעם לו שמשו. ויש שמפרשין שמועה זו פי׳ אחר דהכין קאמר ר״ש לא נאמרו כל השיעורין הללו אלא לענין הצנעה, ולא סלקא. ויש שגורסין שיטה זו דאביי אריש דבריתא, בד״א במוציא אבל במצניע כל שהוא. ומקשינן הכי אטו מוציא לאו מצניע הוא, ומפרקינן פירוק דאביי. ואנחנא לא קא סלקא לנא הכי וכלישנא דפרישא דווקא. פי כוש קורין אותו בלשון ארמי ריש פילקא ובלשון ישמעאל פלכה, שעושין על פי הכוש כמו כדור אצל הצינורה כדי שיכבד הכוש ויסוב, ויש עושים אותו מן הנעצם, ויש

ז) ונראה דל״ל הולאתו בכל שהוא יהא חייב והאיך צריך שיעור המפורש במשנה המוליא יין וכו׳.

עח: המוציא יין פרק שמיני שבת

רבב. פירש בקונטרס שומן או שמן וע"כ אינו שמן דשמן נתנו בו מכמיס שיעור אחר במתני': **תחת איספוגין קטנה.** ואע"ג דבפ' כל שעה (פסחים ג:) אמרינן אין טשין את התנור באליה ואם טש כל הפת כולה אסורה הא אמר התם בהיא פרקא דכעין מורא שרי: מ) **והמוציא** קשר **מוכסין חייב.** אלטרוף לאשמועינן אפילו כתב על הקלף אע"ג דקתני בסמוך דשיעור קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין:

ובית אחיזה. בשעת כתיבה צריך בית אחיזה וקשר מוכסין כ"ל דיכול לכותבו בלא אחיזה ובקונטרס פי' בשעה שרואה בו בעי אחיזה:

ת"ק סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. ומשום הכי אמר לוה פרעתי פטור דאין השטר ראוי לגבות בו ומיירי שיודע שלא יוכל כלל למצוא עדי קיום נ וא"ת כי לא פרע נמי אמאי חייב מה תועלת יש בשטר כיון שאינו יכול לקיימו אשם יטעון הלוה פרעתי או מזייף יפטור ואם יודה זה אינו מכח השטר וי"ל דמועיל לו השטר נ דמתוך כך נזכר הלוה שלוה ממנו אי נמי (א) לטרוף ממשעבדי אם יודה הלוה שאינו מזייף וא"ת ומשפרעו אמאי פטור המוליא נהי דלא חזי לגבות חובו הא ראוי הוא לגור ע"פ צלותיתו ואע"ג דאסור להשתמש שטר פרוע הכא היאך נוציאנו מידו כיון שהוא עומד ונווח שאינו פרוע ס (ב) וי"ל דמיירי כגון שאמר אין לי עדים ואין לי ראיה ולא אמצא קיום ואפילו מצא אחרי כן אינו מועיל ולכך אסור להשתמש שמא לבסוף יקיימנו ויגבה בו שלא כדין ואי לא הוה טעינן לנקוחות וליתומין מזייף הוה אתי שפיר דאסור להשתמש נ אך פירשתי בבבא מציעא ובגיטין דטעינן לנקוחות וליתומין פרוע ומזייף ושם אתרכתי א ואם תאמר ואמאי לא אמר איפכא דת"ק סבר אין צריך לקיימו ב ומשפרעו הוי כמשמעו שפרעו ממש ג ולכך פטור דאסור להשתמש שטר פרוע שמא יגבה בו פעם אחרת ד שכשיטעון הלוה האמת שפרעו לא יהא המלוה צריך לקיימו ויגבה שנית ט ור' יהודה סבר צריך לקיימו ואף משפרעו חייב דצריך הוא לגור על פי צלותיתו ואין אסור להשתמש ט דמיירי כגון בידוע שלא ימצא עדי קיום ולא יוכל לגבות שנית ד דכשיטעון הלוה האמת שפרע יעכוך המלוה לקיימו ויש לומר דאף לר' יהודה הוה אסור להשתמש ח שמא יקיימנו באקראי בעלמא ויגבה בו שלא כדין י:

רש"י גרים דכולי עלמא מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו. וכן נראה דהכי קי"ל דאית ליה לרב נחמן הכי בפרק שני דכתובות (דף יט.) וקיימא לן כוותיה בדיני ת"ק

לקיימו קמיפלגי תנא קמא סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ורבי יהודה סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו ומאי עד שלא פרעו ומשפרעו עד

לדבריהם: **אסור נשהום שטר פרוע.** משום שנא' (מיוב יח) אל תשכן באהליך עולה הלכך מלוה לא משכיר ליה לגור ע"פ צלותיתו משום איסור ולוה נמי לא משכיר ליה שמא יבא לידי מלוה ויחזור ויתבענו: **מוסר.** הלכך כי הוליאו מלוה חייב דצריך לו לכרוך ע"פ צלותיתו: **במודה בשטר שנתנו.** הלוה מודה שכתבו צריך לקיימו ולומר לא פרעתי וכל כמה דלא אמר הכי לאו שטרא הוא אי לאו משכח שהדי להכיר החתימה דמאן קא משיר ליה שטרא לוה דאמר כתבתיו לוה נמי הא קאמר פרעתיו הפה שאסר הוא הפה שהתיר הלכך משפרעו כלומר משיאמר פרעתי פטור דלא צריך ליה ור' יהודה סבר אין צריך לקיימו דכיון דמודה שכתבו ולוה בו הרי הוא כאלו קיימוהו חותמיו וגובה בו כ"ז שמוליאו:

עד

חייב מפני שהוא צריך לו. ובעינן למידע במאי פלוגתייהו ומאי בייניהו. אמר אביי דהתי מוכסא איכא בייניהו, בזמן שיש כמה רצין לפני המוכס מחפשין מי נתן המכס ונטל הקשר, ומי שלא נתן, קאמר ר' יהודה חושש הוא שמא ישיגוהו רצי המכס בזמן שאין עמו קשר לפיכך צריך לו לדחותם אע"פ שהראהו לגדול, אבל היכא דליכא מוכסא קאמר אביי אפילו ר' יהודה מודי דפטור. רבא אמר מוכס גדול ומוכס קטן איכא בייניהו ומימריה קרוב למימרא דאביי, וסבירא ליה שאם אין שם מוכס קטן משהראהו למוכס לא פליג ר' יהודה דפטור. רב אשי אמר לעולם פליגי ולא מילתא איכא בייניהו, אלא

לעולם אפילו היכא דליכא רהטי ולא שני מוכסין צריך ליה לקשר, דכד אתי מוכסא שני מחזיו ליה למוכס דקדים מוכס שני וא"ל חזי דגברא דמכס אנא ורגילנא לשלומי מכסא שיהא לו פנים אצלו, או דמאחר ליה ולא דחיק ליה. **המוציא שטר חוב שהוא עליו עד שלא פרעו.** כגון שגנבו מן המלוה או שנפל מן המלוה ומצאו המלוה בשבת עד שלא פרעו, והעבירו ד' אמות ברה"ר כו', לא פליגי שהוא חייב. כי פליגי כגון שהוציאו לווה אחר שפרעו, רבנן סברי פטור משום דלית ליה צורך בית, ור' יהודה סבר עדיין צריך לו ואע"ג שפרעו וחייב. מאי בייניהו דפליגי ביה. אמר רב יוסף לשהות שטר פרוע איכא בייניהו, ת"ק סבר אסור, וכיון שהמלוה אסור לשהותו, אין הלווה צריך לשטר ואם הוציאו פטור, דהוה ליה כמתעסק. ור' יהודה סבר מותר לאדם לשהות שטר פרוע בתוך ביתו והרי הלווה חושש מן השטר ויש לו צורך בהוצאתו וחייב. **אביי** אמר דכולי עלמא אסור לשהות שטר פרוע, והכא במודה בשטר שכתבו קא מיפלגי. ת"ק סבר צריך לקיימו, ור' יהודה סבר אין צריך לקיימו. ועיקר דהא שמעתא בהאשה שנתארמלה, ובכמה דוכתי נמי איכא, והכין הוא, ראובן שתבע את שמעון במנה והוציא עליו שטר. אמר שמעון שטר זה כתבתיו לו על עצמי אלא שפרעתיו. אם יכול ראובן המלוה לקיים את השטר בחותמיו כולי עלמא לא פליגי שחייב שמעון במנון, דאמר רב פפא האי מאן דמפיק שטרא פרינא הוא לאו כל כמיניה. אבל אם אין ראובן המלוה יכול לקיימו בחותמיו ואין נודע כי נכתב באמת אלא מדברי שמעון,

---

ו א מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה י:
ז ב ג ד שם הלכה טו:

לעזי רש"י

גלו"ד. דבק חזק.
טריפיי"ד. חצובה (בעלת שלוש רגליים).
וידיל"א. קנוקנת.
אונטודיי"ר [אינטונידיי"ר]. משפך.
פילוט"א. כדור.
קוראנ"ש. רצים, שליחי בית המכס.

מוסף רש"י

מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו. לוה שהודה בשטר שכתבו ועל פיו נתמנו העדים, אין המלוה צריך לקיימו בעדים החתומים בו, שאין הלוה שוב נאמן לומר פרעתיו, ולא אמרינן בהאי דפסי שאסר הוא דפסי שהתיר, דמכיון שאמר כשר היה הרי הוחזק השטר וכי אמר פרעתיו לא מהימן, שהרי כיר המלוה הוא (כתובות יט.) מאמר שהלוה מודה שטר מוב שהוציאו עליו אינו שטר אמת הוא, אין המלוה צריך לחזר אחר העדים החתומים בו ולהעיד על חתימתן ולקיימו (ב"מ עב:).

מוסף תוספות

א. וא"ת פשיטא דהא מרישא דקתני נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין משמע שהמוציא קשר מוכסים חייב, וי"ל דהא, ריטב"פ. ב. שקלף צריך שיעור גדול מזה. תוס' ר"ר. ג. כיון שנעשה עליו קשר חשיב הוא. תוס' רי"ר. ד. בבירור. תוס' הרא"ש. ה. שנודע לו שמתו אותן שחתמוהו ואין שום אדם מכיר חתם ידן, שאלו היה הדבר ספק עדיין השטר חשוב וראוי שמא יביאו עדים ויקיימוהו. רמב"ן. ו. א"כ. תוס' הרא"ש. ז. לא יוכל לקיימו תוס' הרא"ש. ח. לזכרון דברים בעלמא. תוס' הרא"ש. ט. ולא מסתבר למימר דאיירי בשטר שאינו ראוי לצורך על פי צלותיתו כיון דרב יוסף איירי באותו שהוא ראוי ואביי לא איירי אלא בההוא דאינו ראוי הוה ליה לפרושי. תוס' הרא"ש. י. פן יגבה מן היתומים ומן הלקוחות. תוס' הרא"ש. יא. דאל"כ לא שבקת חיי לכל בריה שיוכל כל אדם לכתוב שטר מלוה ולהחתים עדים מעצמו ולטרוף שלא בפניי מיתומים ומלקוחות. תוס' גיטין כ. יב. ועד שלא פרעו. תוס' הרא"ש. יג. דאית בו כדי לצורר, והכי פירושו עד שלא פרעו חייב שראוי לגבות חובו, ומשפרעו פטור. תוס' הרא"ש. יד. דאע"פ שיודע שלא ימצא קיום יכול לגבות בו פעם אחרת. תוס' הרא"ש. טו. הילכך אסור לשהותו. תוס' הרא"ש. טז. אע"ג דאסור לשהות שטר פרוע שטר זה מותר להשהותו. תוס' הרא"ש. יז. בלא קיום. תוס' הרא"ש. יח. לצורר על פי צלותיתו אע"פ שאינו מוצא עכשיו קיום חיישינן. תוס' הרא"ש. יט. דבחשש כל דהו אסור לשהות שטר פרוע. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

אסור לשהות שטר פרוע איכא בייניהו. משכחת לה במסכתא דכתובות בפ' האשה שנתארמלה (דף יט) אמר ר' יהושע בן לוי אסור לאדם שישהה שטר פרוע בתוך ביתו שנאמר (איוב יא) ואל תשכן באהליך עולה. וכן עוד תמצא בזה הפרק עיקר הדברים במודה בשטר שכתבו, אמר רב הונא אמר רב מודה שכתבו אינו צריך לקיימו. אמר ליה רב נחמן גנבא גנובי למה לך, אי סבירא לך כר' מאיר אימא כר' מאיר. אמר ליה ומר היכי סבירא ליה, אמר ליה כי אתו לקמן אמרי' להו קיימו שטרייכו ונחותו לדינא. והלכתא כרב נחמן שצריך לקיימו.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מ"ק סבר וכו' ת"ל לעולם ממשעבד. נ"ב לא מיישבין לקטוע אלא מעכבד ומלא: (ב) **בא"ד** עומד ונווח שאינו פרוע ואי לא הוה טעינן ללקוחות וליתומים מזייף ופרעתי הוה אתי שפיר וכו' ושם הארכתי וי"ל דמיירי כגון שאמר אין לי וכו' שלא כדין ואם תאמר ואמאי לא קאמר כל"ל:

גליון הש"ם

גמ' רבנן סברי אסור לשהות. ק"ל הא מזי ליה למחוק השטר ויהיה מוחל להשהותו לגור ע"פ צלותיתו וע"ש:

רבינו חננאל

ותנא כמה קשר מוכסין ב' אותיות. לא שנו אלא באותו קשר שהיו מכיריו אותו באותו פרק שכותבין בו ב' אותיות בכתב יווני גדולות מאותיות שלנו, אם יש בנייר החלק שיעור ב' אותיות הללו חייב עליו ואם לאו פטור. ורמינהי המוציא נייר חלק אם יש בו כדי לכתוב ב' אותיות חייב ואם לאו פטור. מדקאמר ב' אותיות סתם, אסיקנן אדעתין ב' אותיות דילן דזוטרן מן ב' אותיות של קשר מוכסין וקא מחייב עליה, ומן הדיא נמצא מקום ב' אותיות ובית אחיזה כשיעור קשר מוכסין. מיתיבי המוציא נייר מחוק ושטר פרוע אם יש בלובן שלו כדי לכתוב ב' אותיות או בכולו כדי לכרוך על פי צלותיה קטנה של פלייטון חייב ואם לאו פטור. [בשלמא] לרב ששת דאמר בב' אותיות של קשר מוכסין שפיר דהוה ליה כמתניתין ופירושה, אלא לרבא דאמר צריך שיהא הנייר החלק כולו כשיעור ב' אותיות של קשר מוכסין והוא שיעור ב' אותיות דילן ובית אחיזה, הא הכא דשטר גדול הוא שיש בו לבן ויש בו בית אחיזה ומקום הלובן שלו ב' אותיות דילן, ולא צריך מקום ב' אותיות של קשר מוכסין, קשיא. **הא** דתנן המוציא קשר מוכסין חייב, אוקימנא בבייתא עד שלא הראהו למוכס מפני שהוא צריך לו, אבל אם הראהו למוכס ואינו צריך לו פטור. ור' יהודה פליג דאמר אף משהראהו למוכס

(ג) מהרש"ל מוחק זה וכן משמע לקמן בגמ' עט:; ד) עי' תוס' סוטה יז. ד"ה אינו כותב, ה) [נמל ג.], ו) [ביקיתי מלות מתרגמינן אפפוגין פטירין עדוק וכן בכל אלפסן], ז) [גי' הערוך ערך שמי תנא כמה קשר מוכסין שתי אותיות בכתב יווני שהן גדולו' מאותיו' שלנו], ח) [תוספתא פ"ט], ט) [שם], י) [כתובות יט.], יא) [שם ב"מ ג. עב: ב"ב קנד. קנ.], יב) [דף פ.], יג) [לקמן פ.], יד) [דף לו. ע"ש], טו) [שיך לע"ל במשנה],

גליון הש"ם

גמ' רבנן סברי אסור לשהות. ק"ל הא מזי ליה למחוק השטר ויהיה מוחל להשהותו לגור ע"פ צלותיתו וע"ש:

רבינו חננאל

ותנא כמה קשר מוכסין ב' אותיות. לא שנו אלא באותו קשר שהיו מכיריו אותו באותו פרק שכותבין בו ב' אותיות בכתב יווני שהן גדולות מאותיות שלנו, אם יש בנייר החלק שיעור ב' אותיות הללו חייב עליו ואם לאו פטור. ורמינהי המוציא נייר חלק אם יש בו כדי לכתוב ב' אותיות חייב ואם לאו פטור. מדקאמר ב' אותיות סתם, אסיקנן אדעתין ב' אותיות דילן דזוטרן מן ב' אותיות של קשר מוכסין וקא מחייב עליה, ומן הדיא נמצא מקום ב' אותיות ובית אחיזה כשיעור קשר מוכסין. מיתיבי המוציא נייר מחוק ושטר פרוע אם יש בלובן שלו כדי לכתוב ב' אותיות או בכולו כדי לכרוך על פי צלותיה קטנה של פלייטון חייב ואם לאו פטור. [בשלמא] לרב ששת דאמר בב' אותיות של קשר מוכסין שפיר דהוה ליה כמתניתין ופירושה, אלא לרבא דאמר צריך שיהא הנייר החלק כולו כשיעור ב' אותיות של קשר מוכסין והוא שיעור ב' אותיות דילן ובית אחיזה, הא הכא דשטר גדול הוא שיש בו לבן ויש בו בית אחיזה ומקום הלובן שלו ב' אותיות דילן, ולא צריך מקום ב' אותיות של קשר מוכסין, קשיא. **הא** דתנן המוציא קשר מוכסין חייב, אוקימנא בבייתא עד שלא הראהו למוכס מפני שהוא צריך לו. אבל אם הראהו למוכס ואינו צריך לו פטור. ור' יהודה פליג דאמר אף משהראהו למוכס

נייר מחוק כדי לכרוך על צלוחית קטנה של פלייטון עור כדי לעשות קמיע ו) (דוכסוסטוס כדי לכתוב מזוזה) קלף כדי לכתוב עליו ז) פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל דיו כדי לכתוב ב' אותיות כחול כדי לכחול עין אחת דבק כדי ליתן בראש השפשף זפת וגפרית כדי לעשות נקב שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב רבי יהודה אומר כדי לעשות פיטפוט סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב סיד כדי לסוד קטנה שבבנות ח) ר' יהודה אומר כדי לעשות בלבל רבי נחמיה אומר כדי לסוד אונדפי: **גמ'** חבל נמי ליחייב כדי לעשות תלאי לנפה ולכברה כיון דחריק במנא לא עבדי אינשי תנו רבנן הוצין כדי לעשות אוזן לסל כפיפה מצרית סיב אחרים אומרים כדי ליתן על פי משפך קטן לסנן את היין יא רבב כדי לסוך תחת ט) אספגין קטנה וכמה שיעורה כסלע והתניא בגרוגרת אידי ואידי חד שיעורא הוא מוכין כדי לעשות כדור קטנה וכמה שיעורו כאגוז: נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין: תנא י) כמה קשר מוכסין ב שתי אותיות (של קשר מוכסין) ורמינהו המוציא נייר חלק אם יש בו כדי לכתוב שתי אותיות חייב ואם לאו פטור אמר רב ששת מאי שתי אותיות שתי אותיות של קשר מוכסין רבא אמר שתי אותיות דידן ובית אחיזה דהיינו קשר מוכסין מיתיבי ג המוציא נייר מחוק י) ושטר פרוע אם יש בלובן שלו כדי לכתוב שתי אותיות או בכולו כדי לכרוך ע"פ צלוחית קטנה של פלייטון חייב ואם לאו פטור בשלמא לרב ששת דאמר מאי שתי אותיות שתי אותיות של קשר מוכסין שפיר אלא לרבא דאמר שתי אותיות דידן ובית אחיזה דהיינו קשר מוכסין הכא בית אחיזה לא צריך קשיא תנו רבנן י) המוציא קשר מוכסין עד שלא הראהו למוכס חייב משהראהו למוכס פטור רבי יהודה אומר יא אף משהראהו למוכס חייב שצריך לו מאי בייניהו אמר אביי איכא בייניהו דהיטי מוכסא רבא אמר מוכס גדול ומוכס קטן איכא בייניהו רב אשי אמר חד מוכס איכא בייניהו מפני שצריך לו להראות למוכס שני דא"ל חזי גברא דמוכס אנא: ת"ר המוציא שטר חוב עד שלא פרעו חייב משפרעו פטור רבי יהודה אומר אף משפרעו חייב מפני שצריך לו מאי בייניהו אמר רב יוסף יב) אסור לשהות שטר פרוע איכא בייניהו יג) רבנן סברי אסור לשהות שטר פרוע ורבי יהודה סבר מותר לשהות שטר פרוע אביי אמר דכולי עלמא אסור לשהות שטר פרוע והכא יד) במודה בשטר שכתבו שצריך

מוכס מחוק. שוב אינו רואה לכתוב לפיכך צריך שיעור גדול לכרוך ע"פ צלוחית: **קלף כדי לכתוב פרשה קטנה.** דלאידי דדמיו יקרים לא עבדי מיניה קשרי מוכסין אלא תפילין ומזוזות ולא מיחייב בשיעורא זוטא: **דיו לכתוב שתי אותיות.** לרושם על שתי חוליות של כלי או על קרסים לזווגן: **כדי לכחול עין אחת.** לקמן ט) פריך עין אחת הא לא כחלי: **דבק.** גלו"ד: **כדי ליתן בראש השפשף.** בגמרא ט) מפרש לה: **כדי לעשות נקב קטן.** כלי שנותנין בו כסף חי סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק להוליא בו: **חרסית.** לציה כתוספה: **לעשות פי כור.** שהמפוח נכנס בו: **פטפוט.** רגל למקום מושב הכור שהיו מושיבין על כן העשוי לכך כגון טרפיי"ד לשפות הקדירה: **סובין כדי ליתן ע"פ כור של צורפי זהב.** במקום שאין פחמין צורפין זהב באש של סובין: **לסוד קטנה שבבנות.** טופלות סיד להשיר את השיער: **גמ' חבל נמי ליחייב.** בשיעורא זוטא דחזי נמי לתלאי דנפה וכברה: **דחריק.** כעין חרקי. מתוך שהוא קשה פוגם את העץ: **הוצא.** של לולבי דקל: **כפיפה מצרית.** סל העשוי מלולי דקל: **סיב.** וחילי"ש שגדל סביב הדקל כעין מלבוש ונכרך סביבותיו ועולה: **על פי משפך.** אונטודיי"ר: **לסנן את היין.** שמעבר הפסולת והקמחים מליכנס לפי הכלי: **רבב.** שומן או שמן: **איספוגין.** רקיק שנותנין בתנור וטחין תחתיו אליה: **וכמה שיעורה.** של איספוגין: **דדור.** פלוט"ש: **נייר חלק.** שלא נכתב בו מעולם: **שתי אותיות.** קס"ד שתי אותיות דידן דזוטרן: **קשר של מוכסין.** לא בעי גליון לבית אחיזה שאוחזו כולו בכפו פשוט ורואה: **בלובן.** גליון: **הלא בית אחיזה לא צריך.** שיכול לאוחזו במקום הסתם והשטר במקום הכתב: **משהראהו למוכס.** ורואה שמחל לו ראש הנהר את המכס שוב אין צריך לו ולא חזי למידי: **מאי בייניהו.** כלומר במאי פליגי ולמאי קאמר רבי יהודה לצריך לו: **רהיטי מוכסא.** קולאנ"ש שרצין אחר העוברים להעליל עליהם שלא נתנו המכס וטורח לעוברים לחזור למוכס ומצניע החותם להראות לאלו ולא"ק לא מצנע ליה לחכי דכי רהטי בתריה הדר לגבי מוכס: **מוכס קטן.** פעמים שיש מוכס גדול שטורח לו לעמוד על הגשר כל היום וממנה מוכס קטן וזה מתחלה אינו מראה החותם של מלך אלא לגדול ולרבי יהודה צריך לו שהרי הקטן ימנענו מלעבור ולא"ק אין צריך לו שהגדול מוסר לו סימן דברים ואומר לקטן ועובר: **למוכס שני.** של מעבר אחר ולא לפוטרו מן המכס אלא להראות שהוא נאמן וחשוב ואינו מבריח עצמו מן המכס כדי שלא יעליל עליו לאחר זמן: **משפרעו.** (לוה) פטור. לקמיה מפרש להו: **מאי בייניהו.** כלומר מאי פלוגתייהו ומה טעם נותנין

ח) [ביש יח] אמר ר' יהושע בן לוי אסור לאדם שישהה שטר פרוע בתוך ביתו שנאמר [איוב יא] ואל תשכן באהליך עולה. וכן עוד תמצא בזה הפרק עיקר הדברים במודה בשטר שכתבו, אמר רב הונא אמר רב מודה שכתבו אינו צריך לקיימו. אמר ליה רב נחמן גנבא גנובי למה לך, אי סבירא לך כר' מאיר אימא כר' מאיר. אמר ליה ומר היכי סבירא ליה, אמר ליה כי אתו לקמן אמרי' להו קיימו שטרייכו ונחותו לדינא. והלכתא כרב נחמן שצריך לקיימו.

ט) מהרש"ל מוחק זה וכן משמע לקמן בגמ' עט:; **י)** עי' תוס' סוטה יז. ד"ה אינו כותב, **יא)** [נמל ג.], **יב)** [ביקיתי מלות מתרגמינן אפפוגין פטירין עדוק וכן בכל אלפסן], **יג)** [גי' הערוך ערך שמי תנא כמה קשר מוכסין שתי אותיות בכתב יווני שהן גדולו' מאותיו' שלנו], **יד)** [תוספתא פ"ט], **טו)** [שם], **טז)** [כתובות יט.], **יז)** [שם ב"מ ג. עב: ב"ב קנד. קנ.], **יח)** [דף פ.], **יט)** [לקמן פ.], **כ)** [דף לו. ע"ש], **כא)** [שיך לע"ל במשנה],

עד שיאמר פרעתי ולא פרעתי. כלומר עד שלא אמר פרעתי חייב משאמר פרעתי פטור דבטל ליה: **דכולי עלמא צריך לקיימו.** והכא בפרעו ולא פרעו ממש קאמר ובשטר מקויים ודכולי עלמא אסור לשהות שטר פרוע: **והכא בכותבין שובר קא מיפלגי.** יש גורסין ת"ק סבר אין כותבין שובר על שטר פרוע שאתה מצריכו לשמור שוברו מן העכברים אלא מחזיר לו ושורפו ואסור להשהותו ורבי יהודה סבר כותבין שובר ועל ידי שובר מותר לשהות שטר פרוע לגור ע"פ לוותיו ולא היא הדא דכיון דאסור לשהות שטר פרוע אפי' על ידי שובר נמי אסור להשהותו שמא יאבד השובר וזה מוחל וגובה בו ועוד לרבי יהודה אין כותבין שובר שמעינן ליה בגמרא (דף קע:) דתנן מי שפרע מקצת חובו ר' יהודה אומר יחליף רבי יוסי אומר יכתוב שובר. וה"ג ת"ק סבר כותבים שובר והכי קאמר משפרעו לוה והוליאו מלוה בשבת פטור שאינו צריך לו ואי אמרת כיון דראוי לגור ע"פ לוותיו הוא דבעי אהדורי ללוה לא משהי ליה שמא יבא לידי מלוה ויחזור ויתבענו ואי נמי לא מהדר ליה מלוה לא איכפת ליה ללוה דמלוה כתב ליה ללוה שובר עליוה. ורבי יהודה סבר אין כותבין שובר הלכך צריך הוא המלוה דבעי אהדורי (ג) ואי לא מהדר ליה חוזר ותובעו לו מה שפרעו דלא סגי ליה בשובר דצריך לשומרו מן העכברים: **רב אשי אמר.** פלוגתייהו כשהוליאו לוה הוא ומה הוא צריך לו דקאמר ודאי לא לגור דמשום שתימת פי לוותיו לא משהי ליה שמא יבא ליד המלוה אלא משהי ליה להראותו לשאר בעלי חובות ולהתהלל שהוא פורע חובותיו: **המוציא עור בגמה.** משום דבעי למיבעי מיניה הכי בעיי אחרייתא בעא מיניה הא ולאו על גב דמתני' היא: **לעבד.** עור העומד לעבדו ועדיין לא עבדו בכמה שיעור הוצאתו: **המלבן.** למר: **סיט.** כדי הפרש אצבע מהאמה: **כפול.** שני סיטין: **אלמא.** כיון דמנפץ ומלבן לטווייה קאי שיעוריה כטווייה: **אלא לעבדו.** אינו עומד לעבד: **דוגמא.** כלומר מעט כעין שמראין לדוגמא לומר רוצה אתה בזה: **לאירא.** והוא כשיעור הצריך לאירא של גרדי לפתוס פי קנה שפקעית הערב נתונה בו: **קליפי אגוזים.** קליפה לחה שעל קליפי האגוז: **סטים.** וישד"א: **פוחה.** וורנל"א: **פי סבכה.** קופ"א נותנין בגד באמצעיתה והאי שיעורא נפיש: **שאין אדם טורח בו'.** ואם בא לשרותה שורה כדי פי סבכה אבל עור טורח אדם לעבד כדי קמיע ומעובד נמי פחות מכדי קמיע לא חשיב: **המשה.** גרעינין: **ואינו בשר דזרעינהו תנן.** דקלא אחד חשוב: **בריאה.** קפלוט: **הא איתמר עלה.** לקמן בפרק רבי עקיבא מתרץ לה רב פפא הכי: **נימא.** שאין לה שום תיקון: **קמיע.** משהין אותו בקמחת ומיס: **עפיץ.** מתקנין אותו בשחיקת עפצים כמו שעושין כאן בשחיקת קליפת ארז שקורין טנ"א: **וכמה שיעורו.** להולאת שבת: **רבעא דרבעא דפומבדיתא.** רובע ליטרא של פומבדיתא. דרך הסוחרים לצור משקולת של עופרת כדי שלא תפחת לפי שהמתכת נשחקת תמיד ונפחת מאליו: **קמיע.** בציר שיעוריה מכדי לצור משקולת: **לכתוב גט.** גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ושמה והעדים והזמן ושיעור זה קטן מכולן: **וקתני מיהת כו'.** אלמא שיעור לאין מעובד נפיש: **בגישולא.** לא כמו שהופשט קרי בשולא לשון בשול שהוא לא דאכתי לא חזי לעיבוד אבל יבש חזי לעיבוד הוי כמעובד: **שלשה על שלשה לעומאתא מדרס.** אבל למגע שלא על שלש והן אלבעות: **כך שיעור להולאת שבת.** אלמא שאין מעובד חמשה טפחים בעינן ומתניתין מוקי במעובד: **בקורטבלא.** מבשלו ברותחין ומתקשה ליבש עליו ולכסות לוגקאות שקורין פוסדטוויי"ל ומטות ולעשותו שולחן: דוכסוסטוס

עד שיאמר לוה פרעתי ולא פרעתי רבא אמר דכולי עלמא מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו והכא בכותבין שובר קמיפלגי תנא קמא סבר כותבין שובר [ד]ורבי יהודה סבר אין כותבין שובר רב אשי אמר מפני שצריך להראותו לבעל חוב שני דאמר ליה חזי גברא דפרע אנא: עור כדי לעשות כו': בעא מיניה רבא מרב נחמן המוציא עור בכמה א"ל כדתנן עור כדי לעשות קמיע [א]המעבדו בכמה א"ל לא שנא] לעבדו בכמה א"ל לא שנא ומנא תימרא כדתנן [ב]המלבן והמנפץ והצובע והטווה שיעורו כמלא רוחב הסיט כפול והארג ב' חוטין שיעורו כמלא רוחב הסיט (כפול) אלמא כיון דלטוייה קאי שיעורא כטווי ה"נ כיון דלעבדו קאי שיעורו כמעובד ושלא לעבדו בכמה אמר ליה לא שנא ולא שני בין מעובד לשאינו מעובד איתיביה [ג]המוציא סמנין שרוין כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא ואילו בסמנין שאינן שרוין תנן[ד] קליפי אגוזים וקליפי רמונין סטים ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן [לפי] סבכה הא איתמר עלה [ה]אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי שאין אדם טורח לשרות סמנין לצבוע בהן דוגמא לאירא והרי זרעוני גינה דמקמי דזרעינהו תנן[ו] זרעוני גינה פחות מכגרוגרת רבי יהודה בן בתירא אומר חמשה ואילו בתר דזרעינהו תנן[ז] זבל וחול הדק כדי לזבל בו קלח של כרוב דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים כדי לזבל כרישא הא איתמר עלה [ח]אמר רב פפא הא דזריע הא דלא זריע לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה והרי טיט דמקמי דליגבליה תניא [ט]מודים חכמים לרבי שמעון במוציא שופכין לרה"ר ששיעורן ברביעית והוינן [בה] שופכין למאי חזו וא"ר ירמיה לגבל בהן את הטיט ואילו בתר דגבליה תניא[י] טיט כדי לעשות בהן פי כור התם נמי כדאמרן לפי שאין אדם טורח [א] (בהן) לגבל את הטיט לעשות בו פי כור ת"ש[ב] דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא [ג]שלשה עורות הן מצה וחיפה ודיפתרא מצה כמשמעו דלא מליח ודלא קמיח ודלא עפיץ וכמה שיעורו תני רב שמואל בר רב יהודה [ד]כדי לצור בו משקולת קטנה וכמה אמר אביי ריבעא דריבעא דפומבדיתא חיפה דמליח ולא קמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדתנן עור כדי לעשות קמיע דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט קתני מיהת כדי לצור בו משקולת קטנה ואמר אביי ריבעא דריבעא דפומבדיתא התם בבישולא והתנן[ה] הבגד שלשה על שלשה למדרס השק ד' על ד' העור ה' על ה' מפץ ו' על ו' בין למדרס בין למת ותאני עלה [ו]הבגד והשק והעור כשיעור לטומאה כך שיעור להוצאה ההוא [ז]בקורטובלא: קלף

ת"ק סבר כותבין שובר. ומיירי שכבר יש לו שובר ולכך משפרע פטור דאין זקוק להמזיר השטר ומתוך פירוש הקונטרס משמע שעדיין לא נכתב השובר וקשה דהרי צריך להחזירו ללוה שלא יטרדא[ה] לכתוב שובר: **חזי דגברא דפרע אנא.** כדב אשי תניא בתוספתא דמכילתין[ו] ר' יהודה אומר אף המוציא שטר פרוע כל שהוא חייב מפני שמשמרו[ז] לבעל חוב ולשאר אמוראי קשה לרש"ל: **אלמא** כיון דלטוויה קאי. הוה ליה למינקט כיון דלאריגה קאי[ח] שהוא רחוק יותר אלא שמא לאו כולהו קיימי לאריגה: **כדי לכתוב עליו את הגט.** סבירא ליה כרבי אליעזר דאמר עדי מסירה כרתי דלר' מאיר אין כותבין על הדפתרא דתנן בגטין (דף כא:) אין כותבין על נייר ממחוק ועל הדפתרא וחכמים מכשירין ואמר בגמ' מאן חכמים ר' אליעזר ודחקם פי' בקונטרס דשיעור גט קטן מכולן דהא אשכחן דקלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין[ג] ונייר דגרע טפי שיעור לכתוב עליו קשר מוכסין וטעמא דקלף [ד]שהוא חשוב אין מצייעין אותו לקשר מוכסין וכן יש לפרש כאן[ה]: **וקתני מיהא כדי לצור ואמר אביי.** קשה לר"י דלא הוה ליה לאתויי מילתא דאביי הכא: קלף

בגד קטן [לפי] סבכה הא איתמר עלה. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי שאין אדם טורח לשרות סמנין לצבוע בהן דוגמא לאירא והרי זרעוני גינה דמקמי דזרעינהו תנן[ו] זרעוני גינה פחות מכגרוגרת רבי יהודה בן בתירא אומר חמשה ואילו בתר דזרעינהו תנן[ז] זבל וחול הדק כדי לזבל בו קלח של כרוב דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים כדי לזבל כרישא הא איתמר עלה [ח]אמר רב פפא הא דזריע הא דלא זריע לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה והרי טיט דמקמי דליגבליה תניא [ט]מודים חכמים לרבי שמעון במוציא שופכין לרה"ר ששיעורן ברביעית והוינן [בה] שופכין למאי חזו וא"ר ירמיה לגבל בהן את הטיט ואילו בתר דגבליה תניא[י] טיט כדי לעשות בהן פי כור התם נמי כדאמרן לפי שאין אדם טורח [א] (בהן) לגבל את הטיט לעשות בו פי כור ת"ש[ב] דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא [ג]שלשה עורות הן מצה וחיפה ודיפתרא מצה כמשמעו דלא מליח ודלא קמיח ודלא עפיץ וכמה שיעורו תני רב שמואל בר רב יהודה [ד]כדי לצור בו משקולת קטנה וכמה אמר אביי ריבעא דריבעא דפומבדיתא חיפה דמליח ולא קמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדתנן עור כדי לעשות קמיע דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ וכמה שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט קתני מיהת כדי לצור בו משקולת קטנה ואמר אביי ריבעא דריבעא דפומבדיתא התם בבישולא והתנן[ה] הבגד שלשה על שלשה למדרס השק ד' על ד' העור ה' על ה' מפץ ו' על ו' בין למדרס בין למת ותאני עלה [ו]הבגד והשק והעור כשיעור לטומאה כך שיעור להוצאה ההוא [ז]בקורטובלא: קלף

יהודה ולא כר' יוסי אלא ב"ד מקרעין את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון. ודבר זה בין בפריעת מקצת בין בפריעת השטר כולו אם אמר המלוה אבד שטרי, דקאמרינן אמר ר"ה בריה דרב יהושע אפילו למ"ד כותבין שובר ה"מ אפלגא אבל אכולהא שטרא לא כתבינן. ולא היא אפילו אכולי שטרא נמי כתבינן. ופלוגתא היא, דרב ושמואל אמרי אין כותבין שובר, ור' יוחנן ור"ל אמרי כותבין שובר, והילכתא כותבין שובר. **השתא** הכא לענין לוזה שהוציא את השטר בשבת אחר שפרעו קאמר רבא בכותבין שובר פלוגתייהו, ת"ק דסבר פטור קסבר כותבין שובר דאסיק אדעתיה [שמא יאמר] שלא פרעו אלא [מבקש ממנו], וכיון שיש ביידו אלא שובר לא צריך ליה. ור' יהודה סבר אין כותבין שובר והאי פרע ליה ונדיין שטר שעליו קיים, והלכך צריך ליה דלא [ליפוק] עליה מיניה חורבא. וכולהו הני סבארי אידהו במימרא דרב אשי דקאמר כ"ע כותבין שובר, והכא צריך ליה לה לשטרא, דאיבעי למיזף מן איניש אחרינא, מחורי ליה וא"ל חזי דגברא דפרע אנא, ומהכא מחייב ליה ר' יהודה. **בעא** מיניה רבא מרב נחמן עור שיעורו בכמה. א"ל תנינא עור כדי לעשות בו קמיע. ולא שנא מעובד (שלא לעבדו) שראוי לקמיע, ולא שנא שאינו מעובד לעבדו, ול"ש שאינו מעובד שלא לעבדו. ומנא תימרא דלא שנא לן בין מעובד בין שאינו מעובד דקאי לעיבוד, דהא המלבן והמנפץ שהוא עומד לטויה שיעורו כשיעור טויה. **ואיתיביה** רבא תלת תיובתא לרב נחמן דאמר לא שנא לן בין מעובד לשאינו מעובד. ראשונה מסמנין שהרי השרויין שיעורן כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא, ושאינן שרויין שיעורן גדול מזה, כדי לצבוע בהן בגד קטן פי סבכא, דאלמא טובא איכא בין שרויין בין שאינן שרויין, דהא איתמר עלה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי שאין אדם טורח לשרות סמנין לצבוע בהן (רגמא לאינא) [דוגמא לאירא], והילכך אין דרך המוציא להוציא סממנין לשרות לצבוע, אבל שרויין מוציא אדם שיעור. **שנית**, איתיביה מזרעוני גינה בזמן שאינן זרועין שיעור הוצאתן שנים, ובזמן שהן זרועין שיעור המוציא להן זבל כדי לזבל כרישא אחת, דאלמא שני בין זרועין לשאינן זרועין. **ופריק** בהא נמי שאני זרעוני גינה, דאמר רב פפא לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה, וטורח הוא לזבל כרישא אחת. אבל עור לא שני לן בין מעובד לשאינו מעובד. **שלישית**, שופכין ששיעורן ברביעית כדי לגבל טיט, אבל טיט מגובל כדי לעשות פי כוש. **ופריקנן** ההיא שניא כדאימור בה שאין אדם טורח, אבל טיט לעשות פי כוש. אבל הכא בעור לא שנא. **תא שמע דאמר רב חייא בר אמי** משמיה דעולא ג' עורות הן. וקא יהיב תלתא שיעורי, וחד מנהון מצה דלא מליח ודלא קמיח ודלא עפיץ, והוי שאינו מעובד. ושיעורו ריבעא דריבעא דפומבדיתא, והוא כדי לצור משקולת קטנה. (בני) [בגי' רבנו האי גאון זצ"ל עוררין משקל של אבן כדי שלא יחסר]. דאלמא פליג על רב נחמן דאמר לא שנא בין מעובד לשאינו מעובד. ופריקנן בושלא שאני. ופירוש בושלא, העור שנעזב כמה שהוא בלא מלח וביבש ונפסד, כשמלבישין אותו על משקל או על זולתו יבש וקשה מאד, והו (שהכנת) [שהכנתו] לצרור משקולת ולעשות ממנו כלים לשמן שנקראין (בכלא דאביי) [בבבל אל דבאב] ושיעור קטן שלו הוא המפורש. וקא מפרקינן לרב נחמן שאם לא בישל העור ולא נפסד ועדיין ראוי הוא לעיבוד, שיעורו כמעובד כדי לעשות קמיע. אבל מליח וקמיח סגי בפחות מן הלין תרי שיעורי, בין לצור משקולת ובין עשיית קמיע. והכין נמי הא דתנן העור המליח חמשה על חמשה, ותניא אידך העור כשיעורו לטומאה כך שיעורו להוצאה, דאמרי צריך שיעור גדול. ופריק התם בקורטבלא, והוא בלשון ישמעאל ספארה.

רבא בכותבין שובר פלוגתייהו, ת"ק דסבר פטור קסבר כותבין שובר דאסיק אדעתיה [שמא יאמר] שלא פרעו אלא [מבקש ממנו], וכיון שיש ביידו אלא שובר לא צריך ליה. ור' יהודה סבר אין כותבין שובר והאי פרע ליה ונדיין שטר שעליו קיים, והלכך צריך ליה דלא [ליפוק] עליה מיניה חורבא. וכולהו הני סבארי אידהו במימרא דרב אשי דקאמר כ"ע כותבין שובר, והכא צריך ליה לה לשטרא, דאיבעי למיזף מן איניש אחרינא, מחורי ליה וא"ל חזי דגברא דפרע אנא, ומהכא מחייב ליה ר' יהודה. **בעא** מיניה רבא מרב נחמן עור שיעורו בכמה. א"ל תנינא עור כדי לעשות בו קמיע. ולא שנא מעובד (שלא לעבדו) שראוי לקמיע, ולא שנא שאינו מעובד לעבדו, ול"ש שאינו מעובד שלא לעבדו. ומנא תימרא דלא שנא לן בין מעובד בין שאינו מעובד דקאי לעיבוד, דהא המלבן והמנפץ שהוא עומד לטויה שיעורו כשיעור טויה. **ואיתיביה** רבא תלת תיובתא לרב נחמן דאמר לא שנא לן בין מעובד לשאינו מעובד. ראשונה מסמנין שהרי השרויין שיעורן כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא, ושאינן שרויין שיעורן גדול מזה, כדי לצבוע בהן בגד קטן פי סבכא, דאלמא טובא איכא בין שרויין בין שאינן שרויין, דהא איתמר עלה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי שאין אדם טורח לשרות סמנין לצבוע בהן (רגמא לאינא) [דוגמא לאירא], והילכך אין דרך המוציא להוציא סממנין לשרות לצבוע, אבל שרויין מוציא אדם שיעור. **שנית**, איתיביה מזרעוני גינה בזמן שאינן זרועין שיעור הוצאתן שנים, ובזמן שהן זרועין שיעור המוציא להן זבל כדי לזבל כרישא אחת, דאלמא שני בין זרועין לשאינן זרועין. **ופריק** בהא נמי שאני זרעוני גינה, דאמר רב פפא לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה, וטורח הוא לזבל כרישא אחת. אבל עור לא שני לן בין מעובד לשאינו מעובד. **שלישית**, שופכין ששיעורן ברביעית כדי לגבל טיט, אבל טיט מגובל כדי לעשות פי כוש. **ופריקנן** ההיא שניא כדאימור בה שאין אדם טורח, אבל טיט לעשות פי כוש. אבל הכא בעור לא שנא. **תא שמע דאמר רב חייא בר אמי** משמיה דעולא ג' עורות הן. וקא יהיב תלתא שיעורי, וחד מנהון מצה דלא מליח ודלא קמיח ודלא עפיץ, והוי שאינו מעובד. ושיעורו ריבעא דריבעא דפומבדיתא, והוא כדי לצור משקולת קטנה. (בני) [בגי' רבנו האי גאון זצ"ל עוררין משקל של אבן כדי שלא יחסר]. דאלמא פליג על רב נחמן דאמר לא שנא בין מעובד לשאינו מעובד. ופריקנן בושלא שאני. ופירוש בושלא, העור שנעזב כמה שהוא בלא מלח וביבש ונפסד, כשמלבישין אותו על משקל או על זולתו יבש וקשה מאד, והו (שהכנת) [שהכנתו] לצרור משקולת ולעשות ממנו כלים לשמן שנקראין (בכלא דאביי) [בבבל אל דבאב] ושיעור קטן שלו הוא המפורש. וקא מפרקינן לרב נחמן שאם לא בישל העור ולא נפסד ועדיין ראוי הוא לעיבוד, שיעורו כמעובד כדי לעשות קמיע. אבל מליח וקמיח סגי בפחות מן הלין תרי שיעורי, בין לצור משקולת ובין עשיית קמיע. והכין נמי הא דתנן העור המליח חמשה על חמשה, ותניא אידך העור כשיעורו לטומאה כך שיעורו להוצאה, דאמרי צריך שיעור גדול. ופריק התם בקורטבלא, והוא בלשון ישמעאל ספארה.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אדם טורח לגבל כל"ל ותיבת בהן נמחק: (ב) רש"י ד"ה והכא בכותבין שובר וכו' דבעי אהדורי דאי לא מהדר ליה מחר ותובעו לוה מה שפרעו: (ג) תוס' ד"ה אלמא וכו' ולאריגה קאי. נ"ב ל"ל דהתוס' היו גורסים והלאורג וכו' רוחב הסיט כפול:

גליון הש"ם

גמ' בד לצור בו משקולת קטנה. עיין בב"מ פט ע"א תוס' ד"ה ולא בלל:

מוסף רש"י

כמלא רוחב הסיט כפול. סיט הוא הספק שבין אצבע לאמה, כמו שאדם יכול להסתיט ואם טווה ונינו ומיפץ ונצע, שהן טוען אצבע מלאכות, חוט אחד אריך כשיעור הזה חייב (לקמן קה:). והארג שני חוטין שיעורו. בכוחב הבגד, כמלא רוחב הסיט. שאע"פ שלא תרגו על פני כל רוחב הבגד חייב (שם). דוגמא לאירא. מעט למר שהוא כמין דוגמא שמראה אצבע לבעב"ב כזה תחפון לו כזה, והוא כדי ליתן בארגא של קנה של גרדי ושיעורה מועט (לקמן צ:). בגד קטן של סבכה. בראש הסבכה שעשאה בקליעה ונתן מעט בגד (לקמן פט:). זרעוני גינה פחות מכגרוגרת. דאע"ג דכל האוכלין שיעורן כגרוגרת הני כיון דלזריעה קיימי כפחות מכגרוגרת נמי מיחייב (לקמן צ:). כדי לזבל. אלמא זבא הבא מגרעין אחד חשוב (לקמן צ:). כרישא. קפלוטן, ושיעוריה זוטר מגל כרוב (לקמן פ:). הא דזריע. מאחר שכן זרועין חייב כל אחד ואחד ואדם טורח לזבל אחד מכם, אבל דלא זריע אין אדם טורח לזרוע גרגיר אחד (שם צ:). לעשות בהן פי כור. נקב שנותנין בו המפות, ושיעורה זעות הוא, ומרבעיית חזי לגבל טופח, וכיון דהוצאת טיט שמיא כבלי פי כור, בעינן נמי לשעוריה בתר מיא דעבדי לטיט בכדי גיבול פי כור (לעיל עח). שאין אדם טורח לגבל. ואם בא לגבל מגבל יותר ועושה בו דברים אחרים (שם). שלשה עורות הן. מלוקן בשמותיהן ובשיעוריהן (גיטין כב:). מצה כמשמעו. כמלה זו שבא מתקנה בחימון כדת הלחם (שם). קמיח. מעובד בקמח (שם). משקולת. של עופרת עשויה לחיות פוחתת ומתפיץ אותה בעור שבא תהא נשופת ופוחתת (שם). רבעא דרבעא. משקל קטן שלהן היה (שם). לכתוב עליו את הגט. ומיהו קלף גמור דמליח וקמיח ועפיץ לא שמיה עור, אשם הכי לא מני בהדייהו, ושיעוריה תנן (לעיל עח:) קלף כדי לכתוב בו פרשה קטנה שבתפילין, אבל דיפתרא אינו כשר לתפילין הלכך שיעורו בגגו (גיטין שם). הבגד שלשה על שלשה. עטפיס, אם יחמדו למשכב הזב מעמא דעשאו את הטומאה במשכב הזב לו במדרסו (סוכה יז). השק. מעולה של עזים עשוי והוא עב יותר מן הבגד ואינו מגיע לעניו של עור (שם).

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה ה:
ט ב מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה יד:
י ג שם הלכה יג:
יא ד שם הלכה יד:

לעזי רש"י

וישד"א. איסטיס, פסטל (צמח, שמשורשו מפיקים צבע).
ורנצ"א. פואה (עשב, שמשורשו מפיקים צבע אדום).
קופ"א. שביס עשוי רשת.
טנ"א [ט"ן]. עופץ (אבקה של קליפת אלון המשמשת לעיבוד עורות).
פושדטוויי"ל [פלדישטו"ל]. כיסא מחקפל.

מוסף תוספות

א. דינר לסופר. תוס' הרא"ש. ב. להראותו. תוס' הרא"ש. ג. אע"פ שהוא חשוב מנייר. תוס' הרא"ש. ד. פרש"י בעצמו דאיידי. ממע"ן. ה. דדפתרא הוא חשוב ומצניעין אותו לגט. תוס' הרא"ש. דמשום דחשיב טפי לא מחייב ביה אלא בשראוי לאחד מן הדברים שעומד לכתוב בו. מי' הר"ן.

רב נסים גאון

בכותבין שובר קמיפלגי. משכחת לה בפרק גט פשוט (ב"ב דף קנא) דקעביד ר' חנינא בר פאסי כדר' יוחנן וריש לקיש דקאמרי כותבין שובר, וכן כי אתא רבין אמר ר' אלעא כותבין שובר, וכן הלכה. ומישתכח עוד בפרק האשה שנתאלמנה (כתובות דף סז) אמר ר' אבהו כותבין שובר, ובפרק הכותב (גט) לאשתו (שם דף פט) אמרו במקום דלא אפשר ודאי כותבין שובר

רבינו חננאל

מר סבר אם מודה לווה בשטר שכתבו צריך המלוה לקיימו בו, ואם לא יקיימנו ואמר לוה כתבתיו ופרעתיו הפה שאסר הוא הפה שהתיר. ומר סבר כיון שהודה לווה שכתבו הרי נתקיים בכך ואין המלוה צריך לקיימו. ואם יאמר לווה כתבתיו ופרעתיו, אומרים לו הבא ראיה או תן זה הממון. והילכתא צריך לקיימו. עכשיו כן קאמר אביי, ת"ק סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, ולא איכפת ליה ללווה אע"ג דשטרא ביד מלוה וצריך מלוה לקיימו, והילכך לווה פטור על הוצאתו, דתמעטיה הוא. ור' יהודה סבר מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו, וצריך ליה לווה וחייב על הוצאתו. **רבא** אמר דכ"ע מודו בשטר שכתבו צריך לקיימו והכא בכותבין שובר קא מיפלגי. ועיקר הא בגמ' דגט פשוט מתני מי שפרע מקצת חובו, ר' יהודה אומר יחליף ר' יוסי אומר יכתוב שובר. ואמרינן עלה אמר רב הונא אמר רב אין הלכה לא כר'

עט: המוציא יין פרק שמיני שבת

יב א מיי׳ פי״ח מהלכות שבת הלכה טו:
יג ב ג מיי׳ פי״ח מהלכות תפילין הלכה ח סמג עשין כב טור ש״ע או״ח סימן לב סעיף ז:
יד ד מיי׳ שם הלכה טו סמג עשין כח טוש״ע יו״ד סימן רעא סעיף ג:
טו ה מיי׳ פי״ח מהלכות תפילין הלכה ח סמג שם טוש״ע יו״ד סי׳ לז:
טז ו מיי׳ פי״ח שם הלכה ט סמג עשין כג טור ש״ע יו״ד סימן רפח סעיף ו:

מוסף תוספות

א. שלא נחלק לשנים. ריטב״ם. וכלפי הבשר לא נתקן כלל. תוס׳ הרא״ש.
ב. וכותבין בו במקום שער. תוס׳ הרא״ש. ג. דבר. תוס׳ הרא״ש. ד. וכותבין בו במקום בשר ששם הוא מתוקן היטב יותר. מרדכי סימן שע״ב. ה. וכותבין עליו במקום שער. תוס׳ הרא״ש. ו. אותו שכלפי הבשר. תוס׳ הרא״ש. ז. ושם הוא נאה וטוב יותר. תוס׳ הרא״ש. ח. כי אין מסירין הקליפה רק לתקנו והאי חתך העליון קרוי קלף ודינו לכתוב עליו במקום בשר. מרדכי סימן שע״ב. (ועי׳ שם בנגדי יפנו). ט. שהסיד שאנו נותנין בקלפים שלנו מהני כעפצים. תוס׳ מגילה יט. שלא אמרו חכמים עפץ דוקא אלא יש עבודין אחרים שהן מכשירים כעפצים הללו. רמב״ן. י. כלומר דבלא עפיצן קרע הבא בתוך שלש לא יתפור. מי הכ״ן. יא. דאי לא מאי לא יתפור. מי הכ״ן. יב. אמר. תוס׳ מגילה יט. יג. על הלבן. תוס׳ מגילה יט. יד. כיון דמעיקרא פרכינן מהא דקתני שינה פסול ואוקי אמוזוזה השתא נמי אמוזוזה מוקמינן להו כל היכא דאפשר. ריטב״ם. טו. מאי אירא דנקט דוכסוסטוס הרי הוא כקלף. תוס׳ הרא״ש. טז. דמכשיר. תוס׳ הרא״ש. יז. ולא אמוזוזה. תוס׳ הרא״ש. [וע״ע ריטב״ם לשל״ב רב דאמר ממקן דהא מודה רב דאם שינה ממוזוז פסול]. יח. והיאך עושין וכו׳ וכי תימא יגרו ויחבר הא אמרי׳ התם בפ׳ הקומץ רבה (מנחות לג.) שאם כתבה בשני דפין פסולה וכתב הרמב״ם ז״ל (פ״ה מהל׳ תפילין ה״א) אע״פ שחברן. י״ל. מי הכ״ן. יט. [ד״]מזוזה שכתב פרשה ראשונה אחר שניה כשרה. ספקי תוספות פוק ש״ג. [עי׳ רש״ש ריפה עיסה. ועי׳ ט״ז ונקוט״כ ביו״ד סי׳ ר״ל, ותמ״ש ביו״ד סי׳ רפ״ב]. כ. כששמע ברייתא זו. תוס׳ הרא״ש. כא. שאף דברי ר׳ אחאי יכולים לפרש דאמוזוזה קאי דהשתא הויא מילתא דר״מ סייעתא להדיא. תוס׳ הרא״ש.

רבינו חננאל

קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל. ורמינהו קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה, דאלמא (בענין זו) בענין שיעור ב׳ פרשיות. [נ״א: והא מזוזה שתי פרשיות היא] ופרקינן מאי מזוזה דקאמר [נ״א: דקתני] הכא, מזוזה שבתפילין, דקארי לה לתפילין מזוזה. [כלומר, בית אחד שבתפילין, שהיא כל בית פרשה אחת. ואקשינן נמי ומי קרית לתפילה מזוזה. ושנינן אין, דתניא רצועות תפילין עם התפילין מטמאות את הידים]. וסיעתא, ר׳ זכאי אומר משמו אף עם הקציצה טהור עד שיגיע למזוזה עצמה. [פיר׳ קציצה הטבלא, מזוזה הבית עצמה]. ומקשינן הא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין, דאלמא רישא לאו בתפילין, [נ״א: אלמא רישא במזוזה] ומתרצינן לה. **אמר רב דוכסוסטוס הרי הוא כקלף. מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין.** מנהגא, מייתי מגילתא דמעבדא בתמרי וקמחא דשערי, ומתח ליה עד דהוי תרין פיסקי [אנפין], ונזחר שלא ינקב. וקאי קלף לחודיה, ומעבד ליה לקלף דהוא אפא דמגילתא מכלפי בשר תוב בעפצא לשמה, וכותב פרשיות על מקום בשרא). וההוא גיסא אחרינא דאקליף מיניה הוא הנקרא דוכסוסטוס, כורך בו את הפרשיות בקבאעא דהוא שילחא דתפילין. מנהגא הכין הוא. **וקאמר** רב כי היכי דכותבין תפילין על הקלף דהוא אפא דמגילתא הכין נמי כותבין תפילין על דוכסוסטוס, דאיקליף מקלף [מן הקלף] אם כתב על זה כשר, ואם כתב על זה כשר. ומותבינן ליה הלכה למשה מסיני תפילין על קלף, מזוזה על דוכסוסטוס, קלף במקום בשר, דוכסוסטוס במקום שיער. ומפרק רב שאם כתב על דוכסוסטוס יצא, מיהא על הקלף מצוה. ומותבינן שינה בזה ובזה פסל. ופרקינן בשבת לענין מזוזה, ובמנחות [משנינן] לענין תפילין. **ואפא** דמגילתא דהוא גיסא דמיקרי קלף הוא במקום שיער

קלף ודוכסוסטוס כו׳. גויל הוא עור שלם[א] אלא שהשירו השיער[ב] והיינו דאמר ברש״י בנא בתרא (דף ג.) גויל אצני דלא משפיין אלמא[ג] שאינו מתוקן קרי גויל וכשמולקין אותו לשנים אותו שכלפי שיער קרוי קלף[ד] וכלפי בשר הוא דוכסוסטוס[ה] ואומר ר״ת דבגלשון[ו] יון קורין לבשר סוסטוס ודוק פי׳ מקום כמו דוך פלן לכך קרי ליה[ז] דוכסוסטוס כלומר מקום בשר וקלפים שלנו יש להן דין קלף וכותבין עליהן ס״ת תפילין ומזוזות לגד בשר[ח] ולא כאומר שקלפים שלנו הם דוכסוסטוס לפי שמגררין האומנין המתקנים אותן קליפתן העליונה ושאר הדוכסוסטוס דא״כ היאך כותבין עליהם תפילין דמסקינן הכא דתפילין דוקא על הקלף[ט] וי״מ דקלף ודוכסוסטוס אינם מעופפים וקשה דא״כ פסול לכתוב עליהן ס״ת (ב) ותפילין ומזוזות דבעינן ספר ולהכי פסיל במסכת מגילה (דף יט: ושם) לכתוב מגילה על הדפתרא משום דנקרא ספר ולקמן משמע דכשרין וא״ת קלפים שלנו דלא עפיצן היכי מיתכשרי ואומר ר״ת דתיקון שלנו חשיב כעיפוץ[ט] וכן משמע בהקומץ רבה (מנחות לג:) דקאמר קרע הבא בג׳ (ג) יתפור בג׳ אל יתפור ותניא אידך בשלש יתפור בד׳ אל יתפור ולא פליגי הא דעפיצן הא דלא עפיצן[י] אלמא ס״ת כשר בלא עפיץ[יא] והיינו בתיקון טוב כשלנו ובפ״ק דגיטין (דף יא.) [יב]גבי שטר והא בענין דבר שאינו יכול להזדייף ומשני דעפיצן משמע דאי לא עפיצן יכול להזדייף ופסול ואנן סהדי דשלנו אינו יכול להזדייף[יג] אלמא משום דעפיץ: **והא מדקתני סיפא כו׳.** הוה מצי למיפרך בריישא גופא ריש״א לסיפא ומשמע דאמתני׳ מהדר לפרוכי ואומר ר״י דכן מצינו בהמפקיד (ב״מ דף לז.) גבי ורמי גזל אגזל כו׳ דברי רבי טרפון ממאי דמתני׳ ר׳ טרפון היא מדקתני עלה דהיא כו׳ והוה מצי למיפרך הניחו תרתי אהדדי ופריך אמתניתין דהמפקיד: **תנן קלף כדי לכתוב עליו כו׳.** אין לפרש דהכי פריך מדנקט קלף מכלל דדוכסוסטוס לא דא״כ לעיל דמשני מאי מזוזה מזוזה שבתפילין אלמא תקשה ליה מתניתין דקתני קלף ומשמע ולא דוכסוסטוס ובריישא נותנת שיעור לדוכסוסטוס כקלף אלא הכא סמך אבריישא דלעיל: **אידי ואידי אמזוזה הא דכתבה כו׳.** וא״ת אמאי לא קאמר אידי ואידי אתפילין קלף במקום שיער ודוכסוסטוס במקום בשר וי״ל דומיא דיש לה לקיומי לשיטת קמא דשני אמזוזה וה״ה דה״מ למימר אידי ואידי אתפילין[יד] ורבי אחאי מכשיר. וא״ת ומאי סבר רב כרבי אחאי[טו] לימא נמי קלף הרי הוא כדוכסוסטוס וי״ל רב מפרש דרבי אחאי[טז] לא מפרש אלא אתפילין[יז]: **אלא** לאו אתפילין. והא דקתני כתבה לשון נקבה היינו מזוזה שבתפילין: **תפילין אגויל מי כתבינן.** וא״ת הא תנן בפ״ק דמגילה (ד׳ ח:) אין בין פסרים לתפילין ומזוזות אלא שהפסרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבות אלא בלשון אשורית אמאי לא קתני נמי שתפילין ומזוזות אין נכתבין על הגויל ואומר ר״י דלא קתני לה משום דלא מיפסלי בגויל מחד טעמא אלא משום שזה דינו בקלף וזה בדוכסוסטוס אבל הא דנכתבים אשורית הוי מחד טעמא כדדרשינן התם בגמרא והיו בהוויתן יהו ועוד דאפי׳ עצמן אינן שוין שזה על הקלף וזה על הדוכסוסטוס ומיהו קשה דהוה מצי למיתני שהפסרים נכתבים על הנייר שאינו מחוק דדוקא על נייר מחוק פסול ס״ת במסכת סופרים אבל תפילין אין נכתבים אלא על העור כדמוכח ברים פרק שמונה שרצים (לקמן קח.) ול״ע בירושלמי בפ״ק דמגילה ואם תאמר נייר שאינו מחוק נמי ליפסול בספר תורה כדפסלינן מגילה דטוטה[כ] משום דכתיב בספר ונראה דנייר נמי דקתני במגילה [דטוטה] היינו במחוק ואף על גב דלא פריש כדאשכחן הכא גבי ספר תורה דקתני נייר סתם ומיירי במחוק כדאמרינן במסכת סופרים: **הא מורידין עושין.** אע״ג דפרשת והיה אם שמוע רחוק מפרשת שמע[כא] עושין דקאמר דהיינו אם פרשת שמע כתובה בסוף העמוד יכתוב אחריה והיה אם שמוע בגליון או אם היה פרשת והיה אם שמוע בראש העמוד יכתוב למעלה בגליון פרשת שמע[כב]: **השתא דאתית להכי כו׳.** אומר ר״י דמילתיה דרב סתמא נשנית בבית המדרש דקלף ודוכסוסטוס שוים והיה סבור בתחילה לענין תפילין קאמר ולא מצי קאי עד דמסיק השתא[כג] דלענין מזוזה קאמר[כא] והא דתניא לעיל שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אתפילין וסוגיא דהקומץ אזלא כפי מסקנא דשמעתין:

דוכסוסטוס. קלף שמיטלה קליפתו העליונה: **מזוזה.** שמע והיה שמוע: **שבתפילין.** דהתם ד׳ אגרות לד׳ פרשיות ושיער בחד מינייהו דהיינו שמע קטנה שבהם: **מטמאות את הידים.** לענין תרומה כדלקמן בי״ח דבר בפ״ק (דף יד.): **קלילה.** הוא הדפוס של עור שחתוך לד׳ בתים כמין בית יד של עור והאגרות בתוכו: **במזוזה.** הן האגרות שהן בתוך הבתים: **והא מדקתני סיפא.** דההיא דלעיל קלף כדי לכתוב כו׳ מכלל דריש״א כו׳ וקשיא ריש״א אסיפא: **שיעורן.** של כל אחד בכמה: **כדי לכתוב עליו מזוזה.** דדוכסוסטוס קאי דלא חזי לתפילין וסיפא פריש קלף כדי לכתוב פרשה קטנה שבתפילין: **קלף אין דוכסוסטוס לא.** הוי בשיעורא זוטא כי האי דלא בכדי לכתוב ב׳ פרשיות דמזוזה ואי דוכסוסטוס חזי לתפילין הוה ליה לשעוריה כשיעור זוטא דתפילין: **למזוזה.** מצוה מן המובחר קלף בעינן וסתמא דכל אינש מצוה מעליתא עביד הלכך לא מצינו דוכסוסטוס לתפילין וה״ל אין מצייעין כמוהו: **למזוזה.** אם כתבה על הקלף: **הא דלכתב אקלף אפי׳ במקום שיער.** וכ״ש במקום בשר דהילכתא מזוזה במקום שיער והא דכתבה אדוכסוסטוס במקום בשר: **רבי אחי מכשיר.** ורב מוקי לדר׳ אחי אתפילין דכתבן על דוכסוסטוס ואמר כוותיה: **נייר.** של עשבים: **גויל.** מעובד בעפצים: **מסייע ליה.** לרב: **ליולא בו.** ריש״א דבריית״א תפילין של יד עושין אותן של ראש ואותן של ראש אין עושין אותן של יד לפי שאין מורידין כו׳: **ס״ס שבלה.** אין מחתכין ממנה יריעה שפרשיות שמע והיה אם שמוע בתוכה לקונבן במזוזה: **דכשיבי.** הנך תפילין אמאי: **לאו דכשיבי אדוכסוסטוס.** שהוא כשר למזוזה הלכך הא מורידין עושין: **השתא דאתית להכי.** דמזוזה אקלף כשרה: **לא תימא.** במילתיה דרב דוכסוסטוס הרי הוא כו׳:

ג׳

קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה: ורמינהו קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה מאי מזוזה מזוזה שבתפילין וקרי להו לתפילין מזוזה אין והתניא[ט] רצועות תפילין עם התפילין מטמאות את הידים בפני עצמן אין מטמאות את הידים רבי שמעון בן יהודה אומר משום ר״ש[ל] הנוגע ברצועה טהור עד שיגע בקציצה רבי זכאי משמו אומר טהור עד שיגע במזוזה עצמה והא מדקתני סיפא קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל מכלל דרישא במזוזה עצמה עסקינן[מא] הכי קתני קלף ודוכסוסטוס שיעורן בכמה[מב] דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל: אמר רב דוכסוסטוס הרי היא כקלף מה קלף כותבין עליו תפילין אף דוכסוסטוס כותבין עליו תפילין תנן קלף כדי לכתוב[מג] פרשה קטנה שבתפילין שהיא שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) למצות ת״ש[מד] הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומזוזה על דוכסוסטוס קלף במקום בשר דוכסוסטוס במקום שיער למצו׳ והתניא שינה פסול אמזוזה והתניא שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אמזוזה והא דכתבינהו אקלף במקום שיער אי נמי אדוכסוסטוס במקום בשר ואיבעית אימא שינה בזה ובזה תנאי היא דתניא[מה] שינה בזה ובזה פסול רבי אחא מכשיר משום רבי אחי בר חנינא ואמרי לה משום רבי יעקב בר׳ חנינא רב פפא אמר רב דאמר כתנא דבי מנשה דתנא דבי מנשה כתבה על הנייר ועל המטלית פסולה על הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה כתבה מאי אילימא מזוזה מזוזה אקלף מי כתבינן אלא לאו תפילין וליטעמיך תפילין אגויל מי כתבינן [אלא] כי תניא ההיא דבס״ת לימא מסייע ליה[מו] כיוצא בו[מז] תפילין שבלו וספר תורה שבלה אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה אמאי לאו דכתיבא אמאי לאו דכתיבא אדוכסוסטוס לא דכתיבא על הקלף ומזוזה אקלף מי כתבינן אין והתניא כתבה על הקלף על הנייר ועל המטלית פסולה[מח] אמר רבי שמעון בן אלעזר רבי מאיר היה כותבה על הקלף מפני שמשתמרת השתא דאתית להכי לרב נמי לא תימא דוכסוסטוס הרי הוא כקלף[מט] אלא אימא קלף הרי הוא כדוכסוסטוס כותבין עליו מזוזה אף קלף כותבין עליו מזוזה: דיו כדי לכתוב:

תנא

מעבדן מזוזה. השתא דאיתית להכי דאוקמה רב פפא נמי לרב כתנא דבי מנשה (ואוקימתא) [ואוקמא] בתפילין, משום דמזוזה אין נכתבת על הקלף, והרי היא נכתבת על הקלף, לרב נמי עיקר שמעתיה, תרצה הכין, דוכסוסטוס וקלף לענין מזוזה שוין נכתבת על זה ועל זה, אבל תפילין אין נכתבים על דוכסוסטוס. וכן הלכה וכן מנהג. **דיו כדי לכתוב ב׳ אותיות.** דיו הוא [הדיו] שכותבין בו, ועוד [נ״א: וכן] הכלי שמניחין בו את הדיו גם הוא נקרא דיו. **דתנא ב׳ אותיות שאמרו** ב׳ אותיות (בקלף) [בדיו], ב׳ אותיות בקולמוס, ב׳ אותיות בקלמרין. ואיכא למידע דאי איכא בקולמוס בכדי ב׳ אותיות מכוונות סגיא, אבל אי איתיה לדיו בכלי בין ב׳ דיותא ובין קלמרין צריך למיהוה יתר מב׳ אותיות דיכול למיכתב מנייהו ב׳ אותיות, משום שא״א שיצא כולו בקולמוס שהדיו [נשאר] בדיו שהוא כלי או בקולמוס או בקלמרין. מ״ט צריך שיעור בדיו שכותבין בה, וליחייבי על הדיו שהוא בית הדיו, או על הקולמוס, או על הקלמרין. תשובה כיון שלהוצאת דיו לכתוב בו הוא מתכוין, עליו הוא חייב, ואינו חייב על הכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי ואינו חייב על הכלי שהוא בו מפני שהכלי טפילה לו, דתנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו, וחניא עליה המוציא אוכלין כשיעור בכלי, פטור על הכלי וחייב על האוכלין. קומרין אשר כאן היא ששנינו בסדר טהרות קלמרין, ופירושו [בלשון ישמעאל] [אל]מחברא. ותנן קלמרין של יוסף הכהן

מסורת הש״ס

מ) מוספתא דדיים פרק ב, ב) [שם], ג) ס״פ אלא, ד) מנחות לב., ה) [ע׳ תוס׳ מנחות לג]: ד״ה דשב״מ], ו) [בב״ב יד. ד״ה בגויל כתבו דבגלשון מדי קוין וכו׳], ז) [סוטה יח:],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ תנן קלף כדי לכתוב עליו פרשה וכו׳ שמע ישראל (קלף אין דוכסוסטוס לא) תפ״מ וע״ב זו היא גירסת רש״י ומס״א ליתא וכדומכח בתוספות: (ב) תוס׳ ד״ה קלף כו׳ לכתוב עליהן ס״ת דבעינא ספר כל״ל ומיכח ותפילין ומזוזה נמחק: (ג) בא״ד בהקומץ רבה דקתמר קרע הבא בג׳ שיטין יתפור:

מוסף רש״י

קלף במקום בשר. קלף מתפין עליו במקום בשר (מנחות לב.). תפילין שבלו. תפילין קדושתם חמורה ממזוזה, שיש בה אלהים (מנחות לב.).

רבינו חננאל (המשך)

בודאי, ומן גואי דיליה כתבינן. וזה [נ״א: והא] דאמרינן במזוזה כתבינן על דוכסוסטוס במקום שיער, לאו במקום שיער ממש, דאי ס״ד אפא דמגילתא היא, מרישא בהדיא הל״מ תפילין על הקלף, והרי יצא מקום [נ״א: במקום] השיער גופו בכלל קלף. אלא ש״מ מאי מקום שיער הוא מקום שנקלף הקלף משם, שנמצא כנגד מקום שיער. נמצא קלף עומד לבדו ומקום שיער העיקר בו, אין כותב שם כלום לתפילין, אלא מן אפיה אחרנייתא. דדוכסוסטוס עומד לבדו, והמקום שהיה דבוק על בשר הבהמה בו, ואין כותב עליו מזוזה מאותן הפנים אלא מן הפנים האחרות. **והא** שמעתא דרב דקאמר דוכסוסטוס הרי הוא כקלף, וקא מפרשא לאכשורי תפילין על הדוכסוסטוס, דקא מותבינן ליה לרב שינה בזה ובזה פסול, וקא מיפרקא חד פירוקא אידי ואידי במזוזה. ועוד מיפרקא שינה בזה ובזה פסול תנאי היא, וקא קאי רב כיחידאה. ורב פפא קא מוקי ליה לרב כתנא דבי מנשה, דתניא כתבה על הנייר ועל המטלית [פסולה] ועל הקלף ועל הגויל ועל דוכסוסטוס כשרה. וליכא לאוקמה במזוזה שאין מזוזה נכתבת על הקלף, והילכך בתפילין היא. ואי משום דאית בה גויל ותפילין לא מיכתבן על גויל, כי קתני גויל לענין ס״ת. ואתינן נמי לסיועיה לרב דאמר כותבין תפילין על דוכסוסטוס, מדתניא תפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה. ודייקינן מדקא יהיב טעמא לפי שאין מורידין, דאלמא אי לאו הכי היו עושין מן התפילין, ואמרינן דכיון דמזוזה אין נכתבת על הקלף, שמעינן דהני תפילין אדוכסוסטוס הוה כתבין, (ואילו) [ואי לאו] קדושה חמורה היו נעשות מזוזה. והדר פרכינן דלא הויא הא סיעתא לרב, דהא ר׳ מאיר היה כותב מזוזה על הקלף, ותפילין שבלו (ו)על הקלף היו, אי לאו קדושה חמורה הוה

מ) עיין ערוך ערך דכסוסטוס.

ג' לותיות דדיו. דיו יבש: שתי לותיות בקולמוס. כלומר כל היכא דמפיק ליה שיעורו בשתי לותיות: קולמין. קסת הסופר: לוח אחת בדיו לוח אחת בקולמוס. מי מצטרפי לו לג. ואי אמרת תיפוק ליה משום קולמוס לא מחייב עליה משום שבות טפל לפחות מכשיעור דתנן לקמן (דף נג:) המוליא לוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי מפני שהכלי טפילה לו: כשבות מהלך. שלא עמד לפוש דתהוי הנחת גופו הנחה (ד) אפילו הכי חייב דעיקר הנחת דיו על הכתב הוא: וחזר והוליא. בהעלם אחד: חסר (ה) שיעור דקמייתא. כשמתייבשה נחסר השיעור ולבי גמרה הוצאה דבעינן לגרופה אין כאן שיעור ג' לותיות: ואמאי הא מנחה. וכיון דבהעלם אחד (ו) מצטרפי לבי גמרה הוצאה: כמי שקלטה כלב. דתנן לקמן (דף קב.) הזורק וקלטה כלב פטור דלא הויא הנחה מכחו והכא נמי כי גמרה הוצאה בטלה להנחה קמייתא והויא כמאן דליתא: לרבנן. דפליגי לקמן בהזורק(ז) ולית להו קלטה כמו שהנחה אפילו עברה סמוך לקרקע לא מיחייב עד שתנוח על גבי משהו מקום כל שהוא ולא בעינן מקום ד' הוא ל' ובתוך ג' הוא מ"מ הנחה כל דהו בעינן: מעביר. לא צריך הנחה דהא מנחה בידו דידו סמוכה לקרקע: נשתי רשויות. ושתיהן ר"ה אלא שיש הפסק ביניהם: והוא שיש חיוב חטאת ביניהם. שמופסקות ברה"י. אבל אם היה כרמלית מפסיקן כגון קרפף יותר מבית סאתים או בקעה וב' בתים פתוחים אחד לרה"ר זה ואחד לזה והוליא חלי גרוגרת מבית זה לרשות זה וחלי גרוגרת מבית זה לרשות זה שהיא פתוחה לה חייב דכיון דלא מפסיק לה רה"י חדא רשותא הוא: פיסלא. עץ שוכב לרחבו של רה"ר וממלא כל רחבו והוליא חלי גרוגרת מביתו מכאן וחלי גרוגרת מכאן: לרשות גיטין דמי. ולענין גיטין פיסלא רשות לנפשיה הוא כדאמרן בהזורק (גיטין דף עז:) הסוח גברא דזרק גיטא לדביתהו בחלילו איגנדר גיטא ונפל בפיסלא ואוקי התם שהשאיל לה מקום בחלילו חד מקום ושלי אינשי תרי מקומות לא ושלי אינשי: הא לא רחלי. אלא שתי עיניים: לנועות. שהולכות מעוטפות ואין מגלות אלא עין אחד לראות וכוחלות אותו: בעיריניות. בנות כפריס(ט) אינן לריכות לנועות כל כך שאין שחוק וקלות ראש מצוי שם ועמה מועטין ואינן מכסין פניהם וכוחלות ב' עייניהם: שפשף שבראש קנה של ציידין. מושיבין נסר קטן בראש קנה ונותנין עליו דבק והעוף יושב עליה ונדבק בו ולריך ליתן שם הרבה כדי שיהא העוף נדבק בו: של יין. למעוטי שמן ודבש שהיין זב דרך נקב קטן יותר משמן ודבש: לטוח. לטוח בקעיס שבו: שיער דלענין גיטין חשוב מקום בפני עלמו הכי נמי מחלק רשויות ולר"י נראה אפילו פיסלא שהוא כרמלית ושני ליה לאביי בין כרמלית המיטלטלת לשאינה מיטלטלת: מיתיבי רשב"א אומר. לרב הונא פריך דאי לאו רב הונא הוה מוקמי מתני' לרפואה: אם לרפואה. יז'פי' רבינו שמואל אם לרפואה הגיעו יח'זה חייבין עליו כל העולם כדי לכחול עין אחת דלרשב"א(יט) אית ליה(כ) דנתחייב זה במחשבתו של זה ואם לקשט כלומר אם לא הגיעו לרפואה אלא לקשט (כ)כדי שתי עיניים דסתמו עומד לקישוט ואין נראה לר"י דלעיל תנא דס כדי לכחול עין אחת בד"א במוליא אבל במגיעו בכל שהוא אלמא במגיעו חייב(כא) בפחות מלכחול בו עין אחת ונראה לר"י דה"פ אם לרפואה שאותו כחול ראוי לרפואה שיעורו כדי לכחול עין אחת אפי' לא הגיעו לכך אי נמי אם לרפואה שבאותו מקום עושין אותו לרפואה ואם לקשט שעושין אותו לקישוט ואין רגילין לעשות ממנו רפואה כדי לכחול שתי עיניים: חרסית כדי לעשות פי כור. אע"ג דאמר לעיל (דף עט.) אין אדם טורח לגבל טיט כדי לעשות בו פי כור חרסית חשיב טפי מטיט דמגיעין אותו לעשות פי כור של צורפי זהב(כב) אי נמי הכא מיירי במגובל: המוציא

אות אחת בקולמוס ואות אחת בקלמרין. אע"פ שאני קולמוסים מצטרפי כה"ג שמא לא מצטרפי: והעבירה דרך עליה. מפרש הרב פורת (א)דה"ה אפי' שלא דרך עליה אם העבירה תוך שלשה לקרקע מצטרף דהא אמרינן בסמוך בהעלם אחד חייב אפילו לשתי רשויות ואפילו רבי יוסי לא בעי אלא רשות אחת אבל עליה לא בעי ונקט דרך עליה(ב) דאפי' גבוה מן הקרקע ג' טפחים חייב כיון דהוי תוך ג' לאחי גרוגרת המונחת ע"ג קרקע(ג): והא אמר רבא תוך שלשה לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו. תימה לר"י דתנן לקמן בריש הזורק (דף נ.) הזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמלע ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין ומני עלה בגמרא [נז.] תוך ג' לד"ה חייב אלמא לכ"ע לא בעינן הנחה ע"ג משהו תוך ג' ותירץ הרבה סבר כרבי יהודה דהמוא תפילין (עירובין לז:) גבי היה קולא על ראש הגג(ד) כו' רבי יהודה אומר אפילו אינו מסולק מן הארץ אלא מלא החוט גוללו אללו וטעמא(ו) דאפילו אין איגודו בידו ליכא איסור(ז) אם מציאו אלו בדעי הנחה ע"ג משהו כדאמר התם בגמרא וא"ת(ח) ומאי פריך התם ליימא רבא כתנאי אמרה לשמעתיה דע"כ כתנאי אמרה דתנא דבריתא דהזורק לא סבר כוותיה וי"ל דהכי פריך ליימא כתנאי דמתניתין דהתם אמרה לשמעתיה דבהא לא קפיד אם תנא דבריתא פליג עליה(ט) אלא דלא ליפלגו עליה רבנן דמתניתין דהתם מיהו תימה לר"י דלקמן בהזורק (דף נ:) תנא מרה"י לרשות הרבים ועבר ד' אמות ברה"ר ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין ומסיק לעולם רבי יהודה חדא הוא דמחייב וחכמים פוטרין לגמרי ומשכחת לה דאמר עד דנפקא לרה"ר תנוח דרבי יהודה סבר אמרי' קלוטה כמי שהוחמה דמיא אלמא לא בעינן לרבי יהודה(י) הנחה ע"ג משהו ונראה לר"י דהתם מיירי במתגלגל ברה"ר ועדיף משאר קלוטה בחוץ והוי כמונח לרבי יהודה והא דקאמר ממתני' דהתם(כ) דקתני זרק לתוך אמבט אמות ונתגלגל חוץ לאמבט כו' אם [בד"ה אחמוו] נפרס בגוד"ה: בהעלם אחד לרשות אחד חייב. הקשה רבינו תם יא(ד)אמר בהבונה (לקמן קד:) כתב אות אחת בטבריא ואות אחת בציפורי חייב(יב) ונראה לו כגירסת ר"ח מרשות אחת חייב מב' רשויות פטור דבעי עקירה ממקום אחד ור"י אומר(יג) דזולי גבי כתיבה אית לן למימר מחוסר קרייבה לאו כמחוסר מעשה דמי(יד) אבל(טו) הוצאה לא הוי' עד דמייתי תרוייהו לרשות אחד(טו): אבל פיסלא לא. בגיטין בפרק הזורק (דף עז:) משמע דאית ליה ד' אמות על ד' אמות ואינו גבוה י' א"ג גבוה י' ואינו רחב ד' ואומר ריב"א דלשאינה קמת צריך לפרש הכא שהוא רשות הרבים כגון שרבים מכתפין עליו דאי כרמלית אמאי אפילו כרמלית ורבא דאמר אפילו פיסלא סבר אף על פי שהוא רשות הרבים כיון דאמר רבא רשות שבת כרשות גיטין דמיא ומדקאמר אפילו כרמלית דמיא אמאי הא לא נח כגון שהעבירה תוך שלשה ג) והאמר רבא תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו לא קשיא כאן בזורק כאן במעביר ג) תנו רבנן הוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת בהעלם אחד חייב ה) בשתי העלמות פטור ו) רבי יוסי אומר בהעלם אחד לרשות אחד חייב לשתי רשויות (ז) פטור ז) אמר רבה ח) והוא שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית אבל פיסלא לא ורבא אמר אפילו פיסלא ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות גיטין דמיא: ט) כחול כדי לכחול עין אחת: עין אחת הא לא כחלי אמר רב הונא שכן צנועות כוחלות עין אחת מיתיבי רבי שמעון בן אלעזר אומר בחול אם לרפואה כדי לכחול עין אחת אם לקשט בב' עינים תרגמא הילל בריה דר' שמואל בר נחמני כי תניא ההוא (ג) בעיריניות: (יא)שעוה כדי ליתן ע"פ נקב קטן: תנא כדי ליתן ע"פ נקב קטן של יין): דבק כדי ליתן בראש השפשף: תנא כדי ליתן בראש שפשף שבראש קנה של ציידין: זפת וגפרית כדי לעשות כו': תנא כדי לעשות נקב קטן: יחרסית כדי לעשות פי כור כו': למימרא דשיעורא דרבי יהודה נפיש יג) הא קיי"ל דשיעורא דרבנן נפיש דתנן יד) רבי יהודה אומר כדי ליטול הימנו מדת מנעל לקטן אימא כדי לסוד פיטפוט כירה קטנה: יה)(סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב):

ת"ר

תנא אשתי אותיות בדיו ו) (ושתי) אותיות בקולמוס שתי אותיות בקלמרין בעי רבא אות אחת בדיו אות אחת בקולמוס אות אחת בקלמרין מהו תיקו אמר רבא ב הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב כתיבתן זו היא הנחתן ואמר רבא ג הוציא אות אחת וכתבה וחזר והוציא אות אחת וכתבה פטור מאי טעמא בעידנא דאפקא לבתרייתא חסר ליה לשיעורא דקמייתא ואמר רבא ד הוציא חצי גרוגרת אחת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת אחת והניחה ראשונה נעשה כמי שקלטה [כלב] או שנשרפה ופטור ואמאי הא מנחה הכי קאמר ואם קדם והגביה ראשונה קודם הנחת שנייה נעשית ראשונה כמי שנקלטה (ו) או שנשרפה ופטור ואמר רבא ה הוציא חצי גרוגרת והניחה וחזר והוציא חצי גרוגרת והעבירה דרך עליה חייב ואמאי הא לא נח כגון שהעבירה תוך שלשה ג) והאמר רבא תוך שלשה לרבנן צריך הנחה על גבי משהו לא קשיא כאן בזורק כאן במעביר ג) תנו רבנן הוציא חצי גרוגרת וחזר והוציא חצי גרוגרת בהעלם אחד חייב ה) בשתי העלמות פטור ו) רבי יוסי אומר ז) בהעלם אחד לרשות אחד חייב לשתי רשויות (ז) פטור ז) אמר רבה ח) והוא שיש חיוב חטאת ביניהם אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית אבל פיסלא לא ורבא אמר אפילו פיסלא ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות גיטין דמיא: ט) כחול כדי לכחול עין אחת: עין אחת הא לא כחלי אמר רב הונא שכן צנועות כוחלות עין אחת מיתיבי רבי שמעון בן אלעזר אומר בחול אם לרפואה כדי לכחול עין אחת אם לקשט בב' עינים תרגמא הילל בריה דר' שמואל בר נחמני כי תניא ההוא (ג) בעיריניות: (יא)שעוה כדי ליתן ע"פ נקב קטן של יין): דבק כדי ליתן בראש השפשף: תנא כדי ליתן בראש שפשף שבראש קנה של ציידין: זפת וגפרית כדי לעשות כו': תנא כדי לעשות נקב קטן: יחרסית כדי לעשות פי כור כו': למימרא דשיעורא דרבי יהודה נפיש יג) הא קיי"ל דשיעורא דרבנן נפיש דתנן יד) רבי יהודה אומר כדי ליטול הימנו מדת מנעל לקטן אימא כדי לסוד פיטפוט כירה קטנה: יה)(סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב):

ו) נשון זה משולל הכנה ולריך מיקון.

קאי כיון שאסור להוציא אליו כלום מרה"י כב' רשויות דמיין, ואם הוציא מזו חצי שיעור ומזו חצי שיעור פטור. רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות הגיטין. ועיקר הא שמעתא בגיטין בהזורק ההוא גברא דזרק לגיטא לדביתהו הוה קיימא בחצר ואזל גיטא ונח בפיסלא. אמר רב יוסף אי הואי ארבע אמות אמות פלגא ליה רשותא לנפשיה, ואי לא חדא רשותא הוא. וקסבר רבא חדא רשותא בשבת מיפלגא בפיסלא כי היכי דמפלגא לענין גיטין. ופי' פיסלא, מקום כגון עמוד בגדה עשרה ורחב ד'. כחול כדי לכחול עין אחת. וא"ר הונא שכן צנועות כוחלות עין אחת. הכין פירושא שכוחלת עין אחת ומכסה את העין האחרת ויוצאה לשוק ותראה באחת מעיניה. (ור') הונא הוא דתמנינן לאו רב הונא. וההיא דר' שמעון בן אלעזר אם לתכשיט ב' עינים אוקימנא (בעינות) [בעיריניות] שאינן רגילות לצאת לשוק, ואן שם שוק לצאת אליו. חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב, ר' יהודה (בעינות) אומר כדי לעשות פיטפוט. פירוש פיטפוט, בגשוש או בנין בארץ ששופתין עליו את הקדירה. וג' פיטפוטין הן, ויש שסומכין פטפוט לכותל ומניחין עליו את קדירה וסומכין אותו לכותל. ומקשינן כי מכדי בשיעורא דשבת קא חזינן דר' יהודה קא מחייב וממעט מן שיעורי דרבנן, דהא לענין גמי לרבנן לא מחייבי אלא בכדי לעשות תלאי לנפה ולכברה, ור' יהודה מחייב אפילו על מה שנוטלין ממנו מדת מנעל לקטן. ומוקמינן להאי פטפוט לכירה קטנה קאמר, והוא בציר מן פי הכור של צורפי זהב.

יז א ב ג מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ט:
יח ד ה שם הלכה כא:
יט ו ז שם הלכה כד:
כ ח ט שם הלכה י:
כא י שם הלכה יא:

מוסף תוספות

א. דלאו למימרא שאם לא העבירה דרך עליה שיהא פטור ואע"פ שהעבירה דרך שלשה טפחים לקרקע, דהא ליתא. ריטב"ם. ב. דהשתא לא צריך שיהא תוך ג'. מוס' פסחים פה: ג. דכארעא סמיכתא דמי. שיטה להר"ן. [ועי' שם"ם]. ד. בספר. מוס' חלש"ם. ה. ונתגלגל מידו למעלה מעשרה טפחים. מוס' חלש"ם. ו. דר' יהודה משום דליכא למיגזר אטו אין אגדו בידו. מוס' חלש"ם. ז. דאורייתא. מוס' חלש"ם. ח. א"כ. מוס' חלש"ם. [ועי' שבת של מין]. ט. הואיל ומתני' כולה אתא כוותיה. דמני' לקמן נ:. י. גופיה. מוס' חלש"ם. יא. מהא. מוס' חלש"ם. יב. מחוסר קריבה לאו כמחוסר מעשה דמי. מוס' חלש"ם. יג. שיש ליישב גירסת הספרים. מוס' חלש"ם. יד. דבשעת כתיבה כבר נגמרה המלאכה אלא צריך לקרבן שיהנו נהנין זה עם זה. מוס' חלש"ם. טו. הכא דמלאכה דעבד היינו. מוס' חלש"ם. טז. ורשויות הא מחלקות, והוה לי' כמי שאכל חצי זית חלב מחתיכה זו וחצי זית חלב מחתיכה אחרת מחתיכה זו דאין זו תלוי' בזו ומיקרו שתי העלמות. שיטה להר"ן. יז. תימה אם אין מצניעין אותו לרפואה עין אחת אמאי מחייב אם הוציאו לרפואה. מוס' חלש"ם. יח. כחול. מוס' חלש"ם. יט. לטעמיה. מוס' חלש"ם. כ. שיעורו. מוס' חלש"ם. כא. בכל שהוא אפי'. מוס' חלש"ם. כב. ואדם טורח לגבל לעשות פי כור. מוס' חלש"ם.

רב נסים גאון

ואדהא רבא לטעמיה דאמר רבא רשות שבת כרשות גיטין דמיא. ותמצא עיקר דילה במס' גיטין בפרק הזורק (דף עט) אמר רב חסדא רשויות חלוקות בגיטין. ומיקמי הכי (שם עז) אמרו ההוא גברא דזרק לה גיטא לדביתהו, הוות קיימא בחצר ואזל גיטא נפל בפיסלא. אמר רב יוסף חזינן אי הוי ד' אמות אארבע אמות פלג לה רשותא לנפשה כו'. וסבר רבא כי דין רשויות של גיטין הוא, וכמו שאם יש בזה הפסל ד' אמות על ד' אמות או שיש בגובהו י' טפחים עשה רשות לעצמו ונבדל מכלל החצר, כמו כן הוא מבדיל בין ב' רשויות לענין שבת. ובזה פרק (שם דף עט) אמר עוד רבא ג' מידות בגיטין. הודיע אותנו באלו השלש מידות חלוקות דין הגיטין מדין השבת, ולענין רשויות שוו יחד ואין ביניהן חלוקה בדבר זה. וגם נזכרה זו השמועה של רבא עם זו הברייתא בפרק חזקת הבתים [ב"ב דף נה].

רבינו חננאל (המשך)

חייב חטאת, אסור להוציא מזו לזו שמרשות [לרשות] הן, ואם הוציא מזו חצי שיעור ומזו חצי שיעור פטור. אבל אם יש ביניהן פיסלא דלא חשיב למיהוה כרמלית, אלא מקום פטור הוא, הרי הוא כרשות אחת, ואם הוציא מזו חצי שיעור ומזו חצי שיעור חייב. רבא אמר אפילו איכא פיסלא ביניהן, כיון שהוא חולק רשות לעצמו אע"ג דלא כרמלית הוא וברשות היחיד

עין משפט נר מצוה

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

רבינו חננאל

היתה נקובה מצידה. [נ"א: שקלרמין בלשון יון הוא בית הדיו שכותבין ממנו הספרים, פיר' ואי מפיק ליה (כלי) בדיו כדי לכתוב שני אותיות בקולמוס חייב (ואי) מפיק ליה בכלי בעאי טפי, דלאו כל הדיו דהוא כתבא נפיק בקולמוס. הילכך צריך טפי כי היכי דליפוק כשיעור שתי אותיות. ומפרש בן בירושלמי דתניא אם בכלי צריך יותר. ומאן דמפיק דיו בכלי כדי לכתוב בו, חייב על הדיו ואינו חייב על הכלי מפני שהכלי טפילה, ותנן המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי, שהכלי טפילה לו. המוציא אוכלין כשיעור בכלי, חייב באוכלין ופטור על הכלי. ועקירת זה הנ"ן מן הכלי ברשות היחיד והנחתו ברשות הרבים בנייר, הויא עקירה והנחה דראמרי התם ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' אמות. בכאן בקולמרין חשובין לו ד' על ד'. פיר' קולמרין מחבורה של סופרים והוא ידוע בארץ אדום. והא דבעא רבא כשיעור אות אחת הוציא בקולמוס וכשיעור אות אחרת בכלי עלתה בתיקון]. כתיבתן הנחתן. אע"ג דבעיא בהוצאה עקירה מרשות [זה] והנחה ברשות אחרת ע"ג מקום ד', כי היכי דהתם אמרינן ידו של אדם חשובה לו כד' [על ד'] הכי נמי הכא כתיבתו הנחתו. והיכא דהוציא חצי גרוגרת שהוא חצי שיעור הוצאה והנחה, וחזר והוציא חצי גרוגרת אחרת, אם הניח את החצי השני קרוב לראשון, או שהעבירו דרך עליו של ראשון בקרוב ג' טפחים חייב. הוו היא שמעתא דרבא משום דהאי חצי גרוגרת וההיא חצי גרוגרת מצטרפין לחיובו, ואף דצריך לנוח בזורק, אבל הכא במעביר אין צריך הנחה. אבל אם קדים והגביה את החצי הראשון קודם הנחת החצי השני, ודוקא ברחוק יותר מג' מן ההיא חצי ראשון, נעשה הראשון כמו שנקלט או שנשרף ופטור. ת"ר הוציא חצי גרוגרת והניחו ברה"ר, וחזר והוציא חצי גרוגרת בהעלם אחד חייב, בשני העלימות פטור. ר' יוסי אומר בהעלם א' מרשות אחד חייב, מב' רשויות פטור. ואיכא דטעו בגירסא דהא ברייתא וגרסי ברשות אחד חייב בב' רשויות פטור, ומסתתמא לפום כן שמעתא. ואי איכא דשטיף וא"כ (ואמר כן) לרשות אחת לב' רשויות(ח), טעות גדולה היא, דילמא הכי קסברי אם הכניס מרה"ר לרשות אחת חייב לב' רשויות פטור. והכי קאמר אי אפיק מרה"ר בהעלם חצי שיעור לרה"ר, וחזר והוציא באותו העלם חצי שיעור אחר לרה"ר, אם מחדא רשותא אפקינון לתרוייהון מצטרפין לחייב, ואי מן ב' רשויות אפקינון פטור. אמר (רבא) [רבה] והוא שיש חיוב חטאת ביניהם, אבל כרמלית לא, כי פרשינן בפרק יציאות השבת שהמוציא מרה"ר לרה"ר חייב, אבל המוציא מכרמלית לרה"ר פטור. וקאמר רבה אי הנך ב' רשויות היחיד שהוציא חצי שיעור מזו וחצי שיעור מזו מרחקין מן הדדי ויש ביניהם רה"ר, והמוציא והמכניס מזו לזו יש בו חיוב חטאת, הרי נחלקו, ועליהם קאמר ר' יוסי מב' רשויות פטור. אבל יש ביניהם כרמלית דלית בה חיוב חטאת כחדא רשותא דמיין, ואם הוציא מזו חצי שיעור וחזר והוציא מזו חצי שיעור חייב. אביי אמר אפילו יש ביניהן כרמלית דאע"ג דלית בה

המוציא שיער כדי לגבל בו את הטיט טיט כדי לעשות פי כור.
כן גרס בתוספתא וכן גרס רש"י ולהך גירסא שיער כדי לגבל בו את הטיט [א] כשיעור טיט הנעשה מרביעית שופכין [ב] לגבל לספרים דגרסי שיער כדי לגבל בו טיט לעשות פי כור של צורפי זהב קשה דאמר לעיל אין אדם טורח לגבל טיט כדי לעשות פי כור ויש לפרש דמיירי בטיט שהוא מגובל כבר [ג] ואמר הגיבול נותנין בו שיער כדי לתקנו:

שהגיעו לפירקן ולא הגיעו.
פירוש בסמוך לפירקן שקרובות להנשא ועושות כדי ליפות ולבן עצמן כדאמרינן בפרק אע"פ (כתובות דף נט:) הרואה ללבן את בתו ישקנה חלב ויתכלינה אפרוחין סמוך לפירקה: (שיי לקמן פא.):

למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש. ואע"ג דאשכחן תרווד שהוא גדול הרבה כדאמר בזיר בפרק כ"ג (דף נ:) גבי מלא תרווד רקב כמה שיעורו חזקיה אמר מלא פיסת יד ור' יוחנן אמר מלא חפניו התם ולאי מיירי בתרווד גדול כדתנן במסכת כלים בפ' י"ז (משנה יב) שאמר מידה גסה מלא תרווד רקב כמלא תרווד גדול של רופאים אבל הכא להולאת שבת מידי דאשיב בעינן ותרווד קטן תשוב הוא הרבה (מ"ג) [ג] חף סלקא דעתך שהוא חף גל שהוא גדול ומשני בחפי פותחת שהן קטנים: חפי

ת"ר [ד] [א] המוציא שיער כדי לגבל בו את הטיט [ב] [טיט] לעשות פי כור של צורפי זהב: סיד כדי לסוד: תנא כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות אמר רב יהודה אמר רב [ג] בנות ישראל שהגיעו לפירקן ולא הגיעו [לשנים] בנות עניים טופלות אותן בסיד בנות עשירים טופלות אותן בסולת בנות מלכים טופלות אותן בשמן המור שנאמר [1] ששה חדשים בשמן המור [ד] מאי שמן המור רב הונא בר חייא אמר [ה] סטכת רב ירמיה בר אבא אמר שמן זית שלא הביאה שליש תניא רבי יהודה אומר אנפיקנון שמן זית שלא הביאה שליש ולמה סכין אותו שמשיר את השיער ומעדן הבשר [ו] רב ביבי הויא ליה ברתא טפלה אבר אבר שקל בה ד' מאות זוזי הוה ההוא נכרי בשבבותיה הויא ליה ברתא טפלה בחד זימנא ומתה אמר קטל [ז] רב ביבי לברתי אמר רב נחמן רב ביבי דשתי שיכרא בעיין בנתיה טפלא אגן דלא שתינן שיכרא לא בעיין בנתן טפלא: ר' יהודה אומר כדי לסוד כלכול: מאי כלכול ומאי אנדיפי [ח] אמר רב צידעא ובת צידעא למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש [ט] הא קיי"ל דשיעורא דרבנן נפיש

זוטא מדרבנן ונפיש מדרבי נחמיה מיתיבי [י] א"ר נראין דברי רבי יהודה בחבוט ודברי רבי נחמיה בביצת [כ] הסיד ואי ס"ד צידעא ובת צידעא אידי ואידי חבוט אלא אמר רבי יצחק אמרי דבי רבי אמי אאנדיפא מתקיף לה רב כהנא וכי אדם עושה מעותיו אנפרות אלא אמר רב כהנא שנתות כדתנן [ל] שנתות היו בהין עד כאן לפר עד כאן לאיל עד כאן לכבש ואיבעית אימא מאי אנדיפא אפותא וכי הא דההוא בר גליל [דאיקלע לבבל] דאמרו ליה קום דרוש לנו במעשה מרכבה [מ] אמר להו אדרוש לכו כדדרש רבי נחמיה לחבריה ונפקא ערעיתא מן כותל ומחתיה באנדיפי ומית ואמרו ליה מן דיליה דא ליה: **מתני'** אדמה כחותם המרצופין דברי רבי עקיבא וחכמים אומרים [נ] כחותם האיגרות [ס] זבל וחול הדק כדי לזבל קלח של כרוב דברי רבי עקיבא וחכ"א [ע] כדי לזבל כרישא [פ] חול הגס כדי ליתן על מלא כף סיד [צ] קנה כדי לעשות קולמוס ואם היה עבה או מרוסס כדי לבשל בו ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באילפס: **גמ'** על מלא כף סיד תנא כדי ליתן על פי כף של סיידין מאן תנא דחול מעלי ליה לסיד אמר רב חסדא רבי יהודה היא [ק] דתניא לא יסוד אדם את ביתו בסיד אא"כ עירב בו תבן או חול ר"י אומר תבן מותר חול אסור מפני שהוא טרכסיד רבא אמר אפילו תימא רבנן קילקולו זהו תיקונו: קנה כדי לעשות קולמוס: [ר] תנא [ש] קולמוס המגיע לקשרי אצבעותיו בעי רב אשי קשר העליון או קשר התחתון תיקו: ואם היה עבה כו': תנא טרופה בשמן ונתונה באילפס אמר ליה מר בריה דרבינא לבריה מי שמיע לך ביצה קלה מאי היא אמר ליה ביעתא [ת] דצילצלא מאי טעמא משום דזוטרא אימא דציפרתא אישתיק אמר ליה מידי שמיע לך בהא [ת] [אמר ליה הכי] אמר רב ששת ביצת תרנגולת [ת] ומאי קרו לה ביצה קלה שיערו חכמים אין לך ביצה קלה לבשל יותר מביצת תרנגולת ומאי שנא כל שיעורי שבת כגרוגרת והכא כביצה אמר ליה הכי אמר רב נחמן [א] כגרוגרת מביצה קלה:

מתני'

שיער. יפה לטיט: ה"ג **טיט כדי לעשות פי כור של צורפי זהב: אצבע קטנה.** דרכן לסוד את כל הגוף להאדיס: **שהגיעו לפרקן ולא הגיעו.** שהביאו שתי שערות ולא באו לכלל שנים הראויות לך ומתביישות בדבר: **טופלות.** מוסאות: **אנפיקנון.** דתנן במנחות (דף פה:) אין מביאין אנפיקנון הוא שמן זית שלא הביא שליש: **ולמה סכין אותו.** היינו שמן המור: **טפלה.** בסיד: **שקל בה ד' מאות זוזי.** שנתייפה וקפלו עליה המהוגנין לה ונתנו [ח] לה ממון: השכר משחיר ומרבה שיער: **כלכול צידעא.** טיינפל"א וסדין אותה להשביב השיער: **בת צידעא.** למטה הימנה להסיר שיער דק והוא אנדיפי: **למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש.** בתמיה. והא קיימא לן גבי גמי דשיעורא דרבי יהודה זוטר ומחמיר בשיעורי שבת: ומשני **נפיש מדר' נחמיה וזוטר מדרבנן.** דאמרי לסוד אצבע קטנה: **בחבוט.** סיד הטיומה במים הרבה דהוא עשוי לסוד כלכול: **ודברי רבי נחמיה בביצת הסיד.** הנגבל במים ועשוי ביצים ביצים מטוע"ם בלע"ז הוא עשוי לסוד אנדיפי: **ואי ס"ד.** אנדיפי נמי [ט] שיעור הוא כגון בת צידעא: **אידי ואידי.** כלכול ואנדיפי תרוייהו בסיד חבוט ונמוח סדין אותו: **אנדיפא.** כלי חרס ולו שני דדין אחת למעלה ואחת למטה וכשרוצה לאנלאותו סותם את הדד התחתון. ולשון אנדיפי שתי פיות כדתניא (עירובין דף קד.) מעלין בדיופי ובתוספתא [מ] גרס באנדיפי: **אנפרות.** הפסד לשוס יין בכלי סתום בסיד והיין ממתה הסיד ויולא: **שנתות.** סימנים. כלי חרס גדול ויש בו בליטות בליטות כמין אגוזים קטנים עד כאן לפאה עד כאן לפאתים וסדין אותו בסיד כדי שיהיו לבנות ונכרות: **דתנן.** במנחות שנתות היו בהין: **עד לאן לפר.** חלי ההין: **עד לאן לאיל.** שלישית ההין: **עד לאן לכבש.** רביעית ההין לכתיב חלי ההין יהיה לפר וגו' [מ] כן לשון מורי הזקן מפי אביו ששמע מר' שמעון. ורבותי מפרשים אנדיפא כל הגוף ומתוך שאינו עשוי להשביב השיער אלא להאדיס בעי סיד עב: **אנפרות.** דאיים שמא תמות כי בדתיה דההוא נכרי: **שנתות.** כלומר אבר אבר יטפלנה. ואי אפשר בלשון זה ולא נאמר שיטת הש"ס כן להזכיר אבר אבר בלשון שנתות ויעטרך להביא פירוש לפירושו שנתות היו בהין: **אפותא.** פדחת שלא במקום שיער ולהאדיס: **ערעיתא.** לירעה: **באנדיפי.** פדחתו: **מן דיליה דא ליה.** מידו היתה זאת לו שלא היה לו לדרוש במרכבה: **מתני' אדמה.** אלזיל"א: **מרצופין.** שקין העשוין מקליפת עץ גדול שנושאין בהן פרקמטיא בספינות

ומחתמין אותם: **לאותם האיגרות.** שחותמין אותם שלא [נ] יקרב איש בהן אלא מי שנשתלחו לו ושיערא דרבנן זוטר: **כרישא.** קפלוט ושיעוריה זוטר משל כרוב: **על מלא כף סיד.** בגמרא מפרש כף של סיידין טרואי"ל בלע"ז: **מרוסס.** סדוק שדקין הרבה כמו והכה הבית הגדול רסיסים (עמוס ו): **בילה קלה.** בגמרא מפרש לה: **גמ' לא יסוד אדם את ביתו בסיד.** לאחר חורבן משום אבילות של ירושלים: **אם אי חוב.** שלא יהא נכון כל צרכו: **טרכסיד.** סיד חזק ומתקשה יותר משאם לא ערבו בו: **קילקולו זהו תיקונו.** דאי לאו דמקלקל ליה ומשחירו לא היה מישתרי הלכך ע"כ הא דקשיא ליה מעליותא היא לגביה ומשעריגן ביה. ורבותי מפרשין קילקולו לוכן זה תיקונו ולא נהירא לי דקילקולו זהו תקונו משמע דשם הקלקול מתקנו ולאלי ליישנא אין שם הקלקול מתקנו ולמה הוזכר קילקול כאן הכי הוי [ליה] לתרוצי נהי דאשמורי משחיר אחזוקי מחזיק: **קשר עליון.** של אמצע היד או קשר תחתון של אמצע האצבע: **טרופה בשמן.** שממהרת לבשלה: **דלילגלגה.** עוף קטן: **כל שיעורי שבת.** באוכלין וכל הולאתן וקלירתן וטחינתן כגרוגרת: **כגרוגרת.** מביצת תרנגולת שהיא ממהרת לבשל ולא כבילה שלימה שעורו:

מתני'

---

1 וּבְהַגִּיעַ תֹּר נַעֲרָה וְנַעֲרָה לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מִקֵּץ הֱיוֹת לָהּ כְּדָת הַנָּשִׁים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵן יִמְּלְאוּ יְמֵי מְרוּקֵיהֶן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בַּבְּשָׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים:

אסתר ב יב

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמעשה מרכבה דריש להו ואמר לסו: (ב) שם בילת מרגולת ואמאי:

גליון הש"ם

מתני' חול הגס כדי ליתן. עי' לקמן דף ל ע"א תוס' ד"ה טורי':

לעזי רש"י

טינפל"א. צדע, רקה. מטונ"ס [מטונ"ש]. גושים. אדזיל"א. חומר, טין. טרואי"ל [טרואיל"א]. כף טייחים.

רבינו חננאל (המשך)

זו, לאנדיפי אמר [ר'] יצחק דבי ר' אמי אנדיפא. מתקיף לה רב כהנא וכי אדם עושה מעותיו אנפרות. אנדיפא זה אומרין (בן) [בו] פתרונות שלא עלו על דעתנו ואין נודע בלשוננו אנדיפא. ומ"מ בטל הפתרון הזה. אלא אמר רב כהנא מאי אנדיפי שנתות שהוא משים סימנין בכלים למדות, ומכייר בתוכן בביצת הגיר רושם האוי יכטפיהן בשל אספיגר כטה. [נ"א: אמר רב כהנא מאי אנדיפי שנתות שהיה מכיר בכלי המידות בביצת הגיר רושם. כלומר עד כאן חצי הין ועד כאן שליש וכדתנינן שנתות היו בהין]. והן שיעור הוצאת הסיד לר' נחמיה. ולפום הכין נראין דברי ר' יהודה בחבוט, [ולעשות כלכול] ודברי ר' נחמיה בביצת הגיר [ולעשות כיור]. ואי [בעיתא] אימא מאי אנדיפא דקאמר [ר'] יצחק דבי ר' אמי, אפותא, שהיא הפדחת בלשון חכמים, מצח בלשון תורה, כההוא

מוסף רש"י

פי כור. נקב שנתנין בו המפות (לעיל עח.). טופלות. ומשיר את השער (פסחים מג.). סטכת. גת לאיפכרא (פסחים שם) אי: שקורין בגלמ"ש (מנחות פז.). שלא הביאה שליש. שלא בישלה שלש (מו"ק מ:). ולמה סכין אותו. אחל הני קא מהדר דקאמר טופלין כו' (שם). שמשיר את השער. לפי שהוא נוסר ויש בו כח (מנחות שם). ומעדן. מלהיב (מגילה יג.). ד' מאה זוזי. שנתייפה ונטל מבעלה כך (מו"ק שם). בחד זימנא. דסבר למעבד כרב ביבי (מו"ק שם). בת צידעא. טינפל"א בלע"ז, שמקפל השער שבתקפה כמין מגדל כדי להעמיד על גבן כיפה שבראשה שלא יפול השער שבאחן למטה (נזיר ג.).

מוסף תוספות

א. לא פירש שיעור הטיט שמגבל בתוכו השער, רי"ל. תוס' הרא"ש. ב. דלהכי אדם טורח כדמשמע לעיל. תוס' הרא"ש. ג. כדי לעשות בו פי כור. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

הא דתניא לא יסוד אדם את ביתו בסיד אלא אם כן עירב בו חול וכו'. הדבר שגרם איסור דבר זה הוא מה שאירע לישראל בבית שני מחמת טיטוס הרשע. ועיקר דיליה הוא בתוספתא סוטה בפולמוס של טיטוס על עטרות כלות וכו' ושלא יסוד אדם את ביתו בסיד ובביצת הסיד, עירב בו חול או תבן הרי זה מותר. ר' יהודה אומר עירב בו חול הרי זה טרכסיד ואסור, עירב בו תבן הרי זה מותר.

סליק המוציא יין

רבינו חננאל

אמר רב יהודה אמר רב בנות שהגיעו לפרקן ולא הגיעו. לשנים שהאשה בוגרת ולא בגרה ולא גילדה בשר, מה עושין להן, ענית טופלין אותן בסיד. שפילה זו בלשון ישמעאל טלא, טח את (ה)עור בשרה בסיד. ומה צורך לכך, כדי שיסתתמו נקבים קטנים, [הנקראים] בטיית אלמסאס, וגומות שיער שבעור וכיוצא בהן ויכנס הבל לפנים ולא יצא ויחם קרבה ותבגור ותגדל בשר. ואם בת עשירים היא טופלין אותן בסולת. והמלכים יש להם סממנים אחרים, כגון שמן המור. וכיוצא בו. (טפיח) [סאכת], קורין אותו סטכת, ויש שקורין אותו סטקת, והוא בלשון ארמית שומנא דמורא, ובלשון ישמעאל לבני אלראמן, וריחו טוב. ולא מן הרמונים הוא אלא כך נקרא, וממימי שרף הוא, והוא הנקרא עוד בלשון ארמית מירא [דיכא], והוא תרגום מר דרור. ומי שטופל את הבת את כל בשרה פעם אחת, כל הבל שלה נכנס לפנים והיא מתחממת ומתה כדרך שהשיג את [בת] הגוי.

לענין חלוקת ר' יהודה ור' נחמיה בשיעור סיד, שר' יהודה אומר כדי לסוד כלכול, ור' נחמיה אומר כדי לסוד אנדיפי. באנו לפרש תחילה (כלשל) [כלכול] צידעה, ואנדיפי בלשון ישמעאל אלצדג, והוא מקום מקצוע הפנים מן הצד מן סוף שיער של [ראש] עד סוף [הפנים] סדים אותו בסיד ונקרא כלכול, וסדים מצידו מקום אחד דק כמו חוט ונקרא בת צידעה. **ואקשינן** על זאת, למימרא דשיעורא דר' יהודה נפיש, והתנן ר' יהודה אומר כדי ליטול ממנו מדת מנעל לקטן. ופרקינן (סיד זה) שכך נראה כן בגמ' דשיעורא דר' יהודה מעיט משיעורא דרבנן, ולא נראה (לכן) [לנו] טעם לר' נחמיה, דאיכא [נ"א: ואיכא] למימר שיעורא [דר' יהודה] זוטר מדרבנן ונפיש מדרב נחמיה. ואותיבנן א"ר נראין דברי ר' יהודה בחבוט ודברי ר' נחמיה בביצת הגיר, הגיר הוא הסיד הלבן הנשרף הנקרא [בסויתא] אספיראג. וכן כתיב כאבני גיר מנופצות, וכענין כתב שנראה (לכל צד) [לבלשצר] בגירא, (הביצר) [והביצה] שלו הן (האבנים הפסולת) [פסולת האבנים] השרופות. והחבוט הוא הדק, ונקרא אלמרתות בלשון ישמעאל, שחובטין אותו במקלות. (ז)אם אתה אומר כלכול ואנדיפי, צידעה ובת צידעא שניהן לא יעשו אלא מן החבוט, ובטל פירוש זה. ובאנו לפירושא

גלילאה דאמר להו משום חבריה דנפקת ערעתיה, והיא הצירעה ממיני דבורים, ומחיתיה על אנדיפיה. וקרו עליה מן דיליה דא ליה, משלו זאת לוז). [נ"א: כלומר מידו היתה זאת לו למה משים עצמו לדרוש במרכבה]. **מאן תנא דחול מעלי לסיד, אמר רב חסדא** ר' יהודה. ובריייתא בסוף גמרא דחזקת הבתים לענין אבל שעל בית המקדש, דקאמר ר' יהודה אם עירב חול בסיד הוא טרכסיד ואסור, וקסבר דהא מתניתין חול גם כדי ליתן על מלא כף סיד, ר' יהודה היא. **רב פפא אמר אפילו תימא רבנן, קלקולו זהו תיקונו.** אית ביה ב' פירושים חד לענין שופרייה דסיד [קיימא] האי ברייתא, לאו לענין שרירותיה, וקסברי רבנן דסיד שעירה בו חול, אע"פ שהוא מתחזק כן הלך יופיו ומותר בגולה. והכא משום [שרירותיה] קאמרי חול גם כדי ליתן על מלא כף סיד. ופירוש שני כיון דלא שרי למיסד ביה בגולה עד שיערב בו חול הוה ליה קילקולא דקא מקלקל הוא התקון, והילכך משערינן חול גם כדי ליתן על מלוא כף סיד דחשיב ליה כדי שיהא מותר לסוד בו. **צוצלא.** עוף ממין התורים, ובלשון חכמים דיציפי, וקורין אותה אלפאכתיה.

א) [תוספתא' פ"ט], ב) [לעיל עח. עט.], ג) פסחים מג. מו"ק ט:, ד) [פסחים שם ע"ש ומו"ק ע"ש] מנחות פו. מגילה יג. ע"ש, ה) פי' שמן מבושם [ערוך פי' מירא דסיכא], ו) [מו"ק ט: ע"ש], ז) [מלא רב ליתא במו"ק ט: וכלי"ל], ח) נזיר ג., ט) [לעיל ע"ש לקמן פא.], י) [תוספתא פ"ט], כ) [גי' הערוך הגיר פירוש שהוא עב כתגני גיר וע"ש בערך גר י"כ], ל) מנחות פז: ב"ב פו:, מ) [לעיל עט. לקמן ל:], נ) לקמן פט:, ס) ב"ב פ: [תוספתא סוטה פט"ו] ע) [תוספתא' פ"ט], פ) [גי' הערוך דליילגלגה ועי' ב"ב עה. וסנהדרין ק. דגרס הש"ס כציעתא דליילגלגה וכו'], צ) רש"ל, ק) ל"ל לו, ר) ל"ש שיער, ש) [שבת פ"ב ה"ו ע"ש], ת) [במדבר כח], א) והוציא את מעמיו. רש"ל, ב) [ל"ל יקרא], ג) גי' מהרש"א דכלו מתחיל דבור בפ"ע תף ס"ד וכו',

---

ח) עיין ערוך ערך אנדיפי.

מתני' סרווד. כף קולייר"ר: **חף.** קס"ד דפותחת של [6] חף עצמה ושיעורה נפיש מתרווד: **דרכר.** עץ יש לאורגין ורלשו חד: **כדי לזרוק בבהמה.** דלא טרח אינים למקחל לרוח משום עוף להבריחו דבקלא בעלמא דרמי ליה אזיל ליה: **גמ' והא קיי"ל דשיעורא דרבנן נפיש.** גבי לעשות תלאי: **חפי פותחת.** שיעים הקבועים בה ולא היא עצמה ועושים אותם מעצם: **חפי פותחת טהורין.** דכל זמן שלא חברן בה אינן ראויין לכלום: **עמאין.** דכלי עצם ככלי מתכות ופשוטיהן טמאין בהכל שותטין (מולין דף כה:). ואי משום דמחובר לפותחת וכל המחובר לטהור טהור פותחת יש לה בית קיבול ומקבל מפתח: **ושל גג.** ואם הפותחת הזאת אינה של כלים כגון של שידה ומגדל אלא של גג כמו [7] טרוקי גלי כגון לגתות שערי האחר אע"פ שחברן בפותחת הואיל וחבור זה בדלת היא ודלת בנין מחובר לקרקע טהורין: **סכוכית.** וכוכית ועל שם שסוכין [8] קרי סכוכית ועל שם שהיא זכה קרי זכוכית: **והוא שמרגשת.** הבהמה בגרור זה בהבאתו: **שיעורן בכמה.** להתחייב עליהן אי נמי לטלטלן בחצר ולהכניסן לבית הכסא ואידי ואידי חד שיעורא הוא דבמידי דחזי להו מיחייב על הוצאתו: **כזיב לאגוז כגילה.** שלא מכניסין לקינוח ומקנח זו אחר זו אחת כזית ואחת כאגוז ואחת כגילה בתחלה מקנח פי הרעי [9] בקטנה להסיר רעי הנדבק שם שהגדולה [10] פוחסת ומנלכך שבינותיו: **עורעני.** מאזנים יכנים לשם לשקול: **מלא היד.** בין שלשתן או אפילו הן ד' וה' ובין כולן מלא היד: **מקורזלות.** [11] ביקוענו' שיהיו ראויות לקינוח: **מוחר להכניסם.** בתוך ד' אמות או בחצר אלא ליתסר לטלטולינהו: **לאגוז.** כל אחת ואחת: **הסם מפני'.** פלוגתא דאתרוג מתני' היא במסכת סוכה [12] והיא סדורה בפי התלמידים: **והכא בריייתא.** ויש הרבה תלמידים שלא שנאוה והוא תולה הידועה בשאינה ידועה: **כך מחלוקת כאן.** ולסימנא בעלמא אמרה אלא תשכח לגירסא דבריייתא ואם תשכחנה הזכר ממשנתך לאתרוג: **אבל לא הפאיים.** כמו שקל פיסת רגב (סנהדרין דף סד.) שקורין גלישט"א דהואיל ומיפרכה לא חזי לקינוח ואסורה לטלטל: **כרשיני בבייתא.** הכי מיקרו משום שבבל ארץ לחה היא והמחרישה מעלה רגבים: **למשמש.** הצרך ליפנות ואינו יכול ליפנות אמרינן לקמן בפירקין [13] דממשמש בגרור בנקב והוא נפתח. וקא סלקא דעתך דקאמר ובשבת אסור למשמש כלל כדרך שממשמשים בחול: **ליפתכן.** דאמר מר (תמיד פ"ל דף מז:) עמוד המוזר מבית אדם לידי הדרוקן: ומשני **לאחר יד.** הלי כדרך דקאמר רבא כדרך הממשמש בחול בלא שינוי משום הסרת ניתין אבל בלאחר יד כגון אוחז גרור בב' אצבעותיו שפיר דמי: **אם יש מקום קבוע בבה"כ.** שאם ישתיירו לו ערבית יקנח בהם שחרית מכניס אם מלא יד: **הכרע.** כשיעור המכריע באגוז. נפיש מכזית וזוטר מכגילה: **מדוכה קטנה.** [14] מלאכתה לאיסור אסור לטלטל: **ואם יש עליה עד.** קנוח המעיד שעשויה לכך מותר לטלטלה לקינוח: **סחטוניות.** פיג"ש: **לוגני גפנים.** אותן פילולין הגדלין בגפן וקורין וודיל"ש: **מוריגי בהמה.** כל בשר שיש בבהמה העשוי כמורג שהוא פגוס וחרוקה כמורג חרוץ חדש כלומר כל מקום שאין הבשר חלק כגון קליפת הלשון וכגון החיך שיש בו כמין קולין וכפגימות וכבית [15] הכוסות: **שקינח בו חבירו. אסיל ואחרכיסת נמי קאי: הסולה.** שאינו יושב. אלמא קינח בו חברו לא חזי לקינוח ורב ששת אמר לעיל אם יש עליה עד מותר: **לא.** לא חזי יבש חזי: **מלד אחד.** באותו לד שקינח בו חבירו לא חזי לקינוח אבל בלד שני חזי: **דידיה.** שהיה קינוח שעליה שלו: **ונטשטשו.** אותו עד: **מהו.** מי בטיל לייחוד דידהו או לא: **אי רשומו ניכר מותר.** הכיון דמתיא לא חזי לבשמיש ולא מיבטל ליה מבית הכסא: מהו

חפי פותחת טהורין. פי' בקונטרס שיניס של עצם [16] ואותנין אותם בפותחת [17] לפתוח וקודם שלא נקבעו אין ראוין לכלום קבען בפותחת מתאין דכלי עצם כמתכות ופשוטיהם טמאים כדאמר בהכל שותטין (מולין דף כה:) ואי משום דמחובר לפותחת והמחובר לטהור טהור פותחת יש לה בית קיבול דמקבלת מפתח ומה שפירש דפשוטי כלי עצם טמאים כדאמר בהכל שותטין לא דק דהתם [18] לא איירי אלא בגולמי כלי עצם [19] אבל פשוטי כלי עצם הא תנן ומייתי לה בפ"ק (דף טז:) כלי עץ כלי עור כלי עצם כלי זכוכית פשוטיהן טהורין ומה שפירש דחפין הן של עצם קשה לר"י דגבי כלי מתכות מיתניא בתוספתא דכלים ועוד דאי בשלא נקבעו אין ראוין לכלום אם כן פשיטא דטהורין ומה שפי' שפותחת [20] יש לה בית קיבול לקבל המפתח [21] הא לא חשיב בית קיבול שאין המפתח עשוי לטלטל ע"י אותו בית קיבול כמו הקיטע יולא בקב שלו (לעיל דף סו.) דטהור כשאין בו בית קיבול כתיתין [22] דפי' בקונטי' דמה שמניח ראש שוקו בתוכו לא חשיב בית קיבול שאין השוק מיטלטל על ידו ועוד דפי' דפותחת גורמת טומאה לחף אדרבה תנן במס' כלים בפי"ג (משנה ו) [23] פותחת של עץ וחפין של מתכת טמאה פותחת של מתכת וחפין שלה של עץ טהורה אלמא בתר חפין אזלינן ואע"ג דמשמע דאתיא כרבי נחמיה דלא אזיל בתר מעמיד אלא בתר תשמיש דהיינו חותם בריית דשמעתי' נמי גרסה לר"י דאתיא כוותיה דקתני סיפא דהכא טבעת של מתכת וחותם של אילמא ר' נחמיה מטהר וגרסה לר"י דבחפין של מתכת איירי ואע"פ שלא נקבעו ראוין הם קלת ליתנם בפותחת [24] ואפילו הכי טהורין דגולמי כלי מתכות טהורין קבען בפותחת טמאין שנגמרה מלאכתן וכן משמע בסמוך דטעמא דמשום גמר מלאכה דקתני ושל גג אע"פ שחברן בלתת כו' דמשמע מה שקבען בלתת יש לו לגרוס טומאה אלא כיון שאין להם פותחת [25] [וחף] קבוע בגג טהור:

אסור למשמש בצרור. פירש בקונטרס הנלך לפנות ואינו יכול אסור [26] משום הסרת ניתין וא"ת והא [27] דבר שאין מתכוין מותר [28] סבר [29] כר"ש בספ"ב דביצה (דף כג.) וכה"ג פריך לקמן [30] לרבי יוחנן דאסר [31] משום הסרת ניתין ויש לומר דהכא במשמש צרור [32] הוי פסיק רישיה [33]: **ואם לאו בהכרע.** [34] ורגלה לר"ת כגירסת ר"ח ואם לאו בהכרע מדוכה קטנה של בשמים [35] והכרע פי' רגל כמו כרעי המטה וכן מפרש בירושלמי [ה"ק] כמלא רגל מדוכה קטנה של בשמים: [36] **אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר.** מלתא בפי נפשה בהסר שחרית מכניס אם מלא יד: **הכרע.** כשיעור המכריע באגוז. נפיש מכזית וזוטר מכגילה: **מדוכה קטנה.** [37] מלאכתה לאיסור אסור לטלטל: **ואם יש עליה עד.** קנוח המעיד שעשויה לכך מותר לטלטלה לקינוח: **סחטוניות.** פיג"ש: **לוגני גפנים.** אותן פילולין הגדלין בגפן וקורין וודיל"ש: **מוריגי בהמה.** כל בשר שיש בבהמה העשוי כמורג שהוא פגוס וחרוקה כמורג חרוץ חדש כלומר כל מקום שאין הבשר חלק כגון קליפת הלשון וכגון החיך שיש בו כמין קולין וכפגימות וכבית [38] הכוסות: **שקינח בו חבירו. אסיל ואחרכיסת נמי קאי: הסולה.** שאינו יושב. אלמא קינח בו חברו לא חזי לקינוח ורב ששת אמר לעיל אם יש עליה עד מותר: **לא.** לא חזי יבש חזי: **מלד אחד.** באותו לד שקינח בו חבירו לא חזי לקינוח אבל בלד שני חזי: **דידיה.** שהיה קינוח שעליה שלו: **ונטשטשו.** אותו עד: **מהו.** מי בטיל לייחוד דידהו או לא: **אי רשומו ניכר מותר.** הכיון דמתיא לא חזי לבשמיש ולא מיבטל ליה מבית הכסא: מהו

---

[6] עין ערוך ערך חף מ'.

[7] [ערוך הכרכרה], [לעיל פ.], [תוספות' פ"מן], [תוספות' פי"ד], [ר"ל ר' שמעון] בר' יוסי כ"מ בתוספתא), [כוסס לו:], [שם: ע"ש], [כרכות נט.], [שם: ר"ש], [בכרכות נט.], [ר"ן פ"ב דנדרים], [ר"ן ומהקנה כ"ה בפ"י ובנכרכות], [ר"ש יותר מדאי], [רש"ל גורס של עץ (עצמה) ושיעורה וגי' מהכר"מ של עצם עצמה, [בכרכות כח.], [בר"ן אותם פוסקת [ר"מן], [מקורזלות בקורי"ם בלע"ז שיהיו מחודות ולחויות לקינוח כע"ל רש"ל], [דף לד:], [דף פב.], [בפ"ש: בבית], [כלים פ"ב מ"ש], [רש"ל וכ"ש ומהכר"מ כתבו דוחו דיוור אחד עם דיוור שלמעלה,

גליון הש"ם

גמ' אמר רבא אסור למשמש בצרור. בר"ש פ"ז מ"ד דטהרות הי' לו סגי' מדוכה קטנה מלאכתה לאיסור. עיין לקמן דף קכ. ע"א ברש"י ד"ה הני נמי עלי ומדוכה וכ"ע:

רבינו חננאל

חף [6]דתני הכא וחפין(ם) דתניא הכא, שיניים, שעשו (שויים) [שיניים] מתחיכה של עץ וקורין בלשון פרסי דנר אגנאת, מן[ן] נודעים בבבל. [ן]יש חפים בגגר שהן תלויין ועומדים כקבורים בתוך העץ שהוא בית הגגר, ונקרא אלקפ"י, ובעץ שהוא הגגר נקבים מוכנים להן (כ)שמתכוונין נגדן נופלין ונכנסין להן, ואלה הן של גל ובהן נסגר, והמפתח יש בו חפין בולטין מכוונין כנגדן מכניסין אותו בחלל שבגגר וחפין מעלין את החפין של גל והוא נפתח. ואף שבדלת שהורין לעולם [מפני] שהן מחוברים לקרקע, ושבמפתח טהורין עד שיקבען בפותחת ואז הוויין מכלל הכלי. זזו וזזוין (מצריך) [ודגרין] כולן אחד הן. וכן כששאל זונין כמה שיעור אבנים מקורזלות שאדם מעבירן בכרמלית יתר מד' אמות ומקנח בהן, ואמרו לו כזית, (כאגוז, כביצה. אמר להן (ממטמני) [וכי טורטני] יכניס. פירוש היש לו מאזנים שישקול השיעור הזה. נמנו וגמרו הכל מותר עד (אלא) [מלא] היד. **וכן** א"ר ישמעאל בר' יוסי משום אביו, וכן הלכה. אבל פלוגתא דר"מ ור' יהודה דפליגין הכא כי היכי דפליגי באתרוג, עיקרן תרוייהו (ובדמנו וגמרו) [כדמנו וגמרו]. **פיים** דקא מפרש ליה קרשיני בבלייאתא, שהוא אדמה שהוא קרוב להתפרך ולהתכתת, ואינה אבנים ולא לבנים שרופות דקריין אגורי. **אמר** רבא לא ימשמש בצרורות בשבת, כדי להחליקן שלא ישרטו את בשרו, ונמצא בא לידי כתישה או טחינה [שכל כי האי גוונא כטחינה דאמן]. ולא יעשה כדרך שהוא ממשמש בחול. מתקיף לה מר זוטרא והיאך יסתכן, אלא כלאחר יד. [נ"א: מתקיף מר זוטרא ואם לא יחליק נמצא מסתכן. ופרקינן אלא משמש כלאחר יד]. ויש מפרשין דלא לחכך ולנקות את עצמו כדרך שהוא ממשמש בחול. ואף לא (יסתכן) בעובי שם טינוף, אלא מתחכך ומתנקה כלאחר יד שמוצא שינוי מן החול. **ופירוש** דברי ר' יוחאי, אם יש מקום קבוע לבית הכסא שנפנה בו מטלטל לשם שלש אבנים מקורזלות, כל אחד [כ]מלא היד [כדי] לקנח בהן, ואע"פ שיש מקום שנוטלין עד בית הכסא הקבוע אמות הרבה [ד' אמות]. אבל אין מקום קבוע אלא אם יש בידו אבנים סובב בבקעה לראות אנה ישב, אין לו (לשנות) [לשאת] אלא בהכרע מדוכה קטנה של בשמים. [אמר ר' יוסי לא אמרו אלא של בית אבל לא של בשמים]. והיינו שמעין פירושא הכרע מדוכה קטנה [ראשה] של בוכנא שדורכין בו והוא (מקנח) [מקום] שמעבירין אותו בתוך המדוכה לשחוק בו. וראינו בתלמוד ארץ ישראל מלא רגל מדוכה קטנה של בושם. **אמר רב ששת אם יש עליה עד מותר.** פירשו רבינו עד, כגון סמרטוט או פקולין כדתנן התם מ(מ)שמשת בב' עדים, והן הן תיקוניה ועיוותיה. והכי קאמר אע"פ (שנשתנה) [שנתקנה] בה כבר, הרי הוא מותר לישלה ולהתקנה בה. [נ"א: אע"פ שנתקנה בה כבר ויש בה עד, מותר להתקנה פעם אחרת]. **מיתיבי שערה דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות,** ואחת מהן המקנח בצרור שקינח בו חבירו. ופירקו כמה פירוקין, אם לח הוא לא יקנח בו שמביאו לידי תחתוניות ואם יבש מותר. איבעיית אימא אם קינח בו חבירו מצד אחד מקנח הוא מצד אחר, ואם קנח חבירו משני צדדין חרושש. אבע"א אפילו צרור שהוא קינח בו כבר גם עכשיו חזור ומקנח ביה, ואם חבירו קינח בה בא הוא לידי תחתוניות. [נ"א: או אבעיית אימא בצרור שקינח בו חבירו, וכי קתני רב ששת דמותר להתקנה בו עכשיו, בצרור שקינח בו עצמו]. א"ל **אביי לרב יוסף** ירדו עליהן נשמים ונטשטשו מהו. כל שמענו פירושו, שאם נראו לו אבנים מקורזלות דבוק עם הקרקע (מורידה) [בירידת] נשמים, [ונטשטש הענר מעליהן ומחק מהו לטלטלן], דזהו נטשטוש ואין עושין פירות מי חיישינן שמא יהא (כסות) [כסותר] אר בטחן. ואמרו אם היה רישומן ניכר של אבנים, מותר לו ליטול ולקנח בהן. [נ"א: מר ליה [אביי] לר' יוסף ירדו נשמים על האבנים המחוסין בעפר ונטשטשו, כלומר נמחק הענר מעליהן, מהו לטלטלן בשבת. ואמר ליה אם רישומן ניכר מותר. כלומר רישום האבנים ניכר מאתמול מותר עכשיו לטלטלן ולא חיישינן שמא יבוא לקפלם ונמצא כסותר או כטוחן. נטשטשו גרסינן בעניין השטר נמחק או נטשטש, ותניא נטשטשו ואין עושין פירות].

מוס' הרש"ש. י. דבר שאין מתכוין הוא [והרר]. ריטב"ש. יא. מותר. ריטב"ש. יב. בשמעתין. מוס' הרש"ש. יג. לקנח בחרס. ריטב"ש. יד. שאינו עושה כדי לקנח אלא להרחיב הנקב. מי' הרי"ן. ע"י מישוש הרבה. ריטב"ש. טו. ולא יטות דמודה ר' שמעון. ריטב"ש. טז. פרש"י ז"ל ואם לאו, כשיעור הבינוני שהוא מכריע ביניהם דהיינו כאגוז, ובתר הכי קאמר מילתא אחריתי. המב"ן. יח. והכי קאמר ואם לאו כלומר שאין לו מקום קבוע לבית הכסא לא התירו לו מלא היד אלא אבן אחת כהכרע מדוכה קטנה של בשמים, כלומר כמשקלה. מי' הרי"ן. יט. כלומר שקינוח ניכר בו ומעיד שכבר קנח בו מותר לטלטל כולן שכבר. פסקי הרא"ש סימן כ'.

כד א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה יב:

כה ב ג שם הלכה יא:

כו ד מיי' פכ"ו שם הל' ה:

ד סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שיב סעיף ה:

כז ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

כח ו מיי' שם הל' ה' טור ושו"ע שם ס"ו:

כט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

ל ח מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה סכוכית וכו' שסוכין בה קרי: (ב) ד"ה מזיח וכו' מקנח פי הנקב נקטינה: (ג) תוס' ד"ה חפי וכו' בפותחת של עץ לפתוח וקודם שנקבעו כל"ל ותיבת שלא נמחק: (ד) בא"ד אלא כיון שאין לשם פותחת ואף קטנו בגל [אע"פ שחיכון בו בית קיבול וקבען במקמרי' משמע] דס"ק לא מיבעיא [היכא דמיבען] ואח"כ הסיון דלא מקרי [נגמרה מלאכתן דוודאי טהור אלא אפי' היכא] דקטנו בגל [בגמרי' דנגמרה מלאכתן אפילו הכי טהור] חס שבתבו התוס' כיון שאין לשם פותחת דאי דאל גל [מייתי ג"כ בפותחת מאי אע"פ דקתמר הא כיון שקבען בפותחת כבר נגמרה מלאכתן כמו כרישא ואם כן כשלא קבען במקמרים טמאין ועיקר הטעם דשל גל טהורין מחמת חכוכן לקרקע ומאי אע"פ שחיכון]:

לעזי רש"י

קולייר"ר. כף (של סכו"ם). בקור"ש (במסורה"ש) [ביקודי"ש]. חדוה. בעלות שפה חדה. גלישט"א. רגב אדמה. פיגי"ש. תאנים (שחורים בצורת תאנים). וודיל"ש [וידילי"ש]. קנוקנות.

מוסף רש"י

מותר להכניס לבית הכסא. כתוב ד' אמות, ובסכ"ס בגמרא ואינו מוקף מחיצות ואין כאן אלא טלטול דדבקן, ומשום כבוד הבריות לא גזור (סוכה לו:). באגוז. קסבר בהכי חזיא לקינוח אבל גדולה לא חזיא (שם). התולה. שאינו יושב בלא על בדכיו, שאמתן כך נקבין נפתחים יותר מדי (ברכות נה.).

מוסף תוספות

א. דדומיא דמתני' הוא. מי' הר"ן. ב. דאמרינן וכו' שאני כלי עצם הואיל ודמיהן יקרים ככלי מתכות דמו. ריטב"ש. ג. שגולמיהן טהורין כגולמי כלי מתכות כל זמן שמחוסרים שום תיקון ויפוי הואיל ודמיהן יקרים. ריטב"ש. [וע' מהר"ם]. ד. מקבלת טומאה. תוס' הרא"ש. ה. קשה. תוס' הרא"ש. ו. אע"פ שיש בו בית קיבול ראש שוקו. תוס' הרא"ש. ז. עין המשמש את המתכת טמא ומתכת המשמש את את העץ טהור כיצד. תוס' הרא"ש. ח. שאם אין ראויים כלל עד שיקבעם בפותחת פשיטא דטהורין ולא איצטריכא ליה למיתני. תוס' הרא"ש. ט. למשמש. תוס' הרא"ש.

מהו להעלותם לגג. פי' בקונטר' מי חיישינן לטרחא יתירתא וקשה לר"י ז"ל הא דפריך[א] (ג) דאסור ליטול קיסם משלפניו תיקשי לכולה שמעתין דשרי לטלטל אבנים מקורזלות[ב] וגרלאה לר"י דהכא מבעיא ליה[ג] משום דבית הכסא קרוב על הגג ויכול להכין שם מע"ש[ד] ומהדר ליה דאפ"ה שרי[ה] ולהכי פריך ליה (ד) דאסור לטלטל קיסם משלפניו[ו] לפי שהיה יכול להזמין מאתמול[ז] אבל אכולה שמעתא לא מצי פריך שדרכן היה לפנות בשדה ובית הכסא רחוק ולא אטרחוה רבנן להכנים שם מע"ש וגם אם יזמינם שמא יקחם אחר[ח]: **וחכמים** אומרים לא יטול אלא מן האבום כו'. גרלאה לר"י דלאו דוקא מן האבום אלא מן הראוי לאבום דליכא למימר דכשאינו באבום אסור דבטל אגב קרקע דהא תנן במסכת כלי יין (כילה דף לג.) וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק אלמא לאו בטל הוא והא דלא שרו בקיסם לחצות שיניו אלא להדליק משום דסברי לא ניתנו עצים אלא להסקה אבל בדבר הראוי לאבום בהמה שרי אפי' לחצות שיניו ור"ל דאמר התם נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות שיניו ומגבב מן האצר ומדליק סבר דמה שבבית מוכן לכל מה שירצה אפי' לחצות שיניו אבל שבאצר אינו מוכן אלא להסקה:

והניחו ע"ג יתדות מיחייב משום תולש. האי מיחייב מכת מרדות מדרבנן כדפירש בקונטרס מדשרי ריש לקיש וקשה לר"י דאמרי' בפ"ק דגיטין (דף ז:) א"ר[ט] יוחנן עליך נקוב המונח ע"ג יתדות באתו למחלוקת ר"י ורבנן דלר"י פטור מן המעשר כדמפליג בין קפיזה גושפת לשאינה גושפת ולרבנן חייב אמר רבא דילמא לא היא ע"כ לא קאמרי רבנן אלא דקפיזה דלא מפסיק אויר אבל עליך דמיפסיק אויר אפילו רבנן מודו הא דשמעתין משבינן ליה כמחובר מדאוריתא אפי' שיחו על גבי יתדות ולא מיחייב משום תולש אלא מדרבנן ולרא לר"י דשמעתין לא סברא לחויא דרבא דהתם[כ]:

והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה כו'. ותא"ת והא בהגחל קמא (ב"ק קב.) ובפ"ק דמס' ע"ז (דף ז.) אמר בתרי מסכתות אין סדר למשנה והכא סתם בגזיר ופלוגתא בפרק שני דבילה[מ] (דף כג:) ר' יהודה אומר כל הכלים אין נגרלין חוץ מן העגלה שכובשת ואין הלכה כסתם[נ] דשמא סתם ותא"כ מחלוקת היא ואין לומר דלר' יוחנן אפי' סתם ותא"כ מחלוקת הלכה כסתם דהא מסקינן בהחולץ (יבמות מב:) אליבא דר' יוחנן דרמי לך לא חש לקימחיה סתם ותא"כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם ותיקן רבינו שמואל מוורדון[ס] דבמחלוקת ותא"כ סתם בחדא מסכת לכ"ע הלכה כסתם כדפרישׁ בפ"ק דמס' ע"ז (דף ז.) בהא דפסיק כר"י דכל המשנה ידו על התחתונה פשיטא דמחלוקת ותא"כ סתם הוא אבל בתרי מסכתות[ע] כל אמוראי סברי דאין הלכה כסתם ור' יוחנן אית ליה דאפי' בתרי מסכתות הלכה כסתם או סתם במתני' ומחלוקת בברייתא דמסתמא סתם לבסוף[א] ואין לנו לומר שסתם רבי קולס ושוב חזר ממה שפסק ואמוראי ניהו אליבא דרבי יוחנן כדאמר בהאי טרפות (חולין דף מג.):

הדרן עלך המוציא יין

נכרית היתה: **אמרה מילתא.** דכשפים ואסרתה לאדבא ולא חסדא[א] מהו להעלותם אחריו לגג א"ל[ב] גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעתא איתיביה רבינא למרימר[ג] ר' אליעזר אומר נוטל אדם קיסם משלפניו לחצות בו שיניו וחכמים אומרים לא יטול אלא מן האבום של בהמה הכי השתא התם אדם קובע מקום לסעודה הכא אדם קובע מקום לבית הכסא אמר רב הונא[ד] אסור לפנות בשדה ניר בשבת מאי טעמא אילימא משום דוושא אפילו בחול נמי ואלא משום עשבים והאמר ריש לקיש צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בה והתולש ממנה בשבת חייב חטאת אלא דילמא נקיט מעילאי ושדא לתתאי ומיחייב משום דרבה[ה] דאמר רבה[ו] היתה לו גומא וטממה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש גופא[ז] אמר ר"ל צרור שעלו בו עשבים מותר לקנח בה[ח] והתולש ממנה בשבת חייב חטאת אמר רב פפי ש"מ מדר"ל האי פרפיסא שרי לטלטולי מתקיף לה רב כהנא אם אמרו לצורך יאמרו שלא לצורך אמר אביי פרפיסא הואיל ואתא לידן[ט] לימא ביה מילתא[י] היה מונח על גבי קרקע והניחו על גבי יתידות מיחייב משום תולש היה מונח על גבי יתידות והניחו על גבי קרקע חייב משום נוטע א"ר יוחנן אסור לקנח בחרס בשבת מאי טעמא אילימא משום סכנה אפילו בחול נמי ואלא משום כשפים אפי' בחול נמי לא ואלא משום השרת נימין דבר שאין מתכוין הוא אמר להו רב נתן בר אושעיא גברא רבה אמר מילתא נימא בה טעמא[יא] לא מיבעיא בחול דאסור אבל בשבת הואיל ואיכא תורת כלי עליו שפיר דמי קמ"ל רבא מתני לה משום השרת נימין וקשיא ליה דר' יוחנן אדר' יוחנן מי א"ר יוחנן אסור לקנח בחרס בשבת אלמא דבר שאין מתכוין אסור והאמר[יב] ר' יוחנן הלכה כסתם משנה[יג] ותנן[יד] נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק אלא מחוורתא כדרב נתן בר אושעיא מאי כשפים כי הא[טו] דרב חסדא ורבה בר רב הונא הוו קא אזלי בארבא אמרה להו ההיא מטרוניתא אותבן בהדייכו ולא אותבוה אמרה איהי מילתא אסרתה לארבא אמרו אינהו מילתא שריוהא אמרה להו מאי איעביד לכו דלא אמרה מילתא. דכשפים ואסרתה לארבא ולא אמרה מילתא. דכשפים ואסרתה לארבא ולא אמרה מילתא. דכשפים ואסרתה לארבא ול

דלא מקנחיכו בחספא. שאוכל לעשות לכם כשפיס: **ולא קטיל לכו כינא אמנייכו.** ואין אתם הורגין כינה בבגדיכם: **ולא אכיל לכו ירקא מכישא דאסיר גינאה.** אין אתם מוליאין שום וכרישא ובצל מגודה שאוגדין הגננים ואוכלים אלא אתם מתירין האגודה תחילה.

ש"מ כל הני קשה לכשפיס: **מופיב לי במילי דעלמא.** מושיבני לפניו בדברי חנם שאינו תורה: **לא ליפיב בהדיא.** במהרה ובחוזק לפי שנפתח הנקב בחזקה ויתקין שיני הכרכשא ויולאת: **ולא ליטרח טפי.** פדיימבר"ל בלע"ז: **מקנח בצרור.** בשבת אע"פ דלאו בר טלטול הוא בעלמא: **ואינו מקנח בחרס.** משום סכנה: **מקנח בחרס.** שיש תורת כלי עליה: **בזאוגי ליס.** שהם חלקים ואינן מקרעין את הבשר: **ואינו מקנח בעשבים.** שהעשבים לחים וחותכין את הבשר. ורבותינו מפרשים משום תליעה ואיני יודע מהו דאי בעשבים מחוברין מי איכא מאן דשרי וכמדומה אני דמוקמי לה במחוברין ומקנח בהן בחיבורן: **ואינו מקנח בצרור.** דלאו בר טלטול הוא הלכך מקנח בעשבים כשהן במחובר ולא יזיזם. ומשום שימוש במחובר לא מיתסר כדאמרי' בעירובין בפרק ג' (דף לד:) דלא אסרו אלא באילן ובקנים (ב) עוזרדין לפי שהן קשין: **שיניו נושרות.** שיני הפה מכרכשא: **לחין.** אין אור שולט בו: **רוח רעה.** ריח הפה שהזבל מרקב במעיים ויולא ריח דרך פיו: **רוח זוהמא.** כל גופו מסריח בזיעה מסרחת שהריח נבלע בבשרו ובאבריו והוה בו לזיעה מזוהמת: **ואינו יכול לפנות.** שאין הנקב נפתח: **יסתלק לגדדין.** כשבדק עצמו בזוית זו יסתלק לזוית אחרת ויבדוק: **טייעא.** ישמעאל: **הנכנס לסעודה קבע.** וגנאי הוא לו אם יכנסו לעמוד מן הסעודה ולפנות: **י' פעמים.** ימתין בין פעם לפעם ויבדוק עצמו: **ואמרי לה ד' פעמים של י'.** דהכי עדיף טפי שהילוך מרובה מוריד הזבל לנקביו: **מתני' בין פליס לחברו.** כשמסדרין פליטין ועמודים וקורות ועושין קומר של קורות על האדם ויש חלל בין זה לזה סומכן מתחתיו שלא יתעקם: **זכר לדבר.** דחרם חשיב בחתיית אור: **לחשוף.** לגלות. וחבירו חשפי שובל (ישעיה מז) חשפי מים שעל הנתיבה שתלטרכי לעבור הגשמים ושריעת נהרות (ג): **מגבא.** גומא שמים נקבצין בתוכה: **גמ'** (ד) **מסתברא שיעורא דרבי יוסי נפיש ומקרא שיעורא דר' מאיר נפיש.** אתקפתא היא כלומר לפי דבריהם נראה שרבי מאיר מחמיר דאמר לחתות בו אור ולא פי' שיעורא וחרס פורתא חזי לחלא גחלת ואילו לקבל רביעית מים נפיש שיעורא וכי מעיינת בקרא לחשוף מים זוטר דאי ס"ד לחשוף מים נפיש לייט לה שלא יותר בה אפילו כלי קטן והדר אמר כלי גדול וכי דרך המקלליס כן: **אמר אביי מפני.** דקאמר רבי מאיר לחתות אור מיקידה גדולה קאמר שאפילו גחלת קטנה אינו ראוי לחתות בה אלא בחרס גדול מפני שהוא נכוה: **שפיר קאמר ר' יוסי.** דמדלייט לה בה ש"מ לחזי: **אפילו מידי דלא חשיב.** כגון לחשוף מים לא ליתסכח בה ועעולם לא חשיב שיעורא אלא לחתות אור:

הדרן עלך המוציא יין

אמר רבי עקיבא מניין לעבודה זרה שמטמאה במשא כנדה שנאמר תזרם כמו דוה צא תאמר לו מה נדה מטמאה במשא אף עבודה זרה מטמאה במשא: **גמ'** תנן התם מי שהיה ביתו סמוך לעבודה זרה ונפל אסור לבנותו כיצד יעשה כונס לתוך שלו ד' אמות ובונה היה

אמר רבי עקיבא מניין לע"ז כו'. פי' בקונטרס דנקט לה הכא משום דבעי למיתני מנין שמרחיקין את הקטן ואין נראה דא"כ בההוא הוה ליה להתחיל[1] ועוד דהוה ליה למתנייה בפרק רבי אליעזר דמילה אלא נראה אגב דתנא לעיל בסוף המוציא קראי דאסמכתא גבי חרס נקט נמי הני קראי דאסמכתא וקרא דתזרם כו' הוא סמוך לההיא קראי דאייתי לעיל לא ימצא במכיתתו חרס וגו':

אסור לבנותו. אפילו למ"ד בפרק קמא דמס' ע"ז (דף יג.) נהנה אסור מהנה מותר ה"מ לגבי מכם שאין נראה כל כך לע"ז כוונתו אלא שנותן כדי שייחוהו לעבור אבל הכא נראה כאילו בונה לה בית (ו) ר"י: **כונס** לתוך שלו ד"א. במסכת ע"ז פריך עלה והא שביק רווחא לעבודה זרה ומשני לה[2]: אגבי

דלא מקנח לכו בחספא ולא קטיל לכו כינא אמנייכו ולא שליף לכו ירקא ואכיל לכו מכישא דאסיר גינאה: אמר ליה רב הונא לרבה בריה מאי טעמא לא שביחת קמיה דרב חסדא דמחדדן שמעתיה אמר ליה מאי איזיל לגביה דכי אזילנא לגביה מותיב לי במילי דעלמא א"ל מאן דעייל לבית הכסא לא ליתיב בהדיא ולא (ו)ליטרח טפי דהאי כרכשתא אתלת שיני יתיב דילמא משתמטא שיני דכרכשתא ואתי לידי סכנה א"ל הוא עסיק בחיי דברייתא ואת אמרת במילי דעלמא כ"ש זיל לגביה [א]היו לפניו צרור וחרס רב הונא אמר מקנח בצרור ואין מקנח בחרס ורב חסדא אמר מקנח בחרס ואין מקנח בצרור מיתיבי היו לפניו צרור וחרס מקנח בחרס ואין מקנח בצרור תיובתא דרב הונא (ז)תרגמא רפרם בר פפא קמיה דרב חסדא אליבא דרב הונא באוגני כלים: [ב]היו לפניו צרור ועשבים רב חסדא ורב המנונא חד אמר מקנח בצרור ואין מקנח בעשבים וחד אמר מקנח בעשבים ואין מקנח בצרור מיתיבי (ז) [ג]המקנח בדבר שהאור שולטת בו שיניו התחתונות נושרות לא קשיא הא בלחין הא ביבשין הנצרך לפנות (ח)ואינו נפנה רב חסדא ורבינא חד אמר רוח רעה שולטת בו וחד אמר רוח זוהמא שולטת בו תניא כמאן דאמר רוח זוהמא שולטת בו (ט)[ד]תניא [ד]הנצרך לנקביו ואוכל דומה לתנור שהסיקוהו על גב אפרו וזו היא תחלת רוח זוהמא הוצרך ליפנות ואינו יכול ליפנות אמר רב חסדא יעמוד וישב יעמוד וישב רב חנן מנהרדעא אמר יסתלק לצדדין רב המנונא אמר ימשמש בצרור באותו מקום ורבנן אמרי יסיח דעתו אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי כל שכן דכי מסח דעתיה לא מפני אמר ליה יסיח דעתו מדברים אחרים אמר רב ירמיה מדיפתי לדידי חזי לי ההוא טייעא דקם ויתיב וקם ויתיב עד דשפך כקדרה (י)ת"ר הנכנס לסעודת קבע יהלך י' פעמים של ארבע [ארבע] אמות ואמרי לה ד' פעמים של עשר עשר אמות ונפנה ונכנס וישב במקומו: **מתני'** (ט)(י)חרס כדי ליתן בין פצים לחברו דברי רבי יהודה רבי מאיר אומר כדי לחתות בו את האור רבי יוסי אומר [ה]כדי לקבל בו רביעית אמר רבי מאיר אף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר [1]לא ימצא במכיתתו חרש לחתות אש מיקוד אמר ליה רבי יוסי (כ)משם ראיה ולחשוף מים מגבא (ג) : **גמ'** (י)(איבעיא להו שיעורא דרבי מאיר נפיש או שיעורא דרבי יוסי נפיש) מסתברא שיעורא דרבי יוסי נפיש ומקרא שיעורא דרבי מאיר נפיש דאי סלקא דעתך שיעורא דרבי יוסי נפיש לייט לה במנא זוטרא והדר לייט לה במנא רבה אמר אביי [מתני' נמי] לחתות אש מיקידה גדולה: רבי יוסי אומר משם ראיה: שפיר קאמר ליה רבי יוסי לרבי מאיר ורבי מאיר לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא מידי דחשיב לאינשי דלא לישתכח ליה אלא אפילו מידי דלא חשיב לאינשי לא לישתכח ליה:

הדרן עלך המוציא יין

אמר רבי עקיבא (כ)מניין לעבודה זרה שמטמאה במשא (ג)כנדה שנאמר [2]תזרם כמו דוה צא תאמר לו מה נדה מטמאה במשא אף עבודה זרה מטמאה במשא: **גמ'** תנן התם (ג)מי שהיה (ד) ביתו סמוך לעבודה זרה ונפל אסור לבנותו כיצד יעשה כונס לתוך שלו ד' אמות ובונה

ח) גר' הערוך ליטמר פי' לא יעלים עצמו מאד לגאתן], ט) [געיל נב: וש"ינ], ג) מוגין טז:, ד) [כרב אלפס איתא הנלרך להפנות ואכל רב חסדא ורבינא וכו' ע"ש], ה) לעיל מא. ע"ש, ו) ברכות כג:, ז) ב"ב כ: ביאה לעיל, ח) [נותנין חרס בין הבפרים כדי שיכנס בהן הרוח וייבשו מפני שלחין הן. עיון ערך פסק], ט) [געיל כט: וש"ינ], י) רש"ל מ"ז, כ) [ל"ל מנין עי' תפני חרס מנין], ל) ע"ז מז:, מ) [עי' רש"ל], נ) [וע"ע מופקות ע"ז יג. ד"ה אבל מהנה],

הגהות הב"ח

(א) במשנה חרס כדי וכו' ולחשוף מים מגבא הוא סוף המשנה ופ"ב מתחיל גמרא **מסברא** שיעורא דר' יוסי נפיש: (ב) רש"י ד"ה ואינו מקנח וכו' וקנים ועוזרדין ופרישין קשין. נ"ב לשון משנה חרס לגאים וחרס מעשרות הפרישין והעוזרדין: (ג) ד"ה **מסברא** שיעורא דר' יוסי: (ד) גמ' מי שהיה כותלו סמוך לאשרה:

רבינו חננאל

לענין חרס, מיסברא שיעורא דר' יהודה מעיט, ודר"מ נפיש מיניה, ודר' יוסי נפיש מיניה. אבל מן קראי שיעורא דר"מ נפיש דאי ס"ד שיעורא דר' יוסי נפיש, דההוא כדי לקבל רביעית לייט להו תחילה שלא ימצא דבר קטן שהוא כדי לחתות אש מיקוד, והדר לייט שלא ימצא דבר גדול כדי לקבל רביעית. ומקשינן היכי אמרת מכל מקום דשיעורא דר"מ נפיש מדר' יוסי, והלא דבר ידוע שיש לחתות אש [אפילו] בחרס קטנה שאין בה כדי לקבל רביעית. ופרקיה אביי להאי קושיא לא תימא לחתות אש כדי להדליק ממנה במקום אחר אלא לחתות אש מיקידה גדולה כדי להתחמם כנגדה ומקשינן אי מחשב קא חשבת מקראי ושיעורא [נ"א: דשיעורא] דר' מאיר נפיש, שפיר קאמר ליה ר' יוסי משם ראיה דהא חשיב חרס לחשוף מים. ומפרקינן לדר"מ דאמר ולחשוף מים לאו חשיבותא היא, ולא חשיב אלא לחתות אש, ולא מיבעיא קאמר, דלא מיבעיא מידי דחשיב דלא שבקינא אלא מאי דלא חשיב נמי לא שבקינא, הלעולם שיעור הוצאה מאי דחשיב הוא.

סליק פרק המוציא יין

פרק תשיעי

אמר ר' עקיבא מניין לעבודה זרה שהיא מטמאה במשא כנדה שנאמר תזרם כמו דוה. אגב דתנא אסמכתא מן קראי בסוף המוציא יין, לענין שיעור חרס, אדכר נמי הני שית אסמכתא. ראשונה אליבא דר' עקיבא ושארא כולהו לדברי הכל.

עין משפט נר מצוה

לז א ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ה טוש"ע או"ח סימן שיב סעיף ה:

ג טוש"ע או"ח סימן ג' סעיף יא:

לח ד מיי' פ"ד מהלכות דעות הלכה כ:

לט ה מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה יא:

א ו מיי' פ"ח מהלכות ע"ז הלכה ה טוש"ע יו"ד סימן קמג סעיף ח:

תורה אור השלם

1 וּשְׁבָרָהּ בְּשֶׁבֶר נֵבֶל יוֹצְרִים כָּתוּת לֹא יֵחָמֵל וְלֹא יִמָּצֵא בְּמִכְתָּתוֹ חֶרֶשׂ לַחֲתוֹת אֵשׁ מִיָּקוּד וְלַחְשֹׁף מַיִם מִגֻּבָּא: ישעיהו ל יד

2 וְטִמֵּאתֶם אֶת צִפּוּי פְּסִילֵי כַסְפֶךָ וְאֶת אֲפֻדַּת מַסֵּכֹת זְהָבֶךָ תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה צֵא תֹאמַר לוֹ: ישעיהו ל כב

מוסף רש"י

דלא מקנח לכו בחספא. אין אתם מקנחין עצמכם במרס בגיס כמלא (חולין קה:). **שיניו התחתונות.** שיני הפה ושיני פיס הנקב שהכרכשתא מחוברת בהן לעצמות והן כעין תלמולי בשר (חולין שז:). **יהלך עשרה פעמים.** וכלל פעם ופעם בודק עצמו ויושב, אולי יוכל להפנות, שהילוך מוליד הגדולים לנקב (ברכות כג:). **בין פצים לחברו.** כמו פיימי פתחים ופיימי תלונות הקבועים בחומה והן של עץ ומודרים אותם למעה ולמעלה ומשמי רוחות ופעמים שהן קלין בחוזק ומושיבן שניס זה אצל זה וצריך לחושיבן בשוה שלא יהא זה נמוך מזה ולא יהיו עקומים וכשהאחד עוטה מתן לתחתיו חרס או אבן להשוותו, או כשאין די בחוזק שניהס מבדילן זה מזה מעט ומתן חרסים דקיס ביניהס (ביצה לס: ובעי"ז ב"ב כ:). **ולא ימצא במכיתתו.** במכיתת שבריו, חרס גדול שיהא ראוי לחתות בו אש מיקוד ולשאוב בו אש מן הסיסף, ולחשוף מים. לגלות, מגבא. גוב אגא מים (ישעיה ל יד). **משם ראיה.** בתמיה (סוכה כח.).

הדרן עלך המוציא יין

תזרם כמו דוה. יהיו מאוסות בעיניך כנדה (ישעיה ל כב). **מה נדה מטמאה במשא.** דכתיב (ויקרא טו) וכל הנוגע בכל כלי אשר תשב עליו, אלמא טומיתה לכלי אחר נשא אותה ואע"פ שלא נגעה, שאפילו היו עשרה כלים זה על זה טוען בכולן אשר תשב עליו הן (ע"ז מז:). **מי שהיה ביתו סמוך לעבודה זרה.** שהיה אחד מכותלי עבודה זרה, והבית עצמו נעבד (ע"ז מז.). **אסור לבנותו.** שבונה כותל לעבודה זרה (שם).

מוסף תוספות

א. ואגרורא דידיה ליתני כל הני. שיטה לסר"ן. ב. דקא עביד ליה בית הכסא [לתינוקות. ריטב"א] אי נמי ממלא אותו קרצים. תוס' הרא"ש.

אבניו ועציו ועפריו מטמאים כשרץ. ואפי' למ"ד בפ"ג דמסכת ע"ז (דף מא:) ע"ז שנשתברה מאליה מותרת[א] הא מוקי לה בירושלמי כגון שהשתחה לכל אחן ואחן ולכל עץ ועץ ולכל עפר ועפר[ב] דהוי ע"ז שלימה[ג]: **אמר** רבה במשא כ"ע לא פליגי דמטמאה דהא איתקש לנדה. קשה לר"ת מ"ט דרבנן[ג] אי אית להו הא דאמר בסוף שמעתין (דף פג:) טומאה דע"ז דרבנן היא ולקולא מקשינן א"כ אמאי[ד] מטמאה במשא נימא דהיקישא דנדה[ה] דאינה לאיבריה והיקישא דשרץ דלא מטמאה במשא ואי[ו] סברי רבנן דלחומרא מקשינן[ז] אימא אהני היקישא דנדה לטמויי באהן מסמא ודשרץ לטמויי בכעדשה ולר' עקיבא נמי[ח] אי לחומרא מקיש אמאי איצטריך למימר דהיקישא דשרץ למשמשיה נימא לטמויי בכעדשה ואי לקולא מקיש לא בטומאת אפילו במשא והיקישא דנדה דאינה לאבריה במשא והיקישא דשרץ דלא מטמא במשא וכן לר' אלעזר אליבא דר' עקיבא[ט] ונראה לר"ת דגרסי' לעיל בספרים אמר רבה תזרם דאמר[י] קרא כגריריהו מינך כזר לא תאמר לו הכנס אל תאמר לו' פירוש כיון דכתיב כבר בריש[יא] וטמאתם את נפשי פסילי כספך וגו' ל"ל תו למימר תזרם כמו דוה אלא לומר שמאד יש להרחיק[יב] ואתא למימר אע"ג דשאר קראי נדרשות לקולא משום דטומאת ע"ז דרבנן מנדה יליפינן לחומרא מש"ה קאמר רבה לר"ע טומאת במשא דאית בה דרשא דתזרם ולרבנן נמי הוית טומאת באהן מסמא כנדה אי לאו דממעטין מדאיתקש לשרץ[יג]:

באבן מסמא. פי' בקונטרס אבן מונחת על גבי יתידות ונדה יושבת עליה וכלים תחת האבן[יד] וטומאת מוכל אשר יהיה תחתיו[טו] וקשה דבתר"כ מפיק אבן מסמא מוכל המשכב וקרא דכל אשר יהיה תחתיו מוקמינן בפרק בנות כותים (נדה נב:) לעליונו של זב[טז] ובתר"כ מוקי לה במרכב ועוד דאי מוכל אשר יהיה תחתיו נפקא מ"ר[יז] אפי' כלים שאין ראוי למשכב ומושב[יח] ובתר"כ מוכח בהדיא דכלים שאין ראויין למשכב ומושב אין להם אפי' טומאה קלה ועוד[יט] אמאי נקט אבן[כ] אפי' דף ע"ג יתידות נמי[כא] ומפרש ר"ת דאבן מסמא היינו אבן גדולה שהיא כבידה[כב] ואין הכלים מרגישים כובד הזב והנדה מחמת כובד האבן ומסמא היינו משא גדולה[כג] שימה[כד] כדכתיב והיתית אבן חדא ושמת על פוס[כה] גובא[כו] אך[כז] קשה דבתר"כ מרבה אבן מסמא מוכל המשכב מסמא דמרבה מטעם משכב ומושב וכבל הש"ס מסמא דהוי מטעם משא דבמתני' קרי ליה משא[כח] וכפ' בתרא דנדה (דף סט:) תנן הזב והזב[כט] ומטמאין במשא ומפרש בגמרא מאי משא אבן מסמא דגרים דס הנדה [נדה נה.] ממעט מדוה מאבן מסמא מוהבושא אותם[כט] ובתוספתא דכלים תניא אין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו ובהיסט הזב ע"ג אבן מסמא והיסט [היינו] משא כדאמר בהעור והרוטב (חולין דף קכד:) אטו נושא לאו היסט הוא ומסמא ע"ג אבן מסמא שהכלים ע"ג האבן אינן שייך כלל למשכב ומושב ועוד[ל] דמדרס כלי חרס טהור וי"ל דהא דמרבה בתר"כ אבן מסמא מטעם משכב ומושב היינו כשהזב ע"ג האבן והכלים[לא] אחתיה[לב] אבל[לג] כשיד הטהור או רגלו תחת האבן הוי מטעם משא[לד] שהטהור נושא את הטמא או כשאגבנו של זב תחת האבן והכלים עליה טמא מטעם היסט דהיינו משא הזב[לה] והיינו היסיט הזב ע"ג אבן מסמא דתוספתא[לו] ומ"ת גרים דס הנדה (נדה דף נד:) דממעטו דס הנדה ממשכב ומושב מהיא יושבת מאי פריך תו אי מה היא מטמאה באבן מסמא אף מדוה נמי מטמאה באבן מסמא כיון דכבר מיעט מאשב מדוה ממשכב ומושב היכי אלקא דעתך תו למימר דמטמא באבן מסמא ואור"י דאבן מסמא נפקא לה משום דרשה דלא מטמא אלא אוכלין ומשקין לחכי איצטריך הכא למעוטי מדוה אף מאבן מסמא שהיא טומאה קלה: **ורבנן** סברי כשרץ כו'. וא"ת אמאי איצטריך שרץ למעוטי אבן מסמא תיפוק ליה מדאיתקש למת (לקמן דף פג:) וי"ל דכיון דגלי לן קרא[לז] דנכריהו מינך כזר לחיים לן לאקשויי לנדה לחומרא לא הוה ממעטי ממת אבן מסמא בע"ז כיון דאיצטריך היקישא דמת לשיעור[לח] כזית א"נ[לט] לכדאמר בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מז:) מה ע"ז במחובר לא מיתסרא אף קבר במחובר לא מיתסר: **ולרבי עקיבא למאי הלכתא איתקש לשרץ כו'.** תימה לר"י מאי קמיבעיא ליה הא איצטריך לאפוקי[מ] שלא יטמא בהאל המת[מא] דמנדה דילמא לא יליפינן שום קולא דהא בעי רב חמא בר גוריא בסמוך[מב] אי ישנה לאבריה[מג] אע"ג דנדה אינה לאבריה ויש לומר[מד] דלענין דליכא בע"ז חומרא דמת שפיר יליפינן מנדה ואע"ג דהיקישא דנדה לחומרא קולא נמי אית לן למילף והא דמסקינא ליה לענין אבריה משום דלא דמי לאבריי נדה אין אדם יכול להחזירה ואבריי ע"ז מיהא אומן יכול להחזירה א"כ הא דקאמר למאי הלכתא וכן הא דקא משני למשמשין היינו[מה] אע"ל דיליפינן קולא מנדה[מו] **למשמשיה.** פירש בקונטרס שאין כלים המשמשין לע"ז מטמאין לא במשא ולא באהן מסמא משמע דאי לאו דאיתקש לשרץ הוו מטמי כע"ז[מז] באהן מסמא ותימה דלרבנן דהיקישא דשרץ לא אתא למשמשיה[מח] מנלן דמשמשין לא מטמו במשא כמו ע"ז עצמה דלקמן קאמר רב אשי אליבא דרבה משמשין בין הן שהסיטו אחרים בין אחרים שהסיטו אותן טהורין ונראה לר"י דאי לאו דאיתקש משמשין לשרץ לא הוה מטמינן להו כלל ורבנן דמטמו למשמשיה מדכתיב שקץ תשקצנו כי חרס הוא ממעט כל דבר שהוא חרס פירש שאסור בהנאה הוי כשרץ ומשמשין[מט] אסור בהנאה ובזה לא יתייבש פי' בקונטרס דמכי חרס הוא לא ממעט למעוטי משמשין דלא מטמו במשא דאין שום יתור לכך אבל הא דמשמשיה טמא משמע שפיר: **ולוקשה רחמנא לנבלה.** אמאי דהוקשה לנת ליכא למיפרך דלוקש לנבלה דהא איצטריך לנת לכדדרשינן בנגמר הדין ובקונטו' פי' דהכי פריך ולוקשה לנבלה משום דאז לא הוה צריך לאקושה לשרץ:

ורבי אלעזר אמר כו'. פי' רבינו שמואל דבמילתיה דר' אלעזר ל"ג ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשיה[נ] דהא איצטריך למעוטה מאבן מסמא דאתמר דכ"ע לא פליגי דלא מטמא באבן מסמא לשרץ[נא] ויש ספרים דל"ג דהא איתקש לשרץ[נב] ולפי זה מצינן למימר דטעמא דר' אלעזר דכ"ע לא פליגי דלא מטמא באבן מסמא לאו משום דאיתקש לשרץ אלא בלא שום יתור לא מחמרינן כולי האי לטמאות באבן מסמא ולפי זה גרסי' שפיר ור"ע למאי הלכתא כו' והא דפריך בתר הכי ולוקשה רחמנא לנבלה לא פריך לוקשה לנבלה ותו לא צריך לאקושה לשרץ דהשתא נמי לא צריך לאקושי משום הכי לשרץ אלא הכי פריך דהוה ליה טפי לאקושה לנבלה דדמיא ממש לנבלה אבל לנדה לא דמיא[נג] דנדה מטמאה באבן מסמא משא"כ בע"ז:

מיתיבי

היה שלו ושל ע"ז נידון מחצה על מחצה אבניו ועציו ועפריו מטמאים כשרץ שנאמר [1]שקץ תשקצנו וגו' רבי עקיבא אומר בנדה שנאמר [2]תזרם כמו דוה מה נדה מטמאה במשא אף ע"ז מטמאה במשא אמר רבה תזרם דאמר קרא נכרינהו מינך כזר צא תאמר לו הכנס אל תאמר לו ואמר רבה במשא דס"ע לא פליגי דמטמאה דהא איתקש לנדה כי פליגי באבן מסמא רבי עקיבא סבר כנדה מה נדה מטמאה באבן מסמא אף ע"ז מטמאה באבן מסמא ורבנן סברי כשרץ מה שרץ לא מטמא באבן מסמא אף ע"ז לא מטמאה באבן מסמא ולר' עקיבא למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשי' ולרבנן למאי הלכתא איתקש לנדה למשא ולוקשה רחמנא לנבלה אין הכי נמי [3]אלא מה נדה אינה לאברין [4]אף ע"ז אינה לאברין ואלא הא דבעי רב חמא בר גוריא ע"ז ישנה לאברין או אינה לאברין תיפשוט ליה מהא דלרבנן אינה לאברין רב חמא בר גוריא אליבא דרבי עקיבא בעי לה ור"א אמר באבן מסמא דס"ע לא פליגי [5]דלא מטמאה כי פליגי במשא רבי עקיבא סבר כנדה מה נדה מטמאה במשא אף ע"ז מטמא' במשא ורבנן [6]סברי כשרץ מה שרץ לא מטמאה במשא אף ע"ז לא מטמאה במשא ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשי' ורבנן למאי הלכתא איתקש לנדה מה נדה אינה לאברים אף ע"ז אינה לאברים ורבי

היה שלו ע"ז. שהיה חצי מקום הכותל של ע"ז: **נדון מחצה על מחצה.** המחצה שלו נחשבת כארבע אמות של כניסה לפי שחייבוהו חכמים להרחיקו משלו ארבע אמות ולישבם כולו בתוך שלו: **שקץ תשקצנו.** לשון שקץ כשרץ שאינו מטמא במשא: **נדה מטמאה במשא.** אדם הנושאה לאיתקש לזב והדוה בנדתה והזב את זובו וגו' (ויקרא טו) וזב מטמא במשא דכתיב (שם) וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב והנושא אותם וגו' אף הזב מסמא. אבן שמונה על גבי יתידות וכלים תחתיה דכתיב (דברים כא ו) והיתית אבן חדא ושמת על פוס גובא ונדה או זב יושבין עליה אע"פ שלא הכבידו על הכלים טמאים הכלים דכתיב כל אשר יהיה תחתיו: **למשמשין.** שאין הכלים המשמשין מטמאים לא במשא ולא באהן מסמא: **למשא.** אבל לא לאבן מסמא דלהכי אהני היקישא דשרץ: **ולוקשה לנבלה.** דאית בה משא ואית בה אבן מסמא והכי עדיף דמו לא צריך לאקושה לשרץ למעוטי מאבן מסמא: **אינה לאברים.** אם נתחך אבר ממנה מטמא במשא ובאהל משום תורת אבר מן החי אבל לא משום תורת אבר מן הנדה ונפקא מינה דלא מטמא באבן מסמא: **אף ע"ז אינה לאברים.** כגון ע"ז של חוליות אבר אבר ממנה אינו מטמא כלל משום ע"ז: **דבעי רב חמא.** לקמן (דף פג.): **אליבא דרבי עקיבא בעי לה.** דאקשה לנדה [7] (למשא) מי אמרינן להא נמי איתקש או דילמא לחומרא מקשינן לקולא לא מקשינן: **דלא מטמאה.** דהא איתקש לשרץ ובשרץ כתיב מגע ולא כתיב משא: **למשמשיה.** תירוצא היא:

ור'

מסורת הש"ס

א) דלא מטמאה דהא איתקש לשרץ כי פליגי כל"ל רש"ל ועי' רש"י ותוספות ד"ה וי"ל, ב) ל"ל נאבן מסמא. רש"ן, ג) [וע"ש תוס' ע"ז מז: ד"ה אבנין], ד) דאמר קרא ל"ל נכריהו כל"ל רש"ל ומ"ל דלפני תוס' לא היה כתוב הא' מימנה דרבה ולכך לא מרבי תוס' לעיל ואמר רבה, ה) שלריכה שימה והשמא מ"ש הא דמייתי בפרק במרא דנדה ובהיתים אבן כו', ו) על פוס גובא שלריכה שימה ואמוראי לף קשה כל"ל רש"ל,

תורה אור השלם

1 וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתָעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ כִּי חֵרֶם הוּא: דברים ז כו

2 וְטִמַּאתֶם אֶת צִפּוּי פְּסִילֵי כַסְפָּךְ וְאֶת אֲפֻדַּת מַסֵּכֹת זְהָבֶךָ תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה צֵא תֹאמַר לוֹ: ישעיהו ל כב

לעזי רש"י

פדיימבר"א [פדימבר"א]. ללחרץ, להתאמץ.

רב נסים גאון

פרק תשיעי רבי עקיבא כי פליגי באבן מסמא כו'. עיקר דילה בתורת כהנים והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב, אין לי אלא בזמן שהוא יושב עליו ונוגע בו, מנין לעשרה מושבות זה על זה שיהא ראפילו על גבי ו) אבן מסמא ת"ל והיושב. וכיוצא בו אמרו בנדה ובועלה יכול היא והוא לא יטמאו טומאה חמורה כו', ומנין לעשרה מושבות זה על גבי זה ואפילו על אבן מסמא, תל' לומ' וכל המשכב. ובמסכת נדה בפרק דם הנידה (דף נה) אמרו, או מה היא מטמאה באבן מסמא אף דמה נמי מטמא באבן מסמא, אמר קרא (ויקרא טו) אתם אתם מיעוטא הוא. ובתחלת תוספ' טהרות אמרו, זב הזב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ורביעית מן המת הדם נדה כיוצא במרכב, חומר במרכב מבהן, וחומר בהן במרכב, שהן שוה מגען למשאן לטמא אדם ולטמא בגדים, מה שאין [כן] במרכב. חומר במרכב, שהמרכב תחת אבן מסמא, מה שאין כן בהן. ובמשנה נמי בתחילת הסדר יש כזה העניין. ובפרק תינוקת (דף טס) שנינו, הזב והנדה והזהב והיולדת והמצורע שמתו, מטמאין במשא עד שימוק הבשר. ובתלמוד אמרו מאי במשא [אלימא במשא] ממש, אטו כל מת מי לא מטמא במשא, אלא מה במשא באבן מסמא דתניא (ויקרא יא) והיתית אבן חדא ושומת על פוס גובא. מה שרץ לא מטמא באבן מסמא אף ע"ז לא מטמא באבן מסמא. ודע שהשרץ הזכיר בו הכתוב נגיעה, כדכתיב ונוגע בנבלתם, ומפרשי ליה רבנן במגע הן ממטאין ואינן ממטאין במשא. והואיל ואינו מטמא אלא בנגיעה בלבד, כמו כן אינו מטמא על גבי אבן מסמא, שהרי לא נגע.

ו) עיין עניך ערך אבן מסמא.

רבינו חננאל

ובהא איפליגו רבה ור' אלעזר אליבא דר' עקיבא ורבנן, רבה סבר דלרבנן לא מטמיא עבודה זרה באבן מסמא, ולר' עקיבא מטמיא באבן מסמא. ופירוש אבן מסמא), כגון אבן שומה על מושב, ועל האבן עבודה זרה, וניטלה עבודה זרה וניטלה האבן, ובא אדם וישב על אותו המושב. והאי הוא דכתיב והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב, ותני עלה אפילו ישב על עשרה מצעות זה על גבי אבן מסמא. דאע"ג דהא בזב אמורה, נדה נמי, ומשכב נדה מטמא באבן מסמא. וקאמר רבה דקסבר ר' עקיבא עבודה זרה כנדה. אבל לענין משא סבר רבה דאפילו רבנן מודו שהיא מטמאה במשא. ור' אלעזר סבר באבן מסמא כולי עלמא לא פליגי שאין עבודה זרה מטמא, ובמשא הוא דפליגי, רבנן סברי לא מטמאה במשא, ור' עקיבא סבר מטמאה במשא. והלכה כרבנן ואליבא דר' אלעזר, דראבה משני שנויי דחיקי. וטומאת עבודה זרה דרבנן היא. ולענין הא דמסקינן בין אליבא (דרבנן) דרבה בין אליבא דר' אלעזר, דלר"ע האיי (הא) דאיתקש עבודה זרה לשקץ, דכתיב שקץ תשקצנו משום משמשיה. קשיא למקצת תלמידים, כי מיכדי משמשי עבודה זרה אפילו אליבא דר' עקיב' כשקץ, היכי קא תאני לענין בית עבודה זרה אבניו עציו (ועפרו) (ועפרו) מטמאין כשרץ, ר' עקיבה אומר כנדה. ואהדרנן דהאי בית אין הוא גופיה ע"ז (דתנן) דהא תנן בתרה (בתריא) בהדיה שלשה בתים הן, בית שבנאו מתחילה לעבודה זרה הרי זה אסור. ואמרינן עלה אמר רב המשתחוה לבית אסרו.

ב) עיין עניך ערך אבן מסמא.

ג) מיי' פ"ט מהלכות מאכ ומשקי הל"י:

ד) מיי' פ"ז מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ג:

ה) שם הלכה ג:

מוסף רש"י

היה שלו ושל ע"ז. שמקוש עוני הכותל תלוי שלו (ע"ז מז.). נידון מחצה על מחצה. אותו חלק של ע"ז אינו עולה לו בכניסת ארבע אמות אבל חלקו עולה לו, אפס היה עביו אמי אמות מונה אותה שלו וכותם עוד ג' אמות לתוך שלו (שם). אבניו ועציו ועפריו. של אותו כותל (שם). מטמאים כשרץ. אפילו אלקון, לפי שאין כריכה. אבל אין מטמא במשא (שם). שקץ תשקצנו. שקץ לשון שרץ (שם).

מוסף תוספות

א. לא קשיא. תוס' כרל"ם. ב. ואח"כ בנאה. רמב"ן. ג. אליבא דרבה דאמרי ע"ז מטמאה במשא. תוס' כרל"ם. ד. קאמרי ע"ז. תוס' כרל"ם. ה. אהני. תוס' כרל"ם. ו. לית להו הא מסקנא אלא. תוס' כרל"ם. ז. א"כ איכא למפרך כדפרכינן בסוף שמעתין. תוס' כרל"ם. ח. אליבא דרבה. תוס' כרל"ם. ט. אי לקולא מקיש במשא נמי לא תטמא ואי לחומרא מקיש תטמא בכעדשה. תוס' כרל"ם. י. [ו]גירסא זו היתה כתובה בכל הספרים ומחקוה לפי שלא ידעו לפרש מה בא להשמיענו, ור"ת אומר דצריך לגורסה וכו' והכי פירושו תזרם דאמר קרא ליבדרינהו מינך כזר. תוס' כרל"ם. יא. דקרא. תוס' כרל"ם. יב. כזר. ולומר לה צא. תוס' כרל"ם. להחמיר והכנס אל תאמר לו להקל. ריטב"ם. יג. ור' אלעזר אליבא דר' עקיבא אהני האי קרא דתזרם לטמויי במשא אבל לא מסתבר ליה לאחמורי כולי האי לטמויי באבן מסמא. תוס' כרל"ם. יד. הכלים טמאין, ואע"פ שאין הזב ולא האבן שהוא יושב עליה נוגעין בהן. שיטה להר"ן. טו. יטמא, דמשמע דכל מה שתחתיו טמא ואף מה שאינו נוגע בו. שיטה להר"ן. טז. כגון אם יהיה כלי או כסות על ראשו, והכי דרשא' לי' התם וכו' וכל אשר יהיה על ראשו ותחתיו הזב יטמא ותילכך לעליונו בדרש, ולא למשכבו. שיטה להר"ן. יז. כל הכלים נמי. תוס' כרל"ם. יח. [ד]בקרא דכל אשר יהיה תחתיו לא כתיב משכב ומושב. רמב"ן. יט. כיון שהיא על גבי יתדות. תוס' כרל"ם. כ. שהיא כבידה וגדולה כדמייתי עלה קרא בפ' בתרא דנדה והתיית אבן חדא ושומת על פוס גובא. תוס' כרל"ם. כא. [ד]אם חדושא של אבן מפני שאינה נוגעת בכלים, אפילו כל דבר שהוא תלוי נמי. שיטה להר"ן. כב. [ו]נתוצה ע"ג כרים וכסתות והן משכבות ומושבות ואינה תלויה ע"ג יתדות אלא היא מונחת עליהן ובא הזב וישב עליה. שיטה להר"ן. כג. והשתא אתי שפיר דמייתי בפ' בתרא. תוס' נדה נה. וכמ"ז הגיה הרש"ל. כד. שצריכה שימה ואתויי לפי שאינה קלה לטלטל. תוס' נדה נה. (וכמ"ז הגיה מרש"ל) והיינו חידושא של אבן מוסמא וכו' שלא ניכרת ישיבתו שהרי אינו מכביד כלום שכבר היתה האבן כבדה כל כך שלא הוסיפה כלום בענין ישיבתו. שיטה להר"ן. ואפילו הכי מטמא כלים הראויין לטמא משכב ומושב שתחתיה כאלו ישב ממש עליהן. תוס' כרל"ם. כה. אם זו בלבד אבן מוסמא. שיטה להר"ן. כו. כדתנן מנין לע"ז שמטמאה במשא ומוקמי' לה באבן מוסמא וכו' ומדקרי לאבן מוסמא משא משמע דמשום משא היא מטמאה. רמב"ן. כז. והנדה והיולדת והמצורע שמתו. תוס' כרל"ם. כח. [ד]מדין משכב ומושב אין טומאה לכלי חרש כל עיקר כדאמרינן לקמן (פד.). מי' מר"ן. ל. דתרי גווני אבן מסמא הם. תוס' כרל"ם. לא. הראוי למשכב ומושב. תוס' כרל"ם. לב. והאבן גדולה כ"כ שאינו מכביד כלום על המשכבות, ואפ"ה גזירת הכתוב שהן טמאים כדין משכבות ומושבות. ריטב"ם. לג. הכא ובמס' נדה מיירי. תוס' כרל"ם. לד. דנראה. תוס' נדה נה. לה. דכי האי גוונא טמא גבי זב, דתנן בפרקא קמא דמסכת כלים למעלה מהם מרכב שהוא טמא תחת אבן מסמא כגון שהמרכב היה תחת האבן וישב השהור עליה, אלמא אם המרכב תחת האבן מסמא הכלים שעל גבי האבן טמאים. תוס' כרל"ם. לו. פתוס' נמדה נה. מוקף: וכגון שהנדבך דוחק אצבעו של זב דאי לאו הכי הוי כאילו היה אויר בין אצבעו לנדבך דאין כאן טומאה כלל. לז. דתזרם. תוס' כרל"ם. לח. דע"ז מטמאה. תוס' כרל"ם. לט. איצטריך. תוס' כרל"ם. מ. מחומרייה דמת. תוס' כרל"ם. מא. דליכא למימר מנדה נפקא לן. תוס' כרל"ם. מב. אליבא דר' עקיבא, עבודה זרה. תוס' כרל"ם. מג. אי אינה לאברים. תוס' כרל"ם. מד. דפשיטא ליה. תוס' כרל"ם. מה. אפילו. תוס' כרל"ם. מו. ושמעינן מינה דליכא בע"ז חומרא דמת וכו' אתיא הקישא דשרץ למשמשיה. תוס' כרל"ם. מז. עצמה לטמאה במשא ובמגע. תוס' כרל"ם. מח. דאיצטריך למעט ע"ז מאבן מסמא. תוס' כרל"ם. מט. נמי. תוס' כרל"ם. נ. אלא דמלתיה דרבה לחודיה, אבל במלתיה דר"א הא אמרינן כבר. תוס' כרל"ם. נא. ולפי שהוא כתוב בדברי רבה טעו לכתבו אף כאן. תוס' כרל"ם. נב. דגרסי באבן מסמא כולי עלמא לא פליגי דלא מטמאה, ותו לא. תוס' כרל"ם. נג. לגמרי. תוס' כרל"ם.

ור׳ עקיבא למאי הלכתא איתקש לנדה למשא. לחודה לוקשה לנבלה: **לרבה מתני לה.** דאמר לעיל דר״ע לאבן מסמא נמי אקשה לנדה ולא מצי לאקושה לנבלה: **ובעי לה אליבא דר׳ עקיבא.** מי מקיש נמי לענין נדה דאיכא לאבריס או לא: **ניחא.** דקתני לרבנן כשרץ אלמא לא מטמיא במשא: **ממתני׳.** דמסכת ע״ז [ה] אבניו ועציו כו׳: ה״ג **נגרי ונכרים וע״ז ומשמשיה כו׳.** ול״ג מגע: [ו] **נגרי ונכרים.** שגזרו חכמים עליהן טומאת זבין: **הן ולא היסטן.** קס״ד היסטן משמע שהוסטו דהיינו משא ולא כשאר היסיטות שבהש״ס דמשמעו שהטמא הסיט האחרים: **משלמא לר״א ניחא.** דקתני ולא היסטן דמשמע דלא מטמא במשא. ולקמן פריך מאי הן אי הן טמאין קאמר פשיטא השתא היסטן טמא הס מיבעיא הכי איבעי ליה למתני מגען ולא היסטן: **ולכל דבריהם** [ז]. אלמא מטמאו במשא דאי לא מטמאו אלא במגע מאי מזבין לימא כטמאי מתים: **אלא.** הא משבשתא היא ובעי לתרוצי ורבה מתרץ לטעמיה ורבי אלעזר לטעמיה: **ואבן מסמא שלהן** גרסי׳. גבי נכרי ונכרית בין בתרצתא דרבה בין בדר׳ אלעזר והכי אמרינן בפרק בתרא דמסכת נדה (דף סט:) נכרי ונכרית מטמאין באבן מסמא: **ר׳ אלעזר מתרץ לטעמיה כו׳ ע״ז היא ולא היסטה.** ולא משאה שאינה מטמאה במשא: **מתקיף לה רב אשי מאי הן.** אי רבה ורבי אלעזר היסט דבריתא לשון משא משמע להו שהסיטו אחרים דהיינו משא מאי הן והיסטן הן ולא היסטן דקתני בין לר׳ עקיבא בין לרבנן אי לימרא דהן עצמן טמאים פשיטא דאי טהורים הס היסט מגע להו הכי איבעיא לאיפלוגי ע״ז אין היסטה טמא: **אלא אמר רב אשי הכי קאמר נגרי ונכריה בין הן שהסיטו אחרים.** והיינו היסטן דקתני בה ככל היסט שבמשנה: **בין אחרים שהסיטו אותן.** דהיינו משא וזהו הן דקתני בבריתא והכי משמע הן והיסטן דלישנא דבריתא משא שהזכירו חכמים בנכרי ונכרית בין הן שהוסטו על ידי אדם בין היסטן כלומר מה שהסיטו הן טמאין דתורת זבין עליהם דזב שהוסט ע״י אדם או הסיט את האדם ואת כל דבר טמאוהו דתנן (זבין פ״ה משנה ב) כל הנישא על גבי זב טמא והיינו היסט וילפינן לה במסכת נדה (ד׳ נ:). מוכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו [ויקרא טו] ומוקמי׳ לקרא התם ע״כ דה״ק וכל הנוגע בכל אשר יהיה הזב תחתיו דהיינו נישא על גבי הזב: **ע״ז שהסיטה את אחרים עטרוים.** דאיתקש לשרץ לכי שלא תטמא לא בהיסט ולא באבן מסמא ואליבא דרבה קמתרץ לה רב אשי: **אחרים שהסיטוה טמאים.** דהיינו משא ומודו רבנן דמטמאה במשא דאיתקש לנדה: **רבי עקיבא אומר.** ע״ז נמי כנכרי ונכרית בין שהסיטה בין שהוסטה וה״ה לאבן מסמא דאיתקש לנדה והכי תני רב אשי לברייתא אליבא דרבה נכרי ונכרית הן המשא שלהן והיסטן ע״ז היא המשא שלה ולא היסטה משמשיה לא הן ולא היסטן ר׳ עקיבא אומר נכרי ונכרית ע״ז הן והיסטן משמשיה לא הן ולא היסטן. וממילא לר׳ אלעזר מתרץ לה רב אשי נכרי ונכרית הן והיסטן ע״ז ומשמשיה לא הן ולא היסטן ר׳ עקיבא אומר נכרי ונכרית הן והיסטן ע״ז היא ולא היסטן דבמשא מטמיא ולא באבן מסמא דהוא דומיא דהיסטן משמשין לא הן ולא היסטן כך נראה לי סוגיא זו. ולא פירשו רבותינו כן והם פירשו מאי הן דאתקפתא דרב אשי אדרבי עקיבא קאי ולא קשיא ליה אלא דתני לה בלשון רבים והכי קשיא ליה כיון דר״ע אע״ז לחודה קאי אמאי תנא הן והיסטן היא והיסטה איבעיא ליה למיתני ולא נהירא לי דקשיא לי טובא בגוה חדא דלא אתקפתא היא דכיון דאמרן דמתני׳ מחסרתא היא ואוסופי מוספינן עלה שפיר מיתני בה [הן] לר״ע בין לרבה דקאמר ר״ע אכולהו קאי וקאמר [ז] הן והיסטן לר׳ אלעזר נמי קאי אכולהו דהכי קאמר ר׳ עקיבא ע״ז לענין היסט דהיינו משא בנכרי ונכרית וכולן הן והיסטן והכי קתני רבי עקיבא אומר נכרי ונכרית ע״ז הן והיסטן ועוד מ״ש דלא מיפלגי בין הסיטו להוסטו אלא בתרצתא דרב אשי ומאי דוחקיה לפלוגי בהו אי לאו דהן דבריתא משמע ליה שהוסטו והיסטן משמע ליה שהסיטו ועוד דסוף סוף בתירוצא דרב אשי לא מיתרצה אתקפתיה דאי הן משום מגע משמשיה קאמר [לא] הן ולא היסטן הוא ואילו רבי עקיבא הן והיסטן קאמר ואי אנכרי ונכרית הכא נמי ה״מ לתרוצי כלישנא קמא ומאי אתקפתיה: **היכי משכחת לה.** שהחפץ יטיט אדם או חפץ אחר: **כרע הזב טמאין.** שהרי הסיטן זב והיסטן של זב כי האי גוונא כתיב בין בכלים בין באדם בין באוכלין ומשקין. בכלים כתיב וכלי חרס אשר יגע בו הזב [שם] ותניא בת״כ יכול יטמאנו מאחוריו נאמר כאן בו ונאמר להלן אשר תבושל בו [שם ו] מה להלן מאחוריו אף כאן מאחוריו א״כ למה נאמר אשר יגע בו פשיטא מי גרע משאר טומאות שמטמאין כלי חרס מאחוריו כיון דכתיב גבי שרצים ל״ל למכתבי׳ הכא אלא להביא מגעו שהוא כטולו ואפי׳ מאחוריו ואיזהו זה היסטו. וגבי אדם נמי וכל אשר יגע בו הזב [שם טו] ואי משום מגע הא כתיב נוגע בבשר הזב [שם] אלא להביא מגעו שהוא כטולו ואפי׳ מאחוריו ואיזה זה היסטו. וגבי אוכלין ומשקין תנא וכל כלי עץ יטמא במים [שם] אמר ר׳ שמעון ומה בא זה ללמדנו אם ללמד שיטמא הזב כלי שטף במגע אלא כבר נאמר הנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו [שם] אם הנוגע בו יכבס בגדיו שהן כלי שטף במגע הוא עצמו לא יטמא כלי שטף במגע אלא למה נאמר וכל כלי עץ וגו׳ להביא אוכלין ומשקין וכליס הנישאין ע״ג הזב דבסיפיה דקרא דאשר יגע בו הזב כתיב דאוקמינן דמשמעי בהיסט והיינו דתנן כל הנישא על גבי הזב טמא: **כרעו**

מיתיבי ע״ז בשרץ ומשמשיה בשרץ. [ח] מבריתא אליס ליה למיפכך [ב] ממתני׳ משום דקתני בה משמשיה [ג] משמע [ד] דע״ז דומיא דמשמשיה דלא מטמו במשא [ה]: **ומשמשיה בין הן שהסיטו בו׳.** בשנויא קמא [ו] לא מדכר משמשיה [ז] משום דהוי בכלל הן ולא היסטן דבריתא אבל רב אשי הולך לפרש דמשמשיה לא הן ולא היסטן ולא הוי בכלל הא דקתני בבריתא הן ולא היסטן:

ורבי עקיבא. הרב פורת״ת לא גריס [ח] משמשיה במילתיה דר״ע דלא פליג [ט] במשמשיה אלרבנן: **הזב בכף מאזנים כו׳.** במס׳ זבים (פ״ד משנה ה) גרסינן הזב בכף מאזנים ומסכב ומושב בכף שנייה כרע הזב טהורין פי׳ ממדרס [י] ומ״מ טמאין כדין היסט הזב כרעו הן טמאים פי׳ ממדרס כיון שהזב למעלה הרי נשען עליהן [יא] וגירסת הקונטר׳ מיושב יותר אך לא נמצא כן אם לא שבריתא היא בשום מקום [יב]:

ע״ז

ורבי עקיבא למאי הלכתא איתקש לנדה למשא לוקשיה לנבלה אין הכי נמי אלא מה נדה אינה לאברין אף ע״ז אינה לאברין אלא הא דבעי רב חמא בר גוריא ע״ז ישנה לאברים או אינה לאברים תיפשוט ליה מהא בין לרבנן בין לרבי עקיבא דאינה לאברים רב חמא בר גוריא ע״ז מיתיבי ע״ז כשרץ [א] ומשמשיה כשרץ רבי עקיבא אומר ע״ז כנדה ומשמשיה כשרץ בשלמא לרבי אלעזר ניחא אלא לרבה קשיא [ב] אמר לך רבה מי אלימא ממתני׳ דקתני עציו ואבניו ועפריו מטמאין כשרץ ואוקימנא מאי כשרץ דלא מטמא באבן מסמא ה״נ דלא מטמא באבן מסמא מיתיבי נכרי ונכרית ע״ז ומשמשיה הן ולא היסטן רבי עקיבא אומר הן והיסטן בשלמא לרבי אלעזר ניחא אלא לרבה קשיא אמר לך רבה וליטעמיך נכרי ונכרית נמי הן ולא היסטן [ג] והתניא [ד] דבר אל בני ישראל וגו׳ בני ישראל מטמאין בזיבה [ה] ואין נכרים מטמאין בזיבה אבל גזרו עליהן שיהו כזבין לכל דבריהן אלא רבה מתרץ לטעמיה נכרי ונכרית הן והיסטן ואבן מסמא שלהן ע״ז היא והיסטה אבל לא אבן מסמא שלה רבי עקיבא אומר ע״ז היא והיסטה ואבן מסמא שלה ורבי אלעזר מתרץ לטעמיה נכרי ונכרית הן והיסטן ואבן מסמא שלהן ע״ז היא ולא היסטה ורבי עקיבא אומר ע״ז היא והיסטה מתקיף לה רב אשי מאי הן אלא אמר רב אשי הכי קאמר נכרי ונכרית בין הן שהסיטו את אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן טמאים ע״ז שהסיטה אחרים טהורין אחרים שהסיטו אותה טמאים משמשיה בין הן שהסיטו את אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן טהורים רבי עקיבא אומר נכרי ונכרית וע״ז בין הן שהסיטו את אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן טמאים משמשיה בין הן שהסיטו אחרים ובין אחרים שהסיטו אותן טהורין ע״ז בשלמא אחרים שהסיטו אותה משכחת לה אלא היא שהסיטה את אחרים היכי משכחת לה אמר רמי בריה דרב ייבא [ג] כדתנן [ד] הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין בכף שנייה כרע הזב טמאין כרעו

מסורת הש״ס

(א) נדה לד., ב) [עי׳ תוס׳ ב״ב ג. ד״ה ונכרין], ג) [נ״מ תוס׳ ד״ה הזב כו׳ אם לא שבריתא היא כו׳ ל״ל כדתניא], ד) זבין פ״ד מ״ו ע״ש, ה) [דף מז.], ו) בס״א וסף: נכרי מגע ע״ז, ז) הן היסטן ואבן מסמא שלהן כל״ל.

הגהות הב״ח

(א) רש״ל ד״ה לכל דבריהם. נ״ב ע״ל דף פד ע״ב:

גליון הש״ם

גמ׳ אמר לך רבה מי אלימא ממתני׳. לעיל ד׳ יב ע״א עיריובין דף פט ע״ב: תוס׳ ד״ה מיתיבי וכו׳ מבריתא אליס ליה. עי׳ לעיל דף יב ע״א תוס׳ ד״ה מי אלימא:

רבינו חננאל

ומותבינן לרבה דאמר במשא כולי עלמא לא פליגי, דהא רבנן קאמרי עבודה זרה כשרץ. ודחי. ומותבינן נמי מגע נכרי ונכרית עבודה זרה ומשמשיה הן ולא היסטן. ר׳ עקיבא אומר הן והיסטן. ופי׳ היסט נדנוד, שאם נטל אדם קנה או קיסם ונדנד את הבגד, אומרין שהסיטו. ומי שנשא כלום כבר הסיטן. ויש מסיט שלא במשא. וכיון שמן משנה הזו עבודה זרה מטמאה במגע ואין מטמא בהיסט, הרי נודע באמת שאינה מטמאה במשא כמו מגע נכרי ונכרית, כי הנושאה מסיטה לפי שהיא מתנדנדת בכחו כדפרשינן לעילא. ור׳ עקיבא אומר הן והסיטן כל המסיט עבודה זרה טמא, והנושא בכלל מסיט. בשלמא לר׳ אלעזר דאמר במשא פליגי, ניחא הא ברייתא, אילא לראבה דאמר לא פליגי במשא קשיא. ופרקינן דאמר לך רבה וליטעמיך דקאמרה הך ברייתא אין נכרי ונכרית ממטאין בהיסט, (הלא) [אלא] גזירה היא עליהן שיהוא טמאין כזבים לכל דבריהם, והרי הזב מטמא בהיסט. אלא רבה מתרץ טעמיה ור׳ אלעזר מתרץ טעמיה. רבה מוקי לה לפלוגתא באבן מסמא לענין ע״ז ומסלק הסט מן פלוגתא, ור׳ אלעזר מסליק פלוגתא מן נכרי ונכרית לענין הסט ומוקי לה לפלוגתא לענין עבודה זרה ומשמשיה בלחוד. **מתקיף לה רב אשי מאי הן.** דפשטא דברייתא הן ולא הסיטן ר׳ עקיבא אומר הן והסיטן, בלשון רבים, על מגע נכרי ונכרית ועבודה זרה. ואהי תירוצא דאמרינה לראבא היא [ולא] (ז)אבן מסמא, ר״ע אומר היא (ולא) (ו)אבן מסמא, ליתי בה לענין עבודה זרה פלוגתא בהסיט כל עיקר, וקא מפיק לה לברייתא מן פשטא כלל. אבל ר׳ אלעזר קא מתרץ הן אבל לא הסיטן לרבנן, ולר׳ עקיבא הן והסיטן על ע״ז, ומפיק להו נכרי ונכרית בראיה ברורה דהא אימירה כי הכין דאף רבה מפקינון [נ״א: אפיקינון] שהרי גזרו עליהן שהן כזבין לכל דבריהן, והא גזירה לענין תרומה ששורפין אותה על מגע גוי והסיטו כדמפרש בתורת כהנים. אבל חולין לא גזרו בהן טומאת גוי. **והכין לישאנא** דגמארא איצטרכינן למיכתביה משום דמשבש ואית בה חילופי. ראבא מתרץ לטעמיה, נכרי ונכרית הן והיסטן ואבן מסמא שלהן, עבודה זרה היא והיסטה אבל לא אבן מסמא שלה. ר׳ עקיבא אומר היא והסיטה ואבן מסמא שלה. ר׳ אלעזר מתרץ לטעמיה נכרי ונכרית הן והיסטן

את אחרים. ר״ע אומר הן והסיטן, אפילו שהסיטו הן את האחרים. ולפום הכין שאילנן, ע״ז שמסיטה היא את אחרים היכי משכחת לה. ופריש ראמי בר ייבא כגון שבריתה היא בכף מאזנים ואחרים בכף מאזנים וכרעה ע״ז ותלאה נחתא משום יוקרא מכחה שמכרעת סאלקין אחרים בכף מאזנים אחרת ונמצאת כנושאה אותן וניסוטין מכוחה, כדתנן בזב.

עין משפט נר מצוה

ה א מיי׳ פ״ו מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ה: ו ב מיי׳ פ״מ מהלכות משכב ומושב הלכה ו סמג עשין לתמ:

תורה אור השלם

1 דַּבֵּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ זוֹבוֹ טָמֵא הוּא: ויקרא טו ב

מוסף רש״י

כזבין לכל דבריהם. משום שלא יהא מיעוט יטמאלו רגיל אלנו במשכב זכור (נדה לד:).

מוסף תוספות

א. מאן דקארי לה סבר. ריטב״א. ב. טפי. תוס׳ הרא״ש. ג. כשרץ. תוס׳ הרא״ש. ד. שרץ. מי הר״ן. ה. ואפילו הכי דחי׳ ליה דלא אלימא ממתני׳ והא כדאיתיה והא כדאיתיה. מי הר״ן, דלהכי קתני כשרץ כשרץ תרי זימני שאין דינן שוה. ריטב״א. ו. דרבה ור׳ אלעזר. תוס׳ הרא״ש. ז. במילתייהו דרבנן. תוס׳ הרא״ש. ח. בהך שינויא דרב אשי. תוס׳ הרא״ש. ט. מידי. תוס׳ הרא״ש. י. לפי שהיסטו של זב אינו מטמא משכב לעשותו אב הטומאה. מי הר״ן. יא. ובתר הכי קתני (שם משנה ו׳) הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין בכף שניה טמאים, ואכרע הזב קאי, לומר [דהא] דקתני דמשכבות ומושבות שהן טהורין, היינו מדין משכבות, דהא ודאי מדין היסט רואים להטמא כאוכלים ומשקין. ריטב״א. יב. והיא פירושא דמתני׳, ומשום הכי גרסינן בשמעתין כדתנן. ריטב״א. וכן במקומות הרבה אלא מפני שהיא רמוזה במשנתינו, ומאי דלא פריש במתני׳ פריש בברייתא מזכירה בשם משנה. רמב״ן. (דלא כהגהות הגלין).

רבינו חננאל (המשך)

אבל לא אבן מסמא שלהן. ע״ז היא אבל לא היסטה. ר׳ עקיבה אומר ע״ז היא והיסטה, ומשמשיה הן ולא היסטן. מתקיף לה רב אשי מאי הן. והא אתקפתא דרב אשי על מימרא דרבה היא בלחוד, דאילו ר׳ אלעזר הא קא מתרץ הן אבל לא היסטן. ור׳ עקיבא אומר הן והיסטן לענין ע״ז וליכא עליה אתקפתא. ומשום הכין מתרץ רב אשי אליבא דרבה ולא קא מתרץ אליבא דר׳ אלעזר. ולא מכלל דסבר לה כרבה ולא סבר לה כר׳ אלעזר, אלא משום דתרצתא דר׳ אלעזר תריצא וקיימא, ודרבה צריכה עדיין תרצתא. ולא שויא רב אשי תיובתא, אלא תריץ לה תירוצא דחיקא, ולעולם אימא לך דכר׳ אלעזר סבירא ליה. והכין קא מתרץ רק אשי אליבא דרבה דאי דקאמרת מאי הן אבל לא היסטן, ר׳ עקיבא אומר הן והסיטן דאימור לענין ע״ז, אמר לך רבה הכי קאמר, ע״ז ומשמשיה הן אבל לא הסיטן שהסיטו הן

ז א מיי' פ"ק מהלכות משכב ומושב הלכה ח כ:
ח ב מיי' פ"ו מהלכות שאר אבות הטומאות הלכה ד:
ט ג סה הלכה ב ס:
י ד סה הלכה ח:
יא ה ו ז מיי' פרק י"ח מהלכות כלים הל"ט:
יב ח מיי' פ"ג מהלכות מ"ת הלכה יב טוש"ע יו"ד סימן רמו סעיף כח:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה טהורין וכו' דכי כתיב משא הזב באדם כתיב. עי' נדה דף נד ע"ב בגס"י ד"ה כי תיבעי ופע"ג: תוס' ד"ה כי תיבעי וק"ל לר"י. ק"ל הא סה מבואר דמדין ביטול הוא (ומס כן) [י"ל] דסתיעא בע"ז של ישמעאל דלא מהני ביטול אס טהור מטומאה וע"ש:

מוסף תוספות

א. שאינה של חוליות. ריטב"א. ב. לגמרי. תוס' הרא"ש. ג. מנא לן דהוא זבוב אלהי עקרון אי משום דאיכא קרא אחרינא בבעל זבוב אלהי עקרון, א"כ. ריטב"א. ד. דכיון דבעלמא כתיב זבוב אלהי עקרון והכא כתיב וישימו מסתמא על זבוב דהתם מיירי. ריטב"א. ה. לישב. רמב"ן. ו. בתוס' במתמה דף לא. מוסיף: דאפי' עיקרו עשוי להעביר בני אדם מעיר לעיר וכו' לא חשיב מדרס כיון דלא עבידא להיות נשען עליה אלא ללכת ממקום למקום. ז. לענין מלא וריקן כי היכי דלא ילפי' מינה לענין קבול. ריטב"א, [ו]אפי' גדולה טמאה. רמב"ן. ח. אפילו פשוטי כלי עץ מקבל טומאת מדרס. ריטב"א. ט. פי' ואפילו ע"י שוורים. ריטב"א.

רב נסים גאון

כמאן אזלא כל הטמאות המסיטות טהורות, חוץ מהיסטו של זב, שלא מצינו בכל התורה כולה. עיקר דילה בתורת כהנים, וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר, אין לי אלא כלי חרס, מנין לרבות כלי כר'. ומאחר שלמדנו שאין מטמאין אותו אלא מאוירו, מה ת"ל אשר יגע בו, מגע שהוא כבולו, הוי אומר זה היסטו ואמרו וכל אשר יגע בו הזב, זה הוא היסטו של זב. הרי למדנו מיכן שכל מה שיסיטנו הזב טמא. ובה ונדה ויולדת וכל דדמי לזב טומאתן כטומאת הזב. ומזה העיקר אמרו במשנה [זבין פ"ד מ"ו] הזב בכף מאזנים, ואוכלין ומשקין בכף שנייה וכו'. וכאדם לא פרט בין הטהור המסיט את הזב, ובין הזב המסיט את הטהור, כמו ששנינו [שם פ"ה] המסיט את הזב או שחזב מסיט בו מטמא אוכלין כו', ובתוספתא [זבין פ"ד] אמרו בין שהזב מכרגין מטמא אחד כו'. ותנן נמי [שם פ"ג מ"א] עלו באילן שכוחו רע ובסוכה שכוחה רע טמא. אלא אם כן יהיה החיסט במקום בית הסתרים, אז יהיה דינו משונה, כמפורש במסכת נדה בפרק יוצא דופן [דף מג], אמר ריש לקיש קנה בקומטו של זב, והסיט בו את הטהור, טהור. קנה בקומטו של טהור, והסיט בו את הזב, טמא. מאי טעמא, דאמר קרא [ויקרא טו] וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים, זה הסיטו של זב, שלא מצינו בכל התורה כולה, ואפקיה רחמנא בלשון נגיעה למימרא דהסיט ונגיעה כידו, מה התם מבראי אף הכא מבראי. ובתורת כהנים אמרו מה ידיו בנראה, פרט לבית הסתרים, אף כל בשרו בנראה, פרט לבית הסתרים. דאלמא כי מניד (הטהור לזב) [זב לטהור] במקום בית הסתרים טהור הוא. ובמס' ע"ז בפרק ר' ישמעאל (דף ס) אומר, ג' אבנים זו בצד זו אמרו, אמר רב אשי כל שבזב טמא, בגוי עושה יין נסך, וכל שבזב טהור, בגוי אינו עושה יין נסך. מיכן אמר ח) ר"ש קנה של זב כו'.

ובבבא קמא בפרק כיצד הרגל (דף יז) אמרו עוד אמר רבא כל שבזב טמא בנזקים משלם נזק שלם כו'.

ח) עיין הטיב בתוס' סה ד"ה כל דע"כ הא דזב טהור לא קאי אקנה בקומטו של זב ודברי רבינו ל"ע.

ע"ז[א] ישנה לאברים בו'. בשל חוליות מבעיא ליה אבל ע"ז שנשתברה[ב] פשיטא ליה דלא מטמאה ולא משום היקישא דנדה פשיטא ליה בנשתברה דדמיא לגמרי לנדה שאין אדם יכול להחזירה דא"כ אמאי קאמר לעיל דמבעיא ליה אליבא דר' עקיבא אליבא דרבנן נמי מני למיבעי דהא דנפקא להו דע"ז אינה לאיברים מנדה הני מילי כשנשתברה לגמרי אבל ודאי בלא נדה פשיטא ליה דנשתברה טהורה: **כי תבעי לך היכא דאין הדיוט בו'.** לענין טומאה מבעיא ליה לכפי' הקונטו' ולעיל נמי מייתי אפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן אבל לענין איסורא דאוריתא לא שייך למילף מנדה ואע"ג דאסור בהנאה בטומאה דרבנן מיבעיא ליה אי פרחה אי לא משמע דבהדיוט יכול להחזירה פשיטא דאסירה אפילו לישנא בתרא מדבעי לענין טומאה בהדיוט יכול להחזירה אי איסור הנאה דאוריתא אבי כ"ש דלא מטמא[ג] וקשה לר"י דבפרק ג' דמסכת ע"ז (ד' כט:) פליגי רב ושמואל בע"ז שנשתברה מאליה דרב אמר צריכה לבטל כל קיסם וקיסם ושמואל אמר אין ע"ז צריכה לבטל אלא דרך גדילתה ובעי לאוקמא פלוגתייהו בשברי שברים ומסיק דבע"ז של חוליות עסקינן והדיוט יכול להחזירה קא מיפלגי דרב סבר כיון דהדיוט יכול להחזירה כו' לא בטלה משמע דבאין הדיוט יכול להחזירה אפי' רב מודה דשריא ונראה לר"י דהתם פליגי בחוליות קטנים דכשמתפרקין הוו כעין שברי שברים דקאמר התם מעיקרא אבל הכא מיירי בחוליות גדולות דאפי' שמואל מודה דאסירי בהנאה אפי' אין הדיוט יכול להחזירה: **וישימו להם בעל ברית וגו'.**

אמי קרא בשופטים כתיב וקשה לר"י[ג] למה לא הביא קרא דמלכים (ב ח) [ד]זבוב בעל עקרון ולמה ליה לאתויי בריית"א וי"ל דאי מהתם ה"א זבוב גדול היה אלא שהיה לו דמות זבוב לכך מייתי מהכא שהיה קטן כשאר זבובים דקתני ומניחה בתוך כיסו ודרים לה מדכתיב בעל ברית משמע שכרתו להן ברית להיות כל שעה אצלם ומסברא קאמר זה זבוב בעל עקרון[ד]:

מה מת בכזית אף ע"ז בכזית.

תימה [לר"י] לרבי עקיבא אי ישנה לאברים נוקי אאי היקישא לקולא דבעי כזית אאברים אבל ע"ז שלימה אפילו אין בה כזית דומיא דמת כשהוא שלם דמטמא אפילו אין בו כזית כדאמר בזיר בפרק כ"ג (דף נ.) ויש לומר דבמת אפי' אבר שלם שאין בו כזית טמא כדאמרינן נמי התם א"כ כך לי אבר אחד כמו כולה ואם תאמר אכתי מני לאוקמא היקישא בחוליא אחת שבגדה במת לא תשיב אבר וי"ל דהיא אפילו כזית לא מטמא דכשברי שברים משיבא: **נלמדנה משק.** דספינה אינה מיוחדת למדרס אף על פי שכל שעה יושבין בה בני אדם מכל מקום עיקרן עשויות לפרנסמיא ומומר בה[ה] עמוד ועשה מלאכתו[ו] דאי ספינה מיוחדת למדרס לא הוה ילפינן משק[ז] כדאמרינן ברים אלו מומין (בכורות לח.) דמדרסות לא איתקוש לשק[ח] [מ]: **לאפוקי ספינה שאינה מיטלטלת מליאה.** [נ]ומה שמיטלטלת ביס לא חשיב ליה טלטול כיון דעיקר הילוכה מחמת המים:

ולחנניא

כרעו הן טהורין כמאן אזלא הא דתניא [א]כל הטמאות המסיטות טהורות חוץ מהיסטו של זב [ב]שלא מצינו לו חבר בכל התורה כולה לימא דלא כרבי עקיבא דאי כרבי עקיבא איכא נמי ע"ז אפילו תימא ר' עקיבא תנא זב וכל דדמי ליה [ג]בעי רב חמא בר גוריא ע"ז ישנה לאברים או אינה לאברים היכא דהדיוט יכול להחזירה לא תיבעי לך דכמאן דמחברת דמי כי תיבעי לך היכא דאין הדיוט יכול להחזירה מאי כיון דאין הדיוט יכול להחזירה כמאן דמתברא דמי או דילמא הא לא מחסרה ואיכא דבעי לה להך גיסא היכא דאין הדיוט יכול להחזירה לא תיבעי לך דכמאן דמתברא דמי כי תבעי לך היכא דהדיוט יכול להחזירה מאי כיון דהדיוט יכול להחזירה כמאן דמחברא דמי או דילמא [ב]השתא מיהא קשלפה ושריא תיקו בעי רב אחדבוי בר אמי ע"ז פחותה מכזית מהו מתקיף לה רב יוסף למאי אילימא לענין איסורא לא יהא אלא זבוב בעל עקרון דתניא [1]וישימו [ג](להן) בעל ברית לאלהים זה זבוב בעל עקרון [ד]מלמד שכל אחד ואחד עשה דמות יראתו ומניחה בתוך כיסו כיון שזוכרה מוציאה מתוך כיסו ומחבקה ומנשקה אלא לענין טומאה מאי כיון דאיתקיש לשרץ מה שרץ בכעדשה אף ע"ז נמי בכעדשה או דילמא הא איתקיש למת מה מת בכזית אף ע"ז בכזית אמר רב אויא ואיתימא רבה בר עולא ת"ש דתניא [2]ע"ז פחותה מכזית אין בה טומאה כל עיקר שנאמר [2]וישלך את עפרה [ה](אל) קבר בני העם מה מת בכזית אף ע"ז בכזית ורבנן למאי הלכתא איתקש לשרץ דלא מטמא במשא לנדה דאינה לאברין למת דלא מטמא בכעדשה אימא לחומרא למאי הלכתא אקשה רחמנא לשרץ לטמויי בכעדשה לנדה לטמויי באבן מסמא אקשה רחמנא למת לטמויי באהל [ד]טומאת עבודה זרה דרבנן היא וקולא וחומרא לקולא מקשינן לחומרא לא מקשינן: **מתני'** [ה]מנין לספינה שהיא טהורה שנאמר [3]דרך אניה בלב ים:

גמ' פשיטא אניה בלב ים היא הא קמ"ל כים מה ים טהור אף ספינה טהורה תניא חנניה אומר נלמדה משק [ו]מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כל מיטלטל מלא וריקן לאפוקי ספינה דאינה מיטלטלת מלא וריקן מאי בינייהו איכא בינייהו ספינה של חרס מאן דאמר אניה בלב ים [ז]הא נמי בלב ים היא למ"ד כשק הנך (היא) דכתיבי גבי שק דאי מיטלטלת מלא וריקן אין אי לא לא [ח]אבל ספינה של חרס אע"ג דאינה מיטלטלת מלא וריקן אי נמי ספינת הירדן למ"ד אניה בלב ים היא הא נמי אניה בלב ים היא למ"ד מיטלטלת מלא וריקן הא נמי מיטלטלת מלא וריקן דא"ר חנינא בן עקביא מפני מה אמרו ספינת הירדן טמאה מפני שטועים אותה ביבשה ומורידין אותה למים א"ר יהודה אמר רב [ט]לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ואפי' שעה אחת שהרי כמה שנים נשנית משנה זו בבית המדרש ולא נתגלה טעמה עד שבא רבי חנינא בן עקביא ופירשה אמר רבי יונתן לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפי' בשעת מיתה שנא' [4]זאת התורה אדם כי ימות באהל אפי' בשעת מיתה תהא עוסק בתורה [י]אמר ר"ל [ח]אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל אמר רבא ולחנניא

[מ] [זבחים לו:] נז. ממתות לא: בכורות כח. נדה מנ. וע"ר תוס' בכורות כח. ד"ה שלא], [נ] [לעיל פב:], [ג] [ל"ל לחסן], [ד] מנחלרין סג: [סו:], [ה] [ל"ל עלן], [ו] [לקמן קכב: מגיגה כו:] ממתות לו: בכורות לח., [ז] [ביצה כד:], [ח] בכרכות סג: גיטין מז:, [ט] [זבחים ס"ה מ"כן], [י] [ל"ל עכן], [כ] [דברים ז], [ל] ל"ל בעל זבוב אלהי עקרון, [מ] [וע"ע תוס' ממתות לא. ד"ה שיהיה],

תורה אור השלם

1 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר מֵת גִּדְעוֹן וַיָּשׁוּבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְזְנוּ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים וַיָּשִׂימוּ לָהֶם בַּעַל בְּרִית לֵאלֹהִים:
שופטים ח לג

2 וַיָּצֵא אֵת הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית יְיָ מֵחוּץ לִירוּשָׁלִַם אֶל נַחַל קִדְרוֹן וַיִּשְׂרֹף אֹתָהּ בְּנַחַל קִדְרוֹן וַיְדֻקֶּהָ לְעָפָר וַיַּשְׁלֵךְ אֶת עֲפָרָהּ עַל קֶבֶר בְּנֵי הָעָם:
מלכים ב כג ו

3 דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דֶּרֶךְ נָחָשׁ עֲלֵי צוּר דֶּרֶךְ אֳנִיָּה בְלֵב יָם וְדֶרֶךְ גֶּבֶר בְּעַלְמָה:
משלי ל יט

4 זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל הַבָּא אֶל הָאֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:
במדבר יט יד

מוסף רש"י

זאת התורה. היכן מצויה, בפרשת שיומת בפלטלי תורה (ברכות סג:).

רבינו חננאל

כמאן אזלא הא דתניא כל הטמאות המסיטות אחרים טהורין, חוץ מן הזב, שלא מצינו לו בכל התורה כולה, נימא דלא כר"ע, דאי ר"ע הא אף ע"ז שהסיטה את אחרים טמאין. ודחינן אפילו תימא ר"ע תנא זב וכל דדאמי ליה. נמצאו דברי רב אשי, דפלוגתא דרבה ור' אלעזר בתרצתא דהא מתניתא, דר' אלעזר סבר בהיסט שהסיטו אחרים את עבודה זרה פלוגתא דרבנן ודר' עקיבה. אבל הסיטה היא את אחרים טהורין. ורבה סבר בהיסט שהסיטה ע"ז את אחרים פלוגתיהו, אבל אם הסיטוה אחרים טמאין. **וביעיא** דרמי בר חמא, הא אמרינן כרבה בעי לה ואליבא דר"ע. אבל לרבה, לרבנן אינה לאברין. ולר' אלעזר בין אליבא דרבנן ובין אליבא דר' עקיבא אינה לאברים. וכן הלכה. **וביעיא** דרב אחדבוי בר אמי ע"ז פחותה מכזית, לענין איסורא פשיטא דאסירא, דהא זבוב בעל עקרון אסור. אבל לענין טומאה אין בה טומאה של כלום, דלהכין איתקש למת, ואיתקש לנדה שאינה לאברים, ואיתקש לשרץ שאינה טמא במשא. ולא מצית למימר לחומרא לשרץ כעדשה, ולנדה לאבן מסמא, ולמת לאהל, משום דטומאת ע"ז דרבנן היא, וכי איכא חומרא וקולא, לקולא הוא דמקשינן.

[מתני'] מנין לספינה שהיא טהורה כו'. פירוש שאינה מקבלת טומאה. רבנן דמתני' (משום) מדמי לה לספינה לים, מה הים אין מקבל טומאה אף הספינה אינה מקבלת טומאה. וחננייה מפיק לה למילתא דספינה שאין מקבלת טומאה, מן השק, דכתיב מכל כלי עץ או בגד או עור או שק, מה שק מטלטל מלא וריקן, מקבל טומאה, לאפוקי ספינה שאינה מטלטלת מלא וריקן, לפיכך אינה מקבלת טומאה. **מאי בינייהו איכא בינייהו ספינה של חרס.** לרבנן שמדמין אותה לים, אף ספינה של חרס טהורה. ולחנייה שהוא למד לטהרת ספינה משק, ספינה של חרש [מקבלת] טומאה, דאמר לן עץ ובגד ועור ושק דכתיבי בענינא, גמרינן להו משק, נמצא (משק) [השק] מלמד עליו, אלו הדברים שכתובין בפרשה. וכן מלמד שאין מקבלין טומאה אלא מה שהוא מטלטל מלא וריקן, כגון שק. אבל כלי חרס אינו כתוב עם השק, לפיכך אין השק מלמד עליו, דאע"פ שאינו מטלטל מלא וריקן, מקבל טומאה. **אי נמי** איכא בין רבנן לשלמידין מן הים, ובין חננייה שהוא למד מן השק, (ספות) ספנ[י]נת הירדן. לרבנן טהורה, ולחנייה טמאה מפני שהיא מטלטלת מליאה וריקנית כר' חנניה בן עקביה. **אמר רבה**

מסורת הש"ס

ולחנניא. דאמר ספינה המיטלטלת מלאה טמאה אפילו אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים מרוב גודלה הוי טילטול וטמאה: **דקפידרא.** קלרה ומוקפת משלש לדדין: **טמאה מדרס.** שיושיבה מיוחדת היא: **כמטה.** שהיא ארוכה ומתחתיה מקבלת כמטה של עור שאין בה שום נקב: **טמאה טומאה מת.** כלומר מקבלת שאר טומאות כולן חוץ מטומאת מדרס דכלי הוה לקבל טומאה ויושיבה אינה מיוחדת שטוענין בה פרגמטיא ואומר לו עמוד ועשה מלאכתנו. והא דנקט טמא מת משום דאב הטומאה הוא והכי קאמר אב הטומאה הוא על ידי מת ולא על ידי זב: **ושל אבנים.** העשויה להוליך בה אבנים: **טהורה מכלום.** אינה מקבלת שום טומאה לפי שפרוצה מתחתיה נקבים גדולים ולא כלי הוא דכל הכלים שיעורן כרמונים: **ואמר רבי יוחנן בו.** אלמא אף על גב דשל עץ איתקש לשל דבעינן מיטלטל מלא וריקן וזו אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים קאמר טמאה טומאה מת: **היכי שפיתה מלדה טמאה מדרס.** לפי שמשמשת שכיבה עם מלאכתה שמשתמשין בה דרך פתחה ואין צריך לומר לשוכב עליה עמוד ועשה מלאכתנו: **מומעלה.** פתחה כאותן שלנו: **טמאה טמא מת.** כלומר נעשה אב הטומאה על ידי מת כשאר כל הכלים הרשויין לקבל טומאה שאם האהיל אהל המת עליהן נעשין אב הטומאה ולענין שאר טומאות הויין ראשון לטומאה ככל הכלים ולא שמעינן ממתניתין אלא דכלי הוא לטומאה ומדרס לא הויא דאינה מיוחדת לשכיבה דצריך לומר לו עמוד. יש מקשין הכל על משנה זו הא דאמר רבי יוחנן בפרק במה אשה (לעיל דף נט.) אף אומר בטומאת מת עמוד ועשה מלאכתנו והכל הוא בפיסה דכי איתמר הכיא לענין כלי שנשבר ועודנו רואי למלאכה ולא מענין מלאכה דאשונה וקאמר רבי יוחנן דטהור מטומאתו דראשונה ואומר לו עמוד ועשה מלאכתנו הראשונה והכי הוא אינו ראוי אבל אומר לו עמוד ועשה מלאכה אחרת לא תהא זאת ביטלה דהא כתיב (במדבר יט) כל אשר באהל יטמא וכל כלי פתוח וגו' וכל טמא מת שבתלמוד המזכר אבל מדרס הוא הדין לטמא שרץ או לטומאת נבלה ולא הוזכר מת אלא משום דעל ידי מת נעשה אב הטומאה [כמו] על ידי מדרס שלא בא ללמדנו אלא לומר שהוא כלי מקבל כל טומאה חוץ מטומאת מדרס אם יש בו עליו זב אינו נעשה אב הטומאה: **הבאה במדה.** היכה גדולה שאינה מיטלטלת ויש לה חלון מלמעלה להשתמש בתוכה: **טהורה מכלום.** למדרס לא חזיא הואיל וחלונה מלמעלה אינה משמשת שכיבה עם מלאכתה ולשאר טומאות לא חזיא דאינה מיטלטלת מליאה. ולא איתפרש מה לשון באה במדה ולי נראה על שם אנשי מדות [במדבר יג] כלומר שצריכה למוד ארכה ורחבה: **מדרס כלי חרס טהור.** שאם יש בו עליו הזב ולא נגע בחוירו טהור ואינו מטמא משום מדרס ולקמיה ילף לה מקרא: **מאי קאמר.** מה ענין ספינה אצל מדרס ספינה טהורה אף מטומאת מגע ולמדרס לא חזיא: **ומגעו טמא.** אם נגע הזב בתוכו: **וספינה של חרס טמאה.** במגעה: **לחנניא.** דליף טעמא משקן ואחרס לא איתקש לשקן: **כפנא דידן.** דליף מבלב יס [משלי ג] והא נמי בלב יס היא: **מאי אף ספינה.** על כרחין טהורה ממגע קאמר ומאי אף הא לא טיהר תנא קמא כלי ממגע דטימא אף זו כיוצא בו: **וספינה הירדן טהורה לפנא דידן.** דליף מבלב יס לא שנא גדולה לא שנא קטנה. והוא הדין נמי דמלי לתרוצי וספינה של חרס טהורה בתר דמפכינן דתנא קמא לרבי יוסי אלא משום דשכיחא טפי של עץ משל חרס: **משכנו.** הוא והמשכב הוזכר כאן: **כלי חרס.** אין לו טהורה במקוה דכתיב [ויקרא טו] ט) ישבר אין לו טהורה אלא שבירתו: **מפץ.** של קנים: **במה מניין.** שהוא טמא לפי שמלינו שפשוטי כלי עץ טהורין מטומאת מגע שרץ מניין שכלי הראוי למשכב ומושב מקבל טומאת מגע במה: ודין

ולחנניא טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול. נראה לר"י אפילו בית בה מ' סאה[א] תימה לר' יצחק אמאי נקט חגניא הא רבנן נמי לא פליגי בהא דמה שמטהרין ספינת הירדן היינו משום[ב] דרך אינה בלב יס (משלי ג) ולאו משום דלא שמיה טילטול ועוד דנראה דספינת הירדן מיטלטלת אפילו על ידי בני אדם דאי אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים אם כן מממתניתין דכלים דתנן ספינת הירדן טמאה הוי מצי לאוכוחי דלחנניה [ג]שמיה טילטול:

ואמר רבי יוחנן אם יש בה בית קיבול רימונים בו'. הא דקתני במטה טמאה טמא מת לא מצי לאתויי דאיירי דאיכא לאיתמר[ד] שמיטלטלת על ידי בני אדם[ה]: **שלש תיבות הן.** קשה לר"י דאמאי מייתי לה דאי משום דהיא סיפא דהיא דג' עגלות הן אם כן הוה ליה לאתויי הסיא דג' עריסות שהן בינתים:

הבאה במדה טהורה מכלום. אפתחה למעלה קאי דפתחה מגילה דחזיא למדרס לא בעי מיטלטלת מלא וריקן כדאמרי' בנכורות (דף לח.):

אלא אמר רב פפא ה"ק בו' ושל עץ בין במדרסו בין מגעו טמא. תימה לרבינו תם דלמה לו [ו]להגיה של עץ וספינת הירדן לא הוה ליה אלא לאפוקי שיעוא קמא[ז] דלא"ק ספינה של חרס טהורה כתנא דידן ולר' יוסי אף הספינה טמאה[ח] כחגניה ואף דרבי יוסי [ט]אמגע דקאמר ת"ק דטמא על כן נראה לרבינו תם כגי' ר"ח דגרסינן במילתיה דרב זביד [י]וספינה של חרס טהורה כתנא דידן ורבי יוסי אומר אף הספינה טמאה כחגניה כמו מגע [דכלי חרס][יא] ופריך[יב] מאי אף [יג]דהשתא לא קאי אעיקר מילתיה דת"ק[יד] אלא אדקדוק דבריו דדייקינן הא מגעו טמא אלא א"ר פפא ה"ק [טו]כו' וספינה של חרס טמאה כחגניה ר' יוסי אומר אף הספינה טהורה[טז] כתנא דידן כמו מדרס כלי חרס דקתני תנא קמא בהדיא דטהור[טז]

מה הוא דאית ליה טהרה במקוה. לאו דוקא נקט מקוה הא זב בעי מים חייס[יז] אלא משום דבעי למינקט מקוה גבי משכב ומושב[יח] ולענין מים חייס [יט]לא מצרכי שיהא טעון[כ] במשכב ומושב כזב דלא בעינן אלא דדמי ליה פורתא דאית ליה טהרה[כא]:

לאפוקי כלי חרס דלית ליה טהרה במקוה. תימה הא כופת שאור שיחלה ליטיבה טמאה מדרס כדאמרינן בהעור והרטוב (מולין דף קכט.) אע"ג דלית ליה טהרה במקוה[כב] ואומר רבינו תם [כג]דיש במינו בגדולי קרקע טהרה במקוה כגון כלי עץ[כד]:

מפץ במת מניין. פירש בקונטרס דמיירי במפץ של עץ[כה] ואין נראה לרבינו תם דהא פשוטי כלי עץ יש להם טהרה במקוה כדמוכח בפרק קמא דסוכה (דף טז.) [כו]דאמר מטה מיטהרת איברים ומוקי לה בפשוטי כלי עץ כגון ארוכה ושתי כרעים[כז] ואומר ר"ש דהכא במפץ של שיפה ושל גמי דאין בו שום טומאה אלא מדרבנן נגד מטומאת מדרס[כז] כדפירש לעיל בפרק במה אשה (דף סו.) והא דפשוטי כלי עץ אית להו טהרה במקוה[כח] אומר ר"י דנפקא לן מדכתיב (במדבר לא) וכל כלי עץ תתחטאו דמשמע אפילו פשוטי דומיא דכלי מתכות דכתיבי התם[כט] אף על גב דכתיב [ל]וכל מעשה עזים ליכא למילף מה מעשה עזים מיטלטל מלא וריקן אף כלי עץ דלא שייך למילף הכי אלא משק [לא]כדכתיב (בראשית מב) ויהי הסר מריקים שקיהם ולהכי נקט נמי בכל דוכתא מה שק מיטלטל מלא וריקן כו' ולא נקט מה בגד מיטלטל מלא וריקן אף על גב דבגד נמי כתיב גבי שק [לב]לו בגד או עור לו שק: מה

למימר דוקא במקבליהן דומיא דשק, דהתם לא כתיב ביה שק. מי' ק"ן. ל. התם נמי. תוס' הא"ש. לא. שאין דרך לעשותו אלא מלא וריקן שעשוי לשאת בו משאות. תוס' סוכה טז. לב. דכתיב וכל כלי עץ. תוס' הא"ש.

אמר רבה ולחנניה טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול, דתנן ג' עגלות הן העשויה כקתדרה טמאה מדרס, כמטה טמאה טמא מת כו'. זו המשנה במס' כלים בפרק ג' תריסים. וגם בו יש המשנה האחרת ג' תיבות הן וראוי לנו לבאר כי אנפ"י שהמת הוא חמור מכל הטומאות וקשה מהן, כמו ששנינו במשנה [כלים פ"א מ"ד] חמור מכולם המת שהוא טמא באהל מה שאין כן כולם מטמאין, אינו מטמא משכב ומושב, כמו שהוא בתורת כהנים הזב מטמא משכב ומושב לא המת, מה אם הזב שאינו מטמא טומאת ז' מטמא משכב ומושב, מת שהוא מטמא טומאת ז' אינו דין שיטמא משכב ומושב, ת"ל הזב לא המת. ר"ש אומר אשר ישכב עליו ואשר ישב עליו, אח שיש לו שכיבה וישיבה מטמא משכב ומושב, ואין זב שמת מטמא משכב ומושב. ושאמרו הזב שמת מטמא במשא עד שימוק הבשר, מדברי סופרים. וטמא מת נידון כמת אינו עושה משכב ומושב (לדבריהם) הזב ולא טמא מת כו'. **הבהסמאה** [כלים פ"א] חומר בבולע נדה מטמא מת בתחתון בעליון מה שאין בן בטמא מת. ואמרו במשנה ובתוספתא במס' זבין חומר בזב מבמת, שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו כו', מה שאין המת מטמא. טמא מת משכב על י' מצעות אינו מטמא אלא העליון שמכסה עליו והשאר שהוריו לפי שלא יעשה משכב ומושב, והעליון טמא בנגיעה. לפיכך היו החכמים קורים לכל דבר שאינו מטמא כדין משכב ומושב, טמא(ה) טמא מת, ולכל דבר שהוא נעשה משכב ומושב היו קורין אותו בשם מדרס בלשון קצרה. ולכן כל דבר שהוא מטמא מדרס הוא מטמא במגע, דהיינו טמא מת לפי הכיניו שכינו לו. וכל דבר שאינו ראוי למשכב ומושב, הוא טמא טמא מת כדין הנגיעה, ואינו מיטמא מדרס. **וכדבר** הזה אמרה המשנה בפרק בא סימן התחתון [נדה מט.] כל המיטמא מדרס מטמא טמא מת, ויש שהוא מטמא טמא מת וכו'. ואמרו בתלמוד [שם] כל המטמא מדרס מטמא טמא מת כל דחזי ליה למדרס מטמא טמא מת, ויש שהוא מטמא טמא מת ואינו מטמא מדרס, לאיתויי סאה ותרקב דחניא והיושב על הכלי, יכול כפה סאה או תרקב וישב עליו, ודא טמא, ת"ל אשר ישב עליו הזב לא שמיוחד לישיבה יצא זה שאומ' עמוד ונעשה משלאכתנו. ובתוספתא [שם דכלים פ"ב] בעריסת בנות טמאה שמת מת. היתה משמשת שכיבה הרי זו טמא מדרס. מיטה שמוכרין עליה כלים, הרי זו טמאה טמא מת, היתה משמשת שכיבה וישיבה הרי זו טמאה מדרס. **ומאלו** העיקרים יתברר לך פירוש טומאת מדרס וטמא מת. ולפיכך היתה התיבה שפתחה מצידה שהיא ראויה למושב, טמאה מדרס. ושפתחה מלמעלה שאינה ראויה למושב, טמאה טמא מת במגע ולא טומאת מושב. הבין זה ושמור אותו בליבך כי הוא עיקר גדול. **יצא כלי חרש (דאין כו') דלית ליה טהרה במקוה.** כמו שכתוב בתורה [ויקרא יא] ואותו תשבורו, ואמרו רבותינו ז"ל מלמד שאין לו טהרה אלא שבירה.

ולחנניה. דאמר ספינה המיטלטלת מלאה טמאה אפילו אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים מרוב גודלה הוי טילטול וטמאה: **דקפידרא.** קלרה ומוקפת משלש לדדין: **טמאה מדרס.** שיושיבה מיוחדת היא: **כמטה.** שהיא ארוכה ומתחתיה מקבלת כמטה של עור שאין בה שום נקב: **טמאה טומאה מת.** כלומר מקבלת שאר טומאות כולן חוץ מטומאת מדרס דכלי הוה לקבל טומאה ויושיבה אינה מיוחדת שטוענין בה פרגמטיא ואומר לו עמוד ועשה מלאכתנו. והא דנקט טמא מת משום דאב הטומאה הוא והכי קאמר אב הטומאה הוא על ידי מת ולא על ידי זב: **ושל אבנים.** העשויה להוליך בה אבנים: **טהורה מכלום.** אינה מקבלת שום טומאה לפי שפרוצה מתחתיה נקבים גדולים ולא כלי הוא דכל הכלים שיעורן כרמונים: **ואמר רבי יוחנן בו.** אלמא אף על גב דשל עץ איתקש לשל דבעינן מיטלטל מלא וריקן וזו אינה מיטלטלת אלא על ידי שוורים קאמר טמאה טומאה מת: **היכי שפיתה מלדה טמאה מדרס.** לפי שמשמשת שכיבה עם מלאכתה שמשתמשין בה דרך פתחה ואין צריך לומר עליה עמוד ועשה מלאכתנו: **מומעלה.** פתחה כאותן שלנו: **טמאה טמא מת.** כלומר נעשה אב הטומאה על ידי מת כשאר כל הכלים הרשויין לקבל טומאה שאם האהיל אהל המת עליהן נעשין אב הטומאה ולענין שאר טומאות הויין ראשון לטומאה ככל הכלים ולא שמעינן ממתניתין אלא דכלי הוא לטומאה ומדרס לא הויא דאינה מיוחדת לשכיבה דצריך לומר לו עמוד. יש מקשין הכל על משנה זו הא דאמר רבי יוחנן בפרק במה אשה (לעיל דף נט.) אף אומר בטומאת מת עמוד ועשה מלאכתנו והכל הוא בפיסה דכי איתמר הכיא לענין כלי שנשבר ועודנו רואי למלאכה ולא מענין מלאכה דאשונה וקאמר רבי יוחנן דטהור מטומאתו דראשונה ואומר לו עמוד ועשה מלאכתנו הראשונה והכי הוא אינו ראוי אבל אומר לו עמוד ועשה מלאכה אחרת לא תהא זאת ביטלה דהא כתיב (במדבר יט) כל אשר באהל יטמא וכל כלי פתוח וגו' וכל טמא מת שבתלמוד המזכר אבל מדרס הוא הדין לטמא שרץ או לטומאת נבלה ולא הוזכר מת אלא משום דעל ידי מת נעשה אב הטומאה [כמו] על ידי מדרס שלא בא ללמדנו אלא לומר שהוא כלי מקבל כל טומאה חוץ מטומאת מדרס אם יש בו עליו זב אינו נעשה אב הטומאה: **הבאה במדה.** היכה גדולה שאינה מיטלטלת ויש לה חלון מלמעלה להשתמש בתוכה: **טהורה מכלום.** למדרס לא חזיא הואיל וחלונה מלמעלה אינה משמשת שכיבה עם מלאכתה ולשאר טומאות לא חזיא דאינה מיטלטלת מליאה. ולא איתפרש מה לשון באה במדה ולי נראה על שם אנשי מדות [במדבר יג] כלומר שצריכה למוד ארכה ורחבה: **מדרס כלי חרס טהור.** שאם יש בו עליו הזב ולא נגע בחוירו טהור ואינו מטמא משום מדרס ולקמיה ילף לה מקרא: **מאי קאמר.** מה ענין ספינה אצל מדרס ספינה טהורה אף מטומאת מגע ולמדרס לא חזיא: **ומגעו טמא.** אם נגע הזב בתוכו: **וספינה של חרס טמאה.** במגעה: **לחנניה.** דליף טעמא משקן ואחרס לא איתקש לשקן: **כפנא דידן.** דליף מבלב יס [משלי ג] והא נמי בלב יס היא: **מאי אף ספינה.** על כרחין טהורה ממגע קאמר ומאי אף הא לא טיהר תנא קמא כלי ממגע דטימא אף זו כיוצא בו: **וספינה הירדן טהורה לפנא דידן.** דליף מבלב יס לא שנא גדולה לא שנא קטנה. והוא הדין נמי דמלי לתרוצי וספינה של חרס טהורה בתר דמפכינן דתנא קמא לרבי יוסי אלא משום דשכיחא טפי של עץ משל חרס: **משכנו.** הוא והמשכב הוזכר כאן: **כלי חרס.** אין לו טהורה במקוה דכתיב [ויקרא טו] ט) ישבר אין לו טהורה אלא שבירתו: **מפץ.** של קנים: **במה מניין.** שהוא טמא לפי שמלינו שפשוטי כלי עץ טהורין מטומאת מגע שרץ מניין שכלי הראוי למשכב ומושב מקבל טומאת מגע במה: ודין

ולחנניא טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול (א) (אין) ב)דתנן אשלש עגלות הן עשויה כקתידרא טמאה מדרס כמטה טמאה טמא מת של אבנים טהורה מכלום ואמר ר' יוחנן ואם יש בה בית קבול רמונים טמאה טמא מת ג)בשלש תיבות הן תיבה ד)שפתחה מצדה טמאה מדרס מלמעלה טמאה טמא מת ג)והבאה במדה טהורה מכלום ה)ת"ר דמדרס כלי חרס טהור ר' יוסי אומר אף הספינה מאי קאמר אמר רב זביד הכי קאמר מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא וספינה של חרס טמאה כחגניא ר' יוסי אומר אף הספינה טהורה כתנא דידן מתקיף לה רב פפא מאי אף (ב) אלא אמר רב פפא הכי קאמר מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא ושל עץ בין מדרסו ובין מגעו טמא וספינת הירדן טהורה כתנא דידן ר' יוסי אומר אף הספינה טמאה כחגניא ו)ומדרס כלי חרס מנלן דטהור אמר חזקיה דאמר קרא ז)ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא את ליה טהרה במקוה אף משכבו נמי את ליה טהרה במקוה דבי ר' ישמעאל תנא ח)במשכב נדתה יהיה לה מקיש משכבה לה מה היא את לה טהרה במקוה אף משכבה נמי את לה טהרה במקוה לאפוקי כלי חרס ט)דלית ליה טהרה במקוה מתיב ר' אילעא י)ה)מפץ במת מנין ודין

ורבי יוסי אומר אף הספינה טמאה כחגניא כמו מגע [דכלי חרס][יא] ופריך[יב] מאי אף [יג]דהשתא לא קאי אעיקר מילתיה דת"ק[יד] אלא אדקדוק דבריו דדייקינן הא מגעו טמא אלא א"ר פפא ה"ק [טו]כו' וספינה של חרס טמאה כחגניא ר' יוסי אומר אף הספינה טהורה[טז] כתנא דידן כמו מדרס כלי חרס דקתני תנא קמא בהדיא דטהור[טז]

מה הוא דאית ליה טהרה במקוה. לאו דוקא נקט מקוה הא זב בעי מים חייס[יז] אלא משום דבעי למינקט מקוה גבי משכב ומושב[יח] ולענין מים חייס [יט]לא מצרכי שיהא טעון[כ] במשכב ומושב כזב דלא בעינן אלא דדמי ליה פורתא דאית ליה טהרה[כא]:

לאפוקי כלי חרס דלית ליה טהרה במקוה. תימה הא כופת שאור שיחלה ליטיבה טמאה מדרס כדאמרינן בהעור והרטוב (מולין דף קכט.) אע"ג דלית ליה טהרה במקוה[כב] ואומר רבינו תם [כג]דיש במינו בגדולי קרקע טהרה במקוה כגון כלי עץ[כד]:

מפץ במת מנין. פירש בקונטרס דמיירי במפץ של עץ[כה] ואין נראה לרבינו תם דהא פשוטי כלי עץ יש להם טהרה במקוה כדמוכח בפרק קמא דסוכה (דף טז.) [כו]דאמר מטה מיטהרת איברים ומוקי לה בפשוטי כלי עץ כגון ארוכה ושתי כרעים[כז] ואומר ר"ש דהכא במפץ של שיפה ושל גמי דאין בו שום טומאה אלא מדרבנן נגד מטומאת מדרס[כז] כדפירש לעיל בפרק במה אשה (דף סו.) והא דפשוטי כלי עץ אית להו טהרה במקוה[כח] אומר ר"י דנפקא לן מדכתיב (במדבר לא) וכל כלי עץ תתחטאו דמשמע אפילו פשוטי דומיא דכלי מתכות דכתיבי התם[כט] אף על גב דכתיב [ל]וכל מעשה עזים ליכא למילף מה מעשה עזים מיטלטל מלא וריקן אף כלי עץ דלא שייך למילף הכי אלא משק [לא]כדכתיב (בראשית מב) ויהי הסר מריקים שקיהם ולהכי נקט נמי בכל דוכתא מה שק מיטלטל מלא וריקן כו' ולא נקט מה בגד מיטלטל מלא וריקן אף על גב דבגד נמי כתיב גבי שק [לב]לו בגד או עור לו שק: מה

אמר רבה ולחנניה טילטול על ידי שוורים שמיה טילטול, דתנן ג' עגלות הן העשויה כקתדרה טמאה מדרס, כמטה טמאה טמא מת כו'. זו המשנה במס' כלים בפרק ג' תריסים. וגם בו יש המשנה האחרת ג' תיבות הן וראוי לנו לבאר כי אנפ"י שהמת הוא חמור מכל הטומאות וקשה מהן, כמו ששנינו במשנה [כלים פ"א מ"ד] חמור מכולם המת שהוא טמא באהל מה שאין כן כולם מטמאין, אינו מטמא משכב ומושב, כמו שהוא בתורת כהנים הזב מטמא משכב ומושב לא המת, מה אם הזב שאינו מטמא טומאת ז' מטמא משכב ומושב, מת שהוא מטמא טומאת ז' אינו דין שיטמא משכב ומושב, ת"ל הזב לא המת. ר"ש אומר אשר ישכב עליו ואשר ישב עליו, אח שיש לו שכיבה וישיבה מטמא משכב ומושב. ושאמרו הזב שמת מטמא במשא עד שימוק הבשר, מדברי סופרים. וטמא מת נידון כמת אינו עושה משכב ומושב (לדבריהם) הזב ולא טמא מת כו'. **הבהסמאה** [כלים פ"א] חומר בבולע נדה מטמא מת בתחתון בעליון מה שאין בן בטמא מת. ואמרו במשנה ובתוספתא במס' זבין חומר בזב מבמת, שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו כו', מה שאין המת מטמא. טמא מת משכב על י' מצעות אינו מטמא אלא העליון שמכסה עליו והשאר שהוריו לפי שלא יעשה משכב ומושב, והעליון טמא בנגיעה. לפיכך היו החכמים קורים לכל דבר שאינו מטמא כדין משכב ומושב, טמא(ה) טמא מת, ולכל דבר שהוא נעשה משכב ומושב היו קורין

יג א מיי' פכ"ז מהלכות כלים הלכה ג:

יד ב שם הלכה ח ופכ"ה הלכה טו ופרק כו הלכה ו:

טז ג מיי' פכ"ז שם ופ"ג שם הלכה ג ופ"ז מהלכות טומאת מת הלכה ב:

יז ד מיי' פ"ח מהלכות כלים הלכה ח ופי"ח הלכה ח:

יח ה מיי' שם פ"ח הלכה יג ופכ"ג הלכה ח:

מוסף תוספות

א. דתנן באהלות דכל המחזיק מ' סאה בלח וכו'ריים ביבש דאינו מקבל טומאה צריך לומר שאינן מטלטלין ע"י שורים. תוס' הרא"ש. ב. דכתיב. תוס' הרא"ש. ג. טלטול ע"י שורים. תוס' הרא"ש. ד. עגלות קטנות הן. ריטב"א. ה. אבל הא דשל אבנים מסתמא היא גדולה שאי אפשר לטלטולה אלא ע"י שוורים. ריטב"א. ו. לרב פפא. רמב"ן. ז. ולימא הכי מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא וספינה של חרס טהורה פ' אף ממגע. רמב"ן. ח. מגע כשאר כלי חרס. רמב"ן. ט. קאי. תוס' הרא"ש. י. מדרס כלי חרס טהור ומגעו טמא. תוס' הרא"ש. יא. דפי' ר"ת ז"ל לזו הגירסא דמאי דאמרי' מגעו טמא, היינו בדיוק כלומר הא מגעו טמא. רמב"ן. יב. רב פפא. תוס' הרא"ש. יג. פי' אמאי קאי אף. רמב"ן. יד. דלא אייריי מידי בטומאה. תוס' הרא"ש. טו. מדרס כלי חרס טהור. תוס' הרא"ש. טז. מדין מגע. רמב"ן. יז. ואין לו טהרה במקוה. ריטב"ש. יח. נקט דהוא אית ליה טהרה במקוה, ולאו דוקא. שיטה להרמ"ן. וא"ת. ריטב"ש. יט. למה. ריטב"ש. כ. מים חיים. ריטב"ש. כא. דאי לגמרי בעינן א"כ לא אהני הקישא מידי דאין דבר טמא טעון מים חיים אלא זב. תוס' הרא"ש. כב. [ד]הוא דבר של אוכל. ריטב"ש, להלן ע"ב. כג. דאוכלין גידולי קרקע נינהו. ריטב"ש, להלן ע"ב. כד. כדמתרץ ואזיל (בע"ב). מ' מר"ן. כה. והא דאמרינן בסמוך (בע"ב) ואמאי והא לית ליה טהרה במקוה, פי' הוא ז"ל דאגן לית לן טהרה במקוה אלא בכלים הכתובים בפרשת מדין וכו' אבל דברים שאינם כתובים שם אע"פ שהם טמאים אין להם טהרה במקוה משום דלא כתיבי בפרשת מדין, הלכך מדרסות דכלי עץ דלא כתיבי בפרשה אין להם טהרה במקוה. ריטב"ש. כו. קצרה ושתי כרעים, אלמא פשוטי כלי עץ אית להו טהרה במקוה. תוס' הרא"ש. כז. דלא כתיב בקרא אלא כלי עץ או עור או שק, וכלי עצם נתרבו מוכל מעשה עזים בסוף פרק קמא דחולין, וכלי מתכות דכתיב אף אם ההזב ואת הכסף אבל כלי שיפה וגמי לא כתיבי לא לגבי טומאת מת ולא לגבי טומאת שרץ. תוס' הרא"ש. כח. אע"ג דקרא דבמים יובא בסוף פרשת שמיני כתיב גבי מקבלי כלי עץ דכתיב מכל כלי עץ או בגד או עור או שק. תוס' הרא"ש. כט. אף את ההזב ואת הכסף וכו' מה התם פשוטי כלי מתכות אף פשוטי כלי עץ דחזו למדרסות דמקבלים טומאה. ריטב"ש, והתם ליכא

ל) הטעות גלויה לענין והמתקנים לנכון תבוא עליהם ברכה. וי"ל ועל דגיתות קאמרינן דשמואל עביד וכו' וכוותן בזה לגלא"ק היה אסור לעמוד ע"ג מפלי בשעת עבילה משום גזירת מרחלאות ועיין בר"ן בפ"ב דשבועות שדחה בגמות פירש"י מחמת קושיא זו אמנם לפי דעת רבינו ת"ש.

ב) דברי רבינו הם משוללי הבנה.

מה פכין קטנים שטהורין בזב. תימה דמסקא ותרקב ותיבה שפתחה למעלה יכול לעשות ק"ו דלא מטמא מדרס מטמא במת מפץ שמטמא מדרס אינו דין שיטמא במת וי"ל דמה להנך שכן נעשין אב הטומאה מה שאין כן במפץ דכיון שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אב הטומאה כדמוכח בפרק בתרא דעירובין (דף קד:) אבל קשה דמפכים גדולים מני למיעבד ק"ו דלא מטמו מדרס[א] כדאמר הכא דמדרס כלי חרס טהור ומטמא במת וי"ל דטפי ניחא ליה למיעבד ק"ו מפכים קטנים שטהורין מכל טומאת הזב לגמרי וקשה דבמעיינות הזב מנגן דלא מיטמו פכין קטנים דנהי דבשיער הזב לא מיטמו היינו משום דבעיא ראוי לנגיעת בשר כדפירש בקונטרס דמבשר הזב נפקא טומאת שיער אבל רוקו דכתיב בהדיא וכי ירוק הזב בטהור פשיטא דלא בעיא ראוי לנגיעת בשר וא"ת והיכי עביד ק"ו מפכין קטנים מה לפכין קטנים שכן מטמאין מאוירן תאמר במפץ כו' וליכא למימר דעביד ק"ו הכי מה זב הקל שאין מטמא פכין קטנים מטמא מפץ מת החמור דמטמא פכין קטנים אינו דין שיטמא מפץ דמה [לזב שכן] מטמא במשכב ומושב[ב] ויש לומר דאיכא למימר אבר כלים יוכיחו שאין מטמאין מאוירן ומטמאין במת אף אני אביא מפץ מה לשאר כלים שכן נעשין אב הטומאה פכין קטנים יוכיחו[ג]:

ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורין בזב טמאים במת [א]מפץ שטמא בזב אינו דין שיהא טמא במת ואמאי הא לית ליה טהרה במקוה א"ל ר' חנינא שאני התם הואיל ואיכא במינו א"ל [ב]רחמנא ליצלן מהאי דעתא אדרבה רחמנא ליצלן מדעתא דידך וטעמא מאי תרי קראי כתיבי כתיב [1]ואיש אשר יגע במשכבו וכתיב [2]וכל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא הא כיצד יש במינו אע"ג דלית ליה טהרה במקוה אין במינו מקיש משכבו לו רבא אמר מדרס כלי חרס טהור מהכא [ג] [3]וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו [ד]הא יש צמיד פתיל עליו טהור הוא מי לא עסקינן דיחדינהו לאשתו נדה וקאמר רחמנא טהור: **מתני'** [ה]מנין לערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעין בתוכה חמשה זרעונין [ו]ד' על ד' רוחות הערוגה ואחת באמצע שנא' [4]כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח זרעה לא נאמר אלא זרועיה: **גמ'** מאי משמע אמר רב יהודה כי כארץ תוציא צמחה תוציא חד צמחה חד הרי תרי זרועיה תרי הא ארבע תצמיח חד הא חמשה וקים

שטהורים בזב. שאינו יכול ליגע בתוכם לפי שפיהם לר' והיסטן נמי לא מטמו כדפירש בקונטרס דאם שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל היסט ות"ת ג"כ כלי חרס המוקף למיד פתיל לא יטמא בהיסט[ב] ובפ"ק דנדה (דף ה:) אמר [ג]שאינו ניאול במעת לעת שבנדה[ד] ה ובפ' המיזקין (גיטין דף פפ:) נמי פריך וליחוש שמא תסיטם לאשתו נדה ותור"ת[ו] דלמיד פתיל חשיב בא לכלל מגע[ז] לפי שעומד ליפתח[ח] ולא דמי לקולית גבלה דאמר בהעור והרוטב (חולין קכו:) מחוסר נקב כמחוסר מעשה דמי ואע"פ שחישב עליה לנוקבה אין טומאה במשא דהתם סתמא אינה עומדת לנקיבה אלא ע"י מחשבה אבל מוקף למיד פתיל סתמו עומד ליפתח:

מפץ שטמא בזב אינו דין שיטמא במת. מק"ו דהכא קי"ל בכל דוכתא[ט] דכל המטמא מדרס מטמא טומאת מת ות"ת כלי חרס המוקף למיד פתיל יוכיח שטמא בזב דמטמא בהיסט כדפרישית לעיל וטהור במת ואומר ר"ת דלא שייך למימר יוכיח מלמיד פתיל [ט]דמה שהוא [י]בהיסט הזב היינו משום דהוי כאילו נגע הזב בתוכו כדאמרי' איזהו מגע שהוא כאילו הוי אומר זה היסטו ובמת[יא] אם היה כזית ממנו בתוכו היה טמא: **והא לית ליה טהרה במקוה.** תימה דבסוף כילד הרגל (נ"ק דף פה:) קאמר עלה דמפץ דהכא וקא מייתי לה בין לטומאת ערב בין לטומאת ז' [יב]מה שייך להזכיר טומאת ערב וז' כיון דאין לו טהרה לעולם וי"ל דהאי ק"ו אהני נמי לפשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס דטמאים במת ומייתי הא לטומאת ז' אי נמי [יג]בריית איירי בכל מפלים בין במפץ עץ[יד] בין במפץ שיפה וגמי[טו] ובמפץ עץ קאמר התם דמייתי ליה לטומאת שבעה דאית ליה טהרה במקוה[טז]:

מי לא עסקינן דייחדינהו לאשתו נדה. פי' בקונטרס ואי מיטמא מדרס היכי מגיע והלא כל דבר טמא אינו חוזק בפני הטומאה אלא ש"מ דלא מיטמא מדרס הלכך כלי חרס המוקף למיד פתיל טהור מכל טומאה והיסטן נמי לא מטמא דכ"ד שלא בא לכלל מגע בא לכלל משא ואין נראה דודאי מטמא בהיסט כלי חרס מוקף למיד פתיל דכתיב בהדיא וכי ירוק הזב בטהור פשיטא דלא בעיא ראוי לנגיעת בשר וא"ת והיכי עביד ק"ו מפכין קטנים מה לפכין קטנים שכן מטמאין מאוירן תאמר במפץ כו' וליכא למימר דעביד ק"ו הכי מה זב הקל שאין מטמא פכין קטנים מטמא מפץ מת החמור דמטמא פכין קטנים אינו דין שיטמא מפץ דמה [לזב שכן] מטמא במשכב ומושב[ב] ויש לומר דאיכא למימר אבר כלים יוכיחו שאין מטמאין מאוירן ומטמאין במת אף אני אביא מפץ מה לשאר כלים שכן נעשין אב הטומאה פכין קטנים יוכיחו[ג]:

ודין הוא ומה פכין קטנים שטהורין בזב. על חרס שטהורין בזב שאינן מטמאין על ידו בשום טומאה דלמדרס לא חזו דאין עשויין ליסיבה ועוד שהן של חרס. ובמגע לא לטמאו דאין מטמאות אלא מאוירן ואין יכול להכניס אצבעו לתוכן מפני שפיהן לר' ובהיסט לא דאפקיה רחמנא בלשון נגיעה דכל שאינו מטמא במגע אינו מטמא בהיסט ובהעור והרוטב (חולין קכד:) אמר נמי הכי לגבי טומאת משא לת שבא לכלל מגע בא לכלל משא אע"פ שאפשר ליגע בחוט השערה ותניא בת"כ[ה] דשיער הזב מטמא הנ"מ כלי הרעוי לנגיעת בשרו ולהכי אפקיה רחמנא בלשון נגיעת בשר כדכתיב (ויקרא טו) והנוגע בבשר הזב: **טמאין במת.** בהאל המת דכתיב (במדבר יט) וכל כלי פתוח: **מפץ שטמא בזב.** דהא חזי למשכב וכתיב וכל המשכב וגו'. ומהכא נפקא לן בעלמא (נדה דף מט:) דכל המטמא במדרס מטמא טומאת מת ואפילו פשוטי כלי עץ: **ואמאי.** טמא בזב טומאת מדרס: **והא ליה טהרה במקוה.** דכי כתיב טבילה בפרשת צרעת[ו] ובפרשת מדין[ז] כתיבא והנך כלים דכתיבי התם ילפינן להו טבילה אבל פשוטי כלי עץ אלא נכתבו שם לענין טומאה לא ילפינן להו טבילה ולית להו טהרה במקוה דהא לא כתיבא בהו כי היכי דאוכל ומשקה אין להם טהרה במקוה לפי שלא נאמרו להם טבילה בתורה: **שאני התם דאיכא במינו.** יש בכלי עץ שיש להן טהרה במקוה כגון מקבלים: **רחמנא ליצלן מהאי דעתא.** דכיון דלדידיה ליכא טהרה במקוה לא שאני מכלי חרס: **וטעמא מאי.** היכא כתיבא דמשום דאיכא במינו אע"ג דבדידיה ליכא [ח][מיטמא נימא] הואיל ואקשיתיה לזב עצמו בעי דתיהוי ליה טהרה לדידיה: **כיון משכבו.** מקיש משכבו לו: **וכתיב וכל המשכב.** אע"ג דלא דמי לזב דהא לא כתיב משכבו: **וכל כלי פתוח.** כלי חרס קאמר שהטומאה נכנסת לו דרך פתחו: **מי לא עסקינן.** מי לא משמע במקרא דתפי' ייחדו לאותו כלי לאשתו נדה ליבא עליו כל ימיה אמר קרא דמגיע על מה שבתוכו בהאל המת ואי טמא מדרס היכי מגיע והא כל דבר טומאה אין חוזק בפני הטומאה אלא ש"מ דאין מדרס בכלי חרס הלכך כלי חרס המוקף למיד פתיל טהור מכל טומאה והיסטן נמי לא מטמיא ליה כדפרישית לעיל דכל שלא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא לפיכך מגיע על מה שבתוכו: **מתני' שזורעין בתוכה ה' זרעונין.** ולא הוי עירבוב שיש בה כדי להפריש ביניהם הפרש הראוי: **ד' מד' רוחות הערוגה.** ממלא את כל הרוח עד סמוך לקרן: **ואחת באמצע.** גרעין אחד. ואע"פ שכל אצ[ט] הקרנות סמוכין זה לזה ואין ביניהם הרחקה ג' טפחים ויונקים זה מזה אין כאן בית מיחוש דגבי כלאים היכרא הוא דבעינן דלא להוי עירבוב דהא אכלאים קפיד קרא אבל ליעקה לא חיישינן אפילו בכלאי הכרם דאורייתא כדתנן (ב"ב דף כו.) זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ואע"ג דינקו מתתאי וכ"ש כלאי זרעים דרבנן דלא חיישינן ליעקה כדתנן גבי רשת תור לקמן בשמעתין (פפ:) וגבי ב' שורות והרי יש כאן היכר גדול רוח זו זרועה לפון ודרום וזו זרועה מזרח ומערב אבל בין זרע האמצעי לזרעוני הרוחות צריך הרחקה כדי ליעקה דאין שם היכר ואי הוו מקרבי הוי עירבוב. והמפרש ד' גרעינין בד' הרוחות טועה דאי ההרחקה משום יעקה ט' זרעונין יש לזרוע בו ד' בד' הקרנות ואחד בכל רוח ורוח באמצעו וא' באמצע הערוגה ויש בין כל אחד ואחד ג' טפחים כשיעור יעקה טפח ומחצה לכל אחד. הלכך לכל הרוח הוא ממלא עד סמוך לקרן ואפילו אין בין זרע שברוח זו לזרע שברוח זו ג' טפחים לא איכפת לן דלענין כלאים היכר בעלמא הוא דבעינן כדפרישית: **זרועיה.** וגמא מפרש היכי משמע ה' זרעונים בו' טפחים: **גמ' חוליא חד למחה חד וזרועיה תרי תלמיה חד.** ושאה טפחים דליכא למילף מקרא:

(כזה)

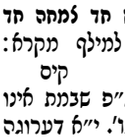

קיס

חרס לאשתו נדה טהור דאין כלי חרס מטמא מדרס דאי (ייחד) טמא לא יגיע בעלמא פתיל אע"ג דלא ישבה עליו דאע"פ שבמת אינו מקבל טומאה מגבו כיון דבמדרס יכול לקבל טומאה אין לו לחוץ באהל המת ומסופק ר"י בכך: **מניין לערוגה שהיא ו' כו'.** י"ל דערוגה ו' נפקא לן מדכתיב לחייו בערוגת הבושם (שיר ה) ומשמע לחייו לשון לוחות והם היו ו' על ו' מכלל דערוגה נמי כן היא: **ארבע על ארבע רוחות הערוגה.** באמצע הרוח כדמוכח בגמרא לפי מה שאפרש בעז"ה ומה שפירש הקונטרס דכלאי זרעים דרבנן אינו נראה לר"י דהא אמרי' בפ' כל הבשר (חולין קטו.) כלאי זרעים ליתסרו דהא תיעבתי לך הוא ואין נראה לומר דלהרכבת האילן קרי כלאי זרעים משום דבספ"ק דקידושין (דף לט.) מפיק הרכבת האילן משדך לא תזרע כלאים ועוד דהתם בקידושין אמר אהניא מילתא גופא בהמתן לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בחו"ל אף שדך נוהג בין בארץ בין בחו"ל ופריך ולא הא כתיב שדך ומשני ההוא למעוטי זרעים שבחו"ל[כ] (ובפ' המביא) משמע דבא"י אסירי מדאורייתא ואפי' לר' יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרגן במפולת יד היינו להתחייב משום כלאי הכרם דלא אלאו דלא תזרע כרמך אבל אלאו דלא תזרע שדך מודה דחייב[כא]:

וקיס

יח א מיי' שם ה"ג ופכ"ג מגיגה כג: ב. כיון דלא חזי למגע. מוס' הרא"ש. ג. דכלי חרס המוקף צמיד פתיל הניצול באהל המת. מוס' נ"ק כה: ד. דהיינו בהיסט. מי' הר"ן. ה. אלמא משמע דמטמא בהיסט אע"ג דאין בא לכלל מגע. מוס' נ"ק כה: ו. [ד]לאו קושיא היא דשאני התם. מי' הר"ן. ז. שמתחילה היה פתוח ואע"פ שהוקף אח"כ צמיד פתיל ראוי לנגיעה הוא. מי' הר"ן. ח. וכפתוח דמי. מי' הר"ן. ט. דבכי האי גונא שהוא טמא בזב היה טמא נמי במת. מוס' הרא"ש. י. מטמא. מוס' הרא"ש. יא. נמי. מוס' הרא"ש. יב. משמע דאית ליה טהרה במקוה [דאל"כ]. מוס' הרא"ש. יג. דהך. מוס' הרא"ש. יד. שיש לו טהרה במקוה. מוס' נ"ק כה: טו. דמפץ קתני סתמא. מוס' הרא"ש. [ו]לשון כולל הוא לשל עץ ושל שיפא ושל גמי דתרוייהו ילפינן להו מזב. מי' הר"ן. טז. [ו]הכא פרכינן ממפץ של שיפה וגמי שאין לו טהרה במקוה. מוס' הרא"ש. יז. דשפיר חשיב בא לכלל מגע כיון דעומד ליפתח. מוס' הרא"ש [ועי' עו"ש, ובריטב"א בשם ר' יעקב ב"ר שמשון שמיעד דמי רש"י, ומה שהקשו הרא"ש והריטב"א ע"ש מהסיל דאלפסי עיינויות]. יח. דמשמעו הא יש צמיד פתיל שוב לא תבא לו שום טומאה מגבו. מוס' הרא"ש. יט. [ד]אי לית ליה לר' יאשיה כלאי זרעים, למה לי שדך דמשמע למעוטי ח"ל אפילו בא"י נמי אינו לוקה אלא משמע דבכלאי זרעים לא פליג. מוס' קידושין לט.

רב נסים גאון

פכין קטנים שטהורין בזב טמאים במת. מכה שאמרה התורה בענין הזב (ויקרא טו) וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר, ולא אמרה וכל כלי חרש, למדנו שפכין קטנים טהורין בזב, ואמרו במת (במדבר יט) וכל כלי פתוח, אפילו כל שהוא. וכבר פירשנו בברכות. הרי למדנו שפכין קטנים טמאין.

מוסף תוספות

א. אפילו פתוחים. מוס' מגיגה כג: ב. כיון דלא חזי למגע. מוס' הרא"ש. ג. דכלי חרס המוקף צמיד פתיל הניצול באהל המת. מוס' נ"ק כה: ד. דהיינו בהיסט. מי' הר"ן. ה. אלמא משמע דמטמא בהיסט אע"ג דאין בא לכלל מגע. מוס' נ"ק כה: ו. [ד]לאו קושיא היא דשאני התם. מי' הר"ן. ז. שמתחילה היה פתוח ואע"פ שהוקף אח"כ צמיד פתיל ראוי לנגיעה הוא. מי' הר"ן. ח. וכפתוח דמי. מי' הר"ן. ט. דבכי האי גונא שהוא טמא בזב היה טמא נמי במת. מוס' הרא"ש. י. מטמא. מוס' הרא"ש. יא. נמי. מוס' הרא"ש. יב. משמע דאית ליה טהרה במקוה [דאל"כ]. מוס' הרא"ש. יג. דהך. מוס' הרא"ש. יד. שיש לו טהרה במקוה. מוס' נ"ק כה: טו. דמפץ קתני סתמא. מוס' הרא"ש. [ו]לשון כולל הוא לשל עץ ושל שיפא ושל גמי דתרוייהו ילפינן להו מזב. מי' הר"ן. טז. [ו]הכא פרכינן ממפץ של שיפה וגמי שאין לו טהרה במקוה. מוס' הרא"ש. יז. דשפיר חשיב בא לכלל מגע כיון דעומד ליפתח. מוס' הרא"ש [ועי' עו"ש, ובריטב"א בשם ר' יעקב ב"ר שמשון שמיעד דמי רש"י, ומה שהקשו הרא"ש והריטב"א ע"ש מהסיל דאלפסי עיינויות]. יח. דמשמעו הא יש צמיד פתיל שוב לא תבא לו שום טומאה מגבו. מוס' הרא"ש. יט. [ד]אי לית ליה לר' יאשיה כלאי זרעים, למה לי שדך דמשמע למעוטי ח"ל אפילו בא"י נמי אינו לוקה אלא משמע דבכלאי זרעים לא פליג. מוס' קידושין לט.

תורה אור השלם

1 וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בַּמִּשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב:
ויקרא טו ה

2 כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא וְכָל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו יִטְמָא:
ויקרא טו ד

3 וְכָל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: במדבר יט טו

4 כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וְכַגָּנָה זְרוּעֶיהָ תַּצְמִיחִי כֵּן אֲדֹנָי אֱלֹהִים יַצְמִיחַ צְדָקָה וּתְהִלָּה נֶגֶד כָּל הַגּוֹיִם:
ישעיהו סא יא

הגהות הב"ח

(א) גמ' מהסא דכתיב וכל כלי: (ב) תוס' ד"ה מה פכין וכו' דמה לזב שכן מטמא משכב ומושב תאמר במת שאין מטמא משכב ומושב וי"ל דאיכא:

מוסף רש"י

ומה פכין קטנים שטהורין בזב. בכל טומאותיו, דכלי חרס אין מטמא אלא מאוירו, ומתוך שפיו שלו לר' אין יכול להכניס אצבעו לתוכו, ולמדרס נמי לא חזי, והיסטן נמי להכי אפקיה רחמנא דאיסטן כלי חרס בזב בלשון מגע, כדכתיב (ויקרא טו) וכלי חרס אשר יגע בו הזב וגו' ומהכא נפקא לן דזב מטמא בהיסט, למימר דכל שאינו ראוי לטמא במגע אינו מטמא בהסיטו, טמאים במת. בהאל המת, דכתיב (במדבר יט) וכל כלי פתוח וגו' ואי זהו כלי שטומאתו קודמת לפתחו הוי אומר זה כלי חרס, וכתיב טמא הוא, ואפילו פיו לר' הוא ראוי להאהיל עליו (ב"ק כה:). רחמנא ליצלן. מיחד ממנו טעמו של דבר, מפני שתלוי בהכנת הלב כדמפרש לקמן (כתובות מה:).

מ) [כתובות מה: ב"ק סה:], מ) [חולין כה.], ג) כלאים פ"ג מ"ט פסחים לט:, ד) [קידושין לט:], ה) [מלורע מכלתא דזביס פרק ג], ו) [ויקרא יא], ז) [במדבר לא], ח) [רש"ל], ט) במ"ל: ואע"פ שאלא, י) [וע' תוס' מגיגה כג: ד"ה יצא], כ) [נדה מט. סוכה כ.], ל) וי"ג וכפ' מעשר בהמה משמע בהדיא דאסור מדאורייתא והוא בבכורות נד.,

תורה אור השלם

1 וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בַּמִּשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב:
ויקרא טו ה

2 כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא וְכָל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו יִטְמָא:
ויקרא טו ד

3 וְכָל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: במדבר יט טו

4 כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וְכַגָּנָה זְרוּעֶיהָ תַּצְמִיחִי כֵּן אֲדֹנָי אֱלֹהִים יַצְמִיחַ צְדָקָה וּתְהִלָּה נֶגֶד כָּל הַגּוֹיִם:
ישעיהו סא יא

קיס להו לרבנן. דסתם ערוגה הנזרעת בה ה' זרעונין כך היא מדתה דחמשה זרעונין בשיתא טפחים לא ינקי אמצעי ושבורות מהדדי דשיעור ינקיק כל זרע טפח ומחלה עם מקום הזרע הרי מן הזרע הנזרע (סמוך לגבולה) [בגבול הערוגה] כנגד האמצעי ועד האמצעי ג"ט. ומאלו השנים אנו למדים דסבר תנא דידן שינקיק הזרע טפח ומחלה מדלא קבע מקום לזרע הנזרע אצל הגבול ד) להושיבו אצל הקרן אלא אפי' אם בא לזורעו כנגד אמצעיתה זורעו אלמא בהרחקת ג' טפחים סגי ואע"ג דלענין כלאים היכרא בעלמא בעינן ולא חיישינן לינקיק כדתנן לקמן בשמעתין ה) גבי רחש תור וגבי ב' שורות מיהו הפרש זרעוני ערוגה דלא להוי ערבוב ליכא היכרא בצניר משיעור ינקיק דגבי רחש תור ושתי שורות דלקמן איכא היכרא הלכך כי רמיז לן קרא ה' זרעונין בערוגה בשל ו' טפחים קאמר: **ומנא לן דהא דקיס להו לרבנן.** בשיעור ינקיק מילתא היא למיסמך עלה ולומר בקיאין הן החכמים בעבודת אדמה לידע כמה יונקים שלא תמתה לומר מי הודיע לבריות שיעור ינקיק ואין יוכלו לעמוד על כן: **גבול רעך.** ליטע סמוך למילר להכמיס קרקעו כשיעור אשר גבלו הראשונים ומי סס ראשונים אמוריים וחוייס שהיו בקיאים בכך כראשכחן בבני שעיר: **מלא קנה זה.** קנה המדה שבו מודדין הקרקע: **נזיס.** ראוי לגדל זיתים וזה לתאנה והיו יודעין להפריש את הארץ בין קנה לקנה בריחה וטעמה היכן לזיתים והיכן הוא לתאנים וממילא דבקיאים היו בשיעור ינקיק: **שמריחין.** סרס את התיבה ודורשה: **וחוי.** למה נקרא חוי: **שנועמין את הארץ.** לאיזה דבר ראויה: **כהיוויא.** כנחש שמאכלו עפר: **שנעשין בני חוריס מנכסיסס.** שנטרדו מנחלתם ולא הוצרכו לעבוד אדמתן כדכתיב ובני עשו יירשום (דברים ג): **אמר רב אשי ערוגה.** שאמרו צריכה להיות ו' חוץ מגבוליה שהיו מניחין בערוגה קרקע חלק סביבות הזריעה למקום דישה כשהוא משקה הזרעים מהלך בגבולין. ואשמעינן רב אשי דלא תימא ו' עם הגבולין וכשהגיע טפח חלק לכאן וטפח חלק לכאן לא תהא ערוגה מקום ינקיקה אלא ארבעה ואין הפרש בין אמצעי לשכנגדו אצל הגבול אלא טפחיים: **כמה.** כמה רחבן להיות ערוגה כהלכתה ותהא עליה תורת הערוגה לכל דבריה כדלקמן להתיר רחש תור ירק הנכנס לה והיוצא ממנה דכי ליתא כשיעורא לא חשיב למיהוי לה קולי שדה: **פרסה.** פרסת רגל: **והשקיס בגרגר.** להטעין על כתפך מיס ולהלך בדרגלך סביבותיה להשקותה. למ"ל לכתוב רגלך לומר שבמקום מהלכו להשקותה כשיעור רגל הוא: **אמר רב ערוגה בחורבה שנינו.** במשנתנו להתיר בה ה' זרעונין אצל לא שסביבותיה ערוגות שהרי לא פירשו לך אלא הפרש זרעונין שבתוכה ואם תזרע ערוגות סביבותיה לא תוכל להרחיק בין אותן שבתוכה ולזרוע אותן שבחורבות הערוגה סמוך לגבול להרחיקן מן האמצעי כשיעורו לפי שאתה מקריבו אצל זרע הנזרע בחברתה אצל גבולה שאין ביניהן אלא שני טפחים של גבולי הערוגה ואנן ג' בעינן: **והא איכא מקום קרנות.** מאי דוחקיה דלא לאוקומיה בערוגה בין הערוגות מוקפת מכל לד ג' ערוגות שהן מ' כזה ולזרוע באמצע וכן בכולן ה' זרעונין והא איכא בכל ערוגה מקום קרנות זויותיה ואתה יכול להמשיך זרע גרעין שתזרע בצד גבולן של זו לצפון ושל זו לדרום של זו למזרח ושל זו למערב ולזרוע אותן גרעינין אצל הקרנות ואינך צריך להמשיכן מכנגד אותן שבחבירו מבפנים אלא הפרש טפח ואמאי אמר רב בערוגה שבחורבה שנינו: **נממלא את הקרנות.** רב מוקי מתניתין בממלא את כל הרוח של ערוגה לצפון מן המזרח למערב וכן רוח דרומי אצל המזרחי והמערבי זורע מעט ויניח הפרש מכאן ומכאן (כזה) הלכך אי אתה יכול לזרוע עוד בערוגה שאצלה לצפון ושאצלה לדרום מפני עירבוב של ב' הערוגות: **ולזרע מאבראי.** ויקיפנה ערוגות מכל לד ואת הקרנות שבתוכה לא ימלא (ה) ומאי דוחקיה דרב לאוקמיה בערוגה שבחורבה שאין שם אלא היא:

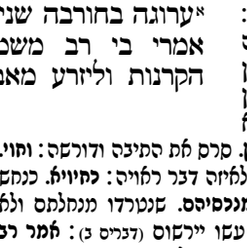

וקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי מהדדי ומנלן דהא דקים להו לרבנן ו) (דחמשא בשיתא) מילתא היא דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מאי דכתיב [1]לא תסיג גבול רעך [אשר גבלו ראשונים] גבול שגבלו ראשונים לא תסיג מאי גבלו ראשונים אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי ז) יונתן (מאי) דכתיב [2]אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ אטו כולי עלמא יושבי רקיע נינהו אלא שהיו בקיאין בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזית מלא קנה זה לגפנים מלא קנה זה לתאנים וחורי שמריחים את הארץ וחוי אמר רב פפא שהיו טועמין את הארץ כחויא רב אחא בר יעקב אמר חורי שנעשו בני חורין מנכסיהן אמר רב אסי ערוגה תוכה ו' חוץ מגבוליה תניא נמי הכי ערוגה תוכה ששה גבוליה בכמה ח) כדתנן רבי יהודה אומר רוחב כמלא רוחב פרסה א"ר זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא מ"ט דר' יהודה דכתיב [3]והשקית ברגלך כגן הירק מה רגל טפח אף גבול נמי טפח אמר רב [4]ערוגה בחורבה שנינו והאיכא מקום קרנות אמרי בי רב משמיה דרב בממלא את הקרנות וליזרע מאבראי ולא לימלי מגואי

גזירה

וקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי מקום אינטריך קרא דאי נאו קרא ה"א אע"ג דלא ינקי[א] איכא עירבוב ואסור קמ"ל קרא דבכה"ג[ב] ליכא עירבוב ובקרא נאוליה נמי לא סגי דלא הוה ידעינן ממשא בכמה שרי קרא[ג] אצל השתא דקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי אית לן לאוקמי קרא בשיתא ואע"ג אכתי ינקי מהדדי דאין כאן ג' טפחים בין זרע לזרע דחסר מקום הזרעים[ד] שכל הערוגה אינה רק ששה טפחים ואומר ר"ת דלא קשה מידי דאמות של כלאים שוחקות הן כדמוכח בריש עירובין (דף ג:)[ה] ואומר ר"י הה"ג גמירי[ו] דחמשא בשיתא לא ינקי עם מקום הזרעים ואע"ת יזרעו ט' מינין בערוגה ד' בד' קרנות וד' באמצע כל רוח ואחד באמצע דכל אחד רחוק מחבירו ג' טפחים וי"ל דבכולי האי הוי עירבוב ועוד דאז לא היה יכול לזרוע אלא גרעין אחד מכל מין ומין אבל בחמשה זרעונים יכול לזרוע מארבע מיינים הרבה לכל רוח ומיהו קשה לר"י דמנלן לאוקמי קרא בערוגה ו' על ו' אפילו פחות נמי רק שיש באלכסונה ו' ויזרע ד' לד' קרנות ואחת באמצע דהשתא נמי לא ינקי מהדדי וי"ל דסברא דבעינן זה אסור פן לא ידקדק לזרוע ממש בסוף הקרן[ז] ויש לחוש לייקה אבל השתא אין צריך לדקדק אלא בגרעין האמצעית ומהאי טעמא נמי אתי שפיר שאין זורעין ט' בערוגה[ח] אבל[ט] קשה לרש"ת דלוקי בערוגה ה' על ה' דהשתא יש באלכסונה (ו') [ז] דכל אחת בריבוע אחת ותרי חומשי באלכסונה ויכול לזרוע בקרנות בלא דקדוק ותירץ לו ר"י דאין להעמיד המקרא בענין זה שאינו שיעור לא לייקה ולא לשום דבר:

לא תסיג גבול רעך. וא"ת א"כ הזורע כלאים ילקה שתים משום לא תזרע ומשום לא תסיג גבול ובפרק אומו ואת בנו (חולין פב:) אמר הזורע כלאים [כלאים] לוקה שתים משמע דבחד כלאים אינו לוקה אלא אחת [י]וי"ל דלא נקי אהאי נאו משום דקרא נמי אייתי בהסגת גבול ממש דאין נוקין בלאו דיתן להשבון ועוד דהוי לאו שבכללות: **חוי.** אור"ת דלאו היינו חוי דשבעה עממין שהרי אינו דורש כולם למה שמם כן אלא בני שעיר גופיה איקרו חוי כדכתיב[יא] בת לבעון החוי (בראשית לו):

גבוליה בכמה. [יב]פירש בקונטרס דנפקא מינה לענין רחש תור והא דקאמר בסמוך דאין רחש תור בערוגה היינו מערוגה לערוגה וי"י אומר דנפקא מינה למקח וממכר אם מכר לו ערוגה וגבוליה:

דתנן רבי יהודה אומר כו'. אף על גב דרבי יהודה לא מיירי מידי בגבול אלא בהפסק שבין עבודת ירק לירק אחר כדאיתא בפ"ג דכלאים (משנה ג) דתנן היתה שדהו זרועה ירק ומבקש ליטע שם ירק אחר [יג]ר' שמעון אומר עד שיהא התלם מפולש ר' יהודה אומר רוחב כמלא רוחב פרסה נראה להש"ס דכי היכי דחשיב הפסק לענין כלאים[יג] חשיב נמי להיות גבול לערוגה[יד]:

אמר רב ערוגה בחורבה שנינו. פירש ר"ת דקס"ד שאינו ממלא כל הרוח אלא זורע באמצע כל רוח טפח וג' מומשין[טו] ומניח מכל לד לד קרנות טפחיים וחומש חרב דהשתא זרעוני רוח זה רחוקין מזרעוני רוח האחרת כשיעור אלכסון של טפחיים וחומש על טפחיים וחומש[טו] דהוי ג"ט ויותר שני חומשי חומש[יד] ופריך והא איכא מקום קרנות שיכול לעשות שם ערוגות[יד] אע"פ שלא יהיה אלא שיעור ב' הגבולים[טו] דהשתא איכא טובא בין זרע הפנימית שבאמצע הרוחות ובין זרע החיצונה של לד הקרן דהא איכא ב' גבולין ומקום חרב שהוא ב' טפחים וחומש בכל קרן (כ) ומשני בממלא את הקרנות [כ]של מזרח ומערב[כא] וברוח צפון ודרום [כב]גרעין לכל רוח כאשר תצייר (כג) דבאותה ערוגה איכא הרחקה ג' (מה) ואם באת לסבבה בערוגות (אפילו) במקום קרנות לא יהיו ג' טפחים בין זרעוני ערוגה אמצעי לזרעוני ערוגה שבקרנות שאין הפרש ביניהם אלא שיעור שני גבולין אע"פ שיוכל עדיין לזרוע גרעין אחד בכל קרן החיצונית הא מסיק דגזרינן שמא לא ידקדק וימלא קרנות הכי נמי גזרינן בחיצונות שמא ימלא:

וליזרע מאבראי. וליזרע ערוגות לצד קרנות האמצעי כדפרישית ולא ימלא הקרנות דהכי עדיף טפי שיכול להרבות בערוגות:

גזירה

כ) א מיי' שם הלכה י:

תורה אור השלם

1 לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים בנחלתך אשר תנחל בארץ אשר יי אלהיך נתן לך לרשתה:
דברים יט יד

2 אלה בני שעיר החרי ישבי הארץ לוטן ושובל וצבעון וענה:
בראשית לו כ

3 כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק:
דברים יא י

מוסף תוספות

א. מהדדי. תוס' הרא"ש.
ב. בהרחקה כשיעור ינקיה. תוס' הרא"ש. ג. כיון דלא ידענן שיעור ינקיתם. תוס' הרא"ש. ד. מג' טפחים. תוס' הרא"ש.
ה. וכי מדלית נמי מקום הזדרען איכא שלשה טפחים מצומצמים. המג"ן.
ו. חכמים. תוס' הרא"ש.
ז. ואם יקרב לכאן או לכאן יש ערבוב. תוס' הרא"ש.
ח. ארבע בארבע קרנות הערוגה, ובאמצע כל שורה, ד', ואחת בתוך המג"ן. ט. אכתי. תוס' הרא"ש. י. נקרא. תוס' הרא"ש. יא. בנשי עשו אהליבמה בת ענה. תוס' הרא"ש. יב. וא"ת מאי נפקא מינה. תוס' הרא"ש.
יג. למראית העין ולהוציא מדין ערבוב. המג"ן.
יד. וטעמיה דר' יהודה נמי מדכתיב והשקית ברגלך כגן הירק דכיון דחשיב והוי גבול אלמא הפרש הוי, ומגיהי ספרים מיעברי קולמוס אמאי טעמא דר' יהודה ללא צורך. המג"ן. טו. ממין אחד. תוס' הרא"ש לעל פד: טז. דטפחיים וחומש שהוא חלק מכל צד רואין אותן כשבלה מרובעת שם טפחיים וחומש על טפחיים וחומש. תוס' הרא"ש לעל פד: יז. לפי החשבון אמתא ברבוע אמתא ותרי חומשא באלכסונא. תוס' הרא"ש לעל פד: יח. בכל קרן וקרן. תוס' הרא"ש. יט. עיין הציור בתוס' הרא"ש.
כ. פירוש כל אורך. תוס' הרא"ש. כא. הוא זורע. תוס' הרא"ש. כב. זורע. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל (המשך)

הקרנות פנויין כי היכי דאיתא בערוגה. ומן הכין כי אמרו בתלמוד ארץ ישראל כהנא בשם ריש לקיש כולהן חוץ לששה, אקשו עליה אם כן ליתני תשעה, וכן היא הרי אלו תשעה זרעונין סביבי ערוגה ששה על ששה בזמן שהן חוץ לששה, ואף זה כהוגן הוא. **אבל** אם זרעונים בתוך ששה הן, אם אינו מחריב את הארבעת הקרנות, אלא מניח טפח ומחצה וזורע טפח, ומניח טפח ומחצה וזורע טפח, אפשר דהוו [שמונה] [תשעה] זרעונים שכולן בתוך ערוגה שהיא ששה על ששה, ולא תקינו רבנן הכין אלא תקינו (ששה) [וחמשה] בלחוד. **אמר רב ערוגה בחורבה שנינו.** ואקשינן עליה דהאי תקינו רבנן חמשה זרעונים לתוך ששה, ואע"ג דאפשר לעשות (שמונה) [תשעה] לא תקנו אלא חמשה בלבד, אלא מפני שתקנו להחריב את ארבע הקרנות תקנוהו חמשה כדי שיהא יכול לעשות ערוגות אחרות [ב]כנפי זויות ערוגה זו כגון אלו, ואי בחורבה האיכא קרנות ולמה לו למישבק

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא תסיג וכו' וי"ל דלא לקי אהאי לאו. עי' יומא דף לו ע"ב בתוס' ד"ה לאו דנפילה:

רבינו חננאל

דקים להו לרבנן דחמשה זרעונים בששה טפחים לא ינקי הדדי. וכל דקים להו לרבנן מילתא היא. ואיכא ישובי הארץ שבקיאין בישיבתה של ארץ דבריריין להון אלין מילי. **וסליקא,** דהני ששה דערוגה הן מקום זרעונים, ואיכא סביביהון טפח גובל. ומפרש במתני' היה לו גובל טפח זורע לתוכה שלשה עשר זרעונין. ומפרש הכא רב אשי דהא ערוגה ששה על ששה חוץ מגבולה. ועיקר דהא מילתא, דלא [מ]ספיק למהוה בין ירק לירק טפח אחד, דהאי הוה מ[ס]פיק בין ירק לירק טפח אחד, אפילו ערוגה שהיא חמשה על חמשה הוה איפשר למזרע שמונה על ארבע רוחותיה, וארבע באמצע, משום דהויא כ"ה טפחים, י"ב מהן הן נזרעין, ודאיצטריכינן למימר הכין, דחזינן מרב סעדיה גאון מחסיא, דאיסתברא ליה כמן הכין. ולאו כי דאיסתברא ליה בהא, אלא קים להו לרבנן דחמשה זרעונים כל אחד אין פחות מטפח על טפח, בששה על ששה לא ינקי מהדדי. והיכי דמי, כל זרית טפח ומחצה על טפח ומחצה חרב, ובכל רוח שלשה לטפחים אורך (ורק) ברוחב טפח ובאמצע (מין) אחד טפח על טפח, דמשכחת בין כל אחד [ו]אחד טפח ומחצה באורך. וכן צורתו למראית עין.

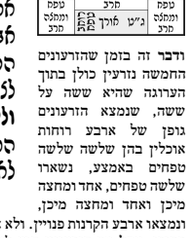

ודבר זה בזמן שהזרעונים החמשה נזרעין כולן בתוך הערוגה שהיא ששה על ששה, שנמצא הזרעונים גופן של ארבע רוחות אוכלין בהן שלשה שלשה טפחים באמצע, נשארו שלשה טפחים, אחד ומחצה מיכן ואחד ומחצה מיכן, ונמצאו ארבע הקרנות פנויין. ולא אפשר למיהוי טפי מן הכי בזמן [ש]ארבעה הקרנות פנויין, והוא אמרו ששה על ששה והזרעונין בתוכן. **אבל** אם הזרעונין חוץ לששה, איפשר (שהיא) [שיהא] בה תשעה זרעונין שבין כל אחד לחבירו טפח ומחצה, וארבע פנויין. ואתינן לפרוקי בממלא את הקרנות לערוגות ערוגות כהני דפרשינן לעילא. ואע"ג דחזו[ר]בה היא. ומקשינן **ולזרע ולא** לימלי. ופירוש אי חרבה היא, ליזרע שמונה זרעונין בערוגה, שלא יהו קרנות פנויות, ולא יזרע כנגדן באלכסון ערוגות.

כא א מי׳ ס״ס סלי״ח:
כב ב ג סס סלכה י:
כג ד ה סס סלכה טו:

מוסף תוספות

א. כשהם גדלים. תוס׳ הרא״ש. ב. דליכא אוירא שלש שפחים. תוס׳ הרא״ש. ג. אלא לשמואל לקרנות ולרב כלל וכלל לא דגבול לא הוי הפסק. תוס׳ הרא״ש. ד. דיכול לסבבה בערוגות. תוס׳ הרא״ש. ה. כי האי גוונא. תוס׳ הרא״ש. ו. ומבקש לזרוע לתוכה שורה של ירק אחר. תוס׳ הרא״ש. ז. מראש השדה ועד סופו, ר׳ עקיבא אומר אורך ששה טפחים ברוחב מילואו ור׳ יהודה אומר רוחב כמלא רוחב פרסה. תוס׳ הרא״ש. ח. ומיבעיא ליה אי בערוגה סגי בהיכירא כי האי, דמילי טובא הוו היכירא בשדה שהוא גדול ולא הוו היכירא בערוגה דזוטרא כמו ראש תור לרב. תוס׳ הרא״ש. ט. שתהא זו נוטה לצד זו וזו נוטה לצד זו. תוס׳ הרא״ש. י. זה בזה דתנן במס׳ כלאים בפ״ב וכו׳ ר׳ מאיר אומר אף הקישות ופול המצרי, ואפי׳ רבנן לא פליגי עליה אלא בנוטה אבל בזורעים ביחד לא פליגי עליה. תוס׳ הרא״ש. יא. ושורה אחת של דלועים ושורה אחת של פול המצרי. יב. והשתא פריך ליה רבינא לרב אשי דחזינא דערבוב של קישואין ופול המצרי מבטל שורת הדלועים באמצע והוי כלאים. תוס׳ הרא״ש. יג. עיגול של. תוס׳ הרא״ש. יד. העיגול שהם קרנות. תוס׳ הרא״ש. טו. כיון שהם אינם זרועים על דרך אחד. תוס׳ הרא״ש. טז. ערוגה. תוס׳ הרא״ש. יז. על אורבע. תוס׳ הרא״ש. יח. מה שיש בין בין עגול לעגול, דהוה. תוס׳ הרא״ש. יט. מדאמר הרוצה למלאות גינתו ירק אלמא שממלא כל הערוגה הילכך פריך. תוס׳ הרא״ש. כ. לאו דוקא כל גינתו אלא. תוס׳ הרא״ש. כא. וקרי ליה כל גינתו לפי שכל ריבוע של חמשה טפחים זרוע. תוס׳ הרא״ש. כב. והא איכא דביני ביני שהוא חרב. תוס׳ הרא״ש. כג. בין הביניים. תוס׳ הרא״ש. כד. חצי טפח של בין. תוס׳ הרא״ש. כה. עבודת ירק בירק כלומר. תוס׳ הרא״ש. כו. כלומר. תוס׳ הרא״ש. כז. משום ערבוב. תוס׳ הרא״ש. כח. קולא אחרת מלבד קולא של ערבוב. תוס׳ הרא״ש. כט. [ד]כיון שכל הערוגות זרועות בשוה לא מחזי כראש תור. תוס׳ הרא״ש.

רבינו חננאל

ופרקינן האי דגדרו בחרבה שיהו קרנות של ערוגה פנויות, שמא ימלא כנגדן ערוגות. ומקשינן ואי הוי בקרנות זרע נמי איפשר דזרע ערוגה בסמוך לה, והויא קרן בראש תור, דשרי להכניסו לשדה אחרת. מי לא תנן היה ראש תור ירק נכנס לתוך שדה אחרת, מותר מפני שנראה כסוף שדה. ופרקינן אין ראש תור בחרבה. כי שרי ראש תור מן שדה גדולה שהוא מוכח דסוף שדה הוא, אבל ערוגה בחורבה לית לה ראש תור מותר כי האי משום דלא מוכח. ושמואל אמר ערוגה בין הערוגות שנינן. פירוש בין בחורבה ובין בשדה. ואקשינן ליה כי מכדי היא בין הערוגות הא קא מיערבו זרעים בהדדי. ומפרקינן בנוטע שורה לכן ושורה לכן. ואפרש תרין פירושי, חד מנהון שמענה משום רבינו סעדיה גאון, דסמיך בערוגה אחרת לכל מין, מן [אותן] מינין, דהויין שורה לכאן [ושורה לכאן] ממין אחד, ולא דמי. ופירוש דהה אמרין ליה רבואתא דילנא לענין (ב)גוטע שורה לכאן ושורה לכאן, אע״פ שהן מינין [אחרים], דקאמר שמואל כיון שהוא עושה בערוגה זו שורה ואינו ערבוביא וכנגדו בערוגה אחרת שורה ואינה ערבוב, וזו נוטה לכאן וזו נוטה לכאן, היכרא רבה הוא שהן ב׳ שורות. ורובה דמילי כלאים תלינן במראית העין, דהא מחיצה אפילו כמחיצת שבת, כגון קנים וחבלים, אף על גב דליכא ביניייהו הרחקה, משום דאיכא היכרא במחיצה. והכין קאמר שמואל איכא היכרא בב׳ שורות, אחת נוטה לכאן ואחת נוטה לכאן ונודע שב׳ שדות הן. ותנן נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא אחת ובלבד שלא תהא [זו] נוטה אצל (זה) [זו] ולא זו נוטה אצל זו. ובריית׳א בתוספתא מותר אדם לעשות בתוך שדהו תלמיות קטנות של ששה ששה טפחים, וליתן לתוכו חמשה חמשה מינין, ארבעה ואחד באמצע. מותר אדם לעשות בתוך שדהו ערוגות קטנות של ששה ששה טפחים, וליתן לתוכו חמשה חמשה מינין, ארבעה

פה: אמר רבי עקיבא פרק תשיעי שבת

גזירה שמא ימלא כו׳ ולא יהא אלא ראש תור. ואפילו ימלא את הקרנות אין כאן עירבוב דהא קרנות ממלעות הולכות כנגד ריבוע הערוגות שסביבותיה והוי כעין רלא״ש תור דשרי לע״ג דאין הרחקה ג׳ טפחים כיון שיש בהן היכר. אין רלא״ש תור בערוגה

לפי שקטנה היא וליכא היכירא:

ושמואל (ג) **אמר ערוגה בין ערוגות שנינו.** ולגל הקרנות דאפי׳ מלא הקרנות אין בכך כלום דסבר דיש רלא״ש תור בערוגה: **והא** קא מיערבבו אהדדי. שעליהן שלמעלה מעורבבים יחד[א] ואע״ג דליכא רלא״ש תור מלמטה אסור כיון דמערבי למעלה העליון[ב] דאוירא מבלבל אבל דאפי׳ לא יגקי מהדדי אסור כדאמרינן (כלאים פ״ז משנה ד) המסכך בגפנו ע״ג תבואתו קידש משום דאוירא מבלבל אבל בערוגה אחת ידיעה וליכא עירבוב וכולי האי אין סברא להתיר משום רלא״ש תור: (ד) בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן בנוטה שער ערוגה זו לתוכה וזו לתוכה כדתנן במס׳ (כלאים פ״ד מ״ט) ומייתי לה בע״ב (פד:) מעשה בגלמון כו׳ והיה הופך שער שורה לכאן ועוד תנן בפ״ג דכלאים (משנה ה) נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו נוטה לצד זו: **אמר עולא בעו במערבא הפקיע תלם אחד על פני כולה מהו.** פי׳ העמיק תלם מ׳ על פני סביבותיה לד׳ רוחותיה מהו דבלא העמיק בין לרב בין לשמואל אסור לעשות ערוגות סביבותיה[ג] אבל כשחפר והעמיק כשיעור תלם דהיינו טפח בעי אי הוי היכירא[ד] ה״ה כמו בשדה דהוי היכירא כדתנן בכלאים (פ״ג משנה ג) היתה שדהו זרועה ירק[ו] כו׳ (ז) רש״ל על שיהיה התלם מפולש[ז] ולעיל הבאתיה[ח] מ״ר ששת בא עירבוב וביטל את השורה פירוש מבטל הפסק התלם ולא הוי היכירא ותלם היינו שורה ובני ארץ ישראל קרו ליה תלם ובני בבל קרו ליה שורה רב אשי אמר אין עירבוב מבטל השורה: **איתיביה הנוטע שתי שורות כו׳ מותר.** דשתי שורות של דלועין מפסיקין בין קישואין לפול המצרי דקישואין ודלועין לא הוי כלאים דמינכרי כדתנן בסיפא דהך ודלעת הבאתיה נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא ובלבד[ט] כו׳ וכן דלועין ופול המצרי מינכרי אבל קישואין ופול המצרי הוי כלאים[י] אבל שורה של קישואין[יא] כו׳ אסור דשורה אחת של דלועין לא מפסקה בין קישואין לפול המצרי[יב] וכי היכי דקישואין ופול המצרי מבטלין שורה של דלועין שבאמצע ה״ג עירבוב זרעוני הערוגות מבטל תלם שהפקיע ומשני שאני התם דאיכא שראכא שהן גדולים וגסים והכא בזרעוניה דקין ולא מבטלי עומק התלם ומפסיק: **אמר** ר׳ יוחנן הרוצה למלאות **כל גינתו ירק עושה בה ערוגה ו׳ על ו׳ ועוגל בו׳.** פירוש עושה ערוגה מרובעת ו׳ על ו׳ ובתוכה מרובע עוד ה׳ על ה׳ והיה הפסק בין האמצעי לחילון חלי טפח מכל לד ועוגל בה בתוך הריבוע הפנימי ג״ה׳ על ה׳ וימלא העוגל במין אחד ובקרנות[יד] ריבוע הפנימי יזרע מין ז׳ בכל קרן וקרן (מה) והשתא הוי בריבוע הפנימי ה׳ מינין ואע״פ שבין זרע שבתוך העוגל לזרע שבקרנות אין הפסק רק משהו אין לחוש דעוגל הוי היכירא[טו] בלבד שיהא ג׳ טפחים בין זרע קרן זה לקרן זה וכן יכול לעשות ערוגות בכל סביבותיה בעניין זה להשתא יש ג״ט בין ערוגה לערוגה לריבוע החילון חלי טפח מרב וכן לחתת הרי טפח וכ׳ גבולין שהיו ג׳ טפחים הרי ג״ט ות״ת מאי

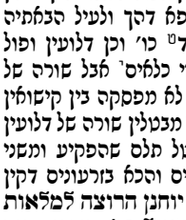

מילין[טז] ששה אפי׳ ה׳ על ה׳ נמי ועוגל בה מרבע[יז] כיון דעוגל חשיב היכירא ושם לומר דעוגל ה׳ חשיב היכירא אבל ד׳ לא: **והא איכא בינו ובינו.** [יח]ס״ל דממלא כל הקרנות וזורע בקרנות ריבוע החילון עד הגבול [יט]והרי אין הפסק בין ערוגה זו לחתת חלא שני טפחים של שני הגבולים ומשני במחריב בין הביניים[כ] שמניח חלי טפח הסובב ריבוע הפנימי הכל חרב ואינו ממלא חלא קרנות של ריבוע הפנימי דהשתא יש הרחקה שלש טפחים[כא] אי נמי דידע לה שפיר דמניח חלי טפח חרב אלא דפריך אמאי דקאמר למלאות כל גינתו[כב] דהשתא אינו ממלא כל גינתו ומשני במחריב[כג] כו׳ ור׳ יוחנן דקאמר למלאות כל גינתו כדתנן בס׳ (כלאים פ״ד מ״ט) ומייתי לה בע״ב (פד:) מעשה בגלמון כו׳ והיה הופך שער שורה לכאן ושורה לכאן בנוטה שער ערוגה זו לתוכה וזו לתוכה כדתנן במס׳ (כלאים פ״ד מ״ט) ומייתי לה בע״ב (פד:) מעשה בגלמון כו׳ והיה הופך שער שורה לכאן ועוד תנן בפ״ג דכלאים (משנה ה) נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו נוטה לצד זו: **אמר עולא בעו במערבא הפקיע תלם אחד על פני כולה מהו.** פי׳ העמיק תלם מ׳ על פני סביבותיה לד׳ רוחותיה מהו דבלא העמיק בין לרב בין לשמואל אסור לעשות ערוגות סביבותיה[ג] אבל כשחפר והעמיק כשיעור תלם דהיינו טפח בעי אי הוי היכירא[ד] ה״ה כמו בשדה דהוי היכירא כדתנן בכלאים (פ״ג משנה ג) היתה שדהו זרועה ירק[ו] כו׳ (ז) רש״ל על שיהיה התלם מפולש[ז] ולעיל הבאתיה[ח] מ״ר ששת בא עירבוב וביטל את השורה פירוש מבטל הפסק התלם ולא הוי היכירא ותלם היינו שורה ובני ארץ ישראל קרו ליה תלם ובני בבל קרו ליה שורה רב אשי אמר אין עירבוב מבטל השורה: **איתיביה הנוטע שתי שורות כו׳ מותר.** דשתי שורות של דלועין מפסיקין בין קישואין לפול המצרי דקישואין ודלועין לא הוי כלאים דמינכרי כדתנן בסיפא דהך ודלעת הבאתיה נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא ובלבד[ט] כו׳ וכן דלועין ופול המצרי מינכרי אבל קישואין ופול המצרי הוי כלאים[י] אבל שורה של קישואין[יא] כו׳ אסור דשורה אחת של דלועין לא מפסקה בין קישואין לפול המצרי[יב] וכי היכי דקישואין ופול המצרי מבטלין שורה של דלועין שבאמצע ה״ג עירבוב זרעוני הערוגות מבטל תלם שהפקיע ומשני שאני התם דאיכא שראכא שהן גדולים וגסים והכא בזרעוניה דקין ולא מבטלי עומק התלם ומפסיק: **אמר** ר׳ יוחנן הרוצה למלאות **כל גינתו ירק עושה בה ערוגה ו׳ על ו׳ ועוגל בו׳.** פירוש עושה ערוגה מרובעת ו׳ על ו׳ ובתוכה מרובע עוד ה׳ על ה׳ והיה הפסק בין האמצעי לחילון חלי טפח מכל לד ועוגל בה בתוך הריבוע הפנימי ג״ה׳ על ה׳ וימלא העוגל במין אחד ובקרנות[יד] ריבוע הפנימי יזרע מין ז׳ בכל קרן וקרן (מה) והשתא הוי בריבוע הפנימי ה׳ מינין ואע״פ שבין זרע שבתוך העוגל לזרע שבקרנות אין הפסק רק משהו אין לחוש דעוגל הוי היכירא[טו] בלבד שיהא ג׳ טפחים בין זרע קרן זה לקרן זה וכן יכול לעשות ערוגות בכל סביבותיה בעניין זה להשתא יש ג״ט בין ערוגה לערוגה לריבוע החילון חלי טפח מרב וכן לחתת הרי טפח וכ׳ גבולין שהיו ג׳ טפחים הרי ג״ט ות״ת מאי

מילין[טז] ששה אפי׳ ה׳ על ה׳ נמי ועוגל בה מרבע[יז] כיון דעוגל חשיב היכירא ושם לומר דעוגל ה׳ חשיב היכירא אבל ד׳ לא: **והא איכא בינו ובינו.** [יח]ס״ל דממלא כל הקרנות וזורע בקרנות ריבוע החילון עד הגבול [יט]והרי אין הפסק בין ערוגה זו לחתת

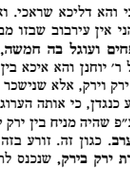

חלא קרנות של ריבוע הפנימי דהשתא יש הרחקה שלש טפחים[כא] אי נמי דידע לה שפיר דמניח חלי טפח חרב אלא דפריך אמאי דקאמר למלאות כל גינתו[כב] דהשתא אינו ממלא כל גינתו ומשני במחריב[כג] כו׳ ור׳ יוחנן דקאמר למלאות כל גינתו כדתנן בס׳ (כלאים פ״ד מ״ט) ומייתי לה בע״ב (פד:) מעשה בגלמון כו׳ והיה הופך שער שורה לכאן ושורה לכאן בנוטה שער ערוגה זו לתוכה וזו לתוכה כדתנן במס׳ (כלאים פ״ד מ״ט) ומייתי לה בע״ב (פד:) מעשה בגלמון כו׳ והיה הופך שער שורה לכאן ועוד תנן בפ״ג דכלאים (משנה ה) נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וזו נוטה לצד זו: **אמר עולא בעו במערבא הפקיע תלם אחד על פני כולה מהו.** פי׳ העמיק תלם מ׳ על פני סביבותיה לד׳ רוחותיה מהו דבלא העמיק בין לרב בין לשמואל אסור לעשות ערוגות סביבותיה[ג] אבל כשחפר והעמיק כשיעור תלם דהיינו טפח בעי אי הוי היכירא[ד] ה״ה כמו בשדה דהוי היכירא כדתנן בכלאים (פ״ג משנה ג) היתה שדהו זרועה ירק[ו] כו׳ (ז) רש״ל על שיהיה התלם מפולש[ז] ולעיל הבאתיה[ח] מ״ר ששת בא עירבוב וביטל את השורה פירוש מבטל הפסק התלם ולא הוי היכירא ותלם היינו שורה ובני ארץ ישראל קרו ליה תלם ובני בבל קרו ליה שורה רב אשי אמר אין עירבוב מבטל השורה: **איתיביה הנוטע שתי שורות כו׳ מותר.** דשתי שורות של דלועין מפסיקין בין קישואין לפול המצרי דקישואין ודלועין לא הוי כלאים דמינכרי כדתנן בסיפא דהך ודלעת הבאתיה נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא ובלבד[ט] כו׳ וכן דלועין ופול המצרי מינכרי אבל קישואין ופול המצרי הוי כלאים[י] אבל שורה של קישואין[יא] כו׳ אסור דשורה אחת של דלועין לא מפסקה בין קישואין לפול המצרי[יב] וכי היכי דקישואין ופול המצרי מבטלין שורה של דלועין שבאמצע ה״ג עירבוב זרעוני הערוגות מבטל תלם שהפקיע ומשני שאני התם דאיכא שראכא שהן גדולים וגסים והכא בזרעוניה דקין ולא מבטלי עומק התלם ומפסיק: **אמר** ר׳ יוחנן הרוצה למלאות **כל גינתו ירק עושה בה ערוגה ו׳ על ו׳ ועוגל בו׳.** פירוש עושה ערוגה מרובעת ו׳ על ו׳ ובתוכה מרובע עוד ה׳ על ה׳ והיה הפסק בין האמצעי לחילון חלי טפח מכל לד ועוגל בה בתוך הריבוע הפנימי ג״ה׳ על ה׳ וימלא העוגל במין אחד ובקרנות[יד] ריבוע הפנימי יזרע מין ז׳ בכל קרן וקרן (מה) והשתא הוי בריבוע הפנימי ה׳ מינין ואע״פ שבין זרע שבתוך העוגל לזרע שבקרנות אין הפסק רק משהו אין לחוש דעוגל הוי היכירא[טו] בלבד שיהא ג׳ טפחים בין זרע קרן זה לקרן זה וכן יכול לעשות ערוגות בכל סביבותיה בעניין זה להשתא יש ג״ט בין ערוגה לערוגה לריבוע החילון חלי טפח מרב וכן לחתת הרי טפח וכ׳ גבולין שהיו ג׳ טפחים הרי ג״ט ות״ת מאי

מילין[טז] ששה אפי׳ ה׳ על ה׳ נמי ועוגל בה מרבע[יז] כיון דעוגל חשיב היכירא ושם לומר דעוגל ה׳ חשיב היכירא אבל ד׳ לא: **והא איכא בינו ובינו.** [יח]ס״ל דממלא כל הקרנות וזורע בקרנות ריבוע החילון עד הגבול [יט]והרי אין הפסק בין ערוגה זו לחתת חלא שני טפחים של שני הגבולים ומשני במחריב בין הביניים[כ] שמניח חלי טפח הסובב ריבוע הפנימי הכל חרב ואינו ממלא

בטבלא מרובעת. אלמא עגולה לאו ערוגה היא: **הפס.** דבעי מרובעת לאחשובה שדה קאמר להתיר ראש תור כו'. ולית ליה לר' יוחנן הא דאמר לעיל אין ראש תור בערוגה אי נמי אית ליה מערוגה לערוגה אבל משדה לערוגה יש ראש תור: **מתני' שביעית טמאה.**

כטבלא מרובעת בטבלא הוא דשרי הא לאו הכי אסור התם לאקולי בה קולא אחרינא להתיר ראש תור היוצא הימנה: **מתני'** מנין לפולטת שבבת זרע ביום השלישי [6](שתהא) טמאה שנא' [1]היו נכונים לשלשת ימים [3]א**מנין שמרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר** [2]ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים [3]ב**מנין** שקושרין לשון של זהורית בראש שעיר המשתלח שנאמר [3]אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו [3]**מנין** [7]לסיכה שהיא כשתייה ביוה"כ אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנא' [4]**ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו: גמ' רישא** דלא כר' אלעזר בן עזריה סיפא כר"א בן עזריה דאי כרבי אלעזר בן עזריה טהורה שמענא ליה מאן דלא מוקי כתנאי תנא רישא טהורה ומוקי לה לכולה כר"א בן עזריה ומאן דמוקים כתנאי רישא רבנן וסיפא כר' אלעזר בן עזריה ת"ר [8]ד**פולטת** שבבת זרע ביום השלישי טהורה דברי רבי אלעזר בן עזריה רבי ישמעאל אומר פעמים שהן ד' עונות פעמים שהן ה' עונות פעמים שהן ו' עונות ר' עקיבא אומר לעולם ה' [9]ואם יצאתה מקצת עונה ראשונה נותנין לה מקצת עונה ששית אמרוה רבנן קמיה דרב פפא ואמרי לה רב פפא לרבא בשלמא ר' אלעזר בן עזריה כרבנן דאמרי בה' עביד פרישה ור' ישמעאל כר' יוסי דאמר בד' עביד פרישה אלא רבי עקיבא כמאן לעולם כר' יוסי כדאמר רב אדא בר אהבה [10]משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד בהשכמה עלה דכתיב [5]וישכם משה בבקר ויעל אל הר סיני בהשכמה ירד דכתיב [6]לך רד ועלית אתה ואהרן עמך מקיש ירידה לעלייה מה עלייה בהשכמה אף ירידה בהשכמה למה ליה למימרא להו והא אמר [11]רב הונא **הישראל** קדושים הן ואין משמשין מטותיהן ביום [12]**הא** אמר רבא אם היה בית אפל מותר ואמר רבא ואיתימא רב פפא תלמיד חכם מאפיל בטליתו ומותר והא

מנין לפולטת כו' שנא' היו נכונים לשלשת ימים. אע"פ שבאותה שעה עדיין לא ניתנה תורה מ"מ מסתמא הקפידה תורה על דבר שעתיד להיות טומאה אחר מתן תורה ואע"ג דלא הקפידה על זבין ומצורעין וזבועלי נדות היינו משום טעמא דתניא בפרק מי שמתו (ברכות כב.) כתיב והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מה להלן בתימה ובירלה ובדתת ובזיע כו' מכאן אמרו זבין ומצורעים ובועלי נדות מותרין לקרות בתורה בנביאים ובכתובים ובמשנה ובגמ"ס בהלכות ובאגדות ובעלי קריין אסורין פירוש דבעל קרי אינו בתימה ובירלה דמחמת קלות ראש הוא בא:

אע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר **ותבא כמים** וגו'. ומיהו ראיה גמורה לא הוי משום דקרא לא מיתתבי בשתיה אלא בדרשה משום דמשמע מים דומיא דשמן מה שמן מאבראי אף מים מאבראי ובקא לר"י דבפרק בתרא דיומא (דף עו.) קאמר דרחילה איקרי עינוי מנלן מ"ר זוטרא מהכא ותבא כמים בקרבו וגו' מים דומיא דשמן מה שמן מאבראי כו' ופריך והא האי תנא איפכא נסיב לה דתנן מנין לסיכה כו' ומאי פריך הא תנא דמתני' קאמר שאין ראיה לדבר אלא זכר לדבר משום דמים דומיא דשמן כדפרישי' ואומר ר"י דפריך כי האי שיעבא ראיה גמורה דרחילה כסיכה כדקאמרת לא הוה ליה להאי תנא למעבד מינה אפי' זכר בעלמא קשה לרשב"א דאמאי מייתי האי קרא שאינו אלא זכר בעלמא הוה ליה לאיתויי קרא דלחם חמודות לא אכלתי ובשר ויין לא בא אל פי וסוך לא סכתי (דניאל י) דהוי דרשה גמורה ומייתי נפקא לן בפרק בתרא דיומא (שם) דסיכה איקרי עינוי[9]:

תני רישא טהורה ומוקי לה כו'. אומר ר"י דמשום הכי אינו מגיה למתני' טהורה[1] כדי לאוקמי כולה כרבי אלעזר [8]אלא בלאו הכי איכא דתני טהורה ואיכא דתני טמאה הלכך מאן דלא מוקי כתנאי נוח לו לשנות באותן שטוין טהורה ומאן דמוקי כתנאי לא קפיד לשנות טמאה ול"ת אכתי הוא מתני' כתנאי דרישא [9]דמתני' רבי עקיבא קתני לה וסיפא דקתני פולטת טהורה היינו דלא כר"ע דפליג בסמוך אר' אלעזר בן עזריה

וי"ל דלא קפיד לאוקמי כתנאי אלא בתרי בבי דסמוכות זו אחר זו[2] אבל אההיא דריש פירקין המרוחקות מההיא דפולטת לא קפיד ול"ת למאן דתני טהורה טפי הוה ליה למנקט במתני' קרא דוקדשתם היום ומחר (שמות יט) דמשמע[3] כרבי אלעזר בן עזריה ואומר ר"י דניחא ליה לאתויי היו נכונים לשלשת ימים דמוכח דמשום פליטת זרע הקפיד דכתיב ביה אל תגשו אל אשה: **פעמים** שהן ד' כו'. במלאת לרבי אלעזר בן עזריה ה"מ נמי לשנות בענין זה פעמים שהן אתים פעמים שהן ג' כו' אלא להכי נקט ר' ישמעאל משום[1] דסבר ברביעי עבוד פרישה כרבי עקיבא [7]ובעונות לא בעי למתני כמו שתולה רבי עקיבא: **בהשכמה עלה.** אליבא דרבי עקיבא אייר[2]: **ישראל** קדושים הן כו'. ובלאו הכי היו פורשין דאמר ע"[3] בזוה דרכיו ימות זה המשמש מטתו ביום ועוד דקרא קדושים [5]ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש: ולימא

בטבלא מרובעת. אלמא עגולה לאו ערוגה היא: **הפס.** דבעי מרובעת לאחשובה שדה קאמר להתיר ראש תור כו'. ולית ליה לר' יוחנן הא דאמר לעיל אין ראש תור בערוגה אי נמי אית ליה מערוגה לערוגה אבל משדה לערוגה יש ראש תור: **מתני' שביעית טמאה.**

דיום השלישי אכתי לא מסרחה שכבת זרע ולאוה לקלוט ולהיות ולד וגזר הימנה וקרינן שכבת זרע הראוי להזריע: **גג' ימים.** דהקפיד הכתוב על טומאת קרי במתן תורה [1]וקס"ד עם יום הפרישה קאמר דבד' בשבת פירשו מנשותיהן וקבלו תורה בשבת שהוא רביעי לאותם ששימשו מטותיהן ברביעי לפני הפרישה וטבלו לילי שבת ולא חש הכתוב אם יפלוטו בשבת דמסרח ואינו שכבת זרע הראוי להזריע אבל אם פלטו ע"ש בשלישי טמאות לכך הפרישן שלשה ימים: **מנין שמרחיצין.** דלף ביום ג' מסוכן הוא: **כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו.** מקיש סיכה לשתיה: **גמ' רישא.**

דמתני' **דלא כר' אלעזר בן עזריה.** דאיהו לדידיה שמעינן ליה פולטת ביום השלישי טהורה לקמן בברייתא: **וסיפא.** דקתני מרחיצין את המילה כו' ר' אלעזר בן עזריה דהוא אמר לה לקמן בפרק ר' אליעזר[4]: **מאן דלא מוקי כתנאי.** דדמיק ומוקי מתניתין בתרי טעמי או משבש לה ומפרש לה דלא לאוקומי כתנאי משבש לה ואמר משבשתא היא ותני בה טהורה: **ומאן דמוקי לה כתנאי.** דניחא ליה לאוקומי כתנאי מלמימר משבשתא היא ומלאוקמי בתרי טעמי מוקי נמי להאי כתנאי. ופלוגתא היא בהמפקיד (ב"מ מא.) גבי חבית דאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דאב תנא מודינא ליה מאי לבי מסותא ומוקי ריש"ל ר' ישמעאל וסיפא רבי עקיבא ואי הוה בעי הוה מני לאוקומי בתרי טעמי ובחד תנא ואיכא דמוקי לה תחם בחד תנא ומוקי סיפא בשהייתה במקום שאינו מקומה: **ביום השלישי.** כגון שנשמה בה' ופלטה שכבת זרע בשבת ל"ש שנשמה תחילת ליל חמישי דאיתתי ד' עונות שלמות ליל ה' וה' ליל ו' וו' ל"ש שנשמה יום ה' עם חשיכה דלא איתתי אלא מקצת ה' וליל ו' וו' דליכא אלא ג' עונות שלמות. העונה או יום או לילה: **ר' ישמעאל אומר פעמים שהן כו'.** בא לאוקוי ולומר דפולטת בג' לשימושה טמאה אבל פולטת בד' טהורה ומודינא לך דמקצת היום כגולו דלא הקפידה תורה אלא במנין של הימים ולא במנין העונות: **ופעמים שהם ד' עונות.** שלמות שאם שנשמה ד' בשבת עם חשיכה פליטתה טמאה עד תחלת שבת: **פעמים שהם ה' עונות.** כגון שנשמה בתחלת היום של ד': **פעמים שהם ו'.** כגון שנשמה בתחלת ליל ד' בין השמשות: **נופנין לה מקצת עונה ו'.** להשלים ה' וכל הפולטת בתוך ה' עונות שלמות טמאה: **אמרוה.** להא אתקפתא דלקמיה: **בשלמא כו'.** פלוגתא דרבנן ור' יוסי בברייתא ומייתי לה בהאי פירקא לקמן[5] דלרבנן בה' בשבת פרשו ולר' יוסי בד' ולכ"ע בשבת ניתנו עשרת הדברות וכיון דבשבת ניתנו ע"כ בליל שבת טבלו ולא שחרית כדמתרץ לקמן[6] שלא יהו הללו טובלין והללו מהלכין לקבל תורה הלכך בשלמא ר' אלעזר כרבנן דאמרי בחמשה בשבת עבוד פרישה ויש שלא פרשו אלא עם חשיכה ומדטבלו ליל שבת ולא חש שמא תפלטנה עוד ש"מ דפולטת בג' טהורה ומקצת היום של תשמיש כגולו: **ור' ישמעאל.** דאומר בג' טמאה בד' טהורה קסבר בד' עבוד פרישה כר' יוסי דהוה ליל שבת רביעי ומיהו יש שלא פרשו עד סמוך לחשיכה וליכא אלא ד' עונות ליל ה' וה' ליל ו' וו' ואפילו הכי משטבלו פליטתן טהורה דלא הקפידה תורה אלא בימים: **אלא רבי עקיבא.** דאמר כל ה' עונות טמאה אם תפלוטו כמאן ומהיכא למד דאעונות קפיד קרא הא ימים כתיב וקיימא לן מקצת היום כגולו: **נעונה.** ר' עקיבא כר' יוסי וכדרב אדא דאמר משה כל עליותיו בהשכמה עלה וכל ירידותיו בהשכמה הלכך דכתיב [שמות יט] וירד משה מן ההר אל העם ויקדש את העם דהיינו פרישה ומדהוזקק להפרישן בהשכמה ש"מ עד ה' עונות שלמות קפיד קרא: ופרכינן **למה ליה למימרא להו.** אחרית בגלאו הכי נמי לא הוו משמשין: **דקאמר רב הונא.** דאין משמשין ביום דכתיב [משלי יט] בזוה דרכיו ימות דבעי לגיעותא שלא יסתכלו: **תלמיד חכם.** שהוא נגוע ולא יסתכל סגי ליה במאפיל בטליתו: והא

אלא אחד והרי (בן) [הן] שש, יום אחד ויום שני ויום שלישי. ר' עקיבא אומר לעולם חמש. טעמיה דר' עקיבא דשקיל מן הכא להכא, וסבר שאם יצאת מקצת עונה ראשונה, משלימין לה מקצת עונה שישית, ומצרף שפלטה אחר ששים שעות מן התשמיש שהן שיעור שני ימים ומחצה. אמורוה **רבנן קמיה דרב פפא ואמרי לה רב פפא לרבא (קמיה דרבא) בשלמא ר' אלעזר בן עזריה** כרבנן דאמרי בחמשה עבד להו משה לישראל פרישה. נמצא לישראל פרישה לילי שישי ויום שישי ושמהו מחמישי (ומלילי שבת), לפיכך אם שמשה ביום חמישי קודם שקיעת החמה ופלטה בלילי שבת אחר שקיעת החמה, טהורה. ר' **עקיבא כר' יוסי** דאמר **בארבעה עבד להו משה פרישה.** כגון דאפרשינהו בתר חדא שעתא מיום רביעי, משכחת חמש עונות בתר חדא שעתא מלילי

עזריה. טעמיה דר' אלעזר בן עזריה אפילו שתי עונות שלימות ומשהו, והעונה יום או לילה. וקא מיתני בפירוש דברי ר' אלעזר בן עזריה, פעמים יש שם יום וכל שהוא והיא טהורה, כיצד, שמשה את ביתה ערב שבת קודם לשקיעת החמה, ועברו שתי עונות לילי שבת ויום שבת, ופלטה במוצאי שבת לאחר שקיעת החמה, והרי הוא יום השלישי, נמצא יום וכל שהוא והיא טהורה. ויש שני ימים חסר משהו והיא טמאה, כיצד, שימשה את ביתה ערב שבת לאחר שקיעת החמה, ופלטה באחד בשבת קודם לשקיעת החמה, הרי יש כאן שני ימים חסר משהו והיא טמאה, לפי שאינו יום שלישי עד שתשקע החמה וכיון יום שני בשבת. ר' **ישמעאל אומר פעמים שהן ארבע עונות פעמים שהן חמש פעמים שהן שש.** טעמיה דר' ישמעאל שהוא עושה מקצת עונה ככולה, וקסבר אין יום שלישי (אחד)

תורה אור השלם

1 וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם הֱיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים אַל תִּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה: שמות יט טו

2 וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה אִישׁ חַרְבּוֹ וַיָּבֹאוּ עַל הָעִיר בֶּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר: בראשית לד כה

3 לְכוּ נָא וְנִוָּכְחָה יאמר יְהוָה אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם יַאְדִּימוּ כַּתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ: ישעיהו א יח

4 וְלִבְשׁ קִלְלָה כַּמַּדּוּ וְתָבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו: תהלים קט יח

5 וַיִּפְסֹל שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל הַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים: שמות לד ד

6 וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְיָ לֶךְ רֵד וְעָלִיתָ אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אַל יֶהֱרְסוּ לַעֲלֹת אֶל יְיָ פֶּן יִפְרָץ בָּם: שמות יט כד

גליון הש"ם

תוס' ד"ה תני רישא וכו' אלא בלא"ה איבא. וכעין זה איתא במגילה דף כ ע"ב:

מוסף רש"י

משה בהשכמה עלה. לסר מימי ממן תורה, כשהיה עולה ויורד לקדש את העם ולהשיא את בני העם אל ה' (זבחים קא:).

רבינו חננאל

כטבלא מרובעת. והכי קא מקשי כטבלה מרובעת הוא דשרי, הא למהוה אחד שתי ואחד ערב לא. ופריק רב אשי האי דקאמר כטבלא מרובעת לאו לאחמרי אלא לאקולי בה קולא אחרינא, להתיר ראש תור הנכנס לה וראש תור היוצא ממנה.

מתני' מנין לפולטת שבבת זרע ביום השלישי שהיא טמאה כו'. ותנן התם הפולטת שבבת זרע ביום שלישי טהורה דברי ר' אלעזר בן עזריה, הוייא מתניתין דהכא דלא כר' אלעזר בן עזריה. ואקשינן אימא סיפא מנין שמרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת, ותנן לקמן בהא מסכתא רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום שלישי שחל להיות בשבת. ופריקנן למאן דמוקים כתנאי, תני תאני טמאה ורישא רבנן וסיפא ר' אלעזר בן עזריה. [מאן] דלא מוקים כתנאי, תני רישא טהורה וכולה ר' אלעזר בן עזריה היא. ועד השתא איכא תנאי דתני טמאה ואיכא תנאי דתני טהורה. **ואיכא** רבנן דמפרשי בגירסא(ה) רב מוקים לה כתנאי ור' יוחנן לא מוקים לה כתנאי. ומאן דלא מוקים ליה כתנאי, דטרח כמה דיכיל למהוה מתני' אליבא דחד תנא דאמר ר' יוחנן מאן דמתרגם לי חבית אליבא דחד תנא] מובילנא מאניה בחדיה לבי מסותא. ואמר רב (סיפא) [פפא] מוקמינן לה מתניתין בתרי תלתא טעמי, ולא מוקמינן בתרי תלתא תנאי, וכי דמפרשינן בפירקין קמאי. **תנן התם הפולטת שכבת זרע ביום השלישי טהורה דברי ר' אלעזר בן**

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ג מהלכות מילה הלכה ח טור שו"ע או"ח סימן שלא סעיף ט:

כה ב מיי' פ"ג מהלכות עבודת יום הכפורים הלכה ד:

כו ג מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הלכה ט טוש"ע יו"ד סימן תריב סעיף ג:

כז ד מיי' פ"ח מהלכות שאר אבות הטומאות הלי יא יב סמג עשין רמז:

כח ה מיי' פכ"ח מהל' איסורי ביאה הלכה יז"ד טוש"ע או"ח סי' ר"מ סעיף יא וטור ושו"ע אה"ע סימן כה סעיף ה:

מוסף תוספות

א. שלא הקפידה על שאר טומאות כגון נדה וזב ומצורע מפני שכל אלו לבם דואג עליהם, אבל טומאה זו. מאירי. ב. הזהירם בכך כדי לקבל התורה באימה ברתת ובזיע. מאירי. ג. ולא הוה משבש מתניתין. תוס' הרא"ש. ד. כהך דפולטת וההיא דמרחיצין. תוס' הרא"ש. ה. טפי. תוס' הרא"ש. ו. דניחא ליה למתני דאע"ג. תוס' הרא"ש. ז. דמיהא ליה לאתויי הכי. תוס' הרא"ש. ח. והא דקתני לקמן (פח.) בשני עלה משה וירד בשלישי עלה וירד דאלמא לא היו ירידותיו בהשכמה, י"ל דאתיא דלא כר' עקיבא. ריטב"ש. ט. כדכתיב. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

סופה כר' אלעזר בן עזריה. הוא זה ששנינו מנין שמרחיצין את הקטן ביום השלישי. ודבר זה אמר משום ר' אלעזר בן עזריה בפרק ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי.

רבינו חננאל (המשך)

[אחר ששימשה] פחות מד' עונות, שהן שני ימים שלימים, דקאמר ר' אלעזר בן עזריה שתי עונות שלימות ומשהו, קאמר ר' ישמעאל צריך עונה שלימה שלימה לפניהן ועונה שלימה לאחריהן, דקסבר יש פולטת ביום השלישי והיא טמאה, כי הא מתני' דאמרינן רישא דלא כר' אלעזר בן עזריה. ואילין ארבע עונות לר' ישמעאל בעי להו מכלל שלשה ימים, ולא סגי דהווייין שני ימים, ובעי תחלתן וסופן הנץ החמה ושקיעה. ואי הוה תשמש מן קמי הנץ החמה או שקיעתה אפילו ב"א שעות ומחצה לא מיחשיב. והיכי דמי פעמים שהן ד', כגון ששמשה בסוף לילי אחד בשבת ופלטה בסוף לילי שלישי בשבת, הרי כאן ארבע [עונות] שלימות, שמתחלתן וסופן הנץ ושקיע(ת)[ה] מכלל שלשה ימים. והיכי דמי פעמים שהן חמש, כגון ששמשה בתחלת לילי אחד בשבת, ופלטה בסוף לילי [שלישי בן]שבת, אם אתה חושב ארבע של יום אחד ויום שני, הרי הן משני ימים בלבד, לפיכך לא מיחשיב ליה אלא אחד מן יום אחד בשבת, ושתים של שני, ואחת לילי שלישי. והיכי דמי פעמים שהן שש, כגון ששמשה במקצת יום שבת אחר הנץ החמה, ופלטה בסוף לילי שלישי, לא מיחשיב יום שבת כל (ה)עיקר, דלא הוה ליה הנץ החמה, ומן יום אחד ויום שני לא מיחשיב אלא שלשה ולילי שלישי הרי שש. והכין נמי אם שמשה בתחלת לילי אחד בשבת, ופלטה בסוף יום (שלשה) [שלישי] קודם לשקיעת החמה (ארן) [יש] כאן ארבע עונות שלימות מכלל שלשה ימים (כידפשטנא) [כפרישנא] לעילא דלא מיחשיב (משלישי) [מראשון]

וליטבלו ביני שימשי וליקבלו תורה ביני שימשי. פירש בקונטרס דלר' עקיבא פריך ור"י אומר[א] דלתנא בן עזריה ור' ישמעאל נמי[ב] פריך דנילף מהכא דלתעונות קפיד קרא דלא לימיס לקבלו תורה בי שימשי[ג]:

וליטבלו בצפרא דשבתא. הא ודאי לא פריך אלא לר' עקיבא דס"ל דלתעונות קפיד קרא דימות דילמא בעינן שם עונות וכי תימא אם היו פולטות בסוף ליל שבת מתי יטבלו ליטבלו בצפרא דשבתא אבל לר"א ורבי ישמעאל לא פריך[ד] דימות דילמא קפיד רחמנא לעונות דפעמים היא קולא כגון אם שימשה בתחילת הלילה דאי קפדינן לעונות משעברו ה' עונות טהורה והשתא דקפיד לימיס אינה טהורה עד יום רביעי ומיהו מצינן למימר דפריך דילמא קפיד לעונות ולימיס אתרוויהו לחומרא כשנשמשה בתחילת הלילה ויזיל בתר יומי וכי שימשה בסוף היום ויזיל בתר עונות: **אמר ר' יצחק שלא יהא הללו הולכים לקבל תורה.** וא"ת א"כ מה צריך רבי יצחק לדרשה דלא מרא"ם בסתר דברתי ויש לומר דאיצטריך דאי לאו הכי ליטבלו בתחילת לילי שבת ומתצות לילה ואילך יקבלו תורה אבל ביום אם היו מתחרים עד שיטבלו כולם[ה] היו מתבטלין מת"ת[ו]: **אבל פירשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה.** הקשה ר"ת[ז] דמתני' היא דתנן בפרק דם הנדה (נדה נד:) הזוב והמיע והרוק ושכבת זרע מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין ומיהו לא קשה כולי האי דאיכא למימר[ח] מטמאין לחין[ט] תוך ג' ור"ת מפרש דהכא בזכר שנרבע ופלט זרע דומיא דלשה ותסם בראה קרי[יא] וכן פי' ר"ח: **וכתיב** התם החדש הזה לכם. תימה דבפרק קמא דפסחים (דף ו:) פריך אהאי קרא גופיה ממאי דברים ירחא קאי וי"ל דוראי ברים ירחא קאי דאמרי' במדרש (מכילתא) שראהו הקב"ה[יב] למשה באצבע[יג] ובפסחים לא פריך אלא[יד] דבעי למילף מינה הא דאמר רשב"ג שדורשין לפני הפסח בהלכות הפסח שתי שבתות שהרי נביא עומד בר"ח ומזהיר על הפסח[טו] וממאי דנביא ברים ירחא קאי ונהי דבראש חדש אמר ליה הקב"ה לשלמא משה כשאמר לישראל באצבע בירחא או בחמשה הוה קאי ומסיק דליף מדבר ממדבר דבהוה בראש לחדש השני אמירת[טז] משה לישראל היתה בו ביום[יז] כדכתיב באחד לחדש השני ויתילדו על משפחותם וגו' וא"ת דאמאי לא יליף הכא מדבר ממדבר דליף התם דהכא נמי כתיב מדבר בא מדבר סיני ויש לומר דטפי ניחא ליה למילף הזה הזה ולא מדבר מבמדבר[יח]:

יט) בתלתא אמר להו מצות הגבלה. לכ"ע הגבלה קדמה לפרישה דתלתא ויאמר כתיבי וסברא הוא דכל אחד נאמר ביומו בקמא כתיב ואתם תהיו לי וגו' ובבתרא כתיב מצות פרישה ומצות הגבלה ובאמצעי לא כתב בה מידי שיעשה משה שליחות לישראל[יט] ואית לן למישדי מצות הגבלה אההיא אמירה ולא אמצות פרישה שהרי מיד אחר אמירה אחרונה כתיבא מצות פרישה:

והא טבולי יום נינהו. כיון דלכולהו שמעינן דבלילי שבת טבלו הוו להו טבולי יום כשקבלו תורה שלא היה להם הערב שמש אחר הטבילה וכיון דהכי הוא איכא למימר דמבע"י טבלו אם ואפ"ה פליטתן טהורה ובלרי להו חדא עונה אליבא דכולהו: **ראויה קאמינא.** ראויה ליתן לטבולי יום וקסברי הני תנאי לא הקפידה תורה על טבולי יום דלא כתיב הערב שמש אלא לענין קדשים הלכך [ט] כל ג' ימים האמורים לענין פרישה הוזקקו להיות א) קודש טבילה ומיהו לא ניתנה לטבולי יום לפי שטבלו מבעו"י ולא פלטו ואם היו פולטות יחזרו ויטבלו משתחשך אבל לא הוצרכו לכך: **וליטבלו בי שמשי וליקבלו תורה בי שמשי.** ליל שבת קרי בי שמשא בכל דוכתא מפני שבין השמשות שלו אלוק מכל ימים והולרך להזכירו בכמה מקומות. וכסי פריך לר' עקיבא דאמר הקפידה תורה על מנין העונות ולא הקפידה אלא על חמש למה לא קבלוה בלילה מדהממתין עד הבקר איכא למימר שהקפידה על פליטת הלילה ואיכא ו' עונות: [ו] **לא בסתר דברתי במקום ארץ חשך.** ולילה חשך הוא: **ליטבלו בשבתא בצפרא.** ולמה הולרך (כ) לירד בהשכמה ביום אי פרשו עם חשכה בד' ויטבלו בשבת אחרית ואם פלטו לאחר טבילה טהורין דהא עברו ה' עונות שלמות ואם פלטו לילי שבת ונטמאו לא איכפת לן וטובלין אחרית דהא בעל קרי טובל ביומו ואת אמרת ניתנה תורה לטבולי יום. ויש ספרים דגרסינן בה תרי לישני וגרסינן הכי לרבי אלעזר לישמשו ביממת דחמשת לר' ישמעאל לישמשו בלילית דחמשת לרבי עקיבא לישמשו ביממת דארבעה ואומר אי שהוא שיבוש והגורסו טעה ולא ידע לפרש מהו שאמר ר' ישמעאל פעמים שהן ה' עונות כו': **אבל חכמים אומרים ו' עונות שלמות.** סברי להו כר' יוסי דאמר בארבעה עניד פרישה ובהשכמה כר' עקיבא ולית להו שטבלו בלילי שבת אלא סבירא להו דאותן שטבלו לילי שבת ופלטו לאחר טבילה הולרכו לטבול בשבת אחרית ולפיכך נתעכבה שכינה מלינון עד הבקר ולא משום לא בסתר דברתי לחודיה: **שפירשה מן האשה.** כגון פולטת שכבת זרע שקבלה מזכר הוא דאמר ר' אלעזר בן עזריה דבתרי יומי מסרחת מפני שמתממת בגופה: **אבל פירשה מן האיש.** על הבגד מטמאה לעולם: **כל זמן שהיא לחה.** ומיהו משיבשה לא מטמיא דתו לא חזיא להזייע: **מאי נאו שפירשה מן האיש.** על הבגד ומטהר לה לחה מסרחת דלא קתני פרט לכשיבשה: **של ישראל נמעי כותים מהו.** מי מסרחת בג' ימים כישראלית ואי פלטה ליה בתר ג' טהור הנוגע בטיפה או לא. ולהכי נקט שכבת זרע של ישראל דאילו דכותי אמרינן במסכת נדה קריו טהור בפ' בנות כותים (נדה דף לד.): **דדייגי במצות.** לקיים מצות וחרדים בדבר ומתוך לתורה מתממין דכתיב (תהלים לט) חס לבי בקרבי: **חביו.** חס: **דאיש לה פרוזדור.** בשר כותלי בית הרחם בולט מן השיעים ולחוץ ובית הרחם הוי מן השיעים ולפנים: **אשה איש לה פרוזדור.** לפיכך לא שליט בה אויר בגופה ומתממת: **בו' בחדש בו.** דהא דכתיב [שמות כד] ויכתבו הענן ששת ימים ויקרא אל משה ביום השביעי סבירא להו כר' יוסי הגלילי דאמר בפ"ק דיומא (דף ד.) זה היה מעשה אחר עשרת הדברות ור' יוסי סבירא ליה דמשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות ולא בא הכתוב אלא לחלק כבוד למשה: **ביום הלא.** הזה הזה לגזירה שוה: **מה להן.** זכור את היום הזה בעצמו של יום הזכירה דיליאת מצרים נאמר להו דכתיב הזה אף כאן בעצמו של יום הזכירה דשבת נאמר להן זכור את יום וגו': **בקביעא דירחא.** בחיזה יום הוקבע החדש: **משום חושבא דאורחא גרסינן: בארי בשבת אמר להו ואתם תהיו לי.** ומשה עלה ויקרא אליו כל הענין עד אלה הדברים אשר תדבר וגו' והדברים האלה נאמרו לו למחרת ביאתם כדאמרינן [ע"א] כל עליותיו בהשכמה היו ואפי' למאן דלית ליה בהשכמה ירד דלא אקים אית ליה בהשכמה עלה דהא בהדיא כתיב קרא:

והא טבולי יום נינהו אביי בר רבין ורב חנינא בר אבין דאמרי תרווייהו ניתנה תורה לטבול יום יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעת' א"ל רבינא למרימר ניתנה קאמרת או ראויה קאמרת אמר ליה ראויה קאמינא וליטבלו ביני שימשי וליקבלו תורה ביני שימשי [ה] אמר רבי יצחק [1] לא מראש בסתר דברתי (ו) וליטבלו בצפרא דשבתא וליקבלו תורה בצפרא דשבתא א"ר יצחק שלא יהא הללו הולכים לקבל תורה והללו הולכין לטבילה א"ר חייא ברבי אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים [א] שש עונות שלמות בעינן אמר רב חסדא מחלוקת שפירשה מן האשה [ז] אבל פירשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה מתיב רב ששת [2] וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע פרט לשכבת זרע שהיא סרוחה מאי לאו שפירשה מן האיש לא שפירשה מן האשה בעי רב פפא [ח] [ב] שכבת זרע של ישראל במעי כותית מהו ישראל דדאיגי במצות חביל גופייהו עכו"ם דלא דאיגי במצות לא או דילמא [ג] כיון דאכלין שקצים ורמשים חביל גופייהו ואם תמצי לומר [ד] כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו [3] במעי בהמה מהו אשה (היא) דאית לה פרוזדור מסרחת אבל בהמה דלית לה פרוזדור לא או דילמא ל"ש תיקו: ת"ר [ד] בששי בחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל [ה] רבי יוסי אומר בשבעה בו אמר רבא דכולי עלמא בר"ח אתו למדבר סיני כתיב הכא [3] ביום הזה באו מדבר סיני וכתיב התם [4] החדש הזה לכם ראש חדשים [ט] מה להלן ר"ח אף כאן ר"ח ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל כתיב הכא [5] זכור את יום השבת לקדשו וכתיב התם [6] ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה מה להלן בעצומו של יום אף כאן בעצומו של יום כי פליגי בקביעא דירחא רבי יוסי סבר בחד בשבא איקבע ירחא ובחד בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא בתרי בשבא אמר להו [7] ואתם תהיו לי ממלכת כהנים

בתלתא

לומר דטבולי יום נינהו אביי בר רבין ורב חנינא בר אבין דאמרי תרווייהו ניתנה תורה לטבול יום יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעת' א"ל רבינא למרימר ניתנה קאמרת אמר ליה ראויה קאמינא וליטבלו ביני שימשי וליקבלו תורה ביני שימשי [ה] אמר רבי יצחק [1] לא מראש בסתר דברתי (ו) וליטבלו בצפרא דשבתא וליקבלו תורה בצפרא דשבתא א"ר יצחק שלא יהא הללו הולכין לקבל תורה והללו הולכין לטבילה א"ר חייא ברבי אבא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים [א] שש עונות שלמות בעינן אמר רב חסדא מחלוקת שפירשה מן האשה [ז] אבל פירשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה מתיב רב ששת [2] וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע פרט לשכבת זרע שהיא סרוחה מאי לאו שפירשה מן האיש לא שפירשה מן האשה בעי רב פפא [ח] [ב] שכבת זרע של ישראל במעי כותית מהו ישראל דדאיגי במצות חביל גופייהו עכו"ם דלא דאיגי במצות לא או דילמא [ג] כיון דאכלין שקצים ורמשים חביל גופייהו ואם תמצי לומר [ד] כיון דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו [3] במעי בהמה מהו אשה (היא) דאית לה פרוזדור מסרחת אבל בהמה דלית לה פרוזדור לא או דילמא ל"ש תיקו: ת"ר [ד] בששי בחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל [ה] רבי יוסי אומר בשבעה בו אמר רבא דכולי עלמא בר"ח אתו למדבר סיני כתיב הכא [3] ביום הזה באו מדבר סיני וכתיב התם [4] החדש הזה לכם ראש חדשים [ט] מה להלן ר"ח אף כאן ר"ח ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל כתיב הכא [5] זכור את יום השבת לקדשו וכתיב התם [6] ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה מה להלן בעצומו של יום אף כאן בעצומו של יום כי פליגי בקביעא דירחא רבי יוסי סבר בחד בשבא איקבע ירחא ובחד בשבא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא בתרי בשבא אמר להו [7] ואתם תהיו לי ממלכת כהנים

בתלתא

תורה אור השלם

1 קְרֵבוּ אֵלַי שִׁמְעוּ זֹאת לֹא מֵרֹאשׁ בַּסֵּתֶר דִּבַּרְתִּי מֵעֵת הִיָּוְתָה שָׁם אֲנִי וְעַתָּה אֲדֹנָי אֱלֹהִים שְׁלָחָנִי וּרוּחוֹ:
ישעיהו מח טז

2 וְכָל בֶּגֶד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת זָרַע וְכֻבַּס בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב.
ויקרא טו יז

3 בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי:
שמות יט א

4 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה:
שמות יב ב

5 זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:
שמות כ ז

6 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּחֹזֶק יַד הוֹצִיא יְיָ אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חָמֵץ:
שמות יג ג

7 וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וגוי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
שמות יט ו

מוסף רש"י

ביני שימשי. ערב שבת, וגלה בעיני לפי שכין השמשות שלו שגור כפי כל הכל מדלקין עד שלא תחשך קרי לה בי שמשי (כתובות קג:). **דדאיגי במצות.** ילמיס ומרדים במצות, ומתוך דאגתן מתממין (נדה לד:).

תוס' ישנים

א) ל"ל רק קודם טבילה ולא קודם טהרה:

מוסף תוספות

א. דלכולי עלמא פריך. תוס' הרש"ש. ב. דלא קפדי אענות אלא אימים. תוס' הרש"ש. ג. דלא הוה לן לשהייי תורה כרגע. ריטב"ש. ד. להוכיח מכאן. תוס' הרש"ש. ה. בצפרא דשבתא ומתצות היום ואילך יקבלו תורה. תוס' הרש"ש. ו. י"ל דאינו מקשה לאחר מתן תורה אלא להקדים. תוס' הרש"ש. ז. מאי קמ"ל רב חסדא. ריטב"ש. ח. דאי מהתם הו"א דכי. ריטב"ש. ט. דוקא. ריטב"ש. י. כל זמן שאינו ראוי להסריח. ריטב"ש. דעיקר חידושיה לומר שאין מטמאים יבשין אפילו תוך שלשה ימים. מי הרי"ן. קמ"ל רב חסדא כל זמן שהיא לחה ואפי' יבשין אלא דאפי' יבשו לאלתר. שיטה לרי"ן. יא. דהוה ס"ד שדין הנרבע שפולט כדין האשה שפולטת, קמ"ל. ריטב"ש. יב. את החודש. תוס' הרש"ש. יג. ודרשינן נמי בשלהי פ"ק דר"ה החדש הזה לכם כזה ראה וקדש. תוס' הרש"ש. יד. אמאי. תוס' הרש"ש. טו. ופריך. תוס' הרש"ש. טז. הקב"ה למשה ואמירת. תוס' הרש"ש. יז. כדמוכחי קראי דבאותו היום עצמו מנאן. תוס' הרש"ש. יח. דמות' בפסחים ו: ד"ה ומאמי: דמדבר מבמדבר לא לפיגן. [ועי' שבת מ' מין]. יט. ושקבלוהו ישראל ומשה כדי שיהא לו מצות הגבלה שהיא מאוחרת במקרא וראויה להיות מוקדמת. מי הרי"ן. והיינו קרא דכתיב קודם פרישה ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן וכו' ובו ביום אמר משה לישראל מצות הגבלה והיינו קרא דכתיב קודם פרישה ויגד משה את דברי העם אל ה'. שיטה לרי"ן [ועי' מהרש"ם].

הגהות הב"ח

(א) גמ' כתבתי דברתי וגו' וליטבלו: **(ב)** רש"י ד"ה ליטבלו בשבתא בצפרא ולמה הולרך להפרישה בהשכמה ביום רביעי יפרשו עם חשכה וכו' לא איכפת לן דטובלות וכו' לר' ישמעאל ליטמאו ביומא דארבעה לר"ע ליטמאו בלילא דחמיסא:

גליון הש"ם

גמ' אמר ר"י לא מראש בסתר דברתי. זה פסוק ביפעיה דף מח ע"א וש"ש ליין לא בסתר דברתי שזה פסוק יפעיה מ"ה: **גמ' ר' יוסי אומר בשבעה בו.** ע' ע"ז דף ג ע"א תוס' ד"ה יום הששי:

הגהות הגר"א

[א] גמ' שש עונות. נ"ב גירסת הגאונים ג' עונות:

רבינו חננאל

שבת, כדאמר ר' עקיבא אם יצאת מקצת עונה ראשונה משלימין לו מקצת עונה שישית. **אלא** ר' ישמעאל, דקמצריך ארבע עונות שלימות שמתחילות מתחילת יום (או מתחילת לילה) מתוך ג' ימים כמאן, **לא כרבנן ולא כר' יוסי,** מדרבנן מרחק טובא, ומדר' יוסי נמי דהא יומא דארבעה שיצא מקצתו לא מהני למחשביה עונה כידחשיב ליה ר' עקיבא, וארבעי בדבידיה חמישי וששי אינון בלחוד ובעאי להו מכלל שלשה ימים, כמאן קאי. **ופרקינן לעולם כר' יוסי** קאי ר' ישמעאל, **וקד[אמר רב אדא בר אבא משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד,** דאלמא סבר דעבד להו פרישה ביום רביעי בהשכמה קודם הנץ החמה, והוה להו חמש עונות מכלל שלשה ימים, כדפרשינן לר' ישמעאל בעניין פעמים ה'. **וסלקא שמעתא,** ומקשינן בין לר' ישמעאל ובין לר' עקיבא למה ליה למשה רבינו למעבד פרישה לישראל ביממא דארבעה, והאמר רב הונא ישראל קדושים הן ואין משמשין מיטותיהן ביום. ופריקנן איצטריך למשה לאפרושינן דהאמור רבא אם היה בית אפל מותר. ואמר (רבה) [רבא] ואיתימ[א] רב פפא תלמיד חכמים המאפיל בטליתו מותר. ומקשינן כי מכדי פרישה עבידא אליבא דר' יוסי ור' ישמעאל ור' עקיבא מארבעה, ואליבא דר' אלעזר בן עזריה ורבנן מן חמשה, ולכולהו כל אשה ששמשה קודם הפרשה, אם פלטה שכבת זרע בלילי שבת טהורה היא, תישרי שכינה מליליא דשבתא אמאי איתאחרא עד לצפרא. **ופרקינן אמר ר' יצחק לא מראש בסתר דברתי,** כן עלתה במחשבה

שהללו ילכו לקבל תורה והללו ילכו לבית הטבילה. **ואיכא** מאן דגרסי בהדין קושיא דלעילא נמי ולר' אלעזר בן עזריה תשמש ביממא דחמשה. ולא צריכה מלילא להכין, דר' אלעזר לא איכפת ליה שימשה בחמשה עד קרוב לשקיעת החמה אם לאו, ולא צריך אלא משהו מן חמשה, וכולי יומא דמעלי [שבתא], ומשהו מן שבתא דהוא יום שלישי. ומקשינן **והא טבולי יום נינהו,** ומפרקינן **רואיה תורה להינתן לטבולי יום.** ואיכא דמקדמי וגרסי ליה להאי קושיא דלהאי פירוקא, מבתר אוקימתא דמילי דר' ישמעאל ור' עקיבא כר' יוסי. ואיכא דגרסי ליה הכא, ואית ליה תרין אנפי, חד דהויא קושיא על ר' עקיבא דאמר במקצת יומא (דחמשה) [דארבעה] עבד להו פרישא, וכל אשה שפלטה שכבת זרע בלילי שבת עד שמשלימין כשיעור הזה, מה שיצא מימים חמישי טמאה היא, וכיון שאפשר על דעתא דר' עקיבא שיש אשה שפולטת וטמאה בלילי שבת, הרי היא צריכה הערב שמש, וכל נשים שהיה להן כן טבולי יום אינון. ועוד אית ליה להאיי קושיא אנפא אחרינא, כי אמרינן לר' ישמעאל ור' עקיבא למה לי למיעבד להו פרישה דלא מטיא אלא עד צפרא דשבתא. **ופריקנן** א"ר יצחק יאמרו הללו הולכים לבית הטבילה והללו הולכין לקבל תורה. **ואקשינן** למה ליה לר' יצחק לפרוקי דר' יוסי הגלילי דאמר בפ"ק דיומא (דף ד.) זה היה מעשה אחר עשרת הדברות ור' יוסי סבירא ליה דמשה וכל ישראל עומדים לקבל עשרת הדברות ולא בא הכתוב אלא לחלק כבוד למשה: **ביום הלא.** הזה הזה לגזירה שוה: **מה להן.** זכור את היום הזה בעצמו של יום הזכירה דיליאת מצרים נאמר להו דכתיב הזה אף כאן בעצמו של יום הזכירה דשבת נאמר להן זכור את יום וגו': **בקביעא דירחא.** בחיזה יום הוקבע החדש: **משום חושבא דאורחא גרסינן:** אמרינן לר' יצחק לפרוקי כי הדין פירוקא, הא טבולי יום נינהו אי הות פרישתן עד צפרא דשבתא. ואהדרינן אעפ"כ דראויין היו לקבל התורה, והלכך צריכין לפירוקא דר' יצחק. ואע"ג דהאיי דקאמרינן והא טבולי יום נינהו, ואביי בר אבין ורב חנניה בר אבין תרווייהו ניתנה תורה לטבולי יום, מוכחא מלתא דעל נשי קאי ולא בגברי אימיה, כי סדרהנא לשמעתא, אמר ר' יוחנן טבולי יום קבלו ישראל את התורה, הדא דאת אמר בנשים, אבל אנשים בכר טהרו, מאי טעמא וקדשתם היום ומחר. אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים שלש עונות שלימות בעינן. וכן הלכה. **ושבכת זרע** שפרשה לאיש, כל זמן שהיא לחה טמאה ואפילו פלט אותה [מימים

ג) נדה לד:, **ד)** [ע"ז ל:], **ה)** [ע"ז ל:], **ו)** כ"ה גי' רש"ל ויש גורסים כל ג' האמוריים ר"ל דעת לאל"ע אי ר"ע אי ר"י, **ז)** [ועיי"ש פי"ט לא בסתר דברתי בתקוט אלרן אסך והוך קבלא מוקדם לקבלא דמייתי בפנוגים לא מראש בסתר דברתי [ע"ש] ומצוה ליתן טעם], **ח)** שייך לקמן,

ט) נדה לד:, **י)** [ע"ז ל:], **יא)** תענית מה: יומא ד:, **יב)** פסחים ו:, **יג)** כ"ה גי' רש"ל ויש גורסים כל ג' האמוריים ר"ל דעת לאל"ע אי ר"ע אי ר"י, **יד)** [ועיי"ש פי"ט לא בסתר דברתי בתקוט אלרן אסך והוך קבלא מוקדם לקבלא דמייתי בפנוגים לא מראש בסתר דברתי [ע"ש] ומצוה ליתן טעם], **טו)** שייך לקמן,

בתלתא אמר להו מצות הגבלה. שהדברים שנאמרו לו בשני ירד לערב ואמרן לישראל כדכתיב ויבא משה ויקרא לזקני העם וגו' ולמחרת השכים ועלה וישב משה את דברי העם וגו' כדאמר כל עליותיו בהשכמה היו וכו' ביום נאמר לו הנה אנכי בא אליך בעב וגו' ומצות הגבלתם דהשמרו לכם עלות בהר אע"פ שהיא כתובה אחר וקדשתם היום ומחר שהיא מצות פרישה קודם לכן נאמרה דכתיב בהיות עלייה עצלה בשליחי להשיב להקב"ה דברי העם דנעשה (ונשמע) הנה אנכי בא אליך וסיפא דקרא ויגד משה את דברי העם וגו' וכי מה דברי העם יש כאן אלא מצות הגבלה נאמר לו בו ביום ולקמן מנית לה הכי ולערב אמרה לישראל ולמחרת בד' השכים ועלה והגיד שקבלו עליהם מצות הגבלה ונאמרה לו מצות פרישה וקדשתם היום ומחר ואע"פ שיש עוד ג' ימים עד יום שבת האמרינן לקמן לר"י דמשה הוסיף יום אחד מדעתו: **היום ומחר.** משמע בה' נאמר לו לפרוש ה' וו': **אמר לך ר' יוסי.** לעולם ברביעי נאמר לו לפרוש ד' וה' והוא הוסיף יום אחד והשכים הקב"ה לדעתו: **ופירש מן האשה.** לגמרי לאחר מתן תורה מיד משפירש עם חביריו שוב לא חזר לתשמיש: **אף היום.** לריך להיות לילו עמו והא לא אפשר: **וקבע להם זמן.** אימתי ידבר עמהם: **אמרה תורה והיו נכונים וגו'.** (א) פירשו מנשותיכן: **ולא קבע לי זמן.** לדבורו שאוכל לפרוש קודם לכן: **נאהליכם.** להתיר נשותיכם לתשמיש שאסרתי לכם: **בן נכר.** מומרי) שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים: **התורה כולה.** מלויה בלוחות הללו וישראל מומריס) על אחת כמה וכמה שאינם כדי לה: **אשר.** אישור שאישרו ושיבחו על שבירתן: ה"ג **והיו נכונים ליום השלישי.** וא"ג והיו נכונים לשלשת ימים: **הא אמרן יום אחד הוסיף.** והאי קרא דוהיו נכונים ליום השלישי קודשת בריך הוא אמר ליה (ב) ומשה אמר להן היו נכונים לשלשת ימים ולא אמר ליום השלישי אלא פירשו ג' ימים וקרא דכתיב ויהי ביום השלישי בהיות הבקר) שלישי לימים שלמים שלילן עמם קאמר: **פ"ש.** דתניא בברייתא הכי שלישי שלישי בחדש היה שלישי בשבת היה ולקמן בעי שלישי קמא למאי ע"כ במילתא דשלישי קמיירי וקאמר עלה שלישי זה שלישי בחדש: **קשיא לרבנן.** דשמעינן בחד בשבת איקבע ירחא א"כ על כרחך בתרי בשבת אמר ואתם תהיו בתלתא הגבלה בארבעה פרישה ובשביעי ניתנה תורה דהא לכ"ע בשבת ניתנה תורה: **לדשמיא הו.** והכי קאמר שלישי לדברים שהתחיל משה להמשיך לבם של ישראל ולפרש עונשן ומתן שכרן ואותו יום היה שלישי בחדש שלישי בשבת ורבי יוסי קאמר לה: **וישב ויגד וכי מה אמר הקב"ה למשה.** בין וישב משה דנעשה (ונשמע) לויגד משה שאמר להן לישראל ומה אמרו ישראל למשה ומה השיב משה לפני הגבורה זו מצות הגבלה דברי ר' יוסי בר יהודה רבי אומר בתחילה פירש עונשה דכתיב וישב משה דברים שמשבבין דעתו של אדם ולבסוף פירש מתן שכרה דכתיב ויגד משה דברים [ג) שמושכין לבו של אדם כאגדה ואיכא דאמרי בתחילה פירש מתן שכרה דכתיב וישב משה דברים שמשיבין דעתו של אדם ולבסוף פירש עונשה דכתיב ויגד משה דברים שקשין לאדם ד) כגידין תא שמע ששי ששי בחודש ששי בשבת קשיא לרבנן הא נמי רבי יוסי היא ששי למאי רבא אמר לחנייתן

אותה פרישה ערערו דע"י אותה פרישה הסכים הקב"ה על ידו. מוס' הרש"ש. יד. וא"ת כיון דק"ו דרש א"כ לאו מדעתו עשה, י"ל. מוס' הרש"ש. טו. [ו)אכילת קדשים שאני. מוס' הרש"ש. טז. ואולי יקימוה ויתכפרו, אלא הוא עשה כעין ק"ו קצת לחודש על כבודו של מקום וכעין הבא ליטמא פותחין לו (לקמן קד.). מיטמ"ש.

היום במחר. מין זו דרשה גמורה א) אלא משמע דהיום ממש ב) דאי לאו הכי ג) אין זה מדעתו: **ומה ישראל כו'.** וא"ת ד) מאי קאמר ה) (דהוסיף) מדעתו דאורייתא הוא דק"ו ניתן לדרוש ו) וי"ל דלא הוי ק"ו גמור דשאני התם ז) משום עשרת הדברות:

וקבע להם זמן. תימה לר"י דהיא הנותנת דמשום שקבע להם זמן וידעו שבאותו יום ודאי תדבר שכינה עמהם הוצרכו לפרוש אבל הוא מספק למה יפרוש ח) וי"ל דלהם נמי איכא ספיקא שמא לא תפלוט והכי עביד ק"ו ומה ישראל שקבע להן זמן וא"כ לא היו לריכים לפרוש משום קרי דביום אחד היה די אפ"ה משום משם פליטה שהיא קלה הוחקקו לפרוש אני אלא קבע לי זמן ויש משם ט) קרי שהוא חמור לא כ"ש שיש לי לפרוש:

ואתה פה עמוד עמדי. וא"ת מנלן דפירש משה מדעתו קודם ושוב הסכים הקב"ה על ידו שמא זה הוא לוי גמור אלוה לו לפרוש י) ותירץ ר"ת דאם איתא דמחמת לוי הקב"ה פירש ולא מדעתו היאך היה מערער אהרן ומריס דכתיב ותדבר מריס ואהרן במשה יא) אלא ודאי מתחלה פירש ממנה לגמרי משה מדעתו יא) ואע"ג דהסכים הקב"ה על ידו מ"מ נתרעמו עליו לפי שאילו לא פירש מדעתו לא היה הקב"ה מסכים בדבריו יב) שאדם הולך בה מוליכין אותו יב) שהרי לאהרן ומריס לא אמר לפרוש אע"ג שגם עמהם היה מדבר ומיהו קשה דמשמע במדרש שלא ידעו זמן גדול שפירש ממנה גבי אלדד ומידד שהיו מתנבאים שאמרה מריס אשרי נשותיהן של אלו שנתמנו בעליהן פרנסין על הציבור אמרה לפורה אוי להם לנשותיהם של אלו שמיום שנתייחדה שכינה עם אחיך פירש ממני מיד ותדבר מריס ואהרן במשה משמע שלא ידעו קודם לכן וכי לא ידעו הא דכתיב ואתה פה עמוד עמדי ואור"ת דודאי ידעו אבל היו סבורין שפירש ע"פ הדבור עד שאמרה להם לפורה שמדעתו פירש ממנה מתחלה יג):

ומה פסח כו'. יד) אין זה ק"ו טו) גמור דאם מומר אסור בפסח שהוא קרבן טז) מ"מ לא היה לו למנוע מלתן להם התורה ולהחזירם בתשובה טז):

קשיא לרבנן. פי' למה שפירש רבא לעיל דבקביעא דירחא פליגי:

כאשר

1 וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וגוי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ שמות יט ו
2 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵךְ אֶל הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם׃ שמות יט י
3 וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם הֱיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים אַל תִּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה׃ שמות יט טו
4 לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם׃ דברים ה כז
5 וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ אֶת כָּל הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תְּלַמְּדֵם וְעָשׂוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר אֹנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ׃ דברים ה כח
6 פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידֹת וּתְמֻנַת יְיָ יַבִּיט וְלָמָּה לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה׃ במדבר יב ח
7 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ׃ שמות יב מג
8 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל הַלֻּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ׃ שמות לד א
9 וְהָיוּ נְכֹנִים לְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי יֵרֵד יְיָ לְעֵינֵי כָל הָעָם עַל הַר סִינָי׃ שמות יט יא
10 וְיָעֵנוּ כָל הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ נַעֲשֶׂה וַיָּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל יְיָ׃ שמות יט ח
11 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל יְיָ׃ שמות יט ט

מוסף תוספות

א. דכיון דכתיב והיו נכונים ליום השלישי פשטיה דקרא ליום הציווי קאמר, [דאם רצה הקב"ה היה אומר לו היו נכונים ליום הרביעי כדלקמן, אלא הוא ודאי לשלישי אמר. למג"ן]. ואי משום דכתיב היום ומחר לא משמע איפכא שהרי אפילו בחצי היום שייך למימר היום ומחר. מי' סר"ן. ב. אותו יום שהוא עומד בו משמע. מי' סר"ן. ג. כיון דמדרש דרש. מי' סר"ן. ד. כיון דק"ו גמור הוא דרש א"כ. מוס' הרש"ש. ה. [ז]משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן הוא. מוס' הרש"ש. ו. [ד]דוקא אז אמר לבטל. מוס' יומא סב. ז. [ד]א"כ יבטל מפריה ורביה. מוס' הרש"ש. ח. שמא יתייחד עמו הדיבור בעת שהוא בעל. מוס' הרש"ש. ט. כי הדיבור הזה נאמר למשה מיד לאחר מתן תורה כשהותרו ישראל ולא ראינו למשה שפירש מן האשה עד לאחר מכן. מיטמ"ש. שהרי עם כל ישראל פירש קודם מתן תורה וכשהיה לו לחזור עם כל ישראל צוה לו הקב"ה ואמר לו ואתה פה עמוד עמדי. מוס' הרש"ש. י. על אודות האשה. מוס' הרש"ש. יא. ועשה לה אהל בפני עצמה או שנתן לה גט ואח"כ הסכים הקב"ה על ידו. מוס' הרש"ש. יב. וסייעוהו בבא לטהר. מוס' יומא סב. יג. ועל הרבה]. וכי תניא פרט לשכבת זרע שהסריחה, דפרשה מן האשה, אבל שפרשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה. והיכי דמי אפי' הבא על הזכור, אם פלט הזכור את שכבת זרעו כל זמן שהיא ליחה טמאה. ומנא לן, מדקא מיבעיא ליה לרב פפא שכבת זרע במעי בהמה מהו, וקא מסתפקא משום דלית לה פרודור, דאלמא פרודור דאשה הוא דמסרחא, ואם פלטתה אחר שלש עונות שלימות טהורה, ובהמה דלית לה פרודור מספקא מלתא משום דלא איפשיטא ועבדינן לחומרא. אבל זכר דלית ליה פרודור לא מסרחא שכבת זרע במעיו ופשיטא דטמאה. ובמעי גויה אף איגון חביל גופייהו כישר[אל] כד פלטה לה אחר שלשה טהורה. **תנן רבנן** בששה לחודש נתנו עשר דברות לישראל ר' יוסי אומר בשבעה בו. אמר רבה דכולי עלמא בראש חדש סיון באו מדבר סיני וביום שבת נתנו עשר דברות, ובקביעא דסיון פליגי, רבנן סברי בתרין בשבא איקבע סיון דההיא שתא, ושבת ששה בו. ור' יוסי סבר בחד בשבא איקבע, ושבת שבעה בו. **רבנן** דסברי בתרין בשבא הוה קבוציה, ומפורש בתורה דההוא יומא שחנו במדבר סיני ויחן שם ישראל נגד ההר ומשה עלה אל האלהים, ואמר ליה למימר לישראל אתם ראיתם וגו', וקאמרי רבנן דההוא יומא לא אמר להו משה לישראל מידי משום חולשא דאורחא וטירחיה, בשלישי אמר להו האי מימרא ויבא משה וגו', ברביעי עבד להו הגבלה דקאמר והגבלת את העם וגו', ואע"ג דכתיבא בתר הפרשה, קבלה היא דהיא הות תחלה. בחמישי עבד להו פרישה שלא יגשו אל אשה, שלא תפלטו שכבת זרע בשעת מתן [תורה] ותיטמא [מתן]. והא פריישן דר' אלעזר בן עזריה הכין סבר. ואף הלכתא דאמרה ר' יוחנן שלש עונות שלימות מעת לעת, סלקא לפום הכין. ושמעו דברות בצפרא דשבתא, דהוא ו' בחודש. ר' יוסי דסבר בחד בשבא הוה קבוציה, אמר לך בחד בשבא לא אמר להו ולא מידי, משום חוליא דארעא, בתרין אמר להו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו', בתלתא הגבלה, בארבע פרישה. וסלקא לר' שמעאל ור' עקיבא כדפרישנא לעילא. **ומקשינן** אי ר' יוסי דאמר מן צפרא דארבעה עבוד פרישה קרא דכתיב לך אל העם וקדשתם היום ומחר, דאלמא היום חמשה ולמחר מעלי, ולשבת שמעו דברות. **ופריקנן** אמר לך ר' יוסי בארבעה הוא דאמר ליה דאמר לך הכא ולמחר, ודרש משה דלאו היום האידנא דהוא יומא דארבעה, אלא הכי קאמר שני ימים דדמי להדדי, כי ביום השלישי ירד ה', וצריך למהוי היום כמחר תרוייהו לילותיהם עמהם, והכי קאמר הכי ומחר שלו ואינון מתחלת חמישי ומנא לן דהסכימה דעתו לדעת המקום והסכים הקב"ה על ידו, דהא לא שראי שכינה עד שבתא. ולדבנן היום ומחר חמשה ומעלי, ולא צריכי לילו עמו. אבל קרא דאמר לה משה לישראל היו נכונים לשלשת ימים לית מוכח, ולא קשי לא למר ולא למר. **ת"ש שלישי שלישי לחודש שלישי בשבת.** אלמא ריש ירחא בחד בשבא. ופרקי' הא מני ר' יוסי היא. **ואיבעיא** לן האי שלישי דקאמר ר' יוסי הוא שלישי לשבת ולחודש, ולמאי אצטריך ליה והי יומא ניהו. ופריש, כיון דבשני אמר להו ואתם תהיו לי, בשלישי וגו' וישב משה, והוא יום הגבלה לר' יוסי בר' יהודה, ולרבי הוא יום שהודיענו ענושה ומתן שכרה שמשבבין לבו של אדם, דקאמר [נ"א: מדאמר] שהודיענו ענושה פי' ששובריו לבו של אדם, ונפיק מן כי שבבים יהיה עגלי שומרון. ומן לשון ארמי נמי ידוע הוא. **שקשין כגידין.** דקאמר דל דגש פרשוהו רבנן בלשון ארמית הרזוקלאלי והוא בטית חנטל, ואיתא ביום הכפורים לעניין מן כזרע גד. ת"ש **ששי ששי בחודש** ששי בשבת, הא נמי רב יוסי. והאי ששי למאי דקא' ביה הכי. רבה אמר ששי

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמרה תורה וכו' יפרשו מנשותיכן: (ב) ד"ה הא אמרן וכו' מ"ל למשה ומשה אמר להן:

גליון הש"ס

גמ' **ואמר** ר"ל יישר. אשר כמו יסר ופא האל"ף במקום היו"ד וכן אשרו אמון (ישעיה מ') כמו יסרו אמון:

מוסף רש"י

הוסיף משה מדעתו. הקב"ה מ"ל וקדשתם היום ומחר, והוא אמר היו נכונים לשלשת ימים (ובמות סב.). **עד צפרא דשבתא.** דעבוד פרישה בתרבע בשבתא ופירקו ממיני ושני שלמים ובשבתא שרא שכינה והוא שליש לימים השלמים, ויום א' לא חשיב שלא היה לילו עמו (שם). **וראינו קובע לי זמן.** אימתי ידבר עמי שאפרוש יום אחד קודם (שם). **לאהליכם.** לנשיכם (שם). **אשר שברת.** ולא מ"ל בלשון כעס, ש"מ הסכימה עמו דעת הסכימה כשביטל תורה וישיבן כיון דנתכוין לטובה (מנחות צט:). **יישר כחך.** אשר לשון יישר (ובמות שם) לשון מחק (כתובות פה.).

רבינו חננאל

הרבה]. וכי תניא פרט לשכבת זרע שהסריחה, דפרשה מן האשה, אבל שפרשה מן האיש טמאה כל זמן שהיא לחה. והיכי דמי אפי' הבא על הזכור, אם פלט הזכור את שכבת זרעו כל זמן שהיא ליחה טמאה. ומנא לן, מדקא מיבעיא ליה לרב פפא שכבת זרע במעי בהמה מהו, וקא מסתפקא משום דלית לה פרודור, דאלמא פרודור דאשה הוא דמסרחא, ואם פלטתה אחר שלש עונות שלימות טהורה, ובהמה דלית לה פרודור מספקא מלתא משום דלא איפשיטא ועבדינן לחומרא. אבל זכר דלית ליה פרודור לא מסרחא שכבת זרע במעיו ופשיטא דטמאה. ובמעי גויה אף איגון חביל גופייהו כישר[אל] כד פלטה לה אחר שלשה טהורה. **תנן רבנן** בששה לחודש נתנו עשר דברות לישראל ר' יוסי אומר בשבעה בו. אמר רבה דכולי עלמא בראש חדש סיון באו מדבר סיני וביום שבת נתנו עשר דברות, ובקביעא דסיון פליגי, רבנן סברי בתרין בשבא איקבע סיון דההיא שתא, ושבת ששה בו. ור' יוסי סבר בחד בשבא איקבע, ושבת שבעה בו. **רבנן** דסברי בתרין בשבא הוה קבוציה, ומפורש בתורה דההוא יומא שחנו במדבר סיני ויחן שם ישראל נגד ההר ומשה עלה אל האלהים, ואמר ליה למימר לישראל אתם ראיתם וגו', וקאמרי רבנן דההוא יומא לא אמר להו משה לישראל מידי משום חולשא דאורחא וטירחיה, בשלישי אמר להו האי מימרא ויבא משה וגו', ברביעי עבד להו הגבלה דקאמר והגבלת את העם וגו', ואע"ג דכתיבא בתר הפרשה, קבלה היא דהיא הות תחלה. בחמישי עבד להו פרישה שלא יגשו אל אשה, שלא תפלטו שכבת זרע בשעת מתן [תורה] ותיטמא [מתן]. והא פריישן דר' אלעזר בן עזריה הכין סבר. ואף הלכתא דאמרה ר' יוחנן שלש עונות שלימות מעת לעת, סלקא לפום הכין. ושמעו דברות בצפרא דשבתא, דהוא ו' בחודש. ר' יוסי דסבר בחד בשבא הוה קבוציה, אמר לך בחד בשבא לא אמר להו ולא מידי, משום חוליא דארעא, בתרין אמר להו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו', בתלתא הגבלה, בארבע פרישה. וסלקא לר' שמעאל ור' עקיבא כדפרישנא לעילא. **ומקשינן** אי ר' יוסי דאמר מן צפרא דארבעה עבוד פרישה קרא דכתיב לך אל העם וקדשתם היום ומחר, דאלמא היום חמשה ולמחר מעלי, ולשבת שמעו דברות. **ופריקנן** אמר לך ר' יוסי בארבעה הוא דאמר ליה דאמר לך הכא ולמחר, ודרש משה דלאו היום האידנא דהוא יומא דארבעה, אלא הכי קאמר שני ימים דדמי להדדי, כי ביום השלישי ירד ה', וצריך למהוי היום כמחר תרוייהו לילותיהם עמהם, והכי קאמר הכי ומחר שלו ואינון מתחלת חמישי ומנא לן דהסכימה דעתו לדעת המקום והסכים הקב"ה על ידו, דהא לא שראי שכינה עד שבתא. ולדבנן היום ומחר חמשה ומעלי, ולא צריכי לילו עמו. אבל קרא דאמר לה משה לישראל היו נכונים לשלשת ימים לית מוכח, ולא קשי לא למר ולא למר. **ת"ש שלישי שלישי לחודש שלישי בשבת.** אלמא ריש ירחא בחד בשבא. ופרקי' הא מני ר' יוסי היא. **ואיבעיא** לן האי שלישי דקאמר ר' יוסי הוא שלישי לשבת ולחודש, ולמאי אצטריך ליה והי יומא ניהו. ופריש, כיון דבשני אמר להו ואתם תהיו לי, בשלישי וגו' וישב משה, והוא יום הגבלה לר' יוסי בר' יהודה, ולרבי הוא יום שהודיענו ענושה ומתן שכרה שמשבבין לבו של אדם, דקאמר [נ"א: מדאמר] שהודיענו ענושה פי' ששובריו לבו של אדם, ונפיק מן כי שבבים יהיה עגלי שומרון. ומן לשון ארמי נמי ידוע הוא. **שקשין כגידין.** דקאמר דל דגש פרשוהו רבנן בלשון ארמית הרזוקלאלי והוא בטית חנטל, ואיתא ביום הכפורים לעניין מן כזרע גד. ת"ש **ששי ששי בחודש** ששי בשבת, הא נמי רב יוסי. והאי ששי למאי דקא' ביה הכי. רבה אמר ששי

כאשר צוך במרה. ואם תאמר מנא ליה דבמרה איפקוד לשבת דילמא כאשר צוך בפרשת מן דלשכחן דיני שבת כתובין שם את אשר תאפו אפו וגו'[א] וי"ל משום דבכיבוד אב ואם נמי כתיב כאשר צוך ומסתמא כי היכי דהתם כאשר צוך במרה הכי נמי התם וכן מוכח בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נו:) דתימר מילתיה דר' יהודה אתרוייהו וא"ת וכיון דבמרה איפקוד לשבת היכי אמרינן בפ' כל כתבי (לקמן קיח:) אלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' וכתיב בתריה ויבא עמלק אמאי קרי להאי שבת ראשונה כיון דבמרה נצטוו והא לא היתה שבת ראשונה דמעיקרא כתיב ויסעו מאילם ויבאו וגו' ואמרינן בסמוך דאותו היום שבת היה ועוד מקשים דמשמע מתוך הפסוקים ששתי שבתות היו קודם ראשונה כשנסעו מאילם ואחר אותו שבת ירד להם המן וכתיב ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה וגו' וייתו אותו עד הבקר וגו' [ויאמר משה אכלוהו היום וגו' שבת ימים תלקטוהו וגו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו'] משמע שבשבת שלישית שאחר מרה היא:

ואמר רב יהודה כאשר צוך במרה.

האי קרא במשנה תורה כתיב וליכא למימר[ח] כאשר צוך בתמן תורה שהרי משה לא היה מספר אלא על הסדר ובכולהו לא כתיב כאשר צוך:

אתחומין לא איפקוד. אין צ"ל דאתיא כר' עקיבא דאמר[ט] תחומין דאורייתא דהא משמע לכ"ע דבסיני לכל הפחות איפקוד אתחומין דלאו דוקא נקט תחומין אלא כלומר הואיל שהיו מוליכין עמהן כל אשר להן ומר סבר אהואיל לא איפקוד ומר סבר איפקוד ואע"ג דבפרשת מן כתיב אל יצא איש ממקומו ודרשינן מיניה הואיל בספ"ק דעירובין (דף יז:) איכא למימר שאחר מתן תורה נאמר אחר שנעשה המשכן [כמו] שאמר הקב"ה להמיה נגנתב לפני העדות ומשום דשייכי למילי דמן כתבינהו התם ולמאן דאמר איפקוד אע"פ שבמרה נאמר כתביה התם כדפרישית:

ואותו יום חמישי בשבת היה בו'. ואם כן ברביעי שחטו פסחיהם ונמצא בשבת שעברה לקחו פסחיהן שאז היה בעשור לחדשג ועל כן קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו גם גדול כדאמרינן במדרש (שמות רבה פ' בא) כשלקחו פסחיהם באותה שבת נתקבצו בכורות אומות העולם אצל ישראל ושאלום למה היו עושין כך אמרו להן זבח פסח לה' שיהרוג בכורי מצרים הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו ישראל ולא רצו ועשו בכורות מלחמה והרגו מהן הרבה הה"ד למכה מצרים בבכוריהם: **וכתיב** ששת ימים תלקטוהו. תימה היכי מייתי ראיה מהאי קרא דבשבת היה והלא זה הפסוק נכתב אחר שירד כבר מן שבוע כשהגידו נשיאי העדה למשה שלקטו לחם משנה דכתיב ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ששת ימים תלקטוהו והמן כבר ירד מיום ראשון שעבר ואור"י דאע"ג דלא נאמר עד אח"כ מ"מ מוכח שפיר דמשה שכח לומר להם והיה אומר היה לי לומר לכם מה שאמר הקב"ה כשנתן את המן שתלקטוהו ששת ימים וא"כ אחד בשבת היה: **עשר** עטרות נטל אותו היום. הא דלא תשיב ראשון להקמת המשכן משום דאמרינן במדרש (ויקרא רבה פ' שמיני) שכל ז' ימי המלואים היה משה מעמיד המשכן ומפרקו אי נמי משום דעליה דהקמת המשכן קאי דה"ק אותו היום של הקמת המשכן נטל עשר עטרות אחרות: **ראשון לאבילת** קדשים. ובת"כ במקום אכילת קדשים קתני שחיטתן בצפון: יולרבנן ח' חסירין עבוד. אומר ר' יצחק דלא הוי ל"ל ח' חסירין עבוד אלא ז' חסירין וא"ל דהסיא שתא עבורי עבורה כדאמר לעיל אלא משום דלר"י אינטריך למימר דשבעה חסירין עבוד דהא תניא לעיל דאותו יום ה' בשבת היה נקט נמי לרבנן שמנה:

1 שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים ה יא
2 וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם וַיָּבֹאוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל מִדְבַּר סִין אֲשֶׁר בֵּין אֵילִם וּבֵין סִינַי בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
שמות טז א
3 וּבַקֹּר וּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד יְיָ בִּשְׁמֹעוֹ אֶת תְּלֻנֹּתֵיכֶם עַל יְיָ וְנַחְנוּ מָה כִּי תַלִּינוּ עָלֵינוּ: שמות טז ז
4 שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֻהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לֹא יִהְיֶה בּוֹ: שמות טז כו
5 וְיָהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּשִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִית בָּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן:
שמות מ יז

מוסף רש"י

כאשר צוך ה' אלהיך. כתיב בדברות אחרונות גבי שבת וכבוד אב ואם, והיכן צוך, הא ליכא למימר דמשה הוה אמר להו בערבות מואב כאשר צוך בסיני, דמשה לאו מתניא הוה שונה להם מענה תורה ומזהירם על מצותיה, אלא כמו שקבלה הוא, והיה חוזר ומגיד להם וכל מה שכתוב בדברות אחרונות היה כתוב בלוחות וכן שמע בסיני (סנהדרין נו:). **אלא ארבעה ימים בלבד.** אם נקבע עכשיו באחד בשבת יהא שנה הבאה בחמישי בשבת (ר"ה כ. וסוכה נד: וערכין ט:) קפבלי לעולם כל חדשי השנה אחד מלא ואחד חסר ואין מעברין ואין מתקנין שום חודש לעזרן והוא לה שנה שנ"ד ימים, נמצאת כל השנה שבועים שלמים חוץ מד' ימים, והן הזמנין קביעות השנה מקביעות חכמתה (ר"ה ו: וכעי"ז שם כ. וסוכה שם וערכין שם). **ואם היתה שנה מעוברת חמשה.** קסבר חודש עיבור לעולם חסר ואינו דוחה את המועדות אלא יום אחד שהוא יתר על ד' שבועות (ר"ה ו: וכעי"ז שם כ. וסוכה שם).

מוסף תוספות

א. ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי לא יהיה בו. תוס' הרא"ש. ב. המן הכתובה שם, ולא נאמרה עד אחר שנעשה המשכן שאמר לו הקב"ה להניח. תוס' הרא"ש. ג. ופסח מצרים מקחו בעשור לחודש. שיטה להר"ן.

לחנייתן רב אחא בר יעקב אמר למסען וקמיפלגי בשבת דמרה דכתיב[1] כאשר צוך ה' אלהיך[ז] ואמר רב יהודה אמר רב כאשר צוך במרה מר סבר אשבת איפקוד אתחומין לא איפקוד ומר סבר אתחומין נמי איפקוד ת"ש ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהם ובחמשה עשר יצאו ולערב לקו בכורות לערב ס"ד אלא[ח] מבערב לקו בכורות ואותו היום חמישי בשבת היה מדהמיסר בניסן חמשה בשבת ריש ירחא דאייר שבתא וריש ירחא דסיון חד בשבת קשיא לרבנן אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עברוה תא שמע דלא עברוה ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהם בחמשה עשר יצאו ולערב לקו בכורות לערב ס"ד אלא אימא מבערב לקו בכורות ואותו היום חמישי בשבת היה השלים ניסן ואירע אייר להיות בשבת חסר אייר ואירע סיון להיות באחד בשבת קשיא לרבנן הא מני ר' יוסי היא אמר רב פפא ת"ש[2] ויסעו מאלים ויבואו כל עדת בני ישראל וגו' בחמשה עשר יום לחדש השני ואותו היום שבת היה דכתיב[3] ובקר וראיתם את כבוד ה' וכתיב[4] ששת ימים תלקטוהו ומדהמיסר באייר שבתא ריש ירחא דסיון חד בשבת קשיא לרבנן אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עברוה א"ל רב[ט] חביבי מחוזנאה לרב אשי ת"ש[5] ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן תנא אותו יום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים ראשון לההונה ראשון לעבודה ראשון לירידת האש ראשון לאכילת קדשים ראשון לשכון[ג] שכינה ראשון לברך את ישראל ראשון לאיסור הבמות ראשון לחדשים ומדריש ירחא דניסן דהאי שתא חד בשבת דאשתקד [בד'] בשבת דתניא אחרים אומרים[3] אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר"ה לר"ה[ד] אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת ה' הוה ליה ריש ירחא דאייר מעלי שבתא וריש ירחא דסיון שבתא קשיא בין לרבי יוסי בין לרבנן לר' יוסי שבעה חסרין עבוד לרבנן

לחנייתן. שהרי בר"ח חנו והכי קאמר שני לחנייתן הוא השני בחדש הוא שני בשבת: **למסען.** אף למסען שביום שבתו למדבר סיני נסעו מרפידים: **וקא מיפלגי.** רב אחא ורבא במצות שבת שנאמר להם במרה אם נצטוו על התחומין בו ביום או לא דכתיב בדברות האחרונות שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ש"מ קודם הדברות נצטוו בה: **ואר"י במרה.** דכתיב שם שם לו חק ומשפט (שמות טו): **אתחומין לא איפקוד.** הלכך כשנסעו מרפידים נסעו בשבת אלא הוזהרו[ה] ליתן יותר מאלפים אמה: **לערב.** לערב משמע לערב הבא: **ריש ירחא דאייר שבתא.** שהרי ניסן מלא הוא לעולם[ו] ג' וריש ירחא דסיון בחד בשבתא: **השלים ניסן.** נתמלא בשלשים יום נשון אלא ד' מיסר אייר שהרי אייר חסר כסדרן ומתרמי סיון בחד בשבתא: **ואותו היום שבת היה שנא' ובקר וראיתם וגו'.** שנתרעמו בו ביום על המן דכתיב וילונו על משה וגו' להמית את כל הקהל הזה ברעב[ז] והבטיחם להוריד להם מן למחר וע"כ בחד בשבת ירד להם מן תחלה שנאמר ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי לילדתו שבת לא יהיה בו: **ריש ירחא דסיון חד בשבת.** כשתשלים לאייר עד ט"ו ויום ט"ו ר"ח סיון: **עשר עטרות.** ראשון לעשרה דברים: **ראשון לבריאת עולם.** שאחד בשבת היה: **ראשון לנשיאים.** להקרבת נשיאים לחנוכת הבית: **ראשון לכהונה.** אותו היום שמיני למילואים ועבודה בהרן ובניו ועד עכשיו היה בבכורות: **ראשון לעבודה.** לסדר עבודת ליבור תמידין ושאר קרבנות של תרומת הלשכה: **לירידת אש.** ותלא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח וגו' (ויקרא ט): **לאכילת קדשים.** במחילה ועד עכשיו היו נאכלים בכל מקום: **לשכון שכינה.** שכינה שרתה שם כדכתיב ושכנתי בתוכם[ו] מכלל דעד השתא לא[ו] שרתה: **לברך.** ברכת כהנים כדכתיב[ו] ושם אהרן את ידיו וגו': **לאיסור הבמות.** מעכשיו נאסרו שהוא רואה לפתח אהל מועד כדכתיב[ח] ואל פתח אהל מועד לא תביאו: **דהאי שפא.** שנה השנית ליציאתם הוקם המשכן: **ד' ימים.** כשאתה קובע כל החדשים כסדרן אחד מלא ואחד חסר הוו ארבעה ימים בין תחלת שנה לתחלת שנה אחרת שמנין חדשי לבנה כסדרן שנ"ד ימים כולן שבועין חוץ מארבעה ימים: **ואם היתה שנה מעוברת ה'.** דקסבר שני האדרים עבדינן חסרים ופסח דמוי יום אחד לקמן: **ו' חסרים עבוד.** ולא היו אלא ג' בין פסח לפסח הלכך דאישתקד בה' בשבת ולית ליה דאחרים דאמרי אין מעברין ואין מחסרין שום חדש לעורך אלא לעולם אחד מלא ואחד חסר: לרבנן

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא אימא מבערב: (ב) שם אל"ל רב אסי מחתנאה: (ג) שם ראשון לשמן בישראל ראשון לברכת כהנים ראשון לאיסור הבמות: (ד) שם ואין בין ר"ה לר"ה ואין בין פסח לפסח אלא ד' ימים: (ה) רש"י ד"ה אתחומין וכו' אלא הוהרו שלא ילך: (ו) ד"ה ריש ירחא וכו' לעולם הם ל"ד ואח"כ מ"מ וריש ירחא דסיון בחד בשבת שהרי אייר חסר בסדרן ומתרמי סיון בחד בשבתא הם ל"ד. ואח"כ מ"ה השלים וכו' ואח"כ ד"ה מיסר אייר עשהו חסר כסדרן הם ל"ד והשאר נמחק: (ז) ד"ה לשכון וכו' לא שכן הם ל"ד: (ח) תוס' ד"ה ואמר ר' יהודה וכו' וליכא למימר. נ"צ וכרש"י מס' סנהדרין דף נו משני מיירון אחר ע"ז ע"ש:

רבינו חננאל

לחנייתן, דאלמא בשבת במסען היו, ולא היו מצווין על התחומין באותה שעה. רב אחא בר יעקב אמר אף ביום חנייתן היה מסען, והוא חד בשבא, ומצווין היו על התחומין. ת"ש ניסן שיצאו בו ישראל ממצרים ביום חמישי הוה, דמשכחת [לה] אייר בז' וסיון בחד בשבת. אמרי לך רבנן אייר דההיא שתא עבורי עברוה וסיון בתרין בשבת. ת"ש דלא עברוה, דתניא יום ט"ו בניסן יום חמישי, השלים ניסן אירע אייר להיות בשבת, חיסר אייר אירע סיון להיות באחד בשבת. הא מני ר' יוסי היא. אמר רב פפא ת"ש בחמשה עשר יום לחודש השני, אותו היום (ערב) שבת היה, ומדט"ו באייר בשבתא ריש ירחא דסיון בחד בשבא. ופרקי' דעיבורי עברוה לאייר וראש ירח סיון תרין בשבתא. אמר ליה רב חבי מחוזנאה לרב אשי ת"ש ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן, ותניא אותו היום נטל עשר עטרות, ראשון למעשה בראשית, אלמא חד בשבא היה. ומדראש חדש ניסן שנה שנית חד בשבת, ראש חודש ניסן דראשונה ארבע בשבת, דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה אלא ארבעה ימים בלבד, ואם היתה שנה מעוברת חמשה. וכיון דראש חדש ניסן ארבעה ראש חודש סיון שבת, וקשיא בין לרבנן דאמרי תרין בשבא, ובין לר' יוסי דאמר חד בשבא.

(ט) סנהדרין נו:, (י) ערכין ט: סוכה נד: כ"ה ו: כ. [תוספתא ערכין פ"ח], (כ) יש שכתבו דהך וריש ירחא הוא דבור חדש וכל"ל וריש ירחא דסיון חד בשבתא שהרי אייר חסר [מו"ר]; (ד) יש שכתבו שהו דיבור חדש וגרסי' מיסר אייר עשהו חסר כסדרן. רש"ל, (ה) [שמות טז], (ו) [שמות כה], (ז) [ויקרא טז], (ח) [שם יז], (ט) [סוטה מז:]; (י) דבור זה שייך לקמן דף פ"ח,

(א) סנהדרין נו:, (ב) ערכין ט: סוכה נד: כ"ה ו: כ. [תוספתא ערכין פ"ח], (ג) יש שכתבו דהך וריש ירחא הוא דבור חדש וכל"ל וריש ירחא דסיון חד בשבתא שהרי אייר חסר [מו"ר]; (ד) יש שכתבו שהו דיבור חדש וגרסי' מיסר אייר עשהו חסר כסדרן. רש"ל, (ה) [שמות טז], (ו) [שמות כה], (ז) [ויקרא טז], (ח) [שם יז], (ט) [סוטה מז:]; (י) דבור זה שייך לקמן דף פ"ח,

לרבנן ח' חסרים עכוד. ולא היו בין פסח דלשתקד לפסח דהאידנא אלא ב' ימים וגמלא דלשתקד בע"ש: **בשני עלה משה.** ושמע ואתם תהיו לי וירד והגיד: **בג' עלה.** ושמע הגבלה וירד והגיד: **בד' ירד.** להפרישם: **ושוב לא עלה.** עד קבלת הדברות שעלו כולם: **ומאחר שלא עלה מהיכן ירד.** דלמרת בד' ירד ולא אמרת עלה וירד אלא אימא בד' עלה וירד ושוב לא עלה: **ובחמישי בנה מזבח.** כדכתיב[1] ויבן מזבח תחת ההר: **מאי לאו משום תורה.** לא היה לו פנאי לעלות שקבלו כולן יחד את הדברות: **עליה דרב חסדא.** לפני רב חסדא. לפי שרב חסדא יושב והדרשן עומד קאמר עליה דדומה כמו שהעומד למעלה מן היושב: **אוריאן תליתאי.** תורה נביאים וכתובים: **נעם תליתאי.** כהנים לוים וישראלים: **על יד תליתאי.** משה תליתאי לבמן מריס אהרן ומשה: **ביום תליתאי.** לפרישה: **תחתיים הכר.** תחת ההר ממש: **גיגיים.** קוב"א שמטילין בה שכר: **מודעא רבה.** שאם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם יש להם תשובה שקבלוה באונס: **בימי אחשורוש.** מאהבת הנס שנעשה להם: **דין.** תורה: **בתחילה.** קודם שאמרו ישראל נעשה ונשמע: **יראה.** שמא לא יקבלוה ויחזור העולם לתהו ובהו כדר"ל: **ובסוף.** כשקבלוה: **יום הששי.** מאי שנא דכתיב ה' ביום הששי. הששי משמע בראשית: **מלמד שהתנה בו.** המיוחד במקום אחר כדאמרי' בעלמא (חולין דף לא.) הילך המיומנת לף כאן ויהי ערב ויהי בקר של גמר בראשית תלוי ביום הששי והוא ו' בסיון שנתנה בו תורה. מריבוי דה' דריש בה נמי הא: **שני לפרים.** מזוי שכינה: **מאה ועשרים.** [כל ל' ומ' נטל כתר]: **טענו.** הכתרים והכי משמע את עדים [אשר היו להם] מהר חורב: **נחורב פרקו.** דמשמע נמי ויתנצלו את עדים מהר חורב: **ומשה יקח.** אותו עדי. לשון אחר את האהל לשון בהלו נרו (איוב כט) והוא היה קירון עור פניו: **עושי דברו נשמוע.** מוכנין לעשות קודם שישמעו ולא כדרך שאר עבדים ששומעים תחילה את הדבר לידע אם יכולין לקבלן עליהם אם לאו: **פריו קודם נעליו.** כך דרכו וחלוק משאר אילנות חנטת פירותיו קודם לעליו: **אצבעתא דידיה.** אצבעות ידיו: **וקא מיין בהו.** היה ממעכן ברגליו ואינו מבין מתוך טירדא: **עמא פזיזא.** נמהר: **דקדמיתו פומייכו לאודנייכו.** קודם ששמעתם אותה היאך היא קשה ואם תוכלו לעמוד בה קבלתם עליכם לקיימה:

כפה עליהן הר כגיגית. ואע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע שמא יהיו חוזרים כשירלו אלא הגדולה[1] שיאתה נשמתן והא דאמר בפ"ק דמס' ע"ז (דף ב:) כלום כפית עליהם דמשמע דאם היה כופה עליהן לא היה להן תשובה והכא אמר דמודעא רבה לאורייתא היינו על מה שלא קבלוה אבל מה שלא קיימוה איכא תשובה:

מודעא רבה לאורייתא. והא דאמר בנדרים (דף כה.) שכרת משה ברית עם ישראל על התורה והמצות והשביעם על כך ובפ' אלו נאמרין (סוטה לח:) [2]שקבלו את כל התורה[2] בהר גרזים ובהר עיבל אור"ת[3] דע"פ הדיבור היה והרי כבעל כרחם[4] אבל בימי אחשורוש קבלו[5] מדעתם מאהבת הנס ומה שכרת עמהן ברית יהושע לעבוד את ה' התם לא קבלו אלא שלא לעבוד ע"ז[6] כדכתיב (יהושע כד) חלילה לנו מעזוב את ה' וכן משמע כוליה עניינא: **אמר** רבא הדר קבלוה בימי אחשורוש. תימה לר"י דבמגילה (דף ז.) גבי אסתר ברוח הקודש נאמרה[7] אמר רב יהודה אמר שמואל אי הואי התם ה"א להו דידי עדיפא מדידהו קיימו וקבלו היהודים קיימו למעלה מה שקבלו למטה ואמר רבא כולהו אית להו פירכא לבר משמואל דלית ליה פירכא והשתא דשמואל נמי אית ליה פירכא דרבא גופיה מוקי הא קרא לדרשה אחריתי ובפ"ק דחגיגה (דף י.) גבי היתר נדרים פורחין באויר[8] קאמר כולהו אית להו פירכא והשיב פירכא הא דלריך קרא לדרשה אחריתי ואי גרסינן התם רבה אתא שפיר אי נמי ה"ק במגילה כולהו אית להו פירכא שאר תנאים מוקשים בסברתם[9] כדאמר התם אבל שמואל אינו מוקשה כל כך[10] אלא דאיצטריך קרא לדרשה אחריתי[11]:

שני בתרים. של הוד היו לפיכך כשנטל משה קרן עור פניו:

ירדו ק"כ ריבוא. מדכתיב ויתנצלו דריש תרי זימני ויש ספרים שכתוב בהן בהדיא ויתנצלו לא נאמר אלא ויתנצלו[12] ואע"ג דגדולה מדה טובה ממדת פורענות הכא נמי גדולה היא שמלאך טוב היה קושר שני כתרים ומלאך חבלה לא היה בו כח כי אם להסיר אחד:

פריו קודם לעליו. הקשה ר"ת שהרי אנו רואים שגדל כשאר אילנות ומפרש דתפוח היינו אתרוג וריח אפך כתפוחים מתרגמינן[13] כריחא דאתרוגא ואתרוג פריו קודם לעליו שדר באילן משנה לשנה ואחר שנה נוטרין עליו של אשתקד ובאין עלין אחרים הוי פריו קודם לאותם עליים אך תימה שמצינו קרא כתפוח בעצי היער דבהאי קרא לא נמשלו ישראל לתפוח אלא הקב"ה כדכתיב כן דודי בין הבנים וקרא דריח אפך כתפוחים (שיר ז) הוה ליה לאתויי טפי:

1 וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר: שמות יט יז
2 קִימוּ וְקַבְּלוּ הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם וְעַל כָּל הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר לִהְיוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כִּכְתָבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: אסתר ט כז
3 מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ דִּין אֶרֶץ יָרְאָה וְשָׁקְטָה: תהלים עו ט
4 וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי: בראשית א לא
5 וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֲדִיָם מֵהַר חֹרֵב: שמות לג ו
6 וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ. אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה כָּל מְבַקֵּשׁ יְיָ יֵצֵא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: שמות לג ז
7 וּפִדּוּיֵי יְיָ יְשֻׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ וְנָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה: ישעיהו לה י
8 בָּרְכוּ יְיָ מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְּבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ: תהלים קג כ
9 מַתְפִּחַ בְּעֲצֵי הַיָּעַר כֵּן דּוֹדִי בֵּין הַבָּנִים בְּצִלּוֹ חִמְדָּתִי וְיָשַׁבְתִּי וּפִרְיוֹ מָתוֹק לְחִכִּי: שיר השירים ב ג

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה אעפ"כ: (ב) תוס' ד"ה מודעא וכו' וכפרק אלו נאמרין אמרו שקבלו:

גליון הש"ם

גמ' בחמישי בנה מזבח. עיין חגיגה דף ו ע"א ברש"י ד"ה יצנה לפני הדיבור: שם בשעה שהקריבו כו'. ע' תמיד"ן מ"ג עניין ש"י: תוס' ד"ה ירדו וכו'. ולקמן על גב דגדולה מדה טובה יומא דף עו ע"ז: שם ד"ה פריו בריחא דאתרוגא. עיין תענית דף כט ע"ב תד"ה של תפוחים:

מוסף רש"י

כגיגית. קופ"א בלע"ז ומטילין בה שכר (ע"ז ב:). השמעת דין. ממן תורה (שם). בתחילה יראה. שמא לא יקבלו ישראל התורה ומחזור הלכך לאותו ובוהו (שם). ולבסוף. כשקבלוה בנעשה ונשמע (שם). ה' יתירה למה לי. ה' הששי יתירה וכתבה בסוף מעשה בראשית לדרשה זו, והכי משמע ויהי ערב ויהי בקר יום הששי של ששה בסיון שעתידין ישראל לקבל התורה (עז"ז ג.). עמא פזיזא. עם בהול (כתובות קיב.). דקדמיתו פומייכו לאודנייכו. מתמילתכם הייתם בהולים שהקדמתם נעשה לנשמע, ועודכם בנהלתכם למהר לעשות דבר בלא עמו (שם).

רבינו חננאל

ופרקינן לרבנן ח' חסרין עבוד, לר' יוסי ז' חסרין עבוד. דכי אמרו אחרים אין בין עצרת לעצרת ד' ימים בזמן שחדשי השנה כסדרן, אחד מלא ואחד חסר, דהוו ששה שלמין וששה חסרין, והוו יומי דשתא שנ"ד, דנאפלין ש"נ מנהון בשבועי, ומשתיירין ד'. אבל כדהוו בה ז' חסרין, הוו להו יומי שנ"ג, וכד אזלין שבועי, משתיירי מינה ג', והילכך כד הוי ראש ניסן ושנייה יום אחד בשבת והוה בראשונה ז' חסרין, הוי ניסן דראשונה בחמשה, וסיון בחד בשבא כר' יוסי. ואי הוי בשנה ראשונה שמנה חסרין והוו יומא שנ"ב, משתיירי מינה תרין, וכד הוי ראש ניסן שנייה בחד בשבא, הוי ראש ניסן שנה ראשונה במעלי שבתא, וראש סיון תרין בשבא כרבנן, ותנן אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברין בשנה, וכד הווין ד' מעוברין הוו ד' מחוסרין, ואפי' למאן דפריש ולא נראה לחכמים לחסר יתר על שמונה. ת"ש רבי יוסי אומר בשני עלה וירד. פי' שני לחנייתן במדבר סיני, ובשלישי עלה וירד, ובריביעי כי תרצחא עלה וירד, ובחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן, בששי לא היה לו פנאי, (ודאי) [מאי] לאו דהוא יום שבת וניתנה בו תורה, וסייעתא לרבנן. ודחי ר' יוסי לא אלא [ד]הוא (ד)ערב שבת ומשום טירחא דשבת לא היה לו פנאי. דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא דיהב אוריין תליתאי על יד תליתאי, ביום תליתאי, בירח תליתאי. ואית רבנן דמרוחין וגרסין כמאן כרבנן, וסייעתא דרבנן מן ביום תליתאי יום שלישי לפרישה. דאלמא בחמשה עביד להו פרישא, כמאן כרבנן ותרין בשבא הוה ראש חדש סיון, ובששה בו נתנה תורה. ומפרשא פלוגתא נמי בגמ' דשביעת ימים.

מוסף תוספות

א. מוכח נמי. תוס' הרא"ש [ועי' הגהות הב"ח]. ב. בעבר הירדן כשאמרו ברכות וקללות. תוס' הרא"ש. ג. דהכל היה מחמת יראה. ריטב"א. ד. וכן בהר גרזים לפי שהיו אומרים אורור האיש אשר לא יעשה. ריטב"א. ה. בלב שלם. תוס' הרא"ש. ו. בלבד. תוס' הרא"ש. ז. לא דריש ליה הכי וכו'. תוס' הרא"ש. ח. פריך כי האי גוונא [דהתם]. תוס' הרא"ש. ט. דקראי גופייהו לא מוכיחי הכי. תוס' הרא"ש. י. דלית ליה פירכא מקרא גופיה. תוס' הרא"ש.

לעזי רש"י

קוב"א. גיגית, מיכל גדול ועגול.

רב נסים גאון

דרש ההוא גלילאה עלי' דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי. פי' תורה נביאים וכתובים. **ביום תליתאי.** פי' ביום שלישי לפרישה, כרבנן דאמר בחמישי עבד ליה פרישה. **על ידי תליתאי.** על ידי משה שהוא שלישי, אהרן ומרים ומשה. **לעם תליתאי.** כהנים לוים וישראל. **בירח תליתאי.** בחודש השלישי ניסן אייר סיון. ובסיון ניתנה התורה. והוסיפה ההגדה בדבר זה אותותיה משולשים, כלומר שהתורה נקרית אמת שנאמר [משלי כג] אמת קנה ואל תמכור, ומספר אמת ג' אותיות. וישראל בני אבות ג', אברהם יצחק ויעקב, משבט שלישי ראובן שמעון לוי, ומן לוי נולד משה, שעל ידו ניתנה תורה. לוי יש בו ג' אותיות, משה ג' אותיות, ונצפן ג' ירחים, כדכתיב [שמות ב] ותצפנהו ג' ירחים. ובזה אמרו אמר ר' לוי הא למדתה שכל מעשה אותו היום היה משולש. וכגון זה עוד יש במדרש למדנו [תנחומא פרשת יתרו] הלא כתבתי לך שלישים, אמר ר' יהושע בן נחמיה הן תורה, שאותיותיה משולשות אלף בית גימל, והכל היה משולש, תורה משולשת תורה נביאים וכתובים. משנה משולשת, תלמוד הלכות ואגדות. תפלה משולשת. ערב ובוקר וצהרים. קדושה משולשת, קדוש קדוש קדוש. ישראל משולשים כהנים לוים וישראלים. ומשה אותיותיו משולשים. משבט לוי שאותיותיו משולשין, מזרע אברהם יצחק ויעקב אבות שלשה, בחודש משולש, ניסן אייר סיון. בסיני שאותיותיו משולשים לשלשה ימים נתקדשו שנאמר [שמות יט] **והיו נכונים ליום השלישי. אמרו לפניו רבונו של עולם חמדה שגנזתה לפניך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם.** הא מילתא נפקא להו לרבנן [ב"ר פט"ח] מהאי קרא דכתיב [תהלים קה] זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור. שלפי שמצאו מן יצירת אדם הראשון ועד נתינת התורה ט"ו דור. וזה פרטן, י' דורות מאדם עד נח, י' מנח עד אברהם, ומאברהם עד משה ו' דורות, אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם עד משה. ועל ידו ניתנה התורה, וכבר שלמו כ"ו דורות, ידענו כי התורה היתה גנוזה תתקע"ד דורות. וכיונן שעברו עליה מימות העולם כ"ו דורות שהן השלמת אלף דור, ניתנה התורה כדי שיתקיים דבר צוה לאלף דור.

לרבנן ח' חסרים עבוד ת"ש דתניא בסדר עולם ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים בארבעה עשר שחטו פסחיהן בחמשה עשר יצאו ואותו היום ע"ש היה ומדריש ירחא דניסן ערב שבת ריש ירחא דאייר חד בשבא וסיון בתרי בשבא קשיא לר' יוסי אמר לך ר' יוסי הא מני רבנן היא ת"ש רבי יוסי אומר בשני עלה משה וירד בשלישי עלה וירד בד' ירד ושוב לא עלה ומאחר שלא עלה מהיכן ירד אלא ברביעי עלה וירד [8]בחמישי בנה מזבח והקריב עליו קרבן בששי לא היה לו פנאי מאי לאו משום תורה לא משום טורח שבת דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא בריך רחמנא דיהב אוריאן תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי כמאן כרבנן: [1]ויתיצבו בתחתית ההר [6]א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא אמר רבא [6]אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשורוש דכתיב [2]קימו וקבלו היהודים [3]קיימו מה שקיבלו כבר [4]אמר חזקיה מאי דכתיב [3]משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה אם יראה למה שקטה ואם שקטה למה יראה אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה ולמה יראה כדריש לקיש דאמר [7]ריש לקיש מאי דכתיב [4]ויהי ערב ויהי בקר יום הששי ה' יתירה למה לי מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו: דרש ר' סימאי [9]בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע באו ששים ריבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום שנאמר [5]ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב א"ר חמא בר' חנינא בחורב טענו בחורב פרקו בחורב טענו כדאמרן בחורב פרקו דכתיב ויתנצלו בני ישראל וגו' א"ר יוחנן וכולן זכה משה ונטלן דסמיך ליה [6]ומשה יקח את האהל אמר ר"ל עתיד הקב"ה להחזירן לנו שנאמר [7]ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם שמחה שמעולם על ראשם אמר רבי אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה להן מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו דכתיב [8]ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברישא עושי והדר לשמוע א"ר חמא [9]ברבי חנינא מ"ד [9]כתפוח בעצי היער וגו' למה נמשלו ישראל לתפוח לומר לך מה תפוח זה פריו קודם לעליו אף ישראל הקדימו נעשה לנשמע ההוא צדוקי דחזייה לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא וקא מייץ בהו וקא מבען אצבעתיה דמא [10]א"ל עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפחזותייכו קיימיתו ברישא איבעי' לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו א"ל אנן

דסגינן

דסגינן

ולא כתיב הסריח. לשון מגונה לא היה לו לכתוב[א] אלא כלומר ולא כתב [ב] ערב ריחו דהוה משמע הסריח אלא כתב נתן לשון חביבות: **מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות.** הקשה רבינו שמואל והא קרא משמע דהפטיש מפוצץ את הסלע מדלא כתיב והפטיש יפוצצנו סלע וכן אנו רואין שהפטיש מפוצץ סלעים ואיכא למיגרס מה סלע מתחלק לכמה ניצוצות דהא דיבור דהיינו תורה נמשלה לפטיש ולא לסלע ובקונטרס פי' מה פטיש מתחלק הסלע על ידו ואינו מיושב שהדיבור הוא עצמו מתחלק ואינו דמיון גמור ואומר ר"ת דקרא מיירי באבן המפוצץ בדזל[ב] דאמר [ג] במדרש חזית מעשה באחד שקנה סנפירין ובא לצודקה נתנה על הסדן והכה עליה בקורנס נחלק הפטיש ונשבר הסדן וסנפירין לא זז ממקומו הה"ד וכפטיש יפוצץ סלע[ג] ואף על גב דלא כתיב יפוצצנו סלע הרבה פסוקים יש כענין זה אבנים שחקו מים (איוב יד) פי' שחקו אותן מים ואתו שפיר דאמר בפ"ק דקידושין (דף ל:) תנא דבי רבי ישמעאל בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לביהמ"ד ואם אבן הוא נמוח שנא' אבנים שחקו מים פירוש שחקו אותם מים ואם ברזל הוא מתפוצץ פירוש אם יגר הרע מתחזק עליו כברזל מתפוצץ שנאמר וכפטיש יפוצץ סלע ואף על פי דהתם מדמה יצה"ר לפטיש וכאן מדמה ד"ת לפטיש אין לחוש [ד] דמקרא אחד יוצא לכמה טעמים: תורה

דסגינן בשלימותא כתיב בן [1] תומת ישרים תנחם הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו [1] וסלף בוגדים ישדם: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב [2] לבבתני אחותי כלה לבבתני באחת מעיניך בתחילה באחת מעיניך לכשתעשי בשתי עיניך [ה] אמר עולא עלובה כלה מזנה בתוך חופתה אמר רב מרי ברה דבת שמואל מאי קרא [3] עד שהמלך במסיבו נרדי וגו' אמר [ו] רב ועדיין חביבותא היא גבן דכתי' נתן ולא כתב הסריח [ז] ת"ר [ח] [א] עלובין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהן הכתוב אומר [4] ואוהביו כצאת השמש בגבורתו א"ר יוחנן מאי דכתיב [5] ה' יתן אמר המבשרות צבא רב כל דיבור ודיבור שיצא מפי הגבורה נחלק לשבעים לשונות תני דבי ר' ישמעאל [6] וכפטיש יפוצץ סלע [ט] מה פטיש זה נחלק לכמה ניצוצות אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נחלק לשבעים לשונות אמר רב חננאל בר פפא מ"ד [7] שמעו כי נגידים לומר אדבר למה נמשלו דברי תורה כנגיד לומר לך מה נגיד זה יש בו להמית ולהחיות אף ד"ת יש בם להמית ולהחיות היינו דאמר [י] רבא למיימינין בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותא ד"א נגידים כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה קושרים לו שני כתרים: א"ר יהושע בן לוי מ"ד [8] צרור המור דודי לי בין שדי ילין אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אף על פי שמיצר ומימר לי דודי בין שדי ילין [9] אשכול הכופר דודי לי בכרמי עין גדי מי שהכל שלו מכפר לי על עון גדי שכרמתי לי מאי משמע דהאי כרמי לישנא דמכניש הוא אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן כדתנן [כ] כסא של כובס שכורמים עליו את הכלים: וא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב [10] לחייו כערוגת הבושם כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כולו בשמים וכיון שמדיבור ראשון נתמלא דיבור שני להיכן הלך הוציא הקב"ה הרוח מאוצרותיו והיה מעביר ראשון ראשון שנאמר שפתותיו שושנים נוטפות מור עבר [כא] אל תקרי שושנים אלא ששונים: וא"ל כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל שנאמר [11] נפשי יצאה בדברו ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן דיבור שני היאך קיבלו הוריד [כב] טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם שנאמר [12] גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה ואמר ר' יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה חזרו ישראל לאחוריהן י"ב מיל והיו מלאכי השרת מדדין אותן שנאמר [13] מלאכי צבאות ידודון ידודון אל תיקרי ידודון אלא יددון: ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו אמר להן לקבל תורה בא אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות [כג] קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם [14] מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו [15] ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה אמר לפניו רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה שנאמר [16] מאחז פני כסא פרשז עליו עננו ואמר ר' [כד] נחום מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו וענן עליו אמר לפניו רבונו של עולם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה [17] אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים אמר להן למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם שוב מה כתיב בה [18] לא יהיה לך אלהים אחרים בין עמים אתם שרויין שעובדין עבודת

דסגינן בשלימותא. התהלכנו עמו בתום לב כדרך העושים מלאכה וסמכנו עליו שלא יטענו בדבר שלא נוכל לעמוד בו: **בתחלה.** בקבלה שקבלתם אחת היא אלכם ולבסוף כשקיימתם שתים יש: **לבבתני.** קרבתני: **עלובה.** חלופה דעובדנא לישנא דחולפא היא והכי אמר במס' גיטין[מ] : **מזנה בתוך חופתה.** כישראל כשעמדו בסיני ועשו העגל: **במסיבו.** בחופתו: **נתן.** עזב ריחו הטוב לאחרים: **ועדיין חביבותא היא גבן.** אע"פ שהמקרא מספר בגנותנו הרלה לנו לשון חבה מדלא כתיב הסריח: **הנעלבים ואינם עולבים.** אחרים באין עליהם בחופה ולא הן על אחרים: **עושין.** מלאכת המקום: **ושמחים ביסורים.** על עליבה הבאה עליהם: **לצא רב.** כל האומות: **מה פטיש.** מתחלק הסלע על ידו לכמה ניצולות: **למיימינין.** (ג) עסוקים בכל כחם וטרודים לדעת סודה כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר: **קושרים לו שני כתרים.** לדבור שהיה בו ממש ונראה כדכתיב רואים את הקולות (שמות כ): **אע"פ שמיצר ומימר לי דודי.** בענין שאמר הורד עדיך: **בין שדי ילין.** אמר מיד לעשות לו משכן להיות מצומצמת שכינתו בין שני הבדים שנראו במקדש ראשון כשני שדים דוחקין ובולטין בפרוכת שכנגד הפתח: **עין גדי.** עון עגל שהוא מין בהמה. לשון אחר לשון ע"ז העוכרים לגד שלמן (ישעיה סה): **שכרמתי.** שאספתי להתאוות אלהות הרבה כדכתיב אלה אלהיך ישראל (שמות לב): **שכורמים עליו.** שמאספין עליו את הבגדים והוא דף ארוכה ומנוקבת נקבים הרבה ומניח המוגמר תחתיה והכלים מתגמרין מדרך הנקבים: **לישנא דמיכנס** גרסינן: **מעביר ראשון** (ג). לגן עדן: **מור עובר.** על שהעבירון: **גשם נדבות.** גבי מתן תורה כתיב בספר תהלים: **י"ב מיל.** זו היא מדת מחניהם והיו הקרובים לדיבור חוזרין מפחד הקול עד קלה המחנה: **מדדין אותן.** מסיעין אותן להתקרב מעט מעט שהיו חולשים כאשה הממדלה את בנה בתחלת הילוכו: **ידודון.** משמע הס עצמם ידודון: **יددון.** מדדין אחרים: **תתקע"ד דורות.** (ד) באלפים שנה שקדמה תורה לעולם היו עתידין דורות הללו להבראות שנאמר (תהלים קה) דבר צוה לאלף דור [ט] ורלה הקב"ה שאין העולם מתקיים בלא תורה כל כך והעדיפו ולא בראן ונתנה לכ"ו דורות. הרי שחסרו תתקע"ד מאלף: **מה אדיר שמך.** אדיר הוא הרבה בארץ ואין ראוי לך ליתן הודך שם כי אם על השמים: **פירש שדי מזיו.** נוטריקון של פרשז: קנאה

לא א מיי' פ"ה מהלכות דעות הלכה יג:

תורה אור השלם

1 תֻּמַּת יְשָׁרִים תַּנְחֵם וְסִלֶּף בּוֹגְדִים יְשָׁדֵם: משלי יא ג
2 לִבַּבְתִּנִי אֲחֹתִי כַּלָּה לִבַּבְתִּנִי בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ בְּאַחַד עָנָק מִצַּוְּרֹנָיִךְ: שיר השירים ד ט
3 עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ: שיר השירים א יב
4 כֵּן יֹאבְדוּ כָל אוֹיְבָיִךְ יְיָ וְאֹהֲבָיו כִּצְאֵת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ וְתִשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה: שופטים ה לא
5 אֲדֹנָי יִתֵּן אֹמֶר הַמְבַשֶּׂרוֹת צָבָא רָב: תהלים סח יב
6 הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָּאֵשׁ נְאֻם יְיָ וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע: ירמיהו כג כט
7 שִׁמְעוּ כִּי נְגִידִים אֲדַבֵּר וּמִפְתַּח שְׂפָתַי מֵישָׁרִים: משלי ח ו
8 צְרוֹר הַמֹּר דּוֹדִי לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין: שיר השירים א יג
9 אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר דּוֹדִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי: שיר השירים א יד
10 לְחָיָו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם מִגְדְּלוֹת מְרָקְחִים שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר: שיר השירים ה יג
11 פָּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי חָמַק עָבָר נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ בִּקַּשְׁתִּיהוּ וְלֹא מְצָאתִיהוּ קְרָאתִיו וְלֹא עָנָנִי: שיר השירים ה ו
12 גֶּשֶׁם נְדָבוֹת תָּנִיף אֱלֹהִים נַחֲלָתֶךָ וְנִלְאָה אַתָּה כוֹנַנְתָּהּ: תהלים סח י
13 מַלְכֵי צְבָאוֹת יִדֹּדוּן יִדֹּדוּן וּנְוַת בַּיִת תְּחַלֵּק שָׁלָל: תהלים סח יג
14 מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ: תהלים ח ה
15 יְיָ אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמָיִם: תהלים ח ב
16 מֹאחֵז פְּנֵי כִסֵּה פָּרְשׂוּ עָלָיו עֲנָנוֹ: איוב כו ט
17 אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: שמות כ ב
18 לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי: שמות כ ג

מוסף תוספות

א. דאית ליה למכתב לישנא מעליא. תוס' גיטין לו: ב. וה"ק וכפטיש יפוצץ מכח סלע. תוס' קידושין ל: ואל תתמה היאך האבן מפוצצת הברזל. תוס' הרא"ש. ג. וסנפירין הוא אבן ספיר. תוס' סוכה נב.

הגהות הב"ח

(מ) גמ' תנו רבנן הנעלבין: (נ) רש"י ד"ה למיימינין. נ"ב עי' לעיל דף סג ע"ב: (ג) ד"ה מעביר ראשון ראשון לג"ע: (ד) ד"ה תתקע"ד דורות. נ"ב ועיין מהגיגה פרק אין דורשין סוף דף יג ורא"ש דף יד:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה תתקע"ד דורות וכו' וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים. במדרש רבה בראשית פ"א איתא ראה הקב"ה שהיו רשעים מנה לכ"ו דורות והתתקע"ד שאבן בכל דור ודור והן עזי פנים שבדורות: **תוס'** ד"ה מה פטיש בבה"ד המקרא אחד יוצא לכמה טעמים. עי' בהרא"ם פ' ואלא בפסוק ט':

מוסף רש"י

כי נגידים אדבר. דברי גנדות וחזיונות (משלי ח ח). **בתוך חופתה.** בעוד שהיה ישראל בסיני עשו את העגל, שהרי לא נפעו מסיני עד לאחר הקמת המשכן בשנה שניה, כדכתיב (במדבר י) ויהי בשנה השנית בחדש השני וגו' ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני (ג"מ לז:). מאי קרא. דיש לדרוש עליהם כלה מזנה בחופתה (שם). **נרדי נתן ריחו.** בושמי עזב ריחו הטוב, כמו (במדבר כא) ולא נתן קיימו את ישראל וגו' (שם). **ועדיין חביבותא היא גבן.** אע"פ שהזכיר קלקוליהן לא הזכיר אלא במרלאת מיהם (שם). **הנעלבין.** אותם שנעלבים מיד אחרים ואין עולבים את אחרים (שם). עושין מאהבה. עושין מלות מתאבת המקום ולא ליטול שכר ולא מיראת פורענות (שם). למיימינין בה. של תורה שמפשפשין טעמיהן בדקדוק וכורכין, כימין המיומנת למלאכה (לעיל סג.).

א) גיטין לו:, **ב)** [שם מ' רבנן], **ג)** ג"ז שם ויומא כג., **ד)** [סנהדרין לד.], **ה)** [יומא עב: ע"ש], **ו)** כלים פכ"ג מ"ד, **ז)** [לעיל נ.] פסחים קיז., **ח)** [חגיגה יב:], **ט)** [בקרא מכיב מלכי ועמ"ש הפענח רזא פ' יתרו], **י)** [חגיגה יד. זבחים קטו.], **כ)** [סוכה ה.], **כא)** [בסוכה איתא תנחומין], **כב)** [דף לו:], **כג)** נ"א עזב, **כד)** [במדרש רבה איכה ד"ה זכו מזיהיה],

מ) גמ' תנו רבנן הנעלבין: **נ)** רש"י ד"ה למיימינין. נ"ב עי' לעיל דף סג ע"ב: **ג)** ד"ה מעביר ראשון ראשון לג"ע: **ד)** ד"ה תתקע"ד דורות. נ"ב ועיין מהגיגה פרק אין דורשין סוף דף יג ורא"ש דף יד:

קנאה יש ביניכם. שאתם באים על ידה לידי רציחה: **מסר לו.** למדו: **בחדש בשבר.** שחרפון וקרלוף אדם נוגר מחדמה לשון שפלות: **מסר לו סודו.** להקטיר מחתות קטורת בשעת מגפה ולעמוד בין המתים ובין החיים: **ואי נאו דאמר ליה.** מלאך המות: **מנא ידע.** הלא בתורה לא נכתב: **בדאי אתה.** בתמיה: **קושר כתריס.** כגון הנך דאמרי' בפרק הבונה (לקמן דף קד.) תגא דקוף לגבי רי"ש וכן שעטנ"ז ג"ץ שצריכין כל אות ג' זיונים כדאמרינן (במנחות דף כט:) ראש הזיי"ן נמתח לימין ולשמאל בגגוז מעט וכן ראש השי"ן השמאלי וכן כל ראשי שבע אותיות הללו בכל מקום שהן: **אין שלום.** אין דרך ליתן שלום: **בעיניך.** במקומך: **נעזרני.** לומר תגלא מלאכתך: **מיד.** בעליה אחרת אמר לו יגדל נא כח ה': [6] **נא השמן.** הוא יצר הרע המחטיא את האדם הוא העולה ומסטין.[7] [והאומר] דהוא מדת הדין אין הגון בעיני: **כשעלה משה.** להר אמר להם לסוף מ' יום אני בא בתוך שש שעות הם סבורים שאותו יום שעלה בו מן המנין הוה והוא אמר להם מ' יום שלימים יום ולילו עמו ויוש עלייתו אין לילו עמו שהרי בז' בסיון עלה נמצא יום מ' בי"ז בתמוז היה בי"ו בא שטן ועירבב את העולם והראה דמות חשך ואפילה דמות ענן וערפל וערבוביא לומר ודאי מת משה שהרי באו כבר שש ולא בא. ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן בין קודם חצות לאחר חצות שהרי לא ירד משה עד יום המחרת שנאמר[8] וישכימו ממחרת וגו': **נאו שש.** שקבע לכם: **שנאה נעלו"ס.** שלא קבלו בו תורה: שפרו

תורה היכן היא. וא"ת וכי שטן לא היה יודע ממן תורה וי"ל דאמרינן במדרש לפניו ילך דבר שטורדו הקב"ה למלאך המות בשעת מתן תורה שלא יקטרג לומר אומה שעתידה לחטוא לסוף מ' יוס בעגל אתה נותן להם התורה והוא שטן והוא מלאך המות כדאמרי' בפ"ק דב"ב (דף טז.) ואמרי' נמי בסנהדרין (דף סו:) תוסי' שניתנה בחשאי מפני השטן:

לסוף מ' יום אני בא. פירש בקונטרס דאותו יוס שעלה בו אינו מן המנין והוא היה אומר להם מ' יוס שלימים יוס ולילו עמו ויוס עלייתו אין לילו עמו שהרי ז' בסיון עלה נמצא יוס מ' היה בי"ז בתמוז ואין נראה לר"י כן רבינו מאיר דבהדיא משמע בפ"ק דיומא (דף ד.) דיוס עלייה מן המנין דקאמר התם בשלמא לר"ע משכחת להו דבי"ז בתמוז נשתברו הלוחות כ"ד לסיון ושיתסר דתמוז מלו להו מ' יומין ובשיבסר בתמוז נחת אלמא חשיב יוס עלייה ואיכא מ' יוס ומ' לילה כשתחשוב לילה שאחר היום ועוד אם לא תחשוב יוס עלייה לא ישלמו מ' ימים אחרונים עד אחר יוס הכפורים ושלמו ביום"כ שאז א"ל הקב"ה למשה סלחתי כדברך גם מה שפרש"י בפרשת כי תשא שבי"ט בתמוז עלה קשה לר"י שאז לא תמצא ששלמו מ' ימים אחרונים ביום הכפורים[ט]:

מדבר צין. קשה לר"י דע"כ מדבר צין לאו היינו מדבר פארן דמדבר צין בתחילת דרומה של ארץ ישראל דכתיב באלה מסעי והיה לכם פאת נגב[י] ממדבר צין על ידי אדום וכתיב ונסב לכם הגבול מנגב וגו' והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע וקדש ברנע היינו פארן דכתיב בשילוח מרגלים וישלח אותם משה ממדבר פארן ובספר (יהושע יד) כתיב שאמר כלב בשלוח אותי משה מקדש ברנע לרגל את הארץ וכן באלה הדברים כתיב ונגא עד קדש ברנע ומפרש מיד שלוח מרגלים ועוד דכמה מסעות היו ממדבר פארן עד מדבר צין דבסוף בהעלותך כתיב ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן ובאלה מסעי כתיב ויסעו העם מחצרות ויחנו ברתמה א"כ רתמה היינו פארן וחשיב כמה מסעות עד מדבר צין וכן בין פארן לסיני מהלך י"א יום דכתיב אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע א"כ מדבר צין ופארן וסיני לאו הכל אחד ואור"י דהכל מדב' אחד וגדול היה דע"כ סיני היינו פארן דכתי' הופיע מהר פארן ובפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף לח.) דרשינן מפארן הופיע ממונן לישראל גבי שור של ישראל שנגח שור של עובד כוכבים פטור ול"ג בריש מסכת ע"ז (דף ב:) מאי בעי בשעיר ומאי בעי בתימן וסיני נמי היינו מדבר צין דכתיב בפארן יא) דהוה משמע דפארן היא אומה אחרת כמו שעיר אלא גרס מאי בעי בשעיר ומאי בעי בתימן וסיני נמי היינו מדבר צין דכתיב מדבר צין היא קדש וסיני איקרי קדש דכתיב בספר (תהלים כט) קול ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש משמע דהיינו בשעת מתן תורה ומיהו קשה לר"י דהא מדבר קדמות היה מזרחה של ארץ ישראל דכתיב (דברים ג) ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון וגו' שהיתה במזרח של א"י דכתיב (שם ד) בעבר הירדן מזרחה שמש ומדבר צין ופארן היינו בדרומה כמו שמשמע בפסוקים שהבאתי ואיך יתכן דמדבר קדמות היינו מדבר סיני:

1 זכור את יום השבת לקדשו:
2 לא תשא את שם יי אלהיך לשוא כי לא ינקה יי את אשר ישא את שמו לשוא:
3 כבד את אביך ואת אמך למען יארכון ימיך על האדמה אשר יי אלהיך נתן לך:
4 לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה ברעך עד שקר:
5 יי אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ: תהלים ח י
6 עליתי למרום שביתי שבי לקחתי מתנות באדם ואף סוררים לשכן יה אלהים:
תהלים סח יט
7 ויקח אהרן באשר דבר משה וירץ אל תוך הקהל והנה החל הנגף בעם ויתן את הקטרת ויכפר על העם:
במדבר יז יב
8 ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה:
במדבר יז יג
9 אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה:
איוב כח כג
10 תהום אמר לא בי היא ים אמר אין עמדי:
איוב כח יד
11 אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה:
איוב כח כב
12 זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב על כל ישראל חקים ומשפטים: מלאכי ג כב
13 ועתה יגדל נא כח אדני כאשר דברת לאמר: במדבר יד יז
14 וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו: שמות לב א

עבודת גלולים שוב מה כתיב בה [1]זכור את יום השבת לקדשו כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות שוב מה כתיב בה [2]לא תשא משא ומתן יש ביניכם שוב מה כתיב בה [3]כבד את אביך ואת אמך אב ואם יש לכם שוב מה כתיב בה [4]לא תרצח לא תנאף לא תגנוב [5]קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם [6]מיד הודו לו להקב"ה שנאמר [5]ה' אדונינו מה אדיר שמך וגו' ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר שנאמר [6]עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות אף מלאך המות מסר לו דבר שנאמר [7]ויתן את הקטורת ויכפר על העם ואומר [8]ויעמוד בין המתים ובין החיים וגו' אי לאו דאמר ליה מי הוה ידע: וא"ר יהושע בן לוי בשעה שירד משה מלפני הקב"ה בא שטן ואמר לפניו רבונו של עולם תורה היכן היא אמר לו נתתיה לארץ הלך אצל ארץ אמר לה תורה היכן היא אמרה לו [9]אלהים הבין דרכה וגו' הלך אצל ים ואמר לו אין עמדי הלך אצל תהום א"ל אין בי שנאמר [10]תהום אמר לא בי היא וים אמר אין עמדי [11]אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה חזר ואמר לפני הקב"ה רבש"ע חיפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה אמר לו לך אצל בן עמרם הלך אצל משה אמר לו תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא אמר לו וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה א"ל הקב"ה למשה משה בדאי אתה אמר לפניו רבונו של עולם חמודה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי אמר לו הקב"ה למשה הואיל ומיעטת עצמך תקרא על שמך שנאמר [12]זכרו תורת משה עבדי וגו': וא"ר יהושע בן לוי [6]בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות אמר לו משה אין שלום בעירך אמר לפניו [8]כלום [3]יש עבד שנותן שלום לרבו א"ל היה לך לעזרני מיד אמר לו [13]ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת [3](אמר) ר' יהושע בן לוי מ"ד [14]וירא העם כי בושש משה אל תקרי בושש אלא באו שש בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל לסוף ארבעים יום בתחלת שש אני בא לסוף מ' יום בא שטן ועירבב את העולם אמר להן משה רבכם היכן הוא אמרו לו עלה למרום אמר להן באו שש ולא השגיחו עליו מת ולא השגיחו עליו הראה להן דמות מטתו והיינו דקאמרי ליה לאהרן [14]כי זה משה האיש וגו': א"ל ההוא מרבנן לרב כהנא מי שמיע לך מאי הר סיני א"ל הר שנעשו בו נסים לישראל הר ניסאי מיבעי ליה אלא הר שנעשה סימן טוב לישראל הר סימנאי מיבעי ליה א"ל מ"ט לא שכיחת קמיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דמעייני באגדתא דרב חסדא ורבה ברי' דרב הונא דאמרי תרווייהו מאי הר סיני הר שירדה שנאה לעכו"ם עליו והיינו דאמר ר' יוסי בר' חנינא ה' שמות יש לו מדבר צין שנצטוו ישראל עליו מדבר קדש שנתקדשו ישראל עליו מדבר קדמות שנתנה קדומה עליו מדבר פארן שפרו

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מדבר וכו' פאת נגב מדבר צין:

גליון הש"ם

גמ' קנאה יש ביניכם. עי' ברש"י בחומש בראשית א כ"ו ובראש"ס שם: שם מיד הודו לו להקב"ה. עי' תורת חיים סנהדרין דף עא ד"ה ולמה נכתבו: שם כלום יש עבד שנותן שלום. עי' מהרש"א בח"א רפ"ד דברכות. וקושיתו ותירוצו בתוס' ב"ק עג ע"ב ד"ה כדי:

מוסף רש"י

ויכפר על העם. ז"ז זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע, שהקטורת עולה המגפה (במדבר יז יא.). כתרים לאותיות כגון המגין דספר תורה (מנחות כט:).

מסורת הש"ם

א) מנחות כט:, ב) [עי' תוספות בבא קמא עג: ד"ה כדין, ג) ב"ל ואמר, ד) [ב"ל ובגגו. רש"ן], ה) [ב"ל אחר ד"ה כשעלה], ו) [רש"ן], ז) [שמות לב], ח) [וע"ע תוספות בבא קמא פב. ד"ה כדין, ט) [ועי' תוס' ע"ז ב: ד"ה מאי בעין],

לב א מיי' פ"ט מהלכו' שבת הלכה ד:
לג ב שם הלכה ה:
לד ג שם הלכה ח:

תורה אור השלם

1 לְכוּ נָא וְנִוָּכְחָה יֹאמַר יְיָ אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם יַאְדִּימוּ כַּתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ:
ישעיהו א יח

2 וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:
בראשית טו יג

3 וְעַל חַרְבְּךָ תִחְיֶה וְאֶת אָחִיךָ תַּעֲבֹד וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ:
בראשית כז מ

4 אָנֹכִי אֶרֶד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה וְאָנֹכִי אַעֲלֶךָ גַם עָלֹה וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל עֵינֶיךָ:
בראשית מו ד

5 כִּי אַתָּה אָבִינוּ כִּי אַבְרָהָם לֹא יְדָעָנוּ וְיִשְׂרָאֵל לֹא יַכִּירֵנוּ אַתָּה יְיָ אָבִינוּ גֹאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ:
ישעיהו סג טז

6 וְאָמַרְתָּ אֶל פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְיָ בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל:
שמות ד כב

7 בְּחַבְלֵי אָדָם אֶמְשְׁכֵם בַּעֲבֹתוֹת אַהֲבָה וָאֶהְיֶה לָהֶם כְּמֹרִימֵי עֹל עַל לְחָיֵיהֶם וָאֵט אֵלָיו אוֹכִיל:
הושע יא ד

מוסף תוספות

א. והם מין א'. תוס' ע"ז סו. ב. דפי' דשמות לשון שם ממש. תוס' ע"ז סו. ג. דהך מתניתין במסכת ערלה. תוס' הרא"ש. ד. בשלמא (ג') [ב'] שמות והם מין א' משכחת לה כדפי', אלא (ג') [ב'] מינים והם שם אחד היכי משכחת לה כיון דשם ר"ל שם ממש. תוס' ע"ז סו.) ואפילו אם תאמר. תוס' הרא"ש. ה. מכל מקום. תוס' הרא"ש. ו. מאי טעמא דמ"ד שני מינים משם אחד מצטרפים. תוס' הרא"ש. ז. דשמות דקאמר היינו שם דאיסור. תוס' ע"ז סו. ח. או של שביעית אחר הביעור וכיוצא באלו. תוס' הרא"ש. ט. גבי השבת העבוט. תוס' הרא"ש. י. וה"פ הכא תבלין של שנים וג' שמות כגון פלפל דכלאים ופלפל דערלה ופלפל דתרומה דתלתא איסורין, וכולן מין פלפלין הם, או ג' מינים פלפלים וקנמון ושאר מינים וכולם איסור אחד, והשתא ניחא דמשכחת שפיר ג' מינים והם שם אחד כגון מאיסור אחד פי' מתרומה או מערלה או מכלאי הכרם. תוס' ע"ז סו. יא. דשמות היינו איסורים. תוס' ע"ז סו.

תבלין שנים ושלשה שמות והן מין אחד. פירש רש"י כמו פלפל אחרון פלפל לבן פלפל שחור[א] ולפי[ב] הא דקתני בספיפא[ג] ר"ש אומר ב' שמות ממין אחד או שני מינין משם אחד אין מצטרפין[ד] משכחת לה שני מינין משם אחד כעין שמלינו לקמן (דף 5.) תרי גווני אהלא אבל [ה]תימה [ו]וכי בשביל שיש להם שם אחד יש להן להצטרף יותר מה מועיל השם לגרום הציווי כיון שהשם שני מינין ואין טעמם בשוה ומפרש ר"ת[ז] דג' עניני איסור כגון של ערלה או של כלאי הכרם ושל אשירה ושל עיר הנדחת[ח] קרי ג' שמות[ט] כדאמרינן שלא השם המביאו לידי מכות מביאו לידי תשלומים ובפרק המקבל (ב"מ קיא.)[ט] עובר בכל השמות הללו' וכן משמע בהדיא בירושלמי בריש פ"ב דמסכת ערלה[יא] דקתני התרומה ותרומת מעשר ותרומ' (יא) של דמאי והחלה והבכורים עולין באחד ומאה ומצטרפין זה עם זה וקאמר עלה בגמרא לרבי שמעון נצרכה אע"ג דאמר ר"ש אין שני שמות מצטרפין הכא מודה שכולם שם תרומה[יב]: **אסורין ומצטרפין.** לכאורה נראה מדתני אסורים ותנא תו מצטרפין דאסורין היינו לאסור את הקדירה ומצטרפין למלקות ואף על גב דלענין חיוב חטאת אמרי' בפ' כלל גדול (לעיל עא.) דחלב[יג] ופיגול ונותר אין מצטרפין למלקות מצטרפין ובפרק בתרא דע"ז (דף סו.) דפליגי אביי ורבא דאביי סבר בתר טעמא אזלינן וקאמר אביי מנא אמינא לה דתנן תבלין ב' וג' שמות כו' אע"ג דבתר טעמא אזלינן כולהו חד טעמא איכא אע"ג בתר שמא אזלינן האי שמא לחוד והאי שמא לחוד ורבא אמר הא מני ר"מ היא דאמר כל איסורין שבתורה מצטרפין זה עם זה שנאמר לא תאכל כל תועבה כל שתיעבתי לך הרי הוא בכל תאכל משמע דלאביי אתיא אפי' אליבא דרבנן דר"מ אע"ג דע"כ פליגי עליה לכל הפחות לענין מלקות סבר אביי דלא פליגי אלא בב' מינין אבל בב' איסורין ומין אחד לא והא דאמר ריש לקיש בפרק התערובות (זבחים עח.) הפיגול והנותר והטמא שבלבן זה בזה ואכלן פטור אי אפשר שלא ירבה מין על מבירו ובטלו ולמלקות איירי דבטמא לא שייך ביה חטאת ועוד מדקאמר התם ש"מ התראת ספק לא שמה התראה ומדמבטלין זה את זה היה משמע דשני איסורין לרבנן דר"מ אין מצטרפין ל"ל דאע"פ שמבטלין זה את זה כשבלבן מצטרפין הן למלקות וכן מוכח במעילה בפרק קדשי מזבח (דף יח:) דתנן הפיגול והנותר והטמא (יג) אין מצטרפין וקאמר בגמרא לא שנו אלא לטומאת ידים אבל לאכילה מצטרפין והא דאליעזר (יד) לאתויי קרא דלאכילה מצטרפין מלא יאכל כי קדש הם כל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו פירוש מדנאמרו בלאו אחד מצטרפין לא איצטריך אלא לר"ש דאמר ב' שמות אין מצטרפין ובקודש מודה משום קרא דרבי אליעזר אבל לרבנן אפילו בעלמא מצטרפין והא דתנן בפ' קדשי מזבח (מעילה יח.) הערלה וכלאי הכרם מצטרפין אתיא שפיר כרבנן אליבא דאביי ומיהו לפי זה מצטרפין דרישא לא הוי פירושא כמו אין מצטרפין (יט) דרבי שמעון דלירוף דרבי שמעון היינו לאיסור דאי למלקות הא אית ליה כל שהוא למכות ור"ת מפרש דאסורי' ומצטרפין הכל מיירי להצטרף לאסור את הקדירה ולא למלקות א"נ אסורין בנתינת טעם אם נפלו בקדירה ומצטרפין לאסור בתערובת יבש בלא נתינת טעם והשתא הוי מצטרפין (כ) כמו אין מצטרפין דסיפא דרבי שמעון: [ע' תוס' ע"ז סח: ד"ה ר"ש. ותוס' מעילה יח. ד"ה תנין:]

שפרו ורבו עליה ישראל מדבר סיני שירדה שנאה לעכו"ם עליו ומה שמו חורב שמו ופליגא דר' אבהו דא"ר אבהו הר סיני שמו ולמה נקרא הר חורב שירדה חורבה לעכו"ם עליו: מנין שקושרין לשון של זהורית וכו': כשנים כשני מיבעי ליה א"ר יצחק אמר להם הקב"ה לישראל אם יהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית ועד עכשיו כשלג ילבינו: דרש רבא מאי דכתיב [1]לכו נא ונוכחה יאמר ה' לכו נא בואו נא מיבעי ליה יאמר ה' אמר ה' מיבעי ליה לעתיד לבא יאמר להם הקב"ה לישראל לכו נא אצל אבותיכם ויוכיחו אתכם ויאמרו לפניו רבש"ע אצל מי נלך אצל אברהם שאמרת לו [2]ידוע תדע ולא בקש רחמים עלינו אצל יצחק שבירך את עשו [3]והיה כאשר תריד ולא בקש רחמים עלינו אצל יעקב שאמרת לו [4]אנכי ארד עמך מצרימה ולא בקש רחמים עלינו אצל מי נלך עכשיו יאמר ה' אמר להן הקב"ה הואיל ותליתם עצמכם בי אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מ"ד [5]כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך לעתיד לבא יאמר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך אמר אימר ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים אפשר דבעי רחמי עלייהו אמר ליה בניך חטאו אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך אמר לא בסבי טעמא ולא בדרדקי עצה אמר לו ליצחק בניך חטאו לי אמר לפניו רבש"ע בני ולא בניך בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם [6]בני בכורי עכשיו בני ולא בניך ועוד כמה חטאו כמה שנותיו של אדם שבעים שנה דל עשרין דלא ענשת עלייהו פשו להו חמשין דל כ"ה דלילותא פשו להו כ"ה דל תרתי סרי ופלגא דצלויי ומיכל ודבית הכסא פשו להו תרתי סרי ופלגא אם אתה סובל את כולם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך ואת"ל כולם עלי הא קריבית נפשי קמך פתחו ואמרו (כי) אתה אבינו אמר להם יצחק עד שאתם מקלסין לי קלסו להקב"ה ומחוי להו יצחק הקב"ה בעינייהו מיד נשאו עיניהם למרום ואומרים [5]אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל אלא שזכותו גרמה לו דכתיב [7]בחבלי אדם אמשכם בעבותות אהבה ואהיה להם כמרימי עול על לחיהם ואט אליו אוכיל: **מתני'** [ח]המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה [ט]תבלין כדי לתבל ביצה קלה ומצטרפין זה עם זה [י]קליפי אגוזין קליפי רמונים איסטים ופואה כדי לצבוע בהן בגד קטן פי סבכה מי רגלים נתר וברורית [יא]קמוליא ואשלג כדי לכבס בגד קטן פי סבכה רבי יהודה אומר כדי להעביר את הכתם: **גמ'** תנינא חדא זימנא [יב]קנה כדי לעשות קולמוס אם היה עב או מרוסס כדי לבשל ביצה קלה שבביצים טרופה ונתונה באילפס מהו דתימא התם הוא דלא חזי למידי אבל עצים דחזו לכבא דאקלידא אפילו כל שהוא קמ"ל: תבלין כדי לתבל ביצה קלה: ורמינהו [יג]תבלין שנים וג' שמות ממין אחד או משלשה מינין (ושם אחד) אסורין ומצטרפין זה עם זה ואמר חזקיה

במיני

שפרו ורבו. דכל אחד נתעברה אשתו זכר במצות שובו לכם לאהליכם[1] [2]ולא ידענא היכא רמיזא: **כשני מיבעי ליה.** דומיא דכשלג [ישעי' א] דלא כתיב כשלגים: **ארד עמך אעלך גם עלה.** כאן רמז ד' גליות. גם ריבויא הוא: **יאמר ה'.** אתה אמור התוכחה וכך אנו תולין: **ימחו.** הואיל שחטאו ויתקדש שמך בעולם כשתעשה דין בעוברין על דברך: **קראת להן בני בכורי ישראל.** שהיה גלוי לפניך שהן עתידין לומר לפניך בסיני נעשה ונשמע לקבל עולך מאהבה כבניס: **דל עשרין דלא ענשת להו.** שכן מצינו בדור המדבר שלא ענש הקב"ה אלא מכ' שנה ומעלה דכתיב (במדבר יד) במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' מבן כ' שנה ומעלה אשר הלינותם עלי: **כי אתה אבינו.** כנגד יצחק אמרו והוא אמר להם הראו כנגד הקב"ה שהוא אביכם: **בשלשלאות של ברזל.** כדרך כל הגוליס שהרי ע"פ גזרת גלות ירד לשם: **בחבלי אדם.** בשביל חיבת האדם משכמים למלריס בחבלים ולא בשלשלאות: **ממרימי עול על לחייהם.** כאדם הסובל ומסייע לבהמתו להריס עולה [1]מעל צוארה בלוחין ובמקלות: **ואט אליו אוכיל.** הטיתי לכם כח להכיל את עבודת הפרך: **מתני' ביצה קלה.** כבר מפורש[2] שזה בילת תרנגולת שהיא קלה לבשל ולא בשיעור כל ביצה שיעורו אלא כגרוגרת מביצה קלה: **ומצטרפין.** כל מיני תבלין זה עם זה: **קליפי אגוזים.** הגדילה ע"ג הקליפה בעודן לחין: **סטים.** [3]קרו"ג: **פואה.** [4]וורנל"א: **פי סבכה.** ברשש הסבכה שעשאה בקליעה נותן מעט בגד: **נתר.** מין אדמה שקורין ניטר"א: **קמוליא ואשלג.** בגמרא מפרש להו: **אם הכאס.** של דס נהה. שאלו הסמנין מעבירין על הכתם של דס נהה בבגד לטהרו: **גמ' הכס.** הוא דקולמוס מרוסס לא חזי למידי אלא להסקה: **ולא דאקלידא.** שן של מפתח: **ורמינהו.** אמתני' דקתני תבלין מצטרפין שני מינין לכשיעור: **ב' וג' שמות.** פלפל לבן שחור וארוך או אפילו מן ג' מינין והם (שם אחד) של איסור אסור אם תיבלו בהן את הקדירה: **ומצטרפין.** לתבלה אם אין בכל אחד כדי לתבל ונצטרפו ותיבלו: **ואמר חזקיה.** הא דקתני מצטרפין:

(א) ביצה לט., ב) לעיל עט., ג) פי' עשב שרוחצין בו לכולאת הזוהמה [וגי' ס"א קמוניא ועי' סנהדרין מט: ונדה סב.], ד) לעיל פ:, ה) ע"ז סו. ערלה פ"ב מ"י, ו) [דברים ה:], ז) [ל"ל עג], ח) [לעיל פ:], ט) לגב כמו חבלא, י) עשב שלובעים בו לחזוס, כ) [עי' תוס' ע"ז סו. ד"ה תבלין וכו' וסס מין ג'],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה תבלין וכו' ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי והחלה: (ב) ד"ה אסורין וכו' דחלב ודם ופיגול: (ג) בא"ד דתנן הפיגול והנותר אין מצטרפין כל"ל ומיבת והטמא נמחק: (ד) בא"ד והא דאליעזר איצטריך ר' אליעזר לאתויי קרא: (ה) בא"ד ומיהו לפי זה וכו' כמו אין מצטרפין דסיפא דל"ש: (ו) בא"ד והשתא כמו אין מצטרפין דרישא כמו אין מצטרפין:

גליון הש"ם

רש"י בד"ה שפרו ורבו לא ידענא. עי' בכרכות כה ע"ב ברש"י ד"ה מאן שמעת ליה: תוס' ד"ה תבלין וכו' כדאמרי' שלא השם המביאו לידי מכות. מכות דף ד ע"א:

לעזי רש"י

קרו"ג. כרכום.
ורנצ"א. פואה (עשב, שמשורשו מפיקים צבע אדום).
ניטר"א. נתר (אשלגן חנקתי).

מוסף רש"י

קליפי אגוזין. קליפה שעל קליפי אתגוז (לעיל עט.). סטיס. ויטולא (שם). פי סבכה. קופ"א ותנין בגד בגמלעיתה (שם). מרוסס. סדוק סדקין הרבה כמו (עמוס ו) והכה הבית הגדול רסיסים (לעיל פ:). שנים וג' שמות ממין אחד. והן מין אחד, כגון פלפל לבן פלפל שחור פלפל ארוך (ע"ז סו.). או משלשה מינים. וג' שמות יש להן (שם). אסורין ומצטרפין. אם נפלו לקדירה ולא נזה כדי לתבל ולא נזה כדי לתבל ונצטרפו ותיבלו והן של איסור, מצטרפין לאוסרה (שם). ואמר חזקיה. הכא דקאמר מצטרפין אע"ג דתלתא מיני ניטו וכשמא נמי לא שוו (שם).

במיני מתיקה. עסקינן שכולן מיני מתיקת קדירה אבל מין אחד מין מצטרף ומתניתין לא מפליג: **דוגמא לאירא.** מעט למר שהוא כמין דוגמא שמראה הצבע לבע"ה כזה תחפוץ או כזה והוא כדי ליתן באירא של קנה של גרדי ושיעורה מועט: **לשרות.** ומתני' בשאינן שרויין והכא לשרות אינו שורה פחות מכדי בגד קטן: **אנפטרין.** מקום: **הוסיפו עליהם.** לענין שביעית: **החליבין.** לטורו"ן: **והלעוונין.** לענה: **לבריתא.** גפרית: **שיש לו עיקר.** שנשרש בארץ. ולפי דעתי תוריתא דגרסינן במס' ע"ז[ה] דבר שאין לו שורש (ב) הוא כמו זה ולא כמו שמפרשין אותו פיוג"א: **שלוף דוק.** לא איתפרש אבל כך שמו: **גרמלא דפרזלא.** פוריידו"ר של ברזל: **מתני' פלגא לא שהוא.** ואינו פלפל שלנו. ובגמרא מפרש כל שהוא למאי חזי: **מיני בשמים לא שהן.** לריח טוב: **מיני מתכות לא שהוא.** ראוי לדרכן קטן: **שמלניעין אותו לרפואה** ל"ג: **מקק ספרים.** אכילת תולעת אוכלת הספרים ומרקבן ושמו מקק: **שמלניעין אותן לגוזן.** שכל דבר קדש טעון גניזה: **מאומה.** אלגמא אחשביה קרא לאיסורא. והא דתנן (לעיל דף עה:) כל שאינו כשר להלניע כו' ואוקימנא למעוטי עלי אשירה דלא כר' יהודה: **גמ' נלחתא.** כאב חלי הראש: **ריח רע.** שמעשנין בהן חולין ותינוקות כגון חלטית להבריח מעליו מזיקין: **ארגמן.** צבע שלובעין בו ארגמן וטעמא לא איתפרש. ול"ג שגם הוא ראוי להריח: **בחולה הוורד.** עלה של וורד בחור אחת: **מיני מתכות לא שהוא.** מתני' היא: **הרי עלי ברזל.** לבדק הבית: **לגליא עורב.** טבלאות של אמה (ג) היו עושין והן חדין כסכין סכיבותיהם ומסמרין חדין בכולן ומחפין בהן גגו של היכל למנוע את העורבים מלישב: **ממעה לסף.** נחשת שוה מעה לסף: **לגורא.** מזלג קטן (ד) [כעין] שטוין בו זהב ולבדק הבית למאי חזי: **שמחטין בו פתילות.** ומנקביף) לאשיהן לעדויי חושכן. מוקיי"ר בלע"ז: **מקק דסיפרי הכך דשיראי.** כל אלו תולעין הן שבכל מין ומין וחלוקין בשמותיהם תכך איילא פה הם: **כולהו סכנתא.** לאוכלן: **קוליס יש בתאנים.** היא תולעת יושב ונוקב בגרונו ודומה שהוא קוץ: **קטליה פה לדין.** הרגו פה לדין: **מתני' רוכלין.** מוכרי בשמים לקישוטי נשים ויש להן קופות קטנות לצרורות בשמים: **אינו חייב אלא אחטאת אחת.** דכולה חדא הוצאה היא: **פחות מכגרוגרת.** דאע"ג דכל האוכלין שיעורן כגרוגרת הני כיון דלזריעה קיימי בפחות מכגרוגרת נמי מיחייב:

זרע

הואיל וראויין למתק הקדירה. הואיל וממתיקין הוה ליה למימר כדפי' בסוף כלל גדול (דף עו. ושם) ואת"ת היכי מיירי לי בנותתן טעם אפילו שאר מינין נמי ומי אין בהם נותן טעם אפי' מיני מתיקה נמי לא וי"ל דאפילו ביש בהן נותן טעם שרי בשאר מינין דנותן טעם לפגם הוא.[א] ר"י: **מי רגלים בן מ' יום.** אין גירסא זו נכונה דמשמע של קטן בן מ' יוס ובגמרא פרק האשה (דף סב.) גבי ז' סממנין מעבירין קתני כל הני דהכא [ב]ומי רגלים וקא בעי התם בגמרא[ע] דילד או מזקן ואית דגרסי של מ' יוס ואין נראה דהתם נמי תניא ומי רגלים שהמילו וכמה חימונן שלשה ימים[ג] ונראה כספרים דגרסי עד מ' יוס דמג' ימים[ד] עד מ' מעבירין אותם על הכתם אבל תוך ג' ולאחר מ' אין מעבירין: **בורית** זה החול. ואע"ג דבפ' המוציא (לעיל פ:) יהיב בחול שיעורא אחרינא כדי ליתן על פי כף של סיד אומר רבינו מאיר דהתם מיירי בחול שנותנין בסיד אבל הכא מיירי בחול שמלבנין בו את הבגדים ולספרים דגרסי הכא בורית זה אהלא אתי שפיר: **תרי גווני אהלא.** ולעיל דלא שני תרי גווני חול פ) (או לגירסא אחרת תרי גווני אהלא) משום דקיס ליה דליכא בהו תרי גווני[ה] ויש ספרים דגרסי לעיל מאי בורית אהלא ולפי זה אתי שפיר דה"ק לעולם כדאמר מעיקרא דבורית זה אהלא ותרי גווני אהלא:

לא יפחות ממעה כסף. תימה לר"י[ו] דלא יפחות מפרוטה הוה ליה למימר כי היכי דתניא בפרק בתרא דמנחות (דף קו:) הרי עלי זהב לא יפחות מדינר זהב כסף לא יפחות מדינר כסף:

מכליא עורב. בערוך בערך כל פי' דבמקדש ראשון מפני רוב קדושה שהיתה בו לא הוה צריך כליא עורב וליתא דבפ"ק דמועד קטן (דף טו.) מוכח בהדיא שהיה במקדש ראשון כליא[ז] עורב: **המוציא** קופת הרוכלין אע"פ שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא אחת. תימה דמאי קמ"ל פשיטא דאפילו בהוליא והזר הוליא אינו חייב אלא אחת כמו בקלר וחזר וקלר כ"ש[ז] בנת אחת ואפילו רב יוסף דמחייב אליבא דר' אליעזר בקלר וחזר וקלר בפרק אמרו לו ק) (ויומא דף טו.) בהוצאה אחת פשיטא דפטור ותירץ ר"ת דמיירי כגון שנודע לו על מין זה ונתכפר וחזר ונודע לו על מין אחר אפ"ה פטור דהוי הכל כמו דבר אחד ואע"ג דבפרק המניע (לקמן לג:) תניא ואם היה כלי צריך לו חייב אף על הכלי ומוקי לה רב אשי שגגג בזה ובזה ונודע לו וחזר ונודע לו ובפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל דוקא בכלי ואוכלין שבתוכו מחלקין ידיעות אבל באוכלין שבתוך הכלי אפילו כפרות אין מחלקות ור"י מצא בירושלמי אילו הוליא והוליא כלום הוא חייב אלא אחת לא נצרכה אלא לר"א אלא דאמר מיעים הרבה יעשו כהעלמות הרבה ויהא חייב על כל אחת ואחת קמ"ל פי' דס"ד דמיעים מחלקין כדא"ר יהושע דמחויין מחלקין[ח] ומיהו ה"ל לאסמכי ר' יהושע:

אם

במיני מתיקה שנו הואיל וראויין למתק קדירה טעמא דחזו למתק את הקדירה הא לאו הכי לא הכא נמי חזו למתק: קליפי אגוזין וקליפי רמונים סטים ופואה כדי לצבוע בגד קטן: ורמינהי[ט] המוציא סמנים שרויין כדי לצבוע בהן דוגמא לאירא (הא איתמר עלה) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לפי שאין אדם טורח לשרות סממנים לצבוע בהן דוגמא לאירא: [א]מי רגלים: תנא מי רגלים עד בן (ח) מ' יום: נתר: [ב]תנא נתר אלכסנדרית ולא נתר אנפנטרין: בורית: אמר רב יהודה זה חול והתניא הבורית והחול אלא מאי בורית כבריתא מיתיבי הוסיפו עליהן החלביצין והלעינון והבורית והאהל ואי ס"ד כבריתא כבריתא מי איתא בשביעית [ג](והתנן) [ד]זה הכלל כל שיש לו עיקר יש לו שביעית ושאין לו עיקר אין לו שביעית אלא מאי בורית אהלא והתניא והבורית ואהלא (אלא) תרי גווני אהלא: קימוליא: אמר רב יהודה שלוף דוק: אשלג [ה]אמר שמואל שאילתינהו לכל נחותי ימא ואמרו לי שונאאנה [ו]שמיה ומשתכח בנוקבא דמרגניתא ומפקי ליה ברמצא דפרזלא: **מתני'** [ז]פלפלת כל שהוא ועטרן כל שהוא מיני בשמים ומיני מתכות כל שהן מאבני המזבח ומעפר המזבח מקק ספרים ומקק מטפחותיהם כל שהוא שמצניעין אותן לגוזן [ח]רבי יהודה אומר אף המוציא משמשי ע"ז כל שהוא שנאמר [1]ולא ידבק בידך מאומה מן החרם: **גמ'** פלפלת כל שהוא למאי חזיא לריח הפה: עיטרן כל שהוא: למאי חזיא לצילחתא: מיני בשמים כל שהן: ת"ר [ג]המוציא ריח רע כל שהוא שמן טוב כל שהוא ארגמן כל שהוא [ט]ובתולת הוורד אחת: מיני מתכות כל שהן: למאי חזו תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר שכן ראוי לעשות ממנה דרבן קטן [ט]ת"ר האומר הרי עלי ברזל אחרים אומרים [ד]לא יפחות מאמה על אמה למאי חזיא אמר רב יוסף לכלייא עורב ואיבא דאמרי אחרים אומרים לא יפחות מכלייא עורב וכמה אמר רב יוסף אמה על אמה [י]נחשת לא יפחות ממעה כסף [כ]תניא רבי אליעזר אומר לא יפחות מצינורא קטנה של נחשת למאי חזיא אמר אביי [ל]שמחטטין בה את הפתילות ומקנחין הנרות: מקק ספרים ומקק מטפחת: א"ר יהודה מקק דסיפרי תכך דשיראי ואילא דעינבי ופה דתאני והה דרימוני כולהו סכנתא ההוא תלמידא דהוה יתיב קמיה דר' יוחנן הוה קאכיל תאיני אמר ליה רבי קוציין יש בתאנים א"ל קטליה פה לדין: **מתני'** [ה]המוציא קופת הרוכלין אף על פי שיש בה מינין הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת [מ]זרעוני גינה פחות מכגרוגרת ר' יהודה בן בתירה אומר חמשה

זרע

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ח:
לו ב ג שם הלכה ה:
לז ד מיי' פי"ב מהלכות עכו"ם הלכה ט:
לח ה מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה כח:
לט ו שם הלכה ו:

תורה אור השלם

1 וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְיָ מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ:
דברים יג יח

לעזי רש"י

לטרו"ן [ליידרו"ן]. מרור גיגות.
פינג"א [פי"ן]. אורן.
פוריידו"ר. מקדח.
מוקיי"ר. למחוט (נר).

מוסף רש"י

במיני מתיקה שנו. שכולן טעמן מתוק ומשום הכי מצטרפין לטעמן שוה למתק בהן הקדירה (ע"ז סו:). לצבוע בהן דוגמא לאירא. כלומר מעט כעין שמראה לדוגמא לומר רוצה אתה בזה, והוא כשיטור הלריך לאיזה של גרדי לפתוח פי קנה שפקעת הערב נתונה בו (לעיל עט.). לפי שאין אדם טורח. ואם בא לשרותה שוה כדי פי סכסה (שם). כל שיש לו עיקר. שורש שממנו מי, וגפרית קרקע בעלמא הוא (נדה סב.). וכל שאין לו עיקר. לאתקייס בארד בימות הגשמים, כגון קישותן ודלעונין וכיוצא בהן (ע"ז יד.). אין לו שביעית. ומותר לעשות מהן פתורה ואינו מלוה להפקיען (שם). לכלייא עורב. מסמרות חדין מוחכין בראש הסיכל לבלות העורבין שלא יפגו עליו (מנחות קז.). שהיו מביאין עבלאות של בחול אמה על אמה ובהן מסמרות גדולין אמה קבועין ומחפין בהן ראש הגג של היכל לגרש את העורבין, ל"א בלא עורב מונע העורבים כמו (ההגלה מ) לא תבלא דתמיך (עדרין ו.). לא יפחות ממעא כסף. משום מעא כסף, דמיימי נמוסא שוה מעא כסף (מנחות קו:). שמחטטין בהן את הפתילות. מפלין לאש הפתילה כשהוא שרוף, ובלע"ז ממוקי"ר (שם קז.). ומקנחין הנרות. של מנורה מאפרה שבתוכה (שם). ר' יהודה בו בתירא אומר חמשה. גרעינין (לעיל עט.).

רב נסים גאון

האומר הרי עלי ברזל לא יפחות מאמה על אמה למאי חזי אמר רב יוסף לבלה עורב. תמצאנו במסכת מידות בפרק ד', ההיכל מאה על מאה ועל רום אמה. האולם שש אמות וגובהו ארבעים אמה, אמה כיור, ואמתים [בית] דילפה, אמה תיקרה, ואמה מעזיבה, וג' אמות מעקה, ואמה כלה עורב. ר' יהודה אומר לא היתה כלה עורב עולה מן המידה, אלא ד' אמות עולה היה מעקה. וכגון זה במנחות [דף קז] בפרק הרי עלי עשרון.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי רגלים עד מ' יוס כל"ל ומיהא בן נמתק: (ב) רש"י ד"ה שיש לו עיקר וכו' שאין לו עיקר הוא כמו: (ג) ד"ה בלגיא ערב של אמה על אמה הי': (ד) ד"ה בעולא מזגג קטן הס"ד ואח"כ מ"ה שמוחטין בו פתילות ומקנחין לאשיהן כל"ל ומיהא שטין בו זהב לבדק הבית למאי חזי נמתק:

מוסף תוספות

א. כיון דאין טעמן שוה. תוס' הרא"ש. ב. וקא חשיב נמי. תוס' הרא"ש. ג. [ן]משמע דהיינו מי רגלים דהכא דכל סוגיא דהכא איתא נמי התם. תוס' הרא"ש. ד. ואילך היינו אחר שהחמיצו. תוס' הרא"ש. ה. שמלבנים את הבגדים. תוס' הרא"ש. ו. למה לא שיערו בנחושת עצמו. ריטב"ש. ז. מוציא במינים הרבה. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

אירא. ונקרא עירא. בלשון ארמי אודדה. והוא כמין מוך, חתיכה קטנה מן הצמר או מן הפשתן, או מן צמר של גפנים שארוגין אותן בתוך מטפחות ספג, כמו מילת, ונקראת בלשון ישמעאל כמל והרבה צובעין אותן. צליחתא בלשון ישמעאל א'[ל]שקיקה. פתילת הוורד. שנושין מצמר גפן צבוע כעין ורד. וקורין אותו וורד, וכן אמרו [כתובות עד] לענין יצאת וראשה פרועה וטווה בשוק, בטווה וורד כנגד פניה. ובלשון פרס נקרא גולגון, נודע בבבל. מקק סופרים. רקבונית של ספרים, ותולעת הנולד ממנו נקרא מקק. ותולעת הנולד (ממנו) ממשי נקרא תכך. והנולד מן העגבים נקרא אלא, ושל תאנים פה, ושל רמונים חח.

אם לנטיעה שתים. פי' אותם שהם ראויים לנטיעה אי נמי כלומר במקום שרגילין לנוטען והוי סתמא לנטוע דאי במוציא ממש לנטיעה הא אמר בריש פ' המצניע (לקמן נא.) מחייב היה ר' מאיר במוציא חטה א' לזריעה: **שמצניעין** אותו לחזיר. פירוש שראוי ליתן לעובד כוכבים או למכור לו אבל ישראל אסור לגדל חזיר:

דלא לימרו מיכל קא אכיל ליה **ועבר משום בל תשקצו.** אומר רשב"א דמשמע מכאן דחגב טהור אין טעון שחיטה מדלא קאמר דלא לימרו דקאכיל ליה בלא שחיטה ועוד דת"ק קאמר בסמוך בחגב חי טמא דילמא מיית ואכיל ליה ובטהור לא חיש והיינו משום דמותר בלא שחיטה ובתוספתא דמסכת תרומות[ד] תניא אוכל אדם חגבים בין חיין בין שחוטין[ה] ואע"ג דאסור לאכול חי משום בל תשקצו מ"מ מותר לחתוך ממנו אבר ולאכולו על ידי רחיצה ואין בו משום אבר מן החי ורש"י הביאו באלו טרפות (חולין דף סו.) מה"ג דמפיק חגבים אין טעונין שחיטה מדכתיב ואת כל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים ואת כל נפש השולת אלו חגבים מדכתיב חגבים אחר דגים משמע דאין טעונין שחיטה כדגים ואפילו עוף הוה פטרינן ליה בולא כלום אי לאו דהוקש לבהמה כדאמר בהשוחט (שם סז:)[ו]:

ועובר משום בל תשקצו. משמע דשושיבא שרי ואומר ר"ת דנפ"ב דמס' ע"ז (דף נז.) גבי איל קמצא דמפרש רב פפא דהיינו שושיבא ורב חייא בר אשי אמר משמיה דעולא סוסבל וקאמר התם דבראשו ארוך היינו שושיבא כ"ע לא פליגי דאסור ל"ג דאסור אלא גרס כ"ע לא פליגי דשרי דהכא משמע דשושיבא שרי ולית ביה אלא משום בל תשקצו ואתם מתניתין דפרק אלו טריפות (חולין דף סה:) שרי ראשו ארוך לכן נראה לר"ת דגרס כ"ע לא פליגי דשרי[ז]:

הדרן עלך א"ר עקיבא

המצניע וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו.

תימה לר"י דאמאי איצטריך למיתני ליה הא תנא ליה חדא זימנא בפרק כלל גדול (לעיל דף עה:) [ח] ואמאי כשר להצניע אינו חייב אלא המצניע[ט]:

מתקיף

מ) א מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה יח:
מא) ב שם הלכה ז:
מב) ג שם הלכה יג:
א) ד ה מיי' שם הלכה כ כא:

תורה אור השלם

1 לֵב חָכָם לִימִינוֹ וְלֵב
כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ: קהלת י ב
2 אַל תִּשְׁקֵנוּ אֶת
נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשָּׁרֶץ
הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם
וְנִטְמֵתֶם בָּם: ויקרא יא מג

מוסף רש"י

כדי לזבל קלח של כרוב. דקלא אחד משוב (לעיל עמ.). **כרישא.** קפלוט (לעיל עמ. פ:) **וציעוריה** זוטר משל כרוב (שם).

הדרן עלך אמר ר' עקיבא

רב נסים גאון

זרע פול המצרי שנים. פול המצרי הוא אלוביה בלשון ישמעאל. והן דומות פולים קטנים ביותר ובאמצעיתן שחור. תמצא דבר זה מפורש בתלמוד [ירושלמי כלאים פ"ח] כלאים פול המצרי כד דהוא רטיב אינון צוחין ליה לובי. כד דהוא נגיב אינון צוחין ליה פול המצרי. **דהא רב כהנא הוה קאי קמיה דרב והוה קא מעבר שושיבא אפומיה.** שושיבא הוא ממיני ארבה. וביאור דבר זה במסכת ע"ז בפרק אין מעמידין [דף לז] מאי איל קמצא, רב פפא אמר שושיבא.

סליק פרק אמר רבי עקיבא

רבינו חננאל

וכי תנן זרע קישואין שנים וזרע דילועין שנים וזרע פול המצרי שנים, רמינן עלה למה לי שנים במעה אחת ליחייב, דהא לענין זבל וחול הדק כדי לזבל כרישה אחת. [אמר] רב פפא כד זריע מזבל אפילו בחיטה אחת, לפיכך חייב על זבל שיש בו שיעור לזבל אחת. אבל לזרוע בתחילה, אין אדם טורח להוציא נימה אחת לזריעה. **צורי דקל ותורי דקל.** בו שמענן צורי דקל, הוצין שחולקין אותן לשנים ושלשה וארבעה, וקולעין אותן, או שלפפין אותן ועושין אותן כמין חבל. **תורי דקל,** קליפי חריות. והיינו ג)דיתא דהוה הים רב הונא בו. ויש שפירשוהו נבאראש שהוא ליף בלשון ישמעאל. ולא דמי, כי נבאראש סיב נקרא. **צפורת כרמים.** ממיני חגבים. **רבנן** סברי חגב חי כל שהא, מפני שמצניעין אותו לקטן לשחק בו, כדכתיב התשחק בו כצפור ותקשרנו לנערותיך, אבל חגב מת כאוכלין דמי ושיעורו כגרוגרת, ודווקא טהור. ור' יהודה סבר אף טמא חי כל שהוא. ואמרינן תנא קמא מאי טעמא לא אמר חגב חי טמא כל שהוא. אמר לך תנא קמא לא רגילי אינשי להצניע חגב טמא לקטן לשחק בו דלמא אתי למיכליה. ואקשינן חגב חי טהור נמי לא ליהבו ליה לקטן דלמא אתי למכליה כשהוא חי, ואית ביה משום בל תשקצו, דהא רב קאמר ליה לרב כהנא לא תעבר שושיבא אפומך, דלא לימרו קא אכיל ליה וקא עבר משום בל תשקצו. ושושיבא הוא איל קמצא, וכבר העידו על איל קמצא דהוא דכן. **אמרי** לך רבנן לא רגיל סתם קטן למיכל דבר חי, והאי דלא יהבי ליה לקטן חגב חי טמא לשחק בו, לאו דלמא אכיל ליה

ח) נראה דל"ל דהוי חגר רב הונא ביה וכיון דציו לדעת הס"ם דמגילה (מז ע"ב) כ"ה הוה אסר ריחא כו' ע"ש ועי' בערוך ערך חר התשיעי ותבין לתקן ולכוון את דברי רבינו ז"ל.

זרע קישואין. תשוב הוא וחייב בשני גרגרין: **המוציא חגב חי** (ב) **כל שהוא.** שמצניעין אותו לקטן לשחק בו כדמפרש רבי יהודה בסיפא דמתני': **מת.** הרי הוא כשאר אוכלין וחייב בכגרגרות: **ליפורש ברמים.** לקמיה מפרש מאי היא ומאי רפואתו: **שמצניעים אותו לקטן לזרוע קישואין שנים זרע דילועין שנים זרע פול המצרי שנים** (ג) **אחגב חי טהור כל שהוא מת כגרוגרת צפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא שמצניעין אותה לרפואה ר' יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהוא שמצניעין אותו לקטן לשחוק בו: גמ' ורמינהי** [ו]זבל וחול הדק כדי לזבל קלח של כרוב דברי ר"ע וחכמים אומרים כדי לזבל כרישא [ז]אמר רב פפא הא דזריע הא דלא זריע לפי שאין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה: זרע קישואין: ת"ר [ח]המוציא גרעינין אם לנטיעה שתים אם לאכילה כמלא פי חזיר וכמה מלא פי חזיר אחת אם להסיק כדי לבשל ביצה קלה אם לחשבון שתים אחרים אומרים חמש ת"ר [ט]המוציא שני נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה חייב שמצניעין אותן לנישבין מקשה של חזיר אחת צורי דקל שתים תורי דקל אחת: ציפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא: מאי ציפורת כרמים אמר רב פליא ביארי אמר אביי ומשתכח בדיקלא דחד נבארא ועבדי לה לחוכמא אכיל ליה לפלגא דימינא' ופלגא דשמאליה רמי לה בגובתא דנחשא וחתים לה בשיתין גושפנקי ותלי לה באיברא דשמאלא וסימנך [1]לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו וחכים כמה דבעי וגמר כמה דבעי ואכיל ליה לאידך פלגא דאי לא מיעקר תלמודו: ר' יהודה אומר אף המוציא כו': ותנא קמא סבר לא מאי טעמא דילמא אכיל ליה [י]אי הכי טהור נמי דהא רב כהנא הוה קאים קמיה דרב והוה קמעבר שושיבא אפומיה אמר ליה שקליה דלא לימרו מיכל קאכיל ליה וקעבר משום [2]בל תשקצו את נפשותיכם אלא דילמא מיית ואכיל ליה ורבי יהודה אי מיית קטן מיספד ספיד ליה:

הדרן עלך אמר רבי עקיבא

המצניע [י]לזרע ולדוגמא ולרפואה והוציאו בשבת חייב בכל שהוא וכל אדם אין חייב עליו אלא כשיעורו חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו: **גמ'** למה ליה למיתני המצניע ליתני המוציא לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב בכל שהוא אמר אביי הכא במאי עסקינן [כ]כגון שהצניעו ושכח למה הצניעו והשתא קא מפיק ליה סתמא מהו

המצניע. בכל שהוא. דהא אחשביה: **אלא כשיעורו.** בכל אחד שיעור המפורש לו בזרעונין חמשה זרע קישואין או דילועין או פול המצרי שנים ובשאר דברים כגון יין או אוכלין או גמי כשיעור המפורש בכלל גדול ובהמוציא: **חזר והכניסו.** זה שהצניע פחות מכשיעור והוציאו אם חזר ונתנו שלא לזורעו והכניסו: (ג) **אינו חייב.** בהכנסה זו אלא אם כן יש בו שיעור שלם הכיון דנתנו עליו שלא לזורעו ביטל מחשבתו והרי הוא ככל אדם: **גמ' ליפני המוציא זרע בכל שהוא חייב.** ואף על גב דלא אצנעיה מעיקרא להכי דהא דבעינן שיעורא היינו טעמא דאמרן אמין אדם טורח להוציא נימא אחת לזריעה אלכך מוציא אתם פטור עד שיהא בו שיעור אבל זה שהוציא נימא אחת לזריעה בהדיא גלי דעתיה דטרח ואחשביה: **אמר אביי.** ודאי מוציא לזריעה חייב ואף על גב דלא אצנעיה מעיקרא ומתניתין דבעי מצניע במוציא אתם פטור כגון לטלטלו מבית לבית דאינו חייב אלא אם משום דאחשביה בהצנעתו. ואם תאמר כבר שנו בכלל גדול (לעיל עה:) (ד) כל שאינו כשר להצניע אינו חייב אלא מצניע הא מצניע חייב הכא במאי עסקינן דאיצטריך למתניה כגון שהצניעו האי מצניע לזרע או לדוגמא ושכח למה הצניעו והשתא מפיק ליה סתמא לטלטלו מבית לבית: מהו

ב) [לעיל עמ. פ:, ג) [לעיל עמ.], ג) [תוספתא פ"ט], ד) [לעיל פ:], ה) [ובערוך ערך חר כתב לחזור לתפוך פי לעגת ע"ש], ו) כס"ת: לפקח, ז) [לקמן קכז.], ח) [ויקרא יח], ט) משום בל תשקצו דמתיא הוא וכל דבר מיאוס אית בי' משום בל תשקצו דלאיתא בתס' מכות וכו' כל"ל, י) [פ"ט], כ) [בתוספתא איתא. בין חיין בין מתים], ל) [וע"ע תוס' ע"ז לח. ד"ה לעולם ותוס' חולין סו. ד"ה בתלין], מ) [בחולין סה: כתבו וכן מצא בספר יסן וכע"ז לז: ד"ה בראשו כתבו וגי' זו נמצאת בפי' כי"ק], נ) ועמ"ש מיישב תמי' זז.

הגהות הב"ח

(א) גמ' פול המצרי שנים המוציא מגב: (ב) רש"י ד"ה המוציא חגב חי טהרור כל שהוא: (ג) ד"ה לאחשבון וכו' לסימן לכל כל"ל ותיבת עדות נמחק:
פרק י (ד) רש"י ד"ה מזב והכניסו וכ"ה אינו חייב הד"א: (ה) ד"ה אמר בתמי חגבי וכו' בכלל גדול וכל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמדהו אינו חייב כל"ל והר"ש עם ד"ה מהו דתימא וד"ה בטלה וד"ה קמ"ל דכל: (ו) תוס' ד"ה המצניע וכו' בפ' כלל גדול וכל שאין כשר להצניע ואין מצניעין כמדהו אינו חייב:

גליון הש"ם

גמ' אי הכי טהור נמי. עי' משנה למלך פרק י"ז הלכה כז מהל' מ"א: רש"י ד"ה תורי בו' ול"י כו'. עי' ברכות דף כה ע"ב ברש"י ד"ה מאן שמעת ליה:

לעזי רש"י

ליצ"ש [לצי"ש]. חוט שבתוכו עובר חוט מן השתי.

רבינו חננאל (המשך)

כשהוא חי, אלא דילמא מאית ואכיל ליה. ור' יהודה סבר סתם קטן כשהוא משחק בחגב חי או מאית בין טהור הוא בין טמא הוא קשי ליה ומיספד ספיד ליה, אבל מיכל לא אכיל ליה.

הדרן עלך אמר ר' עקיבא

פרק עשירי המצניע. כבר מפורש (בפירקא קמא) [בפרק כלל גדול] כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו, אם הוציאו בשבת אין חייב עליו אלא המצניעו. והשתא אתא ופריש המצניע כלום בחול שאינו כשיעור הוצאה, [והצניעו הוא] לזרע או לדוגמא או לרפואה, והוציאו בשבת, חייב עליו בכל שהוא [נ"א: כל שהוא], ואלמלא שהצניעו לא היה חייב עליו. ואחרים שלא הצניעוהו אין חייבים עליו אלא בשיעורו. **למה לי למיתנא המצניע לזרע ליתני המוציא לזרע.** פי' הכי קאמר, אמאי לא תנן המוציא לזרע או לדוגמא או לרפואה מה שהצניעו לכך, חייב עליו כל שהוא, ומ"ט אדכרה למחשבה בהצנעה ולא אדכרה בהוצאה. **ואהדרינן** אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שהצניעו ושכחו למה הצניעו, וקא מפיק ליה בסתמא. פי' אגמרינן דלא [עכפת] [אכפת] לן מאי קא מכוין בשעת הוצאה, בין קא מכוין להוציאו לאותו דבר שהצניעו לו, ובין אפקיה בסתמא, כיון דמעיקרא הצניעו לאחד מג' דברים הללו או כיצא בהן, אע"פ ששכח למה הצניעו והוציאו בסתם חייב,

---

ד) [לעיל עמ. פ:, ה) [תוספתא פ"ט], ו) [לעיל פ:], ז) [ובערוך ערך חר כתב לחזור לתפוך פי לעגת ע"ש], ח) כס"ת: לפקח, ט) [לקמן קכז.], י) [ויקרא יח], יא) משום בל תשקצו דמתיא הוא וכל דבר מיאוס אית בי' משום בל תשקצו דלאיתא בתס' מכות וכו' כל"ל, יב) [פ"ט], יג) [בתוספתא איתא. בין חיין בין מתים], יד) [וע"ע תוס' ע"ז לח. ד"ה לעולם ותוס' חולין סו. ד"ה בתלין], טו) [בחולין סה: כתבו וכן מצא בספר יסן וכע"ז לז: ד"ה בראשו כתבו וגי' זו נמצאת בפי' כי"ק], יז) ועמ"ש מיישב תמי' זז.

מהו דתימא. כיון דשכח בשעת הוצאה שלא היה זכור בהנעתו: **בטלה לו מחשבתו. קמ"ל.** דכל העושה סתם על דעת הראשונה עושה ובמשיכותיה קמא קאי: **כל שהוא תנן.** וסתם משנה רבי מאיר:

לאפוקי מגרוגרת. דשאר אוכלין: **אלא מעתה.** דמתני' בדעתיה תלינן דכקאמרת משום דעל דעת ראשונה מחשבת ליה שיעורא: **חישב להוציא כל ביתו.** בהוצאה אחת דלא אחשבה אלא אם כן הוציא כולה כאחד: **הכי נמי.** דכי אפקא פורתא פורתא לא מיחייב: **בטלה דעתיה.** ושיעורא דחשיב לאינשי חשיב: **וכל אדם אין חייבין אלא כשיעורו.** ואע"פ שהוכשר לזה והגיעו: **לגרוגרת.** איכא שיעורא לאכילה ולהוצאה וכ"ש לזריעה דשיעורא בכל שהוא: **ותפחה.** ועמדה על גרוגרת קודם הנחה: **ונמלך עליה לאוכלה.** והניחה מהו: **אם"ל.** בההיא אע"ג דעקירה והנחה לאו בחלא מחשבה הוא מיחייב: **הפס הוא דזיל הכא כו'.** בשעת מחשבה ראשונה היה בו כשיעור למחשבתו ושיעור (א) למחשבה שניה הלכך מילטרפי עקירה והנחה: **אבל הכא בעידנא דאפקה לא הוה בה שיעור.** למחשבה שניה של הנחה ולא מילטרפי הנחה לעקירה: **כיון דאילו אשתיק.** בהך שניה אית בה שיעור לזריעה ומיחייב: **השתא נמי מיחייב.** הואיל ויש שיעור למחשבה אחרונה ובשיעור זה איכא שיעורא למחשבה ראשונה ויותר: **לא מיחייב.** דהא בשעת הנחה ליכא שיעור למחשבה קמייתא: **בתר השתא.** בתר מחשבה דהשתא אזלינן לענין הנחה: **יש דיחוי.** מה שחסרה בינתיים אילו אנחה בההיא שעתא לא מיחייב (ב) מי אמרינן תורת דיחוי דנדחה לו מחיוב חטאת ובטלה לה עקירה וכי הדר תפחה והניחה הוי הנחה בלא עקירה: **אי לענין טומאה.** דמיבעיא לך אם נטמא לטמא טומאת אוכלין או לאו כציצה בעינן: **והאי משלימו.** שנחה אצלו והשלימו וע"י הנחה זו נטמאו: **מאי.** מדחשיב הך זריקה לענין טומאה חשיב נמי לענין שבת כאלו הוא כגרוגרת ומיחייב או לא: שיעורן

מתקיף לה רב יצחק. פירש בקונטרס דפריך אמתניא[א] וקשה דאמאי נטר ליה עד הכא [ב]ואומר הרב פור"ת בשם רבינו שמואל דאדרב יהודה אבוה פריך וה"פ [ג]כיון דאמרת דמוציא חטה אחת לזריעה חייב אע"פ שאין רגילות משום דבתר מחשבתו אזלינן ה"נ כשחישב להוציא כל ביתו ניחוד בתר מחשבתו ולא נחייבנו בפחות כיון דפחות מיכן אינו חשוב בעיניו ומשני התם בטלה דעתו אבל כל אדם [ד]דאין אדם שלא יהא חשוב בעיניו פחות מכן אבל הכא יש בני אדם שחשובה להם חטה אחת לזריעה: **או דילמא בתר השתא אזלינן.** דמשמע דאי [ה]בתר השתא אזלינן ליכא למיבעיא מידי מדקאמר אע"ל בתר השתא אזלינן הוצא גרוגרת לאכילה ולמקה וחזרה ותפחה מהו ולא מיבעיא ליה אקמייתא ואמאי אכתי תיבעי ליה אי הוה דיחוי אבל שבת אי לא כדבעי בסמוך דהא מיד כשנמקה נדחית וי"ל דדוקא ההיא דבסמוך חשיב ליה דיחוי שנדחית בין משיעור ראשון בין משיעור אחרון אבל הכא דמשיעור אחרון מיהא לא נדחית [ו]לא חשיב ליה דיחוי: **אי לענין טומאה בציצה אוכלין בעינן.** משמע דלא מקבל אוכל טומאה בפחות מכציצה ומה שהניח [ז]רש"י מת"כ דאוכל מקבל טומאה בכל שהוא דתניא מכל האוכל (ח) שנטמא בכל שהוא [ט]יכול יהא נטמא אחריס ת"ל אשר יאכל אוכל הנאכל בצת אחת הוי אומר זה בילת תרגגולת אומר ר"ת דאסמכתא היא דה"ל מעשר ירק מרבינן בת"כ מוכל מעשר הארץ ולא הוי אלא אסמכתא בעלמא [י]והא דפריך בפרק כל שעה (פסחים ד' ג:) למ"ד משקין מיבלע בליעי מהא דתנן טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהורים ואי מיבלע בליעי אמאי טהורים ומוקי לה בענבים שלא הוכשרו לאימת קא מיתכשרי לכי סחיט להו וכי סחיט להו בציר ליה שיעוריה אתי שפיר גם לפי' הקונטרס דאע"ג דמקבל טומאה בכל שהוא מ"מ בציר ליה שיעורא מלקבל הכשר לפירוש הרב פור"ת דמפרש בשם רש"י בפ' חבית (לקמן קמה.) דאין אוכל מקבל הכשר בפחות מכביצה וטעמא משום דמאשר יאכל נפקא לן לטמא אחריס בכביצה [ח]ואהא כתב אשר יבא עליו מים וכן בפרק אלו עוברין (פסחים מה.) גבי בצק שבסידקי עריבה דמפרש אביי כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין ונגעו בהאי בצק בפסח דאיסורו חושבו מלטרף אע"ג דבאיסורא לירוף פחות מכביצה הוה מצי לאוקמי דנגע שרץ בכזית שבסידקי עריבה בפסח דאיסורו חושבו מקבל טומאה בשאר ימות השנה אי קשיא לן [ט]אי לא לא אלא דלענין קבלת טומאה עצמה לא נפקא לן מינה מידי דבלאו הכי אסורה משום חמץ להכי נקט לענין לטמא אחרים ומייתי רבינו תם ראיה דאין אוכל מקבל טומאה פחות מכציצה דתניא בפרק אלו עוברין (שם מד.) המקפה של תרומה השוה והשמן של חולין ונגע טבול יום במקצתן פסל את כולן מקפה של חולין ושוה ושמן של תרומה ונגע טבול יום במקצתן לא פסל אלא מקום מגעו והוינן בה מקום מגעו אמאי פסל והא לא הוי כציצה ורש"י ל"ג הכי אלא גרים והא בטל ברובא ומפרש דהכי פריך מקום מגעו אמאי פסול והא בטל שוה ושמן אגב מקפה דהא משום הכי קתני בריאשא פסל את כולן ואין נראה למחוק הספרים ועוד נהי דבטלי בריאשא להחמיר להקל לא אמרינן דבטלי ועוד דלא שייך למימר דבטלי השוה והשמן כיון שהן בעין מדקתני לא פסל אלא מקום מגעו ועוד [י] (דתניא בתוספתא) בד"א בזמן שהיא גוש בקערה משמע שהן בעין ואין להאריך ורש"י חזר בו בכריתות (דף כא.) וגבי פריה מיטמא טומאת אוכלין (חולין דף פב.) והא דאמר בפ"ק דחולין (דף כד:) התורה העידה על כלי חרס אפילו מלא חרדל לאו דוקא חרדל אלא כלומר מלא בילים ומשום דבחרדל איכא טובא דאשון ושני כו' ומקבל טומאה מדרבנן נקט ליה[יא]:

אי לענין שבת בגרוגרת בעינן. הוה מצי למיפרך דאמאי נקט זרק ואמאי נקט תרומה ולבית טמא: **בגון דאיכא פחות מכביצה אוכלים כו'.** אור"י דלהכי נקט זרק דהשתא בההי הדדי קא אתיין דלא אתיין לענין שבת עד דנח כדאמר בפרק המוליא (לעיל דף פ.) **תוך ג'** לרבנן בעיא הנחה על גבי משהו אבל מכניס מכי אתי תוך ג' **ליכא** איסור שבת ואיסור טומאה ליכא עד דמלטרף **יא ולא** אמון

מהו דתימא בטולי בטלה מחשבתו קמ"ל כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי מאיר אף במוציא חטה אחת לזריעה פשיטא כל שהוא תנן מהו דתימא כל שהוא לאפוקי מגרוגרת ולעולם [ב]עד דאיכא כזית קמ"ל מתקיף לה רב יצחק בריה דרב יהודה אלא מעתה חישב להוציא כל ביתו הכי נמי דלא מיחייב עד דמפיק לבוליה התם בטלה דעתו אצל כל אדם: וכל אדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו: מתניתין דלא כרבי שמעון בן אלעזר [ג]דתניא כלל א"ר שמעון בן אלעזר כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו והוכשר לזה והצניעו ובא אחר והוציא נתחייב זה במחשבתו של זה אמר רבא אמר רב נחמן הוציא כגרוגרת לאכילה ונמלך עליה לזריעה אי נמי לזריעה ונמלך עליה לאכילה חייב פשיטא זיל הכא איכא שיעורא וזיל הכא איכא שיעורא מהו דתימא בעינן עקירה והנחה בחדא מחשבה והא ליכא קמ"ל בעי רבא הוציא חצי גרוגרת לזריעה [ד]ותפחה ונמלך עליה לאכילה מהו את"ל התם הוא דמיחייב דזיל הכא איכא שיעורא וזיל הכא איכא שיעורא הכא כיון דבעידנא דאפקה לא הוה ביה שיעור אכילה לא מיחייב או דילמא כיון דאילו אישתיק ולא חשיב עליה מיחייב אמחשבה דזריעה השתא נמי מיחייב ואת"ל [א]כיון דאילו אישתיק ולא חשיב עליה מיחייב אמחשבה דזריעה [ב]השתא נמי מיחייב הוציא כגרוגרת לאכילה [ה]וצמקה ונמלך עליה לזריעה מהו הכא ודאי כי אישתיק אמחשבה קמייתא לא מיחייב או דילמא בתר השתא אזלינן ומיחייב ואת"ל [ג]בתר השתא אזלינן ומיחייב הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה וחזרה ותפחה מהו יש דיחוי לענין שבת או אין דיחוי לענין שבת [ד]תיקו: בעא מיניה רבא מרב נחמן [ה]זרק כזית תרומה לבית טמא מהו למאי אי לענין שבת כגרוגרת בעינן אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן לעולם לענין שבת [ו]וכגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין והאי משלימו לביצה מאי מדמצטרף לענין טומאה מיחייב נמי לענין שבת או דילמא כל לענין שבת כגרוגרת בעינן א"ל תניתוה אבא שאול אומר שתי הלחם ולחם הפנים שיעורן כגרוגרת ואמאי לימא מדלענין

מסורת הש"ס

(א) לעיל עו. זבחים מז., [פסחים לג: ד"ה בכביליסן], (ב) ג"ל אי לא קפיד אלא רוצה בקיומו לא אלא כו'. רש"ל, ד) [ג"ל דתני בסיפא שהרי הוא שם במשנה ולדרב' בתוס' פ"ב דטבול יום ליתא ובר"ה ג"כ בתוס' פסחים שם ד"ה ה"ג רש"ן], ה) [וע"ע תוס' פסחים לג: ד"ה לאימת ותוס' [נדה] יז: ד"ה לפילון],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה התם וכו' ושיעור למחשבתו שניה: (ב) ד"ה יש דיחוי וכו' לא מיחייב חטאת מי: (ג) תוס' ד"ה אי לענין וכו' דתניא מכל האוכל מלמד שמיטמא בכל שהוא:

גליון הש"ם

גמ' עד דאיכא כזית. עיין עירובין דף פ ע"ב תד"ה אגב: שם ותפחה ונמלך עליה. עי' מנחות דף נד ע"א תד"ה דמעיקרא: שם וצמקה ונמלך. עיין לעיל עז ע"א תד"ה ושוב: שם וכגון דאיכא פחות מכביצ' אוכלין. עיין משנה למלך פ"ד ה"ח מהל' ט"א: תוס' ד"ה אי לענין. משמע דלא מקבל אוכל טומאה עי' זבחים דף לא. תד"ה אר"א:

מוסף רש"י

ובא אחר והוציא. בשבת להה"ל מייב, דחשיב מלאכה מפני מחשבתו של זה שהוכשר לו והצניעו (זבחים מז.).

רבינו חננאל

ולא תימא בטולי מבטלא למחשבתו, אלא כל הערשה על דעת מחשבתו ראשונה הוא עושה. אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי מאיר אף במוציא חיטה אחת לזריעה. פי' הני מילי לענין המצניע אפילו הצניע חיטה אחת והוציאה. וההיא דתנן באידך פרקין דרעוני גינה פחות מגרוגרת, ותנן זרע קישואין ודילועין ופול המצרי שנים, שיעורין דעלמא דלאו למצניעין, שאין אדם מרצא נימה אחת לזריעה, אבל המצניע אפילו אחת חייב עליה. וכל אדם שהוציאו סתם בשלא הצניעו אינו חייב עליו אלא כשיעור אע"פ שהצניעו [הראשון] ואינו מתחייב במחשבת הראשון, ומתניתין דלא כרבי שמעון בן אלעזר. אבל אם הוציאו השני מדעת המצניע הראשון חייב. **ואם** הוציא כגרוגרת שהוא כשיעור הוצאה [לאכילה], ומעיקרא הייתה מחשבתו לאכילה ונמלך עליה לזריעה, או לזריעה ונמלך עליה לאכילה חייב, ולא אמרינן צריך שתהא עקירה והנחה בחדא מחשבה. **ובעיי** דרבא לא איפשיטו, הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה והויא כגרוגרת ונמלך עליה לאכילה, בעידנא דעקירה הוה מחייב אמחשבתו ושיעור למחשבתו הואי, ובעידנא דהנחה נמי שיעורא היא למחשבתו שבאותה שעה, ואילו אישתיק ולא חשיב עליה מחייב אמחשבה דזריעה, השתא נמי מחייב. הוציא כגרוגרת לאכילה והיתה כשיעור בשעת עקירה, וכשצמקה וחסרה נמלך עליה לזריעה דמחייב עליה נמי בשעת הנחה, ובתר השתא אזלינן ומחייב. אבל אם הוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה וחזרה ותפחה ונדיין מחשבתו כדהתם, אע"פ דבעת עקירה יש בה כשיעור, כיון שחסרה בין כך, לכך מספקא לן יש דחוי אצל שבת, וקיימה [בתיקו]. **ועיקר** דהא מלתא דכולה עקירה והנחה במחשבה דאיסורא, דקאמרינן אמר רב ספרא א"ר אמי א"ר יוחנן המפנה חפצים מזרת לזרת ונמלך עליהן [והוציאן] פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך, ומפרשא נמי בגמרא דואילו נערות. **בעא מיניה רבא מרב נחמן זרק כזית תרומה** לבית טמא מהו. ודמי כגון שזרק מרה"ר לרה"י, אי נמי מרשות היחיד ליה לרבא. **ואהדרינן** לעולם לענין שבת, וכגון שזרק לאותו בית טמא תרומה פחות מכביצה ואיתא התם, וזרק עכשיו כזית שהוא משלימו להוא דאיתיה התם לכביצה. מאי, מדמצטרף לענין טומאה קא מחייב עליה נמי לענין שבת, ואי לאו דקא מצטרף לענין טומאה ומחייב עליה, לא איחייב עליה לענין שבת, ומשום דקא מחשב ליה מחייב, כי האי דסוף הזורק יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם, טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביה"כ, ר"מ אומר אם היתה שבת והוציא חייב, אמרו לו אינו [מן] השם, ואמרינן עלה אמאי הא אין דרך הוצאה בכך, ומהדרינן כיון דאחשביה מחייב, הכא נמי הכין או דלמא כל לענין שבת כגרוגרת בעינן. א"ל ר"נ תנינא אבא שאול אומר שתי הלחם ולחם הפנים שיעורן כגרוגרת. **מינה רבא מרב נחמן זרק כזית תרומה** לבית טמא נמי בשעת הנחה, ובתר השתא אזלינן ומחייב.

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה כו:
ג ב מיי' שם:
ד ג מיי' שם:
ה ד מיי' שם הל' מז:
ו ה מיי' שם:

מוסף תוספות

א. דאוקמא למתניתין כגון שהצניעו ושכח למה הצניעו. תוס' הרא"ש. ב. היה לבעל הגמרא לסדר דברי ר' יצחק אחר דברי אביי ולא יפסוק ביניהם בהא דרב יהודה. רשב"א. ג. בשלמא אי לאו דרב יהודה הוא אמינא מאי כל שהוא כזית דחשיב בעלמא אבל. מי' הר"ן. ד. שאין מחשבתו מבטלת מה שהוא ראוי לכל בני אדם. ממר"ן. ה. פשיטא ליה. תוס' הרא"ש. ו. ועולם היה בו שיעור זריעה שהיה יכול להתחייב מתחילה ועד סוף השיעור זה לזריעה. ריטב"א. ז. מן התורה. תוס' פסחים לג: ד"ה לאימת. ח. דהרבה דברים מדרבנן נסיב להו בתורת כהנים מקרא. תוס' הרא"ש. ט. אוכל הנאכל בבת אחת. תוס' פסחים לג: ד"ה לאימת. י. מיד הו"ל כמונח. רשב"א. יא. דנח ממש על פחות מכביצה. ריטב"א.

רב נסים גאון

פרק עשירי המצניע

למאי אי לענין שבת כגרוגרת בעינן אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן. אימא כגרוגרת להוצאת שבת. הוא אמור בכמה מקומות, במשנה המוציא אוכלין כגרוגרת, והרבה כזה. ואסמכתא דילה מקרא דכתיב ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון, ואמרו תאנה כגרוגרת להוצאת שבת. **וכביצה לענין טומאת אוכלין.** בתורת כהנים אוכל מיטמא מלמד שהוא מיטמא בכל שהוא, ו) ת"ל אשר יאכל הא אינו מיטמא אלא בכביצה. ובפרק יום הכפורים תניא ר' אומר כל איסורין שבתורה בכזית חוץ מטומאת אוכלין כו'. וטומאת אוכלין מנלן דאמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר אמר קרא מכל האוכל אשר יאכל, אוכל שאתה יכול לאוכלו בבת אחת, ושיערו חכמים שאין בית הבליעה מחזיק יתר מביצת הרנגולת. והזכרנו דבר זה בברכות ופי' אל משנה [במשנה] במסכת מעילה בפרק קדשי מזבח שנינו כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה בכחצי פרס ומזון ב' סעודות לעירוב, וכביצה לטמא טומאת אוכלין וכגרוגרת להוצאת שבת וככותבת ליום הכפורים.

ו) יכול יטמא לאחרים כל שהוא.

רבינו חננאל (המשך)

לרשות [היחיד] ורשות הרבים באמצע. [ודיקנן] למאי קא בעי רבא הא בעיי, אי לענין שבת כגרוגרת בעינן, שאם הוציא אוכלין פחות מכגרוגרת פטור, אי לענין טומאה כביצה אוכלין בעינן, שאם טימא תרומה פחות מכביצה פטור, האי כזית לענין מאי קא מיבעי

צא: המצניע פרק עשירי שבת

ז א ב מיי׳ פי״ד מהל׳ שבת הלכה יד:
ח ג ד מיי׳ פי״ב מהל׳ שבת הלכה יא:
ט ה מיי׳ פ״ג מהל׳ גניבה הל׳ ב טור״ע ת״מ סי׳ שנ״ח:
י ו מיי׳ פי״ג מהל׳ שבת הלכה יא:

מוסף תוספות

א. [ז]לא שייך למימר מגו דמצטרף לענין טומאה מצטרף נמי לענין שבת. תוס׳ סמ״ק. ב. לכזית זה להשלים לכביצה למיחל עליה טומאה. מיטב״ש. ג. ולא נתוסף להם שום טומאה בצירוף זה. מיטב״ש. ד. ואינו אלא כזית העומד לעצמו שאינו מקבל טומאה. רשב״ש.

רב נסים גאון

התם מדאפקיה חוץ לחומת העזרה **איפסיל ליה ביוצא.** עיקר זה בתורת כהנים שכל היוצא מן הקדשים חוץ למחיצתו נפסל וישרף באש. כמו שנאמר בפירוש פסוק (ויקרא ז) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף. אין לי טעון שריפה אלא הטמא והנותר, ומנין לנשחטה בלילה, ושנשפך דמה חוץ לקלעים, הלן, והיוצא, ת״ל לא יאכל כי קודש הוא כל שהוא קודש [פסול] טעון שריפה. הבשר לרבות בשר הפנימי שהוא מותר. והלא דין הוא הואיל והטמא פסול והיוצא פסול, ת״ל והבשר לרבות בשר הפנימי שהוא מותר. מיכן אמרו אבר שיצא מקצתו חוץ לחומה בפסחים חוזקן עד שמגיע לעצם וקולף עד לפרק ומתירו מן הפרק, ובמקדשין גורד כל מקום שהוא יוצא שאין בהם [משום] שבירת העצם. ובפרק כיצד צולין את הפסח [פסחים דף פב] שנינו הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד, ואמרו בתלמוד בשלמא נטמא דכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא, אלא יוצא מנלן אלא כל שפסולו בקודש בשרופה הלכתא גמירי לה.

רבינו חננאל

וקא דייק מינה רב נחמן, דהא מאן דמפיק מן המקדש בשבת שתי הלחם ולחם הפנים, אע״ג דמפסיל לענין יוצא בכזית, לא קא מחייב לענין שבת בשבת עד דהוי כגרוגרת, ואם איתא דכיון דאתשביה מיחייב ואע״ג דפחות משיעור, הוה מחייב בשבת על כזית בהוצאת שתי הלחם ולחם הפנים. **ואהדר** ליה רבא הכי השתא, התם מדאפקיה חוץ לחומת עזרה איפסיל ליה ביוצא, ודעדיין לא מחייב ליה לענין שבת כל עיקר, עד דמפיק ליה לרה״ר. אבל הכא לענין האי בעיא דהוא זרק כזית תרומה לבית טמא להשלים אוכל לכביצה, שבת וטומאה בהדי הדדי קא אתיין, ולא איפשיט. **חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעור.** מידעם דראהשביה והצניעו ואפקיה לצורך. ואע״ג דלית ביה כשיעור הוצאה מחייב עליה כד מפיק ליה בשבת אי לא איכוין ליה כשיעור צורכיה, וחזר והכניסן בחול. אם חזר אח״כ לשבת אחרת והוציאו סתם לא מחייב עליה עד דהוי יה שיעור הוצאה, אא״כ הא שחזר והכניסו בתורת מצנע. אבל אם הכניסו סתם כגון שזרקו לאורב אע״פ שישנו (בו) [מקומו] ניכר הוא, לא אמרינן כיון שהוא מכיר את מקומו במלתיה קאי וחייב על הוצאתו, אלא בטוליה בטליה לההיא הצנעה קמייתא ודיינה בכל מידעם דלא מחייב עליה אלא בשיעורו.

[מתני׳] המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה. אם האסקופה שנתן עליה הה״ר [חייב] ואם רשות היחיד [פטור], הא אם חזר והוציאן ממנה לרה״ר חייב. אבל אם האסקופה כרמלית היא ורה״ר עומדת לפניה, אם נחו האוכלין בכרמלית וחזר ונעקרן מכרמלית והוציאן לרה״ר פטור. אבל אם לא נחו בכרמלית אע״פ שעברו מרה״י (לרה״ר) דרך כרמלית חייב. ואשמעינן מתניתין דלא כבן עזאי, דתניא המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר. וחזקי האסקופה מפורשין בגמרא דיציאות השבת, היכי הויא רה״ר, והיכי הויא כרמלית. נ״א: וקימנא באסקופה שהיא כרמלית, ואם הוציא רשות היחיד והניח בכרמלית ונעקרו מן האסקופה זו שהיא כרמלית והניחן ברשות הרבים פטור. אבל אם עקר מרשות היחיד ולא הניח באסקופה ועבר עליה והניחן ברשות הרבים חייב. ודלא כבן עזאי, דתניא המוציא מחנות לפלטיה דרך סטיו חייב, ובן עזאי פוטר. וחזקי האסקופה מפורשין בגמרא דיציאות השבת היכי הויא רשות הרבים והיכי הוי רשות היחיד. **קופה שהיא מליאה פירות (ונתונה) [ונתנה] על האסקופה החיצונה אע״פ שרוב פירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה.** סבר חזקיה בקופה של קשואין ודלועין מתניתין, שעדיין מקצת כל קישות וכל דלעת בפנים ולא נתקם מבפנים לחוץ. אבל קופה שהיא מלאה פירות אחרים, כגון אגוזים ושקדים ותאנים ורמונים וכיוצא בהן וכ״ש חרדל, כיון שיש מן הפירות גופן מה שיצא כולן לחוץ יש בו שיעור גרוגרת חייב. ואע״פ שהן בתוך הכלי ומקצת הכלי עדיין בפנים ויכול למושכו לפנים ולהכניסו וממילא מה שהוא בחוץ נמשך עם הקופה ונכנס אע״פ שלא נגע בו. אלמא קסבר חזקיה אגד כלי לאו שמיה אגד. נ״א: וקמה חזקיה בקופה מליאה קשואין ודלועין וכיוצא בהן, שנשארו מקצתן בפנים

מתון בהדי הדדי א״ודוקא נקט כזית תרומה דאיכא איסור לאוכלו בטומאה אבל פחות מכזית לא וכן כזית חולין כיון דאין איסור לאוכלו בטומאה לא שייך לומר מיגו דמצטרף לענין טומאה מצטרף לענין שבת וא״ת מ״ש כזית תרומה מאי זית דהא בתרומה טומאה ליכא אלא עשה כלומוכה בהערל (יבמות דף עג.) דהאוכלה בטומאת עצמה אינו לוקה ואלו זית נמי הא קי״ל כר׳ יוחנן דאלי שיעור אסור מן התורה (יומא עד.) וי״ל דמ״מ כזית חמיר טפי שהרי זית הוא שיעור לנקות עליו בכל מקום ודוקא לבית טמא אבל לבית טהור לא אע״ג דחשיב לנקות עליו זר האוכלו מש״ה לא חשיב בפחות מגרוגרת כיון דאיסור זרות לא בא ע״י הוצאה זו: ט) **פחות מכביצה אוכלין.** ה״ה דה״מ לגימר דאיכא כביצה אוכלין אמין הם צריכין לגירוף וכזית לבד צריך לגירופן מ״ג אור״י דנקט דוקא פחות מכביצה אבל כביצה אפשר דאין מצטרף [ב]כיון שקודם גירוף כבר מטמא [ג]דילמא שבע לה טומאה [ד]בבעיא היא בהקומץ רבה (מנחות כל.) גבי עשרון שחלקו וטמא אחד מהן והניחו בכלי ונגע בטבול יום בטמא מהו מי אמר שבע לה טומאה ולא נטמא הטהור אע״ג דאם היו שניהם טהורים ונגע בטבול יום באחד מהן שניהם טמאין דכלי מצרף מה שבתוכו לקדש השתא דשבע לה טומאה לא מצטריף או דילמא לא אמרי׳ שבע לה טומאה ומשום הכי מספקא לן נקט פחות מכביצה:

קס״ד בצררי קשיא לחזקיה. ואלימא ליה ממתני׳ משום דסתם קופת הרולים אית ביה לרלי וכ״מ מדקתני ובה מיינן הרבה ומשני באורנסי ובה מיינן הרבה אורחא דמילתא נקט וכל המיינן אלולים: דאי

יוצא בכזית לענין שבת נמי בכזית הכי השתא התם מדאפקיה חוץ לחומת העזרה איפסיל ליה ביוצא אשבת לא מיחייב עד דמפיק ליה לרה״ר הכא שבת וטומאה בהדי הדדי קאתיין: חזר והכניסו אינו חייב אלא כשיעורו: פשיטא אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון שזרקו לאוצר ומקומו ניכר מהו דתימא כיון דמקומו ניכר במילתיה קמייתא קאי קמ״ל מדזרקיה לאוצר בטולי בטליה:

מתני׳ א המוציא אוכלין ונתנן על האסקופה בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת קופה שהיא מליאה פירות ונתנה על האסקופה החיצונה אע״פ שרוב פירות מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה: **גמ׳** האי אסקופה מאי אילימא אסקופ׳ רה״ר פטור הא קא מפיק מרה״י לרה״ר אלא אסקופה רה״י בין שחזר והוציאן בין שהוציאן אחר פטור הא קא מפיק מרה״י לרה״ר ב אלא אסקופה כרמלית והא קמ״ל טעמא דנח בכרמלית הא לא נח בכרמלית מיחייב מתני׳ דלא כבן עזאי דתניא ג המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב ובן עזאי פוטר: ד קופה שהיא מליאה כו׳: אמר חזקיה לא שנו אלא בקופה מליאה קישואין ודלועין אבל מליאה חרדל חייב אלמא קסבר אגד כלי לא שמיה אגד ור׳ יוחנן אמר ד אפי׳ מליאה חרדל פטור ה אלמא קסבר אגד כלי שמיה אגד א״ר זירא מתני׳ דלא כחזקיה דיקא ודלא כר׳ יוחנן דיקא כחזקיה לא דיקא דקתני עד שיוציא את כל הקופה טעמא דכל הקופה הא כל הפירות פטור אלמא קסבר אגד כלי שמיה אגד כרבי יוחנן לא דיקא דקתני אע״פ שרוב פירות בחוץ טעמא דרוב פירות הא כל פירות אע״ג דאגידא קופה מגואי חייב אלמא קסבר אגד כלי לא שמיה אגד ואלא קשיא חזקיה מתרץ לטעמי׳ ור׳ יוחנן מתרץ לטעמיה חזקיה מתרץ לטעמיה עד שיוציא את כל הקופה בד״א בקופה מליאה קישואין ודלועין אבל מליאה חרדל נעשה כמי שהוציא את כל הקופה וחייב ר״י מתרץ לטעמיה אע״פ שרוב פירות בחוץ ולא רוב פירות בלבד אלא אפילו כל פירות פטור עד שיוציא את כל הקופה מיתיבי ה המוציא קופת הרולין ונתנה על האסקופה החיצונה אע״פ שרוב מיינן בחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה קס״ד בצררי קשיא לחזקיה אמר לך חזקיה הכא במאי עסקינן באורנסי מתיב רב ביבי בר אביי ו הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת ז היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור גניבה ואיסור שבת באין כאחד ואי סלקא דעתך אגד כלי שמיה אגד קדים ליה איסור גניבה לאיסור שבת ח אי דאפקיה דרך פיו הכי נמי הכא במאי עסקינן דאפקיה דרך שוליו והאיכא מקום חלמה דאי

לטעמיה. תרתי קתני מתני׳ לא זו אף זו דסיפא ט [מוכחא] דקתני כל הקופה ולא קתני כל הפירות ואכי קאמר אף על פי שרוב הפירות מבחוץ אם אפילו כל הפירות מבחוץ נמי פטור עד שיוציא כל הקופה: **רוקנין.** מוכרי בשמים: **קס״ד בצררי.** שהיה בה לרור של בשמים שחוקין דכי אפקה לקמצת קופה נפיק בהחוא פורתא כמה לרורות כולן וקתני פטור אלמא אגד כלי שמיה אגד: **באורנסי.** לגודות ארשין מרוכין או קנה או קילופה של קנמון שהן מרוכין: **הגונב כיס בשבת חייב.** בגניבה בשעה שהגביה הכיס בבית הבעלים: **היה מגרר ויוצא.** אלא קנאה בהגבהה אלא בהוצאה מבית הבעלים: **פטור.** מתשלומין: **שהרי איסור שבת כו׳.** וכתוספות [לא.]: פריך מי דאפקיה לרה״ר איסור גניבה ליכא דרשות הרבים היא ומוקי לה בגלי רה״ר מי נמי שלריף ידו למטה מג׳ וקבלה: **קדיש ליה איסור גניבה לאיסור שבת.** דכיון שהוציאו מקצתו קנה כל המעות שמבחוץ שיכול להוציאו דרך פיו ולענין שבת מפטר דלגידי גבי רשות היחיד על ידי הכלי: **דרך שוליו.** וכיון דלא מצי למשקל לא קני בהגבהתו: **הא איכא מקום חלמה.** מקום התפירה שיכול לקרוע ולהוציא. חלמה שולדור״א כמו בהעור והרוטב (חולין רכג.) שאני עור דחליס: מפקע

ז) **שיעורן כגרוגרת.** אם הוציאן לרה״ר בשבת: **ואמאי לימא.** בכזית מיחייב דהא חשיבה הוצאה לענין איפסולי ביוצא דאי אכליה הוא עובר בלאו דכל שבקודש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו ואכילה בכזית ח): **חוץ לחומת עזרה.** להיקף החיל שלפני עזרת נשים או לעזרת נשים שהיא ו) בחיל: **בהדי הדדי אתיין.** דעד לתתנה ונלקטו עם השאר ז) (לא קבל טומאתו מן האויר דהא) לא הוי ביה שיעור: **פשיטא.** כיון דלא זרעיה בטליה ממשהבה קמייתא והוה ליה כלל אדם: **אמר אביי.** מתניתין בשלא נתלה עליו בפירות וזהו אלא שזרקו לאוצר עם פירותיו וזהו ביטול מחשבה מדלא אצנעיה לחוליה ולמיתנייה אינטריך כגון שמקומו ניכר שלא נתערב יפה עם השאר והרי הוא ניכר ביניהם: **מ״ד כיון דמקומו ניכר במילתא קמייתא קאי.** דהוה ליה כמאן דאצנעיה לחוליה: ה״ג **קמ״ל מדזרקיה לאוצר בטולי בטליה: מתני׳ על האסקופה.** בגמרא מוקי לה באסקופה כרמלית: **מלאכתו נעשה אחת.** ח) (עקירה ממקום חיוב והנחה במקום חיוב) (ט) [והכא] הוה ליה עקירה ממקום חיוב והנחה במקום פטור והדר עקירה ממקום פטור והנחה במקום חיוב: **עד שיוציא.** כלומר אלא אם כן הוציא בראשונה כל הקופה וכגמ׳ מפרש לה: **גמ׳ אי נימא איסקופה רה״ר.** כגון גבוהה ט׳ ורחב אלבעה (י) ורביס מכתפין עליו לחזיא לרביס לכתופי כדאמר בפ״ק (דף ח.): **רשות היחיד.** גבוהה י׳ ורחבה ד׳ כי חזר והוציאה ליחייב דאיכא קעקיה מרה״י והנחה ברה״ר: **אלא אסקופה כרמלית.** מג׳ ועד ט׳ יא) [ולא ט׳ בכלל] ואינה מקורה ורחבה ד׳: **הא לא נח מיחייב.** ואע״ג דהעבירו דרך כרמלית ולא אמר מהלך כעומד דמי ואיכא הנחת גופו דהוי כהנחת חפץ: **מחנות.** רה״י: **פלטיה.** רה״ר: **סטיו.** מקום מוקף איצטבאות ליצד והוא כרמלית דלא בקעי ביה רביס להדיא: **קישואין ודילועין.** שהן מרוכין ועדיין יש מהם בפנים וכל מה דלגיד לגוואי כל דהו לאו הוצאה היא: **אבל מליאה חרדל.** שהרי יש ממנו כולן בחוץ אע״פ שעל ידי הכלי הוא נאגד לגד פנים חייב דאגד כלי לא שמיה אגד דומר לא יצא כולו ועדיין אגדו בידו בפנים. זהו לשון הש״ס לענין שבת כל כמה דלא נפיק ליה כוליה קרי ליה אגוד דאגודו שייך יב) לגבי רשות קמא: **נד״ת.** דעד שיוציא את כל הקופה: **במליאה קישואין.** שהן ממלאין בארכן את כל רוחב הקופה וכל כמה דלא נפק כולה קופה לא נפיק אינהו יג): **ר׳ יוחנן מתרץ לטעמיה.** דקתני כל הקופה ולא קתני כל הפירות והכי קאמר אף על פי שרוב הפירות מבחוץ אם אפילו כל הפירות עד שיוציא כל הקופה: **רוקנין.** מוכרי בשמים: **קס״ד בצררי.** שהיה בה לרור של בשמים שחוקין דכי אפקה לקמצת קופה נפיק בהחוא פורתא כמה לרורות כולן וקתני פטור אלמא אגד כלי שמיה אגד: **באורנסי.** לגודות ארשין מרוכין או קנה או קילופה של קנמון שהן מרוכין: **הגונב כיס בשבת חייב.** בגניבה בשעה שהגביה הכיס בבית הבעלים: **היה מגרר ויוצא.** אלא קנאה בהגבהה אלא בהוצאה מבית הבעלים: **פטור.** מתשלומין: **שהרי איסור שבת כו׳.** וכתוספות [לא.]: פריך מי דאפקיה לרה״ר איסור גניבה ליכא דרשות הרבים היא ומוקי לה בגלי רה״ר מי נמי שלריף ידו למטה מג׳ וקבלה: **קדיש ליה איסור גניבה לאיסור שבת.** דכיון שהוציאו מקצתו קנה כל המעות שמבחוץ שיכול להוציאו דרך פיו ולענין שבת מפטר דלגידי גבי רשות היחיד על ידי הכלי: **דרך שוליו.** וכיון דלא מצי למשקל לא קני בהגבהתו: **הא איכא מקום חלמה.** מקום התפירה שיכול לקרוע ולהוציא. חלמה שולדור״א כמו בהעור והרוטב (חולין רכג.) שאני עור דחליס:

מסורת הש״ס

ט) לעיל ה:, ג) ל״ל המוציא קופת הרולין ובה מיינן הרבה ומתנה כו׳. רש״ל, ג) ב״מ פו. סנהדרין עב. כתובות לא. [תוספ׳ דב״ק פ״ט], ד) שייך לעי״ל, ה) [ע״כ שייך לע״ל], ו) [ל״ל בחול. חתם״ס], ז) רש״ל מ״ז ואינו מוכח דיי״ל דקתי׳ אקבלת טומאה לטומאת אחרים ועי׳ במהרש״ל, ח) [רש״ל מ״ז], ט) [רש״ל], י) [ל״ל דלגיד ושייך. דק״ס], כ) [רש״ל], ל) שייך מע״ל.

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה מלאכתו וכו׳ במקום חיוב אבל הכא דהוו ליה: (ב) ד״ה אי נימא וכו׳ ארבעה. נ״ב ע״ל בפ״ק ד׳ מ ע״א פי׳ רש״י דלא בעי ד׳ אלא בין רחב בין בין קלר: (ג) ד״ה במלאכת קישואין וכו׳ איתמו כולהו הס״ד:

גליון הש״ס

גמ׳ אלמא קסבר אגד כלי שמיה אגד. ע׳ פסחים דף פה ע״ב תד״ה בגגרלין: שם אי דאפקיה דרך פיו ה״נ. עי׳ בהרא״ש פ״ז דב״מ סימן כג:

לעזי רש״י

שולדור״א [שולדידור״א]. תפר.

מוסף רש״י

הובא בסוף המסכת.

רבינו חננאל (המשך)

ולא יצאו כל קישואין וכל הדלועין, שאינה עקירה גמורה מרשות לרשות. אבל אם הן כגון אגוזין ושקדים חייב. וכל [שכן] חרדל שהוא לחוץ (הוא) ועקר מרשות היחיד והניח ברשות הרבים **אם** יש בו כגרוגרת חייב ואע״פ שהן בתוך הקופה ומקצת הקופה עדיין בפנים שהן בחוץ כבר יצאו והקופה אינה מעכבת סבר איגד כלי לאו שמיה איגד. כלומר קשירתם בכלי אינה קשירה. **ואית ליה למידק** מן מתניתין דקאמר ר׳ זירא **דתנן** אע״פ **שרוב פירות** מבחוץ **פטור, רובה של** קישות ורובה של דלעת. **אבל אם הקישות כולה או** הגרוגרת כולה בחוץ חייב ואע״פ שהוא בתוך הכלי ומקצת הכלי בפנים. ור׳ יוחנן סבר אפילו קופה מליאה חרדל ויצא רובה לחוץ כיון שהוא מכוגד ואית ליה גדפאני, איגד כלי שמיה איגד ועדיין אגודה היא לפנים ופטור עד שתנתק כולה לחוץ. דדייק מן מתניתין כדר׳ זירא עד שיוציא את כל הקופה הא אם הוציא כל הפירות פטור. וחזקיה מתרץ ליה למתניתין כטעמיה ור׳ יוחנן מתרץ לה כטעמיה. נ״א: ור׳ יוחנן אמר אפי׳ מליאה חרדל פטור, איגד כלי שמיה איגד. אמר ר׳ זירא מתני׳ לא כחזקיה דיקא ולא כר׳ יוחנן, דקאתני עד שיוציא את כל הקופה. **ומותבינן** לחזקיה המוציא קופת הרולין ונתנה על האסקופה החיצונה אע״פ שרוב מיינן מבחוץ פטור עד שיוציא את כל הקופה, קס״ד דאית בקופת הרולים חפצים קטנים כגון חוליות ומרגליות או כיוצא בהן דציירין בצרור, וקאמר אע״פ שרובי הצרורות מבחוץ פטור מפני שאגד כלי [שמיה] אגד עד שיוציא כל

הקופה. **ופריקנא** אמר לך חזקיה לית בה בהאי קופה צרורי דדמי לאגוזים ותאנים ולחרדל, אלא הני מיינן דאית בה ארנסי דכיוצא בהן, שהן דומין לקישואין ולדילועין, שכל אחד מהן נותן ממנו כלום בפנים. ובלשון ארמי שנודע עכשיו ביגותינו אין אגן יודעין [מהן] ארנסי, אלא עצים או קנים שעושין אותן לכרוך עליהן צמר או פשתן, והאשה נושאה אותן בידה ומושכה מהן וצריא מיניה חוטי לפילכא, ונמצאו אלו הרבה בקופת הרולכים ויש להן ארך כקישואין ודילועין. (מותב) [מתיב] רב ביבי בר אביי הגונב כיס בשבת חייב שכבר נתחייב בגנבה (ואבדה) קודם שבא לידי איסור שבת. היה מגרר ויוצא פטור שאיסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד. ועיקר הא מלתא, שכל שהתחייב בנפשו פטור מן התשלומין, אבל אם נתחייב בתשלומין שיתחייב בנפשו לא מיפטר. וכי אמר ר׳ אבין [כתובות לא] הזורק חץ מתחילת ארבע לסוף ארבע וקרע שיראין בהליכתו פטור שעקירה צורך הנחה היא. אותיב שם רב ביבי בר אביי כי הא תשובה דקא מותיב מהא מתניתא הגונב כיס בשבת, ופריקו ליה. וה״נ קא מותיב ליה למאן דאמר אבל כלי שמיה אגד מהא מתניתא וקאמר ליה (את) [אם] אמרת מעות המונחים בכיס ופירות המונחים בקופה אע״פ שהוציא מקצת כיס ומקצת הקופה וכבר יצאו מעות הרבה ופירות הרבה לחוץ, כיון שאגודים בכיס ומקצת הכיס בפנים פטור. והכא קתני היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור שבת ואיסור גניבה באין כאחד, ואי הוה אגד כלי שמיה אגד, היה נתחייב בגניבה קודם שיבוא לידי איסור שבת, דמן כד מפיק פורתא מן הכלי לחוץ נתחייב בגניבה דאי בעי שרי ושקיל, ולדבריך עדיין לא בא לידי איסור שבת שהרי לא הוציא את כל הכיס. וכיון שהוא בא לכלל איסור שבת בהוצאת מקצת הכיס שהרי הגניבה עם השבת באין כאחד, תיובתא דר׳ יוחנן. **ופרקינן** אמר לך ר׳ יוחנן אי אפקי לכיס דרך פיו הכי נמי דמחייב, שהרי נתחייב בגנבה קודם שיבוא לידי איסור שבת, והא מתניתא לא אתאמרא אלא בדאפקיה לכיס דרך שוליו, דלא מצי למשקל מיניה מידעם עד דמפיק ליה לכוליה, ובהכין גניבה ואיסור שבת באין כאחד. **והדר** אקשינן ליה לר׳ יוחנן והא איכא חלמא, שהוא המקום התפור בשולי הכיס,

מפקע. קורע: **בנסכא.** שהן חתיכות חרוכות וכל זמן שמקלתן בפניס לא קנה: **ופרכינן וכיון דאיכא שנצין.** לצועות שקורין אשטולד"ץ: **מפיק ליה עד פומיה ושקיל.** וכיון דמלי למשקליהו קני ולענין שבת לא מיפייב עד דמפיק להו לשנצין דעל ידו הוא חגוד לרה"י שהרי לא יצאו: **ומכרכי עילויה.** שאין יכול להוציאו (ג) בלא שנצין: **קם אביי בשיטתיה ור'.** שניהם חזרו בדבריהם והחליפום: **ביד חייב.** משיצאו הפירות ואע"פ שגופו ברשות היחיד ולא אמרינן חגד גופו שמיה חגד: **בכלי פטור.** כל זמן שיש מקצת הכלי בביתו: **ביד פטור.** לחגד גופו שמיה חגד דידו בתר גופו גרירא בכלי חייב וקשיא אתרוייהו למה שהחליפו שיטתן: **הכא למעלה מג'.** וטעמא משום דלא נח ולא משום חגד גופו: **והא למטה מג'.** דליכא למיפטריה משום הנחה דכמונח דמי: **מתני' שכן משא בני קהת.** בכתף ישאו (במדבר ז) יומין ושמאל ויחיק אורח ארעא. ובשם רבינו יצחק בר יהודה מצאתי שאמר בשם רב האי שמפורש בהש"ס ירושלמי (ב) ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה (ג) [שמן] אחד בימין [ושמן] אחד בשמאל והקטורת בחיקו והחביתין בכתף: **מרפקו.** אייגל"ץ: **פונדתו.** אזור חגור: **ופיה למטה.** אין דרך הוצאה בכך אבל פיה למעלה דרך הוצאה: **שפת חלוקו.** שפה התחתונה: **גמ' המוציא משאוי למעלה מי.** מעבירו בחויר בידו ואינו על כתפו וגבוה מן הארץ (ד) [עשרה] קאמר דאי במונח על כתפו מתניתין היא. והא דתנן (לקמן דף ק.) הזורק ד' אמות בכותל למעלה מעשרה בזורק בחויר אלמא אין למעלה מעשרה רשות הרבים דווקא זורק אבל מעביר חייב דליף מדבי קהת במשכן: **אשר על המשכן וגו'.** בקלעי החצר משתעי: **אף מזבח.** גובהו י' אמות והולך לסובבו בקלעים של י' אמות רחב ומה אני מקיים וג' אמות קומתו (שמות כז) משפת סובב ולמעלה ומה אני מקיים וקומה ה' דקלעים משפת מזבח ולמעלה כך מפורש בזבחים (דף נט:) שהיו הקלעים ט"ו אמות: **מכאן אתה למד.** דקס"ל שאר כלוים נמי גביהי כמשה: **פולטא מלעיל.** וכיון דמזבח י' אמות והוא נושא בכתף כדכתיב (במדבר ז) ולבני קהת לא נתן (עגלות) וגו' הכלוים י' אמות כי מלוי ליה תילתא למעלה מראשיהן או מכתיפו ונמצא גבוה מן הארץ קרוב לשלש של י' אמות דהוו טובא טפי יותר מי' טפחים: **ואיבעיא אימא.** לא גביהי כוים ולא ממזבח גמרינן דשמא כוים לא גביהי אלא ז' אמות ואין משאן דמזבח גבוה מן הארץ אלא ב' או ג' טפחים ומאהרן גמר לה ר' אלעזר: **אשתכח דלמעלה מי' קאי.** טובא אפילו אין גובהן של כוים אלא ג' אמות כמונו הרי י"ח טפחים ואהרן אינו תלוי למטה מכתפותיהן אלא ו' טפחים וד' שליש טפח אישתכח דגבוה י' ויותר: **ולגמר ממשה.** שפרש המשכן ונמצא דגובהן של כוים עשר אמות ונילף מכוים נושאי המזבח: **דאמר מר.** במסכת נדרים: **אנשי הולל.** היו נושאין כדי מים ויין על ראשיהן ואין אוחזין אותם בידיהם: מתני'

דאי בעי מפקע ליה. נראה לר"י שכיסין שלהם לא היו תפורות בחוזק כמו שלנו ולהכי פריך ממקום התפירה ולא ממקום אחר: **ורמי דאביי אדאביי.** *קיס ליה להש"ס דהך מילתא דמייתי אימתר בתר אדהדור בהו: **התם למעלה מג'.** ונהי דלאו שמיה חגד בעלמא ליכא כדפירש בקונטרס הקשה ה"ר אלחנן לרבה דמוקי מתני' בריש מכילתין (דף ד.) כר"ע דאמר קלוטה כמי שהוחתה דמיא בהך בצא דמייתי הכא אמאי שייסה פטורין והלא למעלה מג' לר' עקיבא כמו למטה מג' לרבנן וי"ל דרבה סבר אגד גוף שמיה חגד ור"י מפרש התם למעלה מג' ואית לן למימר דשמיה חגד כדאמר בפ"ק (דף ג.) דידו בתר גופו גריר הכא למטה מג' דלאו שמיה חגד: **לאחר ידו ברגלו.** ולפפרש דגרס כלאחר ידו י"ל דברגלו הוי פירוש כלאחר ידו ומיהו גירסא קמא ניחא טפי דהכי תניא בברייתא בגמרא:

במרפקו. (ג) הוא שקורין (ד) קוד"א ולא כמו שפירש בקונטרס אישיל"ש מדתנן באהלות (פ"א מ"ח) רמ"ח אברים באדם שלשים בפיסת היד ו' בכל אצבע שיש בקנה שיש במרפק אחד בזרוע (ה) שיש בכתף כו' משמע דמרפק הוא למטה מן הזרוע וכן בפרק האומר משקלי (ערכין יט:) ידי ורגלי עלי ממלא חצאי מים ומכניס ביד עד העליל וברגל עד הארכובה ועליל קרי ליה בתמיניתן דהתם במרפקן ותרגום של אליעזר ידי מרפקי ידיה (יחזקאל יג) משמע דעליל היינו קוד"א שהוא ביד כנגד הארכובה ברגל [ב]וכפ"ב דזבחים (דף יח:) לא יחגרו ביזע שאין חוגרין לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאליהם אלא כנגד אליי ידיהם ואי אליי היינו אישיל"ש היאך יחגרו למעלה מהם [ג]ועוד א"כ כנגד אליהן היאך חוגרים אדרבה שם היא מקום זיעה אלא ודאי היינו קוד"א [ד]וכן יש להוכיח מכאן דלא כמפרש דמקום תפילין הוי בקנה למטה ממרפק דבכל מקום אמרינן תפילין בזרוע ובמס' אהלות (פ"א מח) משמע דזרוע הוא למעלה ממרפק ועוד דבפ' האומר משקלי (שם ד' יט:) פריך וביד עד העליל והכתיב והיה לאות על ידך ותנא זה קיבורית ומשני דאורייתא קיבורית כולה פירוש קרויה יד בנדרים הלך אחר לשון בני אדם [ה]משמע דמקום תפילין למעלה מן העליל(ה): **המוציא בפיו כו'.** [ו]והא דתנן בחמרו לו (כריתות ד' יג:) אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב ה"מ אוכלים שדרכן להוציאן בפיו בשעת אכילה: **אישתכח דלמעלה מי' הוה קאי.** דמכתף אדם עד לארץ שלש אמות [ז]כדאמר בתרגום מגלת אסתר פרשנדתא אלטוליא על תלת אמין וכן כלהו ולאשיאם (ח) היו קטועים ומקוה דאמר (יומא לא.) דהוי כל גופו עולה בהן אפילו רחש בחמה על אמה ברוח ג' אמות דכשיכנס במים יעלו המים למעלה מראשו [ח]וכוכין דאמר בסוף המוכר פירות (ב"ב דף ק:)(ט) דלוכרן אלבע אמות היינו עם ראש ולוחה ועופי הארון עם מה שמשקעין ארון בתוך הכוך טפח או טפחיים וגבי היזק ראיה דהלריך אלבע אמות בריש בצא בתרא (דף ב:) משום לוחה ולאש ובקל יגביה עצמו שיוכל לראות (ט)לכך לריך אלבע אמות והא דאמרינן במי שהוליאוהו (עירובין דף מח.) דמקומו של אדם אלבע אמות היינו כשפושט ידו למעלה מראשו(ט): ולא"ל

מפקע. קורע: **בנסכא.** שהן חתיכות חרוכות וכל זמן שמקלתן בפניס לא קנה: **ופרכינן וכיון דאיכא שנצין.** לצועות שקורין אשטולד"ץ: **מפיק ליה עד פומיה ושקיל.** וכיון דמלי למשקליהו קני ולענין שבת לא מיפייב עד דמפיק להו לשנצין דעל ידו הוא חגוד לרה"י שהרי לא יצאו: **ומכרכי עילויה.** שאין יכול להוציאו (ג) בלא שנצין: **קם אביי בשיטתיה ור'.** שניהם חזרו בדבריהם והחליפום: **ביד חייב.** משיצאו הפירות ואע"פ שגופו ברשות היחיד ולא אמרינן חגד גופו שמיה חגד: **בכלי פטור.** כל זמן שיש מקצת הכלי בביתו: **ביד פטור.** לחגד גופו שמיה חגד דידו בתר גופו גרירא בכלי חייב וקשיא אתרוייהו למה שהחליפו שיטתן: **הכא למעלה מג'.** וטעמא משום דלא נח ולא משום חגד גופו: **והא למטה מג'.** דליכא למיפטריה משום הנחה דכמונח דמי: **מתני' שכן משא בני קהת.** בכתף ישאו (במדבר ז) יומין ושמאל ויחיק אורח ארעא. ובשם רבינו יצחק בר יהודה מצאתי שאמר בשם רב האי שמפורש בהש"ס ירושלמי (ב) ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה (ג) [שמן] אחד בימין [ושמן] אחד בשמאל והקטורת בחיקו והחביתין בכתף: **מרפקו.** אייגל"ץ: **פונדתו.** אזור חגור: **ופיה למטה.** אין דרך הוצאה בכך אבל פיה למעלה דרך הוצאה: **שפת חלוקו.** שפה התחתונה: **גמ' המוציא משאוי למעלה מי.** מעבירו בחויר בידו ואינו על כתפו וגבוה מן הארץ (ד) [עשרה] קאמר דאי במונח על כתפו מתניתין היא. והא דתנן (לקמן דף ק.) הזורק ד' אמות בכותל למעלה מעשרה בזורק בחויר אלמא אין למעלה מעשרה רשות הרבים דווקא זורק אבל מעביר חייב דליף מדבי קהת במשכן: **אשר על המשכן וגו'.** בקלעי החצר משתעי: **אף מזבח.** גובהו י' אמות והולך לסובבו בקלעים של י' אמות רחב ומה אני מקיים וג' אמות קומתו (שמות כז) משפת סובב ולמעלה ומה אני מקיים וקומה ה' דקלעים משפת מזבח ולמעלה כך מפורש בזבחים (דף נט:) שהיו הקלעים ט"ו אמות: **מכאן אתה למד.** דקס"ל שאר כלוים נמי גביהי כמשה: **פולטא מלעיל.** וכיון דמזבח י' אמות והוא נושא בכתף כדכתיב (במדבר ז) ולבני קהת לא נתן (עגלות) וגו' הכלוים י' אמות כי מלוי ליה תילתא למעלה מראשיהן או מכתיפו ונמצא גבוה מן הארץ קרוב לשלש של י' אמות דהוו טובא טפי יותר מי' טפחים: **ואיבעיא אימא.** לא גביהי כוים ולא ממזבח גמרינן דשמא כוים לא גביהי אלא ז' אמות ואין משאן דמזבח גבוה מן הארץ אלא ב' או ג' טפחים ומאהרן גמר לה ר' אלעזר: **אשתכח דלמעלה מי' קאי.** טובא אפילו אין גובהן של כוים אלא ג' אמות כמונו הרי י"ח טפחים ואהרן אינו תלוי למטה מכתפותיהן אלא ו' טפחים וד' שליש טפח אישתכח דגבוה י' ויותר: **ולגמר ממשה.** שפרש המשכן ונמצא דגובהן של כוים עשר אמות ונילף מכוים נושאי המזבח: **דאמר מר.** במסכת נדרים: **אנשי הולל.** היו נושאין כדי מים ויין על ראשיהן ואין אוחזין אותם בידיהם: מתני'

דאי בעי מפקע ליה. נראה לר"י שכיסין שלהם לא היו תפורות בחוזק כמו שלנו ולהכי פריך ממקום התפירה ולא ממקום אחר: **ורמי דאביי אדאביי.** *קיס ליה להש"ס דהך מילתא דמייתי אימתר בתר אדהדור בהו: **התם למעלה מג'.** ונהי דלאו שמיה חגד בעלמא ליכא כדפירש בקונטרס הקשה ה"ר אלחנן לרבה דמוקי מתני' בריש מכילתין (דף ד.) כר"ע דאמר קלוטה כמי שהוחתה דמיא בהך בצא דמייתי הכא אמאי שייסה פטורין והלא למעלה מג' לר' עקיבא כמו למטה מג' לרבנן וי"ל דרבה סבר אגד גוף שמיה חגד ור"י מפרש התם למעלה מג' ואית לן למימר דשמיה חגד כדאמר בפ"ק (דף ג.) דידו בתר גופו גריר הכא למטה מג' דלאו שמיה חגד: **לאחר ידו ברגלו.** ולפפרש דגרס כלאחר ידו י"ל דברגלו הוי פירוש כלאחר ידו ומיהו גירסא קמא ניחא טפי דהכי תניא בברייתא בגמרא:

במרפקן. (ג) הוא שקורין (ד) קוד"א ולא כמו שפירש בקונטרס אישיל"ש מדתנן באהלות (פ"א מ"ח) רמ"ח אברים באדם שלשים בפיסת היד ו' בכל אצבע שיש בקנה שיש במרפק אחד בזרוע (ה) שיש בכתף כו' משמע דמרפק הוא למטה מן הזרוע וכן בפרק האומר משקלי (ערכין יט:) ידי ורגלי עלי ממלא חצאי מים ומכניס ביד עד העליל וברגל עד הארכובה ועליל קרי ליה בתמיניתן דהתם במרפקן ותרגום של אליעזר ידי מרפקי ידיה (יחזקאל יג) משמע דעליל היינו קוד"א שהוא ביד כנגד הארכובה ברגל [ב]וכפ"ב דזבחים (דף יח:) לא יחגרו ביזע שאין חוגרין לא למטה ממתניהם ולא למעלה מאליהם אלא כנגד אליי ידיהם ואי אליי היינו אישיל"ש היאך יחגרו למעלה מהם [ג]ועוד א"כ כנגד אליהן היאך חוגרים אדרבה שם היא מקום זיעה אלא ודאי היינו קוד"א [ד]וכן יש להוכיח מכאן דלא כמפרש דמקום תפילין הוי בקנה למטה ממרפק דבכל מקום אמרינן תפילין בזרוע ובמס' אהלות (פ"א מח) משמע דזרוע הוא למעלה ממרפק ועוד דבפ' האומר משקלי (שם ד' יט:) פריך וביד עד העליל והכתיב והיה לאות על ידך ותנא זה קיבורית ומשני דאורייתא קיבורית כולה פירוש קרויה יד בנדרים הלך אחר לשון בני אדם [ה]משמע דמקום תפילין למעלה מן העליל(ה): **המוציא בפיו כו'.** [ו]והא דתנן בחמרו לו (כריתות ד' יג:) אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב ה"מ אוכלים שדרכן להוציאן בפיו בשעת אכילה: **אישתכח דלמעלה מי' הוה קאי.** דמכתף אדם עד לארץ שלש אמות [ז]כדאמר בתרגום מגלת אסתר פרשנדתא אלטוליא על תלת אמין וכן כלהו ולאשיאם (ח) היו קטועים ומקוה דאמר (יומא לא.) דהוי כל גופו עולה בהן אפילו רחש בחמה על אמה ברוח ג' אמות דכשיכנס במים יעלו המים למעלה מראשו [ח]וכוכין דאמר בסוף המוכר פירות (ב"ב דף ק:)(ט) דלוכרן אלבע אמות היינו עם ראש ולוחה ועופי הארון עם מה שמשקעין ארון בתוך הכוך טפח או טפחיים וגבי היזק ראיה דהלריך אלבע אמות בריש בצא בתרא (דף ב:) משום לוחה ולאש ובקל יגביה עצמו שיוכל לראות (ט)לכך לריך אלבע אמות והא דאמרינן במי שהוליאוהו (עירובין דף מח.) דמקומו של אדם אלבע אמות היינו כשפושט ידו למעלה מראשו(ט): ולא"ל

שאם מעות יש בכיס דמצי למעבד הכי ודאי מחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת, ולא בהכין עסיק' בהא מתניתא אילא הא בריתא בכי הא דאית ביה שכא דלא מצי למשקל מיניה מקצת עד מפיק לה לכוליה, ולא מחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת. **והדר** מקשינן והאיכא שנצאי, ומפרקינן בדליכא. ואי [בעיתא] אימא לעולם דאיכא ומכרכי עילויה. ט)**והא** קושיא איכא למדרחי ביה ומרבו ביה מילי כגון פירושא ומשוו לה לעניין מי שהוציא את הכיס דרך שוליו. ודרך דחוקה היא ולא סליק טעמייהו. וגמרא דיקא הכין הואי והאיכא שנצאי, בדליכא. והכין פירשוהו רבותינו (וכו אתא דילמא) לענין מאי דקא[מר] אי דאפקיה דרך פיו הכי נמי, דאלמא מחייבינ משום דאי בעי שקיל ונמצא בא לידי גניבה קודם שיבא לידי איסור שבת. ועלה קא מקשי למה לי (אגרוי) [לאחיובי] בכי האי מלתא והיכי מצי לה למשקל מדרך פיו קמיה דנפקיה לשוליה והאיכא שנצי דאינן לולאות דידעין בערי אל כריטה ואל כראטת (דיגיר"ו) [דאגידי] עד שוליו בהדי הדדי. והכין הוה (מנהא) [מנהנא] דכיסי דההוא זמן, כההיא דתנן כיס של שנאצת שניטלו שנאציו טמא, נפשט טהור. וכי האי לא מצי למשריה (לגישה) [לרישה] אלא מכלפי שוליו דאלמא צריך להוציאו כולו. ודחינן איכא כיסי דלית להו שנצי, אי נמי דאית להו שנצי ומכרכי על פומייהו ואינן עקודין כלפי שוליו. **(ורבא)** [**ורבא**] סברה כחזקיה דאגד כלי לאו שמיה אגד, ואביי סברה כר' יוחנן דאגד כלי שמיה אגד. קם אביי בשיטתיה דרבא, פ' קם בשיטתיה והדר מן מימרא דנפשיה ואמר כמימרא

ט) דבני רבינו ר"ח שבנדפס מכאן עד סוף הענין משובשים ומסרני הגמ'. ותוקן עפ"י הגמ"י הערוך בר"ח הנדפס.

יא א ב מיי' פ"ג מהל' שבת הלכה ו:

יב ג מיי' פי"ג שם הלכה יב:

יג ד א שם הלכה יג:

יד ה שם הלכה יד:

תורה אור השלם

1 וְקִלְעֵי הַחָצֵר וְאֵת מָסַךְ פֶּתַח הַחָצֵר אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן וְעֵל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתָרָיו לְכָל עֲבֹדָתוֹ: במדבר ג כו

2 עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וָחֵצִי הָאַמָּה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: שמות כו טז

3 וְיָרַפְתָּ אֵת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן וְיָשַׂם אֶת מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: שמות מ יט

רב נסים גאון

המוציא בין בימינו בין בשמאלו בתוך חיקו ועל כתיפו חייב שכן משא בני קהת. בגמרא דבני מערבא מפרש כתי' ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וגו' שמן המאור בימינו וקטורת הסמים בשמאלו ומנחת התמיד של יום תלויה בזרועו, שמן המשחה איכן היה נתון ר' אבין בשם ר' אלעזר כמין צלוחית קטנה היתה תלויה באפונדתו. מה משכן עשר אף מזבח עשר אמות. בפרק מבוי (עירובין דף ב) אמרו איבעיא אימא כי כתיב קלעים חמש עשרה אמה לכתף בגובהה הוא דכתיב גובהה, והא כתי' רוקומה חמש אמות, ההוא משפת מזבח ולמעלה כדי שלא יהא כהן עומד ועבודה בידו והעם רואין אותו מבחוץ. ונחבאר כבר שהמזבח יש בגובהו י' אמות. ובמסכת זבחים בפרק קדשי קדשים (דף נט) אמרו ר' יהודה לטעמיה דאמר מזבח דמשה נמי גדול הוה דתניא ה' אמות אורך וה' אמות רוחב רבוע יהיה, דברים כבתבן דברי ר' יוסי, ר' יהודה אומר נאמר כאן רבוע ונאמר להלן רבוע מה להלן מאמצעיתו הוא מודד אף כאן מאמצעיתו הוא מודד כול'. ור' יוסי כי גמיר גזירה שוה בגובהה גמיר דתניא ושלש אמות קומתו דברים כבתבן דברי ר' יהודה, ר' יוסי אומר נאמר כאן רבוע ונאמר להלן במזבח החדש רבוע מה להלן גובהו כשנים ברחבו אף כאן גובהו כשנים ברחבו, הא מה אני מקיים וקומה חמש אמות משפת סובב ולמעלה.

דאמר מר אין השכינה שורה אלא על חכם וגבור ועשיר. עיקר דיליה במסכת נדרים בפרק אין בין מודד הנאה מחבירו (דף לח) א"ר יוחנן אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על חכם גבור ועשיר ועניו. ומנלן ממשה דכתיב (שמות מז) ויפרוש את האהל על המשכן, ואמר מר משה פרשו וכתיב (שמות כו) עשר אמות ארך הקרש. אימא דאריך וקטין. אלא מן הדין קרא דכתיב (דברים ט) ואתפש בשני הלוחות, ותניא אורכן ו' ורחבן ו' ועוביין ו'. עשיר דכתיב (שמות לד) פסל לך פסילותן שלך תהא. חכם, רב ושמואל דאמרי תרוייהו נ' שערי בינה נבראו בעולם וכולם ניתנו למשה חסר א', שנאמר (תהלים ח) ותחסרהו מעט מאלהים. עניו, דכתיב (במדבר יב) והאיש משה עניו מאד.

רבינו חננאל

דאי ניחא ליה מפקע ליה ודחיק, או דפתח דוכתא מן תלאמא דרך שוליו של כיס ושקיל מיניה. **ופריק** ר' יוחנן שמיה אגד (כחזקיה) ואיסקופה מליאה פירות פטור כרבי יוחנן. והלכה כרבא, דכל היכא דפליגי אביי ורבא הילכתא כרבא לבד יע"ל קג"ם. ורמי דרבא אדרבא ורמי דאביי אדאביי, דאיתמר המוציא פירות לרה"ר אמר אביי ביד חייב בכלי פטור, ורבא אמר ביד פטור בכלי חייב. והשתא דהדר אביי ואמר אגד כלי (שמיה) לא שמיה אגד וחייב קשיא אהא דקאמר הכא בכלי פטור. ורבא דקאמר אפילו מליאה חרדל פטור קשיא אהא דקאמר הכא בכלי חייב. ואמרינן איפוך אביי אמר בכלי חייב, רבא אמר בכלי פטור. וקא סלקא אדעתי' דהא דאביי ורבא כגון שהיה עומד ברה"ר והוציא כלי שיש בו פירות לרה"ר, וכי אפכינן דהמוציא פירות. אבל הא שמעתא דחזקיה ורבי יוחנן, קבלה הוא דהדר ביה אביי ממימריה וקם בשיטתיה דרבא ואיפליג עליה רבא. לענין הוציא ביד סליקא לה דליכא פלוגתא דמאן דאמר חייב בזמן ששלשל ידו למטה משלשה, ומאן דאמר פטור למעלה משלשה. והתם ביציאות השבת כי תני העני חייב, אקשינן והא בענין עקירה מע"ג מקום ארבעה, ואמרינן בה כמה טעמי ואיפריכו. ולבסוף אמרינן א"ר אבהו כגון ששלשל ידו למטה ותלה בעינן עקירה מע"ג מקום ארבעה. ולבסוף אמרינן א"ר אבהו כגון ששלשל ידו למטה ותלה (מנהא) [מנהנא] דכיסי דההוא זמן, כההיא דתנן כיס של שנאצת שניטלו שנאציו טמא, נפשט טהור. וכי האי לא מצי למשריה (לגישה) [לרישה] אלא מכלפי שוליו דאלמא צריך להוציאו כולו. ודחינן איכא כיסי דלית להו שנצי, אי נמי דאית להו שנצי ומכרכי על פומייהו ואינן עקודין כלפי שוליו. **(ורבא)** [**ורבא**] סברה כחזקיה דאגד כלי לאו שמיה אגד, ואביי סברה כר' יוחנן דאגד כלי שמיה אגד. קם אביי בשיטתיה דרבא, פ' קם בשיטתיה והדר מן מימרא דנפשיה ואמר כמימרא

תוספות

א. דקם מר פשיטתיה דמר. תוס' הרא"ש. ב. דארכובה היינו ראש השוק. רש"י. ג. דלמעלה הוי צואר ואיך סוגרו שם. תוס' חולין קו: ד"ה אמר רב. ד. שדרך העולם לחגור. תוס' מה ל: ד"ה שני. ה. כי עד השתי ליכא מאן דקרי ליה יד אלא זרוע. מיטב"ש. ו. פי' כשלא הוציאו כדרך שהוא אוכל. ריטב"א. ז. ונשתיירו עד הקרקע י"א טפחים ושליש אבל אם אדם עם ראשו רק י"ח טפחים יגיע הארון עד למטה מי'. תוס' עירובין מח. ד"ה גופו. ח. ומיירי כשהכלי גבוה מג' אמות דאם לא כן כשיכנס יפלו המים למטה ויחסר השיעור. תוס' פסחים קט: ד"ה כרום. ט. דאדם עומד על אצבעות רגליו ומסתכל מעבר למעקה. תוס' הרא"ש.

הגהות הב"ח

(א) גמ' דכתיב אשר על המשכן: (ב) רש"י ד"ה ומכרכי וכו' לכוליה. נ"ב פי' לכים: (ג) תוס' ד"ה במרפקן הוא שקורין קוד"ש. נ"ב לקמן בפ"פ הכותב דף ק"ד ע"ב פיגא גופיה מרפקן אלעזר ידיו ע"ש: (ד) **בא"ד** ואחד בזרוע דד' בכתף: (ה) ד"ה אישתכח וכו' דראשיהם היו:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ורמי דאביי וכו' קים לי. כעין זה בתוס' לעיל ט' ע"ב ד"ה הא לן בתוס':

לעזי רש"י

אשטולד"ץ (אישטידלי"ש). חבלים, שרוכים.
אישיל"א. בית-שחי.

מוסף רש"י

מה משכן ר' אמות. לריך קלעים לאלר סביביו מוקף גופה ר' אמות, דהא הכי הוה גופה דכתיב (שמות כז) עשר אמות אורך הקרש (זבחים נט:). אף מזבח. לריך להיות מוקף קלעים גופה עשר אמות (שמות כז). **ארון תשעה.** ארון גופהו תשעה טפחים דכתיב (שמות כה) ואמה ואלי קומתו (ערובין ד: סוכה ד:) ואמה בו שם שה טפחים (סוכה שם).

מוסף תוספות

א. דקם מר פשיטתיה דמר. תוס' הרא"ש. ב. דארכובה היינו ראש השוק. רש"י. ג. דלמעלה הוי צואר ואיך סוגרו שם. תוס' חולין קו: ד"ה אמר רב. ד. שדרך העולם לחגור. תוס' מה ל: ד"ה שני. ה. כי עד השתי ליכא מאן דקרי ליה יד אלא זרוע. מיטב"ש. ו. פי' כשלא הוציאו כדרך שהוא אוכל. ריטב"ש. ז. ונשתיירו עד הקרקע י"א טפחים ושליש אבל אם אדם עם ראשו הארון עד למטה מי'. תוס' עירובין מח. ד"ה גופו. ח. ומיירי כשהכלי גבוה מג' אמות דאם לא כן כשיכנס יפלו המים למטה ויחסר השיעור. תוס' פסחים קט: ד"ה כרום. ט. דאדם עומד על אצבעות רגליו ומסתכל מעבר למעקה. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל (המשך)

דרבא דחייב, אלמא אגד כלי לא שמיה אגד כחזקיה. קם רבא כשיטתיה דאביי, פירוש דסבר רבא כאביי דאגד כלי

ואת"ל אנשי הוצל עושין כן בטלה דעתן אצל כל אדם. משמע דעל [א]אתרא נמי אמר דבטלה דעתן [ב]וכן בריש בכל מערבין (עירובין דף כח.) פריך ובגל הוי רובא דעלמא והתניא כו' וכן בתר הכי (ג) פריך ופרכינן הוי רובא דעלמא וקשה דבפ' חבית (לקמן קמד:) גבי של בית מנשיא היו סוחטים ברמונים (ד) ופריך בית מנשיא הוי רובא דעלמא ומשני אין דהתנן המקיים קוליס בכרם כו' שכן בערביא מקיימין קוליס לגמליהן ופריך מי דמי ערביא אתרא הוא הכא בטלה דעתו אצל כל אדם [ג]וי"ל דהתם חשוב מנהג ערביא [ד]דלכל העולם נמי אם היה להם רוב גמלים הוו נמי מקיימי אצל בית מנשיא דחד גברא בטלה דעתו אע"ג דלכל העולם אם היה להם רמונים הרבה היו סוחטין:

רבי יהודה אומר אף מקבלי פיתקין. מפרש רבינו שמואל שיש אדם ממונה למלך שנושא פיתקין של מלך לידע מנין גבוריו ומיליו ובית אוצרותיו ונושאין אותן בכיסיהן המלויין בחגוריהן [ה]ואותן כיסין מוחזין פעמים לפניהן ופעמים לאחוריהן והוי ממש דומיא דסינר לעיל שהוא מוחז ות"ק דר' יהודה לא חשיב לה מוחז והא דמייתי בגמרא תנא שכן בגלגי מלכות עושין כן כלומר שחוד [ו]דבעינן זה מייתי ריש[ת] (דברייתא) [דמתני']:

תברא מי ששנה זו כו'. מ"ק ה"ל למינקט לאחריו ובא לו לפניו פטור ולתנא בתרא דמחייב הוה לו למינקט לפניו ובא לו לאחריו דהוי רבותא טפי אלא דהשתא לא ידע [ז]שיש בזה שום חילוק:

הא לאחריו ובא לאחריו פטור. לעיל (דף לא:) גבי חזקיה משני נעשה ובפ"ק דקדושין (דף ה.) גבי נתנה היא ואמרה היא ובכמה דוכתי לא משני: **זה אינו יכול וזה אינו יכול ר"מ ורבי יהודה מחייבין.** [ח]מה שהקשה ריב"א אמאי לא אמרינן חטאת שכן אמר רחמנא ולא שיש ושלשה לחמור גבי כופר [ט]מפורש בפרק ד' וה' (נ"ק דף מ. ד"ה כופר):

תלתא

ואת"ל אנשי הוצל עושין כן בטלה דעתן אצל כל אדם: מתני' [א]המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור לאחריו ובא לו לפניו חייב באמת אמרו האשה החוגרת בסינר בין מלפניה ובין מלאחריה חייבת שכן ראוי להיות חוזר רבי יהודה אומר אף מקבלי פתקין: **גמ'** מאי שנא לפניו ובא לו לאחריו דפטור דלא אתעביד מחשבתו לאחריו ובא לו לפניו נמי הא לא אתעביד מחשבתו א"ר אלעזר [ב]תברא מי ששנה זו לא שנה זו אמר רבא ומאי קושיא דילמא לפניו ובא לו לאחריו היינו טעמא דפטור [ג]דנתכוון לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה לאחריו ובא לו לפניו היינו טעמא דחייב דנתכוון לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה אלא מאי קושיא דיוקא דמתני' קשיא המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור הא לאחריו ובא לו לאחריו חייב אימא סיפא לאחריו ובא לו לפניו הוא דחייב הא לאחריו ובא לו לאחריו פטור א"ר אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו אמר רב אשי מאי קושיא דילמא לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לאחריו ובא לו לאחריו דחייב דאיתעבידא מחשבתו אלא אפילו לאחריו ובא לו לפניו איצטריכא ליה סלקא דעתך אמינא הואיל ולא איתעביד מחשבתו לא ליחייב קמ"ל דנתכוון לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה דחייב [ד]ולאחריו ובא לו לאחריו תנאי היא דתניא [א] [ה]המוציא מעות בפונדתו ופיה למעלה חייב פיה למטה רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין אמר להן ר' יהודה אי אתם מודים בלאחריו ובא לו לאחריו שהוא חייב ואמרו לו ואי אתה מודה כלאחר ידו ורגלו שהוא פטור אמר ר' יהודה אני אמרתי דבר אחד והן אמרו דבר אחד אני לא מצאתי תשובה לדבריהם והן לא מצאו תשובה לדברי מדקאמר להו אי אתם מודין לאו מכלל דפטרי רבנן וליטעמיך דקאמרי ליה אי אתה מודה מכלל דמחייב רבי יהודה והתניא לאחר ידו ורגלו ד"ה פטור אלא לאחריו ובא לו לאחריו ד"ה חייב לאחר ידו ורגלו דברי הכל פטור כי פליגי בפונדתו ופיה למטה מר מדמי ליה לאחריו ובא לו לאחריו ומר מדמי ליה לאחר ידו ורגלו: [ו]באמת אמרו האשה כו': [תנא [ז]כל באמת הלכה היא: רבי יהודה אומר אף מקבלי פתקין]: תנא[ח] שכן לבלרי מלכות עושין כן: **מתני'** המוציא כבר לרשות הרבים חייב [ד]הוציאוהו שנים פטורין [ה]לא יכול לחזור הוציאו והוציאוהו שנים חייבין ור' שמעון פוטר: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה אמר אביי ואמרי לה במתניתא תנא זה יכול וזה יכול רבי מאיר מחייב ור' יהודה ור' שמעון פוטרים זה אינו יכול וזה אינו יכול רבי יהודה ור' מאיר מחייבים ורבי שמעון פוטר [ו]זה יכול וזה אינו יכול דברי הכל חייב תניא נמי הכי המוציא כבר לרשות הרבים חייב הוציאו שנים רבי מאיר מחייב ורבי יהודה אומר אם לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים חייבין ואם לאו פטורים ורבי שמעון פוטר מנא הני מילי [ז]דתנו רבנן [ח]בעשותה העושה את כולה ולא העושה את מקצתה כיצד שנים שהיו אוחזין [ט]במלגז ולוגזין בכרכר ושובטין בקולמוס וכותבין בקנה והוציאו לרשות הרבים יכול יהו חייבין תלמוד לומר בעשותה העושה את כולה ולא העושה מקצתה

בעיגול

מתני' המתכוין להוציא לפניו. כגון שגרר מעות בסדינו כדי שיהיו תלוין לפניו ובא לו לאחריו: **פטור.** דלא נתקיימה מחשבתו והו"ל כמתעסק ולא מתכוין: **לאחריו ובא לו לפניו חייב.** בגמ' מפרש טעמא: **סינר.** כעין מכנסיים קטנים וחוגרת אותו לניעות ואם תלתה בו שום דבר להוציא ובא לו לצד אחר חייבת: **שכן ראוי להיות חוזר.** דרכו להיות חוזר סביבותיה ומתחלתה ידעה שסופו להתהפך: **ר' יהודה אומר אף מקבלי פתקין.** שלמלך למוסרם לרגלים אף הם חייבים בהולאתן אפילו לא נתקיימה מחשבתן כגון הוליאן על מנת לתתן לרץ זה ונתנו לזה כך לשון רבותי ולבי מגמגם: **גמ' מי ששנה זו לא שנה זו.** ת"ק פטר בתרוייהו ותנא בתרא מחייב בתרוייהו: **ועלתה בידו שמירה פחותה.** ואלו סהדי דלא נייחא ליה אבל סיפא כל שכן דנייחא ליה: **דיוקא דמתני' קשיא.** דיוקא (ח) דמלגין למילך מממתני': **לאחריו ובא לו לפניו הוא דחייב.** דעלתה בידו שמירה מעולה: **וחכמים פוטרין.** שאין דרך הולאה בכך: **אי אמרתי דבר אחד.** אי אתם מודים כו': **והם אמרו דבר א'.** אי אתה מודה כו': **מלגלג דמחייב רבי יהודה.** בתמיה הא ודאי דברי הכל פטור דלא מפקי אינשי הכי: **לאחריו ובא לו לאחריו דברי הכל חייב.** דיש מוליאין כן בשמירה פחותה: **לאחר ידו דברי הכל פטור.** דאין מוליאין כן: **מר מדמי לה לאחריו.** דשמירה פחותה היא ומר מדמי לה לאחר ידו דלא דמי למוליא לאחריו דהתם משתמרים הן מן הגגים אבל אלו נופלין מאליהן ואין מוליאין כן: **שכן לבלרי מלכות עושין כן.** בדעתו למוסרן לזה ואין מוצאו ודבר המלך נחוץ ומוצא אחר ומוסרו לו: **מתני' הוליאו** (ט) **שנים פטורין.** כדלפיכן בעשותה[ט] יחיד ולא שנים: **חייבים.** וטעמא מפרש בגמרא: **גמ' זה יכול.** להוליאו לבדו וזה יכול להוליאו לבדו והוליאו שניהם: **ר"מ מחייב.** דלא דריש בעשותה להכי אלא לפטור יחיד שעשה בהולאת ב"ד כדלקמן[ט]: **ור' יהודה פוטר.** דלאו אורחייה בהכי וסתם מתני' ר' יהודה היא: **זה אינו יכול וזה אינו יכול.** דאורחייהו להוליא בשנים בהא סבירא ליה לרבי יהודה כרבי מאיר דחייב ורבי שמעון פוטר דיליף מקראי כדלקמן[ט]: **זה יכול וזה אינו יכול.** והוליאו שניהן דברי הכל חייב (ולקמן[ט]) מפרש הי מיניהו חייב: ה"ג **הוליאוהו שנים ר' מאיר מחייב.** ול"ג פטור: **ר' יהודה אומר אם לא יכול אחד.** כלומר כל אחד ואחד: **ואם לאו.** אלא זה יכול וזה יכול פטור וממילא דבכי האי גוונא ר' מאיר מחייב: **מלגו.** פורק"ל בת ג' שייסים ומהפכין בה תבואה בגורן והוא מעמר דהוא אב מלאכה[ט]: **ולוגזין.** מאספין הצבלין: **בכרכר ושובטין.** דהוא מיסך כדאמר בפרק כלל גדול (לעיל דף עא:) שובט הרי הוא בכלל מיסך: **בקנה והוליאוהו כו'.** וכל הנך זה יכול וזה יכול ניחא:

עיגול

מתני' המתכוין להוליא לפניו. כגון שגרר מעות בסדינו כדי שיהיו תלוין לפניו ובא לו לאחריו: **פטור.** דלא נתקיימה מחשבתו והו"ל כמתעסק ולא מתכוין: **לאחריו ובא לו לפניו חייב.** בגמ' מפרש טעמא: **סינר.** כעין מכנסיים קטנים וחוגרת אותו לניעות ואם תלתה בו שום דבר להוליא ובא לו לצד אחר חייבת: **שכן ראוי להיות חוזר.** דרכו להיות חוזר סביבותיה ומתחלתה ידעה שסופו להתהפך: **ר' יהודה אומר אף מקבלי פתקין.** שלמלך למוסרם לרגלים אף הם חייבים בהולאתן אפילו לא נתקיימה מחשבתן כגון הוליאן על מנת לתתן לרץ זה ונתנו לזה כך לשון רבותי ולבי מגמגם: **גמ' מי ששנה זו לא שנה זו.** ת"ק פטר בתרוייהו ותנא בתרא מחייב בתרוייהו: **ועלתה בידו שמירה פחותה.** ואלו סהדי דלא נייחא ליה אבל סיפא כל שכן דנייחא ליה: **דיוקא דמתני' קשיא.** דיוקא (ח) דמלגין למילך מממתני': **לאחריו ובא לו לפניו הוא דחייב.** דעלתה בידו שמירה מעולה: **וחכמים פוטרין.** שאין דרך הולאה בכך: **אי אמרתי דבר אחד.** אי אתם מודים כו': **והם אמרו דבר א'.** אי אתה מודה כו': **מלגלג דמחייב רבי יהודה.** בתמיה הא ודאי דברי הכל פטור דלא מפקי אינשי הכי: **לאחריו ובא לו לאחריו דברי הכל חייב.** דיש מוליאין כן בשמירה פחותה: **לאחר ידו דברי הכל פטור.** דאין מוליאין כן: **מר מדמי לה לאחריו.** דשמירה פחותה היא ומר מדמי לה לאחר ידו דלא דמי למוליא לאחריו דהתם משתמרים הן מן הגגים אבל אלו נופלין מאליהן ואין מוליאין כן: **שכן לבלרי מלכות עושין כן.** בדעתו למוסרן לזה ואין מוצאו ודבר המלך נחוץ ומוצא אחר ומוסרו לו: **מתני' הוליאו** (ט) **שנים פטורין.** כדלפיכן בעשותה[ט] יחיד ולא שנים: **חייבים.** וטעמא מפרש בגמרא: **גמ' זה יכול.** להוליאו לבדו וזה יכול להוליאו לבדו והוליאו שניהם: **ר"מ מחייב.** דלא דריש בעשותה להכי אלא לפטור יחיד שעשה בהולאת ב"ד כדלקמן[ט]: **ור' יהודה פוטר.** דלאו אורחייה בהכי וסתם מתני' ר' יהודה היא: **זה אינו יכול וזה אינו יכול.** דאורחייהו להוליא בשנים בהא סבירא ליה לרבי יהודה כרבי מאיר דחייב ורבי שמעון פוטר דיליף מקראי כדלקמן[ט]: **זה יכול וזה אינו יכול.** והוליאו שניהן דברי הכל חייב (ולקמן[ט]) מפרש הי מיניהו חייב: ה"ג **הוליאוהו שנים ר' מאיר מחייב.** ול"ג פטור: **ר' יהודה אומר אם לא יכול אחד.** כלומר כל אחד ואחד: **ואם לאו.** אלא זה יכול וזה יכול פטור וממילא דבכי האי גוונא ר' מאיר מחייב: **מלגו.** פורק"ל בת ג' שייסים ומהפכין בה תבואה בגורן והוא מעמר דהוא אב מלאכה[ט]: **ולוגזין.** מאספין הצבלין: **בכרכר ושובטין.** דהוא מיסך כדאמר בפרק כלל גדול (לעיל דף עא:) שובט הרי הוא בכלל מיסך: **בקנה והוליאוהו כו'.** וכל הנך זה יכול וזה יכול ניחא:

מסורת הש"ס

ט) [יבמות יג. כתובות עה: ב"ק דף מז:] ועי' תוס' כתובות עה: פירשו של תבלין], ב) לימא לאחריו וא"ל כל"ל, ג) [תוספתא פ"י ע"ש], ד) [ב"מ ס. וש"נ רש"י], ה) [בערוך ערך לבלר פירש לבלר סופרי מלכות מוגרין בסוגר ומולין פיתקין ממתניין פעמים שבאין לפנים ופעמים שבאין לאחוריו], ו) לעיל נ., ז) [פי' מזג ע"ד חילוף הפותיות כמו כנס כסב מוסף ערוך], ח) [ויקרא ד], ט) [דף לב.], י) [שם], כ) [שם], ל) [לעיל עג.].

תורה אור השלם

1 וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשׂוֹתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם: ויקרא ד כז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דיוקא דמתניתין קשיא דמצינו לע"ל ותיבת דיוקא נמחק: (ב) ד"ה הוציאוהו שני': (ג) תוס' ד"ה ולמ"ל וכו' בתר הכי פריך. נ"ב סוף דף כ"ט: (ד) בא"ד היו סוחטין ברימונים דפריך דבית מנשיא וכו' ומשני אין דתנן המקיים:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תברא וכו' שיש בזה שום חילוק. עי' תוס' כתובות דף עה ע"ב ד"ה מי ששנה ובימנות דף י ע"ב ד"ה ולימני:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דתניא המוליא מעות בפונדתו ופיה למעלה כו'. נ"ב בתוספתא הגיר' המתכון להוליא בפונדתו ופיה למעלה והוליא בפונדתו ופיה למטה המתכון להוליא בפונדתו ופיה למטה ר"ל ומכמים פוטרין וזה תוכן תוספתא ר"ש ר"מ מודי בלאחריו ובא לו לאחריו:

רבינו חננאל (המשך)

חמש אמות, אפשר כהן עומד ע"ג מזבח ועבודה בידו וכל העם רואין אותו מבחוץ. א"ל ר' יוסי ואתה אי אתה אומר כן גבהו והלא כבר נאמר אשר על המשכן ועל המזבח סביב, מה משכן עשר אמות אף מזבח עשר אמות ואומר קלעים חמש עשרה אמה לכתף, ומה ת"ל וחמש אמות קומתו משפת מזבח ולמעלה, ומה ת"ל ושלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה. ור' יהודה כי גמיר ג"ש ברוחבה. לר' יהודה נמי קא מיתחזי כהן, נהי דכהן מיתחזי עבודה בידו מי מתחזיא. וכיון שקומת הלוים עשר אמות (וראה) [יראה] שאפילו המזבח שגבהו עשר אמות הוא נשוי למעלה מעשרה טפחים, משום דטבעות שהן בתים לבדים קבועות בסוף שליש העליון של מזבח. וגמירי דכל טענא דמידלי במטות תילתא מלעיל ותרי תילתא מלתחת, ומשכחת תילתא עילאה לעיל מן כתפיהו דהוא ג' אמות ושליש מכתף לרי, ולמטה הויא קומתם (כתשע) [עשר] אמות, צא מהם שש אמות ושני שלישי אמה שאר המזבח נשתייר ג' אמות ומשהו שהן כשבעה עשר טפחים, והיינו

דקא אשתכח דקא מידלי טובא. **ואי [בעית] אימא מארון.** דאמר מר ארון ט' וכפרת טפח ובדים למעלה, משליש העליון נשתייר מכתפי לוים ועד סוף ארון פחות מד' טפחים, ואפילו אין אנו למדין לגובהן של לוים שהוא עשר אמות אלא אמרינן קומתו מא"ל כתיפו למטה ג' אמות שהן י"ח טפחים, צא מהן ו' טפחים ושני שלישים לשני שלישי ארון שלמטה, נמצא המשוי למעלה מ"א טפחים ושליש. ומקשינן למה לי דקא יליף לקומות הלוים מן קומת מזבח דאתי בהקישא ובגזירה שוה כדמפרש לעילא, נגמר מן משה רבינו דאמר רב משה רבינו פירש אל האהל והוא על ראש עשר אמות. **ומפרקינן** דלמא שאני משה דאמר מר ארן השכינה שורה אלא על חכם וגיבור ועשיר, ואיכא למימר שאין שאר הלוים כמוהו לכך איצטריכן למילף לשאר לוים. **והמוציא משוי על ראשו פטור.** כלישנא בתרא ואפילו אחד מבני הוצל. **המתכוין להוציא לפניו ובא לו לאחריו פטור.** שנתכוין לשמירה מעולה ועלתה בידו שמירה פחותה. לאחריו ובא לפניו חייב, שנתכוין לשמירה פחותה ועלתה בידו שמירה מעולה כדרכה, ולאו כדסליק אדעתא דר' אלעזר דמי ששנה זו לא שנה זו. ודיוקא קשיא דמתנתן לפניו ובא לאחוריו פטור, דייקינן שאם נתכוין לאחוריו ובא לאחוריו חייב. ומדתנן סיפא לאחוריו ובא לפניו חייב, איכא למידק לאחוריו ובא לאחוריו פטור. ואיסתברא ליה לר' אלעזר מי ששנה זו לא שנה זו. האי נמי לא קם אלא כרב אשי דלא מיבעיא קאמר, לא מיבעיא לאחוריו ובא לאחוריו [דחייב דאיתעבדא מחשבתו] אלא אפילו לאחוריו ובא לו לפניו דלא איתעבדא מחשבתו, גם כן חייב. ומסקינן לאחוריו ובא לאחוריו דברי הכל היא, וכי פליגי רבי יהודה ורבנן בפונדתנו ופיה למטה, מר מדמי לה לאחוריו דלאו שמירה מעולה היא וחייב, ומר מדמי לאחר ידו ופטור, והלכה כרבנן. **ואשה החוגרת בסינר ומחתה ביה מידעם אפילו נתכוונה לפניה וחזרה לאחוריה חייבת שכן ראוי להיות חוזר.** וקי"ל כל באמת הל"מ. **ולבלרי** מלכות חוגרין בסינר וחולין פתקין במתניתם, פעמים שבאין לפנים ופעמים שבאין לאחור ואי (עפכת) [איכפת] להן. **לענין שנים שהוציאו** ככר דתנן פטורים, ואם לא יכול אחד להוציא והוציאו שנים חייבים ור' שמעון פוטר.

עין משפט נר מצוה

טו א ב מיי' פ"א מהל' שבת הל' יב סמג לאוין סה:
טז ג מיי' שם הל' יג:
יז ד מיי' שם הל' טו:
יח ה ו שם הל' טז:

לעזי רש"י

פורק"א. קלשון.

מוסף רש"י

תברא. קשין אסדלי (יבמות יג. ב"ק מז:) קשין ריש לפיפא (כתובות עה: וב"ק שם). **כל באמת הלכה היא.** ואין נאסף ולגמגם בדבר (ב"מ ס.). **בעשותה.** גבי חטאת כתיב (לעיל ג.).

מוסף תוספות

א. (ד)מילתא דלא נהיגי אלא בחד. תוס' הל"מ. ב. דמנהגא דהוצל אפי' לדידהו לא מהני. ריטב"א. ג. אלמא דלא פרכינן ערביא הוי רובא דעלמא. תוס' הל"מ. ד. דבערביא הוי גמלים טובא. תוס' הל"מ. ה. ומראים אותם למלך כשהוא צריך מהם. תוס' הל"מ. ו. פעמים לפניהם ופעמים לאחריהם. מי' הר"ן. ז. ומסתמא כל חד וחד חייב חטאת. תוס' נ"ק מ' ד"ה כופר אמר. ח. כופר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה כופרים. תוס' הל"מ.

רבינו חננאל

לענין קם אביי בשיטתיה דרבא דפרישנא הדר מן מימריה ואמר כמימריא דרבא והוו תרוייהו שיטה, אית לה דומיא בכמה דוכתי מגמרא. בלולב וערבה אמרינן לר' אמר אתרוג בשפתי נמי אסורה, אבוה דשמואל אמר אתרוג בשביעי אסורה בשמיני מותרת. קם ר' זירא בשיטתיה דאבוה דשמואל, קם אבוה דשמואל בשיטתיה דלור, דא"ר זירא אתרוג שנפסלה אסור לאכילה כל שבעה. פירושיה ברור דא"ר זירא כמימרא דאבוה דשמואל קמא שאסורה כל שבעה ובשמיני מותרת, והדר אבוה דשמואל כמימרא דלור. **ובהא** מסכתא דשבתא בפרק ר"א דתולין איתמר, חרדל שלשו מע"ש, אמר רב ממחו בכלי ואין ממחו ביד. ומפרש אלא אמר שמואל ממחו ביד ואין ממחו בכלי. איתמר רבי אלעזר אמר אחד זה ואחד זה אסור, ר' יוחנן אמר אחד זה ואחד זה מותר, אביי ורבא דאמרי תרוויהו אין הלכה כר' יוחנן. קם ר' אלעזר בשיטתיה דשמואל, פי' הדר מן מאי דאמר זה וזה אסור ואמר ממחו ביד ואין ממחו בכלי. קם ר' יוחנן בשיטתא דר' אלעזר, הדר ביה ר' יוחנן מן מאי דאמר זה וזה אסור כי היכי דהוה א"ר אלעזר מעיקרא. אביי ורבא דאמרי תרוויהו הלכה כר' יוחנן מן מאי דהכי קאמר הלכתא לא ידרוף אלא יערב. בסוף מי שמת (דף קנח) א"ר עקיבא מודה אני בזה שהנכסים בחזקתן. ואמרינן עלה בחזקת מי, ר' אילא אמר בחזקת יורשי האם, רבי זירא אמר בחזקת יורשי הבן. כי סליק ר' זירא קם בשיטתיה דר' אילא, קם רבא בשיטתא דר' זירא. א"ר זירא שמע מינה אוירא דא"י מחכים, פי' משום דהוא הדר למימרא דר' אילא דמן א"י, ורבא דמן בבל קם במימרא קמא דר' זירא דהוה אמר בבבל. בין בימינו ובין בשמאלו ובחיקו ועל כתפו. הני ארבע דתנן חייב שכן משא בני קהת. והוה אמרינן רבואתן שכן הוה אלעזר בן אהרן נושא שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה. ואשכחנן בתלמוד א"י [נ"א: אלו הד' פירשו בתלמוד ארץ ישראל שכן היה משא אלעזר בן אהרן הכהן] שמן המאור בימינו, וקטורת הסמים בשמאלו, ומנחת התמיד תלויה בזרועו, ושמן המשחה, ר' אבין בשם ר' אלעזר כמין צלוחית קטנה היתה תלויה באפונדתו. **א"ר אלעזר המוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים חייב שכן משא בני קהת** למעלה מעשרה טפחים, דאשכחנן דמזבח עשר אמות דכתיב ואת קלעי החצר ואת מסך [פתח] שער החצר אשר על המשכן ועל מזבח סביב, מקיש מזבח למשכן, מה משכן עשר אמות אורך הקרש אף מזבח עשר אמות. ואשכחנן במשה רבינו שהיתה קומתו עשר אמות דכתיב ויפרוש את האהל על המשכן, ואמר רב משה פירשו. **והא** מלתא דגובהה דמזבח עשר אמות, אע"ג דכתיב ושלש אמות קומתו, מפרשא בגמרא דקדשים בפרק קדשי קדשים, והכין אמרינן שם, ר' יהודה לטעמיה דאמר מזבח גדול היה, דתניא ה' אמות אורך וה' אמות רחב רבוא היה המזבח ושלש אמות קומתו, דברים כסתבן דברי רבי יוסי, ר' יהודה [אומר] נאמר כאן רבוע ונאמר להלן רבוע, מה להלן מאמצעיתו הוא מודד אף כאן מאמצעיתו הוא מודד. ואמרינן ור' יוסי כי גמיר גזירה שוה בגובהא גמיר, דתניא ושלש אמות קומתו דברים כסתבן דברי ר' יהודה, ר' יוסי אומר נאמר כאן רבוע ונאמר להלן מה להלן גובהו כשנים כרחבו אף כאן גובהו כשנים כרחבו. א"ל רבי יהודה והלא כבר נאמר ארך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים וקומה

בעיגול של דבילה והוציאו לרשות הרבים בקורה והוציאו לרה"ר רבי יהודה אומר אם לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבין ואם לאו פטורין ר"ש אומר אע"פ שלא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים פטורים לכך נאמר בעשתה יחיד שעשאה חייב שנים שעשאוה פטורין במאי קמיפלגי בהאי קרא [1]ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה ר"ש סבר תלתא מיעוטי כתיבי נפש תחטא אחת תחטא בעשתה תחטא חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי זה יכול וזה יכול וחד למעוטי זה אינו יכול וזה אינו יכול ורבי יהודה חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי זה יכול וזה יכול וחד למעוטי יחיד שעשאה בהוראת ב"ד [6]ור"ש [7]יחיד שעשאה בהוראת ב"ד חייב ור"מ מי כתיב נפש תחטא אחת תחטא בעשותה תחטא תרי מעוטי כתיבי חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי יחיד שעשאה בהוראת ב"ד: אמר מר זה יכול וזה אינו יכול דברי הכל חייב הי מנייהו מיחייב אמר רב חסדא [8]זה שיכול דאי זה שאינו יכול מאי קא עביד אמר ליה רב המנונא [9]דקא מסייע בהדיה אמר ליה [7]ב[10]מסייע אין בו ממש אמר רב זביד משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא [11]ג[12]היה יושב על גבי המטה וארבע טליות תחת רגלי המטה טמאות מפני שאינה יכולה לעמוד על שלש ור' שמעון מטהר [13]ד[14]היה רוכב על גבי בהמה וד' טליות תחת רגלי הבהמה טהורות מפני שיכולה לעמוד על ג' ואמאי הא קמסייע בהדי הדדי לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש אמר רב יהודה מדיסקרתא לעולם אימא לך מסייע יש בו ממש ושאני הכא דעקרה לה לגמרי וכיון דזימנין עקרה הא וזימנין עקרה הא ליהוי כזב המתהפך מי לא תנן [15]ה[16]זב שהיה מוטל על ה' ספסלין או על ה' פונדאות לאורכן טמאים לרחבן טהורין ישן ספק מתהפך עליהן טמאין אלא לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש אמר רב פפי משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא רבי

תלתא מיעוטי כתיבי. והא דנקט בעשותה בברייתא טפי מהנך משום שהוא מיעוט אחרון שבפסוק ובהא פליגי ולא ידע ר"י דאמאי נקט במילתיה דר' שמעון יחיד שעשאה חייב כו' ולא נקט ליענא דלעיל העושה את כולה ולא העושה את מקצתה ואמאי ליענא דשניים שעשאוה פטורין משמע טפי אפי' זה אינו יכול וזה אינו יכול: **חד** למעוטי זה עוקר וזה מניח.

וזה כתב לות אחת ובא מבינו וכתב לות שניה לא אינטריך קרא[a] אלא אהואלא דה"א אהכנסה ואהוצא' הוא דקפיד רחמנא וליחייב אפי' בלא הנאה: **ה"ג** ורבי שמעון יחיד שעשאה בהוראת ב"ד לא צריך קרא [b]ול"ג ר"ש לטעמיה דאמר יחיד שעשאה בהוראת ב"ד חייב כדפירש בקונטרס דהא תנן בהדיא בפ"ק דהוריות (ד' ג.) הלך ועשה על פיהן בין הביאו כפרתן בין לא כו' ר' שמעון פוטר ומפרש טעמא תולה בב"ד אנוס הוא:

אמר מר זה יכול וזה אינו יכול.

נראה לר"י דהאי אינו יכול היינו אפי' בעל כח הרבה אלא שהוא נוטה הקורה בענין זה בכי האי גוונא שאלמלא אחר לא היה יכול לנושאה לבדו כגון באצבע או תופשה בענין זה שאינו יכול לנושאה לבדו [c]דמה לנו לכחו כיון דהשתא מיהא אינו יכול לנושאה: **הי** מינייהו מיחייב. לא בעי למימר שיהא פטור אותו שיכול וליחייב שאינו יכול דאין זה סברא אלא קאמר דליתחייב נמי אפילו שאינו יכול כמו לר' יהודה ור"מ דאמרי לעיל זה אינו יכול וזה אינו יכול חייב:

אמר רב זביד משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא. פירוש דמסייע אין בו ממש קשה לר"י דהכא אית ליה לרב זביד דמסייע אין בו ממש וכן רב אשי בסמוך ובפ"ב דבילה (דף כב.) אמרינן אמימר כחל עינא על יד נכרי בשבת א"ל רב אשי מאי דעתיך כו' ואמר רב כהנא חולה שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה הא מסייע בהדיה דקא עמיך ופתח א"ל איכא רב זביד דקאי כוותך ושני ליה מסייע אין בו ממש משמע דרב זביד ורב אשי סוברים דיש בו ממש ואין לומר דהא דאמר הכא אין בו ממש לא איפטר לגמרי אלא דאין בו חיוב חטאת דהא מייתי רב אשי דעבודתו כשרה משמע דאפי' פסולא דרבנן ליכא א"כ לענין שבת נמי מנגן שיש בו איסורא דרבנן ומיהו לרב אשי איכא למימר דבתר דשמעה מאמימר סברה אלא לרב זביד קשה דאיהו גופיה קאמר משמיה דרבא דאין בו ממש ואמימר היה הרבה אחר רבא ואפי' אחר רב פפא שהיה תלמידו של רבא ושמא בתר מעשה דאמימר שמעה רב זביד משמיה דרבא ולא [d]מרבא עצמו ועוד אור"י דהכי פריך התם והא קא מסייע בהדיה דקא עמיך ופתח ואע"ג דמסייע אין בו ממש בעצמה הא אית לן למימר דאמרו משום שמיקת סממנין [e]ומשני דאין בו ממש אפילו לענין זה: **ור"ש** מטהר. פי' בקונטרס דר"ש לטעמיה דפטר זה אינו יכול וזה אינו יכול [ואינו] נראה לרשב"א דשאני התם דגלי רחמנא דאיכא קרא לפטור ונראה דטעמא משום דבעי שיהיה רוב הזב נשא על כל אחד וכן משמע במסכת זבים פ"ד (משנה ה) דתנן הזב בכף מאזנים ומשכב ומושב כנגדו כרע לרב אשי איכא למימר דבתר דשמעה מאמימר סברה אלא לרב זביד קשה דאיהו גופיה קאמר משמיה דרבא דאין בו ממש ואמימר היה הרבה אחר רבא ואפי' אחר רב פפא שהיה תלמידו של רבא ושמא בתר מעשה דאמימר שמעה רב זביד משמיה דרבא ולא [d]מרבא עצמו ועוד אור"י דהכי פריך התם והא קא מסייע בהדיה דקא עמיך ופתח ואע"ג דמסייע אין בו ממש בעצמה הא אית לן למימר דאמרו משום שמיקת סממנין [e]ומשני דאין בו ממש אפילו לענין זה: **ור"ש** מטהר. פי' בקונטרס דר"ש לטעמיה דפטר זה אינו יכול וזה אינו יכול [ואינו] נראה לרשב"א דשאני התם דגלי רחמנא דאיכא קרא לפטור ונראה דטעמא משום דבעי שיהיה רוב הזב נשא על כל אחד וכן משמע במסכת זבים פ"ד (משנה ה) דתנן הזב בכף מאזנים ומשכב ומושב כנגדו כרע הזב טהורין כרעו הן טמאין ר"ש אומר ביחיד טמאין פי' כשאין אלא משכב אחד או מושב אחד במרובין טהורין שאין כ"א נושא רובו: **היה** רוכב ע"ג בהמה. בעומדת אייר דאי במהלכת כל שעה עוקרת רגל הא' ועומדת על ג' וטמא מה שתחתיהן שאינה יכולה לעמוד על שתים: **מפני** שיכולה לעמוד על ג'. וס"ל כל רגל אינו יכול והג' אחריס יכולין: **וכיון** דזימנין עקרה **הא** וזימנין **הא** ליהוי **כזב המתהפך**. [f]ואפילו בריה"ר טמא: **לאורכן** טמאין. כן גרים הקונטרס ופי' דטמאין משום דאיכא למימר דכל אחד נושא רובו עליו פעמים על זה ופעמים על זה לרוחבן טהורין שאין רובו נישא על כל אחד מהן ולפי זה אמיא כר"ש דבעי שיהא רוב הזב נישא עליו ור"י אומר דמצי למימר דאמיא אפילו כרבנן וטעמא דטהורות משום דה"ל כל אחד מסייע שאין בו ממש ומתך נישא הוה מצי למיפרך דמטמאין לאורכן מספיקא אלא ניחא ליה למיפרך מסיפא דמפרש בה טעמא אמאי טמאין:

עיגול וקורה גדולים הן ואין אחד יכול להוציאו: **ואם** לאו. שיכול אחד להוציאו: **נפש אחטא**. משמע נפש ולא נפשות: **חד למעוטי זה עוקר**. מרשות הרבים: **וזה מניח**. ברשות היחיד דכל כמה דלא כתיב אלא חד מיעוט מסתברא דהאי הוא דממעט והאי קעביד פלגא והאי פלגא וליכא חד דמסייע בכולה: **וחד**. יתורא למעוטי אף על פי דעבדי כי הדדי דהאי עביד כולה והאי עביד כולה ומיהו זה יכול וזה יכול הוא דממעיט דלאו אורחיה למעבדה בתרי: **וחד**. יתורא למעוטי תו זה אינו יכול וזה אינו יכול דאף על גב דאורחייהו למיעבד בתרי מעטינהו: **יחיד שעשה בהוראת ב"ד**. הורו ב"ד שחלב מותר והלך היחיד ועשה על פיהם דאנוס הוא ורבי שמעון לטעמיה דאמר בהוריות[a] יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב: **תרי מיעוטי כתיבי**. נפש אחת חד מיעוטא הוא דאורחיה דקרא לאשתעי הכי: **זה שיכול**. דאיהו עבדה לכולה: **אין בו ממש**. מי שאינו אלא מסייע בדבר ואם בא לעשותו לבדו אינו יכול אין בו ממש ולא חשיב מידי ולא מיפטר אידך: **אף אנן נמי תנינא**. דמסייע אין בו ממש: **היה**. זב יושב על גבי מטה: **וד' טליות**. טליתות: **שאינה יכולה לעמוד על ג'**. וכיון דזה אינו יכול וזה אינו יכול כל אחד ואחד כולי מעשה עביד וגבי מדרס חזב בעינן שיעשה רובו עליו בת"כ[b]: **ור' שמעון מטהר**. ר' שמעון לטעמיה דאמר זה אינו יכול וזה אינו יכול נמי אינו אלא כמסייע ופטור[a] [c](ל"א דבעי שיעור זיבה לזה ושיעור זיבה לזה כלומר רובו של זב מכביד על כל אחד ואחד ואפילו מסייע לא הוי): **מפני שיכולה לעמוד על ג'**. הלכך כל אחד ואחד ה"ל רביעי ואינו אלא מסייע וסתמא כר' יהודה דזה יכול וזה יכול קרי מסייע: **דעקרה ליה לגמרי**. עוקרת הרגל מן הארץ ואפי' מסייע לא הוי: ופרכינן ואי טעמא משום דעקרה ליה **כיון דזימנין דעקרה הא וזימנין עקרה הא**. ובכל ג' איכא לספוקי שמא הכבידה עליהן ולא עקרתן לטמיונהו מספק כזב[d] המתהפך על ה' פונדאות דמטמינן ליה מספק: **פונדאות**. כמין חריטין כיסים ארוכים ונותנין בהן מעות ובלע"ז בריד"ש ורלוין לשמש שכיבה עם מלאכתן שיושב עליהם והם מלאות מעות ופותח פיהם ונוטל ואין צריך לומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו: **לאורכן**. כגון שהיה שוכב על מיעיו או פרקדן ואורכו מוטל על[e] אורכן: **טמאים** גרסינן במשנה דטהרות. דיש לומר בכל אחת מהן שנישא רובו עליו פעמים על זו ופעמים על זו: **לרחבן טהורין**. לפי שאורכו מוטל על רחבן ואין רובו נישא על אחת מהן: **יש**. לו עליהן לרחבן: **ספק נהפך**. על אורכו ונמצא כולו נשען על אחת מהן: **טמאות**. דכל חדא איכא למימר על זו ניטמינהו מספק והתם נמי אי משום עקירה הוא ניטמינהו מספיקא אלא לאו טעמא משום דכולהו הוו כל חדא וחדא מסייע ואין בו ממש כן נראה בעיני משנה זו. ורבותי גורסין לאורכן טהורין ופירשו טעמא דלאורכן טהורין משום דאמרי שמא ביניהן שכב ולא עליהם וקשיא לי א"כ לקולא תלינן ואמאי תני סיפא ספק נתהפך טמאים: הסוס

a) ל"ל וכ' שמעון לטעמי' דאמר יחיד וכו'. רש"ל, b) טוריות נ:, ג) [ל"ל הא קא], ד) [ביאה כב.], ה) זבין פ"ד מ"ז, ו) ג"ז שם, ז) שם מ"ד, ח) [דף נ:], ט) [מצורע מכלתא דזבים פרק ג], י) רש"ל מ"ז,

הגהות הב"ח

(a) רש"י ד"ה וכ' שמעון וכו' כמסייע ופטור (ל"ל דבעי וכו' לא הוי) תפ"מ וב"ב ס"א נמקק אלי ל"א כי אינו מפיכש"ר אלא מפי' התוס': (b) ד"ה ופרכינן וכו' כזב המתהפך עכ: (g) ד"ה לאורכן וכו' מוטל על רחבן והסי"ד:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אמר רב זביד וכו' ולא מרבא עצמו. עיין מולין קיג ע"ב בכש"י ד"ה הא דהכיה:

לעזי רש"י

ברידי"ש. ארנקים ארוכים.

מוסף רש"י

מסייע אין בו ממש. מי שאינו עושה מלאכה ממש אלא מסייע ובלאו הוא מתעבדא (ביצה כב.).

רבינו חננאל

אית בעניין שנים שהוציאו תלתא גווני, כל אחד מהן יכול לבדו להוציא אלא שהוציאוהו שנים, ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרים. זה [לבדו] אינו יכול וזה [לבדו] אינו יכול וכשמתחברין שניהם יכולין [נ"א: ונועדו שניהם יחד והוציאוהו], ר' מאיר ור' יהודה מחייבין ור' שמעון פוטר. אחד יכול ואחד אינו יכול דברי הכל [מי שיכול] חייב. ותלמודא דשנים שעשו פטורין מבעשותה, בעושה את כולה ולא בעושה מקצתה, [שנים שעשו פטורים], הא כיצד, בזמן שכל אחד מהן יכול כגון לגיה במלגז ושביטה בכרכר וכתיבה בקולמוס דמנהגא בעלמא שכל אחד ואחד יכול [לעשותו] ואם עשו שנים פטורין. אבל כגון הוצאת עיגול של דבילה דטוענא יקירא הוא, או קורה דטוענא יקירא היא, דכל חד באפי נפשיה לא מצו ביה ושניהם מצי ביה, ר' יהודה מחייב ור' שמעון פוטר. [ו]קא מיפלגי בהאי קרא ואם נפש אחת תחטא בשגגה [מעם הארץ] בעשותה. ר"ש סבר תלתא מיעוטא כתיבי, נפש, אחת, בעשותה. חד למעוטי זה עוקר וזה מניח, כגון פשט העני את ידו לפנים ונתן בעה"ב לתוכה והוציא. וחד למעוטי זה יכול וזה יכול. וחד למעוטי זה אינו יכול וזה אינו יכול. ר' יהודה סבר זה אינו יכול וזה אינו יכול לא אימעט, ומיעוטא שלישי לאפוקי יחיד שעשה בהוראת ב"ד ופטור מן הקרבן. והיכי דמי כגון האי דתנן נשאת ע"פ ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן, שלא ע"פ ב"ד תצא וחייבת בקרבן. ור' שמעון אמר לך יחיד שעשה בהוראת ב"ד לא צריך קרא למעוטיה. ור' מאיר דקא מחייב זה יכול וזה יכול, אמר לך

תורה אור השלם

1 וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בְּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם: ויקרא ד כז

מוסף תוספות

א. דלא דמי עושה חצי שיעור לשנים המתעסקין בשיעור שלם. תוס' הלא"ש. ב. פי' שאין לך אנוס גדול מזה. מעצ"ל. ג. דלא מסתבר למימר דחשיב יכול כיון שהוא בעל כח. תוס' הלא"ש. ד. [ש]החמירו באיסורים דרבנן דילמא אתי' למיעבד בידים. ריטב"א. ה. ברשות היחיד אית לן ודאי לטמויינהו כספק טומאה ברה"י, ואי קיימא נמי ברה"ר מ"מ להוי כזב המתהפך. תוס' הלא"ש.

רב נסים גאון

זב שהיה מוטל על ה' ספסלין או על ה' פונדאות לאורכן טמאין לרחבן טהורין. פירוש דבר זה מצוי בתוספתא זב שהיה מוטל על ו' כסאות לרחבן טהורות שאין אחד מהן נושא רובו. ומשכחת לה בתורת כהנים אשר ישב עליו, עד שינשא רובו עליו.

רבינו חננאל (המשך)

תרי מיעוטי אינון ואם נפש אחת תחטא בשגגה, אחת לאו מיעוטא הוא, אלא נפש תחטא, בעשותה, חד לזה עוקר וזה מניח, וחד ליחיד שעשה בהוראת בית דין. ובזמן שאחד יכול ואחד אינו יכול והוציאו (שניהם פטורין) [ד"ה חייב]. אמר רב חסדא היכול הוא דחייב ואיזך שאינו יכול לא קא עביד מידי אלא מסייע הוא ומסייע אין בו ממש. ואיסתייע רב חסדא בכמה סייעתא, ד'פ'ש'ן' סימן. רב זביד משמיה דרבא סייעה מהא דתני בזב היה רוכב ע"ג בהמה וד' טליות תחת ד' רגלי בהמה טהורות מפני שהיא יכולה לעמוד על שלש, דחשבת כל חדא מסייעת ומסייע אין בו ממש. וכי אמר רב יהודה מדסקרתא לעולם אימא לך מסייע יש בו ממש, ושאני בהמה דכי עקרא חדא רגל משויא בדעתא למעקר כולהי גופיה, אהדרו ליה לאו זמנין עקרא הא זמנין עקרא הא, וכיון דאפילו בעי למעקר כולי גופה ומתחלה עקרא חדא זמנין עקרא הא ולאו חדא בעינא הוא דעקרא, אי הוה אית ביה ממש במסייע הוה האי זב דרכיב על האי בהמה כזב המתהפך על ה' ספסלין לארכן ויש ספק מתהפך עליהן טמאין דכל רגל מסייעת הוא ספק הא מתעקרא וספק הא מתעקרא, אלא אמרינן מסייע אין בו ממש. ורב פפי משמיה דרבא סייעא מהא,

עין משפט נר מצוה

יט א ב מיי' פ"א מהל' כ ג מיי' פ"ז מהל' משכב ומושב הלכה ה:
כא ד שם הלכה ו:
כב ה שם הלכה ד:

צג: המצניע פרק עשירי שבת

שמשענת הסום על ידיו. הכי תנן לה במס' זבים פ"ד (משנה ז) היה רוכב על גבי בהמה וארבע טליות תחת רגלי בהמה טהורות מפני שיכולה לעמוד על שלש היתה טלית אחת תחת שתי ידיס תחת שתי רגליס תחת יד ורגל טמאה רבי יוסי אומר הסום מטמא בידיו כו' ורלה לר"י דרבי יוסי לא פליג אלא אריש אבל אסיפא דקתני תחת שתי רגליס טמאה לא פליג דלף על גב דמשענת הסום על ידיו דבר פשוט הוא דבלא שתי רגליו לא היה יכול לעמוד קשה לר"י מה ראה רב פפי להביא מסיפא ולא מייתי מריש ממילתייהו דרבנן דלמייתי לעיל ואומר ר"י דמשום דמריש איכא לדחויי כדבעי למימר לעיל שאני הכא דעקרה לגמרי אבל אר' יוסי איכא למילתי דטעמיה משום דעקרה לא"כ לא יטמא הסום אפילו בידיו דפשיטא נמי דעקרה להו: **ויבול לעמוד על רגלו אחת עבודתו כשרה ואם לאו פסולה.** מ) מהכא איכא למיפשט דמין במינו חוזק דאבן הוא ממין הרגפה ומין בשאינו מינו (א) חוזק דכלי אינו ממין הרגפה ובעינא הוא בפ' הוליאו לו (יומא דף נח.) בהמיה סיב בתוך המזרק וקיבל בו את הדם דולאי סיב מבטל ליה אבל כלי ואבן לא מבטל ליה לאבן נתקלים בה ההולכים שם:

אמר מר זה יכול וזה יכול רבי מאיר מחייב איבעיא להו

בו'. תימה לר"ח דאמאי בעי לה אליבא דרבי מאיר ומאי למיבעי בזה אינו יכול וזה אינו יכול אליבא דר"י דקיימא מתני' כוותיה ורלה לדגרסא זו טעות וגרסי' אמר מר זה אינו יכול וזה אינו יכול א) ואומר ר"י דאין למחוק הספרים משום זה ב) דהא לא נקט זה אינו יכול כו' משום דאין רגילות באין יכול שלא יהא בו שיעור לכל א' ג) ועל גי' ר"ח קשה לר"י דמאן דבעי שיעור לזה ולזה אמו מי לא שמיע ליה מתני' דמיימי בשמוך לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חיבין אבל בגיר' הספרים דפליגי בזה יכול וזה יכול איכא למימר דבאין יכול מודו כולהו דשיעור אחד לכולן ומאן דמיימי סייעתא מצבי שנכנס בגיה אין נראה לו לאחד בין שניהם יכולין לאין יכולין ומיהו ד) גי' ר"ח איכא למימר דמאן דבעי שיעור לכל אחד יאמר דבעי שנכנס לאו דוקא אחד אלא כלומר שנים:

ואמאי ליבעי שיעור טביחה כו'. אבל מגבנו דרישא לא מצי למיפרך דהתם לא בעי שיעור דתשלומי כפל נוהג ה) בכל דבר ובכל שהוא ו): **דילמא** דאית ביה כדי לארוג מפה לזה כו'. והא דלא נקט קנה דעלמא לאשמעינן ז) דאע"ג דאין רגילות לארוג שתי מפות בקנה אחד אם יש שיעור לארוג מפה לזה ולזה חייב: **אלא אימא חייבין ור' שמעון פוטר.** ובקנה כבר דה"ל זה אינו יכול וזה אינו יכול: ט) **ששגג על האוכלין והזיד על הכלי.** וחייב על הכלי היינו סקילה כפי' רש"י ורבינו שמואל קשה לו לאוקמי בריית בחיוב סקילה דבבל דוכתא ח) מיירי בחיוב חטאת והגיה הגרסא כגון ששגג על הכלים והזיד על האוכלין ולא תתרו בו ט) דליכא באוכלין לא סקילה ולא חטאת ועל הכלי חייב חטאת ואין נראה לר"י לא פי' הקונטרס ולא פי' רשב"ם דבשהזיד באחד אינו חייב חטאת על השני ששגג בו דלא שב מידיעתו הוא כיון שהזיד באחד מהן ונראה דהשתא דמוקי בהזיד בכלי מיירי הכל לענין סקילה וה"פ דבריית המוציא אוכלין כשיעור בכלי חייב סקילה על האוכלין כגון שהתרו בו על האוכלין ופטור על הכלי אם התרו בו משום כלי ח) ואם היה צריך לכלי חייב סקילה אף אם התרו בו משום כלי ופריך והא אף על הכלי קתני משמע דחייב שתים: **ובפלוגתא**

הסום מטמא בידיו. אם הזב רוכב עליו וטלית תחת אחת מידיו של סום טמאה אבל תחת רגליו טהורה שאין משענתו על רגליו והא דתנן לעיל ד' טליות תחת רגלי הבהמה טהורות לא כרבי יוסי: כהן העומד על גבי כלי או אבן או שום דבר המוצץ בינו לבין הרצפה ועבד עבודתו פסולה דכתיב ט) ושרת כלל אחיו הלוים העומדים שתהא עמידתו כשאר אחיו ותנא דבי ר' ישמעאל הואיל ורצפה מקודשת וכלי שרת מקודשין כו' בזבחים ט): שמאל פסולה לעבודה כדאמר בפ"ק דחולין (דף כב.) כל מקום שנאמר אצבע והכוונה אינו אלא ימין: **שיעור זוה.** גרוגרת אם אוכל הוא: **שיעור זיבה.** שיכניס רוכו עליו וצריך להיות כאן ד' זביס: **נעל אחד בפניו.** זו היא לידתו: **נעלו שניס פטורין.** ור' יהודה הוא דפטור בשניהם יכולין: **שיעור.** לידת בני לכל אחד ואחד אלא שמע מינה שיעור אחד לכולן ומדר' יהודה נשמע לר' מאיר בשניהן יכולים דבהא לא פליגי: **חייבין.** לשלם תשלומי ד' וה': **קנה גרדי.** אורחא דמילתא והוא העולה ויורד בשתי: **קנה דעלמא.** שאינו עומד אלא להסקה דהוי שיעורו כעצים דאילו האי שיעורו כדי אריגה: **כלפי לייא.** כלפי היכא נהפך דבר זה הא רבי שמעון הוא דפטר שניס שהוליאוהו: **מתני' אם אחי במטה.** וחי לא מיחייב על הוצאתו דהוא מקיל עצמו ומשא עצמו: **וכן בזיב מן המת.** חייב אם הוציא דהואיל ומטמא הוצאה חשובה היא לגילל עצמו מן הטומאה: **ור' שמעון פוטר.** אפילו במת שלא דהוי מצאה שאינה צריכה לגופה. וכל מצאה שאינה צריכה (לגופה) אלא לסלקה מעליו הוי מצאה שאינה צריכה לגופה דבדלוטו לא באה לו ולא היה צריך לה הלכך לאו מצאה מחשבת היא לר' שמעון: **גמ' ופטור על הכלי.** שהיא טפילה לאוכל: **ואם היה צריך לכלי.** להשתמש בו תשמיש אחר במקום שמוציאו שם: **חייב.** על כל אחד ואחד כי היכי דמיחייב ליה תרתי אתרתי הוצאות בהעלם אחד:

ששגג

לזה לאו משום דאמרי' שיעור א' לכולם א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי דילמא דאית ביה כדי לבשל ביצה קלה לזה וביצה קלה לזה א"כ לישמעינן קנה דעלמא מ"ש דגרדי ודילמא דאית בי' כדי לארוג מפה לזה וכדי לארוג מפה לזה אלא מהא ליכא למשמע מינה תני תנא קמיה דרב נחמן שנים שהוציאו קנה של גרדי פטורין ורבי שמעון מחייב ט) כלפי לייא אלא אימא חייבין ור"ש פוטר: מתני' ט) ה המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו מ) את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפילה לו ט) את המת במטה חייב וכן י כזית מן המת וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב ט) ורבי שמעון פוטר: גמ' ת"ר המוציא אוכלין כשיעור אם בכלי חייב על האוכלין ופטור על הכלי ואם היה כלי צריך לו חייב אף על הכלי שמע מינה אוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד חייב שתים אמר רב ששת הכא במאי עסקינן כגון

ששגג

רבי יוסי אומר [א] ו) הסום מטמא על ידיו החמור על רגליו שמשענת הסום על ידיו וחמור על רגליו ואמאי הא קא מסייע בהדי הדדי לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא ז) ר' אליעזר אומר א רגלו אחת על הכלי ורגלו אחת על הרצפה רגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה רואין כל שאילו ינטל הכלי ותינטל האבן יכול לעמוד על רגלו אחת עבודתו כשרה ואם לאו עבודתו פסולה ואמאי הא קא מסייע בהדי הדדי לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש אמר רבינא אף אנן נמי תנינא ג) ב קיבל בימין ושמאל מסייעתו עבודתו כשרה ואמאי הא קא מסייע בהדי הדדי לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש ש"מ: אמר מר זה יכול וזה יכול ר"מ מחייב איבעיא להו בענין שיעור לזה ושיעור לזה או דילמא שיעור אחד לכולם רב חסדא ורב המנונא חד אמר שיעור לזה ושיעור לזה וחד אמר ג) שיעור אחד לכולן אמר רב פפא משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא היה יושב על גבי מטה וארבע טליות תחת ארבע רגלי המטה טמאות מפני שאין יכולה לעמוד על שלש ואמאי ליבעי שיעור זיבה לזה ושיעור זיבה לזה לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולן אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא ד) צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבים ואמאי ליבעי שיעור צידה לזה ושיעור צידה לזה לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולם אמר רבינא אף אנן נמי תנינא ה) ד השותפין שגנבו וטבחו חייבין ואמאי ליבעי שיעור טביחה לזה ושיעור טביחה לזה לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולם ואמר רב אשי אף אנן נמי תנינא שנים שהוציאו קנה של גרדי חייבין ואמאי ליבעי שיעור הוצאה לזה ושיעור הוצאה

ששגג

פסום מטמא בידיו. אם הזב רוכב עליו וטלית תחת אחת מידיו של סום טמאה אבל תחת רגליו טהורה שאין משענתו על רגליו והא דתנן לעיל ד' טליות תחת רגלי הבהמה טהורות לא כרבי יוסי: כהן העומד על גבי כלי או אבן או שום דבר המוצץ בינו לבין הרצפה ועבד עבודתו פסולה דכתיב ט) ושרת כלל אחיו הלוים העומדים שתהא עמידתו כשאר אחיו ותנא דבי ר' ישמעאל הואיל ורצפה מקודשת וכלי שרת מקודשין כו' בזבחים ט): שמאל פסולה לעבודה כדאמר בפ"ק דחולין (דף כב.) כל מקום שנאמר אצבע והכוונה אינו אלא ימין: **שיעור זוה.** גרוגרת אם אוכל הוא: **שיעור זיבה.** שיכניס רוכו עליו וצריך להיות כאן ד' זביס: **נעל אחד בפניו.** זו היא לידתו: **נעלו שניס פטורין.** ור' יהודה הוא דפטר בשניהם יכולין: **שיעור.** לידת בני לכל אחד ואחד אלא שמע מינה שיעור אחד לכולן ומדר' יהודה נשמע לר' מאיר בשניהן יכולים דבהא לא פליגי: **חייבין.** לשלם תשלומי ד' וה': **קנה גרדי.** אורחא דמילתא והוא העולה ויורד בשתי: **קנה דעלמא.** שאינו עומד אלא להסקה דהוי שיעורו כעצים דאילו האי שיעורו כדי אריגה: **כלפי לייא.** כלפי היכא נהפך דבר זה הא רבי שמעון הוא דפטר שניס שהוליאוהו: **מתני' אם אחי במטה.** וחי לא מיחייב על הוצאתו דהוא מקיל עצמו ומשא עצמו: **וכן בזיב מן המת.** חייב אם הוציא דהואיל ומטמא הוצאה חשובה היא לגילל עצמו מן הטומאה: **ור' שמעון פוטר.** אפילו במת שלא דהוי מצאה שאינה צריכה לגופה. וכל מצאה שאינה צריכה (לגופה) אלא לסלקה מעליו הוי מצאה שאינה צריכה לגופה דבדלוטו לא באה לו ולא היה צריך לה הלכך לאו מצאה מחשבת היא לר' שמעון: **גמ' ופטור על הכלי.** שהיא טפילה לאוכל: **ואם היה צריך לכלי.** להשתמש בו תשמיש אחר במקום שמוציאו שם: **חייב.** על כל אחד ואחד כי היכי דמיחייב ליה תרתי אתרתי הוצאות בהעלם אחד:

ששגג

שמעון פוטר. אמאי חייבין ניבעי שיעור צידה לזה ושיעור צידה לזה, לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולן. ומן הא מילתא נמי גמרינן דהא שמעתא לענין זה אינו יכול וזה אינו יכול אמריא, חדא מדמפרש לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבים, ועוד מדר"ש פטור (ופטור) בהא. אמר רבינא אף אנן נמי תנינא השותפין שגנבו חייבין. עיקר דילה [בב"ק עח] השותפין שגנבו וטבחו (חייבים) [פטורין], והתניא השותפין שגנבו חייבין. אר"נ לא קשיא כאן בשותף שגנב מחבירו כאן בשותף שגנב מעלמא. איתיביה רבא לרב נחמן יכול שותף שגנב מחבירו ושותפין שגנבו יהו חייבין, ת"ל וטבחו או מכרו, מכרו כולו טבחו כולו. אלא אמר רב נחמן לא קשיא כאן בשותף שטבחו לדעת חבירו כאן בשותף שטבחו שלא לדעת חבירו. ואמאי ניבעי טביחה לזה וטביחה לזה והיכי מחייבו שנים בטביחה אחת, אלא לאו משום דאמרינן שיעור אחד לכולן. אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא שנים שהוציאו קנה של גרדי חייבין. אע"ג [דמהא לא]

אמוראי (פ"ש מ"ש) [פ"מ נ"ש] סימן אף אנן תנינא. אלא אהא קאי, האי בעיא זה אינו יכול וזה אינו יכול ר' מאיר ור' יהודה מחייבין ור' שמעון פוטר, ובהא הלכה כר' מאיר ור' יהודה, דהא קאמרינן באין צדין בהדיא (דף כז) רבי יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה. וכיון דהלכתא זה אינו יכול וזה אינו יכול חייבין, עלה בעינן מי צריכינן שיעור לכל חד וחד או חד שיעור לשניהן. וסליקא הלכה שיעור אחד לשניהן, ופשטה דמתניתין לא יכול אחד להוציאו והוציאו שנים חייבין, דאלמא כל אחד מהן בפני עצמו אינו יכול אבל שניהן בהדי הדדי יכולין, ואעפ"כ חייבין. ולא מצית מימר על זה יכול וזה (אינו) יכול קאי, ולאו אליבא דר' מאיר קא בעי, אלא אליבא דרבנן דפוטרין קאמר, מי פטרי רבנן אע"פ שהוציאו שניהן שני שיעורין, או דלמא אם הוציאו אחד פטירי ואם הוציאו שני שיעורין מחייבין. חדא דלאו הכי קאמר לא בבעיא ולא בתשובה. ועוד דפשיטא לן בזה יכול וזה יכול שאע"פ שמוציא כמה שיעורין פטורין. הילכך ליכא לאוקומא אלא בענין זה אינו יכול וזה אינו יכול כדאמרינן דשיעור אחד לכולן וחייבין בו. אמר רב פפא משמיה דרבא אף אנן נמי תנינא היה יושב ע"ג מטה וד' טליות תחת רגלי מטה טמאות מפני שאינה יכולה לעמוד על ג'. ואמאי ליבעי שיעור לזה ושיעור לזה. פי' שיעור, רובו של זב דתנן זב שהיה מוטל על ה' ספסלין לרוחבו טהורין, ותני עלה מפני שאין רובו על אחד מהן. והכי קאמר הני ד' טליות כל חדא אין רובו עליה, ואמאי טמאות אלא לאו משום דשיעור אחד לכולן. אמר רב נחמן אף אנן נמי תנינא צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו השנים פטורין. לא יכול אחד לנעלו ונעלו שנים חייבים ור'

מוסף רש"י

רגלו אחת על האבן. שמוטלת על הרצפה ואינה מן הרצפה (זבחים כד.). **צבי שנכנס לבית.** מאליו (לקמן קו:). **נעלו שנים פטורים.** דהוו להו שנים שעשאוה (שם). **ונעלו שנים חייבים.** אומרים הוא לנעול בשנים, והרי לכל אחד מלאכה דבלא איכו לא מתעבדא (שם). **כלפי לייא.** שתי מלות, כלפי היכן נוטה דבר זה, הא איפכא מסתברא (פסחים ה: וכמ"ש לקמן קכז.). **המוציא אוכלין פחות מכשיעור.** דלא מחייב על הוצאת אוכלין פחות מכגרוגרת (לעיל לב:). **פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו.** ולא מחייב עליה אלא נתכוין להוציא אלא משום אוכלין (שם). **פטור אף על המטה.** הואיל ופטור על החי, דקי"ל מי נוטל את עצמו (ערובין צז:).

מוסף תוספות

א. ר"מ ור"י מחייבין. תוס' הרא"ש. ב. דמדר"מ נשמע לרבנן. רשב"א. ג. דשיעורי שבת אינן גדולים כ"כ שימצא דבר שיהא שיעורו גדול שלא יוכל א' להוציאו אפי' היה תשש ודל כח. רשב"א. ד. משא"כ בטביחה דכולה טביחה חדא שיעורא הוא שאין חיוב אלא על כל הטביחה. ריטב"א. ה. קנה של גרדי. תוס' הרא"ש. ו. דקתני גבי שבת וכו' חייב בסתמא. תוס' הרא"ש. ז. על האוכלים. תוס' הרא"ש. ח. מפני שהכלי טפילה לאוכלים. ריטב"א.

רב נסים גאון

המוציא אוכלים פחות מכשיעור בכלי פטור אף על הכלי שהכלי טפילה לו. בגמ' דבני מערבא גרסי הא דאת אמר בצריכין לכלים כגון אלין תותיא, אבל אם אינן צריכין לכלים חייב אף על הכלי.

רבינו חננאל

ר' יוסי אמר הסוס מטמא בראגליו וחמור מטמא (בראגליו) בידיו, שמשענת הסוס על רגליו וחמור על ידיו. ואמאי הא קא מסייעי ברגליו בהדי ידים, וידים בהדי רגלים, לאו משום דאמרינן מסייע אין בו ממש. ודרב אשי ורבינא בריריין ומפרשן בתוספתא ובכל הזבחים שקיבל דמן. ושמעתא דבתרא קא גרסין לה אמר מר זה יכול וזה יכול ר' מאיר מחייב. איבעיא להו בענין שיעור לזה ושיעור לזה אם דלמא שיעור אחד לכולן. ואנחנא חזיינא דהא טעותא היא, דלא בעי כי האי בעיא אליבא דרבי מאיר דלאו הלכתא כוותיה, ולא אמרי

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ויטול וכו' ומין בשאינו מינו דחוצץ דכלי שאינו מין הרצפה הוא דבעיא היא:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אמר מר. ומיהו לגי' ר"מ. ק"ל הא ע"כ גם להר"י ל"ל כן דאלכ"ל יקשה למאן דפסיק מל' טליות דתחת רגלי המטה ול"כ ס"ל דאין לאלק בזה בין ז"י ח"י לזה א"י וזה א' ח"י בזה כ"כ מאי פשיט בדבר דמין שבת לטומאה וממתניתין דזבין אמאי לא פשיט בפשיטותא יותר מממני' דמסכמין ומדין שבת עצמו מהא דלא יכול אחד לנעול ונעלו שניס אע"כ דמהכיא י"ל דבנעלו שניס וא"כ מה הקשה הכ"י על גילסא הכ"ח הא גם לגיטמיס ל"ל כן דיס לאוקמה בנעלו שניס ול"ע: תוס' ד"ה ואמאי ליבעי וכו' ובכל דבר ובכל שהוא. עיין בב"ק דף סג ע"א תוס' ד"ה דבר שאין מסויס ועפ"ק:

הגהות הגר"א

[א] גמ' הסוס מטמא על ידיו המחמור כו'. ל"ל להיפך (וכמ"ש במתני' דזביס ועי' בא"ר סס):

רבינו חננאל (המשך)

ג) זבין פ"ד מ"ז [ע"ש הגירסא מהופך ועי' מוי"ט], ד) זבמיס כד., ה) [תוספפתא דזבמיס פ"ג], ו) לקמן קו:, ז) ב"ק עח: [ע"ש ומלה לייטב ב"מ מ. ע"ז], ח) [ע' פירש"י בפסחים ה: ועמ"ש רש"י לקמן קכז.], ט) [לעיל סב:], י) לקמן קמא: עיהוזין לו:, יא) [עתוס' לקמן לד. ד"ה אחת], יב) [ע' תוס' לקמן לד. ד"ה ר"ש], יג) [דבריס יח], יד) [דף כד.], טו) עיין במהרש"א, טז) שיין לדף לד.,

יז) זבמיס פ"ג, יח) [ע"ש הגירסא מהופך ועי' מוי"ט], יט) זבמיס כד., כ) [תוספפתא דזבמיס פ"ג], כא) לקמן קו:, כב) ב"ק עח: [ע"ש ומלה לייטב ב"מ מ. ע"ז], כג) [ע' פירש"י בפסחים ה: ועמ"ש רש"י לקמן קכז.], כד) [לעיל סב:], כה) לקמן קמא: עיהוזין לו:, כו) [עתוס' לקמן לד. ד"ה אחת], כז) [ע' תוס' לקמן לד. ד"ה ר"ש], כח) [דבריס יח], כט) [דף כד.], ל) עיין במהרש"א,

ששגג על האוכלין והזיד על הכלי. ומאי חייב דקתני מיתה: והא אף קתני. משמע שני חיובין שוין: ובפלוגתא דר"י ור"ל. דאיפלוגי בידיעות מחלקות בפ' כלל גדול (לעיל דף עא.): איפלוגי נמי רב ששת ורב אשי הכא רב ששת דלא מוקי לה הכי קסבר דאין ידיעות מחלקות: דמשרבטי נפשייהו. משמטים כלפי מטה ומכבידין עצמן להשמיט מיד הנושאן: מפיר בסוס. למוכרו לנכרי מפני שמלאכת הסוס אם היה אדם עושה אותה אין חייב עליה חטאת לדרכיבה עומד והמי נושא את עצמו והא דאסרו למכור בהמה גסה לנכרי משום שאלה ומשום שכירות אסור וסוס אי נמי דמושיל ומוגר לו איסורא דאורייתא איכא שאין זו מלאכה אלא הסוס וגבי אזהרת שביתת בהמה מלאכה כתיבא: ואמר רבי יוחנן גרסינן: דבי וייאדן. של יילדי עופות שנותנין על הסוס עופות כשהן חיין כגון נץ ומינו לגוד שאר עופות: ולא משרבטי נפשייהו דלא קשירי והשתא נמי המי נושא את עצמו ומשום הכי א"ר יוחנן בן בתירא ורבי נתן אמרו דבר אחד: נכפות. בין עוף בין אדם: כמאן דכפיתי דמו. שרוכבים מעוטפין בבגדים רחבים וגם הם עצמן מעוגנין מהגג על הארץ: ואמר רבי יוחנן גרסינן: בן בתירא ור' נתן אמרו דבר אחד. והא אמרת מודה ר' נתן בכפות: ואי משום דאוקמינן בסוס המיוחד לעופות משום דבנן אוקמינן דפליגי עליה ולמימר דאילו באדם שנהגם שוין לפטור ואי בכפות מודה רבי נתן היכי מתוקמא דבן בתירא כר' נתן משום דהי נושא את עצמו הא בן בתירא מתיר אפילו למכור לפרסיים דכמאן דכפיתי דמו וכל האומות קרי להו נכרים: דסבר דכפות נושא את עצמו: רמוה רוחא. גסות. הא דלא מסגו בכרעייהו גסות הוא: פרדשכא. סרליוט: אף

ששגג על האוכלין והזיד על הכלי קתני אלא א"ר אשי כגון ששגג בזה ובזה [9]ונודע לו וחזר ונודע לו ובפלוגתא [6]דרבי יוחנן ור"ש בן לקיש: את החי במטה פטור אף על המטה: לימא מתני' רבי נתן היא ולא רבנן דתניא [3][8]המוציא בהמה חיה ועוף לרה"ר בין חיין ובין שחוטין חייב רבי נתן אומר על שחוטין חייב ועל חיין פטור [3]שהחי נושא את עצמו אמר רבא אפילו תימא רבנן ע"כ לא פליגי רבנן עליה דרבי נתן אלא בבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו אבל אדם חי דנושא את עצמו אפילו רבנן מודו א"ל רב אדא בר אהבה לרבא והא דתנן [7]בן בתירא מתיר בסוס ותניא בן בתירא [2]מתיר בסוס מפני שהוא עושה בו מלאכה שאין חייבין עליו חטאת ואמר רבי יוחנן בן בתירא ורבי נתן אמרו דבר אחד ואי אמרת דלא פליגי רבנן עליה דר' נתן אלא בבהמה חיה ועוף משום דמשרבטי נפשייהו מאי איריא בן בתירא ורבי נתן והאמרת אפילו רבנן מודו כי א"ר יוחנן בסוס המיוחד לעופות ומי איכא סוס המיוחד לעופות אין איכא [8](דבי וייאדן א"ר יוחנן [3]ומודה ר' נתן בכפות א"ל רב אדא בר מתנה לאביי והא הני פרסאי דכמאן דכפיתי דמו וא"ר יוחנן בן בתירא ור' נתן אמרו דבר אחד התם [9]רמות רוחא הוא דנקיט להו דההוא פרדשכא דרתח מלכא עילויה ורהיט תלתא פרסי בכרעיה: את המת במטה חייב וכן בזית מן המת וכו': [9]אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן וא"ר יוסף אמר רשב"ל פוטר היה ר"ש אף

ובפלוגתא דר' יוחנן ור"ל. פי' חייב שתי חטאות[א] לרבי יוחנן כשנודע לו וחזר ונודע לו בידיעות מחלקות ולר"ל אחר [ה] שנתכפר נודע לו על אחד[ב] ופי' הקונטרס אין נראה לר"י דנהי דלית ליה לרב ששת ידיעות מחלקות מ"מ יעמיד בנודע לו על האחד בשכבר כיפר דכפרה לכ"ע מחלקת: שהחי נושא את עצמו. לר"י למה פטור דאי משום שהמי מיקל עצמו והלא אפילו במשא קל יותר חייב ואי משום דשניס שעשאו פטורין הא הוי זה יכול וזה אינו יכול [3]שאין המשא יכול לישא עצמו בלא הנושא והנושא יש בו כח לנושאו אפילו היה מת ואומר ר"י דממשכן גמרינן שלא היו נושאין דבר אי שהתחשים והאילים היו הולכים ברגליהם והחלזון [ג] מיד[ד] היו פולטין אותו [ה]טרם ימות דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה כי היכי דליגליג ליבעיה[ו]: אבל אדם חי נושא את עצמו. תימה דבריש טוטל (לקמן דף קמא:) משמע דפליגי נמי באדם דקאמר גבי תינוק רבא כרבי נתן סבירא ליה ואומר רשב"ל דקטן כבהמה דמי דמשרבטי נפשיה אך קשה לן דבפרק מפנין (שם דף קכח:) תניא מדלין בהמה חיה ועוף בחלר אבל לא ברה"ר והאשה מדלה את בנה ברה"ר ופירש התם בקונטרס דבהמה ברה"ר לא שמא יגביהנה מן הארץ וסתמא כרבנן דר' נתן דמחייבי אבל בנה אי נמי מגבה ליה הא באדם מודו רבנן דהי נושא את עצמו [ושמא ההוא דבפרק טוטל איירי בתינוק בן יומו]: בסום המיוחד לעופות. וכן בתירא מתיר בסוס בכל הסוסים[1] קאמר ורבנן אוסרין בכל הסוסים משום סוס המיוחד לעופות דלא חילקו חכמים בסוסים: סומא דבי וייאדן. פר"ח שכן ליילדי עופות מניחין עליהן עופות שלהן[ז] שלדין בהן עופות אחרים אבל אין לפרש בעופות הנילודין דהני כפותין נינהו ואמר

בשמוך דמודה רבי נתן בכפות: והא הני פרסאי. ואיהו לא מפליג למכור לשום נכרי: [מ]את המת במטה חייב. נראה לר"י דמהכא קיש לן בכל דוכתא דאית ליה לר' יהודה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב דמסתמא ת"ק דר"ש היינו רבי יהודה כי ההיא דלעיל זה אינו יכול וזה אינו יכול דת"ק דר"ש היינו ר' יהודה כדמוכח בגמ' ורשב"ל אומר דיש להביא מדתנן לעיל (דף ל.) ר' יהודה אומר אף המוליא משמשי ע"ז [ח]דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה: [ט]רבי שמעון פוטר. נראה לר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה כשעושה מלאכה ואין צריך לאותו צורך כעין שהיו צריכין לה במשכן אלא לענין אחר כי הצורך שהיתה מלאכה נעשית בשבילו במשכן הוא גוף (איסור) המלאכה ושורשו[ט] ולפי זה אתי כולהו שפיר הוצאת המת אין צריך למת ובמשכן היו צריכין לחפצים שהוציאו לד נחש שלא ישכנו אינו צריך לנחש ובמשכן היו צריכין לנחש וחלזון ומפיס מורסא להוציא ליחה המזיקתו ואין עומד להכניס אויר ולהוציא ליחה תמיד אע"פ שנעשה פתח גמור שהרי ראוי (הוא) להכניס ולהוציא אם היה צריך מ"מ לא דמי לפתחים שבמשכן שהיו עומדין להכניס ולהוציא אבל לעשות לה פה דמיא למשכן וחייב והריגת המזיקין אין צריך להם ובמשכן היו צריכין לעורות חלים הנשחטים וחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה ובמשכן היו צריכין לגומא לנעוץ בה או לדבר אחר וזב בכים שלא יטנפו כליו הוי אינה צריכה לגופה שאינו צריך לכים עצמו ואפילו למנות ראותיו או נקיים צריך הכים מ"מ אין צריך להוצאה זו דה"נ סגי ליה אי יתיב בחד דוכתא ומכבה גחלת שלא יזוקו בה רבים וכתם על הגר ועל השמן או על הפתילה המהובהבת כבר אין צריכין לגופן שבמשכן לא היה כיבוי אלא לעשות פחמין בכיבוי זה ומתקנין על יד כיבוי זה שיהו ראויין למלאכת הצורפין וכיבוי כדי שלא יקדיחו הסממנין בביטולן לא היה במשכן כי זהירים היו שלא להרבות אש יותר מדאי וכן סותר ע"מ לבנות נמי לא מחייב ר' שמעון דבעי שתהא צריכה לגופה אלא כגון שסותר ע"מ לתקן יותר ממה שהיה בתחלה כגון שהבנין האחרון טוב מן הראשון כדמוכח בשמעתין[מ] דחס על הגר וכן קורע על [נ] מתו או שובר כלים למירמי אימתא אאינשי דביתיה אין צריכין לגופה דבמשכן היתה קריעה לצורך תיקון דבר [ע] הנקרע ואע"ג דבהוצאה לא בעי רבי שמעון שיהא לגמרי כמו שהיה במשכן [ד] דלא בעי מר לעשות לו טס או ס"ת להגיה אע"פ שבמשכן הוצאת הנדבה היתה כדי לתקנה לעשות ממנה משכן וכלים במקלקלים כגון מכבה וסותר וקורע מסתברא דצריך שיהא על מנת לתקן כמו במשכן ולא חשיבי המקלקלים צריכות לגופה עד דהוי לגופו ולגופה והא דלא קרי לה לגופו ולגופה כיון דבעו תרוייהו בכולל לגופה היא אבל לגבי מר וס"ת כיון דלא בעי אלא לגופו דהא לא בעי בתר לעשות בו טס [פ]וס"ת כדי להגיה בו לא הוי בכלל לגופה ולפי שצריכות לגופה הוי כעין דהוי במשכן כמו שפיר' הוצרך להשמיענו בתר דלא בעינן לעשות לו טס כמו במשכן ורש"י דפירש דבדלגונו לא היתה באה לו ולא היה צריך לה שאינה אלא לסלקה מעליו כמו לד נחש שלא ישכנו או מכבה גחלת שלא יזוקו בו רבים דבדלגונו שלא היה בעולם וכן בפרק במה מדליקין (לעיל דף לא:) פירש כחס על הפתילה המהובהבת כבר דאינה צריכה לגופה משום דאין צריך לכיבוי זה ואם לא הובערה מעולם הוה ניחא ליה דהוא"ל וחס עליה כי אית בה טפי הוה ניחא ליה בה קשה מסותר על מנת לבנות כמו בתחלה וקורע בחמתו למירמי אימתא אאינשי דביתיה דהתם צריך למלאכה ורואה הוא שיהא בעולם ואין לומר דלא ניחא ליה שיצטרך למירמי אימתא [ס]אם כן מפיס מורסא לעשות לה פה יהא פטור דבדלגונו היה שלא היה מורסא מעולם וכן קורע יריעה שנפל בה דרנא על מנת לתפור דבדלגונו לא היה נופל בה וכן תופר בגד קרוע בדלגונו שלא היה קרוע אלא צריך לפרס כדפירשמ"ש[ע]: (שייך לע"ב) גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. קשה לר"ת[ד] דגבי טלטול דהוי איסורא דרבנן לא שרינן משום כבוד הבריות אלא ע"י כבר או תיקון כדאמר בפרק במה מדליקין (לעיל דף ל:) ובפרק כירה (שם דף מג.) [ר]ויש לומר דשאני טלטול דאפשר על ידי כבר או תיקון לכך לא המיר בענין אחר: אחני

יוה"כ דתניא עתי אפילו בשבת. ואמרינן למאי הלכתא, אמר רב ששת שאם חלה מרביבו [על כתיפו]. כמאן דלא כר' נתן, דאי כר' נתן האמר חי נושא את עצמו. אפילו תימא ר' נתן כיון שחולה כבפות דמי, וא"ר יוחנן מודה ר' נתן בכפות. וכן **בזית מן המת** וכזית מן הנבלה וכעדשה מן השרץ חייב, ור' שמעון פוטר. א"ר אבא א"ר יוחנן ורב יוסף אמר ר"ל פוטר היה ר' שמעון שאמרו דבר אחד לענין הוצאת בהמה חיה ועוף לאו לענין הוצאת אדם, ודתניא מפני שהוא מלאכה שאין חייבין עליה חטאת לאו נשיאת אדם כדאסיקת אדעתין מעיקרא, אלא אפילו בסוס המיוחד לעופות קאמר פליגי רבנן עליה. ואקשינן ומי איכא סוס מיוחד לעופות. ואמרינן איכא דבי זיירן, הנץ וכיוצא בו שהמלכים צדין בהן עופות וקורין אותו באז, והאחד העוסק [בהן] קורין

כח א מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה טו:
כט ב מיי' פ"ט מ"ש שס הלכה ד:
ל ג מיי' פי"ח שס הלכ' טז:

מוסף רש"י

שהחי נושא את עצמו. ואין בו אלא מעוט שבות (יומא סו:). בן בתירא מתיר בסוס. שאין מלאכתו אלא לרכיבה ורכיבה שבות היא ואלו מלאכה, מעוט דמי נושא את עצמו, לא איכפת לן אי אתי להשתלולי ולהשכירו (ע"ז יד: וכע"ז בבורות ב). אין רוכבין על גבי בהמה גבי שבות תנן לה במס' ביצה (פסחים נג.).

מוסף תוספות

א. כלומר הא דאמר רב אשי ונודע לאו דברי הכל הוא אלא. מוס' הרא"ש. ב. כפום פלוגתא דהתם למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. ריטב"א. ורב ששת ורב אשי לא פליגי כלל אלא באוקמתא בעלמא. שיטה להר"ן. ג. דיכול חייב. מוס' עירובין ל: ד"ה את המי. ד. כשיוצא מן הים. מוס' עירובין ל: ד"ה את המי. ה. [ו]מוציאין דמו בעודו בכחו. מוס' עירובין ל: ד"ה את המי. ו. אפי' כשהוא מיוחד לעופות. דאפי' בעופות חי נושא את עצמו. ריטב"א. ז. בלא קשירה. מוס' הרא"ש. ח. דאפילו מוציאין לשורפן. מוס' הרא"ש. ט. דכל מילי דשבת ממשכן ילפינן. מוס' הרא"ש. י. מאי שנא. מוס' הרא"ש. יא. ובכרמלית מטלטלין אותה בהדיא. מוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

ובפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש. עיקר דיליה בפרק כלל גדול.

רבינו חננאל (המשך)

אותו בלשון פרסי באזיאר. ובזמן שהן יותר מאחד קוראין להן בזאיארן, ויש להן סוסים מיוחדין לכך לשאת את העופות הדורסין הנקראין באזי. ואמרינן א"ר יוחנן הלכה כבן בתירא. א"ר יוחנן ואדם כפות מודה רבי נתן שאינו יכול לשאת את עצמו והמוציאו בשבת חייב. א"ל רב אדא בר מתנא לאביי והא הני פרסאי דכפיתי דמו שאת הראה אותן שאינן יכולין להלך על רגליהן ואינן יוצאין ובאין אלא רכובין והסוס נושא אותן, ובן בתירא מתיר למכרן לגוים. וסבירא ליה שהוא עושה מלאכה שאין חייבין עליה חטאת, דאלמא אף הכפות בן בתירא פוטר עליו, וא"ר (יהודה) [יוחנן] בן בתירא ור' נתן אמרו דבר אחד (והכי א"ר יוחנן מודה ר' נתן בכפות). ופריק ליה אביי דהנך פרסאי יש בהו כח להלך ואף הן נושאין את עצמן, ו(מ)מאי דנקיטא להו רמות רוחא, מענגין את עצמן מלהלך כעניין דכתיב אשר לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ מהתענג ומרוך, וכי בעי למרהט מצי. (דהא הוא) [דההוא] פרדשכא, פי' פקיד המלך דרתח מלכא עילויה ורהיט תלתא פרסי בכרעיה. אבל חולה ודאי ככפות דמי ומחייב ר' נתן על הוצאתו, כההיא דגמרא דב' שעירי

אהני מעשיו דאי משתקלא חדא כו'. בתחת מתרבע דאי משתקלא כמו תני זית ממת גדול: **והא דתנן פטור דאפיק חצי זית ממת גדול.** וה"ה דהוה מני לאוקמיה כגון דליכא אלא חצי זית בלבד[א] אלא דיתיה ליה לשנויי בתני זית ממת גדול דהוי רבותא טפי[ב] דאי ליכא אלא חצי זית מן הכל פשיטא דפטור ודווקא חצי זית אבל זית ממת גדול חייב אע"ג דאי משתקלה זית אחר לא אזלא טומאה מ"מ אהני מעשיו דמשתכח לא גריר בתר המת וכשיוציאו המת מן הבית ושאר זית זה יטמא כל הבית ונמצא שעתה בהוצאה זו הוא גורם טהרה: **ממת גדול.** ואו דווקא גדול אלא כלומר מב' זיתים או ג': **אבל בכלי ד"ה חייב.** היינו כרבי יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה ות"ת ודילמא רבנן כר"ש פטירא להו ומגא ליה דמחייב בכלי ויש לומר דת"כ ליפלגי בכלי להודיעך כחן דרבנן והא דקאמר מהו דתימא דרבנן בכלי נמי פטרי היינו פירושו דס"ל כר"ש וכדפרישית אבל רש"י פירש דפטרי משום דלא שייכא גזיזה אלא בגמר ואין נראה לר"י דבהא ליכא למיטעי דבכל בעלי חיים שייכא גזיזה כדאמר לעיל המולש כגף חייב משום גוזז: **והוא שפרשו כלפי מעלה.** פירש בקונטרס כנגד ראשי אצבעותיו שהן למעלה כשמגביה ידיו ור"ת מפרש שכלפי גוף קרי כלפי מעלה[ג] דלאשכחן בפ"ב דנדה (דף יג:) דקאמר הן מעטרה ולמעלה והתם היינו לגד הגוף[ד] [ט]: **פוקסת.** מה שפירש בקונטרס פוקסת היינו סורקת ביד או במסרק אין נראה דבגמרא משמע דהוי כעין טוויה וסריקה אינה כעין טוויה כלל ועוד דא"כ היה שוה סורקת כדתנן (מזיר דף מב.) מזיר חופף ומפספס אבל לא סורק[ט]: **וכי דרך אריגה בכך.** ואף על גב דקולע יימין משיבא אריגה כדאמרינן בפרק במה אשה [ט] (לעיל ד' סד.) הכא בשער לא משיבא אריגה כמו בבגד ועוד הכא אין סופה להתקיים שעומדת לתפירה: המולש

אף במוציא את המת לקוברו אמר רבא ומודה ר' שמעון במר לחפור בו וספר תורה לקרות בו דחייב פשיטא דאי הא נמי מלאכה שאינה צריכה לגופה היא אלא מלאכה שצריכה לגופה לרבי שמעון היכי משכחת לה מהו דתימא עד דאיכא לגופו ולגופה כגון מר לעשות לו טס ולחפור ספר תורה להגיה ולקרות בו קא משמע לן [א]ההוא שכבא דהוה בדרוקרא [ב]שרא רב נחמן בר יצחק לאפוקיה לכרמלית א"ל רבי יוחנן אחוה דמר בריה דרבנא לרב נחמן בר יצחק כמאן כר"ש אימר דפטר ר"ש מחיוב חטאת איסורא דרבנן מיהא איכא א"ל האלהים דעיילת ביה את ואפילו לר' יהודה (שרי) דמי קאמינא לרה"ר לכרמלית קאמינא [ג]גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה [ד]תנן התם [ה]התולש סימני טומאה והכוה המחיה עובר בלא תעשה איתמר אחת משתים חייב [ו]אחת משלש רב נחמן אמר חייב רב ששת אמר פטור רב נחמן אמר חייב אהני מעשיו דאי משתקלא חדא אחריתי אזלה לה טומאה רב ששת [ז]אמר פטור השתא מיהת הא איתא לטומאה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתנן וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה חייב הא חצי זית פטור והתניא חצי זית חייב מאי לאו הא דתניא חייב דאפיק חצי זית מכזית והא דתנן פטור דאפיק חצי זית מכזית ומחצה ורב נחמן אידי ואידי חייב והא דתנן פטור דאפיק חצי זית ממת גדול: **מתני' [ח]הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו וכן הגודלת וכן הכוחלת וכן הפוקסת רבי אליעזר מחייב והחכמים אוסרין משום שבות: **גמ'** אמר ר"א [ט]מחלוקת ביד אבל בכלי [י] חייב פשיטא זו בזו תנן מהו דתימא רבנן בכלי נמי פטרי והא דקתני זו בזו להודיעך כחו דר' אליעזר קא משמע לן ואמר רבי אלעזר [יא]מחלוקת לעצמו אבל לחבירו דברי הכל פטור פשיטא צפרניו תנן מהו דתימא רבי אליעזר לחבירו נמי מחייב והא דקתני צפרניו להודיעך כחן דרבנן קמ"ל: וכן שערו כו': תנא [יב]הנוטל מלא [יג]פי הזוג חייב וכמה מלא פי הזוג אמר רב יהודה שתים והתניא ולקרחה שתים אימא וכן לקרחה שתים תניא נמי הכי [יד]הנוטל מלא פי הזוג בשבת חייב וכמה מלא פי הזוג שתים רבי אליעזר אומר אחת [טו]ומודים חכמים לר"א במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב [טז]ודבר זה אף בחול אסור משום שנאמר [יז]לא ילבש גבר שמלת אשה [יח]ר"ש בן אלעזר אומר צפורן שפירש רובה וציצין שפרשו רובן ביד מותר בכלי חייב חטאת מי איכא מידי דבכלי חייב חטאת וביד מותר לכתחלה הכי קאמר פירשו רובן ביד מותר בכלי פטור אבל אסור לא פירשו רובן ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת אמר רב יהודה הלכה כרבי שמעון בן אלעזר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן [יט]והוא שפרשו כלפי מעלה ומצערות אותו: וכן הגודלת כו': גודלת כוחלת ופוקסת משום מאי מחייבא אמר רבי אבין א"ר יוסי בר' חנינא גודלת משום אורגת כוחלת משום כותבת פוקסת משום טווה אמרו רבנן קמיה דרבי אבהו וכי דרך אריגה בכך וכי דרך כתיבה בכך וכי דרך טווה בכך אלא א"ר אבהו לדידי מפרשא לי מיניה דר' יוסי בר' חנינא כוחלת

כלפי המוליך קולמוס סביב האות: **טווה.** שמתקנת שערה בין אצבעותיה ופושטתו כשהוא נכרך. ולשון הש"י[יא] עושה מאותו בצק כמין חוט: לעצמה

אף במוציא את המת לקוברו. ולא תימא לא פטר אלא במניחו לאוץ דאין צורך לא לגופו של מוליא ולא לגופה של הוצאה דאפילו הוא צורך המת פטור: **מר לחפור בו.** שהוא צורך המוליא: **מר לעשות לו טס ולחפור.** מהה שנרלף פיו ולריך להושיב עליו כמין טס דק שיהא ראוי לחפור: **להגיה ולקרות: נחפוקיה לכרמלית.** שהיה מוטל בבזיון או בדליקה או בחמה ואי משום טלטול מניח עליו ככר או תיבוק: **לא תעשה.** לאו דלא תסור[ב] כי הכא: **הפולש סימני טומאה.** שתי שערות לבנות שהבהרת מטמאה בהן: **והכוה את המחיה.** מחיה בשר חי והוא סימן טומאה בשאת והכוה זה לבטלה משום מחיה ולטהרה: **עובר בלא תעשה.** דהשתא בנגע הלרעת (דבריס כד): **אחד מן.** שלא היו בה אלא שתי שערות ותלש האחד: **חייב.** דשקלא לטומאה שאין מטמאה בפחות מב' דהכי יליפינן לה בת"כ[ג] שיער שניס וחייב מלקות: **מאי לאו הא דתני חייב דאפיק חצי זית מכזית.** דשקליה ובלריה לשיעורא: **והא דתני פטור דאפיק חצי זית מכזית ומחצה.** דלף על גב דמלמלס לשיעור לאו מילתא היא ולא אמרינן אהני דאי שקיל מייה פורתא תו ליתא לשיעורא: **ממת גדול.** דלא אהני מידי: **מתני' וכן שערו.** תולש שער ראשו בידיו: **וכן הגודלת.** שערה: **וכן הכוחלת.** עייה: **וכן הפוקסת.** יש מרבותי אומרים מתקנת שערה במסרק או בידיה ויש שמפרשין טוחה כמין בצק על פניה וכשנוטלו מחליס הבשר[ד]: **רבי אליעזר מחייב.** בכולה חטאת וחכמים אוסרין משום שבות וטעמא דרבי אליעזר מפרש בגמרא משום מאי מיחייב: **גמ' מחלוקת ביד.** בהא שנוטלן בידו ולא בכלי הוא דפטרי רבנן שאין דרך גזיזה בכך בחול: **מהו דתימא בכלי נמי פטרי רבנן.** דאין כאן משום גוזז דלא שייך אלא בגמר בהמה: **מחלוקת לעצמו.** בהא הוא דמחייב ר' אליעזר שיכול לאמן ידו לעצמו לתקנו בלא כלי: **אבל לחברו.** אין יכול לאמן את ידו ליטול יפה בלי כלי: **פטיטא לפרניו תנן.** של עצמו: **הנוטל מלא פי הזוג.** מלא ראש המספריס: **חייב.** בשבת לרבנן בכלי לר' אליעזר אף ביד וזהו שיעורו: **והא תניא.** בהתיא ברייתא בסיפא ולקרחה שהזהירה תורה לא תשימו קרחה (דבריס יד) שתים הוי קרחה מכלל דפי הזוג לאו ב' שערות ניהו: **תניא נמי הכי.** כרב יהודה דאמר בשתים: **רבי אליעזר אומר.** בחתת הוא חייב ולא בעינן מלא פי הזוג: **אחת חייב.** שבאחת הוא מקפיד שלא יהא נראה מזקן: **שמלת אשה.** ודרך הנשים להקפיד על כך ולהתנאות: **ציצין.** כמין רלועות דקות הפורשות מעור המלבש סביב הלפורן: **שפרשו רובן.** קרובין ליתתן: **מי איכא מידי כו'.** כיון דבכלי חייב חטאת ביד איכא שבות גזירה אטו כלי: **כלפי מעלה.** לגד הלפורן התחילו לפרוש דקא מלערו ליה טפי: **משום בושתם.** שמוליכה מכחול סביב העין כמלס המוליך קולמוס סביב האות: **טווה.** שמתקנת שערה בין אצבעותיה ופושטתו כשהוא נכרך. ולשון הש"י[יא] עושה מאותו בצק כמין חוט: לעצמה

חייב עליה, הא ר' שמעון דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ותוב הא דתנן ועל עקרב שלא תישוך כו'. ואמרינן איכא דמתני לה אהא הצד נחש בשבת ומתעסק שלא ישכנו פטור ואם לרפואה חייב. מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב רבי שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. וכן אמר שמואל כל פטורי שבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר, ותדא מינייהו הצד נחש בשבת. ומאמי דפטור מותר הוא, דתנן ועל עקרב שלא תשוך. ש"מ כי פליגי במתניתין במלאכה שאינה צריכה לגופה פליגי. וקשיא לן אי הכי קשיא דשמואל אדשמואל, [ו]הכא אמר דפטור ומותר, וטעמיה מכופין קערה על גבי הגר, אלמא שמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה כר"ש ס"ל, והא קי"ל דשמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה כר' יהודה ס"ל, דתנן המחתם שפינהו לא יתן לתוכה צונן וכו'. וכבר פירשנוה בפרק כירה דשמואל כר' יהודה ס"ל, היכא דאית ביה היזק לדבים כגון בחלת של מתכת וכגון עקרב שלא תישוך, כגון הני בלחוד פליג שמואל על ר' יהודה, אבל במלאכה שאינה צריכה לגופה שמואל כרבי יהודה ס"ל. **תנן התם** בפ"ז דנגעים התולש סימני טמאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה. פי' שיער לבן שהפך בשאת והכוה את המחיה להעביריו עובר בלא תעשה. עיקרה השמר בנגע הצרעת אלמא אל תעבירהו ביד, וכדר' אבין א"ר אלעא דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בל"ת. איתמר אם תלש נימא אחת של שיער לבן שהפך בבהרת משני נימין דברי הכל חייב. אחת משלש, רב נחמן אמר חייב אהני

ו) עי' תוס' לעיל דף ג' ע"א ד"ה הכי שהביאו קושיה זו בשם בה"ג בע"ש.

לא א מיי' פט"ו מהל' שבת הלכה כב ופכ"ו הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיא סעיף ב:
לב ב ג מיי' פ"י מהל' טומאת צרעת הלכה ח סמג לאוין שסג:
לג ד ה ו ז ח מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ח ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שא סעיף ג:
לד ט מיי' פ"ב מהל' ע"ז הלכה י סמג לאוין ס טוש"ע שם וטוש"ע י"ד סי' קפב סעיף ו:
לה י כ מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף לא:

מוסף תוספות

א. דלא מהניא הוצאתו למידי. מ' הכ"ן. ב. וקמ"ל דלא אמרי' אהני מעשיו דאי מישתקיל מיניה טפי אזלה ליה טומאה דלא אמרי' הכי אלא בכשני זיתים או בג' שערות. רמב"ן. ג. במקום שנדבק הצפורן בבשר. שיטה להכ"ן. ד. וצריך ליזהר כחומר שניהם. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה. וזה הדבר מיוחד בלאו דלא תסור כמו שפירשו בברכות (דף יט) בפרק מי שמתו. ומשכחת לה עוד בסוף פרק הקומץ (דף לז) במסכת מנחות. **התולש סימני טומאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה.** עיקר זה הוא מה שהזהיר הכתוב (דברים כד) השמר בנגע הצרעת. ואמרו רבותינו ז"ל בפירושו שזה הלשון הוא במקום לא תעשה, ובכל מקום שכתוב כמותו לא בא לומר אלא שלא תעשה אותו דבר, כמו שאמר' (עירובין דף צז) אמר ר' אבין אמר ר' אילעא כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. והזהיר הקב"ה את המצורע שלא יתחוך מה שנראה בבשרו מסימני צרעת, ומי שעובר על כך עובר בלא תעשה. ומיכן אמרה המשנה התולש סימני טומאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה. ומשכחת לה בסיפרי השמר בלא תעשה, בנגע זה שיער לבן, הצרעת זו המכוה. ולפיכך הוצרכנו שיתיר לנו המילה בעת שתתראה בערלה צרעת, כמו שאמרו בפרק ר' אליעזר אומר אם לא הביא כלי (דף קלב) תנו רבנן מילה דוחה את הצרעת כו'. תנו רבנן יומל ערלתו ואע"פ שיש שם בהרת, ומה אני מקיים השמר בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ מן המילה כו', ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת. ובפרק ראלו הן הלוקין (מכות כב) אמרו מתקיף לה ר' אבהו וליחשוב נמי קוצץ בהרתו, ואזהרתיה השמר בנגע הצרעת.

רבינו חננאל

אף במוציא את המת לקוברו, וטעמיה דר' שמעון דהוצאת המת לקוברו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וכל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ואשכחנן דרבא ס"ל כר' שמעון בהא מילתא, ואף סבירא ליה כר' נתן בההוא קמייתא, דתני בריש פירקא נוטל אדם את בנו והאבן ביידו. ואמרינן עלה אמר רבא הוציא תינוק [חי] וכיס תלוי לו בצוארו חייב. [ולוחייבי משום תינוק. רבא כר' נתן סבירא ליה דאמר חי נושא את עצמן]. וליבטל כיס לגבי תינוק, מי לא תנן ואת החי במיטה פטור אף על המטה, שהמטה טפלה לו. מטה לגבי חי מבטל לה כיס לגבי תינוק לא מבטל ליה. הוציא תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו פטור, וליחייב משום תינוק. (רבה) [רבא] כר' שמעון סבירא ליה [דאמר] כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ומדקדקי רבנן בההיא דקא מפטר המוציא את המת, דהני מילי דהיכא דלית ליה ריחא, דאי אית ליה ריחא נמצאת הוצאתו מלאכה שצריכה לגופה, ותניא בפרק א"ר עקיבא בסופיה, המוציא ריח רע כל שהוא. ואית לה להא מלתא סייענא בתלמוד א"י, ומילתא דמוכחא היא. **אמר רבה** ומודה ר' שמעון במרא לחפור בו וס"ת לקרות בו, דמאן דמפיק להו חייב. דדייקינן בה מאי אצטריך רבה לאשמועינן הא מלתא, וכבר פשיטא [היא] דאי אמרת מר לחפור בה וס"ת לקרות בו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, היכי משכחת לה לר' שמעון מלאכה שהיא צריכה לגופה. ומהדדיינן מהו דתימא ליה לרבי שמעון מלאכה שאינה צריכה לגופה עד דאיכא לגופו, כגון מר לעשות לו טס"ת להגיהו, קמ"ל רבא דלא צריך חיי כולה, אלא מר לחפור בו וס"ת לקרות בו מודה בו ר"ש [נמי]. **והוצאת** המת דקא פטר בה ר' שמעון, דוקא מקרבן חטאת, אבל מעבד הכי אסור, דקי"ל כל פטורי שבת פטור אבל אסור לבר מן הנך תלת. ולא שרי לכתחילה אלא היכא דכבודו לאפוקי [מרשות היחיד לכרמלית, אז לעיולי מרשות הרבים לכרמלית. אבל לאפוקי] מרה"י לרשות הרבים או לעיוליה מרשות הרבים לרה"י אסור, כדקא מפרשינן מעשה דההוא

מוסף רש"י

גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה. דכתיב (דבריס כב) לא תוכל להתעלם, וכתיב והתעלמת, פעמים שאתה מתעלם, כגון זקן ואינו לפי כבודו (מגילה ג: וכנ"י ד"ע לעיל פא:). **אבל בכלי חייב.** מודו רבנן דחייב חטאת, דתסברון ליה מולדה לגוזז אם תאמר, שהוא מוחף מן המחוכר לבעלי חיים (עירובין קג:). **מלא פי הזוג.** מודן של מספריים (מכות כ:). **אימא וכן לקרחה שתים.** ולפרושי אתא (שם). **במלקט לבנות.** שערות לבנות, מתוך שחורות. דכיון דאדם מקפיד על שער לבן אחד שבין שערות שחורות, כדי שלא יראה זקן, אמרינן דבשהוא מלקט אותו מבין השחורות מלאכה אשונה הוא לו וחייב משום גוזז, כיון דחייב לגזזה זו. שחורות מתוך לבנות לא גרסינן (שם). **אף בחול אסור.** שמתנאה עצמו בעוי אשה (שם).

רבינו חננאל (המשך)

שבבא דשכיב קרא (בדרא) [בדרקרתן], וקאמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב יוחנן אחוה דמר בריה דרבנא האלקים דעיילת ביה את ודרית ליה. וקא מפרש לא תימא דכר' שמעון קא אמינא ולאו כר' יהודה, אלא אפילו לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, הכא לכרמלית קאמינא דלית ביה חיובא, אע"ג דאיכא בשאר מילי איסורא [דרבנן] מה"י או מה"ר לכרמלית, הכא שאני במקום כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה. והאי ל"ת לאו דלא תסור כדפורש במנחות סוף פרק הקומץ. **פלוגתא דר"ש ור' יהודה בהדיא לא אשכחן היכא פליגו,** אלא מדוקייהו (במחברין) [דמתניתין] דאמרינן הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטור. שניית מתו, חמתו אחמתו קשיא. חמתו אחמתו נמי לא קשיא, הא רבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ותוב הא דתנן ועל עקרב שלא תישוך כו'. ואמרינן איכא דמתני לה אהא הצד נחש בשבת ומתעסק שלא ישכנו פטור ואם לרפואה חייב. מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב רבי שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. וכן אמר שמואל כל פטורי שבת פטור אבל אסור בר מהני תלת דפטור ומותר, ותדא מינייהו הצד נחש בשבת. ומאמי דפטור מותר הוא, דתנן ועל עקרב שלא תשוך. ש"מ כי פליגי במתניתין במלאכה שאינה צריכה לגופה פליגי. **וקשיא לן** אי הכי קשיא דשמואל אדשמואל, [ו]הכא אמר דפטור ומותר, וטעמיה מכופין קערה על גבי הגר, אלמא שמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה כר"ש ס"ל, והא קי"ל דשמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה כר' יהודה ס"ל, דתנן המחתם שפינהו לא יתן לתוכה צונן וכו'. וכבר פירשנוה בפרק כירה דשמואל כר' יהודה ס"ל, היכא דאית ביה היזק לדבים כגון בחלת של מתכת וכגון עקרב שלא תישוך, כגון הני בלחוד פליג שמואל על ר' יהודה, אבל במלאכה שאינה צריכה לגופה שמואל כרבי יהודה ס"ל. **תנן התם** בפ"ז דנגעים התולש סימני טמאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה. פי' שיער לבן שהפך בשאת והכוה את המחיה להעביריו עובר בלא תעשה. עיקרה השמר בנגע הצרעת אלמא אל תעבירהו ביד, וכדר' אבין א"ר אלעא דאמר כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בל"ת. איתמר אם תלש נימא אחת של שיער לבן שהפך בבהרת משני נימין דברי הכל חייב. אחת משלש, רב נחמן אמר חייב אהני

ו) עי' תוס' לעיל דף ג' ע"א ד"ה הכי שהביאו קושיה זו בשם בה"ג בע"ש.

ז) [עירובין מא: מגילה ג:] לעיל פא: ברכות יט: מנחות לז:.
ח) נגעים פ"ז מ"ד, ג) מכות כ:
ט) ע"ש, ד) ל"ל פי' חוזו בשבת חייב.
י) [מוס'פסחים פ"י ע"ש], יא) [שם], יב) [דבריס יז], יג) [מזרחי פרשה ל], יד) עיין לעיל סד: [ל"ל ד"ה ולא] ומיפקום, טו) [במשנה לעיל], טז) [וע' תוס' מנחות יח. ד"ה מלמטה], יז) [וע"ע תוס' כתובות ד: ד"ה ופוקסת וע' תוס' מו"ק מ: ד"ה ופוקסת מנוחר היטבן],

תורה אור השלם

1 לֹא יִהְיֶה כְלִי גֶבֶר עַל אִשָּׁה וְלֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֲבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה: דברים כב ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל בכלי ד"ה חייב: (ב) תוס' ד"ה וכי דרך וכו'. בפ' במה אשה ס"ב ע"ב ע"ל מ ע"א גבי מיכי מלילתא וע' עוד בדף סד ריש ע"א אבל ותולה בגוזה כתו:

גליון הש"ס

גמ' שרא ר"נ בר יצחק לאפוקיה לכרמלית. עי' פוסקי לו ע"ב תד"ה בשבת: **שם אחת משלש.** עי' תה"ד סי' תמ:

מוסף רש"י

גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה. דכתיב (דבריס כב) לא תוכל להתעלם, וכתיב והתעלמת, פעמים שאתה מתעלם, כגון זקן ואינו לפי כבודו (מגילה ג: וכנ"י ד"ע לעיל פא:). **אבל בכלי חייב.** מודו רבנן דחייב חטאת, דתסברון ליה מולדה לגוזז אם תאמר, שהוא מוחף מן המחוכר לבעלי חיים (עירובין קג:). **מלא פי הזוג.** מודן של מספריים (מכות כ:). **אימא וכן לקרחה שתים.** ולפרושי אתא (שם). **במלקט לבנות.** שערות לבנות, מתוך שחורות. דכיון דאדם מקפיד על שער לבן אחד שבין שערות שחורות, כדי שלא יראה זקן, אמרינן דבשהוא מלקט אותו מבין השחורות מלאכה אשונה הוא לו וחייב משום גוזז, כיון דחייב לגזזה זו. שחורות מתוך לבנות לא גרסינן (שם). **אף בחול אסור.** שמתנאה עצמו בעוי אשה (שם).

רבינו חננאל (המשך)

שבבא דשכיב קרא (בדרא) [בדרקרתן], וקאמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב יוחנן אחוה דמר בריה דרבנא האלקים דעיילת ביה את ודרית ליה. וקא מפרש לא תימא דכר' שמעון קא אמינא ולאו כר' יהודה, אלא אפילו לר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, הכא לכרמלית קאמינא דלית ביה חיובא, אע"ג דאיכא בשאר מילי איסורא [דרבנן] מה"י או מה"ר לכרמלית, הכא שאני במקום כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה. והאי ל"ת לאו דלא תסור כדפורש במנחות סוף פרק הקומץ. **פלוגתא דר"ש ור' יהודה בהדיא לא אשכחן היכא פליגו,** אלא מדוקייהו (במחברין) [דמתניתין] דאמרינן הקורע בחמתו ועל מתו וכל המקלקלין פטור. שניית מתו, חמתו אחמתו קשיא. חמתו אחמתו נמי לא קשיא, הא רבי יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה

לעצמה פטורה. שאינה יכולה לבנות יפה ואין דרך בנין אלא אשה לחברתה שרואה ועושה: **וכן.** מילתא אחריתי דשבת לאיסורא: **סרק.** לבע אדום הוא הבא בקנים שקורין טיפוליי"ן: **המחבץ.** המעמיד החלב בקיבה. ול"ג מחבץ עושה כמין כלי גמי וונתן הקפוי בתוכו ומי החלב שהן נסיובי נוטפין ולוועזין אותן אנקייר"ש: **המכבד.** את הבית: **והמרבץ.** במים להרבץ את האבק שלא יעלה: **חייב חטאת.** לקמיה מפרש טעמא דהרודה חלות דבש חייב משום תולש [ד] (מחבץ חייב משום בורר) ומכבד ומרבץ משום בונה: **אחד זה ואחד זה.** אחד שבת ואחד יו"ט: **משום שבות.** דילמא כי כייס ליה מתמלאין הגומות שבבית מאליהן והוי בנין: **קטיל קני בגמגמא.** חותך קניס מן האגם הוה. לא ידע לפרש משנה: **מפרק.** כמו מפרק משאור שפורק אוכל ממקום שנתכסה בו והוי תולדת דש. ואית דאמרי תולדה דקולר ולא היא דלאו מחובר הוא אלא פקיד ועקיר וקאי בעטיני הדד כתבואה בקשיה ולשון מפרק נמי לא שייך למימר אלא לשון תולש: **בורר.** אוכל מתוך פסולת: **זילחא.** לרבץ הבית ורלפא בגנים היתה [ה] בכל העיר: **מסכנא.** שהיה אבק עולה ומרבה הבל: **לאו אדעתאי.** לא הייתי זכור. ורבותי פירשו לא סבירא לי: **אשה חכמה.** אשת ת"ח או בת ת"ח שמעה מאביה: **מרבצא ביפה.** רוחצת קיתוניות בזוית זו וכוסות בזוית זו: **לרבי שמעון.** דדבר שאין מתכוין מותר והמרבץ אינו מתכוין להדביק עפר בגומא ולהשוות הבית אלא שלא יעלה אבק: **מתני' הפולש מעליץ נקוב חייב.** דהוי כמחובר דיונק מן הקרקע ע"י הנקב שמריח לחלוחית הקרקע ואפילו הנקב בדופנו: גמ'

החולב משום דש הוא. כדפי' בקונטר' ואתיא ברייתא כר' יהודה דאמר יש דישה שלא בגידולי קרקע[א] כדפרי' לעיל בפ' כלל גדול (לעיל דף עג:) וכן נראה לר"י דולאי כרבי יהודה אתיא דהא אסרי חכמים ריצון משום שבות ולר"ש שרי לקמן אפילו לכתחלה:

המכבד והמרבץ. תימה דע"כ מיירי דלא הוי פסיק רישיה שיהה הגומות דאי פסיק רישיה היכי שרי לקמן ר"ש לכתחילה הא מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא יתות וכיון דלא הוי פסיק רישיה אמאי מחייב ר' אליעזר חטאת האמר בפ' אמר להם הממונה (יומא ד' לד:) גבי לירוף עששיות דדבר דאין מתכוין[ב] מותר לר' יהודה מן התורה דלא הוי מלאכת מחשבת וי"ל דבהא פליגי דר' אליעזר סבר דהוי פסיק רישיה ורבנן סברי דלא הוי והא דאמר והאידנא דסגירא לן כר' שמעון שרי לכתחלה אע"ג דאפשר דסבר ר"ש דהוי פסיק רישיה מכל מקום הש"ס סבר כרבנן דלא הוי פסיק רישיה הילכך שרי לכתחלה כיון דקיימא לן כר"ש [ע' תוספות סנהדרין פה. ד"ה ור"ש]: **והרודה** חלות דבש. תימה לר"י אמאי לוקה בי"ט לרבי אליעזר ורבנן נמי לא פליגי אלא משום דלא חשבי לה מלאכה והא תנן בפ"ק דמגילה (דף ז:) אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ר' יהודה אומר אף מכשירי אוכל נפש וקאמר בגמ' מ"ט דת"ק אמר קרא הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין ורבי יהודה כתיב הוא וכתיב לכם כאן במכשירין שאפשר לעשותן מעי"ט וכאן במכשירין שא"א כו'[ג] מכלל דאוכל נפש שרי רבי יהודה אפי' באפשר ורבנן נמי משמע דלא פליגי אלא במכשירין ולא באוכל נפש ועוד דהך ברייתא כר' יהודה כדפרישית ועוד דבפ' תולין (לקמן דף קמ:) אמרינן דר' אליעזר סבר כרבי יהודה ועדיפא מדרבי יהודה ושרי אפילו אפשר לעשותן מעי"ט וליכא למימר דמיירי ברודה לצורך חול דמכ"מ תקשי למאן דאית ליה הואיל ואי מקלעי ליה אורחין בפרק אלו עובדין (פסחים ד' מו:) ועוד דרבי אליעזר גופיה אית ליה התם[ד] הואיל ואור"י דאיכא לאוקמי ברודה סמוך לאשיכה דלא חזי תו לאורחין אי נמי בדבש שהדבש אי אסור בהנאה דלא חזי לאכילה[ד] ומיהו תימה לר"י כיון דמותר לנבן בי"ט מן התורה אפילו באפשר (ה) אפילו לא יהא מותר מדרבנן אלא בדלא אפשר אם כן נפל ביתו בי"ט יהא מותר לבנותו בי"ט דמתוך שהותר בנין לצורך דמגבן הוי משום בונה כדאמר בסמוך הותר נמי שלא לצורך ובלבד שיהא צורך היום לאכול בתוכו אלא יכנו שרב ושמש וי"ל דאסור מדרבנן דהוי עובדא דחול כי היכי דאסורין טחינה והרקדה ביו"ט[ה]: **שרא זילחא במחוזא.** תימה דבשילחי תמיד נשחט (שם ד' סד.) תנן כמעשהו בשבת אלא שהכהנים מדיחים את העזרה שלא בדלות חכמים ומפרש בגמ'[ו] דשלא בדלות חכמים היינו שלא בדלות ר' אליעזר דלי רבנן שבות הוא ואין שבות במקדש דתניא המכבד והמרבץ כו' ומדמוקי מתני' כר"א משמע דמחייב מדאורייתא אפי' בעזרה דאיכא רצפה והכא משמע דברצפה ליכא אשווי גומות וי"ל דבהדחה איכא אשווי גומות טפי שהיו מתמלאות הגומות שבין רובד לרובד א"נ בעזרה נמי לא אסור לר"א אלא משום שבות אבל אם היכא דליכא רצפה דאיכא חיוב חטאת לר"א ותמיר האי שבות ונוהג אפילו במקדש וכמה שבות אשכחן במקדש (ג) בפ' בתרא דעירובין (דף קב:) אבל לרבנן לא חמיר האי שבות כיון דאפי' בלא רצפה לא הוי לדידהו אלא איסורא דרבנן הלכך אינו נוהג במקדש: **והאידנא** דקי"ל **כר"ש שרי אפי' לכתחלה.** בה"ג שרי כיבוד מהאי טעמא אפי' בדהוצין ואין נראה לר"י דבפרק כל הכלים (לקמן דף קכד:) אמר ר' (ה) אליעזר אף מכבדות של תמרה מותר לטלטלן ופריך אי מחמה לגל בהא ליימא ר' (ו) אליעזר אפי' בשל תמרה [ה]משמע דפשיטא ליה דליכא מאן דשרי אפי' לרבי אליעזר אלא דווקא ריבוך[ז]: **ורמינהו רבי שמעון אומר אין בין נקוב כו'.** תימה מאי קפריך והא כהך ברייתא נמי קתני כמו במתני' דלבל מילי נקוב כשאינו נקוב בר מלענין הכשר זרעים בלבד ואי קשיא ליה מ"ש שבת מהכשר זרעים אם כן בלא משנה תקשי ליה ברייתא גופה מ"ש דלהכשר זרעים חשיב נקוב כמחובר ולענין שאר דברים חשוב כתלוש ואומר ר"ת דהכי פריך כיון דלענין שבת חשיב נקוב כשאינו נקוב אף על גב דהוי לקולא ופטור וכן לענין כלאים במסכת כלאים (פ"ז מ"מ) כ"ש לענין הכשר זרעים אית לן לאחשוביה נקוב כשאינו נקוב דהוי לחומרא ובברייתא קתני דנקוב הוי כמחובר לענין הכשר זרעים שאינו מכשיר והכי פירושא[ד] דברייתא אין בין נקוב לשאינו

[א] כוחלת משום צובעת [ב] גודלת ופוקסת משום בונה וכי דרך בנין בכך אין [ג] בדדרש רבי שמעון בן מנסיא [1] ויבן ה' אלהים את הצלע מלמד שקילעה הקב"ה לחוה והביאה אצל אדם שכן בכרכי הים קורין לקלעיתא בניתא תניא [ד] ר"ש בן אלעזר אומר גודלת כוחלת ופוקסת לעצמה פטורה לחברתה חייבת וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי אליעזר [ה] אשה לא תעביר [ו] סרק על פניה מפני שצובעת תנו רבנן [ז-ד] החולב והמחבץ [ח] והמגבן בגרוגרת [ט] המכבד והמרבץ והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת הזיד ביום טוב לוקה ארבעים דברי ר' אליעזר וחכ"א [י] אחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות רב נחמן בר גוריא איקלע לנהרדעא בעו מיניה חולב משום מאי מיחייב אמר להו משום חולב מחבץ משום מאי מיחייב אמר להו משום מחבץ [יא] מגבן משום מאי חייב אמר להו משום מגבן אמרו ליה רבך [יב] קטיל קני באגמא הוה אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה [יג] חולב חייב משום מפרק [יד] מחבץ חייב משום בורר [טו] מגבן חייב משום בונה המכבד המרבץ והרודה חלות דבש שגג בשבת חייב חטאת הזיד ביו"ט לוקה ארבעים דברי רבי אליעזר [יז] א"ר אלעזר [יח] מ"ט דר' אליעזר דכתיב [2] ויטבול אותה ביערת הדבש וכי מה ענין יער אצל דבש אלא לומר לך מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת אף חלות דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת [יט] אמימר שרא זילחא במחוזא אמר טעמא מאי אמור רבנן דילמא אתי לאשויי גומות הכא ליכא גומות רבא [כ] תוספאה אשכחיה לרבינא דקא מצטער מהבלא ואמרי לה מר קשישא ברי' דרבא אשכחיה לרב אשי דקא מצטער מהבלא א"ל לא סבר לה מר להא דתניא הרוצה לרבץ את ביתו בשבת מביא עריבה מלאה מים ורוחץ פניו בזוית זו ידיו בזוית זו רגליו בזוית זו ונמצא הבית מתרבץ מאליו א"ל [כא] לאו אדעתאי תנא אשה חכמה מרבצת ביתה בשבת [כב] והאידנא דסבירא לן כר' שמעון שרי אפי' לכתחלה: **מתני'** [כג] התולש מעציץ נקוב חייב ושאינו נקוב פטור ור"ש פוטר בזה ובזה: **גמ'** רמי ליה אביי לרבא ואמרי לה רבי חייא בר רב לרב תנן רבי שמעון פוטר בזה ובזה אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה ורמינהו ר"ש אומר אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא

תימה לר"י כיון דמותר לנבן בי"ט מן התורה אפילו באפשר [ה] אפילו לא יהא מותר מדרבנן אלא בדלא אפשר אם כן נפל ביתו בי"ט יהא מותר לבנותו בי"ט דמתוך שהותר בנין לצורך דמגבן הוי משום בונה כדאמר בסמוך הותר נמי שלא לצורך ובלבד שיהא צורך היום לאכול בתוכו אלא יכנו שרב ושמש וי"ל דאסור מדרבנן דהוי עובדא דחול כי היכי דאסורין טחינה והרקדה ביו"ט[ה]: **שרא זילחא במחוזא.** תימה דבשילחי תמיד נשחט (שם ד' סד.) תנן כמעשהו בשבת אלא שהכהנים מדיחים את העזרה שלא בדלות חכמים ומפרש בגמ'[ו] דשלא בדלות חכמים היינו שלא בדלות ר' אליעזר דלי רבנן שבות הוא ואין שבות במקדש דתניא המכבד והמרבץ כו' ומדמוקי מתני' כר"א משמע דמחייב מדאורייתא אפי' בעזרה דאיכא רצפה והכא משמע דברצפה ליכא אשווי גומות וי"ל דבהדחה איכא אשווי גומות טפי שהיו מתמלאות הגומות שבין רובד לרובד א"נ בעזרה נמי לא אסור לר"א אלא משום שבות אבל אם היכא דליכא רצפה דאיכא חיוב חטאת לר"א ותמיר האי שבות ונוהג אפילו במקדש וכמה שבות אשכחן במקדש (ג) בפ' בתרא דעירובין (דף קב:) אבל לרבנן לא חמיר האי שבות כיון דאפי' בלא רצפה לא הוי לדידהו אלא איסורא דרבנן הלכך אינו נוהג במקדש: **והאידנא** דקי"ל **כר"ש שרי אפי' לכתחלה.** בה"ג שרי כיבוד מהאי טעמא אפי' בדהוצין ואין נראה לר"י דבפרק כל הכלים (לקמן דף קכד:) אמר ר' (ה) אליעזר אף מכבדות של תמרה מותר לטלטלן ופריך אי מחמה לגל בהא ליימא ר' (ו) אליעזר אפי' בשל תמרה [ה]משמע דפשיטא ליה דליכא מאן דשרי אפי' לרבי אליעזר אלא דווקא ריבוך[ז]: **ורמינהו רבי שמעון אומר אין בין נקוב כו'.** תימה מאי קפריך והא כהך ברייתא נמי קתני כמו במתני' דלבל מילי נקוב כשאינו נקוב בר מלענין הכשר זרעים בלבד ואי קשיא ליה מ"ש שבת מהכשר זרעים אם כן בלא משנה תקשי ליה ברייתא גופה מ"ש דלהכשר זרעים חשיב נקוב כמחובר ולענין שאר דברים חשוב כתלוש ואומר ר"ת דהכי פריך כיון דלענין שבת חשיב נקוב כשאינו נקוב אף על גב דהוי לקולא ופטור וכן לענין כלאים במסכת כלאים (פ"ז מ"מ) כ"ש לענין הכשר זרעים אית לן לאחשוביה נקוב כשאינו נקוב דהוי לחומרא ובברייתא קתני דנקוב הוי כמחובר לענין הכשר זרעים שאינו מכשיר והכי פירושא[ד] דברייתא אין בין נקוב לשאינו

[ד] נראה דל"ל שקילה למעבד הטומאה לאי משקה אלא אחריתא אלא לא טומאה.

מסורת הש"ס

[א] ברכות סב. עירובין יח. נדה מה: ע"ש, [ב] [תוספ' פ"ו], [ג] [בתר העורן], [ד] פסחים סה. [תוספ' פ"ז], [ה] [פי' המקפה בגינה ומקבץ פתיתי החלב לעשותם חרין של גבינה עדין], [ו] [מנחלדין נג.], [ז] ב"ב סו. פ.; [ח] [ברכות כו. וש"נ], [ט] [עירובין ק:], [י] לקמן קח., [יא] [רש"ל מ"ז], [יב] [מ"ר.], [יג] [וע' תוס' ביצה ג. מד"ש גזירה שמא], [יד] סה., [טו] [נ"ל אלעזר], [טז] [נ"ל אלעזר],

תורה אור השלם

1 וַיִּבֶן יְיָ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבִאֵהָ אֶל הָאָדָם:
2 וַיִּוָּתֵן לֹא שָׁמַע בַּחֲשֵׁבִיע אֲבִיו אֶת הָעָם וַיִּשְׁלַח אֶת קְצֵה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בְּיַעֲרַת הַדְּבָשׁ וַיָּשֶׂב יָדוֹ אֶל פִּיו וְתָאֳרָנָה עֵינָיו: שמואל א יד כז

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבה תוספפאה: (ב) תוס' ד"ה והרודה וכו' אפי' לא יהא מותר. נ"ב עיין פר"א דמילה ד' קלד: (ג) ד"ה שרא זילחא וכו' אשכחן במקדש. נ"ב עי"ל פ' כל הכלים ד' קכג: בד"ה הרי הוא ככל:

גליון הש"ס

גמ' והמגבן בגרוגרת. ע' לעיל דף עו ע"ב תד"ה המוליא: גמ' מ"ש דד"א דכתיב ויטבול. ע' פ"י מ"ז דשביעית כפי' הרע"ב: רש"י ד"ה וילחא בו' בכל העיר. עי' לעיל כט ע"ב תד"ה גזירה ולקמן דף קצא ע"ב רש"י ד"ה קרקע:

לעזי רש"י

טיפוניי"ן [טיפוניי"ן]. אודם (לפרכוס הפנים). אנקייר"ש [ענקיירי"ש]. גבינות.

רבינו חננאל

מעשיו שקירב אותו לעבודה), רב ששת אמר פטור השתא מיהא הא איתיה לטמאה ולא עבירה לאיסורה. אמר רב ששת מנא אמינא לה דתנן המוציא כזית מן המת חייב, ודייקינן מינה אם הוציא כזית חייב הא חצי כזית פטור, והתניא המוציא חצי כזית חייב. ומשני אמר רב ששת הא דתני חצי כזית חייב דאפיק חצי זית מן כזית שכבר מיעט הטומאה ולפיכך חייב, והא דתני פטור דאפיק חצי זית מן כזית ומחצה דלא אתני השתא מידי ואע"פ שקירב מיעוט הטומאה. ורב נחמן משני הא דתני חצי זית פטור דאפקוה ממת גדול דהאי שיעורא לא מקרב מיעוטי טומאה, אבל חצי זית מכזית ומחצה שמקרב הסרת הטומאה חייב. וקי"ל כרב ששת (וטפי עדיף). הנוטל צפורניו זו בזו או בשיניו או בידו שלא בכלי, וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו שנוטלו בשיניו או בידו שלא בכלי בין לעצמו בין לחבירו אסור משום שבות. אבל אם נטלו בכלי כגון אזמל או בגוסטר חייב. ובצפורן שפרש רובו וציצין

שפירשו רובן כלפי למעלה ומצערות אותו מותר לנוטלן ביד אבל בכלי אסור. ואם לא פירש (חייב עליהן) ביד פטור אבל בכלי חייב חטאת. תנא הנוטל מלא פי הזוג חייב, וכמה מלא פי הזוג שתים וכן לקרחה שתים (באכהנים). אבל המלקט שער לבן מתוך שחור אפילו שערה אחת אסור משום לא יהיה כלי גבר על אשה. **וכן הגודלת** וכן הפוקסת, ר' אליעזר מחייב חטאת וחכ"א משום שבות. ואוקימנא כוחלת משום כותבת, גודלת ופוקסת משום בונה. **וירושלמי** גודלת משום בונה, פוקסת מכרוצא אלנושרי, ובלשון ערבית תגעד אל אצדג, פוקסת משום צובעת. ומדמפרשי רבנן טעמיה דר' אליעזר ש"מ הלכתא כוותיה. ויש מי שחולק ואומר הלכה כחכמים דאמרי משום שבות. ומ"ד כר' אליעזר טפי עדיף דאיסורא דאורייתא היא ולחומרא עבדינן. וכן נמי לענין החולב והמחבץ והמכבד והמרבץ והרודה חלות דבש שוגג בשבת חייב חטאת, במזיד ביו"ט לוקה מ' דברי ר' אליעזר, וחכמים אומרים אחד זה ואחד [זה אינו אלא] משום שבות. ומדמפרשי אליבא דר' אליעזר ואמרי חולב משום מפרק, מחבץ משום בורר, מגבן משום בונה, ש"מ סוגיא דהא שמעתיה כר' אליעזר. ויש מי שחולק גם על זה. ויש מרבנן דמדקדקי דאמרי כ' החולב והמחבץ והמגבן בגרוגרת דברי הכל היא, ומסתייענא מהא דגרסינן בפרק אע"פ תניא ר' מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת, מ"ט יונק מפרק כלאחר יד הוא ובמקום סכנה לא גזרו רבנן. א"ר יוסף הלכה כר' מרינוס. ולא שמעינן דאית ליה האי סברא דחולב אסור משום מפרק אלא אליבא דר' אליעזר, ורבי מרינוס לא התיר אלא היונק, מכלל שהחולב אסור. **ובסוף** פרק חרש שנשא פקחת אסיקנא דיונק מפרק כלאחר יד הוא, שבת דאיסור סקילה גזרו רבנן, י"ט דאיסור לאו הוא, לא גזרו רבנן. וסבירא להו דבהחולב ובמחבץ שמרציא החמאה ובמגבן דברי הכל אסור, [ו]ולא פליגי רבנן עליה דר' אליעזר אלא במכבד ומרבץ וברודה חלות דבש, ובהני הלכתא כרבנן, וסוגיא כוותייהו דהא לא אימנוי מלרבץ אלא משום דחיישינן משום אשווי גומות. **ואסיקנא** והאידנא דסבירא לן כרבי שמעון (דשרן) [דפטרן] במלאכה שאינה צריכה לגופה, ובדבר שאין מתכוין שרי אפילו לכתחילה, לענין כיבוד נמי שרי ואפילו בדהוצין כר' שמעון. הלכך מחלב בהמה, אפילו למאן דסבר דשרי משום שבות אסור, וכ"ש לש"ד משום מפרק אסור דמלאכה היא. **והא** דאמר רב חסדא מדברי (רבנן) [רבינו] נלמד חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל [לא] לתוך הקערה, כבר פרשה (מר) [מר] רב יהודאי גאון זצ"ל דבי"ט הוא, וכבר פירשוה בפרק חבית. **מתני'** התולש מעציץ נקוב חייב ושאינו נקוב פטור, ר' שמעון פוטר בזה ובזה. ורמי ליה אביי לרבא תנן ר' שמעון פוטר בזה ובזה, אלמא לר' שמעון לכל מילי נקוב כשאינו נקוב משוי ליה, והתנן ר' שמעון [אומר] אין בין נקוב לשאינו נקוב

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה כג [נ"ל פכ"ג הל' יב כתב כוחלת משום כותבת ומשם הש"ג בשם ריש"ז ולא יתעלי לו יפוב אם לא שנאמר שבנרפת מיימוני היה כתוב גם בגיסא כותבת דכוחלת הוי משום כותבת ע"ש ולדעתי צריכים אנו לומר כן גם בסמנו לגוין סה שבתא כוחלת משום כותבת וה' אפיר עיני בעבוך ערך גדל כתב הגרסא במסקנא כוחלת משום כותבת גודלת ופוקסת משום בונה מעתה זכינו שגם הרמב"ם וסמנא ואתריסם הבא מבדטוורה היה גרסתם כך ושוב אין מקום לתמיהות אתי"ט ע"ש] סמנא לגוין סה טוש"ע ס"א סי' שג סעיף כה:
לו ב מיי' שם הלכה כו סמנא שם טוש"ע שם סעיף כו:
לו ג [מיי' פכ"ב שם הלכה (כב) כג טוש"ע שם סעיף כה]:
לו ד [מיי' פ"ז שם הלכה ו וש"מ הל' ז בד"ר פרק כלל גדול ד' לד. וכרא"ש שם סי' ב]:
לח ה ו מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ג וסמנא שם טוש"ע א"ח סי' שכא סעיף יג וסי' שלו סעי' ב:
לט ז מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ז סמנא שם טוש"ע א"ח סי' שה סעיף כ:
מ ח מיי' שם הלכה יא ופכ"א הלכה יז סמנא שם טוש"ע א"ח סי' שיט סעיף יח:
מא ט מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה יג:
מב י מיי' פכ"א שם הלכה ג סמנא שם טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף כ:
מג כ מיי' וסמנא שם טוש"ע שם סעיף א:
מד ל מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ג טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף ז:

מוסף רש"י

שקילעה. קלעת שער (ערובין יח.). **החולב.** מושך המלב מן הבהמה (פסחים שה.). **והמחבץ.** מעמיד המלב ועושה ממנו חביצין שקורין מטונ"ש (שם). **אחד זה ואחד זה.** מכבד ומרבץ ורודה, אבל מאחדן לא קאמרי דתולדות אב מלאכה ניטלו, כדאמרינן ר' אליעזר משום הכי מחייב תולב משום מפרק, מגבן משום בונה, מחבץ משום בורר, ומרבץ ומכבד מפרש משום אשוי גומות (שם). **קטיל קני באגמא.** קוצצים קנים ומלקטו עצים (סנהדרין לג.). **מ"ט דר' אליעזר.** דמשיב לטוותא דנורים (רשב"ם ב"ב שו.). **דכתיב ויטבול אותה ביערת הדבש.** ביזמתן כתיב, ובדבש במקום גידולו מיירי וקרי ליה יער (שם). **לאו אדעתאי.** לא נתתי לבי (ברכות כז.). שוגג הייתי (מנחות לה:). **ושאינו נקוב פטור.** משום דלא מחובר בקרקע עולם הוא (לקמן קח.).

מוסף תוספות

א. ובהמה לאו גידולי קרקע נינהו. ריטב"ש. ב. דלא פסיק רישיה. תוס' סנהדרין פה. ד"ה ור"ש. ג. אלמא דווקא במכשירין יש חילוק בין אפשר לעשותן מערב יו"ט בין אי אפשר. תוס' פילה ג. ד"ה גזירה. ד. וליכא שום צורך יו"ט. ריטב"ש. ה. ומאי תמיהא אי ס"ל כר"ש דשרי [אלא]. רשב"ש. ו. משום דלא הוי פסיק רישיה. רשב"ש. ז. דמשמע ליה לישנא. תוס' הלש"ש.

צה: המצניע פרק עשירי שבת

מסורת הש"ס

מה א מיי' פי"ט מהל' כלים הלכה ב:

מוסף רש"י

ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים. כלי הוא לעומאה שהרי לאוי לקבל בו זיתים (נדה מט:). ניקב במוציא זיתים טהור. מטומאה שקיבל על שיטמאו (שם).

מוסף תוספות

א. דחכמים השוו אותן לכל מילי. תוס' הרא"ש. ב. דהאי מקשה היה סובר דהאי ברייתא דקתני. ריטב"א. ג. לאו כללא הוא בכל התורה כולה אלא דעביד כללא לענין מה ששנינו בסדר זרעים. ריטב"א. ד. דהתם תנינן לה להך ברייתא. ריטב"א. ה. דנקוב נמי לאו שדה הוא. מי' סר"ן. ו. דהא לא כתיב בהו שדך ולא אדמתך. ריטב"א. ז. ופרקי' דדוקא לזרעים קאמר. שיטה להר"ן.

רב נסים גאון

אמר רבא ה' מדות בכלי חרש כו'. משכחת לה בתורת כהנים כל אשר בתוכו יטמא, כמה שיעורו של נקב, בכלי חרש בכונס משקה ובכלי שטף במוציא זיתים. ובמסכת כלים פרק ג' שיעור כלי חרס לטהר, העשוי לאוכלין שיעורו כזיתים העשוי למשקין שיעורו כמשקין כו'. הלפס והקדירה שיעורן כזיתים כו'. ובפרק ד' שנינו וכן גיסטרא שנתרועעה ואינה מקבלת משקין אע"פ שמקבלת אוכלין טהורה שאין שירין לשירין, אי זו היא גיסטרא כל שנישלו אוזניה וזהו בה חדודין יוצאין. ובתוספתא בפ' ג' נסדקה למטה מאזניה אע"פ שאזניה קיימות הרי זו כגיסטרא, ואם מתחילה עשאה בלא אזנים נידונת כחבית. וכן עוד אמרו אם היתה גיסטרא הרי זו טהורה, שלא אמרו שירים לשירים לכלים. ובפ' ז' כיצד בודקין כלי חרס לידע את ניקב בכונס משקה אם לאו, מביא עירבה מליאה מים ונותן את הקדירה לתוכה, אם כינסה בידוע שבכונס משקה ואם לאו בידוע שבמוציא משקה כו'. ומשכחת לה בגמ' במסכת נידה בפרק בא סימן התחתון (דף מט:) ושנינו בו כל כלי חרס מכניס ומוציא ויש שהוא מוציא ואינו מכניס. וחני עלה מכניס פסול לפי חטאת (במדבר יט:) לפי שאמרה תורה במי חטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי. ואם ניקב בכונס משקה יצא מתורת כלי באלו הראיות, ובמשנה במסכת פרה בפרק ה' מפני שאין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין מי חטאת אלא בכלי, ולזה אמרו ניקב בכונס משקה פסול למי חטאת. ומשום גיסטרא דאמר רב אשי שונין כלי חרס שיעורו בכונס משקה לא אמרו מוציא משקה אלא לענין גיסטרא בלבד, מאי טעמא אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן לפי שאין אומרין הבא גיסטרא לגיסטרא. ובפרק כל הבשר (חולין דף קז:) אמר רבא כלי שניקב בכונס משקה אין נוטלין ממנו לידים.

סליק פרק המצניע

רבינו חננאל

אלא להכשיר זרעים בלבד. ופריק רבא לעולם ר' שמעון לכל מילי נקוב כשאינו נקוב משור ליה, ואיכא דגרסי כתלוש משור, והדבר אחד הוא. פי' כיון דפוטר ר' שמעון אפילו בתולש מעצין נקוב דייקינן מינה דסבר כל מאי דזרע ביה כתלוש דמי, ואע"פ שהוא נקוב כשאינו נקוב חשוב. והא דשני ביניהון לענין הכשר זרעים, דתנן בסוף [פ"ב] עוקצים עצין נקוב אינו מכשיר את הזרעים, ושאינו נקוב מכשיר את הזרעים, וקא מודה בה ר"ש, דאלמא זרעים שהן בעצין שאינו נקוב כתלושין דמי, ומים הניתנין עליהן הרי הן בכי יותן ומכשירין, אבל עצין נקוב זרעים שיש בו כמחוברים דמו וכל מים הניתנין בהן אין מכשירין אותן. והכא בשבת חשיב הנקוב לשאינו נקוב לפטור והכא בזרעים משני בין נקוב לשאינו נקוב, קשיין אהדדי. ומשני הכשר זרעים שאני שהתורה ריבתה להן טהרה, ו)וכי יותן מים על זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא. פי' כל זרע שאינו ראוי עכשיו לזריעה טהור הוא אין המים מכשיריין אותן, והאי כיון שהוא מחובר כמי שאינו ראוי לזריעה הוא. וא"ת א"ה אפילו שאינו נקוב נמי, שאני התם כיון דאינו נקוב לאו זריעה שאינה בארץ לאו זריעה הוא. והאי דאמר לכל מילי, כגון ההוא דתנן בכלאים פרק ד' עצין נקוב מקדש בכרם ושאינו נקוב אינו מקדש, ר"ש אומר זה וזה אסורין ואין מקדשין. ולענין כלאים נמי איכא למימר דפליג ר"ש, אבל רבנן דבר ברור הוא משנה שלמה בדמאי פרק ה' שעצין נקוב הרי הוא כארץ, תרם מן הארץ על עצין נקוב ומן עצין נקוב על הארץ תרומתו תרומה כו'. והילכתא כרבנן שהתולש מעצין נקוב חייב. וגרסינן בסוף פרק חרש שנשא פקחת לא יאמר אדם לתינוק הבא לי חותם, אלא מניחו תולש מניחו זורק. אמר אביי תולש מעצין שאינו נקוב וזורק בכרמלית

אלא להכשיר זרעים בלבד א"ל לכל מילי רבי שמעון בתלוש משור ליה ושאני לענין טומאה דהתורה ריבתה טהרה אצל זרעים שנאמר [1]על כל זרע זרוע אשר יזרע בעא מיניה ההוא סבא מרבי זירא שורש כנגד נקב מה לי א"ר שמעון אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי זימנא חדא אשכחיה דיתיב וקאמר ומודה ר"ש שאם ניקב בכדי טהרתו א"ל השתא שורש כנגד נקב בעאי מינך ולא אמרת לי ולא מידי [2]ניקב בכדי טהרתו מיבעיא אמר אביי ואי איתמר להא דרבי זירא הכי הוא דאיתמר ומודה רבי שמעון שאם ניקב למטה מרביעית [3]אמר רבא [4]חמש מדות בכלי חרס ניקב כמוציא משקה טהור מלטמא גיסטרא ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת ניקב ככונס משקה טהור מלקדש בו מי חטאת ועדיין כלי הוא להכשיר בו זרעים ניקב כשורש קטן טהור מלהכשיר בו זרעים ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים ניקב כמוציא זיתים טהור מלקבל בו זיתים ועדיין כלי [5]הוא לקבל בו רימונים [6]ניקב כמוציא רימונים טהור מכלום ואם הוקף צמיד פתיל עד שיפחת רובו אמר רב אסי שמעתי כלי חרס שיעורו כמוציא רימון אמר ליה רבא שמא לא שמעת אלא במוקף צמיד פתיל והא רבא הוא דאמר מוקף צמיד פתיל עד שיפחת רובו לא קשיא הא

לשאינו נקוב דלכל מילי נקוב ושאינו נקוב שוין [א]ואזלינן לחומרא דבמקום דהוי תלוש חומרא חשבינן תרוייהו כתלוש ואי הוי מחובר חומרא כמו שבת וכלאים חשבינן תרוייהו כמחובר אלא בהכשר זרעים דלא החמירו לאחשובי נקוב כתלוש כשאינו נקוב אלא אוקמוה לדיניה ליחשב כמחובר וע"ל לפי זה דאין תורמין לר"ש מן הנקוב על פירות הגדלים בקרקע כמו באינו נקוב דאזלינן לחומרא ור"י פי' דהכי פריך ר"ש אומר [ב]אין בין נקוב[ג] לשאינו נקוב אלא הכשר זרעים בלבד וכיון דגבי הכשר זרעים חשוב נקוב כמחובר אע"ג דהוי להקל שאינו מקבל הכשר ש"מ מדאורייתא חשוב כמחובר דאי מדאורייתא חשוב כתלוש היכי הוה מטהרינן להו מדרבנן כשנגעה בהן טומאה כיון דקיבלו הכשר מן התורה ואם כן הא דקתני בריש דבריית אין בין נקוב לשאינו נקוב ע"כ לעשות שייסה כמחוברים ולא לעשות שייסה כתלושין כיון דנקוב חשיב מחובר מדאורייתא ובכל מילי נקוב ואינו נקוב כמחובריס חוץ מהכשר זרעים בלבד לאחמיר רבנן לטמויי כשאינו נקוב והשתא משני שפיר שאני לענין טומאה כו' דהתם הוא דכתב רחמנא בהדיא לחשיב נקוב כמחובר אבל לכל מילי חשיב כתלוש ולהכי פטר במתני' אבל קשה לאלו הפירושים דקאמר אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה משמע דבעי לאתויי מדבריית אלא משוי נקוב כשאינו נקוב וזה אינו יש לפרש דה"ק אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה ורמינהו כו' דאדרבה שאינו נקוב כנקוב משוי ליה ועוד פר"י דה"ק אין בין נקוב לשאינו נקוב לענין מעשר ופאה וכלאים[ד] דכיון דכתיב בהו שדך וכרמך וכן במעשר כתיב היינא השדה שנה חשיבי תלוש בין נקוב בין שאינו נקוב[ה] ואין בו חילוק אלא לענין הכשר זרעים וכל דלמי ליה כגון שבת שאינו תלוש בדבר שהוא חשוב שדה[ו] אלא בתלוש ומחובר והכנהו לא הוי נקוב[ז] כשאינו נקוב ולפי זה אתי שפיר הא דקאמר אלמא נקוב לר"ש כשאינו נקוב משוי ליה ורמינהו דלא משוי נקוב כשאינו נקוב:

ומודה ר"ש שאם ניקב בכדי טהרתו. של כלי חרס לאוכלין ושיעורן כמוציא זית ונראה לר"י דהיינו טעמא דמודה משום דבטל אגב קרקע כשניקב בכדי טהרתו ודוקא בניקב כמוציא זית אבל בכלי המיוחד למשקין אע"פ שטהרתו בכונס משקה אלא כשורש קטן דלאפי' לרבנן לא חשבי ליה כמחובר בכונס משקה אלא כשורש קטן כדאמר בסמוך:

טהור מלקדש בו מי חטאת. וכ"ש דטהור מלקבל טומאה אם היה מיוחד למשקין: **טהור מלהכשיר בו זרעים.** משמע דכלי חרס בעי נקיבה ודלא כפי' הקונט' בפ"ק דגיטין (דף ז.) שפירש דספינה של חרס דכיון שהיא של עפר חשובה כנקובה ועת לקצר: **ניקב כמוציא רימון טהור מכלום.** תימה לר"י היכי קאמר דטהור מכלום והלא אם יחדו לגיסטרא מקבל טומאה כדפי' בקונט' וכפירושו ודאי כן הוא שהרי אפילו אם נשברו בשברים דקים מקבלים השברים טומאה בתורת גיסטרא כשנשאר בשברים שיעור המפורש במסכת כלים (פ"ב משנה ג) ומייתי לה בפ' אלו טריפות (חולין נד:) הדקים שבכלי חרס הן וקרקרותיהן ודופנותיהן יושבין אלא מסומכין שיעורן בכלי סיכת קטן עד לוג ומלוג עד סאה ברביעית כו' ועוד קשה לרשב"א דהוה מלי למימר שם מדות בכלי חרס וי"ל דכשנשבר לגמרי השברים ראויין לגיסטרא אבל כשהכלי שלם אלא שניקב כמוציא רימון אין ראוי לגיסטרא ואפי' יחדו בטלה דעתו אגב כל אדם אבל מתוך פי' הקונט' משמע דכשניקב כמוציא רימון ראוי הוא לגיסטרא דפירש טהור מכלום משום גיסטרא ולפירושו הא דלא נקט ו' מדות דלא מיירי אלא כשיכול להשתמש בדרכן וניקב כמוציא רימון אין ראוי אלא אם כן מטהו על לידו: **שמא לא שמעת אלא במוקף צמיד פתיל.** תימה לר"י דילמא במיוחד לרימונים שמע ואקטיריך לאפוקי מדר"א דאמר בסמוך ניקב כמוציא זית אין לו טומאה כו' וי"ל דמשמע דבסתם כלי חרס אירי דלא יחוד וליכא למימר דלענין הכשר זרעים שמע כמ"ד בסמוך שיעורו כמוציא רימון לפירש הקונט' דפירש דלענין הכשר זרעים פליגי דא"כ אמאי נקט כלי חרס אפי' כלי עץ נמי ועוד דרבא סבירא ליה דלענין הכשר זרעים שיעורו כשורש קטן:

הא

גמ' **אלא להכשיר זרעים.** הזרועים בתוכו. עליו נקוב אינו מקבל הכשר לטומאה ושאינו נקוב מקבל הכשר דתלוש הוא והא רבי שמעון קאמר ליה וה"ג ר"ש אומר אין בין נקוב כו' דאילו לרבנן איכא טובא דהא מיחייבי אנקוב משום שבת ופטרי אשאינו נקוב: **לכל מילי.** לשבת ולקנות במשיכה ולא בכסף ולפרוזבול שאינו נכתב אלא על הקרקע: **אשר יזרע.** כדרך שאדם מוציא לזריעה למעוטי מחובר כל דהו להכי אהני זריעות יתירי דקרא ומיהו שאינו נקוב תלוש גמור הוא: **מה לי אמר רבי שמעון.** מי מודה דהא במחובר[ד] הוא הלי שורש ולא תלשו ליה בשבת מיחייב: **זימנין.** פעם אחרת: **שאם ניקב.** העליון: **בכדי טהרתו.** שאם נטמא נטהר בשבירה זו והיינו כמוציא זית דתנן במסכת כלים (פ"ב מ"ח) כלי חרס העשוי לאוכלין שיעורו כזיתים ומודה ר' שמעון בהא דאשיב מחובר כל הזרעים שבתוכו דתו לא הוי כלי: **ניקב בכדי טהרתו מיבעיא.** דהוה לך לספוקי ביה בהנך דלאו כנגד הנקב ואת פשטת להו דכולהו מחובר וינהו: **אי אתמר לדרבי זירא.** דמודה ר"ש בשום נקב: **הכי הוא דאתמר.** שאם ניקב למטה מרביעית שאינו מחזיק רביעית מן הנקב ולמטה דבליר מהכי לאו כלי הוא: **חמש מדות גרסי':** **כמוציא משקה.** נקב דק מאד שמשקה יוצא בו: **טהור מלטמא גיסטרא.** כלומר אם כלי שלם הוא אינו נטהר בכך אבל אם היה שבר כלי והיה ראוי להשתמש בו דמקבל טומאה משנשבר כדתנן[ה] הן וקרקרותיהן ודופנותיהן יושבין אלא מסומכין כו' באלו טרפות (חולין דף נד:) וניקב שוב כמוציא משקה אינו טמא עוד משום תורת גיסטרא: **גיסטרא.** שבר כלי. ולקמיה מפרש טעמא דאין שבר כלי חשוב להטיעו משניקב ולומר הבא גיסטרא אחר ונניח תחתיו לקבל טיף טיף הנוטף מזה אבל אם היה כלי שלם וניקב מעט אין מאבדין אותו אלא אומר הבא[ו] גיסטרא אחר ונניח תחתיו: **ועדיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת.** כלומר אם כלי שלם הוא וניקב כמוציא משקה עדיין כל תורת כלי עליו ואפי' לקדש בו מי חטאת באפר פרה דבעינן כלי דאתי כתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי וכ"ש שמקבל טומאה: **ניקב ככונס משקה.** המים נכנס בתוכו דהיינו נקב רחב קצת: **טהור מלקדש בו מי חטאת.** טהור לאו דוקא אלא כמו טהר יומא (ברכות דף ב:) כלומר בטל לו מתורת כלי לענין מי חטאת: **ועדיין כלי הוא לענין הכשר זרעים.** הזרועים בתוכו דכתלושין הן ונהנו ואפילו לרבנן אמין נקב זה לאוי לחריח לחלוחית הקרקע: **ניקב כשורש קטן.** הוי טפי מבכונס משקה: **טהור מלהכשיר זרעים.** לרבנן דהוי עליו נקוב: **ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים.** שהוא שיעור לטומאה בכל כלי חרס העשוי לאוכלין סתם כל זמן שלא יחדו לרימונים ומקבל עדיין טומאה: **טהור מלקבל בו זיתים.** כלומר מלקבל עוד טומאה משום תורת סתם כלי חרס שהרי שיעורן בזיתים ואם היתה עליו טומאה נטהר ממנה: **ועדיין כלי הוא לקבל בו רימונים.** [ו]אם יחדו שוב לרימונים מקבל טומאה מכאן ולהבא אם היה מיוחד לרימונים מתחילה לא נטהר: **טהור מכלום.** משום כלי אלא א"כ מלניעו לגיסטרא ימות בתורת גיסטרא: **ואם היה מוקף למיד פסיל.** והוא בהאל המת אין טומאה נכנסת בו דרך נקב ומגיע על כל מה שבתוכו: **עד שיפחת רובו.** דכל כלי פתוח כתיב (שם) דרך פתח נכנסת לו טומאה ולא דרך נקביו: **אלא במוקף למיד פסיל.** אם ניקב כמוציא רימון אינו מגיע

ברבדי

אמוראין היא, אבל במשנה לא מצינו בכלי חרש שיעור ברימונים ולא הגיעה אלא עד זיתים. ולענין כלי עץ או כלי עור אם כיוצא בו הוא הא דתנן כל כלי בעלי בתים שיעורו ברימונים. **השתא** הני חמש מדות דאמר רבה, חדא דניקב במוציא משקה טהור מלטמא גסטרא, ודעיין כלי הוא לקדש בו מי חטאת, משום דגיסטרא כלי גדול הוא דמחתין ביה כדים וחצובים, והיכי דמיא דמקבל מאי דדאיב מינהון ומינטר. עיקר (גס) גסטרא להא מלתא הוכן, פעמים שהחביות או חצבא גדולה נשברה לה ראשה ונישלו אזניה ומכינים אותה לשומר תחן[ו]ת (מיטה) [חוצא] ותותי חצבי כמו כן, ונקראת גיסטרא. וכד מינקיב גיסטרא במוציא משקה, בטלה מן הדבר שהוכנה לו, וליכא כלי חרס דמטהר במוציא משקה בר מגיסטרא בלחוד לפי שאין אומרים הבא גסטרא לגסטרא. פי' אם ניקבה חצבא במוציא משקה, אומרים הבא גיסטרא והנח תחתיה כדי שיקבל מה שיזוב ממנו. אבל אם הגיסטרא גופו מוציא משקה אין אומרים הבא גיסטרא לגיסטרא שיקבל מה שיזוב ממנה לקבל, ואע"פ שניקב במוציא משקה. ותנן גיסטרא שנתרועעה ואינה מקבלת משקין אע"פ שמקבלת אוכלין טהורה שאין שירים לשיריים. פי' שאין שיריים לשירים, הוא שפירשנו למעלה שהגיסטרא עיקרה שירי חבית או חצבא שנישלו אזניה. וכלי הוא לקדש מי חטאת. ועיקרא, ההוא דתנן אין ממלאין ואין מקדשין ואין מזין מי חטאת אלא בכלי, אשמעינן הכא דגסטרא שנתרועעה ומוציאה משקין תורת כלי עליה וכשרה למי חטאת. **שנייה.** ניקב בכונס משקה פסול מלקדש בו מי חטאת, ודעיין כלי הוא להכשיר בו זרעים, כתרנן בנידה פרק שישי כיוצא בו כל כלי חרס שמכניס

ו) נקבא דוכי יותן מים לא כתיב כלל אשר יזרע טהור הוא ולכן נראה לי"ל על כל זרע זרוע אשר יזרע פי' זרע שראוי עכשיו לזריעה אבל כל זרע שאינו ראוי כו' כל"ל.

ו) [עי' תוס' ב"ב קנה. ד"ה אימתי קנין], ז) [עי' תוס' עיהוכין ד: ד"ה כל וכד"ה שיעורין], ח) [ע"ש], ט) [כמחובר רש"ש], י) [כלים פ"ב מ"ב],

תורה אור השלם

1 וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל כָּל זֶרַע זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרֵע יִטְהֹר הוּא: ויקרא יא לז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גיסטרא וכו' הבא גיסטרא וגניח כל"ל ומיהא אחר נמתקן:

גליון הש"ם

גמ' ניקב בכדי טהרתו מיבעיא. ע' תוס' בגיטין נג ע"ב תד"ה ומיבעי: רש"י ד"ה ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים שאם יחדו. עיין לעיל דף נט ע"א תד"ה וכי' ויתמן ובעיל' ד ע"ב תד"ה כל כלי ובפ"ב מ"ב דכלים בר"ש שם:

רבינו חננאל (המשך)

דרבנן. וגרסינן נמי במנחות (דף ע) אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל הזורע כלאים בעצין שאינו נקוב אסור. אמר אביי מאי קמ"ל בשלמא אי אשמעינן לוקה מכת מרדות מדרבנן שפיר, אלא האי דקאמר אסור מאי קמ"ל, דהוי דרעה מדרבנן, תנינא משאינו נקוב על הנקוב תרומה ריחזור ויתרום כו'. דייקינן לר' שמעון דפטר התולש מעצין נקוב, ובעא מיניה ההוא סבא מר' זירא אם היה שורש הזרע כנגד הנקוב מה לי אמר ר' שמעון בזה. אשתיק ר' זירא. זמנין אשכחיה דיתיב וקאמר ומודה ר' שמעון שאם נקוב בכדי טהרתו, פי' כמוציא רימון, שהתולש ממנו חייב. א"ל שורש כנגד הנקב בעינא מינך ולא פשטתה לי לפטורה, ניקב בכדי טהרתו מיבעיא. אמר אביי אם איתא לדר' זירא הכי אתמר, ומודה ר' שמעון שאם נקב למטה מרביעית. פי' הכי קאמר אביי שפיר עבד ר' זירא דלא אהדר ליה להההוא סבא דאי אתמר הכי אתמר מודה ר' שמעון שאם ניקב הצעין בארעיתו או קרוב לארעיתו במקום שלא נשאר בו כדי לקבל רביעית, דכיון דלית ביה כדי לקבל רביעית בטל מתורת כלי, דכי מנקיב עצין בההוא דוכתא ודאי שרשי הזרעים שיש בו מגיעין לארץ והרי הן כזרועים בארץ והתולש מהן חייב. אבל ניקב העצין מצידו ונשאר בו כדי לקבל רביעית עדיין כלי הוא, ואע"פ שהושרש כנגד אותו הנקב איכא למימר שאינו מגיע לארץ, ואע"פ שאין דבר חוצץ בינו לבינה עדיין מיבעי אליבא דר' שמעון. אמר רבה ה' מדות בכלי חרס. עיקרא, כל כלי שנשבר נטהר, מיהו לא מחשיב שבור אלא עד שיפסל ממה שהוכן לשמש. כגון כלי חרס שהוכן לקיבול משקין, מקבל טומאה עד שניקב שיעור הכנסת משקין או הוצאת משקין. וכן כלי חרס שהוכן לאוכלין, אע"פ שניקב בכונס משקה, מקבל טומאה עד שינקב שיעור הוצאת זיתים. כדתנן שיעור כלי חרס לטהר העשוי לאוכלין שיעורו בזיתים, עשוי למשקין שיעורו במשקין, ועשוי לאוכלין ולמשקין מטילין אותו לחומרו בזיתים. ולענין רימונים חלוקה

ברברבי. ברובו: **זוטרי.** כמוליא רמון בטל ליה מכלי: **שוין.** התגאים שוין ברייתא: **כלי חרס.** דשיעור הראשון האמור בו לבטלו במקצת משום כלי: **לכונס משקה.** הוא דמבטל ליה מיהא מתורת מי חטאת ולא אמרו נקב מוליא משקה חשוב נקב לכלום אלא לגיסטרא דהתם ודאי אי נקבה הכי כמוליא משקה משדא שדי ליה: **שאין אומרים הבא גיסטרא.** אחרת לגיסטרא זו להניח תחתיה לקבל הטיפין אבל כלי שלם חסין עליו ומשום נקב פורתא לא שדו ליה ומניחין גיסטרא תחתיו: **פליגי בה.** בהכשר זרעים: **וסימן.** דלא תיטעי למימר חד אמר כמוליא זית: **אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכון בו.** ד) ברייתא היא (מנחות קי.) והיא לך לסימן שאחד מן האמוראים ריבה לשער בגדול שבשלשתן ואחד ממעט לשער בקטן שבשלשתן ולא בביניוני. כונס משקה ומוליא משקה ליכא למיטעי בהן לענין זרעים: **שיעורו כמוליא זיתים.** ליטהר מטומאה: **הרי הוא ככלי גללים.** משניקב כמוליא זית ואפילו יחדוש לרמוניס. והא דתנן כלי בעלי בתים שיעורן כרמוניס גבי כלי עץ תניינן לה במסכת כלים (פ' יז מ"ח):

הדרן עלך המצניע

הזורק. רבי עקיבא מחייב. טעמא מפרש בגמרא[ה]: **כילד שפי גוזוטראות בו'.** רבנן קאמרי להו: **גוזוטראות.** זזין היולאין מן הכותל ומניחין עליהן נסרים להלך: **זו לנגד זו.** בשני לידי רה"ר והן רה"י שגבוהות י' ורחבות ד': **פטור.** שלא מלינו זריקה והושטה במלאכת המשכן מרה"י לרשות היחיד ורחב רה"ר מפסיק ביניהם שלא היתה עבודת הלוים כך להושיט קרשים מעגלה לעגלה שבגלה אלא לעגלה שלפניה (ושלאחריה). שארבע עגלות היו לבני מררי שהיו נושאין קרשי המשכן והן הולכין שתים כאחד זו בגלל זו כדאמרינן בגמ'[ו] וכשהיו פורקין את המשכן לטעון על העגלות היו מעמידין העגלות כדרך הליכתן שתים זו אצל זו סמוך למשכן ושתים זו אצל זו לפניהם דרך הליכתן לאורך רה"ר שהיו רוצים להלך אחר עמוד הענן ההולך לפניהם ופורקי המשכן היו מושיטין הקרשים לאותן שעל שתי העגלות הסמוכות למשכן והן מושיטין לאותן שלפניהם אבל מעגלה לעגלה שבגלה לא היו צריכין להושיט שהרי שתיהן סמוכות לפורקי המשכן: **היו שתיהן בדיוטא אחת.** כלומר בעלייה אחת באורך רה"ר על פני הבית ויש הפסק רה"ר ביניהם: **הזורק פטור.** הואיל ולמעלה מי' ולא מלינו זריקה מרה"י לרה"י דרך רה"ר במשכן לא באורך ולא ברוחב: **והמושיט חייב.** שמלינו הושטה כיולא בה למעלה מי' במשכן מרה"י לרה"י וקלת אורך רשות הרבים מפסיק ביניהם: **שכך היתה עבודת הלוים.** ומפרש ואזיל כילד מלינו כזו בעבודתן שבשתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים פורקי משכן מושיטין לאותן שעל העגלות שאצלן והן מושיטין לאלו שלפניהם אבל לא זורקין שאין אותן קרשים מזרקות מפני כובדן:

גמ'

הא ברברבי והא בזוטרי. פי' בקונטרס רברבי ברובו זוטרי במוליא רמון וקשה לר"י דאין זו שיעור ומה קרי רברבי ומה קרי זוטרי לידע איזה הוא במוליא רמון ונראה לר"י דברברבי במוליא רמון[א] ובזוטרי שמוליא רמון הוא יותר מרובה סגי ברובה והא דקאמר עד (ה) שתיפחת רובו לא קאי אשיעור דמוליא רמון אלא אשיעור דמוליא זית[ב]:

ולענין צמיד פתיל עד שיפחת רובו. פירש רש"י דאין טומאה נכנסת דרך נקב דכל כלי פתוח כתיב דדרך פתחו נכנסת ולא דרך נקב [ו]ומקשינן דתנן בפ"י דמסכת כלים (מ"ב) ואלו מלילין בצמיד פתיל כו' ומלילין בין מפיהם בין מלידיהם משמע דצריך שיהא מוקף צמיד פתיל כשניקב מלידו ועוד דתנן בתר הכי ובמה מקיפין בסיד ובחרסית כו' ובכל דבר שהוא מתמרח ואין מקיפין לא בצבע ולא בעופרת מפני שהוא פתיל ואינו צמיד משמע דבנקב כל שהוא נכנסת טומאה ועוד דתנן התם ומייתי לה בהגוזל קמא (ב"ק קה.) חבית שניקבה וסתמוה שמרים הלילוה פקקה בזמורה עד שימרח מן הצדדין היו שתים עד שימרח מן הצדדין ובין זמורה לחבירתה[ג] (ח) ואומר ר"י דאינם קושיות לפירוש הקונט' דודאי בפתח נכנסת טומאה אפילו דרך נקב קטן ובענין עד שיסתם לגמרי כל הפתח ולהכי צריך מירוח וההיא דבין מפיהם בין מצדיהן לא מיירי שניקבו כשבר מן הצד אלא נעשה לצורך פתח וההיא דהגוזל דחבית שניקבה מיירי כשנפחתה רובה או כמוליא רמון דחשיב כפתח ובעי סתימה מעליא וריב"א הקשה מהא דתנן במסכת כלים (פ"ט משנה ח) נקב העשוי לאוכלין שיורן כזיתים העשוי למשקין שיורן כמשקין העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרא בצמיד פתיל ובכונס משקה פירוש כיון שעשוי למשקים ואוכלים ויש בו נקב כונס משקה אינו מליל בצמיד פתיל על מה שבתוכו דגזרו אטו ההוא דמיוחד למשקין לחודייהו[ד] ולענין קבלת טומאה הוי כלי כיון שמיוחד לאוכלין ובנקב כי האי (ט) נכנסה טומאה ותירץ ר"י דהא דבעי הכא נפחת רובו או כמוליא רמון היינו דוקא בניקב במקום שנשאר עוד שיעור כלי מן הנקב ולמטה כשיעור המפורש בההיא דמייתי באלו טריפות (חולין נה.) אבל ניקב למטה במקום שאין נשאר למטה מן הנקב כשיעור כלי הוי שיעור לאוכלים בכזית ולמשקין בכונס משקה כי הוא דמסכת כלים (פ"ט משנה ח) ור"ת מפרש בשמעתין הכי עד שיפחת רובו מועיל צמיד פתיל אם הנקבים נסתמים אבל בנפחת רובו או במוליא רמון שוב אין מועלת סתימה אלא הוי כאוכלין שנבלו בטיט שאין ליטולין כדאמרינן בריש זבחים (דף ג:) דכיון שנפחת רובו בטלו להו מתורת כלי[ה] וההיא דחבית שנקבה וסתמוה שמרים מיירי בשלא נפחתה כשיעור וסתמו שמרים כל הנקב והא דבעי רבא התם (בב"ק שם) אגב חליה מהו ה"פ אגב חליה וסתמוה שמרים חליה מאי מי הוי סתימה מעליא או לא [ו]ומייתי מפקקה בזמורה דלא חשיבא סתימה אגב מירוח בין זמורה לחבירתה הכי נמי לא חשיבא סתימה אגב חליה וסתמוה שמרים חליה ומשני התם לא קאי הכא קאי: **פליגי[ז] בה תרי אמוראי.** פי' בקונטרס[ח] דלענין הכשר זרעים פליגי ואומר ר"ת דבמסכת עוקצין (פ"ב משנה י) תנן דהכשר זרעים כשורש קטן אלא אמר ר"ת דלענין מוקף צמיד פתיל פליגי: **שיעורו במוציא זיתים.** ה"ג ברוב ספרים ובפי' ר"ח ורש"י ות"ת מתני' היא במס' כלים (פ"ג מ"ח) העשוי לאוכלין שיעורו כזיתים וי"ל דאיצטריך ליה לאשמעינן דלא מהני בה יחוד לרמוניס ולאפוקי מדרבא ולהכי מסיים בהו לפרושה הרי הן ככלי אבנים שהם טהורין בכל ענין:

הדרן עלך המצניע

הזורק. כיצד שתי גוזוטראות בו'. תימה לרבה דמוקי פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן (לעיל ד' ד.) בקלוטה ופליגי למטה מעשרה לא אתי שפיר כילד דהא לא קאי אדלעיל דהכא איירי בגוזוטראות למעלה מעשרה דומיא דעגלות ואפילו ר' עקיבא נמי מודה התם ולמאן דמוקי פלוגתייהו למעלה מעשרה אתי שפיר ומיהו יש[ט] בירושלמי[י] איכא דתני כילד ואיכא דלא תני כילד ומפרש התם דההוא אמורא דמוקי פלוגתא למעלה מעשרה תנא כילד וההוא דמוקי לה למטה מעשרה לא תני כילד:

הוצאה

ה) [נדה מט.], ב) [ברכות ה: יז. יומא מב. מנחו' קי. שבועו' טו.], ג) [לעיל ד., ד) ל"ל מתניתין], ה) [לקמן לז.], ו) [לקמן צט.], ז) שייך לעיל ע"ב, ח) עי' בתוי"ט פ"ה מ"א דאהלות,

רבינו חננאל

מוציא, ויש מוציא ואינו מכניס. ואמרינן עלה מכניס פסול למי חטאת וטהור משום גסטרא, דאמר רב [אסי] שונין כלי החרס שיעורו בכונס משקה, לא אמרו במוציא משקה אלא לענין גסטרא בלבד. ואמרינן ת"ר כיצד בודקין כלי חרס לידע אם ניקב בכונס משקה אם לאו, מביא עריבה מליאה מים ונותן קדירה לתוכה, אם כונסה בידוע שבכונס משקה, ואם לאו בידוע שבמוציא משקה. ר' יהודה אומר כופף אזני קדירה לתוך עריבה ומציף עליה מים, אם כינסה בידוע שבכונס משקה ואם לאו בידוע שבמוציא משקה. [או שופתה על גבי האור, אם האור מעמידה בידוע שבמוציא משקה, ואם לאו בידוע שבכונס משקה]. ר' יוסי אומר אף [לא] שופתה על האור מפני שהאור מעמידה, אלא מעמידה ע"ג הרמץ, אם מעמידה הרמץ, בידוע שבמוציא משקה ואם לאו בידוע שבכונס משקה. היתה טורדת טיפה אחר טיפה, בידוע שבכונס משקה. מאי איכא בין ת"ק לר' יהודה, אמר עולא כינוס ע"י הדחק איכא בינייהו. אשמעינן אע"פ שרחב הנקב והוסיף על כדי הוצאת משקה והגיע להכנסת משקה, עדיין אותו עציץ כשאינו נקוב דמי ומכשיר את הזורעים כדפרשינן לעילא. **שלישית.** ניקב בשורש קטן טהר מלהכשיר זרעים ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים. בהא אשמעינן רבה דלא כר' שמעון דאמר אם ניקב למטה מרביעית, וקאמר אפילו ניקב בשורש קטן שאפשר שמתחברין אותן זרעים שיש בו לקרקע ודומה לעציץ נקוב וטהור מלהכשיר זרעים. ואם לא הגיע הנקב לכדי הוצאת זיתים, עדיין כלי הוא ומקבל טומאה. **רביעית.** ניקב במוציא זיתים. אמר רבא אם הוכן מעיקרו זה הכלי לקבל רימונים, אע"פ שניקב במוציא זיתים, עדיין טמא הוא, אבל אם מעיקרו לא הוכן אלא לקבל זיתים, כיון שניקב במוציא זיתים טהור. והא מילתא פליגי בה, רבה סבר דכלי חרס דברבי שיעורן במוציא [רמונים, וזוטרי שיעורן במוציא] זיתים לפום דמפרש ליה לחסא, וחסא נמי אמר הכין שמעתי. וחד מתרי אמוראי דבני מערבא, חד סבר במוציא רימון, וחד סבר בשורש קטן, וסימניך אחד המרבה ואחד הממעיט. ורב חננאל בר שלמיא משום ר' אליעזר תני כל כלי חרס בין גדול בין קטן, אם ניקב במוציא זיתים טהור. ומר קשישא מסיים בה משמיה דר' אליעזר כל כלי חרס שניקב במוציא זיתים הרי הן ככלי גללים וככלי אבנים וככלי אדמה שאין מקבלין טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. והילכתא הכין ובהכין סלקא שמעתתא, ולא סליק דצריך כלי חרס במוציא רימון וליתא לדרבא. חמישית. ולענין צמיד פתיל עד שיפחת רובה. הדרן עלך המצניע

פרק אחד עשר הזורק מרה"ר לרה"י או מרה"י לרה"ר חייב.

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פי"ט מהל' כלים הלכה ח.

א ב מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע ח"מ סי' שמו סעיף ח:

ב ג מיי' פי"ג שם הלכה יט:

ג ד שם הלכה יח:

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה הא כו' דקאמר עד שיפחת רובו: (ב) ד"ה ולענין וכו' בנקב כי האי איך נכנסת טומאה:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ולענין צמיד פתיל. ומקשי' דתנן פ"י דמס' כלים ע' מ"ט רפ"ה דאהלות: ד"ה פליגי בה בר' דלענין הכשר זרעים פליגי. עי' זבחים לד ע"ב תד"ה ל"ש בסה"ד לה ע"א:

מוסף רש"י

שונין. הלכה למשה מסיני (נדה מט.). **בכונס משקה.** פחות של שיעורים המבטלים אותו מהיות כלי, כמוסיף משקה, הוא שיעור הראשון שהוא מבטלו מהיות כלי למי חטאת, אבל כמוליא משקה לא בטיל. ולא אמרו מוציא משקה. בטיל, אלא לענין גיסטרא בלבד. אע"פ שאינו מכניס (שם). שאין אומרים הבא גיסטרא לגיסטרא. כשניקבה כמוליא משקה שוב אין חם עליה ואינו משתמש בה, שאין אומר הבא גיסטרא אחרת ונניח תחת גיסטרא זו לקבל משקה היולא, אבל בכלי שלם שנקב כמוליא משקה לא בטיל מכלום לפי שהוא חם עליו ואינו שוכחו ומשתמש בו ומביא גיסטרא ומניח תחתיו לקבל משקה היולא (שם). אחד המרבה וכו'. לענין קרבנות שויה בשלחי מנחות, נאמר בעולה בהמה ריח נחוח ובמנחה ריח נחוח, ללמדך שאחד המרבה וכו' (ברכות ה:) שיש לו שכר למעטעו כמו למרבה (שם)

הדרן עלך המצניע

מוסף תוספות

א. אע"פ שלא הגיע לרובו. ריטב"א. ב. דסתם כלי חרס שיעורו בזיתים. תוס' הרא"ש. ג. וסתימת השמרים היינו בשולי החבית אלמא בכל מקום שנוקב בעי מירוח. תוס' הרא"ש. ד. כשכשיעור טהרתו כך שיעור טומאתו להביא טומאה בדרך הנקב למה שבתוכו כי אינו צמיד פתיל. ריטב"א. ה. אם מצטרפת סתימת השמרים למה שסתם הוא. ריטב"א. ו. דכלי אמר רחמנא דמציל בצמיד פתיל. מי' הר"ן.ז. בשיעורא דבעי מריחה. ריטב"א. ח. ספרים דלא גרסי הכא כיצד. רש"א להגן לז. והכין איתא בהדיא. ריטב"א להגן לז. ט. (בפרקין ה"א) שתי גזוזטראות. ריטב"א להגן לז.

צו: הזורק פרק אחד עשר שבת

הוצאה גופה היכא כתיבא. ומע"ג שהיתה[א] במשכן כדאמר כ"[ב] הס הורידו קרשים מעגלה כו'. מכל מקום אי לאו דכתיב לא הוה מחייבי עלה לפי[ג] שמלאכה גרועה היא כדפי' לעיל (דף ג.)[ד]: **וממאי דבשבת קאי.** ר"מ ל"ג כל זה עד אשכחן הוצאה[ה] דהא אפילו בחול קאי נפקא ליה שפיר דהוצאה מלאכה הוא דהא דחמנא קרייה מלאכה כדכתיב ואיש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש וכתיב ויכלא העם מהביא מלאכה קרי להוצאה מלאכה וכן דריש בהדיא בירושלמי:

הכנסה מנלן סברא הוא כו'. וא"ת מה צריך להאי סברא כיון דהוות במשכן כדאמר כ"[ו] הס העלו קרשים לעגלה כו'[ו] דהא בסמוך משמע גבי זריקה דאש שהיתה במשכן הוה אמי ליה שפיר וי"ל דבזריקה נמי איכא סברא מה לי ע"י הוצאה מה לי ע"י זריקה דאי לאו סברא לא הוה מחשבינן לה תולדה דהוצאה ואי לא הוות נמי במשכן לא הוה מחייבינן עלה מסברא לפי שמלאכה גרועה היא:

ולרבי אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי לה אב כו'. הוה מצי למימר דנפקא מינה לענין התראה כדפי' בפ' כלל גדול (לעיל עג:)[ז] ואיכא למימר דהיינו דקמשני הך דהוות במשכן חשיבא כו'.[ח] אית דגרסי הך דהוות במשכן חשיבא קרי לה אב והך דלא הוות במשכן חשיבא קרי לה תולדה ולפי זה יש מלאכות דהוו במשכן כגון מנכש ומשקה זרעים דלא חשיבי ולא הוו אבות וכן אי גרסינן דהוות במשכן וחשיבא קרי לה אב[ט] אבל אי גרסי' הך דהוות במשכן חשיבא וקרי לה אב הך דלא הוות במשכן לא חשיבא וקרי לה תולדה לפי זה התולדות לא היו במשכן:

אי נמי הך דכתיבא קרי לה אב. הך לישנא לא איצטריך אלא משום הוצאה[ז]: **ודילמא שלחופי הוו משלחפי.** הכי נמי הוה מצי למיפרך דילמא תוך מרבע אמות הוו יתבי גזירה[ז] לשואליהן ודילמא גבי הדדי הוו יתבי מטו הדדי בחפת ודילמא שלחופי הוו משלחפי ותו מי שאילי מהדדי והתניא[ח] לודא[ט] איש איש ממלאכתו אשר המה עושים ממלאכתו הוא עושה ואינו עושה ממלאכת חבירו ותו מעביר ד' אמות ברה"ר מנלן דמחייב אלא כל ד' אמות ברה"ר גמרא גמירי לה: אמר רב יהודה אמר שמואל מקושש מעביר ארבע אמות ברה"ר הוה במתניתא תנא תולש הוה רב אחא ברבי יעקב אמר מעמר הוה למאי נפקא מינה לכדרב[י] דאמר רב מצאתי מגלת סתרים בי ר' חייא וכתוב ביה איסי בן יהודה אומר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת[כ] (ואם עשאן כולם בהעלם אחת) ואינו חייב אלא אחת אחת ותו לא והתנן[כא] אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנייגא למה לי וא"ר יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם א' חייב על כל אחת ואחת אימא אינו חייב על אחת מהם רב יהודה פשיטא ליה דהמעביר חייב ומתני' פשיטא ליה דתולש חייב ורב אחא בר יעקב פשיטא ליה דמעמר חייב מ"ס הא מיהת לא מספקא ומ"ס הא מיהת לא מספקא: ת"ר מקושש זה צלפחד וכן הוא אומר[כב] ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגו' ולהלן הוא אומר[כג] אבינו מת במדבר מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד דברי ר' עקיבא אמר לו ר' יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדבריך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק ואלא נהרג עליה ולא פירש מיזו היא יהודה לרב יהודה שהרי נהרג מקושש עליה ולמתניתא מין תולש בשותו ספק: ולא

גמ' מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא[א] הוצאה[ב] גופה היכא כתיבא א"ר יוחנן דאמר קרא[1] ויצו משה ויעבירו קול במחנה משה היכן הוה יתיב במחנה לויה ומחנה לויה רה"ר הוא וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרה"ר דידכו לרה"ר וממאי דבשבת קאי דילמא בחול קאי ומשום דשלימא לה[ג] מלאכה כדכתיב[2] והמלאכה היתה דים וגו' גמר העברה העברה מיוה"כ כתיב הכא ויעבירו קול במחנה וכתיב התם[3] והעברת שופר תרועה מה להלן ביום אסור אף כאן ביום אסור אשכחן הוצאה הכנסה מנלן סברא היא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי אפוקי ומה לי עיולי מיהו הוצאה אב הכנסה תולדה ומכדי אהא מיחייב ואהא מיחייב אמאי קרי לה האי אב ואמאי קרי לה האי תולדה[3] נפקא מינה דאי עביד שתי אבות בהדי הדדי אי נמי שתי תולדות בהדי הדדי מיחייב תרתי ואי עביד אב ותולדה דידיה לא מיחייב אלא חדא[ד] ולר"א דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרו לה אב ואמאי קרו לה תולדה הך דהואי במשכן חשיבא קרי לה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא לא קרי לה אב אי נמי הך דכתיבא קרי אב והאי דלא כתיבא קרי תולדה והא דתנן[ה] הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ והזורק בארץ ד' אמות חייב זרק ד' אמות ברה"ר מנלן דמיחייב אמר ר' יאשיה שכן אורגי יריעות זורקין מחטיהן זה לזה אורגין מחטין למה להו אלא שכן תופרי יריעות זורקין מחטיהן זה לזה ודילמא גבי הדדי הוו יתבי מטו הדדי במחטין דילמא בתוך ארבע הוו יתבי אלא אמר רב חסדא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאר ביריעה והלא אוגדו בידו בניסכא בתרא והא במקום פטור קאזלא אלא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאר דאמר רב אחא ברבי יעקב אמר מעמר הוה למאי נפקא מינה לכדרב[ו] דאמר רב מצאתי מגלת סתרים בי ר' חייא וכתוב ביה איסי בן יהודה אומר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת[ז] (ואם עשאן כולם בהעלם אחת) ואינו חייב אלא אחת אחת ותו לא והתנן[ח] אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנייגא למה לי וא"ר יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם א' חייב על כל אחת ואחת אימא אינו חייב על אחת מהם רב יהודה פשיטא ליה דהמעביר חייב ומתני' פשיטא ליה דתולש חייב ורב אחא בר יעקב פשיטא ליה דמעמר חייב מ"ס הא מיהת לא מספקא ומ"ס הא מיהת לא מספקא: ת"ר מקושש זה צלפחד וכן הוא אומר[ט] ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגו' ולהלן הוא אומר[י] אבינו מת במדבר מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד דברי ר' עקיבא אמר לו ר' יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדבריך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק ואלא נהרג עליה ולא פירש מיזו היא יהודה לרב יהודה שהרי נהרג מקושש עליה ולמתניתא מין תולש בשותו ספק:

גמ' מכדי זריקה תולדה דהוצאה. על כרחין תולדה היא דלא נמנית בתחום מלאכות ותולדה דהוצאה היא שאין לך לתתה תולדת אב אחר דמעין הוצאה היא האמורה בתחום מלאכות: **מחנה לויה ר"ה היא.** שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו: **מרה"י דידכו.** מאהליכם: **דשלימא ליה עביד היא.** שהיה הנדבה כדי להשלים: **סברא היא.** להיות הכנסה תולדת הוצאה שהיא מעין לה כשאר תולדות שהיא מעין מלאכות: **מכדי אהאי מיחייב ואהאי מיחייב.** כדתנן (לעיל פ"ש ב.) פשט העני ידו לפנים: **נפקא מינה.** לכל אבות מלאכות: **שתי אבות.** דלא דמיין ושתי תולדות דשתי אבות: **ולר"א כו'.** במסכת כריתות בפרק אמרו לו: **והא דתנן.** בפירקין: **בכותל.** כדמוקי לה[ט] בדבילה שמינה ונדבקת: **כזורק באויר.** ופטור דלא נח ברשות הרבים דאין רה"ר למעלה מעשרה וברה"י נמי לא נח שאינו מקום מסוים שיהא רחבו ד' שהרי לא נח ברשם הכותל אלא בפניו: **כזורק בארץ.** דאויר רה"ר הוא ומחייב וכיון דאויר רה"ר הוא ונח בכל דהו מיחייב ורשומת לנפשיה לא הוי לא כרמלית ולא מקום פטור הואיל ובפניו נח ולא נח ברשות שיהא מקום מסוים: **פופרי יריעות.** מעשה רוקס: **גבי הדדי.** בתוך אמה אחת ואין צריכין לזרוק אלא להושיט: **מטו אהדדי במחטין.** כשמותחין את החוט מכין זה את זה במחט: **בוכיאר.** כלי שקנה של ערב נתון בו שזורקין בין שני דופני היריעה: **והלא אגדו בידו.** חוט של ערב הוא אוחז אותה והקנה נכרך בחוט ואינו נשמט ממנו: **בניסכא בתרא.** בחוט האחרון של קנה שהקנה נשמט מהחוט והכוכיאר נופל: **ניסכא.** זריקה אחרונה של חוט. לשון המיסך: **והא במקום פטור אזלא.** בין דופני היריעה ואין זה רשות הרבים אלא מקום פטור דאין לחב ד': **לשואליהן.** אורגי יריעה אחרת ויש לו לזה שנים: ה"ג **ודילמא שואליהן גבייהן הוו יתבין: מטו אהדדי בחפת.** אי גבייהו הוו יתבי מגיעין ידו של זה בשל זה בשפת היריעה כשמותחין חוט הערב: **בחפת.** כמו חפת חלוקו (יומא ד' עז:): **שלחופי הוו משלחפי.** לעולם גבי הדדי הוו יתבי אלא אין מכוונים אלא זה נמשך לפנים וזה לאחור: **ואין עושה ממלאכת חבירו.** שכולם מוכנים בכלי אומנותם ולא הוצרכו לישאול: **מעביר ד' אמות הוה.** לא תלשן ולא עימרן אלא העבירן ד' אמות לכך נהרג: **מעמר.** תלושין ומפוזרין היו ועמרן כדאמרן (לעיל ד' עג:) אלא מאן דכייף מלאה מייב משום מעמר: **מגילת סתרים.** שהסתירוה לפי שאין כותבין הלכות: **ואינו חייב אלא אחת.** על כרחין לענין שוגג קאמר ולחטאת דבמזיד תרי קטלי לא מקטלי ולהכי פריך והא אנן תנן כו': **ואינו חייב על אחת מהן.** מיתה. יש בהן אחת שאינו חייב עליה ולא פירש איזו היא יהודה לרב יהודה שהרי נהרג מקושש עליה ולמתניתא אין תולש בשותו ספק: שהתופרין הללו היו זורקין מחטיהן ארבע אמות ברה"ר שמא זה בצד זה היו יושבין (ומשלימין) מחט זה לזה, ואפילו תימא לא היו זה בצד זה מגלן דד' אמות היו ביניהן, דילמא פחות מד' אמות הוו. ונדחת זו דרבי יאשיה. **ופריך** רב חסדא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאן ביריעה, ויש שגורסין בוכיאר. פי' בוכיאר, הקנה שהחוט של ערב תלוי בו שזורקו האורג בתוך הנריעה לרחבה להיארג אותו החוט בכלל היריעה, ושמעינן מרבותינו הגאונים כי בבבל קורין אותו אל נאזכה, ויש מי שאומר אל מכנף. **ואקשינן** עליה והלא איגדו בידו, וקיי"ל דכל הזורק דבר ואיגדו בידו אינו חייב דהא לא יצא מידו כדפרש"י בהמצניע, וכדרגרסין סוף הדין פרקא לענין לכתא ומתנא, ובמתניתין דסוף עירובין הקורא בס"ת על האסקופה, הכא נמי עיקר החוט של ערב אצל האורג והוא משימו על הבוכיאן ואורג בו והוא נמתח מאצל האורג ובזה אין חייבין עליו. **ושנינן** בניסכא בתרא, פי' הקנה עליה ולא פירש איזו היא יהודה לרב יהודה שהרי נהרג מקושש עליה ולמתניתא אין תולש בשותו ספק:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דשלימא ליה עביד היא כדכתיב כדכתיב ומסלמכה:

מוסף רש"י

ולר"א דמחייב אתולדה במקום אב. דאי עביד אב ותולדה דידיה מחייב תרתי מטעמא (ב"ק ב.). הזורק ארבע אמות. כרה"ר ונדנק כמוכל כגון דבילה שמנה (לעיל ז:). בזורק באויר. (שם). בזורק בארץ. (שם). מגלת סתרים. (עי' לעיל ו:). ואינו חייב אלא אחת. (שם). מנייגא למה לי. ליתני אבות מלאכות הוצרע והמוכש כו' למה לי לשמעינן מייגא הא מני לכו ואזיל (שם, וכעי"ז לעיל סט. ועג:). חייב על כל אחת ואחת. וכא לאודיענו סכוס אחטאות שאם חייב באיסורי שבת בהעלם אחד, ואשמעינן מ' חסר אחת הן ומו לא, שאפילו עשה תולדותיהן עמהן אינו מביא על אחולה סיכא דעבאה עם אביה הוי"ל דעשה ואחזר ועשה, דכולה חדא עבירה היא (לעיל ו:) וכא לאודיענ שאם נתעלמו כל אלכות שבת ממנו כמה חטאות חייב (לעיל עג.) ומיתמא בעלמא אשמעינן לידע כמה חטאות חייב על חילול שבת אחת (לעיל סט.). אינו חייב על אחת מהן. אחת יש בהן שאינו חייב עליה מיתה ולא פירש איזו היא (לעיל ו:).

מוסף תוספות

א. הוצאה. תוס' הלא"ש. ב. אתם לא תוציאו מרה"ר לרה"ר, ועוד דהא כתיב בכמה דוכתי שהביאו האנשים כמה דברים מרשותם למחנה לויה שהוא רשות הרבים. ויעב"ש. ג. דהוצאה חידוש הוא. ויעב"ש. ד. הילכך אם לא יאסור אותה הכתוב בפירוש אין לנו לאוסרה, ומש"ה בעי היכא כתיבא, ואחר שלמדנוה מן המקרא לומדין תורותיה מן המשכן שהרי המוציא משוי למעלה מעשרה והמעביר אנו למדים מן המשכן וכן המרשיע והזורק למעלה מעשרה במתני' לפטור הזורק ולחייב המושיט ודוקא בדיוטא אחת. תוס' רי"ל. ה. דפירוש שאינו צריך הוא שנכתב בספרים. תוס' הלא"ש. וכיון שלא ז"ל כתב דטעותא הוא. ויעב"ש. ו. אף אתם אל תכניסו. תוס' הלא"ש. ז. דצריך להתרות אתולדה משום אב. תוס' לעיל עג: ח. דהכי פירושו דהכי נמי קאמרינן דהואי במשכן נולדות האחרות וממילא שמעינן מינה נפקותא בזה גבי התראה. ויעב"ש. ט. ולפי גירסא זו צריך לומר דבעי תרתי אבל חשיבא ולא הוי במשכן או איפכא הוי תולדה. תוס' כ"ק ב. י. דלעיל פריש תלמודא דכיון דהוצאה חידוש הוא לא מסתברי במאי דהוה במשכן עד דכתיבא בהדיא, ומעיקרא יהיב טעמא תלמודא לשאר אבות ותולדות והשתא יהיב טעמא להוצאה. ויעב"ש.

תורה אור השלם

1 וַיְצַו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה אַל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלֶאכָה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיּُכַּל הָעָם מֵהָבִיא: שמות לו ו

2 וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַּיָּם לְכָל הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: שמות לו ז

3 וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם: ויקרא כה ט

4 וַיָּבֹאוּ כָּל הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֵת כָּל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ אִישׁ מִמְּלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר הֵמָּה עֹשִׂים: שמות לו ד

5 וַיֹּהוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: במדבר טו לב

6 אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעָדִים עַל יְיָ בְּעֲדַת קֹרַח כִּי בְחֶטְאוֹ מֵת וּבָנִים לֹא הָיוּ לוֹ: במדבר כז ג

רב נסים גאון

פרק אחד עשר הזורק ולר' אליעזר דמחייב על תולדה במקום אב. קול [מאמר] ר' אליעזר במסכת כריתות (דף סז) וכבר פירשנו בדבריו בפרק כלל גדול. ועיקרן בתורת כהנים בפרשת כהן משיח בסדר ויקרא.

רבינו חננאל

אמרינן זריקה תולדה דהוצאה היא. והוצאה גופה מיתיי לה ר' יוחנן דהיא מלאכה מיהא ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר וגו', משה הוה יתיב [כ]במחנה לויה, מחנה לויה רה"ר היא וקאמר להו משה לישראל לא תפיקו מבתיכון דהוא רה"י ותיתו לרה"ר. והאי דגרסינן בתרה וממאי דבשבת הוה קאי וגמיר העברה העברה. שמיע לן מרבוותא דליתא מעיקרא דשמעתא וגירסני דלאו בקיאין איגון קשיא להון וטפלה הדין גירסא. וסוגיא משה רבינו בחול הוה קאי במחנה לויה דהוא רה"ר, וקאמר לישראל לא תיתו מידי דשלים ליה צורכיה כדכתיב מרבים העם להביא מדי העבודה וגו', ומש"ה ויצו משה ויעבירו קול במחנה גו'. וכתיב והמלאכה היתה דים לכל. ומנלן דהוצאה מרשות לרשות מלאכה היא, דדייקינן לא אמרה תורה איש ואשה אל יביאו עוד לתרומת הקודש, אלא אל יעשו עוד מלאכה קאמרה תורה, ולא הוו עבדי מידי אחרינא אלא מפקי ומייתי, ש"מ דהבאה קרי לה מלאכה. וכיון דאמר לה אל יעשו עוד מלאכה קיבלו, כדכתיב ויכלא העם מהביא. וכיון דהבאה מבתיהון ליתן לגזברים במחנה לויה בחול איקראי מלאכה וקיימא לן דכל מלאכה אסורה בשבת, איברירה לה מלתא דהוצאה. **והכנסה** נמי מלאכה היא, כשם שנמנעו העם מלהוציא ולהביא וליתן לגזברין, כך נמנעו הגזברין מלקבל מהן ולהכניס ללשכה. ומפורש נמי בירושלמי ביציאות השבת שההוצאה קרויה מלאכה. ולר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב, והעושה אב ותולדה דידיה מחייבי תרתי כאשר הוא מפורש בכריתות, וכיון דאתהוצאה ואתכנסה מחייב וזאזריקה מחייב אמאי קרי להאי אב ולהאי תולדה. ופשוטה היא וכבר פירשונה למעלה. **ואמרינן** אשכחן הוצאה דזריקה נמי מרשות לרשות דחייב, הזורק ד' אמות ברה"ר מנלן דחייב. א"ר יאשיה שכן אורגי יריעות זורקין מחטיהן זה לזה, משום דברה"ר היתה מלאכת המשכן נעשית. ואקשינן אורגין מחטין למה להו. ותרצינן שכן תופרי יריעות זורקין מחטין. ואקשינן תוב ומנלן דאמרינן זריקה תולדה דהוצאה היא. והוצאה גופה דאמר ר' יוחנן דאמר קרא ויצו משה ויעבירו קול במחנה משה היכן הוה יתיב במחנה לויה ומחנה לויה רה"ר הוא וקאמר להו לישראל לא תפיקו ותיתו מרה"ר דידכו לרה"ר וממאי דבשבת קאי דילמא בחול קאי ומשום דשלימא לה מלאכה כדכתיב והמלאכה היתה דים וגו' גמר העברה העברה מיוה"כ כתיב הכא ויעבירו קול במחנה וכתיב התם והעברת שופר תרועה מה להלן ביום אסור אף כאן ביום אסור אשכחן הוצאה הכנסה מנלן סברא היא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי אפוקי ומה לי עיולי מיהו הוצאה אב הכנסה תולדה ומכדי אהא מיחייב ואהא מיחייב אמאי קרי לה האי אב ואמאי קרי לה האי תולדה נפקא מינה דאי עביד שתי אבות בהדי הדדי אי נמי שתי תולדות בהדי הדדי מיחייב תרתי ואי עביד אב ותולדה דידיה לא מיחייב אלא חדא ולר"א דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרו לה אב ואמאי קרו לה תולדה הך דהואי במשכן חשיבא קרי לה אב הך דלא הואי במשכן חשיבא לא קרי לה אב אי נמי הך דכתיבא קרי אב והאי דלא כתיבא קרי תולדה והא דתנן הזורק ד' אמות בכותל למעלה מי' טפחים כזורק באויר למטה מי' טפחים כזורק בארץ והזורק בארץ ד' אמות חייב זרק ד' אמות ברה"ר מנלן דמיחייב אמר ר' יאשיה שכן אורגי יריעות זורקין מחטיהן זה לזה אורגין מחטין למה להו אלא שכן תופרי יריעות זורקין מחטיהן זה לזה ודילמא גבי הדדי הוו יתבי מטו הדדי במחטין דילמא בתוך ארבע הוו יתבי אלא אמר רב חסדא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאר ביריעה והלא אוגדו בידו בניסכא בתרא והא במקום פטור קאזלא אלא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאר דאמר רב אחא ברבי יעקב אמר מעמר הוה למאי נפקא מינה לכדרב דאמר רב מצאתי מגלת סתרים בי ר' חייא וכתוב ביה איסי בן יהודה אומר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת (ואם עשאן כולם בהעלם אחת) ואינו חייב אלא אחת אחת ותו לא והתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מנייגא למה לי וא"ר יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם א' חייב על כל אחת ואחת אימא אינו חייב על אחת מהם רב יהודה פשיטא ליה דהמעביר חייב ומתני' פשיטא ליה דתולש חייב ורב אחא בר יעקב פשיטא ליה דמעמר חייב מ"ס הא מיהת לא מספקא ומ"ס הא מיהת לא מספקא: ת"ר מקושש זה צלפחד וכן הוא אומר ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגו' ולהלן הוא אומר אבינו מת במדבר מה להלן צלפחד אף כאן צלפחד דברי ר' עקיבא אמר לו ר' יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדבריך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק ואלא נהרג עליה ולא פירש מיזו היא יהודה לרב יהודה שהרי נהרג מקושש עליה ולמתניתא אין תולש בשותו ספק: **ולא** שהתופרין הללו היו זורקין מחטיהן ארבע אמות ברה"ר שמא זה בצד זה היו יושבין (ומשלימין) מחט זה לזה, ואפילו תימא לא היו זה בצד זה מגלן דד' אמות היו ביניהן, דילמא פחות מד' אמות הוו. ונדחת זו דרבי יאשיה. **ופריך** רב חסדא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאן ביריעה, ויש שגורסין בוכיאר. פי' בוכיאר, הקנה שהחוט של ערב תלוי בו שזורקו האורג בתוך הנריעה לרחבה להיארג אותו החוט בכלל היריעה, ושמעינן מרבותינו הגאונים כי בבבל קורין אותו אל נאזכה, ויש מי שאומר אל מכנף. **ואקשינן** עליה והלא איגדו בידו, וקיי"ל דכל הזורק דבר ואיגדו בידו אינו חייב דהא לא יצא מידו כדפרש"י בהמצניע, וכדרגרסין סוף הדין פרקא לענין לכתא ומתנא, ובמתניתין דסוף עירובין הקורא בס"ת על האסקופה, הכא נמי עיקר החוט של ערב אצל האורג והוא משימו על הבוכיאן ואורג בו והוא נמתח מאצל האורג ובזה אין חייבין עליו. **ושנינן** בניסכא בתרא, פי' החוט של ערב שבסוף שאין איגודו ביד האורג. **ואקשינן** תוב והא אותו מקום שהבוכיאן נזרק בו, והוא נפש המסכת, מקום פטור הוא ואינו רה"ר (ואינו) [ואנן] בענין ד' אמות ברה"ר. ונדחת גם הבוכיאן הנזרק ביריעה. **ושנינן** אלא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאר לשוליהן, פי' כגון שוליא דנגרי, והוא כגון תלמיד המשרת ללמוד מלאכה נקרא שולא. ודחינן ודלמא שוליהן גביהן הוו יתבי ולא מרחקי ד' אמות מהן. ושנינן אלא שכן אורגי יריעות זורקין בוכיאר זה לזה, דליכא למימר כי האורגין גבי הדדי הוו יתבי דא"כ מטו הדדי בחפא, פי' מגיעין זה לזה במסרק שמכה על היריעה. **ואקשינן** תוב ודלמא שלחופי הוו משלחפי, כלומר לא היו יושבין זה כנגד זה אלא זה אחורי זה כדגרסינן בפרק המוכר פירות לחבירו בענין כרובין בנס היו עומדין, ואתקיף רב אשי ודלמא שלחופי הוו משלחפי, אי שמא באלכסון או זה יריעתו מתוחה לצפון וזה למערב, ובהיות כן יתקן להיות קרובין זה לזה. ועוד וכי שואלין היו זה מזה, והתני לודא איש איש ממלאכתו אשר המה עושים ממלאכתו היה עושה ולא היה עושה ממלאכת חבירו. ועמדו הקושאת הללו בלא פירוק. **ואקשי** תוב אדבעית זורק מכלל דמעביר ד' אמות ברה"ר חייב, אלא מעביר גמרא גמירי לה, זורק נמי גמרא גמירי לה. **מגלת** סתרים שהיה כתוב בה אבות מלאכות מ' חסר אחת ואם עשאן כולן בהעלם אחד אינו חייב על אחת מהן, כלומר אינו חייב אלא ל"ח חטאות, שיש אחת בהן שהוא פטור עליה ונמצא ספק בכולן. ואמר שמואל מקושש מעביר ד' אמות ברה"ר הוה, פי' כיון שנסקל נתברר כי המעביר ד' אמות ברשות [הרבים] אינו מן הספיקות אלא ודאי חייב. במתניתא תנא תולש היה והוא הקורבר, רב אחא אמר מעמר היה. כל אחד מאלו אומרים זו היא הברורה בלא ספק. ור' עקיבא שאמר מקושש זה צלפחד, נדחו דבריו.

**ואלא הא גמיר גזירה שוה. וא"כ נא כסתו התורה דהוה ליה כמפורש. ומשני רבי יהודה בן בתירא נא אין אדם דן ג"ש מעצמו [פסחים סו.]: ואלא. לרבי יהודה: מהיכן הוה. בתיזו חטאת מת דכתיב כי בחטאו מת[מ]: מויעפילו. ויעפילו לעלות וגו' אנא הרשיע כ"כ בחילול שבת: שפנה מצרעתו. קדם ונתרפא: והנה ידו מצורעת. היינו לוקה בגופו: ויוציאה והנה ידו. אחר הילילה מצורעת כשלג ובמדה טובה כתיב מחיקו והנה שבה: גם כאחת גם. לאחר שחזר ונעשה מטה בלבן ולא כשהוא תנין דנא כתיב ויבלע תנין אהרן: ולא ילפינן זורק ממושיט. שהיה בעבודת הלויים למעלה מעשרה מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים בחמלע ופיפא דקתני הזורק פטור והמושיט חייב דברי הכל היא: או דילמא למעלה מי' פליגי. ומשום הכי פליגי ופטרי רבנן דאין כאן אויר רה"ר וזורק ממושיט לא ילפינן ורבי עקיבא יליף ופיפא רבנן קאמרי לה: ועובר גרסינן. מרה"י לרה"י ועובר ברשות הרבים עצמה. ולא גרסינן בריש הזורק: והא אמר ר' אלעזר. בהמלגיע ויליף ממשא בני קהת דאהרן: אלא לאו בזורק. מייתי מתניתא כי מתניתין וקתני בברייתא עצמה ובהא הוא דמחייב ר' עקיבא משום דנקלטה בחוירו של רה"ר: למעלה מעשרה. דיליף זורק ממושיט: ופליגא דרב חלקיה. הא דר' אלעזר: תוך שלשה דברי הכל חייב. ואע"ג דלא נח מודו דכמונח דמי: פטור. דלא ילפינן זורק ממושיט: באנו למחלוקת. ובקלוטה כמה שהונחה: משום שבות. שזרק מרשותו לרשות חבירו ולאו משום הפסק רה"ר דהוא הדין נמי אם היתה אצלו עד שיערבו: ואם היו. שתיהן הרשויות שלו מותר לכתחילה: אסור לזרוק מזה לזה. ואפילו הן שלו דאי משלו לשל חבירו לא הוה שרי שמואל: לאו מי אוקימנא. בעירובין: דמדלי חד ומתתי חד. דמתוך כך צריך לאחוז ידו מגבוה לנמוך או מנמוך לגבוה טריד בה ודילמא לא זריק על הגג ונופל לרה"ר ואתי לאתויי. ולהכי נקט ואתי לאתויי דאילו משום נפילת רה"ר ליכא חיוב חטאת דמתעסק הוא אצל הוצאה דלא נתכוון לזרוק לרה"ר: לגבוה דמי. דרשות שאינו גבוה ג' בטל אצל רה"ר: אמר ליה. סברא היא: לפי שאי אפשר. להחליק רה"ר מגבשושיות כאילו נלקטו במלקט ורהיטני פליי"א בלע"ז והן בשני גווני כלים של עץ ובזרזל חד נעוץ בתוכו ובהן משוה פני רוחב הקרש ומחליקה הלכך גבשושיות נמי רה"ר: אמר ליה. אי מסברא אפילו ג' נמי: המשנשל. מתחיל לארוג דופני הסוכה בערב כלפי מעלה ומשנשל ובא כלפי מטה: משנשל. מוריד: אם גבוהות מן הארץ ג' טפחים פסולה הא פחות מג' כשרה. דאמרינן לבוד כמי שנכפף עליהן ונשלמו עד למטה הכא לאו טעמא דמילקט הוא. נראה לי דהכי גרסינן מאי איכא למימר: הפס משום דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה. ובפחות משלשה ליכא בקיעת גדיים: הינח למטה למעלה מאי איכא למימר. למעלה היכא דאמרינן לבוד למעלה בכמה דוכתין כגון מקיפין ג' חבלים דעירובין (דף טז:) וכגון שהרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה (סוכה דף יח.): כמאן דמני. ממוך שהוא חוסך ומלא הבלא: אבל שאינו מקורה. כגון חלר: וקא קשיא ליה. בהא דאגמריה רביה: דבריס

ואלא הא גמר גזירה שוה[ג] ג"ש לא גמר אלא מהיכא הוה[1] מויעפילו הוה כיוצא בדבר אתה אומר[2] ויחר אף ה' בם וילך מלמד שאף אהרן נצטרע דברי רבי עקיבא אמר לו רבי יהודה בן בתירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין אם כדבריך התורה כסתו ואתה מגלה אותו ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק ואלא הכתיב בם ההוא בנזיפה בעלמא תניא כמאן דאמר אף אהרן נצטרע דכתיב[3] ויפן אהרן אל מרים והנה מצורעת תנא שפנה מצרעתו אמר ריש לקיש[ד] החושד בכשרים לוקה בגופו דכתיב[4] והן לא יאמינו לי וגו' וגליא קמי קוב"ה דמהימני ישראל אמר לו הן מאמינים בני מאמינים ואתה אין סופך להאמין הן מאמינים דכתיב[5] ויאמן העם בני מאמינים[6] והאמין בי"י אתה אין סופך להאמין שנאמר[7] יען לא האמנתם בי וגו' ממאי דלקה דכתיב[8] ויאמר ה' לו עוד הבא נא ידך בחיקך וגו': אמר רבא ואיתימא רבי יוסי בר' חנינא מדה טובה ממהרת לבא ממדת פורענות דאילו במדת פורענות כתיב[9] ויוציאה והנה ידו מצורעת כשלג ואילו במדה טובה כתיב ויוציאה מחיקו והנה שבה כבשרו מחיקו הוא דשבה כבשרו[10] ויבלע מטה אהרן את מטותם א"ר אלעזר[ה] גם בתוך גם: מרה"י לרה"י כו': [7]בעי רבה למטה מעשרה פליגי ובהא פליגי דמ"ס אמרינן[ט] קלוטה כמה שהונחה ומר סבר לא אמרינן קלוטה כמה שהונחה אבל למעלה מעשרה דברי הכל פטור ולא ילפינן זורק ממושיט או דילמא למעלה מעשרה פליגי ובהא פליגי דמר סבר לא ילפינן זורק ממושיט ומר סבר לא ילפינן זורק ממושיט אבל למטה מי' דברי הכל חייב מאי טעמא קלוטה כמה שהונחה דמיא אמר רב יוסף הא מילתא איבעיא ליה לרב חסדא ופשטה ניהליה רב המנונא מהא מרה"י לרה"י ועובר ברשות הרבים עצמה ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרים מדקאמר ברשות הרבים עצמה פשיטא למטה מעשרה פליגי ובמאי אילימא במעביר[ה] למטה מעשרה הוא דמחייב למעלה מי' לא מחייב[ט] והאמר ר'[ט] אלעזר המוציא משוי למעלה מעשרה חייב שכן משא בני קהת אלא לאו בזורק ולמטה מעשרה הוא דמחייב למעלה מעשרה לא מחייב ש"מ בקלוטה כמה שהונחה פליגי ש"מ ופליגא דר' אלעזר דאמר ר"א מחייב היה ר' עקיבא אפילו למעלה מי' והאי דקתני רה"ר עצמה להודיעך כחן דרבנן ופליגא דרב חלקיה בר טובי דאמר רב חלקיה בר טובי[א] תוך שלשה דברי הכל חייב למעלה מעשרה דברי הכל פטור מג' ועד י' באנו למחלוקת ר' עקיבא ורבנן תניא נמי הכי בתוך ג' דברי הכל חייב למעלה מי' אינו אלא משום[ב] שבות ואם היו רשויות שלו מותר מג' ועד עשרה ר"ע מחייב[ג] וחכמים פוטרין אמר מר אם היו רשויות שלו מותר לימא תהוי תיובתיה דרב דאיתמר[ד] שני בתים בשני צדי רה"ר רבה בר רב הונא אמר רב[ה] אסור לזרוק מזה לזה ושמואל אמר מותר לזרוק מזה לזה ולאו[ו] מי אוקימנא לההיא[ה] כגון דמידלי חד ומתתי חד דזימנין נפל ואתי לאתויי אמר ליה רב חסדא לרב המנונא ואמרי לה רב המנונא לרב חסדא מנא הא מילתא דאמור רבנן כל פחות מג'[ט] כלבוד דמי אמר ליה לפי שאי אפשר לה לרשות הרבים שתילקט וברהיטני אי הכי ג' נמי ותו הא דתנן[ז] המשלשל דפנות מלמעלה למטה אם הן גבוהין מן הארץ שלשה טפחים פסולה הא פחות מג' כשרה[ח] התם היינו טעמא משום דהויא לה מחיצה שהגדיים בוקעין בה תינה למטה למעלה מאי איכא למימר אלא כל פחות משלשה כלבוד דמי הלכתא גמירי לה[ט] ת"ר מרה"ר לרה"ר ורה"ר באמצע רבי מחייב[י] וחכמים פוטרין רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא חייב רבי אלא ברה"י מקורה דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמי אבל שאינו מקורה לא אמר רב[כ] חנא אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתים אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה יתיב רב חנא וקא קשיא ליה למימרא

גזירה שוה לא גמיר. ואם תאמר וליגמר מר' עקיבא שהוא קבלה מרבו ואור"ת שהיה להם בקבלה מנין ג"ש שבכל התורה וזו היתה יתירה על המשבון[א] לפיכך לא קיבלה: למימרא

כנגד זו ורה"ר ביניהם (משנות) [בשנות] מותר לזרוק מזו לזו. ואם היתה דיוטא אחת למעלה ואחת למטה שהזורק צריך להעקים לזורקו אסור משום גזירה, גזרינן לזרוק דלמא נפלה ברה"ר עצמה ואתי לעיולה מרה"ר לרה"י. ותרגומא נמי להא דרב דאמר ב' בתים שלו בשני צידי רה"ר אסור לזרוק זו לזו, דמידלי חד ומיתתי חד כדפרישנא. והלכתא כוותיה דרב ובלבד דלמעלה מעשרה נפלו. **ואסיקנא** כל פחות מג' טפחים כלבוד דמי, בין למעלה כגון הרחקת סכך מן הדפנות וכיוצא בה ובין למטה, הילכתא גמירי לה. ת"ר הזורק מרה"ר לרה"ר ורה"ר באמצע ר' מחייב וחכמים פוטרין. פי' כגון שזרק מרה"ר ונתכוון לנוח ברה"ר אחד ולא נתכוון כדי שינוח ברה"י וגם לא נח ברה"י, אלא [ה]עברה בלבד העבירה ברה"י ונח ברה"ר שנתכוון כדי שינוח בו. ואין ממקום שזרק עד מקום שנח ד' אמות דכיון דאין ביניהם ד' אמות פטרי רבנן. ורבי סבר קלוטה באויר כמי שהונחה בקרקע דמו. רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא חייב רבי אלא בזמן שעברה ברה"י מקורה דסבר ביתה כמאן דמלי דמי וכאילו נחה ברה"י, ונמצא מכניס ומוציא מרשות לרשות. ואע"ג דלית תמן ד' אמות חייב. ומפרשא בגיטין בהזורק גט. אבל הזורק דרך רה"י שאינו מקורה לא מחייב ר' ולא אמר קלוטה כמי שהונחה. **אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתים אחת משום הכנסה ואחת משום הוצאה.**

מעשרה פליגי, פשיטא לן דמושיט למעלה מעשרה ברה"ר ונח ברה"ר חייב. וכן מושיט מרה"י לרה"ר (והיינו מעביר ד' אמות ברה"ר) וכמוציא משוי על כתיפו דמי, שהרי למעלה מעשרה הוא, וכן היה משא בני קהת ומלאכה היא. אלא מיהו מושיט מרה"י לרה"ר אע"פ שלא הגיע ברה"ר עד ד' אמות חייב כיון דנח ברה"ר, שהרי הוא מוציא מרשות לרשות. אבל המגביה חפץ ברה"ר והעבירו ברשות הרבים ולא הכניסו ולא הוציאו מרשות לרשות, אם העבירו ד' אמות חייב ואם לאו פטור. אלה כולן פשוטות הן. **ובעיא** דרבה נמי פשוטה היא, מדתניא מרה"י לרה"י ועובר ברה"ר עצמה, ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין. ודייקינן מדקתני ברשות הרבים עצמה פשיטא דלמטה מי' פליגי, ולא מיתוקמא במעביר כגון מוציא ומושיט, דהני אפילו למעלה מי' חייב, אלא לאו בזורק ולמטה מי' הוא דחייב ר"ע אבל למעלה מעשרה אפילו ר' עקיבא פוטר. והכא בהא קמיפלגי ר' עקיבא סבר אמרינן קלוטה באויר כמי שהונחה דמי, ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה באויר כמה שהונחה דמי. ודר' אלעזר פליגא וסבירא ליה דרבנן פטרי אפילו למטה מי', ור' עקיבא מחייב אפילו למעלה מעשרה טפחים, והאי דקתני ברה"ר עצמה להודיעך כוחן דרבנן דהלכתא כוותיהו. **והא** דאמר רב חלקיה בר טובי תוך שלשה דברי

מסורת הש"ס

א) [מכות יד: וז"ל הערוך ערך גזר ד' גזרה שוה לא גמיר פי' לא גמיר כ"ע ג"ש אלא הוא דרש לעצמו עכ"ל וזה מיוסד קושית התוס' דהכא ד"ה ג"ש], ב) [יומא יט: ע"ש], ג) [פסחים קיח: תוס' קכז:], ד) [גיטין עט. ב"ק ע:], ה) [לעיל ד:], ו) לעיל נב., ז) עירובין פה:, ח) [שם], ט) [עי' תוס' ו:], י) עירובין פו: תוס' קיח. כ) לעיל ד:, ל) ל"ל רב חסדא, מ) [במדבר כז],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומאי אילימא במעביר. נ"ב פי' ופליגי בהנחת גופו אי בהנחת חפץ דמי: (ב) שם הא פמוס מעלה כבהה מאי איכא למימר התם הייט:

גליון הש"ם

גמ' והאמר ר"א המוציא משוי. עיין עירובין דף לג ע"א תד"ה והא אי בעי:

מוסף רש"י

ג"ש לא גמר. ולא למדה מרבו (מכות יד:). קלוטה. כתוך האויר, כמי שהונחה. לאלכן (גיטין עט.) התפך הוא ונקלט באויר של רה"ר כמי שהונחה בתוכו הוא ואע"ג דלא נח (לעיל ד.). המוציא משא למעלה מעשרה. מעבירו באויר כיצו ואינו על כתפו וגבוה מן הארץ עשרה קאמר, דאי במונח על כתפו מתניתין היא (לעיל צב.) והא דתנן (לקמן ק.) הזורק ד' אמות בכותל למעלה מעשרה כזורק באויר, אלמא אין למעלה מעשרה רה"ר, דוקא זורק אצל מעביר חייב, דיליף מבני קהת במשא (לעיל צב.). שני בתים של אדם אחד. (ערובין פח:). דמידלי חד ומתתי חד. אחד גבוה ואחד נמוך, שאם יחזיק מן הנמוך לגבוה ולא יגיע ויפול לרה"ר (שם). המשלשל דפנות. כל מלמעלה למטה קרוי שלשל (סוכה טז.). טריי"ל בלע"ז (ערובין פו:). מלמעלה למטה. שהתחיל לארוג המתילה אצל הסכך ופורג ובא כלפי מטה (סוכה שם וערובין שם).

רבינו חננאל

ופירשו דלא גמר מפי רבו ג"ש זו אלא הוא לעצמו דן זה, וקיי"ל אדם דן ק"ו בעצמו ואין אדם דן ג"ש מעצמו, ומזאת אתה למד דכל ג"ש דלא גמרא הוא ליכא למיסמך עלה. ור' עקיבא כיון דלא הות גמרא בידיה לפיכך נידחת ולא קיבלה ממנו. ואף לא עמד שאהרן נצטרע, ואי משום דכתיב ויחר אף ה' בם, בנזיפה בעלמא. **נתברר** לנו מפסקא קמא דמתניתין כי הזורק מרה"ר לנוח ברה"י או מרה"י לנוח ברשות הרבים, ונעשית מחשבתו חייב. **ופסקא** תנינא דמתניתין הזורק מרה"י לרה"י אחרת ורה"ר באמצע, ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין. **ולענין** בעיא דרבא למטה מעשרה פליגי, פשיטא לן דמושיט למעלה מעשרה ברה"ר ונח ברה"ר חייב. וכן מושיט מרה"י לרה"ר (והיינו מעביר ד' אמות ברה"ר) וכמוציא משוי על כתיפו דמי, שהרי למעלה מעשרה הוא, וכן היה משא בני קהת ומלאכה היא. אלא מיהו מושיט מרה"י לרה"ר אע"פ שלא הגיע ברה"ר עד ד' אמות חייב כיון דנח ברה"ר, שהרי הוא מוציא מרשות לרשות. אבל המגביה חפץ ברה"ר והעבירו ברשות הרבים ולא הכניסו ולא הוציאו מרשות לרשות, אם העבירו ד' אמות חייב ואם לאו פטור. אלה כולן פשוטות הן. **ובעיא** דרבה נמי פשוטה היא, מדתניא מרה"י לרה"ר ועובר ברה"ר עצמה, ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין. ודייקינן מדקתני ברשות הרבים עצמה פשיטא דלמטה מי' פליגי, ולא מיתוקמא במעביר כגון מוציא ומושיט, דהני אפילו למעלה מי' חייב, אלא לאו בזורק ולמטה מי' הוא דחייב ר"ע אבל למעלה מעשרה אפילו ר' עקיבא פוטר. והכא בהא קמיפלגי ר' עקיבא סבר אמרינן קלוטה באויר כמי שהונחה דמי, ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה באויר כמה שהונחה דמי. ודר' אלעזר פליגא וסבירא ליה דרבנן פטרי אפילו למטה מי', ור' עקיבא מחייב אפילו למעלה מעשרה טפחים, והאי דקתני ברה"ר עצמה להודיעך כוחן דרבנן דהלכתא כוותיהו. **והא** דאמר רב חלקיה בר טובי תוך שלשה דברי

ג) עיין תוס' לעיל ד' פ' ד"ה והא ולהלן ד' ק' ד"ה לאחזו מש"כ בזה.

ו א ב ב מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סט:
ז ד ה מיי' פט"ו בה"ש הל' ח סמג שם טוש"ע ס"ח סי' שג סעיף א:
ח ו מיי' פי"ג שם הלכה טו:

תורה אור השלם

1 וַיִּעְפְּלוּ לַעֲלוֹת אֶל רֹאשׁ הָהָר וַאֲרוֹן בְּרִית יְיָ וּמֹשֶׁה לֹא מָשׁוּ מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה:
במדבר יד מד
2 וַיִּחַר אַף יְיָ בָּם וַיֵּלֶךְ:
במדבר יב ט
3 וְהִנֵּעֲנָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מִרְיָם מְצֹרַעַת כַּשֶּׁלֶג וַיִּפֶן אַהֲרֹן אֶל מִרְיָם וְהִנֵּה מְצֹרָעַת:
במדבר יב י
4 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר יְהוָן לֹא יַאֲמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקֹלִי כִּי יֹאמְרוּ לֹא נְרָאָה אֵלֶיךָ יְיָ:
שמות ד א
5 וַיַּאֲמֵן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי פָקַד יְיָ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה אֶת עָנְיָם וַיִּקְּדוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ:
שמות ד לא
6 וְהָאֲמַן בְּיְיָ וְחֶשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה:
בראשית טו ו
7 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת הַקָּהָל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם:
במדבר כ יב
8 וַיֹּאמֶר יְיָ לוֹ עוֹד הָבֵא נָא יָדְךָ בְּחֵיקֶךָ וַיָּבֵא יָדוֹ בְּחֵיקוֹ וַיּוֹצִאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מְצֹרַעַת כַּשֶּׁלֶג:
שמות ד ו
9 וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל חֵיקֶךָ וַיָּשֶׁב יָדוֹ אֶל חֵיקוֹ וַיּוֹצִאָהּ מֵחֵיקוֹ וְהִנֵּה שָׁבָה כְּבְשָׂרוֹ:
שמות ד ז
10 וַיַּשְׁלִיכוּ אִישׁ מַטֵּהוּ וַיִּהְיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מַטֵּה אַהֲרֹן אֶת מַטֹּתָם:
שמות ז יב

לעזי רש"י

פליינ"א. מקצועה.

מוסף תוספות

א. שלו. תוס' הלא"ש.

רבינו חננאל (המשך)

הכל חייב, למעלה מי' דברי הכל פטור מחטאת ואינו אסור אלא משום שבות, מג' ועד י' ר"ע מחייב וחכמים פוטרין ותניא נמי הכי, פליגא אתרוייהו, אדר' אלעזר דסבר אפילו (למטה) [למעלה] מי' פליגי, ולרב המנונא דסבר למטה מי' פליגי בעשרה כולהו, הא אמר מג' ועד י' בלבד הוא דפליגי, ותניא כוותיה. וסוגיין דשמעתין אסור לזרוק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע בתוך ג' לדברי הכל ואם זרק חייב חטאת. ואע"ג דאמר רבא לקמן [דף ק] בתוך ג' לרבנן צריך הנחה ע"ג משהו, ובהמוציא יין [דף פ] אוקמינן בזורק, מכלל שאם לא נח אפילו ע"ג משהו לא מחייבי רבנן. הא [ו]דרב חלקיה בר טובי עדיפא דתניא כוותיה בהדיא. מג' ועד י' פטור אבל אסור כרבנן. **למעלה** מעשרה, אם אין אותן ב' רשויות שלו אסור לזרוק מזו לזו משום שבות, ואם הם ב' דיוטאות שלו זו

צז: הזורק פרק אחד עשר שבת

למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא כו'. הקשה ה"ר פור"ת מנא ליה דמחייב אתולדה במקום אב דילמא הא דמחייב שתים היינו כשנודע לו וחזר ונודע לו ובפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש [1] דמחייב אפילו בהוליא והוליא בהעלם אחת ואור"י דאם כן[א] לא היה רב יהודה משמיענו שום חידוש שחייב שתים[ב] ועל כרחין אתא לאשמעינן דרבי מחייב אתולדה במקום אב: **לא** ס"ד **דתניא** ר' יהודה מוסיף בו'. לפי מאי דקס"ד דטעמא דרבי יהודה משום דמחייב אתולדה במקום אב אמאי נקט טפי שובט ומדקדק איכא למימר דס"ד דרבנן נמי מחייב אתולדה במקום אב ולא פליגי אלא בשובט ומדקדק ואמרי דלאו היינו תולדה אלא היינו ממש מיסך ואורג אי נמי לא מחייבי רבנן אתולדה במקום אב ולדבריו דרבי יהודה קאמרי[ג]:

מאי לאו דעבדינהו לתרוייהו בהדי הדדי. אין הלשון מיושב דמשמע דלמסקנא לא קאי הכי וזה אינו דלמסקנא נמי דמפ' דר' יהודה משיב להן אבות מיירי נמי דעבדינהו לתרוייהו בהדי הדדי דאי בדעבד האי לחודיה והאי לחודיה כדגרסינן בכמה ספרים בהא לא הוה פליגי רבנן עליה דתיפוק ליה דמשום תולדה הוו מחייבי[ד] ואומר ר"י דאין למחוק ושפיר גרסינן ליה וה"פ לעולם דעבדה האי לחודיה והאי לחודיה[ה] ופליגי במזיד ולענין התראה[ו] דלרבי יהודה [ז]צריך להתרותו משום[ח] שובט ומדקדק ולרבנן משום[ט] מיסך ואורג וה"ה דהוה מצי למימר דעבדינהו לתרוייהו בהדי הדדי ורבי יהודה סבר הני אבות נינהו אלא דיחוי ליה לדחוויי דעבד האי לחודיה והאי לחודיה דהשתא ע"כ טעמא דר"י דלאו משום דמחייב אתולדה במקום אב אלא משום דאבות נינהו:

הרי כתב שם משמעון. הך פשיטותא לא קיימא כדמסיק ורבינא נמי דפריך לרב אשי אמילתא דר"י אי להכא קבעי לה להכא לא קבעי לה סבר דלא דמי לכתב שם משמעון דאי דמי לא הוי פריך מידי דהא כי קא בעי דתנוח בסוף ד' כשנתה בתחלת רה"ר ע"י קליטה הרי כתב שם משמעון וכי אזלה תו ד"א ליחייב עלייהו דנעשית מחשבתו ראשונה ולהכי קאמר הש"ס לאו היינו דאמר ליה רבינא לרב אשי דאי לא הוה ליה לאיתויי מילתיה דרבינא אלא שרוצה לסתור לו אף מה שהיה פשוט לו הרי כתב שם משמעון:

הכי גרסינן ודקאמרת הרי כתב שם משמעון מי דמי התם בו'. ואי גרסי' ואמאי והרי כתב שם משמעון אתי נמי שפיר אלא שהוא קושיא ולספרים דגרסינן אמר מר פריך לפי מאי דס"ד מעיקרא: הגיהא

דברים הדברים אלה הדברים. גבי שבת דכתיב בויקהל אלה הדברים אשר צוה וגו'[פ] דברים משמע תרין ה"א מרבי חד הא תלת אלה בגימטריא תלתין ושש אלו ל"ט כו' ומניינא למה לי על כרחך לדעת כמה מטאות אדם מתחייב בהעלם אחד על השבת ואי מחייב אתולדה במקום אב בהעלם אחד הוו להו טובא: **אמר ליה רב יוסף.** לרב חנא: **מר מפני מה.** להא דרב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי שתים אהא דרבי: **וקשיא ליה דרבי אדרבי.** רב יהודה לאו אהא אמרה אלא אדר' יהודה מתני לה ולא קשיא ליה דלא אשכחן בעלמא דפטר ר"י אתולדה במקום אב: **מרה"י לרה"ר ועבר ד' אמות ברה"ר.** קודם שתנוח דאיכא תרתי הוצאה וזריקה ארבע אמות: ה"ג **ואחת משום העברה.** ורבנן פטרי אהעברה משום דלא סגיאה להו קלוטה כמה שהוחה ותהוי כמי שהוחה משיצתה בפתח וחזרה ונעקרה ונחה לסוף ד' אבל חייב הוא משום הוצאה: **ואיתעביד ליה מחשבתו.** שנחה ביציאתה מיד הלכך חייב משום הוצאה אבל משום העברה לא מחייב ואע"ג דחשיב ליה כמה שהוחה ונעקרה והוחה משום דהויא תולדה במקום אב: **אף השובט.** עם שאר אבות מלאכות להא דאמרן דלכך נמנו שאם עשאן בהעלם א' חייב על כל א' וא': **שובט.** מכרכר בכרכר: **ומדקדק.** לאחר שנמתח החוט של ערב מכה בכרכר בב' וג' מקומות. וי"מ מדקדק משוה האריגה כשיש ב' חוטין כרוכין זה עם זה ומובדלים מן השאר משוה אותן בכרכר או במחט: **מאי לאו דעבדינהו לתרוייהו.** שובט ומדקדק בהדי שאר מלאכות דהא מוסיף קתני ומיסך ואורג נמנו עם אבות מלאכות ואלה תולדותיהם כדקתני שובט בכלל מיסך: **מאי מוסיף.** הרי לא נמנו אלא אבות: **ומאי דסלק אדעתא דו'.** נהי נמי דמיחייב אתולדה במקום אב הכא לאו תרתי איכא דאי להכא לסוף ד' בעי לה לתנוח הכא לא מיחייב אהעברת ד' דלא עבר מתחלת ד' (מר"ה והעביר) לסוף ד' ברה"ר אלא אהולאה לחודיה הוא דמיחייב והולאה איכא הוא דעבד: **ואי להכא.** אלא היינא קבעי לה לתנוח הכא לסוף ד' לא בעי לה לתנוח וליתא לזריקה ד' ולא מיחייב לה דבעינן עקירה מתחילת ד' ברה"ר והנחה לסוף ד' ברה"ר והכא עם יציאת הפתח הא לא נח והעביר לסוף ד' דמיחייב אתרוייהו ומיהו אהולאה הוא דמתחייב דנתקיימה מחשבתו דהא נח ברה"ר: **נאומר כל מקום שברלה תנוח.** וכיון דלא איכפת ליה הויא ליה קיום מחשבה בתרוייהו: **הרי כתב שם משמעון.** דתנן לקמן בפ' הבונה (לקמן דף קג.) דחייב בב' אותיות ואף על פי שנתכוין למלאכה גדולה: **ולאו היינו דבעי מיניה בו' ואמר ליה נאומר בו'.** הא לא אמר הכי לא מיחייב אלא אם כן נחה במקום מחשבתו הכי נמי בתרוייהו מיפטר לא שנא נתכוון לזרוק שמונה וזרק ארבע לא שנא לזרוק ארבע וזרק שמונה פטור: ה"ג **ודקאמרת הרי כתב שם משמעון.** ואנתכוין לזרוק שמונה וזרק ד' דפשיטא ליה לחיובא קא מותיב מי דמי התם כל כמה דלא כתב שם לא מכתב שמעון הלכך כי כתב שם בכוונה כתביה והא עבד ליה מלאכה דיש שם אדם ב' אותיות הללו: **הכא כל כמה דלא זריק ד'.** שתנוח לסוף ד' לא מזדרק ליה תמניא בתמיה הלכך כי נח לסוף ד' לא נתקיימה מחשבתו ולא דמי לשם משמעון. לשון אחר ה"ג אמר מר הרי כתב שם משמעון מי דמי כו' והיא היא: **מרה"ר לרה"ר ורה"י נאמצע ד"א חייב.** אם עבר ברה"ר ד"א ואפי' ע"י לירוף חייב:

למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר [ו]דברים הדברים[1] אלה הדברים אלו ל"ט מלאכות שנאמרו למשה בסיני אמר ליה רב יוסף מר אהא מתני לה וקשיא ליה דרבי אדרבי אנן אדרבי יהודה מתנינן ולא קשיא לן דתניא מרה"י לרשות הרבים ועבר ארבע אמות ברה"ר רבי יהודה מחייב וחכמים פוטרין אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה רבי יהודה שתים אחת משום הוצאה ואחת משום העברה דאי ס"ד חדא הוא דמחייב מכלל דרבנן פטרי לגמרי הא אפיק לה מרה"י לרה"ר ממאי דילמא לעולם אימא לך ר' יהודה חדא הוא דמחייב ורבנן פטרי לגמרי והיכי משכחת לה כגון דאמר עד דנפקא ליה לרה"ר תנוח ובהא קמיפלגי דר' יהודה סבר אמרינן קלוטה כמה שהונחה ואיתעבידא ליה מחשבתו ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמה שהונחה ולא איתעבידא ליה מחשבתו אבל אתולדה במקום אב לא מחייב רבי יהודה לא ס"ד דתניא רבי יהודה [ז]מוסיף אף השובט והמדקדק [א]אמרו לו שובט הרי הוא בכלל מיסך מדקדק הרי הוא בכלל אורג מאי לאו דעבדינהו לתרוייהו בהדי הדדי וש"מ מחייב היה רבי יהודה אתולדה במקום אב [ח] ממאי דילמא לעולם דעבדה להא לחודה והא לחודה ורבי יהודה אתולדה במקום אב לא מחייב ובהא קמיפלגי דר' יהודה סבר הני אבות נינהו [ב]ורבנן סברי הני תולדות נינהו תדע דקתני רבי יהודה מוסיף אי אמרת בשלמא אבות מאי מוסיף מוסיף אבות אלא אי אמרת תולדות מאי מוסיף איתמר נמי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו לא חייב רבי יהודה אלא אחת א"ל רבינא לרב אשי ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא דמחייב היה ר' יהודה שתים אי להכא קבעי לה להכא לא קבעי לה אי להכא קבעי לה להכא לא קבעי לה אמר ליה [ג]באומר כל מקום שתרצה תנוח: [ג]פשיטא נתכוון לזרוק שמנה וזרק ארבע הרי כתב שם משמעון [ד]נתכוון לזרוק ארבע וזרק שמנה מהו מי אמרינן הא אפיק ליה או דילמא היכא דבעי הא לא נח ולאו היינו דאמר ליה רבינא לרב אשי [ד]וא"ל באומר כל מקום שתרצה תנוח ודקאמרת הרי כתב שם משמעון מי דמי התם כמה דלא כתיב שם לא מכתיב ליה שמעון הכא כמה דלא זריק ארבע לא מיזדרקי ליה תמני: תנו רבנן [ה]הזורק מרשות הרבים לרה"ר ורשות היחיד באמצע ד' אמות חייב

פחות

ט א ב מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה יז ויט:
י ג ד מיי' פי"ג שם הלכה כא:
יא ה מיי' שם הל' טז:

מוסף רש"י

השובט. משוה הפתי בכרכר שקורין ביי"ל (לעיל עה:). והמדקדק. כשמותח חוט הערב מכה בכרכר עליו במקומות לייפות שלא יהא מתוח יותר מדי, שהמתיחה מעכבתו מהתפחד יפה עם הלרג (שם).

מוסף תוספות

א. [דמיירי] בנודע וחזר ונודע. תוס' הרא"ש. ב. ממילתייהו דרב ושמואל ידענן לה כיון דאינהו אמרי דביתא כמאן דמלי דמי, מה לי לענין הנחה של הכנסה מה לי לענין עקירה של הוצאה, ופשיטא דאי נודע וחזר ונודע חייב שתים. תוס' הרא"ש. [ועי' מהר"ם]. ג. לדידן לא מחייב אשום תולדה במקום אב ולדידך נמי דמחייבת בשובט ומיסך לית לך לחיובי דשובט היינו מיסך לגמרי וכן מדקדק בכלל אורג. תוס' הרא"ש. [עי' מהרש"ל ומהר"ם]. ד. תרתי. תוס' הרא"ש. ה. כלומר אפילו כי האי גוונא תוכל להעמיד פלוגתא דר' יהודה ורבנן ולא בשוגג אלא. תוס' הרא"ש. ו. דצריך להתרות על המלאכה בשביל האב. תוס' הרא"ש. ז. הני נמי אבות. תוס' הרא"ש. ח. הם עצמם. תוס' הרא"ש. ט. אבות. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

ודחי' לה להא הכי, והא הכנסה תולדה ההוצאה היא כדתנן בחשבון אבות מלאכות המוציא מרשות לרשות. ואע"ג דאוקימנא בתחילת מסכתא זו תנא כל עקירת חפץ ממקומו הוצאה קרי לה, מיהא הדא אב [מחדא] [וחדא] תולדה. וא"ת מחייב ר' שתים ונמצא מחייב אתולדה במקום אב דידיה, והתניא ר' אומר דברים הדברים אלה הדברים ל"ט מלאכות שנאמרו לו למשה מסיני, וכל מאן דאית ליה חילוק מלאכות (ו)הללו הן אבות והשאר תולדות, ואוקימנא דאינו מחייב אתולדה במקום אב דידיה אלא על האב, ועל אתולדה דידיה לא מחייב אלא חדא. וא"ל רב יוסף לרב חסדא מר הא שמעתא דרב יהודה אמר שמואל אדר' מתני לה וקשיא ליה, (לא) רב יהודה אמר שמואל לא קתני לה אדר' כלל אלא אדר' יהודה מתני לה, דתניא הזורק מרה"י לרה"ר ועובר ד' אמות ברה"ר ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרין. אמר רב יהודה אמר שמואל מחייב היה ר' יהודה שתים אחת משום הוצאה מרשות לרשות ואחת משום מעביר ד' אמות ברה"ר. ודחינן מאי דלמא ר' יהודה חדא הוא מחייב כגון דאמ' עם דנפקא לרה"ר תינח, ובהא פליגי ר' יהודה סבר כיון

תורה אור השלם

1 וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לַעֲשֹׂת אֹתָם: שמות לה א

הגהות הב"ח

(א) גמרא אתולדה במקום אב (ממאי דילמא וכו' וכהא קא מיפלגי) תס"מ וע"כ ס"א לעולם אימא לך רבי יהודה אתולדה במקום אב לא מחייב ובהא קא מיפלגי:

רבינו חננאל (המשך)

[דנפקא לרה"ר] קלטתה רה"ר כאילו נחה שם ונעשה מחשבתו ולפיכך חייב. ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה וכיון שלא נעשת מחשבתו פטור לגמרי, דקיי"ל לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל אתולדה במקום אב אפילו ר' יהודה לא מחייב, ובהכי סלקא שמעתין. **ואע"ג** דטרח למפשט מהא דתניא ר' יהודה מוסיף אף השובט והמדקדק מכלל דהני תולדות נינהו, ור' יהודה מחייב אתולדה במקום אב, דתריא היא. ואסיקנא הני לר' יהודה אבות נינהו ומוסיף להו בהדי אבות. ואוקמוהא רבה ורב יוסף דלא הוה מחייב רבי יהודה אלא אחת. וא"ל רבינא לרבא למאי דסליק אדעתין מעיקרא דמחייב ר' יהודה שתים, אי האי זורק דעתו שתנוח עם יציאתה לרה"ר ואין דעתו להעבירה ד' אמות ברה"ר אע"ג דסבר קלוטה כמי שהונחה, בהעברה לא מחייב, דהא לא נתכוון להעבירה ד' אמות ברה"ר, דהא לא מחייב אלא על מחשבתו, כר' יוחנן דאמר המפנה חפצים מזרת לזרת ונמלך עליהן והוציאו לרה"ר פטור שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך. ושני ליה רבא לרבינא באומר הריני זורק ובדעתי כל מקום שתנוח בו הוא רצוני, דכל היכא דנח אמרינן הרי נעשית מחשבתו. **פשיטא** נתכוון לזרוק שמונה אמות וזרק ד' הרי כתב שם משמעון וחייב. ואקשינן מי דמי, התם כמה דלא כתב שם לא מיכתיב ליה שמעון וכאלו מתחלה כך היתה מחשבתו [ל]כתוב שם ואחריו עון והנה נעשית מחשבתו ולפיכך חייב, אבל זורק מי לא יכול לזרוק חי"ת בבת אחת כי לא נייח ביניהן כלל, ונדחת. נתכוון לזרוק ד' אמות וזרק ח' חייב, אם אמר כל מקום שתרצה תנוח. וכבר פרשנוה בבבא קמא בפרק כיצד הרגל בסופו, דקתני התם בפירושא אם אמר כל מקום שתרצה תנוח אין, ואי לא לא מחייב. ת"ר [הזורק] מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע ד' אמות חייב,

---

ח) לעיל ע. עד. מכילתא פר' ויקהל, ב) לעיל עה:, ג) [ב"ק כו:], ד) [שם], ה) [שמות לה], ו) [לעיל עח:],

פחות מארבע פטור. דמשום הוצאה לא מיחייב דלא אמרינן קלוטה כמה שהונחה: **רשויות.** השוות: **מצטרפות.** רשות הרבים זו עם רשות הרבים זו ולא כר' יוסי דאמר בפרק המוציא יין (לעיל פ.) אף בהעלם אחד לרשות אחד חייב לשתי רשויות פטור ועוד קא משמע לן דלא אמרינן קלוטה כמה שהונחה: **מקורה.** מכוסה: **והא עגלות.** דמשכן: **דמקורות הוו.** בקרשים הסדורין עליהן רחבן לאורך העגלה ואורכן לרחבן על רוחב דפנותיה וקא סלקא דעתך על פני כל אורך העגלות היו מסורות: **וביניהן.** בין עגלה לעגלה שבגלה ואף על פי שראשי הקרשים יוצאים לכאן ולכאן שתי אמות ומחצה לכל רוח ורואשי קרשים של עגלה זו מגיעין לראשי קרשים של זו שבגלה שהרי חמש אמות היו בין עגלה לעגלה כדלקמן[ד] ורחב עגלה חמש אמות החלל שתי אמות ומחצה ובין הדפנות והאופנים ועודי האופנים שתי אמות ומחצה וי' אמות אורך הקרש וכשאורכה נתון על דופני עגלה לרחבה נמצאו ג' אמות ומחצה בולטין מכל צד ונמצא ריוח שבין ג' העגלות מקורה בראשי קרשים: **ודיין.** ריוח שבין דופן עגלה לאופן ועודי האופן: **כי קאמר רב.** תחתיהן רה"ר: **דרראתא.** בריוח שבין שורות הסדר שהיה סודר קרש על קרש סדר אחד ומניחו ריוח וסודר סדר אחר ומניחו ריוח: **ה' אמות.** כדלקמן[ד]: **כמה מוציב.** כמה סדרים יכול להושיב על אורך דופנותיה תלתא ותו לא ומחזיקות ד' אמות וחצי פש ליה ריוח פלגא דאמתא: **שדי ליה מר ביני וביני.** כשאתה מחלק לריוח שבין הסדרים אין בכל ריוח אלא רביע אמה דהוא טפח ומחצה דה"ל לבוד והיינו מקורה: **אחודן מנח להו.** דאיכא רווחא טפי: **סומכא.** עודי: **אמתא.** כדמשני לקמן עודיין אמה: **כמה מוציב.** כמה סדרים הוא מסדר: **ארבעה.** דעל כרחיך כל מה שיכול לסדר על פני אורך העגלה הוא מסדר ואינו מגביה להושיב זו על זו שהרי י"ב קרשים היו לעגלה אחת שמ"מ קרשים היו כ' קרשים לצפון ועשרים לדרום ושם למערב ושנים למקלעות וכיון דרחבן אמה וחצי ומושב חודן קצר אם אתה מסדר זו על זו הרבה הן נופלות הלכך כמה הוא מותיב ארבע דחמשה בחמשה לא יתבי דאי אפשר לדוחקן ונלמדנו להושיב ה' בתוך ה' אמות ועוד מפני בליטת הטבעות: **כי שדי מר ביני וביני.** לחלקה לאמה זו ג' רווחים שבין ארבע סדרים כלבוד דמי שאין כאן ריוח אלא שני טפחים: **הניחא.** הא דאמרת שהריוח הזה רשות הרבים הוא למ"ד שעודי הקרשים כלה והולך עד כאצבע איכא למימר דאיכא רווחא טפי בין ד' סדרים: **אלא למ"ד כו'.** פלוגתא לקמן בשמעתין[ה]: **אמר רב להגא בחטבעי.** בריוח שבין לדי הקרשים שהטבעות קבועות בהם קאמר רב דהוי רשות הרבים כלומר אי אפשר לסדר בה ארבע סדרים כדקאמרת לפי שטבעות קבועין בקרשים כדכתיב (שמות כו) ואת טבעותיהם תעשה זהב שהיה תוחב הבריחים לתוכן לפי שהן גבוהות וכשיושבות על האדנים שאינם אלא אמה מנענעות לפנים או לאחור אלא שהבריחים מחברים את כולם והבריח התיכון מחבר כל ג' הרוחות ומחזיקין זה את זה ואותן טבעות זקופין היו ולא שוכבין והיו רחבין ואי אפשר להן לעמוד זה כנגד זה באותו ריוח לפיכך מושיב שתים זו אצל זו בראש העגלה האחת ופונה לד הטבעות של חילוה לחוץ ושל פנימית לפנים ואין צריך להניח ריוח ביניהן וכן בראש העגלה השני וכל ו' אחת הריוח באמצע בין לדי הטבעות כך פירשו רבותי וכך היו גורסין אמר רב הגא בחטבעי אטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה ועגלה גופה מקורה הואי אמר שמואל בתיתדות ומפרש אטבעי כמו טבעי ופרכינן הכי רווחא דאטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה כדפרישית והתינח לדיהן וביניהן רשות הרבים אלא תחתיהן היכי הוי רשות הרבים הא עגלה מקורה הואי דקא סלקא דעתך שהיו עשויות כעלייה מלמטה כאותן שלנו שטוענין בהן חול ועפר לגנין: אמר

פחות מארבע אמות פטור מאי קמ"ל הא קא משמע לן רשויות מצטרפות [ו] **ודלא אמרינן קלוטה כמה שהונחה:** [ו] **אמר רב שמואל בר יהודה אמר רב אבא אמר רב הונא אמר רב** [א]**המעביר ד' אמות בר"ה מקורה פטור לפי שאינו דומה לדגלי מדבר איני והא עגלות דמקורות הויין** [ב]**ואמר רב משום רבי חייא** [ג]**עגלות תחתיהן וביניהן וצדיהן רה"ר כי קאמר רב בדראתא מכדי אורכא דעגלה כמה הואי חמש אמין פותיא דקרש כמה הואי אמתא ופלגא כמה מותיב תלתא פשא ליה פלגא דאמתא כי שדי ליה מר ביני וביני כלבוד דמי מי סברת קרשים אפותייהו הוה מנח להו אחודן מנח להו סוף סוף סומכא דקרש כמה הוי אמתא כמה הוה מותיב ארבעה פשא לה אמתא כי שדי לה מר ביני וביני כלבוד דמי הניחא למ"ד קרשים מלמטן עוביין אמה מלמעלן כלין והולכין עד כאצבע שפיר אלא למ"ד כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלה עוביין אמה מאי איכא למימר א"ר כהנא** [ג]**באטבעי אטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה עגלה גופא מקורה הואי אמר**

הניחא למ"ד קרשים מלמטה עוביין אמה וכלין והולכין עד **כאצבע.** הקשה הרב פורת ודלידים מי ניחא והלא כיון שהולכין וכלין עד כאצבע יכולין לסדר ששה סדרים או יותר שיתנו חודו של זה כנגד עביו של זה[א] ויחזיקו ששה סדרים שלא אמות ושלש אצבעות וישאר י"א טפחים לאויר וכי שדית להו ביני וביני כלבוד דמי ותירץ דגמי הוא להשיב לד העב העומד סמוך לקרקע אצל הקצר שהיה למעלה מקוס שהיריעות פרוסות עליהן ודמי להא דאמרינן מעלין בקדש ואין מורידין ור"ת תירץ דכמו שהיו פורקין אותן מן המשכן כך היו מניחים על העגלה שהיתה אצל דופן המשכן כי כך היו עושין בלא טורח אבל להופכן היה טורח גדול ורבינו יצחק אומר דשמא[ב] מחציין ולמעלה היו כלין והולכין והשתא אי אפשר לסדר יותר ות"ת מגלן דילפינן ממה שאינו מקורה ילף מן המקורה שבו ויהא המעביר ד' אמות ברשות הרבים מקורה חייב וי"ל דמן האויר יש לנו ללמוד שדומה יותר רשות הרבים ור"י אומר דמהכא לא ילפינן רשות הרבים אלא ממחנה לויה כדאמר לעיל ומהכא לא ילפינן אלא שיעור רשות הרבים דהוי י"ו אמות ומכל מקום אי לאו דתחתיהן וביניהן ולידיהן רשות הרבים לא הוה ילפינן מיניהו שיעור רה"ר:

אטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה עגלה מקורה היא. פירש רש"י דסלקא דעתך שהעגלה היתה מקורה[ג] ותימה למה היה סבר לומר כן ועוד דבכל הספרים גרסינן אטבעי היכא מנח להו אגבא דעגלה[ד] מה לו להזכיר אטבעי בהך אתקפתא לא הוה ליה למימר אלא הא עגלה מקורה היא ועוד דגרסינן לעיל בדראתא[ה] ובכל ספרים גרס' בדרא תתא ולפי גירסתם נמי אין הלשון משמע בין השורות כמו שפיר' ונראה לר"ת כמו שפי' ר"ח בדרא תתא פי' בשורה ראשונה[ו] שעדיין לא הגיע על העגלה אלא קרשים התחתיים בלבד שאינה מקורה כולה שיש ריוח בין השורות כדמפרש ואזיל אצל כשמסדר שורה שניה ושלישית[ז] נסתם האויר שבין השורות שלא היו יכולים להיות מכוונים ולהשימון זה על זה בשוה ממש אלא כל אחד היה בולט לחוץ עד שנסתם כל האויר כמו באריח על גבי לבינה ופריך אורכא דעגלה כמה הוי כו' כלומר אפילו בשורה ראשונה לא היה תחתיהן רשות הרבים כדמפרש ואזיל ומשני אמר רב הגא באטבעי אע"ג דלא קאמר אלא הדר ביה[ח] דודאי כשיש קרשים על העגלה אפילו דרא תתאה לא הוו רשות הרבים תחתיה[ט] אלא כי קאמר[י] דהוי רשות הרבים באטבעי שאין על העגלה אלא אטבעי גרידא פי' אטבעי שני עליה[יא] נקובים בשני ראשיהן נקובין כעין טבעות לכך קרי להו אטבעי ותוחבין אותן על הקונדיסין העומדין בשני לדי העגלה לרחבה לפניה ולאחריה כדי שלא יפלו הקרשים ולפי שלא מזכר אמורא לעיל אין דרך הש"ס לומר אלא ופריך אטבעי היכא מנחת להו אגבא דעגלה פירוש אחר שנתנו הקרשים על העגלה ונתנין עליהן אטבעי טבעות ומסגרות כדפרישית לפניה ולאחריה כדי שיאחזו הקרשים[יב] ואז כבר עגלה מקורה היא[יג] ולא גרסינן עגלה גופא[יד] אלא עגלה מקורה היא ומשני אמר שמואל בתיתדות פירוש אטבעי דקאמר רב הגא לא אותן עליה נקובים המשמרין לרוחב העגלה[טו] כדפי' אלא בתיתדות פירוש שני עליה ארוכים שכמו כן נוקבין אותן בשני ראשיהן ונותנין על הקונדיסין לאורך העגלה[טז] ועל אותן עליה נותנין הקרשים כדי שיהו גבוהים למעלה מן האופנים ועשויין כמו אטבעי של רוחב העגלה שלאחר הטעינה[יז] ולפי שהשמואל אינו כ"א מפרש דברי רב הגא לא קאמר אלא אבל ר"ח מפרש דהדר ביה משינויא דרב הגא ואין נראה מדלא קאמר אלא ועוד היאך היה טועה רב הגא דהא אין רגילות להניח אטבעי עד לאחר טעינה: דל

ו) [רב שמואל בר יהודה אמר ר' אבא אמר רב הונא].

מסורת הש"ס

ו) לעיל ה., ב) [לקמן לט.], ג) [ר"ל הערוך בע' אטבע פי' אטבי הם המסגרות המשמיטין למעלה בעגלות סביב כשהיא טעונה], ד) [דף לט.], ה) [ע"ב], ו) ל"ל אמת.

הגהות הב"ח

(ו) גמרא מצטרפות ולא אמרינן:

גליון הש"ם

גמ' עגלות תחתיהן וביניהן. עי' עיבוריון ו ע"א תוד"ה כיצד מערבין:

רבינו חננאל

פחות מד' אמות פטור. פי' אם יש ממקום שזרק עד שנח בב' הצדדין שהן רה"ר ד' אמות חייב. כגון שיש רה"ר בצד זה ב' אמות ובצד אחר ב' אמות אחרות רה"ר, שנמצא מעביר ד' אמות ברה"ר. וקמ"ל רשויות מצטרפות אע"ג דרה"י חולק בין ב' רשויות הרבים ולא אמרינן קלוטה כמי שהונחה, כלומר קלטתן רה"י טרם תנוח ד' אמות, אלא כיון שבזריקה אחת הלך החפץ ד' אמות ברה"ר אע"פ שהן אמות מקוטעות ואינן ארבעתן רצופות ביחד חייב. א"ל) משמיה דרב המעביר ד' אמות ברה"ר מקורה פטור דהא כל מלאכת דשבת מן המשכן גמרינן להו, ולמה הוא פטור לפי שאינו דומה לדיגלי מדבר. ואקשינן אני והא עגלות שהיו טעונות קרשי המשכן מקורות היו בזמן שהקרשים עליהן, ואמר רב משמיה דרבי חייא עגלות תחתיהן וביניהן וציריהן רה"ר הן. ופרקינן כי אמר רב לפי שאינן דומה לדיגלי מדבר בדרא קמא, פי' בזמן שלא הניח על העגלות קרשים אלא התחתונים בלבד שאינה מקורה כולה, אבל כשיניחו עליהן שנים ושלישים ותהא כולה מקורה לא אמר רב. ואקשינן מכדי אורך העגלה כמה היא ה' אמות, ורוחב כל קרש אמה וחצי, כמה קרשים טוענן בעגלה שלש שאינה מחזקת יתר כי ארכה ה' אמות, ורחב ג' קרשים כל קרש אמה וחצי ארבע אמות וחצי, נמצאת חצי אמה עודפת העגלה על הקרשים והן ג' טפחים, כי שדית בין קרש לקרש זה העודף כלבוד דמי ואפילו בדרא תתא העגלה כולה מקורה היא. ודחי רב מי סברת קרשים ברוחבם היה מטענים על העגלה, אחודן הוה מנח להן. ואקשינן תוב סוף סוף עובי כל קרש אמה היא כשמסדרן על העגלה נותן ד' קרשים על העגלה, נמצאת עודף בעגלה אמה שהיא ו' טפחים, כשתחלקם בין הקרשים יבא ביניהם פחות מג' טפחים שהרי בין ד' קרשים רוצה לחלקם, וקי"ל כל פחות מג' טפחים כלבוד דמי, ומכל פנים העגלה אפילו בדרא תתא מקורה היא. הניחא למ"ד כדבינון למימר לקמן קרשים מלמטה עוביין אמה מלמעלה כלין והולכין עד כאצבע, פי' הוה הנגר משופע ואוכל בקרש ועולה עד שנמצאת ראש הקרש עוביה אצבע, ותחתיה הקרש עוביה אמה, משכחת לה דמשלבי קרשים מלמטה זו עם זו ומתרפקין ועולין עד שנמצא למעלה ביניהם קרוב לאמה, וכיון שיש בין ב' הקרשים אמה ודאי אינן מקורות. אלא למ"ד כשם שמלמטה עוביין אמה כך מלמעלה עוביין אמה, היכי משכחת לה עגלה שאינה מקורה. ופריק רב כהנא תמצא עגלה שאינה מקורה בזמן שאין על העגלה קרשים אלא אטבי בלבד. פירוש עגלה זו עשויה ב' קורות ארוכות וב' קצרות בראשיהן

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פי"ז מהל' שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף ז ויד:

מוסף רש"י

לפי שאינו דומה לדגלי מדבר. וכל מלאכות דבשבת ממשכן גמרי, מדנשמכה פרשת שבת לפרשת משכן בויקהל (לעיל ה.).

מוסף תוספות

א. והכי ניחא טפי מלהגביה הקרשים זה על גב זה. מוס' הרא"ש. ב. מה שהיו הולכין וכלין עד כאצבע לא היו מתחילין מלמטה לקצר אלא. מוס' הרא"ש. [ועי' מהר"ם]. ג. מתחתיה. מוס' הרא"ש. ד. ולפירושו. מוס' הרא"ש. ה. [ו]לא משמע כפירושו שפי' אויר שבין השורות. מוס' הרא"ש. ו. כל זמן. מוס' הרא"ש. ז. זה על גב זה. מוס' הרא"ש. ח. ממה דאושי לה בזמן שיש קרשים על העגלה. מוס' הרא"ש. ט. [ד]לעולם אפותיין מנח להו וליכא רווחא כלל. שיטה להר"ן. י. רב. מוס' הרא"ש. יא. ארוכים שמשימין על העגלה. מוס' הרא"ש. יב. שלא ינדבר אנה ואנה. מוס' הרא"ש. יג. בקרשים שעליה. מוס' הרא"ש. יד. מקורה היא. מוס' הרא"ש. טו. לאחר שהיא טעונה. מוס' הרא"ש. טז. שנועצים שני קונדסים בתוכה שנים מזה ושנים מזה ותוחבין אותן העצים ונועצים אותן הקונדסים, ואח"כ מביאים שתי עצים ארוכים ותוחבים בקונדסים לרוחב העגלה, והיינו קודם שהיא טעונה. מוס' הרא"ש. יז. ואין העגלה מכוסה בנסרים ובשעת עמידת האטבי שהעגלה מכוסה קצת אמר רב תחתיהם רשות הרבים, וזה פי' הנכון דשמואל לא בא לסתור דברי רב (הונא) [כהנא]. ריטב"א.

רבינו חננאל (המשך)

כגון מלבנות המטה, והאמצע מגולה. ומניחין באמצעה לרחבה קורה יוצאה חוץ לעגלה ב' אמות ומחצה מזה הצד, וב' אמות ומחצה מן הצד האחר, ומכניסין האופנים בראשי הקורה היוצאות חוץ לעגלה, ומטעינין ע"ג העגלה הקרשים תחתיים שנים ושלישים, ועוד בארבעת מקצועי העגלה ד' עצים ארוכים קבועים ועומדים כמין קינופי המטה וראשיהן משופעין. ואחרי שמטעינין העגלה מביאין ד' קרשים רחבין כשיעור טפחים ונקראין אטבי, שנים מהן ארוכים כאורך העגלה וב' מהן ארוכין כשיעור רוחב העגלה, נקובים כל אחד נקב בראשיו, ב' נקבים בכל אחד ואחד. ומכניס אלו הקרשים נקביהם בראשי העצים העומדים כמין קינופי הארוכין לאורך העגלה והקצרים לרוחב העגלה. ונמצאו אלו העצים הנקראים אטבי כמין מסגרות, ונמצאו העצים העומדין בארבעת מקצועי העגלה כמין קירות מחזיקין הקרשים שלא ישמטו לא לארכן ולא לרחבן, והן כמין מסגרות שסוגרין בעד הקרשים מכל צד, ואילמלא האטבי היו הקרשים דוחין העצים ונופלין. ויש מי שעושין אטבי הללו מן הברזל כענין שפרשנו. וכיון שפירק רב כהנא באטבי, הקשו עליו וכי תמצא עגלה מגולה ואטבי עליה, והלא אטבי לא נעשו אלא להנחת על גבי עגלה טעונה ובעת שהיא טעונה מקורה היא. ונדחה רב כהנא.

1) **דל עשר לאיגרא.** בכולה שמעתא אמר דרוחב המשכן י' אמות[א] וקשה לר"י דמנא ליה להש"ס הא[ב] דילמא המשכן היה רוחבו י"ח אמה והקרשים נאמר שלא היה עוביין אלא חצי אמה ושני קרשים למקצועות המשכן היו סותמות אמת אויר מכאן ואמת אויר מכאן וחצי אמה העודפת ברוחב הקרש כנגד עובי הקרשים של לד לפון ודרום ומאי חזית למימר איפכא שחצי אמה לכאן וחצי אמה [לכאן] הוא למלאות חסרון הכותל ואמה עודי להיות כנגד עובי הקרש הדרומי והצפוני[ג] ואומר ר"י דמצית עולמיס יליפין לה שהיה אורכו ששים אמה ורוחבו עשרים ה"נ במשכן רחבו שלש אמה. **תנא בנם היה עומד.** אומר ר"י דהכא דקאמר שבריח התיכון היה מסבב ג' רוחות[ד] פליגא אברייתא דמלאכת המשכן דהתם אמר שלא היה נס אלא היו שם חמשה שיש למעלה אחד מתחיל מתחילת אורך המשכן עד חציו והשני מתחיל משם ואילך עד סוף הרוח וכן למטה היו שני בריחים כזה העניין אבל האמצעי היה הולך מרוח מזרח עד רוח מערב והיינו מן הקלה אל הקלה ולא היה מקיף כל שלש רוחות: שתי אמר שמואל ביתדות ת"ר קרשים מלמטן עוביין אמה ומלמעלן כלין והולכין עד כאצבע שנאמר [1] יהיו תמים על ראשו ולהלן הוא אומר [2] תמו נכרתו דברי רבי יהודה רבי נחמיה אומר כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה שנאמר [1] יחדיו והכתיב תמים ההוא דליתו שלמין ולא ליתו דניסרא ואידך נמי הכתיב יחדו ההוא דלא לישלחופינהו מהדדי בשלמא למ"ד כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה היינו דכתיב [3] ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצעות דאתי פותיא דהני ממלי ליה לסומכא דהני אלא למ"ד מלמטן עוביין אמה מלמעלן כלין והולכין עד כאצבע האי עייל והאי נפיק דשפי להו כי טורין[ו]: [4] והבריח התיכון בתוך הקרשים תנא בנם היה עומד [5] ואת המשכן תעשה עשר יריעות אורך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה שדי אורכייהו לפותיא דמשכן כמה הויא עשרין ותמני דל עשר לאיגרא פשא להו ט' להאי גיסא וט' להאי גיסא לר' יהודה מיגליא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דקרשים [ח] שדי פותייהו לאורכא דמשכן כמה הויא ארבעין דל תלתין לאיגרא פשא להו י' לר' יהודה מכסיא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דאדנים [6] ועשית יריעות עזים לאהל וגו' ארך היריעה האחת שלשים באמה וגו' שדי אורכייהו לפותיא דמשכן כמה הויא תלתין דל עשר לאיגרא פשא להו עשר ועשר להאי גיסא לר' יהודה מיכסיא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דאדנים תניא נמי הכי [7] והאמה מזה והאמה מזה בעודף לכסות אמה של אדנים דברי ר' יהודה ר' נחמיה אומר לכסות אמה של קרשים שדי פותייהו לאורכיה דמשכן כמה הויא מ' וארבע דל תלתין לאיגרא פשא להו ארבע סרי דל תרתי לכפלא דכתיב [8] וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל פשא להו תרתי סרי בשלמא לר' יהודה היינו דכתיב [9] חצי היריעה העודפת תסרח אלא לר' נחמיה מאי תסרח תסרח מחברותיה תנא דבי ר' ישמעאל למה משכן דומה לאשה שמהלכת בשוק ושפוליה מהלכין אחריה ת"ר חרוצים היו קרשים וחלולים היו האדנים ונראין דקרש אחד שבדרום ושבצפון למעלה כלה בעביו וקרש ההוא נותן במקצוע רחב אמה וחצי ונמצא רחב הקרש של מקצוע בולט ויוצא לדרום מלמעלה חוץ מעביו של דרומי וכן לצפון: **דשפי להו.** לרוחב ג' קרשים שבמקצוע ומקצלן למעלה מרחבן שלא יהיו בולטין: **כי עוריס.** ההריס הללו שהן משופעין [מב' לדליס] **כגס היס עומד.** שאחר שהקרשים כולן נתונין באדנים לצפון למערב ולדרום היה נותנו ומבריח בשלשת הרוחות ואין לך אומן יכול לעשות כן ובגס היה נכפף מאליו: **דל עשר לאיגרא.** לרחב חלל המשכן שהוא י' אמות: **רבי יהודה.** דאמר למעלה כלין עודיין של קרשים מבחוץ ואמה של אדנים מגולה. שהאדנים גבהן אמה וחצונין הס והקרשים חרוצין למטה בחמצע אמה וחצי ונמצא אמה ושאר חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן והן שתי ידות לקרש האחד[ד] ומחסר מן הידות מבחוץ ומשני לידיהן לרוחב על עודי דופני האדן כשנועץ שתי הידות בשני אדנים כדי שיהיו הקרשים תכופות ומשולבות אשה אל אחותה ולא יהא עודי האדן מפסיק ביניהן: **רבי נחמיה.** דאמר אף מלמעלה עוביין אמה ממעט עודי הקרשים הדרומיות והצפוניות אמה לכאן ואמה לכאן באורך היריעות וחיון נופלות אצל ח' אמות בכל לד: **מיגליא אמה מן הקרשים.** חוץ לאדנים ואמה דאדנים: **שדי פותייהו לאורכא דמשכן.** לאחר שחברו ה' יריעות לגד וכל אחת ד' אמות רחב הרי כ' אמות וכנגדן במחברת השנית שהיא של ה' יריעות הרי מ' ל' מהן הויין גג למשכן לאורכו ועשר העודפות: **רבי יהודה.** דאמר אין עודי קרשים שבמערב ממעטין בהו נמצא היו"ד אמות כולן תלויות ומכוסות כל י' אמות של אורך הקרש הרי אף האדנים של לד מערבי מכוסין: **ועשית יריעות עזים.** אלו יריעות עליונות הפרוסות על יריעות התחתונות העליונות קרויות אהל כלומר לגג ומכסה והתחתונות קרויות משכן עצמו שהן לגוי תכלת וארגמן ותולעת שני: **מיכסיא אמה דאדנים.** שנאחרת מגולה מן התחתונות יכסה העליונות: **רבי נחמיה מיגליא אמה דאדנים.** ועודפה של יריעה זו תולכך לכסות אמה דקרשים שלא כסוה התחתונות: **בעודף.** שיריעות האהל עודפות על יריעות המשכן ד' אמות יהיה סרוח על כיסוי התחתונות לכסות מה שלא כיסוהו: **ארבעים וארבע.** די"ח יריעות היו: **תרבי דכפלא.** שהיתה נוטה רוחב חצי יריעה על רוח מזרחית שלא היו שם קרשים שהוא פתח למשכן ואין שם אלא מסך פרוס כמו וילון דכתיב[ה] ועשית מסך לפתח האהל וגו': **בשלמא לרבי יהודה.** דאמר עודי הקרשים לא ממעטו ביריעות היינו דכתיב חצי היריעה העודפת בעליונות יותר מן התחתונות תסרח על אחורי המשכן סרוח על כל אורך הקרשים והאדנים של מערב ונגררות באלן: **מאי אסרת.** אמה אחת נגררת ומן לא שהרי עודי הקרשים מיעט בה אמה: **מחברותיה.** חצי היריעה סרוחה אמה ממנה לכסות האדנים ואמה נגררת: **ושיפוליה.** שולי בגדיה. כך היתה יריעה של אחריו שם קרשים שהוא פתח למשכן ואין שם אלא מסך פרוס כמו וילון כדכתיב[ה] ועשית מסך לפתח האהל וגו': **בשלמא לרבי יהודה.** דאמר עודי הקרשים לא ממעטו ביריעות היינו דכתיב חצי היריעה העודפת בעליונות יותר מן התחתונות תסרח על אחורי המשכן סרוח על כל אורך הקרשים והאדנים של מערב ונגררות באלן: **מאי אסרת.** אמה אחת נגררת ומן לא שהרי עודי הקרשים מיעט בה אמה: **מחברותיה.** חצי היריעה סרוחה אמה ממנה לכסות האדנים ואמה נגררת: **ושיפוליה.** שולי בגדיה. כך היתה יריעה של אחריו נגררת באלן: **חרוצים היו קרשים.** כמו שפירשתי חצי אמה באמצע רחבן מלמטה בגובה אמה ונשארין הידות לכאן ולכאן וגם הס חרוצים מבחוץ כשיעור עודי דופן האדן ברחב ובגובה אמה עד האלן לרכוב על האדן שיהו משולבות קרש [ו] על קרש ולא יפסיק עודי שני האדנים ביניהם: **ואחולים היו האדנים.** שבאותו חלל היו תוקעין ידות הקרשים: ורבין

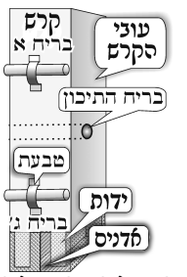

אמר שמואל ביתדות ת"ר קרשים מלמטן עוביין אמה ומלמעלן כלין והולכין עד כאצבע שנאמר [1] יהיו תמים על ראשו ולהלן הוא אומר [2] תמו נכרתו דברי רבי יהודה רבי נחמיה אומר כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה היינו דכתיב [3] ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצעות דאתי פותיא דהני ממלי ליה לסומכא דהני אלא למ"ד מלמטן עוביין אמה מלמעלן כלין והולכין עד כאצבע האי עייל והאי נפיק דשפי להו כי טורין[ו]: [4] והבריח התיכון בתוך הקרשים תנא בנם היה עומד [5] ואת המשכן תעשה עשר יריעות אורך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה שדי אורכייהו לפותיא דמשכן כמה הויא עשרין ותמני דל עשר לאיגרא פשא להו ט' להאי גיסא וט' להאי גיסא לר' יהודה מיגליא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דקרשים [ח] שדי פותייהו לאורכא דמשכן כמה הויא ארבעין דל תלתין לאיגרא פשא להו י' לר' יהודה מכסיא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דאדנים [6] ועשית יריעות עזים לאהל וגו' ארך היריעה האחת שלשים באמה וגו' שדי אורכייהו לפותיא דמשכן כמה הויא תלתין דל עשר לאיגרא פשא להו עשר ועשר להאי גיסא לר' יהודה מיכסיא אמה דאדנים לר' נחמיה מיגליא אמה דאדנים תניא נמי הכי [7] והאמה מזה והאמה מזה בעודף לכסות אמה של אדנים דברי ר' יהודה ר' נחמיה אומר לכסות אמה של קרשים שדי פותייהו לאורכיה דמשכן כמה הויא מ' וארבע דל תלתין לאיגרא פשא להו ארבע סרי דל תרתי לכפלא דכתיב [8] וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל פשא להו תרתי סרי בשלמא לר' יהודה היינו דכתיב [9] חצי היריעה העודפת תסרח אלא לר' נחמיה מאי תסרח תסרח מחברותיה תנא דבי ר' ישמעאל למה משכן דומה לאשה שמהלכת בשוק ושפוליה מהלכין אחריה ת"ר חרוצים היו קרשים וחלולים היו האדנים ונראין

אמה כך מלמעלן עוביין אמה. היינו דכתיב ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות המשכן בירכתים, דל פלגא [דאמתא] לחללה בהאי גיסא ופלגא [דאמתא] לחללה בהאי גיסא דאישתייר מעשר אמות חללו של משכן. כי חללו של עשר אמות, הכן ששה קרשים ט' אמות, נשארה אמה תשלום עשר אמות למלאות עשר אמות (אורך) [רחב] של משכן. ואמתא סומכא דקרש מהאי גיסא ואמתא לאידך גיסא היינו דאתא פותיא דב' קרשים שבמקצועות ממלא לסומכא דהני קרשים ולחללה דאמתא כראמרן. **פירוש** המשכן עשר אמות חללו כשמעמיד ברוח מערבית ו' קרשים כל קרש רחבו אמה וחצי הרי ט' אמות, נשאר מלחללו אמה, נמצא פתוח חצי אמה מיכן וחצי אמה מיכן. היה מביא ב' קרשים כל קרש רחבו אמה וחצי ומעמידה במקצועות, נמצא כל אחד תופס חצי אמה החלל וממלא אמה עובי הקרש האחרון העומד בקצה הצפון שהוא סוף לעשרים קרשים, וכן כיוצא בו בקצה הדרום. נמצאו מכוונים תמים מלמטן ותמים מלמעלן אין אחד מהם עודף ויוצא על חבירו. אלא למ"ד במ"ד אמות. כשמטיל אורך היריעות שהיא ל' אמה לרחבו של משכן מכסה חללו עשר אמות נשארו אמות משתפעות ויורדות ע"ג הקרשים בצפון וכיוצא בהן בדרום. לר' יהודה מיכסיא דאדנים לא נשארו מגולה מן האדן אלא אצבע, לר' נחמיה מיכסיא אמה הקרשים ונשארו האדנים מגולים. תניא נמי הכי כו' רוחב י"א יריעה מ"ד אמות כשתטיל ל' מהם לאורכן של משכן, ושתים כפילת היריעה אל מול פני האהל הרי ל"ב אמה, נשתיירו י"ב אמה משתפעות ויורדות אחורי המשכן לר' יהודה נתכסו הקרשים והאדנים ונשארו ב' אמות מוטלות על הארץ, והיינו דכתיב חצי היריעה העודפת תסרח על אחורי המשכן. אלא לר' נחמיה הגג ל', ושתי אמות הכפילה ואמה עובי הקרש, הרי ל"א אמות. נשארו י"א, י' אמות לקרש ולאדנים נשארה אמה אחת, ואנן בעינן שתהיה חצי היריעה עודפת. ופריק מאי תסרח תסרח מחברותיה, שחברותיה לא כיסו האדנים וכשאתה מחשב אמה של אדנים הוו שעל הארץ הנה חצי היריעה. ותנא דבי ר' ישמעאל על זה דותסרח העודף[ח]).

ח) נראה דחסר וכ"ל למה המשכן דומה לאשה שמהלכת בשוק ושיפוליה מהלכין אחריה.

מוסף תוספות

א. לפי שהקרשים היה עוביין אמה. תוס' הרא"ש.
ב. כיון שלא נתפרש עובי הקרשים. תוס' הרא"ש.
ג. [אן] שמא היה עוביין אמה וחצי ולא היה רוחב המשכן אלא ט' אמות. תוס' הרא"ש. T. ואי אפשר אלא בנס. מי' הר"ן.

רבינו חננאל

ותיגרמה שמואל ביתידות, פי' יתידות שנים שלשה רחבות כמו טפח אגודות בעגלה, שנמצא בין יתד ליתד כמו אמה ונמצאת העגלה כולו מגולה היא כולה. והוצרך שמואל להעמידה ביתידות משום דתני ר' חייא תחתיהן, ואי אפשר להיות לעגלה תחת והיא אינה מקורה אלא ביתידות שיש ריוח הרבה ביניהן דליכא למימר בהן כלבוד דמי. והוא כדבענן למימר לקמן כי שיעור ב' עגלות מהלכות זו בצד זו בט"ו אמה, ומיכן למדנו דרך רשות הרבים ט"ז אמה, אלו ט"ו אמה ואמה יתירה למקום בן לוי כו'. **ת"ר קרשים מלמטה עוביין אמה מלמעלן כלין והולכין עד כו'.** ר' יהודה דרש יהיו תמים על ראשו מלשון כילוי כדכתיב תמו נכרתו. והאי דכתיב יחדיו בענין דליהוו משולבים כאחד כשמחברן דומין כאלו אחד הן ולא להוון משתלפי מהדדי. ור' נחמיה דייק יחדיו שיהו שוין מסופן עד ראשן, והאי דכתיב תמים דניחי שלמים ולא ניתי דניסרא. בשלמא למ"ד כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה, היינו דכתיב ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים ושני קרשים תעשה למקצועות המשכן בירכתים, דל פלגא [דאמתא] לחללה בהאי גיסא ופלגא [דאמתא] לחללה בהאי גיסא דאישתייר מעשר אמות חללו של משכן. כי חללו של עשר אמות, הכן ששה קרשים ט' אמות, נשארה אמה תשלום עשר אמות למלאות עשר אמות (אורך) [רחב] של משכן. ואמתא סומכא דקרש מהאי גיסא ואמתא לאידך גיסא היינו דאתא פותיא דב' קרשים שבמקצועות ממלא לסומכא דהני קרשים ולחללה דאמתא כראמרן. **פירוש** המשכן עשר אמות חללו כשמעמיד ברוח מערבית ו' קרשים כל קרש רחבו אמה וחצי הרי ט' אמות, נשאר מלחללו אמה, נמצא פתוח חצי אמה מיכן וחצי אמה מיכן. היה מביא ב' קרשים כל קרש רחבו אמה וחצי ומעמידה במקצועות, נמצא כל אחד תופס חצי אמה החלל וממלא אמה עובי הקרש האחרון העומד בקצה הצפון שהוא סוף לעשרים קרשים, וכן כיוצא בו בקצה הדרום. נמצאו מכוונים תמים מלמטן ותמים מלמעלן אין אחד מהם עודף ויוצא על חבירו. אלא למ"ד

גליון הש"ם

גמ' **שדי פותייהו.** ע"ל דף כח ע"א תוס' ד"ה ואין קרשים:

לעזי רש"י

גלואו"ן. עין סדוק.

רבינו חננאל (המשך)

כלין והולכין עד כאצבע האי עייל והאי נפיק, כי אע"פ שהן מכוונים מלמטן כנגד עביו של קרש הסמוך להן מן הצפון והקרש הסמוך להן מן הדרום, אבל מלמעלן מקום אשר כולו מכלפי עוביו ועומד על כאצבע נמצא כל אחד מב' קרשים הללו של מקצועות המשכן יוצא אמה חסר אצבע מקרשי צפון ודרום. **ופריק** ר' יהודה דשיי להו כי טוריז בלשון ערבי בניקא שענושין בבבגדים, והיא רחבה מלמטה ומשפיע ומיצר מלמעלן ובלע"ז גיירי. כך באלו ב' קרשי המקצועות היה תחתיתו רחב אמה וחצי והיה הנגר אוכל ועולה כשיפוע עד שיכלה למעלה עד כאצבע כדי שישוו לקרשי צפון ודרום מבחוץ ולא יהיה קרש יוצא וקרש נכנס. **והבריח** התיכון בתוך הקרשים משלש רוחות ואין עץ אחד מבריח ג' רוחות אלא במעשה נס. **כתיב** אורך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה, רחב חללו של משכן עשר אמות. כשתכסה היריעה על המשכן והוא המשכן עומד, מכסה החלל עשר אמות. נמצאו עודפות ט' אמות מזה הצד הצפוני משולשלת על הקרשים וכן בצד הדרומי. כיוצא בו לר' יהודה שאומר כי הקרשים למעלה עוביין אצבע בלבד, נמצא גג המשכן עשר אמות וט' אמות מצד צפון כיסה הקרש, נשארו האדנים מגולין וב' אצבעות מן הקרשים, כי כל קרש ארכן י' אמות, אמה ממנו ידות מובלעות באדן. אבל לר' נחמיה שאומר כי ראשי הקרשים נמי עוביין אמה, נמצא חלל המשכן וראשי הקרשים מתכסין מן היריעה י"ב אמה. נשארו מכ"ח אמה ט"ז אמה, ח' אמות מכסות מקרש שבצפון, (י"ח) [וח'] אמה בקרש שבדרום. נמצא מכל קרש בשני הצדדין אמה מגולה והאדן, הנה זה החשבון לרחב המשכן. **ועוד** כתיב ואת המשכן תעשה עשר יריעות, כל יריעה רחבה ד' אמות הרי עשר יריעות מ' אמה. והמשכן אורכו ל', כשתכסה המשכן ל' אמה נשארו י' אמות שמשתפעות ויורדות בקרשים אחורי המשכן ונתכסו לר' יהודה הקרשים והאדנים עד קרוב לקרקע אצבע אחת, ולדברי ר' נחמיה נתכסו הקרשים ונשארו האדנים מגולין. **ועשית** יריעות עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעות, אורך כל יריעה ל' אמה ורחבה ד' אמות, נמצאו אילו י"א יריעות בעת שהן מחוברות ל' אמה כלין והולכין עד כאצבע האי עייל והאי נפיק, כי אע"פ שהן מכוונים מלמטן כנגד עביו של קרש הסמוך להן מן הצפון והקרש הסמוך להן מן הדרום, אבל מלמעלן מקום אשר כולו מכלפי עוביו ועומד על כאצבע נמצא כל אחד מב' קרשים הללו של מקצועות המשכן יוצא אמה חסר אצבע מקרשי צפון ודרום. **ופריק** ר' יהודה דשיי להו כי טוריז בלשון ערבי בניקא שענושין בבבגדים, והיא רחבה מלמטה ומשפיע ומיצר מלמעלן ובלע"ז גיירי. כך באלו ב' קרשי המקצועות היה תחתיתו רחב אמה וחצי והיה הנגר אוכל ועולה כשיפוע עד שיכלה למעלה עד כאצבע כדי שישוו לקרשי צפון ודרום מבחוץ ולא יהיה קרש יוצא וקרש נכנס. **והבריח** התיכון בתוך הקרשים משלש רוחות ואין עץ אחד מבריח ג' רוחות אלא במעשה נס. **כתיב** אורך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה, רחב חללו של משכן עשר אמות. כשתכסה היריעה על המשכן והוא המשכן עומד, מכסה החלל עשר אמות. נמצאו עודפות ט' אמות מזה הצד הצפוני משולשלת על הקרשים וכן בצד הדרומי. כיוצא בו לר' יהודה שאומר כי הקרשים למעלה עוביין אצבע בלבד, נמצא גג המשכן עשר אמות וט' אמות מצד צפון כיסה הקרש, נשארו האדנים מגולין וב' אצבעות מן הקרשים, כי כל קרש ארכן י' אמות, אמה ממנו ידות מובלעות באדן. אבל לר' נחמיה שאומר כי ראשי הקרשים נמי עוביין אמה, נמצא חלל המשכן וראשי הקרשים מתכסין מן היריעה י"ב אמה. נשארו מכ"ח אמה ט"ז אמה, ח' אמות מכסות מקרש שבצפון, (י"ח) [וח'] אמה בקרש שבדרום. נמצא מכל קרש בשני הצדדין אמה מגולה והאדן, הנה זה החשבון לרחב המשכן. **ועוד** כתיב ואת המשכן תעשה עשר יריעות, כל יריעה רחבה ד' אמות הרי עשר יריעות מ' אמה. והמשכן אורכו ל', כשתכסה המשכן ל' אמה נשארו י' אמות שמשתפעות ויורדות בקרשים אחורי המשכן ונתכסו לר' יהודה הקרשים והאדנים עד קרוב לקרקע אצבע אחת, ולדברי ר' נחמיה נתכסו הקרשים ונשארו האדנים מגולין. **ועשית** יריעות עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעות, אורך כל יריעה ל' אמה ורחבה ד' אמות, נמצאו אילו י"א יריעות בעת שהן מחוברות ל' אמה

ח) [גירס' הערוך טריז לשון פרסי הוא דבר פרחב ומתקלל ומזלזל למעלה], ב) [שלש רס"ש], ג) [הפיטמים. רש"ש], ד) [שמות כו], ה) [שם], ו) ל"ל אל קרש, ז) [ד"ה דל וכו' ל"ל אמה ד"ה תנא],

ו) לעיל עד:, ב) [לעיל לח.], ג) [ב"ב לט:], ד) עירובין עח. לט:, ה) ל"ל ולומק. רש"ל.

תורה אור השלם

1 וְכָל אִשָּׁה חַכְמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מַטְוֶה אֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאַרְגָּמָן אֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ:

שמות לה כה

2 וְכָל הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחָכְמָה טָווּ אֶת הָעִזִּים: שמות לה כו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה סוה נקיט וכו' כן לתחת בלעטא: (ב) תוס' ד"ה כי היכי וכו' נראה לפרש דלא לידחקו קרשים לטבעות שהן זו כנגד זו והיה שם אטבעי כדפי' שהן גלוא"ש אע"ג דדי היה בארבע וחצי מ"מ מפני וכו' ביניסם ודוחק הם":

מוסף רש"י

טווי מן העזים. קלא קדרים טוין את הצמר, כנופן של עזים מצמע (לעיל עד:). ובניניהן. בין ענף לענף לעבה אבנלה (לעיל צח.). רצדיהן. ריוח בין ענף לענף לגוזן ועוני אתוון (שם). מצטרפין לעשרה. קרקע שניטלה מתפירות הבור והקופו בו פי הבור סביב מצטרפת לעשרה להאנשים עשרה לעומק הבור לשויה רבוע הימיד, והוא הדין נמי דתלא הבור ועוני סיקף החולית מצטרפין להאנשים מרבעה לרוחבו למייב הבור מעגל גב החולית כלים ותא הבור על גבה, כתמן חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבן מרבעה הבור והסלע ליתני בור בהן פחות מכן פטור. גמ' למה לי למיתני חולית הבור והסלע ליתני הבור והסלע מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן בבור וחוליתה מצטרפין לעשרה תניא נמי הכי בור ברה"ר עמוקה י' ורחבה ארבעה אין ממלאין הימנה בשבת אלא

וגראין קרסין בלולאות. מילתא אחריתי היא שהי מחברות היו היריעות כל אחת ואחת ה' יריעות תפורות זו עם זו במחט על פני כל ארכן ובאמצע היה מחבר בקרסים מחברת עם מחברת שהיו לולאות בשפה חיצונה של כל מחברת באמצע המשכן הלו כנגד הלו כדכתיב מקצילות הלולאות וגו' (שמות לו): **נשא נכן.** יתירות חכמה משמע: **בין עגלה לעגלה.** שבלדה ה' אמות כמלא אורך העגלה: **למה לי.** אורך העגלה ה' אמות: **בארבע ופלגא סגי.** שאם מסדרן על רחבן אינו מסדר על ה' אמות יותר מג' והרי בארבע ומחצה יכול לסדרן ואי מסדרן בחודן יותר מד' לא יסדר מפני הפסקת מקום הבריחים שבאמצע הסדרים ובפלגא אמה נמי תסגי ליה: **דלא לידחקו.** אם בא לסדרן על רחבן: **לדי עגלה.** חלל שבין דפנות לאוסנים ועוני הדופן ועוני האופן: **כמלא רחב עגלה.** שני הצדדים כמלא רחב חללה דהיינו אמה ורביע לכל צד: **למה לי.** רחבה תרתי ופלגא אם מפני שאם יצטרך להושיב מן הקרקשים לתוכה יכנים: **באמתא ופלגא סגי.** ויסכיבם בה על אודן: **כי היכי דלא לידדו קרשים.** שלא יהיו הקרקשים המוטלים לאורכן על דופנותיה לרחבה מדלין ונוטין לכאן ולכאן שאם מוסבות הקרקשים קצר מתוך שהן ארוכות ויוצאות לחוץ הרבה יכבד אחד מן הראשין כשהן מדלין בהליכתן ויפלו: **תמיסרי חויין.** שתי העגלות ההולכות זו בצד זו רחב כל אחת ה' אמות הרי י' וה' אמות ריוח שבין עגלה לעגלה הרי ט"ו. ואם תאמר יותר מעשרים הן שהרי הקרקשים אורכן י' אמות והן מוטלות על גבי דופני עגלה לרחבה נמצא אורך הקרקשים הרי כ' אמה לבד מה שצריך למשוך קרשי כל עגלה ועגלה לצד החילון של עגלה שלא יגיעו ראשי הקרקשים זו בזו ומעכבין את הילוך העגלות אין זה תשובה שהקרקשים למעלה מעשרה הן שהעגלה גבוה י' ולגבי רה"ר ליתא לן למיחשב אלא מקום העגלות וריוח שביניהן שהוא למטה מי' דבכל למעלה מי' לאו רה"ר היא הלכך לא חשיב ליה: **אמאי יתירתא הואי.** עוד צריך להיות ברחב הדרך עודף אמה שתהן חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן לשני צדדין החילונות של ב' עגלות: **דקאי כן לוי דאי משכלפי.** זו מזו ליפול לתוך אויר שביניהם: **הוה נקיט להו.** נכנס לבין האויר אמה שביניהם ועומד בחצי אמה שם בין העגלה לצדדין ומתקן את הסדר זו על זו שלא תפול העליונה וכל הדרך הוא מהלך לאחורי העגלה וכשרואה אותן משתלפות אל תוך האויר כך לתוך (ח) בלינות הקרשים שבצדדין עד שמגיע לאמת האויר שביניהם ולוחק עצמו לעמוד בחצי אמה עד שיחזיר הנשלפת למקומה ועל סדרה: **מתני' חוליא הבור.** קרקע חפירת הבור ונותנין סביבותיו להקיף כמין חומה כמו שאנו נותנין היקף עצים או אבן סביב פי הבור: **גמ' למה לי למתני חוליא הבור והסלע.** פשיטא לן דסלע נקט לענין גובהה ובור לענין עומק שנוטל מתוכו ומוליא לרשות הרבים דאי לענין גובהה כגון למוריד מחוליא למטה וכגון דרחבה ארבעה למה לי למיתניא כלל הא תנא ליה סלע אלא ודאי למוליא מתוך אוגיי בור נקט לה וכיון דהכי הוא חוליא למה לי ליתני הבור לעומק והסלע לגובה: **מצטרפין לעשרה.** לשויה הבור רה"י ואם הוליא מתוך אוגן חוליא חייב:

מחיצה

שתי גזוזטראות בו'. מייירי שסתום למטה בשום דבר ואין גדייס בוקעים מתחיסם או שיש מחיצות למעלה מן הגזוזטרא דתו לא חיישינן לבקיעת גדייס וכן עגלות שהן רה"י אע"פ שמתחיסם רה"ר לפי שיש מגוף העגלה עד לעמלה מן הקרקשים הרבה יותר מעשרה: **בין עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה.** לסימנא בעלמא נקטיה ואגב אורחא קמ"ל דאורך עגלה ממש אמות: **כי היכי דלא לידחקו קרשים.** פרש"י אם בא לסדרן על רוחבן ובשה דהא מסיק לעיל דמנח להו אאוזן אלא גרא' לפרש דלא לידחקו קרשים (ט) אע"ג דדי היה בארבע וחצי לטבעות שהן זו כנגד זו והיו אם אטבעי כדמפרש שהן גלוא"ש מכל מקום מפני כובדן משתרבבים ודוחקין זה לזה אם לא שיש ריוח גדול ביניהם ורחוקין(י): **למה לי באמתא ופלגא סגי.** לשיטת רש"י שאמי עגלות היו מפורקות זו מזו ויש הפסק ביניהם ה' אמות וכל אחת טעונה לבד משוי של קרשים שאם דהיאך יכולין קרשים שכל כך כבדין שאורכן עשר אמות ורוחבן אמה וחצי ועוביין אמה לעמוד על ב' אמות ומחצה רוחב(א) ועוד דפריך באמתא ופלגא סגי אין יכול כ"כ כובד גדול לעמוד באמתא ופלגא(ב) וכל שכן למ"ד כלין והולכין עד כאלבע שלא היו יכולין לעמוד ועוד איכא היו יכולים שאי עגלות בלבד זו בצד זו בט"ו אמות א"כ היו הקרקשים נוקשין זה בזה ועוד שלרבי לומר לפירושו שהקרקשים היו נוטים על האהלים או על החצרות מלמעלה מי' מכל לד ב' אמות ומחצה כמו שפי' בקונטרס בעצמו שהרי אורך שני הקרקשים הוא כ' אמה והיה"ל אינו רוחב כי אם ט"ז אמה ועוד (ג)מנלן דשאי עגלות היו הולכות זו בצד זו למילף שיהא רה"ר ט"ז אמה שמא היו הולכות כולן זו אחר זו והיה רה"ר קטן(ד) או מרבעתן יחד והיה רה"ר גדול הרבה וגראה לר"ת שאם עגלות היו מחוברות יחד שהיה אם עץ אחוד ט"ו אמה והיו בה מרבע אופנים כמו לשאי עגלות ושאי מיקוני דפנות כמו לשאי עגלות(ה) ובין עגלה לעגלה כמו אורך עגלה פירוש בין דופן עגלה זו לדופן עגלה זו ה' אמות ולידי העגלה כמלא רוחב העגלה מכל לד ולד בין דופן העגלה עם האופן שאי אמות ומחצה ולא כפירוש הקונטרס שפי' אמה ורביע לכל לד ורוחב שאי העגלות עם לידיהן ט"ו אמה ומדופן עגלה זו החילון לדופן עגלה זו החילון י' אמות באורך הקרש והיה משביב הקרש על שאי דופני העגלות(ו) ושאי עגלות אחרות לפיהן שאם היו הולכות זו אצל זו היו נוקשות זו בזו וזו אחר זו היו הולכות יפה והשתא פריך שפיר באמתא ופלגא סגי(ז) דהואיל ועל שאי העגלות היו משכיבן הוה ס"ד דלא לידדו(ח) ומשני(ט) דאפילו הכי מידדו(ו): **אמתא יתירא הואי.** בלד העגלה דהוי קאי בה בן לוי ולריך לו אמה דגברא באמתא יתיב כדאמר בפ"ק דסוכה (ד' ז:) גבי סוכה העשויה ככבא ואע"פ שפעמים היה הולך מצד זה ופעמים מצד זה מ"מ היה די לו באמה אחת שמאיחה לד שהיה רוצה ליכנס היה מטה העגלה לצד אחר והיה נכנס בין האהל לעגלה ומתקנם אף על פי שהיה רחוק מן הקרקשים שאי אמות ומחצה כשיעור לד העגלה מכל מקום היה יכול להושיב ידו שם ולתקן או על ידי מקל או על ידי שוט דבר: **מסייע ליה לר' יוחנן דאמר בור וחוליתה מצטרפין לעשרה.** וא"מ ומה לריך למתני' לאשמעינן הא מגינא חדא זימנא בפרק חלון שעל גביו ממלאין ממנו בשבת ומוקי רבי יוחנן בגמרא דאי לכאן ולכאן בלבד שלא יחליף, דהא חניא אדם עומד על האסקופה נוטל מן העני ונותן לו נוטל מבעה"כ ונותן לו. ואמרינן האי אסקופה מאי היא, ואוקימנא [באסקופת] כרמלית. ואקשינן עלה סוף סוף איסורא דרבנן איכא. ושנינן דלית בה ד' על ד', וכו' יוחנן דאמר מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני רה"ר ולבני רה"ר לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו. והשתא דתנינן בחוליית הבור והסלע פחות מכאן פטור, אם הן פחות בגובה ואין פחות ברוחב הוא פטור אבל אסור, ואם פחות ברוחב פטור ומותר בלבד שלא יחליף. ודייקינן למה ליה למיתנא חלית הבור והסלע, מסייעא ליה לר' יוחנן דאמר בור וחוליתו מצטרפין לעשרה. והא דר' יוחנן בהמוצא תפלין (דף צט) בעניין בור ברשות הרבים וחוליתו גבוהה י' טפחים, והיכי דמי כגון תל בה"ר ותקק בו עד ארעית כנגד הר"ר, מקצתו עשאו (כיד) [בור] ומקצתו עשאו חלילא על הבור. וארעית הבור עם הר"ר שוה לו, והבור עצמו גבוה מרה"ר וחוליתו למעלה ממנו, אם גבוה הבור וחליתו שניהם יחדיו עשרה טפחים הרי הן מצטרפין ולמעלה מן החוליא רשות אחרת. **וגרסינן** בירושלמי דיקדוק אחר, א"ר יוחנן העומד והחלל מצטרפין לארבעה, והוא שהיה העומד רובה על החלל. והחלל זהו פתיחת הבור, והעומד הוא רחב החוליא העומדת שהיא שפת הבור, אם נמצא אין מצטרפין אלא ס"פ שיש חלל באמצע הרי הוא

ונראין קרסין בלולאות בכובבים ברקיע ת"ר יריעות התחתונות של תכלת ושל ארגמן ושל תולעת שני ושל שש ועליונות של מעשה עזים וגדולה חכמה שנאמרה בעליונות יותר ממה שנאמרה בתחתונות דאילו בתחתונות כתיב [1]וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ואילו בעליונות כתיב [2]וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טוו את העזים (ו)ותניא משום ר' נחמיה שטוף בעזים וטווי מן העזים: שתי גזוזטראות כו': (ז)אמר רב משום רבי חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצידיהן רה"ר אמר אביי בין עגלה לעגלה כמלא ארך עגלה וכמה ארך עגלה ה' אמות ל"ל בד' ופלגא סגי כי היכי דלא לידחקו קרשים אמר רבא צידי עגלה כמלא רחב עגלה וכמה רחב עגלה שתי אמות ומחצה למה לי באמתא ופלגא סגיא כי היכי דלא לידדו קרשים אלא דקי"ל (ג)א דרך רה"ר שש עשרה אמה אנן דגמרינן לה ממשכן דמשכן חמיסרי הואי אמתא יתירא הואי דהוה קאי בן לוי דכי משתלפי קרשים הוה נקיט להו: **מתני'** חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה ורחבן ארבעה הנוטל מהן והנותן על גבן חייב פחות מכן פטור: **גמ'** למה לי למיתני חולית הבור והסלע ליתני הבור והסלע מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן (ד)בבור וחוליתה מצטרפין לעשרה תניא נמי הכי בור ברה"ר עמוקה י' ורחבה ארבעה אין ממלאין הימנה בשבת אלא

דשאי עגלות היו הולכות זו בצד זו למילף שיהא רה"ר ט"ז אמה שמא היו הולכות כולן זו אחר זו והיה רה"ר קטן(ד) או מרבעתן יחד והיה רה"ר גדול הרבה וגראה לר"ת שאם עגלות היו מחוברות יחד שהיה אם עץ אחוד ט"ו אמה והיו בה מרבע אופנים כמו לשאי עגלות ושאי מיקוני דפנות כמו לשאי עגלות(ה) ובין עגלה לעגלה כמו אורך עגלה פירוש בין דופן עגלה זו לדופן עגלה זו ה' אמות ולידי העגלה כמלא רוחב העגלה מכל לד ולד בין דופן העגלה עם האופן שאי אמות ומחצה ולא כפירוש הקונטרס שפי' אמה ורביע לכל לד ורוחב שאי העגלות עם לידיהן ט"ו אמה ומדופן עגלה זו החילון לדופן עגלה זו החילון י' אמות באורך הקרש והיה משביב הקרש על שאי דופני העגלות(ו) ושאי עגלות אחרות לפיהן שאם היו הולכות זו אצל זו היו נוקשות זו בזו וזו אחר זו היו הולכות יפה והשתא פריך שפיר באמתא ופלגא סגי(ז) דהואיל ועל שאי העגלות היו משכיבן הוה ס"ד דלא לידדו(ח) ומשני(ט) דאפילו הכי מידדו(ו): **אמתא יתירא הואי.** בלד העגלה דהוי קאי בה בן לוי ולריך לו אמה דגברא באמתא יתיב כדאמר בפ"ק דסוכה (ד' ז:) גבי סוכה העשויה ככבא ואע"פ שפעמים היה הולך מצד זה ופעמים מצד זה מ"מ היה די לו באמה אחת שמאיחה לד שהיה רוצה ליכנס היה מטה העגלה לצד אחר והיה נכנס בין האהל לעגלה ומתקנם אף על פי שהיה רחוק מן הקרקשים שאי אמות ומחצה כשיעור לד העגלה מכל מקום היה יכול להושיב ידו שם ולתקן או על ידי מקל או על ידי שוט דבר: **מסייע ליה לר' יוחנן דאמר בור וחוליתה מצטרפין לעשרה.** וא"מ ומה לריך למתני' לאשמעינן הא מגינא חדא זימנא בפרק חלון שעל גביו ממלאין ממנו בשבת ומוקי רבי יוחנן בגמרא דאי לכאן ולכאן בלבד שלא יחליף, דהא חניא אדם עומד על האסקופה נוטל מן העני ונותן לו נוטל מבעה"כ ונותן לו. ואמרינן האי אסקופה מאי היא, ואוקימנא [באסקופת] כרמלית. ואקשינן עלה סוף סוף איסורא דרבנן איכא. ושנינן דלית בה ד' על ד', וכו' יוחנן דאמר מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני רה"ר ולבני רה"ר לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו. והשתא דתנינן בחוליית הבור והסלע פחות מכאן פטור, אם הן פחות בגובה ואין פחות ברוחב הוא פטור אבל אסור, ואם פחות ברוחב פטור ומותר בלבד שלא יחליף. ודייקינן למה ליה למיתנא חלית הבור והסלע, מסייעא ליה לר' יוחנן דאמר בור וחוליתו מצטרפין לעשרה. והא דר' יוחנן בהמוצא תפלין (דף צט) בעניין בור ברשות הרבים וחוליתו גבוהה י' טפחים, והיכי דמי כגון תל בה"ר ותקק בו עד ארעית כנגד הר"ר, מקצתו עשאו (כיד) [בור] ומקצתו עשאו חלילא על הבור. וארעית הבור עם הר"ר שוה לו, והבור עצמו גבוה מרה"ר וחוליתו למעלה ממנו, אם גבוה הבור וחליתו שניהם יחדיו עשרה טפחים הרי הן מצטרפין ולמעלה מן החוליא רשות אחרת. **וגרסינן** בירושלמי דיקדוק אחר, א"ר יוחנן העומד והחלל מצטרפין לארבעה, והוא שהיה העומד רובה על החלל. והחלל זהו פתיחת הבור, והעומד הוא רחב החוליא העומדת שהיא שפת הבור, אם נמצא אין מצטרפין אלא ס"פ שיש חלל באמצע הרי הוא

אינם אלא ט"ו אמה. ומשנינן הוה תמן בעגלות אמתא אחריתי פלגא דאמתא מהאי גיסא ופלגא דאמתא מהאי גיסא דהוה קאי בן לוי התם למיחזי דאי משלופי קרשים נקיט בהו ומהדר אשבי למקומן. וכן בגזוזטראות שמכוונות להיות דיוטא אחת ומושיטין נסרים מוז לזוז המושיט חייב, והוזרק פטור שכך היתה עבודת הלוים. **חלית הבור.** פי' העפר היוצא מן הבור מניחין אותו סביביו כדי שיהא לו כמעקה, ואם [זו] החוליא גבוהה י' ורחבה ד' הרי היא כרה"י, וכן סלע כיוצא בה. ואם נטל מרה"ר ונתן על גבו או נטל מעל גבו והניח (ברה"ר) [ברה"ר] חייב. ואם אינה גבוהה י', או גבוהה י' ואינה רחבה ד', אינה כרה"י והעוקר ממנה והניח ברה"ר פטור. וזה מפורש ביציאות השבת בארבע רשויות לשבת גדר ברה"ר גבוהה י' ורחב ד' זו היא רה"י גמורה. אבל מקום שיש בו רחב ד' ואינה גבוהה י' אם אין גבוהה מן הארץ ג' טפחים, הא קי"ל דכל פחות משלשה דאריגא כאריגא קאי. ואם גבוה ג' ורחב ד' ולא הגיע לעשרה ככרמלית וכמקום פטור הוא ואינו לא כרה"ר ולא כרה"י ואסור להוציא מרה"י אליו. אבל אם [אין] בו רחב ארבעה מותר לכאן ולכאן ובלבד שלא יחליף, דהא חניא אדם עומד על האסקופה נוטל מן העני ונותן לו נוטל מבעה"כ ונותן לו. ואמרינן האי אסקופה מאי היא, ואוקימנא [באסקופת] כרמלית. ואקשינן עלה סוף סוף איסורא דרבנן איכא. ושנינן דלית בה ד' על ד', וכו' יוחנן דאמר מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני רה"ר ולבני רה"ר לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו. והשתא דתנינן בחוליית הבור והסלע פחות מכאן פטור, אם הן פחות בגובה ואין פחות ברוחב הוא פטור אבל אסור, ואם פחות ברוחב פטור ומותר בלבד שלא יחליף. ודייקינן למה ליה למיתנא חלית הבור והסלע, מסייעא ליה לר' יוחנן דאמר בור וחוליתו מצטרפין לעשרה. והא דר' יוחנן בהמוצא תפלין (דף צט) בעניין בור ברשות הרבים וחוליתו גבוהה י' טפחים, והיכי דמי כגון תל בה"ר ותקק בו עד ארעית כנגד הר"ר, מקצתו עשאו (כיד) [בור] ומקצתו עשאו חלילא על הבור. וארעית הבור עם הר"ר שוה לו, והבור עצמו גבוה מרה"ר וחוליתו למעלה ממנו, אם גבוה הבור וחליתו שניהם יחדיו עשרה טפחים הרי הן מצטרפין ולמעלה מן החוליא רשות אחרת. **וגרסינן** בירושלמי דיקדוק אחר, א"ר יוחנן העומד והחלל מצטרפין לארבעה, והוא שהיה העומד רובה על החלל. והחלל זהו פתיחת הבור, והעומד הוא רחב החוליא העומדת שהיא שפת הבור, אם נמצא אין מצטרפין אלא ס"פ שיש חלל באמצע הרי הוא

חלא

רה"ר כמו שפירשנו.

עין משפט נר מצוה

יג א ממי' פי"ד מהל' שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח מ' שמה סעיף ז: יד ב ממי' פט"ו שם הלכה ט סמג שם טוש"ע א"ח מ' שנד סעיף ג:

מוסף תוספות

א. וכל שאר הקרש שהוא שבע אמות ומחצה בולט לחוץ ראינו מונח ומיודדו הקרשים טובא. ריטב"ם. ב. ויהו בולטים חוץ מן הקרשים שמונה אמות ומחצה. ריטב"ם. ג. דכיון שכל קרש וקרש אינו נשא אלא על גבי עגלה אחת. מ' מר"ן. ד. ה' אמות כשיעור עגלה או עשר אמות כשיעור קרש. תוס' הרא"ש. ה. וטעונות ביחד חצי הקרשים שהם כ"ד בשלשה סדרים, שמנה קרשים בכל סדר זו ע"ג זו נתונות ארכם על רחב שתי העגלות, ראש הקרש האחד בעגלה זו וראש הקרש השני בעגלה שבצדה, ורוחב העגלה שתי אמות ומחצה. ריטב"ם. [ולפי תוס' ד"ה כי היכי לכמלוה ל"ל בד' סדרים ושמה קרשים בכל סדר, ולא"ש בזה]. ו. ולא היה בולט מן הקרשים כלום חוץ להעגלות. ריטב"ם. ז. לרוחב העגלה. ריטב"ם. ואצדי עגלה קאי דאמרינן דהויא שתי אמות ומחצה. מ' הר"ן. ח. שאם אתה נותן לכל צד וצד אמה וחצי נמצאו הקרשים שוכבים על שתי העגלות באורך ח' אמות של הקרש ואמה מן הקרש יוצאה בזיז מכאן ואמה אחרת יוצאה בזיז מכאן ובכל זה אין הקרש יוצא חוץ לאופני העגלה לפי שהעגלות ואופניהם יהיו לפי חשבון זה י"א אמות ואין אורך הקרש כי אם י' אמות, ובדין הוא שאפי' בפחות מאמה וחצי היה די כדי שיהיו בין האופנים והעגלות י' אמות כאורך הקרש אלא לא דק פורתא וחשבון קצוב תפש לו. בעל המאור. ט. דלא בעיא שיהא בולט מהן כלום. ריטב"ם. י. והשתא פרכי' שפיר כי רוחב רשות הרבים של משכן חמיסר הויין, שבע אמות ומחצה לרוחב העגלה האחת ורוחב אופניה ושבעה אמות ומחצה לרוחב העגלה השנית ואופניה, ופרקי' כי חוץ לאופנים החיצונים נתנו אמה יתירא דהוה קאי בה בן לוי חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן דכי משתלפי קרשים נקיט להו. ריטב"ם. יא. עיקר מתניתין דהכא לאשמעינן דרשות היחיד לא הוי בפחות מעשרה ורוחב ארבעה, ואגב סלע תנא חולת הבור. תוס' הרא"ש. יב. דכי היכי דבור וחוליתו מצטרפין לעשרה [הכי נמי]. תוס' הרא"ש. יג. רוחב כותלי החוליא לחלל הבור. רשב"ם. יד. [ד]אע"ג דתוכו לאו רה"י הוא על גביו רה"י. תוס' עיינו שם.

רבינו חננאל (המשך)

זו והיו הקרשים מוטלין רוחב הקרשים לאורך העגלות, נמצאו שיעור העגלות כשטעונות קרשי המשכן והמלכות מתפשטות בדרך ט"ו אמה, והן תחתיהן וביניהן וצידיהן. ואקשינן אלא הא דקי"ל דרך רה"ר ט"ז אמה, וכתבנן בפרק המוכר פירות לחבירו ובפרק הכונס צאן לדיר, וגמרינן לה ממשכן ממהלך העגלות, העגלות הנה

רבינו חננאל

זימנא בפרק בתרא דעירובין (ד' לט:) בור ברה"ר וחוליתו גבוהה י' בתמוכה לה וקא משמע לן דבור וחוליתה מצטרפין לעשרה ויש לומר[א] דלדרך מתניתא דמתניתין לעשרה ויש לומר[ב] דלכלמרינן בריש ברכות (דף ב.) מילתא אגב אורחיה קמ"ל דהעריב שמשו אוכל בתרומה אע"ג דמשנה שלימה היא בתמ' נגעים (פי"ד מ"ג) העריב שמשו אוכל בתרומה וכהנה רבות בהש"ס אי נמי מיתורא דמתניתין שמעינן[ב] דמצטרפין[ג] לארבעה ולהשתמש על גבה מיירי[ד] משום דמנח עליה מידי ומשתמש כלמרינן בפרק חלון (עירובין דף עח.) ומיירי כשהחוליא גבוה עשרה דבאינה גבוה י' לא מיחייב נוטל ונותן על גבה והשתא אתי שפיר הא דקתני במתניתין גבוהין עשרה והא דנקט נמי על גבן ואי מתניתין להצטרף לעשרה קאמר ואין החוליא גבוה עשרה לא אתי שפיר הא דקתני גבוה עשרה והנותן על גבן נמי אינו חייב כשאינה גבוה עשרה:

חלא

ולזורק מזו לזו משום [דלא ערבן], ואם חדא מידיא וחדא מיתתא אסור משום גזירה. ואם היו הגזוזטראות הללו עומדות למעלה מעשרה ברה"ר מכוונות להיותן דיוטא אחת ורשות אחת, כיצד שמרכיבין נסר מזו לזו ע"ג הר"ר רחבה ד' טפחים כדי להיותן דיוטא אחת ורשות אחת, אם עשה כן כרשות אחת ומותר לטלטל מזו לזו ע"ג הנסר המתוח מזו לזו ע"ג הר"ר. דתנן בעירובין (דף עח) חריץ שהוא עמוק י' ורחב ד' ונתן עליו נסר שרחב ד' טפחים, וכן שתי גזוזטראות זו כנגד זו מערבין אחת ואין מערבין שתים, פחות מד' מערבין שנים ואין מערבין אחד. השתא אם הגזוזטראות הללו הן למעלה מעשרה וניתן עליהן נסר רחב ד"ט מבעוד יום, מותר לטלטל מזו לזו שנעשו שתיהן רשות אחת, אבל אם קדש [היום] ולא חוברו אסור להושיט מזו לזו בין נסר בין זולתי נסר אסור להושיט אחר שקידש היום. והמושיט חייב הוא שכך היו העגלות במדבר, היו ב' עגלות זו בצד זו ברה"ר והיו מותחין קרשים ומציבין קרש על ב' עגלות ראשו זה על זה וראשו זה על זה, כנסר שפירשנו עניינו למעלה. וזהו היו שתיהן בדיוטא אחת המושיט מזו לזו חייב שכן היה דרך הלוים שהיו מושיטין הקרשים מזו לזו, זו היא מלאכתן ולפיכך העושה כן בשבת חייב. ירושלמי ולא היו זורקין, תני בר קפרא כדי שלא לנהוג בזיון בקרשים, לפיכך הזורק מזו לזו פטור אבל אסור. וראוי לעמוד בפירוש זה להזהר בו כי עמוק הוא. **ועלה** אמר רב משום ר' חייא עגלות תחתיהן וביניהן וצידיהן רה"ר. אמר אביי בין עגלה לעגלה כמלא (רחב) [ארוך] עגלה וכמה ארוך עגלה ה' אמות. ואקשינן אמאי כיון דג' קרשים מניחין בעגלה ברבא תתאה ועל גבה מניחים אחרים ועוליין, וכל קרש רחבו אמה וחצי דיי לעגלה אורכה ד' אמות וחצי כדי שיעור הנחת ג' קרשים. ופרקינן הרויח להן חצי אמה כי היכי דלא נידחקו קרשים. אמר רבא וצידי עגלה ב' אמות ומחצה כמלא רחב עגלה. ואקשינן למה לי כולי האי, הלא אורך הקרשים מוסלין לרוחב עגלה, קצה הקרש בעגלה זו ב' אמות ומחצה וקצתו השני של קרש זו מוסל על העגלה אחרת ב' אמות ומחצה ובין ב' העגלות ה' אמות, אמצעית הקרש תלוי ביניהן אפילו אמה אחת ומחצה מן הקצה שלו מכאן בעגלה וכן מן הקצה השני דיו, למה ה' אמות בפחות מהכי סגי. **ושנינן** כי היכי דלא לידדו קרשים. פי' אם אין שתי אמות ומחצה מיכן ושתי אמות ומחצה מיכן מוטלין בעגלה אפשר שישמט וירד הקרש ולא יכון. נמצא שיעור רוחב העגלה ב' אמות ומחצה וצידה ב' אמות ומחצה כשיעור עגלה, וכן בצידה השני, נמצא שיעור העגלה וב' צדדיה ז' אמות ומחצה. וכשהיו מהלכים במדבר קרשי המשכן היו מוטלין מעגלה זו לעגלה

אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה י' טפחים. [א]אבל פסין לא מהני אלא בבאר מים חיים או בור הרבים כדתנן בפרק עושין פסין (עירובין דף כב:) אבל בור היחיד עושין לו מחילה כו' ודווקא עמוק י' ורוחב ארבע דהוי רה"י אבל פחות מיכן דהוי כרמלית לא החמירו כל כך ומשתרי שפיר בפסין. הרב פור"ת: **או דילמא כיון דממקום פטור קא אתיא לא.** ואם תאמר ומאי קמיבעיא ליה תיפשוט מדתניא בפ"ק (דף ו.) המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב[ב] ואחד המושיט ואחד הזורק חייב ואמרינן[ג] לעיל (דף לב.) המוציא משוי למעלה מעשרה חייב ומפרש הרב פור"ת דדווקא כשפסק כחו במקום פטור קמיבעיא ליה כגון שזרק למעלה מי' כנגד אויר רה"ר וירד האבן באלכסון ונחה על העמוד דיירידה זו אינו מכחו הראשון אלא כח כחו היא וכיון דממקום פטור קא אתיא יש הפסק בין עקירה ראשונה להנחה אבל אם זרק ממש כנגד העמוד שלא הלכה באלכסון כלל אלא הלכה מכחו עד העמוד ולאי חייב[ד] ודווקא בזורק מבעיא ליה כדפי' אבל מוציא ומכניס פשיטא ליה דחייב והא דמייתי ראיה מהנושא והנותן ע"ג חייב היינו משום דמשמע ליה דמיירי בכל עניין בין בזורק בין במושיט כדתניא בריש הזורק פטור והמושיט חייב והשתא לא דמי למוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו דהתם מכחו בא לרה"ר: **ומוקף לכרמלית ועשאו רה"ר.**

אומר ר"י דמשמע דדווקא מוקף לכרמלית דכיון דמוקף לכרמלית אין כ"כ סברא שיעשה רה"ר מטעם דלאחרים עושה מחילה[ה] אבל מוקפת לרה"ר ועשאו רה"ר פשיטא דלעולם נמי מהני ומשום חורי רה"ר ליכא לחיובים כמו רמיא בחריצא דלעיל דלא ניחא תשמישתיה לבני רה"י כולי האי על הכותל[ו]: **לאחרים עושה מחיצה בו'.** גבי חוליא דבור לא שייך למימר הכי לייחייב המשתמש מרה"ר על גבה כיון שאין החוליא עצמו גבוה י': **ואמאי והא קא ממעט מארבע אמות.** פירש בקונטרס דמשמע ליה דמיירי אפילו[ז] בד' אמות מצומצמות[ח] שעודי הדבילה ממעט מד' אמות[ט] וקשה לר"י דבעניין זה אין נראה שיתחייב כיון שאיגודו בפסים כמו מוציא חלי קופה לרה"ר דאינו חייב עד שיוציאנה כולה לחוץ דאטו אם זרק אדם רומח וכל דבר אריך כל שהוא יתחייב כיון שראשו אחד יצא חוץ לד' אמות ואם בזורק ד' אמות הכי גמירי לה שיתחייב בכה"ג א"כ היכי פשיט מינה[יא] ועוד דאמאי משמע ליה טפי בהאי דזרק ארבע אמות בכותל דהוו מצומצמות משאר ארבע אמות השנויות בכל הש"ס[יב] ונראה לר"י דמיירי הכא בזרק חוץ לארבע אמות כמו בכל מקום והכי פריך והא קא ממעט מד' אמות[יג] שמקום הדבילה נתבטלה תמותת רשות הרבים שבטל לכותל והרי הוא כבכותל עב ולא הוי עוד על גביו רשות הרבים ואם זרק מחט או קוץ ד' אמות ונח על הדבילה או נתקע בתוכו היה פטור דהרי מקום הדבילה נתמעט מדין רשות הרבים ואפ"ה חייב הואיל ובתחילת הזריקה עד קודם הנחה היה שם רה"ר עליו והנחה ומיעוט רה"ר בהדי הדבי קא אתו[יד] ומשני התם לא מבטלי ולהכי לא מבטל רה"ר: **זרק דף כו' הנחת חפץ ועשיית מחיצה בו'.** גדיים היכי חשוב לשוייה תחתיו רה"י מ"ש מטרסקל ועמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' ואין בעיקרו ד' דלמרינן (לקמן דף קפ.) זרק ונח על גביו חייב משמע דוקא על גביו אבל תחתיו לא ואומר ר"י כגון שיש שתי מחילות של יתידות ובשלשית אמרינן פי תקרת דף יורד וסותם[טו] לאו

אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה י' טפחים ואין שותין הימנה בשבת אא"כ הכנים לה ראשו ורובו ובור וחוליתה מצטרפין לעשר' בעא מיניה רב מרדכי [ו]מרבא עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' [ז]וזרק ונח על גביו מהו מי אמרינן הרי עקירה באיסור הרי הנחה באיסור או דילמא כיון דממקום פטור קאתיא לא א"ל מתניתין היא אתא שייליה לרב יוסף א"ל מתניתין היא אתא שייליה לאביי א"ל מתני' היא אמר להו [ח]כולכו ברוקא דהדדי תפיתו א"ל ואת לא תסברא והתנן הנוטל מהן [ט] ונותן על גבן חייב א"ל דילמא מתני' במחט מחט נמי א"א דלא מדליא פורתא דאית ליה מורשא א"נ דרמיא בחריצה אמר רב מישא בעי רבי יוחנן כותל ברה"ר גבוה י' ואינו רחב ארבע ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י וזרק ונח על גביו מהו מי אמרינן כיון דאינו רחב ד' מקום פטור הוא או דילמא כיון דעשאו רה"י כמאן דמלי דמיא אמר עולא [י]קל וחומר לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש איתמר נמי א"ר חייא בר אשי אמר רב וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן כותל ברה"ר גבוה י' ואינו רחב ארבע ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י הזורק ונח על גביו חייב לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש בעי רבי יוחנן בור תשעה ועקר ממנו חוליא והשלימה לעשרה מהו עקירת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו ומיחייב או לא מיחייב [יא]ואם תימצי לומר [יב]כיון דלא הוי מחיצה עשרה מעיקרא לא מיחייב בור י' ונתן לתוכה חוליא ומיעטה מהו הנחת חפץ וסילוק מחיצה בהדי הדדי קאתו [יג]מיחייב או [יד]לא מיחייב תיפשוט ליה מדידיה דתנן [טו]הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים בזורק באויר למטה מעשרה בזורק בארץ והזורק בארץ ארבע אמות חייב [טז]והוינן בה והא לא נח ואמר רבי יוחנן בדבילה שמינה שנינו ואמאי הא קא ממעט מארבע אמות התם לא מבטל ליה הכא מבטל ליה בעי רבא זרק דף ונח על גבי יתידות מהו מאי קמיבעיא ליה הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו היינו דרבי יוחנן כי קמיבעיא ליה לרבא כגון דזרק דף וחפץ על גביו מאי כיון דבהדי הדדי קאתו [יז]כהנחת חפץ ועשיית מחיצה דמי או דילמא כיון דלא אפשר דלא מידלא פורתא והדר נייח כעשיית מחיצה והנחת חפץ דמי תיקו [יח]אמר רבא [יט]פשיטא לי מים על גבי מים היינו הנחתן אגוז על גבי מים לאו

מחילה י'. שיהא הממלא עומד לפנים מן המחילה וממלא: **ואין שותין הימנה.** לעמוד על שפתה ולשאוב בכלי ולהכניס לראשו לחללה ולשתות כדתנן[ו] לא יעמוד אדם ברה"ר וישתה ברה"י שמא ימשוך הכלי אצלו: **אלא אם כן הכנים ראשו ורובו.** למקום שהוא שותה: **הרי עקירה באיסור.** מרה"ר: **הרי הנחה באיסור.** ברה"י: **ממקום פטור קאתיא.** שאי אפשר שלא הגביה תחילה למעלה מן העמוד שהוא מקום פטור שאינו אויר רה"ר ואויר רה"י נמי לא הוי דכי אמרינן רה"י עולה עד לרקיע ה"מ כנגד רה"י אבל האי מקמי דלימטי לאויר עמוד אגבהיה למעלה מעשרה: **מחיצין היא.** הנוטל מהן והנותן על גבן חייב: **ברוקא דהדדי תפיתו.** כולכם רוק אחד אתם רוקקים: **ואת לא תסברא.** דמתני' היא: **במחט.** דאינה גבוהה: **דאיתא לה.** לסלע מורשא נמוך מי' וכיון דכולה גבוהה י' בר מההיא מורשא ואיתו לא הוי מקום חשוב הוי ליה חורי רשות היחיד: **אי נמי דרמיא.** מחט בחריץ שבסלע שברשאו ולא נפל מלמעלה מי' אלא לתוך י': **מוקף לכרמלית.** בכותל זה הקיפו בקעה שהיתה כרמלית ועל ידו נעשית רה"י כגון שהוקף לדירה או לא הקיפו בו אלא בית אחתים: **וזרק.** מרה"ר ונח על ראשו מהו: **או דילמא כיון.** דכותל זה עשאה לכרמלית זו רה"י: **כמאן דמלי דמיא.** והוי אצל ראשו כארעא שמיכתא כל החלל: **לאחרים.** כל החלל עשאו רה"י: **נעלמו לא לו שכן.** ראש הכותל: **ועקר ממנה חוליא.** והניחו ברה"ר מי מייחיב אע"ג דמקמי עקירה לאו רה"י הוה בשעת עקירה מיהא רה"י הוה: **וסילוק מחילה.** בהנחה זו נסתלקה מחילת הבור שנתמעטה מעשרה מי מהני האי מיעוטא למפטריה או לא: **בדבילה שמינה.** שנדבקה בפני הכותל: **ואמאי.** מיחייב הא מתני' ד' אמות קתני ואפילו מצומצמות וכי נח בפני הכותל נתמעט הזריקה מד' אמות כדי מקום הדבילה וקתני חייב כיון דמעיקרא ד' אמות הוה: **הכא לא מיבטיל ליה.** דבילה הלכך לאו מיעוט הוא: **על גבי יתידות.** דקות שהיו גבוהות י' ואין רחבות ד' ולפ זה רחב ד' עשאו רשות היחיד: **מהו.** להתחייב בזריקה זו: **והפץ על גביו.** ואם תימצי לומר הוא אם תימצי לומר כר' יוחנן דהנחת חפץ ועשיית מחילה בהדי הדדי לא מיחייב הכא ולאי אלף לא מיחייב מיהו אחפץ מהו לחיובי: **דלא אפשר דלא מידלי.** החפץ מעל הדף בשעת הנחת הדף והדר נייח: **כעשייה מחילה.** בריש הדר החפץ דמי חייב דבשעת הנחתו כבר נעשה דף רה"י: **היינו הנחתן.** ואם נטל מקצתן והוליא הוה עקירה: לאו

אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוה י' טפחים ואין שותין הימנה בשבת אא"כ הכנים לה ראשו ורובו ובור וחוליתה מצטרפין לעשר' בעא מיניה רב מרדכי [ו]מרבא עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' [ז]וזרק ונח על גביו מהו מי אמרינן הרי עקירה באיסור הרי הנחה באיסור או דילמא כיון דממקום פטור קאתיא לא א"ל מתניתין היא אתא שייליה לרב יוסף א"ל מתניתין היא אתא שייליה לאביי א"ל מתני' היא אמר להו [ח]כולכו ברוקא דהדדי תפיתו א"ל ואת לא תסברא והתנן הנוטל מהן [ט] ונותן על גבן חייב א"ל דילמא מתני' במחט מחט נמי א"א דלא מדליא פורתא דאית ליה מורשא א"נ דרמיא בחריצה אמר רב מישא בעי רבי יוחנן כותל ברה"ר גבוה י' ואינו רחב ארבע ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י וזרק ונח על גביו מהו מי אמרינן כיון דאינו רחב ד' מקום פטור הוא או דילמא כיון דעשאו רה"י כמאן דמלי דמיא אמר עולא [י]קל וחומר לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש איתמר נמי א"ר חייא בר אשי אמר רב וכן א"ר יצחק א"ר יוחנן כותל ברה"ר גבוה י' ואינו רחב ארבע ומוקף לכרמלית ועשאו רה"י הזורק ונח על גביו חייב לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש בעי רבי יוחנן בור תשעה ועקר ממנו חוליא והשלימה לעשרה מהו עקירת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו ומיחייב או לא מיחייב [יא]ואם תימצי לומר [יב]כיון דלא הוי מחיצה עשרה מעיקרא לא מיחייב בור י' ונתן לתוכה חוליא ומיעטה מהו הנחת חפץ וסילוק מחיצה בהדי הדדי קאתו [יג]מיחייב או [יד]לא מיחייב תיפשוט ליה מדידיה דתנן [טו]הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים בזורק באויר למטה מעשרה בזורק בארץ והזורק בארץ ארבע אמות חייב [טז]והוינן בה והא לא נח ואמר רבי יוחנן בדבילה שמינה שנינו ואמאי הא קא ממעט מארבע אמות התם לא מבטל ליה הכא מבטל ליה בעי רבא זרק דף ונח על גבי יתידות מהו מאי קמיבעיא ליה הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קאתו היינו דרבי יוחנן כי קמיבעיא ליה לרבא כגון דזרק דף וחפץ על גביו מאי כיון דבהדי הדדי קאתו [יז]כהנחת חפץ ועשיית מחיצה דמי או דילמא כיון דלא אפשר דלא מידלא פורתא והדר נייח כעשיית מחיצה והנחת חפץ דמי תיקו [יח]אמר רבא [יט]פשיטא לי מים על גבי מים היינו הנחתן אגוז על גבי מים לאו

מוספ תוספות

א. דוקא מחיצה גמורה. תוס' הכמ"ש. ב. אלמא אע"ג דדרך מקום פטור קא אתיא מחייב. מי' הר"ן. ג. נמי. תוס' הכמ"ש. ד. ורב מרדכי קא מיבעיא ליה הזורק על העמוד מספק אין לנו לחייבו חטאת אם הוא פטור בכח כחו. תוס' הכמ"ש. ה. דלאו עשיית מחיצה גמורה היא. תוס' הכמ"ש. דבלאו האי כותל נמי הוי שרי מדאורייתא לטלטל בכולה והילכך [הו"א] במילתא קמייתא קאי. תוס' ר"ש. ו. ופשט עולא דלאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש פי' הועיל נמי לכרמלית לחייב זורק מרשות הרבים לתוכה. תוס' ר"ש. ז. כגון שאדם הזורק הדבילה עומד. תוס' הכמ"ש. ח. מן הכותל. תוס' הכמ"ש. ט. לפי שכל הדבילה בתוך ארבע אמות. תוס' הכמ"ש. י. שאין הזורק או המעביר ארבע אמות חייב אלא כשנח כולו חוץ לארבע אמות וליכא שום איגוד מניה. ריטב"ש. יא. דהנחת חפץ וסילוק מחיצה בהדי הדדי קא אתו דילמא הא דמחייבינן בזורק משום דהכי גמירי להו, אבל במקום דבעינן אויר עשרה ברשות היחיד הנחת חפץ וסילוק מחיצה לאו בהדי הדדי קא אתו. תוס' הכמ"ש. יב. דאדרבה כי קתני וזרק ארבע אמות בכותל ארבע שלמות כדינו קאמר. ריטב"ש. יג. שמיעט מקום הזריקה ד' אמות. תוס' הכמ"ש. יד. הואיל והיה שם רשות הרבים עליו מתחילת זריקה עד קודם הנחה. תוס' הכמ"ש. טו. דלא אמרי' פי' תקרה יורד וסותם בד' מחיצות. רשב"ש.

רבינו חננאל

בעא רב מרדכי מרבה, עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' וזרק ונח על גביו מהו. בעיא זו עיקרה כי רה"ר תופסת עד עשרה. ומי' דלמעלה מקום פטור הוא. לפיכך אם הגביה אדם חפץ מרה"ר ולא הגביהו יותר מי' טפחים אלא לאלתר שהגיע לעשרה הניחו ע"ג העמוד חייב. אבל דזקו למעלה מי' מעקם כשהוא ברה"ר ויש במחשבתו שאם יפול ינוח ברה"י, אלא שבזריקתו יצא ברה"ר למקום פטור שהוא האויר ואח"כ חזר ונפל ונח ברה"י, מי אמרינן הרי עקירה ברה"ר והנחה ברה"ר ואע"פ שבין עקירה והנחה נכנס למקום פטור, שהוא חייב. או דילמא כיון דממקום פטור הוא דקא אתיא פטור. ופשטו ליה רבה ורב יוסף ואביי מתניתין היא, הלא תראה חולית הבור והסלע שבבוהין י' ורחבין ד' מכוונין הנותן על גבן חייב וכן הנוטל מעל גבן חייב, ואי אפשר הנותן והנושא שאין מגביה משהו ונמצא יוצא למעלה מעשרה ואחר יורד ונח בחוליא או לסלע, וכן הנוטל מעל גבו ומניח ברה"ר ואעפ"כ חייב. ואקשינן עלייהו ודילמא מתניתין בדבר דק כמו מחט דאפשר למשקליה ולאחותיה בלא הגבהה. השיבו לו מחט נמי אי אפשר דלא מידלא פורתא. והני מילי דחיות הן, ושניא הא שמעתא מדרב חסדא דיציאות השבת כדבעינן לפרושי לקמן. א"ר מיישא בעי ר' יוחנן כותל ברה"ר גבוה עשרה ואינו רוחב ד' ומוקף [ל]כרמלית ועשאו רה"י וזרק ונח על גביו מהו. פי' כגון שהיה הכותל מחיצה בין רה"ר לכרמלית, ואח"כ בנה כותל בכרמלית שכנגדו ועשה הכרמלית ההיא רה"י, מי אמרינן הרי הכותל זה בחזקתו וכיון שאין בו רחב ד' מקום פטור הוא, או דלמא כיון שעשאו [רה"י] כמאן דמליא שאר ד"ש דמי. ופשטינן כשהיה כותל לכרמלית מקום פטור היה, והשתא דהוה ליה כותל רה"י כיון שנח עליו כמאן דנח ברה"י דמי, שאם זה הכותל הוא

הגהות הב"ח

(א) גמ' הנוטל מהן והנותן על גבן:

גליון הש"ס

גמ' בעא מיניה רב מרדכי בו' וזרק ונח על גביו. ע' סוכה ד ע"ב תד"ה פחות מג': שם ואת"ל ביון דלא הוי מחיצה. ע' לעיל מ ע"א תד"ה דתנה: שמה: רש"י ד"ה מוקף לכרמלי' וכו' אלא בית אתים. עיין לעיל ז ע"א וש"ע:

מוסף רש"י

כולכו ברוקא דהדדי תפיתו. כולכם שמעתם שמועה אחת, תפיתו לשון רוק, וחכירו בכתובות (כא:) תוף שדי, (נדה מב.). הזורק ארבע אמות. כרה"ר ונדבק בכותל, כגון דבילה שמנה, כדמוקי לה לקמן (לעיל ז:). בזורק באויר. ופטור, אלא נח כרשות הרבים, אלין רה"ר למעלה מעשרה, ובהכי"ר נמי לא נח, שאינו מקום מטוים שיהא רחבו ד', שהרי לא נח בראש הכותל אלא בפניו (לעיל צז: וכעי"ז לעיל ז:). בזורק בארץ. ומחיב, לאויר רה"ר משנח משהו הוי הנחה, ואלא דמי לנח על דבר המטויים למטה מי', דהכותל חשיב למיהוי רשות חשוב לעצמו, אי כרמלית אי מקום פטור, אלא הוי הנחה ברה"ר (לעיל ז: וכעי"ז לעיל צז:). והא לא נח. וכי חזרה נפלה לחוץ ד' אמות, דעל כרחך כשמכה בכותל קופלת לאמוריים (לעיל ז:).

רבינו חננאל (המשך)

שעושה הכרמלית הזו רה"י כ"ש שיעשה הכותל ההוא רה"י. וכן אמר עולא ק"ו לאחרים נעשה מחיצה לעצמו לא כ"ש. וסלקא כהאי שנעמא. בעי ר' יוחנן בור ברה"ר עמוקה ט' ועקר חוליא ממנו שיש בה טפח, ובעקירת החוליא נגמר הבור רה"י כדתניא חריץ עמוק עשרה ורחב ד' זו היא רה"י גמורה, והניח החוליא ההיא ברה"ר מאי, מי אמרינן עקירת חפץ ממקומו ועשיית מחיצה בהדי הדדי קא אתינן וחייב או לא. ופשיט אם תימצי לומר כיון דבשעת עקירה לאו מרה"י עקר ובעקירתו הוא דהוה רה"י לא מחייב. אבל זו הבעיא השנית אם הבור עמוק עשרה שהוא רה"י גמורה ועקר חוליא מרה"ר ונתנה לתוכה, ובנתינת החוליא לתוכו נחמעט הבור מעשרה, מי אמרינן כיון דבשעת התחלת הנחה רה"י גמורה הוא מיחייב, או דלמא כיון שבהנחת החוליא נסתלקה המחיצה ונתמעט הבור פטור[ח]). ואקשינן והא לא נח, וא"ר יוחנן בדבילה שמינה שנו. הלא כיון שעמד ברחוק ד' אמות מצומצמות מן הכותל וזרק בכותל דבילה שמינה ונדבקה בכותל, הרי מיעטה הדבילה הד' אמות שבינו ובין הכותל אעפ"כ הוא חייב, הכא נמי כיון שהניח

ח) נראה לתקן כאן בד' רבינו ול"ל ותפשטו ליה מדידיה דתנן הזורק וכו' למעט מ' עופתים מזרק בארבע.

ח) [נ"ל מרבה], ט) [נלה מב. ע"ש פרש"י], י) כל"ל, ד) [לקמן ק. וש"נ], פ) [נעיל ז: וש"נ], ו) לעיל ה:, ז) [עירובין לט. לעיל יא.].

לאו היינו הנחתן. ואם נטלו מסס לאו עקירה היא: שמן על גבי יין. לענין שבת מחלוקת ר' יוחנן בן נורי ורבנן: דשן שמן. של תרומה: שלף על גבי יין. של תרומה. משום סכי נקט טבול יום משום דפוסל ואיתו מטומא הלכך לא פסל אלא שמן בלבד דלאו מיבור הוא לאיתוי כחד ואילו הוה טמא מטמא ליה לשמן ושמן פסל ליה ליין: שניסס חיבור. דהוי כחד ונפסל אף היין. ולענין שבת נמי לרבנן הוה ליה כאגוז על גבי מים ולרבי יוחנן הוה ליה כמים על גבי מים: וזרק לתוכה מחלצת. משום סיפא נקט ליה דבעי למימר חלקה במחלצת פטור לאשמעי׳ דהנחת חפץ וסילוק מחילה בהדדי פטור והכא סילוק מחילה דזיל הכא ליכא אדרבא וזיל הכא ליכא ד' דבלר ליה עודי מקום מחלצת: לא שכן חוליא. דסילוק מחילה ודאי הוא דמבטיל לה: לרבי יוחנן (א) מחלצת פשיטא ליה דלא מבטלא. דאי נמי אמרינן סילוק מחילה והנחת חפץ כי הדדי פטור הכא חייב דלא מבטל ליה הלכך לאו סילוק מחילה היא: וזרק לתוכה. מרה"ר מידי דנייחא כגון אבן או מיס: חייב. ולא אמרינן כיון דמלא הוא לא הוי רה"י דמבטל להו מחילות: מלאה פירות. פטור דבטיל מחילות כאילו מלאוה עפר: אניא נמי הכי. דמיס לא מבטלי מחילה: מן היס לאיסרטיא. מכרמלית לרה"ר פטור: איסרטיא. הוא סרטיא (ב): ר"ש אומר אם יש. היס במקום שזרק גומא מיוחדת לבדה עמוקה עשרה ורחבה ד' רה"י לעצמה היא ולא הוי כשאר יס אף על גב דיס נמי עמוק הוא. וממילא שמעינן מדר"ש דמיס לא מבטלי מחילה: גמ' רבי מאיר ורבנן. דאיפליגו בחוקקים להשליס בפ"ק דיומא (דף יא:) ובעירובין (ד' יא:): לר"מ דאמר חוקקין להשליס במקום שיש כדי לחזק הכא חייב דרואין החור כאילו הוא מרבעה: הל המחלקט. שהוא מדרון והולך ומתלקט מעט מעט עד שמגביה י' מתוך ד"א הרי הוא כאילו זקוף כולו והוי רה"י במקום גובהו ואם זרק מרה"ר ונח על גביו חייב. ודוקא נקט מתוך ד' אמות דאי מתוך ה' הרי הוא כשאר רשות הרבים דניחא תשמישתיה להילוך: ונעשה מדרון לרה"ר. שהיה קרקע המבוי גבוה מקרקע רה"ר והולך לספע אצל פתחו לגד רה"ר או שהיה שוה לרה"ר ונעשה מדרון לתוכה שהיה רה"ר גבוה מקרקע המבוי וכניסת המבוי נמי מן הפתח ולפניס גבוה כקרקע רה"ר ברחב אמה או חצי אמה ואמ"כ הוא נעשה מדרון לגד דופן האמצעי: אותו מבוי אינו צריך לחי. דאותו גובה שבגד הפתח הוה ליה מחילה אף על פי שהוא משפע והולך: מתני' זרק חוץ לד"א ונתגלגל כו' חייב. לא שבגד לארך דא"כ לא צריכא למימר אלא שברוח גלגלתהו מן האויר לתוך ד' אמות: גמ' והא לא נח. חוץ לד' ואמאי אזלינן בתרה: שנח ע"ג משהו. שעמד קצת ואח"כ נתגלגל. והוה הדין אם אחזתו הרוח בגובה אם בתוך ג' הוה: הכניסתו דשביב נמי הנחה אם בתוך ג' הוה: דחפתו הרוח. בעודו באויר: אחזתו משהו. הרוח עכבתו במקומו מעט: לרבנן. דפליגי עליה דר"ע (ב) בזורק מרה"י לרה"י ורה"ר בתמצע דלית להו קלוטה כמי שהוחה לא תימא בתוך ג' מודו אלא אפילו תוך ג' נמי צריך שיהוא ואם עבר רה"ר כולה פטור. ונפקא מינה נמי לזורק ד' אמות וכשבא לנוח והגיע לתוך ג' נזכר שגגתו עד שלא נח פטור דלמרינן במתני' (לקמן דף קב.) עד שתהא תחלתו וסופו שגגה ולא אמרינן עד שלא נזכר לה מונח: לאו

לאו היינו הנחתן בעי רבא (ג) אגוז בכלי וכלי צף על גבי מים מהו מי אמרינן בתר אגוז אזלינן והא נייח או דילמא בתר כלי אזלינן והא לא נייח תיקו שמן על גבי יין מחלוקת ר' יוחנן בן נורי ורבנן דתנן (ד) שמן שצף על גבי יין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא שמן ר' יוחנן בן נורי אומר שניהם חיבור זה לזה אמר אביי (ה) בור ברה"ר עמוקה עשרה ורחבה שמנה וזרק לתוכה מחצלת חייב (ו) חילקה במחצלת פטור לאביי דפשיטא ליה דמחצלת מבטלא מחיצה כל שכן חוליא דמבטלא מחיצה לרבי יוחנן דמיבעיא ליה חוליא מחצלת פשיטא דלא מבטלא מחיצת' ואמר אביי (ז) בור ברה"ר עמוקה עשרה ורחבה ארבעה מלאה מים וזרק לתוכה חייב מלאה פירות וזרק לתוכה פטור מ"ט מים לא מבטלי מחיצתא פירות מבטלי מחיצתא תניא נמי הכי הזורק מן הים לאיסרטיא ומן האיסרטיא לים פטור ר"ש אומר אם יש במקום שזרק עמוק עשרה ורחב ארבעה חייב: מתני' (ח) הזורק ארבע אמות בכותל למעלה מעשרה טפחים כזורק באויר למטה מעשרה טפחים כזורק בארץ הזורק בארץ ארבע אמות חייב: גמ' (ט) והא לא נח א"ר יוחנן (י) בדבילה שמינה שנינו א"ר יהודה אמר רב א"ר חייא (כ) זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא באנו למחלוקת ר' מאיר ורבנן לר"מ דאמר (ל) חוקקין להשלים מיחייב לרבנן דאמרי (מ) אין חוקקין להשלים לא מיחייב תניא נמי הכי זרק למעלה מעשרה והלכה ונחה בחור כל שהוא ר"מ מחייב וחכמים פוטרין א"ר יהודה אמר רב תל המתלקט עשרה מתוך ארבע וזרק ונח על גביו חייב תנ"ה (נ) מבוי ששוה לתוכו ונעשה מדרון לרה"ר או שוה לרה"ר ונעשה מדרון לתוכו אותו מבוי אינו צריך לא לחי ולא קורה רבי חנינא בן גמליאל אומר תל המתלקט עשרה מתוך ארבע וזרק ונח על גביו חייב: מתני' (ס) זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור חוץ לד' אמות ונתגלגל לתוך ד' אמות חייב: גמ' והא לא נח אמר ר' יוחנן (ע) והוא שנח על גבי משהו תניא נמי הכי זרק חוץ לד' אמות ודחפתו הרוח והכניסתו ואע"פ שחזרה והוציאתו פטור אחזתו הרוח משהו אף על פי שחזרה והכניסתו חייב (פ) אמר רבא (צ) תוך ג' לרבנן צריך הנחה על גבי משהו יתיב מרימר וקאמר לה להא שמעתא אמר ליה רבינא למרימר לאו

דקתני אחזתו הרוח משהו (ק) ומתניתין נמי משמע (ר) דאיירי בנח משהו כדאוקי ר' יוחנן דומיא דרישא דקתני תוך ד' אמות פטור דאיירי (ש) בנח דאי לאו הכי אמאי מיפטר (ת) ורב חלקיה בר טוביה דאמר לעיל תוך שלשה ד"ה חייב מוקי מתניתין בדלא נח ורישא דקתני פטור מיירי בגון שפסק כחו ומחמת הרוח נתגלגל חוץ לארבע: עושה

פירות מבטלי מחיצתא. ואע"ת ומ"ש מדבילה שמינה דאמרינן לעיל דלא מבטלי ואביי דהכא אית ליה שיעורא דבדבילה שמינה שנו כדאמר בפ"ק (דף ז:) זימנין משני ליה בכותל דלית ביה חור ובדבילה שמינה כו' וא"ל דדבילה אינה עומדת כל כך להתבטל אם בכותל כמו שרגילין לבנות פירות בצור כעין תבואה אי נמי דבילה דבר מועט הוא ולא מבטלא אבל בור מלא פירות או חציו מבטל רה"י וה"ה דגרעין אחד או דבר מועט לא מבטל רה"י וא"ת היכי ממעטי הני פירות והא אמר בפרק חלון (עירובין עח:) כל דבר הניטל בשבת אינו ממעט ואפי' אי אייתי הכא בטבל אתיין ניטל בשבת (א) מ"מ כיון דניטל מן התורה הזורק לתוכו אמאי פטור ואומר ר"י דמן התורה ממעטו כל דבר ואפילו הניטל ומדרבנן הוא דגזרו דדבר הניטל אינו ממעט ולהכי לא קאמר מותר לזרוק בתוכו אלא קאמר הזורק לתוכו פטור משמע דאיסורא דרבנן איכא ואפילו בחריץ שבין שתי חצרות אמרו דדבר הניטל אינו ממעט אע"ג דהוי לקולא דלא אסרי אהדדי אבל ק"ק דבפרק חלון (שם) מייתי על בית שמילאוהו תבן דהוי לענין אהל דאוריתא:

והלכה ונחה בחור כל שהוא כו'. בחור מפולש אייתי (ב) והאי חוקקין להשליס היינו לשוויה מקום ד' כדפי' בפ"ק (דף ז:) (ג) **והא לא נח.** וא"ת מאי פריך והתניא לעיל (ד' ז:) תוך ג' ד"ה חייב אע"ג דלא נח ואין נראה לומר (ד) דאתון ד' אמות קאי אמאי פטור הא לא נח (ה) וא"כ כשנח אחר כך חוץ לארבע יתחייב (ו) דהא (ז) [מתניתין] (ח) נמי הכי (ט) משמע דאתון לד' אמות פריך אמאי חייב וי"ל דפריך לרבא דאמר תוך שלשה לרבנן בעי הנחה ע"ג משהו (י):

אחזתו הרוח משהו כו'. פי' שעיכבתו ע"ג קרקע או אפי' באויר כדפי' בקונט' דאשיבה אחיזת הרוח כמונח על גבי משהו ונראה דע"ג קרקע (כ) אפי' לר' יהודה דהיינו רבנן דקאמר רבא דלריך הנח' מודה (ל) דלא בעינן כדפי' לעיל (דף פ.). ומיהו ק"ק דבסמוך מסקינן איפכא דמתגלגל כיון דאין סופו לנוח לאו כמונח דמי אבל האי כיון דסופו לנוח כמונח דמי ומזה ר"י לפרש דודאי רבי יהודה סבר כר"ע דקלוטה כמו שהומה (מ) איכא דבעי אתנוח שם כי ההוא דפירקין אבל (א) בההוא דפרק בתרא דעירובין (ד' ל:) היה קולא בספר דלא בעי אתפוא שם בעי ר' יהודה הנחה על גבי משהו ורבא קאמר דרבנן דר"ע לית להו קלוטה כמו שהומה דמיא בשום מקום אפי' רלונו אתנוח שם אפילו תוך ג' (ב) ולא ס"ל כבריתא דלעיל דקתני תוך ג' ד"ה חייב אלא סבר כבריתא דהכא

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה כג:
כ ב שס הלכה כג:
כא ג מיי' שס הל' יח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שמה סעיף יב:
כב ד מיי' שס:
כג ה מיי' שס וסמג לאוין סה טוש"ע שס סעיף יוד:
כד ו מיי' שס הל' עז:
כה ז מיי' פי"ז שס הל' ד טוש"ע א"ח סי' שסג סעיף לו:
כו ח ט מיי' פי"ג שס הלכה כב:
כז י מיי' שס הל' עז וע"ש בכ"מן:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

מוסף תוספות

א. ובטלין הן ליומן שם. רשב"ם. ובצד הה"י הם רחבים ד' אבל לא מצד הה"ר ולכו"ע הוי חור הה"י, דהא חורי הה"י כדה"ר דמי. תוס' לעיל ז: ב. דלר"מ חוקקין להשלים והוי כד' על ד' אבל ממש בחור כל שהוא אפי' ר"מ מודה דלא אמרינן חוקקין להשלים. תוס' לעיל ז: ד. דאפטור דמתניתין. תוס' הלא"ש. ה. בתוך ד' אמות. תוס' הלא"ש. ז. דלענין פטורא אמות אמות לא חשיב כמונח לכו"ע, דא"כ לא מתחייב לעולם זורק ד' אמות דברה"ר לר"ע, ליכא למימר הכי. תוס' הלא"ש. ז. מדקאמר תניא נמי הכי. תוס' הלא"ש. ועי' בגליון. ח. ואזהרק חרץ לד' אמות קאי. תוס' הלא"ש. ט. ולהכי פריך והא לא נח. תוס' הלא"ש. י. במתבלגל ברה"ר ועדיף משאר קלוטה באויר והוי כמונח לר' יהודה. תוס' לעיל פ. ד"ה הא. יא. במקום דלא בעי שתנוח שם כגון. תוס' הלא"ש. יב. בעי הנחה ע"ג משהו. תוס' הלא"ש. יג. דמשמע דבענין אחר לא מחייב. תוס' הלא"ש. יד. כוותיה, דמשמע סיפא. תוס' הלא"ש. טו. דוקא. תוס' הלא"ש. טז. כי נפיק חוץ לד' אמות דלענין פטורא לא חשבינן לה כמונח לכו"ע כדפרישית לעיל. תוס' הלא"ש.

רבינו חננאל (המשך)

חורי רה"ר אביי אמר כרה"ר דמו, רבא אמר לא כרה"ר דמו. והאי דתנן למטה מ' טפחים כזורק בארץ, דקא מוקי לה ר' יוחנן בדבילה שמינה, איתיביה רבא לאביי מינה הא"ל אי ס"ד חורי הה"ר כרה"ר למה לי לאוקמה בדבילה שמינה לוקמה בחור. דמנין משני ליה אביי שאני צורר וחפץ דעבידי דהדרי. דמנין משני ליה בכותל דלית ביה חור. ממאי מדקתני רישא למעלה מי' טפחים כזורק באויר ואי ס"ד בכותל דאית ביה חור אמאי כזורק באויר לוקמא דנח בחור. וכי תימא דלית ביה ד', והא רב יהודה אמר רב א"ר חייא זרק למעלה מי' ונח בחור כל שהו באנו למחלוקת ר"מ ורבנן, אלא לאו ש"מ בכותל דלית ביה חור. ואע"ג דאביי פריק לנפשיה הילכתא כרבא. אמר רב יהודה אמר רב תל המתלקט י"ט מתוך ד' אמות וזרק ונח על גביו חייב. פי' אדם שעומד ברה"ר ועקר מרה"ר והניחו בתל זה, כיון דקיי"ל גדר ברה"ר גבוה י' רחבו ד' זו היא רה"ר ונמרה, האי תל נמי הוי רה"ר הוא. והיכי דמי מתלקט כגון שצידו אחד עומד בגידוד י' טפחים מן הארץ כגדר, והצד שכנגדו משופע כמדרון וכמין כבש שמתוך ד' אמות בשיפוע המדריגה גובה ועולה י' טפחים כגון דף ד' אמות י' טפחים, הציור. אם נח הנחפץ (הזורק) (הזורק) על גובהו של תל זה שהוא גבוה י' (הזורק) על גובהו של תל זה שהוא גבוה י' טפחים, אע"פ שמצד אחר עולין בו בכבש כשיעור ד' אמות חייב. ואפילו מכל סביביו משופע ועולה כיון שגובהו עשרה ושיפועו ד' אמות כרה"ר דמי גבהו כגון זה. ומפרש במגרא דקדשי קדשים (דף מז), אמר רמי בר אבא כל כבשי כבשים שלש אמות (ומחצה) לאמה, חוץ מכבשו של מזבח ג' אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע. אבל אם אין התל עולה לגובה עשרה אלא מתוך שיפועו יתר מד' אמות, לא מחשב כרה"י. ומפורש במסכת עירובין פרק עושין פסין בעא מיניה רחבה מרבה תל המתלקט י' מתוך ד' אמות ורבים בוקעין בו חייבין עליו משום רה"ר או לא. אליבא דרבנן לא תבעי לך, השתא ומה התם דניחא תשמישתיה הא אמור רבנן דלא אתו רבים מבטלי מחיצתא הכא דלא ניחא תשמישה לא כל שכן, כי תיבעי לך אליבא דר' יהודה. ואע"ג דפשיט רבה אליבא דר' יהודה ואפילו במעלות בית מרון, לאו הלכתא כר' יהודה. (ו)והא דרבי יהודה דאמר אם היתה דרך הרבים מפסקתה שלקנה לצדדין, וחכ"א אין צריך. ועיקר לשמעתא מעלות ומורדות שבא"י אין חייבין עליהן משום רה"ר לפי שאינן כדגלי מדבר. ותנן נמי הגיע להר מבליעו לחדוה לפיתהו. אמר רבא ל"ש אלא בהר המתלקט י' מתוך ד' אמות, אבל הר המתלקט י' מתוך ה' מודרו מדירה יפה. רב הונא מתני לה לקולא לא שנו אלא בהר

(ו) כ"ה בכתב"י, ומשנה זו בעירובין שם ע"ש.

(א) רש"י ד"ה כ"ש וכו' דמבטל לה התם לר' יוחנן דמיבעיא ליה חוליא מחצלת פשיטא ליה כל"ל והד"מ: (ב) תוס' ד"ה אחזתו וכו' ונראה דע"ג קרקע. נ"ב פי' אפי' בתמבלגל ואפי' לא אחזתו הרוח: (ג) בא"ד דלא בענין כדפרי' לעיל. נ"ב כפ' המוצא יין דף פ בד"ה והא אמר: (ד) בא"ד כמי שהוחה דמיא היכא וכו' כי ההיא דפיקין. נ"ב בד' לז ע"ב:

גמ' חילקה במחצלת. עיין מחיצות הרמב"ם לעיל מ ע"ל ד"ה ומהכא שמה:

רבינו חננאל

לאו הנחה היא דפטור. ואגוז בכלי וכלי ע"ג המים, לא אפשיטא. שמן על גבי מים, פלוגתא דרבי יוחנן בן נורי ורבנן. אמר אביי בור ברה"ר עמוק עשרה ורחב ח', זרק לתוכה מחצלת חייב דעדיין חדא רשותא היא. אבל נתכוון לחלקה במחצלת, הוויין להו ב' בורות עמוקין עשרה ואין בכל אחד רחב ד' שהרי מינעטן המחצלת מלהיות בכל אחד ד', ויצאו מתורת רה"י והרי הן מקום פטור. והא דאביי פליגא אדר' יוחנן, דהא ר' יוחנן בעי ליה חוליא מבטלא מחיצתא אר לא, וכיון דחוליא מיבעיא ליה מחצלת פשיטא ליה דודאי לא מיבטלא מחיצתא ועדיין רה"י היא. ולאביי דפשיטא ליה דמבטלא מחיצתא כ"ש חוליא דודאי מיבטלא, מלתא דמיבעיא ליה לר' יוחנן פשיטא ליה לאביי. ומים בבור לא ממעטי לה ולא מבטלי מחיצות, אבל פירות שבבו[ר] הטומן בבור אם נתן כלום למעלה פטור דפירי מבטלי מחיצתא. וה"מ דבטלינהו גבי בור, אבל אי אצנענינהו לפירי בבור למהדר ולמיכל מינייהו לבתר הכי, לא ממעטי בבור. מתני' הזורק ד' אמות בכותל, אם נתכוון לזורק למעלה מעשרה טפחים בכותל, הרי הוא כזורק באויר, והזורק באויר פטור. ואם נתכוון למטה מי' טפחים בכותל, הרי הוא כזורק בארץ והזורק בארץ ד' אמות חייב. ואקשינן עלה הזורק למטה מעשרה טפחים חייב, והא לא נח. ואוקמה ר' יוחנן בזורק דבילה שמינה שיש בה ליחלוחית ונדבקה בכותל חייב שהרי נגמרה מחשבתו כאשר ניטוחה, זו היא הנחתה. הא דאמר ר' חייא זרק למעלה מי' טפחים בכותל והלכה ונחה בחור כל שהוא מחלוקת ר' מאיר ורבנן. פירוש כגון שהיה זה החור עצמו בגבוה י' טפחים, ומקרקעית החור ולמטה עשרה טפחים מכוונים. ואילו היה בחור ד' על ד' דברי הכל כרה"י וחייב הזורק מרה"ר לתוכו. ושמעתין בחור דלית ביה ד' על ד', דר' מאיר סבר כל כי האי גוונא חוקקין להשלים וכיון שיש בעובי הכותל לחזק ולהשלימו לחור היה ד' על ד' רואין בכוונת הלב כאילו חקוק הוא ויש בו ד' על ד' וחיב. וחכ"א אם יש בחור הזה ד' על ד' [חייב], אבל לחזק ולהשלים אין חוקקין כי האי גוונא חקיקה בלב, אלא הרי הוא כגדר גבוה י' טפחים ואינו רחב ד' שהזורק לתוכו פטור. והא דר' מאיר וחכמים מפורש בפרק א' דעירובין כיפה ר' מאיר מחייב במזהזה וחכמים פוטרין, ושרין שאם יש ברגליה עשרה שחייבת. אמר אביי הכל מודין אין ברגליה שלשה ולא כלום, יש ברגליה ג' ואינה רחבה ד' ולא כלום הוא, כי פליגי היכא דרחבה ד' ויש ברגליה ג' ואינה גבוה י' ויש בה לחזק ולהשלימה לעשרה, ר"מ סבר חוקקין להשלים וחכמים סברי אין חוקקין להשלים. וזה הוא ביוה"כ פרק א' דחוקקין להשלים. ומפורש נמי בפרק המוצא תפלין בענין מפתח שהוא למעלה מעשרה, אמר אביי ש"מ מהא מתניתא תלת, וחדא מינייהו חוקקין להשלים. ירושלמי אם יש חור בכותל מחלוקת ר' מאיר וחכמים, על דעתיה דר' מאיר בין יש בו ד' על ד' בין אין בו את רואה את הכותל כגמדים, על דעתייהו דרבנן אין את רואה את הכותל אלא כסתום. והך דרב חסדא דיציאות השבת דאמר נעץ קנה ברה"ר וזרק ונח על בביו חייב אפילו גבוה מאה אמה שרה"י שלה עולה עד לרקיע, לא דמיא להא (לא ל)בעיא ד[רבנן] מרדכי, ולא להא דר' חייא, דהני בעמוד עומד ברה"ר וחלק רשות לעצמו בגובהו, וכותל שהוא ברה"ר ונח בחור שהוא למעלה מי' טפחים. אבל דרב חסדא בעמוד ברה"ר ועקר אדם חפץ מרה"ר וזרקו ברה"ר למעלה נח ע"ג עמוד שהוא ברה"ר, אפילו ע"ג ק' אמה חייב, שכבר זרק מרה"ר לרה"ר. וקא אמרינן בה אמר אביי ברה"ר כ"ע לא פליגי כדרב חסדא, והאי חור שם היה בתוך ד' לא חשיב לא כרה"ר ולא כרה"ר, דאתמר

כח א מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ד ופ"ז מהל' לאסור סה טושע"ע מ"ח סי' שמה סעיף יד:

כט ב ג מיי' שם הל' כד: ל ד מיי' פ"ג מהלכות עירובין הלכה כה:

לא ה ו מיי' פי"ד מהל' שבת הלכה ה ופט"ו הלכה כ סמג שם טושע"ע מ"ח סי' שמה סעיף יח וסי' שנה סעיף ג:

ז [מיי' פט"ו שם הלכה יט סמג שם טושע"ע מ"ח ריש סי' שנה]:

מוסף רש"י

הזורק בים ארבע אמות פטור. דכרמלית היא (ערובין פז.). רקק מים. גרוו"ל"ש ומים כפין עליו (לעיל ח:). ורשות הרבים מהלכת בו. שעוברין בלאוו רקק ברגליהם (שם). חייב. דלה"ר הוא (ערובין פז.). פחות מי' טפחים. שאין המים עמוקים עשרה (לעיל ח:). הזורק בתוכו ד' אמות חייב. שהוא כרה"ר גמורה (שם).

מוסף תוספות

א. ארבעה. תוס' הרא"ש. ב. [ו]מוקף מחיצות גבוהות עשרה וממלא דרך אותו מקום ורואין אנו את המחיצות כאלו הן מגיעות למים דמחיצה תלויה מתרת במים. ספקי הרא"ש סימן כ'. ג. כגון שעומדת על שפת הים. תוס' רי"ד. ד. [ד]אכתי כשידלה וישקע דלי במים נמצא דולה מכרמלית ממש דמארעא ועד מקום דלי ליכא עשרה. מ' הרי"ן. ה. פירוש שמא חפירה יש בקרקע והספינה עומדת בהחיא גומא וסביבותיה מקום המילוי אינה פחות מעשרה. תוס' הרא"ש. ו. וממלא מכרמלית לרשות היחיד. תוס' הרא"ש. ז. דהתם היינו טעמא. תוס' הרא"ש. ח. דאי שרית ליה למדחי מיא בכרמלית אתי לאתויי לצד אחר של ביתו שהוא רה"ר גמורה. ריטב"ש. ט. דכל צדדיה ליכא אלא כרמלית דרבנן. ריטב"ש.

רבינו חננאל

המתלקט י' מתוך ה' אבל הר המתלקט [עשרה] מתוך ד' אמות, אומדו והולך לו. זרק לתוך ד' אמות ונתגלגל חוץ לד' אמות פטור. מ"ט שלא היתה מחשבתו חוץ לד' אמות. זרק חוץ לד' אמות וחזר לתוך ד' אמות חייב, והוא שנח בחוץ לד' אמות ע"ג משהו ואחר שנח התם חזר. [תניא נמי הכי זרק חוץ לד' אמות אחזתו הרוח במשהוא אע"פ שהזרה והכניסתו חייב]. זה כבר פירשנוהו למעלה בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן, דתנן הזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ר' עקיבא מחייב וחכמים פוטרין, דרבנן סברי אע"פ שזרק בתוך ג' דרה"ר שהן כלבוד צריך הנחה ע"ג משהו, אבל קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא. והתם בזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע ואע"ג דלא עבר ד' אמות ברה"ר

עושה מקום ארבעה וממלא. פירש בקונטרס עושה מחילות קטנות ואין נראה לר"ת ולר"י דהא תנן בפרק כילד משתתפים (עירובין דף פז:) גזחטרא שהיא למעלה מן המים אין ממלאין ממנה מים בשבת אא"כ עשו לה מחילה גבוה י' כו' אלא עושה מקום[א] (ב) היינו שיהיה הזז רחב ארבע טפחים כדי שלא יהיו המחילות עשויות לפחות מארבע[ב] ולמאן דאמרי הכא בזז כל שהוא לא תקשי דמוקי התם[ג] כשאין המים עמוקים י' אי נמי התם גזרינן שמא יעלה היס שירטון כדגזרינן בפרק קמא דעירובין (דף ח.) אבל ספינה לעולם אין מהלכת בפחות מי' ולא שייך למגזר:

גמירי דאין ספינה מהלכת למטה מי'. והא דקאמר בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מג.) במהלכת ברקק התם מיירי בספינה קטנה אבל הכא בספינות גדולות שטוענין אותן ביותר ונשקעות הרבה במים ואין מהלכות בפחות מי' [ד]ומיהו ל"ל דלף הכלי שדולה בו ונשקע במים הוי למעלה מי' דאי לאו הכי היאך ממלא[ד]

ודילמא מורשא אית לה. פירש ר"ח דילמא יש מורשא לקרקע שסמוך לספינה[ה] שהקרקע גבוה שם ואם יוציא דרך שם יהיה למטה מעשרה במקום מילואו כיון שהקרקע גבוה שם[ו] אבל רש"י דמפרש מורשא דספינה לא יתכן לשון ודילמא דגרסינן בכל הספרים וגרסינן והא מורשא אית לה: **כחו בכרמלית לא גזרו רבנן.** והכי נמי משני בפרק תולין (לקמן דף קמא.) גבי האי מאן דסחי במיא כו'. וק"ל לר"י דבפרק כילד משתתפין (עירובין דף פח.) אמרי' גבי גזחטרא שהיא למעלה מן המים לא שנו אלא למלאות אבל לשפוך אסור משום שהמים נדחין מכחו חוץ לארבע אמות אלמא כחו בכרמלית אסור ויש לומר[ז] דגזחטרא פעמים שהיא סמוכה למקום שרה"ר מהלכת וגזרו כחו בכרמלית משום כחו ברשות[ח] הרבים אבל בספינה לעולם הוי כחו בכרמלית[ט] לא גזרו:

רבי

לאו היינו מתני' וא"ר יוחנן והוא שנח [א] ע"ג משהו א"ל מתגלגל קאמרת מתגלגל אין סופו לנוח אבל האי כיון דסופו לנוח אע"ג דלא נח כמאן דנח דמי קמ"ל: **מתני'** [א]הזורק בים ארבע אמות פטור [ב]אם [ג]היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק לתוכו ד' אמות חייב וכמה הוא רקק מים פחות מעשרה טפחים רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק בתוכו ד' אמות חייב: **גמ'** א"ל ההוא מרבנן לרבא בשלמא הילוך תרי זימני הא קמ"ל הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש אלא רקק רקק תרי זימני למה לי חד בימות החמה וחד בימות הגשמים וצריכי דאי תנא חדא ה"א ה"מ בימות החמה דעבידי אינשי דמסגי לאקורי נפשייהו אבל בימות הגשמים לא ואי אשמעינן בימות הגשמים דכיון דמיטנפי לא איכפת להו אבל בימות החמה לא אביי אמר [ג]איצטריך סד"א ה"מ היכא דלא הוי ד' אמות אבל היכא דהוי ד' אמות אקופי מקפי ליה רב אשי אמר איצטריך ס"ד אמינא ה"מ היכא דהוה ד' אבל היכא דלא הואי ארבעה מיפסעי פסעי ליה ואזדא רב אשי לטעמיה דאמר רב אשי האי מאן דזריק ונח אגודא דגמלא מיחייב שהרי רבים בוקעין בו: **מתני'** הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים ומן הים לספינה ומן הספינה לים ומן הספינה לחבירתה פטור [ד]ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו אם אינן קשורות אע"פ שמוקפות אין מטלטלין מזו לזו: **גמ'** איתמר ספינה רב הונא אמר מוציאין הימנה זיז כל שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי [ה]עושה מקום ארבעה וממלא רב הונא אמר מוציא הימנה זיז כל שהוא וממלא קסבר כרמלית מארעא משחינן ואוירא מקום פטור הוא ובדין הוא דזיז נמי לא ליבעי אלא כי היכי דליהוי ליה היכרא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ארבעה וממלא קסברי [ו]כרמלית משפת מיא משחינן [ז]מיא ארעא סמיכתא אי לא עביד מקום ארבעה קא מטלטל מכרמלית לרה"י א"ל רב נחמן לרבה בר אבוה ולרב הונא דאמר מוציא הימנה זיז כל שהוא וממלא זימנין דליכא עשרה וקא מטלטל מכרמלית לרה"י אמר ליה גמרינן דאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה והא מורשא אית לה אמר רב ספרא גשושי אזלי קמה א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין לרב חסדא ולרבה בר רב הונא דאמרי עושה מקום ארבעה וממלא שופכין דידיה היכי שדי להו וכ"ת דשדי להו באותו מקום מאיסי ליה [ח]דשדי להו אדפנא דספינה והא איכא כחו [ט]כחו בכרמלית לא גזרו ומנא תימרא דתניא ספינה אין מטלטלין לא מתוכה לים ולא מן הים לתוכה

ר'

עמוקה

לעשות מקום ד' לחרץ לספינה, כדי שיהא מקום פטור שמעלה המים מן הים או מן הנהר שהן כרמלית לאותו מקום שהוא מקום פטור, ומשם מעייל להן לספינה. פי' מקום זה כגון תיבה פחותה או של פחותה. וגרסינן פירוש' [בירושלמי]. **ואם** הוציא מן הים לספינה הרי הוציא מכרמלית לרה"י. ואקשינן לרב הונא דאמר מוציא זיז כל שהוא וממלא מן הים לספינה, ומנין דליכא י' מארעית נהרא לשפת מיא וקא מטלטל מכרמלית לרה"י. ומשני אמירי אין ספינה מהלכת במים שיש בהן פחות מעשרה. **ומקשינן** ודלמא מורשא איכא. פי' מורשא כמו חפירה שיש בקרקעית הים, ליחוש דלמא האי ספינה קיימא בההוא מורשא וסביבתיה, מקום שממלא משם אין בו מקרקעית הים עד שפת המים י' שפחים, וכיון דליתה ר' טפחים אותן המים הן כרמלית וקמטלטל מכרמלית לרה"י. ופריק רב ספרא קשושי אזלי קמה, כלומר כיון שמגעת הספינה במקום שהמים מעטין מתיראין שמא תשב הספינה בקרקעית הים או שמא תהיה שם סלע ותעבור עליו ותשבר. ולפיכך מהלכין בני אדם ספנים מגששין וראין המים אם הם מי ברכים או פחות או יותר וכיוצא בהם, ואם יראו מקום נמוך פחות מי' ומקום גבוה י' טפחים, אין מעבירין אותה אלא מחזירין אותה לדרך אחרת. **תוב** מקשו להני דאמרי עושה מקום ד' כמו שאמרנו, כמו תיבה פחותה אי סל פחותה וכיוצא בהן וממלא, ואע"ג דליכא משפת מיא י' טפחים, שופכין דספינה להיכי שדי להו. כלומר שופכין שצריך לשופכן כגון מי רגלים וכיוצא בהן היכא שפיך להו, וכי תימא באותו מקום שעשתו ל' (הוא) [האיך] ממלא (אלא המים) [אלין], והוא שופך שופכין לשם, הא קא מימאסו ליה מיא. **ומשני** שדי להון בדפנה של ספינה שהיא מכלל רה"י ואע"ג דשותתין ואזלי מדפני ונחתי לים, כל כי האי גוונא כחו בכרמלית לא גזרו רבנן. וגרסינן בפרק ר' אליעזר תולין, אמר רב יהודה האי מאן דסחי במיא דנהרא בשבתא, ניגנוב נפשיה וניסק, דאי לא קמסיק מיא מכרמלית לרה"י והוא הספינה. סוף סוף כי נחית למיסחי קא דחי להו למיא ונמצא מטלטל מכרמלית. ושנינן כוחו בכרמלית לא גזרו רבנן. **ומנא** תימרא דכחו בכרמלית לא גזרו רבנן, דתניא ספינה שבים

לאו היינו מתני' ואע"ר יוחנן והוא שנח עד שמשהו א"ל מתגלגל קאמרת מתגלגל אין סופו לנוח אבל האי כיון דסופו לנוח אע"ג דלא נח כמאן דנח דמי קמ"ל. **מתני'** הזורק בים ארבע אמות פטור אם היה רקק מים פחות מעשרה טפחים רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו הזורק בתוכו ד' אמות חייב. **גמ'** א"ל ההוא מרבנן לרבא בשלמא הילוך תרי זימני הא קמ"ל הילוך ע"י הדחק שמיה הילוך תשמיש ע"י הדחק לא שמיה תשמיש אלא רקק רקק תרי זימני למה לי חד בימות החמה וחד בימות הגשמים וצריכי דאי תנא חדא ה"א ה"מ בימות החמה דעבידי אינשי דמסגי לאקורי נפשייהו אבל בימות הגשמים לא ואי אשמעינן בימות הגשמים דכיון דמיטנפי לא איכפת להו אבל בימות החמה לא אביי אמר איצטריך סד"א ה"מ היכא דלא הוי ד' אמות אבל היכא דהוי ד' אמות אקופי מקפי ליה רב אשי אמר איצטריך ס"ד אמינא ה"מ היכא דהוה ד' אבל היכא דלא הואי ארבעה מיפסעי פסעי ליה ואזדא רב אשי לטעמיה דאמר רב אשי האי מאן דזריק ונח אגודא דגמלא מיחייב שהרי רבים בוקעין בו: **מתני'** הזורק מן הים ליבשה ומן היבשה לים ומן הים לספינה ומן הספינה לים ומן הספינה לחבירתה פטור [ד]ספינות קשורות זו בזו מטלטלין מזו לזו אם אינן קשורות אע"פ שמוקפות אין מטלטלין מזו לזו: **גמ'** איתמר ספינה רב הונא אמר מוציאין הימנה זיז כל שהוא וממלא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי [ה]עושה מקום ארבעה וממלא רב הונא אמר מוציא הימנה זיז כל שהוא וממלא קסבר כרמלית מארעא משחינן ואוירא מקום פטור הוא ובדין הוא דזיז נמי לא ליבעי אלא כי היכי דליהוי ליה היכרא רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ארבעה וממלא רב הונא אמר מוציא הימנה זיז כל שהוא וממלא קסבר כרמלית מארעא משחינן [ו]כרמלית משפת מיא משחינן [ז]מיא ארעא סמיכתא אי לא עביד מקום ארבעה קא מטלטל מכרמלית לרה"י א"ל רב נחמן לרבה בר אבוה ולרב הונא דאמר מוציא הימנה זיז כל שהוא וממלא זימנין דליכא עשרה וקא מטלטל מכרמלית לרה"י אמר ליה גמרינן דאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה והא מורשא אית לה אמר רב ספרא גשושי אזלי קמה א"ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין לרב חסדא ולרבה בר רב הונא דאמרי עושה מקום ארבעה וממלא שופכין דידיה היכי שדי להו וכ"ת דשדי להו באותו מקום מאיסי ליה [ח]דשדי להו אדפנא דספינה והא איכא כחו [ט]כחו בכרמלית לא גזרו ומנא תימרא דתניא ספינה אין מטלטלין לא מתוכה לים ולא מן הים לתוכה

ר'

סמיכתא. עבה: **זימנין דליכא.** במים עמוקה עשרה ואי נמי מארעא משחינן כולה כרמלית היא: **גמירי אין ספינה מהלכת בו'.** דכל היכא דתניא ספינה ולא תני עריבה גדולה היא: **והא מורשא אית לה** גרסי'. ולא ספינה הולך ומגביה מן המים ואפילו (ח) היו המים פחותין מי' אין גושמא שם ואם ממלא מקום מטלטל מכרמלית לרה"י: **גשושי אזלי קמה.** בני אדם ממשמשים בכלונסות את עומק המים ואין מניחין לילך הספינה אלא במקום עמוק שמא תמהר לילך ותסכון לארץ במקום מושבה: **עושה לה מקום ד'.** אלמא כל המים כרמלית הן: **שופכין דידיה.** מים רעים כגון רחיצת כוסות וקערות: **מאיסי ליה.** המים שימלא שוב דרך אותו מקום: **דשדי להו.** בכ"מ שילקה על דופני הספינה והן יורדין ליס: **והא איכא כחו.** נהי דלא זריק להדיא ליס מיהו מכחו הן באין ליס:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והא מוקפא וכו' ופפי' המים הן פחותין: (ב) תוס' ד"ה עושה וכו' עושה מקום ארבעה הייגו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה נמירי ומיהו צ"ל. עיין מג"א סימן רמח סק"ז ביאור להמשך דברי מוספות אלו:

הגהות הגר"א

[א] גמרא והוא שנח ע"ג משהו. נ"ב ל"ל והוא שנח משהו:

לעזי רש"י

גרביל"א. חול, חצץ.

רבינו חננאל (המשך)

חייב ודמי לגודא דגמלא. הזורק מן הים לספינה ומן הספינה לים פטור אבל אסור, שהים עצמו כרמלית הוא וספינה פעמים שהיא כרמלית ופעמים שהיא [רה"י ופעמים שהיא] מקום פטור. וגרסינן בעירובין פרק כל גגות אחמר ספינה רב אמר מותר לטלטל בכולה מ"ט כיון דאית לה מחיצות רה"י היא, שמואל אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות, מחיצות הללו להבריח מים הן עשויות, והלכתא כוותיה דרב. השתא היכא דאיתא רה"י אין מטלטלין מתוכה לים ולא מים לתוכה, ואם הכניס או אם הוציא פטורין. וכן היכא דהויא כרמלית, דקיי"ל אין מטלטלין מכרמלית לכרמלית וזימנין דמהני עירובא. אבל היכא דהוי מקום פטור מטלטלין מיניה לרה"י ומיניה לכרמלית ולא חיישינן, ובלבד שלא יחליף. ומשום הכי אמרינן אין כרמלית פחות מד', אמר רב ששת ותופסת עד עשרה. ופירשנו דעד עשרה הויא כרמלית למעלה מי' לא, ואקילו בה רבנן מקולי רה"ר ומקולי רה"י, מקולי רה"י דאי איכא ד' על ד' הויא כרמלית ואי לא לא הויא כרמלית, ומקולי רה"ר דעד עשרה הוא דהויא כרמלית למעלה מעשרה מקום פטור הוא. **והיכא** דצריך לעילוי מיא מן הים לספינה, רב הונא אמר מוציא זיז כל שהוא וממלא ומעייל ליה לספינה, קסבר כרמלית מארעיתא דימא או דנהרא הוא ומשחינן מהתם. ותופסת עד עשרה שפחים, ומן כד מטי לי' שפחים שלימא כרמלית והווה ליה מקום פטור. ובדין הוא דזיז נמי לא ליבעי והא דאצרכו ליה זיז כי היכי דלהוי היכירא. **רב** חסדא ורבה בר רב הונא אמרי עושה מקום ד' וממלא, קסברי כרמלית משפת מיא משחינן ומיא ארעא סמיכתא היא, וצריך

מסורת הש"ס

ח) לעיל ח:, נ) [ניטין מ.], ג) [לקמן קמא.], ד) [לקמן מ.], ה) [לקמן קז:], ו) גמ' ל"ל: כי מיפרשן מהדדי מפסיקן כרמלית, ז) [שם],

ר' יהודה אומר עמוקה עשרה [א]ואין גבוהה עשרה מטלטלין מתוכה לים אבל לא מן הים לתוכה מ"ש מן הים לתוכה דלא דקא מטלטלין מכרמלית לרה"י מתוכה לים נמי קמטלטל מרשות היחיד לכרמלית אלא לאו אחודה וש"מ [ב]כחו בכרמלית לא גזרו ש"מ אמר רב הונא [ג]הני [ד]ביצאתא דמישן אין מטלטלין בהן אלא בארבעה ולא אמרן אלא שאין בפחות משלשה ארבעה אבל יש בפחות מג' ארבעה לית לן בה ואי מלינהו קני ואורבני לית לן בה מתקיף לה רב נחמן ולימא גוד אחית מחיצתא מי לא [ה]תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר נעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל וזרק ונח על גביו חייב אלמא אמרינן גוד אחית מחיצתא ה"נ נימא גוד אחית מחיצתא מתקיף לה רב יוסף ולא שמיעא להו להא דאמר רב יהודה אמר רב ומטו בה משום רבי חייא ותני עלה [ו]וחכמים פוטרין אמר ליה אביי ואת לא תסברא והתניא [ז]עמוד ברה"ר גבוה עשרה ורחב ד' ואין בעיקרו ד' [ח]ויש בקצר שלו ג' וזרק ונח על גביו חייב אלמא אמרינן גוד אחית מחיצתא הכא נמי גוד אחית מחיצתא מידי איריא התם הויא ליה מחיצה שהגדיים בוקעין בה הכא הויא לה מחיצה שאין הגדיים בוקעין בה א"ל רב אחא בריה דרב אחא לרב אשי גבי ספינה נמי הא איכא בקיעת דגים א"ל בקיעת דגים לא שמיה בקיעה ומנא תימרא [ט]דבעא מיניה רבי טבלא [י]מרבין מחיצה תלויה מהו שתתיר בחורבה וא"ל אין מחיצה תלויה מתרת אלא

עמוקה. הספינה: **עשרה.** לתוכה דהוה רשות היחיד: **ואין גבוהה.** שפתה י' מן המים כגון שמשוקעת במים מכובד משפה: **מטלטלים מתוכה לים.** דרך דופנותיה כגון שופכין כדמפרש ואזיל דכמו בכרמלית לא גזרו: **אבל לא מן הים לתוכה.** דאין תשמישי מן היס לתוכה דרך דפנות שאם ימלא ויצליך על הדפנות ירדו לקרקעית הספינה ולהכי נקט עמוקה י' דאי אינה עמוקה י' היא גופה כרמלית ומטלטל להדיא אף מן הים לתוכה. ואין גבוהה נמי (א) י' דוקא נקט דאי גבוהה י' מותר לטלטל מן הים לתוכה דמכרמלית לרה"י דרך מקום פטור קא מטלטל דצריך להגביה את ידו למעלה מי' ואע"ג דברשות דאוריתא מרה"ר לרה"י מיתייב בכה"ג (לעיל דף ו.) כרמלית מיהא דרבנן היא ולא גזור: **אלא לאו אחודה.** שופך שופכים על חודה והן יורדין דרך דפנותיה ליס: **ביצאתא.** ספינות קטנות וקלות מלמטה עד כחודו של סכין שקורין קוייט"ר: **אין מטלטלין בהן.** דלאו רה"י ניהו שאין ברחבן ארבעה מלמטה לפיכך אין ממילותיהן ממילות: **ולא אמרן אלא.** בשקלה שלהן גבוה שלשה שאין רחב ד' למטה בעוד שלא הגביה ג' מקרקעיתו ואפי' יש ברחבו י' גובה לא משמרי דכיון דמתחתות לאו ממילה ניהו הוה ליה תלויה: **אבל יש בפחות מג' גובה רוחב ד'.** שעד שלא הגביהו ג' הרחיבו ד' הרי הן כמי שקרקעיתן עולה עד כאן וממילותיהן ממילות: (ו) **אורבני.** ערבה דקה: **ואי מלינהו.** על מקום רחבו הרי הן כשרות לטלטל אם יש משפת רוחבן ולמעלה י': **ולימא גוד אחית.** מכנגד מדת רחבו העליון ולמטה כאילו הן יורדות עד הקרקע מבחוץ: **טרסקל.** אין עמוק י' ואינו מודליס לו גובה י' שמדת הקנה עולה לו בגובהו והקנה אין רחב ארבעה אלא שאינו אומרים בממילות הטרסקל גוד אחית ונמצאו מקיפות את הקנה והוו להו היקף הממילות מן הקרקע ולמעלה לשון רה"י ואם זרק מרה"ר ונח על גביו חייב: **ומטו בה.** יש שמטין בדבר להכריע ולומר שר' חייא אמר: **וחכמים פוטרין.** אלמא לא אמרי' גוד אחית להתיר ממילה תלויה: **ואם לא תיסברא.** דאמרי' כה"ג: **ואין בעיקרו.** רחב ד': **ויש בקצר שלו ג'.** אותו קצר של עיקרו שאינו רחב ד' יש בו גובה ג' והיינו רבותא דליכא למימר לבוד ממקום שכלה רחבו לקרקע אפ"ה הוי רה"י: **דאמרי' גוד אחית מחיצה.** סביב ממילותיה מכנגד רחבה ולמטה כאילו הוא כולו שוה: **ה"נ.** בביצאתא דמישן נמי נימא גוד אחית: **מידי איריא התם הוי.** כולה אגבי אמר לה לרב יוסף דהא דמייתי דאיה (ז) וחכמים פוטרים כלום ראיה היא לכאן הא דטרסקל דקפטרי רבנן: **משום דהויא מחיצה שהגדיים בוקעין בה.** מלמטה בארץ תחת ממילות הטרסקל שהם פשוטות להלן מן הקנה לכל לד ובקיעת גדיים מעכבת מלמימר גוד אחית שהרי עוברין תחתיה אבל בספינה ליכא בקיעת גדיים שאין לך עובר תחתיהן וכן בעמוד אין דרך להתחבר בו ולעבור תחת שיפועו אלא לא מעט: **בקיעת דגים לא שמה בקיעה.** לפי שאינן נראין: **בחורבה.** שדרך להיות בה ממילות שנפלו בתחתיה וקיימות מלמעלה ותלויות: **מהו שתתיר.** לטלטל בחורבה שלא תהא כפרוצה לרה"ר: אלא

ר' יהודה אומר עמוקה. לתוכה דהוה רשות היחיד: **ואין גבוהה.** שפתה י' מן המים כגון שמשוקעת במים מכובד משפה: **מטלטלים מתוכה לים.** דרך דופנותיה כגון שופכין כדמפרש ואזיל דכמו בכרמלית לא גזרו: **אבל לא מן הים לתוכה.** דאין תשמישי מן היס לתוכה דרך דפנות שאם ימלא ויצליך על הדפנות ירדו לקרקעית הספינה ולהכי נקט עמוקה י' דאי אינה עמוקה י' היא גופה כרמלית ומטלטל להדיא אף מן הים לתוכה. ואין גבוהה נמי (א) י' דוקא נקט דאי גבוהה י' מותר לטלטל מן הים לתוכה דמכרמלית לרה"י דרך מקום פטור קא מטלטל דצריך להגביה את ידו למעלה מי' ואע"ג דברשות דאוריתא מרה"ר לרה"י מיתייב בכה"ג (לעיל דף ו.) כרמלית מיהא דרבנן היא ולא גזור: **אלא לאו אחודה.** שופך שופכים על חודה והן יורדין דרך דפנותיה ליס: **ביצאתא.** ספינות קטנות וקלות מלמטה עד כחודו של סכין שקורין קוייט"ר: **אין מטלטלין בהן.** דלאו רה"י ניהו שאין ברחבן ארבעה מלמטה לפיכך אין ממילותיהן ממילות: **ולא אמרן אלא.** בשקלה שלהן גבוה שלשה שאין רחב ד' למטה בעוד שלא הגביה ג' מקרקעיתו ואפי' יש ברחבו י' גובה לא משמרי דכיון דמתחתות לאו ממילה ניהו הוה ליה תלויה: **אבל יש בפחות מג' גובה רוחב ד'.** שעד שלא הגביהו ג' הרחיבו ד' הרי הן כמי שקרקעיתן עולה עד כאן וממילותיהן ממילות: (ו) **אורבני.** ערבה דקה: **ואי מלינהו.** על מקום רחבו הרי הן כשרות לטלטל אם יש משפת רוחבן ולמעלה י': **ולימא גוד אחית.** מכנגד מדת רחבו העליון ולמטה כאילו הן יורדות עד הקרקע מבחוץ: **טרסקל.** אין עמוק י' ואינו מודליס לו גובה י' שמדת הקנה עולה לו בגובהו והקנה אין רחב ארבעה אלא שאינו אומרים בממילות הטרסקל גוד אחית ונמצאו מקיפות את הקנה והוו להו היקף הממילות מן הקרקע ולמעלה לשון רה"י ואם זרק מרה"ר ונח על גביו חייב: **ומטו בה.** יש שמטין בדבר להכריע ולומר שר' חייא אמר: **וחכמים פוטרין.** אלמא לא אמרי' גוד אחית להתיר ממילה תלויה: **ואם לא תיסברא.** דאמרי' כה"ג: **ואין בעיקרו.** רחב ד': **ויש בקצר שלו ג'.** אותו קצר של עיקרו שאינו רחב ד' יש בו גובה ג' והיינו רבותא דליכא למימר לבוד ממקום שכלה רחבו לקרקע אפ"ה הוי רה"י: **דאמרי' גוד אחית מחיצה.** סביב ממילותיה מכנגד רחבה ולמטה כאילו הוא כולו שוה: **ה"נ.** בביצאתא דמישן נמי נימא גוד אחית: **מידי איריא התם הוי.** כולה אגבי אמר לה לרב יוסף דהא דמייתי דאיה (ז) וחכמים פוטרים כלום ראיה היא לכאן הא דטרסקל דקפטרי רבנן: **משום דהויא מחיצה שהגדיים בוקעין בה.** מלמטה בארץ תחת ממילות הטרסקל שהם פשוטות להלן מן הקנה לכל לד ובקיעת גדיים מעכבת מלמימר גוד אחית שהרי עוברין תחתיה אבל בספינה ליכא בקיעת גדיים שאין לך עובר תחתיהן וכן בעמוד אין דרך להתחבר בו ולעבור תחת שיפועו אלא לא מעט: **בקיעת דגים לא שמה בקיעה.** לפי שאינן נראין: **בחורבה.** שדרך להיות בה ממילות שנפלו בתחתיה וקיימות מלמעלה ותלויות: **מהו שתתיר.** לטלטל בחורבה שלא תהא כפרוצה לרה"ר:

ר' יהודה אומר עמוקה י' ואין גבוהה י' מטלטלין מתוכה לים. וא"ת היכי מייתי סייעתא מדרבי יהודה כיון דרבנן פליגי עליה[א] ואורי"י דבהא לא פליגי אלא בעמוקה י'[ב] דרבנן סברי דמכרמלית לרה"י דרך מקוס פטור אסור[ג] אע"ג דרשויות דרבנן ור' יהודה סברי[ד] אבל בעמוקה י' ואינה גבוהה י' לטלטול מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [ה]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[ו] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [ז]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[ח] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [ט]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[י] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [יא]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[יב] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [יג]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[יד] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [טו]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[טז] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [יז]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[יח] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [יט]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[כ] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [כא]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[כב] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [כג]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[כד] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [כה]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[כו] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [כז]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[כח] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [כט]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[ל] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [לא]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[לב] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [לג]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[לד] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [לה]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[לו] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [לז]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[לח] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [לט]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[מ] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [מא]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[מב] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [מג]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[מד] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [מה]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[מו] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [מז]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[מח] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [מט]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[נ] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [נא]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[נב] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [נג]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[נד] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [נה]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[נו] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [נז]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[נח] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [נט]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[נט] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [ס]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[סא] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [סב]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[סג] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [סד]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[סה] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [סו]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[סז] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [סח]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[סט] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [ע]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[עא] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [עב]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[עג] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [עד]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[עה] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [עו]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[עז] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [עח]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[עט] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [פ]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[פא] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [פב]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[פג] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [פד]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[פה] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [פו]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[פז] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [פח]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[פט] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [צ]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[צא] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [צב]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[צג] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [צד]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[צה] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [צו]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[צז] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [צח]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[צט] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [ק]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קא] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קב]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קג] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קד]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קה] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קו]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קז] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קח]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קט] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קי]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קיא] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קיב]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קיג] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קיד]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קטו] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קטז]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קיז] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קיח]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קיט] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קכ]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קכא] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קכב]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קכג] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קכד]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קכה] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קכו]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קכז] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קכח]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קכט] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קל]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קלא] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קלב]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קלג] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קלד]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קלה] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קלו]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קלז] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קלח]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קלט] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קמ]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קמא] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קמב]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קמג] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קמד]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קמה] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קמו]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קמז] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קמח]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קמט] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קנ]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קנא] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קנב]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קנג] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קנד]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קנה] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קנו]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קנז] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קנח]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קנט] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קס]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קסא] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קסב]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קסג] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קסד]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קסה] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קסו]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קסז] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קסח]והכי איתא בתוספתא [פי"ח ה"ט] דספינה שביס גבוהה י' ועמוקה י' אין מטלטלין מתוכה לים ולא מן הים לתוכה[קסט] ר' יהודה אומר אם עמוקה י' ואין גבוהה י' לטלטל מתוכה לים לא פליגי עליה רבנן [קע]והכי איתא בתוספ

קא: הזורק פרק אחד עשר שבת

פשיטא אמר רבא לא נצרכא כו'. הסתמא ס"ד דמיירי שסתמי הספינות של אדם אחד ולהכי פריך פשיטא וכשאינן קשורות אין מטלטלין דגזירה שמא יפול החפץ אל המים ומטלטל מרה"י לכרמלית ואתי לאתויי אע"ג דלעיל גבי ב' בתים (דף נ.) לא גזרינן דילמא אתי לאתויי הכא בספינות דלא קביעי איכא למיגזר טפי דילמא נפיל ומסיק לא נגרכא אלא לערב ולטלטל וקמ"ל דעירוב מהני בספינות אע"פ שאין קבועות סס[א] דס"ד[ב] כיון שאין עתידות להיות סס לא יהנה עירוב קמ"ל דמהני ועוד מפרש ר"י דמעיקרא נמי הוה אייריג בספינות של שני בני אדם וע"י עירוב קאמר דמטלטלין מזו לזו ואפ"ה פריך פשיטא דמהני עירוב ולהכי כשאין קשורות אין מטלטלין דלא מהני התם עירוב[ד] ומסיק לא נגרכא אלא לערב ולטלטל ואפילו נפסקו כיון דחזרו ונתקשרו וכדתניא כו': **נפסקו נאסרו.** ולא דמי לעירב דרך הפתח ונסתם דאמר רב הונא ורב יהודה בספ"ק דעירובין (דף יח.) דשבת הואיל והותרה הותרה דהכא כיון דנפסקו הוי כאילו הוי רה"ר ביניהם ואם עירבו ג' בתים (ביניהם) ונפל האמצעי ועשה רה"ר פשיטא דלא אמרינן הואיל והותרה הותרה: **כי איתמר דרב נחמן אמזיד איתמר.** והא דקתני חזרו להיתרן הראשון אף במזיד לא גמרי חזרו להיתרן הראשון לטלטל אלא דהוו רה"י דאורייתא ומיהו אספינות לא מ"ש דבלא חזרו ונתקשרו הוי רה"י דאורייתא ור"ת מפרש דחזרו להיתרן הראשון אפילו אמזידין ור"נ דאמר דבמזיד לא הוי מחיצה אלא לזרוק ולא לטלטל[ה] היינו שע"י המחיצה נעשה רה"י אבל ספינות דבלאו הכי הוו רה"י כי קשרו אפילו מזיד שרי לטלטל[ו] ומחצלות הפרוסות ברה"י[ז] איירי שיש מחצלות מפסיקות בין שתי חצרות[ח] נתגללו ונאסרו[ט] שהרי הן כאוהל אחת והם עירבו שניהם חזרו ונפרשו חזרו להיתירן הראשון[י] ומטלטלי אלו לכאן ואלו לכאן והא דקאמר שכל מחיצה הנעשה בשבת שמה מחיצה טעמא קא יהיב למילתיה דאפילו[יא] איכא דע"י המחיצה נעשה רה"י הויא מחיצה או לזרוק או לטלטל כ"ש מחיצה זו שאינה עשויה אלא[יב] להתיר עירוב כבתחלה דהויא מחיצה[יג] ומסיפא דקתני שכל מחיצה הנעשית בשבת כו'[יד] פריך לר"ע[טו] והשתא דכל גגות (עירובין דף לג.) כותל שבין שתי חצרות שנפל ואיכא דשרי התם לטלטל עד עיקר מחיצה לא דמי להכא דהתם איירי שלא היה אלא בית אחד בחצר זה ואחד בחצר זה אבל הכא כשיש רבים כאן וכאן אמרינן נתגללו נאסרו וע"ע בשמעתא דלעורין (יא) הבאתי בשבת (עירובין שם) דאמר שבת הואיל והותרה הותרה:

קשרה בדבר המעמידה מביא לה טומאה. פי' בקונטרס כגון שראשו אחד באהל המת[טז] ולא יתכן חדא דמאי קאמר לאפוקי מדשמואל מה שייכא הא לדשמואל[יז] דהתם הוא משום חרב הרי הוא כאוהל[יח] ולא משום קשירה[יט] ועוד אמאי קתני קשרה[כ] אפילו השלשלת מונחת על הספינה בלא קשירה טומאה ועוד לישמעינן בהדיא דחרב הרי הוא כאוהל ולשון הבאתא טומאה נמי לא שייך בכה"ג[כא] ונראה לרבינו שמואל דלא גרסינן מביא לה את הטומאה אלא מביאה את הטומאה[כב] ומשנה היא בפ"ח דאהלות (משנה ה) וריש"א דהך בבא קתני אלו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים והעוף הפורח וטלית המנפנפת וספינה שהיא שטה על פני המים פירוש שאם יש מתחתיה מת מלד אחד וטהרה מלד אחר אינה מביאה טומאה מלד זה לגד אחר דלא חשיבי אהל כיון שמנועים ממיד[כג] וקתני דאם קשרה בדבר המעמידה[כד] מביאה את הטומאה[כה] ומפרש שמואל והוא שקשרה בשלשלאות של ברזל ולאו דוקא נקט של ברזל אלא כלומר שקשורה בחוזק עד שאינה מתנענעת וזה ממקומה וכן דרך כשרוצה להזכיר דבר חזק מזכיר ברזל כמו אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת (סוטה דף לח.:) וכמו נכסי לאן ברזל (ב"ק דף פט.) לפי שהן באחריותו וקשים כברזל ול"ג לענין טומאה הוא דכתיב בחלב חרב הרי הוא כאוהל ושיכוב הוא אלא משום דנקט שלשלאות של ברזל טעו לומר דטעמא משום דחרב הרי הוא כאוהל אלא גרסינן ה"מ לענין טומאה דבעינן אהל שיהא נח לגמרי אבל גבי שבת שהטעם הוא משום רשות אחת בחוט הסרבל קגי[כו] :

מתני'

אלא במים. כגון גזוזטרא שהיא למעלה מן היס דתנן בעירובין (דף פז:) דעושה מחיצה תלויה סביב וממלא וכן בור שבין שתי חצרות וחלקו במחיצה תלויה מלמעלה ממלא זה מכאן וזה מכאן ואף על פי שלא עירבו (שם דף פו.): **הא איכא בקיעה דגים.** גבי גזוזטרא. כך גרסה שיטה זו בעיני. ועל מה שפירשו רבותי תמהתי [שהם פירשו] דהאי מידי איריא התם משום דהוה ליה מחיצה שהגדיים בוקעים בה רב יוסף קא מהדר ליה לאביי הכי מידי איריא הך דעמוד להכא התם משום דהוי מחיצה שהגדיים בוקעין בה ואריכה לגוד אחת אבל גבי ספינה דליכא בקיעת גדיים לא אמרינן גוד אחת ותמהתי אם אמרו רבותי כן דאי אפשר לאומרו דהא בפ"ק דעירובין בתרי דוכתי (דף יד: ודף טו.) אמרינן בקיעת גדיים לעכובי גוד אחת דלא לימריה במחיצה תלויה והכא היכי אמרינן דמהני גבי גוד אחת ועוד מאי דוחקיה דרב יוסף לשנויי הכי ניחא ליה הא מני רבי יוסי ברבי יהודה היא ואביי גופיה מאי מותיב ליה ואת לא תסברא הא ולאי רבי יוסי ברבי יהודה היא דתנן בתוספתא ר"ש אומר אם היה חוצץ בפני עצמו אינו חוצץ אבל אם היה חוצץ בפני עצמו אינו חוצץ אבל אם היה חוצץ בפני עצמו אינו חוצץ אבל

מתני' הזורק. בשוגג: **ונזכר.** שהוא שבת: **מאחר שיצתה.** האבן מידו וקודם שתנוח: **קלטה אחר.** קס"ל לאחר שנזכר זה קלטה אחר הוו להו תנים שעשאוה וכגון (ו) שנעקר ממקומו וקבל או שקלטה כלב כפיו ללא הוא הנחה דבעינן מקום ד' פטור: **גמ' ופרלינן הא נחה.** לקוף ל' ברה"ר חייב ואע"ג דמזרק בין עקירה להנחה והא קתני סיפא זה הכלל כו': **סיפא.** דקתני עד שתהא תחלתן וסופן שוגגה: **אחתן נלכתא ומיתנא.** לכתא עץ קטן שכפוף ראשו ונרוך לחמוריס נושאים לדרדוריס של יין שתוחבין אותו בשני עקלים שהדרדוריס תלויין בהן משני לידי החמור ומחבריס בו הדרדוריס שיחזיק זה את זה: **ומתנא.** חבל. כלומר לא מיתוקמא סיפא אלא בזורק לכתא הקשור בחבל קטן כדרכו ואותו החבל בידו וכשנזכר היה בידו לאחוז החבל ולעכב זריקת הלכתא אלא תנוח הלך תחילתו שוגג וסופו מזיד ופטור אבל זרק לרוח ופקע שכשנזכר אין בידו לעכבו כוליה שוגג הוא וזכר דקתני בריש אשמעינן רבותא דאף על גב דנזכר לא מיפטר מחטאת אע"כ קלטה אחר או כלב: ופרכינן **לבתא ומתנא אוגדו בידו.** ואפילו כוליה מילתא שוגג לא מיחייב דאין כאן זריקה: **קגון שנתכוין לעשות חבורה.** בתחלתו בשוגגת שבת וזכר עד אלא נעשית החבורה ולעולם נלכתא ומיתנא וכגון שנתכוין לעשות חבורה כו' דהאי משום זריקה הוא דמיפטר שהיה בידו להחזיר נמצא סופו זרון הא לא זכר חייב ואע"ג דאגדו בידו הא לא זכר חייב בד"א שחזר ושכח אבל לא חזר ושכח פטור שכל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה: זה הכלל כל חייבי חטאות כו': איתמר שתי אמות בשוגג שתי אמות במזיד שתי אמות בשוגג רבה אמר פטור רבא אמר חייב רבה אמר [ג]פטור אפילו לרבן גמליאל [ד]דאמר אין ידיעה לחצי שיעור התם הוא דכי קא גמר שיעורא בשוגג קא גמר אבל הכא דבמזיד לא ובמאי [ה]אי בזורק שוגג הוא אלא במעביר [ו]רבה אמר חייב ואפילו לרבנן דאמרי יש ידיעה לחצי שיעור התם הוא דבידו אבל הכא דאין בידו לא ובמאי אי במעביר הרי בידו ואלא בזורק [ז]אמר [ח]רבה [ה]זרק ונחה בפי הכלב או בפי הכבשן חייב והאנן [ו]תנן קלטה אחר או קלטה הכלב או שנשרפה פטור התם דלא מכוין הכא דקא מכוין אמר רב ביבי בר אביי אף אנן נמי תנינא [ז]יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם ואחד הטמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביוה"כ רבי מאיר אומר אף אם היתה שבת והוציאו [בפיו] חייב אמרו לו אינו מן השם ואמאי הא אין דרך הוצאה בכך אלא כיון דקא מכוין מחשבתו משויא ליה מקום הכא נמי כיון דקא מכוין מחשבתו משויא ליה מקום:

הדרן עלך הזורק

מתני' הזורק ונזכר מאחר שיצתה מידו קלטה אחר קלטה כלב או שנשרפה פטור זרק לעשות חבורה בין באדם ובין בבהמה ונזכר עד שלא נעשית חבורה פטור [ח]א"ז הכלל כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה וסופן שגגה וסופן זדון תחילתן זדון וסופן שגגה פטורין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה: **גמ'** הא נחה חייב והלא נזכר ותנן כל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה אמר רב כהנא סיפא אתאן ללכתא ומתנא [ב]לכתא ומתנא אוגדו בידו הוא כגון שנתכוין לעשות חבורה הא נמי תנינא הזורק לעשות חבורה בין באדם בין בבהמה ונזכר עד שלא נעשית חבורה פטור אלא אמר רבא במעביר והא זה הכלל דקתני אזריקה קתני אלא אמר רבא תרתי קתני הזורק ונזכר מאחר שיצתה מידו אי נמי לא נזכר וקלטה אחר או קלטה כלב או שנשרפה פטור רב אשי אמר חסורי מחסרא והכי קתני הזורק ונזכר מאחר שיצתה מידו קלטה אחר או קלטה כלב או שנשרפה פטור הא נחה חייב בד"א שחזר ושכח אבל לא חזר ושכח פטור שכל חייבי חטאות אינן חייבין עד שתהא תחלתן וסופן שגגה: זה הכלל כל חייבי חטאות כו': איתמר שתי אמות בשוגג שתי אמות במזיד שתי אמות בשוגג רבה אמר פטור רבא אמר חייב רבה אמר [ג]פטור אפילו לרבן גמליאל [ד]דאמר אין ידיעה לחצי שיעור התם הוא דכי קא גמר שיעורא בשוגג קא גמר אבל הכא דבמזיד לא ובמאי [ה]אי בזורק שוגג הוא אלא במעביר [ו]רבה אמר חייב ואפילו לרבנן דאמרי יש ידיעה לחצי שיעור התם הוא דבידו אבל הכא דאין בידו לא ובמאי אי במעביר הרי בידו ואלא בזורק [ז]אמר [ח]רבה [ה]זרק ונחה בפי הכלב או בפי הכבשן חייב והאנן [ו]תנן קלטה אחר או קלטה הכלב או שנשרפה פטור התם דלא מכוין הכא דקא מכוין אמר רב ביבי בר אביי אף אנן נמי תנינא [ז]יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם ואחד הטמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשין ביוה"כ רבי מאיר אומר אף אם היתה שבת והוציאו [בפיו] חייב אמרו לו אינו מן השם ואמאי הא אין דרך הוצאה בכך אלא כיון דקא מכוין מחשבתו משויא ליה מקום הכא נמי כיון דקא מכוין מחשבתו משויא ליה מקום:

הדרן עלך הזורק

סיפא אתאן ללכתא ומיתנא. אבל ריש מיירי בלא לכתא ומיתנא והא דנקט נזכר לאשמעינן דאפילו בנזכר דוקא קלטה כלב או נשרפה פטור משום דלא נחה הא נחה חייב: **אלא אמר רבא במעביר.** והוהוא דאבורה מיירי בלכתא ומיתנא ואין ר"י יודע למה הוצרך לאשמעינן ההיא דאבורה מה לי אבורה מה לי מעביר וכן לרבא דקאמר תרתי קתני אמאי תנא ההיא דאבורה כיון דתנא הזורק ונזכר פטור ה"ג באבורה דמ"ש: **רב אשי אמר חסורי מחסרא כו'.** אין זה ממש חסורי מחסרא דמשנה כמו שהיא שנויה יש לפרש כן אלא כדי לפרשה קאמר בלשון חסורי מחסרא:

ובמאי אי בזורק שוגג הוא. אע"ג דכי גמר שיעוריה במזיד גמר מ"מ כיון דבתחילת זריקה[א] הוי שוגג ואין יכול להחזירה והנחה נמי שוגג הוא אשיב כאילו מתחלה ועד סוף הוא חדא שגגה:

אמר רבא זרק **בפי כלב.** ל"ג ונחה בפי כלב דנחה משמע מעצמה[ב] כדא"ל יוחנן בפ"ק (לעיל דף ה.) זרק חפץ ונח לתוך ידו של חבירו חייב ומסיק דקמ"ל אף על גב דלא אחשביה לידיה[ג] והכא מסיק דקא מכוין ומתחשבתו משויא ליה מקום[ד] ע):

רבי מאיר אומר אם היתה שבת והוציאו בפיו כו'. פי' בקונטרס דלהכי נקט אם היתה שבת[ה] דמשום יום"כ לא מיחייב דאין עירוב והוצאה ליום"כ ולא הוא מסקנא הכי בפרק אמרו לו (כריתות דף י.) דנדחו דברי רבים שהיה מפרש כן ומסיק דנקט שבת כדי להרבות בחטאות ולחייבו אף משום שבת [ויום"כ]:

והוציאו בפיו חייב. [ו]כולהו בהדי הדדי קא אתו [ז]דבליעתו הוא הנחה אע"פ שמהלך כדאמרינן (לעיל דף פ.) [ח]כתיבתן זו היא הנחתן[ט] ואע"ג דפיו למעלה מי' ואינו רחב ד'[י] בטל הוא אגב רה"ר ולא דמי לבוכיאר בירעיה דאמר בריש פרקין (לעיל דף ו:) דבמקום פטור קא אזיל דהתם מקום קביעות הוה טפי' ודמי לטרסקל דאמר בפ"ק (דף ה.) למטה מי' הוי רה"ר והכא אפילו למעלה מי' בטל אגב רשות הרבים ועוד דמעביר למעלה מי' כלמטה [יא]ואשיב מונח ברשות הרבים:

הדרן עלך הזורק

[א] לעיל ד"., [ב] לעיל עח: [ג] לקמן קה., [ד] [ל"ל רבא], [ד] עירובין לט., [ה] [ל"ל רבא], [ו] כריתות יג: [ז] [ל"ל אמין], [ח] בס"ש: כה"ג לתן, [ט] [ועיין תוס' לעיל ד: ד"ה אלא מ"ר יוסף ותוס' עירובין לט. ד"ה זרק ונח],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והוציאו וכו' וכו' וכגון. נ"ב ע"ל בדף ה סוף ע"א:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה והוציאו וכו' דבליעתו הוי הנחה. ע"ל יא ע"א תד"ה לא יעמוד: **בא"ד** והשיב מונח בר"ה. ע"ל דף ו ע"א תד"ה אמר:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

מוסף תוספות

א. דהוי עיקר החיוב. תוס' כרא"ש. ב. ולא נתכוין לזורק שם. תוס' כרא"ש. ג. וא"כ לא הוי במקום ארבע. רשב"א. ד. שרצונו שיאכלנו הכלב או שיזרוף העץ בכבשן. תוס' לעיל ד: ה. דהוה ליה למיתני ואם הוציאו חייב. תוס' יומא לד. ו. תימא ולר' מאיר מה ענין אכילה אצל שאר חטאות דלא אתו בהדי הדדי דבשאר חטאות מחייב בהנאת גרונו ובשבת בעינן הנחה בתוך מעיו. [דכמו כן היה יכול לומר אם עשה מלאכה בשבת חייב. תוס' יומא לד.] הילכך נראה לפרש [דהכא]. תוס' כרא"ש. וא"ת מה שייך זה לענין אכילה דהא לא אתו בהדי הדדי דחיוב אכילה מהנאת גרונו ואהוצאה לא מחייב עד עד דניח גופו דהנחה בעינן, וי"ל דאכילתו זו הנחתו וכו' וא"ת מ"מ לא אתו בהדי הדדי דחיוב אכילה חל בבית הבליעה וחיוב הוצאה לא חל עד דנחת במעיו וי"ל. שטמ"ק על הגליון בכריתות י. כשם תוס' בתמוה. ז. הוציא דיו לכתוב ב' אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב. תוס' לעיל יא. ח. והכא נמי בליעתן זו היא הנחתן. תוס' כרא"ש. ט. לא הוי פיו מקום פטור דכיון דהוי ברשות הרבים. תוס' כרא"ש. י. ולא בטל לגבי רשות הרבים. תוס' כרא"ש. [ועי' מהרש"א].

רבינו חננאל

הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו שהיא שבת, קלטה אחר או קלטה כלב או נשרפה פטור כו'. נמצא דמתניתין אינו חייב [חטאת] עד שתהיה מתחלת המלאכה עד תשלום המלאכה בשוגג. אבל אם היתה לו ידיעה אחר שגגה קודם תשלום המלאכה, [ונשלמה] בידיעה פטור, כדתנן עד [שתהא] תחילתן וסופן שגגה. ודריקינן מרישא דמתניתין דקתני הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו, קלטה אחר פטור וכן אם קלטה כלב וכן אם נשרפה פטור, טעמא מאי פטור משום דלא נעשת מחשבת הא אם נחה במקום שהיתה מחשבתו בעת שזורקה, חייב ואע"פ שנזכר לאחר שיצאת מידו, הנה היתה לו ידיעה אחר שגגה וחייב. **ופריק** רב כהנא סיפא דקתני עד שתהא תחילתן וסופן שגגה אתאן ללכתא ומתנא. פי' קנה קשור בחוט ארוך שכשזורקנו לא יאבד אלא מושך בחוט והוא נמשך אחריו, כי האי גוונא בענין תחילה וסוף שגגה שאע"פ שזורקו כיון שנזכר קודם שינוח יכול להחזירו. אבל כגון אבן שכיון שיצאה מידו אינו יכול להחזירה אע"פ שנחה אחר זכירתו חייב. ודחינן לכתא ומתנא איגודו בידו וכל [ש]איגודו בידו אינה זריקה. ופריק רב כהנא כגון שזרק זה הקנה לעשות חבורה, וקמ"ל עד שתעשה חבורה נמשכת שגגה. ונדחה טעם זה. **ופריק** רבה כי בענין תחילה וסוף שגגה במעביר אבל בזורק לא, ורישא דהא מתניתין בזורק. ואקשינן עלה והא כי קתני זה הכלל כל חייבי חטאות כו' אזריקה הוא דקתני. ונדחה דרבה. ופריק רבא מתניתין תרתי קתני, חדא דהא הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו אע"פ שנחה במקום מחשבתו פטור, וחדא אם לא נזכר וקלטה אחר או כלב או נשרפה פטור דלא אתעבידא מחשבתו. והא (דרבה) דהא דרב אשי נמי לא איפריכו, מיהו רב אשי דייק הכי כיון דמתניתין כוליה לענין שוגג היא, דבבא דרישא קתני נזכר, ומצייעתא נמי הזורק לעשות חבורה ונזכר, ובסיפא כולל זה הכלל כל חייבי חטאות כו'. הילכך מתניתין כוליה בשוגג הוא ולא לענין נחה היא, אלא חסורי מחסרא והכי קתני הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו וקלטה אחר או כלב או נשרפה פטור, הא נחה חייב, אימתי בזמן שחזר ושכח אבל לא חזר ושכח פטור שכל חייבי חטאות אין חייבין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה. **פלוגתא** דרבה ורבא בשתי אמות בשוגג וב' אמות במזיד וב' אמות (בזורק) [בשוגג], ולא איפרשא בהדיא אי בזורקו [או] במעביר היא. ודברי הכל [לאו] בפלוגתא דרבן גמליאל וחכמים פליגי, דתנן הכותב ב' אותיות בב' העלימות אחת בשחרית ואחת בין הערביים, רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרין, דאילו התם כתב אות אחת שהוא חצי שיעור בהעלם אחד ונודע לו שהיא שבת לדבון דפטרי התם, דאילו התם לענין הכותב ב' אותיות בב' העלמות היה בידו שלא לכתוב אות שנייה, וכיון שחזר ושכח אין השניה מצטרפת עם הראשונה, אבל הכא כיון שזרק ויש בכח זריקתו ללכת שש אמות, כיון שאין בידו להחזיר אע"פ שנחה אחר זכירתו חייב. ודחינן לכתא ומתנא איגודו בידו וכל [ש]איגודו בידו אינה זריקה. ופריק רב כהנא כגון שזרק זה הקנה לעשות חבורה, וקמ"ל עד שתעשה חבורה נמשכת שגגה. ונדחה טעם זה. **ופריק** רבה כי בענין תחילה וסוף שגגה במעביר אבל בזורק לא, ורישא דהא מתניתין בזורק. ואקשינן עלה והא כי קתני זה הכלל כל חייבי חטאות כו' אזריקה הוא דקתני. ונדחה דרבה. ופריק רבא מתניתין תרתי קתני, חדא דהא הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו אע"פ שנחה במקום מחשבתו פטור, וחדא אם לא נזכר וקלטה אחר או כלב או נשרפה פטור דלא אתעבידא מחשבתו. והא (דרבה) דהא דרב אשי נמי לא איפריכו, מיהו רב אשי דייק הכי כיון דמתניתין כוליה לענין שוגג היא, דבבא דרישא קתני נזכר, ומצייעתא נמי הזורק לעשות חבורה ונזכר, ובסיפא כולל זה הכלל כל חייבי חטאות כו'. הילכך מתניתין כוליה בשוגג הוא ולא לענין נחה היא, אלא חסורי מחסרא והכי קתני הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו וקלטה אחר או כלב או נשרפה פטור, הא נחה חייב, אימתי בזמן שחזר ושכח אבל לא חזר ושכח פטור שכל חייבי חטאות אין חייבין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה. **פלוגתא** דרבה ורבא בשתי אמות בשוגג וב' אמות במזיד וב' אמות (בזורק) [בשוגג], ולא איפרשא בהדיא אי בזורקו [או] במעביר היא. ודברי הכל [לאו] בפלוגתא דרבן גמליאל וחכמים פליגי, דתנן הכותב ב' אותיות בב' העלימות אחת בשחרית ואחת בין הערביים, רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרין, דאילו התם כתב אות אחת שהוא חצי שיעור בהעלם אחד ונודע לו שהיא שבת

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה יט ופ"ב מהל' שגגות הלכה ח סמג עשין ריג: **מא ב** מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יד סמג לאוין סה: **מב** ג ד מיי' פ"ו מהל' שגגות הלכה ח:

מג ה ו מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה יג:

מד ז מיי' פ"ו מהל' שגגות הלכה ד:

רב נסים גאון

אפי' לרבנן גמליאל דאמר אין ידיעה לחצי שיעור. בסוף פ' הבונה [דף קה] חלק רבן גמליאל עם החכמים בכותב שתי אותיות בשתי העלמות. ובגמ' גרסי במאי קמיפלגי רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור, וכבר פירשנו אותה בפרק כלל גדול [דף קב]. **אמר רב ביבי בר אביי אף אנן נמי תנינא יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבעה חטאות ואשם אחד.** ומשכחת לה במסכת כריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב [דף יג]. ופירוש ד' חטאות בנוי על עיקר המשנה שבתחלת זו המסכת, שלושים ושש כריתות בתורה ואלו הן טמא שאכל את הקודש והאוכל חלב דם ונותר ופיגול, והאוכל והעושה מלאכה ביום הכפורים כו'. ואמרו על אלו חייבין על דזונן כרת ועל שגגתם חטאת. ומי שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשים ביום הכפורים חייב חטאת משום טמא שאכל את הקודש וחטאת [חלב וחטאת משום אוכל נותר וחטאת] משום אוכל ביום הכפורים הרי ד' חטאות, וחייב אשם מעילות כמו שאמר הכתוב [ויקרא ה] נפש כי תמעול מעל בה' וחטאה בשגגה, וכדתנן [מעילה דף יח] הנהנה שוה פרוטה מן ההקדש מעל, ואילו היה טהור ואכל את הקודש בשגגה נתחייב אשם מעילות.

סליק פרק הזורק

רבינו חננאל (המשך)

וחזר ונעלם ממנו וכתב אות שניה שהוא חצי שעור, ואמרינן בכלל גדול אמר רבינא כגון שהיתה לו ידיעה בנתיים ורבן גמליאל היא דאמר אין ידיעה לחצי שיעור. אבל הכא אע"פ דהני ד' אמות דשוגג בב' העלמות הן לא דמיא להתם, אלא הכא אם מעביר הוא שהעביר שש אמות בבת אחת עלה אמר רבה פטור, כגון שהעביר אמתיים בשוגג, ואלתר נזכר והעביר אמתים אחרות במזיד, ואלתר שכח והעביר אמתים אחרות בשוגגה. אמר רבה כגון זה אפילו דמאן דמחייב התם, כגון שכתב אות אחת בשוגגה ולא כתב כלום נזכר ושכח וחזר וכתב אות אחרת, בהא מחייב רבן גמליאל דכי גמר שיעורא דחיובא ב' אותיות בשוגג גמר, אבל הכא דאינון שתי אמות ג' פעמים ב' אמצעיות שהן גמר ד' אמות שיעור החיוב במזיד הוה שנמצאת ידיעה מפסקת. ורבה דפטור לא פטר אלא במעביר דקאמר, אבל הכא כי קא גמר שיעורא במזיד בייהיו קא גמר. ואילו זורק כיון שהיתה תחילת הזריקה בשוגג אע"פ שנודע לו לאחר שיצאת מידו כיון שאין בידו להחזיר לא חשיב מזיד. **ואם** זורק הוא, עליה אמר רבא חייב כגון שזרק שש אמות בבת אחת, בתחילה היה שכח וכשהגיע החפץ לב' אמות נזכר וכשהגיע בסוף ב' אמות האחרונות חזר ושכח, אמר לך רבא כגון זה חייב. ואפילו כשהוא מצטרפת עם הראשונה, אבל הכא כיון שזרק ויש בכח זריקתו ללכת שש אמות, כיון שאין בידו להחזיר אע"פ שנחה אחר זכירתו חייב. ודחינן לכתא ומתנא איגודו בידו וכל [ש]איגודו בידו אינה זריקה. ורבא לא מחייב אלא בזורק דהא קאמר נמשכת שגגה. ונדחה טעם זה. **ופריק** רבה כי בענין תחילה וסוף שגגה במעביר אבל בזורק לא, ורישא דהא מתניתין בזורק. ואקשינן עלה והא כי קתני זה הכלל כל חייבי חטאות כו' אזריקה הוא דקתני. ונדחה דרבה. ופריק רבא מתניתין תרתי קתני, חדא דהא הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו אע"פ שנחה במקום מחשבתו פטור, וחדא אם לא נזכר וקלטה אחר או כלב או נשרפה פטור דלא אתעבידא מחשבתו. והא (דרבה) דהא דרב אשי נמי לא איפריכו, מיהו רב אשי דייק הכי כיון דמתניתין כוליה לענין שוגג היא, דבבא דרישא קתני נזכר, ומצייעתא נמי הזורק לעשות חבורה ונזכר, ובסיפא כולל זה הכלל כל חייבי חטאות כו'. הילכך מתניתין כוליה בשוגג הוא ולא לענין נחה היא, אלא חסורי מחסרא והכי קתני הזורק ונזכר לאחר שיצאת מידו וקלטה אחר או כלב או נשרפה פטור, הא נחה חייב, אימתי בזמן שחזר ושכח אבל לא חזר ושכח פטור שכל חייבי חטאות אין חייבין עד שתהא תחילתן וסופן שגגה. **פלוגתא** דרבה ורבא בשתי אמות בשוגג וב' אמות במזיד וב' אמות (בזורק) [בשוגג], ולא איפרשא בהדיא אי בזורקו [או] במעביר היא. ודברי הכל [לאו] בפלוגתא דרבן גמליאל וחכמים פליגי, דתנן הכותב ב' אותיות בב' העלימות אחת בשחרית ואחת בין הערביים, רבן גמליאל מחייב וחכמים פוטרין, דאילו התם כתב אות אחת שהוא חצי שיעור בהעלם אחד ונודע לו שהיא שבת

הבונה. צריך ליתן טעם למאי תני בונה אחר זריקה והולאה[ט]: **מכה בפטיש.** פי׳ בקונטרס שמפולן בו את הסלע לאחר שחלבה ואין נראה לר״י דבמשכן לא הוה בנין אבנים ולא שביק תנא גמר מלאכה דכלים דהוה במשכן ונקט מכה בפטיש דאבן דלא הוה במשכן אלא נראה לר״י דהאי מכה בפטיש היינו מכוש אחרון שמכה[א] על הכלי בשעת גמר מלאכה:

כל שהוא למאי חזי. דוקא הכא איצטריך לפרושי דהוה דכוותיה במשכן[ב] משום דלא חשיב בנין כל שהוא אבל מוליא עיטרן ופלפלת כל שהוא[ג] סברא הוא דמיחייב: **הכי** גרסינן **המצדד את האבן חייב.** ול״ג משום מכה בפטיש דבמסקנא מוקי לה בתחלה דלא שייך שם מכה בפטיש ועוד דאכתי קאי בבונה:

וליטעמיך אימא סיפא אפילו העלה ע״ג דימום כו׳. ול״ג ר׳ יוסי אומר אפילו העלה דאי גרסינן ליה מאי קאמר וליטעמיך[ד] הא פליגי רבנן עליה[ה] ובתוספתא נמי ל״ג ליה[ו]: **העושה נקב בלול.** קשה לרב דאמר משום בונה אמאי הפסיק מכה בפטיש בין מסתת לקודח דהוו תרוייהו משום בונה ולשמואל נמי ליתני תרוייהו בהדי הדדי: **האי מאן דעייל שופתא בקופינא רב אמר חייב משום בונה.** ואע״ג דקי״ל כ[ז] אין בנין בכלים אור״י דהיינו דווקא בהחזרת (ב) בתי תריסין או במנורה של חוליות[ח] אבל בנין גמור[ח] מיחייב בכלים[ט] כמו בקרקע דלאמרי׳ בס״פ כירה (לעיל דף מז.) גבי מטה של טרסיים אם תקע חייב חטאת ומחזיר קני מנורה חייב חטאת וקרן עגולה[ט] ואין חילוק בין כלים לקרקע אלא במקוס[י] אמין חיזוק ואומנות דבכלי לא חשיב בנין ובקרקע חשיב בנין[יא] וכפ׳ בכל מערבין (עירובין דף לה.) גבי נתנו במגדל דמוקי לה רבה ורב יוסף במגדל של עץ דמ״ס כלי הוא ואין בנין בכלים ומ״ס אהל הוא התם מיירי במנעול (ג) וקטיר במיתנא כדמסיק אביי לבסוף ולא הוצרכו לפרש משום דפשיטא דבהכי איירי דבע״א יש סתירה ובנין בכלים וכן משמע מדמוקי אביי במנעול וקטיר במיתנא דהוי כמו חותמות שבכלים הא לאו הכי אסור ובריש סוגיא דפריך ואמאי הוא במקוס אחד ועירובו במקוס אחר הוא אע״ג דסתם מגדל של עץ הוא דהוי כלי כדמוכח בכמה דוכתי[יב] מעיקרא הוה סבר דאיירי שאי אפשר לקחת העירוב אלא על ידי סתירה גמורה:

לול של תרנגולין. דלא חשיב בנין שמואל בונה אומר ר״י משום דלא חשיב להאי פתח עשוי להכניס ולהוציא: [ועי׳ לקמן קמו.]: **אבל בהנך תרתי אימא מודה בו׳.** ומקמייתא ובתרייתא נמי לא ידעינן מליעתא: בשלמא

הבונה. שאמרו באבות מלאכות[ד] כמה יבנה כו׳: **מסתת.** מרבע את האבן ומתקנה הכל לפי המקום שיש מקומות שרגילין להחליק ויש מקומות שרגילין לחרוץ בה חריצים חריצים באבן אשכנז: **המכה בפטיש.** גם הוא באבות מלאכות[ה]. והוא בלע״ז פי״ק שמפולן בו את האבן מן הסלע לאחר שחצב את האבן סביב ומבדיל מן ההר קצת הוא מכה בפטיש מכה גדולה והיא מתפרקת ונופלת וזהו גמר מלאכה של חוצבי אבן וכל הגומר בשבת מלאכה חולדת מכה בפטיש היא: **מעלה.** אף הוא כמו קורנס גדול של ברזל לבנין של ברזל[ו]: **והקודח.** נוקב עץ או אבן בכותל: **כל שהוא.** אלוהו קאי אמסתת ומכה בפטיש ובמעלה והקודח: **כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת.** שיש מתקיימת כיולא בו[ז] [ואין מוסיף עליה]: **נשבת.** לעושה מלאכה קאי: **על הסדן.** בלע״ז אינקלומ״א[ח]: **קורנס.** מרטי״ל: **מפני שהוא ממתקן מלאכה.** ואע״פ שאינו מכה על הפעולה אלא על הסדן וכגמרא[ט] מפרש מאי מתקן: **גמ׳ דמשאבי.** מעלין חלודה המחטין רואי״ל: **פטפוטי.** רגלי כירה כמין כלי ברזל שקורין טרפיי״ד מעמידין הכירה של חרס: **מנשלי סממנים ולבוע שחסרה מלאכתן.** שלמלמו למר לביעתן וחסרה למלאכתן והולרכו לחזור ולנשל סמנין ולבוע מעט: **יורה קטנה** גרסינן הכא: **אין עניות במקום עשירות.** לא עשו דבר בלמלוס אלא הכל מתחלתן דייס והותר: **בבירתו.** בירה נאה שהוא אוכל ושוכב מקפיד על חור קטן שבה אם מגונה הוא וסותמו בטיט: **דרגא.** תולעת: **המלדד את האבן.** מושיבה ומלדדה עד שתתיישבת בקרקעית יסוד הבנין יפה. מתוך שהוא מלדדה הוא מכינה תחתיה ומושיבה בארץ חייב ואפילו לא נתן טיט הוי בונה כל שהוא דיש מקיימין כן בלא טיט: **הנותן את הטיט חייב.** אבל הנותן האבן פטור: **דימום.** שורת אבני חומה. אלמא בהנחה בעלמא חייב ואפילו לא לידד ועדיפא הא מדשמואל: **אלא.** לאו קושיא תלתא בנייני הוו: **אמר.** יסוד החומה תחתית שמושיבין אבנים על הארץ בלא טיט בגדודי ועפר כל עצמו אינו אלא לגדד את האבן שתשב בשוה ולא תטה לכאן ולכאן ויהא עפר סביב לה לסומכה ובהכוא אמר שמואל מילתיה. ובריית׳ במיצעא כל הבנין כולו שמן היסוד עד שורה העליונה בעי נמי טינא עם הגידוד: **עילאה.** דימום העליון שאין על גביו עוד דימום אינו חושש אם נוטה האבן לצד אחד הלכך בהנחה בעלמא סגי והוא מילתא דרבי יוסי: **משום מאי.** איזו תולדה מן האבות הוא: **מכה בפטיש.** גמר מלאכה הוא שבמקום שארץ חריץ זה לא יחרוץ עוד: **לול של תרנגולין.** של עץ הוא וסתום ומנקבו שיצא הריח של לואה ולא יזיק להו: **משום מכה בפטיש.** שהוא גמר מלאכת הלול וכל מידי דהוא גמר מלאכה חייב משום מכה בפטיש כדאמרי׳ בפ׳ כלל גדול (דף עה.): **עייל שופתא בקופינא דמרא.** יא[ט] שופתא יתד קטן שתוחבין בתוך בית יד של מרא בהיותו בנקב הברזל להדקו שלא יצא שקורין קלייב״ל: **קופינא.** הוא חור שברחש המר: **מרא.** בלע״ז פוש״ר: מסתת דרך בנין בכך: **ואי אשמעינן בהא.** בעושה נקב בלול: **דדמי לבנין.** שאף בבנין הבתים עושין נקבים לאויר כדקאמר ועבדי לאוירא חורים וחלונות: **ואי איתמר בהא.** בשופתא: **בהא קאמר שמואל.** דאי אתרו ביה משום בונה לא מיחייב דלאו בנין הוא: **אחוי בידיה.** מכה באגרופו על כפו כמכה בפטיש: **אימא המסתת המכה בפטיש.** וה״ק המסתת שהוא חייב משום מכה בפטיש חייב בכ״ש:

הבונה כמה יבנה ויהא חייב [א]הבונה כל שהוא והמסתת והמכה בפטיש ובמעצד (א) [ב]הקודח כל שהוא חייב זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת חייב (וכן) רשב״ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב מפני שהוא במתקן מלאכה: **גמ׳** כל שהוא למאי חזיא א״ר ירמיה שכן עני חופר גומא להצניע בה פרוטותיו דכוותה גבי משכן שכן תופרי יריעות חופרין גומא להצניע בה מחטיהן אביי אמר כיון דמשתכי לא עבדי הכי אלא שכן עני עושה פיטפוטי כירה קטנה לשפות עליה קדירה קטנה דכוותה גבי משכן מבשלי סמנין לצבוע יריעות שחסרה מלאכתן עושין פיטפוטי כירה קטנה לשפות עליה יורה קטנה רב אחא בר יעקב אמר [ג]אין עניות במקום עשירות אלא שכן בעה״ב שיש לו נקב בבירתו וסותמו דכוותה גבי משכן שכן קרש שנפלה בו דרנא מטיף לתוכה אבר וסותמו אמר שמואל [ד]המצדד את האבן חייב מיתיבי [ג]אחד נותן את האבן ואחד נותן את הטיט הנותן את הטיט חייב [א] וליטעמיך אימא סיפא רבי יוסי אומר ואפילו העלה והניח על גבי דימום של אבנים חייב אלא [ה]תלתא בנייני הוו תתא מציעא ועילא תתא בעי צדודי ועפרא מציעא בעי נמי טינא עילאי בהנחה בעלמא: והמסתת: מסתת משום מאי מיחייב רב אמר משום בונה ושמואל אמר [ה]משום מכה בפטיש [ו]העושה נקב בלול של תרנגולים רב אמר משום בונה ושמואל אמר משום מכה בפטיש עייל שופתא בקופינא דמרא רב אמר [ז]משום בונה ושמואל אמר משום מכה בפטיש וצריכא דאי אשמעינן קמייתא בההיא קאמר רב משום דדרך בנין בכך אבל עושה נקב בלול של תרנגולים דאין דרך בנין בכך אימא מודה ליה לשמואל ואי אשמעינן בהא בהא קאמר רב משום דדמי לבנין [ח]דעבדיה לאוירא אבל שופתא בקופינא דמרא דאין דרך בנין בכך אימא מודה ליה לשמואל ואי אשמעינן בהא בהא קאמר שמואל אבל בהנך תרתי אימא מודה ליה לרב צריכא בעא מיניה רב נתן בר אושעיא מרבי יוחנן מסתת משום מאי מיחייב אחוי ליה בידיה משום מכה בפטיש והאנן תנן המסתת והמכה בפטיש אימא המסתת המכה בפטיש ת״ש

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פ״י מהל׳ שבת הלכה יב סמג לאוין סה:
ב ב מיי׳ שם הל׳ יח:
ג ג ד מיי׳ שם הלכה יב:
ד ה מיי׳ שם הל׳ יח:
ה ו מיי׳ שם הלכה יד והלכה טו ופכ״ג הלכה ה:
ו ז מיי׳ שם פ״י הלכה יג:

רבינו חננאל

פרק שנים עשר

הבונה כל שהוא חייב וכו׳. הוצרכנו בזאת לב׳ דברים, אחד להודיע מה צורך לבנין כל שהו, שיני לראות מה בנין כל שהו היה במשכן. ופירשוהו רבי ירמיה ואביי ורב אחא כל אחד דרך ידועה, ופשוטה היא. **אמר שמואל המצדד את האבן חייב משום מכה בפטיש.** פירוש מצדד, מיישב האבן בקרקע כדי לבנות עליה. ואסיקנא תלתא בנייני הוו, תתאה צדודי ועפרא, שכן דרך הבנאין באבני היסוד מצדדין האבנים ומושיבין אותן על העפר וזהו שאמר שמואל. מציעאה בעי טינא. עילאה בהנחה בעלמא. **והני** תלת, המסתת, והעושה נקב בלול, ודמעייל שופתא בקופינא דמרא, רב מחייב להו משום בונה, ואם בנה בניין וסיתתו, או בנה בניין או עשה נקב בלול או עייל שופתא בקופינא דמרא בהעלם אחד, אינו חייב על הבונה ועשה אחד מאלו אלא חטאת אחת, שלא עשה אלא אב ותולדותיה, והעושה אב ותולדותיה אינו חייב אלא אחת. ושמואל מחייב להני תלת משום מכה בפטיש, ואי עביד בניין וחד מהנך חייב תרתי, חד משום בונה וחד משום מכה בפטיש דלאו תולדה דבונה נינהו. **ובהא** פליגי רב סבר [צורך בנין הוא, חייב משום בונה. ושמואל סבר כיון שמסתת] אבני גויל הוא, ואינון אבני דלא (משפרין) [משפיין], לא ומשוי להו גזוית, כדכתיב כל אלה אבני יקרות במדת גזית מגוררות במגירה, והויא כמכה כלי בפטיש להשוות עקמומיתו,. נקב בלול נמי כיון דמשום אויר הוא, לבניין דמי ותולדת בניין הוא. ושמואל סבר נקב לפתוח פה בכלי דמי שהוא סוף מלאכה. וכן מכנים ידי הקורדום בעשפו, אע״פ שכלי הוא, רב סבר דיש בנין בכלים ושמואל סבר אין בנין בכלים. וגרסינן בכלל גדול משום דרבי יהושע כן, כי המסתת חייב משום מכה בפטיש כשמואל.

מסורת הש״ס

(א) מנחות מז., ב) [כתובות קו: זבחים פח: מנחות פט. תמיד כט. לא:]. ג) [לקמן קמו.]. ד) [לעיל עג.]. ה) [שם], ו) בב״ק דף קיט. לעז דולב״ל, ז) גי׳ רש״ל, ח) [לקמן קג.], ט) עיין גיטין לב. רש״י ד״ה שופתא, י) [עי׳ תוי״ט שנתן טעם לזה], כ) [ביצה י.], ל) [ועי׳ תוס׳ לעיל עד: ד״ה מציתא],

הגהות הב״ח

(א) במשנה והקודח כל שהוא: (ב) תוס׳ ד״ה האי מאן וכו׳ בהחזרת תריסין כל״ל ומיהא במי נמתק: (ג) בא״ד במנעול דקטיר:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ ולטעמיך אימא סיפא. נמתק ר״י אומר ואפי׳ וו״ב ל״ל שיסיח מיינים וכ״ה בירושלמי ואמ׳ אם נמי לגרסא סיפא לגרגן ועי׳ תוס׳ ד״ה ולטעמיך וכו׳:

לעזי רש״י

פי״ק. מעדר.
דולדו״ר (במסורת״ש) [דולידור״א]. מעצד (מעין גרזן).
אינקלומ״א. סדן.
מרטי״ל. פטיש.
רואי״ל [רדויל״א]. חלודה.
טריפיי״ד. חצובה (בעלת שלוש רגליים).
קאיינ״ל [קוי״ן]. טריז.
פושוי״ר. תעלה.

מוסף תוספות

א. צורף(י) זהב וכסף. תוס׳ הרא״ש. ב. דאע״ג דאנן אבות מלאכות גופייהו ילפינן ממשכן ולא שיעורייהם, כי השיעורים מסורים לחכמים. ריטב״א. ג. דחשיב. תוס׳ הרא״ש. ד. מאי מקשי לי׳ מדר׳ יוסי. ריטב״א. ה. [ו]איהו מדרבנן מותיב וכוותיה ס״ל, ריטב״א. ו. אלא ה״ג ׳וליטעמיך אימא סיפא אפי׳ העלה ע״ג דימום׳, כלומר וכולה חדא תנא, ותלתא בנייני הוו וכו׳ דכולה ר׳ יוסי היא. רשב״א. ז. דהוי בנין ארעי דאין בו אומנות וחזקה. תוס׳ הרא״ש. ח. שיש אומנות. תוס׳ הרא״ש. ט. חייב. תוס׳ הרא״ש. י. בנין ארעי. תוס׳ הרא״ש. יא. ושופתא בקופינא דמרא הוה בנין קבוע. תוס׳ הרא״ש. יב. וא״כ מאי פריך, הרי מותר לשבר את הכלי וליטול מה שבתוכו וכו׳ משום דאין בנין וסתירה בכלים, ריי״ל. תוס׳ עירובין לד: ד״ה ומאי.

הקודח. וכל הקודח ע"מ למלאות הוא לתקוע בו יתד ושלא למלאות קרי נוקב: **בשלמא לרב.** דאמר נקב הוי בנין האי נמי בנין הוא כל שהוא ואע"פ שמילאנו הרי הוציל לבנין שקודח חור: **חר חוריפא.** קדח חור: **אלא לשמואל.** דאמר נוקב לאו בונה הוא שאינו לצמיתות מכה בפטיש אבל זה שעומד לסתום לאו גמר מלאכה הוא: **דבוציר גרמלא דפרזלא.** במסמר ארוך של ברזל: **ושבקיה בגוויה.** לתלוש [ה] בה: **דחק קפיזא בקבא.** בגולם גדול הראוי לחוק בו קב חקק שלא לוגין ואע"פ שעתיד להוסיף יש שמקיימין כן: **מאמן ידיו.** מרגילה ומכוונם להכאה הראוייה למלאכה מכה גדולה או מכה קטנה: **מרדדי טסי משכן.** ליפוי קרשים: **עושין כן.** מכין ג' על הטס ואחת על הסדן להחליק הקורנס שלא יבקע הטס שהוא דק ובעלי מטבע במקומנו רגילים עושין כן: **מתני' מקרסס.** קולץ ענפים יבשים מן אילן לתקנו: **מורד.** זרדין לחין חדשים של שנה זו ופעמים שהן מרובין ומכחישים האילן ומתייבשין וקוללין אותם ממנו: **אם נתקן.** את האילן או את הקרקע וקללו מן המחובר: **בילה קלה.** כגרוגרת מבילת תרגולת [ו] שקלה היא לבשל מכל הביליים: **גמ' לביזרא דקדח.** לזרוע בתוכה ביימא של דלעת. ואע"ג דשמינו (לעיל דף ג:) לענין הוצאת זרע דלועין שיש שאין אדם טורח בביימא אחת ס"מ הוצאה דכי מפיק תרתי מפיק כי הדדי שאינו זורע אחת לבדה אבל לענין חריסה כל גומא וגומא בחפי נפשה עביד לה: **עולשין.** עשב שקורין קריספ"ל: **זרדין.** מין קנים הם ובעודן רכים זורדין אותם למאכל אדם נתקשו מעט ראויין למאכל בהמה יבשו עומדין להסקה: **אעו כולהו לא ליפות אם הקרקע גינהו.** הרי הקרקע מתייפה מאליו: **נאגם.** שאין צריך ליפות: **בארעא דחבריה.** [ז] לא איכפת ליה ליפות: **מתני' בין משם אחד.** שהיהן אלפין: **משפי שמות.** אלף בית: **משפי סמניות.** אחת בדיו ואחת בסיקרא: **בכל לשון.** של כל כתבים וגופן של כל אומה ואומה: **משום רושם.** סימן שהיו עושים בקרשי המשכן מפני שמפרקין אותו ולכשיקימוהו לא יחלפו סדר הקרשים ואתא ר' יוסי למימר דאפי' לא כתב אלא רשם שני רשימות בעלמא לסימן חייב: **מלינו שם קטן בו'.** הא אתא לאשמועינן רבי יהודה דאע"ג שלא נגמר מלאכתו שנתכוון לכתוב תיבה גדולה וכתב מקצת ואותו מקצת הויא תיבה המתקיימת במקום אחר חייב: **גמ' הא מני רבי יוסי היא.** דלא בעי כתיבה אלא רושם בעלמא ובשמאלו רושם מיהא הוי: **והן שני שמות.** כגון הנך דנקט במתני' שאינן שוות: **הא ב' אותיות והן שם אחד.** כגון שם מששך או תת מתתן או חח מחחים לא מיחייב אלא בעי דלא נקט רבי יהודה חד מהנך: **אחת.** כולה במשמע: **לא השם.** התיבה קרוי שם: **בית אחד בנפה.** לאחר שהסיך נגריס של שתי עושה באריגת ערב נגר אחד מלמטה ואחד ממעלה והן קרוין בתים והם עומדין את השתי כדרך רכיבתו ועומד האריג ובית אחד אין מתקייס. ומשום דלאו חוטין הינהו קרי להו בית כמו בתי נירין שאין לה בתי נירין אחריס:

בשלמא לרב מיחזי כמאן דחר חורתא לבניינא. אע"ג דלא דמי לעושה נקב בגולו של תרנגולין דהתם עשוי להכניס[א] ולהוציא[ב] מ"מ מטעם בנין כל דהו מיחייב כמו מעייל שופתא בקופינא דמרא ומסתת אלא לשמואל דמשום בנין כל דהו לא מיחייב אמאי חייב הא אין כאן גמר מלאכה:

אם לבהמה במלא פי הגדי ואם להיסק. פירוש[ג] אם הוא רואין לאכילה[ד] דאי לאו הכי[ה] מיחייב אשיעורא זוטא כדאמר לעיל (דף עו.) המוציא תבן כמלא פי פרה לגמל חייב[ו]:

באגם שנו. ומתני' דלא שייך לאוקמי בחגם אומר ר"ת דאיירי באילן יבש שאינו מתקן כלום: **לא צריכא דעביד בארעא דחבריה.**

פי' בערוך (ערך פפק ג') דבפסיק רישיה דלא ניחא ליה כגון דקעביד בארעא דחבריה וכגון באחר שאינו אוהבו והקולץ בהרת בשעת מילה אין לו הנאה מותר לכתחילה ואפילו איסור דרבנן ליכא[ז] והתיר ר' חביב שפקקוהו בפשתן להסיר הפקק ולמשוך ממנו יין בשבת אע"פ שא"א שלא יסחוט כשמסיר הפקק[ח] והוי פסיק רישיה כיון דאינו נהנה בסחיטה זאת שהיין נופל לארץ מותר ואינו נראה דהא [ט] מפיס מורסא להוציא ממנו ליחה היה אסור אי לאו משום צערא דגופא אע"פ שאינו נהנה כלל בבנין הפתח ואינו מתכוין כלל לבנין הפתח אלא לנקיבה בעלמא וכן הביא רש"י ממתט של יד ליטול בה את הקוץ דמוקי לה בהנחנקין (סנהדרין דף פד:) כר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ומשום צערא שרי ואע"פ שאינו נהנה בחבורה היה אסור אי לאו משום צערא דגופא והא דקאמר לא צריכא דעביד בארעא דחבריה[ט] היינו דלא מיחייב אטאת[י] אבל איסורא איכא[יא] והא דקאמר בשילהי כל התדיר (זבחים דף לא:) המתנדב יין מביאו ומזלפו על גבי האישים ופריך והא קא מכבה ומוקי לה בר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר[יב] [א] מיירי דלא הוי פסיק רישיה שמזלפו בטיפות דקות א"כ על גבי האיברים אפשר שלא יכבה האש ובפרק לולב הגזול (סוכה דף לג:) גבי אין ממעטין בי"ט משום ר"א בר"ש אמרו ממעטין[יג] ופריך והא קא מתקן מנא ומשני כגון שליקטן לאכילה ודבר שאין מתכוין מותר ופריך והא אבני ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא יומת ומשני לא צריכא דאית ליה הוצעת אחריתי משמע כפי' הערוך דכשאינו נהנה מותר[יד] אע"ג הוי פסיק רישיה וליכא למימר כיון דאית ליה הוצעת יתירתא אינו מתקן כלום[טו] דא"כ אמאי קאמר התם דסבר לה כאבוה דאמר דבר שאינו מתכוין מותר מיהו י"ל דאותו תיקון מועט כמו מיעוט עניבה דלא אסיר אלא מדרבנן לא גזרו חכמים כשאינו [ט] נהנה:

בארעא דחבריה. פי' דהוא מלאכה שא"צ לגופה[טז]:

בגלגולוי

תורה אור השלם

1 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה:

ויקרא ד ב

הגהות הב"ח

(א) במשנה משני סממניות בכלי:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בארעא דחבריה לא איכפת ליה. ע"ל דף עט ע"ב רש"י ד"ה טפי וכתוס' שם ועפ"ק:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ל"ל כו' מיירי דלא הוי פ"כ כו'. נ"ל וכ"כ רש"י שם ע"ש:

רבינו חננאל

ומותבינן לשמואל מהא דתניא הקודח כל שהו חייב, בשלמא לרב דאמר משום בונה היינו דחייב הקודח, דמחזי כמי שעושה חור בכותל כדי לבנות שם בניין ותולדת בניין הוא. אלא לשמואל דמחייב הנוקב משום מכה בפטיש שהוא גמר מלאכה, מאי [גמר] מלאכה איכא בקודח, והלא הנוקב צריך לקבוע באותו [הנקב] מסמר, נמצאת קבילת המסמר הוא הגמר מלאכה. ומשני כגון שקדח ברימצא, פירוש במקדח והניח המקדח במקום שקדח כמסמר קבוע באותו העץ שקדח כדי לחזקו שזהו גמר מלאכתו. **ואשכחן סוגיא דשמעתא בעניין המחזיר מיטה של טרסים בשבת** [לעיל דף מז] כרב דסבר עיולי שופתא בקופינא, והוא יד הקורדום בנקבו, שהוא כהחזרת מלבנות המיטה, ורב ושמואל דאמרי תרוייהו המחזיר מטה של טרסים בשבת חייב חטאת. **ומותבינן** המחזיר קני מנורה בשבת חייב חטאת, קנה של ציידין לא יחזיר ואם החזיר פטור. ר' (הימאי) [סימאן] אומר המרכיב קרן עגולה חייב קרן פשוטה פטור. **ופרקינן** הוא דאמר כי האי תנא מלבנות המטה וכרעי המטה ולוחים של סקבס לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור, לא יתקע ואם תקע חייב, רשבג"א אם היה רפוי מותר. ופשיטא לרבנן בתראי דהני כולהו משום בונה אינון ומשום הכי מתרינן במן דעביד להו, דאמרינן בי רב חמא הואי ההוא מטה גוליתא דהוו מהדרי ליה בשבתא. א"ל ההוא מרבנן לרב חמא מ"ש שריין דמשום בנין מן הצד הוא, ונהי דאיסורא דאורייתא ליכא איסורא מדרבנן [מיהא] איכא. א"ל אנא כרבן שמעון [ב"ג] ס"ל דאמר אם היה רפוי מותר. **וגרסינן** בירושלמי המחזיר קני מנורה למה הוא חייב. ר' אבהו בשם רבי יוחנן ורב הונא תרוייהו אמרי משום בונה. וקי"ל בתני כולהו כרב. פי' חק קפיזא בקבא, כגון שחקק חריץ בקב מקום שהוא מדת קפיזא, ונמצא שעשה כמין השנתות שהיו סימנין בהין. **המכה בקורנס על הסדן בשעת גמר מלאכה.** א' (רבא) [רבה] ורב יוסף מפני שמאמן את ידיו. וסברי בני רחבה דהאי מאמן מלמד את ידיו אומנות הכאה היא, ונדחת. ופשיט אביי ורבא שכן מרדדי טסי משכן עושין כן, ותניא נמי הכי. ופי' מאמן דא' רבה ורב יוסף, מרגיל את ידיו לאותה מלאכה היא שכן [נ"א: שכן] מנהג מרקעי פחים כשמניחין הטס על הסדן מכין תחילה בקורנס על הסדן כשמתחיל [נ"א: המתחיל] במלאכה, ולרשב"ג מלאכה גמורה היא. ולא דמי לנוטל מגל לקצור ולא קצר ולנוטל קורנס לרדד ולא רידד, אלא אותה הכאה מלאכה חשובה [לרשב"ג היא, ז]ליתה. **החורש כל שהו.** דאורייתא לעשות גומא לדלעת, ובמשכן היו חורשים לקלח אחד של סממנים. **והמנכש והמלקט עצים.** קשיא לן מכדי המתקן קרקע בכל שהו חייב, למה לי למיתנא בהמה כמלוא פי גדי, ולהיסק כדי לבשל ביצה קלה, אטו בהני לאו מייפה בקרקע הוא למה ליה שיעורא. ומשני רבה ורב יוסף באגם, שאין הקרקע מתייפה בליקוט עצים ולא בניכוש, לפיכך צריכי שיעור לחיובה. **אביי** אמר היכא צריך שיעור בשדה דלא קא מיכוין ליפותה, ואע"ג דהיא מתייפה אינו חייב אלא בשיעור דקא מיכוין ליה אם לבהמה אם להיסק. **ואקשינן** עליה איני והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא יומת, כלומר אפילו ר' שמעון דסבר דשאין מתכוין מותר, כי האי גוונא דודאי לא אישאר לתלוש מן הקרקע אלא שהקרקע מתייפה מתלישתו ורצונו בכך מחייב. **ומשני** בתולש מן הקרקע שאינו שלו, שאין רצונו ליפוי הקרקע כלל, לפיכך אינו מתחייב אלא במחשבתו שמתכוון לה.

עין משפט נר מצוה

ז א ב מיי' פ"י מהל' שבת הלכה טז ופכ"ג הלכה ל סמג לאוין סה:

ח ג מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ל:

ט ד ה מיי' שם הלכה ה:

י ו מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה:

יא ז מיי' שם הלכה י:

יב ח ם שם הלכה יז:

יג ט י כ שם הלכה יד:

יד ל מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה יד:

לעזי רש"י

קרישפ"ל [קרישפיל"א]. עולש.

מוסף רש"י

דחק קפיזא בקבא. כלי שבדעתו לתוק עד שיחזיק קפא, תקק כו ג' לוגין (חולין כה.). מורה ר"ש בפסיק רישיה ולא יומת. בתומר אתתוך דאם בהמה זו בשבת ואיני רוצה שתמות, דכיון דאי אפשר שלא תמות ממתכין תשיב ליה, וכי אמרינן דבר שאין מתכוין מותר כגון היכי דאפשר ליה בלא איסור, כגון גורר אדם מטה כשא ופפסל ונלבד שלא יתכוין לעשות חרץ, ואע"ג דאיכא למיתם דילמא עביד חרץ, כיון דלא מתכוין לחרי ואפשר לגריר בלא חרץ, כי עביד נמי חרץ דהוי מלאכה גמורה לא מיחייב. אבל היכי דודאי עביד חרץ, כגון דקא מכבה ליה דאי אפשר לגרירה בלא חרץ. **בריה דבת יעקב.** (סוכה לג:). **בריה דבת יעקב.** אמרי לא היה הגון לפיכך לא הזכירו (ערובין פ).

מוסף תוספות

א. אויר. תוס' הרא"ש. ב. רוח [ריח]. תוס' הרא"ש. ג. כשייבשו כ"כ. תוס' הרא"ש. ד. בהמה. [אלא להסיק. רש"ל]. אז בעי שיעור' רבה. תוס' הרא"ש. כדי לבשל ביצה קלה. רשב"ם. ה. אפי' הוציאן להיסק. תוס' הרא"ש. ו. דהא חזי לפרה. רשב"ם. ז. והא דאמרינן אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה שהוא אסור', היינו בדבר שהוא נהנה כגון דעביד בארעא דידיה, וכגון אב הקרצץ בהרת בנו בשעת מילה שהוא נהנה בדבר. תוס' הרא"ש. ח. שהוא במקום ברזא. תוס' הרא"ש. ט. לא לענין איסור ואיתר לכתחילה קא מפליג בין עביד בארעא דידיה לעביד בארעא דחבריה, אלא. תוס' הרא"ש. י. דבהכי איירי. תוס' הרא"ש. יא. מדרבנן, אע"פ שאינו נהנה. תוס' הרא"ש. יב. אע"ג דפסיק רישיה הוא, דודאי מכבה הוא. תוס' תוספות ו. ד"ה הא. דא"א לזלף ע"ג העצים שלא יכבה. תוס' הרא"ש. יג. פי' עגבי הדס. תוס' תוספות ו. ד"ה הא. הפוסלים אותו. תוס' הרא"ש. יד. כיון דלא ניחא ליה ולא חייש בהאי תיקון. תוס' תוספות ו. ד"ה הא. שאין מיעוט עגבי תיקון אלא למי שרוצה לצאת בו, אבל מאן דאית ליה הוצענא אחריתי אין זה תיקון אצלו כלל, אלא הרי הוא כמעבר עגבי ההדס בפסח שהדבר נראה פשוט שהוא מותר. מי' הרא"ש לקמן קיט. ד"ה הא. טו. שהרי זה שתולש העולשין אין צריך ליפוי הקרקע. מי' הרא"ש לקמן קיט. ד"ה הא.

רבינו חננאל (המשך)

הכותב ב' אותות בין בימינו בין בשמאלו בין משם אחד בין משני שמות בין משני סימניות בכל לשון חייב. ואקשינן עלה הכותב בשמאלו חייב הוא אין דרך כתיבה בכך. ואוקמה ר' ירמיה באיתר שהוא דרכו ליכתוב [בשמאל] שנמצא שמאלו במקום ימין. ואקשינן תוב אי הכי אימינו לא לחייבי דהא כל איתר שמאלו במקום ימינו, ונמצא הימין של איתר כי הוא שמאלו ואין דרך כתיבה בכך, ונדחת זה. ואוקמה אביי בשולט בב' ידיו דתרוייהו מיומנות הן, שנמצא כותב בשתיהן ודרך כתיבה בשתיהן. אבל מי שאינו שולט אלא בידו אחת, לא מיחייב משום כותב בשבת אלא בזמן שכותב בידו המיומנת, אבל אם כתב בידו אחרת לא מיחייב שאין דרך כתיבה בכך. לפיכך איתר שאין שולט אלא בשמאלו, שמאל דידיה כימין דעלמא היא וחייב עלה, ואם כתב בימינו אין דרך כתיבה בכך ולא(דך) מיחייב עליה. ור' יעקב ברא דבת יעקב אוקמה למתניתין כו' יוסי ומשום רושם הוא דמחייב, לפיכך חייב הרושם בין בימינו בין בשמאלו שאינו כותב אלא רושם. ואקשינן היכי יכלת למימר דמתניתין ר' יוסי היא והא איכא בתר הכין מימרא דר' יוסי דאלמא רישא לאו ר' יוסי היא. ומוקים לה לכולה כר' יוסי. א"ר יהודה **מצינו שם קטן משם גדול, שם משמעון ונח מנחור,** שהן שתי אותות מב' שמות, פי' ב' אותות מב' שמות כגון שם משמעון שהן שי"ן מ"ם והן ב' אותות וב' שמות כדאמרן שי"ן מ"ם, נח מנחור נו"ן חי"ת, ודן [מדניאל] כיוצא בהן. אבל ב' אותות שהן שם אחד כגון גג שזה וזה גימ"ל והן שתי אותות בשם אחד, כיוצא בו דד, הה, חח, סס, רר, שש, תת, ולישנא דרבנן טט, צץ, אילו ב' אותות שהן שם אחד, שהן דד הה חח, ה"א ה"א, חי"ת חי"ת וכיוצא בהן. **ואקשינן** וכי ר' יהודה הכותב ב' אותות והן ב' שמות כדאמרן הוא דמחייב, אבל ב' אותות והן שם אחד לא מחייב, והתניא חייב עד שיכתוב את כל השם, ת"ל מאחת, אפילו מקצת מאחת, אי מאחת ואפילו מקצתה יכול אפילו לא כתב מן התיבה אלא אות אחת יהא חייב,

הקודח כל שהוא חייב בשלמא לרב מיחזי כמאן דחר חורתא לבניינא אלא לשמואל לאו גמר מלאכה הוא הכא במאי עסקינן דבזעיה ברמצא דפרזלא ושבקיה בגוויה דהיינו גמר מלאכה: [א]זה הכלל: זה הכלל לאתויי מאי לאתויי [ב]דחק קפיזא בקבא: רשב"ג אומר [ג]המכה בקורנס על הסדן כו': מאי קעביד רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו מפני שמאמן את ידו קשו בה בני רחבה אלא מעתה חזא אומנתא בשבתא וגמר הכי נמי דמיחייב אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו שכן מרדדי טסי משכן עושין כן תניא נמי הכי [ד]רשב"ג אומר אף המכה בקורנס על הסדן בשעת מלאכה חייב שכן מרדדי טסי משכן עושין כן: **מתני' [ה]החורש כל שהוא המנכש והמקרסם והמזרד כל שהוא חייב [ו]המלקט עצים אם לתקן כל שהן אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה המלקט עשבים אם לתקן כל שהוא אם לבהמה כמלא פי הגדי: **גמ'** למאי חזי חזי [ז]לביזרא דקרא דכוותה גבי משכן שכן ראוי לקלח אחד של סממנין: המנכש והמקרסם והמזרד: ת"ר [ח]התולש עולשין והמזרד זרדים אם לאכילה כגרוגרת אם לבהמה כמלא פי הגדי אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה אם לייפות את הקרקע כל שהן אטו כולהו לא ליפות את הקרקע גינהו רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו באגם שנו אביי אמר אפילו תימא בשדה דלאו אגם וכגון דלא קמיכוין והא [ט]אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא יומות לא צריכא דקעביד בארעא דחבריה: **מתני'** [י]הכותב שתי אותיות בין בימינו בין בשמאלו בין [יא]משם אחד בין משתי אותיות בין משתי [יב] סמניות בכל לשון חייב אמר רבי יוסי לא חייבו שתי אותיות אלא משום [יג]רושם שכך כותבין על קרשי המשכן לידע איזו בן זוגו א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל: **גמ'** בשלמא אימין ליחייב משום דדרך כתיבה בכך אלא [יד]אשמאל אמאי הא אין דרך כתיבה בכך א"ר ירמיה באתר יד שנו [טו]ותהוי שמאל דידיה כימין דכ"ע ואשמאל ליחייב אימין לא ליחייב אלא אמר אביי [טז]בשולט בשתי ידיו רב יעקב [יז]בריה דבת יעקב אמר הא מני ר' יוסי היא דאמר לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם והא מדסיפא ר' יוסי היא רישא לאו ר' יוסי [יח]כולה רבי יוסי היא: א"ר יהודה מצינו אלא ר' יהודה שתי אותיות והן שני שמות הוא דמחייב שתי אותיות והן שם אחד לא מחייב והתניא [יט]ועשה אחת [כ]יכול עד שיכתוב כל השם ועד שיארוג כל הבגד ועד שיעשה כל הנפה ת"ל מאחת אי מאחת יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת ולא ארג אלא חוט אחד ולא עשה אלא בית אחד בנפה**

ת"ל

בגלטורי בעלמא חייב. [ח] פירוש ת"ל שכותבין בקמיע וכן פירש ר"ח ויש מפרשים ת"ל היינו אמן אמן (סנה) שכותבין בקמיעין וליתא דהיינו נוטריקון וחייב אפילו באחד ורבנן דפטרי במתני' [ט] פטרי אפילו בב' וג': **א"א דאאזרך איבא בינייהו.** ת"ל אחת היא כיצד אינו חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל [א] רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח א"ר יוסי וכי משום כותב הוא חייב והלא אינו חייב אלא משום רושם שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזו היא בן זוגו לפיכך שרט שריטה אחת על שני נסרין או שתי שריטות על נסר אחד חייב רבי שמעון אומר [1] ועשה אחת יכול עד שיכתוב את כל השם עד שיארוג כל הבגד עד שיעשה את כל הנפה ת"ל מאחת אי מאחת יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת ואפילו לא ארג אלא חוט אחד ואפילו לא עשה אלא בית אחד בנפה ת"ל אחת היא כיצד אינו חייב עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת ר' יוסי אומר [ו] ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת קתני מיהא רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב לא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל אפילו לא כתב אלא ב' אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח ור"ש היינו ת"ק וכ"ת אלף אלף [2] דאאזרך איבא בינייהו דת"ק סבר [ז] אלף אלף דאאזרך לא מיחייב ור"ש סבר כיון דאיתיה בגלטורי בעלמא חייב למימרא דר"ש לחומרא והתניא [ח] הקודח כל שהוא חייב המגרר כל שהוא המעבד כל שהוא [ט] הצר בכלי צורה כל שהוא רש"א עד שיקדח את כולו עד שיגרור את כולו עד שיעבד את כולו עד שיצור כולו אלא ר"ש הא אתא לאשמעינן עד שיכתוב את השם כולו ומי מצית אמרת הכי והתניא רש"א ועשה אחת יכול עד שיכתוב את השם כולו ת"ל מאחת תריץ ואימא הכי יכול עד שיכתוב את הפסוק כולו ת"ל מאחת ר' יוסי אומר ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת [ט] א"ר יוסי בר' חנינא מ"ט דר' יוסי אחת מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת אחת שמעון מאחת שם משמעון הנה אבות [י] מהנה תולדות אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות: א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול: מי דמי מ"ם דשם סתום מ"ם דשמעון פתוח אמר רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר מיתיבי [13] וכתבתם שתהא כתיבה תמה [יא] שלא יכתוב אלפין עיינין אלפין ביתין כפין כפין ביתין גמין צדין צדין גמין דלתין רישין רישין דלתין היהין היהין חיתין חיתין היהין ווין יודין יודין ווין זיינין נונין נונין זיינין טיתין פיפין פיפין טיתין כפופין פשוטין פשוטין כפופין מימין סמכין סמכין מימין סתומין פתוחין פתוחין סתומין [יב] פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה סתומה לא יעשנה פתוחה [יג] כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה [יד] או שלא בדיו [טו] או שכתב את האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו הוא דאמר כי האי תנא דתניא [יז] רבי יהודה בן בתירה אומר נאמר בשני [4] ונסכיהם בששי [5] ונסכיה בשביעי [6] כמשפטם הרי מ"ם יו"ד מ"ם מים מכאן רמז לניסוך מים מן התור' ומדפתוח ועשאו סתום כשר סתום נמי סתום ועשאו פתוח כשר מי דמי פתוח ועשאו סתום

בשביעי במשפטם גרסינן. כדמוכח בפרק קמא דתענית (דף ג:) וכן הוא במסורת הגדולה ולא כרש"י [י] דגרס בשמיני בס"פ לולב וערבה (סוכה דף מז:): גרוי

ת"ל אחת. שהרא מלאכה שלימה במקום אחד: **שם משמעון.** ולגבי בגד נמי שני חוטין ובנפה שני בתין שמקיימין [ח] כך לפי שאין אדם אורג בגד ביום אחד ועושה נפה בבת אחת ומתחיל ועושה כדי קיום שלא יהא נסתר מלאיו: **אפילו לא כתב.** מתיבה גדולה: **אלא ג' אותיות של שם אחד כגון שם פת.** והן מתיבות גדולות כגון שם משמעון משך שמשם תת מתתיאו תתנו וכ"ש אם נתכוין לקנות תחילה: **שיוצא בה מתקיימת.** ולקמיה פריך היינו ת"ק: **ר' יוסי אומר.** מפרש למילתיה לקמן: **היינו ת"ק.** שם תת: **וכ"ש אלף אלף דאאזרך.** שהם שתי אותיות מתיבה גדולה אבל לא מלינו שהיא תיבה קטנה בכל המקרא: **כיון דאיתא בגלטורי.** קמיעות וכתבים של מכשפות ושל שמות קורין בלשון לטי"ן של מיני קלטורו"ס ורגילין סופרין לכתוב בהן תיבות של שתי אותיות ואינם תיבות במקום אחר: **המגרר.** כלונסות או קלפים דהוא תולדה דממחק: **הקודח כל שהוא.** קלח הנקב ואע"פ שלא עבר עודי העץ לראות בעבר השני: **כל שהוא.** מן הצורה: **אם כולו.** כל מה שנתכוין לגרר או לעבד מתחלה בבת אחת: **כל השם.** כל התיבה: **מ"ט דר' יוסי.** היכי דריש ליה: **אחת מאחת.** ה"ל למכתב ולשתוק וכתב מ"ם יתירה [ומהנה יתירא]: **הנה מהנה.** מ"ג הנה הוה ליה למכתב וכתב מהנה מ"ם יתירה ומאחת יתירה הלכך למדרשינהו לכולהו כתבינהו. ודרוש אחת הנה הנה בלא מ"ם הכי אחת שהיא הנה הנה שהיא אחת לתרי גווני איכא למידרש משמעותייהו ועשה עבירה אחת והיא לו הנה חייב חטאות הרבה אי נמי ועשה אחת עשייתו תשובה לו כאחת ואע"פ שהנה הוי משמע שהרבה עבירות עשה והיינו הנה שהיא אחת הלכך תרוייהו דריש ביה פעמים שהיא כן ופעמים שהיא כן כדמפרש לקמיה: **אחת שמעון.** כלומר דריש מ"ם יתירה אחת הוי משמע דאינו חייב עד שיכתוב כל התיבה שנתכוין לכתוב: **מאחת שם משמעון.** כתב מאחת למימר דאפילו לא כתב אלא מקצתה ובלבד שתהא מקוימת [ג] במקום אחר דומיא דאחת דריש ביה דקרא: **הנה.** הוי משמע אבות כתב מהנה לרבויי תולדות: **אחת שהיא הנה.** דאמרן לעיל [1] ה"ד כגון שעשאן בזדון שבת ושגגת מלאכות ואע"ג דכולן אינן אלא חילול שבת אחת מיחייב לכל מלאכה ומלאכה דגופי מלאכות מחלקין הוחל ואיכא שגגה טובא: **הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות.** שאף על פי שהן גופי מלאכות הרבה אינו חייב אלא אחת דחדא שגגה היא: **מי דמי כו'.** זה שנתכוין לכתוב שם משמעון מ"ם פתוחה כתב והיכי קרי ליה מתקיימת במקום אחר והא לא הוא: **ועשאו.** שלם כהלכתה: **אלפין עיינין.** יש שכותבין כן מפני שדומין בקריאתן: **ביתין כפין.** דומין בכתיבתן: **גמין צדין.** דומין בכתיבתן אלא שזה למעלה וזה למטה: **זיינין נונין.** פשוטין: **כפופין.** כ"ף פ"ה לד"ל נו"ן: **פשוטין.** הכפולות שלהן פשוטות: **ממין סמכין.** מ"ס סתומה שדומה לסמ"ך: **סתומין.** מ"ס סתומה: **פתוחין.** מ"ס פתוחה: **כתבה.** לספר תורה: **כשירה.** בדילוגין אריא ולבינה: **מלאן רמז כו'.** כלומר מ"ס דונסכיהם דריש ליה בפתוחה. [שמע מינה] דפתוח ועשאו סתום כשר ומדפתוח ועשאו סתום כשר הוא הדין נמי סתום ועשאו פתוח כגון שם [ט] משמעון וכשר להתקיים במקום אחר: **עלויי**

[ח] לעיל ע. סנהדרין סב. [כריתות ג. ע"ש], [ט] [תוספ' פ"י"ב], [י] [לעיל ע. סנהדרין סב. ע"ש], [יא] [מנחות לג: וע"ש תוס' ד"ה עשאה כשירה], [יב] תענית כ:, [יג] [דף ע:], [יד] [נראה של"ל שמן], [טו] [שני פרושים הללו כתוביס בערוך ערך אלף], [טז] [לקמן קד:], [יז] [לפיהו ברש"י דסוכה מז. ד"ה רב אמי אימא] מזה"ל בשביעי כתיב במספרם כמשפטם וכו' ובקרבנות שמיני כתיב במספרם כמשפטו וכו'],

תורה אור השלם

1 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה: ויקרא ד ב

2 אֲנִי יְיָ וְאֵין עוֹד זוּלָתִי אֵין אֱלֹהִים אֲאַזֶּרְךָ וְלֹא יְדַעְתָּנִי: ישעיהו מה ה

3 וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: דברים ו ט

4 וְשֵׂעִיר עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: במדבר כט יט

5 וְשֵׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהָ: במדבר כט לא

6 וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּהֶם לְפָרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם: במדבר כט לג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שם משמעון וכו' בתין שמתקיימין כך: (ב) ד"ה מאחת וכו' שהתא מתקיימת במקום:

לעזי רש"י

לטי"ן. לטינית.
קלוטורי"ס [קלטיריי"ש]. אותיות של כישוף.

רבינו חננאל (המשך)

לה הכי וכי מצית אמרת דלא מחייב ר"ש אלא עד שיכתוב את כל השם כולו, והתניא ר"ש אומר ועשה אחת, יכול עד שיכתוב כל השם כולו ת"ל מאחת כו', והנה אפילו לא כתב אלא מקצת השם חייב. ומתרצינן להא מתניתא הכי, יכול עד שיכתוב כל הפסוק כולו שנתכוון לכותבו או אפילו נתכוון לכתוב איגרת אינו חייב עד שיכתוב כל מה שנתכוון לו, ת"ל מאחת, אפילו מקצת מן האגרת או מקצת מן הפסוק חייב ולעולם מלה שלימה. **הא** דר' יוסי דאמר משום רושם, פשוטה היא. ומקום שנתכוון לרשום ולא לכתוב חייב ואפילו אינן דבר ידועה ברשימה. במה בין בימינו בין בשמאלו חייב. ירדשלמי א"ר אמי והקמות את המשכן למשפטו, וכי יש משפט לעצים אלא [אי זהו] קרש שזכה לינתן בצפון ינתן בצפון לעולם וכן בדרום, לפיכך היו רושמין עליהן שלא יתחלפו. דבי רב הושעיא ודבי בר פדי הוו עיילין ונפקין כו'. תרתין זרעין [הוון] בצפורי בולבטיא ופנגיא, והוון בולבטיא

ת"ל אחת היא כיצד אינו חייב עד שיכתוב שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל נח מנחור דן מדניאל גד מגדיאל [א] רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח א"ר יוסי וכי משום כותב הוא חייב והלא אינו חייב אלא משום רושם שכן רושמין על קרשי המשכן לידע איזו היא בן זוגו לפיכך שרט שריטה אחת על שני נסרין או שתי שריטות על נסר אחד חייב רבי שמעון אומר [1] ועשה אחת יכול עד שיכתוב את כל השם עד שיארוג כל הבגד עד שיעשה את כל הנפה ת"ל מאחת אי מאחת יכול אפילו לא כתב אלא אות אחת ואפילו לא ארג אלא חוט אחד ואפילו לא עשה אלא בית אחד בנפה ת"ל אחת היא כיצד אינו חייב עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת ר' יוסי אומר [ו] ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת קתני מיהא רבי יהודה אומר אפילו לא כתב אלא שתי אותיות והן שם אחד חייב לא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל אפילו לא כתב אלא ב' אותיות והן שם אחד חייב כגון שש תת רר גג חח ור"ש היינו ת"ק וכ"ת אלף אלף [2] דאאזרך איבא בינייהו דת"ק סבר [ז] אלף אלף דאאזרך לא מיחייב ור"ש סבר כיון דאיתיה בגלטורי בעלמא חייב למימרא דר"ש לחומרא והתניא [ח] הקודח כל שהוא חייב המגרר כל שהוא המעבד כל שהוא [ט] הצר בכלי צורה כל שהוא רש"א עד שיקדח את כולו עד שיגרור את כולו עד שיעבד את כולו עד שיצור כולו אלא ר"ש הא אתא לאשמעינן עד שיכתוב את השם כולו ומי מצית אמרת הכי והתניא רש"א ועשה אחת יכול עד שיכתוב את השם כולו ת"ל מאחת תריץ ואימא הכי יכול עד שיכתוב את הפסוק כולו ת"ל מאחת ר' יוסי אומר ועשה אחת ועשה הנה פעמים שחייב אחת על כולן ופעמים שחייב על כל אחת ואחת [ט] א"ר יוסי בר' חנינא מ"ט דר' יוסי אחת מאחת הנה מהנה אחת שהיא הנה והנה שהיא אחת אחת שמעון מאחת שם משמעון הנה אבות [י] מהנה תולדות אחת שהיא הנה זדון שבת ושגגת מלאכות הנה שהיא אחת שגגת שבת וזדון מלאכות: א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול: מי דמי מ"ם דשם סתום מ"ם דשמעון פתוח אמר רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר מיתיבי [13] וכתבתם שתהא כתיבה תמה [יא] שלא יכתוב אלפין עיינין אלפין ביתין כפין כפין ביתין גמין צדין צדין גמין דלתין רישין רישין דלתין היהין היהין חיתין חיתין היהין ווין יודין יודין ווין זיינין נונין נונין זיינין טיתין פיפין פיפין טיתין כפופין פשוטין פשוטין כפופין מימין סמכין סמכין מימין סתומין פתוחין פתוחין סתומין [יב] פרשה פתוחה לא יעשנה סתומה סתומה לא יעשנה פתוחה [יג] כתבה כשירה או שכתב את השירה כיוצא בה [יד] או שלא בדיו [טו] או שכתב את האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו הוא דאמר כי האי תנא דתניא [יז] רבי יהודה בן בתירה אומר נאמר בשני [4] ונסכיהם בששי [5] ונסכיה בשביעי [6] כמשפטם הרי מ"ם יו"ד מ"ם מים מכאן רמז לניסוך מים מן התור' ומדפתוח ועשאו סתום כשר סתום ונמי סתום ועשאו פתוח כשר מי דמי פתוח ועשאו סתום

עלויי

עליין ונפקין ושאלין בשלמא דנשיא בכל יום עליין קודמוהי ונפקין קודמוי, והוון פגניא עליין ונפקין בתריהון. אזלין פגניא והוכין באורייתא ואתי למיעל קודמוי דבולבטיא. אשתאלת לרבנן, על ר' יוחנן ודרשה בי מדרשא (תניא) [דרבי בנייה] אפילו ממזר ות"ח וכהן גדול ע"ה, ממזר מ"ח קודם. ולא תימא הני מילי לפדות ולהחיות ולכסות, הא לישיבה לא אלא אפילו לישיבה ת"ח קודם, מ"ט יקרה היא מפנינים, מכ"ג שנכנס לפני ולפנים. וקיי"ל כת"ק דמתניתין, דאפילו ר' יוסי דקיי"ל נמוקו עמו, הא (דאינך) [חזינן] ר' יוסי בר' חנינא [דאמר] מ"ט דר' יוסי דדריש ועשה אחת ועשה הנה, ומפרש אחת שמעון מאחת שם משמעון, שמעינן מיניה דמודי ר' יוסי כי הכותב שם משמעון חייב משום כותב. וגרסינן נמי בהזורק מילתא פשיטתא, פשיטא נתכוון לזורק ח' וזורק ד' הרי כתב שם משמעון, וכן נמי בכיצד הרגל וכבר פירשנוה התם. **אמר מר א"ר יהודה מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון ומשמואל.** מי דמי מ"ם דשמעון פתוח ומ"ם דשם סתום, וכאשר יכתוב שם סתום, שלא יקרא אלפין עיינין ביתין כפין, כלומר שלא תהא צורת כשר. ומותבינן עלה וכתבתם על מזוזות ביתך, פירוש וכתבתם כתב תם, שלא יקרא אלפין עיינין ביתין כפין, כלומר שלא תהא צורת בי"ת בלא תגין כמו כ"ף כו', קתני מיהת כן ולא אותיות פתוחות סתומות ולא סתומות פתוחות, כלומר אם יכתוב במזוזה אות שלימה פתוחה סתומה תיגנז מלכל שהיא פסולה. **ופריקינן** מתניתין דמחייב הכותב שם משמעון ופריק רב חסדא זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר, ר' יהודה בן פתירא היא דדריש סימן לימי החג דרמיזי קראי, כלומר ונסכיהם כתוב מ"ם יתירה, ובכולהו כתיב ונסכה וגהכא כתיב ונסכיה יו"ד יתירה, וכן בכולהו כתיב כמשפט והכא כמשפטם, והרי ונסכיהם ונסכיה כמשפטם מים. ומצאנו נמי סתום באמצע תיבה כדכתיב למרבה המשרה, ומדפתוח ועשאו סתום כשר כך סתום ועשאו פתוח כשר. **ואקשינן** בשלמא פתוח ועשאו סתום

ר' יהודה במתניתין כי הכותב ב' אותות מב' שמות הוא שהוא חייב, כגון שם משמעון וכיוצא בו דידיה הוא, כלומר סברא דידיה שמעה ממאן דליתיה רביה וסברא ולא תנא לה משמיה, לפום דפליגא על רביה. והא דתני כי חייב אפילו כותב ב' אותות משם אחד כגון שש תת, משם רבן גמליאל רביה שנאה. **ואקשינן** נמי אליבא דר' שמעון דקתני סתם עד שיעשה מלאכה שכיוצא בה מתקיימת, והלא תנא [קמא] לא חייב אות אחת ולא חוט אחד בבגד ולא בית אחד בנפה, והלא שם משמעון ונח מנחור כיוצא בהן מתקיימת כן בבגד וכן בנפה, ונמצאו דברי ר' שמעון כת"ק, מה בא ר' שמעון לאשמעינן. וכי תימא ב' אותות שהן שם אחד איכא בינייהו, דת"ק לא מיחייב ור' שמעון מחייב. אי הכי היינו ר' יהודה דהוא נמי ת"ק דר"ש ומחייב כי האי גוונא ולתרווייהו (תני) [קרי] להו ת"ק. וכי תימא אין הכי נמי, מיהו ר' יהודה אינו מחייב אלא בב' אותות שהן מילה ידועה כגון שש שהוא מלשון ששה ותת שהוא מלשון נתינה ושש שהוא מלשון ששון, אבל אל"ף אל"ף או בי"ת שאין מהן מלה ידועה כלל, אם נתכוין לכתוב אאזרך וכתב אא, ר' יהודה לא מחייב בהני כיון דלא משכחת מניהו שם ולא מלה ידועה. ור"ש אמר לך כיון דאיכא בכתיבא כה"ג בגלטורי ומתקיימין, כשאר כתיבה שהיא מלאכה מתקיימת אני קורא בה וחייב. פי' גלטורי, קמיעין שכותבין בהן אותיות כגון אא יי וכיוצא בהן). **ואקשינן** תוב וכי ר' יהודה בהא מיקל ור' שמעון מחמיר והוא מחייב, והא שמעינן ליה לר' שמעון דמיקיל בכי האי גוונא דתניא והקודח ר' שמעון אומר עד שיקדח את כולו כו', הנה ר' שמעון מיקל ולא מחייב אלא במאן דעביד כולה מלאכה. וכן איתי מחייב אלא עד שיכתוב את כל השם, ואיך אתה אומר כי מחייב ר"ש אאלף אלף דאאזרך. **ודחינן**

ט) עיין בערוך ערך אלף.

עלויי קא מעלי ליה. שהיתה מ"ס סתומה בלוחות אבל מ"ס פתוחה לא היתה בלוחות כדמפרש מנגלף לופים אמרוס וכיון דאמר רב חסדא מ"ס וסמ"ך שבלוחות בנם היו עומדים לא אפשר לאוקומיה אלא בסתומה דהואיל והכתב היה נראה משני עבריהם היה לה ליפול אם לא שבנם היה עומד אבל פתוחה אין בה כח עכ"כ מנגלף דרבי ירמיה דאמר לופים אמרוס בפתוחים קאמר. יש שמקשין סוגיא זו על סוגיא דאמר במגילה[ט] דרמינן הא דר' ירמיה אהא דרב חסדא אלמא תרוייהו בסתומין ואין זו קושיא שכן דרך הס"ס המקשן מהפך הסברא כאן כדי שיקשה ובמקום אחר מהפכו לפי הקושיא ואי הוה בעי התם לתרוצי כי איתמר דרב חסדא בסתומין ודר' ירמיה בפתוחין הוה מתרץ ליה אלא תירוצא מעליא שני ליה התם וה"ג: **מיהוה הוה.** תרוייהו ולא[כ] ידעי הי באמצע תיבה כו': **ונקרא מנחון.** האותיות הפוכות והתיבה הפוכה ולא אשמועינן אלא שהיה החקק נוקב את כל הלוח ולפיכך היו מ"ס וסמ"ך בנס: **נבוב בהר סרו.** לא היו בלוחות אלא תיבה בעלמא נקט: **אלף ביגה.** למוד תורה: **מ"ט פשיט לרעיה דגימ"ל לגבי דלי"ת.** ולא לגבי ביי"ת: **מ"ט פשיט לרעיה דדלי"ת לגבי גימ"ל.** ולא לגבי ה"א שמושכה קצת לגד גימ"ל: **דלימליה ליה.** עני נפשיה ולא יטריחנו לבעל הבית לרוץ אחריו: **ה"ו.** כמו אני והו (סוכה דף מה.) שמות הס: **ומטיב לך.** היינו טי"ת: **ירושה.** היינו יו"ד: **כפר.** היינו כ"ף: **לעולם הבא.** היינו למ"ד: **מאמר פתוח ומאמר סתום.** יש דבריס שנתן רשות לדורשן ויש שאתה מצווה לסותמן כגון מעשה מרכבה: **נאמן לפופ.** אדם כשר צריך להיות כפוף ועניו וסופו להיות פשוט וחקוף לעולם הבא: **סימניס.** של סדר שמועות דתנא או אמורא בגירסא ולא תשכח אחת מהן כגון אלו שבש"ס: **פה פתוח.** בשעת המכנסים פזרי[ל]: **פה סתום.** בשעת המפזרים כנס[מ] אם יש גדול ממך: **במנוד ראש.** ברתת וענוה יתירה: **מ"ע מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש.** ליישנא דמעליא הוא שאמוריו של רי"ש לגבי הקו"ף. שאין הקב"ה רוצה להסתכל בפני רשע: **פגא דקו"ף.** כמין זי"ן שעושין בסופו של גג קו"ף: **לרעיה דקו"ף תליא.** שאינה נדבקת עם גגה: **ליעול בהך.** יקיף תחת רגלי הקו"ף ויכנס בפתח של ימין: **מסייעין אותו.** ומכינין לו פתח: **הוא יליף.** מעצמו ילין לא יסייעוהו ולא ימנעוהו: **ואם לענוים.** ולמדה טובה הוא נמשך: **יתן חן.** יסייעוהו מן השמים: **מקרבן מיליה.** אותיותיו קרובות שלשתן קרובות כסדרן של אלפא ביתא:

גרועי קא מגרע ליה דאמר רבי חייא בר אבא מנצפך צופים אמרום. ות"ת דהכא משמע[א] דבפתוחה קאמר לופים אמרוס ובפ"ק דמגילה (דף ג:) פריך עלה דר' חייא בר אבא מאלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר ועוד האמר רב חסדא מס וסמך שבלוחות בנם היו עומדים משמע דר' חייא[ב] בסתומה איירי ואור"י דהכי קאמר התם ועוד האמר רב חסדא[ג] ועוד אי רבי חייא בר אבא בסתומה איירי תקשה נמי דרב חסדא אלא ודאי בפתוחה איירי והא דנקט מנצפך ולא נקט להו כסדר אלפא ביתא משום דמנצפך משמע מן לופיס[ד] ט): **נבוב** בובן בהר רהב. תימה דאמאי נקט להו כיון דלא הוה בלוחות: **א"ל דר' יהושע בן לוי אתו דרדקי כו'.** מ) בירושלמי ובברלשית רבה (פ' ח) קאמר דר' אליעזר ור' יהושע הוו מאותן דרדקי וחולק על הס"ס שלנו והא דאמר בפרקי דר' אליעזר אלא למד ר' נ) אליעזר תורה אלא עד שהיה גדול היינו אלא עסק עד שנעשה גדול: **אית דגרסי בא ליטמא פתחין לו.** כלומר יש לו פתחים ליכנס בא ליטהר מסייעין אותו שפותחין לו פתח ליכנס והיינו דומיא דלעיל דשביק ליה פתח ליכנס ולהכהנו דגרסי בא ליטמא פותחין לו לריך לומר דמסייעין אותו הוי טפי מפותחין[ה]:

נתכוין

נפשיה ומ"ט מהדר אפיה דדל"ת מגימ"ל דליתן ליה בצינעה כי היכי דלא ליכסיף מיניה ה"ו זה שמו של הקב"ה ז"ח ט"י כ"ל ואם אתה עושה כן הקב"ה זן אותך וחן אותך ומטיב לך ונותן לך ירושה וקושר לך כתר לעוה"ב מ"ם פתוחה מ"ם סתומה מאמר פתוח מאמר סתום נו"ן כפופה נו"ן פשוטה נאמן כפוף נאמן פשוט ס"ע סמוך עניים ל"א [ו]**סימנין עשה בתורה וקנה אותה פ' כפופה פ' פשוטה פה פתוח פה סתום צד"י כפופה וצד"י פשוטה צדיק כפוף צדיק פשוט היינו נאמן כפוף נאמן פשוט הוסיף לך הכתוב כפיפה על כפיפתו מכאן שנתנה התורה במנוד ראש קו"ף קדוש רי"ש רשע מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע ומאי טעמא מהדרה תגיה דקו"ף לגבי רי"ש אמר הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי ומ"ט כרעיה דקו"ף תליה** [ז]**דאי הדר ביה ליעייל וליעול בהך מסייע ליה לריש לקיש** [ח]**דאמר ר"ל מ"ד** [2] **אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעים אותו שי"ן שקר תי"ו אמת מאי טעמא שקר מקרבן מיליה אמת מרחקא מיליה שיקרא שביח קושטא לא שביח ומ"ט שיקרא אחדא כרעיה קאי ואמת מלבן לבוניה קושטא קאי שיקרא לא קאי א"ת ב"ש אותי תעב אתאוה לו ב"ש כי לא חשק שמי יחול עליו ג"ר גופו טימא ארחם עליו ד"ק דלתותי נעל קרניו לא אגדע עד כאן מדת רשעים אבל מדת צדיקים א"ת ב"ש אם אתה בוש ג"ר ד"ק אם אתה עושה כן גור בדוק ה"ץ ו"ף חציצה הוי בינך לאף ז"ע ח"ם ט"ן ואין אתה מזדעזע מן השטן י"ם כ"ל אמר [שר של] גיהנם לפני הקב"ה רבונו של עולם לים כל אמר הקב"ה אח"ם בט"ע גי"ף אני חס עליהם מפני שבעטו בגיף דכ"ץ דכים הם כנים הם צדיקים הם הל"ק אין לך חלק בהן ומרז"ן ש"ת אמר גיהנם לפניו רבונו של עולם מרי זניני מזרעו של שת א"ל א"ל ב"ם ג"ן ד"ם להיכן אוליכן** (ט) **לגן הדם ה"ע ו"ף אמר גיהנם לפני הקב"ה רבונו של עולם עיף אנכי ז"ץ ח"ק הללו זרעו של יצחק ט"ר י"ש כ"ת טר יש לי כיתות כיתות של עובדי כוכבים שאני נותן לך:**

מתני'

אמם מרחקן מיליה. זו בתחילת אל"ף בי"ת וזו באמצע וזו בסוף: **אחד כרעה.** כל אות ואות שבו עומדת על רגל אחד: **אמם מלכן לצוני.** מושכנין תחתיה אותיותיו כמין לבינה דאל"ף הרי יש לה ב' רגליים ומושכה טוב ורגל השני רחב: **אתאוה לו.** בתמיה. וכן כולן: **ע"כ מדת הרשעים.** כן הוא נדרש אצל רשעים: **אם אח בוש.** מלחטוא: **ג"ר ד"ק גור בדוק.** נפשך תהא צרורה תחת כסאי ודוק שמיים: **י"ם כ"ל.** גיהנם קרוי יס כל לפי שהרוב הולכים שם: **אמר שר של גיהנם.** ליס שלי תן את כל העולם ואפי' ישראל: **אמר ליה אח"ם בט"ע גי"ף.** אלפא ביתא היא אצל מ"ת ב"ש וכולן סדורות בספר ילירה: **אני אחוס עליהם על שבעטו בגיף.** בגיאוף: **דכ"ץ.** נוטריקון דכים כנים לדיקים: **אין לך.** גיהנם חלק בהן בישראל: **ומרז"ן ש"ת.** ואומר שר של גיהנם זוני מזרעו של שת כל העובדי כוכבים וישראל: **א"ל ב"ם.** אמר לו הקב"ה לא יהא לך חלק בהם: **ג"ן ד"ם.** אמר הקב"ה אוליכם לגן הדם לגן עדן: **ה"ע ו"ף.** הגני עף ברעב: **ז"ץ ח"ק.** הללו זרעו של יצחק הס ולא אתנם לך: **ט"ר י"ש כ"ת.** שמור לי והמתן יש לי כתות אחרות:

מתני'

---

1 אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי׃ ויקרא כז לד
2 אם לְלֵצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָוִים יִתֵּן חֵן׃ משלי ג ל

מוסף רש"י

בנס היו עומדין. שהיתה מקיקפן מסני עבריהן הלכך שלר אותיות יש להן מקום דבק, אלא מ"ס וסמ"ך היתה כאויר (מגילה ג.). **מנצפך.** כפל אותיות, **צופים אמרום.** נגיאי הדורות (מגילה ג.). **אם ללצים.** הוא בא להתחבר, הוא יליץ. לא יתנעוהו ולא ישמרוהו, אם לענויים הוא בא להתחבר יתן לו חן מי שביזו ליתן (יומא לח:) **לו:** הוא יליץ, הקב"ה יליץ אותו, לומר פותח לו להיות לו (מנחות כט:). **בא ליטמא.** כיון שבא אדם ליטמא ולהיות רשע, פותחין לו. פתח הטומאה ליכנס בו, מספיקין בידו ואין מונעין ממנו מן המטיב לעכבו (יומא שם).

מוסף תוספות

א. [ד]באותיות הכפופות ובמ"ם. ריטב"א.
ב. [ב]אותיות הפשוטות והמ"ם. ריטב"א. ג. בדרך מה נפשך, דבין דלההו פתוחות או סתומות תיקשי הא דתניא אלה המצוות וכו'. ריטב"א.
ד. כלומר מן צפך, כלומר אלו אותיות שקבלן ישראל מן צופיך. למב"ן.
ה. כלומר מן נופל על ומשום לשון נופל על הלשון נקרא מנצפ"ך בלשון 'צופיך'. תוס' מגילה נ: ד"ה ועוד. ה. דמעיקרא שבקו ליה פתחא. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

פרק שנים עשר הבונה

אמרו ליה לר' יהושע בן לוי אתו דרדקי לבי מדרשא ואמרו מילי דאפי' בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותייהו. בתחילת בראשית דר' אושעיא אמרו מעשה היה ביום סגריר ולא נכנסו חכמים לבית הוועד והיו שם תינוקות, אמרו באו ונעשה כצופים כו'. ויש אומרים ר"א ור' יהושע ור"ע היו, קראו עליהן גם במעלליו יתנכר נער. ומשכחת לה בגמ' דבני מערבא בפ' מגילה נקראת [הל' ט].

סליק פרק הבונה

הגהות הב"ח

(א) גמ' לסיכן אוליכם לגן:
(ב) רש"י ד"ה מיהוה וכו' תרוייהו ולא הוה ידעי:

רבינו חננאל

דעלויי עלייה דכל אות שהיתה כתובה בלוחות חשובה היא ומעולה מן האותיות שנתוספו אח"כ, ובלוחות לא היה מ"ם אלא סתומה, כרב חסדא דאמר רב חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין. פי' מ"ם סתום, מכל צד הוא סתום כמו סמ"ך, וכיון שהיו האותיות כולן בלוחות חרוצות חרותות מפולשות, הרי (כיס) [אות] האמצעי כגון הלובן שלהן אם יש במה להיסמך בהן עומד הלבן בלוח, אבל מ"ם וסמ"ך שאין להם במה להיסמך, בנס עומד הלבן שבתוכם, שאילו נפל הלבן היה נראה מקומו נקב ואין בו צורת האות. לפיכך המ"ם סתום כיון שהיה חרות בלוחות יש בו עילוי, אלא המ"ם הפתוח גרוע הוא וכיון שעשה הסתום פתוח גרועי גרינה שהפתוחין מחודשין ולא היו בלוחות, דא"ר ירמיה ואיתיביה ר' חייא בר אבא מנצפ"ך צופים אמרום. ופריק לעולם מהוה הוו בלוחות הפתוחות והסתומות, שאין נביא יכול לחדש דבר, וכך היו מתוקנין להיות הפתוחות בראש התיבה ובאמצעה, והסתומות בסוף התיבה. ורוב העם מן הסופרים ההדיוטות שכחום, והיו כותבין הסתומין בין באמצע תיבה בין בסוף תיבה, וכן הפתוחות, עד שחזורו ב"ד ותיקנום להם כאשר היו מסורין מיוסדין בידיהן. וכיון שהיתה ירכתי הכתב מפולשות מצד זה לצד זה קיימא דרב חסדא שהיה נראה מאחוריו הפוך, כדרך הנקרא כתב שע"ג זכוכית מאחוריו.

עלויי קא מעלי ליה דאמר רב חסדא [ג]**מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנם היו עומדין אלא סתום ועשאו פתוח גרועי קא מגרע ליה דאמר ר' ירמיה ואיתימא ר' חייא בר אבא** [ד]**מנצפך צופים אמרום ותיסברא והכתיב** [1] **אלה המצות** [ה]**שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא מיהוה הואי מידע לא הוה ידעין הי באמצע תיבה הי בסוף תיבה ואתו צופים תקנינהו** [ו]**ואכתי אלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה אלא שכחום וחזרו ויסדום גופא א"ר חסדא מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנם היו עומדין ואמר רב חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון נבוב בובן** [ז]**(רהב בהר) סרו ורם: אמרי ליה רבנן לריב"ל אתו דרדקי האידנא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותייהו אל"ף בי"ת אלף בינה גימ"ל דל"ת גמול דלים מ"ט פשוטה כרעיה דגימ"ל לגבי דל"ת שכן דרכו של גומל חסדים לרוץ אחר דלים ומ"ט פשוטה כרעיה דדל"ת לגבי גימ"ל דלימציה ליה נפשיה ומ"ט מהדר אפיה דדל"ת מגימ"ל דליתן ליה בצינעה כי היכי דלא ליכסיף מיניה ה"ו זה שמו של הקב"ה ז"ח ט"י כ"ל ואם אתה עושה כן הקב"ה זן אותך וחן אותך ומטיב לך ונותן לך ירושה וקושר לך כתר לעוה"ב מ"ם פתוחה מ"ם סתומה מאמר פתוח מאמר סתום נו"ן כפופה נו"ן פשוטה נאמן כפוף נאמן פשוט ס"ע סמוך עניים ל"א** [ח]**סימנין עשה בתורה וקנה אותה פ' כפופה פ' פשוטה פה פתוח פה סתום צד"י כפופה וצד"י פשוטה צדיק כפוף צדיק פשוט היינו נאמן כפוף נאמן פשוט הוסיף לך הכתוב כפיפה על כפיפתו מכאן שנתנה התורה במנוד ראש קו"ף קדוש רי"ש רשע מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע ומאי טעמא מהדרה תגיה דקו"ף לגבי רי"ש אמר הקב"ה אם חוזר בו אני קושר לו כתר כמותי ומ"ט כרעיה דקו"ף תליה** [ט]**דאי הדר ביה ליעייל וליעול בהך מסייע ליה לריש לקיש** [י]**דאמר ר"ל מ"ד** [2] **אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא ליטמא פותחין לו בא ליטהר מסייעים אותו שי"ן שקר תי"ו אמת מאי טעמא שקר מקרבן מיליה אמת מרחקא מיליה שיקרא שביח קושטא לא שביח ומ"ט שיקרא אחדא כרעיה קאי ואמת מלבן לבוניה קושטא קאי שיקרא לא קאי א"ת ב"ש אותי תעב אתאוה לו ב"ש כי לא חשק שמי יחול עליו ג"ר גופו טימא ארחם עליו ד"ק דלתותי נעל קרניו לא אגדע עד כאן מדת רשעים אבל מדת צדיקים א"ת ב"ש אם אתה בוש ג"ר ד"ק אם אתה עושה כן גור בדוק ה"ץ ו"ף חציצה הוי בינך לאף ז"ע ח"ם ט"ן ואין אתה מזדעזע מן השטן י"ם כ"ל אמר [שר של] גיהנם לפני הקב"ה רבונו של עולם לים כל אמר הקב"ה אח"ם בט"ע גי"ף אני חס עליהם מפני שבעטו בגיף דכ"ץ דכים הם כנים הם צדיקים הם הל"ק אין לך חלק בהן ומרז"ן ש"ת אמר גיהנם לפניו רבונו של עולם מרי זניני מזרעו של שת א"ל א"ל ב"ם ג"ן ד"ם להיכן אוליכן** (ט) **לגן הדם ה"ע ו"ף אמר גיהנם לפני הקב"ה רבונו של עולם עיף אנכי ז"ץ ח"ק הללו זרעו של יצחק ט"ר י"ש כ"ת טר יש לי כיתות כיתות של עובדי כוכבים שאני נותן לך:**

מתני'

נתכוין לכתוב ח' וכתב שני זיינין. ופ"ת מאי איריא נתכוין לכתוב ח' דלא נעשית מחשבתו אפילו נתכוין לכתוב ז' אחד וכתב שני זיינין פטור[א] כמו נתכוין לזרוק ב' וזרק ד' (לעיל דף עג.) וכן קשה אברייתא דמייתי בגמרא נתכוין לכתוב אות אחת ועלו בידו שתים חייב אחת מאי מייב מ"ש מנתכוין לזרוק שתים וזרק ד' וי"ל דמיירי כגון שהיה צריך לכתוב שתי אותיות איזה שתי אותיות שיהיו[ב] דהשתא נתכוון לדבר איסור וגם נעשית מחשבתו ואפילו הכי פטור כדמפרש בגמ' משום דבעי זיוני ואי"ת מאי איריא נתכוין לכתוב חי"ת אפי' נתכוון לכתוב שני זיינין וכתב נלא זיון פטור וי"ל דנקט נתכוין לכתוב ח' לרבותא דדוקא כתב שני זיינין דבעי זיון פטור אבל כתב שתי אותיות אחרות דלא בעו זיון חייב ואע"ג דהשתא מיהא נאחת הוא דמתכוין: **שיחור.** פירש רש"י איידרמנ"ט[ג] ואין נראה דאמאי הוא קרי ליה רבי חייא בל"א ולא נקט ליה בלשון [ד] מתני'[ד]: **בן סטדא.** [ה]אור"ת [ו]דהא בן סטדא דאמרינן הכא דהוה בימי פפוס בן יהודה דהוה בימי רבי עקיבא כדמוכח בפרק בתרא דברכות (דף סא:)[ז]:

אמר רב חסדא דלא כר' יהודה. ואי"ת רב אחא ברבי יעקב דקאמר אהיא דקאמר רב חסדא בפ' שני דגיטין (דף כ.) גט שכתבו שלא לשמה והעביר עליו קולמוס לשמה נאנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן דתניא נתכוין לכתוב כו' ודמי רב אחא בר יעקב דלמא לא היא ע"כ לא קאמרי (ח) התם גבי תורה אלא משום זה אלי ואנוהו אבל גבי גט מודו א"כ מתני' דהכא כמאן אתיא וי"ל דדוקא בגט שהיה כתוב שלא לשמה הוי כתב עליון כתב לבולי עלמא שהאחרון מתקן יותר מן הראשון שעושהו לשמה אבל כשאין כתב העליון מתקן כלום לכ"ע לא הוי כתב ובהכי מיירי מתני' ואתיא כב"ע ורב חסדא דקאמר הכא דמתני' אתיא דלא כר"י לטעמיה דקאמר התם גבי גט נאנו למחלוקת ר"י ורבנן ומשמע ליה דמתני' דהכא בכל ענין איירי אפי' כשמתקן בכתב האחרון אבל לרב אחא בר יעקב ע"כ מתני' לא איירי בכל ענין דבגט לא מצי איירי: **התם** מחוסר מעשה. בפרק כל המנחות בעות מלה (מנחות דף מז.) בהניח בשר על גבי גחליס ונגלה בו כגרוגרת בשני מקומות איכא מאן דמחייב ואיכא מאן דפטר מאן דמחייב סבר דלא דמי לכתב על שני כותלי הבית שאין מזיק שם חסרון קריבה כמו כאן: והתניא

מתני' הכותב שתי אותיות בהעלם אחד חייב [א]כתב בדיו בסם בסיקרא בקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שהוא רושם [ב]על שני כותלי זויות ועל שני לווחי פינקס והן נהגין זה עם זה חייב [ג]הכותב על בשרו חייב המסרט על בשרו ר' אליעזר מחייב חטאת [ד]וחכמים פוטרין [ה]כתב במשקין במי פירות באבק דרכים באבק הסופרים ובכל דבר שאינו מתקיים פטור [ו]לאחר ידו ברגלו בפיו ובמרפיקו [ז]כתב אות אחת סמוך לכתב וכתב על גבי כתב נתכוון לכתוב חי"ת וכתב ב' זיינין אחת בארץ ואחת בקורה כתב על ב' כותלי הבית על שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור כתב אות אחת נוטריקון ר' יהושע בן בתירא מחייב [ח]וחכמים פוטרין: **גמ'** דיו [ט]דיותא סם סמא סקרא אמר רבה בר בר חנה סקרתא שמה קומוס קומא קנקנתום אמר רבה בר בר חנה אמר שמואל חרתא דאושכפי: ובכל דבר שהוא רושם: לאתויי מאי לאתויי הא דתני [י]רבי חנניא כתבו במי טריא [יא]ואפצא כשר תני ר' חייא [יב]כתבו באבר בשחור ובשיחור כשר: המסרט על בשרו: תניא [יג]אמר להן רבי אליעזר לחכמים והלא בן סטדא הוציא כשפים ממצרים בסריטה שעל בשרו אמרו לו שוטה היה [יד]ואין מביאין ראיה מן השוטים[טו]: כתב אות אחת סמוך לכתב: מאן תנא אמר רבא בר רב הונא דלא כר' אליעזר דאי ר' אליעזר [יז]האמר אחת על האריג חייב: כתב על גבי כתב: מאן תנא א"ר חסדא דלא כר' יהודה דתניא [יח]הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דלת מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי ר' יהודה וחכמים אומרים [יט]אין השם מן המובחר תנא [כ]כתב אות אחת והשלימה לספר [כא]ארג חוט אחד והשלימה לבגד חייב מאן תנא אמר [כב]רבא בר רב הונא ר' אליעזר היא דאמר [כג]אחת על האריג חייב רב אשי אמר אפילו תימא רבנן להשלים שאני [כד]א"ר אמי [כה]כתב אות אחת בטבריא ואחת בציפורי חייב כתיבה היא אלא שמחוסר קריבה והתנן כתב על שני כותלי הבית ועל שני דפי פנקס ואין נהגין זה עם זה פטור התם מחוסר מעשה דקריבה הכא לא מחוסר מעשה דקריבה תנא הגיה אות אחת חייב השתא כתב אות אחת פטור הגיה אות אחת חייב אמר רב ששת הכא במאי עסקינן [כו]בגון שנטלו לגגו של חי"ת ועשאו שני זיינין רבא אמר בגון [כז]שנטלו לתגו של דל"ת ועשאו רי"ש תנא נתכוין לכתוב אות אחת ועלו

מתני' על שני כותלי זויות. אחת במזרח ואחת בצפון סמוכות זו לזו במקצוע: **על שני לוחי פנקס.** פנקס של חנוונים כעין אותן של סוחרים[כז] שיש להם לוחים הרבה חקוקין וטוחין בשעוה: **על שני לוחי פנקס.** רבותא משמעינן דאע"ג דלאו אחד הם אם נהגין ונקרין זה עם זה שכתובין על שני שפתי הלוחין סמוכים זה לזה חייב: **הכותב על בשרו.** בדיו. **המסרט.** במכתב או בסיד[כח]: **במשקין.** כמו מי תותים שמשחירין: **או במי פירות.** כל פירות: **באבק דרכים.** בטיט. לשון אחר באבק דרכים באבנעו שרט כמו אותיות בעפר נגוד: **באבק הסופרים.** עפרורית של קסת הסופר: **לאחר ידו.** בגב ידו שאחז הקולמוס באבנעותיו והסך ידו וכתב: **מרפיקו** (א). אגילי ידיו: **כתב אות אחת סמוך לכתב.** אצל אות הכתובה זיוג אות להשלימה לשתים: **כתב ע"ג הכתב.** העביר הקולמוס על אותיות הכתובים בכר וחדשם: **נתכוין לכתוב חי"ת.** ודילג הקולמוס ולא נראה הגג של חי"ת אלא שני הרגלים ונראה כשני זייני"ן: **על שני כותלי הבית.** שאינו במקצוע: **על שני דפי פנקס.** שעשוי עמודים כמגילה וכתב אות בעמוד זה ואות בזה ואינו יכול לקרבן אלא אם כן יתחוך הפסק שביניהם וה"ה לכותלי הבית רחוקין זה מזה. ותנא בריש שני כותלי הבית דסתמא אין נהגין זה עם זה והדר תנא שני דפי פנקס וה"ה לכותלי הבית ולא זו אף זו קתני: **כתב אות אחת על שם נוטריקון.** שעשה סימן נקודה עליה לומר שלהבין בה תיבה שלימה כתבה: **גמ' סמא.** אורפימינ"ט: **סקרתא.** אימנינ"א נצב אדוס שלובעין בה תריסין: **קומא.** גומ"א שרף אילן: **חרתא דאושכפי.** ארמינ"ט: **לכנו.** לגנו: **במי טריא.** י"א מין פרי וי"א מי גשמים: **אפצא.** מי עפצים גל"ס: **באבר.** בעופרת ומשחיר כשהוא משפשף עופרת על הקלף: **בשחור.** פיחם: **שיחור.** אדרמינ"ט: **הוציא כשפים.** שלא היה יכול להוציאן כתובים שהיו החרטומין בודקין כל היוצאים שלא יוציאו כשפים ללמדם לבני מדינה אחרת: **שוטה היה.** שטות היה בו לעשות מה שאין דרך בני אדם עושים ומסר נפשו על הדבר[כט]: **א' על האריג.** חוט א' ארג על קצת אריג: **וטעה ולא הטיל בו דלת.** ונמצא שם נכתב במקומו אבל לא בכוונה: **מעביר עליו קולמוס.** לכוונת שם על כל אותיותיו כאילו הוא כותבו: **והשלימה לספר.** אות אחרונה של אחת מכ"ד ספרים: **מחוסר מעשה דקריבה.** אינו מקרבן אלא על ידי קצילה המפסיק ביניהן. וכי קאמר רב אמי כגון כתב אחת על שפת לוח זו בטבריה ואחת על שפת לוח זו בצפורי ואתה יכול לקרבן אלא במעשה אלא קריבה בעלמא: **ועשאו שני זיינין.** והספר לכך צריך: **רבא אמר כגון שנטלו לגגא דדלי"ת.** דלא הוי אלא הגהת אות אחת ובדבר מועט חייב הואיל וזהו תיקון הספר[ל] דאסור לאדם לשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהליך עולה (איוב יח) והוה ליה ככתב אות אחת והשלימה לספר דאמרן לעיל דחייב ואפי' לרבנן: ועלו

[דיו העשוי] בג' סממנין שהיה ידוע באותה העת. **קומא.** שרף, דגרסינן בפרק הראשון כל השרפין יפין לדיו ושרף קטף מן המובחר. **אבר.** (ו)עופרת. **שיחור.** כלי ברזל שמשרפו, שחור בלשון ישמעאל אל סבאס ואל סודאי. **מעשה** דבן סטדא שהוציא כשפים ממצרים בסריטה על בשרו, אמרו לו שוטה הוא ואין מביאין ראייה מן השוטים, אמו מרים מגדלאה נשיא בועל פנדירא. **כתב** ע"ג **כתב פטור.** אוקמה רב חסדא דלא כר' יהודה, דאי ר' יהודה הא כתיבה מעליא היא דאמר מעביר עליו קולמוס ומקדשו. **ירושלמי** תני עדים שאין יודעין לחתום, אמר ריש לקיש רושם להם בסיקרא והן חותמין בדיו, או רושם להם בדיו וחותמין בסיקרא. א"ל ר' יוחנן וכי מפני שאנו עוסקין בהילכות שבת נתיר אשת איש, אלא מקרע להן נייר חלק ומרחיב להן הקרע. א"ר חייא בר אבא אילין בני מדינתא ערימין סגין כדבעי רמי כתבין לחברייה כתיב ליה במי מילין ומשדר לחבריה, והוא שפיך עליה דיו שאין בו עפץ וקליט מקום הכתב, עשה כן בשבת מהו. ר' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו דיו ע"ג סיקרא

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"ט מהל' שבת הל' טו סמג לאוין סה:
כו ב מיי' שם הל' יא:
כז ג ד שם הלכה טז:
כח ה שם הלכה טו טוש"ע א"ח סי' שמ סעיף ד ה:
כט ו מיי' שם הל' יד:
ל ז שם הלכה יא:
לא ח שם הלכה יג:
לב ט מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה ג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קכה סעיף ג:
לג י מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ב:
לד כ מיי' פ"ו מהל' תפילין הלכה טו טוש"ע י"ד סי' רעו סעיף יב ועיין בכ"מ:
לה ל מיי' פי"ח מהל' שבת הלכה ט:
לו מ מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה יח:
לז נ מיי' פי"ח שם הלכה יב:
לח ס שם הלכה יג:

מוסף רש"י

סמא. זריק בלשון קודש, אורפומניט"ו בלע"ז (מגילה יח:). **סקרתא.** לבע אדוס שקורין מיניא"ו (גיטין יט.). **חרתא דאושכפי.** סם שקורים בו מעבלים שחורים (מגילה יט.). **במי טריא.** מי גשמים, לשון מורי, מי טרי"א מיס שקורים בו פרי שהוא כעין עפצים, גל"ס בלע"ז (גיטין יט.). **באבק.** גירסת רש"י באבר, שקף העופרת במיס ומשחיריס (שם). **בשיחור.** פחמין (שם). **ובשיחור.** מרחא דאושכפי (שם).

הדרן עלך הבונה

ונתכוין לכתוב יהודה. שהיה טועה וסבור שלריך לכתוב יהודה (גיטין כ.). **וטעה ולא הטיל בו דלת.** הרי הסם כתוב שלא שהוא שלא לשמו (שם, וכעי"ז שם נד:). **מעביר עליו קולמוס.** לשמו (שם נד:).

מוסף תוספות

א. כי לא נתכוון לאלו. ריטב"ש. **ב.** אלא שעכשיו היה מתכוין לכתוב האחת מהן, ועלו בידו שתים, וכגון דלא נתכוון לכתוב שתי אותיות ידועות, אלא. רשב"ש ד"ה תמא. **ג.** [וכן] 'קנקנתום, חרתא דאושכפי', פי' בקונטרס אדרמנ"ט. תוס' גיטין יט. ד"ה קנקנתום. **ד.** [ד]לפירושו, קנקנתום ושיחור אחד הוא. ריטב"ש. [ו]כיון דבמתני' קתני קנקנתום ותני ר' חייא שיחור, ודאי מילתא אחריתי היא. ריטב"ש.

רבינו חננאל

כתב אות אחת סמוך לכתב, כגון שהיה כתוב נו"ן וכתב תחתיו חי"ת, אף על פי כי נמצא נח והנה שם כתוב פטור הוא, ודלא כר' אליעזר דאמר האורג חוט אחד על האריג חייב. אבל אם היתה מזוזה חסרה אות [אחת] או ספר היה חסר אות [אחת] והשלימו, אע"פ שלא כתב אלא אות אחת [סמוך לכתב] חייב ואפילו לרבנן, דקיי"ל להשלים שאני. **מי טריא,**

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה מרפקו. נ"ב ע"ל בכ"פ המלגיע דף לב ע"ב תוס' ד"ה המעלה: (**ב**) תוס' ד"ה אמר רב סקרתא וכו' ע"כ לא קאמרי רבנן התם:

גליון הש"ם

גמ' א"ר אמי כתב אות אחת בטבריא. עיין לעיל דף פ ע"ב תוס' ד"ה בהעלם אחד: **תוס'** ד"ה בן סטדא. עי' בסה"ד קמב ע"ד. ועיין תוס' חגיגה דף ל' ע"ב ד"ה הוה שמיה:

לעזי רש"י

אורפומינ"ט. צבע צחוב (עשוי מזרניך אפרי). אימנינ"א [מינינ"א]. מינים, עופרת אדומה. גומ"א. שרף (של אילן). ארמינ"ט [אדרימינ"ט]. סולפט מתכת, ויטריול. גלי"ש. עפץ בלוט. אדרימינ"ט. סולפט מתכת, ויטריול.

רבינו חננאל (המשך)

או סיקרא ע"ג דיו חייב, ר' יצחק אמר חייב שתים, אחת משום כותב ואחת משום מוחק. **א"ר אמי כתב אות אחת בטבריא ואחת אחת בצפורי חייב, כתיבה היא אלא שמחוסרת קריבה.** זה ששמענו פירוש זה כגון שכתב בקרקע בטבריא ש"ן ובקרקע כנגדו בצפורי [מ"ם] חייב, מ"ט כתיבה [היא] שהרי כתב ב' אותות והן שם אלא שמחוסרת

קריבה. כלומר אין שם חסר דבר במלאכה אלא אילו האריך המ"ם עד שיקרבנו לשי"ן הרי נתברר הדבר, אע"פ שגם עתה המכוון זה האות כנגד זה האות קורא השם הנכתב מחוסר קריבה הוא. **ואקשינן** והתנן על ב' דפי פינקס ואין נהגין זה עם זה פטור. ופרקינן התם לגבי הפינקס מחוסר מעשה קריבה, כלומר צריך מעשה לקרב דפי הפינקס שהוא מעשה אחד דולתי מעשה הכתיבה, ואם לא קריבה ולא כלום הוא, שאין שם ב' אותות. ואם תאמר גם זה צריך להאריך האות האחת ולקרבה לחברתה להיותן נקראות יחדיו. לא דמי הא להא, דהתם כבר האות כתובה היא, מאי אמרת היא קטנה ורוצה לעשות גדולה, בין קטנה לגדולה לא איכפת לן, לפיכך כתיבה [היא] וחייב. **תנא הגיה אות אחת חייב.** ואקשינן השתא כתב אות אחת פטור, הגיה חייב. ופריק רבא כגון שהיה ספר שהיה חסר לרי"ש ובא להגיהו שנטלו לתגיה של דל"ת ועשאו רי"ש והשלימו לספר, דקי"ל כתב אות אחת להשלים דברי הכל חייב. וי"א כיון שנטלו לתגו של דל"ת מחקו וכתבו רי"ש. ודברי אביי פשוטין הן. **תנא נתכוון לכתוב אות אחת**

ועלו בידו שתים. היינו נמי מתכוין לכתוב ח' וכתב שני זייני"ן: **הא.** דתנן פטור: **דבעי זיוני.** שעדיין צריכות לאשי הזייני"ן לזיינן בתגין שלהן שהזייני"ן צריכות ג' זיונין ימין ושמאל ולמעלה כדאמרינן במנחות (דף כט.): **מנך נפתיך.** נשיא אלהים אתה (בראשית כג):

אנכי. מדלא אמר אני: **אנא נפשי.** אני בעצמי: **אמירה.** שהיא נעימה: **כרמל.** גבי מנחת העומר כתיב גרש כרמל שמביאה כשהיא לחה בעוד שהזרע נפוח והכר של קש מלא היימנו: **מתני' אחת שתים ואחת בין הערבים.** כיון דהו"ל שהות בינתים כדי לידע הוה ליה כשתי העלמות: **גמ' יש ידיעה לחצי שיעור.** לחלק כדי שלא יצטרף עמו חצי האמר:

הדרן עלך הבונה

רבי אליעזר. (ח) אתא לפרושי שיעור אורג שמנו באבות מלאכות (לעיל דף עג.) דתנן התם שני חוטין: **בתחילה.** אם זו תחלת אריגתו של בגד: **ואחת על האריג.** אם מוסיף הוא על האריג שיעורו באחת דמצטרף עם השאר: **בשי נירין.** שנתן ב' חוטין של שתי בנירה שקורין ליצי"ש: **בנירין ובקירוס.** מפרש בגמרא: **בנפה ובכברה.** הגך לאו נירין ממש אלא משרשר ומרכיב חוט א' [של ערב] בשתי מלמטה ואחד מלמעלה ומעמיד השתי בהן כתקנו: **גמ' כי אתא ר' יצחק שני.** מתני' הכי ר"א אומר האורג ב' חוטין בתחלה ולא פליג ר"א ארבנן אלא באחד על האריג: **להאי גיסא.** אלימי ג' ולא ב' משום דשנים שתרי דמתוך עודיין אינן נדבקים יפה זה בזה וקטיני בשנים מיחייב: **ואמרי ליה להאי גיסא.** אלימי שנים חייב: **דידיעי.** דבר הנראה הוא אבל קטיני בשנים פטור: **ובשפה ב' חוטין ברוחב ג' בשי נירין.** יש שאורגין סביב [הבגד] השפה באורך הבגד כולו מין אחר של [שתי] ורוחב ברוחב הבגד כשיעור שלשה בתי נירין והאורג בו שני חוטין (ו) חייב: **למה זה דומה.** כלומר להכי מחייבי באריג קלר כי האי ולא אמרי כמלא רוחב הסיט כדמשערינן במתני' באורג באמצע הבגד: **דומה לאורג גלגול קטן.** חגורה קצרה שאינה רחבה יותר משלשה בתי נירין: **על הגם.** אריג הרבה: **על האימרא.** תחלת הבגד שאורגין בו ערב ממין אחר לאימרא: **ובשפה.** לאורך השתי כולו עושין אותו: **פרתי בבתי נירא וחדא בנירא.** ב' פעמים מרכיב לחוט של שתי בבת נירא להיינו שקורין ליצי"ש: **ואחת בנירא.** ופעם שלישית מרכיבו על חוט הנירא שקורין ליצי"ש המורכב על הקנה: **מלוביתא.** ביריעת גרדין האורגין ברגל הוא וקורין לימיי"ש והיא במקום הקנה העולה ויורד ביריעת אריגת נשים שקורין פרישי"ש: **הא תניא ליה באבות מלאכות.** ולמה לי למיהדר ולמתנייה הכא הואיל ולא לפרושי בה מידי אתא. בשלמא אורג משום פלוגתא ושתי בתי נירין לאשמעינן בנירין ובקירוס ובנפה ובכברה וסל דלא (ז) תנא לה התם: דעבדה

והתניא פטור. אין נראה לר"י לגרוס והתניא דאמאי לא הוה פריך ממתני'[א] ומיהו איכא למימר דממתני' לא קשיא ליה מדקתני וכתב שני זיינין ולא נקט ב' אותיות אחרות דלא בעי זיוני משמע דמשום זיון פטור ליה אבל מברייתא דקתני סתמא[ב] פריך שפיר[ג] אבל קשה דאי ברייתא היא הא דפריך מינה אמאי נקט נתכוין לכתוב אות אחת ועלו בידו שתים אפי' נתכוין לאותן שתים שכתב וכתבן בלא זיון פטור כיון דמוקמי לה בדבעי זיוני דהא בברייתא לא קתני וכתב שני זיינין דיוכל לומר דאמי לאשמעינן הא כתב שתי אותיות אחרות דלא בעי זיון חייב כדפירשתי (ח) במתניתין לכך נראה דממתני' פריך וגרסינן והתנן:

רבן גמליאל סבר אין ידיעה לחצי שיעור. נראה דטעם (ט) דרשב"ג משום דכתיב אז הודע אליו מטתו[ד] הוא דשמה ידיעה אבל ידיעה דלאו מטתא לאו שמה ידיעה: **ורבנן סברי יש ידיעה לחצי כו'.** פירש בקונט' הא דנקט אות אחת שחרית ואחת בין הערבים כיון דהוי שהות בינתים כדי לידע חשיב כשתי העלמות ואין נראה אבל דהוה ליה לפרש שיעור שהות ועוד דאמר לעיל כתב אות אחת בליפודי ואות אחת בטבריא חייב אע"ג דמסתמא יש שהות[ה] כדי לידע ונראה דמיירי שידע בינתים ואחת שחרית ואחת ערבית נקט לרבותא דאף על גב דיש עם הידיעה הפסק ושהות גדול בינתים מחייב ר"ג:

הדרן עלך הבונה

רבי (ה) אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחילה ואחת על האריג חייב (ו) וחכ"א בין בתחילה בין בסוף שיעורו ב' חוטין [ד]העושה שתי בתי נירין בנירין (ז) בקירוס בנפה בכברה ובסל חייב (ח) [ה]והתופר ב' תפירות [ו]והקורע ע"מ לתפור ב' תפירות: **גמ'** כי אתא רבי יצחק תני שתים והאנן תנן ג' לא קשיא הא באלימי הא בקטיני (ט) אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא אמרי לה להאי גיסא אלימי תלתא לא סתרי תרי סתרי תרי נמי לא סתרי ואמרי לה להאי גיסא קטיני תלתא ידיעי תרי לא ידיעי אלימי תרי נמי ידיעי תניא האורג ג' חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב וחכמים אומרים בין בתחילה בין בסוף שיעורן (ג) ב' חוטין ובשפה ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן ב' חוטין ברוחב ג' בתי נירין והאורג (ד) ג' חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב סתמא כר"א תניא אידך (ו) האורג ב' חוטין על הגם ועל האימרא חייב ר"א אומר אפילו אחד (ו) ובשפה שני חוטין ברוחב שלשה בתי נירין חייב הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן שני חוטין על רוחב ג' בתי נירין והאורג ב' חוטין על הגם ועל האימרא חייב סתמא כרבנן: העושה ב' בתי נירין כו': מאי [בנירין] אמר אביי תרתי בבתי (ט) נירא וחדא בנירא: בקירוס: מאי בקירוס אמר רב מצוביתא: והתופר ב' תפירות: הא תנינא באבות מלאכות והתופר ב' תפירות משום דקבעי למיתנא סיפא והקורע ע"מ לתפור ב' תפירות קתני נמי התופר והקורע הא נמי תנינא באבות מלאכות אלא משום דקבעי למיתני סיפא הקורע בחמתו ועל מתו משום הכי קתני [התופר שתי תפירות]: והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות: היכי משכחת לה דעבדה

האורג. אומר ר"י דה"ג וחכ"א בין בתחלה בין בסוף ול"ג בין באמצע בין בסוף דל"כ הוה משמע בסוף הבגד ממש והתם אפי' רבנן מודו דחייב אפילו באחת כדאמרינן סוף פרק הבונה (לעיל דף קד:)[ו] אבל אי לא גרסינן באמצע אתי שפיר דבסוף לא בסוף ממש קאמר[ז]: הכל

מ) מנחות קו: ע"ש, נ) [סס], ג) כריתות יב:, ד) [סס ודף י:. לעיל עח: קב:], ה) לעיל קד: כריתות יז. יט:, ו) [לעיל עג.], ז) [תוספתא פי"ג], ח) אתי לפלוג אליעזר אורג שמנו חכמים. ס"א רש"ל, ט) ל"ל דר"ג,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה והתניא וכו' חייב כדפירש במתניתין: (ב) בבשנה שתי בתי נירין בנירים: (ג) נמ' בין בסוף שיעור שתי חוטין: (ד) שם ג' בתי נירין האורג כל"ל ותות ו' נמחק: (ה) שם אמר אביי תרתי בבת ניילא: (ו) רש"י ד"ה ובשפה וכו' ב' חוטין של ערב חייב: (ז) ד"ה והא תניא וכו' תנן להו התם:

גליון הש"ם

גמ' קדושים אנחנו. ע"ע במדרש במדבר רבה ר"פ מקמי על פסוק נחיש לנאם עמך: שם א"ל להאי גיסא. פסחים קח ע"א ב"ב מב ע"ב:

מוסף רש"י

יראה ראתה נטתה. בשביל שהדרך לנגדי, כלומר לקנאתי ולהקניטני (במדבר כב לב). הכותב שתי אותיות. הוא מלאכה בשבת (כריתות יב:). אין ידיעה לחצי שיעור. אבל מלי שיעור ונודע, לא הוא ידיעה לחלק, דאם חזר ואכל מלי שיעור מצטרפין (שם). אחת על האריג. אם מוסיף הוא על האריג שיעורו באחת, דמצטרף עם השאר (לקמן קה.). והקורע על מנת לתפור. פעמים שהנקב עגול ואינו יכול לתופרו יפה אלא אם כן קורעו, אבל קורע אלא לתפור לא הוי בכשבת (לעיל עג.).

רבינו חננאל

ועלתה בידו ב' חייב. והתניא פטור, ושנינן בדבעי זיונא. פי' כגון צריך לכתוב טי"ת, ומדי דהוטו לא הדביק בו (לצלע) [הצלע] האחרון ונמצא כאילו פו, אי בעי זיונא כדי שיתראו צורת האותיות פטור, שעדיין אינה כתובה, ואם לאו חייב, ודוקא שצריך פו בענין שכתבו. נוטריקון הוא לשון יון, וסופרי המלכים והשרים שלהן יש להן כתב שקורין אותו נוטריקון, ואומר המלך לסופר כתוב כגון תופס והמלך מסדר לפניו בפיו והסופר כותב מפיו מילי שמשמשת כמה ובשיטה אחת כותב מגילה, וזהו נוטריקון. יש מי שאוכל חצי זית חלב בשגגה ונודע לו וחזר ונעלם ממנו ואכל חצי זית אחת, רבן גמליאל אומר אין ידיעה לחצי שיעור וכאילו השיעור כולו בשגגה אכלו חייב חטאת,

[וחכמים] פוטרין.

הדרן עלך הבונה

פרק שלשה עשר:

רבי אליעזר אומר האורג ג' חוטין בתחילה ואחד על האריג חייב. בכלל גדול תנן סתמא האורג ב' חוטין, ולא שנינן בין בתחילה בין בראש הבגד ובין בסופו ע"ג אריג שהוא ארוג מאתמול, וכך הלכה כחכמים. ור' אליעזר פליג דסבר פחות מג' חוטין אין מתקיימין אלא נסתרין, הילכך אי בתחילה התחיל באריג צריך ג' חוטין שתהא מלאכה מתקיימת, ואם יש חוט אחד ערב ארוג בשתי אם ארג ב' חוטין על גביו חייב, ואם לאו פטור. ואם יש ב' חוטין ערב ארוגין בשתי וארג אחד עליהן חייב. וכן אם היו אלף באחד מהן חייב. [הא בקטיני], פי' חוטין דקין. אלימי, חוטין עבין. אמרי לה להאי גיסא ג' (באלימי) [בקטיני] שהן דקין, כי השנים כאחד דומה מפני שאין מראין רחב, ובאלימי שנים כי רחבן ניכר. ואמרי לה להאי גיסא ג' באלימי שהן עבין רקשין, ולא חלמי להדדי, כי השנים מהן אין נכבשין ואין מתאצין זה עם זה. ובקטיני שנים כי רכין הן ונאחזין זה בזה וחלמי הדדי. והרי פירש במשנה אחרונה כי שיעור רחב ב' חוטין הארוגין מלא הסיט, וכאן פירש כי היריעה הנארגת רחבה היא וארג ב' חוטין במקצת רחבה. ואם הוא שיעור מה שארג ברחב היריעה מלא סיט חייב ואם היא פחות פטור. ואם זו היריעה עוד אלא שאם ארג מאצל שפת הבגד האחת שהיא קרואה אל חשאיה שיעור ג' בתי נירין חייב, אע"פ שאינן רחב מלא הסיט שדומה לאורג צילצול קטן. וצילצול זה (כמן) [כמן] אבנט הוא. אבל אם בתוך הבגד שלא מאצל השפה, ארג ב' חוטין או ג' חוטין או יותר, אם ישנם ברחב מלא הסיט חייב ואם לאו פטור. אבל האורג ב' חוטין ברוחב כל (שהן) [שהוא] אע"פ שאינן בג' בתי נירין, על הגם, שהוא מקום מעוקם כמין גמא יוונית, חוט אחד לכאן וחוט אחד לכאן צבוע, שנמצא (עמו) [כמו] סימן, או על האימרא שהוא [אל]עלם ואלטראז בלשון ישמעאל, והוא מלשון חטובות אטון מצרים, דמתרגמינן האמרת חטבת, שנמצא זה כמו כותב וחייב. העושה ב' בתי נירין. פי', מכניס חוטי השתי בנירים שיעלה זה וירד זה, ויבא הערב ויחזור השתי יעלה התחתון וירד העליון ויבא הערב. קירוס, הוא מצובייתא. פי' (מסנות) מסננת, אורגין אותה מן הסיב או מן חוטי צמר ומכיריצא בהן, ומסננין בהן.

עין משפט נר מצוה

לט א ב מיי' פ"ו מהל' סנהדרין הלכה ח:
מ א ג מיי' פ"ט מהל' שבת הל' יח סמג לאוין סה:
ב ד מיי' שם הל' יז:
ג ה מיי' פ"י שם הל' ט:
ד ו שם הלכה י:
ה ז מיי' פ"ט שם הל' יח:

תורה אור השלם

1 וְלֹא יִקָּרֵא עוֹד אֶת שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם כִּי אַב הֲמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ:
בראשית יז ה
2 אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי:
שמות כ ב
3 וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ יְיָ עַל מָה הִכִּיתָ אֶת אֲתֹנְךָ זֶה שָׁלוֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה אָנֹכִי יָצָאתִי לְשָׂטָן כִּי יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי:
במדבר כב לב
4 וְאִם תַּקְרִיב מִנְחַת בְּכּוּרִים לַיְיָ אָבִיב קָלוּי בָּאֵשׁ גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל תַּקְרִיב אֶת מִנְחַת בִּכּוּרֶיךָ:
ויקרא ב יד
5 וְהִנֵּה עִמָּךְ שִׁמְעִי בֶן גֵּרָא בֶן הַיְמִינִי מִבַּחֻרִים וְהוּא קִלְלַנִי קְלָלָה נִמְרֶצֶת בְּיוֹם לְכְתִי מַחֲנָיִם וְהוּא יָרַד לִקְרָאתִי הַיַּרְדֵּן וָאֶשָּׁבַע לוֹ בַּיְיָ לֵאמֹר אִם אֲמִיתְךָ בָחָרֶב:
מלכים א ב ח
6 וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה מָה נֹאמַר לֵאדֹנִי מָה נְדַבֵּר וּמָה נִצְטַדָּק הָאֱלֹהִים מָצָא אֶת עֲוֹן עֲבָדֶיךָ הִנֵּנוּ עֲבָדִים לֵאדֹנִי גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֲשֶׁר נִמְצָא הַגָּבִיעַ בְּיָדוֹ:
בראשית מד טז

לעזי רש"י

ליצי"ש [ליצ"א]. ניר (כמין עיין במתקן אריגה, שבו השתי עובר).
ליצ"א (ד"ה תרתי) [פייצ"א]. גָדֵל (קצה חוט השתי, הנקשר לכובד העליון של הנול).
ליצ"א (ד"ה ואחת). ניר. לימיי"ש [ליאיי"ש]. דוושה (במתקן הטווייה של הגברים). פרישי"א. דוושה (במתקן הטווייה של הנשים).

מוסף תוספות

א. דקתני נתכוון לכתוב חי"ת וכתב שני זיינין פטור. תוס' הרא"ש. ב. ועלו בידו שתי אותיות. תוס' הרא"ש. הוה משמע לן שתי אותיות שלימות בזיונין ובכל צורתם קאמר. ריטב"א. ג. ואפ"ה דחינן דמתניתא נמי דבעי לזיונין ולא זיין ודומיא דמתני'. ריטב"א. ד. דמייתי עליה קרבן. תוס' הרא"ש. ה. כדי הילוך מטבריא לצפורי כי י"ב מיל היה ביניהם. ריטב"א. ו. אורג חוט אחד והשלימו לבגד, חייב. רשב"א. דרבנן מודו בלהשלים. תוס' הרא"ש. ז. אלא... חוץ מחוט האחרון. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל (המשך)

הנארגת רחבה כולה פחות מסיט, אם היא צרה אפילו ג' בתי נירין בלבד כמו צילצול קטן, אם ארג בו ב' חוטין שנמצאת אריגתו מן השפה אל השפה, אע"פ שאינן מלא הסיט חייב. ולא

הכל חולצין עליו. אומר רשב"א דאפי' אינו רבו חייב כדאמרינן במו"ק (דף כה.) מי תני רבו שמת מכס שמת תני והא דאמר בשילהי פרק אלו מציאות (ב"מ נג.) רבא קרע עליה דהוה גברא דאסברייה זוהמא ליסטרון היינו קרע שאינו מתאחה כדין תלמיד לרב כדתני בפרק אלו מגלחין (מו"ק דף כו.): **דתניא ר"ש בן אלעזר אומר העומד על המת כו'.** משמע ליה להש"ס דמיירי אפי' באינו כשר[א]: **הא** ר' יהודה **והא** ר"ש. פי' בקונט' דבהאי שינויא נמי משני דלא קשה מתו אמתו והא דלא קאמר אלא[ב] משום דלא הוזכר אמורא לעיל[ג] וקשה לר"י דע"כ תרוייהו במת דידיה מיירי ולא במת דעלמא כדקתני בברייתא דלעיל דילא ידי קריעה וא"כ הוא מלאכה שאריכה לגופה כיון שהיא צורך מצוה[ד] כדמוכח לקמן ונראה לר"י דלא מתרץ אלא אמתו אחמתו אבל בעל מתו לא פליגי דבמת דעלמא פטור דמקלקל הוא ובמת דידיה דאיכא מצוה חשיב מתקן אע"ג דלקמן משמע דלצורך מצוה לא חשיב ר"ש תיקון דהא יליף ממילה והבערת בת כהן דמקלקל בחבורה ובהבערה חייב התם מקלקל הוא לגמרי אשאינו צורך אחר אלא מה שהוא צורך מצוה אבל גבי קריעת אבל הוי תיקון הבגד על ידי קריעה[ה] שיוכל לנדבו בכל שעה[ו] ואית[ז] בו חימוס ועוד כמו שמתלק לקמן ר"ת[ח] דהתם התיקון בא לבסוף שבשעת חבורה והבערה אינה באה הכשר מצוה עד הגמר אבל הכא בשעת קריעה בא התיקון ולא חשיב קלקול[ט]: **לא צריכא** דקעבד **למירמא אימתא כו'.** השתא הוה מלי לאוקומי תרוייהו כר' יהודה ומתני' דלא עבד למירמא אימתא[י] דבלא"ה מוקמינן לקמן כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור אלא דאיתא ליה לאוקומי מתני' בדעביד למירמא אימתא דלי בחמתו

(ז) פשיטא דפטור:

שרגש עליהן הדר כו'. משום דלא אשכחן דכתיב ביה ויבכו אותו שלשים יום כמו במשה ואהרן. ע"כ תוספות שאנן. רש"ל:

מוץ

דעבדה. הבגד: **כי כיסתא.** הולכת ומתקפלת שאין הבגד שוה ובולט בבגד כמין כיס וצריך לקרוע הבגד למטה ומולל לפניו (ג) והתפירה מתישבת: **מתני' פסיט לפול.** מפרש בגמרא[כ]. סיט הוא הפסק שבין אצבע לאמה כמו שאדם יכול להרחיבו ואם טוה וליבן וניפך ונצבע שהן כולן אבות מלאכות חוט ז' אורך כשיעור הזה חייב: **תאורג ג' חוטין שיעורו.** ברוחב הבגד כמלא הסיט אע"פ שלא אורגו על פני כל רוחב הבגד חייב: **גמ' נראה בעיני דהכי גרסי' ורמינהו הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב ואע"פ כו'.** ולמאי דגרס הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו אע"פ כו' לא ידענא מאי יצא ידי הקריעה שיין למימר אבחמתו ואמאי נקט בחמתו: **יצא ידי הקריעה.** אדאם חייב לקרוע על מתו: **הא במת דידיה.** בריית' דקתני חייב במת דידיה שחייב לקרוע עליו הלכך קריעה דידיה לאו קלקול הוא אלא תקון: **והא מתו.** נמי קתני במתני': **לעולם במת דידיה.** שמוטל עליו לקורעו ומיהו בהגך דלאו בני אבילות נינהו אינהו שאינן מאותן האמורים בפרשת כהנים (ויקרא כא) אביו ואמו בנו ובתו ואחיו ואחותו: ופרכינן **ואי הכא הוא זה שמת חיובי מיחייב.** נמי לקרוע וכיון דמיחייב מתקן הוא ואמאי פטור: **חולין.** יוצאים לפניו חלוני כתף חלוקו קרוע עד שכתיפו חלוצה ערומה: **מברין עליו ברחבה.** שהיו מברין האבלין ברחבה. סעודה ראשונה שאבל אוכל אינו אוכל משלו ואסור דקאמר ליה רחמנא ליחזקאל (כד) לחם אנשים לא תאכל: **ערבונא שקלי.** קודם שיחטא נטלו משכונו: **נס"ש שנשרף.** הרוא ס"ת שנשרף חייב לקרוע כדאמרינן במו"ק (דף כו.) בגמגילה שנשרף יהויקים דכתיב[ט] לא פחדו ולא קרעו בגדים (ג) אף נשמע ישראל היטלת דומה לו שאין לך ריח בישראל שאין בו תורה ומצות: **הא ר' יהודה כו'.** ומתו אמתו הכי נמי הוה מצי לתרוצי אלא מעיקרא אהדר לאוקמינהו כחד תנא ולא מתוקמא אלא כר' יהודה דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא כמוניא את המת (ד) לקוברו: **נחת רוח ילדו.** שמשכך את חמתו: **מי שרי והא תניא כו'.** אלמא לאו מתקן הוא שמלמד ומרגיל את יצרו לבא עליו: **בך.** משמע בקרבך שאם היה בך תשתחוה לאל נכר לבסוף: **שליף מלייתא.** מן הבגד בחמתו להראותם שהוא כועס ויגורו מלפניו: **מוגיני.** ליר של דגים קטנים: **נלחמה.** כיסוי הכד: **עודי ספרסה אחה.** לשון לוט לו (איוב ג): **ויקברו אותו.** ביהושע כתיב: **שרגש עליהן** (ט) **הר להורגן.** אלא הספידו כראוי: **מדה כנגד מדה.** הוא לא נתאבל על שנתקברו ימי המכס אף לחייו לא יחוסו מן השמים: **בבלאי.** דמבבל סליק: **ימים האריכו.** שכלו ימיהם בטוב דחשיב אריכות ימים כדאמרי' בסדר יומא (דף עא.) כי אורך ימים ושנות חיים יוסיפו[מ] וכי יש לך שנים של חיים ושנים שאינם של חיים אמר רבי אלעזר אלו שנותיו של אדם שמתפסכות עליו מרעה לטובה:

ידאגו

דעבדה כי כיסתא: **מתני'** הקורע בחמתו ועל מתו [א]וכל המקלקלין פטורין [ב]והמקלקל ע"מ לתקן שיעורו במתקן [ג]שיעור המלבן [ד]והמנפץ [ה]והצובע [ו]והטווה [ז]כמלא רחב הסיט כפול [ח]והאורג שני חוטין שיעורו כמלא הסיט: **גמ'** ורמינהו [ט]הקורע בחמתו ובאבלו ועל מתו חייב [י]ואע"פ שמחלל את השבת יצא ידי קריעה לא קשיא הא במת דידיה הא במת דעלמא והא מתו קתני לעולם במת דידיה ובהנך דלאו בני אבילות נינהו ואי חכם הוא חיובי מיחייב [כ]דתניא [ל]חכם שמת הכל קרוביו הכל קרוביו ס"ד אלא אימא הכל בקרוביו הכל קורעין עליו הכל חולצין עליו הכל מברין עליו ברחבה לא צריכא דלאו חכם הוא [מ]ואי אדם כשר הוא חיובי מיחייב דתניא [נ]מפני מה מתים בניו ובנותיו של אדם כשהן קטנים כדי שיבכה ויתאבל על אדם כשר כדי שיבכה ערבונא שקלי מיניה אלא מפני שלא בכה והתאבל על אדם כשר [ס]שכל הבוכה על אדם כשר מוחלין לו על כל עונותיו בשביל כבוד שעשה [ע] לא צריכא דלאו אדם כשר הוא ואי דקאי בשעת יציאת נשמה חיובי מיחייב דתניא [פ]ר"ש בן אלעזר אומר [צ]העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע הא למה זה דומה לס"ת שנשרפה לא צריכא דלא קאי בשעת יציאת נשמה תינח מתו אלא חמתו אחמתו קשיא חמתו אחמתו נמי לא קשיא הא ר' יהודה הא ר"ש הא ר' יהודה דאמר [ק]מלאכה שאין צריכה לגופה חייב עליה הא ר"ש דאמר [ר]מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה אימר דשמעת ליה לר' יהודה במתקן במקלקל מי שמעת ליה א"ר אבין [ש]האי נמי מתקן הוא דקעביד נחת רוח ליצרו וכהאי גוונא מי שרי והתניא [ת]ר"ש בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא שאמר משום ר' יוחנן בן נורי המקרע בגדיו בחמתו

והמשבר כליו בחמתו והמפזר מעותיו בחמתו יהא בעניך [א]כעובד ע"ז [ב]שכך אומנתו של יצה"ר היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו עבוד ע"ז והולך ועובד א"ר אבין מאי קראה [1]לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוי אומר זה יצר הרע לא צריכא [ג]דקא עביד למירמא אימתא אאנשי ביתיה כי הא דרב יהודה שליף מצבייתא רב אחא בר יעקב תבר מאני תבירי רב ששת רמי לה לאמתיה מונני אריש רבי אבא תבר נכתמא אמר ר"ש בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא [ד]כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו שנאמר [2]נודי ספרתה אתה שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך א"ר [ה]יהודה אמר רב כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחיים שנאמר [3]ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח אשר בהר אפרים מצפון להר געש מלמד שרגש עליהן הר להורגן א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [ו]כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים מדה כנגד מדה שנאמר [4]בסאסאה בשלחה תריבנה [ז]איתיבה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן [5]ויעבדו העם את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע א"ל בבלאי ימים האריכו שנים לא האריכו אלא מעתה [6]למען ירבו ימיכם וימי בניכם ימים ולא שנים [ח]ברכה שאני וא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אחד מן האחין שמת

ידאגו

אימור דשמעת ליה לר' יהודה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה במתקן, דאע"ג דלא קא מיכוין כיון דמ(ר)מילא היוא מלאכה דניחא ליה חייב, במקלקל מי שמעת ליה. **ופרקינן** הקורע בגדיו בחמתו נמי מתקן הוא, דכד קניטה דעתיה בבעשיה, מתרווח בקריעת בגדיו ונמצא עושה נחת רוח ליצרו. **ואקשינן** וכי האי גוונא מי מיחייב, והתניא הקורע בגדיו בחמתו וכן המשבר כליו וכן המפזר מעותיו בחמתו יהא בעניך כעובד ע"ז, שכך היא אומנותו של יצה"ר, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עבוד ע"ז כו'. **ופרקינן** לא עביד בכעסיה הכי, אלא מראה עצמו כועס להטיל אימה אאנשי ביתיה. **ואית** מן רבנן דטעו ותמהו, היכי מקשינן וכי האי גוונא מי מיחייב והא כעובד ע"ז חשיב, אטו עובד ע"ז והעושה דברים מכוערים מותר. ושנייה(א) [נ"א: ושנייה] לקושיא וגרסו מסברייהון וכי האי גוונא מי שרי, והתניא ר' שמעון בן אלעזר אומר כו'. **ואהדרינן** להו ואיסורא מי הוי, קשיא ל"ל מתקן [הוא] וחייב (הוא) ולא מיתוסף בו איסורא אחרינא. אלא לישנא דיקא הכי היא, וכה"ג [מ"] מיחייב דכיון דאמר רבין דאמר רבי מתקן הוא משום דעביד נחת ליצרו ומשום הכי מחייב ר' יהודה על מלאכה שאינה צריכה לגופה, [ו]**ואקשינן** עליה האי תיקונא הוא, אדרבה האי קילקולא רבה הוא משום דמגרה יצרו בעצמו ומקלקל הוא, ולא שמענן לר' יהודה במקלקל דחייב. [ז]**נדחה** ר' אבין ובטיל פירוקיה לגמרי. **ואורקימנא** לא מחייב ר' יהודה בהא אלא משום דקא עביד למירמא אימתא אאנשי ביתיה וקא מיחזי דבחמתיה עביד ולא קא מכוין לתקוני אינשי ביתיה, וכד[ר]בב יהודה דהוא שליף מצובייתא כר', דכל כי האי גוונא תיקונא הוא ולא קלקולא. אלא מיהו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, וכל מאן דעביד הכי בשבת, לר' יהודה חייב לר' שמעון פטור, ומתניתין כר' שמעון.

ו א מיי' פ"א מהל' שבת הל' יז סמג לאוין סה:
ז ב מיי' שם הלכה יח: [ג"ש]
ח ג מיי' פ"ט שם הל' ו סמג לאוין סה:
ט ד מיי' שם הל' יב:
י ה שם הלכה יג:
יא ו שם הלכה טו:
יב ז שם הלכה ז:
יג ח שם הלכה יח:
יד ט מיי' פ"י שם הל' י:
טו י טוש"ע י"ד סימן שמ סעיף כח:
טז כ מיי' פ"ט מהל' אבל הלכה יא סמג עשין ג טוש"ע י"ד סי' שמ סעיף ז:
יז ל מ מיי' שם ופי"ב הלכה יב טוש"ע שם סעיף ו:
יח נ מיי' פ"ט שם הל' יא טוש"ע שם סעי' ה:
יט ס מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה י ופ"ח הלכה ח ופי"ב הלכה ה:
כ ע מיי' פ"ג מהל' דעות הלכה ג ופ"ו מהלכות מלכים הלכה י סמג לאוין רכט:
כא צ ק מיי' פי"ב מהל' אבל הל' ב סמג עשין ג נברי"ף פ"ג דמ"ק דף לג. וכולא"ש שם סי' נט):

מוסף תוספות

א. מדנקט לתמ' סתם. תוס' הרא"ש. ב. כיון דסותר התירוץ הראשון. תוס' הרא"ש. ג. בתירוץ הראשון, לא קאמר אלא'. תוס' הרא"ש. ד. [ד"ה חבלת מילה והבערת בת כהן מחייב ר' שמעון לקמן וא"כ צריכה לגופה היא דהכשר מצוה אחשביה צריכה לגופה. תוס' הרא"ש. ה. כיון דאינו יכול ללובשו כ"א ע"י קריעה, דבקריעה זו חזי. תוס' הרא"ש. ו. [ד"ה דפטרינן מקלקל דעלמא, היינו דומיא דחובל וצריך לכלבו ומבעיר וצריך לאפרו. תוס' הרא"ש. ז. הלכך מחייב לי' ר"ש. תוס' הרא"ש. ח. דלהכי פטור, דלא מתקן מידי. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

פרק שלשה עשר

ר' אליעזר אומר האורג חמתו אחמתו לא קשיא הא ר' יהודה הא ר' שמעון. הא ר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, הא ר' שמעון דאמר פטור עליה, כבר פירשנו בפרק ראשון. אבל דבריהם מתני' ר' יהודה היא דאמר מקלקל בחבורה פטור ובריתא ר' שמעון דאמר מקלקל בחבורה חייב, ולא אשכחית עיקר פלוגתא ולא ידענן לה. אבל אדרבנו האי גאון כתב בפירוש זה הפרק כזה הענין, והא מילתא דמקלקל בחבורה דקאמרינן פלוגתא דר' יהודה ור' שמעון היא עדיין לא ידענן פלוגתייהו היכא ניהי, ומתניתא דמפרש בה ר' יהודה ור' שמעון במקלקל בחבורה לא שמיע לנא אלא מגמ' ידענן דפלוגתא דר' יהודה ור' שמעון היא.

רבינו חננאל

הקורע על מתו פטור. ואקשינן וכי מקלקל הוא, והתניא הקורע על מתו בחמתו ובאבלו אע"פ שחילל (בשבת) את השבת יצא ידי קריעה. וכיון שיצא ידי קריעה נמצאת מלאכתו מתקיימת ובשבת כי האי גוונא חייב. ופריק' מתניתין בקורע על מת דעלמא, דכיון דלא מיחייב בקריעה, מקלקל הוא ופטור, ובריתא בקורע על מתו שלו שחייב לקרוע עליו. איני והא בין בזו ובין בזו על מתו קתני. ופרקינן מתו דמתניתין קרובו שאינו חייב לקרוע עליו, מתו דבריתא במי שחייב לקרוע עליו. ואם (הוא) [נ"א: יהא] זה המת שקרע עליו בשבת, חכם או [אדם] כשר, או היה עומד עליו בשעת יציאת נשמה, הקורע בכל אלה אינו חשוב כמקלקל אלא חייב. ואינו פטור אלא הקורע על מי שאין עליו לא חובה ולא מצוה לקרוע. **וקשיא לן דתנן במתניתין הקורע בחמתו פטור, ובבריתא תנינן הקורע בחמתו חילל השבת.** מכלל דחייב. ושנינן מתניתין ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, בבריתא ר' יהודה דאמר חייב עליה. **וראינו לרבותינו שפירשו הכי,** היכא שמעינן לר' שמעון דשרי מלאכה שאינה צריכה לגופה, מיהא דתנן את החי במטה פטור אף על המיטה שהמיטה טפילה לו, את המת במיטה חייב. וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ, ור' שמעון פוטר. ואוקימנא [אמר רבה] א"ר יוחנן פוטר היה ר"ש אפילו במוציא המת לקוברו. ואע"ג דמת לקוברו קאי, ואית למימר מלאכה שצריכה לגופה היא, כיון דלאו מידי דמיבעי ליה למיכלה ולא (איתנהו) מיניה, מלאכה שאינה צריכה לגופה היא ושרי ר"ש בכה"ג. והיכא שמעינן לר' יהודה דאסר, דאמרינן (לעיל מב) בדבר שאין מתכוין סבר לה כר"ש, במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה. וגבי (כתובות ה) מהו לבעול בתחילה בשבת, דאמרינן במקלקל הלכה כר' יהודה או כר"ש. ותוב כופין קערה ע"ג הגר בשביל שלא תאחז בקורה כו'. א"ר יהודה מעשה בא לפני רב"ז בערב ואמר חוושש אני לו מחשאת. והא דאמרינן בכל מקום ר' יהודה היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, לא אשכחן לה עיקר אלא מיהא. ומאמי דקא מפלגי תי"ק ור' יהודה בהא מתניתין במלאכה שאינה צריכה לגופה,

מוסף הש"ס

(א) לעיל עט., (ב) מ"ק כה. [תוספתא מ"ק פ"ב], (ג) שם, (ד) שם, (ה) [לעיל עג: וש"ן], (ו) [לקמן קז: קמא:] מקהלרין פה. כריתות כ:, (ז) [תוספתא דמ"ק פ"ט], (ח) [נדה יג:], (ט) [גיר' הרי"ף והרא"ש רבי ירמיה], (י) [נ"ב קי:], (כ) [לקמן קו.], (ל) [ירמיה לו.], (מ) [מעלי גן.], (נ) עי' תוי"ט ד"ה הקורע על מתו וכו' דמקיים וותפא' שנה ותין בו מימוס. פי' שע"ר הקריעה נסתלק מימוסו ע"ש ולא כרש"ל שהגיה ותיא בו מימוס,

תורה אור השלם

1 לֹא יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר:
תהלים פא י
2 נדי סַפַּרְתָּה אַתָּה שִׂימָה דִמְעָתִי בְּנֹאדֶךָ הֲלֹא בְּסִפְרָתֶךָ:
תהלים נו ט
3 וַיְקַבְּרוּ אֹתוֹ בִּגְבוּל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת סֶרַח אֲשֶׁר בְּהַר אֶפְרָיִם מִצָּפוֹן לְהַר גָּעַשׁ:
יהושע כד ל
4 בְּסַאסְאָה בִּשְׁלֹחָהּ תְּרִיבֶנָּה הָגְתָה בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים:
ישעיהו כז ח
5 וַיַּעַבְדוּ הָעָם אֶת יְיָ כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכֹל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הֶאֱרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ אֲשֶׁר רָאוּ אֵת כָּל מַעֲשֵׂה יְיָ הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל:
שופטים ב ז
6 לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ:
דברים יא כא

הגהות הב"ח

(א) גמ' כגון שעשה לו לא: (ב) רש"י ד"ה כי כיסתא וכו' ומולל לפנים והתפירה: (ג) ד"ה לס"ת וכו' קרעו בגדיהם: (ד) ד"ה הא ר' יהודה וכו' כמוניא את המת. נ"ב ע"ל בפ' המגיע ד' לד ריש ע"ב: (ה) ד"ה שרגש עליהן הדר וכו' הספידוהו כלאו: (ו) תוס' ד"ה הא ר' יהודה וכו' בכל שעה דאית ביה חימוס: (ז) ד"ה לא לריכא וכו' דלי בחמתו גרידא פטיטא:

גליון הש"ס

גמ' איתיביה ר' חייא בר אבא לר' יוחנן ויעבדו העם. ביעקוט יהושע כ"ד הגיה זה על פסוק ז' שם ויעבוד ישראל את ה' וגו':

מוסף רש"י

המלבן. אמר (לעיל עט.). מלאכה שאין צריכה לגופה. כל מלאכה שאינה צריכה אלא לגלגן מעליו, הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, דבגלגון לא בא לו ולא היה צריך לה, הלכך לאו מלאכת מחשבת היא לר"ש (לעיל צג). **ברכה שאני.** עלבל ישראל מבדך, דאין ברכה לאלתין (רשב"ם ב"ב קי:).

רבינו חננאל (המשך)

דאמרינן (לקמן דף קז) איכא דמתני לה אהא, הצד נחש בשבת ומתעסק שלא ישכנו פטור, ואם לרפואה חייב, מאן תנא, א"ר יהודה ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. אבל דוכתא בהדיא דפליגי עלה בלשון הזה לא אשכחן אלא מהאי דוקא דאמרינן הכא, שנית מתו אלא [חמתו] אחמתו קשיא, אחמתו נמי לא קשיא, הא ר' יהודה הא ר' שמעון כדמפרש. **ומקשינן** אימור דשמעת ליה לר' יהודה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה במתקן, דאע"ג דלא קא מיכוין כיון דמ(ר)מילא היוא מלאכה דניחא ליה חייב, במקלקל מי שמעת ליה. **ופרקינן** הקורע בגדיו בחמתו נמי מתקן הוא, דכד קניטה דעתיה בבעשיה, מתרווח בקריעת בגדיו ונמצא עושה נחת רוח ליצרו. **ואקשינן** וכי האי גוונא מי מיחייב, והתניא הקורע בגדיו בחמתו וכן המשבר כליו וכן המפזר מעותיו בחמתו יהא בעניך כעובד ע"ז, שכך היא אומנותו של יצה"ר, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עבוד ע"ז כו'. **ופרקינן** לא עביד בכעסיה הכי, אלא מראה עצמו כועס להטיל אימה אאנשי ביתיה. **ואית** מן רבנן דטעו ותמהו, היכי מקשינן וכי האי גוונא מי מיחייב והא כעובד ע"ז חשיב, אטו עובד ע"ז והעושה דברים מכוערים מותר. ושנייה(א) [נ"א: ושנייה] לקושיא וגרסו מסברייהון וכי האי גוונא מי שרי, והתניא ר' שמעון בן אלעזר אומר כו'. **ואהדרינן** להו ואיסורא מי הוי, קשיא ל"מ דמתקן [הוא] וחייב (הוא) ולא מיתוסף בו איסורא אחרינא. אלא לישנא דיקא הכי היא, וכה"ג [מ"] מיחייב דכיון דאמר רבין דאמר רבי מתקן הוא משום דעביד נחת ליצרו ומשום הכי מחייב ר' יהודה על מלאכה שאינה צריכה לגופה, [ו]**ואקשינן** עליה האי תיקונא הוא, אדרבה האי קילקולא רבה הוא משום דמגרה יצרו בעצמו ומקלקל הוא, ולא שמענן לר' יהודה במקלקל דחייב. [ז]**נדחה** ר' אבין ובטיל פירוקיה לגמרי. **ואורקימנא** לא מחייב ר' יהודה בהא אלא משום דקא עביד למירמא אימתא אאנשי ביתיה וקא מיחזי דבחמתיה עביד ולא קא מכוין לתקוני אינשי ביתיה, וכד[ר]בב יהודה דהוא שליף מצובייתא כר', דכל כי האי גוונא תיקונא הוא ולא קלקולא. אלא מיהו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, וכל מאן דעביד הכי בשבת, לר' יהודה חייב לר' שמעון פטור, ומתניתין כר' שמעון.

ידאגו. יירקו מן המיתה: **דמה גדול.** יש לדאוג הואיל ושלטה מדת הדין בראש הבית: **ואמרי לה דמה קטן.** שבקללה מתמילין מן הקטן[ו]: **חוץ מחובל.** בחלש המקלקל הוא וחייב לתנן (ב"ק פז.) המחובל בחברו בשבת פטור (ז) מלשלם מפני שנדון בנפשו: **ומבעיר.** את הגדיש מקלקל הוא וחייב כתנן (שם דף לד:): והוא שהדליק את הגדיש פטור מן תשלומין מפני שנדון בנפשו: **אינה משנה.** דאם מקלקל הוא פטור: **בצריך.** לדם היוצא מן החבלה לכלבו ואם מקלקל הוא אצל נחבל מתקן הוא אצל הכלב: **והא תנן כל המקלקלין פטורין.** ואפי' חובל ומבעיר. וקשיין אהדדי ולרבי אבהו פריך: **מאני ר' יהודה.** דאית ליה מקלקל בחבורה פטור ולא איתפרש היכא. ול"נ מתני' ר' יהודה היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה הלכך חיובא דחובל בצריך לכלבו ומבעיר בצריך לאפרו משכחת לה דאע"פ דמקלקל הוא אצל מלאכה עצמה מתקן הוא אצל אחרים ולר' יהודה כי האי גוונא מלאכה היא משום תקון אחרים אבל מקלקל ואינו מתקן פטור. ואע"ג דרישא דמתני' אוקימנא כר"ש דקתני קורע על מתו פטור איפא ר"ש: **ובריישא ר"ש היא.** דלמתני' מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה הלכך אין לך חובל ומבעיר שאין מקלקל ואפי' מבעיר עצים (ח) לקדרתו מקלקל הוא אצל עצים ומה שהוא מתקן אצל אחרים לר"ש לא חשיב דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא אלא משום דמקלקל בחבלה ובהבערה חייב כדילף לקמיה: **מדאיצטריך קרא.** וביום השמיני[ט] ביום יתירא ואפי' בשבת (לקמן קנב.) ומילה חובל הוא מכלל דשאר מקלקלין בחבורה חייב: **ומדאסר רחמנא הבערה בשבת דכתיב.** (לקמן בפרק ר' אליעזר): **מה לי מתקן אלא.** הא נמי מתקן גברא הוא ויש מלאכה בתיקון זה: **בישול פתילה.** שהוא מדליק פתילה של אבר ונותנה לתוך פיה[י] ודרך בישול הוא זה וחייב על הבישול שאינו מקלקל האבר בבישולו אלא מתקן ולורף: **סמנין.** של מלאכת המשכן: **רב יוסף מחוי.** האי הסיטא כפול דתמני' כפול ממש בריוח קצר שבין אצבע לאמה משער שני פעמים: **מחוי פשוט.** בריוח שבין גודל לאצבע פעם אחד הוא כפול דמתניתא שיש בו כפלים כאותו שבין אמה לאצבע: **מתני' הלד לפור.** עד שהכניסו למגדל משמיי"ר בלע"ז חייב דזו היא לידתו אבל אם הכניסו לבית אינו יולאד בכך שיוצא לו דרך חלונות: ולבי

ידאגו כל האחין כולן [א]אחד מבני חבורה שמת תדאג כל החבורה כולה אמרי לה דמת גדול ואמרי לה דמת קטן: וכל המקלקלין פטורין: [ב]תני ר' אבהו קמיה דר' יוחנן [ג]כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר א"ל [ד]פוק תני לברא חובל ומבעיר אינה משנה ואם ת"ל משנה [ה]חובל בצריך לכלבו מבעיר בצריך לאפרו והאנן תנן כל המקלקלין פטורין מתניתין [ו]רבי יהודה ברייתא רבי שמעון מ"ט דר' שמעון מדאיצטריך קרא למישרא מילה הא חובל בעלמא חייב ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן שמע מינה מבעיר בעלמא חייב ורבי יהודה התם מתקן הוא כדרב אשי דאמר רב אשי מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי [ז]מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סמנין: שיעור המלבן כו': רב יוסף מחוי [ח]כפול רב חייא בר אמי [ט]מחוי פשוט: **מתני'** [י]ר' יהודה אומר הצד צפור למגדל וצבי לבית חייב [יא]וחכ"א צפור למגדל וצבי

חוץ מחובל ומבעיר א"ל פוק תני לברא כו'. פי' רבינו שמואל דר' אבהו סבר כר"ש דאמר מקלקל בחבורה חייב ור' יוחנן סבר לה כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה ובהבערה פטור ולריך לכלבו ולאפרו לא חשיב מקלקל וחייב אפי' לר' יהודה וכן משמע בסמוך מתוך פי' רש"י ורקשה דא"כ אמאי א"ל פוק תני לברא דאם תני לברא דאמר משום דס"ל כר' יהודה אמאי לא תמנא כר"ש משתקינן ליה דכה"ג פריך בפ"ק דחולין (טו.) ע"כ נראה דר' אבהו ור' יוחנן אליבא דר"ש פליגי דר' אבהו סבר דחובל ומבעיר אע"פ שאינו לריך לכלבו ולאפרו חייב לר' שמעון דגמר ממילה והבערה בת כהן ור' יוחנן סבר דר"ש נמי לא מחייב אלא"כ איכא קצת תיקון כגון לצריך לכלבו ולאפרו דמילה והבערה איכא קצת תיקון שהוא לורך מצוה אבל לר' יהודה אפי' לריך לאפרו ולכלבו פטור דאין זה תיקון משום דאין דרך לחבול בחבירו כדי ליתן לכלבו או לשרוף גדיש בשביל האפר אע"ג דכל שוחט מקלקל הוא[א] כדאמרי' בפ"ק דחולין (דף ח.) סכין של [ב]ע"ז מותר לשחוט בה[ג] מודה ר' יהודה לענין שבת דחייב[ד] דדוקא לענין ע"ז [ה]חשוב מקלקל דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ולא חשיב ליה נהנה כיון דקלקולו יתר על תקונו[ו] ור"ת מפרש דהא דחשיב לר' יהודה מקלקל בלריך לכלבו ואפרו לפי שאין

התיקון בא בגופה שעה אלא לאחר מכאן דלאחר שנעשית חבורה בא הדם[ז] ולאחר שלכתה ההבערה בא האפר אבל בשוחט בשעת הקלקול בא לו התיקון שמוליאה מידי אבר מן החי וקורע למירמא אימתא אאינשי דביתיה חשוב ליה לר"י נמי תיקון לפי שבשעת הקלקול בא לו התיקון וכן בהריגת הממזיקין (לקמן קכא:) חייב לר' יהודה דבא התיקון בשעת הקלקול ולר"ש פטור משום דהוא מלאכה שאינה לריכה לגופה וקורע ע"מ לתפור ומוחק ע"מ לכתוב דמיחייב לכ"ע אע"ג שבשעת הקלקול אינו בא התיקון היינו משום שהקלקול גורם תיקון יותר טוב לבסוף[ח] ותיקון גמור הוא שהרי אינו יכול לעשות התיקון אלא ע"י הקלקול:

בחובל וצריך לכלבו כו'. וא"ת ור' אבהו דמחייב אפי' באין לריך לכלבו כיון דאין לריך כלל הוא מלאכה שאינה לריכה לגופה דאע"ג דמחייב ר"ש מקלקל בחבורה מ"מ בעי לריכה לגופה כדאמרי' בריש הנהנין (סנהדרין פד:) מאן שמעת ליה דאמר מקלקל בחבורה חייב ר"ש האמר מלאכה שאינה לריכה לגופה פטור עליה וכן משמע בפרק כלל גדול (לעיל דף עה.) גבי חלזון ובפרק כל כתבי (לקמן דף קכא:) ובס"פ ספק אכל (כריתות דף כ:) וי"ל דאפי' במקלקל גמור משכחת לה דהוא לריכה לגופה כגון חובל ומבעיר באיסורי הנאה שסבר איבול ליתן לכלבו ולבשל בו קדירה ור' אבהו אע"ג דלא חשיב לורך מצוה תיקון מ"מ לריכה לגופה חשיב וא"ת לריך לכלבו ולאפרו היכי חשיב לריכה לגופה מ"ש מחופר גומא ואינו לריך אלא לעפרה[ט] וי"ל דלא דמי דהכא הוא לריך לנטילת נשמה כדי לתת לכלבו דהיינו הדם כי הדם הוא הנפש ומבעיר נמי לריך להבערה כדי לעשות אפר כמו מבעיר כדי לבשל קדירה אבל חופרי[י] הגומא נעשית מאליה ואינו נהנה ממנה כלום[יא]:

מדאצטריך קרא למישרי מילה כו'. וא"ת למה לי למילף ממילה[יב] מילף כולה מילתא מהבערת בת כהן דלא דמי שבת דבהבערה איכא נטילת נשמה וחובל נמי לא מחייב אלא משום נטילת נשמה וי"ל דלענין מקלקל בחבורה ליכא למילף מהבערה דהתם התיקון בא בשעת הקלקול אבל לענין מקלקל בהבערה יליף שפיר דאחר הבערה בא התיקון כדפי' אי נמי אי לאו דילפינן ממילה דמקלקל בחבורה חייב ה"א דרליחה דוחה את השבת דלאו מלאכה היא והבערה לחודה היא דלימעטה משום דמקלקל בהבערה חייב: **דאמר** רב אשי מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי. לאו משום דסבר כר' יהודה אלא מפרש הוא אליבא דר' יהודה: **מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סמנין.** אין לפרש כמו שבישול סממנין מתקנן להיות יותר חשובים כך פתילה חשובה יותר ע"י בישול דאי היינו טעמא דר' יהודה אאר מיתות ב"ד דלא דחו שבת מנלן כיון דלא שייך בהו תיקון דהבערה לא אסרה תורה אלא משום תיקון פתילה ועוד שריפת בת כהן גופה מנלן דלא דחינן היכא דתיקון הפתילה מתמעט ואומר ר"י דה"פ מה לי בישול פתילה לצורך שריפת בת כהן מה לי בישול סממנין לצורך בציעת בגד דכי היכי דבישול סממנין לצורך בציעה חשוב תיקון ה"נ בישול פתילה לצורך שריפה ומהכא נפקא לן שפיר דכל שאר מיתות ב"ד חשוב תיקון משום מצוה דאי לאו שריפה עצמה חשיבא תיקון[א] משום בישול פתילה לא הוה אסורה אע"פ שמתקנת[ב] בכך דכיון שאינה אלא משום שריפה לא הוה חשיב תיקון ולא מיחייב וכן מוליא מרא לאחפר לקבור בו מת לר"ש[ג] כמו מוליא כיס לקבל בו זיבה בפ"ק (דף יא.) וא"ת בשלמא לר' יהודה שפיר שמעינן דהבערה לגלאו יליאת או לאחלק מדלא כתב לא תעשה מלאכה בכל מושבותיכם וכתב הבערה ש"מ לגלאו יליאת או לאחלק כדפריש"ת בפרק כלל גדול אלא לר"ש דאיצטריך למיכתב הבערה לחייב מקלקל בהבערה מנא ליה דיליאת לגלאו או לאחלק אי נמי דנפקא ליה לאחלק מאחת מהנה כדמפיק ליה ר' יוסי דהא בפרק הכונה (לקמן דף קג:) פליג ר"ש בהדיא אר' יוסי ודרש ליה לדרשה אחריתי וי"ל דנפקא ליה לאחלק מהיכא דנפקא ליה לשמואל בפרק כלל גדול (לעיל דף ע.) והשתא אתי שפיר הא דהוה קשה ט שמואל דאמר כמאן לא כר' נתן ולא כר' יוסי דהשתא כר"ש ס"ל ובפ"ק דיבמות (דף ו:) קאמר דאיצטריך קרא למיסר הבערה בת כהן משום דהוה סלקא דעתך למישרי מקל ומומר מעבודה דתמיד שבת היינו כר' יהודה דחשיב ליה תיקון אבל לר' שמעון איצטריך קרא דהבערה לחייב כל מקלקל בהבערה הך פלוגתא דמקלקל בחבורה מפרש רש"י דנפקא לן מפלוגתא שאינה לריכה לגופה משמע דלא בעי לר' שמעון לריך לכלבו ולאפרו ולפי זה לריך לומר דר' אבהו כר"ש ור' יוחנן כר' יהודה ואין נראה כדפי' לעיל ול"ל דהך פלוגתא דמקלקל בחבורה קבלה היתה בידם: ואין

מילה אבל מילה גופה דברי הכל דחיא. מנא לן. ונאמרו בדבר זה כמה טעמים, והעיקר הוא מה שאמר ר' יוחנן כי דבריו שוין עם הברייתא ועליהן אנו סומכין. והואיל והוצרך הכתוב לומר וביום להתיר המילה בשבת שהיא מצוה, הודיע אותנו שחבורה בעלמא חורץ מן המילה אסור לעשותה וחייב עליה בשבת. **ומדאסר רחמנא הבערה גבי בת כהן מכלל דמבעיר בעלמא חייב.** כבר ידעת כי ד' מיתות נמסרו לבית דין סקילה שריפה הרג וחנק, כי בת כהן שזינתה מיתתה בשריפה הנן[א] אחת מן הנשרפין כדכתיב (ויקרא כא) ובת איש כהן כי תחל לזנות וגו' באש תשרף. ובמסכת סנהדרין בפרק ד' מיתות (דף נב) זכרו תיאך מצות שריפה ואמרו, מצות שריפה הנשרפין היו משקעין אותו בזובל עד ארכובותיו ונותנין סודרין קשין לתוך רכה וכורך על צוארו, זו מושך אצלו וזה מושך אצלו עד שפותח את פיו ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו. ופירשו בתלמוד מאי פתילה, אמר רב מתנה פתילה של אבר. ועל פי זה נאמרה כאן מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סממנין, כלומר פתילה של אבר שתישרף בה בת כהן שזינתה. והזהיר הקב"ה את ב"ד שלא ישרפו המתחייב שריפה ביום שבת כמה שנאמר [שמות לה] לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, על פי מה שנתפרש פסוק זה כי בבית דין הוא מדבר. כמו שנא' בראש מסכת יבמות [דף ו] מושבות מה תלמוד [לומר], מכדי שבת חובת הגוף היא וחובת הגוף נוהגת בארץ ובחוצה לארץ, מושבות דכתב רחמנא למה לי. משום ר' ישמעאל אמר תלמיד אחד לפי שנאמר [דברים כא] וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת. שומע אני בין בחול בין בשבת ומה אני מקיים [שמות לא] מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתת בית דין, ת"ל לא תבערו אש בכל מושבותיכם מה מושבות האמורות להלן בבית דין אף כאן בב"ד, ואמר רחמנא לא תבערו אש. ועיקר זה הברייתא בסוף מכילתא דר' ישמעאל. ואמרו עוד בתלמוד ותיהוי נמי לא יצאת הבערה דעלמא, הבערה דבית דין בישול פתילה היא, ואמר רב אשי מה לי בישול פתילה מה לי בישול סממנין. מיכן למדנו דאסר רחמנא הבערה דבת כהן בשבת, ונתחייבנו מיכן שהמבעיר בעלמא חייב.

הגהות הב"ח

(ח) רש"י ד"ה מוץ מחובל וכו' פטור מכולן מפני [וכן גי' רש"ל]: (ט) ד"ה וכייתפ וכו' מבעיר עליס באור לקדירתו:

גליון הש"ם

גמ' פוק תני לברא. עיריובין ט ע"ב ביצה יב ע"ב יומא מג ע"ב יבמות עז ע"ב סנהד' סב ע"א:

לעזי רש"י

מישטיי"ר. מזנון לשמירת אוכלים וכלים.

רבינו חננאל

מתני' כל המקלקלין פטורין. תנן סתמא, ובריתא כר' אבהו דאמר חובל ומבעיר. ואע"ג דאמר ר' יוחנן אינה משנה אלא החובל בצריך לכלבו והמבעיר בצריך לאפרו דלאו מקלקלין נינהו, מיהו איצטרכינן לברר היכא אמירא החובל והמבעיר שלא לצורך חייב. ואהדדיהן מתניתין ר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור ובריתא ר' שמעון דאמר מקלקל בחבורה חייב. ואלי תתמה דרישא דמתניתין כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה, וסיפא כר' יהודה במקלקל בחבורה, דבהא סבר לה כמר ובהא סבר לה כמר. **ומילתא דמקלקל בחבורה דקאמרי פלוגתא דר' יהודה** ור' שמעון היא, **לא בירידה לן** עיקר פלוגתיהו דא היכי ניחי, ומתניתא דמפרשא במקלקל **בחבורה ר' יהודה פטור ור' שמעון מחייב לא שמיע לן. אלא** מגמרא **בלחוד הוא דשמעינן ליה.** ובעושה חבורה ומתקן כ"ש לא פליגי דמחייב, כי פליגי בעושה חבורה ומקלקל, דר' יהודה פטר וסתם מתניתין כוותיה, ור' שמעון אסר. דגרסינן באלו דברים בפסח א"ל רב הונא בר חיננא לבריה כי אזלת לקמיה דר' זריקא בעי מיניה למאן דסבר מקלקל בחבורה פטור, שחטו שלא לשמו ושלא לאוכליו כר', וכולא שמעתא דקא מפרש ליה (בחדא חדא) מאי תיקן. ולא מפרש מ"ד המקלקל בחבורה פטור מאן הוא אלא מתניתין בהדיא היא כל המקלקלין פטורין בין חובל דמקלקל בחבורה בין דחד מינהו (משמע ד]ר"ש ור' יהודה מגמרא היא דשמעינן פלוגתייהו. וגרסינן בבתולה נשאת אם תימצא לומר דם חבורי מחבר שהבועל בתחילה הוא עושה חבורה, הא אמרינן אם תימצא לומר הלכה כר' יהודה דאמר שאין מתכוין אסור מי הויא האי בועל בשבת מקלקל בהאי חבורה אי לא, ואם תימצא לומר מקלקל הוא במקלקל הלכה כר' יהודה או כר' שמעון. והכין פירושא הלכה כר' יהודה דאמר מקלקל בחבורה פטור או הלכה כר' שמעון דאמר חייב, דאי אמרת הלכה כר' שמעון דאמר מקלקל בחבורה חייב או הלכה כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור, אילו היה כך אסור לבעול בתחילה בשבת. והזיון דמפרש (בספינה) לעולם רב כר' יהודה סבירא ליה דאמר דבר שאין מתכוין אסור, אלא מיהו מקלקל בחבורה הוא ושרי לר' יהודה. ואמרינן מ"ט דר' שמעון דאמר חובל ומבעיר אע"פ שמקלקלין חייבין, מדאצטריך קרא למישרא מילה בשבת בחבורה בעלמא בשבת חייב. ואקשינן מילה מתקן הוא כדרב אשי דאמר מה לי לתקן כלי מה לי לבשל פתילה מה לי לבשל סממנין, ולא גמרינן מינה למקלקלין, ומקלקל לא אשכחנן דאיתמר. שיעור המלבן צמר כמלא רחב הסיט כפול, וכן המנפס צמר וכן הצובע וכן הטווה. רב יוסף מחוי כפוף מעיקר הגודל עד ראש אצבע כשהן דבוקות זו בזו. רב חייא בר אמי מחוי פשוט מראש גודל עד ראש אצבע כשהן פשוטות דאעפ"כ [נ"א: ואעפ"כ] אינן הוות זרת. ר' יהודה אומר הצד צפור למגדל כו'. פי' מגדל זה של עץ הוא שחשוב ככולה גדול, אם פתח שער המגדל ועשה תחבולות עד שנכנס הצפור לתוכו וסגר עליו חייב, כי (כ)[ב]סגרו המגדל (וגמרה) [נגמרה] הציידה. וגם אם הולך אחר צבי והחזירו מיכן ומיכן עד שנכנס לבית חייב, כי כיון שנכנס לבית והוא סגר עליו הרי ציידו [ו]חייב. אבל אם טרד הצבי עד שנכנס לגינה או לחצר או לביבר בשבת הרי זו אינה צידה ופטור. וחכ"א

עין משפט נר מצוה

בב א מיי' פי"ג מהל' אבל הל' יב סמג שם טוש"ע י"ד סי' שלד סעיף ה:

בג ב ג מיי' פ"ז מהל' שבת הל' יח ופ"י הלכה ז ופ"יא הלכה ט סמג לאוין סה:

בד ד מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה ז:

בה ה מיי' פ"י מהל' שבת הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיז סעיף ג:

מוסף רש"י

פוק תנא לברא. דטעות הוא (סנהדרין סב.), אינה משנה. לא שנים מעולם בבית המדרש (ביצה יב:) דאיעבו נמי פטירי (ב"ק לד:), ואם תמצא לומר משנה. אם יאמרו תנאים שנשנית (ביצה יב:), בצריך לכלבו. דהוי מקלקל על מנת לתקן, והא דתניא (לקמן קז:) נגרר הדם אע"פ שלא יצא, משום דנעבו הוא דמחייב (ב"ק לד:). מה לי לבשל פתילה. אל אבר מתיך חוזקה לתוך פיו ויוכלת לתוך מעיו, והאי בשול גמור הוא ואם מלאכה הוא, דממשכן ולפינן ושיטול סמנין היה במלאכת המשכן לצבע תכלת ותולעת שני (יבמות ו:). **הצד צפור.** מן החוץ עד שהכניסו למגדל עץ שקורין משטיי"ר, או הצד לבי מן החוץ עד שהכניסו לבית. חייב. דכיון דהכניס לפור למגדל ונעל לפניו, הרי הוא אחוז ועומד ונגמרה לידתו, וכן לבי לבית ונעל בפניו, אבל לפור שהכניס לבית ונעל בפניו פטור, שיוצא לו דרך חלונות ואין כאן לידה, או לבי לבי שהכניסו מן החוץ לגינה ונעל לפניו אין זו לידה (ביצה כד.). **וחכ"א צפור למגדל.** היא לידתו דאמר אמרת, אבל לבי אין לריך עד שיכניסנו לבית, אלא בגינה ולחצר ולגינה הוי לידה (שם).

מוסף תוספות

א. וא"כ היכי מחייב וכו' הואיל ופטר ר' יהודה מקלקל בחבורה אע"ג דהוי תיקון במקצת. תוס' הרא"ש. ב. שכל מה שאין דרכן של בני אדם לקלקל בשביל אותו התיקון, אין זה מתקן אצל שבת, והטעם, משום דמלאכת מחשבת בעינן. תמצ"ן. ג. מקלקל הוא. תוס' הרא"ש. ד. כדמשמע לעיל דקתני מתני' ר' יהודה מוסיף אף השובט, מכלל דבכל אבות דקתני מתני' מודה. תוס' הרא"ש. ה. שהוא מגרע הבהמה מולדות ומגיזה וממלאכה. תוס' הרא"ש. ו. אבל גבי שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה ודרך העולם לשחוט ולאכול. תוס' הרא"ש. ז. לארץ, וראוי לכלבים. תוס' הרא"ש. ח. מבתחילה. תוס' הרא"ש. ט. דלוקח הנפרו. תוס' הרא"ש. י. למיסר חובל בעלמא. תוס' הרא"ש. יא. בשביל צורך המצוה. תוס' הרא"ש. יב. דפטור. תוס' הרא"ש. יג. הואיל והחפירה נעשית בשביל דבר שאינו לצורך. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

מדאצטריך קרא למישרא מילה. עיקר דילה בתורת כהנים וביום השמיני יומל יומל ואפילו בשבת, ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממילה. או מקיים אני מחלליה אף במילה ומה אני מקיים יומל חוץ מן השבת, ת"ל וביום ואפילו בשבת. ובפרק ר' אליעזר (דף קלב) אמרו עוד עד כאן לא פליגי אלא במכשירי

ואין נותנין לפניהם מזונות. אין לפרש דטעמא משום דדגים מיתחזי שפיר במים להכי לא טרחינן דחשיבי כאין מזונותיהם עליך חדא דלאו מילתא דספיקא היא דלדגים מצויין מזונות ולא לחיה ועוד דבמקום בעי לאוקמי הא דקתני אין לדין חיה ועוף ואין נותנין לפניהם מזונות בביבר שאינו מקורה מקורה וכי בשביל שאינו מקורה מצויין להם מזונות ורש"י דפירש כיון דאין לדין מוקלין ניהו להכי אין נותנין לפניהם מזונות ואין טורחין בשבילם אין נראה כלל דאין תנן לקמן בפ' בתרא (דף קנה:) נותנים מים לפני אווזים ותרנגולים ולפני יוני הרדסיאות אע"ג דמוקלין הן בשבת ונראה לר"י כל היכא דהוי כגילוד ועומד מדאורייתא כגון אווזין ותרנגולין ויוני הרדסיאות אע"ג דמדרבנן אסור לגודן כדתנן בפרק שמונה שרצים (לקמן דף קז.) חיה ועוף שברשותו הלדן פטור משמע אבל אסור[א] כיון דמדאורייתא כגילוד ועומד נותנין לפניהם מזונות וכן חיה ועוף שבביבין מקורין דחשיב טפי מזונותיהם עליך אבל כאן שמן התורה אין גילודין לא חשיב מזונותיהן עליך והוי כאותן שהן כל שעה בשדה כמו יוני שובך ויוני עלייה ואתי שפיר לפי זה היא דריש אין לדין (גיליה דף כד.) דקתני התם בתמניתין רשב"ג אומר זה הכלל המחוסר צידה אסור כו' וקאמר בגמרא היכי דמי מחוסר צידה כגון דאמר הבא מצודה וגלודנו ואמר ליה אביי לרב יוסף והרי אווזים ותרנגולים דאמר הבא מצודה וגלודנו ואמר הלך אווזים ותרנגולים ויוני הרדסיאות פטור והשתא קשה מאי פריך והא פטור משמע אבל אסור[ב] ובתמניתין קתני נמי רשב"ג אומר מחוסר צידה אסור ולמאי דפי' הכא אתי שפיר דרשב"ג קאי אריש דקתני אין לדין ואין נותנין לפניהם מזונות וקא אסר רשב"ג במחוסר צידה אף ליתן מזונות ואע"כ מחוסר צידה דאורייתא חשיב ליה ולהכי פריך שפיר:

הלכה מכלל דפליגי. [ג]אע"ג דר' יהודה פליג מ"מ פריך אביי שפיר דאי לאפוקי מדרבי יהודה אתא לימא אין הלכה כרבי יהודה הכא אתי שפיר דלא קבעי היכי דמי מחוסר צידה דהא כבר פי' דהיכא דאיכא עוקצי ביבר גדול ומסתמא דהיינו מחוסר צידה דרשב"ג אבל בריש אין לדין (גיליה דף כד.) קשה אמאי קבעי ה"ד מחוסר צידה הואיל וכבר פי' ביבר גדול וביבר קטן דרבנן ונראה לריב"א משום דהתם קתני במילתייהו חיה ועוף ועלה קאי רשב"ג וקבעי ה"ד מחוסר צידה בעופות אבל אחיה לא קבעי דזה כבר פירש וכן משמע דכל הנהו דמייתי עלה לא מייתי אלא בעופות אבל הכא לא איירו רבנן בעופות אלא בחיה גרידא:

[ד]**היכא** דנפלי טולא דכתלים. היה להם שיעור הכתלים שם והיו יודעין שיעורן[ד]: **למה** זה דומה לנועל ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו. ואם תאמר מאי אולמא הך מהך ונראה לריב"א דס"ד דבא ושב בגילדו ליתסר משום דמיחזי דלהוסיף שמירה לגבי הוא בא[ה]: וממאי

מ) **וגבי.** גילוד משהכניסו לביתו ונעל בפניו אבל אם הכניסו לגינה או לחצר אין זו גילדה: **המחוסר צידה.** שקשה לתופסו שם כדמפרש בגמ': **גמ' ביבר.** קרפיפות מוקפין: **אין לדין מהן בי"ט.** אלמא לאו גילוד ועומד קא חשיב ליה ש"מ המכניסו לביבר אין זו גילדו: **ואין נותנין לפניהם מזונות.** כיון דהן מוקצה לא מצי למטרח עלייהו: **הא רבי יהודה.** הכא אין לדין לדבי יהודה היא דבמתניתין לא חשיב לה גילדה עד שיכניסו לבית: **עופות דאעופות קשיא.** דהא אין לר' יהודה אין לרבנן לפור למגדל קאמרי: **ביבר מקורה.** הוי גילוד: **בצפור דרור.** מתני' דקתני לפור לבית לא בצפור דרור עסקינן שדרכה לדור בבית כבשדה ונשמטת מזוית לזוית: **השתא דאחיה להכי.** לאוקמינהו לתרווייהו כרבנן: **חיה אחיה נמי.** מוקמי כרבנן: **והא ביבר קטן.** מתניתין דהכא: **והא.** מתניתין דגילה בביבר גדול: **שיחייא.** מרולה שהוא שוחה לאחוז בה: **עוקלי.** פיאות להשמט בהן: **ואידך.** כל מי שאינו כן: **מכלל דפליגי.** והא אוקימנא לרבנן נמי בביבר קטן אמרי: **מאי נפקא לך מינה.** כ"ש כיון דלא פליגי עליה הלכתא כוותיה: **ומורחא בהא.** אומר השמועה בזמירה בעלמא בלא לורך: **סומא וישן עבידי לרבויי.** לישמט כשמרגישין יד אדם: **אובלנא.** עייפות שאינו יכול לזוז ממקומו נלוד ועומד הוא: **הגזין.** (ג) [ד]מין חגב טהור הוא ונאכלין: **במינו גילוד.** כגון חגבים והגזין: **שאין במינו גילוד.** לירעין ויתושין שאינן לצורך: **חגבים בשעת הטל.** עייפים מתעוררות והרי הן גילודין ועומדין: **מקלחות.** הרבה ביחד שהן מזומנות ליקח: **אריאה קאי.** דלף בשעת הטל אם מקלחות ובאות שרי ואי לא אסור: **מתני' לגבי שנכנס.** מאליו: **ונעל אחד בפניו.** זו היא לדאתו: **נעלו שניים פטורים.** דהוי להו שניים שעשאוה: **לא יכול אחד לנעול.** אורחיה הוא לנעול בשניים והרי לכל אחד מלאכה דבלא איהו לא מתעבדא: **ורבי שמעון פוטר.** לטעמיה דדריש קראי למיפטר זה אינו יכול וזה אינו יכול בפרק המצניע (לעיל נב:): **גמ' הכי הוי אמר.** אפילו תופסו אין זו לידתו שכשכועס משחית והולך: **עד שיכניסנו לגורזקי שלו.** בית משמר העשוי לו כמין תיבה: **מתני' הבי חייב.** שהוא לדו: **הא** (ד) **למה.** שני זה דומה מאחר שנגלוד ע"י הראשון: **לנועל את ביתו לשומרו.** ולא לגוד: **ונמצא לגבי.** שהוא גילוד כבר שמור בתוכו. וכן (ה) אע"פ שעמד הראשון אין זה אלא כשומרו לגבי שהיה לו מאתמול:

גמ'

חייב נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין ור"ש פוטר: **גמ'** א"ר ירמיה בר אבא אמר שמואל מ[ו]הצד ארי בשבת אינו חייב עד שיכניסנו לגורזקי שלו: **מתני'** ישב האחד על הפתח ולא מילאהו ישב השני ומילאהו השני חייב ישב הראשון על הפתח ומילאהו ובא השני וישב בצידו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו: גמ'

וצבי [ו] לגינה ולחצר ולביבין [חייב] [ז]רשב"ג אומר לא כל הביבין שוין זה הכלל מחוסר צידה פטור שאינו מחוסר צידה חייב: **גמ'** [ח]תנן התם אין צדין דגים מן הביבין בי"ט ואין נותנין לפניהם מזונות אבל צדין [ט]חיה ועוף ונותנין לפניהם מזונות ורמינהו [י]ביבין של חיות ושל עופות ושל דגים אין צדין מהם ביום טוב ואין נותנין לפניהם מזונות קשיא חיה אחיה קשיא עופות אעופות בשלמא חיה אחיה לא קשיא הא רבי יהודה הא רבנן אלא עופות אעופות קשיא וכי תימא עופות אעופות נמי לא קשיא הא [כ] ביבר מקורה הא ביבר שאינו מקורה והא בית דמקורה הוא ובין לרבי יהודה ובין לרבנן צפור למגדל אין לבית לא אמר רבה בר רב הונא [א]הכא בצפור דרור עסקינן לפי שאינה מקבלת מרות דתנא דבי ר' ישמעאל למה נקרא שמה צפור דרור מפני שדרה בבית כבשדה השתא דאתית להכי חיה אחיה נמי לא קשיא הא בביבר גדול הא בביבר קטן היכי דמי ביבר גדול היכי דמי ביבר קטן אמר רב אשי [ב]כל היכא דרהיט בתריה ומטי לה בחד [ג]שיחייא ביבר קטן ואידך ביבר גדול אי נמי [ד]כל היכא דנפיל טולא דכתלים אהדדי ביבר קטן ואידך ביבר גדול ואי נמי כל היכא דליכא עוקצי עוקצי ביבר קטן ואידך ביבר גדול: רשב"ג אומר וכו': [ה]אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל [ו]הלכה כרבן שמעון בן גמליאל [ז]אמר ליה אביי הלכה מכלל דפליגי א"ל [ח]מאי נפקא לך מינה א"ל גמרא גמור זמורתא תהא [ט]ת"ר [י]הצד צבי סומא וישן חייב חיגר וזקן [יא]וחולה פטור א"ל אביי לרב יוסף מ"ש הני ומ"ש הני הני עבידי לרבויי הני לא עבידי לרבויי והתניא חולה חייב אמר רב ששת לא קשיא הא בחולה מחמת אישתא הא בחולה מחמת [יב]אובצנא ת"ר הצד חגבין גזין צרעין ויתושין בשבת חייב דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [יג]כל שבמינו ניצוד חייב וכל [יד]שאין במינו ניצוד פטור תניא אידך הצד חגבים בשעת הטל פטור בשעת השרב חייב אלעזר בן מהבאי אומר אם היו מקלחות ובאות פטור איבעיא להו אלעזר בן מהבאי אריישא קאי או אסיפא קאי ת"ש [טו]הצד חגבין בשעת הטל פטור בשעת השרב חייב אלעזר בן מהבאי אומר אפילו בשעת השרב אם היו מקלחות ובאות פטור: **מתני'** [טז]הצבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלו שנים פטורין לא יכול אחד לנעול ונעלו שנים חייבין ור"ש פוטר: **גמ'** א"ר ירמיה בר אבא אמר שמואל [יח]הצד ארי בשבת אינו חייב עד שיכניסנו לגורזקי שלו: **מתני'** ישב האחד על הפתח ולא מילאהו ישב השני ומילאהו השני חייב ישב הראשון על הפתח ומילאהו ובא השני וישב בצידו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו: גמ'

מ) **וגבי.** גילוד משהכניסו לביתו ונעל בפניו אבל אם הכניסו לגינה או לחצר אין זו גילדה: **המחוסר צידה.** שקשה לתופסו שם כדמפרש בגמ': **גמ' ביבר.** קרפיפות מוקפין: **אין לדין מהן בי"ט.** אלמא לאו גילוד ועומד קא חשיב ליה ש"מ המכניסו לביבר אין זו גילדו: **ואין נותנין לפניהם מזונות.** כיון דהן מוקצה לא מצי למטרח עלייהו: **הא רבי יהודה.** הכא אין לדין לדבי יהודה היא דבמתניתין לא חשיב לה גילדה עד שיכניסו לבית: **עופות דאעופות קשיא.** דהא אין לר' יהודה אין לרבנן לפור למגדל קאמרי: **ביבר מקורה.** הוי גילוד: **בצפור דרור.** מתני' דקתני לפור לבית לא בצפור דרור עסקינן שדרכה לדור בבית כבשדה ונשמטת מזוית לזוית: **השתא דאחיה להכי.** לאוקמינהו לתרווייהו כרבנן: **חיה אחיה נמי.** מוקמי כרבנן: **והא ביבר קטן.** מתניתין דהכא: **והא.** מתניתין דגילה בביבר גדול: **שיחייא.** מרולה שהוא שוחה לאחוז בה: **עוקלי.** פיאות להשמט בהן: **ואידך.** כל מי שאינו כן: **מכלל דפליגי.** והא אוקימנא לרבנן נמי בביבר קטן אמרי: **מאי נפקא לך מינה.** כ"ש כיון דלא פליגי עליה הלכתא כוותיה: **ומורחא בהא.** אומר השמועה בזמירה בעלמא בלא לורך: **סומא וישן עבידי לרבויי.** לישמט כשמרגישין יד אדם: **אובלנא.** עייפות שאינו יכול לזוז ממקומו נלוד ועומד הוא: **הגזין.** (ג) [ד]מין חגב טהור הוא ונאכלין: **במינו גילוד.** כגון חגבים והגזין: **שאין במינו גילוד.** לירעין ויתושין שאינן לצורך: **חגבים בשעת הטל.** עייפים מתעוררות והרי הן גילודין ועומדין: **מקלחות.** הרבה ביחד שהן מזומנות ליקח: **אריאה קאי.** דלף בשעת הטל אם מקלחות ובאות שרי ואי לא אסור: **מתני' לגבי שנכנס.** מאליו: **ונעל אחד בפניו.** זו היא לדאתו: **נעלו שניים פטורים.** דהוי להו שניים שעשאוה: **לא יכול אחד לנעול.** אורחיה הוא לנעול בשניים והרי לכל אחד מלאכה דבלא איהו לא מתעבדא: **ורבי שמעון פוטר.** לטעמיה דדריש קראי למיפטר זה אינו יכול וזה אינו יכול בפרק המצניע (לעיל נב:): **גמ' הכי הוי אמר.** אפילו תופסו אין זו לידתו שכשכועס משחית והולך: **עד שיכניסנו לגורזקי שלו.** בית משמר העשוי לו כמין תיבה: **מתני' הבי חייב.** שהוא לדו: **הא** (ד) **למה.** שני זה דומה מאחר שנגלוד ע"י הראשון: **לנועל את ביתו לשומרו.** ולא לגוד: **ונמצא לגבי.** שהוא גילוד כבר שמור בתוכו. וכן (ה) אע"פ שעמד הראשון אין זה אלא כשומרו לגבי שהיה לו מאתמול:

מהדדי, היה אחיה דאקשי לן ואוקימנא חדא לר' יהודה וחדא לרבנן לא צריכינן להכין, אלא מתניתין דקתני צדין חיה בין מהביבין בביבר קטן, ובריתא דתני אין צדין בביבר גדול. היכי דמי ביבר גדול [היכי] דמי ביבר קטן. ופירשנו בה ג' [פירושי] וכולן קיימין, ואתי הדין פירוקא קרוב לדר' שמעון בן גמליאל דאמר לא כל הביבין שוין, אלא כל ביבר המחוסר צידה דצריך למיצדיה בתר הכין פטור עליו בשבת ואסור לצוד ממנו ביו"ט, וכל ביבר שאינו מחוסר צידה חייב עליו בשבת ובצדין ממנו בי"ט. ומפורש בי"ט היכי דמי מחוסר צידה, ואסיקנא שבאות לכלובן ולא בעיין לדבויי [נ"א: לרבויי]. פי' דביי [נ"א: רבי'] שאורב לגמליאל. ומפורש בי"ט היכי דמי מחוסר צידה, ואסיקנא שבאות לכלובן ולא בעיין לדבויי [נ"א: לרבויי]. פי' דביי [נ"א: רבי'] שאורב

עין משפט נר מצוה

כו א ב ג ד מיי' פ"י מה"מ שבת הלכה כ סמג שם טוש"ע שם סעיף ח:
כז ה מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף כא:
כח ו מיי' שם הלכה כד טוש"ע שם:
כט ז מיי' ומסג שם טוש"ע שם סעיף ג:
ל ח מיי' שם הלכה כג סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:
לא ט מיי' שם הל' יט:
לב י מיי' שם הל' כג סמג שם טוש"ע שם סעיף ו:

מוסף תוספות

א. כמו כל איסורי דשבת. תוס' הרא"ש. ב. דכל פטורי דשבת פטור אבל אסור הוא, וגבי שבת תניא. רמב"ן. ג. וליכא למימר דלאפוקי מדר' יהודה קאמר. ריטב"א. ד. ומסתברא דמיירי בכותל בן ד' אמות גובה כסתם כותל. ריטב"א. ה. אבל נועל ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו לית כאן חשש איסור, שאינו נראה מתכוין לצוד כלל אלא כמתכוין לשמור כלי ביתו. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

רבן גמליאל אומר לא כל הביבין שוין, זה הכלל כל מחוסר צידה פטור ושאינו מחוסר צידה חייב. במסכת יום טוב בפרק אין צדין (דף כד) גרסי היכי דמי מחוסר צידה, אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל כגון דאמרי הבא מצודה ונצודנו. ולא יעלה על דעתך שמה שאמרו שם רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הביבין שוין זה הכלל כל המחוסר צידה אסור ושאינו מחוסר צידה מותר, דוחה מה שאמרנו כאן. אלא השני דברים מעיקר אחד הם והוא כי מה שעומד בביבר והוא עדיין מחוסר צידה פטור מן החטאת כשהוא שוגג כי מלאכת הצידה לא נגמרה, ואם בעומדו בתוך נשלמה בו הצידה ואינו מחוסר צידה חייב חטאת לפי שעשה מלאכה גמורה. ועל זה העיקר שפירשנו נמצא כל מה שהוא עומד והוא מחוסר צידה אסור ליקח ממנו ביום טוב כי לא נגמרה בו הצידה, ולכך הוא בשבת פטור לפי שלא עשה מלאכה שהרי מחוסר צידה עדיין. ומי שלוקח ממנו ביום טוב עובר על מה שכתוב (במדבר כח) כל מלאכת עבודה לא תעשו, מפני שאי אפשר ליקח מה שיש בתוך הביבר אלא בעשיית צידה ולכן אמרו אסור. ואם היה אותו ביבר אינו מחוסר צידה, מי שרדף אחרי ציד עד שהגיעו לתוכו בשבת חייב כי עשה מלאכה. ומה שהוא עומד בתוכו ביום טוב כבר נגמרה בו הצידה ומותר ליטול ולאכול ממנו לפי שמה שהוא לוקח כבר ניצוד ונגמרה בו מלאכה ולא עשה ביום טוב מלאכת עבודה, ולפיכך אמרו בי"ט ושאינו מחוסר צידה מותר. ואמרו בתוספתא שבת הצד יוני עלייה ויוני שובך וציפורים שקיננו בטפחין או בבירה וכל שמחוסר צידה חייב, לפי שעשה מלאכה. האווזין והתרנגולין ויוני הרדסיות וכל דבר שאין מחוסר צידה פטור, מפני שלקח ממה שנגמרה בו הצידה ולא עשה ביום השבת מלאכה ולפיכך הוא פטור כמו שפירשנו. **נתבאר** לך עכשיו כי השני דברים שוין, וכי דבר שחייב עליו בשבת מפני שנגמרה מלאכתו מותר לקחת ממנו ביום טוב, ובדבר שפטור עליו בשבת מפני שלא נגמרה מלאכתו אסור ליטול ממנו ביום טוב שהרי מחוסר עשייה והרי עשה עבודה ביום טוב. וכמו כן עוד התוספתא שוה למשנה, ועיקר זה כי צד בשבת לביבר שאינו מחוסר צידה חייב והצד ממנו פטור. והצד בשבת לביבר המחוסר צידה פטור והצד ממנו חייב. ודברי המשנה הן אמורין בהצד לביבר, ודברי התוספתא הן בהצד ממנו ואין ביניהן חלוקה בדין, ושמור דבר זה שביארתי לך.

סליק פרק האורג

מ) [גיליה כג:], ג) [ש"ס כל הענין מן הביבין וכ"ל בגמ' כמעט בדיליה], ד) [תוספתא דגיליה פ"ג], ה) [גי' הענין שהיא כגון ריגה אחת ואינו צריך לפוש ביני בינין], ו) [גיליה כד.], ז) ברכות לב: [לעיל מז: לקמן קיג. קלו. ביצה כד. עירובין יב. פא: ע"ז לב: פסחים ק. ר"ה לד: לה. יומא לא. קח. נדה נט. סנהדרין ל:], ח) לקמן קיג. עירובין ס: ביצה כד. ע"ז לב.], ט) [תוספתא פי"ג], י) [גי' הענין תוכלנא פי' עייפותא], כ) [לקמן קז: ביצה לו:], ל) לעיל נב.], מ) שייך לע"ל, נ) שייך לעיל.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואני לבית ולגינה ולחצר: (ב) שם הא בביבר מקורה הא בביבר: (ג) רש"י ד"ה הגזין מין חגב טהור. נ"ב ע"ע מפ"ק דכמותו דשם משמע דהוא מין שרץ טמא שוב מצאתי קושיא זו בספר פרי חדש סי' פ"ג: (ד) ד"ה הא שני זה למה דומה: (ה) ד"ה ונמצא וכו' כמותו כך אע"פ:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הגזין מין חגב מהור. ע' בכורות ז ע"ב וגמ"ל פ"ש הלכה כא מהל' מאכלות אסורות:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

רבינו חננאל

אפילו טרדו לגינה או לחצר או לביבר וכלאו שם הרי זו צידה וחייב. ורמינן מתנית' אהדדי, תנן אבל צדין חיה מן הביברים בי"ט, כי חיה שהיא בביבר (זו) [כמו צידה רעומדת היא שכליאתא] צידה בביבר [זו] צידתה וכשנושלה מן הביבר אינו חשוב כצידה. ותניא ביבר של חיה אין צדין מהן ביום טוב, שמענן מינה כי חיה שבביבר לאו כצודה דמיא, ועכשיו הוא צד אותה. ואוקימנא למתניתין כחכמים דאמרי הצד חיה לביבר חייב, ומשום הכי צדין אותה ביום טוב, ובריתא כר' יהודה. אלא עופות אעופות קשיא, דמתניתין שריא למיצד עוף מן הביבר ובריתא אוסרת. וכי תימא כי שריא מתניתין מביבר מקורה, ובריתא כי אסרה מביבר שאינו מקורה, והא בית דמקורה הוא ור' יהודה ורבנן מודו כי הכולא צפור בתוכו בשבת אינו חייב, דלא דמי לצד, ולאו הוי צד אלא בזמן שצדו למגדל. וכל מאי דפטיר על זה בשבת אסיר למיצד מיניה בי"ט, וכל מאי דמחייב עליה בשבת שרי למיצד מיניה בי"ט, וכ"ע על צפור למגדל מחייב בשבת ו[ן]על צפור לבית לא מחייב. והכין קשיא היכי שריא מתניתין עוף מן הביבר בי"ט, ובשבת פטור עליה. או היכי אפטר בשבת, ובי"ט אוסר. **אמר רבה בר [רב] הונא הכא בצפור דרור עסקינן כו'.** פי' כי קתני בשבת הצד צפור לבית פטור בצפור דרור ואפי' כד (מיבחשה) [מיחבשה] לא (חבשה) [חשבה] נפשה בצידה, לפי שאינה מקבלת מרות. אבל צפור אחרת דלא רגילה בבית מאלתר שיסגור עליה בית מקורה מקבלת מרות וכצודה דמיא וחייב עליה בשבת. וכיון שחייב עליה בשבת שרי למיצדה בי"ט. השתא דאתית להכי לענין עוף ואוקימתה זו ו[ן]ששנויה בשבת בביבר שאינו מקורה והשנויה בי"ט בביבר מקורה ונקטינן

גמ' אחת כנפיו. תחת כנפי כסותו ואין יכול לצאת שנגעל בפניו מאליו: **יושב ומשמרו.** כן ואינו צריך לפתוח לו חלון אלא שומר: **לנועל את ביתו.** דכל אדם עושין כן: **המפיס.** מנקע מורסא קויטור"ר[1]: **אם נעשות לה פה.** בתוספתא[2] תני הכי אם לקולפה ונעשות לה פה כדרך שרופאים של עכשיו עושין דמתקן לה פתח: **חייב.** משום בונה פתח או משום מתקן כלי: מה לי לתקן מכה מה לי לתקן כלי: **ואם להוציא נחה.** של עכשיו ואינו חושש אם תחזור ותסתום מיד: **פטור.** ומותר דאין כאן תיקון ורבנן נמי לא גזור בה שבות משום לערב: **מחט של יד.** ניטלת בשבת: **ליטול בה את הקוץ.** והיינו דומיא דלחה דמלער ליה ואינו חושש אם יסתם מיד וקאמר ניטלת לכתחילה. מחט של יד היא מחט שתופרין בה בגדים ומשום דקתני בהדיה[3] ושל שק לפתוח בה את הדלת קרי לה להאי מחט של יד: **קערה.** של חרס: **כופין.** לכתחילה ולא שיכבה את הגר ואשמעינן דכלי ניטל להצלת דבר שאינו ניטל בשבת: **על עקרב שלא תשוך.** ואע"ג דממילא מתליד:

הדרן עלך האורג

שמנה שרצים. החולד והעכבר וגו' (ויקרא יא): **הצדן.** חייב שבמינו נילוד: **והחובל בהן חייב.** דיש להן עור כדמפרש בגמרא והויא ליה חבורה שאינה חוזרת והויא ליה תולדה דשחטו לוי"ה. ל"א כיון דיש להן עור נעבע העור בדם הנלרר בו [4] דחייב משום לובע: **ושאר שקצים ורמשים.** כגון תולעת ונחשים ועקרבים: **החובל בהן פטור.** דאין להם עור: **שלא לצורך פטור.** דאין במינו נילוד והויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ור' שמעון היא כדמוקי לה בגמ'[5]: **חיה ועוף שברשותו.** פטור אם לדן שהרי נילודין ועומדין: **והחובל בהן חייב.** דיש להן עור: **גמ' שמונה שרצים יש להן עורות.** ופליג אדרבנן דאמרי בהעור והרוטב[6] האנקה הכח והלטאה והחומט עורותיהן מטומאין בכעדשה כבשרן אלמא הני אדרבנה לית להו עור: **אלה הטמאים.** בתר והאנקה והכח כתיב ודרשינן ה' יתירה דהטמאים לרבות שעורותיהן כבשרן וכתיב אלה למעוטי הנך דקרא קמא החולד והעכבר והצב: **אפילו רבנן מודו.** דיש להן עור: למה

ומאי דפטור ומותר דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ. למאי דמסיק בריש פ' הנהנין (סנהדרין דף פה.) דאתיא כר"ש אתי שפיר דמיירי אפילו ודאי חביל ומשום שאינה צריכה לגופה שרי אבל לפי מאי דפריק התם והא דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ליאוש דילמא חביל לא פשיט הכא מייניה שפיר דבמפיס מורסא דודאי עושה פתח אמא יהא אסור ואומר ר"י דאפילו למאי דס"ד התם פשיט שפיר דמסתבר דכבולי עלמא אתיא אפילו כר' יהודה וכיון דרבי יהודה דאסר בעלמא דבר שאין מתכוין אפילו אינו פסיק רישיה שרי הכא משום לערב דגופא לר"ש נמי במפיס מורסא דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה שרי לכתחילה מהאי טעמא:

הדרן עלך האורג

שמנה שרצים החובל בהן חייב. לשון שפי' הקונטר'[8] משום נטילת נשמה[9] עיקר כדפי' בפרק כלל גדול (לעיל דף עה.): **הצדן לצורך חייב.** ואי"ת מ"ש דלאיטריך הכא למיתני טפי הצדן לצורך חייב בכל חיובי דשבת נמי לא מחייב ר"ש אלא לצורך ואומר ר"י דלהכי תנא ליה הכא לאשמעינן דבשאר שקצים ורמשים שאין להן עור צריך שיתכוין לשום צורך דסתמיה לאו לצורך קיימי אבל בשמונה שרצים דריש"ש דיש להם עור סתמייהו נילודין לצורך עורן להכי תני לדן בהדי חובל דמחייב נמי משום עור: **שלא לצורך פטור.** פירש רש"י דאין במינו נילוד ואינו נראה דהא מאן דפטר אין במינו נילוד פוטר אפילו לצורך אלא יש לפרש דאפילו במינו נילוד פטור משום דהויא מלאכה שאינה צריכה לגופה ור"ת מתקו מן הפירושים: **אמר שמואל ר' יוחנן בן נורי היא דאמר שמונה שרצים יש להם עור.** תימה לר"י דע"כ לא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן אלא לענין טומאה אבל בשבת דילמא מודו ליה דהא עור של עגל הרך הוי כבשר לענין טומאה והחובל בו בשבת חייב וכן עור של עוף מסתמא הוי כבשר ערך הוא ותנן חיה ועוף שברשותו החובל בהן חייב וי"ל דעור של עגל הרך ושל עוף אע"ג דחשיב עור הוי כבשר לענין טומאה משום דרכיכין ורגילין לאכילה[10] אבל עור מ' שרצים סבר שמואל דטעמא דרבנן דחשיבי ליה כבשר משום דאזלי בתר גיסתא דמפרש בהעור והרוטב (חולין דף קכב:) ולא משום רכיכות דלא רכיך כולי האי[11] וכיון דלית להו ממשות עור החובל בהן פטור כמו בשאר שקצים ורמשים: **ע"כ לא פליגי רבנן אלא לענין טומאה דכתיב אלה הטמאים.** ואי"ת והא מסקינן בפ' העור והרוטב (שם) דבגיסתא קמיפלגי ופי' בקונטר' התם דרבנן לא דרשי הטמאים ואיכא למימר דרב דהכא לטעמיה דתני התם תנאמתא[12] ולא אזיל בתר גיסתא ומיהו בלאו הכי א"א לומר התם כדפי' הקונטרס דאמאי איצטריך למימר התם רב תנא הוא ופליג והא ע"כ בריתא דדרשי הטמאים קיימא כרב ע"כ נראה דרבנן דמתני' דהתם נמי אית להו דדרשה דהטמאים אבל לית להו (ד) למיהו הפסיק הענין[1] וכתב הטמאים לרבות ואלה למעט ומוקמינן ריבויא אהנהו אדרבא לית להו גיסתא האנקה והכח והלטאה והחומט[2] ורב מרבה כל הנהו דכתיב בתר למיהוי וגם תנאמתא בכלל וקלת קשה דאמרינן לקמן מאן ת"ק רבי יהודה דאזיל בתר גיסתא והא רבנן נמי אזלו בתר גיסתא ואפילו הכי דרשי הטמאים וה"נ אימא לרבי יהודה וא"כ נמי אימא עד כאן לא פליג רבי יהודה אלא לענין טומאה דכתיב הטמאים אבל לענין שבת מודה:

גמ' אמר רבי אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב [8]נכנסה לו צפור תחת כנפיו יושב ומשמרו עד שתחשך מתיב רב נחמן בר יצחק ישב הראשון על הפתח ומלאהו ובא השני וישב בצדו אף על פי שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור מאי לאו פטור אבל אסור [9]לא פטור ומותר הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו מכלל דפטור ומותר ש"מ איכא דאמרי אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא אע"פ שעמד הראשון והלך לו הראשון חייב והשני פטור מאי לאו פטור ומותר לא פטור אבל אסור הא מדקתני סיפא הא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו מכלל דפטור ומותר ש"מ [6]אמר שמואל [7]כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר חדא הא וממאי דפטור ומותר דקתני סיפא למה זה דומה לנועל את ביתו לשומרו ונמצא צבי שמור בתוכו ואידך [10]דהמפים מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב אם להוציא ממנה לחה פטור וממאי דפטור ומותר דתנן [11]מחט של יד ליטול בה את הקוץ ואידך [12]הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור אם לרפואה חייב וממאי דפטור ומותר דתנן [13]כופין קערה על הגר בשביל שלא תאחזו בקורה ועל צואה של קטן ועל עקרב שלא [14] תישך:

הדרן עלך האורג

שמנה [1]שרצים האמורים בתורה הצדן והחובל בהן חייב ושאר שקצים ורמשים החובל בהן פטור הצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור [2]חיה ועוף שברשותו הצדן פטור והחובל בהן חייב: **גמ'** מדקתני החובל [3] בהן חייב מכלל דאית להו עור מאן תנא אמר שמואל רבי יוחנן בן נורי היא [4]דתנן רבי יוחנן בן נורי אומר שמנה שרצים יש להן עורות רבה בר רב הונא אמר רב אפילו תימא רבנן עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יוחנן בן נורי אלא לענין טומאה דכתיב [1]אלה הטמאים לכם [5]לרבות שעורותיהן כבשרן אבל לענין שבת אפילו רבנן מודו ולענין שבת לא פליגי והתניא הצד אחד משמנה שרצים האמורים בתורה החובל בהן חייב דברי ר' יוחנן בן נורי וחכמים אומרים אין עור אלא למה

אמר

א) לעיל ג., ב) לקמן נ"ב כתובות ו: עדיות פ"ב מ"ה, ג) לקמן רכב: סנהדרין פד:, ד) [עדיות פ"ב מ"ה], ה) לעיל מג. ודף רכא., ו) חולין קכב., ז) [חולין קכב: תוספתא חולין פ"ח], ח) דעדיות פ"ב, ט) [לקמן קכב:], י) [ע"ב], כ) [חולין קכב:],

תורה אור השלם

1 אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ כָּל הַנֹּגֵעַ בְּהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא עַד הָעָרֶב:
ויקרא יא לא

הגהות הב"ח

(א) גמ' ועל עקרב שלא ישוך. נ"ב וא"ע מגמ' דבכרכות פ' אין עומדין ריש דף לג אבל מלאתי בתוס' לעיל דף ג ד"ה בר מהני תלת דכאן אין הטעם משום סכנה רק מכח מלאכה דאין צריך לגופיה א"כ בזה אין חילוק בין נחש לעקרב ודו"ק והוא אמת גמור ת"ל: (ב) שם וההובל בהן: (ג) רש"י ד"ה והמובל וכו' וחייב משום: (ד) תוס' ד"ה ע"כ וכו' אבל לית להו דלמינהו הפסיק:

לעזי רש"י

קויטור"א. מוגלה, נוזל מוגלתי.

מוסף רש"י

כל פטורי דשבת. פטור מתחלת, אבל אסור. מדבריהם לכתחילה (לעיל ג.). המפיס מורסא. הפותח פה נפח שקורין קלו"ג (כתובות ה:). מפיס, עולר שתפתח ותלא הליחה. מורסא, קויסקטור"א (לעיל ג.). לעשות לה פה. שתתכוין ליפותה ולהיות לה פה זה ליום מחר, חייב. שהוא מתקן פתח ומייב משום בונה, דלאסכמן בגין בנעבלי חייס, דכתיב (בראשית ב) וירן את הלבנה (כתובות ה:) להוציא ממנה לחה. מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, שהפתח היא המלאכה וזה אין צריך לו להיות כאן פתח מעכשיו (לקמן קז:). מחט של יד. מחט קטן שתופרין בו בגדים (לקמן קכב:) ומשום דקתני לה בפרק כל הכלים גבי ושל שקאין לפתוח בו את הדלת, קרי ליה להא קטנה מחט של יד (סנהדרין פד:). כופין קערה על הגר. ובלבד שלא יכבה, ואע"פ שנוטל כלי להצלת קורה שאינה ניטלת בשבת הא אותיבינן מינה לר' יצחק דאמר (לעיל מג.) אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל, ומייה בצריך למקומו (לקמן קכא.).

הדרן עלך האורג

שמנה שרצים יש להן עורות. ואין מטמאין כבשרן (חולין קכב.). לרבות שעורותיהן כבשרן. לרבות עורות שרצים הרכין שיהיו כבשר (שם).

רבינו חננאל

נכנסה ציפור תחת כנפיו יושב ומשמרה עד שתחשך. ומתני' ובא השני וישב בצידו אע"פ שעמד הראשון והלך לו השני מותר לישב ולשמור עד שתחשך. אמר שמואל כל פטורי שבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר, ואלו הן כו'. ומפרש [לעיל ג] אע"ג דעבדי בהו מעשה, [ו]איכא אחריני טובא פטור (א') [ומותר] דלא עביד בהו מעשה.

הדרן עלך האורג

פרק ארבעה עשר שמונה שרצים האמורין בתורה הצדן והחובל בהן חייב. ודאי זו המפורשות במשנתינו הצדן לצורך חייב שלא לצורך פטור, אפילו בח' שרצים היא, דאי הוה שנו ח' שרצים לענין צידה, והוה מיחייב הצדן בין לצורך בין שלא לצורך, ושאר שרצים ורמסים צדן לצורך [חייב] ושלא לצורך פטור, הוה מפרש בגמרא טעמא דמילתא. ופי'

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"י מהלכות שבת הלכה כג סמג לאוין סה: לד ב מיי' שם טוש"ע א"ח סי' שט"ז סעי' ו:
לה ג מיי' פ"א מהל' שבת הל' ג סמג שם:
לו ד מיי' פ"י שם הל' י סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף כח:
לז ה מיי' שם הל' כז וסמג שם טוש"ע א"ח סי' שצז סעיף ז:
א ו מיי' שם הלכה כא ופ"ח שם הלכה ט סמג שם וטוש"ע שם סעיף ח:
ב ז מיי' שם פ"י הל' כד טוש"ע שם סעי' יב:
ג ח מיי' פ"ד מהלכות אבות הטומאות הל' מ סמג עשין רעט:

מוסף תוספות

א. משום דהוי תולדה דשוחט וחייב. תוס' לעיל עה. ד"ה כי היכי. **ב.** ונטילת הדם היינו נטילת נשמה כדכתיב כי הדם הוא הנפש. שם. **ג.** ודין הוא שיטמאו כאוכל. ריטב"א. **ד.** ולא מתאבלי. ריטב"א. **ה.** ראיהו נמי תני תנשמת כדקאמרי' התם 'רב תנא הוא ותנן[ן] תנשמת', ושמא ס"ל לרב דרבנן נמי תנו תנשמת, דכל מאן דאית ליה 'אלה הטמאים' תני אפי' תנשמת וכו' והא דאמר רב הכא דרבנן לא פליגי אלא לענין טומאה ומשום דכתיב 'אלה הטמאים' אזיל לטעמיה דהתם. רשב"ם. **ו.** הלכך צריכי טעמא דבגישתא. תוס' הרא"ש. **ז.** וממעטינן הנהו דאית להו גישתא. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

פרק ארבעה עשר שמונה שרצים

וחכמים אומרים לענין טומאה אין עור למה שמנו חכמים. משכחת לה בתורת כהנים, הטמאים לרבות עורותיהן, יכול עורות כולן ת"ל אלה אלו עורות הטמאים עור האנקה והכח והלטאה והחומט. ר' יהודה אומר הלטאה כחולדה. ר' יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות. ומשכחת לה עוד במסכת חולין בפרק העור והרוטב [דף קכב] אלו שעורותיהן כבשרן עור האדם ועור החזיר של ישוב. ר' יוסי אומר אף עור חזיר הבר עור חטרת גמל הרכה ועור הראש של עגל הרך ועור בית הפרסות ועור בית הבושת ועור השליל ועור שתחת האליה ועור האנקה והכח והלטאה והחומט. ר' יהודה אומר הלטאה כחולדה. הרי אלו שמנו אותם חכמים מטמאין עורן כבשרן, ואין להן עור שהוא חלוק מבשרן לענין טומאה.

רבינו חננאל (המשך)

החובל, הועשה חבורה. וכיון דמפרש כי חבורה זו אינה חוזרת, שמענן מינה כי עור הוא שאם נעשית בו חבורה ועשה מקומו צלקת וכיוצא בה, ומדקאמר בשמנה שרצים החובל בהן חייב, מכלל שיש להן עור. ומוקים לה שמואל כר' יוחנן בן נורי דאמר ח'

אמר אביי אין עור חלוק מבשר כו'. מסקנא דפירכא[א] היא מאביי דודאי אליבא דאביי פליגי לענין שבת אבל למאי דמפרש רבא ורב אדא לא פליגי מידי לענין שבת ותימה הוא כיון דלא קיימא שיטתיה דאביי היכי פריך מינה: **הצד את הפרעוש כו' ר"י פוטר.** משמע דפטור אבל אסור ואומר ר"י בשם הרב פורת דאפ"ה אסב[ב] נוסן האדם מותר ליקחנו ולהשליכו מעליו דמשום לער שרי אבל אם הוא באותו ענין על האדם שאינו יכול להשכבו כגון[ג] על סרבלו מבחוץ אסור ליטלו אבל יכול להפילו מעליו:

יש ספרים דגרסי מ"ט מחייב רבי אליעזר לו משום דפרה ורבה ושיבוש הוא דהא אפילו בכינה מחייב רבי אליעזר ופרעוש נקט לרבותא דרבי יהושע דאפילו פרעוש פוטר ושיבוש נמי דמשני לא משמע דגריס ליה ור"ת נמי מחקו מספרו:

ביון שיבש בו כסלע. בגילוד ועומד במיס[ד] מייריי[ה] מדלא מחייב ליה עד שיבש כסלע: ומי למה שמנו חכמים אדרבה למה שמנו חכמים אין להם עור ואמר אביי הכי קאמר אין עור חלוק מבשר אלא למה שלא מנו חכמים אמר ליה רבא הא למה שמנו חכמים קאמר אלא אמר רבא הכי קאמר אין עור מטמא כבשר אלא למה שמנו חכמים מכלל דרבי יוחנן בן נורי הנך נמי דלא מנו חכמים מטמאין והא קתני ר' יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות ולא מטמאין [אמר רב] אדא בר מתנה תריץ הכי וחכמים אומרים לענין טומאה אין עור למה שמנו חכמים ואכתי לענין שבת לא פליגי והתניא הצד אחד מח' שרצים האמורים בתורה[א] החובל בהן חייב בשרצים שיש להן עורות ואיזו היא חבורה שאינה חוזרת[ב] נצרר הדם אע"פ שלא יצא רבי יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות דאזיל בתר גישתא[ג] דתנן ר' יהודה אומר הלטאה כחולדה אבל רבנן דפליגי עליה דרבי יוחנן לענין טומאה לענין שבת מודו ליה אי הכי האי דברי רבי יוחנן בן נורי דברי רבי יוחנן ומחלוקתו מיבעי ליה תני דברי רבי יוחנן בן נורי ומחלוקתו בעא מיניה לוי מרבי מנין לחבורה שאינה חוזרת דכתיב [ד]היהפוך כושי עורו וגמר חברבורותיו מאי חברבורותיו אילימא דקאי ריקמי ריקמי האי וגמר חברבורותיו גמר גווניו מבעי ליה אלא ככושי מה עורו דכושי אינה חוזרת אף חבורה אינה חוזרת: ושאר שקצים כו': הא הורגן חייב מאן תנא א"ר ירמיה ר"א היא [ה]דתניא ר"א אומר ההורג כינה בשבת כהורג גמל בשבת מתקיף לה רב יוסף עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר אלא בכינה דאינה פרה ורבה [ב]אבל שאר שקצים ורמשים דפרין ורבין לא פליגי ושניהם לא למדוה אלא מאילים רבי אליעזר סבר כאילים מה אילים שיש בהן נטילת נשמה אף כל שיש בו נטילת נשמה ורבנן סברי כאילים מה אילים דפרין ורבין אף כל דפרה ורבה א"ל אביי וכינה אין פרה ורבה [ו]והאמר מר יושב הקב"ה וזן מקרני ראמים ועד ביצי כינים מינא הוא דמיקרי ביצי כינים והתניא וביצי כינים מינא הוא דמיקרי ביצי כינים [ז]והרי פרעוש דפרה ורבה ותניא הצד פרעוש בשבת רבי אליעזר מחייב [ג]ורבי יהושע פוטר אמר רב אשי צידה אהריגה קרמית עד כאן לא פליגי רבי אליעזר ור' יהושע אלא דמר סבר [ח]דבר שאין במינו ניצוד חייב ומר סבר פטור [ד]אבל לענין הריגה אפילו רבי יהושע מודה: [ה]הצדן לצורך חייב וכו': מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב [ו]ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאין צריכה לגופה פטור עליה איכא דמתני לה אהא [ז]המפים מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב אם להוציא ממנה לחה פטור מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב ר' שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה [ח]הצד נחש בשבת אם מתעסק בו שלא ישכנו פטור אם לרפואה חייב מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב רבי שמעון היא דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה אמר [ט]שמואל [י]השולה דג מן [כ]הים כיון שיבש בו כסלע חייב א"ר יוסי בר אבין ובין סנפיריו אמר רב אשי [יא]לא תימא יבש ממש אלא אפילו דעבד רירי אמר מר בר המדורי [כא]אמר שמואל [כב]הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב מאי טעמא אמר רבא בר המדורי אסברא לי לאו אמר רב ששת [יב]האי מאן דתלש כשותא מהיזמי והיגי מיחייב משום עוקר דבר מגידולו הכא נמי מיחייב משום עוקר דבר מגידולו אמר אבי [יג]האי מאן דתלש

פיטורא

מגיליהן: **הטפויין.** שירוק. הטפויין ודילי כיים מתניתא היא [כד]ולא ידענא היכא תניא: **הלד פרעוש.** ממקום שאינו גילוד ועומד כגון מעל גבי קרקע לו מבגדיו מבחוץ: **לחוליא ממנה לחה.** מלאכה שאינה צריכה לגופה היא שהפתח היא המלאכה וזה אין צריך [כה] להיות כאן פתח מעכשיו: **הלד נחש.** נמי הלידה היא המלאכה וזה אינו צריך לגודה אלא שלא תשכנו ואם יודע שתעמוד ולא תזיקנו לא היה לד: **השולה דג.** שהיה גילוד ועומד מבעוד יום: **כסלע.** כרוחב סלע: **חייב.** משום נטילת נשמה דתו לא חיי: **עביד רירי.** שנוגעין בו וחוטו הריריי [כו]נמשך מן האצבע: **דלדל.** עקר שהפילנו על ידי דלדול זה: **בר המדורי אסברא לי.** טעמא דהא מילתא: **כשותא.** הומלו"ן וגדל מתוך ההיזמי מריח הקרקע שההיזמי יונק ממנו: **מיחייב.** ואף על פי שאינו מחובר לקרקע כדאמרינן בעלמא (עירובין דף כח: [כז]) מאוירא דרבי:

פיטורא

למה שמנו חכמים. בשחיטת חולין אלו שעורותיהן כבשרן והא דאמר משבשתא היא אדרבה למה שמנו חכמים אין להם עור עורותיהן כבשרן קאמרי: **ואמר אביי הכי קאמר אין עור חלוק מבשר.** אלא לאותן ד' שלא מנו חכמים חולד ועכבר ולא ותנשמת אבל האנקה הכא והלטאה והחומטא אין עורן חלוק מבשרן ולא הוי חבורה ומ"מ קשיא לרב: **א"ל רבא והא למה שמנו קאמר.** ולא טעי תנא בין מנו ללא מנו: **אין עור מטמא כבשר כו'.** והכי קאמרי ליה דקאמרת לענין שבת יש להן עור אבל לענין טומאה עורותיהן כבשרן דאיתרבו מהטמאים אין עור מטמא כבשר אלא לאותן אדבעה שמנו: **מכלל דרבי יוחנן כו'.** בתמיה. והא קתני התם גבי טומאה דכל ח' שרצים לרבי יוחנן בן נורי יש להן עורות: **תריץ הכי.** סמי מבריתא אלא ותני אין עור למה שמנו חכמים. ומיהו לרב לא תקשי דהכי קאמרי ליה לענין שבת מודינא לך דהחובל בהן חייב אבל לענין טומאה פליגא דאין עור לאותן ד' שמנו: **בשרצים שיש להן עורות.** לאותן ד' שלא מנו: **נצרר הדם.** נאסף ונקשר במקום אחד שוב אינו מחזר ונבלע: **מאן ס"ל.** דהך מתניתא דאמר בשרצים שיש להן עורות דמשמע דיש מהן דפטור: **רבי יהודה היא.** דלענין טומאה לא יליף מאלה הטמאים אלא ההוא דאית ליה גישתא שעורו עב ויש לו עור ממש אינו כבשר ושאינו עב הוי כבשר והלטאה משום דעורה עב משוי ליה כחולדה בהעור והרוטב הלכך לענין שבת נמי לאו עור הוא בשלם מהן אנקה וכח וחומטא אבל לרבנן דהעור והרוטב שמנו הלטאה בהך שעורותיהן כבשרן אלמא דטעמייהו לאו משום עור ולאו עור אלא משום דרשה דקרא לענין טומאה הוא דפליגי משום קרא אבל לענין שבת מודו דודאי עור הן: **דברי ר' יוחנן בן נורי.** דקתני בהסיא ברייתא דלעיל לענין שבת כיון דלא איפליגו רבנן עליה אלא לענין טומאה דברי ר' יוחנן בן נורי ומחלוקתו מיבעי ליה: **מנין לחבורה שאינה חוזרת.** ולמילף דהסיא דחוזרת לאו חבורה היא כגון הך דאין להן עור שנגרר בו הדם חבורתו חוזרת לקדמותה או מכה קטנה שלא נגרר הדם: **אילימא דקאי ריקמי ריקמי.** ונמר ממש אמר קרא שהוא מנומר בגוונים: **אלא לכושי כו'.** והאי נמר לשון תמורה היפוך כושי עורו ונמר חברבורותיו כלומר וימיר חבורת עורו לחזור לקדמותו שלא יתקשה העור במקום המכה: **גמ'.** משום דגדול הוא נקט ליה: **מאיליס.** אילים מאדמים שנשחטו למלאכת המשכן בשביל עורותיהן: **והא אמר מר.** בשמעתא קמייתא דמס' ע"ז: **ביאי ביים.** קס"ד כיים קטנים כשיושלאין

אבל ר' יוחנן בן נורי אכולה מחייב. (ומחייב) [ומתניתין] דהכא בשבת כוותיה ורקשיא לרב. ופריק רב אשי אליבא דרב ואמר ת"ק דמפליג בין מקצת שרצים למקצתן לאו חכמים אינון אלא ר' יהודה [היא] דאזיל בתר גישתא, דתנן רבי יהודה אומר הלטאה כחולדה, אבל רבנן דפליגי התם על ר' יוחנן בן נורי לענין טומאה פליגי, אבל לענין שבת מודו ליה. **ואקשינן** אי הכי הא ברייתא הצד א' מח' שרצים האמורין בתורה והחובל בהן חייב דברי ר' יוחנן בן נורי, דברי ר' יוחנן בן נורי ומחלוקתו הוה ליה למיתנא, דמשמע אפילו רבנן דפליגי עליה לענין טומאה, הכא מודו ליה. ופרקינן תני דברי רבי יוחנן בן נורי ומחלוקתו. **פירוש חבורה** מלשון חברבורות, כגון יחת מחתחתים, יגל מגלגל, מכלת מכלכל, וכיוצא בהן. **ודייקינן** מדקתני החובל בהן פטור מכלל שהחורגן חייב. ומוקים לה ר' ירמיה כר' אליעזר דאמר ההורג כינה בשבת כהורג גמל בשבת. ודחי רב יוסף ואמר אפילו תימא רבנן מחייבי ליה, דלא פטרי רבנן אלא כגון כינה דאינה פרה ורבה, אבל שקצים ורמשים דפרו ורבו מחייבי ההורגם. ושניהן דרשו מאילים האמורים במעשה המשכן ועורות אילים, שהורגים אותן ליטול עורותיהן, כדפרשינן דכל מלאכה ממעשה המשכן גמרי להו. **ואקשי** לה אביי לרב יוסף, שהקב"ה זן ביצי כינים, והתניא הטפויין וביצי כינים אלמא יש ביצים לכינים. והן בלשון ארמית נבי ובלשון ישמעאל ציבאן. ופרעושין ודאי יש להן ביצים ולא פטר ר' יהושע את ההורגן (ולא) [אלא] פטר את הצדן. **ואמר** מר [רב] יהודה (רב) גאון זצ"ל (דהוא) מרבנן קשישי ראשונים דהוו מימנני מלצוד פרעוש בשבת ואפילו [מ]על בשרם, ולא מנענון למשקל כינים כדמפרש בראש מסכתא דא. **מתני' הצדן לצורך חייב ושלא לצורך פטור כו'.** המפיס מורסא בשבת והצד נחש בשבת, אע"ג דאוקימינהו רב לר"ש דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה, קי"ל [בהא] כשמואל דאמר בהו דאינון פטור ומותר. **אמר שמואל [השולה] דג מן הים.** אם הוציאו מן הים ולא שהה כדי יציאת נפש עד שהחזירו לים פטור, שהרי לא עקר דבר מגידולו וגם לא הרגו, ולא העתיקו נמי ממקום חיותו לגמרי. אבל אם הניחו ביבשה עד שיבש בו כסלע לחלוחית המים חייב. א"ר יוסי בר אבין ולא אמרו שיבש אלא בין סנפיריו של דג ששם חייו, וכיון שיבש שם כאילו מת. וזו השמועה של ר' יוסי בר' אבין מפורש בתעניות פרק סדר תעניות האילו. רב אשי אמר לא תימא יבש ממש, אלא אפילו דב רירה. פי' זב רירו של דג, יוצא מתוך פיו, הנה נטה למות ואינו חוזר בחיותו וכמת הוא חשוב, והשולה אותו חייב. **הא** דאמר שמואל הכניס ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב, אסיקנא חיוביה משום עוקר דבר מגידולו, כדרב ששת דאמר דתלש [כשותא] מהיזמי והיגי, ומפרש בפרק בכל מערבין דקטלין לה להיזמתא ויבשה כשותא. **אמר אביי האי מאן דתלש**

ד א מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ט ע"מ לאחן סה טוש"ע א"ח סי' שטז סעיף ח:
ה ב מיי' פי"ח שם הל' ג סמג שם טור א"ח סימן שטז:
ו ג ד מיי' פ"י שם הלכה כד ופי"ח שם הל' ג סמג שם טוש"ע א"ח סי' שטז סעיף ט:
ז ה (מיי' פ"י שם הל' כא) סמג שם טוש"ע שם סעיף ח:
ח ו ז ח מיי' פי"ח שם הלכה א:
ט ט י מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה ג טוש"ע א"ח סי' שלו סעיף ה:

מוסף רש"י

הלטאה כחולדה. עורה מלוח מבפנים (חולין קכב.). כהורג גמל. לומר דגדול (לעיל יב.). בכינה דאינה פרה ורבה. אלא מבצר אדם היא שולכת (לעיל יב.). יושב הקב"ה וזן. קולב להם מכינו מזומן להם פרנסתם, מקרני ראמים, היה גדולה, (ע"ז ג.). דמיקרי ביצי כנים. ודקין הן והוא אינב"א בלשון ארמית ובלע"ז ליטנר"ש (שם). מלאכה שאין צריכה לגופה. כל מלאכה שאינה צריכה אלא לאלקה מעליו הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, דבר לוטו לא נאה לו ולא היה צריך לה הלכך לאו מלאכת מחשבת היא לר"ש (לעיל צג.). המפיס מורסא. ולאה לעיל קז. שיבש בו כסלע. אע"פ שהוא מפרכם לאחר כן ומעוד שהוא מפרכם הלכו כמים חייב. משום נטילת נשמה, שהיא אב מלאכה, דתנן (לעיל עג.) השוחטו (תענית כד.). ובין סנפיריו. דודאי לא מי, וכאלין מחוסר לידה שקרקע, כגון שלדו נתוך הסל והניחו כמים לחיות כדרך שעושין הדיינין (שם).

מוסף תוספות

א. דפריך לענין שבת לא פליגי. תוס' הא"ש. ב. מתירא שמא ישכנו, וכ"ש אם. פי' הר"ן, [וכרטב"ש כ' להיא דס"ק שיטת התוס', ועי' לו"ח סי' שטז' ס"ע ומגמ"ש ס"ק יח' ובט"ז סק"ח]. ג. ע"ג קרקע דוקא אר. רא"ש. ד. בתוך הים. מאירי. ה. שאין שם איסור צידה. מאירי.

רב נסים גאון

מלאכה שאינה צריכה לגופה, דפליגי בה ר' יהודה ור' שמעון כבר כתבנוה בפרק יציאות השבת. אמר רב ששת האי מאן דעקר כשותא מהבה והיזמנה חייב משום עוקר דבר מגידוליו. משתכח בפרק בכל מערבין (עירובין דף כח) ר' זירא כי הוה חליש מגריסיה הוה אזיל ויתיב אפיתחה דבי ר' יהודה בר אמי, אמר כי חלפי דבנן איקום מיקמייהו ואקביל אגרא. נפק אתא יונקא אמר ליה מאי אגמרך רבך בכשות. אמר ליה כשות בורא פרי האדמה, כשות נמי מארעא קא רביא דהא קא חזינן דקטלינן ליה להיזמא ומיתא כשותא (דבעי למיזרע כשותא). ובפרק ר"א אומר תולין את המשמרת (דף קלט) אמרו מכריז רב מטא זמן כשותא דבעי למיזרע כשותא בכרמא ניזרע. מאן דתלש פיטורא. הן פטריות שהזכירו במסכת ברכות (דף מ) על כמהין ופטריות אומר שהכל נהיה בדברו. והקשינו וכמהין ופטריות לאו מגידולי קרקע נינהו ורמינהי כו'. ופריק אביי מרבי מארעא קא רבי מינק מאוירא קא יניק.

תורה אור השלם

1 הֲיַהֲפֹךְ כּוּשִׁי עֹרוֹ וְנָמֵר חַבְרֻרֹתָיו גַּם אַתֶּם תּוּכְלוּ לְהֵיטִיב לְמֻדֵּי הָרֵעַ:
ירמיהו יג כג

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא מטמאין אלא אמר רב אדא בר אהבה: (ב) רש"י ד"ה לחולית ממנה וכו' צריך לו לכיות: (ג) ד"ה מחייב וכו' כדאמרי' בעלמא עיכוין בס ע"ב. ב"ב ע"ס דהמפקנא היא דמאלעא קא רבי והעיוון גם הוא פי' הכל על פי המפקנא דהתם עיין ערך כשות:

גליון הש"ס

גמ' והרי פרעוש. עי' בר"ן פ"ק דמסכתין ה ע"ב: שם אמר שמואל הושים ידו למעי בהמה. עי' בכורות כה ע"א תוס' ד"ה דהוי לי: רש"י ד"ה הבפויין כו' ולא ידענא. עי' בכורות כה ע"ב ד"ה מאן שמעת ליה וש"ע:

לעזי רש"י

הומלו"ן. כְּשוּת (צמח, שממנו מכינים את הביריה).

רבינו חננאל

למה שמנו חכמים, ואתמהינן אדרבה למה שמנו חכמים אין להן עור כי עורותיהן כבשרן הוא. ופריק ר' אלעא הכי קתני וחכ"א אין עור מטמא כבשר אלא מה שמנו חכמים ואמרו אלו שעורותיהן כבשרן. ודייקינן מדקתני חכמים דהני ששניין במשנה ואלו שעורותיהן כבשרן הוא דעדון טמא כבשרן והנשאירין לא, מכלל דר' יוחנן בן נורי דפליג עליהן סבר דאפילו הנשאירין מטמאו, והא ח' שרצים יש להן עורות קתני, דאלמא כולן לא מטמא עורן, ונדחת. ותריץ רב אדא הכי, וחכ"א לענין טומאה אין עור למה שמנו חכמים, כלומר אין להן עור אלא כבשר הוא חשוב. ור' יוחנן בן נורי פליג ואמר יש להן עורות. ואקשינן וכי לענין טומאה פליגי לענין שבת לא פליגי, והתניא הצד אחד משמונה שרצים והחובל בהן חייב בשרצים שיש להן עורות, ואי זו היא חבורה כל שאינה חוזרת, נצרר הדם אע"פ שלא יצא, ר' יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות. מדקתני בהא מתניתא בשרצים שיש להן עורות, אלמא דרבנן הוא דאית להו חלוקה במקצת שמונה שרצים למקצתן

פיטרא. פטריות בולי"ן: **מאונא דחצבא.** פעמים שהוא גדל בשפת הדלי ממים: **ושאינו נקוב פטור.** משום דלא מחובר בקרקע עולם הוא: **לאו היינו רביתיה.** דאין דרך זריעה שם אבל אלו שאמרנו הוא עיקר גידולן: **נקבי נקבי.** מקום מושב טולא: **לא גילחוב.** דרחמנא אמר [ו] וכתבתם כתיבה תמה שלימה ולא מופסקת: **בגנפיו.** בעולת העוף משתעי שישקענו בעוד כנפיו בו [מ] ומקטיס כנפיו כל כנפי הגוף בלו"ש בלע"ז. טולה הוא הדקה שהיא בנשר כמין למר שאין לה שרשים קשים: **להכשיר את העור.** לימדך הכתוב שאינו צריך הפשט כעולת בהמה שפסל בה את העור: **פירלי.** היינו נקבי: **מאי אם יבא אליהו ויאמר.** היתר ואיסור אין תלוי בו דלא בשמים היא: **והשתא עצמות הדג ועורו מצילין באהל המת.** לפי שאין מקבלין טומאה כדתניא בת"כ [נ] עור יכול עורות שבים כו' ועצמות הדג נמי דכלי עצם דמקבלים טומאה מכל מעשה עזים ילפינן לה להביא דבר הבא מן העזים מן הקרנים ומן הטלפים [ס] אבל דגים לא וכל שאינו מקבל טומאה חוזק בפני הטומאה ומשנה זו במס' כלים: **דהוו דלו.** גליהן מגביהן: **נאקבולי אפיה.** לעשות מחילה סביביו כשהוא נפנה על דופני הספינה שלא ירלה גילויו. ע"א לקנח: **ועצירי.** עניין לער משום לערו שאף הוא עכור ומפני שלא היה רוח מנשבת ולאה המים נעשין גלין הבין שלכבוד אדם גדול הוא והנהר היה משוך מא"י לבבל: **פסי.** הריח בו בקנקנו אם יין הוא או החמיץ כמו בת תיהא דאמר גבי יין נסך (ע"ז ד' סו:). כלומר בדקהו אם חכם הוא אם לאו: **מנין לדם שהוא אדום.** דגבי נדה דם כתיב [ע] ותנן (נדה דף יט.). ה' דמים טמאים באשה וכולן משום דמראיתן אדומה אף על גב דשחור תנא בהו אמרינן שחור אדום הוא אלא שלקה: **ונאמר נתן ערלתו.** גבי נטיעה (ויקרא יט): **שמה.** בתותיתיה ערלתו: **ואין דנין ערלתו מערלתו.** דאין זו אמירה תמה שאינו מפורש בתוך התיבה ערלת מה: **תיפוק קרנא בעייתי.** הבין בו שלנסותו בא: **אוכליה נהמא דשערי.** כדי לשאל דרופא היה שמואל: **ולא אחוי ליה ביה הכאבא.** שמתוך כך מתהפך ומתבלבל הזבל במעיו ומתמוגג כולו: **ונכרכות.** המיגרות: **בשערן.** של אלו ואחר כך מכניסן בדפוסי הקיליה שלהן: **אספקלטור.** שר הטבחים בלשון יוני: **זה שהרגו מנך.** ואלו לקו ע"י בורלאן: **קאלום.** משובח טעם זה: **מתני' הילמי.** שלמוייר"ם: אבל

ואי ס"ד עור הוא היכי מרבי ליה קרא. תימה לר"י הא אפילו עולה שבכנפיים מרבה קרא וי"ל[א] דבהמה נמי אשכחן שהיה קרב שיער שבזנקן תייסים ונמר שבראש רחליס כדאמרינן בזבחים (דף פה:) ובחולין (דף 5.) דלא קפיד קרא אלא אהפשט עור וה"נ אע"פ שהעולה קריבה אי עור הוא לריך הפשט: **ר"ח** ל"ג וקדלו מיא לאקבולי אפיה אלא הכי גרס חזנהו שמואל למיא דקדלו ועכירי אמר שמואל גברא רבה קאתי וחש במיעיה פי' שמע שמואל שמועה שאדם גדול היה בא בספינה[ב] וידע שמואל שיסתה מן הנהר אותו אדם גדול ומתוך כך יחוש במעיו לפי שהמים היו עכורים[ג] מחמת הרוח שהיה מבלבלם[ד] ולפי ששמואל היה רופא מומחה א"ל לקרנא זיל תהי ליה בקנקניה פי' תראה אם הוא חכם וראוי לכבדו אביאתו לביתי ואעשה לו רפואה ואכבדנו לפי מה שראוי לו: **מניין לדם שהוא אדום.** וכל אותן ד' מינין דמרבינן[ה] מדמיה דמיה יש בהן לד אדמומית: **איזה** מהן חשוב אותו שהרגו מלך. וא"ת תינח מתו מאליהן נחורות ועקורות מאי איכא למימר וי"ל כיון[ה] דמתו שרי א"כ מן המותר בפיך לאו דוקא אלא ממין המותר בפיך קאמר[ו]: **אין עושין הילמי בשבת.** הלכה כרבנן דבפרק קמא דעירובין (דף יד:) אמר אין הלכה כר' יוסי לא בהילמי ולא בלחיין[ז] ואמר נמי התם פוק חזי מאי עמא דבר ופי' בקונטרס וכבר נהגו העם בלחי משהו וכיון דאין הלכה כר' יוסי בלחיים כ"ש בהילמי דאפילו רב הונא בר חנינא דפליג התם בלחיים מודה בהילמי ושרי לעשות מי מלח בשבת ליתן על עופות צלויין ואם נותן מלח על העופות ואח"כ נותן משקין עליהם שרי אפילו לרבי יוסי שהשמנונית ממתיק המלח כמו שמן[ח]: עלין

פיטרא מאונא דחצבא מיחייב משום עוקר דבר מגידולו מתיב רב אושעיא [ט] התולש מעציץ נקוב חייב ושאינו נקוב פטור התם לאו היינו רביתיה הכא היינו רביתיה: היה ועוף כו': אמר רב הונא [א]כותבין תפילין על גבי עור של עוף טהור אמר רב יוסף מאי קמ"ל דאית ליה עור תנינא החובל בהן חייב א"ל אביי טובא קמ"ל דאי ממתניתין הוה אמינא כיון דאית ביה ניקבי ניקבי לא קמ"ל [ב]כדאמרי במערבא [ג]כל נקב שהדיו עוברת עליו אינו נקב מיתיבי רבי זירא [ד]בכנפיו להכשיר את העור ואי ס"ד עור הוא היכי מרבי ליה קרא א"ל אביי עור הוא ורחמנא רבייה איכא דאמרי א"ר זירא אף אנן נמי תנינא בכנפיו [ג]לרבות את העור אי אמרת בשלמא עור הוא היינו דאיצטריך קרא לרבוייה אלא אי אמרת לאו עור הוא אמאי איצטריך קרא לרבוייה אמר ליה אביי לעולם אימא לך לאו עור הוא ואיצטריך סד"א כיון דאית ביה פירצי פירצי מאים קמ"ל בעא מיניה מר בריה דרבינא מרב נחמן בר יצחק מהו לכתוב תפילין על גבי עור של דג טהור א"ל אם יבא אליהו ויאמר מאי אם יבא אליהו ויאמר אילימא אי דאית ליה עור אי דלית ליה עור הא חזינן דאית ליה עור ועוד התנן [ה]עצמות הדג ועורו מצילין באהל המת אלא [ה]אם יבא אליהו ויאמר אי פסקא זוהמא מינה אי לא פסקא זוהמא מינה: שמואל וקרנא הוו יתבי אגודא דנהר מלכא חזינהו למיא דקא דלו ועכירי א"ל שמואל לקרנא גברא רבה קאתי ממערבא וחייש במעיה וקא דלו מיא לאקבולי אפיה קמיה זיל תהי ליה אקנקניה אזל אשכחיה לרב א"ל מניין שאין כותבין תפילין אלא על גבי עור בהמה טהורה א"ל דכתיב [2]למען תהיה תורת ה' בפיך מן המותר בפיך [ה]מניין לדם שהוא אדום שנאמר [3]ויראו מואב מנגד את המים אדומים כדם [ו]מניין למילה שבאותו מקום נאמר כאן [4]ערלתו ונאמר להלן [5]ערלתו מה להלן דבר שעושה פרי אף כאן דבר שעושה פרי אימא לבו דכתיב [6]ומלתם את ערלת לבבכם אימא אזנו דכתיב [7]הנה ערלה אזנם דנין ערלתו תמה מערלתו תמה ואין דנין ערלתו תמה מערלת שאינה תמה א"ל [ז]מאי שמך קרנא א"ל יהא רעוא דתיפוק ליה קרנא בעיניה לסוף עייליה שמואל לביתיה אוכליה נהמא דשערי וכסא דהרסנא ואשקייה שיכרא ולא אחוי ליה בית הכסא כי היכי דלישתלשל לייט רב ואמר מאן דמצערן לא לוקמוה ליה בני וכן הוה: כתנאי מניין למילה שבאותו מקום נאמר כאן ערלתו ונאמר להלן ערלתו מה להלן דבר שעושה פרי אף כאן דבר שעושה פרי דברי ר' יאשיה ר' נתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר [4]וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו מקום שניכר בין זכרות לנקבות [ח]ת"ר [ז]כותבין תפילין על גבי עור בהמה טהורה ועל גבי עור חיה טהורה ועל גבי עור נבלות וטרפות שלהן [ח]ונכרכות בשערן [ט]ונתפרות בגידן והלכה למשה מסיני [י]שהתפילין נכרכות בשערן ונתפרות בגידן אבל אין כותבין לא על גבי עור בהמה טמאה ולא על גבי עור חיה טמאה ואינו צריך לומר על גבי עור נבלה וטרפה שלהן ואין נכרכין בשערן ואין נתפרות בגידן וזו שאילה שאל [י]ביתוסי אחד את ר' יהושע הגרסי מניין שאין כותבין תפילין על עור בהמה טמאה דכתיב [2]למען תהיה תורת ה' בפיך מדבר המותר בפיך אלא מעתה על גבי עור נבלות וטרפות אל יכתבו א"ל אמשול לך משל למה"ד לשני בני אדם שנתחייבו הריגה למלכות אחד הרגו מלך ואחד הרגו איספקליטור[כ] איזה מהן משובח הוי אומר זה שהרגו מלך אלא מעתה יאכלו אמר ליה התורה אמרה [8]לא תאכלו כל נבלה ואת אמרת יאכלו א"ל קאלום: **מתני'** אין עושין הילמי בשבת אבל

מסורת הש"ס

א) לעיל לה., ב) חולין קיט:, ג) [כלים פ"י מ"ח], ד) [לעיל כח: מכות יח.], ה) נדה יט., ו) [תוספ' פני"ז], ז) [נ"כ פט.], ח) [מסכת סופרים פ"ח הל' ג וכ' בשיטי לשון קצת], ט) לעיל כח:, י) מסכת סופרים פ"ח הלכה ב, כ) [ער טבחים מ"י רב פפקלטוריא. עיין], ל) [מנחות לד.], מ) [י"ל ומקטיר], נ) [מיני סוף פרק ז], ס) [חולין כה:], ע) [ויקרא טו], פ) [נדה יט.],

לעזי רש"י

בולי"ן [בוליי"ן]. פטריות.
בלו"ש [בלומי"ש]. נוצות (הגדולות).
שלמויר"א. מי מלח.

מוסף רש"י

התולש מעציץ נקוב חייב. דהוי כמחובר, דיונק מן הקרקע ע"י הנקב שמריח לחלותית הקרקע ואפילו הנקב בדופנו (לעיל צה.). ונכרכות בשערן ונתפרות בגידן. שלריך לקשור אגרות הפרסיות בשער עור בהמה טהורה ולתופרן בגיד בהמה טהורה. בשערן, בשער של מין הקלף, כלומר בשל טהורה (לעיל כח:).

רבינו חננאל

פיטורא מאונא דחצבא חייב משום עוקר דבר מגידולו. פי' פיטורא זה ממיני כמהין ופטריות, ומפורש בגמרא ברכות פרק כיצד מברכין אמר אביי מירבא קא רבו מן ארעא, ומינק מן אוירא ינקי, עיקר שלהן מן הקרקע ולא מית[א]מר בהן גידולי הארץ. והכין נמי עוקר פטריות מן אונא דחצבא, אע"פ שהוא כלי חרס יוצא ונגדל ומאוירא ינקי, וכמה דאית לפיטורא במקום גידולי, אית ביה כח דיניק מן אוירא, וכד מיעקר לא ינק מאוירא. מותיב רבה אושאה התולש מעציץ נקוב חייב ומשאינו נקוב פטור, דאלמא פיטורא באונא דחצבא כעשב בעציץ [שאינו] נקוב דמי. ופרקינן התם לאו היינו רבותיה הכא היינו רבותיה. מפרשי רבנן עשב בעציץ שאינו נקוב כתלוש דמי כדמפרש בסוף המצניע, והאי פיטורא באונא דחצבא לאו כתלוש דמי, הילכך התם לאו עוקר דבר מגידולו, (דהוא רבותיה) והכא עוקר דבר מגידולו [דהוא רבותיה]. והילכתא כדרב הונא שכותבין תפילין על עוף טהור, ואע"ג דאית ביה ניקבי, כיון שהדיו עובר עליו כשר. ואע"ג דדחי אביי לסייעתיה מן עובר עליו כשר. ואע"ג דדחי אביי לסייעתיה מן ושסע אותו בכנפיו לרבות את העור, וקאמר לעולם אימא לך לאו עור הוא ואיצטריך כו', דיחוי בעלמא הוא דדחי, ומתניתין החובל בהן חייב. **בעא מר בריה דרב** נחמן מהו לכתוב תפילין על עור של דג טהור. אסיקנא אם יבא אליהו ויאמר פסקה זוהמא מינה כשעובדין אותו, ואי לא לא. **פי'** דשמואל וקרנא דהוו יתבי וחזו למיא דדלו ועכירי כו'. הוה שמיע ליה לשמואל דגברא רבה אתי ממערבא בההוא יומא, וכיון דחזא למיא דעכירי אמר בדעתאי אי אפשר דלא שתי מינייהו, והוה בריר להו דכל מאן דשתי מהנהו מיא בעידן דעכירי חייש במיעיה. ועל זה אמר גברא רבה דקא אתי חייש במיעיה. תהי בקנקניה, פי' כגון טעום יין שבזה הקנקן מלשון קרנא הוה תהי בחמרא [כתובות דף קה], כלומר חזי גמריה. וכיון דחזא דהוא רב גדול צוה שמואל את קרנא ועייליה לביתיה, ואוכליה אוכלי דמשלשלי ולא אודעיה מקום בית הכסא דאיכוון לאסויי מן חשש דבמעיה. וכיון דאיצער רב ולא ידע דלאסוייה הוא דעביד הכי לטייה לא לקיים ליה ברא למאן דמצערן לצעריה, ולא איקיים ליה לשמואל ברא אלא בנתא. וכיון דאיתידע ליה לרב דלאסוייה הוא דעביד ליה הכי ולטותיה איתקיימא בשמואל חש דלא תיחלוש דעתיה ואדבריה על נפשיה כדמפרש בב"ק פרק מרובה [דף פ], והיינו מעשה (דיסוריה) [דסוגיין]. ולטייה נמי לקרנא ונפקא ליה [קרן] של בשר בעינו. **פי'** קאלוס בלשון יון טוב, כלומר הודה לדבריו וא"ל טוב מה שאמרת. והלכה כת"ק דמתניתין. **אין עושין הילמי בשבת**

תורה אור השלם

1 וְשִׁסַּע אֹתוֹ בִּכְנָפָיו לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ׃ ויקרא א יז
2 וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְיָ בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ יְיָ מִמִּצְרָיִם׃ שמות יג ט
3 וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וַיַּשְׁמֶשׁ אוֹר עַל הַמָּיִם וַיַּרְא מוֹאָב מִנֶּגֶד אֶת הַמַּיִם אֲדֻמִּים כַּדָּם׃ מלכים ב ג כב
4 וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ אֶת בְּרִיתִי הֵפָר׃ בראשית יז יד
5 וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל׃ ויקרא יט כג
6 וּמַלְתֶּם אֶת עָרְלַת לְבַבְכֶם וְעָרְפְּכֶם לֹא תַקְשׁוּ עוֹד׃ דברים י טז
7 עַל מִי אֲדַבֵּרָה וְאָעִידָה וְיִשְׁמְעוּ הִנֵּה עֲרֵלָה אָזְנָם וְלֹא יוּכְלוּ לְהַקְשִׁיב הִנֵּה דְבַר יְיָ הָיָה לָהֶם לְחֶרְפָּה לֹא יַחְפְּצוּ בוֹ׃ ירמיהו ו י
8 לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לְנָכְרִי כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ׃ דברים יד כא

מוסף תוספות

א. דנוצה אין דומה לעור. תוס' הרא"ש. ב. בההוא יומא. כי"ת. ג. מטיט ועפרורית. לשפ"ת. ד. [ן]משלשלין הבטן. רמב"ן. ה. [ד]מק"ו קיי"ל. תוס' הרא"ש. ו. נמצא דעקורות ונחורות נמי שרו. תוס' הרא"ש. ז. ר"ל שהיה מצריך ברחבן ועוביין ג' טפחים, ואינו כן, אלא גבהן עשרה ורחבן ועוביין כל שהוא. מאירי. ח. ושמן ומלח אפי' ר' יוסי מתיר לתת אח"כ מים או יין עליהם. הגהות מיימוניות.

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"א מהלכות תפילין הלכה י ופ"ח מהל' כלים הל' ד סמג עשין כב כה טוש"ע א"ח סי' לב סעיף יב ופוש"ע י"ד סי' רעא סעיף א [וכהרא"ש בהל' ס"ת הלכה ב]:
יא ב מיי' פ"ח מהל' תפילין הל' כ טוש"ע א"ח סי' לב סעי' יג:
יב ג מיי' פ"ו מהל' מעשה קרבנות הל' כא סמג עשין קפ:
יג ד מיי' פ"ו מהל' טומאת מת הלכה א:
יד ה מיי' פ"ח מהל' תפילין הל' י סמג עשין כב וכה טוש"ע א"ח סי' לב סעיף יב ופוש"ע י"ד סי' רעא סעיף א [וכהרא"ש בהלכות ס"ת הלכה ב]:
טו ו מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הל' ו [טוש"ע י"ד סי' קפח סעי' א]:
טז ז מיי' פ"א מהל' תפילין הלכה י סמג עשין כב וכה טוש"ע א"ח סי' לב סעיף יב ופוש"ע י"ד סי' רעא סעיף א [ובמלאכי בהל' תפילין דף עא: וכהרא"ש שם הלכה ד]:
יז ח מיי' פ"ג שם הלכה א מ סמג שם טוש"ע א"ח סי' לב סעיף מד:
יח ט מיי' שם הלכה א וטו טוש"ע שם סעיף מט:

תורה אור השלם

1 וְשִׁסַּע אֹתוֹ בִּכְנָפָיו לֹא יַבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ עֹלָה הוּא אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ׃ ויקרא א יז
2 וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְיָ בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ יְיָ מִמִּצְרָיִם׃ שמות יג ט
3 וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וַיַּשְׁמֶשׁ אוֹר עַל הַמָּיִם וַיַּרְא מוֹאָב מִנֶּגֶד אֶת הַמַּיִם אֲדֻמִּים כַּדָּם׃ מלכים ב ג כב
4 וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ אֶת בְּרִיתִי הֵפָר׃ בראשית יז יד
5 וְכִי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל׃ ויקרא יט כג
6 וּמַלְתֶּם אֶת עָרְלַת לְבַבְכֶם וְעָרְפְּכֶם לֹא תַקְשׁוּ עוֹד׃ דברים י טז
7 עַל מִי אֲדַבֵּרָה וְאָעִידָה וְיִשְׁמְעוּ הִנֵּה עֲרֵלָה אָזְנָם וְלֹא יוּכְלוּ לְהַקְשִׁיב הִנֵּה דְבַר יְיָ הָיָה לָהֶם לְחֶרְפָּה לֹא יַחְפְּצוּ בוֹ׃ ירמיהו ו י
8 לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לְנָכְרִי כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ׃ דברים יד כא

אבל עושה הוא את מי המלח וטובל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל [6]**א**"ר יוסי **והלא הוא הילמי בין רב בין מועט. ואם המרובים אסורים אף המועטים אסורים ואם אלו מותרים אף אלו מותרין. וכגמרא** מפרש דלמומרא ג"ר יוסי דכולן לאיסור מפני שהוא כמעבד מתקן את האוכל הנתון לתוכו כדי שיתקיים: **ואלו הן המותרין נותן שמן לתוך מים בתחלה.** קודם שיתן המלח נותן שמן לתוך המלח בתחלה קודם שיתן המים דהשמן מעכב שאין המלח מתערב יפה עם המים ומתיש את כחו מהיות מי מלח עזין אבל לא יתן מים ומלח תחילה אפילו נותן שמן לבסוף דבשעה שנותן מים ומלח יחד הוא נראה כמעבד: **גמ' מאי קאמר.** מאי הילמי ומאי מי מלח: **לאסור או להתיר.** האי דקאמר שניהן שוין לאיסור או להיתר: **לבשין.** ירק שכובש להתקיים: **גיסטרא.** כלי שבור של חרס ואינו ראוי לכל תשמיש כשלם ומקנין אותו לכך: **שהבילה לפה בהם.** כח המלח מעכבת מלשקוע: **למורייסא.** של דגים: **אין מולחין לגון ובילה.** ג' וד' חתיכות יחד שהמלח מעבדן ונעשין קשין והוי תיקון: **מריש הוה מלחנא פוגלא.** בשבתא: **פוגלא.** לגון: **לשרי.** תילין גבוהים עיגול על עיגול: **מימלח לא מלחנא.** שתים יחד: **טבולי.** בשעת אכילה מטבילנא ואכילנא: קליפה חיצונה דבילה היא החלבון אלא אילדי דתני בהדי בהדי אתרוג ולגון קליפה נקט בה נמי לשון קליפה: **אין יוצאין מבני מעים.** שמתקשרין ומתקשין ונעלרין: **לא טבע גברא בימא דסדום.** מפני שהמים מלוחין וכח מליחתן מעכבו מלטבוע: **והפוכה מילה.** דברים האמורים בה הפוכין: **כשורא טבע.** בתמיה: **מהו למימשי מהני מיא** גרסינן. מי אסור משום רפואה דגזור רבנן בכל רפואות בשבת משום שחיקת סממנין ואלו מרפאות את העין: **שפיר דמי.** דלאו מוכחא מילתא לרפואה עביד. אף על פי שמרפאין שרי דטעמא דרפואה דאסירא ליתא אלא גזירה שמא ישחוק סממנין דדמי לטחינה שהוא אב מלאכה: **מהו למימן ולמפתח.** לשון אין מעמנין את המת (לקמן דף קנא:) עולם עיניו. כשהוא רוחץ מהן בשבת מהו שיסגיר ויפתח עיניו כדי שיכנס מהן לעין: **ליולא בו שמעתי.** דהיכא דמוכחא מילתא לרפואה עביד אסור ומימן ומפתח נמי מוכחא מילתא והא אסהדותא דרב דימי דאמר לא טבע גברא בימא דסדום נפקא לן מינה הא כיון דמליחי טובא מסו ואסור למימן ולמפתח: **זימנין א"ל וכו'.** שקבל משניהם: **ותרוייהו.** רב מתנה ומר עוקבא: **משמיה דאבוה דשמואל ונו' אמרי.** תרתי מילי אמור חדא משמיה דאבוה דשמואל וחדא משמיה דלוי: **חד אמר.** אז אבוה דשמואל אז לוי: **יין בשוך העין.** דעמין ופתח אסור דמוכחא מילתא: **על גב העין מותר.** דאמרי לרחילה בעלמא עבדי: **רוק הפל.** שלא טעם כלום משניעור משנתו: **אפילו על גב עין אסור.** דמוכחא מילתא לרפואה דאילו לרחילה מאים. להכי נקט רוק תפל לפי שהוא חזק ומרפא: **ולטעמיך כו'.** א"כ לוי ולא חדא אמר בתמיה והא חדא משמיה אמר כדאמרן: **שוה.** בשיים: **קילורין.** לוז"א בלע"ז: **ונותן ע"ג עיניו.** דלדידיה כיון דאלרכוה לשרותה מע"ש איכא היכרא ואיכא למיגזר ומאן דחזיהו סבר דרחילה בעלמא היא דכסבר שהוא יין: **כולי האי ודאי לא שרא.** דמוכחא מילתא: מר עוקבא הוה שכיח גבי מר שמואל ואב ב"ד היה בימיו כדאמרינן לעיל (דף נה. ובמועד קטן דף טז:): **טיפה לגון.** לתת בעיניו: **ורחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית.** נמי מאירה העיניים: **הוא היה אומר.** ר' מונא: **יד לעין.** שחרית קודם שיטול ידיו: **תיקצץ.** נוח לו שתקצץ שרוח רעה שורה על היד ומסממתו וכן כולן: **לחסודה.** ריבדא דכוסלתא פלימא"ה בלע"ז: **לפי טבעה.** נקב הרעי שעגול כטבעת: **תיקצץ.** ולא תגע שוב בעין או באוזן קודם טבילה:

לגיגית

עין משפט נר מצוה

יט א ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה י' סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכא סעיף ב:

כ ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

כא ה ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כה סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף כ:

כב ז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף כא:

כג ט טוש"ע א"ח סי' ל סעיף ג:

כד י שם סעיף ד:

כה כ מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' כג טוש"ע אה"ע סי' כג סעיף ד:

כו ל טוש"ע א"ח סי' ל סעיף ד:

מסורת הש"ס

6) עירובין יד:, ב) [ס"א כיסי כיסי פירוש תחיכות תתיכו' עיון ערך כשר], ג) [ל"ל רמיא ידים וגרגלים בחמין עיון ערך קלן], ד) מסכת כלה, ה) [עי' תוס' נדה יג: ד"ה דינא],

גליון הש"ם

גמ' ונותן על עיניו. עי' לעיל דף יח ע"א תד"ה ומתרפאת:

לעזי רש"י

לחזי"א. רטיה לעין. פליטמא"ה. איזמל (להקזת דם).

רבינו חננאל

אבל עושה הוא מי מלח. וכי היכי דמפרשא בברייתא אין עושין מי מלח מרובין לתת לתוך הכבשין שבתוך הגסטרא, אבל עושה הוא מי מלח מועטים וטובל בהן פתו ונותן לתוך התבשיל, וכן הלכה. ואע"ג דר' יוסי אוסר מי מלח אין הלכה כמותו, דגרסינן בתחילת עירובין אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כרבי יוסי לא בהלמי ולא בלחיים. ירושלמי כל מי שנותנין לתוכה ביצה ושוקעת זו היא מי מלח, אינה שוקעת הילמי. **תני** יהודה בר חביבא אין עושין מי מלח עזין והן שהביצה צפה בהן, והלכתא כוותיה. ואם הביצה שוקעת בהן מותרין. וכיון דאמר הביצה צפה בהן הזכיר לא טבע בים סדום, כלומר כל מים מלוחים עזין צפין בהן. למימלח פוגלא אסיר, לטבולי במילחא שרי. **יין לתוך העין אסור** ע"ג העין מותר. כשמואל דאמר שורה אדם פתו ביין ונותן ע"ג העין ואינו חושש. רוק תפל אפילו ע"ג העין אסור. וכן קילורין שהוא שרן מע"ש או מי סדום ע"ג העין שרי, אבל מיפתח וממן עיינא בין בסממנא וקילורי בין במיא דסדום כדאמר ליה מר עוקבא לבר לואי, כוליה לא שרא מר שמואל. פי' חסודה בלשון ערבי אלמחגמא.

לגיגית. שמטילין בה שכר: **תיקון.** דלא תיגע קודם נטילת שחרית: **יד.** לעין משמע קודם נטילה: **יד.** לאזן מחרשת: **יד.** לפה או לחוטם: **מעלה פוליפוס.** ריח החוטם והפה. ול"נ דיד לאמה לאו לענין שחרית נקט לה אלא משום דמביא לידי קרי ודמסכת נדה (דף יג:) אמרינן בה [1] תקון משום האי טעמא ומשום דתניא בה נמי לטותא דתיקון תנייה נמי גבי הנך וכן יד לפי טובעת למשמש בה תדיר מביאתו לידי תחתויות: **בא חורין היא.** הרוח השורה על הידים לפני נטילה: **ומקפדת.** בנטילתו לנוטלה יפה עד שישפוך מים יפה ג' פעמים על ידיו: **פוך.** אם נותנו בעיניו: **מעביר בא מלך.** אם הזיקה לעיניו: **עלין.** כך שם העשב: **אין בהם משום רפואה.** באכילתו להאיר העיניים אלא משום: **כוסברתא.** אלייאנדר"א: **אפילו לדידי.** דמאור עיניים אינא קשה לי לכאב העין אם אוכלנו: **גרגירא.** אורוג"א: **אפילו לדידי.** דמאור עיניים אינא מעלית לי: **כל מיני כשות שרי.** למיכל בשבת כדתנן במתני' [2] כל האוכלים אוכל אדם לרפואה אלא מוכחא מילתא: **נבר מטרוזא.** שאין אדם אוכל אלא לרפואה ומוכחא מלתא: **שריקא טויא.** לשרוק ולטוח שמן וציפים מגולגלין על הצלי כשהוא חם משחשכה שרי ובלבד שלא יהא רותח כדי לבשל ולא אמרינן דמי למתקן: **פיעפועי ציעי.** לטרוף ציפים מגולגלין בקערה: **אסור.** דמתחזי כמתן דבעי למשדיהו בקדרה: **עבדא ליה.** שריקא טויא: **לרבך.** זעירי: **משמרם.** שמסננין בה שמרים: **ליון דמשפכי הכי.** שראוי לשתותו כמו שהוא אלא שיון: **דמיכיל הכי.** אלא שיון: **שנגפה.** שנכשלה ונקתה. לשון פן תגוף (תהלים צא) דם מגפתה (מכשירין פ"ו מ"מ): **לומתה ביין.** לשכך הדם: **דמפנקי.** מעוגנין הן וכל דבר שהוא חזק קצת קשה לבשרן ולומתה: **דדריכא ליה חמרא.** חמור דרך לו על רגלו: **שאני.** שמכתו קשה ומסוכן ומחללין עליו את השבת: **רוחצין במי גרר.** ואע"פ שהן מלוחין קצת דרך לרחוץ בהן בחול ולא מוכחא מילתא לרפואה היא: **אבל לא בים הגדול.** לקמן מפרש טעמא: **ולא במי משרה.** שטורין בו פשתן ואין דרך רחיצה בהן אלא לרפואה דמסו. וכן בימה של סדום דמליח טובא ואין רוחצין בה אלא לרפואה ומוכחא מילתא: **הא.** דקתני רוחצים בים הגדול ר"מ היא דמשוי כל הימים כי הדדי ולא מפליג בין ים הגדול לשאר הימים: **ופא.** דתני אין רוחצין רבי יהודה היא דמפליג בין ים הגדול לשאר הימים: **כל הימים כמקום.** לכל תורת מקוה ואין להם תורת מעיין.

עלין אין בהם משום רפואה. פי' בקונטרס דבאכילה מיירי ואין נראה לר"י אלא מיירי להשים על העין[א] דבהכי מיירי כולה סוגיא[ב] ועוד אי באכילה מיירי היכי אסר רב ששת גרגירא כיון דמאכל בריאין הוא והתנן כל האוכלים אוכל אדם לרפואה: (ג) **לדידי אפילו בכוסברתא לי.** קשה לר"י א"כ אמאי איצטריך למימר רב יוסף כוסברתא אין בו משום רפואה כיון דמזקת לעיניים כ"ש אלא מרפאה ואומר ר"י דה"ק אין בה משום רפואה כלומר יש שטועין וסבורין שיש בה רפואה ואין בה רפואה אלא מזקת לעיניים ויכול להיות שמהנה אותו בשום עניין: **שריקא טויא.** פירש ר"ח מיס[ג] שמסננים[ד] ממעי אבטיח ושומים כדי לשאול ור"ל דמותר לסנן מים שבמעיין כדמסיק כיון דמיתכיל הכי לאו מידי קעביד[ה] אבל פעפועי ציעי אסור אלא שפיר לפי' ר"ח דשייכא הא מלתא להכא דמיירי ברפואה: **רוחצין במי גרר במי חמתן במי טבריא.** והא דתנן בפ' חבית (לקמן דף קמז.) הרוחץ במי מערה במי טבריא ודייק בגמרא דיעבד אין לכתחילה לא התם מיירי ברוחץ בגופא דדמיא למרחץ[ו] אבל בנהר מותר לכתחילה[ז] כדפרישית לעיל בפרק כירה (לעיל לט: ד"ה והא) ורבינו נסים כתב במגילת סתרים דהא דקתני הרוחץ דיעבד אין לכתחילה לא משום מי מערה אבל במי טבריא אפילו לכתחילה שרי ולא קתני במי טבריא אלא ללמד על מי מערה שהן חמין דומיא דמי טבריא וטעמא[ח] משום דמי טבריא מגולין אבל מערה מכוסה היא כדאמר בשור שנגח את הפרה (ב"ק דף נ:) דמערה עבידא דמטללא ונפיש הבלא וחיישינן שמא יזיע ומש"ה לכתחילה לא[ט]:

רבי יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין. נראה לריב"א דטעמא משום דכל שעה הולכים ושבים מכאן לכאן והוי כזוחלין הלכך יש להם לטהר בזוחלין כמו שאר נהרות אבל מים חיים אינם שהרי אינם נובעים הלכך מיסתבר טפי מה שהכתוב קראן מקוה היינו לפוסלן ממים חיים: **הא** ר"מ **והא** רבי יהודה. תימה[ט] היכי מדמי הא פלוגתא לפלוגתא דלעיל דמיירי ברפואה[י]: מיוא

[א]לגיגית תיקצ"ץ יד מסמא יד מחרשת יד מעלה פוליפוס תניא רבי נתן אומר בת חורין היא זו ומקפדת [ב]עד שירחוץ ידיו ג' פעמים א"ר יוחנן [ג]פוך מעביר בת [ד] מלך ופוסק את הדמעה ומרבה שיער בעפעפים תניא נמי הכי רבי יוסי אומר פוך מעביר בת מלך ופוסק את הדמעה ומרבה שיער בעפעפים ואמר מר עוקבא אמר שמואל [ה]עלין אין בהם משום רפואה אמר רב יוסף כוסברתא אין בה משום רפואה אמר רב ששת כשות אין בהן משום רפואה אמר רב יוסף כוסברתא אפילו לדידי קשה לי אמר רב ששת גרגירא [ו]אפילו לדידי מעלי ואמר מר עוקבא אמר שמואל כל מיני כשות שרו לבר מטרוזא אמר רב חסדא שריקא טויא שרי פיעפועי ביעי אסור דביתהו דזעירי עבדא ליה לחייא בר אשי ולא אכל אמרה ליה לרבך עבדי ליה ואכל ואת לא אכלת זעירי לטעמיה דאמר זעירי [ז]נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אלמא כיון דמשתתי הכי לאו מידי קעביד הכא נמי כיון דמיתכיל הכי לאו מידי קעביד ואמר מר עוקבא [ח]מי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין ואינו חושש איבעיא להו חלא מאי אמר רב הלל לרב אשי כי הוינא בי רב כהנא אמרי [ט]חלא לא אמר רבא והני בני מחוזא [י]כיון דמפנקי אפילו חמרא נמי מסי להו רבינא איקלע לבי רב אשי חזייה דדריכא ליה חמרא אגבא דכרעיה ויתיב קא צמית ליה בחלא אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רב הילל חלא לא א"ל גב היד וגב הרגל שאני איכא דאמרי חזייה דקא צמית ליה בחמרא אמר ליה לא סבר לה מר להא דאמר רבא הני בני מחוזא כיון דמפנקי אפי' חמרא נמי מסי להו ומר נמי הא מפנק אמר ליה גב היד וגב הרגל שאני [יא]דאמר רב אדא בר מתנה אמר רב [יב]גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליהן את השבת ת"ר [יג]רוחצים במי גרר במי חמתן במי עסיא ובמי טבריא אבל לא בים הגדול ולא במי משרה ולא בימה של סדום ורמינהו רוחצים במי טבריא ובים הגדול אבל לא במי משרה ולא בימה של סדום קשיא ים הגדול אים הגדול א"ר יוחנן לא קשיא הא ר"מ הא ר' יהודה [יד]דתנן כל הימים כמקוה שנאמר [טו]ולמקוה המים קרא ימים דברי ר"מ ר' יהודה אומר ים הגדול כמקוה ולא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה רבי יוסי אומר [טז]כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולים לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אימור

ומה בין מקוה למעיין המעיין כשר לטבילת זב והזאת נפור מצורע דמים חיים הן ולקדש מי חטאת דכתולהו מים חיים כתיב בזב כתיב (ויקרא טו) ורחץ בשרו במים חיים במצורע כתיב (שם יד) אל כלי חרס על מים חיים במי חטאת כתיב (במדבר יט) מים חיים אל כלי ומטהר טמאים הטובלים במימיו כשהן זוחלין ומקבלים שהרי זה דרכו של מעיין כל עצמן זוחלין הן ומקוה שהן מים מכונסין אם הטבילו במימיו דרך זחילתן במקוה קטפרס אינה טבילה עד שיהא במקוה אשבורן שלו קווין ועומדין והכי תניא בת"כ [יא] אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך (ויקרא יא) [יב] מעיין מטהר בזוחלין והמקוה באשבורן זהו פירוש מטהר בזוחלין בכל מקוה ואני לא שמעתיו כן. ואין המקוה כשר לטבילת זב והזאת מצורע ולקדש מי חטאת וכל דימים כמקוה שהכתוב קראן מקוה: **רבי יהודה אומר.** לא קרא הכתוב מקוה אלא ליס הגדול דביה משתעי קרא במעשה בראשית ששם נקוו כל מי בראשית: **ולא נאמר ימים.** בלשון רבים אלא מפני שמעורבין בו מיני ימים הרבה שכל הנאלים הולכים אל היס: **רבי יוסי אומר כל הימים.** ויס הגדול תורת מעיין מים שזוחלין עליהן לענין שהם מטהרין בזוחלין מפני שדרך להיות נאלים זוחלין עליהן וזה דרכן אבל פסולין הן לתורת מים חיים דהכתוב קראן מקוה: לימור

מינה. ובגמ' דבני מערבא בפרק יציאות השבת ואיש אמונים מי מצא, זה ר' זעירא דר' זעירא לית אנן צריכין חששין לשמועתא דרב ששת דהוא גברא מפתחה. **דביתהו דזעירי אינסיבא ליה לר' חייא בר אשי, עבדא ליה ולא אכל. אמרה ליה לרבך עבדי ואכל ואת לא אכלת.** בפ' יום הכפורים (יומא דף עז) אמרי דר' חייא בר אשי תלמיד זעירי (לדבריהם) [הוי, דאמר התם] איבעיא להו רבה לגבי תלמידא מהו. אמר רב יצחק בר חנא לדידי חזי לי לזעירי דאזל לבי רב חייא בר אשי תלמידיה. רב אשי אמר ההוא רב חייא בר אשי הוא דאזל לגבי זעירי רבינה. **גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל.** עיקר זה במסכת ע"ז בפרק אין מעמידין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן. מאי בינייהו גב היד וגב הרגל, דאמר רב אדא בר אהבה אמר רב גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליה את השבת. ואמרו ומהיכן מכה של חלל, פירש ר' אמי מן שפה ולפנים. ובגמרא דבני מערבא כל שהוא מן החלל ולפנים מרפאין אותן בשבת. תמן אמרין בשם ר' יוחנן גבות ידים ורגלים סכנה. ר' **יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים ולמצורעים ולקדש מהן מי חטאת.** אלו השלשה (תנאים) [דברים] אמר בהן הכתוב מים חיים, נאמר בזב ורחץ בשרו במים חיים. וזה מיוחד בזה בלבד ולא בזבה, כמו שיש בתוספתא חומר בזב מה שאין בזבה שהזב טעון ביאת מים חיים ובזבה אינה טעונה ביאת מים חיים. והמצורע נאמר בו ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים. ונאמר בפרורשו דבר זה מים חיים ולא מים מלוחין ולא מים פושרין ולא מים מכוסין ולא מים מנטפין. וזה מיוחד בהזאתו של מצורע בלבד, אבל שבילתו אין צריך מים חיים, ובזה נאמר ורחץ במים אפילו במי מקוה. ולא דין הוא ומה אם הזב שאינו טעון הזיית מים חיים טעון ביאת מים חיים, מצורע שהוא טעון הזיית מים חיים אינו דין שיטעון ביאת מים חיים, תלמוד לומר ורחץ במים ואפילו במי מקוה. וקידוש מי חטאת נאמר בו ולקחו לטמא, ונאמר בו ונתן עליו מים חיים אל כלי. ונאמר בפירושו במי מעין הכתוב מדבר. ובפסחים בגמ' דכל שעה נאמר ונתן עליו מים חיים אל כלי שתהא נתינתן בכלי, מדקאמר ונתן אלמא תלושין נינהו ומדקאמר מים אלמא מחוברים נינהו, אלא מעלה. ובמס' סוטה בפרק היה מביא את מנחתה אמרו ונתן עליו אלמא אפר ברישא, וכתיב מים חיים אל כלי, כיצד (ראה) [רצה] זה נותן רצה זה נותן. ורבנן [אל] כלי דוקא עליו לערבן ואימא עליו דוקא כלי שתהא חיותן בכלי וכו'. ובמשנת מקואות בפרק א' שנינו למעלה מהן מים חיים שהן טעונין טבילה [לזבים] והזיה למצורעין וכשרין לקדש מהן מי חטאת.

ח) הלשון מסופק קצת ולפיכך שם הגי' שאלתיכו לרבנן דבי רב יוסף מאן דאמר אגדתא כי רב יוסף אמרו רב יוסף מאן דאמר אגדתא כי רב ששת אמרו רב ששת ומל"ל כאן.

מסורת הש"ס

ח) פי' כחול עיניים, ב) [ע"ר יומא יח: לאמר נקרא שמן אורות וכו'], ג) לקמן קלט:, ד) ע"ז כח., ה) פרש ס"מ מ"א מקוואות פ"ה משנה ד, ו) [וכן איתא במסכת כלה], ז) [ע"כז], ח) [שמיני פרשה טז], ט) [וע"ע תוס' לקמן קמז. ד"ה דיעבד ותוס' חולין טו: ד"ה אלא לוכ],

תורה אור השלם

1 וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבָּשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב: בראשית א י

הגהות הב"ח

(א) גמ' פוך מעביר בת חורין ופוסק וכו' ר' יוסי וכו' בת חורין ופוסק: (ב) רש"י ד"ה כל הימים וכו' מ"ל לך מעיין מעיין מטהר: (ג) תוס' ד"ה עלין וכו' לרפואה הס"ד ואח"כ מ"ש כוסברתא אפי' לדידי קשה:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה אפ' לדידי דאאור עינים. ע' בתמנת אור לתלמון בעל פמ"א פ' נח:

לעזי רש"י

אלייאנדר"א [אלייגדר"א]. כוסבר.

אורוג"א. גרגיר (צמח).

רבינו חננאל

תניא ר' **יוסי** אומר בת חורין היא. פי' רוח רעה ששורה על [גב] הענין יש לה כבוד ברוחות כבן חורין בבני אדם ואינה עוברת עד ג' פעמים, ופוך מעבירה[ה]). אמר **שמואל עלין אין בהן משום רפואה.** פי' עלי ירק לצנן הענין אין בהן משום רפואה ושרי. וכן כסברת וכן כשות אין בהן משום רפואה. ורב יוסף דהוי סגי נהורא הוה אמר אפילו אנא כוסברתא קשיא לי, דאלמא מכאיב הענין. ורב ששת נמי סגי נהורא הוה ואמר אפילו לדידי גרגילא מעלי דמשפה גלגל הענין. **כל מיני** קישות מותר להניח ע"ג הענין בשבת בר מן טריזה, ולא בריר לן יפה מאי היא. שירקא טויא גם היא. ג) ואמרו כי הן מי של מיעי האבטיחים שמסננין אותן במשמרת ושותין אותן לבדן ויפין הן לשלישלת. וכן פעפועי ביעי. **וזעירי** דהוה שתי להן לטעמיה, דאמר נותן אדם מים צלולין ויין צלול לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש. אלמא כיון דמישתתי הכי לאו מידי קא עבוד, הכא נמי בשריקא טויא כיון שנאכל עם האבטיח ועם מעיו אף בזמן דשפי להן במשמרת לאו מידי עבוד. ומפורש בגמרא דיומ"כ כי זעירי רביה דרב חייא בר אשי תלמידו דזעירי הוא. **אמר מר עוקבא מי שניגפה ידו או רגלו צומתה ביין ואינו חושש,** אבל חומץ לא. ואי מפנק אפילו חמרא אסור, אא"כ ישנה מכה של חלל שהחללין עליה השבת. **מי גדר** ומי חמתן המים שלהן חמין הן כמו חמי טבריא, ושלשתן מותר לרחוץ בהן אע"פ [שהן] חמין. ואין רוחצין בימא של סדום אבל בים הגדול (סבר) [סבירא] לר' יוחנן פלוגתא, ר' מאיר אסר ור' יהודה שרי. ואתקיף רב נחמן בר יצחק עליה

ה) עין ערוך ערך בת חורין.

ג) נראה דתסר איזה מינים ולא"ל גם היא אינו כריר לן ותמהו וכו'.

עין משפט נר מצוה

כו א טוס"ע ס"ס מ' ד סעיף ה:

כח ב שס סעיף ב:

כט ג סמג לאוין סס סוס"ע ס"ס סימן שכח סעיף כד:

ל ד ה ו מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה כג סמג שס סוס"ע שס סעיף כט:

לא ז מיי' פ"ג שס הל' ה סמג שס סוס"ע שס סעיף ו:

לב ח שס סעיף מד:

לג ט מיי' פ"ט מהלכות מקוואות הלכה יב סמג עשין רמח:

מוסף תוספות

א. ולא מוכחא מלתא דלרפואה קעביד אלא לקרר העינים. תוס' הרא"ש.

ב. בדבר שמשימין על העין. תוס' הרא"ש. ג. צלולין. ריטב"א. ד. במשמרת. ר"ח.

ה. וקרי ליה שרקא טויא לפי שכך דרכן לטפול הדלעת בבצת והיא נצלית באור. מ' הר"ן. ו. בחמין. תוס' לעיל לט: ד"ה והא. ז. שנראה כמיקר בנהר. תוס' לעיל לט: ד"ה והא. ח. [ד]מי מערה אמאי לא שרי לכתחילה. רשב"א קמז. ד"ה הרוחץ. ט. ר' יוחנן גופיה מאי ס"ל. מי' הר"ן. י. וכי מה ענין טומאה אצל שבת. מי' הר"ן.

רב נסים גאון

מעלה פוליפוס. במס' כתובות בפרק המדיר (דף עז) אמרו מאי בעל פוליפוס, אמר רב יהודה אמר שמואל ריח החוטם, במתניתא תאנא ריח הפה. אמר **רב יוסף כוסברתא אפילו לדידי קשה לי. אמר רב ששת גרגילא אפילו לדידי מעלי לי.** רב יוסף ורב ששת היו מאורי עינים, ואמר רב יוסף בדרך הבאי כי הכוסבר מזיק לעין ואפי' לו שהוא סומא. וכמו כן אמר רב ששת כי הגרגיר הוא מועיל אפילו לסומים. והמצא רב יוסף אמר בפרק החובל (ב"ק דף פז) מריש הוה אמינא מאן דאמר לי הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מהמצות, עכשיו אמינא לא טבא לרבנן דאמינא לא מיפקדנא ועכשיו מצות. השתא דשמעתא להא דאמר ר' חנינא גדול המצוה ועושה, אדרבה מאן דאמר לי לית הלכתא כר' יהודה עכשיו אמינא טבא לרבנן. ואיתא נמי בפרק האשה נקנית בגמ' (קידושין דף לא). ורב ששת, הרי אמרו בכמה מקומות דברים שמוכיחים שהוא סומא, בברכות בפרק תפלת השחר (דף ל) כי הא דרב חסדא ורב ששת הוו קא אזלי באורחא, קם רב חסדא וקא מצלי תפלת הדרך. אמר ליה רב ששת לשמעיה מאי קעביד רב חסדא וכו'. **ובפרק הרואה מקום** [שם נח] רב ששת נפק למיחזי מלכא, אמר ליה ההוא מינא בר בי רב חצבי לנהרא כגני ליא. אמר ליה השתא חזית דאנא ידענא טפי מינך. כי אתא מלכא פתח רב ששת קא מבריך ליה למלכא, אמר ליה ההוא מינא כי לא חזית מאי מברכת. **ובפרק** ערבי פסחים (דף קסז) דבר שמוכיח על שניהן, והוא כשאמר רב אחא בר יעקב סומא פטור מלומר הגדה, הקשו עליו איני והאמר רבינא ג) לדידי אמר לי רב ששת שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף מאן אמר הגדתא ואמרו לי רב יוסף, ואיך תאמר שהסומא פסול לומר הגדה והרי אלו סומין ואמרי הגדתא. **ובפרק** מי שאחזו (גיטין דף סח) אמרו על רב ששת שאמר לשמעיה מאי חזית, אמר ליה ציפא דדשא. אמר ליה הדר

מעלה פוליפוס. במס' כתובות בפרק המדיר (דף עז) אמרו מאי בעל פוליפוס, אמר רב יהודה אמר שמואל ריח החוטם, במתניתא תאנא ריח הפה. אמר רב יוסף כוסברתא אפילו לדידי קשה לי. אמר רב ששת גרגילא אפילו לדידי מעלי לי. רב יוסף ורב ששת היו מאורי עינים, ואמר רב יוסף בדרך הבאי כי הכוסבר מזיק לעין ואפי' לו שהוא סומא. וכמו כן אמר רב ששת כי הגרגיר הוא מועיל אפילו לסומים. והמצא רב יוסף אמר בפרק החובל (ב"ק דף פז) מריש הוה אמינא מאן דאמר לי הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מהמצות, עכשיו אמינא טבא לרבנן דאמינא לא מיפקדנא ועכשיו מצות. השתא דשמעתא להא דאמר ר' חנינא גדול המצוה ועושה, אדרבה מאן דאמר לי לית הלכתא כר' יהודה עכשיו אמינא טבא לרבנן. ואיתא נמי בפרק האשה נקנית בגמ' (קידושין דף לא). ורב ששת, הרי אמרו בכמה מקומות דברים שמוכיחים שהוא סומא, בברכות בפרק תפלת השחר (דף ל) כי הא דרב חסדא ורב ששת הוו קא אזלי באורחא, קם רב חסדא וקא מצלי תפלת הדרך. אמר ליה רב ששת לשמעיה מאי קעביד רב חסדא וכו'. **ובפרק** הרואה מקום [שם נח] רב ששת נפק למיחזי מלכא, אמר ליה ההוא מינא בר בי רב חצבי לנהרא כגני ליא. אמר ליה השתא חזית דאנא ידענא טפי מינך. כי אתא מלכא פתח רב ששת קא מבריך ליה למלכא, אמר ליה ההוא מינא כי לא חזית מאי מברכת. **ובפרק** ערבי פסחים (דף קסז) דבר שמוכיח על שניהן, והוא כשאמר רב אחא בר יעקב סומא פטור מלומר הגדה, הקשו עליו איני והאמר רבינא ג) לדידי אמר לי רב ששת שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף מאן אמר הגדתא ואמרו לי רב יוסף, ואיך תאמר שהסומא פסול לומר הגדה והרי אלו סומין ואמרי הגדתא. **ובפרק** מי שאחזו (גיטין דף סח) אמרו על רב ששת שאמר לשמעיה מאי חזית, אמר ליה ציפא דדשא. אמר ליה הדר

**אימור דפליגי לענין טומאה וטהרה. ומשום קרא: לענין שבת. דטעמא משום רפואה הוא מי שמעת להו: הא דאישתהי. בגוייהו אסור דמוכחא מלתא דלרפואה קא מכוין: הא דלא אישתהי. אלא רחץ וילא מותר: כפרייפא. דקתני רוחצין בדלא אישתהי: חטטין. מאלנ"ץ: שלא נשתהי. בתוך המים דנראה כמיקר בעלמא: ציפין. שכן רוחצין בהן בחול לרחיצה שאינה לרפואה: ברעים. אין רוחצין דמוכחא מלתא דלרפואה. ותרוייהו בדאישתהי: מי המשרה אמי המשרה לא קשיא. הך דקתני רוחצין במי המשרה אהנך תרתי דלעיל דקתני אבל לא במי המשרה הא דאישתהי הא דלא אישתהי: מתני' איזביון. מפרש בגמרא שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר ושותה אבוברואה בר המג: איזביון. דמתניתין הוא שקורין אברתא בר הינג. ויש מרבותי מפרשים בר המג שגדל במקוס גמי בר הינג שגדל בין ההגיס רונל"ץ: עולא אמר. אזוב דאורייתא הוא מרוא חיורא בלע"ז שלוי"א: שומשוק. הוא אזוב דאורייתא: ג' קלחים. דאגודה כתיב ואין אגודה פחות מג': וכהן ג' גבעולין. בכל קלח ג' גבעולין קיים דקיס כעין של קנבוס: לקוקייני. תולעים שבבני מעיס: דחליף עליה מ' יומי. משנטחן: פותנק. בלע"ז פולא"ל: נארקפא. תולעים שבכבד: ממאי הוי. החולי: מאומא. בשר בגחליס: אלינא ריקנא. קודם אכילה: ומגירי דרוביא. לוגבי תילתן כעין לולבי גפנים: רוביא. תילתן פינגר"י: ומשקי מיא בכרייהו. האוכל אחד מאלו קודם אכילה ושותה אחריו מים: ואי לא. אי ליתי פותנק. א"נ אכליה ולא איתסי: אחלי. שחלי כרישו"ן: לימון גרמא. יהא מוצץ אבר יפה מאותו בשר וימץ שמנו בפיו: גורדא דאסיגא. קליפה גרודה מן הסנה: מעיגאי נפאי. שתהא גרודה מלמעלה למטה: דלמא נפקא. התולעים: איידי פומיה. דרך פיו: בי שבבי. בין השמשות בחשכותא דשמשי. נ"א בי שבבי בבית אחד משכניו שלא יריח הוא הריח שהוא קשה לו: נסכריון לנקביס דיליה. יסתום נחיריו שלא יריח. נ"א יסתום נחיריו ונקבי אזניו שלא יצא כח המשקה מגופו: מפני אפשיחה. מקוס שנפשח הדקל אישברנקי"ר: חוטרא יחידאה. עץ הגדל יחידי בלא ענף: לגילוייא. מי ששתה מיס מגולין: חמשה כליי. ווריין: כוסאתא דשיכרא. כוסות: עד דקיימי אאנפקא. שיעמדו על מדה מחזקת אנפק והיא רביעית הלוג כדאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב נח:): ושגרא חנורא. הסיקה תנור: וגרפייה. מגחליס שילטנן קלח: ואוסכה לגיגא בגויה. שיצד עליה ולא יכוה: ונפק מיניה. הקיא האדם שבלע: הוצא. עלה של לוגב: אחרוג חליפא. מתוק: ולחייקיה לגויה. יחקוק בתוכו חקק: וליחבה בי מיללי דנורא. מניחו ע"ג גחליס לוחשות שיתבשל האתרוג בדבש: בני מ' יום. שעברו עליהם מ' יום. ל"א של תינוק בן מ' יום: ברזינא לזיבורא. כוס קטן מאד ושמו ברזינא. מאותן מי רגליס שותין למי שנשכתו נרעה ומתרפא: רביעתא לעקרב. רביעית לוג למי שעקצו עקרב: פגגא ריבעא לגיגוייא. חצי לוג: רבעא. לוג: אניגרון ואבנגר ותירייקי. מיס שנשלק בהם בנגרי מין עשב ששמו בנגרי. וסתם אניגרון מי שלק תרדין כדאמרינן אניגרון מיא דסילקא. ותירייקי לרי: אידמי ליה כפרשא. תופסו ומייסרו שהפחד והמרולה והכעסות מתישין כחו (ח) ומחמס ומת הנחש בתוכו: גוני. מתיכות מתיכות יצא הנחש ממנו. גוני טרונגו"ן בלע"ז: דעקיס. נשכו: עוברא דחמרא חיוורא. עובר הנמצא במעי חמורה לבנה: דלא אשתכח טרפה ההוא בר

אימור דפליגי לענין טומאה וטהרה לענין שבת מי שמעת להו אלא אמר רב נחמן בר יצחק לא קשיא הא דאישתהי הא דלא אישתהי במאי אוקימתא לבתרייתא דלא אישתהי אי דלא אישתהי אפילו במי משרה נמי דהתניא רוחצין במי טבריא ובמי משרה ובימה של סדום ואף על פי שיש לו חטטים בראשו במה דברים אמורים שלא נשתהא אבל נשתהא אסור אלא ים הגדול אים הגדול לא קשיא [א]הא ביפין שבו הא ברעים שבו מי משרה אמי משרה נמי לא קשיא [ב]הא דאישתהי הא דלא אישתהי: **מתני'** [ג]אין אוכלין [ד]איזביון בשבת לפי שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר ושותה אבוברואה [ה]כל האוכלין אוכל אדם לרפואה וכל המשקין שותה חוץ ממי דקלים וכום עיקרין מפני שהן לירוקה אבל שותה הוא מי דקלים לצמאו וסך שמן עיקרין שלא לרפואה: **גמ'** אמר רב יוסף אזוב אברתה בר המג איזביון אברתה בר הינג עולא אמר מרוא חיורא עולא איקלע לבי רב שמואל בר יהודה אייתו לקמיה מרוא חיורא אמר היינו אזוב דכתיב באורייתא רב פפי אמר שומשוק א"ר ירמיה מדיפתי כוותיה דרב פפי מסתברא [ו]דתנן מצות אזוב שלשה קלחין ובהן שלשה גבעולין ושומשוק הוא דמשתכחא הכי למאי אכלי ליה לקוקאיני במאי אכלי ליה בשבע תמרי אוכמתא ממאי הויא מקימחא דשערי (במנא) דחליף עליה ארבעין יומין: אבל אוכל הוא את יועזר: מאי יועזר פותנק למאי אכלי לה לארקתא במאי אכלי לה בשבע תמרי חיוורתא ממאי הויא מאומצא ומיא אליבא ריקנא ומבישרא שמנא אליבא ריקנא ומבישרא דתורא אליבא ריקנא מאמגוזא אליבא ריקנא ומגירי דרוביא אליבא ריקנא ומשתי מיא אבתריה ואי לא ליבלע תחלי חיוורתא ואי לא ליתיב בתעניתא וליתי בישרא שמנא ולישדי אגומרי ולימץ גרמא וליגמע חלא ואיכא דאמרי חלא לא משום דקשי לכבדא ואי לא לייתי גורדא דאסינתא דגרידא מעילאי לתתאי ולא מתתאי לעילאי דילמא נפקא איידי פומיה ולישלקה בשיכרא בי שיבבי ולמחר נסכרינון לנקבין דידיה ולישתי וכי מפני מפני אפשיחה דדקלא: ושותין אבוברואה: מאי אבוברואה חומטריא מאי חומטריא חוטרא יחידאה למאי עבדי לה לגילויא ואי לא ליתי חמשא כלילי וחמשא כוסתא דשיכרא ונישלוקינהו בהדי הדדי עד דקיימא אאנפקא ונישתי אימיה דרב אחדבוי בר אמי עבדה ליה לההוא גברא חד כלילא וחד כוסתא דשיכרא שלקה ואישקיתיה ושגרא תנורא וגרפתיה ואותביתיה לבינתא בגוויה ונפק כהוצא ירקא רב אויא אמר רביעתא דחלבא מעיזא חיורתא רב הונא בר יהודה אמר לייתי אתרוגא חליתא ולחייקיה ולימלייה דובשא ולותבה בי מיללי דנורא וליכליה רבי חנינא אמר מי רגלים בני ארבעים יום [ז]ברזינא לזיבורא רביעאה לעקרבא פגגא ריבעא לגיגוייא ריבעא אפילו לכשפים מעלו אמר רבי יוחנן אניגרון ואבנגר ותירייקה מעלו בין לגיגוייא בין לכשפים האי מאן דבלע חוויא לוכליה כשותא במילחא ולירהטיה תלתא מילי רב שימי בר אשי חזייה לההוא גברא דבלע חוויא אידמי ליה כפרשא אוכליה כשותא במילחא וארהטיה קמיה תלתא מילי ונפק מיניה גובי גובי איכא דאמרי רב שימי בר אשי בלע חוויא אתא אליהו אידמי ליה כפרשא אוכליה כשותא במילחא וארהטיה קמיה תלתא מילי ונפק מיניה גובי גובי האי מאן דטרקיה חוויא ליתי עוברא דחמרא חיורתא וליקרעיה ולותביה עילויה והני מילי דלא אישתכח טרפה ההוא בר

עין משפט נר מצוה

לד א ב מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף מד:

לה ג מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף לו:

מוסף רש"י

כל האוכלין אוכל אדם לרפואה. לאכילה מכוין ורפואה ממילא הויא (ברכות לח.).

רב נסים גאון

לקוקני. הם תולעים נקראים בלשון ישמעאל חב אל קרע, ותמצא בפ' אלו טריפות (חולין דף סז) והילכתא קוקאני אסירי מנמנם כורא ועיילין ליה באוסיא. אניגרון. מפרש בברכות פרק כיצד מברכין על הפירות (דף לח) אמר רבא בר שמואל מיא דסילקי. **ותימא ליה דיסתנא אנא.** במס' ע"ז בפ' אין מעמידין (דף כד) אמרו אמר רב אשי כמן קרן פרסאי לנדה דסתנא, מהכא כי דרך נשים לי. **כל האוכלין לאיתויי טחול לשינים וכרישין לבני מעים.** בפרק כיצד מברכין על הפירות (דף מז) תנו רבנן טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים, כרישין יפים לבני מעים וקשים לשינים. חוץ ממי דקלים. בגמ' דבני מערבא (הלכה ג) גרסי ר' בא שאל לרב ירמיה מתני תני דיקלין או דקרין. אמר ליה דקרין שהן דוקרין את המרה. אמר ר' יונה לא מסתברא אלא דקלין שהן יוצאין מבין ב' דקלין. ובסוף פ' כיצד מברכין על הפירות (שם) נמי גרסי אית תאני תאנו מי דקרים ואית תנאי תאנו מי דקלים, מאן דאמר מי דקרים שהן דוקרין את המרה, ומאן דאמר מי דקלים שהן יוצאין מבין שני דקלים.

מסורת הש"ס

(א) [במשנה שבמשניות מ' אזוב יון], (ב) ברכות לח. יומא מט., (ג) סוכה יג. פרה פי"ל מ"ע, (ד) [פי' הענין אחד ממ' ברגיעין], (ה) [נקמן קי.], (ו) [שם], (ז) [שמות יב בפסח מצרים],

הגהות הב"ח

(ח) רש"י ד"ה אידמי וכו' כמו ומתחמם ומת:

לעזי רש"י

מאלנ"ץ [מלנ"ץ]. פצעים.
רונצ"ץ [רונצי"ש]. קוצים.
שלוי"א [שלי"א]. מרווה (צמח).
פולא"ל [פוליי"ל]. מנתה (צמח).
פינגר"י [פינוגר"י].
גרגרנית, חילבה (צמח).
כרישו"ן [קרישו"ן]. שחלים.
אישברנקי"ר [אישינברי"ר]. לגזום, לדלל.
טרונצו"ן [טרונצונ"ש]. קטעים.

רבינו חננאל

עד כאן לא פליגי אלא לענין טומאה וטהרה אי עלתה לטבילה אי לא, אבל לענין שבת לא פליגי. ומשני אם נשתהה בים הגדול בשבת כדי להתרפות אסור ואם לא נשתהה מותר. ואקשינן במאי אוקימתא להא ברייתא דקתני רוחצין בים הגדול בדלא אישתהי, אימא סיפא ולא במי משרא, [ואי] לא אישתהי אפילו במי משרא נמי שרי, דתניא רוחצין במי טבריא ובמי משרא ובימה של סדום ואע"פ שיש לו חטטין בראשו, בד"א בשלא נשתהה (אסור) אבל נשתהה אסור. **ופרקינן** כי אמרינן שהיה במי משרה, אבל בים הגדול יפים ורעים אמרינן. הא דתניא רוחצין בים הגדול במים יפין שבו דלא מסר, הא דתניא אבל לא בים הגדול, ברעים שבו דמסו.

בר קשא. ממונה למלך וישראל היה: **דילמא חיויא דרבנן.** שעבר על גידוי חכמים ונחש הנושכו על כך אין לו רפואה לפיכך לא נמלא לו רפואה: **אין רבי.** אין רבינו כך היה: **דבי נח נפשיה דרב גור רב יצחק.** שיהיו ממעטים משמחה אותה שנה ולא יהא אדם מביא אמא וגידמי להילולא בטבלא שהיו רגילים להביא הדם וענפי דקלים לשמות לפני החתן והכלה וכשמביאים אותן לפניהם מקשקשים לפניהם בשוק בנושא בתופים וזוגין טבלא אשקלינט"א וגזר שלא יקשקשו לפניהם עוד: **דררביה.** נכרך סביבותיו: **וליסחוף דיקולא.** סל: **ארישיה.** דחייא למעלה מראשו: **וליהדקיה מיניה.** יוריד הסל מעט מעט ללד הנחש ויבדיל בו הנחש מבשרו שיעלה על הסל שאם אותו בידו או מנתקו בחזקה יכעוס וישכנו: **וכי סליק.** הנחש על הסל ימהר וישליכנו במים ויברח לו: **דמיקני ביה חיויא.** כועס ורודף אחריו ומריח ריח פעמיו ורודפו: **לירכביה ארבע גרמידי.** שיפסקו עקבי פעמיו ולא יוכל להריחם: **לישואר נגרא.** חרש של מים ילדוג: **ארבע חביתא.** שלא יעלה אליו מהר ולא יריח ריחו: **כי כוכבי.** במקום גלוי שלא יעלה דרך הגג ויפיל עצמו עליו: **שחפי.** ענפים וקסמים וכל דבר המקשקש זה בזה ומשמיע קול כשיעבור עליהן וירגישו החתולים ויאכלוהו: **כי חלפא.** בין החולות שאין נחש יכול לרוץ שם ויחזור לאחוריו: **אי יהיב דעתיה עלה.** לתאות תשמיש: **תשלא מאנה.** תפשוט בגדיה ותשליכם לפניה: **מאי הקנתא.** אי יהיב דעתיה עלה: **תשמש קמיה.** עם בעלה ותתגנה בפניו: **ותשדי ביה.** ותזרוק ביה: **דשתנא אנא.** דרך נשים לי ולחש בעלמא הוא: **דעייל בה חיויא.** כשהוא תאב לה נכנס כולו באותו מקום: **ליפסעה.** יפסקו את רגליה זה מזה: **אתרתי חביתי.** מקלתה על זו ומקלתה על זו כדי שיפתח רחמה: **ונישדי אגומרי.** כי היכי דיסליק ריחא: **אגנא אחלי.** של מלא שחליים: **ריחתנא.** שיש לו ריח טוב: **וליתבו תתא.** על גבי קרקע תחת מושבה: **וליטרוקינהו בהדדי.** היין והשחליים כדי שיעלה הריח: **לבתא.** אינטליי"ש: **דאי לא.** קלי ליה הדר עילוה: **לאיתויי טחול לשינים.** ואע"פ שקשה לבני מעייה: **כרשינין לבני מעייה.** ואע"פ שקשה לשינים כדאמרינן בברכות (דף מד:). סד"א כיון שקשים לאדם לאו אורחיה למיכליהו אי לאו לרפואה שיש בהם ומוכחא מילתא וניתסר קמ"ל: **לגפים.** פרי של גלף קפריי"ר: **חלאי.** דקלים נטיעות מין תמרים שנקרא בלשון ארמי תאלי: **כספא קמא.** דשמו מהגהו מיא: **מרפי.** זבל שבמעים במקלת: **אידך.** כוס שני: **משלשל.** מאד: **היכי דעייל.** גלולים: **הכי נפקי.** שמנקין[ט] המעייה מן הרעי מרשעונים: **והוא דלא רגיל.** למשתי שיכרא כבר עברו מ' יום: **רב יוסף אמר ויתוס המצרי.** הוא מי דקרים ועל שם שדוקרים את החולי: **חילפא קורטמי.** כרכום: **סיסני.** כלי שנותנין בו תמרים כדאמרינן בעלמא (ב"מ דף סז:) ואי אגבהינהו בסיסני קנגהו. וסימניך דלא תחליף שמעתתא שם כלי זה יהא לך סימן שיש בו שני סמכין רב יוסף אמר שערי: **בין דבתא לעלרפא.** בין פסח לעצרת: **דקמיט.** עצור: **קומא אלכסנדריא.** שרף אילנות של אלכסנדריא: **גביא גינא.** אלו"ס בלע"ז: **כורכומא רישקא.** כרכום של גן קרו"ג אוריינט"ל הגדל בגניס: **לזבה.** הנך תלתא מיני לישקייה בחמרא: **ולא מיעקרא.** אינה נעקרת מלילד לפי שהיין מפיג חוזקן של סמנים ומתרפאה מן החולי: **לירקונא תרי.** מייייהו ליתי בשיכרא וזהו רפואתו: **ומיעקר.** מלהוליד: **לזבה תלתא בחמרא.** הדר נקט ליה משום הנך רפואות דנקט ואזיל: **ואי לא כו'.** כולהו לא מעלו אלא לזבה:

חיויא דרבנן טרקיה דלית ליה אסותא. אע"ג דגבי בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל בפרק ב' דמס' ע"ז (דף מז:) קאמר שלא עבר על דברי חכמים שנאמר ופורץ גדר ישכנו נחש אע"ג דלא הוה ליה אסותא שהרי מת התם לא היה לו רפואה מזומנת אבל הכא שהרפואה היתה מזומנת ונאבדה ממנו במזל רע קאמר דלית ליה אסותא[א]: **וליתי אנגא דתחלי.** משמע הכא דהנחש אוכל שחלים וכן בשלהי דנדרים (דף לא:) דקאמר ליה נוחף לבעל לא תיכול מהני תחלי דטעמיהו חיויא וא"כ יש בהן משום גילוי (ג) ובפרק ב' דמס' ע"ז (ל: ושם) אמר דשחלים אין בהם משום גילוי וי"ל דהתם לא ממש שחלים קאמר אלא בהנך דאמר התם (מס' ע"ז דף סז.) וכן היו עושין בערבי שבתות בצפורי [נותנין חומץ לתוך גרסין] והיו קורין אותו שחלים אי נמי בשילהי נדרים (דף לא:) מיירי דהוה ביה חלא כדמסקינן התם במס' ע"ז (דף ל:) אבל אית בהו חלא מיגרי בהו והכא נמי חמרא מיגרי בהו: **רב יוסף אמר זיתום המצרי.** ר"ת כל הך מילתא מחק מספרו ואומר דל"ג (ג) אלא ברים אלו עוברין (פסחים מב:) ונראה לר"י שמחקה משום דזיתום המצרי מותר לשתות כדתניא בפרק בתרא (דף קיו.) ושון שבוחשין את השתית ושותין זיתום המצרי ואומר ריב"א דאין צריך למחוק דרב יוסף לא קאי לפרש מי דקרים דמתני' אלא אמילתיה דעולא קאי דאמר שיכרא בבלאי מעלי מייייהו ואומר רב יוסף זיתום המצרי מעלי מייייהו מיהו משמע כפירוש הקונטרס דאמתני' קאי[ב] מדלא קאמר בהדיא זיתום המצרי מעלי מייייהו: **סיסאני.** ולא קאמר וסימניך סמך סמך כדאמר בשילהי במה אשה (לעיל סו.) משום דשערי לא כתיב בסמך:

והתניא

בר קשא דפומבדיתא דטרקיה חיויא הוה אסותא[ג]: תלסר חמרי חיורתא בפומבדיתא קרעינהו לכולהו ואישתכחו טריפה הואי חדא בההוא גיסא דפומבדיתא עד דאזלי מייתי לה אכלה אריה אמר להו אביי דילמא [ד]חיויא דרבנן טרקיה דלית ליה אסותא דכתיב [1]ופורץ גדר ישכנו נחש אמרו ליה אין רבי דכי נח נפשיה דרב גור רב יצחק בר ביסנא דליכא דלימטייה אסא וגידמי לבי הילולא [בטבלא] ואזל איהו אמטי אסא וגידמי לבי הילולא בטבלא טרקיה חיויא ומית האי מאן דכרכיה חיויא לינחות למיא וליסחוף דיקולא ארישא ולהדקיה מיניה וכי סליק עילויה לישדיה למיא וליסלוק וליתי האי מאן דמיקני ביה חיויא אי איכא חבריה בהדיה לירכביה ארבע גרמידי ואי לא [ה]לישואר נגרא ואי לא ליעבר נהרא ובליליא לותביה לפוריא אארבעה חביתא וניגני בי כוכבי ולייתי ד' שונרי וליסרינהו בארבעה כרעי דפורייה וליתי [ו]שחפי ולישדי התם דכי שמע קלי אכלי ליה האי מאן דרהיט אבתריה לירהיט בי חלתא האי איתתא דחזיא חיויא ולא ידעה אי יהיב דעתיה עילוה אי לא יהיב דעתיה עילוה תשלח מאנה ונשדייה קמיה אי מכרך בהו דעתיה עילוה ואי לא לא יהיב דעתיה עילוה מאי תקנתה תשמש קמיה איכא דאמרי כ"ש דתקיף ליה יצריה אלא תשקול ממזיה ומטופרה ותשדי ביה ותימא [ז]דישתנא אנא האי איתתא דעייל בה חיויא ליפסעה ולתבוה אתרתי חביתא וליתי בישרא שמנה ולישדי אגומרי וליתי אגנא דתחלי וחמרא ריחתנא ולותבו התם וליטרוקינהו בהדי הדדי ולינקוט צבתא בידה דכי מירח ריחא נפיק ואתי ולישקליה וליקלייה בנורא דאי לא הדר עילוה: כל האוכלין כו': כל האוכלין לאיתויי מאי [ח]לאיתויי טחול לשינים וכרשינין לבני מעיים כל המשקין לאיתויי מאי לאיתויי מי צלפין בחומץ א"ל רבינא לרבא מהו לשתות מי רגלים בשבת א"ל תנינא כל המשקין שותה ומי רגלים לא שתו אינשי: חוץ ממי דקלים: תנא חוץ ממי דקרים מאן דתנא מי דקרים שהם דוקרים את המרה ומאן דאמר מי דקלים שיוצאין מן שני דקלי [ט] מאי מי דקלים אמר רבה בר ברונא תרתי תלאי איכא במערבא ונפקא עינא דמיא מבנייהו כסא קמא מרפי אידך משלשל ואידך כי היכי דעייל הכי נפקי אמר עולא לדידי שתי שיכרא דבבלאי ומעלי מינייהו והוא דלא רגיל ביה ארבעין יומין רב יוסף אמר זיתום [י]המצרי תילתא שערי ותילתא קורטמי ותילתא מילחא רב פפא אמר תילתא חיטי ותילתא קורטמי ותילתא מילחא (וכמונא) [כ]וסימניך סיסאני ושתי להו בין דבחא לעצרתא דקמיט מרפי ליה ודרפי קמיט ליה: וכום עקרין: מאי כום עקרין אמר ר' יוחנן לייתי מתקל זוזא קומא אלכסנדריא ומתקל זוזא גביא גילא ומתקל זוזא כורכמא רישקא ולישחקינהו בהדי הדדי לזבה תלתא בחמרא ולא מיעקרא לירקונא תרין בשיכרא ומיעקר לזבה תלתא בחמרא ולא מיעקרא ואי לא לייתי תלתא

קפיזי

מסורת הש"ס

א) [עי' רש"י לקמן קיט. ד"ה תריסר עליתי], ב) [ע"ז מז:], ג) [בערך שור ג' הערוך לשור], ד) [גירסת הערוך שחפי דקניא פי' קליפות הקנים], ה) [ע"ז יח. כד:], ו) [ברכות מד:], ז) [פסחים מכ: ע"ש], ח) [שם ע"ש ברש"י], ט) [שמנוקין רש"ל].

תורה אור השלם

1 חֹפֵר גּוּמָּץ בּוֹ יִפּוֹל וּפֹרֵץ גָּדֵר יִשְׁכֶּנּוּ נָחָשׁ:
קהלת י ח

הגהות הב"ח

(א) גמ' שיולאין משני דקלים (מאי מי דקלים) תא"מ וי"ב ס"א איני: (ב) תוס' ד"ס ולימי וכו' משום גילוי ואע"ג דבפ"ב דע"ז אמר: (ג) ד"ה רב יוסף וכו' ואומר לל"ג לה אלא ברים:

רבינו חננאל

מי דקלים. המעיין היוצא במערבא מבין אותן ג' שחילים. ובירושלמי שונין מי דקרין שדוקרין את המרה. **אבוב רעה.** פי' בלשון ישמעאל אנבוב אל רעאי או עצאה אל רעאי.

עין משפט נר מצוה

לו א טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף ג:

לעזי רש"י

אישקיליט"א. פעמון קטן. איטנליי"ש [טינליי"ש]. צבת.
קפריי"ר. שיח צלף.
אלו"ם. צָרִיך.
קרו"ג אוריינט"ל. כרכום.

מוסף רש"י

דלית ליה אסותא. שאם נשכו נחש בשביל שעבר על דברי חכמים, לא תעלה לו רפואה ימותו, אם היה מתרפא מנשיכה זו סופו למות על ידי נשיכת חבריו שעובר על דברי חכמים חייב מיתה (ע"ז כז:). **ופורץ גדר.** סייג של חכמים לעבור על דבריהם, ישכנו נחש. מיתה בידי שמים, ולפי שדבר בלשון פרילת גדר, הזכיר בתשלומין לשון נשיכת נחש, שהוא דר בחורי נקבי כתלי בתים פרוצים (קהלת י ח). **דישתנא.** טוטריקון ד' דרך ש' נשיס (שם כד:). קורטמי. מוריק"ל קרו"ג (פסחים מב:).

מוסף תוספות

א. דחויא דרבנן לית לי' אסותא כלל שאפי' אם רפואה קרובה לבא ומזדמנת לו, לא תצליח. תוס' רבינו אלחנן ע"ז מ: ד"ה חויא דרבנן. ב. לפרושי מאי מי דקרים. תוס' הרא"ש.

והתניא מניין לסירום (ג) **שהוא אסור. ומ"ת**[א] אפילו לא אסור סירוס תיקשי ליה לדיתסר משום פריה ורביה וכ"ת משום דהוי מלי לשנויי בים לו בנים הא משמע בסוף הבא על יבמתו (יבמות דף סה:) גבי דביתהו דר' חייא דאי הוה מיפקדה אפריה ורביה לא הוה שתיא שמא דעקרתא אע"ג דהוי לה שתי נקבות ושני זכרים משום בבקר זרע [את] זרעך ולערב אל תנח ידך (קהלת יא) ובאשה דלא שייך סירוס אוקי במסקנא לרבי יוחנן בן ברוקה דמחייב בפריה ורביה בעקרה וזקנה ולא אוקי בים לה בנים ויש לומר דמסירוס ניחא ליה למפרך[ב] משום דאיכא למ"ד בפרק הבא על יבמתו (שם דף פא:) כיון דקיימא פריה ורביה תו לא צריך: **תלמוד לומר ובארצכם לא תעשו. מכם קא דריש** והא דאמר בחגיגה (דף יד:) שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא אמר להו בארצכם לא תעשו כל שבארצכם לא תעשו אתם נפקא לן מארץ כדמפרש בשאלתות דרב אחאי[פ] הא חובת הגוף הוא מה לי בארץ מה לי בחו"ל אלא הא לי בארץ לכל אשר בארץ אתא והכא מכם דריש כדפי' ומה שמפרש בשאלתות[ו] הא דאסר לשתות שמא דעקרתא היינו כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור[ג] ואע"ג דקי"ל כר"ש דשרי[ד] היינו דוקא בשבת משום דבעינן מלאכת מחשבת אבל בכל התורה כולה סבירא לן כרבי יהודה[ה] ואין נראה לר"י דבכל התורה כולה קי"ל כר"ש דשרי כדמשמע לעיל בפ' המוליא (פא:) דאמרי' דרבי יוחנן סבר כסתם משנה דנזיר חופף ומפסקס וכו' והיינו כרבי שמעון דשרי דבר שאינו מתכוין וכן משמע בפרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לד.) דשמואל סבר כר"ש בכל התורה כולה דדבר שאין מתכוין שרי גבי המקיז דם בבכור דפסק שמואל התם כר"ש דשרי להקיז ופריך עד השתא לא אשמועינן שמואל דדבר שאין מתכוין מותר דאמר רב חייא בר אשי כו' ואי יש חילוק בין שבת לדעלמא[ו] איצטריך התם שפיר לפסוק כר"ש[ז] אע"ג דכבר אשמעינן דבשבת הלכה כר"ש[ח] והכא אתיא אפילו לר' שמעון[ט] דפסיק רישיה הוא דודאי יסתרם בשתיי' כוס עיקרין[י]: להניא

קפיזי שמכי פרסאי ונישלוק בחמרא ונשקייה ונימא לה קום מזוביך ואי לא לותבה אפרשת דרכים ולינקטה כסא דחמרא בידה וליתי איניש מאחורה וליבעתה ולימא לה קום מזוביך ואי לא ליתי בונא דכמונא ובונא דמוריקא ובונא דשבלילתא ונישלוק בחמרא ונשקייה ונימא לה קום מזוביך ואי לא ליתי שיתין שיעי דדנא ולשפיה ולימא לה קום מזוביך ואי לא ליתי [פ]פשטינא ולישלוק בחמרא ולשפיה ונימא לה קום מזוביך ואי לא ליתי חרנוגא דהיגתא רומיתא וליקלי וליסבה בשחקי דכיתנא בקייטא ובשחקי דעמר גופנא בסיתוא ואי לא ליכרי שבע בירי וליקלי בהו שבישתא ילדה דערלה ולינקטה כסא דחמרא בידה ולוקמה מהא ולותבה אהא ולוקמה מהא ולותבה אהא ואכל חדא וחדא לימא לה קום מזוביך ואי לא לייתי סמידא וליסבה מפלגא לתתאי ולימא לה קום מזוביך ואי לא ליתי ביעתא דנעמיתא וליקלי וליסבה בשחקי דכיתנא בקייטא ובשחקי דעמר גופנא בסיתוא ואי לא ליפתח לה חביתא דחמרא לשמה ואי לא לנקיט שערתא דמשתכחת בכפותא דכודנא חיורא אי נקטה חד יומא פסקה תרי יומי ואי נקטה תרי יומי פסקה תלתא יומי ואי נקטה תלתא יומי פסקה לעולם: לירקונא תרין בשיכרא [פ] ומעיקר ואי לא לייתי רישא דשיבוטא דמילחא ולישלוק בשיכרא ולישתי ואי לא לייתי [ג]מוניני דקמצי ואי ליכא מוניני דקמצי לייתי [ג]מוניני דנקירי וליעייליה לבי בני ולישפייה ואי ליכא בי בני לוקמיה בין תנורא לגודא אמר רבי יוחנן הרוצה שיחממנו יקנחנו בסדינו רב אחא בר יוסף חש ביה עבד ליה רב כהנא ואיתסי ואי לא ליתי תלתא קפיזי תמרי פרסייתא ותלתא קפיזי דקירא דנישתרופי ותלתא קפיזי אהלא תולענא ולישלוקינהו בשיכרא ולישתי ואי לא ליתי עילא בר חמרא וליגלח מציעתא דרישא ולישביק ליה דמא מאפותיה ולותביה ארישיה וליזהר מעיניה דלא ליסמי להו ואי לא ליתי רישא דברחא דמנח בביבשא ולישלוק בשיכרא ולישתי ואי לא ליתי דבר אחר חוטרנא וליקרעיה ולותביה אליביה ואי לא ליתי כרתי מכבתותא דמישרי ההוא טייעא דחש ביה אמר ליה לגינאי שקול גלימאי והב לי מישרא דכרתי יהיב ליה ואכלה א"ל אושלן גלימיך ואיגני ביה קלי איכרך גנא ביה כד איחמם וקם נפל פורתא פורתא מיניה: לירקונא תרין בשיכרא ומיעקר [א]ומי שרי והתניא [ב]מניין לסירום באדם שהוא אסור ת"ל [ג]ובארצכם לא תעשו בכם לא תעשו דברי ר' חנינא הני מילי היכא דקא מיכוין הכא מעצמו הוא דאמר ר' יוחנן [ד]הרוצה שיסרס תרנגול יטול כרבלתו ומסתרם מאליו והאמר רב אשי רמות רוחא הוא דנקיטא ליה אלא בסרים והאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הכל

תיעשו: **ומספרס מאליו. ואע"ג דסירוס אסור בידים: והא אמר רב אשי. דההוא לאו סירוס הוא אלא רמות רוחא נקיטא ליה לתרנגול ומשייטל** הודו הוא מתאבל ואינו משמש אבל בסירוס אפילו ממילא אסור: **אלא בסרים. הך דשרי למישתי כוס של עיקרין במי שהוא סרים כבר עסקינן:**

הכל

קפיזי. כלי מחזיק ג' לוגין: שמכי. בצלים: פרסאי. גדולים הם: קוס מזוביך. חבלי מזוביך כמו ויעמוד השמן (מלכים ב ד): וליבעתה. יבעתנה בלי ידיעתה פתאום: בונא. מלא אגרוף: מוריקא. כרכום: שבלילתא. תלתן פנגרי"ג: שיעי דדנא. מגופת חבית: ולשייפיה. לכשיסורו במים: פשטינא. עשב שאינו גדל בקומה אלא הולך ופשט על גבי קרקע: חרנוגא. מין עשב הוא שגדל אצל היגים: היגתא רומיתא. מין הגא הוא שנקרא רומית: וליסבה בשחקי דכיתנא. יקחו אותו האפר בבגדי פשתן בקין: דעמר גופנא. קוטו"ן: ליכרי שב בירי. שבעה גומות: שבישתא דערלה. זמורות של כרם ילדה: ולינקטה כסא דחמרא. יאחוז כוס של יין בידה ותשב על הגומא: ולוקמה מהא. מעל גומא זו יוסיבוה על זו ועל כל עמידה נימא לה קוס מזוביך: קמחא דסמידא. קמח סולת: וליסבה. יסוכו אותה ממנו: דנעמיתא. בת היענה: ליפתח לה חביתא דחמרא לשמה. כלומר יין הרבה תשתה תמיד: שערתא דמשתכח בכפותא דכודנא חיורא. שעורה הנמצאת בגללי פרדה לבנה: אי נקטה. לה בידה חד יומא פסקה מזבה תרי יומי. אית דגרס נקטה חדא נימא גרעין אחד: לירקונא. דאמרן לעיל[ד] קומה וגביא גילא וכורכמא תרי בשיכרא ומיעקר: ואי לא. דלית ליה. אי נמי עביד ולא אהני: רישא דשיבוטא. ראש דג ששמו שיבוטא: דמילחא. שהוא מלוח: מוניני דקמצי. ליר חגבים: דנקירי. מין עופות קטנים: ולישייפיה. ישפשפוהו בו: בין תנור לגודא. בין תנור לכותל במקום חם שיזיע ויצא החולי: הרולה שיחממנו. לזה: יקנחנו בסדינו. יעטפנו בסדינו יפה או בסדין של חולה אחר של חולי זה: עבד ליה רב להנא. רפואה זו של סדין: קירא דנישתרופי. שעוה הצפה ונוטפת מכוורת שנתמלאה ועודפת: אהלא. אלוי"ן: תולענא. אדום: עילא בר חמרא. עייר בן אתונות: וליגלח. החולה: מציעתא דרישיה. אמצעית ראשו: ולישבוק ליה דמא מאפותיה. יקיז לעייר ממצחו: ולותביה ארישיה. ישפך הדם על המגלחת: ולזהר מעייניה. שלא יכנס מדם זה בעייניו: רישא דברחא. של חיל: דמנח בבבשא. כגון בחומץ או בליר: דבר אחר חוטרנא. חזיר טלוא (ה) בחברבורות מגומר: מבבפופא דמישרי. מאמצע הערוגה שהם חריפים: אושלן גלימיך. השמילני הטלית: ואיגני בה. ואישן בה: קלי. מעט: איכריך גנא. נכרך בה וישן בה: נפל פורתא פורתא. קדחה הטלית מחום שריפת החולי שיצא עם הזיעה ונפלה חתיכות דקות: ומי שרי. לשתות כוס עיקרין: לא תעשו. קרי ביה לא

מסורת הש"ס

א) [ניר' הערוך פשיטא פי' עשב שאינו גם אלא רחב],
ב) פי' ליר של אדרבה ערוך,
ג) [שאין בליר שום אדרבה לומר מנקורי' ערוך ערך מגוין], ד) [סוע"ל],
ה) [פרשת אמור סימן קכו],
ו) [שם],

הגהות הב"ח

(א) גמ' בשיכרא ומיעקר ומי לא: (ב) רש"י ד"ה דבר אחר וכו' טלוא. נ"ב טלוא תרגם אונקלוס רקומתא וכן הוא בב"ק דף קיח ע"ב: (ג) תוס' ד"ה והתניא ממין לסירוס באדם שהוא אסור:

לעזי רש"י

פנגרי"ג [פינגור"ן]. גרגרנית חילבה (צמח). קוטו"ן. כותנה.
אלוי"ן [אלואי"ן]. אלוי (צמח).

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פט"ז מהלכות איסורי ביאה הל' יא סמג לאוין קכ טוש"ע אה"ע סי' ה סעיף יב:
לח ב מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעי' יא:
לט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג בהג"ה:

תורה אור השלם

1 וּמֵעוֹף וְבָהֵמָה וְנָתוּק וְכָרוֹת לֹא תַקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ:
ויקרא כב כד

מוסף תוספות

א. דמשמע לי' דאי הוה שרי סירוס באדם ניחא. תוס' הרא"ש. ב. אליבא דכולי עלמא. תוס' הרא"ש. ג. אבל לר"ש מותר כיון שאינו מתכוין לסירוס אלא לרפואה. תוס' הרא"ש. ד. דבר שאין מתכוין. תוס' הרא"ש. ה. דאמר דבר שאין מתכוין אסור. תוס' הרא"ש. ו. (ו)מאי קא פריך. תוס' הרא"ש. ז. אפי' בשאר מילי. רשב"א. ח. אלא ודאי אין חילוק בין שבת לשאר איסורין. תוס' הרא"ש. ט. דאע"ג דאינו מתכוין, מודה ר"ש בפסיק רישיה. תוס' הרא"ש. י. ואפ"ה קס"ד מעיקרא למישרא הואיל וממילא הוא, שלא אסרה תורה אלא כורת ונותק גיד או ביצים בידים ומסקינן דאפילו מימלא נמי אסור. מי' הר"ן.

הכל מודים. אע"פ שנחלקו בבכור שאחזו דס לי מקיזין או אין מקיזין דהוי מטיל מום בבעל מום ואיכא למאן דאמר דשרי להקיזו ולעשות בו מום מודין הם במחמת מנהה אחר מחמת שכל עשיותיה של מנחה נאסרו בחימוד: **דכתיב לא תאפה חמץ לא תעשה חמץ.**

הכל מודים אבמחמץ אחר מחמץ שהוא חייב שנאמר [1]לא תאפה חמץ [2]לא תעשה חמץ [2]במסרם אחר מסרם שהוא חייב שנאמר [3]ומעוך וכתות ונתוך וכרות אם על כרות חייב על נתוך לא כל שכן אלא להביא נותק אחר כורת שהוא חייב ואלא בזקן [3]והאמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי אלא [3]באשה [3]ולר' יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר [4]ויברך אותם אלהים ויאמר להם פרו ורבו מאי איכא למימר לא אלא בזקן: **אלא בזקן. הכא לא שייך למיסר משום מסרס[א] אחר מסרס דזקנה לאו סירוס היא[ב]: **בזקנה ובעקרה.** באשה נמי לא שייך בה מסרס אחר מסרס דאין שייך בה סירוס: **כי** תנן נמי מתניתין במגמע **ופולט** תנן. וסיפא דקתני אבל מטבל הוא כדרכו ה"ה דה"מ למיתני במגמע ובולע אלא אורחא דמילתא נקט: **לא** ס"ד דתניא כל חייבי **טבילות טובלין בדרכן.** תימה מנא לן דמהא הדר ביה דילמא[ג] מטעם דמפרש התם[ד] דאין מטבילין בשבת משום דמיחזי כמתקן כלי[ד] ויפרש דאסור לטבול משום גזירה שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר או כשאר טעמי דמפרש התם והני טעמי לא שייכי באדם הלכך מותר ביום"כ אלא טעמא דהואיל דלכולהו אמוראי לא פריך התם ביום"כ ליתסר אלא לרבא ואומר ר"י דלא מסתבר להפוכי תרי מילי משום חדא דתרי מילי ניהו חדא מטעם דגרמה כמתקן וחדא הא מילתא דאית ליה הואיל ולהכי ניחא ליה טפי למימר דהדר מהך דהכא והיינו שני דברין קיימים וא"ת ונוקי הך ברייתא דטובלין בדרכן כמ"ד בעי טבילה בזמנה מצוה ורבא כמ"ד לאו מצוה וי"ל משום דטבילה בזמנה מצוה לא הוה שריגן איסור תיקוני מגא ובפרק כל כתבי הקדש (לקמן דף קכח.) משמע דאפי' למ"ד טבילה בזמנה לאו מצוה הוא מלוה[ו] וא"ת דתניא בפרק במה דיומא (פח.) הזב והזבה ובועל נדה וטומא מת טובלין ביום"כ טמא מת מת היכי טביל ומה תועלת לו אותה טבילה הא אין טבילה בלא הזאה והזאה לא דחי יום"כ כי היכי דלא דחיא שבת כדאמרינן בפסחים פרק אלו דברים (דף סט.) וליכא למימר שמועיל לו טבילה לענין שיוכל להזות למחר[ז] דהא תנן בסוף מסכת פרה דהוא עצמו טובל בגילה ומזה ביום משמע שצריך להזות ביום שטבל[ח] וי"ל דלעולם אין צריך לטבול ביום הזאה[ט] והתם קמ"ל דיכול לטבול בגילה אע"ג דטבילה היא כתחלת הזאה דאין הזאה בלא טבילה והזאה ביום היא א"נ התם איירי בטבילה דלאחר הזאה[י] דאמר בספרא הקדיש טבילה לאחר הזאה[יא]:

לא עשה ולא כלום משמע דאיכא נמי טבילה לאחר הזאה[יא]: **טובלין** כדרכן בין בט' באב בין בו'. [יב]בפ"ק דתענית (דף יג.) פליג עליה ר' חנינא סגן הכהנים ואמר כדי הוא בית אלהינו לאכל עליו טבילה אחת בשנה והלכתא כוותיה כדאמר בירושלמי: **למימרא** דרב בר"ש ס"ל. פי' בקונטר' למימרא דרב בכולי שבת כר' שמעון סבירא ליה ולא נראה דאם כן הוה ליה לאקשויי מכרכי דזוזי דרב אסר בפרק קמא (דף יט.) וכמה אמוראין דמחלקין באיסורי שבת כדאמר בפרק מפנין (לקמן קכח.) במוקצה לאכילה סבר לה כר' יהודה במוקצה לטלטול כו' ונראה לר"ת דמשמע ליה דטעמא דר' שמעון במתני' משום דשרי דבר שאין מתכוין[ג] ות"ק אסר ליה אפי' לתענוג[ד] משום דזמנין לרפואה קעביד ואסר בעלמא דבר שאין מתכוין ור"ש דמקיל בעלמא[ט] קשרי נמי הכא בשאין מתכוין לרפואה[ט] והשתא אתי שפיר[ד]: **האי מסוברייתא דנזייתא אסור להדוקה ביומא טבא.** פי' סתימת גיגית של שכר אסור להדוקה משום סחיטה כדפירש בקונטרס וכן פירש ר"ח אף על גב דלא אשכחן דהוה חיים לסחיטה אלא גבי מים כדאמר בפרק ואלו קשרים (לקמן דף קיג.) גבי היה מהלך בשבת ופגע באחת המים דאמר לנחות במיא אתי לידי סחיטה ובפרק חבית (לקמן דף קמז.) אמר רבוזן במי מערה ונסתפג באלונטית לא יביאנה בידו ומפרש בגמרא משום דאתי לידי סחיטה ובפרק שואל (לקמן דף קמח.) ובדרש המביא כדי יין (ביצה דף ל.) גבי הני נשי דלא משניין ליפרוש סודרא פירוש על הכד דלמא (ג) מישמטו במיא ואתי לידי סחיטה אבל גבי יין לא גזרינן משום סחיטה דאמר בפרק מונין (לקמן דף קלט.) מסננין את היין בסודרין וטעמא

מסורת הש"ס

(א) [מנחות ט: ע"ש בכורות לג:], (ב) גיטין ע., (ג) יומא סה: גיטין מג. קדושין לה., (ד) ביצה יח: ע"ז כח., (ה) [גי' הערוך יגמא], (ו) [עי' תוס' לקמן קלד: ד"ה ואין], (ז) לקמן קכח. כ"מ קיג: (ח) [נעיל מ:], וש"נ], (ט) ביצה יח:, (י) סה ותענית יג.; (כ) בכורות כה. ע"ש כתובות ו. ע"ש, (ל) [גיר' הערוך מסוכריי"א], (מ) [מנחות נה:], (נ) [דף סה:], (ס) [בלאשית ל], (ע) בס"פ ליחם עוד לבר, (פ) [ביצה יח.],

תורה אור השלם

1 לֹא תֵאָפֶה חָמֵץ חֶלְקָם נָתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשָּׁי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם: ויקרא ו י

2 כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיְיָ לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיְיָ: ויקרא ב יא

3 וּמְעֹרָךְ וְכָרוֹת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַיְיָ וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ: ויקרא כב כד

4 וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְכִבְשֻׁהָ וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיָּה הָרֹמֶשֶׂת עַל הָאָרֶץ: בראשית א כח

5 בְּחֹמֶץ לִשְׁנַיִם וְבָעֶשֶׂן לְעֵינָיִם כֵּן הָעֲצֵל לִשֹּׁלְחָיו: משלי י כו

הגהות הב"ח

(א) במשנה לא יסון בהן יין: (ב) תוס' ד"ה לא ס"ל וכו' אע"ג דסבירא ליה טבילה: (ג) ד"ה אפי' וכו' עכ"ל הכל דילמא מיטמיש נמיא:

רב נסים גאון

והאמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי. עיקר דילה במסכת גיטין בפרק מי שאחזו קורדיקוס (דף ע) אמר אביי מי שאינו בקי בדרך ארץ ליתי תלתא בביזי קרטמי דחדיי ופרוקינהו וניסלוק כל יומא חדא מינייהו ונימזגוג בחמרא ונישתי. אמר ר' יוחנן הן הן החזירוני לנערותי. ולר' **יוחנן בן ברוקא דאמר על שניהם הוא אומר ויברך אותם אלהים.** במשנת רבמות (דף סה) בסוף פרק הבא על יבמתו.

סליק פרק ח' שרצים

רבינו חננאל

החרוש בשיניו לא יגמע בהן את החומץ. איני והא תניא לא יגמע ויפלוט אבל מגמע ובולע, ומשני אביי כי תנן נמי מתניתין לא יגמע ויפלוט תנן. **רבא** אמר אפילו תימא מגמע ובולע, והא דתניא שרי לפני טבול, כלומר קודם אכילה שרי, מתניתין דאסר לגמע ולבלוע לאחר [טיבול] והוא לאחר אכילה. וממאי דטיבול לשון אכילה הוא, דתנן הביאו לפניו מטביל בחזרת עד שמגיע לפרפרת הפת. ותוב אבל מטבל במיני תרגימא, ר' יצחק מטבל בירקין. תניא נמי הכי השמש מטבל בבני מעים, וטעמא מאי שהחומץ קודם אכילה אינו מרפא אבל לאחר אכילה מרפא. **ומפורש** בתלמוד א"י מודים חכמים לר' במגמע חומץ של תרומה אחר טיבולו שמשלם קרן וחומש, שהחומץ מיישב את הנפש. ודברי ר' [וחכמים] מפורשין ביומ"כ. **ואקשינן** לרבא והא מדלפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי, דשמעינן ליה לרבא דאית ליה הואיל, דגרסינן בי"ט פרק [ב'] דתנן מטבילין כלים מלפני השבת, כ"ש מיהת כלים בשבת לא מ"ט, וכל חד אמר טעמא. רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי. ואקשינן אי הכי אדם נמי. ושנינן אדם נראה כמיקר. ומהווינן בימות הגשמים ובמים הרעים ג"כ אית ליה אנפא שלא נראה כמתקן כלום. ואקשינן התינח בשבת, ביומ"כ מי שרי ברחיצה דאמרת נראה מיקר. אמר רבא הואיל ואישתרי טבילה בשבת אשתרי נמי ביומ"כ. הכא נמי לימא רבא הואיל ולפני טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי. וקמה קשיא זו על רבא. **ושנינן** הדר ביה רבא ואמר בין לפני טיבול בין לאחר טיבול שרי, ומוקים לה למתניתין כדאביי דאמר לא יגמע ויפלוט תנן אבל לגמע ולבלוע שרי. **ואקשינן** ממאי דקמ[זאי דטיבול הדר ביה, דילמא מטבילה דיומ"כ הדר ביה ואמר אין טובלין. ושנינן לא, דהא תניא בהדיא הדר ביה לרבא דאית ליה הואיל, כל חייבי טבילות טובלין בדרכן בין בט' באב בין ביומ"כ, אלמא אמרינן הואיל והחורה טבילה בשבת התורה נמי ביומ"כ. וכך פירשנו שמועה זו ביום טוב. **החרוש (בשיניו) [במתניו] לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא שמן ולא שמן ווידרים כו'.** שמעינן מינה דבני מלכים דרגילי בסיכת שמן ורד בחול, לא מסי להו בשבת, והוא חשוב להן [כמו שמן זית לשאר בני אדם ולפיכך מותר. אבל מי שאין דרכו לסוך בחול שמן ורד, והן שאר בני אדם] לפיכך בשבת אסור. הלכך בני מלכים דשכיח להו ורגילי ביה לא מסי להו ושרי, אבל שאר בני אדם דלא שכיח להו ולא רגילי ביה מסי לפיכך אסור. [ור"] שמעון אומר כל ישראל בני מלכים, כלומר כל ישראל מותרין בשמן ורד. אמר רב הלכה כר"ש. ודייקינן דרבי שמעון

מההיא שנויא והדר ביה נמי מההוא שנויא דהואיל. תוס' ביצה יח: ד"ה הדר. ה. כלומר ביומ"כ. רשב"ם. ו. וליכא איסור משום תיקון כלי לרבא דמשתרי בהואיל, ומשום איסור רחיצה ביומ"כ ליכא דהא דאמורי' אסור להושיט אצבעו במים היינו היכא דמתכוין לתענוג, אבל האי טבילה דלאו לתענוג היא לא אסרו רבנן וכו'. תוס' רא"ש. ז. ולמחר שמא לא יזדמן לו מקוה, הא ליתא. תוס' רא"ש. ח. אבל אם הטבילה ביום זה והזאתה למחר משמע דלא מהניא. תוס' רא"ש. ט. דלאו למעוטי יום שלפני הטבילה אתא. תוס' רא"ש. י. דשתי טבילות צריך אחת קודם הזאה ואחת לאחר הזאה. תוס' רא"ש [ועי' מהרש"ל ומהרב"ם].

יא. וכן נמי משמע פשטיה דקרא והזה הטהור על הטמא והדר וכבס בגדיו ורחץ במים. תוס' רא"ש. יב. בתשובה באב אין טובלין. תוס' ביצה יח: ד"ה כל. יג. ואע"פ שיש לו מכה והוא מתרפא ממילא אין בכך כלום. מיטו"ש. יד. ולא לרפואה. תוס' רא"ש. טו. בדבר שאין מתכוין. תוס' רא"ש. טז. דמטעמא דכל ישראל בני מלכים שרי להו לשון ורד בדרך תענוג ואע"ג דלא רגילי בה בחול, דכי חזו דסכין על מכותיהם אמרי לתענוג עבדי, ומיהו כיון דעל מכותיהם הם מתרפאין בו היה לו לאסור אלמלא דס"ל דדבר שאין מתכוין מותר. מיטו"ש ועי' מהרש"ל, רשב"ם. יז. [דפרוך] ממסוכרייא דנזייתא. תוס' רא"ש. דבר שאין מתכוין [אסור]. רשב"ם.

מוסף תוספות

א. [ד]התם גזה"כ הוא כיון שתחלתו בא לו ע"י סירוס. תוס' רא"ש. [אן] גזה"כ הוא וטעמא דקרא משום דכל שכיו"ב כלומר בחור שכמותו מוליד וזה מסרסו אין ניכר שהיה סריס מתחלתו ונראה כמסרסו עכשיו ולפיכך אסרוס הקפיד הכתוב, אבל. רשב"ם. ב. שאין ראוי להוליד לפי דרכן של הבריות, שוב לא הקפידה התורה במקום סירוס דידיה. רשב"ם. ג. אימא לך דהדר משנייא ההואיל דמאי מזקיקו לההוא טעמא דהואיל. תוס' ביצה יח: ד"ה כלי. ד. ואימא דהדר ביה מאי פי"ב מהלכות מעשה קרבנות הלי יד סמג לאוין שלו:

מא ב מיי' פי"ז מהל' מ"א הלכה (טו) י סמג לאוין קב טוש"ע אח"ע סי' ס' ס' קעיף יח:

מב ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם קעיף יב:

מג ד מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכז קעיף ג:

מד ה מיי' שם הלכה כד סמג שם טוש"ע שם סי' שכח קעיף לב:

מה ו טוש"ע שם סי' שכ קעיף יח:

לעזי רש"י

דישלצייר"ר. לחלוק.

מוסף רש"י

במחמץ אחר מחמץ. כלומר כל המסייעים בחימוד, כגון עוכר אחר אכל ואופה אחר עוכר כולן מחייבין (מנחות נז:). במסרס אחר מסרס. אפילו בבהמה חולין, דכתיב (ויקרא כב) ובאדם לא תעשו, ואם בא אחד וכרת הבהיט והיתמן אלוין כרוס ובא אחר ונתקן לגמרי, חייב גם הוא (מנחות שם וכעי"ז בבכורות לג:). **אם על בורה.** שמעמן תלוין (מנחות שם). **חייב.** דכתיב בתריה ובאדם לא תעשו (בכורות שם). על נותק. לגמרי (מנחות שם). שנתקו ומצלוכו (בכורות שם). **על שניהם הוא אומר.** דאשה נמי מיפקדה אפריה וכיון (גיטין מג: וכעי"ז קדושין לה.). **לא יגמע בהן את החומץ.** לרפואה, דכל רפואה בשבת גזור בה דגנן משום שחיקה סממנין שהיא מלאכת טוחן (ביצה יח: וע"ז בה.). היכא דליכא סכנה (ע"ז שם). **בני מלכים סכין.** בשבת ולא גזר משום שחיקת סממנין (לקמן קכח.). **שכן דרכן לסוך בחול.** אלא שוס מכה, הלכך כי איכא מכה נמי לא מוכחא מילתא דלרפואה עביד דליגמו דגנן משום שחיקת סממנין (ב"מ קיג: וכעי"ז לקמן קכח.). **כאן לפני טיבול.** קודם אכילה מגמע ובולע אלא מוכחא מילתא דלרפואה, דסבני חומץ אהני ליה למיכל (ביצה יח:). **כאן לאחר טיבול.** לאחר אכילה, וטבל מאכלו בחומץ, דמוכחא מילתא דלאו חומץ בעי למעבד אלא משום רפואה (שם). **הדר ביה רבא מהך.** דחומץ ושמיע בעאי, ואם זו דטבילה דאית ליה הואיל אמר לאחר מזהה (שם). **דלמא מההיא הדר ביה.** דטבילה דיומ"כ, ואל חומץ אמר בתחרוסה (שם). **לא ס"ד.** למיסר טבילה ביומ"כ (שם). **כל חייבי טבילות.** נלה יולדת (תענית יג.). **בין בט' באב בין ביומ"כ.** ואע"פ שאסורין בהאיכה (ביצה שם). **מסוכרייא דנזייתא.** כרוכן של חבית שסוכרין קטיטותיה נעוות של פשתן ומטלניות כדי שתפתוס הקנקנ יפה (בכורות כה.) אי: קמיתמ נקב גיגית שמולאין הסכר דרך הנקב וסותמין אותו בגלגלי נגדים (כתובות ו).

מוסף תוספות

עין משפט נר מצוה

קיא: שמונה שרצים פרק ארבעה עשר שבת

מו א מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה כג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שז סעיף ח:

א ב מיי' פ"י מהל' שבת הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שז סעיף ח:

ב ג מיי' שם הלכה ז:

ג ד מיי' שם הלכה ג:

ד ה מיי' שם הל' ח ב סמג שם טוש"ע שם:

מוסף רש"י

אסור להדוקיה. בתוך החבית בכח משוס סחיטה, ופע"ג דאינו מתכוין לשוס סחיטה (בכורות כה.). **בספסין רישיה ולא ימות.** נאומר אמתוך דאם בהמה זו בשבת ואינו רולה שתמות, דכיון לאי אפשר שלא תמות כמתכוין חשיב ליה, וכי אמרינן דבר שאין מתכוין מותר כגון היכי דאפשר ליה בלא איסור, כגון גורל אדם מטה כסף ופסקל ונלגל שלא יתכוין לעשות חרץ, ופע"ג דאיכא למיחש דילמא עביד חרץ, כיון דלא מתכוין לכסי ואפשר לגריכה בלא חרץ, כי עביד נמי חרץ דסוי מלאכה גמורה לא מיחייב, אבל היכי דודאי עביד מודה (סוכה לג:) כיון דמהבל לה לא אפשר בלא סחיטה (בכורות כה.). **בלא גברי.** בלא ר' חייא וכן תנן (בכורות כה. לד.)

הדרן עלך שמנה שרצים

מוסף תוספות

א. שהוא מלכלך את הדבר הנבלע בו. תוס' הרא"ש. ב. עד שיכבסנו, וה"ה לכל המשקין חוץ ממים שאינו מלבן. תוס' הרא"ש. ג. דאמרי' בפ' חבית דאסור משום דישה. תוס' הרא"ש. ד. גבי חיה. תוס' הרא"ש. ה. השמן הנבלע בו. תוס' הרא"ש. ו. דהוי דרך טינוף. תוס' פילה יח. ד"ה מעכמם. ז. ויותר מחלכלכים בגדים כשנכנסה בנהר לבושה ממה שמתכבסין. תוס' זבחים לד. ד"ה מקנחה. ח. דהכא לא איפשיטא הך בעיא. תוס' הרא"ש. ט. דר' יהודה. רשב"ם. י. גבי ר' יהודה אומר בודקין אור ארבעה עשר. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

לטעמיה[ח], לפיכך שנה כל אדם סך כדרכו ואינו מתכוין לרפואה ואם נתרפא נתרפא. ואקשינן למימרא דרב כר' שמעון סבירא ליה דאמר דבר שאין מתכוין מותר, לפיכך פסק הלכה כר' שמעון, והאמרי משמיה דרב האי מסובריא דנזייתא אסור להדוקא ביומא טבא, פי' כגון מוך או כיוצא בו, דבר שסותמין בו פי החבית, אמר רב אסור לאמץ סתימתו דאתי לידי סחיטה. והנה אע"פ שאינו מתכוין לסחיטה אלא לסתימת פי החבית בלבד, כיון שסוחט אסור דלא כר' שמעון. ושנינן במסובריא דנזייתא אפילו ר' שמעון מודה, כיון דאי איפשר ליה דלא להדוקיה, ודאי מכתחילה סוחט הוא, וכי האי גוונא ר' שמעון מחייב דמודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות, וכבר פירשנוהו למעלה. **ואכתי** רב כר' שמעון סבירא ליה והא בהדיא אמר(י) רב הלכה כר' יהודה ושמואל אמר הלכה כר' שמעון. ומשני רב (אמר), הכי אמר רב הלכה כר' שמעון ולאו מטעמיה, דאילו ר' שמעון אע"ג דלא שכיח שרי וכו'. **ואע"ג** דהא דר"ש שלקא בפרק המקבל בשיטה, דגרסינן התם אמר אביי רשב"ג ור' שמעון ור' ישמעאל

ח) נראה דל"ל לטעמיה דס"ל דדבר שאינו מתכוין מותר לפיכך וכו'. ט) עיין עוד ערך סגר ה.

וטעמא משום דאין אדם חושש לסחיטו כיון[א] דע"י סחיטה אינו יכול לנקותו מריחו וחזותו[ב] גם אין דרך לסחוט בגד לצורך משקה שבו אבל מ"מ אסור לסחוט לסחוט דכי סחיט ליה מתלבן הבגד קצת והוי מכבס או משום מפרק כמו סוחט זיתים וענבים[ג] כדאמרי' בפרק מפנין (לקמן קכח:)[ד] אם היתה צריכה שמן חבירתה מביאה לה בשערה ופריך והא אתי לידי סחיטה אלמא יש סחיטה בשמן ובפרק תולין (לקמן דף קמא.) קאמר רבא לא ליהדוק אינש אודרא אפומא דשישא דילמא אתי לידי סחיטה ופי' בקונטר' כד של שמן ובפרק טוטל (לקמן דף קמג.) ספוג אם יש לו בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו משום סחיטה[ה] ולהכי אסור להדוקה וא"ת דאמר בפרק בתרא דיומא (דף עז:) ההולך להקביל פני רבו או פני אביו או פני מי שגדול הימנו עובר עד לוארו במיס ואינו חושש ואמר נמי בפ"ב דביצה (דף יח.) גבי טבילת כלים בשבת דנדה שאין לה בגדים מערמת וטובלת בבגדיה ולא גזרינן דילמא אתי לידי סחיטה וי"ל דמלוה שאני ואם תאמר היכי שרי התם ליכנס בבגדיה ונדה נמי אין טובלת בבגדיה יימא שרייתו זהו כיבוסו כדאמרי' בזבחים בפרק דם חטאת (דף לד:) וי"ל דדוקא היכא דאיכא טיפת דם או טינוף אמר שרייתו זהו כיבוסו דבהכי מיירי בפ' דם חטאת ומצא ר"י מוגה בספר הישר דלא אמר שרייתו זהו כיבוסו בדבר שאינו כ"א לכלוך כמו סיפוג בחלונטית וקינוח ידיים במפה[ו] והני שהולכין במיס עם הבגדים הוי נמי דרך לכלוך ולא דרך נקיון[ז] ועל מינוק שלבלך בגדי אמו במי רגלים אין לזרוק עליו מיס דשרייתו זהו כיבוסו ושמע ר"י מפי הגאים שהתיר ר"ת [ליטול ידיה] ולקנח ידיה בבגד כיון שהוא דרך לכלוך כדי שתוכל להתפלל ולברך ואין נראה לר"י שהרי היא מתכוונת לטהר הלכלוך ודרך רחיצה וליבון הויא זה הקינוח:

מודה ר"ש בפסיק רישיה. והא דאמר גבי לא ליהדוק אינש אודרא אפומא דשישא דילמא אתי לידי סחיטה ולא הוי פסיק רישיה יש לחלק דהתם מיירי בכיסוי שאינו בולע כ"כ וגם אינו קותמו כל כך בחוזק שאינו חושש רק שיהא מכוסה אבל הכא שהוא בלא הגיגית בולע הרבה וגם מהדקו בחוזק כדי שלא יצא היין והוי פסיק רישיה:

ושלש מחלוקות בדבר. אית ספרים דל"ג ליה:

הדרן עלך שמנה שרצים

ואלו קשרים. **עניבה לר"מ מהו.** וא"ת[ח] אמאי לא פשיט מדתנן לקמן מבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עוגבו ומוכח' בפ"ק דפסחים (ד' יח.) דהיכא דנגע היינו ר"מ דפריך התם מינה לרבנן[ט] שהם ר"מ' וי"ל דהתם נמי פריך מספק אם הגהו רבנן הם ר"מ כמו שמסתפק כאן: אימור דמי מידי לקשר של קיימא ומותר לכתחילה: **סבכה.** קוייפ"א: **ושל פסקיא.** אזור רחב וחוטין תלויין ברגשו לקושרו בהן וקוריו פינדנ"ץ: **וגודום יין.** של עור שכופפין פיהם וקושרין: **וקדרה של בשר.** פעמים שקושרין בגד לפיה: **קושרין בפני הבהמה.** מבל ברוחב הפתח: **גמ' קיטרא**

אסור להדוקיה. בנקב משום סחיטה ואע"ג דלא קא מכוין לסחוט. אלמא לא ס"ל כר"ש בדבר שאין מתכוין: **הלכה כר' יהודה.** בדבר שאין מתכוין דאסור: **בני גברי.** מתני' לה לפלוגתא דרב ושמואל בלא אמורא האומרים משמם אלא הם עצמם נחלקו בה: **ארגימנא.** דלא תיקשי דרב אדרב: **הלכה כר"ש.** דשרי בשמן וורד: **אכל לא מטעמיה.** דאין הטעם כדבריו: **דאינו ר"ש סבר מסי.** ואפ"ה שרי דאין לך דמותר לזה ואסור לזה: **מכלל דמסי.** אפי' לת"ק דאי לאו דמסי למאי איצטריך ליה: **אע"ג דלא שכיח.** שמן וורד במקומו של זה הסך ממנו ודמיו יקרים והכל יודעין שאינו סכו אלא לרפואה שרי דכל ישראל בני מלכים הם[ו] ור' יהודה אוסר דמוכחא מילתא ורב נמי כר"י ס"ל אלא במקומו הוא דשרי דשכיח דסכין שמן וורד ולא מוכחא מילתא:

הדרן עלך שמנה שרצים

ואלו קשרים. המנוין באבות מלאכות דקתני[ז] הקושר והמתיר קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם דומיא דקושרי חוטי יריעות הנפסקות: **קשר הגמלין וקשר הספנין.** בגמרא מפרש להו: **כך הוא חייב על היתרן.** כדילפי' בכלל גדול (לעיל דף עד:) מעילי החלזון שנלרכין לפרקים להתיר קשרי רשתות הקיימות כדי לקלרן או להרמיבן: **שיכול להסירו.** דלא הדקיה: **אין חייבין עליו.** ואפי' עשאו לקיימא: **גמ' זממא.** מנקבין לנקבה בחוטמה ונותנין בה טבעת של רלועה וקושרין אותה ועומדת אם לעולם וכשרולה לקושרה לבהמה קושר רלועה ארוכה באותה טבעת וקושרין בה ופעמים שמתירה: **קטרא דקטרי בזממא.** זהו קשר הרלועות שקושרין בטבעת: **איסטרידא.** גם הוא כמין טבעת שעושין מן עקל או מן רלועה בנקב שברגש הספינה ואותו קשר מתקייים וכשרולה להעמידה קושר רלועה באותה טבעת ומעמידה בה וכשרולה להתיר מתיר הרלועה ונוטלה: **קטרא דקטרי באסטרידא.** קשר רלועה הארוכה: **עניבה.** ומהדקה שפיר לר"מ מהו: **מתני' יש לך קשרין שאין חייבין עליהן.** חטאת כמו שחייבין על קשר הגמלין אלא פטור אבל אסור ובגמרא מפרש הי ניהו: **מפתח חלוקה.** כמו שיש לגלחים כעין לשונות לכאן ולכאן וקושרים של ימין בכתף שמאל ושל שמאל בכתף ימין דכיון דכל יומא שרו ליה לא אסור להדוקי. בנקב משום סחיטה ואע"ג דלא קא מכוין לסחוט. אלמא לא ס"ל כר"ש בדבר שאין מתכוין: **הלכה כר' יהודה.** בדבר שאין מתכוין דאסור: **בני גברי.** מתני' לה לפלוגתא דרב ושמואל בלא אמורא האומרים משמם אלא הם עצמם נחלקו בה: **ארגימנא.** דלא תיקשי דרב אדרב: **הלכה כר"ש.** דשרי בשמן וורד: **אכל לא מטעמיה.** דאין הטעם כדבריו: **דאינו ר"ש סבר מסי.** ואפ"ה שרי דאין לך דמותר לזה ואסור לזה: **מכלל דמסי.** אפי' לת"ק דאי לאו דמסי למאי איצטריך ליה: **אע"ג דלא שכיח.** שמן וורד במקומו של זה הסך ממנו ודמיו יקרים והכל יודעין שאינו סכו אלא לרפואה שרי דכל ישראל בני מלכים הם[ו] ור' יהודה אוסר דמוכחא מילתא ורב נמי כר"י ס"ל אלא במקומו הוא דשרי דשכיח דסכין שמן וורד ולא מוכחא מילתא:

הדרן עלך שמנה שרצים

ואלו קשרים. המנוין באבות מלאכות דקתני[ז] הקושר והמתיר קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם דומיא דקושרי חוטי יריעות הנפסקות: **קשר הגמלין וקשר הספנין.** בגמרא מפרש להו: **כך הוא חייב על היתרן.** כדילפי' בכלל גדול (לעיל דף עד:) מעילי החלזון שנלרכין לפרקים להתיר קשרי רשתות הקיימות כדי לקלרן או להרמיבן: **שיכול להסירו.** דלא הדקיה: **אין חייבין עליו.** ואפי' עשאו לקיימא: **גמ' זממא.** מנקבין לנקבה בחוטמה ונותנין בה טבעת של רלועה וקושרין אותה ועומדת אם לעולם וכשרולה לקושרה לבהמה קושר רלועה ארוכה באותה טבעת וקושרין בה ופעמים שמתירה: **קטרא דקטרי בזממא.** זהו קשר הרלועות שקושרין בטבעת: **איסטרידא.** גם הוא כמין טבעת שעושין מן עקל או מן רלועה בנקב שברגש הספינה ואותו קשר מתקייים וכשרולה להעמידה קושר רלועה באותה טבעת ומעמידה בה וכשרולה להתיר מתיר הרלועה ונוטלה: **קטרא דקטרי באסטרידא.** קשר רלועה הארוכה: **עניבה.** ומהדקה שפיר לר"מ מהו: **מתני' יש לך קשרין שאין חייבין עליהן.** חטאת כמו שחייבין על קשר הגמלין אלא פטור אבל אסור ובגמרא מפרש הי ניהו: **מפתח חלוקה.** כמו שיש לגלחים כעין לשונות לכאן ולכאן וקושרים של ימין בכתף שמאל ושל שמאל בכתף ימין דכיון דכל יומא שרו ליה לא אסור להדוקי. בנקב משום סחיטה ואע"ג דלא קא מכוין לסחוט. אלמא לא ס"ל כר"ש בדבר שאין מתכוין: **הלכה כר' יהודה.** בדבר שאין מתכוין דאסור: **בני גברי.** מתני' לה לפלוגתא דרב ושמואל בלא אמורא האומרים משמם אלא הם עצמם נחלקו בה: **ארגימנא.** דלא תיקשי דרב אדרב: **הלכה כר"ש.** דשרי בשמן וורד: **אכל לא מטעמיה.** דאין הטעם כדבריו: **דאינו ר"ש סבר מסי.** ואפ"ה שרי דאין לך דמותר לזה ואסור לזה: **מכלל דמסי.** אפי' לת"ק דאי לאו דמסי למאי איצטריך ליה: **אע"ג דלא שכיח.** שמן וורד במקומו של זה הסך ממנו ודמיו יקרים והכל יודעין שאינו סכו אלא לרפואה שרי דכל ישראל בני מלכים הם[ו] ור' יהודה אוסר דמוכחא מילתא ורב נמי כר"י ס"ל אלא במקומו הוא דשרי דשכיח דסכין שמן וורד ולא מוכחא מילתא:

הדרן עלך שמנה שרצים

ואלו קשרים. המנוין באבות מלאכות דקתני[ז] הקושר והמתיר קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם דומיא דקושרי חוטי יריעות הנפסקות: **קשר הגמלין וקשר הספנין.** בגמרא מפרש להו: **כך הוא חייב על היתרן.** כדילפי' בכלל גדול (לעיל דף עד:) מעילי החלזון שנלרכין לפרקים להתיר קשרי רשתות הקיימות כדי לקלרן או להרמיבן: **שיכול להסירו.** דלא הדקיה: **אין חייבין עליו.** ואפי' עשאו לקיימא: **גמ' זממא.** מנקבין לנקבה בחוטמה ונותנין בה טבעת של רלועה וקושרין אותה ועומדת אם לעולם וכשרולה לקושרה לבהמה קושר רלועה ארוכה באותה טבעת וקושרין בה ופעמים שמתירה: **קטרא דקטרי בזממא.** זהו קשר הרלועות שקושרין בטבעת: **איסטרידא.** גם הוא כמין טבעת שעושין מן עקל או מן רלועה בנקב שברגש הספינה ואותו קשר מתקייים וכשרולה להעמידה קושר רלועה באותה טבעת ומעמידה בה וכשרולה להתיר מתיר הרלועה ונוטלה: **קטרא דקטרי באסטרידא.** קשר רלועה הארוכה: **עניבה.** ומהדקה שפיר לר"מ מהו: **מתני' יש לך קשרין שאין חייבין עליהן.** חטאת כמו שחייבין על קשר הגמלין אלא פטור אבל אסור ובגמרא מפרש הי ניהו: **מפתח חלוקה.** כמו שיש לגלחים כעין לשונות לכאן ולכאן וקושרים של ימין בכתף שמאל ושל שמאל בכתף ימין דכיון דכל יומא שרו ליה לא אסור

ארוך שמושכין בו הגמל, והוא קיטרא דקטרין בזממא. **איסתדירא** הוא אסקריא דספינתא, והוא התורן, וקטרין ביה חבל והוא קשר של קיימא. והדר קטרי בההוא איסתדירא חבל אחר דעיילה ביה ניגרי מושכי הקלע כשבאין להרימו על הספינה כדי שתסע. ומתחין ביה יתר וקטרין ביה אפסר קטן והיינו זממא וקשר של קיימא הוא, ובתר כן קטרי בההוא אפסר חבל

לעזי רש"י

קרים"א. שביס עשוי רשת. פינדנ"ץ. שרוכים להידוק, כתפיות.

רבינו חננאל (המשך)

ור"ע כולהו סבירא להו כל ישראל בני מלכים ולית הלכתא כחד מינייהו, ה"מ בהא סברא בלחוד דקם ליה בהדייהו, אבל דבר שאין מתכוין בהדיא קיי"ל דהילכתא כוותיה. הילכך אע"ג דשמן וורד מסי, אם סך הוא כדרכו ואינו מתכוין לרפואה, אע"ג שמתרפא בין בדוכתא דשכיח שמן ורד בין בדוכתא דלא שכיח [שרי]. פי' מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות, כל היכא דעביד מידעם בשבת, דאיפשר שיבא לידי איסור, ולא מיכוון לההוא איסורא שרי למיעבד ההוא עבידתא, ולא אסרינן

קיטרא דקיטרי בזממא. לגופה אלרוכה שמכניסין בטבעת אסור לכתחילה לקושרה שם מפני שפעמים שמניח שם שבוע או שבועיים וקושר ומתיר ראש האחד שנתן בימד או בעמוד שאסור בו האנקה והגמל: **פרסי דשי.** שתי פתחים היינו אותן לשונות והויין זו למעלה וזו למטה זו לימין וזו לשמאל ואם אינה מתרת אלא האחד יכולה לפושטה ולגופשה בדוחק: **מהו דתימא הדא מיניהו בטולי מבטיל לה.** ותיהוי קשר של קיימא וכיון דלא ידעי הי מינייהו תרווייהו ליתסרו קא משמע לן: **פשיטא.** דהא כל יומי שריא לה: **דרויחא.** לא דחקתו ברלשה אלא קושרתו בריוח שיכולה לחולצה מרלשה כשהיא קשורה: **מהו דתימא מישלף שלפא לה.** מרלשה הכי והוה לה קשר של קיימא: **חייסה על שערה.** שמא תוליא בדוחק ותינתק שערה. ודפסקיא נמי איכא לשנויי כה"ג מהו דתימא מחתא ליה דרך רגלה ויוצלה קמ"ל דלא עבדה הכי משום ניעותא: **בדאושכפי.** בקשר שהאושכף עושה כשתוחב הרלועה בתוך שפעמים שחולצו כשהוא קשור וגועלו כשהוא קשור ומיהו קשר של קיימא לא הוי שכשעת הטיט מתירין אותו וקושרין אותו בדוחק שלא ידבק בטיט ושמטו מרגליו: **בדבני מחווא.** שהם רחבי לבב ומקפידים על לבושיהן ונעליהן להיות מכוונין וקושרין אותו בדוחק וצריך להתירו ערבית: **בדטייעי דקטרי אושכפי.** בסנדלים של ישמעאלים סותרים שהאושכפים קושרים בהן הרלועות בקשר קבוע: **בדחומרתא דקטרי איגהו.** אלו סנדלים של שאר אנשים שאין רלועות קבועות בהן ע"י אומן אלא הם עצמן קושרין אותם בחומרתא בעצמה וקושרין ומתירין ופעמים שמתקיים שבת או חדש: **דנפקי בי ערי.** וצריך כל אחד ואחד לקשור לפי רגלו הלכך בכל יום קושרו ומתירו: **כה"ג.** שאני מתירו עכשיו ונועל בני ושבת היתה: **השתא פטור אבל אסור הוה קשיא לי.** אמאי אסור: **מ"מ.** קשיא לך: **א"ל משום דבחול נמי.** אני מתירו בכל יום וקושרו התינוק לפי רגלו: **אי הכי מוסר לכתחילה.** ומעיקרא סבר דלא רגיל למעבד הכי וקטרא דאושכפי הוה שרגיל להיות קבוע: **איפסיק רלועה דסנדלים.** ונפל הסנדל מרגלו שע"י הרלועה הוא עומד. שהסנדל פתוח מעל גביו ולדדיו של עץ או של עור שלוק וקשה והרלועות נקשרות על גב הרגל ומעמידות אותו: **שקול גמי לה דחזי למאכל בהמה.** דרלאי לטלטול: **וכרוך.** במקום הרלועה וגועלו עד שתכנס: **אכיי הוה קאי קמיה דרב יוסף.** בחלר: **שבקיה.** במקום שנפל מרגלך ולא תטלנו בידך להלניעו: **ומ"ש מדר' ירמיה.** דשרא ליה ר' אבהו לגועלו ע"י גמי: **הכא.** בבדמלית כגון בקעה לא הוה מינטר: **והא מנא הוא.** ואמאי אסור לטלטלו והא עדיין תורת מנעל עליו: **דאי בעינא הפיכנא מימין לשמאל.** שהסנדל יש לו שתי תרסיות והן של עור מקום קביעות הרלועות אחת מבחוץ ואחת מבפנים לבין שני רגליה כעין שיש למנעלים שלנו וכשנפסק הפנימי ראוי הוא לתקנו ואע"ג שתיקונו מיכר וגנאי הוא מיהו לגד פנים לא מיתחזי וכשנפסקה חילוזה אינו הגון שוב לתקנו. והך דאביי חילוזה איפסיק משום הכי אסריה רב יוסף אפילו לטלטלו וא"ל אביי והא אכתי מנא הוא דהפיכנא ליה לרגל האחרת ומנלאת החילוזה פנימית: **א"ל מדקא מפרש רבי יוחנן.** למילתיה דר"י לקמן ומפרש לה: **ש"מ הלכה כר"י.** דאמר משנפסקה החילוזה אינו מנא הוא: **אזגיו.** שכלפי גב הרגל שאוחזו בהן כשנועלו: **תרסיותיו.** מקום קביעות הרלועות: **הכף.** שול"א בלע"ז שתחת פרסות הרגל: **טהור.** דהו לא מתקני ליה וא"ע מתקני ליה חדוש הוא והשתא מיהא בטיל ליה: (ג) **טמא.** לא פרחה טומאה מעליו דאכתי מנא הוא ואפילו נפסקה החילוזה דאי בעי מפיך ליה מימין לשמאל ונמלאת חילוזה נעשית פנימית: **ואמר עולא גרסי': אגיבא דמאן.** מהני תנאי א"ר יוחנן דמאי דסבירא ליה לענין טלטול שבת אבל לענין חליצה לגאו מנא הוא ואינו כשר לחליצה והא אבל לענין טומאה מטאי ליה מנא לענין שבת נמי מנא הוא אבל לחליצה לגאו מנא הוא ואינו כשר לחליצה דסנדל של שמאל בימין שהחליצה ברגל ימיני ואם נעל בו סנדל שמאל וחלצה כשר ואי נפסקה חילוזה דסנדל של שמאל אמאי לא הוה כשר לחלוץ הואיל ובעלמא סנדל הוא משום דחזי להפוכי ה"נ חזי להפוכי: **אלא אגיבא דר"י.** אמרה ר' יוחנן למילתיה ולאשמעינן דבחליצה מודה ר"י דמנא הוא כגון שנפסקה חילוזה של שמאל הופכו לימין וחולץ וכדתנן של שמאל בימין חליצתה כשירה: **אימר דאמרינן חליצה כשירה.** היכא דלא נפסקו תרסיותיו: **דלמילתיה לגאו מנא הוא.** דהא ר"י לענין טומאה ושבת לגאו מנא משוי ליה: **אימא וכן לחליצה.** כדמפרש וחזיל ואשמעינן דכי אמרינן חלצה כו' ואגיבא דרבנן לא מצינן לאוקמיה

אימור דאמרי' חליצתה כשרה היכא דלמילתיה מנא הוא. והא דלא מוקים לה אגיבא דרבנן אבל לא לחליצה משום דלמילתיה דהיינו בשמאל לגאו מנא הוא[א] היינו טעמא משום דכיון דמנא הוא לדידהו לשבת ולטומאה[ב] אף על גב דלמילתיה לגאו מנא הוא כשר לחליצה כיון דשל שמאל בימין חליצתה כשרה[ג] אבל לר' יהודה דלמילתיה לגאו מנא הוא ולמידי אחרינא נמי לגאו מנא הוא מסתבר דלגאו מנא הוא לחליצה:

סנדל

קיטרא דקטרי בזממא וקיטרא דקטרי באיסטרידא חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא ויש שמותרין לכתחילה ומאי ניהו קושרת מפתחי חלוקה: מפתח חלוקה: פשיטא לא צריכא דאית ליה תרי דשי מהו דתימא חדא מינייהו בטולי מבטיל קא משמע לן: וחוטי סבכה: פשיטא לא צריכא דרויחא לה מהו דתימא מישלף שלפא לה קא משמע לן דאשה חסה על שערה ומישרא שריא לה: ורצועות מנעל וסנדל: איתמר התיר רצועות מנעל וסנדל תני חדא חייב חטאת ותניא אידך פטור אבל אסור ותניא אידך מותר לכתחילה קשיא מנעל אמנעל קשיא סנדל אסנדל מנעל אמנעל לא קשיא הא דקתני בדאושכפי פטור אבל אסור בדרבנן מותר לכתחילה בדבני מחווא סנדל אסנדל לא קשיא הא דקתני חייב חטאת בדטייעי דקטרי אושכפי פטור אבל אסור בדחומרתא דקטרי אינהו מותר לכתחילה בסנדל דנפקי ביה בי תרי כדרב יהודה דרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא הוה ליה ההוא זוגא דסנדלי זמנין דנפיק ביה איהו זימנין נפיק ביה ינוקיה אתא לקמיה דאביי א"ל כה"ג מאי א"ל חייב חטאת א"ל השתא פטור אבל אסור קא קשיא לי חייב חטאת קאמרת לי מאי טעמא א"ל משום דבחול נמי זימנין נפיקנא ביה אנא זימנין נפיק ביה ינוקא א"ל אי הכי מותר לכתחילה [א]רבי ירמיה הוה קאזיל בתריה דר' אבהו בכרמלית איפסיק (ה) רצועה דסנדליה אמר ליה מאי ניעבד לה א"ל שקול גמי לה דחזי למאכל בהמה וכרוך עילויה אביי [ב]הוה קאי קמיה דרב יוסף איפסיק ליה רצועה אמר ליה מאי איעביד ליה א"ל שבקיה מאי שנא מדרבי ירמיה [ג]התם לא מינטר הכא מינטר והא מנא הוא דאי בעינא הפיכנא ליה מימין לשמאל א"ל מדקמתרץ רבי יוחנן אליבא דרבי יהודה [ג]ש"מ הלכה כרבי יהודה מאי היא [ד]דתניא [ד]סנדל שנפסקו שתי אזניו או שתי תרסיותיו או שניטל כל הכף שלו טהור אחת מאזניו או אחת מתרסיותיו [ה]או שניטל רוב הכף שלו טמא ר' יהודה אומר נפסקה פנימית טמא החיצונה טהור ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן כמחלוקת לענין טומאה כך מחלוקת לענין שבת אבל לא לענין חליצה והוינן בה [ר' יוחנן] אליבא דמאן אילימא אליבא דרבנן מדלענין טומאה מנא הוי לענין שבת נמי מנא הוי אבל לא לחליצה דלאו מנא הוא [ג]והתנן [ו]חלצה של שמאל בימין חליצתה כשרה ואלא אליבא דרבי יהודה [ז]מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא אבל לא לחליצה דמנא הוא אימר דאמרי' חלצה של שמאל בימין חליצת' כשרה היכא דלמילתי' מנא הוא הכא למילתיה לאו מנא הוא דהא אמר ר' יהודה נפסקה החיצונה טהור אלמא לאו מנא הוא לעולם אליבא דר' יהודה אימא וכן לחליצה והא קמשמע לן דכי אמרינן חלצה של שמאל בשל ימין חליצתה כשרה היכא דלמילתיה

הרלועה וגועלו עד שתכנס: **אכיי הוה קאי קמיה דרב יוסף.** בחלר: **שבקיה.** במקום שנפל מרגלך ולא תטלנו בידך להלניעו: **ומ"ש מדר' ירמיה.** דשרא ליה ר' אבהו לגועלו ע"י גמי: **הכא.** בבדמלית כגון בקעה לא הוה מינטר: **והא מנא הוא.** ואמאי אסור לטלטלו והא עדיין תורת מנעל עליו: **דאי בעינא הפיכנא מימין לשמאל.** שהסנדל יש לו שתי תרסיות והן של עור מקום קביעות הרלועות אחת מבחוץ ואחת מבפנים לבין שני רגליה כעין שיש למנעלים שלנו וכשנפסק הפנימי ראוי הוא לתקנו ואע"ג שתיקונו מיכר וגנאי הוא מיהו לגד פנים לא מיתחזי וכשנפסקה חילוזה אינו הגון שוב לתקנו. והך דאביי חילוזה איפסיק משום הכי אסריה רב יוסף אפילו לטלטלו וא"ל אביי והא אכתי מנא הוא דהפיכנא ליה לרגל האחרת ומנלאת החילוזה פנימית: **א"ל מדקא מפרש רבי יוחנן.** למילתיה דר"י לקמן ומפרש לה: **ש"מ הלכה כר"י.** דאמר משנפסקה החילוזה אינו מנא הוא: **אזגיו.** שכלפי גב הרגל שאוחזו בהן כשנועלו: **תרסיותיו.** מקום קביעות הרלועות: **הכף.** שול"א בלע"ז שתחת פרסות הרגל: **טהור.** דהו לא מתקני ליה וא"ע מתקני ליה חדוש הוא והשתא מיהא בטיל ליה: (ג) **טמא.** לא פרחה טומאה מעליו דאכתי מנא הוא ואפילו נפסקה החילוזה דאי בעי מפיך ליה מימין לשמאל ונמלאת חילוזה נעשית פנימית: **ואמר עולא גרסי': אגיבא דמאן.** מהני תנאי א"ר יוחנן דמאי דסבירא ליה לענין טומאה ס"ל לענין טלטול שבת אבל לענין חליצה לגאו מנא הוא ואינו כשר לחליצה דרבנן. אשמעינן רבי יוחנן דכי היכי דלענין טומאה משוי ליה מנא לענין שבת נמי מנא הוא אבל לחליצה לגאו מנא הוא ואינו כשר לחליצה והא אגן תנן חלצה בסנדל של שמאל בימין שהחליצה ברגל ימיני ואם נעל בו סנדל שמאל וחלצה כשר ואי נפסקה חילוזה דסנדל של שמאל אמאי לא הוה כשר לחלוץ הואיל ובעלמא סנדל הוא משום דחזי להפוכי ה"נ חזי להפוכי: **אלא אגיבא דר"י.** אמרה ר' יוחנן למילתיה ולאשמעינן דבחליצה מודה ר"י דמנא הוא כגון שנפסקה חילוזה של שמאל הופכו לימין וחולץ וכדתנן של שמאל בימין חליצתה כשירה: **אימר דאמרינן חליצה כשירה.** היכא דלא נפסקו תרסיותיו: **דלמילתיה לגאו מנא הוא.** דהא ר"י לענין טומאה ושבת לגאו מנא משוי ליה: **אימא וכן לחליצה.** כדמפרש וחזיל ואשמעינן דכי אמרינן חלצה כו' ואגיבא דרבנן לא מצינן לאוקמיה

ה א ב ג מיי' פ"י מהל' שבת הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע מ"ח סי' שם סעיף טו:
ו ד ה מיי' פ"ז מהלכות כלים הלכה יב יג ופכ"ד הלכה ד:
ז ו מיי' פ"ד מהל' יבום הלכה יט סמג עשין כה טוש"ע אה"ע סי' קסט סעיף כב בהג"ה:

לעזי רש"י

שול"א. סולייה.

מוסף תוספות

א. אלא משום דאמרי' מינו דמצי לאפוכי משמאל לימין הוי מנא, וא"כ לרבנן נמי נימא דלאו מנא הוא לחליצה. רמב"ן. ב. משום דאי בעי מהפך ליה משמאל לימין. רמב"ן. ג. כ"ש בזה שכל עצמו אינו קרוי סנדל אלא מפני שעומד להתהפך ולמהרי של ימין. רמב"ן. טפי קרינן ביה מנעל של ימין. מ' הר"ן.

רבינו חננאל

הוה אמאי אסור לטלטוליה. ואמר ליה רב יוסף מדמתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהודה דכד מפסיק סנדל אע"ג דאפשר להפוכיה לאו מנא הוא, ש"מ דהלכתא כר' יהודה. **מאי** דר' יהודה דתניא סנדל שנפסקה אחת מאזנא או אחת מתרסיותיו או שניטל כל הכף טמא. ב' אזניו או ב' תרסיותיו או שניטל רוב הכף טהור. ר' יהודה אומר נפסקה הפנימית טמא, החיצונה טהור. פירוש קסבר ר' יהודה אע"פ שלא נפסקה אלא האוזן החיצונה של סנדל בלבד, נפיק ליה מתורת כלי וטהור. ות"ק סבר אם נפסק אחת מאזניו או אחת מתרסיותיו עדיין כלי הוא, אינו יוצא מתורת כלי עד שיפסקו שתיהן. ולר' יהודה כיון שנפסק האוזן החיצונה כבר יצא מתורת כלי וטהור הוא. ואע"פ שיכול להפכו לזה הסנדל ברגלו האחרת ולשום האוזן החיצונה פנימית, וקמתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהודה דאמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנא אמר ר' יוחנן, כמחלוקת לטומאה כך מחלוקת לענין שבת אבל לא לחליצה. פי' כל דהוא כלי לקבל טומאה, גם הוא כלי לינטל בשבת, וכל שיצא מתורת כלי לענין טומאה, אף יצא מתורת כלי לענין שבת ואינו ניטל, ומשום הכי אצרכיה רב יוסף למישבקיה ודלא לטלטוליה בשבת. **והיכי** מתרץ דר' יוחנן אליבא דר' יהודה דקתני ר' יוחנן אבל לא לחליצה, והוי בה רבא אליבא דמאן קאמר ר' יוחנן אבל לא לחליצה, אילימא אליבא [דרבנן] דסברי בפסיקת אוזן אחת לא נפיק מתורת כלי, ואמר ר' יוחנן כי לא נפיק מתורת כלי אליבא דרבנן לא לעניין טומאה ולא לעניין שבת, אבל לענין חליצה אינו כשר ולאו ככלי הוא. והא לדברי הכל אם נפסקה האוזן הפנימית כלי גמור הוא, ואי מיפסקא החיצונה מהפך ליה לסנדל ומשוי ליה פנימית. ותנינן בהדיא לעניין חליצה דאי אפיך

רבינו חננאל (המשך)

לסנדל של שמאל בימין וחלץ כשר. דתנן חלצה בשל שמאל בימין חליצתה כשרה. אלא כי קאמר ר' יוחנן אבל לא לחליצה אליבא דר' יהודה דסבר בפסיקת אוזן החיצונה יצא מתורת כלי לגמרי, ולעניין שבת ולעניין טומאה מודה ליה ר' יוחנן לר' יהודה וסבר לה כותיה, אבל לא לחליצה דסבר ר' יוחנן לחליצה כלי כשר הוא, ומתרנן חלצה בשל שמאל בימין חליצתה כשירה. ודחינן אימור דאמור רבנן חלצה בשל שמאל בימין כשר, דבמקומו כלי מעליא הוא. כלומר ברגלו השמאל סנדל מעולה הוא. אבל הכא שנפסקה אזנו החיצונה (דילמא אליבא דרבנן קא' בלבד) הרי באותה הרגל לאו סנדל מעליא הוא שהרי נפסקה אזנו החיצונה. ומן שנפסל באחריה דלא הוי באחריה מנא, איך הוי מנא באחריה דלאו דידיה הוא. **ונדחו** אלו הדברים, ולא עמדה לישבקיה בדוכתא, כרב יוסף. ואע"ג דא"ל אביי אי בעינא אפיכנא ליה, לא חיישינן ליה. יש רבנן דהוו מפרשי אפיכנא ליה מימין לשמאל, וכיון דאפיכנא ליה הויא לה רצועה דאיפסיקא (וסדורא דפיש לבראי ומיהדק קליל) ומסתבי ליה. ואגן לא קא מתחזי לגא היכי הוי הכין, אלא הפוך מקום עקיבו לראשו ואוחזו באצבעותיו, ואמר ליה כיון דמסגינא ביה אע"פ בהיפוך כלי

נוח ליה נמי לאידך להתירו, הלכך [שרי להתירו] לכתחילה. **הא** דר' ירמיה דאיפסיק ליה רצועה דסנדליה, וא"ל ר' אבהו שקול גמי לה דחזי למאכל בהמה וכרוך עליה ואתייה. קיי"ל דהאי גמי לה (דא"ל) [קאמר ליה] כי היכי דאיתכשר להנטל בשבת, דהאי [גמי] כיון דחזי למאכל בהמה הוה ליה דבר המיטל בשבת כמו ככר או תינוק, ושרי לאיתויי פחות [פחות] מד' אמות כר' יצחק, דאמר מולוכן פחות פחות מד' אמות. ולא תימא כיס בלבד שרו ליה דאדם [נ"א: מפני שאדם] בהול על ממונו, ואי לא שרית ליה אתי לאתוייה ד' אמות בר"ה, אלא [אפי'] כל דבר שצריך לו מדתנן המוציא תפילין מכניסן זוג זוג ובשעת הסכנה מכסן והולך לו, בד"א בסכנת גרים, אבל בסכנת לסטין מולוכן פחות פחות מד' אמות. וה"מ בדוכתא דלא מינטר, אבל בדוכתא דמינטר לישבקיה בדוכתא, כרב יוסף. ואע"ג דא"ל אביי אי בעינא אפיכנא ליה, לא חיישינן ליה. יש רבנן דהוו מפרשי אפיכנא ליה מימין לשמאל, וכיון דאפיכנא ליה הויא לה רצועה דאיפסיקא (וסדורא דפיש לבראי ומיהדק קליל) ומסתבי ליה. ואגן לא קא מתחזי לגא היכי הוי הכין, אלא הפוך מקום עקיבו לראשו ואוחזו באצבעותיו, ואמר ליה כיון דמסגינא ביה אע"פ בהיפוך כלי בלבד הוא יוצא מתורת כלי.

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבי ירמיה כו' איפסיק ליה לגופה: (ב) רש"י ד"ה טמא לא נ"ל קודם ד"ה טהור דמו לא:

קיב: ואלו קשרים פרק חמשה עשר שבת

סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה כו'. פירש בקונטרס דהוא הדין לא תיקנה טומא מדרס[א] דאי כשנפסקה פרחה לה טומאה מן לא הדרה לה והדין עמו דלא מצינו טומאה ישנה[ב] אלא בכלי מתכות ולעיל נמי אמרי' גיטלה אחת מאזניו ואחת מתרסיותיו טומא והא דנקט ותיקנה פירש בקונטרס דנקט משום סיפא לאשמעינן דאע"ג דתיקנה כי נפסקה שניה טהור מן המדרס[ב] אבל משום דקתני סיפא אבל טומא מגע מדרס לא נקט ותיקנה דאפילו לא תיקנה ונפסקה שניה טומא מגע מדרס כדפי' בקונט' משום דעדיין כלי הוא לאשתמושי ביה תשמיש אחריא וקשה דתנן בהדיא בסיפא דהך משנה במסכת כלים בפ' כ"ו (משנה ד) לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנפסקה שניה טהור וכש"י בעצמו חזר בו והגיה אבל טומא במגע מדרס[ג] (1) דעדיין כלי הוא וחזי למילתיה דהא איתקנה לראשונה והשתא נקט בריש דוקא ותיקנה דאי לא תיקנה כי נפסקה שניה אינו טומא אפילו מגע מדרס כדקתני סיפא בהדיא ואגב דנקט בריש ותיקנה נקט נמי בסיפא:

אבל טמא מגע מדרס. הקשה ה"ר שמעון אמאי טומא מגע מדרס[ד] הא שבע לה טומאה[ה] ובהקומץ רבה (מנחות כד.) בעי רבא גבי עשרון שחלקו[ו] מי אחריני שבע לה טומאה או לא[ז] וליכא למימר כיון שדרס עליו הזב ברגלו יקף דבא לו מדרס ומגע (2) מדרס יחד דבעא אחת לא אחרינן שבע לה טומאה כדמוכח בהקומץ רבה (ג"ז שם) א"כ איכא פנים חדשות לטמא מדרס כמו למדרס אלא על כרחך אחר שנטלה הראשונה ונתקנה בא לו מגע מדרס כמו שפירש בקונטר' שנוגע בעצמו ואם כן נימא דשבע לה טומאה ולפי' הקונט' קמא ניחא דאפילו נפסקו שתי אזניו טומא מגע מדרס ומפרש ה"ר שמעון דלא אחרינן שבע לה טומאה[ח] כמו הכא כשהטומאה באה לו מגופו[ט] כמו הכא שטומאת מגע באה לו שנוגע בעצמו כדפי' בקונטרס ולפירושו אתיא כדבי מאיר דאמר טומאת בית הסתרים מטמא דמה שנוגע בעצמו[י] טומאת בית הסתרים היא[כ] וזהו דוחק דבפ' בהמה המקשה (חולין דף עב:) ובפ' העור והרוטב (שם דף קכט:) פריך בפשיטות טומאת בית הסתרים היא משמע דלא קי"ל כר"מ ובפרק שני דעירובין (דף כד.) פירש בקונטרס[א] דבשעת פריסתו דאוזן[ב] אחרינן[ג] מאזניו ואין נראה בפרק בהמה המקשה (חולין דף עב:) אחרינן דבעינן[ד] דבאות מבגד גדול[ד] ונראה לר"י[ט] כשתיקן אוזן ראשונה באה לו לאוזן טומאת מדרס ומגע מדרס יחד[ט] והסנדל בטל לאוזן דאי אפשר להיות טומאה לזה בלא זה:

נפלוג וניתני בדידה בד"א. קשה לר"י אדפריך ניפלוג וניתני בדידה תיקשי ליה גופה[כ] (דבריתא) אמאי טומא מגע מדרס הלא כיון שנפסקה החיצונה בטל לה מתורת כלי ואומר ר"י דהוה בכלל קושיית הש"ס דניפלוג וניתני בדידה וממילא ידעינן דטומא מגע מדרס אינו אמת: **עד שהשלימו למוציא רמון מהו.** והא דתנן במסכת כלים (פי"ז מ"ד) רימונים שאמרו שלשה אחוזים זה בזה[ל] לא שהשיעור בשלשה רימונים אלא מפרש מה שאמר למעלה הרימון לא גדול ולא קטן אלא בינוני וקאמר דהיינו בינוני כשלשה האחוזים זה בזה וגדילים יחד אבל הרימונים הגדילים אחד אחד או שיש הם גדולים ואותן שגדילים ארבעה יחד הם קטנים[מ] (3): **רבי שנית לנו סנדל.** תמוה לה"ר אלחנן אמאי לא מייתי הכיא סייעתא דמטה דמתניה מקמי הך (כלים פי"ח משנה ו) מטה שהיתה טומאה מדרס נשברה אחרוכה ותיקנה טומאה מדרס נשברה שניה ותקנה טהורה מן המדרס אבל טומא מגע מדרס אם לא הספיק לתקן את הראשונה כו':

לא צריכא דאית לה שלאבא. לא גרסינן דאית לה תרי שלאבי דלמה לריך לתרי שלאבי כיון שיש לו פתח: כלל

דלמילתיה מנא הוא אבל הכא למילתיה לאו מנא הוא ומי א"ר יוחנן הכי והאמר[ו] רבי יוחנן הלכה כסתם משנה (3) ותנן[א] סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס (3) (נפסקה שניה ותיקנה טהור מלטמא מדרס אבל טמא מגע מדרס) מאי לאו לא שנא פנימית ולא שנא חיצונה לא פנימית דוקא אבל חיצונה מאי טהור אי הכי אדתני נפסקה שניה ותיקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס ניפלוג[ב] בדידה בד"א שנפסקה פנימית אבל חיצונה טהור אמר רב יצחק בן יוסף תהא משנתנו בסנדל שיש לו ארבע אזנים וארבע תרסיותים *שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן כי אתא רבין אמר רב חנן בר אבא אמר רב הלכה כרבי יהודה ורבי יוחנן אמר אין הלכה כר' יהודה ומי א"ר יוחנן הכי והא מדמתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהודה ש"מ כר' יהודה סבירא ליה[ד] אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן[ה] תנן התם[ו] כל כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים בעי[ז] (רבי) חזקיה ניקב כמוציא זית וסתמו וחזר וניקב כמוציא זית וסתמו עד שהשלימו למוציא רימון מהו אמר ליה ר' יוחנן רבי *שנית לנו סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס נפסקה שניה ותיקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס ואמרינן לך מאי שנא ראשונה דהא קיימא שניה שניה נמי[ח] מתקנה ראשונה ואמרת לן עליה פנים חדשות באו לכאן[ט] הכא נמי פנים חדשות באו לכאן[י] קרי עליה לית דין בר אינש איכא דאמרי כגון דין בר אינש[כ] אמר ר' זירא אמר רבא בר זימונא אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים ולא בחמורו של[ל] ר' חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר אלא כשאר חמורים: נודות יין ושמן: פשיטא לא צריכא דאית ליה תרתי אוני מהו דתימא הדא מינייהו בטולי מבטל לה קמ"ל: קדירה של בשר: פשיטא לא צריכא דאית לה[מ] שלאבא מהו דתימא בטולי מבטל לה קמ"ל: [נ]רבי אליעזר בן יעקב אומר קושרה כו': פשיטא[ס] לא צריכא דאית לה תרתי איסרי מהו דתימא

לאוקמיה לדרבי יוחנן ולמימר וכן לחליצה ולאשמעינן דמנא הוא דא"כ מאי אתא לאשמעי' ר' יוחנן כיון דלמילתיה מנא הוא בהדיא תנן לה מתניתין ומשום דאפכי לא מיפסל דתנן חלצה בשל שמאל בימינו חליצתה כשרה והיינו דאמרת לעיל דמתרץ רבי יוחנן אליביה דר' יהודה: **ומי אמר ר' יוחנן הכי.** דהלכה כר' יהודה: **טמא מדרס.** אם היה של זב והיה טמא מדרס לא טהר מטומאתו כשנפסקה ועודנו אב הטומאה: **מאי לאו.** אפילו חיצונה ומשום דחזי לאפוכי ולתקנה. וה"ה אע"ג דלא תיקנה דע"כ אי כשנפסקה פרחה לה טומאתה תו לא הדרה אלא להכי נקט תקנה משום סיפא לאשמעינן רבותא דאע"ג דתיקנה לראשונה כי הדר נפסקה שניה טיהר מן המדרס: **אדתני נפסקה שניה.** אע"פ שתקנה טהור מן המדרס דכיון שנפסקו שתיהן בטיל ליה: **אבל טמא מגע מדרס.** והוי ראשון לטומאה דעדיין כלי הוא

*דחזי למילתיה[ד] דהא מיתקנה ראשונה ואף למדרס הוא ראוי אי הוה נעיל ליה זב מכאן ולהבא מיהו מטומאת מדרס קמייתא דהוא עליה טהור כדאמרינן לקמן פנים חדשות באו לכאן וכל זמן שהיה מטמא מגע מדרס בעצמו שהיתה עליה בשעת קבלת טומאה ראשונה הלכה לה וכיון דכלי הוא הוי ראשון שהרי נגע בעצמו כשהיה אב הטומאה וכל זמן שהוא כלי וראוי לקבל טומאה לא טהר מטומאת המגע: **ניפלוג הו.** למה לי למינקט נפסקה שניה דנפסקו שתיהן הא ע"כ הא שניה החיצונה היא ומשום היא לחודה הוה ליה למיתני טיהר מן המדרס: **הא משנתנו.** הך דמדרס: **ד' אזנים וד' תרסיותים.** והך דנפסקה שניה דקתני תרוייהו בחיצונות קאמר וסתמא כרבי יהודה דכיון דנפסקו חיצונות טיהר: **אלא לשבר דבריו של רבי יוחנן.** דלמר הלכה כרבי יהודה: **אמוראי נינהו.** רבה בר בר חנה אמרה להסיא דלעיל והא רבין אמרה: **לא כלי בעלי בתים.** לגבי כלי עץ תנא לה במסכת כלים: **שיעורן כרימונים.** לטהר מטומאתן אבל פחות מכאן חייב

עליה ולא מבטיל ליה: **וחזר וניקב כמוציא זית.** אלא נקב הראשון: **עד שהשלים.** הסתימה למוציא רימון: **הא משקבה ראשונה.** ולא בטל מתורת מגעל: **פנים חדשות.** משילדה לו טומאת מדרס נתחדשו פנים הללו ואין זו הראשון שכבר נתקלקל בו כדי ביטולו: **ליה דין בר אינש.** אלא מלאך: **לגון דין בר אינש.** גברא בכולא: חמורו דר' פנחס מפורש בהכל שוחטין (חולין דף ז.) ודרבי חנינא במסכת תענית (ד' כד.)[ט]: **תרתי אוני.** אזנים שכופלים לתוכו ובאחת מהן יכול להוציא היין: **שלאבא.** בלו"ן: **מהו דתימא מבטל ליה.** לקשר שעל פיה ומוציא מה שבתוכו דרך שלאבא: **תרי איסורי.** שני חבלים קושר בראש הפתח זה למעלה מזה. ליתנא אחריינא תרי איסורי שקושרין היום בשני לידי הפתח ולא היתה תלויה בה מתמול: מדא

ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס. מאי לאו לא שנא פנימית ול"ש חיצונה כיון דמשתריא חדא מינייהו טמא. ודחינן לא, נפסקה פנימית שנינן אבל נפסקה חיצונה טהור. ואמרינן אי אישתביקא בכללה אפשר לשנויי דקאמרת, אלא מדקתני סיפא נפסק שניה ותיקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס סוף מאי דאית בה, ואי דוקא פנימית קתני אדמפרש אם נפסקה אח"כ שניה ותיקנה ניפלוג בקמייתא וניתני בד"א שנפסקה פנימית אבל נפסקה חיצונה טהור. ופרקינן אמר רב יצחק בר' יוסף תהא משנתינו בסנדל שיש לו ד' אזנים וד' תרסיותים, ובהאי סנדל תנינן

נפסקה אחת מאזניו סתם משמע אפילו חיצונית. והוא כגון סנדל שיש לו ב' אזנים פנימיות זו מצד זו וב' חיצונות זו מצד זו שאם תפסק אחת מן החיצונות הא קיימא חברתא בדוכתא דהיא נמי חיצונית, ובחדא פנימית וכנגדה חדא חיצונה סגיא ומשום הכי טומאתו של סנדל בדוכתא קיימא. אבל היכא דליכא חיצונה אלא חדא ונפסקה, בטל ההוא סנדל מתורת כלי, דפנימית לחיצוק בעלמא עבידא. ודרך הסנדל אזן אחת חיצונה ואזן אחת פנימית, ויש שעושה שתים שתים, אם תפסק האחת תשאר האחרת במקומה, ועל זה שנינו נפסקה טמא. כי אתא רבין אמר משמיה דרב הלכה כר' יהודה, ור' יוחנן אמר אין הלכה כר' יהודה. ואסיקנא אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן, כלומר יש אמורא שאומר מדמתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהודה שי"מ הלכתא כר' יהודה, ויש מי שאומר כי פירושו אי"ר יוחנן אין הלכה כר' יהודה. ואע"ג דמספקא לן הי מיניהו דוקא, כיון דאשכחנן רב יוסף דעבד עובדא כר' יהודה, ורב יצחק בר יוסף נמי מתרץ ואמר תהא משנתינו בסנדל שיש לו ד' אזנים וד' תרסיותים כדי שלא לשבור דבריו של ר' יוחנן, עבדינן כר' יהודה. **תנן כל כלי בעלי בתים שיעורן כרימונים.** בעי חזקיה ניקב כמוציא זית וסתמו וחזר וניקב נקב אחר דהוו נקבים זה בצד זה, וכל אחד סותמו קודם שניקב הנקב האחר והוו להו כולהו כמוציא רימון, מי אמרינן כיון דאית בהו בכולהו שיעור רימון טהר אותו כלי מטומאתו, או דלמא כיון דבעידנא דכד ניקב האי ניקבא, הנקב הראשון סתום היה, וכיון שנסתם כאילו לא ניקב הוא. כיוצא בה בעי בעושין פסין פרץ אמה וגדרה עד שהגיע [לויתר מי'] מהו. וא"ל ר' יוחנן לא שנית לנו סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס, נפסקה שניה ותיקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס. פי' כשתפסק אחת מאזניו הוא טמא מדרס עדיין טומאתו עליו דבפסיקת אוזן אחת לא יצאה מתורת כלי, ועמד ותיקנה. כשתפסק השנייה אע"פ שהראשונה מתוקנת היתה

מסורת הש"ס

ח) [בעיל מז. וש"נ], ב) כלים פכ"ו מ"ד עיינוהו כד. ג) רש"ל מ"ז, ד) יש גורסין אמר זה ואינענא אימא ר"י קאמר לא אלינא דר"י ולית לא פ"ל:, ה) ברכות מט. עיינוהן ד. כד. סוכה ו. כלים פי"ז מ"א, ו) [ע"ז י: עיינוהן כד.], ז) בקליס פ"ה ה"א ע"ש, ח) [ע"ז ה' ר' יוסי דמן דיוקנם, ט) [גיר' העיבור אלבא פי' בגון דדי הכיור שמקלחין המים אע"פ דיכול לאוקי המתק מן הסליפה מוחר להתירון], י) [במסכת תענית לא נמלא מממורו של ר"ח בן דוסא כלום רק מחמורו של רבי יוסי דמן יוקרת מכר אם בתענית כד. ואולם רש"י כתבו שמתה לדליא ולר"ח אפשר דקא מכוון אהא דאמי' בתענית דר' נתן פ"ח עובדא דחמורו של רבי חנינא בן דוסא בן דוסא ע"ש מבואר], כ) [וע"ע תוס' עיינוהן ד: וכסוכה ו. ד"ה עיינוהן],

הגהות הב"ח

(א) נמ' ניפלוג וניתני בדידה: (ב) שם בעי חזקיה כל"ל ותיבת בעי נמחק: (ג) שם אינה נמי הא מתקנה: (ד) רש"י ד"ה אבל טומא וכו' דחזי למילתיה קמייתא דהא כל"ל ודיוק זה ל"ל קודם דבור המתחיל מאי נלאו: (ה) תוס' ד"ה מגעל וכו' טומאה יאנה. כ"כ בפ"ק דף מז: (ו) בא"ד אבל טומא מגע מדרס והוי ראשון לטומא' דעדיין כלי הוא דחזי למילתא קמיי' דהא מיתקנה: (ז) ד"ה אבל וכו' דבא לו מדרס ומגע זב יחד:

גליון הש"ם

גמ' שלא לשבור דבריו של ר"י. כה לעיל מו ע"ש: שם שנית לנו סנדל. יש לעיין אמאי לא מייתי ממתני' הקודמ' פי"ח מ"ו דכלים ול"ע:

רבינו חננאל

ואקשינן וממאי דכי אמר ר' יוחנן וכן לחליצה למיפסל סנדל שנפסקה אזנו החיצונה, דילמא אליבא דרבנן קאמר דלא מיפסל עד דמפסקי ב' אזניו. ושנינן הא לא איצטריך ר' יוחנן לאשמועינן, דהא תנינא החולץ משמאל בימין חליצתה כשרה הכא נמי כי משתני חיצונה למיהוי פנימית כשר, דהא לרבנן במקומה נמי כלי הוא ולא הוה צריך ר' יוחנן למימרה, ולא איצטריך אלא אליבא דרבי יהודה. ומדקא מתרץ ר' יוחנן אליבא דר' יהודה, ש"מ הלכה כר' יהודה לענייני שבת דאע"ג דיכול להפוכה לחיצונה ולשוויה פנימית לא הויא מנא. **והני** ב' אזנים דאמר ת"ק דמיפסקן לאו הני אזנים שמשני צידי סנדל, אלא ב' אזנים מצד אחד, וסנדל זה יש לו ד' אזנים, ב' מצד זה וב' מצד זה. רבנן סברי [כיון] דלא מיפסקן הני תרתי דמצד אחד, לא נפיק מתורת כלי. ור' יהודה סבר (מ)כד מפסקה חיצונה בטל מהיות כלי דסמכיה על אוזן החיצונה והויא שאוחזת את כף הרגל אבל פנימית לאו סמכא עלה. **והאי** דקתני שאם נפסק כל הכף כולו עדיין טמא הוא ואם נפסק רוב הכף שלו טהור, דייקינן מדקתני בנפסק רוב הכף שלו ולא קתני שלו בכל [הכף] כולו אלא קתני כל הכף כולו סתמא. והאי כף סתמא שאם נפסק עדיין טמא הוא בכף של תרסיות קתני והוא שבמקום העקב ומאוזן לאוזן הוא סביב העקב, והאי דקתני הכף שלו שאם נפסק רובו טהור, הכף של סנדל שהוא מן הסנדל גופו אם ניטל רובו טהור. ואקשינן **ומי סבר להו ר' יוחנן כר' יהודה והאמר**

מסורת הש"ס

ט) [בעיל מז. וש"נ], ב) כלים פכ"ו מ"ד עיינוהו כד. ג) רש"ל מ"ז, ד) יש גורסין אמר זה ואינענא אימא ר"י קאמר לא אלינא דר"י ולית לא פ"ל:, ה) ברכות מט. עיינוהן ד. כד. סוכה ו. כלים פי"ז מ"א, ו) [ע"ז י: עיינוהן כד.], ז) בקליס פ"ה ה"א ע"ש, ח) [ע"ז ה' ר' יוסי דמן דיוקנם, ט) [גיר' העיבור אלבא פי' בגון דדי הכיור שמקלחין המים אע"פ דיכול לאוקי המתק מן הסליפה מוחר להתירון], י) [במסכת תענית לא נמלא מממורו של ר"ח בן דוסא כלום רק מחמורו של רבי יוסי דמן יוקרת מכר אם בתענית כד. ואולם רש"י כתבו שמתה לדליא ולר"ח אפשר דקא מכוון אהא דאמי' בתענית דר' נתן פ"ח עובדא דחמורו של רבי חנינא בן דוסא בן דוסא ע"ש מבואר], כ) [ע"ז י: עיינוהן כד.], ל) [ע"ז ד: וכסוכה ו. ד"ה עיינוהן],

הגהה"ה

מתחילה היה סגיר' כך בר"ש. והוה ראשון לטומאה דעדיין כלי הוא לאשתמושי ביה תשמיש אחריא ומאב הטומאה טהור דלא הוה מיוחד עוד למגעל והוי ראשון שהרי נגע בעצמו כשהיה אב הטומאה. ואח"כ הגיה רש"י בדבריו:

רב נסים גאון

פרק חמישה עשר
אלו קשרים

אלו קשרים. אם ראשונים מלאכים אנן בני אינש (ואם ראשונים כבני אנשים אנו כחמורים ולא) כחמורו של ר' חנינא בן דוסא. משכחת עיקר דילה באבות דר' נתן (פרק ח) וזהו המעשה, מעשה בחמורו של ר' חנינא בן דוסא שנגנבה ליסטים וחבשוה בחצר והניחו לה שעורים תבן ומים ולא היתה אוכלת ולא היתה שותה. אמרו מה אנו מניחין זו עד שתמות ותבאש החצר עלינו, פתחו לה דלת והוציאוה לחוץ. הלכה עד שהגיעה אצל פתחו של ר' חנינא בן דוסא, שמע בנו קולה והכירה, אמר דומה קולה לקול בהמתנו. אמר לו בני עמוד לפניה ופתח לה דלת והנח לה שעורים תבן ומים. עמד והניח לפניה שעורים תבן ומים והיתה אוכלת ושותה, לפיכך אמרו כשם שהצדיקים הראשונים חסידים כך בהמתן חסידות. ומעשה חמורו של ר' פנחס בן יאיר מפרש בפרק א' מן שחיטת חולין (דף ז), ר' פינחס בן יאיר הוה אזיל לפדיון שבויים כו'. איקלע לההוא אושפיזא רמו שעריה לחמריה ולא אכלה, נקרונהו ולא אכל, המושיבהו ולא אכל. אמר להו דילמא לא מעשרן, עשרונהו ואכל. אמר להו עני זה הולך לעשות רצון קונו ואתם מאכילין אותו טבלין. ואיתא נמי במסכת דמאי (פרק א) ובמסכת שקלים דבני מערבא (פרק ח).

חדא מינייהו. אחד מן הראשים. [ולג"א] חד מיניהו מבטל ליה כשיוליא הבהמה לא יתיר אלא תחתון ויוליאנה בדוחק: **מלגו דפליגי.** בתמיה ואמאי איפלגו הא דמי להכך דלעיל: **מתני' קושרין דלי בפסקיא.** ע"פ הבור דפסקיא לא מבטל [ליה] התם: **אבל לא בחבל.** דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא שהרי קשור ותלוי שם תמיד: **ורבי יהודה מתיר.** בגמרא מפרש: **גמ' בחבל דגרדי.** פליגי דלריך לה ולא מבטל לה: **חבל דלי שנפסק.** באמצעיתו: **לא יהא קושר.** דקשר של קיימא הוא לעולם: **כורך עליו.** מחבר שני ראשי הפיסוק זה על זה וכורך עליהם פוגדא אחור אחור אלא פסקיא פייסול"א: **ובלבד שלא יענבנו.** לחבל. דר"י סבר גזרינן עניבה אטו קשירה ורבנן לא גזרו: **מיחלף.** אינו ניכר בין זה לזה ואי שריגן בדגרדי אתי למישדי בדעלמא: **וקושרו בפרה.** ראשו אחד והשני באבוס ולא חיישינן שמא כשיתיר הפרה לא יתיר אלא הקשר שבראשה ויבטל החבל באבוס שיהא מוכן לכך או יתיר שבאבוס ויבטל אותו שבפרה ונמצא האחד של קיימא: **כלי קיואי.** כלי אורגים. ואיידי דאייתי בחבל דגרדי נקט לה הכא: **מוסר לטלטלן.** לשני הקנים לתשמיש אחר ואשמעינן דאין גרדי מקפיד עליהם [ז] ולא הוי מלאכתן לאיסור: **כובד העליון והתחתון.** אגסובל"ש: **מהו.** מי אמרינן איידי דיקירי לא חזו שתמייהו לתשמיש אחרינא [ח] והוה ליה דבר שמלאכתו לאיסור: **ורפיא בידיה.** רפויה היתה התשובה בפיו אם לאסור אם להתיר: **העמודים.** טריוטר"ש בלע"ז אותם המנוקבות שאורגין בהן הנשים: **דקא עביד גומא.** כשחולנן מן הארץ שהן תחובות בגומא מזיז העפר ועביד גומא מקום העמוד: **מקלא עליו מגולין.** משום ניטלין בשבת נקט לה דאי לא הוי מגולין אין לו במה לאוחזה: **אינו חושש.** לפי שאינה מושרשת: **ולא משום מעשר.** להיות בטילה בגומעה זו וכשנטלה יפטרך לחזור ולעשר: **לפי שאין ניטלין.** אף בחול מפני כובדן הלכך כל מלאכתן לך: **מתני' מקפלין את הכלים.** בגדים כשפושטן מקפלין מפני שמתרככין מכיבוסם ומתקמטים כשאינן מקופלים: **אפי' ד' וה' פעמים.** כדי לחזור וללובשן בו ביום: **מיוה"כ לשבת.** כגון אם חל יוה"כ להיות בע"ש: **קריבין ביוה"כ.** שחל להיות במוצאי שבת: **גמ' בשני בני אדם.** כשמקפלין אותן מפשטין קמטיהן וגרמין כמתקנין: **ישנים.** קיפולן מתקנן יותר מן החדשים שהחדשים קשין מאליהן ואין ממהרין לקמוט: **לבושין.** קיפולן מתקנן: **יש לו.** אחרים להחליף היום לא: **כלי לבן שלהן.** רבותא נקט וכל שכן לבושים: **יש לו להחליף יחליף.** מי שיש לו בגדים לבד מאותן שלבש בחול יחליפם בשבת: **ישלשל בבגדיו.** כלפי מטה שיראו ארוכים. והוא מדת עשירים היושבים בביתם ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ בשביל מלאכה וכבוד שבת הוא: **מכבדין.** שמכבדין בעליהן: **שלא יהא הילוך רו'.** לקמן מפרש להו: **ממלוה חפלך.** כי ההוא דאמרינן בעירובין (דף לח:) לא יטייל אדם לסוף שדהו בשבת לידע מה היא צריכה [ט] [אחר השבת]: **חפלי שמים מוחרים.** כגון פוסקים לדקה ומשדכין על התינוקות ליארס (לקמן קג.): שלא

כלל אמר ר"י. תימה היכא קאי אי אמילתיה קמייתא התם מתיר לגמרי והכא קתני אין חייבין עליו משמע הא איסורא איכא כדדייק הש"ס לעיל וי"ל דה"ק כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו הא של קיימא חייבין עליו ואפי' עניבה לאפוקי מדרבנן דאמרו עניבה לאו היינו קשירה א"נ אמאי דקתני בריש אין חייבין עליהם קאי רבי יהודה: **התם** חבל דעלמא **הכא** חבל דגרדי. וקמ"ל רב דלא גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא וכי' יהודה א"נ אפי' רבנן מודו דאפי' בחבל דעלמא לא שכיח שיהיה קשר של קיימא כשקושרו בפרה ובאבוס ולהכי לא גזור בחבל דגרדי: **מקפלים** כלים כו'. מכאן למדנו לאסור לקפל טליתות של צ"ה לפי שהם עורך מאד: **אבל** יש לו להחליף **לא.** ולא שיש לנו להחליף אסור ומסתפק ר"י אי קרי יש לו להחליף כשאין לו יפה כזה: שלא

חדא מינייהו בטולי מבטיל קמ"ל אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בן יעקב [ט] א"ל אביי הלכה מכלל דפליגי אמר ליה מאי נפקא לך מינה אמר ליה [י] גמרא גמור זמורתא תהא: **מתני'** [יא] קושרין דלי בפסקיא אבל לא בחבל רבי יהודה מתיר כלל אמר רבי יהודה [יב] כל קשר שאינו של קיימא אין חייבין עליו: **גמ'** חבל דמאי אי לימא חבל דעלמא רבי יהודה מתיר קשר של קיימא הוא אלא [יג] חבל דגרדי למימרא דרבנן סברי גזרינן חבל דגרדי אטו חבל דעלמא ורבי יהודה סבר לא גזרינן ורמינהו [יד] חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא עונבו [טו] ורבי יהודה אומר כורך עליו פונדא או פסקיא ובלבד שלא יענבנו קשיא דר' יהודה אדרבי יהודה קשיא דרבנן אדרבנן דרבנן אדרבי לא קשיא חבל בחבל מיחלף [יז] עניבה בקשירה לא מיחלפא דר' יהודה אדרבי יהודה לא קשיא התם לא משום דמיחלפא עניבה בקשירה אלא עניבה גופה קשירה היא א"ר אבא [יח] אמר רב חייא בר אשי אמר רב [יט] מביא אדם חבל מתוך ביתו וקושרו בפרה ובאיבום איתיביה רבי אחא אריכא דהוא רבי אחא בר פפא לרבי אבא חבל שבאיבום קושרו בפרה ושבפרה קושרו באיבום ובלבד שלא יביא חבל מתוך ביתו ויקשור בפרה ובאיבום [כ] התם חבל דעלמא הכא חבל דגרדי אמר רב יהודה אמר שמואל [כא] כלי קיואי מותר לטלטלן בשבת בעו מיניה מרב יהודה כובד העליון וכובד התחתון מהו [כב] אין ולאו ורפיא בידיה איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל כלי קיואי מותר לטלטלן בשבת אפילו כובד העליון וכובד התחתון [כג] אבל לא את העמודים א"ל רבא לרב נחמן מאי שנא עמודים דלא אילימא דקעביד גומות גומות ממילא קא הויין דתנן [כד] הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם מקצת עליו מגולין אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשר וניטלין בשבת בשדה לא אתי לאשוויי גומות הכא בבית אתי לאשוויי גומות בעא מיניה ר' יוחנן מרבי יהודה בר ליואי כלי קיואי כגון כובד העליון וכובד התחתון מהו לטלטלן בשבת אמר ליה [כה] אין מטלטלין מה טעם לפי שאין ניטלין: **מתני'** מקפלין את הכלים אפילו ארבעה וחמשה פעמים [כו] ומציעין את המטות מלילי שבת לשבת אבל לא משבת למוצאי שבת רבי ישמעאל אומר מקפלין את הכלים ומציעין את המטות מיום הכיפורים לשבת [כז] וחלבי שבת קריבין ביום הכיפורים אבל לא של יוה"כ בשבת ר"ע אומר לא של שבת קריבין ביום הכיפורים ולא של יום הכיפורים קריבין בשבת: **גמ'** אמרי דבי רבי יגאי [כח] לא שנו אלא באדם אחד אבל בשני בני אדם לא ובאדם אחד נמי לא אמרן אלא בחדשים אבל בישנים לא וחדשים נמי לא אמרן אלא בלבנים אבל בצבועים לא ולא אמרן אלא שאין לו להחליף אבל יש לו להחליף לא [כט] תנא של בית רבן גמליאל לא היו מקפלים כלי לבן שלהן מפני שהיה להן להחליף אמר רב הונא [ל] אם יש לו להחליף יחליף ואם אין לו להחליף ישלשל בבגדיו מתקיף לה רב ספרא והא מיתחזי כרמות רוחא [לא] קעביד והאידנא הוא דקא עביד לא מיתחזי כרמות רוחא [לב] וכבדתו מעשות דרכיך וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול וכי הא [לג] דרבי יוחנן קרי למאנייה מכבדותי מעשות דרכיך שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול [לד] ממצוא חפצך [לה] חפציך אסורין [לו] חפצי שמים מותרין ודבר דבר שלא

[א] לעיל מז: קו: [וש"נ], [ב] ביצה כד. ע"ז לב:, [ג] פסחים יח., [ד] פסחים שם, [ה] [עיינוהו לז. קב: סוכה לג:], [ו] נ"ל ת"ר חייא ת"ר יוחנן, [ז] [לקמן קמ:], [ח] [לקמן קטז. ב"מ יד: קידושין סה.], [ט] כלאים פ"ח מ"ט לעיל כ: עיינוהו עז., [י] [יומא מו. סוכה נד:], [יא] [תוס' פ"ג], [יב] ב"ק פא: סנהדרין לד., [יג] [לקמן קג.], [יד] [ר"ש ל"ל],

תורה אור השלם

1 אם תָּשִׁיב מִשַّבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַّבָּת עֹנֶג לְקְדוֹשׁ יְיָ מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר: ישעיהו נח יג

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא בחבל דגרדי:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מותר לטלטלו ולא הוה מלאכתן לאיסור. ע"ל קכב ע"ב תד"ה רתח: שם ד"ה מהו וכו' והו"ל דבר שמלאכתו לאיסור. ע"ל קכג ע"א תד"ה כמיני:

מוסף רש"י

מאי נפקא לך מינה. אי אמינא הלכה, כל שכן דאי לא פליגי הלכה היא (ביצה כד.) בין תלוקין בין לא תלוקין הלכה כמותו (ע"ז לב:). גמרא גמור זמורתא תהא. משל שוטים הוא כמו (צ"מ מ:) זכו חכין מגרי ליקרי, כך גמרא גמור אומר לתלמיד שוטה למוד הן אמת הן שיכוש ויאמ לך לומר ולעיר (ביצה כד.) בתמיה, תניי תלמידי של רב יוסף וקא"ל אתה מלמדני לומר הלכה כמותו ותמא לומר בעלמא דאי אין תולקין הלכה למה לי (ע"ז שם). **אבל לא בחבל.** שמא ישתמש שם עולמית (שם). **חבל דעלמא.** שתמשתו לכך ואינה לשיתם שמא ישתמו שם (שם). **חבל דגרדי.** שאינו רגיל למילוי מים תמיד (שם). **לא יהא קושרו.** דהוי קשר של קיימא, אלא ענבו. ולא גזרינן עניבה אטו קשירה (שם). **כורך עליו.** כריכה בעלמא (שם). **שלא יענבנו.** גזירה משום קשירה הוא אלא ועשוק בכך (שם). **עניבה גופא קשירה היא.** ומייתין עליה משום אב מלאכה (ערובין צז. קב:). **כלי קיואי.** קנה של אורגים (לקמן קמ:). אין ולאו ורפיא בידיה. לא היה מחזיק בדבריו לא לאיסור ולא להיתר, פעמים שאמר הן ופעמים שאמר לא, ורפיא בידיה, ולא היתה מוחזקת סורלאה זו בידו (קדושין סה.) אי: תמלא אמר אין ומחזי דאמר לא, רפוי היה הדבר בידו, שלא היה יודע טעמו של דבר יפה (ב"מ יד:). **הטומן לפת.** להשתמר בקרקע, שכן דרכו (לעיל ג:) אי: להלגיע (ערובין עח.). **אם היו מוקצת עליו מגולין.** משום ניטלין בשבת נקט לה ולאו משום מידי אחריתא, דאי אין מוקצת עליו מגולין אין לו במה לאוחזה אח"כ מחזי העפר בידים (לעיל ג:). **לא משום כלאים.** כלאי הכרם (ערובין שם) **דאין זו שעילה** (לעיל נא.). **ולא משום שביעית.** אם שנה שביעית היא (ערובין שם). **ולא משום מעשר.** דמימא בטלה לה אגב קרקע והכי הוא כלקוטה ממתלה ויאכל לריך לעשר על הטופח שמא יתוסף, ואם היה תוסף למעשר לריך לעשר את תוספתו, ליכא למיחש להכי, דלא נשרש (ערובין שם). **וחלבי שבת.** של תמיד של בין הערבים (סוכה נד:).

לעזי רש"י

פיישול"א. רצונה. אינשובל"ש. כְּבָדִים (של מתקן אריגה). טריוטר"ש [טרלייר"ש]. מתקני אריגה.

רב נסים גאון

יש לו להחליף יחליף אין לו להחליף ישלשל בבגדיו. בבראשית דר' הושעיא [פרשה יא] משכחת לה, ומפרש בתוספת' ויברך אלהים את יום השביעי, ברכו בעטיפה. ר' הונא אמר צריך להחליף, אבין בן חסדאי אמר צריך לשלשל. ר' ירמיה ור' זעירא אמרו צריך לשלשל.

רבינו חננאל

בשעה שנפסקה השנייה, בפסיקה שנייה טהר מן המדרס שהיה טמא ופרחה אותה הטומאה, אבל דומה כאלו נגע באותו ראשון שהיה טמא מדרס ונמצא זה השני טמא מגע מדרס. ואליבא דרבנן איזו אזן שנפסקה תחילה בין הפנימית בין החיצונה ונפסקה שנייה אחריה כך דינה. אבל אליבא דר' יהודה אם נפסקה החיצונה מאלתר טהר, אבל אם נפסקה פנימית תחילה הרי היא בטומאתו, וכשתיפסק החיצונה טהור מן המדרס, ולא יכלת לאוקומה הא מתניתין אליבא דר' יהודה. ולפום הדין פירושה דחזקיה ור' יוחנן בסנדל שיש לו ב' אזנים, דקאמר מ"ש ראשונה אי מיפסקא אינו טהור דהא קיימא שנייה, אי אמרתחיצונה נפסקה תחילה הרי טהור מאלתר, ואי אמרת פנימית נפסקה תחילה (הכי) [היכי] מקשי ליה שנייה נמי אי מיפסקא לא ליטהר דהא קיימא ראשונה, ומ"ש פנימית בדקיימא לר' יהודה. אלא הכין אליבא דר' יוחנן איכא לאוקומה להאי בעיא כי ראשונה לר' יוחנן בסנדל שיש לו ד' אזנים וכו', מימרא באזניו החיצונות בלבד, דאי מפסקא חדא סמיך על חבריתה, והכי קאמר מאי שנא ראשונה דהא קיימא שנייה. ומקשינן שנייה נמי הא מתקנה ראשונה, [ודוקא] אי פסקי תרוייהו

יא א מיי' וסמג סס טוש"ע סס סעיף ד:
יב ב מיי' סס הלכה ב טוש"ע שם סעיף ג:
יג ג מיי' סס הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה:
יד ד ה מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ז:
טו ו ז מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ח:
טז ח מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ז:
יז ט מיי' פכ"ג מהל' שבת [הלכה כב] סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שב סעיף ג:
יח י מיי' פ"ל שם הל' ג יט פ"ם מהל' דעות הל' ט סמג עשין ל טוש"ע א"ח סי' רסב סעיף ב:
יט כ מיי' פכ"ד שם הלכה ט סמג שם ולאוין סה טוש"ע א"ח סי' שו סעיף ג:
כ ל מיי' שם הל"ה טוש"ע שם סעיף ו:

טהר. א"ל ר' יוחנן לחזקיה דאמרת לן פנים חדשות באו לכאן, כיון דתרוייהו איפסיקו בתר דאיתמי ליה אע"ג דחדא חדא איתקנא, ההוא תיקונא חדש הוא וכמאן דליתיה דמי. והכא נמי לענין כל כלי בעלי בתים, כיון שנקבן נקבין הרבה עד שהגיע לשיעור הוצאת רמון, אע"ג דמיתקני, כיון דפנים חדשות אתקינו טהר. והכין נמי לענין פרץ אמה וגדרה כו'. ואמר חזקיה על ר' יוחנן ליח דין בר אנש אלא מלאך הוא. איכא דאמ' כגון דין בר אנש. ומאן דליתיה הכי כבהמה הוא כנגד זה. **קושרי דלי בפסיקא.** אע"ג דאית ליה ב' אוני שרי ליה להתירן לתרוייהו, ולא אמרינן דחד מינייהו בטילה. וכן קדירה של חבשיל מותר להתירה ואע"ג דאית לאורוקי המרק מן השלבא. מותר להתירה. **קושרין דלי בפסיקא,** שהוא אבנט מפני שאינו קשר [של] קיימא. אבל לא בחבל, אוקימנא בחבל הגרדי ומשום גזירה. ור' יהודה מתיר, סבר חבל דגרדי אי קטיר ליה בדלי קשר של עראי הוא, ולאורתא שרי ליה מן הדלי משום דבעי ליה למלאכתו, לפיכך כיון שאינו קשר של קיימא שרי, ולא גזרי חבל דגרדי אטו חבל דעלמא. ורמינן עלה איני דגזרי רבנן, הא דתנן חבל דלי שנפסק לא יהא קושרו אלא ענבו, ר' יהודה אומר כורך עליו פונדא וכו', ולא קא גזרו רבנן עניבה אטו קשירה. ושנינן קשירת חבל דגרדי בחבל דעלמא מיחלף לפיכך גזרינן, אבל עניבה בקשירה הכיראא רבה היא לפיכך לא גזרינן. לר' יהודה נמי דאסר בעניבה, לאו משום דגזר עניבה אטו קשירה, אלא משום דסבר עניבה קשירה מעילא היא. והאי דאמרינן בלולב הגזול כו' ובפרק המוצא תפילין דר' יהודה סבר עניבה קשירה מעילא היא, הכא עיקרה. ודרבא נמי קימא בחבל דגרדי דמתח ביה דלא קטר ליה קשר של קיימא. כלי קיואי הן כלי אומנות האורג כגון האכסן והכבד שהיריעה תלויה בו מלמעלה, והכבד שפשוטה עליו מלמטה מותר לטלטלן בשבת. אבל העמודים התקועין בארץ אע"פ שכשעוקרן אינו מתכרין לעשות גומא, והגומא ממילא קא מיגליא, אעפ"כ אסור ליטלו בשבת גזירה דילמא אתי לאשוויי גומות. ואע"ג כי הלפת וצנון הטמונים תחת הגפן, אם היו מקצת עליו מגולין ניטלין בשבת, ולא גזרינן דילמא אתי לאשוויי גומות. אבל בית דקיפה ליה בגומות, לפיכך לא גזרינן. אבל בית דקיפה אתי לאשוויי גומות. **אדם** אחד מקפל הכלים מלילי שבת לשבת ובשבת מצפרא לפנא (ולשבת אחרת) [אבל לא לשבת אחרת], אבל שנים אין מקפלין כלי אחד דהוה ליה כמעשה אומן. ואחד נמי אינו מקפל אלא כלים חדשים אבל ישנים לא דקיפולן מחזירן כחדשים ונמצאת כי היא מלאכה. וצבועים נמי פאכה צבועיהו בדלא מקפלן משום הכי כמלאכה הוא חשוב. וכי אמרינן שמקפל אדם מתחלת יום שבת לסופו בשאין לו בגדים אחרים להחליף, אבל יש לו להחליף אינו מקפל.

קיג: ואלו קשרים פרק חמשה עשר שבת

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. כגון מקח וממכר וחשבונות: **הרהור מותר.** להרהר בלבו כך וכך יציאות אני צריך להוציא על שדה זו: **אם יכול להניח רגלו ראשונה.** שעקר מגד זה להניח לגד זה: **קודם שתעקר שניה.** שאין רחבה יותר מכדי פסיעה ורגלו אחת לגד זה ושניה לגד זה: **מותר.** אף לדלג ולעקור את זו קודם שנחה ראשונה: **אסור.** לקפוץ: **ליקף.** למקום שהאמה כלה שם: **ליעבר.** שיעיס רגלו במים: **זימנין דמיתווסן מאניה.** יסורו במים: **שפיר דמי.** לדלג: **מהו לפסוע פסיעה גסה.** מי עבר משום מעשה דרכיך [ישעיה נח]. פסיעה גסה יותר מאמה פסיעה ביצונית אמה: **קידושא דבי שמאי.** השותה מיין של קידוש בלילי שבתות: **מהו לאכול אדמה.** ארזיל"א בלע"ז. מי גזרו בה משום שחיקת סמנים כשאר רפואה או לא: **שהיא מלקה.** מביא לידי חולי: **מבשר אכולין.** שמתו שם בגולה: **שקלים ורמשים הא ודאי אתמחויי אתמחו.** ולא נעשו עפר: **אלא כיון דמלקי.** גזור בה משום אוכל שקלים ורמשים: **קדחו ליה תחלא.** נקלטו השחלים באדמה וגדלו במעיו וגגעו בלבו ומת: **שמנותיך.** וכי ערומה היתה אלא שמלות מיוחדות והיינו דשבת: **ותרד הגורן והדר ותעש.** שם סכה ולבשה שמלות נאות שלא יפגשו בה כשהיא מקושטת ויאמרו זונה היא: **שמואל.** שהיתה שכינה קוראה לו מתוך ההיכל ולא היה יודע מי קורא לו וכתיב התם ויבן עלי כי ה' קורא לנער ויאמר לו לך שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך והוא לא רצה להזכיר השם שמא אין זו שכינה: **בני אדם המהוגנין.** שבקולריס לילך עמהם: **לישאל בנערה.** כל נערות שרואה היה דרכו לישאל מי הן ש"כ משתכל בהן היה: **שני שבלין לקטה.** כשהיא רואה שני שבלין שנפלו מן הקולריס לוקטתן אבל אלא שוכבות יחד אין לוקטתן דהכי היא מתניתין (פאה פ"ו משנה ה) שני שבלים לקט ג' אינו לקט: **עומדות.** שבלים עומדות שאכה בוצע לוקטת מעומד דשכחת קמה נמי הוי שכחה: **נופלות.** אומן שנשרו מן הקולריס לוקטת מיושב ואינה שחה ליטלן משום צניעות: **רמז רמז לה.** רוח הקדש נזרקה בו: **מלד הקולריס.** כל הקולריס הפסיקו בינו לביה ולא הושיבה בתוכם או אללו. רוח הקדש נזרקה בו וגרמו שמלכות בית דוד היולאת משניסה עתידה ליחלק דאילו יסבה בתוכם לא היה זה רמז הפסקה בין שניהם: **ואכלו ותשבע.** לשון עושר הוא. דוד שלמה וחזקיה כתיב בהן עושרם שהיו מביאים להן כל מלכי ארץ מנחה: **אהורייריה.** ממונה על הסוסים ופרדות שלו: **ותחת כבודו.** לאיידי דאייתי בקרא בפלוגתא דרבי יוחנן ור"א ורבי שמואל בר נחמני נקטיה להאי הכא: ס"ג **רבי יוחנן אומר תחת כבודו ולא כבודו ממש רבי יוחנן לטעמיה דר"י קרי למאניה מכבדותי רא"א תחת כבודו ממש ר' שמואל בר נחמני אומר תחת כבודו כשריפת בני אהרן כשריפת בני אהרן.** בגדיהם של חיילותיו של סנחריב יקד יקוד ולא בגדיהם נשרפו ור"א משמע ליה תחת לשון חליפין כמו יטלם תחת הטור (שמות כא) משום דר"א לא קרי למאניה מכבדותיה לכך ע"כ כבודו היינו גופו וה"ק כבודו ממש ישרף ותחתיו יהא אפר ושריפה כיקוד אש ורבי שמואל משמע ליה תחת כר' יוחנן וכבודו כר"א הלכך קרא כר' יוחנן מילדש ותחת כבודו נשרף ולא כבודו ממש והאי כבודו גופו הוא והלכך כשריפת בני אהרן שריפת נשמה וגוף קיים כדאמרינן בסנהדרין בד' מיתות (ד' נב.): מגיין

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. (א) ב)דבור אסור הרהור מותר בשלמא כולהו לחיי אלא שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול מאי היא כי הא דאמר רב הונא אמר רב ואמרי ליה אמר ר' אבא אמר רב הונא היה מהלך בשבת ופגע באמת המים אם יכול להניח את רגלו ראשונה קודם שתעקר שניה מותר ואם לאו אסור מתקיף לה רבא היכי ליעביד ליקף קמפיש בהילוכא ליעבר זימנין דמיתווסן מאני מיא ואתי לידי סחיטה אלא ג)בהא כיון דלא אפשר שפיר דמי אלא כדבעא מיניה ר' מר' ישמעאל בר' יוסי ד מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת ה"ל וכי בחול מי הותרה שאני אומר ג)פסיעה גסה נוטלת ג)אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ומהדר ליה בקידושא דבי שמשי בעא מיניה ר' מר' ישמעאל בר' יוסי מהו לאכול אדמה בשבת א"ל וכי בחול מי הותרה שאני אומר אף בחול אסור מפני שהוא מלקה ז)אמר ר' אמי כל האוכל מעפרה של בבל כאילו אוכל מבשר אבותיו וי"א כאילו אוכל שקצים ורמשים דכתיב [1]וימח את כל היקום וגו' אמר ריש לקיש ח)למה נקרא שמה שנער שכל מתי מבול נגערו לשם א"ר יוחנן למה נקרא שמה מצולה שכל ט)מתי מבול נצטללו לשם [וי"א כאילו אוכל] שקצים ורמשים והא ודאי איתמחויי איתמחו אמרי (ג) כיון דמלקי גזרו ביה רבנן דהא ההוא גברא דאכל י)גרגישתא ואכל תחלי וקדחו ליה תחליה בלביה ומית [2]ורחצת וסכת ושמת שמלותיך א"ר אלעזר אלו בגדים של שבת [3]תן לחכם ויחכם עוד אמר רבי אלעזר זו רות המואביה ושמואל הרמתי רות דאילו נעמי קאמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך וירדת הגורן ואילו בדידה כתיב [4]ותרד הגורן והדר ותעש ככל אשר צותה חמותה שמואל דאילו עלי קאמר ליה [5]שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך ואילו בדידי' כתיב ביה [6]ויבא ה' ויתיצב ויקרא כפעם בפעם שמואל שמואל ויאמר שמואל דבר כי שומע עבדך ולא אמר דבר ה' [7]ותלך ותבא ותלקט בשדה אמר רבי אלעזר שהלכה ובאת הלכה ובאת עד שמצאה בני אדם המהוגנין לילך עמהם [8]ויאמר בועז לנערו הנצב על הקוצרים למי הנערה הזאת וכי דרכו של בועז לשאול בנערה אמר ר' אלעזר דבר חכמה ט) ראה בה שני שבלין לקטה שלשה שבלין אינה לקטה במתניתא תנא דבר צניעות ראה בה עומדות מעומד נופלות מיושב [9]וכה תדבקין עם נערותי וכי דרכו של בועז לדבק (7) עם הנשים א"ר אלעזר כיון דחזא [10]ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה אמר שרי לאידבוקי בה [11]ויאמר לה בועז לעת האוכל גשי הלום א"ר אלעזר רמז רמז לה עתידה מלכות בית דוד לצאת ממך דכתיב ביה הלום שנאמר [12]ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר מי אנכי אדני ה' ומי ביתי כי הביאתני עד הלום [11]וטבלת פתך בחומץ א"ר אלעזר מכאן שהחומץ יפה לשרב ר' שמואל בר נחמני אמר רמז רמז לה עתיד בן לצאת ממך שמעשיו קשין כחומץ ומנו מנשה ותשב מצד הקוצרים א"ר אלעזר מצד הקוצרים ולא בתוך הקוצרים רמז רמז לה שעתידה מלכות בית דוד שתתחלק ויצבט לה קלי ותאכל אמר רבי אלעזר ותאכל בימי דוד ותשבע בימי שלמה ותותר בימי חזקיה ואיכא דאמרי ותאכל בימי דוד ובימי שלמה ותשבע בימי חזקיה ותותר בימי רבי ט)דאמר מר אהורייריה דרבי הוה עתיר משבור מלכא במתניתא תנא ותאכל בעולם הזה ותשבע לימות המשיח ותותר לעתיד לבא: [13]ותחת כבודו יקד יקוד כיקוד אש ט)א"ר יוחנן ותחת כבודו ולא כבודו ממש ט)ר' יוחנן לטעמיה דר' יוחנן קרי למאניה מכבדותי ר"א אומר ט)ותחת כבודו תחת כבודו ממש ר' שמואל בר נחמני אמר תחת כבודו כשריפת בני אהרן ט)מה להלן שריפת נשמה וגוף קיים אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים א"ר אחא בר אבא אמר רבי יוחנן

שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. פי' בקונטרס כגון מקח וממכר ואין נראה לר"ת דהא כבר נפקא ממגילת חפצך אלא אומר ר"ת כדאמר בויקרא רבה (פ' לד) ר"ש בן יוחי הוה ליה אימא סבתא דהות מיסתעיא סגיא[א] אמר לה אימא שבתא הוא שתקה משמע שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול ובירושל' אמרי' בטורח התירו בשאלת שלום בשבת: ואפילו

תורה אור השלם

1 וַיִּמַּח אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד בְּהֵמָה עַד רֶמֶשׂ וְעַד עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמָּחוּ מִן הָאָרֶץ וַיִּשָּׁאֶר אַךְ נֹחַ וַאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּבָה: בראשית ז כג

2 וְרָחַצְתָּ וְסַכְתָּ וְשַׂמְתָּ שִׂמְלֹתַיִךְ עָלַיִךְ וְיָרַדְתְּ הַגֹּרֶן אַל תּוֹדְעִי לָאִישׁ עַד כַּלֹּתוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת: רות ג ג

3 תֵּן לְחָכָם וְיֶחְכַּם עוֹד הוֹדַע לְצַדִּיק וְיוֹסֵף לֶקַח: משלי ט ט

4 וַתֵּרֶד הַגֹּרֶן וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוַּתָּה חֲמוֹתָהּ: רות ג ו

5 וַיֹּאמֶר עֵלִי לִשְׁמוּאֵל לֵךְ שְׁכָב וְהָיָה אִם יִקְרָא אֵלֶיךָ וְאָמַרְתָּ דַּבֵּר יְיָ כִּי שֹׁמֵעַ עַבְדֶּךָ וַיֵּלֶךְ שְׁמוּאֵל וַיִּשְׁכַּב בִּמְקוֹמוֹ: שמואל א ג ט

6 וַיָּבֹא יְיָ וַיִּתְיַצֵּב וַיִּקְרָא כַּפַּעַם בְּפַעַם שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל דַּבֵּר כִּי שֹׁמֵעַ עַבְדֶּךָ: שמואל א ג י

7 וַתֵּלֶךְ וַתָּבוֹא וַתְּלַקֶּט בַּשָּׂדֶה אַחֲרֵי הַקֹּצְרִים וַיִּקֶר מִקְרֶהָ חֶלְקַת הַשָּׂדֶה לְבֹעַז אֲשֶׁר מִמִּשְׁפַּחַת אֲלִימֶלֶךְ: רות ב ג

8 וַיֹּאמֶר בֹּעַז לְנַעֲרוֹ הַנִּצָּב עַל הַקֹּצְרִים לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת: רות ב ה

9 וַיֹּאמֶר בֹּעַז אֶל רוּת הֲלוֹא שָׁמַעְתְּ בִּתִּי אַל תֵּלְכִי לְלַקֶּט בְּשָׂדֶה אַחֵר וְגַם לֹא תַעֲבוֹרִי מִזֶּה וְכֹה תִדְבָּקִין עִם נַעֲרֹתָי: רות ב ח

10 וַתֹּאשֶׁן קוֹלָן וַתְּבַכֶּינָה עוֹד וַתִּשַּׁק עָרְפָּה לְחֲמוֹתָהּ וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ: רות א יד

11 וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּעַז לְעֵת הָאֹכֶל גְּשִׁי הֵלֹם וְאָכַלְתְּ מִן הַלֶּחֶם וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקֹּצְרִים וַיִּצְבָּט לָהּ קָלִי וַתֹּאכַל וַתִּשְׂבַּע וַתֹּתַר: רות ב יד

12 וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי יְיָ וַיֹּאמֶר מִי אָנֹכִי אֲדֹנָי אֱלֹהִים וּמִי בֵיתִי כִּי הֲבִיאֹתָנִי עַד הֵלֹם: שמואל ב ז יח

13 לָכֵן יִשְׁלַח הָאֲדוֹן יְיָ צְבָאוֹת בְּמִשְׁמַנָּיו רָזוֹן וְתַחַת כְּבֹדוֹ יָקֹד יִקֹּד כִּיקוֹד אֵשׁ: ישעיהו י טז

לעזי רש"י

ארזיל"א. חומר, טין.

מוסף תוספות

א. בשבתא. תוס' הכא"ש.

רב נסים גאון

ורחצת וסכת ושמת שמלותיך. אמר ר' אלעזר אלו כלים של שבת. בגמ' דפיאה גרסי בני מערבא (פרק ח) אמר ר' חנינא צריך אדם שיהא לו שני עיטופין אחד לחול ואחד לשבת, מה טעם שנאמר (רות ג) ושמת שמלותיך עליך וכי ערומה הייתה(ת)? אלא אלו בגדי שבת. כדדרש ר' שמלאי בציבורא בכון חבירא לקיבלוה, אמרו ליה ויי לנא כעטיפתנו בחול כך עטיפתנו בשבת. אמר להם אעפ"כ אתם צריכין לשנות. מה שריפת בני אהרן שריפת נשמה וגוף קיים. משכחת לה בסנהדרין בפרק ד' מיתות [דף נב] תניא אבא יוסי בן (ראסי) [דוסתאי] אומר ב' חוטין של אש יצאו מבית קודש הקדשים ונחלקו לד', ונכנסו ב' בחוטמו של זה וב' בחוטמו של זה ושרפוה. והכתיב ויקרא י ותאכל אותם, אותם ולא בגדיהם.

כא א מיי' פכ"ד מה' שבת הלכה ד סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכ סעיף ח:

כב ב מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע א"ח סי' שו סעיף ח:

כג ג (מיי') סמג שם טוש"ע א"ח סי' שח סעיף ג:

כד ד [מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' ח]:

כה ה טוש"ע שם סעי' ח בהג"ה:

הגהות הב"ח

(א) גמרא כדיבור של חול דבר דבור אסור: (ב) שם אימחויי אימחו אלא יין: (ג) שם אמר ר' אליעזר דבר אכמה. נ"ב פירוש דבר הלכה וכן איתא בפרק בתרא דנדה דף סט ע"ב שאם דברי חכמה ומפרש הלכה: (ד) שם דרכו של בועז (לדבק) תא"מ וכ"כ ס"א לדבר:

מוסף רש"י

מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת. שנאמר (ישעיה נח) אם תשיב משבת רגלך (ברכות ה). בקדושא דבי שמשי. שהוה כוס של קידוש בשבת בגילה (ברכות מג) לילי שבת קרי בי שמשי בכל דוכתא, מפני שבין השמשות שלו חלוק מכל ימים והולכך להזכירו בכמה מקומות (לעיל פו) ומלאה בעיני לפי שבין השמשות שלו שוב בפי כל והכל מלדים אליו לגמור מלאכתן עד שלא תחשך, קרו לה בי שמשי (כתובות קג). כאילו אוכל שקצים ורמשים. של מבול (זבחים קיג). למה נקרא שמה מצולה. דכתיב (ישעיה מד) האומר לצולה חרבי (זבחים שם). אהורייריה. שומר סוסין (ב"מ פה.). תחת כבודו ולא כבודו ממש. דכבודו ממש משמע בשרו וגופו, תחת כבודו משמע תחת הגוף והבשר, כלומר נשמה שבתוך הגוף, והשתא אמר תחת כבודו ולא כבודו ממש נשמה שבתוך הגוף, אלא האי כבודו היינו בגדיו, דתחת בגדיהם נשרפו, וכי הא דר' יוחנן וכו', דכל הגוף נשרף תחת הבגדים, ולא נרסינן תחת כבודו ולא תחת כבודו ממש, דמשמע דמקרא נפקא לזה דהאי תחת כבודו לא תחת כבודו ממש, ומהיכא תיפוק ליה האי, אלא השתא דדרשא בעלמא דרש ליה (סנהדרין צד.). תחת כבודו ממש. תחת גופו ממש, שהגוף קיים ונשמה נשרפת (שם).

רבינו חננאל

דיבור שאסור בשבת מפורש בפרק שואל אדם מחבירו. ודר' זירא אמר רב, ואמרינן לה א"ר אבא אמר רב הונא אידחיא לה מדרבא. והיכא דלא ניחא ליה לאוקופי דלא לאפושי הילוכא, ולא ניחא ליה למיעבר במיא, דלא ליתוסי מאניה ואתי לידי סחיטה, קפץ ליה לאמת המים ושרי. אלא אוקימנא שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול, אלא כדי שיניח רגלו ראשונה קודם שתיעקר שנייה, ולא יהא מנהגו שיהיו פסיעותיו גסות בשבת.

מסורת הש"ס

א) [נקמן קנ.], ב) ברכות מג: תענית י:, ג) [פסחים מב.], ד) [חגיגה קיג:], ה) [שם ע"ש]

פלוגתא דר"י ור"ל מהופך], ז) נ"ל מימי עולם, ז) פי' טיט נקי [ע' פרש"י יומות קו: וכב"מ מ. ד"ה גרגיסתא וכפרש"י כתובות ס: ד"ה גרגיסתא], ח) נ"מ פה., ט) סנהדרין לד., י) סנהדרין שם [נ"ק לא.]:], כ) [סנהדרין לד. וע"ש ומלאה לישב], ל) [סנהדרין נב.], מ) [דוד דה"א כט, שלמה מ"א ג, חזקיה דה"ב לב],

מגיין

מניין לשינוי בגדים. שהוא דרך כבוד לפני המקום: ונגש בגדים אחרים והוליא את הדשן. הזקיקו הכתוב לנגוס בגדים פחותים בשעת הוצאת הדשן שאינה עבודה חשובה כדי שלא ימאסו בגדיו החשובים שעובד בהן עבודת אכילה ושתיה כגון קיטור וניסוך: **ופא"ר דבי ר' ישמעאל.** בדרשא דהאי קרא:

בגדים שבישל בהם קדירה לרבו. דומיא דהוצאת הדשן: **אל ימזוג בהם כוס לרבו.** לפיכך הוזקק לנגוס בגדים פחותים: **רבב.** שומן וחלב: **חייב מיתה.** שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו: **משניאי.** שממאסין עצמן בעיני הבריות והבריות אומרים אוי להם לגומדי התורה שהם מתוסים: **רבד אימר.** שכתם זרע (לשון מרבדים רבדתי ערשי (משלי ז) ריפדתיו וקישטתיו בבשמים מייגי המכניסים תאוה ותזקק לי: **בגלימא.** שהוא עליון אפי' רבב: **בלבושא.** שהוא תחתון רבד אין רבב לא: **על המרדעת.** של חמור: **חוזק.** כל דבר חוזק לענין טבילה (ב) דקפיד עליה וכל חציצה שמקפיד עליו חוצצת: **תנן התם.** במסכת מקוואות ונקט לה (ג) משום דבעי למימר של בגאים כו' לומר שדרך תלמיד חכם מקפיד על לבושיו: **משני לדדין.** שהיה בו הרבה עד שנבלע בבגד ונראה לגד שני: **מרדעת מלד אחד או מב' לדדין.** לר' ישמעאל דאמר בבגד מלד אחד מרדעת מאי אמר בה: **ר' יוסי אומר של בגאים.** פליג אדר' יהודה ואמר לר' ישמעאל בגד של בגאים דהיינו תלמידי חכמים שמקפידין על לבושיהן מלד אחד ושל בור מב' לדדין: **שמחזירים לו אבידה בטביעות עין.** כיון שאמר אני מכירה אע"פ שאינו נותן בה סימן כדאמר בחלו מציאות (ב"מ כג.): **המקפיד על חלוקו להופכו.** לובשו כשהוא הפוך מקפיד עליו והופכו שמקפיד עליו שלא ירחו התפירות המגונות ואימרי החלוק: **בכל מקום.** בכל הש"ס ואפי' במסכת כלה דלא רגילי בה אינשי וזה נתן לבו וגרסה. מסכת כלה ברייתא היא כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה: **פ"ח שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו.** כדאמר בפרק ז' דיומא (דף עב.): כתוב ג' אומר ועשית לך ארון עץ (ב) וכתוב אחד אומר ועשו ארון עצי שטים וגו' (ג): **למיטרח בריפתיה.** דבר שאינו יכול לטרוח בו וחייו תלויין בו: אם יודע להשיב במסכת שהוא עוסק בה ממנים אותו פרנס באתריה: **ואם בחולי פגויה.** דקאי בהא מסכת ומהדר במסכת אחריתי: **אלו כלים האוליירין.** הא דתנן בגאין מלד אחד היינו כלים של אוליירין בגאים שיש להם בני אדם משוכים בגאתם מן המרכז ומקפידים על טינוף מעט. ובגאים לשון בי בני (לעיל דף לג.): **למימרא דחיורי גינהו.**

ואפילו במסכת כלה. פי' בקונטר' דלא רגילי בה אינשי והוא נתן לבו לגורסה ובקדושין פי' לגריעותא בפרק האיש מקדש (דף מט.): גבי ע"מ שאני תלמיד (ד) אין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא אלא כל שבאלין אותו דבר הלכה ואפי' במסכת כלה ופי' בקונטרס אפי' במס' כלה שהיא קלה ונראה דהכא משמע (ואומר) דנקט ליה משום חשיבות שיודע[a] אפי' במסכת כלה דלא רגילי בה אינשי ראוי למנותו פרנס אבל המס[b] קתני דבר אחד מתלמודו משמע אפי' לא למד אלא מסכת כלה[c] ואמר הימנה דבר אחד הרי זה חכם ומיהו בפירוש רש"י דקידושין וכן בפי' רביגו מגגאל אין כתוב בהן דבר אחד מתלמודו וכיגו יאמר מפרש דהאי מסכת כלה היינו דרשות הסדורות מהלכות החג[T] דלאמרינן בלא יחפור (ב"ב כב.). רב נחמן בר יאמר ריש כלה הוה וקאמר איזהו ת"ח שראוי למנותו על הציבור באתריה דלאמר בסמוך בסמוך במסכתי' באתריה כגון שיודע להשיב בכל מקום שישאלוהו באותה מסכת אפי' במס' כלה שרגילין בה ראוי למנותו בעירו[e] אבל בזיר מהכי אין ראוי למנותו והא דהולרך לחזור ולהשמיענו בסמוך אי במסכתיה באתריה אע"ג דבבר השמיענו כאן לפי שרוצה לחלק בין מסכת לכוליה הש"ס[f] והשתא הוי דהכא כי הסוא דקידושין (דף מט.): **הא בלבושא הא בגלימא.** הא דר' יגאי בגלימא דהמשמע בפ' כל היד (נדה דף כ.) גבי שאול בחרת ור' יוחנן אמר אלו כלים האוליירין בגאין ממדינת הים לגמרא דאוקמי מינהו והאמר ר' יגאי הו' לא קשיא הא בגלימא הא בפחורי דר' יגאי בגלימא דהיא סומקי דשמורים לא הוו כדמסיק הכא אבל פחורי הוו אוכמי ולבושא חיורי: [g]**חלבי שבת קריבין ביוה"כ.** אומר ר"י דבכל היכא דקתני תרי שבי דהוו בהדי הדדי אתיא כאחרים דאמרי אין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים בגבד והכי מפרש הש"ס בפ' בתרא דסוכה (דף נד.): ליתקע

מניין לשנוי בגדים מן התורה שנא' [1]**ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים** [6]**ותנא דבי רבי ישמעאל לימדך תורה דרך ארץ בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו** [3]**אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן** [a]**גנאי הוא לת"ח שיצא במגעלים הממטולאים לשוק והא רבי אחא בר חנינא נפיק אמר רבי אחא בריה דרב נחמן בטלאי על גב טלאי** (ה) **ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן** [2]**כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה שנאמר** [2]**כל משנאי אהבו מות** [3]**אל תקרי משנאי אלא משניאי רבינא אמר רבד איתמר ולא פליגי הא בגלימא הא בלבושא ואמר רבי חייא בר אבא אמר ר' יוחנן מאי דכתיב** [3]**כאשר הלך עבדי ישעיהו** [7]**ערום ויחף ערום בבגדים בלואים ויחף במגעלים הממטולאים** [8]**תנן התם רבב על המרדע חוצץ רשב"ג אומר עד כאיסר האיטלקי ועל הבגדים מצד אחד אינו חוצץ משני צדדין חוצץ רבי יהודה אומר משום רבי ישמעאל אף מצד אחד חוצץ בעא מיניה רבי שמעון בן לקיש מר' חנינא מרדעת מצד אחד או משני צדדין אמר ליה זו לא שמעתי כיוצא בה שמעתי דתנן**[1] **רבי יוסי אומר** [3]**של בגאין מצד אחד ושל בור משני צדדין** [7]**ולא תהא מרדעת חשובה מבגדו של עם הארץ מאי בגאין אמר רבי יוחנן אלו תלמידי חכמים שעוסקין בבנינו של עולם כל ימיהן ואמר רבי יוחנן** [8]**איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אבידה בטביעות העין זה המקפיד על חלוקו להופכו ואמר רבי יוחנן** [9]**איזהו ת"ח שממנין אותו פרנס על הציבור** [10]**זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר ואפי' במסכת כלה** [11]**ואמר רבי יוחנן איזהו ת"ח שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו זה שמניח חפצו ועוסק בחפצי שמים והנ"מ למיטרח בריפתיה ואמר רבי יוחנן איזהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום ואומרה למאי נפקא מינה למנוייה פרנס על הציבור אי בחדא מסכתא באתריה אי בכוליה תנויה בריש מתיבתא ר' שמעון ב"ל אמר** [9]**אלו כלים האוליירין הבאין ממדינת הים למימרא דחיורי גינהו והאמר להו רבי יגאי לבניו בני** [7]**אל תקברוני לא בכלים לבנים ולא בכלים שחורים לבנים שמא לא אזכה ואהיה כחתן בין אבלים שחורים שמא אזכה ואהיה כאבל בין חתנים אלא בכלים האוליירין הבאין ממדינת הים אלמא סומקי גינהו לא קשיא הא בגלימי הא בלבושי: ר' ישמעאל אומר מקפלין כו': ת"ר** [4]**עולת שבת בשבתו** [c] **לימד על חלבי שבת שקריבין ביום הכיפורים יכול אף של יוה"כ בשבת ת"ל בשבתו דברי רבי ישמעאל ר' עקיבא אומר** [h]**עולת שבת בשבתו לימד על** [d]**חלבי שבת שקרבים ביו"ט יכול אף ביוה"כ ת"ל בשבתו כשתמצא לומר לדברי רבי ישמעאל נדרים ונדבות קריבין ביו"ט וכי איצטריך קרא ליוה"כ לדברי ר"ע** [m]**נדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט וכי איצטריך קרא למישרא בי"ט אמר ר' זירא כי**

מדמקפידין על רבב שעליהם דאילו סומקי לא מיגנו בטיוף פורתא: **שמא לא אוכה.** ואשב בין אותן שנאמרין בגיהנם שדומין [e] **לשולי קדירה: גילמי.** סומקי: **חלבי שבת.** כגון אברי תמיד של בין הערביים קריבים במוצאי שבת והוא יום הכפורים: **עולת שבת בשבתו.** משמע למידרש בלא וי"ו ומשמע דעולת שבת קריבה בשבת אחרת לימד על חלבי שבת כו': **יכול אף של יוה"כ בשבתו ת"ל בשבתו** ולא בשבת אחרת: **שקריבים ביו"ט.** שחל להיות במוצאי שבת: **נדרים ונדבות.** פלוגתא היא במסכת ביצה (דף יט.) ור' ישמעאל סבירא ליה כמאן דאמר קריבין הלכך כיון דנדרים ונדבות שיכול להמתין ונשחטין בחול ולהקריבן נשחטים ונקרבין ביום טוב קל וחומר בחלבי שבת שנשחטו בדרכן בזמנן ויתותרו הלכך לא איצטריך קרא עולת שבת בשבתו בלא ליום הכפורים: כי

מאני דמתעטפי בהו סומקי הוו. ר' (שמעון) [ישמעאל] סבר חלבין שנתותרו ביוה"כ [אין] קריבין בשבת אבל שנתותרו מן השבת (אין) קריבין ביוה"כ, ור' עקיבא סבר לא של שבת קריבין ביוה"כ ולא של יוה"כ בשבת. וגרסינן ביומא בפרק [טרף בקלפי] א"ר אלעזר משום בר קפרא, אומר היה ר"מ איבריי עולת חול שניתותרו עושה להן מערכה וסודרן אפילו בשבת. ואמרינן למאי איצטריך אפילו בשבת, הא תנינא והיום חמש. א"ר אחא בר יעקב איצטריך, ס"ד אמינא הני מילי היכא דחל יוה"כ למיהוי אחר השבת, דחלבי שבת קריבין ביוה"כ, אבל באמצע שבת אימא לא קמ"ל. אמר רבא מאן [האי דלא] חש לקמחיה, הא בכל יום תנן. [g]השתא הוא בפלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע וכו'.

אמר ר' זירא

---

a) לקמן קיט. [יומא כג.]. b) כרכות מג: ע"ש. c) [עירובין לט. מגילה כח.]. d) [עי' יומא עז.]. e) מקוואות פ"ט משנה ה' ו', ז) מקואות פ"ט מ"ו, ח) תענית י:, ט) קידושין מט:. ט) יומא עב: י) נדה כ:. כ) [ל"ל בשבת וכ"ש בסמוך לקמן במילתיה דרבי עקיבא ומו"ש העמיק מ"ר עולם שבת לימד וכו'], ל) [פסחים לח. ביצה יט. כ: סנהדרין ו.]. מ) [עי' חוס' נעיל כד: ופסחים נט: ד"ה ולא], נ) [בחי"ף פי' דס יבש וכתב הר"ן שהוא מלשון ריבדא דסוסילתא מ"ק כח. ועי' בערוך ערך רבב], ס) [דבריס י:], ע) [שמות כה], פ) [נ"ש יח.], צ) [שיך לעיל במשנה קיג.].

הגהות הב"ח

(א) גמ' בטלאי על גבי טלאי וה"מ בפנאה אבל בגילדא לית לן בה ואמר ר' מיאש: (ב) רש"י ד"ה חוצץ וכו' לענין טבילה היכא דקפיד: (ג) ד"ה תנן התם וכו' ונקט לה הכא משום: (ד) תוס' ד"ה ואפילו וכו' שאני תלמיד חכם אין:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ואפילו כו' והשתא הוי דהכא כי ההוא דקידושין. ועי' תצב"ץ מ"ש סימן לג:

מוסף רש"י

אל ימזוג בהן כוס לרבו. לפי שנתעצל ונתבלבלו בגישול קדירה, אף כאן לענין הוצאת הדשן אין כבוד המלך לגרת בהן שירות אחר (יומא כג.). חייב מיתה. בידי שמים (שרובין צט.). כל משנאי. תורה אמרה להאי קרא בפרשת ה' קנני (שם). ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום. נאחד מן המקומות, ואפילו במסכת כלה. שאין עומק בה, וגריינתא היא וכך היא שויה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה (קדושין מט:). האוליירין. בגגים מתממי מרחקות, ל"ל שם מקום (נדה כ.).

רבינו חננאל

פי' רבב. כגון קורא והילקוטתא הנודע בבבל אל חלבך ונפשא דופת וכיוצא בהם. ת"ח שנמצא רבב על בגדו חשוב ממשניאי התורה שאין בני אדם דביקין בו שלא יתלכלך מלבושם ממנו. רבד מלשון מרבדים רבדתי ערסי [וגו'], פי' דם יבש כדגרסינן בנדה פרק תינוקת ריבדא דכוסילתא, אמר רמי בר אבא האי ריבדא דכוסילתא עד ג' יומין לא חייץ מכאן ואילך חייץ. כל תלמיד [חכמים] שנמצא דם על בגדו מכוער הוא שמא יראה כתם. וזה הדבר אם הוא בטלית שתמכבס בה העליונה הרי זה מכוער, אבל אם הוא [בטלית] שמציע תחתיו, [אומרים] דם מאכולת היא, איפשר דלא הוה ליה טלית אחרת וגנא בה. כדתניא התם הרגה מאכולת תולה, לא הרגה אינה תולה, דברי ר' שמעון בן גמליאל, וחכ"א בין הרגה בין לא הרגה תולה. ארשב"ג לדבריי אין (סוף) [קק] לדבריהם אין סוף, לדבריי אין קץ, שאין אשה טהורה לבעלה, שאין מיטה אלא שיש עליה כמה טיפי דמים, לדבריהם אין סוף וכו'. תנן התם במקוואות פרק ט' אילו חוצצין בכלים הופת והמור כו' עד על המרדעת חוצץ כו'. רבב זהו מאני זפת. הא דתנ' בסיפא דהא מתניתין ר' יוסי אומר של בנאי מצד אחד חוצץ כו', פי' ר' יוחנן בנאין אילו א"ח שעוסקין בבנייני של עולם, וקפדי על רבב שעל בגדיהן לכבסו ולהוציאו כדי שלא יהו מן המשניאין, לפיכך אפילו בצד אחד נראה חוצץ, ולא עלתה לו טבילה. אבל בגדי הבורים אם עבר מצד לצד חוצץ ואם לאו אינו חוצץ, וכן הלכה. וא"ר יוחנן איזהו ת"ח שמחזירין לו אבידה בטביעות עין, זה המקפיד על חלוקו להופכו. וכן אמרו איזהו ת"ח שממנין אותו פרנס על הצבור, זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרה. ואיזהו שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו, מי שמניח חפציו ומתעסק בחפצי שמים. ר"ל אמר בנאין אילו אוליירין הבאים ממדינת הים. ואקשינן למימר

---

g) לכאורה תמוה דהא ר"י ור"ע לא פליגי רק בחלבי שבת אי קריבין ביוה"כ אבל בחלבי חול ליתא מאן דפליג ועי' תוס' שם ד"ה אבל ובמל"מ בפ"ד מהל' מעשה הקרבנות הלכה ג' ודו"ק.

עין משפט נר מצוה

כה א ב מיי' פ"ה מהל' דעות הלכה ט וס"ה מהלכות יסודי התורה הלכה יח:

כו ג מיי' פ"ג מהלכות מקוואות הלכה ד סמג עשין רמח:

כז ד מיי' שם הלכה ג:

כח ה טוש"ע חו"מ סי' רסד סעיף כא:

כט ו שו"ע חו"מ סימן קלו סג"ש:

ל ז טוש"ע יו"ד סימן שנב סעיף ח כ:

לא ח מיי' פ"א מהל' תמידין ומוספין הלכה ז סמג עשין קפ:

לב ט מיי' פ"א מהלכות מגילה הלכה ח י:

תורה אור השלם

1 וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל מָקוֹם טָהוֹר׃

ויקרא ו ד

2 וְחִטְאֵי חֲמַס נַפְשׁוֹ כָּל מְשַׂנְאַי אֲהֵבוּ מָוֶת׃

משלי ח ה לו

3 וַיֹּאמַר יְיָ כַּאֲשֶׁר הָלַךְ עַבְדִּי יְשַׁעְיָהוּ עָרוֹם וְיָחֵף שָׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹת וּמוֹפֵת עַל מִצְרַיִם וְעַל כּוּשׁ׃

ישעיהו כ ג

4 עֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ עַל עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ׃

במדבר כח י

מוסף תוספות

א. בכל מקום. תוס' הרא"ש. ב. פירש לפי הענין דלא בענין שיהא חשוב כולי האי וכו' הלכך. תוס' הרא"ש. ג. שהיא קלה. תוס' הרא"ש. ד. שהיו דורשים בהם לפני המועדות. תוס' הרא"ש. ה. [ד]אם הוא רגיל בה יותר מכל בני העיר ראוי למנותו פרנס על הציבור. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

גגאי הוא לתלמידי חכמים שיצאו במגעלים המטולאים. במס' ברכות בפרק כיצד מברכין על הפירות (דף מג.) תנו רבנן ששה דברים גנאי לתלמידי חכמים, אל יצא כשהוא מבושם לשוק, ואל יצא יחידי בלילה, ואל יצא במגעלים המטולאים בשוק [וכו']. תנן התם על המרדעת חוצץ. עיקר זאת המשנה בפרק ט' ממס' מקואות אלו חוצצין בכלים הזפת והמור כו'. ועל המרדעת חוצץ, רבן שמעון בן גמליאל אומר עד כאיסר האיטלקי. כדאמר אביי לשאר עמא דבירושלים. ומשכחת דברי אביי במס' יומא בפרק אמר להן הממונה (דף לז) דתנן הילני אמו עשתה נברשת של זהב על פתח ההיכל. תאנא בשעה שחמה זורחת ניצוצות יוצאות ממנה ויודעין שהגיע זמן קרית שמע. מיתיבי הקורא קרית שמע כו'. אמר אביי לשאר עמא דבירושלים.

סליק פרק אלו קשרים

רבינו חננאל (המשך)

דכלי אוליירין חיורי גינהו שהזפת מצד אחד נודע בהן, והאמר ר' יגאי לבניה אל תקברוני בלבנים ולא בשחורים אלא באוליירין. אלמא סומקי גינהו. ושנינן המלבושים לבנים הן כגון מני כסותא, והגלימא כגון

קיד: ואלו קשרים פרק חמשה עשר שבת

ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי שבת קריבין ביום הכפורים. הן תקיעה בע"ש קאמר כדפירש בקונטרס אבל יום"כ שחל בשבת לא תקעי במוצאי שבת להודיע שיום"כ הוא קל דאדרבה מתוך התקיעה יהא נראה שהוא חמור דכל תקיעות שתוקעין בע"ש או ע"ט תוקעין[א] בכניסת חמור[ב] ולהכי אמר בסמוך י"ט שחל במוצ"ש מבדילין ולא תוקעין ולא תקעי להודיע דחלבי שבת קריבין בי"ט ומיהו התם דבר ידוע הוא שי"ט קיל הוא משבת והא דפריך עלה בסמוך ואמאי ליתקע כי היכי דלידעי דשרי בשחיטה לאלתר אותה תקיעה אינה אלא להודיע שהוא לילה ולא להודיע שי"ט קל הוא משבת[ג] והא דלא קאמר הכא ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי יום"כ אין קריבין בשבת[ד] דהא כי לא תקעי[ה] נמי מחמת[ו] שבת[ז] ויום"כ שוין אין קריבין של זה בזה אם כן התקיעה אינה מוכחת שלא יהיו קריבין של יום"כ בשבת והא נמי לא בעי למיפרך וליבדל במוצאי שבת דלידעי[ח] דחלבי שבת קריבין ביום"כ[ט] דהא אפי' מבדיל בבית הכנס' ברבים אין פרסום בהבדלה כמו בתקיעה:

וליתקע כי היכי דלידעו דשרי בקניבת ירק. ס"ס דהוה מצי למיפרך אלינא דר' ישמעאל ליתקע כי היכי דלידעו שמלינין את המטות מיום"כ לשבת אלא ניחא ליה למיפרך לכ"ע:

אמר רב יוסף לפי שאין דוחין שבות להתיר. נעיל כי פריך ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי שבת קריבין כו' לא הוה מצי לשנויי הכי דאין זו התרה מה שמתירין להקריבם אלא חומרא הוא שיקטירו האימורים ולא יצאו לידי נותר ויש חומרא בדבר שחייבין להקטירם:

אלא לקניבת ירק. נראה לר"י דאסמכתא בעלמא הוא דאי מדאורייתא ביום"כ נמי ליתסר והא דאמר בפרק כלל גדול (לעיל עג:) האי מאן דקניב סילקא חייב שתים התם מיירי במחובר והכא מיירי בתלוש כדפירש בקונטרס ולא דמי להא דאמר בפרק כלל גדול[י] האי מאן דפריס סילקא חייב משום טומן דהתם מיירי כשעושה חתיכות דקות מאד והכא מיירי כשעושה חתיכות גדולות: **לעולם** למלאכה. וקניבת ירק דבריתא היינו שעושים דק דק דהוי איסור דאורייתא דדמי לטומן מ"ב במחובר: נעיל **ואמאי** ליתקע כי היכי דלידעו דשרי בשחיטה. לא להודיע די"ט קיל אלא להודיע שהוא לילה וכן אומר ר"י מה שתוקעים במוצאי יום"כ אינו אלא להודיע שהוא לילה ואיכילו את בניהם שהתענו וגם להכין סעודת מוצאי יום"כ שהיא כעין י"ט[יא] כמו שיסד הפייטן[יב] אחר גמר מיצוי אכול בדלוי ולצוי ולא כמחזורים שכתוב בהן שהתקיעה זכר ליובל כי למה תוקעין בכל שנה ושנה וכי היה יובל בכל שנה ושנה:

הדרן עלך ואלו קשרים

מוסף רש"י

כהנים זריזין הן. שכולם היו בני תורה וחרדים (לעיל ב.) לכיון שנכנס לעבודה בידוע שלמדוהו הלכות קודש (ערובין קג.). **שלש להבטיל את העם** ממלאכה. כדמפרש בשלהי במה מדליקין (לעיל לח:). **ושלש להבדיל בין קדש לחול.** כשקדש היום לודיע שהשבתה ויש מעתה חיוב שקילה במלאכה (סוכה נג:). **שבות קרובה.** של יו"ט עצמו או של אותה שבת עצמה שנריכה לבו ביום במקדש (פסחים מז.). **תוקעין.** אע"פ שגם היום יו"ט היה ואין בו מלאכה, תוקעין להבדיל ממלאכת אוכל נפש (חולין כו:). **ולא מבדילין.** מפני שהנכנס חמור מן היוצא (שם). **מוצאי שבת.** חל להיות במוצאי שבת (שם). **מבדילין.** לפי שהיוצא חמור מן הנכנס ותקעינה אין כאן (שם).

הדרן עלך ואלו קשרים

מוסף תוספות

א. כשהקל יוצא. תוס' הרא"ש. ב. כגון יו"ט שחל להיות בערב"ש. תוס' הרא"ש. ג. שזהו דבר ידוע. תוס' הרא"ש. ד. ביום"כ שחל להיות בערב"ש, י"ל משו"ה לא הוו צריכי למתקע. ריטב"א. ה. כמו שתוקעים ביו"ט שחל להיות בערב"ש. תוס' הרא"ש. ו. זה יודעים. תוס' הרא"ש. ז. ליום"כ. ריטב"א. ח. דהוי שבת חמור טפי. ריטב"א. ט. דהכי עדיפא לן למפרך טפי, דהוי מלתא דמהניא לשנה זו גופא, י"ל דהבדלה אפי' על הכוס לא עבדא פרסום לרבים, דכל חד וחד מבדיל בביתו. ריטב"א.

רבינו חננאל

כי הוינן בבבל הוה אמרינן הא דתניא יוה"כ שחל להיות ערב שבת לא היו תוקעין, ובמוצ"ש לא היו מבדילין, דברי הכל היא. כלומר מפני מה תוקעין בע"ש כדי להבדיל מן המלאכה, כיון שע"ש יוה"כ הוא אין שם מלאכה שצריכין תקיעה להבטילן. וכן הבדלה כדי להתיר העם למלאכה, וכיון שמוצ"ש יוה"כ אין בו התר מלאכה לפיכך אין צריך להבדלה. וא"ר זירא כי סליקי להתם ואשכחתיה ליהודה בריה דר"ש בן פזי דאומר הא מתניתין ר"ע היא, דלא שני ליה בין שבת ליוה"כ, דהא לא חלבי שבת קריבין ביוה"כ ולא של יוה"כ בשבת, לפיכך לא צריך הכירא בין האי להאי. אלא לר' שמעאל דשני ליה, ליתקע במ"ש ליוה"כ דליהודי הכירא לכהנים להקריב מה שנותר מחלבי שבת. וא"ל ר' זירא אפילו לר' ישמעאל דשני ליה בין שבת ליום הכיפורים, כהנים זריזין הן ויודעין שחלבי שבת קריבין ביוה"כ לפיכך לא בעי תקיעא באבדלתא. איני דכהנים זריזין הן, והתנן ג' להבדיל בין [קודש] לחול. ושנינן הא דתנן להבדיל בין קדש לחול אינה שנויה לגבי כהנים אלא לישראל בלבד, כדאמר אביי התם ביומא לענין נברשת של זהב שעשת הילני על פתח ההיכל להודיע עת ק"ש, דלאו לכהנים איתעביד, אלא לשאר עמא דבירושלים, הכא נמי תקיעה לאו לכהנים היא אלא לשאר עמא דבירושלים. ואקשינן תוב ליתקע בהדי הבדלה לשאר עמא דנידעו דשרי להו קינובת ירק מן המנחה ולמעלה, דהא קי"ל דבשבת אסור לקנב ירק ולהניח לערב משום בורר, ואמרינן [לעיל עד] אמר אביי בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר אבל שלא לאלתר לא יבורר, ובסיפא אמרוה קמיה דרבה, אמר שפיר אמר נחמני. אבל ביוה"כ מותר לברור ולקנב מן המנחה ולמעלה ולהניח (במוצאי) [למוצאי] יוה"כ. ומפרק רב יוסף לפי שאין דוחין שבות להתיר, פי' תקיעה אסורה משום שבות, דדרשי כל מלאכת עבודה יצאו תקיעת שופר ורדיית הפת שהן חכמה ואינה מלאכה ולא דחו שבות לא בשבת ולא ביוה"כ בתקיעה להתיר קניבת ירק. אי הוה איכא מילתא למיסרא משום מלאכה [הוא] דדחי שבות ותוקעין, אבל למישרא קניבת ירק לא דחו שבות ותקעי. **רב** שישא בריה דרב אידי אמר שבות קרובה התירו שבות דחוקה לא התירו. פי' אפילו תימא דוחין שבות להתיר מידי דאית ליה רשות למיעבדיה בקרובה דוחין שבות (משום) להתירו, אבל מידי דרחיק ולית ליה למיעבדיה בקרובה אין דוחין שבות להתירו, וקניבת ירק ביוה"כ [אסורה] לאלתר אלא מן המנחה ולמעלה. **איני** והתנן יו"ט שחל להיות ע"ש תוקעין ולא מבדילין ולאחר שבת מבדילין ולא תוקעין, ואי אמרת רשות קרובה התירו, ליתקע במיעל יו"ט שחל להיות לאחר שבת, כי היכי

מסורת הש"ס

ל) [א מיי' פ"ט מהלכות שבת הלכה כח]:
לד ב) שם הלי' יח יט כ:
לה ג) שם הלכה כח]:
לו ד) מיי' פ"ז מהלכות שביתת עשור הל"ג טוש"ע או"ח סימן תריח סעיף ב:

מוסף רש"י

כהנים זריזין הן. שכולם היו בני תורה וחרדים (לעיל ב.) לכיון שנכנס לעבודה בידוע שלמדוהו הלכות קודש (ערובין קג.). **שלש להבטיל את העם** ממלאכה. כדמפרש בשלהי במה מדליקין (לעיל לח:). **ושלש להבדיל בין קדש לחול.** כשקדש היום לודיע שהשבתה ויש מעתה חיוב שקילה במלאכה (סוכה נג:). **שבות קרובה.** של יו"ט עצמו או של אותה שבת עצמה שנריכה לבו ביום במקדש (פסחים מז.). **תוקעין.** אע"פ שגם היום יו"ט היה ואין בו מלאכה, תוקעין להבדיל ממלאכת אוכל נפש (חולין כו:). **ולא מבדילין.** מפני שהנכנס חמור מן היוצא (שם). **מוצאי שבת.** חל להיות במוצאי שבת (שם). **מבדילין.** לפי שהיוצא חמור מן הנכנס ותקעינה אין כאן (שם).

הדרן עלך ואלו קשרים

מוסף תוספות

א. כשהקל יוצא. תוס' הרא"ש. ב. כגון יו"ט שחל להיות בערב"ש. תוס' הרא"ש. ג. שזהו דבר ידוע. תוס' הרא"ש. ד. ביום"כ שחל להיות בערב"ש, י"ל משו"ה לא הוו צריכי למתקע. ריטב"א. ה. כמו שתוקעים ביו"ט שחל להיות בערב"ש. תוס' הרא"ש. ו. זה יודעים. תוס' הרא"ש. ז. ליום"כ. ריטב"א. ח. דהוי שבת חמור טפי. ריטב"א. ט. דהכי עדיפא לן למפרך טפי, דהוי מלתא דמהניא לשנה זו גופא, י"ל דהבדלה אפי' על הכוס לא עבדא פרסום לרבים, דכל חד וחד מבדיל בביתו. ריטב"א.

רבינו חננאל

כי הוינן בבבל הוה אמרינן הא דתניא יוה"כ שחל להיות ערב שבת לא היו תוקעין, ובמוצ"ש לא היו מבדילין, דברי הכל היא. כלומר מפני מה תוקעין בע"ש כדי להבדיל מן המלאכה, כיון שע"ש יוה"כ הוא אין שם מלאכה שצריכין תקיעה להבטילן. וכן הבדלה כדי להתיר העם למלאכה, וכיון שמוצ"ש יוה"כ אין בו התר מלאכה לפיכך אין צריך להבדלה. וא"ר זירא כי סליקי להתם ואשכחתיה ליהודה בריה דר"ש בן פזי דאומר הא מתניתין ר"ע היא, דלא שני ליה בין שבת ליוה"כ, דהא לא חלבי שבת קריבין ביוה"כ ולא של יוה"כ בשבת, לפיכך לא צריך הכירא בין האי להאי. אלא לר' שמעאל דשני ליה, ליתקע במ"ש ליוה"כ דליהודי הכירא לכהנים להקריב מה שנותר מחלבי שבת. וא"ל ר' זירא אפילו לר' ישמעאל דשני ליה בין שבת ליום הכיפורים, כהנים זריזין הן ויודעין שחלבי שבת קריבין ביוה"כ לפיכך לא בעי תקיעא באבדלתא. איני דכהנים זריזין הן, והתנן ג' להבדיל בין [קודש] לחול. ושנינן הא דתנן להבדיל בין קדש לחול אינה שנויה לגבי כהנים אלא לישראל בלבד, כדאמר אביי התם ביומא לענין נברשת של זהב שעשת הילני על פתח ההיכל להודיע עת ק"ש, דלאו לכהנים איתעביד, אלא לשאר עמא דבירושלים, הכא נמי תקיעה לאו לכהנים היא אלא לשאר עמא דבירושלים. ואקשינן תוב ליתקע בהדי הבדלה לשאר עמא דנידעו דשרי להו קינובת ירק מן המנחה ולמעלה, דהא קי"ל דבשבת אסור לקנב ירק ולהניח לערב משום בורר, ואמרינן [לעיל עד] אמר אביי בורר ואוכל לאלתר בורר ומניח לאלתר אבל שלא לאלתר לא יבורר, ובסיפא אמרוה קמיה דרבה, אמר שפיר אמר נחמני. אבל ביוה"כ מותר לברור ולקנב מן המנחה ולמעלה ולהניח (במוצאי) [למוצאי] יוה"כ. ומפרק רב יוסף לפי שאין דוחין שבות להתיר, פי' תקיעה אסורה משום שבות, דדרשי כל מלאכת עבודה יצאו תקיעת שופר ורדיית הפת שהן חכמה ואינה מלאכה ולא דחו שבות לא בשבת ולא ביוה"כ בתקיעה להתיר קניבת ירק. אי הוה איכא מילתא למיסרא משום מלאכה [הוא] דדחי שבות ותוקעין, אבל למישרא קניבת ירק לא דחו שבות ותקעי. **רב** שישא בריה דרב אידי אמר שבות קרובה התירו שבות דחוקה לא התירו. פי' אפילו תימא דוחין שבות להתיר מידי דאית ליה רשות למיעבדיה בקרובה דוחין שבות (משום) להתירו, אבל מידי דרחיק ולית ליה למיעבדיה בקרובה אין דוחין שבות להתירו, וקניבת ירק ביוה"כ [אסורה] לאלתר אלא מן המנחה ולמעלה. **איני** והתנן יו"ט שחל להיות ע"ש תוקעין ולא מבדילין ולאחר שבת מבדילין ולא תוקעין, ואי אמרת רשות קרובה התירו, ליתקע במיעל יו"ט שחל להיות לאחר שבת, כי היכי

תורה אור השלם

1 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ שַׁבָּתוֹן שַׁבַּת קֹדֶשׁ לַיְיָ מָחָר אֶת אֲשֶׁר תֹּאפוּ אֹפוּ וְאֶת אֲשֶׁר תְּבַשְּׁלוּ בַּשֵּׁלוּ וְאֶת כָּל הָעֹדֵף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד הַבֹּקֶר: שמות טז כג
2 וּיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ: שמות כ ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב מנא תניא נמי הכי מנין ליוה"כ:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דר' יוחנן. ל"ל דרב הונא (ר"ל לגי' הרמב"ם ומ"מ):

רבינו חננאל (המשך)

דנידעו דשרי לשחיטה לאלתר. ועמדה הקושיא ונדחה הא דרב שישא, ואסיקנא אלא מחוורתא כדרב יוסף. וקשי לן בהא שמעתא, הא דאמר רב יהודה בריה דר"ש בן פזי הא מתניתא ר' עקיבא היא, דאי ר' ישמעאל הא אמר חלבי שבת קריבין ביוה"כ ליתקע במ"ש ליוה"כ כי היכי דנידעו (והלבי) [דחלבי] שבת ביוה"כ קריבין. וקשיא לן וכי יש תקיעה במ"ש דאמר ליתקע במ"ש. והיו מן החכמים מפרשין ואמרי' האי גירסא מאן דגריס ליתקע טעותא הוא, אלא הכי קאמר, דאי ר' ישמעאל היא נבדיל כי היכי דלידעו דחלבי שבת קריבין ביוה"כ. וסמכי' בתלמוד א"י דגרסינן ר' זעירא בשם ר' חסדא יוה"כ שחל להיות ע"ש אין תוקעין, לאחר שבת אין מבדילין. אימא כר"ע, ברם כר' ישמעאל מבדיל שכן חלבי שבת קריבין ביוה"כ. א"ר זעירא קומי ר' מנא אפילו כר' ישמעאל לא יבדיל כלום הוא אלא להתיר דבר שהוא אסור אילו הקטיר חלבי שבת בשבת שמא אינו מתיר. ופירוקא דר' זירא בתלמודא דילן היינו טעמא דלא מבדילינן משום דכהנים זריזין, ספי עדיף. וטעמא דרב שישא בריה דרב אידי נמי איגליא לן מהתם, דגרסינן התם א"ר ישמעאל אחוי דר' ברכיה ויבדיל שכן הוא מותר להדיח כבשים ושלקות, כלומר דברים שאסורים בשבת ומותרים ביוה"כ. ומשני לא מן המנחה ולמעלן מותר [להדיח דאלמא (שבת דחוקה) [שבות רחוקה] היא. ויבדיל מן המנחה ולמעלה. ושנינן מה נפשך כוס אין כאן נר אין כאן. במה מבדילין א"ר אבין בתפילה. **וראינו שפירש בה רבינו האיי הגאון נר ישראל יהיה ויפרה לעד, האי קושטא קושטא היא,** מיהו מחויא מילתא דבערב יוה"כ נמי הות תקיעה להבטיל העם מן המלאכה ולהבדיל בין קודש לחול. ובערבי יו"ט נמי איכא טובא, אלא מיהו כד הוי ערב יוה"כ ועיו"ט חול. אבל כד הוי קודש לא תקעינן. ואע"ג דלא מיפרשא בתקיעות

מסורת הש"ס

ח) סוכה נד:, ב) [נעיל כ. וש"נ], ג) סוכה נג:, ד) יומא לז:, ה) [נפסחים מז.], ו) מוגן כו:, ז) [נעיל לז:], ח) [דף קטו:], ט) [ויקרא נז], י) [דף עד: וש"ל מוס' ד"ה הלי מלבן], יא) [וגי' מוס' לקמן קז: ד"ה אבל לא כו'], יב) [כפזמון של מנחה ליום"כ].

תורה אור השלם

1 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְיָ שַׁבָּתוֹן שַׁבַּת קֹדֶשׁ לַיְיָ מָחָר אֶת אֲשֶׁר תֹּאפוּ אֹפוּ וְאֶת אֲשֶׁר תְּבַשְּׁלוּ בַּשֵּׁלוּ וְאֶת כָּל הָעֹדֵף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד הַבֹּקֶר: שמות טז כג
2 וּיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ: שמות כ ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב מנא תניא נמי הכי מנין ליוה"כ:

הגהות הגר"א

[א] גמ' דר' יוחנן. ל"ל דרב הונא (ר"ל לגי' הרמב"ם ומ"מ):

רבינו חננאל (המשך)

דנידעו דשרי לשחיטה לאלתר. ועמדה הקושיא ונדחה הא דרב שישא, ואסיקנא אלא מחוורתא כדרב יוסף. וקשי לן בהא שמעתא, הא דאמר רב יהודה בריה דר"ש בן פזי הא מתניתא ר' עקיבא היא, דאי ר' ישמעאל הא אמר חלבי שבת קריבין ביוה"כ ליתקע במ"ש ליוה"כ כי היכי דנידעו (והלבי) [דחלבי] שבת ביוה"כ קריבין. וקשיא לן וכי יש תקיעה במ"ש דאמר ליתקע במ"ש. והיו מן החכמים מפרשין ואמרי' האי גירסא מאן דגריס ליתקע טעותא הוא, אלא הכי קאמר, דאי ר' ישמעאל היא נבדיל כי היכי דלידעו דחלבי שבת קריבין ביוה"כ. וסמכי' בתלמוד א"י דגרסינן ר' זעירא בשם ר' חסדא יוה"כ שחל להיות ע"ש אין תוקעין, לאחר שבת אין מבדילין. אימא כר"ע, ברם כר' ישמעאל מבדיל שכן חלבי שבת קריבין ביוה"כ. א"ר זעירא קומי ר' מנא אפילו כר' ישמעאל לא יבדיל כלום הוא אלא להתיר דבר שהוא אסור אילו הקטיר חלבי שבת בשבת שמא אינו מתיר. ופירוקא דר' זירא בתלמודא דילן היינו טעמא דלא מבדילינן משום דכהנים זריזין, ספי עדיף. וטעמא דרב שישא בריה דרב אידי נמי איגליא לן מהתם, דגרסינן התם א"ר ישמעאל אחוי דר' ברכיה ויבדיל שכן הוא מותר להדיח כבשים ושלקות, כלומר דברים שאסורים בשבת ומותרים ביוה"כ. ומשני לא מן המנחה ולמעלן מותר [להדיח דאלמא (שבת דחוקה) [שבות רחוקה] היא. ויבדיל מן המנחה ולמעלה. ושנינן מה נפשך כוס אין כאן נר אין כאן. במה מבדילין א"ר אבין בתפילה. **וראינו שפירש בה רבינו האיי הגאון נר ישראל יהיה ויפרה לעד, האי קושטא קושטא היא,** מיהו מחויא מילתא דבערב יוה"כ נמי הות תקיעה להבטיל העם מן המלאכה ולהבדיל בין קודש לחול. ובערבי יו"ט נמי איכא טובא, אלא מיהו כד הוי ערב יוה"כ ועיו"ט חול. אבל כד הוי קודש לא תקעינן. ואע"ג דלא מיפרשא בתקיעות

מסורת הש"ס

ח) סוכה נד:, ב) [נעיל כ. וש"נ], ג) סוכה נג:, ד) יומא לז:, ה) [נפסחים מז.], ו) מוגן כו:, ז) [נעיל לז:], ח) [דף קטו:], ט) [ויקרא נז], י) [דף עד: וש"ל מוס' ד"ה הלי מלבן], יא) [וגי' מוס' לקמן קז: ד"ה אבל לא כו'], יב) [כפזמון של מנחה ליום"כ].

(א) כי הוינא בבבל הוה אמרי הא דתניא יוה"כ שחל להיות ע"ש לא היו תוקעין ובמוצאי שבת לא היו מבדילין דברי הכל היא כי סליקנא להתם אשכחתיה ליהודה בריה דרבי שמעון בן פזי דיתיב וקאמר ר' עקיבא היא דאי רבי ישמעאל כיון דאמר חלבי שבת קריבין ביום הכיפורים ליתקע כי היכי דליהוי ידעי דחלבי שבת קריבין ביום הכיפורים ואמינא ליה אנא כהנים זריזין הן אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי מי אמרינן כהנים זריזין הן והתנן להבטיל את העם ממלאכה שלש להבדיל בין קודש לחול כדאמר אביי לשאר עמא דבירושלים הכא נמי לשאר עמא דבירושלים וליתקע כי היכי דלידעי דשרי בקניבת ירק מן המנחה ולמעלה אמר רב יוסף לפי שאין דוחין שבות להתיר ורב שישא בריה דרב אידי אמר שבות קרובה התירו שבות דחוקה לא התירו ושבות קרובה התירו והתנן יום טוב שחל להיות ערב שבת תוקעין ולא מבדילין מוצאי שבת מבדילין ולא תוקעין ואמאי ליתקע כי היכי דלידעי דשרי בשחיטה לאלתר אלא מחוורתא כדרב יוסף אמר רבי זירא אמר רב הונא ואמרי לה אמר רבי אבא אמר רב הונא יוה"כ שחל להיות בשבת אסור בקניבת ירק אמר רב מנא תנא מנין ליוה"כ שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק ת"ל שבתון שבות למאי אילימא למלאכה והכתיב לא תעשה כל מלאכה אלא לאו אקניבת ירק ש"מ אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן יוה"כ שחל להיות בשבת מותר בקניבת ירק מיתיבי מנין ליוה"כ שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק ת"ל שבתון שבות למאי אילימא למלאכה והכתיב לא תעשה כל מלאכה אלא לאו בקניבת ירק לא לעולם למלאכה ולעבור עליה בעשה ול"ת תניא כוותיה [א] דרבי יוחנן יוה"כ שחל להיות בשבת מותר

כי הוינא בבבל. כשלמדתי תורה בבבל קודם שעליתי לא"י: **לא היו תוקעין.** שם תקיעות שתוקעין בע"ש[ב] להבטיל ולהבדיל משום דיום"כ קדוש בשבת ואסור בכל מלאכה: **ומאמו"ש.** אם חל בו יום"כ: **לא היו מבדילין.** בתפלה המבדיל בין קדש לקדש כמו שמבדילין בי"ט שחל להיות במוצ"ש: **דברי הכל היא.** לא הוה מסיקנא אלעתא דתיהוי בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא דתמתי': **רבי עקיבא היא.** דחשיב ליה יום"כ בשבת הלכך לא בעי למתקע להבדיל בין זה לזה להיכרא דלא תקעינן אלא בין יום קל ליום חמור וכי היכי דבשבת לא תקעי להבדיל כהנים מלהקריב חלבי שבת ביום"כ ביום"כ נמי לא תקעינן להבדילן מלהקריב חלבי יום"כ בשבת: **דאי ר' ישמעאל.** כיון דקיל ליה יום"כ משבת ליתקע להבטיל מהקריב חלבי יום"כ בשבת ובתקיעה זו יבינו שהוא יום הקל ולכשיחול יום"כ במוצאי שבת ולא יתקעו ידעו שמותר להקריב בו חלבי שבת: **זריזים הם.** בקיאים הן בכל ואין לריכין סימן דכתיב בהן יורו משפטיך ליעקב (דברים לג): **והתנן.** במסכת סוכה: **ג' להבטיל בו'.** ומני להו בתקיעות שבמקדש אין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש וקס"ד מדתקעי להו במקדש להיכרא דכהנים תקעי להו: **כדאמר אביי.** בסדר יומא בפרק ג' גבי נברשת שעשתה הילני המלכה על פתחו של היכל בשעה שהמתה זורחת גילולות יוצאות הימנה והכל יודעים שזמן ק"ש הגיע ומותניו ורמינהו הקורא ק"ש עם אנשי משמר לא יצא אלמא לאו בזימנא קריין ואמר אביי הא סימן דנברשת לשאר עמא שיקראו ק"ש בעותה: **וליתקע.** בין לר"ע בין לרבי ישמעאל לאודועי דקל הוא משבת דיום"כ שרי בקניבת ירק תלוש לגמרי הענין מן הקלחין כדי להשוותם שיהו מוכנים לחתכן ולפרמן דאמרינן לקמן[ד] דשרי משום דהוי עינוי שרואה ומזמן ואינו אוכל: **קניבה.** כי הסיא דכלל גדול (לעיל עג:) האי מאן דקניב סילקא אלא דהתם בממובר והכא בתלוש: **לפי שאין דוחין שבות להתיר.** תקיעת שופר שבות הוא וקאמרת דלידהיה להודיע היתר בקניבת ירק אין דוחין שבות להתיר אלא לאסור כגון יו"ט שחל להיות בע"ש תוקעין להבטיל ולהבדיל: **ורב ששת בריה דרב אידי אמר נעולם דוחין שבות להתיר.** אי הוה מיבעי לן היתרא האידנא אבל השתא אלא מיבעי לן קניבת ירק ביום"כ שחל להיות בע"ש שהרי בשבת לא יבשלום ולא תהא תקיעה זו אלא להודיענו היתר בשנה אחרת שיחול יום"כ בתמצע שבת לא תתירו: **שבות קרובה.** כלומר דחיית שבות התירו לצורך דבר קרוב ולא לצורך דבר רחוק: **תוקעין.** להבטיל את העם ממלאכה המותרת ביו"ט כגון אוכל נפש ולהבדיל בין הקודש ובין החול: **ולא מבדילין.** בתפלה ועל הכוס אלא בין לומר הבדלה אלא ביציאת קודש ובכניסת חול ולא בכניסת קדש וביציאת חול דהתם שייך לקדושי יומא וקדוש יום שמקדשין על היין הוי היכירא דליה: **מולאי שבת.** ואם חל יו"ט במוצאי שבת מבדילין בתפלה ועל הכוס המבדיל בין קודש לקודש מפני שהקודש חמור יולא ונכנס קל: **ולא תוקעין.** מבעוד יום להבטיל ולהבדיל דהא היולא חמור והיום לא עשו שום מלאכה: **ואמאי.** אי ס"ד דוחין שבות להתיר לצורך דבר קרוב ליתקע משמשיכה לידע דשרי בשחיטה לאלתר: **אסור בקניבת ירק.** ולא מבעי בשבת דעלמא דאסור משום שבות דקטרח משבת לחול אלא אפילו האידנא דיש כאן עינוי דהא בשאר יום"כ שאסר שבות אסור בה מותר: **השתא** דחל בשבת לא שרו רבנן: **אמר רב מנא תנא כו':** ס"ל. בשבת בראשית שבתון שבת קדש ושבתון משמע שבות: **ומאי.** באיזה קניבה אסר לן קרא: **אילימא** במלאכה. כגון מחובר: **הא כתיב לא תעשה כל מלאכה.** והא תו למה לי: **אלא לאו קניבת ירק.** בעלמא בתלוש דמידי דלאו מלאכה קאי עליה בעשה דשבתון שבות וכיון דמדאורייתא אסור בכל שבתות השנה הכא לא שריון ליה משום עגמת נפש למידמי איסור לאורייתא ובשאר יום"כ שרי לעגמת נפש ואע"ג דכתיב ביה נמי[ה] שבתון שבות לאו ממלאכה הוא אלא מכל דבר המעכב מלהתענות מדסמכינן לועניתם הכי דרשינן לה בפרק בתרא דיומא (דף עד.) לרחילה וסיכה ודומין להם: מותר

שהיו במקדש, דייקינן מיהא דתנן בפרק קמא בשחיטת חולין כל מקום שיש הבדלה אין תקיעה וכל מקום שיש תקיעה אין הבדלה, כיצד יו"ט שחל להיות ערב שבת תוקעין אבל לא מבדילין. מכלל דביו"ט שאינו ע"ש היו מבדילין אבל לא תוקעין. ה) מכלל דאי הוה יו"ט בתר חול היו תוקעין. ויראוי לדעת דהני כולהו שמעתתא אליבא דאחרים, אבל לדילן לא מיתרמי לן יוה"כ סמוך לשבת לא מלפניה ולא מאחריה. ומפרש בגמרא דחליל דכד מיקלע כיפורים בחד בשבא מדחינן ליה. ומקשינן ומי דחינן חלבי שבת קריבין ביוה"כ, וא"ר זירא כי הוינא בבבל אמרי' הא דתניא יוה"כ שחל להיות ע"ש לא היו תוקעין ובמוצ"ש לא היו מבדילין דברי הכל היא. ופרקינן ההיא מתניתא אחרים היא, דתניא אחרים אומרים אין בין עצרת לעצרת אין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים, ואם היתה שנה מעוברת חמשה. וגרסינן בירושלמי בתחילת מגילה א"ר יוסי לית כאן חל להיות בשני חל להיות בשבת דאם חל להיות יו"ד בשני צומא רבא בחד בשבא. ואם חל בשבת צומא רבא בעירובתא. שמעינן מינה דאע"ג דסתם משנה היא, דחזיה היא ומשנת יחיד היא ולאו דסמכא היא. וכן כל משנה והלכה שהיא כיוצא בה. וכולן בד"ר ואוד"ר בה תלוין, שהלכה למשה מסיני שלא לקבוע יו"ד סמוך לשבת בין מלפניה בין מאחריה. ולענין קניבת ירק הלכתא יוה"כ שחל להיות בשבת אסור בקניבת ירק ואפילו מן המנחה ולמעלה.

ה) חסר וכ"ל ומתמנן יו"ט שחל במו"ש מבדילין ולא תוקעין.

מוסר בקניבא ירק. דשבות לאו איסורא דאורייתא הוא אלא דרבנן והכא משום עגמת נפש שמתקן ואינו אוכל והרי קרוב לעינוי גרי. **ודווקא** מן המנחה ולמעלה שהוא שואף ומלפה לעת אכילה ואיכא עגמת נפש טפי: **כיון דחזי דהוו קא מחרפי.** מקדימין לפני המנחה דהשתא לאו עגמת נפש הוא: **אמר להו.** לאינשי ביתיה: **אתא איגרתא ממערבא כו'.** כי היכי דלקבלו מיניה:

הדרן עלך ואלו קשרים

כל לפני הקדש. כגון תורה נביאים וכתובים ולא תימא תורה לחוד הוא דשרי למיטרח ולאצולי ולא שאר ספרים: **מצילין אותן.** כדקתני לקמן[ה] למבוי שאינו מפולש וטירחא בעלמא הוא דשרי (ד) בה וחסרון עירוב כדמפרש בגמרא[ו]: **בין שקורין בהן.** כגון נביאים שמפטיירין בהן בשבת בבית הכנסת: **בין שאין קורין בהן.** כגון כתובים. ורבינו הלוי אמר דאפי' יחידים אין קורין בהן כדקתני טעמא משום ביטול בית המדרש דמשכי לבא ובשבת היו דורשין דרשה לבעלי בתים שעסוקין במלאכה כל ימות החול ובתוך הדרשה היו מורין להן הלכות איסור והיתר וטוב להן לשמוע מלקרות בכתובים: **ואע"פ שכתובין בכל לשון.** ואיכא למאן דאמר לקמן לא ניתנו לקרות בהן מצילין אותן: **טעונין גניזה.** אסור להניחן במקום הפקר וכגמרא מתרץ לה. ורבותי פירשו דהאי בכל לשון דקאמר אכתובים קאי ולא אנביאים ומדומה אני מפני שמצינו ביונתן בן עוזיאל שאמרו תרגום הן מפרשין כך ואני אומר אף בנביאים אם אמר יונתן לא כתבו ולא ניתנו ליכתב והכי מפרש במסכת מגילה (דף ט.) ומאן דאסר בכולהו אסר בר מס"ת יוונית משום מעשה דתלמי המלך ולא מפליג התם בין נביאים לכתובים: **מפני בטול בית המדרש.** שהיה קבוע בשבת כדפרישית לעיל: **גמ' איתמר היו כתובין תרגום.** אכתובים קאמר. וא"נ אכל כתבי הקדש קאי: **אליבא דמאן דאמר ניתנו לקרות בהן.** מותר לקרות בכתבי הקדש הכתובין בכל לשון במסכת מגילה (דף ח:) ואין בין ספרים ותפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון: **לא ניתנו.** (רבן גמליאל) פליג עלה ואמר אף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית: **ואע"פ שכתובין בכל לשון.** ולא ניתנו לקרות דמדקאמר אף על פי מכלל דלא ניתנו לקרות בהן דאי ניתנו מאי גריעותייהו: **אימא סיפא.** לדידך דאמרת אע"פ שכתובין בכל לשון אמצילין קאי אימא סיפא על כרחיך מילתא באנפיה נפשיה הוא וטעונין גניזה בחול פשיטא השתא בשבת מצילין להו גניזה בחול מיבעיא: **ואפילו הכי בעו גניזה.** ודקתני ואע"פ שכתובין בכל לשון לאו אהללה קאי אלא אטעונין גניזה והכי קאמר אף על פי שכתובים בכל לשון ובשבת אין מצילין אותן בחול מיהא טעונין גניזה: **ומקק שלכם.** אם בלו ונעשו רקבון אף המקק רקבובית (פ) של אכילת התולעים טעונין גניזה: **עברים.** כתב של עבר הנהר: **אבא חלפתא.** אבא של רבי יוסי חלפתא שמו: **רבן גמליאל בריבי.** לא שהיה בנו של רבי אלא אדם גדול קרי בריבי: **רבן גמליאל אבי אביך.** הוא רבן גמליאל הזקן ורבן גמליאל שהיה בדורו של חלפתא הוא אבי אביו של רבינו הקדוש: **על גב מעלה בהר הבית.** שבהר הבית היו מעלות כשהוא הולך וגבוה כדתנן במסכת מדות (פ"ב מ"ג): **נדבך.** שורת אבני הבנין: **עיטו בהר הבית מבין.** וכי בטיט היו בונין והלא בטרכסיד היו בונים חול וסיד מעורבין וטיט לא הוי אלא עפר ומים: **הסורפה.** גלוי והפקר: **מאן תנאי.** דקאמר רב הונא לעיל תנאי היא מאן מהני תנאי קאי כרב חסדא ומאן כרב הונא: אילימא

כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בו'. אומר ר"ת דכולא האי פירקא איירי כשנפלה דליקה באותו בית או באותו חצר[א] דכיון שהאש אסר[ב] ודאי בהול הוא[ג] ואי שרית ליה אתי לכבויי כדמפרש בגמרא אבל נפלה דליקה בבית אחר[ד] מותר להציל הכל[ה]:

אליבא דמ"ד ניתנו לקרות בהן כ"ע לא פליגי דמצילין. והשתא ספרים שלנו[ו] מצילין דנתנו לקרות בהן משום[ז] עת לעשות לה' הפרו תורתך כדאמרינן בהניזקין (גיטין ס.): **לא ניתנו לקרות בהן.** פירש רש"י דהיינו רבן שמעון בן גמליאל דפליג במתניתין בפ"ק דמגילה (דף ח:) דאף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית ופירש הרב פור"ת דהיינו טעמא כיון דלא ניתנו ליכתב אסור לקרות בהן משום דדבריה שבכתב אסור לאומרן בעל פה וקשה דאין זה אי אתה רשאי לאומרו בעל פה כיון שאינו אומרו בלשון הקדש אלא באותו לשון כשהן כתובין דהא שרי למימר בעל פה תרגום [ח] דכתמתרגם רב יוסף: **עילמית** יוונית. אומר ר"י דאתיא כרבי יהודה דאסר שאר ספרים לכתוב יוונית ולא התיר אלא בס"ת בלבד אבל רבנן שרו אף בשאר ספרים כדאמר בפ"ק דמגילה (דף ט.):

ובידו ספר איוב תרגום. משמע שבימי התנאים כבר נעשה תרגום כתובים וכן תניא במגילה (דף כא:) (ו) במגילה ובהלל אפילו עשרה קורין ועשרה מתרגמין מה שאין כן בתורה אע"פ שיונתן לא עשאו מ"מ שוב נעשה בימי התנאים ולא (ז) כאומרים דתרגום של כתובים רב יוסף עשאו[ט]:

[א] מותר בקניבת ירק[ו] ([ב] ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן יום כיפורים שחל להיות בחול) [ג] מפצעין באגוזים ומפרכסין ברימונים מן המנחה ולמעלה מפני [ד] עגמת נפש דבי רב יהודה מקנבי כרבא דבי רבה גרדי קארי כיון דחזא דהוו קא מחרפי אמר להו אתא איגרתא ממערבא משמיה דר' יוחנן דאסיר:

הדרן עלך ואלו קשרים

כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן ובין שאין קורין בהן (ח) אע"פ שכתובים בכל לשון [א]טעונים גניזה ומפני מה אין קורין בהם מפני ביטול בית המדרש: **גמ'** איתמר [ב]היו כתובים תרגום או בכל לשון רב הונא אמר אין מצילין אותן מפני הדליקה ורב חסדא אמר מצילין אותן מפני הדליקה אליבא דמאן דאמר ניתנו לקרות בהן דכולי עלמא לא פליגי דמצילין כי פליגי אליבא דמאן דאמר לא ניתנו לקרות בהן רב הונא אמר אין מצילין דהא לא ניתנו לקרות בהן רב חסדא אמר מצילין משום בזיון כתבי הקדש תנן כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן (ט) אע"פ שכתובין בכל לשון מאי לאו שקורין בהן נביאים ושאין קורין בהן כתובים אע"פ שכתובין בכל לשון דלא ניתנו לקרות בהן וקתני מצילין ותיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא ותסברא אימא סיפא טעונין גניזה השתא אצולי מצילינן גניזה מיבעי אלא רב הונא מתרץ לטעמיה ורב חסדא מתרץ לטעמיה רב הונא מתרץ לטעמיה בין שקורין בהם נביאים ובין שאין קורין בהם כתובים במה דברים אמורים שכתובין בלשון הקדש אבל בכל לשון אין מצילין ואפילו הכי גניזה בעו רב חסדא מתרץ לטעמיה בין שקורין בהן נביאים ובין שאין קורין בהן כתובים אע"פ שכתובין בכל לשון נמי מצילין והכי קאמר ומקק שלהן טעונין גניזה מיתיבי היו כתובים תרגום (ג) וכל לשון מצילין אותן מפני הדליקה תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא האי תנא סבר ניתנו לקרות בהן ת"ש היו כתובין גיפטית מדית עיברית עילמית יוונית אע"פ שלא ניתנו לקרות בהן מצילין אותן מפני הדליקה תיובתא דרב הונא אמר לך רב הונא תנאי היא דתניא [ד]היו כתובין תרגום ובכל לשון מצילין אותן מפני הדליקה ר' יוסי אומר אין מצילין אותן מפני הדליקה אמר ר' יוסי [ה]מעשה באבא חלפתא שהלך אצל רבן גמליאל בריבי לטבריא ומצאו שהי' יושב על שלחנו של [ו](יוחנן הנזוף) ובידו ספר איוב תרגום והוא קורא בו אמר לו זכור אני ברבן גמליאל אבי אביך שהיה עומד ע"ג מעלה בהר הבית והביאו לפניו ספר איוב תרגום ואמר לבנאי שקעהו תחת הנדבך אף הוא צוה עליו וגנזו ר' יוסי ברבי יהודה אומר עריבה של טיט כפו עליו אמר רבי שתי תשובות בדבר חדא וכי טיט בהר הבית מנין ועוד וכי מותר לאבדן ביד אלא מניחן במקום התורפה והן [ז]מרקיבין מאליהן מאן תנאי אילימא

מסורת הש"ס

(ה) רש"ל מ"ז, ב) [פ' שלא יהא טורח במוצאי היום בקניבה ותהא נפשו עגומה עליו וכן מפצעין באגוז' ומפרכין ברימונים ודווקא מן המנחה ולמעלה שמאחר שהוא קרוב לעת האוכל דומה למי שיש לו פת בסלו ולא אמי למיכל מיניה אבל קודם המנחה אסור גזרינן דילמא אתי למיכל מינה ורש"י פי' בזה שאמרו משום עגמת נפש בענין אחר ולא יפר בעיני עכ"ל בעל המאור], ג) [תוספ' פי"ד], ד) [מק' פוקים פ"ה הע"י], ה) [בתוספתא פ' ר' יוחנן בן ניזוף], ו) ס"א מתאבלין, ז) [לף קנז:], ח) [לקמן קיז.], ט) [ל"ל דשב"ג], י) [וע"ע תוס' מגילה כא: ד"ה וכמגילה ותוס' ב"ק ג: ד"ה כדמתרגס],

הגהות הב"ח

(א) במשנה ואע"פ שכתובין: (ב) גמ' ואע"פ כו' ואע"פ כו' ולא ניתנו: (ג) שם תרגום ובכל לשון: (ד) רש"י ד"ה מצילין וכו' דשרי בהו וחסרון: (ה) ד"ה ומקק שלהן וכו' לקבובית. נ"ב עי' לעיל דף 5 ע"א: (ו) תוס' ד"ה ובידו וכו' והבהל ובמגילה אפילו עשרה: (ז) בא"ד ולא כאומרים. נ"ב כלומר אבל קודם זה לא נעשה בימי התנאים ולא גרסי ועשרה מתרגמין וכמו שפירש"י במגילה אלא כבר נעשה בימי התנאים כמו שמוכח הכא:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לא ניתנו. כדמתרגס ר"י. עיין בב"ק דף ג ע"ב בתוס' ד"ה כדמתרגס:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מותר. ל"ל אסור: [ב] שם (ואמר רחב"א אר"י) תא"מ: [ג] שם בחול. נ"ב מותר כן הוא גירסת הרמב"ם ומ"מ (ועמ"ש רבינו בא"מ סימן תרי"ז סק"ד):

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"י מהלכות ס"ת הלכה ג טוש"ע יו"ד סימן רפב סעיף ה:

ב ב מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שלד סעיף יב:

מוסף תוספות

א. דהתם ודאי איכא למגזר. תוס' רמ"ש.

ב. באותו בית שהוא מציל ממנו. תוס' רמ"ש. ג. על ממונו. תוס' רמ"ש.

ד. הסמוכה לה, שאדם מתיירא שמא תתפשט הדליקה לתוכו, הואיל ואין הדליקה לשם עדיין. מאירי. לא בהילי כולי האי, לא גזרו בהן. רמ"ש סימן ג'. ה. למקום שעירבו שאין כאן חשש שמא יבא לכבות. מאירי. ו. שאנו כותבין תורה שבע"פ וכו', כולם הם פירושי המצוות ועיקרי תורה. רמ"ש סימן ג'. ז. דכיון דלא אפשר. רמ"ש סימן ג'.

רבינו חננאל

ואם חל להיות בחול מפצעין באגוזים ומפרכין ברימונים ומותר בקניבת ירק מן המנחה ולמעלה, אבל [משום] מיגדר [מילתא] אסרוהו.

הדרן עלך ואילו קשרין

פרק ששה עשר

כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן בין שאין קורין בהן. פירוש קורין בהן, בצבור, תורה הפרשה בתורה ואפטרתא בנביאים, ושאין קורין בהן בצבור, כתיבי. איתמר היו כתובין תרגום ובכל לשון, רב הונא אמר אין מצילין אותן מפני הדליקה, רב חסדא אמר מצילין. ובכתבי הקדש שמתורגמין בלשון אחר בין בכתב עברי בין בכתב אחר, ר' יוסי אומר לא ניתנו לקרות בהן, דא"ר יוסי מעשה באבא חלפתא שהלך אצל רבן גמליאל לטבריא ומצאו יושב על שולחנו של יוחנן בן הנזוף ובידו ספר איוב תרגום. א"ל רבי זכור אני את רבן גמליאל אבי אביך שהיה עומד ע"ג מעלה בהר הבית, והביאו לפניו ספר איוב תרגום ואמר לבנאי שקעהו תחת הנדבך, אף הוא צוה עליו וגנזו. ור' נמי הכי קאמר מניחו במקום התורפה והן כלים מאליהן. ולפום הכי תנא ר' יוסי אין מצילין אותן.

היו כתובים בסם ובסיקרא כו'. משמע דפשיטא ליה שאין קורין בהן דאי קורין בהן פשיטא דמגילין כדאמר לעיל וקשה לרשב"א דבסמוך משמע דפשיטא ליה לריש גלותא גופיה דקורין בהן דקאמר והתניא מגילין והיינו ההוא ברייתא דמייתי שהספרים נכתבים בכל לשון ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו אבל שאר ספרים נכתבין אלא בדיו[א] ולפי מה שאפרש בסמוך דהך ברייתא[ב] איירי לענין הצלה אתי שפיר ולעולם אין קורין בהן:

אבל הכא כיון דלא מקיים לא. אע"ג דבפ"ב דגיטין (דף יט.) קרי להו דבר שמתקיים לתנן בכל כותבין בסם ובדיו ובסקרא ובקומוס ובקנקנתום ובכל דבר שמתקיים אומר ר"י דהתם קרי ליה מתקיים טפי ממשקין ומי פירות דקתני התם בסיפא דאין כותבין בהן אבל אין מתקיימין כמו דיו אבל קשה לר"י[ג] דתנן בפ"ב דסוטה (דף יז:) גבי מגילת סוטה אין כותבין לא בקומוס ולא בקנקנתום[ד] שנאמר ומחה כתב שיכול למחוק אלמא קומוס וקנקנתום מתקיימין יותר מדיו ואומר ר"י דלעולם אין מתקיימין כמו דיו ואין יכול למחות כמו דיו לפי שנבלעין בקלף: **מגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו.** משמע דשאר ספרים לא בעי ספר ודיו וקשה דבפ' המוליא יין (לעיל דף עט:) משמע דספר תורה בעי ספר דתני' על הנייר ועל המטלית פסולה[ה] ומוקי לה בס"ת וה"ה על הדיפתרא אע"ג דלא חשיב ליה לענין פסול ה"נ לא חשיב ליה לענין כשרות דקתני על הקלף ועל הדוכסוסטוס כשירה ולא קתני דיפתרא ועוד תנן במסכת סופרים (פ"ו) אין כותבין לא ע"ג דיפתרא ולא ע"ג נייר מחוק ועוד דמגילה פסולה אדיפתרא כדתנן פ"ב דמגילה (דף יח.) וכן מגילת סוטה פסולה אדיפתרא כדאמר בפ"ב דסוטה (דף יז:) משום דבעיא ספר וכ"ש ס"ת דנקראת כמה פעמים ספר ודיו נמי צריך כדאמר בפרק הבונה (לעיל קג:) כתבה שלא בדיו או שכתב האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו ותירץ הרב יוסף דס"ת ודאי בעי ספר ודיו והכא איירי דווקא בשאר ספרים והא דלא קתני אין בין ספרים לס"ת ומגילה משום דס"ת נכתבים בכל לשון להכי לא עריב לה ואכתי קשה לר"י דתנן בפ"ק דמגילה (דף ח:) אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון כו' ופריך בגמרא וספרים נכתבין בכל לשון ורמינהו מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא וכתב עברי אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו בכתב אשורית על הספר ובדיו ומשני כאן בספרים כאן במגילה ורב אשי משני כי תניא ההיא בשאר ספרים ורבי יהודה היא אלמא בשאר ספרים נמי בעי רבי יהודה ספר ודיו והוא הדין לרבנן דלא אשכחן דפליגי רבנן עליה אלא בכתב אשורית אבל בספר ודיו לא אשכחן דפליגי ועוד קשה דשביק רב אשי התם שינויא קמא דמוקי לה במגילה ומסייע ליה ברייתא דהכא דקתני בהדיא דמגילה בעי שתהא כתובה אשורית וספר ודיו ורב אשי גופיה מייתי לה הכא ונראה לר"י דדוקא לענין הצלה מיתניא הך ברייתא דאין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ואפי' בלא ספר ודיו חשיבו לענין דמגילין אותו מפני הדליקה אע"ג דלא חזו לקריאה משום דיש בהו אזכרות אבל במגילה אין מגילין אלא א"כ רשויה לקריאה שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו לפי שאין בה אזכרה ול"ת א"כ תקשה מברייתא דהכא[ו] דאמר לעיל כל היכא דלא ניתנו לקרות בהן אין מגילין וי"ל דהא מסיק לעיל תנאי היא:

מיתיבי ס"ת שבלה אם יש בה כדי ללקט כו'. השתא משמע דמלשון ללקט קא פריך דמשמע אפי' מפוזרות ותימה א"כ אמאי קא בעי מעיקרא מכונסות או אפי' מפוזרות פשיטא דאפי' מפוזרות מדבעא רב הונא ס"ת שאין בו ללקט משמע הא יש בו ללקט מגילין אע"פ שהן מפוזרות:

אילימא תנא קמא[ז] דרבי יוסי ודילמא בהא קמיפלגי מר סבר ניתנו לקרות בהן ומר סבר לא ניתנו לקרות בהן אלא רבי יוסי ותנא דגיפטית[ח] ת"ר [א]הברכות [ב]והקמיעין אע"פ שיש בהן אותיות של שם ומעניינות הרבה שבתורה אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפים במקומן [הן ואזכרותיהן] מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה מעשה באחד שהיה כותב בצידן באו והודיעו את רבי ישמעאל והלך רבי ישמעאל לבודקו כשהיה עולה בסולם הרגיש בו נטל טומוס של ברכות ושקען בספל של מים ובלשון הזה אמר לו רבי ישמעאל גדול עונש האחרון מן הראשון בעא מיניה ריש גלותא מרבה בר רב הונא [ג]היו כתובין בסם ובסיקרא בקומוס ובקנקנתום בלשון הקדש מצילין אותן מפני הדליקה או אין מצילין תיבעי למ"ד מצילין תיבעי למ"ד אין מצילין תיבעי למ"ד אין מצילין הני מילי היכא דכתיבי תרגום ובכל לשון אבל הכא דכתיבי בלשון הקדש מצילין או דילמא אפי' למ"ד מצילין ה"מ היכא דכתיבי בדיו דמיקיים אבל הכא כיון דלא מיקיים לא א"ל אין מצילין והא רב המנונא תנא מצילין א"ל [ג]אי תניא תניא מאי תניא אמר רב אשי כדתניא[ד] אין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבים בכל לשון [ד]ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו בעא מיניה רב הונא בר חלוב מרב נחמן ס"ת שאין בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין אותה מפני הדליקה או אין מצילין א"ל ותיבעי לך פרשת ויהי בנסוע הארון גופה [ה]היכא דחסר פרשת ויהי בנסוע לא קמיבעיא לי דכיון דאית ביה הזכרות אע"ג דלית ביה שמונים וחמש אותיות מצילין כי קא מיבעיא לי ס"ת שאין בו ללקט מאי א"ל [ו]אין מצילין איתיביה [ז]תרגום שכתבו מקרא ומקרא שכתבו תרגום וכתב עברית מצילין מפני הדליקה ואצ"ל תרגום שבעזרא ושבדניאל ושבתורה תרגום שבתורה מאי ניהו [1]יגר שהדותא ואף על גב דלית בה שמונים וחמש אותיות כי תניא ההיא להשלים איבעיא להו הני שמונים וחמש אותיות מכונסות או מפוזרות רב הונא אמר מכונסות רב חסדא אמר אפילו מפוזרות מיתיבי ס"ת שבלה אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מצילין ואם לאו אין מצילין תיובתא דרב הונא [ח]תרגמה רב חסדא אליבא דרב הונא [ט]בתיבות ת"ר [2]ויהי בנסוע הארון ויאמר משה פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ולמטה לומר שאין מפרשיות שהיו כותבין בקמיעין פסוקים ללחש כגון כל המחלה וכגון לא תירא מפחד לילה: **נשרפין במקומן.** אם נפלה לדליקה בשבת: **כשורפי תורה.** שהרי לא יצילם בשבת: **נבודקו.** אם אמת היה הדבר: **טומוס.** קבולות קונטריסים: **היו כתובין.** תורה נביאים וכתובים: **תיבעי למ"ד.** בנכתבים בכל לשון מצילין תיבעי למ"ד אין מצילין: **דלא מיקיים.** אין מתקיים כדיו: **הא רב המנונא תנא.** מצילין: **מאי תניא.** היכא תניא: מדקאמר מגילה בדיו וקתני דהוא מן הדברים שבין ספרים למגילה ש"מ שאר ספרים נכתבים בסם ובסיקרא: **בר חלוב.** שם אדם: **פ"ה אותיות.** זהו שיעור לספר תורה שנמתק או בלה להיות עומד בקדושתו: **כגון פרשת ויהי בנסוע הארון.** שהוא ספר לעצמו כדלקמן ויש בה פ"ה אותיות: **ללקט.** שנשארת כאן תיבה ובמקום אחר תיבה: **מהו.** להצילן: **תיבעי לך לפרשת ויהי בנסוע הארון גופה.** שנכתבה לבדה וחסרה אות מהו להצילה: **שאין בו כדי ללקוט.** ובאותו ליקוט עצמו ליכא אזכרות: **תרגום שבתורה.** יגר שהדותא. ושבנביאים כגון כדנא תימרון להום (ירמיה י) שכתבו מקרא [אע"ג] התרגום שבעזרא כתבו מקרא: **לתב עברית.** אותיות גדולות הן ואין דומות לכתב אשורית אף ע"פ שכתובין בלשון הקדש אלא שכתב האותיות משונות: **ואין צריך לומר תרגום שבעזרא ושבדניאל ושבתורה.** שכתבו תרגום בהלכתו: **להשלים.** אם היה בו כדי ללקט ותרגום זו משלימו מצטרף ומצילין בשבילו: **תיובתא דרב הונא.** דמדקתני ללקט מכלל דמפוזרות מיהו: **בתיבות.** הא דקתני ללקט דמשמע מפוזרות לא ללקט אות ואות לבד אלא ללקט תיבה שלימה תיבה כאן ותיבה כאן עד פ"ה אותיות וכי פליגין באותיות המפוזרות: **עשה לה סימניות מלמעלה ומלמטה.** להבדילה מן הסמוכות לה: **למעלה ולמטה.** בתחלה ובסוף ויהי בנסוע הארון: שאין

ג א מיי' שם הלכה כז סמג שם טוש"ע שם:
ד ב מיי' ומסמג שם טור שו"ע שם סעיף יד:
ה ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:
ו ד מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה ט סמג עשין ד טוש"ע או"ח סימן תרלא סעיף ח:
ז ה ו ז ח מיי' פרק כג מהלכות שבת הלכה כח סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף יב:

תורה אור השלם

1 וַיִּקְרָא לוֹ לָבָן יְגַר שָׂהֲדוּתָא וְיַעֲקֹב קָרָא לוֹ גַּלְעֵד: בראשית לא מז
2 וְיָהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְיָ וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ: במדבר י לה

מוסף רש"י

הברכות. שתקנו חכמים כגון משנה של ר"מ שיש בהן מלכות וזכרונות ושופרות (לעיל טא:). **ומעניינות הרבה שבתורה.** מפרשיות הרבה שכותבין בהן את מקרלות של רפואה (שם). **אין בין ספרים.** תורה נביאים וכתובים (מגילה ח:). **אשורית.** לשון הקדש (שם).

מוסף תוספות

א. [ו]קורין בהם. תוס' הרא"ש. ב. דקתני 'עד שתהא כתובה על ספר בדיו' לאו למימרא דלגבי שאר הספרים לא בעינן דיו, אלא. מי' הרי"ן. ג. היאך אמרו בסוגיא זו על הקומוס והקנקנתום שאינו של קיימא. מאירי. ד. מפני שאין יכולים לימחות, אלא בדיו שהוא נמחק. מאירי. ה. משום דלאו ספר נינהו. תוס' הרא"ש. ו. לרב הונא. תוס' מנחות לא: ד"ה עשאה.

רבינו חננאל

ושאר תנאי ז)(דתנן) [דאמרי] מצילין לא מסיים מאן מינהון סבר ניתנו לקרות בהן, ומאן מנהון סבר לא ניתנו לקרות בהן, אלא האי תנא דגפטית דתני אע"פ שלא ניתנו לקרות בהן מצילין אותן. ות"ק דר' יוסי בניתנו לקרות בהן פליג. וקי"ל כרב הונא דרב חסדא לגביה תלמיד הוא. **והא** דתנינן כל כתבי הקדש, מוקים לה רב הונא בתרי בבי, כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בין נביאים שקורין בהן בין כתובים שאין קורין בהן, בד"א בכתבי הקדש הכתובים בלשון [ה]קודש דהני אינון כתבי הקדש, והכתובים בכל לשון אין מצילין אותן מפני הדליקה ואפילו הכי טעונין גניזה. **והא** ברייתא דתניא הברכות והקמיעות אע"פ שיש בהן [אותיות] של שם ומעניינות של תורה הרבה, אין מצילין אותן מפני הדליקה ונגנזין במקומן, הלכה היא. **והלכה** כדתנא רב המנונא שאם היו כתובים בסם ובסיקרא מצילין אותן [ו]אע"פ שאינו דבר של קיימא. **ולענין** בעיא דרב הונא בר חלוב מרב נחמן, סוגיא דשמעתא כל ס"ת דאית ביה פיסו[ו]קא דאית ביה שם, אע"ג דאין בו ללקט פ"ה אותיות מצילין אותו, ומאי דלית ביה שם אי אית ביה פ"ה אותיות מצילין אותו, ואם לאו אין מצילין אותו. והאי דתניא יגר שהדותא מצילין אותו, להשלים דאי איכא פ"ה אותיות אע"ג שמהן יגר שהדותא מצילין אותו. **והילכתא** כרב הונא דהני פ"ה אותיות מכונסות ולא מפורדות. ופי' מכונסות, כדתירגמא רב חסדא אליבא דרב הונא בתיבות, אי יכול ללקט פ"ה אותיות מס"ת מתוך תיבות שלימות מצילין אותו. כגון דמשכחת בראשית והיא מנויה לשש, ויצא [והיא] מנויה לארבע, ואלה מנויה לארבע, ויקרא מנויה לחמש, כולן תיבות שלימות עשרים ואו פחות או יתר שמניין אותיותיהן פ"ה. אבל אותיות שמתוך תיבות שאינן שלימות אין מצילין [אותן], כגון ויאמ מכלל ויאמר, אבר מכלל אברם או אברהם וכיוצא בהן. כל שנמצאת תיבה שלימה מונין אותיותיה להעלות לפ"ה אותיות, וכל תיבה [ש]מקצתה מטושטשת אין אותיותיה (המונהות) [המוגהות] עולות למנין פ"ה. ומשו"ה אמרו ללקט ואע"פ שהתיבות מפוזרות במקומות רחוקין זה מזה.

ז) נראה מזה דרבינו לא היה גורס אלמא מ"ק דר"י ודילמא בהא קמיפלגי רק היה לו גי' אחרת בזה וצ"ע.

ח) ל"ל ור' יוסי, ב) לעיל קא: ע"פ [תוספתא פי"ד מ"פ פ' טו הלכה ד], ג) [מגיגה יט: מו"ק ד. יומא לג: יבמות קיב. נדרים יט: זבחים עו: לא: לו: מנחות קז. בכורות ז. חולין לג. תמורה לא. נדה כג: וע"ש פרש"י], ד) [מגילה ח:], ה) [לעיל נב: וש"נ],

שאין זה מקומה ר' אומר לא מן השם הוא זה אלא מפני שספר חשוב הוא בפני עצמו כמאן אזלא הא דא"ר שמואל בר [6] נחמן א"ר יונתן [1] חצבה עמודיה שבעה אלו שבעה ספרי תורה כמאן כר' מאן תנא דפליג עליה דר' רשב"ג הוא דתניא רשב"ג אומר עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה פורענות שנייה מאי היא [2] ויהי העם כמתאוננים פורענות ראשונה [3] ויסעו מהר ה' וא"ר [3] חמא בר' חנינא שסרו מאחרי ה' והיכן מקומה אמר רב אשי בדגלים [5] איבעיא להו הגליונין של ס"ת מציל אותן מפני הדליקה או [8] אין מציל אותן מפני הדליקה ת"ש ס"ת שבלה אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מציל ואם לאו אין מציל ואמאי תיפוק ליה משום גיליון דידיה בלה שאני ת"ש ס"ת שנמחק אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסוע הארון מציל ואם לאו אין מציל ואמאי תיפוק ליה משום גיליון דידיה הכתב לא קמיבעיא לי דכי קדוש אגב כתב הוא דקדוש אזל כתב אזלא לה קדושתיה כי קמיבעיא לי של מעלה ושל מטה שבין פרשה לפרשה שבין דף לדף שבתחלת הספר שבסוף הספר ותיפוק ליה משום ההוא [9] דגייז ושדי ת"ש [3] הגליונין של מעלה ושל מטה שבין פרשה לפרשה שבין דף לדף שבתחלת הספר שבסוף הספר מטמאין את הידים דילמא אגב ס"ת שאני ת"ש [3] הגליונין וספרי מינין אין מציל אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן הן ואזכרותיהן מאי לאו גליונין דספר תורה לא גליונין דספרי מינין (ח) השתא ספרי מינין גופייהו אין מציל גליונין מבעיא הכי קאמר וספרי מינין הרי הן כגליונים גופא [7] הגליונים וספרי מינין אין מציל אותם מפני הדליקה רבי יוסי אומר בחול קודר את האזכרות שבהן וגונזן והשאר שורפן א"ר טרפון [9] אקפח את בני [ד]שאם יבאו לידי שאני אשרוף אותם ואת האזכרות שבהן [ה]שאפי' אדם רודף אחריו להורגו ונחש רץ להכישו נכנס לבית ע"ז ואין נכנס לבתיהן של אלו שהללו מכירין וכופרין והללו אין מכירין וכופרין ועליהן הכתוב אומר [4][ו]אחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך א"ר ישמעאל ק"ו [10] ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים הללו שמטילין קנאה ואיבה ותחרות בין ישראל לאביהן שבשמים על אחת כמה וכמה ועליהם אמר דוד [5] הלא משנאיך ה' אשנא ובתקוממיך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו לי וכשם שאין מציל אותן מפני הדליקה כך אין מציל אותן לא מן המפולת ולא מן המים ולא מדבר המאבדן בעי מיניה [11] יוסף בר חנין מר' אבהו הני ספרי דבי אבידן מציל אותן מפני הדליקה או אין מציל [10] אין ולאו ורפיא בידיה רב [9] לא אזיל לבי אבידן וכ"ש לבי נצרפי שמואל לבי נצרפי לא אזיל לבי אבידן אזיל אמרו ליה לרבא מ"ט לא אתית לבי אבידן אמר להו דיקלא פלניא איכא באורחא וקשי לי ניעקריה דוכתיה קשי לי מר בר יוסף אמר אנא מינייהו אנא ולא מסתפינא מינייהו זימנא חדא אזיל בעו לסכוניה [12] אימא שלום דביתהו דרבי אליעזר אחתיה דרבן גמליאל הואי הוה ההוא [13] פילוסופא בשבבותיה דהוה

פורענות ראשונה ויסעו וא"ר חנינא שסרו מאחרי השם.

[9] פי' בקונטרס שמאז התחילו לשאול בשר ואומר ר"י דאין נ"ל כן אלא פורענות ראשונה כדאמר במדרש (ילמדנו) ויסעו שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים כתיונות היולת מבית הספר שבורח לו והולך לו כך היו בורחים מהר סיני דרך שלשת ימים לפי שלמדו הרבה תורה בסיני[א] אמר הקב"ה [ד] נסמוך פורענות לפורענות לאו אלא נפסוק פרשת ויהי בנסוע הארון [ו]: **ספרי מינין כו' א"ר טרפון כו'.** אומר ר"י דמיירי בנמצאו ביד מינין דאי מינין הא אמר בפרק האשה (גיטין דף מה:) נמצא ביד מין יגנז כתבו מין ישרף ודומק לומר דאתי כר"ע ולא כרבנן ורבי יוסי:

כך אין מצילין אותן לא מן המים כו'. אלא תימא דוקא מן הדליקה אין מצילין משום דאי קרית ליה אתי לכבויי אלא אפילו היכא דליכא למיגזר מידי אסור לטלטלן ולהוציאן והך סיפא כרבנן דלרבי טרפון לא איצטריך:

פילוסופא. מין כדפי' בקונטרס ורבינו שמע [מיהודי אחד שבא מארץ יון ואמר] דבלשון יון פלוספוס הוא דוד החכמה ואית דגרסי פילא סבא והוא לשון לצון שחוק כדאמר באיכה רבתי דפלי ביהודאי פירוש שמחק ונתלוצ: ושמואל

שאין זה מקומה. שאינה ראויה לכאן דלאו בהילכות מסעות משמעי לעיל מיניה אלא בדגלים היתה ראויה ליכתב בפרשת במדבר סיני: **לא מן השם הוא זה.** לא זה הטם של טעמי המיניות דמקומה הוא דפרשה זו בתחלת מסע שנסעו מהר סיני [ז] איירי כדכתיב לעיל מיניה (ג) ויהי בחדש השני בשנה השנית בעשרים לחדש נעלה הענן וגו' (ד): **ז' ספרי תורה.** דפרשה זו ספר לעצמו נמצא שלמעלה ספר לעצמו [ושלמטה ספר לעצמו] הואיל וזה מקומה נמצא ספר וידבר נחלק לג' ספריס: **עתידה פרשה זו.** לעתיד שיהו כל הפורענויות בטלין ולא ילאגו לפורענות ואינו הרע בטל: **מאחרי ה'.** בתוך ג' ימים למסעם התאוו האספסוף תאוה להתרעם על הבשר כדי למרוד בהקב"ה: **הגליונין.** קלפים חלקים. וקס"ל דהשתא דבכל לדדין שיהו חלקים קמיבעיא ליה כגון חלק שלמעלה ושלמטה ושנמחק כתבו ונעשה חלק: **בלה שאני.** דכיון שבלה אף הגליון בטל וכי מיבעיא ליה שהגליונין קיימים אלא שהכתב הלך: **ותיפוק ליה משום גליון דידיה.** דהיינו כל הספר תורה: **מקום הכתב שנמחק:** **לא מבעיא לי.** דודאי מיגרע גרע דכי קדיש מעיקרא לאו לשם גליון חלק קדיש אלא אדעתא דכתב וכיון דאזל ליה כתב פקע מקדושתיה: **של מעלה ומטה.** דמתחלה לשם חלק קדיש והשתא כשנמחק כתב הספר נמי חלק הוא: ה"ג **ותיפוק ליה משום ההוא דגייז ושדי.** והכי פירושא ותיפוק ליה דאע"ג דאין בו כדי ללקט פ"ה אותיות הוה ליה למיתני בברייתא מציל מעלין משום ההוא ריוח של מעלה ומטה אלא לאו פשוט מיניה דאין מציל. ומשני דגייז ושדי שנמחק הגליונים ולא נשתייר בו אלא מקום הכתב: **שבתחלת הספר ושבסוף הספר.** שכולן היו כתובין כמגילה כס"ת ואמרי' בב"ב בפ"ק (דף יג:) ראשו כדי לגול עמוד סופו כדי לגול היקף להקיף כל הכרך: **מטמא את הידים.** אם נגע בו ונגע בתרומה פוסלה דמגזירת י"ח דבר היא (לעיל דף יד.): **דילמא אגב ס"ת.** שלא נמחק כתב הספר אלא כולו קיים וזה נגע בגליונים וכי מבעיא לן בנמחק הספר ואין כאן קדושה אלא משום גליון שנמצו בעודו קיים: **ספרי מינין.** משרתים[ט] לע"ז וכתבו להן תורה נביאים וכתובים כתב אשורית ולשון הקודש: **וספרי המינין גופייהו מציל.** בתמיה: **ספרי המינין הרי הן כגליונים.** כקלפים חלקים שלא נכתב בהם מעולם: **קודר.** חומץ חמיכות הקלף מקום הטם: **שאפי' רודף אדם להורגו.** על עצמו קאמר: **שהללו.** נכריס העובדים ע"ז אינן מכירין שהרי בכך גדלו וכך למדום אבותם: **ואחר הדלת והמזוזה שמת זכרונך.** זכרון הוא בידך ואינה שכחה לך אלא שהשלכת אותי אחרי הדלת: **דבי אבידן.** ספרים שכתבו להם המינין[מ] להתווכח עם ישראל ומקום שמתווכחים שם קרי ליה בי אבידן: **אין ולא.** זימנין אמר ליה אין זימנין א"ל לא: **לבי נצרפי.** ע"ז וכך שמה: **וקשה לי.** ששורשן נעשו גבושות ולחותם בקש בא: **אמרי ליה ניעקריה קשה לי דוכתיה.** שתהא שם גומא אי נמי נסתיו וקשה לי ריחו. וכל זה שהיו מתיירלאין רב ורבא מלכת לבי אבידן שמא מתוך שיתווכחו יעמדו עליהם ויהרגום: **מינייהו אנא.** מכירי הם: (ט) **פילוסופא.** (מ) מין[מא]: דהוה

מפני הגליונין אע"פ שאין בו ללקט פ"ה אותיות. ת"ש ס"ת שנמחק אם יש בו כדי ללקט פ"ה אותיות מציל אותו ואם לאו אין מציל אותו. ושנינן נמחק לא קא מיבעיא לן, דכי קדוש כי איכא כתב, כי ליכא כתב לא קדוש, כי קא מיבעיא לי גליונות של מעלה ושל מטה ושבין דף לדף ושבין פרשה לפרשה שבתחלת הספר ושבסופו מאי (טעמא). ת"ש גליונים של מעלה ושל מטה שבין דף לדף שבין פרשה לפרשה שבתחלת הספר ושבסופו מטמאין את הידים. ומשנינן דילמא כי השתיב אגב ס"ת, אבל גליונים דלא מטמו את הידים לאו כוותיה אינון. וכיון דבעיא זו לא אישפשטא, מחמרינן בבזיון כתבי קדש ומציל אותן הגליונין מפני הדליקה. מיגו דדחינן ומוקמינן לה גליונין של ספרי מינין. ואקשינן מכלל דספרי מינין גופייהו מצילין. ושנינן הכי, ספרי מינין הרי הן כגליונין, כלומר כשם שהגליונין שאין כתיבה עליהן אין להן כבוד ואין מצילין אותן, כך ספרי מינין, מכלל שהגליונין של ס"ת מצילין אותן. **והני ספרי מינין, ספרי תורה שכתבן** מין אינון, דקי"ל כר"נ דאמר נקיטינן ס"ת שכתבו מין ישורף, כתבו גוי יגנז, נמצא ביד מין יגנז. אבל הספרים שחיברו אותן המינין דברי הכל ישרפו, דהא כתבי קדש שכתובין תרגום איפליגו בהן אם מצילין אותן מפני הדליקה אי לא, ספרי מינין מיבעיא. ואלו פ"ה אותיות כנגד פרשת ויהי בנסוע הארון, ומקומו בדגלים ולמה נכתב כאן, להפסיק בין פורענות ראשונה שהיא ויסעו מהר ה' וגו' לפורענות שנייה שהיא ויהי העם כמתאוננים וגו'. **ספרי דבי אבידן.** חצר יודוע למלכים ויש בה ספרי חכמות מכל אומה ויש בה ספרי תורה (קדש) ונביאים וכתובים כתובים בלשה"ק. ומפני שאינו ידוע מי כתבן או ישראל או זולתן, אמרו על ר' אבהו שהיה הדבר רפא בידיה להוודות עליהן להציל או לא. וזה [בין] אבידן היו מתקבצין שם חכמים ובנוגים מכל אומה ונושאין ונותנין בדברי חכמה. וכן בי נצרפי, מיהו בבי נצרפי היתה שם ע"ז, דגרסינן בע"ז איזו היא אשירה סתם, אמר שמואל כגון דאמרי הני תמרי נחווין לשכרא דבי נצרפי ושתו ליה ביום אידם. אמר אמימר אמרו לי סבי (דשם בריתא) [דפומבדיתא] הילכתא כשמואל. והני מילי הנצריים שהיו באותו זמן הן, שעד אותה שעה לא טוכסין להן הטכסיסין שהן עכשיו בידיהן אלא כתוביו היו, יש מהן שומרין התורה ויש מהן שאינן שומרין, וכולן קוראין אותה, ויש מי שהיה קוראה בלשה"ק.

(ח) [ל"ל נחמני], (ט) [תענית כט.], (מ) ילקוט פ"ג מ"ד ע"ש, (נ) [מוספפת פ"ד], (ס) [לעיל יז.] [זבחים יג.], (ו) [סוכה נג: נדרים סו: מכות יא]. מוהלן קמא], (ז) [לעיל קיג. וש"נ], (ח) רבי מאיר קרי ליה מין גליון רבי יוחנן קרי ליה עון גליון. תמרוטות הש"ס, (ט) [פירוש מוהר בכוכבי עריך], (י) בס"ש לאיירי לעיל מיניה, (כ) [במדבר י], (ל) בס"ש: משומדים, (מ) בס"ש: הגלמוס, (נ) ר' מאיר קרי. לספרי המינין מין גליון לפי שהם קורין מומס מוגיל"ש. תמרוטות הש"ס, (ס) [וכנ"ל דף נד. פירש רש"י פילוסופין חכמי האומות], (ע) [ע' תוי"ט פ"ה לתמיד משנה ד],

תורה אור השלם

1 חָכְמוֹת בָּנְתָה בֵיתָהּ
חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה:
משלי ט א

2 וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאֹנְנִים רָע
בְּאָזְנֵי יְיָ וַיִּשְׁמַע יְיָ וַיִּחַר אַפּוֹ
וַתִּבְעַר בָּם אֵשׁ יְיָ וַתֹּאכַל
בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה:
במדבר יא א

3 וַיִּסְעוּ מֵהַר יְיָ דֶּרֶךְ
שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַאֲרוֹן בְּרִית יְיָ
נֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת
יָמִים לָתוּר לָהֶם מְנוּחָה:
במדבר י לג

4 וְאַחַר הַדֶּלֶת וְהַמְּזוּזָה
שַׂמְתָּ זִכְרוֹנֶךָ כִּי מֵאִתִּי
גֹלִית וַתַּעֲלִי הַרְחֵבְתִּ
מִשְׁכָּבֶךָ וַתִּכְרֹת לָךְ מֶהֶם
אֹהֲבֶתְךָ מִשְׁכָּבָם יָדַע חָזִוּת:
ישעיהו נז ח

5 הֲלוֹא מְשַׂנְאֶיךָ יְיָ אֶשְׂנָא
וּבִתְקוֹמְמֶיךָ אֶתְקוֹטָטָה:
תהלים קלט כא

הגהות הב"ח

(א) גב' דספרי מינין (הסמ"ת ספרי וכו' מבעיא תמ"מ) וז"ב גי' רש"י וספרי מינין גופייהו מצילין: (ב) שם כמי מיניה רב יוסף: (ג) רש"י ד"ה לא מן הסם וכו' כדכתיב לעיל מיניה ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש: (ד) תוס' ד"ה פורענות וכו' אמר הקב"ה לא נסמוך פורענות לפורענות אלא:

גליון הש"ס

גמ' איבעיא להו הגליונין. עי' מגילה דף לב ע"א תוס' ד"ה הלוחות: שם דגייז ושדי. עי' תשובות זכרון יוסף סימן יא ויב: שם אקפח את בני. לעיל דף ח ע"א זבחים דף יג ע"ב: שם לא אזיל לבי אבידן. עי' ע"ז דף ח ע"א תוס' ד"ה פילוסופא מין. רש"י בד"ה פילוסופא מין. עי' מס' ד"א רבה פ"ס: תוס' ד"ה פורענות פי' בקונטרס. עי' תוי"ט פ"ה מ"ד דאבות:

מוסף רש"י

אקפח. לקבלם, לשון מיתוך וקילול (לעיל יז.). לעשות שלום בין איש לאשתו. לעדוק את הסוטה ואם טהורה היא יבא אלוס ויעיבס (סוכה נג:). שמי שנכתב בקדושה. שכתב במגילה ימן ה' לומך וגו', כדכתיב (במדבר ה) וכתב את האלות האלה (סוכה שם). ימחה על המים. דכתיב בסוטה ומחה אל מי המרים, והרבה אזכרות בפרשה ואפ"ה כתיב ומחה

(מכות יא. וכנ"ר חולין קמא.). אין ולאו ורפיא בידיה. דפוה היתה התשובה בפיו אם לאמור אם לא לתמיד (לעיל קיג.) אי: לא היה מחזיק בדברינו לא לאיסור ולא לתיתר, פעמים שאמר הן ופעמים שאמר לאו, וכפיא בידיה ולא היתה מוחזקת הוראה זו בידו (קדושין סה. וכנ"ר ב"מ יד:).

ח א מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה כז טוש"ע סי' ש"ל סימן אלא סעיף כ:
ט ב מיי' פ"ט מהלכות אלו מלות הטומאות הלכה ו:
י ג ד מיי' פ"ו מהלכות יסודי התורה הלכה ח וס"א מהלכות תפילין הלכה יג טור שו"ע א"ח סימן אלד סעיף כא וטור שו"ע יו"ד סימן רפא סעיף ג:
יא ה טוש"ע יו"ד סימן קנו סעיף ג:

לעזי רש"י

אונגיל"א (בחסרונות הש"ס) [איינגלי"ש]. יסוד של נוצרים

מוסף תוספות

א. אמרו 'שלא ירבה עלינו מצוות'. 'מאיי. וזהו 'ויסעו מהר ה'', שהיה מחשבתם להסיע עצמן משם מפני שהוא הר ה'. רמב"ן עה"ת במדבר י', ל"ש.

רב נסים גאון

פרק ששה עשר כל כתבי הקודש

כמאן אזל הא דא"ר שמואל בר נחמני חצבה עמודיה שבעה אלו ז' (חומשי) [ספרי] תורה כמאן כר'. דר' סבר ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו. א"כ על דעת ר' מתחילת ספר וידבר עד ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו, ופרשת ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו, ומן שם עד סוף ספר וידבר ספר בפני עצמו. נחלק ספר וידבר לג' ספרים, הרי ג' ספרי וידבר עם ד' ספרים הנשארים יהיו הכל ז'. ובבראש"י דר' אושעיא בפרשת אלה תולדות יצחק [פרשה סד] תניא כוותיה ויקרא אותה שבעה כנגד ספר וידבר שהוא משלים ז' ספרי תורה. והלא ה' הם. אלא בר קפרא עבד מן ספר וידבר עד ויהי בנסוע הארון ספר בפני עצמו, ויהי בנסע הארון ספר בפני עצמו, מן תמן ועד סיפיה דספרא ספר בפני עצמו. בי נצרפי, מן בתי ע"ז. ומשכחת במסכת עירובין בפרק חלון (דף פ) ובמסכת ע"ז בפרק כל הצלמין (דף מח) אי זו היא אשירה סתם, אמר רב כל שכומרין משמרין אותה ואין טועמין מפירותיה, ושמואל אמר כגון דאמרי הני תמרי נינהו לשיכרא דבי ניצרופי ושתו ליה ביום אידם.

רבינו חננאל

גליונים של ס"ת. איבעיא אם מצילין אותן, ולא איפשיטא. ס"ת שנמחק מקום המחק אין בו קדושה, דאמרינן כי קדוש היכא דאיכא כתב, ליכא כתב לא קדוש. ומשום דאית טעותא בנוסחאות בהא שמעתא כתבנא כולה. ת"ש ס"ת שבלה אם יש בו ללקט פ"ה אותיות מצילין אותו ואם לאו אין מצילין. ותיפוק ליה משום גליון, בלה שאני. כלומר אם מצילין מפני הגליונין לא הוה צריך לדקדוקי בתר פ"ה אותיות. ושנינן בלה שאני, מכלל כי אם לא בלה מצילין אותו

קטז: כל כתבי פרק ששה עשר שבת

ושמואל דאמר כר' נחמיה. ולא פליג אדרב דספיר מודה דלמתני' דמפרש טעמא מפני ביטול בית המדרש קורין שלא בזמן בית המדרש אלא בא לומר דר' נחמיה פליג עלה דמתני': **וכ"ש** בשטרי הדיוטות. פירש בקונטרס איגרות ותימה דנהגו העולם לקרות בכתב ואיגרות השלוחים ממקום למקום ולטלטלן ולאי שרי דהא רואין לור ע"פ גלוחית ונראה לר"י דלא קרי שטרי הדיוטות אלא שטרי חובות וכיוצא בהן אבל איגרות שרי דפעמים שיש בהן פקוח נפש ואפי' יודע שאין בו פקוח נפש מתיר ר"ת דלא הוי שטרי הדיוטות כיון שאין צריך למה שכתוב בה לפי שיודע מה שבאיגרות ואם אינו יודע שמא יש בו צורך גדול או פקוח נפש ושרי וכ"מ בירושלמי דקאמר מפני מה אין קורין בכתבי הקדש מפני שטרי הדיוטות שאם אתה אומר לו שהוא מותר אף הוא אומר מה בכך אם אתעסק בשטרותי משמע דווקא כעין חובות ושטרות קאמר וכן פי' רש"י לקמן[ב] גבי גזירה שלא יקרא בשטרי הדיוטות דבשטרי מקח וממכר קאמר וכן הגיה בפי' כתב ידו ומיהו אותן מלחמות הכתובין בלע"ז נראה לרבינו יהודה דאסור לעיין בהן דלא גרע מהא דתניא בפ' שואל (לקמן קמט.) כתב שתחת הלורה והדיוקנאות אסור לקרות בהן בשבת ואפי' בחול לא ידע ר"י מי התיר דהו"ל כמושב לגיס:

פליגי בטלטול בו'. פי' אחר שנפשט כל העור פליגי דרבנן שרו לטלטל[א] שעדיין צריך לבשר שלא יתלכלך ור' ישמעאל אסר אבל כשאינו מופשט אלא עד החזה שרי לכ"ע לטלטל[ב] כדמוכח בסמוך ואע"ג דר' ישמעאל לא שרי להפשיט אלא עד החזה מ"מ פליגי במופשט כולו כגון שעבר והפשיט אי נמי בתמידים ומוספים דמותר להפשיטן: הכא דהוה שקיל שמא דלא מקבל שוחדא בעו לאחוכי ביה אעיילא ליה שרגא דדהבא ואזול לקמיה אמרה ליה בעינא דניפלגי לי בנכסי דבי נשי אמר להו פלוגו א"ל כתיב לן במקום ברא ברתא לא תירות א"ל מן יומא דגליתון מארעכון איתנטלית אורייתא דמשה ואיתיהיבת ספרא אחריתי וכתיב ביה ברא וברתא כחדא ירתון למחר הדר עייל ליה איהו חמרא לובא אמר להו שפילית לסיפיה דספרא וכתב ביה אנא לא למיפחת מן אורייתא דמשה אתיתי [ולא] לאוספי על אורייתא דמשה אתיתי וכתיב ביה במקום ברא ברתא לא תירות אמרה ליה נהור נהוריך כשרגא א"ל רבן גמליאל אתא חמרא ובטש לשרגא: ומפני מה אין קורין כו': אמר רב לא שנו אאלא בזמן בית המדרש אבל שלא בזמן בהמ"ד קורין ושמואל אמר אפילו שלא בזמן בית המדרש אין קורין איני והא נהרדעא אתריה דשמואל הוה ובנהרדעא [ג]פסקי סידרא בכתובים במנחתא דשבתא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב לא שנו אלא במקום בהמ"ד אבל שלא במקום בהמ"ד קורין ושמואל אמר בין במקום בהמ"ד בין שלא במקום בהמ"ד בזמן בהמ"ד אין קורין שלא בזמן בית המדרש קורין ואזדא שמואל לטעמיה [ד]דבנהרדעא פסקי סידרא דכתובים במנחתא דשבתא רב אשי אמר לעולם כדאמרן מעיקרא ושמואל כרבי נחמיה דתניא [ה]אע"פ שאמרו כתבי הקדש אין קורין בהן אבל שונין בהן ודורשין בהן נצרך לפסוק מביא ורואה בו א"ר נחמיה מפני מה אמרו כתבי הקדש אין קורין בהן כדי שיאמרו בכתבי הקדש אין קורין וכ"ש בשטרי הדיוטות: **מתני'** [ו]מצילין תיק הספר עם הספר ותיק התפילין עם התפילין ואע"פ שיש בתוכן מעות [ז]ולהיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש בן בתירא אומר אף למפולש: **גמ'** [ח]ת"ר ארבעה עשר שחל להיות בשבת מפשיטין את הפסח עד החזה דברי רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה וחכ"א [ט]מפשיטין את כולו בשלמא לרבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דהא איתעביד ליה צורך גבוה אלא לרבנן מ"ט אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן דאמר קרא [י]כל פעל ה' למענהו והכא מאי למענהו איכא רב יוסף אמר שלא יסריח רבא אמר [יא]שלא יהו קדשי שמים מוטלין כנבלה מאי בינייהו איכא בינייהו דמנח אפתורא דדהבא אי נמי יומא דאסתנא ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה האי [יב]פעל ה' למענהו מאי עביד ליה שלא יוציא את האימורין קודם הפשטת העור מ"ט אמר רב הונא בריה דרב נתן משום נימין אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מאי אהדרו ליה חברייא לרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה הכי קאמרי ליה אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נפשיט את הפסח מעורו מי דמי התם טלטול הכא מלאכה אמר רב אשי בתרתי פליגי פליגי בטלטול ופליגי במלאכה והכי קאמרי ליה אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נטלטל עור אגב בשר מי מעות שהן צורך הדיוט: **לא נפשיט אם הפסח.** בתמיה. משום צורך גבוה לא שרי צורך הדיוט בהדיה: **הפס.** תיק ומעות דקמייתי דאיה מיניה טלטול בעלמא הוא: **הכא.** גבי פלוגתייהו דפסח דאיירי בה השתא מלאכה גמורה דהפשטה מאבות מלאכות היא [לעיל עג.]: **בארבי פליגי.** גבי פסח פליגי בטלטולו דאסר רבי ישמעאל לטלטל [יג][הפסח] אחר שהוציא אימוריו אפי' מחמה לגל משום עור דלאו בר טלטול הוא [יד] ולא דמי לשלחין דאמרן בבמה טומנין (לעיל מט.) שמטלטלין אותן דהתם עור בהמה גסה דחזי למישמחיה ולמיזגא עליה: **והכי קאמרי ליה.** תשובה לענין טלטול: **לא נטלטל עור אגב בשר.** דהוי נמי כבוד שמים דבשר דומיא דספר ומותר לטלטלו ממחה לגל ואגב בשר יטלטלו עור המחובר בו: מי

א) בספרים ישנים איתא אלא, ב) [הייטו הפעורה עי' תוס' לעיל כד. ד"ה שאלמלא וכו' וכ"כ תוספות להדיא במגילה כא. ד"ה ואין מפטירין], ג) [תוספ' פי"ד מ"ס פט"ו הלכה ג ע"ש], ד) לקמן קנ.: מנחות סג.: [תוספ' דפסחי' פ"ד], ה) [זחמיס פס.:], ו) [צ"ל כל פעל], ז) גי' רש"ל, ח) גי' רש"ל, ט) [לעיל לב.], י) [רש"ל], כ) [דף קמט.].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בתרתי פליגי וכו' דלאו בר טלטול הוא הס"ד ואחר כך מ"ס וכי הס"מ ואח"כ ד"ה לא נטלטל וכו' הממוכר בו ולא דמי לשלחין וכו'. נ"ב הך קושיא היא אף לתנא"ר ועי"ל בתוס' פ' במה טומנין דף מט בד"ה טומנין בשלחין:

גליון הש"ם

גמ' דבנהרדעא פסקי סדרי. ע"ג דף כד ע"א תוס' ד"ה שאלמלא:

רבינו חננאל (המשך)

בקדשו, לקדושו לאהרן קדוש ה'. אפילו כן הוינא (מיבעיא) [מיבעיתן] בלילא. **מצילין תיק הספר עם הספר.** אמרי רבנן דהאי תיק קאי לחודיה, ונוטלין ממקום שהוא עם הספר וכן תיק תפילין. י"ד **שחל להיות בשבת.** ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר מפשיטין את הפסח עד החזה, סבר כיון דאיתעביד ליה צורך גבוה שיכול להוציא החלבים לא יפשוט יותר מזה. ורבנן סברן מפשיט כולו, ונעמא כל פעל ה' למענהו, מאי למענהו לעשות כבוד לקדשים. פי' יומא דאסתנא, יום שמנשבת רוח צפון, שאין הבשר מסריח בו. רבא אמר שלא יהו קדשים מוטלין בעורותיהן כנבילה, אבל אם הוא מוטל בשלחן של זהב שהוא דרך כבוד, לא יפשיט יתר למטה מן החזה וכו'. וגרסינן בפסחים בפרק תמיד [נשחט] שהיו מפשיטין, דתנן י"ד שחל להיות בשבת מניח ידו על כתף חבירו כו'. ואמרינן עלה תנא אחד נוטל פסחו בעורו ומפשילו לאחוריו. אמר רב עיליש טיית, פי' שהערביים מפשילין כליהן לאחריהן. ור' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא מוקים למענהו שלא יוצא האמורין קודם הפשטת העור כדי שלא ידבק שיער העור בחלבים. אמרו ליה רבנן (אין) [אין] מצילין תיק הספר עם הספר לא נפשוט (עור עם החזה) [את הפסח מעורו]. אמר להן מי דמי הצלת תיק טילטול בעלמא, הפשטת עור מלאכה דקא בעיא ליה לעור. אמר רב אשי בתר[תי] פליגי עליה במלאכה ובטלטול, והכי קאמרי ליה, תינח הפשטה שהיא מלאכה, טלטול מאי, דאינון סברי מטלטלין העור ע"ג בשר מקום שחיטה כל חד לדוכתיה והוא אסר, ואהדרו ליה אם מטלטלין להציל תיק של ספר אנו לא נטלטל עור אגב בשר.

תורה אור השלם

1 כֹּל פֹּעַל יְיָ לְמַעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה:
משלי טז ד

לעזי רש"י

אונגגיל"א [איינגליי"ש]. ספר עכו"ם.

מוסף רש"י

מוטלין כנבלה. מליו מופשטו ועומד כך עד הלילה ודומה כנבלה (מנחות סג:).

מוסף תוספות

א. העור על גב בשר. תוס' הכא"ש. ב. הואיל ולא מצי שדי ליה. תוס' קח. ד"ה אדהכי.

רבינו חננאל

כיון דאסיקנא קוראין בהן בתורה ובנביאים אבל בכתובים אין קוראין בהן, חזר ופירש מפני מה אין קוראין בכתובים מפני ביטול בית המדרש. ומסייעא לה [ל]הא דתני העוסק במקרא מידה שאינה מידה כו', ובית התלמוד טפי עדיף ממיקרא במקרא. אמר רב לא שנו שאין קורין בהן אלא בזמן בית המדרש, פירוש בשעה שהחכמים יושבים במדרש ומתעסקין בתלמוד, אבל שלא בזמן בהמ"ד, כגון שכבר עמדו בעלי מדרש וכנסו לבתיהן, קורין. ושמואל אמר במקום שיש מדרש קבוע כו'. ואסקה רב אשי הכי כדאמרינן מעיקרא, אמר רב אין קורין בזמן בית המדרש אבל בזמן שלא בהמ"ד קורין, ושמואל [אמר] בין בזמן בהמ"ד בין שלא בזמן בהמ"ד אין קורין, דסבירא ליה כר' נחמיה, וגזירה היא משום שטרי הדיוטות. והילכתא כלישנא קמא בזמן בית המדרש אין קורין שלא בזמן בית המדרש קורין. ירושלמי [ה"א] אמר ר' יהושע בן לוי הדא אגדתא הכותבה אין לו חלק, הדורשה מתחדר, השומעה אינו מקבל שכר. מיומי לא איסתכלית בה אלא חד זמן, ואשכחית כתוב בה קע"ה פרשיות דיבור אמירה צווי שכתוב בתורה כנגד שנות אברהם אבינו, שנאמר לקחת מתנות באדם, וכתיב האדם הגדול בענקים. קמ"ז מזמורות שכתוב בתילים כנגד שנות יעקב אבינו ללמד שכל קילוסין שישראל (עושין הללויה) מקלסין להקב"ה כנגד שנותיו של יעקב שנאמר ואתה קדוש יושב תהלות ישראל. קכ"ג פעמים שישראל עונין הללויה כנגד שני אהרן שנאמר הללויה הללו אל

(ה) **מי דמי.** תיק הספר נעשה בסים לדבר המותר לטלטלו בלא שום דליקה דספר בר טלטול הוא ולדבר האסור כגון מעות: **הכא.** האי עור נעשה בסים לדבר שכולו אסור בטילטול לטלטלו בלא חזי לאכילה עד אורתא דפסח אינו נאכל אלא בלילה ולי ורבי ישמעאל לית ליה כבוד שמים בנאכל להדיוט ואפילו הוי עור תורת כלי עליו מיתסר משום דהוי בסים לאיסור וכ"ש דהוא גופיה לאו בר טלטול הוא: **אם מציאין תיק שבתוכו מעות.** דהוי בסים לדבר שכולו אסור ומניח בו ספר להצילו ואינו צריך להשליך המעות כדמפרש ואזיל לא נטלטל עור אגב הבשר: **אי נימא דמדהיכא דאים ביה.** מעות עם הספר לא שדי להו לא מצריך ליה תנא דידן למשדינהו כדקתני ואע"פ שיש בתוכו מעות: **איתווי נמי מייתינן.** מעלמא מאחת זוית הבית תיק ובתוכו מעות להניח בתוכו ספר ולהליל: **מי דמי.** היכא דהספר מונח עם המעות להיכא דהוא בא עכשיו להציאו עם המעות ונתת בו ספר: **הא.** דספר ומעות בתוכו להכי לא מצרכינן ליה למשדינהו: **דילמא אדהכי והכי נפלה דליקה.** על הספר: **הכא.** אדמייתי ליה משדינהו דרך ביאתו: **כדאמרינן מעיקרא.** דלא פליגי אלא בהפשטה ומייתי רבנן דאיה מתיק הספר דמתני' דמציאין מעות אגב ספר גרכי הדיוט אגב גרכי גבוה הואיל וליכא שהות למשדינהו וה"נ אגב גרכי גבוה דכל פעל ה' למענהו יפשיט: **ודקשיא לך כו' דלא בעי ליה לעור.** אינו צריך לו לעור ואינו מתכוין להפשיט משום עור ולא דמי להפשט אילים ותחשים דמשכן: **והא ר"ש מודה בפסיק רישיה ולא ימות.** והכא אע"ג דלא מיכוין מיפשיט הוא: **דשקיל ליה בברזי.** בחתיכות דקות מפשיט וחותך דאין דרך הפשטה בכך ולאו מלאכה הוא אלא שבות: **שני לחייס.** לפתח שאין לו מחילה: **זהו מבוי שאינו מפולש.** כלומר מבוי הניתר בכל הלכותיו בין בעירוב בין בשאר דברים וכל היתר שאר מבואות יש לו כגון שיתופי מבואות: **ורוייהו.** רבנן וכן בתירא קבירא להו כר"א דאמר אין מבוי ואפילו סתום ניתר בלחי א' ואשמעינן בן בתירא דבהלכת כתבי הקדש לא בעינן לחייס כרבי אליעזר: **מפולש קרוי ליה.** נהי נמי דבעי ר' אליעזר לחייס מיהו מפולש לא מיקרי: **ועוד לרבנן.** דאמרי לשאינו מפולש וקאמרת דהיינו מבוי הניתר בכל הלכותיו: **נגיל לתוכו אף אוכלין ומשקין.** כמו לחצר המעורבת ואמאי פליגינהו מהדדי דגבי ספר קתני למבוי שאינו מפולש וגבי אוכלין קתני להיכן מציאין אותן לחצר המעורבת[1] דמשמע אבל למבוי לא: **שתי מחילות.** מכאן ומכאן: **שני לחיין.** לחי לכל פתח ופתח: **אליבא דרבי יהודה.** דאמר בשתי מחילות סגי ושני לחייס ואתא בן בתירא למימר דלגבי ספר מודה ר' יהודה דסגי בחד דג' מחילות הוו: **לדידך נמי.** איכא למיפרך כאתקפתא דלעיל: **לרבנן.** כיון דאמרת דתרוייהו כר' יהודה לרבנן דאמרי לשאינו מפולש ומפרשי ליה לשאינו חסר כלום כר' יהודה דלא בעי אלא שתי מחילות ושני לחייס אי הכי לרבנן יגיל לתוכו אוכלין ומשקין כמו לחצר המעורבת: אלא

מי דמי התם נעשה בסים לדבר המותר הכא נעשה בסים לדבר האסור אלא הכי קאמרי ליה אם מצילין תיק של ספר עם הספר ואע"פ שיש בתוכו מעות לא נטלטל עור אגב בשר מי דמי התם נעשה בסים לדבר האסור ולדבר המותר הכא כולו נעשה בסים לדבר האסור אלא הכי קאמרי ליה אם מביאין תיק שיש בתוכו מעות מעלמא להציל בו ספר תורה לא נטלטל עור אגב בשר והיא גופה מנלן אילימא דמדהיכא דאית ביה לא שדי להו איתווי נמי מייתינן מי דמי התם אדהכי והכי נפלה דליקה הכא אדהכא והכי לישדינן אלא אמר מר בר רב אשי לעולם כדאמרינן מעיקרא ודקא קשיא לך [6]הכא טלטול והכא מלאכה כגון דלא קבעי ליה לעור והא [3]אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות דשקיל ליה [3]בברזי: ולהיכן מצילין אותן וכו': היכי דמי מפולש היכי דמי שאינו מפולש אמר רב חסדא שלש מחיצות ושני לחיין זהו מבוי שאינו מפולש ג' מחיצות ולחי אחד זהו מבוי המפולש ותרוייהו אליבא דרבי אליעזר דתנן[7] הכשר מבוי ב"ש אומרים לחי וקורה וב"ה [8]אומרים או לחי או קורה ר' אליעזר אומר שני לחיים א"ל רבה ג' מחיצות ולחי אחד מפולש קרית ליה ועוד לרבנן נציל לתוכו אוכלין ומשקין אלא אמר רבה שתי מחיצות ושני לחיין זהו מבוי שאינו מפולש שתי מחיצות ולחי אחד זהו מבוי המפולש ותרוייהו אליבא דרבי יהודה [9]דתניא יתר על כן אמר ר' יהודה מי שיש לו שני בתים בשני צדי ר"ה עושה לחי מיכן ולחי מיכן או קורה מיכן וקורה מיכן ונושא ונותן באמצע אמרו לו אין מערבין רה"ר בכך א"ל אביי לדידך נמי לרבנן נציל לתוכו אוכלין ומשקין אלא

הכא נעשה בסים לדבר האסור. פי' בקונטרס שהבשר אסור לטלטל שהרי אינו ראוי לאכילה עד הלילה ואינו נראה דלא"כ היכי קאמר לא נטלטל עור אגב בשר כיון דבשר אסור לטלטל ונראה דלכ"ע בשר מותר לטלטל אע"ג דמאן דשרי [1]בשר תפל בעלמא לטלטל היינו משום דחזי לכלבים והכא לא חזי לכלבים[2] מ"מ משום בזיון קדשי שמים שרי לכ"ע ובטלטול עור אגב בשר הוא דפליגי והא דקאמר הכא דהוי בסים לדבר האסור היינו קודם שנשחטה היה בסים לדבר האסור שכל הבהמה מוקצה היא מטלטול:

מי דמי התם אדהכי והכי נפלה דליקה. וא"ת אמאי לא קאמר[3] התם נעשה בסים לדבר המותר ולדבר האסור הכא נעשה בסים לדבר האסור גרידא וי"ל דאין נראה לו לחלק כיון דהשתא סבור שיכול לנער מעות מן הכיס ואפילו הכי ל"ל לנער[4] ושרי כל שהוא עושה להצלת ס"ת ה"ה דשרי להציל תיק שיש בו מעות גרידא[5]:

אדהכי והכי לשדינהו. משמע דאי לא מצי למשדי המעות הוה מצי להציל התיק עם המעות להציל בו ס"ת וא"כ כשאינו מופשט אלא עד החזה מותר לכ"ע לטלטל הואיל ולא מצי שדי ליה ולא פליגי אלא כשהופשט לגמרי כדפי' לעיל:

דשקיל ליה בברזי. פירש בקונטר' דאיכא שבות בכה"ג וקשה דהוה ליה למיתני בפסחים בפרק אלו דברים (דף סה:) הפשט דדחי שבת בהדי הנהו שבות דקתני התם דדחו שבת דאינו מפשיט כשיעור משיבות עור יחד[6] ולא דמי למפיס מורסא[7] דהתם פתח קעביד אך שא"צ לו וכן לד מזיקין מ"מ לד הוא אבל הכא דלא קא עביד הפשט אפי' שבות ליכא:

[6] **(דשקיל ליה בברזי).** וא"ת דתני' בסוף תמיד נשחט (פסחים סה:) תנא [8]חשבה כל אחד ואחד נוטל פסמו בעורו אם כן לאו בברזי היה מופשט ומשמע דבשבת איירי דאמתני' דהתם קאי דקתני ארבעה עשר שחל בשבת[7] ואיכא למימר דלא קאי אשבת א"נ נוטלו בעורו שנפשט עד החזה ועוד אומר ר"י דאיכא למימר דרבנן[8] לדברי רבי ישמעאל קאמרי לדידן מותר להפשיט לגמרי לדידך אודי לן מיהא דמותר להפשיט בברזי וא"ת לפי זה ה"ל למיחשב התם לחיית הפשט[9] וי"ל דבפלוגתא לא קא מיירי דלר' ישמעאל לא דחי ליה הפשט כלל ואע"ג דחשיב הרכבתו והכאתו ממוך לתחום דפליגי בה ר"ע ור' אליעזר לא חשיב לה פלוגתא דר"א דשמותי הוא ועוד דמהתיא פלוגתא ילפינן דהאזה איזה דוחה להכי קתני לה:

שלש מחיצות ושני לחיים בו'. השתא האי דמפרש לה הכי ומוקי תרוייהו אליבא דר"א ולא בעי למימר שלש מחיצות ולחי א' אינו מפולש ובלא לחי זהו מפולש והוה מפרש אליבא דהלכתא היינו משום דסבר[1] דבלא לחי כלל לא הוה שרי בן בתירא[2] דהוי כרמלית[3] ולא דמי לחצר שאינה מעורבת דסיפא[4]: **ועוד** לרבנן נציל לתוכו אוכלין ומשקין. [5] (ואמאי נקט חצר מעורבת) [6]ואדמפליגי בין חצר מעורבת למבוי הוה לן לפלוגי בין מבוי משותף למבוי שאינו משותף דבמשותף יהא מותר להניל לתוכו אוכלין ומשקין ואמאי נקט[7] חצר מעורבת:

אלא אמר רבה בו'. תימה מה תירץ רבה מקושיא דנגיל לתוכו אוכלין ומשקין[8] ואומר ר"י דרבה רוצה לומר דרבנן סברי כרבי יהודה דוקא לצורך הלכת כתבי הקדש ולא לצורך אחר ואביי פריך משום דאינו נראה לו סברא שיסברו כר' יהודה לחלקין ומשני אביי ג' מחיצות כו' ולאביי לא סברי רבנן כר"א לחלקין דר"א להלכת כתבי הקדש סגי בלחי אחד כדמסיים ואזיל ואפילו לרבי אליעזר כו': הא

(ה) [נ"ל התם], ב) לעיל עה. קג. קיח: [לקמן קכ: קלג. קמב. סוכה לג: [ביצה לו.] מגילה ו. בכורות כה., ג) [ערוך פי' בחתא נקביס והכי קאמר מאן דבזע לי לעור כשהוא מפשיטו מוכחא מילתא דלא בעי לעור ואין לו הנאה ממנו ולא דמי לפסיק רישא ע"ל ולפי פי' זה יתישב קושית המוס' ד"ה דשקיל הא דתניא בתמיד נשחט מנא משכה וכו'], ד) עירובין יא:, ה) לעיל ו. עירובין ו. יב: כב. עט: לה., ו) [לקמן קכ.], ז) לקמן קכח., ח) רש"ל מ"ז, ט) [מלת משכה ליתא שם ע"ש], י) רש"ל מ"ז,

מוסף רש"י

מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. בתמר אחתוך לאם בהמה זו בשבת ואינו רוצה שתמות, דסיון דאי אפשר שלא תמות כמתכוון תשיב ליה, וכי אמרינן דבר שאין מתכוון מותר כגון היכי דאפשר ליה בלא איסור, כגון גורר אדם מטה כפא וספסל ונלבד שלא יתכוון לעשות חריץ, ואע"ג דאיכא למיחש דילמא עביד חריץ, כיון דלא מתכוון להכי ואפשר לגרירה בלא חריץ, כי עביד נמי חריץ דהוי מלאכה גמורה לא מחייבי, אבל היכי דודאי עביד מודה (שובה לג.). יתר על כן אמר ר' יהודה. לעיל מיה איירי בבוהה עליה מבית לבית שבשני ירחי הס"ד וכן בחרים המפולטין לרס"ד, דאדי ר' יהודה לטלטולי מותיה משום פי מקרה יוכל וקומקם, בפרק כל בגות העיר (עירובין לה.) וקאמר בבריתא יתר על כן, אפילו היכי דליכא פי מקרה, הואיל ואיכא שתי מחיצות מעליתא, מתיקת הבית מכאן ומחיצת בית הסמי מכאן, סגי בתקנתא פוכתא (עירובין ו.). בשני צדי רה"ר. ו' מגגד ו' (לעיל ו.). עושה לחי מיכן ולחי מיכן. בשתי פאות של אחד מן הבתים לחיכר בעלמא (לעיל ו.) לחי מכאן אצל פאת הבית אחתד ולחי מכאן אצל פאת הסני לאותו בית עצמו, והוא אמיתה לשני לאלו אלו רה"ר ומותר לטלטל מבית לבית (עירובין ו:) דקסבר ר' יהודה ג' מחיצות הוי רה"ר מלאוריתא, והא איכא שתי מחיצות מעליתא, מחיצות של ג' בתים (לעיל ו.).

מוסף תוספות

א. [ו]הוה ליה למיסר. תוס' הרא"ש קטו: ד"ה ופליגי. ב. כדמפליג לעיל. תוס' הרא"ש. ג. א"כ היתר גמור הוא. תוס' הרא"ש. ד. אלא מכח סברא פריך ליה דאמאי שרי להביא תיק שיש בתוכו מעות לצורך הצלת ספר כיון דמצי למשדינהו. תוס' הרא"ש. ה. המפורש לעיל (עט.). תוס' הרא"ש. ו. ומתכוין להוציא לחה, דאי לאו צערא הוה אסיר מדרבנן. תוס' הרא"ש. ז. דאפילו בשבת היו מפשיטין את העור שלם. תוס' הרא"ש. ח. דהכא. תוס' הרא"ש. ט. בהדי הנך דדחו שבת. תוס' הרא"ש. י. לי' לרב חסדא. תוס' הרא"ש. יא. להציל, כיון דלכו"ע אסור לטלטל שם. תוס' הרא"ש. יב. [ו]איכא לאתלופי ברה"ר. לשב"ש. יג. דשרי וכו' גבי אוכלין ומשקין. תוס' הרא"ש. יד. ולאו כדרך שהוא מציל כתבי הקודש קאמר דכתבי הקודש מצילין אפי' לשאינו משותף ואלו אוכלין אינו מציל אלא במשותף דומיא דחצר המעורבת אלא ה"ק. לשב"ש. טו. בסיפא גבי הצלת אוכלין. לשב"ש. טז. וכיון דרבה גופיה הוא דאותיב הכי לרב חסדא, היכי לא אזדהר בפירוקיה מהך פירכא גופה. מ' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פי"ז מהלכות שבת הלי' ב סמג עשין ל טוש"ע או"ח סימן שסג סעיף ג וסעיף יד:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה (מי דמי וכו' כגון מעות הכא אלי וכו' אסור בטלטול) תא"מ וכ"ש ס"ל ועיקר מי דמי תיק הספר נעשה בסים לדבר המותר לטלטלו בלא שום דליקה דספר בר טלטול הוא הכא האי עור נעשה בסים לדבר האסור בטלטול כו':

רבינו חננאל

ואהדר להו מי דמי תיק נעשה בסים לס"ת שמותר לטלטלו, עור נעשה בסים לבשר אסור לטלטלו. אלא הכי קאמרו ליה כו'. ודחה ר' ישמעאל מי דמי התם תיק נעשה בסים לס"ת שהוא מותר ולמעות שהן אסורין, הכא בבשר כולן אסור. והדר רב אשי ואמר הכי אהדרו ליה אם מביאין מעלמא תיק שיש בו מעות להציל בו ס"ת אנו לא נטלטל עור אגב בשר. והא מנ"ל, אי נימא דדיקת מינה מה התיק שיש בו מעות וס"ת אינך מסיר המעות מתוך התיק ומציל הס"ת לבדו אלא אתה מציל אפילו המעות, כך אם יש מעות בתיק והצרכת להביאו להציל ס"ת אינך מסיר המעות מתוכו. דילמא שני התם במקום שכבר הגיעה הדליקה עד הספר ואם יתעסק בהשלכת המעות תאכלם הלהבה, אבל במקום דהדליקה לא הגיעה והולכין להביא תיק להציל הספר, אם יש בתיק מעות אסור לטלטלן עד שישליכם. ושני רב אשי לעולם כדאמרינן מעיקרא, ודקא אמרת התם בטילטול התיק הכא בעור מלאכה, כגון דמתכוין לגלות הבשר ואין כוונתו לעור. ואקשינן והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש דסבר דבר שאינו מתכוין שרי בפסיק רישיה ולא ימות, כגון זה אמרינן אומר המפשיט איני מתכוין לעור, דומה לאומר הנני מחתך ראש זה העוף ואין כוונתי לשוחטו, כגון זה אפילו לר' שמעון שוחט הוא. ואפקינן דשקיל ליה בברזי, פי' ברזי נקבים, והכי קאמר מאן דמבזע ליה כשהוא מפשיטו מוכחא מילתא דלא בעי ליה לעור, ולא דמי לפסיק רישיה ולא ימות. ולהיכן מצילין אותו למבוי שאינו מפולש. וכן הלכה, ולית הלכתא כבן בתירא דאמר אפילו למבוי המפולש. והיכי דמי מבוי שאינו מפולש שמצילין בו כתבי הקדש.

הא דתניא נשברה לו חבית בראש גגו. הקשה הרב פורת אמאי לא פריך ממתניתין דריש חבית (לקמן קמג:) דתנן חבית שנשברה מצילין ממנה מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם ובלבד שלא יספוג ותירץ דהכא איכא למימר כגון שהחבית בכרמלית דחייסינן שמא יעביר כלי ד' אמות בכרמלית אבל בהך בריתא קתני בהדיא ברשא גגו ור"י תירץ דהתם מיירי כשנשפך היין לארץ[א] דחייסינן שמא יספוג[ב] אומר ר"ל שמואל בשם ר"ת דדוקא נשברה לו חבית אבל נסדקה ועושה טיף טיף מותר להביא כלים לקלוט ולארץ דאינו בהול כל כך להביא כלים דרך הר"ל כמו כשנשברה:

כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף. אומר ר"י דזו אף זו קתני לא מבעי לקלוט דמיינכר שמציל דאסור אלא אפילו לארץ דלא מיינכר כולי האי שהוא מציל אסור: **הציל פת** נקיה **לא יציל פת** הדראה. אומר ר"י כשאפו בי"ט של פסח מצות מסולת נקיה שיש לו די לצורך י"ט אין אופין אחריהן פת של הדראה[ג] אלא מתחילה יעשה של הדראה ואחרי כן יעשה הנקיה:

אבל לא משבת ליום הכפורים. פירש בקונטרס למוצאי יום"כ ואת"ת פשיטא דחול גמור הוא ומ"ש משבת למוצאי שבת וי"ל דמצוה לאכול במוצאי יום"כ כדפי' לעיל (ג) (דף קיד:) ועוד לפי שהתענו מותר יותר אי נמי ליום הכפורים עצמו קאמר ולהאכיל התינוקות:

והתנא דבי רבי ישמעאל כל מלאכת עבודה לא תעשו. ואמאי מייתי קרא (ד) דכל מלאכת עבודה דכתיב גבי י"ט הא אפי' בשבת דכתיב לא תעשה מלאכה סתם ולא כתיב עבודה שרי לתקוע ולרדות מן התורה כדמשמע הכא דלשבת מייתי לה ופירש רבינו שמואל דגרס (ה) כל מלאכה לא תעשו ורשב"א מפרש דלעולם מכל מלאכת עבודה אימעיט תקיעה ורדייה ושבת ילפינן מי"ט[ד] דאין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד דכתיב אך אשר יאכל לכל נפש (שמות יב)[ה]:

שהיא חכמה ואינה מלאכה. וכיון דמדאורייתא שריא אע"ג דמדרבנן אסירא כדאמר בראש השנה (דף לג.) אין מעכבין את התינוקות מלתקוע הא נשים מעכבין הכא הוה לן למישרי משום[ו] ג' סעודות:

אלא אמר רב אשי [א]שלש מחיצות ולחי אחד זה מבוי שאינו מפולש ג' מחיצות בלא לחי זהו מבוי המפולש ואפילו לרבי אליעזר דאמר בעינן לחיים הני מילי לאוכלין ומשקין אבל לספר תורה בחד לחי סגי:

מתני' [ב]מצילין [ג]מזון ג' סעודות הראוי לאדם לאדם הראוי לבהמה לבהמה כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות בשחרית מצילין מזון ב' סעודות במנחה מזון סעודה אחת ר' יוסי אומר לעולם מצילין מזון שלש סעודות:

גמ' מכדי בהיתרא קטרח נציל טפי אמר רבא [ד]מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי א"ל אביי אלא הא דתניא[ה] נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה [ו]ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף התם מאי גזירה איכא ה"נ גזירה שמא יביא כלי דרך רה"ר גופא [ז]נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף [ח]נזדמן לו אורחין מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצרף ולא יקלוט ואחר כך יזמין אלא יזמין ואח"כ יקלוט [ט]ואין מערימין בכך משום רבי יוסי בר יהודה אמרו מערימין לימא בפלוגתא דרבי אליעזר ור' יהושע קמיפלגי דתניא [י]אותו ואת בנו שנפלו לבור רבי אליעזר אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו בשביל שלא ימות רבי יהושע אומר [יא]מעלין את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו ומערים ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט ממאי דילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם דאפשר בפרנסה אבל הכא דלא אפשר לא ועד כאן לא קאמר רבי יהושע התם משום דאיכא צער בעלי חיים אבל הכא דליכא צער בעלי חיים לא ת"ר[יב] [יג]הציל פת נקיה אין מציל פת הדראה פת הדראה מציל פת נקיה [יד]ומצילין מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום הכפורים ואין צריך לומר משבת ליום טוב ולא משבת לשבת הבאה ת"ר[טו] [יח]שכח פת בתנור וקידש עליו היום מצילין מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין איני והא [יט]תנא דבי רבי ישמעאל (ז) [1]לא תעשה כל מלאכה יצא תקיעת השופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה [כ]כמה דאפשר לשנויי משנינן א"ר חסדא [כא]לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר [2]והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתר [כב]אמר ר' אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי כברות דכתיב [3]לחם משנה [כג]אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקט תרתי ובצע חדא אמר [3]לקטו כתיב רבי זירא [כד]הוה בצע אכולה שירותיה אמר ליה רבינא לרב אשי והא מיחזי כרעבתנותא אמר ליה כיון דכל יומא לא עביד והאידנא הוא דקעביד לא מיחזי כרעבתנותא רבי אמי ורבי אסי [כה]כי מיקלע להו ריפתא דעירובא שרו עילויה אמרי הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרינא: כיצד נפלה דליקה כו': [כו]ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת [כז]שלש רבי חידקא אומר ארבע א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו [4]ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה רבי חידקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא תנן נפלה דליקה בלילי שבת מצילין

אלא אמר רב אשי שלש מחיצות ולחי אחד זה מבוי שאינו מפולש ג' מחיצות בלא לחי זהו מבוי המפולש ואפילו לרבי אליעזר דאמר בעינן לחיים הני מילי לאוכלין ומשקין אבל לספר תורה בחד לחי סגי: **מתני'** מצילין ג' סעודות הראוי לאדם לאדם הראוי לבהמה לבהמה כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות בשחרית מצילין מזון ב' סעודות במנחה מזון סעודה אחת ר' יוסי אומר לעולם מצילין מזון שלש סעודות: **גמ'** מכדי בהיתרא קטרח נציל טפי אמר רבא מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי א"ל אביי אלא הא דתניא נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף התם מאי גזירה איכא ה"נ גזירה שמא יביא כלי דרך רה"ר גופא נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף נזדמן לו אורחין מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצרף ולא יקלוט ואחר כך יזמין אלא יזמין ואח"כ יקלוט ואין מערימין בכך משום רבי יוסי בר יהודה אמרו מערימין לימא בפלוגתא דרבי אליעזר ור' יהושע קמיפלגי דתניא אותו ואת בנו שנפלו לבור רבי אליעזר אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו בשביל שלא ימות רבי יהושע אומר מעלין את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו ומערים ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט ממאי דילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם דאפשר בפרנסה אבל הכא דלא אפשר לא ועד כאן לא קאמר רבי יהושע התם משום דאיכא צער בעלי חיים אבל הכא דליכא צער בעלי חיים לא ת"ר הציל פת נקיה אין מציל פת הדראה פת הדראה מציל פת נקיה ומצילין מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום הכפורים ואין צריך לומר משבת ליום טוב ולא משבת לשבת הבאה ת"ר שכח פת בתנור וקידש עליו היום מצילין מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין איני והא תנא דבי רבי ישמעאל (ז) לא תעשה כל מלאכה יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה כמה דאפשר לשנויי משנינן א"ר חסדא לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתר אמר ר' אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי כברות דכתיב לחם משנה אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקט תרתי ובצע חדא אמר לקטו כתיב רבי זירא הוה בצע אכולה שירותיה אמר ליה רבינא לרב אשי והא מיחזי כרעבתנותא אמר ליה כיון דכל יומא לא עביד והאידנא הוא דקעביד לא מיחזי כרעבתנותא רבי אמי ורבי אסי כי מיקלע להו ריפתא דעירובא שרו עילויה אמרי הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרינא: כיצד נפלה דליקה כו': ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש רבי חידקא אומר ארבע א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה רבי חידקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא תנן נפלה דליקה בלילי שבת מצילין

אלא אמר רב אשי שלש מחיצות ולחי אחד זה מבוי שאינו מפולש ג' מחיצות בלא לחי זהו מבוי המפולש ואפילו לרבי אליעזר דאמר בעינן לחיים הני מילי לאוכלין ומשקין אבל לספר תורה בחד לחי סגי: **מתני'** מצילין ג' סעודות הראוי לאדם לאדם הראוי לבהמה לבהמה כיצד נפלה דליקה בלילי שבת מצילין מזון ג' סעודות בשחרית מצילין מזון ב' סעודות במנחה מזון סעודה אחת ר' יוסי אומר לעולם מצילין מזון שלש סעודות: **גמ'** מכדי בהיתרא קטרח נציל טפי אמר רבא מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי א"ל אביי אלא הא דתניא נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף התם מאי גזירה איכא ה"נ גזירה שמא יביא כלי דרך רה"ר גופא נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף נזדמן לו אורחין מביא כלי אחר וקולט כלי אחר ומצרף ולא יקלוט ואחר כך יזמין אלא יזמין ואח"כ יקלוט ואין מערימין בכך משום רבי יוסי בר יהודה אמרו מערימין לימא בפלוגתא דרבי אליעזר ור' יהושע קמיפלגי דתניא אותו ואת בנו שנפלו לבור רבי אליעזר אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו בשביל שלא ימות רבי יהושע אומר מעלין את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו ומערים ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט ממאי דילמא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם דאפשר בפרנסה אבל הכא דלא אפשר לא ועד כאן לא קאמר רבי יהושע התם משום דאיכא צער בעלי חיים אבל הכא דליכא צער בעלי חיים לא ת"ר הציל פת נקיה אין מציל פת הדראה פת הדראה מציל פת נקיה ומצילין מיום הכפורים לשבת אבל לא משבת ליום הכפורים ואין צריך לומר משבת ליום טוב ולא משבת לשבת הבאה ת"ר שכח פת בתנור וקידש עליו היום מצילין מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין איני והא תנא דבי רבי ישמעאל (ז) לא תעשה כל מלאכה יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה כמה דאפשר לשנויי משנינן א"ר חסדא לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתר אמר ר' אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי כברות דכתיב לחם משנה אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקט תרתי ובצע חדא אמר לקטו כתיב רבי זירא הוה בצע אכולה שירותיה אמר ליה רבינא לרב אשי והא מיחזי כרעבתנותא אמר ליה כיון דכל יומא לא עביד והאידנא הוא דקעביד לא מיחזי כרעבתנותא רבי אמי ורבי אסי כי מיקלע להו ריפתא דעירובא שרו עילויה אמרי הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרינא: כיצד נפלה דליקה כו': ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש רבי חידקא אומר ארבע א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה רבי חידקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא תנן נפלה דליקה בלילי שבת מצילין

מצילין מזון שלש סעודות ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין איני והא [יט]תנא דבי רבי ישמעאל (ז) [1]לא תעשה כל מלאכה יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה [כ]כמה דאפשר לשנויי משנינן א"ר חסדא [כא]לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר [2]והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו לאלתר [כב]אמר ר' אבא בשבת חייב אדם לבצוע על שתי כברות דכתיב [3]לחם משנה [כג]אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקט תרתי ובצע חדא אמר [3]לקטו כתיב רבי זירא [כד]הוה בצע אכולה שירותיה אמר ליה רבינא לרב אשי והא מיחזי כרעבתנותא אמר ליה כיון דכל יומא לא עביד והאידנא הוא דקעביד לא מיחזי כרעבתנותא רבי אמי ורבי אסי [כה]כי מיקלע להו ריפתא דעירובא שרו עילויה אמרי הואיל ואיתעביד בה חדא מצוה ליתעביד בה מצוה אחרינא: כיצד נפלה דליקה כו': [כו]ת"ר כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת [כז]שלש רבי חידקא אומר ארבע א"ר יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו [4]ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה רבי חידקא סבר הני תלתא היום לבר מאורתא ורבנן סברי בהדי דאורתא תנן נפלה דליקה בלילי שבת מצילין

מצילין

יז א מיי' פי"ז מהל' שבת הלכה ב ופכ"ג הלכ"ו סמג לאוין סה ועשין ל טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף יז סימן שסג סעיף ל ג יד: יח ב מיי' פכ"ג שם הלכ"ל וסמג שם טור ושו"ע סימן שלד סעיף ה:

יט ג מיי' פרק כ"ב שם הלכה טז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שלה סעיף ב:

כ ד מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ג:

כא ה מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה ד טור שו"ע או"ח סימן תצח סעיף י:

כב ו מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה כה טור שו"ע או"ח סימן שלד סעיף ג:

כג ז מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ד:

כד ח מיי' פכ"ב שם הל"ל סמג שם טור ושו"ע או"ח סימן רנד סעיף ה:

כה ט טוש"ע או"ח סי' רנ סעיף ה:

כו י כ מיי' פ"ל שם הלכה ט סמג עשין ל טור שו"ע או"ח סימן רעד סעיף ה ג וסימן רפט סעיף ה:

כז ל טוש"ע או"ח סימן שלד סעיף ג בהג"ה:

כח מ מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן רלח סעיף ה:

מוסף רש"י

אותו ואת בנו שנפלו לבור. שלא מותרין לשמוט שניהן היום (ביצה לז.). אכולא שירותא. פירוסה גדולה שהיה די לו לכל הסעודה כשבת (ברכות לט:). ריפתא דעירובא. שעירבו בו תמונו ערובי חצרות (שם).

מוסף תוספות

א. דהו"א דאסור משום. תוס' הרא"ש. ב. אבל הכא לא שייך אלא הבאת כלי תחת החבית לקבל היין. תוס' הרא"ש. ג. דהויא לה אפייה שלא לצורך. ריטב"ש. הואיל ויש לו הרבה לאותו יום מן היפות. תוס' הרא"ש. ואפי' אמר 'ניחא לי בפת הדראה' בטלה דעתו אצל כל אדם. ריטב"ש. ד. דכיון דאינה מלאכה לגבי יו"ט, גם לגבי שבת לא חשיבא מלאכה. רשב"ש. ה. והלכך, כשמוציא הכתוב תקיעת שופר ורדיית הפת מכלל איסור מלאכת יו"ט, ש"מ דאינה מלאכה. רשב"ש. ו. מצות. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

אסקה רב אשי ג' מחיצות ולחי א' והוא מבוי שאינו מפולש שאין בו שיתוף ולא עירוב, וזה להציל כתבי הקדש. אבל אוכלין ומשקין אין מצילין אלא לחצר המעורבת דהילכתא כת"ק. והא דאמר רבה ב' מחיצות ולחי אחד זהו מפולש, ב' מחיצות וב' לחיים זהו שאינו מפולש, ואליבא דר' יהודה דאמר מי שיש לו ב' בתים בב' צידי רה"ר עושה לחי מיכאן ולחי מיכאן או קורה מיכן וקורה מיכן ונושא ונותן באמצע. והכי פי', דכד פסיק לה להרה"ר לרחבה מב' צידי ב' בתים, עושה לחי מיכן ולחי מיכן ומערב ונושא ונותן באמצע. והתם איכא פלוגתא דת"ק וחנינה, ורב אמר הלכה כחנינה, וקאי במבוי שיש בו ב' מחיצות בלבד כנגד זו וב' פתחים יש לו זה כנגד זה, והאי איכא עליה לחי או קורה מיכן ולחי או קורה מיכן, לר' יהודה דלא מצריך דלת, יכול לערב אותו. א"ל אביי א"כ למר נמי כיון שמתערב יצילו לתוכן

תורה אור השלם

1 וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לְיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ:

שמות כ ט

2 וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם:

שמות טז ה

3 וַיְהִי בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאֶחָד וַיָּבֹאוּ כָל נְשִׂיאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:

שמות טז כב

4 וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכֻלֻהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַיְיָ הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה:

שמות טז כה

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא תנא דבי ר' ישמעאל לא תעשה. נ"ב עי' בפי' ר"א דמילה דף קלא ע"ב דגורס קלא דכל מלאכת עבודה לא תעשו: (ב) תוס' ד"ה אכל וכו' כדפי' לעיל. נ"ב כס"פ אלו קשרים ממש וכ"כ התוס' סוף יומא דף פח בד"ה והאמר רב:

גליון הש"ם

גמ' ואין מערימין בכך. מו"ק דף יב ע"ב:

רבינו חננאל (המשך)

אוכלין ומשקין. ובא רב (אסי) [אשי] ופירק, וסלקא כותיה. מצילין מזון ג' סעודות. ואקשינן מכדי בהתירא קא טרח דקתני [לחצר] המעורבת, נציל טפי. ופרקינן אמר רבה מתוך שאדם בהול על ממונו דאי שרית ליה להציל כל מאי דבעי אתי לכבויי. א"ל אביי ואלא הא דתניא נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף, התם מ"ט לא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף, והא בהיתרא קא טרח. אהדר ליה רבה התם נמי גזרו עליה דאי שרית [ליה] לאתויי כלי [אחר יביא כלי] דרך רה"ר, וכיון שנאסר מלהביא כלי אחר הרי זה מייאש ולא פשיט באיסורא. והא דמי שנשברה לו חבית בראש גגו, סלקא דלאו בפלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע היא. ולענין פת בתנור, הילכתא כי הא דתניא שכח פת בתנור וקדש עליה היום מציל מזון ג' סעודות, ואומר לאחרים בואו והצילו לכם, ולא ירדה במרדה אלא בסכין. ואע"ג דתנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו, יצאת תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה, כמה דאפשר לשנויי משנינן. אמר רב חסדא לעולם ישכים אדם

א) [לקמן קכ.], ב) לקמן קכ:, ג) לעיל מב. ע"ש, ד) [לקמן קכ.], ה) ביצה לז. [תוספתא דביצה פ"ג] לקמן קכד., ו) [תוס' פי"ד], ז) [גי' הערוך בערך רד מרדלה פי' לחם עב ובלע"ז אלד"ין], ח) [שם], ט) לקמן קלא: ש"ס ר"ה כנו: ע"ש, י) [לקמן קכח: וש"נ], כ) [ברכות לט:], ל) ברכות לט:, מ) כתובות סד:, נ) [ויקרא כג], ס) [ל"ל לא תעשה כל מלאכה שמות כ], ע) [לקמן קכ.], פ) [לקמן קכ.], צ) [תוס' ד"ה אכל], ק) [לקמן קכ.], ר) [שם], ש) לקמן קלא: ש"ס ר"ה כנו: ע"ש, ת) [לקמן קכח: וש"נ], א) [לקמן קכ.], ב) [לקמן קכ.], ג) [לקמן קכ.], ד) [לקמן קכ.], ה) [תוספתא דביצה פ"ג] לקמן קכד., ו) [תוס' ד"ה אכל], ז) [גי' הערוך בערך רד מרדלה פי' לחם עב ובלע"ז אלד"ין], ח) [שם], ט) לקמן קלא: ש"ס ר"ה כנו: ע"ש, י) [לקמן קכח: וש"נ], כ) [ברכות לט:], ל) ברכות לט:, מ) כתובות סד:, נ) [ויקרא כג], ס) [ל"ל לא תעשה כל מלאכה שמות כ],

לעולם מצילין מזון ג' סעודות. מדלא אמר ארבע ליה דרבי חידקא: **מכלל דתנא קמא שנא סעודות סגירא ליה.** דבהאי לא איפליגו אלא דת"ק סבר מה שעבר כבר לא יליל ורבי יוסי יליל: **ממחוי.** קערה גדולה היא וגובין בה גבאים מאכל מבעלי בתים ומחלקין לעניים ג' סעודות ליום מיום ליום: **לא יטול.** כיון דיש לו ממלא גוחל לעניים: **קופה.** מעות הן לפרנס עניים בני טובים דזיל להו מילתא דתמחוי ומתחלקין מע"ש לע"ש: **י"ד סעודות לא יטול מן הקופה.** שהרי יכול להמתין לע"ש הבאה אבל כשיש לו מזון י"ג יטול שהרי לא תחלק עוד עד שיגיע ע"ש והרי לשבעה ימי שבת צריכין י"ד סעודות: **אלא בשבתא.** שהרי תאכלנה סמוך לערב ולא תצטרך לאכול בלילה. ואף על גב דאמרינן לקמן לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת ה"מ למאן דאפשר ליה: **בשעניא מוכחינן ליה.** בתמיה: **אלא הא מני ר' עקיבא היא.** ולענין סעודת שבת במאן דאפשר ליה איכא למימר כרבנן ואיכא למימר כרבי חידקא ומיהו האי דצריך לבריות יעשה שבתו חול ולא יטיל על אחריס כבוד שבתותיו: **אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום.** שאינו לן בלילה אצלם: **מכלל.** הלקוח בפונדיון כשהשער ד' סאין בסלע והפונדיון אחד מי"ב בדינר דהוא אחד ממ"ח בסלע ושיערו לו חכמים ככר זו לשתי סעודות היום והלילה: **לן נותנין לו פרנסה ליום.** לקמן מפרש מאי היא שהרי סעודה של לילה בכלל ככר היא וככר זו משערינן בעירובין (דף פב:) למזון שתי סעודות לעירובי תחומין: **ואם שבת.** אצלם בשבת: **מאי פרנסה ליום.** הא קבל ליה סעודת הלילה: **בי סדיא.** לבדין פולטר"א להניח תחת מראשותיו: **שוב אינו מדיחן.** דאין הדחה זו אלא לחול: **חכנו של משיח.** כדאמרי' בכתובות (דף קיב:) דור שבן דוד בא בו קטיגוריא בתלמידי חכמים שנאמר ועוד בה עשיריה וגו'[ד]. חבלי לשון חבלי יולדה (הושע יג): **בני מלרים.** כלומר אין לה קץ: **או שפענג.** בתר וקראת לשבת עונג כתיב: נחלת

במנחה מצילין מזון סעודה אחת. מכאן משמע דזמן אכילה שלישית בשבת היא מן המנחה ולמעלה דלא כאותם שמחלקין סעודת שחרית ומברכין בינתים ומיהו מהא דאמרינן בפסחים בפ"ק (דף יג.) י"ל שחל להיות בשבת[א] משייר מזון שתי סעודות[ב] אין רואה מדאין מצילין מזון ג' סעודות אמאי לאו דלא אכל לא דאכל שחרית מצילין מזון שתי סעודות מאי לאו דלא אכל לא דאכל במנחה מצילין מזון סעודה אחת מאי לאו דלא אכל לא דאכל והא מדקתני סיפא רבי יוסי אומר לעולם מצילין מזון ג' סעודות מכלל דתנא קמא ג' סבירא ליה אלא מחוורתא מתני' דלא כרבי חידקא והא [ו]דתנן מי [ז]שיש לו מזון שתי סעודות לא יטול מן התמחוי מזון ארבע עשרה לא יטול מן הקופה מני לא רבנן ולא רבי חידקא אי רבנן חמסרי הויין אי רבי חידקא שית סרי הויין לעולם רבנן דאמרינן ליה מאי דבעית למיכל באפוקי שבתא אכליה בשבתא לימא רבנן היא ולא ר' חידקא אפי' תימא ר' חידקא דאמרינן ליה מאי דבעית למיכל במעלי שבתא אכליה לאורתא וכולי יומא דמעלי שבתא בתעניתא מותבינן ליה אלא הא מני רבי עקיבא היא דאמר[ח] [ב]עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות [ג]והא דתנן [ג]אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מכסר בפונדיון מד' סאין בסלע לן נותנין לו פרנסת לינה ואם שבת נותנין לו מזון ג' סעודות לימא רבנן היא ולא ר' חידקא לעולם ר' חידקא כגון דאיכא סעודה בהדיה דאמרינן ליה הא דאיכא בהדך אכליה וכי אזיל בריקן אזיל דמלווינן ליה סעודה בהדיה מאי פרנסת לינה אמר רב פפא פוריא ובי סדיא: ת"ר [ד]קערות שאכל בהן ערבית מדיחן לאכול בהן שחרית שחרית מדיחן לאכול בהן בצהרים בצהרים מדיחן לאכול בהן במנחה מן המנחה ואילך שוב אינו מדיח אבל כוסות וקיתוניות וצלוחיות מדיח והולך כל היום כולו לפי שאין קבע לשתיה א"ר שמעון בן פזי א"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא [ה]כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות מחבלו של משיח ומדינה של גיהנם וממלחמת גוג ומגוג מחבלו של משיח כתיב הכא [1]יום וכתיב התם [2]הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום וגו' מדינה של גיהנם כתיב הכא יום וכתיב התם [3]יום עברה היום ההוא ממלחמת גוג ומגוג כתיב הכא יום וכתיב התם [4]ביום בא גוג א"ר יוחנן משום רבי יוסי כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר [5]אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת

הכא כבר הוא ניזון ולהכי נוטל כל צורכו ומשני דאיכא סעודה בהדיה המתרן היה סבור שהיה פשוט למקשה שהסעודה שיולך עמו נותנין לו בחמד בשבת אע"פ שבשאר ימים נותנין לו סעודה שיולך עמו עם אחרות בע"ש אין נותנין לו אותה עד שילך לפי שאינו הולך מיד עד אחר השבת ולכך היה סבור שהמקשה לא היה יודע שהביא סעודה עמו ואין לו בתחלת השבת אלא ד' להכי משני ליה דאיכא סעודה בהדיה והמקשה משיב דפשיטא ליה דאיכא סעודה בהדיה אך קשה ליה כיון דמתרצת דאכיל לבולהו וכי אזיל בריקן אזיל שכמו שהביא עמו לכאן כן יטלנה עמו בצאתו מכאן ומשני דמלווינן ליה כו':

דמלווינן סעודה בהדיה. וא"ת א"כ אמאי נותנים לו ג' סעודות כיון שמביא אחת עמו יתנו לו אחת ויאכל אחת והאחת יולך עמו וי"ל דאין מחלקין תמחוי בלילה אלא ביום בזמן הסעודה ולכך נותנין לו שנים שיאכל אחת מיד ואחת בלילה במקום שיהיה ואחת להולך עמו למחר: **לפי שאין קבע לשתיה.** מכאן יש ללמוד בלילה כשרוצה להתענות למחר לאחר אכילה אע"פ שאינו יכול לאכול אם לא התנה לפי שמסתמא כשצירך סילק דעתו מלאכול מלשתות ודאי לא סילק דעתו כדאמר הכא דאין קבע לשתיה והיכא דלא שכיח יין אע"ג דסילק דעתו מן היין מ"מ ממים לא סילק דעתו ומיהו אומר ר"י דשמא דוקא בימיהם שהיו קובעין עצמן לשתיה אחר אכילה אמרו דאין קבע לשתיה אבל לידן לא וריב"א פירש במסכת תענית (דף יב.) שאף לאחר שישן מותר לשתות על פי הירושלמי ואין ר"י רוצה להקל כל כך כיון שלא נזכר בהדיא בש"ס שלנו [עיין תוספות תענית יב: ד"ה מיסן]:

רוכס

ח) פסח פ"ח מ"ז, ז) פסחים קיב. קיג., ו) פסח פ"ח מ"ז ב"ב ט., ד) [ישעיה ו],

תורה אור השלם

1 וְיֹאמַר מֹשֶׁה אֲבֹלֻהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה:
שמות טז כה

2 הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בוֹא יוֹם יְיָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:
מלאכי ג כג

3 יוֹם עֶבְרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה יוֹם שְׁאִיָּה וּמְשׁוֹאָה יוֹם חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה יוֹם עָנָן וַעֲרָפֶל:
צפניה א טו

4 וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא בּוֹא גוֹג עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים תַּעֲלֶה חֲמָתִי בְּאַפִּי:
יחזקאל לח יח

5 אָז תִּתְעַנַּג עַל יְיָ וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ כִּי פִי יְיָ דִּבֵּר:
ישעיהו נח יד

רבינו חננאל

ולפיכך שנינו שמציל מזון ג' סעודות, ומתניתין מחוורתא דלא כר' חידקא. כלי מאכל אינו מדיח אלא מה שצריך לוכל בו בשבת לפי זמן סעודותיו, אבל כלי שתייה כל היום, שאין קבע לשתייה.

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה יג סמג עשין קסב טור שו"ע יו"ד סימן רנג סעיף ג ב: **לא ב** מיי' פ"ל מהלכות שבת הלכה ז סמג עשין ל טוש"ע או"ח סי' רמ: **לב** ג מיי' פ"ז מהלכות מ"ע הלכה ח סמג עשין קסב טוש"ע יו"ד סימן רג סעיף ד: **לג** ד מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שכג סעיף ו: **לד** ה מיי' פ"ל שם הלכה ט סמג עשין ל טוש"ע או"ח סימן רלא סעיף ג:

לעזי רש"י

פולטרי"א [פולטרי"ש]. לבד.

מוסף רש"י

נחלה בלי מצרים. כמה שנאמר (בראשית כח) ופרצת ימה וקדמה וגו'. לא כאכרסם שנאמר (שם יג) האדרך אשר אתה הולה, ויעקב אמר את השבת, שנאמר (שם לג) ויחן את פני העיר, שקבע תחומין עם דמודמי אמה כך פי' ר' שמשון (ישעיה נח יד).

מוסף תוספות

א. מבערין את הכל מלפני השבת. תוס' הרא"ש. ב. אבל מזון ג' סעודות אין משיירים משום דחמץ אסור מד' שעות ולמעלה. תוס' הרא"ש. ג. (ד)אף אם יחלוק סעודה אחת לשתי סעודות. תוס' הרא"ש.

קיח: כל כתבי פרק ששה עשר שבת

לה א מיי׳ פ״ל מהל׳ שבת הלכה ז סמג עשין ל טור ש״ע א״ח סימן רמב:
לו ב מיי׳ פ״ז מהלכות תפלה הלכה יב טור ש״ע א״ח סימן נא סעיף ח:
לז ג מיי׳ פ״ג מהלכות תפילה הלכה ז׳ סמג עשין יט טוש״ע א״ח סימן פט סעיף ז וסימן לג סעיף ד וכי״ף כאן וכפ״ה דברכות דף כו. וכן בכ״מ כאן וסה״ס מי״ה:
לח ד טור ש״ע א״ח סימן רפא סעיף ב וסימן רנג סעיף ה:
לט ה מיי׳ פכ״ח מהל׳ תפילה הלכה כג טוש״ע א״ח סימן כב סעיף ז בהגה:
מ ו ז טוש״ע א״ח סימן ב סעיף ה ו:
מא ח טוש״ע יו״ד סי׳ רמו סעיף כו בהג״ה:

תורה אור השלם

1 קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְּנֶנָּה:
בראשית יג יז
2 גּוּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמְּךָ וַאֲבָרֲכֶךָּ כִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת כָּל הָאֲרָצֹת הָאֵל וַהֲקִמֹתִי אֶת הַשְּׁבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ:
בראשית כו ג
3 וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וָצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ:
בראשית כח יד
4 אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיְיָ מָגֵן עֶזְרֶךָ וַאֲשֶׁר חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ וְיִכָּחֲשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל בָּמוֹתֵימוֹ תִדְרֹךְ:
דברים לג כט
5 וְהִתְעַנֵּג עַל יְיָ וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלֹת לִבֶּךָ: תהלים לז ד
6 אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לְקְדוֹשׁ יְיָ מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר:
ישעיהו נח יג
7 אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת וּבֶן אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ וְשֹׁמֵר יָדוֹ מֵעֲשׂוֹת כָּל רָע: ישעיהו נו ב
8 וְיֵהִי בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי יָצְאוּ מִן הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצָאוּ:
שמות טז כז
9 וַיָּבֹא עֲמָלֵק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל בְּרָפִידִים: שמות יז ח
10 כִּי כֹה אָמַר יְיָ לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שַׁבְּתֹתָי וּבָחֲרוּ בַּאֲשֶׁר חָפָצְתִּי וּמֵחֲזִיקִים בִּבְרִיתִי:
ישעיהו נו ד
11 וַהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים:
ישעיהו נו ז
12 יֵרָאוּךְ עִם שֶׁמֶשׁ וְלִפְנֵי יָרֵחַ דּוֹר דּוֹרִים: תהלים עב ה

מוסף תוספות

א. ה׳ בעילות ממש. ריטב״א.
ב. [ד]והה חייש דילמא בעיל לשם נוי בעלמא, ודומה לו כפוגע באשת אח. ריטב״א.
ג. שאינם מכוונים כ״כ שיצפו [ל]חפילתם. תוס׳ ד״ה קסד: ד״ה עיון. ד. שאין שום אדם יכול לכוין בתפלתו היטב. תוס׳ ד״ה קסד: ד״ה עיון.

רב נסים גאון

אמר ר׳ יוסי יהא חלקי עם מכניסי שבת בטבריא ועם מוציאי שבתות בציפורי. לפי שטבריא היתה נמוכה והחמה שוקעת שם בעוד יומם והיו יושביה מקבלין עליהן השבת משקיעת החמה אצלם, ושקיעתה לשם קודם שקיעתה במקומות הגבוהין. ומי שמקבל עליו הכנסת השבת מאותה השעה הרי עשה סייג לעצמו והוא משובח ומעולה מן הישובים במקומות הגבוהין ובהרים. וכנגדן מוציאי שבת בציפורי שהיא גבוהה וטפי ומאחרין לשם פני המזרח להכסיף ושוהין ומאדימין. והיו מקבלין עליהן שימור השבת עד שמכסיפין פני המזרח התחתון והעליון ולפיכך הן משובחים בזה הענין יותר מאנשי טבריא. ובמסכת ראש השנה [דף לא] בפרק יו״ט של ראש השנה משכחת וטבריא עמוקה מכלן, שנאמר [ישעיה כט] ושפלת מארץ תדברי. ובמסכת מגילה בפרק מגילה נקראת [דף ו] ולמה נקראת שמה ציפורי, אמר רב פפא שיושבת בראש ההר כצפור. והרי נתברר לך מיכן כי טבריא נמוכה וציפורי גבוהה.

מסורת הש״ס

פ) [נכ״ל: מלכויות], ב) [ע״ל פז: תוד״ה כמאכן], ג) [ע״ל תוס׳ נדה יג: ד״ה עד שיכלו], ד) [ע״ל תוס׳ בכורות נ: ד״ה שמא ומר״], ה) בכורות כט:, ו) [כתובות קג:], ז) מוי״ק יח:, ח) בדפו״י אליעזר, ט) [סוטה לז:], י) גיטין נב., יא) ערכין טו: [ע״ש בכ״ר], יב) [לקמן רים קיט. ע״ל רס״ד מיתי לי ישולם שכרי ובכורות כ. ז״ל רש״י מיתי לי שכר טוב ועי׳ תוס׳ בכורות ב: ד״ה שמא], מ) [נתליס קמח, קכ], נ) [בגמ׳ דנה דפרשה פב], ס) [בכורות נה.], ע) [פרק היה קורא הלכה יז], פ) [ועי׳ תוס׳ ברכות לב: ד״ה כלן],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ בתכשיל של תרדין. נ״ב בעירובין דלקמן ד׳ ס״ט אמר רב תבשיל של תרדין יפה לב״ב וטוב לעינים וכל שכן לבני מעים ואמר מבני וחוא דיתיב אבי תפי וכו׳ ובכ״פ מרובה דף פ״ב ע״א ממנה דברים נאמרו בשום מבצע ומשחין ומלטיל פנים ומרבה הזרע והוכיב כמים שבבני מעים ומכניס אהבה ומועיל קנאה ובפ׳ ביפר מעברין רים דף נ״ו פירש״י לשבת ולא לגנאי וע״ש: (ב) רש״י ד״ה לא רלו קורות כו׳ כשפוטט חלוקו. נ״ב ס״ל לא היה הוהכו מרוב צנועות שכשפושטו כו׳:

גליון הש״ם

גמ׳ יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא. בדגיגו יומה פ״ח דבכרכות דף מג ע״א כתב דר״מ שבטבריא היו מגמגמים כבלים בע״ש מפני כבוד שבת שיירמו ריח טוב ובציפורי היו מגמגמים במ״ש והיו עושין כן לכבוד שבת שהיו מרבין הבער שים להם מהנפש יתירה שהיה להם בשבת ועתה בפרידת השבת צריכין למוגמר להרים ריח טוב עיין שם. וכעין זה ב׳ בתגודה. והכ״ר מיגאש בתשובה סימן מ״ב כ׳ יהא חלקי וכו׳ הייגו עם אותם שבתחלת שבת המה בטבריא ובאפיפו יומא הם בציפורי כי טבריא וציפורי תוך תחום אחד ומקדמי ומאחרי שבת: תוס׳ ד״ה אילו וכו׳ לא ידע ר״י. וכתב לקמן קנא ע״ב תוס׳ ד״ה קמ״ל. וקנא ע״ל תוס׳ ד״ה מי סברת וכבכורות דף לג ע״ל תוס׳ ד״ה תימא:

מוסף רש״י

בפסוקי דזמרא. ולכך אומרין שני פעמים כל הנשמה תהלל יה הללויה, דאמרינן יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום, כלומר שמתיימין ספר תהלים שנאמר בו הללויה, ואם אינו כופלו שני פעמים אינו נגלה כמקיים ונראה כאילו יש אחריו פסוקים הרבה, אבל עתה שמחזר לאומרו פעם אחרת בידוע שהוא אחרון ונראה כמקיים (מדרש רש״י סי׳ ח). עם דמדומי חמה. תפלת יוצר עם הנץ החמה ותפלת המנחה עם שקיעת החמה (ברכות בט:). ויראוך עם שמש. זו תפלת יוצר, ולפני ירח. זו מנחה (שם). לאשתי ביתי. שכל גרסי הבית על ידה נעשים והיא עיקר הבית, וכן שור עיקר של שדה (גיטין נב:). וחזרתי לאחורי. לראות מי יעמוד אחורי, אלא בפני הבעלים אני אומרים, ל״ל שאם נאו הבעלים ואמרו למה אמרת כן, לא חזרתי כי לאמר לא אמרתי אלא כמה דלא רמיה אחרינא בפיסום הודיתי (ערבין טו:). תיתי לי. ישולם שכרי (לקמן קיט.) שכר טוב (בכורות ל.).

רובם של צדיקים מתים בחולי מעיים. פי׳ בקונטרס למרק עונותיהם ור״י אומר כי יש במדרש[ו] למרק אכילה מן המעיים להיות נקיים וטהורים כמלאכי השרת: **אימא ה׳ בעילות בעלתי ושניתי.** ובירושלמי משני[א] דיבמות היו אלא רצה לקיים בהן מצות עונה[ב] אלא רק כדי לקיים מצות יבום דהיינו ביאה ראשונה: **אילו** היו אומרים לי חברי עלה לדוכן. [ג]לא ידע ר״י מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטלה שלהכניס אמרה תורה לברך את ישראל: **עיון תפלה.** פי׳ בכוונת הלב וכן הא דאלו דברים שאוכל מפירותיהן בעולם הזה (לקמן דף קמ.) דחשיב עיון תפלה אבל הא דאמר בברכות (דף לב: וגה.) המעיין בתפלתו סוף בא לידי כאב לב ההוא עיון דמלפה מתי יעשה הקב״ה בקשתו שאבור שתפלתו מקובלת כדמייתי עלה תוחלת ממושכה מחלה לב וכן הא [ד]דאמר ר״י שלשה דברים מזכירין עוונותיו של אדם קיר נטוי ועיון תפלה [ומוסר דין לשמים על חבירו] והא דאמר בפרק גט פשוט (נ״ב קסד:) שלשה דברים אין אדם ניצול מהם בכל יום לשון הרע והרהור עבירה ועיון תפלה אין לפרש שמלפה מתי תיעשה בקשתו שהרבה בני אדם ניצולים מזה[ד] אלא הוה כי ההוא דשמעתין כלומר שאינו מתכוין בתפלה שאי אפשר ליזהר[ד] כדאמרינן בירושלמי[ע] מחזיקנא טיבו לרישא דכי מטא למודים מנפשיה כרע[פ]:

בתליסר

נחלת יעקב אביך וגו׳ לא כאברהם שכתוב בו [1]קום התהלך בארץ לארכה וגו׳ ולא כיצחק שכתוב בו [2]כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל אלא כיעקב שכתוב בו [3]ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ר״נ בר יצחק אמר ניצול משעבוד גליות[פ] כתיב הכא והרכבתיך על במתי ארץ וכתיב התם [4]ואתה על במותימו תדרוך אמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו שנאמר [5]והתענג על ה׳ ויתן לך משאלות לבך עונג זה איני יודע מהו כשהוא אומר [6]וקראת לשבת עונג [ז]הוי אומר זה עונג שבת במה מענגו רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמי׳ דרב אמר בתבשיל של תרדין [(א)] ודגים גדולים וראשי שומין רב חייא בר אשי אמר רב אפי׳ דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג מאי היא א״ר פפא כסא דהרסנא אמר ר׳ חייא בר אבא א״ר יוחנן כל המשמר שבת כהלכתו אפי׳ עובד ע״ז [כדור] אנוש מוחלין לו שנאמר [7]אשרי אנוש יעשה זאת וגו׳ מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו אמר רב יהודה אמר רב אלמלי שמרו ישראל שבת [ב]ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון שנאמר [8]ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וכתיב בתריה [9]ויבא עמלק אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי [ג]אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים שנא׳ [10]כה אמר ה׳ לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וכתיב בתריה [11]והביאותים אל הר קדשי וגו׳ אמר ר׳ יוסי [ד]יהא חלקי מאוכלי שלש סעודות בשבת א״ר יוסי [ב]יהא חלקי מגומרי הלל בכל יום איני והאמר מר הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף כי קאמרינן בפסוקי דזמרא א״ר יוסי יהא חלקי ממתפללים עם דמדומי חמה [ג]א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן [ד]מצוה להתפלל עם דמדומי חמה א״ר זירא מאי קרא [12]יייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים וא״ר יוסי יהא חלקי ממתי בחולי מעיים דאמר מר[ו] רובן של צדיקים מתים בחולי מעיים וא״ר יוסי יהא חלקי ממתי בדרך מצוה וא״ר יוסי [ה]יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא וממוציאי שבת בצפורי וא״ר יוסי יהא חלקי ממושיבי בהמ״ד ולא ממעמידי בהמ״ד וא״ר יוסי יהא חלקי מגבאי צדקה ולא ממחלקי צדקה [ז]וא״ר יוסי יהא חלקי ממי שחושדין אותו ואין בו אמר רב פפא לדידי חשדן ולא הוה בי א״ר יוסי חמש בעילות בעלתי ונטעתי חמשה ארזים בישראל ומאן אינון ר׳ ישמעאל ברבי יוסי ור׳ [ח]אלעזר בר״י ור׳ חלפתא בר״י ור׳ אבטילם בר״י ורבי מנחם בר׳ יוסי והאיכא ורדימס היינו מנחם ואמאי קרי ליה ורדימס [ט]שפניו דומין לורד למימרא דרבי יוסי מצות עונה לא קיים אלא אימא חמש בעילות בעלתי ושניתי [י]אמר רבי יוסי מימי לא קריתי לאשתי אשתי ולשורי שורי אלא לאשתי ביתי ולשורי שדי אמר ר׳ יוסי [יא]מימי לא נסתכלתי במילה שלי אינו והאמרו ליה לרבי מאי טעמא קראו לך רבינו הקדוש אמר להו מימי לא נסתכלתי במילה שלי ברבי מילתא אחריתי הוה ביה שלא הכנים ידו תחת אבנטו וא״ר יוסי [יב]מימי לא ראו קורות ביתי אימרי חלוקי וא״ר יוסי מימי לא עברתי על דברי חברי יודע אני בעצמי שאיני כהן אם אומרים לי חבירי עלה לדוכן אני עולה [יג]וא״ר יוסי מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי אמר רב נחמן [יד]תיתי לי דקיימית ג׳ סעודות בשבת אמר רב יהודה תיתי לי דקיימית עיון תפלה אמר רב הונא בריה דרב יהושע [טו]תיתי לי דלא סגינא ד׳ אמות בגילוי הראש אמר רב ששת תיתי לי דקיימית מצות תפילין ואמר ר״נ תיתי לי דקיימית מצות ציצית אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה אבוך במאי זהיר טפי אמר ליה בציצית יומא חד הוה קא סליק בדרגא איפסיק ליה חוטא ולא נחית ואתא כמה דלא רמיה ואמר אביי תיתי לי דכי [טז]חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה עבידנא

נחלת יעקב. ולא נחלת אברהם ויצחק: **נאחלה ונרחבה.** אלך זו ולא יותר: **האלעון האל.** ותו לא: **סגולה של תרדין.** חשוב הוא: **רלאשי שומין.** חשובים היו להן: **כסא דהרסנא.** דגים קטנים מטוגנים בשומן קרביהן ובקמח: **דור אנוש.** התחילו לעבוד ע״ז דכתיב (בראשית ד) אז הוחל לקרוא וגו׳: **בחריה.** בתר ההיא פרשתא: **הרי זה מחרף ומגדף.** שנביאים הראשונים תיקנו לומר בפרקים לשבת והודיה כדאמרינן בערבי פסחים (דף קיח.) וזה הקורא תמיד בלא עתה אינו אלא כמזמר שיר ומתלוצץ: **פסוקי דזמרא.** שני מזמורים של הילולים[מ] הללו את ה׳ מן השמים הללו אל בקדשו: **דמדומי חמה.** כשהיא אדומה שחרית אחרי הנלה מיד היא אדומה וערבית סמוך לשקיעתה: **עם שמש.** עם זריחתה: **ולפני ירח.** קודם אור הירח בעוד השמש לא שקעה: **ממתי מחולי בני מעיים.** שמתיישרין ביסורין ומתמרקין עונותיהן: **ממכניסי שבת בטבריא.** מפני שהיא עמוקה ומחשכת מבעוד יום וסבורין שחשכה. וממוציאי שבת בצפורי שיושבת בראש ההר ובעוד כשהחמה שוקעת נראית שם אור גדול ומאמרין לנאת: **ממושיבי בית המדרש.** חזנים מאספי תלמידים בכל יום לבא: **ממעמידי.** ממונים לעת האוכל לומר הגיע עת לעמוד ולאכול: **ממחלקי.** לעניים לדקה דאמרינן בבבא בתרא פ״ק (דף ח:) לדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה והמחלקים אותה עליהם לבדוק לפי הצריך לכל אחד ואחד ופעמים שקרובין דעתם לרחם על זה ולחלוק יותר מן הצורך שאומדין אותו בהרווחה ואומדין את חברו בגמלוס: **בעלתי ושניתי.** כדי שיהיו זכרים דאמר מר הרואה שיהיו בניו זכרים יבעול וישנה (עירובין דף ק:): **לא קריתי לאשתי אשתי.** שאף שיחת חולין שלי יש ללמוד הימנה חכמה: **אשתי ביתי.** שהיא עיקר של בית: **ולשורי שדי.** שהוא עיקר של שדה דכתיב ורב תבואות בכח שור (משלי יד): **לא נסתכלתי בו.** מרוב נעיעות: **והא אמרו לו בו.** וא״כ לרבי יוסי נמי הוה ליה למיקרייה רבינו הקדוש: **פתח אבנטו.** מן האבנט ולמטה: **לא ראו קורות בו.** (ב) כשפוסט חלוקו [פוסטו] כמו שהוא לובשו דרך לאשה ומכסה את עצמו תחלה משום נעיעות בסדינו מתחת ויושב במטתו: **לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי.** שאם בא מי שאמרתי עליו דבר ואשאל אם אמרתי כן עליו לא חזרתי כי לאמר אינו כדבריו לפי שמתחלה אמת אמרתי. וקסבר כל מילתא דמתאמרא באפי מרה ליה בה משום ליצנא ביטא וכן מפרש במסכת ערכין (דף טו:): **דקיימתי מצות תפילין.** שלא הלך אדבע אמות בלא תפילין וכן לענין ציצית: **עד דרמיה.** שתקנה. וזה לשון תליית ציצית כדאמרינן בעלמא (תענית ד׳ כב.) לא רמי מוטי: **דשלים מסכתיה.** שגרסה: עבידנא

עבידנא יומא טבא לרבנן. לתלמידים. רא"ש ישיבה היה: **היתי לי.** יהושע שכרי: **דלי אתי לורבא מרבנן כו'.** שחיבת תלמידי חכמים עלי: **דלא מזיגנא רישי אבי סדיא.** איני מניח ראשי על הכר: **כמה דלא מהפיכנא ליה בזוכותיה.** עד שאראה אם יש בדבריו לזכותו: **מתעטף.** בבגדים נאים: **בואי ונצא.** הכי קרי ליה לשביתת שבת ממוך חביבות: **עחיי.** רקיקין טחין פיהן בשומן אליה או בשמן: **מי עדיפת לן מינה.** כלום אתה חשוב לנו מן השבת לכבוד שבת הכנוס ולא היינו יודעים שתבא: **מתליסר עבחי.** לעטוש בשבת מן המובחר: **איסתירי.** סלעים. איסתירי פשיטי סלעי מדינה והן ל' מח' בסלע צורי והיינו חצי דינר: **ומשלים להו אצינורא דדשא.** לפני בוחש להביא לו הבשר היה מזמן להן מעותיהן על פתחן ואומר להן אשור הייא התאשרו והתחזקו מהר באומנותיכם למהר ולחזור ולמכור ולהתעסק בצרכי שבת. ולי נראה ומשלים להו אצינורא דדשא כשהיה מביא ראשונה היה נותנה לשמשין המכינים סעודתו על פתח ביתו ולא היה נכנס אלא ממהר לחזור ולהביא אחרת ואמר להן לשמשין אשור הייא התאשרו מהר להכין את זו בעוד שאלך להביא את זו: **אתכתקא דשינא.** פשטדו"ל של שן שחשוב היה ועשיר: **ומושיף נורא.** נופח משם נורא לכבוד השבת. ורבינו לוי גרס אתכתקא דשגא תדהר: **לגיש גונדא.** כלי שחור להודיע שהיום אינו כדי להתנהג בחשיבות מלהתעסק בתבשילי שבת ולא יטוף בגדיו בבישול קדירות: **דתנא דבי רבי ישמעאל כו'.** דבישול קדירה מטוף בגדים: **מחריך רישא.** אם היה שם ראש בהמה לחרוך מחרכו הוא בעצמו: **פרים.** לשון פרומים[ג] מחתך: **מלחא לחוטי.** מלית האור בעצים דקים: **מכתף ועייל מכתף ונפיק.** בע"ש יוצא ונכנס להביא תמיד משאות כלי תשמיש ובגדי חופש ומגדים כאדם שמקבל את רבו בביתו ומראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו: **מוקר שבי.** מכבד שבתות: **אמרי ליה לנדאי.** להאי נכרי: **לנדאי.** חוזים בכוכבים: **אזיל להו.** סופס ליפול בידו: **אוקבה בסייניה.** עשה לו כובע של לבד ושבלו במשבצות של זהב וקבע בו מרגליות וקבע את זו עמהם: **סייניה.** כובע. ורבינו הלוי גרס בסלייניה בסולרו ואשון הגון לי והוא לשון ר' יצחק ב"ר יהודה: **תריסר עיליפי דדינרי.** עליות מלאות דינרי זהב. [ד] **וגחזמא בעלמא** הוא כלומר הון עתק מאד כך פירש רבינו הלוי וכן בכל מקום כגון תליסר גמלי ספיקי טריפתא (חולין דף לה:) וכן תליסר טבחי לעויל: **כמה הן זוכין.** לעושר גדול כזה: **לה' הארץ.** דאין אנו רשאין ליהנות עד שנברך שמו בברכת המזון: **והארץ נתן לבני אדם.** ע"י מתנתו נהנינו הטובה הזאת: **מאי דכתיב ולקדוש ה' מכובד.** מלכתיב וקראת לשבת עונג מכלל דלקדוש ה' לאו משבת קאי: **וכבדתו.** משבת מהדר דאי ביום"כ הא כתיב ביה מכובד: **להקדיש.** זמן סעודת שבת לזמן סעודת חול וזהו כבודו: **לאחר.** וזהו כבודו שהוא מתאוה לאכול: **כמאי נשייה.** במאי נשייהו משאר ימים: **אי רגיליה לאקדומי.** סעודתכם בבקר אחרוה: **רב ששת.** סגי נהור היה ואינו רואה עת האכילה וכשהיה דורש בשבת מושיב התלמידים במקום שתגיע שם החמה לעת האוכל כדי שיטעטרו וימהרו לקום: **דמטי טולא.** שיצטנן: **הייא.** מהר:

מהדר

עבידנא יומא טבא לרבנן אמר רבא [א]תיתי לי דכי אתא צורבא מרבנן לקמאי לדינא לא מזיגנא [ה] רישי אבי סדיא כמה דלא מהפיכנא בזכותי' אמר מר בר רב אשי פסילנא ליה לצורבא מרבנן לדינא מ"ט [ו]דחביב עלי כגופאי ואין אדם רואה חובה לעצמו [ז]רבי חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה רבי יאי לביש מאניה [ח] (ט) מעלי שבת ואמר בואי כלה בואי כלה[ז] רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן קריבו ליה תלת סאוי טחיי א"ל מי הוה ידעיתון דאתינא אמרו ליה מי עדיפת לן מינה [ט]רבי אבא זבן בתליסר אסתירי פשיטי בישרא מתליסר טבחי ומשלים להו אצינורא דדשא ואמר להו [י]אשור הייא אשור הייא [יא]ר' אבהו הוה יתיב אתכתקא דשינא ומושיף נורא רב ענן לביש גונדא [יב]דתנא דבי רבי ישמעאל בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו [יג]רב ספרא מחריך רישא רבא מלח שיבוטא רב הונא מדליק שרגי רב פפא גדיל פתילתא רב חסדא פרים סילקא רבה ורב יוסף מצלחי ציבי ר' זירא מצתת צתותי רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק אמר אילו מקלעין לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתיפנא קמייהו ואיכא דאמרי ר' אמי ורבי אסי מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי אמרי אילו איקלע לן רבי יוחנן מי לא מכתפינן קמיה יוסף מוקיר שבי הוה ההוא נכרי בשבבותיה דהוה נפישי נכסיה טובא אמרי ליה כלדאי כולהו נכסי יוסף מוקר שבי אכיל להו אזל זבנינהו לכולהו ניכסי זבן בהו מרגניתא אותבה בסייניה בהדי דקא עבר מברא אפרחיה זיקא שדייה במיא בלעיה כוורא אסקוה אייתוה אפניא דמעלי שבתא אמרי מאן זבין כי השתא אמרי להו זילו אמטיוהו לגבי יוסף מוקר שבי דרגיל דזבין אמטיוה ניהליה זבניה קרעיה אשכח ביה מרגניתא זבניה בתליסר עיליתא דדינרי דדהבא פגע ביה ההוא סבא אמר מאן דיזיף שבתא פרעיה שבתא בעא מיניה רבי מר' ישמעאל ברבי יוסי עשירים שבא"י במה הן זוכין א"ל בשביל שמעשרין שנאמר [1]עשר תעשר [טו]עשר בשביל שתתעשר שבבבל במה הן זוכין א"ל בשביל שמכבדין את התורה ושבשאר ארצות במה הן זוכין א"ל בשביל שמכבדין את השבת דאמר רבי חייא בר אבא פעם אחת נתארחתי אצל בעל הבית בלודקיא והביאו לפניו שלחן של זהב משוי ששה עשר בני אדם ושש עשרה שלשלאות של כסף קבועות בו וקערות וכוסות וקיתוניות וצלוחיות קבועות בו ועליו כל מיני מאכל וכל מיני מגדים ובשמים [יז]וכשמניחים אותו אומרים [2]לה' הארץ ומלואה וגו' [יח]וכשמסלקין אותו אומרים [3]השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם אמרתי לו בני במה זכית לכך אמר לי קצב הייתי ומכל בהמה שהיתה נאה אמרתי זו תהא לשבת אמרתי לו [אשריך שזכית] וברוך המקום שזיכך לכך א"ל קיסר לרבי יהושע בן חנניא מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף אמר לו תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו מטילין לתוכו וריחו נודף אמר לו תן לנו הימנו אמר לו כל המשמר את השבת מועיל לו ושאינו משמר את השבת אינו מועיל לו א"ל ריש גלותא לרב המנונא מאי דכתיב [4]ולקדוש ה' מכובד א"ל [יט]זה יוה"כ שאין בו לא אכילה ולא שתיה אמרה תורה כבדהו בכסות נקיה [כ]וכבדתו רב אמר להקדים ושמואל אמר לאחר אמרו ליה בני רב פפא בר אבא לרב פפא כגון אנן דשכיח לן בישרא וחמרא כל יומא במאי נישנייה אמר להו אי רגיליתו לאקדומי אחרוה אי רגיליתו לאחרוה אקדמוה רב ששת בקיטא מותיב להו לרבנן היכא דמטיא שימשא בסיתוא מותיב להו לרבנן היכא דמטיא טולא כי היכי דליקומו הייא ר' זירא

בתליסר עיליתא דדינרי. אומר ר"ת דעיליתא שם כלי[א] הוא[ב] כדאמרינן בריש כילד מעברין (עירובין דף נג:)[ג] עלת נקפת בכדה[מ]: **רב אמר להקדים ושמואל אמר לאחר.** ולא פליגי אלא רב אייתי בדרכו לאחר ושמואל אייתי בדרכו להקדים כדאמרינן בסמוך: ומצא

מסורת הש"ס

(א) [כתובות קה:], ב) ב"ק לב. ע"ש, ג) ר"ל מעילי ומכמכי, ד) [חולין קיא.], ה) [ר"ל דכתיב וקראת לשבת עונג רבי אבא וכו' וכ"ל בחולין קיא.], ו) פי' מהר וכ"כ בסוף עמוד זה, ז) לעיל קיד. [ויומא כג:], ח) קדושין מא., ט) [עי' תוספות ברכות לה: ד"ה כאלן], י) עי' תוס' שם, יא) [ויקרא יג], יב) [וע"ע תוס' ב"מ קנב: ד"ה עילימא],

תורה אור השלם

1 עֲשֹׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה: דברים יד כב

2 לְדָוִד מִזְמוֹר לַיְיָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָּהּ: תהלים כד א

3 הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְיָ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם: תהלים קטו טז

4 אִם תָּשִׁיב מִשַّבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶיךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַّבָּת עֹנֶג לְקְדוֹשׁ יְיָ מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְّצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר: ישעיהו נח יג

הגהות הב"ח

(ה) גמ' לא מזיגנא רישא אבי: (ו) שם בגיש מאני במעלי:

גליון הש"ם

גמ' אשור הייא. גיטין דף לד ע"ל: רש"י ד"ה תליסר עיליתא דדינרי וכו' וגזומא בעלמא. עי' ברכות דף כ ע"א בתוס' ד"ה תליסר מתיבתא:

רבינו חננאל

ורבנן הני דעבדי צרכי שבת בנפשייהו, כגון ר' אבהו דהוה יתיב אתכתקא דשינא ומשייף נורא, ורב חנן דשגר תנורא, ורב הונא גדיל פתילתא, ורב חסדא מדליק שרגי, ורב פפא פרים סילקא, רבה ורב יוסף צלחי צבי. כולהו כדמפרש בגמרא בריש האיש מקדש שקיום המצוה באדם עצמו טפי עדיף יותר מבשלוחו. **וכבדתו,** שמשנה זמן סעודתו בהקדמה או באיחור.

עין משפט נר מצוה

מב א טוש"ע חו"מ סי' טו סעיף ג:

מג ב מיי' פ"ל מהלכות שבת הלכה כ ממב עמין ל טוש"ע או"ח סי' רסב סעיף ג:

מד ג מיי' שם הלכה ו סמג עשין סט טור שו"ע או"ח סימן ר"ל סעיף ג:

מה ד טוש"ע או"ח סי' תרי סעיף ד:

מו ה מיי' פ"ל שם הל"ח וסמג שם טוש"ע או"ח סימן רפח סעיף ז:

לעזי רש"י

פשטדו"ל [פלדישטו"ל]. כסא מתקפל.

מוסף רש"י

ואין אדם רואה חובה לעצמו. אין דעתו מתקרב לגד המוכה לחייב את עצמו ולפיכך מתכוין לדין אמת (כתובות קה:). **בואו ונצא לקראת שבת המלכה.** כאדם המקבל פני מלך (ב"ק לב:). **תלת סאוי טחיי.** שלש סאין פת נקיה פניה טוחין בשמן ודבש. יום השבת היה (חולין קיא.). **אל ימזוג בהן כוס לרבו.** לפי שנתעשנו ונתלכלכו בבשול קדירה (יומא כג: ועי' לעיל קיד.). **מחריך רישא.** לכבוד שבת (קדושין מא.). **שיבוטא.** לג (שם).

מוסף תוספות

א. קטן. מי' סר"ן. ב. ששואבין בו יין ושמן. תוס' ב"ב קנג: ד"ה עיליתא. מן הכד. תוס' עירובין נג: ד"ה עלת. [פי' אחר]: מן החבית. מי' סר"ן. ג. גבי אמתא דהוה משתעיא בלשון חכמה, ואמרה הכי. תוס' הרא"ש.

קיט: כל כתבי פרק ששה עשר שבת

מהדר אזוזי זוזי דרבנן. כשהיה רואה אותן זוגות זוגות ומדברין בתורה מחזר אחריהם ואומר להם במטותא מנכון לכו והתעסקו בעונג שבת ולא תחללוניה לבטל תענוגים: **וילנו.** הקב"ה וזה שמספר בשבחו של מקום ובשבח של שבת: **יסדר אדם שלחנו בע"ש.** לילי שבת: **במוצ"ש.** נמי כבוד שבת לעוות ביליאתו דרך כבוד כאדם המלוה את המלך בצאתו מן העיר: **חמין.** לשתות ולרחוץ: **מלוגמא.** רפואה: **אחליה אריא.** לעגל הרואי לשחוט: **בלל רחו.** בכל כוונתו: **בפרוע פרעות.** ביטול פורעניות כגון פרוע[ה] דמתרגמינן בטל: **בהתנדב עם ברכו.** כשמתנדבין ישראל לברך את בורא: **כי פרוע כי פרעו אחרן.** ע"ז. והכי קאמר בהבטל פריעות ע"ז שתשתקע ותשתכח שלא יזכר עונש משום התנדב עם הוא: **אל מנך נאמן.** כך מעיד על בורא שהוא אל מלך נאמן: **שאין בני אדם מצויין לכבוסה.** בשבת: **בנקר.** בזמן ק"ש. וכן מאחרי בנשפ[ו]: **והיה כנור ונבל.** בסיפיה דקרא ואת פועל ה' לא יביטו לא שמו לב ליחד שמו על בריותיו: **שפוך על עולל.** ריש דקרא ואת חמת ה' נלאיתי הכיל שפוך וגו' שפוך החמה בנקמה בשביל שעולל לחוץ ובטלין מבית רבן: **הובישו כי תועבה עשו וגו'.** סיפיה דקרא גם בוש לא יבושו וגם הכלם לא כו': **במשיחי אלו תינוקות של בית רבן.** שדרך תינוקות למושחן בשמן[ו]: **ובנביאי אלו תלמידי חכמים.** שנאמר ונביא לבב חכמה (תהלים ל): **מחריבין.** איכא שיור: **מחרימין.** ליכא שיור: **מתכסין בהן בשמלה.** כשמולין אותן טעמי תורה הללו עושין עצמן כמעלימין את דבריהם מפני שאינן יודעים להשיב: **ישנן בידך.** אתה בקי לפיכך קצין תהיה לנו ותלמדנו חכמה: דבריה

ומצא נר דלוק ושולחן ערוך. ואי"ת דאמר בריש ערבי פסחים (דף ק:) ושוין שאין מביאין את השולחן אל"כ קידש[א] וי"ל דערוך הוא במקום אחר אלא שאין מביאין אותו[ב] עד אחר הקידוש כי היכי דתיתי סעודתא ביקרא דשבת כדאיתא בשאלתות דרב אחאי[ג] ודוקא בימיהם שהיו להם שלחנות קטנים לפני כל אחד ואחד[ד] אבל שלנו גדולים הם וקשה לטלטלם[ה] (א): **כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כחו.** פי' בכל כוונתו וכן פירש רש"י[ה] ור"י אומר דיש בפסיקתא במעשה דר' ישמעאל כן אליעזר דקאמר התם כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים יהא שמיה רבא מברך בקול רם מבטלים גזירות קשות[1]:

א"ר חנינא אל מלך נאמן. צריך להרהר בו בשעה שאומר אמן: אידי

מהדר אזוזי זוזי דרבנן א"ל במטותא מינייכו לא תחללוניה אמר [ו]רבא ואיתימא ר' יהושע בן לוי [ז]אפי' יחיד המתפלל בע"ש צריך לומר ויכולו דאמר רב המנונא כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר [1]ויכולו אל תקרי ויכולו [ח] אלא ויכלו אמר רבי אלעזר מניין שהדיבור כמעשה שנאמר [2]בדבר ה' שמים נעשו אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו [3]וסר עונך וחטאתך תכופר תניא ר' יוסי בר יהודה אומר שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בע"ש מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע [ב]וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו ואם לאו מלאך רע אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו אמר ר' אלעזר [ג]לעולם יסדר אדם שלחנו בע"ש אע"פ שאינו צריך אלא לכזית ואמר ר' חנינא [ד]לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית חמין במוצאי שבת מלוגמא פת חמה במוצאי שבת מלוגמא ר' אבהו הוה עבדין ליה באפוקי שבתא עיגלא תילתא הוה אכיל מיניה כולייתא כי גדל אבימי בריה א"ל למה לך לאפסודי כולי האי נשבוק כולייתא ממעלי שבתא שבקוהו ואתא אריא אכליה אריב"ל [ה]כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו קורעין לו גזר דינו שנאמר [4]בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' מ"ט בפרוע פרעות משום דברכו ה' רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה מוחלין לו כתיב הכא בפרוע פרעות וכתיב התם [5]כי פרוע הוא (ג) אמר ריש לקיש כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי ג"ע שנאמר [6]פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים (ד) אל תיקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן [ו]מאי אמן א"ר חנינא אל מלך נאמן א"ר יהודה בריה דרב שמואל משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת שנאמר [7]ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת ולבלתי שאת משא וגו' והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה מאי ולא תכבה אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שאין בני אדם מצויין לכבותה אמר אביי לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת שנאמר [8]ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם אמר ר' אבהו לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו ק"ש שחרית וערבית שנאמר [9]הוי משכימי בבקר שכר ירדפו וגו' וכתיב [10]והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם ואת פועל ה' לא יביטו וכתיב [11]לכן גלה עמי מבלי דעת אמר רב המנונא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן שנאמר [12]שפוך על עולל בחוץ וגו' מה טעם שפוך משום דעולל בחוץ אמר עולא לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה להם בושת פנים זה מזה שנאמר [13]הובישו כי תועבה עשו גם בוש לא יבושו וגו' אמר ר' יצחק לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהושוו קטן וגדול שנאמר [14]והיה כעם ככהן וכתיב בתריה [7][15]הבוק תבוק הארץ אמר רב עמרם בריה דר"ש בר אבא א"ר שמעון בר אבא א"ר חנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה שנאמר [16]היו שריה כאילים לא מצאו מרעה מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה אף ישראל שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה א"ר יהודה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה ת"ח [ט]שנאמר [17]ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד [ל]אין מרפא מאי עד לאין מרפא אמר רב יהודה אמר רב [י]כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [18]אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו אל תגעו במשיחי אלו תינוקות של בית רבן ובנביאי אל תרעו אלו ת"ח אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן א"ל רב פפא לאביי דידי ודידך מאי א"ל אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא ואמר ריש לקיש משום ר"י נשיאה [י]אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפי' לבנין בית המקדש ואמר ר"ל לר"י נשיאה כך מקובלני [ט]מאבותי ואמרי לה מאבותיך [ה]כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחריבין אותה רבינא אמר מחרימין אותה [ה]ואמר רבא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר [19]שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא [ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש] (אם יש איש) עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה איני והאמר רב קטינא [ו]אפי' בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר [20]כי יתפש איש באחיו בית אביו שמלה לכה קצין תהיה לנו (לאמר) שמלה לכה קצין תהיה לנו דברים שבני אדם מתכסין בהן כשמלה ישנן בידיך [ו]והמכשלה הזאת תחת ידך דברים

20 כי יתפש איש באחיו בית אביו שמלה לכה קצין תהיה לנו והמכשלה הזאת תחת ידך: ישעיהו ג ו

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ז סמג עשין ל טוש"ע או"ח סי' רסח סעיף ג:
מח ב מיי' פ"ל שם הל' ה סמג שם טור שו"ע או"ח סימן רסב סעיף ג:
מט ג מיי' שם הלכה ה וסמג שם:
נ ד מיי' וסמג שם טור שו"ע או"ח סימן ש:
נא ה מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה ג טוש"ע או"ח סימן נ סעיף ג ונ"ב אלפס ברכות פג. דף ט"ו: וכרא"ש שם סימן יטן:
נב ו מיי' פ"ו מהלכות מ"ת הלכה יא טור שו"ע יו"ד סימן רמג סעיף ז:
נג ז מיי' פ"ג שם הל"ב טוש"ע יו"ד סי' רמה סעיף יג ונ"ב אלפס פ"ג דב"ב ד"ב דף קסג: וכרא"ש פ"ג דמו"ק סי' מ"ן:
נד ח מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ז ונ"ב אלפס שם:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אל תיקרי ויכלו אלא ויכלו: (ב) שם כי פרוע טוא כי פרעו אהרן אמר ריש לקיש: (ג) תוס' ד"ה ומצא וכו' וקשה לטלטלם. נ"ב פי' אחר קידוש שלא להפסיק כל כך בין קידוש לסעודה אנו רגילין לפרוס מפה ולקדש:

גליון הש"ס

גמ' שנא' ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים. ע"ד שאמו"ל נדרים דף כ ע"ב מאן מה"ש רבנן: שם כך מקובלני מאבותי. עיין ב"מ דף פד ע"א ד"ה אי הדתם:

מוסף רש"י

מאי אמן. כשעונין על כל ברכה וברכה אמן, היאך משמע קבלת יולאת שמיס (סנהדרין קיא.). אל מלך נאמן. בטוטיקון, שמאמין עליו הקב"ה (שם). כי יתפש איש באחיו. בגאגי ירושלים שפסקה תורה מהם ובאו מאנשים לאמריהם (גיטין מא.). הכתוב היה מגמן לומר שלא היו יודעין להשיב לשואלים הלכה (חגיגה יד.). שבני אדם מתכסין בהן כשמלה. מחבלין שלא יאמלו להן לפי שאין בקיאין בהן (שם) כלומר דברים שמוכיחים כשמלה שלך הן שאתה בקי בהן, אמור לנו ותהיה קצין (גיטין שם). ישנן בידך. כלומר אתה בקי בהן (חגיגה שם).

מוסף תוספות

א. ואם הביא פורס מפה ומקדש. תוס' הרא"ש. ב. למקום סעודה אצל המטה שהוא מיסב עליה. תוס' הרא"ש. ג. ונוחים לטלטלן. פי' הר"ן. ד. וטורח להביאן אחר הקדוש. תוס' הרא"ש. שלא להפסיק כל כך בין קידוש לסעודה, אנו רגילים לפרוס מפה ולקדש. תוס' פסחים ק: ד"ה שאין. (ועי' הגהות הב"ח). ה. ומפני שיש בנ"א שאין הכוונה שלהם מתעוררת אלא ע"י הכה, אמר 'בכל כחו'. לפנו יוסף ברכות יג: מדפי הרי"ף ד"ה בכל כחו. ו. כי בזו מעורר כוונתו וכל אבריו לברך שמו של הקב"ה. ריטב"א.

רבינו חננאל

ויחיד המתפלל בעצמו אומר ויכולו.

מסורת הש"ם

א) [הרא"ש וטור סי' רסח מיתא אמר רב וכו' ואמר רב המנונא כל המתפלל וכו' וכ"ל בשאלתות בראשית סי' ל], ב) [מרדכין קי"ג, ג) [מרדכין קיא.], ד) [פי' תתרוקן], ה) [מגיגה יד., ו) [מגיגה שם] [ביצין מג.], ז) [מגיגה יד.] [ביצין מג.], ח) [שמות לב], ט) [ישעיה ס], י) [כתוי' לעיל י:], כ) [פרשת יתרו סימן נד], ל) [וע"ע תוס' פסחים ק: ד"ה שאין],

תורה אור השלם

1 וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
וְכָל צְבָאָם: בראשית ב א
2 בִּדְבַר יְיָ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ
וּרְוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם:
תהלים לג ו
3 וַיָּגַע עַל פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה
נָגַע זֶה עַל שְׂפָתֶיךָ וְסָר
עֲוֹנֶךָ וְחַטָּאתְךָ תְּכֻפָּר:
ישעיהו ו ז
4 בִּפְרַע פֶּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל
בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ יְיָ:
שופטים ה ב
5 וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי
פָרֻעַ הוּא כִּי פֵרַעֲה אַהֲרֹן
לְשִׁמְצָה בְּקַמֵּיהֶם:
שמות לב כה
6 פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גוֹי
צַדִּיק שֹׁמֵר אֱמֻנִים:
ישעיהו כו ב
7 וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי
לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת
וּלְבִלְתִּי שֵׂאת מַשָּׂא וּבֹא
בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלִַם בְּיוֹם
הַשַּׁבָּת וְהִצַּתִּי אֵשׁ
בְּשַׁעֲרֶיהָ וְאָכְלָה אַרְמְנוֹת
יְרוּשָׁלִַם וְלֹא תִכְבֶּה:
ירמיה יז כז
8 כַּהֲנֶיהָ חָמְסוּ תּוֹרָתִי
וַיְחַלְּלוּ קָדָשַׁי בֵּין קֹדֶשׁ
לְחֹל לֹא הִבְדִּילוּ וּבֵין
הַטָּמֵא לְטָהוֹר לֹא הוֹדִיעוּ
וּמִשַּׁבְּתוֹתַי הֶעְלִימוּ עֵינֵיהֶם
וָאֵחַל בְּתוֹכָם:
יחזקאל כב כו
9 הוֹי מַשְׁכִּימֵי בַבֹּקֶר שֵׁכָר
יִרְדֹּפוּ מְאַחֲרֵי בַּנָּשֶׁף יַיִן
יַדְלִיקֵם:
ישעיהו ה יא
10 וְהָיָה כִּנּוֹר וָנֵבֶל תֹּף
וְחָלִיל וָיַיִן מִשְׁתֵּיהֶם וְאֶת
פֹּעַל יְיָ לֹא יַבִּיטוּ וּמַעֲשֵׂה
יָדָיו לֹא רָאוּ:
ישעיהו ה יב
11 לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי
דָעַת וּכְבוֹדוֹ מֵתֵי רָעָב
וַהֲמוֹנוֹ צִחֵה צָמָא:
ישעיהו ה יג
12 וְאֶת חֲמַת יְיָ מָלֵאתִי
נִלְאֵיתִי הָכִיל שְׁפֹךְ עַל
עוֹלָל בַּחוּץ וְעַל סוֹד
בְּחוּרִים יַחְדָּו כִּי גַם אִישׁ
עִם אִשָּׁה יִלְכֵּדוּ זָקֵן עִם
מָלֵא יָמִים:
ירמיהו ו יא
13 הֹבִישׁוּ כִּי תוֹעֵבָה עָשׂוּ
גַּם בּוֹשׁ לֹא יֵבוֹשׁוּ גַּם
הַכְּלִים לֹא יָדְעוּ לָכֵן יִפְּלוּ
בַנֹּפְלִים בְּעֵת פְּקֻדָּתִים
יִכָּשְׁלוּ אָמַר יְיָ:
ירמיהו ו טו
14 וְהָיָה כָעָם כַּכֹּהֵן כַּעֶבֶד
כַּאדֹנָיו כִּשְׁפָחָה בִּגְבִרְתָּהּ
כַּקּוֹנֶה כַּמּוֹכֵר כַּמַּלְוֶה כַּלֹּוֶה
בַּנֹּשֶׁה כַּאֲשֶׁר נֹשֶׁא בּוֹ:
ישעיהו כד ב
15 הִבּוֹק תִּבּוֹק הָאָרֶץ
וְהִבּוֹז תִּבּוֹז כִּי יְיָ דִּבֶּר אֶת
הַדָּבָר הַזֶּה:
ישעיהו כד ג
16 וַיֵּצֵא מִבַּת צִיּוֹן כָּל
הֲדָרָהּ הָיוּ שָׂרֶיהָ כְּאֵילִים
לֹא מָצְאוּ מִרְעֶה וַיֵּלְכוּ
בְלֹא כֹחַ לִפְנֵי רוֹדֵף:
איכה א ו
17 וַיְהִיו מְלַעֲבִים בְּמַלְאֲכֵי
הָאֱלֹהִים וּבוֹזִים דְּבָרָיו
וּמִתְעַתְּעִים בִּנְבִיאָיו עַד
עֲלוֹת חֲמַת יְיָ בְּעַמּוֹ עַד
לְאֵין מַרְפֵּא:
דברי הימים ב לו טז
18 אַל תִּגְּעוּ בִּמְשִׁיחָי
וּבִנְבִיאַי אַל תָּרֵעוּ:
דברי הימים א טז כב
19 שׁוֹטְטוּ בְּחוּצוֹת
יְרוּשָׁלִַם וּרְאוּ נָא וּדְעוּ
וּבַקְּשׁוּ בִּרְחֹבוֹתֶיהָ אִם
תִּמְצְאוּ אִישׁ אִם יֵשׁ עֹשֵׂה
מִשְׁפָּט מְבַקֵּשׁ אֱמוּנָה
וְאֶסְלַח לָהּ:
ירמיהו ה א

דברים שאין אדם עומד בהן. על בוריין לאומרן כהלכתן: אלא אם כן נכשל בהן. עד שאומרן ג' וג' פעמים בשיבוש דהיינו טעמי תורה המסותרין: **לא אהיה חובש.** איני רגיל להיות חובש חובש בבהמ"ד. אהיה הורגלתי כמו שחוק לרעהו אהיה (איוב יב) אני הווה: **וממאי.** דמשום דיש בהן אמנה הוא דילמא על כרחין לריכים שישיבו האמת: **דאי אמר להו גמירנא.** שואלים אימא לן: ומשני **הוה ליה למימר גמר ושכח מאי לא אהיה חובש.** מודה הוא על האמת שלא יגע בתורה: **בדברי תורה.** היו נאמרין ואין מתהלכין על שקר:

מתני' ועיגול של דגילה. שהוא גדול ויש בו סעודות הרבה: **ואם היו פקחין.** לישאל שכבר כפועלים: **לא כלי השמיטו.** שצריכין לו לאותו היום כגון כוסות וקיתוניות: **י"ח כלים.** מפרש להו בגמרא. שכן דרך לנוסכן בחול יחד אבל טפי מהכי לא ואינו פוסטן לחזור ולנסכם ולהגיל אחריה: **גמ' בבא להגיל.** [שהגיל] בסל [אחד] כדקתני סל מלא כברות ואינו טורח אלא להגילן מתוך הדליקה בבת אחת מגיל כל מה שבסל דהא חדא זימנא הוא מה לי פורתא מה לי טובא: **בבא לקפל.** סליס הרבה זה עם זה לטרוח [ולאוספם] ולחזור ולהוליא מזון ג' סעודות הוא דיכול להגיל בסליס הרבה ותו לא אבל ג' טורח בעצמו הוא: **פירש עליהו וקיפל והניח.** הבית אוכלין והניח וחזר והבית והניח מהו: **בבא להגיל דמי.** הואיל ואין כאן אלא כלי אחד ובפעם אחת הוא מוציאם: **או בבא לקפל דמי.** הואיל וטורח לאסוף ולכנוס: **אטעייה רב שיזבי לרב חסדא.** [עד] שדרש לפניו והודה לו רב חסדא ואהא אתני' דאמרן לעיל (דף קיז:) נשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה ודרש רב שיזבי לרב חסדא **ובלבד שלא** יביא כלי אחר ויקפל **יתר כלי המחזיק יותר משלש סעודות והודה לו רב חסדא ומדאמר רבא אטעייה שמע מינה טעותא הוא דאפילו מחזיק סעודות הרבה מותר כיון דאד מנא הוא והאי כמקפל ונותן בכלי אחד דמי דהא מעט מעט הוא נופל ומטפטף בו ש"מ באד מנא בבא להגיל דמי: מאי טעותא.** מנא לך דטעותא הוא בידיה: **אמר ליה. מדקתני בה בברייתא: ובלבד שלא יביא כלי אחר בו. ש"מ כלים טובא הוא דאסירי אבל באד אפיר דמי: מהפקירא וכו'.** דהא הילו לכם קאמר להו לגרכיהם ואם פקחים הם יעבכו הכל הוה ליה למיתני: **מדם חסידות.** שמחזירין לו: **חסידי אגרא דשבתא אקני.** בתמיה. אם חסידים הם יש להם לוותר משלהם בכל דבר שיש בו נדנוד עבירה. ואע"ג דלאו שכר שבת גמור הוא שהרי לא התנה ומהפקירא קא זכו מיהו חסיד לא מיקרי אלא"כ מוותר משלו: **הכא ביה שמים עסקינן.** המגיל הזה ירא שמים הוא ולא חסיד לוותר משלו: **דלא ניחא ליה דליפהני מאחריני.**

בזכייה דהפקירא דידע דלא מרלונו הפקירו: ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח. דלאו חסיד הוא (1) ולמחול על שלו: **והכי קאמר רב'.** כלומר דהאי אם היו פקחין דמתני' לאו פקחין בדין קאמר ליטול את הראוי להם דאם כן יעבכו הכל הוה ליה למתני אלא לאו הכי קאמר הני ירא שמים אם פקחים הן בהלכות שבת דידעי דהכ"ג לאו שכר שבת הוא דמעיקרא לאו אדעתא דשכר פעולה נחית עושין עמו חשבון. והכי קאמר אדרב חסדא נמי קאי אלא לא שבקייה לרב חסדא לסיימה למילתיה: (2) **נחלר המעורבים.** ואפי' הכי טובא לא ליזול כדאמר לעיל (דף קח:) מתוך שבהול אי שרי לאיעסוקי בהאלה כולי האי אתי לכבויי: **מקטורן.** מנטו"ל: **אונקלי.** לבוש רחב כעין שרינים"א ובלשון ערבי מחשיף"ה: **פונדא.** אזור חלול מעל למדיו: **קלנסוס.** נציי"ם: **חלוק.** קמיס"א על בשרו: **ואפליון.** סדין להתעטף בו כולו: **מעפורת.** לעטף ראשו: **ושני ספרקין.** פיסאול"ם: **אנפיליאות.** קלנסו"ם של גמר: **פרגוד.** גיליי"ם ובלשון אשכנז קייסוז"ן: **חגור.** על חלוקו מבפנים: **וסודר שבלוארו.** ותלויין ראשיו לפניו לקנח בו פיו ועיניו: **מתני' עור של גדי.** לח: **מפני שהוא מחרך.** מן האור ובלע"ז טרוייי"ט ואינו נשרף ומתוך כך הוא מגין על התיבה: **בין מלאים.** מים: **שאינן יכולין לקבל.** כח האור מפני שחדשים הם:

אידי ואידי בבא לקפל. פירש הרב פורת דלקפל היינו אפי' בא לקפל דלר' אבא אין חילוק בין לקפל בין להגיל דאפילו להגיל בחלר אחרת לא שרי אלא מזון ג' סעודות אבל אין נראה לומר דלהגיל שרי אפילו מאה סעודות בחלר אחרת גם לרבי אבא דאם דאם כן הוה ליה לאוקומי מתני' אידי ואידי בחלר אחרת וכאן בבא לקפל וכאן בבא להגיל: **נותן מים מצד זה.** פירש רש"ס לאו דוקא על הטלית דהא קי"ל בפ' דם חטאת (זבחים לד:) דבבגד שרייתו זהו כיבוסו ולעיל בסוף פרק שמנה שרלים (דף קיא.) פירשתי: גרס דבילה וחבית של יין ואומר לאחרים בואו והציילו לכם ואם היו פיקחין עושין עמו חשבון אחר השבת להיכן מצילין אותן [2]לחצר המעורבת בן בתירה אומר אף לשאינה מעורבת [3]ג[3]ולשם מוציא כל כלי תשמישו [4]דולובש כל מה שיכול ללבוש ועוטף כל מה שיכול לעטוף ר' יוסי אומר י"ח כלים [5]וחוזר ולובש ומוציא ואומר לאחרים בואו והציילו עמי: **גמ' והא תנא ליה [6]רישא ג'** סעודות ותו לא אמר רב הונא לא קשיא כאן בבא להציל כאן בבא לקפל [7]בא להציל מציל את כולן בא לקפל אינו מקפל אלא מזון ג' סעודות [7]ר' אבא בר זבדא אמר רב אידי ואידי בבא לקפל ולא קשיא כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת בעי רב הונא בריה דרב יהושע פירש טליתו וקיפל והניח וקיפל והניח מאי כבא להציל דמי או כבא לקפל דמי (8) מדאמר רבא אטעיה רב שיזבי לרב חסדא ודרש ובלבד שלא יביא כלי שהוא מחזיק יותר מג' סעודות ש"מ [9]כבא להציל דמי ושפיר דמי א"ל רב נחמן בר יצחק לרבא מאי טעותא אמר ליה דקתני[10] ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט כלי אחר ויצרף כלי אחר הוא דלא אבל בההוא מנא כמה דבעי מציל: ועיגול של דבילה כו': [11]חשבון מאי עבידתיה מהפקירא קזכו אמר רב חסדא מדת חסידות שנו כאן אמר רבא חסידי אגרא דשבתא שקלי אלא אמר רבא הכא בירא שמים עסקינן (9) [12]ולא ניחא ליה דליתהני מאחרים ובחנם נמי לא ניחא ליה דליטרח והכי קאמר ואם היו פיקחין דידעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא עושין עמו חשבון לאחר השבת: ולהיכן מצילין כו': מ"ש הכא דקתני לכם ומ"ש הכא דקתני עמי אמרי גבי מזונות קתני לכם משום דלא קא חזו (10) אלא מזון ג' סעודות אבל גבי לבושים קתני עמי משום דקחזי ליה לכולי יומא: ת"ר לובש (11) מוציא ופושט וחוזר ולובש ומוציא ופושט ואפילו כל היום כולו דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר שמנה עשר כלים ואלו הם שמנה עשר כלים [13]מקטורן [14]אונקלי ופונדא קלבוס של פשתן וחלוק [15]ואפיליות ומעפורת [16]ושני ספרקין ושני מנעלים ושני אנפילאות וב' פרגוד וחגור שבמתניו וכובע שבראשו וסודר שבצוארו: **מתני' ר'** שמעון בן ננס אומר [17]פורסין [18]עור של גדי על גבי שידה תיבה ומגדל שאחז בהן את האור מפני שהוא מחרך [19]ועושין מחיצה בכל הכלים בין מלאין בין ריקנים בשביל שלא תעבור הדליקה רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאין מים לפי שאין יכולין לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב טלית שאחז בה האור מצד אחד נותנין עליה מים מצד אחר ואם בכתה כבתה מיתיבי [20]טלית שאחז בה האור מצד אחד פושטה ומתכסה בה ואם בכתה כבתה וכן ספר תורה שאחז בו האור פושטו וקורא בו ואם כבה כבה הוא

למטה מטיבורו של אדם וקורין לו בלשון פרסי פשת, [נ"א: בלשון ישמעאל בישת] ונקשר כחשב אפודה, והיא אפוד האמורה בתורה, ויש בה כסים כסים כנגד הלב ותחת הידים. **קבוס** של פשתן. חלוק התחתון שלובשין אותו ונקרא גלאלה. **חלוק,** הוא (המלובש) [המלבוש] העליון, וקורין לו (ורבנין) [זרבקאנה]. **שני ספרקים.** [6] ויש שגורס סובריקין והם [נ"א: והוא] בלשון יון המכנסים. ושמענו שאמר הגאון נטריה רחמנא (דם תפנקי) [דמתפנק] שמלבשין בהן הידים עד האצע ויש בהן בתי אצבעות. **שני** מנעלים, כמשמען. **שני פרגוד.** בלשון ישמעאל גודאבי. **אנפליאות.** גם הם מנעלים לשוקיים. **פליון.** (האנין) [דאנין] שעל השוקים מן העור. ומעפורת וחגור שבמתנים וכובע, הרי י"ח כלים. ר' שמעון בן ננס אומר פורשין עור של גדי וכו'. אמר רב יהודה **טלית שאחז בה האור מצד אחד נותן עליה מים מצד אחר ואם כבתה כבתה.** והא ודאי גרם כיבוי הוא. ואקשינן עליה ממתניתא דקתני פושטה ומתכסה בה אבל מים שהן גרם כיבוי לא קתני.

6) עיין בערוך ערך פסקיף.

1) ס"א טעם, 2) עיינו בזין לאמר:, 3) לעיל קיח:, 4) [לעיל יט:], 5) לעיל קח: עיינו בזין לט: 1) [פי' בגד דקיק שלובש אדם על בשרו עכין], 2) [פי' מסוכן], 3) [תוספת פי"ד], 4) [רש"ל], 5) ס"ר, 6) [ל"ל ומטלטל עי' רש"ל], 7) [שיך לעיל במשנה], 8) [לעיל יט:], 9) [לעיל יט:], 10) [לעיל קיח:], 11) [לעיל יט:], 12) [לעיל קיח:], 13) [לעיל יט:], 14) [לעיל יט:], 15) [לעיל יט:], 16) [לעיל יט:], 17) [לעיל יט:], 18) [לעיל יט:], 19) [לעיל יט:], 20) [לעיל יט:]

תורה אור השלם

1 יִשָּׁא בְיוֹם הַהוּא לֵאמֹר לֹא אֶהְיֶה חֹבֵשׁ וּבְבֵיתִי אֵין לֶחֶם וְאֵין שִׂמְלָה לֹא תְשִׂימֻנִי קְצִין עָם:

2 לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא:

שמות כ ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' לקפל דמי תא שמע מדאמר רבא: (ב) שם בילא שמים עסקינן דלא: (ג) שם דלא קא חזי ליה אלא: (ד) שם תנו רבנן לובש ומוציא: (ה) רש"י ד"ס אטעייה וכו' ובלבד אלא יביא כלי: (ו) ד"ה ומתנם וכו' דלמחול:

גליון הש"ס

מתני' ולובש כל מה שיכול ללבוש. ע"ל דף סה ע"ב: **גמ'** מקטורן אונקלי **ופונדא.** עי' לעיל דף עט ע"ב תוס' ד"ה מרי דמייני: **שם ושני ספרקין.** נזכר במתני' פרק כ"ש משנה ב דכלים: **מתני'** עור של גדי. עיין לעיל דף מט ע"א תוס' ד"ה טומנין:

רבינו חננאל

מציילין סל מלא בכרות אע"פ שיש בו ק' סעודות. [נ"א]אקשינן איני והא תני רישא מציילין מזון ג' סעודות ותו לא. ושני רב הונא לא קשיא רישא בבא לקפל, פי' כגון שמקבץ מתוך הבית ממקומות [הרבה] ונותן בכמה כלים, שאין לו להציל אלא מזון של ג' סעודות בלבד. סיפא [נ"א: סופה] במציל כולן בכלי אחד כמות שהוא. ואע"פ שאין זה הטעם כאשר פירשנו, כי רישא במקפל ונותן בכלים שנים ושלשה, וסיפא במציל סל אחד כמות שהוא, מפורש, היבנגהו מדבעי רב הונא בריה דר' יהושע פירש טליתו וקיפל והניח וקיפל והניח מהו, כבא לקפל דמי או כבא להציל דמי, דמגלי לן שאם קיפל בכלי אחד ונטלו וחזר וקיפל בכלי אחר ונטלו זהו לקפל, פשיטא שאינו מציל אלא מזון ג' סעודות. וכי קא מבעיא שקיפל והניח בתוך טליתו וחזר וקיפל והניח בתוך טליתו, מי אמרינן כיון שמקבל ומביא כמקפל דמי ואסור, או דילמא כיון שהוא מניחן בתוך טלית אחד אחד ונוטלן כאחד, כבא להציל דמי ושרי. ומיפרשא נמי הא בגמרא בסוף יציאות השבת, הנהו תרי תלמידי מר מציל בחד מנא ומר מציל בתרי מני, קמפלגי בפלוגתא דר' אבא בר זבדא ורב הונא. הכין גמרא ומיגמר מינה דלקפל בתרי תלתא מני כדפרישנא לעילא, דאסיר לרב הונא ושרי לר' אבא בר זבדא. ומסתייע נמי מתלמוד א"י דאמרי על מציל סל מלא כברות, מכיון שכולו גוף אחד כמין שכולה סעודה אחת היא, והאי כמימרא דרב הונא. **ובא** ר' אבא בר זבדא ופירק פירוק אחד ואמר, רישא דמתניתין במציל לחצר אחרת, שאין לו להציל אלא מזון ג' סעודות בלבד בין בכלי אחד בין בשתים שלשה כלים. וסיפא במציל באותה חצר, שיש לו להציל אפילו ק' סעודות, בין בכלי אחד בין בכמה כלים. ולענין בעיא דרב הונא בריה דר' יהושע, פשיט מדאמר רבא הא מילתא אטעייה רב שיזבי ודרש, ובלבד שלא יביא כלי אחר מחזיק יותר מג' סעודות, ש"מ בבא להציל [נ"א: להחזיק] דמי ש"מ. והכי קא גמרין מדקאמר רבא דבטעותא דרש רב חסדא שלא יביא כלי מחזיק יתר מג' סעודות, שמעינן מינה כי אפילו אם יביא כלי שמחזיק כל מה שהוא חפץ, ויקפל וניחיה בו וינטלו כולו בבת אחת שפיר דמי. א"ל רב נחמן בר יצחק מאי טעותא, פירוש מנ"ל דטעותא היא, דילמא דווקא אמר רב שיזבי. אהדר ליה רבא לא ס"ד, מדקתני לעניין מי שנשברה לו חבית בראש גגו מביא כלי ומניח תחתיה, ובלבד שלא יביא כלי אחר ויקלוט, כלי אחר ויצרף. כלי אחר לא יביא, הא בכלי אחד כמה דבעי נהוי, וכן הלכה. וכיון שדרך בני אדם להזמין אורחים בשבת, אומרים לאחרים בואו והציילו לכם, אבל להציל הוא ואח"כ להזמין אסור. **ואם היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר השבת.** אוקימנא בירא שמים דלא ניחא ליה לאיתהנויי מאחרינו ובחנם [נמי לא בעי ליה]. והכי פירושא דמתניתין,

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כב סג. סמג לאוין סח טור שו"ע או"ח סימן שלב סעיף ו [וסימן שז סעיף מד]: נו ב מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף יז:

נז ג מיי' שם טור שו"ע שם סעיף ז:

נח ד ה מיי' שם הלכה כה טור שו"ע שם סעיף מ:

נט ו ז מיי' שם הלכה כב סג טור שו"ע שם סעיף י:

ס ח ט מיי' שם הלכה כד טור שו"ע שם סעיף טו:

סא י כ מיי' פרק יג שם הלכה ד ה סמג שם טוש"ע שם סעיף כב:

סב ל מיי' שם הלכה ו טור שו"ע שם סעיף כג כד:

לעזי רש"י

מנטי"ל. גלימה.

שרינש"א [שרדינ"א]. לבוש רחב.

נביי"ש [גנביי"ש]. מקטורן מרופד.

קמיש"א. חולצה.

פיישול"ש [פיישול"א]. רצונה.

קלצנו"ש [קלצי"ש]. גרב, נעל קל.

גנילי"ש [גינוילי"ש]. בתי-ברכיים.

קניהוד"ן [קניהורש"ש]. מכנסי-ברכיים ("בלשון אשכנז").

דינוריי"ט. מתכורן (או מַכּוּרן).

מוסף רש"י

אלא אם כן נכשלים בהן. כשהתלמיד נכשל בשמועתו פעם ראשונה ושניה הוא נותן לב לעמוד על שמועתו (חגיגה יד.) או: שיכשל בהן להורות טעות וילמידוהו והוא נותן לב ומבין (גיטין מג.). **ולובש כל מה שיכול ללבוש.** דגרי' ר' מאיר, ואפילו עשרה מלוקים זה על זה (לעיל שה:). **ובלבד שלא יביא כלי אחר.** תמוך שהוא מחזר על כלים הרבה ישבת ויצא (לעיל קיז:)

רבינו חננאל (המשך)

אם היו פקחין שיודעין דכי האי גוונא לאו שכר שבת הוא, הואיל ומהפקירא קא זכו, האינון האי דמבודרו ליה לבעה"ב כגון מתנה מדידהו הוא, עושין חשבון כשיעור שכרם ושקלי ליה, ושאר שבקי ליה לבעה"ב. [ו]סוגיא דשמעתא החסיד גדול הוא מירא שמים. **ולשם מוציא כל כלי תשמישו.** לרבנן בחצר המעורבת, לבן בתירא אף לשאינה מעורבת. **ולובש כל מה שהוא יכול ללבוש ועוטף כל מה שהוא יכול להתעטף.** ואפילו יתר מי"ח כלים, וכן הלכה, וקא משמע לן שמותר להערים. **ירושלמי תני אין** מערימין ר' יוסי בר אבין אמר מערימין. ועל זה אמרינן בגמרא דפורפת על האבן ועל האגוז כו', תיבני למאן דאמר מערימין תיבני למ"ד אין מערימין. **ואומר לאחרים בואו והציילו עמי.** שכן דרך בני אדם להשאיל כליו בשבת. פי' י"ח כלים דקאמר ר' יוסי, [מקטורין] כמו מעיל, ובלשון ישמעאל (כרכום) [ברנוס] שיש לו בית ראש ועושה בו הלובשו ויש (לו) [בו] לולאות וקרסים (שהוא הווה) [שמחברן, והוא] כמו מלבוש. **אונקלי.** בגד דקיק שנקרא [בלשון ישמעאל] מערקה, שלובש אדם על בשרו והולם כל גופו. וכן שנינו [מגילה כד] בענין תפילין של יד ציפהו זהב ונתנו על בית יד של אונקלי שלו, הרי זה דרך החיצונים. **פונדא.** גם היא מגעת עד

גרם כיבוי מי אמר. וא"ת הא קתני מתני' בין מלאים בין ריקנים ומאי רבותא איכא טפי במלאים מבריקנים אי לאו דמיירי בדרכן להשתבר[א] וי"ל דס"ד דמיירי בכלים שאין דרכן להשתבר וקמ"ל דלא גזרינן אטו כלים שדרכן להשתבר:

מנער את הטבלא והיא נופלת ואם כבתה כבתה. אומר ר"י דמיירי דליכא שמן בגר דאי איכא שמן בגר חייב שהרי שופך ממנו והוי כמסתפק ממנו[ב] דחייב משום מכבה דאמר בפ"ב דביצה (דף כב:) וכירושלמי מוקי לה בגר שכבה ולא קתני בהך ברייתא ואם כבתה כבתה[ג] ואתא לאשמעינן היתר טלטול ע"י ניעור לר' יהודה דאסר טלטול[ד] בגר שכבה אי נמי אפילו לר"ש ובגר גדול כגון קערה ועשאת דמודה ר"ש כדאמר בפרק [כירה] (דף מד.) או כשיש אפר וגחלת אלא שכבה השלהבת[ה]: **פותח ונועל בדרבו.** [ו]אע"פ שע"י כן מתנדנד הגר ומתרחק השמן מן השלהבת או מתקרב[ז] והוי מכבה או מבעיר אבל אין לפרש משום כיבוי דרוח דאחורי הדלת ליכא רוח ועוד דא"כ הוה ליה למימר פותח אדם דלת כנגד הגר כדקאמר בסמוך כנגד המדורה ועוד[ח] דתינח פותח נועל מאי איסורא איכא אלא כדפרישית ואי לאו משום כיבוי והבערה משום טלטול אין לאסור דבנעילת דלת לא חשיב טלטול וגם לא הוי בסיס לדבר האסור דבית חשוב הוא ובטל אגב בית אי נמי בשכח דלא הוי בסיס: **מר סבר גזרינן.** הלכך צריך ליזהר שלא לפתוח הדלת לפני המדורה אפילו ברוח מצויה דהא ליכא עלה אדי דהוי בתראה והכ"מ כשהמדורה קצת קרובה אצל הדלת: **והא איפכא שמעינן להו.** לאו דווקא איפכא דר' יוסי דברייתא הוי כמו מתני' דאסר דרכו להשתבר אלא היינו איפכא דבמתניתין מחמיר ר' יוסי טפי מדרבנן ובברייתא מיקל טפי:

וכי תימא איפוך מתני' כו'. וא"ת מ"מ תקשה דבמתני' לא אסרי רבנן אלא חרס חדש ובברייתא אסרי אפי' ישן מדנקט כלי מתכות וי"ל דנקט בברייתא כלי מתכות משום דאין חילוק בהם בין חדשים לישנים וה"ה כלי חרס ישן:

והאמר רבה כו'. ואם תאמר ואמאי לא מפיך בריתא דטפי אית לן לאפוכה ממתני' והוי אתי נמי שפיר הא דרבה בר תחליפא וניתא דרבנן לדברי ר' יוסי קאמרי ואינהו שרי אף בכלי חרס חדש וי"ל דהתלמוד לא קאמר אלא דאפילו מפיך מתני' לא אתי שפיר אלא על כרחך בריתא אית לן לתרוצי וכיון דאתינא להכי לא צריך להפוכה אלא למימר חסורי מיחסרא:

אי הכי קשה דרבנן אדרבנן. אלא הכי הוה קשיא דרבנן אדרבנן אלא משום דהשתא פריך מכ"ש קאמר אי הכי[ט]:

הכי

הוא דאמר כר' שמעון בן גנם אימר דאמר רבי שמעון בן גנם מפני שהוא מחרך גרם כיבוי מי אמר אין מדקתני סיפא רבי יוסי אוסר בכלי חרס חדשים מלאים מים שאינן יכולים לקבל את האור והן מתבקעין ומכבין את הדליקה מכלל דתנא קמא שרי ת"ר [א]נר שעל גבי טבלא מנער את הטבלא והיא נופלת ואם כבתה כבתה אמרי דבי רבי ינאי [ב]לא [ג]שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסים לדבר האסור תנא נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו ואם כבתה כבתה [ד]לייט עלה רב אמר ליה רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי מאי טעמא לייט עלה רב [ה]אילימא משום דרב סבר לה כרבי יהודה ותנא קתני לה כר' שמעון משום דרב סבר לה כר' יהודה כל דתני כר' שמעון מילט לייט ליה אמר ליה בהא אפילו ר' שמעון מודה [ו]דהא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות אמר רב יהודה פותח אדם דלת כנגד [ז] מדורה בשבת [ח]לייט עלה אביי במאי עסקינן אילימא ברוח מצויה מאי טעמיה דמאן דאסר אי ברוח שאינה מצויה מאי טעמא דמאן דשרי לעולם ברוח מצויה מר סבר גזרינן ומר סבר לא גזרינן: עושין מחיצה כו': למימרא דרבנן סברי גרם כבוי מותר ור' יוסי סבר גרם כבוי אסור והא איפכא שמעינן להו דתניא עושין מחיצה בכלים ריקנין ובמלאין שאין דרכן להשתבר ואלו מלאין שאין דרכן להשתבר כלי מתכות רבי יוסי אומר אף כלי כפר שיחין וכלי כפר חנניה אין דרכן להשתבר וכי תימא איפוך מתני' ורבי יוסי דברייתא לדבריהם קאמר ומי מצית אפכת לה והאמר רבה בר תחליפא משמיה דרב מאן תנא גרם כבוי אסור ר' יוסי אלא לעולם לא תיפוך ובריתא כולה ר' יוסי היא וחסורי מחסרא

והכי קתני עושין מחיצה בכלים ריקנין ובמלאים שאין דרכן להשתבר ואלו הן כלים שאין דרכן להשתבר כלי מתכות וכלי כפר שיחין וכלי כפר חנניה נמי אין דרכן להשתבר שר' יוסי אומר אף כלי כפר שיחין וכלי כפר חנניה אין דרכן להשתבר ורמי דרבנן אדרבנן ורמי דרבי יוסי אדרבי יוסי [ט]דתניא [י]הרי שהיה שם כתוב לו על בשרו [כ]הרי זה לא ירחוץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטינופת [ל]נזדמנה לו טבילה של מצוה כורך עליה גמי ויורד וטובל רבי יוסי אומר לעולם יורד וטובל כדרכו ובלבד שלא ישפשף שאני התם דאמר קרא [מ]ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לה' אלהיכם עשייה הוא דאסור גרמא שרי אי הכי הכא נמי כתיב [נ]לא תעשה [כל] מלאכה עשייה הוא דאסור גרמא שרי [ס]מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה אתי לכבויי אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן ומה התם דאדם בהול על ממונו שרי הכא לא כל שכן ותסברא האי גמי היכי דמי אי דמיהדק קא הוי חציצה אי לא מיהדק עיילי ביה מיא חציצה תיפוק ליה משום דיו בלחה [ע]דתניא [פ]הדם והדיו הדבש והחלב יבשין חוצצין לחים אין חוצצין מכל מקום קשיא אלא אמר רבא בר רב שילא [צ]היינו טעמייהו דרבנן דקסברי אסור לעמוד בפני השם ערום מכלל דר"י סבר מותר לעמוד בפני השם ערום דמנח ידיה עילויה לרבנן נמי [ק]דמנח ידיה עילויה זימנין דמשתלי ושקיל ליה לר' יוסי נמי זימנין דמשתלי ושקיל ליה אלא אי דאיכא גמי ה"נ הב"ע לאהדורי אגמי רבנן סברי טבילה

גמ' הוא דאמר כר"ש. דשרי לעכובי דליקה בעור גדי: **גרם כיבוי.** כי האי גוונא דשמגיע למים הוא כבה: **מי אמר.** דילמא הא דקתני במתני' ועושין מחיצה בכל הכלים לאו בחדשים המתבקעים קאמר: **גר.** דולק קרוייש"ל: **אלא נשכח.** דשכחו מבעוד יום על הטבלא שלא מדעת: **אבל מניח נעשים.** טבלא בסים לדבר האסור ואסור לטלטלה כדי לנערה: **לייט עליה.** על כל המורין כן: **כר' יהודה.** דאמר דבר שאין מתכוין אסור: **בפסיק רישיה.** והכא נמי הרוח מכבהו: **כנגד המדורה.** ואע"פ שרוח מנשבת ומבעיר האור: **מאי טעמא דמאן דאסר.** אין דרך להבעיר ברוח מצויה ולא פסיק רישיה ולא יתות הוא: **אף לי כפר שיחין.** חרס העשוי מאותו עפר חזק הוא ואין משתבר. אלמא לר' יוסי בגרם כבוי טפי מיקל מדרבנן: **וכי תימא איפוך מתני'.** ותני בריישא דברי ר' יוסי וחכמים אוסרין בכלי חרס חדשים כו': **ור' יוסי דברייתא.** דמשמע דבהנהו דפקעי מודה דהא כפר שיחין וכפר חנניה הוא דקתני: **לדבריהם קאמר להו.** לדידי כל הכלים שרו דגרם כבוי מותר אלא לדידכו נהי דאסריתו גרם כבוי אודו לי מיהת דבהני אפילו גרם ליכא: **טורך עליו גמי.** קס"ד השתא כדי שלא ימחק את הסם בסים. אלמא לרבנן גרם מחק אסור ולר' יוסי אדרי: **ונלנד שלא ישפשף.** דהוי מומק בידים: **ופסברא.** דהכא גמי דאלרכוה רבנן משום שלא ימחק הוא: **האי גמי דיידי דמי.** להגין עליו: **אי דמיהדק.** שלא יכנסו בו מים וימחק הוי חלילה: **ואי דלא מיהדק.** לבסרו: **עיילי ביה מיא.** ואינו מגין מלמחוק: **תיפוק ליה דמשום דיו.** בלא גמי נמי חייב דיו. ומשני בלחה: **מלא מקום קטיה.** גמי לרבנן למה לו: **מלגלג דלר' יוסי כו'.** בתמיה והא כתיב לא ירחצה בך ערות דבר (דברים כג): **אלא אי איכא גמי הכי נמי.** דמודה ר' יוסי דצריך לכרוך עליו גמי ולא סגי ליה לאמוחי ידיו עליו דילמא משתלי ושקיל ליה לידיה:

טבילה

א) לקמן קכה: ודף קמב:, **ב)** [מולין טו.], **ג)** [ביצה ל.], **ד)** [לעיל עה. קנ. קיא: קיח. קנא. [קמב.] ביצה לו. סוכה לג: כתובות ו. בכורות כה., **ה)** [קידושין לג. וש"נ], **ו)** יומא ח. פת. [מס' סופרים פ"ה הל"יב], **ז)** [לעיל קיח:], **ח)** פסחים סה: מנחות כא. זבחים לה., **ט)** [ועי' תוס' עירובין כג: וכביצה ח. וכתובות ג: וש"מ לג. שבועות מה: ד"ה אי הכי],

תורה אור השלם

1 וְנִתַּצְתֶּם אֶת מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת מַצֵּבֹתָם וַאֲשֵׁרִיהֶם תְּשַׂרֹפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תְּגַדֵּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא: דברים יב ג

2 יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ:

שמות כ ט

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' כנגד המדורה:

גליון הש"ם

גמ' הרי זה לא ירחוץ. עי' נדה דף סו ע"ב תוס' ד"ה אם סמוך: שם דמנח ידיה עלויה. עי' בתומת הדשן סימן י:

לעזי רש"י

קרוישיי"ל [קרוישו"ל]. מנורה.

מוסף תוספות

א. לאשמעינן דלא חיישינן למה שמתבקעים. תוס' הרא"ש. ב. בשעה שהוא דולק. תוס' הרא"ש. ג. והכי תני התם: נר שהיה מונח ע"ג הטבלא, מסלק את הטבלא והנר נופל' וכו' תני שמואל בר אבא קמי' דרבי יוחנן בכבה. תוס' הרא"ש. ד. גמור. תוס' הרא"ש. ה. ואתא לאשמעינן שמותר לטלטל ואם כבתה הנחלת כבתה. תוס' הרא"ש. ו. כגון שהנר תקוע באחורי הדלת. תוס' הרא"ש. ז. כיון שאינו נזהר לפתוח ולנעול בנחת. תוס' הרא"ש. ח. אי משום רוח. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל (המשך)

יוסי מתיר בכלים מליאין מים, כגון כלי מתכות וכלי כפר חנניה וכפר שיחין שחרש שלהן חזק ואינן מתבקעין באור. ואע"פ (שאין) [ש]גרם כיבוי אסור, כגון הני שרי. ור' יוסי דשרי גרם מחיקת שם, משום דאמר לך התם עשייה אסור גרמא שרי רבנן, בשבת גרמא כמו מלאכת מחשבת היא ואסור. ואע"ג דכתיב לא תעשה כל מלאכה, (כל מלאכה) מדאורייתא עשייה אסורה, מיהו גזרו רבנן אפילו גרמא משום דקי"ל אדם בהול על ממונו, אי שרית ליה אתי לכבויי. **תוב** אקשינן דרבנן אדרבנן, התם בגרם מחיקת השם מצרכי ליה גמי לח, והכא שרו בגרם כיבוי. ואקשינן עלה האי גמי לח היכי דמי, אי דקטיר ומיהדק הוא גופיה חייץ בטבילה, ואי לא מהדק, עיילי ביה מיא ומסקי לשם ולא מהני גמי לח לשם שכתוב על בשרו מידי. ולא איפרקא הא קושיא. **תוב** אקשינן עליה ותיפוק ליה דדיו גופיה שהשם כתוב בו שחוצץ. ופרקינן הב"ע בדיו לחה שאינה חוצצת, דתניא הדם והדיו והחלב יבשין חוצצין לחים אין חוצצין. ופרקינן על קושיא הראשונה רבנן דאסרי לטבול עד דכריך על השם גמי לח, לאו משום דסבירא להו גרם מחיקת השם אסור, דכל גרמא שרי, והכא משום דאסור לעמוד בפני השם ערום מצריכי גמי לח, וכיון דלא צריך אלא לכסויי השם וממילא ידעינן שאין מהדק הגמי, ולא איכפת ליה אי עיילי מיא דלא חייש לגרם מחיקה. **ואקשינן** וכי ר' יוסי מתיר לעמוד בפני השם. ושנינן לר' יוסי מכסהו לשם בידו ויטבול. אי הכי לרבנן נמי ניכסייה בידיה. ונדחה זה הפירוק. ופרקינן לדברי הכל אסור לעמוד בפני השם ערום, ואי איכא גמי וכיוצא בו לכרוך על השם ולטבול בזמניה, דכ"ע דכריך, כי פליגי היכא דליכא מידי מצוי וצריך להדורי ולאתויי שרי. **אמר רב יהודה אמר שמואל** פותח אדם דלת כנגד המדורה בשבת ואינו חושש, ואע"פ שהרוח מלבה את האש. לייט עלה אביי דחשיב ליה כמכעיר את האש, והוא שאינה מצויה היא, והוא שמניף ומושבה לא פליגי דאסיר, כי פליגי ברוח מצויה, מר סבר גזרינן ברוח מצויה אטו רוח שאינה מצויה, ומר סבר לא גזרינן. והילכתא כאביי, דקאמרינן בגמרא דהכונס צאן לדיר בנזיקין המלבה ואין בליבויו כדי לבלותה פטור. ואקשינן אמאי פטור. ליהוי כי זורה ורוח מסייעתו. ואמרינן בה כמה טעמי, סימן ברו"ש, אמר אביי כגון שליבה מצד זה וליבתה הרוח מצד אחר. רבא אמר כגון שליבה ברוח מצויה וליבתו הרוח שאינה מצויה. רב דימי אמר דצמרה צמירי. רב אשי אמר היכא אמרינן זורה ורוח מסייעתו לענין שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל הכא גרמא בעלמא היא וגרמא בנזקין פטור. ש"מ דכיון דמשוי אורחא אפילו לרוח מצויה ללבות ומחשב לבו אסור בשבת דהיינו מלאכת מחשבת. **סוגיא** דשמעתא דר'

מנער את הטבלא והיא נופלת ואם כבתה כבתה. אומר ר"י דמיירי דליכא שמן בגר דאי איכא שמן בגר חייב שהרי שופך ממנו והוי כמסתפק ממנו[ב] דחייב משום מכבה כדאמר בפ"ב דביצה (דף כב:) וכירושלמי מוקי לה בגר שכבה ולא קתני בהך ברייתא ואם כבתה כבתה[ג] ואתא לאשמעינן היתר טלטול ע"י ניעור לר' יהודה דאסר טלטול[ד] בגר שכבה אי נמי אפילו לר"ש ובגר גדול כגון קערה ועשאת דמודה ר"ש כדאמר בפרק [כירה] (דף מד.) או כשיש אפר וגחלת אלא שכבה השלהבת[ה]: **פותח ונועל בדרבו.** [ו]אע"פ שע"י כן מתנדנד הגר ומתרחק השמן מן השלהבת או מתקרב[ז] והוי מכבה או מבעיר אבל אין לפרש משום כיבוי דרוח דאחורי הדלת ליכא רוח ועוד דא"כ הוה ליה למימר פותח אדם דלת כנגד הגר כדקאמר בסמוך כנגד המדורה ועוד[ח] דתינח פותח נועל מאי איסורא איכא אלא כדפרישית ואי לאו משום כיבוי והבערה משום טלטול אין לאסור דבנעילת דלת לא חשיב טלטול וגם לא הוי בסיס לדבר האסור דבית חשוב הוא ובטל אגב בית אי נמי בשכח דלא הוי בסיס: **מר סבר גזרינן.** הלכך צריך ליזהר שלא לפתוח הדלת לפני המדורה אפילו ברוח מצויה דהא ליכא עלה אדי דהוי בתראה והכ"מ כשהמדורה קצת קרובה אצל הדלת: **והא איפכא שמעינן להו.** לאו דווקא איפכא דר' יוסי דברייתא הוי כמו מתני' דאסר דרכו להשתבר אלא היינו איפכא דבמתניתין מחמיר ר' יוסי טפי מדרבנן ובברייתא מיקל טפי:

וכי תימא איפוך מתני' כו'. וא"ת מ"מ תקשה דבמתני' לא אסרי רבנן אלא חרס חדש ובברייתא אסרי אפי' ישן מדנקט כלי מתכות וי"ל דנקט בברייתא כלי מתכות משום דאין חילוק בהם בין חדשים לישנים וה"ה כלי חרס ישן:

והאמר רבה כו'. ואם תאמר ואמאי לא מפיך בריתא דטפי אית לן לאפוכה ממתני' והוי אתי נמי שפיר הא דרבה בר תחליפא וניתא דרבנן לדברי ר' יוסי קאמרי ואינהו שרי אף בכלי חרס חדש וי"ל דהתלמוד לא קאמר אלא דאפילו מפיך מתני' לא אתי שפיר אלא על כרחך בריתא אית לן לתרוצי וכיון דאתינא להכי לא צריך להפוכה אלא למימר חסורי מיחסרא:

אי הכי קשה דרבנן אדרבנן. אלא הכי הוה קשיא דרבנן אדרבנן אלא משום דהשתא פריך מכ"ש קאמר אי הכי[ט]:

הכי

גמ' הוא דאמר כר"ש. דשרי לעכובי דליקה בעור גדי: **גרם כיבוי.** כי האי גוונא דשמגיע למים הוא כבה: **מי אמר.** דילמא הא דקתני במתני' ועושין מחיצה בכל הכלים אלא בחדשים המתבקעים קאמר: **גר.** דולק קרוישיי"ל: **אלא נשכח.** דשכחו מבעוד יום על הטבלא שלא מדעת: **אבל מניח נעשים.** טבלא בסים לדבר האסור ואסור לטלטלה כדי לנערה: **לייט עליה.** על כל המורין כן: **כר' יהודה.** דאמר דבר שאין מתכוין אסור: **בפסיק רישיה.** והכא נמי הרוח מכבהו: **כנגד המדורה.** ואע"פ שרוח מנשבת ומבעיר האור: **מאי טעמא דמאן דאסר.** אין דרך להבעיר ברוח מצויה ולא פסיק רישיה ולא יתות הוא: **אף לי כפר שיחין.** חרס העשוי מאותו עפר חזק הוא ואין משתבר. אלמא לר' יוסי בגרם כבוי טפי מיקל מדרבנן: **וכי תימא איפוך מתני'.** ותני בריישא דברי ר' יוסי וחכמים אוסרין בכלי חרס חדשים כו': **ור' יוסי דברייתא.** דמשמע דבהנהו דפקעי מודה דהא כפר שיחין וכפר חנניה הוא דקתני: **לדבריהם קאמר להו.** לדידי כל הכלים שרו דגרם כבוי מותר אלא לדידכו נהי דאסריתו גרם כבוי אודו לי מיהת דבהני אפילו גרם ליכא: **טורך עליו גמי.** קס"ד השתא כדי שלא ימחק את הסם בסים. אלמא לרבנן גרם מחק אסור ולר' יוסי אדרי: **ונלנד שלא ישפשף.** דהוי מומק בידים: **ופסברא.** דהכא גמי דאלרכוה רבנן משום שלא ימחק הוא: **האי גמי דיידי דמי.** להגין עליו: **אי דמיהדק.** שלא יכנסו בו מים וימחק הוי חלילה: **ואי דלא מיהדק.** לבסרו: **עיילי ביה מיא.** ואינו מגין מלמחוק: **תיפוק ליה דמשום דיו.** בלא גמי נמי חייב דיו. ומשני בלחה: **מלא מקום קטיה.** גמי לרבנן למה לו: **מלגלג דלר' יוסי כו'.** בתמיה והא כתיב לא ירחצה בך ערות דבר (דברים כג): **אלא אי איכא גמי הכי נמי.** דמודה ר' יוסי דצריך לכרוך עליו גמי ולא סגי ליה לאמוחי ידיו עליו דילמא משתלי ושקיל ליה לידיה:

טבילה

טבילה בזמנה מצוה. דכתיב והיה לפנות ערב ירחץ במים (דברים כג): **ולו מצוה.** ואי לא משכח גמי האידנא ליאסתי עד למחר. ולמ"ד לו מצוה קרא עצה טובה קמ"ל כדי שיעריב שמש ביום למחר טבילה שאם יטמין לטבול עד הלילה לא יהא לו הערב שמש עד ליל המחרת: **הזב והזבה כו'.** ברייתא זו אלא יום"כ שנויה בתוספתא דיומא (פ"ד): **הזב והזבה והמצורע ובועל נדה וטמא מת טובלין ביום.** משהאיר המזרח ביום השביעי שלהם. וטעמא (א) בפ"ב דמגילה (דף כ.) מקרא דביום השביעי (ב) מקלת שביעי ספירה ואם חל שביעי שלהם ביום"כ טובלין כדרכן לאכול תרומה לערב: **נדה ויולדת.** טובלות כדרכן בלילי יום"כ אם חל שביעי שלהם בערב יום"כ שאינה יכולה לטבול ביום ז' דכתיב בה (ג) תהיה בנדתה בהוייתה תהא כל ז' (פסחים דף 5.): **בעל קרי.** שלריך טבילה לדברי תורה מדברי סופרים ואפי' אין אוכל טהרות (ד) לבו ביום: **טובל כל היום כולו.** ואע"פ שראה קרי מן המנחה ולמעלה לאחר שהתפלל תפלת המנחה שהרי הוא יכול להמתין עד שתחשך ויטבול לתפלת ערבית אפ"ה טובל ביו"כ מבעוד יום אע"פ שאסור בתחילת הרשות לטבילה בזמנה מצוה: **ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה.** אם ראה קרי לאחר שהתפלל תפלת המנחה שהרי הוא יכול להמתין עד שתחשך ויטבול ויתפלל תפלת ערבית. ותפלת נעילה נמי ס"ל שיכול להתפלל בלילה כדרך דאמר (יומא דף פז.) תפלת נעילה פוטרת של ערבית: **אין לריך לטבול.** ביום משום זמן טבילה דלאו מצוה לטבילה בזמנה: **דייה לטבילה שהיא באחרונה.** במסכת נדה בפרק המפלת (ה) גבי אשה שילאה מלאה ובאה ריקנית ואינה יודעת מתי ילדה דמלרכינן לה ל"ה טבילות לספק ד' טבילות שעליה טבילת זכר לז' או טבילת נקבה לשבועים ובלילה או שמא יולדת זכר בזוב ולריכה אף טבילת זבה ביום שבעה לספורים שלה או יולדת נקבה בזוב היתה ומשום דלא ידעינן מתי ילדה ואימתי מטי זמן טבילה דידה מלרכינן לה טבילה כל לילה וכל יום שיש לספוקי בזמן טבילתה ופליג ר' יוסי ברבי יהודה עלה ואמר דייה לטבילה שתהא באחרונה לסוף ספורים של נקבה דהיינו לסוף שלש שבועים שאם ילדה נקבה בזוב טמאה שבועים לילדתה וז' נקיים בשביל הזיבה ולא אמרינן טבילה בזמנה מצוה: **מתני' אין אומרים לו לכה.** דלבנן גזור על אמירה לנכרי משום שבות: **ולא סכנה.** אין לריך למחות בידו אלא יניחנו ויכבה: **שאין שביתתו.** של נכרי עליהן דישראל אינו מוזהר על שביתתו של נכרי שאינו עבדו: **גמ' לכה הוא דלא אמרינן ליה.** שעושהו שלוחו ממש: **הא כל המכבה אינו מפסיד כו'.** ונכרי מדעתיה דידיה עביד שריא: **אל תכבה הוא דלא אמרינן ליה.** שאינו לריך למחות בידו ומיהו גילוי דעתא דלא יפסיד בדבר נמי לא משתרי לאי גילוי דעתא שרי למה ליה למיתני סיפא אין לריך למחות: **אלא מהכא ליה למישמע מיניה.** דולאי מתניתין לאו כולה דוקא אלא חדא מיניהו דוקא או ריש"א או סיפא ותנא אידך אטו הכיא ולא ידעינן הי מיניהו דוקא דנגמר מיניה: **גיסטרא.** שלטון: **אפטרופוס.** ממונה על ממונו: **שמעת מינה קטן אוכל נבילות ביה דין מצווין להפרישו.** ותקשי לר' יוחנן (ד) דאמר ביבמות (דף קיד.) לרבה בר בר חנה דאירכסו ליה מפתחות של בית המדרש ברשות הרבים בשבת דבר טלי וטליא ליטיילו התם דאי מסכחי להו מייתי להו: **על דעת אביו.** בקטן שידע להבחין שהכבוי זה נוח לאביו ועושה בשבילו: **נכרי אדעתיה דנפשיה עביד.** ואפילו יודע שנוח לו לישראל הוא להנאת עצמו מתכוין שיודע שלא יפסיד: **מתני' כופין קערה.** של חרס: **על גבי הגר.** ובלבד שלא יכבה. ואע"פ שנוטל כלי להצלת קורה שאינה ניטלת בשבת הא אותבינן מינה (לעיל דף מג.) לרבי יצחק דאמר אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ושנייה בלריך למקומו: **מעשה בא.** כפייה כלי על עקרב: **בערב.** מקום: **חושבני לו מחטאת.** כיון דלא היה עקרב רץ אחריו אינו יודע אם חייב משום לידה אם לאו וחושבני לומר חייב חטאת הוא:

הכי גרסי' ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול. וכן גירסת רש"י ור"ת אבל לא גרסי' אינו יכול לטבול דאפי' מאן דסבר טבילה בזמנה לאו מצוה (ה) שרי לטבול כדמשמע בסוף מסכת יומא (דף פז:) דפליג לרב דאמר תפלת נעילה פוטרת של ערבית משום דקסבר דתפלת נעילה בלילה והתניא אור יום"כ כו' נעילה מתפלל שבע ומתודה בערבית כו' ומשני תנאי היא דתניא כל חייבי טבילות טבילתן ביום נדה ויולדת טובלין בלילה בעל קרי טובל והולך עד המנחה דסבר תפלת נעילה בלילה וטבילה בזמנה לאו מצוה ר' יוסי אומר כל היום כולו טובל דתפלת נעילה ביום אלמא אע"ג דת"ק סבר דטבילה בזמנה לאו מצוה אפ"ה קתני כל חייבי טבילות טבילתן ביום אפילו טמא מת וטמא שרץ אין לריכין טבילה לתפלה יכולין לטבול והא דפירש בקונטרס דר' יוסי כרב דאמר תפלת נעילה בלילה לא דק דבשלהי יומא (דף פח.) פריך מהך ברייתא דר' יוסי אדר"י דהכא קאמר מן המנחה ולמעלה א"ל לטבול ובהאיא קאמר כל היום ומשני דהכא איירי בדלאי כבר תפלת נעילה והתם בדלא לאי ובכולהו רבי יוסי דלא כרב: **רבי יוסי בר' יהודה היא.** וא"ת א"כ בשלהי יומא (דף פח.) מנא ליה לרב דההוא ת"ק דברייתא קמייתא דקאמר דבעל קרי טובל עד המנחה אתי כוותיה דתפלת נעילה בלילה דילמא איירי בדלאי וטבילה בזמנה לאו מצוה וד' יוסי סבר מצוה ותנא קמא דהכא הוא ר' יוסי דהתם יש לומר דסבר דר' יוסי דהכא ודהתם מסתמא חד תנא הוא ותרוייהו רבי יוסי ברבי יהודה דאיירי בטבילת בעל קרי ביו"כ וא"כ קשיא ר' יוסי בר' יהודה אדר' יוסי בר' יהודה וע"כ אית לן לשנויי הא דלאי והא דלא לאי: **אין אומרים לו בבה.** דרבנן אמירה לנכרי שבות כדאמרינן לקמן בפרק שואל (דף קנ.) לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים כו' דמוקי לה בחברו נכרי וכן מוכח בפרק הדר (דף סז:) גבי נייתי חמימי מגו ביתא:

אלא מהא ליכא למישמע מינה. מ"מ קי"ל כר' אמי ובירושלמי אמר שעשה ר' אמי מעשה כזה: **שמע** מינה קטן אוכל נבלות בית דין מצווין עליו להפרישו. אלל"ל דמוקי מתניתין כרבי יהודה דאמר מלאכה שאינה לריכה לגופה חייב עליה אם כר"ש וכשלריך לאותו כיבוי כגון לעשות פחמין דבאיסורא דרבנן מוכח בפרק חרש (יבמות קיד.) דאין ב"ד מצווין להפרישו ונראה דמיירי בקטן שלא הגיע לחינוך דבהגיע לחינוך כיון שחייב לחנכו כ"ש דלריך להפרישו שלא יעשה עבירה וכל הגהו דפריך ביבמות הוה מלי לשנויי כשהגיע לחינוך אלא דניחא ליה לאוקמי בכל ענין והא דבעי לאיתויי התם דאין ב"ד מצווין להפרישו מדקתני תינוק יונק והולך וקתני ובגדול אסור משמע דוקא גדול אבל קטן אפי' בהגיע לחינוך שרי התם ע"כ גדול לאו דוקא בר עונשין דהא במסקנא מפרש טעמא משום דסתם תינוק מסוכן הוא אבל אבל אם טעמא לא שייך אלא בבן שתים או שלש שנים:

כל

מסורת הש"ס

(א) פסחים 5: יומא 1. פס. ע"ב [תוספתא יומא פ"ד ע"ב], (ב) [ל"ל יטול וכ"ל ביומא פס.], (ג) נדה כט: [ודף ל. יומא פס.], (ד) יבמות קיד., (ה) כתובות ע.; (ו) [בכרכות כה. וש"נ], (ז) [מוסף פי"ד], (ח) יבמות קיד. נדה מו: [גיטין נה.], (ט) לעיל מג. קז., (י) [לקמן קמו.], (כ) [במדבר יט:], (ל) [ויקרא טו], (מ) [דף כט:], (נ) וקן פירש הר"ן ומקשי לר' יוחנן וכו' וכבר העיר הב"י בטור או"ח סי' שמב דבוטסתאות דיקן אינם בהכנה עובדא דמפתחות ר' פדת ור' יוחנן דפוקי מספקא ליה ועי' בכ"מ סוף הלכות מאכלות אסורות הלכה כז,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הזב והזבה והמצורע וכו' וטעמא מפרש בפ"ב דמגילה: (ב) ד"ה בעל קרי וכו' אוכל טהרות הס"ד ותיבות לבו ביום נמחק:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה אין אומרים לו וכו' אמירה לנכרי משום שבות. עי' ע"ז דף טו ע"א בכ"מ ד"ה נהי דלריעה: תוס' ד"ה ה"נ וכו' שרי לטבול בדמשמע. ע"ל דף קיא ע"א תוס' ד"ה לא ס"ל:

מוסף רש"י

טבילתן ביום. דליף מוחקעו ביום הכפיעי וחקן במים וגו' (יומא ו.). **נדה ויולדת טבילתן בלילה.** נדה דכתיב שבעת ימים תהיה בנדתה, כל שבעה, ויולדת כימי נדת דותה תטמא (שם). בדליקה התירו. דמסוך שאדם בהול על ממונו אי לא אית ליה אתי לכבויי (כתובות עג). **בקטן העושה לדעת אביו.** שהתינוק יופה בהגיו ורואה שנוח לו בכך ואביו עומד עליו, דהוה כאילו הוא מלוהו לעשות (יבמות קיד.). לדעתיה דנפשיה עביד. אפילו בלא ידיעת שראל העכו"ם מתכוין לנהנאתו, שידע שיטול שכר (שם). **בערב.** מדינה (לקמן קמו.).

מוסף תוספות

א. ראי"ת והא לר' שמעון מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וליכא אלא איסורא דרבנן. רשב"ם.

רב נסים גאון

ההיא ר' יוסי בר' יהודה היא דתניא ר' יוסי בר' יהודה אומר דייה לטבילה באחרונה. משכחת לה במס' נדה בפרק המפלת. שמעת מינה קטן אוכל נבילות בית דין מצווין עליו להפרישו. מאי דשקלינן וטרינן בהא מילתא איתא במסכת יבמות בפרק חרש שנשא פיקחת.

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"ל מהלכות מקוואות הלכה ו ופ"ג מהלכות שביתת עשור הלכה ב ג ופ"ד מהלכות מיאסורי ביאה הלכה ו סמג עשין רמג טוש"ע או"ח סימן תקנד סעיף ח וסי' תריג סעיף יא יב וטוש"ע יו"ד סימן קלז סעיף ג וסימן שפא סעיף ה [בריי"ף פ"ב דשבועות דף רלב וברא"ש בהלכות מקוואות סי' לו]:

ע ב מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה ד ופי"ב הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שלד סעיף כה:

עא ג מיי' פי"ב שם וסמג שם טוש"ע שם סעיף כו:

עב ד ה מיי' פי"ב שם ופכ"ד הלי"ל ופ"ז מהל' מאכלות אסורי הל' כז סמ ופ"ג מהלכות אבל הלכה יב סמג שם ולאוין קמח טוש"ע שם סעיף כה וסימן שמב וטוש"ע יו"ד סימן שעג סעיף ל בהגה"ה:

עג ו מיי' פי"ב מהלכות שבת הלכה ד סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רעז סעיף ה וסימן שלד סעיף כג בהגה"ה:

רבינו חננאל

ר' יוסי אומר טבילה בזמנה מצוה, ואתיא מצוה זו ודחיה לעמידת ערום בפני השם וטביל בדלא מיכסי, ורבנן סברי טבילה בזמנה לאו מצוה הלכך לאהדרי[א]. ואקשינן איני דר' יוסי סבר טבילה בזמנה מצוה, והתנן בעל קרי טובל כל היום כולו, ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול. ואוקימנא [ב]בדצלי. ואמרינן אי צלי ליה מנחה מקמי דליחזי קרי, מ"ט דרבנן דמחייבי ליה למיטבל ביומא, ליתעבב עד לאורתא וליטבול. ומסקינן משום דסברי רבנן אע"ג דצלי ליה טבילה בזמנה מצוה, ור' יוסי סבר טבילה בזמנה לאו מצוה היא. האי ר' יוסי בר' יהודה דגרסינן בגידה פרק המפלת בענין טוענה, ר' יוסי בר"י אומר דייה לטבול באחרונה דקסבר טבילה בזמנה לאו מצוה היא. וזה רבי יוסי דהיה אומר שם כתוב על בשרו. אסיקנא בגמרא דשבעת ימים [יומא לז] דבטבילה בזמנה מצוה פליגי, ונתברר בסוף יום הכפורים דהא לר' יוסי בר' יהודה היא. ואיכא אחריתי התם לר' יוסי דאמר כל היום כולו כשר לטבילה, דאלמא סבר טבילה בזמנה [מצוה] היא. א"ר אמי בדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד. וכן הלכה. **נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה אל תכבה,** אלא מניחין אותו ואין אומרים לו כבה, וגם אין מונעין אותו מלכבות. אבל קטן הנעשה לדעת [אביו] אין מניחין אותו לכבות.

א) כלי מלה אחת.

ב) לפנינו בגמ' ליתא להך אוקימתא אולי כוונתו לקסוגיא דיומא דף פ"ח ע"ש.

הכי גרסי' ר' יוסי אומר מן המנחה ולמעלה אינו צריך לטבול. וכן גירסת רש"י ור"ת אבל לא גרסי' אינו יכול לטבול דאפי' מאן דסבר טבילה בזמנה לאו מצוה [ה] שרי לטבול כדמשמע בסוף מסכת יומא (דף פז:) דפליג לרב דאמר תפלת נעילה פוטרת של ערבית משום דקסבר דתפלת נעילה בלילה והתניא אור יום"כ כו' נעילה מתפלל שבע ומתודה בערבית כו' ומשני תנאי היא דתניא כל חייבי טבילות טבילתן ביום נדה ויולדת טובלין בלילה בעל קרי טובל והולך עד המנחה דסבר תפלת נעילה בלילה וטבילה בזמנה לאו מצוה ר' יוסי אומר כל היום כולו טובל דתפלת נעילה ביום אלמא אע"ג דת"ק סבר דטבילה בזמנה לאו מצוה אפ"ה קתני כל חייבי טבילות טבילתן ביום אפילו טמא מת וטמא שרץ אין לריכין טבילה לתפלה יכולין לטבול והא דפירש בקונטרס דר' יוסי כרב דאמר תפלת נעילה בלילה לא דק דבשלהי יומא (דף פח.) פריך מהך ברייתא דר' יוסי אדר"י דהכא קאמר מן המנחה ולמעלה א"ל לטבול ובהאיא קאמר כל היום ומשני דהכא איירי בדלאי כבר תפלת נעילה והתם בדלא לאי ובכולהו רבי יוסי דלא כרב: **רבי יוסי בר' יהודה היא.** וא"ת א"כ בשלהי יומא (דף פח.) מנא ליה לרב דההוא ת"ק דברייתא קמייתא דקאמר דבעל קרי טובל עד המנחה אתי כוותיה דתפלת נעילה בלילה דילמא איירי בדלאי וטבילה בזמנה לאו מצוה ור' יוסי סבר מצוה ותנא קמא דהכא הוא ר' יוסי דהתם יש לומר דסבר דר' יוסי דהכא ודהתם מסתמא חד תנא הוא ותרוייהו רבי יוסי ברבי יהודה דאיירי בטבילת בעל קרי ביו"כ וא"כ קשיא ר' יוסי בר' יהודה אדר' יוסי בר' יהודה וע"כ אית לן לשנויי הא דלאי והא דלא לאי: **אין אומרים לו בבה.** דרבנן אמירה לנכרי שבות כדאמרינן לקמן בפרק שואל (דף קנ.) לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים כו' דמוקי לה בחברו נכרי וכן מוכח בפרק הדר (דף סז:) גבי נייתי חמימי מגו ביתא:

אלא מהא ליכא למישמע מינה. מ"מ קי"ל כר' אמי ובירושלמי אמר שעשה ר' אמי מעשה כזה: **שמע** מינה קטן אוכל נבלות בית דין מצווין עליו להפרישו. [א]ל"ל דמוקי מתניתין כרבי יהודה דאמר מלאכה שאינה לריכה לגופה חייב עליה אם כר"ש וכשלריך לאותו כיבוי כגון לעשות פחמין דבאיסורא דרבנן מוכח בפרק חרש (יבמות קיד.) דאין ב"ד מצווין להפרישו ונראה דמיירי בקטן שלא הגיע לחינוך דבהגיע לחינוך כיון שחייב לחנכו כ"ש דלריך להפרישו שלא יעשה עבירה וכל הגהו דפריך ביבמות הוה מלי לשנויי כשהגיע לחינוך אלא דניחא ליה לאוקמי בכל ענין והא דבעי לאיתויי התם דאין ב"ד מצווין להפרישו מדקתני תינוק יונק והולך וקתני ובגדול אסור משמע דוקא גדול אבל קטן אפי' בהגיע לחינוך שרי התם ע"כ גדול לאו דוקא בר עונשין דהא במסקנא מפרש טעמא משום דסתם תינוק מסוכן הוא אבל אבל אם טעמא לא שייך אלא בבן שתים או שלש שנים:

מסורת הש"ס

(ה) פסחים 5: יומא 1. פס. ע"ב [תוספתא יומא פ"ד ע"ב], (ב) [ל"ל יטול וכ"ל ביומא פס.], (ג) נדה כט: [ודף ל. יומא פס.], (ד) יבמות קיד., (ה) כתובות ע.; (ו) [בכרכות כה. וש"נ], (ז) [מוסף פי"ד], (ח) יבמות קיד. נדה מו: [גיטין נה.], (ט) לעיל מג. קז., (י) [לקמן קמו.], (כ) [במדבר יט:], (ל) [ויקרא טו], (מ) [דף כט:], (נ) וקן פירש הר"ן ומקשי לר' יוחנן וכו' וכבר העיר הב"י בטור או"ח סי' שמב דבוטסתאות דיקן אינם בהכנה עובדא דמפתחות ר' פדת ור' יוחנן דפוקי מספקא ליה ועי' בכ"מ סוף הלכות מאכלות אסורות הלכה כז,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הזב והזבה והמצורע וכו' וטעמא מפרש בפ"ב דמגילה: (ב) ד"ה בעל קרי וכו' אוכל טהרות הס"ד ותיבות לבו ביום נמחק:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה אין אומרים לו וכו' אמירה לנכרי משום שבות. עי' ע"ז דף טו ע"א בכ"מ ד"ה נהי דלריעה: תוס' ד"ה ה"נ וכו' שרי לטבול בדמשמע. ע"ל דף קיא ע"א תוס' ד"ה לא ס"ל:

מוסף רש"י

טבילתן ביום. דליף מוחקעו ביום הכפיעי וחקן במים וגו' (יומא ו.). **נדה ויולדת טבילתן בלילה.** נדה דכתיב שבעת ימים תהיה בנדתה, כל שבעה, ויולדת כימי נדת דותה תטמא (שם). בדליקה התירו. דמסוך שאדם בהול על ממונו אי לא אית ליה אתי לכבויי (כתובות עג). **בקטן העושה לדעת אביו.** שהתינוק יופה בהגיו ורואה שנוח לו בכך ואביו עומד עליו, דהוה כאילו הוא מלוהו לעשות (יבמות קיד.). לדעתיה דנפשיה עביד. אפילו בלא ידיעת שראל העכו"ם מתכוין לנהנאתו, שידע שיטול שכר (שם). **בערב.** מדינה (לקמן קמו.).

מוסף תוספות

א. ראי"ת והא לר' שמעון מלאכה שאינה צריכה לגופה היא וליכא אלא איסורא דרבנן. רשב"ם.

רב נסים גאון

ההיא ר' יוסי בר' יהודה היא דתניא ר' יוסי בר' יהודה אומר דייה לטבילה באחרונה. משכחת לה במס' נדה בפרק המפלת. שמעת מינה קטן אוכל נבילות בית דין מצווין עליו להפרישו. מאי דשקלינן וטרינן בהא מילתא איתא במסכת יבמות בפרק חרש שנשא פיקחת.

קכא: כל כתבי פרק ששה עשר שבת

כל המזיקין נהרגין בשבת. אף על גב דתנן במתניתין ועל עקרב שלא ישוך מיצטריך לאשמעינן דהריגה נמי שרינן דסלקא דעתך דאסירא משום דמיפרסמא מילתא טפי מבגידה ומהאי טעמא נמי פליג רב הונא בסמוך ואסר הריגה: **ברצין אחריו וד"ח.** פי' בקונט' דרבי יהושע בן לוי[א] ברצין אחריו והוי פקוח נפש[ב] ובריתא באין רצין וכו"ש וקשה דא"כ תקשה מהך בריתא לרבא בר רב הונא דשרי להרוג נחשים ועקרבים בשבת דע"כ באין רצין אחריו מיירי דאי ברצין אחריו אמאי אין רוח חסידים נוחה הימנו לפירוש הקונטרס דברצין אחריו איכא פקוח נפש ועוד בניותי שהרג נחש ומיבעיא לן אי שפיר עבד תיפשוט מהכא דלא שרינן לר"ש באין רצין אלא ה' בנבד ועוד קשה לר"י דלישנא דאמא עלמה[ג] ורראה לר"י לפרש דבריתא[ד] ברצין אחריו וד"ה פירוש אפילו[ה] ר' יהודה מודה דחמשה שרי להרוג ברצין אחריו[ו] אבל שאר[ז] אסור להורגן אפילו רצין אחריו לר' יהודה ור' יהושע בן לוי כר"ש[ח] דשרי שאר[ט] אפילו באין רצין אחריו ורב הונא דאסר בסמוך לא סבר כרבי יהושע בן לוי ורראה לר"י וכן פירש ר"ח שאין להקל כרבי יהושע בן לוי אלא כהנהו אמוראי דלקמן דלא שרו אלא בדריסה לפי תומו: אמר מתנינא לה ואותיבנא לה ואנא מתריצנא לה [י]ברצו אחריו ודברי הכל תני תנא קמיה דרבא בר רב הונא ההורג נחשים ועקרבים בשבת אין רוח חסידים נוחה הימנו א"ל ואותן חסידים אין רוח חכמים נוחה מהם ופליגא דרב הונא דרב הונא חזייה להההוא גברא דקא קטיל זיבורא א"ל שלימתינהו לכולהו ת"ר נזדמנו לו נחשים ועקרבים [כ]הרגן בידוע שנזדמנו לו להורגן לא הרגן בידוע שנזדמנו להורגו ונעשה לו נס מן השמים אמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בנישופין בו א"ר אבא בר כהנא פעם אחת נפל אחד בבהמ"ד ועמד ניותי אחד והרגו אמר רבי פגע בו כיוצא בו איבעיא להו פגע בו כיוצא בו דשפיר עביד או לא ת"ש דר' אבא בריה דר' חייא בר אבא ור' זירא הוו יתבי אקילעא דבי ר' ינאי נפק מילתא מבינייהו בעו מיניה מר' ינאי מהו להרוג נחשים ועקרבים בשבת אמר להו צירעה אני הורג נחש ועקרב לא כ"ש דילמא לפי תומו דאמר רב יהודה [ל]רוק דורסו לפי תומו ואמר רב ששת [מ]נחש דורסו לפי תומו ואמר רב קטינא [נ]עקרב דורסו לפי תומו [ס]אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוה מסקי ביה דבי ריש גלותא זוזי אייתיוהו קא מצערא ליה הוה שדי רוקא אמר להו ריש גלותא אייתו מאנא סחיפו עלויה אמר להו לא צריכתו הכי א"ר יהודה רוק דורסו לפי תומו אמר להו צורבא מרבנן הוא שבקוהו [ע]אמר ר' אבא בר כהנא א"ר חנינא [פ]פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת א"ל ר' זירא בניטלין בידו אחת או בשתי ידים א"ל

אייתו להו פורייתא לרב חנן בר רבא לא אייתו ליה אשכחיה מתני ליה לבריה ועל צואה של קטן מפני קטן א"ל אבין שטיא מתני שטותא לבניה [ר]והלא היא עצמה מוכנת לכלבים וכ"ת דלא חזיא ליה מאתמול [ק]והתניא [א]נהרות המושכין ומעיינות הנובעין הרי הן כרגלי כל אדם ואלא היכי אתנייה אימא [ב]על צואה של תרנגולים מפני קטן ותיפוק ליה דהוי גרף של רעי וכ"ת גרף של רעי אגב מנא אין איהו גופיה לא [ג]והא [ד]ההוא עכבר דאישתכח באיספרמקי דרב אשי ואמר להו נקוטו בצוציתיה ואפקוה באשפה וקטן באשפה מאי בעי ליה בחצר חצר נמי גרף של רעי הוא [א] באשפה שבחצר: ועל עקרב שלא תישך: א"ר יהושע בן לוי כל המזיקין נהרגין בשבת מתיב רב יוסף [ד]חמשה נהרגין בשבת ואלו הן זבוב שבארץ מצרים וצירעה שבנינוה ועקרב שבחדייב ונחש שבא"י וכלב שוטה בכל מקום מני אילימא [ג]ר' יהודה הא אמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה אלא לאו ר"ש והני הוא דשרי אחריני לא אמר ר' ירמיה [ד]ומאן נימא לן דהא מתרצתא היא דילמא משבשתא היא אמר רב יוסף אנא

גמ' **אייסו להו פורייתא.** מטות ליסד עליהן: **לא אייסו ליה.** והושיבוהו לאמרן: **מפני קטן.** שלא יטפח בו ויתלכלך: **א"ל.** רב חנן שהיה כעוס ומתכוין להקניטו לר' אבין: **והלא מוכנה לכלבים.** ולמה לי לכפות כלי יפנוה משם שהרי ראויה לטלטל: **דלא חזיא מאתמול.** שהיום נולדה: **נהרות המושכים כרגלי כל אדם.** משום דמידי דנייד הוא ולא קני שביתה ואע"פ שבא מחוץ לתחום כל אדם מוליכן למקום שעירב לו ליל. מיהו שמעינן מינה דמותרין בטלטול ואע"ג דמאתמול לא הוי הני קמן כיון דאורחייהו בהכי דעתיה עלייהו ה"ג כיון דאורחיה דקטן בהכי דעתיה עליה דלכי תיתי יאכילנה לכלבים: **א"ל ר' אבין ואלא היכי אתנייה: לואה של תרנגולים.** דלא חזיא לכלבים ושל קטן דקתני מתניתין שמטפח בה קטן קאמר ובשביל הקטן קאמר כופין: **תיפוק ליה דגרף של רעי הוא.** דמאיס ולפנייה דהא קי"ל במסכת בילה[ה] גרף של רעי מותר להוליאו לאשפה: **וכי תימא גרף של רעי דמוסר אגב מנא אין.** הא דקי"ל מותר להוליאו משום דרמי במנא דגרף היינו כלי חרס העשוי לכך ואגב מנא הוא דשרי לטלטולי אבל בפני עצמו לא והכא לאו במנא רמי: **באספרמקי.** בשמים: **בצוציתיה.** בזנבו. אלמא בלאו מנא נמי מטלטלי ליה: ומשני **באשפה.** דלא רמי קמייהו ולא גרף של רעי הוא: **קטן באשפה מאי בעי.** סתם אשפה בהר"ר הוא ומאי בעי קטן התם דקא מיכסי ליה בשביל קטן: ומשני **בחצר.** דשכיח קטן התם קס"ד בחצר דלאו אשפה וקפריך סוף סוף גרף של רעי הוא ומשני באשפה שבחצר: **כל המזיקין.** דהורגין: **נהרגין בשבת.** וקס"ד אפי' אין רצין אחריו. ומשום דס"ל כר"ש דמלאכה שאינה צריכה לגופה מדרבנן היא דאסירא והכא לא גזור: **חמשה נהרגין בשבת.** אפי' אין רצין אחריו משום דס"ל דסתמן הורגין הן: **האמר חייב עליה.** והיכי שרי במלאכה גמורה כשאין רצין אחריו דליכא פקוח נפש: **ומאן לימא לן הוי.** דרב יוסף הוא מתני ליה כדלקמן ולא בדבי ר' חייא ור' אושעיא מיתניא ולכל מתניתא דלא מתניא בתוספתא דר' חייא ור' אושעיא איכא לספוקי במשבשתא ולא מותבינן מינה[ו]: **אלא תנינא לה.** במתניתא דידי ואנא אותבינא בבי מדרשא אדר' יהושע בן לוי: **ואנא מתרצנא לה.** דלא תיקשי כי אמר ר' יהושע בן לוי כל המזיקין נהרגין ברצין אחריו קאמר דפקוח נפש הוא: **ודברי הכל.** ואפי' לר' יהודה והא דחמשה נהרגין כשאין רצין אחריו ור' שמעון: **אין רוח חסידים נוחה הימנו.** דעתן של חסידים אינה מעורבת עמו שאינו הגון בעיניהם על מה שעשה: **נוחה.** עריבה. אין מתרצין במעשיו: **אמר ליה.** רבא לתנא: **ואוהבן חסידים.** השונאין אותו על כך אין רוח חכמים עריבה עמהם להיות נוחה ומיושבת במה שרואין במדת חסידים הללו דשפיר עביד דאי לא מזיקין השתא סופן להזיק בשעת כעסן: **שלימתינהו לגולגו.** הרגת את כולן כלומר מה אהני בהא אכתי טובא איכא. אלמא לאו שפיר עבד והא דרבא פליג אדאבוה: **שנזדמנו לו להורגן.** לכך באו לידו שזימן לו המקום לאבדן לפי שהיו עתידות להזיק וגלגלו זכות על ידי זכות: **לא הרגן בידוע שנזדמנו לו להרוג אותו.** והראה לו הקב"ה שחטא אלא שנעשה לו נס: **בנישופין בו.** בכה"ג קמני בידוע שנזדמנו להורגו. נישופין כן דרך הנחש עושה כעין שריקה כשהוא רואה שונאו וכועס: **ניוחי.** על שם מקומו וישראל היה: **דשפיר עביד.** וכיולא בו דקאמר לאו לגנאי הוא אלא הנחש רודף ונעשה זה כיולא בו: **אי נמי.** וכיולא בו דקאמר לגנאי הוא: **לרעה אני הורג.** בשבת לכלות מזיקין ואף על פי שאינה מועדת כאלו: **לא לי שכן.** אלמא שפיר עביד: **דילמא לפי תומו.** לא שיעמוד עליו ויהרגנו להדיא אלא כשהוא הולך לתומו ונחש או עקרב בפניו אין לריך לישמט ממנו אלא דורכו והולך ואם מת בדריכתו ימות הואיל ולא נתכוין *דדבר שאין מתכוין לר' יהודה מדרבנן הוא ולענין מזיקין לא גזור: **רוק דורסו לפי תומו.** שאין מתכוין למרח ולאשוויי גומות דאף על גב דממילא ממרח הוא כי לא מיכוין שרי משום מאיסותא: **הוה שדי רוקא.** היה רוק מוטל לפניהם ושבת היתה: **פמוטות.** מנורות ולא של חוליות היו: של

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"ה מהלכות י"ט הלכה יד טוש"ע או"ח סימן שלו סעיף טו:

עה ב ג מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף לד:

עו ד ה מיי' פי"ח שם הלכה ד סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שנז סעיף י:

עז ו מיי' פכ"ח שם הלכה ג ופכ"ו הלכה יג סמג שם טור שו"ע או"ח שם סעיף יח:

עח ז ח מיי' פי"ח מהלכות שבת הל"ד סמג שם טור שו"ע שם סעיף י:

עט ט מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יח טור שו"ע או"ח סימן רעט סעיף ז:

מוסף רש"י

נהרות המושכין. היינו סתם נהרות שיש להם משך הלכלה ממקום מקור נביעתן (ביצה ל"ט.). **ומעיינות הנובעין.** ואין יוצאין מגומות נביעתן לימשך הלאה (שם). **הרי הן כרגלי כל אדם.** אין להם שום שביתה לא במקומן ולא כרגלי הבעלים ולא כרגלי הממלא, אלא כל אדם מוליכן כרגליו, דכל מידי דנייד ליתא ליה שביתה (שם) ואפילו הן של יחיד אינן כרגליו (ערובין מז.).

מוסף תוספות

א. 'כל המזיקין נהרגין'. תוס' הרא"ש. ב. ו[אפי' ר' יהודה מודה. תוס' הרא"ש. ג. היא דמוקים ברצין אחריו לד"ה. ריטב"א. ד. דאמרינן חמשה נהרגין. תוס' הרא"ש. ה. לאו דאתניא מתניתא לדברי הכל, דהא ע"כ כיון דקתני חמשה ותו לא ובעי נמי רצים אחריו אינה אלא כר' יהודה לחוד, אלא ה"ק, דתנא דקתני שחמשה אלו נהרגים לדברי הכל ברצים אחריו, ותנא דברי הכל נקט וכו'. ריטב"א. ו. משום סכנת נפשות, ודוקא באותם חמשה שהם [מועדים]. ריטב"א. ז. המזיקין שאינן מצויין כ"כ להזיק. רשב"א. ח. דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא והתירו חכמים כיון דאית ביה קצת סכנה. תוס' הרא"ש.

מסורת הש"ס

א) ביצה לט. עירובין מו. מס. [מוספתא ביצה פ"ד], ב) ביצה לו:, ג) [לעיל עג: וש"נ], ד) [פסחים לט:], ה) [נר' הכר"ף והכא"ש בשבת], ו) [יומא פד. יבמות קכ.], ז) [נ"ל ואמר], ח) [דף לו:], ט) [חולין קמח.].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כרצין וכו' כר' שמעון דשרי שאר מזיקין אפילו:

גליון הש"ס

גמ' והלא היא עצמה מוכנת לכלבים. ע"ל דף יט ע"ב תוס' ד"ה שמן: רש"י ד"ה דלמא לפי תומו וכו' דבר שאין מתכוין לר"י מדרבנן. ע"ל דף מא לר"י מדרבנן. ע"ל דף מא ע"ב תוס' ד"ה מיסס:

הגהות הגר"א

[א] גמ' באשפה שבחצר כו'. נ"ב גירסת הרי"ף בחלר אחרת:

רב נסים גאון

סוף סוף גרף של רעי הוא ונפקיה. כבר פירשנו בפרק כירה כי עיקר השמועה שיש בה התרת זה הדבר בפרק משילין פירות [ביצה דף לו].

ר' יהודה אומר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. כבר פירשנה בפרק יציאות השבת ואמרנו כי עיקרה הן דברי ר' יהודה שאמרם כאן בזו המשנה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני אני לו מחטאת.

רבינו חננאל

אריב"ל כל המזיקין נהרגין. אסיקנא כשהן רצין אחריו, אבל אין רצין אחריו אין נהרגין אלא אילו בלבד, זבוב שבארץ מצרים וצירעה שבנינוה ועקרב שבחדייב ונחש שבא"י וכלב שוטה בכל מקום. פי' נישופין, כדכתיב הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב. רוק וכן נחש וכן עקרב אם דורסן לפי תומן שפיר דמי ושרי. א"ר חנינא פמוטות של בית רבי מותר לטלטלן בשבת. א"ל ר' זירא בניטלין בידו אחת או בב' ידים,

אמר ליה כאותן של בית אביך. פי' שהם גדולים[א] או קטנים דלית להו מידקי כמו שפירשתי לעיל (דף לה.)[ב]:

משתמש ישראל לאורה. ולא גזרינן שמא יצליק כדגזרינן בפ"ק דביצה (דף ג.) פירות הנושרין שמא יעלה ויתלוש ובמשקין שזבו שמא יסחוט משום דסחיטה ותליסה הם קליס לעשות ומדם להוט אחריהם לפי שהן דבר אכילה אבל בכל הני דהכא אינן קלין לעשות כל כך ואין מדם להוט אחריהן: **ואם בשביל ישראל אסור.** נראה דאסור לכל ישראל דדוקא בחוץ לתחום דרבנן אמר בפרק בכל מערבין (עירובין דף מ.) ובאין לדין (ביצה דף כה.) הכא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר אבל באיסורא דאורייתא כי הכא לא ואע"ג דישראל המבשל בשבת בשוגג יאכל[ב] התם לא חיישינן אי שרית ליה לאכול דילמא אתי לבשולי במזיד דהא אינה אכילה סקילה ואמיר עליה[ג] אבל בנכרי העושה לצורך ישראל אי שרית ליה[ד] אתי למימר לנכרי לעשות בשבילו[ה] ולא דמי להא דאמר לעיל[ו] נכרי שבא לכבות אין אומרים לו כבה ואל תכבה והכא אסור כשעושה בשביל ישראל דכי אמרינן דנכרי אדעתא דנפשיה קא עביד הנ"מ בכיבוי וכיולא בו שאין ישראל נהנה במעשה הנכרי אבל הכא שגוף ישראל נהנה במעשה של נכרי לא אמרינן אדעתא דנפשיה קעביד הואיל והנכרי מתכוין להנאתו כך פירש רבינו שמשון הזקן:

משקה אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. אומר ר"ת מדנקט בהמתו ולא נקט מילא מים לעצמו דווקא להשקות בהמתו אסור משום[ז] שלא היה יכול להביאה לתוך הבור[ח] אבל הוא עצמו שריי[ט] דמטפס ועולה מטפס ויורד וכיון שיכול ליכנס לתוך הבור ולשתות לא אסרו לו בשביל שמילא אותם נכרי והא דאסרינן בגמרא נכרי שליקט עשבים לצורך ישראל אע"ג[י] דישראל יכול להעמיד בהמתו על גבי העשבים בממחובר[יא] אומר ר"ת דהתם נמי אייתי בתרי עברי דנהרא שלא היה יכול[יב] להביא הבהמה לשם[יג] ואע"ג דהך בצא דמילא מים משום חידוש דהיתרא קתני לה כדמוכח בגמרא מיהא בהמתו משום איסורא נקט לה וה"ר אליהו הביא ראיה להתיר מפירות שילאו חוץ לתחום וחזרו שלא הפסידו היתרן הראשון כדאמר בפרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מא:) ה"ה המים שמתחילה היה יכול[יג] לבא שם והביאו[יד] דרך רה"ר דשרו[טו] ולא דמי להתם לא אתעבידא בהו איסורא דאורייתא מיהו לענין אותו ישראל עצמו לא מצינו חילוק ור"י אומר דה"ה לישראל עצמו אסור והאי דנקט בהמתו לאשמעינן רבותא דלא גזרינן דילמא אתי לאפושי בשביל ישראל שבהמה רגילה לשתות הרבה אבל ישראל עצמו פשיטא[טו] דשותה אחריו דליכא למיחש כולי האי דילמא אתי לאפושי דבדלייה אחת מושך הרבה לגורכו ולצורך ישראל ולפי זה אם נמשכו המים לצורך ישראל זה אסור לכל ישראל אי איכא איסורא דאורייתא כגון שמביאם דרך רה"ר או מרה"י לרה"ר אבל בכרמלית שרי לישראל אחר ויש שרצו לומר דדוקא שהיה אסורה אבל לרחוץ ידיו ורגליו ושאר תשמישין שרי כדאמר בפרק חרש (יבמות דף קיד.) רבי יצחק אירכסו ליה מפתחות דבי מדרשא כו' אמר ליה דבר טלא וטליתא ליטיילו התם דאי מטשא להו מייתי להו אלמא יכולין ליהנות ממפתחות להשתמש בהם בשבת ואין נראה לר"י כלל דהתם אין עושין לדעת ישראל ועוד דהרי כבש ונר וכמה דברים דאסור להשתמש בהם בשבת כשנעשין לצורך ישראל ה"נ לא שנא שהיה לא שנא שאר תשמישין אסירי:

אינו והאמר רב הונא אמר רב חנינא מעמיד אדם בו' אבל לא על גבי מוקצה. והני עשבים נמי מוקצין הייתה שנלקטו היום מן הממחובר ופ"ת ולימא דהך ברייתא רבי שמעון היא דלית ליה מוקצה וי"ל דמשני לה אפילו כר' יהודה א"נ מודה ר"ש במוקצה דמחובר כדפי' בקונטרס בפרק אין נדין (ביצה דף כד:) מדלא ליקטן מאתמול אקלינהו והוי כגרוגרות וצימוקים ובריש ביצה (דף ג.) דאסר פירות הנושרים[טו] משום גזירה שמא יעלה ויתלוש ולא אסר להו משום מוקצה[טו] משום דמוכנים לעורבים כי ההיא דבמקום שנהגו (פסחים דף נו:)[יז] והכא אייתי כשאין הבהמה יכולה לבא ולאכול מן הממחובר ולהכי הוי מוקצה א"נ עשבים מוקצין הם אפילו לר"ש לפי שאינו יושב ומצפה שילקטום אבל בגר יושב ומצפה מתי יכבה כדאמרינן לעיל (דף מו:) וכן פירות הנושרין יושב ומצפה מתי יפלו ולהכי אי לאו טעמא דשמא יעלה ויתלוש הוו שרו: **מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים בשבת.** כדדרש"י[יח] במכילתא למען ינוח שורך וחמורך וגו' יכול לא יניחנו תולש לא יניחנו עוקר ת"ל למען ינוח ואין זה נוח אלא נער. ר"ת: **אמר אביי שלא בפניו הוה.** נראה לר"י דמודה אביי דגר לאחד גר למאה אלא דסבר דהכא אם היה בפניו עיקר היה נעשה לצורך ר"ג שהיה נשיא ושר וראש בסנהדרין להדרינהו

א) ע"ז לא.], ב) [עירובין עט.], ג) [תוספות' פי"ד], ד) לקמן קנא. מכשירין פ"ב מ"ה, ה) [ד"ה ואפילו], ו) [דף קכא.], ז) להבין הבהמה לשם ואין זה דומה דדומיא דמתני' איירי באי בתרי עברי דנהרא שאין הבהמה יכולה לילך לגור ואע"ג דהך בצא וכו' כל"ל רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה משקה וכו' שמתחלה היה יכול לילך ולשתות שם והביאו נכרי דרך רה"ר:

מוסף רש"י

מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים. מחוברים לאכול ולא חיישינן דלמא עקר בידים ומאכיל לה, דהא חמיר עליה איסור שבת, אבל איסור מוקצה קיל ליה וחיישינן דלמא שקיל בידים ופסי לה (ערובין עט.).

הדרן עלך כל כתבי

רב נסים גאון

אי משום דסבר לה כר' אליעזר דלא חייש לזיופא. ומימרא דר' אליעזר במס' ע"ז אין מעמידין בהמה (דף לא) דתניא אחד הלוקח ואחד השוכר בית כו', ר' אליעזר מחיר בשתייה. ואמרו מר סבר כי פליגי רבנן עליה דר' אליעזר בחותם אחד כו'. ובפרק השוכר את הפועלין (שם דף סט) אמרו וכי מאחר דקיימא לן כוותיה דרשב"ג וכוותיה דר' אליעזר דלא חייש לזיופא.

סליק פרק כל כתבי הקודש

רבינו חננאל

אמר ליה כאותן של בית אביך. ש"מ דניטלת בידו אחת שרי, ניטלת בב' ידים לא איתבריר לן בהדיא. וכן קרונות של בית רבי הניטלין בשני בני אדם לא אפישיטא. והתיר ר' חנינא לשתות יין הבא בקרונות של נכרים בחותם אחת, ולא ידענא אי משום דסבר לה כר' אליעזר אי משום אימתא דבי נשיאה. נכרי שהדליק את הנר. ת"ר גוי שליקט עשבים מאכיל אחריו ישראל ואם בשביל ישראל אסור. וכן מילא מים להשקות בהמתו וכו', בד"א בגוי שאינו מכירו אבל אם מכירו אסור. תא שמע עיר של ישראל וגוים

הדרן עלך כל כתבי הקודש

שלא בפיו אביך. דקטנות היו אבל גדולות אדם קובע להם מקום: **קרונות.** עשויות לבני אדם: **אי משום דסבר כרבי אליעזר.** דאמר במסכת ע"ז (דף לא.) יין מותר בחותם אחד: **אי משום אימתא דבי נשיאה.** שהיה הנכרי המביאו ירא מן הנשיא שהיה שליט על פי המלכות. ומשום דאיירי ר' אבא בר כהנא לעיל גבי נחש נקט כל הני בשמיה: **מתני' אם בשביל ישראל אסור.** מדרבנן: **מילא מים.** מבור ברה"ר: **בצא.** עושין בספינה גדולה לירד בו מספינה ליבשה: **גמ' גר לאחד גר למאה.** כיון דנכרי לגרכו הדליקו ליכא למימר דבשביל ישראל אפיק: **בצא למה לי.** הא דומיא דגר הוא בצא לאחד בצא למאה: **מאיל אחריו ישראל.** את בהמתו. ואחריו דוקא נקט בכולהו דנכרי לצורך עצמו **עביד: אבל מכירו אסור.** קס"ד דעביד נמי אדעתא דידיה: **מעמיד אדם בהמתו על גבי עשבים.** מחוברים: **בשבת.** לרעות ולילא למיגזר שמא יתלוש ויאכיל: **ואינו מעמידה ע"ג מוקצה.** שמא יטול בידו ויאכיל והא נמי מוקצין נינהו לגבי טלטול דאתמול הוו מחוברין: **דקאים ליה באפה.** אלא תפיה למקום אחר: **ואזלא ואכלה.** אבל הוא אינו עומד על העשבים קרוב להם דניחוש לשמא יטול ויאכיל: **מכירו הוה.** שהרי בספינה היה בא עמו: **אלא בפניו הוה.** כשעשאו לא היה רבן גמליאל שם דניכון ליה: **גר לאחד גר למאה.** בצא לאחד בצא למאה אבל גבי עשבים כשהוא מכירו מרבה בשבילו: **הואיל ואלא בפניו הוי.** קשיא לרבא דשמעינן מינה דבפניו אסור ואע"פ שאין כאן מרבה בשבילו: **אימא הואיל ועשאו גרד בו.** וטעמא לאו משום שלא בפניו הוא אלא הכי הוה מעשה: **מותר לרחוץ בה מיד.** למולאי שבת: **בכדי שיחמו חמין.** שלא יהנה במה שהקדימו להתם בשבת וכן בכל מעשה שבת נתנו חכמים שיעור להמתין לערב בכדי שיעשו. והא הכא דחימום לאחד חימום למאה דבשבת אחת מחממין וקתני אם רוב ישראל דהוי דומיא דמכירו דמסיק אדעתיה לעשות אף בשבילו אסור ואע"ג דשלא בפניו וקשיא בין לאביי בין לרבא: **אדעתא דרובא מחממי.** ועיקר חילול השבת בשבילם אבל נכרי וישראל דנכרי אדעתא דנפשיה הוא דעביד שרי לאביי שלא בפניו ולרבא אפי' בפניו: **נר הדלוק במסיבה.** של בני אדם: **אם רוב ישראל אסור.** והא הכא דהוי דומיא דמכירו הואיל ורובא נינהו אסיק דעתיה להדליק אף בשבילו וקתני אסור: אדעתא

פ א מיי' פי"ג מהלכות מאכלות אסורות הל"י סמג לאוין קלא טור שו"ע יו"ד סימן קיח סעיף ו וסימן קל סעיף ב:

פא ב מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה ב ג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן רעו סעיף א וסימן שכה סעיף יא ויב:

פב ג ד מיי' וסמג שם טוש"ע או"ח סימן שכה סעיף י יא:

פג ה ו מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה לו סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכד סעיף יג וסימן שכה סעיף יא:

פד ז מיי' פ"ו שם הל"ל וסמג שם טור שו"ע שם:

פה ח מיי' שם הלכה ז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שמו סעיף יג:

פו ט מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע שם סימן רעו סעיף ב:

מוסף תוספות

א. כי עשיר היה וגבאי של מלך כדאיתא בבכורות וכו' [ו]להתיר לו אפי' בגדולות קאמר ואפי' בב' בני אדם. ריטב"א.

ב. אליבא דר"מ דקיי"ל כוותיה לדעת רוב הפוסקים ד"ל: [ו]אמאי חמור מה שעשה גוי לישראל ממה שעשה ישראל לעצמו. ריטב"א.

ג. שלא נחשדו ישראל בכך. ריטב"א. ד. כשעשה לו גוי בלא אמירתו. ריטב"א. ה. דקיל לי' אמירה לגוי שבות וכו' עשו חכמים ריחוק לאסור אף מה שעשה הגוי מעצמו לצורך ישראל, דאי לאו הא לא קיימא הא, וכולה חדא גזירה היא כדי שלא יעשה אדם מלאכתו בשבת ע"י גוי ונעשה השבת חול. ריטב"א.

ו. דאהנו לי' מעשיו. רשב"א. ז. ויש לחוש לומר לו לך והבא לי או לך ועשה מלאכה זו בשבילי. מאיר. ח. אפי' לאותו ישראל שהביא בשבילו. תוס' הרא"ש. דהא לא אהני לי' מידי. רשב"א.

ט. [ד]התם מאי אהני לי'. רשב"א. י. כדאמרי' בגמ' מעמיד אדם בהמתו ע"ג עשבים בשבת'. תוס' הרא"ש. יא. דומיא דסיפא מילא מים להשקות בהמתו' שאינה יכולה לירד לבור ולשתות. תוס' הרא"ש. יב. הנכרי. תוס' הרא"ש. יג. [ד]לא הפסידו היתרן בכך. תוס' הרא"ש. יד. דאם מילא מים לשתות. תוס' הרא"ש. טו. אמאי תלי טעמא דאיסורא. תוס' הרא"ש. טז. וי"ל. תוס' הרא"ש. יז. הלכך איצטריך לטעמא דשמא יעלה ויתלוש. והשתא הדרא קושיא לדוכתא, דהכא נמי ליכא הקצאה, דמוכנים לבהמה לאוכלן במחובר. [וי"ל]. תוס' הרא"ש. יח. וא"ת והיאך אינו אסור להעמיד בהמתו ע"ג עשבים משום שביתת בהמתו, י"ל. ריטב"א.

עין משפט נר מצוה

אהדרינהו שמואל לאפיה. [א] מייתי [ב] שהיה לכל הפחות מחלה על מחלה דמשום נר לאחד נר למאה לא משתרינ אלא היכא שהוא ניכר שהוא עושה לצרכו דתו לא גזרינן אפילו במכירו שמא ירבה בשבילו[ג]: **הדרן עלך כל כתבי**

כל הכלים הניטלין בשבת דלתותיהן עמהם גרסינן ול"ג[ד] כל הכליס [ה]ניטלין דטובא איכא דאין ניטלין כגון מסר הגדול ויתד של מחרישה דאפילו ר"ש מודה כדאיתא בשילהי מכילתין (דף קנז.) וכגון חלתא[ו] בת תרי כורי דאסר רבה בשילהי במה מדליקין (דף לה.) וכן חצוצרות לרבי יהודה[ז] ונר יצחק[ח]. מ"ר: **אדרבה בשבת מוכנין אגב אביהן.** אע"ג דלקמן בפירקין (דף קכד:) אמר איפכא גבי שברי כלי חרס[ט] דשרי לטלטל יותר כשנשברו בע"ש משנשברו בשבת לא דמיא דהכא אכתי כלי הוא שעדיין עומד למלאכה ראשונה ולאוי להתחבר הכיסוי עם הכלי[י] אבל לקמן[יא] לא חשיב כלי אלא מחמת שעומד למלאכה אחרת הלכך[יב] כשנשבר בשבת אסור טפי דהוי נולד: **לעולם** קסבר יש בנין בכלים כו'.

וכשניטלו מטלטלין קאמר וה"פ הברייתא דלת של שידה תיבה ומגדל ניטלין פירוש מטלטלין כשניטלין ולא כפירוש הקונטרס דמפרש שניטלין דקתני היינו שניטלו קאמר כלומר כשניטל אין מחזירין אותן דלא יתכן לפרש כן ניטלין דסיפא אלא לשון טלטול הוא כדפרשתי ופריך והא[יג] נמי נוטלין קתני[יד] ועוד מאי אבל לא מחזירין[יא] דלא שייך למיתני[יב] אמילתיה דלא (דמיא) [שייך] כלל למאי דאייתי בה דמעיקרא קאמר ניטלין שמותר לטלטל ואין בו איסור מוקצה והדר קאמר אבל לא מחזירין שהוא משום איסור בנין מאי ענין זה אצל זה לא שייך כה"ג למיתני אבל כלל: **רחת** ומלגז מי מייחדי ליה לקטן. ורב יהודה ידע ליה לסיפא אלא דילמא הוה מוקי לה בשיחדה לכך ככל הנך דמתניתין ואם תאמר והאמר רב יהודה אמר שמואל בפרק אלו קשרים (לעיל דף קיג.) כלי קיומי מותר לטלטל בשבת דהיינו לצורך גופו אע"פ שמלאכתו לאיסור ואין לומר [טו] דמשמע דשמואל קאמר ליה ולא לא סבירא ליה מדבעי מייתי מרב יהודה כובד עליון וכובד התחתון מהו אין ולאו ורפיא בידיה משמע דס"ל הכי ועוד דרב יהודה גופיה בסוף כירה (לעיל ד' מו.) קאמר שרגא דמישחא שרי לטלטולי ואין לומר דמיירי כשייחדו להיתר כדמוקי רב יהודה הנך דמתני' דהא כלי קיומי לא משמע שייחדו דאם כן אפילו כובד העליון וכובד התחתון נמי ויש לומר דלא אסר רב יהודה אלא דומיא דפילוע אגוזים שהיא מלאכה גרועה לגבי קורנס שמיוחד למלאכה חשובה וכן כל הנך דמתניתין הוה אסור בלא ייחוד דמלאכת היתר שלהן מלאכה גרועה היא לגבי הנך כלים שמיוחדין למלאכה חשובה אבל כלי קיומי ושרגא דמישחא מותר לטלטל לצורך גופן דמלאכה שלהן חשובה יותר מפילוע אגוזים:

בסיכי

לפנות מקומו דאין מטלטלין: **מי מייחדי לקטן.** בשלמא כולהו הני דמתני' איכא לאוקמא בעשויין ומיוחדין לכך בר מהני דליכא דעביד להו להכי:

אדעתא דרובא מדלקי שמואל איקלא לבי אבין תורן אתא ההוא נכרי אדליק שרגא אהדרינהו שמואל לאפיה כיון דחזא דאייתי שטר וקא קרי אמר [א]אדעתא דנפשיה הוא דאדליק אהדרינהו איהו לאפיה גבי שרגא:

הדרן עלך כל כתבי

כל [ב]הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן

אע"פ שנתפרקו (בשבת) שאינן דומין לדלתות הבית לפי שאינן מן המוכן [ג]נוטל אדם קורנס לפצע בו את האגוזין קרדום לחתוך בו את הדבילה מגירה לגור בה הגבינה מגריפה לגרוף בה את הגרוגרות את הרחת ואת [ד]המלגז לתת עליו לקטן את הכוש ואת הכרכר לתחוב בו [ה]מחט של יד ליטול בו את הקוץ ושל סקאים לפתוח בו את הדלת: **גמ'** כל הכלים ניטלין ואע"פ שנתפרקו בשבת ולא מיבעיא בחול אדרבה בשבת מוכנין על גבי אביהן בחול אין מוכנין על גבי אביהן אמר אביי הכי קאמר כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהן אע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת ת"ר[ו] [ז]דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל נוטלין אבל לא מחזירין ושל לול של תרנגולים לא נוטלין ולא מחזירין בשלמא של לול של תרנגולים קסבר כיון דמחברי בארעא יש בנין בקרקע יש סתירה בקרקע אלא של שידה ושל תיבה ושל מגדל מאי קסבר אי קסבר יש בנין בכלים יש סתירה בכלים ואי אין סתירה בכלים אין בנין בכלים אמר אביי לעולם קסבר יש בנין בכלים ויש סתירה בכלים ושניטלו קאמר א"ל רבא [שתי תשובות בדבר] חדא דנוטלין קתני ועוד מאי אבל לא מחזירין אלא אמר רבא קסבר [ח]אין בנין בכלים ואין סתירה בכלים וגזירה שמא יתקע: נוטל אדם קורנס כו': אמר רב יהודה קורנס של אגוזין לפצע בו את האגוזין אבל של נפחין לא קסבר דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו אסור א"ל רבה אלא מעתה סיפא דקתני ואת הרחת ואת המלגז לתת עליו לקטן אלא אמר רבה קורנס של נפחין לפצע בו האגוזין קסבר דבר

אדעתא דרובא. הלכך ישראל עיקר. ומחלה על מחלה נמי ליכא למיקס עלה דמלתא דאיכא למימר עיקר דעתיה דמדליק בשביל ישראל ואיכא למימר עיקר דעתיה דמדליק בשביל נכרי אבל נכרי וישראל והמדליק עצמו משתמש לאורה ולאי עיקר אדעתא דידיה עביד וכיון דנר לאחד נר למאה שרי. **פורן.** מקוס: **דאייתי שטר.** הוהו דאדלקה:

הדרן עלך כל כתבי

כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן עמהם. כל הכליס שיש להם דלתות כגון שידה תיבה ומגדל ניטלין בשבת ודלתות שיש להם בגדן עמהן ניטלין עמהן: **ואע"פ שנתפרקו.** הדלתות מן הכליס ניטלין ואין דומין לדלתות הבית שאין ניטלין לפי שדלתות הבית אינן מן המוכן לטלטל שאינן כלי אבל אלו הן כלי אגב אביהן: **קורנס.** מרטו"ל: **דבילה.** מאחר שעשאה עיגול עבה היא מאד וקשה כגבינה ולריך קורדוס לחותכה: **ומגירה.** כעין סכין ויש בו פגימות הרבה: **לגור בה את הגבינה.** לחתכו ולחלקו לפי שממהרת לחתוך דבר עב: **מגריפה.** וודי"ל: **לגרוף בה את הגרוגרות.** מן החביות: **רחת.** פאל"א: **מלגז.** כמין עתר שקורין פורק"א של ברזל ולו ג' שייסיס ומהפכין בו קש בגורן: **לתת עליו לקטן.** מזונות: **כוש.** פלך פוסי"ל: **כרכר.** רלי"ל: **לתחוב בו.** לאכול בו תותים וכל פרי רך: **מחט של יד.** מחט קטן שתופר בו בגדים: **ושל סקאים.** מחט גדולה שתופרים בה שקיס: **לפתוח בו את הדלת.** מי שאבד מפתחו: **גמ' ולא מיבעיא בחול.** קא סלקא דעתך ואע"פ שנתפרקו אבשבת דקתני ריש קמי ומשמע אע"פ שנתפרקו היום מותרים ולא מיבעיא אם נתפרקו מאתמל: **אדרבה.** מאי אע"פ שייך למתני הא ולאי נתפרקו בשבת איכא למישרי משום דכי קדיש יומא הוו מוכנין לטלטל אגב אביהן: **הכי קאמר כו'.** ואע"פ לא ארבותא דנתפרקו בשבת קאי אלא ארבותא דנתפרקו או בחול או בשבת קאי ולא מיבעיא כשהן מחוברין: **נוטלין.** משמע מסלקין אותן בשבת [ט][מהיתר] ליר שלהן: **לא.** בנין העשוי לתרנגולין: **לא נוטלין ולא מחזירין.** כדמפרש ואזיל חזרתו בנין ממש הוא וסילוקו סתירה גמורה היא: **מאי קסבר.** שמתיר סילוקו ואוסר חזרתו: **אי קסבר יש בנין בכלים.** וחזרתו בנין על כרחיך אם יש בנין יש סתירה ואמאי נוטלין: **ושניטלו קאמר.** וה"ק דלת של תיבה שידה ומגדל שניטלו אין מחזירין: **מאי אבל.** כיון דלא תנא נוטלין לא שייך למיתני אבל: **לעולם קסבר אין סתירה ואין בנין.** הלכך נוטלין ומיהו אין מחזירין מדרבנן: **גזירה שמא יתקע.** בחזקה בסכין ויתדות והוה ליה גמר מלאכה וחייב משום מכה בפטיש: **קורנס של אגוזים.** המיוחד לפציעת אגוזים הוא דקתני מתניתין דנוטלין אותו למלאכתו משום דעיקרו למלאכת היתר: **אבל של נפחים.** דעיקרו למלאכת איסור לא: **לצורך גופו.** שגופו צריך עוד למלאכה אחרת של היתר אין מטלטלין אותו לאותה מלאכה וכ"ש אם אין צריך לגופו אלא

עין משפט נר מצוה

פז א טור שו"ע סס:
א ב מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה כה ופכ"ה הלכה יב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שם סעיף מ:
ב ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ג:
ג ד מיי' שם הלכה מ טוש"ע שם סעיף יפ:
ד ה מיי' פכ"ב שם הלכה כה טור שו"ע שם סעיף ט:
ה ו מיי' שם הלכה כו סמג שם טוש"ע או"ח סימן שיד סעיף ג:

הגהות הב"ח

(**א**) תוס' ד"ה לעולם וכו' ופריך והא ניטלין קתני ולא תני נמי נתפרקו כו' ועוד מאי אבל:

לעזי רש"י

מרטו"ל. פטיש.
ודי"ל. יצה.
פאל"א [פיל"א]. יצה.
פורק"א. קלשון.
פוש"ל. פלך.
ראי"ל [רייו"ל]. כרכר.

מוסף תוספות

א. (ד)אי ברוב נכרים, אפי' לא מייתי שטרא וקרי שרי דמסתמא אדעתא דרובא קמדליק. [אלא] צ"ל. לש"ס סימן יד. ב. ברוב ישראל, או. כש"ס סימן יד. ג. דדוקא בסתמא אמרי' אדעתא דרובא קמדליק. לש"ס סימן יד. ד. וה"פ, כל הכלים שהן ניטלין בשבת אף דלתותיהן של אותן שיש להן דלתות ניטלין עמהם. מי' הר"ן. ה. דא"ה משמע שאין שום כלי אסור בטלטול, וליתא. מי' הר"ן. ו. מחלוקת שנשברו בשבת, אבל נשברו מער"ש ד"ה מותר, הואיל והוכנו למלאכה אחרת מבעו"י, אלמא. מאיר. ז. הלכך חשוב ככלי אחד שהיה מוכן ע"ג אביו בין השמשות. תוס' הרא"ש. אבל כשנתפרקו בחול ולא החזירם בחול, כיון שלא הוכנו בשבת אגב אביהם, איכא למימר שאין ניטלים, דליכא תורת כלי עליהם. ריטב"א. ח. בנשברו, שאין לומר בהן מוכנים אגב אביהן, שהרי הכלי גופו נשבר. מאיר. ט. כשנשבר בחול נחת תורת כלי עליו למלאכה זו האחרת [אבל]. ריטב"א. י. כלומר, דמשמע שנוטלין אותן ממקומן. מי' הר"ן. יא. כלומר, דבשלמא אי נוטלין בהיתר נטילת דלתות ממקומן מיירי, כיון דנטילה וחזרה מענין אחד הוא, שייך למתני 'אבל', משא"כ לאביי. מי' הר"ן. יב. אבל. תוס' הרא"ש.

מסורת הש"ס

(**א**) פירוש מוגג [ומשנה שבמשניות איתא המוגלג], (**ב**) לעיל קז:. סנהדרין פד:, (**ג**) [תוספתא פט"ז], (**ד**) [ירושלמי לה. ביצה י. יא: כב.], (**ה**) רש"ל וכש"י איתא מהיכר וכן איתא בגרא"ש בד"ה לעולם, (**ו**) ע"י לעיל לה. תוס' ד"ה ופליגן, (**ז**) [לעיל לו.], (**ח**) [לעיל מד.], (**ט**) [ל"ל דמשמיה],

מוסף רש"י

מחט של יד. היא מחט שתופרים בה בגדים, ומשום דקתני בהדה ושל סקאים לפתוח בה את הדלת, קרי לה להא מחט של יד (לעיל קז. וסנהדרין פד:). **אין בנין בכלים** ואין סתירה **בכלים.** אין איסור בנין ומתירה בכלים אלא בבתים, דגמייב בבנין כל דהו, והעושה כלי או גומרו ביו"ט או בשבת, משום מכה בפטיש הוא דמחייב, שהוא מייב לכל גמר מלאכה, או אם הוא דבר שהוא מחליקו מייב משום ממתק, ואם צריך קיצוע מייב משום ממתק, וכן אורג או מסך או תופר, אבל בנין ומתירה לא שייך בהו לאחיובי בסלוק וחזרה, דהא דתנן (לעיל קנ:) הטוה כל שהוא, בבתים תנן (ביצה יא: וכנ"ל שם כב.).

רבינו חננאל

פרק שבעה עשר

כל הכלים ניטלין בשבת ודלתותיהן וכו'. באנו לפרש מתי נפרקו בשבת או אפילו בחול. ואוקמה אביי דהא מתניתין [ו]אע"פ שנתפרקו בחול ניטלין בשבת, לפי שאינן דומין דלתות הכלים לדלתות הבית, כי דלתות הבית קבועין בקרקע ולא הוכנו להטלטל, אבל הכלים לא הוכנו [אלא] לטלטול וכ"ש דלתותיהן, ופשוטה היא. ומפרקינן ז)גזירה שמא יתקע, פי' שמא יתקע בה מסמר או יתד וכדומה להן. **נוטל אדם קורנס לפצע בו אגוזים וכו'.** בא רב יהודה להעמיד משנתנו זו בקורנס המוכן לפצוע אגוזים. ולא כל קורנס מוחר אלא זה בלבד, אבל קורנס של נפחים וכדומה להן אפילו לצורך גופו אסור. ואקשי עלה רבה אלא מעתה סיפא דקתני ואת הרחת ואת המלגז לתת עליו לקטן, פי' לתת עליו מאכל לקטן כגון תבשיל, רחת ומלגז [מין] מכינין בני אדם לתבשיל וכדומה לו. ולא מצא רב יהודה פירוק, והעמיד רבה משנתינו בקורנס של נפחים וה"ה לכל קורנס.

ז) נראה דחסר בדברי רבינו ול"ל דלת של שידה ושל תיבה ושל מגדל ניטלין אבל לא מחזירין.

דבר שמלאכתו לאיסור. אם צריך בשבת לגופו (ב) של מלאכה אחרת של היתר מותר: **מדוכה.** שדוכין בה שום: **אם יש בה שום מטלטלין אוסר.** אגב השום: **ואם לאו אין מטלטלין.** כגון ליבש עליה כיון דעיקר מלאכתו לשחיקה הויא מלאכת איסור משום טוחן: **תשמישו.**

דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מותר איתיביה אביי לרבה (ג)מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה א"ל הא מני ר' נחמיה היא דאמר(ד) אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו איתיביה (ה)(ב"ש אומרים אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר (ו)וב"ה מתירין) (ז)ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו סבר לשנויי ליה כר' נחמיה כיון דשמעה להא דאמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב הכל מודים בסיכי זיירי ומזורי דכיון דקפיד עלייהו מייחד להו מקום ה"נ מייחד להו מקום איתמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן (ח)קורנס של זהבים שנינו רב שמן בר אבא אמר קורנס של בשמים שנינו מאן דאמר דבשמים כ"ש דזהבים מאן דאמר של זהבים אבל דבשמים קפיד עלייהו: ואת הכוש ואת הכרכר כו': (ט)ת"ר פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה (י) בגחלים אם מגולה מקצתה מותר לטלטלה ואם לאו אסור לטלטלה ר"א בן תדאי אומר (יא)תוחבין בכוש או בכרכר והן מנערות מאיליהם אמר רב נחמן הלכה כר"א בן תדאי למימרא דסבר רב נחמן (יב)טלטול מן הצד לא שמיה טלטול (יג)והאמר רב נחמן האי פוגלא מלמעל' למטה שרי ממטה למעלה אסיר הדר ביה רב נחמן מההיא: מחט של יד ליטול בה כו': שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף ילמדנו רבינו מחט שניטל חררה או עוקצה מהו א"ל תניתוה מחט של יד ליטול בה את הקוץ וכי מה איכפת ליה לקוץ בין נקובה לבין שאינה נקובה איתיביה (יד)מחט שניטל חררה או עוקצה טהורה אמר אביי טומאה אשבת קרמית (טו)טומאה כלי מעשה בעינן לענין שבת מידי דחזי בעינן והא נמי חזיא למשקלא בה קוץ אמר רבא מאן דקמותיב שפיר קמותיב (טז)מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא מיתיבי (יז)מחט בין נקובה בין שאינה נקובה מותר לטלטלה בשבת ולא אמרו נקובה אלא לענין טומאה בלבד (יח)תרגמא אביי אליבא דרבא בגולמי עסקינן זימנין דמימלך עלייהו ומשוי להו מנא (יט)אבל היכא דניטל חררה או עוקצה אדם זורקה לבין גרוטאות (כ)אסובי ינוקא רב נחמן (כא)אסיר ורב ששת (כב)שרי אמר רב נחמן מנא אמינא לה דתנן(כג) אין עושין אפיקטויזין

בסיכי זיירי ומזורי. פי' בערוך(פ) פי' סיכי הם יתדות המוכנין לנפץ בהן מסי וכיוצא בה תרגום יתדות סיכי זיירי כלי עץ כמו קרסים שכובשין בהן בגדים דתנן (לקמן דף קמח.) מכבס של בעלי בתים(א) מזורי כלי עץ שהכובס מכה בו הבגדים על האבן שמלבנו ואלו כלים מקפיל עליהם אלא יתעקמו ולא יתפגמו אלא יתקלקלו הבגדים והמסי ומסיק דעתו מלטלטלן וכן מפרש בירושלמי זיירי דין עצר ביה מזורז דין חביט ביה ולפי' הקונטרס דמפרש מזורי כובד עליון וכובד תחתון נ"ל דסבירא ליה כמאן דאסר בפרק אלו קשרים (לעיל דף קיג.)[ב]: **הא** נמי מייחד לה מקום. מ"מ משום שמחת יו"ט מותר לטלטלו לקצב עליו בשר: (ג) **הדר** ביה רב נחמן מההיא.

מסתברא דמההיא הדר ביה מדאמר בפרק תולין (לקמן דף קמא.) אמרי בי רב תניא אלא כרב נחמן: **פגה שהטמינה כו'.** (ד)מייתי שהניחה אם ע"מ ליטלה אבל אם הניחה אם לכל השבת הוי[ג] בסיס לדבר האסור כדאמר לקמן בפרק טוטל (ד' קמב:) גבי אבן שעל פי החבית לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר [ד]האסור: **האי פוגלא.** וא"ת האי פוגלא היכי דמי אי במניח מ"ט דמאן דשרי מלמטה למעלה הא אפילו ניעור לא שרי כ"ש טלטול מן הצד ואי בשכח מ"ט דמאן דאסר אפי' טלטול גמור שרי לצורך לטלטל אגב שיתר לקמן בפרק טוטל (קמא. וד' קמב:) במעות שעל גבי הכר צריך למקומו דמטלטלו בעודן עליו ואבן שעל פי החבית כשהוא בין החביות מגביה ומטה כ"ש טלטול מן הצד וי"ל דמניח על מנת ליטלה איירי אע"ג דכשכח דמי כמו טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל בסוף במה טומנין (לעיל דף נא.) דשרי לגער משום דאין מניח לכל השבת ובעצמות וקליפין דריש בילה (ד' ג.) דשרי ר"ש לסלק את הטבלא ולגער מ"מ לא היה לו להניח באותו ענין שיעורך טלטול מן הצד ועצמות וקליפין לא מסתייה דלא ליגח בהן על גבי השלחן וטמן וכיסה בפרק במה טומנין (לעיל ד' נא.) אין לחוש כיון דאפשר בניעור דאפילו טלטול מן הצד אינו(ה): **מדלענין טומאה לאו מנא לענין שבת נמי לאו מנא.** תימה הא תנן לקמן (ו)כל הכלים הניטלין שבריהן ניטלין אע"ג דלענין טומאה לא הוי מנא כשנשבר אלא על ידי ייחוד לפי' הקונטרס דסוף המגיע (לעיל דף לח:) י"ל(ז) דה"פ מדלענין טומאה (ח)לאו מנא אפי' על ידי ייחוד הכיון דניטל חררה או עוקצה[ט] לא מהני ביה ייחוד לענין שבת נמי לאו מנא היא אבל היכא דהוה מנא לענין טומאה ע"י ייחוד איכא למימר דהוי מנא לענין שבת אפי' בלא ייחוד כיון דיכול להיות כלי לענין טומאה וכן משמע בסמוך דתרגמא אביי אליבא דרבא בגולמי דזימנין דמימלך עלייהו ומשוי להו מנא ומשמע דלהכי מותר לטלטל אע"ג דטהורה היא דאכתי לא מימלך עלה כיון דאיכא מתרץ לטלטל אגב שרי דרב נחמן אדרב נחמן דשרי התם בעלים ומושך הראש ומסלקה זהו ממעלה למטה, אע"פ כשמגביה החבן והעפר משתרבב במקומן ויורד שרי. אבל לאחרו קצה הראש הטמונה ולהגיבהה ממטה למעלה לא, אלמא שטילטול מן הצד שמיה טילטול. ומפרקינן הדר ביה מההיא. **מחט שניטל חררה או עוקצה.** פי' חריריה, הנקב שלה, עוקצה, ראשה [ו]הוא חידודה. תירגמה אביי אליבא דרבה בגלמי, והן פשוטין, כדתנן גלמי כלי מתכות שהוזרן, פשוטיהן טאאין ואילו הן כו', והן חוטי ברזל משוכין וחתך אותן חתיכות חתיכות ולוקח מהן האומן כשיעור אורך מחט ומחדד ראשה האחת ונוקב הקצה השני ונעשה מחט, וקודם שיחדדנה וינקבנה נקראת אותה החתיכה גולם. כגון זו וכיוצא בה שהן עומדות להתעשות כלי ניטלין בשבת, אבל מחט שניטל חררה או עוקצה אסור. **גרוטאות** הוא לשון יון, ופתרונו כלי מוכן להטיל בו התגר כלי נחושת או כלי ברזל שבורין שיזדמנו לו לקנותם, קונה ומשליכם לאותו כלי כדי להיתיכם, ונקראין גרוטאות. ומיכן נהגו לקראות לתגר גרוטאות. **אסובי ינוקא.** פי' כשנופל ערלת הגרון של תינוק, משימה החיה אצבעות [נ"א: אצבעה] בפיו ומסלקת אותה הערלה, ופעמים שמקיא התינוק. ועל זה אקשינן עלה והא אין עושין

מסורת הש"ס

(א) [לקמן קכג: קכד. מופסקת פי"ד], (ב) [לעיל לו. וש"נ], (ג) ביצה יח., (ד) רש"ל מ"ז, (ה) [לקמן קכד. ביצה יח.], (ו) עירובין עז., (ז) [לעיל מב: לקמן קמח.], (ח) סט, (ט) לעיל נב: כלים פי"ג מ"ה, (י) [לעיל ס.], (יא) [לעיל קיב.], (יב) לעיל נב: [תוס' דכלים ב"מ פ"כ], (יג) [לעיל נב: וש"נ], (יד) [בערוך פירש כשנפלה ערלת הגרון של תינוק מעימה המיה אלנצה כפיו ומסלקת אותה הערלה ופעמי' שמקיא התינוק ע"כ הקשה לו והא אין עושין אפיקטויזין בע"ל ועיין בהרא"ש מ"ש שם על הגליון], (טו) ל"ל אוסר, (טז) לקמן קמז., (יח) [ועכ זיירין], (ט) שיך לקמן קודם ד"ה מדלענין, (י) [וע' תוס' לעיל דף נא. ד"ה לו שטמן], (יא) דף קכד:, (יב) [וע"ע תוס' חולין דף נה. ד"ה שיוקן], (יג) [דף קכו:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' וחרכה שטמנה. נ"ב לשון רש"י בפירוקין דף עז וחרכה שהטמינה אתמול בגחלים ובכשיו כבו וכו"מ מוקפין הן אבל לא כבו לא דמתוך שנהפכי מכבה את התחתונות ומבעיר את העליונות כדאמרינן בכריתות. (ב) רש"י ד"ה דבר שמלאכתו וכו' לגופו למלאכה כל"ל ותיבת של נמחק:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה חני נמי עלי ומדוכה. ע"ל פא ע"א בכ"מ ד"ה מדוכה קטנה: תוס' ד"ה פגה שהטמינה וכו' מיירי שהניחה. עיין לעיל דף נא ע"א תוס' ד"ה לו שטמן: תוס' ד"ה מדלענין וכו' לאו מנא אפילו ע"י יחוד. ע"ל דף מט ע"ב תוס' ד"ה לא אמרו: תוס' ד"ה אסובי ינוקא וכו' אין עושין אפיקטויזין. וכזה כתבו תוס' בשם ר"ת שבועות דף ט ע"ב ד"ה כדאמר ושם מא ע"א ד"ה ומאן דתני וכגיעין דף פ ע"ב ד"ה זו דברי ר"מ וכמזיר דף נד ע"ב ד"ה למדני. וכבכרכם דמ"ב ע"א תוס' ד"ה ג' שאבלו אינו רשאין לחלק וכמעילה דף יב ע"ב תוס' ד"ה אלא המוקדשים: **בעין משפט אות ו' מיי' פב"א מהלכות שבת.** לא נמלא שם מזה. וש"ם הלכה ל"ל וכהה"מ:

מוסף תוספות

א. (המזורר) [זיירי] לשון דוחק הוא, כמו מעצרתא דזיירי כמו ויזר את הגיזה. תוס' הכמ"ש. ב. [ד]הנהו, איכא מאן דשרי. רשב"ם. ג. האיך יכול לנערה, [הא]. שיטה להר"ן. ד. וכל דבר שדעתו ליטלו בשבת ולא להניחו כל השבת אפילו מניח חשיב כשוכח. תוס' לעיל מד. ד"ה כל"ע. ה. דלעולם בעינן יחוד לענין טומאה. תוס' חולין נה. ד"ה שיעוקן. ו. טהורה וכו'. תוס' לעיל מט: ד"ה לא אמרו. ז. ומאליה הוא מתוקן, אבל אסובי בידים דמי לתקוני מנא. מיטב"ש.

רבינו חננאל

ושמעינן מינה דכל דבר שמלאכתו אפילו לאיסור, כגון מלאכת הקורנס של נפחים שהן עושי מלאכת כלי נחשת וברזל, ומלאכתם שהוכנו לכך אסורה בשבת, אם הוצרכו (לומר) [לדבר] שהוא מותר בשבת, כגון פיצוע האגוזים שהן הכנת מאכל ואינה מלאכה מותרת. **ואקשינן** עליה והא מדוכה אם יש בה שום מטלטלין [אותה] ואם לאו אין מטלטלין אותה, דכיון שמלאכתה לאיסור היא אפילו לצורך גופה אין מטלטלין אותה. ופריק ליה מני מתניתא ר' נחמיה היא דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו. פי', מצאנו ר' נחמיה שאמר בפירוש אפילו טלית ואפילו [תרווד] אין ניטלין אלא לצורך והיא טלית ללבישה ותרווד לאכל בו. ומתניתין דקתני נוטל אדם קורנס לפצוע בו (ומרוכה) [וקרדום] דלא כר' נחמיה. **ותוב** אקשינן עליה ושוין שאם קצב עליו בשר וכו' ופשוטה היא. ומוקמינן להני מתניתא לדברי הכל ואפילו לרבנן, ומודו רבנן במדוכה ובעלי, דכיון דקפיד עליה מכין עליה מקום וגמר בדעתו שלא לטלטלם מאותו מקום, לפיכך אסור לטלטלם דין אילו כדין סיכי זיירי ומזורר. פי' סיכי, הן יתדות (המכונין) [המרכנין] לנער בהן משי וכדומה לו, (והן) [והוא] תרגום יתדות. סיכי. זיירי, כלי עץ כגון קרשים שכובשין בהן הבגדים, כדתנן מכבש של בעלי בתים. מזורר, כלי עץ שהכובס מכה בו הבגדים על אבן בעת שמלבנן. ואילו כולן קפיד עליהן שלא יתעוותו או יפגמו, שאם יפגמו יקרעו הבגדים והמשי, לפיכך מסיח דעתו מטלטולם ונעשו מוקצים ועל כן אסור לטלטלם. וכך זה מפורשין בתלמוד א"י בזייר די עצר ביה, (כביבאנא) [בבוכנא] די כתיש ביה. **ונתברר** דברי משנתינו כי כל הקורנס מותר לפצוע בו אגוזין ואפילו קורנס של זהבים. ובקורנס של בשמים חלקו בו ר' חייא בר אבין ורב שמן בר אבא משמיה דרבי יוחנן, ר' חייא אוסר ורב שמן מותר. ומיסתברא כר' חייא, חדא דכיון דקפיד עליה דלא ליפגום כזיירי דמי, ותוב דהוא אשכחן דהוה תדיר קמי ר' יוחנן דהוה גריס ודייק, והוה מהדר תלמודיה עליה כל תלתין יומין. **ת"ר פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים אם מגולה מקצתה מותר לטלטלה ואם לאו אסור, אלעזר בן תדאי [אומר] תוחבן בכוש או** בכרכר. פי' נוענע בהן כוש, והוא דתנן כוש שבלע את הצינורא או כרכר שהוא וכו', ומגביהין ונופלין התבן או הגחלים מאליהן ואח"כ נוטלן בידו, שלא נמצא טילטול הגחלים (והתבן) [והתבן] כדרכן, אלא מן הצד. **ואמר** רב נחמן הלכה כאלעזר בן תדאי. ומקשינן וכי רב נחמן סבר דטילטול מן הצד לאו שמיה טילטול, והא רב נחמן בפרק ר' אליעזר אומר חולין בסופו בגמרא, הקש שע"ג מיטה לא יענענו בידו כו', אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלן למטן שרי, ממטן למעלן אסיר. פי', אם יש לאדם פוגלא שמונה בתבן אם אפילו בעפר תיחוח עומדת כעין נטועה ראשה שמונה ועליה מגולים, עכשיו כשבא לנוטלה אם אוחזו בעלים ומושך הראש ומסלקה זהו ממעלה למטה, אע"פ כשמגביה התבן והעפר משתרבב במקומן ויורד שרי. אבל לאחרו קצה הראש הטמונה ולהגיבהה ממטה למעלה לא, אלמא שטילטול מן הצד שמיה טילטול. ומפרקינן הדר ביה מההיא. **מחט שניטל חררה או עוקצה.** פי' חריריה, הנקב שלה, עוקצה, ראשה [ו]הוא חידודה. תירגמה אביי אליבא דרבה בגלמי, והן פשוטין, כדתנן גלמי כלי מתכות שהוזרן, פשוטיהן טאאין ואילו הן כו', והן חוטי ברזל משוכין וחתך אותן חתיכות חתיכות ולוקח מהן האומן כשיעור אורך מחט ומחדד ראשה האחת ונוקב הקצה השני ונעשה מחט, וקודם שיחדדנה וינקבנה נקראת אותה החתיכה גולם. כגון זו וכיוצא בה שהן עומדות להתעשות כלי ניטלין בשבת, אבל מחט שניטל חררה או עוקצה אסור. **גרוטאות** הוא לשון יון, ופתרונו כלי מוכן להטיל בו התגר כלי נחושת או כלי ברזל שבורין שיזדמנו לו לקנותם, קונה ומשליכם לאותו כלי כדי להיתיכם, ונקראין גרוטאות. ומיכן נהגו לקראות לתגר גרוטאות. **אסובי ינוקא.** פי' כשנופל ערלת הגרון של תינוק, משימה החיה אצבעות [נ"א: אצבעה] בפיו ומסלקת אותה הערלה, ופעמים שמקיא התינוק. ועל זה אקשינן עלה והא אין עושין

עין משפט נר מצוה

ו א טוש"ע או"ח סימן תצט סעיף ה:

ז ב מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ג [ועיי' בב"י]:

ח ג מיי' שם הלכה טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' שיז סי"ב:

ט ד ה מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע או"ח סימן שח סעיף יא:

י ו מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה יד ופכ"ח הלכה לא טור שו"ע או"ח סימן של סי"ב:

לעזי רש"י

פרינט"א. חוד.

מוסף רש"י

אין נוטלין את העלי. עלי מלאכתו לאיסור לכתוב במכתשת, משום הכי אסרי ליה ר"ש (ביצה יא.). **טלטול מן הצד.** כלאחר יד (לעיל מג.). **האי פוגלא מלמעלה למטה שרי.** לנטן שטומנין בקרקע להתקיים, כשבא לנוטלו מלמעלה למטה שרי, אם היה ראשו מלמעלה ושולקה מלמטה ותולשה מראשה שעשה תחילה ושולקה נמצן אחריה, מותר לפי שהגומא רחבה מלמעלה ואין מזיזין הקרקע כשהוא שומטה, אבל אם תולשה מלמטה למעלה, שמתחוה נתון למעלה ורפש עליונה שהוא עב נתון למטה והוא שומטה מטופס לראשה, אסור לפי שהגומא קטנה ממעלה וכשהוא תולשה מזיז העפר ומטלטלו ואע"ג דטלטול מן הצד הוא שמיה טלטול ואסור (לקמן קמא.). **מחט שו' מותר לטלטלה בשבת.** בחלה, דהא חזיא ליטול את הקוץ ותומת כלי עליה (לעיל נב:). **ולא אמרו נקובה.** מלוקה להלכותיה, **אלא לענין טומאה בלבד.** דנקובה מקבלת טומאה ואינה נקובה לא (שם). **בגולמי עסקינן.** שהוא גולם שנקלקה מן החוט ושומטת לינקב, התם הוא דכל זמן שלא נקבה אינה מקבלת טומאה דהא לא נגמרת מלאכתה ולענין טומאה כלי מעשה כתיב (במדבר לא) שגמר כל מעשהו, ומיהו לענין שבת צריך דזימנין דמתלוך עלה ומנח לה הכי ומשוי לה מנא לגמולת קוץ, אבל מחט שנגמרה מלאכתה כגון שיספיקנ"ל שאינה עומדת לינקב, דל ודא אחת היא לטומאה (לעיל נב:).

רב נסים גאון

פרק שבעה עשר כל הכלים הכל מודין בסיכי זיארי ומזורר. בגמרא דבני מערבא גרסי זיריה דו עצר בה, מזורר דו חבט בה, וסיכי הן יתידות, וגלוי הוא הדבר וידוע לכל.

רבינו חננאל (המשך)

בכרכר והן נגערות מאליהן. פי' פגה, כדכתיב חנטה פגיה, והן פירות לא נתבשלו באילן וטמנם בתבן להתבשל בחמות התבן (להוכשר) [להיכשר] לאכילה. וחררה ע"ג גחלים טמנה בהן ליאפות מבערב יום ובא בשבת לנוטלן, ת"ק סבר אסור להסיר הגחלים או התבן מעליהן ולילטלן, אלא אם מקצתן מגולין אוחז בידו המקום המגולה ושומטן. ואם אין בהם מקום מגולה, בחררה בלא גחלים ובפגה בלא תבן, אסור לטלטלן. **ואלעזר** בן תדאי סבר אע"פ שאין בהן מקום מגולה תוחבו בכוש או

בסיכי זיירי ומזורר. פי' בערוך(פ) פי' סיכי הם יתדות המוכנין לנפץ בהן מסי וכיוצא בה תרגום יתדות סיכי זיירי כלי עץ כמו קרסים שכובשין בהן בגדים דתנן (לקמן דף קמח.) מכבס של בעלי בתים(א) מזורי כלי עץ שהכובס מכה בו הבגדים על האבן שמלבנו ואלו כלים מקפיל עליהם אלא יתעקמו ולא יתפגמו אלא יתקלקלו הבגדים והמסי ומסיק דעתו מלטלטלן וכן מפרש בירושלמי זיירי דין עצר ביה מזורז דין חביט ביה ולפי' הקונטר' דמפרש מזורי כובד עליון וכובד תחתון נ"ל דסבירא ליה כמאן דאסר בפרק אלו קשרים (לעיל דף קיג.)[ב]: **הא** נמי מייחד לה מקום. מ"מ משום שמחת יו"ט מותר לטלטלו לקצב עליו בשר: (ג) **הדר** ביה רב נחמן מההיא.

מסתברא דמההיא הדר ביה מדאמר בפרק תולין (לקמן דף קמא.) אמרי בי רב תניא אלא כרב נחמן: **פגה שהטמינה כו'.** (ד)מייתי שהניחה אם ע"מ ליטלה אבל אם הניחה אם לכל השבת הוי[ג] בסיס לדבר האסור כדאמר לקמן בפרק טוטל (ד' קמב:) גבי אבן שעל פי החבית לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר [ד]האסור: **האי פוגלא.** וא"ת האי פוגלא היכי דמי אי במניח מ"ט דמאן דשרי מלמטה למעלה הא אפילו ניעור לא שרי כ"ש טלטול מן הצד ואי בשכח מ"ט דמאן דאסר אפי' טלטול גמור שרי לצורך לטלטל אגב שיתר לקמן בפרק טוטל (קמא. וד' קמב:) במעות שעל גבי הכר צריך למקומו דמטלטלו בעודן עליו ואבן שעל פי החבית כשהוא בין החביות מגביה ומטה כ"ש טלטול מן הצד וי"ל דמניח על מנת ליטלה איירי אע"ג דכשכח דמי כמו טמן וכיסה בדבר שאינו ניטל בסוף במה טומנין (לעיל דף נא.) דשרי לגער משום דאין מניח לכל השבת ובעצמות וקליפין דריש בילה (ד' ג.) דשרי ר"ש לסלק את הטבלא ולגער מ"מ לא היה לו להניח באותו ענין שיעורך טלטול מן הצד ועצמות וקליפין לא מסתייה דלא ליגח בהן על גבי השלחן וטמן וכיסה בפרק במה טומנין (לעיל ד' נא.) אין לחוש כיון דאפשר בניעור דאפילו טלטול מן הצד אינו(ה): **מדלענין טומאה לאו מנא לענין שבת נמי לאו מנא.** תימה הא תנן לקמן (ו)כל הכלים הניטלין שבריהן ניטלין אע"ג דלענין טומאה לא הוי מנא כשנשבר אלא על ידי ייחוד לפי' הקונטרס דסוף המגיע (לעיל דף לח:) י"ל(ז) דה"פ מדלענין טומאה (ח)לאו מנא אפי' על ידי ייחוד הכיון דניטל חררה או עוקצה[ט] לא מהני ביה ייחוד לענין שבת נמי לאו מנא היא אבל היכא דהוה מנא לענין טומאה ע"י ייחוד איכא למימר דהוי מנא לענין שבת אפי' בלא ייחוד כיון דיכול להיות כלי לענין טומאה וכן משמע בסמוך דתרגמא אביי אליבא דרבא בגולמי דזימנין דמימלך עלייהו ומשוי להו מנא ומשמע דלהכי מותר לטלטל אע"ג דטהורה היא דאכתי לא מימלך עלה כיון דאיכא מתרץ לטלטל אגב שרי דרב נחמן אדרב נחמן דשרי התם בעלים ומושך הראש ומסלקה זהו ממעלה למטה, אע"פ כשמגביה התבן והעפר משתרבב במקומן ויורד שרי. אבל לאחרו קצה הראש הטמונה ולהגיבהה ממטה למעלה לא, אלמא שטילטול מן הצד שמיה טילטול. ומפרקינן הדר ביה מההיא. **מחט שניטל חררה או עוקצה.** פי' חריריה, הנקב שלה, עוקצה, ראשה [ו]הוא חידודה. תירגמה אביי אליבא דרבה בגלמי, והן פשוטין, כדתנן גלמי כלי מתכות שהוזרן, פשוטיהן טאאין ואילו הן כו', והן חוטי ברזל משוכין וחתך אותן חתיכות חתיכות ולוקח מהן האומן כשיעור אורך מחט ומחדד ראשה האחת ונוקב הקצה השני ונעשה מחט, וקודם שיחדדנה וינקבנה נקראת אותה החתיכה גולם. כגון זו וכיוצא בה שהן עומדות להתעשות כלי ניטלין בשבת, אבל מחט שניטל חררה או עוקצה אסור. **גרוטאות** הוא לשון יון, ופתרונו כלי מוכן להטיל בו התגר כלי נחושת או כלי ברזל שבורין שיזדמנו לו לקנותם, קונה ומשליכם לאותו כלי כדי להיתיכם, ונקראין גרוטאות. ומיכן נהגו לקראות לתגר גרוטאות. **אסובי ינוקא.** פי' כשנופל ערלת הגרון של תינוק, משימה החיה אצבעות [נ"א: אצבעה] בפיו ומסלקת אותה הערלה, ופעמים שמקיא התינוק. ועל זה אקשינן עלה והא אין עושין

אפיקטויזין

דבר שמלאכתו לאיסור. אם צריך בשבת לגופו (ב) של מלאכה אחרת של היתר מותר: **מדוכה.** שדוכין בה שום: **אם יש בה שום מטלטלין אוסר.** אגב השום: **ואם לאו אין מטלטלין.** כגון ליבש עליה כיון דעיקר מלאכתו לשחיקה הויא מלאכת איסור משום טוחן: **תשמישו.**

דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מותר איתיביה אביי לרבה (ג)מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה א"ל הא מני ר' נחמיה היא דאמר(ד) אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו איתיביה (ה)(ב"ש אומרים אין נוטלין את העלי לקצב עליו בשר (ו)וב"ה מתירין) (ז)ושוין שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו סבר לשנויי ליה כר' נחמיה כיון דשמעה להא דאמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב הכל מודים בסיכי זיירי ומזורי דכיון דקפיד עלייהו מייחד להו מקום ה"נ מייחד להו מקום איתמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן (ח)קורנס של זהבים שנינו רב שמן בר אבא אמר קורנס של בשמים שנינו מאן דאמר דבשמים כ"ש דזהבים מאן דאמר של זהבים אבל דבשמים קפיד עלייהו: ואת הכוש ואת הכרכר כו': (ט)ת"ר פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה (י) בגחלים אם מגולה מקצתה מותר לטלטלה ואם לאו אסור לטלטלה ר"א בן תדאי אומר (יא)תוחבין בכוש או בכרכר והן מנערות מאיליהם אמר רב נחמן הלכה כר"א בן תדאי למימרא דסבר רב נחמן (יב)טלטול מן הצד לא שמיה טלטול (יג)והאמר רב נחמן האי פוגלא מלמעל' למטה שרי ממטה למעלה אסיר הדר ביה רב נחמן מההיא: מחט של יד ליטול בה כו': שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף ילמדנו רבינו מחט שניטל חררה או עוקצה מהו א"ל תניתוה מחט של יד ליטול בה את הקוץ וכי מה איכפת ליה לקוץ בין נקובה לבין שאינה נקובה איתיביה (יד)מחט שניטל חררה או עוקצה טהורה אמר אביי טומאה אשבת קרמית (טו)טומאה כלי מעשה בעינן לענין שבת מידי דחזי בעינן והא נמי חזיא למשקלא בה קוץ אמר רבא מאן דקמותיב שפיר קמותיב (טז)מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא מיתיבי (יז)מחט בין נקובה בין שאינה נקובה מותר לטלטלה בשבת ולא אמרו נקובה אלא לענין טומאה בלבד (יח)תרגמא אביי אליבא דרבא בגולמי עסקינן זימנין דמימלך עלייהו ומשוי להו מנא (יט)אבל היכא דניטל חררה או עוקצה אדם זורקה לבין גרוטאות (כ)אסובי ינוקא רב נחמן (כא)אסיר ורב ששת (כב)שרי אמר רב נחמן מנא אמינא לה דתנן(כג) אין עושין אפיקטויזין

ומשוי לה מנא. כמות שהיא ולגמולת קוץ: **גרוטאות.** שברי מתכות. אדם זורקה לבין גרוטאות ובטל שם כלי מינה: **אסובי ינוקא.** להחליק סדר אחריו. כשהוא נולד אחריו מתפרקין ונלרך לישבן: **אסיר.** דדמי למתקן:

אפיקטויזין

שרשאי ליחדה להיות כלי(כ): **אסובי ינוקא.** לאו היינו לפופי ינוקא דשרי בפרק במה אשה (לעיל דף סו:) ולקמן בסוף חבית (דף קמז:) דהיינו שכורכין אותו בבגדים וקושרים בחגורה לחבה[ד] וכן פירש בקונטרס בסוף מפנין(כ) כי היכי דלא תקשי דרב נחמן אדרב נחמן דשרי התם לפופי והכא אסר אסובי והא דתנן בפ' חבית (שם) אין מעבדין את הקטן בפרק לה התם אההיא דלפופי ומוקי לה בחומרי שדרה דמיחזי כבוזה וקשה דמייתי לה מאין עושין אפיקטויזין שהוא מיקוני גברא כדפירש בקונטרס הוה ליה לאתויי מסיפא דאין מעבדין את הקטן דהוי נמי תקוני ינוקא ודמי טפי שהכל בקטן מעבין אסובי ופירש רבינו תם דהכי נמי מייתי ונקט ריש(כ) אין עושין אפיקטויזין כו' עד אין מעבדין:

וסכינא

אם יש בה שום מטלטלין [אותה] ואם לאו אין מטלטלין אותה, דכיון שמלאכתה לאיסור היא אפילו לצורך גופה אין מטלטלין אותה. ופריק ליה מני מתניתא ר' נחמיה היא דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו. פי', מצאנו ר' נחמיה שאמר בפירוש אפילו טלית ואפילו [תרווד] אין ניטלין אלא לצורך והיא טלית ללבישה ותרווד לאכל בו. ומתניתין דקתני נוטל אדם קורנס לפצוע בו (ומרוכה) [וקרדום] דלא כר' נחמיה. **ותוב** אקשינן עליה ושוין שאם קצב עליו בשר וכו' ופשוטה היא. ומוקמינן להני מתניתא לדברי הכל ואפילו לרבנן, ומודו רבנן במדוכה ובעלי, דכיון דקפיד עליה מכין עליה מקום וגמר בדעתו שלא לטלטלם מאותו מקום, לפיכך אסור לטלטלם דין אילו כדין סיכי זיירי ומזורר. פי' סיכי, הן יתדות (המכונין) [המרכנין] לנער בהן משי וכדומה לו, (והן) [והוא] תרגום יתדות. סיכי. זיירי, כלי עץ כגון קרשים שכובשין בהן הבגדים, כדתנן מכבש של בעלי בתים. מזורר, כלי עץ שהכובס מכה בו הבגדים על אבן בעת שמלבנן. ואילו כולן קפיד עליהן שלא יתעוותו או יפגמו, שאם יפגמו יקרעו הבגדים והמשי, לפיכך מסיח דעתו מטלטולם ונעשו מוקצים ועל כן אסור לטלטלם. וכך זה מפורשין בתלמוד א"י בזייר די עצר ביה, (כביבאנא) [בבוכנא] די כתיש ביה. **ונתברר** דברי משנתינו כי כל הקורנס מותר לפצוע בו אגוזין ואפילו קורנס של זהבים. ובקורנס של בשמים חלקו בו ר' חייא בר אבין ורב שמן בר אבא משמיה דרבי יוחנן, ר' חייא אוסר ורב שמן מותר. ומיסתברא כר' חייא, חדא דכיון דקפיד עליה דלא ליפגום כזיירי דמי, ותוב דהוא אשכחן דהוה תדיר קמי ר' יוחנן דהוה גריס ודייק, והוה מהדר תלמודיה עליה כל תלתין יומין. **ת"ר פגה שטמנה בתבן וחררה שטמנה בגחלים אם מגולה מקצתה מותר לטלטלה ואם לאו אסור, אלעזר בן תדאי [אומר] תוחבן בכוש או**

וסכינא דאשכבתא. פירש בקונטרס סכין שהקנדיס מקנדין בה בשר וי"מ סכין ששוחטין בה שמקפיד שלא תיפגם ויש ליזהר שלא לטלטלו אפי' לצורך גופו דהוי כיתד של מחרישה דאפי' ר"ש מודה כדאמרינן בסוף מכילתין (דף קמ.):

מקצוע של דבילה. לא חשיב אלא כלים דלאו בני קיבול[א] דהא פשיטא דכוסות וקערות ולוחיות היו מטלטלין:

איתיביה אביי מדוכה. בשלמא לדידי מוקמינן לצורך מקומו וה"מ לשנויי כר' נחמיה כדשני לעיל ואפיי נמי הוה ידע דהא משני ליה רבה הכי לעיל אלא פריך לרבא אולי יאמר תירוץ אחר ורבא לא בעי לשנויי כר' נחמיה דלית הלכתא כוותיה ורבה דמשני ליה כר' נחמיה משום דמשמע ליה אין מטלטלין אותם בשום ענין: **הכא** נמי מחמה לצל. והא דנקט לקנב עליו בשר אע"ג דלצורך גופו ומקומו נמי שרי לאשמעינן דאפילו בהא פליגי ב"ש דלא שרו מחמת שמחת יו"ט:

לא סידור קנים. אע"ג דאין שבות[ה] במקדש[ב] כמה שבותים[ג] אשכחן במקדש[ד] שגזרו פעמים לצורך כי הכא בקנים ומקלות לפי שהיו מחלפים את השבת[ג]: [ו]**הרי היא** בכל הכלים. אע"ג דקודם התרת כלים נשנית אינה למימר כל הכלים כעין כוסות וקערות: הא

אפיקטויזין בשבת ורב ששת התם לאו אורחיה הכא אורחיה אמר רב ששת מנא אמינא לה דתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ ורב נחמן התם פקיד הכא לא פקיד: **מתני'** קנה של זיתים אם יש קשר בראשו מקבל טומאה ואם לאו אין מקבל טומאה [א]בין כך ובין כך ניטל בשבת: **גמ'** אמאי פשוטי כלי עץ הוא [ב]ופשוטי כלי עץ אינן מקבלין טומאה מ"ט [ג]דומיא דשק בעינן תנא משמיה דר' נחמיה [ד]בשעה שמהפך בזיתים הופכו ורואה בו: **מתני'** [ה]ר' יוסי אומר [ו]כל הכלים ניטלין [ז]חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה: **גמ'** אמר ר"נ האי [ח]אוכלא דקצרי כיתד של מחרישה דמיא אמר אביי [ט]חרבא דאושכפי וסכינא דאשכבתא וחצינא דנגרי כיתד של מחרישה דמי ת"ר [י]בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבילה וזוהמא ליסטרן של קדרה וסכין קטנה שעל גבי שלחן התירו והזרו והתירו וחזרו והתירו עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן מסר הגדול ויתד של מחרישה מאי התירו וחזרו

אפיקטויזין. להקיל. שותה משקים ומקיא ולא לרפואה אלא להריק את מעיו שיוכל לאכול ולשתות [מ]וכן [הרבה כדאמרי' בפרק חבית[נ]. ואע"ג דלא גזור בה משום שחיקת סממנין דהא לאו לרפואה היא אסור משום דמתקן גברא: **הכא אורחיה.** והרי הוא כמי שמאכילו ומשקהו: **ניטול בה אם הקוץ.** אלמא תקוני גברא במידי דלאו לרפואה דליכא משום שחיקת סממנין שרי: **פקיד.** הקוץ הזה אינו מחובר בו אלא מופקד ונתון שם והוצאה זו אינו תיקון: **הכא לא פקיד.** ודמי למלאכה שמסדרן ומכניסן למקום חבור: **מתני' קנה של זיתים.** לאחר מסיקתן לובר במעטן ושמנן מתאסף בתוכן ונוח ללאת ויש לו קנה להפכן בו ולבדוק אם כמרו כל צרכן ומגיעו לבית הבד: **אם יש קשר בראשו.** כעין פקק של קנה קולמוס: **מקבל טומאה.** דכלי הוא לפי שעב בראשו קלת: **ואם לאו.** לא דמי לכלי. ובגמ' מפרש לה: **גמ' ואמאי.** כי יש בו קשר בראשו הני נמי דקשר משוי ליה מגא מיהו פשוטי כלי עץ הוא שאפילו חלול הוא אין חללו עשוי לקבל כלום: **הופכו ורואה.** בחלל ראשו שמשתייר שם ע"י שהוא פקוק בקשר מן השמן הזב מן הזיתים ובודק בו אם הגיעו לעצור וזו היא לו קבלה בחלל שלו ואם לאו שאין קשר בראשו אין השמן נראית שם מפני שאינו פקוק וכולו חלל הלכך לאו לקבל הוא עשוי והוי פשוטי כלי עץ ובין כך ובין כך ניטל בשבת דהא כלי הוא להפוך בו זיתים: **מתני' מסר הגדול.** מגירה גדולה שעשויה לקלוץ קורות: **ויתד של מחרישה.** הוא כלי גדול העשוי כסכין שבו עושין חריץ של תלם המעינה קולטר"א בלע"ז. דהנך קפיד עלייהו ומייחד להם מקום דלא חזו למלאכה אחרת: **גמ' אולגא דקלרי.** כלי נחושת העשוי כגפה נקבים נקבים והוא של כובסים ונותנו על הבגדים ומזלף בו המים עליהן. וי"מ שמגמרין מוגמר מתחתיו והבגדים מונחין עליו ומתגמרין דרך הנקבים: **חרבא דאושכפי.** סכין של לעגין: **וסכינא דאשכבתא.** סכין של בית המקולין שהקנדין מקנדין בו בשר: **חצינא.** דולויר"א. כל הני קפדי עלייהו משום דמפגמי ומקלי להו בידים: **ג' כלים.** ותו לא ולקמן אמרינן דבימי נחמיה בן חכליה בבית שני גזרו על

אפיקטויזין (ישעיה מד): **זוהמא נפטרון.** כף גדולה שמסלקין בו זוהמא של קדרה: **וסכין קטן.** שחותכין בו לחם ובשר ואוכלין. דהני תדירין בתשמיש: **הסירו.** עוד כשראו שחזרו להזהר קלת באיסור שבת וחזרו והתירו ולקמיה מפרש מאי כולהו הנך התירו: **עד שאמרו.** עוד חזרו והתירו את הכל עד שאמרו הכל ניטלין חוץ מן המסר הגדול כו': **הסירו.** לטלטל. דבר שעיקר מלאכתו בחול להיתר לדבר המותר בשבת התירו לטלטל לצורך גופו אם הוצרך להשתמש בגוף הכלי אבל לא משום שהוצרך למקומו: **וחזרו והסירו.** את אלו לצורך מקומו: **וחזרו והסירו אף מי שמלאכתו לאיסור.** והוצרך לו בשבת לגופו למלאכת היתר ומיהו לא הותרו אלו לצורך מקומו: **כל הכלים.** הללו שאמרנו חוץ מן המסר הגדול דלא שרי לא לצורך גופו ולא לצורך מקומו. ואפיי דמתרץ הכי הדר ביה לגבי רבה דאמר לעיל [קכב:] קורנס של נפחים שינו דבר שמלאכתו לאיסור שרי לצורך גופו: **א"ל רבא מהדי.** לצורך התירו בפעם ראשונה: **מה לי גופו מה לי מקומו.** תרוייהו צורך מינהו: **מחמה נמי.** דאסירי משום דמוקצה מחמת חסרון כיס נינהו, ואפילו ר' שמעון מודה דתנן סתמא לדברי הכל כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. מקצוע של דבילה, כלי ברזל שחותכין בו דבילה. זומליסטרון, תרווד שמהפך בו הקדירה, כדתנן זומליסטרא שנוטל כפה טמאה מפני המזלג

מקלות דקין חלקין. מפולגות קליפתן (פסחים סד.).

מוסף רש"י

ר' יוסי אומר כל הכלים ניטלין. ואפילו מלאכתן לאיסור (לקמן קנז.). חוץ מן המסר הגדול. מגירה שהיא לאומנין לקרן בה עצים, ומוקצה מחמת חסרון כיס הוא, שלא יתמכרו חריצים שהוא עשוי כסמן מלא פגימות (לקמן קנז.). ויתד של מחרישה. המופר את הקרקע קולטר"א בלע"ז (שם). רשויין. ב"ש וב"ה שנחלקו בנוטלין את העלי לקנב עליו בשר ביו"ט, שאם קצב עליו בשר. שעשה לצורך שמחת יו"ט, שאסור לטלטלו. דהא דקאמר ב"ה משום שמחת יו"ט קאמר, אלמא משום דעלי מלאכתו לאיסור לבתיבת עריגים וטיסני וקליפת עצים לעבד בהן עורות אסור (לעיל קכג.). מקלות דקין חלקין. ממולקין, מפולגות קליפתן (פסחים סד.).

מוסף תוספות

א. ואין משמשין אלא דברים אחרים. תוס' הרא"ש. ב. (ש)[ר]איסור טלטול אינו אלא משום שבות. ריטב"א. ג. בענין הוצאות שבת, הפריזו בגזירתם לגזור טלטול אף במקדש. ריטב"א.

רב נסים גאון

בשעה שמהפך בו זיתים הופכו ורואה בו. בגמ' דבני מערבא גרסי דבי ר' ינאי אמרי קנה שהתקינו להפך בו זיתים כיצד הוא יודע, אם היה מלוכלך במשקה ידוע שנגמר מלאכת המעטן ואם לאו בידוע שלא נגמרה מלאכת המעטן. אמר לון ר' לא תני שמואל אלא להיות שולה בו את הזיתים. ומשום הכי אמרי דמקבל טומאה והואיל וככלי קיבול דמי. **אמר רב** נחמן **האי אוכלא דקצרי כיתד של מחרישה דמי.** אוכלא דקצרי הוא כלי שדומה לדלעת ומנוקב הוא כולו נקבין ובו מצלפין מים הכובסין על הבגדים. ומשכחת לה בפרק כל ישראל יש להם חלק [סנהדרין צב] אמרו מנקבין אותו ככברה, אמר אביי כאוכלא דקצרי.

רבינו חננאל

אפיקטויזין בשבת כו'. ורבותינו הגאונים אמרו פ' אחר, ואנן כתבנו מה שקיבלנו מרבותינו. **קנה של זיתים** וכו'. ואמרינן אמאי פשוטי כלי עץ הוא

א) [מולין כה.], ב) לעיל פג: מגיגה כו: מנחות לו: [בכורות לח.], ג) [במסנה שבמסיות ליתא ר' יוסי אומר וכן מוכח מסוגיא דלקמן קמ. ע"ש אבל בעירובין לה. איתא סבר לה כר' יוסי דאמר כל הכלים ניטלין וכו' וע"ע וכן בר"ף ורא"ש איתא ר' יוסי אומר כל הכלים וכו'], ד) לקמן קמ. עירובין לה., ה) [גי' הערוך בערך אבל אוכלא וע"ש פירושו בשני תופיסין], ו) [תוספ' פט"ו], ז) [לעיל קכג. לקמן קכד.], ח) ביצה יח. [תוספ' ביצה פ"ג], ט) [גר' תוס' ב"ק לד: ד"ה בימיו], י) מנחות לו., כ) ספחים סד., ל) [ל"ל ר' אלעזר אומר], מ) [רש"ל], נ) [לקמן קמז:], ס) [וע"ע תוס' מנחות לז. ד"ה לא סדוהו ותוספות עירובין דף קב: ד"ה והעליון], ע) שייך לדף קכד.,

תורה אור השלם

1 בִּימֵים הַהֵמָּה רְאִיתִי בִיהוּדָה דֹרְכִים גִּתוֹת בַּשַּׁבָּת וּמְבִיאִים הָעֲרֵמוֹת וְעֹמְסִים עַל הַחֲמֹרִים וְאַף יַיִן עֲנָבִים וּתְאֵנִים וְכָל מַשָּׂא וּמְבִיאִים יְרוּשָׁלִַם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וָאָעִיד בְּיוֹם מִכְרָם צָיִד: נחמיה יג טו

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא סידור וכו' לאין שבות. נ"ב ע"ל פרק המצנע דף לה בתוס' ד"ה שרא לאמא:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לא וכו' אשכחן במקדש. ע"ל דף קכו ע"א תוס' ד"ה והמוגמ:

לעזי רש"י

קולטר"א. קנקן של מחרשה (היתד הפולחת את הקרקע).
דולויר"א [דולדויר"א]. מעצד (מעין גרזן).

רבינו חננאל (המשך)

גחלים ומקטרם בגפרית הכלים ללבנם. **אמר אביי חרבא דאשכפתא, וסכינא דאשכבתא וחצינא דנגרי כיתד של מחרישה דמו** ואסור לטלטלם. חרבא דאושכפי, אזימל של שכף מדתרגמינן עשה לך חרבות צורים, איזמלון חריפין. סכינא דאשכבתא, סכין המיוחדת לשחיטה בלבד. חצינא דנגרי, הוא גרזן, והוא המעצד של חרש. כיון דקפדי אפגמיהו קבע ליה מקום ומסיע דעתו מלעשות בהן מלאכה אחרת, הללו וכיוצא בהן שהן מוקצה מחמת חסרון כיס, אסור לטלטלן בשבת. הרי מפורש בסוף פרק מי שהחשיך דכולהו הני היינו טעמא דאסירי משום דמוקצה מחמת חסרון כיס נינהו, ואפילו ר' שמעון מודה דתנן סתמא לדברי הכל כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן המסר הגדול ויתד של מחרישה. מקצוע של דבילה, כלי ברזל שחותכין בו דבילה. זומליסטרון, תרווד שמהפך בו הקדירה, כדתנן זומליסטרא שנוטל כפה טמאה מפני המזלג

וכו'. א"ר חנינא בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו דכתיב בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גיתות בשבת, כיון שראום כך שהקילו בשבת, אסרו להן כל הכלים ושרי להו דאינו רבנן בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת, מקצוע של דבילה וזומליסטרון של קדירה וסכין קטנה, כיון שנגדרו וחזרו לדקדק בשמירת שבת, היו מתירין להן והולכין עד שהתירו הכל חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה. וכך הוא מפורש בתלמוד א"י. **א"ר אלעזר קנים ומקלות דקולטרא** ומדוכה כולם קודם התרת כלים נשנו, ולפיכך נשנו באיסור. קנים, הם קנים של לחם הפנים והן שנויין במסכת מנחות שאסור בשבת סידורן ונטילתן מתוך לחם הפנים. מקלות, מפורש בפסחים בזמן שחל י"ד להיות בשבת, אסר ר' אלעזר לטלטל מקל ולהניחו על כתיפו

ידו

ואין מקבלין טומאה. ומפרקינן תנא משמיה דר' נחמיה בשעה שמהפך בו את הזיתים הופכן ורואה בו. ולא פי' מה(ו) הוא רואה בו, אבל פורש בתלמוד א"י, קנה שהתקינו להיות בודק בו הזיתים כיצד הוא יודע, אם מלוכלך במשקה שנגמרה מלאכת המעטן, ואם לאו בידוע שלא נגמרה מלאכת המעטן, א"ל ר' מנא לא תני שמואל אלא להיות שולה בו הזיתים, כלומר יש בו בית קיבול. **אמר רב נחמן האי אוכלא דקצרי,** כיתד של מחרישה דאמר, ואסור לטלטלה. פי' אוכלא, אבן גדולה שנותן הכובס עליה הזירויה שרוצה ללבנה והיא שרויה במים ומכה עליו במזורי, מכה ומהפך ומכה, ועוד שורה ומכה. ואחרי שישלים [נ"א: שמשלים] שוטחה ומייבשה, ועוד חוזר ושורה אותה פעם אחר פעם עד שתתלבן היטב. וי"א כלי חרש מנוקב שכופין אותו ע"ג

ידו על כתף חבירו. דלא מטלטלי מקלות: **גלוסטרא דתנן רבי יהושע אומר נגר שיש בראשו גלוסטרא.** שראשה עב ורחוי לדוך בו שוס ונועלין בו דלת: **שומטה מפתח זה ותולה בחבירו.** ואע"ג דגריך לגופו לתלותו בחבירו ונטועלה בו שומטו ע"י גרירה אבל טלטול גמור לא ואע"פ שמלאכתו להיתר לא שרי ליה לצורך גופו: **מדוכה הא דאמרן.** לעיל [קכג:] אע"ג דשייה רבא לעיל מחמה לצל ואבי שייה לצורך מקומו שינויי דמיקי ניהו אלא קודם התרת כלים נשנו: **קנים טעמא מאי.** מסדרין אותם במערכה: **משום איעפושי.** דלא סמכינן אינסא ומשום ההוא פורתא שהיסנה מתעכבת בלא קנים מלילי שבת לשבת והחדשה משבת למוצ"ש לא מיעפשי: **כדר"א.** מניח ידו על כתף חבירו: **שאינה מעורבת.** שהרבה בתים פתוחים לה ולא עירבו דכלים ששבתו בבתים אסור להוציאן לחצר וששבתו בחצר מותר לטלטלן בחצר שהחצר כולו רשות לעצמו הוא והבתים מיוחדים לכל איש ביתו: **תוך הפתח.** שנטל הנגר משם: **וקא מטלטל מגא דבית לחצר.** הלכך שומטה אין דטלטול מן הלד היא אבל טלטול גמור לא: **מדוכה רבי נחמיה היא.** דאמר[ב] בעירובין (דף לה.) אפילו טלית ואפי' תרווד אין ניטלין אלא לצורך תשמיש המיוחד: **מתני'** ה"ג במתניתין **כל הכלים ניטלין לצורך בו': גמ' מאי לצורך ומאי שלא לצורך אמר רבה בו'.** לצורך דשרי תנא קמא היינו דבר שמלאכתו להיתר ומטלטלו לצורך גופו: **שלא לצורך דבר שמלאכתו להיתר.** ומטלטלו שלא לצורך גופו אבל לריך למקומו: **ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו.** הוא דאיתתרא אם לריך לו למלאכת היתר אבל שלא לצורך גופו ואע"ג דלריך למקומו לא. ורבה לטעמיה דאמר לעיל (דף קכג:) גבי קורנס של נפחים נמי מותר לצורך גופו: **א"ל רבא בו' אלא אמר בו'.** ולרבא דמוקי אליבא דרבי נחמיה דלצורך גופו ולצורך מקומו מותר ע"כ האי לצורך גופו כגון שזה התשמיש מיוחד לו דתניא לקמן בפרק חבית (דף קמו.) רבי נחמיה אומר אפילו תרווד ואפילו טלית אין ניטלין אלא לצורך תשמישן ולורך מקומו נמי לרבא כצורך גופו ותשמישו דמי ולרבה לורך גופו הוא דשרי רבי נחמיה ודוקא לתשמיש המיוחד לו ובין לרבה ובין לרבא דוקא דבר שמלאכתו להיתר אבל דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו לא שרי רבי נחמיה דהאי לורך גופו לאו תשמיש המיוחד לו הוא דהא מיוחד למלאכת איסור: **לרבה אליבא דרבי נחמיה.** דאמר דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו לא: **הני קערות.** לאחר אכילה היכי מטלטלי להו לסלקן מלפניו: **ואם לאו אין מטלטלין אותם.** בשלמא לרבה כגון דאין לריך לגופה ג)[אלא למקומה] אלא לדיך אמאי: **וכן בדלת.** אוקימנא במסכת בילה[ד] וכן הדלת אין סומכין בבקעת. **וביו"ט קיימי: והא בקעת ביו"ט מלאכה להיתר היא.** דלהסקה חזי וקיימא וקאסר לטלטלה לצורך גופו למלאכה אחרת וכל שכן לצורך מקומה: ומשני **הכא** (ב) **טעמא כיון דבשבת.** אסור דהא בקעת בשבת מלאכתה לאיסור היא ביום טוב נמי אסור גזירה י"ט אטו שבת: **משילין פירות דרך ארובה ביום טוב.** בהדיא תנן אבל לא בשבת. פירות השטוחים על הגג ליבשן ולאה גשמים ממשמשים ובאין משילין לאדם דרך ארובת הגג דלא טריחא מילתא דנופלין מאליהן. אלמא דלא גזרינן. ופרכינן ומי לא גזרינן והתנן אין בין כו': **לא קשיא הא.** דתנן משילין דשרי טריחא ביו"ט משום איבוד ממון רבי יהושע היא שהתיר להעלות בהמה בהערמה מן הבור: **והא.** דתנן אין בין כו' ר"א היא: **דאפשר בהערמה.** דמיחזי כמאן דעביד לצורך יו"ט אבל גבי משילין דליכא הערמה לדמויי להתירא לא: אין

א) כלים פי"ח מ"ד [ושם ליתא להגר מיתות נגר שיש בראשו], ב) [נעיל לו. וש"נ], ג) [נ"ה ר"ף והרא"ש אביי], ד) [נעיל קכג. קכג:], ה) [שם: ובילה יח.], ו) ביצה נב.:, ז) ביצה לה: לז., ח) לקמן קלו: ביצה כח. לו: מגילה ז: [תוספתא דמגילה פ"א], ט) ביצה לז. [תוספתא ביצה פ"ג], י) [ביצה לז. ע"ש], כ) [לקמן קמו.], ל) [רש"ל], מ) [דף נב.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר דתם היינו טעמא כיון דבשבת: **(ב)** רש"י ד"ה ומשני הכא היינו טעמא:

גליון הש"ם

גמ' ומי גזרינן והתנן משילין. ע"ל דף כג ע"ב תוספות ד"ה גזירה:

רבינו חננאל

ועל כתף חבירו לתלות הפסח בו ולהפשיטו. וכן גלוסטרא, היא משנה בכלים פרק י"א שאסר ר' יהושע לטלטלה בשבת. תוספתא בכלים בתחילת בבא מציעא קלוסטרא ר' טרפון מטמא וחכמים מטהרין. ברוריה אמרה שומטה מפתח זו ותולה בחבירו בשבת, כשנאמרו דברים לפני ר' יהושע אמר יפה אמרה ברוריה. והוא בענין הזה בעירובין בסופו. **מדוכה** זו שאמרנו למעלה, אילו כולן כלים הן וקודם התרת כלים נשנו אסור לטלטלן בשבת, **ה)**אבל אחר התרת כלים מותרין הן. וחלק רבא על רבי אלעזר ואמר דלמא אחר התרת כלים נישנו ואסורין הן לעולם, ודבריו פשוטין הן. **[מתני'] כל הכלים ניטלין לצורך**, ניטלין לצורך ושלא לצורך כו'. פירש (רבא) [רבה] משנה זו, לצורך דבר שמלאכתו להיתר, כגון קערות וכוסות וכדומה להן שמותר לכתחילה לטלטלן לאכול ולשתות בהן, הללו מותרין לטלטלן בין לצורך גופו לאכול בהן, בין לצורך מקומו לפנותן כדי לישב במקומן. דבר שמלאכתו לאיסור, כגון קורנס של נפחים וכדומה לו, לצורך גופו לאכל בהן (מותר) [כגון] לפצוע בו אגוזין מותר, אבל לצורך מקומן אסור. ורבי נחמיה אמר אפילו דבר שמלאכתו להיתר, כגון קערות וכדומה להן, לצורך גופו לאכול בהן מותר, אבל אחר שיאכל בהן אסור לטלטלן [לצורך] מקומן. ועל זה הקשה ליה אביי לרבה, למר אליבא דר' נחמיה הני קערות, כלומר שאינו מטלטלן אלא לצורך אכילה בהן, אחר שיאכל אדם, היאך מטלטלן ומסלקן מן [נ"א: מעל] השולחן. והשיבו לו כבר נתקשה זה לרב ספרא חברין, ופירק מידי דהוה אגרף של רעי שמותר לטלטל לדברי הכל, דתניא בתוספתא גרף של רעי ושל מימי רגלים נוטלן ושופכן וכו'. ובזמן שאמר רבה דברים הללו השיבו (רבה) [רבא] לצורך מקומו

ידו על כתף חבירו ויד חבירו על כתיפו ותולה ומפשיט גלוסטרא דתנן[ו] אנגר שיש בראשו גלוסטרא ר' יהושע אומר שומטה מן פתח זה ותולה בחבירו בשבת ר' טרפון אומר הרי הוא ככל הכלים ומיטלטל בחצר מדוכה הא דאמרן אמר רבה ממאי דילמא לעולם אימא לך לאחר התרת כלים נשנו קנים טעמא מאי משום איעפושי בהאי פורתא לא מיעפש מקלות אפשר כר' אלעזר גלוסטרא כדרבי ינאי דאמר רבי ינאי בחצר שאינה מעורבת עסקינן רבי יהושע סבר תוך הפתח כלפנים דמי וקמטלטל מנא דבתים בחצר ור' טרפון סבר תוך הפתח כלחוץ דמי ומנא דחצר בחצר קא ממטלטל מדוכה ר' נחמיה היא: **מתני'** [ב]כל הכלים ניטלין לצורך ושלא לצורך [ג]ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך: **גמ'** מאי לצורך ומאי שלא לצורך אמר [ד]רבה לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו שלא לצורך דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא ואתא רבי נחמיה למימר ואפילו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו אין לצורך מקומו לא אמר ליה רבא לצורך מקומו שלא לצורך קרית ליה אלא אמר רבא [ה]לצורך דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו שלא לצורך ואפי' מחמה לצל [ו]ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא ואתא רבי נחמיה למימר ואפילו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא יתיב רב ספרא ורב אחא בר הונא ורב הונא בר חנינא ויתבי וקאמרי לרבה אליבא דרבי נחמיה הני קערות היכי מטלטלינן אמר להו רב ספרא מידי דהוה אגרף של רעי אמר ליה אביי לרבה למר אליבא דרבי נחמיה הני קערות היכי מטלטלינן להו אמר ליה רב ספרא חברין תרגמה מידי דהוה אגרף של רעי איתיביה אביי לרבא[ז] מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה הכא במאי עסקינן מחמה לצל איתיביה [ח]ושוין שאם קיצב עליו בשר שאסור לטלטלו הכא נמי מחמה לצל והא דתנן[ט] [י]אין סומכין את הקדירה בבקעת וכן בדלת והא בקעת דביום טוב דבר שמלאכתו להיתר הוא אלמא דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו אסור התם [כ] מאי טעמא כיון דבשבת דבר שמלאכתו לאיסור הוא גזירה יו"ט אטו שבת וכי תימא שבת גופיה תישתרי דהא דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו שרי [יא]הני מילי היכא דאיכא תורת כלי עליו היכא דליכא תורת כלי עליו לא [יב]ומי גזרינן והתנן[ט] [יג]משילין פירות דרך ארובה ביום טוב [יד]אבל לא בשבת ומי לא גזרינן והתנן[ט] [טו]אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד אמר רב יוסף לא קשיא הא ר' אליעזר הא רבי יהושע [טז]דתניא אותו ואת בנו שנפלו לבור ר' אליעזר אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ושוחטו והשני עושה לו פרנסה במקומו בשביל שלא ימות ר' יהושע אומר מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו ומערים ומעלה את השני רצה זה שוחט רצה זה שוחט [יז]ממאי דילמא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר התם אלא דאפשר לפרנסה אבל היכא דלא אפשר לפרנסה לא אי נמי עד כאן לא קאמר רבי יהושע התם דאפשר בהערמה אבל היכא דלא אפשר בהערמה לא אלא אמר רב פפא לא קשיא הא בית שמאי הא בית הלל דתנן בית שמאי אומרים אין

הא ר"א. ההיא דאין בין[א] אע"ג[ב] דבפ"ק דמגילה (דף ז:) דייקינן עלה הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין וקאמר מתני' דלא כרבי יהודה[ג] ור"א סבירא ליה כר"י ועדיפא מדרבי יהודה כדאמר בריש תולין (לקמן דף קלו:) איכא למימר דההוא תנא סבר לה כוותיה בחדא[ד] דגזרינן י"ט אטו שבת ופליג עליה במכשירין ועוד יש לומר דאין בין דפ"ק דמגילה מיירי במילי דאוריימתא ואין בין דהכא היינו דתנן במשילין (ביצה ד' לז:) דמיירי במילי דשבות ואינו מענין אחד תדע דהכי פריך עלה בפ' משילין כדפריך הכא בשמעתא ולא פריך בפ"ק דמגילה והא דדייק התם הא לענין מכשירין זה וזה שוין לא דייק בפרק משילין: הא

יח א מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיג סעיף א:

יט ב ג מיי' פכ"ה שם הלכה ג סמג שם טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ד:

כ ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

כא ה מיי' פ"ד מהלכות יו"ט הלכה יא טור ש"ע או"ח סימן תקב סעיף ג:

כב ו מיי' פכ"ה מה' שבת הלכה ו טוש"ע או"ח סימן שח סעיף ז:

כג ז מיי' פ"ה מהלכות יו"ט הלכה ה טור ש"ע או"ח סימן תקכא סעיף א:

כד ח טוש"ע או"ח סימן שלח סעיף ז:

כה ט מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה ז סמג לאוין עח טוש"ע או"ח סימן תלה סעיף א:

מוסף רש"י

אין סומכין את הקדרה בבקעת. קפסר לא נתנו עצים אלא לבסקה להסקה מוקצין הן אבל כל מעשים (ביצה לב:). **משילין פירות דרך ארובה.** מי שיש לו חטין ושעורין שטוחין על גגו להתייבש ואלה בשמיס ממשמשין ובאין, אתיכו לו לטרוח ולהשליך דרך ארובה שבגג וזן נופלין לאדם דליכא טרחא יתירה, ודוקא אחיבה דכל אחיבה מלמעלה למטה היא בתקנת הגג אבל תלון כגון גג שמוקף מחיצה ותלון בכותל ולריך להגביהו עד התלון ולהשליכו לא טרחינן (ביצה לח:). **אין בין יו"ט לשבת.** להיות מותר לכתחילה ביו"ט מה שאסור בשבת, אבל לענין עונשין יש הרבה, אזה בסקילה ובכרת וזה בלאו גרידא (מגילה ז:). **אותו ואת בנו שנפלו לבור.** ביו"ט, ואין שניהם לאויש לשחיטה ביום אחד (לעיל קיז: וכעי"ז ביצה לז:). **ואינו שוחטו.** שמוצא לו עלילה שמא מכהו שמן ממנו (לעיל קיז:). **דאפשר בהערמה.** דלא מוכחא מילתא דלהצלת ממונו מכוין, דסבורה אומר הרשאון שהעלה כמוס הוא והשני יפה הימנו (ביצה לז:). **אבל היכא דלא אפשר בהערמה.** דהכל יודעין שלא יעיסה ואינו עושה אלא להציל ומזלזלין באיסור יו"ט (שם).

מוסף תוספות

א. י"ט לשבת, כר' אליעזר. תוס' הרא"ש. **ב.** דר' אליעזר גופיה לית ליה ההיא משנה. תוס' הרא"ש. **ג.** דר' יהודה שרי אפי' מכשירי אוכל נפש דיו"ט היכא דאי [א]פשר לעשותן מעיו"ט. תוס' הרא"ש. **ד.** בההיא דאותו ואת בנו. תוס' הרא"ש.

עין משפט נר מצוה

ה) כדרי דכיון כמות שהם אין להם הכנה ונראה דל"ל אבל רבה אמר דלאחר התרת כלים וכו'.

שלא לצורך קרית ליה. אלא אמר [רבא] לצורך דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו, שלא לצורך אפילו מחמה לצל, ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא. ואתא ר' נחמיה למימר דאפילו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו אין, מחמה לצל לא. **מוחיב** אביי (לרבה) [לרבא] לדידך דאמרת דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך מקומו מטלטל, והרי מדוכה שאינה מטלטלת אלא לצורך גופה אם יש בה שום, אבל אין בה שום לצורך מקומה אסור לטלטלו. **ופירק** ליה הכא במאי עסקינן בשצריך לטלטלה, להסירה מן החמה שלא תיבקע ולהניחה בצל. וכן שאר השמועה כולה פשוטה היא. **והלכתא** כרבנן וכדמוקים לה (רבה) [רבא] דהכין סוגיא דשמעתא כולה.

קכד: כל הכלים פרק שבעה עשר שבת

אין מוציאין. הוצאה שלא לצורך דלא איתתרי לכתחילה ביו"ט טפי מבשבת אלא אוכל נפש. והך דמשלין ב"ה: **טלטול מי שמעת להו.** דמשוי יו"ט לשבת: **טלטול לאו לצורך הוצאה.** בתמיה. הלכך אי מזזלת בטלטול מזזלת בהוצאה: **להא דרבא.** דאמר לצורך מקומו כלצורך גופו: **מר.** פוסו"ר: **שלא יגנב.** דומיא דמחמה לגל ואסור בדבר שמלאכתו לאיסור: **שופא.** (ג) מצודה: **לאו למימרא כו'.** למה לי לפרושי בהדיא דליתיב עלה לאו משום למימרא דהאי דשרי לטלטולי משום לצורך גופו הוא: **שקילו שופא מקמיה דהנא.** דיתוב על מקומה קאמר ולצורך מקומה הוא דהוה: **מחמה לגל הוה.** במקום הרע לה היתה ואי לאו דפריש בהדיא ליתיב עלה מאן דחזי סבר דמחמה לגל שרי ולמקומה לא היה צריך דלימא שיבא במקומה: **בי סדיוסא.** כריס של לבד שקורין פילטר"ל: **בי שמשי.** בחמה: **אמר ליה שרי.** רבא לטעמיה דאמר [ע"ל] דבר שמלאכתו להיתר אף מחמה לגל מותר: **אין לי אחריני.** איני צריך לגופו: **דרבה סבירא לך.** דאמר מחמה לגל אסור. והלכה כרבא דאמר דבר שמלאכתו להיתר שרי לגמרי ודבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ומקומו מותר מחמה לגל ושלא יגנב אסור: **מכבדום.** איסקוב"ל שמכבדיס בהן את השולחן: **של מילתא.** (ג) בגדיס לכבד שולחן שמלאכתו להיתר: **של תמרה.** כעין שלנו לכבד את הבית דאסור משום אשווי גומות דמודה רבי שמעון (ה) בפסיק רישיה ולא ימות: **לצורך גופו.** למלאכת היתר: **אלא מחמה לגל בהא לימא רבי אלעזר אף של תמרה.** דבר שמלאכתו לאיסור ליכא מאן דשרי מחמה לגל: **וכן אמר רבי אלעזר.** של מילתא מותר של תמרה אסור מחמה לגל: **מתני' מעין מלאכה.** שוס מלאכה ואפי' אינה מעין הראשונה: **לצוך לאוכה מקפה.** עבה דומיא דעיסה מעורבת במים: **גמ' הואיל ומוכנין על גבי אציהן.** כשקדש היום: **מסיקין בכלים.** ביו"ט שהרי ראוין לטלטל ויטלטלם ויתנם לתוך האור: **ואין מסיקין בשברי כלים.** דהוו להו מוקצין ולא חזו לטלטול: **עלים בעלמא נינהו.** דהא מאתמול להסקה קיימי: **וקתני אין מסיקין.** ולא אמרינן מוכנין היו אגב אציהן אלא אמרינן נולד נינהו ואסירי: **מר סבר מוכן הוא.** כיון דראוי לשוס מלאכה. ומר סבר נולד הוה דמאתמול לאו להאי מלאכה הוה קאי הלכך מעין מלאכתו בעינן: **הא רבי יהודה.** מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דאית ליה מוקצה ונולד כלים לאו מוקצה נינהו שברים נולד נינהו: **והא.** דתני מסיקין בשמיהם: **רבי שמעון.** דלית ליה מוקצה ולית ליה נולד: **והא.** דתניא אף בכלים אין מסיקין: **רבי נחמיה היא.** דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו המיוחד לו והאי לאו מיוחד הוא לו דלאו להסקה קאי: **דאייסור.** שהשלים בעיינו ונתותר ומהשתא לא קיימי לבנין אלא לישב עליהם ותורת כלי עליהם: **שרגינהו.** אי סדרן זו על זו ודאי אקצינהו לצורך בנין אחר: **בחלר.** דשכיחי בה כלים שהחרם הזה לאוי להם לכיסוי ותורת כלי עליו: **אבל לא בכרמלית.** אפי' בתוך ד' אמות דלא שכיחי ביה מאני ולא חזי לכסויי: **אפילו בכרמלית.** הואיל ולאו רה"ר הוא שכיחי דלזלזי ויתבי התם וחזי לכסות בו רוק: **ורבא אמר אף בר"ה.** כיון דבחלר כלי הוא בעלמא נמי לא פקע שם כלי מיניה: **בריפקא.** שם רה"ר: **איתוסאי מסאניה טינא.** נתלכלך מנעלו בטיט: **כפר ליה.** מקנחו: **אמר רבא לא מסייה דלא גמירי.** מה לאסור מה מותר: **אלא מיגמר נמי מגמרי.** מלמדין שיבוש שבידם לאחרים: **לדידי.** לקינוח ואע"ג דלא שכיח הרי שם כלי עליו בחלר: **שנכתבתה.** החבית: (ג) **מגופה.** של חבית שנכתבתה החבית: **היא.** המגופה: **ושבריה.** של חבית ניטלין בשבת דחזו לכיסוי מנא: **לא יספוס.** (ה) יתקן להתיר בליטותיו ועוקליו בשבת דעביד כלי והוי מכה בפטיש: **ואם זרק.** מגופה זו לאשפה בטלה מתורת כלי: **זרקיה לגלימיה.** בשבת לאשפה ה"ל דאסור לטלטולי: מבעוד

הא רבי נחמיה. דסבירא ליה דאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו הרגיל בחול כדמפרש בפרק במה מדליקין (לעיל דף לו.). והאי נמי אין רגיל בחול לשרוף אותו: **ורבא אמר אפילו ברה"ר.** ובהני דנשברו בע"ש קאמר דאי בנשברו בשבת האמר בפרק נוטל (לקמן דף קמב:) דרבא אית ליה מוקצה וכל שכן גולד: אס

(ו) אין מוציאין את הקטן ואת הלולב ואת ספר תורה לרה"ר ובית הלל (א) מתירין אימר דשמעת להו לבית שמאי הוצאה טלטול מי שמעת להו (ב) וטלטול (ג) גופיה לאו משום הוצאה היא: ואף רב סבר לה להא דרבא דאמר רב (ב) מר שלא יגנב זהו טלטול שלא לצורך ואסור טעמא שלא יגנב אבל לצורך גופו ולצורך מקומו מותר איני והא רב כהנא איקלע לבי רב ואמר אייתו ליה שותא לכהנא ליתיב עליה לאו למימרא דדבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא הכי אמר להו שקולו שותא מקמי כהנא ואי בעית אימא התם מחמה לצל הוה רב מרי בר רחל הוה ליה ההיא בי סדיותא בשמשא אתא לקמיה דרבא אמר ליה מהו לטלטולינהו אמר ליה שרי אית לי אחרינא חזו לאורחין אית לי נמי לאורחים אמר ליה גלית אדעתיך (ד) דכרבה סבירא לך (ה) לכולי עלמא שרי לדידך אסיר אמר רבי אבא אמר רבי חייא בר אשי (ו) אמר רב מכבדות של מילתא מותר לטלטלן בשבת אבל של תמרה לא רבי אלעזר אומר אף של תמרה במאי עסקינן אילימא לצורך גופו ולצורך מקומו בהא לימא רב של תמרה לא והא רב כרבא סבירא ליה אלא מחמה לצל בהא לימא ר' אלעזר אף של תמרה [א] לעולם מחמה לצל אימא וכן אמר רבי אלעזר: **מתני'** (ז) כל הכלים הניטלין בשבת שבריהן ניטלין עמהן ובלבד שיהו עושין מעין מלאכה שברי עריבה לכסות בהן את פי החבית שברי זכוכית לכסות בהן את פי הפך רבי יהודה אומר בלבד שיהו עושין מעין מלאכתן שברי עריבה לצוק לתוכן מקפה ושל זכוכית לצוק לתוכן שמן: **גמ'** אמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת שנשברו מערב שבת דמר סבר מעין מלאכתן אין מעין מלאכה אחרת לא ומר סבר אפילו מעין מלאכה אחרת אבל נשברו בשבת דברי הכל מותרין הואיל ומוכנין על גבי אביהן מותר מותיב רב זוטראי (ח) מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דנשברו אימת אילימא דנשברו מערב יום טוב עצים בעלמא נינהו אלא לאו ביום טוב וקתני מסיקין בכלים ואין מסיקים בשברי כלים אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת שנשברו בשבת דמר סבר מוכן הוא ומר סבר נולד הוא אבל מערב שבת דברי הכל מותרין הואיל והוכנו למלאכה מבעוד יום תני הדא מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים ותניא אידך (ט) כשם שמסיקין בכלים כך מסיקין בשברי כלים ותניא אידך אין מסיקין לא בכלים ולא בשברי כלים הא רבי יהודה הא רבי שמעון הא רבי נחמיה (י) אמר רב נחמן (ה) הני ליבני דאישתיור מבניינא שרי לטלטולינהו דחזו למיזגא עלייהו שרגינהו ודאי אקצינהו אמר רב נחמן אמר שמואל (ו) חרס קטנה מותר לטלטל בחצר אבל בכרמלית לא ורב נחמן דידיה אמר אפילו בכרמלית אבל ברה"ר לא ורבא אמר (ז) אפילו ברה"ר ואזדא רבא לטעמיה דרבא הוה קאזיל בריתקא דמחוזא אתווסאי מסאניה טינא אתא שמעיה שקל חספא וקא מכפר ליה רמו ביה רבנן קלא אמר לא מיסתייא דלא גמירי מיגמר נמי מגמרי אילו בחצר הואי מי לא הוה חזיא לכסויי ביה מנא הכא נמי חזיא לדידי אמר רב יהודה אמר שמואל מגופת חבית שנכתתה (א) מותר לטלטל בשבת תניא נמי הכי (ב) מגופה שנכתתה היא ושבריה מותר לטלטלה בשבת ולא (ג) יספות ממנה שבר לכסות בה את הכלי ולסמוך בה כרעי המטה ואם זרקה באשפה אסור מתקיף לה רב פפא אלא מעתה זריק ליה לגלימיה ה"נ דאסור (ד) אלא אמר רב פפא אם

מסורת הש"ס

(ו) ביצה יב. לו., ב) [ביצה לו. ע"ש ובפרש"י שם], ג) ס"ל אמנו מלטול לאו לצורך הוצאה היא, ד) [גי' הרי"ף והרא"ש דלמצוה], ה) [ע"ז כח:], ו) מוקין יד:, ז) לעיל כח: כט. לקמן קמג. ביצה לב., ח) ביצה שם, ט) ביצה לא., י) [תוספ' פט"ו], כ) [ערוך בערך קפח פי' לא יתמוך. פי' אחר לא יתכוין], ל) [לעיל עה.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר שמואל מגופת חבית שנכתתה היא ושבריה מותר וכו' מגופת חבית שנכתתה: (ב) רש"י ד"ה שותא מלוחה. נ"ב וכן פי' בעל המאור על ההוא שותא דהוו מנגו עלה בי תרי דפ' הגזל ומאכיל דף קח מאכל הבא פי' כמו שריתא שריתא קורה כמו ההוא שריתא דבי ר' פדת דפ' המוצא תפילין דף קב ע"א: (ג) ד"ה של מילתא של בגדים הם"ד ואח"כ מ"ה מותר לכבד בהן השלחן: (ד) ד"ה שנכתתה החבית (מגופה וכו' החבית) תא"מ וב"נ ס"א אין זה: (ה) ד"ה לא יספוס לא יתקן להסיר:

לעזי רש"י

פושו"ר [פושוי"ר]. מכוש.
פילטר"א [פילטרי"ש]. לבד.
אישקוב"א [אישקובי"ש]. מטאטא.

רב נסים גאון

הא ר' יהודה והא ר' שמעון והא ר' נחמיה. דברי ר' יהודה ור"ש בפרק במה מדליקין (דף כט:) אמר רב יהודה אמר רב מסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים דברי ר' יהודה ור' שמעון מתיר. ודברי ר' נחמיה הן שנאמרו כן במשנה ר' נחמיה אומר אין ניטלין אלא לצורך, וכמו שתירץ רבא ואמר ואתא ר' נחמיה למימר אפילו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו ולצורך מקומו אין אבל מחמה לצל לא. ובתוספתא [פפ"ז] ר' נחמיה אומר אפילו שליחו ואפילו תרווד אין ניטלין אלא לצורך. בברייתא שנאמר בה אין מסיקין לא בכלים ולא בשברי כלים הן דברי ר' נחמיה. ובמס' יו"ט בפרק המביא כדי יין (דף לב) הזכירו עוד זה הדבר ואמרו תרי תנאי ואליבא דר' נחמיה. כלומר קצת התנאים סוברין כי ר' (יהודה) [נחמיה] שאני ליה בין שבות שבת לשבות יום טוב.

רבינו חננאל (המשך)

ר' יהודה הא ר"ש הא ר' נחמיה. הא דתני אין מסיקין בשברי כלים, ר' יהודה דמתניתין היא דחשיב שברי כלים בנולד. והא דתני מסיקין בזה ובזה, ר"ש היא דלית ליה מוקצה, ומיפרשא בגמרא דבמה מדליקין. והא דתני אין מסיקין לא בזה ולא בזה, ר' נחמיה היא דאמר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו. ומפרש במסכת יו"ט פרק המביא כדי יין. **והא** דאמר רב נחמן אמר שמואל לעניין ליבני דאישתיור מבניינא שרגינהו אקצינהו, אפילו לר' שמעון, דהני כגרוגרות וכצמוקים דמו דאית ליה מוקצה. **וזה** שאמר חרס קטנה מותר לטלטלה בחצר הואיל וראוי לכסות בו כלי שבחצר, אבל בכרמלית שאין בו כלי לא. ורב נחמן סבר כיון שהמוציא מרשות היחיד לכרמלית או המכניס אינו חייב, זימנין דעייל ליה לחצר וחזי ליה. ורבא סבר אפילו ברה"ר חזי לכפורי ביה טינא ושרי לטלטולי בטעמיה. **וזה** שאמר רב יהודה אמר שמואל מגופת חבית שנכתתה מותר לטלטלה. פי' מגופת, כסוי שסותם פי החבית מלשון יגיפו הדלתות. [ולא יספוס], פי' לא יחתוך הוא, כדתנן בפרק יש מודעין (לקמן דף קמב.) אמר רב יהודה

מסורת הש"ס

א) [ע' תוספות לקמן קכ: ד"ה כיון וכו'], ב) [סוכה טז.], ג) [תוס' פט"ו], ד) כלים פ"ה מ"ט, ה) [לקמן קכו:], ו) תוס' יו"ט פכ"ה דכלים מפנה ו העמיק לשון רש"י וכ"ם שאינו מחוסר נמילה וכל"ל, ז) [דף קכו:],

תורה אור השלם

1 וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר וְכִירַיִם יֻתָּץ טְמֵאִים הֵם וְטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם: ויקרא יא לה

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ר' יהודה וכו' והתנור ניסוק בתוכו מלמעלה לאור: (ב) ד"ה מתקף וכו' אלי תנור סמ"ד ומ"כ מ"ה בתנור גופיה:

רבינו חננאל

פי' קרומיות, שירי מחצלאות שבלו. וזה שאמר ר' זירא אמר רב שירי פרוזמיות אסור לטלטלן בשבת, פרוזמיות פירושו טליתות, כדאמרינן התם רב יהודה רמי תכלתא בפרוזמא דאנשי ביתיה, פי' תלא ציצית בטלית של אשתו, ופשוטה היא. ת"ר שברי תנור ישן, ס"א שירי תנור ישן, הרי הן ככל הכלים וניטלין בחצר דברי ר' מאיר, ר' יהודה אומר אין ניטלין. העיד ר' יוסי וכו'. ואמרינן במאי קא מיפלגי, בעושין מלאכה ואין עושין מעין מלאכתן. ור"מ לטעמיה דהוא ת"ק דמתניתין (וקיי"ל) [דקיי"ל] סתם משנה ר"מ דשרי אע"פ שאין עושין מעין מלאכתן. ור' יהודה לטעמיה דאסר ולא קא שרי אלא בעושין מעין מלאכתן. ואתקף עליה רבא ולא מצא פירוק. **ואוקים רבא פלוגתיהו דשברין דהאי תנור,** דכיון דתנינן בפרק המביא כדי יין ת"ר תנור וכירים חדשים הריהן ככל הכלים הניטלין בחצר אבל אין סכין אותן שמן וכו', הוצרכו להודיע כי תנור חדש הראוי לאפות בו ניטל בחצר ושבריו כיוצא בו. ומצאנו חלוקה בתנור חדש לענין טומאה והאומר, אינו מקבל טומאה סבר הרי הוא ככלי אדמה שאינן מקבלין טומאה, והאומר מקבל טומאה סבר הואיל ויתכן לאפות בו כלי גמור הוא ושבריו כיוצא בו, והואיל וככלים חשובין ניטלין. ופירשו חלוקתם לענין טומאה וה"ה לטלטול, דתנן נתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות, ונתן שם אבן, ר' יהודה אומר אם מסיק מלמטה והוא ניסוק מלמעלה טמא, ואם לאו טהור. וחכ"א הואיל והוסק מ"מ טמא. וכך פירושו, תנור שנתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות ונתן שם אבן בפי הבור או בפי הדות, סבר ר' יהודה אם מסיק מלמטה בבור או בדות וניסק מלמעלה, התנור הרי הוא ככנוי בקרקע ונגמרה מלאכתו ונעשה כלי לאפות בו ומקבל טומאה. ואם לאו, לא נגמרה מלאכתו וחשוב הוא כקדירה שלא (כפת) [נעשת לתת] לה פת או לתת לתוכה תבשיל, שאין דרך התנור לאפות בו והוא תלוי. וחכ"א כיון שנתן בפי הבור אבן וכיוון להסיקו על האבן הרי הוא יכול לאפות בו, והיא כלי לקבל טומאה. וחלוקתן בזה

מבעוד יום. גלי דעתיה מאתמול דלאו מגת הוא: **קרומיות של מחצלת.** שנפרדו מן מחצלת ישנה: **בר המדורי אסברא לי.** בר המדורי פירש לי טעמו של דבר: **לכסות בה עפרא.** העומד לכסות בו לואה. מ"ג שלא יעלה האבק: **שירי פרוזמיות.** טליתות כדאמר

אם זרקה מבעוד יום בשבת אסורה אמר בר המדורי אמר שמואל [א]קרומיות של מחצלת מותר לטלטלם בשבת מ"ט אמר רבא בר המדורי אסברא לי מחצלת גופא למאי חזיא לכסויי ביה עפרא הני נמי חזיין לכסויי בהו טינופת א"ר זירא אמר רב [ב]שירי פרוזמיות אסור לטלטלן בשבת [ג]אמר אביי [ד]במטלניות שאין בהן ג' על ג' דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים: ת"ר [ה][ו]שברי תנור ישן הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר דברי ר"מ ר' יהודה אומר אין ניטלין העיד ר' יוסי משום ר"א בן יעקב על שברי תנור ישן שניטלין בשבת ועל [ז]כיסויו שאינו צריך בית יד במאי קמיפלגי אמר אביי בעושין מעין מלאכה ואין עושין מעין מלאכתן קמיפלגי ואזדא ר' יהודה לטעמיה ור"מ לטעמיה מתקיף לה רבא אי הכי אדמיפלגי בשברי תנור ליפלגו בשברי כלים בעלמא אלא אמר רבא בשברי דהאי תנור קמיפלגי דתנן[ז] [ח]נתנו על פי הבור או על פי הדות ונתן שם אבן רבי יהודה אומר אם מסיק מלמטה והוא נסוק מלמעלה טמא ואם לאו טהור וחכמים אומרים הואיל והוסק מ"מ טמא ובמאי קמיפלגי בהאי קרא [ו]תנור וכירים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם רבי יהודה סבר מחוסר נתיצה טמא שאין מחוסר נתיצה טהור ורבנן סברי טמאים יהיו לכם מ"מ ורבנן נמי הכתיב יותץ ההוא לאידך גיסא דסלקא דעתך אמינא כיון דחבריה בארעא כגופא דארעא דמי קמ"ל ואידך נמי הכתיב טמאים יהיו לכם ההיא כדרב יהודה אמר שמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת בהיסק ראשון אבל בהיסק שני אפילו תלוי בצואר גמל אמר עולא והיסק ראשון לרבנן אפילו תלוי בצואר גמל מתקיף לה רב אשי אי הכי אדמיפלגי בשברי תנור ליפלגו בתנור גופה השתא תנור גופה לרבי יהודה לא הוי מנא שבריו מיבעיא אלא אמר רב אשי לעולם כדאמרן מעיקרא ובעושה מעשה טפקא ורבי מאיר לדבריו דרבי יהודה קאמר לדידי אפילו בעושין מעין מלאכה אלא לדידך אודי לי מיהא דכהאי גוונא מלאכתו הוא ורבי יהודה לא דמי התם הסקו מבפנים הכא הסקו מבחוץ התם מעומד הכא לאו מעומד: העיד ר' יוסי משום רבי אליעזר בן יעקב על שברי תנור ישן שניטלין בשבת ועל כיסויו שאינו צריך בית יד: אמר רבינא כמאן מטלטלינן האידנא כיסוי דתנורי דמתא מחסיא דאין להם בית אחיזה כמאן כר"א בן יעקב: **מתני'** [י]האבן שבקירויה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה ואם לאו אין ממלאין בה

אם זרקה מבעוד יום. השתא לא פריך אלא מעתה זרק לגלימא מבעוד יום דכיון דלא היה מוכן מבעו"י ליכא למווי לגלימי: **מחצלת** גופה למאי חזיא. לרווחא דמילתא מפרש הכי אע"ג דלא בעי מעין מלאכה לאשונה כדאמר רב נחמן לעיל חרס קטנה מותר לטלטלה בחצר משום דחזיא לכסויי בה מגת:

הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר. לאו דוקא בחצר לרב נחמן ולרבא דאמרו בכרמלית ובה"ר[א]: **בשעושין** מעין מלאכה ואין עושין מעין מלאכתן. והא דנקט תנור ישן דשברי תנור חדש אין ראוין לכלום: **בשברי** דהאי תנור קמיפלגי. לפי תירוץ זה תימה הא דנקט תנור ישן דבהיסק ראשון פליגי: **כמאן** כר' אליעזר בן יעקב. ה"ה דה"מ למימר כרבי יוסי[ב] דשרי לקמן[ג] לטלטל כיסוי כלים אלא להסם בית אחיזה[ד] בכלי דחבריהו בארעא[ד] אלא[ה] משום דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי: ולזדו

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה ה טור וש"ע או"ח סימן שח סעיף יב:
לג ב מיי' שם סעיף יג: סעיף יג.
לד ג מיי' שם הל' יד:
לה ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה יג טור וש"ע או"ח סימן שח סעיף יב:
לו ה מיי' פט"ו מהלכות כלים הלכה מ:
לז ו מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה יח טוש"ע או"ח סימן שט סעיף ב:

לעזי רש"י

טובל"ש [טיולי"ש]. רעפים.

מוסף תוספות

א. [אלא] משום דאורחייהו דכלים להיות מצויים בחצר. תוס' הרא"ש. ב. דמתני'. תוס' הרא"ש. ג. ומפ' בגמ'. תוס' הרא"ש. ד. כגון תנור. תוס' הרא"ש. ה. ניחא לי' כראב"י אע"ג דליתיה במתני'. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

דתנן נתנו על פי הבור או על פי הדות וכו'. זו המשנה במס' כלים בפרק ה' תנור שנתן בו עפר עד חציו מעפר ולמטה מטמא במגע, מעפר ולמעלה מטמא באוויר. נתנו על פי הבור או על הדות וכו'. ועיקר זה הוא מה שנאמר בתורת כהנים, [אין] מה כלי חרש בשמו אף תנור בשמו, תנור שלא הוסק [תנור] שמו. ת"ל אך, מאימתי מקבל טומאה משיסיקנו כדי לאפות בו סופגניין. יותץ טמאים הם, את שיש לו נתיצה יש לו טומאה ואת שאין לו נתיצה אין לו טומאה.

רבינו חננאל (המשך)

הפסוק תנור וכירים יותץ, ר' יהודה סבר מדאמר קרא יותץ מכלל שצריך להיות בנוי ואם [לאו] אינו כלי, ורבנן סברי טמאים מ"מ ואפילו אינו בנוי. **תוספתא,** ומודה ר' יהודה בתנור שנתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות ונתן שם אבן ומירחו בטיט מן הצדדים שהוא טמא, וחכ"א בין כך ובין כך טמא. ועל זה הדרך סוגיא דהא שמעתא. **ואתקיף** לה רב אשי לרבא על זה שאמר, ולא מצא פירוק. והעמיד רב אשי דברי אביי וחיזק דבריו ולא כטעמו, אלא העמיד חלוקתם בשברי תנור שאופין עליהם מעשה טפקא, ופירושו שנותנין זה השבר ע"ג אבנים ומסיקין אש מלמטה ומרתיחין אותן השברין ומדביקין הפת למעלה. **קיי"ל כר' אליעזר ור"מ,** דהא רבינא פירש דמטלטלינן כיסוי דתנורי כר' אליעזר. **מתני' האבן שבקרויה** כו'. פי' מביאין קרא ובישה ומוציאין בני מעיה ועושה אותה חללה, ועושין אותה כגון [נ"א: כמין] זרנוקא לדלות בה מים מן הבור, והיא קלה ואינה שוקעת במים, אלא היא צפה על פני המים ואין יכולין למלאות בה מים, וכשרוצין להסכידה נותנין בתוכה אבן מהודקת [בדפנותיה] שלא תהיה מתנדנדת וממלאין בה מים מן הבורות, וזהו פי' האבן שבקרויה.

מגבעוד יום. גלי דעתיה מאתמול דלאו מגת הוא: **קרומיות של מחצלת.** שנפרדו מן מחצלת ישנה: **בר המדורי אסברא לי.** בר המדורי פירש לי טעמו של דבר: **לכסות בה עפרא.** העומד לכסות בו לואה. מ"ג שלא יעלה האבק: **שירי פרוזמיות.** טליתות כדאמר

אם זרקה מבעוד יום בשבת אסורה אמר בר המדורי אמר שמואל [א]קרומיות של מחצלת מותר לטלטלם בשבת מ"ט אמר רבא בר המדורי אסברא לי מחצלת גופא למאי חזיא לכסויי ביה עפרא הני נמי חזיין לכסויי בהו טינופת א"ר זירא אמר רב [ב]שירי פרוזמיות אסור לטלטלן בשבת [ג]אמר אביי [ד]במטלניות שאין בהן ג' על ג' דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים: ת"ר [ה][ו]שברי תנור ישן הרי הן ככל הכלים הניטלין בחצר דברי ר"מ ר' יהודה אומר אין ניטלין העיד ר' יוסי משום ר"א בן יעקב על שברי תנור ישן שניטלין בשבת ועל [ז]כיסויו שאינו צריך בית יד במאי קמיפלגי אמר אביי בעושין מעין מלאכה ואין עושין מעין מלאכתן קמיפלגי ואזדא ר' יהודה לטעמיה ור"מ לטעמיה מתקיף לה רבא אי הכי אדמיפלגי בשברי תנור ליפלגו בשברי כלים בעלמא אלא אמר רבא בשברי דהאי תנור קמיפלגי דתנן[ז] [ח]נתנו על פי הבור או על פי הדות ונתן שם אבן רבי יהודה אומר אם מסיק מלמטה והוא נסוק מלמעלה טמא ואם לאו טהור וחכמים אומרים הואיל והוסק מ"מ טמא ובמאי קמיפלגי בהאי קרא [ו]תנור וכירים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם רבי יהודה סבר מחוסר נתיצה טמא שאין מחוסר נתיצה טהור ורבנן סברי טמאים יהיו לכם מ"מ ורבנן נמי הכתיב יותץ ההוא לאידך גיסא דסלקא דעתך אמינא כיון דחבריה בארעא כגופא דארעא דמי קמ"ל ואידך נמי הכתיב טמאים יהיו לכם ההיא כדרב יהודה אמר שמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל מחלוקת בהיסק ראשון אבל בהיסק שני אפילו תלוי בצואר גמל אמר עולא והיסק ראשון לרבנן אפילו תלוי בצואר גמל מתקיף לה רב אשי אי הכי אדמיפלגי בשברי תנור ליפלגו בתנור גופה השתא תנור גופה לרבי יהודה לא הוי מנא שבריו מיבעיא אלא אמר רב אשי לעולם כדאמרן מעיקרא ובעושה מעשה טפקא ורבי מאיר לדבריו דרבי יהודה קאמר לדידי אפילו בעושין מעין מלאכה אלא לדידך אודי לי מיהא דכהאי גוונא מלאכתו הוא ורבי יהודה לא דמי התם הסקו מבפנים הכא הסקו מבחוץ התם מעומד הכא לאו מעומד: העיד ר' יוסי משום רבי אליעזר בן יעקב על שברי תנור ישן שניטלין בשבת ועל כיסויו שאינו צריך בית יד: אמר רבינא כמאן מטלטלינן האידנא כיסוי דתנורי דמתא מחסיא דאין להם בית אחיזה כמאן כר"א בן יעקב: **מתני'** [י]האבן שבקרויה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה ואם לאו אין ממלאין בה

זמורה

טמאים הם וטמאים יהיו לכם. דכפל ביה קרא רבויא הוא שאע"פ שאינו מתוקן כל צרכו: **הכוא נאידך גיסא.** הלי יותץ לאו לגמורי קולא אתא ולמימר דלי ליכא לקיומי ביה נתיצה כגון זה שאינו בנוי ומחובר וממילא הוא נתוץ דליהוי טהור דהדר תנא ביה קרא וטמאים יהיו לכם לרבויי אלא לגמורי חומרא אתא דלא תימא כל התנורים העשוים כהלכתן ומחוברים לארץ הרי הן כשאר בתים וכקרקע דמי הואיל וחברן ולא לקבל טומאה קמ"ל יותץ דאע"ג דשייכא ביה לשון נתיצה כלומר דמחובר הוא טמא וכ"ש [ו] דמחוסר נתיצה: **בהיסק ראשון.** אלא הוסק מעולה והיסק ראשון שנחלקו בו דהכוא משוי ליה כלי כדתנן במס' כלים (פ"ה מ"א) איזהו גמר מלאכתו משיסיקנו לאפות בו סופגניין בהיא פליג ר' יהודה ואמר דאינו ראוי לעשות כלי: **אבל בהיסק שני.** שמתחלה נעשה כשאר תנורים מחובר לארץ או לאבן עב והוסק שם ונעשה כלי וסוף נטלו משם ונתנו על פי הבור וכאן נטמא מודה ר' יהודה דאיתרבאי מוטמאים יהיו לכם: **ואפילו תלוי בצואר גמל.** אע"כ חלקו כדין טהרת תנור שצריך לשבור אף את חרסו ואינו נטהר בנטילתו אלא ממקומו: **אמר עולא היסק ראשון לרבנן.** דאמרי מריבוי דקרא ואע"ג דאין הבל שלו מתקיים יפה מקבל טומאה לא תימא נתנו ע"פ הבור דוקא אלא אפילו תלאו בצואר גמל והוסק אם היסק ראשון נמי: **מתקיף לה רב אשי.** אדרבא דאוקי דאוקמתא דטלטול שברי תנור ישן לעניל בשברים דכי האי תנור (ג) דהוא גופיה לר' יהודה לאו מגת הוא: **כדאמרן מעיקרא.** בעושין מעין מלאכה ולא מעין מלאכתן ושברי תנור מעליא קאמר. ודקשיא לך אמאי נקט תנור ליפלוג בשברי כלי בהאי איכטריכא ליה ובעושין קצת מעין מלאכת אפייה כגון מעשה טפקא דעפיס שקורין טובל"ש שמסיקין אותם ואופין בהן כך שברים אלו רחבים ומיהו אין להן תוך להסיקם מבפנים אלא מבחוץ כרעפים. ולאו משום דבעי רבי מאיר מעין מלאכתן אלא משום דרבי יהודה נקט לה: **ור"מ לדבריו דר' יהודה.** נקט תנור וקאמר לדידי אפילו עושין מעין מלאכה כדאמר במתניתין: **מעומד.** בתנור אופין מעומד שהפת דבוקה בדופני התנור ועומדת ואינה מוטלת בשכיבה ע"ג שוליו כרעפים שהן שוכבות על רחבן: **כיסוי דתנורי דמתא מחסיא.** כיסוי תנור של אותו מקום לא היה להן בית אחיזה. תנור מפני שפיו למעלה יש לו כסוי אלא לאחר שהדביק בו הפת מכסהו: **מתני' האבן שבקרויה.** דלעת יבישה חלולה וממלאין בה מים ומתוך שהיא קלה אינה שוקעת אלא צפה ונותנין בה אבן להכבידה: **אם ממלאין בה ואינה נופלת.** שקשורה יפה לפי הקירויה שויא כלי: **ואם לאו.** הרי היא כשאר אבנים ואין מטלטל את הקירויה דשויא בשים לאבן שנשתמה:

זמורה

להכבידה נותנין בתוכה אבן מהודקת [בדפנותיה] שלא תהיה מתנדנדת וממלאין בה מים מן הבורות, וזהו פי' האבן שבקרויה.

קכה: כל הכלים פרק שבעה עשר שבת

ואזדו לטעמייהו. תימה היכי הוה רבי אסי לטעמיה אדרבה פליגי דהכא קאמר ר' אסי נעשה כיסוי לחבית בהנאה גרידא בלא שום מעשה וגבי נדבך אמר ר' אסי גאון דשפשוף אמר להן דהיינו מעשה שהצריכן רבי[א] ועוד קשה גבי נדבך קאמר דסגי בשפשוף ולקמן גבי כיסוי כלים א"ר אסי א"ר יוחנן והוא שיש בהם תורת כלי ויש לומר דכיסוי חבית סגי לה בהנאה שדרכו לעשותו כל דהו בלא צער תיקון ומעשה גמור כשאר כיסוי כלים ונדבך של אבן מסותת ומרובע לבנין סגי להו בשפשוף שאין צריך עוד תיקון ומ"מ הוי ר' אסי לטעמיה דכי היכי דמיקל רבי אסי גבי נדבך ה"נ הכא והא דקאמר ר' אסי בפרק במה טומנין (לעיל דף נ.) חריות של דקל ישב אע"פ שלא קשר התם רב אשי[ו] גרסינן אי נמי לאוויין הם ליישבה טפי מאבנים:

הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה. פי' בקונ' דלא אסיר אהל אלא למעלה בגג אבל בדפנות לא כדמוכח בעובדא דשמואל בכל גגות (עירובין דף לד.) דאיתמר חצר כותל שנפרצה רב אמר אין מטלטלין אלא בד' אמות ושמואל אמר זה מטלטל עד עיקר המחיצה וזה מטלטל עד עיקר המחיצה והא דרב לאו בפירוש איתמר אלא מכללא דשמואל הוה יתיב בההוא חצר נפל גודא דביני ביני אמר להו שמואל שקולו גלימא גגודי ליה אהדדיהו רב לאפיה כו' ושמואל למה ליה למיעבד הכי האמר זה מטלטל עד עיקר המחיצה כו' שמואל לגיעותא בעלמא הוא דעבד[ב] אלמא משמע דאהל בדפנות שרי למיעבד הכי ורב שהיה מקפיד לאו משום עשיית אהל דשרי כדפרישית אלא הוה קפיד אמאי דהוו מטלטלין גלימא ד' אמות בחצר וקשה דע"כ שייך איסור אהל אפילו בדפנות כדאיתא בעירובין בפרק מי שהוציאוהו (דף מד. ושם) גבי עשיית דופן סוכה דפריך התם והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחילה ומשני הא בדופן שלישית והא בדופן רביעית[ג] אלא נראה לר"ת דשפיר שייך בדפנות אהל היכא דמחיצה מועלת להיתר[ד] ולהכי בדופן שלישית דהוי מחיצה ומכסר ליה לסוכה חשיב עשיית אהל בתחלה אבל דופן רביעית אינה אלא תוספת בעלמא הואיל וכבר הסוכה היתה כשרה ועיקר פלוגתין דר"א ורבנן איתא בהאהל כבעשיית דופן דפקק החלון משמע בחלון שבכותל דאי בגג מיירי הוה ליה למימר ארובה כמו שגינו משילין פירות דרך ארובה (בילה דף לה:) ומיהו בהאהל שבגג נמי פליגי כדמוכח לקמן בפרק תולין (דף קלז:) דמייתי הך גבי תליית משמרת שהיא כעין גג וכן משמע בפרק בתרא דעירובין (דף קג.) דאמר הנהו דיכרי דהוו בי רב הונא ביממא בעו טולא ובליליא בעו אוירא לקמיה דרב אמר ליה כרוך בודיא ושייר בה טפח דלמחר הוא מוסיף על אהל עראי ומותר ומשמע דהיינו נמי תוספת אהל עראי דפליגי רבי אליעזר ורבנן ועובדא דשמואל דכל הלכך במחשבה סגי: **שאין עושין אהל עראי.** לפרוס מחצלת על ד' מחילות או על ד' קונדסים להיות לו לאהל מן החמה. ודוקא גג אבל מחיצה לאו אהל הוא ושרי לפרוסה לגיעותא כדאמרי' בעירובין (ד' לד.) בעובדא דשמואל. ופקק החלון דתמרי' [ט] משום דבנין קבוע הוא ומיחזי כמוסיף על הבנין: **להוסיף.** כגון שהיה מחצלת פרוסה עליהן וכרוכה ונשאר בה אויר ולמחר פושטה דומיא דפקק דמוסיף בעלמא הוא: בין

זמורה. של גפן: **שהיא קשורה בטפיח.** פך שטוחבין בו מן הבור או מן המעין: **ממלאין בה.** דשויא כלי להך זמורה. **והלו.** שאינו נגרר באויר שהבאל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ: **אין פוקקין בו.** דמיחזי כמוסיף על הבנין: **בין כך ובין כך.** בגמרא מפרש לה: **גמ' תנן התם.** לקמן בהאי מסכתא: **האבן שעל פי החבית.** והוצרך ליטול מן היין שבתוכה: **מטה.** החבית על צדה והיא נופלת: מטה חבית על צדה אם צריך ליטול מן היין והאבן נופלת ולא יטלנה בידים (לקמן קמב:). **אלא בשוכה.** שסכה האבן עליה בין הסמתות ולא מצטנע, **אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור.** ואסור להטותה שלא תחבית מוקצה (שם). מותבינן אשמעתין. יש לי להשיב על דברי (קדושין נ:) אשמועת עצמנו (גיטין לח:) דלדידיה נופיה קא מוחיב (מנחות מט.). **חריות של דקל.** ענפים קשים כעין מסוקוקו שדלותות של תלנין ונפלו עליו שלהן קרי להן חריות (לעיל נ:). **שגדרן.** כל לקיעת תמרים קרי גדירה (שם). צריך לקשור. לקשרם יחד מבעוד יום להוציא שלשיבה עומדים ואם לא קשרם יחד אסור לטלטלן למחר, דלא הוי יחוד במחשבה (שם). **הכל מודים.** ר"ש ומתלוקתו שמתלקו בתוספת אהל אדעי גבי פקק חלון, דאיתא למ"ד פוקקין בו ואע"ג דמוסיף על אהל אדעי הוא, מודים שאין עושים את כל האהל לכתחילה (ערובין פז:). **אלא להוסיף.** כגון פקק זה שאינו אלא תוספת אדעי על האהל (לקמן קלז:) דאפילו רבנן לא אמרו אלא להוסיף. כגון פקק חלון דתוספת בעלמא הוא (ערובין מד.).

מוסף רש"י

פקק החלון. כגון ארובת הגג (לקמן קלז:). **בזמן שהוא קשור ותלוי.** שם כל שעה (סוכה כז:). **פוקקין בו.** כיון דממתוקן ועומד לכך אין זה לא בונה ולא מוסיף, **ואם לאו אין פוקקין בו.** דמוסיף הוא על קתימת אהל (שם) דדמי לבונה שמוסיף על קתימת הבית ואע"פ שאדעי הוא שהרי יחזור ויפתחנו (ערובין מד.). **מטה על צדה והיא נופלת.** מטה חבית על צדה אם צריך ליטול מן היין והאבן נופלת ולא יטלנה בידים (לקמן קמב:). **אלא בשוכה.** שסכה האבן עליה בין הסמתות ולא מצטנע, **אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור.** ואסור להטותה שלא תחבית מוקצה (שם). מותבינן אשמעתין. יש לי להשיב על דברי (קדושין נ:) אשמועת עצמנו (גיטין לח:) דלדידיה נופיה קא מוחיב (מנחות מט.). **חריות של דקל.** ענפים קשים כעין מסוקוקו שדלותות של תלנין ונפלו עליו שלהן קרי להן חריות (לעיל נ:). **שגדרן.** כל לקיעת תמרים קרי גדירה (שם). צריך לקשור. לקשרם יחד מבעוד יום להוציא שלשיבה עומדים ואם לא קשרם יחד אסור לטלטלן למחר, דלא הוי יחוד במחשבה (שם). **הכל מודים.** ר"ש ומתלוקתו שמתלקו בתוספת אהל אדעי גבי פקק חלון, דאיתא למ"ד פוקקין בו ואע"ג דמוסיף על אהל אדעי הוא, מודים שאין עושים את כל האהל לכתחילה (ערובין פז:). **אלא להוסיף.** כגון פקק זה שאינו אלא תוספת אדעי על האהל (לקמן קלז:) דאפילו רבנן לא אמרו אלא להוסיף. כגון פקק חלון דתוספת בעלמא הוא (ערובין מד.).

רבינו חננאל (המשך)

משתמש במחובר. ופרקינן למטה משלשה, כדתנן היו שרשין נבוהין מן הארץ שלשה טפחים לא ישב עליהן. אם גבוהין ג' טפחים הוא דאסירו הא בפחות [מג'] מותר לישב עליהן, מיהא שמעינן דפחות מג' במחובר לקרקע כקרקע דמי ומותר להשתמש בו. ריש אומרים כי המים הם קרובים בפחות משלשה ולא אתי למחתך. רב אשי אמר אפילו תימא בתלושה, גזירה שמא יקטום. **מתניתין** פקק החלון, כגון מסך העשוי לסתום החלון בין אם הוא מבגד בין מזוהלתו, בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו, ואם לאו אין פוקקין בו. גמ' אמר (רבא) [רבה] בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודין שאין עושין אהל עראי בתחילה ביו"ט ואין צ"ל בשבת, לא נחלקו אלא להוסיף. פי' שאם היה בו פקק פוקק במקצת החלון, ר' אליעזר אוסר למושכן כנגד כל החלון וחכמים מתירים, וזהו להוסיף. כיוצא בו בסוף המרצא תפילין הנהו דכרי דהוו לרב הונא דביממא בעו טולא ובליליא בעו אוירא, ואמר ליה רב כרוך בודיא עלייהו ושייר בה טפח ולמחר פרסיה עליהן, מוסיף על אהל(י) עראי הוא ושפיר דמי. **וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו.** ומיבעיא לן מאי בין כך ובין כך, אמר רבה בר בהנא

זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת [פ]פקק החלון ר"א אומר בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו: **גמ'** [ב]תנן התם אבן שעל פי החבית מטה על צידה והיא נופלת אמר רבה א"ר אמי א"ר יוחנן [ג]אלא שנו אלא בשוכה אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור ורב יוסף א"ר אסי א"ר יוחנן לא שנו אלא בשוכה אבל במניח נעשה כיסוי להחבית אמר רבה [ד]מותבינן אשמעתין האבן שבקירויה אם ממלאין בה ואינה נופלת ממלאין בה ולא היא התם כיון דהדקה שויא דופן אמר רב יוסף ומותבינן אשמעתין אם לאו אין ממלאין בה ולא היא התם כיון דלא הדקה בטולי בטלה במאי קמיפלגי מר סבר בעינן מעשה ומר סבר לא בעינן מעשה ואזדו לטעמייהו דכי אתא רב דימי א"ר חנינא ואמרי לה א"ר זירא א"ר חנינא פעם אחת הלך רבי למקום אחד ומצא נדבך של אבנים ואמר לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר ולא הצריכן רבי למעשה ור' יוחנן אמר הצריכן רבי למעשה מאי אמר להו [ה]רבי אמי אמר צאו ולמדום אמר להו רבי אסי אמר צאו ושפשפום אמר להו איתמר ר' יוסי בן שאול אמר סואר של קורות הוה ור' יוחנן בן שאול אמר גשוש של ספינה הוה מ"ד גשוש כ"ש סואר ומ"ד סואר אבל גשוש קפיד עליה: זמורה שהיא קשורה כו': [ו]קשורה אין לא קשורה לא לימא מתניתין דלא כרשב"ג דתניא [ז]חריות של דקל שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה צריך לקשור רבן שמעון בן גמליאל אומר אין צריך לקשור אמר רב ששת אפי' תימא רשב"ג הכא במאי עסקינן במחוברת באביה אי הכי קא משתמש במחובר לקרקע למטה מג' רב אשי אמר [ח]אפי' תימא בתלושה גזירה שמא יקטום: פקק החלון כו': [ט]אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן [י]הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביו"ט וא"צ לומר בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר"א אומר אין מוסיפין ביו"ט וא"צ לומר בשבת [יא]וחכ"א מוסיפין בשבת וא"צ לומר ביו"ט: וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו: מאי בין כך ובין כך אמר ר' אבא אמר רב כהנא בין

מזלג שראוי לתלות בה טפיח ולמלאות וחישב עליה: **שגדרן לעצים.** שחתכן להיסק: מע"ש: **צריך לקשור.** מע"ש: **באביה.** בגפן: **והא קא משמשמ במחובר.** ואפילו קשורה מבעוד יום ליתסר: **למטה מג'.** סמוך לקרקע וכגון לשאוב מן המעין שאינו עמוק. ומותר להשתמש בתלוין למטה מג' כדאמרי' בפרק בתרא דעירובין (דף לט:) היו שרשיו גבוהין מן הארץ ג' לא ישב עליהם: **גזירה שמא יקטום.** שמא למחר תהיה לו ארוכה ויקטמנה ממנו שהיא רכה ונוחה לקטום ונמצא עושה כלי וחייב משום מכה בפטיש אבל בחריות לישיבה ליכא למיגזר הכי דכל

בחריות שגדרן לעצים ונמלך עליהן לישיבה אין צריך לקשר. ופירוק רב ששת זמורה זו מחוברת באביה, כלומר מחוברת בקרקע, ואם לא קשרה מאתמול לא ביטלה, ואינה דומה לחריות של דקל שהן גרודין. **ואקשינן** אי הכי היכי

לח א מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה יז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שח סעיף כב וסימן שט סעיף ד:

לט ב מיי' שם הל' כא סמג שם טור ש"ע או"ח סימן שח סעיף כא:

מ ג מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ז:

מא ד ה מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה כז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שטו סעיף ה:

מב ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

מוסף תוספות

א. [ו]הו"ל למימר בנדבך של אבנים דבישיבה לחודה יהיו מוכנים בלא שום מעשה. תוס' הרא"ש. ב. משמע שאם היה שמואל אוסר לטלטל כרב לא הוה קשה מידי דהיכי שרי למיעבד הכי. תוס' עירובין מד. ד"ה פקק. ג. פי' דבדופן ג' אסור ובדופן ד' מותר משום דסוכה של מצוה היא דסגי לה בג' מחיצות, דאלמא אף בדופן שייך אהל ארעי. ריטב"ם. ד. טלטול או להכשיר הסוכה. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

אי הכי קא משתמש במחובר למטה מג'. מכלל כי מה שיהיה מדבר המחובר לקרקע קרוב מהארץ פחות מג' טפחים מותר להשתמש בו ואין איסור משום שבות [רק] מה שהוא גבוה מן הארץ ג' טפחים. ותמצא עיקר זה במשנה במס' עירובין בפרק המוצא תפילין [דף צט] אילן שהוא מיסך על הארץ אם אין נופו גבוה מן הארץ ג' טפחים לא ישב עליהן. ודבר זה אין בו חלוקה, אבל חלקו רבא ורב ששת בשרשי אילן הבאים מלמעלה מג' לתוך ג'. וכפ' בכל מערבין [שם דף לג] תניא נתנו באילן בתוך ג' מותר לטלטל.

סליק פרק כל הכלים

רבינו חננאל

וזה שאמר רבי צאו ולמדום עשו להן לימודים, יש מי שאומר עיינו בהן, כלומר לימוד בלא מעשה. וי"א לימודים, כגון זה ששנינו במסכת משקין, ר' יהודה אומר עושה לו לימודים בשביל שלא יחמיץ, והן כיסויין עצים ועליהם טיט שרוצים מעשים. וראייתן הא דגרסינן בבמה טומנין תני רבה בר רב הונא קמי דרב חריות של דקל שגרדום לעצים ונמלך עליהם לישיבה צריך לקשר, רשב"ג אומר אין צריך לקשר, ואמרינן מאן תנא דפליג עליה דרשב"ג, ר' חנניה בן עקביא היא, שהלך למקום אחד ומצא חריות של דקל שגרדום לעצים וכו'. **מתני' זמורה שהיא קשורה בטפיח כו'.** זמורה היא כגון [נ"א: כעין] אמיר והיא זמורה של כרם ארוכה כמו חבל, וטפיח הוא כלי [פי'] (ב)דלי. ואמרה המשנה אם זמורה זו היתה קשורה בזה הכלי, ממלאין בה בשבת שעשאה מאתמול במקום חבל ועשה בה מעשה. ואם לאו, אסור לחשב עליו בשבת להיותו בחבל. ואמרינן לימא מתניתין דלא כרשב"ג. דהא רשב"ג אומר

מסורת הש"ס

א) עירובין קנ"ו. ב) [ל"ל מוסר במקדש], ג) [תוספ' פט"ו], ד) [פסחים סה.],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ר' יהושע וכו' פותח ונועל בו מדקתני פותח ונועל בו משמע:

גליון הש"ם

גמ' שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה. עיין פי"א מ"ד דכלים:

רבינו חננאל

בין קשור בין שאינו קשור אותו פקק פוקקין בו והוא שמתוקן, כלומר שהתקינו לפקק בו. היכי דמי תיקון זה כדאמרינן בסוף המוצא תפילין ת"ר סוכי קוצים וחבילי עצים שהתקינן לפירצה שבחצר, בזמן שקשורין וחלרין נועלין בהן בשבת ואין צ"ל ביו"ט. א"ל ר' ירמיה ולימא מר בין תלוי בין שאינו תלוי והוא שקשור, כלומר כבר נעשה בו מעשה לשום כלי. דאמר רבה ב"ב חנה א"ר יוחנן כמחלוקת כאן בפקק החלון כך חלוקתם בנגר הנגרר בקשור ותלוי בלבד, אבל לא לענין מקדש ומדינה. ותניא בסוף עירובין איזהו נגר הנגרר שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה, שומטו ומניחו בקרן זוית. דייקינן מינה מדקתני ושומטו ומניחו, מכלל שאם הוא קשור שאם אינו יכול לשומטו ולהניחו בקרן זוית שפיר דמי. ואמרינן מאן תנא נגר הנגרר צריך להיות קשור ותלוי ר' אליעזר, והא ר' יוחנן סבר כי חכמים חלוקין על ר' אליעזר סבירא להו כר' יהודה דאסר בשאינו קשור ולא תלוי אבל אם הוא קשור אע"פ שאינו תלוי שרי. וא"ל ר' אבא לר' ירמיה אנא דאמרי והוא שמתוקן אע"פ שאינו לא קשור ולא תלוי, כי הא מתניתא דתני בקנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו, ואמר רשב"ג מתוקן אע"פ שאינו קשור, ואמר משמיה דר' יוחנן הלכה כרשב"ג דקאי רשב"ג כחכמים. ואקשינן היכי אמר ר' יוחנן הילכתא כרשב"ג ורשב"ג שרי אע"פ דליכא תורת כלי עליו, ור' יוחנן

עין משפט נר מצוה

מג א ב מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ל ופכ"ו הלכה י סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיג סעיף ג:

מד ג מיי' פכ"ו שם הלכה ז:

מוסף רש"י

נגר הנגרר. שקשור בדלת אבל אינו תלוי, שהחבל מחוך ומתוך שנגרר אינו נראה כקשור (ערובין קב.). נועלין בו בקדש. שבות בעלמא הוא, דאינו בונה ממש הואיל וקשור לכך, אלא הואיל ונגרר ממזי כבונה, ואין שבות דרבנן במקדש, אלא גזרו שם (שם). המונח מותר במקדש. ר' יהודה סבר לאו בנין ממש הוא אלא דומה לבנין ובמקדש לא גזרו שבות (שם). זה אף במדינה מותר. הואיל וקשור אע"פ שאינו תלוי (שם).

מוסף תוספות

א. [ו]שייך עשיית אהל לכתחילה, ואעשיית מחיצות קפיד, והוי כדיופן ג' של סוכה דחשבינן לי' (הכא) אהל. תוס' עירובין מד. ד"ה פקק. ב. אבל לשמואל דשרי לטלטל לא חשיב אלא תוספת אהל כמו דופן ד' של סוכה דחשיב לי' תוספת משום דבבל"א"ה משתרי. תוס' עירובין מד. ד"ה פקק. ג. שנועל ופותח בכל יום. תוס' הרא"ש. ד. [ו]אין שבות במקדש, [מ"מ]. ריטב"א. ה. [ד]לא כל השבותין שוין, כי יש שבות שגזרו במקדש. ריטב"א. ו. א"כ. תוס' הרא"ש. ז. לר' יוחנן. ריטב"א קמא: ד"ה אמר רבה בב"מ [וש מקשים בתוס']. ח. ודב"ע מותר להוסיף באהל ארעי. ריטב"א קמא: ד"ה אמר רבה בב"מ [וש מקשים בתוס']. ומאי דבעי [ר"א] קשור ותלוי משום איסור טלטול. מי' הר"ן קמא: ד"ה לא נחלקו. ט. בדאמרי' בסמוך 'כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר'. רשב"א קמא: ד"ה כל. י. אבל באיסור דבנין בעי תקון כלי. תוס' הרא"ש. יא. הא דקאמר 'מונח', כאן וכאן אסור' היינו בששני ראשים מונחים בארץ אע"פ שקשור. תוס' הרא"ש.

בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן א"ל ר' ירמיה ולימא מר בין תלוי ובין שאינו תלוי והוא שקשור דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר [ד]דתנן נגר הנגרר נועלין בו במקדש אבל לא במדינה והמונח כאן וכאן אסור ר' יהודה אומר המונח [ג]במקדש והנגרר במדינה ותניא איזהו נגר הנגרר [ה]שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה כל שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ ר' יהודה אומר [ב]זה אף במדינה מותר אלא איזהו שבמדינה אסור כל שאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית ואמר רבי יהושע בר אבא משמיה דעולא מאן תנא נגר הנגרר ר"א היא א"ל אנא דאמרי כי האי תנא דתניא [ו]קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו בזמן שקשור ותלוי בפתח פותח ונועל בו אין קשור ותלוי אין פותח ונועל בו רשב"ג אומר מתוקן אע"פ שאינו קשור אמר רב יהודה בר שילת אמר רב אסי א"ר יוחנן [ז]הלכה כרשב"ג ומי אמר רבי יוחנן הכי והתנן כל כסויי הכלים שיש

[א]בין קשור בין שאינו קשור והוא שמתוקן א"ל ר' ירמיה ולימא מר בין תלוי ובין שאינו תלוי והוא שקשור דאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כמחלוקת כאן כך מחלוקת בנגר הנגרר [ד]דתנן נגר הנגרר נועלין בו במקדש אבל לא במדינה והמונח כאן וכאן אסור ר' יהודה אומר המונח [ג]במקדש והנגרר במדינה ותניא איזהו נגר הנגרר [ה]שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה כל שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ ר' יהודה אומר [ב]זה אף במדינה מותר אלא איזהו שבמדינה אסור כל שאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית ואמר רבי יהושע בר אבא משמיה דעולא מאן תנא נגר הנגרר ר"א היא א"ל אנא דאמרי כי האי תנא דתניא [ו]קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו בזמן שקשור ותלוי בפתח פותח ונועל בו אין קשור ותלוי אין פותח ונועל בו רשב"ג אומר מתוקן אע"פ שאינו קשור אמר רב יהודה בר שילת אמר רב אסי א"ר יוחנן [ז]הלכה כרשב"ג ומי אמר רבי יוחנן הכי והתנן כל כסויי הכלים שיש

מן הקרקע ובונה בו לכתחלה ורבנן אמרי ליה בין תלוי בין נגרר פוקקין בו ובלבד שיהא קשור: **דאמר רבה בר בר חנה.** בתלייה הוא דפליגי ולא בקשירה דמדמי לה לפלוגתא דנגר הנגרר והתם לדברי הכל קשור בעינן: **נגר.** יתד שתוקעין בחור שבמפתן ונועלין בו את הדלת: **הנגרר.** כדמפרש שקשור בדלת אלא שראשו נגרר לארץ: **נועלין בו במקדש.** דכיון דקשור בו מיוחד ועומד הוא לכך וכבר נבנה בנין זה מבעוד יום ואין בו אלא גזירת שבות מדבריהם ואין שבות במקדש[ד]: **והמונח.** שאינו קשור כלל אלא כשהוא שומטו מן החור מניחו ע"ג קרקע הלכך כשתוקעו בשבת בונה הוא ואיסורא דאורייתא הוא אף במקדש: **המונח מותר במקדש.** דכיון דמתוקן מאתמול להכי לאו בונה הוא: **שקשור ותלוי.** ראשו העליון אבל ראשו התחתון מגיע לארץ: **מאן תנא נגר הנגרר.** אסור דבעי תרתי: **ר"א היא.** דאמר גבי פקק החלון תרתי בעינן מכלל דר' יהודה כרבנן אלמא רבנן קשירה בעו: **לי האי תנא.** דאפי' קשירה לא בעי כרבן שמעון בן גמליאל דאמר מתוקן בהזמנה בעלמא ואע"פ שאינו קשור: **שהתקינו.** שהזמינו: **אמר רב יהודה** גרסינן. ולא גרסינן ואמר: שיש

דכל גגות (עירובין לד.) דפריך ושמואל למה ליה למיעבד הכי וקאמר זה מטלטל כו' לאו משום דאי הוה אמר אין מטלטלין בו אלא בד' אמות דאז הוה ניחא ליה אלא אז נמי היה קשה היכי עביד הכי כיון דמחילה מתרת לטלטל בחצר הוה כעשיית אהל ערלי בתחלה ואסור כדפרישית לעיל ומהאי טעמא היה מקפיד רב דס"ל שאין מטלטלין אלא בד'[א] אלא משום דהס"ס ידע דסבר שמואל דזה מטלטל עד עיקר המחילה[ב] ניחא למיפרך למה הולרך לעשות מחילה: **בין** קשור בין **שאינו קשור והוא שמתוקן.** נראה לר"ת דלאו בתיקון של מעשה אלא במחשבה בעלמא כדמוכח לקמן דאמר כרשב"ג ס"ל דאמר מתוקן אע"פ שאינו קשור דהיינו במחשבה ומשמע דלגמרי ס"ל כוותיה דגבי ר' יוחנן דוקא הוא דאמר בסמוך סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ופריך ולימא מר בין תלוי בין שאינו תלוי והוא שקשור כרבי יהודה דבעי קשירה וטעמא משום טלטול ולא משום בנין דאי משום בנין מאי ראיה מנגר שלרך קשירה לפקק והא בפקק לא שייך בנין אלא מוספת אהל ערלי ותוספת אהל ערלי שרו רבנן בלא שום קשירה כדמוכח במי שהוליאוהו (שם מד.): **והמונח כאן וכאן אסור.** פי' רש"י שכשתוקעו בשבת בונה הוא ואיסורא דאורייתא איכא ואינו משמע שיהא בו איסורא דאורייתא כיון שאינו מבטלו שם[ג] אלא נראה לר"ת דכולה מילתא בנגר הנגרר ליכא איסורא אלא משום טלטול וכי היא דקנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל בו דמיירי משום טלטול ואפ"ה

בעי ר"א קשור ותלוי יותר משאר כלי תשמיש שדי להם בתיקונם לפי שהם תשמיש בית מידי דהוי אכיסוי קרקעות שהחמירו בהם להלריכם בית אחיזה אע"ג דהני משום שבות[ד] נאסר טלטולם במקדש[ה] כקנים וכמקלות דלעיל אבל משום בנין ליכא איסורא כלל אפילו מדרבנן וקשה לר"ת[ו] מנלן[ז] דאפליגו רבי אליעזר ורבנן בתוספת אהל ערלי כיון דאפליגו בטלטול דילמא בחד הוא דאפליגו[ח] ותירץ ר"ת בספר היאר דא"כ הוה ליה למנקט פלוגתייהו במילתא דלא שייכא ביה תוספת אהל כי ההיא דנגר הנגרר ומדנקט פלוגתא בפקק החלון דשייך ביה תוספת אהל ש"מ דפליגי באהל ולרבא למימר דדווקא באהל פליגי ולא בטלטול דהא בהיא דנגר לא שייך אלא איסור טלטול אפ"ה איפלוג בה ר"א ורבנן[ט] דע"כ איבעי לן למימר דת"ק דנגר היינו ר"א דרבנן שרו אפילו בפקק החלון כ"ש בנגר דלא שייך איסור אהל אלא איסור טלטול אלא ודאי בתרתי פליגי דר"א אסר בפקק החלון ומשום טלטול בשאין תורת כלי גמור עליו ואפי' יש עליו תורת כלי גמור כגון שיש לו בית יד אסור מ"מ משום תוספת אהל ערלי כיון דבטלי' בפקק ורבנן דשרו אפי' אין עליו תורת כלי דלית להו לא משום טלטול ולא משום אהל: **רבי יהודה אומר כו'.** ובעירובין מסקינן אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהודה וקשה לר"י דהא שמואל גופיה סבר לעיל בפרק במה טומנין (דף ג.) גבי חריות של דקל שגדלן לעליס דבמחשבה בעלמא סגי דאיתמר רב (יהודה) אומר קושר ושמואל אמר מושב וקאמר התם דשמואל ס"ל כרשב"ג דאמר חריות של דקל שגדלן לעליס ונמלך עליהן לישיבה א"ל לקשר וא"כ היכי קאמר הלכה כרבי יהודה דבעי קשירה משום איסור טלטול דהא לא שייך איסור בנין בהיא דנגר הנגרר אלא איסור טלטול ומשום איסור טלטול בעי רבי יהודה קשירה כדפרישתי ולרבא לפרושי דבנגר הנגרר דהכא לאפוקי מאיסור בנין הוא דבעי קיבור אבל משום איסור טלטול לא הוה בעי קיבור אלא במחשבה בעלמא כרשב"ג א"כ מאי קא מהדר ליה ר' אבא בר כהנא לר' ירמיה אלא דאמרי כי האי תנא כו' דילמא מאי דלא בעי התם רשב"ג אלא מתוקן אע"פ שאינו קשור היינו משום דהתם ליכא אלא איסור טלטול דהתם ודאי לא מיירי מידי בבנין דקאמר קנה שהתקינו בעה"ב להיות פותח ונועל (ו) ומדקתני פותח ונועל משמע שאינו נועל בחותו קנה עצמו דהוה ליה למיתני שהתקינו לנעול בו אלא משמע שהוא כעין מפתחות שלנו שיש מהם שמוסכין המנעול שבדלת לכאן ולכאן כך הקנה מושך המנעול אבל הקנה עצמו אינו במקום המנעול א"כ פשיטא דכה"ג לא שייך בנין בהאי קנה אלא משום איסור טלטול הוא[ז] ומיהו אין ראיה מזה דבהאי קנה מיירי כדפרישית מדקתני פותח ונועל דהא כה"ג קתני בתוספתא חבילי עצים וסוכה של קוצים שעשאן דלת לפירצה ולחצר אם היו קשורות ותלויות פותחין ונועלין בהן אם לאו כו' מיהו אומר ר"י דאפילו הוה מפרש ההיא דקנה שהתקינו כו' דשייך ביה בנין ובמקום מנעול הוה ולהכי פשיט מיניה רבי אבא בר כהנא דס"ל כרשב"ג דאמר כיי הוי מתוקן אע"פ שאינו קשור נפיק מתורת איסור בנין לא הוי אתי שפיר (דה"ל) מדקאמר הס"ס בסמוך וכ"ת הכא נמי דאיכא תורת כלי עליהן והתניא חריות של דקל כו' והיכי מוכח מהחיא דחריות של דקל דהא דאמר מתוקן אע"פ שאינו קשור היינו בלא תורת כלי אלא במחשבה בעלמא דלמא באיסור טלטול הוא דלא מצריך רשב"ג אלא מחשבה אבל באיסור בנין הוה בעי שיתקנוהו ויכינוהו ויעשו בו מעשה שיהא תורת כלי עליו על כן נראה לר"י דבהכי פליגי רבי אבא בר כהנא ורבי יוחנן ורב יהודה דעירובין (דף קב.) דאיתנא סבירא להו דבהחיא דנגר לא שייך אלא איסור טלטול ואיהו ס"ל דשייך בנין בנגר הנגרר ולהכי בעי קיבור לאפוקי מאיסור בנין והשתא אתיא שמעתין שפיר דלא מיירי מידי באיסור בנין לא בהחיא דנגר ולא בהחיא דקנה והשתא נמי ההיא דקנה משום טלטול. מ"ר:

שקשור ותלוי **וראשו מגיע לארץ.** פירוש ראשו העליון תלוי וראשו התחתון מגיע לארץ כדפרש בקונטרס ונראה לרשב"א דאפילו שני הראשים מונחים לארץ אלא שקשור דשרי במקדש והאי דנקט והא תלוי כלל דאי אמרת דוקא נקט ראשו מגיע לארץ אבל שני הראשים מונחין בארץ אסור במקדש אע"פ שקשור אם כן[יא] השתא לא הוי מונח דרבי יהודה כמונח דתנא קמא דמונח דרבי יהודה על כרחיך היינו שאינו לא קשור ולא תלוי ושומטו ומניחו בקרן זוית דאי אמרת כמו מונח דת"ק שני ראשים מונחים בארץ אלא שקשורין היכי קאמר המונח במקדש ההוא אפילו במדינה שרי דלא אסר רבי יהודה אפילו במדינה אלא דוקא שאינו קשור כלל:

קכו: כל הכלים פרק שבעה עשר שבת

וכי תימא הכא נמי דאיכא תורת כלי עליו. פי׳ בקונטרס שיהא רשות לעשות שום תשמיש אחר[א] ואין נראה לר״ת כי למה יש לנו להגריך שלדבר אחר יהא רשות כיון שרשות לדבר זה אינא נראה לר״ת דה״פ דאיכא תורת כלי עליו[ב] שתיקנו ועשה בו מעשה והכינו לכך[ג] שמאחר שלכך תיקנו והכינו לכך יש תורת כלי עליו אפילו אינו רשות לדבר אחר כמו חריות של דקל שאינן רשות לשום תשמיש אינא ליישיבה אף על פי כן (ד) יכול להכינם ולטלטלם בשבת[ד] ואבנים נמי אמרינן לעיל גאו ושיפשפו ועוד אי תורת כלי עליהם ממש[ה] גריכא למימר דכלי ניטל לגורך גופו[ו] והא דאמרי׳ בעירובין (ד׳ קב.) גגר הגגרר עשה לו בית יד מהו א״ל בוכנא קאמרת פירוש ושרי לאו משום דאי לא הוה כבוכנא ע״י הבית יד הזה הוה אסור דאפילו לא חזי למילתא אחריתי כיון שתקנוהו בידים לכך היה מותר אפי׳ בלא בית יד אינא נראה לר״י דהתיא מיירי בנקמז דאסור לעיל מיני׳ בסמוך משום דמיחזי כבונה פי׳ שנועץ הגגר בתוך הנקב שבמפתן עד (ה) בתוך הארץ כדפירש בקונטרס התם ועלה קאי הא עשה לו בית יד באותו גגר שנקמז אי נמי שמואל לטעמיה דסבר דטעמא דרבי יהודה משום בנין אפילו בלא נעיצת גגר בארץ וכן נראה יותר כי נקמז אין פתרונו נעיצה בארץ אינא דומה שהוא מעין נשמט רק שאינו נשמט ממש כדמוכח בגריית שהבית לא נעשה דקתני גגר אם נשמט כולו אסור נקמז מותר רבי יהודה אומר נקמז אע״פ שאינו נשמט ולא נודע פירוש נקמז היטב ובירושלמי גרסינן גגר דר׳ אליעזר הוה קטיר בגמי נשמט אסור נקמז רבי יעקב בר אחא מורה בראשי אגבעותיו (ו):

ומדבריהן למדנו שפוקקין ומודדין. ואע״ג דטפיח לא מבטל ליה כמו פקק דאמרי׳ בפרק הישן (סוכה דף כח.) גבי סדין איכא למימר דמבטל ליה טפי מסדין[ז] ולא מצי למימר נמי פקק דמצוה שאני דאמרי׳ בשילהי מכילתין (ד׳ קמז:) גבי מדידה דהתם לא הוי איסור כל כך אינא משום דהוי כעובדא דחול אבל פקק דמשום תוספת אהל דדמי לבנין ליכא למישרי משום מצוה[ח]:

הדרן עלך כל הכלים

מפנין ארבע וחמש קופות. בירושלמי[ט] מפרש כמה שיעור קופות כההוא דתנינן[י] שנשה קופות של שנשה סאין[יא]: של יהודה היא דאית ליה שיש להם בית אחיזה ניטלין בשבת ואמר רב יהודה בר שילא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן וכי תימא הכא נמי דאיכא תורת כלי עליו ומי בעי רשב״ג תורת כלי עליו והתניא [יב]חריות של דקל שגדרן לשם עצים ונמלך עליהן לישיבה צריך לקשר רשב״ג אומר אין צריך לקשר רבי יוחנן סבירא ליה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא דרש רבי יצחק נפחא אפתחא דריש גלותא הלכה כרבי אליעזר מתיב רב עמרם [יג]ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת א״ל [אביי] מאי דעתיך משום דקתני סתמא גגר הגגרר נמי סתמא היא ואפי׳ הכי [יד]מעשה רב: **מתני׳** [טו](כל) כיסוי הכלים שיש להם בית אחיזה ניטלין בשבת א״ר יוסי בד״א [טז]בכיסוי קרקעות אבל בכיסוי הכלים בין כך ובין כך ניטלין בשבת: **גמ׳** אמר רב יהודה בר שילא א״ר אסי א״ר יוחנן [יח]והוא שיש תורת כלי עליהן דב״ע כסוי קרקעות אם יש להן בית אחיזה אין אי לא לא כסוי הכלים אע״ג דאין להם בית אחיזה כי פליגי בכלים דחברינהו בארעא מ״ם גזרינן [יט]ומ״ם לא גזרינן לישנא אחרינא כי פליגי בכיסוי תנור מר מדמי ליה לכיסוי קרקע ומר מדמי ליה לכיסוי כלים:

הדרן עלך כל הכלים

מפנין [כ]אפילו ארבע וחמש קופות של תבן ושל תבואה מפני האורחים ומפני בטול בהמ״ד [כא]אבל לא את האוצר מפנין תרומה טהורה ודמאי ומעשר ראשון שניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שנפדו והתרומות היבש מפני שהוא מאכל [כב]לעזים [כג]אבל לא את הטבל ולא את מעשר [ראשון] שלא נטלה תרומתו ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו ולא [כד]את הלוף ולא את החרדל ר׳ שמעון בן גמליאל [כה]מתיר בלוף מפני שהוא מאכל עורבין חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים אם התקינן למאכל בהמה מטלטלין אותן ואם לאו אין מטלטלין אותן: **גמ׳** השתא חמש מפנין ארבע מיבעיא [כו]אמר רב חסדא ארבע מחמש [כז](איכא דאמרי [כח]ארבע מאוצר קטן) וחמש מאוצר גדול ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחלה ומני רבי מוקצה ושמואל אמר ארבע וחמש כדאמרי **שיש להן בית אחיזה.** בית יד: ה״ג **ואמר רב יהודה והוא שיש תורת כלי עליהן.** שהכיסוי ראוי לתשמיש [כא] עצמו הוא דניטלין בשבת ואם אין תורת כלי עליו לא אמרינן כיסוי כלי הוה כלי. **ודלמא שידה תיבה ומגדל דתנא מתני׳** [כב] ניטלין יש תורת כלי עליהן דראויין לישב עליהן ולתת עליהן מזונות לקטן ולקמן מפרש אמאי בעינן בית אחיזה הואיל ותורת כלי עליהן. אלמא לרבי יוחנן מידי דליכא תורת כלי עליו לא מטלטלין והאי קנה מאי תורת כלי עליו איכא אי משום דפותח ונועל בו אין זו תורת כלי עליו אלא תורת בנין: **וכ״ש הלא נמי דאיכא תורת כלי עליו.** שראוי להפך בו זיתים או לפצע בו אגוזים [כג]: [כד](**תורת כלי עליו.** אפי׳ אינו ראוי לדבר אחר): **סבירא ליה כוותיה בחדא.** דמתוקן ואע״פ שאינו קשור: **ופליג עליה בחדא.** דבעי תורת כלי: **הלכה כרבי אליעזר.** דבעינן קשור ותלוי: **מדבריהם למדנו.** בפ׳ בתרא [כה] בימי אביו של ר׳ לדוק וביומי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח והתם מפרש לה. וקתני מדבריהם למדנו: **שפוקקין.** את המאור בדבר שאינו קשור ותלוי: **וקושרין.** קשר שאינו של קיימא לכתחלה: **ומודדין.** מקוה ומטלניות: **מאי דעתיך.** דמותבת לרבי יצחק נפחא מהא מצי לשנויי לך הא מני רבנן היא. ואי משום דקתני לה סתמא מותבת ליה דמדסתם לן כרבנן הלכתא כותייהו: **גגר הגגרר נמי סתמא.** קתני לה וסתם לן בהא כרבי אליעזר דאסור: **מעשה רב.** למילף מייניה דכיון דסמיך למיעבד עובדא לקולא ש״מ הלכתא היא: **מתני׳ בכיסוי קרקע.** כגון כיסוי בור ודות דהוי כבונה אי לאו דמוכחא בית אחיזה דילה דלמסקיל ואהדורי עביד: **גמ׳ א״ר יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהם.** דכיסויין הללו חזו לתשמיש דעלמא אבל כיסוי כלי לא אמרינן כלי הוא: **ודב״ע.** משום דאוקמא ר׳ יוחנן בשיש תורת כלי עליהן איצטריכא ליה למימר דכי פליגי רבנן בכלים דחברינהו בארעא פליגי דאילו כלים דעלמא אע״ג דלית להו לכיסויייהן בית אחיזה מיטלטלי דכיון דבאיכא תורת כלי עליהן קיימי מה לי איכא בית אחיזה מה לי ליכא בית אחיזה אלא בכיסוי כלים המחוברים לקרקע כגון תנור וכיריים הוא דפליגי משום דדמו במקצת לכיסוי בור ודות וגזרינן הני אהני:

הדרן עלך כל הכלים

מפנין. אם צריך למקומן להוסיף אם אורחים להסב בסעודה או תלמידים לדרשה ולא חיישינן לטרחא דשבת: **אבל לא את האוצר.** מפרש בגמרא: **מפנין תרומה טהורה.** כלומר ומהו מפנין דבר הראוי כגון אלו. תרומה טהורה לחזי לבהמת כהן[ט] אבל תרומה טמאה לא דאפילו לבהמת כהן לא חזיא בשבת דאע״ג דבחול חזיא כדתניא בכל שעה בפסחים (דף נב.) אמאי רגא כהן מריגה לפני הכלב בשבת וביום טוב לא חזיא דזו היא ביעורה מן העולם או להיסקן או לבהמה ואין מבערין תרומה טמאה וקדשים טמאין ביום טוב כדתנן (לעיל דף כג:) ואין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב ואוקימנא [י]טעמא משום דאין שורפין קדשים ביום טוב: [יא] **לוף.** מין קטניות שאינו ראוי אי אפילו לבהמה: **לעורבין.** כגון עשירים שמגדלין עורבין לגדולה: **זרדים.** מין קנים הם שמזרדים כשהן רכים ואוכלים אותם: **גמ׳ ארבע מחמש.** אם לא היה אם אלא כשיעור ה׳ קופות לא יפנה אלא ד׳ מהם שאסור לגמור את האוצר דילמא חזי גומות בקרקעיתו ומשוי להו: **מאוצר גדול.** ואם יש הרבה אין מפנין אלא חמש דחיישינן לטירחא: **מאי אבל לא את האוצר.** שלא יגמור את האוצר לא מצית אמרת דהא מריש אמעיטן ארבע ממש: **שלא.** אם לא התחיל בו להסתפק ממנו כבר למאכלו או למאכל בהמתו דאם כן הוה ליה מוקצה ומתניתין רבי יהודה היא: כדאמרי

עין משפט נר מצוה

מה א ב ג מיי׳ פכ״ה מהלכות שבת הלי״ג טוש״ע או״ח סימן שם סעיף י:
א ד ה מיי׳ פכ״ח מהל׳ שבת הלכה ב ופכ״ו הלכה טו סמג לאוין סה טוש״ע או״ח סימן שלג סעיף ח:

מוסף רש״י

חריות. ענפים קשים כעין משוקקו שדלתות של גלגין ונפלו עלין שלהן קרי להן חריות (לעיל נ). שגדרן לעצים. שתתכן להיסק (לעיל קבה:) כל לקיטת תמרים קרי גדירה (לעיל נ). צריך לקשר. מע״ש (לעיל קבה:) לקשרם יחד מבעוד יום להוכיח שלשיבה עומדים, ואם לא קשרם אינו אסור לטלטלן למחר, דלא הוי יחוד במתשבה (לעיל נ). ומודדין. להתלמד על דבר הולך (לעיל קנז).
הדרן עלך כל הכלים
מפני האורחים. שיזמין לאכול ואין מקום להסב, ומפני בטול בהמ״ד. שאין לתלמידים מקום לישב (ביצה לה:). ולא את הלוף ולא את החרדל. מטלטלן בשבת, שאינם לחויים היום, לא זה בגשל ולא זה לגמון. לוף מין קטניות ואינן לאין לאוכל כשהוא מי ואפילו לעופות (ב״מ קיג:).

מוסף תוספות

א. ולאותם תשמישין קרי ׳תורת כלי׳. ריטב״ל. ב. צורת כלי קאמר. ריטב״ל. ג. ותיקונו מוכיח עליו שהוא מתוקן לכך. ריטב״ל. דגגר היינו עץ בעלמא שלוקח מבין העצים, שאין עליו שום הכירא כלל, ומ״ה צריך שיתקננו במעשה גמור וכו׳ כדי שיהא ניכר שהוא מוכן להיות פותח ונועל בו, וכיסוי כלים ג״כ שבכאן אינן אלא דפין בעלמא ולפי׳ מצריך בהן ר׳ יוחנן תורת כלי כלומר שיעשה בו מעשה כדי שיהא ניכר שהוא עומד לכך. מי׳ כר״ן. ד. וחשיב לרבנן דרשב״ג מעשה מה שקשורו והכינו לכך. לש״ס מי׳ י. ה. שענושין בו מלאכה אחרת. לש״ס מי׳ י. ו. ובהא הוא דפליג אדרשב״ג, דאלו רשב״ג לא בעי לא מעשה ולא קשירה אלא מחשבה בעלמא. רשב״ל. ז. והוי כמו פקק החלון. תוס׳ הרא״ש. ח. דהצלת טומאה. תוס׳ הרא״ש. ט. ולכאורה משמע ממתני׳ דהני ד׳ או ה׳ קופות שאין להם שיעור, אלא אפי׳ גדולות מאד, אבל בגמ׳ מוכח שיש להם שיעור וכן הוא וכו׳. ריטב״ל. י. א״ל ילמד סתום מן המפורש. ריטב״ל. יא. היו תורמים [את הלשכה], אלמא דסתם קופה ג׳ סאין הוא. ריטב״ל.

רב נסים גאון

פרק שמונה עשר מפנין ר׳ יהודה היא דאמר מוקצה. ור׳ שמעון לית ליה מוקצה. אצל כל פחמא [עיקר כל זה] בפרק במה מדליקין, וכבר פירשנו זה בפרק יציאות השבת.

מסורת הש״ס

א) לעיל נ. [ולף קכה:], ב) [לקמן קמז., ג) [לעיל כח. וש״נ], ד) רש״ל מ״ז וכן בס״י ליתא, ה) ביצה לב:, ו) [לעיל נ.], ז) ס״ל לעניס, ח) [ועי׳ תוס׳ לקמן קכח. ד״ה אבל], ט) [צ״מ קיג.:], י) [ועי׳ תוס׳ לקמן קכח. ד״ה רשב״ג], כ) [ועי׳ תוס׳ לעיל ס: ד״ה בשבת ע״ש דהעתיקו אמר רב מסדא ד׳ מאוכל קטן ס׳ מאוכל גדול], ל) נ״ג בכי״ף ורש״ל, מ) [לעיל קכב:], נ) ס״ל נ״ג ומ״כ שלפני רש״י היה הגירסה בגמרא אחר בריימתא דחריות אלמא לא בעי רשב״ג תורת כלי עליו ומליין רש״י בזה, ס) [לף קמז.], ע) במ״ש: דחזיא לכהנים, פ) [שם כג:], צ) [שקלים פ״ג מ״ב],

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ה״ג וכו׳ לתשמיש לעצמו הוא: (ב) ד״ה וכ״ת הכא וכו׳ אגוזים הסמ״ד ואחר כך מ״ה אין צריך לקשר אלמא דאיכא תורת כלי עליו: (ג) רש״י ד״ה לוף תו״מ. וע״ב ס״א תורמוס: (ד) תוס׳ ד״ה וכי תימא וכו׳ אלא ליישיבה אעפ״כ. נ״ב ועי׳ בתשר״י: (ה) בא״ד עד לתוך הארץ: (ו) בא״ד מורה בראשי אגבעותיו כזה V:

רבינו חננאל

שמענין ליה דבעי תורת כלי. ואוקימנא בקנה שהתקינו להיות נועל ופותח בו בדאיכא תורת כלי עליו ובהא א״ר יוחנן הלכתא כרשב״ג, אבל בחריות של דקל שגדרן לענצים דשרי רשב״ג בלא קישור לא סבר לזה ר׳ יוחנן כוותיה. ועליהן אמר, ר׳ יוחנן סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא. דרש ר׳ יצחק נפחא אפתחא דבי ריש גלותא הילכתא כר׳ אלעזר שאין פוקקין אלא אם הוא קשור ותלוי. ואותבה ר׳ עולא מהא דתנן בסוף שבת מדבריהן למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת. א״ל אביי לרב עזרא למה אותיבתיה מיהא מפני שהיא שנויה סתם, וקי״ל הלכה כסתם משנה, נגר הנגרר נמי סתמא היא והיא שנויה סתם אליבא דר׳ אלעזר. ושני ליה אע״פ דהא סתמא והא סתמא, הא סתמא דפוקקין ומודדין וקושרין בשבת עבדו בה עובדא ומעשה רב וזו הלכה למעשה. והילכתא כחכמים ונדחה דרשא דר׳ יצחק נפחא. ואמרינן בתלמוד א״י א״ר יוחנן אתיא יחידאה דהכא סתמא דתמן ויחידאה דתמן כסתמא דהכא. פי׳ יחידאה דהכא דהוא ר׳ אלעזר דפקק החלון כסתמא דנגר נגרר, [ויחידאי דנגר הנגרר] דהוא ר׳ יהודה כסתמא [דפקק החלון], וחכ״א בין כך ובין כך פוקקין בו. כל כסויי הכלים שיש להן בית אחיזה ניטלין בשבת. א״ר יוסי בד״א בכסויי קרקעות וכו׳. א״ר יהודה בר שילא א״ר אסי א״ר יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן. ואמרינן כולי עלמא בכסויי קרקעות אם יש להן בית אחיזה שרי ואי לא אסיר לטלטלן, כגון כסויי הבארות וכסויי הדות וכיוצא בהן. כסויי כלים, כגון כדות ופיטסים וכיוצא בהן, אע״פ (שהן) [שאין] להן בית אחיזה מותר לטלטלן לגלותם ולכסותם. כי פליגי בכסויי כלים וחיברן בקרקע, ר׳ יוסי לא גזר ות״ק סבר גזרינן, והלכתא כוותיה. **הדרן עלך פרק כל הכלים**

פרק שמונה עשר מפנין אפילו ד׳ וה׳ קופות של תבן. פי׳ מפנין, מעתיקין התבואה ממקום למקום, מלשון יצוה הכהן ופנו את הבית. אקשינן על משנתינו, השתא ה׳ מפנין ד׳ מיבעיא. ופריק רב חסדא ארבע מחמש וחמש מאוצר גדול, ומאי אבל לא את האוצר שלא יתחיל באוצר תחילה, ומני רבי יהודה היא דאית ליה מוקצה. ובא שמואל ופריק פירוק אחר ודברים [נ״א: ודבריו] פשוטים הן. **אבל** סוגיא דשמעתא כרב חסדא, דמתניתא סתמא תנן כוותיה, שאין מתחילין באוצר תחילה, ולא בתבואה צבורה, ומדבעא רב נחומי כמה שיעורי תבואה צבורה ותנא כמה שיעור תבואה צבורה לתך, ש״מ דהילכתא כתני מתניתא [מד]קתרחינן [נ״א: דשקלינן וטרינן] לפרושי טעמייהו. ויש מי שאומר הילכתא כשמואל דמוקים למתניתין כרבי שמעון דלית ליה מוקצה והילכתא כוותיה.

כדאמרי אינשי. משום קטן תחילה ואם יצטרך ליותר יפנה יותר משום הכי נקט ד' ברישא והדר חמשה וה"ה אפילו טובא: **שלא יגמור.** משום אשויי גומות: **ברגלו.** מפנה ברגלו לכאן ולכאן דרך הליכתו דלא הוי טלטול: **מבואה לבורה.** מוכחא מילתא דהוקלה לאומר: **להספיק.** להאכיל לבהמתו: **אסור דברי ר"ש ורבי אחא בו:** **לגפי לייא.** כנגד היכן פונה הדבר הזה האמור להיפך ר"ש מתיר מוקלה בכל מקום וכאן הוא מחמיר: **לייא.** היכן כגון חבצי לנהרא כגני לייא דברכות (דף נח.): **נתן.** אבל בגיר מהכי לאו אומר הוא: **נתן.** חצי כור הוא ט"ו סאין: **בד' וה' קופות אין טפי לא.** בקופות עצמן הוא יפנה וימלאם אם ירצה או שקבתפו שיעור קופה בפעם אחת אבל טפי להלך יותר מה' פעמים כגון לפנות בכלים קטנים וירבה בהילוך לא: **למעוטי בהילוכא עדיף.** ואע"ג דאפושי משוי הוא: **או דילמא מעוטי משוי עדיף.** ואם בא לפנות בכלים קטנים כשיעור ה' קופות מותר. ולרב חסדא קבעי לה דאמר ה' דוקא: **בי' ובט"ו.** קס"ד אקופות קאי לומר שמפנה בקופות קטנות וירבה בהילוך: **אכדין קאי.** ולא פליגי והכי קאמר בי' בט"ו יפנה באותן ה' קופות: **הא דמשתקלי חדא חדא בקופה.** הך דתניא ד' וה' ולא נחת למיינא דכדין איירי בכדין גדולים דמשתקלי חדא בקופה והך דתנא בי' וט"ו איירי בכדים בינונים ובכדין קטנים עשר כדמשתקלי תרי תרי בקופה ט"ו כדמשתקלי תלתא תלתא בקופה דקטנים: **כי דקורי דהרפניא.** כ) ככדין של הרפניא: **איבעיא להו.** אליבא דרב חסדא: **דחוק לתלמידים.** שאין מקום לתלמידים להושיב: **ועימר.** פנה את העומרים וכרמלית הוא ובפחות פחות מד' אמות: **ת"ש ועימר רבי.** אלמא חד גברא פנייהו: **רבי בנפשיה עימר.** בתמיה וכי אורחיה דנשיא בהכי: **להשכמה ביהמ"ד.** מדשוי להו במתני' כי הדדי: **מהשכמה בית המדרש.** דתנא דידן אקדמה בריש: **אל נא תעבור.** והניחו והלך לקבל האורחים: **ועיון תפלה.** לכוין בתפלתו:

כדאמרי אינשי ואי בעי אפילו טובא נמי מפנין [א]ומאי [ב]אבל לא את האוצר שלא יגמור כולו [ג] דילמא אתי אשוויי גומות אבל אתחולי מתחיל ומני ר"ש היא דלית ליה מוקצה ת"ר [ד]אין מתחילין באוצר תחילה אבל עושה בו שביל כדי שיכנס ויצא עושה בו שביל והא אמרת אין מתחילין הכי קאמר עושה בו שביל ברגליו בכניסתו וביציאתו תנו רבנן תבואה [ה]צבורה בזמן שהתחיל בה מע"ש מותר להסתפק ממנה בשבת ואם לאו אסור להסתפק ממנה בשבת דברי ר"ש ר' אחא [ו]ורבי שמעון מתיר תנא כמה שיעור תבואה [ז]צבורה לתך בעא מיניה רב נחומי בר זכריה מאביי שיעור תבואה [ח]צבורה בכמה אמר ליה הרי אמרו שיעור תבואה צבורה לתך איבעיא להו הני ארבע וחמש קופות דקאמר בארבע וחמש קופות אין טפי לא אלמא למעוטי בהילוכא עדיף או דילמא למעוטי משוי עדיף ת"ש דתני חדא מפנין אפילו ארבע וחמש קופות של כדי שמן ושל כדי יין ותניא אידך בעשר ובחמש עשרה מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר מעוטי בהילוכא עדיף ומר סבר מעוטי במשוי עדיף לא [ט]דכ"ע מעוטי בהילוכא עדיף ומי סברת בעשר ובחמש עשרה אקופות קאי אכדין קאי ולא קשיא הא דמשתקלי חד חד בקופה והא דמישתקלי תרי תרי והא דמשתקלי תלתא תלתא ובדקורי דהרפניא איבעיא להו הני ארבע וחמש דקאמר אע"ג דאית ליה אורחין טובא או דילמא הכל לפי האורחין ואת"ל הכל לפי האורחין חד גברא מפני לכולהו או דילמא גברא [י] גברא מפני לנפשיה ת"ש דאמר רבה אמר רבי חייא פעם אחת הלך רבי למקום אחד וראה מקום דחוק לתלמידים ויצא לשדה ומצא שדה מלאה עומרים ועימר רבי כל השדה כולה [כ](שמע מינה הכל לפי האורחין) ורב יוסף א"ר הושעיא פעם אחת הלך ר' חייא למקום אחד וראה מקום דחוק לתלמידים ויצא לשדה ומצא שדה מלאה עומרים ועימר ר' חייא כל השדה כולה [ל]שמע מינה הכל לפי האורחין ועדיין תבעי לך חד גברא מפני ליה לכולא או דילמא כל גברא וגברא מפני לנפשיה ת"ש ועימר רבי ולטעמיך רבי בדנפשיה עימר [מ]אלא צוה ועימר ולעולם כל חד וחד מפני לנפשיה: מפני האורחין וכו': א"ר יוחנן [נ]גדולה הכנסת אורחין כהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחין ומפני בטול בית המדרש ורב דימי מנהרדעא אמר יותר מהשכמת בית המדרש דקתני מפני האורחין והדר ומפני בטול בית המדרש [ס]אמר רב יהודה אמר רב [ע]גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה דכתיב [1]ויאמר [פ](ה') אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר וגו' א"ר אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת ב"ו אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו בהקדוש ברוך הוא כתיב ויאמר [צ](ה') אם נא מצאתי וגו' אמר רב יהודה בר שילא א"ר אסי א"ר יוחנן [ק]ששה דברים אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ואלו הן הכנסת אורחין וביקור חולים [ר]ועיון תפלה והשכמת בית המדרש והמגדל בניו לתלמוד תורה [ש]והדן את חברו לכף זכות איני והא אנן [ת]תנן אלו דברים שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ואלו הן כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחברו [א'ת]ות כנגד כולם [ב][הני אין מידי אחרינא לא] הני

של כדי שמן ושל כדי יין. והא דתנן בפ' המביא (ביצה דף כט.): **כדי יין** לא יביאם בסל ובקופה[א] היינו ממקום רחוק דמיחזי כעובדין דחול אבל הכא בביתו: **דבולי עלמא למעוטי בהלוכא עדיף.** לא מצי למימר למעוטי במשוי עדיף דהיא דקתני ד' וה' קופות לא מצי סבר הכי דא"כ הוה ליה למיתני בעשר וט"ו כשיעור ה' קופות וא"ת והא תנן בפרק אין מפנין אלא תנא בהילוכא דמלינא רבא קא מפשא בהילוכא דמלינא בחצבא זוטא קא מפשא בחצבא רבא קא מפשא במשוי[ג] התם כיון שנהגו למלאות המים בחצבא רבא או בחצבא זוטא קשה להם לשנות מכמות שנהגו[ד]: **אע"ג דאית ליה אורחין טובא או דילמא הכל לפי האורחין.**

מכאן יש להוכיח דהא דתנן במתניתין ד' וה' קופות הוי אפי' בשביל אדם אחד דאי הוי נמי לפי האורחין אמאי נקט ד' וה' ועוד מדלא מספקא ליה אי חד מפני כולהו או כל חד לנפשיה אלא בתא"ל הכל לפי האורחין משמע הא אם אמר אף על גב דאיתרמו ליה אורחין טובא ליכא לאיספתוקי ואי אמרינן דד' וה' קופות הוי לפי האורחין אכתי איכא לספוקי אי חד גברא מפני לכולהו או כל חד מפני לנפשיה אלא משמע דפשיטא דד' וה' אינן לפי האורחין אלא אפילו לצורך אדם אחד:

ולטעמיך רבי בנפשיה עימר. פי' כל השדה כולה:

דכתיב ויאמר ה' אם נא מצאתי חן וגו'. קשבר כמאן דאמר בשבועות (דף לה:) דהאי האם קדם דאיכא מאן דאמר התם שהוא חול שלמלאכים היה מדבר שהיה מזמינם:

אוכל מפירותיהן בעולם הזה. בפ"ק דקדושין (דף לט:) מפ' דהיינו אם היתה מ) שקולה מכרעת דשכר מצות בהאי עלמא ליכא: כיון

כ) מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה טו טוש"ע שם סי':
ל) ב ג מיי' שם הלכה יד וטו:
מ) ד ה טוש"ע שם סעיף ב:
נ) ה ה ו מיי' ומסג שם טוש"ע שם ס"ג:
ס) ז ז מיי' פי"ל מהלכות אבל הלכה ב:
ע) ח סמג עשין יב:
פ) ח ט מיי' פ"ה מהלכות דעות הלכה ז ופ"ג מהלכות מגילה הלכה י טוש"ע מ"מ סימן יז סעיף י':
צ) י מיי' פ"ג מהלכות מ"מ הלכה ג סמג שם טוש"ע י"ל סימן רמו סעיף יח:

מוסף תוספות

א. והכא גבי אורחין שרינן לפנות כדי יין אפי' בקופות. ריטב"ש. ב. גבי בהמה מסוכנת. תוס' הרא"ש. ג. אלמא תרוייהו שקולין. תוס' הרא"ש. ד. אבל בדבר שאינו נוהג תדיר, שפיר מבעיא לי' לכתחילה הי מינייהו עדיף. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

כמה שיעור תבואה לתך. הלתך הוא חצי כור והוא ט"ו, כי הכור הוא ל' סאה. והכור והחומר מדה אחת. כי תרגום חומר כורא כמו שאתה מוצא ביחזקאל [מה] האיפה והבת תוכן אחד להם, ואמר התרגום מכילת וביתא טוקס חד יהי לכון, סכום תלת סאין למיסב מעשר כורא. הרי נתברר לו מיכן כי החומר הוא כור וכי הבת היא ג' סאין, ואמר אחר כך כי עשרת הבתים חומר, נמצא שיעור הכור ל' סאין. ושם אמר [הושע ג] וחומר שעורים ולתך שעורים, ואמרו חכמינו בפרק גיד הנשה [חולין דף צב] אלו ארבעים וחמשה צדיקים. החומר ל' ולתך ט"ו הכל מ"ה. נתקיים לך כי הכור הוא שני לתכים.

רבינו חננאל (המשך)

מפני האורחין, אע"ג דאית ליה אורחין הרבה אין לו רשות לפנות יותר מזה השיעור, או דילמא הכל לפי האורחין. ועוד בעיא אחרת, כשמפנין אחד מפנה לכולן, או כל אחד מפנה לעצמו. ואיפשיטא שמעתא הכל לפי האורחין, אם יש לו אורחין הרבה מפנין להן כל צורכן. ובאנו לדקדק מדקתני ועימר רבי את כל השדה [נ"א: את השדה כולה], שאחד מפנה לכולן, ולא עמד, וכי ר' בעצמו עימר אלא צוה ועימרו, ולעולם כל חד וחד לנפשיה. וכיון דלא איפשיטא בהדיא, [אין] חד מפנהו לכולהו, מחברינן לפנויי כל (ד)חד וחד לנפשיה, דאיסורא הוא וסתמא לחומרא והנכון לפנות כל אחד לעצמו. ומסתייעא הא מילתא מהא דא"ר חנינ' פעם אחד הלך רבי למקום אחד ומצא מדבך של אבנים ואמר לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהן למחר, ולא סמך [רבי] במחשבתו שלו

[נ"א: עליון], אלא הצריך כל אחד לעצמו, וכדר' אסי ור' אמי אליבא דר' יוחנן כל אחד כטעמיה. פי' מדבך של אבנים, אבנים סדורות זו ע"ג זו. שפשפום, לשפשפם ברגליהם. סואר של קורות, קורות נתונות זו על גב זו. נשוש, בלשון ישמעאל עירים ספינות. נגדר, בלשון ישמעאל מתרו. ופיגוי לבית המדרש ולאורחים והכנת מקום לישיבתם שניהם שוין בדבר מצוה. ושאר השמרעה פשוטה היא. **והא** דתנן מפנין ד' ה' קופות, ה"מ לדבר מצוה מדקתני מפני האורחין ומפני ביטול בהמ"ד שהן מצוות, כדרב יהודה אמר שמואל דאמר גדולה הכנסת אורחין, וכדר' יוחנן דאמר אחד מששה דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעולם הבא.

תורה אור השלם

1 וַיֹּאמַר אֲדֹנָי אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ:
בראשית יח ג

הגהות הב"ח

(א) גמ' שלא יגמור טולו (דילמא וכו' גומות) תפ"מ וי"ל ס"א ממתק: (ב) שם אי דילמא גברא וגברא:

גליון הש"ס

גמרא גדולה הכנסת אורחים. עי' ב"מ דף פו ע"ב ומוספות שם ד"ה מחייה:

מוסף רש"י

שלא יגמור כולו. אם לא היו שם אלא מרגע אי ממש קופות, שהמילו לו במקום שם יותר, כאן לא המילו לפנותן כולן ונגלות את הכלפה, דלמא הוי כה גומא ומשוה לה (ביצה לו.). והדן את חבירו לכף זכות. על כל שמשמע עליו אמור שנתכוון לטובה עד שתדע בבירור שאינו כן, שאם אתה תדין כן ירגיז אותך מן השמים לזכות (אבות פ"א מ"ו).

רבינו חננאל

ולתך זה האמור כאן, הוא שיעור הקופות ששנינו במשנתינו. ואע"ג דלא איתאמרא בהדיא בגמרא דילן, הא איתפרש בתלמוד א"י, ר' זעירא שאל לר' יאשיה כמה שיעור הקופות, א"ל נלמוד סתום מן המפורש דתנינן תמן בג' קופות של ג' ג' סאין תורמין את הלישכה, ושיעור לתך חצי כור והוא ט"ו סאין. נמצא שיעור המשנה והברייתא שיעור אחד, וכדאוקמא רב חסדא למתניתין ד' מה', והכין שמעתא דא סלקא. ועלה קמבעיא לן מעוטי בהילוכא עדיף או מעוטי במשוי עדיף. ואמרינן ת"ש דתני חדא מפנין אפילו ד' וה' קופות של כדי יין וכדי שמן, ותניא אידך בעשר ובחמש עשרה. ואוקימנא להו דכ"ע מעוטי בהילוכא עדיף, ושיעורם אחד הם ואכדין קאי ולא אקופות, והא מתניתא דקתני חמש הכין פירושא, חמש כדרת גדולות שאין מכילה הקופה יותר מכדה אחת, והא מתניתא דקתני בעשר ובחמש עשרה, בעשר כדרות בחמש קופות והן בינוניות שנמצאו ב' כדות בכל קופה, והא דתני ט"ו ג' כדות בכל קופה. והא דמשתקלי תלת כדי בכל קופה כגון דקורי הרפניא, פי' כדות שעושין בהרפניא והן קטנות ונוטלות ג' ג' בקופה, שנמצא שיעור משקל כל כדה קטנה סאה והבינונית סאה וחצי, והגדולה ג' סאין. **ותוב איבעיא לן הני דקא מפנינן ד' או ה' קופות**

קכז: מפנין פרק שמונה עשר שבת

ביון דחזיא לכהן שפיר דמי. אע"ג דאמר בשילהי כירה (לעיל דף מז.) דבגדי עניים לא עשירים לא הכא לכ"ע חזיא אלא איסורא הוא לרבינא עליה[א] אבל התם לא חזו מחמת גריעותא ומהאי טעמא נמי לא אמרינן התם טעמא דבסמוך דאי בעי מפקר לנכסיה והא דאמר בפרק כל הכלים (לעיל ד' קכה.) שירי פרוחמיות שאין בהן ג' על ג' אין מטלטלין אותן משמע הא יש בהן שלש על שלש מטלטלים היינו לעניים א"נ אפילו לעשירים בנית עניים: **דאי בעי מפקר לנכסיה. הוה**[ב] מאי למימר [ג]כדלעיל כיון דחזי[ד] אלא כיון דמסכא טעמא דאפי' לדידיה מצי חזי אמר ובפרק כל שעה (פסחים דף לה:) ובפרק שלשה שאכלו (ברכות ד' מז.) אילטריך להאי טעמא[ה]: **האי אידגן.** מדנקט אידגן משמע אפי' לא ראה פני הבית תימה אכתי אפילו הקדימו בברי נמי לא לחייב אלא באידגן וראה פני הבית וי"ל דאי לא כתב והרמותם ה"א דכולם חייבין אפילו לא אידגן השתא דכתי' קרא מוקמי ליה בנמסתבר דהיינו לא אידגן שאפילו ראה פני הבית לא היה חייב א"נ י"ל הא דנקט אידגן היינו ככל דינו שראה פני הבית אלא דמילתא דפסיקא נקט דאיכא למאן דאמר בצא מגיעא (ד' פח.): דלא בעינן ראיית פני הבית אלא בזיתים וענבים דלאו בני גורן הינהו: **הא** קמ"ל **דאין חומש מעכב.** ואף על גב דמבעיא לן בפרק הזהב (שם דף נד.) אי מעכב אי לא ולא פשיט מהכא משום[ה] דהוה מצי למידחי דאגב אחריתא תנייה[ו]: אבל

הני נמי [ו](בגמילות חסדים שייכי ל"א הני בהני שייכי ת"ר הדן חבירו לכף זכות דנין אותו לזכות ומעשה באדם אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעה"ב אחד בדרום שלש שנים ערב [ז]יוה"כ אמר לו תן לי שכרי ואלך ואזון את אשתי ובני אמר לו אין לי מעות אמר לו תן לי פירות אמר לו אין לי תן לי קרקע אין לי תן לי בהמה אין לי תן לי כרים וכסתות אין לי הפשיל כליו לאחוריו והלך לביתו בפחי נפש לאחר הרגל נטל בעה"ב שכרו בידו ועמו משוי ג' חמורים אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים והלך לו לביתו אחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו אמר לו בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרתי אין לי מעות במה חשדתני אמרתי שמא פרקמטיא בזול נזדמנה לך ולקחת בהן ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרתי אין לי בהמה במה חשדתני אמרתי שמא מושכרת ביד אחרים בשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרתי לך אין לי קרקע במה חשדתני אמרתי שמא מוחכרת ביד אחרים [ח]היא ובשעה שאמרתי לך אין לי פירות במה חשדתני אמרתי שמא אינן מעושרות ובשעה שאמרתי לך אין לי כרים וכסתות במה חשדתני אמרתי שמא הקדיש כל נכסיו לשמים א"ל העבודה כך היה הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה וכשבאתי אצל חבירי בדרום התירו לי כל נדרי ואתה כשם שדנתני לזכות המקום ידין אותך לזכות ת"ר [ט]מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה אחת בת ישראל ולמלון השכיבה תחת מרגלותיו למחר ירד וטבל ושנה לתלמידיו ואמר [י](להן) בשעה שהשכבתיה תחת מרגלותי במה חשדתוני אמרנו שמא יש בנו תלמיד שאינו בדוק לרבי בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתוני אמרנו שמא מפני טורח הדרך אירע קרי לרבי אמר להם העבודה כך היה ואתם כשם שדנתוני לכף זכות המקום ידין אתכם לכף זכות תנו רבנן פעם אחת הוצרך דבר אחד לתלמידי חכמים אצל מטרוניתא אחת שכל גדולי רומי מצויין אצלה אמרו מי ילך אמר להם ר' יהושע אני אלך הלך רבי יהושע ותלמידיו כיון שהגיע לפתח ביתה חלץ תפיליו ברחוק ארבע אמות ונכנס ונעל הדלת בפניהן אחר שיצא ירד וטבל ושנה לתלמידיו ואמר [י](להן) בשעה שחלצתי תפילין במה חשדתוני אמרנו כסבור רבי לא יכנסו דברי קדושה במקום טומאה בשעה שנעלתי במה חשדתוני אמרנו שמא דבר מלכות יש בינו לבינה בשעה שירדתי וטבלתי במה חשדתוני אמרנו שמא ניתזה צינורא מפיה על בגדיו של רבי אמר להם העבודה כך היה ואתם כשם שדנתוני לזכות המקום ידין אתכם לזכות: **מפנין תרומה טהורה וכו'**: פשיטא לא צריכא [א]דמנחה ביד ישראל מהו דתימא כיון דלא חזיא ליה אסור קמ"ל כיון דחזיא לכהן שפיר דמי: [ב]ודמאי (וכו'): דמאי הא לא חזי ליה [ג]כיון דאי בעי מפקר ליה לנכסיה והוה עני וחזיא ליה השתא נמי חזי ליה [ד]דתנן [ג]מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ואמר רב הונא תנא ב"ש אומרים אין מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי וב"ה אומרים מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי: ומעשר ראשון שניטלה תרומתו וכו': פשיטא לא צריכא שהקדימו בשבולים ונטלה הימנו תרומת מעשר ולא נטלה הימנו תרומה גדולה וכי הא [ה]דא"ר אבהו אר"ל [ד]מעשר ראשון שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה שנא' [1]והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר [ו]א"ל רב פפא לאביי א"ה אפי' הקדימו בברי נמי ליפטר א"ל עליך אמר קרא [2]מכל מתנותיכם תרימו וגו' ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן: ומעשר שני וכו': פשיטא [ה]לא צריכא שנתן את הקרן ולא נתן את החומש הא קמ"ל דאין חומש מעכב: והתורמס היבש כו': דווקא יבש אבל לח לא מ"ט כיון דמריר לא אכלה: אבל

הסאה שביד הכהן שהיא תרומת מעשר שנתן לו הלוי, אחד ממאה מן התבואה שביד ישראל. וכיון שראו שעמי הארץ לא היו מפרישין מעשר (לכהן) [ונותנין ללוי, חייב הקונה לתת אחד ממאה לכהן שיעור תרומת מעשר] שחייב בו מיתה. אבל המעשר שהוא בלאו לא חייבוהו מספק. וזה מפורש בגמרא יומא בפ"ק דף ט ע"א ובסוף סוטה במשנת דיחזקו כהן גדול העביר הודיית המעשר ובגמ' שם. ודמאי זה כיון שהוא ספק מעושר ספק אינו מעושר התירוהו מפני חיי נפש לאכסניים ולעניים כפירושו. וזה שאמר ריש לקיש מעשר ראשון שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה, פיר' חייבה התורה להפריש תרומה ומעשר מן הדגן שכבר נעשה גורן, כדכתיב ראשית דגנך תירושך ויצהרך כו', ואינו נקרא דגן אלא אחרי דישתו בגורן והעמדתו כרי. והתורה אמרה להפריש מן הדגן ראשון תרומה גדולה, ואחריו מעשר ראשון. ואחריו שנה ראשונה ושניה מעשר שני, ושנה שלישית אינו מפריש מעשר [שני] אלא מעשר עני. ואינו חייב להפריש כל אילו אלא אחרי שיקצור ויגדוש ויזרה ויעמיד כרי בגורן. לפיכך אמר ריש לקיש אם בא ישראל מי שהיו לו עשרה עומרין שבלין, וקודם שיכניסן לגורן לדוש נתן מהן עומר אחד מעשר ללוי, הלוי אינו חייב לתת ממנו אלא תרומת מעשר לכהן, שהשיבלין לא נתחייבו [אלא] [לא] בתרומה ולא במעשר, והביא טעם לדבריו מן המקרא הזה [והרמתם ממנו תרומת ה' וגו']. והקשה עליו רב פפא למה הוצרכתה לדחוק הדבר בשבולין, אפילו בברי הקדים והפריש המעשר קודם שיפריש התרומה ליפטר, ולא יהא חייב הלוי להפריש ממנו אלא תרומת מעשר. ופירק לו כיון שהעמידו כרי אידגן, וקרינא ביה מכל מתנותיכם תרימו שכולל הכל. ומעשר שני והקדש שנפדו. הוצרך להזכירו התנא, להודיע שאם לא נתן החומש [אין החומש] מעכב.

מוסף תוספות

א. וחזו לאחריני, לא מקצה ל' לגמרי. רשב"ם לעיל מז. ד"ה ממיר. ב. לא הוה צריך להאי טעמא, אלא. תוס' פוסק לה: ד"ה דלא כעני. ג. דשרי וכו' תרומה ביד ישראל הואיל וחזיא לכהן, [ה"נ]. תוס' פוסק לה: ד"ה דלא כעני. ד. לעניים. תוס' עיטוין לג. ד"ה דמאי. ה. דאי לאו דנפקא לן מדוכתא אחרינא דחומש אינו מעכב, ממתני' ליכא למפשט. ריטב"ש. ו. אבל השתא דנפקא לן מדוכתא אחרינא דחומש אינו מעכב אפשר לומר דמתני' נמי הא קמ"ל דחומש אינו מעכב. ריטב"ש.

רב נסים גאון

שמא צינורא ניתזה מפיה על רבי. פי' צינורא שיצתו מפי האדם כשהוא מדבר למטרונית והיא נכרית ונגע בו מרוקה אמר הקב"ה בענין הזב (ויקרא טו) וכי ירוק הזב בטהור, יכול אפילו רקק ולא נגע יהא טמא ת"ל בטהור. ובתוספתא זבין בפרק חמישי אמרו ורירו וכיחו ומימי האף שלו הרי הן כרוקן. דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה מטמאין טומאת משקה, זובו ורוקו ומימי רגליו מטמאים טומאה חמורה. וזאת התורה מיוחדת בישראל בלבד אבל לא בנכרים, והחכמים הם שגזרו עליהם שיהו כזבין לכל דבריהם. ותמצא כיוצא בזה במס' נדה בפרק בנות כותים (דף לד) כשאמרו בית שמי דם הנכרית טהור, הקשה להם מזו הברייתא. ולא חלקו בית שמאי אלא בדמה בלבד אבל רוקה אין מי שחולק בו כי הוא טמא ושורפין עליו את התרומה. וכבר פירשו טעמם של בית שמי שטיהרו דמה (וטיהרו) [וטמאו] רוקה ומימי רגליה, דשכיחי גזרו בהו רבנן דמה דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן. ובית הלל הכל אצלם טמא. ושם במסכת שקלים (פ"ח מ"א) שנינו כל הרוקין הנמצאים בירושלים שהורין חוץ משל שוק העליון, ונרסי בתלמוד בני מערבא ר' אבון בשם ר' יהושע קצרין של גוים היה שם. ובמשנת טהרות בפרק ה' (משנה ח) שנינו שוטה אחד בעיר או נכרית או כותית כל הרוקין שבעיר טמאין. וקודם לכן בפרק ד' אמרו על ר' ספיקות שורפין את התרומה אחד מהן ספק רוקין. כבר נתבאר לך עכשיו ונתקיים מכל מה שהקדמנו כי רוק הנכרים טמא וכי גזירה דרבנן היא. ובפרק יציאות השבת (דף סז) אמרו ספיקות באושא גזור עליהן, ולפיכך הוצרך ר' יהושע בן חנניא שטיילה. ותמצא במס' יומא בפרק הוציאו לו את הכף (דף מז) אמרו עליו על רבי ישמעאל בן קימחית שיצא ודבר עם ערבי אחד בשוק וניתזה צינורא מפיו על בגדו, ונכנס ישבאב אחיו ושימש תחתיו. ובחומר בקודש (חגיגה דף כג) תמצא גזירת צינורא דעם הארץ, וזה בענין הקודש.

מפנין תרומה טהורה ודמאי. כבר פירשנו דמאי בפרק שלשה שאכלו כאחת, כי הוא הדבר הנדמה דמי מתוקן ומי אינו מתוקן, ובארנו שם עיקר גזירתו.

מוסף רש"י

מאכילים את העניים דמאי. דלוב עמי הארץ מעשרים הם ומומרין דלרבנן בעלמא הוא (ברכות מז. וכעי"ז עירובין ז:) שהעמידו בספק טבל וגבי עניים ואכסניא לא העמידו דבריהם (סוכה לה:). **ואת האכסניא.** חיילות מלכי ישראל המטולין על בני העיירות לזון להנין עליהם מחייביהם ואכילים הן ומכי הן בעניים הוחלו ואינן במקומן (פסחים לה: וכעי"ז ברכות ועירובין וסוכה שם) **לא צריכא שהקדימו בשבולים.** לי קדם את הכהן ונעל מעשר בשבלים קודם שנעל בן תרומה גדולה, והכהן היה לו לזעול תרומה גדולה תחלה אחד מחמשים. לרחמנא קרייה לאשים, וכתיב (שמות כב) מלאתך ודמעך לא תאחר, נמצאת תרומה גדולה של כהן בתוך המעשר הזה אחד מחמשים שנו, לכד מתרומת מעשר שעל הלוי להפרים תרומה ממעשרו (ברכות מז.). **וכי הא דא"ר אבהו.** אלמעטן מתניתן דהכי הוא כדר' אבהו דפטור ליה לגוי מתרומה גדולה שנו (שם). מעשר ראשון שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה. שהיה לו לכהן לזעול תרומה גדולה תחלה, שהרי קראה לאשים, והלוי אחריו מעשר במה שמשייר, הוה שנעל מעשר תחלה ונמצא שלא הורמה תרומה גדולה מתעשרו, וישראל לא יתן לכהן אלא אחד מחמשים במה ששייר, נמצא כהן מפסיד, פטור הלוי מתרומה גדולה שנמעשר זה (ביצה יג:) וכעי"ז עירובין לא: ופסחים לה: ותמורה ה:). **שנאמר והרמותם ממנו תרומת ה'.** ופירש ומה היא התרומה, מעשר מן המעשר (ביצה יג:). **אי הכי אפילו הקדימו. בכרי.** משנמתרת, נמי ליפטר. לוי מהאי קרא (שם). **עליך אמר קרא.** שלא תאמר כן (שם). **מכל מתנותיכם תרימו.** דפטרת לייס מתיב ואלו הלוים מדכר, וכתיב בהאי קרא את כל תרומת ה', כל לד תרומה שנו חייבים להפרים (ברכות מז:) אפילו תרומה גדולה (עירובין לא:); שאם הקדיש לוי את הכהן בכרי וקנהו מעשרותיו קודם שיטול כהן תרומה גדולה מן הכרי, צריך להפרים הלוי מן המעשר תחלה אחד מחמשים לתרומה גדולה, ויחזור ויפרים תרומת מעשר (במדבר יח כט). **ומה ראית.** דמוקמת קרא דחייב בהקדימו בכרי וקנה דפטור בהקדימו בשבלים (עירובין שם ופסחים שם וביצה שם) אימא ליפלג (ביצה שם). **האי אידגן.** משעה שנתמרה בכרי נעשה דגן וכיון דליקרי דגן חלה עליו רשות כהן תחלה, דכתיב ראשית דגנך תתן לו, אבל בשבלים לא אידגן ולא חלה עליו רשות כהן (ברכות מז:) וכי אקליה לוי עדיין לא היה טבול לתרומה (עירובין ופסחים שם). **ולא נתן את החומש.** מע"ש והקדש אם הנעלים פודין אותו מוסיפין חומש (ברכות מז:).

מסורת הש"ס

(א) מ"ק ל"ג, ב) [כרי"ש וכרא"ש אימא ערב הרגלן], ג) תמות דר"ג פ"ח ומ"ש, ד) [ל"ל לפסן], ה) [ל"ל לפסן], ו) ברכו' מז. וש"נ, ז) ברכות מז. דתמלי פ"ג מ"א עיתוין ח: לא. פסחים לה: סוכה לה:, ח) ברכות שם עיתוין לא: פסחים לה: ביצה יג:, ט) תמורה ה:, י) כתן חסר ונפש הייתי תפלה דכתי' בנדרים נדי תנה ותשפוך את נפשי לפני ה' פ"ג ל ע' רש"י ברכות ה: ד"ה טוף נפשו וכן הוכ בר"ש פלה פ"ג מ"ש, כ) [ב"ק קנ:], ל) לפרנסן והוהין בעניים כיון שאינם בנמתיכם הצ"ל, מ) [עי' מכילתא משפטים פי"ט], נ) [במדבר יח], ס) [ועי"ע תוספות עירובין לא. ד"ה דמלי ותוס' סוכה לה: ד"ה דלא כעין],

תורה אור השלם

1 וְאֶל הַלְּוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלָתְכֶם וַהֲרַמְתֶּם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְיָ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר:

במדבר יח כו

2 מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֶת כָּל תְּרוּמַת יְיָ מִכָּל חֶלְבּוֹ אֶת מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ: במדבר יח כט

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמרתי שמא מוחכרות ביד אחרים ונעשה כל"ל ותיבת היא נמחק: (ב) רש"י ד"ה אכסניא מיל של מלך ישראל. נ"ב הוציא מעשר בפרק בכל מערבין דף לא ובפרק כל שעה דף לה אבל התוספות בפ' ג' שאכלו פי' עד פי' אחר מיל של מלכים כו' וע"ש דף מו:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה כל היכא דאמרינן מעשה וכו'. עיין דבר נחמד בזה בברכת הזבח תמורה דף טו ע"ב:

רבינו חננאל

מפנין תרומה טהורה אע"פ שהיא בביתו של ישראל, הואיל וראויה לכהן היום מטלטלין אותה ושפיר דמי. וכן דמאי. והדמאי כיון דאילו הפקיר כל נכסיו ויהיה עני מותר לאוכלו, אע"פ שעכשיו לא הפקיר נכסיו מותר לטלטלה. והוא הלוקח תבואה מעם הארץ שאינו יודע אם הוציא מעשר ממנה אם לאו, כי התרומה לא נחשדו עמי הארץ עליה, ודאי היו מפרישין אחד מחמשים והוא בבינונית ונותנו לכהן. אבל המעשר היו הרבה עמי הארץ שלא היו מפרישין אותו ונותנין ללוי. וחייבו חכמים הקונה מעם הארץ שאינו יודע אם הוציא מעשר ממנה אם לאו, להפרישו מזו התבואה חלק אחד ממאה שהיא תרומת מעשר, שהאוכל תרומה [מעשר] כאוכל תרומה, והוא עון מיתה. וזה פירושו, ישראל שיש לו מאה סאין חבואה, חייב לתת לכהן ב' סאין מהן, והיא נקראת תרומה גדולה, וחייב לתת עשרה מהן פחות מעט והוא נקרא מעשר ראשון, וחייב הלוי לתת מן העשרה סאין שנתן לו ישראל סאה אחת לכהן, והוא שאמר הכתוב והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר. נמצא[ת]

שלא ניטלה תרומתו. קא סלקא דעתך שלא ניטלה תרומת מעשר שלו: **לאסיון.** שאין עליו צורה: **תלב.** עשב שמשתרש בעומק כנגדו ואין שרשיו מתפשטין וזו מ"מ מיתכם יהוסע את הארץ ליסרמל: **נעמיות.** בגות היעבה: **יטלנטו.** ראוי הוא להיות לו פילין ולהאכילן: **על מכוסיכן.** בשבת ולא גזר משום שחיקת סממנין: **שכן דרכן לסוף.** בלא מכה הלכך לאו מוכחא מילתא דלרפואה: **הסקינן.** הזמינן: **אסור לטלטלן.** ואפילו הזמינם למאכל בהמה דטריחא היא: **סיאה אזוב וקוריניס.** לקמיה מפרש לה: **הכניסן לעצים.** לייבשן: **שלא יקטום בכלי.** כדרך חול כדאמרן (לעיל דף עד:) אלא מאן דפריס סילקא דמי לטוחן: במילתיה דרבי יהודה גרסינן **מולג ואוכל ונלבד שלא ימולג בכלי הרבה וחכמי' אומרים מולג בראשי אצבעותיו ואכלו ונלבד שלא ימולג בידו הרבה בדרך חול.** כך מצאתי בתוספתא דרבנן מחמרי דבכולי ידא אסור אלא בראשי אצבעותיו. ומהו מולג כגון אם בא לאכול הזרע מולג הסרביטין שהזרע בתוכם: **וכן באמיתא.** לקמיה מפרש מאי אמיתא: **ניניא.** מינטא"י: **פיגם.** רוד"א: **לפרי.** שדריא"ם לוי"ם. ג"א פוליאו"ל: **אגרפא.** איסני"א: **חזי.** שדריא"ם. ולגשון הראשון לא פורש: **בשר תפל.** שאינו מלוח. ומאן דגרים תפוח היא היא: **מוסר לטלטלו.** דלית ליה מוקצה בטלטול: **במוקצה לאכילה סבר לה רב' יהודה.** כלומר באיסור מוקצה לענין אכילה סבר לה כרבי יהודה דאסר לאוכלו (ג) ובאיסור מוקצה לטלטול סבר לה כרבי שמעון: **בר אוזוזא.** שמוט: **משמשא לעוזא.** שלא יסקיים: **ואמר להו רב חסדא חסרון כיס חזיגא הכא.** שאתם מניחים אותה בשמש ומתמסמ וסלקתוהו על פיו מתמה לגל: **באומצא.** כשהוא חי אוכלין אותו בלא מלח: **דג תפל אסור לטלטלו.** דאינו ראוי לאכול ולכלבים ולאו דעתיה למישדייה אבל מליח נאכל חי על ידי מלאו:

אבל לא את הטבל. והא דאמר (ד) רבה בפרק כירה (לעיל דף מג.) טבל מוכן הוא אלא שבת אאם עבר ותיקנו מתוקן ס"מ לענין ביטול כלי מהיכנו שלא החמירו כמו לענין טלטול בידים: **שפדאו אגב אסימון.** הא דנקט אסימון היינו דלא כרבי דוסא דפרק הזהב (ב"מ דף מז:) והוה מצי למימר[א] מעות הניתנות סימן לבית המרחץ לד"ה[ב] אלא משום דאם כן מאי קמ"ל[ג] אבל אשתא[ד] קמ"ל כרבנן[ה]: **ונתן הכסף וקם לו.** אין הפסוק כן אלא[ו] ויסף חמישית כסף ערכך עליו וקם לו (ויקרא כז) ודרך הש"ס לקצר ולומר בלשון אחר קצר כי ההיא דפרק הדר (עירובין דף סה.) רבי חנינא ביומא דרתח לא מצלי שנאמר בצר אל יורה[ז] ובפרק הרואה (ברכות דף נה:)[ח] שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה[ט] וקשה לר"י נימא כסף דוקא וכ"ת דשוה כסף ככסף אלא דגבי נזקין מצרכינן קרא ישיב לרבות שוה כסף ועוד דאם כן אפילו קרקע נמי ומנלן למעוטי קרקע ואומר ר"י דמכלל ופרט נפקא לדתנן בבכורות בפרק יש בכור לנחלה (דף נא.) אין פודין לא בעבדים ולא בקרקעות ולא בהקדשות ומפרש בגמרא דבעי למימר ולא הקדשות בכל אלו ולענין פדיון בכור דרשינן התם כלל ופרט[י] ופדויו מבן חדש כלל כסף פרט תפדה חזר וכלל מה הפרט מפורש דבר המיטלטל[יא] כו' א"נ איכא למימר בפדיון הקדשות ומתן כלל כסף פרט וקם לו חזר וכלל כו' מיהו בת"כ דרשינ ליה מקרא אחרינא וכל ערכך יהיה בשקל הקדש מה ת"ל לפי שנאמר (פ) תפדה יכול בעבדים ושטרות וקרקעו' ת"ל בשקל הקדש אין לי אלא קלעים מניין לרבות כל דבר המיטלטל ת"ל ופדה בערכך א"כ למה נאמר בשקל פרט לעבדים ושטרות וקרקעות אלא כן דרך הש"ס שאינו מביא עיקר הדרשה כמו שרגיל להביא (כתובות דף מו:) בנעוריה בית אביה כל שבח נעוריה לאביה אע"ג דההוא בהפרת נדריה הוא דכתיב וכן הרבה:

רשב"ג אומר אף מטלטלין שברי זכוכית. משמע דמודה לת"ק דמתיר חרדל והא דתנן רשב"ג מתיר בלוף[ב] וכל שכן דמתיר בחרדל: **הכניסן לעצים אין מסתפק.** איכא[ג] למימר[ד] דה"ק הא סתמא נעשה כמי שהכניסן למאכל בהמה[ט] כי היכי דלא תקשה ריש לקיש[ט]: **דחזי לאומצא.** מכלן ראיה דדש האבריס[ט] שלא פירש מותר[יז] דקאמר דחזי לאומצא אע"ג דלא מליח[יח]: **דג תפל אסור לטלטלו.** תימה מדשרי בשר תפל אלמא כר"ש אתיא אם כן דג תפל נמי ליתרי כמו בשר תפל וי"ל דדג תפל אינו ראוי לכלבים אי נמי כר' יהודה אתיא ודג תפל אע"פ שראוי לכלבים אסור לטלטלו דכל מידי דחזי לאיגש לא מקלא לכלבים בשר תפל מותר לטלטלו לרבי יהודה מפני שהוא מאכל לחיה:

מטלטלין את העצמות. לר' יהודה דאית לי' מוקצה מייתי כגון שלא הי' עליה' בשר מאתמול:[יח] בשר

[ג] [בב"מ מז:], [ד] [תוספתא פט"ו], [ה] ב"מ קיג.; [ו] [לעיל קיח.], [ז] [לעיל מז. רש"ן], [ו] פי' מעל ומגורה, [ז] [תוספ' פט"ו], [ח] [שם], [ט] ס"א פיאה. [י] [לקמן קמ. ע"ש], [כ] [ביה מ.], [ל] רש"ל מ"ז, [מ] [ב"מ נו.], [נ] [שיך לעיל קכו: על המעמנן], [ס] [המורה מקום זה לא דק דאדרבה שם בכתובות מו: וקן שם מ: ובקידושין ג: פריך הש"ס עלה ומפקיק ג"כ דהכיא בהפרת נדרים דוא לכתיב אבן שותפם שבגמרא דב"ק פז. וע"ש בתוספות ד"ה כיון וע"ע בתוס' עירובין טו: ד"ה בכתיבה וכו' מבואר היטב וע"ע תוספות מו"ק ח. ד"ה ג"ל ומגילה ג. ד"ה וקן ולף כ. ד"ה בכתיב ובינמות שם. ד"ה אי בת וסנהדרין לד: ד"ה בכתיב וחבמים קיז. ד"ה ותורה ובכתיבות טו. ד"ה עדות וסוכה ב. ד"ה כי יקריב בכורות יד: ד"ה טוב], [ע] [וע"ע תוס' חולין יד. ד"ה ונסכין],

תורה אור השלם

1 וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:

דברים יד כה

2 וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמְקֻדָּשׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכֶּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ:

ויקרא כז יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' בטבל טבול מדרבנן וכגון שזרע בעלים: (ב) שם וחבילי עלים (וחבילי זרדין) תא"מ וי"ב עי' במה שכתב המור א"מ סי' ש"מ משמע להריש דלא גרסי' בבריש' וחבילי זרדין אבל במתניתין גרסינן וחבילי זרדין ע"ש: (ג) רש"י ד"ה במוקצה וכו' דאסור לאוכלו ובמוקצה לאיסור לטלטל סבר: (ד) תוס' ד"ה אבל וכו' דאמר רב יוסף בפרק כירה: (ה) ד"ה ונמן וכו' לפי שלא' ופדה בערכך יכול בעבדים:

גליון הש"ם

גמ' והא ר"ח תלמיד דרב. ביצה דף מ ע"א. ב"ק קמו ע"ב. ועיין ב"ב דף קנו ע"ב ותוספות ד"ה שלחו ליה (קב"ב ע"ב): שם במוקצה לטלטל ס"ל בר' שמעון. עיין לעיל דף יט ע"ב תוספות ד"ה אבל כרבי זחיר. ולקמן דף קלט ע"ב הסיק דלדף קמ ע"ב תוספות ד"ה אלא דבשרא. ועיין במהרש"א ביצה דף לב ע"א בתוספות ד"ה אין סומכין:

הגהות הגר"א

[א] גמ' אין מסתפק מהן בשבת למאכל בהמה. נ"ב למאכל מסתפק מהן בשבת: [ב] שם מותר לטלטל בשבת בשר תפל. נ"ב גי' הגאונים וריש"ף תפוח ועי' רשב"א:

רבינו חננאל

אסימון, מטבע שאין עליו צורה. ולא את חלוף ולא את החרדל. רשב"ג מתיר בלוף עבדינן דהא מתניתא קמ. דר"ה אי בת הכל הוא. ורשב"ג דאמר אין מותר לטלטל אלא חבילה הניטלת בידו אחת, ומקמינן ליה בחבילות שהכניסן למאכל בהמה דכל סתם של תורה לחומרא עבדינן. ותוב מתניתין סתמא תני וכוותה עבדינן. אמר רב יהודה אמר רב שבו תיתם יהושע את הארץ לישראל כדי שיתפרשו תחומין אחד מחבירו ויאמינו בכך לענין עירובן של תחומים ושיתופם, כי השרשים שהוא משלח בקרקע מוכיחים על הגבולים. ועל פי זה אמרו שם במסכת יום טוב (פדק אין צדין דף כה) חצובא מקטע רגליהון דרשיעיא שהוא, דבר שאין בו רוח חיים, ובצמיחתו משלח שרשיו בארץ במשפט, והרשעים מעקמין דרכיהם ואין הולכין בדרכיו של הקב"ה כמו שראוי להם לכן דרכם באפילה.

בהמה דכל סתם של תורה לחומרא עבדינן. ותוב מתניתין סתמא תני וכוותה עבדינן. וליכא לאוקומה [ד]רשב"ג מפרש, דהא לא קתני אימתי ולא במה. **חבילי סיאה,** ציתרי. אזוב, אברתא. וקורנית, חאשי, כולן מיני איזוב הן. הכניסן לעצים להדליק מהן, אין מסתפק מהן בשבת, למאכל בהמה, מסתפק מהן בשבת. [ה]דקי"ל אכל דחזי ליה. **וקוטם ואוכל ובלבד שלא יקטום בכלי.** ובמלילה חלקו ר' יהודה וחכמים, והלכה כחכמים שאמרו מולל בראשי אצבעותיו ואוכל ובלבד שלא ימולל בידו הרבה כדרך שהוא עושה בחול. וכן באמיתא וכן בפיגם וכן בשאר מיני תבלין. וקי"ל כחכמים. אמיתא, נענע. **בשר תפות,** חלקו[ן] בו רב הונא ורב חסדא. רב הונא אמר מותר לטלטלו ורב חסדא אמר אסור לטלטלו. והילכתא כרב הונא, דרב חסדא לגבי רב הונא תלמיד הוא. ותוב רב הונא קאי כר' שמעון דקיי"ל כוותיה, ואפילו רב דסבר כר' יהודה במוקצה לאכילה במוקצה לטלטול כ' שמעון סבירא ליה. ואי חזי לאומצא, פי' ואם ראוי להיאכל נא אפילו רב חסדא מודה שמותר לטלטלו. ועוד תנא מסייע ליה לרב הונא דתנו רבנן דג מלוח מותר לטלטלו. דג תפל אסור לטלטלו, בשר בין חי ובין מליח מותר לטלטלו. ת"ר מטלטלין את העצמות מפני שהן מאכל לכלבים, בשר תפות מפני הוא מאכל לחיה, וזו היא דתניא כוותיה דרב הונא, מים מגולין מפני שהן ראוין לחתול. ומתניאתא אילין הילכתא איגון

ג) אולי צ"ל והוא הדין אם הכניסן פתמא דקי"ל דדעתיה אכל דחזי ליה ועי' תוס' כאן ד"ה הכניסן.

מוסף רש"י

ולא מעשר ראשון וכו' פשיטא. קס"ד בתרומת מעשר קאמר וקפריך פשיטא (ערובין לא: ופסחים לה:) דהייטו טבל (ברכות מז:). **שהקדימו בברי.** לאחר שנתמלא וסוקבע לתרומה מן תורה, קדם לו את הכהן ונטל מעשר ראשון תחלה, ואחר מחמיטים שבו היה ראוי לתרומה גדולה לכהן, ושלא ניטלה תרומתו דקתני לאו תרומת מעשר קאמר, אלא תרומה גדולה (ברכות שם) דחזי לאפרושי מעיר מקמי דלאפרשי מעשר מניה קאמר (ערובין שם ופסחים שם). **כדאמר ליה רב פפא לאביי.** לעיל אי הכי אפילו הקדימו בברי (ברכות מז:).

אסימון. כסף שלא נקבע בו צורה וקורין לו פלאזו"ן בלע"ז (שם). **ונתן הכסף וקם לו.** בתקדים שהוא כתיב (ויקרא כז) ויסף חמישית כסף ערכך (ערובין שם ופסחים שם). **רשב"ג הא דאמרן.** דרש"ג מתיר בלוף מפני שהוא מאכל עורכין, ואע"ג בני מלכים הם לא נגעל עורכין לגוי ולשמוח (ב"מ קיג:). **שכן דרכן של בני מלכים לסוף בחול.** אלא שום מכה, אלכך כי איכא מכה גדולה (ברכות שם) דחזי לאפרוחי מגיס מלגלגת מלגלגת לדרפואה עגיל לגיזרו רבנן משום שחיקת סממנים (ב"מ קיג:). **מפשיטין אותו.** לפרוש לגעל חוב את חוכו (שם).

מוסף תוספות

א. שפראו על גבי. תוס' הכא"ש. ב. אין מחללין עליו. תוס' הכא"ש. ג. מתני' כיון דלדברי הכל אין מחללין. תוס' הכא"ש. ד. דנקט אסימון. תוס' הכא"ש. ה. לאפוקי מדר' דוסא דאמר מחללין. תוס' הכא"ש. ז. הכי כתיב. תוס' הכא"ש. ז. ומפרש ר"ת דנפיק מדכתיב והיערוך שוקך לא בצר. תוס' הכא"ש. ח. גבי פותרי חלומות, ,וכולם נתקיימו בי, לקיים מה. תוס' הכא"ש. ט. ופריך התם אטו ,כל החלומות הולכים אחר הפה" קרא הוא, ומשני אין דא"ר יוחנן מנין שכל החלומות הולכים אחר הפה, שנאמר ,ויהי כאשר פתר לנו כן היה". תוס' הכא"ש. י. וכלל. תוס' הכא"ש. יא. וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים וכו'. תוס' הכא"ש. יב. משמע דבחרדל מודה דאסור. (ו)צ"ל מתיר אף בלוף. תוס' הכא"ש. יג. תימה דקשיא רישא אסיפא דמשמע [רישא] דוקא הכניסן לעצים הא סתמא למאכל בהמה, וסיפא קתני למאכל בהמה מסתפק הא סתמא לעצים קיימי ואסירי. תוס' הכא"ש. יד. הכניסן לעצים אין מסתפק מהם. תוס' הכא"ש. טו. ומותר לטלטלן בשבת. תוס' הכא"ש. טז. הנבלע. תוס' הכא"ש. יז. לאוכלו עם הבשר כל זמן שלא יצא. תוס' הכא"ש. יח. דהשתא לא הוי נולד. תוס' הכא"ש (וע' הגהות מגא הלעיז).

רב נסים גאון

אסימון הוא מטבע, בפרק הזהב (ב"מ דף מז) מאי אסימון פולא. ומה שהוא כעין זה אסור לפדות בו את המעשר שני, כי הכתוב פי' שצריך מטבע שיש עליו צורה, דכתיב (דברים יד) וצרת הכסף בידך דבר שיש עליו צורה. ת"ר **מטלטלין את החצב.** זה (ה)חצב הוא צמח משלח שרשיו למטה בקרקע בצדק בלא הטייה, והוא מה שאמרו בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף נה)

עין משפט נר מצוה

טו א ב ג מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יט:

טז ד ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' [מז] ח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שח סעיף כט:

יז ו מיי' פכ"ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ז ופ"ג מהלכות ערכין הל' מז סמג עשין לג טוש"ע א"ח סימן לז סעיף כח:

יח ז מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה יח סמג לאוין סה ועשין קלה טוש"ע א"ח סימן שח סעיף כח:

יט ח ט מיי' שם ופפ"ח שם הלכה יט סמג שם טוש"ע א"ח סימן שכא סעיף ג וכסימן שיט סעיף ו:

כ י מיי' פכ"ו שם הלכה מז סמג שם טוש"ע א"ח סי' שח סעיף לב:

כא כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף לג:

כב ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף כט כסג"ה:

לעזי רש"י

מינטא"י [מינט"א]. מנתה (צמח). רודי"א. פינם (צמח). שדריא"ח. צתרה (צמח). פוליאו"ל [פולי"ו]. מנתה (צמח). אישני"א [אישב"א]. איזוב. שדריא"ח. צתרה (צמח).

מוסף תוספות

א. שפראו על גבי. תוס' הכא"ש. ב. אין מחללין עליו. תוס' הכא"ש. ג. מתני' כיון דלדברי הכל אין מחללין. תוס' הכא"ש. ד. דנקט אסימון. תוס' הכא"ש. ה. לאפוקי מדר' דוסא דאמר מחללין. תוס' הכא"ש. ז. הכי כתיב. תוס' הכא"ש. ז. ומפרש ר"ת דנפיק מדכתיב והיערוך שוקך לא בצר. תוס' הכא"ש. ח. גבי פותרי חלומות, ,וכולם נתקיימו בי, לקיים מה. תוס' הכא"ש. ט. ופריך התם אטו ,כל החלומות הולכים אחר הפה" קרא הוא, ומשני אין דא"ר יוחנן מנין שכל החלומות הולכים אחר הפה, שנאמר ,ויהי כאשר פתר לנו כן היה". תוס' הכא"ש. י. וכלל. תוס' הכא"ש. יא. וגופו ממון יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים וכו'. תוס' הכא"ש. יב. משמע דבחרדל מודה דאסור. (ו)צ"ל מתיר אף בלוף. תוס' הכא"ש. יג. תימה דקשיא רישא אסיפא דמשמע [רישא] דוקא הכניסן לעצים הא סתמא למאכל בהמה, וסיפא קתני למאכל בהמה מסתפק הא סתמא לעצים קיימי ואסירי. תוס' הכא"ש. יד. הכניסן לעצים אין מסתפק מהם. תוס' הכא"ש. טו. ומותר לטלטלן בשבת. תוס' הכא"ש. טז. הנבלע. תוס' הכא"ש. יז. לאוכלו עם הבשר כל זמן שלא יצא. תוס' הכא"ש. יח. דהשתא לא הוי נולד. תוס' הכא"ש (וע' הגהות מגא הלעיז).

רב נסים גאון

אסימון הוא מטבע, בפרק הזהב (ב"מ דף מז) מאי אסימון פולא. ומה שהוא כעין זה אסור לפדות בו את המעשר שני, כי הכתוב פי' שצריך מטבע שיש עליו צורה, דכתיב (דברים יד) וצרת הכסף בידך דבר שיש עליו צורה. ת"ר **מטלטלין את החצב.** זה (ה)חצב הוא צמח משלח שרשיו למטה בקרקע בצדק בלא הטייה, והוא מה שאמרו בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף נה)

בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה. תימה לימא מפני שהוא מאכל לכלבים וי"ל דכרבי יהודה אתיא ואינו מסריח כפירוש הקונטרס אלא חזי ליה וכל מידי דחזי ליה לאינש לא מקלה לכלבים אבל מפני שהוא מאכל לחיה מותר לטלטלו דכל ישראל בני מלכים הם ורב חסדא דלא שרי בשר תפל מהאי טעמא לית ליה כל ישראל בני מלכים: **אין** עוקרין בהמה חיה ועוף. לספריס דגרסי רה"ר הך ברייתא פליגא אקמייתא בתרתי דדייקינן הא דדווי מדדינן אפילו ברה"ר ולעיל קתני דווקא בחצר ומו סיפא דמוקמת לתרנגולת דאין מדדין ברה"ר ולעיל קתני דאפי' בחצר לא ולספריס דגרסי אין עוקרין בהמה חיה ועוף בחצר אתי שפיר: **קמ"ל איתובי מיתבא דעתה.** אע"ג דנפרק בתרא דיומא (דף פג.) אמר חולה אין מאכילין אותו ביום"כ אלא ע"פ מומחה והכא (ה) שריא משום יתובי דעתא היינו שיותר יכולה היולדת להסתכן על ידי פחד שתתפחד שמא אין עושין יפה מה שהיא צריכה ממה שיסתכן החולה ברעב: רבא

בשר תפוח מפני שהוא מאכל לחיה מים מגולין מפני שהן ראויין לחתול רשב"ג אומר כל עצמן אסור לשהותן מפני הסכנה: **מתני'** (ו)[א]כופין את הסל לפני האפרוחים כדי שיעלו וירדו תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתכנס מדדין עגלין וסייחין[ב] (ז) אשה מדדה את בנה אמר רבי יהודה [ב]אימתי בזמן שהוא נוטל אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור: **גמ'** אמר רב יהודה אמר רב בהמה שנפלה לאמת המים מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה מיתיבי [ג]בהמה שנפלה לאמת המים עושה לה פרנסה במקומה בשביל שלא תמות פרנסה אין כרים וכסתות לא לא קשיא [ד]הא דאפשר בפרנסה הא דאי אפשר בפרנסה אפשר בפרנסה אין ואי לא מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה והא [ד]קא מבטל כלי מהיכנו מהיכנו דרבנן [ה]צער בעלי חיים דאורייתא ואתי דאורייתא ודחי דרבנן: [ה]תרנגולת שברחה וכו': דוחין אין מדדין לא תנינא להא דת"ר [ו]מדדין בהמה חיה ועוף בחצר אבל לא את התרנגולת מאי טעמא לא אמר אביי משום דמקפיא נפשה תני חדא מדדין בהמה וחיה ועוף בחצר אבל לא ברה"ר והאשה מדדה את בנה [ז]ברה"ר ואצ"ל בחצר ותניא אידך אין עוקרין בהמה וחיה ועוף בחצר אבל דוחין בהן שיכנסו הא גופא קשיא אמרת אין עוקרין אבל דדווי מדדינן (ח) הדר אמרת דוחין אין מדדין לא אמר אביי סיפא אתאן לתרנגולת אמר אביי [ח]האי מאן דשחיט תרנגולת לכבשינהו לכרעיה בארעא אי נמי נידל להו מידל דדילמא מנח להו לטופריה בארעא ועקר להו לסימנים: **מתני'** [ט]אין מילדין את הבהמה ביום טוב אבל מסעדין ומילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת וקושרין את הטיבור רבי יוסי אומר [י]אף חותכין [י]וכל צרכי מילה עושין בשבת: **גמ'** כיצד מסעדין רב יהודה אמר אוחז את הולד שלא יפול לארץ רב נחמן אמר דוחק בבשר כדי שיצא הולד תניא כוותיה דרב יהודה [ט]כיצד מסעדין [ו]אוחזין את הולד שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו ונותן לו דד לתוך פיו כדי שינק אמר רשב"ג [ב]מרחמין היינו על בהמה טהורה ביו"ט היכי עביד אמר אביי מביא בול של מלח ומניח לה בתוך הרחם כדי שתזכור צערה ותרחם עליו ומזלפין מי שליא על גבי ולד כדי שתריח ריחו ותרחם עליו ודוקא טהורה אבל טמאה לא מ"ט טמאה לא מרחקא ולדא ואי מרחקא ולדא לא מקרבא: [ל]מילדין את האשה וכו': מכדי תנא ליה מילדין את האשה וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת לאתויי מאי לאתויי הא דתנו רבנן [מ]אם היתה צריכה לנר חבירתה מדלקת לה את הנר ואם היתה צריכה לשמן חבירתה מביאה לה שמן ביד ואם אינו ספק ביד מביאה בשערה ואם אינו ספק בשערה מביאה לה בכלי אמר מר אם היתה צריכה לנר חבירתה מדלקת לה את הנר פשיטא [נ]לא צריכא בסומא מהו דתימא כיון דלא חזיא אסור קא משמע לן איתובי מיתבא דעתה סברא אי איכא מידי חזיא חבירתא ועבדה לי: אם היתה צריכה לשמן וכו': [ס]תיפוק ליה משום סחיטה רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אין סחיטה בשיער רב אשי אמר אפי' תימא יש סחיטה בשיער מביאה לה בכלי דרך שערה [ע]דכמאן דאפשר לשנויי משנינן אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני [פ]בין לא אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת נסתם הקבר בין אמרה צריכה

בשר תפוח. מסריח: **נחתול.** לא מזיק ליה אלא דנחש שלף הנחשים היא אוכלת: **מפני הסכנה.** שמא ישתה אדם מהם: **מתני' כופין סל כפני האפרוחים.** אשמעינן דכלי ניטל לדבר שאינו ניטל בשבת ורבי יצחק משני לה [ס] בפ"ג בגרירה למקומו: **שברחה.** מן הבית: **דוחין.** בידים: **מדדין עגלים.** אוחז בגוארו ובגדדין וגוררו ומסייעו (ג) ומנענע לו בגרגלו: **אשה מדדה את בנה.** אוחזתו בזרועותיו מאחוריו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך: **שנוטל אחת ומניח אחת.** שהתינוק מניע את רגליו כשמניח אחת מגביה אחת: **אבל גורר אסור.** מפני שנוטלתו: **גמ' ואי לא.** כגון שהמים עמוקין: **והא קמבטל כלי מהיכנו.** דמשהיחה תחתיה אין יכול לטלטלן דדומה לסותר בנין (ד) מדרבנן: **צער בעלי חיים דאורייתא.** שנאמר עזוב תעזוב עמו (ו) ואיכא מאן דדריש טעמא דקרא משום צער בעלי חיים באלו מצילות (ב"מ דף לב:): **מדדין לא.** שלא יהא אוחזה בגפיה ורגליה נוגעין לארץ ומוליכה: **דמקפיא נפשה.** מגבהת עצמה מן הארץ ונמצא זה מטלטל אבל אוחזים כשאוחזין בגפיהן הן מהלכין ברגליהן. ומיהו ברה"ר לא משום שמא יגביה מן הארץ ונמצא נושאן דסתמא כרבנן דפליגי עליה דרבי נתן בהמצניע (לעיל דף לד.) גבי המוליא חיה ועוף בין חיין בין שחוטין חייב. והאשה מדדה את בנה אפילו ברה"ר דאי נמי מגביה ליה מי נושא את עצמו דהכי מוקמינן התם דבאדם מודו רבנן לרבי נתן: **מקפיא.** כגון אקפו ידייהו דתגיגה (דף טז:): **אין עוקרין.** רגליה לגמרי מן הארץ דמוקמה היא לטלטלה: **דדווי מדדינן.** אוחזה בשני לדייה בידו ומדדה והוה טלטול טפי מדחייה שדחפה מאחריה: **סיפא.** דקתני דוחין אבל לא מדדין: **אתאן לתרנגולת.** וריש בשאר עופות: **לכבשינהו לכרעיה בארעא.** כדי שיתכפלו ולא יוכל להתחזק עליהן: **אי נמי נידליהו.** יגביהו שלא יהו רגליו נוגעות לארץ: **מתני' מסעדין.** מפרש בגמרא: **חכמה.** מילדת: **אין מילדין אם הבהמה ביום טוב.** דאיכא טרחא יתירה: **אבל מסעדין.** אותה בי"ט: **ומיילדין אשה בשבת.** ואין צריך לומר שמסעדין וכל שכן ביום טוב: **וקושרין הטיבור.** של ולד שהוא ארוך שאם לא יתקשר ויכרך בשום דבר ילאו מעיו אם יגביהו התינוק: **גמ' דוחק.** בבשר של בהמה לפניס שיהא הולד בולט לחוץ: **ונופח לו בחוטמו.** שנחיריו סתומין לו בריריו: **ונותן דד.** של אמו בתוך פיו: **מרחמין.** מאהבין את ולדה עליה: **בול של מלח.** מלא אגרוף דכייב לה וזוכרת לצר לידה ומרחמה את הולד אם רחקתו: **מי שליא.** שורין את השליא במים: **לא מרחקה.** אין דרכה לרחק: **מביאה לה שמן.** דרך רה"ר: **ביד.** בכפה ולא בכלי דכמה דלפשר משנינן: **בשערה.** סכה שערה שמן וכשבאה אצלה מקנחתו ואין כאן חילול שבת כיון שאין דרך הוצאה בכך: **פשיטא.** דהא פקוח נפש דוחה שבת: **תיפוק ליה משום סחיטה.** למה לא הביאה לה בכלי שלא תחלל שבת בהוצאה הכא נמי הא קמחללה בסחיטה: **אין סחיטה בשיער.** שהוא קשה ואין בולע: **דרך שערה.** כורכת הכלי בראשה בשערה: **חיה.** יולדת: **קבר.** בית הרחם: צריכה

[א] (לעיל מג.), [ב] ס"א בהה"ר, [ג] (תוספתא פט"ו), [ד] (לעיל מג. וש"נ וש"נ תוספות ד"ה דמבטל), [ה] (נ"מ לב:), [ו] (נש"ע פ"ח סימן ש"ל סעיף ז פסק הלכתא כרבי יוסי וכן דעת הרמב"ם), [ז] (לקמן קלג., [ח] (תוספ' פט"ז), [ט] (לעיל קח: לקמן קמח. ביאה ל.), [י] ס"א בין אמרה אני ביה"כ, [כ] (ל"ל לעיל בפ"ג מג:), [ל] (שמות כג),

הגהות הב"ח

(א) במשנה ואשה מדדה: (ב) גמ' והדר אמרת: (ג) רש"י ד"ה מדדין וכו' ומסייעו לילך ומנענע: (ד) ד"ה והא קא מבטל וכו' לפתור בנין הסמ"ד ואמ"כ מ"ש מבטל כלי מהיכנו מדרבנן צער בעלי חיים: (ה) תוס' ד"ה קמ"ל וכו' והכא שרינן משום וכו' היינו לפי שיותר:

גליון הש"ם

גמרא תיפוק ליה משום סחיטה. עיין לקמן דף קמה ע"א תוספות ד"ה כבשים:

רבינו חננאל

דליבא דפליג, ואליבא דב"ה נשנו דתנן ב"ה אומרים מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין. **כופין את הסל לפני האפרוחים שיעלו וישרידו.** בהמה שנפלה לאמת המים אם אפשר לה בפרנסה עושין לה פרנסה במקומה, ואם אי אפשר לה בפרנסה מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה ואם עלתה עלתה. ואף על גב דמבטל כלי מהיכנו, מדרבנן היא וצער ב"ח דאורייתא, ואתיא דאורייתא דחיא דרבנן. **תרנגולת שברחה דוחין אותה עד שתיכנס,** אבל אם מדדין אותה אפילו בחצר משום דמקפיא נפשה, ואע"פ ששאר בהמה חיה ועוף מדדין בחצר אבל לא ברה"ר, תרנגולת אפילו בחצר לא אלא אסור לדדותם אפילו בחצר. **האשה** מדדה את בנה ברה"ר וכ"ש בחצר. והא דאמר ר' יהודה אימתי בזמן שנוטל אחת ומניח אחת אבל אם היה גורר אסור, [היינו] ברה"ר בלבד, שאם נוטל התינוק רגלו אחת ונשען על רגלו האחרת נמצא כמהלך, אבל אם אינו נשען על רגליו אלא כשמדדתו גורר רגליו נמצאת נושאתו ברה"ר ואסור, אבל בחצר מותר לטלטלו ולשאת אותו. **והא** דאמר אביי מאן דשחיט תרנגולת ליכבשינהו לכרעתא בארעא, אי נמי תידלינהו דילמא מנח להן לטופרהא בארעא ועקרה להו לסימנים, הילכתא היא. **מתני' אין מיילדין את הבהמה ביו"ט אבל מסעדין.** כיצד מסעדין, אוחז בולד שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו ונותן דד לתוך פיו כדי שיינק כו'. וקיי"ל דמסעדין (ומלחמין) [ומרחמין] דתנינן, בין"ט אבל לא בשבת. **ומיילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת.**

מוסף רש"י

והא קא מבטל כלי מהיכנו. שהיה מוכן ומתחילה לטלטלו ועכשיו עושהו מוקצה (לעיל מג.) דשוב לא יעלה משם ודמי לסותר (לקמן קנד:).

רב נסים גאון

צער בעלי חיים דאורייתא. מה שאמר הקב"ה [שמות כג] כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו, ואמרו בבבא מציעא בפרק אלו מציאות [דף לב] מצוה מן התורה לפרוק, דקסבר תנא דידן צער בעלי חיים דאורייתא, ורבי יוסי הגלילי סבר צער בעלי חיים דרבנן. וסבר (אביי) [רב יהודה] בכאן כתנא קמא דצער בעלי חיים דאורייתא. **וביטול כלי מהיכנו דרבנן.** משכחת לה בפרק כירה [לעיל דף מב] דתנן אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן. ואמר רב חסדא אין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה כו', ופירש רב יוסף טעמא בכך ואמר היינו טעמא דרב חסדא דקא מבטל כלי מהיכנו, והא מרבנן הוא.

סליק פרק מפנין

מסורת הש"ם

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שח סעיף לט:

כד ב מיי' פי"ח שם הלכה טז סמג שם טוש"ע שם סעיף מא:

כה ג מיי' פכ"ה שם הלכה ט סמג שם טוש"ע א"ח סימן שה סעיף יט:

כו ד מיי' פי"ג מהלכות יולם וש"ע הלכה יג סמג עשין פ פא ולאוין קפט טוש"ע א"ח סימן ערב סעיף ט בהג"ה:

כז ה ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף מ:

כח ז שם סעיף מא:

כט ח [מיי' פ"ג מהל' שחיטה הל' יד] סמג עשין סג טוש"ע י"ד סי' כד סעיף כ [ובכ"מ לשם תולין פ"ב דף רסא]:

ל ט י מיי' פ"ד מהל' יו"ט הלכה טז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סימן שלב סעיף א וסימן תקכג סעיף ג:

לא כ מיי' שם טוש"ע שם ס"ד:

לב ל מ נ מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה יא סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' של סעיף א:

אסיקנא שמדלקת לה חברתה את הנר, ואפילו אם היא סומא מותר להדליק לה נר בשבת דקיי"ל ייתובי מייתבא דעתה סברא אי איכא מידי חזייא חברתאי ועבדא לי. **ואם היתה צריכה לשמן מביאה לה שמן.** כרב אשי דאמר מביאה לה בכלי דרך שערה, ונוצצת כלי של שמן בשערה כדי שלא [יהא] הוצאה ביד כדרך המוציאין. ומסקנא כמה דאית לשנויי משנינן. ואם צריכה למאכל מביאין לה.

צריכה אני. לחילול: **בין שאמרה אין צריכה אני.** וחברותיה אומרות שהיא צריכה מחללין: **באגפיה.** בזרועותיה שאינה יכולה להלך: **היה ג' ימים וז' ימים וג' יום.** הוזכרו כה לחילוק הלכות חילול שבת ל' מז' עד השלמת ל' וכן ז' מג' עד השלמת ז': **כל צרכי חולה.** והא היה עד ל' יום סתמא חולה היא: **דבר שאין בו סכנה.** חולה שאם לא יעשו לו רפואה זו אין מסוכן למות ומ"מ צריך הוא לה: **אומר נתרמאי ועושה.** אבל דבר שיש בו סכנה ישראל עצמו עושה לו: **נעבילה.** עד ל' יום לא תטבול מפני הצינה: **שאין בעלה עמה.** והיא טובלת לטהרות: **בעלה מחממה.** לאחר טבילה בתשמיש והגוף מתחמם מן הגוף: **מדורה.** היסק גדול: **הקיז דם.** וכ"ש חולה: **נלאו ליה תכתקא דשאגא.** לא מצאו עצים מוכנים להיסק ביום הקזה ולוה ובקעו כסא של תדהר שהוא מעולה בדמים: **פתורא דיונה.** מין אבן הוא. ורבינו הננאל אמר (א) בו"ש: (ב) **רבא נלאו ליה שרשיפא.** ספסל: **ויקח מנעליים.** שאין לך ביזוי מן המהלך יחף בשוק: (**מאי**) **לרכי סעודה.** (לרכי) סעודת הקזה: **ביומא דמלחא.** דהקזה: **דטחלי.** טחול. סומקא חלף סומקא: **עד דנפיק חיטי.** הריח: **מאוניה.** מאזניו מריחין היין: **מריבדא דכוסילתא.** נקבי כלי האומן שבשרו. פלימ"א: **עד דקפי טחליה.** טחול שלו לף ביין: **בר חלתא טרפי.** בן ג' שנים שטענה אמו משנקלט ג' עלין חדשין: **לרבנן.** לתלמידיו: **אמרו נחמן איקלע לגבן.** הרבו בסעודה כאילו אני סועד אצלכם: **בר מהניא ערמה.** דמפרש ואזיל: **ולא אפשר ליה.** לקנות יין: **נשקול ווזא מלא.** זוז רע ופחות שאינו יוצא בהוצאה: **ונזיל נשב חנותא.** ולרך הלוקחים לטועמו תחלה שיהא טוב ויטעום וכשיתן לו הזוז והחנווני ימצאנו רע ולא יקבלנו והוא ילך לחנות אחרת ויעשה כן: **ואי לא.** דאין לו זוז רע: **ונישוף משחא בגידעיה.** ברקתו והתמרים והשומן מחממין אותו: **נישא מי הוה טבא.** חוס השמש שהוא קשה לאדם כלוס מטיב לו: **היכא דבריך זיקא.** (ב) אינדרו"ן שיש בו חלונות והרוח נכנסת בהם נכרכת ומתגלגלת באינדרו"ן: **דילמא שפי ליה אומנא.** מריקו מדמו כמו השופה יין לאבירו (ב"מ דף ס.): **ומוקי ליה ארביעתא.** לא הניח בו דס אלא כדי חייו דהיינו רביעית והדר אתי ליה זיקא ושייף ליה מדס הנותר בגופו ומחסרו משיעורו ומסתכן: **שב בגיני ואריחא.** עודי החומה ז' לביים מוטלין לרחבן זה אצל זה דכל לבינה ג"ט: **ואריחא.** אריח חלי לבינה טפח ומחצה: **ארגיש בנפשיה.** הרגיש בעצמו שהוא נחלש: **חסר חד אריחא.** החומה היתה חסירה מעוביה אריח: בדבר

רבא משמיה דרב יהודה אמר שבעה. לכאורה משמע דרבא לטעמיה דבפרק הדר (עיזוכין דף סח.) גבי ההוא ינוקא דאשתפוך חמימיה אמר להו רבא מישיליה לאימיה אם צריכה ניחיימו אגב אימיה דמסתמא ביום שמיני היה קודם מילה שהיה צריך חמין למולו דלאחר מילה מסוכן הוא ובלא אימיה ביום שמיני מחללין עליו שבת והיינו לאחר שבעה דבנסתם הקבר בעינן צריכה מיהו לישנא דאמרי לה לרבא שלשים תיקשי למה צריכה ועוד דבקונטרס פי' התם ניחיימו אגב אימיה ע"י נכרי וכן פירש ר"ח לכך יש לפרש דאביי ורבא ואמרי לה אמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי וכולהו קיימו כנהרדעי (ג) מי

(א) צריכה אני בין לא אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת רב אשי מתני הכי מר זוטרא מתני הכי אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני ובין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת נסתם הקבר אמרה (ב) צריכה אני מחללין עליה את השבת לא אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת א"ל רבינא למרימר מר זוטרא מתני לקולא ורב אשי מתני לחומרא הלכתא כמאן א"ל הלכה כמר זוטרא (ג) ספק נפשות להקל מאימתי פתיחת הקבר אמר אביי (ד) משעה שתשב על המשבר רב הונא בריה דרב יהושע אמר (ה) משעה שהדם שותת ויורד ואמרי לה (ו) משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה עד מתי פתיחת הקבר אמר אביי שלשה ימים רבא אמר משמיה דרב יהודה שבעה ואמרי לה שלשים אמרי נהרדעי (ז) חיה ג' ז' ול' ג' בין אמרה צריכה אני ובין (ח) אמרה לא צריכה אני מחללין עליה את השבת ז' אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה לא צריכה אני אין מחללין עליה את השבת ל' אפי' אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אבל עושין ע"י ארמאי (ט) כדרב עולא בריה דרב עילאי דאמר כל צרכי חולה נעשין ע"י ארמאי בשבת (י) וכדרב המנונא דאמר רב המנונא (יא) דבר שאין בו סכנה (יב) אומר לנכרי ועושה אמר רב יהודה אמר שמואל לחיה ל' יום למאי הלכתא אמרי נהרדעי לטבילה אמר רבא לא אמרן אלא שאין בעלה עמה אבל בעלה עמה בעלה מחממה כי הא דברתיה דרב חסדא טבלה בגו תלתין יומין שלא בפני בעלה ואצטניאת ואמטוי לערסה בתריה דרבא לפומבדיתא (יג) אמר רב יהודה אמר שמואל (יד) עושין מדורה לחיה בשבת (בימות הגשמים) סבור מינה לחיה אין לחולה לא בימות הגשמים אין בימות החמה לא (טו) (ולא היא ל"ש חיה ול"ש חולה ל"ש בימות הגשמים ול"ש בימות החמה מדאתמר) אמר רב חייא בר אבין אמר שמואל (טז) הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפי' בתקופת תמוז שמואל צלחו ליה תכתקא דשאגא רב יהודה צלחו ליה פתורא דיונה לרבה צלחו ליה שרשיפא וא"ל אביי לרבה והא קעבר מר משום (יז) בל תשחית (יח) א"ל בל תשחית דגופאי עדיף לי אמר רב יהודה אמר רב לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח (יט) מנעלים לרגליו הקיז דם ואין לו מה יאכל ימכור מנעלים שברגליו ויספיק מהן צרכי סעודה מאי צרכי סעודה רב אמר בשר ושמואל אמר יין רב אמר בשר נפשא חלף נפשא ושמואל אמר יין סומקא חלף סומקא: (סימן שנמסר) (כ) שמואל ביומא דעבד מילתא עבדי ליה תבשילא דטחלי ר' יוחנן שתי עד דנפיק תיהיא מאוניה ורב נחמן שתי עד דקפי טחליה רב יוסף שתי עד דנפיק מריבדא דכוסילתא רבא מהדר אחמרא בר תלתא טרפי אמר להו רב נחמן בר יצחק לרבנן במטותא מיניכו ביומא דהקזה אמרו לביתייכו נחמן אקלע לגבן וכולהו אערומי אסירי בר מהאי ערמה דשרי מאן דעביד מילתא ולא אפשר ליה לישקול זוזא מכא וליזיל לשב חנותא עד דטעים שיעור רביעתא ואי לא ליכול שב תמרי אוכמתא ולישוף מישחא בצידעיה וניגני בשמשא אבלט אשכחיה לשמואל דגני בשמשא א"ל חכימא דיהודאי בישא מי הוי טבא א"ל יומא דהקזה הוא ולא היא אלא איכא יומא דמעלי בה שמשא בכוליה שתא יומא דנפלה ביה תקופת (כא) תמוז וסבר לא איגלי ליה: (היקיל ברוח טעמא שהה סימן) רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל המקיל בסעודת הקזת דם מקילין לו מזונותיו מן השמים ואומרים הוא על חיין לא חס אני אחוס עליו רב ושמואל דאמרי תרוייהו האי מאן דעביד מילתא לא ליתיב היכא דכריך זיקא דילמא שפי ליה אומנא ומוקים ליה ארביעתא ואתי זיקא ושאיף מיניה ואתי לידי סכנה שמואל הוה רגיל ועבד מילתא בביתא דשב לביניא וארחא יומא חדא עבד וארגיש בנפשיה בדק וחסר חד אריחא רב ושמואל דאמרי תרוייהו האי מאן דעביד מילתא ליטעום מידי והדר ליפוק דאי לא טעים מידי אי פגע בשכבא ירקא אפיה אי פגע במאן דקטל נפשא מית אי פגע בדבר

הגהות הב"ח

(א) רש"ל ד"ה פתורא דיונה וכו' בו"ש. כ"כ עפ"י כרוזים:

גליון הש"ם

גמרא משעה שתשב על המשבר. עיין פ"ז מ"ל דאהלות בכ"ם:

רבינו חננאל

מר זוטרא מתני אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח. פירוש הקבר, בית הרחם, בין אמרה צריכה אני ובין אמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת. נסתם הקבר אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת, אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת. ומסקינן לה לשמעתא דא"ל מרימר לרבינא הילכתא כי הא דמר זוטרא ספק נפשות להקל. והוצרכנו לדקדק מאימתי פתיחת הקבר כדי לחלל באותו העת את השבת לעשות צרכי החיה, ואמר אביי משתבה על המשבר, ואמר רב הונא בריה דרב יהושע משעה שהדם שותת ויורד כו'. ודייקינן מדלא אמר רב הונא עד שיתחיל הדם להיות שותת ש"מ קודם שתשב על המשבר קאמר, וכאביי עבדינן ולא מחללי שבתא אלא עד שיהא (שותת) הדם שותת ויורד ותשב על המשבר. אבל בהא דאמר אביי משום רב יהודה עד מתי פתיחת הקבר ג' ימים בלבד אין הלכה כמותו, ולא כרבא דאמר משמיה דרב יהודה שבעה, אלא ק"י"ל כנהרדעי דאמרי חיה שלשה שבעה ושלשים. שלשה, בין אמרה צריכה אני בין אמרה איני צריכה, מחללין עליה את השבת. שבעה, אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת, אמרה איני צריכה אין מחללין עליה את השבת, סתמא עבדינן כמר זוטרא לקולא. שלשים, אפילו אמרה צריכה אני, אין מחללין עליה את השבת,

עין משפט נר מצוה

לג א ב ג מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שלו סעיף ג:

לד ד מיי' שם טוש"ע שם ס"ד:

לה ה מיי' שם הלכה י סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכח סעיף יח:

לו ו מיי' שם הלכה יד סמג שם טוש"ע א"ח סימן שלו סעיף ו:

לז ז מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן שכח סעיף יח:

תורה אור השלם

1 כִּי תְצוּר אֶל עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתָפְשָׂהּ לֹא תַשְׁחִית אֶת עֵצָהּ לְנִדַּח עָלָיו גַּרְזֶן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֵל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לָבוֹא מִפָּנֶיךָ בַּמָּצוֹר:

דברים כ יט

לעזי רש"י

בוי"ש. עץ תאשור. **פלימ"א [פלימיא"ה].** איזמל (להקזת דם).

מוסף רש"י

ספק נפשות להקל. דיני נפשות, הכא והכילו העלה כמיב (כתובות טו. ב"ק מד: סנהדרין עט.). **מדורה.** היסק גדול (שרובין עט:). **דעבד מילתא.** הקזה (חולין קיא.).

רבינו חננאל (המשך)

אלא עושין לה ע"י ארמאי כדרב עולא בריה דרב עילאי דאמר כל צרכי חולה נעשין ע"י ארמאי בשבת, וכדרב המנונא דאמר דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה. חיה לא תטבול בתוך שלשים יום שמא תצטנן. אמר רבא לא אמרן אלא שאין בעלה עמה, אבל בעלה [עמה בעלה] מחממה. אמר רב יהודה אמר שמואל עושין מדורות לחיה בשבת, סבור מינה לחיה אין לחולה לא [בימות הגשמים אין] בימות החמה לא וכו'. ומסקינן משמא דשמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה ואפילו בתקופת תמוז, שמעינן מינה אפילו לחולה ואפילו בימות החמה. שמואל צלחו ליה תכתקא דשאגא. פי', שמואל הקיז דם ולא היה לו עצים מוכנים להדליק ולהתחמם בהן, ובקעו לו שידה שהיו עציה עצי שאגא והן יקרים להודיע שאם יתחמהה עד שיביאו לו עצים יסתכן, וכדמתרגי' ויבקע עצי העולה, וצלח אעי דעלתא. רב יהודה צלחו ליה פתורא. פי' שולחן העשוי מעצי יונס והן יקרים, פי' יאבנוס. ורבה צלחו ליה שרשיפא, והוא הדום לכסא. וכולן טעם אחד, שאם לא ימהרו להתחמם יסתכנו. פי' זוזא מכא, זוז מעוך, שנתמעך מטבע הצורה ונראה כאסימון. דעביד מילתא, באותו היום שמקיז דם.

קכט: מפנין פרק שמונה עשר שבת

מי שיש לו זכות אבות. וקודם תקנת עזרא אע"פ שהיו דנין בכל יום שהיו לריכים[א] לא היו קובעים ליום בכל יום[ב]:

דקאי מאדים בזווי. ברביעי נמי קאי מאדים בזווי בסוף היום[ג] אלא לא חשו חכמים לכך דאין דרך להקיז כל כך בסמוך לגילה: **דליכא ארבע בתריה.** שאין ד' ימים עד סוף החדש כדפירש בקונטרס דליכא למימר רביעי בשבת דהא ד' דהוא עשרין וארבע היינו דליכא רביעי בתריה[ד]:

מאה רישי בזווא מאה קרי בזווא. לפירוש הקונטרס תימה מה שייך הכא ור"ח גרים מאה קרני בזווא ומפרש מאה רישי מאה לאשי בני אדם (וגלגלה) שהיה מנהג קדוש לספר לגלגלה[ה] בזווא וכן מנהג ק' קרני להקיז בזווא כמו קרנא דאומנא (לקמן דף קנד:) אבל מאה שפמי לתקן השפה בולא כלוס דבשכר גילוח והקזה היה מתקן השפה[ו] וביום שהיה מתקן שפמו לא היה נוטל כלוס ועל כן היה למשל כל מי שהיה יגע ולא עלה בידו שכרו היו קורין אותו יומא דשפמי[ז]: **מפגרי רבנן.** תשש כחם והיו מתחלשין ולא יכלו למיגרס כלכתיב (ש"א ג) וירדוף דוד הוא וארבע מאות איש (עמו) ויעמדו מאתים איש אשר פגרו מעבור את נחל הבשור: **כל האמור בפרשת תוכחה.** לאו מקרא מפיק אלא מסתמא כיון שבא בפרשת תוכחה אם כן לער הוא אם אין עושין והקילו חכמים לעשות ובכולן אין בהן איסורא דאורייתא:

הדרן עלך מפנין

בדבר אחר קשה לדבר אחר רב ושמואל דאמרי תרוייהו [א]האי מאן דעביד מילתא לישתי פורתא והדר ליקום דאמר מר [ב]ה' דברים קרובין למיתה יותר מן החיים ואלו הן [ג]אכל ועמד שתה ועמד ישן ועמד הקיז דם ועמד [ד]שימש מטתו ועמד אמר שמואל פורסא דדמא כל תלתין יומין [ה]ובין הפרקים ימעט ובין הפרקים יחזור וימעט ואמר שמואל פורסא דדמא חד בשבתא ארבעה ומעלי שבתא אבל שני וחמישי לא דאמר מר מי שיש לו זכות אבות יקיז דם בשני ובחמישי שב"ד של מעלה ושל מטה שוין כאחד בתלתא בשבתא מאי טעמא לא משום דקיימא ליה מאדים [ו]בזווי מעלי שבתא נמי קיימא בזווי [ז]כיון דדשו ביה רבים [ח]שומר פתאים ה' אמר שמואל ד' דהוא ד' ד' דהוא ארביסר ד' דהוא עשרים וארבעה ד' דליכא ארבע בתריה סכנתא ר"ח ושני לו חולשא שלישי לו סכנה מעלי יומא טבא חולשא מעלי יומא דעצרתא סכנתא [ט]וגזרו רבנן אכולהו מעלי יומא טבא משום יומא טבא דעצרת דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוה דאי לא קבלו ישראל תורה הוה טבח להו לבשרייהו ולדמייהו אמר שמואל אכל חטה והקיז דם לא הקיז אלא לאותה חטה והנ"מ לרפואה אבל לאוקולי מיקיל המקיז דם שתייה לאלתר אכילה עד חצי מיל איבעיא להו שתייה לאלתר מעלי אבל בתר הכי קשי או דילמא לא קשי ולא מעלי תיקו איבעיא להו אכילה עד חצי מיל הוא דקמעלי הא בתר הכי ומקמי הכי קשי או דילמא לא קשי ולא מעלי תיקו [י]מכריז רב מאה קרי בזווא מאה רישי בזווא מאה שפמי ולא כלום אמר רב יוסף כי הוינן בי רב הונא יומא דמפגרי ביה רבנן אמרי האידנא יומא דשפמי הוא ולא ידענא מאי קאמרי: וקושרין הטבור: ת"ר [כ]קושרין הטבור ר' יוסי אומר אף חותכין וטומנין השליא כדי שיחם הולד אמר רשב"ג בנות מלכים טומנות בספלים של שמן בנות עשירים בספוגים של צמר בנות עניים במוכין [כא]אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב הלכה כר' יוסי ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב מודים חכמים לר' יוסי בטבור של שני תינוקות שחותכין מ"ט דמנתחי אהדדי ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב [כב]כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת שנאמר [כג]ומולדותיך ביום הולדת אותך לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשעי והמלח לא המלחת והחתל לא חתלת ומולדותיך ביום הולדת מכאן שמיילדים את הולד בשבת לא כרת שרך מכאן שחותכין הטבור בשבת ובמים לא רחצת למשעי מכאן שרוחצין הולד בשבת והמלח לא המלחת מכאן שמולחין הולד בשבת והחתל לא חתלת מכאן שמלפפין הולד בשבת:

הדרן עלך מפנין

והקיז דם לא הקיז אלא לחטה. שהאוכל מכניס את האדם והקזה שאחר אכילה אינו מועיל אלא לאותו כובד: **וה"מ.** במקרא לרפואה: **אכל אקולי.** מי שיש לו דם המכניס עליו אפי' לאחר אכילה מקיז ומיקל: **מאה רישי בזווא.** כלומר אם יהיו בזול מאד קנה לאשי בהמה ואם לאו אל תקח שאינן בריאין לאכול: **מאה קרי.** לעוין: **מאה שפמי.** כמו על שפם (ויקרא יג) גרויינ"ן בלע"ז שפתים של בהמה: **יומא דמפגרי ביה רבנן.** שהיו התלמידים מתעצלין מלבא בבית המדרש קרי ליה יומא דשפמי כלומר כיום הזה אבד לו ואין בו תועלת: **וטומנין אם השליא.** כדמפרש רשב"ג שהיא רפואה להתמסה הולד: **ספוגין של צמר.** למר מנופך: **של שני תינוקות.** תאומים וקשורין מבורן זה בזה: **משום דמנתחי מהדדי.** זה אינך וזה אינך ומנאלו מסוכנין: **בפרשת תוכחה.** שהוכיח יחזקאל לישראל את חטאי הקב"ה שעמהן: **תוכחה.** לשון לכו ונוכחה (ישעיה א) להתווכח ולהודיע מי הוא שקרא על שבגדו: **למשעי.** לטוח ולהחליק בשרו: **שמולחין.** ובשרו מתקשה: **מלפפין.** אלמליו"ן בלע"ז. ולאו היינו אסוכי יונקא דאמרן לעיל בפרק כל הכלים (דף קכג.) דהא שמעינן ליה לרב נחמן דאסר אלא [ט]לפופי בעלמא כמו שעושין [כב]בחגורות ופסיקיאות: **הדרן עלך מפנין**

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"ד מהלכות דעות הלכה יח:
לט ב מיי' שם הל' ג:
מ ג מיי' שם הלכה יט טוש"ע א"ח סי' רמ סעיף טו:
מא ד מיי' פ"ד מהלכות דעות הלכה יח:
מב ה ש"ע א"ח סימן תסח סעי' י בהג"ה:
מג ו מיי' פ"ג מהלכות שבת הלכה יא יג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שלא סעיף ז:

מוסף רש"י

אכל ועמד. מיד קודם שהחה מעט (גיטין ע.). שמולחין הולד. כלי שיקבה בשלו (יחזקאל טז ד). והחתל. לשון כריכה בגבדים (שם). שמלפפין. עוטפין, לשון מלבוש (ע"ז ה.) אי: לשון גלגול (ב"מ עד.).

הדרן עלך מפנין

מוסף תוספות

א. וכי קודם תקנת עזרא לא היו מקיזין כל עיקר. ואומר ר"ת דקודם תקנת עזרא. תוס' כתובות ג. ד"ה שבתי דיינין. ב. אלא כשהיו צריכין לשום דין היו יושבין בכל יום ויום, ועזרא תיקן שיהיו קבועין בב' וה' וכל הרוצה לדון יבא וידון, והיו יכולין להקיז בכל יום קודם תקנת עזרא כיון שלא היו קבועים. תוס' כתובות ג. ד"ה שבתי דיינין. ג. בשעה שתים עשרה. תוס' הרא"ש. דהוי זוגות. ריטב"א. ד. [ו]לא הוה צ"ל ד' דהוא עשרים וארבעה. תוס' הרא"ש. ה. מאה ראשים. תוס' הרא"ש. ו. בחנם. תוס' הרא"ש. בהבלעה זו. רשב"א. ז. וכן הדין בתלמידים ש[ת]שש כחם יום אחד והם יגעים ועיפים ואינן יכולין להתעסק בגרסתן קורין יומא דשפמי כלומר יום שלא עלה בידם כלום כיום שמגלחין השפמות שלא עלה בידיו דבר. שיטה לסר"ן.

רבינו חננאל

פורסא דדמא כל תלתין יומין. פי' גבול הדם לבהורים כל שלשים יום. בין הפרקים, הגיע לחמישים שנה ימעט, יוציא משנים חדשים [אז] ג' חדשים פעם אחת. עוד בין הפרקים, בא בימים יחזור ימעט מששה חדשים לששה חדשים או משנה לשנה, וזה הפירוש קיבלנוהו מרבותינו קבלה. בתלתא קאי מאדים בזווי. פי', בשתי שעות שהן זוגות יום שלישי שעה שמינית מאדים ושעה שתים ועשרים מאדים, שכך סידור הכוכבים חל"ם כצנ"ש בימים, נמצא יום אחד שעה ראשונה כוכב חמה, יום שני שעה ראשונה כוכב לבנה, יום ג' שעה ראשונה כוכב מאדים, יום ד' שעה ראשונה כוכב [כוכב], יום ה' שעה ראשונה כוכב צדק, יום ו' שעה ראשונה כוכב נוגה, יום ז' שעה ראשונה כוכב שבתי, וסידורם חל"ם כצנ"ש בימים, כצנ"ש חל"ם בלילות, וסידוריהן חנכ"ל שצ"ם. וכיון שביום ג' עומד מאדים בשעה שמינית והן זוגות ושעה כ"ב והן זוגות חיישינן לסכנה. וכיוצא בזה בשיני וחמישי, משום הכי חיישינן לסכנה כי מאדים הוא ממונה על הדם. ואקשינן עלה והא יום ו' הוא דמעלי שבתא דקאי מאדים בשעה ששית ובשעה עשרים והן זוגות, ואמרת פורסא דדמא חד בשבא וארבעה ומעלי שבתא, ולא מצאו לו פירוק. והשיב אע"פ שהוא כן כיון דדשו בה רבים להקיז ביום ששי שיומר פתאים ה'. מאה רישי בזווי מאה קרני בזווא שפמי ולא כלום. פי' היה מנהג קצוב כי הספר מגלח מאה ראשי, כלומר מאה ראשי בני אדם נוטל שכרו זוז אחד, וכן (א' מדוגמא) [המשים] מאה קרן, כלומר מאה קרן של זכוכית

מסורת הש"ס

א) גיטין ע., ב) [עין תוספות עירובין נו. ד"ה ומין], ג) [מכאן עד יומא דשפמי תמצא פירוש יפה בפרוך ערך פגר בשיטי הגוסמ"ן], ד) [תוספ' פט"ז], ה) [לפני הרא"ש והטור לא היה כתוב הא דאמר רב נחמן הלכה כר' יוסי ועיין ב"י א"ח סימן שכ], ו) [ר"ה טז.], ז) [וכן איתא לעיל סו: לפופי יונקא בשבת שפיר דמי וע"ש בפרש"י וכן עוד לקמן קמז: ופפרש"י שם], ח) [וע"ע תוספות כתובות ג. ד"ה שבתי דיינין],

תורה אור השלם

1 שֹׁמֵר פְּתָאִים יְיָ דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: תהלים קטז ו
2 וּמוֹלַדְוֹתַיִךְ בְּיוֹם הוֹלֶדֶת אֹתָךְ לֹא כָרַת שָׁרֵךְ וּבַמַּיִם לֹא רֻחַצְתְּ לְמִשְׁעִי וְהָמְלֹחַ לֹא הָמְלַחְתְּ וְהָחֻתֹּל לֹא חֻתָּלְתְּ: יחזקאל טז ד

גליון הש"ם

גמרא כיון דדשו ביה רבים שומר פתאים. עיין תס"ד סי' רי"ג: רש"י ד"ה מלפפים וכו' בחגורות ופסיקיאות. עיין לקמן דף קמז ע"ב רש"י ד"ה כמומרי שדלה וע"ש. ועי' תתפופת אלמתא הקדש מלק א"ח סי' מ:

לעזי רש"י

גרויינו"ן [גרינו"ן]. שפתי חיות.
אנמליו"ן [אינמיילולי"ר]. לעטוף.

רבינו חננאל (המשך)

והוא ריבדא דכוסילתא נוטל בשכרו בק' קרן זוז אחד. אבל לתקן הזקן וליטול השפה ולתקנו לא היה מנהג ליקח האומן כלום, אלא אותן בני אדם שמגלח ראשם או עושה להן ריבדא דכוסילתא, נוטל שכרו כאשר אמרנו, מתקן זקנם ונוטל שפמם בחנם, וכן היה הדין. ויום שהיה האומן עושה השפמות לא היה נוטל שכר והיה הולך לביתו ריקם, ועל כן היה למשל כל מי שהיה יגע ולא [היה] עולה בידו (סבר) [שכר] היה קורא אותו יומא דשפמי. מיפגרי, תשש כוחם והוו מתחלשי יגעים ויעיפים ולא יכלו למיגרס כדכתיב וירדף דוד הוא וארבע מאות איש ויעמדו מאתים איש אשר פגרו מעבור את נחל הבשור, הוו אמרי יומא דשפמי[ח]. וקושרין את הטיבור. ר' יוסי אומר אף חותכין את הטיבור. וכל צרכי מילה עושין בשבת. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הלכה כרבי יוסי שחותכין בשבת טיבור תינוק אחד וכ"ש טיבור ב' תינוקות שבזה אפילו חכמים מודים שמתחתך, מ"ט משום דמתחזי) [דמנתחו] אהדדי. ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת שנאמר ומולדותיך ביום הולדת אותך מיכן שמיילדין לחיה בשבת. לא כרת שרך מיכן שחותכין את הטיבור בשבת, ובמים לא רוחצת למשעי מיכן שמרחיצין את הולד

ח) עין בענין ערך פגר.

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי מעי"ש מביאו בשבת מגולה ובסכנה מכסהו ע"פ עדים ועוד אמר [ח]**ר"א כורתים עצים לעשות פחמין לעשות** [ט]**(כלי) ברזל** [י]**כלל אמר ר"ע** [א]**כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת** [ז]**(ומילה) שאי אפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת: גמ'** איבעיא להו טעמא דר"א משום חבובי מצוה או דילמא משום חשדא למאי נפקא מינה לאתויי מכוסה ע"פ עדים אי אמרת משום חבובי מצוה מגולה אין מכוסה לא אלא אי אמרת משום חשדא אפי' מכוסה שפיר דמי מאי איתמר א"ר לוי לא אמרה ר"א אלא לחבובי מצוה תניא נמי הכי מביאו מגולה ואין מביאו מכוסה דברי ר"א אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דקתני ובשעת הסכנה מכסהו ע"פ עדים בסכנה אין שלא בסכנה לא שמע מינה משום חבובי מצוה שמע מינה תניא אידך מביאו מגולה ואין מביאו מכוסה דברי ר"א ר' יהודה אומר משום ר"א נוהגין היו בשעת הסכנה שהיו מביאין מכוסה ע"פ עדים איבעיא להו עדים דקאמר איהו וחד או דילמא הוא ותרי ת"ש ובסכנה מכסהו ע"פ עדים אי אמרת [ט]בשלמא הוא ותרי שפיר אלא אי אמרת הוא וחד מאי עדים שראוים להעיד במקום אחר: ועוד אמר ר"א: [י]ת"ר במקומו של ר"א היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל בשבת במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב לוי איקלע לבי יוסף רישבא קריבו ליה רישא [יא]דטווטא בחלבא לא אכל כי אתא לקמיה דרבי א"ל אמאי לא תשמתינהו א"ל אתריה דר' יהודה בן בתירה הוה ואמינא דילמא דרש להו כר' יוסי הגלילי [יב]דתנן ר' יוסי הגלילי אומר נאמר [1]לא תאכלו כל נבלה ונאמר [1]לא תבשל גדי בחלב אמו את שאסור משום נבלה אסור לבשל בחלב עוף שאסור משום נבלה יכול יהא אסור לבשל בחלב ת"ל בחלב אמו יצא עוף שאין לו חלב אם א"ר יצחק עיר אחת היתה בא"י שהיו עושין כר"א והיו מתים בזמנן ולא עוד אלא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל על המילה ועל אותה העיר לא גזרה: תניא רשב"ג אומר כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב [2]שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב [3]עדיין עושין אותה בשמחה וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה [4]כגון עריות דכתיב [3]וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו [יג]על עסקי משפחותיו עדיין עושין אותה בקטטה דליכא כתובה דלא רמו בה תיגרא תניא ר"ש בן אלעזר אומר כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזרת המלכות[יד] כגון עבודת כוכבים ומילה עדיין היא מוחזקת בידם וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת גזרת המלכות[יד] כגון תפילין עדיין היא מרופה בידם [טו]דא"ר יוחנן אי לאו דאמר רבי יוחנן אי לאו דאמר רבי יוחנן אי לאו דאמר רבי

שלא ברצון ר"א דשרי אפי' ברה"ר. קשה לרשב"ם הא אמרינן לקמן בפירקין (דף קנג.) כל מקום שאתה מולא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב כו' והכא כיון דאפשר לקיים את שניהם להביאו דרך גגות וחצירות וקרפיפות אמאי יציאו אותו דרך רה"ר ולינכא למימר דלגבי מילה דגלי רחמנא בה דחי שבת כדדרשינן לקמן לא אמרינן הכי הא לקמן (ד) גבי בשר אפי' במקום ברה"ר יקון כו' אמרינן כדר"ל דאמר ר"ל כל מקום שאתה מולא כו': **ומי שרי והתניא.** וא"ת ולוקמי שהביאו דרך חצר מעורבת דהוי כרלון חכמים ושלא כרלון ר"א דשרי אפי' דרך רה"ר וי"ל דבכה"ג לא הוה (ה) שרי ר"א מן רה"ר כיון שיכול להביאו דרך חצר מעורבת בהיתר גמור א"נ לישנא דשכחו לא משמע כן דאי היתה מעורבת לא ה"ל למימר שכחו אלא לא חשו להביאו מע"ש כיון דבשבת אפשר להביאו בהיתר גמור אבל כי מסיק ברלון ר"ש אתי שפיר דקאמר שכחו שאם היו נזכרין מע"ש היו מביאין משום דפליגי רבנן עליה: **ברצון ר"ש.** ה"ה דהוה מצי למימר ברלון ר"מ שהביאו דרך גגות מגג לגג או דרך חצרות מחצר לחצר כדמוכח בפרק כל גגות (עירובין דף פט.) דאית ליה כל גגות העיר רשות אחת הן וכן חצרות וקרפיפות אלא נקט ר' שמעון דקי"ל כוותיה: **לכלים** ששבתו לתוכו.

וכן היה אותו איזמל:

דרבי אליעזר שמותי הוא. מב"ש (ו) וכן מוכח בירושלמי במסכת תרומות בפרק שאה תרומה דתנן התם שאה תרומה טמאה שנפלה למאה שאין טהורין בית שמאי אוסרים וב"ה מתירין כו' עד לאמר שהודו ר"א אומר תירוס ותישרף ואמר בגמרא (ז) בן פזי ורבי אייבו בר נגרי הוו יתבין ואמרי תינון אחר שהודו ר"א אומר תירוס ותישרף מי הודה למי א"ר אסי מתניתין אמרה כן לאחר שהודו ר"א אומר תירוס ותישרף ר"א לאו שמותי הוא הרי משמע דשמותי הוא מתלמידי ב"ש דמינה קא פשיט דב"ש הודו לב"ה. ר"ת (ח): **ניתקן חצרות ונעשו בתים.**

פירוש ותשיב כאילו אין כאן חצר כלל שהחצר נעשה בית וכשלא עירבו חשיבי בתים כליתנהו ומיהו חצר לא חשיב כליתא אע"פ שאסור לטלטל (ט) מתוכו למבוי כיון שאין (י) דרך מפסיק בינו למבוי לא חשוב [כסתום] אבל בתים כסתומות חשיבי כיון שהחצר מפסיק בינם למבוי ודוקא היכא דלא נשתתפו בעינן בתים וחצרות פתוחין לתוכו אבל נשתתפו לא בעינן ומשני אפשר דמבטלי רשות גבי חד דהשתא איכא בית דלא חשיב כסתום ולא אמר נמי ניתקו חצרות כולם כיון דשאר הבתים אסורין בחצר ופריך בית איכא בתים ליכא ולא מצי למימר דבטלי רשות גבי תרי שהם היו אוסרין זה על זה ולא מצי למימר שהשנים עירבו דהא מדקאמר רב לא עירבו משמע לא עירבו כלל: אפשר עם בתיהם שבני הבתים מוליאין לחצרותיהן שעירבו בתים הפתוחים לחצר יחד וכן בני חצר האחרת אבל בני החצרות לא נשתתפו במבוי: **אין מטלטלין.** במבוי אפי' כלים ששבתו בתוכו אלא בד': **לא עירבו חצרות עם בתיהן.** שאסורים בני הבתים להוליא מבתיהן לחצריהם: **מותר לטלטל בכולו.** כלים ששבתו בתוכו ולקמיה מפרש טעמא: **ונעשו בתים.** בטלו לגבי הבתים ואין שם חצרות עליהם: בתים

שלא ברצון ר"א מתקיף לה רב יוסף שלא ברצון ר"א אדרבה ר"א הוא דשרי וכי תימא שלא ברצון ר"א דשרי אפילו ברה"ר אלא ברצון רבנן דאסרו דרך רה"ר ושרו דרך גגות דרך חצירות וקרפיפות ומי שרי (ו) והתניא (א) כשם שאין מביאין אותו דרך רה"ר כך אין מביאין אותו לא דרך גגות ולא דרך קרפיפות ולא דרך חצירות אלא אמר רב אשי שלא ברצון ר"א ומחלוקתו אלא ברצון ר"ש (ב) דתנן ר"ש אומר אחד (ג) גגות (ד) ואחד קרפיפות ואחד חצירות כולן רשות אחד הן לכלים ששבתו בתוכן ולא לכלים ששבתו בתוך הבית בעא מיניה רבי זירא מר' אסי מבוי שלא נשתתפו בו מהו לטלטל בכולו מי אמרינן כחצר דמי מה חצר אע"ג דלא ערבו מותר לטלטל בכולו האי נמי אע"ג דלא נשתתפו בו מותר לטלטל בכולו או דילמא לא דמי לחצר דחצר אית ליה ד' מחיצות האי לית ליה ד' מחיצות א"נ חצר אית ליה דיורין האי לית ביה דיורין שתיק ולא א"ל ולא מידי זימנין אשכחיה דיתיב וקא אמר אמר ר"ש בן לקיש משום ר' יהודה הנשיא פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש והביאוהו בשבת והיה הדבר קשה לחכמים היאך מניחין דברי חכמים ועושין כר"א חדא דר"א שמותי (ג) הוא ועוד יחיד ורבים (ד) הלכה כרבים וא"ר אושעיא שאילית את רבי יהודה הגוזר ואמר לי מבוי שלא נשתתפו בו הוה וא"ר אייתוהו מהאי רישא להאי רישא א"ל ס"ל למר מבוי שלא נשתתפו (ה) מותר לטלטל בכולו וא"ל אין א"ל והא זימנין בעאי מינך ולא אמרת לי (ו) הכי (ז) דילמא אגב שיטפך רהיט לך גמרך א"ל אין אגב שיטפא רהיטא לי גמרי (ח) איתמר אמר רבי זירא אמר רב מבוי שלא נשתתפו בו אין מטלטלין בו אלא בד' אמות אמר אביי הא מילתא אמרה רבי זירא ולא פירשה עד דאתא רבה בר אבוה ופירשה דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב (ט) מבוי שלא נשתתפו בו עירבו חצירות עם בתים אין מטלטלין בו אלא בד' אמות לא עירבו חצירות עם בתים מותר לטלטל בכולו אמר ליה רב חנינא חוזאה לרבה מאי שנא כי עירבו חצירות עם בתים דניתקו חצירות ונעשו בתים ורב לטעמיה (י) דאמר רב (יא) אין המבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהו בתים

דרך גגות ודרך חצירות. שלא עירבו זו עם זו ואיכא איסורא דרבנן: שלא כרלון ר"א ומחלוקתו. קאמר דר"א אפילו בברה"ר שרי ואינהו דאייתו דרך חצרות גלי אדעתייהו דאין מכשירי מילה דוחין שבת ושלא ברצון החלוקין עליו דאסרי דרך חצרות דהעמידו חכמים דבריהם לאיסור (יב) שבת אף במקום כרת: שלא כרצון ר"ש. שמתיר אף לדבר הרשות: דתנן ר"ש אומר אחד גגות כו' כולן. ואפילו הן של בעלים הרבה מטלטלין מזה לזה דלא אסרו מרשות לרשות אלא בתים: קרפיפות. אם של בית שאתים הוא מטלטל בכולו ואם יותר ולא הוקף לדירה קרי ליה רשות אחת לגבי חבירו או לגבי חצר לטלטל ב' אמות בזה וב' אמות בזה להוציא ולהכניס מזה לזה: ששבתו בתוכן. שבשקדם היום היו בתוכו ולא בתוך הבית דאילו שבתו כלים בבית לא מיבעיא היכא דלא עירבו בני בתי החצר דאפילו מבית לחצר לא יוציאו כלי הבית אלא אפילו עירבו ומטלטל מבית לחצר לא יוציאו כלי הבית מחצר זו לחברתה אלא עירבו עמה: שלא נשתתפו בו. עירוב דחצירות במבוי קרי שיתוף: מהו לטלטל. בתוכו בכולו כלים ששבתו בתוכו. ולהוציא מן החצר לתוכו פשיטא לן דאסור וכן ממנו לחצר: מה חצר אע"ג דלא עירבו. הרבה בתים שבחצר ביחד ואסור להכניס ולהוציא מבתים לחצר ומחצר לבתים: מותר לטלטל בכולו. מה שנמצא בתוכו או בגדיו שהוציאן מן הבית לתוכו דרך מלבוש (יג) פושטן ומטלטלן בכולו לדברי הכל. דג' מחלוקות הן בעירובין בפרק כל גגות (יד) לדברי ר' מאיר גגין רשות לעצמן ומטלטלין מזה לזה ואפילו של בעלים הרבה וחצרות רשות לעצמן לטלטל מזו לזו בלא עירוב כלים ששבתו בתוכם אבל לא מגגין לחצרות וקרפיפות רשות לעצמן ולדברי חכמים גגין וחצרות רשות אחת וקרפיפות רשות אחת ולדברי ר"ש כולן רשות אחת חוץ מן הבתים: א"ל חצר אינה בית דיורין. כלומר עשויה להשתמש בה תדיר: האי אין בו דיורין. שהדיורין בבתים הן והבתים פתוחין לחצירות וחצירות למבוי: זמנין. פעם אחרת: אשלחיה. רבי זירא לר' אסי: שמותי הוא. ברכוהו כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף נט:). ובתלמוד ירושלמי (טו) מפ' שמותי הוא מתלמידי שמאי היה: וא"ר אושעיא. לאותן שהיה קשה עליהן מה ששמעו: שאילית את רבי יהודה הגוזר. המל את התינוק: ואייתוהו מהאי רישא. שהיה התינוק בבית שבראש המבוי ואינמל בבית שבראש האחר שכנגדו. עד כאן דברי ר' אסי: א"ל. רבי זירא לאלמא ס"ל למר מדאמר ליה להא דלא קשיא לך ביה מידי סבירא לך מותר לטלטל בכולו: הכי גרסינן **והא זמנין בעאי מינך ולא אמרת דילמא אגב שיטפא אתיא לך.** כשהיית שטוף בגרסתך לחזר על שמועה זו דר"ל עם מרולת גרסתך אתיא לך הך דר' אושעיא בהדא דאיתמר עלה: **ולא פירשה.** איתמי מותר ואיתמי אסור: **עירבו חצרות.** שבמבוי לחצריהם: **מותר לטלטל בכולו.** כלים ששבתו בתוכו ולקמיה מפרש טעמא: **ונעשו בתים.** בטלו לגבי הבתים ואין שם חצרות עליהם:

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ג מהלכות מילה הלכה ו סמג עשין כח טוש"ע א"ח סימן שלא סעיף ו טוש"ע י"ד סימן רפו סעיף ג:

ה ב מיי' פ"ג מהלכות עירובין הלכה יח סמג עשין דרכנן ג טוש"ע א"ח סימן שעב סעיף ח:

ו ג מיי' פ"ה מהלכות עירובין הלכה טו סמג שם טוש"ע א"ח סימן שפח:

ז ד מיי' פי"ז מהלכות שבת הלכה ז סמג שם טוש"ע א"ח סימן שמג סעיף כו:

מוסף רש"י

כשם שאין מביאין אותו. איזמל למילה (פסחים צב.), ואחד קרפיפות. שאינן יותר מבית שאתים (ערובין פט.). רשות אחת הן. לטלטל מזה לזה (שם כג.) כלים ששבתו בגג זה לגג מבוי (שם עד.) הואיל וכולם אין משמשין מיוחד ומדיר רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה, אפילו בחצר של רבים לחצר רבים בלא עירוב, ולית ליה לר"ש עירוב חצרות אלא משום דאיכא כלי הבית (שם סט.) ולא אמרינן כשם שדיורין חלוקין למטה כך חלוקין למעלה וכלים ששבתו בחצר זו מוליאין לחבירתה, וכן לקרפף, וכן לחצר ולקרפף מן הגגין, הואיל וכולן רשות שאינה דירה היא, ואין צריך לערב מחצר לחצר אלא בשביל כלים ששבתו בבית שבחצר זו להוציאם לחצר אחרת (שם עד.). לכלים ששבתו בתוכן. ואפילו הן של בעלים הרבה (שם כג.). ולא לכלים ששבתו בתוך הבית. והוציאן לחצר אסור להוציאן מחצר לקרפף או לגג, דבית וקרפף שתי רשויות הן ואפילו דחד גבוה (שם). שמותי הוא. לשון שמתא, שהרי ברכוהו כדאמרינן בהזהב (ב"מ נט.) הלכך לא עבדין כותיה דאחרנייתא (נדה ז:). אגב שיטתך. לישנך (שם נג.).

רבינו חננאל

שלא כרצון רבי אליעזר. ושקלינן וטרינן בה, ואוקמא רב אשי שלא ברצון ר' אליעזר דשרי אפילו דרך רה"ר, ושלא ברצון מחלוקתו, והם החכמים שחולקים על ר' אליעזר ואומרים אפילו דרך גגות ודרך חצירות וכו', דרבי עקיבא סבירא ליה כוותיהון, אלא ברצון ר' שמעון דשרי דרך גגות דתנן ר' שמעון אומר אחד גגות ואחד חצירות ואחת קרפיפות כו'. בעא ר' זירא מר' אסי מבוי שלא נשתתפו בו מהו לטלטל בכולו וכו'. ושתק ר' אסי ולא השיב לו. זמנין אשכחיה דקאמר אמר ר"ל משום רבי יהודה נשיאה פעם אחת שכחו ולא הביאו אזמל מע"ש והביאוהו בשבת, והיה הדבר קשה לחכמים היאך מניחין דברי חכמים ועושין כר' אליעזר שהן דברי יחיד. ועוד רבי אליעזר שמותי הוא. כלומר מתלמידי שמאי הוא. א"ר אושעיא שאילית

מסורת הש"ס

(א) פסחים צב., ב) עירובין כג: לה. עד. פט. לא., ג) [נדה ז:], ד) [לעיל ס: ברכות ט. וש"נ], ה) [נדה נג.:], ו) עירובין לא.:, ז) עירובין ה. [ע"ש ל"ש] ומס עג.:, ח) ל"ל שבת, ט) [דף ל:], י) סוף פרק ט דשביעית, כ) [וע"ע תוספות נדה ז: ד"ה שמותין], ל) פי' ר"ל לדבריו דס"ל דבתים אין לה וא"כ אינו ניתר בלחי וקורה ואז לא מ"ל ר"ש דרשות מ' הן וא"כ גם חצר אין לה וא"כ היאך אמר וחצירות אינם ועי' בטוא"ר סימן שעב ובכרמב"ם פ"ג מה"ע ומשמתת ליה לר"ש מבוי דיתר בלחי וקורה כמ"ש התוספות לקמן דבטלו רשות לגבי תרי ואותן תרי עירבו יחד וכוונת התוספות להקשות אין על עירבו ואין על לא עירבו וכדי שלא תאמר דזהו שמקשה המקשה בתומו בתים אינם אינם חצרות ליכא בעירבו ע"כ פירשו התוספות דמ"ש ניתקו חצירות פירוש ותשיב כאלו כו',

הגהות הב"ח

(א) גמ' אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות רשות אחת: (ב) שם שלא נשתתפו בו מותר: (ג) שם ולא אמרת לי דלמא כל"ל ותיבת הכי נמחק: (ד) תוס' ד"ה שלא וכו' דהא לקמן. נ"ב דף קנג ע"א: (ה) ד"ה ומי שרי וכו' ר"א דרך רה"ר פיין: (ו) ד"ה דרבי אליעזר וכו' ואמר בגמרא רבי יהודה בן פזי: (ז) ד"ה ניתקו וכו' כיון שאין דבר מפסיק:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה מותר לטלטל בכולה וכו' פושטן ומטלטלן. תמי' לי הא מ"מ כיון דשבתו בבית אסור לטלטלן וכדאיתא להדיא עירובין דף לא בכומתא וסודלא ועי"ג:

תוספות ד"ה דר"א שמותי וכו' וכן מוכח בירושלמי. עיין ביאה דף לד ע"ב תוספות ד"ה ואומר:

רבינו חננאל (המשך)

את ר' יהודה הגוזר, פי' המל, ואמר לי מבוי שלא נשתתפו בו הוה, ואיתיה מהאי רישא, להאי רישא. אמינא ליה סבירא ליה למר מבוי שלא נשתתפו בו מותר לטלטלו בכולן, א"ל אין כו'. איתמר ר' זירא אמר רב מבוי שלא נשתתפו בו אין מטלטלין בו אלא בארבע. ר' זירא לא פירש שמועה זו הטיבו עד דאתא רב נחמן אמר רבה בר אבוה ופירשה משמיה דרב הכי. מבוי שלא נשתתפו בו, אם עירבו חצרות עם בתיהם אין מטלטלין בו אלא בארבע, לא עירבו חצרות עם בתיהם מותר לטלטל בכולו. א"ל רב חנינא חוזאה לרבא מפני מה כי עירבו עם בתיהם אין מטלטלין באותו מבוי אלא בארבע, דניתקו חצירות ונעשו בתים, כלומר כיון שעירבו נעשו בתי החצר והחצר רשות אחת. ורב ניתר בלחי וקורה עד שיהו

בתים וחצרות. שני בתים פתוחים לשתי חצרות שתים לכל חצר ושתי חצרות פתוחות למבוי: **כמאן דספיתמי דמי.** דהא לגבי מבוי כמאן דסתימי הוו דהא חצרות מפסיקות בינתים שאין הבתים מוציאין להם: **אפשר דמבטלי.** בני הבתים שבחצר רשות שיש להם בחצר לגבי חד מינייהו והוי כל החצר שלו ומותר להוציא מביתו לחצר: **סוף סוף בית איכא.** בכל חצר בתים ליכא ורב בעי שני בתים לכל חצר: **אלא אמר רב אשי.** טעמא לאו משום בתים וחצרות פתוחות לתוכו הוא דרב בין עירבו בין לא עירבו מכיון דפתיחי שתי חצרות למבוי ושני בתים לכל חצר תורת מבוי עליו ויתר בלחי וקורה והיינו טעמא דכי עירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי אסור לטלטל בו וכי לא עירבו שרי: **מי גרס לחצירות שיאסרו.** על המבוי להצריכו שיתוף להוציא מן החצירות לתוכו: **בתים.** הוא דגרמי לו דאי לאו משום בתים הוו להו חצרות ומבוי רשות אחת דרב דאמרה להא מלתא כר"ש סבירא ליה דאמר בעירובין (דף עד.) גג וחצר וקרפף ומבוי כולן רשות אחת הן ומטלטלין מזה לזה ואמר רב עלה הלכה כר' שמעון והוא שלא עירבו בתים עם החצרות דלא שכיחי מאני דבתים בחצר הלכך לענין טלטול בתוכו נמי כי לא עירבו חצרות עם הבתים שרי דהוה להו כמו שנשתתפו בו דמי גרם לו למבוי ליאסר ולהצטרך לשיתוף בתים גרמו לו ואינם שהרי נשתלקו ממנו ומותר להוציא מן החצרות למבוי כאילו נשתתפו ובנשתתפו לא מספקא לן דמותר לטלטל בכולן: **לא לכל אמר רבי אליעזר.** לא בכל מכשירי מצוה אמר כן. ולקמן מפרש הי מכשירי מצוה אתא למעוטי: **שתי הלחם.** דעלרת חובת יום הן ואין לאחרן עד למחר: **ולא למדן רבי אליעזר.** דלפייתם תדלה שבת אלא בגזירה שוה ואי בכל מכשירי מצוה שעיקר המצוה נוהגת בשבת אמר מכשיריה כמותה למה לי גזירה שוה: **מה הבאה האמורה בעומר מכשיריה.** דהיינו קצירה וטחינה והרקדה שלה דוחין את השבת דלמרינן במנחות (דף עב.) בחרים ובקציר תשבות[ה] מה חרים רשות אף קצירן רשות יצא העומר שהיא מצוה: **שכן** [ו] **מצא קצור.** שלא נשם עומר מצוה לקצור לשמה דכתיב וקצרתם והבאתם הלכך קצירה גופה מצוה היא תאמר בשתי הלחם שלא נאמר בהן קצירה: **לאי.** בתמת: **מצד אחד.** הבאה דעומר מופנה הבאה דשתי הלחם אינה מופנה דצריכה לגופה: **ושמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר.** גזירה שוה שאינה מופנה משני צדדיה אלא מצד אחד למדין ממנה אם אין להשיב אבל אם יש להשיב משיבין. ובמסכת יבמות בפרק מצות חליצה[ז] שמעינן ליה דאמר הכי דקתני חליצה בשמאל פסולה ורבי אליעזר מכשיר דלא יליף רגל רגל ממצורע ופרכינן ורבי אליעזר לא יליף ממצורע והא תניא ר"א אומר מניין לרגיעה שהיא באוזן יכנים נאמר כאן אוזן ונאמר להלן אוזן וכו' ומשמינן אזן אזן מופנה רגל רגל לא מופנה והאי לאו מופנה דקאמרינן משני צדדין קאמר דרגל דכתיב בחליצה איצטריכא לגופה אבל מצד אחד מופנה הוא דפרשת מצורע מופנה הוא היא דעני דכולהו כתיבי במצורע עשיר: **סביאו ריבויא הוא.** דהא אוהקרבתם מנחה חדשה שמיך ומאי למיכתב ממושבותיכם לחם תנופה ותביאו יתירה הוא: **למעוטי מאי.** הא דאמר רבי יוחנן לעיל לא לכל אמר רבי אליעזר למעוטי הי מכשירים אתי דלא דאי שבת: **ולא מכשיריו.** כגון לקוצו מן המחובר: **למעוטי לילית.** שלא יתלנה בטליתו בשבת כדמפרש טעמא ואזיל:

כל

[ה] בתים וחצרות פתוחין לתוכו והכא בתים איכא חצרות ליכא כי לא עירבו נמי ליחזינהו להני בתים כמאן דסתימי דמו וחצרות איכא ובתים ליכא אפשר דמבטלי ליה רשותא דכולהו לגבי חד סוף סוף בית איכא בתים ליכא אפשר דמצפרא ועד פלגא דיומא לגבי חד מפלגיה דיומא ולפניא לגבי חד סוף סוף בעידנא דאיתיה להאי ליתיה להאי אלא אמר רב אשי מי גרם לחצרות שיאסרו בתים וליכא אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן [ו]לא לכל אמר ר' אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת שהרי שתי הלחם חובת היום הן ולא למדן ר"א אלא מגזירה שוה דתניא ר' אליעזר אומר מניין למכשירי שתי הלחם שדוחין את השבת נאמרה הבאה בעומר ונאמרה הבאה בשתי הלחם מה הבאה האמורה בעומר מכשירין דוחין את השבת אף הבאה האמורה בשתי הלחם מכשירין דוחין את השבת מופני דאי לא מופני איכא למיפרך מה לעומר שכן אם מצא קצור קוצר תאמר בשתי הלחם שאם מצא קצור אינו קוצר לאי אפנויי מופני מכדי כתיב [1]והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן [2]ביום הביאכם למה לי ש"מ לאפנויי ואכתי מופנה מצד אחד הוא ושמעינן ליה לר' אליעזר [3]דאמר מופנה מצד אחד למידין ומשיבין [3]תביאו רבויא הוא למעוטי מאי אילימא למעוטי לולב [ז]והתניא לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א ואלא למעוטי סוכה והתניא סוכה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי ר"א ואלא למעוטי מצה והתניא מצה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר ואלא למעוטי שופר והתניא שופר וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א אמר רב אדא בר אהבה למעוטי ציצית לטליתו ומזוזה לפתחו תניא נמי הכי ושוין שאם צייץ טליתו ועשה מזוזה לפתחו שהוא חייב מאי טעמא אמר רב יוסף לפי שאין קבוע להם זמן אמר ליה אביי אדרבה מדאין קבוע להם זמן

אפשר דמבטלי רשות כו'. וא"ת כי עירבו חצרות נמי עם בתים מצינן למימר שיש חצר למבוי כגון שבטלו אותו של חצר זה לרשות דכולהו שיש להם במבוי לגבי חצר אחרת ויכולין לטלטל מן החצר למבוי הא לא בעי לאקשויי [ח]דליכא למ"ד בעירובין (דף סו:) אין ביטול רשות מחצר לחצר ועוד דבלאו הכי פריך שפיר: **מפלגא** דיומא לפניא. רב לטעמייה דאמר במסכת עירובין (דף סח:) מבטלין וחוזרין ומבטלין: **מי גרם לחצרות.** אמן קי"ל דאפילו עירבו חצרות עם בתים מותר לטלטל [ט] דהא רב דאסר בעירבו לטעמייה דפסיק כרבי יוחנן דוקא בלא עירבו אבל רבי יוחנן פסיק כר"ש בין עירבו בין לא עירבו וכר' יוחנן קי"ל: **לא לכל אמר רבי אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת.** לקמן מפרש דאתא למעוטי לילית ומזוזה וה"פ לא [ט] כל מצות הנוהגות בשבת אמר ר' אליעזר שמכשיריו דוחו שבת שהרי שתי הלחם כו' ומשמע לכאורה דאי לא דאשכחן דמצרך ר' אליעזר ג"ש הוה גמרינן לילית ומזוזה ממילה וימא דמכשיריה דהו שבת ותימה הוא היכי שייך למילף לילית ומזוזה ממילה דמילה דין הוא דמכשיריה דוחין שבת דהיא עצמה דוחה שבת אבל לילית ומזוזה אין במצותן דחיית שבת:

תאמר בשתי הלחם שאם מצא קצור אינו קוצר. תימה מאי קא פריך דהיא גופה נילף מינה מה העומר שאף על פי שמצא קצור קוצר אף שתי הלחם אם מצא קצור קוצר ונילף מינה תרתי מכשירין וקצירה ותירץ ר"ת דהא לא דמי דנילף מינה קצירה שהרי בעצרת יהיו כל החיטין והשעורין קצורים ולא משמע לתמיה ג"ש אלא [ד] מכשירין דלהו שבת א"נ י"ל דהא לא מצי למימר נילף קצירה דמהיכא נפקא לן קצירת העומר דלהיא שבת מדכתיב בחרים ובקציר תשבות כדדרשינן במנחות בשילהי ר' ישמעאל (דף עב.) מה חרים רשות אף קציר רשות יצא קצירת העומר שהיא מצוה וגלי רחמנא דליכא למילף אלא לגבי העומר דכתיב ביה נמי קציר ולא לגבי שתי הלחם דלא כתיב בהו קציר ועל כרחין ודאי היינו טעמא דנילף גבי עומר קצירה משום דכתיב ביה קציר דאי לאו הכי מ"ש דליף טפי גבי עומר מגבי שתי הלחם דהכא נמי נימא יצא קצירת שתי הלחם שהיא מצוה: **ושוין שאם צייץ טליתו כו' מ"ט כו'.** תימה מה צריך טעם זה אלא משום דלא אשכחן דרבינהו קרא דכל אינך מצרכינן קרא לקמן דלא גמרי מהדדי ומיהו יש לומר דאיכא למילף לילית ומזוזה מסוכה דמאי פרכת שכן נוהגת בלילות כבימים מזוזה נמי נוהג בלילות כבימים וכן לילית לרבנן דפליגי עליה דרבי שמעון בפרק התכלת (מנחות דף מג.) דלא דרשי ולאיתיה אותו פרט לכסות לילה אלא [ט] פרט לכסות סומא ולהאי טעמא דפריסת דמסוכה יליף צריך לומר דלילית [ט] אם עבר זמנה בטלה דאי לאו הכי איכא למפרך מה לסוכה שכן אם עבר זמנה בטלה דמסתבר דמילה אם עבר זמנה לא בטלה שאותה מילה עצמה שהוא מיחייב בשמיני הוא עושה בתשיעי שאם מל בשמיני לא היה מחזר ומל בתשיעי אבל [ו] סוכה לילית ומזוזה בכל יומא מיחייב בהן אפילו קיימם היום חייב לקיימם למחר הלכך כשעבר היום ולא עשאם מצות היום לא יקיים עוד לעולם ואם תאמר ומסוכה היכי מצי למילף וכן כל הנך דלקמן דפריך ניכתוב רחמנא בהאי וניתי הנך ויגמרו מיניה אדרבה נגמר מכיבוד אב ואם ומבנין בית המקדש דלא דחו שבת כדאיתא

[1] דבר אל בני ישראל ואמרתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת קְצִירָהּ וְהֲבֵאתֶם אֵת עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן:
ויקרא כג י

[2] וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה:
ויקרא כג טו

[3] מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ תֵּאָפֶינָה בְּכּוּרִים לַיי:
ויקרא כג יז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שכן אם מצא: (ב) תוס' ד"ה מי גרס וכו' מותר לטלטל בכולו דהא רב: (ג) ד"ה לא לכל וכו' וכ"ש לא לכל מצות: (ד) ד"ה תאמר וכו' אלא למכשיריו: (ה) ד"ה ושוין וכו' לילית ומזוזה כל"ל ותיבת סוכה נמחק:

גליון הש"ם

גמ' לא לכל אר"א מכשירי מצוה. עי' כס' מני מייא בסוף ספר נלקוטי: רש"י ד"ה ושמעי' ליה לר"א וכו' מופנה הוא ההיא דענו. עי' כרש"י יומא דף ע ע"ב ד"ה ושמעי' לי' לר"א וכ"ש: תוס' ד"ה אשר וכו' דאיכא למ"ד בעירובין. עי' עירובין דף עג ע"ב תוס' ד"ה אלא פריטא: תוס' ד"ה ושוין אלא פרט לכסות סומא. וכ"כ רש"י סוכה יא ע"א ד"ה לפרומומא ועיין כשער המלך פ"ג מהל' לילית:

מוסף רש"י

בתים וחצרות פתוחין לתוכו. בתים פתוחין לחצרות וחצרות למבוי, שכן היה דרכן שאין בתים פתוחין אלא לחצריהן, וכל חצר כאתוי בתים ובמשנה אינו אלא לפני הבית, אבל שאתוי הבית מוקצה הוא ואסור לטלטל בו (עירובין ה.) והעך כיון דטולן דפתוחים זו לזו ומעורבות יחד דרך פתחיהם חדא תשיב לזו (שם עד.). **ולולב וכל מכשיריו.** כלומר מיקוניה ואפילו לקולנו מן המחובר ולגבדו (סוכה מב.).

רבינו חננאל

בתים וחצרות פתוחין לתוכו, והכא כיון שעירבו כאילו אין שם חצר וכולן בתים נינהו. ואפילו נשתתפו כיון שאין שם (בתים) [חצרות] אין שתוף מועיל באותו מבוי. כך יש לומר כי לא עירבו נמי, כיון שהן אסורין להוציא מן הבתים לחצר לחשוב אותן הבתים כאלו סתומים הן שאין להם רשות להשתמש מן הבתים לחצר, וחצר איכא בית ליכא, לטעמיה דרב היאך מטלטלין במבוי שאין לו בית. ומפרק יתכן שיבטלו כל בני החצר רשותם לגבי חד, וכיון שמבטלין רשותם לגביה יש לו להוציא מן הבית לחצר, כדתנן נתנו לו רשותם הוא מותר והם אסורים, וקי"ל הא דתנן נתנו לו רשותם ורשותם מעיקרא מקודם [ו]שיבטל הויא רשותא לגבייהו. **ואקשינן** וכיון שבטלו כל בני חצר רשותם לגבי חד נעשו כל הבתים שלו וכולן כבית אחד הן חשובין, ורב לא אמר אלא בתים ומיעוטי בתים שנים, והכא ליכא שני בתים והיאך מתיר רב. **ופירקו** עוד כגון שבני חצר בטלו רשותם מן הבקר עד חצי היום לגבי ראובן בפירוש ומחצי היום ולהלן לגבי שמעון, שנמצאו ראובן ושמעון שניהם מותרין בחצר זו, דהא שמעינן לרב דאמר מבטלין וחוזרין ומבטלין. **ואקשינן** תוב סוף סוף בעת שמותר לזה להשתמש בחצר זה אסור, ואותה העת אין שם בחצר אלא בית ראובן בלבד, ומחצי היום ולהלן בית שמעון לבדו ואין לראובן בה רשות להשתמש, ומ"מ לא תמצא ב' בתים מותרין בחצר זו בעת אחת. **ופירק** רב אשי פירוק אחר ואמר מי גרם לחצירות הללו הפתוחות למבוי להיאסר בהן טלטול בתים, מפני אלו הבתים שהן פתוחין לתוכן ולא עירבו, שאלו לא היו בהן בתים מותרין היו השובתים שם לטלטל בה בכולה שהן כמו קרפף שמותר השובת בו לטלטל בכולן, וגם המבוי לא נאסר בהן טילטול אי לא מפני הבתים שהן פתוחים לתוכה ואינם. כלומר כיון שלא עירבו תחשבם כאלו סתומים הם ואינם כלל. הלא אילו היו סתומין היה הטלטול מותר בהם עכשיו יהיה מותר, ועמדו דברי רב אשי. **ועיקר** דברי רב ופירושם בעירובין פרק הדר עם הנכרי בחצר, ופירשנום שם. ושמעינן מינה דרבנן פליגי על ר' שמעון דשרי דרך גגות ודרך חצירות ודרך קרפיפות. ואע"ג דאמר רב הלכתא כר' שמעון בפרק כל גגות העיר רשות אחת הן, לגבי איזמל בא שרינן בכי האי גוונא, דבהדיא קיי"ל הילכתא דרבי עקיבא דאמר כל

[ו] נראה דר"ל דקי"ל כר"ש בעירובין ס"ט ע"ב דוחמין רשות משמשן. [ז] עיין היטב בר"ף כאן דדחה כל הראיות שהביא רבינו ע"ש.

[ד] אין הלשון מדויק ואמנם כוונתו שודאי ר"ת היה בדוכי של ר' יוסף ואם אינה בדוכי של ר' יוסף היה לחמירו עם ר"י ועיין בר"ש כאן בד"ה ומעינן וכיומות קד ע"א ד"ה לא מופני וי"ש.

רבינו חננאל (המשך)

מלאכה שאפשר לה לעשות מע"ש אינה דוחה את השבת, והבאת איזמל כיון שאיפשר לו להביאו מע"ש ולא הביאו אין הבאתו דוחה את השבת. ואפילו לעניין עשיית פסח דכרת הוא, לא מייתינן איזמל למול בנו או עבדו כדי שיוחר לו לעשות פסח. ולא שנא להו לרבנן לא דרך רה"ר ולא דרך גגות וקרפיפות וחצרות הכל אחד הוא ובכל אסור. **ואשכחנן** בתלמוד א"י עובדא ולא הביאוהו בשבת, דאמרינן בכל מקום (רב) עבו[ד] מעשה רב דגמרינן מינה, וזה הוא המעשה, ר' שמואל בר אבוהימי הוה ליה עובדא למגזר לרב ששעא בריה. אנשיון למיתי איזמל שאל לר' מונה אמר להון ידחה למחר, שאל לר' יצחק בן אלעזר אמר להון משחוק [קונדיטון] לא אנשיתון ומיתי איזמל אנשיתון, ידחה למחר. **א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא לכל א"ר אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת,** שהרי שתי הלחם חובת היום הן ולא למדם ר' אליעזר אלא מג"ש, נאמרה הבאה בעומר, שנאמר והבאתם את עומר וגו', ונאמרה הבאה בשתי הלחם, שנאמר ממושבותיהם תביאו לחם תנופה שתים וגו'. מניין שהעומר דוחה שבת, מניין שהעומר דוחה שבת, גרסינן באחרית פרק ר' ישמעאל אומר, העומר היה בא בשבת מג' סאין וכו', ת"ר תקריב את מנחת בכורים, מה ת"ל לפי שמצות העומר להביא מן הקמה, מניין שאם לא מצא קמה יביא מן העומרין ת"ל תקריב כו', עד תקריב לפי שמצותו לקצור בלילה. מניין שאם קצר ביום כשר ודוחה שבת, ת"ל תקריב כל שהוא תקריב מ"מ תקריבו אפילו בשבת אפילו ביום בטומאה. **ותוב** תניא [בתו"כ] בסוף פרשת אמור אל הכהנים [ובפסחים עז ובמנחות עב] רבי אומר וידבר משה את מועדי ה', מה ת"ל לפי שלא למדנו שדוחין את השבת אלא הפסח והתמיד שכתוב בהן במועדו, מניין לרבות העומר והקרב עמו, שתי הלחם והקרב עמהן שידחו שבת, ת"ל וידבר משה את מועדי ה', קבעו מועד אחד לכולן. ופשוטה היא זו ההלכה כולה. **ואפילו** ר' אליעזר שמתיר במכשירי מצוה מודה שאם צייץ טליתו ועשה מזוזה בפתחו בשבת שהוא חייב. ואמרינן מ"ש הני דאוקימנא

קלא: רבי אליעזר דמילה פרק תשעה עשר שבת

1 וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְערְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:
ויקרא כג מ

2 בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת:
ויקרא כג מב

3 וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת לַיְיָ שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ:
ויקרא כג ו

4 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיְיָ:
ויקרא כג לד

5 וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם:
במדבר כט א

6 וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם:
ויקרא כה ט

מוסף רש"י

ביום אפילו בשבת. שמשמע כל דהו יום וקרא ימירה הוא דמלי למכתב בראשון (סוכה מג.). **אצטריך קרא למישרי טלטול.** דרבנן, עדיין לא נאסר טלטול בעולם ובא הכתוב להתירו כאן (שם).

כדאיתא בפ"ק דיבמות (דף ו.) וי"ל דהכא הכי גמרי מה מצינו בהנך שמלות נוהגות בשבת ומכשיריה דהו שבת אף כל שמלות נוהגות בשבת מכשיריה דהו שבת הלכך לא שייך למילף מכיבוד דהיינו המלוה עצמה ולא מכשיריה דשחוט לי בשל לי היינו כיבוד עצמו כשמתקן לו מאכלו והכנין נמי הוי מצוה אחת שצוה הקדוש ברוך הוא לבנות בית המקדש: **סד"א נילף שבעת ימים משבעת ימים מסוכה.** וא"ת היכי תיסק אדעתיה לדון ג"ש הא אין אדם דן ג"ש מעצמו אא"כ למדה מרבו וי"ל דשמא בעצמא ניתנה למדרש [1]: **קמ"ל.** [2] ולא ידענא השתא האי שבעת ימים למאי אתיא דאע"ג דדרשינן בפ"ק דפסחים (דף ה.) מה שביעי שביעי לחג אף ראשון ראשון לחג הא איכא למידרש משבעה בלא ימים:

שכן טעון ארבעה מינים. אף על גב דעומר ושתי הלחם נמי מביאין עמהן כבשים ויין לניסוך ושמן למנחות שאני ד' מינין שבלולב דמעכבין זה את זה כדאמר בפרק הקומץ (מנחות דף כז.) ובפרק התכלת (שם דף מה:) [אמרינן] הכבשים אין מעכבין לא את העומר ולא את שתי הלחם [3] והיינו טעון ד' מינין שאין מצות לולב כולן בלא ד' מינין אבל בחלו יכולה להיות מצוותן בלא ד' מינין. הר"ב פור"ת: **אי מעומר כו'.** הכא לא דייקא תלמודא למילף מביייהו דהכי אורחיה דתלמודא זימנין דייק וזימנין לא דייק ואי הוה דייק הוה משכח פירכ' הרב פור"ת ל"ל מילתא דאתיא במה הלך טרח וכתב לה קרא כמו מילתא דאתיא בקל וחומר והאי דקאמר תלמודא ניכתוב רחמנא בהאי ותיתי אידך מייה פירוש ומאי צריך קרא היינו משום דאי בלא מה הלך הוה מצי למילף הך מצוה מאידך לא הוה כתב רחמנא קרא כיון דהוה פשוט כל כך דלא דמי למילתא דאתיא בק"ו דהוא פשוט יותר: **שבעת ימים** [4] **מלולב.** מופנה הוה משני לדיס גבי לולב לא איצטריך דאע"ג דדרשינן ימים ולא לילות מיהו לא הוה צריך למיכתב שבעת כלל דהוה מצי למיכתב ושמחת לפני וגו' בימים והוי לשון שבעת מיותר לג"ש וא"ת ור' אליעזר היכי דרים ימים ולא לילות כיון דאית ליה ג"ש היא גופה נילף מסוכה מה להלן ימים אפילו לילות אף לולב ימים ואפי' לילות ויש לומר דלית לן למילף בג"ש מילתא דלשון ג"ש גופא מוכחא דאינו כן דימים משמע ולא לילות:

ואי מסוכה שכן נוהגת בלילות בבימים. משמע דבעי למימר תאמר במלה שאינה נוהגת בלילות בבימים ואדרבה עיקר מצותה בלילה הראשון שנאמר בערב תאכלו מצות (שמות יב) והכי הוה מצי למימר שכן נוהגת בימים ובלילות:

נפקא ליה מביום הכפורים. וגמרינן מהדדי כדדרשינן בראש השנה [5] שיהו כל התקיעות של חודש השביעי שוות כדפירש בקונטרס ורבנן סברי דלא שייך לאקשויי אלא לומר שסדר תקיעות יהיו שוין לענין סדר תקיעות מייתי לה התם אבל לזמן דיום ודאי לא איתקש דע"כ זמנם אינו שוה שזה בראש חודש וזה בעשור לחודש: והתניא

כל שעתא ושעתא זמניה הוא אלא אמר רב נחמן א"ר יצחק ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע [6] הואיל ובידו להפקירן: אמר מר לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה אלא אמר קרא [1] ביום [2] ביום אפילו בשבת ולמאי הלכתא אילימא לטלטול איצטריך קרא למישרי טלטול אלא למכשיריו ורבנן ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה ור"א ביום ולא בלילה מנא ליה נפקא ליה [1] מושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים ימים ולא לילות ורבנן איצטריך ס"ד אמינא נילף שבעת ימים [6] מסוכה מה להלן [2] ימים ואפילו לילות אף כאן ימים ואפילו לילות קמ"ל וליכתוב רחמנא בלולב וניתו הנך ונילפו מיניה משום דאיכא למיפרך מה ללולב שכן טעון ארבעה מינים: סוכה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה הוא אי מלולב שכן טעון ארבעה מינים אלא גמר שבעת ימים [3] מלולב מה להלן מכשיריו דוחין את השבת אף כאן נמי מכשיריו דוחין את השבת וליכתוב רחמנא בסוכה וניתי הנך וניגמור מיניה משום דאיכא למיפרך מה לסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים: מצה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי ר"א מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה אי מלולב שכן טעון ארבעה מינים אי מסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים אלא גמר [3] חמשה עשר [4] חמשה עשר מחג הסוכות מה להלן מכשיריה דוחין את השבת אף כאן מכשיריה דוחין את השבת וליכתוב רחמנא במצה וניתו הנך וליגמור מיניה משום דאיכא למיפרך מה למצה שכן נוהגת בנשים כבאנשים: שופר וכל מכשיריו דוחין את השבת דברי ר"א מנא ליה לר"א הא אי מעומר ושתי הלחם שכן צורך גבוה אי מלולב שכן טעון ארבעה מינים אי מסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים אי ממצה שכן נוהגת בנשים כבאנשים אלא אמר קרא [5] יום תרועה יהיה לכם ביום אפילו בשבת ולמאי אילימא לתקיעה הא [3] תנא דבי שמואל כל מלאכת עבודה לא תעשו יצתה תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה אלא למכשירין ורבנן ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה ור"א ביום ולא בלילה מנא ליה נפקא ליה [6] מביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וגמרי מהדדי וליכתוב רחמנא בשופר וליתו הנך וליגמרו מיניה מתקיעת שופר דראש השנה ליכא למיגמר שכן מכנסת זכרונות של ישראל לאביהן שבשמים מתקיעות [שופר] דיוה"כ ליכא למיגמרי [7] דאמר מר תקעו ב"ד שופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן: (אמר מר) מילה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר מנא ליה לר"א הא אי מכולהו גמר כדאמרינן ועוד מה להנך שכן

כל שעתא זמניה הוא. וכיון שיש לו טלית בכל יום שמשהה בלא ציצית עובר בעשה [8] ואפילו מונחת בקופסא הלכך כל יומא רמיא מצותיה עליה: **הואיל ובידו להפקירן.** ונפקי מרשותיה ולאו עליה רמיא חובתיה: **אי מעומר ושתי הלחם.** וגמר במה מצינו: **ביום ואפילו בשבת.** מדלא כתיב בראשון לדרשא אתא בכל יום שהוא ראשון לחג: **ולמאי.** איצטריך לרבוי להאי ואפילו בשבת אי נימא לטלטל כדמשמע קרא לקיחה טלטול בעלמא הוא ועדיין במתן תורה לא נאסר טלטול דאיצטריך קרא למישרי להאי: **אלא למכשיריו.** דאיסורא דאורייתא הוא: **מה להנן ימים ואפילו לילות.** כדילפינן במסכת סוכה (דף מג.): **ולכתוב רחמנא בלולב.** דמכשירין דחו: **וניתו.** עומר ושתי הלחם מיניה ולמה ליה דכתביה בכולהו: **אי מלולב.** במה מצינו מלולב שהוא מצוה ומכשיריו דוחין אף סוכה שהיא מצוה מכשיריה דוחין: **גמר ז' ימים כו'.** ובג"ש אתי ליה. ואע"ג דאינה מופנה משני לדדיס דהא גבי לולב חד שבעת ימים הוא דכתיב ודרשינן לר' אליעזר למעוטי לילות כיון דגלי רחמנא בעומר ושתי הלחם ולולב גילוי מילתא בעלמא הוא ולא פרכינן עלה. גימגוס [9]: **וניתו הנך.** עומר ושתי הלחם מיניה: **אי מסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים.** ואילו מצה לילה הראשון חובה ותו לא כדאמרינן בפסחים (דף קכ.): **ולכתוב רחמנא.** בהדיא במצה ונגמרו הנך כולהו מיניה: **בנשים כבאנשים.** כדילפינן בפסחים (ד' מג.) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים וגו' [10] כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה ונשים איתנהו בבל תאכל חמץ דכל מצות לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שאין הזמן גרמא חייבות לאפוקי סוכה ולולב דליתנהו בנשים דמצות עשה שהזמן גרמא היא: **ולמאי.** האי קרא הי מילתא דתרועה אתא למישרי בשבת אי לתקיעה לא איצטריך דאפילו תקיעת הרשות ליתנהו דאיסורא דאורייתא: **מנאלא עבודה.** של טורח: **וגמרי מהדדי.** במסכת ראש השנה (דף לג:) שאין תלמוד לומר בחודש השביעי [11] דהא בכמה קראי כתב לן דיוה"כ בחודש השביעי מה ת"ל בחודש השביעי שיהו כל תרועות משל חדש השביעי שוות: **נפטרו עבדים לבתיהם.** קריאת דרור דיובל תלויה בה הלכך חשיבא: **אי מכולהו.** מאחת מכולן: **דדאמרינן.** איכא למיפרך בכל הנך חדא לד חמור האמור בה לעיל: שאם

[1] ב) [2] ג) [3] ד) [4] ה) [5] ו) [6] ז) [7] ח) [8] ט) [9] י) [10] כ) [11] ל)

הגהות הב"ח

(א) גב' ניקף שבעת ימים משבעת ימים מסוכה: (ב) שם אלא גמר שבעת ימים מלולב: (ג) רש"י ד"ה גמר ז' ימים וכו' גימגוס הס"ד ואחר כך מ"ה ונכתוב רחמנא בהדיא בסוכה וניתי הנך עומר ושתי הלחם ולולב מיניה: (ד) תוס' ד"ה שבעת ימים משבעת ימים מלולב מופנה הוה משני לדדין דגבי לולב נמי לא איצטריך:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כל שעתא וכו' ואפי' מונחת בקופסא. עי' מנחות דף מד ע"א תוס' ד"ה קמ"ל ולא ידענא. כעין זה לעיל דף קיח ע"ב תד"ה אלו היו וש"נ:

רבינו חננאל

הואיל ובידו להפקירן, פי' כי הציצית הוא חובת הבגד, וכיון שהפקיר אינו בגדו. וכן הבית כיוצא בו.

שכן אם עבר זמנה בטלה אלא היינו טעמא דרבי אליעזר דאמר קרא [1]וביום השמיני ימול בשר ערלתו ואפילו בשבת וליכתוב רחמנא במילה וליתו הנך וליגמור מיניה משום דאיכא למיפרך מה למילה שכן נברתו עליה שלש עשרה בריתות: ע"כ לא פליגי רבנן עליה אלא במכשירי מילה מילה גופה דברי הכל דוחה שבת מנלן אמר עולא הלכה וכן אמר רבי יצחק הלכה מיתיבי [6]מניין לפיקוח נפש שדוחה את השבת רבי אלעזר בן עזריה אומר מה מילה שהיא אחת מאבריו של אדם דוחה את השבת קל וחומר לפיקוח נפש שדוחה את השבת ואי סלקא דעתך הלכה קל וחומר מהלכה מי אתי והתניא [3]אמר לו רבי אלעזר [3](בן עזריה) עקיבא עצם כשעורה מטמא הלכה ורביעית דם קל וחומר ואין דנין קל וחומר מהלכה אלא אמר רבי אלעזר אתיא [2]אות [3]אות אלא מעתה תפילין דכתיב בהן [4]אות לידחי שבת אלא אתיא [2]ברית [5]ברית גדול דכתיב ביה [6]ברית לידחי שבת אלא אתיא [7]דורות [5]דורות ציצית דכתיב ביה [8]דורות לידחי שבת אלא אמר רב נחמן בר יצחק דנין אות ברית ודורות מאות ברית ודורות לאפוקי הנך דחד חד הוא דכתיב בהן ור' יוחנן אמר אמר קרא [1]ביום [7]ביום אפילו בשבת אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן אלא מעתה מחוסרי כפרה דכתיב בהו ביום הכי נמי דדחו שבת ההוא מיבעי ליה ביום ולא בלילה האי נמי מיבעי ליה ביום ולא בלילה ההוא [7]מבן שמנת ימים נפקא האי נמי [9]מביום צוותו נפקא אע"ג דנפקא מביום צוותו אצטריכא סד"א הואיל וחם רחמנא עליה לאתויי בדלות בלילה נמי ליתי קמ"ל מתקיף לה רבינא אלא מעתה יהא זר כשר בהן ויהא אונן כשר בהן הא אהדריה קרא רב אחא בר יעקב אמר אמר קרא [1]שמיני שמיני אפילו בשבת האי שמיני מיבעי ליה למעוטי שביעי שביעי מבן שמנת ימים נפקא ואכתי מיבעי ליה חד למעוטי שביעי וחד למעוטי תשיעי דאי מחד הוה אמינא שביעי הוא דלא מטא זמניה אבל משמיני ואילך זמניה הוא אלא מחוורתא כדרבי יוחנן תניא כוותיה דרבי יוחנן ודלא כרב אחא בר יעקב שמיני ימול אפילו בשבת ומה אני מקיים [10]מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממילה או אינו אלא אפי' מילה ומה אני מקיים שמיני ימול חוץ משבת ת"ל ביום אפילו בשבת אמר רבא האי תנא מעיקרא מאי קא ניחא ליה ולבסוף מאי קא קשיא ליה הכי קאמר שמיני ימול אפילו בשבת ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכו' חוץ ממילה אבל מילה דחיא מ"ט ק"ו הוא ומה צרע' שדוחה את העבודה ועבודה

שאם עבר זמנן בטלין. הילכך דחו: **וביום השמיני ימול ואפילו בשבת.** ומילה גופה דדחיא שבת אמריגן לקמן הלכה למשה מסיני אייתר ליה ביום למכשיריה: **י"ג בריתות.** נאמרו לאברהם בפרשת מילה (בראשית יז): **והא תניא.** במסכת מזיר: **עקיבא עצם כשעורה הלכה.** שהיה ר"ע דן ק"ו מניין לרביעית דם המת שהמזיר מגלח על אהלה ק"ו מה עצם כשעורה שאינו מטמא באהל מזיר מגלח על מגעו ומשאו רביעית דם שמטמא באהל דכתיב ועל כל נפש מת לא יבא[6] אינו דין שהמזיר מגלח עליה ואמר ליה רבי אלעזר עקיבא עצם כשעורה הלכה למשה מסיני שיהא מזיר מגלח עליה ורביעית דם אתה בא ללמוד ממנה בק"ו ואין דנין קל וחומר מהלכה דלא ניתנה תורה שבעל פה לדרש בי"ג מדות: **אתיא אות אות.** בשבת כתיב (שמות לא) כי אות היא ובמילה כתיב (בראשית יז) והיה לאות ברית מה להלן שבת אף כאן שבת: **אלא מעתה.** אי הך ג"ש דאות האמורה בשבת נאמרה בסיני לדרש שמיבה זו לדרשה נאמרה ליגמר מינה נמי לתפילין: **אלא אתיא בריש ברית.** דהוא דאות אות לא נאמרה בסיני ואין אדם דן גזרה שוה מעצמו אלא הך דברית ברית נאמרה בסיני ובשבת כתיב ברית (שמות לא) לדורותם ברית עולם: **גדול.** בן שלש עשרה דהוי מילה שלא בזמנה: **דכתיב ביה ברית.** וערל זכר אשר לא ימול וגו' את בריתי הפר (בראשית יז) והאי קרא בגדול כתיב מדמחייב ליה כרת אשם לא מלו אביו חייב למול את עצמו ולידחי שבת ואנן אמריגן לקמן דאפילו יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה: **דורות דורות.** בשבת כתיב לדורותם ברית עולם ובמילת קטן כתיב (שם) ובן שמנת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם: **ביום ואפילו בשבת.** מדלא כתיב בשמיני ימול. ולר' אליעזר דאפקיה למכשירין מילה עצמה הלכה היא ופיקוח נפש לא אתיא ליה בק"ו ממילה אלא מקראי נפקא ליה כדאמריגן בפרק בתרא דיומא[10]: **מחוסרי כפרה.** כל טומאין שהוצרכו לקרבן זב וזבה יולדת ומצורע נאמר בהן[11] וביום השמיני: **ביום לוחו.** את בני ישראל להקריב את קרבניהם (ויקרא ז) ביום ולא בלילה: **אלא מעתה.** משום דהוכשר להביא בדלות מכשירין בה שאר פסולין: **יהא זר ואונן כשר בהן.** אונן עד שלא נקבר מתו פסול לעבודה דכתיב בכהן גדול (שם כא) לאביו ולאמו לא יטמא ומן המקדש לא יצא ולא יחלל ולא יחלל והכי משמע אף ביום שמתו אביו ואמו אינו צריך ללאת מן המקדש אלא מקריב אונן ולא יחלל ועבודתו לא תהא מחוללת בכך הא אחר שלא יצא חילל: **הא אהדריה קרא.** לפסול בהן לילה דכתיב בהו וביום כדאמריגן וכיון דלעניין לילה תורת כל הקרבנות עליהן לעניין זר ואונן נמי תורת קרבן עליהן: **שמיני.** כל שהוא שמיני ואפילו בשבת וביום למעוטי לילה: **תניא לווסיה דר' יוחנן.** דיליף מוביום: **מעיקרא מאי ניחא ליה.** לאוקמי שמיני דווקא ואפילו בשבת ודחי מחלליה מות יומת אלא שאר מלאכות מאיזה טעם נראה לו כן: **ולבסוף.** כשהיפך דבריו ואמר לו אינו אלא אפי' מילה בכלל מחלליה מות יומת דהוא דוקא ודחי שמיני ימול אלא שאר מלאכות ומימר שמיני דווקא קאמר ואפי' ביום שבת: **אבל מילה דחיא.** שבת בק"ו ותיגמר מיניה למידחי מחלליה מות יומת אלא שאר מלאכות ומימר שמיני דווקא קאמר ואפי' ביום שבת: **ומה צרעת שדוחה את העבודה.** אזהרה שהזהירה תורה על הצרעת שלא לקוץ בהרתו כדתניא (מכות דף כב.) השמר בנגע הצרעת[7] אזהרה בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר והחמירה תורה באזהרה זו לדחות העבודה כדקיימא לן בפסחים (דף סז.) דטומאת מת נדחית בקרבן צבור ולא זבין ומצורעים וזבלים לעשות פסח ולא אמריגן יקולו בהרתן ויאכלו פסחים או הכהנים יקוץ בהרתו ויעבוד אם הכהנים טמאין בצרעת והקהל טהורין: **ועבודה**

והתניא אמר ליה רבי אלעזר בו'. ול"ג והתנן דכל זה אינו במשנה: **ההיא מבן שמונת ימים נפקא.** תימה דתניא בת"כ ומייתי לה בפרק הערל (יבמות עב:) השמיני ימול דתניא יכול בין ביום ובין בלילה ת"ל ביום אין לי אלא שנימול לח' יימול לט' לי' ולי"א מניין שאינו יימול אלא ביום ת"ל וביום ובפ"ב דמגילה (דף כ:) נמי אמר אין מוהלין אלא ביום דכתיב וביום השמיני ויש לומר דסמיך אבן שמנת ימים ודרשא פשוטה נקט: **אלא מעתה יהא זר ואונן כשר בהן.** לאו דווקא נקט זר דהא בכולהו בזב וזבה ויולדת ומצורע כתב בהו כהן:

הא אהדריה קרא. והוה ליה דבר שיצא מן הכלל לידון בדבר החדש לאתויי בדלות שלי אתה יכול להחזירו לכללו לפסול לילה ואונן עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש הרי החזירה בפירוש ופסל לילה וה"ה אונן וקשה ואמאי לא קאמר דאהדריה קרא מדכתיב כהן ולא זר ושמא לשון דרשא אמריתי אתא:

תניא כוותיה דרבי יוחנן ודלא כרב אחא בר יעקב. ולא כרב נחמן בר יצחק דאמר אתיא אות ברית דורות לא הוי דאיהו מודה דדרשינן ביום כדדרשינן בברייתא ואות ברית דורות אתא למכשירין וביום למילה גופה ולית ליה למילה הלכה אע"ג דר' יוחנן אית ליה [8]הלכה לר' אליעזר [כדפי' רש"י והאי ברייתא דדרשי ביום אתיא כרבנן דביום] אלמלא דלא כרב אחא דברייתא מוכחא בהדיא דלא בעיא למדרש שמיני ימול. מ"ר: **מה צרעת שדוחה את העבודה.** תימה ולימא קל וחומר איפכא ומדאמר עבודה את הצרעת שיקוץ בהרתו כדי לעשות עבודה ומה שבת שדוחה את המילה ומילה דוחה את הצרעת עבודה דוחה אותה צרעת שנדחה מפני מילה אינו דין שתהא עבודה דוחה אותה דאמריגן בפסחים בפרק אלו דבריה (דף סז.) וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש אם טומאי מתים משתלחין זבים ומצורעים לא כ"ש אלא יש לך שעה שזבין ומצורעים משתלחים ואין טומאי מתים משתלחים ואיזה זה פסח הבא בטומאה

דבר זה ואמר שמה שאמר כאן וביום השמיני אינו לשנות, אלא שאנו צריכין לאותו דבר מפני שמצאנו שהקל כאן על המצורע ואמר בו [ויקרא יא] ואם דל הוא ואין ידו משגת, מה שלא הקל על זולתו מכלל הטמאים והם זב וזבה, ואילמלי שאמר בו וביום

1 וביום השמיני ימול בשר
ערלתו: ויקרא יב ג
2 וגמלתם את בשר ערלתכם
והיה לאות ברית
ובינכם: בראשית יז יא
3 ואתה דבר אל
בני ישראל לאמר אך
את שבתתי תשמרו כי
אות הוא ביני וביניכם
לדרתיכם לדעת כי אני יי
מקדשכם: שמות לא יג
4 והיה לך לאות על ידך
ולזכרון בין עיניך למען תהיה
תורת יי בפיך כי ביד חזקה
הוצאך יי ממצרים:
שמות יג ט
5 ושמרו בני ישראל את
השבת לעשות את השבת
לדרתם ברית עולם:
שמות לא יג
6 וערל זכר אשר לא ימול
את בשר ערלתו ונכרתה
הנפש ההוא מעמיה את
בריתי הפר: בראשית יז יד
7 ובן שמנת ימים ימול לכם
כל זכר לדרתיכם יליד בית
ומקנת כסף מכל בן נכר אשר
לא מזרעך הוא:
בראשית יז יב
8 דבר אל בני ישראל ואמרת
אליהם ועשו להם ציצית על
כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו
על ציצת הכנף פתיל תכלת:
במדבר טו לח
9 אשר צוה יי את משה בהר
סיני ביום צותו את בני
ישראל להקריב את קרבניהם
ליי במדבר סיני: ויקרא ז לח
10 ושמרתם את השבת כי
קדש הוא לכם מחלליה מות
יומת כי כל העשה בה
מלאכה ונכרתה הנפש ההוא
מקרב עמיה: שמות לא יד

רב נסים גאון

איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל וחם רחמנא עליה לאיתויי בדלות, בלילה נמי ליתי קמ"ל. מתקיף לה רבינא [אלא] מעתה יהא זר ואונן כשר בהן. חייבנו הקב"ה בתורת הקרבנות שנקריבם ביום ולא בלילה שנאמר (ויקרא ז) אשר צוה ה' את משה ביום צותו את בני ישראל, ופירש ביום צותו למדנו לכל הקרבנות כולם שאינן כשירין אלא ביום. ובפרק הקורא את המגילה (דף כ) שנינו כל היום כשר לסמיכה לשחיטה כו'. ובתלמוד אמרו לסמיכה ולשחיטה דכתיב (ויקרא ג) וסמך ושחט איתקש סמיכה לשחיטה, ובשחיטה כתיב (שם יט) ביום זבחכם. לקמיצה והגשה והזייה בכולהי כתיב ביום צותו. והזהיר האונן והזר את כל המנויין במשנה שלא יקרבו להקריב קרבן כמו שאמרה המשנה (זבחים דף טו) כל הזבחים שקיבל דמן זר ואונן כולם פסולין. ובגמ' גרסי זר מנלן דתני לוי (ויקרא כב) דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו, למעוטי מאי כו'. אלא הכי קאמר וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו, כלומר בני ישראל ראוי להם שיתרחקו מן הקדשים ולא יקריבו אותן שלא יחללום, שאם יקרבו אליהם ויקריבו אותם מחללים אותם. ואמר עוד (במדבר יח) וזר לא יקרב. ונאמר בענוש (שם) והזר הקרב יומת. ובאונן עוד אמרו מנלן דכתיב (ויקרא כא) ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, הא אחר שלא יצא חילל. וכשאמרנו כי המחוסר כפרה והוא המצורע ששלמו ימי טהרתו ועדיין לא הקריב קרבן לא נאמר בו וביום השמיני אלא לחייב הקרבת קרבנו ביום ולא בלילה, הקשינו לאמר כי דבר זה ידוע הוא לפי שכתב כן במקום אחר ביום צותו, וממנו ידענו חיוב הקרבת כל הקרבנות ביום ולא בלילה, והואיל וכן אין אנו צריכין לשנותו לנו עוד. ופירוש האומר

מסורת הש"ס

א) [תוספ' פט"ז] יומא פס: מכילתא פרשת כי תשא, ב) פסחים פא: מזיר מ", ג) [בפסחים ומזיר ליתא], ד) [מנחדרין נט:], ה) [במדבר ו], ו) [דף פס:], ז) [ויקרא מו בזב וזבה, שם יד במצורע. ביולדת לא כתוב וביום. רש"ס], ח) [דברים כד], ט) [ס"א הלכך],

מוסף רש"י

מה מילה שהיא אחת מאבריו של אדם. שהיא מיקון אחד מאברי של אדם, דוחה את השבת. לפי שמיינן עליה כרת לאחר זמן, כך שניה בתוקפה דשבת (יומא פה:). עצם כשעורה מטמא הלכה. שהמזיר מגלח על מגעו ומשאה, הלכה למשה מסיני ואין כתוב בתורה, ורביעית דם קל וחומר. אתה בא ללמוד ממנה בק"ו, ואין דנין ק"ו מהלכה. אלא מדבר הכתוב בתורה (פסחים פא:).

רבינו חננאל

עד כאן לא פליגי ר' אליעזר ורבנן אלא במכשירי מילה אבל במילה עצמה דברי הכל דחיא שבת, מנלן. עולא ור' אסי ור' יצחק נפחא כולהו אמרי הלכה ומותבינן עליהן. מניין לפיקוח נפש שדוחה שבת, נענה ר' אלעזר בן עזריה ואמר, ומה מילה שהיא אחד מאבריו של אדם דוחה שבת ק"ו לפקוח נפש שדוחה את השבת. ואי ס"ד הלכה, ק"ו מהלכה (מייתי) [מי אתי], והתניא א"ל ר' עקיבא עצם כשעורה הלכה, ורבינית דם ק"ו, ואין דנין ק"ו מהלכה וכו' לבטלו. וזה מפורש בנזיר פרק כ"ג ונזיר אין מטמאין לקרוביהן וכו'. ובטלו דברי מי שאמר הלכה היא. ובא ר' אלעזר ולמדו בג"ש באות אות משבת, ונדחו דבריו. ובא רב נחמן בר יצחק ולמדו באות ברית ודורות, בשבת כתיב לעשות את השבת לדורותם ברית עולם ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם, במילה כתיב ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריך לדורותם, וכתיב וגמלתם את בשר ערלתכם והיתה לאות ברית ביני וביניכם. ר' יוחנן אמר אמר קרא וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ביום אפילו בשבת. אקשי' עליה ר"ל אי הכי אפילו מחוסרי כפרה כגון מצורע והזבה דכתיב בהן וביום השמיני יקח שני כבשים וגו', ובזבה כתיב וביום השמיני תקח לה שתי תורים, הכי נמי כיון דכתיב בהו וביום יקריבו קרבנותיהם אפילו בשבת, והא קי"ל אין קרבן יחיד דוחה את השבת. ופירק לו זה שכתוב במחוסרי כפרה וביום, למעוטי לילה. עוד הקשה לו ר"ל, וכל קשיא שהקשה לו פירק לו ר' יוחנן. וחזר רבינא להתקיף על פירוק ר' יוחנן דפריק סד"א הואיל וחם רחמנא עליה לאתויי בדלות בלילה, נמי ליתי קמ"ל וביום. התקיף רבינא אי הכי אמ[ת] דחס עליהן דהא [זר] או אונן כשר בהן ולא יטריחם להמתין עד שימצאו כהן טהור כשר לטהרם. ופריק **הא אהדריה קרא.** כלומר, אע"פ שחס עליו והקל **בקרבנו החזירו לטהרת הכהן,** שנאמר והביא אותם ביום השמיני לטהרתו אל הכהן וגו'. ואתא רב אחא בר יעקב עוד להוציאו שהמילה מותרת בשבת מדכתיב וביום השמיני ימול, כלומר אי זה יפול שמיני אין לך לא להקדים ולא לאחר. ונתקשה ולא עמדו דבריו, ואמרינן אלא מחוורתא כר' יוחנן דאפקיה מן וביום. וסוגיא דשמעתיה כר' יוחנן דתניא כוותיה, ולא כר' אחא בר יעקב.

השמיני לחייב הקרבת קרבנו ביום היה עולה על דעתנו הואיל והיקל עליו הכתוב שדי לו בשתי תורים או ב' בני יונה לחטאתו ולעולתו ושינה בינו ובין שאר הטמאות בדבר זה והם הנזכרים אחריו הזב והזבה, כמו כן נמי ראוי שיקריב קרבנותיו בלילה ולא היינו לומדין משפטו משאר הקרבנות שנאמר בהן ביום צותו. הילכך הוצרכנו להשמיענו וביום השמיני כדי שירחיק מדעתנו סברא זו. התקיף רבא ואמר הואיל ואתה אומר כי לפי שהקל עליו הכתוב שיביא שתי תורים או שני בני יונה מה שאין כן בזולתו לא נלמוד משאר הקרבנות כלום ממשפטיו מפני שיצא מכללם מחמת שייחדו הכתוב בדבר זה, ואילמלא שאמר הכתוב וביום השמיני היינו מתירים הקרבת קרבנותיו בלילה, לפי דבר זה ראוי להיות הזר והאונן וכל המנויין במשנה שפסולין להקריב, כשירים להקריב קרבנותיו של מצורע לפי שיצא מכללם ונבדל מהם חוץ מהקרבת קרבן בלילה שאמר בו הכתוב וביום השמיני בלבד. ועמד זה הקושיא וזו ההתקפה ואמרנו קשיא. ומקצת הגורסין אין מעמידין הדבר אלא שגורסין כך, כיון דאהדריה קרא אהדריה, כלומר אילו לא כתב וביום היינו אומרים מדחס רחמנא עליה לאיתויי בדלות, בלילה נמי ליתי ויהא זר ואונן כשר בקרבנותיו והיינו מפרישין אותו לענין דיניו מכלל הקרבנות, אבל הואיל ונאמר בו וביום השמיני באר לנו בזה חזרתו לכלל הקרבנות בכל עניניו והשבתו אליהן בכל תנאותיהן חוץ מקרבן עולה ויורד המפורש בו בלבד. וזה שהוצרכתי לפרש דבר זה לפי שראיתיו מסובך אצל כל התלמידים וביארתיו כדי שיתגלה ויתברר.

תורה אור

קלב: רבי אליעזר דמילה פרק תשעה עשר שבת

בטומאה אלמא דלרעת דוחה את העבודה ימא דהיינו כל זמן שהיא עליו ובק"ו מילף שיקוץ בהרתו כדי לעשות עבודה ועוד קשה לימא דליחה תוכיח שדוחה את העבודה ואינו דוחה שבת אף אני אציא מילה וכי תימא מילה עדיפא שדוחה לרעת הדוחה את העבודה אכתי ימא קבורת מת מצוה תוכיח דעדיפא ממילה שדוחה את המילה מולאמותו דדוחה את העבודה דדוחה לרעת הדוחה את העבודה דדוחה את השבת אפילו הכי לא דחיא שבת מיפכא ולריתה תוכיח אי קבורת מת מצוה תוכיח אלא דיתמא ליה לומר שיהא דוחה דנפקא ליה מדיוס דמילה דחיא שבת ועושה מתחילה ק"ו להעמיד דבריו וסותרו אחר כך שאינו ק"ו כלל [ב] ופריך ליה מיניה וביה: **הדר אמר ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא.** תימה דבברייתא דלעיל מסיק מיפכא דלאו משום לרעת חמירא אלא משום (א) גברא דלא חזי ורבא גופיה סבירא ליה הכי לקמן ועוד למאי דקאמר השתא מנלן לרעת דוחה את העבודה אימא דעבודה דוחה הלרעת מק"ו ומה שבת חמורה [לרעת לא כ"ש ואומר ר"י דלהאי לישנא] צריך לומר דגרסינן רבה הכא ולית ליה דרבא דלקמן דטעמא משום דגברא לא חזי וסבירא ליה כרב ספרא דפליג עליה דרבא לקמן והא דפשיטו להו לרבה ורב ספרא לרעת דוחה עבודה מני לימר דמקרא נפקא להו אבל רבא דס"ל גברא לא חזי לדידיה לא בעי קרא ועוד נראה לרשב"א [ג] דלפי' ליכא קרא לרעת דוחה עבודה אמי שפיר אפילו לרב ספרא דלא קאמר רב ספרא שיהא הטעם ודאי לרעת דוחה עבודה משום חומרא לרעת אלא איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי הילכך בברייתא דלעיל סתר ק"ו דקאמר וממאי לרעת חמירא דילמא משום גברא דלא חזי והכא ולקמן על מילתא דרבא דאין בע"א ממאי דשבת חמירא דילמא לרעת חמירא שכן דוחה את העבודה וזיל הכא קא מדאי ליה וזיל הכא קא מדאי ליה ומהאי טעמא נמי ליכא למילף ביה ק"ו דעבודה מדאי לרעת דשבת דחמורה דוחה לרעת לא כ"ש דדילמא אין לתלות משום חומרא אלא משום (ב) גברא לא חזי: **האי עשה ולא תעשה הוא.** השמר היינו לאו ולעשות היינו עשה כדפי' בקונטרס ואע"ג דאמר בסוף פרק הקומץ (מנחות דף נ:) השמר דלאו לאו השמר דעשה עשה הוא אלא לא תעשה [ד] דאמר רחמנא הזהר פן תקוץ בהרת תימה היכי מצינן למימר לעשות אתא לעשה הא אמר לקמן דאיכטריך לעשות אי אתה עושה אבל אתה עושה בסיג שעל גבי רגלו ויש לפרש דעשה שמעינן מדכתיב [ה] לשמור ואם תאמר והא אמר בסמוך היכא דאמרינן דאתי עשה ודחי לא תעשה אלא דלרעת לא דחיא לה מצות ואם תאמר והא דקי"ל דאין עשה דוחה את לא תעשה [ו] שכן נכרתו עליה י"ג ברייתות [ז]: **רבא אמר מילה בזמנה לא צריכא קרא.** והילכך האי בשר דכתיב בה אם אינו עניין לזמנה תנהו עניין לשאלה בזמנה ואם אינו דקתני הוה מפרש רבא כלישנא אחרינא:

ומאי ניתני עשה ונידחי לא תעשה. אמר רבינא אין עשה דוחה את לא תעשה שבמקדש דתניא כו', רב אשי אמר יקדש עשה הוא ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה. ובמסכת נזירות בפ"ב נזירין (דף נח) אמרו עוד (ומאן דקא מודי ליה) [ומאן דמוקין] לקרא למידחא לא תעשה ועשה, לאו גרידא מנא ליה. יליף מגדילים דאמר קרא לא תלבש שעטנז, הא גדילים תעשה לך מהכן. וכל מה שתמצא בתלמוד דאתי עשה ודחי לא תעשה מזה העיקר שהקדימו הוא. וזה הדין בלאו גרידא בלבד, אבל לא תעשה ועשה וכל שכן לא תעשה שיש בו כרת אין עשה דוחה אותם. ואנו מבארין לך זה ונאמר כי כל מצות לא תעשה שבתורה שנוש בה כרת לא דחיא לה מצות עשה. כי התנאי שנאמר בערות אשת אחיך שהוא היתר היבום בה שנאמר (דברים כה) יבמה יבא עליה, לא בא אלא באשת אח גרידתא

ב) ל"ל לא תעשה יתידי שלין עמו כרת.

ח א מיי' פ"ח מהל' מילה הלכה ט ופ"י מהל' טומאת צרעת הלכה ה סמג עשין סח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ח:
ט ב מיי' פ"ח מהלכות מילה סה סמג עה טוש"ע שם סעיף ב:

רב נסים גאון

אימור דאמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה, לא תעשה ועשה מי גרידא, לא תעשה ועשה מי דחי. לא תעשה גרידא הוא לא תעשה הכי, יחיד ב) שאין עמו כרת, כמו (דברים כה) לא תחסום שור בדישו (שם כב), לא תחרוש בשור ובחמור (ויקרא יט), לא תקיפו פאת ראשכם, ודומה להם. ויתוסף עם זה מה שנאמר במבטא השמר פן ואל, כגון (דברים כד) השמר בנגע הצרעת (שמות לד), פן תכרת ברית לישב הארץ (שם יט), אל יצא איש ממקומו, גם הן אזהרות לאו שמי שיעבר עליהם עובר על לא תעשה, כמו שאמרו בתלמוד (עירובין דף צז ושי"נ) השמר פן ואל אינו אלא לשון לא תעשה. ומה שנמצא בתורה ממצות לא תעשה מה שאין בו כרת ולא מיתת בית דין ולא ניתוסף עליו עשה, אותו דבר הוא הנקרא לאו גרידא. ודינו שכשאירע עם מצות בפרק א', וכן אמרו אימור דאמרינן דאתי עשה ודחי לא תעשה לא תעשה גרידא, לא תעשה שיש בה כרת מי דחי. ותו לא תעשה גרידא מנלן דדחי דכתיב לא תלבש שעטנז, וכתיב גדילים תעשה לך, ידענו כי זה לא תעשה אינו שוה בכל דבר אלא מיוחד הוא, וכי הציווי שנאמר אחריו הוא תנאי עליו וכי לא בא להזהיר אלא על לבישת כלאים חוץ ממצות ציצית, אבל מה שהוא מעורב מחוטי פשתן עם הטלית של צמר שהיא מצוה אינו נכנס בזו האזהרה אלא מותר הוא. ואמרו חכמים שדבר זה עיקר הוא שנסמוך עליו, וכי כל אזהרה שאין עמה כרת שבתורה כך היא דרכה שבעת שאירע חיוב מצות עשה נדחה האזהרה שהיא לא תעשה ונקיים הציווי שהוא עשה, ותבוא מצות עשה ותדחה לא תעשה, כי האזהרה של לאו על זה התנאי נאמרה. **ובזה** הפירוש שפירשנו יסיר מלבך ספק גדול שמסתפקין בו בני אדם ושואלין עליו, והוא שאומרין מאחר שאנו יודעין שאזהרת לאו קשה מציווי עשה, היאך יבא עשה ודחה האזהרה של לאו שהיא חמורה ממנו, ומדרך הידוע שהחמור דוחה הקל. ולא עוד אלא שפעמים שעולה על דעתן שיש בענין הזה ענין חזרה בדבר הראשון. והתשובה הוא מה שהקדמנו שהאזהרה של לאו כך נאמרה מיוחדת וכי הציווי של עשה תנאי הוא בה. וכן אמרו רז"ל (ספרי פ' וצא) מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים בני שנה שניהן בדיבור אחד נאמרו, ערות אשת אחיך וימבה יבא עליה שניהן בדיבור אחד נאמרו, מה שאי אפשר לבשר ודם לומר שנאמר אחת דיבר אלהים שתים זו שמענו. **הבן** דבר זה ושמור אותו כי הוא ספק גדול והרי גלינו אותו. ומזה העיקר אמרו רז"ל בתלמוד כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב, ואם לאו יבא עשה ודחה לא תעשה. וסבר (רבינא) [רבא] כי לא תעשה שבקודש מוצא מזה העיקר, וכי לא דחה מפני עשה. ולא שוה עמו רב אשי בדבר זה כמו שנאמר בשחיטת קדשים בפרק דם חטאת (דף צז)

ועבודה דוחה את השבת מילה דוחה אותה שבת שנדחית מפני העבודה אינו דין שתהא מילה דוחה אותה ומאי או אינו דקאמר הדר אמר וממאי דצרעת חמורה דילמא שבת חמורה שכן יש בה עונשין ואזהרות הרבה [ג] (אי נמי) וממאי משום דחמירא צרעת היא דילמא משום גברא הוא דלא חזי ומה אני מקיים שמיני ימול חוץ משבת [ד] תלמוד לומר ביום אפילו בשבת: תנו רבנן [ה] מילה דוחה את הצרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה [ו] יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה בלבד מנהני מילי דתנו רבנן [ז] ימול בשר ערלתו [ח] ואע"פ שיש שם בהרת יקוץ ומה אני מקיים [ט] השמר בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ ממילה או אינו אלא אפילו מילה ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין בה בהרת ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת אמר רבא האי תנא מעיקרא מאי ניחא ליה ולבסוף מאי קשיא ליה הכי קאמר ימול בשר ערלתו ואע"פ שיש בהרת ומה אני מקיים השמר בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ ממילה אבל מילה דוחה את הצרעת מ"ט דאתיא מק"ו ומה שבת חמורה מילה דוחה אותה צרעת לא כ"ש ומאי או אינו דקאמר הדר קאמר ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת לישנא אחרינא מילה דוחה את הצרעת מ"ט דאתי עשה ודחי לא תעשה ומאי או אינו דקאמר הדר קאמר אימר דאמרינן דאתי עשה ודחי את לא תעשה לא תעשה גרידא האי עשה ולא תעשה הוא ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין בה בהרת ת"ל בשר ואע"פ שיש שם בהרת תינח גדול דכתיב בהו [ג] בשר קטן נמי כתיב ביה בשר ביגוני מנלן אמר אביי אתיא מביניא מגדול לא אתיא שכן ענוש כרת מקטן לא אתיא שכן מילה בזמנה הצד השוה שבהן שכן נימולין ודוחין את הצרעת אף כל שנימולין דוחין את הצרעת רבא אמר מילה בזמנה דוחה לא צריכא קרא מק"ו אתיא ומה שבת דחמירא דוחה צרעת לא כל שכן אמר ליה רב ספרא לרבא ממאי דשבת חמירא דילמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת התם לאו משום דחמירא צרעת אלא משום דגברא הוא דלא חזי אמאי ויקוץ בהרתו ויעבוד מחוסר טבילה הוא תינח נגעים טמאים נגעים [ד] טהורים מאי איכא למימר אלא א"ר אשי [ה] היכא אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כגון מילה בצרעת א"נ ציצית וכלאים דבעידנא דמתעקר לאו קא מוקי' עשה הכא בעידנא דמתעקר ללאו לא קא מוקים עשה והא דרבא ורב ספרא תנאי

ועבודה. חמורה היא שדוחה שבת בתמידין ומוספין וקרבנות לבור שזמנם קבוע: **מילה דוחה אותה.** את הלרעת כדתניא לקמן ימול בשר ערלתו אפילו במקום בהרת יקוץ: **ומה אם אינו דקאמר.** דמשמע אם אינו כן כמו שאמרנו אלא אפי' מילה נמי בכלל מחלליה מאי קשיא ליה דקא הדר ביה: **הדר אמר ממאי.** לנפשיה ממאי דלרעת חמורה משבת דתימה ק"ו: **דילמא שבת חמורה כו'.** דהאי דלרעת דוחה עבודה ממאי דמשום חומרא דלרעת אין דילמא הא דלא אמרינן ליה יקוץ משום דגברא דלא חזי הוא כדלקמן דאי נמי קיים מחוסר טבילה והערב שמש והיום לא יעבוד [ה] וטבול יום דמלאכה כמלאכה הילכך מחלליה מות יומת אפילו במילה ועל כרחך שמיני ימול תדחה אלא שאר ימים: **בין שלא בזמנה.** כגון קטן חולה והמתינו לו עד שיבריא: **בשר.** ריבויא הוא ולדרשה: ה"ג **ל"ת מאי טעמא אתי עשה ודחי לא תעשה.** מ"מ מילה דוחה לרעת דאתי עשה דימול ודחי לא תעשה דהשמר [ב] לך דהכי ק"ל בפ"ק דיבמות (דף ג:) דאתי עשה ודחי לא תעשה: **האי עשה ולא תעשה הוא.** השמר לא תעשה הוא ולעשות כלל אשר יורו (דברים כד) היינו עשה: **פינה גדול.** בר עוגשין דכתיב ביה בשר וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו (בראשית יז) והאי בבר עוגשין משמעי מדמחייב ליה כרת וקטן נמי בזמנה ביום השמיני כתיב ביה בשר[ד] וביום השמיני ימול בשר ערלתו: **ביגוני.** כגון שלא בזמנה ולאו בר עוגשין ואגיו מצווה עליו נפקא לן מהמול לכם כל זכר[ה] (קדושין דף כט.): **אתיא מביניא.** הלד השוה שבהן שנימולו ודוחין את הלרעת אף אני אציא ביגוני שנימול ודחה הלרעת: **לא צריכא קרא כו'.** וכי אתיא קרא לשלא בזמנה של ביגוני: **דגברא לא חזי.** קס"ד מפני שהוא טמא והיינו דפריך ויקוץ ויטהר ויעבוד: **מחוסר טבילה.** ולא חזי לעבודה בהאי יומא ומשום למחר דליתא לעבודה קמן לא מדמי: **נגעים טהורין.** כגון בהק ופרחה בכוליה ובכולהו אימרכו לאיסור קלילה בספיריו[ו] אין לי אלא משנזקק לטומאה עד שלא נזקק לטומאה מניין מ"ל ככל אשר יורו: **אלא אמר רב אשי.** הא דאמרינן שבת תמירא מלרעת אע"ג דדחייה לרעת לעבודה לאו חומרא דידה הוא אלא היינו טעמא כי אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה כגון מילה בלרעת דבשעת קלילה דמיעקר לאו מקייס עשה וכן ציצית דכלאים בשעת לבישה מיעקר לאו ומקייס עשה אבל לרעת הנקלעת משום עבודה בעידנא דמיעקר לאו דקלילה אכתי לא מקייס עשה דעבודה הילכך מידחיא עבודה ממילא ולאו חומרא דלרעת הוא:

תנאי

ג) רש"ל מ"ז והג"י גרס ג"כ ממאי ויש לייחס לאותה הגירסא דמקשה שני קושיות וכ"פ דהוכחה שלו היא כיון דלא אמרינן דיקוץ בהרתו ויעבוד כמו שפרש"י והא דוודאי די"ל ק"ו איפכא דיקוץ בהרתו בשביל עבודה כמו שהקשו התוס' אך כאשר חזינן בשום פנים דאי אפשר לו לקוץ בהרתו ואפ"כ לא יעבוד ולפי' לאו חומרא דעבודה הוא אלא חומרא דלרעת ולפי זה מקשה הכא דילמא שבת חמירא שכן יש בה כו' וא"כ דשבת חמירא מלרעת אפשר לקוץ בהרת בשבת וא"כ שוב לא יהא נלמוד הק"ו איפכא דיקוץ בהרתו משום עבודה הא כבר ניתנה העבודה לדחות מפני הלרעת בשבת וחמירא מתבטל גם הק"ו הזה:
ד) [ע' תוס' שבועות ל. ד"ה נקולקן], ה) ביצה ח: תוספות מ.,
ד) [ויקרא יג], ה) [בראשית יז],
ו) [תלא כד ח], ז) גיר' הרש"ל ופריך ליה מיניה ובוק ומוכל לומר דהאי תנא בא אינו דקאמר טולה ופריך ואימא איפכא אי מת מצוה תוכיח עכ"ל ואין הגיריסא זו מוכרחת דא"א לפרש כן בדבריו רבה שעליו הקשו תוס':,
ח) ואפילו לסברת זו גרסי' רבה:,
ט) וע' תוס' בעירובין דף לו.
ד"ה השמר:, י) גיר' הרש"ל ועי"ל תרי לעשות כתיבי בקרא זה תדא לעשה וחדא לעשה בפיג וכו' וכן פירש"י השמר לא תעשה הוא ולעשות ככל אשר יורו היינו עשה וא"ת והא אמר ר':, כ) [וע"ע תוס' כתובות מ. ד"ה ניתין],

תורה אור השלם

1 וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ: ויקרא יב ג
2 הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמֹרוּ לַעֲשׂוֹת:
דברים כד ח
3 וְעָרֵל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ אֶת בְּרִיתִי הֵפָר: בראשית יז יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דילמא שבת וכו' דטבול יום: (ב) ד"ה ה"ג ל"ל וכו' דהשמר דהכי ק"ל ומיהם לך נמקר: (ג) תוס' ד"ה הדר וכו' ולא אמר מעוס דגברא:

גליון הש"ס

גמ' ת"ל ביום אפי' בשבת. עיין תוס' דף פד ע"ב בר"ש ד"ה שוחלה וכ"ע: שם ואע"פ שיש שם בהרת. עיין בר"ש רפ"ב דחלה: תוס' ד"ה האי וכו' שכן נברתו עליה י"ג ברייתות. עי' יבמות ה' ע"א תוד"ה שכן:

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

רבינו חננאל

ת"ר מילה דוחה צרעת בין בזמנה בין שלא בזמנה. פי' כתיב בצרעת השמר בנגע הצרעת, ואמרו חכמים כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בל"ת. כלומר השמר אזהרה הוא שלא לעשות, וכיון דכתיב השמר הנה הזהיר שלא לחתוך הצרעת מכל מקום שהיא, והתיר במילה אם יש צרעת בערלה מותר לו לחתוך הערלה והצרעת עימה, בין ביום השמיני שהוא זמן המילה כדכתיב וביום השמיני יומל בשר ערלתו, בין אירע לו אונס כגון חולי לקטן וכדומה לו ולא מל בשמיני, חייב לימול כל זמן שיסור האונס, והיא הנקראת מילה שלא בזמנה כלומר שאינה ביום השמיני. וגם במילה שאינה ביום השמיני יש למל לחתוך הערלה אע"פ שיש בה צרעת, והתורה שהזהירה שלא לחתוך הצרעת לגבי מילה התיתרה. ובאנו לברר זה הפירוש שפירשנו מזו הברייתא, דת"ר ימול בשר ערלתו ואע"פ שיש שם בהרת, ומה אני מקיים השמר בנגע הצרעת בשאר מקומות חוץ ממילה. או אינו אלא אפילו מילה, ומה אני מקיים ימול בשר ערלתו בזמן שאין בה בהרת, ת"ל בשר אע"פ שיש שם בהרת. לא תעשה בצרעת שנאמר השמר כו', עשה שנאמר ולעשות, ופשוטה היא. תינח גדול כתיב ביה בבשר שנאמר וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה הנפש ההיא מעמיה את בריתי הפר, מדכתיב ונכרתה שמעינן מינה שהוא גדול, ואם לא מל אותו אביו ונשאר ערל וגדל חייב למול עצמו. קטן נמי כתיב ביה בשר, שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו. (ודרשינן) בשר אע"פ שיש שם בהרת, אילו השנים, הגדול שהוא בר עונשין והקטן

תנאי היא. דאיכא דנפקא ליה מילה בזמנה מק"ו כרבא וכי אתא קרא לשלא בזמנה ואיכא דלא נפקא ליה בק"ו ואיצטריך למילה בזמנה כרב ספרא ושלא בזמנה אתיא מבינייא: **לרבי יהודה.** רבי יאשיה דמצריך קרא להכי כרבי יהודה סבירא ליה: **מודה ר' שמעון בפסיק רו'.** היילכך אי לא רבי קרא לא עבדי: **סברה.** נתן בה דעתיה וקבל ממנו: ה"ג **לעשות עושה אתה בסיב שעל רגלו ובמוט שעל גבי כתיפו.** ואינו צריך להזהר [ב] מלדחות סיב שקושר מנעלו ברגלו ומליאת משאוי על כתיפו: **ואם עברה.** הבהרת בכך עברה ואינו חושש לה. להכי כתיב לעשות שמותר לעשות מלאכתו: **ואביי אליבא דר' שמעון.** מעיקרא מקמי דסברה האי בשר מאי עביד ליה: **גאומר נקון.** גדול שהוא בר עונשין ואומר למוהל לקון בהרתו בכוונה ליטהר: **קטן.** דלא ידע לכווני מאי איכא למימר ועל כרחך בתרוייהו כתיב בשר כדלמרי לעיל וכשר דכתיב גבי קטן ביום השמיני ל"ל: **גאומר אני הכן נקון.** דתמכוין לטהרו והוא מוזהר דלא ליעבד בידים ובמתכוין: **ואי איכא אחר.** שאינו חושש לטהרו ליעבד אחר ולא ליקו אב להתם. ואע"ג דרבייה קרא שהרי אתה יכול לקיים עשה בלא עקירת לאו לר' שמעון דהא אחר לא מיכוון ולא עבר ואמר ריש לקיש כו' ורבוא לגמלי אתא: **שאין מלמוד לומר עד בקר.** תניינא והנותר ממנו עד בקר דמלי למכתב והנותר בשם תשרפו [ג] אלא תשריפה קאי והכי קאמר והנותר ממנו בזמן שאסרתי לך דהייתו בקר לאשון כשיבא בקר שני שהוא חולו של מועד תשרפו אבל בי"ט לא. אלמא מידי דחול לא עבדינן בי"ט ופסח קרבן [ד] ר"ל בניסן הוא שהוא חול שלא בזמנה נמי מידי דחול הוא דבי"ט זו לא: (ד) ד"ה לאתיא וכו' כלאמרינן לעיל י"ט שלמות: (ה) ד"ה ומוקמינן וכו' אלא ע"י (המגילה) תוס' מ וי"ב ס"ל חבורה: (ו) תוס' ד"ה עושין וכו' קמני לה בגילוי:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה שאין ת"ל וכו' ד"ה בניסן הוא שהוא חול. עיין בטורי אבן במגילה בתוס' מלוקוש דף מז ע"ב ד"ה אף כאן:

רבינו חננאל

שהוא בן שמונה ימים שכתב בהם בשר, מילה דוחה את ערלתם. אבל בינוני שאינו לא גדול בן עונשין, ולא קטן בן שמונת ימים, אלא בינוני שהוא מבן שמונה ימים ולמעלה הן חסר והן יתר עד שיגיע להתחייב בעונשים, מנ"ל שמילתו דוחה צרעת. ופירק אביי ואמר אתיא מביניא, כלומר משניהם מן הגדול ומן הקטן, ודברים פשוטין הן. ודברי רבא ורב ספרא פשוטין הן. אמר **רב אשי היכא אמרינן דאתי עשה דחי לא תעשה** כגון מילה בצרעת. כלומר אם יש צרעת בערלה בתחיכת הערלה והצרעת עליה נתקיימה המילה

תורה אור השלם

1 וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ: ויקרא יב ג
2 הַשֹּׁמֵר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּ אֹתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת:
דברים כד ח
3 וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנֹּתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: שמות יב י
4 עֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: במדבר כח י
5 וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכָה לֹא יַעֲשׂוּ בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם: שמות יב טז
6 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ:
ויקרא כג כד

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבל אתה עושה אותו בסיב: (ב) שם דאפשר לעשות: (ג) רש"י ד"ה שאין ת"ל וכו' בשם תשרפו אלמא דאשריפה קאי וכו' דחול הוא דבי"ט זו לא: (ד) ד"ה לאתיא וכו' כלאמרינן לעיל י"ט שלמות: (ה) ד"ה ומוקמינן וכו' אלא ע"י (המגילה) תוס' מ וי"ב ס"ל חבורה: (ו) תוס' ד"ה עושין וכו' קמני לה בגילוי:

תנאי היא דתניא [ו]1בשר ואף על פי שיש שם בהרת ימול דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר אינו צריך שבת חמורה דוחה צרעת לא כ"ש: אמר מר בשר אע"פ שיש שם בהרת ימול דברי רבי יאשיה [ו]2הא למה לי קרא דבר שאין מתכוין הוא ודבר שאין מתכוין מותר אמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור רבא אמר אפילו תימא ר"ש מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ואביי לית ליה האי סברא והא [ז]3אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות בתר דשמעה מרבא סברה איכא דמתני להא דאביי ורבא אהא 2השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות [ג]לעשות אי אתה עושה [ח]4אבל [ט] עושה אתה בסיב שעל גבי רגלו ובמוט שעל גבי כתיפו ואם עברה עברה והא למה לי קרא דבר שאין מתכוין הוא ודבר שאין מתכוין מותר אמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ורבא אמר אפילו תימא רבי שמעון ומודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות ואביי לית ליה האי סברא והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לבתר דשמעיה מרבא סברה ואביי אליבא דרבי שמעון האי בשר מאי עביד ליה אמר רב עמרם באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין תינה גדול קטן מאי איכא למימר אמר רב משרשיא באומר אבי הבן לקוץ בהרת דבנו הוא קא מתכוין ואי איכא אחר ליעביד אחר [ז]7דאמר ר"ש בן לקיש [ב]8כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה דליכא אחר: אמר מר יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה בלבד מנא הני מילי [ט]9אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא 3לא תותירו ממנו [י]10עד בקר שאין ת"ל עד בקר מה ת"ל עד בקר בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו אביי אמר אמר קרא 4עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול בי"ט רבא אמר אמר קרא 5הוא לבדו יעשה לכם הוא ולא מכשירין לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא מק"ו רב אשי אמר 6שבתון עשה הוא והוה ליה י"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה: כלל אמר ר"ע וכו': [י]11אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"ע ותנן נמי גבי פסח כי האי גוונא [כ]12כלל אמר ר"ע כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת שחיטה שאי אפשר לעשותה מע"ש דוחה את השבת ואמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"ע וצריכא דאי אשמעינן גבי מילה התם הוא דמכשירין [כ]13 אפשר לעשות מאתמול לא דחו שבת דליכא כרת אבל פסח דאיכא כרת אימא לידחו שבת ואי אשמעינן גבי פסח משום דלא נכרתו עליה י"ג בריתות אבל מילה דנכרתו עליה י"ג בריתות אימא לידחו שבת צריכא: **מתני'** [כ]14עושין כל צרכי מילה [בשבת] מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה אספלנית וכמון [ה]אם לא שחק מע"ש [ו]לועס בשיניו ונותן אם לא טרף יין ושמן מע"ש ינתן זה בעצמו וזה בעצמו ואין עושין לה חלוק לכתחילה אבל כורך עליה סמרטוט אם לא התקין מע"ש כורך על אצבעו ומביא ואפי' מחצר אחרת:

גמ'

ואביי אליבא דר' שמעון. ולרבי יונתן לא מיבעיא ליה דמוקי ליה בינוני ולאביי נמי דאמר לעיל דבינוני אתי מבייניא מלי למימר דסבר ר' יונתן מילתא דאתי בק"ו טרח וכתב לה קרא: **באומר** לקוץ בהרתו הוא מתכוין. וא"ת אם כן אמאי קאמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה הא לר"ש נמי איצטריך כדאמר הכא וי"ל לומר דלשון בריית"א משמע דמיירי בלא מתכוין מדלא קתני בשר אע"ג דמתכוין לקוץ בהרת ימול:

ותנן נמי גבי פסח כה"ג אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר"ע. והכא לא פריך הילכתא למשיחא משום דנפקא מינה גבי מילה אע"ג דגבי מילה נמי פסיק הכי מ"מ לאלומי פיסקא דמילה פסיק נמי גבי פסח אגב דפסיק גבי מילה דתילף מינה שפסק כרוב הוא לכל דברים:

וצריכא דאי אשמועינן. מלרב יהודה קאי דפסיק כר"ע הכא והתם דאי אדרבי עקיבא א"כ בפ' שתי הלחם (מנחות דף לו.) דקתני נמי כלל אמר ר"ע הוה ליה למימר וצריכא וכן פירש בקונטרס:

עושין כל צרכי מילה בשבת. אע"ג דלעיל נמי קתני (ו) בשילהי מפנין (ד' קכח:) התם תני לה אגב גרדא דמילי דתינוק אבל הכא עיקר:

גדול

ר' א מיי' פ"י מהלכות טומאת צרעת הלכה ג סמג לאוין שכז:
יא ב מיי' פ"ג מהלכות גירושין הלכה יא:
יב ג מיי' פ"ג מהלכות קרבן פסח הלכה יח סמג עשין רנב:
יג ד מיי' פ"ב מהלכות מילה הל' ו סמג עשין מח טור"ע א"ח סי' שלא סעיף ג טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ב:
יד ה מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע א"ח שם סעיף ז וטוש"ע י"ד שם סעיף ג:

מוסף רש"י

בשר ואף על פי שיש שם בהרת ימול. דמלי למכתב ימול עולתו וכתב בשר, לרבות בשר המומין בנגעים (ויקרא יג) אלא כי יהיה בעור בשרו (יומא לד:).
מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. נלאומר אתמון לאם בהמה זו בשבת שעיקר אינו רוצה שתמות, דסיון דאי אפסר שלא תמות כמתכוין משיב ליה, וכי אמרינן דבר שאין מתכוין מותר, כגון היכי דאפסר ליה לאיסור, כגון גורר אדם מטה כסף ופפסל ונלבד שלא יתכוין לעשות חרץ, ואע"ג דאיכא למימר דלעבד חרץ, כיון דלא מתכוין לתכי ואפסר לגרייה בלא חרץ, כי עביד נמי חרץ דהוי מלאכה נמורה לא מחייבי, אבל היכי דודאי עביד מודה (שובה לג:). **אם אתה יכול לקיים שניהם.** כגון גדיים מעשה לך לא תלבש שעטנז, דלעולת של אמר ליצת של אמר ולבולת של פשתן פשתן (נזיר נח. וכעי"ז מנחות נ:). **ואם לאו.** אם אי אתה יכול לקיים את שניהם, כגון מילה בלעבת (נזיר שם). **ליתן לו בקר שני לשריפתו.** דהייתו ט"ו, דהכי משמע קרא ולא תותירו ממנו עד בקר, דהייתו עד בקר של ט"ו, ולא יותר ממנו עד אידך בקר בא אם תשרפו, דהייתו יום ט"ו שהוא חולו של מועד (תמורה ד: וכעי"ז לעיל כד:).
ולא עולת חול ביו"ט. כגון אחרי תמיד של ערב יו"ט שלא הוקטרו מבעוד יום אין מעלין אותן משחשכה (לעיל כד:). **הוא לבדו.** קרבי יחיד ניכו, דמלי למכתב לך אשר יאכל לכל נפש עשה לכם (שם). **ולא מכשירין.** מכשירי האוכל, כגון לעשות שפוד וסכין ותנור וכיורים (שם) היכולין לעשות מבעוד יום (פסחים פג:). **ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו.** דאי לא למעבד קרא אתיא בק"ו לחתוך ואתי קרא ומיעטיה, דכיון דשלא בזמנה היא, כגון גר שנתגייר וקבלו שנתגזר אביו ועבר זמנה, נשהייה לממר (פסחים פד:). **שבתון עשה הוא.** דמשמע שבות בו (לעיל כה.). **דליכא כרת.** לבו ביום אם יאמר לאחר (פסחים שם:). **דנכרתו עליה י"ג בריתות.** מילה י"ג בריתות נאמרה בה באותה פרשה שנאמרה לאברהם (שם).

רב נסים גאון

שאינה אסורה אלא משום אשת אח בלבד, אבל באחות אשתו שהיא אשת אחיו ודומה לה מן ט"ו נשים המנויין במשנה, לא נאמר בהן תנאי להתיר הייבום. ואילו נשואו ראובן ושמעון שתי אחיות ומת ראובן ובן אין לו, אין לאשתו על שמעון לא חליצה ולא ייבום ולא אתי עשה דאמר רחמנא יבמה יבא עליה

ודחי [ויקרא יח] ואשה אל אחותה לא תקח שענש בה הכתוב כרת. ובזה אמרה המשנה ט"ו נשים פוטרות צרותיהן וכו'. ואמרו בתלמוד [יבמות דף ח] בסוף הדבר רבא אמר ערוה לא צריכא קרא דאין עשה דוחה את לא תעשה שיש בו כרת. וכמו כן אם יהיה לא תעשה שאין בו כרת אבל נוסף עליו עשה שנמצא באותה מצוה עשה ולא תעשה אי לאו נמי לדחותה במצות עשה, לפי שיצאת מן כלל לאו גזירה מפני הציווי שנתוסף עליה. ואפילו שתי מצות עשה שהן זו כנגד זו ואין אחת מכרעת מחברתה אין לנו לדחות אחת מהן מפני האחרת, כמו שנאמר בתלמוד בפרק תמיד נשחט [פסחים דף נס] בשלמא לתנא קמא יבא עשה דפסח שיש בה כרת ודחיה עשה דהשלמה שאין בו כרת, אלא לר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא מכדי האי עשה והאי עשה מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה. וכל שכן אם יהיה עשה ולא תעשה, שמן הדין לקיים אותם יותר מלקיים העשה בלבד שכנגדה, אלא אם יהיה דבר מיוחד שיחדהו הכתוב אם החכמים שנעשה כמו שהוא מפורש. ואנו מזכירים עיקר שתקיש לו כל מה שתמצא מזה הענין ונאמר, אמר הקב"ה ביום אחד לחודש השביעי שהוא יום ראש השנה [ויקרא כג] יהיה לכם שבתון, זה מקרא מלא בציווי השביתה. ואמר עוד מלאכת עבודה לא תעשו, והזהיר בו מלעשות מלאכות מיוחדות. נמצא עלינו בקידוש היום עצמו עשה ולא תעשה. עוד ציונו בו לתקוע בשופר שנאמר [במדבר כט] יום תרועה יהיה לכם. ובעת שלא תיקנו השופר מערב יום טוב והוצרכנו ביום טוב עצמו לתקוע בשופר לקיים המצוה, ואי אפשר להיות דבר זה אלא עד שנתחבר השופר ונתקן אותו ונחלל קדושת היום, ראוי לנו שנניח מצות שופר שהיא עשה ולא נחלל היום שיש בחיוב קידושו עשה ולא תעשה, שאי אפשר שיבא עשה בלבד ודחה עשה ולא תעשה יחדיו. **וכגון** זה מילה שלא בזמנה, והוא מי שנתאחר לאחר יום ח' מחמת חולי שאירע לתינוק או מפני הספק כמו ששנינו [לקמן דף קלו] בין השמשות ערב שבת נימול לי', יום טוב אחר שבת נמול לי"א. וכשתהיה מילה שלא בזמנה אינה מותרת ביום טוב, כי יום טוב יש בו עשה ולא תעשה, ולא שפיר, וכן כלאים בציצית. אבל זה שאמר ויקרע בהרתו חתיכת הצרעת להכשיר הכהן לעבוד עבודה אינה דומה לאילו, שיתכן שיחתוך הצרעת מעליו והוא לא יעשה עבודה, והנה נעקרה אזהרתו שלא לחתוך הצרעת שהוא לאו כמו שפירשנו למעלה, ולא נתקיימה עבודתו שהוא עשה. **נגעים** שהוראן שפוסלין בכהנים מפורש בבכורות פ"ז [מ"ה], דתנן הכושי והגיחור והלוזקן והנגס והחרש והשוטה והשכור ובעלי נגעים פוסלין באדם וכשרין בבהמה כו'. פירוש כל זמן שיש בכהן נגעים טהורים פסול לעבודה, חתכו טהר מיד ואין צריך טבילה. **מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות.** פי' כי ר' שמעון מודה בדבר שהוא ברור, כגון אדם שחותך ראש אדם ואומר שאין כוונתו להמיתו אלא להוציא (אם) [דם] ממנו, שאין שומעין לו אלא דנין אותו דין כל הורג נפש. כך כל דבר שמתברר (מעשין) [מעשין] לאותה מלאכה, אין אומרין שלא היתה כוונתו לכך, וכה"ג אפילו ר' שמעון מודה. **ואביי** אליבא דר' שמעון קודם שישמע מרבא מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות דהוה מוקים ליה כר' יהודה ולא כר' שמעון, הוה אמר דר"ש פליג נמי בהא, דסבר ר' שמעון חתיכת הערלה והצרעת עליה דבר שאין מתכוון הוא, שאין כוונתו לחתוך הצרעת אלא לטול בנו, וכי האי לר' שמעון שרי ולא צריך קרא למשרייה. אם כן אביי אליבא דר' שמעון האי בשר עדלתו מאי עביד ליה. **אמר** רב משרשיא באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין, כלומר בדבר מוכיח בו דעת לומר כתוב בו בשר להתיר בהרת חתיכת צרעת במילה. ואמרינן קטן נמי מתכוין אביו בזה המולו לבנו לחתוך בהרת בנו. ואמרינן בעת שיש בהרת בערלת הקטן ימול אחר זולתו אבי הבן, שהאחר אין מתכוין לחתוך הבהרת, ודבר שאין מתכוין לר' שמעון שרי ולא הוה צריך קרא למישרייה. דאמר רבי שמעון בן לקיש כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, פירוש כגון זה

גמ׳ מכדי קתני. במתניתין: **כולהו.** כל דבריה העושים למילה מוהלין ופורעין ומוציין כו׳ למה לי דתנן כללא בריסא עושין כל צרכי מילה: **ליען.** שיורי ערלה. ובמתני׳ (א) מפרש אלו הן ליען המעכבין ויש שאינן מעכבין כגון בשר שאינו חופה רוב העטרה אלא מיעוטה. ומה היא עטרה שורה גבוה המקפת בגיד סביב שממנה הגיד משפע ויורד לצד הקרקע ומשפע ויורד לצד העטרה אלא מיעוטה. **שהוא עוסק בה.** שלא סילק ידו אם ראה שנשתיירו בה ליען בין מעכבין את המילה שאינה כשרה עד שיחתכם בין שאין מעכבין חוזר וחותך דכולא חדא מילתא היא והרי ניתנה שבת לדחות אללה: **פירש.** שסילק ידיו: **על המעכבין חוזר.** שהרי הן כמילה עצמה: **ועל שאין מעכבין אינו חוזר.** דהוי כהתחלה בפני עצמה ועל אלו לא ניתן לחלל את השבת. והיינו דקתני כל צרכי מילה ואפילו ליען שאין מעכבין חוזר עליהם כל זמן שלא פירש: **מאן תנא פירש אינו חוזר.** ומשום דפירש חשיב ליה חזרה מילתא לנפשה והואיל ולא עיכוב מצוה מינהו לא הדר: **מפשיט** (ד) **הפסח עד החזה.** והיינו פירש דתנן במסכת תמיד (פ״ד מ״ב) גבי הפשיטו שהיה מתחיל מן הרגלים והיה מפשיט ויורד עד שמגיע לחזה הגיע לחזה חתך את הראש ונתנו למי שזכה בו ואח״כ הכרעיים ומירק והפשיט כו׳ שמעי׳ מיניה משהגיע לחזה סילק ידיו מן ההפשט והתחיל להתעסק בניתוח קלת וגבי עולה דכולה כליל מירק והפשיט ומנתח הידים תחילה אחר הראש וגבי פסח נמי משהפשיט עד החזה דיכול להוציא אימוריו (ה) בלא יימין קורעו ומוציאן מיד והוה ליה פירש מן ההפשט וקאמר רבי ישמעאל שוב אינו גומר ומפשיט משום דכיון דפירש הויא חזרה מילתא דאתחלתא לנפשה ושלא לגורך גבוה דומיא דליען דלא מעכבין: **דלא בעינן זה אלו ואנוהו.** דאחר נטילת האימורין אין הידור מצוה ביפוי בשר אבל יפוי מילה מצוה היא: **הוי דומה לו.** ולאון אנוהו אני והוא לעשה עצמי כמותו לדבק בדרכיו: **בין שנראה.** האדם: **בעלין.** בגילוי לכל ויש לדעת שראוהו בית דין והקרובים להם ואין צריך לרואין חוץ לתחום לחלל שבת ולבא ולהעיד לפני ב״ד מחללין: **ר׳ יוסי אומר כו׳.** אלמא אע״ג דאיכא מצוה כיון דלאו לגורך גבוה הוא לא מחללינן והכא נמי פירש דהוי אתחלתא דחילול כי הכא בלא גורך גבוה לא מחללינן: **לא ניתנה שבת לדחות.** אפילו בהתחלתה דהא נראה בעליל אבל הכא כיון שנתנה שבת לדחות להתחיל בה המילה הכי נמי דכי פירש והדר לאו אתחלתא לנפשה היא והוי כמו שלא פירש וגומר כל מצותו: **רבנן דפליגי עליה דרבי יוסי.** גבי לחם הפנים: **ארבעה כהנים נכנסין.** להיכל בשבת לסדור לחם הפנים: **שני סדרים.** שתים מערכות של לחם: **שני בזיכין.** שתי כפות מלאות לבונה כדכתיב (ויקרא כד) ונתת על המערכת לבונה זכה: **מקדימין לפניהם שנים ליטול.** מן השלחן שני סדרים הישנים: **ושנים ליטול שני בזיכין.** מן השלחן למערב ואלו עומדין מזה לרוחב השלחן בצפון ואלו עומדין לנגדו לדרום. ודווקא מכניסין לצפון דכל צפון ענין חשיבות היא כדאמרינן במסכת סוכה (דף נו.) גבי חילוק לחם הפנים למשמרה הנכנסת והיוצאת הנכנסין חולקין בצפון כדי שירלו (ו) נכנסין: **רבי יוסי אומר אפילו אלו נוטלין.** תחילה ומסלקין כולה מן השלחן ולאחר שעה מניחין אלו: **אף זה תמיד.** ומה אני מקיים תמיד שלא ילין שלחן בלא לחם. ולרבנן אי שקלי ליה ושבקי ליה והדר מסדרי לא מיקרי להו תמיד אלא התחלה אחריתי ונמצא שמתעכב שלחן בלא לחם וגבי פירש נמי כי הדר אתי מילתא אחריתי היא ולרבי יוסי דאמר כי שבקי והדר מתחלי נמי תמיד הוא דחדא מילתא הוא הכא נמי פירש חוזר אע״פ שאין מעכבין דכולה גמר מילתא היא: **מהלקטין.** בגיליין המעכבין: **מני.** כתרת זו של מי הוא: **אמר רב להונא אומן.** עונות כרת ובשבת קלי שחילל שבת ולא עשה מצוה: **וגימא אגא עבדי פגגא.** כלומר הואיל וכשהתחיל בראשו התחיל וחבורה שעשה בראשו עשה אמאי חייב נימא להו לכו אתם וסיימו המלאכה: **אגא אמר רב פפא.** בגדול שמל קמיירי ובחול וענוש כרת דקאמר משום מילה קאמר דעדיין ערל הוא: **וכגון דאתא בין השמשות.** דכל היום כשר למילה (ז) ואמרו ליה לא מספקת לגמור ביום כהילכתה ותעשה חבורה בשבת בלא מצוה וענוש כרת ומיהו מיתה ליכא דלא אתרו ביה למיתה ולא קבל עליו התראה וכרת איכא דאתחלה בראשו (ח) התחיל ולא ניתנה שבת לדחות אלו בשעה זו: **מהו דתימא.** מתניתין לא אשמעינן דמחלל שבתא עלה דדם מיפקד פקיד ומופקד ועומד שם כנתון בכלי ובמגילה אין חבורה ואין כאן איסור תורה ומשום הכי שרי ולאו משום שכנה ואומנא דלא מייץ בחול לאו שכנתא היא ולא נעבריה: **קא משמע לן דדם חיבורי מיחבר.** כשיולא ע״י מגילה ואפילו הכי שרי משום שכנה מדקתני במתני׳ גבי איספלנית וכמון: **שב מינאי הרגא.** ז׳ מנות של חלב: **וחדא דקירא.** שעוה: **קירא וקלבא.** ריש״א הוא זפת של עץ שמוציאים ממנו שלא ע״י האור והיא לבנה: **קרעינהו למנייהו.** שהפסיד להם לגלות רפואה זו: **שבקי לו חדא.** שלא גיליתי: חספניתא

גדול בהדיא כתיב ביה. אע״ג דבכמה דוכתין תניא מה שבהדיא בפסוק אינבי (ט) למתני גדול שלא מל ענוש כרת: (ט) **לועם** בשיניו. אף על גב דאחר מילה חולה שיש בו סכנה הוא מ״מ כמה דאפשר לשנויי משנין: הכא

גמ׳ מכדי קתני כולהו כל צורכי מילה לאתויי מאי לאתויי הא דת״ר (א) המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר בין על הציצין המעכבין את המילה בין על הציצין שאין מעכבין את המילה פירש על ציצין המעכבין את המילה חוזר על ציצין שאין מעכבין את המילה אינו חוזר מאן תנא פירש אינו חוזר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן רבי ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה היא דתניא (ב) ארבעה עשר שחל להיות בשבת מפשיט (ג) (אדם) הפסח עד החזה דברי רבי ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה וחכ״א מפשיטין את כולו ממאי עד כאן לא קאמר ר׳ ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה התם (ד) משום דלא בעינן [1]זה אלי ואנוהו אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו הכי נמי (ה) דתניא זה אלי ואנוהו [2]התנאה לפניו במצות עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושופר נאה ציצית נאה ספר תורה נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה בקולמוס נאה בלבלר אומן וכורכו בשיראין נאין אבא שאול אומר ואנוהו הוי דומה לו [3]מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום אלא אמר רב אשי הא מני רבי יוסי היא דתנן (ו) [4]דבין שנראה בעליל ובין שלא נראה בעליל מחללין עליו את השבת רבי יוסי אומר נראה בעליל אין מחללין עליו את השבת ממאי דילמא עד כאן לא קאמר ר׳ יוסי התם (ז) דלא ניתנה שבת לידחות אבל הכא דניתנה שבת לידחות הכי נמי אלא אמרי נהרדעי רבנן דפליגי עליה דרבי יוסי היא דתנן (ח) [5]ארבעה כהנים נכנסין שנים בידם שני סדרים ושנים בידם שני בזיכין וארבעה מקדימין לפניהם שנים ליטול שני סדרים ושנים ליטול שני בזיכין המכנסין עומדים בצפון ופניהם לדרום והמוציאין עומדים בדרום ופניהם לצפון אלו מושכים ואלו מניחין טפחו של זה בצד טפחו של זה משום שנאמר [2]לפני (ה׳) תמיד ר׳ יוסי אומר אפילו אלו נוטלין ואלו מניחין אף זה היה תמיד ת״ר מהלקטין את המילה ואם לא הילקט ענוש כרת מני א״ר כהנא אומן מתקיף לה רב פפא אומן לימא להו אנא עבדי פלגא דמצוה אתון עבדיתו פלגא דמצוה אלא אמר רב פפא גדול מתקיף לה רב אשי גדול בהדיא כתיב ביה [3]וערל זכר אשר לא ימול אלא אמר רב אשי לעולם אומן [6]וכגון דאתא בין השמשות דשבת ואמרו ליה לא מספקת ואמר להו מספקינא ועבד ולא איסתפק ואישתכח דחבורה הוא דעבד וענוש כרת: מוצצין וכו׳: אמר רב פפא [7]האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועבדינן ליה פשיטא מדקא מחללי עליה שבתא סכנה הוא מהו דתימא האי דם מיפקד פקיד קמ״ל חבורי מיחבר ודומיא דאיספלנית וכמון מה איספלנית וכמון כי לא עביד סכנה הוא אף ה״נ כי לא עביד סכנה הוא: ונותנין עליה איספלנית: אמר אביי (ט) אמרה לי אם איספלניתא דכולהון כיבי שב מינאי תרבא וחדא קירא רבא אמר קירא וקלבא רישינא (י) דרשה רבא במחוזא קרעינהו בני מניומי אסיא למנייהו אמר להו שבקי לכו חדא דאמר שמואל [8]האי מאן דמשי אפיה ולא נגיב טובא נקטרו ליה חספניתא

בה המילה הכי נמי דכי פירש והדר לאו אתחלתא לנפשה היא והוי כמו שלא פירש וגומר כל מצותו: **רבנן דפליגי עליה דרבי יוסי.** גבי לחם הפנים: **ארבעה כהנים נכנסין.** להיכל בשבת לסדור לחם הפנים: **שני סדרים.** שתים מערכות של לחם: **שני בזיכין.** שתי כפות מלאות לבונה כדכתיב (ויקרא כד) ונתת על המערכת לבונה זכה: **מקדימין לפניהם שנים ליטול.** מן השלחן שני סדרים הישנים: **ושנים ליטול שני בזיכין.** והשלחן היה נתון ארכו ממזרח למערב ואלו עומדין מזה לרוחב השלחן בצפון ואלו עומדין לנגדו לדרום. ודווקא מכניסין לצפון דכל צפון ענין חשיבות היא כדאמרינן במסכת סוכה (דף נו.) גבי חילוק לחם הפנים למשמרה הנכנסת והיוצאת הנכנסין חולקין בצפון כדי שירלו (ו) נכנסין: **רבי יוסי אומר אפילו אלו נוטלין.** תחילה ומסלקין כולה מן השלחן ולאחר שעה מניחין אלו: **אף זה תמיד.** ומה אני מקיים תמיד שלא ילין שלחן בלא לחם. ולרבנן אי שקלי ושבקי ליה והדר מסדרי לא מיקרי להו תמיד אלא התחלה אחריתי ונמצא שמתעכב שלחן בלא לחם וגבי פירש נמי כי הדר אתי מילתא אחריתי היא ולרבי יוסי דאמר כי שבקי והדר מתחלי נמי תמיד הוא דחדא מילתא הוא הכא נמי פירש חוזר אע״פ שאין מעכבין דכולה גמר מילתא היא: **מהלקטין.** בגיליין המעכבין: **מני.** כתרת זו של מי הוא: **אמר רב להונא אומן.** עונות כרת ובשבת קלי שחילל שבת ולא עשה מצוה: **וגימא אגא עבדי פגגא.** כלומר הואיל וכשהתחיל בראשו התחיל וחבורה שעשה בראשו עשה אמאי חייב נימא להו לכו אתם וסיימו המלאכה: **אגא אמר רב פפא.** בגדול שמל קמיירי ובחול וענוש כרת דקאמר משום מילה קאמר דעדיין ערל הוא: **וכגון דאתא בין השמשות.** דכל היום כשר למילה (ח) ואמרו ליה לא מספקת לגמור ביום כהילכתה ותעשה חבורה בשבת בלא מצוה וענוש כרת ומיהו מיתה ליכא דלא אתרו ביה למיתה ולא קבל עליו התראה וכרת איכא דאתחלה בראשו (ט) התחיל ולא ניתנה שבת לדחות אלו בשעה זו: **מהו דתימא.** מתניתין לא אשמעינן דמחלל שבתא עלה דדם מיפקד פקיד ומופקד ועומד שם כנתון בכלי ובמגילה אין חבורה ואין כאן איסור תורה ומשום הכי שרי ולאו משום שכנה ואומנא דלא מייץ בחול לאו שכנתא היא ולא נעבריה: **קא משמע לן דדם חיבורי מיחבר.** כשיולא ע״י מגילה ואפילו הכי שרי משום שכנה מדקתני במתני׳ גבי איספלנית וכמון: **שב מינאי הרגא.** ז׳ מנות של חלב: **וחדא דקירא.** שעוה: **קירא וקלבא.** ריש״א הוא זפת של עץ שמוציאים ממנו שלא ע״י האור והיא לבנה: **קרעינהו למנייהו.** שהפסיד להם לגלות רפואה זו: **שבקי לו חדא.** שלא גיליתי: חספניתא

מילה שלא בזמנה הבאה בק״ר. וזהו ק״ו שאמר רבא, ומה אוכל נפש שאע״פ שהיא באהדרת שמחה אינה מצוה ודוחה יו״ט לשחוט ולבשל ולאפות וכיוצא בהם, מילה שלא בזמנה שאע״פ שהיא בלא זמנה מצוה היא ומעכבתו מלאכול בתרומה, אינו דין שדוחה י״ט, בא לבדו למעט המילה שלא בזמנה. **רב אשי** אמר שבת שבתון עשה הוא, וי״ט עשה תל״ת, עשה שבתון, ולא תעשה כל מלאכה לא תעשה, נמצא כתיב ביו״ט עשה תל״ת והמילה בעשה בלבד, ולא אתי עשה דמילה ודחי את לא תעשה ועשה דיו״ט. **מתני׳ כלל א״ר עקיבא** כל מלאכה שאפשר לעשות מע״ש אינה דוחה את

ד) חסר קלת וכל״ל ופי׳ חזקיה דליען זה מנותר מן הקדשים וכו׳.

עין משפט נר מצוה

טו א מיי׳ פ״ב מהלכות מילה הל׳ ד ו טוש״ע י״ד סי׳ שלא סעיף ב וטוש״ע י״ד סי׳ רסו סעיף ב:

מז ב מיי׳ פ״ז מהל׳ ס״ת הלכה ד ופ״ח מהל׳ לולב הל׳ ו סמג עשין כח ולאוין ספר טוש״ע ח״מ סי׳ קיטן סעיף ו:

יז ג מיי׳ פ״ח מהלכות דעות הלכה ו:

יח ד מיי׳ פ״ג מהלכות קידוש החדש הל׳ ד:

יט ה מיי׳ פ״ה מהל׳ תמידין ומוספין הל׳ ד סמג עשין קלז:

כ ו מיי׳ פ״ב מהלכות שגגות הלכה ט:

כא ז מיי׳ פ״ב מהל׳ מילה הל׳ ג סמג עשין כח טוש״ע י״ד סי׳ רסד סעיף ג:

כב ח טוש״ע ח״מ סי׳ ד סעיף כ:

מוסף רש״י

מפשיט את הפסח עד החזה. ממקיל מרגליו לתתמונים עד החזה, שיוכל להוליא לימיהם, שהקטר מלביו דוחקן שבת, ומו לא מפשיט מידי עד לוריתא לצורך הדיוט הוא (לעיל קסז:). **בין שנראה.** הלבנה, **בעליל.** לכל העולם (מנחות סד.). **אין מחללין עליו את השבת.** ללכת ולהעיד לב״ד, שהרי אין צריך, כיון דבעליל נלאה, ב״ד נמי לאוהו (שם). **שני סדרים.** של לחם הפנים, שתים המערכות, שם המערכת (מנחות ז.). **המכניסים** עומדים בצפון. להכי אפיר לאוחן מסדרין העטודה יהו בצפון, דקדושת לפון חמירא (מנחות צט:). **ופניהם לדרום.** ופתמת כמ״ד שולחנות מוזח ומערב מוזמין ורוחבן לפון ודרום (שם). **אלו מושכים.** ועד שלא יגביהו הן מן השלחן אלו מניחין (שם). **אפילו אלו נוטלין.** לעצמן ואלו מניחין. אחר שפילקו, **אף זה היה תמיד.** כדמפרש טעמא בגמרא לאין תמיד אלא שלא ילין שלחן לילה אחד בלא לחם (שם).

רב נסים גאון

יבוא עשה של מילה ודחי עשה ולא תעשה של יום טוב אלא בזמנה שהוא יום ח׳ ודאי שבו נאמר (ויקרא יב) ביום השמיני יומל, ואמרו בפירוש וביום ואפילו בשבת. אבל שלא בזמנה אפילו יום טוב אינה דוחה שאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה, אלא נזיר מצורע כי פירש בראיות ברורות שעשה ידחה את לא תעשה ועשה שבו. וביאור זה כי הקב״ה צוה הנזיר שיגדל שער ראשו מאחר שהקדים האזהרה עליו שלא יגלחנו שנאמר (במדבר ו) גדל פרע שער ראשו אחר שאמר תער לא יעבור על ראשו. הרי הוא בדבר זה מוזהר בלאו ומצווה בעשה. וחייב המצורע בעת טהרתו לגלח כל שער שבגופו שנאמר (ויקרא יד) והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו. וכשיתנגע הנזיר בצרעת ויגיע יום ז׳ שהוא חייב לגלח בו, אמרו חכמים שמצות גילוח של צרעת דוחה עשה ולא תעשה שיש עליו לענין נזירותו, וכי מה שאמר הכתוב לענין מצורע את ראשו אחר שאמר יגלח את כל שערו, לא בא אלא לענין נזיר שנאמר בו תער לא יעבור על ראשו לומר כי זו המצוה אינו חייב בה אלא בעת שלא תהיה בו צרעת, אבל בעת שיהיה בגופו צרעת יגלח את ראשו אפילו שער ראשו שהזהרתיו שלא יגלחנו בימי נזירותו חייב לגלח מה היה צרוע. נתקיים לנו מזה שבנזיר מצורע לבדו יבא עשה ודחי לא תעשה ועשה. **ובראש** מסכת יבמות (דף ה) אמרו אלא דקיימא לן דאין עשה דחי לא תעשה ועשה ליגמר מנזיר דאתי עשה ודחי לא תעשה ועשה, אלא מנזיר לא מגרינן שכן ישנו בשאלה. ובארו כי דבר זה הוא מיוחד בו לבדו ולא בזולתו, וכי בכל התורה כולה לא אתי עשה ודחי לא תעשה ועשה. והזהר לשמור אלו העיקרים שפירשנו שמחזן מתבארים לך כל דבר כשתמצא בתלמוד מענין אלו הענינים. **תינה גדול דכתיב ביה בשר** קטן נמי **כתיב ביה בשר ביניני מגלן.** פי׳ כבר ידענו כי הקטנים פטורים ממצוות, והשכר והענוש הם תלויין בחייב המצוות, ומאחר שנדע כי לא חייב הכתוב במצוות אלא (לפי) [למין] שיש בו עניני החיוב, כגון שהביא ב׳ שערות ושהגיע למספר שני האנשים ושיצא מגבול הנערות

מסורת הש״ס

ה) לעיל קטו: מנחות סג: [תוספתא פסחים פ״ד], ב) ל״ל [מ״ת, ג) [זוד ב: ע״ש] סוכה יח: מכילתא פרשת בשלח [מס׳ דפרים פ״ג הל׳ יג], ד) ר״ה כח: מנחות סד., ה) מנחות ז. לט:, ו) [קידושין לא: ושם נסמן], ז) [כס״ל ליתא ריטיבא], ח) פסחים ל. יומא כא: (מגילה כ.), ט) בס״ל: וכלת מיכה דמתמלה לא בכרגות, י) [שיין לעמוד ח בתמנה],

תורה אור השלם

1 עֹזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ׃ שמות טו ב

2 וְנָתַתָּ עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד׃ שמות כה ל

3 וְעָרֵל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ אֶת בְּרִיתִי הֵפָר׃ בראשית יז יד

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ המס אלא משום דלא: (ב) שם ר׳ יוסי המס אלא משום דלא ניתנה בשבת: (ג) רש״י ד״ה ליען וכו׳ ומנמנר. ל״נ לקמן דף קלז סוף ע״ב: (ד) ד״ה מפשיט את הפסח עד וכו׳: (ה) שם לתוס׳ אימוריו. ל״נ ע״ל בפרק ב״ב דף קטז בסוף הדף: (ו) ד״ה ונשים ליטול וכו׳ כדי שיאלו שהן נכנסין: (ז) תוס׳ ד״ה גדול וכו׳ אינני ליה למיתני:

לעזי רש״י

רישינ״א. שרף עץ.

רבינו חננאל

עשה שנאמר ובינים השמיני יומל בשר ערלתו, לא תעשה השמר בנגע הצרעת שהוא לאו כאשר פירשנו למעלה. ואם יש בהרת בערלה וימול אחר זולתו אבי הבן, נתקיימה המילה שהיא עשה ונתקיימה חתיכת הצרעת שלא בכוונה, שלא הזהירה התורה אלא במתכוין והאחר לא נתכוין, ואין אומרים יבא עשה ודחה לא תעשה אלא אם אין כח כלל לקיים שניהם. ופרקינן דליכא אחר, ואם נאמר להמתין עד שיבא אחר וימול ביטלנו ובינים השמיני יומל שהוא עשה. **ובאנו לפרש עוד תשלום הברייתא, אמר מר** ר״ט אינו דוחה **אלא בזמנו:** פי׳ אין מילה דוחה י״ט אלא הנימול ביום ח׳ שהוא זמנו בלבד. ואמרינן מנא הני מילי, ופירשו חזקיה [ו]מן הקדשים שטעונין שריפה, והוא עשה כדכתיב והנותר ממנו עד בוקר באש תשרפו. ואין שריפת קדשין דוחה י״ט דתנינן בגמרא פרק כיצד צולין את הפסח, דתנן הנעצמות והגידים והנותר ישרפו בששה עשר, חל ששה עשר להיות בשבת ישרפו ב״ז שאינו דוחה את השבת ולא את יו״ט. (וקיימא לן דמילה שלא בזמנה אפילו יו״ט [שני של ראש השנה] אינו דוחה, דתנן שני יו״ט של ר״ה נימול לי״ב), ללמדך שאין עשה דוחה י״ט, כן המילה שלא בזמנה אינה דוחה י״ט ואין לומר אי הכי אפילו מילה בזמנה, כי מילה בזמנה בפירוש אמרה תורה וביום ואפילו בשבת וכ״ש י״ט. [וקיימא לן דמילה שלא בזמנה אפי׳ יו״ט שני של ר״ה אינה דוחה דתנן שני יו״ט של ר״ה נימול לי״ב]. **אביי** פירשו מעולת שבת בשבתו כו׳. רבא אמר הוא ולא מכשיריו, פי׳ עשיית אוכל נפש דוחה י״ט ולא מכשירי אוכל נפש, כגון חטיבה עצמם מן היער לבשל ביו״ט, וכדומה לו. לבדו, ולא

חספניתא. פניו מתבקעות. ואני אומר שהוא מין שמין שקורין מייניר"א והוא (בגרב) ובמרס שכתוב בתורה (דברים כח) [ט] **וחספניתא** תרגום של חרס: **במיא דסילקא.** מרק תרדין: **חזי לחולה.** שאין בו סכנה: **יבטלו.** דהאי נמי חולה הוא: **אבל לחולי עלמא שרי.** ר"מ ותסתם מתני' ר"מ [סנהדרין פו.] ואמאי תנן נותן זה בעצמו וזה בעצמו: **הסם.** גבי שאר חולים: **לא בעו ליה.** לטרפו ולערבו יפה יפה: **ולא ליך.** לא יערבנו כל כך: ומתרץ **היינו דקתני נותן זה בעצמו וזה בעצמו.** שמערב ואינו לוקח: **אין מסגנין את החרדל.** בי"ט: **במסגנת שלו.** טעמא מפרש לקמיה

[ח] חספניתא מאי תקנתיה לימשי טובא במיא דסילקא: לא שחק מערב שבת: תנו רבנן דברים שאין עושין למילה בשבת עושין לה ביו"ט [א] שוחקין לה כמון וטורפין לה יין ושמן א"ל אביי לרב יוסף מאי שנא כמון בי"ט דחזי לקדרה יין ושמן חזי נמי בשבת לחולה דתניא [ב] אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת אמר ר"ש בן אלעזר משום ר"מ אף טורפין יין ושמן א"ר שמעון בן אלעזר פעם אחת חש רבי מאיר במעיו ובקשנו לטרוף לו יין ושמן ולא הנחנו אמרנו לו בדבריך יבטלו בחייך אמר לנו אע"פ שאני אומר כך וחבירי אומרים כך [ג] מימי לא מלאני לבי לעבור על דברי חבירי הוא ניהו דמחמיר אנפשיה אבל לכולי עלמא שרי התם לא בעי ליכא הכא בעי ליכא הכא נמי ניעביד ולא ליליך היינו דקתני נותן זה בפני עצמו וזה בפני עצמו: ת"ר [ד] אין מסגנין את החרדל במסגנת שלו ואין ממתקין אותו בגחלת א"ל אביי לרב יוסף מאי שנא מהא [ה] דתנן נותנים ביצה במסגנת של חרדל א"ל התם לא מיחזי כבורר הכא מיחזי כבורר ואין ממתקין אותו בגחלת והתניא ממתקין אותו בגחלת לא קשיא [ו] כאן בגחלת של מתכת כאן בגחלת של עץ א"ל אביי לרב יוסף מ"ש [ז] מבישרא אגומרי א"ל התם לא אפשר הכא אפשר א"ל אביי לרב יוסף מהו לגבן א"ל [ח] אסור מ"ש מלישה א"ל התם לא אפשר הכא אפשר והא אמרי נהרדעי גבינה בת יומא מעליא הכי קאמרי דאפילו גבינה בת יומא מעליא: אין עושין לה חלוק כו': אמר אביי [ט] אמרה לי אם [י] האי חלוק דינוקא לפניה לסיטרא [יא] לעילאי דילמא מידביק [יב] גרדא מיניה ואתי לידי כרות שפכה אימיה דאביי עבדא כיסתתא לפלגא אמר אביי האי ינוקא דלית ליה חלוק לייתי בליתא דאית ליה שיפתא וליכרכיה לשיפתא לתתאי ועייף ליה לעילאי ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא ידיע מפקתיה לשייפיה מישחא ולוקמיה להדי יומא והיכא דזיג ליקרעיה בשערתא שתי וערב אבל בכלי מתכות לא משום דזריף ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא מייץ מיקר [יג] דקר פומיה מאי תקנתיה ליתו כסא גומרי ולינקטיה ליה להדי פומיה דחיים פומיה ומייץ ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא [יד] מנשתיה לינפפיה בנפוותא ומנשתיה ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא [טו] מעוי ליתו סליתא דאימיה ולישרקיה עילויה ומעוי ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דקטין לייתו לסילתא דאימיה ולישרקיה עילויה מקוטנא לאולמא ואי אלים מאולמא לקוטנא ואמר אביי אמרה לי אם [טז] האי ינוקא דסומק דאכתי לא איבלע ביה דמא [יז] ליתרחו ליה עד דאיבלע ביה דמא ולימהלוה [יח] דירוק ואכתי לא נפל ביה דמיה ליתרחו עד דנפל ביה דמיה ולימהלוה [יט] דתניא א"ר נתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאת אשה לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהוא אדום אמרתי לה המתיני לו עד שיבלע בו דמו המתינה לו עד שנבלע בו דמו ומלה אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי שוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא ובאת אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהוא ירוק הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית אמרתי לה המתיני לו עד שיפול בו דמו והמתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קורין שמו נתן הבבלי על שמי:

הכא מיחזי כבורר. מיהו בורר לא הוי שגס הפסולת לאוי לאכילה ולא דמי למשמרת דריס תולין (לקמן ד' קנ"ז:) דאיכא למ"ד חייב משום בורר: מתני'

[ח] [פי' כעין קרום הנומת בעור הפנים ומתקלף. ערוך], [ט] [תוספ' פי"ג], [י] לקמן קנט:, [יא] [ביאה כג.], [יב] [קידושין לא: וסם נמתן], [יג] [גי' הערוך בענין פטול אבלאין], [יד] [פי' שאין יכול להסתין ערוך ע' שתם], [טו] [פי' שאין מוציא הכל מתוכמו ערוך], [טז] [גי' הערוך ליתהרו וע' במוסף הערוך ערך תרה וכרס"י גיטין סח: ד"ה תרחיס גמיס], [יז] מולין מז: [תוספ' פט"ז ע"ס], [יח] [מתרגום שלפנינו ליתא וכע"ז כט: פירש רש"י תוספניתא סדקין שבפני תלש],

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלמא מידכיק גרדתא מיניה: (ב) שם מיקר הוא דקר:

גליון הש"ס

גמ' מימי לא מלאני לבי. לעיל דף קיח ע"ב:

מוסף רש"י

נותנים ביצה במסגנת של חרדל. שהחכלל נתון בה, להסתנן וקולטת את הפסולת ולפ הכילה התלגון שלה טוקף ומתקנן עמו והוה ליה לחרדל למלאה והחלגון שהוא קשור נשאר למעלה, וכיצו אלו פילס קינוטה של ביצה לתוך תבשיל היא ולא לתוך תבשיל של חרדל לתוך חרדל, ובמסגנת של חרדל הוא דאי מטוס שינוי, ויוכל לתוך הקערה שהוא כלי שני ומתלגן התבשיל (לקמן קלט:). **המתיני לו.** לאין לך דבר הנעשה בפני פקוח נפש, חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכת דמים (חולין מז:). **שיבלע בו דמו.** שיהא דמו נבלע בבשרו, שהיה דמו סולך בין עור לבשר והוי כמי שאין לו דם והדם הוא הנפש ומתוך שאין בו חיות הוא מת במכה קלה (שם).

רבינו חננאל

השבת וכו'. אמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' עקיבא. **מתני' עושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופוריעין כו'.** אמרינן כי מכדי קתני מוהלין ופוריעין ומוצצין כו', עושין כל צרכי מילה למה לי. לאתויי הא דתנו רבנן המל כל זמן שעוסק במילה חוזר בין על ציצית המעכבין את המילה בין על הציצית שאינן מעכבין את המילה, פירש, על ציצית המעכבת את המילה חוזר על שאין מעכבין אינו חוזר. ואמרינן מאן תנא פירש. ואתא רבה בר בר חנא לאוקומה כר' שמעאל בר' יוחנן בן ברוקה, ולא קמה ופשוטה היא. ובא רב אשי להעמידה כר' יוסי דנראה בעליל, ואיפשיטא במנחות תחילת פרק ר' ישמעאל הכי, לאו א"ר יוסי התם כיון דאפשר לא טרחינן הכא נמי כיון דאפשר לא טרחינן, ונדחת גם זו. ואתו נהרדעי ואוקמוה כרבנן דפליגי עליה דר' יוסי במנחות פרק שתי הלחם נילושות, דתנן ד' כהנים נכנסים ב' בידים ב' סדרים וב' בידים ב' בזיכין, וד' מקדמין לפניהם, ב' ליטול ב' סדרים וב' ליטול ב' בזיכין, המכניסין עומדין בצפון ופניהם לדרום, והמוציאין עומדים בדרום ופניהם לצפון, אילו מושכין ואילו מניחין טפחו של זה בצד טפחו של זה [שנאמר] לפני תמיד. ר' יוסי אומר אפילו אילו נוטלין ואילו מניחין אף זו היתה תמיד. שמענין מדבריהם שאומרים אילו מושכין ואילו מניחין, פי' מושכין את לחם הפנים, לא שמסירין אותו מעל השלחן כולו אלא מושכין אותו מעט מעט ומתגלה מקצת השלחן, ובאותו מקצת המגולה מניחין (הלחם) המכניסין [הלחם] החדש, וכן עושין טפחו של זה בצד טפחו של זה. וסבירא להו שאם נטלו הישן מעל השלחן אין מחזירין אותו, אלא כיון שסילק הלחם הישן ונשאר השלחן שעה אחת בלא לחם, עברו על הכתוב לפני תמיד. ואע"פ שיש לו רשות להדר הא חדש, מיהא שמענין שהפורש מן המצוה אין לו עוד לחזור עליה להדרה. **ומצאנו** בתלמוד א"ר המל יומל, מיכן לשתי מילות אחת למילה ואחת לפריעה, אחת למילה ואחת לציצין כדברי ר' עקיבא. ולר' ישמעאל דסבירא ליה דברה תורה כלשון בני אדם נפקא ליה מהא דא"ר יהודה בן פזי אז אמרה חתן דמים למולות, מיכן ב' מילות למילה ולפריעה למילה ולציצין. **ת"ר מהלקטין את המילה ואם לא הילקט ענוש כרת.** פי' מהלקטין, יש מי שאומר מלקט הציצין המעכבין את המילה כולן, וכן סבירא לן. ויש מי שאומר מהלקטין מלשון ילקוט, שהערלה היא כמו ילקוט ובתוכו הערלה, וצריך לחתוך הילקוט כולו לגלות הערלה, ואם לא חתכו כולו, כאילו לא מל. והמל אם לא הילקט בשבת כל הציצין המעכבין את המילה כאילו לא מל וחילל השבת וענוש כרת. **ותאי דאמרו לא מספקת,** אינה התראה ואינו מתכוון לחלל את השבת אלא לעשות מצוה מיכון, וכיון שלא עשה חייב כרת, מפני שלא הגיה כיון שנכנסה השבת. **מוצציין,** אע"ג דהאי דם מיחבר הוא, כיון דהיא סכנה דמיא לאיספלנית וכמון ועבדינן לה בשבת. **פי' איספלנית, רטייה. קורא,** שעוה והיא פסולת הדבש. **חספניתא.** כעין קרום הנומח בעור הפנים ומתקלף, ובלשון ישמעאל אל כופה. **סילקא,** בלשון ישמעאל סילק. **טורפין,** מערבין. **פי' סילתא, שיליא.** מקוטנא **לאולמא,** ממקום הדק לעבה. **ת"ר דברים שאין עושין למילה בשבת עושין לה ביו"ט, שוחקין** כמון וטורפין לה יין ושמן, יין בפני עצמו ושמן בפני עצמו אבל ע"י ליכא לא. פי' ליכא, עירוב יין ושמן להוליך השמן בתוך היין על [ידי] עירבוב. **(אבל) א"ל אביי לרבה מהו לגבן.** פי' לגבן ביו"ט, לקפות גבינה לקבץ פיתותי החלב הקפוי ולעשותם חריץ של גבינה. א"ל אסור לגבן. כמו גבינה בת יומא מעליא הכי קאמרי דאפילו גבינה בת יומא דאי לא מיחבר לא מעליא. **אמר אביי** אמרה לי אם האי ינוקא דלית ליה חלוק לייתי בליתא דאית ליה שיפתא וליכרכיה לשיפתא לתתאי ועייף ליה לעילאי ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא ידיע מפקתיה לשייפיה מישחא ולוקמיה להדי יומא והיכא דזיג ליקרעיה בשערתא שתי וערב אבל בכלי מתכות לא משום דזריף ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא מייץ מיקר דקר פומיה מאי תקנתיה ליתו כסא גומרי ולינקטיה ליה להדי פומיה דחיים פומיה ומייץ ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא מנשתיה לינפפיה בנפוותא ומנשתיה ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דלא מעוי ליתו סליתא דאימיה ולישרקיה עילויה ומעוי ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דקטין לייתו לסילתא דאימיה ולישרקיה עילויה מקוטנא לאולמא ואי אלים מאולמא לקוטנא ואמר אביי אמרה לי אם האי ינוקא דסומק דאכתי לא איבלע ביה דמא ליתרחו ליה עד דאיבלע ביה דמא ולימהלוה דירוק ואכתי לא נפל ביה דמיה ליתרחו עד דנפל ביה דמיה ולימהלוה דתניא א"ר נתן פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאת אשה לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהוא אדום אמרתי לה המתיני לו עד שיבלע בו דמו המתינה לו עד שנבלע בו דמו ומלה אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי שוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא ובאת אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת שני ומת שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהוא ירוק הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית אמרתי לה המתיני לו עד שיפול בו דמו והמתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קורין שמו נתן הבבלי על שמי:

מתני'

יכול לינק: **מיקר הוא דקר פומיה.** נלטנו שפתיו ואין בו כח למוץ בהן: **לייתו כסא דגומרי.** תשטח גחלים על דף או על כלי: **ולינקטיה להדי פומיה.** ויעמיד אצל פיו: **דחייס פומיה.** שיתחמם פיו: **ומייץ.** וינק: **דלא מינשתא.** שאין נשימה נכנסת בו שאין דופק כנגד לבו כדרך כל אדם: **לינפפיה בניפוותא.** יניפו עליו בנפה שקורין וא"ן: **דלא מעוי.** אין רוחו נכנס ויוצא יפה אליינ"א בלע"ז: **סילתא דאימיה.** שיליא שנולדה עמו: **ולישרקיה עליה.** יחליקנה על בשרו כמו אשתרוקי אישתריקו (ע"ג ד' מ:) אשאולדי"ר: **דקטין.** שהוא דק: **מקוטנא לאולמא.** השליא ראשה מ' קצר וראשה אחד רחב יחליקנה עליו מראש הקצר יתחילו וימשוכו לצד הרחב כלומר כן ירחיב זה ויתעבה: **ואי אלים.** ולא מחמת בריאות אלא נפוח לישרקיה עליה מאולמא לקוטנא: **דסומק.** כל בשרו אדום: **לא איבלע ביה דמיה.** בבשרו דעכשיו כל דמו מצוי בין עור לבשר וכשמוהלין אותו יוצא כל דמו: **ליתרחו ליה.** יתמתינו מלמולו: **לא נפל ביה דמא.** לא נא בו דם ומתוך כך חלש הוא ואין בו כח וממהר לחלוש ולמות: **לדרכי הים.** ה"ג **ראיתיו שהיה ירוק הצצתי בו ולא היה בו דם ברית.** תרתי לגריעותא חדא דאי מהיל ליה לא נפק מיניה דמא והטפת דם ברית מצוה דכתיב (זכריה ט) גם את דמיך ועוד דמסוכן הוא ומשום חולשא שלא יוצר בו עדיין דם: מתני'

וקיימנו דבר עיקר מהן שהבינוני מותר לחתוך בהרת מערלתו. וכן הילוכו של דבר בעניין זה, בינוני מגלן, אמר אביי אתיא (מבייגא) [מבייגיא] מה לגדול שכן ענוש כרת קטן יוכיח שאינו ענוש כרת, מה לקטן שכן מילה בזמנה גדול יוכיח שאין מילה בזמנה, וחזר הדין הצד השוה שבהן שמילתו דוחה את הצרעת אף אני אביא בינוני שתהא מילתו דוחה את הצרעת. ורבא לא הוצרך לדבר זה כי הוא סובר כי בשר ערלתו שנאמר בבן שמנת ימים לא בא להתיר מילת בן שמונת ימים במקום שיש בהרת כי זה נלמדנו מקל וחומר, השתא שבת חמורה דוחה צרעת קלה לא כל שכן, והואיל ואינו צריך לבן ח' ימים הועיל להתיר המילה בבינוני במקום שיש בהרת. **לא צריכא אפי' ר' יהודה דאמר דבר שאינו מתכוין אסור.** כבר פירשנו זה בפרק כירה. **לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא** מקל וחומר. וגם זה פירשנו בפ' במה מדליקין. **מילה דנכרתו עליה י"ג בריתות.** מפורשין הן בתורה (בראשית יז) ואלו הן, ואתה את בריתי תשמר, ואתנה בריתי, אני הנה בריתי, והקימותי את בריתי לברית עולם, ואתה את בריתי תשמור, והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם, את בריתי הפר, והקימותי את בריתי לברית עולם, את בריתי אקים את יצחק. [ט]

[ט] פס מיקרון וכפול ונלי סדרים והמעיין בפרשה ימצאם במלואם וכסדרם.

בג א מיי' פ"ג מהלכות מילה הל' יוד סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ו:
כד ב ג מיי' פ"ג מהל' י"ט הלכה יז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקי סעיף ג:
וגכה גלכפ ביצה פ"ב קנ:
ע"ש וכלל"ש סס סי' כג:
בה ד סס סעיף ה:
בו ה טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף ג כהג"ר:
בז ו ז מיי' פ"ח מהל' מילה הלכה יז טוש"ע י"ד סי' רסג סעיף ח:

לעזי רש"י

אינייר"א [אובידר"א]. מין צרעת, שבה הפנים מתבקעות. פיינד"ץ [פירניי"ש]. חוטים תלויים בבד.
אינפל"ר. לנפח.
וא"ן [ו"ן]. מניפה.
אליינ"א [אליני"ר]. לנשום.
אשאולד"י"ר [אישלאוריי"ר]. להחליק.

רב נסים גאון

אז הוא בן עונשין. וכיון שראינו שענש הכתוב מי שלא נימול שנאמר [בראשית יז] וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה וגו', ידענו כי דבר זה מיוחד הוא באנשים גדולים ולא בנערים. ומצאנו כתוב בו בשר ערלתו להודיענו שהמילה דוחה את הצרעת על דרך העיקר שהקדמנו דאתי עשה ודחי לא תעשה, וכי בעת שתהיה בערלה בהרת יומל ויחתוך אותה וידחה מה שכתוב [דברים כד] השמר בנגע הצרעת. **והוצרכנו** שיבאר לנו דבר זה להסיר מדעתנו מה שהיה עולה עליו שמה היינו סבורים כי זה שכתוב [שם] לשמור מאד ולעשות הוא דבר מוסף על הלאו, והוה ליה לא תעשה ועשה ואין המילה דוחה אותן שאין עשה דוחה את לא תעשה ועשה. והסיר ממנו סברא זו והודיענו שהוא לא תעשה בלבד והמילה דוחה אותה. וזהו שאמרו תינוק גדול דכתב ביה בשר, והקטן נמי שהוא בן ח' ימים נאמר בו וביום השמיני יומל בשר ערלתו, ידענו כי המילה ביום ח' דוחה (עוד) את הצרעת. נשאר לנו לשאול על הבינוני והוא שעברו עליו ח' ימים ולא נימול מפני מאורע שאירע לו כגון שהיה חולה או שהיה בו ספק, התהיה המילה ראויה בו בעת שיש בהרת בערלתו או לא, ולפיכך אמרו בינוני מגלן. ובאה התשובה משם אביי דאתיא מבייגיא, ומשם רבא מילה בזמנה [לא] צריכא קרא כו'. ופי' על דעת אביי שהמילה מותרת בבינוני במקום שיש בהרת נלמוד מגדול וקטן כמו ששנינו [ריש ספרא] בבנין אב משני כתובים הצד השוה שבהן כו'. וכן הוא הילוך הדבר בכאן, כי הבינוני לא יתכן שנלמוד מן הגדול לפי שהגדול ענוש כרת לכך התירו בו הכתוב תחיכת הבהרת, אבל הבינוני שאין בו חיוב כרת אין דבר זה מותר בו. וכמו כן לא נלמוד דבר זה מן הקטן כי הקטן מילתו בזמנה ביום ח' והיא דוחה את השבת ולפיכך התיר הכתוב תחיכת הבהרת, אבל הבינוני שאין מילתו בזמנה לא. ומאחר שלא יכולנו ללמוד דבר זה מאחד מהן חיברנו אותם ביחד מהן שהבינוני מותר לחתוך בהרת מערלתו. וכן הילוכו של דבר בענין זה, בינוני מגלן, אמר אביי אתיא (מבייגא) מה לגדול שכן ענוש כרת קטן יוכיח שאינו ענוש כרת, מה לקטן שכן מילה בזמנה גדול יוכיח שאין מילה בזמנה, וחזר הדין הצד השוה שבהן שמילתו דוחה את הצרעת אף אני אביא בינוני שתהא מילתו דוחה את הצרעת. ורבא לא הוצרך לדבר זה כי הוא סובר כי בשר ערלתו שנאמר בבן שמנת ימים לא בא להתיר מילת בן שמונת ימים במקום שיש בהרת כי זה נלמדנו מקל וחומר, השתא שבת חמורה דוחה צרעת קלה לא כל שכן, והואיל ואינו צריך לבן ח' ימים הועיל להתיר המילה בבינוני במקום שיש בהרת. **לא צריכא** אפי' ר' יהודה דאמר דבר שאינו מתכוין אסור. כבר פירשנו זה בפרק כירה. **לבדו ולא מילה שלא בזמנה דאתיא** מקל וחומר. וגם זה פירשנו בפ' במה מדליקין. **מילה דנכרתו עליה י"ג בריתות.** מפורשין הן בתורה (בראשית יז) ואלו הן, ואתה את בריתי תשמר, ואתנה בריתי, אני הנה בריתי, והקימותי את בריתי לברית עולם, ואתה את בריתי תשמור, והיתה בריתי בבשרכם לברית עולם, את בריתי הפר, והקימותי את בריתי לברית עולם, את בריתי אקים את יצחק. [ט]

מתני' ומזלפין עליו. אם החמין: **ביד.** אבל לא בכלי. וגמ' פריך הא אמרת ריש מרחיצין דמשמע כדרכו והדר תני אפילו לזלף עליו בכלי אסור: **ספק.** כגון ספק בן ח' חדשים [וספק בן ט'] דהוא כאבן בעלמא ואין מילתו דוחה שבת (וספק בן ט'): **ר' יהודה מתיר באנדרוגינוס. דאיתרבי מקראי כדמפרש בגמ' לקמן** [3]: **גמ' והא אמרת רישא מרחיצין.** ואפילו בדרכו: **כילד קתני.** מרחיצין דריש לאו כדרכו הוא דתנא סיפא לפרושי כילד מרחיצין כגון לזלף ביד ואפילו ביום ראשון: **תניא כוותיה דרבא כו':** ה"ג **ביום השלישי מזלפין עליו ביד.** ולא גרסינן אבל לא בכלי: **אמאן נמ"ק.** הך סיפא תנא קמא אמרה דאילו ר"א אפילו הרחצה כדרכו שרי: **משום דגדול לא סליק בישרא הייא.** היינו טעמא דמעשה שכם לאו ראיה גמורה היא משום דגדול אין מכה שבשרו מעלה ארוכה מהר אבל קטן נתרפא מידי סכנתו מהר: **אורי ליה כשמעתיה.** התיר לו הרחצה כדרכו ביום ראשון שחל להיות בשבת: **איתנא.** חולה והיה דואג שמא על כך נענש: **אמר בהדי תרגימנא דסבי למה לי.** מה היה לי לחלוק כנגד זקנים הללו רב יהודה ורבה בר אבוה שפירשו שאסור להרחיץ: **אי אמרת בשלמא פ"ק מזלפין.** ביום ראשון קאמר ולא אייתי בהרחצה כלל אלא בזילוף היינו דאתא ר"א בן עזריה ופליג ואמר מרחיצין: **אלא אי אמרת.** תנא קמא נמי מרחיצין אמר בשני הימים ולא פליג ר"א אלא ביום שלישי דקאמר ת"ק מזלפין אף מרחיצין ביום השלישי מיבעי ליה: **הוו בה.** דייקי בה: **דאי ס"ד הרחצה מילה מי גרע מחמין על גבי מכה.** דשרי והכא אסרי רבנן בשלישי [3] (לגמרי): **ולא שני כו'.** והכא גבי מילה בהוחמו בשבת עסקינן הלכך בשלישי דליכא סכנתא לא: **אמר אביי אלא בעאי דאישני ליה.** אני הייתי רוצה לתרץ אתקפתא זו כדשני ליה רב יוסף מפני שסכנה היא לו: **וקדם רב יוסף ושנייא ליה.** דודאי מתניתין חמין שהוחמו בשבת נמי שרי בימים הראשונים ולר"א אף בשלישי מפני שמניעת חמין סכנה היא לו: **אין נותנין כו'.** קס"ל גזרה משום שחיקת סמנין כשמואל דטעמיה משום הכי הוא והיינו דקאמר אבל נותן חוץ למכה ולא מוכחא מילתא דלרפואה: **מוך יבש וספוג יבש.** דלאו לרפואה היא אלא שלא ישרטו בגדיו הקשים מכתו: **אבל לא כפיתין יבישים** (א) **וגמי יבש.** תחיכות בגדים דקות משום דמסו וגזרו משום שחיקת סמנין: **קשיא כפיתין אכפיתין.** היא שרי מוך יבש דהיינו כתיתין וסיפא אסר כתיתין: **תדמי.** חדשים שלא היו על גבי מכה מעולם מסו עתיקי לא מסו: ה"ג **שמע מינה הני כפיתין מסו: ערלתו ודאי דוחה השבת.** דבהאי קרא וביום השמיני (ב) אפילו בשבת כתיב בסיפיה ערלתו דמשמע מיעוטא ערלתו של זה ולא של אחר ולמעוטי ספק אתא: אנדרוגינוס

מתני' מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה ומזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ר"א בן עזריה [6] אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר [1] ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס: **גמ'** והא אמרת רישא מרחיצין רב יהודה ורבה בר אבוה דאמרי תרוייהו כיצד תני מרחיצין את הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה כיצד מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי אמר רבא והא מרחיצין קתני אלא אמר רבא הכי קתני מרחיצין את הקטן בין מלפני מילה בין לאחר המילה ביום הראשון כדרכו וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו ביד אבל לא בכלי ר"א בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים וכשהן מזלפין אין מזלפין לא בכוס ולא בקערה ולא בכלי אלא ביד אתאן לתנא קמא מאי אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר משום דגדול לא סליק בישרא הייא קטן סליק ביה בישרא הייא ההוא דאתא לקמיה דרבא אורי ליה כשמעתיה איחלש רבא אמר אנא בהדי תרגימנא דסבי למה לי אמרו ליה רבנן לרבא והתניא כוותיה דמר אמר להו מתניתין כוותייהו דיקא ממאי מדקאמר רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת אי אמרת בשלמא תנא קמא מזלפין קאמר היינו דקאמר ליה ר"א בן עזריה מרחיצין אלא אי אמרת תנא קמא מרחיצין ביום הראשון קאמר ומזלפין ביום השלישי האי רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין אף מרחיצין מיבעי ליה כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר הלכה כר"א בן עזריה הוו בה במערבא הרחצת כל גופו או הרחצת מילה אמר להו ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה מסתברא הרחצת כל גופו דאי ס"ד הרחצת מילה מי גרע מחמין על גבי מכה דאמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת מתקיף לה רב יוסף ולא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מע"ש מתקיף לה רב דימי וממאי דהכא בחמין שהוחמו בשבת פליגי דילמא בחמין שהוחמו בע"ש פליגי אמר אביי אנא בעאי דאישני ליה וקדם ושני ליה רב יוסף מפני שסכנה הוא לו איתמר נמי כי אתא רבין א"ר אבהו א"ר אלעזר ואמרי לה א"ר אבהו א"ר יוחנן [4] הלכה כר"א בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מע"ש בין הרחצת כל גופו בין הרחצת מילה מפני שסכנה היא לו: גופא אמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת ושמואל אמר נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה מיתיבי [2] אין נותנין שמן וחמין על גבי מוך ליתן על גבי מכה בשבת התם משום סחיטה תא שמע אין נותנין חמין ושמן על גבי מוך שעל גבי מכה בשבת התם נמי משום סחיטה תניא כוותיה דשמואל [3] אין נותנין חמין ושמן על גבי מכה בשבת אבל נותנין חוץ למכה ושותת ויורד למכה תנו רבנן [7] נותנין על גבי המכה מוך יבש וספוג יבש אבל לא גמי יבש ולא כתיתין יבשין קשיא כתיתין אכתיתין לא קשיא [8] הא בחדתי הא בעתיקי אמר אביי שמע מינה הני כתיתין מסו: ספק ואנדרוגינוס כו': תנו רבנן [2] ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא

מי גרע מחמין על גבי מכה. והיכי אסרי רבנן בשלישי הא"ג דאיכא למימר דרב אמרה למילתיה כר"א בן עזריה דפסקינן לעיל הלכתא כוותיה משמע ליה דלכ"ע קאמר ועוד דאפילו לר"א בן עזריה פריך דמשמע דשרי בשלישי משום סכנה מדמייתי קרא ויהי ביום השלישי ורב אייריא במכה שאין בה סכנה: **ואין מונעין חמין ושמן.** פירש ה"ר יוסף פורת בשם רבינו שמואל דבמעורבת יחד אייריב דאי כל חד בפני נפשיה מאי קמ"ל בשמן מתני' היא בפ' שמנה שרצים (לעיל דף קיח.) אבל סך הוא את השמן והיינו אפילו על גבי מכה מדקתני בני מלבים סכין ע"ג מכותיהן שמן וורד מכלל דבשאר שמן מותר לאחר אפילו ע"ג מכה ושמואל נמי היכי הוה פליג [3]: ולא

שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים תניא כוותיה דרבא מרחיצין הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה ביום ראשון כדרכו וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין עליו ביד ר"א בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים וכשהן מזלפין אין מזלפין לא בכוס ולא בקערה ולא בכלי אלא ביד אתאן לתנא קמא מאי אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר משום דגדול לא סליק בישרא הייא קטן סליק ביה בישרא הייא ההוא דאתא לקמיה דרבא אורי ליה כשמעתיה איחלש רבא אמר אנא בהדי תרגימנא דסבי למה לי אמרו ליה רבנן לרבא והתניא כוותיה דמר אמר להו מתניתין כוותייהו דיקא ממאי מדקאמר רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת אי אמרת בשלמא תנא קמא מזלפין קאמר היינו דקאמר ליה ר"א בן עזריה מרחיצין אלא אי אמרת תנא קמא מרחיצין ביום הראשון קאמר ומזלפין ביום השלישי האי רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין אף מרחיצין מיבעי ליה כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר הלכה כר"א בן עזריה הוו בה במערבא הרחצת כל גופו או הרחצת מילה אמר להו ההוא מרבנן ורבי יעקב שמיה מסתברא הרחצת כל גופו דאי ס"ד הרחצת מילה מי גרע מחמין על גבי מכה דאמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת מתקיף לה רב יוסף ולא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מע"ש מתקיף לה רב דימי וממאי דהכא בחמין שהוחמו בשבת פליגי דילמא בחמין שהוחמו בע"ש פליגי אמר אביי אנא בעאי דאישני ליה וקדם ושני ליה רב יוסף מפני שסכנה הוא לו איתמר נמי כי אתא רבין א"ר אבהו א"ר אלעזר ואמרי לה א"ר אבהו א"ר יוחנן [4] הלכה כר"א בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מע"ש בין הרחצת כל גופו בין הרחצת מילה מפני שסכנה היא לו: גופא אמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת ושמואל אמר נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה מיתיבי [2] אין נותנין שמן וחמין על גבי מוך ליתן על גבי מכה בשבת התם משום סחיטה תא שמע אין נותנין חמין ושמן על גבי מוך שעל גבי מכה בשבת התם נמי משום סחיטה תניא כוותיה דשמואל [3] אין נותנין חמין ושמן על גבי מכה בשבת אבל נותנין חוץ למכה ושותת ויורד למכה תנו רבנן [7] נותנין על גבי המכה מוך יבש וספוג יבש אבל לא גמי יבש ולא כתיתין יבשין קשיא כתיתין אכתיתין לא קשיא [8] הא בחדתי הא בעתיקי אמר אביי שמע מינה הני כתיתין מסו: ספק ואנדרוגינוס כו': תנו רבנן [2] ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא

הלכה כשמואל דתניא כוותיה, אין נותנין חמין ושמן ע"ג מכה בשבת אבל נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה. **תנו (רב) [רבנן]** נותנין ע"ג מכה מוך יבש וספוג יבש אבל לא גמי יבש ולא כתיתין יבשין. קשיא כתיתין אכתיתין, רישא קתני נותנין ע"ג המכה מוך יבש והוא כתיתין, והדר תני ולא כתיתין יבשין. ופרקינן לא קשיא הא בחדתי, והוא מוך יבש מותר שאין חשובין כרטייה, אבל כתיתים ישנים אסורין. ועלה אמר אביי ש"מ האי נקרא מסו, פי' נקרא היא כתיתין והן סמרטוטין יבשים שיש עליהם טינוף צואה ריעי, כדגרסינן בע"ז ליתו נקרא מקיקלתא וכו'. ת"ר ערלתו ערלתו ודאי דוחה את השבת

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ב מהל' מילה הלכה ח וס"ב מהל' שבת הלכה יד סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא סעיף ט:

כט ב ג מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה כו טוש"ע א"ח סי' שכא סעיף כב: ל ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף כג:

תורה אור השלם

1 וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה אִישׁ חַרְבּוֹ וַיָּבֹאוּ עַל הָעִיר בֶּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל זָכָר: בראשית לד כה

2 וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ: ויקרא יב ג

מוסף רש"י

מרחיצין את הקטן ביום השלישי. שלף ביום השלישי מסוכן הוא (לעיל פו.).

מוסף תוספות

א. אפי'. תוס' הרא"ש. ב. שכן דרך הרפואה. תוס' הרא"ש. ג. לקמן בשמעתין, הלכך צריך לאוקומה במעורבין. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

ולא שאני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת. תמצא נשיאות ונתינות שבדבר זה ומה שנאמר עליו בפ' כירה [דף לח] דתנן מעשה שעשו אנשי טבריא שהביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין. אמרו להם חכמים אם בשבת כחמין שהוחמו בשבת אסורין ברחיצה [וכו'] ומותרין בשתיה. ואוקימנה כו' שמעון דאסורין להשתטף בהן כל גופו. ולענין חמין שהוחמו מערב שבת אמר שמואל לא הותרו לרחוץ בהן אלא פניו וידיו ורגליו, ותניא כוותיה דשמואל חמין שהוחמו מערב שבת למחר רוחץ בהן פניו ידיו ורגליו אבל לא ירחוץ בהן כל גופו, ולר' שמעון מותר להשתטף בהן כל גופו. ובפרק חבית [דף קמז] תמצא שיחזק דבר זה של ר' שמעון שמתיר להשתטף בהן כל גופו, אסור לרחוץ בהן כל גופו.

מסורת הש"ס

א) נעיל פו. ע"ש, ב) [דף קלז.], ג) רש"ל מ"ז וא"ל למחוק וקאי למאי דהסכים רבא לפי' דסבר דליקא כוותייהו ולא תתיר מ"ק לפי' גלף ביום ג', ד) [ויקרא יב], ה) [נעיל קנב:],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אבל לא כתיתין יבישים תחיכות כל"ל ותיכות וגמי יבש נמחק:

רבינו חננאל

מתניתין מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה ומזלפין עליו, אבל לא בכלי. ואקשי היאך קתני מזלפין מכלל שרחיצה אסורה, והא רישא דמתניתין קתני מרחיצין. ופרקינן רב יהודה ורבה בר אבוה אמרו כך סידור המשנה, מרחיצין את הקטן בין לפני המילה ובין לאחר המילה, והרחצה זו כיצד היא ע"י זילוף היא ביד אבל לא בכלי. ואקשי עליהו רבה והא מרחיצין קתני וזילוף אינה רחיצה. ופריק רבא משנתנו הא דקתני מרחיצין ביום ראשון של מילה אם היא שבת רחיצה כדרכו בין לפני המילה ובין לאחר המילה, וביום השלישי שחל להיות בשבת מזלפין ביד אבל לא בכלי, ותניא כוותיה דרבא. ואע"ג דתניא כוותיה לפום דקדוקא דמתניתין לא מיתקומה כתירוציה, דהא רבה בנפשיה אורי כשמעתיה ואיחלש, ועיין במתניתין שפיר וחזא דלכאורה כתירוציה רהטא, וכי עיין בה יאות איתברר ליה כתירוציה דרב יהודה ורבה בר אבוה. דאי כתירוציה דידיה, דאוקמא למתניתין שאמרו חכמים מרחיצין ביום ראשון בשבת כדרכו ומזלפין ביום שלישי שחל להיות בשבת, ר' אלעזר בן עזריה אומר אף מרחיצין ביום שלישי שחל להיות בשבת, היה צריך לומר, מפני שאמרו חכמים יום ג' שחל להיות בשבת מזלפין, בא הוא ואמר מזלפין ואף מרחיצין. אלא מכיון שלא אמר כך, שמעינן מינה שלא הזכירו חכמים ביום ג' שחל להיות בשבת לא רחיצה ולא זילוף, וממילא שמעינן דלית להו לרבנן ביום השלישי לא רחיצה ולא זילוף. ר' אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את המילה ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים וכ"ש ביום ראשון. וקיי"ל כר' אלעזר בן עזריה דאמרינן א"ר אבהו א"ר יוחנן הלכה כר' אלעזר בן עזריה בין בחמין שהוחמו בשבת ובין חמין שהוחמו מע"ש, בין הרחצת כל גופו בין הרחצת מילה מפני שסכנה היא לו. **גופא אמר רב אין מונעין חמין ושמן מע"ג מכה בשבת, ושמואל אמר נותנין חוץ למכה ושותת ויורד למכה.** ואע"ג דקי"ל רב ושמואל הלכה כרב באיסורי, הכא

אנדרוגינוס. ספק הוא. ונולד בין השמשות נמי ספק זמנו הוא ספק אינו זמנו. וכן נולד מהול ספק שמא ערלה כבושה היא העור דבוק בבשר. ולקמיה פריך ספק קמא לתתוי מאי הואיל ותני כל הני ספיקי: **רבי יהודה אומר כו'.** לקמיה יליף מילתיה: **שב"ש אומרים צריך להטיף כו'.** ואפילו הכי מודו דשבת לא דחי: **שצריך להטיף.** חיישינן שמא ערלה כבושה היא: **על גר.** דליכא שום ספק ערלה כגון ערבי מהול: **כן ח' אין מחללין עליו.** שהרי כמת הוא ואין מילתו מצוה. ואי קשיא א"כ לאו חילול הוא שהרי הוא כמחמץ בבשר מת לקמן[ח] נמי מוקי הא"י חילול במכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר: **מפני הסכנה.** מפני שחלב הרבה (ט) בדדיה ומביאה לידי חולי: **כש"ק.** אליבא דב"ה דאמר א"ל להטיף ממנו דם ברית: **אהדריה אתעיסר מהולאי.** שיטיפו ממנו דם ברית ואם רצו משום דשבת הוא ואפילו לב"ש ספק הוא ואין מחללין: **עד דשוויה כרות שפכה.** והוא עצמו מלו ועשאו כרות שפכה שחתך מן הגיד: **אדרב.** דאמר א"ל להטיף: **בשבת מי אמר.** הא ספיקא הוא: **והוא סבר.** רב אדא סבר דודאי ערלה כבושה היא ומחללינן: **חיישינן.** הא דאמר ר"ש בן לבבי הכל צריך להטיף אספיקא קאמר ובחול שמא ערלה כבושה היא ולעניין שבת נמי ודאי לא מחללינן: **ודאי ערלה כבושה היא.** ומחללינן: **נאו מכלל דס"ק.** דר' אליעזר הקפר סבר דברי הכל מחללין ואמא דאמרי כוותיה: ה"ג **וממאי דילמא מכלל דס"ק סבר דברי הכל אין מחללין א"כ רבי אליעזר טעמא דב"ש אמא לאשמעינן כו'.** א"כ דתנא לעיל מייה אמר דברי הכל אין מחללין ר' אליעזר הקפר דאתא לאיפלוגי ולימיר דלאו דברי הכל הוא דהא לב"ש מחללין מאי רבותא אשמעינן דב"ש פליגי בה הא ב"ש במקום ב"ה אינה משנה[ט]. ומשנינן דילמא הכי קאמר ר' אליעזר לת"ק דאמר בשבת לדברי הכל אין מחללין ופלוגתייהו בחול דלב"ה א"ל להטיף ממנו דם ברית הא ליתא דלא נחלקו בדבר זה אלא ודאי צריך ובשבת הוא דפליגי וטעמא דב"ה אתא לאשמעינן דבחול צריך ולאפוקי מת"ק דאמר לב"ה לא צריך: **כל שאין אמו טמאה לידה.** כגון יולא דופן ונכרית שילדה ולמחר נתגיירה אין בנה ממתין עד שמנה אלא נימול מיד: **דורות הראשונים.** מאברהם עד מתן תורה שנתנה מילה ולא נהגו טומאה:

ונתחדשה

ולא ספק דוחה את השבת. גרלה לר"י דאסמכתא בעלמא הוא ולא אינטריך קרא להכי דהיכי תיקוק אדעתיה לחלל את השבת ולא ידענא אם הוא בר חיוב מילה או לא כדמפרש לקמן דספק נולד לז' או לח' ומשום נולד בין השמשות לא אינטריך נמי קרא דמוטב דתיבטל מצות מילה בשמיני מספיקא בשבת ואל תעשה ואל יחלל שבת בידים מספק אלא גרלה לר"י דעיקר הלי קרא אתא לאנדרוגינוס שאינו דוחה שבת ונולד כשהוא מהול ומיהו לא מחד ערלתו נפקי דאין סברא לומר שקוליס ויבואו שייחס אלא תרי קראי כתיבי חד במילה בזמנה ויבוא השמיני יומו בשר ערלתו וחד במילה שלא בזמנה דגדול וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו (בראשית יז)[א] א"ל קרא אתא לאנדרוגינוס[ב] ונולד כשהוא מהול מסברא ידעינן דאין צריך להטיף דס ברית[ג] ר"י. אי נמי עיקר קרא לנולד כשהוא מהול ולאנדרוגינוס לא צריך קרא דהא נפקא ליה לר' יהודה לקמן דאנדרוגינוס טעון מילה מדכתיב כל זכר ורבנן הוו דרשי לדרשה אחריתי: **לא** נחלקו על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית כו' על מה נחלקו על גר שנתגייר. השתא משמע דיותר יש להצריך הטפה לנולד כשהוא מהול מלגתגייר כשהוא מהול דהא לנולד כ"ע מודו ובגר איכא פלוגתא וא"כ לקמן דפסיק רב הלכה כת"ק ומשמע דכוותיה קי"ל מדקאמר רב אדא בר אהבה תיתי לי דעבדי אדרב וכיון דקי"ל כת"ק בנולד כשהוא מהול שאין צריך להטיף ממנו דס ברית כ"ש גר שנתגייר כשהוא מהול[ד] וה"ג לא פסקו כן אלא פסקו דקטן א"ל וגר צריך ובקטן ולאי כדין פסקו כשמועתנו ובגר נמי נראה לר"י שסמכו אהסיא דיבמות דפרק החולץ (דף מו:) דתניא הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי רבי יהודה ור' יוסי אומר אין מטבילין ואת"ל דא"ל להטיף ממנו דס ברית בנתגייר כשהוא מהול לרבי יוסי אמאי אין מטבילין הרי הוא מהול לפנינו מאי נפקא מינה אם לא מלו אותו ב"ד לא יהא אלא ערבי מהול וגבעוני מהול אלא ולאי צריך להטיף ממנו דס ברית ולכך אין מטבילין דאינו גר עד שימול ויטבול ונראה לרשב"א לתת טעם בדבר שהרי הסברא הפוכה מסברא דשמעתין והיינו טעמא דבין קטן שנולד כשהוא מהול ובין גר שנתגייר כשהוא מהול דין הוא דשייחס היו טעויים הטפת דס ברית אי לאו דדרשינן הכא דקטן אין צריך להטיף ממנו משום דכתיב ערלתו ודוקא בקטן דגלי גלי בגר דלא גלי לא גלי ור"מ פסק איפכא מה"ג[ה]: **בן שמנה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו.** גרלה לר"י דעכשיו מותר לטלטל כל תינוקות שאין בקיאין וכולם כמו ספק בן ח' ספק בן ט' ופעמים שהאשה מתעברת סמוך לטבילתה ופעמים שאינה מתעברת ומותר למולו בשבת ממ"ג כדאמרינן לקמן (דף קלו.)[ו] אפילו הוא בן שמנה ולאי כגון שלא בא על אשתו אלא פעם אחת ופירש וילדה לסוף ח' אפילו הכי גרלה לר"י דמותר לטלטלו ולמולו בשבת אם אין ריעותא בשערו ובציפרניו דלאמר בפרק הערל (יבמות דף פ:) דאמרינן הלי בר שבעה הוא ואישתהוי אישתהי: **מפני הסכנה.** סכנת חלב כשיש הרבה בדדין ולא חיישינן שמא תטלטל אותו ולא (ז) ידע רשב"א מאי איריא מפני הסכנה דאפילו לא יהא אלא ערלה בעלמא מותר[ז] אפילו (ח) היא לחלוב עצמה ולהוציא חלב שבדדין אע"פ שהיא מלאכה אפילו בגופה דחמיר איסורא טפי מאיסור טלטול גרלה דשרי מידי דהוה אמפיס מורסא דאינו[ד] משום ערלה: **מכלל דת"ק סבר ד"ה מחללין.** ר' אליעזר הקפר ור"ש בן אלעזר תרווייהו קיימי את"ק וה"ק ליה ר"א הקפר לר"ש בן אלעזר לא כך יש להשיב על דברי ת"ק אלא הכי אית לן למימר לא נחלקו כו'[ח] והשתא דייק שפיר מכלל דת"ק סבר וכו'.[ט] פירוש רשב"א:

כתנאי

מה נחלקו לחלל עליו את השבת שבית שמאי אומרים מחללין ובה"א אין מחללין. ודייק רבה מדברי ר' אלעזר הקפר, מכלל דת"ק סבר דברי הכל אין מחללין, ואמר רבה אנא דאמרי כת"ק לדברי הכל. **ואקשינן** על הדין דוקיא דרבה, א"כ ר' אלעזר הקפר טעמא דב"ש אתא לאשמעינן, כלומר אם ת"ק אמר דברי הכל [אין] מחללין, ור' אלעזר הקפר אמר ב"ש סבירא להו אין מחללין למה חלק על ת"ק, ת"ק אמר דברי הכל אין מחללין והוא עוד אמר כי הא"א אין מחללין והלכה כמותם, לא בא אלא לפרש טעמא דב"ש מה הוצרך לזה והא בהדיא קי"ל ב"ש במקום ב"ה אינה משנה. **פריק** רבה דילמא ת"ק אמר לא נחלקו אלא בלהטיף ממנו דם ברית, ור' אלעזר הקפר אמר לא נחלקו בזה אלא לחלל עליו את השבת נחלקו. וביקש רבה להעמיד דבריו כד"ה אליבא דתנא [קמא] ולא

ולא ספק דוחה את השבת ודאי דוחה את השבת [א]ולא אנדרוגינוס דוחה את השבת רבי יהודה אומר אנדרוגינוס דוחה את השבת וענוש כרת ערלתו ודאי דוחה את השבת [ב]ולא נולד בין השמשות דוחה את השבת ודאי דוחה את השבת ערלתו ודאי דוחה את השבת [ג]ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית וב"ה אומרים אינו צריך[ד] א"ר שמעון בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה [ה]על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית מפני שערלה כבושה היא על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שבית שמאי אומרים [ו]צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"א א"צ להטיף ממנו דם ברית: אמר מר ולא ספק דוחה את השבת לאתויי מאי לאתויי הא דתנו רבנן [ז]בן שבעה מחללין עליו את השבת ובן ח' אין מחללין עליו את השבת ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת [ח]בן שמונה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו אבל אמו שוחה ומניקתו מפני הסכנה איתמר רב אמר הלכה כת"ק ושמואל אמר הלכה כר"ש בן אלעזר רב אדא בר אהבה אתיליד ליה ההוא ינוקא כשהוא מהול אהדריה אתליסר מהולאי עד דשוייה כרות שפכה אמר תיתי לי דעבדי אדרב אמר ליה רב נחמן ואדשמואל לא עבר אימר דאמר שמואל בחול בשבת מי אמר [ט] הוא סבר ודאי ערלה כבושה היא דאיתמר רבה אמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא רב יוסף אמר ודאי ערלה כבושה היא אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא רבי אליעזר הקפר אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית על מה נחלקו לחלל עליו את השבת ב"ש אומרים מחללין עליו את השבת וב"ה אומרים אין מחללין עליו את השבת לאו מכלל דת"ק סבר מחללין עליו את השבת ודילמא ת"ק דברי הכל אין מחללין קאמר אם כן רבי אליעזר הקפר טעמא דב"ש אתא לאשמעינן דילמא ה"ק [י]לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה: [יא]אמר ר' אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה וכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמונה שנאמר [יב]אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה וגו' וביום השמיני ימול בשר ערלתו א"ל אביי דורות הראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימול לשמונה א"ל [יג]נתנה תורה ונתחדשה

מסורת הש"ס

א) [תוספ' פט"ז], ב) יבמות עא., ג) [תוספ' פט"ז], ד) יבמות פ. ב"מ כ., ה) [לעיל מב. יבמות כח. ב"ק לד. מוסה טו.], ו) [נ"ל אמר רבה אמר ר' אמי כל שאמו וכו' וכן איתא בשאלתות פ' לך לך סי' ט וכ"א בכו"ף וכלא"ם], ז) [ב"מ קי:], ח) [דף קלו.], ט) [ברכות לו:], י) נ"ל דגדול ובדכן אם אינו ענין לשלא נזמנו שלא לזולתי אינו דוחה, כ) אפי' תלוי בעצמה כל"ל ותיבת היא נמחק.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי אמרו הוא סבר: (ב) רש"י ד"ה מפני הסכנה וכו' שחלב הרבה. נ"ב וכמ"ל יבמות דף פ פירש"י משום סכנת שייחס: (ג) תוס' ד"ה מפני הסכנה וכו' שמא מטלטל אותו ולא ידענא מאי איריא כל"ל ותיבת רשב"א נמחק: (ד) בא"ד אפי' לחלוב בעצמה כל"ל ותיבת היא נמחק:

רבינו חננאל

ולא ספק דוחה את השבת, ערלתו ודאי דוחה את השבת ולא אנדרוגינוס דוחה את השבת וכו'. אמר מר ולא ספק דוחה את השבת, לאתויי הא דתנו רבנן בן ז' מחללין עליו את השבת בן ח' אין מחללין עליו את השבת, ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת. בן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה. (צריך לכתוב תשלום הברייתא כמות שהיא בתוספתא). איתמר רב אמר הלכתא כת"ק דברייתא דאמר [א]הא דתני ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת, שבית שמאי אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית, ובה"א אין צריך להטיף ממנו דם ברית. ושמואל אמר הלכה כר' שמעון בן אלעזר שאמר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הנולד מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית. וכיון שר' שמעון בן אלעזר סתמא אמר, יש לומר [ש]לא אמר אלא בחול אבל בשבת לא אמר דומיא דסיפא, דקתני סיפא על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול, שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית ובה"א אין צריך. וברור הוא שאין מילה לגר בשבת, ועל זה אמר שמואל הלכה כר' שמעון בן אלעזר והוא בחול ולא בשבת. ונחלקו עוד בנולד כשהוא מהול רבה ורב יוסף, רבה אמר חיישינן שמא ערלה כבושה היא, ורב יוסף אמר ודאי ערלה כבושה היא. וראינו דברי רב ורבה שהן שוין בשבת, דרב אמר הלכה כת"ק, ודקדקנו דברי ת"ק שאמר ולא נולד כשהוא מהול דוחה את השבת, ועל זה חלוקת ב"ש וב"ה, ועליו אמרו ב"ה אין צריך להטיף ממנו דם ברית בשבת. ויש לומר אפילו בחול דהא סתם קאמר אין צריך להטיף ממנו דם ברית. ומסתברא כרבה דאמר שמא ערלה כבושה היא, ומשמא אין מחללין את השבת. **ובירור דבר זה דברי רבה שאמר מנא אמינא לה, דתניא ר' אליעזר הקפר בר'** אומר לא נחלקו ב"ש וב"ה על הנולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית ועל

מוסף רש"י

ובן שמונה. שנולד לשמונה חדשים (יבמות פ).

מוסף תוספות

א. ואם אינו ענין למילה שלא בזמנה דערל גמור אינו דוחה שבת, תנהו ענין למילה בזמנה. מוס' כלא"ם. ב. ואליבא דר' יוסי דאמר (יבמות פג.) אנדרוגינוס לא הוי ספק אלא בריה בפנ"ע, וס"ד דלידחי שבת, קמ"ל. ריטב"ם. ג. כיון שאין לו ערלה. מוס' כלא"ם. ד. דא"צ להט[ף] ממנו דם ברית. מוס' כלא"ם. ה. והעולם נהגו להטיף משניהם דם ברית. לא"ם סימן ה. ו. אם חי הוא שפיר קא מהיל ואם מת הוא מחתך בשר בעלמא. ריטב"ם. ז. מלאכה שאינה צל"ג. מוס' כלא"ם. ח. כדאמינא אנא. מוס' כלא"ם. ט. היינו ר"ש בן אלעזר. מוס' כלא"ם. דהוא ת"ק דידי', סבר דלא נחלקו בדבר זה, דאפי' לב"ה מחללין עליו את השבת, דלכולהו ודאי ערלה כבושה היא, ואנא דאמרי כוותי'. שיטה להר"ן וע' מהרש"ל.

רב נסים גאון

בן ח' הרי הוא כאבן. לפי מה שנולד לח' חדשים אי אפשר לו לחיות כל עיקר. ותמצא פירושו בבראשית דר' אושעיא (פרשה יד) וייצר בב' יצירות, יצירה לאדם ויצירה לחוה, יצירה לט' ויצירה לד'. רב הונא אמר נוצר לט' ונוצר לד' חי לח' אינו חי.

רבינו חננאל (המשך)

נתבאר, אבל עמדו דבריו כב"ה אליבא דר' אלעזר הקפר, ונמצאו דבריו ודברי רב שאמר הלכה כת"ק דבר אחד. וקיי"ל הילכתא כרב באיסורי, ועוד רבה ורב יוסף הלכתא כרבה בר משדה קניין ומחצה, הילכך כוותייהו עבדינן. וקיי"ל דנולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית בחול שמא ערלה כבושה היא, ואם חל ח' שלו בשבת אין מחללין עליו את השבת, וכן הלכה. ומעשה דרב אדא בר אהבה ברור הוא

עין משפט נר מצוה

לא א ב ג מיי' פ"ז מ"ל מהל' מילה הלכה יא סמג עשין כח טוש"ע א"ח סי' שלא סעי' ה וטוש"ע י"ד סי' רסו סעיף ח וסעיף י: **לב** ד מיי' שם הלכה ז סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסג סעי' ד: **לג** ה מיי' וסמג שם ומיי' פי"ד מהל' איסורי ביאה הלכה ה טוש"ע י"ד סי' רסח סעי' א: **לד** ו מיי' פ"א מהל' מילה הלכה יד ופכ"ה מהל' שבת הלכה ו טוש"ע א"ח סי' שלו סעי' ז ח וי"ד סי' רס"ו סעי' יא כהג"ה:

תורה אור השלם

1 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטֻמְּאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא: ויקרא יב ב

קלה: רבי אליעזר דמילה פרק תשעה עשר שבת

כתנאי יש יליד בית כו'. תימה היכי משמע ליה מתוך הך ברייתא דרבי חמא תלי טעמא בטומאת לידה לעולם אימא לך דסבר יולא דופן נימול לח' והאי דמצריך טבילה בשפחה משום דבעינן אחר אינה חשובה גיורת עד שתטבול כדנפקא לן ביבמות בפרק החולץ (דף מו.)[א]:

כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה. פירש בקונטרס דהוי מלי למימר כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה קודם טבילה אלא רבותא נקט דאפילו בטבלה ואח"כ ילדה משכחת לה מקנת כסף נימול לא[ב] וקשה לר"י דא"כ תיקשי ליה דלעיל ה"ל למינקט נמי הך רבותא ואמאי קאמר (ג) מקנת כסף נימול כו'[ג] אפילו לקח מעוברת נמי אלא שלקח זה שפחה וזה עוברה אלא ודאי לקח זה שפחה וזה עוברה הוי שפיר דומיא דלכם[ד] וכגירסת שאילתות דרב אחאי גרסה לר"י דגרס[ה] כגון שלקח שפחה וילדה עמה מיהו תימה לר"י דהוה מלי למינקט רבותא[ו] אפילו בלא ילדה עמה כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה קודם טבילה וי"ל דניחא ליה למינקט דקתני בברייתא במילתיה דת"ק ועוד אומר ר"י דמשום דהכי קראי נימול לאחד ונימול לשמונה דיליד בית ומקנת כסף כתיבי בפרשת לך לך הלכך ניחא לאשכוחינהו בכה"ג דשייך קודם מתן תורה אלא הוה טבילה ואע"ג דיליד בית נימול לא' לר' חמא לא משכחת לה אלא אחר מתן תורה בילדה ואח"כ טבלה מיהו כל מה שיכול לקיים לפני מתן תורה מקייים: **כגון שלקחה ע"מ שלא להטבילה.** וכדמפר' ביבמות בפרק החולץ (דף מח:) לקח על מנת שלא לגיירו יכול להשהותו הרבה:

כל ששהה שלשים יום באדם וח' ימים בבהמה. אינן שוין דיוס שמנה כלאחר שמנה כדמוכח לקמן דעבד להו עיגלא תילתא ביומא דשבעה וקאמר אי איתרמיתו עד לאורתא הוה אכלינן מיניה ויוס שלשים כלפני שלשים כדתנן בבכורות בפ' יש בכור לנחלה (דף מט.) ואפילו רבי עקיבא דפליג לא קאמר אלא דמספקא אם הוא כלפני שלשים או כלאחר שלשים ולענין אכילות אפילו ר"ע מודה דהוה כלפני שלשים משום דהלכה כדברי המיקל באבל:

מימהל

ונתחדשה הלכה איני והא איתמר יוצא דופן[ו] ומי שיש לו שתי ערלות רב הונא ורב חייא בר רב חד אמר מחללין עליו את השבת וחד אמר [א]אין מחללין עד כאן לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת [ב]אבל לשמנה ודאי מחלינן ליה [ג]הא בהא תליא כתנאי יש יליד בית שנימול לאחד ויש יליד בית שנימול לשמנה יש מקנת כסף שנימול לאחד ויש מקנת כסף שנימול לשמנה יש מקנת כסף שנימול לא' ויש מקנת כסף שנימול לשמונה כיצד [ד]לקח שפחה מעוברת ואח"כ ילדה זהו מקנת כסף הנימול לשמונה לקח שפחה וולדה עמה זו היא מקנת כסף שנימול לא' ויש יליד בית שנימול לשמנה [ד]כיצד לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית הנימול לשמנה רב חמא אומר ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד הטבילה ואחר כך ילדה זהו יליד בית הנימול לשמנה ותנא קמא לא שני ליה בין הטבילה ואח"כ ילדה בין ילדה ואח"כ הטבילה דאע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לשמנה (אמר רבא)[ה] בשלמא לר' חמא משכחת לה יליד בית נימול לא' יליד בית נימול לח' מקנת כסף נימול לא' ומקנת כסף נימול לח' ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לאחד הטבילה ואח"כ ילדה זהו יליד בית שנימול לח' מקנת כסף נימול לשמנה כגון שלקח שפחה מעוברת והטבילה ואח"כ ילדה מקנת כסף נימול לאחד כגון [ה]שלקח זה שפחה וזה עוברה אלא לת"ק בשלמא כולהו משכחת להו אלא יליד בית נימול לאחד היכי משכחת לה א"ר ירמיה בלוקח שפחה לעוברה הניחא [ו]למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי מאי איכא למימר אמר רב משרשיא בלוקח שפחה ע"מ שלא להטבילה [ז]תניא ר"ש בן גמליאל אומר [ח]כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל שנאמר [ו]ופדויו מבן חדש תפדה [ח]שמנת ימים בבהמה אינו נפל שנאמר [ז]ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן וגו' הא לא שהה ספיקא הוי מימהל

ונתחדשה הלכה. דמי שאמו טמאה לידה נימול בח' ולא אחר: **יולא דופן.** שנקרעת אמו: **שתי ערלות.** שני עורות זה על זה[ט]. ואמרי לה שני גידין: **אבל לשמנה ודאי מחלינן.** ואע"ג דיולא דופן אין אמו טמאה לידה: **הא בהא תליא.** וחילול שבת תלי במילה לח' דמי שנימול לח' דוחה שבת ומי שאינו נימול לח' אינו דוחה השבת דכי כתיב[י] וביום השמיני דילפינן מיניה[יא] ואפילו בשבת בנימול לח' כתיב: **לכתנאי.** הא דרב אסי: ה"ג הא מילתא בשאלתות דרב אחאי[יב] **יליד לקח שפחה** (ח) **ואחר כך ילדה זהו מקנת כסף שנימול לשמונה לקח שפחה וולדה עמה זהו מקנת כסף שנימול לאחד ואחר כך ילדה זהו יליד בית שנימול לח' ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לא' כשלמא לר' חמא אומר הטבילה ואחר כך ילדה זהו יליד בית שנימול לח' ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לא' נמי כגון שלקח שפחה ואחר כך ילדה זהו יליד בית שנימול לאחד שלקח שפחה מעוברת והטבילה ואח"כ ילדה מקנת כסף שנימול לשמונה כגון שלקח שפחה ואחר כך ילדה זהו יליד בית שנימול לא' נמי כגון שלקח שפחה מעוברת ילדה קודם טבילה ויל"ל דניחא ליה למינקט דקתני בברייתא במילתיה דת"ק ועוד אומר ר"י דמשום דהכי קראי נימול לאחד ונימול לשמונה דיליד בית ומקנת כסף כתיבי בפרשת לך לך הלכך ניחא לאשכוחינהו בכה"ג דשייך קודם מתן תורה אלא הוה טבילה ואע"ג דיליד בית נימול לא' לר' חמא לא משכחת לה אלא אחר מתן תורה בילדה ואח"כ טבלה מיהו כל מה שיכול לקיים לפני מתן תורה מקיים: **כגון שלקחה ע"מ שלא להטבילה.** וכדמפר' ביבמות בפרק החולץ (דף מח:) לקח על מנת שלא לגיירו יכול להשהותו הרבה:

כל ששהה שלשים יום באדם וח' ימים בבהמה. אינן שוין דיוס שמנה כלאחר שמנה כדמוכח לקמן דעבד להו עיגלא תילתא ביומא דשבעה וקאמר אי איתרמיתו עד לאורתא הוה אכלינן מיניה ויוס שלשים כלפני שלשים כדתנן בבכורות בפ' יש בכור לנחלה (דף מט.) ואפילו רבי עקיבא דפליג לא קאמר אלא דמספקא אם הוא כלפני שלשים או כלאחר שלשים ולענין אכילות אפילו ר"ע מודה דהוה כלפני שלשים משום דהלכה כדברי המיקל באבל:

מימהל

ונעבדה אצלו לא הוי עובר מקנת כסף אלא יליד בית שנימול לח' דדומיא דלכם הוא. ולקמיה מפרש יליד בית הנימול לאחד אליבא דת"ק: **רבי חמא אומר.** הטבילה לשם עבדות וחלה עליה שם תורת שפחת ישראל דנתחייבה בכל מצות שהאשה חייבת בהן והויא טמאה לידה זהו יליד בית שנימול לח': **ילדה והטבילה זהו יליד בית שנימול לאחר.** דכל שאין אמו טמאה לידה אין ממתינין לו לח' כדב אסי: **כשלמא לרבי חמא.** דשני בין הטבילה ואחר כך ילדה לילדה ואח"כ הטבילה: **משכחת לה.** כולהו יליד בית נימול לאחד ילדה ואח"כ הטבילה יליד בית נימול לח' הטבילה ואח"כ ילדה ושניהם בשנתעברה אצלו דלא הוי מקנת כסף. מקנת כסף הנימול לא' כגון שלקח שפחה מעוברת וילדה לאחר שהטבילה. מקנת כסף בין ילדה ואחר כך הטבילה בין הטבילה ואחר כך ילדה ולמימר מקנת כסף נימול לא' כגון שלקח שפחה מעוברת ועוברה וילדה ואחר כך הטבילה אלא רבותא אשמעינן דאפילו בהטבילה ואח"כ ילדה משכחת לה. והא דשני מקנת כסף נימול לא' לרבי חמא מלא"ק ולא אמר כגון שלקח שפחה וולדה עמה משום דאם כן ילדה קודם טבילה היא ומאי איריא נולד קודם שלקחה אפילו נולד משלקחה נמי לרבי חמא נימול לא': **אלא יליד בית נימול לא' היכי משכחת לה.** הא ודאי דומיא דלכם הוא הואיל ולאו בטומאת לידה תליא לדידיה: **בלוקח שפחה לעוברה.** ואפילו מישראל דהויא טמאה לידה שכבר טבלה לאו דומיא דלכם הוא הואיל ואין לו חלק באמו: **הניחא לו.** פלוגתא דר"ל ורבי יוחנן בנבא בתרא (דף קלו.): **שלקחה על מנת שלא להטבילה.** דלא שייכא בה תורת חיובא דמצות כלל דלאו דומיא דלכם הוא אבל לטומאת לידה לא חיישינן בילדה ואח"כ הטבילה: **ופדויו.** בנכור אדם כתיב: **מבן חדש.** מדתלי בהכי שמע מינה עכשיו נתברר שהוא בן קיימא ולא קודם לכן: **הא לא שהה.** שלשים יום באדם ובבהמה ח' ימים ספיקא הוי. הש"ס פריך עלה:

מימהל

לה א מיי' פ"ל מהל' מילה הלכה יא טוש"ע יא"ד סי' שלא סעיף ה ויו"ד סי' רסו סעיף י:
לו ב מיי' שם הלכה ז סמג עשין מז טוש"ע יו"ד סי' רסב סעיף ג וסימן רסו סעיף י:
לז ג ד מיי' שם הלכה ד ה סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רסו סעיף ח:
לח ה מיי' שם הלכה יג וס"ל מהל' יבוס וחליצה הלכה כב וס"ב מהל' רוצח וממירא נפש הלכה ו וס"ל מהל' אבל הלכה ו סמג עשין נא ועשין דרכון ב טוש"ע יו"ד סי' שמ סעיף ל וסי' שנא סעיף ד וסי' שנח סעיף ו וטוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ד:
לט ו מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה ד (וס"ע מהל' מיאסורי מזבח הלכה ח) סמג לאוין עה וקנג עשין קעח:

תורה אור השלם

1 וּפִדְיוֹ מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֻשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: במדבר יח טז
2 שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיהוָה: ויקרא כב כז

מוסף רש"י

כל ששהה ל' יום באדם. משנולד מי שלשים יום (יבמות לו:) שהיה שלשים יום (שם פ:). **אינו נפל.** ואפילו לא כלו לו חדשי עיבור, דלמרגיל לשבעה נגמרה לורתו ואשמעי עד שמיני (שם פ:) ופוטר את אמו מן החליצה (שם לו:). **ספיקא הוי.** וחוזלת ולא מתיימת, ודוקא אי אספקא לן אי כלו לו חדשיו אי לא, אבל אי קיים לן דכלו לו חדשיו תנן במסכת נדה (מג:) תינוק בן יומו פוטר מן היבום (יבמות לו:).

מוסף תוספות

א. והוי כלוקח שפחה שלא להטבילה דשמעתין. תוס' הרא"ש. ועי' תכמת שלמה, מהרש"ל, ופפ"ל. ב. כגון שלקח זה שפחה וזה עובר דלא הוי דומיא דלכם. תוס' הרא"ש. ג. לקח שפחה וולדה עמה. תוס' הרא"ש. ד. כיון שהאם והעובר שניהם של ישראל הם. תוס' הרא"ש ועי' מהרש"ל. ה. נימול לאחד. תוס' הרא"ש. ו. לר' חמא מקנת כסף נמול לאחד. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

הניחא למאן דאמר קנין פירות [לאו] כקנין הגוף דמי, אלא למאן דאמר קנין פירות (לאו) כקנין הגוף דמי. ומחלוקת היה על זה בין ר' יוחנן ובין ריש לקיש, ותמצא מחלוקתם בהרבה מקומות מן התלמוד. במסכת גיטין בפרק השולח גט לאשתו (דף מז) איתמר המוכר שדהו לפירות ר' יוחנן אמר מביא וקורא ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא, ר' יוחנן אמר מביא וקורא קנין פירות כקנין הגוף דמי, ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. ובבא בתרא בפרק יש נוחלין [קלו] מכר הבן בחיי האב וכו'. ובמס' יבמות בפרק החולץ [לו] כמו כן. וזאת אחת מג' הלכות בריש לקיש לקיש כמו שאמר רבא הלכתא כריש לקיש בהני תלת חדא הא, אבל בכל מקום שיש מחלוקת בין ר' יוחנן וריש לקיש הלכה כר' יוחנן לבד מהני תלת.

(ח) [יבמות עב.], (ט) [מגילה י: מזיל ים: תמורה' יח.], (י) ר"מ מ"ז, (יא) ר"מ פח: ל. (יב) ר"מ לו. ב"ב נ. קלו: קמ. יבמו' לו: [גיטין מז: מת. ערכין כו:], (יג) [יבמות שם ותף פ:] נדה מד: [תוספ' פט"ז], (יד) [עי' רש"י יבמות עב. ד"ה שמי שרלוח], (טו) [ויקרא יב], (יח) [לעיל קלב.], (יט) [פרשת לך לך סימן ט],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ה"ג הא מילתא וכו' ליד לקח שפחה מעוברת ואח"כ וכו' שימול לשמונה כגון שלקח שפחה מעוברת והטבילה ואח"כ ילדה: (ב) תוס' ד"ה כגון שלקח זה וכו' הך רבותא ואמאי קאמר לקח שפחה וולדה עמה זו היא מקנת כסף שנימול לאחד אפילו לקח מעוברת נמי:

גליון הש"ם

גמ' שלקח זה שפחה וזה עוברה. עיין בשער המלך פי"ב מהל' (נדה) [נדרים] ה"ד וכנקות המוזן סי' רט סעיף ל ובספר כתובה בדף יא בתד"ה (א"ה) [מטבילין]: שם שמנת ימים בבהמה. עי' מנחות דף לז ע"א תד"ה שומע אני:

רבינו חננאל

ומקשינן עלה וכל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה ומי שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמנה, והרי יוצא דופן שאין אמו טמאה לידה, דתניא וילדה עד שתלד ממקום הולד פרט ליוצא דופן, ר' שמעון אומר יוצא דופן הרי הוא כילוד וחייבין עליו קרבן ובלבד שהוא פטור מחמש סלעים. ואיתמר יוצא דופן ומי שיש לו ב' ערלות, רב הונא ורב חייא בר רב, חד אמר מחללין עליו את השבת וחד אמר אין מחללין עליו את השבת, עד כאן לא פליגי אלא לחלל עליו את השבת אבל ודאי לשמונה מחלינן ליה. ופרקינן הא בהא תליא, האומר מחללין עליו את השבת סבר נימול לח' והאומר אין מחללין סבר אינו נימול לשמונה. ואמרינן דברי רבה כתנאי, זה התנא שאמר לקח שפחה ועוברה עמה נימול לח', פי' קנה שפחה גויה ועוברה, נמצא זה העובר מקנת כסף, וקודם שיטבלנה עודה בגיותה ילדתו כיון שיגיע ליום שמיני חייב למולו ואע"פ שילדתו בגיותה שאינה טמאה לידה, ואמר התנא דהו מקנת כסף הנימול [לשמונה] דלא כרבה. ורב אחא אמר ילדה כו'. קוי"ל דכולהו תנאי מא"י אינון לפיכך קרי להו רבי בר מתלת דוכתי, דאע"ג דתנאי אינון קרי להו רב, רב אבא בהאשה שנפלו לה נכסים, ורב אבא נמי בג' שאכלו כאחד ורב חמא בהדא דוכתא. ורב אחא אמר ילדה ואח"כ הטבילה מאחר שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמונה אלא ליום אחד כרבה. וזהו שאמר רבה, לרב חמא דבעי טבילה, משכחת לה יליד בית נימול לשמונה, כגון שהטבילה ואח"כ ילדה, מקנת כסף נימול לשמונה כגון שלקח שפחה ועוברה עמה. וגם זו הטבילה ואח"כ ילדה, ומפני מה לא פירש בה טבילה, כיון שהפריש מקודם לזה בין הטבילה ואח"כ ילדה ובין ילדה ואח"כ הטבילה (מימי) [מן] לא שמעת לה. לקח שפחה ועוברה עמה זהו מקנת כסף שנימול לשמונה. לקח זה שפחה וזה עובר זהו יליד בית שנימול לאחד דברי הכל הוא. כי פליגי בילדה ואח"כ הטבילה ת"ק סבר גם זה יליד בית נימול לשמונה, ורב אחא סבר זה יליד בית נימול לאחד. ושאר השמועה פשוטה היא. תניא רשב"ג אומר כל ששהה באדם שלשים יום אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה. שמונת ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה. הא לא שהה ספק.

רבי אליעזר דמילה פרק תשעה עשר שבת קלו.

מימהל היכי מהלינן. שוס קטן ביוס השמיני בשבת דילמא נפל הוא ולא חזי למול ועושה חבורה שלא לשם מצוה: **אם חי הוא.** כלומר אם כלו לו חדשיו שפיר קא מהיל: **מחסך בשבר.** שחוטה הוא ולא חבורה היא: **לא נגרסה.** הא דקתני אין מחללין אלא לענין מכשירי מילה לרבי אליעזר דאמר דמו שבת ה"מ דקיים ליה בגויה שכלו לו חדשיו שעברו [ט] ט' חדשים מששמשה עד שילדתו ולא משמה כל ימי עיבורה אבל ספק אין מכשיריו דוחין דילמא לאו בר מימהל הוא ומחלל שבת בעשותו פחמים וברזל: **לפנאי.** נפל גמור אם חשוב כמת כדקאמר רב אדא בר אהבה דאינו אלא מחתך בבשר או לא והוי"ת חבורה: **לאכלה להביא בן ח'.** דכוליה קרא דריש ליה בתורת כהנים מן הבהמה מקלת בהמה מטמאה ומקלת אינה מטמאה פרט לטרפה שחטה ומדממעיט טרפה שחטה מכלל דטהורה קאי אשר היא לכם להביא בהמה טמאה לפי שפרשה ראשונה דכתיב בה[1] לכל הבהמה אשר היא מפרסת פרסה ואינה מעלת גרה וגו' מוקי לה התם באבר מן החי הכתוב מדבר ופרשה זו בתמה ולאי לאכלה להביא בן ח' חדשים שלא שחיטתו מיתה ומטמאה: **מר סבר חי הוא.** לפיכך שחיטתו מטהרתו: **לענין אכילה.** אי מותר באכילה בשחיטתו אם לאו: **טרפה.** שחיטתה מטהרתה מלמעלה כדפרישית: **היסה לה שעה הכושר.** ליישחט וליטהר קודם שנטרפה: **מי פליגי.** למישרי ולד של בהמה בתוך ח' ימים: **שוחטים אותו ביו"ט.** ואינו מוקלה שהרי בין השמשות נמי היה מוכן לגבד אמו. מיהו שמעינן מינה דמותר לבו ביום: **ושון.** רבי יהודה ורבי שמעון שנחלקו ברואין מומין ביו"ט במסכת ביצה[2] שאם נולד היום הוא ומומו עמו אסור מן המוכן ומותר לבקר מומו ביו"ט ולא דמי כמתקן ביו"ט ולא איתחזק באיסורא ומוקמינן לה התם כגון דיתבי דייני התם ורלוהו בשעת לידה מיד: **נפל מן הגג או אכלו ארי.** שמת מחמת מיתה הבאה לו בתוך ל' ממקום אחר דברי הכל בחזקת כלו לו חדשיו קאי דאי לאו הך מיתה לא הוה מת הילכך מי הוא ובאדם הוי ולד ופוטר את אמו מן החליצה וגבי בהמה נמי סתם ולד בהמה ששחט בתוך ח' מותר באכילה דלא חזינא ביה ריעותא ורוב היולדות אינן מפילות[3]: **שפיהק.** [4] ביילי"ר בלע"ז כלומר לאחר לידתו לא ראו בו אלא חיות מעט שפיהק ומת וגבי אדם קאי: ה"ג **ועבדו** [5] **עגלא חילפא ביממא דשבעה: איסרמיהו.** מלשחטו עד אורתא שהוא ליל שמיני: **הוה אכלינן מיניה.** דמקלת היום כגולו דלכתיב (ויקרא כב) והיה שבעת ימים תחת אמו הא לילה חזי ומיהו מיום השמיני הוא דילדה דאורתא לאו בת הקרבה היא דלכתיב (שם ז) ביום צוותו להקריב אבל מכלל נפל נפקי ליה וחזי לאקדושי כדאמרינן בזבחים (דף יב.) [6] לילה לקדושה יום להרצאה והלכך לענין חזי מאורתא למישחטיה ומיכל. אלמא מאן דס"ל כרשב"ג פליג במיתה הבאה לו ממקום אחר ואמר ספיקא הוא: **שביב בגו תלתין.** לגלדו: [7] **לוורוניתא.** מטעמים שמאכילין את האבל: **קא בעיה למיכל.** לכך אתה מתאבל חנם: **איסרע מילתא.** אבילות: **בגו תלתין יומין.** לגלדו הולד: **מה הולד** [8] **בתוך** [9] **ל'.** לגלדו ולא היה לאביו בן אלא הוא [10] ונולד לאחר מיתת אביו ועל ידו היו פוטרין אמו מן החליצה אם היה בר קיימא: **ועמדה ונתקדשה.** לאחר זמן לפי שבאורה שאינה זקוקה ליבום: אם

מימהל היכי מהלינן ליה. אמר רב אדא בר אהבה [א]מלין אותו ממה נפשך אם חי הוא שפיר קא מהיל ואם לאו מחתך בבשר הוא ואלא הא דתניא ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת אמאי נימהליה ממה נפשך אם חי הוא שפיר קא מהיל [9] ואם לאו מחתך בבשר הוא אמר מר בריה דרבינא אנא ורב נחומי בר זכריה תרגימנא מימהיל הכי נמי מהלינן ליה לא נצרכה אלא למכשירי מילה [6] ואליבא דרבי אליעזר אמר אביי כתנאי [1] וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה להביא [2] בן שמנה שאין שחיטתו מטהרתו רבי יוסי ברבי יהודה ור' אלעזר בר"ש אומרים שחיטתו מטהרתו מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר חי הוא ומ"ם מת הוא אמר רבא אי הכי אדמיפלגי לענין טומאה וטהרה ליפלגי לענין אכילה אלא דכולי עלמא מת הוא ורבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון סברי כטרפה טרפה לאו [3] אף על גב דמתה היא שחיטתה מטהרתה הכא נמי לא שנא ורבנן לא דמי לטרפה טרפה היתה לה שעת הכושר האי לא היתה לה שעת הכושר וכ"ת טרפה מבטן מאי איכא למימר התם יש במינה שחיטה [9] הכא אין במינה שחיטה איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרבן שמעון בן גמליאל או לא אם תמצי לומר פליגי הלכה כמותו או אין הלכה כמותו ת"ש [3] עגל שנולד ביום טוב שוחטין אותו בי"ט הכא במאי עסקינן [4] דקים ליה בגוויה שכלו לו חדשיו ת"ש [5] ושון [4] שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן ה"נ שכלו לו חדשיו ת"ש דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל [7] הלכה מכלל דפליגי ש"מ אמר אביי [8] נפל מן הגג או אכלו ארי דברי הכל חי הוא כי פליגי שפיהק ומת מר סבר חי הוא ומר סבר מת הוא למאי נפקא מינה [9] לפטור מן הייבום נפל מן הגג או אכלו ארי דברי הכל חי הוא והא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע איקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין ועביד להו עיגלא תילתא ביממא דשבעה ואמרי ליה [4] אי איתרחיתו ליה עד לאורתא הוה אכלינן מיניה השתא לא אכלינן מיניה אלא בשפיהק ומת דברי הכל מת הוא כי פליגי בנפל מן הגג ואכלו ארי מר סבר מת הוא ומר סבר חי הוא בריה דרב דימי בר יוסף אתיליד ליה ההוא ינוקא בגו תלתין יומין שביב יתיב קמתאביל עיליוה אמר ליה אבוה צוורוניתא קבעית למיכל אמר ליה [2] קים לי ביה שכלו לו חדשיו רב אשי איקלע בי רב כהנא איתרע ביה מילתא בגו תלתין יומין חזייה דיתיב וקא מתאבל עיליוה אמר ליה לא סבר ליה מר להא דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל אמר ליה קים לי בגויה שכלו לו חדשיו [9] איתמר מת [10] בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה אמר רבינא משמיה דרבא אם

[1] ולדות ועוד אמר לקמן נפל מן הגג ואכלו ארי דברי הכל מי הוא ואי בודאי בן ח' איירי היכי מיסק אדעתיה לומר ד"ה חי הוא וכבולהו לקמן נמי דמוקמינן בדקים ליה בגוויה שכלו לו חדשיו וקשה לר"י מהא דאמרינן בפ' הערל (יבמות דף פ:) מיחזו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו רבי אומר שערו ופרניו מוכיחין עליו כו' דאמר האי בר שבעה הוא ואיתתהויי איתתהי ופריך [3] הא דעבד רבה תוספאה עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים ואיתתהי עד תריסר ירחי שתא כמאן כרבי כיון דאיכא רשב"ג דאמר איתתהי [4] דתני [5] כל ששהה [6] כו' כרבי [7] עבד אלמא משמע בהדיא דבודאי בן ח' אייריי [8] מדמוכח מיניה דמשתהי כרבי ומנא ליה דילמא לעולם ס"ל דלא משתהי ובשתם ולדות אייריי רשב"ג כדפרישית ואור"י דע"כ בודאי בן ח' נמי אייריי דהא בתוספתא דמכילתין מיתני מילתיה דרשב"ג בתר מילתיה דרבנן ורבי דיבמות ואפלוגתייהו קאי דאייריי בבן ח' וא"ת ובשמעתין מנלן דבשתם ולדות ס"ל לרשב"ג הא לא שהה ספיקא הוי דילמא קסבר ולד מעליא הוי ולא אייריי כלל בשתם ולדות אלא בודאי בן ח' [9] וי"ל דדייקינן מדקתני כל ששהה דכל משמע לרבות שתם [10] דווקא שהה הא לא שהה ספיקא הווי [11] והא דמבעיא לן לקמן אי פליגי רבנן עליה דרשב"ג היינו בשתם ולדות דבן ח' ולאי בהדיא קתני לה בתוספתא [12] וא"ת והיכי פסיק לקמן מדאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג מכלל דפליגי בשתם ולדות תאמר דלעולם לא פליגי בשתם ולדות וכי פסיק רב יהודה כוותיה הנ"מ בודאי בן ח' וי"ל דא"כ ה"ל למיתני הלכה כרי [13] (ד) דליכא למימר דלא קאמר הלכה כרבי משום דבעי הוכחת סימנין שערו ופרניו אבל רשב"ג לא בעי דהא פשיטא דבן ח' שלא גמרו שערו ופרניו לכ"ע לא אי ומדנקט רשב"ג ס"מ דבשתם ולדות אייריי ופסק בכולא מילתא כוותיה והשתא נמי אין צריך לדקדק [14] מכל דבנלאו הכי יש להוכיח דבשתם ולדות אייריי כמו שהוכחתי [15] ב ר"י: **צורניתא.** גרס בערוך [16] לשון לידה ומזונות: ואם

[1] א מיי' פ"ל מהל' מילה הלכה יד סמג עשין כא טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף יא סהג"י:

מא [2] ב ג ד מיי' פ"ב מהל' שחט' אכלות הטומאות הלכה ו:

מב [3] ה ו מיי' פ"ב מהל' יום טוב הלכה ג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תלח סעיף ה:

מג [4] ז מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ט:

מד [5] ח ט מיי' פ"ל מהל' יבום הלכה ה סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ד:

מה [6] י מיי' פ"ד מהל' מאכלות אסורות הלכה ד סמג לאוין עה וקלב טוש"ע י"ד סי' טו סעיף ב:

מו [7] כ מיי' פ"ל מהל' אבלות הלכה ז סמג עשין מד"ס ג טוש"ע י"ד סי' שעד סעיף ח [נכריי"ף כלן וכפ"ג דמו"ק דף לג: וכן ברא"ש כלן והתם סי' לג:]

מוסף רש"י

ושורין. תנאי דפליגי במס' ביצה (כו:) גבי בכור שעולה בו מום ביי"ע, ושורין דאפילו אפוסר בעולה בו ביום משום דמוקמה היה בין השמשות מתמת איסור קדשים כתוב, אבל אם עולה היום ומומו עמו מוקן הוא, שלא נאסר מעולם, דהא בעמני אמו היה מוקן אגב אמו ומותר, דבכור אינו קדוש עד שיולד, וכשעולה הרי מומו עמו ולאוי ליאסר בתוך (חולין נא:). **מת בתוך שלשים.** בן היומה ומתקדשה לשוק בתוקת שפטורה משום בנה (יבמות לו:).

מוסף תוספות

א. דמנ"ל דמהלינן ליי. תוס' הרא"ש. ב. איירי. תוס' הרא"ש. דלרשב"ג היכא דלא שהה חשבינן ליי' ספקא ולרבנן חשבינן ליי' בר קיימא. תוס' יבמות פ: ד"ה כיון. ג. רשב"ג אומר. תוס' הרא"ש. ד. ל' יום. תוס' הרא"ש. ה. הני' בגמ' שם ובתוס' הרא"ש ורמב"ן ומה"ר מ"ן מלן: 'כרבים'. ו. דחשיב בר קיימא לרשב"ג. תוס' יבמות פ: ד"ה כיון. [ז]רשב"ג מיקל. ריטב"א. ז. כמו רבי ורבנן בני פלוגתיה. תוס' הרא"ש. ח. ולדות. תוס' הרא"ש. ט. דאי לא איירי רשב"ג אלא בבן ח' ודאי דאיירו בהו רבי ורבנן הו"ל למימר 'אם שהה'. תוס' הרא"ש. י. דפליגי רבנן עליה דרשב"ג דמיקל, ולא בענין למפשט משמואל. ריטב"א. יא. בר פלוגתייהו דרבנן. תוס' הרא"ש. יב. מדפסק כרשב"ג ולא כרבי. תוס' הרא"ש. דאם לא בא להוסיף רשב"ג שתם ולדות מה בא להוסיף על רבי. תוס' יבמות פ: ד"ה כיון.

רב נסים גאון

אמר אביי כתנאי לאכלה להביא בן ח' שאין שחיטתו מטהרתו. עיקר דבר זה שנוי בתורת כהנים (ויקרא יא) וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה, וכי ימות הרי זו מיתה ודאי, מן הבהמה יש מן הבהמה מטמאה ויש מן הבהמה שאין מטמאה, פרט לטריפה ששחטה. ונתבאר לנו בזה הכתוב בהמה [טרפה] ששחטה אינה מטמאה. ונשאו ונתנו בדבר זה הרבה ואמרו באמצע הדברים, בן ח' יוכיח שיש למינו שחיטה ואין שחיטתו מטהרתו. ולאחר כן אמרו לאכלה להביא בן ח' שאין שחיטתו מטהרתו, כלומר בן ח' חדשים בבהמה

עין משפט נר מצוה

[1] ב מיי' פ"ל מהל' מאכלות אסורות הלכה ד טוש"ע יו"ד סי' פב סעיף ד:

מב [2] ג מיי' פ"ל מהל' יבום הלכה ה סמג עשין כא טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ד:

מג [3] ד מיי' פ"ל מהל' יבום הלכה ו סמג עשין כא טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ד:

מד [4] ה מיי' פ"ל מהל' יבום הלכה ה סמג עשין כא טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ד:

מה [5] ו מיי' פ"ל מהל' מאכלות אסורות הלכה ד סמג לאוין עה וקלב טוש"ע יו"ד סי' טו סעיף ב:

מו [6] ז מיי' פ"ל מהל' אבלות הלכה ז סמג עשין מד"ס ג טוש"ע יו"ד סי' שעד סעיף ח [נכריי"ף כלן וכפ"ג דמו"ק דף לג: וכן ברא"ש כלן והתם סי' לג:]

גליון הש"ס

גמ' **ואם** לאו מחתך בבשר הוא. עי' מ"ל סי' מקבו ס"ק יא. ועי' ביבושלמי פי"ז דיבמות הלכה ז: **שם הבא** אין במינה שחיטה. עי' מוקן עד ע"ל תד"ס בפקא ליה: רש"י ד"ה **לא נצרכה.** מ' חדשים משמשמה. עי' תב"ש סי' טו ס"ק מח: ד"ה **שפיהק** ביילי"ר בלע"ז. עי' נדה סג ע"ל תד"ס מפסקת: ד"ה **הוה אכלינן** מיניה וכו' לילה לקדושה. ועי' תוס' שם זמיס יב ע"ל ד"ה יום ול"ע:

לעזי רש"י

ביילי"ר [בדייליי"ר]. לפחק.

רבינו חננאל

וזה שאנו מלין כל קטן בן ח', הלא אמר רשב"ג קודם ל' יום ספק נפל הוא (ואין [ואין] מחללין עליו את השבת ומלין או[ן]תו בן ח' ימים, שמא נפל הוא. ופרקינן מלין אותו ממה נפשך, אי חי הוא שפיר קא מהיל, ואי נפל הוא מחתך בבשר הוא ולא מלאכה היא. ומקשינן אלא הא דתניא ספק בן ז' או בן ח' אין מחללין עליו את השבת אמאי נימהליה ממ"נ. ופרקינן מימהל ד"נ דמהלינן ליה, לא נצרכה אלא למכשירי מילה ואליבא דר' אליעזר. ולית הלכתא הכי דשיטוייא היא ואשינוייא לא סמכינן. (**ואם** יש להקשות עוד, אי הכי אם המילה חיתוך בשר היא ואינה מלאכה, אפילו מילה שלא בזמנה יהא נימול בשבת מחתך בבשר הוא. ופירקו כי מילה בחי מלאכה היא כי מתקן הוא, כי כיון שחותך הערלה מתקנו לאכול תרומה ולשחוט עליו אביו את הפסח). **לאכלה להביא בן ח' שאין שחיטתו מטהרתו.** פי' זו בהמה גסה טהורה שילדת לט' חדשים היא. **ומיבעיא** לן רשב"ג פליגי רבנן עליה אי

לא. ופשטינן דפליגי רבנן עליה והילכתא כוותיה, דאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג, ואי לאו דפליגי הלכה למה. אמר **אביי נפל מן הגג ואכלו אריה דברי הכל כמו חי הוא, כי פליגי שפיהק ומת.** ומקשינן עליה מדרב פפא ורב הונא בריה דר' יהושע דאיקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין ועבד להו עיגלא תלתא ביומא דשבעא, ואמרן[ן] ליה אי איחרתו עד לאורתא הוה אכלינן מיניה, והרי זה נשחט לא אכלו ממנו שאמרו כיון שלא שהה ח' ימים כנפל חשוב לענין שלא שחטו מתירתו באכילה. והדר

ביה ואמר אלא שפיהק ומת דברי הכל מת הוא, כי פליגי בנפל מן הגג או אכלוה אריה. **ושמעינן** מהאי מעשה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שאם נשחט קודם ח' ימים אסור באכילה, ואינו מותר לאוכלה אלא מלילי ח' והלאה (לקרבן). הלכך לילי שמיני מותר באכילה, ולקרבן פסול ואין כשר לקרבן אלא מיום השמיני והלאה. וזה שאמר אביי וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה להביא בן שמונת ימים שאין שחיטתו מטהרתו, ר' יוסי בר' יהודה ור' אלעזר בר' שמעון אומרים שחיטתו מטהרתו, ברייתא זו שנויה בתורת כהנים. **לשמונה** חדשים חלוקתם, דתני בהדיא במתניתא דבי ר' חייא ודבי ר' אושעיא איזהו בן ח' כל שלא יצאו לו חדשיו, ר' אומר סימנים ניכרין בו שערו וצפרניו שלא גמרו. וכדרך שבן שמנה חדשים באדם נפל, כך בן ח' בבהמה גסה וכן ד' בדקה נפל, רשב"ג אומר כל ששהה באדם ל' יום אינו נפל וכו'. **והלכתא** כת"ק דאמר בן שמנה אין שחיטתו מטהרתו, אלא אמרינן אין שחיטתו מועלת בנבילה, דתנינן מתניתין סתמא כוותיה בפרק בהמה המקשה לילד, ופירשנוהו שם מי יש במינו שחיטה מי אין במינו שחיטה בן ח' חי אין שחיטתו מטהרתו לפי שאין למינו שחיטה. **וסוגיא** דשמעתא שאין שחיטתו מטהרתו בפחות משמנה ימים אלא בדמוחזק לן לשכלו חדשיו, כגון שהיתה בהמה קשורה לו בביתו ל' חדשים לגסה (וארבע) [וה"] לדקה ולידה, ובריי לן לא שלא עלה [עליה] זכר בביתו. **וזה** ששנינו במשנתינו סתם תינוק בן יום אחד מיטמא בזיבה, ומיטמא בנגעים ומיטמא בטמא מת, ווזקק ליבום ופוטר מן היבום, ומאכיל בתרומה ופוסל התרומה, ונוחל ומנחיל, **וההורגו** חייב, והרי הוא לאביו ולאמו ולכל קרוביו כחתן שלם, ואמרינן בגמרא למאי הילכתא אמר רב פפא לעניין אבלות. לימא מתניתין דלא כרשב"ג דתניא רשב"ג אומר כל ששהה באדם ל' יום אינו נפל, הא לא שהה ספיקא הוי. ומפרקינן דקים ליה בה שכלו לו חדשיו. ודין כל השנוים במשנה זו דינם אחד במוחזק לן ביה שכלו לו חדשיו. ומיהא הוי (מיתא) [מתאבלין] באלי בריה דרב דימי בריה דרב יוסף ורב כהנא בינוקא דשכיב בגו תלתין יומין דהוו מוחזקין שכלו לו חדשיו. **איתמר מת בתוך שלשים ועמדה ונתקדשה.** אמר רבינא משמיה דרבא

גסה טהורה, על דעת כמו שאמרו בפרק א' ממסכת בכורות (דף ח) בבהמה גסה יולדת לט' חדשים, ומה שתלד בהמה גסה טהורה בחודש ח' הרי הוא כמת ולא תועיל בו השחיטה להציאו מידי נבילה לענין הטומאה כמו שמועלת בטריפה. מכאן הראיה שהקדמנו ממה שאמרו ויש מן הבהמה שאינה מטמאה פרט לטריפה ששחטה ותמצא כמותה בשחיטת חולין (שם) בפרק בהמה המקשה לילד.

ואם אשת כהן היא אינה חולצת. הקשה ה"ר משה מבהיים ותמלוץ ומה בכך הא אמרי' בפ"פ שני דיבמות (דף כג.) דשפיר חלוצה היכא דנכנסה שריא דתנן התם אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם ואמרינן בגמ' ד) תני שילא אפילו שניהם כהנים מ"ט חלוצה דרבנן ועל ספק חלוצה לא גזרו ואומר רבי דהאי דאינה חולצת בשמעתין לא משום שאם חלצה (לא) יהא מחויב להוציאה אלא כיון דאפשר בלא חליצה מוטב שלא תחלוץ שלא להוציא לעז על ביתה כעין שמצינו בפרק בתרא דיבמות (דף קיט.) דתנן האשה שהלך בעלה וגרתה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך לא תנשא ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת גרתה ואמר בגמ' ה) ולעולם אמר זעירי ג' לעצמה ט' לחבירתה וחוצלת ממ"ג פי' שאם נתעברה גרתה וילדה מותרת לשוק בלא חליצה ואם לא נתעברה הרי חליצה פוטרת ר' יוחנן אמר לעצמה ג' לחבירתה לעולם ופריך ותחלוץ ממ"ג ומשני גזירה שמא יהא ולד של קיימא ונמצא מצריכה כרוז לכהונה ולירכה דילמא איכא דהוי בחליצה ולא הוה בהכרזה ואמרו קא שרו חלוצה לכהונה אלמא אינו מעגנין אשה זו לעולם משום טעמא דנמצא מצריכה כרוז לכהונה ולכך אין אנו מניחים לחלוץ וכל שכן הכא שיש לימנע יותר מחליצה ואיכא למיחש טפי שלא יאמרו קא שרו חלוצה לכהן. מ"ר: ואם אשת כהן היא חולצת. בהאחולץ (יבמות דף לו: ושם) והא דאמרינן לעיל דהלכה כרשב"ג היינו דוקא באשת ישראל[א] אבל באשת כהן לא קי"ל כוותיה להצריכה חליצה הואיל ואשת כהן היא.[ב] מ"ר: **דתניא חזכר ולא טומטום ואנדרוגינום.** השתא משמע דדרש מלשון זכר ונקבה ולא מיתורא דה' דהזכר ואם נקבה דאם לא כן מאי קפריך בסמוך ומ"ש גבי מילה מאי קרא צריך במילה לרבות אנדרוגינום והא אדרבה[ג] צריך מיעוט גבי ערכין למעוטי אנדרוגינוס[ד] אלא ע"כ לאו מיתורא דקרא ממעט ליה מערך איש ואשה אלא ממשמעות דזכר ונקבה הלכך צריך קרא במילה לרבות אנדרוגינום וכ"מ נמי דגבי קידוש ממעטו אנדרוגינום בלא שום ייתור כדמוכח בפרק טרף בקלפי ביומא (דף מג. ושם) דאמר תנן התם הכל כשרים לקדש כו' ומפרש אשה מנלן אמר קרא ונתן ולא ונתנה כו' ומהיא טעמא דממעטו אשה ממעטו אנדרוגינום וקשה לרבי דבנדה פרק המפלת (דף כח: ושם) מייתינן הך מילתא דערכין וקאמר טעמא דכתב רחמנא הזכר ואם נקבה הא מזכר ונקבה לאוד לא הוה ממעטו להו אלמא מיתורא דואם וה' דהזכר קדרים ואומר רבי דודאי מיתורא קדרים כדמשמע התם והא דאיצטריך כל זכר גבי מילה לרבות אנדרוגינום כי היכי דלא נילף מערכין[ה] ומשום הכי גבי קידוש לא צריך קרא למעט אנדרוגינום דילפינן מערכין וממילה לא ילפינן דאית לן למילף מערכין לחומרא ופסול לקדש והא דאמר רב בהמפלת (גס זה שם) טומטוס ואנדרוגינום שרצו לזבן ואודם כאחת אין חייבין על ביאת מקדש ושורפין עליו את התרומה ונפקא ליה התם ביאת מקדש מדכתיב מזכר ועד נקבה תשלחו זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטוס ואנדרוגינום ופריך התם וכל היכא דכתיב זכר ונקבה למעוטי טומטוס ואנדרוגינום והתניא כו'[ו] דטעמא דכתב רחמנא הזכר ואם נקבה כו' והשתא מאי קפריך דבלא יתור נמי שפיר ממעט טומטוס ואנדרוגינום משום דילפינן מערכין וי"ל דכי גמרי מערכין לחומרא כמו גבי קידוש אבל לקולא לפוטרו מביאת מקדש כשראה לזבן ואודם כאחת לא ילפינן מערכין אלא אדרבה ילפינן ממילה לחומרא לחייבו על ביאת מקדש מיהו קשה לרבי מהא דתני בבכורות בפרק אלו מומין (דף מב. ושם) הזכר ולא הנקבה כשהוא אומר למטה זכר שאין תלמוד לומר להוציא טומטוס ואנדרוגינוס והשתא אמאי איצטריך קרא למעט טומטוס ואנדרוגינוס שאינם קדושים לעולה תיפוק ליה משום דילפינן מערכין לחומרא דהיינו חומרא שאין קדושה חלה עליהם ולריך להביא קרבן אחר ובדוחק אומר ר"י דאדרבה היא קולא שאם לא מצא אלא אנדרוגינוס יהא יושב ובטל כעין שמצינו גבי סוכה בפרק לולב הגזול (דף לו:) דתניא ר' יהודה אומר אין סוכה נוהגת אלא בד' מינים שבלולב והדין נותן ומה לולב שאינו בלילות כבימים כו' אמרו לו כל דין שאתה דן שתחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא ד' מינים יהא יושב ובטל ומיהו לא דמיא שפיר להיות דהתם ודאי סופו להקל שאם לא ימצא ד' מינים כל ימי סוכה נמצא המצוה עוברת וא"א לעשותה עוד אפילו ימצא אחרי כן אבל גבי קרבן אם אינו מוצא עכשיו אלא אנדרוגינוס אחר זמן ימצא וא"כ תחילתו [ז] וסופו להחמיר הוא ועוד אומר רבי דההוא קרא דהזכר גבי עולת נדבה הוא דכתיב[ח] ולא גבי חובה הלכך לא שייך התם יהא יושב ובטל כיון שאינו מחויב אוש קרבן.[ט] מ"ר: **הזכר ולא טומטום ואנדרוגינום.** בבכורות בפרק (יא) אלו מומין (מב. ושם) אמר שמי מכאן טומטוס דתנן התם טומטוס ואנדרוגינוס אין שוחטין עליו לא במקדש ולא במדינה רבי ישמעאל אומר אין מום גדול מזה וחכ"א אינו בכור אלא נגזז ונעבד ואמר בגמ' אר"ח מחלוקת באנדרוגינוס אבל טומטוס דברי הכל ספיקא הוא וקדוש מספיקא אמר ליה (כ) אלא מעתה בערכין יערך אלמה תניא הזכר ולא טומטוס ואנדרוגינוס ומשני שמי מכאן טומטוס ומשמע דהכי פריך אלמה תניא הזכר ולא טומטוס (נ) וכיון דאמרת דספיקא היא איצטריך קרא למעוטי ספיקא ומאי קשיא דבשלמא בההיא סוגיא דלעיל דהתם פריך גבי אנדרוגינוס איצטריך קרא למעוטי ספיקא שפיר פריך שהרי אין סברא לומר שיהא ספק לפסוק דודאי ברור למקרא אם הוא זכר או נקבה ואם הוא אמת שהפסוק חושבו זכר למה ימעטנו שלא יהא קדוש לעולה ואם קרא חשיב ליה נקבה א"ל לכתוב למעטו (ד) אלא טומטוס ודאי צריך קרא שיש מהן זכרים ויש מהן נקבות וכי האי גוונא שייך שפיר למקרא למעטו כיון שהוא ספק לנו אם הוא זכר או נקבה כעין שמצינו גבי מעשר בהמה דתנן בפ' בתרא דבכורות (דף נח:) ומייתי לה בפ"ק דב"מ (דף ו:) קפץ אחד מן המנויין לתוכן כולן פטורין ומפרש התם טעמא דעשירי וודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק וכן בנגעים ספק בהרת קדמה לשער לבן או שער לבן קדם לבהרת ונפקא לן בשלהי מסכת נזיר (דף סה.) דטהור מדכתיב לטהרו או לטמאו שפתח הכתוב בטהרה ונראה לר' דה"פ מילתא דרב חסדא אבל טומטוס קדוש מספיקא משום דכל כמה דמצינן לאוקמי קרא למעט אנדרוגינוס דממעטי להו רבנן מדכתיב הזכר כדדרשי התם לעיל נית לן לאוקמי לקרא למעוטי טומטוס משום דאם הוא זכר ודאי אין סברא למעוטי ואם הוא נקבה אין צריך קרא דהשתא פריך שפיר מערכין דלא הוה לן למעוטי טומטוס כיון דאיכא לאוקמי קרא לאנדרוגינוס נית לן למעוטי טומטוס מיניה דליכא למימר ואם נקבה לאנדרוגינוס לא איצטריך דכבר מיעטינוה מהזכר (ה) מ"מ הוה אמינא נהי דמעטיה קרא מערך איש מיהו לא גרע מאשה ויהא לו לכל הפחות ערך אשה הלכך לאנדרוגינוס נמי איצטריך ואם נקבה לפיכך הוצרכו לתרץ שמי מכאן טומטוס והא דתני בפ"ק דחגיגה (דף ד. ושם) זכורך להוציא טומטוס ואנדרוגינוס ולא פריך מינה בבכורות לרב חסדא ולישני שמי מכאן טומטוס ונראה לר' משום דקרא יתירא (ו) למעט טומטוס דתרי כתיבי והא דפריך בפ"ק דחגיגה בשלמא אנדרוגינוס איצטריך סד"א הואיל ואית ליה זכרות ליחייב קמ"ל דבריה הוא בפני עצמו אלא טומטוס ספיקא הוא איצטריך קרא למעוטי ספיקא ומשני כשביליו מבחוץ ונראה לרבי דשפיר פריך דהתם ודאי לא הוה צריך קרא למעוטי טומטוס דפשיטא בלא קרא דלא מייתי עולת רחייה דהיכי נעביד מספיקא לא מייתי על תנאי דאם נקבה הוא תהא עולת נדבה דהא עולת רחייה לא בעי סמיכה ואסור לסמוך משום עבודה בקדשים [ועולת נדבה בעי סמיכה] ואם לא יסמוך טוב שלא יביא כמו שמצינו גבי פסח בפסחים פרק האשה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצאה יבלת באחת מהן כולן יצאו לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני כו' עד דפריך וייתי מותר הפסח ומשני משום סמיכה דאילו מותר הפסח בעי סמיכה ואילו פסח לא בעי סמיכה אלמא משום סמיכה נמנעים מלעשות פסח כ"ש מלהביא עולת רחייה ובבכורות על מילתא דרב חסדא לא הוה מצי לשנויי כשביליו מבחוץ דכ"ש דלא הוה ליה לקרא למעוטיה. מ"ר. וקשה לי לרב חסדא אמאי ממעטו רב בנדה

אם אשת ישראל היא חולצת. אם אינו כהן זה שנתקדשה לו ומותר בחלוצה: **חולצת.** מן הספק ואח"כ תנשא. ואם כהן הוא שאם תחלוץ תהא אסורה לו סמכינן אדרבנן ואמרינן לאו נפל הוא ואינה חולצת: **לאורתא אמר רבא הכי.** כדקאמרת לתחת זו ואחת זו חולצת: **ולצפרא הדר ביה.** ואמר אשת כהן אינה חולצת: **אמר ליה.** רב שרביא לרבינא: **שריפוה.** בלא חליצה ועבריתו אדרבן שמעון יהא רעוא דתשרון חלב באכילה: **לא לכל אמר ר"י.** לא לכל דבר אמר ר"י דאנדרוגינוס זכר הוא אלא לענין מילה בלבד דיליף ליה מריבויא דקרא כדלקמן[ג]: **שאם אתה אומר.** זכר הוא לכל דבר: **בערכין יערך.** האומר ערכו עלי יעריכהו: **הזכר.** ה' יתירא קדרים. וגבי נקבה דריש ואם יתירא ולא טומטוס ואנדרוגינוס: והא

[א] אם אשת ישראל היא חולצת אם אשת כהן היא אינה חולצת ורב [ב] שרביא משמיה דרבא אמר אחת זו ואחת זו חולצת אמר ליה רבינא לרב שרביא באורתא אמר רבא הכי לצפרא הדר ביה אמר ליה שריתוה יהא רעוא דתשרו תרבא: ר' יהודה מתיר וכו': אמר רב שיזבי אמר רב חסדא לא לכל אמר רבי יהודה אנדרוגינוס זכר הוא שאם אתה אומר כן בערכין יערך ומנלן דלא מיערך [ג] דתניא [1] הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה תלמוד לומר הזכר [2] ואם נקבה היא [3] זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס וסתם

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ב מהל' יבום הלכה כא סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סי' קסד סעיף ז:

מח ב מיי' פ"א מהל' ערכין הלכה ה:

תורה אור השלם

1 וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:
ויקרא כז ג

2 וְאִם נְקֵבָה הוּא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל:
ויקרא כז ד

מוסף רש"י

אם אשת ישראל היא. אם זה שקידשה ישראל הוא, שאם תחלוץ מן הייבם לאמר קדושין לא מיאסר על בעלה (יבמות לו:). **אם אשת כהן היא.** ואם זה שקידשה כהן הוא, שאם תחלוץ מיאסר עליו, אינה חולצת. וסמכינן אולד (שם). **הזכר.** והיה עדכך הזכר, ומיבעיי ד"א נפקא לן ולא טומטום (בכורות מב.). **אבל יהא בערך אשה.** ערך איש ואשה אין שוין, דדמפרש בפ' בהר סיני (שם). **ואם נקבה.** מיבעיי דאם נפקא לן ולא טומטום (שם, ובעי"ז נדה כח:).

מוסף תוספות

א. בתוס' הרא"ש מוסיף: לחומרא. ב. דלא אפשר, סמכינן אדרבנן ושריא בלא חליצה. תוס' בכורות מט. ד"ה כיום (ולכאורה י"ל דהולכים אלא כשיטת תוס' הרא"ש שהפלגו שהבין דהלכה כרבנן, אלא כרש"י ומאירי וריטב"א ופי' הר"ן כאן דמשמע שיטתייהו דסמכינן ארבנן לגבי הא, וצ"ע.) ג. גבי מילה ניחא דשתם זכר הוי אנדרוגינוס בכלל. תוס' הרא"ש. ד. מיתורא דה"א. תוס' הרא"ש. ה. דכיון דגלי בערכין דלא הוי בכלל זכר וכו' (ו)מילה נמי הוה ילפינן אי לאו דגלי קרא ד'כל זכר'. תוס' נדה כח: ד"ה הא. ז. גבי ערכין. תוס' נדה כח: ד"ה הא. ח. כגון שאמר 'הרי זו עולה'. תוס' נדה כח: ד"ה הא. ט. והרי קולא שאינו קדוש, דלא הוה ילפינן מערכין לקולא אלא ממילה לחומרא, ולהכי אצטריך קרא. תוס' נדה כח: ד"ה הא. (ועי' מהרש"ל ומהרש"א).

מסורת הש"ס

א) [בגמות לו: איתא מפרש"א], ב) בכורות מב. מערכין ד: נדה כח.; ג) [דף קנ"ג], ד) [שם כד.], ה) [דף קיט:]; ו) [גיר' רש"א ופופו להחמיר הוא הלכך לא שייך התם יושב ובטל ועוד סבר רבי כו' ולא גבי חובה והוי קולא כיון שאינו מחויב אוש קרבן], ז) ס"א אלא שמטום ד"ל שהמקבל מוסבו לא זכר ולא נקבה דיש מסס זכריס כו',

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הזכר וכו' בבכורות בפרק על אלו מומין וכו' אין לך מום גדול: (ב) בא"ד אמר ליה רבא אלא מעתה וכו': (ג) בא"ד דכיון דאמרת: (ד) בא"ד אלא טומטוס דיש לומר שאין המקרא חושבו לא זכר ולא נקבה דיש מהן זכריס: (ה) בא"ד מהזכר דמ"מ ה"א נהי: (ו) בא"ד דקרא יתירא איכא למעט:

רבינו חננאל

אם אשת ישראל היא חולצת אם אשת כהן היא אינה חולצת. ורב שרביא משמיה דרבא אמר אחת זו ואחת זו חולצת. א"ל רבינא לרב שרביא באורתא אמר רבא הכי כי דאמרת לצפרא הדר ביה. א"ל יהא רעוא דתשרי תרבא, כלומר עתה תאסר ואחר שעה תתיר, יהי רצון שתתיר אף החלב. והילכתא כרבינא משמיה דרבא, דהאמר רבינא דהדר ביה רבא מההיא. ר' יהודה מתיר באנדרוגינוס, פי' למולו בשבת. אמר רב שיזבי אמר רב חסדא לא לכל א"ר יהודה אנדרוגינוס זכר הוא, שאם אי אתה אומר כך יערך. ומנ"ל דלא מערך, דתניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס כו', ופשוטה היא.

והא סתם ספרא הוא דבמורת כהנים תניא לה[ט] וסתם ספרא רבי יהודה[מ]: **לקדש.** מי חטאת נתת אפר על המים: **מכשיר בקטן ופוסל באשה.** טעמיה מפרש בסדר יומא בפ"ג[נ]: **ואנדרוגינוס.** שמע מינה דרבי יהודה כאשה משוי ליה: **כל זכר.** ריבויא הוא:

מתני' ושכח ומל את של אחר השכם בשבת חייב. דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה הוא ועבד ליה חבורה שלא לצורך והא אפילו רבי יהושע מודה: **אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש ושכח ומל את של ע"ש בשבת ר"א מחייב חטאת.** דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת. ואע"ג דטעה בדבר מצוה שהיה טריד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה ואף בזה עשה מצוה שהרי ראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת ס"ל לר"א טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שיש בה חיוב חטאת חייב. ורבי יהושע פוטר דס"ל טעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור: **גמ' רב הונא מתני.** במתניתין בריש[ס] חייב לדברי הכל כדתנינן לה אלן: **ורב יהודה מתני בריש[ע] פטור.** דמוקי לה בשכח ומל את של ע"ש בשבת ופלוגתא היא בשל אחר השבת בשבת: **שהוא חייב.** דאע"ג דטריד במצוה וטעה בה כיון דלאו מצוה שעדיין לא הגיע זמנו למול חייב: **אלא מע"ז.** שהוקשו כל חטאות שבתורה לחטאת ע"ז[פ] דכתיב תורה אחת יהיה לכם וגו' בפרשת שלח לך אנשים[צ] גבי קרבן ע"ז: **ור' יהושע הפס.** עובד עבודת כוכבים לא עשה מצוה: ה"ג **רב יהודה מתני פטור דתניא אמר ר"מ לא נחלקו ר"א ורבי יהושע על שהיו לו שני תינוקות אחד למול ע"ש לו:** ה"ג **ורבי יהושע הפס לא טריד במצוה הכא טריד במצוה.** טרוד להתעסק במצוה גמורה שהרי אחד מהם זמנו היום וטרוד לבו למהר ולעשות ומתוך טרדו טעה ומל את זה שאין בו מצוה כלל: **ושכח ומל של ע"ש בשבת שהוא חייב.** לקמיה מתרץ לה: **דלא ניחנה שבת לידחות.** שאין לו תינוק שיהא זמנו היום הלכך לא היה טרוד היום במצוה שלא היה מוטל עליו כלום לעשות ולא היה לו לטעות: **מתני' נולד בין השמשות נימול לט'.** שהרי ליום שמיני של מחר הוא נימול ושמא בין השמשות יום הוא ונימול לט': **היה היום ע"ש.** א"א למולו בשבת הבאה דשמא ט' הוא והויא ליה מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת ולריך להמתין עד לאחר השבת שהוא עשירי: **חל יו"ט להיות אחר השבת.** אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונימול לי"ח: **גמ' תלמוד חמה.** נשלף ממנו החולי ויצא מגופו: **דתני לודא.** שם חכם: **יום הברלאתו כיום הולדו.** ממתינין לו כיום הולדו: **מאי לאו.** יום הולדו דווקא קאמר דלא בעינן מעת לעת: **לא.** כיום הולדו דקתני למיתב ליה ז' מיהו עדיף יום הברלאתו מהא דבעינן מעת לעת ומהא ליכא למשמע מידי: **מתני' ליתן.** לצועות של בשר שנשארו מן הערלה: **עערה.** היא שפה גבוה המקפת את הגיד סביב וממנה משפע ויורד לראשו: **ואינו אוכל בתרומה.** אם כהן הוא **דילפינן ביבמות** (ד' ע.) שערל אסור בתרומה: **ואם היה בעל בשר.** שהיה שמן וגדלה בשר שלמעלה מערלתו לאחר שיטולה עולה כולה כאילו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד: **מפקנו.** ומשפע באיזמל מאותו עודי: **מפני מראית העין.** שלא יהא נראה כערל:

פרע

(ח) וסתם ספרא רבי יהודה אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא [ג]הכל כשרים לקדש חוץ מחש"ו רבי יהודה מכשיר בקטן ופוסל באשה ואנדרוגינוס ש"מ ומאי שנא מילה משום דכתיב [1]המול לכם כל זכר: **מתני'** [ג]מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת [ד]ורבי יהושע פוטר: **גמ'** רב הונא מתני חייב רב יהודה מתני פטור רב הונא מתני חייב דתניא אמר ר"ש בן אלעזר לא נחלקו רבי [ז]אלעזר ור' יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול בע"ש וא' למול בשבת שר' אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר ושניהם לא למדוה אלא מעבודת כוכבים ר' אליעזר סבר כעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים אמר רחמנא לא תעביד וכי מיחייב ה"נ לא שנא ורבי יהושע התם דלאו מצוה הכא מצוה רב יהודה מתני פטור דתניא א"ר מאיר [ב]לא נחלקו ר"א ורבי יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת שהוא פטור על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול אחר השבת וא' למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת שר"א מחייב חטאת ורבי יהושע [ג]פוטר ושניהם לא למדוה אלא מעבודת כוכבים ר"א סבר כעבודת כוכבים מה עבודת כוכבים אמר רחמנא לא תעביד וכי עביד מיחייב ה"נ לא שנא ור' יהושע התם לא טריד מצוה הכא טריד מצוה [ה]תני ר' חייא אומר היה ר"מ לא נחלקו רבי [ו]אלעזר ורבי יהושע על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול בע"ש וא' למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיו לו ב' תינוקות א' למול אחר השבת וא' למול בשבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת [ז]שר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר השתא רבי יהושע סיפא דלא קא עביד מצוה פוטר רישא דקא עביד מצוה מחייב אמרי דבי ר' ינאי רישא כגון שקדם ומל את בע"ש דלא ניתנה שבת לידחות סיפא ניתנה שבת לידחות א"ל רב אשי לרב כהנא רישא נמי ניתנה שבת לידחות לגבי תינוקות דעלמא להאי גברא מיהא לא איתיהיב: **מתני'** [ח]דקטן נימול לשמנה לתשעה ולעשרה ולאחד עשר ולי"ב לא פחות ולא יותר הא כיצד כדרכו לשמנה נולד לבין השמשות נימול לט' ביה"ש של ע"ש נימול לעשרה יו"ט לאחר השבת נימול לאחד עשר ב' ימים של ר"ה נימול לשנים עשר קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא: **גמ'** [ט]אמר שמואל [י]חלצתו חמה נותנין לו כל ז' להברותו איבעיא להו מי בעינן מעת לעת ת"ש דתני [יא]לודא יום הבראתו כיום הולדו מאי לאו מה יום הולדו לא בעינן מעת לעת אף יום הבראתו לא בעינן מעת לעת לא עדיף יום הבראתו מיום הולדו דאילו יום הולדו לא בעינן מעת לעת ואילו יום הבראתו בעינן מעת לעת: **מתני'** [יב]אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את רוב העטרה ואינו אוכל בתרומה [יג]ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין

מל

טומטוס שראה לובן ואודם מביאת מקדש וכ"ת משום דאיכא קרא יתירא (ב) דדרשים לה לטומטוס דכתיב מזכר ועד נקבה תשלחו ואי למעוטי אנדרוגינוס גרידא נא ה"ל למיכתב אלא זכר לא היא דאי לא כתב אלא זכר א"כ א"ה אשה לא מחייב בביאת מקדש מדכתיב זכר ולא כתיב אדם ושמא י"ל דלית ליה לרב דר"ח דאיכא אמורא נמי דפליג עליה בבכורות וא"ת ומאי איצטריך רב למעוטי אנדרוגינוס והא איהו ס"ל בפרק הערל ביבמות (דף פג.) דאנדרוגינוס ספיקא הוא (ג) ואיצטריך קרא למעוטי ספק מיהו הא לא קשיא דה"א כשראה לובן ואודם כאמת יתחייב ממ"נ אבל הא תימה כיון דסבר רב אנדרוגינוס ספיקא הוא אמאי קאמר רב מזכר ועד נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ואם הוא זכר ודאי יטמעו אותו מזכר ואם הוא נקבה יטמעו אותו מנקבה ומיהו י"ל דמשום טומטוס נקטיה דפעמים הוי זכר ופעמים הוי נקבה:

הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס. תימה לרבי דבפרק אלו מומין (בכורות דף מב.) גבי בכור מצריך הזכר הזכרים למעוטי טומטוס ואנדרוגינוס משמע התם דמהזכר לחודיה לא הוה ממעט לה והכא ממעטין ליה מהזכר לחודיה:

מל

אף אנן נמי תנינא הכל כשירין לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן וכו'. זו המשנה במס' פרה בפרק ה', ולענין קידוש מי חטאת נתכוונה. (ט) לומר שבעת שישארו ציצין המעכבין את המילה הרי הוא ערל עדיין, ואם הוא כהן אסור לוכל בתרומה, כמו ששנינו במס' יבמות (דף ט) הערל וכל הטמאין לא יאכלו בתרומה. והזכירו בתלמוד המחלוקת שהיתה בין ר' אליעזר ובין ר' עקיבא בתורת כהנים במה שכתוב [ויקרא כב] איש איש מזרע אהרן, ומה שכתוב [שם] תושב כהן ר' אליעזר גמר לערל בגזירה שוה לערל מפסח, ור' עקיבא אמר איש איש לרבות את הערל. **סליק פרק רבי אליעזר**

ח) זה לפרש את המשנה אלו הן ציצין כו'.

מוסף רש"י

הכל כשרים לקדש. כל הטהורים כשרים לקדש מי חטאת, אפילו אשה, אבל ערל וטמא לא רבי (יבמות עב:). לקדש. לתת מים על האפר בכלי חרס (יומא מב.) לערב מים חיים באפר חטאת (עדרכין ג.). ושכח ומל של אחר השבת בשבת. דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה הוא, דעדיין לא הגיע זמנו, ומודה ר' יהושע דחייב (פסחים עב.). את של ערב שבת בשבת. קסבור שהוא של שבת זה של ערב שבת היא אמנם אולה לו אחוז ומילה שלא בזמנה אינה דוחה את השבת דהשתא ובעבר זמנה יתמין עד למחר (שם). ור' יהושע פוטר. דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה פטור, ואע"ג דחילל שבת ועשה שלא כדת, מכל מקום מצוה מילה קייים (שם). רישא בגון שקדם ומל של שבת בע"ש. שנתחלף לו אחמול של שבת בע"ש ומלו בע"ש ועדיין לא נודע טעותו וסבור שזה העומד של שבת הוא, ואע"ג דטריד היה דרמיים מצוה עליה כפי מחשבתו, וגם עשה מצוה, אפילו הכי חייב משום דלא ניתנה שבת לידחות אצלו, וקיפא ניתנה שבת לידחות אצל של שבת וטעה בדבר מצוה פטור ואפילו לא עשה מצוה לר' מאיר פטור (שם). ב' ימים של ר"ה נימול לי"ב. נולד בין השמשות של ערב שבת אינו נימול בשבת דשמא תשיעי הוא דבין השמשות ספק יום ספק לילה, ואם יום הוא נמצא שבת יום תשיעי ומילה שלא בזמנה אינה דוחה לא שבת ולא יו"ט, ואם חלו שני ימים טובים של ר"ה אחר אותו שבת אינו נימול עד יום שלישי שהוא שניים עשר לגידתו (ערכין ח:). חלצתו חמה. שהיה חולה ונתרפא ונתמלא ונשתלפה ממנו חמה (יבמות עא.). יום הבראתו כיום הולדו. צריך להמתין שמונה ימים (יבמות עא:). מאי לאו. הכי קאמר מה יום הולדו כו' (שם). עדיף יום הבראתו. והא דתני לודא יום הברלאתו כיום הולדו, הא אתי לאמשעינן שצריך להמתין עד יום שמיני (שם). ציצין. תמיכות בשר, שלא נפרעת המילה כהלכתה (יבמות מז:) לו: שלא תתך כל הערלה (שם עא.). עטרה. שורה גדולה שסביב הגיד וממנה הולך ומשפע מעלה ולמטה (שם מז:).

עין משפט נר מצוה

מטמ א מיי' פ"ו מהל' פרה הלכה ב סמג עשין רלט:

נ ב ג מיי' פ"ב מהל' שגגות הלכה ח:

נא ד מיי' פ"ח מהל' מילה הלכה יב סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסו סעיף מ':

נב ה מיי' שם הלכה טז סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסב סעיף ב:

נג ו ז מיי' פ"ג מהל' מילה הלכה ג ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף ה ו:

רב נסים גאון

אף אנן נמי תנינא הכל כשירין לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן וכו'. זו המשנה במס' פרה בפרק ה', ולענין קידוש מי חטאת נתכוונה. (ט) לומר שבעת שישארו ציצין המעכבין את המילה הרי הוא ערל עדיין, ואם הוא כהן אסור לוכל בתרומה, כמו ששנינו במס' יבמות (דף ט) הערל וכל הטמאין לא יאכלו בתרומה. והזכירו בתלמוד המחלוקת שהיתה בין ר' אליעזר ובין ר' עקיבא בתורת כהנים במה שכתוב [ויקרא כב] איש איש מזרע אהרן, ומה שכתוב [שם] תושב כהן ר' אליעזר גמר לערל בגזירה שוה לערל מפסח, ור' עקיבא אמר איש איש לרבות את הערל. **סליק פרק רבי אליעזר**

מסורת הש"ס

(א) [עירובין לו: וש"נ], (ב) יומא מג. יבמות עב: ערכין ג. פרה פ"ט מ"ד, (ג) פסחים עב. ביומא יט:, (ד) [ל"ל אליעזר], (ה) פסחים עב. ע"ש, (ו) [ל"ל אליעזר], (ז) יבמות לד.], (ח) ערכין ח:, (ט) יבמות עא.], (י) נ"ז שם:, (יא) יבמות מז: עא.:, (יב) [בתוקפי פרשה ג], (יג) [מהדרין פו.], (יד) [דף מג.], (טו) [לעיל סט.], (טז) [במדבר טו],

---

תורה אור השלם

1 זאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ הִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר: בראשית יז י

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופסק ספרא ר' יהודה. נ"ב וצ"ע מן מס' נדה דף מו: (ב) תוס' ד"ה הזכר ימיל למעוטי לה לטומטוס: (ג) בא"ד קפיקא הוא וכי איצטריך:

גליון הש"ם

מתני' ור' יהושע פוטר. עי' מנחות דף סד ע"ב תד"ה ואפי' נתכפר:

רבינו חננאל

ומסקינן בה ומאי שנא גבי מילה, דכתיב המול לכם כל זכר, כל לרבות. ויש מי שאומר הילכתא כרבנן דאמרי ספק ואנדרוגינוס אין מחללין עליו את השבת, ואין הלכה כר' יהודה. ומדחזינן רב חסדא דריש לטעמיה דר' יהודה ש"מ הילכתא כוותיה. מתניתין מי שהיו לו ב' תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את שלאחר השבת בשבת חייב וכו'. רב הונא מתני חייב, ורב יהודה מתני פטור. פי' רב הונא מתני חייב דמוקים ליה למתניתין כר"ש, דאמר ר"ש לא נחלקו ר' אלעזר ור' יהושע על מי שהיו לו (ז) דקיי"ל סתם משנה ר' מאיר ובהא תנא דבי ר' חייא פליגי עליה. ורב הונא דמוקים לה כר' שמעון כוותיה עבדינן. וחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע דברים ברורין הן, (שנים) ושניהם מע"ז למדוה דהא איתקשא כל התורה כולה לע"ז, ר' אליעזר סביר כע"ז מה ע"ז אמרה תורה לא תעבוד ואם תעבוד ע"ז בשגגה מכל מקום חייב חטאת, כן אמרה תורה בשבת המחלל השבת בשגגה מ"מ חייב חטאת. ור' יהושע סבר התם לגבי ע"ז לא נתכוין לקיים המצוה, הכא בשבת נתכוין לקיים מצות מילה לפיכך פטור הוא. והילכתא כר' יהושע וכדמתני ר' שמעון, אחד למול ערב שבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את של בע"ש ואת של ע"ש בשבת שפטור, כי מ"מ מצוה עשה ואע"פ שמל בט'. אבל בזמן ששכח ומל את של אחר השבת בשבת כיון שלא עשה מצוה כי בד' מלו אפילו ר' יהושע מודה שחייב חטאת וכן הלכה. וכל היכא דפליגן] ר' אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע חוץ ממקומות ידועים וזה אינו מהם. וכן רב הונא הילכתא כוותיה דשכיח גבי ריש גלותא, וגרסינן הילכתא כוותין או הילכתא כוותייכו וכו'. מתניתין קטן נימול לשמונה לתשעה כו'. קטן חולה אין מלין אותו עד שיבריא. אמר שמואל חלצתו חמה נותנין לו כל ז' להברותו. והלכתא כשמואל דיהבינן ליה מאחר שחלצתו חמה שבעת ימים מעת לעת להברותו. וזה מפורש ביבמות בפרק הערל וכל הטמאים בתחילתו. מתני' ואלו הן ציצין המעכבין את המילה.

(ח) [נראה לגרס דחסר פה כמה תיבות וכל"ל על מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל את אחר השבת בשבת שהוא חייב וכו' ורב יהודה מתני פטור דתניא אמר ר"מ וכו' ומהדר לאוקמי מתני' כר"מ משום דקיי"ל דסתם משנה ר"מ וכו'].

מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל. תימה אמאי איצטריך למיתני האי כיון דכבר תנא דבשר החופה את רוב העטרה מעכב המילה וכי לא פרע עדיין רוב עטרה מכוסה: **אבי הבן אומר בו'.** דבינו שמואל גרים אבי הבן בריש אלא והדר המל אומר וכבר הנהיג לעשות כן לברך אבי הבן קודם המילה משום דלהכניסו להברא משמע דבאמרינן בפ"ק דפסחים (ד' ז. ושם) בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע ועוד [ט] דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ור"ת[א] החזיר המנהג לקדמותו וגרס המל בריש והדר אבי הבן כמו שכתוב בכל הספרים וכן מוכח כולה סוגיא מדקאמר העומדים שם אומרים כשם שהכניסו לברית מכלל שכבר הכניסו[ב] ועוד דגבי גר דבסמוך גרס בריש המל כו' והדר המברך אומר אקב"ו למול את הגרים ונראה הוא שזהו כנגד ברכת אבי הבן והתם א"א לשנות הגירסא שיש באותה ברכה להטיף מהן דם ברית כו' ברוך כורת הברית משמע דכל זה הוא אחר המילה ועוד דהמברך מברך לעולם אחר המילה כמו במילת קטן והיא דפסחים ה"פ[ג] בלבער כ"ע לא פליגי דלהבא משמע טפי מלשעבר ומיהו לשעבר נמי משמע כי פליגי בעל ביעור מר סבר דמשמע מעיקרא טפי מלהבא ומר סבר להבא נמי משמע כמו מעיקרא והא דאמרינן דכל המצות מברך עובר לעשייתן ה"מ כשהמברך עצמו עושה המצוה[ד]:

ידיד מבטן. אומר ר"ת שהוא אברהם אבינו שנקרא ידיד שנאמר (ירמיה יא) מה לידידי בביתי דדרשינן במנחות בפרק כל המנחות (ד' נג. ושם)[ה] ושלשת האבות מזכיר חוק בשארו שם הוא יצחק[ו] ואצאצאיו חתם בחות ברית קדש הוא יעקב ואצאצאיו הוא ובניו כמו שתרגם יונתן הצאצאים והצפיעות בניא ובני בניא (ישעיה כב) כלומר יוצאי אצאצאיו[ז]:

במצותיו וצונו למול את העבדים. שנאמר יליד בית ומקנת כסף (בראשית יז):

הדרן עלך ר' אליעזר דמילה

תולין. אבל נותנין לתלויה ביום טוב. וצריך לפרש ולומר שאם היה עושהו מאתמול לא היה טוב כל כך וחזק והא דתניא בפרקין דלעיל (ד' קלד. ושם) דאין מסגנין את החרדל במסגנת שלו בי"ט אם היה עושהו מאתמול לא היה מתקלקל: **דרבי אליעזר עדיפא מדר"י.**

תימה ולר"א תיקשה ליה הנהו קראי דדרים בפ"ק דמגילה (ד' ז:) דקאמר ורבי יהודה כתיב הוא וכתיב לכם ולא קשיא כאן במכשירין שאפשר וכו' וכ"ת ר"א הוה דרים הוא לדרשה אחרינא א"כ מנ"ל התם דרבי יהודה הוה מפליג ליתא דרבי יהודה הוה דרים ליה לדרשה אחריתי כר' אליעזר וגראה דבדאורייתא מודה ר' אליעזר דמכשירין דאפשר אסורים[ט] וכי שרי להו הכא ה"מ באהל ערא דאינו אלא מדרבנן גזירה אטו אהל קבע דאמרינן בבילה בפרק המביא (ד' לב:)[י] מיהו קשה מנ"ל[יא] דעדיפא דילמא בהא מודה אפילו רבי יהודה[יב]:

אלא.

מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל:

גמ' [ו]אמר רבי אבינא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב [ז]בשר החופה את רוב גובהה של עטרה: ואם היה בעל בשר וכו': אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כ"ז שמתקשה ונראה מהול אינו צריך למול ואם לאו צריך למול במתניתא תנא [ח]רשב"ג אומר [ט]קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו ואם לאו אינו צריך למולו מאי בינייהו איכא בינייהו נראה ואינו נראה: מל ולא פרע: ת"ר [י]המל אומר אקב"ו על המילה אבי הבן אומר אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו העומדים [יא] אומרים כשם שנכנס לברית כך יכנס לתורה לחופה ולמע"ט והמברך אומר אשר קידש ידיד מבטן חוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קדש על כן בשכר זאת אל חי חלקנו [יב] צוה[ל] להציל ידידות שארינו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו בא"י כורת הברית [יג]המל את הגרים אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אקב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית שאילמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר [1]אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי בא"י כורת הברית [יד]המל את העבדים אומר אקב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית [טו]שאילמלא דם ברית חוקות שמים וארץ לא נתקיימו שנאמ' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי בא"י כורת הברית:

הדרן עלך רבי אליעזר דמילה

רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת בי"ט ונותנין לתלויה בשבת וחכ"א [יז]אין תולין את המשמרת בי"ט ואין נותנין לתלויה בשבת אבל נותנין לתלויה ביו"ט: **גמ'** השתא ר"א אוסופי אהל עראי לא מוספינן למיעבד לכתחלה שרי מאי היא דתנן [יח]פקק החלון ר"א אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן [יט]הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה בי"ט ואין צ"ל בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר"א אומר אין מוסיפין בי"ט ואין צ"ל בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת ואין צ"ל ביום טוב ר"א סבר לה כרבי יהודה דתניא [כ]אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד רבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש אימר דשמעינן ליה לר' יהודה במכשירין שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב במכשירין שאפשר לעשותם מעיו"ט מי שמעת ליה דר"א עדיפא מדרבי יהודה: וחכ"א: איבעיא להו תלה מאי אמר רב יוסף תלה חייב חטאת א"ל אביי אלא מעתה תלא כוזא בסיכתא הכי נמי דמיחייב אלא

אלא

פרע. גילה: **גמ' רוב גובהה.** לא תימא רוב העטרה דקתני מתני' רוב היקפה אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד: **קטן המסורבל בבשר.** פלטר"י בלע"ז שמן ועב ולאחר שימול נראה כמכסהו: **כל זמן שמתקשה.** ומתוך הקישור מתפשט בשרו: דבשמואל גרסינן **ונראה מהול במתניתא גרסינן ואינו נראה מהול: אילא ביניהו נראה ואינו נראה.** לשמואל נראה מהול הוא דאין צריך למולו הא נראה ואינו נראה צריך למתניתא אינו נראה הוא דצריך הא נראה ואינו נראה אינו צריך: **אשר קידש ידיד מבטן.** יצחק קרי ידיד על שם אשר אהבת (בראשית כב): **מבטן.** דקודש שנולד נתקדש למצוה זו דכתיב (שם יז) אבל שרה אשתך וגו' והקימותי את בריתי אתו היינו מילה: **בשארו.** בבשרו: **שם.** חק של מילה: **ונאצאיו.** אחריו: **חתם באות.** זו של ברית קדש: **לזה להציל ידידות שארינו משחת.** מגיהנם דכתיב גם את בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו (זכריה ט):

הדרן עלך ר' אליעזר דמילה

תולין את המשמרת. שמסגנין בה שמרי יין ומותח פיה לכל לד בעגול ונעשה כאהל על חלל הכלי שקורין אשטנד"ש. ואע"ג דעביד אהל שרי בי"ט כדמפרש בגמרא. אבל בשבת מיתלא לכתחילה לא אבל אם תלויה היא נותנין לתוכה שמרים ומסגן דאין דרך בורר בכך: **גמ' פקק החלון.** כגון ארובת הגג: **אלא להוסיף.** כגון פקק זה שאינו אלא תוספת עראי על האהל: **סבר ליה כרבי יהודה.** הלכך הכא שרי דמכשירי אוכל נפש הוא: **שאי אפשר לעשותן מעיו"ט.** כגון שפוד שנלקח בי"ט: **עדיפא.** חזקה. דהוא שרי אפילו מכשירין שאפשר מעיו"ט: **תלה כוזא בסיכתא.** תלה כלי קטן במגנול: **ה"נ דמיחייב.** והכא מאי חיובא איכא באהל עראי בגין גמור לא הוי ומדרבנן הוא דמיתסר: אלא

מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל:

גמ' [ו]אמר רבי אבינא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב [ז]בשר החופה את רוב גובהה של עטרה: ואם היה בעל בשר וכו': אמר שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כ"ז שמתקשה ונראה מהול אינו צריך למולו הא נראה ואינו נראה צריך למולו מאי בינייהו איכא בינייהו נראה ואינו נראה: מל ולא פרע: ת"ר [י]המל אומר אקב"ו על המילה אבי הבן אומר אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו העומדים [יא] אומרים כשם שנכנס לברית כך יכנס לתורה לחופה ולמע"ט והמברך אומר אשר קידש ידיד מבטן חוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קדש על כן בשכר זאת אל חי חלקנו [יב] צוה[ל] להציל ידידות שארינו משחת למען בריתו אשר שם בבשרנו בא"י כורת הברית [יג]המל את הגרים אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אקב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהם דם ברית שאילמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר [1]אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי בא"י כורת הברית [יד]המל את העבדים אומר אקב"ו על המילה והמברך אומר אקב"ו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית שאילמלא דם ברית חוקות שמים וארץ לא נתקיימו שנאמ' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי בא"י כורת הברית:

הדרן עלך רבי אליעזר דמילה

רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת בי"ט ונותנין לתלויה בשבת וחכ"א [יז]אין תולין את המשמרת בי"ט ואין נותנין לתלויה בשבת אבל נותנין לתלויה ביו"ט: **גמ'** השתא ר"א אוסופי אהל עראי לא מוספינן למיעבד לכתחלה שרי מאי היא דתנן [יח]פקק החלון ר"א אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן [יט]הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה בי"ט ואין צ"ל בשבת לא נחלקו אלא להוסיף שר"א אומר אין מוסיפין בי"ט ואין צ"ל בשבת וחכ"א מוסיפין בשבת ואין צ"ל ביום טוב ר"א סבר לה כרבי יהודה דתניא [כ]אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד רבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש אימר דשמעינן ליה לר' יהודה במכשירין שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב במכשירין שאפשר לעשותם מעיו"ט מי שמעת ליה דר"א עדיפא מדרבי יהודה: וחכ"א: איבעיא להו תלה מאי אמר רב יוסף תלה חייב חטאת א"ל אביי אלא מעתה תלא כוזא בסיכתא הכי נמי דמיחייב אלא

נד א מיי' פ"ב מהל' מילה הלכה ד סמג עשין כח טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף ד:

נה ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' ה:

נו ג מיי' שם הלכה ה טור וש"ע שם סעיף ו:

נז ד מיי' פ"ג מהל' מילה הלכה ח סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסד שם סעיף ח:

נח ה מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסד סעיף ה:

נט ו מיי' שם הלכה ה סמג שם טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף יב:

א ז מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה יח ופ"ב מהל' יו"ט הלכה יח סמג לאוין סה עה טוש"ע א"ח סי' שטו סעי' ט וסי' שיט סעיף ט וסי' תקי סעיף ד:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' העומדין שם אומרים כשם שהכנסתו לברית כך תכניסהו לתור' כל"ל וכן בתוס': (**ב**) שם תלקנו צורנו לוה:

מוסף רש"י

את רוב גובהה. של אותה שורה ולא תימא רוב היקפה (יבמות מז:) אע"ג דאין רוב הקיפה (שם שא:). **קטן המסורבל בבשר.** לשון מלבוש הוא כמו (דניאל ג) כפיתו בסרבליהון (ע"ז ב:) המלובש בבשר כסרבל (קדושין עה.).

הדרן עלך ר' אליעזר דמילה

בזמן שקשור ותלוי. שם כל שעה (סוכה כז:) שאינו נגרר בארץ, שהחבל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ (לעיל קכה:). **פוקקין בו.** כיון דמתוקן ועומד לכך אין זה לא בונה ולא מוסיף (סוכה שם). **ואם לאו אין פוקקין בו.** דמוסיף הוא על קתימת אהל (שם) דמיחזי כמוסיף על הבנין (לעיל קכה:) דדמי לבונה שמוסיף על קתימת הבית, אע"פ שאינו אהל שהרי אחזור ויפקתנו (ערובין מד.). **שאין עושין אהל ארעי.** לפרוס מחצלת על ד' המיצות לו על ד' קונדסים ולהיות לו לאהל מן הקתמה, ודוקא גג אבל מחיצה לאו אהל הוא ושרי לפורסה לצינעות, דדאמרינן עדוכין (לד:) בעובדא דשמואל, ופקק החלון דמתניתין משום דבנין קבוע הוא ומיחזי כמוסיף על הבנין (לעיל קכה:) וגר' רש"י: דומתני' הוי למעלה בגג ולא מן הצד). **אלא להוסיף.** כגון שהיה מחצלת פרוסה עליהן וכרוכה ונשאר בה אויר ונמחר פושטה, דומיא דפקק דמוסיף בעצמו הוא (שם). **אין בין יו"ט לשבת.** לחיות מותר לכתחילה ביו"ט מה שאסור בשבת, אבל לענין עונשין יש הבדל, אבל בסקילה ובכרת וחב בלאו גדולה (מגילה ז:).

מוסף תוספות

א. ד"ל, אחיו. מ' הכ"ן. **ב.** [ד]אי מקמי מילה, כשם שאתה מכניסו' מיבעי ליה. ריטב"א. **ג.** דלאו למימרא דלהבא דוקא משמע ולא לשעבר, פי' הכ"ן. **ד.** אבל כשמברך אחר, לא. תוס' פסחים ז. ד"ה בלבער. **ה.** וקדשו הקב"ה מן הבטן שדורש במדרש דכתיב באברהם 'כי ידעתיו' וכתיב בירמיה 'בטרם אצרך בבטן ידעתיך'. תוס' ממנות נג: ד"ה בן. **ו.** שקראו הקב"ה 'יצחק' עד שלא נולד. תוס' ממנות נג: ד"ה בן. **ז.** כיון דהתירה התורה אפי' מכשירין שיש בהן מלאכה גמורה בשא"א לעשותן, אף רבנן התירו מלאכות שלהן אע"פ שאפשר לעשותן מעיו"ט. רשב"ם. **ח.** דר"א מדר' יהודה. רשב"ם. **ט.** [ומתיר] במלאכות דרבנן, ומדר' אליעזר נשמע ליה. רשב"ם.

---

1 כה אמר יי אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי:

ירמיהו לג כה

לעזי רש"י

פלטרי"י [פילטרי"ן]. מרופד.

אשטנד"א [אישטינד"א]. מסננת.

רבינו חננאל

א"ר אבינא א"ר ירמיה בר אבא אמר רב בשר החופה את רוב גובהה של עטרה וכו', וכן הלכתא. **ואם בעל בשר הוא מתקנו מפני מראית העין,** כלומר אע"פ שהציצין הללו אינן חופין רוב גובהה של עטרה, מתקנן מפני שלא יהא נראה כערלה. **אמר** שמואל קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה [ונראה מהול אין צריך למול. במתניתא תנא רשב"ג אומר קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה] שאינו נראה מהול צריך למול. ואמרינן מאי בינייהו, איכא בינייהו נראה ואינו נראה צריך למול, פירוש לשמואל דאמר ואינו נראה מהול כלל צריך למול, אבל אם נראה ואינו נראה אינו צריך למול. לרשב"ג דאמר ואינו נראה מהול כלל צריך למול אבל אם נראה ואינו נראה אינו צריך למול. **פי'** מסורבל, מסובך בבשר כדכתיב כפיתוני סרבליהון וכו'. **מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל.** פי' מי שמל ולא פרע את המילה, כלומר לא קרע את העור וגילה את העטרה, כאלו לא מל.

הדרן עלך ר' אליעזר אם לא הביא.

עז ותהלה לאל אביר.
שית עזר גלילין.
חלץ באזר ותהלין.
בפ' ר' אליעזר תולין.

פרק עשרים

ר' אליעזר אומר תולין את המשמרת ביו"ט וכו'. ואקשינן עלה השתא ר' אליעזר להוסיף באהל עראי מחמיר ואמר אין מוסיפין לכתחלה (שאי) [שרי. מאי היא], דתנן פקק החלון ר' אליעזר אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו כו', ופקק זה כגון מסך לסתום בו חללו של חלון, ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים שאין עושין אהלי עראי בתחילה ביו"ט ואין צריך לומר בשבת, לא נחלקו אלא להוסיף שר' אליעזר אומר אין מוסיפין ביו"ט ואין צ"ל בשבת, וחכ"א מוסיפין בשבת ואין צ"ל ביו"ט. ומפרקינן ר' אליעזר סבר לה כר' אליעזר דתניא אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד, ר' יהודה אומר אף מכשירי אוכל נפש. וזה שמתיר ר' אליעזר לעשות אהל לכתחילה ביו"ט לתלות המשמרת מפני שהוא מכשירי אוכל נפש, כדי לשמר היין לשתות בשמחת יו"ט. ונמצא ר' אליעזר מיקל מר' יהודה שר' יהודה אינו מתיר אלא במכשירין שאי אפשר לעשותן מעיו"ט, אבל במכשירין שאיפשר לעשותן מעיו"ט כגון שימור היין וכדומה לו אוסר, ור' אליעזר מתיר אפילו בזה. ואין הלכה כר' אליעזר. **מתני' וחכ"א אין תולין את המשמרת ביו"ט.** איבעיא לן תלא מאי, אליעזר נשמע ליה. רשב"ם.

מסורת הש"ס

(**א**) יממות מז: עא:, (**ב**) [תוספ' פט"ז], (**ג**) [ממנות מב. תוספ' ברכות פ"ו כל הענין עד סופו], (**ד**) הג"מ יעב"ץ ז"ל ניקד לוה במיכי"ק, (**ה**) [נדרים לב.], (**ו**) לעיל קכה: עירובין מד. סוכה כז:, (**ז**) [תוספ' סוכה פ"ג לעיל קכה: וש"ע], (**ח**) [תוספ' מגילה פ"ג] ביצה כח. לו: מגילה ז: לעיל פ: קכד., (**ט**) [פסחים ז.], (**י**) [יעי' תוס' מנחות נג: ד"ה בן], (**כ**) [עי' תוס' דפסחים שם: ד"ה מה לחיה לשוחט],

(**א**) [תוספ' פט"ז], (**ב**) מנ. תוספ' ברכות פ"ו כל הענין עד סופו], (**ג**) הג"מ יעב"ץ ז"ל ניקד לוה במיכי"ק, (**ד**) [נדרים לב.], (**ה**) לעיל קכה: עירובין מד. סוכה כז:, (**ו**) [תוספ' סוכה פ"ג לעיל קכה: וש"ע], (**ח**) [תוספ' מגילה פ"ג] ביצה כח. לו: מגילה ז: לעיל פ: קכד., (**ט**) [פסחים ז.], (**י**) [יעי' תוס' מנחות נג: ד"ה בן], (**כ**) [עי' תוס' דפסחים שם: ד"ה מה לחיה לשוחט],

אלא אמר מדרבנן. קאסרי לה חכמים דמתניתין דלא שבקינן ליה למיתליה למיעבד עובדא דמול: **מנקיט.** מלקיט: **חומרי מתנייתא.** כללות של ברייתות. חומר קשר. כלומר כללות שמצא בברייתות בגוד לבדה ובמשמרת לבדה ובכילה ובכסה גלין לבדה ושנאן כולן הפטורין אבל אסורין בחומר אחד והמותרים לכתחילה בחומר אחד: **הגוד.** הוא עור של בהמה תפור ופיו רחב מאד ויש לו שנאים ועובדי דרכים ממלאין אותו יין או חלב במקום שתוקעין שם אהליסס לון ושוטחין אותו ופיו מתוח ע"ג ידיות והרוח עוברת מתחתיו ומצטנן שלא יתקלקל היין והוי דומה לאהל לאחר שנמתח: **לילה.** שיש [א] בגגה טפח: **וכסה גלין.** כמו מטה גלגליתא דכירה (לעיל דף מז:) והוא שם מקום ומפרקין מטומיהן וכסאותן וטוענין אותן עמהן ומחזירין ומחזירין אותן: **לא יעשה.** דאהל ערלאי גיגהו וכסה גלין נמי גזרה שמא יתקע בחוזק: **אבל מטה.** שלנו המחוברת ועומדת שם היתה זקופה או מוטה על צדיה מותר לנטותה לישבה על רגליה ואע"ג דהשתא עביד אהל שרי דלא מידי עביד אלא ליתובא בעלמא: **כסא טרסקל.** כך שמו ובלע"ז פולדשטויל"י ועליונו של עור ומקפלין אותו וכשמסלקין אותו סומכין אותו לכותל וכשרוצה לישב עליו נוטהו ויושב על ד' רגליה: **ואסלא.** עשוי כעין כסא טרסקל אבל עור הפרוס עליו נקוב לצית הכסא. מותר לנטותו לכתחילה דהא עביד וקאי: **שימר.** נתן שמרים לתלויה וסינן: **חייבת חטאת.** דלאו תכשיט הוא אלא משוי: **פטורה.** דתכשיט הוא ולכתחילה אסור דילמא שלפא ומחויא: **יולאה אשה.** דמאן דלבה למיפק בעיר של זהב אשה תשובה ואשה תשובה לא שלפא ומחויא: **משום מאי מסרינן ביה.** למשמר: **משום בורר.** דהאי נמי בורר הוא: **לווטי דידי מסתברא.** דאי אתרו ביה משום בורר אבל בורר אתרו ביה משום מרקד אבל עור הפרוס עליו נקוב לצית הכסא. מותר לנטותו לכתחילה דהא עביד וקאי: **שימר.** נתן שמרים לתלויה וסינן: **חייבת חטאת.** דלאו תכשיט הוא אלא משוי: **פטורה.** דתכשיט הוא ולכתחילה אסור דילמא שלפא ומחויא: **יולאה אשה.** דמאן דלבה למיפק בעיר של זהב אשה תשובה ואשה תשובה לא שלפא ומחויא: **משום מאי מסרינן ביה.** למשמר: **משום בורר.** דהאי נמי בורר הוא: **לווטי דידי מסתברא.** דאי אתרו ביה משום בורר אבל בורר אתרו ביה משום מרקד הוא דלא דמי לבורר שהאוכל למטה ופסולת למעלה מה שאין כן בבורר קטנית שהפסולת למטה: **עוים לפולו לא יעשה.** לשטוח טליתו על גבי ארבע ידיות ליתן תחתיה ורמשיו מתכפלין לכאן ולכאן לצד הארץ והוא ליה לכתליס להגן מן החמה דהוי אהלא: **ערך עליה.** מבעוד יום: **חוט או משיחה.** ומתנה על הנס שעל הקנוף כשהיא מכופלת וכרך עליה חוט למשכה בו לפורסה לכאן ולכאן מותר למושכה בו בשבת דמוסיף על אהל ערלאי הוא ואינו כעושה לכתחילה: **דקרמנאי.** היינו גלגליתא[מ] שפורקה ומחזירה והוא שם מקום. לשון אחר קרמנאי מוכרי בגדי פשתן מוכרין עליהן: **דדמי.** כרך עליה חוט: **לדדיון.** מטה שהיתה זקופה והוא מושיבה על רגליה: **דמחורפא גגידו ומצפרא חביטא.** בגילוי שבת ראיתים פרוסות ולבקר ראיתים מושלכים לארץ. אלמא מותר לפורקה וה"נ מותר לנטותה: **וילון.** מסך שבנגד הפתח: **מותר לנטותו.** שאין אהל אלא מי שעשוי כעין גג:

אלא אמר אביי מדרבנן. ואף על גב דתלא כוזא בסיכתא אפילו איסור דרבנן ליכא במילי דרבנן שייך שפיר לאחלן אבל אי במשמרת מדאורייתא אסור אין שייך לאחלן. מ"ר: **כסא גלין.** לא כפי' הקונטרס מטה גלגליתא דשילהי כירה ואסור משום שמא יתקע דכולה שמעתא איירי באיסור אהל אלא היינו [כעין] מטה שפורסין עליה עור ואסור משום אהל כשמושיב תחילה המטה ואחר כך פורס העור דהוי ממטה למעלה ואסור כדאיתא בגילה בפ' המביא כדי יין (ד' נג.) דפוריא אסור מלמטה למעלה. מ"ר: **כסא** טרסקל. יש בהן עור וכשרולה ליסב עליו נוטה העור ויושב על ד' רגליס כדפירש בקונטרי וכגון שהוא קבוע בכסא דאם לא כן היה אסור לנטותו כדאמר בפ' המביא (שם דף נב:) אמר רב יהודה אמי מדותא מלמעלה למטה שרי פירוש כשנותנין עליס מכאן ומכאן ונותנין עליהם עליס ארוכים ארכן לרחב של אלו ובמביא תחילה עליס שנותן למעלה ואחרי כן עליס שמכאן ומכאן אינו כן דרך עשיית אהל לעשות הגג תחילה ואחריו הדפנות ושרי וכה"ג קרי מלמעלה למטה מלמטה למעלה אסור וכן ביעבתא פירוש כשנותנין ביליס ע"ג האסכלא שקורין גרדיי"ל וכשנותנין הביליס תחילה ואוחז בהן בידו עד שמביא הכלי תחתיהן שרי דהיינו מלמעלה למטה וכן קידלא שמושיבה על שתי חציות שלרץ לאוחזה בידו ואחר כך לסדר תחתיה החציות וכן מביאת חציות שמסדרין באולר ומושיבין אחת על גבי שתים וכן פוריא לפרוס העור תחילה באויר ואח"כ להביא המטה תחתיו ומיהו יש לפרס הך דשמעתא באינו קשור ומייר כגון שעושה מלמעלה למטה אבל משמע דבכל ענין מייר. מ"ר. וכל הנהו דאסרינן בגילה אומר ר"ת דדווקא דבריס שיש להס מחילה עד לארץ אבל להושיב הקדרה על טרפיד בי"ט שרי אפילו מלמטה למעלה להביא הטרפיד תחילה ואחר כך להושיב הקדרה וכן להושיב הסולחן[א] על גבי ספסלין[ב] וביעבתא וקידלא וחציתא ופוריא י"ל שיש להס מחילה.[ג] מ"ר: **מי סברת דר' אליעזר קאי אדר"מ** בו'. [ד] לא ידע רבי מאי קמשני[ה]: **מה** דרכו של בורר. לא תקשה אההיא דשילהי כלל גדול (לעיל דף עד.)[ו] כמו שפי' שם (בד"ה בורר ואוכל)[ז]: **כרך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה.** כגון שאייר בה טפח דבענין אחר לא הוה שרי כדאשכחן בפרק בתרא דעירובין (דף קנ.) כרוך בודיא ושייר בה טפח למחר פושטה דמוסיף על אהל ערלאי הוא אי נמי כריכת חוט או משיחה מועלת בלא שייר בה טפח[ח]: **בעא** מיניה רב כהנא מרב בו'. ונראה לר"י שאאל לו סתם בכל לילות אם הם מותרות אמר ליה אפילו מטה יש מהן שאסורות הדר בעא אם כל מטות אסורות אמר ליה אף כילות מותרות אמר ליה כיון שאין אתה מחלק בשניהם מהו להשותן כילה ומטה ובמקום שאסור בזה כנגדו אסור בזה א"ל כילה אסורה ומטה מותרת וכן יש לפרס ההיא דפרק אלו טרפות (חולין דף נג.) יש דרוסה לחתול א"ל אף לחולדה יש דרוסה לחולדה[ט] א"ל אף לחתול[ט] אין דרוסה[יא] לחתול ולחולדה יש דרוסה או אין להס דרוסה א"ל[יב] לחתול יש דרוסה ולחולדה אין דרוסה לחתול ולא לחולדה ובאימרי רבדי אין דרוסה אפילו לחתול ובעופות יש דרוסה אפילו לחולדה ויש ליישב כעין שפירש[יג] הר"ר יצחק בן ר"מ (פי') התס[יד] שבשהיה עוסק בתימרי[טו] שאלו אם יש דרוסה לחולדה[טו] וכן כולס.[יד] מ"ר: **אף כילה מותרת בדרמי בר יחזקאל.** הוה מלי למימר כי ההיא דשמינו בסמוך לכילי דבי רב הונא וי"ל בדרמי בר יחזקאל הוו:

אלא אמר אביי מ[ו]מדרבנן היא שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחול מנקיט אביי חומרי מתניתא ותני [ב]הגוד והמשמרת כילה וכסא גלין לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור [ג]אהלי קבע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת [ד]אבל מטה וכסא טרסקל ואסלא מותר לנטותן לכתחילה: ואין נותנין לתלויה בשבת: איבעיא להו שימר מאי אמר רב כהנא [ה]שימר חייב חטאת מתקיף לה רב ששת מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ורבי אליעזר שרי לכתחילה מתקיף לה רב יוסף אלמה לא הרי עיר של זהב דר"מ מחייב חטאת ורבי אליעזר שרי לכתחילה מאי היא [ט]דתניא [י]לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצאה חייבת חטאת דברי ר"מ וחכמים אומרים לא תצא ואם יצאה פטורה [יא]ר"א אומר יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחילה א"ל אביי מי סברת ר"א אדר"מ קאי דאמר חייבת חטאת אדרבנן קאי דאמרי פטור אבל אסור ואמר להו איהו מותר לכתחילה [יב]משום מאי מתרינן ביה רבה אמר משום בורר רבי זירא אמר משום מרקד אמר רבה כוותי דידי מסתברא מה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח הפסולת אף הכא נמי נוטל את האוכל ומניח את הפסולת אמר ר' זירא כוותי דידי מסתברא מה דרכו של מרקד פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה אף הכא נמי פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה תני רמי בר יחזקאל [יג]טלית כפולה לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור היה כרוך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחילה בעא מיניה רב כהנא מרב כילה מהו א"ל אף מטה אסורה מטה מהו א"ל אף כילה מותרת כילה ומטה מהו א"ל כילה אסורה ומטה מותרת ולא קשיא הא דקאמר אף מטה אסורה כדקרמנאי הא דקאמר ליה אף כילה מותרת כדרמי בר יחזקאל כילה אסורה ומטה מותרת כדדידן אמר רב יוסף חזינא להו לכילי דבי רב הונא דמאורתא נגידו ומצפרא חביטא רמיא [יד]אמר רב משום רבי חייא [טו]וילון מותר לנטותו ומותר לפורקו ואמר שמואל משום רבי חייא כילת

אסורה. פי' מיטה דקרמינאי, היא מיטה של פרסים, ורב לטעמיה דאשכחינן בסוף כירה רב ושמואל דאמרי תרווייהו המחזיר מיטה של פרסים בשבת חייב חטאת. ומסתברא דהאי מיטה של פרסים לא יתכן לו להחזירה אלא אם יתקע, לפי שהלבנותיה וכריעה דחוקין ואינן נשלבין אלא אם יתקע בהן, וכיון שתקע בהן חייב. כילה היא כילה שיש בגגה טפח אם בפחות משלשה סמוך לגגה טפח, שמצינו באהלי טומאה טפח, והנה נטה אהל קבוע וחייב חטאת כמיטה של פרסים כדאמרן. תוב בעא מיניה כילה מהו, וא"ל אף מטה מותרת מכלל ששתיהן מותרות. כילה שאין בגגה טפח ויש עליה חוטין קשורין מאתמול והוא כגון הטלית שאמר רמי בר יחזקאל, ומיטה היא גיליתא מיטה שהמחזירה אין צריך לתקע שמלבנותיה וכריעה אינן דוחקות ובדפוסין נכנסין ויוצאין. תוב בעא מיניה כילה ומיטה מהו. א"ל כילה אסורה ומיטה מותרת, פי' כילה אסורה שיש בגגה טפח, ומיטה מותרת כדידן, והיא מיטה גיליתא שהיו מחזירין אותה בשבת בבית רב חמא ומפורש בסוף פרק כירה. **והני** כילי דבי רב הונא ודבי רב פפא בריה דרב יהושע דהוו מאורתא נגידין ובצפרא חביטא רמיין, יש מי שאומרים משלכות היו בארץ שאסור לטלטלם בשבת. ואנו קבלנו מרבותינו כי נטויות היו מע"ש ומשוכות למעלה כמין כפולות, ובבקר היו משפיענין ומשברבין אותן למטה ונמצאו מוסיפין, כתכמים שחולקין על ר' אליעזר ואומרים מוסיפין (באוהלי) [להלחי] עראי בשבת ואין ע"ל ביו"ט, וכדאמרינן בהמוצא תפילין הנהו דיכרי דהוו בי רב הונא דביממא בעו טולא ובלילא בעו אוירא, אתו לקמיה דרב, א"ל זיל כרוך בודייא ושייר בה טפח ולמחר פושטה, דמוסיף על אוהלי עראי הוא ושפיר דמי. ובתרה אם הא שמעתא דשמואל כילת חתנים וכו', שמענן מינה דכולהו חד טעמא אינון. **אמר רב משום רבי חייא** וילון, פי' פרוכת, מותר לנטותו ומותר לפרקו, וזה בזמן שכרוכין עליו ב' חוטין אם ומשיחות דלא גרע מטלית כפולה.

מסורת הש"ס

ה) [נקמן קמ.], ו) לעיל נט: תוספ' פ"ה, ג) עדיות פ"ב מ"ז, ד) [נר' תוס' לעיל עג: ד"ה משום ותוס' כ"ק ב. ד"ה ולרבי אליעזר], ה) שיריוסן קנ., ו) [ל"ל ולרבה], ז) [נר' לעיל מז:], ח) [נ"ל פירושו דלפ אם לא קאי אר"מ מ"מ הלכה כמותה אלא אם לא קאי אר"מ בסברות המוקות כ"כ אם לא שלא ידע ר"ל מסברת ר"מ כלום וזהו כוונת התוס'],

גליון הש"ס

גמ' דתניא לא תצא אשה. ע"ל סב ע"ב: תוס' ד"ה מי סברת וכו' לא ידע. כעין זה לעיל קיח ע"ב תוד"ה אלו היה וע"ב:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה מילה שיש בגגה טפח. נ"ב אבל הרי"ף והרמב"ם כתבו דוקא שאין בגגה וג' אמות לגגה טפח:

לעזי רש"י

פולדשטויל"י [פולדישטו"ל]. כסא מתקפל.

מוסף רש"י

הגוד. טוד (סוכה מח:). וילון. כגגד הפתח לגניעות (עורבין קב.). **מותר לנטותו.** דלאו אהל הוא דלא קביעא התם אלא כן דרכו ליתן ולהסתלק כלות בעצמו (שם).

רב נסים גאון

פרק עשרים ר' אליעזר אומר תולין

אבל מטה כסא טרסקל ואסלא מותר לנטותן לכתחילה. משכחת לה בעירובין בפרק מבוי מאי עור אסלא, אמר רבה בר בר חנא אמר ר' יוחנן עור כסא של בית הכסא.

רבינו חננאל

וסליקא חיובא מדרבנן (ובלבד) שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. מנקיט **אביי חומרי מתנייתא ותני, הגוד והמשמרת כילה וכסא [גלין]** לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור, כלומר איסורא דרבנן, אהל קבוע לא יעשה ואם עשה חייב חטאת. אבל המיטה והכסא והטרסקל והאסלא מותר לנטותו בתחילה. פי' משמרת, הא דאמרן והיא מסננת של יין. גוד, הוא חמת מים, בלולב (הגזול) [וערבה] (דף מח) משכיה הההוא גברא דעבדינן ליה גודא ומלינן ביה מיא, והולכי דרכים נוצעים יתידות בארץ וקושרין (אחת) [חמת] זה בחוטין עבין וחולין אותו באילו היתידות [כדי] להצטנן מימיו. כילה, שיש בגגה טפח. **כסא גלין,** הוא של חוליות טוענין עליו קרשים ויושבין עליו וכשעומדין פורקין אותו. מיטה, כגון הא דידן ולא ברירא לן מלאכתה, אלא דברים מוכיחין שהיא מיטה גיליתא [נ"א: גללניתא], והכרעים שמחזיר רפויין הן, ולפיכך היא מותרת, כדאמרינן [לעיל מז:] אם היה רפוי מותר, ולגבה היא עשויה. ויש מי שאומר מטה שהיא עשויה במסמרים, והיא זקופה ומרביצה [נ"א: ומרכינה] לישן עליה, הואיל ולגבה עשויה אינה חשובה כאהל. וכן כסא לשבת בו. וזה שאמר גורר אדם מיטה וכסא ופסקל שלשתן טעם אחד הן. טרסקל, היא קערה פשוטה כגון שלחן קטן, וכדתניא ר' יוסי בר' יהודה נעץ קנה ברה"ר והניח בראשו טרסקל וזרק ונח על גביו, גם זה לגביו עשוי לאכול בו או לתת בו חפצים. אסלא, הוא ספסל של ברזל, דתנן האסלא טמאה מדרס (וטמאה) (ו)טמא מת, פרשה היא טמאה מדרס, והברזל טמא טמא מת. וספסל זה של ברזל ועליו עור נטוי לישב עליו, דתנן עור האסלא וחלל שלו מצטרפין לטפח, ואמרינן בתחילת עירובין מאי עור אסלא, אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן (עור אסלא) עור כסא של בית הכסא, והוא שאמרנו ספסל של ברזל נטוי עליו עור נקוב באמצע כשיעור סיט הן חסר הן יתר, ויושב עליו אדם ותחתיו גרף כדי לקבל בו הרעי, לפיכך נקרא עור כסא של בית הכסא. אילו כולן מותר לנטותן בתחילה. **ואין נותנין לתלויה בשבת.** ר' אליעזר דתני ונותנין לתלויה בשבת סבר מותר לשמר בתחילה בשבת, וחכמים אוסרין. ואיבעיא לן אליבא דרבנן שימר מאי. ואמר רב כהנא חייב חטאת, ופי' שימ(ו)ר בשוגג חייב חטאת דלא אשכחן במזיד בשבת חייב חטאת, אלא כל שהוא בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד חייב מיתה. ועל זה הטעם אמרו משום מאי מתרינן ביה, רבה אמר משום בורר ר' זירא אמר משום מרקד. סברי בורר ומרקיד כענין דבר אחד הן, ולא נחלקו בשמותן אלא מפני שהיו במקדש. ולמוד (רבא) [רבה] ור' זירא אלא להודיענך שאם התרו בו משום מרקיד אליבא דרבה אינו חייב, וכן אליבא דר' זירא אם התרו בו משום בורר, והילכתא כר' זירא. **תאני רמי בר יחזקאל טלית כפול לא יעשה ואם עשה פטור אבל אסור.** פי' אדם שקפל טלית וקשרה בין ב' כתלים והדביק בארץ ונכנס לישן תחתיה בגגה באמצע, ושופעת ויורדת למטה בארץ כמלוא קומת אדם ברוחב, אהל עראי הוא. ומפני שאין בגגה טפח ולא בפחות

עין משפט נר מצוה

ב א ב מיי' פכ"ז מהל' שבת הלכה יז ופכ"ב שם הלכה כח סמג לאוין סב טוש"ע א"ח סימן שטו סעיף ג ד ו ט:
ג ג מיי' פכ"ב שם הלכה מז:
ד ד מיי' שם הלכה כח סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:
ה ה מיי' פ"ח מהל' שבת הלכה יד סמג שם:
ו ו מיי' שם הלכה יא ופכ"א הלכה יז סמג שם:
ז ז ח מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה טו סמג שם טוש"ע א"ח סי' שטו סעיף י:

מוסף תוספות

א. שאין לו רגלים. תוס' ביצה לב: ד"ה מלמטה. ב. שיש להם רגלים דקים. רשב"ם. דמתחילה משימין הספסלים ואח"כ משימין עליהם את השלחן וכו' דהוראל ואין להם מחיצות שרי. תוס' ביצה לב: ד"ה מלמטה. ג. לצדדים המגיעות לארץ. תוס' ביצה לב: ד"ה מלמטה. ד. אכתי ר' מאיר מחייב חטאת ור' אליעזר שרי לכתחילה. וי"ל וכו'. תוס' הרא"ש. ה. [דהתם] משמע דאוכל מתוך פסולת אין דרך ברירה בכך. תוס' לעיל עד. ד"ה בורר ואוכל. [ודפסולת מתוך אוכל] דרך ברירה יותר. [והכא] משמע שדרך ברירה היינו אוכל מאי שנא כרך עליה חוט או משיחה, תיפוק לי משום פריסת טפח. רשב"ם. ו. בכל מקום. תוס' הרא"ש חולין נג. ד"ה יש. ז. פעמים. תוס' חולין נג. ד"ה יש. ח. והדר בעי מינה. תוס' חולין נג. ד"ה יש. יא. כיון דזה וזה פעמים שאין יש דרוסה ופעמים שאין דרוסה שרים הן אז לאו. תוס' חולין נג. ד"ה יש. יב. יש דבר שדבר וכו'. תוס' חולין נג. ד"ה יש. יג. כתוס' הרא"ש בכתב שפירשת בסאן, וה"ר יצחק בר מאיר פירש התם וכו'. (ועי' מהרש"ל). יד. דכל הנך בעיות הוי בכמה זימנין, דפעם ראשונה הי' עוסק בעופות ושאלו אם יש דרוסה לחתול, והשיב לו רב אפי' לחולדה יש דרוסה. תוס' חולין נג. ד"ה יש. טו. דברבי. תוס' הרא"ש. טז. אם לאו והשיב לו אפי' לחתול אין דרוסה ושבב הי' עוסק בבדיים וטלאים ושאלו חולדה וחתול יש להם דרוסה או לא. וא"ל לחתול יש דרוסה ולא לחולדה. תוס' חולין נג. ד"ה יש. יז. וכן היה מפרש [עובדא דהכא]. תוס' חולין נג. ד"ה יש.

רבינו חננאל (המשך)

משלשה לפיכך פטור אבל אסור, ואם היו עליה חוטין מאתמול ונטה אותה מותר. **והא** דבעיא רב כהנא מרב כילה מהו, א"ל אף מיטה אסורה מכלל שגם כילה

שאין

שאין בשיפועה טפח. הרבה יש תימה (ד) אין יתכן זה דלא"כ למה הוא רואי אם לכל השיפוע אין טפח ויש לפרש כגון שהסדין שפרוס על הכילה מונח על גבי קנים מרובים ולא פשטו הסדין היטב ומונח ונופל בין קנה לקנה כעין שורות דיש עכשיו בין כל קנה שיפוע ואין באותו שיפוע טפח ודוחק וי"מ שאין בשיפוע טפח בגובה י' דכשילא השיפוע טפח אין משם עד למטה גובה י' דלא חשיב אהל כדאשכחן בפ"ק דסוכה (דף י.) דבכילה כי הך מותר ליטן בסוכה דאמר רב יהודה אמר שמואל מותר ליטן בכילת חתנים אע"פ שיש לה גג והוא שאינה י' טפחים ואין נראה לר"י דודאי נהי דגבי סוכה לא חשיב אהל וכן לגבי ק"ש כדאיתא התם (דף י:) מיהו לגבי שבת חשיב ואסירי שהרי משמרת וביעתא וקידרא וחביתא אסירי משום אהל ולא משמע שיש בגובהן י' טפחים. מ"ר. ועוד קשה מדלקמן גבי כפיפה מצרית ובשם רבינו שמואל פי' דל"ג להאי ליעגא כלל שיפועי אהליס כאהליס דמו דבסוף פ"ק דסוכה (דף יט:) מסקינן דשיפוע אהליס לאו כאהליס דמו ואי משום הא לא אייא דיש לפרש דהתם באין בשיפועו טפח והכא כשיש בשיפועו טפח:

הא דמהדק. פירש"א ב"ר"ח שאינו נכפף לאו נראה כעין אהל[ג] דלא מהדק שהוא נכפף[ד] ואו אין נראה כעין אהל[ה]:

דבר ה' זה הקץ. דכתיב גבי גלות[ו] שבעים[ז] לכלות דבר ה' מפי ירמיה (עזרא א). מ"ר: ולישלח

ח א מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ל טוש"ע א"ח סי' שטו סעיף יא:
ט ב ג מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה לא סמג שם טוש"ע א"ח סי' שא סעיף מ:
י ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף מא:
יא ה ו מיי' שם הלכה לב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שטו סעיף יב:
יב ז מיי' פכ"ו שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סי' שא סעיף טז:
יג ח מיי' פי"ח מהל' אבות הטומאות הלכה ב:
יד ט מיי' פ"ה מהל' טומאת מת הלכה ו ופי"ג מהל' כלים הלכה א ב:

תורה אור השלם

1 וְהִפְלָא יְיָ אֶת מַכּתְךָ וְאֶת מַכּוֹת זַרְעֶךָ מַכּוֹת גְּדֹלוֹת וְנֶאֱמָנוֹת וְחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים: דברים כח נט
2 לָכֵן הִנְנִי יוֹסִף לְהַפְלִיא אֶת הָעָם הַזֶּה הַפֶּלֶא וָפֶלֶא וְאָבְדָה חָכְמַת חֲכָמָיו וּבִינַת נְבוֹנָיו תִּסְתָּתֵר:
ישעיהו כט יד
3 הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים וְהִשְׁלַחְתִּי רָעָב בָּאָרֶץ לֹא רָעָב לַלֶּחֶם וְלֹא צָמָא לַמַּיִם כִּי אִם לִשְׁמֹעַ אֶת דִּבְרֵי יְיָ:
עמוס ח יא
4 וְנָעוּ מַיִם עַד יָם וּמִצָּפוֹן וְעַד מִזְרָח יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר יְיָ וְלֹא יִמְצָאוּ:
עמוס ח יב
5 מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא:
ויקרא יא לד
6 וְכָל כְּלִי חָרֶשׂ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבֹּרוּ: ויקרא יא לג
7 וְהָיָה כִּי תִמְצָאן אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ כִּי יָדַעְתִּי אֶת יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטֶרֶם אֲבִיאֵנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבָּעְתִּי:
דברים לא כא

מוסף רש"י

כילת חתנים. לאו אהל הוא מפני שאין לה גג למעלה רוחב טפח מפני שהיא נמוכה בשיפוע, והיא יריעה שפורסין סביב למטה ליטן (ערובין קב. וכעי"ז לעיל מז.). **שאין בשלשה סמוך לגג טפח.** שמותה בתלכסון קצר, שכשאתה מודד רוחבה למעלה משלשה לגגה אין בו רוחב טפח, דהוי כוליה דופן ואין כאן אהל כלל, אבל הרמיזה עד טפח שבין שלשה לגגה, כאילו גגה טפח דמי ואסור לנטותה (ערובין קב.). **אין בשיפועה טפח.** מכנגד אמצעית גגה עד מקום שאפת יריעה כלה אם לא הרמיז טפח, דהוי כולה כדופן ואין כאן אהל כלל, אבל הרמיזה כל דופן ודופן בתלכסונה טפח, הוי הוה אהלכאן אע"פ שהוא משופע קרוי אהל, כדתנן דפליגי אדרבי אליעזר במסכת סוכה (יט:) כך אמעתי, וקשיא לי איזו מטה שאין בהמה שני טפחים או ג' חסר משהו שיהיה בגגה פחות מטפח ושני שיפועיה כל אחד פחות מטפח, וי"ל שהמטה רחבה כמשפטה ונקליטין הרבה יוצאין היומנה לשני רוחותיה ועולין למעלה סדורין אחד נמוך ואחד גבוה וקנים נתוים עליהם מנקליטין שבראשה לנקליטין שבראגליה ופוסק על המטה שתים ושלש כילות קטנות בגגה ויריעה גדולה פרוסה סביב המטה לנפות (ערובין קב:). **הא דמיהדק.** ונעמתא לא משום אהל אלא דלעמא נפיל מריעה ואתי לאתויי, הלכך כי מיהדק וקטיר ברלועה תחת זוגתו שני ואי לא אסור (שם). **שרץ שנמצא בתנור.** ולא נגע בפת, **הפת שבתוכו שניה.** שני לטומאה ואינם מטמאים מולין לרבנן, **מפני שהתנור תחילה.** התנור קיבל טומאה מן השרץ והפת מן התנור (פסחים כ.). **ליחזייה האי תנורא כמאן דמלי טומאה.** כיון דקי"ל אויר כלי חרס מטמא מן השרץ אע"פ שלא נגע, אלמא כמאן דמלי טומאה הוא, דהא לא נגע בו ומטמאו, ומיהו נמי פת כאילו נוגעת בשרץ (שם). **יכול יהו כל הכלים מיטמאין באויר כלי חרס.** אם כלי שקוף נתון בתוך כלי חרס ושרץ בחוץ החיצון, יכול יהא כלי עץ או כלי מתכת שבתוכו טמא, משום דכתיב כל אשר בתוכו יטמא (שם). **ומאי ליה מכל האוכל.** כלומר אמי כל אשר בתוכו שאמרתי לך באוכל המרמיז לך, ואי כמאן דמלי טומאה הוא כי ליתיו, אמאי טומאה נוגעת בגגו אבל כלי שקוף ומלי שקוף מטמא מגבו, אלא שמע מינה כל אשר בתוכו יטמא מחמת כלי הוא דמטמא, ואשמעינן קרא דאוכלין ומשקין הוא דמקבלי טומאה מולד הטומאה אבל כלי לא (שם כ:).

כילת חתנים. לא דמיא לשאר כילות שאמר כילות פרוסות על גבי קיטון שהיא לד' רגליס ויש לה גג דהוי אהל ושל חתנים על גבי נקליטין שאינם אלא שנים בחמצעית המטה וקנה נתון עליהם והבגד נתון עליו ונופל לכאן ולכאן ואין לה גג טפח הלכך לאו אהל הוא: **בפחות מג'.** שהיא הולכת ומתפשטת למטה: **ולא אמרן אלא שאין בשיפועה טפח.** שאין כל לד ולד (ב) נפשטו למטה להתרחק טפח מכנגד אמצעיתו דהיינו שאין ברחבו למטה טפחיים. וכילת חתנים אינה עשויה ליטן תחתיה: **אבל נחתא מפוריא טפח.** ההוא טפח הוה קיר לאהל והמטה נעשית לו גג: **סייאנא.** כובע של לבד פלטר"ן: **אסור.** לגאת בו בשבת ולקמיה מפרש ואזיל: **הא דאיתא ביה טפח.** שהוא מתפשט להלן מרלאו טפח אסור משום אהלא: **אלא מעתה שרביב בגלימא טפח.** הניח טליתו על רלאו כדרך שהוא מתעטף (ג) והרחיקה להלן מרלאו טפח: **אלא.** טעמא לאו משום אהל הוא אלא משום שלא יגביהנו הרוח מרלאו ואתי לאתויי מרבע אמות הלכך מיהדק ברלאו שפיר שרי לא מיהדק אסור: **הרבי בשבת וחדא בסורה.** שהיית רגיל לומר שני דברים משמו בהלכות שבת ואחת בתורה כדלקמן: **גוד בכיסנא.** גוד ברלועותיו ומונח על מקום קבוע שלו: **מוסר לנטותו בשבת.** והא דאמרן לעיל פטור אבל אסור היכא דלא הוי מתוקן בכיסנין: **בני אדם.** לא מיימתא ליה שפיר: **באדם אחד.** ממתא ליה שפיר שמותאו על יתד זו וקושרו בה וחוזר ומותאו על זו וקושרו בה כך פירשו רבותי וכן מצאתי בתשובת הגאונים ואיני יודע מהו: **אידך.** דשבת מאי היא: **מירכותיה.** פטפוטים שלה כעין רגליס: **שמא יתקע.** כשמחבר לה הרגל יתקענה בחוזק והוי בוגה אבל (ת"ק) היכא דלא נשמטה אלא אחת לא חייש למתקע כולי האי: **הפלא ופלא.** סיפא דקרא ואבדה חכמת חכמיו: **בכרם.** על שם שהיו יושבין שורות שורות בכרם: **זו הלכה.** דכתיב (דברים ה) [להגיד לכם] את דבר ה' דהיינו תורה: **זו נבואה.** דכתיב (הושע א) דבר ה' אשר היה אל הושע וגו': **זה הקץ.** לא ידענא מהיכא: **בהדיא כתיב.** ותורה שבכתב הרי כתובה ומונחת יקראו וילאו: **שהשור אחלה.** שנטמא מן האויר דכתיב (ויקרא יא) אל תוכו והוא חוזר ומטמא אוכלין שבתוכו מן האויר: **כמאן דמלי טומאה.** כשנפל השרץ באוירו הרא בלא נגיעה מטמא והלכך כמאן דמלי טומאה הוא ותהוי פת לאשונה:

נא ס"ד. למיהוי כמאן דמלי טומאה: **דסגיא יהוי כל הכלים טמאים מאויר כלי חרס.** שאם היה כלי אחר בתוכו שיטמא מחמת השרץ שבאויר החיצון אז מחמת שיטמאנו אויר כלי החיצון שהוא טמא: **תלמוד לומר כל אשר בתוכו יטמא.** וסמיך ליה מכל האוכל אשר יאכל: **אוכלין.** ומשקין שבתוכו טמאים ולא כלים. שמע מינה תרתי חדא דלא אמרינן חזייה כמאן דמלי טומאה דאם כן אם כלי שקוף הוא הפנימי שמטמא מגבו יהא טמא דהא נגע בטומאה אלא לא אמרינן חזייה כמאן דמלי טומאה ואוכלין ומשקין שבחיצון הוא דמטמאי מחמת הכלי שהכלי ראשון והם שניים אבל כלים לא דהואיל דאין טומאה זו באה אלא מחמת הכלי אשמעינן הא קרא שאין כלי שאינו אב הטומאה מטמא כלי:

הלכה

אמר רב עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר והפלא ה' את מכותך וגו'. ושאר השמועה פשוטה היא. והא דרב אדא בר אהבה דאמר ליה לרבה ליחזייה לתנור כמאן דמלי טומאה ותהוי פת ראשונה, הנה הוא מפורש בפסחים בסוף פ"א.

הדבר מכמה פנים וכולן נכוחין למבין. ועוד מפני מה כשנתפרקו אפילו על הארץ למה מניחין אותן, ובין לצורך גופן ובין לצורך מקומן שרי. ואנו פירשנו מה שקבלנו, ולפי שהוא מלאכת שמים הזכרנו דברים ודברי זולתנו שאמרנו מוטלות ומושלכות לארץ היו, לא כתבנו הפירכא שעל הדברים הללו. וראינו סיוע על הטעם שהזכרנו כי קבלנוהו. וסוגיין של דברים הללו בפרק המוציא תפילין שגדרום רבותינו בעניין תוספת אהלים, כלומר טעם אחד הן, ולולי כן הקושיא היה מקשה מהם. **פיינא.** כובע שמשימין בני אדם בראשיהן יוצא כמין פסל מן הראש כשיעור טפח [הן חסר] הן יתר, ואנן [נ"א: וכמה] ראינוהו פעמים רבות, ועושין אותו להאהיל על הפנים שלא יכם השמש, וכשהוא מהודק ביותר ואינו נכפף כבגד, חשוב כאהל ואסור. **הא דתניא גוד בכיסכיו** מותר. פי' חמת שיש עליה חוטין או משיחות קשורין מצדדיה, מותר לנטותה בשבת באותן היתידות המוכנין לה. אמר רב בשני בני אדם מותר אבל באדם אחד אסור, כי צריך לתת חוטי הצד האחד ואח"כ יחזור ויגביה ויתן הצד האחר, ולפיכך אסור שנמצא נוטה אוהל. וזה שאמר אביי בכילה שיש בגגה טפח, שאסור לנטותה בשבת, אפילו בעשרה בני אדם אי אפשר דלא מימתחא ביה פורתא, פשוטה היא. **והא דתניא כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה ב' אסור לטלטלה.** כירה זו כלי מתכות היא, וכל זמן שתורת כלי עליה מותר לטלטלה לצורך מקומה. לפיכך אם ניטלה אחת מירכותיה עדיין כלי היא שיכולה לעמוד בג', אבל אם ניטלו ב', בטלה מתורת כלי שאינה יכולה לעמוד בשתים. רב אמר אפילו אחת אם ניטלה אסור לטלטלה, גזירה שמא יתקע, והילכתא כרב.

כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה אמר רב ששת בריה דרב אידי [א]לא אמרן אלא שאין בגגה טפח אבל יש בגגה טפח אסורה וכי אין בגגה טפח נמי לא אמרן אלא שאין בפחות משלשה סמוך לגגה טפח אבל יש בפחות משלשה סמוך לגגה טפח אסור [א] ולא אמרן אלא שאין בשיפועה טפח אבל יש בשיפועה טפח [ב]שפועי אהלים כאהלים דמו ולא אמרן אלא דלא נחית מפוריא טפח אבל נחית מפוריא טפח אסור: [ג]ואמר רב ששת בריה דרב אידי האי [ד]סיאנא שרי והאיתמר סיאנא אסור לא קשיא [ד]הא דאית ביה טפח הא דלית ביה טפח אלא מעתה שרביב בגלימא טפח ה"נ [ד]דמיחייב [ה]אלא לא קשיא [ד]הא דמיהדק הא דלא מיהדק שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב הונא אימא לן איזו הנך מילי מעלייתא דאמרת לן משמיה דרב תרתי בשבת וחדא בתורה שלח ליה הא דתניא גוד בכיסנא מותר לנטותה בשבת אמר רב לא שנו אלא [ה]בב' בני אדם אבל באדם אחד אסור אמר אביי [ו]וכילה אפילו בי' בני אדם אסור אי אפשר דלא מימתחא פורתא אידך מאי היא דתניא [ו]כירה שנשמטה אחת מירכותיה מותר לטלטלה שתים אסור רב אמר אפילו [ז]חד נמי אסור גזירה שמא יתקע תורה דאמר רב עתידה

תורה שתשתכח מישראל שנאמר [1]והפלא ה' את מכותך [ח]הפלאה זו איני יודע מהו כשהוא אומר [2]לכן הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא הוי אומר הפלאה זו תורה ת"ר [ט]כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר [3]הנה ימים באים נאם ה' אלהים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה' וכתיב [4]ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו דבר ה' זו הלכה דבר ה' זה הקץ דבר ה' זו נבואה ומאי ישוטטו לבקש את דבר ה' אמרו עתידה אשה שתטול כבר של תרומה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא ואין מבין אם טהורה היא ואם טמאה היא בהדיא כתיב ביה [5]מכל האוכל אשר יאכל אלא לידע אם ראשונה היא ואם שניה היא ואין מבין [י]הא נמי מתניתין היא כדתנן [יא]השרץ שנמצא בתנור הפת שבתוכו שניה שהתנור תחילה מסתפקא להו דאמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא ליחזייה האי תנורא כמאן דמלי טומאה ותיהוי פת ראשונה א"ל לא אמרינן ליחזייה האי תנורא כמאן דמלי טומאה [יב]דתניא יכול יהו כל הכלים מיטמאין באויר כלי חרס ת"ל [6]כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל [יג]אוכלין (א) מטמאין באויר כלי חרס ואין כלים מטמאין באויר כלי חרס תניא רבי שמעון בן יוחי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר [7]כי לא תשכח מפי זרעו אלא מה אני מקיים ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו שלא ימצאו

הלכה

[ג] גמ' אוכלין ומשקין מטמאין באויר: (ב) רש"י ד"ה ולא אמרן כו' לד ולד נתפשט למטה: (ג) ד"ה אלא מעתה וכו' מתעטף בה על ראשו והרחיקה: (ד) תוס' ד"ה שלח וכו' פיומה. ר"ג ועפיומין דף קב תירץ רש"י על זה כעין תירוץ שכתבו התוס' כאן:

גליון הש"ס

גמ' **הא נמי מתנו' היא.** עי' תולין קי ע"א תוד"ה דתנן הכבד: רש"י ד"ה זה כו' **לא ידענא.** עי' בכלות כה ע"ב רש"י ד"ה מאן שמעת ליה וש"נ:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולא אמרן אלא שאין בג"ש אבל יש בג"ש אפועני אהליס כאהליס דמו) תא"מ וע"ב המעב"ס ל"ג לה (ועמ"ש רבינו בא"ח סי' שטו ס"ק כא):

לעזי רש"י

פלטר"ן [פילטרי"ן]. כובע לבד.

מוסף תוספות

א. פרש"י ז"ל דטעמא לאו משום דילמא נפיל ואתי לאתויי. מ' הר"ן. ב. משום אהל ובמדיק מיתסר. מ' הר"ן. ג. אבל גלימא. תוס' הרא"ש. דהוא בגד רך. שיטה להר"ן. ד. למטה. לא"ש. ה. ושרי. מ' הר"ן. ו. בבל של. תוס' הרא"ש. ז. שנה. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה. כבר פירשנו בברכות בגמ' דבני מערבא וכי כרם שם אלא אלו תלמידי חכמים שהם עשוים שורות שורות בכרם.

רבינו חננאל

כילת חתנים כדאמרי שאין בגגה טפח, ולא בפחות מג' סמוך לגגה, וגם אינה יורדת למטה מן המיטה טפח. צ"ע שכעין שמועה זו בפרק מי שהוציאוהו גרים גמ', פעם אחת לא נכנסו לנמל עד שחשיכה, ונתקשה בענינו

[ד] עירובין קב. ע"ש לעיל מה: ע"ש, [ה] [סוכה יט:], [ו] עירובין קב: ושם, [ז] [ל"ל דאמרו וכו' ל' בהרא"ש], [ח] ר"ת ל"ג אלא, [ט] [עכוך פי' כיכה זו כלי מתכת היא וכל זמן שתורת כלי עליה מותר לטלטלה לצורך מקומה שאינה יכולה לעמוד בשתים], [י] [מתורה ג: מכות יג: ע"ש], [יא] [תוספ' עדיות פ"א], [יב] פסחים כ. כלים פ"ח מ"ה, [יג] פסחים כ., [יד] עיין רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אוכלין ומשקין מטמאין באויר: (ב) רש"י ד"ה ולא אמרן כו' לד ולד נתפשט למטה: (ג) ד"ה אלא מעתה וכו' מתעטף בה על ראשו והרחיקה: (ד) תוס' ד"ה שלח וכו' פיומה. ר"ג ועפיומין דף קב תירץ רש"י על זה כעין תירוץ שכתבו התוס' כאן:

הלכה ברורה. בטעמים שלא יהא בה מחלוקת: **ג' עבירות.** בשחד ישפוטו במחיר יורו ובביאיה בכסף יקסמו: **ג' פורעניות.** שדה תחרש עיין תהיה ולבמות יער: **ויועליך בכפחלה.** ואחר כך יקרא לך עיר הצדק לשרות בה שכינה: **אי בטלי יהירי.** ישראל מתיהרים בגבורות ובמלבושי יהירות כפרשים הללו: **בטלי אמגושי.** יבטלו מסיתים ומדיחים[ח] המסגיאים אותנו: **סגיך.** הם גסי הרוח שמגדלין עצמן לשון יגשה מאד (איוב ח) ואח"כ ואסירה כל בדיליך אלו אותם[ט] המבדילים שונאי ישראל מן הקב"ה בשקריהם ובפחזותם: **בטלי דייני.** רשעים מישראל שמטין דין: **בטלי.** מעל ישראל: **גזירפטי.** ונגשי שוטרי עובדי כוכבים[י]: **שנעשו מקל לחזיסים.** לשמשיהן נותנין יד והויין להן לחזק לומר לא אהיה שליח ואזמין את פלוני לב"ד אם לא תרבה שכר ואחר פסק דין לא אדונו ליכנס למשכנו: **שבט מושלים.** מקל אגרופין של מושלים היינו דיינים רשעים שת"ח שבמשפחותם להם למקל ולאגרוף שעל ידיהם היו מעמידין אותן ומחפין עליהם ועושין סניגרון לדבריהם: **לדייני בור.** שבהבטחת אותן ת"ח מעמידין דייני בור לדון את כל הבא והרבה דיינין שאין נמלכים בהן ומטין אותן: **כפיכם נגואלו בדם אלו הדיינין.** שבכפיהן פשוטין לקבל שוחד ומטין את הדין ונוטלין ממון מן הבעלים שלא כדין ונותנו לשכנגדו והרי הוא כנוטל נשמתו: **סופרי הדיינין.** שכותבין שטרות של רמיה: **עורכי הדיינין.** מלמדין את בעלי דיינין לטעון: **עמו.** מכלל דעד השתא לא: **וכה נחשן המשפט.** שכנגד הלב שהיה גדול ממנו וקודם למשה נגלית שכינה על אהרן דכתיב (שמואל ח ג) הנגלה נגליתי אל בית אביך ונאמרה לו נבואה של מלרים הכתובה (ביחזקאל כ) עד וימרו בי ואעפ"כ לא נתקנא בו בזאת: **בני בשבר.** שם מקום: **לילה מהו.** לנטותה בשבת: **בשופא.** הומלו"ן שגדל על ההגא מהו בכרמא ירק הוא וכלאים בכרם או אילן הוא ואינו כלאים בכרם: **ולישלח להו.** לד היתר בה: **לדרמי בר יחזקאל.** כרך עליה חוט או משיחה: ומשני **לפי שאינן בני תורה.** ומקילי טפי: **עירבובא.** כלאים: **וקי"ל.** בברכות בפרק כיצד גבי ערלה וה"ה לכלאים שאף היא מצוה התלויה בארץ ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ: **יהיב פרוטה לתינוק נכרי.** קסבר בחוץ לארץ שרי ומיהו כל כמה דאפשר משני שלא ילמדו להקל: ולא

[ח] [נכמות סנ. ע"ש ס"ג ס. ע"ש], [ב] [יומא טו:], [ג] סנהדרין לח., [ד] [ל"ל ישראל וכ"א בגמ"ש ובטור וע"ע מ"ש על הגליון סנהדרין לח.], [ה] [ניר' הערוך ערך גז ז' גאזי דפאטי פי' סריקי ושוטרי הסרים ונערך יסיר גרם גזירפטי פי' רשעים], [ו] [מוסף' סוף פרק ג דכלאים], [ז] ברכות לו., [ח] בס"ח: יבטלו המיגין גלחים, [ט] בס"ח: המיגין. [י] בס"ח: שוטרי מלכות, [כ] כ"ג הרש"ל והריעב"ץ ממקו,

לעזי רש"י

הומלו"ן. כשות.

מוסף רש"י

שנאמר כו' ואצרוף כבור סיגיך. תערובת שכך (סנהדרין צח.). **בדיליך.** המובדלים לרשאי עם (שם). **יהירי.** גסי רוח מישראל (שם). **אמגושי.** פרסים מכשפין שמעערין ישראל, במס' שבת (לעיל עה.) פלוגתא איכא למ"ד אמגושי מרשי ואיכא מ"ד גדופי עכו"ם (סנהדרין שם). **גזיפטרי.** שופטים עכו"ם הסובטין את ישראל במקלות (שם). **בטלי אמגושי דכתיב ואצרוף כבור סגיך.** רבים וגדולים בגסותם, כשאצרוף ואחלקם אזי אסירה כל בדיליך, אמגושי, הבדלים מילאת המקום. סגיך, כמו רב, דמתרגמינן סגי (שם). **הסיר ה' משפטיך.** כמו שופטיך, **פנה אויביך.** גזיפטרי (שם). **כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל.** דסיון דאיכא מן התורה הלך אחר המיקל (ברכות לו.).

רבינו חננאל

וזה שהשיב רב מנשיא לבני בי בשכר, על הכילה ועל הכשות בכרם ועל המת ביו"ט

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הלכה ט ע"ש לאוין רו טוש"ע מ"מ סי' ז סעיף ב:

טז ב מיי' פ"י מהל' מתנות עניים הלכה ח סמג עשין קסב טור י"ד סי' רמז:

תורה אור השלם

1 שִׁמְעוּ נָא זֹאת
רָאשֵׁי בֵית יַעֲקֹב וּקְצִינֵי
בֵית יִשְׂרָאֵל הַמְתַעֲבִים
מִשְׁפָּט וְאֶת כָּל הַיְשָׁרָה
יְעַקֵּשוּ: בֹּנֶה צִיּוֹן בְּדָמִים
וִירוּשָׁלִַם בְּעַוְלָה: רָאשֶׁיהָ
בְּשֹׁחַד יִשְׁפּוֹטוּ וְכֹהֲנֶיהָ
בִּמְחִיר יוֹרוּ וּנְבִיאֶיהָ בְּכֶסֶף
יִקְסֹמוּ וְעַל יְיָ יִשָּׁעֵנוּ לֵאמֹר
הֲלוֹא יְיָ בְּקִרְבֵּנוּ לֹא תָבוֹא
עָלֵינוּ רָעָה: מיכה ג ט-יא
2 לָכֵן בִּגְלָלְכֶם צִיּוֹן שָׂדֶה
תֵחָרֵשׁ וִירוּשָׁלִַם עִיִּין תִּהְיֶה
וְהַר הַבַּיִת לְבָמוֹת יָעַר:
מיכה ג יב
3 וְאֶשִׁיבָה יָדִי עָלַיִךְ
וְאֶצְרֹף כַּבֹּר סִיגָיִךְ וְאָסִירָה
כָּל בְּדִילָיִךְ: ישעיהו א כה
4 צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה
וְשָׁבֶיהָ בִּצְדָקָה:
ישעיהו א כז
5 הָסִיר יְיָ מִשְׁפָּטַיִךְ פִּנָּה
אֹיְבֵךְ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְיָ
בְּקִרְבֵּךְ לֹא תִירְאִי רָע
עוֹד: צפניה ג טו
6 שֶׁבֶר יְיָ מַטֵּה רְשָׁעִים
שֵׁבֶט מֹשְׁלִים:
ישעיהו יד ה
7 כִּי בַפֵּיהֶם נְגֹאֲלוּ
בְּדָם וְאֲצַבְּעוֹתֵיהֶם בָּעָוֹן
שִׂפְתוֹתֵיכֶם דִּבְּרוּ שֶׁקֶר
לְשׁוֹנְכֶם עַוְלָה תֶהְגֶּה:
ישעיהו נט ג
8 בְּרֹכֶת אָבִיךְ גָּבְרוּ עַל
בִּרְכַּת הוֹרַי עַד תַּאֲוַת
גִּבְעַת עוֹלָם תִּהְיֶין לְרֹאשׁ
יוֹסֵף וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו:
בראשית מט כו
9 וַיִּשָּׂא מֹשֶׁה מֹאת פָּנָיו
אֶלֹהִם וַתָּרֶב מֹשֶׁה בַּנִּמְנָן
מִמֹּשֶׁאת כֶּלֶם חָמֵשׁ יָדוֹת
וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ:
בראשית מג לד
10 וַיִּחַר אַף יְיָ בְּמֹשֶׁה
וַיֹּאמֶר הֲלֹא אַהֲרֹן אָחִיךָ
הַלֵּוִי יָדַעְתִּי כִּי דַבֵּר יְדַבֵּר
הוּא וְגַם הִנֵּה הוּא יֹצֵא
לִקְרָאתֶךָ וְרָאֲךָ וְשָׂמַח
בְּלִבּוֹ: שמות ד יד

מוסף תוספות

א. שבימי האמוראים אלא דבתר הכי נהגו כותייהו. תוס' הרא"ש. ב. דלא מקבלי טומאה. תוס' הרא"ש. ג. רב אחא בר יעקב דליטבלו. תוס' הרא"ש.

הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד: תניא רבי יוסי בן אלישע אומר אם ראית דור שצרות רבות באות עליו צא ובדוק בדייני ישראל [ו] שכל פורענות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל דייני ישראל שנאמר [1] שמעו נא זאת ראשי בית יעקב וקציני בית ישראל המתעבים משפט ואת כל הישרה יעקשו בונה ציון בדמים וירושלים בעולה ראשיה בשוחד ישפוטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו ועל ה' ישענו וגו' [ז] רשעים הן אלא שתלו בטחונם במי שאמר והיה העולם לפיכך מביא הקב"ה עליהן ג' פורעניות כנגד ג' עבירות שבידם שנאמר [2] לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיין תהיה והר הבית לבמות יער [א] ואין הקב"ה משרה שכינתו על ישראל עד שיכלו שופטים ושוטרים רעים מישראל שנאמר [3] ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סגיך ואסירה כל בדיליך ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה וגו' [ב] אמר עולא [ב] אין [7] ירושלים נפדה אלא בצדקה שנאמר [4] ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה אמר רב פפא אי בטלי יהירי בטלי אמגושי אי בטלי דייני בטלי [ג] גזירפטי אי בטלי יהירי בטלי אמגושי דכתיב ואצרוף כבור סגיך אי בטלי דייני בטלי גזירפטי דכתיב [5] הסיר ה' משפטיך פנה אויבך אמר רבי מלאי משום ר"א בר' שמעון מ"ד [6] שבר ה' מטה רשעים שבט מושלים שבר ה' מטה רשעים אלו הדיינין שנעשו מקל לחזיהם שבט מושלים אלו ת"ח שבמשפחות הדיינין מר זוטרא אמר אלו תלמידי חכמים שמלמדים הלכות ציבור לדייני בור אמר ר"א בן מלאי משום ר"ל מאי דכתיב [7] כי כפיכם נגואלו בדם ואצבעותיכם בעון שפתותיכם דברו שקר לשונכם עולה תהגה כי כפיכם נגואלו בדם אלו הדיינין ואצבעותיכם בעון אלו סופרי הדיינין שפתותיכם דברו שקר אלו עורכי הדיינין לשונכם עולה תהגה אלו בעלי דינין ואמר רבי מלאי משום ר' יצחק מגדלאה מיום שפירש יוסף מאחיו לא טעם טעם יין דכתיב [8] ולקדקד נזיר אחיו ר' יוסי בר' חנינא אמר אף הן לא טעמו טעם יין דכתיב [9] וישתו וישכרו עמו מכלל דעד האידנא לא (הוה שיכרות) ואידך שיכרות הוא דלא הוה שתיה מיהא הוה ואמר רבי מלאי בשכר [10] וראך ושמח בלבו זכה לחשן המשפט על לבו: שלחו ליה בני בשכר ללוי כילה מהו כשותא בכרמא מהו מת בי"ט מהו אדאזיל נח נפשיה דלוי אמר שמואל לרב מנשיא אי חכימת שלח להו שלח להו כילה חזרנו על כל צידי כילה ולא מצינו לה צד היתר ולישלח להו כדרמי בר יחזקאל לפי שאינן בני תורה כשותא בכרמא ולישלח להו כדר"ט דתניא [ט] כישות ר' טרפון אומר אין כלאים בכרם וחכמים אומרים כלאים בכרם וקי"ל [י] כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל לפי שאינן בני תורה מכריז רב האי מאן דבעי למיזרע כשותא בכרמא ליזרע רב עמרם חסידא מנגיד עילויה רב משרשיא יהיב ליה פרוטה לתינוק נכרי וזרע ליה וליתן ליה לתינוק ישראל אתי למיסרך וליתן ליה לגדול נכרי אתי לאיחלופי בישראל מת שלח להו מת לא יתעסקו ביה לא יהודאין ולא ארמאין לא ביום טוב ראשון ולא ביום טוב שני איני והאמר רבי יהודה בר שילת אמר רבי אסי עובדא הוה בבי כנישתא דמעון ביום טוב הסמוך לשבת ולא

ולישלח להו כר"ט. הא לא פריך לישלח להו כר' יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד דשמא הס לא שאלו כשותא בכרמא מהו אלא היכא שעשה כדין איסור כלאים ג' מינים כאחד ועוד שמא לא ס"ל כר' יאשיה ואע"ג דקי"ל כר' יאשיה בספ"ק דקדושין (דף לא.) א"ל לא להריתו [ג] [לא] קי"ל כר' יאשיה ואמר נמי בברכות פרק מי שמתו (דף כב.) נהוג עלמא כתנא קמי כר' אילעי בראשית הגז כרבי יאשיה בכלאים כר' יהודה בן בתירא בדברי תורה מיהו י"ל שלא היו סבורין כן [א] דהא קאמר נמי נהוג כרבי יהודה בדברי תורה [ב] ואפ"ה פליגי עליה אמוראי טובא בשמעתא דהתם וקאמר נמי כרבי אילעי בראשית הגז דאמר אינו נוהג אלא בארץ ואפ"ה אמרינן בחולין בשילהי פ' הזרוע (דף קלב.) אמר רב חסדא המי טבחא דלא מפרים מתנתא ליהוי בשמתא דה' אלהי ישראל ואמר נמי דרבא קנים אטמא ואפילו רב נחמן גופיה דאמר נהוג עלמא כתנא קמי אמר התם דקנים גלימא וא"ת נהי דלא א"ל כר' יאשיה מ"מ לישלח להו כרבי יאשיה דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל וי"ל דלא שייך למימר הכי אלא במין של איסור דהמתירו חושבו מין היתר בארץ הלכה כמותו בחו"ל אבל בדבר שאינו תלוי אלא בזריעה חטה ושעורה וחרצן במפולת יד בהא לא אמר הלכה כמותו בחו"ל. מ"ר:

רב עמרם חסידא מנגיד עלה רב משרשיא יהיב ליה פרוטה לנברי כו'. קשיא לי אמאי הא אמרינן לעיל דהלכה כר"ט דמיקל בחו"ל ולריך לומר דבמקומם לא היו בני תורה: **וליתן** ליה לתינוק ישראל. אומר רבי שקבלה הוא בידינו שזה המקשה רב אחא בר יעקב והיינו הא דאמר בעירובין בשילהי מערבין (דף מ: ושם) גבי ברכת זמן על הכוס ביוה"כ דמפרש התם דלא אפשר דהיכי ליעביד כו' ליתביה לתינוק לית הלכתא כרב אחא בר יעקב דילמא אתי למיסרך ולא מצינו במקום אחר דאית ליה לרב אחא הא הא סברא וי"מ דהוא הוה דפ' בתרא דנדה (דף סז:) לאתקין [ד] ביממא דתמניא משום גנבי ולא חיישינן לסרך בתה במקום לורך ולא נהירא דמאי שנא דנקיט טפי רב אחא בר יעקב מכל שאר אמוראי דהתם ועל הסיא דהתם אומר ר"ת שמותר ליתן לתינוק לשתות כוס של ברכה כי מיקלע מילה ביוה"כ ולא חיישינן דילמא אתי למיסרך כיון שאין זה מנהג [בקבוע] ולא דמי לכוס ביוה"כ דאי הוו יהבי ליה אתי למיסרך אף כשיהיה גדול כיון שעושין מנהג לשתות בכל שנה ושנה ביוה"כ:

יוס

קלט: תולין פרק עשרים שבת

יום טוב שני יתעסקו בו ישראל. ובגילה (ד' ו.) מסקינן בתר הך מילתא אמר רבינא האידנא דאיכא חברי חיישינן פירוש[א] ולא יתעסקו בו ישראל פן יצוו עליהם חברי לעשות מלאכה ביו"ט כיון שרואין שעושין בשביל מת ומעשה היה[ב] והוליכו מת חוץ לתחום ביו"ט והלכו ר"ש אף על ההולכים בדגל בלא סוסים ושמע רבי דטעמו משום דמסיק רבינא האידנא דאיכא חברי ולדידן אע"ג דליכא למיחש יש לאסור כיון דמסיק הכי גס[ג] יש לירא פן יצוו הסרים להתעסק במלאכתן ולכתוב מה שהם רוצים[ד] ושלח להם ר"ת בני בשכר אינם בני תורה בני מליאון (ו) (אותה העיר) בני תורה[ה] מ):

ציצית חשיבי ולא בטלי. שאינם מצוטלין לפי שהסוסים הם בעיניו שדעתו ליתן בטלית ליצית רביעית כך פי' ר"ח: הא לא חשיבי ובטלי על זה סמך רבי להניח באבנטו רצועות התלויות בו ויש שקושרים בהם בתי שוקים דבטלי[ו] דלא חשיבי כולי האי: **מאי שנא מהא דתניא בו'.** פי'[ז] ח[וס"ל כרבי יוסי בר' יהודה דאמר מערימין] לעיל בפ' כל כתבי (דף קח:):[ט]

[ט] **תלא דבישרא בו'.** לא כפירוש הקונטרס דפי' בשר מליח שתלו ליבשו דהל"ל הא בפרק מפנין[י] דמה שייך הכא ועוד[יא] למה מזכיר תלא ועוד מוכח לעיל בפרק מפנין (דף קכח.) דדג מליח נמי חזי לאומצא ועוד דהכא בטלטול איירי ומאריכין לעיל דרב במוקלה לטלטל סבר לה כר"ש ונראה כפי' הערוך דמשום תלא נקטיה[יב] ובלא בשר אלא תלא דבשרא לא ממאים[יג] ושרי לטלטולי[יד] ולא דגים מאיס[טו] והוי מוקלה מחמת מיאוס והשתא אתי שפיר דאיסור דתלא כעין כישא דירקא ור' פי' לנו דלתלא דבשרא רגיל להיות בו תורת כלי אבל של דגים לא ולא משום מוקלה מחמת מיאוס דלא אייתי שמעתין במוקלה מחמת מיאוס. מ"ר:

אבל

ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה ואתו לקמיה דרבי יוחנן ואמר להו יתעסקו ביה עממין[ט] ואמר רבא [א]מת בי"ט ראשון יתעסקו בו עממין [ב]ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל ואפילו ביו"ט שני של ראש השנה מה שאין כן בביצה לפי שאינן בני תורה: א"ר אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא [ג]מתעטף אדם בכילה ובכסכסיה ויוצא לרה"ר בשבת ואינו חושש מ"ש מדרב הונא [ד]דאמר רב הונא אמר רב [ה]היוצא בטלית שאינה מצוייצת כהילכתה בשבת חייב חטאת ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי הני לא חשיבי ובטלי אמר [ו] רבה בר רב הונא [ה]מערים אדם על המשמרת ביו"ט לתלות בה רמונים ותולה בה שמרים אמר רב אשי והוא דתלה בה רמונים מאי שנא מהא דתניא [ז]מטילין שכר במועד לצורך המועד שלא לצורך המועד אסור אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים אע"פ שיש להן ישן מערים ושותה מן החדש התם לא מוכחא מילתא הכא מוכחא מילתא אמרו ליה רבנן לרב אשי חזי מר האי צורבא מרבנן ורב הונא ב"ר חיון שמיה ואמרי לה רב הונא בר' חלוון שמיה [ח]דשקל בראי דתומא ומנח בברזא דדנא ואמר לאצנועיה קמיכווינא ואזיל [ח]ונאים במבראי ועבר להך גיסא וסייר פירי ואמר אנא למינם קמיכווינא אמר להו הערמה קאמרת הערמה בדרבנן היא וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחילה: **מתני'** [ט]נותנין מים ע"ג השמרים בשביל שיצולו [י]ומסננין את היין [א] בסודרין [ב]ובכפיפה מצרית [ג]ונותנין ביצה במסננת של חרדל ועושין אנומלין בשבת ר' יהודה אומר בשבת בכוס ביו"ט בלגין ובמועד בחבית רבי צדוק אומר הכל לפי האורחין: **גמ'** [ד]אמר זעירי [ה]נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורין לא מיתיבי רבן שמעון בן גמליאל אומר טורד אדם חבית של יין יינה ושמריה ונותן לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש תרגמה זעירי [ו]בין הגיתות שנו: [ז]מסננין את היין בסודרין: אמר רב שימי בר חייא [ח]ובלבד שלא יעשה גומא: [ט]ובכפיפה מצרית: אמר רב חייא בר אשי אמר רב [י]ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח אמר [יא]רב [יב]האי [יג]פרונקא אפלגיה דכובא שרי אכוליה כובא אסור אמר רב פפא [יד]לא ניהדק אינש (טו) [טז]ציינתא בפומיה דכוזני דחביתא משום דמיחזי כמשמרת דבי רב פפא [יז]שאפו שיכרא ממנא למנא (יח) אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא האיכא ניצוצות ניצוצות לבי רב פפא לא חשיבי: ונותנין ביצה במסננת: תני יעקב קרחה לפי

ולא ידענא אי מלפניה. אם חל י"ט בע"ש ומת בו ביום ומפני שלא יוכלו להתעסק בו למחר התירו לקוברו ע"י עממים: **אי מלאחריה.** והוא מת בשבת ומפני שנשתהא כבר והיה מסריח התירו: **מת ביו"ט ראשון בו'.** מת שנשתהא כגון שמת בשבת ולמחר היה יו"ט: **מה שאין כן בגילה.** דאין ר"ה שוה לימים טובים של גליות דאילו ר"ה חמיר יו"ט שני דילה ר"ה ונולדה בזה אסורה בזה: **מתעטף אדם בגילה.** שהוא כסדין ומתעטף בה דרך מלבוש: **וכסכסיה.** רצועות התלויות בה ולא אמרינן הך רצועות לאו לצורך עיטוף נינהו והוה משאוי ההוא שעתא שאין כיסכסין עשויין אלא לנטותה באהל: **חייב חטאת.** ואילו לא היתה מצויצת כלל לא מיחייב דהא לבושיה הוא. אלמא הציצות הויין לו משאוי הואיל ואינן כמצותו אינן צריכין לה ומן הבגד ממש אינן דליתאבינן כוותיה: **חשיבי.** משום דאל תכלת הן ולא בטלי והוו בה משוי: **מעריס אדם על המשמרת ביו"ט.** לרבנן דאמרי[ט] אין תולין את המשמרת ביום טוב ואוקימנא דטעמא לאו משום אהל אלא משום עובדא דחול[כ] מעריס ותולה אותה לצורך רמונים דלאו עובדין לחול ניינהו ומסגן בה שמרים הואיל ונתלית דהא אמרינן נותנין לתלויה ביו"ט: **והוא דאלי בה רמונים.** בריאה דמוכח מילתא דמעיקרא לאו לשמרים תליה: **מטילין.** בראשי"ר בלע"ז: **במועד.** בחולו של מועד: **מעריס ושותה מן החדש.** אלמא אגב שום הוכחה מותר להעריס: **הכא לאו מוכחא מילתא.** דמילתא דאיסורא הוא דהרואה אומר לצורך המועד הוא שאין הכל יודעין שיש לו מן הישן. הכא מוכחא מילתא לאיסור דסתם תולה משמרת לשמרים הוא תולה ואי לא יהיב בה רימונים בריאה דלמיע בעלמא כי יהיב בה שמרים מוכח דלהכי תליה: **ברא דשומא.** עלע של שום: **ומנח בברזא דדנא.** מקום שיש בו נקב בחבית והיין יוצא [ב] נותנו שם בשבת לתחוב והוי כמתקן ומעריס לכתחילה: **ואומר לאצנועיה.** להאי ברא דשומא מיכווינא. ועוד עביד אחריתי אזל נאים במבראי בספינה ולחבה העשויה לעבור המים והיא של נכרי ויודע הוא שיעבירנה הנכרי לצד האחר: **וסייר פירי.** ומשמר שם פירות כרמו. ונמצא שהנכרי מעבירו במים בשבת: **הערמה בדרבנן היא** ה"ג. הך הערמה לאו באיסורא לאורייתא הוא אלא באיסורא דרבנן דל"ע עביד ממש בלא הערמה אדרבנן הוא דעבר הלכך כיון לצורכא מרבנן הוא לא אחמירו עליה להוא לא אתי למעבד לכתחילה להדיא בלא הערמה לעבור שם לפני הכל: **מתני' נותנין מים.** בשבת ע"ג שמרים הנתונים במשמרת מבעוד יום: **כדי שיצולו.** שיהו צלולין לזוב[ג] את היין מפני הקמחים שקורים יינ"ש: **בסודרין ובכפיפה מצרית.** הסודרין מצורי דקל: **כפיפה.** סל: **ונותנין ביצה במסננת.** שהחרדל נתון בה להסתנן וקולטת את הפסולת ולף הביצה החלמון שלה נוטף ומסתנן עמו והוה ליה לחרדל למראה והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה. ורבינו הלוי פירש סיגונה של ביצה לתוך חרדל ובמסננת של חרדל הוא דשרי משום שיגון ויורד לתוך הקערה שהוא כלי שני ומתלבן התבשיל: **אינומלין.** פושט"ן: **לגין.** גדול מכוס וקטן מחבית: **גמ' טורד.** מערבב: **כיון הגתות שנו.** שכל היינות עכורין ושותין אותן בשמריהם הלכך אין כאן תיקון דבלאו הכי משתתי: **אלא יעשה גומא.** מן הסודר בפי הכלי כי עובדא דחול. אי נמי אתי לידי סחיטה: **אלא יגביה.** הכפיפה מקרקעית[ד] כלי התחתון טפח כמדת אהל: **פרונקא.** בגד שמשטחין על גיגית יין לכסותה: **אפלגא דכובא שרי.** דלאו אוהלא הוי: **לא ניהדק אינש ציינתא בפומא דכוזני דחביתא.** כלי חרס קטן שמערין בו יין מחבית לא יתן בפיו קשין וקסמים בחזקה לפי שאין לך מסננת גדולה מזו: **שפו שיכרא.** כל היכא דתני לשון שפוי בנחת הוא והפסולת נשאר בשולי הכלי: **והאיכא ניצוצות.** קטנות הנישופות באחרונה מתוך הפסולת שקורין ברייי"ש והנהו מוכחן דבורר הוא: **ניצוצות בי רב פפא לא חשיבי.** (כ) שחנוני מטיל שכר היה כדאמרינן בנבא מציעא (דף סה:) ובפסחים (דף קיג.) הלכך אינו מקפיד בניצוצות כל כך וכשמגיע לניצוצות משליך הן ופסולתן לחוץ ותחילת שפייתן (א) מן הפסולת ניכר דלאו בורר הוא: לפי

בשכר במועד לא מוכחא מילתא, הכא במשמרת מוכחא מילתא דלשמר הוא תולה, ואם תלה בה רמונים אין, ואי לא לא. **והא** דאמרו ליה לרב אשי על רב הונא בר חיון, ואמרי לה בר חילון, דהוה שקיל ברא דתומיא ומנח בבירזא דדנא, פי' שהיה נוטל ראש שום ונותנו בנקב של חבית שיוצא ממנו היין, ולא היה מסתפק מאותה חבית אלא מחבית שבאוצר, והיה מערים וסותם הנקב בראש השום, והיה אומר להצניע ראש השום אני צריך. ועוד היה הולך וישן במעבדא וכו'. אמר להו רב אשי הערמה מדרבנן היא, והערמה לכתחילה ת"ח לא עבדי. **ונותנין המים על השמרים בשביל שיצלו.** **אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אבל עכורין לא.** ואם בין הגיתות הוא, שעדיין היין תוסס ואינו צלול, טורד אדם חבית יינה ושמריה בשבת ואינו חושש ואפילו אליבא דרבנן, דאע"פ דאמרינן **אין מסננין את היין בסודרין.** **אמר רב שימי בר חייא ובלבד שלא יעשה גומא.** פי' שלא ימשוך קצות הסודר למעלה וישאר כמו גומא באמצעיתו. **ובכפיפה מצרית.** ואמרינן משמיה דרב שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח, שכן מצינו באהלי טומאה טפח, וכל מקום שיש בו חלל טפח כאהל חשוב, ואין עושין אהלי עראי לכתחילה בשבת. **פרונקא,** פי' כסוי בפי הקנקן ויש בו נקבים קטנים קטנים לסנן בו היין כאשר יציקוהו בקנקן. אם יהיה זה הכיסוי בחצי פי הכלי אינו מסנן, אם הוא בכל הפה של כלי הרי הוא כמסננת ונראה כמשמר היין במשמרת. וי"א פרונקא, מטלית של בגד שעשאו לכסוי כובא, כדאמרינן בתחילת בפונדקאות, פש ליה חמרא בכובא ביריחה בפרונקא, פי' נשאר לו יין בכלי, קשר פי הכלי בסמרטוט. **לא ניהדוק צבתא** בפומא דכוזא משום דמיחזי כמשמרת. פי' צבתא בפומא דכוזא מוך חדש וכדומה לו, והוא מלשון מצאן צבתים אז כרוכות. וי"א לוף של דקל וכדומה לו. **ונותנין ביצה במסננת של חרדל.** תני יעקב קרחה

מסורת הש"ס

(א) ביצה ו. כב., ב) מנחות לו. ע"ש, ג) מו"ק יב., ד) [גיר' הערוך ובקפיפה], ה) לעיל קלד., ו) שם קט., ז) [גיר' הערוך רבא], ח) [עי' תוס' ביצה לב: ד"ה מלמעה למעלה], ט) גי' הערוך בערך גסא ג' לא נהדק אינש בצבתא אפומא דכוזיתא, י) [לעיל קלו.], כ) [לעיל קלח.], ל) כאן יש ערבוב דברים ע"י הסרתו נקודות המבדילות וא"ל כדי שילוט. שיהיו צלולין לזוב: את היין. מפני הקמחים וכו'. ועי' פירש"י להרי"ף, מ) [וע"ע תוס' ביצה ו. ד"ה והאידנא], נ) [שיך לדף קמ:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא תשיבי ובטלי אמר (רבה) תז"מ וג"כ ס"א ר' אבין: (ב) שם לא יתהלך אינים (כייתמא) תז"מ וג"כ ס"א צבאתא: (ג) שם ממגנ לגמא בצבאתא ל"ל ר' אחא: (ד) רש"י ד"ה שלא יגביה וכו' מקרקעיתו של כלי: (ה) ד"ה ציצותו וכו' לא תשיבי שסודרי ומטיל לשכר היה: כדאמרי' בב"מ. נ"ב ע"ש דף סה דקאמר רב פפא טרשא דידי שרי מ"מ שכרא לא פסיל וכפסח" דף קיג קאמרי' תמרי בתלוך לבי סודרא רהוט וכו' אמר רב פפא אי לא דרמאי שכרא לא פיסתי מאי סודרא אמר רב חסדא סוד נאה וכו' ובפס"ק דנדה קל"ל רבא לרב פפא סודני ופיכס"י שפי לשוטות: (ו) בא"ד ותמלא שפיינן שאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא: (ז) תוס' ד"ה יו"ט שני כו' בני מליאון (פוסה העיר) תמ"מ וג"כ הגה"ס היא:

גליון הש"ם

מתני' ומסננין את היין בסודרין. עי"ל קיא ע"א תוד"ה אלי מסוכריתא: **תוס'** ד"ה **תלא** בו' ושל דגים מאיס. עי"ל יט ע"ב תוד"ה אני כרכי.

לעזי רש"י

ברשיי"ר [ברציי"ר]. לערבב. יינ"ש. עובש. פרישו"ן. שפג, רוב. בריי"ש. טיפות נוזלות.

רבינו חננאל

כולן לאיסור, לפי שאינן בני תורה. מהא שמענן שאפילו דברים המותרים כגון אילו וכדומה להן המסורין לעם הארץ, אין אדם רשאי להורות להן להיתר אלא יחמיר עליהן לאיסור. וזה שאמר מתעטף אדם בכילה וכוסכיא ויוצא בה לרה"ר. פי' כוסכיא חוטין ומשיחות שעליה, הלכה היא, דקא מקשינן עלה מדרב הונא [דאמר] היוצא בטלית שאינה מצוייצת כהילכתה כגון שתלה ציצית בג' כנפי הטלית והניח הרביעית, אותן חוטי הציצית כיון שאינה מצוייצת בד' כנפות שלה, אינה חשובה ציצית דמצוה, וכחוטין דעלמא הן חשובין, והיוצא בה חייב חטאת. ופרקינן ציצית לגבי טלית חשיבי ולא בטלי שלב האדם רוצה בקיומן כי בדעתו שיתלה הרביעית וילבשנה, אבל כוסכיא לגבי כילה אינו צריך להן ובטלי [וכן נמי טליתות שלנו שיש להן ד' ציציות אפי' אי חשבת להו אינן מצוייצות כהלכתן בטלו לגבי טלית]. והא דאמר רבה בר בר חנה מערים אדם על המשמרת ביו"ט לתלות בה רמונים ותולה בה שמרים, אליבא דרבנן שאסורין לתלות ולשמר לכתחילה, ואע"פ שהיא איסורא והוא דתלה לה רמונים ברב אשי. ואע"ג דאמרינן מ"ש מהא דתניא מטילין שכר במועד וכו', התם

מוסף רש"י

מת ביו"ט ראשון כו'. מת המוטל לקבור, אם יו"ט ראשון הוא כו' (ביצה ו.). מה שאין כן בביצה. לענין ביצה לא הקלו ביו"ט שני דר"ש לתשוח לשל גויים, דאלו ר"ש עולדה זה אסורה זה (שם) דקדושה אחת היא ולא הקלו ביו"ט שני אלא ר"ש אלא לענין מת בלבד (שם בב:). **ונותנין ביצה במסננת של חרדל.** ומקנה בתוכו ליפות מראיתו (לעיל קכד.). לתוך המשמרת. שמסננין בה שמרים (לעיל קפ.).

מוסף תוספות

א. שכופין לישראל לעשות מלאכה ובשהוא יו"ט כניחתן אותם. תוס' ביצה ו. ד"ה והאידנא. ב. במלאו"ן שמת אדם אחד ביו"ט שני. תוס' ביצה ו. ד"ה והאידנא. ג. לפי שיש בזמן הזה יהודים המתעסקים במלאכת השרים. תוס' הרא"ש. ד. ביו"ט. תוס' הרא"ש. ה. בתמיה. מרדכי. ו. לגבי אבנט. תוס' הרא"ש. ז. ותמיהא מילתא מאי מקשה ממתניתא דשכר לרב אשי, דהא במס' משקין (מ"ק יב:) אוקימנא כתנאי דאמרי' טוחנין קמח במועד לצורך המועד, שלא לצורך המועד אסור, ופריך עלה מהא ברייתא דשכר, ופרקינן תנאי היא דתניא אין מערימין בכך, ר' יוסי בר' יהודה אומר מערימין. [ר"ל]. ריטב"א. ח. דהלכתא. ריטב"א. ט. ומשו"ה פרכינן מינה. ריטב"א. י. דמייתי התם (קכח:) בשר תפוח בשר מליח ודג מליח ותפל. רשב"א. יא. דא"כ לימא בשר מליח. רשב"א. שרי לטלטולו, דג הפל אסור לטלטלו. ריטב"א. יב. דמירי בעץ שתולין בו הבשר ותורת כלי עליו. תוס' הרא"ש. יג. [ר]גרילות הוא להצניעו. רשב"א. יד. וכל שנשתמש בו זורקו לבין העצים. ריטב"א.

לפי שאין עושין אותה אלא לגוון איתמר חרדל שלשו מע"ש למחר אמר רב ממחו בכלי אבל לא ביד א"ל שמואל ביד אטו כל יומא ממחו ליה ביד מאכל חמורים הוא אלא אמר שמואל ממחו ביד ואינו ממחו בכלי אתמר ר"א אמר אחד זה ואחד זה אסור ורבי יוחנן אמר אחד זה ואחד זה מותר אביי ורבא דאמרי תרוייהו אין הלכה כרבי יוחנן קם רבי יוחנן בשיטתיה דר"א קם רבי אלעזר בשיטתיה דשמואל אביי ורבא דאמרי תרוייהו הלכה כרבי יוחנן [6]אימיה דאביי עבדא ליה ולא אכל דביתהו דזעירא עבדא ליה לרב חייא בר אשי ולא אכיל א"ל לרבך עבידי ליה ואכל ואת לא אכלת אמר רבא בר שבא הוה קאימנא קמיה דרבינא ובחשי ליה בשופתא דתומא ואכל [8]אמר מר זוטרא [3]לית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאתמר [1]חרדל שלשו מע"ש למחר ממחו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש ולא יטרוף אלא מערב [2]שחליים ששחקן מע"ש למחר נותן לתוכן שמן וחומץ וממשיך לתוכן אמיתא ולא יטרוף אלא מערב [3]שום שריסקו מע"ש למחר נותן לתוכו פול וגרסין ולא ישחוק אלא מערב וממשיך את אמיתא לתוכן [3]מאי אמיתא ניגייא אמר אביי ש"מ האי ניגייא מעליא לתחלי: ועושין אנומלין בשבת: [7]ת"ר [4]עושין אנומלין בשבת ואין עושין [5]אלונטית ואיזו היא אנומלין ואיזו היא אלונטית אנומלין יין ודבש ופלפלין אלונטית יין ישן ומים צלולין ואפרסמון דעבדי לבי מסותא למיקר אמר רב יוסף זימנא חדא עלית בתר מר עוקבא לבי באני כי נפקי אתאי אשקיין [6]חמרא חד כסא וחשי מבינתא דראשי ועד טופרא דכרעי ואי אשקיין כסא אחרינא הואי מסתפינא דלמא מנכו לי מזכותא דעלמא דאתי והא מר עוקבא דשתי כל יומא שאני מר עוקבא דדש ביה: **מתני'** אין שורין את החילתית בפושרין [1]אבל נותן לתוך החומץ [2]ואין שולין את הכרשינין ולא שפין אותן אבל נותן לתוך הכברה או לתוך הכלכלה [3]אין כוברין את התבן בכברה ולא יתננו על גבי מקום גבוה בשביל שירד המוץ אבל נוטל הוא בכברה ונותן לתוך האיבום: **גמ'** איבעיא להו שרה מאי תרגמא רב אדא נרשאה קמיה דרב יוסף שרה חייב חטאת א"ל אביי אלא מעתה שרה אומצא במיא הכי נמי דמיחייב אלא אמר אביי [4]מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול בעא מיניה רבי יוחנן מר' ינאי מהו לשרות את החלתית בצונן א"ל אסור והא אנן תנן אין שורין את החלתית בפושרין הא בצונן מותר א"ל [5]א"כ מה בין לי ולך מתניתין יחידאה היא דתניא [6]אין שורין את החלתית לא בחמין ולא בצונן רבי יוסי אומר בחמין אסור בצונן מותר למאי עבדי ליה ליוקרא דליבא רב אחא בר יוסף חש ביוקרא דליבא אתא לקמיה דמר עוקבא א"ל זיל שתי תלתא תיקלי חילתתא בתלתא יומי אזל אישתי חמשא בשבת ומעלי שבת לצפרא אזל שאל בי מדרשא אמרו ליה תנא דבי רב אדא ואמרי לה תנא דבי מר בר רב אדא [7]שותה אדם קב או קביים ואינו חושש אמר להו לשתות לא קמיבעיא לי כי קא מיבעיא לי לשרות מאי אמר להו רב חייא בר אבין בדידי הוה עובדא ואתאי שאילתיה לרב אדא בר אהבה ולא הוה בידיה אתאי שאילתיה לרב הונא ואמר הכי קאמר רב שורה בצונן ומניח בחמה כמאן דשרי [8]אפילו למאן דאסר ה"מ היכא דלא אישתי כלל אבל הכא כיון דאישתי חמשא ומעלי שבתא אי לא שתי בשבת מיסתכן מיסתמיך ואזיל רב אחא בר יוסף אכתפיה דרב נחמן בר יצחק בר אחתיה א"ל כי מטינן לבי רב ספרא עיילינא כי מטו עייליה בעא מיניה מהו לכסכוסי כיתניתא בשבתא לרכוכי כיתניתא קא מיכוין ושפיר דמי או דילמא לאולודי חיורא קמיכוין ואסיר א"ל [9]לרכוכי קא מיכוין ושפיר דמי כי נפק אתא א"ל מאי בעא מר מיניה א"ל בעי מיניה מהו לכסכוסי כיתניתא בשבתא ואמר לי שפיר דמי ותבעי ליה למר סודרא סודרא לא קא מיבעיא לי דבעי מרב הונא ופשיט לי [10]ותיפשיט ליה למר מסודרא א"ל [11]התם מיחזי כי אולודי חיורא הכא לא מיחזי כאולודי חיורא אמר רב חסדא האי כיתניתא

משלפו

לפי שאין עושין (א) **אלא לגוון.** למרמה שהחלמון יפה לגוון ולא החלבון הלכך אידי ואידי אוכל הוא ואין כאן ברירת פסולת מאוכל: **ממחו.** דיסטיפדי"ר בלע"ז במים או ביין: **ממחו בכלי.** משמע זהו שינוי שלו: **ואינו ממחו ביד.** דממחו ליה שפיר טפי: **אלא אמר שמואל ממחו ביד.** שאין זה דרכו בחול: **קם ר' יוחנן בשיטתיה דר"א.** חזר בו ואסר: **אביי ורבא דאמרי תרוייהו הלכה כר' יוחנן.** דאסר: **גרגר.** לזעירי: **בשופתא דתומא.** אמלעי של שום: **ולא יטרוף.** כדרך שטורפין ביצים בקערה בכף דרך טריפה שמכה בכח: **שחלייס.** כרישו"ן והיו שוחקין אותם במים: **ממשיך.** נותן: **אמיתא.** מינטר"ל בלע"ז: **מעליא לתחלי.** לערב עם שחלייס: **ואין עושין אלונטיות.** שאינה למשקה אמת אלא לגנן לאחר המרחץ ודוגמת רפואה: **ותשי מבינתא דרישא.** הרגשתי בצינתו משערת ראשי עד לפרני רגלי: **מנכו לי מזכיותי.** אם הייתי נילוי ממנו שלא אמות: **שפי כל יומא.** ולא היה מזיקו: **דדש ביה.** רגיל בו: **מתני' חילתית.** חלטי"ם בלשון ישמעאל ובלע"ז לזר"ל ושורין אותו בפושרין ושותין אותן המים לרפואה: **אבל נותן.** החלתית: **בתוך החומץ.** ומטבל בו מאכלו. ולקמייה מפרש אמאי אין שורין: **ואין שולין את הכרשינין.** מליף עליהם מים בכלי לברור פסולתן כדתנן במסכת בילה (דף יד:) אף מדיח ושולה: **ולא שפין אותן.** ביד להסיר פסולת דהוה ליה בורר: **אבל נותן לתוך הכברה.** ואע"פ דפעמים שהפסולת נופל דרך נקבי הכברה ונמצא נתברר מאליו: **אבן.** הוא שעושין מן הקש מחתכין אותו במוריגין ועושה כל זנב (ב) השבולת תבן: **מוץ.** הוא מזקן השבולת העליון ואינו ראוי למאכל וכוברין אותו (ג) בכברין שיפוי המוץ: **אבל נוטל** (ד) **בכברה.** ליתן בתוך האבוס ואע"פ שהמוץ [9]נופל מאליו כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר: **גמ' שרה.** חילתית בפושרין מאי: **אומצא.** בשר מי: **אלא יעשה בו.** לא שבקוה רבנן למעבד עובדי דחול: **אם כן.** דלא ידענא לפרושי מתני' טפי מינך מה בין לי ולך: **מתניתין יחידאה היא.** ור' יוסי אמרה אבל לרבנן אף בצונן אסור: **ליוקרא דליבא.** שלבו כבד עליו: **אלא תקלי חילתתא.** משקל ג' זהובים: **שאיל בי מדרשא.** מה יעשה בשבת: **לשפוך לא קמיבעיא לי.** דבלאו רפואה משקה הוא ותנן כל המשקין שותה (לעיל דף קט:): **לשרות.** דתנן מתניתין אין שורין: **למאן דשרי.** בעיא הוא. הך דרב לימא כרבי יוסי דשרי בצונן אבל לרבנן אסור: **עייליגא.** הכניסני ומיש זקן היה: **לכסכוסי כיתניתא.** חלוק כתותת של פשתן שנתכבסה והרי היא קשה ומשפשפה בין שתי ידיו והיא מתרככה ואף הליבון שלה מלהיל על ידי השפשוף: **אולודי חיורא.** הליבון מלהיל: **הפס מיחזי לאולודי חיורא.** שמקפיד על ליבונו ולוהרו של סודר יותר מכיתניתא:

לב א מיי' פ"ח מהל' שבת הל' יד ופכ"ג הלכה יב
סמג לאוין סה טוש"ע ס"א
סי' שכא סעיף טו:
לג ב ג מיי' פכ"ג שם
טוש"ע שם סעיף טז:
לד ד מיי' שם הי"ל טוש"ע
שם סעיף יז:
לה ה מיי' פ"ד מהל' דעות
הלכה יז:
לו ו מיי' פכ"ג מהל' שבת
הלכה ז סמג לאוין סה
טוש"ע ס"א סי' שכא סעיף
יח:
לז ז (מיי' פ"ח מהל' שבת)
סמג לאוין סה טוש"ע
ס"א סי' שיט סעיף ח:
לח ח מיי' פכ"ח שם הלכה
לט סמג שם טוש"ע
ס"א סי' שכד סעיף ג:
מ ט י כ מיי' פכ"ח שם
הלכה כב ופכ"ג שם הל'
ז סמג שם טוש"ע ס"א סי'
שכא סעיף יח:
מא ל מ מיי' פכ"ג שם הלכה
יז סמג שם טוש"ע ס"א
סי' שב סעיף ה:

מסורת הש"ס

(א) [ע' קדושין לא:], ב) [ע' תוס' כתובות נד. ד"ה ליתן], ג) [לעיל קכח.], ד) ע"ז ל., ה) [בע"ז ל. איתא אלונטית אבל בענין גרס גר' שלפניו], ו) [לעיל קלח.], ז) [תוי' קלד:], ח) [תוספ' פי"ז], ט) ס"א לאיסורא,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לפי שאין עושין אותה אלא: (ב) ד"ה תבן וכו' כל זנב **השבלים תבן:** (ג) ד"ה מוץ וכו' **בכברה כדי שיפוי:** (ד) ד"ה אבל נוטל **הוא** בכברה ונותן לתוך האבוס:

גליון הש"ם

גמ' אמר מר זוטרא לית הלכתא ככל הני שמעתתא. עיין כתובות דף נ"ד ע"א תוס' ד"ה לית הלכתא: **רש"י ד"ה אבל נוטל וכו' נופל מאליו כר"ש.** עיין לעיל דף נ"ד ע"א ברש"י ד"ה כלאים לתבלין:

רבינו חננאל

לפי שאין עושין אותה אלא לגוון, פי' [לגרון] לצבעו להתראות בו גוונא של ביצה. **מאכל המרס.** פי' זה המאכל ממורס הוא כדתנן (נתן) [נטל] את הדם ונתנו לממרס בו על הרובד הרביעי. וי"א מאכל חמורים הוא, כלומר אינו מאכל בני אדם אלא מאכל חמורים הוא. **חרדל שלשו מע"ש.** חלקו עליו רב ושמואל ור' יוחנן ור' אלעזר, ודבריהן פשוטין הן. **ומר זוטרא דהוא בתרא אמר לית הילכתא ככל הני שמעתתא,** אלא כי הא דתניא חרדל שלשו מע"ש למחר מניחו בין ביד בין בכלי ונותן לתוכו דבש, ולא יטרוף אלא מערב. שום שריסקו מע"ש למחר נותן לתוכו פול או גרסין, ולא ישחוק אלא מערב, וממשיך את האמיתה לתוכה. מאי אמיתה, נגהה. **אנומלין,** יין ושמן ודבש ופלפלין. אלונטית, יין ישן ומים צלולין ואפרסמון. **אין שורין את החלתית בפושרין אבל נותן לתוך בפושרין אבל נותן לתוך החומץ.** ומיבעיא לן שרה מאי. ומסקנא, שרה אמר אביי איסורא מדרבנן. וא"ר יוחנן מתניתין יחידאה היא והוא ר' יוסי, אבל חכ"א בין בחמין בין בצונן אסור. וסוגיין דשמעתא אם שרה מאתמול לשתות חלתית בשבת מותר, אבל לשרותו אסור אפילו בצונן. ואם שתה מקודם השבת ועכשיו בשבת חושש אם לא ישתה מסתכן, מותר לו לשרות בתוכן ולהניחה בחמה. **לכסכוסי כיתונתא.** פי' לרכוכי קא מיכוון ושרי, או דלמא לאולודי וכו'. פי' לקבץ מקצת הבגד של פשתים לתוך ידו לשופו מפני שרוחצין הבגד ומתייבש בשמש או ברוח עומד אנסון, פי' קשה, ורוצה לרככו, נותן הבגד לתוך ידיו ומוליך ומביא ידיו עד שיעשה הבגד ההוא כמו קפולים קטנים כמין קמטים. כי הא דא"ר זירא בפרק חבית מאי מרזב כגון ג) כסכוסי מאני. וכי הא דתנן בפרק האשה שהיא עושה צרכיה צריכה לכסכס ג' פעמים על כל דבר ודבר, ואמרינן בגמ' בעי ר' ירמיה אמטויי חד ואיתויי תרי, תיקו. וכן עוד מפורש בתלמוד א"י בענין מוליך ומביא שבלולב. מיהא שמעינן דכיסכוס כעין שפשוף הוא ומתקורץ הבגד, פי' יתכמש, ונראה קמטין קמטין וכשלובשו מתפשט, וכדאמרינן אמר רב כהנא ואיתימא רב יהודה טיט שעל בגדו מכסכסו מבפנים. ומדקרי להאי כיתונתא, שמעינן מינה דסודרא ליתיה כתניתא, ולא יתכן לומר שהוא צמר, שאם הוא צמר איך אומר לו היה לך ללמוד פשתים מצמר, והדבר רחוק ביניהם ואינה אלא צמר גפן שזה קרוב לזה. ופשט רב חסדא דלרכוכי מיכוון ושרי. **אמר רב חסדא האי כיתניתא**

ג) לפנינו בגמ' איתא **אם כיסו בכליתא.**

עין משפט נר מצוה

לעזי רש"י

דישטיפדי"ר [דישטינפרי"ר]. להשרות. כרישו"ן [קרישו"ן]. שחליים. מינט"א. מנתה (צמח). לזר"א. חלתית.

מוסף רש"י

עושין אנומלין בשבת. שהוא לשמות. ואין עושין אלונטית. שהוא לרפואה להמנע כשיוצאין מבית המרחץ כמפרש (ע"ז ל.). **ומים צלולין.** שנשאבו ועמדו בכלי יום או יומים להיות צלולין, ושופין העליונים בנחת במסננת (שם).

רב נסים גאון

אין שורין את הכרשינין. גרס' בגמ' דבני מערבא תני אין שורין את הכרשינים משום בורר, ולא שפין אותן משום דש, אין כוברין את התבן משום מרקד.

אבל באיבום של קרקע דברי הכל אסור. מע"ג דמרבץ שרינן לרבי שמעון (לעיל דף לח.)[א] הכא דגילות הוא להתכוין לאשווי גומות וחיישינן טפי שמא יתכוין הקש

[א]משלפו לדידה מקניא שרי קניא ממנה אסור אמר רבא [ב]ואם כלי קיואי הוא מותר אמר רב חסדא [ג]האי [ד]כישתא דירקא אי חזיא למאכל בהמה שרי לטלטולי ואי לא אסיר אמר רב חייא בר אשי אמר רב האי [ג]תליא דבשרא שרי לטלטולי דכוורי אסיר אמר רב קטינא העומד באמצע המטה כאילו עומד בכריסה של אשה ולאו מילתא היא ואמר רב חסדא בר בי רב דזבין ירקא ליזבין אריכא כישא כי כישא ואורכא ממילא ואמר רב חסדא בר בי רב דזבין קניא ליזבין אריכא טונא כי טונא ואורכא ממילא ואמר רב חסדא בר בי רב [ד][דלא נפישא ליה ריפתא] לא ליכול ירקא משום דגריר ואמר רב חסדא אנא לא בעניותי אכלי ירקא ולא בעתירותי אכלי ירקא בעניותי משום דגריר בעתירותי דאמינא היכא דעייל ירקא ליעול בשרא וכוורי ואמר רב חסדא בר בי רב [ה] דלא נפישא ליה ריפתא לא ליבצע בצועי ואמר רב חסדא בר בי רב דלא נפישא ליה ריפתא [ה]לא ליבצע מ"ט [ד]דלא עביד בעין יפה ואמר רב חסדא אנא מעיקרא לא הואי בצענא עד דשדאי ידי בכולי מנא ואשכחי [ביה כל צרכי] ואמר רב חסדא האי מאן דאפשר ליה למיכל נהמא דשערי ואכל דחיטי קעבר משום [ו]בל תשחית ואמר רב פפא האי מאן דאפשר למישתי שיכרא ושתי חמרא עובר משום בל תשחית ולאו מילתא היא [ז]בל תשחית דגופא עדיף ואמר רב חסדא בר בי רב דלית ליה משחא נימשי במיא דחריצי ואמר רב חסדא בר בי רב דזבין אומצא ליזבין אונקא דאית ביה תלתא מיני בישרא וא"ר חסדא בר בי רב דזבין כיתוניתא ליזבן מדנהר אבא וניחוורה כל תלתין יומין דמפטיא ליה תריסר ירחי שתא ואנא ערבא מאי כיתוניתא כיתא נאה וא"ר חסדא בר בי רב לא ליתיב אציפתא חדתא דמכליא מאניה וא"ר חסדא בר בי רב לא לישדר מאניה לאושפיזיה לחווריה ליה דלאו אורח ארעא דילמא חזי ביה מידי ואתי למגניא אמר להו רב חסדא לבנתיה תיהוי צניעתן באפי גברייכו לא תיכלון נהמא באפי גברייכו לא תיכלון ירקא בליליא לא תיכלון תמרי בליליא ולא תשתון שיכרא בליליא ולא תיפנון היכא דמפני גברייכו וכי קא קארי אבבא אניש לא תימרון מנו אלא מני נקיט [ח]מרגניתא בחדא ידיה וכורא בחדא ידיה מרגניתא אחוי להו וכורא לא אחוי להו עד דמיצטערן והדר אחוי להו: אין שולין את הכרשינין[ט]: מתני' דלא כי האי תנא דתניא ר"א בן יעקב אומר אין משגיחין בכברה כל עיקר: **מתני'** גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי דברי רבי דוסא וחכמים אוסרין נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה זו בשבת: **גמ'** איבעיא להו רבנן ארישא פליגי או אסיפא פליגי או אתרוייהו פליגי ת"ש דתניא וחכמים אומרים [י]אחד זה ואחד זה לא יסלקנו לצדדין אמר רב חסדא מחלוקת באיבום של קרקע אבל באיבום של כלי דברי הכל מותר ואיבום של קרקע מי איכא למאן דשרי הא קא משוי גומות אלא אי איתמר הכי איתמר א"ר חסדא [יא]מחלוקת באיבום של כלי אבל באיבום של קרקע דברי הכל אסור: ונוטלין מלפני בהמה: תנא חדא נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה ונותנין לפני בהמה שפיה רע ותניא אידך נוטלין מלפני בהמה שפיה רע ונותנין לפני בהמה שפיה יפה אמר אביי [יב]אידי ואידי מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן והא דקתני נוטל מלפני בהמה שפיה יפה בחמור דלית ליה רירי ונותנין לפני בהמה שפיה רע בפרה דאית

שור שמפטמין אותו גורפין אבוס שלפניו בשבת לתת לתוכו התבן והשעורין ולא יתערב בהן עפרורית ויקוץ במאכלו: **ומסלקין.** תבן [ג] שלפניו לצדדין כשהוא רב כדי שלא ידרסנו ברעי: **וחכמים אוסרים.** מפ' בגמ' אהייא: **ונוטלין מלפני בהמה זו.** שעורין ותבן ונותנין לפני זו ולא אמרינן טלטול דלא חזי הוא אלא ודאי חזי הוא דאין בהמה קלה במאכל היטל מלפני חבירתה: **גמ' אריש פליגי.** אגורפין ואסרי לגרוף משום דפעמים שהאבוס של קרקע וקא מכוין לאשווי גומות שלא יפלו השעורים לתוכו: **או אסיפא פליגי.** ומשום דלא חזי שיש בו [ג] שנמאס במדרס רגליו: **חד זה ואחד זה.** אחד גריפת האבוס ואחד תבן שלפניו לא יסלקנו לצדדין: **של קרקע.** כעין שעושין גדר קטן לפני בהמה ונותנין מאכל לפנים ממנו דאיכא למיחש לאשווי גומות: **מחלוקת באבוס של כלי.** וגזרו רבנן גזרה אטו של קרקע: **שפיה יפה.** לקמיה מפרש: **אידי ואידי.** שמיהן המשניות סבירא להו: **מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן.** שאינו מטיל ריירן ואין מה שלפניו נמאס ולאוי לתתו לפני שור: **מקמי תורא חמרא לא שקלינן:**

דאית

עין משפט נר מצוה

מא א ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף טז:

מב ג מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' טז סמג שם טוש"ע שם סעיף כז וכח:

מג ד מיי' פ"ז מהל' ברכות הלכה ג:

מד ה ו מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שכד סעיף טו:

מה ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:

תורה אור השלם

1 כִּי תָצוּר אֶל עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתָפְשָׂהּ לֹא תַשְׁחִית אֶת עֵצָהּ לְנִדַּח עָלָיו גַּרְזֶן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֵל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לָבֹא מִפָּנֶיךָ בַּמָּצוֹר:
דברים כ יט

הגהות הב"ח

(א) [גמ'] דלא נפישא ליה ריפתא (לא ליצבע וכו' יפה) תא"מ וג"כ ס"א לא ליבצע בצועי והאמר נמקח וכי מסמע מפירש"י: (ב) רש"י ד"ה לא ליכול ירקא ירק מי. נ"ב עיין פרק כילד מעבדין נדף נה במ"ש התוס' בד"ה כל עיר: (ג) ד"ה ויסלק תבן מלפניו לצדדין: (ד) ד"ה אי אסיפא וכו' שיש בו מה שנמאס:

מוסף תוספות

א. מפני שאין השואת גומות פסיק רישיה, ודבר שאין מתכוין מותר. מאירי.

רב נסים גאון

גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי. בגמ' דבני מערבא גרסי מה שהפטם אוכל ומותיר הרעי אוכל.

מסורת הש"ס

מ) [לעיל קיג.], נ) [בעירוב איתא הוצא], ג) [עי' תוס' לעיל קלט: ד"ה תלא], ד) [עי' תוס' עירובין נה: ד"ה כל עיר וכו' נראה דלא גרסי להכי ד' תיבות], ה) ברכות מו:, ו) [לעיל קכט.], ז) [גירס' אחרינא ופירושו עי' בעירוב ערך מזר מ"], ח) ל"ל וכו',

לעזי רש"י

צירפורי"ל. תמכה. מורשיליונ"ט [מורשילנ"ט]. אכילה מעט מעט.

רבינו חננאל

משלפה לדידה מקניא. פ' למשוך הבגד ששוטחו בקנה להנגב ונעשה נגוב וישאר הקנה במקומו ולא ישלטלנו מותר, אבל למשוך הקנה מן הבגד ולטלטלו בשבת אסור שהקנה אינו כלי להטלטל בחצר. **אמר רבא ואם כלי קיואי מותר.** פי' אם הוא הבגד שטוח בכלי האורג. וכלי האורג נקראין כלי קיואי, כדאמרינן בפרק ואלו קשרים שחייבין עליהן איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל כלי קיואי מותר לטלטלן בשבת ואפילו כובד העליון וכובד התחתון אבל לא את העמודים. ותוב בעא מיניה ר' יוחנן מרבי יהודה בר ליואי כלי קיואי כגון כובד העליון וכובד התחתון כו'. **האי תלא** דבשרא, פי' יתד של עץ עשוי לתלות בו בשר, ופעמים שתולין בו זולתו. אבל העץ [נ"א: החץ] שתולין בו דגים, כיון שהדגים ריחם רע וקשה, אין תולין בו דבר אחר ומסיחין דעתן ממנו, ומוקצה מחמת מיאוס הוא ואסור. **מדנהר אבא.** שם מקום הוא. **ציפיתא חדתא.** פי' מחצלת חדשה. **כורא בחדא ידא,** כגון אבן שאין לה דמים ולא צורך, ומפני שהסתירה מהן נתייקרה בעיניהם ופייסוהו להראותה להן. **מתני' אין** שולין את הכרשינין ולא שפין כו'. **גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדים כו'.** פי' גורפין המאכל של בהמה מלפני הפטם, ומאכל שאר בהמות מסלקין לצדדין דברי ר' דוסא, וחכמים אוסרין. ואיבעיא לן רבנן אריש פליגי והוא גורפין, או אסיפא פליגי והוא שמסלקין לצדדין. ואמרינן ת"ש ותכ"א אחד זה ואחד זה לא יסלקנו לצדדין, ש"מ רבנן אתרוייהו פליגי. אמר רב חסדא מחלוקת באבוס של כלי, ואפילו בזה חכמים אוסרין, אבל באבוס של קרקע דברי הכל אסור לגרוף.

דאית לה רירי. ואימאים. והא דקרי לה הכא פיה יפה והכא פיה רע כדמפרש ואזיל פיה יפה דלית ליה רירי פיה רע דלא דייק ואכיל שאוכל קוליס וברקיס: **מתני' הקש שעל המטה.** וסתמא להסקה ומוקלה הוא ובא לשכב עליו ומנענעו כדי שיהא לף ורך לשכב: **לא ינענענו בידו.** דמוקלה הוא: **אבל מנענענו בגופו.** בכתפיו וטלטול מן הלד הוא דלא שמיה טלטול: **או שהיה עליו כר או סדין.** דגלי דעתיה דלקלייה לשכיבה מעתה תורת כלי עליו: **מכבש.** פרש"י. שני לוחים ארוכים וכבדים וסודרין בגדים על התחתון ומורידין העליון עליו וכובשים את הבגדים על ידי יתדות שיש עמודים קבועין מנוקבין בארבע הפיאות של התחתונה והעליונה מנוקבת בארבע זויותיה ועולה ויורדת בעמודים וכפי מה שהוא רולה לכבוש מורידה ותוחב יתד בנקב העמוד ואינה יכולה לעלות: **מפירין.** את המכבש שנוטל את היתד והוא ניתר דהיינו לורך שבת שנוטל את הכלים: **אבל לא כובשין.** דהיינו לורך חול: **ואם כובשין לא יגע בו.** מפני שהוא עשוי לתקן הבגדים ותוחבו בחזקה ומיהדק והתרה שלו דומה לסתירה: **גמ' האי פוגלא.** לגון שטומנין בקרקע להתקייס כשבת לחלנו מלמעלה למטה שרי אם היה ראשה מלמעלה ועוקלה מלמטה וחולנה מראשה העבה תחילה ועוקלה ממשך אחריה מותר לפי שהגומא רחבה מלמעלה ואין מזיזין הקרקע כשהוא שומטה אבל אם חולנה מלמטה למעלה שתחתונה נתון למעלה וראש עליונה שהוא עב נתון למטה והוא שומטה מסופה לראשה אסור לפי שהגומא קלה מלמעלה וכשהוא חולנה מזיז העפר ומטלטלו ואע"ג דטלטול מן הלד הוא שמיה טלטול ואסור: **פגינה דלא כר"ש.** דאילו ממתניתין שמעינן דלא שמיה טלטול דקתני מנענענו בגופו: **מידק.** דייק: **חדא חדא.** לאו טוחן הוא אלא כלאחר יד: **דקמשני.** שלא בראיים ושלא במדוכה: **לאחויי ד' אמות.** מיס שעליו: **קא דחי לחו.** את המיס ד' אמות: **אחד זה ואחד זה אסור.** זה משום בונה וזה משום אשווי גומות: **אחד זה ואחד זה מותר.** אין דרך מתכוין בכך[ט] וקי"ל כר"ש: **בקורה.** בעץ המוטל על הקרקע (ג): **אפומא דלחייא.** של מבוי דליכא הכירא: **אודרא.** מוכין שסותמין בהן פי הפך: **שישא.** פך: **מכסכסו.** משפשפו: **מבפנים.** דלא מוכחא מילתא לאתחזויי כמלבן[י] ומלבן ממש לא הוי דאין נוטן שם מיס: כסכוס דמי למכבש: **אבל לא ישן.** שקולפו והוי ממחק: פלוגתא דבית שמאי ובית הלל הפלפלין כתבלין על כן נראה לר"י דמותר לכתוש פלפלין ביום טוב אפילו במדוכה של אבן ומיהו היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי אסור במדוכה של אבן דלא יתעבה כמאן הלכתא ואזלינן לחומרא ולא שייך למימר בשל סופרים הלך אחר המיקל היכא דאם הוא קולא בדבר אחד חומרא הוא בדבר אחר[ב] מיהו במדוכה של עץ ממ"נ שרי אפי' במדוכה של אבן כעין שלנו שקורין מורטיי"ר כיון שהמדוכה של עץ דלא אסרינן התם היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי אלא בלא שינוי ושומין הנלוכים בי"ט נראה לר"י דשרי אפי' ידע מאי קדרה בעי בשולי לפי שמפיגין טעמן יותר מדאי ושרי מידי דהוי אשחוטו ומבשל דשרי לכ"ע אפילו יודע מאי קדרה בעי בשולי דנראה הוא דהפגת טעם היינו שאם כח התבלין ואינם חדין כל כך ויכול לתקן הדבר כשמרבה התבלין אבל הפגת טעם שומין אין יכול לתקן מידי דהוה אשחוטו ומופה ומבשל וגס[ג] רוח רעה שורה עליהן [נדה יח.] אם דכן מערב י"ט (ה) אפילו במדוכה של אבן או של ברזל שרי ועוד דאין נראה שיהו בכלל תבלין דלא מיקרי תבלין אלא ירקות כעין כמון אבל שומין ובצלים אינם בכלל תבלין[ד]: **דילמא אתי לאשווויי גומות.** אע"ג דרבא ס"ל בסוף פ"ב דביצה (ד' כג.) בדבר שאין מתכוין כר"ש גזרינן הכא כשיהא עסוק לקנות רגלו ישכח שבת ויתכוין לאשווויי גומות[ד] כעין שמצינו בפ' בתרא דעירובין (ד' קד.) דנשים המשחקות באגוזים ובתפוחים אסור דילמא אתי לאשווויי גומות כלומר במתכוין שמכסכסת שבת ממש שחוק שלהן: **אודרא אפומא דשישא.** פי' בפ' ח' שרלים (לעיל ד' קיא:) [בד"ה האי מסוכריתא שם ע"א][ה]: **הקש** שע"ג המטה. בריש פרק כירה (דף לו:) פי' מה הוא קש[א]: **הני פלפלי מידק חדא בו'.** פירש ר"ת [ב]בשאלתות דרב אחאי בפרשת אמור אל הכהנים מפרש דבי"ט מיירי וקשה לר' דהוה ליה לפרש בהדיא כיון דבמכילתין לא מיירי אלא בשבת ועוד היכי אסר רב יהודה כולי האי בפלפלין הא אפילו מלא שרינא בפ"ק דביצה (ד' יד.) במדוך של עץ אלא נראה לרבי דהכא בשבת אייר ואגב דאיירי בטלטול ע"י שינוי מייתי ליה הכא ובכולה שמעתא נמי מייתי מילי דשבת טובא אע"ג דלא שייכן הכא כולי האי אבל בי"ט נראה לר"י דשרי בלא שינוי אפי' במדוך של אבן כשאר תבלין דתנן בפ"ק דביצה (שם) ב"ש אומר תבלין גדוכין במדוך של אבן והמלח במדוך של עץ ואמרי' בגמרא דב"ע מלח בעי שינוי מ"ט רב הונא ורב חסדא חד אמר כל הקדרות כולן צריכות מלח ואין כל הקדרות צריכות תבלין וחד אמר כולן מפיגין טעמן ומלח אין מפיגה טעמא מאי ביניהו איכא ביניהו דידע מאי בעי בשולי (ד) אי נמי מוריקא פירוש מוריקא אינה מפיגה טעמא למ"ד משום הפגת טעם אסור ולמ"ד משום כל הקדרות צריכות פלפלין ומ"כ (ס"א ואי נמי) למ"ד נמי משום הפגת טעם פלפלין שרו דצריך לומר נמי שמפיגים טעמם מדלא קאמר איכא ביניהו פלפלין ומיהו אומר רבי דאין זה דקדוק שצריך לפרש שם בע"א דקשיא למ"ד דשרי מוריקא משום דאין כל הקדרות צריכות מוריקא מ"כ יהא מותר לקולרו ולחותכו מן הממובר אע"כ צריך לפרש יש בו הפגת טעם ולא כשאר תבלין להכי שרי למ"ד אין כל הקדרות כו' כיון דאיכא נמי קצת הפגת טעמא והשתא אתי שפיר דלקולר אסור ומהשתא אין ראיה להתיר פלפלין דשמא אין בהם הפגת טעם כלל ומיהו אומר ר"י דע"כ הם מפיגין טעמם דתנן בפ"ב דביצה (ד' כג.) ג' דברים רבי אלעזר בן עזריה מתיר וחכמים אוסרין שוחקין את הפלפלין בריחים שלהן והיכי הוה שרי רבי אלעזר בן עזריה אי לא מפיגין טעמא ואין סברא לומר דבהא פליגי רבי אלעזר בן עזריה ורבנן דמר סבר דמפיגין טעמא ומר סבר אין מפיגין טעמא אלא מדשרי ר' אלעזר בן עזריה ש"מ דמפיגין טעמא ורבנן דאסרי משום דברחים שלהם מיחזי טפי כי עובדא דחול ועוד תניא בהדיא בתוספתא דביצה בתר דידע מאי קדרה בעי בשולי אסור במדוך של אבן דלא יתעבה כמאן הלכתא ואזלינן לחומרא ולא שייך למימר בשל סופרים הלך אחר המיקל היכא דאם הוא קולא בדבר אחד חומרא הוא בדבר אחר[ב] מיהו במדוך של עץ ממ"נ שרי אפי' במדוכה של אבן כעין שלנו שקורין מורטיי"ר כיון שהמדוך של עץ דלא אסרינן התם היכא דידע מאי קדרה בעי בשולי אלא בלא שינוי ושומין הנלוכים בי"ט נראה לר"י דשרי אפי' ידע מאי קדרה בעי בשולי לפי שמפיגין טעמן יותר מדאי ושרי מידי דהוי אשחוטו ומבשל דשרי לכ"ע אפילו יודע מאי קדרה בעי בשולי דנראה הוא דהפגת טעם היינו שאם כח התבלין ואינם חדין כל כך ויכול לתקן הדבר כשמרבה התבלין אבל הפגת טעם שומין אין יכול לתקן מידי דהוה אשחוטו ומופה ומבשל וגס[ג] רוח רעה שורה עליהן [נדה יח.] אם דכן מערב י"ט (ה) אפילו במדוך של אבן או של ברזל שרי ועוד דאין נראה שיהו בכלל תבלין דלא מיקרי תבלין אלא ירקות כעין כמון אבל שומין ובצלים אינם בכלל תבלין[ד]: **דילמא אתי לאשווויי גומות.** אע"ג דרבא ס"ל בסוף פ"ב דביצה (ד' כג.) בדבר שאין מתכוין כר"ש גזרינן הכא כשיהא עסוק לקנות רגלו ישכח שבת ויתכוין לאשווויי גומות[ד] כעין שמצינו בפ' בתרא דעירובין (ד' קד.) דנשים המשחקות באגוזים ובתפוחים אסור דילמא אתי לאשווויי גומות כלומר במתכוין שמכסכסת שבת ממש שחוק שלהן: **אודרא אפומא דשישא.** פי' בפ' ח' שרלים (לעיל ד' קיא:) [בד"ה האי מסוכריתא שם ע"א][ה]: **דאית לה רירי והא דקתני נוטלין מלפני בהמה שפיה רע בחמור דלא דייק ואכיל ונותנין לפני בהמה שפיה יפה בפרה דדייקא ואכלה: מתני' הקש שעל גבי המטה לא ינענענו בידו אלא מנענענו בגופו ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענענו בידו [ב]מכבש של בעלי בתים מתירין אבל לא כובשין ושל כובסין לא יגע בו ר' יהודה אומר אם היה מותר מע"ש מתיר את כולו ושומטו: גמ' [ג]אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרי מלמטה למעלה אסיר אמר רב אדא בר אבא אמרי בי רב תנינא דלא כרב נחמן הקש שע"ג המטה לא ינענענו בידו אבל מנענענו בגופו ואם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר או סדין מנענענו בידו ש"מ [ג]טלטול מן הצד לא שמיה טלטול ש"מ אמר רב [ד]יהודה הני פלפלי מידק חדא חדא בקתא דסכינא שרי תרתי אסיר רבא אמר [ד]כיון דמשני אפילו טובא נמי [ה]אמר רב יהודה [ה]מאן דסחי במיא לינגיב נפשיה ברישא והדר ליסליק דילמא אתי לאתויי ד' אמות בכרמלית אי הכי כי קא נחית נמי קא דחי כחו ד' אמות ואסיר [ו]כחו בכרמלית לא גזרו אמר אביי ואיתימא רב יהודה טיט שע"ג רגלו מקנחו בקרקע ואין מקנחו בכותל אמר רבא מ"ט בכותל לא משום דמיחזי כבונה הא בנין חקלאה הוא אלא אמר רבא [ו]מקנחו בכותל ואין מקנחו בקרקע דילמא אתי לאשווויי גומות איתמר מר בריה דרבינא אמר אחד זה ואחד זה אסור רב פפא אמר אחד זה ואחד זה מותר למר בריה דרבינא במאי מקנחי ליה מקנחי ליה בקורה [ז]אמר רבא (ח) [ז]לא ליתיב איניש אפומיה דליחייא דילמא מיגנדרא ליה חפץ ואתי לאתויי ואמר רבא [ח]לא ליצדד איניש כובא (ט) דילמא אתי לאשווויי גומות ואמר רבא [ט]לא ליהדוק איניש אודרא בפומא דשישא [י]דילמא אתי לידי סחיטה אמר רב כהנא [י]טיט שע"ג בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו מבחוץ מיתיבי טיט שע"ג מנעלו מגררו בגב סכין [א] ושעל בגדו מגררו בצפורן ובלבד שלא יכסכס מאי לאו שלא יכסכס כלל לא שלא יכסכס מבחוץ אלא מבפנים א"ר אבהו א"ר אלעזר אמר ר' ינאי מגררין מנעל חדש אבל לא ישן במה [יא]שקולפו והוי ממחק: **אבל לא ישן.** כסכוס דמי למכבש: כסכוס דמי למחק: [יב]מנעל**.**

מו א מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שיז סעיף ח:

מז ב מיי' פכ"ו שם הל' יב סמג שם טוש"ע או"ח סי' שב סעיף ד:

מח ג מיי' פכ"ח שם הל' יד טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' שיז סעיף מ:

מט ד מיי' פכ"ח שם הלכה כ סמג שם טוש"ע או"ח סי' שכא סעיף ז:

נ ה מיי' פט"ו שם הל' כב סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכו סעיף ז:

נא ו מיי' פכ"ח שם הל' כ סמג שם טוש"ע או"ח סימן שב סעיף ו:

נב ז (מיי' פי"ז שם הל' יז) טוש"ע או"ח סי' שסה סעיף ה:

נג ח טוש"ע או"ח סי' שלו סעיף ד:

נד ט מיי' פכ"ב שם הלכה טו סמג שם טוש"ע שם סי' שב סעיף טו:

נה י מיי' פכ"ב שם הלכה יז סמג שם טוש"ע או"ח סי' שב סעיף ז:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ושעל בגדו מגררו בצפורן. נ"ב וכ"ש בגב סכין:

מוסף רש"י

הקש שעל גבי המטה. קש סתמיה לטיגא קאי, לגבנים או להסקה ומוקלה הוא, ואם היה נתון על המטה ולא לשכב עליו ובא בשבת לשכב עליו והולכך לנענעו ולשוטמו לשכיבה שלא יהא לאור וקשה (לעיל נ.). **לא ינענענו בידו.** שאסור לטלטלו (שם). **אבל** מנענענו בגופו. כלאחר יד (שם). **או שהיה עליו כר** או סדין. שאבק עליו מבעוד יום, אע"פ שלא יחדו לכך ולא מיבעי עליו (שם). **האי פוגלא.** לגון תגיס שהטמינו בארץ ומגבה לאלו (לעיל קכג.). **מלמעלה למטה** שרי. אם היה העליון שלה למעלה והקלר למטה וכשהוא שוקה חולה מעליון שלה לתחתון שלה וחוחב הגון למעלה מותר, דליכא טלטול לעפר כלל שהרי נתגלה ראשו (שם). **ממטה למעלה אסור.** שמזיז עפר לפי שהגומא קלה מלמעלה וחוחב הגון מלמטה, ואע"ג דטלטול עפר מן הלד הוא שמינו שאינו מוזז בידו ממש (שם). **טלטול מן הצד.** כלאחר יד (לעיל מג.). **אפומא דלחייא.** לפי המתיר במנני בשבת (ביצה ל.), לפי שאינו ניכר כל כך בין מבוי לרשות הרבים (לקמן קמח:). **דלמא מיגנדרא ליה חפץ.** בריר"ל חוץ ללחי (ביצה ל.). **ואתי לאתויי.** חפץ המתגלגל חוץ ד' אמות (לקמן קמח:) מתוך שאינו במבוי מקולרה לבריר שזה ריר"ל חוה ריר"ל ומביאו (ביצה ל.).

רב נסים גאון

טיט שעל גבי מנעל איכא חספא דרבא. משכחת לה בפרק כל הכלים ניטלין בשבת [דף קכד] רבא הוה קאזיל בריסתקא דמחוזא איתחוש מאסניה בטינא, אתא שמעיה שקל חספא וקא מכפר ליה.

עין משפט נר מצוה

הגהות הש"ס

(ה) גמ' אמר רבא (לא ליתיב מיגיס) תפ"מ וע"ג גי' אלפסי לא לישתמש אינישא וע"ל דף קמח: (ב) שם כובא בארעא דילמי': (ג) רש"י ד"ה בקורה וכו' הקרקע הס"ד ואח"כ מ"ה לא ליצדד לא יצדדנה להושיבה הס"ד: (ד) תוס' ד"ה הני וכו' מאי בעי בשוליה למ"ד משום כל הקדרות כו' אסור ולמ"ד משום הפגת טעם שרי אי נמי מוריקא וכו' א"כ פלפלין נמי שרי דהכא נמי אין כל הקדרות: (ה) בא"ד מערב י"ט הלכך אפי' במדוך:

גליון הש"ס

גמ' דילא אתי לידי סחיטה. עיין לקמן דף קמה ע"ב תוס' ד"ה כבשים: רש"י ד"ה מבפנים וכו' ומלבן ממש לא הוי דאין נותן שם מים. עיין לקמן דף קמז ריש ע"א ברש"י ד"ה מייב מטלת וע"ע:

לעזי רש"י

פריש"א. מכבש (לגיהרץ בגדים).

מוסף תוספות

א. דקש היינו זנבות השבולים שנשאר בשדה. תוס' לעיל לו: ד"ה סיכה. לאחר קצירה. מ' הר"ן שם. ב. דמר מיקל בחד צד ומר מיקל בחד צד. לח"ש ביצה פ"א מר כ"ג. ג. השום קלוף שעבר עליו הלילה האוכלו מתחייב בנפשו. לח"ש ביצה פ"א מר כ"ג. ד. במי הר"ן מוסיף: לפי שאדם מחזר אמקום גומא לקנח בו רגליו שהטיט מתקנח שם הטיט ומתוך שהוא מקנחו שם חיישינן שמא ישכח ויככן להשוות הגומא. ה. דכי סחיטו ליה מחלבן הבגד קצת והוי מכבס או משום מפרק כמו סודקו זיתים ועובבים. תוס' קיא. ד"ה האי מסוכריתא.

רבינו חננאל

הקש שע"ג המיטה לא ינענענו בידו אבל מנענענו בגופו. אמר רב נחמן האי פוגלא מלמעלה למטה שרי ממטה למעלה אסור. יש מי שאומרים לא יגרדה, ויש מי שאומרים מותר לגרדה מלמעלה, וכבר פירשנו דברי רב נחמן בפרק כל הכלים. אמר רב יהודה [הני] פלפלי [מידק] חדא חדא בקתא דסכינא שרי למידק. פי' ביו"ט, אבל (בלדכן) [כדרכן] אסור דהא אין מפיגין טעמן והוה ליה למידק מעיו"ט. רבא אמר כיון דמשני אפילו טובא. והילכתא כרבא ביו"ט, ויש מי שמתיר כי האי גוונא אפילו בשבת. טיט שע"ג רגליו. הילכתא כמר בריה דרבינא דאסר בין בקרקע ובין בכותל ולא שרי אלא בקורה בלבד. ואמר רבא לא לצדד איניש כובא בארעא דלא אתו לאשווויי גומות. ואמר רבא לא ליהדוק איניש אודרא בפומיה דשישא דלמא אתי לידי סחיטה. פי' לא ידחוק אדם מוכין שרויין בפי אשישא, שמא יבא לידי סחיטה. טיט שעל בגדו מכסכסו מבפנים ואין מכסכסו מבחוץ או מגררו בצפורן. כיסכסו, כבר פירשנוהו למעלה. וכל אלה שאמר רבא אסור אחד שבת ואחד יו"ט לא שנא. וגירור מנעל,

קמא: תולין פרק עשרים שבת

במנעל מרופט כו' ואם חלצה חליצתה כשרה. וא"ת אמאי גזרינן בפרק מלות חליצה (יבמות דף קב.) מנעל אטו מנעל מרופט כיון דלעבד חליצתה כשרה ואומר ר"י דגזרינן אטו מרופט יותר מדאי שאינו חופה רוב רגלו דאם חלצה בו אין חליצתה כשרה.[א] מ"ר: **ההיא** דרבי יהודה משום דרבי אליעזר היא. מכאן לאיה לרבי יהודה שרי דבר שמלאכתו לאיסור לגורך גופו ולגורך מקומו כמו שפירשתי בסוף פרק במה מדליקין (דף לו: ד"ה הא ר"י):

הדרן עלך תולין

נוטל. רבא כרבי נתן ס"ל. פירש"י בפ' המצניע (ז) (לעיל ד' לד.): **תינוק** מת וכים תלוי בצוארו פטור. דאגב מרריה מבטיל ליה לכים א"ל תינוק אי הוא אי לא לריך לכים לטייל בו התינוק[ב] אבל תינוק מת מה לריך לכים והוי מלאכה שאינה לריכה לגופה[ג] (ד) ופטור שלא הוליא כדרך המוליאין: **אי** הכי מאי אירא אבן אפי' דינר נמי. אי אמרת בשלמא דתרוייהו מבטל להו[ד] בין אבן ובין דינר ואין כאן טלטול מוקלה כלל היינו דנקט אבן משום דאי נפיל לא אתי אבוה לאתויי[ה] אבל דינר אי נפיל אתי אבוה לאתויי לא[ו] אלא אי אמרינן דתרוייהו לא בטלי ואפ"ה אריגן איסור מוקלה כשמטלטל התינוק עם האבן משום גיעגועין בדינר נמי ליתני דלא שייך למימר דילמא אתי אבוה לאתויי דמאי נפקא לן מינה דהשתא נמי דאיכא איסור מוקלה אריגן ליה משום גיעגועין[ז] ומשני דאע"פ שיש איסור מוקלה כשמטלטל התינוק עם האבן ואריגן ליה משום גיעגועין מיהו יש לנו להחמיר במוקלה יותר כשמטלטלו בידים משמטלטלו אגב תינוק אף על גב דבהיא שעתא נמי איכא מוקלה הלכך גזרינן דילמא נפיל בדינר ואתי אבוה לאתויי.[ח] כך פירש רבינו שמואל: וגאדיגיו

במה מגררו א"ר אבהו בגב סכין א"ל ההוא סבא סמי דידך מקמי הא דתני רבי חייא ט)[א]אין מגררין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן [ב]ולא יסוך את רגלו שמן והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל אבל סך את רגלו שמן ומניח בתוך המנעל או בתוך הסנדל וסך כל גופו שמן ומתעגל ע"ג קטבליא ואינו חושש אמר רב חסדא לא שנו אלא לצחצחו אבל לעבדו אסור לעבדו פשיטא [ג]ותו לצחצחו מי איכא מאן דשרי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב חסדא [ד]לא שנו אלא שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור ת"ר [ה]לא יצא קטן במנעל גדול אבל יוצא הוא בחלוק גדול [ו]ולא תצא אשה במנעל מרופט ולא תחלוץ בו [ז]ואם חלצה חליצתה כשרה ואין יוצאין במנעל חדש באיזה מנעל אמרו במנעל של אשה תני בר קפרא ל"ש אלא [ח]שלא יצאה בו שעה אחת מבעוד יום אבל יצאה בו מע"ש מותר תני חדא [ט]שומטין מנעל מעל גבי אימום ותניא אידך אין שומטין לא קשיא הא ר' אליעזר הא רבנן [י]דתנן מנעל שעל גבי [יא]אימום רבי אליעזר מטהר [יב]וחכמים מטמאים הניחא לרבא [יג]דאמר דבר שמלאכתו לאיסור בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר שפיר אלא לאביי דאמר [יד]לצורך גופו מותר לצורך מקומו אסור מאי איכא למימר הכא במאי עסקינן ברפוי דתניא רבי יהודה אומר אם היה רפוי מותר טעמא דרפוי הא לא רפוי לא הניחא לאביי דאמר דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מותר לצורך מקומו אסור שפיר אלא לרבא דאמר בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר מאי איריא רפוי אפי' לא רפוי נמי ההיא דרבי יהודה משום דרבי אליעזר הוא דתניא ר' יהודה אומר משום רבי אליעזר אם היה רפוי מותר:

הדרן עלך תולין

נוטל [יט]כ אדם את בנו והאבן בידו וכלכלה והאבן בתוכה ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין רבי יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה: **גמ'** אמר רבא [כ]הוציא תינוק חי וכים תלוי בצוארו חייב משום כים תינוק מת וכים תלוי לו בצוארו פטור תינוק חי וכים תלוי לו בצוארו חייב משום כים וליחייב נמי משום תינוק רבא כרבי נתן סבירא ליה [כא]דאמר חי נושא את עצמו וליבטל כים לגבי תינוק מי לא תנן [כב]את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפילה לו מטה לגבי חי מבטלי ליה כים לגבי תינוק לא מבטלי ליה תינוק מת וכים תלוי לו בצוארו פטור וליחייב משום תינוק רבא כר"ש ס"ל דאמר [כג]כל מלאכה שא"צ לגופה פטור עליה תנן נוטל אדם את בנו והאבן בידו אמרי דבי רבי ינאי [כד]בתינוק שיש לו גיעגועין על אביו אי הכי מאי

אבל טמאה באפי נפשה לאו בת טלטול היא: **אף מעלין את המדומע.** סלה תרומה שנפלה לק' של חולין דקי"ל דעולה[ט] מותר להעלותו לסלה תרומה מהן בשבת ויהיו החולין מותרין ולא אמרינן מתקן הוא ובגמרא[י] מפרש טעמא: **גמ' חייב משום כים.** ולא משום תינוק דלמפרש ואזיל: **מטה לגבי חי מבטל לה.** לריות טפילה לו שהרי לריך לה: **מלאכה שאינה לריכה לגופה.** ומוליא מת לקובדו מלאכה שא"ל לגופה היא כדאמר בהמלניע[יא] וכים שהיה תלוי בצוארו לשחק בו אגב מרריה מבטל ליה לגבי תינוק שמת ולא חשיב ליה הנאה שעתא: **והאבן בידו.** מדשרי ליה בטלטול באבר ש"מ לאו כמאן דנקיט לה איהו לאבן דמי ולגבי כים היכי מחייבת ליה: **בתינוק שיש לו גיעגועין על אביו.** שאם לא יטלנו יחלה ולא העמידו טלטול שלא בידים במקום סכנה ואע"ג דלאו סכנת נפש גמורה אלא סכנת חולי:

במה מגררו. לחדש: **והוא בסוך המנעל.** מפני שהמנעל נהנה ממנו ומנלא מעבדו: **מתעגל.** מתגלגל: **קטבליא.** עור שלוק שעושין ממנו משטחות לשלמן ולמטה: **אלא לצחצחו.** לא שנו דמותר לסוך שמן לרגלו ונותנו בתוך המנעל אלא שמתכוין לצחצחו למנעל: **ולעבדו מי שרי.** במתכוין הא איכא למיגזר אטו לעבדו: **שיעור לצחצחו.** שלא היה כ"כ שמן הניטוף לעור מגופו כדי לעבד לעור אלא לצחצחו ומיהו איהו אפי' לצחצח לא מתכוין: **לא יצא.** אדם קטן במנעל שהוא גדול לו משום דנופל מרגלו ואתי לאתויי: **אבל יוצא בחלוק גדול.** דלא נפיל מייה. ולמישלף ואתוי לא חיישינן דלא קאי ערוס בשוק: **מרופט.** קרוע מלמעלה דגנאי הוא לה וכי חייכי עלה שלפה ומייתי לה: **ולא תחלוץ בו.** לכתחילה דלאו נעל מעליא הוא: **במנעל חדש.** כדמפרש ואזיל שלא יצאה בו מבעוד יום. ובאשה קיימינן דאשה מקפדת אם אינו מכוון למדת רגלה אבל יצאה בו כבר הסירה בו דמכוון הוא לה אז אינה מקפדת: **אימום.** פורמ"ה: **ר' אליעזר מטהר.** אלמא לאו כלי הוא ובשבת נמי אסור לטלטלו: **הניחא לרבא דאמר.** בפ' כל הכלים דבר שמלאכתו לאיסור בין שהוא לצורך בין שהוא להשתמש בגופו של כלי בין שאינו לריך אלא לצורך מקומו מותר לטלטלו מאחר שתורת כלי עליו שפיר איכא לאוקומי להא דתני שומטין כרבנן דכיון דכלי הוא ואימום נמי כלי הוא ואף על גב דמלאכתו דאימום לאיסור לתקן מנעלין מטלטלין להאי אימום משום לורך מקומו דהיינו מנעל שהאימום נתון לתוכו: **אלא לאביי.** אמר נמי דמנעל שעל האימום לרבנן כלי הוא אימום מיהא מלאכתו לאיסור הוא וחז שאומט ממנו את המנעל אינו לריך לגופו של אימום והיכי מטלטל ליה: **ברפוי.** שהמנעל נשמט מאליו וא"ל לטלטל האימום: **הא לאו רפוי לא.** וע"כ טעמא משום דאימום אסור לטלטל לצורך מקומו: **ה"ג הכיא רבי יהודה משום רבי אליעזר הוא.** כי אמרה ליה ר' יהודה לההוא דמפליג בין רפוי לשאינו רפוי אליבא דרבי אליעזר אמר דאמר מנעל שעל האימום לאו גמר כלי הוא כל זמן שמחוסר הוצאה ונעין שבת נמי אסור לטלטלו משום דלאו כלי הוא ואשמעינן דרפוי לאו מחוסר הוצאה הוא ומותר לטלטלו דאיהו לרבנן אף על גב דאין רפוי מותר דטעמא דשאין רפוי אסור לרבי יהודה לאו משום אימום הוא אלא משום מנעל גופיה:

הדרן עלך תולין

נוטל. והאבן בידו. בחאר ולא אמרי' דמטלטל לאבן: **עם הטהורה.** אגב הטהורה ואגב חולין

במקומו, דתניא ר' יהודה אומר אם היה רפוי מותר. וחזרנו להקשות על זה הפירוק לרבא, ופשוטה לא. ופריק רבא הא ר' יהודה משום ר' אליעזר היא, כלומר אפילו ר' אליעזר שאמר אין שומטין סבר הני מילי כשהוא מהודק דצריך לטלטולין ולאשמועינה, אבל אם היה רפוי שמושך המנעל והאמום נשאר במקומו מותר לשומטו. אבל חכמים סבירא להו אע"פ שאינו רפוי אלא מהודק אם אינו לצורך גופו מותר לטלטלו לצורך מקומו. **הדרן עלך רבי אליעזר אומר תולין**

פרק עשרים ואחד: נוטל אדם את בנו והאבן בידו וכו'. אמר רבא הוציא תינוק חי וכים תלוי לו בצוארו חייב

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה יח סמג שס טוש"ע או"ח סי' שב סעיף ח:

נז ב ג ד מיי' (שם הל' יח) ופכ"ג הלכה י סמג שס טוש"ע או"ח סי' שכז סעיף ד: נח ה מיי' פי"ט שם הל' טו סמג שם טוש"ע או"ח סי' שא סעיף ז:

נט ו מיי' ופמג שם טוש"ע או"ח סי' שג סעיף יג:

ס ז מיי' פ"ד מהל' יום הכפורים הלכה יט סמג עשין כב טוש"ע אה"ע סימן קטו סעיף כא כב:

סא ח מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שג סעיף יג:

סב ט מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה יב סמג שס טוש"ע או"ח סי' שח סעיף יד:

סג י מיי' פכ"ד מהלכות כלים הלכה ה:

א כ מיי' פכ"ה מהלכות שבת הלכה טז סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' שט סעיף ח:

ב ל מיי' פי"ח מהלכות שבת הלכה יח:

ג מ מיי' פכ"ה שם הל' טו סמג שס טוש"ע או"ח סי' שט סעיף ח:

מוסף רש"י

מנעל שעל גבי אימום. אימום שלהם של עור היה כעין מנעל ומתוקן מתוכו שער ופיו תפור וכו היו עושין המנעלים, כמו שעושין הרגעים שלנו בדפוס של עץ (סנהדרין סח.). ר"א מטהר וחכמים מטמאים. חכמים אומרים הואיל ואינו מתוקן מלאכה לריכה אומן, שהייתי יכול לסלקן מעל האימום, ככר שם כלי עליו ונטמא, וכ"ש מטהר שעדיין לא נגמרה מלאכתו (שם).

הדרן עלך תולין

חי נושא את עצמו. ואין בו אלא משום שבות (יומא סו:). את החי במטה. ומי לא מיקמיי על הוצאתו דהוא מקיל עלמו ונושא עלמו (לעיל צג:). פטור אף על המטה. שהיל ואפילו על המי דקי"ל מי שעשה את עלמו (ערובין צז:). מלאכה שאין לריכה לגופה. כל מלאכה שאינה לריכה אלא לסלקו מעליו הוי מלאכה שאינה לריכה לגופה, דבלעלו לא כאה לו ולא היה לריך לה, הלכך לאו מלאכת מחשבת היא לר"ש (לעיל צג:).

מוסף תוספות

א. דלא חשיב מנעל אבל הכא אין רובו מרופט ולהכי חליצתה כשרה, אלא דלכתחילה מיהו לא תחלוץ. ריטב"א. ב. בחרוץ, ולשעשוע בו, הו"ל הוצאת הכיס מלאכה הצל"ג. ריטב"א. ג. ואפי' אי הויא מלאכה צל"ג. תוס' הרא"ש. ד. לגבי תינוק. תוס' הרא"ש. ה. בדיה כיון דחשיב לי'. ריטב"א. ו. דהאי טעמא השתא נמי ידעי' לה. רשב"א. ז. וקס"ד דמקשה השתא דכיון דמשום גיעגועין שרית לי', אפי' מידי דאית ביה בר"ה חיוב חטאת לא חיישי' לדלמא נפיל ואתי לאתויי'. רשב"א. ח. ולא שריגן לי' משום גיעגועין. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

תני בר קפרא לא שנו אלא שלא יצאת בו שעה אחת מבעוד יום. בגמ' דבני מערבא בפרק במה אשה יוצאת (הלכה ב) ובפרק כל ישראל יש להם חלק (הלכה א) גרסי כמה שיעורו. והכין גרסי לא ילבש אדם מנעלים וסנדלים חדשים אלא אם כן הילך בהן מבעוד יום. כמה יהא הילוכן, בני ביתיה דבר קפרא אמרין (מן דבית דבא דבר קפרא עד בית דבא דבר קפרא עד בית רבה דר' הושעיא, צפראי אמרין מכניסאה דבבלאי עד דתתיה דר' חמא בר חנינא, טבראי אמרין מן סדרא רבה עד חנותיה דר' הושעיא. הניחא לרבא דאמר דבר שמלאכתו לאיסור בין לצורך גופו בין לצורך מקומו מותר שפיר, אלא לאביי דאמר דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו מותר לצורך מקומו אסור מאי איכא למימר. ומשכחת עיקר דיליה בפרק כל הכלים ניטלין בשבת (דף קכג). סליק פרק רבי אליעזר דתולין

פרק עשרים ואחד נוטל אדם את בנו ר' יהושע אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה. פירושו שבעת שיפול חלק אחד תרומה בצ"ט חלקים חולין כולן אסורין לישראל וימכרו לכהן, ואם יפול חלק במאה חלקים מוציאין חלק אחד והשאר

מותר לישראל. ותמצא עיקר דבר זה בסיפרי מכל חלבו את מקדשו ממנו שאם נפל לתוכו הרי זה מקדשו, מיכן אמרו תרומה עולה באחד ומאה. אין לי אלא תרומה טהורה [וכו']. ותמצא במשנת תרומות ותוספתא, תרומות מזה הענין הרבה ועיקרו מה שהזכרנו. ובגמ' דערלה בפרק ב' [ירושלמי שם הלכה א] מניין שהן עולין אמר ר' יונה כתיב [במדבר יח] מכל חלבו את מקדשו ממנו, דבר שאתה מרים ממנו שאם יפול לתוכו הרי זה מקדשו, וכמה הוא אחד ומאה. ואיתא נמי בפרק ד' דתרומות. התרומה צריך להרים, כמה שהוא במשנה במסכת ערלה בראש פרק ב' התרומה ותרומת מעשר של דמאי מצטרפין זה עם זה ואינו צריך להרים וכו'. וטעמא של דבר לפי שהתרומות והחלה והביכורים הם נכסי כהן וצריך להרים תרומה ויתנה ואם לא ירים ויתן לו הרי זה גוזל ממונו, ואין להם בעלים שראויין להם לפיכך אינו צריך להרים. **רבא כר' נתן סבירא ליה דאמר חי נושא את עצמו.** עיקר דבריו של ר' נתן בפרק המצניע (דף צז) ר' נתן אומר על השחוטין חייב על החיים פטור מפני שהחי נושא את עצמו. **רבא כר' שמעון סבירא ליה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה.** ועיקר דבריו של ר' שמעון גם בפרק המצניע (דף צג) דתנן וכן כזית מן המת וכעדשה מן השרץ חייב ור' שמעון פוטר. וגרסינן בגמ' אמר רבה אמר ר' יוחנן ורב יוסף אמר ריש לקיש פוטר היה ר' שמעון אף במוציא את המת לקוברו. וכבר פירשנו זה בפרק יציאות השבת.

מסורת הש"ס

ט) [תוספ' פ"ד], י) כלים פכ"ו מ"ד [סנהדרין סח.], יא) [לע"ל מיעוט וכן הוא בעירוכין ובמסכת דכלים ובמפרשים שעליו], יב) [לעיל קכד. ס], יג) [לעיל קכג:], יד) [לעיל מז.], טו) [לעיל לד. [עירובין קג.] יומא סו:, יח) עירובין לז: [לעיל נג:], יט) [לעיל קה: וס"ק], כ) [בגלה פ"ב מ"ק], כא) [לעיל לד:], כב) [לעיל לד:].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה טולל וכו' כפ' המצניע. נ"ב ד' לד בד"ה אבל אדם: (ב) ד"ה מיעוט וכו' אפילו בריכה לגופה אי נמי אפי' צריך לו פטור שלא הוליא:

גליון הש"ם

גמ' ולא יסוך את רגלו שמן. וכן איתא בירושלמי פפ"א דשביעי' לענין שמן שביעית:

לעזי רש"י

פורמ"א. אימום, תבנית.

רבינו חננאל

הלכה כדתני ר' חייא אין מגררין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן. ולא יסוך רגלו שמן והוא בתוך המנעל או בתוך הסנדל, אבל סך את רגלו בשמן ומניחה בתוך המנעל או בתוך הסנדל, וסך כל גופו שמן ומתעגל ע"ג קטבליא, פי' ספרה, ואינו חושש. ואמר רב חסדא לא שנו אלא אם נתן שמן מעט שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור, לצחצחו אסור וכ"ש לעבדו, וכן הלכה. ת"ר לא יצא קטן במנעל גדול אבל יוצא הוא בחלוק גדול, פי' של אדם גדול. ולא תצא אשה במנעל מרופט, [ולא חולצת בו, ואם חלצה חליצתה כשרה] [פי' מרופט] רפוי שמשתרבב מן הרגל כמו שאמ(ו)ר [בר]זילי הגלעדי] אם יטעום עבדך את אשר אכל ואת אשר אשתה, מיכן ששפתותיהן של זקנים מתרפטות, ואין יכול לקפוץ שפתותיו לטעום החיך המאכל. וכן עוד לא תצא אשה במנעל חדש בשבת אא"כ יצאה בו שעה אחת מבעוד יום. **תני הדא שומטין מנעל** מע"ג **האמום בשבת.** אמום זה דפוס של מנעל, ואליבא דרבנן שאומרין מנעל שע"ג אמום כלי הוא ומקבל טומאה. ותניא אידך אין שומטין, הא לדבי אליעזר דאמר מנעל ע"ג אמום אינו כלי ואינו מקבל טומאה דתנן בסדר טהרות בבא בתרא פרק סנדל עמקי וכיס של שנצות מנעל על גבי האמום, ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאין. פי' ר' אליעזר מטהר סבר מנעל על האמום אינו כלי לפיכך אינו מטמא ובשבת אסור לשומטו, וחכמים שמטמאין סברי מנעל על האמום כבר נגמרה מלאכתו וכלי הוא לקבל טומאה, וכיון שהוא כלי מותר לשומטו בשבת, והלכה כחכמים. **ואקשינן עלה הניחא** לרבא דאמר דבר שמלאכתו לאיסור כגון האמום וכיוצא בו מכלי אומנות מלאכה, [בין לצורך גופו] בין לצורך מקומו מותר לטלטלו, שפיר לטעמייהו דרבנן דסברי שומטין מנעל מעל אמום בשבת, אלא (לאביי) [לאביי] דאמר לצורך גופו בלבד שרי, אמום מאי לצורך גופו איכא דשומטין. ומפרקינן הכא במאי עסקינן ברפוי, כלומר מנעל זה רפוי הוא על האמום ואינו צריך להגביהו אלא מושך המנעל מעליו ונשאר האמום

אתי לאתויי. וטעמא דלא משום טלטול הוא דאפילו לאוחזו בידו והתיעוק מהלך ברגליו אסר ליה רבא דילמא נפיל ואתי לאתויי וכיון דלאו סכנת נפש היא לא שרו ביה טלטול: **תניא כוותיה דרבא.** דכי נקט לה עליון כמאן דאפקא מתחתון גופיה דמי ומיתייב: **וסנדליו וטבעותיו בידו.** בקומצו שלא כדרך מלבוש: **המוליא אדם וכליו עליו.** מלובש בהן: **וטבעותיו בידיו.** באצבעותיו מדלא תנא בידו כדנקט ריש״ק: **פטור.** דבגדיו בטלי לגביה ועליו הוא פטור כדרי נתן: **ואילו הוליאן לחוץ שהן.** שהיה אותו עליון אחוז בהן ולא מלובש חייב הנוטל והיינו כרבא: **חיובו בלבלה בסים.** והיא עצמה חיאסר: **מליאה פירות.** דעיקר נעשית בסים לפירות הלבן אבן מיטלטלת אגב כלי ופירות שהוא מותר: **ולינקטינהו בידיים.** ילקטם מעל האדן בידיו ויחזירם לבלבלה ויטלטלם ולמה התירו אבן לטלטל אגב כלי ופירות: **בפירות המיטנפין.** בפירות מבושלין ורכין מאד כגון תאנים ותותים וענבים שאם ישליכם לארץ יטנפו: **ולינערינהו נעורי.** עד שיסתלקו הפירות מן האבן לתוך הבלבלה לגדלין וישליך האבן לגדה בנעורתה: **פחוסה.** שנפחית דופנה או שוליה: **וטמאה למעלה.** והוא צריך לטהורה ואינו יכול ליטול הטמאה בידים לפי שהיא מוקלה לפיכך יטלטל הכל עד השלחן וישליך הכל עליו ויטול הטהורה: **לישדינהו.** לארץ כולן: **ולינקטינהו.** לטהורה ביד ויחזירנה לבלבלה: **מאני לגורף גופו.** שצריך לטהורה לגופה לאוכלה הלכך אי לאו דטהורה למטה לא שרו ליה לטלטולי לטמאה אלא שקיל לטהורה וממטי לה לשלחן: **ברייתא לגורף מקומו.** שצריך למקום הכלי וע״כ כולו הוא צריך לסלקו משם ושרו ליה רבנן לטלטל האי אטו האי: **ומאי דוחקיה כו׳.** דאילטריך למימר לא שנו אלא שהטמאה למעלה לשבקי כדקס״ד בין שטמאה למעלה בין שטמאה למטה ולוקמי בצריך למקומו: **אלא לגורך גופו.** שצריך לכך לשכב עליו שם ולא לסלקו לפיכך לא התירו לו ליטלו עם הטמעות אלא מנערו במקומו אבל צריך למקום הכל מטלטל הכל ביחד: **ומדסיפא כו׳ ריש״א נמי לגורך גופו.** הלכך אי הוה טהורה למעלה לא הוי שרי ליה לטלטולי טמאה כדקתני גבי טמעות מנערו ונופלות ומטלטל היתרא לחודיה: **הא קמתקן.** שמביאה לידי היתר ונגזר ביה אטו תיקון שע״י מלאכה: **כר״א דאמר תרומה.** הואיל ונתנה להעלות אחת שירלה בטיגא מחתא כאילו מונחת בלבה ואינה מעורבת הלכך לא קמתקן מידי: **מדמעת.** זה שנפרד משם ואוסר ל״ט של חולין כאילו היא תרומה ודאי: **וחכ״א אין המדומע מדמע.** חולין אחרים אלא לפי חשבון התרומה שבמדומע. כגון אם תחילתו נדמע ס׳ של חולין ע״י אחה תרומה וחזרה אחה ממנו ונפלה לתוך אחרים לא חשבינן תרומה אלא ס׳ שבאחה זו ונדמע עד ל״ט שבגבדו ואם יש חולין יותר מק׳ כנגבו עולה: **אימר דשמעת ליה.** לר״א דאמר תרומה כמאן דמחתא בטיגא: **לאומרא.** לדמעה כתרומה **ודאי: נקולא.** דלא ליהוי המעלה אותה בשבת כמתקן: **מי אמר.** הא ודאי מתקן הוא ע״כ: **הוא דאמר.** רבי יהודה דמתני׳ כרבי שמעון דאמר לקולא נמי כמאן דמחתא בטיגא דמיא: **למאה.** ולאויה להעלותה ויתקשרו החולין: **עד שנפלה אחרת.** ועכשיו אין בה חולין כדי להעלותה באחד וק׳: **ר״ש מטיר.** קס״ד משום דס״ל קמייתא כמאן דמחתא בטיגא דמיא ונמצאת אחרונה זו נופלת בתוך ק׳ של חולין: **בטל בק׳.** והוו להו ככולהו חולין ומיהו כיון דצריך להעלותה ע״כ המעלה מתקנו: **נותן עיניו.** במדומע בלבד זה להעלותו לתרומה ואוכל בלבד אחר הלכך הואיל ובלא העלאה מתחיל ואוכל אין תיקון בהעלאתו: **והא**

מאי איריא אבן אפילו דינר נמי אלמה אמר רבא [א]לא שנו אלא אבן אבל דינר אסור אבן אי נפלה לה לא אתי אבוה לאיתויי דינר אי נפיל אתי אבוה לאתויי תניא כוותיה דרבא [ב]המוציא כליו מקופלים ומונחים על כתפו וסנדליו וטבעותיו בידו חייב ואם היה מלובש בהן פטור [ג]המוציא אדם וכליו עליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו בידיו פטור ואילו הוציאן כמות שהן חייב: כלכלה והאבן בתוכה: ואמאי תיהוי כלכלה בסים לדבר האסור אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן הכא בכלכלה מלאה פירות עסקינן ולישדינהו לפירי ונישדי לאבן [ד]ולינקטינהו בידים כדרבי אלעי אמר רב בפירות המיטנפין [ה]ה״נ בפירות המיטנפין ולינערינהו נעורי [ו]אמר רב חייא בר אשי אמר רבא [ז]הכא בכלכלה פחותה עסקינן דאבן גופה נעשית דופן לכלכלה: [ח]מטלטלין תרומה וכו׳: אמר רב חסדא לא שנו [ט]אלא שטהורה למטה וטמאה למעלה אבל טהורה למעלה וטמאה למטה שקיל ליה לטהורה ושביק ליה לטמאה וכי טהורה למטה נמי לישדינהו ולינקטינהו אמר רבי אלעי אמר רב [י]בפירות המיטנפין עסקינן מיתיבי מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין בין שטמאה למעלה וטמאה למטה בין שטמאה למעלה וטהורה למטה תיובתא דרב חסדא אמר לך רב חסדא [יא]מתניתין לצורך גופו ברייתא לצורך מקומו מאי דוחקיה דרב חסדא לאוקמי מתניתין לצורך גופו אמר רבא מתני׳ כוותיה דייקא דקתני סיפא מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו ומדסיפא לצורך גופו רישא נמי לצורך גופו: רבי יהודה אומר אף מעלין וכו׳: ואמאי [יב]הא קא מתקן רבי יהודה כר׳ אליעזר סבירא ליה דאמר תרומה בעינא מחתא [יג]דתנן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר רבי אליעזר אומר מדמעת כתרומת ודאי וחכמים אומרים [יד]אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון אימר דשמעת ליה לחומרא לקולא מי שמעת ליה אלא הוא דאמר כר״ש כדתנן [טו]סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה ור״ש מתיר וממאי דילמא התם בהא קמיפלגי דתנא קמא סבר אע״ג דנפלו בזה אחר זה כמאן דנפל בבת אחת דמי והא לחמשין נפלה והא לחמשין נפלה ור״ש סבר קמייתא בטיל במאה והא תיבטיל במאה וחד אלא הוא דאמר כרבי שמעון בן אלעזר דתניא ר׳ שמעון בן אלעזר אומר [טז]נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר ומי סבר ליה כוותיה והא

ונשדינהו לפירי ונשדייה לאבן. ואם תאמר גבי קטן נמי נשדייה לאבן מידו ואמאי שרי לטלטולי עם האבן וי״ל אם ישליכו מידו יעקר התיעוק ויבבה וא״ת מ״ש דלא שריון לטלטול תיעוק אלא כשיש לו גיעגועין מיבטל אבן אגב תיעוק כמו שהיא בטלה אגב כלכלה מלאה פירות וי״ל דאינו צריך כל כך טלטול התיעוק וא״ת אפילו אין הכלכלה מלאה פירות מיבטל האבן אגבה כי היכי דבטלי בכ״ב דבילה (דף כא:) שיורי הכוס אגב הכוס אי לא דאיסורי הנאה מינהו וי״ל אאבי שיורי דגריעי יותר מדאי ובטלו טפי וכן צ״ל מתוך שמעתא גופה דבילה כמו שפירשתי לעיל בסוף פירה (דף מז. בד״ה הוה): **ונשדינהו לפירי ונשדייה לאבן כו׳.** וא״ת מכל מקום מינקטינהו לפירי בידים[א] ויש האבן בכלכלה והא אמרינן לקמן[ב] לא שנו אלא שטהורה למעה וטמאה למעלה אבל טהורה למעלה וטמאה למטה שקיל לה לטהורה ושביק לה לטמאה והיינו על כרחך בידיו דאי זריק לה בכלי א״כ גם בטמאה למעלה יכול לזורקה בכלי אלא שמע מינה דשקיל לה בידיו[ג] וא״כ הכי נמי לישקלינהו לפירי בידיו וי״ל דמיירי שפי הכלכלה לר הוא ואינו יכול להכניס שם ידיו אי נמי י״ל דהסיא דלקמן מיירי בתרומה שהיא בכלים קטנים[ד] בתוך הקופה שאין דרך להניח טמאה וטהורה ביחד אלא בכלים זה בפני עצמו וזה בפ״ע[ה] ולהכי אלי שקיל לטהורה שהיא למעלה בידיו[ו] אבל בלבלה דהכא אין כאן כלים[ז] ולא אלי נקיט לה בידיו פן יפול לארץ[ח] והשתא לא איכפת לשיטת קמא דפירות המיטנפין דהא כיון דאבן עצמה הוי דופן לבלבלה אפי׳ הוי שדי לפירות ולאבן והדר שקיל לפירי ושבק לאבן לא הוי ליה בתאי לאתויהו כיון שבלבלה פחותה[ט] שהאבן נעשה לה דופן. והא דלא קאמר אלא לפי שלא הוכר אמורא לעיל. א״נ אשתא יש להעמיד נמי בפירות המיטנפין דאל״כ טולל להשליך הסל בקרקע ולהוליך בבלבלה מעט מעט כמה שאוכל להחזיק עד מקום הפחת. מ״ר:

הכא נמי בפירות המיטנפין. וא״ת אכתי יטלם בידו וייחס בתוך כלי אחר או על גבי טבלא או ע״ג קודר כדמוכח בסמוך גבי תרומה דאמר רב חסדא לא שנו אלא שטהורה למטה וטמאה למעלה אבל טהורה למעלה וטמאה למטה שקיל לטהורה ושביק הטמאה ואע״ג דמוקמינן נמי בפירות המיטנפין וי״ל דהתם מיירי כגון שטהורה מונחת בסלים קטנים בפני עצמה וכן הטמאה ואותם הסלים מונחים בסל אחר אבל אם נפלה סאה לששים אסור עולה לפי שאילו היתה סאה במאה סאין ואחת היתה עולה. וחזרנו עוד להקשות, אימור דשמעת ליה לר׳ אליעזר שמחשב מכלל נ״א סאין הללו הסאה האחת שנפלה לפ׳ סאין אחרות תרומה כולה, ומדמעת עד מאה ואחת לחומרא, לקולא לתקן בשבת מי שמעת ליה, ולא עמדה. ופירקנו פירוק אחר והוא, ר׳ יהודה סבר לה כר׳ שמעון דתנן סאה של תרומה שנפלה למאה חולין ונדמעו, ולא הספיק להגביהה עד שנפלה האחרת הרי זו אסורה, ור׳ שמעון מתיר. ת״ק סבר כיון שלא הגביהה נמצא שנפלו ב׳ סאין למאה סאין ואין עולין כי פחות ממאה הן. ור׳ שמעון סבר מאותה העת שנפלה סאה תרומה למאה חולין הותרו המאה ונשארו חולין בהכשירן, וסאה אחת בתוכן תרומה, התרומה היא אסורה בלבד, וכשנפלה אחר כן עוד סאה אחרת תרומה עליהן, על מאה חולין נפלה ועולה כו׳. ופרקינן לא ודברים פשוטין הן. **והדרנן** ומוקמינן ר׳ יהודה דמתניתין כר׳ שמעון

מסורת הש"ס

א) ס"פ אלא, ב) תרומות פ"ה מ"ו תמורה יב. ע"ש, ג) תרומות פ"ה מ"מ, ד) בכורות נט. [ע"ש תוס' ד"ה במסכה ותוס' מנחות נה. ד"ה במסכה], ה) בקלא ספרים פתומה, ו) [וע' תוס' חולין נט: ד"ה לא],

רבינו חננאל

משום כיס, תינוק מת וכיס תלוי לו בצוארו פטור. פ׳ תינוק מת לקברו והכיס עמו, כדאמר ריש לקיש פוטר היה ר׳ שמעון במוציא את המת לקברו. והילכתא כרבא דקאי כר׳ שמעון דסבר כל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה. ובפרק יציאות השבת אוקימנא להא דתני זב שיצא בכיס שלו בשבת פטור כר׳ שמעון, דסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור. ולא תימא מלאכה צריכה לגופה כגון מר לעשות טס וס״ת להגיהו, אלא אפילו מר לחפור בו וס״ת לקראות בו, מלאכה שצריכה לגופה היא, וכי לא פטר ר׳ שמעון אלא מלאכה שאינה צריכה לגופה אבל מלאכה שצריכה לגופה אפילו ר׳ שמעון מחייב.

ותניא כרבא המוציא כלים מקופלין ומונחין לו על כתיפו וסנדליו וטבעתו בידו חייב, ואם היה מלובש בהן פטור. המוציא אדם וכליו עליו וסנדליו ברגליו וטבעתו בידו פטור, שאילו הוציאן כמות שהן חייב, והילכתא כוותיה. **מתני׳ מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה.** אוקמה רב חסדא למתניתין הא בשטהורה למטה וטמאה למעלה. ואותבוה הא מטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה ועם החולין, בין טהורה למטה וטמאה למעלה ובין טהורה למעלה וטמאה למטה. ופרקה רב חסדא מתניתין לצורך גופו כדי לאכלו, שאינו מוחר לו לטלטלו אלא הראוי לו לאכלו. ובריתא לצורך מקומו שצריך לפנות המקום לבית המדרש או לארוחים שמותר לו לטלטל לצורך מקומו אפילו מה שאינו ראוי לאכילה. **ואמרינן** מאי דוחקיה דרב חסדא לאוקומה למתניתין לצורך גופו. אמר רבא מתניתא קשיתיה, דקתני סיפא מעות שעל הכר נוער את הכר והן נופלות, ואוקמה ר׳ יוחנן לצורך גופו דאי לצורך מקומו אפילו עודן עליו מטלטלן, ואמר רב חסדא לא מוקמינן מתניתין בתרי טעמי ומדסיפא לצורך גופו רישא נמי לצורך גופו. **פיסקא דמתני׳ ר׳ יהודה אומר אף מעלין את המדומע באחד ומאה.** פי׳ מדומע, תרומה שנפלה בחולין ודימעה, מעלין אותה אם יש שם מאה ואחד., ואקשינן אמאי והא קא מתקן טיבלא ונמצא עושה מעשה בשבת. ופרקינן ר׳ יהודה דאמר כי מעלין את המדומע כר׳ אליעזר סבירא ליה דאמר תרומה בעינא מחתה. פי׳ תרומה שנפלה בחולין אין מחשבין אותה שנתערבה בכל החולין אלא כאילו נתונה במקום אחד היא, וכשנוטל ממאה ואחד סאין סאה אנו אומרין כי היא היא התרומה. אבל שאר החולין מותרין היו מקודם, ולא היה אסור אלא זו הסאה שנוטלה במקום התרומה שנפלה בלבד, דתנן סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר, ר׳ אליעזר אומר מדומע כתרומה ודאי. פי׳ סאה תרומה שנפלה לתוך חמשים סאין חולין, ועוד נפלה מאילו החמשים ואחד סאין סאה אחת לששים סאה חולין, ר׳ אליעזר סבר הכל אסור חמשים הראשונים וששים האחרונים, שאני אומר הסאה של תרומה עצמה היא שנפלה בששים האחרונים לפי שאין המדומע עולה אלא באחד ומאה ואין באחד מהן מאה בעת נפילתה בהן. וחכ״א בן אלעזר דאמר נותן עיניו בצד זה, כלומר מחשב להוציא התרומה מצד זה ואוכל מצד זה, ש״מ כי התרומה מחתא במקום אחד. ואקשינן וכי ר׳ יהודה כר׳ שמעון בן אלעזר סבירא ליה

עין משפט נר מצוה

ד א מיי׳ וסמג שם טוש״ע שם:
ה ב ג מיי׳ פי״ח מהל׳ שבת הלכה יז ופי״ט הלכה יט:
ו ד טוש״ע א״ח סי׳ שלה סעיף ה:
ז ה מיי׳ פכ״ה שם הל׳ טז טוש״ע א״ח סי׳ שט סעיף ג:
ח ו מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ג:
ט ז ח ט י מיי׳ שם הלכה כ:
י כ מיי׳ פכ״ג שם הלכה ט והלכה טו:
יא ל מיי׳ פי״ג מהל׳ תרומות הל׳ ג:
יב מ שם הלכה ו:

מוסף רש״י

מדמעת כתרומת ודאי. שאם נפלה פאה מן המדמע למקום אחר ואין שם מאה אין לבד פאה זו, כולן תמורין (תמורות יב.). **אלא לפי חשבון.** לפי מה שיש תרומה בפאה זו של דימוע בעינן מאה שיעורין מן החולין, אבל מאה אחין לא בעינן, כגון אם נפלה תמלא פאה אחת של תרומה לתוך כ״ד אחין של חולין, נדמעו ונכשיו כל אחה ואחה שיש שם הוי אחד מכ״ד שנו תרומה, והיינו לוג תרומה בכל אחה ואחה, אם מוזה ונפלה אחה אחותו דימוע לתוך חולין אחרים, אם יש שם שנעים ונבעה לוגין אחרים של חולין מצטרפין עם שעיים ונשאר לוגין חולין שבאחה זו ומבטלין את לוג התרומה (שם).

מוסף תוספות

א. וניחתם בתוך כלי אחר. תוס׳ הרא״ש. ב. גבי תרומה אמר רב חסדא. תוס׳ הרא״ש. ג. אע״ג דמוקמינן לה נמי בפירות המטנפים. תוס׳ הרא״ש. ד. כגון שהטהורה מונחת בסלים קטנים בפני עצמה וכן הטמאה ואותם סלים מונחים. תוס׳ הרא״ש. ה. והוו סלים של טהורה למעלה מסלים של טמאה. תוס׳ הרא״ש. ו. ולהניחם ע״ג קרקע. תוס׳ הרא״ש. ז. שהפירות והאבן מונחים יחד. תוס׳ הרא״ש. ח. בהא לא מטרחינן לי׳ ליקח וכו׳. תוס׳ הרא״ש.

רבינו חננאל (המשך)

אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון, פי׳ סאה שנפלה לחמשים סאין ונפלה מאלו החמשים סאין אבל אם נפלה סאה לששים סאין עולה לפי שאילו היתה סאה במאה סאין ואחת היתה עולה. **וחזרנו עוד להקשות, אימור דשמעת ליה לר׳ אליעזר שמחשב מכלל נ״א סאין הללו הסאה האחת שנפלה לפ׳ סאין אחרות תרומה כולה, ומדמעת עד מאה ואחת לחומרא, לקולא לתקן בשבת מי שמעת ליה, ולא עמדה. ופירקנו פירוק אחר** והוא, ר׳ יהודה סבר לה כר׳ שמעון דתנן סאה של תרומה שנפלה למאה חולין ונדמעו, ולא הספיק להגביהה עד שנפלה האחרת הרי זו אסורה, ור׳ שמעון מתיר. ת״ק סבר כיון שלא הגביהה נמצא שנפלו ב׳ סאין למאה סאין ואין עולין כי פחות ממאה הן. ור׳ שמעון סבר מאותה העת שנפלה סאה תרומה למאה חולין הותרו המאה ונשארו חולין בהכשירן, וסאה אחת בתוכן תרומה, התרומה היא אסורה בלבד, וכשנפלה אחר כן עוד סאה אחרת תרומה עליהן, על מאה חולין נפלה ועולה כו׳. ופרקינן לא ודברים פשוטין הן. **והדרנן** ומוקמינן ר׳ יהודה דמתניתין כר׳ שמעון

שאוכל מרובה על הפסולת. פי' בקונטרס משום דהשתא הוי טרחא יתירא למישקליה לאוכל ואינו נראה לר"י דאי משום טרחא הוי מאי קאמרי בסמוך הכא נמי כיון דאי בעי למישקל לא מישתקיל ליה עד דשקיל ליה לאכן כפסולת מרובה על האוכל דמי היכי הוי משום האי טעמא כפסולת מרובה על האוכל ולכך הוצרך רש"י לפרש דג"ג עד דשקיל ליה לאכן על כן נראה לר"ת דטעמא משום דכי אוכל מרובה על הפסולת הוה פסולת כבטל לגבי רובו ומותר ליטול מן האוכל ולזורקו אבל פסולת מרובה על האוכל לא בטיל ליה פסולת [ד] לגבי אוכל[א] והשתא אתי שפיר גירסת הספרים[ב] דגבי חבית נמי כיון דאי בעי למישקל לא משתקיל ליה [ג] עד דשקיל ליה לאכן כפסולת מרובה על האוכל דמי[ג] דכיון שאין יכול לבטל כלל ליטול אינו ניכר כלל ואינו יכול ליטול הימנו כשהאכן על פי החבית. מ"ר. והא דמוקי לה בספ"ק דביצה (ד' יד: ופס) כגון דנפיש בטרחא וזוטר בשיעורא [ה] באוכל קאי ולא אפסולת ולפירש"י קאי אפסולת ולא באוכל [וע"כ לא יבכול הפסולת דנפיש בטירחא]:

לא שנו אלא בשבח. וא"ת תרתי דרב למה לי וי"ל חדא מכלל חבירתה אימר והא לא תקשה תרתי מתני' למה לי דהוה אמינא אכן ולאי שרי בשכח שנראה טפי כיסוי החבית אבל מעות שעל גבי הכר אפילו בשכח ה"א דאסיר[ה] התם

והא מיפליג פליג עילויה. ואמר כיון דאפשר ליה למיעבד עונג שבת בכה"ג ליתן עיניו בצד זה ולאכול בצד אחר אין מעלין: **דרבי יהודה עדיפא.** מיקל טפי פורתא ואמר כיון דיכול ליתן [ו] (עליו) עיניו בצד זה ולאכול בצד זה לא הוי מתקן בהעלאתו ומעלין: **מתני' מטה על צדה.** מטה חבית על צדה אם צריך ליטול מן היין והאכן נופלת ולא יטלנה בידים: **היפה בין החביות.** וירא שלא תפול האכן על החביות וישברם: **מגביה.** לחבית כולה ומסלקה מבין החביות ושם מטה על צדה: **נשלשת.** שוש דבר מיאוס כגון רוק או צואה: **מקנחה בסמרטוט.** ולא יתן עליה מיס דשתה כר של בגד הוא ובגד שרייתו במיס הוא כבוסו: **היפה.** לשלשת זו על כר של עור דלאו בר כיבוס הוא: **נותן עליה מיס עד שתכלה.** ומיהו כיבוס ממש לא [ז] והואיל ושתה כרים וכסתות רכים מינהו שייך למימר בהו כיבוס בעורות רכין ומיהו שרייתן לא זהו כבוסן וכן מפורש בזבחים בפרק דם חטאת [ח]: **גמ' לא שנו.** מטה על צדה לחבית: **אלא בשבח.** שבשכח האכן עליה בין השמשות ולא מדעת: **נעשה חבית בסים לדבר האסור.** ואסור להטותה שאף החבית מוקלה: **מאן תנא.** דמתניתין דקתני מגביה ומטה על צדה דאית ליה דכי טרח מטרח בחבית דהוי היתרא ולא יטול האכן ממש דהוי איסורא ואע"ג דהשתא נמי אכן מטלטל בהדי חבית: **רבן שמעון.** אליבא דבית הלל: **בורר אוכל ואוכל.** המאכל יטול והפסולת ישאר בכלי: **בורר לדרכו.** וטול פסולת ומניח אוכל אם ירצה: **כשהאוכל מרובה על הפסולת.** דאי שקיל אוכל מפיס בטרחא: **דברי הכל בורר אוכל.** דבהיתירא טרח ולא באיסורא. ופרכינן והא הכא דמתניתין דאוכל מרובה על הפסולת וכי מגביה האכן עם החבית טרח טפי והוה [ג] למשקל פסולת כר"ש: **כיון דאי בעי למשקל.** לכולי יין מן החבית לא משתקיל ליה יין שבשוליה עד דשקיל ומגבה לה לחבית כפסולת מרובה דמי דאי בתחלתו לא מגבה לה לחבית סוף סוף מיבעי ליה לאגבוהה תו לחבית הלכך הוה ליה מפיס בטרחא: ה"ג **לא משתקיל ליה** [ד] **עד דשקיל לה.** ול"ג עד דשקיל לה לאכן: **היפה החבית מונחת באולר.** כלומר במקום מכונס שאולרין שם חביות הרבה ודוחג שמא יטנה ותפול[מ] האכן על החבית שאללה: **לא שנו.** דמנער: **נעשה.** הכר בסיס למעות ואף הכר אסור בטלטול: **לא שנו.** דמנערה ואינו מטלטלה בעודן עליה: **אלא שלריך לגופו.** של כר לשכב עליו הלכך בגיעור סגיא ושדי ליה באתרייהו: **אבל לריך למקומו.** של כר מטלטלו עם המעות למקום אחר: **דסקיא מלאה מעות** גרסינן: **בסרטיא.** רה"ר: **הניחו עליה ככר או תינוק.** דליסתרי לטלטלה אגבייהו תוך ד' אמות וטלטלוה פחות פחות מד' אמות או במחילה של בני אדם כדאמרי' בעירובין (דף מג:): **בשוכח.** אבל במיגה מדעת מערב (יומא) שבת לא התירו לו לטלטלה ע"י ככר או תינוק: **אלא נמס.** משום כבוד הבריות כשמוטל בחמה: **אביי מנח רפא אכיפי.** מניח תרווד על העומרים לטלטלן אגב תרווד: **אבר יונה.** מי [ט] [בלא] מלח: **חריפא שמעתתא דדרדקי.** סבורים הם שהם חריפים: **אימר דאמור רבנן.** באמרנקי ודסקיא מניח עליה ככר או תינוק בשכחה ובמקום התורפה ומשום הפסד ממון: **אמר אביי.** אלא שפיר מטלטלנא כיפי ואפילו בלא תרווד: **אי לאו דאדם חשוב אנא.** ואנא מחמיר על עצמי שלא ילמדו ממני להקל באיסורין: **רפא אכיפי למה לי.** בלאו רפא נמי שרי לטלטלינהו דהא חזו למיזגא עלייהו: **לאומצא.** לאוכלו מי בשבת שיש בני אדם שדעתן יפה ואוכלים בשר מי וקרו לה אומצא: **הא לא חזי לאומצא לא.** ואע"ג דחזו לשורא דאמרינן [פסחים טו:] מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים: **כר' יהודה.** במסכת בילה (ד' ו:): **ושדי מיעיה לשורא.** אלמא מטלטל להו משום שורא ואע"ג דהאידנא לא חזי לאדם אלא אורח ארעא למיכלא ביום טוב ומיהו מאתמול לאדם הוו קיימי: התם

והא מיפליג פליג עילויה דתניא [ו] רבי יהודה אומר מעלין את המדומע באחד ומאה רבי שמעון בן אלעזר אומר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר דרבי יהודה עדיפא מדר"ש בן אלעזר: **מתני'** [ז] [א] האבן שע"פ החבית מטה על צדה והיא נופלת היתה בין החביות מגביה ומטה על צדה והיא נופלת מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות [ב] היתה עליו [ד] לשלשת מקנחה בסמרטוט היתה של עור נותנין עליה מים עד שתכלה: **גמ'** אמר רב הונא אמר רב [ה] [ג] לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסים לדבר האסור: [היתה בין החביות כו']: [ה] מאן תנא דכל היכא דאיכא איסורא והיתרא בהיתרא טרחינן באיסורא לא טרחינן אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן רשב"ג היא דתנן [ו] הבורר קטניות ביו"ט ב"ש אומרים בורר אוכל ואוכל וב"ה אומרים [ד] בורר כדרכו בחיקו ובתמחוי [ז] ותניא אמר רשב"ג [ח] במה דברים אמורים שהאוכל מרובה על הפסולת אבל פסולת מרובה על האוכל דברי הכל בורר אוכל והא הכא דכי אוכל מרובה על הפסולת דמי הכא נמי כיון דאי בעי למישקל לא משתקיל ליה יין עד דשקיל לה [ח] לאבן כפסולת מרובה על האוכל דמי: היתה בין החביות מגביה: תניא רבי יוסי אומר היתה החבית מונחת באוצר או שהיו כלי זכוכית מונחין תחתיה מגביה למקום אחר ומטה על צדה והיא נופלת ונוטל הימנה מה שצריך לו ומחזירה למקומה: מעות שעל הכר: אמר רב חייא בר אשי אמר רב לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסים לדבר האסור אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן [ט] לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו וכן תני חייא בר רב מדיפתי לא שנו אלא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטלו ועודן עליו: מעות שעל הכר מנער וכו': א"ר אושעיא שכח ארנקי בחצר מניח עליה ככר או תינוק ומטלטלה אמר רב יצחק שכח לבינה בחצר מניח עליה ככר או תינוק ומטלטלה אמר רבי יהודה בר שילא אמר ר' אסי פעם אחת שכחו דסקיא מלאה מעות בסרטיא ובאו ושאלו את ר' יוחנן ואמר להן הניחו עליה ככר או תינוק וטלטלוה אמר מר זוטרא הלכתא ככל הני שמעתתא בשוכח רב אשי אמר אפילו בשוכח נמי [לא] [י] ולא אמרו [יא] ככר או תינוק אלא למת בלבד אביי אמר מנח כפא אכיפי רבא מנח סכינא אבר יונה ומטלטלה אמר רב יוסף כמה חריפא שמעתתא דדרדקי אימר דאמור רבנן בשוכח לכתחילה מי אמור אמר אביי אי לאו [יב] דאדם חשוב אנא כפא אכיפי למה לי הא חזו למיזגא עלייהו אמר רבא אנא אי לאו דאדם חשוב אנא סכינא אבר יונה למה לי הא חזי לי לאומצא טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא לא [יג] למימרא דרבא כרבי יהודה סבירא ליה והאמר רבא לשמעיה טווי לי בר אווזא ושדי מיעיה לשונרא התם

ג א מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יז טוש"ע ס"ח סי' שט סעיף ד:

יד ב מיי' פכ"ג שם הל' יח טוש"ע ס"ח סי' שב סעיף ט:

טו ג מיי' פכ"ה שם הלכה יז טוש"ע ס"ח סי' שט סעיף ד:

טז ד ה מיי' פ"ג מהל' שבת הל' טו סמג לאוין עה טוש"ע ס"ח סי' תקי סעיף ג:

יז ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה יז טוש"ע ס"ח סי' שט סעיף ה:

יח ז מיי' פכ"ו שם הלכה כא סמג שם טוש"ע ס"ח סי' שיא סעיף ה:

מוסף רש"י

האבן שעל פי החבית. והולרך ליטול מן היין שבתוכה (לעיל קכה:). **היתה עליו.** על הכר של בגד (זבחים צד:). **לשלשת.** ניעול של רוק או של צואה (שם). **מקנחה בסמרטוט.** בשבת ואינו נותן עליה מים לבלותה ולהטעבילה מפני שהוא מכבס וכיבוס אב מלאכה הוא דהייגו מלבן (שם). **נותנין עליה מים עד שתכלה.** בשטיפת מים, ומיהו שפופי בידים לא (שם). **לא שנו.** דמותר לטלטל החבית והאכן עליה, דקתני ואם היתה בין חביות, אילא לטעותה שם שלא תפול האכן על החבית שבצדה, מגביה ומטה על צדה והיא נופלת (לעיל קכה:). **בשוכח.** האכן עליה שלא בשמכון (שם). **אבל במניח.** נעשית החבית בסים לאכן שהיא דבר האסור ואין מטלטל את החבית (שם). **במה דברים אמורים.** דשרו ב"ש ליטול פסולת ממש ולהשליך (ביצה יד:).

מוסף תוספות

א. כיון דזוטרא בשיעורא הו"ל פסולת כמאן דקאי בעיניה ואינו בר טלטול, ולפיכך בורר את האוכל שהוא בר טלטול. ריטב"א ביצה יד: ד"ס ופרקינן לא לגיסא. ופריך מחבית דאוכל מרובה על הפסולת הוא, וליבטיל אבן לגבי חבית ויהא מותר ליטלו. תוס' הרא"ש. ב. [ד]משני. תוס' הרא"ש. ג. דכי היכי דפסולת מרובה על האוכל לא בטיל פסולת לגבי אוכל, דחשיב כמאן דקאי בעיניה, כך האבן הזה קאי בעיניה ולא בטיל לגבי החבית. ריטב"א. ד. האבן. תוס' הרא"ש. ה. ואי לא אתמר אלא הך דמעות הו"א דאבן אפי' מניח שרי. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

והא מיפלג פליג עליה, דתניא ר' יהודה אומר מעלין את המדומע באחד ומאה, ר' שמעון אומר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד זה. ומפרקינן דר' יהודה עדיפא שר' יהודה מתיר אפילו להעלותה, ור' שמעון אינו מתיר להעלותה אלא לתת עיניו בצד זה ולאכול מצד זה. ותרוויהו סבירא להו סאה תרומה שנפלה למאה חולין בעת שנפלה למאה מותרין הן ובתקונן הן, ואין צריכין תיקון אלא סילוק סאה אחת מהן בלבד במקום התרומה. **פיסקא האבן שעל פי החבית מטה על צדה והיא נופלת.** אמר **רב הונא אמר רב לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור.** פי' נעשת החבית בן לאבן ואסור להטות החבית כלל. והילכתא כוותיה דרב, דר' אמי אמר ר' יוחנן קאי כוותיה בפרק כל הכלים. **היתה בין החביות מגביהה ומטה על צדה כו'.** שמעון, דאי כר' יהודה הא אמר כל דבר שאינו מוכן לאכילה אסור לטלטלו. ואפילו בחמה לא היה מתיר לבודקה אלא באשפה, שאם תימצא טריפה יניחנה באשפה.

ו) [תוספ' פט"ו], ז) [לעיל קכה:], ח) [זבחים לד.], ד) [פי' נוחת תרגומיה. ערוך], ט) [לעיל קכה: ע"ש], ו) ביצה יד.:, ז) נ"ש שם ע"ש, מ) [לעיל ל: מג:], נ) [לעיל נא.], וש"נ], י) ביצה לג., כ) [רש"ל מתי"], ל) [דף לד.], מ) בס"ל: דוחג שאם יטנה תפול, נ) [עי' יעב"ן], ס) ל"ל לגבי אוכל והאוכל לא בטל לגבי פסולת משום דשמיע וע"כ בורר את האוכל והשתא כו', ע) ל"ל לאוכל קאי שהאוכל נפיש בטרחא ואפ"ה בורר אוכל הואיל וחוזר בשיעורא ולא בטל ליה פסולת,

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' דשקיל לה כפסולת כל"ל ותיבת לאכן נמחק: (ב) רש"י ד"ה נותן וכו' כיבוס ממש לא דהואיל: (ג) ד"ה דכי הכל וכו' והוה ליה למקלה: (ד) ד"ה ג"ג לא משתקיל ליה יין עד: (ה) תוס' ד"ה שאוכל וכו' לא משתקיל ליה יין עד:

גליון הש"ם

גמ' מאן תנא דכל היכא דאיכא איסורא והיתרא. עיין לעיל דף נא ע"ב תוס' ד"ה מיגו טוכל:

רבינו חננאל (המשך)

תניא ר' יוסי אומר היתה החבית מונחת באוצר או שהיו כלי זכוכית מונחין תחתיה, מגביהה למקום אחר ומטה על צדה והיא נופלת ונוטל הימנה מה שצריך לו ומחזירה למקומה. מעות שעל הכר, נמי אוקמה משמיה דרב בשוכח, אבל במניח נעשית הכר בסיס למעות ואסור אפילו לנערן. ואמר רבה משמיה דר' יוחנן לא שנו אלא לצורך גופו כגון שצריך (סבר) [הכר] לישב עליו, אבל אם הוא צריך למקומו, מטלטלן ועודן עליו. וכן תני חייא בר רב מדפתי. **והא** דא"ר הושעיא שכח ארנקי בחצר, ור' יצחק דאמר שכח לבינה בחצר, ויהודה בר שילא דאמר שכחו דסקיא מליאה מעות בסטיו, ואמרו שמניח עליה ככר או תינוק ומטלטלה, ואמר מר זוטרא הלכתא ככל הני שמעתתא בשכח. ולית הילכתא כוותייהו אלא הילכתא כרב אשי דהוא בתראה דאמר לא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד. **אביי מנח כפא,** פי' הרווד. אכיפי, הן כגון כיפה של צמר. ורבא מנח סכינא אבר יונה, **והוא** מליח אבל [לא] היה מבושל, והיה מטלטל בן יונה אגב סכינא, (אמ') שאילו מותרין לטלטלן בשבת דתניא בראשונה היו אומרים ג' כלים מותרין בשבת, מקצוע של דבילה, וזומליסטרון, וסכין קטנה שע"ג השולחן. וכפה היא זומליסטרון כדתנן ניטלה כיפה טמאה משום מזלג. **ואקשינן** על רבה טעמא דחזי לאומצא הא לא חזי לאומצא לא דהא מוקצה הוא, כלומר כר' יהודה סבירא ליה ולא כר' שמעון, דאי ר' שמעון לית ליה מוקצה אלא אפילו בשר תפוח שרי לטלטוליה וכל [שכן] בשר אחר בין חי בין מליח. **ותוב** אקשינן עליה ומי סבר לה רבא כר' יהודה, **והא** [א"ל] רבא לשמעיה טוי ליה בר אווזא ביו"ט ושדי מיעיא לשונרא כר'

הסס כיון דמסרח. מעייל לי מצנע ליה עד אורתא: **מאתמול דעתיה עליה.** לשורא וכין השמשות נמי מוכן לבהמה הוה: **אור.** פורגו"ן דסתם עניים להסקה ניתנו ולא לטלטול כלי: **ואור שנשבר.** ביו"ט: **בשברי כלים.** שנשברו היום דהוו להו נולד: **ש"מ.** דכרבי יהודה סבירא ליה דאית ליה מוקצה: **מתני' מעבירין.** בידים מעל השלחן: **עצמות.** קשין שאינן ראויין לכלב: **וקליפין.** של אגוזים דלית להו לב"ש מוקצה: **וב"ה אומרים מסלק את הטבלא.** שיש תורת כלי עליה אבל לא יטלטל הקליפין בידים כרבי יהודה: **מעבירין מעל השלחן.** סתמא היא: **פירורין פחות מכזית.** וכ"ש כזית כדמפרש טעמא שהם מאכל בהמה: **ושער של אפונין.** שרבינין של קטנית שהקטנית גדל בהם: **אפונין.** יש"ש: **עור בית אחיזה.** [בית אחיזה] של עור שיאחזנו בו: **מקנחין בו.** טבלא: **אין מקנחין בו.** שכשאוחזו נסחט בין אצבעותיו: **ניטל בשבת.** כשהוא נגוב: **ואינו מקבל טומאה.** דאינו לא כלי עץ ולא בגד ולא שק ולא מתכת: **גמ' אנו אין לנו.** אין אנו סומכין על משנתינו כמות שהיא שנויה אלא מוחלפת שיטתה וב"ש כרבי יהודה כו': **אסור לאכדן ביד.** מדקתני מעבירין בידים ולא זריק להו: **דליים ליה מוקצה.** דאי ר' יהודה מאתמול לאו לבהמה קיימי שהרי האוכל היה עמהן והיום לוקח מהם: **שאין מתכוין.** שאין מתכוין לסחוט: **גרעינין.** של תמרים והם לבהמה: **ארמייתא.** תמרים רעים הם ומאכילין התמרים עצמן לבהמה הלכך אגב אימייהו לבהמה נמי קיימי: **פרסייתא.** תמרים טובים הם ואין מאכילין אותן לבהמה: **כל דרכו.** משתמש בו ואין כאן משום בזיון וממחהו בתבשיל: **נקנח דמיא.** ספל של מים: **גרף של ריעי.** צובדן לפניו כשאוכל התמרים עד שנמאסות בעיניו ונוטלין אותן מפניו כגרף של ריעי ונותנן לבהמה: **זריק להו בגלשני'.** אל עבר השלחן: **אחורי המטה.** שהוא מיסב עליה:

הדרן עלך נוטל

התם כיון דמסרח. ומתקלקל ואין ראוי למאכל אדם מאתמול דעתיה עליוה ליתנו לבהמה אע"ג דבשער של אפונין ושל עדשים אסרינן לרבי יהודה אע"ג דחזו למאכל בהמה וכן גרעינין דלעיל בפרק במה מדליקין (דף כט.) דאמרינן לרבי יהודה אכלן אין מסיקין בגרעינין[א] מ"מ הכא שרי כדפי' התס[ב]: **ליטול מהן אוד.** גרשה לר"ת כפירוש ה"ג דאסירי משום תיקוני מנא דלפירו' זה (ד) דאע"ג דלא מתקנא[ג] ליה גזרינן שלא יבא לידי תיקון כלי: **עצמות** וקליפין. לא כפירוש הקונטרס דפירש אפילו קשין ואין ראויין לאכילת כלבים (ה) דהאי תנא אמרינן בגמרא דברכות שמעון סבירא ליה ור"ש בעי לכל הפחות ראויות למאכל בהמה דקתני מעבירין מעל השלחן פירורין כו' מפני שהוא מאכל בהמה ומוקמינן בגמרא כוותיה[ד]:

אנו אין לנו אלא ב"ש כר"י כו'. במסכת עדיות לא מייתינא בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה והיינו כרב נחמן והא דלא מייתי סייעתא מהתם משום דמאי אולמא דהא מהא: **פירורין** שאין בהן כזית אסור לאבדן ביד. פי' בקונט' מדקתני מעבירין ולא קתני זורקין וקשה לרבי דבריסא נמי קתני מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין ולא קתני זורקין אע"פ שמותר לאבדן ביד ועוד דאמרינן בברכות בריש אלו דברים (דף נב:) וב"ה אומרים אם שמש ת"ח הוא נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית ומסייע ליה לר' יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד ואי אפשר ליגרס התם אסור (ו) ונראה לר' דהכא גרסי' מותר ודייק מדלא קתני למיתני מפני שהוא מאכל בהמה דהיינו משמע דלא חזי לאדם והוו כשאר מאכל בהמה ומותר לאבדן. (ז) מ"ר:

ואם לאו אין מקנחין בו. אית ספרים דגרסי וחכ"א בין כך ובין כך מקנחין בו ולא יתכן דאמר בגמרא דבאין לו עור בית אחיזה אפילו ר"ש מודה דאסור משום דפסיק רישיה הוא וה"ר יצחק מדנפירא גרס בין כך ובין כך אין מקנחין בו כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ואין נראה לר"י דהא בגמרא משמע דבריסא מודה ר' יהודה (ח) דאמר אימא סיפא ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו אתאן לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור בהא אפילו ר"ש מודה (ט) דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות (י) הני גרעינין דתמרי ארמייתא שרו לטלטולינהו הואיל וחזיין אגב אמן ודפרסייתא אסור שמואל מטלטל להו אגב ריפתא: (שרנ"ם שפ"ז סימן): שמואל לטעמיה (כ) דאמר שמואל (ל) עושה אדם כל צרכו בפת (מ) רבה מטלטל להו אגב לקנא דמיא הונא בריה דרב יהושע עביד להו כגרף של ריעי א"ל רב אשי לאמימר (נ) וכי עושין גרף של ריעי לכתחילה רב ששת זריק להו בלישניה רב פפא זריק להו אחורי המטה (ס) אמרו עליו על רבי זכריה בן אבקולס (ע) ישהיה מחזיר פניו אחורי המטה וזורקן:

הדרן עלך נוטל אדם את בנו

התם כיון דמסרח דעתיה עליוה מאתמול הכי נמי מסתברא דרבא כר' יהודה סבירא ליה (פ) דדרש רבא (צ) אשה לא תכנס לבית העצים ליטול מהן אוד ואוד שנשבר אסור להסיקו ביום טוב לפי (ק) שמסיקין בכלים ואין מסיקין בשברי כלים שמע מינה: **מתני'** (ר) ב"ש אומרים (ש) מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין וב"ה אומרים (ת) מסלק את הטבלא כולה ומנערה מעבירין (א) מלפני השלחן פירורין פחות מכזית ושער של אפונין ושער עדשים מפני שהוא מאכל בהמה (ב) ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו (ג) (וחכמים אומרים) בין כך ובין כך (ד) ניטל בשבת ואינו מקבל טומאה: **גמ' אמר** (ה) רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כרבי יהודה וב"ה כרבי שמעון: מעבירין (ו) מלפני השלחן פירורין: מסייע ליה לר' יוחנן (ז) דאמר רבי יוחנן (ח) פירורין שאין בהן כזית אסור לאבדן ביד: שער של אפונין: מני ר"ש היא דלית ליה מוקצה אימא סיפא ספוג אם יש לו בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו אתאן לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור בהא אפילו ר"ש מודה (ט) דאביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות (י) הני גרעינין דתמרי ארמייתא שרו לטלטולינהו הואיל וחזיין אגב אמן ודפרסייתא אסור שמואל מטלטל להו אגב ריפתא: (שרנ"ם שפ"ז סימן): שמואל לטעמיה (כ) דאמר שמואל (ל) עושה אדם כל צרכו בפת (מ) רבה מטלטל להו אגב לקנא דמיא הונא בריה דרב יהושע עביד להו כגרף של ריעי א"ל רב אשי לאמימר (נ) וכי עושין גרף של ריעי לכתחילה רב ששת זריק להו בלישניה רב פפא זריק להו אחורי המטה אמרו עליו על רבי זכריה בן אבקולס (ע) ישהיה מחזיר פניו אחורי המטה וזורקן:

הדרן עלך נוטל אדם את בנו

מסיקין בגרעינין מ"מ הכא שרי כדפי' התס: **ליטול מהן אוד.** גרשה לר"ת כפירוש ה"ג דאסירי משום תיקוני מנא דלפירו' זה (ד) דאע"ג דלא מתקנא ליה גזרינן שלא יבא לידי תיקון כלי: **עצמות** וקליפין. לא כפירוש הקונטרס דפירש אפילו קשין ואין ראויין לאכילת כלבים (ה) דהאי תנא אמרינן בגמרא דברכות שמעון סבירא ליה ור"ש בעי לכל הפחות ראויות למאכל בהמה דקתני מעבירין מעל השלחן פירורין כו' מפני שהוא מאכל בהמה ומוקמינן בגמרא כוותיה[ד]:

אנו אין לנו אלא ב"ש כר"י כו'. במסכת עדיות לא מייתינא בהדי קולי ב"ש וחומרי ב"ה והיינו כרב נחמן והא דלא מייתי סייעתא מהתם משום דמאי אולמא דהא מהא: **פירורין** שאין בהן כזית אסור לאבדן ביד. פי' בקונט' מדקתני מעבירין ולא קתני זורקין וקשה לרבי דבריסא נמי קתני מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין ולא קתני זורקין אע"פ שמותר לאבדן ביד ועוד דאמרינן בברכות בריש אלו דברים (דף נב:) וב"ה אומרים אם שמש ת"ח הוא נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית ומסייע ליה לר' יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד ואי אפשר ליגרס התם אסור (ו) ונראה לר' דהכא גרסי' מותר ודייק מדלא קתני למיתני מפני שהוא מאכל בהמה דהיינו משמע דלא חזי לאדם והוו כשאר מאכל בהמה ומותר לאבדן. (ז) מ"ר:

ואם לאו אין מקנחין בו. אית ספרים דגרסי וחכ"א בין כך ובין כך מקנחין בו ולא יתכן דאמר בגמרא דבאין לו עור בית אחיזה אפילו ר"ש מודה דאסור משום דפסיק רישיה הוא וה"ר יצחק מדנפירא גרס בין כך ובין כך אין מקנחין בו כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ואין נראה לר"י דהא בגמרא משמע דבריסא מודה ר' יהודה (פ) דאמר אימא סיפא ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו אתאן לרבי יהודה ולא ר' שמעון אלא ודאי לא גרסינן ליה כלל. מ"ר: **שמואל מטלטל להו אגב ריפתא.** אף על גב דכר"ש סבירא ליה דשרי לקמן בפרק בתרא (דף קנו:) נבלה שנתנבלה בשבת מיהו מחמיר היה משום דהוה אדם חשוב כאביי ורבא דלעיל. ר"ת: **רבא מטלטל להו אגב לקנא דמיא.** ואם תאמר והא רבא סבר לעיל כר"י דאית ליה מוקצה ואנוחי לקנא דמיא היכי שרי לכתחילה ויש לומר דשרי לן בין היכא דאפשר למיעבד האי טלטול מאתמול להיכא דלא אפשר דכיפין ובר יונה היו מאתמול בידו והיה יכול לטלטלם[1] אבל הני גרעיני תמרה לא אפשר ושרי אפילו לרבי יהודה ואף לאדם חשוב דאמר בבילה פרק יו"ט (דף כא:) דאמר ליה אביי לרב יוסף הני סופלי לחיותא היכי שדינן ביומא טבא לרבי יוסי דאמר לכם ולא לכלבים חזיין להסקה כו' בשבת מאי איכא למימר מטלטלין להו אגב ריפתא כדשמואל אלמא דאפילו רב יוסף דלא בעי למישרי לעיל אגב כפא וסכינא אפילו דבר הראוי לאדם שרי התם גרעיני תמרה אגב ריפתא:

הדרן עלך נוטל אדם את בנו

מבל היכי דולאי עביד מודה (סוכה לג:). **עושה אדם כל צרכו בפת.** בין תשמיש בין לפרר אותה ולמתחה בתבשיל רותח (לעיל נ:) ולא מייתינן לזמולין (ביצה כא:). **וכי עושין גרף של ריעי לכתחילה.** וכי מותר לגרוס שיהא הדבר מלוס לו כדי שיוציאנו (ביצה לו:) נהי דכי אמיתה קמן מסלקין ליה, אבל לאתויי קמן או למיזל אגן לגניה כי היכי דמתאם עלן ומסלקיה מי שרי (שם כא:). הדרן עלך נוטל

א) ביצה לג., ב) (שם לב.) לעיל כח: כט. וקדל:, ג) לקמן קנו. [ביצה ב. תוספ' פי"ז מתני' איפכא ע"ש], ד) ס"ל מגדיהן], ה) [עי' תוס' ביצה ב. ד"ה וב"ה], ו) ס"ל ל"ב, ז) ס"ל מקנחין בו ומיטל, ח) [לקמן קנו. ע"ש ביצה ב.], ט) ברכות נב: ע"ש, י) לעיל עה. קנ. קיח: קיז. קכ: וקנב. סוכה לג: כתובות ו. בכורות כה. [ביצה לו:], כ) ברכות נ: לעיל נ: ביצה כח:, ל) [ס"ל רבא עי' תוס' ד"ה רבא], מ) [ביצה שם. לו:], נ) [תוספ' פי"ז], ס) [רש"ן], ע) [עי' תוס' ביצה ב. ד"ה מגדיהן], פ) [עי' תוס' מנחות נח: ד"ה ואיכא דאמרי דזהו מסורגות הפוכות],

לעזי רש"י

פורגו"ן. שפוד חתיה. יישי"ש. בקיה סוג אפונה.

מוסף תוספות

א. והתם נמי [כיון דלא חזו אלא לחיותא או להסקה. ריטב"א שם], מאתמול דעתיה עילויה להסיר הגרעינין כשיאכל התמרים למחר [ויסיק [בהם]. תוס' הרא"ש שם], ואמאי חשיב לי' טפי נולד ממיעיה דבר אוזוא. תוס' לעיל כט. ד"ה אכלן. ב. (דהתם) [דהכא] בר אוזוא נשחט מע"ט ואין המעיים צריכים לאוזו וכיון דמבעוד יום דעתיה למיתביה לשונרא אם יסריחו חשיבה הכנה מעליתא אבל (הכא) הגרעינין צריכין לאוכל וחשיבי כאוכל עצמו עד שיאכל התמרים [דאם הי' מפרישן מן האוכל, הי' האוכל מתקלקל. תוס' הרא"ש] לכך חשיב להו נולד ולא מהני מה שדעתו עליהם מאתמול. תוס' לעיל כט. ד"ה אכלן. ג. גירסת תוס' הרא"ש: מתקנא. ד. אבל כשאינו ראוי למאכל בהמה הוי כמו צרורות שבחצר. תוס' הרא"ש. ואפי' ר"ש מודה דאסיר כיון שאין תורת כלי עליהן. מ' הר"ן. לכך נ"ל שהם ראוים למאכל בהמה כגון עצמות רכים וקליפי תפוחים, וב"ה סברי כיון דלא חזי למאכל אדם לא. תוס' ביצה כ. ד"ה מגדיהן. ה. שאם היה אסור לאבדן ביד הוה במשמע דתורת אוכלין לאדם הן ופשיטא דמותר לטלטלן כשאר אוכלין הראויין לאדם, ומאי קמ"ל. שיטה להר"ן. ו. לא שרינן לכתחילה אלא בדבר המותר לאדם חשוב. רמב"ן.

רבינו חננאל

ומסקנא דשמעתא דרבה כר' יהודה ס"ל, ופשוטה היא. מתני' בה"א מגביהין מעל השולחן עצמות וקליפין וכו'. אמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כר' יהודה וב"ה כר' שמעון. מעבירין מעל גבי השלחן פירורין פחות מכזית. מסייע ליה לר' יוחנן דאמר פירורין שאין בהן כזית מותר לאבדן ביד. ספוג אם יש לו עור בית אחיזה מקנחין בו ואם לאו אין מקנחין בו, אפילו לר' שמעון, דהא אי אפשר שלא לסחוט באחוז בספוג אלא אם יש לו עור בית אחיזה. גרעינין דתמרי (ארמי) ארמייתא שרי לטלטולי הואיל וחזיין על גב אימן. פי' רכים הן ונאכלין עם התמרים עצמן. דפרסייתא שמואל מטלטלינהו ואגב ריפתא, וכו' שמעתא. הדרן עלך נוטל אדם

הגהות הב"ח

(א) במשנה מעבירין מעל השלחן פירורין: (ב) שם מקנחין בו (וחכ"א) תא"מ וכ"ג רש"י ותוספות ותלפסי לא גרסי וחכ"א אבל מפי' המפרשים דהרמ"ם משמע דגרס לה: (ג) גמ' מעבירין מעל השלחן פירורין: (ד) תוס' ד"ה ניטול וכו' דלעיל זה אע"ג: (ה) ד"ה ואם לא וכו' מודה ר' יהודה דאמרינן אימא:

מוסף רש"י

אוד. עץ לעשות אוד למנור, פורגין בלע"ז, וטעמא משום דלא נתנו אלא להסיק אבל א"כ נעשה כלי מבעוד יום (ביצה לג.). שמסיקין בכלים. דבני טלטול נמי ניתנו ומטלטלין נמי דמסיקין (ביצה לב.). ואין מסיקין בשברי כלים. שנשברו ביו"ט, דהסתם לא חזי לטלטול, ואי משום דחזו להסקה, אתמול לא דהכי קיימא (שם) שנשברו בו ביום דהוו להו נולד (לעיל כח:). מעבירין. בשבת, עצמות. שאינן ראוין לאכילה, וקליפין. קליפי אגוזים ולא מייתינן למוקלה (ביצה ב.), ובית הלל אומרים. אין מטלטלין אותן בידים שמוקלה הן, אלא מסלק את הטבלה שיש תורת כלי עליה ומנערה (שם). אנו אין לנו. בשיטת משנה זו לפי שמותלפת שיטתיה, אלא כך שמעתי מרבותיו דב"ש כר' יהודה ומתמרי, וב"ה כר"ש (שם). מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות. כאומר אתמוך רגלם בהמה זו בשבת ואינו רוצה שתמות, דכיון דאי אפשר שלא תמות כמתכוין משיב ליה, וכי אמרינן דבר שאין מתכוין מותר כגון היכי דאפשר ליה בלא איסור, כגון גורר אדם מטה כפא וספסל ומגלגל שלא יתכוין לעשות חריץ, כי עביד נמי חריץ דהוי מלאכה גמורה לא מיחייב,

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ד מהל' י"ט הלכה יא סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף ג:

כ ב מיי' פכ"ו מהלכות שבת הלכה טז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף כז:

כא ג מיי' פכ"ב שם הלכה טו סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכ סעיף יז:

כב ד מיי' פ"ז מהל' ברכות הלכה יא טוש"ע א"ח סי' קפ סעיף ד:

כג ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה טז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף ל:

כד ו מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' ט טוש"ע א"ח סי' קעא סעיף א:

כה ז מיי' פכ"ה מהל' שבת הלכה כד ופכ"ו הלכה יג סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שח סעיף לו:

כו ח מיי' פכ"ו שם הל' טז טוש"ע שם סעיף ל:

חבית. ובלבד שלא יספוג. אפילו יש לו עור בית אחיזה דליכא חשש סחיטה אסור כדמפרש בגמרא שלא יעשה כדרך שעושה בחול: **מלקט** על יד על יד ואוכל. נראה דל"ג ואוכל מדקתני סיפא אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה משמע הכי דווקא אסירי משום עובדא דחול אבל לתוך [1] כפו[א] שרי[ב]: **ורבי יוחנן אמר הלכה כרבי יהודה בשאר פירות.** בריש מסכת בילה (דף ג. ושם) רבי יוחנן רמי דר' יהודה אדרבי יהודה תנן ר"י אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר אם למשקין כו' אלמא כל לאוכלין אוכלא דאיפרת הוא ורמינהו ועוד אמר ר"י מתנה אדם על הכלכלה של פירות ביו"ט ראשון ואוכלה בשני וכן בילה שנולדה בראשון אוכלה בשני בשני אין בראשון לא ואמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה ולריך לומר דהשיא דמתנה אדם מחליף דאי מתני' מחליף אם כן במאי דנקט הכא ר' יהודה הוה ליה למינקט רבנן וה"ל למימר הלכה כרבנן בשאר פירות. [ב] ולי נראה דאפילו אפיך מתני' אתי שפיר[ג] כעין שמלינו בנ"ק בפרק הגזל קמא (דף לו:) דתנן גזל בהמה והוכשה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזלה ר"מ אומר בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך ואמר בגמרא אמר רבי חנינא בר אבדימי אמר רב הלכה כר"מ ופריך ורב שביק רבנן ועביד כר"מ כו' עד דמסיק דרב מתניתין איפכא אתנא אלמא אע"פ שהיה שונה במתניתין ומכ"ש בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך וה"ל למימר השתא הלכה כחכמים אפ"ה נקט ר"מ לפי מה שהאחרים שונין המשנה ה"נ נקט רבי יוחנן רבי יהודה בשמעתין וכן נמי מלינו בשילהי פ"ק דסוכה (דף יט:) דתנן העושה סוכתו כמין לריף ר"א פוסל וחכמים מכשירין ואמרינן בגמרא אביי אשכחיה לרב יוסף דגני בכילת חתנים בסוכה א"ל כמאן כר"א א"ל שבקת רבנן ועבדת כר"א אמר ליה בריתא איפכא תניא השתא היה לו להשיב רב יוסף כרבנן ולא כר"א כיון דאיהו איפכא תני אלא כן דרך הש"ס בכל מקום. נראה לי:

הלכה כר' יהודה בשאר פירות.

אע"ג דבריש בילה (ד' ג.) גזר ר' יוחנן בילה שנולדה ביו"ט משום משקין שזבו[ד] והכא לא גזר בשאר פירות[ה] י"ל דשייך טפי לגזור בבילה לפי שהיא עומדת ליסחט מן התרנגולת [ו] ולרך לגומעה מיד[ז] אבל שאר פירות[ח] אין עומדים ליסחט כלל.[ט] מ"ר: **שמשך** מהן שמן כו'. פי' בקונטר' שמשך זב מאליהן כמו נהרות המושכין ולפירושו לריך לומר הכניסן בין לאוכלין כו' היינו הכניסן מתחילתן ואין הלשון משמע כן[י] ועוד קשה לר"י דאי משך מאליו קאמר גבי תותים שמשך מהם מים ה"ל למימר שמשכו או שנמשכו דמים בכל מקום לשון רבים ועוד קשה לר"י אם כן הך ברייתא הוה תיובתא דרב ורבי יוחנן דאמרי לעיל חלוק היה רבי יהודה בזיתים וענבים דהכא משמע דזיתים וענבים מודה[י] אלא נראה לר"י דמשך דאמר מודה לר' יהודה בזיתים וענבים דסבר חלוק היה רבי יהודה בזיתים וענבים נקט דוקא משך[יא] דאיכא למיחש טפי[יב] דאלמא דאיכא חיבה דבר יותר דמיחה ליה אף יותר דמיחה ליה אבל הכא מהן משקה[יג] הא לא משך[יד] לא[טו] ולשמואל דאמר מודה רבי יהודה בזיתים וענבים[טז] נקט משך משום רבותא דתותים ורמונים דאפילו משך הכניסן לאוכלין היוצא מהן מותר. מ"ר: **חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון.** והא דתנן במסכת מכשירין (פ"ח) כל משקה שתחילתו לרצון אף על פי שאין קופו לרצון או שקופו לרצון אף על פי שאין תחלתו לרצון מכשיר לא דמי רצון דהתם לרצון דהכא דהתם מיירי בשעת נפילתן על הזרעים שיהא לרצון דבעינן יותן דומיא דמי יתן מה יתן דיחה ליה אף יותן דיחה ליה אבל הכא מיירי בשעת פרישה מן האשה או מן הבהמה: **לרצון ושלא לרצון.** כדמפרש בסמוך טעמא משום דדם מגפתה טמא וחלב ודם חד הוא דדם נעכר ונעשה חלב ולא לריכין למה שפי' בקונטר'[כ] משום דאיקרי משקה שנאמר ותפתח את נאד החלב ותשקהו ונראה לר"י דהא דאיטריך לפרש האי טעמא בפ' דם נדה (נדה דף נה:) גבי חלב האשה הנ"מ לרבי עקיבא דשמעתין דלית ליה טעמא [כא] דפריסה[כא] או לאמאן דלית ליה דם נעכר ונעשה חלב אבל לרבנן דשמעתין לא לריך [כב] כדפריסת לחלב האשה אלא דוקא לטמא חלב בהמה לרבנן. [כג] מ"ר: מחמיר

חבית. מצילין הימנה מזון ג' סעודות. ואפילו בכלים הרבה דאילו בחד מנא אמרי' בכל כתבי הקדש (לעיל דף קכ.) דכמה דבעי מציל: **נכס.** כל אחד מזון ג' סעודות: **ובלבד שלא יספוג.** שלא יהיה ספוג במקום היין לחזור ולהטיפו בכלי גזירה שמא יסחוט: **אין סוחטין את הפירות.** דהוה ליה מפרק [ב] תולדה דדישה: **אסורין.** גזירה שמא יסחוט לכתחילה: **רבי יהודה אומר אם לאוכלין.** הם מכוונים אותם פירות היולא מהן מותר דלא ניחא ליה במה שזבו וליכא למגזר בהן שמא יסחוט: **ואם למשקין.** מכוונים אסורין דניחא ליה במאי דנפקא מייהו ונתקיימה מתשבתו ואיכא למיגזר שמא יסחוט והכי אמרי' בבילה[ב] דטעמא דמשקין שזבו משום שמא יסחוט הוא: **חלוש דבש.** מאחר שמרוסקין הדבש זב מאליו מתוך השעוה ואין דרך לסוחטו הלכך רבי אליעזר מתיר. וחכמים אוסרין גזירה אטו שאינן מרוסקין דילמא מרסק להו [ג]: **גמ' ויטפח.** מכניס בו כפו והשמן נדבק בה ומקנחו בשפת הכלי ואסרוה משום עובדין דחול: **מודה ר' יהודה בזיתים.** דאע"ג דהכניסן לאוכלין היולא מהן אסור דכיון דרוצן לסחיטה קיימי כי אתו לידי משקה יהיב דעתיה למיהוי ניחא ליה בהכי: **אפי' בזיתים וענבים.** הואיל והני לאוכלין נכנסו: **מסתברא בתותים ורמונים פליגי.** דאיכא דבעו להו למשקין הלכך משום להו רבנן בזיתים וענבים ור' יהודה פליג עלייהו אבל שאר פירות ליכא דבעי להו למשקין הלכך מודו רבנן בהם: **שמשך.** זב מאליהן כמו נהרות המושכין (לעיל דף קכא.): **והכניסן.** מתחילתן בין לאוכלין בין למשקין כו': דרמונים קרי יין משום דאית להו קיוהא: **וחל"ל כו'.** והא דנקט רב נחמן לשנא דמסתברא ולא אמר בהדיא דבתותים ורמונים פליגי משום דאיכא למימר פליגי בתותים ורמונים וה"ה לשאר פירות ולהודיענן כחו דרבי יהודה נקט להו ואי משום בריתא דלקמן דשמעינן מינה דמודים חכמים לרבי יהודה בשאר פירות לאו בהדיא שמעינן לה דאיכא למימר רבי יהודה היא כדפרכינן עלה: **וסבר רבי יהודה סתם.** שלא פירש לאוכל ולא למשקה הוי המשקה הזב מהן אסור: **והתנן חלב האשה מטמא.** מכשיר: **לרצון ושלא לרצון.** בין שיצא ממנה לרצון בין שיצא שלא לרצון. שהחלב קרוי משקה שנאמר ותפתח את נאד החלב ותשקהו (שופטים ד): **הנהמה אינו מטמא אלא אם כן יצא לרצון.** ואי לא לא תהיה משקה ואם נגע בו שרץ אינו מקבל טומאה וטעמא מפרש לקמיה:

סדר

חבית. אשנשברה מצילין הימנה מזון שלש סעודות ואומר לאחרים באו והצילו לכם ובלבד שלא יספוג [ב] אין סוחטין את הפירות להוציא מהן משקין ואם יצאו מעצמן אסורין ר' יהודה אומר אם לאוכלין היוצא מהן מותר ואם למשקין היוצא מהן אסור [ג] חלות דבש שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין [ד] ורבי אליעזר מתיר: **גמ'** תנא לא יספוג ביין ולא יטפח בשמן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ת"ר [ג] נתפזרו לו פירות בחצר מלקט על יד על יד ואוכל אבל לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: אין סוחטין את הפירות: [ג] אמר רב יהודה אמר שמואל מודה היה רבי יהודה לחכמים בזיתים וענבים מ"ט כיון דלסחיטה נינהו יהיב דעתיה ועולא אמר רב חלוק היה ר' יהודה אף בזיתים וענבים ורבי יוחנן אמר הלכה כרבי יהודה בשאר פירות ואין הלכה כרבי יהודה בזיתים וענבים אמר רבה אמר רב יהודה אמר שמואל מודה היה רבי יהודה לחכמים בזיתים וענבים [ד] ומודים חכמים לרבי יהודה בשאר פירות א"ל רבי ירמיה לרבי אבא אלא במאי פליגי א"ל לכי תשכח אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא בתותים ורמונים פליגי דתניא [ה] זיתים שמשך מהן שמן וענבים שמשך מהן יין והכניסן בין לאוכל בין למשקין היוצא מהן אסור [ו] תותים שמשך מהן מים ורמונים שמשך מהן יין והכניסן לאוכלין היוצא מהן מותר למשקין ולסתם היוצא מהן אסור דברי רבי יהודה וחכמים אומרים בין לאוכלין בין למשקין היוצא מהן אסור וסבר רבי יהודה סתם אסור [ז] והתנן [ח] חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון חלב בהמה אינו מטמא לרצון אמר ר' עקיבא קל וחומר הוא ומה חלב האשה שאינו מיוחד אלא לקטנים מטמא לרצון ושלא לרצון חלב הבהמה שמיוחד בין לקטנים בין לגדולים אינו דין שיטמא בין לרצון ובין שלא לרצון אמרו לו אם טמא חלב האשה שלא לרצון [ט] שדם מגפתה טמא יטמא חלב הבהמה שלא

א א ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה טז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלה סעיף א:
ב ג מיי' שם פכ"ח הל' יא טוש"ע שם סעיף ה:
ג ד ה ו מיי' פכ"א מהל' שבת הלכה יב סמג שם טוש"ע א"ח סי' שכ סעיף א:
ד ז מיי' פ"י מהלכות טומאת אוכלין הל' ד:
ח ח שם הל' ה ופ"א מהל' מכשיר ומושב הלכה טז:

מוסף רש"י

אין סוחטין את הפירות. סחיטה אב מלאכה היא (חולין יד:) לו: דהוה ליה מפרק דבר ממאכל הגדל בתוכו והיא תולדה דדש (לעיל יח.). ואם יצאו מעצמן אסורין. כו ביום גזירה שמא יסחוט (ביצה ג. חולין יד:). אם לאוכלין. אם היו עומדין לאכילה ולא לסחוט (חולין שם). היוצא מהן מותר. כו ביום (בילה ג.) דכיון דלא ניחא ליה ליכא למיגזר אי שרית להו בשמיה היום אתי לסחוט, דהא לאו לתכי קיימא (חולין שם וכע"ז ביצה שם). ואם למשקין היוצא מהן אסור. הואיל ונתקיימה מתשבתו אי שרית להו כשזבו איכא למיגזר בהו שמא יסחוט, דהא לתכי קיימא (חולין שם). חלות דבש. שהטוחת רוחה ועשויין כמין חלות של שעוה והדבש בתוכן (לעיל יט:). שריסקן. כותתן (שם). אסורין. לאותו שבת בתלכלה (שם). מודה היה ר' יהודה לחכמים בזיתים וענבים. שאפילו הנמינן לאכילה, הואיל וכוב בני אדם סוחטין אותם, אלו נמי ממלוי עליהו, ואי שרית למשקין שזבו מהן אתי למיסחט (חולין יד:). כיון דלסחיטה נינהו. סתם ענבים, יהב דעתיה. עליהו לאמקין, וכי הוי משקין הוה ליה נתקיימה מתשבתו וגזירה שמא יסחוט, ופלוגתייהו בתותים ורמונים (שם).

מוסף תוספות

א. אפילו בקערה וכו'. ב. ריטב"ש. ב. דכיון דלצורך הוא לא אסרו חכמים אלא בנותנם לסל וקופה. ריטב"ש. ג. דר' יוחנן קאמר לפי דברי אותם האמוראים דלא סברי מולחלפת השיטה, לדבריכם הכי הוא. תוס' בילה ג. ד"ה רבי יוחנן. ד. ומשום גזירה דשמא יסחוט. רמב"ן. ה. כ"ש בביצה דהו"ל למשרי דלא שייכא ביה סחיטה כלל. רמב"ן, והא ודאי טפי הוה להו למגזר בשאר פירות אטו שאין זעבים ותותים ורמונים מלמגזר בביצה. ריטב"ש. ו. ולא מפסיד אוכלא בהכי דמיא לזיתים וענבים, דמה זיתים וענבים משקין שבהן בלוענין ועשויין להוציא מהן, אף ביצה נמי בלובה ועשויה לצאת. רמב"ן. ז. דעבידי לאכילה. רמב"ן. ח. וכשאדם סוחטן הוא מפסידן מאכילה, לא גזרינן בהו, דליכא משום שמא יסחוט. רמב"ן. ט. דהו"ל למימר והכניסן תחלה קודם שמשך. תוס' הרא"ש. י. דקתני בין לאוכלין ובין למשקין היוצא מהם אסור. ריטב"ש. בדברי ר' יהודה. מי' סי' ו. יא. ומשך מהם משקין קצת. תוס' הרא"ש. יב. נמלך. תוס' הרא"ש. יג. לאוכלין. תוס' הרא"ש. יד. דאינהו סברי דהא דמודה ר' יהודה הכא בזיתים וענבים היינו משום. תוס' הרא"ש. טו. אי שרית ליה היוצא מהן. רשב"ש. טז. והוה ניחא ליה במשקה דידהו. ריטב"ש. יז. [אלא] הכניסן מתחלה לאוכלין. רשב"ש. יח. [ד]בכי הא ודאי פליג ר' יהודה. רשב"ש. יט. ס"ל דה"ה נמי לא משך, [אלא ה]כניסן מתחילה (אפילו) לאוכלין. רשב"ש] והאי. תוס' הרא"ש. כ. הא דחלב טמא. תוס' הרא"ש. כא. גי' תוס' הרא"ש: דפרישת.

הגהות הב"ח

(א) במשנה וכ"א מתיר. ג"כ ר' אלעזר גרסי' עי' בפירש"י בפ"ק דשבת דף יט ריש ע"ב: (ב) רש"י ד"ה אין סוחטין וכו' מפרק דהוא תולה: (ג) ד"ה חלות וכו' להו הה"ל ואם"כ ד"ה ולא יטפח: (ד) תוס' ד"ה לרצון וכו' לא לריך לחלב האשה כדפי' אלא:

רב נסים גאון

הכי נמי מסתברא דרבא כר' יהודה סביראא ליה, דדרש רבא אשה לא תבנס לבין העצים ליטול מהן אוד. אוד שנשבר ביום טוב אסור להסיקו לפי שמסיקים בכלים ואין מסיקין בשברי כלים. וזה שנה לדברי ר' יהודה שאמר במשנה בפ' במה מדליקין (דף כט) ואין מסיקין בשברי כלים דברי ר' יהודה, הואיל וסבירא ליה כוותיה בגולד במוקצה נמי, דתנן בסוף מסכת [לקמן דף קנו] ר' יהודה אומר אם לא היתה נבילה מערב שבת אסורה לפי שאינהמן המוכן, כר' יהודה סבירא ליה. ולכך אמר מסכינא אבר יונה למה לי הא חזי לאומצא, דדייקת מינה הא לא חזי לאומצא לא, וכמו שאמר בתחילת מסכת יום טוב (דף ב) דאית ליה מוקצה אית ליה גולד ודלית ליה מוקצה לית ליה גולד, כי הכלל עיקר אחד חזוד והיא ההכנה. אמר רב נחמן אנו אין לנו אלא בית שמאי כרבי יהודה ובית הלל כרבי שמעון. וכן אמרו עוד מני ר' שמעון היא דלית ליה מוקצה. ועיקר דברי רבי יהודה ור' שמעון בפרק כירה (דף מד) וכבר פירשנוה למעלה. אתאן לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור. עיקר דבריו של ר' יהודה במשנה במסכת בכורות (דף לג) ובמס' יום טוב (דף כג) וכבר פירשנו דבריו גם במס' [זו בפרק] כירה. סליק פרק נוטל

רבינו חננאל

פרק עשרים ושנים

חבית שנשברה מצילין הימנה מזון ג' סעודות וכו'. תנא לא יספוג ביין בכפיו, ולא יטפח בשמן ביד כדרך שהוא עושה בחול. לא יטפח, כדאמרינן בכל מקום טופח ע"מ להטפיח, וכדתנן בפרק החובל בחבירו וכו' מעשה באחד שפרע ראשה של אשה כו' עד שימרה עומדת על פתח חצרה ושיבר הפך בפניה

(ה) בילה ג. תוס' יד:, (ו) בילה ג. תוס' יד:, (ז) מכשירין יט:, (ח) תוס' יד:, (ט) מכשירין פ"ו מ"ח כריתות יב., (י) [בפסקי תוספות איתא בסוגיה], (יא) [ציין תוס' בילה ג. ד"ה ר"י אמרי], (יב) ר"פ ועוד וכ"ש לא אמרי רק משאר פירות גם מזיתים וענבים אבל מתותים ורמונים אינו מזכיר כלום דעתו משא"כ ר' יהודה דאמר בפ' תותים ורמונים אם הכניסן לאוכלין היולא מהן מותר והן דומין לבילה ופא"ה ס"ל דבראשון אסור בבילה וע"כ רמי ליה אהדדי במסכת עירובין לט. ובמס' בילה וחיותר פשוט שאין להגיה כלום וצ"ל ולרך לגומעה וכ"ל לגיהב דלף אם עומדת לסחיטה ומ"מ צריך עוד תיקון ואינו לאור לדמות למשקין שזבו שא"ל שום תקון ע"ז אמר ולרך כו' (ט) י"ג דפרישות, (י) [ועי' תוס' נדה יט: ד"ה כתיב הכא],

מוסף תוספות

[1] בילה ג. תוס' יד:, (ב) לעיל יט:, (ג) תוס' יד:, (ד) מכשירין פ"ו מ"ח כריתות יב., (ה) [ד]בפסקי תוספות איתא בסוגיה, (ו) [ציין תוס' בילה ג. ד"ה ר"י אמרי], (ז) ר"פ ועוד וכ"ש לא אמרי רק משאר פירות גם מזיתים וענבים אבל מתותים ורמונים אינו מזכיר כלום דעתו משא"כ ר' יהודה דאמר בפ' תותים ורמונים אם הכניסן לאוכלין היולא מהן מותר והן דומין לבילה ופא"ה ס"ל דבראשון אסור בבילה וע"כ רמי ליה אהדדי במסכת עירובין לט. ובמס' בילה וחיותר פשוט שאין להגיה כלום וצ"ל ולרך לגומעה וכ"ל לגיהב דלף אם עומדת לסחיטה ומ"מ צריך עוד תיקון ואינו לאור לדמות למשקין שזבו שא"ל שום תקון ע"ז אמר ולרך כו' (ט) י"ג דפרישות, (י) [ועי' תוס' נדה יט: ד"ה כתיב הכא],

ו א ב מיי׳ פ״ו מהלכות טומאת אוכלין הל״ג:
ז ג מיי׳ פ״ח שם הלכה כ ופ״י הלכה יג:

מסורת הש״ס

(א) מכאן אין עוד לעמוד הקודם, ב) [במדבר כג], ג) [נדה ט.], ד) ע״כ אין לעמוד הקודם,

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה מממיר וכו׳ שדמה טהור. נ״ב ובתוספות יו״ט סוף מס׳ מכשירין מתרץ קושיא זו דבאמת דם בהמה לשתיה מכשיר כמו חלב שהוא לשתיה ע״כ מוכרח לומר מדם הקזה והחולב לרפואה ע״ש: (ב) ד״ה לא לרצון וכו׳ לא ניחא לי תניא כל״ל ואות ד׳ נמחק: (ג) בא״ד התירו לה למגע טמא מת: (ד) בא״ד אמר רבה בר אבוה שינק מתקיפה: (ה) בא״ד וקאמר דלא ניחא ליה טהור:

מחמיר אני בחלב מבדם שהחולב לרפואה טמא והמקיז לרפואה טהור. ת״ל מאי דממעינן חלב האשה לא מחמת דם הוא דדם נעכר ונעשה חלב דא״כ חולב לרפואה טהור כמו דם אלא ודאי משום דכתיב ותפתח את נאד החלב ואומר רבי דבחנם נקט חולב לרפואה דהכי נמי הו״מ להשיב לרבנן מחלב בהמה גופה שדמה טהור (א) וחלבה טמא א״כ החלב אינו טמא מחמת דם אלא משום דכתיב ותפתח את נאד החלב וא״כ שלא לרצון נמי מהאי טעמא יהא טמא. מ״ר: **סלי זיתים וענבים יוכיחו שמשקה היוצא מהן לרצון טמא שלא לרצון טהור.** בשילהי מסכת מכשירין מסייס לא אם אמרת בסלי זיתים וענבים שהרי תחילתו אוכל וסופו משקה תאמרו בחלב שתחילתו וסופו משקה: **מאי לאו לרצון דניחא ליה ושלא לרצון בסתמא.** ולרצון ושלא לרצון דגבי חלב אשה ליכא למימר דמיירי בשלא לרצון בסתמא ודווקא בסתמא אבל אמר לא ניחא לי אינו טמא דהא לפי מה שפירשתי הטעם משום דם מגפתה אפי׳ אמר לא ניחא לי נמי מטמא אלא משמע דשלא לרצון דקתני בכולהו באשה ובהמה וזיתים וענבים מיירי בכל ענין בין מסתמא בין אמר לא ניחא לי: **תותים ורימונים דלאו בני סחיטה נינהו.** תימה לי מאי קשה דילמא הא דתניא לעיל גבי תותים ורמונים למשקין ולסתם היינו אסור הנ״מ במשך דוקא והכא בלא משך איירי הלכך שלא לרצון דהיינו בסתמא לא חשיב משקה: **לא לרצון בסתמא ושלא לרצון דגלי דעתיה דאמר לא ניחא לי.**

(ב) דתניא התם בכריתות פרק אמרו לו (דף יג.) התירו (ג) לו למגע טמא מת להניק את בנה ובנה טהור ופריך בנה אמאי טהור כיון דינק חלב איטמי ליה מחלב וכי תימא לא איתכשר איתכשר בטיפה המלוכלכת ע״פ הדד ואע״ג דחלב אשה משקה הוא ואין צריך הכשר [משמע ליה] דמה שהוא בפי התינוק שהתינוק יונק חשיב כאוכל וצריך הכשר לפי שזהו מאכלו של תינוק ואקשי דאיתכשר בטיפה המלוכלכת בפי הדד דהוי משקה כסתם חלב דלאו לאוכל בעי ליה ומשני רב נחמן אמר רבה בר אבוה (ד) בתקיפה אחת שלא היה טיפה המלוכלכת ע״פ הדד אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דקא חזינן ליה לפומיה דינוקא דמלא חלבא ועוד מקום חלב מעין הוא דהא תנן חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון מאי היא דלא ניחא ליה ואקשי ליה מטמא פי׳ אלמא חשיבא כמעין מדמטמא שלא לרצון וכיון דחשוב כמעין גם בפי התינוק נמי יהא חשוב כמשקה כמו אשם היה מעין ואין צריך הכשר כך צריך לפרש דאת״ל דאינו מזכיר מעין אלא כלומר דכמשקה חשיב א״כ מאי צריך למימר שלא לרצון מאי היא כו׳ דמדקתני לרצון מטמא הו״מ למיפרך אלמא לרצון חשיב כי משקה ואשה דמיקה את בנה לרצון הוא אלא אמר רבא כו׳ עד ולרבא מקום חלב מעין הוא ולא צריך הכשר והתנן האשה שנטף חלב מדליה ונפל לאויר התנור הטנור טמא וקשיא לן במאי איתכשר ואמר ר׳ יוחנן בטיפה המלוכלכת ע״פ הדד והשתא קשה לר״י מאי קאמר במאי איתכשר דמדבעי הכשר אלמא אוכל חשיב ליה וא״כ איך יטמא אוכל את התנור והא אין אוכל מטמא כלי ואומר ר״י דה״פ וקשיא לן במאי איתכשר כלומר לא מבעיא שאין התנור טמא אלא חלב הנוטף מדליה אמאי יהא טמא הא לא איתכשר ומשני בטיפה המלוכלכת ע״פ הדד ואותה טיפה עצמה המלוכלכת ע״פ הדד טמטמא התנור שהיא חשובה משקה ומשקה מטמא כלי כדאמרינן בפ׳ קמא דמכילתין (דף יג.:) והשתא פריך שפיר לרבא דאמר דאפילו אמר לא ניחא לי מטמא חלב האשה דחשיב משקה והכא חשיב ליה אוכל אבל לר״נ אמר רבה בר אבוה אתי שפיר דהכא דאמר לא ניחא לי ודאי חשיב ליה אוכל ונטף חלב מדליה חשיב לא ניחא ליה כיון שהוא נופל לאויר תנור ואזיל לאיבוד דודאי לא ניחא ליה ועוד פריך התם לרבא מדתניא ט׳ משקין בזב הזיעה וליחה סרוחה והריעי טהורים מכלום דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה מטמא טומאת משקין ברביעית רוקו וזובו ומימי רגליו מטמא טומאה חמורה בכל שהוא ואי אמרת מקום חלב מעין הוא חלב באשה נמי יטמא טומאה חמורה בכל שהוא כזובו ורוקו וקשה לרבי מאי קפריך לעולם מעין הוא ואפ״ה לא יטמא טומאה חמורה משום דבעינן דומיא דרוק כדאיתא בנדה (ד׳ נו.) מה רוק שמתגלגל ויוצא וחוזר ונבלע אף כל שמתגלגל ויוצא וחוזר ונבלע יצא חלב שבאשה שמתגלגל ויוצא ואינו חוזר ונבלע ותימה הוא לומר דמה שהוא חוזר ונבלע גרס לו ליחשב כמעין ומכל מקום ודאי כן הוא וצריך לומר דמה שהיה חושבו רבא כמעין להיות חשיב משקה בפי התינוק היינו משום דסלקא דעתיה שחוזר ונבלע ומייתי ראיה מן המשנה דחוזר ונבלע הוא מדקתני מטמא שלא לרצון דהיינו אמר לא ניחא לי א״כ חוזר ונבלע הוא דאי נאו הכי אם אמר לא ניחא ליה לא יהיה מטמא והשתא פריך ליה מהכא דאינו חוזר ונבלע אלמא מקום חלב האשה נאו מעין הוא ופריך אי הכי קשה הא דקתני מטמא שלא לרצון ומשני מי סברת שלא לרצון דלא ניחא ליה לא שלא לרצון בסתמא דדעתיה דתינוק קרובה גבי חלב אבל אמר לא ניחא ליה טהור והיא דנטף חלב מדליה ונפל לתוך התנור כאומר לא ניחא ליה חשיב דודאי לא ניחא ליה כיון שהלך לאיבוד והא דקאמר שלא לרצון בסתמא היינו כשנופל בקערה שאינו הולך לאיבוד דמהני טעמא דדעתיה דתינוק קרובה גבי חלב לאחשוביה אז כמשקה ובפי התינוק לעולם כאוכל חשיב והשתא קשה לר״י מדא דבשמעתא מסקינן איפכא לרצון בסתמא ושלא לרצון דאמר לא ניחא ליה ודומיא דהך דזיתים וענבים הוי ההוא דחלב האשה דאי נאו הכי לא שייך למימר יוכיחו וכ״ת ס״ל כאיבעית אימא דאמר שאני סלי זיתים וענבים כיון דלאיבוד קיימא אפקורי מפקר להו אכתי קשה דדומיא דהכי אית לן למימר בחלב האשה דאזיל לאיבוד וא״כ היינו באומר לא ניחא ליה והתם מטמא דוקא סתמא אבל לא ניחא ליה טהור ועוד קשה לרבי מאי קאמר התם אלא קשה הא מתני׳ וקאמר נמי מי סברת שלא לרצון לא ניחא ליה וקאמר דלא ניחא (ה) טהור ואמאי והא טעמא שלא לרצון טמא היינו משום דחשיב דם מגפתו דדם נעכר ונעשה חלב כדפי׳ לעיל וא״כ גם אמר לא ניחא ליה נמי יהא טמא. מ״ר:

מי

שלא לרצון [א]שדם מגפתה טהור אמר להן מחמיר אני בחלב מבדם שהחולב לרפואה טמא [ב]והמקיז לרפואה טהור אמרו לו סלי זיתים וענבים יוכיחו [ג]שהמשקין היוצאין מהן לרצון טמאין שלא לרצון טהורים מאי לאו לרצון דניחא ליה שלא לרצון בסתמא ומה זיתים וענבים דבני סחיטה נינהו שלא לרצון ולא כלום תותים ורמונים דלאו בני סחיטה נינהו לא כ״ש לא לרצון בסתמא שלא לרצון דגלי אדעתיה דאמר לא ניחא לי ואיבעית אימא שאני סלי זיתים וענבים כיון דלאיבוד קיימי מעיקרא אפקורי מפקרי להו אשכחן ר׳ יהודה דמודי לרבנן בזיתים ובענבים רבנן דמודו ליה לרבי יהודה בשאר פירות מנלן דתניא סוחטין בפגעין

בפגעין

בטיפה המלוכלכת בפי הדד דהוי משקה כסתם חלב דלאו לאוכל בעי ליה ומשני רב נחמן אמר רבה בר אבוה (ד) בתקיפה אחת שלא היה טיפה המלוכלכת ע״פ הדד אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דקא חזינן ליה לפומיה דינוקא דמלא חלבא ועוד מקום חלב מעין הוא דהא תנן חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון מאי היא דלא ניחא ליה וקתני מטמא פי׳ אלמא חשיבא כמעין מדמטמא שלא לרצון וכיון דחשוב כמעין גם בפי התינוק נמי יהא חשוב כמשקה כמו אשם היה מעין ואין צריך הכשר כך צריך לפרש דאת״ל דאינו מזכיר מעין אלא כלומר דכמשקה חשיב א״כ מאי צריך למימר שלא לרצון מאי היא כו׳ דמדקתני לרצון מטמא הו״מ למיפרך אלמא לרצון חשיב כי משקה ואשה דמיקה את בנה לרצון הוא אלא אמר רבא כו׳ עד ולרבא מקום חלב מעין הוא ולא צריך הכשר והתנן האשה שנטף חלב מדליה ונפל לאויר התנור הטנור טמא וקשיא לן במאי איתכשר ואמר ר׳ יוחנן בטיפה המלוכלכת ע״פ הדד והשתא קשה לר״י מאי קאמר במאי איתכשר דמדבעי הכשר אלמא אוכל חשיב ליה וא״כ איך יטמא אוכל את התנור והא אין אוכל מטמא כלי ואומר ר״י דה״פ וקשיא לן במאי איתכשר כלומר לא מבעיא שאין התנור טמא אלא חלב הנוטף מדליה אמאי יהא טמא הא לא איתכשר ומשני בטיפה המלוכלכת ע״פ הדד ואותה טיפה עצמה המלוכלכת ע״פ הדד טמטמא התנור שהיא חשובה משקה ומשקה מטמא כלי כדאמרינן בפ׳ קמא דמכילתין (דף יג.:) והשתא פריך שפיר לרבא דאמר דאפילו אמר לא ניחא לי מטמא חלב האשה דחשיב משקה והכא חשיב ליה אוכל אבל לר״נ אמר רבה בר אבוה אתי שפיר דהכא דאמר לא ניחא לי ודאי חשיב ליה אוכל ונטף חלב מדליה חשיב לא ניחא ליה כיון שהוא נופל לאויר תנור ואזיל לאיבוד דודאי לא ניחא ליה ועוד פריך התם לרבא מדתניא ט׳ משקין בזב הזיעה וליחה סרוחה והריעי טהורים מכלום דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה מטמא טומאת משקין ברביעית רוקו וזובו ומימי רגליו מטמא טומאה חמורה בכל שהוא ואי אמרת מקום חלב מעין הוא חלב באשה נמי יטמא טומאה חמורה בכל שהוא כזובו ורוקו וקשה לרבי מאי קפריך לעולם מעין הוא ואפ״ה לא יטמא טומאה חמורה משום דבעינן דומיא דרוק כדאיתא בנדה (ד׳ נו.) מה רוק שמתגלגל ויוצא וחוזר ונבלע אף כל שמתגלגל ויוצא וחוזר ונבלע יצא חלב שבאשה שמתגלגל ויוצא ואינו חוזר ונבלע ותימה הוא לומר דמה שהוא חוזר ונבלע גרס לו ליחשב כמעין ומכל מקום ודאי כן הוא וצריך לומר דמה שהיה חושבו רבא כמעין להיות חשיב משקה בפי התינוק היינו משום דסלקא דעתיה שחוזר ונבלע ומייתי ראיה מן המשנה דחוזר ונבלע הוא מדקתני מטמא שלא לרצון דהיינו אמר לא ניחא לי א״כ חוזר ונבלע הוא דאי נאו הכי אם אמר לא ניחא ליה לא יהיה מטמא והשתא פריך ליה מהכא דאינו חוזר ונבלע אלמא מקום חלב האשה נאו מעין הוא ופריך אי הכי קשה הא דקתני מטמא שלא לרצון ומשני מי סברת שלא לרצון דלא ניחא ליה לא שלא לרצון בסתמא דדעתיה דתינוק קרובה גבי חלב אבל אמר לא ניחא ליה טהור והיא דנטף חלב מדליה ונפל לתוך התנור כאומר לא ניחא ליה חשיב דודאי לא ניחא ליה כיון שהלך לאיבוד והא דקאמר שלא לרצון בסתמא היינו כשנופל בקערה שאינו הולך לאיבוד דמהני טעמא דדעתיה דתינוק קרובה גבי חלב לאחשוביה אז כמשקה ובפי התינוק לעולם כאוכל חשיב והשתא קשה לר״י מדא דבשמעתא מסקינן איפכא לרצון בסתמא ושלא לרצון דאמר לא ניחא ליה ודומיא דהך דזיתים וענבים הוי ההוא דחלב האשה דאי נאו הכי לא שייך למימר יוכיחו וכ״ת ס״ל כאיבעית אימא דאמר שאני סלי זיתים וענבים כיון דלאיבוד קיימא אפקורי מפקר להו אכתי קשה דדומיא דהכי אית לן למימר בחלב האשה דאזיל לאיבוד וא״כ היינו באומר לא ניחא ליה והתם מטמא דוקא סתמא אבל לא ניחא ליה טהור ועוד קשה לרבי מאי קאמר התם אלא קשה הא מתני׳ וקאמר נמי מי סברת שלא לרצון לא ניחא ליה וקאמר דלא ניחא (ה) טהור ואמאי והא טעמא שלא לרצון טמא היינו משום דחשיב דם מגפתו דדם נעכר ונעשה חלב כדפי׳ לעיל וא״כ גם אמר לא ניחא ליה נמי יהא טמא. מ״ר:

רבינו חננאל

אמרו לו זיתים וענבים יוכיחו שהמשקין היוצא מהן לרצון טמאין. פי׳ מקבלין טומאה, מפני שהן משקין והמשקין אין צריכין הכשר, ושלא לרצון טהורין כלומר אוכלין הן, וכיון שלא הוכשרו אינן מטמאין. ובאנו להעמיד משנה זו לרצון דניחא ליה, שלא לרצון בסתמא, להודיע כי אפילו זיתים וענבים דבני סחיטה נינהו סתמא אוכל הן, וכ״ש תותים ורמונים. ואמרינן לא, פירוש לרצון דמתניתין בסתמא וכל סתם משקה הוא חשוב, ופירוש שלא לרצון דגלי אדעתא בפירוש שאין רצונו להוציא מהן משקין. **איבעית** (תימא) [אימא] שאני סלי זיתים וענבים כיון שהסלין לאו בני קיבול משקה הן, דבר ידוע הוא שכל משקה השותת מהן לעפר (ו)הולך וזהו לאיבוד, כאילו מעיקרא הפקירן וכשאינן חשובין, ולפיכך הן טהורין. **תוב** אתינן לפרושי דרבנן מודו ליה לר׳ יהודה בשאר פירות מיהא דתניא סוחטין

קמד: חבית פרק שנים ועשרים שבת

מי דמי ערביא אתרא הוא. הו"מ למיפרך הימא לרבי אליעזר לרבנן מאי איכא למימר אלא[א] פריך לאפילו לרבי אליעזר לא ניחא ומה שקשה מאנשי הולל דפרק המלגיע[ב] (לעיל דף נב:) פירשתי שם (ד"ה ואם"ל)[ג]: **ה"נ** כיון **דאחשביה** הוו להו משקה. תחילה ס"ד דסוחטין בפגעין כו' היינו סחיטה ממש אבל השתא אי אפשר לומר דהא פשיטא דאסור דכיון[ד] דאחשביה הוה להו משקה[ה] אלא סוחטין דקתני היינו גליליי"ר בלע"ז למתק הפרי[ו] כדפי' בקונטרס: **אמר אביי ר' יעקב היא.** קשה לי לימא דהאי מוחל דקתני היינו במוחל היולא מעקול בית הבד ודברי הכל וכי תימא מדקתני מוחל סתמא משמע דבכל מוחל איירי לא היא דע"כ אפי' לרבי יעקב לא איירי בכל מוחל דהא מודה דמוחל היולא בתחילה טהור י"ל דמוחל היולא מעקול בית הבד לא הוה קרינן ליה מוחל סתם כיון דאי אפשר לו בלא נאמוחי שמן:

חולב אדם עז כו'. נראה לר"ת דהיינו דווקא בי"ט דחזיא בהמה לאכילה הוי כמו אוכלא דאיפרת אבל בשבת לא חזיא לשחיטה[ז] כמו דם חשיבא שהבהמה היא כפסולת וכשחולב הוי כנוטל אוכל מתוך פסולת וכן משמע בבה"ג דבי"ט איירי ומיהו סחיטת זיתים וענבים דשרי לעיל לתוך הקדירה היינו אפי' בשבת כיון דאסכול חזיא לאכילה[ח]: כביצה

בפגעין ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים ושל בית מנשיא בר מנחם היו סוחטין ברמונים וממאי דרבנן היא דילמא ר' יהודה היא ותהוי נמי ר' יהודה אימר דשמעת ליה לר' יהודה יצאו מעצמן סוחטין לכתחילה מי שמעת ליה אלא מאי אית לך למימר כיון דלאו בני סחיטה נינהו אפילו לכתחילה אפילו תימא רבנן כיון דלאו בני סחיטה נינהו אפילו לכתחילה ש"מ רבנן היא ש"מ של בית מנשיא בר מנחם היו סוחטין ברמונים אמר רב נחמן הלכה כשל בית מנשיא בר מנחם א"ל רבא לרב נחמן מנשיא בן מנחם תנא הוא וכי תימא הלכה כי האי תנא דסבר לה כשל מנשיא בן מנחם ומשום דסבר כמנשיא בן מנחם הלכה כמותו מנשיא בן מנחם הוי [ט]רובא דעלמא אין דתנן [י]המקיים קוצים בכרם ר"א אומר קדש וחכ"א [יא]אינו מקדש אלא דבר שכמוהו מקיימין וא"ר חנינא מ"ט דרבי [יב]אליעזר שכן בערביא מקיימין קוצי שדות לגמליהם מידי איריא דערביא אתרא הכא בטלה דעתו אצל כל אדם אלא היינו טעמא כדרב חסדא דאמר רב חסדא תרדין שסחטן ונתנן במקוה פוסלין את המקוה בשינוי מראה והא לאו בני סחיטה נינהו אלא מאי אית לך למימר כיון דאחשבינהו הוה להו משקה ה"נ כיון דאחשבינהו הוה להו משקה רב פפא אמר משום דהוי דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה [יג]וכל דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה פוסל את המקוה בשינוי מראה [יד]תנן התם [טו]נפל לתוכו יין או חומץ ומוחל ושינה מראיו פסול מאן תנא דמוחל משקה הוא אמר אביי רבי יעקב היא [טז]דתניא ר' יעקב אומר [יז]מוחל הרי הוא כמשקה ומה טעם אמרו מוחל היוצא בתחלה טהור לפי שאינו רוצה בקיומו ר"ש אומר מוחל אינו במשקה ומה טעם אמרו מוחל היוצא מעיקול בית הבד טמא לפי שאי אפשר לו בלא ציחצוחי שמן מאי בינייהו איכא בינייהו דאתי בתר איצצתא רבא אמר משום דהוי דבר שאין עושין הימנו מקוה ופוסל את המקוה בשינוי מראה אמר רב יהודה אמר שמואל [יח]סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד [יט]חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה [כ]אלמא קסבר משקה הבא לאוכל אוכל הוא מתיב רמי בר חמא [כא]זב שחולב את העז החלב טמא ואי אמרת משקה הבא לאוכלין אוכל הוא במאי איתכשר [כב]כדאמר ר' יוחנן בטיפה המלוכלכת ע"פ הדד הכא נמי בטיפה המלוכלכת ע"פ הדד מתיב רבינא [כג]טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה

פוסל את המקוה בשינוי מראה: **נפל לתוכו.** של מקוה יין או חומץ: **או מוחל.** והוא כמין מים וזב מן הזיתים. וג' מיינים יש בו כשטוענן מתחילה במעטן להתחמם ולהתבשל מאליהן מוחל זב מהן והוא גלול כמים ולאחר שעמדו ימים ולחקו זה את זה חוזר מוחל לזוב מהן והוא קרוב להיות כשמן ולאחר שעלהן להויה שמנן בבית הבד ומשתהה התפוח של גפת בעקליס שהוא לגוד בהן בבית הבד חוזר מוחל וזב מהן: **מאן תנא דמוחל משקה הוא.** קס"ד דאין מקוה נפסל אלא על ידי משקה ואפילו בשינוי מראה: **בתחילה.** בתחילת טעינתן של זיתים: **מעקול בית הבד.** לאחר שנסחט שמנו או לפני סחיטתו: **מאי בינייהו.** במאי פליגי הואיל ותרוייהו מודו דמוחל היולא בתחילה טהור והיולא מעקל בית הבד טמא בזיזה מוחל נחלקו דלמר הוי משקה וטמא ולמר לא הוי משקה וטהור: **דאתי בתר איצצתא.** לאחר שהתחילו להתחמם ולחקו זה את זה ונשתהה הכומר ימים: **רבא אמר.** קמייתא דקתני מוחל פוסל מקוה דברי הכל הוא ומשום דהוי כו': **לתוך הקדרה.** של תבשיל לתקנו דמוכחא מילתא דלאו למשקה בעי ליה אלא לאוכל [כ]ואין זה דרך פריקתו והוי כמפריד אוכל מאוכל: **אבל לא לתוך הקערה.** דזמנין למשקה קאי ואף על גב דבקערה לא שתי אינש לא מוכחא מילתא ואיכא איסור: **אלמא.** מדקאמר סוחט לתוך הקדרה קסבר כו': **החלב טמא.** שהזב מטמא כל דבר במשא והרי היסט הקילוח ולא קמפליג בין לתוך הקדרה בין לתוך הכוס: **ואי אמרת אוכל הוא.** הא אין אוכל מקבל טומאה אלא בהכשר והאי במאי איתכשר: **כדאמר רבי יוחנן.** במסכת כריתות גבי האשה שנטף חלב מדליה: **בטיפה המלוכלכת על פי הדד.** טיפה ראשונה מלכלכת בה פי הדד בדעת ונוחה ליחלב והיא הוי משקה כסתם חלב דלא לאוכל בעי ליה: **טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה**

בפגעין. פרונ"ש בלע"ז. ולהוציא מימיהן לשתות: **ובפרישין.** קויידונ"ץ: **ובעוזרדין.** קורמ"ש דלאו אורחייהו בהכי ואין כאן משום דש: **אבל לא ברמונים.** דאורחייהו בהכי: **ושל בית מנשיא.** היו רגילין לסחוט רמונים בחול. אלמא איכא דסחיט להו הלכך בשבת אסור: **אלא מאי איש לך למימר.** לר' יהודה כיון דלאו בני סחיטה כו' וכי היכי דלרבי יהודה שרי לכתחילה מהאי טעמא מהשתא אפי' תימא רבנן ושרו ליה מהאי טעמא: **מנשיא בנא הוא.** בתמיה וכי איהו פליג למימר דבשבת אסור דתימא הלכתא כוותיה והא לא הוזכר אלא לדברי התנא לראיה דהאי תנא הוא סבר כוותיה: **וכ"ש.** הא דאמר הלכה כשל בית מנשיא ה"ק הלכה כהאי תנא דאסר ברימונים הואיל וקאי מנשיא כוותיה דסוחטין רימונים בחול אלמא בני סחיטה נינהו: **הוי רוכא דעלמא.** דמשום איהו לחודיה נשווי דרך רמונים לסחיטה: **קולים.** קרדונ"ש: **מקדש.** את התבואה משום כלאים דזריעה הוא: **ואמר רבי חנינא כו'.** אלמא משום חד מקום דאחשביהו משוינן להו דבר חשוב: **אחרא.** הוא וחשיבות דרבים הוי חשיבותא: **הכא.** חד גברא לחודיה הוא וימא בטלה דעתו: **אלא היינו טעמא.** דרב נחמן דאמר הלכה אין סוחטין: **ברב חסדא.** אע"ג דלעלמא לא חשיב כיון דאחשיב איהו הוי לדידיה משקה. והכי מפרש רב נחמן לבריתא דלעיל סוחטין בפגעין ובפרישין לתמק הפרי ולא לצורך המשקה אבל לא ברימונים ואפילו לתמקן (ח) דשל בית מנשיא היו סוחטין) בחול לצורך משקה הלכך בשבת אסור אפי' למתק הואיל ואיכא חד דעביד לשם משקה. ולא משום דמנשיא רוכא דעלמא אלא חיישינן אי שרית ליה למתק אתי למעבד לשום משקה וכיון דאיהו מחשב ליה הוי משקה ומיחייב אבל בפגעין ליכא למיחש (ט) דאין אדם עושה אותו למשקה: **בשינוי מראה.** לא בשלשת לוגין דלא הוזכרו שלא לוגין אלא במים שאובין אבל שאר משקין לא פסלי אא"כ נשתנה מראה המקוה על ידיהן: **רב פפא אמר.** טעמא דתרדין לאו משום חשיבותא דלחשביהו הוא ולעולם לאו משקה איהו והא דמפסיל משום דכל דבר שאין עושין ממנו מקוה שאינו מים או שלג או ברד פוסל את המקוה בשינוי מראה: **נפל לתוכו.** של מקוה יין או חומץ: **או מוחל.** והוא כמין מים וזב מן הזיתים. וג' מיינים יש בו כשטוענן מתחילה במעטן להתחמם ולהתבשל מאליהן מוחל זב מהן והוא גלול כמים ולאחר שעמדו ימים ולחקו זה את זה חוזר מוחל לזוב מהן והוא קרוב להיות כשמן ולאחר שעלהן להויה שמנן בבית הבד ומשתהה התפוח של גפת בעקליס שהוא לגוד בהן בבית הבד חוזר מוחל וזב מהן: **מאן תנא דמוחל משקה הוא.** קס"ד דאין מקוה נפסל אלא על ידי משקה ואפילו בשינוי מראה: **בתחילה.** בתחילת טעינתן של זיתים: **מעקול בית הבד.** לאחר שנסחט שמנו או לפני סחיטתו: **מאי בינייהו.** במאי פליגי הואיל ותרוייהו מודו דמוחל היולא בתחילה טהור והיולא מעקל בית הבד טמא בזיזה מוחל נחלקו דלמר הוי משקה וטמא ולמר לא הוי משקה וטהור: **דאתי בתר איצצתא.** לאחר שהתחילו להתחמם ולחקו זה את זה ונשתהה הכומר ימים: **רבא אמר.** קמייתא דקתני מוחל פוסל מקוה דברי הכל הוא ומשום דהוי כו': **לתוך הקדרה.** של תבשיל לתקנו דמוכחא מילתא דלאו למשקה בעי ליה אלא לאוכל [כ]ואין זה דרך פריקתו והוי כמפריד אוכל מאוכל: **אבל לא לתוך הקערה.** דזמנין למשקה קאי ואף על גב דבקערה לא שתי אינש לא מוכחא מילתא ואיכא איסור: **אלמא.** מדקאמר סוחט לתוך הקדרה קסבר כו': **החלב טמא.** שהזב מטמא כל דבר במשא והרי היסט הקילוח ולא קמפליג בין לתוך הקדרה בין לתוך הכוס: **ואי אמרת אוכל הוא.** הא אין אוכל מקבל טומאה אלא בהכשר והאי במאי איתכשר: **כדאמר רבי יוחנן.** במסכת כריתות גבי האשה שנטף חלב מדליה: **בטיפה המלוכלכת על פי הדד.** טיפה ראשונה מלכלכת בה פי הדד בדעת ונוחה ליחלב והיא הוי משקה כסתם חלב דלא לאוכל בעי ליה: **טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה**

כדגרסינן בפרק המפקיד. אמר ר' יהודה אמר שמואל סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה. אמר רב חסדא מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה, אלמא קא סבר משקה הבא לאוכל אוכל הוא. אותביה רמי [בר חמא] זב שחלב עז, החלב טמא, כלומר טימאו הזב בנגיעתו. ואם תאמר אוכל הוא במאי אתכשר. ופרקינן כר' יוחנן דאמר איתכשר בטפה המלוכלכת על פי הדד שנפסלה מאוכל והיא מכשרת כמשקה. **ואותיב** רבינא טמא מת שסחט זיתים וכו'. ופריק בסוחט לתוך הקערה שהוא ודאי משקה. ומפני מה לא פירק פירוק זה לגבי חולב עז, חדא מתרי תלתא טעמי קאמר.

ח א מיי' פ"ה מהלכות כלאים הל"ח טוש"ע יו"ד סימן רלו סעיף יד:

ט ב מיי' פ"ז מהלכות מקוואות הלכה ח סמג עשין רמח:

י ג מיי' שם והלכה ט סמג שם טוש"ע יו"ד סימן רל סעיף כה:

יא ד מיי' פ"י מהלכות טומאת אוכלין הלכה יג ופי"ח הלכה ו:

יב ה מיי' פ"ח מהלכות שבת הל"י סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שכ סעיף ד:

יג ו ז מיי' שם וסמג שם טור שו"ע או"ח סימן תקה:

יד ח ט מיי' פ"ט מהל' טומאת אוכלין הל"ב:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לתוך הקדירה. עיין זאין זה דרך פריקתו. עיין לעיל דף עג ע"ב תוספות ד"ה מפרק:

מוסף רש"י

ר"א אומר קדש. דכה"ג אשכמן במסכת כלאים דמאכל בהמה הוי כלאים בכרם משום לא תזרע כרמך כלאים, ואפילו לא תזרע לוקה, דדרשינן במו"ק (ב:) כלאים שדך לא (רשב"ם ב"ב קנו:). **שכן בערביא.** ורבנן בתר רוכא דעלמא אזלי שאינן מקיימין שדות לגמליהן (שם). **מעיקול בית הבד.** עשויין כמין קופה מסורגת במלנדים ואתרי סחיטת הזיתים נותן הגפת בפותחו עקול ומניח עליו קורה ומכניסו לרוחלא המשקה הנשאר (ע"ז עה.). **בטיפה המלוכלכת על פי הדד.** טיפה שפי הדד מלוכלך בה, דהיינו ודאי מכשר לשאר חחלב היולא דרך שם, דהא לא קיימא לאכילה תיעוב (כריתות יג.).

מוסף תוספות

א. דעדיפא. תוס' הרא"ש. ב. [דהתם] משמע דעל אתרא נמי אמר בטלה דעתן וכו'. תוס' לעיל נב: ד"ה ואמ"ל. ג. [ן]אם היה להם רוב גמלים הוו נמי מקיימי, אבל בית מנשיא דחד גברא בטלה דעתו אע"ג דלכל העולם אם היה להם רמונים הרבה היו סוחטין. תוס' לעיל נב: ד"ה ואמ"ל. ד. דסחיט להו. רשב"ם. ה. והיכי שרי להו תנא דברייתא. רשב"ם. ו. אבל לא להוציא מהן משקה. רשב"ם. ז. [ן]אפי' תמצא לומר דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי, מ"מ. רשב"ם. ח. והיינו דקאמר 'מדברי רבנו נלמוד', כלומר דמהאי טעמא דשרית אשכול בשבת משום דמצי אכיל ליי, עז ביו"ט נמי מצי אכיל ליי. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

פרק עשרים ושנים

חבית שנשברה

רבא אמר משום דהוה דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה וכל דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה פוסל את המקוה בשינוי מראה. עיקר דילה בתורת כהנים מקוה מים לא מקוה כל המשקין כולן, פרט לשנפל בתוכו מי כבשין ומי צבעין ושינו את מראיו. ובתוספתא טבול יום (פרק א) חזור במשקין שאין להן טהרת הנוף ואין להן טהרה מטומאתן ואינן טהורין בגוף ופוסלין את המקוה בשינוי מראה מה שאין כן בכמים. **כדאמר ר' יוחנן בטיפה על פי הדד.** משכחת לה במס' כריתות בפרק אמרו לו אכלת חלב [דף יג] ולרבא מקום חלב מעין הוא ולא צריך הכשר והתנן האשה [שנפל] (ש)חלב מדדיה ונפל לאויר תנור, תנור טמא. וקשיא לן במאי איתכשר ואמר ר' יוחנן בטיפה מלוכלכת ע"פ הדד.

הגהות הב"ח

(ח) רש"י ד"ה כרב חסדא וכו' ואפילו למתקן הואיל דשל בית וכו': (ט) **בא"ד** למיחש להכי דאין אדם:

לעזי רש"י

פרונ"ש [פרוני"ש]. שזיפים.
קויידונ"ץ [קודוני"ץ]. חבושים (פירות).
קורמ"ש [קורמי"ש]. פירות חזרור.
קרדונ"ש [ירדונ"ש]. פירות של קרדה.

רבינו חננאל

בפגעים, יש מי שאומר ספרגיל, ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים. ואוקימנא אפילו תימא רבנן כיון דלא בני סחיטה נינהו אפילו לכתחילה. **ושל בית מנשיא** היו סוחטין בחול ברמונים ועושין ממנו יין של רמונים, כלומר שהרמונים בני סחיטה נינהו כזיתים וענבים ואסור לסוחטן בשבת. אמר רב נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם. ואמרינן וכי מנשיא תנא הוא. ואוקימנא האי תנא דאמר סוחטין בפגעין ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים, (ה)סבר לה כמנשיא בן מנחם שסוחט בחול ברמונים להוציא מהן מים (וכן) [וחן] כמו זיתים וענבים, וקיי"ל כוותיה. **ואקשינן** וכי מנשיא הוה רובא לעלמא. ומהדרינן אין, כי הא דתנן המקיים קוצים בכרם וכו', ואוקימנא אע"פ שאין דרך בני אדם לקיים קוצים בכרם, כיון שבערביא מקיימין קידש, הכא נמי אע"פ שאין דרך בני אדם לסחוט רמונים בחול, כיון שסוחטין של בית מנשיא בחול, בשבת אסור לסחוט. **ודחינן** ערביא מקום בני אדם רבים, ומנשיא אדם אחד הוא ובטלה דעתו אצל [כל] אדם. ואתינן לטעמא אחריתי, אלא האי תנא כטעמיה דרב חסדא דאמר תרדין שסחטן ונתנן למקוה פסלו המקוה בשנוי מראה. [אע"ג דתרדין לאו בני סחיטה נינהו, כיון שסחטן אחשבינהו והוו להו משקה הכא נמי לגבי רמונים אחשבינהו והוו להו משקה. רב פפא אמר לאו היינו טעמא אלא כל דבר שאין עושין ממנו מקוה לכתחילה כגון תרדין וכדומה להן פוסלין המקוה בשנוי מראה]. **וכיון** שהזכרנו פסילות המקוה אמרינן, תנן התם [נפל] לתוכו יין ומוחל כו', פי' מוחל, מים היוצאים מעוקל בית הבד, עת שטוענן את קורת בית הבד על הזיתים הטחונין, והוא מי הזיתים, ויש בהן צחצוחי שמן. **איצצא,** דוחק שמן.

(ח) [לעיל נב. ושם נסמן], כלאים פ"ח מ"ח ס"ג כנ"ל; (ט) כלאים פ"ח מ"ח ס"ג קנ"; (י) [ל"ל אלעזר], (יא) מקואות פ"ז מ"ד, (יב) תוס' דטהרות פרק ז, (יג) [ע"ל תוס' עג: ד"ה מפרק וכו'], (יד) טהרות פ"ג מ"ג, (טו) כלאים פ"ח מ"ח ס"ג, (יז) טהרות פ"ג מ"ג, (יח) כס"מ נוסף: רימונים,

כביצה מכוונת טהור. משנה היא במסכת טהרות[ד] ומפרש בה בהדיא ובלבד שלא יגע במשקה שאינו נוגע אלא באוכל וכיון דכביצה מכוונת הוא לכי סחיט טיפא קמייתא חסר ליה מכביצה ואין האוכל אע"פ שהוא טמא מטמא המשקה שאין אוכל מטמא אחרים בפחות מכביצה אבל אם היה נוגע במשקה איטמי ליה משקה מטיפה לאשונה שהמשקה מקבל טומאה בכל שהוא וה"נ תני בה בהדיא יותר מכביצה טמא שכיון שיצאה טיפה לאשונה נטמאה בכביצה. וטמא מת דווקא נקט שאינו מטמא בהיסט וה"ה לטמא שרץ וכל טמאי מגע וטמא מת לרבותא נקט דהוי אב הטומאה משום דקתני סיפא אבל זב שסחט זיתים וענבים אפי' גרגיר יחידי טמא שכיון שיצאה טיפה לאשונה נטמא המשקה במשא הזב: **ואי אמרת כו'.** דקס"ד אפי' סחט לתוך הקדירה: **לתנאי.** משקה הבא לאוכל אוכל הוא או משקה הוא: **המחליק בענבים.** נתחוב המחליק פני כרכרותיו בענבים שסחטו המשקה על הכרכר: **הוכשר.** האוכל [ד] הענבים הוכשרו: **הבא.** לעולם אוכל כגון שסחטן לשם הפת: ה"ג **דל"ע משקה הבא לאוכל ולא אוכל הוא.** אלא משקה הוא והיינו טעמא דמ"ד לא הוכשר שמתחילה נסחטו אדעתא דאחיל לאיבוד שהאור שואבו ושורפו: **המפלג בזיתים.** בלגיי"ר כדי שיהיו רכין: **הוכשר.** דניחא ליה במשחא דטייף עלייהו שמתוך כך הם מרבים טעם: **לסופקן במלח.** שמתוך שהן קשין אין המלח נדבק בהן ומפעפע לרככן מבחוץ מעט: **לא הוכשר.** דלא מכוין למשקה דידהו לדיעקר: **לידע אם הגיעו זיתיו למסוק.** לריך הוא לראות אם שומנו נוח ללאת מיהו המשקה אזיל לאיבוד: **הני תנאי.** דמפלג ודאי במשקה העומד לאיבוד פליגי כדאמרי' אבל תנאי דמחליק לאו בעומד לאיבוד פליגי דלאו לאיבוד אזל שהרי לאחלא האוכל נתנו והרי מלאתאו אלא במשקה העומד לאחלאו לאוכל קא מיפלגי דא"נ משקה הבא לאוכל משקה הוא ה"מ היכא דקא שריף ליה א"ג שהר ביה ריפתא דתורת משקה עביד אבל לאחלאו פליגי: **ודג לגילו.** סחיטת דג להוציא לגילו לאו משקה הוא אלא אוכלין: **כבשין.** ירק מי כבוש בין וחומץ: **לגופו.** אם לאכול הכבשים סוחטן ממשקה הלף עליהן והנבלע בהן מותר לכתחילה דלא מפרק הוא הואיל ולאו למשקה הוא לריך: **פטור.** שאין זה מפרק שאין המשקה הזה יולא מן הכבשים אלא גדל בתוכן אבל אסור אטו זיתים וענבים: **שלקות.** אפילו לממיהן לאו משקה ניהו אלא אוכל: **לממיהן פטור אבל אסור.** והא שלקות דומיא דדג לגילו הוא ולא שרי ליה שמואל לכתחילה: **עיני ראו ולא זר.** הא דבעינא למימר לך דמשמיה דרב איתמר: **סוחטין בכבשין.** ולא מפליג בין לגופן בין לממיהן ושרי לכתחילה וקשיא לכולהו דליכא בהו דשרי כבשין לממיהן לכתחילה: **דבר תורה.** כלומר אסרה תורה מלאכה ודריכת זיתים וענבים הוא דהויא מלאכה אבל שאר דריכות לאו מורחייהו בהכי ולאו מלאכה ניהו:

לעדות

כביצה מכוונת טהור. פי' בקונטרס שאע"פ שהאוכל טמא אינו מטמא את המשקה שאין אוכל מטמא בפחות מכביצה והאי טעמא לא ניחא אלא למ"ד בפרק כל שעה (פסחים דף לג: וסס) משקים מיפקד פקידי אבל למ"ד התם מיבלע בליעי טמאים המשקין מאליהן כיון שנגע באוכל [ו] [ומשני התם דבמתני' מיירי בענבים שלא הוכשרו לאימת מתכשרי לכי סחיט להו וכי סחיט להו בציר שעוריה והשתא לפי' רש"י[א] מה בכך[ג] מיד כשיצאה הטיפה לאשונה[ב] (ה) נטמאה[ג] הואיל ואוכל מקבל טומאה בכל שהוא[ד] ומה שהקשה ר"ת לפירו' פי' לעיל בריש המלינע (דף לח.): **דב"ע** משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא. לא מלינן למימר דכ"ע אוכל הוא [ג] א"כ[ה] מ"ט דמ"ד הוכשר: **אם** הגיעו זיתיו למסוק כו'. מה שקשה ליה לרב נחמן דמפרש בפ"ק (דף י:) דגזרו לבצור בטהרה משום דפעמים שאדם הולך כו'. שם פירשתי (בד"ה גוזרני):

כבשים שסחטן לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור. רב לטעמיה דאמר לקמן דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים[ד] ולפירוש הקונטרס דפי' משום דאתי המשקה מעלמא קשה לרבי אמאי גזרו להדוקי אורחא אפומא דשיטא בשלהי תולין (לעיל דף קמא.) שמא יסחוט[ד] הא אפילו סחיט ליכא איסור דאוריתא מיהו י"ל דהתם רבא דקאמר לה וס"ל כר' יוחנן דמחייב מטאתא[ה]: **ורבי יוחנן אמר אחד כבשין ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת.** ונדא לגילו נמי הוה מחייב ר' יוחנן חטאת לתוך הקערה דדג לגילו מדמינן לשלקות בכולה שמעתיה דפריך מדשמואל דשלקות אהניא דדג לגילו ופי' ר"ח דהלכה כר' יוחנן דקיי"ל כוותיה לגבי רב ושמואל ושמעינן ממילתא דר"י שאסור לסחוט כבשים ושלקות למימיהן ואם סחט מחייב חטאת ולא הפריש בסחיטה[ה] אין קדירה לקערי' אלא הכל אסור' מתוך אלו דברים מתברר שאין הלכה לא כשמואל ולא כרב שאמרו סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה ויש שמעמידין דברי רב ושמואל ביו"ט מדייק רב חסדא מדברי שמואל כן ואין נו להדורי אפריכי ולאפוקי שמעתא מדוכתיה אלא ולא בשבת קאמרי רב ושמואל ואין הלכה כמותן לא בשבת ולא ביו"ט ע"כ פי' ר"ח ומה שדקדק מדלא מפליג ר' יוחנן משמע דמיירי אפילו לתוך הקדירה אין זה דיוק דהא רב ושמואל נמי אסרי סתמא בכבשים (ג) לממיהן ואע"ג[א] דשרו לסחוט בהדיא אשכול של ענבים לתוך הקדירה[ב] ומה שדחה דברי המעמידין דברי רב ושמואל ביו"ט אומר ר"ת שהדין עמו אבל דברי רב חסדא ביום טוב כדפירשתי לעיל:

בהמה

כביצה מכוונת טהור. פי' בקונטרס שאע"פ שהאוכל טמא אינו מטמא את המשקה שאין אוכל מטמא בפחות מכביצה והאי טעמא לא ניחא אלא למ"ד בפרק כל שעה (פסחים דף לג: וסס) משקים מיפקד פקידי אבל למ"ד התם מיבלע בליעי טמאים המשקין מאליהן כיון שנגע באוכל [ו] [ומשני התם דבמתני' מיירי בענבים שלא הוכשרו לאימת מתכשרי לכי סחיט להו וכי סחיט להו בציר שעוריה והשתא לפי' רש"י[א] מה בכך[ג] מיד כשיצאה הטיפה לאשונה[ב] (ה) נטמאה[ג] הואיל ואוכל מקבל טומאה בכל שהוא[ד] ומה שהקשה ר"ת לפירו' פי' לעיל בריש המלינע (דף לח.): **דב"ע** משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא. לא מלינן למימר דכ"ע אוכל הוא [ג] א"כ[ה] מ"ט דמ"ד הוכשר: **אם** הגיעו זיתיו למסוק כו'. מה שקשה ליה לרב נחמן דמפרש בפ"ק (דף י:) דגזרו לבצור בטהרה משום דפעמים שאדם הולך כו'. שם פירשתי (בד"ה גוזרני):

כבשים שסחטן לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור. רב לטעמיה דאמר לקמן דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים[ד] ולפירוש הקונטרס דפי' משום דאתי המשקה מעלמא קשה לרבי אמאי גזרו להדוקי אורחא אפומא דשיטא בשלהי תולין (לעיל דף קמא.) שמא יסחוט[ד] הא אפילו סחיט ליכא איסור דאוריתא מיהו י"ל דהתם רבא דקאמר לה וס"ל כר' יוחנן דמחייב מטאתא[ה]: **ורבי יוחנן אמר אחד כבשין ואחד שלקות לגופן מותר למימיהן חייב חטאת.** ונדא לגילו נמי הוה מחייב ר' יוחנן חטאת לתוך הקערה דדג לגילו מדמינן לשלקות בכולה שמעתיה דפריך מדשמואל דשלקות אהניא דדג לגילו ופי' ר"ח דהלכה כר' יוחנן דקיי"ל כוותיה לגבי רב ושמואל ושמעינן ממילתא דר"י שאסור לסחוט כבשים ושלקות למימיהן ואם סחט מחייב חטאת ולא הפריש בסחיטה[ה] אין קדירה לקערי' אלא הכל אסור' מתוך אלו דברים מתברר שאין הלכה לא כשמואל ולא כרב שאמרו סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה ויש שמעמידין דברי רב ושמואל ביו"ט מדייק רב חסדא מדברי שמואל כן ואין נו להדורי אפריכי ולאפוקי שמעתא מדוכתיה אלא ולא בשבת קאמרי רב ושמואל ואין הלכה כמותן לא בשבת ולא ביו"ט ע"כ פי' ר"ח ומה שדקדק מדלא מפליג ר' יוחנן משמע דמיירי אפילו לתוך הקדירה אין זה דיוק דהא רב ושמואל נמי אסרי סתמא בכבשים (ג) לממיהן ואע"ג[א] דשרו לסחוט בהדיא אשכול של ענבים לתוך הקדירה[ב] ומה שדחה דברי המעמידין דברי רב ושמואל ביו"ט אומר ר"ת שהדין עמו אבל דברי רב חסדא ביום טוב כדפירשתי לעיל:

בהמה

אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה. ויש שמעמיד דברי (רבינו) רב ושמואל ביו"ט, מדדייק רב חסדא דברי שמואל ואמר מדברי רבינו נלמד חולב אדם עז לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה כדי לקיים דבריהם להיות הלכה. ואין דבריהם נכונים שאפילו ביו"ט כל אילו אסורין. ולינהן בפיו מן הבהמה טהורה ביו"ט. אסור וכ"ש לחלוב, כדגרסינן בסוף פרק חרש [שנשא] פקחת אבא שאול אומר נוהגין היינו שינוקן מן בהמה טהורה ביו"ט. ואקשינן עליה היכי דמי אי דאיכא סכנה אפילו בשבת שרי, אי דליכא סכנה אפילו ביו"ט אסור. ומפרקינן לא צריכא דאית בה צערא (וסברא) (וסבר) מפרק כלאחר יד הוא, שבת דאיסור סקילה הוא גזור רבנן, יום טוב דאיסור לאו לא גזור רבנן. הנה אפילו לינק ביו"ט לא התירו אלא מקום שיש צער, כ"ש לחלוב במקום שאין צער שודאי אסור. ואין לנו להדורי אפריכי ולאפוקי שמעתא מדוכתא, אלא ודאי זה שאומר סוחט אדם לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה בשבת אמרו, ושאמר רב חסדא ביו"ט הוא, ואין הלכה כמותם לא בשבת ולא ביו"ט, וכך קיבלנו מרבותינו. **והא דתנא דבי מנשה דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים אשכול של ענבים לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה.** וכך פירושו, כל דבר הנסחט בקדירה הוא אוכל ומותר, ולתוך הקערה משקה הוא ואסור, וזולתי הדג שאפילו סחיטתו בקערה שרי. והא דאיתמר כבשים שסחטן אמר רב לגופן מותר וכו', דברים פשוטין הן ואין צריכין לפנים ולא לפני לפנים. אמנם צריכין אנו לברר כמי ההלכה לפיכך אנו מזכירין דברי כולן. **גופא** כבשים שסחטן, כגון ירקות וראשי לפתות וכרוב וכל הדומה להן, אמר רב לגופן מותר כלומר סחטן להסיר ממיהן ולאכלן מותר, אבל אם כוונתו למימיהן והוא צירן, פטור אבל אסור. ושלקות, כגון ירקות וכדומה להן [ש]שלקן מקודם השבת ונשארו מימיהן בהן. וכן דגים מלוחין, בין לגופן בין למימיהן מותר. ושמואל אמר אחד כבשים ואחד שלקות, לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור. ור' יוחנן אמר אחד כבשים ואחד שלקות, לגופן מותר למימיהן חייב חטאת. **ומותבינן עלייהו סוחטין כבשים בשבת לצורך השבת אבל לא למוצ"ש, זיתים וענבים לא יסחוט ואם סחט חייב חטאת, קשיא לרב וקשיא לשמואל וקשיא לר' יוחנן.** כל אחד מהם מתרץ מתניתא דא לטעמיה ודבריהן פשוטין הן. אבל

וכן תני דבי מנשה דבר תורה אינו חייב אלא על דריכת זיתים וענבים בלבד [ג]ה[ה]ואין עד מפי עד כשר אלא

א"ר זירא א"ר חייא בר אשי אמר רב סוחט אדם אשכול של ענבים לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה. וכך פירושו, כל דבר הנסחט בקדירה הוא אוכל ומותר, ולתוך הקערה משקה הוא ואסור, וזולתי הדג שאפילו סחיטתו בקערה שרי. והא דאיתמר כבשים שסחטן אמר רב לגופן מותר וכו', דברים פשוטין הן ואין צריכין לפנים ולא לפני לפנים. אמנם צריכין אנו לברר כמי ההלכה לפיכך אנו מזכירין דברי כולן. **גופא** כבשים שסחטן, כגון ירקות וראשי לפתות וכרוב וכל הדומה להן, אמר רב לגופן מותר כלומר סחטן להסיר ממיהן ולאכלן מותר, אבל אם כוונתו למימיהן והוא צירן, פטור אבל אסור. ושלקות, כגון ירקות וכדומה להן [ש]שלקן מקודם השבת ונשארו מימיהן בהן. וכן דגים מלוחין, בין לגופן בין למימיהן מותר. ושמואל אמר אחד כבשים ואחד שלקות, לגופן מותר למימיהן פטור אבל אסור. ור' יוחנן אמר אחד כבשים ואחד שלקות, לגופן מותר למימיהן חייב חטאת. **ומותבינן עלייהו סוחטין כבשים בשבת לצורך השבת אבל לא למוצ"ש, זיתים וענבים לא יסחוט ואם סחט חייב חטאת, קשיא לרב וקשיא לשמואל וקשיא לר' יוחנן.** כל אחד מהם מתרץ מתניתא דא לטעמיה ודבריהן פשוטין הן. אבל

מסורת הש"ס

(א) מעבירות פ"ח מ"ח, ב) ס"ל ל"ג, ג) יבמות פז: ותף קכב. בכורות ט. מוה., ד) [פ"ג מ"ג], ה) ל"ל והענבים ומיירי בפח שעלום במי פירות ובכאיו הוכשר, ו) רש"ל ועי' מהרש"א,

תורה אור השלם

1 אֲשֶׁר אֲנִי אֶחֱזֶה לִּי וְעֵינַי רָאוּ וְלֹא זָר כֻּלּוֹתַי בְּחֵקִי: איוב יט כז

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כביצה וכו' הטיפה לאשון' הוכשר הואיל ואוכל וכו' בריש המלינע. נ"ב דף לא בד"ה אי לענין וע"ש: (ב) ד"ה דב"ע וכו' דא"כ מ"מ: (ג) ד"ה וז' יוחנן וכו' אמרי סתמא בכבשים ובשלקות לממיהן:

גליון הש"ס

גמ' שלקות לגופן מותר למימיהן. עי' לעיל דף עג ע"ב תוס' ד"ה ולריך לעניס:

הגהות הגר"א

[א] גמ' משקה הבא לאוכל לאו אוכל הוא. נ"ב גירסת הגאונים אוכל הוא. עי' רשב"ש וכ"כ הריטב"א ע"ש:

מוסף תוספות

א. דפירש דכל שהוא מקבל טומאה מן התורה. תוס' פסחים לג: ד"ה לאימת. ב. מתכשרי, ומיד. תוס' פסחים לג: ד"ה לאימת. ג. כל הנשאר. תוס' פסחים לג: ד"ה לאימת. ד. ו[מ]משקין מיבלע בליעי. תוס' פסחים לג: ד"ה לאימת. ה. מה לי אם הולך לאיבוד או שאינו הולך לאיבוד הוא, מ"מ כיון שבא לאוכל הרי הוא כאוכל ואינו מכשיר. ריטב"א. ו. משום דרובן למשקין והלכך כשסוחטן ד"ל כדריכת זתים וענבים. רשב"ש. ז. ומדחיישי' דלמא אתי משמע דאי אתי לידי סחיטה הו"ל מלאכה דאוריתא ואע"פ שאין המשקה מגופה. מ' כר"ן. ח. בכבשים. תוס' הרא"ש. ט. למימיהן. ר"ת. י. דהא [ב]סחיטת זתים וענבים בין לקדרה בין לקערה למימיהן הוא צריך וא"ר יוחנן שהסוחט כבשים ושלקות למימיהן כסוחט זתים וענבים וחייב חטאת. ר"ת. יא. [ד]על כרחין דוקא לתוך הקערה איירי. תוס' הרא"ש. יב. ובהא איירי נמי ר' יוחנן. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל

א"ר ירמיה כתנאי, המחלק בענבים לא הוכשר, פי' מחלק, משפשף פענמים שמתמצה בהן משקין ומחליקן בו, ולפיכך אמר ר' יהודה הוכשר שכך משקה גמור הוא, ות"ק אמר משקה הבא לאוכל הוא וכאוכל הוא חשוב ואינו מכשיר. ובא רב הונא ופירש כי התנאין החולקין (במחלק) במחליק בענבים, פליגי במשקה העומד לצחצחו, ואילו החולקין במפצע זיתים בידים מסואבות, פליגי במשקה העומד לאיבוד.

עין משפט נר מצוה

טז א מ"י פי"ח מהלכות טומאת אוכלין הל"י ד:
טז ב טוש"ע או"ח סימן שכ סעיף ח:
יז ג מ"י פ"ח מהלכות שבת הל"י ומ"ש הל' יג סמג לאוין סה טוש"ע או"ח שם סעיף ז:
יח ד מ"י פ"ח שם הל"י ומ"ש הלכה יב:
יט ה מ"י פי"ב מהלכות גירושין הלט"ו סמג עשין נ טור שו"ע אה"ע סימן יז סעיף ג:

לעזי רש"י

בליציי"ר. לפצוע.

מוסף רש"י

טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהור. וכלמקיק מילתא במסכת טהרות ונבלע שלא יגע במשקה, וכגון שדרכן בכשותו כלי עץ שאין מטמאין שאין כאן טומאת משקה אלא הזגין שנגע בהן הטומאה קודם לכן בידים, שהוא לא מהר אלא משיצא משקה וכשהמשקין נוגעין כבר חסר שיעור כביצה, ויותר מכביצה כל דהו קתני התם בהדיא טמא שכיון שיצא שיצאה לאשונה נטמאת הטיפה בכביצה, שעדיין היה באוכל כביצה, אע"ג דאין משקה הנאכל באוכל מקבל טומאה עתו מעלים הוא את שעורו, דדכותה תנן התם טובא ומנמנות (נד:) נמי מייתי לה בגמרא כביצה אוכלין שהיתה בתמה ותמעטו טהורין וכן קודם אלא ופיגול ונותר, חזר והיתה בנאמים ותפחו טמאין וחייבין עליהן משום פיגול ונותר וחלב, ואע"ג דנאמים הנאלנין בתוכו לאו חלב ניהו, דאי אמר מחיב להו ומתי מייתיה מכיון דהנאלנין בתוכו לאו חלב ניהו, אלא הכי הכי כמה דבגווה ניהו מאלמי לשעורייה, וטמא מת דוקא נקט שאינו מטמא בהיסט, והוא הדין לטמא שרץ וכל טומאת מגע, וריטא דכולהו נקט, אבל זב שמטמא בהיסט שסחט אפילו בגריר יחידי תנן התם דמטמא אפילו בשמוטי כלי עץ, דהיון דיאלת בהיסט דאשונה ונטל הגף לגביהו נטמאו משקין שעל הגף במשא, דמשקה מקבל טומאה בכל שהו, וכשסחט ומתנו לתוכו מתעבר טמא בטהור והכל טמא (פסחים לג:).

רב נסים גאון

ואין עד מפי עד כשר

רבינו חננאל (המשך)

אנחנו כותבין תירוץ טעמא דר' יוחנן דהיולכתא כוותיה, דקיי"ל כל היכא דפליגי רב ושמואל ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן, ולפיכך מדקדקינן בדבריו לתעמיד הלכה על בוריה. ר' יוחנן מתרץ לטעמיה סוחטין כבשים בשבת לצורך השבת. אבל לא למוצ"ש, ואחד כבשים ואחד שלקות לגופן, אבל למימיהן לא יסחוט, ואם סחט נעשה כמי שסחט זיתים וענבים וחייב חטאת. ולא הפריש בסחיטתן למימיהן בין קדירה לקערה אלא הכל אסור, דהא סחיטת זיתים וענבים בין לקדירה ובין לקערה למימיהן הוא צריך, וא"ר יוחנן שהסוחט כבשים ושלקות למימיהן, כסוחט זיתים וענבים וחייב חטאת. ומתוך אילו הדברים מתברר שאין הלכה לא כשמואל ולא כרב שאומרים סוחט

לעדות אשה. לומר לאשה מת בעליך דאקילו בה רבנן משום עיגונא וכל המקדש אדעתא דרבנן [ו] מקדש [מ] ואפקועי רבנן לקדושין מיניה: **לעדות בכור.** בכור ביד כהן כשנתנו ישראל לו אלא ואירע לו בו מום קי"ל בבכורות (דף לה.) נתשבו כהנים להטיל מום בבכור ואין נאמן לומר מום זה נפל בו מאליו ולריך להביא עדים ואמרינן התם [ע"ב] דאשה כשרה לעדות זו: **אימא לעדות שהאשה כשרה לה.** והאי נמי כשרה לה: **גברא יפירא.** ר"ש דמתני' ר"א תנן בה: **אמא לאשמעינן.** בתמיה כלומר מה בא ללמדנו אם לא זאת: **מתני' כל שבא בחמין.** כלומר שנתבשל: **שורין אותו בחמין.** כדי שיהא נמוח: **וכל שלא בא בחמין.** כגון בשר יבש שאוכלין אותו חי ע"י הדחק: **מדיחין אותו.** ולא אמרי' זהו ביטולה. אבל לא שורין: **חוץ מן המליח ישן.** דג מליח של שנה שעברה: **וקולייס האיספנין.** שם דג שאוכלין אותו מחמת מלחו ע"י הדחה בחמין. והכי אפילו הדחה נמי לא שזהו גמר מלאכתן והוי בשול: **גמ' כגון מאי.** הוי בא בחמין שחוזרין ושורין אותו בחמין: **תרנגולתא דר' אבא.** מבשלה ושורה אותה ימים רבים בחמין למחות מאליה ואוכלה לרפואה: **בר תלתא טרפי.** בן ג' שנים: **אתנופי.** הייתי נאנס להקיא מחמת מיאוס: **רייק.** רוקק מכותחא דבבלאי כשזוכרו שהיה מאוס בעיניו: **אמר רב יוסף בו'.** קשה היה בעיניו שנאסרין בני בבל על בני ארץ ישראל אמר אנו נמי יש לנו לרוק מתרנגולתיה דר' אבא שהם אוכלים: **ועוד.** כותח אינו מאוס כל כך בעיני שאר בני מערבא: **דהא אמר רב גזא בו'.** ושאילו מייניה אותו כותח: **בריחי.** חולים: **בדיה.** קוליים מאי: **חייב חטאת.** דהוי בישול: **מפני מה עופות שבבבל שמנים.** משל א"י: **אלך.** לכה לך אלא שקילר הלשון: **למדבר עזה.** והיא מא"י: **מועדים שבבבל שמחים.** רגילים לשמוח במועדים יותר מא"י: **מפני שהם עניים.** וכל השנה אין להם שמחה במאכל ומשתה ואין להם מרגוע ממלאכה לפיכך במועדים כל שמחתם: **מצויינין.** מלייינין עצמן בלבושים נאים: **מצויינין.** מקושטין: **שאינן בני טורב.** כל כך לכבדם בבני ארץ ישראל מחמת תורתם מכבדים אותם מחמת לבושיהן שנראין חשובים: **דרדקי.** בחורים שלא הגיעו לסברא: **מפני שלא גלו.** העופות כמו אותן של א"י כדאמרינן לקמן: **שאנן מואב מנעוריו וגו'.** סיפיה דקרא על כן עמד טעמו בו אלמא הגולין מפיגין טעמן ושמנן: **נ"ב שנה.** משגלו בימי לדקיה בחרבות ירושלים עד שנפקדו בימי כורש ואז עלו מהם לייסד את הבית י"ח שנים קודם גמר הבנין שהיה לסוף ע' שנה בשנת שתים לדריוש כדאמרינן במגילה (דף יא.): **וכולן חזרו.** הבהמות ועופות ואף הדגים חוץ מן קוליים האספנין וכולן חזרו דהא עד בהמה כתיב ומכלל דמכאן ואילך הדור חוץ מקוליים כדמפרש: **הני מדרי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם.** מדרונות שבבבל מחזירין מים הנשפכים בהן לעין עיטם שהוא מקום גבוה שבא"י [זכמים לד:] שאותו מעיין מביא מים לבית טבילת כה"ג ביום"כ דמתוקן בחומת עזרה על גבי שער המים כדאמרינן בסדר יומא (דף לא.) עין עיטם גבוה מקרקע העזרה כ"ג אמות והילך מחזירין שיש בפרת סילונות וסולמות למטה מן הקרקע [ז] (היס) ולרך אותן סולמות חוזרין המים לא"י וחוזרין ונובעין במעיינות והדגים חוזרו לרך אותן סולמות שנוחים להעלותן יותר מלרך פרת עצמו: **והא.** קוליים האספנין: **כיון דלא שריר שדריה.** אין קשה שדרה שלו: **לטבריה.** לבוז ולהטיל עליהם עול ולא שמתכווינין לבטלן משמחת הרגל אבל הקללה גרמה לכך: **קומטון.** [ח] לשון לעז הוא שלטון: **בולשת.** חיל המלך: ליפורי וטבריא מא"י: **שאינן במקומם.** שמא"י גלו לשם והגולה למקום נכרי מלייין עצמן במלבושים שיהא חשוב: **במתא שמאי.** בעירי איני לריך להתכבד אלא בשמי שאני ניכר בו: **בלא מתא.** במקום שאינה עירי: **פוסבאי.** כבודי תלוי בשמלתי. שמלתו מתרגמינן תוקבייה (שמות כב): **לילין.** לממין: **הבאים.** אותן של יעקב שיבאו לבבל ישרשו ויעשו לילין ופרחים לתורה. וסייעתא אתיא לר' יוחנן דטעמא דמלויינין לאו לפי שאינן בני תורה כדרבי אסי אלא לפי שאינן במקומן: כשבא

בהמה בגימטריא. אסמכתא בעלמא היא דנ"ב נפקא לן בגלאו גימטריא כדפי' בקונטרס: שובר

אלא לעדות אשה בלבד [ט] איבעיא להו עד מפי עד לעדות בכור מהו רב אמי אסיר ורב אסי שרי א"ל רב אמי לרב אסי והא תנא דבי מנשיא אין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד אימא לעדות שהאשה כשרה לה בלבד רב יימר אכשר עד מפי עד לבכור קרי עליה מרימר יימר שרי בוכרא [י] והלכתא עד מפי עד כשר לבכור: חלות דבש: כי אתא רב הושעיא מנהרדעא [כ] אתא ואייתי מתניתא בידיה זיתים וענבים שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין [כא] ור"א ור"ש מתירין אמר רב יוסף גברא יתירא אתא לאשמעינן א"ל אביי טובא קמ"ל דאי ממתניתין הוה אמינא התם הוא דמעיקרא אוכלא ולבסוף אוכלא אבל הכא דמעיקרא אוכלא ולבסוף משקה אימא לא קמ"ל: **מתני'** [כב] כל שבא בחמין מערב שבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מערב שבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן [ד] (ודגים מלוחין קטנים) [כג] וקוליים האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן: **גמ' כגון** מאי אמר רב ספרא כגון תרנגולתא דר' אבא ואמר רב ספרא זימנא חדא איקלעית להתם ואוכלן מיניה ואי לא רבי אבא דאשקיין חמרא בר תלתא טרפי איתנסי רבי יוחנן רייק מכותח דבבלאי אמר רב יוסף ולירוק אנן מתרנגולתא דרבי אבא ועוד אמר רב גזא זימנא חדא איקלעית להתם ועבדית כותח דבבלאי שאילו מיניה [ו] כל בריחי מערבא: כל שלא בא בחמין וכו': הדיח מאי אמר רב יוסף הדיח חייב חטאת אמר מר בריה דרבינא אף אנן נמי תנינא חוץ ממליח ישן וקוליים האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן שמע מינה יתיב רבי חייא בר אבא ורבי אסי קמיה דרבי יוחנן ויתיב רבי יוחנן וקא מנמנם אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי אסי מפני מה עופות שבבבל שמנים א"ל כלך למדבר עזה ואראך שמנים מהן מפני מה מועדים שבבבל שמחים מפני שהן עניים מפני מה ת"ח שבבבל מצויינין לפי שאינן בני תורה מפני מה עובדי כוכבים מזוהמין מפני שאוכלין שקצי' ורמשי' [ז] איתער בהו רבי יוחנן אמר להו דרדקי לא כך אמרתי לכם [1] אמור לחכמה אחותי את [מ] [ד] אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך אומרהו ואם לאו לא תאמרהו אמרו ליה ולימא לן מר איזה מהן מפני מה עופות שבבבל שמנים מפני שלא גלו שנאמר [2] שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא אל שמריו ובגולה לא הלך והכא מנלן דגלו דתניא [מ] רבי יהודה אומר נ"ב שנה לא עבר איש ביהודה שנאמר [3] על ההרים אשא בכי ונהי וגו' מעוף השמים ועד בהמה נדדו הלכו בהמ"ה בגימטריא חמשין ותרתין הוו א"ר יעקב א"ר יוחנן כולן חזרו חוץ מקוליים האיספנין [ו] דאמר רב הני מדרי דבבל מהדרי מיא לעין עיטם והאי כיון דלא שריר שדריה לא מצי סליק מפני מה מועדים שבבבל שמחים מפני שלא היו באותה קללה דכתיב [4] והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה וכל מועדה וכתיב [5] חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח [כ] מאי היו עלי לטורח א"ר אלעזר אמר הקב"ה לא דיין לישראל שחוטאין לפני אלא שמטריחין אותי לידע איזו גזירה קשה אביא עליהן א"ר יצחק אין לך כל רגל ורגל שלא באתה בולשת לציפורי ואמר רבי חנינא אין לך כל רגל ורגל שלא בא לטבריה אגמון וקמטון ובעל זמורה מפני מה ת"ח שבבבל מצויינין לפי שאינן [ח] בני מקומן דאמרי אינשי במתא שמאי בלא מתא תותבאי [6] הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל תני רב יוסף אלו תלמידי חכמים שבבבל שעושין ציצין ופרחים לתורה מפני מה עובדי כוכבים מזוהמין שלא עמדו על הר סיני שבשעה שבא

נר מצוה

כ א מיי' פ"ב מהלכות בכורות הלכה טו סמג עשין ריח טוש"ע יו"ד סימן שיד סעיף ה:

כא ב מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה טז טור שו"ע או"ח סימן רנב סעיף ה וסי' שכ סעיף ב:

כב ג מיי' פכ"ב שם הלכה ח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיח סעיף ד:

כג ד מיי' פ"כ מהלכות סנהדרין הלכה ז סמג עשין כז טור שו"ע חו"מ סימן י סעיף ח:

הגהות הב"ח

(**ח**) גמ' לפי שאינן במקומן כל"ל ותיבת בני נמחק:

מוסף רש"י

אלא לעדות אשה. שמא בעלה במדינת הים (בכורות לו.). **לעדות בכור.** להעיד שלא הטיל בו מום זה בכוונה (שם). **לעדות שהאשה כשרה לה בלבד.** ובעדות בכור נמי אשה כשרה (שם). **יימר שרי בוכרא.** יימר המטיר בכורות, לשון גנאי (שם). **כל שבא בחמין.** כל תלוי שבא בחמין מע"ש, חוזרין ושורין אותו בחמין בשבת, ואין בו משום מיקון שהרי נתקן כבר (לעיל לט.). **מדיחין.** שאין זה גמר מלאכתו, אבל לא שורין (שם). **וקוליים האיספנין.** דג שקורין טוריגא (שם). **נ"ב שנה לא עבר איש ביהודה.** נ"ב שנה היה מחרבות ירושלים בגלות לדקיהו עד הקיתת כורש שעלו לבנות הבית, שהרי לסוף ע' שנה לגלות ירושלים היתה הפקידה, כמו שנינו במגילה (יא.): וי"ח שנה היה מכיבוש ירושלים עד חרבות ירושלים, דאמר רב יהושע גלו בשמונה עשרה גלו בתשע עשרה, ופירושו גלה יכניה בשנע לביבוש ירושלים שהוא שמונה לנבוכדנצר, גלו לדקיהו וגלותו בחרבות ירושלים בשמונה עשר לביבוש ירושלים, שהוא תשע עשרה לנבוכדנצר, דאמר מר שנה כאשורה כיבש ניצוח, שנה עלה וכיבש ירושלים (יומא נד.). **הני מדרי דבבל.** מקומות מדרון שבבבל (בכורות מד:). **מהדרי מיא לעין עיטם.** שנו ס"ג טובל ביום"כ דלאמרינן בסמ' יומא כפ"ג (שם).

רב נסים גאון

אלא לעדות אשה בלבד. כשאמר כי מת בעלה התירוה בית דין לינשא ואע"פ (שהמועט) [שהמעיד] הנתיק דבר זה מזולתו, וכמו שביארנו דבר זה בפרק אשה שהלך בעלה וצרתה [דף קכב] והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד וכו'. **עד מפי עד בבכור מהו.** עיקר דלילה במסכת בכורות בפרק כל פסולי המוקדשין [דף לה] דתניא ר' יהושע בן קפוסאי אומר בכור בי כהן צריך ב' מן השוק להעיד עליו, רבן שמעון בן גמליאל אומר אפילו בנו ובתו. ואמרו הילכתא כרבן שמעון ודוקא בנו ובתו אבל אשתו לא מאי טעמא אשתו כגופו דמיא. ועוד אמרו איבעיא להו עד מפי עד מהו לעדות בכור, אמר ליה תני אלא לעדות אשה כשירה לו. וכבר נתברר לנו שבתו כשירה, והואיל ואשה כשירה לעדות בכור עד מפי עד נמי כשר לעדות בכור. וכן נ[ו]פסקה ההלכה. וזה שאמרו בבכור בהמה, אבל בבכור אדם לא [ד]נרסינן בפרק י' יוחסין [דף עד] ג' נאמנין על הבכור חיה ואמו ואביו, חיה לאלתר אמו כל ז', אביו לעולם. **כגון תרנגלתיה דר' אבא.** כך פירשה אדוננו האי גאון ז"ל תרנוגלת שמבשלין אותה ומהמרק וממלאין אותה בתבלין, וכשורוצה לאכול ממנה שורין אותה במים חמים ואוכלים אותה כאילו היא חמה. **סליק פרק חבית**

מיא לעין עיטם. מדרונות שבבבל מחזירין מים הנשפכים בהן לעין עיטם שהוא מקום גבוה שבא"י [זכמים לד:] שאותו מעיין מביא מים לבית טבילת כה"ג ביום"כ דמתוקן בחומת עזרה על גבי שער המים כדאמרינן בסדר יומא (דף לא.) עין עיטם גבוה מקרקע העזרה כ"ג אמות והילך מחזירין שיש בפרת סילונות וסולמות למטה מן הקרקע [ז] (היס) ולרך אותן סולמות חוזרין המים לא"י וחוזרין ונובעין במעיינות והדגים חוזרו לרך אותן סולמות שנוחים להעלותן יותר מלרך פרת עצמו: **והא.** קוליים האספנין: **כיון דלא שריר שדריה.** אין קשה שדרה שלו: **לטבריה.** לבוז ולהטיל עליהם עול ולא שמתכווינין לבטלן משמחת הרגל אבל הקללה גרמה לכך: **קומטון.** [ח] לשון לעז הוא שלטון: **בולשת.** חיל המלך: ליפורי וטבריא מא"י: **שאינן במקומם.** שמא"י גלו לשם והגולה למקום נכרי מלייין עצמן במלבושים שיהא חשוב: **במתא שמאי.** בעירי איני לריך להתכבד אלא בשמי שאני ניכר בו: **בלא מתא.** במקום שאינה עירי: **פוסבאי.** כבודי תלוי בשמלתי. שמלתו מתרגמינן תוקבייה (שמות כב): **לילין.** לממין: **הבאים.** אותן של יעקב שיבאו לבבל ישרשו ויעשו לילין ופרחים לתורה. וסייעתא אתיא לר' יוחנן דטעמא דמלויינין לאו לפי שאינן בני תורה כדרבי אסי אלא לפי שאינן במקומן: כשבא

רב ספרא כגון תרנגולתיה דר' אבא שהיתה מלוחה ביותר וכשמבקשין לאוכלה שורין אותה במים חמין. אמר רב ספרא כגון זו התרנגולת אם הוכאה בחמין מלפני השבת מותר לשרותה בחמין בשבת ולאוכלה, ואם לאו אסור לשרותה ומותר להדיחה. והמליח הישן וקוליים האיספנין אם לא הביאם בחמין מלפני השבת אפילו להדיחן בשבת אסור, ואם עבר והדיחן חייב חטאת שגמר מלאכה. פי' מכותא, מכותתא היא. ויש מי שאומר כותא כותחא היא. **בריחי במערבא,** חולים שבמערב.

ח) [גרלאה דר"ל דתנא דבי מנשה לא כו' למעטו רק שאר פירות אבל לא כבשים ומלקות אך לשונו לריכה תיקון קצת. ועי' בריש"ף כאן].

תורה אור השלם

1 אָמַר לְחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ
וּמֹדַע לַבִּינָה תִּקְרָא:
משלי ז ד

2 שַׁאֲנַן מוֹאָב מִנְּעוּרָיו
וְשָׁקֵט הוּא אֶל שְׁמָרָיו וְלֹא
הֹרִיק מִכְּלִי אֶל כְּלִי וּבְגוֹלָה
לֹא הָלָךְ עַל כֵּן עָמַד טַעְמוֹ
בּוֹ וְרֵיחוֹ לֹא נָמָר:
ירמיהו מח יא

3 עַל הָהָרִים אֶשָּׂא בְכִי
וָנְהִי וְעַל נְאוֹת מִדְבָּר קִינָה
כִּי נִצְתּוּ מִבְּלִי אִישׁ עֹבֵר
וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל מִקְנֵה מֵעוֹף
הַשָּׁמַיִם וְעַד בְּהֵמָה נָדְדוּ
הָלָכוּ:
ירמיהו ט ט

4 וְהִשְׁבַּתִּי כָּל מְשׂוֹשָׂהּ
חַגָּהּ חָדְשָׁהּ וְשַׁבָּתָהּ וְכֹל
מוֹעֲדָהּ:
הושע ב יג

5 חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם
שָׂנְאָה נַפְשִׁי הָיוּ עָלַי לְטֹרַח
נִלְאֵיתִי נְשֹׂא:
ישעיהו א יד

יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בּוֹ אֶתְפָּאָר:
ישעיהו מט ג

רבינו חננאל

בלבד. לא קשיא הא דר' יוחנן. [ט] ושאר פירות זולתי זיתים וענבים סלקא שמעתא כר' יהודה דאמר לאוכלין היוצא מהן מותר, למשקין היוצא מהן אסור. והא דתניא סותחין בפגעים ובפרישין ובעוזרדין אבל לא ברמונים, דשל בית מנשיא בן מנחם היו סותחין ברמונים, אמר רב נחמן הלכה כשל בית מנשיא בן מנחם. וסלקא שמעתא דאסור לסחוט ברמונים בשבת. והא דתני אין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד, אוקימנא לעדות [נ"א: בעדות] שהאשה כשירה לה. והילכתא עד מפי עד כשר לבכור. פי', עד מפי עד נאמן להעיד על בכור בחמה טהורה, המום שיש בו אפילו [ש]זה [נ"א: אעפ"י] שראוי לבוא בידי אדם הוא, לא נפל בו מידי אדם. ובזו העדות החכם מתירו להאכל במומו, וכ"ש בעדות גדולה מזו. ומפורש כך בבכורות פרק כל פסולי המוקדשין, וסלקא שמעתא התם דהלכתא כרשב"ג דאמר אפילו בנו ובתו נאמנים. ויש מי שאומר כי עד מפי עד נאמן בבכור אדם, וטעות הוא בידו. **חלות דבש שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין ור' אלעזר מתיר.** כי אתא רב הושעיא מנהרדעא אתא ואייתי מתניתא בידיה, זיתים וענבים שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורים, ור' אלעזר ור"ש מתירין. והא מתניתא מסייעא נמי לר' יוחנן. **מתני' כל שבא בחמין מלפני השבת וכו'.** ומיבעיא לן כגון מאי, ואמר

ט) כבכורות לו. ע"ש, ב) לעיל יט:, ג) לעיל לט., ד) כ"פ ל"ג, ה) [דג שנמקומות האספניא ושמו בלשון הקודש שיבוטא עיבוך עבך אספנין], ו) [עי' לעיל כא.], ז) כ"ב טז:, ח) סנהדרין ז:, ט) [יומא נד.], י) בכורות מד:, כ) [מגילה לא:], ל) [ועי' שבת יעקב מלכ ב' סימן קנז], מ) [יומא נד.], נ) [כ"ל ממ"ז], ס) לשון קומטוס כמו קומוס ולשון רומי הוא עי' רש"י סוטה יד. ד"ה גסטל,

---

כ) בכורות לו. ע"ש, ג) לעיל יט:, ג) לעיל לט., ד) כ"פ ל"ג, ה) [דג שנמקומות האספניא ושמו בלשון הקודש שיבוטא עיבוך עבך אספנין], ו) [עי' לעיל כא.], ז) כ"ב טז:, ח) סנהדרין ז:, ט) [יומא נד.], י) בכורות מד:, כ) [מגילה לא:], ל) [ועי' שבת יעקב מלכ ב' סימן קנז], מ) [יומא נד.], נ) [כ"ל ממ"ז], ס) לשון קומטוס כמו קומוס ולשון רומי הוא עי' רש"י סוטה יד. ד"ה גסטל,

כשבא נחש על חוה. כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא עליה דכתיב (בראשית ג) הנחש השיאני לשון נשואין: **גריס מאי.** שלא היו על הר סיני מהיכן פסקה זוהמא: **מוזייהו הוו.** בסיני. וכל שעמדו על הר סיני נתקדשו וטהרו ונתרפאו מכל מוס ולף עוריס ופסחים שהיו בישראל כדתניא בספרי: **ופליגא.** הא דאמרן דלא פסקה זוהמא עד סיני: **מתני' שובר אדם חבית.** מליאה גרוגרות בשכין או בשייף לאכול ממנה גרוגרות דאין במקלקל שום איסור בשבת: **ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי.** לנוקבה יפה בשפתה נאה: **אין נוקבין מגופה.** הדבוקה (ג) בפה החבית לעשות נקב אלא נוטל את כולה אבל כי נקיב לה מתקן פתחא: **וחכמים מתירין.** דאין דרך פתח לחבית בכך: **ולא יקבנה מלידה.** בגמרא מפרש לה: **שהוא ממרח.** ויש כאן משום ממחק: **בערב.** מדינה (ד): **מחטאת.** שמא מירח השעוה לדובקה בדופני הכלי סביב הנקב: **גמ' לא שנו.** דשובר החבית ומטלטל הסייף לכך: **אלא בדרוסות.** שהגרוגרות דרוסות בעיגול וחותכין ממנו בקורדום או בסייף ואיידי דמטלטל סייף לחתוך גרוגרות תבר ביה נמי לחבית: **אבל מפורדות.** שא"ל לחתכן לא יטלטל סייף לשבור החבית (ד) דמתני' ר' נחמיה דאמר אין כלי ניטל אלא לשמיש המיוחד לו כדמוקי לקמן: **ואינו חושש.** ואע"ג דיין לאו למחתכיה קאי: **רבנן היא.** דפליגי אדר' נחמיה ואמרי כל הכלים ניטלים לצורך ושלא לצורך: **חוחלות.** כלי של כפות תמרים ועושין (ה) כמין סלים וחותכים לתוכן תמרים רעים להתבשל: **מפיר.** אם הכסוי קשור בחבל: **אבל לא מפקיע.** סותר שרשרות החבל בכלי: **ולא חוסך.** דאין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו וסכין אינו עשוי לכך: **למיברז.** לתחוב פויינדור"א בלע"ז: **בבורטיא.** ברומח לתוחבו בדופניה לנקוב: **לעין יפה.** להרחיב מולא היין בנקב גדול מדלא נקיב ליה כדרך הנוקבין נקב עגול ויפה: **הכא ודאי לעין יפה קמיכוין.** שמרחיב פיה למטה ממגופתה כדקתני מתיז את ראשה. שפת פיה: **נפתוחי מיפתח.** יטול מגופתה: **למעלה.** בראש המגופה הכא הוא דשרו רבנן דלאו אורחא למיעבד פתחא הכא אלא נוטל כל המגופה: **אבל מלדה.** זמנין דעבדי לה משום פתחא ואינו רואה לפותחה למעלה שלא יפול עפר או פסולת ביין: **היינו דקתני ולא יקבנה מלדה.** ואמגופה קאי ודברי הכל: **מחלוקת מן הצד.** הכא הוא דקאסר רבי יהודה משום דאיכא דעבדי ליה פתחא: **אין נוקבין נקב חדש.** בכלי: **נקב יפן.** שנפתח כי חוזר ופותח לאו כעושה פתח הוא שהרי עשוי ועומד וסתימתו לאו כלום: **אוסופי נמי קמתקן פתחא.** שמרחיבו ויש כאן משום גמר מלאכה: **הכנא.** סרמון שלא ימותו התרנגולין: **ואם בא להוסיף מוסיף.** ולא גזרינן דילמא אתי לאוסופי בלול של תרנגולין דלא מוסיף אינש עליה: משום

(ה) שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן עובדי כוכבי' שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי גרים מאי א"ל אע"ג דאינהו לא הוו מזלייהו הוו דכתיב [1] את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלהינו ואת אשר איננו פה וגו' ופליגא דר' אבא בר כהנא דא"ר אבא בר כהנא עד שלשה דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו אברהם הוליד את ישמעאל יצחק הוליד את עשו יעקב הוליד י"ב שבטים שלא היה בהן שום דופי: **מתני'** (ג) א שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוין לעשות כלי ואין נוקבין מגופה של חבית דברי ר' יהודה (ג) וחכמים ב מתירין ולא יקבנה מצדה ואם ג היתה נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח אמר ר' יהודה (ד) מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב ואמר חוששני לו מחטאת: **גמ'** א"ר אושעיא ל"ש אלא דרוסות אבל מפורדות לא ומפורדות לא מיתיבי ר' שמעון בן גמליאל אומר מביא אדם את החבית של יין ומתיז ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים בשבת ואינו חושש ההיא רבנן (ה) מתני' רבי נחמיה היא ומאי דוחקיה דרבי אושעיא לאוקמי מתניתין כרבי נחמיה ובדרוסות לוקמה במפורדות ורבנן אמר רבא מתני' קשיתיה מאי איריא דתני גרוגרות ליתני פירות אלא ש"מ בדרוסות תניא חדא ד חוחלות של גרוגרות ושל תמרים מתיר ומפקיע וחותך ותניא אידך מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך לא קשיא הא רבנן הא ר' נחמיה ה דתניא ר' נחמיה אומר אפי' תרווד ואפילו טלית ואפילו סכין אין ניטלין אלא לצורך תשמישן [א] בעו מיניה מרב ששת ו מהו למיברז חביתא בבורטיא בשבתא לפיתחא קמיכוין ואסיר או דילמא לעין יפה קמיכוין ושרי א"ל ה לפיתחא קא מכוין ואסיר מיתיבי רשב"ג אומר ז מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף התם ודאי לעין יפה קמיכוין הכא אם איתא דלעין יפה קמיכוין לפתוחי מיפתח: אין נוקבין מגופה וכו': אמר רב הונא מחלוקת למעלה ח אבל מן הצד דברי הכל אסור והיינו דקתני לא יקבנה מצדה ורב חסדא אמר מחלוקת מן הצד אבל על גבה דברי הכל מותר והא דקתני לא יקבנה מצדה התם בגופה דחבית תנו רבנן ט אין נוקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף מוסיף ויש אומרים י אין מוסיפין ושוין שנוקבין (ג) נקב ישן לכתחילה ותנא קמא מאי שנא מנקב חדש דלא דקא מתקן פיתחא אוסופי נמי קא מתקן פיתחא אמר רבה ' דבר תורה כל פתח שאינו עשוי להכנים ולהוציא אינו פתח ורבנן הוא דגזור משום לול של תרנגולין (ו) דעביד לעיולי אוירא ולאפוקי הבלא ואם בא להוסיף מוסיף ודאי בלול של תרנגולים לא אתי לאוסופי משום

שובר אדם את החבית לאכול הימנה גרוגרות. בגמרא מוקי לה בדרוסות לרבי נחמיה אבל לרבנן דרבי נחמיה שרי אפילו מפורדות ותימה לרבי מהא דתנן בפרק בכל מערבין (עירובין דף לד: ושם) גבי עירוב נתנו במגדל ונועל בפניו ואבד המפתח הרי זה עירוב ופריך בגמרא אמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר הוא ומשני רב ושמואל דאמרי תרוייהו הכא במגדל של (ה) בנין עסקינן ור"מ היא כו' ואמאי מבעי ליה לאוקמא הכי ומעיקרא נמי מאי קאמר והלא יכול לשבר ולפתוח את המגדל וליטול את העירוב כי היכי דהכא שרי לשבר החבית וליטול הגרוגרות ואם בא לחלק בין נטילת העירוב לנטילת הגרוגרות א"כ קשה היכי מוקי לה התם כר' מאיר ונראה דהתם אסור לשבר את המגדל והכא דשרי לשבר את החבית משום דמיירי במוסתקי כדמוקי לה בבילה פרק המביא כדי יין (דף לג: ושם) ומפ' רש"י התם דהיינו חבית שבורה ומדבקין שבריה בשרף של עץ שעושה ממנו זפת וקורין ריישנ"א ומש"ה דוקא חבית שרי דמחמת גריעותו לא חייס עליה וליכא למיחש שמא יתכוין לעשות כלי וכן כולה שמעתא דהכא במוסתקי ואע"ג דהתם בבילה לא מוקמינן הכי אלא לר"א דפריך ולית ליה לר"א הא דתנן שובר אדם את החבית כו' ועלה משני מתני' במוסתקי מ"מ אפילו לרבנן מיבעי לאוקמי הכי דרבנן לא פליגי אדר"א דקאמר לא יקטמנו פי' לא יקטוס את ההדס להריח בו אלא משום דאיכו סבירא ליה דבקטימת קיסם חייב חטאת כשקוטמו לחלות בו שיניו א ומ"כ אי לא מוקמינן לה במוסתקי עלייהו איכא למיפרך ולית להו הא דתנן כו' הלכך מיבעי לן למימר דאליבא דכולהו מיירי מתניתין במוסתקי והשתא אתיא שמעתא שפיר. מ"ר. ובגמ' ירושלמי בפרק בכל מערבין מצאתי הדא דתימא במגדל של אבן אבל במגדל של עץ נעשה כשובר החבית לאכול ממנה גרוגרות ב:

מתיר ומפקיע וחותך. אומר רבי מההיא דעירובין (דף לד:) יש לגמוד הא דאמרינן (בילה דף לא:) חותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותך היינו כגון דקטיר במיתנא אבל פותחת של עץ ושל מתכת אסור לשבר ולהפקיע מדקשיא ליה התם אמאי הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר דפשיטא ליה שאינו יכול להפקיע הפותחת וליטול העירוב אע"פ שסתם מגדל שבכל הש"ס הוא כלי כמו הלד צדי לבית ולפור למגדל וכי ההיא דברים כל הכלים (לעיל קכב:) ובמסקנא נמי לא בעי לאוקומי אלא בקטיר במיתנא דהיינו דוקא חותמות שבכלים אבל דבר שהוא חזק כעין פותחת לא הוה שרי ת"ק. ג מ"ר ט):

הא רבנן והא ר' נחמיה. תימה לי אמאי לא מוקי תרוייהו כר' נחמיה והא דקתני מתיר מפקיע וחותך ביו"ט והא דקתני מתיר אבל לא מפקיע וחותך בשבת דאיכא תנא דס"ל הכי אליבא דר' נחמיה בבילה בפ' המביא כדי יין (לב:) י"ל דניחא ליה למימר חדא כרבנן מדנימא תרוייהו כר' נחמיה:

משום

ע"ז כב: יבמות קג:, ב) ביצה לג:, ג) ס"פ ר' יוסי מתיר, ד) [לעיל קכא.], ה) עירובין לה. ביצה לב. [מוספתא פט"ו], ו) [לעיל קב:], ז) [לעיל קכא. פירש"י שם מקום], ח) [ועשוייס. רש"ל], ט) [וע"ע תוס' עירובין לה: ד"ה בעי סכינא],

תורה אור השלם

1 כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ עֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֶת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם:

דברים כט יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכיא רבנן היא מתניתין: (ב) שם בנקב ישן: (ג) רש"י ד"ה אין נוקבין וכו' הדבוקה בפי החבית: (ד) ד"ה אבל מפורדות וכו' החבית הס"ד ואח"כ מ"ה ואינו מושם וכו' קאי הס"ד ואח"כ מ"ה ההיא רבנן הוא וכו' ושלא לצורך הס"ד ואח"כ מ"ה מתני' ר' נחמיה היא דאמר אין כלי וכו' לקמן הס"ד ואח"כ מ"ה מומלות וכו' תמרים רעשויין כמין סלים: (ה) תום' ד"ה שובר וכו' במגדל של לבנים עפקי':

גליון הש"ם

גמרא מהו למיברז חביתא. ע"ל דף מח ע"ב תוס' ד"ה וכי מה בין:

הגהות הגר"א

[א] גמ' בעו מיני' מרב ששת מהו למיברז. נ"ב ר"ל במקום שנקב אסור אם ברומח מותר טוי:

מוסף רש"י

ישראל שעמדו על הר סיני. ומתקנו מכל מוס דלדמיא (סה"ש ד) מולך יפה רעיתי ומוס אין בך (ע"ז כב:). שובר אדם את החבית. מגופה שיש בה גרוגרות ואוכל, ובלבד שלא יתכוין ליפות הסכיה להיות לה לפה שתהא עוד כלי (ביצה לא:). חוששני לו מחטאת. מוחשני לומר מייב מעלת הוא (לעיל קכא.). ומתיז ראשה בסייף. לפתוח את החבית (מכות ג:).

מוסף תוספות

א. אבל מודו דאיסורא איכא, והכא שרינן לכתחילה. תוס' הרא"ש. ב. משמע דבלא מוסתקי נמי שרי בכלי של עץ. תוס' עירובין לד: ד"ה ואמאי ועי' מהרש"ל. ג. דבכלי נמי יש בנין וסתירה. תוס' עירובין לה. ד"ה בעי.

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיד סעיף ג:

כה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

כו ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יא:

כז ד שם סעיף ח:

כח ה ו ז מיי' שם הל' ג טור שו"ע שם סעיף ו:

כט ח ט מיי' שם הל"א טוש"ע שם סעיף ג:

ל י מיי' שם הל"א וס"י הלכה מז סמג שם:

לעזי רש"י

פויינדור"א [פוינדר"א]. לנקב.

רבינו חננאל

מתני' שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרות כו'. א"ר הושעיא לא שנינו שובר את החבית לאכול ממנה גרוגרות אלא דרוסות, אבל מפורדות אינו שובר החבית, אלא מוציא גרוגרות ואוכל ואינו שובר. ואוקימנא למתניתין כר' נחמיה מדקתני גרוגרות ולא קתני פירות. **והא** דתניא רשב"ג אומר מביא אדם חבית של יין ומתיז ראשה בסייף ומניחה לפני האורחים בשבת ואינו חושש, לרבנן. וכן הא דתני חוחלות של תמרים ושל גרוגרות (ו)מתיר ומפקיע וחותך, לרבנן. **והא** דתני מתיר אבל לא מפקיע ולא חותך, ר' נחמיה דאמר אפילו תרווד ואפילו טלית אין ניטלין אלא לצורך תשמישן. **בעי מיניה מרב ששת מהו למיברז חביתא בבורטיא.** פי' לנקוב חבית ברומח, ויש שאומר במקדח. ומסקנא לפיתחא קא מכוין ואסיר. **פיס' אין נוקבין מגופה של החבית.** פי' מגופה כסוי החבית, דברי ר' יהודה, וחכמים מתירין והלכה כחכמים. והני מילי שיהא הנקב בגג הכסוי אבל לנקב נקב מצד הכסוי אסור, כדתנן לא יקבנה מצדה שהוא דברי הכל, וכרב הונא דהילכתא כוותיה דהוא לגביה דרב חסדא רבו וליתא לדרב חסדא. **ת"ר אין נוקבין נקב חדש בשבת ואם בא להוסיף מוסיף.** ואקשינן עלה למה אסור לנקוב נקב חדש שנמצא מתקן פתח, גם בהוסיפו בנקב ומרחיבו נמצא מתקן פתח, שאילו לא היה קטן ואינו יכול לקלח בזינוק לא היה מרחיבו, והנה מתקן פתח, ולמה מותר. **ופריק** רבא מן התורה כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אינו חשוב פתח, ואלו הנקבים כולן אין מכניסין בהן אלא להוציא הן עשויין בלבד ומותרין. ורבנן גזרו על כל נקב מפני שלא יפתחו נקב בבית התרנגולין, והוא הנקרא לול של תרנגולים כדכתיב ובלולים יעלו, וזה לול של תרנגולים עשוי להכניס רוח ולהוציא החמות והוא כמין פתח ואסור, ומפני שהוא פתח גמור אסור מן התורה, גזרו על כל נקב. אבל ההרחבה שאין אדם מרחיב בלול של תרנגולים

משום ריחשא. ואטו פתחא אחרינא דליכא למיחש לריחשא לא גזרינן דדוקא אטו גול של תרנגולין גזרינן דלא מסקי אינשי אדעתייהו שיהא עשוי להכניס ולהוציא:

פריץ פצימיו מטמא כל סביביו. פי' בקונטרס כל סביביו ד' אמות כקבר ואין נראה לזקיני הרב ר' שמשון ז"ל דכיון דמסיימי מחיצתא ולית לן למיחש שמא יעלה על הבית ויאהיל עליו ולא ידע לית לן למימר דמטמא ד' אמות כל סביביו כדמוכח בסוטה פרק משוח מלחמה (ד' מד.) גבי אלר הקבר העומד בתוכה טהור הני מילי אלר הקבר דמסיימא מחיצתא אבל מת בעלמא תפיס ומשמע דבמת נמי היכא דמסיימא[א] לא נטמא כל סביביו ד' אמות אלא נראה לו דהכי פי' זיזין באותו בית שבולטין מחוץ לבית מכל צד ויש בהם פותח טפח בכל אחד אם הבית סתום ועדיין נראית בו צורת הפתח[ב] אינו מטמא שהמתו של מת עומד לצאת דרך הפתח פרץ פצימיו וחזר ובנאו כאלר כותל ולא נותר בו כלל פתח מטמא כל סביביו דכל חד וחד איכא לספוקי דילמא דרך אותו מקום יצא מן הבית[ג] מיהו לאו פירכא היא כולי האי מה שהקשה לפירוש הקונטרס די"ל[ד] שלא חלקו חכמים במת ועוד נראה דלא קשה כלל לפי' הקונטרס דבית נמי לא מסיימי מחיצתא שהוא מטמא הנוגע בכתלים אפילו לא יעלה על גביו כקבר שמטמא במגע אפילו מן הצד כדתניא בספרי בפרשת פרה אדומה או בקבר זה קבר סתום או אינו אלא קבר פתוח אמרת ק"ו ומה אהל שמקבל טומאה אינו מטמא מכל צדדין כשהוא פתוח קבר שאינו מקבל טומאה אינו דין שלא יטמא מכל צדדין כשהוא פתוח אלמא כשהוא סתום מטמא אף הנוגע מן הצד:

הלכה כרבי יאשיה. הלכך מותר לתת לכתחילה גובתא שקורין רזי"ל בחבית: **משום מרזב.** פי' הרב פור"ת שלא יבוא ליתן על גגו מרזב וקשה דבגובתא נמי נגזר אלא נראה לרבי כפי' הקונט' שלא יתקן מרזב ליינו שיפול היין בתוכו וילך למרחוק דכשלוקח עלה של הדס ומקפלו כעין מרזב נראה כעושה מרזב אבל בגובתא שאינו עושה בו שום מעשה לא גזרינן. מ"ר:

אייתי ליה בי סדיא. בי[ה] מיצעי הוה דאי לאו הכי היכי אימתר מכללא: **מי** שנשרו כליו **במים.** בדרך גרסינן[ו] לשון נפילה לא כפי' הקונטרס לעיל בפרק במה אשה (דף סה.) שנשרו במי [ז]שמים דהא אמרינן בגילה בפרק משילין (דף לה:) מאן דתני מנשיריו לא משתבש כדתנן מי שנשרו כליו במים בדרך אלמא לשון נפילה הוא.[ז] מ"ר:

המנער

משום ריחשא וי"א אין מוסיפים זימנין דלא תקניה מעיקרא ואתי לארוחי ביה דרש רב נחמן משום רבי יוחנן הלכה כיש אומרים: [א]ושוין שנוקבין נקב ישן לכתחלה: אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא במקום העשוי לשמר אבל לחזק אסור היכי דמי [ו]לשמר היכי דמי לחזק [ח]א"ר חסדא למעלה מן היין זהו לשמר למטה מן היין זהו לחזק (ח) רבא אמר [ב]למטה מן היין נמי זהו לשמר והיכי דמי לחזק כגון שניקבה למטה מן השמרים א"ל אביי לרבא תניא דמסייע לך [ג]בית סתום יש לו ארבע אמות פרץ את פצימיו אין לו ד' אמות [ד]בית סתום אינו מטמא כל סביביו פרץ את פצימיו מטמא כל סביביו גובתא רב אסר ושמואל שרי [ה]מחתך לכתחלה דכ"ע לא פליגי דאסור אהדורי דכ"ע לא פליגי דשרי כי פליגי דחתיכה ולא מתקנא מאן דאסר גזרינן דילמא אתי למיחתך לכתחלה ומאן דשרי [ו]לא גזרינן כתנאי אין חותכין שפופרת ביו"ט וא"צ לומר בשבת נפלה (אין) מחזירין אותה בשבת ואין צריך לומר ביו"ט ור' יאשיה מיקל ר' יאשיה אהייא אילימא אריש הא קמתקן מנא אלא אם איפא ת"ק נמי מישרא קשרי אלא דחתיכה ולא מתקנא איכא בינייהו מ"ם גזרינן ומ"ם לא גזרינן דרש רב שישא בריה דרב אידי דר' יוחנן הלכה כר' יאשיה: ואם היתה נקובה וכו': מישחא רב אסר ושמואל שרי מאן דאסר [ז]גזרינן משום שעוה ומאן דשרי לא גזרינן אמר ליה רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב מישחא שרי אמר טבות רישבא אמר שמואל האי טרפא דאסא אסור מ"ט רב יימר מדפתי אמר גזירה משום מרזב רב אשי אמר [ח]גזירה שמא יקטום מאי בינייהו [א] איכא בינייהו דקטים ומנחי בי סדיא רב אסר ושמואל [ט]שרי ברכין דכולי עלמא לא פליגי דשרי [י]בקשין דכ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי במיצעי מאן דאסר מיחזי כמשוי ומאן דשרי לא מיחזי כמשוי והא דרב לאו [ג]בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דרב איקלע לההוא אתרא דלא הוה ליה רווחא נפק יתיב בברמלית אייתו ליה בי סדיא לא יתיב מאן דחזא סבר משום דבי סדיא אסור ולא היא דרב אכרוזי מכריז בי סדיא שרי [כ]ומשום כבוד רבותינו לא ישב עליו ומאן נינהו רב כהנא ורב אסי: **מתני'** [ל]נותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור ואת המים היפים ברעים בשביל שיצננו ואת הצונן בחמה בשביל שיחמו [מ]מי שנשרו כליו בדרך במים מהלך בהן ואינו חושש הגיע לחצר החיצונה שוטחן בחמה [נ] אבל לא כנגד העם: **גמ'** פשיטא מהו דתימא ניגזר משום אשווי גומות קא משמע לן: ואת המים היפים ברעים: פשיטא סיפא איצטריכא ליה ואת הצונן בחמה הא נמי פשיטא מהו דתימא ניגזור דילמא אתי לאטמוני ברמץ קמ"ל: [ל]מי שנשרו וכו': [מ]אמר רב יהודה אמר רב [נ]כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור תנן שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם תנאי היא דתניא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ר"א ור"ש [ס]אוסרין אמר רב הונא

המנער

דאסא, פי' עלה הדס שנותנין על הנקב של חבית להיות מקלח בו יין ולא יהיה שותת בדפני החבית. לדברי רבה, רבה אמר למטה מן היין נמי זהו לשמר ומותר לפותחו, ואיכי דמי לחזק כגון שניקבה למטה מן השמרים דמוכחא מלתא שאין אדם עושה נקב בקרקעיתה של חבית להוציא יין ולא לשמור עשאו מעכשיו כמשפנה החבית הופכה על פיה, וזה הנקב כיון שסתמו נעשה סיתום זה כגופה של חבית ובטל מלהיות נקב בו, וחשוב כפתח בית הנסתם בפירוץ פצימין שנסתלק ממנו דין פתח לגמרי. **בגובתא,** שהיא שפופרת של קנה או של עצים שנותנין [אותם] בנקב החבית או ביד הנוד של יין להיות מושכין ממנו יין מן החבית או מן הנוד, רב אסר ושמואל שרי. ואוקימנא חלוקתן בשפופרת חתוכה ואינה מתוקנת להכניסה לנקב, אבל לחתוך דברי הכל אסור. ואם היא חתוכה ומתוקנת, דברי הכל מותר להחזירה בנקב החבית או בנוד למשוך ממנה יין. **והעמדנו עוד חלוקה רב ושמואל כתנאי, דתניא אין חותכין שפופרת ביו"ט ואין צ"ל בשבת, נפלה מחזירין בשבת ואין צ"ל ביו"ט,** ור' יאשיה מיקל. **ודייקינן עלה** ר' יאשיה אהייא מיקל, אילימא אריש אשאר

לא א ב מיי' פכ"ג מהלכות שבת הל"ל סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיד סעיף ג:

לב ג מיי' פ"ג מהלכות שבועות הל"ז טוש"ע יו"ד סימן קצב סעיף ז:

לג ד מיי' פ"ז מהלכות טומאת מת הל"ח:

לד ה ו מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שיד סעיף ה:

לה ז מיי' שם הלכה יא סמג שם טור שו"ע שם סעיף יא:

לו ח שם סעיף ה:

לז ט י מיי' פי"ט מהל' שבת הלכה יז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שא סעיף לה:

לח כ מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ט טור או"ח סימן שיח:

לט ל מ נ מיי' שם הל"כ סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שא סעיף מה:

מוסף רש"י

בית סתום. שהיה לו פתח לחצר וסתמו (ב"ב יב.). **יש לו ארבע אמות.** בתלוקת החצר, אם באו לחלוק כאילו הוא פתוח (שם). **אינו מטמא כל סביביו.** אלא כנגד הפתח אם מת בתוכו (שם). **פרץ את פצימיו.** הרי הוא כקבר, ותמסיק טומאתו את סביבות הקבר מלרבע אמות כדי שלא יקרבו עובדי תרומה עד הקבר ויאהילו עליו אדאדעתייהו (שם). **טבות רישבא.** טעות שם אדם, ריש"ל פורש נשבין לגוד מים ועוף (לעיל יז: ושם: סבי. וכעי"ז תענית יב.). **כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין.** שלא יסתכלו בפיקוח (לעיל סד:) דבר המותר ואסרוהו מפני מראית העין, שהרואה מוצאו בדבר עבירה (ע"ז יב.). **אפילו בחדרי חדרים אסור.** דמקום שאין אדם רואהו אסרוהו (שם).

מוסף תוספות

א. מחיצתא. תוס' הרא"ש. **ב.** שלא פרץ פצימיו, וגזוזטרות. תוס' הרא"ש. **ג.** [כ]ההיא דביצה (י.) דמת בבית ולן[ו] פתחים הרבה כולן תמאים, נפתח אחד מהן, הוא טמא וכולן טהורין', וה"נ. רשב"ם. **ד.** דמת תפיס אפילו מסיימי מחיצתא. תוס' הרא"ש. **ה.** וקים להו ד... תוס' הרא"ש. **ו.** לשון שרייר. ביצה לה: ד"ה מי. **ז.** לשון נשירה, מלשון פירות הנושרין. תוס' ביצה לה: ד"ה מי.

רבינו חננאל

כי מתיירא אם מרחיב הלול יכנס ממנו הנחש ויזיק אותן, וכיון שאין דרך בני אדם להרחיב בלול של תרנגולים, לא גזרו בהרחבת כל נקב וזהו טעם ת"ק. רי"א אין מוסיפין דזמנין דלא תקניה מעיקרא ואתי לארווחי ביה, והילכתא כוותיהו דדרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דר' יוחנן הלכה כיש אומרים. **ושוין שנוקבין בנקב ישן לכתחילה.** ואמר רב יהודה משמיה דשמואל אינו מותר לפתוח נקב ישן אלא במקום העשוי לשמר, פי' להוציא היין מן השמרים. אבל לחזק אסור, פי' היה נקב בחבית וסתמו שלא יהא שותת. וחלקו רב חסדא ורבה, והילכתא כרבה דתניא מסייעתו. ואילו דברי רבה, רבה אמר למטה מן היין נמי זהו לשמר ומותר לפותחו, והיכי דמי לחזק כגון שניקבה למטה מן השמרים דמוכחא מלתא שאין אדם עושה נקב בקרקעיתה של חבית להוציא יין ולא לשמור עשאו מעכשיו כמשפנה החבית הופכה על פיה, וזה הנקב כיון שסתמו נעשה סיתום זה כגופה של חבית ובטל מלהיות נקב בו, וחשוב כפתח בית הנסתם בפירוץ פצימין שנסתלק ממנו דין פתח לגמרי. **בגובתא,** שהיא שפופרת של קנה או של עצים שנותנין [אותם] בנקב החבית או ביד הנוד של יין להיות מושכין ממנו יין מן החבית או מן הנוד, רב אסר ושמואל שרי. ואוקימנא חלוקתן בשפופרת חתוכה ואינה מתוקנת להכניסה לנקב, אבל לחתוך דברי הכל אסור. ואם היא חתוכה ומתוקנת, דברי הכל מותר להחזירה בנקב החבית או בנוד למשוך ממנה יין. **והעמדנו עוד חלוקה רב ושמואל כתנאי, דתניא אין חותכין שפופרת ביו"ט ואין צ"ל בשבת, נפלה מחזירין בשבת ואין צ"ל ביו"ט,** ור' יאשיה מיקל. **ודייקינן עלה** ר' יאשיה אהייא מיקל, אילימא אריש אשאר

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבה אמר למטה וכו' א"ל אביי לרבה: **(ב)** רש"י ד"ה ואת המים וכו' להתמר שיצטננו ולא יחמו:

גליון הש"ם

גמ' אמר ר"ח למעלה מן היין זהו לשמר. גי' הרי"ף למעלה מן היין זהו לחזק למטה מן היין זהו לשמר רבה אמר למעלה וכו': **שם** ומשום כבוד רבותינו לא ישב. עי' שבועות דף מז ע"א תוס' ד"ה הוה יתיב:

הגהות הגר"א

[א) גמ' איכא ביניייהו דקטים ומנח. ג"נ פי' קטוא קטום ויש עוד הרבה קטומים טור. ח"ש ומנחי אבל גילסת הרי"ף והרא"ש וש"פ ומנח: **[ב)** שם שוטחן בחמה. נ"ב דוחק (ועמ"ש רבינו באו"ח סימן ש"א ס"ק ק"ס):

לעזי רש"י

רונגיי"ר [רידוניי"ר]. לחתוך.
פלטרי"ש [פילטרי"ש]. לבד.

רבינו חננאל (המשך)

ת"ק אין חותכין, כלומר אין חותכין מקנה גדול חתיכה לעשותה שפופרת, בהא ר' יאשיה מיקל והא קא מתקן כלי בשבת. אלא אסיפא שאמר ת"ק נפלה מחזירין אותה, בהא לימא ר' יאשיה מיקל, מי החמיר שיאמר בזה מיקל הלא בזה גם ת"ק מותר קאמר. ותריצנה אלא לאו דחתיכה ולא מתקנה איכא בינייהו. וכך הציעה, אין עושין שפופרת ביו"ט ואין צ"ל בשבת, ואפילו חתיכה ולא מתקנה אסור. אבל אם היתה כבר בחבית ונפלה מחזירין אותה בשבת ואין צ"ל ביו"ט, ור' יאשיה מיקל בחתיכה ולא מתקנה. נמצאו דברי רב כת"ק ודברי שמואל כר' יאשיה. והלכה כר' יאשיה (ודרש) [דדרש] רב שישא בריה דרב אידי משמ' דר' יוחנן הילכתא כר' יאשיה. וזה שאמר חתיכה ולא מתקנה, לאו שצריכה תיקון כלי כגון סכין וכדומה לו, אלא תיקון ביד בלבד, ואם צריכה תיקון בסכין או זולתו סכין כלי אחר, אסורה. **ואם היתה החבית נקובה לא יתן עליה שעוה מפני שממרת.** כלומר סותם, כדאמרינן התם לענין חבית שניקבה וסתמה שמרים כו' מורח מן הצדדין. וכיון דר' יהודה דמתניתין וריב"ז ורב ושמואל אמרי ש"מ דאסור לתת שעוה בחבית. וכן משחא, רב אסר גזירה במשחא אטו שעוה, והילכתא כוותיה. **טרפא** (א) [פי' להוציא היין מן השמרי. עיין ערך חזק ע"ש]. (ב) ב"ב יב., (ג) [בדכר' ט. וש"נ], (ד) לעיל לט., (ה) ביצה לה:. (ו) לעיל סד: ביצה ט. ע"ז יב., (ז) ע' לעיל נא: רש"י ד"ה קטנה ושם משמע שנמייה ומולדה מיות הן, (ח) [דף יא.], (ט) [רש"ל], (י) [ל"ל לחלוק], (כ) [כדאיתא סנהדרין לו:], (ל) ר"ל דגרסי' הנ"ל דנאמרו בקמץ לשון נפילה דאלו הנ"ל בחילוק הוי לשון שרייר. רש"ל, (מ) [וע' תוס' ביצה לה: ד"ה מי שנשרו], (נ) גמ' רבה אמר למטה וכו' ר"ל אביי לרבה: (ס) רש"י ד"ה ואת המים וכו' להתמר שיצטננו ולא יחמו:

המנער טליתו. מן העפר: **חייב חטאת.** [9]דזהו ליבונה: **אלא באוכמי.** שהאבק מקלקל מראיתה וקפיד עליה: **והוא דקפיד עלייהו.** לגבשן עד שיגערה: **קמחללי** (א) **שבתא.** וגלימי אוכמי הוו: **לא קפדינן.** לא איכפת לן אם יש עליה אבק הלכך לאו ליבון הוא:

המנער טליתו. פי' ר"ח מן הטל שעליו דהיינו כיבוס וליבון חייב חטאת וכן משמע דהוי דומיא דכומתא דרב יוסף אבל בניעור מן העפר כדפירש בקונטרס אין נראה שיהא שייך ליבון[א]: **היוצא** בטלית מקופלת. מידי דאיירינן במי שנשרו כליו בדרך שאז דרך הוא לקפל טליתו נקטיה הכא: **הרטנין.** רטנין כמו הרהטנין[ב] (הערוך פי' הרליס): **מהו לעשות מרזב.** נראה לרבי דלענין איסור הוצאה איירי[ג] כמו טלית של ד' כנפו' ולוקח שני לידי רוחב טליתו של לד ימינו ונותן על כתף השמאלית ואינו פושטו על כתף אלא מקופל ומונח על כתפו והיינו דקאמר מאי מרזב כיסי בבלייתא שקורין פרונגלדר"ה דכשהוא מונח כמו שפירשתי יש בו כיסים מרובים וכל כיסא וכיסא נראה כמין מרזב ומיבעיא ליה אי איכא איסור הוצאה בכך כיון שאינה דרך מלבוש והיינו דקאמר כל אדעתא לכנופי אסור להיינו כמו שפירשתי ששני לידי הימין מקופלים ומונחים על כתף השמאלית איכול ליכך במהרה ולא יכביד עליו טליתו[ד] אדעתא דלהתנאות שפיר דמי והיינו כשאין לידי טליתו מקופלין אלא לד אחד מונחת על כתפו אלא לאורו ולד האחר נופל על שכמו עד הזרוע ואין בו שום [ו] כיסוי[ה] והיינו שלשל רבי טליתו דשמוך שלשל אותו[ו] כמו שפירשתי כעין להתנאות והיינו דרך מלבוש וכן פירש בערוך ערך מרזב אסור לעשות מרזב בשבת פירוש כשיעטוף אדם טליתו ויקפיל שני קלותיו כעין דרך קיפול ויניחנה על שכמו השמאלית ויחזור ויקפל שאר הטלית שבלד הימין ויניחנה בכתפו רק מה שפירש שקורין מרזב מה שטליתו מוספלת מהנה ומהנה וחלל כנגד השדרה דנראה כמין מרזב. וכעניין זה היה קשר כישי [כמר] בבלייתא שהיו קושרין ב' כריכות, וקורין אותה כישא וכיסכוסי מאניא). וי"א זולתי פירוש זה, אבל חובה עלינו לומר בלשון רבותינו ומה שקיבלנוהו [נ"א: שקיבלנו מהם]. וכדרב פפא שהוא בתראה עבדינן דאמר כללא [דמילתא] כל אדעתא לכנופי אסור, כל להתנאות שפיר דמי, וכדרב שישא בריה דרב אידי שהיה מתנאה בסדינין. **כי** אתא רב דימי אמר, פעם אחת יצא רבי לשדה והיו ב' צידי טליתו מונחין לו על כתיפו ושאר הטלית כרוכה ומופשלת לו לאחוריו. אמר לפניו יהושע בן זרוז בן

[9] אמנער טליתו בשבת חייב חטאת ולא אמרן אלא בחדתי אבל בעתיקי לית לן בה ולא אמרן אלא באוכמי אבל בחיורי וסומקי לית לן בה והוא דקפיד עלייהו עולא איקלע לפומבדיתא חזא רבנן דקא מנפצי גלימייהו אמר קמחללין רבנן שבתא אמר להו רב יהודה נפוצי ליה באפיה אנן לא קפדינן מידי אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף א"ל הב לי כומתאי [חזא דאיכא] טלא עליה הוה קמחסם למיתבה ליה א"ל נפוץ שדי אנן לא קפדינן מידי [ב]אמר רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן [ג]היוצא בטלית מקופלת מונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת תנ"ה סוחרי כסות היוצאים בטליתות מקופלות ומונחות על כתיפן בשבת חייבין חטאת ולא סוחרי כסות בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של מוכרין לצאת כך וחנוני [ד]היוצא במעות הצרורין לו בסדינו חייב חטאת ולא חנוני בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכו של חנוני לצאת כך [ה]והרטנין [ו]יוצאין בסודרין [א] שעל כתיפן ולא רטנין בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של רטנין לצאת בכך א"ר יהודה מעשה בהורקנוס בנו של רבי אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתיפו בשבת אלא שנימא כרוכה לו באצבעו וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו [ז]אפילו אין נימא כרוכה לו באצבעו דרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דרב חסדא הלכה אע"פ שאין נימא כרוכה לו באצבעותיו עולא איקלע לבי אסי בר היני בעו מיניה מהו לעשות מרזב בשבת אמר להו הכי אמר רבי אלעי אסור לעשות מרזב בשבת מאי מרזב אמר ר' זירא כיסי בבלייתא ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא א"ל הכי מאי א"ל אסור והכי מאי א"ל אסור אמר רב פפא [ח]נקוט האי כללא בידך כל אדעתא דלכנופי [ב] אסור כל דלהתנאות שרי כי הא דרב שישא בריה דרב אידי מתנאה בסדינו הוה כי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והיו שני צידי טליתו מונחין על כתיפו אמר לפניו יהושע בן זרוז בן חמיו של רבי מאיר בזו לא חייב ר' מאיר חטאת אמר ליה דקדק רבי מאיר עד כאן שלשל רבי טליתו כי אתא רבין אמר לא יהושע בן זרוז הוה אלא יהושע בן כפוסאי היה חתנו של ר' עקיבא אמר בזו לא חייב ר' עקיבא חטאת אמר לו דקדק ר"ע עד כאן שלשל רבי טליתו כי אתא רב שמואל בר רב יהודה אמר נשאל איתמר: **מתני'** הרוחץ במי מערה ובמי טבריא ונסתפג אפילו בעשר אלונטיאות לא יביאם בידו אבל עשרה בני אדם מסתפגין באלונטית אחת פניהם ידיהם ורגליהם ומביאין אותן בידן סכין וממשמשין[ט] אבל לא מתעמלין ולא מתגררין אין יורדין [י]לקורדימא [כ]ואין עושין אפיקטויזין ואין מעצבין את הקטן ואין מחזירין את השבר מי שנפרקה ידו ורגלו לא יטרפם בצונן אבל [מ]רוחץ הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא: **גמ'** קתני מי מערה דומיא דמי טבריא מה מי טבריא חמין אף מי מערה חמין [נ]הרוחץ דיעבד אין לכתחילה לא מכלל דלהשתטף

המנער טליתו. פי' ר"ח מן הטל שעליו דהיינו כיבוס וליבון חייב חטאת וכן משמע דהוי דומיא דכומתא דרב יוסף אבל בניעור מן העפר כדפירש בקונטרס אין נראה שייך ליבון[א]: **היוצא** בטלית מקופלת. מידי דאיירינן במי שנשרו כליו בדרך שאז דרך הוא לקפל טליתו נקטיה הכא: **הרטנין.** רטנין כמו הרהטנין[ב] (הערוך פי' הרליס): **מהו לעשות מרזב.** נראה לרבי דלענין איסור הוצאה איירי[ג] כמו טלית של ד' כנפו' ולוקח שני לידי רוחב טליתו של לד ימינו ונותן על כתף השמאלית ואינו פושטו על כתף אלא מקופל ומונח על כתפו והיינו דקאמר מאי מרזב כיסי בבלייתא שקורין פרונגלדר"ה דכשהוא מונח כמו שפירשתי יש בו כיסים מרובים וכל כיסא וכיסא נראה כמין מרזב ומיבעיא ליה אי איכא איסור הוצאה בכך כיון שאינה דרך מלבוש והיינו דקאמר כל אדעתא לכנופי אסור להיינו כמו שפירשתי ששני לידי הימין מקופלים ומונחים על כתף השמאלית איכול ליכך במהרה ולא יכביד עליו טליתו[ד] אדעתא דלהתנאות שפיר דמי והיינו כשאין לידי טליתו מקופלין אלא לד אחד מונחת על כתפו אלא לאורו ולד האחר נופל על שכמו עד הזרוע ואין בו שום [ו] כיסוי[ה] והיינו שלשל רבי טליתו דשמוך שלשל אותו[ו] כמו שפירשתי כעין להתנאות והיינו דרך מלבוש וכן פירש בערוך ערך מרזב אסור לעשות מרזב בשבת פירוש כשיעטוף אדם טליתו ויקפיל שני קלותיו כעין דרך קיפול ויניחנה על שכמו השמאלית ויחזור ויקפל שאר הטלית שבלד הימין ויניחנה בכתפו רק מה שפירש שקורין מרזב מה שטליתו מוספלת מהנה ומהנה וחלל כנגד השדרה דנראה כמין מרזב. וכעניין זה היה קשר כישי [כמר] בבלייתא שהיו קושרין ב' כריכות, וקורין אותה כישא וכיסכוסי מאניא). וי"א זולתי פירוש זה, אבל חובה עלינו לומר בלשון רבותינו ומה שקיבלנוהו [נ"א: שקיבלנו מהם]. וכדרב פפא שהוא בתראה עבדינן דאמר כללא [דמילתא] כל אדעתא לכנופי אסור, כל להתנאות שפיר דמי, וכדרב שישא בריה דרב אידי שהיה מתנאה בסדינין. **כי** אתא רב דימי אמר, פעם אחת יצא רבי לשדה והיו ב' צידי טליתו מונחין לו על כתיפו ושאר הטלית כרוכה ומופשלת לו לאחוריו. אמר לפניו יהושע בן זרוז בן

אף מי מערה חמין. (ד) שהומן בחור[ז] דאי בחמי טבריא שרי לכתחילה כדאמר בפרק כירה (ד' מ. ופס) והניחו להן חמי טבריא ובפרק שמונה שרצים (ד' קט. ופס:) (מ):

דיעבד[ח] **אין.** אמי מערה [ט]קאי ולא תנא במתני' חמי טבריא אלא למידק אף מי מערה חמין[י] (ו): דתניא

[9] אמנער טליתו בשבת חייב חטאת ולא אמרן אלא בחדתי אבל בעתיקי לית לן בה ולא אמרן אלא באוכמי אבל בחיורי וסומקי לית לן בה והוא דקפיד עלייהו עולא איקלע לפומבדיתא חזא רבנן דקא מנפצי גלימייהו אמר קמחללין רבנן שבתא אמר להו רב יהודה נפוצי ליה באפיה אנן לא קפדינן מידי אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף א"ל הב לי כומתאי [חזא דאיכא] טלא עליה הוה קמחסם למיתבה ליה א"ל נפוץ שדי אנן לא קפדינן מידי [ב]אמר רב יצחק בר יוסף א"ר יוחנן [ג]היוצא בטלית מקופלת מונחת לו על כתיפו בשבת חייב חטאת תנ"ה סוחרי כסות היוצאים בטליתות מקופלות ומונחות על כתיפן בשבת חייבין חטאת ולא סוחרי כסות בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של מוכרין לצאת כך וחנוני [ד]היוצא במעות הצרורין לו בסדינו חייב חטאת ולא חנוני בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכו של חנוני לצאת כך [ה]והרטנין [ו]יוצאין בסודרין [א] שעל כתיפן ולא רטנין בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדרכן של רטנין לצאת בכך א"ר יהודה מעשה בהורקנוס בנו של רבי אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתיפו בשבת אלא שנימא כרוכה לו באצבעו וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו [ז]אפילו אין נימא כרוכה לו באצבעו דרש רב נחמן בר רב חסדא משמיה דרב חסדא הלכה אע"פ שאין נימא כרוכה לו באצבעותיו עולא איקלע לבי אסי בר היני בעו מיניה מהו לעשות מרזב בשבת אמר להו הכי אמר רבי אלעי אסור לעשות מרזב בשבת מאי מרזב אמר ר' זירא כיסי בבלייתא ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא א"ל הכי מאי א"ל אסור והכי מאי א"ל אסור אמר רב פפא [ח]נקוט האי כללא בידך כל אדעתא דלכנופי [ב] אסור כל דלהתנאות שרי כי הא דרב שישא בריה דרב אידי מתנאה בסדינו הוה כי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשדה והיו שני צידי טליתו מונחין על כתיפו אמר לפניו יהושע בן זרוז בן חמיו של רבי מאיר בזו לא חייב ר' מאיר חטאת אמר ליה דקדק רבי מאיר עד כאן שלשל רבי טליתו כי אתא רבין אמר לא יהושע בן זרוז הוה אלא יהושע בן כפוסאי היה חתנו של ר' עקיבא אמר בזו לא חייב ר' עקיבא חטאת אמר לו דקדק ר"ע עד כאן שלשל רבי טליתו כי אתא רב שמואל בר רב יהודה אמר נשאל איתמר: **מתני'** הרוחץ במי מערה ובמי טבריא ונסתפג אפילו בעשר אלונטיאות לא יביאם בידו אבל עשרה בני אדם מסתפגין באלונטית אחת פניהם ידיהם ורגליהם ומביאין אותן בידן סכין וממשמשין[ט] אבל לא מתעמלין ולא מתגררין אין יורדין [י]לקורדימא [כ]ואין עושין אפיקטויזין ואין מעצבין את הקטן ואין מחזירין את השבר מי שנפרקה ידו ורגלו לא יטרפם בצונן אבל [מ]רוחץ הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא: **גמ'** קתני מי מערה דומיא דמי טבריא מה מי טבריא חמין אף מי מערה חמין [נ]הרוחץ דיעבד אין לכתחילה לא מכלל דלהשתטף

[ח] עיין בערוך ערך מרחב ח'.

[ט] [אולי ל"ל אלמא דאסורה מדרבנן ואפשר דרבינו מפרש בזו לא חייב ר"מ חטאת בנימוחת דחטאת לא היה ממייב רק הוי אוסר מדרבנן וע"ע בזה].

מסורת הש"ס

(א) לעיל נח., ב) [תוספתא פ"ו], ג) ס"ל היוצאין וכן ג' ר"ת, ד) [יומא נ. מגילה כב.], ה) ס"ל בנני מעיים, ו) ר"ל לפלומת, ז) לעיל קכג., ח) ס"ל טובל, ט) [עי' תוס' תוליו ב. סד"ה המניח ועי' תוס' סוטה כ. ד"ה המקנא דיעבד], י) [רש"ל מת"ז], כ) [נערך רמן וסיים שם הרליס יוצאין בסודר שעל כתפיהן מקוכך ולא משולבל בסדינ' שלא יעכבו לרוץ], ל) [ל"ל כיסי. מלור דבש.], מ) עי' רש"ל והרש"ל, נ) [ועי' תוספות לעיל קט. ד"ה רוחלין ותוס' תוליו טו: ד"ה אלא לוכ],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה קמחללי רבנן שבתא: (ב) ד"ה מי מערה וכו' מקולה שהרחם ואין תומו: (ג) ד"ה מסתפגין וכו' אלונטיות לעבר' **בני אדם נפישו:** (ד) תוס' ד"ה אף מי מערה ממין **בחמין** שהומנו וכו' ובפ' מ' שרצים **והא** דקאמר דיעבד אין אמי והל"ל:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה חייב **חטאת.** דוחו ליבונה. עיין לעיל דף קמא ע"א רש"י ד"ה מבפנים ול"ע:

הגהות הגר"א

[א] גמ' יוצאין בסודרין שעל כתפן. נ"ב פי' אפילו מקופל. וז"ש רטנין ר"ל הרליס. עיין ורמב"ם: [ב] שם כל אדעתא דלכנופי. נ"ב פי' הרמב"ם שלא יקרעו או שלא יתלכלכו: [ג] רש"י ד"ה כפוי בבלייתא ומחזיקין אותן. נ"ב אבל הרמב"ם כתב אפילו בידו או על כתפו:

רבינו חננאל

המנער טליתו בשבת חייב חטאת. פי' המנער כדכתיב התנעריי מעפר, וכדגרסינן התם ומנערה אחת לשלשים [יום]. אם יש אבק בבגד חדש שחור [נ"א: ושחור] ומקפיד עליו, או אם יש עליו דבר קינוף, אוסר רב הונא לנפצו. אבל אם הוא [נ"א: היה] בגד ישן או לבן או אדום ולא קפיד עלייהו שרי, וכן הלכה. וזה שראה עולא לרבנן דהוו נפצי גלימייהו ואמר הני מחללי שבתא, רבנן דפומבדיתא במלבושין דלא קפדי עלייהו הוו נפצי. **כומתא** הוא כמין כובע של ראש במקום סודר, כדאמרינן בפרק השולח גט לאשתו האי אמתא דהוה שכיב מרה, אתת בכת קמיה ואמרה ליה עד אימת תיתעבד ותיזיל ותהיא אמתא, שקל כומתיה ושדא בה, אמר ליה קני הא וקני נפשיך. כלומר קני נפשיך בחליפין. וי"א כומתא הוא כגון (כאן) דומה לגביע, והוה באותו הכומתא טינוף. והוה אביי מהסם, כלומר מתיירא כדאמרינן התם חזייה דהוה קא מהסם [נ"א: מיהסם]. א"ל רב יוסף לאביי נפוץ שדי אנן לא קפדינן מידי. **היוצא בטלית** מקופלת ומונחת לו **על כתיפו**, כגון אילו מוכרי כסות שמקפלין ומפשילין אותן על כתפייהו, אתמר משמיה דר' יוחנן חייב חטאת, ותניא כוותיה והכי הילכתא. וכן נמי היוצא וצרורין לו בסדינו מעות חייב חטאת. אבל הרטנין שהם הרצים יוצאין בסודר שעל כתפיהן, ולא אילו בלבד אלא כל אדם. והנכון להיות כרוך בצוארו, או נימה כרוכה לו באצבעו. ואע"ג דאמר משמ' דר' יוחנן הלכה אע"פ שאין נימה כרוכה לו על אצבעו. **עולא** איקלע לבי אסי בר חני, בעא [נ"א: בער] מיניה מהו לעשות מרזב בשבת. אמר להו הכי אמר ר' אלעזר אסור. כך קבלנו מרבותינו שיש בידם קבלה כי מרזב זה כשיתעטף אדם טליתו ויקפל ב'

מצא ב מיי' פ"ט מהלכות שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שב סעיף ח:

מצא ג מיי' פ"ט מה הלי שבת ו מיי' פכ"ב שם הלכה כ טור ש"ע או"ח סימן שכו סעיף ה:

מצב ג שם סעיף לב לג:

מג ד מיי' שם טור ש"ע שם סעיף לד:

מד ה שם סעיף לח:

מה ו מיי' פכ"ב שם הלכה כ טור ש"ע או"ח סימן שכו סעיף ה:

לעזי רש"י

פרונצי"ש. קפלים.
גרטי"ר. לגרד.
אישטריי"ל אקרצפת, מגרדת.
אלריי"ר
[אישלרישיי"ר א]. שמוטה.

מוסף רש"י

אפיקטויזין. לנקיון, שותה משקים ומקיא, ולא לרפואה אלא להריק את מעיו שיוכל לאכול ולשתות היום הרבה, ואע"ג דלא גזור בה משום שחיקה סממנין, דהא לאו לרפואה היא, אסור משום דמתקן גברא (לעיל קכג).

מוסף תוספות

א. בלי מים או משקה. ריטב"ש. ב. רצים. תוס' הרא"ש. מלשון ריהטא. דמטללי לה להחזיק חומן. ריטב"ש. ג. ולא בתיקון כלי. ד. שזה דרך משוי. ריטב"ש. ה. בתוס' הרא"ש הגי': יאין בו קמטים". ו. צד האחד על זרועו. תוס' הרא"ש. ז. מערב שבת. תוס' רי"ד. שכן היה דרכם להחם חמין מערי"ש ונותנים אותם במערה דמטללי לה להחזיק חומן. ריטב"ש. ח. והאי דקאמר. תוס' הרא"ש. ועי' מהרש"א והגהות הב"ח שהוא המשך לדיבור הקודם. ט. אבל במי טבריה אפילו לכתחילה שרי. תוס' לעיל קט. ד"ה רוחלין. י. דומיא דמי טבריא וטעמא משום דמי טבריא מגולין אבל מערה מכוסה היא וכו' וחיישינן שמא יזיע, ומש"ה לכתחילה לא. תוס' לעיל קט. ד"ה רוחלין.

רבינו חננאל (המשך)

קצוותיה כמין כרך קיפול ויניחה על כתפו השמאלית, ויחזור ויקפל שאר הטלית המשולשל בצידו הימין ויניחה בכתפו בימין, נמצאת טליתו מקופלת מהנה ומהנה ומופשלת על כתפיו וחלל כנגד השדרה ונראה כמין מרזב. וכעניין זה היה קשר כישי [כמר] בבלייתא שהיו קושרין ב' כריכות, וקורין אותה כישא וכיסכוסי מאניא). וי"א זולתי פירוש זה, אבל חובה עלינו לומר בלשון רבותינו ומה שקיבלנוהו [נ"א: שקיבלנו מהם]. וכדרב פפא שהוא בתראה עבדינן דאמר כללא [דמילתא] כל אדעתא לכנופי אסור, כל להתנאות שפיר דמי, וכדרב שישא בריה דרב אידי שהיה מתנאה בסדינין. **כי** אתא רב דימי אמר, פעם אחת יצא רבי לשדה והיו ב' צידי טליתו מונחין לו על כתיפו ושאר הטלית כרוכה ומופשלת לו לאחוריו. אמר לפניו יהושע בן זרוז בן

עין משפט נר מצוה

דתניא א"ר כשהיינו למדין תורה כו'. מסתמא[א] יחידי היה שלא היה אלא אחד מתלמידיו עמו כשהיה רוחץ כדתניא במקום שנהגו (פסחים דף נא.) שלא ירחוץ תלמיד עם רבו ואם היה רבו צריך לו מותר ומסתמא ר"ש לא היה צריך אלא לאחד כשהיה רוחץ וכשהיו שניים לביתם היה התלמיד נושא האלונטית בפני עצמה שר"ש לא היה נושא עמו דהא ס"ל שימיד מותר להביאה ולא חיישינן לסחיטה והא דקאמר היינו ר"ל כל אחד ואחד בפני עצמו כשהיה מגיע יומו לשמש רבו ולעיל בפ' כירה (דף מ:) גרסינן מעשה בתלמיד של ר' מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ויש ספריס דגרסי תלמידיו ואינו ובכל הספריס גרסי לקמן בפרק שואל (דף קנא:) תלמידו. מ"ר:

צריך לקשר שני ראשיה למטה. בגיטין בפ' המקבל (דף נט.) מפרש דסכניתא הוא בגד דק דאמרינן [ב] סוכני וחומר כי אמגזא ופלגא דאמגזא ומשום הכי צריך לקשר שני ראשיה למטה שלא יפריחנו מעליו הרוח ואתי לאתויי אי משום דנראה כעין משוי לפי שהוא דק מאד ואינו נראה מלבוש אא"כ נראה קשור: [ג]**אין מעצבין את הקטן.** פירשו [נרים כל הכליס] (דף קכ"ג. ד"ה אסוכי):

דלהשתטף כל גופו אפי' לכתחילה שפיר דמי מני ר"ש היא [ג]דתניא לא ישתטף אדם בין בחמין בין בצונן דברי ר"מ ר"ש מתיר ר' יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר: ונסתפג אפילו בעשר אלונטיות: רישא רבותא קמ"ל וסיפא רבותא קמ"ל רישא רבותא קמ"ל דאפילו הני דלא נפישי בהו מיא כיון דחד הוא אתי לידי סחיטה וסיפא רבותא קמ"ל אפילו הני דנפישי בהו מיא כיון דרבים נינהו מדכרי אהדדי: [ד]תנו רבנן מסתפג אדם באלונטית ומניחה בחלון [א]ולא ימסרנה לאוליירין מפני שחשודים [ב]על אותו דבר רבי שמעון אומר מסתפג באלונטית אחת ומביאה בידו לתוך ביתו אמר ליה אביי לרב יוסף הלכתא מאי אמר ליה הא ר' שמעון הא רבי הא שמואל הא ר' יוחנן ר' שמעון הא דאמרן רבי [ד]דתניא אמר רבי כשהיינו למדין תורה אצל ר' שמעון בתקוע היינו מעלין שמן ואלונטית מחצר לגג ומגג לקרפף עד שהיינו מגיעין אצל מעין שהיינו רוחצין בו שמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו לתוך ביתו ר' יוחנן דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן [ג]הלכה מסתפג אדם באלונטית ומביאה בידו לתוך ביתו ומי א"ר יוחנן הכי והא"ר יוחנן [ד]הלכה כסתם משנה ותנן ונסתפג אפילו בעשר אלונטיות לא יביאם בידו ההוא כבן חכינאי מתני לה א"ר חייא בר אבא אר"י [ג]האוליירין מביאין בלרי נשים לבי בני ובלבד שיתכסה בהן ראשן ורובן [ד]סכניתא [ה] צריך לקשר ב' ראשיה למטה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן למטה מכתפיים אמר להו רבא לבני [ו]מחוזא כי מעבריתו מאני לבני חילא שרביבו בהו למטה מכתפיים: סכין וממשמשין [ז]ת"ר [ה]סכין וממשמשין בבני מעיים בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול היכי עביד ר' חמא בר חנינא אמר סך ואח"כ ממשמש ר' יוחנן אמר [ח]סך וממשמש בבת אחת: [ט]אבל לא מתעמלין: א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [י]אסור לעמוד בקרקעיתה של דיומסת מפני שמעמלת ומרפא אמר ר' יהודה אמר רב כל ימיה של דיומסת עשרים ואחד יום ועצרת מן המנין איבעיא להו עצרת (בתחלה) להאי גיסא או להאי גיסא ת"ש דאמר שמואל כולהו שקייני [יא]מדיבחא ועד עצרתא מעלו דילמא התם הוא דכמה דקריר עלמא מעלי אבל הכא משום הבלא הוא כיון דחמים עלמא טפי מעלי אמר רבי חלבו חמרא דפרוגייתא ומיא דדיומסת קיפחו עשרת השבטים מישראל רבי אלעזר בן ערך איקלע להתם [יב]אימשיך בתרייהו איעקר תלמודיה כי הדר אתא קם למיקרי בספרא בעא למיקרא [יג]החדש הזה לכם [יד]אמר החרש היה לבם בעו רבנן רחמי עליה והדר תלמודיה והיינו דתנן [טו]ר' נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבא אחריך שחבריך יקיימוה בידך ואל בינתך אל תשען [טז]תנא לא ר' נהוראי שמו אלא ר' נחמיה שמו ואמרי לה ר' אלעזר בן ערך שמו ולמה נקרא שמו ר' נהוראי שמנהיר עיני חכמים בהלכה: אבל לא מתגררין: ת"ר [יז]אין גוררין במגררת בשבת רשב"ג אומר [יח]אם היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה גורר כדרכו ואינו חושש רב שמואל בר יהודה עבדא ליה אימיה מגררתא דכספא: אין יורדין לקורדימא וכו': מאי טעמא [יט]משום פיקא: ואין עושין אפיקטויזין בשבת: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן [כ]לא שנו אלא בסם אבל ביד מותר תניא רבי נחמיה אומר [כא]אף בחול אסור מפני הפסד אוכלין: ואין מעצבין את הקטן: אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן [כב]לפופי ינוקא בשבת שפיר דמי והאנן תנן אין מעצבין התם [כג]בחומרי שדרה דמיחזי כבונה: ואין מחזירין את השבר: אמר רבי חנא [כד]בגדתאה אמר שמואל

גמ' דלהשתטף. שופכן על גופו דלאו דרך רחיצה היא שרי לכתחילה אפי' בחמין: **סיפא.** אבל עשרה בני אדם כו': **ומניחה בחלון.** הסמוכה לכותל המרחץ: **לאוליירין.** בלגיס: **על אותו דבר.** סחיטה: **הא רבי והא ר"ש כו'.** הרי כל אלו שמתירין: **מחלר לגג כו'.** ר"ש לטעמייה דאמר בעירובין (דף עד.) אחד גגות אחד חצירות וא' קרפיפות כולן רשות אחת הן לטלטל מזה לזה ואפילו של בעליס הרבה: **עד שהיינו מגיעין כו'.** ומסתמא לא היו מגיחין אותה על המעין במקום הפקר: **לכן הביאו מפני לב.** דבריו בן חכינאי מסייס בה ולא סתמא: **האוליירין.** בלגיין: **מביאין בלרי נשים.** שדייס שהנשים מסתפגין בהם מותר להביאן דרך מלבוש לבית המרחץ: **סכניתא.** סודר גדול [א] שתלוי לו בין כתפיו ולאשו עטוף בו: **צריך לקשור שני ראשיה.** זה בזה שלא תפול מראשו: **כי מעבריתו מאני לבני חילא.** כשתביאו בגדי העובדי כוכבים בני החיל המוטלים עליכם לשמשן ואתם מביאים להם בשבת דרך רשות הרבים: **שרביבו בהו למטה מכתפיים.** שלא יהיו שולייסם מונחים בכתפיכם אלא משוכים למטה שיהא נראה לבוש: **סך ואח"כ ממשמש.** [דקסבר] בחול ממשמש ואחר כך סך: **דיומסיפא.** [ב]. שם נהר שמימיו מלוחים: **שמעמלת.** מחממת: **ומרפא.** שהטיט מלוח: **לא ימיה.** ימי רפואתה: **להאי גיסא כו'.** מתחלת הימים או בסוף: **שקייני.** משקין לרפואה: **מדבחא לעצרת.** אלמא עצרת בסוף: **חמרא דפרוגייתא.** שם מדינה שיינה משובח: **קפחו עשרת השבטים.** שהיו בעלי הנאה ועסוקים בכך ולא היו עוסקים בתורה וילאו לתרבות רעה: **להסס.** לפרוגיתא ולדיומסית: **לימשיך בתרייהו.** אחר היין והרחילה: **איעקר תלמודיה.** נעקר תלמודו ושכחו: **החרש היה לבם: הוי גולה למקום תורה.** אם ת"ח אתה אל תשב אלא במקום ת"ח חברין ואל תאמר תלמידים הם יבואו אלי ודי לי בכך למה אהיה גולה: **שחבריך יקיימוה בידך.** שתהא רגיל אצלם וכשאתה מסבת אחת והם אחרת תשמענה ותהא סדורה בפיך ואל תשתכח הימנה: **ואל בינתך אל תשען.** לומר חכם גדול אני וחכרן וכשאחזור פרק זה או מסכת זו לא תשתכח חברתה ממני: **מגררתא.** אשטרי"ל ואלדס מגרר בה: **מגרתא דכספא.** לשבת: **משום פיקא.** טיט של אותו נהר המליך ובגדי האלדס נישורין במים כשהוא נופל ואתי לידי סחיטה: **אלא בסם.** דדמי לרפואה וגזירה [ג]משום שחיקת סמנין: **אבל ביד.** להכניס יד לתוך גרונו עד שיקיא מותר: **מפני הפסד אוכלין.** שבמעיו ומתוך כך הוא רעב ומזר ואוכל: **לפופי.** אומנוטו"ל כמו שעושי לקטן שיתייבשו אבריו ולא יתעקש: **בחומרי שדרה.** חוליות של שדרה שנתפרקה אחת מהן. ולאחר זמן קמיירי דאי ביום לידה (ד) אמרי' (לעיל דף קכט:) כל האמור בפ' תוכחה דיחזקאל עושין לחיה בשבת:

הלכה

מו א ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה יט טור שו"ע או"ח סימן שא סעיף מח:
מז ג ד מיי' פי"ט מה' שבת הלכה יט סמג לאוין סה טוש"ע שם סעיף לד:
מח ה ו מיי' פכ"ח מה' שבת מז: שם וסימן שכח סעיף מב:
ג ח מיי' שם:
נא ט מיי' שם הלכה ל טוש"ע או"ח סימן שכ סעיף ג:
נב י מיי' שם הלכה כט טוש"ע או"ח סי' שא סעיף מו בהג"ה:
נג כ ל מיי' שם הלכה לא סמג שם טוש"ע או"ח סי' שכח סעיף לט:
נד מ מיי' וסמג שם טור שו"ע או"ח סימן שא סעיף י:
נה נ מיי' פכ"ב שם הלכה כו:

מוסף רש"י

לא ישתטף אדם. בשבת, בין בחמין. ואפילו הומטו בחול (לעיל לס:). **מסתפג אדם באלונטית** ביו"ט ובשבת אם רחץ בצונן, ואין חוששין שמא יסחטו ויסתוט (ערובין פח.). **על אותו דבר.** סחיטה (שם). **ומביאה בידו.** ואין חוששין שמא יסחט ויסתוט (שם). **היינו** מעלין שמן. לשון בו, ואלונטית. **להסתפג בה** (ערובין צא.) וכ"ש לטעמייה דאמר בעירובין (פט.) אחד גגות ומלרות רשות אחת הן לכלים שבתחומו בחוץ (מנחות עב.). **הלכה כסתם משנה.** רבי הוא סדר המשנה וכשראה דברי חכם ושאינו בעיניו שנאן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהו שונים מפי יחיד ונראין כאילו נשנו מפי המרובים ויעשו כמותן (ביצה ב:). **לבני מחוזא.** אתריה דרבא (ערובין סג.) עיבו אל רבא (פסחים כ: וב"מ עז.) עיר שהיה רבא דר בתוכה כך שמה (ב"מ נט.). **סכין וממשמשין בבני מעים.** של חולה בשבת ואין כך משום רפואה, דסיכה אתקנה לשתיה (סנהדרין קא.). **מדיבחא ועד עצרתא.** מפסח ועד עלת (פסחים מב:). **הוי גולה למקום תורה.** למקום שהרב שם (אבות פ"ד מי"ד). **ואל תאמר שהיא תבא אחריך.** יבא לכאן ונלמוד לפניו (שם). **שחבריך יקיימוה בידיך.** שכל הפקות שיש לך יאמרו לך. ר"פ שאם תוכיח לשם תלמידים בני תורה המתחברים עמך ישאו ויתנו עמך שם בהלכה ותביעה דתמרינן תרב על הבדיס וגו' (שם). **ואל בינתך אל תשען.** אל תאמר אני צריך ללמד אני לילד אלא מעצמי יכול אני לילך לעומקה, ר"פ שלא תהא עצל לשאול בדבר כל מה שבלבך אלא הט אזנך לשמוע הכל מפיו ואחר כך הבין בתשובתו דבאמרין הם ר"פ ואמ"כ כתם (שם). **לפופי ינוקא.** לכולהו בבנדיס וקושרו בחגורה דתבה ומתייבשין פרקי אבריו שהן רכין ונשתנין בחבלי הלידה וקורין אמנלוי"ל בלע"ז (לעיל שו:). **בגדתאה.** שם עיר בגדד, היא עיר האמורה שבבבל משמרתה בבל (ברכות נד: ויבמות סז. בפי' ב) אי: דמן בגדת (כתובות יז) עיר שבבבל ושמה בגדת, בספר קדרי אל רב שרירא גאון היא מזכרת (שם ז:) אי: בעל לגדה (יבמות סז.).

מוסף תוספות

א. [קשה], היכי שמעינן מהכא דהבאת אלונטית שריא ביחיד, דהא הכא אחריני הוו בהדיה, וכדקתני 'והיינו מעלין', ואפילו רבנן לא אסרו אלא ביחיד כדמוכח מרישא דמתני'. [וי"ל]. ריטב"א.

מסורת הש"ס

ה) לשון לט:, ב) עירובין פח. ע"ש, ג) [משורין לסתומה ומתמין אותה לאחרים. עיין ע"ש], ד) עירובין לא. [מנחות עב.], ה) [לעיל מו. וש"נ], ו) [נע' פירש"י עירובין סג. ד"ה מחוזא וכרש"י בפמ' ה. ד"ה מחוזא ובכרש"י ב"מ נט. עוד שם עז. ד"ה אוכלפא דמחוזא], ז) סנהדרין קא., ח) [פסחים מב:], ט) שבת ל:, י) אבות פ"ד משנה ד"ד, כ) עירובין יג: ע"ש, ל) [תוספ' פי"ז], מ) [לעיל סו: ע"ש], נ) [עמ"ש רש"י ברכות נד: וע"ע פרש"י ביבמות סז. ד"ה בגדתאה], ס) [ובשפיה כה ה גרס ומיא דדומסקתא וכן גרס רד"ק שם], ע) [בגיטין מי: פוסקי ותוס], פ) [שייך לעיל במשנה],

תורה אור השלם

1 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה: שמות יב ב

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר מתניתא אמר ר' אבין בר רב חסדא א"ר יוחנן צריך לקשר שני וכו' ואמר ר' חייא: (ב) רש"י ד"ה מחוזא וכו' פיוס לילה הא אמרינן. ב"ב סוף פ' מפנין ע"ש ברש"י שפי' דלפופי הוא על ידי מגורות ופסיקיאות:

גליון הש"ס

גמ' אמר החרש היה לבם. עי' דבר נאמר בקרנים בלקוטים שבסוף הספר: רש"י ד"ה אלא בסם וכו' משום שחיקת סמנין. ע"ל דף קכג ע"ב ברש"י ד"ה אפיקטויזין:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה סוכניתא סודר גדול. נ"ב אבל הרמב"ם פי' קטן שלון מנסה לאמו וזוכו:

לעזי רש"י

אשטריי"ל [אישטריל"א]. קרצפת, מגרדת.
אומנלוטו"א [אינמילולי"ר]. לעטוף.

רבינו חננאל

אסור ובצונן מותר. אע"ג דתנינן סתמא כר"ש ליתי הילכתא כוותיה, דהא בכירה נמי תנינן סתמא כוותיה, מעשה שעשו אנשי טבריה כו'. אע"ג דאמר עולא הלכה כאנשי טבריא, הא אמר ליה רב נחמן תברינהו לסילוניהו אנשי טבריא, ואוקימנא כר"ש. ופסקינן בגמרא' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הלכה כרבי יהודה. ודקדק רב יוסף על רבה בר בר חנה וא"ל בפירוש שמיעא לך דהילכתא כר' יהודה או מכללא אמרתיה, א"ל בפירוש שמיעא ליה(ה). וכיון דפסק ר' יוחנן בפירוש הלכה כר' יהודה כוותיה עבדינן. ומסתפג אפילו בעשר אלונטיות ולא יביאם בידו ואע"פ שאין בהם מים מרובים, דכיון דחד הוא דלמא מינשי ועביד סחיטה. אבל אם היו בני אדם הרבה אפילו אם מסתפגין כולן באלונטית אחת והיא כשרוויה במים, כיון דרבים נינהו מדכרי אהדדי ולא אתו לידי סחיטה, ומותר להביאה בידים בחצר או מן

הגג וכדומה לו מקום שמותר לו לטלטל. **אליירין הם (השמשין) [שמשמשין]** בני אדם הנכנסין במרחץ, והן חשודין בזימה שמא יטמאו לונטיות זו בשכבת זרעם. א"ל **אביי לרב יוסף והילכתא מאי כו'.** והלכתא כי הא דא"ר חייא בר רבה א"ר יוחנן הלכה מסתפג אדם באלונטיות ומביאה בידו לתוך ביתו. ומקשינן עלה הא"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן מסתפג אדם אפילו בעשר לונטיות ולא יביאם בידו. ומפרקינן מתניתין ר' יוחנן לא תאני לה סתמא, אלא כבן חכינאי מתני לה. בתלמוד א"י בפרק כירה ר' חנניה בן עקיבא התיר הבאת לונטיות. **סכיתא.** א"ר אבין בר רב חסדא א"ר יוחנן צריך לקשר ב' ראשיה למטה, א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן למטה מכתפים. וכן זה שאמר רבא לבני מחוזא כי מעבריתו מני דבני חילא, שרביבו להו למטה מכתפים, שלא להראות משא בכתף. **בלרי נשים לבי בני,** פי' דהא קן של נשים כשמביאין להן האוליירין במרחץ לא התירו אלא עד שיתכסה בהן ראשו ורובו. **סכין וממשמשין.** הילכתא כר' יוחנן דאמר סך וממשמש בבת אחת, והוא משמוש ביד בקלות. **אבל לא מתעמלין,** פי' פושטין ומקפלין זרועותיהם לפניהן ולאחריהן, וכן רגליהן ע"ש ירכותיהן ומתחממין ומזיעין, והוא כמין מעשה [נ"א: והן כמעשה] רפואה ואסור. **וכן אסור לעמוד בשבת בקרקעיתה של דיומסת מפני שמעמלת ומרפאה. חמרא דפרוגתא,** יין של פרוגיתא, והוא שם מקום. ומיא דדיומסת, גם הוא שם מקום. כלומר יין של פרוגיתא ומים של דימסת טובים הם וערבים ונמשך לב אותן בהן ואינו רוצה להניחם ומתאחר שם, ואותן מקומות אין בהן בית הרחצה והמתאחר שם זמן הרבה מתקפה ושוכח תלמודו. **אבל לא מתגרדין.** גירוד זה הוא חיכוך בכלי, כי הא דתנו רבנן אין גורדין במגרדת בשבת, רשב"ג אומר אם היו רגליו מלוכלכות בטיט ובצואה גורר כדרכו ואינו חושש. רב שמואל בר יהודה עבדא ליה אימיה מגרדתא דכספא להתחכך בה. **אין יורדין לקורדימא.** ס"א לפילומא. פי' בקעה ויש שם מים ותחתיו טיט כמו טפל, ואם יבקע ויטבע בו אינו יכול לעלות אלא עד שמתקבצין הרבה בני אדם ומעלין אותו משם. ויש מי שאומר הרוחץ באותה בקעה מצטנן ואותן המים משלשלין בני מעיונ, וזה פי' בקעה. **אפי' אפיקטויזין,** קיא. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בסם שהוא אסור אבל ביד מותר. **ואין מעצבין את הקטן כו'.** מושכין איבריו של [איש] קטן ומיישב בידו חוליות של שדירה אחת על חברתה וזהו עיצוב מלשון עצבון. **לפופי ינוקא,** לחבר איבריה של תינוק, כדתרג' ויחבר, ולפיף. **ואין מחזיריין את השבר. אמר רב הונא** בגדתאה אמר שמואל

ה) לכאורה נראה דמתיבת ותע"ג עד תברינהו לסילוניהו אנשי טבריא שייך להגן אחר תיבות כוותיה עבדינן ודו"ק. ב) עי' ערוך ערך פלם ה'.

הלכה מחזירין את השבר. סבירא ליה לשמואל מחזירין תנן: **אדא דיינא.** מנשטר"ל ממונה: **גרביה.** קח בגדו עד שיבא: **אתא.** רבה אשכחיה לרב יהודה כו': **הא חנא דידן.** ממקומנו הוא ולא שמענו זאת מפיו עד הנה: **ולאו בדינא גרבתיך.** בתמיה. שאילו לא באת לא למדנו: **שניא ליה ידיה.** נשתנית ידו ממקומה. אשולשיינ"ר בלע"ז: **הכי מאי.** היה עושה בעניינים הרבה ושואל: **בחדא מחיפא מחיפנהו.** באריגה אחת אריגו: **הילא דאימר.** דמתניתין לאו דוקא תנן איתמר:

הדרן עלך חבית

שואל. שלא יאמר הלויי. מפרש בגמרא: **שחל להיות בשבת.** ולא נזכר מע"ש לקנות: **לאחר יו"ט.** ליום שלישי: **גמ' הלויי.** משמע לזמן מרובה וקיי"ל במסכת מכות (דף ג:) סתם הלואה ל' יום ואתי מלוה זה לכתוב על פנקסו כך וכך הלויתי כדי שלא ישכח: **א"ל וכיון דבחול נמי זימנין דבעי למימר הלויי ואמר השאילני ולא קפיד עליה.** והוא הלואה: **בשבת נמי.** כי אמר השאילני סבר דהלואה היא ואתי למכתב ומאי היכר איכא: **ה"ג א"ל בשבת כיון דהשאילני שרו ליה רבנן הלויי לא שרו ליה מינברא מילתא ולא אתי למכתב: אמרו רבנן.** במסכת בילה[פ]: **כל כמה דאפשר לשנויי משנינן.** דאמרינן[ו] המבינ כדי יין לא יביאם בסל ובקופה כו':

בגכתמא

מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר שבת וכן ערב פסח בירושלים שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו ונוטל את פסחו ועושה עמו חשבון לאחר יום טוב: **גמ'** א"ל רבא בר רב חנן לאביי מאי שנא השאילני ומאי שנא הלויי אמר ליה השאילני לא אתי למיכתב הלויי אתי למיכתב והא כיון דבחול זימנין דבעי למימר ליה הלויי וא"ל השאילני ולא קפיד עיליוה ואתי למיכתב בשבת נמי אתי למיכתב א"ל [ז](בחול דלא שנא כי א"ל הלויי ל"ש כי א"ל השאילני לא קפדינן עיליוה אתי למיכתב) בשבת כיון דהשאילני הוא דשרו ליה רבנן הלויי לא שרו ליה מינברא מילתא ולא אתי למיכתב [ח]א"ל רבא בר רב חנן לאביי מכדי אמרו רבנן [ט]כל מילי דיום טוב כמה דאפשר לשנויי משנינן הני נשי דמליין חצבייהו מיא מ"ט לא משנין [י]משום דלא אפשר היכי לעבדי דמליין בחצבא רבא לימלו בחצבא זוטא הא קא מפשו בהילוכא דמליין בחצבא זוטא לימלו בחצבא רבא קא מפשו במשוי

ניפרוס

שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני.

פירש רש"י טעמא משום דסתם הלואה ל' יום ולפי שהוא לזמן מרובה יותר משאלה אתי למיכתב וקשה לר"ת דסתם [א]שאלה (ב) ל' יום כדאמר במנחות בהתכלת (דף מד.)[ו] טלית שאולה כל ל' יום פטורה מן הציצית ואמרינן נמי התם הדר באכסני' בא"י והשוכר בית בחו"ל כל ל' יום פטור מן המזוזה מכאן ואילך חייב במזוזה אלמא דסתם שאלה ל' יום איתא ולהכי פטורה כל ל' יום דאמר שאולה היא אבל מכאן ואילך נראה כמו שלו ומיהו יכול לומר לרש"י[ב] לאו משום דאי מתבע ליה לדינא בתוך ל' יום שאין צריך להחזיר דודאי היה חייב להחזיר (ג) דעבידי אינשי דמשאלי פחות משלשים יום[ג] אבל טפי לא משאלי הלכך עד ל' יום[ד] אמרי אינשי שאולה היא[ה] ור"י פירש לנו דהיינו טעמא בשאלה לפי שהיא חוזרת בעין[ו] לא אתי למיכתב אבל לשון הלואה אינו חוזר בעין[ז] ואתי למיכתב ואע"ג דכי שאיל מיניה כדי יין וכדי שמן לא הדרי בעין מ"מ מתוך שמזכיר לו לשון שאלה זכור[ח] הוא ולא אתי למיכתב.[ט] מ"ר וכן פירש ה"ר פורת:

אתקין רבא במחוזא דדרו בדוחקא כו'. גרוב

ספריס אינו כתוב כאן ולא בפירוש רש"י ובריש המבינ כדי יין (בילה דף ל. ושם) נראה שהוא מקומו וזה לשון פירוש הקונטרס בבילה דדרו בדוחקא משום שאדם יחיד נושא בחול על כתיפו בטורח אם בא לשאתו לצורך יום טוב ביו"ט כגון חבית או שק מלא פירות ישאנו ביו"ט בדיגלא עתר שקורין פורק"א כדרך נושאי מלא למכור מפני שצריך לשנות וכשמשנה ישנה להקל משאו ולא להרבות טורח ביו"ט ועתר זה נוח לשאת בו משא כבד וכשנושא בו חבית הנישאת בכתף ישנה להקל דדרו בדיגלא משוי חבית גדולה שרגילה לשאת בדיגלא לילדו באגרא ישאהו ביו"ט בב' בני אדם במוט על כתפיס דהיינו נמי שינוי להקל דדרו באגרא במוט על כתפיס לילדו ביו"ט אותו משוי באכפא במוט בידיס משוס שינוי ואפילו אינו להקל מ"מ שינוי הוא ואינו מרבה טורח בשינוי דדרו באכפא ניפרוס סודרא קל הוא ואינו מכביד ושינוי בעלמא הוא ולהנעע עד כאן לשונו ומשמע מתוך פירושו דכל אלה משוי אחד להם בשוה ואין זה נושא יותר אלא שנושא משאו בעניין אחר ממה שהיה רגיל וזה דחקו שאם נפרש שכל אלו ממעטיס משאם מאשר היו רגילים לשאת קשיא הא דאמר בסמוך[ד] מפשי בהילוכא משמע מפירושא דאגרא נושאים שני בני אדם שפיר במוט בשנים ויש בו משוי שני בני אדם שנושאים כל מה שרגילין לשאת בדיגלא ודיגלא היא משוי שני בני אדם כדמשמע בבבא מציעא בפ"פ השוכר את האומנים (דף פג.) וקשיא לר' דתתם משמע נמי דאגרא אין בו משוי לשני בני אדם דאמר התם דדרו באגרא ואיתבר משלם פלגא מ"ט נפיש לחד וזוטר לתרי ודמי לפשיעה ודמי לאונס בדיגלא משלם כולה[ד] משמע דלא הוי זוטר לתרי ונראה דאגרא לשון אדם אינו נראה עובדא דחול כמו דיגלא ומשום הכי דדרו בדיגלא לילדו באגרא ואע"פ שמפיס בהילוכא יכול לשנות כיון שאינו נראה כל כך עובדא דחול והשתא אתי שפיר דדרו באגרא לילדו באכפא אע"פ שבוודאי מרבה במשאו הוא בנושא בידיס המוט מכשנושאו על כתיפו מ"מ כיון שאינו נראה עובדא דחול כמו אגרא יכול לעשות כעין שמלינו גבי בהמה מסוכנת דתנן בבילה (דף כה.) שחטה בשדה לא יביאנה במוט אלא מביאה בידו אבריס אבריס ותנן נמי (דף כט: ושם) בהמביא כדי יין לא יביאם בסל ובקופה אלא מביא הוא על כתפיו או לפניו אלמא הני אע"ג דמפשי בהילוכא[יא] כיון שאינו עושה כל כך כדרך שעושה בחול[יב] יש לו לשנות[יג] והיא דבסמוך דמליין בחצבא זוטא ודמליין בחצבא רבא תרווייהו עובדא דחול ובענין שנושאים זה נושאים זה הלכך אין לו לשנות לא להקל ולא להכביד כדפי' טעמא ובהיא דלעיל בריש מפנין (דף קמ.) לא שייכא עובדא דחול שאינו מטלטל אלא בבית מזוית לזוית.[יד] מ"ר. ובהיא דשחטה בשדה פירש בריש מפנין (ג"ז שם) בע"א וכמו שפירש כאן עיקר ועוד קשה לי לפי' הקונטרס דדרו באכפא אמאי ניפרוס סודרא עליה הוה ליה למימר לדרו באגרא כיון שאינו משנה להכביד יותר מאכפא כמו שמשמע נמי מתוך פירושו ולפירוש רבי אתי שפיר:

ניפרוס

ה) [ברכות כד. וש"נ], כ) רש"ל מ"ז, ג) [לעיל קכח: וש"נ] ביצה ל. ע"ש, ד) [ער' פרש"י חולין נח:], ה) [דף ל.], ו) [ביצה כט:], ז) [וער' תוספות שם ד"ה טלית],

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא יטרפס בצוק (אבל רוקד) תא"מ וי"כ ס"א אבל טובל: (ב) תוס' ד"ה שואל וכו' דסתם שאלה נמי ל' יום: (ג) בא"ד היה חייב להחזיר אלא דעבידי: (ד) ד"ה אתקין וכו' דאמר כסמוך הא קא מפשי בהילוכא:

גליון הש"ם

מתני' שואל אדם מחבירו. עי' ביומא פ"ח דסביעית על מ"ד הוא בר"ש שם:

רבינו חננאל

הלכה מחזירין את השבר. רבה בר בר חנא לא על לפיקיה דרב יהודה, שדריה לאדא דייאלא א"ל זיל גרר ביה, אזל גרביה. פירוש א)משכיהו והביאהו מלשון פרץ נחל מעם גר, כלומר הכריחהו, כדגרסינן בפרק בנות כותים נידות מערסתן שילא בר אבינא עבד עובדא כרב, כי קא ניחא נפשיה דרב א"ל לרב אמי זיל צניעיה ואי לא צאית (גרדיה) [גרריה], הוא סבר גרדיה א"ל, ופי' הכהו וכו'. מי שנפרקה ידו או רגלו, פי' שף מבוכניה, לא יטרפס בצונן אבל רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא. ורב אריא דשנייא ליה ידיה והיה אומר לרב יוסף ומראה בידו אם יעשה בידו כך או כך מותר או אסור, עד שהיה מראה לו כדי שיראהו מה שהתירו חכמים חזרה ידו, למקומה ונתרפא.

הדרן עלך חבית

פרק עשרים ושלש

שואל אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו הלויני כו'. ואוקימנא דחיישינן שמא יכתוב. ב) וכיון שאם יאמר לו הלויני גוערין בו ואומרין לו אסור לומר כן ביום שבת, לשון הלואה מינברא מילתא ולא אתי למכתב. וכיון שהזכיר א"ל רבא בר רב חנן לאביי נסיב להא דא"ל

א) עיין בערוך השלם ערך גרב ג'.

ב) אינו מובן לכאורה ואולי הכיא לו גירי' הספרים בגמרא המוקבר בחלי לבנה והופא מחי' הרשב"א כאן ובאינו רבינו להחלוק הוא דבשבת כיון שאם אומר הלויני קפדינן עליהו יש לו היכיא ולא אתי למכתב מלשון שאלה וכו' ודו"ק.

עין משפט נר מצוה

נו א טוש"ע או"ח סימן שכח סעיף מז:

נז ב שם סעיף ל:

א ג ד מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה יב ממב לחיים סה טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף יא:

ב ה מיי' פ"ה מהלכות ר"ש הלכה ח ב ממב לחיים עה טוש"ע או"ח סימן תקי סעיף מ:

ג ו מיי' שם שו"ע שם סעיף י וסימן שכג סעיף ה:

לעזי רש"י

מנשטר"ל [מניישטרי"ל]. פקיד, שוטר.

אשולשיינ"ר [אישלושיינ"ר]. לנקוע.

מוסף רש"י

איתפח. נתרפא (ב"מ פז. סנהדרין קב:). **בחדא מחתא מחיתנהו.** וכי באריגה אחת אריגתם לטלס, לשון עובד מתי (שמות לט) כב תרגום של מעשה אורג) דתיקון דבר קרו לו אינשי אריגה, שמסדר את דבריו (חולין נח: וכנ"ל פסחים מב.).

הדרן עלך חבית

מוסף תוספות

א. נמי. תוס' הרא"ש. ב. דסתם הלואה ל' יום ואי תבע לי' תוך ל' יום לא פרע לי' אבל שאלה. תוס' הרא"ש. ג. דהדרא בעינא. תוס' רי"ד. [ו]למה ליה לעכובי ביה עד ל' יום. ריטב"א. ד. כשאינו מטיל בה ציצית לא אתי לידי חשדא דימור. רשב"א. ה. הא לבתר מכאן אתי לידי חשדא ולעולם המשאיל סתם אין לו זמן. רשב"א. ו. [והוא] רואה אותה, לא חייש לשכחה. רשב"א. ז. (ד)חייש לשכחה. רשב"א. ח. דהו"ל למימר 'הלויני'. מ' הר"ן. ט. אבל לעולם כשם שסתם הלואה ל' יום כך סתם שאלה ל' יום. מ' הר"ן. י. דפשיעה לגמרי היא. תוס' הרא"ש. יא. משום טרחא יתירא לא קפדינא. תוס' ביצה כט: ד"ה המבינ. יב. עדיף טפי לאפושי בהלוכא. תוס' ביצה כט: ד"ה המבינ. יג. כי היכי דלא לתחזי דעביד כעובדי דחול. תוס' ביצה כט: ד"ה המבינ. יד. ולכך קאמר למעוטי בהלוכא עדיף טפי משום טרחא יתירא. תוס' ביצה כט: ד"ה המבינ.

קמח: שואל פרק שלשה ועשרים שבת

עין משפט נר מצוה

ד א מיי׳ פכ״ג מהלכות שבת הלכה ה סמג לאוין עה טוש״ע או״ח סימן שלט סעיף ג וסימן תקכד סעיף ח:
ה ב מיי׳ פ״ח מהלכות שביתת עשור הלכה ז סמג לאוין סה וסטו טור ושו״ע או״ח סימן תרח סעיף ב:
ו ג מיי׳ פ״י מהלכות מלוה ולוה הלכה כ סמג לאוין קנג טוש״ע יו״ד סימן קסד סעיף ח:
ז ד שם סעיף ג:
ח ה מיי׳ פ״ז מהלכות י״ט הלכה כה טוש״ע או״ח סימן תקכה סעיף ח:
ט ו מיי׳ פ״ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ה סמג עשין קמט:
י ז מיי׳ שם הלכה כח סמג לאוין רעא טור ושו״ע חו״מ סימן סז סעיף לו:
יא ח מיי׳ פכ״ג מהלכי שבת הלכה יד ופ״ח מהלכות קרבן פסח הל״ט סמג עשין רכג:
יב ט מיי׳ פ״ד מהלכות י״ט הלכה יט סמג לאוין עה טוש״ע או״ח סימן תק סעיף ח:
יג י מיי׳ פכ״ג מהלכות שבת הלכה יד סמג לאוין סה ועה טור ש״ע או״ח סימן שלט סעיף ד וסימן תקכד סעיף ח:

מוסף תוספות

א. דע״י סחיטה אינו יכול לנקותו מריחו וחזותו [עד שיכבסנו, וה״ה לכל המשקין חוץ ממים שאינו מלבן. תוס׳ הרא״ש שם]. גם אם דרך לסחוט בגד לצורך משקה שבו. תוס׳ לעיל קיא. ד״ה הא׳. ב. משום אבל. תוס׳ הרא״ש. ג. [ד][שקל משכון. תוס׳ הרא״ש.ד. [ד]איערים ערומי. תוס׳ הרא״ש. ה. היו, שלא לתבוע. תוס׳ הרא״ש. ו. והא אמרינן דהשאילני מינכרא מילתא ולא אתי למכתב וכו׳ דדוקא בשלא ניתנה ליתבע לא אתי למכתב, אבל אם ניתנה ליתבע אפילו אומר השאילני אתי למכתב כיון דמעיקרא מלוה היא דלא הדרא בעין. ריעב״ש.

רבינו חננאל

תנן לא מספקין ולא מרקדין ולא מטפחין, בגרדא, ופשוטה היא. ומיפרשא נמי בגמרא דהמביא כדי יין במסכת יו״ט. וכן אשה מחבירתה כברות. ורייקינן מיניה בשבת הוא דאסור מכלל דבחול שרי, מתניתין דלא כהלל כו׳. ומסקינן בה אפילו תימא כהלל באתרא דקיימי דמי. **ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר שבת. איתמר הלואת יו״ט, רב יוסף אמר לא ניתנה ליתבע, רבא אמר ניתנה ליתבע.** ואתינן למיגמר מן מתניתין, תנן ואם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו כו׳, ולא גמרינן מינה דלא מיפרשא בהדיא כחד מינייהו. ומותבינן לרב יוסף מיהא דתנן השוחט את הפרה וחילקה בראש השנה אם היה חדש מעובר משמט. פי׳ אם היה אלול מעובר נמצא יום לקיחתו חלק מן הפרה יום חול, שראש השנה מחר הוא, וכיון שנושה בו דמי בשר הפרה שלקח מאחמול (בין) [דכיון] שנכנסה שנה שביעית משמטת. לדברי רבא ניחא כי ניתנה ליתבע, ומלוה נושה בו, משנכנסה שביעית משמטת. אלא לרב יוסף דאמר לא ניתנה ליתבע, אמאי צריך למיתנא משמטת, בלאו הכי פטור הוא מלשלם, ואפילו בשאר שני שבוע דהא לא ניתנה ליתבע. **ופריק רב יוסף שאני התם דכיון דאיגלאי מלתא דחול היא, ניתנה ליתבע, דהא מלוה דחול היא, ואנן לא קאימנא אלא הלואת יו״ט. ואתי נמי למשמע מסיפא ואם לאו אינו משמט, לרבא דאמר ניתנה ליתבע דחובעו ונפרע ממנו [ניחא], אלא לרב יוסף דאמר לא ניתנה ליתבע קשיא, כיון דתני אינו משמט הלא משמע דחובע ונפרע ממנו ואינו יכול לומר לו כי השביעית השמיטתו. ופריק רב יוסף לעולם לא ניתנה ליתבע, והמלוה אינו יכול ליתבע, אלא אם יבוא הלה ויפרענו יקבל ואינו צריך לומר משמט אני. ואקשי עליה מכלל דרישא אי יהיב לה מעצמו לא שקיל. ופריק רב יוסף ואמר רישא אם מחזיר לו צריך שיאמר לו משמט אני, דהא נושה בו מלוה, אבל [ספק] [סיפא] שאינו נושה בו מלוה, אם יבא הלה אינו צריך לומר לו משמט אני אלא יקבל, כדתנן המחזיר חוב בשביעית צריך שיאמר משמט אני, ואם אמר לו אעפ״כ יקבל ממנו משום שנאמר וזה דבר השמטה. ומפורש עניין זה בפרק השולח גט לאשתו. **ודאינו רבותינו שהיו מעמידין השמועה זו כרב יוסף, הדא (דרבה)** לגבי רב יוסף תלמיד הוא. ועוד סוגיא דשמעתא רובה כרב יוסף ויהטא. ועוד (מדחזינן) [מדחזינן] רב אויא מקבל משכונא מכלל שבת אין בידו משכון אינו יכול לתיבוע. ותוב רבא בר עולא מינרס אינרומי, כלומר לא היה הובעו בהדיא אלא היה אומר לו הלוינו וכאשר יתן לו ויבואו המעות לידו אומר לו יש לי אצלך הלואת יו״ט נשתלמתי אנ[ו]תם, מכלל דהלואת יו״ט כי האי גוונא יתכן [ליתבע] אבל בהדיא לא ניתנה ליתבע. וראינו תשובה לגאון ופסק כרבא, ואמר רבא בתרא הוא וקיי״ל דהילכתא כבתראי, וכן הדעת נוטה. **וכן ערב פסחים** בירושלים כו׳. א״ר יוחנן מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ביו״ט. נימא מסיימא ליה וכן ערב פסח כו׳ ופשוטה היא. **הא** דתני ר׳ הושעיא ומקדישו, אוקמינא הקדיש עלוי מדרבנן. ואקשינן עלה והא תנא דאמר הלכה כסתם משנה, ותנן אין מקדשין ואין מעריכין ואין מחרימין. ומפרקינן הא דא״ר יוחנן מקדיש בשבת, בחובות הקבוע להן זמן, כגון פסח שאם לא יעשנו היום אין יכול לעשותו למחר, והיא מצוה עוברת. והא דתנן אין מקדישין בשבת ולא ביום טוב, בחובות שאין קבוע להן זמן. **מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב.**

ניפרום סודרא עליה אתי לידי סחיטה. מכאן מייתי ר״ת ראיה דביין ושמן לא שייכא סחיטה ועיין בשלטי שמונה שרצים (דף קיא. בד״ה הא׳ מסוכריתא) פירשתי[א]: **לא מספקין ולא מטפחין.** לא כפי׳ הקונטרס[ב] משום דא״כ מאי איריא ביו״ט אפי׳ בחול המועד נמי אסור כדתנן במועד קטן פרק בתרא (דף כח:) נשים במועד מענות אבל לא מטפחות אלא גראה לרבי משום שמחה רגילין לספק ולטפח בהשמעת קול ואסור שמא יתקן כלי שיר כדמפרש בהמוצא תפילין (עירובין דף קד.): **וכן היה הלל אומר.** כרבנן דפליגי עליה בתאזהו נשך (ב״מ ד׳ עה.) קי״ל:

רבה אמר ניתנה ליתבע. הלכה כרבה לגבי רב יוסף:

ורב אויא[ג] ורבה בר עולא[ד] ממתני אנפשייהו[ה] כ״ה בס״ג:

דאי אמרת ניתנה ליתבע אתי למיכתב. אע״פ שמזכיר לו לשון שאלה[ו]:

דאיגלאי מילתא דבחול הויא. ורב יוסף לא מייתי אלא בשבת ויו״ט ודאי:

והא אנן תנן אין נימנין כו׳. פירש ה״ר פורת בשם רבינו שמואל דל״ג ליה מדא דמה שייך להקשות מנמנין של רשות לנמנין של מצוה ועוד דמפרש התם בגילה פרק אין לדין (דף כז:) מאי אין נמנין אין פוסקין דמיס בתמילה לבמה ביו״ט הרי אני עמך בשלא הרייני עמך בשמים אבל אומר לו הרייני עמך לשלש ולרביע: ומ״ד

ניפרום סודרא אתי לידי סחיטה בנכתמא זימנין דמיפסק ואתי למקטריה הלכך לא אפשר וא״ל רבא בר רב חנן לאביי תנן [ו]לא [א]מספקין ולא מטפחין ולא מרקדין ביו״ט וקא חזינן דעבדין ולא אמרינן להו ולא מידי ולטעמיך הא דאמר [ז]רבא [ג]לא ליתיב איניש אפומא דלחייא דילמא מיגנדר ליה חפץ ואתי לאיתויי והא קא חזינן [ח] נמי דמותבי חצבי ויתבן אפומא דמבואה ולא אמרינן להו ולא מידי אלא הנח לישראל [ט]מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין [י]סבור מינה הנ״מ בדרבנן אבל בדאורייתא לא [כ]ולא היא ל״ש בדרבנן ול״ש בדאורייתא דהא תוספת דיוה״כ דאורייתא היא וקא חזינן להו דקאכלי ושתו עד שתחשך ולא אמרי׳ להו ולא מידי: וכן אשה מחבירתה כברות: בשבת הוא דאסיר אבל בחול שפיר דמי לימא מתני׳ דלא כהלל דתנן [ל]וכן היה הלל אומר [מ]לא תלוה אשה כבר לחבירתה עד שתעשינה דמים שמא יוקרו חטין ונמצאו באות לידי רבית אפילו תימא הלל [נ]הא באתרא דקיץ דמיה הא באתרא דלא קיץ דמיה: ואם אינו מאמינו: איתמר הלוואת יו״ט רב יוסף אמר לא ניתנה ליתבע [ס]ורבה אמר [ע]ניתנה ליתבע רב יוסף אמר לא ניתנה ליתבע דאי אמרת ניתנה ליתבע אתי למיכתב רבה אמר ניתנה ליתבע דאי אמרת לא ניתנה ליהיב ליה ואתי לאימנועי משמחת יו״ט תנן אם אינו מאמינו מניח טליתו אצלו אי אמרת בשלמא לא ניתנה ליתבע משום הכי מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר שבת אלא אי אמרת ניתנה ליתבע אמאי מניח טליתו אצלו ליתן ליה ולתבעיה אמר לא בעינא דליקום בדינא ודיינא מתיב רב אידי בר אבין [פ]ו[ו]השוחט את הפרה וחילקה בראש השנה אם היה חדש מעובר משמט ואם לאו אינו משמט ואי לא ניתנה ליתבע מאי משמט שאני התם דאיגלאי מילתא דחול הוא ת״ש מסיפא אם לאו אינו משמט אי אמרת בשלמא ניתנה ליתבע היינו דקתני אינו משמט אלא אי אמרת לא ניתנה ליתבע [צ] אמאי אינו משמט דאי יהיב ליה שקיל מכלל דרישא אי יהיב ליה לא שקיל רישא צריך למימר ליה משמט אני סיפא לא צריך למימר ליה משמט אני כדתנן [ק]המחזיר חוב בשביעית יאמר לו משמט אני ואם אמר לו אעפ״כ יקבל ממנו משום שנאמר [ר]וזה דבר השמטה רב אויא שקיל משכונא [ש]רבה בר עולא מערים איערומי: וכן ערב פסח: א״ר יוחנן [ת]מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ביו״ט נימא מסייע ליה וכן ערב פסח בירושלים שחל להיות בשבת מניח טליתו אצלו ונוטל את פסחו ועושה עמו חשבון לאחר יו״ט הכא במאי עסקינן בממנה אחרים עמו על פסחו דמעיקרא מיקדש וקאי והא אנן תנן [א״]אין נמנין על הבהמה בתחילה ביו״ט שאני הכא כיון דרגיל אצלו כמאן דאימני ביה מעיקרא דמי והא תני רבי הושעיא הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו ונותן לו טלה לפסחו ומקדישו ויוצא בו התם נמי כיון דרגיל אצלו אקדושי [ב] ליה מעיקרא והא מקדיש קתני הקדש עילוי מדרבנן ומי אמר ר׳ יוחנן הכי [ג]והא אמר ר׳ יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן [ד]לא מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין ולא מגביהין תרומות ומעשרות כל אלו ביו״ט אמרו ק״ו בשבת לא קשיא כאן בחובות שקבוע להן זמן כאן בחובות שאין קבוע להן זמן: **מתני׳** מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב מפים אדם עם בניו ועם בני ביתו על השולחן ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד מנה קטנה [ה]ומטילין חלשין על הקדשים ביו״ט אבל לא על המנות:

גמ׳

נכתמא. כיסוי: [ו] **זימנין דמיפסק כו׳.** כיון דמצרכת ליה כיסוי קטר ליה בכד וזימנין דמיפסק ואתי למקטריה והיא קשר של קיימא דאסור מדאורייתא: **ואתי לידי סחיטה.** דקאמר במסכת בילה [ה] ניפרום סודרא עליה עלויה כו׳ [ד] [התם] בדבר יבש קא מייירי: **אין מספקין.** כף אל כף משום אבל: **מטפחין.** על הלב: **מרקדין.** לשמחה. וטעמא מפרש במסכת בילה [ו] שמא יתקן כלי שיר: **אפומא דלחייא.** לפי שאין ניכר כל כך בין מבוי לרה״ר: **ואתי לאתויי.** חפץ המתגלגל תוך ד׳ אמות: **ומגנדר תלגיהן ומייתן ליה** ל״ג: **בשבת הוא דאסור.** לומר הלויני משום מכתב: **הא בחול שרי.** ולא חיישינן לרבית ואף על גב דבלשון הלואה קאמר ליה: **באתרא דקיץ דמייהו.** דבכרות לא אתי לידי רבית שאם יוקירו יתן דמיהן: **לא ניתנה ליתבע.** בב״ד שאין ב״ד נזקקין לה לעולם: **בדיעבד ודיינא.** לא נבא לדין ולא לברור דיין ולהטריח את עצמו: **השוחט את הפרה וחילקה בראש השנה.** של מולאי שביעית לגוקחים והכקפה וקיי״ל שביעית משמטת בסופה דכתיב מקצ[ו]: **אם היה חדש.** אלול מעובר ועשו ראש השנה שני ימים משמט דיום טוב ראשון של סוף שביעית היה ונמצאת זו הלואת שביעית ואם לאו הויא לה הלואת מולאי שביעית ואינו משמט: ל״ג **אי אמרת בשלמא כו׳.** ה״ג **ואם לא ניתנה ליתבע מאי משמט.** הואיל ואין ב״ד נזקקין לכופו שמוטה היא ועומדת: **דחול הוא.** שהרי חדש מעובר ולא הוי יו״ט עד למחר הלכך אי לאו דשביעית הוא הוה גבי: **ואם לאו אינו משמט.** אלמא ניתנה ליתבע. ומשני מאי אינו משמט דאי יהיב ליה שקיל: **מכלל דרישא אי יהיב ליה לא שקיל.** בתמיה: **רישא.** דהלואת שביעית היא אי נמי יהיב ליה לוה צריך למימר ליה מלוה משמט אני: [ח] **ואם אמר.** לוה אעפ״כ איני חפץ שישמטו יקבל ממנו: **דכר השמטה.** אפילו מקבל חובו יזכיר לו שמיטה בדבורו: **שקיל משכונא.** בשעת הלואה מהלואת יו״ט: **מערים איערומי.** לאחר י״ט לוקח ממנו שום חפץ ומעכבו: **פסחו בשבת.** אם חל י״ד בשבת: **וחגיגתו ביו״ט.** ביום הקרבתה מותר להקדיש: ואע״ג דתנן אלו הן משום שבות אין מקדישין [י] הני כיון דהקרבתן דוחה קדושתן דוחה: **בממנה אחרים עמו.** לכתיב (שמות יב) במכסת נפשות: **על פסחו.** שהיה קדוש ועומד מאתמול: **אקדושי.** מקדיש ליה רועה מע״ש שהרי יודע שזה סומך עליו: **עילוי.** מעלה בעלמא שיקדישו בעליה: **הא.** דקתני אין מקדישין בחובות שאין קבוע להן זמן קאי שאין הקרבתן דוחה שבת: **מתני׳ פרפרותיו.** מיני מעדנים: **אבל לא מן הכתב.** אם כתב מע״ש כך וכך אורחים פלוני ופלוני זמנתי כדי שלא ישכחם לא יקרא באותו כתב בשבת ובגמ׳ מפרש טעמא: **מפים.** לשון פיים. מטיל פיים לאלק מי מגיע כל מנה ומנה: **ובלבד שלא יתכוין לעשות כו׳.** שיהו המנות שוות ולא תהא אחת גדולה ואחת קטנה לזכות בגדולה הזוכה ע״פ הגורל ולא מן הכתב: **אבל לא על המנות.** בגמרא [שם] מפרש: גמ׳

מסורת הש״ס

(א) גיטין ל. וד׳ לו:, ג) [נ״ל בילה ל. ולעיל קמא. ביצה ל., ד) [נ״ב ס: ועי׳ תוס׳ לעיל נה. ד״ה ואע״ג ותוס׳ ב״ב ס: ד״ה מועד ותוס׳ ע״ז ד. ד״ה סתר״], ה) [בילה ל. ע״ז], ו) ב״מ עה. ז) [גי׳ רב אלפס והרא״ש ורבא], ח) שביעית פ״י משנה ב, ט) ג״ז שם [מ״ש גיטין לז:], י) ר״ת רבא, כ) פסחים סו: [ועי׳ תוספות מגיגה מ. ד״ה משום ותוס׳ בכורות מח. ד״ה ואין], ל) בילה מז:, מ) [לעיל מו. וש״נ], נ) פסחים סו: בילה לו:, ס) [עי׳ תוס׳ לקמן קמט:], ע) [נ״ל אחר ד״ה ותמיה], פ) [דף ל.], צ) [דף לו:], ק) [דברים טו], ר) [בילה לו:],

תורה אור השלם

ז וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֶּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא יִגֹּשׂ אֶת רֵעֵהוּ וְאֶת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לַיְיָ׃
דברים טו ב

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ והא קא מזיק נשי דמותבי חצבייהו וכו׳ הכא להן ליסתלא: (ב) שם מאי אינו משמט דאי יהיב ליה: (ג) שם אלקדושי מקדישא ליה מעיקרא: (ד) רש״י ד״ה ואתא לידי סחיטה וכו׳ סודרא עליה כו׳ ביין ושמן קמייני: (ה) ד״ה ניפרום וכו׳ משמט אני ואם אמר לו הלוה אעפ״כ כל״ל והד״ל:

מוסף רש״י

לא מספקין. כף על יד (ביצה ל. לו:). **ולא מטפחין.** ידיו זו לזו משום שיר לו משום אבל (שם ל.). ולא מרקדין. בגיל (שם) וכולן לשמחה ולשיר, ובגמ׳ מפרש גזירה שמא יתקן כנגדן כלי שיר, דקא עביד מנא (שם לו:). **אפומא דלחייא.** למי המתיר במבוי בשבת (שם ל.) דליכא סכיתא (לעיל קמא.). דילמא מיגנדר ליה חפץ. ברה״ר חוץ לגמי, **ואתי לאתויי.** מתוך שאינו במבוי מקורה לסכיר שזה הר״ר זה הר״י ומביאו (ביצה ל.). **ולא אמרינן להו ולא מידי.** ואע״ג דעבדין מדרבנן דאמרינן לא ליתיב ואינהו יתבן (שם). **אלא הנח לישראל.** בדבר שהרגילו בו ולא יחזרו בהם (שם). **מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין.** לעבור כשידעו ולא יעימו בכך (שם). הנ״מ. דהכא לגם לשגגה, בדרבנן. סיכא דאתרגילו לעבור אדרבנן, כי הכי דמעמיקן והכך דיתבי אפומיי דלחייא (שם). **תוספת דיוה״כ.** שלריך להתפיל ולהתענות מבערב יום (שם). דאורייתא היא. דנפקא לן (יומא פא.) מועביתם את נפשותיכם בתשעה (ביצה ל.). **המחזיר חוב בשביעית.** בזמן שהשביעית נוהגת ועברה עליו שביעית ואח״כ החזירו, ולא שהחזירו בשביעית עצמה, אל״כ לא הוי צריך למימר משמט אני, דקיי״ל אין שביעית משמטת אלא בסופה (גיטין לז.). **יאמר לו.** המלוה, משמט אני (שם). **ואם** אמר לו אעפ״כ. אני רוצה לשחזיר לך (שם). **שנאמר וזה דבר השמיטה.** צריך לומר דיבור של שמיטה (שם). **מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ביו״ט.** דפסח ליכא למימר ביו״ט לאין פסח קרב ביו״ט, ומגיגה ליכא למימר בשבת (פסחים סו:). **אין נמנין.** אין פוסקין דמיס, דמקח ומכר בשבת וביו״ט אסור, כספר עזרא (ביצה כז:). **הלכה כסתם משנה.** ולא לעל קמ: **לא מקדישין.** הקדשות, **ולא מעריכין.** ערכן עלי ומתן כפי שיס, כמו שכתוב בפרשת ערכין, **ולא מחרימין.** הרי כהמה זו חרם, ופסח חרמיס לנדק הבית (ביצה לו:). **כאן בחובות שקבוע להן זמן.** כגון פיסח שאם לא יעשנו היום אין יכול לעשותו למחר, והיא מצוה עוברת. **ונשמעון היום יכול להקדישן היום** (פסחים סו:).

גמ' מ"ט. אבל לא מן הכתב: **שמא ימחוק.** מן האורחין. שיראה שלא הכין להם כל צרכם ויתחרט שזימן יותר מן הראוי וימחוק מן הכתב כדי שלא יקראם השמש: כל הני שמא יקרא בשטרי הדיוטות של מקח וממכר קאמר (א): **דכתב.** מניינא אכותל בדיו: **ומידלי.** שאינו מגיע לשם למחוק: (**אפילו גבוה.** שאינו מגיע לשם למחוק): **אפילו גבוה.** שאינו מגיע שם להטות הגר אסור דהואיל ונמוך אסור גבוה נמי אסור שלא תתלוה: **ומיפסי.** שנמוך ויכול להגיע שם ולמחוק: **ונמ"ד שמא יקרא.** היכא דליכא למיחש לשמא יקרא ליחוש לשמא ימחוק: **דחייק.** בסכין בתוך העץ בטבלא שאין נוחה למחוק ולדהכי מדכר וליכא למיחש למחוק: **גודא.** כותל: **פינקס.** כעין לוחות של סוחרים (ב): **כמה כפנים וכמה בחוץ.** את מי ומי אושיב בפנים במקום המכובד ואת מי ומי אושיב בחוץ שאינם כל כך ספונין: **אבל לא מכתב שעל גבי טבלא ופינקס.** דגודא בשטרא לא מיחלף אבל טבלא ופינקס מיחלף: [**דכתיב מיכתב.** כתב של דין]: **אלא לעולם דכתב אכותל ומידלי.** שאינו יכול למחוק ולשמא יקרא לא חיישינן דגודא בשטרא לא מיחלף. ודקשיא לך דאע"ג דמידלי ליתסרי כדרבה דאמר גבי נר אפילו י' בתים: **דרבה תנאי היא.** דאיכא דחייש לשלא תתלוק באיסור שבת דרבנן ואיכא דמפליג: **ליחוש לשמא ימחוק.** דהא ר' אחא כותב דוקא נקט ואי מתתי מה לי כותב מה לי אגרת: **אין רואין במראה.** מירוחאי"ר. לפי שהרואה במראה אינו צריך אלא לתקן שערות ראשו וזקנו הלכך חייש' שמא יראה ניימין המדולדלות שאינן שוות עם שאר השער (ג) ויגלחן: **דאדהכי והכי.** שילך להביא תער או מספריים: **מדכר.** שהוא שבת: **של מקבה.** שאינו צריך להביא מספרים שהיא עצמה מגלחת השער: **כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות.** כגון בני אדם המצייירים בכותל חיות משונות או דיוקנות של בני אדם של מעשים (ד) כגון מלחמת דוב וגלית וכותבין תחתיה זו צורת חיה פלונית וזו דיוקנית פלוני ופלונית: **אסור לקרותו בשבת.** שמא יקרא בשטרי הדיוטות: **אל מדעתכם.** אל אשר אתם עושים מדעת לבבכם וחלל שלכם. אלילים לשון חלליים: **עם בניו ובני ביתו אין עם אחר לא.** מדלא תנא ומפיס על המנות: **משום לווין ופורעין.** דגזור בהו רבנן שמא יכתוב: **המקפידין.** שאין מוחלים ומוותרין זה לזה: וכדברי

ולמ"ד שמא ימחוק ליחוש שמא יקרא. ולא מסיק אדעתיה גודא בשטרא לא מיחלף: **בשטרי הדיוטות.** פי' בקונטר' של מקח וממכר ולעיל בפרק כל כתבי (דף קנו: ושם) פירש אגרות השלוחות למלוה חפץ: **אלא איכא בינייהו דכתיב אכותל ומתתא'.** ולא ידענא אמאי נקט מתתא' כיון דס"ד דכ"ע אית להו דרבה: **אילימא דכתיב מיכתב מ"ש הכא מ"ש הכא.** פירוש תרוייהו יהא אסור שמא ימחוק:

לעולם דכתב אכותל ומידלי ודקשיא לך דרבה דרבה תנאי היא. לפירוש הקונטרס ל"ל דהשתא דמוקי לה דכתיב אכותל ומידלי למ"ד שמא ימחוק איכא דאית ליה דרבה ולמ"ד שמא יקרא לית ליה דרבה והשתא מיבעיא לן למימר דבדרבה פליגי תנאי כי היכי דפליגי אמוראי דהכא ובריתא קמייתא מיתוקמא שפיר דכתיב מכתב אכותל ומידלי דכולהו אמוראי גודא בשטרא לא מיחלף וקשה לפירוש זה דהשתא לא הוה פלוגתייהו כדהוה מוקמת לה מעיקרא למאן דאמר שמא ימחוק לא חיישינן למאן דאמר שמא יקרא חיישי' וה"ל פורתא פירש דאגיי ורב ביבי תרוייהו לית להו דרבה דפליגי בכתב אכותל ומידלי למאן דאמר שמא ימחוק לא חיישינן כיון דמידלי ולית לן דרבה ולשמא יקרא נמי לא חיים קסבר גודא בשטרא לא מיחלף ולמ"ד שמא יקרא חיים דקסבר גודא בשטרא מיחלף[א] ואגיי לא הוה מוקי פלוגתייהו דרבי אחא ורבנן (ב) כרבה דא"כ ר' אחא ע"כ לית ליה דאגיי דשרי בכותל אלמא קסבר גודא בשטרא לא מיחלף וא"כ כמאן סבירא ליה דאפילו רבנן לא פליגי עליה דר' אחא אלא משום דאית להו דרבה וגזרינן שמא ימחוק אלא הוה מפרש אגיי דכ"ע לית להו דרבה ולא חיישינן לשמא ימחוק במידלי ובגודא בשטרא מיחלף פליגי[ב] והא דקאמר ש"מ דרבה תנאי היא הו"מ למימר ודאי לכ"ע לית להו דרבה כדמפרש לאגיי אלא דלא מצי למוכח הא בהדיא ולהכי קאמר דתנאי היא וליכא לאקשויי לרבה[ג] והא לא מצי למימר דפליגי (ג) בחייק מיתק רבי אחא ורבנן ובגודא בשטרא מיחלף פליגי אבל כ"ע אית להו דרבה משום דסברא הוא כיון דחייק ואיתא נמי בכותל פשיטא דבהא לא הוי אמרי רבנן דגודא בשטרא מיחלף וצריך לאוקמא השתא בריתא דלעיל[ד] דחייק מיתק למאן דסבר גודא בשטרא מיחלף[ה] וקשה קצת לפירוש זה דה"ל למימר דכ"ע (ד) לית להו דרבה ואגיי ורב ביבי בגודא אי מיחלף בשטרא לא מיחלף וקשה דבשטרא לא מיחלף אלא דלא מצי לאוקמא דלא הוה מיחלף בשטרא דלעיל[ד] דחייק מיתק למאן דסבר גודא בשטרא מיחלף[ה] וקשה קצת לפירוש זה דה"ל למימר דכ"ע (ד) לית להו דרבה ואגיי ורב ביבי בגודא אי מיחלף בשטרא לא מיחלף: **ודיוקני עצמה אף בחול אסור.** גרלה דבשמים[ו] לשם עבודת גלולים אמר[ז] אבל (ה) נגוי מותר

גמ' מ"ט רב ביבי אמר גזירה שמא ימחוק אביי אמר [א]גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות מאי בינייהו א"ב דכתב אכותל ומידלי למ"ד שמא ימחוק לא חיישינן ולמ"ד שמא יקרא חיישינן ולמ"ד שמא ימחוק ניחוש שמא יקרא ותו לשמא ימחוק לא חיישינן [ב]והתניא [ג]לא יקרא לאור הנר [ד]ואמר רבה אפי' גבוה שתי קומות אפי' גבוה שתי מרדעות אפי' עשרה בתים זה ע"ג זה לא יקרא אלא איכא בינייהו דכתב אכותל ומיתתי למאן דאמר שמא ימחוק חיישינן למ"ד שמא יקרא לא חיישינן גודא בשטרא לא מיחלף ולמ"ד שמא יקרא ליחוש שמא ימחוק אלא איכא בינייהו דחייק אטבלא ואפינקס למ"ד שמא ימחוק לא חיישינן למ"ד שמא יקרא חיישינן ולמ"ד שמא ימחוק ליחוש שמא יקרא וכ"ת טבלא ופינקס בשטרא לא מיחלף והתניא [ה]מונה אדם כמה מבפנים וכמה מבחוץ וכמה מנות עתיד להניח לפניהם [ו]מכתב שעל גבי הכותל אבל לא מכתב שעל גבי טבלא ופינקס היכי דמי אילימא דכתיב מיכתב מ"ש הכא ומ"ש הכא אלא לאו דחייק וקתני מכתב שעל גבי הכותל אבל לא מכתב שע"ג טבלא ופינקס אלא לעולם דכתב אכותל ומידלי ודקא קשיא לך דרבה דרבה תנאי היא דתניא [ז]מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב ר' אחא מתיר מכתב שעל גבי הכותל היכי דמי אילימא דכתיב מתתא ליחוש שמא ימחוק אלא לאו דכתב ומידלי וש"מ דרבה תנאי היא ש"מ והני תנאי כהני תנאי דתניא [ח]אין רואין במראה בשבת [ט]רבי מאיר מתיר במראה הקבוע בכותל מ"ש הקבוע בכותל דאדהכי והכי מדכר שאינו קבוע נמי אדהכי והכי מדכר הכא במראה של מתכת עסקינן וכדרב נחמן אמר רבה בר אבוה דא"ר נחמן אמר רבה בר אבוה [י]מפני מה אמרו מראה של מתכת אסורה מפני [יא]שאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלין תנו רבנן [יב]כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות אסור לקרותו בשבת [יג]ודיוקנא עצמה אף בחול אסור להסתכל בה משום שנאמר [יד]אל תפנו אל האלילים מאי תלמודא אמר רבי חנין אל תפנו אל מדעתכם: מפיס אדם עם בניו וכו': עם בניו ועם בני ביתו אין ועם אחר לא מאי טעמא כדרב יהודה אמר שמואל [טו]דאמר רב יהודה אמר שמואל [יז]בני חבורה המקפידין זה על זה עוברין משום מדה ומשום משקל ומשום מנין ומשום לווין ופורעין ביו"ט וכדברי

כדמשמע מנין של קדושים דלא הוו מסתכלי בצורתא דזוזא (ע"ז דף נ.) **מכלל דאחריני הוו מסתכלי** (יח): **בני חבורה המקפידין זה על זה עוברין משום משקל ומשום מדה ומשום מנין.** פירוש לפי שמקפידין זה על זה עוברין אפילו על מה שאין שאר בני אדם עוברין **משום מדה כדאמרינן בבילה** (דף כט.) יכול אדם לומר לחבירו מנה לי כלי זה אבל לא במדה פירוש כלי שמודדין בו אסור דדמי למקח וממכר והם כיון שהם מקפידים כל כלים הוי לגבייהו מדה לפי שמקפידין לידע שיעורו לשלם להם הכלי וכן משקל שקולים ומכוונים **זה כנגד זה ביד ואמרינן בבילה** (יח) אין משגיחין במאזנים ביום טוב ומשום מנין כדאמר בבילה (דף כט:) הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו ואומר לו תן לי כו' ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח שאם היו נותנים מאה אגוזים בדינר ולקח כבר תשעים לא יאמר לו תן לי עשרים אגוזים שאתחייב לך עשרה אגוזים שנראה שעושה להשלים הדינר אבל יכול לומר לו תן לי כ' אגוזים סתם ובני חבורה המקפידים אסור שיבא לידי איסור שיזכירו להשלים וכדברי (יט) בית הלל אף משום רבית דכשהם מחזירין זה לזה הם מקפידים מה ששות יותר[יח] וקשה לפירוש**

תחת הצורה של תחת דיוקני. פי' דיוקני צורת אדם, והכתב שתחתיו אסור לקרותו בשבת ולא גרע משטרי הדיוטות דאסור בשבת, ודיוקני עצמה אסורה אפילו בחול כטעמיה. **מפיס אדם עם בניו ועם כו'.** פי' מפיס אדם, מלשון פיוס כההיא דאמרי מי מפיס, וכמו שאמרו על השכר (פסחים קז) מיסרו ומפיס. בניו ובני ביתו אין אחרים לא. (משמ'). (משום) דר' יהודה אמר שמואל דאמר בני חבורה המקפידין זה על זה, פי' שמדקדקין זה על זה, שאומר אחד [נ"א: אדם] לחבירו המנה שלך שלקחתה גדולה תן לי אני כמותה והוא שוקלה בידו. ואם היה דג אומר לו לקחת דג או כדומה לו שהוא ארוך זרת צריך לתת לו שמדתו זרת דגים, [נ"א: צריך לתת לו מדת דגים], או קישואין או אבטיחים וכדומה להן, ואם היו אגוזים ושקרים וכדומה להן (אומר) [ואמר] לקחת עשרים [אגוזים, גם אני אקח עשרים]. או אומר לו בעת (שניטלו) [שנוטלו] המנן עד שאשקולך המנה ועד שאמדוד אורך הדגים והקישואים ואמנה הביצים והאגוזים והשקדים שאתה נוטל שאטול גם [אני] במשקלם וכמדתם וכמיניינם,

לרב ביבי מדברי רבה שאסר אפילו גבוה כמה, אמר לך רב ביבי דרבה תנאי היא ואנא דאמרי כתנא דשרי, דתניא מונה אדם את אורחיו ואת פרפרותיו מפיו אבל לא מן הכתב, ר' אחא מתיר מן הכתב שעל גבי הכותל, ואוקימנא דכתוב אכותל ומידלי. **ואמרינן** הכי תנאי כי הני תנאי, כלומר ר' אחא וח"ק חולקין בחלוקת ר' וח"ק דילה, דלר' אחא (ח) בצחצות הסיג מן המראה הוא מוחק, לפיכך קתני אין רואין במראה, ור' מתיר במראה הקבועה בכותל כת"ק דר' אחא. ודמיא להא דאמרינן בכלל גדול (דף עה) דשיך בין העמודים [חייב] משום ג)מוחק, שדומה למוחק כתב. ובתלמוד א"י השיך את העור ע"ג העמוד ר' אחא בשם ר' יהודה בן לוי משום מוחק. ואקשינן עלה מ"ש מראה הקבועה בכותל דאדהכי והכי מדכר. ולא פירש מהו שיזכור וימנע. יש מי שאומר כי נאסר הראיה במראה בשבת, שמא יראה כי עלה בו כעין חלודה (וכעין חלודה) בזה המראה, ויצחצחנו בשבת ונמצא מתקן מנא. גם בהיות המראה למטה במקום נמוך עד שיתעסק להביא סכין כדי לצחצחו, יזכור ששבת הוא וימנע. ונדחה זה הטעם, ועמד כר"ג דאמר מפני

ח) לכאורה לפי גי' היה ל"ל להיפך דר' אחא כרבי ואלו דגירסתו היה להפך ומתחלה נעתק בטעות ול"ע. ט) לפנינו שם בגמ' איתא משום ממחק ול"ע.

א) ל"ל והתנן, ב) לעיל יח., ג) [לעיל יב:], ד) [מוספ' פי"מק], ה) [מוספ' פי"ד], ו) [ברב אלפס איתא רבי מתיר וכו' וכ"כ בבעל המאור ובמלחמות. אבל בהרא"ש אי' ר' יהודה מתיר וכו'], ז) [עי' תוס' ע"ז כט. ד"ה המתפתל], ח) [מוספ' פי"מק], ט) ב"מ עה., י) בס"ד: גלחים, כ) ויגלחם במספרים כל"ל רש"ל, ל) בס"ד: אדם על שם מעשיהם, מ) [וע"ע תוספות ע"ז נ. ד"ה ס"ג], נ) [דף כח.].

תורה אור השלם

1 אֶל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא יט ד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כל הני וכו' קתמר הס"ד ואח"כ מ"ה למ"ד שמא יקרא חיישינן ואפי' גבוה: (ב) תוס' ד"ה לעולם וכו' דר' אחא ונכון בדרבה דא"כ: (ג) בא"ד והא לא מצי למימר דפליגי ר' אחא ורבנן בחייק מיחק ונכון' בשטרא: (ד) בא"ד וקשה קצת לפי זה דס"ל למימר דכ"ע אביי ורב ביבי לית להו דרבה ונכון': (ה) ד"ה ודיוקנא וכו' אבל לשם נוי: (ו) ד"ה בני וכו' שיכירו להשלים וכדברי הלל אף:

גליון הש"ס

גמ' אין רואין במראה בשבת. עי' ע"ז כט ע"א תוס' ד"ה המתפתל: שם כתב המהלך תחת הצורה. עי' לעיל דף קנו ע"ב תוס' ד"ה וכ"ש בשטרי:

רבינו חננאל

ואמרינן מן הכתב מ"ט לא, רב ביבי אמר גזירה שמא ימחוק, אביי אמר גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות. ופירושו כיון שיראה אדם קורא כמה אורחים צריך להביא וכמה פרפריות אצלו, אף הוא אומר מותר לקרוא בשטרי הדיוטות. מאי בינייהו, דכתיב אכותל במקום גבוה שאינו יכול למחוק, דרב ביבי בכי האי גוונא שרי ואביי אסר. ואקשינן על רב ביבי והתנן לא יקרא לאור הנר, ואמר רבה אפילו גבוה ב' קומות או ב' מרדעות ואפילו עשרה בתים זה ע"ג זה לא יקרא. והא הכא דליכא למיחש אלא שמא יטה, ואפילו גבוה כמה אמר רבה חיישינן ואסור. ואע"ג דסלקא כתנאי, הילכתא כרבא דסתם מתניתין כוותיה, ולא חיישינן אמחלוקות דבריתא. והדרנן להביא טעם אחר לומר כי אינם חלוקים אלא אם הוא הכתב בכותל נמוך שמגעת לה ויכול למחוק, דלרב ביבי אסור כטעמיה ולאביי שרי דכותל בשטר לא מיחלף. ואקשינן על אביי וליחוש שמא ימחוק הואיל והכותל נמוך הוא, וגם זה הטעם נדחה. ואתינן לאוקמי פלוגתיהו בכתב דחייק אטבלא ופנקס, וגם זה נדחה. וחזרנו על הטעם הראשון דכתוב אכותל ומידלי, לרב ביבי מותר ולאביי אסור. **וזה שהקשינו**

עין משפט נר מצוה

יד א ב ג מיי' פכ"ג מהלכות שבת הל"ט סמג לאוין סה טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף יב:
מז ד ה מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה יד סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שב סעיף יג:
מז ו מיי' פכ"ג שם הלכה יט סמג שם טור שו"ע או"ח סימן שז סעיף יט:
יז ז מיי' פ"ב מהלכות ע"ז הלכה ב סמג לאוין יד טוש"ע יו"ד סי' קמב סעיף טו:
יח ח מיי' פ"ז מהלכות גניבה הלכה י סמג לאוין עה [אבל הפוסקים השמיטו מעשה שב הב"י בא"ח סוף סי' תקי"ז]:

לעזי רש"י

מירואי"ר [מירידוי"ר]. מראה.

מוסף רש"י

לא יקרא לאור הנר. בספר, שמא יטה הגר להביא השמן לפי הפתילה שידלק יפה ומגלא מנביר בשבת (לעיל יא:). **אפילו גבוה.** הולכין למיחש להטיה, דכיון דגזור לא פלג למילתייהו (לעיל יב:). **בני חבורה.** הולכין בדרך או יושבין בבית אחד אינם לפעמים עצמו, המקפידים זה על זה. שאין מוחלין על דבר מועט ומקפידין להעות זה את זה כמדה במשקל ומנין (ב"מ עה.). **עוברין.** בשבמות וימים טוביס (שם). **ומשום לווין ופורעין.** דתנן (לעיל קמח.) ובלבד שלא יאמר לו אלעיר, והתם מפרש טעמא שמא ימות (ב"מ שם).

מוסף תוספות

א. אבל לשמא ימחוק ליכא, דאביי נמי לית לי' דרבה[ה]. רשב"ם. ב. [דת"ק אסר] לקרות הכתב שע"ג הכותל משום גזירה דשמא יקרא בשטרי הדיוטות, דס"ל דגודא בשטרא מיחלף וכדאביי, ורב אחא מתיר, דס"ל דגודא בשטרא לא מיחלף וכדרב ביבי. מי' הכ"ן. ג. דרב[ה] מוקי לפלוגתייהו בהכין. רשב"ם. ד. דקתני 'מונה אדם את אורחיו כמה בפנים וכמה בחוץ מכתב שע"ג הכותל', דאלמא גודא בשטרא לא מיחלף. רשב"ם. ה. כדאוקי' לה מעיקרא, ובכי הא ודאי לא מיחלף דלא דמי לשטרי כלל, אבל כי כתיב מיכתב, דדמי לה קצת דהאי מיכתב והאי מיכתב, כתב בכתב מיחלף. רשב"ם. ו. [בתוס' הרא"ש איתא: דבעשויה. ז. אע"פ שלא נעבדה עדיין. תוס' הרא"ש. ח. [ו]אינו מוחל לו המותר, והוי רבית. אי נמי, אם לא היו מקפידים היה נוטל דמים אם הוקרו כפי שהיה שוה בשעת הלוואה, אבל המקפידין אינם רוצים לקבל דמים אלא ככר. תוס' הרא"ש.

רבינו חננאל (המשך)

מה מראה של מתכת אסור מפני שאדם עשוי להשיר בה נימין המדולדלות. ור' שמחיר אומר כיון שהיא גבוהה לא גזרינן, ות"ק סבר גזרינן. **ת"ר כתב של**

קמט: שואל פרק שלשה ועשרים שבת

לפירוש זה דאם הגל נא איירי אגא במקפידין אם כן אמאי קאמר לעיל לימא מתניתין דלא כהגל והא הגל במקפידין איירי ומתניתין דלעיל אתי שפיר כוותיה דהא ריש"א בתין מקפידין איירי דקתני שואל דאילו למקפידין אסרינן שאלה לפי מה שפירש"י להכי נראה לפרש עובדין

משום מדה ומשום משקל כלומר קרובין לגא לידי כך שיעבדו משום מדה שע"י שמקפידין זה ע"ז ורגילין ליקח במדה זה מזה גם ביו"ט יעשו כך וגם כל בני אדם הוי אסורין בכלי של מדה כדאמר בגיטין (דף כט: ופס) אבל למקפידין נותן הוא עצה שלא ישתתפו שקרובים הן לבא לידי איסור מדה וכן לידי איסור משקל מתוך שרגילים לשקול על ידי הקפדתן גם ביו"ט לא ירגישו עד שישקלו ולידי מנין כשישאל אחד מהן ס' אגוזים יאמר לו תן לי מ' להשלים ק' כמו שרגילין לעשות ומשום לווין ופורעין ביו"ט כדאמר לעיל דלשון הלואה אסור והם מתוך שמקפידים יזכירו לשון הלואה לפי שיאמר השואל אם אזכיר לו לשון שאלה משמע דהדרא בעייניה לכך אומר לשון הלואה וכדברי הגל אף משום רבית דכשלוין זה מזה כבר באין לידי רבית לפי שפעמים שזה משלם יותר שאע"פ שמקפיד הוא בזה הוא שלא ישלם כמו שהלוהו בשביל שההנהו וכיון שאינו מוחל הוי רבית אבל שאר בני אדם מחלי ולא הוי רבית והשתא מתני' איירי במקפידין דסתם שכנים שאינם חברים מקפידין ומ"מ דרך שאלה מותר ומה שדברו כאן על מקפידין לא אמרינן אגא גבי חבורה שרגילים לישאל זה מזה תדיר ואתי לידי איסור אבל שכנים שאינן תדיירין כל כך לשאול זה מזה מותרים ואין לגזור בהם שמא יבאו לידי איסור ולהכי לא משני כי אמר מתני' אלא כהגל דמתניתין איירי כשאין מקפידין משום דסתמא דמתני' איירי במקפידין כדפרישית. מ"ר: **מאי טעמא משום קוביא.** היינו כרבי יהודה בשם רבי טרפון דאמר אין אחד מהן מזיר אלא נתנה מזירות אגא להפלגה וסבירא ליה דלא מחית אינש לספיקא ולית הלכתא הכי אגא כאידך דר' יהודה כדפסקינן בסנהדרין בפרק זה בורר (דף כה. ופס). מ"ר:

ח) **מטילין** חלשים על הקדשים **ביו"ט.** תימה דאמר בפרק ב' דקדושין (דף נג. ופס) דאין חולקין זבחים כנגד זבחים ומנחה כנגד מנחה ומפיק לה מלבל בני אהרן תהיה אים כאחיו ועוד דפריך התם מוהלנועים מוסכין ידיהם והגרגרניים חולקין[א] מאי חולקין חוטפין כו' ואומר רבי דאין מועלת בהם חלוקה וגורל שיהא ממונו לקדש בו את האשה ולהוציאו בדיינים אבל מ"מ מטילין היו חלשין לתת לכל א' חלקו פן יריבו ביחד כדכתיב (הושע ד) ועתה כמריבי כהן והא דמשני התם חולקין לאו דוקא אגא חוטפין ולא משני הכי משו' דחולקין משמע כופין לחלוק ע"כ מחמת שחוטפין אותן שאינן שלהם.[ב] מ"ר:

מה

וכדברי [ב"ה] (ב"ה) אף משום רבית אי הכי בניו ובני ביתו נמי בניו ובני ביתו היינו טעמא כדרב יהודה אמר רב [3]דאמר רב יהודה אמר רב מותר להלוות בניו ובני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבית אי הכי מנה גדולה כנגד מנה קטנה נמי אין ה"נ וחסורי מיחסרא והכי קתני [א]מפים אדם עם בניו ועם בני ביתו על השלחן אפי' מנה גדולה כנגד מנה קטנה מ"ט כדרב יהודה אמר רב עם בניו ועם בני ביתו אין עם אחרים לא מ"ט כדרב יהודה אמר שמואל [ב]מנה גדולה כנגד מנה קטנה אף בחול לאחרים אסור מ"ט משום קוביא: [3]מטילין חלשין על וכו': מאי אבל לא על המנות א"ר יעקב [ב]בריה דבת יעקב אבל לא [ד]על המנות של חול ביו"ט פשיטא מהו דתימא הואיל וכתיב [1]ועמך כמריבי כהן אפי' מנות דחול נמי קמ"ל וא"ר יעקב [ד]בריה דבת יעקב [ה]כל שחבירו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה מנלן אילימא משום דכתיב [2]ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד ויאמר זה בכה וזה אמר בכה ויצא הרוח ויעמוד לפני ה' ויאמר אני אפתנו וגו' ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן ואמרינן מאי רוח [ה]א"ר יוחנן זה רוחו של נבות ומאי צא אמר רב צא ממחיצתי ודילמא התם היינו טעמא דכתיב [3]דובר שקרים לא יכון אלא מהכא [4]שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל וגו' שבעת קלון מכבוד זה נבוכדנצר שתה גם אתה והערל זה צדקיה חדא דכוליה קרא בנבוכדנצר כתיב ועוד צדקיה צדיקא מאי הוה ליה למיעבד ליה דא"ר יהודה אמר רב בשעה שבקש אותו רשע לעשות לאותו צדיק כך וכו' אלא מהכא [5]גם ענוש לצדיק לא טוב אין לא טוב אלא רע וכתיב [6]כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע [ו]צדיק אתה ה' ולא יגור במגורך רע מאי משמע דהאי חלשים לישנא דפורא הוא דכתיב [7]איך נפלת משמים הילל בן שחר נגדעת לארץ חולש על גוים וגו' אמר רבה בר רב הונא מלמד שהיה מטיל פור על גדולי מלכות לידע איזה בן יומו של משכב זכור וכתיב [8]כל מלכי גוים כולם וגו' אמר רבי יוחנן שנחו ממשכב זכור וא"ר יוחנן כל ימיו של אותו רשע לא נמצא שחוק בפה כל בריה שנאמר [9]נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה מכלל דעד השתא לא הוה רנה ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן אסור לעמוד בביתו של אותו רשע שנא' [10]ושעירים ירקדו שם ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שביקש אותו רשע לעשות לאותו צדיק כך נמשכה ערלתו שלש מאות אמה והיתה מחזרת על כל המסיבה כולה שנאמר שבעת קלון מכבוד שתה גם אתה והערל ערל בגימטריא שלש מאות הוי ואמר רב יהודה אמר רב בשעה שירד אותו רשע לגיהנם רעשו כל יורדי גיהנם אמרו שמא למשול עליהם הוא בא או [ו]ליחלות כמותם הוא בא שנאמר [11]גם אתה חולית כמונו אלינו נמשלת יצאתה ב"ק ואמרה [12]ממי נעמת רדה והשכבה את ערלים [13]איך שבת נוגש שבתה מדהבה א"ר יהודה אמר רב שבתה אומה זו שאמרה

מדוד

ודברי (ביה) הגל. דחיים שמא יוקירו חיטי בהלואת ככרות אף משום רבית: **בניו ובני ביתו נמי.** ליחוש לרבית וכל הני: **להלוות.** משלו: **בניו ובני ביתו.** הסמוכים על שלחנו דהיכל משלו אין כאן רבית: **להטעימן טעם רבית.** שידעו כמה קשה אלמא כיון דמשלו הוא אין כאן איסור רבית. והלכך גבי מדה ומשקל ומנין נמי לאו קפידא הוא אלא להשוותם בלא קנאה: **אי הכי מנה גדולה כנגד מנה קטנה נמי.** דמוקמינן טעמא לקמן משום קוביא ואפי' בחול אסור וכיון דהכל משלו אמאי אסור להטעימן טעמא קוביא בעלמא הוא: **מאי טעמא.** מותר ולא חיים לקוביא: **לדרב יהודה אמר רב.** דלהטעימן בעלמא הוא: **עם אחר לא לדרב יהודה אמר שמואל.** דכיון דמקפידין עובדין משום מדה ומשקל ומנין: **משום קוביא.** דגזל הוא דאסמכתא לא קנין. והא אסמכתא דסמיך על הגזל אם יפול גזל אמנה הגדולה אזכה בה ולפיכך תלה עצמו אף לגזל הקטנה על הספק ואילו יודע מתחלה שכן לא היה מתרצה: **של חול.** של קדשים של אתמול: **למריבי כהן.** ככהנים אלו שהם בעלי מריבה: **אפי' דחול נמי.** ליתתרי להו להפיס ביו"ט כי היכי דלא ליגלו: **זה בכה.** אני אפתנו בכה: **שבעת קלון.** בנבוכדנצר משתעי שהיה מטיל משכב זכור על המלכים וכשהגיע יומו של לדקיהו נמשכה ערלתו ג' מאות אמה והיינו שבעת קלון: **חדא דכוליה קרא בנבוכדנצר כתיב.** שפיר מלית לאוקמי כוליה בנבוכדנצר וה"ק שתה גם אתה כאותם שהיית מקלה אותן והערל והתערל והתגנה: **בשעה שעשה לו כו'.** לקמן היא. מדקאמר לאותו לדיק ש"מ אנוס היה: **ענוש לצדיק לא טוב.** לדיק המענים לא טוב וכיון דאינו טוב הרי הוא רע: **וכתיב לא יגורך רע.** אלמא אינו נכנס במחיצתו: **חולש על גוים.** בנבוכדנצר כתיב: **ושעירים ירקדו שם.** ולא אנשים ובשביל הבריות מסתלקין המזיקין ומנלא מבטל גזירת המלך: **המסיבה.** מלכים שהיו מסובין ויושבין לפניו: **גם אתה חוליים כמונו אלינו וגו'.** ביורדי גיהנם כתיב דכתיב לעיל מיניה שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך וגו' (ה): **חוליים כמונו אלינו נמשלת.** לשון ממשלה: **נעמת.** סבור אתה להיות בנועם מן האחרים:

מדוד

תורה אור השלם

1 אַךְ אִישׁ אַל יָרֵב וְאַל יוֹכַח אִישׁ וְעִמְּךָ כְּמָרִיבֵי כֹהֵן:
הושע ד ד

2 וַיֹּאמֶר יְיָ מִי יְפַתֶּה אֶת אַחְאָב וְיַעַל וְיִפֹּל בְּרֶמֹת גִּלְעָד וַיֹּאמֶר זֶה בְּכָה וְזֶה אֹמֵר בְּכָה: וַיֵּצֵא הָרוּחַ וַיַּעֲמֹד לִפְנֵי יְיָ וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲפַתֶּנּוּ וַיֹּאמֶר יְיָ אֵלָיו בַּמָּה: וַיֹּאמֶר אֵצֵא וְהָיִיתִי רוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי כָּל נְבִיאָיו וַיֹּאמֶר תְּפַתֶּה וְגַם תּוּכָל צֵא וַעֲשֵׂה כֵּן:
מלכים א כב כ-כב

3 לֹא יָשַׁב בְּקֶרֶב בֵּיתִי עֹשֵׂה רְמִיָּה דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֶגֶד עֵינָי:
תהלים קא ז

4 שְׁבַעְתָּ קָלוֹן מִכָּבוֹד שְׁתֵה גַם אַתָּה וְהֵעָרֵל תֵּסוֹב עָלֶיךָ כּוֹס יְמִין יְיָ וְקִיקָלוֹן עַל כְּבוֹדֶךָ:
חבקוק ב טז

5 גַּם עָנוּשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב לְהַכּוֹת נְדִיבִים עַל יֹשֶׁר:
משלי יז כו

6 כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אָתָּה לֹא יְגָרְךָ רָע:
תהלים ה ה

7 אֵיךְ נָפַלְתָּ מִשָּׁמַיִם הֵילֵל בֶּן שָׁחַר נִגְדַּעְתָּ לָאָרֶץ חוֹלֵשׁ עַל גּוֹיִם:
ישעיהו יד יב

8 כָּל מַלְכֵי גוֹיִם כֻּלָּם שָׁכְבוּ בְכָבוֹד אִישׁ בְּבֵיתוֹ:
ישעיהו יד יח

9 נָחָה שָׁקְטָה כָּל הָאָרֶץ פָּצְחוּ רִנָּה:
ישעיהו יד ז

10 וְרָבְצוּ שָׁם צִיִּים וּמָלְאוּ בָתֵּיהֶם אֹחִים וְשָׁכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה וּשְׂעִירִים יְרַקְּדוּ שָׁם:
ישעיהו יג כא

11 כֻּלָּם יַעֲנוּ וְיֹאמְרוּ אֵלֶיךָ גַּם אַתָּה חֻלֵּיתָ כָּמוֹנוּ אֵלֵינוּ נִמְשָׁלְתָּ:
ישעיהו יד י

12 מִמִּי נָעַמְתָּ רִדְפָה וְהִשְׁכְּבָה אֶת עֲרֵלִים:
יחזקאל לב יט

13 וְנָשָׂאתָ הַמָּשָׁל הַזֶּה עַל מֶלֶךְ בָּבֶל וְאָמַרְתָּ אֵיךְ שָׁבַת נֹגֵשׂ שָׁבְתָה מַדְהֵבָה:
ישעיהו יד ד

מוסף תוספות

א. ומשני. תוס' המל"ש.
ב. כתוס' הרא"ש אמא: לפי שחושבים שהם שלהם. (ועי' רש"ל).

יט א מיי' פכ"ג מהלכו' שבת הלכה יז סמג שם טוש"ע או"ח סימן שכב סעיף ו:

כ ב מיי' שם (וסי"ז מהל' גזילה ואבידה הל"ו) סמג שם ועשין ריד ולאוין עג טור ש"ע או"ח שם וטוש"ע חו"מ סימן שע סעיף ב:

כא ג ד מיי' פ"ד מהל' י"ט הלכה ז סמג לאוין עה:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה גם אתה וכו' וגו' חלית כמונו אז אלינו כל"ל והל"ל:

גליון הש"ס

גמ' כל שחבירו נענש על ידו. עי' ב"מ דף כב ע"א תוס' ד"ה אגא ענשתיה:

מוסף רש"י

כדי להטעימן טעם רבית. שיהיו כמה מצטער ומיצר המתנו, ויבינו כמה עושקו גדול (ב"מ עה.). **זה רוחו של נבות.** שלפי שהוא הרג נבות היה רוחו מחזר לפתותו ולהפילו (סנהדרין קב:). **לא יגורך רע.** לא יגור אצלך (חגיגה יב:) לא יגור עמך רע (סוטה מב.).

רב נסים גאון

פרק עשרים ושלשה שואל אדם

וכדברי בית הלל אף משום ריבית. הוא שהוקדם זכרו בראש הפרק (דף קמח) וכן היה הלל אומר לא תלוה אשה ככר לחברתה עד שתעשנו דמים שמא יוקרו חטים או יזולו ונמצאו באות לידי רבית. ועיקר זה במשנה בפרק איזהו נשך (דף עה).

רבינו חננאל

וכדברי ב"ה שאומרים לא תלוה אשה מחברתה ככרות כו'. ומטילין חלשים כו'. פירוש מטילין גורלות. **אבל לא על המנות.** אוקמוה על המנות של חול ביו"ט. **נבוכדנצר** אנס צדקיהו בעבירה, וכיון שנענש נבוכדנצר ע"י צדקיהו נענש גם הוא, שנאמר שבעת קלון מכבוד זה נבוכדנצר, שתה גם אתה והערל זה צדקיהו. ואמרינן האי קרא כוליה בנ"נ כתיב, ועוד צדקיהו צדיקא מאי הוה ליה למיעבד. אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעשה אותו רשע לאותו צדיק כן נמשכה ערלתו וכו'.

ה) [נ"ל הילנן], ב) ב"מ עה. [נוסח מסיק הש"ס ולאו מילתא היא כו' ושוב נכון על קושיא זו ביאור הט"ז באו"ח סימן שכ"ג ס"ק ד], ג) [נ"ל ברס ומשום שאינו לא היה הגון לפיקר לא הזכירו. כ"כ רש"י בעירובין פ. ד"ה בריש], ד) [נ"ל ברס], ה) סנהדרין פט. קב.:, ו) [מגיגה יב: סוטה מב. סנהדרין קג.], ז) ס"י לאלנוס, ח) [שייך לעיל קמח: במשנה],

מדוד. מעות ודינרי זהב והכא: **ורבו יתירה הוספה לי.** לאחר שהיה ז' שנים בהמה וחזר למלכותו היה משתבח כן. ומהו התוספת שקשר תנין גדול נחש גדול בראשו של ארי כמין אפסר: **מתני' לא ישכור אדם פועלים.** דכתיב (ישעיה נח) ממצוא חפצך: **ולא יאמר לחבירו בו'.** בגמרא פריך פשיטא כיון דהוא אסור חבירו נמי אסור דהא ישראל הוא והשולחו עובר משום לפני עור לא תתן מכשול[ע]: **אין מחשיכין על התחום.** לקרב עצמו בשבת עד סוף התחום ולהחשיך שם שיהא קרוב למקום הפועלים או לפרדס להביא פירות דכל דבר שאסור לעשותו בשבת אסור להחשיך עליו: **אבל מחשיך הוא.** להיות קרוב ללאת לשמור פירותיו וזה דבר המותר בשבת לשמור פירותיו אם היו בתוך תחומו: **ומביא פירות בידו.** הואיל ועיקר מחשבתו לא היה לכך: **אבל אמר אגא שאו.** נותן היה כלל בדבר זה להוסיף דברים אחרים כיוצא בו. ולקמיה[פ] מפרש לאתויי מאי: **לא שאני זאי שאני דאמירתו.** שאני רשאי לאומרו לחבירו או לנכרי בשבת לעשות למוצאי שבת רשאי אני להחשיך עליו: **גמ' מאי שנא דו.** ופשיטא דכיון דאמר לא ישכור ה"ה לא יאמר לחבירו דהא ישראל הוא כמותו ולא מצי לאוגרינהו: **אמירה לנכרי שבות.** וכבר סתמה רבי למתני'[ק] נכרי שבת לנכות אין אומרים לו כבר: **הא קמ"ל.** משנה יתירה בהדיא הוא דלא ליימא ליה אבל סתמא שרי ליה למימר: **הנראה.** עכשיו נראה אם תעמוד עמי לערב אם תבא אלי לכשתחשך ושניהן יודעין שעל מנת לשוכרו לפעולתו הוא מזהירו וכיון דלא מפרש בהדיא שרי כדמפרש טעמא לקמן דבור אסור הרהור מותר: **מוסר להרהר.** בדברי תורה: **והיה מחניך קדוש.** ולא כתיב היה דבר אלא מקום חנייתך תהא בקדושה וטעמא משום דישראל מהרהרין תמיד בדברי תורה: **ערות דבר.** אלמא לא אסיר ליה אלא בשעת דבור: **הא דבר יהודה.** כלומר לעולם והיה מחניך קדוש משום הרהור תורה ואפי' אין דבור ולא ירא בך ערות דבר במילתא אחריתי מיירי דאסור בשעת הדבור ולא בשעת הרהור כגון להסתכל בערוה: **עכו"ם ערום.** כ"ש ישראל כדמפרש ואזיל: **אימא שפיר דמי.** דכבהמה בעלמא הוא: **וערוה אגיסם.** אלמא ערוה היא בגן נח: **ודבור מי אסור והא אמר רב חסדא דו'.** וכל הני דבור הוא: **פקוח נפש.** בדבר שיש בו סכנה. פקוח דיקומבימונ"ט: **ופקוח דרבים.** כגון לרשות: **טרטייאות וקרקסאות ובסילקאות.** מיני פלטין הן ששם נאספו לבית הוועד: **נלמדו אומנות.** דהא נמי מצוה היא דכל שאינו מלמדו אומנות מלמדו לסטות. ומצוה יליפינן מקרא בקדושין בהאשה ניקנית (ד' נ.): **של מנך.** של עצה שאינו שלו ואין צריך בכך כגון הרוצה לבנות בית כך וכך צריך להוליא בו. ול"נ כמו מה לך מה לך ולחשבונות הללו הרי אין צורך בהן לא לך ולא לאחר כגון ההיא דפרישית: ושל

מדוד והבא ואיכא דאמרי שאמרה מאד מאד הביא בלא מדה [1]ורבו יתירה הוספת לי אמר רב יהודה אמר רב ירמיה בר אבא מלמד שרכב על ארי זכר וקשר תנין בראשו לקיים מה שנא' [2]וגם את חית השדה נתתי לו לעבדו: **מתני'** [א]לא ישכור אדם פועלים בשבת ולא יאמר אדם לחבירו לשכור לו פועלים [ב]אין מחשיכין על התחום לשכור לו פועלים ולהביא פירות [ג]אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו: **גמ'** (פשיטא) מ"ש הוא ומ"ש חבירו אמר רב פפא [ד]חבר נכרי מתקיף לה רב אשי [ה]דאמירה לנכרי שבות אלא אמר רב אשי אפילו תימא חבירו ישראל הא קמ"ל לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים [ו]אבל אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב ומתני' מני כרבי יהושע בן קרחה דתניא [ז]לא יאמר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב רבי יהושע בן קרחה אומר אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יהושע בן קרחה ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מ"ט דרבי יהושע בן קרחה דכתיב [3]ממצוא חפצך ודבר דבר [ח]דיבור אסור הרהור מותר רמי ליה רב אחא בר רב הונא לרבא מי אמר ר' יוחנן דיבור אסור הרהור מותר [ט]אלמא הרהור לאו כדיבור דמי [י]והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא שאני התם דבעינן [4]והיה מחניך קדוש וליכא הכא נמי כתיב [4]ולא יראה בך ערות דבר ההוא מיבעי ליה לכדרב יהודה [יא]דאמר רב יהודה [יב]עכו"ם ערום אסור לקרות קרית שמע כנגדו מאי איריא עכו"ם אפי' ישראל נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא ישראל דאסור אבל עכו"ם כיון דכתיב ביה [5]אשר בשר חמורים בשרם אימא שפיר דמי קמ"ל אימא הכי נמי אמר קרא [6]וערות אביהם לא ראו ודיבור מי אסיר [יג]והא רב חסדא ורב המנונא דאמרי תרוייהו [יד]חשבונות של מצוה מותר לחשבן בשבת וא"ר אלעזר [טו]פוסקים צדקה לעניים בשבת וא"ר יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן מפקחין פיקוח נפש ופיקוח רבים בשבת והולכין לבתי כנסיות לפקח על עסקי רבים בשבת [יז]וא"ר שמואל בר נחמני א"ר [יח]יוחנן הולכין לטרטיאות ולקרקסאות ולבסילקאות לפקח על עסקי רבים בשבת ותנא דבי [יט]מנשה משדכין על התינוקות ליארס בשבת ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות [כ]אמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר [כא]חפציך אסורים חפצי שמים מותרין א"ר יהודה אמר שמואל חשבונות של [כב][מלך][מ] ושל מה בכך מותר לחשבן בשבת תנ"ה [כג]חשבונות שעברו ושעתידין להיו' אסור לחשבן של [כד][מלך] ושל

מה לי הוא ומה לי חבירו. ואם תאמר וימא דחבירו היינו דאמר ליה שכור לי פועלים למחר וי"ל דא"כ מאי איריא חבירו אפי' הוא נמי לא מצי למימר אשכור פועלים למחר דעד כאן לא קאמר רב יהודה אמר שמואל מותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר אלא משום דשאם יש בורגנין הולך הא לאו הכי לא: **ורבי** יהושע בן קרחה היא. יש מפרש דר"ע קרוי קרחה שהיה קרח כדתניא בפרק בתרא דבכורות (דף נח. ושם) אמר בן עזאי כל חכמי ישראל דומין לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה ואומר שזה היה ר"ע והיה לו בן ששמו יהושע כדאמר בפרק קמא דשבועות[פ] א"ל ר' יהושע בנו של ר"ע לר"ע ואין נראה לר"ת דמה שקראו בן עזאי לר"ע קרח בגדיאותא בעלמא אין לנו לקרותו כן כל שעה דלשון גנות הוא שגא עלה קרח עלה קרח (מלכים ב ב) ואמרינן נמי לקמן (דף קנב.) אמר ליה הוא לדוקי לר' יהושע בן קרחה מהכא לקרחינהו כמה הוי הרי שהיה מגנה אותו על שהיה קרח ועוד אמרי' במגילה פרק בתרא (דף כח.) שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה במה אתרכת ימיס כו' א"ל רבי ברכני א"ל יהי רצון שתגיע לחצי ימי ואי' ר' יהושע בן קרחה בנו של ר"ע והא קיימא לן[ק] דלא נשא ר"ע בת כלבא שבוע עד שקיבל עליו לעסוק בתורה ואז היה בן מ' דתניא בסוף ספרי[א] מ' שנה שימש ת"ח מ' שנה פירנס את ישראל וכל ימיו ק"כ שנים ואמרי' בקידושין פרק בתרא (דף עב.) עד שלא מת ר"ע עולד רבי ואפילו עולד ר' יהושע בשנה ראשונה שנשאה לא נשאה כי אם פ' שנים מר"ע ורבי יהושע בשעה שביארך את רבי היה בן ק"מ שנים לכל הפחות שבפחות מע' שנה לא היה מברכו[ב] ואז היה רבי לכל הפחות בן ס' וא"כ לא היה מברכו רק מי' שנים ועוד נראה[ג] שלא נשאה עד שעסק בי רב תרי סרי ותרי סרי שנין נמצא כשהיה רבי יהושע בן קרחה בן ק"מ היה רבי[ד] יותר מחצי ימיו לכך נראה לר"ת דלא ר"ע היה אלא איניש אחרינא היה ששמו קרחה וקרחה הוא שם אדם כמו קרח ועולד הרבה קודם ר' יהושע בנו של ר"ע[ה]. מ"ר: **אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב.** י"א דדווקא לחבירו אבל לנכרי אסור לפי שהוא [ו] [עושה] לעשה [אמיתה] ואינו נראה דהא שרינן ליה הכא משו' דדבור אסור והרהור מותר [ז"כ] ל"ש נכרי ל"ש ישראל. מ"ר: **ודיבור מי אסור.** פי' מן התורה דהא מדשרינן דיבור של מצוה מכלל דמדאורייתא שרי: **ואמר ר"א** פוסקין צדקה לעניים בשבת. וא"ת מה צריך לאתויי [ח] הא ה"ל לאתויי מילתייהו דבית הלל [בפי"ז] (בתוספתא) דתני אין פוסקים לצדקה אפי' להשיא יתום ויתומה ואין משדכין על התינוקות ליארס בו דברי בית שמאי ובית הלל מתירין וא"ל דניחא ליה לאתויי מילתא דרבי אלעזר דמהתם לא הוה שמעינן פסיקא לצדקה לעניים דהא לא שרי בית הלל אלא להשיא יתום ויתומה: **ואין**

מותר לאדם לחשב אורחות הקרואים [נ"א: למנות אורחותיו] להסב אצלו בסעודה, וכדתנן מונה אדם את אורחיו ואת פרפריותיו. פי' חשבונות של מה בכך, כמו שיחשב אדם חשבון כגון חילות המלך כך וכך אלף וכיוצא בו אומרים לו ומה בכך, כלומר מה הנאה יש לך ומה צורך לך בזה, כגון אילו מותר בשבת. וזהו שאומרים מחשבין חשבונות שאין צריכין ואין מחשבין חשבונות שצריכין. כיצד אומר אדם לחבירו כך וכך פועלין כך וכך דינרין הוצאתי

מסורת הש"ס

(א) [ע' מוס' לקמן ע"ב ד"ה ופיון], (ב) [עיליוכין מז: גיטין מ: כ"ק פ: ב"מ נ.], (ג) ע"ז ז. [תוספ' פי"ק], (ד) [עיל קיג.], (ה) שם כד: [עיל מ: קידושין נג. ע"ז מד: זבחים קב.], (ו) ברכות כה: ע"ש, (ז) כתובות ה., (ח) [ל"ל יומן], (ט) גי' רש"ל דאמר, (י) [עיל קיג.], (יא) [ל"ל מילך פי' מורחי' כדמתי' ובא הלך לומר מותר אדם לחשב מורחיו הקרואים. עיין ערך חשב], (יב) בס"י מה לך, (יג) [תוספ' פי"ק], (יד) בס"י מה לך, (טו) [ויקרא יט], (טז) [ע"ב], (יז) [עיל קכז.], (יח) [דף ו.], (יט) [כתובות סג. ועיין שם ובאמת דר"ע פ"ו], (כ) [וע"ע תוס' כתובות נח. ד"ה חוץ ותוס' ב"ב קיג. ד"ה ומנו ותוס' פסחים קיב. ד"ה לוקח],

תורה אור השלם

1 בַּה זַמְנָא מִנְדְּעֵי יְתוּב עֲלַי וְלִיקַר מַלְכוּתִי הֲדָרִי חִוְיָי יְתוּב עֲלַי וְלִי הַדְּבָרִי וְרִבְרְבָנַי יְבַעְיוּן וְעַל מַלְכוּתִי הְתְקַנַּת וּרְבוּ יַתִּירָה הוֹסִפַת לִי: דניאל ד לג

2 וְעַתָּה אֲנִכִי נָתַתִּי אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה בְּיַד נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל עַבְדִּי וְגַם אֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לוֹ לְעָבְדוֹ: ירמיהו כז ו

3 אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֶפְצְךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ יְיָ מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר: ישעיהו נח יג

4 כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: דברים כג טו

5 וְתַעֲנֻבָה עַל פִּלְגְּשֵׁיהֶם אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם: יחזקאל כג כ

6 וַיָּקָם שֵׁם וָיֶפֶת אֶת הַשִּׂמְלָה וַיָּשִׂימוּ עַל שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אֲחֹרַנִּית וְיַכְסוּ אֶת עֶרְוַת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אֲחֹרַנִּית וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ: בראשית ט כג

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אומר וכו' לפי שהוא רוצה לעשה אותה מלאכה ופיון: (ב) ד"ה ואמר רבי אלעזר וכו' וא"ת מה צריך לאתויי מילתא דרבי אלעזר ה"ל לאתויי:

גליון הש"ם

גמ' חבר נכרי. ע' סוכה דף לט ע"א תוס' ד"ה הלוקח ועי' מג"א סימן תק ס"ק ג:

לעזי רש"י

דיקומבימונ"ט [דישקומברימונ"ט]. פעולת פינוי.

מוסף רש"י

אמירה לנכרי שבות. מדרבנן (ב"מ צ.). הרהור מותר. להרהר בלבו כך וכך יליפות אני צריך להוליא על שדה זו (לעיל קיג:). חפצי שמים מותרים. כגון פוסקים לצדקה ומשדכין על התינוקות ליארס (שם).

מוסף תוספות

א. מ' שנה עסק בפרקמטיא. תוס' ב"ב קיג. ד"ה ומנו. ב. שכן הם סתם שנות חיי אדם, דכתיב (תהלים צ') "ימי שנותינו שבעים". תוס' כתובות נח. ד"ה מזן. ג. דסבראה. תוס' ב"ב קיג. ד"ה ומנו. ד. בן פ"ד שהוא. תוס' ב"ב קיג. ד"ה ומנו.

רבינו חננאל

לא ישכור פועלים בשבת ולא יאמר לחבירו שכור לי פועלים וכו'. ואקשינן עלה מ"ש הוא ומ"ש חבירו. ובא רב פפא לאוקמיה למתניתין בחבירו גוי. רב אשי אמר אפילו תימא בחבירו ישראל הא קמ"ל דלשכור פועלים הוא דלא יאמר לו, אבל אומר לו הנראה שתעמוד עמי לערב. כלומר אסור שיאמר לו לערב לך לשכור לי פועלים או כיוצא בו, אבל אם יאמר לו הנראה שתעמוד עמי לערב ובדעתו שיאמר לו לערב לך לשכור לי פועלים או עשה לי מלאכה כך וכך מותר, כר' יהושע בן קרחה. ואמר ר' יוחנן הילכתא כר' יהושע בן קרחה. דרייק ר' יוחנן ואמר טעמיה דר' יהושע בן קרחה דיבור בפירוש אסור אבל הירהור מותר, דכתיב ממצוא חפצך ודבר דבר. ואקשינן עליה והא הוא דאמר בכל מקום מותר להרהר חוץ ממרחץ ובית הכסא כו', ואמאי לא אמרינן הכא נמי הירהור מותר. ומפרקינן האי קרא מיבעי ליה לאסור אפילו ערותו של גוי דאשכחנו קרא דאמר וערות אביהם לא ראו. **ואקשינן תוב ודיבור מי אסור, והביאו ה' שמועות [כ]אחת שאפילו דבור אמרינן מותר בשבת ואילו הן, חשבונות,** ופוסקין צדקה לעניים, ומפקחין פיקוח רבים, והולכין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לפקח על עסקי רבים, והולכין לבתי תיאטראות ולבתי קרקסאות לפקח על עסקי רבים, ותנא משדכין על התינוקות ליארס, ועל התינוק ללמדו ספר וללמדו אומנות. ומפרקינן אלא אמר קרא ממצוא חפצך ודבר דבר, חפצך אסורין בדבור חפצי שמים מותרין, ואילו כולן חפצי שמים הן. **חשבונות של מלך.** פירוש מילך, אורחים [כדכתיב], ויבא הלך לאיש העשיר. כלומר,

כב א מיי' פכ"ג מהל' שבת הלכה יב סמג לאוין סה טור ש"ע או"ח סימן שז סעיף ג:

כג ב ג מיי' פכ"ד שם הלכה ג סמג שם טור ש"ע או"ח סימן שו סעיף ל וסי' שז סעיף ח:

כד ד מיי' פ"ו שם הל"ל סמג שם:

כה ה מיי' פכ"ד שם הל"ד וסמג שם טור ש"ע או"ח סימן שז סעיף ז:

כו ו מיי' פ"א מהלכות ק"ש הלכה טז סמג עשין יח טור ש"ע או"ח סימן עה סעיף ל:

כז ז ח ט י מיי' פכ"ד מהלכות שבת הל"ה סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סימן שו סעיף ו:

כח כ מיי' פכ"ג מהל' שבת הל"ח סמג שם טור ש"ע או"ח סימן שז סעיף ז:

כבמ א טור ש"ע א"ח סימן ז"ז סעיף ו:
ל ב ג מיי' פכ"ד מהלכי' שבת הלכה ג סמג עה טוש"ע א"ח סימן ז"ז סעיף ח ט:
לא ד מיי' שם הלכה ה סמג עה טור ש"ע א"ח סימן ז"ז סעיף ג:
לב ה מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ה סמג עשין כט טור ש"ע א"ח סימן רלט סעיף י:
לג ו מיי' שם הלכה ו ופ"ב מהלכות תפלה הלכה יב סמג שם טוש"ע א"ח סי' רלד סעיף ח:
לד ז מיי' פכ"ט מהל' שבת הל"ג סמג שם טוש"ע א"ח סימן רלט סעיף י:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כך וכך פועלים השכרתי על שדה: (ב) תוס' ד"ה ואין וכו' כדאמרינן פרק קמא דמגילה שלשת אלפים בני בני היה בו ולכל אחד וא' ה' מאות הלונות מעלות עגן: (ג) ד"ה אבל וכו' וכי תני אבא שאול ההמשכה באמירה ה"מ:

לעזי רש"י

אשטרצי"א [אישטרייי"ם]. קש.

מוסף תוספות

א. טפי, דהנכנס לתוך שדהו, [שאין בה פירות, שהיא צריכה לניר ולעבוד, וכו' נראה ש. ריטב"ם] לפקח על צריכה הוא נכנס, וכן המטייל על פתח המדינה, ניכר. תוס' הרא"ש. ב. מאי פריך למילתי' דשמואל. תוס' הרא"ש. ג. בלומר. תוס' הרא"ש. ד. למחר. תוס' הרא"ש. ה. לשמור פירות. תוס' הרא"ש. ו. משום עוקר דבר מגידולו. ריטב"ם. ז. דהוה ליה חורש. ריטב"ם.

ו) ואין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות. השתא דשמע דוקא על התחום אבל בתוך התחום מחשיכין לשכור פועלי' ולהביא פירו' וקשה לרבי דבסוף פ' בכל מערבין (עירובין דל"ח:) תניא לא יהלך אדם לתוך שדהו לידע מה צריכה כיולא בו לא יטייל אדם על פתח מדינה כדי שיכנס למרחץ מיד ואומר רבי דהתם מינכרא מילתא[א] דאינו מטייל אלא ליכנס למרחץ מיד אחר השבת שעל פתח מדינה רגילים להיות מרחצאות כדאמרי' בפ"ק (דף ו:) דמגילה (ב) ה' מאות מעלות עשן חוץ לחומה אבל הכא אין הוכחה כ"כ בתוך התחום המחשיך לשכור פועלים ולהביא פירות וכי האי גוונא משני התם. מ"ר:

אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו. מתוך פירוש הקונטרס משמע לשמור חוץ לתחום וכן משמע פשט המשנה וקשה לרבי מהא דאמר שמואל בגמ' מותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר ופריך תנן אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים כו' והשתא[ב] מתניתין גופיה תיקשי ליה דמוכחא מילתא כוותיה דשמואל מדקתני בסיפא כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו יכול אני להחשיך עליו וקא מפרש בגמ' דמה שמותר לומר מותר להחשיך וא"כ מדשרינן להחשיך לשמור חוץ לתחום אלמא שרי למימר חוץ לתחום אני הולך למחר דהא בהא תליא והיינו כשמואל ואיני יודע מאי קשיא דאי לאו דשמואל מתני' אתיא שפיר דה"א אין לך דבר שלא יהא מותר לאדם לומר על עצמו ואפי' אשכור פועלים למחר או אבנה בנין זה יכול לומר בשבת דהוה אמינא דווקא לחבירו אסור לומר שכור לי פועלים למחר דמהני אמירתו אבל על עצמו יכול לומר כל מה שירצה דלא מהני אמירתו וכי תני אבא שאול ההמשכה[ג] (ג) ה"מ באמירה לחבירו דיש אסורה ויש מותרת אבל אם אינתא לדשמואל פריך שפיר דאסר כל אמירות אפילו על עצמו אלא דווקא לכרך פלוני אני הולך למחר משום טעמא דשאם יש שם בורגנין הולך והשתא פריך כיון דאי לאו האי טעמא הוה אסרת ליה אלא משום האי טעמא דווקא שרית ליה א"כ מתני' נמי תשתרי להביא פירות שאם יש מחיצות מביא. נ"ל:

לכרך פלוני אני הולך. תימה מאי איריא הוא אפילו לחבירו נמי יכול לומר לך לי לכרך פלוני למחר מהאי טעמא דקאמר ו) מדשרי שמואל לקמן לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך אפילו בשבת כ"ש שיכול לומר שמור לי למחר ואין לפרש דשאני התם שהן בתחומו אבל אין יכול לומר לחבירו שמור לי פירות שחוץ לתחומך[ד] דנראה הוא שאפילו זה יכול לומר מכיון שמותר להחשיך[ה] וצ"ל דלא נקט שמואל דוקא לכרך פלוני אני הולך דהוא הדין לחבירו יכול לומר לך לי לכרך פלוני למחר:

בשלמא קש במחובר משכחת לה. ה"ג הו"מ למימר מטעם מוקלה דהא אינו רואה למאכל בהמה כדאמר לעיל (דף קמא.) הקש שע"ג המטה לא יענענו כו' אלא רבותא קאמר דאפילו במחובר משכחת לה: **במחובר משכחת לה.** אומר רבי דלאו משום תלישה נקט לה דאע"ג שמחובר לארץ אין בו איסור תלישה[ו] כיון שיבש אינו יונק מן הארץ כדמוכח בחולין פרק העור והרוטב (דף קכז: ושם) דאמר תאנים שנמקו באביהן מטמאין טומאת אוכלין והתולש ממנה בשבת חייב חטאת דווקא נמקו אבל יבשו לא וכן משמע בכל הסוגיא דיבשו הן ועוקליהן מטמא טומאת אוכלין ואין דינו כלל כמחובר והא דקאמר הכא במחובר משכחת לה דאינו משום איסור ייפוי קרקע[ז] דאמר לעיל התולש עולשין בשבת חייב חטאת בפרק הבונה (לעיל דף קג.) והא דפריך בפרק המוציא תפילין (עירובין דף ק:) אאילן יבש הא קא נתרי פירי משמע שיש ביבש איסור תלישה אומר רבי דמיירי התם ביבשו הן ועוקליהן: **בתיבנא סריא.** והא דאמר לקמן פרק מי שהחשיך עליו (דף קנה:) מפרכין תבן ואספסתא לפני בהמה ומוקי לה בתבנא סריא משמע דחזי לבהמה אומר רבי דמיירי כגון דלא סרי' כולי האי: **אלא** מת מאי ניהו להביא לו ארון ותכריכין. תימה אמאי לא קאמר למיגז ליה אסא שהיו רגילין להביא אסא למת כדאשכחן בנדה (דף נז.) דשוור אסא מערסא לערסא וי"ל ע"כ ל"ל ארון ותכריכין כדקתני במתני' בהדיה. מ"ר:

ושל מה בכך מותר לחושבן ורמינהו חושבין חשבונות שאינן צריכין ואין מחשבין חשבונות שצריכין בשבת כיצד אומר אדם לחבירו כך וכך פועלים (ח) הוצאתי על שדה זו כך וכך דינרין הוצאתי על דירה זו אבל לא יאמר לו כך וכך הוצאתי וכך אני עתיד להוציא ולטעמיך קשיא לך היא גופא אלא [א]הא דאיכא אגרא דאגירא גביה הא דליכא אגרא דאגירא גביה: אין מחשיכין: תנו רבנן מעשה בחסיד אחד שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו ונמלך עליה לגודרה ונזכר ששבת הוא (ח) ונמנע אותו חסיד ולא גדרה ונעשה לו נס ועלתה בו צלף וממנה היתה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו א"ר יהודה אמר שמואל [ב]מותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר שאם יש בורגנין הולך תנן אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים ולהביא פירות בשלמא לשכור פועלים דבשבת לא מצי אגר אלא להביא פירות לימא שאם יש שם מחיצות מביא [ג]משכחת לה בפירות המחוברים והתני ר' אושעיא אין מחשיכין על התחום להביא תבן וקש בשלמא קש משכחת לה במחובר אלא תבן היכי משכחת לה בתיבנא סריא ת"ש [ד]מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת על עסקי כלה ומת אין על עסקי אחר לא בשלמא אחר דומיא דכלה משכחת לה למיגזא ליה אסא אלא מת מאי ניהו להביא לו ארון ותכריכין וקתני מת אין אבל אחר לא ואמאי לימא שאם יש שם מחיצו' מביא מת נמי משכחת לה [ה]למיגזא ליה גלימא: אבל מחשיכין: ואע"ג דלא אבדיל והאמר רבי אלעזר בן אנטיגנוס משום רבי אליעזר בן יעקב [ה]אסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל וכי תימא דאבדיל בתפלה והאמר רב יהודה אמר שמואל [ו]המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס וכי תימא דאבדיל על הכוס כוס בשדה מי איכא תרגמא רבי נתן בר אמי קמיה דרבא בין הגיתות שנו א"ל ר' אבא לרב אשי [ז]במערבא אמרינן הכי המבדיל בין קודש לחול ועבדינן צורכין אמר רב אשי כי הוינא בי רב כהנא הוה אמר המבדיל בין קודש לחול ומסלתינן סילתי: כלל אמר אבא שאול כל שאני וכו': (איבעיא להו) אבא שאול אהייא אילימא ארישא קאי אין מחשיכין על התחום לשכור פועלים להביא פירות

ושל מה בכך. כגון שכבר היו לצורך אלא שעברו כגון כך וכך הוצאתי בבנין זה: **תשבונות שעברו.** לקמן מוקי לה דלא עברו לגמרי שעדיין שכר הפועלים עליו אלא נתנו להן ושל מה בכך שעברו לגמרי ואין שכר פועלים עליו: **כך וכך הוצאתי.** אלמא עברו מותרין: **תקשי לך היא גופא.** ברייתא קמייתא ריש קתני שעברו אסורין וסיפא קתני של מה בכך מותרין דהיינו עברו: **אלא.** אינו גדול הוא ובעל ענפים הרבה ושלשה מיני אוכל יש בפירותיו אבונות קפריסין ולולבין: **שאם יש בורגנין.** מע' אמה לע' אמה הולך אפי' בשבת שהכל משוב כעיר אחת וכל העיר כד' אמות כדאמרינן בעירובין (דף כא.) וכיון דהוא דבר שיש לו היתר על ידי תקנה בשבת מותר לאומרו אפילו במקום שאין שם ההיתר: **המחובריס.** שא"א לקצצן בשבת ע"י שום תקנה: **קש.** זנבות השבולים אשטרלי"א: **בתיבנא סריא.** שאפי' יש מחיצות אינו מביא משום דמוקצה הוא: **על עסקי כלה ומת אין.** דאפילו שמיס הן אבל על עסקי אחר אפי' דומיא דכלה לא: **בשלמא אחר דומיא דכלה משכחת לה.** דאסור להחשיך כגון לחתון מן המחובר: **למיגז לה אסא.** דעבדו לה גננא דאסא לכלתא: **אלא עסקי מת מאי היא.** הבאה לארון ותכריכין ואמאי לאחר לא לימא הואיל ואם יש שם מחיצות מביא: **למיגז ליה גלימא.** לתקן לו תכריכין דאין היתר לדבר היום כלל: **ואע"ג דלא אבדיל.** אסיפא דמתני' מתמה דקתני ומביא פירות בידו לקוצן מן המחובר אלא הבדלה: **בין הגיתות שנו.** דאיכא כוס בשדה: **המבדיל בין קודש לחול.** להיכרא בעלמא לנוות את המלך: **ועבדינן צורכין.** ואחר כך אנו מברכין על הכוס ברכה גמורה דהבדלה וכ"ש דאי אבדיל בתפלה מותר לעשות צרכיו וחוזר ומבדיל על הכוס: **ומסלתינן סילתי.** מוטבין עליה: **אהייא.** קאי ומשוי כללא: **אי נימא אריש.** דקתני ת"ק לאיסורא וקאתי אבא שאול לשוויה בה כללא א"כ דכללא לאיסורא ה"ל למימר בהדיא כל שאינו זכאי באמירה כגון אלו שאינו רשאי לומר לחבירו שכור לי פועלים או הבא לי פירות למולאי שבת אינו רשאי להחשיך מיבעי ליה: אלא

ז) [ע' בט"ז סי' ש"ז ס"ק י"ד פירוש על זה], ב) לקמן קנא., ג) ביצה ו. [ערוך גרס למיגד פי' למתוך וי"ל לתפוך], ד) [בברכות לב. ע"ש בסמים קה: ע"ש ודף קז.], ה) [שיך לע"ל במשנה], ו) [בש"ס ליתא אבל בענין יעקב מצאתי ע"ש], ז) ועוד מדשרי כל"ל.

רבינו חננאל

על שדה זו, אבל לא יאמר כך הוצאתי וכך אני עתיד להוציא. ואוקימנא אם נשאר עליו שכירות במה שעבר אסור לו לומר ואפילו כך הוצאתי, שרצונו לחשב ולידע סכום הנשאר עליו והן חשבונות שצריכין ואסור. **אמר רב יהודה אמר שמואל מותר לאדם לומר לחבירו לכרך פלוני אני הולך למחר,** שאם יש בורגנין הולך אפילו בשבת. תנן אין מחשיכין על התחום לשכור פועלין ולהביא פירות, הדא משנה היא וקשיא אקשיאו בהא, ומקשינן בשלמא לשכור פועלין היינו טעמא דאין מחשיכין על התחום ובשבת אסור לאוגורי פועלין, אלא פירות נימא שאם יש מחיצות מותר להביאן ומותר לחשיך ולהביאם. ומפרקינן הא דתני אין מחשיכין להביא פירות בפירות מחוברין שאסור לחותכן בשבת. ועוד אקשינן מדתני ר' אושעיא. ומפרקינן בתיבנא סריא דלא חזי. ותוב אמרינן ת"ש מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת וכו'. ומפרקינן לפקח על עסקי כלה למיגז לה אסא לבי גננא, על עסקי המת נמי למיגד ליה גלימא, לתפור לו תכריכין והללו דמשום מצוה התירו רבנן, הא אחר כגון דברים הללו אסור. **אבל מחשיך הוא לשמור ומביא פירות בידו.** ואקשינן ואע"ג דלא אבדיל, כלומר עושה מלאכה קודם הבדלה, והאמר ר' אלעזר וכו' אסור לעשות מלאכה קודם הבדלה, ואם יש לומר זה שמביא פירות התפלל [ו]הבדיל בתפילתו, והאמר שמואל המבדיל בתפילה צריך שיבדיל על הכוס. ואוקימנא בין הגיתות שנו, כלומר בשעת הגיתות מצוי בשדה בימי הבציר יין והבדיל על הכוס. **וסלקא** שמעתא שאסור לעשות מלאכה עד שהבדיל ואפילו לא אמר אלא המבדיל בין קודש לחול דיו, דהא רב אשי דהוא בתרא אמר כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרינן המבדיל בין קודש לחול ואפכינן סילתי, כלומר היינו מתעסקין במלאכה ולא [בא] רב אשי למעט אלא שאינו צריך לומר הבדלות. כאשר חלקו בפרק ערבי פסחים, אבל צריך להזכיר ברכה בשם ומלכות דלית [נ"א: דלא] גרעה מברכת הפירות וברכת המצות, וכן הלכה. **כלל אמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו רשאי אני להחשיך עליו.** והוצרכנו לדקדק לידע באיזו בבא דמתניתין אמר אבא שאול כלל זה. ואמרינן אם על רישא דקתני אין מחשיכין על התחום לשכור פועלין וכו'.

אלא אסיפא קאי. דקאמר ת"ק להיתרא אבל מחשיך הוא לשמור ואתא איהו ושוייה ביה כללא להביא כל כיוצא בהן: **האי כל שאני וכאי להחשיך עליו וכאי אני באמירתו מיבעי ליה.** (ג) דהיתר דחשיכה תנן והיתר דאמירה לא תנן והיכי תלי תניא בדלא תניא: **לעולם אסיפא קאי.** כדקאמרת ודקשיא לך אמירה מהיכא קאמר ליה להיתירא דתלי בה החשכה אהא קאי דאמר רב יהודה כו' אלמא זכאי אני באמירתו ואבא שאול וא"ק כולהו פשיטא להו הא דשמואל וקאמר ליה אבא שאול לת"ק מי לא מודית בהא שאתה מתיר להחשיך דמותר הוא לומר כדשמואל אלמא הואיל ומותר לומר מותר להחשיך הלכך אמאי נקטת החשכה לשמור לחודא שוי כללא למילתא ואימא כל שאני זכאי באמירתו דשאני אני להחשיך עליו דש"מ הך וש"מ מת וכלה דהא נמי זכאי באמירתו הוא כדמפרש לקמן והלכך מחשיכין עליו וסיפא דמתני' דקתני מחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה אבא שאול היא: **כלל אמר אבא שאול כו'.** והאי נמי זכאי באמירתו כדקתני סיפא ואומר לו לך למקום פלוני: **סכום מקח.** מנה ומאתים: **מתני' נכרי שהביא חלילין בשבת.** בשביל ישראל: **לא יספוד בהן ישראל.** לעולם. וקנסא הוא משום דמוכחא מילתא דבשבילו הובאו לאין דרך להביא חלילין אלא בשביל מת: **ממקום קרוב.** בתוך התחום: **עשו לו ארון.** בשביל נכרי או למכור: **גמ' רב אמר ממקום קרוב ממש.** כלומר שידוע לנו בירור הדבר דממקום קרוב בלו שראינום שהיו בביתו: **ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לתחומה לנו.** אפילו הביא מחוץ לעיר אנו תולין להמיר ואומרים שמא בתוך התחום לנו ערב שבת וסופדין בהן במו"ש מיד. וחיישינן נמי אמרינן לקולא כדאמרי' בפ' חגיגה (דף טו.) גבי בתולה שעיברה חיישינן שמא בלמבטי עיברה ומותרת לכהונה. ושמואל הכי קאמר מתני' לא יספוד בהן ישראל אא"כ יש לתלות שבאו ממקום קרוב ולאפוקי בידוע דמחוץ לתחום בלו: ה"ג **דיקא מתני' דווקיה דשמואל וגניא דווקיה דרב: יקבר בו ישראל.** דתלינן מספיקא שמא לצורך נכרי נעשה: **גניא דווקיה דרב.** דספיקא אסור דקתני מחלה על מחלה ימתין בכדי שיחמו חמין. וא"ת בכדי שיחמו חמין מיהא שרי והכא תני לא יספוד בהן משמע לעולם הכא מוכחא מילתא אבל במרחץ לא מוכחא מילתא כולי האי הואיל ואיכא נכרים: **באמבטי קטנה.** שיש לתלות ולומר משחשיכה הוחמה על ידי עבדים וקומקומין הרבה: **אם יש בה רשות.** אדם חשוב עליו: **רוחץ בה.** ישראל מיד דיש לומר משחשיכה הוחמו חמין לאותו נכרי. ליטבא אחריבא גרסינן תניא כוותיה דשמואל ולא גרסי' דייקא מתני' כו' עד מספיקא שרי ומייתי סייעתא לשמואל מדרבי יהודה דתלינן לקולא וריש לא קשיא ליה כיון דמחלה על מחלה ולאי בשביל ישראל ונכרים הוחמו שהרי לא לאדם אחד לבדו הוחמו דיימא ספיקא לנכרי ספק לישראל ולשון זה נראה לי עיקר. ורבותי נמי לא גרסי לעיל דקתני עשה נכרי את הארון עד מספיקא שרי ומיהו לא מפרשי לה כדפרישית: **ימתין בכדי שיעשו.** נהי דלא מוכחא מילתא מיהו י"ל שמא בשביל ישראל נעשה: **בעומד.** הקבר באיסרטיא שאין דרך ישראל ליקבר שם דולאי לא נעשה בשביל ישראל: **ארון מאי איכא למימר.** להוכיח דלא בשביל ישראל נעשה: **במוטל.** הארון: **על קברו.** של נכרי באיסרטיא דמוכח דלשם אותו קבר נעשה הארון: **מתני' ומדיחין.** במיס: **אלא יזיז בו אבר.** לא יגביה לו ידו או רגלו או ריסי עיניו: שימתין

האי כל שאני רשאי בחשיכתו רשאי אני באמירתו מיבעי ליה. תימה הא דכי פריך לעיל האי כל שאיני רשאי באמירתו איני רשאי בחשיכתו מיבעי ליה מכלל דאי הוה תנן הכי הוה אתי שפיר אע"ג דתלי חשיכה באמירה וי"ל התם שאני דלא הוה תלי תניא בדלא תניא דאמירה נמי תניא לעיל לא יאמר אדם לחבירו שכור לי פועלים אבל השתא תלי תניא בדלא תניא דהיתר אמירה לא תניא אבל היתר החשכה תניא:

לעולם אסיפא קאי (ד) **דאמר רב יהודה אמר שמואל מותר אדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך.** אע"פ שהוא אינו יכול לילך לשומרן יכול לומר לחבירו לשמרן ומתניתין הכי קאמר כל שאני זכאי באמירתו כגון לפקח על עסקי כלה ועל עסקי מת ויכול לומר לחבירו לעשות למחר רשאי אני להחשיך עליו וכ"ש מה שאני זכאי לומר לעשות היום כמו שמור לי פירות שבתחומך אע"פ שאיני רשאי לילך שם היום דמותר להחשיך עליו:

אין מחשיכין על התחום להביא בהמה. יש ספרים דגרסי מחשיכים לפי שאם יש שם בורגניס הולך ומביאה ובתוספתא גרס אין מחשיכין וי"ל דאיירי בבהמה שאינה יכולה לבא בדרגליה כגון טלה קטן אא"כ ישאוהו בכתף שאפילו יש מחיצות אינו רשאי להביא לאסור לטלטל בעלי חיים שהם מוקצים: **נכרי שהביא חלילים בשבת לא יספוד בהן ישראל.** לא כפי' הקונטרס שפירש עולמית מדפרין בגמרא גבי עשה נכרי ארון וחפר לו קבר יקבר בו ישראל אמאי הכא נמי אימא יתמין בכדי שיעשו ואמאי קאמר נמי אי לאו דקאי אחלילים על כן נראה דלא יספוד בהן ישראל היינו עד כדי שיבואו דסתם חלילים אין מביאין אותן לשם אדם אחד אלא לשם כמה בני אדם:

אא"כ באו ממקום קרוב. תימה לרבי מה מהני שבאו ממקום קרוב הלא הביאם דרך רה"ר ומה לי ארון וקבר שנעשו בשבת ומה לי חלילים שהובאו דרך רה"ר וי"ל דהביא ממקום קרוב לא מהני כל כך הבאתו: **דיקא מתניתין כוותיה דשמואל כו' יקבר בו ישראל אלמא מספיקא שרי.** תימה[א] היכי (ה) מוכיחנא מינה דמספיקא שרי והא מוקמי' לה בעומד באיסרטיא דולאי לצורך נכרי נעשה מיהו אומר רבי דל"ג ליה להא דקתני עשו לו ארון כו' ול"ג נמי בסמוך (ו) ת"כ גם בפי' הקונטר' ל"ג אלא ה"ג דיקא נמי [ב]ממתני' עיר שישראל ונכרים דרים בה כו' ומשנה היא במסכת מכשירין (פ"ב משנה ה) ר"[ג] יהודה אומר אם יש בה רשות רוחץ בה מיד אלמא תלינן להתיר כמו כן גבי חלילין יש לתלות בהיתר ולומר חוץ לחומה לנו. מ"ר: עד

אבר שומטין את הכר מתחתיו ומטילין אותו על החול בשביל שימתין

א) [מוספת פי"ק], ב) [לעיל נג:], ג) לעיל קנ:, ד) [ל"ל ומנן], ה) לעיל קכב. ע"ש מכשירין פ"ב מ"ה ע"ש, ו) ל"ל ומתין [וכ"א במשנה], ז) [ר"ת: תניא כוותיה.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' חוץ לחומה לנו אמר רבא דיקא מתני': (ב) שם ומנא סותיה דכב דת"ר עיר: (ג) רש"י ד"ה האי כל וכו' דהיתרא דהחשכה תנן: (ד) תוס' ד"ה לעולם אסיפא קאי ואבא שאול אהא קאי דאמר רב יהודה: (ה) ד"ה דיקא וכו' היכי מוכח מינה: (ו) בא"ד וכ"ג נמי בסמוך דתנו רבנן גם בפ"ב ל"ג ליה אלא ה"ג:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (דיקא מתני' כו' עד ה"ג מספיקא שרי) תא"מ: [ב] שם כוותיה דרב ל"ל דשמואל:

מוסף רש"י

ימתין עד כדי שיחמו חמין. אלא יהיה במה שהקדימו להם בשבת, וכן בכל מעשה שבת נתנו חכמים שיעור להמתין לערב בכדי שיעשו (לעיל קכב.).

רבינו חננאל

כל שאיני זכאי בחשיכתו (אני) [איני] זכאי באמירתו היה לו לומר, כי אין מחשיכין אמרה משנתינו בפירוש, ומכללו נלמד האמירה, כלומר מאחר שאין לו להחשיך בתחום לשכור פועלין, כך אין לו לומר לחבירו השכר לי פועלין עם חשכה. אלא אסיפא, אבל מחשיך הוא לשמור וכו', כלומר כשם שמותר לו להחשיך, כך מותר לו לומר לחבירו החשיך והביא לי פירות. האי כל (שאיני) [שאני] זכאי בחשיכתו זכאי אני באמירתו היה לו לומר. ואוקימנא כדרב פפא דאמר מותר לאדם לומר לחבירו שמור לי פירות שבתחומך וכו', כלומר כשם שאני זכאי לומר לחברי שמור לי פירות שבתחומך כך מותר לי לשמר פירות שבתחומי ולהחשיך עליו. ואמרינן עוד ולמה ליה כלל ליתנויה בהדיא. ופרקינן כלל להביא הא דת"ר מחשיכין על התחום להביא בהמה היתה עומדת חוץ לתחום קורא לה והיא באה, ולפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין אומרים לו לך למקום פלוני, לא מצאת במקום פלוני הבא ממקום פלוני, לא מצאת במאה הבא במאתים ובלבד שלא יזכור את הדמים. ר' יוסי בר' יהודה [אומר] ובלבד שלא יזכור לו סכום המקח. **מתני' מחשיכין על התחום, עד** אא"כ באו ממקום קרוב. מאי ממקום קרוב, רב אמר קרוב ממש ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו. (ה)ופירוש לן מרן דברי שמואל הללו, והיאך מתניתין דייקא כוותיה, ומה טעם חלילים שהביאם גוי בשבת לא שיספוד בהם

ה) נראה דזה הוא שאלה לרבינו וז"ל יפרש לן מרן (ומולי שאל מאת רב האי גאון) והתשובה תסרה בה ונאמת שאלת החכם היא תלי תשובה.

מוסף תוספות

א. ה"ג רש"י בחד לישנא. תוס' הלא"ש. ב. כוותיה דשמואל, דתנן. תוס' הלא"ש. ג. ודייק מדר' יהודה דאמר. תוס' הלא"ש.

רבינו חננאל (המשך)

ישראל ולמה לא ימתין בכדי שיביאו, או דלמא משום דלא ידענן מהיכן באו, ועוד המותר לספוד בהן ביום ראשון ובשאר ימי החול או לאו, ומה פירק לו הלא אפילו אם המת מונח בדרך צריך להמתין בכדי שיחפור בקבר והדר קושיין לדוכתיה, וכן בארון ליסבה לן מרן. ועוד אם הדברים הללו על עיר שרובן ישראל הם או לא, כי אם רובן גוים למה צריך להמתין והלא לעניין מרחץ אמרו מותר לרחוץ בה מיד. ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו, ואע"ג דאיסורא הוא וקיי"ל הילכתא כרב באיסורי, הכא הילכתא כשמואל דדיקא מתניתין כותיה, דתנן במסכת מכשירין עיר של ישראל, וגוים דרין בתוכה, והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת אם רוב גוים מותר לרחוץ בה מיד, אם רוב ישראל ימתין עד בכדי שיחמו חמין, מחצה כגון אדם חשוב שיש לו עשרה עבדים שמחממין אחת מותר לרחוץ מיד. **עשו לו ארון וחפרו לו קבר יקבר בהן ישראל.** ומקשינן אמאי והא ישראל עולא כגון בגוי מת המוטל באיסטרטא דמוכחא מילתא שזה הקבר לזה הגוי נחפר שדומה לרוב גוים שאין צריך להמתין בכדי שיעשו. תוב אקשינן תינח קבר, ארון מאי. ופריק ר' אבהו בארון המוטל על הקבר שנמצא הארון בקבר.

קנא: שואל פרק שלשה ועשרים שבת

שימתין. שלא יסריח מחמת חוס הסדין והכריס: **קושרין אם הלחי.** של מת שהיה פיו הולך ונפתח קושרין את לחייו כדי שלא יפתח פיו יותר: **ולא שיעלה.** להסגר ממה שנפתח דהיינו מזיז אבר אלא שלא יוסיף ליפתח: **סומכין אותה בספסל.** שהרי תורת כלי עליו: **לא שתעלה.** דהוה ליה בזוה: **גמ' ואמר לו אין סכין.** אלמא דבר האסור לטלטל אסור לסוך: **קרקע בקרקע מיחלף.** כלומר ההוא לאו משום טלטול הוא אלא משום אשווי גומות ואע"ג דמרחץ לצפת אבנים הוא וליכא למיחש לאשווי גומות מיחלף מיהא בקרקע אחר: **כל לרבי המא לאתויי מאי.** דלא תנן: **כלי מיקר.** שמביאים קרירות כגון זכוכית: **ואף שלמה אמר בחכמתו.** שכריסו של מת נופחת ונבקעת: **זה חוט השדרה.** שהוא כמין חבל ולבן ככסף: **זו אמה.** שהוא מעין של תולדה כמו גולות מיס (יהושע טו): **זה פרש.** וגלגל לשון גלל (יחזקאל ד): **אל הבור.** שנופל לתוך פיו: **לחגים.** בתענוגים: **מתני' אין מעצמן.** את עיניו בשבת אפילו אחר יציאת הנפש דמזיז בו אבר: **שופך דמים.** כדמפרש בברייתא בגמ' שבטורח מועט מקרב מיתתו: **גמ' ואוחז בשני גודלי רגליו.** עולמן באצבעותיו: **וחכסה.** לשון חיותכם: **אריה אני ברי לא נפיל.** להורגן כדכתי'

שימתין [א]קושרין את הלחי לא שיעלה אלא שלא יוסיף [ב]וכן קורה שנשברה סומכין אותה בספסל או בארוכות הממטה לא שתעלה אלא שלא תוסיף: **גמ'** [ג]והאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס אחריו לבית המרחץ ביקש להדיח קרקע אמר לו אין מדיחין לסוך קרקע אמר לו אין סכין [ד]קרקע בקרקע מחלפא מת בקרקע לא מיחלף כל לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר מביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין על כריסו כדי שלא [ה] תפוח ופוקקין את נקביו כדי שלא תיכנס בהן הרוח ואף שלמה אמר בחכמתו [1]עד [ו]שלא ירתק חבל הכסף זה חוט השדרה ותרוץ גולת הזהב זה אמה ותשבר כד על המבוע זה הכרם ונרוץ הגלגל אל הבור זה פרש וכן הוא אומר [2]וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם אמר רב הונא ואמרי לה אמר רב חגא אלו בני אדם שמניחין דברי תורה ועושין כל ימיהם כחגים אמר רבי לוי אמר רב פפי א"ר יהושע לאחר שלשה ימים כריסו נבקעת ונופלת לו על פניו ואומרת לו טול מה שנתת בי: **מתני'** אין[7] מעצמין את המת בשבת ולא בחול עם יציאת נפש [ז]והמעצים עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים: **גמ'** תנו רבנן המעצמו עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים משל לנר שכבה והולכת אדם מניח אצבעו עליה מיד כבתה תניא [ח]רשב"ג אומר הרוצה שיתעצמו עיניו של מת נופח לו יין בחוטמו ונותן שמן בין ריסי עיניו ואוחז בשני גודלי רגליו והן מתעצמין מאליהן תניא רשב"ג אומר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת [ט]אמרה תורה חלל עליו שבת אחד כדי שישמור שבתות הרבה דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו כיון שמת אדם בטל מן המצות והיינו [י]דא"ר יוחנן [3]במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות ותניא ר' שמעון בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי אין צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים אבל עוג מלך הבשן מת צריך לשומרו מן החולדה ומן העכברים שנאמר [4]ומוראכם וחתכם יהיה כל זמן שאדם חי אימתו מוטלת על הבריות כיון שמת בטלה אימתו אמר רב פפא [כ]נקיטינן אריה אבי תרי לא נפיל הא קא חזינן דנפיל ההוא כדרמי בר אבא דאמר רמי בר אבא [כא]אין חיה שולטת באדם עד שנדמה לו כבהמה שנאמר [5]אדם ביקר בל ילין נמשל כבהמות נדמו אמר רבי חנינא [3]אסור לישן בבית יחידי וכל הישן בבית יחידי אחזתו לילית ותניא רשב"א אומר עשה עד שאתה מוצא ומצוי לך ועודך בידך ואף שלמה אמר בחכמתו [6]וזכור את בוראיך בימי בחורותיך עד [אשר] (ש) לא יבואו ימי הרעה [ד]אלו ימי הזקנה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה ופליגא דשמואל [כב]דאמר שמואל אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד שנא' [7]כי לא יחדל אביון מקרב הארץ תניא ר' אלעזר הקפר אומר לעולם יבקש אדם רחמים על מדה זו שאם הוא לא בא בא בנו ואם בנו לא בא בן בנו בא שנאמר [8]כי בגלל הדבר הזה תנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם א"ר יוסף נקיטינן האי צורבא מרבנן לא מיעני והא קא חזינן דמיעני אם איתא דמיעני אהדורי אפתחא לא מיהדר אמר לה רבי חייא לדביתהו כי אתי עניא אקדימי ליה ריפתא כי היכי דלקדמו לבנך אמרה ליה מילט קא לייטת להו אמר לה קרא קא כתיב כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם תניא [כג]ר' גמליאל ברבי אומר [9]ונתן לך רחמים ורחמך והרבך [כד]כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים [10]עד אשר לא תחשך השמש והאור זו פדחת והחוטם והירח זו נשמה והכוכבים אלו הלסתות ושבו העבים אחר הגשם זו מאור עיניו של אדם שהולך אחר הבכי אמר שמואל האי דמעתא עד ארבעין שנין הדרא מכאן ואילך לא הדרא ואמר רב נחמן האי כוחלא עד ארבעין שנין מרווח מכאן ואילך אפילו מליא [כה]כאביסנא דגירדאי אוקומי מוקים ארווחי לא מרווח מאי קא משמע לן דכמה דאלים מכוחלא טפי מעלי ר' חנינא שכיבא ליה ברתיה לא הוה קא בכי עלה אמרה ליה דביתהו תרנגולתא אפיקת מביתך אמר לה תרתי תכלא ועיורא סבר לה כי הא דאמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן קצרתה [כו]שש דמעות הן שלש יפות ושלש רעות עין ושל בכי ושל

ומורלאכם תרי וכתיב על כל חית הארץ ואפי' תרי: **כדרמי בר אבא.** דנקנסה עליו מיתה ונדמה לארי כבהמה: **נמשל.** מי שהיה מושלם בו בידוע שכבהמה נדמה: **עשה.** לדקה: **עד שאתה מוצא.** למי לעשות: **ומצוי לך.** ממון: **ועודך בידך.** עודך ברשותך קודם שתמות: **לא זכות.** לא דבר לזכות בו שכולם עשיריים: **ולא חובה.** לאמץ לב ולקפוץ יד: **על מדה זו.** שלא יבא לידי עניות דדבר המזומן הוא לבא לו עליו לו על בנו לו על בן בנו: **ונתן לך רחמים.** שתרחם על הבריות: **זו פדחת.** המלא שהוא חלק ומלהיב[ה] יותר מכל הפרלוף: **זה חוטם.** שהוא תואר פני אדם: **זו נשמה.** כדכתיב נר אלהים נשמת אדם (משלי כ): **הלסתות.** לחיים: **ושבו העבים.** חשכת עיניים יבא ויכסה המאור אחר שירבה בבכיה בזקנותו ממחמת תשות כח ולרות רבות עליו: **מרווח.** מאור עיניים: **אפילו מליא.** כחלא בעיניו כמכחול גדול: **כאביסנא של גרדאי.** כובד של גרדייס מיגשובל"ש בלע"ז: **אוקומי.** (ג) המאור מוקים שלא יחשיך יותר ממה שהוא: **מאי קמ"ל.** הכא דאמר אפי' כאביסנא דגרדאי: **אינים.** עב: **מכוחלא.** עץ שהוא מכניס בשפופרת ונותן בעיניו וקורין לו מכחול: **תילגא ועיורא.** שיכול בעיס ועיורון הדמעה: **של בכי.** מתוך אבל ולרה: **של**

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פכ"ו מהל' שבת הלכה כ סמג לא, סא טוש"ע או"ח סימן שיא סעיף ז:

מד ב מיי' פ"ד מהלכות אבל הלכה ה סמג עשין נ טוש"ע יו"ד סי' שלט סעיף ה:

מה ג סמג עשין עט:

מו ד מיי' פ"ג מהלכות משומה הלכה ה:

מז ה מיי' פ"י מהלכות מתנות עניים הל"ג [וכה' עבדים פ"ט הל"ח] טוש"ע יו"ד סימן רמז סעיף ג:

תורה אור השלם

1 עַד אֲשֶׁר לֹא יֵרָתֵק חֶבֶל הַכֶּסֶף וְתָרֻץ גֻּלַּת הַזָּהָב וְתִשָּׁבֵר כַּד עַל הַמַּבּוּעַ וְגָרַע הַגַּלְגַּל אֶל הַבּוֹר:
קהלת יב ו

2 הַנְנִי גֹעֵר לָכֶם אֶת הַזֶּרַע וְזָרִיתִי פֶרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם וְנָשָׂא אֶתְכֶם אֵלָיו:
מלאכי ב ג

3 בַּמֵּתִים חָפְשִׁי כְּמוֹ חֲלָלִים שֹׁכְבֵי קֶבֶר אֲשֶׁר לֹא זְכַרְתָּם עוֹד וְהֵמָּה מִיָּדְךָ נִגְזָרוּ:
תהלים פח ו

4 וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל עוֹף הַשָּׁמָיִם בְּכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה וּבְכָל דְּגֵי הַיָּם בְּיָדְכֶם נִתָּנוּ:
בראשית ט ב

5 וְאָדָם בִּיקָר בַּל יָלִין נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ:
תהלים מט יג

6 וּזְכֹר אֶת בּוֹרְאֶיךָ בִּימֵי בְּחוּרֹתֶיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה וְהִגִּיעוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי בָּהֶם חֵפֶץ:
קהלת יב א

7 כִּי לֹא יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר פָּתֹחַ תִּפְתַּח אֶת יָדְךָ לְאָחִיךָ לַעֲנִיֶּךָ וּלְאֶבְיֹנְךָ בְּאַרְצֶךָ:
דברים טו יא

8 נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יֵרַע לְבָבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ:
דברים טו י

9 וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְיָ מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבְּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ:
דברים יג יח

10 עַד אֲשֶׁר לֹא תֶחְשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ וְהָאוֹר וְהַיָּרֵחַ וְהַכּוֹכָבִים וְשֻׁבוּ הָעֲבִים אַחַר הַגָּשֶׁם:
קהלת יב ב

גליון הש"ס

גמ' קרקע בקרקע מיחלפא. כה"ג לעיל דף כט ע"ב ועי' בתוספות שם ד"ה גזירה:

מוסף רש"י

אמר לו אין מדיחין. דלמא אתי לאשווי גומות (לעיל מ:). נקיטינן. מסורת מאבותינו (ערובין ה:). לא יחדל. משמע לעולם, אלמא יש עניות ועשירות, ש"מ נחמות שנתנבאו הנביאים ולא יסיר כענני עוד (זכריה יד) לא לימות המשיח שנתנבאו, שהן מן העולם הזה, דאם כן מהו לך תניין (לעיל מג.).

הדרן עלך שואל

מסורת הש"ס

א) לעיל מג., ב) לעיל מ:, ג) בקרא אחר לא, ד) גי' הערוך אין מאמצין כו' וכל המאמצין כו' פירוש סותמין עיני המת לאחר המיתה כדי שלא יהיו עיניו פתוחות כעין שנאמר ויוסף ישית ידו על עיניך ע"כ ועי' לעיל דף עז: איבעיא להו מאמצין תנן או מעמצין וכו' ואמר ע"ב כרור דטעות הוא שהקדימו בדפוס ל' קודם למ' כמשנה וכגרייתא דהכא וגם בפרש"י דהכא אמנם בריש"ף והרא"ש הגיהו במשנה וכגרייתא על נכון המ' קודם לל' וכ"א במשנה שבמשניות ובפי' הרב וכתב התוי"ט אין מאמצין כמו שלא עיניו כו'), ה) כש"י איתא ר"ש בן אלעזר, ו) [יומא פה:], ז) לעיל ל. [נדה פא: ע"ש], ח) [עי' פרש"י בעירובין ה. ד"ה והאמר איבעו ע"ש], ט) [מנחלין לח: ע"ש], י) ברכות לד: [לעיל סב. פסחים סח. מנחלין לא: לט., כ) [תוספתא דב"ק פ"ט], ל) [בילה לב: ע"ש], מ) [גי' הערוך כאכסנא], נ) [אדר"נ פמ"ח], ס) כש"ל: ומלהיב,

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא יהא תפוח: (ב) רש"י ד"ה אוקומי. מוקים המאור אלא:

לעזי רש"י

אינשובל"ש

[אינשובל"א]. הקורות שאלהן מחובר השתי.

רבינו חננאל

א)דאילו דברי ר"מ נסבייה בדרך גרדה בפרק כירה בענין דברים של (חול) [קדש] אסור לאומרם (בלה"ק) [בלשון חול] אלא אם הוא לאפרושי מאיסורא, כגון זה שא"ר מאיר לתלמידיו אין מדיחין ואין סכין בלשה"ק, אבל הרואה שסכין ומדיחין המת לא יתיר הדחה וסיכה בקרקע, ולפיכך התיר ר"מ הדחת המת וסיכתו ולא גזר סיכת המת והדחתו מפני סיכת מרחץ והדחתו. **כל צרכי המת.** כלל זה להביא הא דת"ר מביאין כלי מיקר וכלי מתכות ומניחין לו על כריסו בשבת שלא תפוח, ופוקקין נקביו בשביל שלא תיכנס בהן הרוח, ואף שלמה אמר בחכמתו עד אשר לא ירתק חבל הכסף וכו', ופשוטה היא. **אין מאמצין את המת בשבת וכו'.** פי' מאמצין סותמין את עיני המת. ת"ר המאמץ עם יציאת נפש אפילו בחול הרי זה שופך דמים משל לנר שכבה וכו'. תניא ר"ש בן אלעזר אומר תינוק בן יומו חי מחללין עליו את השבת שעומד ומשמר שבתות הרבה, דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת לפי שבטל מן המצות, והיינו דא"ר יוחנן מאי דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות.

ג) נראה דמסקי כאן איזה תיבות ושייך לכאן דמקשינן כאן בגמ' והאמר ריש"ל מעשה בתלמידו של ר"מ.

של בית הכסא. מתוך יסורין: **של פירות.** כגון ריח חרדל: **הכסלים.** ליפלאנק"ש: **והצלעות.** שהן שומרין בני המעייס וחיותו של אדם וסוגרין בעדם: **אלו שוקיים.** שכמו של אדם נסמך עליהם ו) **לבי אצידן.** מקום העשוי להתוכח שם לדוקים ובייתוסים ז) עם ישראל במקרקעות: **עור שלג.** ההר נעשה שלג כלומר ראשי לבן: **סחרוני גלידין.** סביבותיו של הר מלא קרח כלומר שפמי וזקני הלבינו: **כלבוהי לא נבחין.** קולי אינו נשמע: **טחנוהי.** השיניים: **אדנא אבידנא בחישנא.** אחר מה שלא אבד ממני אני מפשפש. מרוב זקנה אני הולך שחוח ומנענע וגלאה כמי שמבקש דינר הנאבד לו: **תרתי טבא מתלת.** טובים ב' הרגלים של ימי בחרות מג' של זקנה שצריך משענת עם רגליו: **ווי לה.** חבל עליה כלומר יש לו להתאונן ולצעוק ווי ההולכת ואינה חוזרת: **לילא דוורדא.** מזר של וורד: **חילפי.** אורטיל"ש: **דוק בבלי ושבשא בניגרי.** אכול הרבה ותמלא האכילה בפסיעותיך שיחזק כחך. דוק כמו אכלה מדקה (דניאל ז) לשון כוסס: **שרי שקיך.** פתח פיך: **גוזא.** סרים ולדוקי היה: **מהכא לקרחינא כמה הוי.** כמה מהלך יש מכאן עד הקרח. ולהקניטו על קרחתו נתכוון: **למהכא לגוזניא.** כמו שמכאן עד הסרים: **אמר ליה לדוקי ברחא קרחא בארבעה.** שהקרח לקוח בארבע. ברחא קרחא הוא עז על שם שאינו מלובש בלמר כראל קרוי קרחא: **אמר ליה.** רבי יהושע: **עיקרא שליפא.** שה שבגיליו עקורים ונתוקין לוקחין בשמנה: **חזייה.** לדוקי לרבי יהושע דלא סיים מסאניה: **קרחא מלוייא.** אתה הקרח במריבה אתה באת עמדי בתמיה: **אמר לו רבי יהושע עיקרא שליפא תוכחה.** אתה הסרים להקניטני ולהתווכח עמי באת: **לא הקבלנו פניך.** ולא בית הכסא רעות של סם ושל שחוק ושל פירות יפות [1]ביום שיזעזו שומרי הבית והתעותו וגו' ביום שיזעזו שומרי הבית אלו הכסלים והצלעות והתעותו אנשי החיל אלו שוקים ובטלו הטוחנות אלו שינים וחשכו הרואות בארובות אלו עינים א"ל קיסר לר' יהושע בן חנניה מ"ט לא אתית לבי אבידן א"ל טור תלג סחרוני גלידין כלבוהי לא נבחין טחנוהי לא טוחנין בי רב אמרי אדלא אבידנא בחישנא [6]תניא רבי יוסי בר קיסמא אומר טבא תרי מתלת ווי לה לחדא דאזלא ולא אתיא מאי היא א"ר חסדא ינקותא כי אתא רב דימי אמר ינקותא כלילא דוורדא סבותא כלילא [3]דחילפא תנא משמיה דרבי מאיר דוק בבכי ותשכח בניגרי שנאמר [2]ונשבע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו א"ל שמואל לרב יהודה [3]שיננא שרי שקיך ועייל לחמך עד ארבעין שנין מיכלא מעלי מכאן ואילך משתי מעלי א"ל ההוא גוזאה לר' יהושע בן קרחה מהכא לקרחינא כמה הוי א"ל כמהכא לגוזניא א"ל צדוקי ברחא קרחא בארבעה אמר ליה [7]עיקרא שליפא בתמניא חזייה דלא סיים מסאניה א"ל דעל סום מלך דעל חמור בן חורין ודמנעלי בריגלוהי בר אינש דלא הא ולא הא דחפיר וקביר טב מיניה א"ל גוזא גוזא תלת אמרת לי תלת שמעת הדרת פנים זקן שמחת לב אשה [3]נחלת ה' בנים ברוך המקום שמנעך מכולם א"ל קרחא מצויינא אמר ליה עיקרא שליפא תוכחה א"ל רבי לר' שמעון בן חלפתא מפני מה לא הקבלנו פניך ברגל לא הקבלת פני. ודרך ענוה קאמר ליה: **סלעים.** קטנים נעשו גבוהים שזקנתי: **קרוביס.** נדמין לי כרחוקים: **שפים נעשו לי שלג.** שצריך אני משענת: **משיס שלוס בבים.** אבר תשמיש: ליפגע אחרינא **קרוביס נעשו רחוקים.** מרוב חלשות של אדם כשמזקין צריך להרחיק רגליו זה מזה: **שאינו טוחן.** שאין בני מעיו טוחנין אכילתו: **קורקבן.** הוא המסס שקורין ליפפי"ל: **כל בנות השיר.** כל קולות של שיר הויין ליה שותה: **שדעתן של זקנים משתנות.** דכתיב האדע בין טוב לרע ובזקנה מרובה קאמר: **מתרפטות.** מתבקעות. כמו מעגל המרופט (לעיל דף קמא:): **מתכבדות.** כמו ואזניו הכבד (ישעיה ו): **שטוף.** כמו סוס שוטף במלחמה (ירמיה ח) להוט אחר הדבר ורודף: **וטעם זקנים יקח.** וע"כ מדקאי קראי אהדדי חד מתוקס בחכמים וחד בזקני השוק: **מגבוה יירא.** ירא'ס הס הזקנים מגבשושית שבדרכים ואומרים גבוהים הס: **פוחים.** פחדים: **וינאץ השקד.** אילן של שקדים ילין ויהיו בולטין נגיס שלו: **זו קליבוסת.** עגס של הנקר"ל שהילך תקוע בו בולט ויולא מרוב תשמיש כאו: **ויסתבל החגב.** דומה עליו כסבל משא כבד: **ופר האביונה.** תבטל התאוה חמדת תשמיש: **פסיק סידרא.** מסדר פרשיות של פסוקים: **נגיד ואיתנת.** רב: **חמדיה.** תאותו: **זו אשה.** אם לא על פי גזרת המלך לא היתה לאויה להתאוות לה שהיא כחמת מלאה מיאוס והכל רגיס אחריה: **מדור לפי כבודו.** מדלא כתיב אל בית העולם ש"מ כל אחד ואחד לבית המוכן לו: **בשער אחר.** אף כאן הכל מתיס בענין אחד: **שאדם עושה בילדותו.** רוב תשמיש: **משחירים פניו.** מתיס כאו: **שאין לו מנחמים.** אין לו אבלים שיהו צריכין לנחמו: **במקומו.** במקום שמת שם: כל כדרך שהקבילו אבותי לאבותיך א"ל סלעים נעשו גבוהים קרובים נעשו רחוקים משתים נעשו שלש משים שלום בבית בטל: [4]וסגרו דלתים בשוק וגו' אלו נקביו של אדם בשפל קול הטחנה בשביל קורקבן שאינו טוחן ויקום לקול הצפור שאפילו צפור מנערתו משנתו וישחו כל בנות השיר שאפילו [5](קול שירים ושירות) דומות עליו כשוחה ואף ברזילי הגלעדי אמר לדוד [5]בן שמנים שנה אנכי היום האדע בין טוב לרע מכאן שדעותן של זקנים משתנות אם יטעם עבדך את אשר אוכל ואת אשר אשתה מכאן ששפתותיהן של זקנים מתרפטות אם אשמע עוד בקול שרים ושרות מכאן שאזניהם של זקנים מתכבדות אמר רב ברזילי הגלעדי שקרא הוה דההיא אמתא דהויא בי רבי בת תשעין ותרתין שנין והות טעמא קידרא רבא אמר ברזילי הגלעדי שטוף בזמה הוה [8]וכל השטוף בזמה [9]זקנה קופצת עליו תניא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר [7]תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין חכמה נתוספת בהם שנאמר [6]בישישים חכמה ואורך ימים תבונה ועמי הארץ כל זמן שמזקינין טפשות נתוספת בהן שנאמר [7]מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח [8]גם מגבוה יירא שאפילו גבשושית קטנה דומה עליו כהרי הרים וחתחתים בדרך בשעה שמהלך בדרך נעשו (ו) לו [ז]תוהים וינאץ [9]השקד זו קליבוסת ויסתבל החגב אלו עגבות ותפר האביונה זו חמדה רב כהנא הוה פסיק סידרא קמיה דרב כי מטא להאי קרא נגיד ואתנח אמר ש"מ בטל ליה חמדיה דרב אמר רב כהנא מאי דכתיב [9]כי הוא אמר ויהי זו אשה הוא צוה ויעמוד אלו בנים תנא אשה חמת מלא צואה ופיה מלא דם והכל רצין אחריה [8]כי הולך האדם אל בית עולמו א"ר יצחק [9]מלמד שכל צדיק וצדיק נותנין לו מדור לפי כבודו משל למלך שנכנס הוא ועבדיו לעיר כשהן נכנסין כולן בשער אחד נכנסין כשהן לנין כל אחד ואחד נותנין לו מדור לפי כבודו ואמר רבי יצחק מאי דכתיב [10]כי הילדות והשחרות הבל דברים שאדם עושה בילדותו משחירים פניו לעת זקנתו [9]ואמר רבי יצחק קשה רימה למת כמחט בבשר החי שנאמר [11]אך בשרו עליו יכאב אמר רב חסדא נפשו של אדם מתאבלת עליו כל שבעה שנא' ונפשו עליו תאבל וכתיב [12]ויעש לאביו אבל שבעת ימים אמר רב יהודה [3]מת שאין לו מנחמין הולכין י' בני אדם ויושבין במקומו ההוא דשכיב בשבבותיה דרב יהודה לא היו לו מנחמין כל

ו) מס' ד"ל זוטא פ"ו, ז) [פי' מיני קמשונים עריון], ח) [לעיל נה. ברכות לו. עירובין נד. חגיגה טו: כ"ה כד: כתובות יב: יד. נג. קדושין לב. גיטין עמ: ב"ק יד. טו: לו: ב"מ קנג: ע"ז מג: סנהדרין פ: כריתות יט: מה יג. יח. כה:], ט) [ל"ל מיקא ע' בערוך], י) [ל"ל קול שרים ושרות], יא) [תענית ה:], יב) [קיס סק"ג ע"ס ומגמפקן], יג) [תרגום של ויחרד ותוס עריון], יד) עי' מ"ר ויקרא פ' י"ח, טו) [ב"מ פג:], טז) ברכות יח: לעיל יג:, יז) נס"ל: שם המייעס והסומרים.

הגהות הב"ח

(א) גמ' נעשה לבו תוהים תוהים וינאץ השקד:

לעזי רש"י

ליפלאנק"ש [פלנק"ש]. כסלים (השרירים הפנימיים של היריך סמוך לכליה). **אורטיא"ש.** סרפדים. **צינפיי"ל.** הקיבה השלישית של מעלי גירה. **הנק"א.** ירך.

רבינו חננאל

א"ל קיסר לר' יהושע מ"ט **לא אתית לבי אבידן.** פי' בי אבידן, בית שמתקבצין שם החכמים ונושאין ונותנין בדיני כל אומה ולשון. השיבו ר' יהושע טור תלג, סחרוהי גלידין, כלבוהי לא נבחין, טחנוהי לא טוחנן, בבי רב אמרי (או לא או דן פי' בו) [אדלא אבדן בחשנא]. ופירושו ההר כסהו שלג ודומה האדם להר, כלומר ראשו כיסוהו השיבה, וסביבותיה שהן הלחיים נעשו גלידין והוא הקרח שנקרא גליד, והגרון והלשון אינן מרמין קול, ככי שהן השניים אינן טוחנין המאכל. אדלא אבדן בחשנא, כלומר הזקן שאינו מביט מה שבפניו מתיירא שמא יכה ראשו באבן או בכיוצא בה, וממשש בידו ונראה כאלו ממשש בדבר שאבד לו וזהו כמין ממשש הזקן מה שלא אבד. **טבי תרי מתלת.** פי' יותר הוא טוב המהלך על ב' רגליו מן הזקן שצריך משען כגון מקל או שבט להישען עליו והוא כמו רגל שלישי. **חבל על דאזלא ולא אתיא.** פי' הבחרות הולכת כשיזקין האדם ואינה חוזרת אליו. **ינקותא כלילא דוורדי.** הבחרות כיצד של וורד ריחו נודף, ושל זיקנה כתר של חילף שריחו מאוס. **דוק בבכי ותשכח בנגרי.** טחון בבכי בשיניים, כלומר אכול כדי שיהיה לך כח להלך ברגליך. א"ל ההוא גאזא, חתוך הערוה והוא סריס. א"ל לר' יהושע בן קרחה מהכא לקרחוניא כמה, ביקש להודיעו שהוא קרח והזכיר לו דברים כמלעיג. והשיבו ר' יהושע כמו הכא לגזוניא, כלומר אתה גזור. עוד אמר ליה ברחא קרחא בארבע, פי' [או] [עור] כבש גדול בד' כספים. השיבו ר' יהושע (הדברים מוכיחין שגם אילו דברי הסריס הם שבקשו להודיעו כי השלוף ביוקר יותר מן הקרח, ילמדנו רבינו), איקא שליפא בתמניא, פי' עור תיש נתוק ביצים בשמונה כספים, שמבקשין אותו לעשותו נודות של שמן. חזייה דלא מסיים מסאניה, פירוש ראהו יחף כו'. א"ל קרחה מצוי, פי' א"ל קרחה מריבה תחרחה, כדכתיב הן לריב ומצה וגו'. השיבו ר' יהושע תיש נתוק תוכחה, אינם דברי ריב אלא דברי תוכחה. **מפני מה לא הקבלנו פניך,** למה לא באת אלינו להתראות פנים. **מיכן ששפתותיהן של זקנים מתרפטות.** פי' מתרפטות, משתרבבות והוא מתרופפות אינם מתאמצת להסתם הפה בחזקה. **גבשושית,** פי' גב קטן של עפר. **קליבוסת,** פירוש (מן) [בין] הפקולקות, ומפורש באילו טרפות תרבא דאקליבוסתא. **ותפר האביונה זו חמדה,** כמו בטלה ממנו תאות אשה. פי' טולניתא, כמו על שאין בה ממש.

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פי"ד מהלכות דעות הלי"ט טור ש"ע או"ח סימן רמ סעיף יד:

מט ב מיי' פי"ג מהל' אבל הלכה ד סמג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' שו סעיף ג [ונכרא אלפס מו"ק פ"ג דלל"ז.] וכל"ל שם סימן פ"ט:

תורה אור השלם

1 בְּיוֹם שָׁיֲזִעוּ שֹׁמְרֵי הַבַּיִת וְהִתְעַוְּתוּ אַנְשֵׁי הַחָיִל וּבָטְלוּ הַטְּחֲנוֹת כִּי מִעֲטוּ וְחָשְׁכוּ הָרֹאוֹת בָּאֲרֻבּוֹת:
קהלת יב ג

2 כִּי עֹשֶׂה נַעֲשָׂה אֶת כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר יָצָא מִפִּינוּ לְקַטֵּר לַמֶּלֶכֶת הַשָּׁמַיִם וְהַסִּיך לָהּ נְסָכִים כַּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ אֲנַחְנוּ וְאֲבֹתֵינוּ מְלָכֵינוּ וְשָׂרֵינוּ בְּעָרֵי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלִָם וַנִּשְׂבַּע לֶחֶם וַנִּהְיֶה טוֹבִים וְרָעָה לֹא רָאִינוּ: ירמיהו מד יז

3 הַנָּה נַחֲלַת יְיָ בָּנִים שָׂכָר פְּרִי הַבָּטֶן: תהלים קכז ג

4 וְסָגְרוּ דְלָתַיִם בַּשּׁוּק בְּשִׁפְלַּ קוֹל הַטְּחֲנָה וְיָקוּם לְקוֹל הַצִּפּוֹר וְיִשְׁחוּ בָּל בְּנוֹת הַשִּׁיר: קהלת יב ד

5 בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם הַאֵדַע בֵּין טוֹב לְרָע אִם יִטְעַם עַבְדְּךָ אֶת אֲשֶׁר אֹכַל וְאֶת אֲשֶׁר אֶשְׁתֶּה אִם אֶשְׁמַע עוֹד בְּקוֹל שָׁרִים וְשָׁרוֹת וְלָמָּה יִהְיֶה עַבְדְּךָ עוֹד לְמַשָּׂא אֶל אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ: שמואל ב יט לו

6 בִּישִׁישִׁים חָכְמָה וְאֹרֶךְ יָמִים תְּבוּנָה: איוב יב יב

7 מֵסִיר שָׂפָה לַנֶּאֱמָנִים וְטַעַם זְקֵנִים יִקָּח: איוב יב כ

8 גַּם מִגָּבֹהַּ יִרָּאוּ וְחִתָּתִים בַּדֶּרֶךְ וְיִנָּאֵץ הַשְּׁקֵד וְיִסְתָּבֵל הַחָגָב וְתֵפֹר הָאֲבִיוֹנָה כִּי הֹלֵךְ הָאָדָם אֶל בֵּית עֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בַשּׁוּק הַסֹּפְדִים:
קהלת יב ה

9 כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֹד: תהלים לג ט

10 וְהָסֵר כַּעַס מִלִּבֶּךָ וְהַעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרֶךָ כִּי הַיַּלְדוּת וְהַשַּׁחֲרוּת הָבֶל:
קהלת יא י

11 אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל:
איוב יד כב

12 וַיָּבֹאוּ עַד גֹּרֶן הָאָטָד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַّרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ שָׁם מִסְפֵּד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֵבֶל שִׁבְעַת יָמִים: בראשית נ י

רב נסים גאון

אמר לה סלעים נעשין גבוהים. כמו שנאמר אח"כ שאפילו גבשושית קטנה דומה עליו כהרי הרים. ושאר הענין פירשוהו במקצת ההגדה וכך אמרו, רחוקים נעשו קרובים איליץ עיניא דהוון חמיאן מרחוק אף מקרוב ליתנון חמאן, קרובים נעשו רחוקים איליץ אודניא דהוון שמעין בחד זמן כדו אף במאה זימנין ליתנון שמעין, ב' נעשו ג' חוטרא ותרין ריגליא, משים שלום בבית בטל זו תאוה שהיא מעלה שלום בין איש לאשתו.

עד שיסתם הגולל. בכל מקום מפרש רש"י דגולל הוא כיסוי ארונו של מת ודופק דף שנתון מלידו ונקרא דופק על שם שהמת דופק שם כמו חתיכה גופה תיהוי סימן לי דלדפקא לי דלטמא בפרק אלו מציאות (ב"מ דף כג.) שנקרא דופק לפי שהנשימה דופקת ואין נראה לר"ת מדאמר בברכות פרק מי שמתו (דף יט: ושם) מדלגיס היינו ע"ג ארונות לקראת מלכי אומות העולם ואי ארון היינו גולל ודופק היאך היו מדלגין עליו והלא גולל ודופק מטמאין באהל דלאמר בחולין בפרק העור והרוטב (דף קכו:) גולל ודופק מטמא במגע ובאהל ואינו מטמא במשא ועוד דאמר בעירובין (דף טו:) כל דבר שיש בו רוח חיים אין עושין אותו לא גולל לקבר ולא דופן לסוכה ולא לחי למבוי ואי כפי [א]הקונטי וכי דרך לעשות כיסוי ארון מבעלי חיים ועוד בפרק בהמה המקשה (חולין עב.) מרבינן (ד) דופק דמטמא מדכתיב על פני השדה ולפי הקונטרס הוא מונח בקרקע דהיינו ארון ולא על פני השדה ועוד דתנן במס' אהלות בפ"ב (משנה ד)[ב] דופק דופקים טהור ואי כפירוש הקונטרס וכי דרך להניח שני קרשים מימין המת ופירש ר"ת דגולל היינו אבן גדולה שעל ארונו של מת שקורין מצבה וגוללין אותה שם הקרובי' לימין ולשון גולל נופל באבן כדכתיב (בראשית כט) וגללו את האבן וגולל אבן אליו תשוב (משלי כו) ודופק הם שתי אבני' שנותנין (ה) אחת לראשו ואחת לרגליו[ג] לציון ופעמים שעדיין האבן אינה מוכנת לשום שם נותנין שם בהמה או שום דבר לימין עד שימצאו אבן והיינו דתנן בעירובין (דף טו.) דדבר שיש בו רוח חיים אין עושין כו' ובהיא דמדלגין היינו ע"ג ארונות שלא היה שם לא גולל ולא דופק ומחמת המת לא היינו מיטמאים כדמפרש התם שהיה ברוב ארונות (ו) חלל טפח ומרבי נמי שפיר גולל ודופק מעל פני השדה והא דקאמר דופק דופקים פעמים שמניחים הגולל ע"ג שתי אבנים ועוד מניחין לראש הגולל אבן אחת ולסופו אבן אחרת ולא תקשה לר' יהושע דאמר בפרק קמא דכתובות (דף ד: ושם) מאימתי חל אבילות משיסתם הגולל במקום שאין גולל מתי חל די"ל מכי אהדרי אפייהו מקברא כדאמר במו"ק (ד' כב.) בהנהו דלא אזלי בתר שכבא מנו מכי אהדרי אפייהו ויש דוחין ראיה של ר"ת דמאי דמייתי ראיה מדמדלגין היינו אף על פי שהגולל מטמא באהל מ"מ יכולין היינו לדלג ולטמא עצמנו בגולל דהא תניא[ד] כל טומאה שאין הגזיר מגלח עליה אין כהן מוזהר עליו וגולל ודופק אין הגזיר מגלח עלייהו כדתנן במסכת גזיר פרק כ"ג (דף נד.) ואמר ר"ת דמשבשתא ההיא דמסכת שמחות דהא הש"ס ערוך דרביעית דס אין הגזיר מגלח עליו[ד] כדתנן התם בגזיר[ה] מ) וכהן מוזהר[ו] ואם הבריתא בהש"ס הוה פריך עלה ומשבש לה כדאשכחינן בכמה דוכתין דמשבש להו ואפילו הוא מתרצתא אכתי היאך מדלגין הלא מחמת המת היו מיטמאים והגולל ודופק לא היו חוללין[ז] ומה שהביא ראיה מעירובין יש דוחין דאע"פ שאין רגילות לעשות כסוי ארון מבעלי חיים כמה דבריס אשכחן דלא שכיחי ומיירי בהו הש"ס להראות לנו הדין ודרוש וקבל שכר כדאמרי' בבהמה המקשה (חולין דף ע.) בלעתו חולדה והוליאתו והכניסתו והקיאתו ולא מאליו מהו הדביק שני רחמים ולא מזה ונכנס לזה מהו ואף על פי שזה לא יהיה לעולם ועוד מקשינן לפירוש ר"ת מדתני בהדיא בתוספתא דאהלות בפרק אמר רבי יהודה שתי אבנים גדולות שעשאן גולל לקבר המאהיל על גבי שתיהן טמא מהן המאהיל על גבי שנייה טהור מפני שיש לטומאה דרך שתא שייך לפירוש ר"ת ובערוך פירש בענין אחר בערך גלל וכפירושו יתכן מה שבתוספתא ט): ונשמתו

תורה אור השלם

1 אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב
וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל׃
איוב יד כב

2 וְיָשֹׁב הֶעָפָר עַל הָאָרֶץ
כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשוּב אֶל
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ׃
קהלת יב ז

3 יְבוֹא שָׁלוֹם יְנוּחוּ עַל
מִשְׁכְּבוֹתָם הֹלֵךְ נְכֹחוֹ׃
ישעיהו נז ב

4 וְיָקָם אָדָם לְרַדְּפֶךָ
וּלְבַקֵּשׁ אֶת נַפְשֶׁךָ וְהָיִתָה
נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בִּצְרוֹר
הַחַיִּים אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְאֵת
נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ
כַּף הַקָּלָע׃
שמואל א כה כט

5 אַיִן שָׁלוֹם אָמַר יְיָ
לָרְשָׁעִים׃ ישעיהו מח כב

6 חַיֵּי בְשָׂרִים לֵב מַרְפֵּא
וּרְקַב עֲצָמוֹת קִנְאָה׃
משלי יד ל

7 וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ בְּפַתְחִי
אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם וּבְהַעֲלוֹתִי
אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עַמִּי׃
יחזקאל לז יג

8 בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם
עַד שׁוּבְךָ אֶל הָאֲדָמָה כִּי
מִמֶּנָּה לֻקָּחְתָּ כִּי עָפָר אַתָּה
וְאֶל עָפָר תָּשׁוּב׃
בראשית ג יט

מוסף תוספות

א. בשלמא דופן ולחי אורחא למיעבד לפי שעה כדי להחיר הסוכה והמבוי, [אבל]. תוס' הרא"ש סנהדרין מז: ד"ה משיסתם. ב. איהו דופק, שהגולל נשען עליו, אבל. תוס' הרא"ש סנהדרין מז: ד"ה משיסתם. ג. של מצבה. תוס' כתובות ד: ד"ה עד. ד. עד שיהא חצי לוג. תוס' ברכות יט: ד"ה מדלגין. ה. ואפי' הכי. תוס' ברכות יט: ד"ה מדלגין. ו. עליו, כדאמרי' בפ' בהמה המקשה (חולין עב.) דרביעית דם הבא מב' מתים טמא, ומפקינן לי' מעל כל נפשות מת לא יבא. תוס' ברכות יט: ד"ה מדלגין. ז. דכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה, א"כ מטמא באהל. תוס' ברכות יט: ד"ה מדלגין.

רב נסים גאון

אלו ואלו נמסרין לדומה הללו יש להן מנוח והללו אין להן מנוח. בפרק כל ישראל יש להם חלק [סנהדרין דף צד] גרסינן א"ר יוחנן אותו מלאך שהוא ממונה על הרוחות דומה שמו, וכבר הזכרנו אותו בברכות.

סליק שואל אדם

כל יומא הוה דבר רב יהודה בי עשרה ויתבי בדוכתיה לאחר שבעה ימים איתחזי ליה בחילמיה דרב יהודה ואמר ליה [ו]תנוח דעתך שהנחת את דעתי א"ר אבהו [ז]כל שאומרים בפני המת יודע עד שיסתם הגולל פליגי בה רבי חייא ור"ש ברבי חד אמר עד שיסתם הגולל וחד אמר עד שיתעכל הבשר מאן דאמר עד שיתעכל הבשר דכתיב [1]אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל מאן דאמר עד שיסתם הגולל דכתיב [2]וישוב העפר על הארץ כשהיה וגו' ת"ר [2]והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה תנה לו כמו שנתנה לך בטהרה אף אתה בטהרה משל למלך ב"ו שחלק בגדי מלכות לעבדיו פקחין שבהן קיפלום והניחום בקופסא טפשים שבהן הלכו ועשו בהן מלאכה לימים ביקש המלך את כליו פקחין שבהן החזירום לו כשהן מגוהצין טפשין שבהן החזירום לו כשהן מלוכלכין שמח המלך לקראת פקחין וכעס לקראת טפשין על פקחין אמר ינתנו כלי לאוצר והם ילכו לבתיהם לשלום ועל טפשין אמר כלי ינתנו לכובס והן יתחבשו בבית האסורים אף הקב"ה על גופן של צדיקים אומר [3]יבא שלום ינוחו על משכבותם ועל נשמתן הוא אומר [4]והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים[ט] על גופן של רשעים הוא אומר[י] [5]אין שלום אמר ה' לרשעים ועל נשמתן הוא אומר [4]ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע תניא ר' אליעזר אומר נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד שנאמר והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים ושל רשעים [כ]זוממות והולכות [ל][מלאך אחד עומד בסוף העולם ומלאך אחר עומד בסוף העולם ומקלעין נשמתן זה לזה] שנא' ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע א"ל רבה לר"נ של בינונים מאי א"ל [מ]איכא [נ] שכיבנא לא אמרי לכו האי מילתא הכי אמר שמואל אלו ואלו לדומה נמסרין הללו יש להן מנוח הללו אין להן מנוח אמר (ליה) רב מרי עתידים צדיקים דהוו עפרא דכתיב [2]וישוב העפר על הארץ כשהיה הנהו קפולאי דהוו קפלי בארעא דרב נחמן [ס]נחר בהו רב אחאי בר יאשיה אתו ואמרו ליה לרב נחמן נחר בן גברא אתא ואמר ליה מאן ניהו מר אמר ליה אנא אחאי בר יאשיה א"ל ולאו אמר רב מרי עתידי צדיקי דהוו עפרא א"ל ומני מרי דלא ידענא ליה א"ל והא קרא כתיב וישוב העפר על הארץ כשהיה אמר ליה דאקרייך קהלת לא אקרייך משלי דכתיב [6]ורקב עצמות קנאה [ע]כל מי שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיבים כל שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבים גששיה חזייה דאית ביה מששא אמר ליה ליקום מר לגוויה דביתא אמר ליה גלית אדעתך דאפילו נביאי לא קרית דכתיב [7]וידעתם כי אני ה' בפתחי [פ]את קברותיכם א"ל והכתיב [8]כי עפר אתה ואל עפר תשוב א"ל ההוא שעה אחת קודם תחיית המתים א"ל ההוא צדוקי לר' אבהו אמריתו נשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא הכבוד אובא טמיא היכא אסקיה לשמואל [צ]בנגידא א"ל התם בתוך שנים עשר חדש הוה דתניא כל י"ב חדש גופו קיים ונשמתו עולה ויורדת לאחר י"ב חדש הגוף בטל ונשמתו

כל יומא. ז' ימי אבילות: **גולל.** הוא כיסוי שנותנים על ארונו: **ונפשו עליו תאבל.** כל זמן שיש לו בשר יש לו לנפש לד חיות להבין: **וישוב העפר.** גופו קרוי עפר ומששב אל הארץ כשהיה מיד והרוח תשוב שאין בו רוח עוד: **אשר נתנה.** קרא יתירא הוא לידרש הוי זהיר שתשיבנה אליו כמה שנתנה לך נקייה בלי עון: **בלי ינתנו לאוכל.** להלעיטן אף זו תינתן תחת כסא הכבוד: **לכובס.** ללבנן. אף זו לגיהנם לצורפה שם: **בבית האסורים.** בחשך בלא אורה ושלוה: **כף הקלע.** רחב הרצועה שנותן האבן לתוכה לקלע עשויה כעין כף: **בצרור החיים וגו'.** את ה' אלהיך עמו בבקאו: **זוממות.** כמו בזממה דפרזלא (לעיל דף נא:). חבושות בבית הסוהר: **אנו ואנו.** רשעים וצינועים: **לדומה.** מלאך הממונה על הרוחות: **דהוו עפרא.** אפילו צדיקים נרקבים ונעשים אפר מ): **קפולאי.** חופרים: **נחר בהו** (ג) **רבי אחאי.** שהיה נקבר שם: **דלא ידענא ליה.** ואיני חש לדבריו: **מי שיש לו קנאה.** ותחרות על חברו: **עצמותיו מרקיבים.** ועליו נאמר וישוב אל העפר: **ליקום מר לגוויה** (ג). **יבא אדוני לביתי בפתחי.** בהעלותי. עד שיעלנו הקדוש ברוך הוא מקברותינו אין לנו רשות לעלות: **והא כתיב ואל עפר תשוב.** והאי ליכא למימר ברשעים לחולייהו דכל קלנותיו של אדה"ר כל דורותיו שוין בהן: **אובא טמיא.** בעל אוב שמשתמש בעצמות. טמיא בלשון ארמי עצמות וכן פירש רב האי בפירושו של טהרות ו) בית שהוא מלא טמיא מלא עצמות ז): **בנגידא.** כן קורין למכשפות של אוב בלשון ארמי: אם

מסורת הש"ס

א) [פסחים נב: יומא סו: סנהדרין נ: מנחות מה. ק.], ב) [ל"ל את ה' אלהיך על כו'], ג) זוממת והולכת שנאמר ואת נפש כו' פי' דייק מדלא אמרה יקלענה בכף הקלע ואמר בתוך כף הקלע משמע שהיא חבושה וכבושה בתוך כף הקלע ואינה יוצאת ממנו ומלאך ממלאכי חבלה מקלע אותה לצועה לגאן ולכאן והוו לשון זוממות, ד) גי' רש"ל לא משמע כן מפני רש"י שפי' שהן חבושין ולגי' זו אינן חבושו' ואולי מלא גי' כזו אבל גי' רש"י אינו כן מ"כ, ה) [ע"ש נה.], ו) [עי' פירושו ברש"י גיטין סח. ד"ה נחר], ז) [ל"ל את קבריותיכם וכתלמודי אתכם מקברותיכם עמי וכ"מ בע"י. וגזה תבין פרש"י ד"ה בפתחי בהעלותי עד שיעלנו וכו'], ח) [עיין ערך בנגידא פי' בכישוף], ט) בס"ח: עפר, י) [תהלים פי"ז מ"ג], כ) לאה רש"י ברכות נט. ד"ה אובא, ל) [בתס' שמחות פ"ד הל' כ"ל ע"ש ע"ש], מ) [דף נד.], נ) [וע"ע תוספות ברכות יט: ד"ה מדלגין ותוס' מוסה כג. ד"ה ולא ותוס' כתובות ד: ד"ה עד ותוס' סנהדרין מז: ד"ה משיסתמוס],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ליכא שכיבנא. ג"כ כלומר אי שכיבנא: (ב) רש"י ד"ה נחר כהו גער בהו רבי אחאי: (ג) ד"ה ליקום מר לגוויה דביתא יבא: (ד) תוס' ד"ה עד שיסתום וכו' מרבינן גולל ודופק דמטמא: (ה) בא"ד שנותנין אחת לראשו. ג"כ פי' לראשו ולרגליו של גולל וכן הוא בתוספות פ"ק דכתובות דף ד' וע"ש בפרק מי שמתו בדף יט: (ו) בא"ד ברוב ארונות שלהם חלל טפח:

גליון הש"ם

גמ' על גופן של רשעים הוא אומר אין שלום אמר אלהי כל"ל: שם כל מי שיש לו קנאה בלבו. עי' ב"ב דף יז ע"א תוס' ד"ה שנעבר:

רבינו חננאל

גשייה שם ידו עליו מלשון נגששה.

אם כן עוה"ב הוא. שאם כשר היה הכל בוכין עליו ומורידין דמעות ומספרים שבחו: **אחים בהספידא דהספד קאימנא.** בשעת מיתתי התאמץ בהספד שלי שיתחממו ויכמרו רחמי העומדים ויבכו: **דהספד קאימנא.** בשעת הספד ואשמע איך תתחמם אלמא איצטריך לרב לאזהוריה אהספדא. וכיון דרב גברא רבה וכן העולם הבא למה ליה לאזהוריה הא אמר מהספידו ניכר: **הא דמחממין ליה. להספידא: ואחים כו'.** לעולם חמומי בעי שאין בני אדם נכמרים כל כך על זקן ומיהו לאדם חסיד כי מחממו בהספידא מחממי וכבו כולהו ולמי שאינו חסיד כל כך מחממו ליה ולא מחממו: **דאמו ליה כולהו פומבדיתאי.** משום דמוכח להו במילי דשמיא (ג) ובני פומבדיתאי רמאין הן כדאמרינן בשחיטת חולין (חולין קמ.) פומבדיתאי לויין שני אושפיזך: **ואזיך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לבו** (ג) **בה.** מאחרי מטתך כשתמות תשמע כשיאמרו זה הדרך שהלך בה זה לבו בה מובטח שהוא בן העוה"ב: **נוחה הימנו.** דעתם נוחה עליהם ממה שהומעין עליו ורואין בו: **עשה דברים.** שיאמרו לפני מטתך בהספדך: **לאחר מטתך.** היא היא אלא שבגליל היו הספדנין לפני המטה וביהודה לאחר המטה: **וכ"ש.** שמפני שאינו יודע איזה יום ימות (ד) וטובה תשובה יום אחד לפני מיתתו נמצא כל ימיו בתשובה יהיו: **כגדיך לבנים.** נשמתך טהורה ונקיה: **אנוס חסר בית המנך.** בתמיה. הכל מוכן ושמא יבהילנו לצא פתאום ואנו צריכין ליכנס לסעודה מקושטין: **אנוס יש סעודה בלא טורח.** עדיין יצטרכו לטרוח לצורכי סעודה של בית המלך ויש לנו שהות הרבה להתקשט: **יעמדו ויראו.** ואף לעוה"ב צדיקים יושבים ואוכלים ורשעים עומדים ורואים: **ר"מ אומר.** אין עומדין ורואין שא"כ אף הם היו נראים מן הקרואים ולשמש שכן דרך המשרתים עומדים ואין כאן בושה: **זה ציצית.** שמלובן הבגד: **אנו תפילין.** שהם שם משמן טוב דכתיב (ה) ורואו כל עמי הארץ כי שם קו"ה וגו' ותנא ר"א הגדול אומר אלו תפילין שברא"ש (ברכות דף ו.):

הדרן עלך שואל

מי שהחשיך (ו). נותן כיסו לנכרי. מבעוד יום: **ואם אין עמו.** הא יש עמו לנכרי עדיף כדמפרש בגמרא: **נאבד החיצונה.** של עיר שהוא מקום המשתמר ראשון ובא לפרק מן החמור: **נוטל.** בידו מעליו כלים המיטלין בשבת ושאין מיטלין מתיר המכלים של אוכף שהן קשורים בהן והשקין נופלין: **גמ' מאי טעמא שרו ליה למיסב לנכרי.** והרי הוא שלוחו לישאנו בשבת: **מעמיד עצמו.** מלהניל ממונו: **דוקא כיסו.** דכיון דטרח בה שע"י טורח הוא משתכר חייס עלה ואי לא שרית ליה הא אתי לאתויי: **ונא אמרן.** דמציאה לא אלא דלא אתיא לידיה קודם שתתשך ולא הגביהה ולא זכה בה: **הא אדם.** ויש במינו שחייב במצות ואתי לאיחלופי: **לשוטה.** יהיב דלית ליה דעת כלל אבל חרש דעתא קלישתא אית ליה כדאמרי' ביבמות (דף קיג.):

(א) נ"א שילא וכן לקמן, (ב) [נ"ל רבותיו וכ"א בר"ף והרא"ש], (ג) [פסחים ג. וש"נ], (ד) [מנחות פ"ב מ"ז], (ה) [נעיל יח:], (ו) [יומות קיג.], (ז) [שם איתא אלעזר], (ח) [דברים כח],

תורה אור השלם

1 וְאֲזִנֵיךָ תִּשְׁמַעְנָה דָּבָר מֵאַחֲרֶיךָ לֵאמֹר זֶה הַדֶּרֶךְ לְכוּ בוֹ כִּי תֵאָמִינוּ וְכִי תַשְׂמִאִילוּ: ישעיהו ל כא
2 גַּם מִגָּבֹהַּ יָרֵאוּ וְחִתְּחִתִּים בַּדֶּרֶךְ וְנֵצַץ הַשָּׁקֵד וְיִסְתַּבֵּל הַחָגָב וְתָפֵר הָאֲבִיוֹנָה כִּי הֹלֵךְ הָאָדָם אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בַשּׁוּק הַסּוֹפְדִים:
קהלת יב ה
3 בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים וְשֶׁמֶן עַל רֹאשְׁךָ אַל יֶחְסָר: קהלת ט ח
4 לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים הִנֵּה עֲבָדַי יֹאכֵלוּ וְאַתֶּם תִּרְעָבוּ הִנֵּה עֲבָדַי יִשְׂתּוּ וְאַתֶּם תִּצְמָאוּ הִנֵּה עֲבָדַי יִשְׂמָחוּ וְאַתֶּם תֵּבֹשׁוּ: ישעיהו סה יג
5 הִנֵּה עֲבָדַי יָרֹנּוּ מִטּוּב לֵב וְאַתֶּם תִּצְעֲקוּ מִכְּאֵב לֵב וּמִשֶּׁבֶר רוּחַ תְּיַלִּילוּ: ישעיהו סה יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' שנא' לכן כה אמר: (ב) רש"י ד"ה לפנו וכו' דבני פומבדיתא: (ג) ד"ה אזיך וכו' לכו בו מאחרי: (ד) ד"ה וכ"ש שמפני וכו' יומות שישוב בתשובה: (ה) במשנה מי שהחשיך לו בדרך: (ו) רש"י ד"ה מי שהחשיך לו נותן:

גליון הש"ס

גמרא בני גלילא אמרי עשה דברים לפני מטתך. מקבת שמות פ"ג ה"ז:

מוסף רש"י

נותן כיסו לנכרי. ולא יטלטלנו פחות פחות מארבע אמות (לעיל יז:).

רבינו חננאל

איזה בן עולם הבא כל שדעת רבותיו נוחה הימנו. כך שמעתא דא סלקא.

הדרן עלך שואל אדם

פרק עשרים וארבע

מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי וכו'. ואוקימנא למתניתין דאין מעמיד עצמו על ממונו, והתירו לו לתת כיסו לנכרי בשביל שלא ישאנו הוא בעצמו. ובא רבא ודקדק ואמר דוקא כיסו אבל מציאה דלא אתאי לידיה לא התירו לו לתתו לנכרי. ובמציאה דאתאי לידיה לישנא בתרא עלתה בתיקו, וכל תיקו דאיסורא לחומרא, והילכתא כרבא דאוקמא (לידיה) [למתני'] בכיסו ממש. אין עמו נכרי מניחו על חמור. דייקינן מינה בעת שמצוין ביחוד נכרי וחמור לנכרי יהיב ליה מפני שאינו מצווה על שביתתו של נכרי, וכן לא התירו לו לתת כיסו על החמור שהוא מצווה על שביתתו אלא אם אין שם נכרי אלא חמור. וישראל חרש או שוטה או קטן אינו נותן כיסו לאחד מהן אלא נותן כיסו על החמור. ולעולם לגרוע שבהן נותן, כגון חרש ושוטה לשוטה נותן, שוטה וקטן לשוטה נותן, והשוטה גרוע בבני אדם שאין הפרש בין אדם לבהמה אלא הדעת והתבונה וזה כיון שאין לו דעת כבהמה חשיב. בזמן שאין עמו נכרי ולא חמור אלא חרש וקטן לאיזה מהן יתן כיסו,

ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת מן הגוף ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת. אף על פי כן כשהיא רולה היא יורדת כי ההיא דלעיל דרבי אחי בר יאשיה וכהיא מעשה דר' בנאה דחזקת הבתים (ב"ב דף נח. ושם) דהוה מציין מערתא כי מטת למערתא דאברהם אבינו אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי אבבא אמר ליה מאי קא עביד אברהם כו' אמר ליה ניעול וניתי כו' אע"פ שנשמתו היתה גנוזה מתחת כסא הכבוד. מ"ר:

הדרן עלך שואל

מי שהחשיך כו' חרש שוטה וקטן. אע"ג דאמר לעיל בפרק כל כתבי (דף קכא.) גבי קטן שבא לכבות דקטן העושה לדעת אביו אסור מיהו הכא לא מיירי כגון דעביד הקטן עקירה והנחה אלא כדאמרינן לקמן גבי חמור כשהיא מהלכת מניחו עליה וכשהיא עומדת נוטל הימנה. מ"ר:

כי ונשמתו עולה ושוב אינה יורדת אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר[6] שילת משמיה דרב מהספדו של אדם ניכר אם בן העוה"ב הוא אם לאו איני והאמר ליה רב לרב שמואל בר שילת אחים בהספידא דהתם קאימנא לא קשיא הא דמחממו ליה ואחים הא דמחממו ליה ולא אחים א"ל אביי לרבה כגון מר דסנו ליה כולהו פומבדיתאי מאן אחים הספידא א"ל מיסתיא את ורבה בר רב חנן: בעא מניה רבי אלעזר מרב איזהו בן העוה"ב א"ל [1]ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לבו בו כי תאמינו וכי תשמאילו ר' חנינא אמר כל שדעת [3]רבותינו נוחה הימנו [2]וסבבו בשוק הסופדים [9]בני גלילא אמרי עשה דברים לפני מטתך בני יהודה אמרי עשה דברים לאחר מטתך ולא פליגי [3]מר כי אתריה ומר כי אתריה תנן התם רבי אליעזר אומר[7] [8]שוב יום אחד לפני מיתתך שאלו תלמידיו את ר"א וכי אדם יודע איזהו יום ימות אמר להן וכל שכן ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה ואף שלמה אמר בחכמתו [3]בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמן על ראשך אל יחסר א"ר יוחנן בן זכאי משל למלך שזימן את עבדיו לסעודה ולא קבע להם זמן פיקחין שבהן קישטו את עצמן וישבו על פתח בית המלך אמרו כלום חסר לבית המלך טיפשין שבהן הלכו למלאכתן אמרו כלום יש סעודה בלא טורח בפתאום ביקש המלך את עבדיו פיקחין שבהן נכנסו לפניו כשהן מקושטין והטיפשים נכנסו לפניו כשהן מלוכלכין שמח המלך לקראת פיקחים וכעס לקראת טיפשים אמר הללו שקישטו את עצמן לסעודה ישבו ויאכלו וישתו הללו שלא קישטו עצמן לסעודה יעמדו ויראו חתנו של ר"מ משום ר"מ אמר אף הן נראין כמשמשין אלא אלו ואלו יושבין הללו אוכלין והללו רעבין הללו שותין והללו צמאים שנאמר (ח) [4]כה אמר ה' הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו [5]הנה עבדי ירונו מטוב לב ואתם תצעקו מכאב לב ד"א בכל עת יהיו בגדיך לבנים אלו ציצית ושמן על ראשך אל יחסר אלו תפילין:

הדרן עלך שואל

[6] **מי** [2]שהחשיך (ה) בדרך נותן כיסו לנכרי [3]ואם אין עמו נכרי מניחו על החמור [4]הגיע לחצר החיצונה נוטל את הכלים הניטלין בשבת ושאינן ניטלין בשבת מתיר החבלים והשקין נופלין מאיליהם: **גמ'** מאי טעמא שרו ליה רבנן למיתב כיסיה לנכרי קים להו לרבנן [5]דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו אי לא שרית ליה אתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר אמר רבא [7]דוקא כיסו אבל מציאה לא פשיטא כיסו תנן מהו דתימא הוא הדין אפילו מציאה והאי דקתני כיסו אורחא דמילתא קתני קמ"ל ולא אמרן אלא [8]דלא אתי לידיה אבל אתי לידיה ככיסיה דמי איכא דאמרי בעי רבא מציאה הבאה לידו מהו כיון דאתא לידיה ככיסיה דמי או דילמא כיון דלא טרח בה לאו ככיסיה דמי תיקו: אין עמו נכרי: טעמא דאין עמו נכרי הא יש עמו נכרי לנכרי יהיב ליה מאי טעמא [9]חמור אתה מצווה על שביתתו נכרי אי אתה מצווה על שביתתו חמור וחרש שוטה וקטן [10]אחמור מנח ליה לחרש שוטה וקטן לא יהיב ליה מ"ט הני אדם האי לאו אדם [11]חרש ושוטה לשוטה [12]שוטה וקטן לשוטה איבעיא להו [13]חרש וקטן מאי אליבא דר"א לא תיבעי לך דתניא [14]ר' יצחק אומר משום ר' [15]אליעזר תרומת חרש לא

(ח) גמ' שנא' לכן כה אמר: (ט) רש"י ד"ה לפנו וכו' דבני פומבדיתא: (ג) ד"ה אזיך וכו' לכו בו מאחרי: (ד) ד"ה וכ"ש שמפני וכו' יומות שישוב בתשובה: (ה) במשנה מי שהחשיך לו בדרך: (ו) רש"י ד"ה מי שהחשיך לו נותן:

נא א מיי' פ"ז מהלכות תשובה הלכה ב:
ב מיי' פ"ו מהלכות שבת הלכה כב סמג לאוין סה טוש"ע או"ח סי' רסו סעיף ח וסעיף ט וסימן שמט סעיף ה:
ב ג מיי' פ"כ מה הלכה ו סמג שם טוש"ע או"ח סי' רסו סעיף ב:
ג ד מיי' פכ"ח שם הל' י סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:
ד ה מיי' פ"ו שם הלכה כב סמג שם:
ה ו ז מיי' שם ופ"כ שם הלכה ז סמג שם טוש"ע שם סעיף ח:
ו ח מיי' פ"כ שם הלכה ו סמג שם טוש"ע שם סעיף ח:
ז ט מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ג:
ח י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:
ט כ ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

קנג: מי שהחשיך פרק עשרים וארבע שבת

כי תבעי לך אליבא דרבנן. הכא משמע דהלכה כרבנן ובמסקנת יבמות פרק חרש (דף קיג.) משמע דהלכה כר"מ דסבירא ליה לרב חייא בר אשי [ט] (ומר) שמואל כוותיה. מ"ר: **דחרש אתי לאיחלופי בגדול פקח.** תימה א"כ לעיל גמי אמאי קאמר שוטה וקטן לשוטה הא אמרינן אתא לאיחלופי בגדול פקח: **בו ביום גדשו סאה בו'** נותן לתוכה חרדל והיא מחזקת. ה"ג כשגזרו י"ח דבר היתה חסרה גזירה זו של נותן כיסו לנכרי עד שגזרו עליה ומלאו הסאה לגמרי כמו שנתנו חרדל לתוכה: **ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה בו'** נותן לתוכה אגוזים ורמונים והיא מקיאה. כמו כן קודם שגזרו על נתינת כיס לנכרי היו מותרין להוליכו פחות פחות מד' אמות מתוך כך אתי לאיתויי ד' אמות כעריבה שהיתה מקיאה עד שהסירו האגוזים והרמונים ואמר שהסירו האגוזים והרמונים שוב לא הקיאה יותר כך כשגזרו ליתן כיסו לנכרי אסרו גמי להוליך פחות פחות מד' אמות והשתא ר"א ורבי יהושע שניהם לשבח ולא כפירוש הקונטרס דפירש דרבי יהושע דאמר שלא עשו היטב שהרבו לגזור יותר מדאי דלא משמע הכי דיהושע דבפ"ק דמכילתין דאמר התם אמר ליה ר"א אלו היתה חסרה ומלאה יאות חבית שהיא מלאה אגוזים כל מה שאתה נותן לתוכה שומשמין היא מחזקת א"ל ר' יהושע אלו היתה מלאה וחסרה יאות חבית שהיא מלאה שמן כל מה שאתה נותן לתוכה מיס היא מפזרת השמן. מ"ר: ואדרבה נ"ל שהירו קשה לו דלא שייך למימר גבי מיס כמו שמפר"י גבי נותן לתוכה אגוזים ורמונים: **סוף סוף כי מטי לביתיה א"א דלא קאי וקא מייל מרשות הרבים לרשות היחיד.** תימה דבסרינן להוליכו פחות פחות מד' אמות תקשי ליה גמי הכי: ואמרי לא תצא לחולין מפני שהוא ספק כי תיבעי לך אליבא דרבנן דתנן[6] [א]המשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה אלו הן חרש שוטה וקטן והתורם את שאינו שלו [ב]ונכרי שתרם את של ישראל אפילו ברשותו אין תרומתו תרומה מאי לחרש יהיב ליה דקטן אתי לכלל דעת או דילמא לקטן יהיב ליה דחרש אתי לאחלופי בגדול פיקח איכא דאמרי לחרש יהיב ליה איכא דאמרי לקטן יהיב ליה אין שם לא נכרי ולא חמור ולא חרש ולא שוטה ולא קטן מאי אמר רבי יצחק עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה מאי עוד אחרת היתה [ג]מוליכו פחות פחות מד' אמות אמאי לא רצו חכמים לגלותה משום [1]כבוד אלהים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר והכא מאי כבוד אלהים איכא דילמא אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר תניא [7]ר"א אומר בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה תניא משל דר"א למה הדבר דומה לקופה מלאה קישואין ודילועין אדם נותן לתוכה חרדל והיא מחזקת משל דר' יהושע למה הדבר דומה לעריבה מלאה דבש נותן לתוכה רימונים ואגוזים והיא מקיאה אמר מר אין עמו נכרי מניחו על החמור והלא מחמר ורחמנא אמר [2]לא תעשה כל מלאכה א"ר אדא בר אהבה מניחו עליה כשהיא מהלכת והא אי אפשר דלא קיימא להשתין מים ולהטיל גללים ואיכא עקירה והנחה [3]כשהיא מהלכת מניחו עליה כשהיא עומדת נוטלו הימנה אי הכי אפילו חברו נמי אמר רב פפא [ד]כל שבגופו חייב חטאת בחברו פטור אבל אסור כל שחברו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחלה א"ר אדא בר אהבה [ה]היתה חבילתו מונחת לו על כתיפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו דוקא רץ אבל קלי קלי לא מאי טעמא כיון דלית ליה היכירא אתי למיעבד עקירה והנחה סוף סוף כי מטא לביתיה אי אפשר דלא קאי פורתא וקמעייל מרשות הרבים לרה"י [ו]דזריק ליה כלאחר יד אמר רמי בר חמא [ז]המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה מאי טעמא אמר [ח]רבא דאמר קרא לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך דומיא דידיה מה הוא בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה אף בהמתו נמי בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דכתיב [3]תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה [ט]הוקשה כל התורה כולה לע"ז מה ע"ז דעביד מעשה בגופיה ה"נ עד דעביד מעשה בגופיה ועוד [י]תנן [יא]המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת ועל זדונו [יב]סקילה מכלל דאיכא מידי דאין חייבין על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה ומאי ניהו לאו דמחמר לא [יג]תחומין ואליבא דר"ע והבערה אליבא דר' יוסי רב דלא אסקרא לאוריתא היא גבי כיס שרי: **כל שבגופו חייב חטאת.** כי עביד ליה אינו כוליה כגון מעביר ד' אמות ברה"ר אפי' עקרו מן הארץ דרך הליכתו חייב דהא איכא עקירת חפץ בידיה ולא בעינן עמידה אלא בטעון ועומד מבעוד יום או כשהטעינו חבירו דלא עקר ליה להאי חפץ אבל הכא הא עקר ליה הלכך כי עביד ליה חבריה הוי ליה חביה שעשאה [לעיל ג.] ואסור מדרבנן ולא שריה גבי כיס: **מונחת לו על כתיפו.** מבעו"י וקדם עליו היום: **רץ אחריו.** וכל כמה דלא עמד לפוש אין כאן עקירה לאיסור: **קלי קלי.** מעט מעט כלומר בנחת: **למיעבד עקירה והנחה.** כלומר דזימנין דקאי ולא אדעתיה אבל רץ היכרא איכא: **כלאחר יד.** שלא כדרך זריקה כגון מכתפיו ולאחוריו: **בשוגג.** במלאכה שהוא עושה בגדו: **אף בהמתו.** אף מלאכה שעושה על ידי בהמתו דהיינו ממחר אחר חמור טעונה: **חדא דכתיב תורה אחת יהיה לכם וגו'** **עד דעביד מעשה בגופיה.** כדכתיב לעושה בשגגה והכא לא קא עביד [ט] מלאכה אלא דבור בעלמא שמנהיג בקול הרי דבשוגג אינו חייב קרבן: **ועוד.** דקאמרת נמי במזיד חייב סקילה קשיא דתנן בסנהדרין (דף נג.) גבי נסקלים המחלל את השבת נסקל אם חללו בדבר שחייבים עליו חטאת ועל זדונו סקילה: **מכלל דאיכא.** חילול דאין חייבין על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה: **ואיכא דר"ע.** דאמר [יא] דאורייתא הוא ומיהו אין מחלל ומיהו אין חייבין לא על שגגתו חטאת כו': **אליבא דר' יוסי.** דאמר בפרק כלל גדול (לעיל דף ע.) הבערה אליבא דר' יוסי, ר' נתן אומר לחלק יצאת. מעשה בגופה, ופשוטה היא. ומפורשת נמי בפרק כלל גדול. ועוד תנן המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת ועל זדונו סקילה, מאי לאו מכלל דאיכא מידי דאין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה ומאי ניהו מחמר. ופריק ליה דלמא בתחומין ואליבא דרבי עקיבא דסבר תחומין דאורייתא, ועיקרו בסוטה פרק כשם שהמים בודקין אותו, וחייב לאו כדכתיב אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. והבערה אליבא דר' יוסי דתניא הבערה ללאו יצאת דברי ר' יוסי, ר' נתן אומר לחלק יצאת.

ר א מיי' פ"ד מהלכות תרומות הלכה ב סמג עשין קלד טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף ל:

יא ב מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף ז:

יב ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ב:

יג ד מיי' פי"ג שם הלכה יב:

יד ה ו מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף יא:

טו ז מיי' פ"א שם הלכה א ב:

מוסף רש"י

והתורם את שאינו שלו. ולא נטלו בעל הבית, דשליחות נפקא לן מאתם גם אתם לרבות שלוחכם, הלכך מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם (יבמות קיג.). **ונכרי שתרם.** דבעינן מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית (שם). **מוליכו פחות פחות מארבע אמות.** ועומד לפוש וליכא עקירה מתחלת מרבע לפוף מרבע (ע"ז ע.). **המחמר.** ממחר לא שייך למימר אלא בבהמה הטעונה משאוי (ע"ז טו.). **המחלל את השבת.** דמסיב ליה תנא בנסקלין, כגון שחיללו במלאכה גמורה, **בדבר שחייבין על שגגתו חטאת.** כגון דבר שיש בו מעשה ומלאכת מחשבת ולא המתעסק (סנהדרין טו.).

רב נסים גאון

פרק עשרים וארבעה

מי שהחשיך תניא ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה. זה היום הוא היום שנסמך בו ר' אלעזר בן עזריה בישיבה, כמו שאמרו בברכות בפרק תפלת השחר (דף כח) תנא עדיות בו ביום תיקנום, וכל בו ביום דאמרינן ההוא יומא איתמר. וי"ח דבר שגזרו בו ביום, באותו היום נאמרו, אחת מהן מי שהחשיך בדרך הסב מא [לפי מה] שדחו ביציאות השבת (דף יז), ולפיכך אמר בכאן בו ביום גדשו סאה, נתכוונו בדבר זה למה שהוסיפו מן הגזירות שהזכירום. **תחומין ואליבא דר' עקיבא.** עיקר דברי ר' עקיבא במסכת סוטה (פרק כלים דף כז), וכבר פירשנו דבר זה במה שעבר. **הבערה ואליבא דרבי יוסי.** גרסי לה בפרק כלל גדול (דף ע) הבערה ללאו יצאת דברי רבי יוסי.

רבינו חננאל

[איבעיא להו לרבנן ולא איפשיט בהדיא לאיזה מהן יתן כיסו, כי] יש מהן שאומר לחרש יש מהן שאומר לקטן, ואם עשה כאחד מהן עשה. ואם אין עמו נכרי ולא חמור ולא חרש ולא שוטה ולא קטן, א"ר יצחק יש שם דרך להתיר לו להביאו במקום הראוי לשמירה והוא הבאתו פחות פחות מד' אמות, ולא רצו חכמים לגלותה. ואמרי' אמאי לא רצו חכמים לגלותה, ואמרו גזירה דלמא אתו לאתויי ד' אמות ברה"ר. **תניא ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה.** פי' בו ביום שהנושיבו את רבי אליעזר בן עזריה בראש גדשו סאה, מידת הסאה ששת קבין והיא מחוקה, הוסיפו רבותינו כמה דברים מדבריהם כגון הגדישה שהיא יתירה על העיקר. והדברים שהוסיפו מהן להיתר ומהן לאיסור והכל להיות העיקר שמור ומוזהר, והוא כגון זה ששנינו נותן כיסו התירו לו לתתו לנכרי שלא יביאהו בעצמו ויחלל את השבת, זה וכיוצא בו. ולאיסור, כל גזירות שגזרו מקצת מן (היתר) המותר לעשות גדר לנשאר שהוא אסור מן התורה. ורבי יהושע אומר בו ביום מחקו סאה, פי' העמידו כל דבר על עיקרו לא פחתו ולא הוסיפו, אלא

תורה אור השלם

1 כִּבֵּד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר
וּכְבֹד מְלָכִים חֵקֶר דָּבָר׃
משלי כה ב

2 וּיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ׃
שמות כ ט

3 הָאֶזְרָח בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לְעֹשֵׂה בִשְׁגָגָה׃ וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה מִן הָאֶזְרָח וּמִן הַגֵּר אֶת יְיָ הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ׃
במדבר טו כט-ל

רבינו חננאל (המשך)

תירוז העיקר המותר מן התורה, שאילו באו להוסיף מדבריהן חרשישין שמא יפסדו גם דברי תורה שהן העיקר, שיבוא אדם להרהר ולומר כשם שזה אינו מן התורה אלא מדרבנן, גם זולתי זה יש מן המצות האחרות מדרבנן כמותן ובאו לגדור נמצאו פורצים. **אמר מר [אין] עמו נכרי** מניחו על החמור. ואקשינן עלה והלא מחמר הוא ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה. ואוקימנא כדתנא כשהיא מהלכת מניחו עליה, כשהיא עומדת נוטלו הימנה. אי הכי חבירו נמי שרי ולמה חמור ולא אמר חבירו. ופירוק רב פפא כל שבגופו חייב חטאת בחבירו פטור אבל אסור, פי' כל מלאכה שהעושה חייב חטאת כגון טעינת משוי ד' אמות ברה"ר, אם יטענו חבירו פטור אבל אסור, ואם יטענו בהמתו מותר לכתחלה ובלבד שלא תהא עקירה והנחה. **וזה שאמר רב אדא בר אהבה היתה חבילה מונחת על כתיפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו,** מדדייקינן למימריה דוזקא רץ, ומפרקינן לטעמיה ש"מ הילכתא כוותיה, **ותו דליכא מאן דפליג עליה.** ופירושא דזריק לה כלאחר יד, לאו שמכניסה ומפרקה אלא מהלך בריצה וכשמגיע לפתחו מחזיר אחוריו כלפי פתח החצר ופניו לחוץ וזורק החבילה מעל כתיפו בחצר דרך הפתח ע"י ריצה בלא עמידה, וזה פירוש דזריק לה כלאחר יד שזורקה שלא כדרך מפרק ומכנס חבילות. **אמר רמי בר חמא המחמר אחד בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת, במזיד חייב סקילה.** פי' המחמר, המנהיג בהמתו ועליה משוי חייב, ודמי המנהיג בהמה טעונה משאוי כנושא משאוי על כתיפו, מדכתיב לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך, הקיש בהמתו לו. והשיב רבא ב' תשובות בדבר, חדא דכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה, הוקשה כל התורה לע"ז וכו' דעביד

ח) תרומות פ"ח מ"א ימומות קיג., **ב)** גיטין נג:, **ג)** [ע"ז ע. ועיין תוספ' עירובין ל:: ד"ה כדי שמעון], **ד)** [תוספ' פ"ח], **ה)** [ע"ז טו.], **ו)** [ל"ל רבה], **ז)** [מכות יג.: לעיל סט.], **ח)** סנהדרין סו. ע"ש, **ט)** בסנהדרין נג: כתיב, **י)** [לעיל סט. וש"נ], **כ)** [שמות כה], **ל)** [מתרומות פ"ח ה"ח], **מ)** [במדבר יח], **נ)** [ב"מ עח:], **ס)** פ"ח מעשה, **ע)** סוטה כז:, **פ)** [ל"ל אמר],

רב זביד מתני הכי אמר רמי בר חמא המחמר אחר בהמה בשבת בשוגג אינו חייב חטאת במזיד חייב סקילה מתיב רבא [ו]**המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה מי קתני הא אין חייבין כו' הכי קאמר דבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה ויש דבר שאין חייבין על שגגתו חטאת וחייבין על זדונו סקילה ומאי ניהו מחמר רבא אחוה דרב מרי בר רחל** [ח] **ואמרי לה אבוה דרב מרי בר רחל ללישנא בתרא קשיא הא דרב** [ז]**אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסיה דבבל דילמא תרי מרי בר רחל הוו הוה מתני לה להא שמעתיה משמיה דרבי יוחנן לפטור אמר רבי יוחנן** [א]**המחמר אחר בהמתו בשבת פטור מכלום בשוגג לא מחייב חטאת דהוקשה כל התורה כולה לע"ז במזיד נמי לא מיחייב דתנן** [ג]**המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת** [ט] **ועל זדונו סקילה הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה בלאו נמי לא מיחייב דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וכל** [ד]**לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו ואפי'**

ואמרי לה רבא אבוה דרב מרי בר רחל. לא גרסינן ליה דהא מוכח ביבמות דאבוה דרב מרי גר הוה דאמר בהמולן (יבמות מה: ופס) רב אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה לפורסיה דבבל וקאמר כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה וליכא למימר דרבא אבוה דרב מרי נמי גר הוה דאם כן הוה ליה למימר רבא גיורא דאמר הש"ס בעלמא איסור גיורא ועוד דאביו של רב מרי בר רחל משמע בגמרא בתרא פרק מי שמת (דף קמט. ופס) דהיינו איסור גיורא דאמרינן איסור גיורא הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא ורב מרי בריה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה אע"ג דאתם לא גרסינן רב מרי בר רחל בריה דומה הוה שאותו היה מיהו אי אמרינן שהוא היה רב מרי בר רחל בריכא למימר דאיסור גיורא בא על רחל בת מר שמואל קודם שנתגייר דהא קאמר התם דהורתו שלא בקדושה הוה ורחל בת מר שמואל היתה כדאמר בכמה דוכתין רב מרי בר רחל בת מר שמואל ואמרינן בכתובות (דף כג.) דבנתיה דמר שמואל איתתיין ושמא אז בא עליה ואף על גב דאתו לקמייה דר"ח ואמרו נשביתי וטהורה אני לאו כולהו אמרו הכי מיהו תימה אי רב מרי בריה דאיסור גיורא היינו הוה דיבמות אין אי איסור כל כך מימות רב עד רבא והא רב יהודה תלמידו של רב ואמרינן בקדושין (דף עב:) יוסף שמת רב יהודה נולד רבא ואפילו רב מרי בנו כבר היה גדול בתורה הרבה בימי רב מדמנייה אפורסיה דבבל ורב מרי נמי אין יתכן שהי כ"כ ורלה כפירוש ר"ח דגרסינן ביבמות דרב אשי אכשריה לרב מרי בר רחל ואע"ג דביום שמת רבא נולד רב אשי יכול להיות שהיה רב מרי קטן בימי רבא ובימי רב אשי כבר היה גדול בתורה וחקן ומינהו אפורסייה דבבל וכן ולאי נראה דיש בספרים רבים שכתוב בהם בשמעתא (ג) לאמרי לה והקשה דרב אשי אכשריה לרב מרי בר רחל ומשני תרי רב מרי הוו ופירוש הוא שנכתב בספרים. מ"ר[ח]: **בלאו נמי לא מיחייב דה"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד.** תימה לר"י מה בכך מ"מ ילקה על לאו דלא תעשה כל מלאכה דכיון שבא להזהיר על מחמר ובמחמר ליכא מיתה לע"פ שבא להזהיר נמי על שאר מלאכות דשייך בהו מיתה מכל מקום יש לו ללקות[א] כדאשכחן בגבא קמא (דף עד: ופס) דפליגי ר' יוחנן ור"א התם בעדים שהוכחשו בנפש ולבסוף הוזמו דחד אמר נהרגין ואמרינן נמי תסתייס דר' אלעזר דאמר אין נהרגין דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש לוקין ואי ס"ד ר"א דאמר נהרגין אמאי לוקין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אלא ש"מ ר"א דאמר אין נהרגין תסתייס אלמא משום דאין נהרגין כשהוכחשו בתחילה לוקין ואע"ג דבעלמא ניתן לאו דלא תענה לאזהרת מיתת ב"ד היכא דהוזמו תחילה[ב] ועוד תימה לר"י דכל לאוין שבעולם שניתנו לאזהרת מיתת ב"ד יהיו לוקין עליהם כשלא התרו בהם למיתה אלא למלקות מהרוא טעמא דלא ניתנו באותה שעה לאזהרת מיתת ב"ד[ג] וגראה לר"י דשאני לאו דלא תענה דגלי ביה קרא דניתן למלקות כדאשכחן גבי עדות בן גרושה כדמפקינן בריש מסכת מכות (דף ג: ופס) (ד) מוהרשיגו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע וכיון דכתב בלא תענה מלקות בהדיא אע"ג דניתן לאזהרת מיתת ב"ד אית לן לאוקמי בכל מילי דלא מצי אתי לידי מיתה[ד] ומהאי טעמא נמי אתי שפיר הא דאמר במכות בגמרא מעידין אנו את איש פלוני שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ומצאו זוממים לוקין ומשלמין דברי ר' מאיר וחכמים אומרים כל המשלם אינו לוקה דקאמר בשלמא לרבנן כדי רשעתו משום רשעה אחת מחייבו כו' וקשה לר"י ל"ל למימר טעמא דרבנן משום כדי רשעתו תיפוק ליה דרבנן מוקמי לא תענה לאזהרה לעדים זוממין ולא למלקות כדמוכח התם על משנת מעידים אנו את איש פלוני שחייב מלקות ארבעים וקשה לר"י נמי היכי מצי למימר לרבנן דלאזהרה דעדים זוממים הוא דאתא ולא למלקות הא בהזמה דגלות ובן גרושה מודו רבנן דליכא מלקות ולמאי דפריסית אתי שפיר דכי היכי דלא אתי לידי מיתה אז לידי מלקות ע"י כאשר זמם לוקה משום לא תענה כיון דהתם לא צריך קרא דלא תענה לאזהרה לכאשר זמם משום הכי לקי במעידים אנו בפלוני שהוא בן גרושה או שחייב גלות ואתי נמי שפיר הא דתלי טעמא דרבנן התם משום כדי רשעתו דאי לאו משום כדי רשעתו היו לוקין משום לא תענה אפי' לרבנן דאע"ג דסבירא להו דלא תענה אזהרה לכאשר זמם הוא דאתא דלא ענש כאשר זמם אלא אם כן הזהיר והוי כלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד שלא נכתב למלקות אלא לאזהרת מיתה ה"מ דוקא כשחייב מלקות מכאשר זמם כגון מעידים אנו באיש פלוני שחייב מלקות אבל כשאין חייבים מכאשר זמם אלא ממון לא מצבעי התם לא תענה לאזהרה דכאשר זמם הוו מודו רבנן דלוקין משום לא תענה כמו בבן גרושה וגלות אי לאו משום כדי רשעתו וא"ת למאי דפירש דאי לאו דגלי קרא בהדיא מלקות בלא תענה מוהלדיקו את הצדיק בריש מכות ופריך עלה תיפוק ליה מלא תענה[ה] ומשני משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה אמאי לא משני משום דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד[ו] ותירץ דהוה שנוא לא הוה אתי אלא לרבנן דלר' מאיר איכא תרי לאוי חד לאזהרה כאשר זמם היכא דזמם מיתה או מלקות וחד למילקי עליה ולהכי ניחא טפי למימר טעמא דלאו שאין בו מעשה לאוקמא מילתא בין לרבנן בין לרבי מאיר דמתניתין דמכות אע"ג דטעמא דלאו שאין בו מעשה נמי לא אתי לר"י[ז] ולמאי דפי' איצטריך והצדיקו למלקות אפי' למאן דמחייב בלאו שאין בו מעשה ועוד היה רגיל לתרץ כיון דלא תענה סתם כתיב אבל מילי קאי ולהכי מיחייב מלקות כאילו נכתב אבן גרושה וגלות וכאילו נכתב לא תענה שקר בממון ובן גרושה וגלות שאז לא היה הנכתב לממון ניתן לאזהרה כאשר זמם ולכך היה ראוי ללקות עליו והכי נמי השתא אע"פ שזה לא היה ראוי ללקות על אותו הניתן לאזהרת מיתה אפי' כשאינו יכול לבא לידי מיתה עכשיו יש ללקות עליו כל זמן שלא יוכל לבא לידי מיתה הואיל ונכתב על מיתה וממון ביחד סתם וניתן להלקות עליו בהזמת מיתה נמי ניתן ללקות כל זמן שלא יוכל לבא לידי מיתה ולפי טעם זה לא היה יכול לתרץ בריש מכות משום דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כי פריך ותיפוק ליה משום לא תענה דאע"פ שניתן לאזהרת מיתה יש ללקות עליו הואיל ונכתב סתם על מיתה ודבריס אחריס כדפרישית ולפי לשון זה לא אתי דרשה דוהלדיקו אלא למאן דאית ליה לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו כדמשני בריש מכות אבל קשה דבבל הש"ס חשיב לאו דשבת ניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואמאי הא קאי נמי אלאו דמחמר ואהחיא דאיסי אבל לאו דלא תענה דכתיב כל העושה בו מלאכה יומת משמע סתם מלאכה דשבת היינו שבמיתה ולהכי לא משמע לאו דמלאכה דאיסי אבל לאו דלא תענה משמע שאר דבריס שאין בהן מיתה ומלקות וכן לאו דמחמר דלא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך משמע אשאר חיובי שבת טפי ממחמר מדכתיב אתה כדקאמר הכא ס"ג מדכתיב לא תעשה ולא כתיב לא תעשו והוצאה נמי אע"ג דנפקא מאל יצא (עירובין יח:) בהדי תחומין דבמלקות אין לוקין עליו אפי' לא התרו בו למיתה דכל סתם הוצאה דשבת אינתא בקרא דויכלא העם מהביא ותירוץ ראשון [ט]גראה לר"י עיקר. מ"ר:

רב זביד מתני הכי אמר רמי בר חמא המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג פטור במזיד חייב סקילה. ואקשי עליה רבא המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה, הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה. ופרק, ופשוטה היא. **רבא אחוה דרב מרי בר רחל** ואמרי לה כי רבא הוא אבוה דרב מרי בר רחל והוא מישראל. ללישנא בתרא אבוה קשיא הא דרב אשי דאכשוריה לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסיה דבבל (דאימה) [דאמו] מישראל הוה, פירוש ללישנא בתרא דקתני רבא אבוה דרב מרי בר רחל אומר, כי רבא הוא אבוה דרב מרי בר רחל והוא מישראל קשיא ליה הא דרב אשי דאכשרי דכיון דאימיה מישראל מקרב אחיך קרינא ביה, מכלל שלא היה אביו מישראל אלא אמו, ומפורש בפרק החולץ ליבמות. ומפרקינן דילמא תרי רב מרי בר רחל, וזה אביו מישראל. וכן תירוץ שמועה זו, רבא אבוה דרב מרי בר רחל, א"ר יוחנן המחמר אחר בהמתו בשבת פטור מכלום, בשוגג לא מחייב חטאת (והוקשה) [דהוקשה] כל התורה כולה לע"ז. במזיד נמי לא מחייב (חטאת) [סקילה], דתנן בפרק ארבע מיתות נמסרו לבית דין ו)[המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה, הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה], ואוקימנא התם בתחומין ואליבא דר"ע, בהבערה ואליבא דר' יוסי. לאו נמי לא מיחייב, דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו.

ו) כר"ח בדפוס וילנא הוסא הקטע המוסגר להלן אחר מיכות "ואליבא דר' יוסי" אמנם נראה דמקומו כאן.

מסורת הש"ם

ו) [בריימתא היא ועי' תוס' לעיל ו: מד"ה הא קמ"ל], ז) [ינמות מה: ע"ש], ג) [סנהדרין סו. ע"ש], ד) [עירובין יח: ב"ק עד: סנהדרין פו: מכות יג: שבועות ד.], ה) [רש"ל], ו) [רש"ל], ז) [קידושין עו:], ח) [עי' תוספות ב"מ עג: ד"ה רבן],

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמוה דרב מרי בר רחל (ואמרי לה רבא אבוה דרב ור' תרי מרי בר מרי בר רחל הוו) תא"מ. וג"כ ס"א אין זה וכן רש"י ותוספות לא גרסי ליה: (ב) שם על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה: (ג) תוס' ד"ה ואמרי לה וכו' בשמעתא לאמרי לה רקשיא הא דרב אשי: (ד) ד"ה בלאו וכו' ברש מס' מכות מוהצדיקו את הצדיק והרשיעו את:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה בלאו נמי וכו' בסה"ד נראה לר"י עיקר. עיין סנהדרין דף סג ע"א בתוספות ד"ה משום דהוי:

לעזי רש"י

מנשטר"ל [מינישטרי"ל]. פקיד, שוטר.

מוסף רש"י

לרב מרי בר רחל. מעובד כוכבים הבא על ישראלית הוא, ומנייה בפורסיה דבבל. גבאים ממונים על ישראל, ואע"ג דגר בעלמא אסור לנתנו פרנס על ישראל, אמי כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה (יבמות מה:). לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. לאו אאמור בשבת לא ניתן לענש מלקות, אלא אשם יעבור עליו ימים בו המתרה שהוא בסקילה ויסקל, ואם לא התרה בו סקילה והתרה בו מלקות אין דינו ללקות, שלא לענוש מלקות כתבו מתמילה (שבועות ד.). וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. לאזהרת דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד (מכות יג.) שלא יעשה כן שמתחייב עליו מיתת ב"ד (ערובין יז: ב"ק עד:). אין לוקין עליו. דמיתת ב"ד הוא עונשו של לאו (ב"ק עד:) שלא ניתן לאו זה לאזהרה עונש מלקות כשאר לאוין, שהרי הוצרך להזהירו, אשם לא כן לא היה יכול לחייבו מיתה (מכות יג.) אפילו לא התרו בו למיתה והתרו בו למלקות דהשתא לא מיקטיל, אפילו הכי לא לקי, דלאזהרת מיתה ניתן ולא למלקות (ערובין יז: וכעי"ז סנהדרין פו:).

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פ"ב מהלכות שבת הלכה ח:

[מז] ב (מיי' פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב):

מוסף תוספות

א. על מחמר. תוס' הרא"ש. ב. בלא הכחשה. תוס' הרא"ש. ג. [ו]בכל הגמ' משמע אפי' התרו בו למלקות ולא למיתה דאע"ג שלעולם לא יבא לידי חיוב מיתה כיון שלא התרו בו למיתה, חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. תוס' ב"ק עד: ד"ה הוה ליה. ד. כי ההיא דהתם דמעידין שהוא בן גרושה או בן חלוצה, או כמו עדים שהוכחשו בנפש למ"ד אין נהרגין כשהוזמו לבסוף, אבל למ"ד נהרגין אין סברא להעמיד בו הפסוק כיון שיכול לבא לידי חיוב מיתה. תוס' ב"ק עד: ד"ה הוה ליה. ה. פי', ולמ"ל קרא ד'והיה אם בן הכות הרשע'. תוס' ב"ק עד: ד"ה הוה ליה. ו. [ו]כה"ג בעלמא לא לקי. תוס' ב"ק עד: ד"ה הוה ליה. ז. דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. תוס' ב"ק עד: ד"ה הוה ליה.

רבינו חננאל

רב זביד מתני הכי אמר רמי בר חמא המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג פטור במזיד חייב סקילה. ואקשי עליה רבא המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה, הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה. ופרק, ופשוטה היא. **רבא אחוה דרב מרי בר רחל** ואמרי לה כי רבא הוא אבוה דרב מרי בר רחל והוא מישראל. ללישנא בתרא אבוה קשיא הא דרב אשי דאכשרי דכיון דאימיה מישראל מקרב אחיך קרינא ביה, מכלל שלא היה אביו מישראל אלא אמו, ומפורש בפרק החולץ ליבמות. ומפרקינן דילמא תרי רב מרי בר רחל, וזה אביו מישראל. וכן תירוץ שמועה זו, רבא אבוה דרב מרי בר רחל, א"ר יוחנן המחמר אחר בהמתו בשבת פטור מכלום, בשוגג לא מחייב חטאת (והוקשה) [דהוקשה] כל התורה כולה לע"ז. במזיד נמי לא מחייב (חטאת) [סקילה], דתנן בפרק ארבע מיתות נמסרו לבית דין ו)[המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה, הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה], ואוקימנא התם בתחומין ואליבא דר"ע, בהבערה ואליבא דר' יוסי. לאו נמי לא מיחייב, דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו.

קנד: מי שהחשיך פרק עשרים וארבע שבת

והא מבטל כלי מהיכנו. פירשנו למעלה בפרק כירה (דף מג.): **ע שתים בידי אדם ואחת באילן.** בסוכה בפ״ב (דף כב: ושם) תנן העושה סוכתו בראש האילן יש לפרש בשני עניינים העושה סוכתו בראש האילן כגון שהסכך של סוכה על גבי האילן והאילן סומך לאותה שאין יכול לעלות על אותו סכך אלא אם כן ישתמש באילן שרגילין היו לתת כליהן על הסכך א״נ יש לפרש שהתקרה סמוכה באילן שבנאה בגובה ותחתיה על האילן דהשתא כל שעה שהוא מהלך בסוכה משתמש באילן: **בחיבור** גוולקי. שני שקין אחד בימין החמור ואחד משמאלו ובראש כל אחד מן השקין רלועה אחת וקושרין אותן שתי הרלועות יחד ועכשיו מונח הקשר כנגד גבו של החמור והשקין מכבידין לכאן ולכאן ואי אפשר להתיר הקשר אם לא יגביהו השקין מעט ונסמכין שתי השקין בכריסו של החמור והוו להו כלדיס: חזי ליה אף הכא נמי לא חזי ליה ומאי

למטה

ואפי׳ למ״ד דלוקין. במסכת מכות (דף יג:) הכא אפי׳ לאו ליכא דאי לאזהורי אמלאכה שעל ידו וע״י בהמתו אתא כגון מחמר ליכתוב לא תעשה כל מלאכה ובהמתך מאי אתה משמע אתה לבדך ובהמתך לבדה: **בהמתו.** במלאכה הנעשית ע״י בהמתו לא מיחייב לאו גמור

ללקות עליו: **טעונה כלי זכוכית.** שאין ניטלין בידו להניחן לארץ: **והאין תנן נוטל את הכלים הניטלין.** וכלי זכוכית ניטלין הן ולמה לי מתיר את החבלים: **דאומני.** מקיז דם שאין ראויין בשבת לכלום לפי שמאוסים: **והא (ד) מבטל כלי.** כריס וכסתות כשמניחן תחת דבר שאין ניטל מבטלן מהיכנן דשוב לא יטלם משם ודמי לסותר: **כשליפי זוטרי.** משולות קטנים ששומט הכר מתחתיהם ונופלין על הכר השני וכן עד שמגיענו לארץ: **עששיות.** של זכוכית מש״ס בלע״ז ואע״פ שהעששיות משתברין. אלמא אסור להניח כריס וכסתות תחתיהן: **כגולסא.** תחיכות רחבות של זכוכית שאינם כליס ועושין מהן חלונות וכיון דליכא פסידא בשבירתן וסופן להתמך בתחיכות קטנות לא שרו להניח כריס ולהניח תחתיהן: **[טבל לא חזי ליה.** דמוקלה הוא ואפילו לכהנים לא חזי]: **ומאי אף על פי שמשתברין.** הא ליכא פסידא: **מהו דתימא להפסד מועט נמי חששו.** ויביא כריס ויניח תחתיהם דהא ודאי אי אפשר בלא הפסד מועט שניולות ניתזין בשבירתן שאינם ראוין לכלום: **שליף.** משוי של תבואה של טבל: **והא אין תנן כו׳.** ודבש ניטל בשבת ואמאי לא לא לפורקה: **לשהדיש.** המתיך: **למאי חזי.** ואמאי אייתי רבן גמליאל: **נהניאת דגמלי.** לכתית של גמליס לדוישדוד״א: **ויביר החבלים ויפלו שקים.** הכי תנן במתניתין בדבר שאינו ניטל. ומשני מלטרו זיקי נבקעים הגודות בנפילתן לארץ: **מעגפי.** בדבר הנשפך עליהם וקא מבטל כלי מהיכנו דשוב אין ראויין לבו ביום לכלום: **והא אילא לער בעלי חיים.** וליתי דאורייתא ולידחי דרבנן ביטול כלי מהיכנו: **קסבר.** ר״ג לער בעלי חיים דרבנן ופלוגתא היא באלו מלאיות (ב״מ נב:): **דמשפשף לבריה אגבא דחמרא.** בשבת לשעשע התינוק: **קא משתמש מר בבעלי חיים.** ותנן (ביצה דף לו.) לא רוכבין על גבי בהמה וה״ה לכל תשמיש: **לדדין.** שאינו מרכיבו עליו אלא משפשפו על לדי גבו ואין זה דרך תשמישו ורבנן לא גזרו בה: **מאי לאו בחבר גוולקי.** דהוו להו לדדין. גוולקי עשקר״ם חבר גוולקי שתים מחוברות יחד ברלועות ומרכיבין על החמור זו מכאן וזו מכאן ולריך לסלקן יחד וליקרב אצל החמור ומשפשף עצמו ונשען גופו בצדי החמור: **בחבר אגגווקי.** שתים שאין מחוברות יחד אלא על ידי טבעת מתכת שבראש הרלועה וכו׳ ומסמר קטן כעין שעושין לחבק שקורין לינגל״א שאינו לריך אלא למשוך מעט והמסמר יולא והן מתנתקות זו מזו: **אי נמי בלבא.** כעין שעושין לדלדור יין שיש בהן טבעות של חבל לכל אחד ואחד ומכניס טבעת בטבעת ונוטל עץ כפוף קטן ומכניסו בפנימי ושוב אינו יולא מחברו וכשבא לסלקו מושך העץ אליו והן מתנתקין זה מזה ונופלין: **שתים בידי אדם ואחת באילן.** גבי סוכה תנן שכשירה בג׳ דפנות ואם עשה שתים בהלכתן והשלישי עשה באילן כשירה. דפנות לא איכפת לן אם מחוברות הם וה״ה אם כולן נקבעות באילן. והא דנקט שתים בידי אדם רבותא אשמועינן דאפילו הכי אין עולין לה לאהל ולישן באותה סוכה בי״ט מפני שסככה קשור בדופניה ונשען עליה והוא משתמש על סככה ונותן כליו ונמצא משתמש באילן. כל כניסה דסוכה נקיט בלשון עלייה במסכת סוכה לפי שרובן עושין סוכותיהן בראש גגן דבמה דוכתין תנן בה הכי [ד] אין מטריחין אותו לעלות [ה] אמר להם העלוס לסוכה [ו] אבל מוריד הוא את הכלים וכן הרבה: **מאי לאו דחק ביה באילן.** ואותיב ביה קנים של דפנות בנקבים שנקב הרבה בגופו של אילן ומיקך שוב על אותן דפנות ומ״מ אין כאן תשמיש אלא בלדי אילן: **דבפייה נאילן.** לענפיו העליונים הטה לגד אילן אחר וכן של זה לזה וקשרן אלו עם אלו ומהן נעשה הדופן: **אמאי עולין לה בי״ט.** הרי הסכך נשען עליו והוא משתמש בו: ה״ג **אלא מאי לדדין אסורין סוף סוף אמאי עולין לה בי״ט אלא הסס בגוווזא פרסכנא שאילן גופיה דופן בעלמא שוויה.** גווזא פרסכנא אילן שענפיה הרבה יולאין מלדדין ומתפשטין לכאן ולכאן ושוינהו דופן בעלמא לסוכה ולא סמך הסכך עליהן. ולהכי נקט גווזא פרסכנא ולא שבקיה בדקא ס״ד בדכפייה ולישני כגון דלא סמך הסכך עליה משום דכיון לדופן דגופו רביעי הוא שאינו לריך לסוכה דהא בג׳ כשירה והסכך נמי לא סמך עליה לא טרח למעבד לו דופן להכי אוקמא בגווזא פרסכנא וממילא הוא בלא טרחא: **מאי לאו בהא קמיפלגי בו׳.** וכגון דחק באילן ומותיב קנים בלדדין וסיכך עליהן דהוה ליה משתמש בלדדין כשמשתמשין על ידי סככה דאי לא בהא פליגי במאי מוקמא פלוגתייהו דהא כולי עלמא סברי אסור להשתמש באילן: **אמר אביי.** ת״ג בהכי פליגי ליכא למימר דסבירא ליה (לת״ק) לדדין מותרין דהני לאו לדדין ניהו אלא לדי לדדים שהקנים הנתונים בנקבים לדדין והסיכוך הנתון על גבן לדי לדדים ובלדי לדדים פליגי:

יתד

ואפי׳ למ״ד לוקין ליכתוב רחמנא לא תעשה כל מלאכה ובהמתך אתה למה לי הוא ניהו דמיחייב בהמתו לא מיחייב: הגיע לחצר החיצונה: אמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות טעונה כלי מהיכנו לא חזי ליה והא קא מבטל כלי מהיכנו בשליפי זוטרי מיתיבי היתה בהמתו טעונה טבל ועששיות מתיר את החבלים והשקין נופלין ואע״פ שמשתברין התם בכולסא דיקא נמי דקתני דומיא דטבל מה טבל דלא חזי ליה אף הכא נמי לא חזי ליה ומאי אע״פ שמשתברין מהו דתימא להפסד מועט נמי חששו להפסד מועט שליולות היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מניח ראשו תחתיה ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו חמורו של רבן גמליאל היתה טעונה דבש ולא רצה לפורקה עד מוצאי שבת למוצאי שבת מתה והאנן תנן נוטל כלים הניטלין כשהדביש למאי חזי לכתיתא דגמלי ויתיר חבלים ויפלו שקין מיצטרו זיקי ויביא כרים וכסתות ויניח תחתיהן מטנפי וקמבטל כלי מהיכנו והאיכא צער בעלי חיים קסבר צער בעלי חיים דרבנן אביי אשכחיה ליה לרבה דקא משפשף ליה לבריה אגבא דחמרא א״ל קא משתמש מר בבעלי חיים א״ל צדדין הן וצדדין לא גזרו בהו רבנן מנא תימרא דתנן מתיר חבלים והשקין נופלין מאי לאו בחבר גוולקי דהוו להו צדדין וצדדין לא גזרו בהו רבנן לא בחבר אגלווקי דלא הוו צדדין אי נמי בלכתא איתיביה שתים בידי אדם ואחת באילן כשרה ואין עולין לה ביו״ט מאי לאו דחק ביה באילן דהוו להו צדדין וצדדין אסורין לא דכפייה לאילן ואנח סיכוך עילויה דקמשמש באילן א״ה אימא סיפא שלש בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו״ט ואי דכפייה לאילן אמאי עולין לה ביו״ט ואלא מאי צדדין אסורין סוף סוף אמאי עולין לה ביו״ט אלא התם בגוואזא פרסכנא דאילן גופיה דופן בעלמא הוא דשוויה דיקא נמי דקתני זה הכלל כל אילו שינטל האילן ויכולה לעמוד עולין לה ביו״ט ש״מ לימא כתנאי אין עולין לה ביו״ט רשב״א אומר משום ר״מ עולין לה ביו״ט מאי לאו בהא קמיפלגי דמ״ס צדדין אסורין ומר סבר מותרין אמר אביי לא דס״ע צדדין אסורין והכא בצדי צדדין קמיפלגי מ״ס צדי צדדין אסורין ומ״ס צדי צדדין מותרין רבא אמר מאן דאסר בצדדין אסר נמי בצדי צדדין מאן דשרי בצדי צדדין שרי נמי בצדדין איתיביה רב משרשיא לרבא נעץ

יתד

בבעלי חיים. ותנן (ביצה דף לו.) לא רוכבין על גבי בהמה וה״ה לכל תשמיש: **לדדין.** שאינו מרכיבו עליו אלא משפשפו על לדי גבו ואין זה דרך תשמישו ורבנן לא גזרו בה: **מאי לאו בחבר גוולקי.** דהוו להו לדדין. גוולקי עשקר״ם חבר גוולקי שתים מחוברות יחד ברלועות ומרכיבין על החמור זו מכאן וזו מכאן ולריך לסלקן יחד וליקרב אצל החמור ומשפשף עצמו ונשען גופו בצדי החמור: **בחבר אגגווקי.** שתים שאין מחוברות יחד אלא על ידי טבעת מתכת שבראש הרלועה וכו׳ ומסמר קטן כעין שעושין לחבק שקורין לינגל״א שאינו לריך אלא למשוך מעט והמסמר יולא והן מתנתקות זו מזו: **אי נמי בלבא.** כעין שעושין לדלדור יין שיש בהן טבעות של חבל לכל אחד ואחד ומכניס טבעת בטבעת ונוטל עץ כפוף קטן ומכניסו בפנימי ושוב אינו יולא מחברו וכשבא לסלקו משך העץ אליו והן מתנתקין זה מזה ונופלין: **שתים בידי אדם ואחת באילן.** גבי סוכה תנן שכשירה בג׳ דפנות ואם עשה שתים בהלכתן והשלישי עשה באילן כשירה. דפנות לא איכפת לן אם מחוברות הם וה״ה אם כולן נקבעות באילן. והא דנקט שתים בידי אדם רבותא אשמועינן דאפילו הכי אין עולין לה לאהל ולישן באותה סוכה בי״ט מפני שסככה קשור בדופניה ונשען עליה והוא משתמש על סככה ונותן כליו ונמצא משתמש באילן. כל כניסה דסוכה נקיט בלשון עלייה במסכת סוכה לפי שרובן עושין סוכותיהן בראש גגן דבמה דוכתין תנן בה הכי [ד] אין מטריחין אותו לעלות [ה] אמר להם העלוס לסוכה [ו] אבל מוריד הוא את הכלים וכן הרבה: **מאי לאו דחק ביה באילן.** ואותיב ביה קנים של דפנות בנקבים שנקב הרבה בגופו של אילן ומיקך שוב על אותן דפנות ומ״מ אין כאן תשמיש אלא בלדי אילן: **דבפייה נאילן.** לענפיו העליונים הטה לגד אילן אחר וכן של זה לזה וקשרן אלו עם אלו ומהן נעשה הדופן: **אמאי עולין לה בי״ט.** הרי הסכך נשען עליו והוא משתמש בו: ה״ג **אלא מאי לדדין אסורין סוף סוף אמאי עולין לה בי״ט אלא הסס בגווזא פרסכנא שאילן גופיה דופן בעלמא שוויה.** גווזא פרסכנא אילן שענפיה הרבה יולאין מלדדין ומתפשטין לכאן ולכאן ושוינהו דופן בעלמא לסוכה ולא סמך הסכך עליהן. ולהכי נקט גווזא פרסכנא ולא שבקיה בדקא ס״ד בדכפייה ולישני כגון דלא סמך הסכך עליה משום דכיון לדופן דגופו רביעי הוא שאינו לריך לסוכה דהא בג׳ כשירה והסכך נמי לא סמך עליה לא טרח למעבד לו דופן להכי אוקמא בגווזא פרסכנא וממילא הוא בלא טרחא: **מאי לאו בהא קמיפלגי בו׳.** וכגון דחק באילן ומותיב קנים בלדדין וסיכך עליהן דהוה ליה משתמש בלדדין כשמשתמשין על ידי סככה דאי לא בהא פליגי במאי מוקמא פלוגתייהו דהא כולי עלמא סברי אסור להשתמש באילן: **אמר אביי.** ת״ג בהכי פליגי ליכא למימר דסבירא ליה (לת״ק) לדדין מותרין דהני לאו לדדין ניהו אלא לדי לדדים שהקנים הנתונים בנקבים לדדין והסיכוך הנתון על גבן לדי לדדים ובלדי לדדים פליגי:

יתד

ההבמה מביאין שק וטרונין אותו מצד אחד ושק האחר מצד השני, ומביא חבל וקושרן ומחברן ומשרבבן בצידי ההבמה, וכשמבקשין לפרק משאו מגביה השקין לרפרף קשר החבל להיות נוח להתיר, ומתיר ומניח השקין והן יורדין מצידי ההבמה ויורדין לארץ. נמצא מגביה ומורידה השקין בצידי החמור כאשר אני מגביה ע״ג החמור, והוא יורד בדרך שיפשוף. אמר ליה אביי אינו אומר מתיר החבלים בחבר גוולקי אלא באבר גוולקי כדתנן כיצד מאברין את הערים ומפרשינן ליה מלשון אבר כן מוסיף כמין אבר בגוולקי, והוא למעלה כדאמרינן בפרק לא יחפור (ב״ב כד:) באברווריי הוו יתבי. פי׳ אברווריי, למעלה מן המשאוי

מסורת הש״ס

יז א ב ג מיי׳ פכ״ח מהלכות שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סי׳ רסו סעיף ט: יח ד ה מיי׳ שם טוש״ע שם ומימן שם סעיף יז: **יט** ו מיי׳ פ״ד מהלכות סוכה הלכה י טוש״ע א״ח סי׳ תרכח סעיף ג:

רב נסים גאון

ואפילו למאן דאמר לוקין. כלומר שר׳ ישמעאל סבר כי לאו שניתן לאזהרת [מיתת] ב״ד לוקין עליו, ור״ע סבר לאו שניתן לאזהרת [מיתת] ב״ד אין לוקין עליו.

והא קא מבטל כלי מהיכנו. כבר פירשנו בפרק מפנין שעיקרו בפרק כירה, ופירשנו כי החלוקה בצער בעלי חיים דאורייתא או דרבנן תמצא בפרק אלו מציאות.

רבינו חננאל

ואפילו למאן דאמר לוקין א״כ ליכתוב קרא לא תעשה כל מלאכה ובהמתך, אתה למה לי, אלא לומר לך כל מלאכה [הוא] ניהו דכי עביד מיחייב, בבהמתו לא מיחייב. והלכתא כר׳ יוחנן דהא דרמי ליתא, דרבא אהדר עליה ופריך לטעמיה, ואע״ג דפריק לנפשיה, לא שבקינן דברי רבא וסמכינן אשנייה. **הגיע לחצר החיצונה נוטל הכלים וכו׳.** אמר **רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומתיר (הכלים) [החבלים] והשקין נופלים.** ואקשינן עלה והתנן נוטל את הכלים הניטלין בשבת וכלי זכוכית ניטלין בשבת ולמה אינו נוטלן בפני עצמן. ופריק רב הונא מי סברת הא דאמרי היתה [בהמתו] טעונה כלי זכוכית בכוסות ואשישות קאמינא דשרי לטלטלן בשבת, בקרני (דאוני) [דאומנא] קאמינא שמוצצין בהן הדם שאסור לטלטלן. (ולמה אסור לטלטלן והא קיי״ל דדבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך [גופו ו]מקומו שרי). **תוב** אקשינן עליה הא אמרת מביא כרים וכסתות ומניח תחת משאי הבהמה כדי שיפלו כלי זכוכית הללו על דבר רך שלא ישברו, והלא אסור להשתמש באותן הכרים והכסתות כל זמן שאילו כלי זכוכית עליהן ואינו יכול לישן בהם והנה מבטל כלי מהיכנו. ופריק רב אשי בשליפי זוטרי, פי׳ שמנער את הכר או את הכסת מעט והן נופלות כי הא דתנן מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות. **ואקשינן** עליה היתה בהמתו טעונה טבל ועששיות, מתיר החבלים והשקין נופלים ואע״פ שמשתברין. ופריק רב הונא אילו העששיות אינם כלי זכוכית עשויין אלא כולסא, פי׳ חתיכות גדולות כדכתיב ברזל עשות, ורוצה להכניסם לבור לעשות מהן כלי זכוכית. והילכתא כרב הונא דאע״ג דאיתותב הא שני לה, ושנייא שינויין אינון דהא מתרץ לה מאן דמותבה. ואמרינן דיקא נמי דקתני דומיא דטבל מה טבל דלא חזו ליה, פירוש אלא אחר שיתקנן, אף האי נמי לא חזי ליה. והא דתניא רבי שמעון בן יוחי אומר היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מכניס ראשו תחתיו ומסלקו לצד אחר, הילכתא כוותיה שאינו מפרק אלא מכבידו לצד אחר ונופל מעצמו. **ובאנו להקשות** ממשנתנו אדרבן גמליאל שהיתה חמורו טעונה דבש ולא רצה לפרק חמורו, והא אנן תנן נוטל את הכלים הניטלין בשבת, וזה הדבש הוא ראוי לאכילה היה לו לנוטלו. ומפרקין דבש זה הדבש, פי׳ הופסד כדמפרש בפרק המפקיד. ותוב אקשינן עליה היה לו להתיר החבלים ומעצמו יפלו השקין. ופרקינן חייש דילמא כשיפלו השקין בקרקע מצטרו זיקי, ופירושו מתבקעין הגודות שהדבש בהן, כדכתיב וילכו ויצטיירו. ותוב אקשינן עליה היה לו להביא כרים וכסתות ויניח תחתיהן ויפלו השקין בהן ולא יתבקעו דהכי שרי למעבד כרב הונא. ופרקינן אם יפלו זיקי אילין על הכסתות נמצא מבטל כלי מהיכנו, ואם תאמר יגרום ביטול הכסתות כמו שאמרנו למעלה, אע״פ שיגרום אינן ראויין להשתמש בהן היום דקא מיטנפי. עוד אקשינן עליה ולמה הניח חמורו טעונה, הא איכא צער בעלי חיים, ופריק רשב״ג צער בעלי חיים דרבנן. **אביי**

מסורת הש״ס

(א) [עמ״ש תוס׳ לעיל מג: ד״ה כבכר], (ב) [ע׳ תוס׳ שם. ד״ה מעגן], (ג) [פסחים טו: כ: כה: ביצה ט. ב״ק קח. ב״מ לח:], (ד) [ע׳ רש״י ב״מ לח. ד״ה הדביש ופכר״ש פנהדרין קא. ד״ה מדבים], (ה) [לעיל מג. מש״ן], (ו) [ב״מ לב:], (ז) [פי׳ אקיש ערוך ועי׳ בערך חבר פי׳ בתלמיוסן], (ח) סוכה כב:, (ט) [עיריובין לג.], (י) [תוספתא סוכה פ״ב], (כ) [בריית״א סוכה כט.], (ל) [שם כו:], (מ) [סוכה מח.], (נ) [ל״ל לר׳ מאיר] ויש גורסין לרשב״ש רש״ל, (ס) ס״מ שהגמ׳ לדדים והקנים הנתונים בנקבים לדדי לדדים וגי׳ שלפניכו עיקר רש״ל, (ע) שיך אחר ד״ה בחיבור,

תורה אור השלם

1 וּיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ: שמות כ ט

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ומגא מיתמא דתנן מתיר החבלים: (ב) שם דקמשתמיש בחלין: (ג) שם זה הכלל כל שאילו ינטל האילן: (ד) רש״י ד״ה והא קא מבטל כלי מהיכנו כרים:

לעזי רש״י

מש״ש [מושי״ש]. ערימות. רדוישדודו״א [רידוישידור״א]. שפשוף. פצע. עשקנ״ס [טשקינ״ש]. תיק. צינגל״א. חבק (רצועת-בטן לסוס וכיו״ב).

מוסף רש״י

והא קא מבטל כלי מהיכנו. שהיה מוכן מתחילה לטלטולו ועכשיו עושהו מוקלה (לעיל מג.) דומיה לסותר בגין (לעיל קכח:). **כשהדביש.** המתקלקל ועשה לגלו מחמת תמימות (סנהדרין קא.) אי: יצא טעם דוכשנו והמתיק, אמאלי״ל בלע״ז, כמו (אויב לא) וכלל תבואתי מצרם, מעקר ברשיה, וכמו (קהלת יב) עד לא יתקף מגל הכסף, יפתחו לתוקות עבותים (ב״מ לח.). **לכתות** דגמלי. לכתיתה שעל הגמל שנגו כמוס ומסוקה מחמת משאוי מיישקי״ל בלע״ז (שם). **שתים בידי אדם ואחת באילן.** הוא״ל ואם יעמוד האילן עיפל קרקעית הסוכה, שאינו יכול לעמוד בקמיצת שתים שבאלך, אין עולין לה ביו״ט, דמשמש באילן (סוכה כג.).

רבינו חננאל (המשך)

אשכחיה לרבה דקא משפשף לבריה אגבא דחמרא. פי׳ שפשוף, כדאמרינן ואם בעברב ישפשף, כלומר יוליך ויביא ידו על גופו שיוסר מעליו טינוף הקרי. כן (רבא) [רבה] היה מעלה ומורידי בנו כעין שפשוף ע״ג החמור מן הצד, לא על שדרו של חמור כדרך רכיבה אלא היה מושיבו ע״ג החמור והתינוק מיגנדר ונחית ואביו מחזיק בו ומחזירו שלא יפול לארץ. א״ל אביי משתמש מר בבעלי חיים, כלומר המשתמש בב״ח עובר משום הא דתנן ולא רוכבין על גבי בהמה. השיבו רבה אינו [על] שדרו של חמור אלא בצידי החמור אני משפשף, (ויגדלן) [נדדרין] לא גזרו בהו רבנן, מדתנן מתיר החבלים והשקין נופלין, מאי לאו בחבר גוולקי ולא גזרו בהו רבנן. פרוש חבר גוולקי, כשטוענין

יתד באילן ותלה בה כלכלה למעלה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב למטה מי' טפחים עירובו עירוב טעמא דנעץ יתד באילן הא לא נעץ אפילו למטה מי' טפחים אין עירובו עירוב והא האי תנא דקאסר בצדדין וקשרי בצדי צדדין אמר רב פפא הכא בכלכלה דחוקה עסקינן דבהדי דשקיל ליה לעירוב קמניד ליה לאילן וקמשמש באילן גופיה [א]והלכתא [ב]צדדין אסורין צדי צדדין מותרין אמר רב אשי השתא דאמרת צדדין אסורין האי דרגא דמדלא לא לינחיה אניש אדיקלא דהוו להו צדדין אלא לינחיה אגוואזי לבר מדיקלא וכי סליק לא לינח כרעיה אגוואזי אלא ליתנח אקנין: **מתני'** מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את [ג] הזירין אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה ובין גסה רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה: **גמ'** אמר רב הונא הן הן פקיעין הן הן כיפין פקיעין תרי כיפין תלתא [ד] זירין דארזי וה"ק מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין והוא הדין לכיפין אבל לא את הזירין לא לפספס ולא להתיר אמר רב חסדא מאי טעמא דרב הונא קא סבר למטרח באוכלא טרחינן לשויי אוכלא לא משוינן רב יהודה אמר הן הן פקיעין הן הן זירין פקיעין תרי זירין תלתא כיפין דארזי וה"ק [ב]מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה אבל פספוסי לא וכיפין פספוסי נמי מפספסינן אבל לא הזירין לפספס [א] אלא להתיר אמר רבא מאי טעמא דרב יהודה קסבר [ג]שווי אוכלא משוינן מטרח באוכלא לא טרחינן תנן [ד]אין מרסקין את השחת ואת החרובין לפני בהמה בין דקה ובין גסה מאי לאו חרובין דומיא דשחת מה שחת דרכיכי אף חרובין דרכיכי אלמא לא טרחינן באוכלא ותיובתיה דרב הונא אמר לך רב הונא לא שחת דומיא דחרובין מה חרובין דאקושי אף שחת דאקושי היכי משכחת לה בעילי זוטרי ת"ש רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה לדקה אין לגסה לא אי אמרת בשלמא ת"ק סבר מיטרח באוכלא לא טרחינן שווי משוינן היינו דקא אמר ר' יהודה [ה] החרובין לדקה נמי שווי אוכלא הוא אלא אי אמרת ת"ק סבר שווי אוכלא לא משוינן מיטרח באוכלא מטרחינן רבי יהודה [ד] דמתיר בחרובין לדקה כל שכן לגסה מי סברת דקה דקה ממש מאי דקה גסה [ה] ומאי קרי לה דקה דדייקא באוכלא הא מדקתני רישא בין דקה ובין גסה מכלל דרבי יהודה דקה דקה ממש קאמר קשיא תא שמע [ו]מחתכין את

למטה מי' **טפחים** עירובו עירוב. קשה אמאי עירובו עירוב והא כרמלית הוא כיון שרחבה ארבעה ואסור לטלטל לרה"ר וי"ל אין כרמלית בכלים כדפירש בקונטרס בפ"ק דמכילתין (דף ח.) גבי היתה קופתו מונחת כו' [ז]אי נמי כרבי דאמר [ח]כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות: **אמר רב פפא הכא בכלכלה** דחוקה עסקינן. מדמשני רב פפא הכי משמע דסבירא ליה לדדין מותרין ורב אשי משמע בסמוך דסבר דאסורין מדאמר רב אשי בסמוך השתא דאמרת לדדין אסורין וקשה לי הא איפכא שמעינן להו במסכת חגיגה בפ"ב (דף ח. וסס) דאמר רב פפא שמע מינה לדדין אסורין דאי סלקא דעתך לדדין מותרים נסמוך אריש לדדין ניחו רב אשי אמר אפילו תימא לדדין מותרין כל דלהדי גבה כגבה דמי[ט]: **והלכתא צדדין אסורין צדי צדדין מותרין.** ותימה לרבי אמאי לא חשיב הני בהדי יע"ל קג"ס דהלכה כאביי (בבבא מציעא דף כב:) דאמר רבא מאן דאסר בלדדין אסר נמי בצדי לדדין ואביי אמר בלדדין כולי עלמא לא פליגי [דאסור] ובצדי לדדין פליגי:

רב יהודה אמר הן הן פקיעין בו' וה"ק מתירים פקיעי עמיר בו'. פירש בקונטרס דהתרת פקיעים הוא שווי אוכלא וצריך לפרש [ט] נמי בהא דרב יהודה חשיב התרת פקיעין שווי אוכלא ורב הונא לא חשיב לה שווי אוכלא מדאמרי לה[א] ואין נראה לרבינו תם לאפלוגיהו בהני אלא לתרוייהו לא הוא התרת פקיעי עמיר לא שוי אוכלא ולא מיטרח באוכלא דלא שייך טורח בהתרה[ב] ולהני שריא לתרוייהו.[ג] מ"ר: אין

יתד. נגר: **ותלה בה כלכלה.** ונתן בה עירובו והוא נתכוון לשבות למטה תחת האילן: **למטה מי' טפחים.** אם הכלכלה בתוך י' לארץ עירובו עירוב דהוא ועירובו ברה"ר אבל למעלה מי' ואסתם כלכלה רחבה ארבעה הוא לה כלכלה רשות היחיד והוא נתכוון לשבות ברשות הרבים ואינו יכול ליטלו אם ולאכלו וכיון דאינה סעודה הראויה לו אינו קונה שביתה על ידה: **טעמא דנעץ יתד.** דכי שקיל לעירובו משתמש בגלי לדדין אבל לא נעץ יתד אלא קשרה בגלי אילן לא: **הכא בכלכלה דחוקה.** שפיה לר וקצרה היא ומכניס ידו לתוכה בדוחק הלכך אי ממש הוה קטר לה בגלי אילן כי שקיל ליה לעירובייה מגיד ליה לאילן הלכך כי איכא יתד הוא דשרי ואי לא לא: **האי דרגא דמדלא.** סולם שעולין בו לסוכת גוצרים שעושין ע"ג קונדיסין גבוהין והיא סמוכה לאילן: **לא לינחיה.** דאם הסולם אדיקלא לא יסמוך דאם הסולם לצד דקל דכי סליק משתמש בגלדין: **אלא ליתנח אגוואזי לבר מדיקלא.** יתקע יתד בגלדי האילן ויסמוך הסולם עליו דהוה ליה יתד לדדים וסולם לדי לדדין: **וכי סליק לא לינח כרעיה על היתד אלא אקנים.** על שליבות הסולם או קנים היולאים מהקונדיסין: **מתני' פקיעי עמיר.** קשין של שבלים [ג] (שאותם) שאוגדים מתירין אותם שיהו נוחין לבהמה לאוכלה: **מפספסין.** שכן דרך שמפזרים לבהמה העשבים ויפין לה לאוכלן שכשהן דחוקין מתחממין ואינה מריחה ריחה כל כך וקלה בהן: **אם הכיפין.** מפרש בגמרא וכן זירין: **אין מרסקין.** אין מחתכין: **שחת.** עשב של תבואה והוא אספסתא ומשום דטריחא דלא צריך הוא: **רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה.** שעייה דקות וקשין לה: **גמ' הן הן פקיעין הן הן כיפין.** כולן קשין של שבלין הן מיהו פקיעין תרי אחינן קשורין אלא בשני ראשים: **כיפין תלת.** קשורין ג' [ד] [אגודים]: **זירין דארזא.** ענפים לחין של ארז שמזרדין אותם ובעודם לחין ראויין לבהמה ורוב בני אדם מניחין אותם לעגלים: **וה"ק מתירין פקיעי עמיר ומפספסין.** דכיון דמעיקרא אוכלא ניהו מותר לטרוח בהן להכשירם למתקן לה. ואת הכיפין אף הן מתירין ומפספסין ואע"ג דנפיש טרחייהו. אבל לא הזירין לא לפספס ולא להתיר דכיון דמעיקרא אסמייהו לאו אוכלא והשתא הוא דמשוי להו אוכלא ה"ל אוכלא בשבת: **מיטרח באוכלא.** בדבר שתחילתו אוכל קודם תיקון זה טרחינן ומכשרינן לייפותן לה: **הן הן פקיעין הן הן זירין.** שניהן בקשים של שבלים ומה שהתיר בזה התיר בזה ודקתני אבל לא הזירין לפספוס קאי: **וה"ק מתירין פקיעי עמיר.** דכל זמן שהוא קשור לאו אוכלא הוא ומתירו לשויי אוכלא ומשום לער בהמה שרי אבל פספוס לא דסגי ליה בהתרה ואיתעביד אוכלא ופספוסיה לתענוג בעלמא הוא ומטרח באוכל כבר אוכל בלא תיקון זה לא טרחינן. ומפספסין את הכיפין דאוכלא דבלאו פספוס לא הוי אוכלא. אבל לא את הזירין לפספס אלא מהתיר שלשה אוגדיהן בפקיעין דהתרת אוגדיהן שוויי אוכלא הוא: **אין מרסקין.** סיפא דמתניתין היא ומד טעמא: **דרכיכי.** כגון חרובין לחין דראויין למאכל בהמה בלא ריסוק וריסוק דידהו לתענוג בעלמא: **דאקושי.** קשין כגון שיבאו: **בעלי זוטרי.** עיילים קטנים שאף השחת קשה להם וצריכה ריסוק לשויי אוכלא: **לדקה אין.** דהוה ליה שויי אוכלא: **לגסה לא.** דהוה ליה מטרח באוכלא: **אי אמרת בשלמא.** שמע רבי יהודה לת"ק דאמר מיטרח באוכלין אסור ואין מרסקין ברכיכי קאמר אבל שויי אוכלא שרי היינו דקאמר ליה רבי יהודה חרובין לדקה לית לן למיסר דשויי אוכלא הוא ואע"ג דרכיכי אלא אי אמרת קסבר ת"ק מיטרח באוכלא שרי שוי אוכלא אסור ואין מרסקין דקאמר בדאקושי קאמר דשויי אוכלא הוי: **רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה.** בתמיה הא כל שכן לגסה למיטרח באוכלא הוא ושרי הכי ה"ל למיתני ור' יהודה מתיר בחרובין לגסה דהוה ליה מיטרח באוכלא. והא ליכא למימר דר' יהודה מפיק דשויי אוכלא שרי מיטרח באוכלא אסיר דהא ת"ק בדאקושי קאמר וגבי גסה נמי שויי אוכלא הוא וה"ל למיתני ורבי יהודה מתיר סתמא בין דקה בין גסה ועוד הוה ליה למיסרי נמי זירין להתיר ולפספס דשויי אוכלא נמי הוא: **דדייקא.** כוסמת יפה ומדקת אוכלין בפיה: **והא מדקתני רישא בין דקה בין גסה שמע מינה דקה ממש.** ורבי יהודה את"ק קאי: את

ט) עיין ערוך ערך אכרוי. י) הכמ"ר כמשפט זה משופט, ותוקן עפ"י גמ' כתי"מ והערוך ערך גז ר"פ.

לשוויי אוכלי לא משוינן. **ורב יהודה** חלק על רב הונא לדברי רבה דאוקמינהו לדברי רב יהודה שוויה אוכלא לא משוינן, ואמר רבה מדתרצה למתניתין שהפקיעין [והזירין שניהן אגודות (מפפסס למה הן), מיהו הפקיעין שתים באגודה (והעמיר)] [והזירין] ג', מותר להתיר הפקיעין שקשרן אמין], ואם לא יתירם אינן נאכלין בטבו, ושלש אין קשרן אמין ונאכלין וכיון שיכולים להיאכל קסבר אטורחי באוכלא לא טרחינן. ואם יש לומר מניין לנו דאייה שיש הפרש בין ב' לג' שאילו קישרם אמין יתר מאילו, מצאנו לדבריהן שאומרים נימה אחת קשורה חוצצת, ג' אין חוצצת, ב' איני יודע. פי' ג' אינן חוצצת בין בצדי צדדי צדדין. הוא והמים באים בתוכו לפיכך אינן חוצצין, אבל הכפים שהן זירי והן קשין כמו שאמרנו למעלה, מפספסין כדי לשוותם אוכל וכ"ש שמתירין. **ובאנו** להקשות לרב הונא מסיפא דהא מתניתין דקתני אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין, ופשוטה היא. ופריק רב הונא לא, שהחרובין רכין הן כמות שהן שחת שהן רכין ויכולין להיאכל אין מרסקין אותן אלמא לא מטרחינן

ב א מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שה סעיף יח: **בא** ב ג מיי' פכ"ח מהל' שבת הל' יח טוש"ע א"ח סי' שכד סעיף ד: **בב** ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

מוסף תוספות

א. דהא סבר דשוויי אוכלא לא משוינן. תוס' הרא"ש. ב. שדבר קל הוא. רמב"ן. ג. ובספוס הוא שחלקו לאסרו משום משום שוויי באוכלא או משום שוויי אוכלא. רמב"ן.

רבינו חננאל (המשך)

האילן והכלכלה צידי צדדין ולפיכך למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב, אבל אם לא נעץ יתד ותלה בו אלא תלה באמירי האילן אפילו למטה מעשרה אין עירובו עירוב דהוה ליה צדדין. הרי נחברר כי זה התנא אוסר בצדדין ומתיר בצידי צדדין. ופריק רב פפא אליבא דרבא הכא בכלכלה דחוקה וכו', ודברי רב פפא פשוטין הן. ומסקינן בה והילכתא צדדין אסורין צדדי צדדין מותרין. **דרגא דאמדלא.** סולם העשוי לעלות בו בערסל והוא שכתוב, כמלונה במקשה, והוא מלונה לשומרי פירות. ודקדק רב אשי מזו הלכה שאסור להניח סולם על הדקל ולעלות בו שנמצא משתמש בצידי האילן ואסור, ופירש שאם יחקוק באילן וניחא באותה חקיקה גואזי שהן עצים וניחא באותן העצים הסולם, נמצא הסולם נתון בעצים כמין הכלכלה ביתד ושרי. וגם אסור להניח רגלי הערלה באותה סולם בעצים הנעוצין באילן מפני שהן צדדין והצדדין אסורין, וכי אינו מותר לו להשתמש ולעלות אלא בקנים שהן מעלות הסולם והן שליבותיו שהן דראי צדדי צדדין. **מתניתין פקיעי עמיר כו'.** פי' פקיעי, אגודות כתתנן פקעת גמי. בא רב הונא לפרש משנתנו ואמר הפקיעין והכיפין שניהם אגודות קשורות הן, אלא [ש]הפקיעין שתי אגודות בפקיע, והכפין שלש אגודות בכף. זירין דארזי, כשמתגדלין ומתקשין נקראין [זירי] דארזי, והן אחד אחד ואינן נאגדין באגודה, ואם אגדן [נ"א: אגודין] בחזקתן עומדין, ותרצה רב הונא למתניתין הכי, מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין, פי' מפספסין מפרכין כעין [נ"א: כגון] פיתות לרככן (ליח) [להיות] נוח לאכילה. ומצינו בתלמוד א"י שאמרו בענין תיקון פתילה מפספסין, ופי' מחרכין, כדכתיב ושער ראשיהון לא תחתך. ונראין [נ"א: ומראין] הדברים שהחריכה מרככת כעין הפתיתה דהוא מעין בסיסה, כדאמרינן ביודות האוכלין שבססן לגורן. וכשם שמתירין ומפספסין הפקיעין, הוא הדין לכפין, אבל הזירין לא יפספס ולא יתיר אם נקשרו. **ובא** רב חסדא ופירש טעמא דרב הונא (ואמר) [דאמר] בהעמידו למשנתנו שמתירין ומפספסין הפקיעין והכפין שהן מקודם אוכל ויכולין להיאכל כמות שהן, וכל ההתרה והפספוס לא להוסיף להם אלא הכשר לאכילה בלבד, דייקינן מדבריו הללו דקסבר מותר למיטרח באוכל ולהוסיף לו הכשר, אבל אם אין יכול להיאכל כגון הזירין שהן דארזי אלא אחרי התר ופספוס אסור, וזהו

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שה סעיף יח: **בא** ב ג מיי' פכ"ח מהל' שבת הל' יח טוש"ע א"ח סי' שכד סעיף ד: **בב** ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

הגהות הב"ח

(**א**) במשנה אם הכיפין אבל לא את הזירדין אין: (**ב**) גמ' כיפין תלתא זרדין דלתרי וכו' אבל לא את הזרדין לא ליפספס וכו' למטרח באוכלא טרחינן לשוויי אוכלא לא משוינן וכו' הן הן זרדין פקיעין תרי זרדין תלתא וכו' אבל לא את הזרדין לפספסא: (**ג**) שם הייט דקא אמר ר' יהודה חרובין לדקה נמי שוויי אוכלא: (**ד**) שם ר' יהודה מתיר כל"ל ואות ד' נמחק: (**ה**) שם מאי דקה נסה ואמאי קרי: (**ו**) תוס' ד"ה ר' יהודה וכו' ולרע לפרש דפליגי נמי בהא:

גליון הש"ס

גמ' **והלכתא צדדים אסורי'.** עיין עיתוקין דף לג ע"א: **תוס'** ד"ה למטה מי' וכו' א"נ ברבי וכו'. ותמוה דא"כ אפי' לא נעץ יתד נמי דשימוש באילן הוי לק שבות וכ"ג בה"ש. אח"כ לאיתי שמתה כן בתשובת מעיל לדקה סימן ע' ועע"ד ר"ל דנ"מ בע"ש אחל לחיות ביו"ט וכנ"ל עיתוקי עיתוקי ריי"ט בכלכלה זו שיהיה עירוב לשבת דבה"ש אינו עירובו לשבת דבה"ש אינו יכול ליטול עירובו דהא בממנ"פ אסור אי הוי יום והוא יו"ט או לילה והוא שבת אסור בשימוש במחובר אבל בגענן יתד דמלד טלטול מכרמלית לה"ר ליכא איסור הוצאה ביו"ט ובה"ש מותר דמשום שבות לא גזרינן בה"ש דלגמרא עדיין יום וליכא איסור הוצאה:

הגהות הגר"א

(**א**) גמ' לפספס אלא לאתיר. נ"ב גירסת הרי"ף ולא לאתיר וכמו מאל:

רבינו חננאל

כגון שהיה צד המשאוי האחד כבד והשני קל ורצינו להשוות המשאוי שלא יהיה אמטרטן, ומוסיף על הצד הקל דבר להשוות המשקל שלא יהיה אחד מהן מכריע. ועליו אמרה משנתנו מתיר החבלים והשקין נופלים שהקשר למעלה הוא ואין צריך להגביה שק ולא להורייד אלא כשמתיר החבל נופלין אבר גואלקלי, נמצאו גואלקי על צידי בהמה, ואבר זה על גואלקי נמצא אבר זה צדי צדדין. אי נמי בגואלי, דגואלקי עצמן אינן קשורין בחבלים אלא כמנהג שהיה לאורחים המהלכים בדרכים שעושין בראש השקין כמין קרסים ולולאות מן החבלים ומכניס הקרסים בלולאות. אי נמי לולאות בלבד ומכניס בהן עץ ומחברן וכשרוצה לפרקן מושך העץ ההוא והן נופלים ונקרא העץ הנהא לכתא ואינו מגיע לצדדין, ואותו האבר נמי שמוסיפין על המשאוי הוא צדדי צדדין והוא מותר אבל הצדדין אסורין. ועוד אקשי ליה אביי לרבה הא ב' בידי אדם ואחת באילן כו'. ופריק רבה התם דכפייה לאילן וסיכך על גביו שנמצא משתמש באילן עצמו. תוב אקשינן עליה מסיפיה דקתני ג' בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו"ט, ואי כפייה לאילן וסיכך ע"ג אמאי עולין לה ביו"ט הא משתמש באילן ואסור. ופריק ליה התם (ופרסיכאנא) ג)[גוזא ופרסיכנא], פי' (ניחא) [גוזא] ופרסיכנא, תרתב מאבקא. ועלה דייקינן זה הכלל כל שינטל האילן ויכולה לעמוד עולין לה ביו"ט. **לימא מתניתא אין עולין לה ביו"ט** כו', דאי לה כגון דחק באילן ונתן הנסרין שהן הסכך באותה החקיקה והן הצדדין, זה אוסר להשתמש בצדדין וזה מתיר. אמר אביי כולי עלמא צדדין אסורין והכא בצידי צדדין פליגי, פי' כגון דחק באילן ונתן באותה החקיקה עץ חזק כמין קורה ושם ראשי הנסרים שהן הסכך על אותו העץ הנתון כמין קורה, שנמצא העץ ההוא צדדי האילן והנסרים הנתונין על גביו צדדי צדדין. רבא אמר צדדין וצדדי צדדין דינם אחד, האוסר בצדדין גם בצידי צדדין אוסר והמתיר צדדי צדדין גם בצדדין מתיר. ובא רב משרשיא לאותובי (לרבה) דאמר המתיר בצידי צדדין מתיר גם בצדדין, הא דתניא נעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה למטה מעשרה עירובו עירוב, למעלה מי' טפחים אין עירובו עירוב, ודייקינן מינה טעמא דנעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה, פי' דהוה לה יתד צידי

קנה: מי שהחשיך פרק עשרים וארבע שבת

אם הדלועין. התלושין ולא אמרינן מוקצין הן לבהמה דמאכל אדם הן: **אשוני.** קשין: **א"נ.** כלבים דקאמר בגורייתא זוטרי דכל גבלה קשה להן: **ומערבין.** התבן והאספסתא יחד והבהמה אוכלה התבן בשביל האספסתא: **תבן בתינגא סריא.** דלא חזיא והשתא משוי לה אוכלא. והאי סריא לאו סריא דההיא לטינא קיימא ואסורה לטלטל: **מתני' אין אובסין.** מאכילין אותו הרבה על כרחו ותוחבין לו בגרונו. ובגמרא מפרש לשון אובסין עושין לה כמין אבוס בתוך מעיה: **ולא דורסין.** שדורס לה בתוך גרונה את השעורין ומיהו לא הוי כל כך כמו אובסין: **אכל מלעיטין.** מפרש בגמרא: **אין מאמירין.** מפרש בגמרא: **מהלקטין.** מפרש בגמרא: **אין נותנין מים לפני דבורים.** מפרש טעמא בגמרא אי משום דאין מזונותיהן עליו שיולאין ואוכלין בשדה אי משום דמיא באגמא שכיח להו: **הרדיסאות.** על שם מקומן ויזונין בתוך הבית: **גמ' כי האי גוונא.** שיאכילנה כל כך שירחיבו מעיה כאבוס: **אטענה כורא.** על גבה למזונות לדרך לבד שאר משאות: **למקום שאינה יכולה להחזיר.** שתוחבו לה לפיה מבית הבליעה: **בלו.** בתרווד: **דספי בידים.** תוחבו לתוך פיו: **אנא יוני שובך וכו'.** בתמיה. ואמאי לא מאי טרמא איכא: **אנא נאו כו'.** ומדמהלקטין דמתניתין למקום שאינה יכולה להחזיר נמי שרי שמע מינה מלעיטין דעגלים וגמלים למקום שאינה יכולה להחזיר ושרי אנא דגבי בהמה קרי ליה הלעטה וגבי עופות קרי ליה הילקוט ועל כרחך אין מאמירין דקאסר בכלי הוא: **נעולם מהלקטין דספי ליה בידים.** ולמקום שיכולה להחזיר: **אין מזונותן עליך.** דשכיחי להו בדברא: **חזיר אין מזונותיו עליך.** דאמרו יהודי [1] שיגדל חזירים: **מפני' נמי דיקא.** דאפילו שדי קמייהו נמי לא: **דשכיחי באגמא.** אכל מזונות לא שכיחי להו: **שמזונותיו מועטין.** שאין אדם חס עליו לתת לו מזונות הרבה: **כמה תשהה במעיו.** דהכלב שאכל בשר מת ומת הכלב בבית תוך ג' ימים מטמא באהל אבל בחייו לא מטמא דטומאה בלועה בבעלי חיים לא מיטמא כדאמר בבהמה המקשה (חולין דף עא.): **שמע מינה.** מדקאמר שהקפיד הקדוש ברוך הוא על מזונותיו: **משא אודניה.** מעט כמו אוזנו: **וחוטרא בפריה.** יכהו במקל מיד שלא יהא מרגילו אצלו: **אכל במתא לא.** ליתיב ליה מידי אי לאו דידיה הוא: **משום דאתי למסרך.** בתריה ויפסידו: **ליה דעביר מחוירא.** שכל מאכל ראוי לו ומוצא לאכול ואף מאכילין לו הרבה: **לווטיה דרב יהודה.** שהמראה למקום שאינו יכול להחזיר: **פוקס אם פיה.** נותן חכה לתוך פיה שלא תוכל לסגור פיה: **ומאכילה כרשינין ומים בצם אחת.** והמים מבליעין הכרשינין לתוך בית בליעתה על כרחה: **מאכילה מעומד.** נותן לתוך פיה וכל זמן שאינו מרגילה אינו יכול לתחוב כל כך ויכול להחזירה: **מפגיפין מני.** דקתני נותן מים לתוך המורסן דנתינת מים לא זהו גידולו: **אפי' רבי יוסי מודה.** דזהו גידולו: **קני.** קמח של תבואה שנתייבשה כשהן קליות בתנור ואותו קמח לעולם מתוק והוא [2] קמחא דאבשוגא ועושין ממנו שתיתא משמן ומים ומלח שמערבין בו:

אין אובסין את הגמל וכו'. והא דאמרינן בעירובין פרק עושין פסין (דף כ: ושם) גמל שראשו ורובו מבפנים אובסין אותו מבפנים הך איסיקה לאו הייו איסיקה ממש דהא אמרינן הכא אין אובסין כו' והיינו איסיקה הייו הלעטה[א] וכן פירש רבינו שמואל: **אלא** קמח דבר גיבול הוא. פירשתי לעיל בפ"ק (דף יח. ושם) [ב] מהו

[א] את הדלועין לפני הבהמה [ב] ואת הנבלה לפני הכלבים [ג] מאי לאו דלועין דומיא דנבלה מה נבלה דרכיכא אף דלועין דרכיכי אלמא טרחינן באוכלא ותיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה לא נבלה דומיא דדלועין מה דלועין [ד] דאשוני אף נבלה דאשונא והיכי משכחת לה בבשר פילי א"נ בגורייאתא זוטרי תא שמע דתני רב חנן מנהרדעא [ה] מפרכינן תבן ואספסתא ומערבין אלמא טרחינן באוכלא תבן בתיבנא סריא אספסתא בעילי זוטרי: **מתני'** אין אובסין את הגמל ולא דורסין אבל מלעיטין ואין מאמירין את העגלים אבל מלעיטין ומהלקטין לתרנגולין ונותנין מים למורסן אבל לא גובלין ואין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשובך אבל נותנין לפני אווזין ותרנגולין ולפני יוני הרדיסיות: **גמ'** מאי אין אובסין אמר רב יהודה [ו] אין עושין לה אבוס בתוך מעיה מי איכא כי האי גוונא אין וכדאמר רב ירמיה מדיפתי לדידי חזי לי ההוא טייעא דאכלא כורא [ז] ואטעינא כורא: אין מאמירין: איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה אמר רב יהודה [ח] המראה למקום שאינה יכולה להחזיר הלעטה למקום שיכולה להחזיר רב חסדא אמר אידי ואידי למקום שאינה יכולה להחזיר והמראה בכלי הלעטה ביד מתיב רב יוסף [ט] מהלקטין לתרנגולין ואין צריך לומר שמלקיטין ואין מלקיטין ליוני שובך וליוני עלייה ואין צריך לומר שאין מהלקטין מאי מהלקטין ומאי מלקיטין אילימא מהלקטין דספי ליה בידים מלקיטין דשדי ליה [י] קמייהו מכלל דיוני שובך ויוני עלייה מישדא קמייהו נמי לא אלא לאו מהלקטין למקום שאינה יכולה להחזיר מלקיטין למקום שיכולה להחזיר מכלל דהמראה בכלי ותיובתא דרב יהודה אמר לך רב יהודה לעולם מהלקטין דספי ליה בידים מלקיטין דשדי ליה קמייהו ודקא קשיא לך יוני שובך ויוני עלייה למישדא קמייהו נמי לא הני מזונותן עליך והני אין מזונותן עליך כדתניא [יא] נותנין מזונות לפני כלב ואין נותנין מזונות לפני חזיר ומה הפרש בין זה לזה זה מזונותיו עליך וזה אין מזונותיו עליך אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא [יב] אין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשובך אבל נותנין לפני אווזין ולפני תרנגולין ולפני יוני הרדיסיות מ"ט לאו [יג] משום דהני מזונותן עליך והני אין מזונותן עליך וליטעמיך מאי איריא מיא אפילו חיטי ושערי נמי לא אלא שאני מיא דשכיחי באגמא דרש רבי יונה אפיתחא דבי נשיאה מאי דכתיב [יד] (יודע) צדיק דין דלים יודע הקב"ה בכלב שמזונותיו מועטין לפיכך שוהה אכילתו במעיו ג' ימים [טו] כדתנן כמה תשהה אכילתו במעיו ויהא טמא בכלב ג' ימים מעת לעת ובעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף אמר רב המנונא שמע מינה אורח ארעא למשדא אומצא לכלבא וכמה אמר רב מרי משה אודניה וחוטרא אבתריה הני מילי בדברא אבל במתא לא דאתא למסרך אמר רב פפא לית דעניא מכלבא ולית דעתיר מחזירא תניא כוותיה דרב יהודה [טז] איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה המראה מרביצה ופוקס את פיה ומאכילה כרשינין ומים בבת אחת הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ונותנין כרשינין בפני עצמן ומים בפני עצמן: מהלקטין לתרנגולין כו': אמר אביי אמריתה קמיה דמר מתניתין מני ואמר לי ר' יוסי בר יהודה היא דתניא [יז] אחד נותן את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי רבי [יח] ר' יוסי בר יהודה אומר אינו חייב עד שיגבל דילמא עד כאן לא קאמר רבי יוסי בר יהודה התם אלא קמח דבר גיבול הוא אבל מורסן דלאו בר גיבול הוא אפילו רבי יוסי בר יהודה מודה לא סלקא דעתך דתניא בהדיא אין נותנין מים למורסן דברי רבי ר' יוסי בר יהודה אומר [יט] נותנין מים למורסן ת"ר אין גובלין את הקלי וי"א גובלין [כ] מאן י"א א"ר חסדא רבי

בידיים כתירוצא דרב יהודה. **ונותנין מים למורסן אבל לא גובלין.** אוקימנא (לר') [כר"] יוסי בר' יהודה דתניא אחד נותן את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב דברי רבי, ור' יוסי בר' יהודה אומר עד שיגבל, אלמא אמרינן [דנתינת מים לאו זהו גיבולו]. ממאי דילמא עד כאן לא קאמר ר' יוסי בר' יהודה עד שיגבל אלא בקמח דבר גיבול הוא, אבל מורסן דלאו בר גיבול הוא אפילו ר' יוסי בר' יהודה מודי שנתינת מים למורסן אסור שהוא גיבולו. ואשכחנן תניא בהדיא אין נותנין מים למורסן דברי ר', [ר"] יוסי בר' יהודה אומר נותנים מים למורסן. ואע"ג דבכל מקום הילכתא כרבי מחבירו, הכא הלכה כר' יוסי דתניין מתניתין סתמא כוותיה. ותוב מהא דכתוב אפינקסיה דלוי אמרית קדם רבינו הקדוש והוא רבי על דהוו גבלין שתיתא בבבל, (והוא) [וזהוה] צווח רבי רלית דשמע ליה ולית חילא בידיה למיסר מדר' יוסי בר' יהודה, מהא נמי משמעינן דהלכתא כר' יוסי בר' יהודה דהוא בר פלוגתיה לא אסר ונפק עובדא כוותיה. ת"ר אין גובלין את הקליא וי"א גובלין. ואמרינן מאן י"א, ואמר רב חסדא

כג א מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה יח סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שכד סעיף ו:

כד ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

כה ד ה מיי' שם הלכה לה טוש"ע שם סע"ט:

כו ו מיי' שם והלכה לו טוש"ע שם סעיף י:

כז ז ח ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:

כח י מיי' פ"כ מהלכות טומאת מת הלכה ד:

כט כ מיי' פכ"ח מהל' שבת הלכה לה:

ל ל מיי' פכ"ח מהלכות שבת הלכה לד טוש"ע א"ח סי' שכד סע"ג:

מוסף רש"י

מחתכין את הדלועין. התלושין, ומיהו סתמן לא לאוכל בהמה קיימי אלא לאדם (לקמן קנו:) ולא אמרינן טירחא דלאו זורך הוא (ביצה ב:). **ואת הנבלה לפני הכלבים.** ואע"פ שמתבלה בשבת, דבין השמשות לא היתה עומדת לאכילת כלבים, אפילו הכי שרי, דלית לן מוקצה בשבת (שם). **אין עושין לה אבוס בתוך מעיה.** שתוחב לה מספוא הרבה על כרחה בבית הבליעה יותר מכדי אכילתה עד שנעשה כאיטום במעיה כשויאיה למדבר ומתיירא שלא תמות מאכל (ערובין ב:). **אחד נותן את הקמח ואחד נותן לתוכו מים האחרון חייב.** משום לא שהוא אב מלאכה (לעיל יח.).

מוסף תוספות

א. ולא דק בלישנא. רשב"א.

רבינו חננאל

באוכלא, אלא שחת דומיא דחרובין, מה חרובין דאשיני, פירוש יבישין וקשין ואין יכולין להיאכל, אף שחת כמותן שנתייבש ונתקשה ואינו אוכל והריסוק משווייהו אוכל, ומתניתין כוותי דאמרי שוויי אוכלא לא משווינן. ואיזו היא בהמה שאינה יכולה לאכול השחת אלא אחרי ריסוק, ואמרנו בעילי זוטרי, פ' עיירים קטנים. **ותוב** אקשינן על רב הונא מדרבי יהודה נשמע לרבנן, לאו ר' יהודה מתיר בחרובין לדקה, לדקה אין לגסה לא, מכלל דרבנן סברי כיון שיכולין לאכלן כמות שהן לא טרחינן לדחוקינהו להו דמטרח באוכלא לא טרחינן, וא"ל רבי יהודה לת"ק התינח לגסה שיכולה לאכול כמות שהיא בלא ריסוק אלא לדקה שאינה יכולה לאוכלה כמות שהיא בלא ריסוק שוויי אוכלא הוא ושרי. דאם נאמר כי ת"ק סבר מטרח טרחינן שוויי אוכלא לא משונין וריסוק זה שוויי אוכלא לדקה ולגסה הוא ואסור, וא"ל ר' יהודה לדקה אוכלא הוא ומיטרח באוכל שרי ואם הוא אוכל לדקה כ"ש לגסה ולא היה צריך לומר אלא ר' יהודה מתיר סתם בין לדקה בין לגסה, ועלתה בקושיא לרב הונא. וחזרנו להקשות על רב יהודה דתנן מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים ופריק ליה, ופשוטה היא. וכן הא דתני רב חנן מנהרדעא מפרכין תבן ואספסתא ומערבין אלמא טרחינן באוכלא. ופריק גם זו. ואע"ג דרוב סוגיא דשמעתא כרב הונא (ריחשא) [סלקא], הא איתותב ולא אשכח לה פירוקא ועלתה בה קושיא, ותוב רב יהודה ורבה רישי מתיבתא הוו דאמרינן האי שיפורא מעיקרא בי רב יהודה ולבסוף בי רבה, והילכתא כוותיהו ומשוינן אוכלא ולא קא מטרחינן באוכלא. (מכלל דרב הונא לא הוה ריש מתיבתא, והא אמרינן כי הוו מפטרי רבנן מבי רב הונא הוו פיישי לי כו', ואמרינן ואמרי במערבא קמא לה מתיבתא דהונא בבלאה). **אין אובסין את הגמל כו'.** פי' אובסין, מפטמין כדכתיב ובדברורים אבוסים, והוא מאכילין את הגמל הרבה, כרב ירמיה דאמר אנא חזיתיה לההוא טייעא דאכלא כורא ואטענה כורא. וכן הלכה דאסור לפטם בהמה בשבת ולא אפילו עופות. **אין ממרים** את העגלים אבל מלעיטין. איזו היא המראה ואיזו הלעטה, אמר רב יהודה המראה למקום

תורה אור השלם

1 יֹדֵעַ צַדִּיק דִּין דַּלִּים רָשָׁע לֹא יָבִין דָּעַת: משלי כט ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' דשדי ליה קמיה אלא דיוני שובך:

גליון הש"ם

גמרא מאי לאו דלועין. כעין זה בג"מ דף קנ ע"ב ועיין שיטה מקובצת שם ד"ה ה"ג:

רבינו חננאל (המשך)

שאינה יכולה להחזיר. פי' המראה, שמוריד בידו המאכל בבלועו של עגלים במקום שאינו יכול להחזירו מתוך בלעו אבל חשוב הוא כבלוע, כגון זה אסור להמרות. אבל הלעוטי דדכתיב הלעיטני וגו', לתת המאכל בחיך שלו מותר, וזה וזה ביד. ורב חסדא אמר אידי ואידי למקום שאין יכול להחזיר, והמראה [ב]כלי והלעטה ביד. ואותביה רב יוסף לרב יהודה מהלקטין לתרנגולין ואין צ"ל שמלקטין כו'. ופריק רב יהודה הכי לעולם [וכו'], פי' מתניתא דאמר כך היא מהלקטין דספו ליה בידיה, והיא פחותה מהלעטה שאמרנו, ומלקטין שמשליך לפניה שעורים וכיוצא בהן דברים שהן מאכל לעופות. ואין משליכין מאכל לפני יוני שובך ויוני [עליה] לפי שאינן [בני] תרבות ואין מזונותן עליך, וכי [הא] דתניא נותנין מזונות לפני הכלב ואין נותנין מזונות לפני חזיר. ומה הפרש בין זה לזה, כלב מזונותיו עליך חזיר אין מזונותיו עליך. ובא רב אשי לסייע דברי רב יהודה ולומר שיניא דשני שיניא היא מדוקיא דמתניתין, דקתני אין נותנין מים לפני דבורים ולפני יונים שבשובך, אבל נותנים לפני אווזים ותרנגולין ולפני יונים הרדיסיות, מ"ט לאו משום דהני מזונותיו עליך והני אין מזונותיו עליך. ולא עמדו דברי רב אשי. והלכה כרב יהודה דתניא כוותיה דתניא איזו היא המראה ואיזו היא הלעטה, המראה מרביצה ופוקס את פיה ומאכילה כרשינין ומים בבת אחת, הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ונותן לה כרשינין בפני עצמן ומים בפני עצמן. **מהלקטין לתרנגולים ונותנין מים למורסן אבל לא גובלין.** פי' מהלקטין, דספי להו

א) נ"ל מפרכין וכן העתיקו תוס' לעיל קנ: וכן בתוס' ב"ב יט: ד"ה בתינגא, **ב)** [עי' תוס' ב"מ פ: ד"ה סתם], **ג)** [תוספת' פי"מ], **ד)** [נקקל כמיב ידע חסר וי"ו], **ה)** [הגהות פי"ל מ"ז], **ו)** [תוספת' פי"מ], **ז)** לעיל יח., **ח)** [לעיל יח. פיתא רבי יוסי אומר], **ט)** [עי' מ"ש תוס' ב"ב לג: ד"ה מלקן], **י)** [קוטה מט:], **כ)** [ספתיה לט:], **ל)** בד"ה אבל.

רבי יוסי בר יהודה היא. ט) (דאי רבי לא מהני ליה שינוי דמנתינת מיס מיחייב אפילו במידי דלאו בר גיבול כדאמרינן גבי מורסן אבל לרבי יוסי בר יהודה) דאמר עד שיגבל הכא גובלין כלאחר יד כדמפרש ואזיל והכ"מ הוא דקא משני: **שבוחשין.** בתרווד דהיינו גובלין: **ושופים ויפוס המלרי.** דבלאו רפואה נמי משקה הוא דתנן כל המשקין שותה אדם לרפואה (לעיל דף קט:): **בעבה.** אין גובלין ברכה בוחשין שאין זו ליפה: **בחול נותן החומץ בו'.** כלומר כן דרכו בחול: **לגבלה דבי שיה.** שומר בהמות אביו ומגבל מאכלן: **דקא גבל.** מורסן ע"י שינוי: **בעב ביה.** דהא לבולי עלמא אבל לא גובלין תנן: **גובלין.** מורסן ע"י שינוי כדמפרש ואזיל והוא דקא משני: **ולא מספין.** לתורי אין מאמירין אותן: **ודלא לקיט בלישניה.** עגל קטן שעדיין לא לומד לאכול: **והני מילי.** דאמרן דמותר לגבל מורסן: **שפי וערב.** פעם אחת מולין המקל שתי ופעם אחת ערב: **מגערו לבלי.** והוא מתערב מאליו: **אפינקסיה.** לוחות קשורות זו עם זו כאותן של סוחרים ט): **מהו לפרק.** לתת מתוך כלי שלפני בהמה זו ולתת לפני חברתה: **חדא קמי חדא.** מילתא באפי נפשה היא. חדא מדה שרגילין לתת לפני בהמה מותר לתת לפניה בשבת וכן תרתי קמי תרתי האוכלות באכסוס אחד: **אבל אלתא קמי תרתי.** הואיל ובאחד לא יהיב להו כי האי הוי טרחא דלא צריך וכ"ש תרתי קמי חדא: **אמריה קמיה רבי.** רבי לוי משמעי דהוא אמר קדם רבי על הגך אינשי דגבלין שתיתא: **מדר' יוסי בר יהודה.** בר פלוגתיה דהוה שרי לעיל אף בעבה ועל ידי שינוי והיו נוהגין כמותו: **האי מאן דבחד בשבא.** הנולד באחד בשבת: **יהא גבר ולא חדא ביה.** יהא אדם שלם במדה אחת יהא ולא אחת בו ממדה אחרת ולקמן מפרש לה ואזיל: **והוא ריש גגבי.** דמאן דבחד בשבא יהא ראש כמו שהיום ראש למעשה בראשית. מיהו שמע מינה דנולדים בו לדיקים ורשעים: **דאיפליגו מיא.** כך הוא ידבל מכל אדם: **זנאי.** נוף: **דאיכרו ביה עשבים.** לכתי' (בראשי' ח) תדשא הארץ והוא דבר שפרה ורבה מאד וממהר לגדל ולצמוח דהוא עניו פרילות אשוויא בלע"ז ט) [ל"ל] דלא כתיב למיהנו בעשבים בלוויים (ועוד) שיולאין בערבוביא ויונקין זו מזו: **וגהיר.** זיותן: **דאיכלו ביה מאורות.** וכתיב ט) ותורה אור: **דאיכרו ביה דגים ועופות.** שאין טורחין לאוכלין אלא ניזונים בחסדו של הקב"ה: **חזרן.** מחזר אחר מצות: **חזרן במצות.** שכן דרך ע"ש לחזר אחר מצות שבת: **וקדישא רבה יפקרי.** שיהא פרוש וקדוש דכתיב (שמות כ) ויקדשהו: **אמר להו רבי חנינא.** לתלמידים שקראו פנקסו של ר' יהושע: **מזל שעה.** ז' מזלות הן המשמשין את השעות מנכ"ל שנ"ש המה היינו המה ממש והוא אחד מן המזלות וכן לבנה והשאר הוויין כוכבים: **זיופן.** כשמש שאינו מסיג גבול רעהו למשול בגילה: **ורזופי גליין.** אין לו רשות לכסות סודו ונסתרותיו אלא כשמש הזה שהוא פומבי לכל: **דאלי ביה נורא.** אש תלוי באותו מזל. יצר של תשמיש בוער כתנור: **מזל כוכב.** הוא סופר של מזל המה לכתוב דרך הילוכו ותקופותיו ומצוי אצלו תמיד: **סביל מרעין.** כלבנה זו (ט) שמתגוונה והולכת: **בנאי וסתיר.** כלבנה זו שגדילה ומתמעטת: **אכיל לא דיליה.** כלבנה המסגת גבול החמה למשול אף ביום: **ורזוהי כסיין.** כלבנה שאינה מאירה: **דבשבתאי.** מזל כוכב ששמו שבתאי: **בטלין.** כמו לא שבותו (בראשית ח): **לדקן במצות.** לדקה לעייפ דקרי ליה מצוה מ) (בכל) לשון אגדה: **גנבא.** ליסטים ההולג נפשות: **אומנא.** מקין דס: **עניה.** בני אדם העובדין על דבריו: **מזל מחכים.** לפי המזל היא החכמה כדאמר דבחמה נהיר וחכים: **ויש מזל לישראל.** שאין תפלה ולדקה משנה את המזל: **אין מזל לישראל.** דעל ידי תפלה וזכות משתנה מזלו לטובה: **אילטגיניה.** חכמת המזלות: **לא מאילטגיניה.** היינו דכתיב ויוצא אותו החוצה חוץ מאילטגיניה: דקאי

רבי יוסי בר' יהודה היא והנ"מ הוא [א]דמשני היכי משני א"ר חסדא על [ב]יד על יד [ג]ושוין שבוחשין את השתית בשבת ושותים זיתום המצרי והאמרת אין גובלין ל"ק הא [ג]בעבה הא ברכה והני מילי הוא דמשני היכי משני אמר רב יוסף בחול נותן את החומץ ואח"כ נותן את השתית [ד]בשבת נותן את השתית ואח"כ נותן את החומץ לוי בריה דרב הונא בר חייא אשכחיה לגבלא דבי [ה]נשיה דקא גביל וספי ליה לתוריה בטש ביה [ו]אתא אבוה אשכחיה א"ל הכי אמר אבוה דאמך משמיה דרב ומנו רבי ירמיה בר אבא גובלין ולא מספין ודלא לקיט בלישניה מהלקיטין ליה וה"מ הוא דמשני היכי משני אמר רב יימר בר שלמיא משמיה דאביי שתי וערב והא לא מערב שפיר אמר רב יהודה מנערו לבלי כתיב אפינקסיה דזעירי אמרית קדם רבי ומנו רבי חייא מהו לגבל אמר אסור מהו לפרק אמר מותר אמר רב [ז][מנשיא] חד קמי חד תרי קמי תרי שפיר דמי תלתא קמי תרי אסור רב יוסף אמר קב ואפילו קביים עולא אמר כור ואפילו כוריים כתיב אפינקסיה דלוי אמרית קדם רבי ומנו רבינו הקדוש הקדוש על דהוו גבלין שתיתא בבבל והוה צוח רבי ומנו רבינו הקדוש על דהוו גבלין שתיתא ולית דשמיע ליה ולית חילא בידיה למיסר מדרבי יוסי בר' יהודה כתיב אפינקסיה דרבי יהושע בן לוי האי מאן דבחד בשבא יהי גבר ולא חדא ביה מאי [ולא חדא ביה] אילימא ולא חד לטיבו והאמר רב אשי אנא בחד בשבא הואי אלא לאו חדא לבישו והאמר רב אשי אנא ודימי בר קקוזתא הוויין בחד בשבא אנא מלך והוא הוה ריש גנבי אלא אי כולי לטיבו אי כולי לבישו [ח](מאי טעמא דאיברו ביה אור וחושך) האי מאן דבתרי בשבא יהי גבר רגזן מ"ט משום דאיפליגו ביה מיא האי מאן דבתלתא בשבא יהי גבר עתיר וזנאי יהא מ"ט משום דאיברו ביה עשבים האי מאן דבארבעה בשבא יהי גבר חכים [ט]ונהיר מ"ט משום דאיתלו ביה מאורות האי מאן דבחמשה בשבא יהי גבר גומל חסדים מ"ט משום דאיברו ביה דגים ועופות האי מאן דבמעלי שבתא יהי גבר חזרן אמר ר"נ בר יצחק חזרן במצות האי מאן דבשבתא יהי בשבתא ימות על דאחילו עלוהי יומא רבא דשבתא אמר רבא בר רב שילא וקדישא רבא יתקרי אמר להו רבי חנינא פוקו אמרו ליה לבר ליואי לא מזל יום גורם אלא מזל שעה גורם האי מאן דבחמה [י] יהי גבר זיותן יהי אכיל מדיליה ושתי מדיליה ורזוהי גליין אם גניב לא מצלח האי מאן דבכוכב נוגה יהי גבר עתיר וזנאי יהי מ"ט משום דאיתיליד ביה נורא האי מאן דבכוכב יהי גבר נהיר וחכים משום דספרא דחמה הוא האי מאן דבלבנה יהי גבר סביל מרעין בנאי וסתיר סתיר ובנאי אכיל דלא דיליה ושתי דלא דיליה ורזוהי כסיין אם גנב מצלח האי מאן דבשבתאי יהי גבר מחשבתיה בטלין ואית דאמרי כל דמחשבין עליה בטלין האי מאן דבצדק יהי גבר צדקן אמר ר"נ בר יצחק וצדקן במצות האי מאן דבמאדים יהי גבר אשיד דמא א"ר אשי אי אומנא אי גנבא אי טבחא אי מוהלא אמר רבה אנא במאדים הואי אמר אביי מר נמי עניש וקטיל איתמר רבי חנינא אומר מזל מחכים מזל מעשיר ויש מזל לישראל רבי יוחנן אמר אין מזל לישראל ואזדא רבי יוחנן לטעמיה [י]דא"ר יוחנן מניין שאין מזל לישראל שנאמר [1]כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה [י]הם יחתו ולא ישראל ואף רב סבר אין מזל לישראל דאמר רב יהודה אמר רב מניין שאין מזל לישראל שנאמר [2]ויוצא אותו החוצה אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע [3]בן ביתי יורש אותי אמר לו לאו [4]כי אם אשר יצא ממעיך אמר לפניו רבש"ע נסתכלתי באיצטגנינות שלי ואיני ראוי להוליד בן אמר ליה צא מאיצטגנינות שלך שאין מזל לישראל מאי דעתיך דקאי

מהו לפרק. פירש בקונטרס לפרק מלפני בהמה זו וליתן לפני אחרת וכן פירש בערוך בערך פרק וקשה לר"י דהיינו מתניתין גבי בהמה (לעיל דף קמ:)[א] וגרלאה לר"י לפרק היינו להריק המים וגם המורסן מכלי אל כלי שמגבל היטב[ב] ובערוך פירש כמה לשונות:

אין מזל לישראל. והא דאמר רבא בשילהי מו"ק (דף כח. ושם) בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא מכל מקום על ידי זכות גדול משתנה אבל פעמים שאין המזל משתנה כדאמר ביומות פרק החולץ (דף נ. ושם) זכה מוסיפין לו לא זכה פוחתין לו [ג] (דאין מזל לישראל): כלדאי

א) ברכות נח., ב) נ"ל נשא ועמ"ש תוספי' לעיל כג: ד"ה דבין, ג) עי' תוספות חולין ד. ד"ה מכניס וכו' דגרסי רב משאן, ד) רש"ל מ"ז, ה) פי' זכרן עירוך, ו) פוסק סט., ז) [שם], ח) [גדרים נב.], ט) רש"ל מ"ז, י) בס"ל: גלמיס, כ) [רש"ל], ל) [מפלי ון], מ) [רש"ל מק"ז], נ) ר"מ מוסק זה.

תורה אור השלם

1 כה אמר יי אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה: ירמיהו י ב

2 ויוצא אתו החוצה ויאמר הבט נא השמימה וספר הכוכבים אם תוכל לספר אתם ויאמר לו כה יהיה זרעך: בראשית טו ה

3 ויאמר אברם הן לי לא נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אתי: בראשית טו ג

4 והנה דבר יי אליו לאמר לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך: בראשית טו ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאן דבחמהיהא גבר. נ"ב תחלת מדר הליכתן של ש"ס מנכ"ל ונקון נקט מנכ"ל של"ס) לפי סדר סימני הימים מל"ס מלנ"ש נקט חמה בריאש והדר נקט נוגה וכו' לפי סדר הנשעות וכמזלות כשתמהיל ממזל חמה שהוא משמש בתחלת יום ל' ממלא סדר השעות) מנכ"ל של"ס וחוזר מלילה כדאיתא ברש"י ס"פ מפנין וע"ש: (ב) רש"י ד"ה סביל וכו' זו שמתמעטה והולכת:

גליון הש"ס

גמרא אתא אבוה אשכחיה. עי' לעיל דף כג ע"ב תוס' ד"ה דני נשא: רש"י ד"ה אביל דלא דיליה בלבנה המסגת. עיין דבר נחמד בזה בכתות אור לנעל פמ"ל בפ' בראשית:

לעזי רש"י

אשוויי"א [אישוויי"ר]. לסטות.

מוסף רש"י

שבוחשין. מגיסין בכף לערבו יפה במימיו (ברכות לח.). אל דרך הגוים אל תלמדו. לעשות כמעשיהם, ומשמעשו לעזו מאותות השמים אל תחתו (סוכה כט.). צא מאיצטגנינות שלך. שרשים במזלות שאינך עתיד להמליד בן, אבכם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן, שרי לא תלד אבל שרה תלד, אני קורא לכם שם אחר ושמתה המזל (בראשית טו ה).

עין משפט נר מצוה

לא א ב ג ד מיי' פיס הלכה לג סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שכא סעיף יד:

מוסף תוספות

א. עוטלים מלפני בהמה זו לתת לפני בהמה אחרת בשבת, וחנייא בברייתא עוטלים מבהמה שפיה יפה ונותנים לפני בהמה שפיה רע. ריטב"א. ב. וא"ל מותר, וכדאמר רב יהודה מנערו לבלי. ר"ן.

רבינו חננאל

ר' יוסי בר' יהודה היא, והוא דמשני. היכי משני אמר רב חסדא על יד על יד, פי' מעט מעט. מדמתרץ רב חסדא אליבא דר' יוסי בר' יהודה [ש"מ] דהילכתא כוותיה, ונתברר שהלכה כר' יוסי בר' יהודה שנותנין מים למורסן וגובלין את הקליא מעט מעט. ושוין **שבוחשין את השתית בשבת.** פי' השתית היא שתיתא דאמור רבנן בכיצד מברכין (דף לח.), ודברי הכל מותר לבחוש בשבת והוא נתינת השתית שהוא הקליא בכלי. ואחר [כך] יתן בו חומץ ויערבנו שתי וערב בתרווד או כיוצא בו כלי הניטל בשבת וינער אח"כ את הכלי לכלי אחר, אבל לא יערבנו כדרך מריסה שמריץ התרווד סביבות כל הכלי שבתוכו השתית אלא שתי וערב בלבד. והני מילי דבחיש בה [נ"א: לה] רכה, אבל לבוחשה עבה גיבול הוא ואסור. ואקשינן עלה היכי אמרת דשוין שבוחשין את השתית, ומי שרי והא אמרת רישא אין גובלין את הקליא, כלומר ת"ק, (וי"א אסור) [רישא אוסר] גיבול הקליא, וקתני סיפא דשוין שבוחשין את הקליא מכלל דאפילו [ת"ק] שרי. ומפרקינן ל"ק, הא דתני אין גובלין בעבה, וסיפא דקתני ושוין שבוחשין ברכה, והוא דמשני [נ"א: דמשנה] ממעשה דחול שדרכו בחול נותן [את] החומץ ואחר כך [נותן] הקמח, ובשבת ישנה יתן השתית ואחר כך יתן החומץ. ואפילו נתינת מים למורסן כעין גיבול בשינוי שרי כדאמרי משמיה דרב ירמיה בר אבא גובלין ולא מספין ודלא לקיט בלישניה מלקיטין, והני מילי גיבול בשינוי והוא עירוב שתי וערב וניער מכלי אל כלי אחר, אבל מירוס כעין טוחן בריחיים של יד שמסבב ומולין ומביא אסור. אמרו לו לרבי חנינא מהו לגבל, אמר להו אסור. לפרק מאי, ואמר [להן] מותר. (ולמה לא פירש מהו לפרק ומהו חד קמי חדא ותרי קמי תרתי כו', שראיתי בין הגאונים חילוקים בפירושם). והילכתא כעולא דאמר אפילו כור אפילו כוריים שרי, ואפילו לשלשה ועוד, ובלבד ע"י שינוי כאשר פירשנו למעלה, ושאר השמועה פשוטה היא.

קנו: מי שהחשיך פרק עשרים וארבע שבת

כלדאי. בכולה סוגיא משמע דהיינו חוזים בכוכבים ולא כמו שפירש"י בערבי פסחים (דף קיג:) מיין שאין שולטין בכלדאים שנאמר תמיס תהיה וגו' ופירש דהיינו אוב ועוד קשה דבהדיא כתיב אל תפנו וגו' ובספרי דרש מיין שאין שולטין בגולות שנאמר תמיס תהיה וגורל וחוזה בכוכבים חדא מילתא היא:

רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש בו'. תימה היכי מוכח בפסחים פרק מקום שנהגו בסופו (דף יו: ושם) ובפ"ק דביצה (דף ו: ושם) מהך מתניתין דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים לעולם מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים והכא היינו טעמא דאסירא לכלבים משום דהואי מוקצה מחמת איסור שלא היתה ראויה היה מ) (לא לאדם מ) (ולא לכלבים)[א] ותירץ ר"ע[ב] דיש דברים ראויים ליתן לפני הכלבים חייס כגון עופות וכיוצא בהן הלכך אי לאו דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים הוה שריא ליתן לכלבים[ג] וה"ל יאכל בן הר"ר מאיר גרים במתני' אם לא היתה נבלה מעיו"ט אסורה השתא אתי שפיר בפשיטות דמוכן שפיר לאדם ואינו מוקצה מחמת איסור ולא נהירא לי דברים בילה (דף ג.)[ד] דייק מינה דגבי שבת סתם לה תנא כר"ש אלמא גבי שבת מיתניא וה"ר פורת מפרש[ה] דממשנה יתירה דייק[ו] דה"ל למתני אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה ותו לא[ז] דמאי ל"ל לפי שאינה מן המוכן אלא להכי תני לה[ח] דאפילו הוי מוכן לאדם לגמרי שלא היה מוקצה מחמת איסור לא הוי מוכן לכלבים.[ט] מ"ר:

ושמואל אמר הלכה כר"ש. תימה לר"י תרתי דשמואל למה לי דתיפוק ליה מהיא דכרכי דזוזי ועז לחלבה ורחל לגיזתה דשילהי פ"ק (דף יט: ושם) ותירץ ר"י דמוקצה דהתם קיל ממוקצה דהכא[י]:

תרגמא זעירי בבהמת קדשים. תימה לר"י היכי מוכח מהכא דס"ל כר"ש ע"כ איצטריך לאוקמה בבהמת קדשים כדמוכח פרק אין לדין (ביצה דף כז:) משום דמתני' נמי דיקא דקתני עלה ולא החלה שנטמאת מה חלה דקדשים אף בהמה דקדשים ומכח האי דיוקא פריך התם למר בר אמימר דאמר מודה היה ר"ש בנעלי חיים שמתו שאסורין ודחיק ר"י לתרץ[כ] דהכי קיס ליה להש"ס שלא פירש זעירי כן אלא משום דנעי לאוקמה כר"ש. מ"ר: **והא א"ר** יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין מבקעין בו'. תימה לר"י היכי מוכח מהכא דלא ס"ל כר"ש דהתיא ודאי כרבי יהודה דשמא אית ליה לרבי יוחנן מיגו דאיתקלאי לבין השמשות איתקלאי לכולי יומא וקורה שנשברה אפילו לר"ש איתקלאי בין השמשות קודם שבירתה דהואי מוקצה מחמת חסרון כיס דמודה ביה ר"ש אבל במתניתין לא איתקלאי בין השמשות דלית ליה התיא מוקצה מה שהיא עומדת לאדם והיה רוצה רבי לתרץ דאי אית ליה רבי יוחנן מיגו דאיתקלאי היה אוסר ודאי לטלטל בהמה שנתגבלה בשבת שהרי נהי שהיתה ראויה לכלבים (ג) בלא שחיטה כדפירשית לעיל מיהו לטלטל היתה אסורה דכולי עלמא מודו דבעלי חייס הס מוקצים הוה לן למימר מיגו דאיתקלאי ודנתי לפני רבי כיון שהיא ראויה לכלבים משום שהיא מוקצה לטלטל אין לנו לאוסרה לטלטל נבלה בשבת מידי דהוה אפירות הנושרין דתלינן טעמא בריש ביצה (דף ג.) שמא יעלה ויתלוש ומשום מוקצה לא אסירי לטלטל כיון לחזו לעורבים בעודן מחוברין אע"פ (ג) שבעת חבורן היו אסורין לטלטל ותירץ רבי דמסתמא מתניתין בכל עניין איירי בין אותן שראויין לכלבים בעודן חייס בין שאינן ראויין לכלבים דבכולהו שרי ר"ש ואכולהו קאי רבי יוחנן דאמר הלכה כרבי שמעון דמתניתין ולא למאה אלמא לית ליה מיגו דאיתקלאי. מ"ר: **והא** אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה. בריש ביצה (דף ב.) אמרינן גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש משמע דחשיב לסתמא דמתני' סתמא אמר רבי לאו משום סתמא קאמר דודאי לא חשיב כסתמא כיון דבמתניתין נמי פליג רבי יהודה וסתמא לאו דוקא אלא[יא] חשיב כרבים.[יב] מ"ר[י]: אין

דקאי צדק במערב מהדרנא ומוקמינא ליה במזרח והיינו דכתיב [1]מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו ומדשמואל נמי אין מזל לישראל דשמואל ואבלט הוו יתבי והוו קאזלי הנך אינשי לאגמא א"ל אבלט לשמואל האי גברא אזיל ולא אתי טריק ליה חייא ומיית א"ל שמואל אי בר ישראל הוא אזיל ואתי אדיתבי אזיל ואתי קם אבלט שדיה לטוניה אשכח ביה חייא דפסיק ושדי בתרתי גובי א"ל שמואל מאי עבדת א"ל כל יומא הוה מרמינן ריפתא בהדי הדדי ואכלינן האידנא הוה איכא חד מינן דלא הוה ליה ריפתא הוה קא מיכסף אמינא להו אנא קאימנא וארמינא כי מטאי לגביה שואי נפשאי כמאן דשקילי מיניה כי היכי דלא ליכסיף א"ל מצוה עבדת [א]נפק שמואל ודרש [2]וצדקה תציל ממות ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה ומדר"ע נמי אין מזל לישראל דר"ע הויא ליה ברתא אמרי ליה כלדאי ההוא יומא דעיילה לבי גננא טריק לה חייא ומיתא הוה דאיגא אמילתא טובא ההוא יומא שקלתה למכבנתא דצתא בגודא איתרמי איתיב בעיניה דחייא לצפרא כי קא שקלה לה הוה קא סריך ואתי חייא בתרה אמר לה אבוה מאי עבדת אמרה ליה בפניא אתא עניא קרא אבבא והוו טרידי כולי עלמא בסעודתא וליכא דשמעיה קאימנא שקלתי (ה) [ו]לריסתנאי דיהבית לי יהבתיה ניהליה אמר לה מצוה עבדת נפק ר"ע ודרש וצדקה תציל ממות ולא ממיתה משונה אלא ממיתה עצמה ומדר"נ בר יצחק נמי אין מזל לישראל דאימיה דר"נ בר יצחק אמרי לה כלדאי בריך גנבא הוה לא שבקתיה גלויי רישיה אמרה ליה [ז]כסי רישיך כי היכי דתיהוו עלך אימתא דשמיא ובעי רחמי לא הוה ידע אמאי קאמרה ליה יומא חד יתיב קא גרים תותי דיקלא נפל גלימא מעילויה רישיה דלי עיניה חזא לדיקלא אלמיה יצריה סליק פסקיה לקיבורא בשניה: **מתני'** [ח]מחתכין את הדלועין לפני הבהמה [ט]ואת הנבלה לפני שאינה מן המוכן: **גמ'** איתמר (ער"ל שח"ז סימן) אמר עולא הלכה כרבי יהודה [י](ושמואל אמר הלכה כר"ש) ואף רב סבר הלכה כרבי יהודה מדכרכי דזוזי [יא]דרב אסר ושמואל שרי ואף לוי סבר הלכה כרבי יהודה כי הא דלוי כי הוו מייתי טריפתא לקמיה ביומא טבא לא הוה חזי לה אלא כי יתיב [יב]אקילקליתא דאמר דילמא לא מתכשרא ואפילו לכלבים לא חזיא ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון ואף זעירי סבר הלכה כר"ש דתנן [יג]בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה ותרגמא זעירי [יד]בבהמת קדשים אבל בחולין שפיר דמי ואף רבי יוחנן אמר הלכה כר"ש ומי א"ר יוחנן הכי [טו]והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין

דקאי צדק. שהוא מזל שלך: **במערב.** שהוא מקום מלונן ואין רואי להוליד כך מצאתי בהש"ס רבינו הלוי: **במזרחו.** שהוא מקום חוס: **צדק.** הקב"ה קראו להביאו למזרח: **לרגלו.** בשבילו: **אבלט.** שם חכם גדול היה וחוזה בכוכבים: **אזיל ואתי.** דאין מזל לישראל ויועיל לו תפלה: **בתרתי גובי.** בשתי חתיכות שקצו עם הקניס בלא יודע: **מרמינן בהדדי.** מטילין פת [לסל] לכל החבורה כאחד ואוכלין יחד והאחד גובה מכולן: **אנא קאימנא ומרמינא.** אגבה ואשים בסל: **שואי נפשאי כמאן דשקילי מיניה.** עשיתי עצמי כגובה ממנו ונתתי משלי חלקו: **לא ממיתה משונה.** ומיהו מיתה הגונה ימות אלא ממיתה עצמה מצלת ונותנת חיים: **לדאי.** חוזים בכוכבים: **דאמא.** תחבתה: **למכבנתא.** [אישפינגלי"ז בלע"ז] נוסק"ל של זהב שיש כמו טס בראשה: **ריסתנאי.** אמנסטרייטו"ן: **ובעי רחמי.** בקש רחמים שלא ישלוט בך יצר הרע: **קיבורא.** אשכול תמרים והדקל לא שלו היה: **מתני' את הדלועין.** התלושין ומיהו סתמן לאו למאכל בהמה קיימי אלא לאדם: **ואת הנבלה.** שנתגבלה היום וכין השמשות היתה עומדת לאדם ואפ"ה מחתכין: **גמ' רר"ש.** דלית ליה מוקצה: **מדכרכי דזוזי.** מחללות העשויות לספינות לכסות פרקמטיא שבתוכן. זוזי ספינות בלשון ארמי כך מצאתי בתשובת הגאונים: **כי הוו מייתי טריפתא לקמיה.** בהמה שנולד בה ספק טרפות ונריכה להוראת חכם: **אקלקילתא.** [ט]על האשפה שאם ירחצה טריפה ייחה שם: **ואפילו לכלבים לא חזיא.** דנשחטה היום ולא יוכלו לטלטל כרבי יהודה: **תרגמא זעירי.** במסכת בילה[יא] בבהמת קדשים דאסורה בהנאה ולא חזיא לכלבים הא דחולין שפיר דמי להאכילה לכלבים: אין

בלדאי. בכולה סוגיא משמע דהיינו חוזים בכוכבים ולא כמו שפירש"י בערבי פסחים (דף קיג:) מיין שאין שולטין בכלדאים שנאמר תמיס תהיה וגו' ופירש דהיינו אוב ועוד קשה דבהדיא כתיב אל תפנו וגו' ובספרי דרש מיין שאין שולטין בגולות שנאמר תמיס תהיה וגורל וחוזה בכוכבים חדא מילתא היא:

רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש בו'. תימה היכי מוכח בפסחים פרק מקום שנהגו בסופו (דף יו: ושם) ובפ"ק דביצה (דף ו: ושם) מהך מתניתין דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים לעולם מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים והכא היינו טעמא דאסירא לכלבים משום דהואי מוקצה מחמת איסור שלא היתה ראויה היה מ) (לא לאדם מ) (ולא לכלבים)[א] ותירץ ר"ע[ב] דיש דברים ראויים ליתן לפני הכלבים חייס כגון עופות וכיוצא בהן הלכך אי לאו דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים הוה שריא ליתן לכלבים[ג] וה"ל יאכל בן הר"ר מאיר גרים במתני' אם לא היתה נבלה מעיו"ט אסורה השתא אתי שפיר בפשיטות דמוכן שפיר לאדם ואינו מוקצה מחמת איסור ולא נהירא לי דברים בילה (דף ג.)[ד] דייק מינה דגבי שבת סתם לה תנא כר"ש אלמא גבי שבת מיתניא וה"ר פורת מפרש[ה] דממשנה יתירה דייק[ו] דה"ל למתני אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה ותו לא[ז] דמאי ל"ל לפי שאינה מן המוכן אלא להכי תני לה[ח] דאפילו הוי מוכן לאדם לגמרי שלא היה מוקצה מחמת איסור לא הוי מוכן לכלבים.[ט] מ"ר:

ושמואל אמר הלכה כר"ש. תימה לר"י תרתי דשמואל למה לי דתיפוק ליה מהיא דכרכי דזוזי ועז לחלבה ורחל לגיזתה דשילהי פ"ק (דף יט: ושם) ותירץ ר"י דמוקצה דהתם קיל ממוקצה דהכא[י]:

תרגמא זעירי בבהמת קדשים. תימה לר"י היכי מוכח מהכא דס"ל כר"ש ע"כ איצטריך לאוקמה בבהמת קדשים כדמוכח פרק אין לדין (ביצה דף כז:) משום דמתני' נמי דיקא דקתני עלה ולא החלה שנטמאת מה חלה דקדשים אף בהמה דקדשים ומכח האי דיוקא פריך התם למר בר אמימר דאמר מודה היה ר"ש בנעלי חיים שמתו שאסורין ודחיק ר"י לתרץ[כ] דהכי קיס ליה להש"ס שלא פירש זעירי כן אלא משום דנעי לאוקמה כר"ש. מ"ר: **והא א"ר** יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין מבקעין בו'. תימה לר"י היכי מוכח מהכא דלא ס"ל כר"ש דהתיא ודאי כרבי יהודה דשמא אית ליה לרבי יוחנן מיגו דאיתקלאי לבין השמשות איתקלאי לכולי יומא וקורה שנשברה אפילו לר"ש איתקלאי בין השמשות קודם שבירתה דהואי מוקצה מחמת חסרון כיס דמודה ביה ר"ש אבל במתניתין לא איתקלאי בין השמשות דלית ליה התיא מוקצה מה שהיא עומדת לאדם והיה רוצה רבי לתרץ דאי אית ליה רבי יוחנן מיגו דאיתקלאי היה אוסר ודאי לטלטל בהמה שנתגבלה בשבת שהרי נהי שהיתה ראויה לכלבים (ג) בלא שחיטה כדפירשית לעיל מיהו לטלטל היתה אסורה דכולי עלמא מודו דבעלי חייס הס מוקצים הוה לן למימר מיגו דאיתקלאי ודנתי לפני רבי כיון שהיא ראויה לכלבים משום שהיא מוקצה לטלטל אין לנו לאוסרה לטלטל נבלה בשבת מידי דהוה אפירות הנושרין דתלינן טעמא בריש ביצה (דף ג.) שמא יעלה ויתלוש ומשום מוקצה לא אסירי לטלטל כיון לחזו לעורבים בעודן מחוברין אע"פ (ג) שבעת חבורן היו אסורין לטלטל ותירץ רבי דמסתמא מתניתין בכל עניין איירי בין אותן שראויין לכלבים בעודן חייס בין שאינן ראויין לכלבים דבכולהו שרי ר"ש ואכולהו קאי רבי יוחנן דאמר הלכה כרבי שמעון דמתניתין ולא למאה אלמא לית ליה מיגו דאיתקלאי. מ"ר: **והא** אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה. בריש ביצה (דף ב.) אמרינן גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש משמע דחשיב לסתמא דמתני' סתמא אמר רבי לאו משום סתמא קאמר דודאי לא חשיב כסתמא כיון דבמתניתין נמי פליג רבי יהודה וסתמא לאו דוקא אלא[יא] חשיב כרבים.[יב] מ"ר[י]: אין

דקאי צדק. שהוא מזל שלך: **במערב.** שהוא מקום מלונן ואין רואי להוליד כך מצאתי בהש"ס רבינו הלוי: **במזרחו.** שהוא מקום חוס: **צדק.** הקב"ה קראו להביאו למזרח: **לרגלו.** בשבילו: **אבלט.** שם חכם גדול היה וחוזה בכוכבים: **אזיל ואתי.** דאין מזל לישראל ויועיל לו תפלה: **בתרתי גובי.** בשתי חתיכות שקצו עם הקניס בלא יודע: **מרמינן בהדדי.** מטילין פת [לסל] לכל החבורה כאחד ואוכלין יחד והאחד גובה מכולן: **אנא קאימנא ומרמינא.** אגבה ואשים בסל: **שואי נפשאי כמאן דשקילי מיניה.** עשיתי עצמי כגובה ממנו ונתתי משלי חלקו: **לא ממיתה משונה.** ומיהו מיתה הגונה ימות אלא ממיתה עצמה מצלת ונותנת חיים: **לדאי.** חוזים בכוכבים: **דאמא.** תחבתה: **למכבנתא.** [אישפינגלי"ז בלע"ז] נוסק"ל של זהב שיש כמו טס בראשה: **ריסתנאי.** אמנסטרייטו"ן: **ובעי רחמי.** בקש רחמים שלא ישלוט בך יצר הרע: **קיבורא.** אשכול תמרים והדקל לא שלו היה: **מתני' את הדלועין.** התלושין ומיהו סתמן לאו למאכל בהמה קיימי אלא לאדם: **ואת הנבלה.** שנתגבלה היום וכין השמשות היתה עומדת לאדם ואפ"ה מחתכין: **גמ' רר"ש.** דלית ליה מוקצה: **מדכרכי דזוזי.** מחללות העשויות לספינות לכסות פרקמטיא שבתוכן. זוזי ספינות בלשון ארמי כך מצאתי בתשובת הגאונים: **כי הוו מייתי טריפתא לקמיה.** בהמה שנולד בה ספק טרפות ונריכה להוראת חכם: **אקלקילתא.** [ט]על האשפה שאם ירחצה טריפה ייחה שם: **ואפילו לכלבים לא חזיא.** דנשחטה היום ולא יוכלו לטלטל כרבי יהודה: **תרגמא זעירי.** במסכת בילה[יא] בבהמת קדשים דאסורה בהנאה ולא חזיא לכלבים הא דחולין שפיר דמי להאכילה לכלבים: אין

עין משפט נר מצוה

לב א טוש"ע י"ד סימן רמז סעיף ד:
לג ב טוש"ע א"ח סימן ג סעיף ו:
לד ג ד מיי' פכ"א מהלכות שבת הל' יח סמג שם טוש"ע א"ח סימן שכד סעיף ו ז:
לה ה מיי' פ"ב מהלכות י"ט הלכה טז סמג לאוין עה:

תורה אור השלם

1 מִי הָעִיר מִמִּזְרַח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמְלָכִים יַרְדְּ יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף קַשְׁתּוֹ:
ישעיהו מא ב
2 לֹא יוּעִילוּ אוֹצְרוֹת רֶשַׁע וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת:
משלי י ב

מוסף רש"י

מחתכין את הדלועין. ולא אמרינן מוקצין הן לבהמה דמאכל אדם הן (לעיל קנה:) ולא אמרינן טירחא דלאו לורך הוא (ביצה ב.). **ואת הנבלה לפני הכלבים.** ואע"פ שנתגבלה בשבת, דבין השמשות לא היתה עומדת לאכילת כלבים, אפילו הכי שרי, דלית לן מוקצה בשבת (שם). שאינה מן המוכן. אמנון כשקדם היום לא היתה עומדת למאכל כלבים (חולין עד.). **כרכי דזוזי.** זוג של מתלגלות שמכניס בהן את פרגמטיא של ספינה, וזוזי לשון זוג, כמי שהן שתים ועשויות כאחד, ותשובת הגאונים מלאתי כרכי דזיווי ומפרש שהוא לשון ספינה בלשון ארמי (לעיל יט:). **דרב אסר ושמואל שרי.** רב אסר לטלטולי משום מוקצה דרב סבר כר' יהודה במוקצה ושמואל סבר כר"ש דלית ליה מוקצה (שם). **בבהמת קדשים.** שאסורים בהנאה ומעונה קבורה ואינה נפדית דבעינן הנעמדה והערכה, אי נמי אין פודין קדשים להאכילן לכלבים, ואפילו למ"ד פודין ביו"ט לא פרקי לה הלכך לא חזיא (ביצה כז:). **הלכה כסתם משנה.** לאה לעיל קמז:

מוסף תוספות

א. [ד]בין השמשות לא מצי שחיט לה דשמא הוא שבת. תוס' ביצה ו: ד"ה דשמא. ב. [ד]מוכן לאדם היינו שעומדת לאכילת אדם ואע"ג דאין ראויה לאדם לאותה שבת היינו מחמת איסור, ולא מחמת הקצאה שלא היה רוצה שיהנה בה אדם, ולא אמרינן עמידתה לאדם כעמידתה לכלבים, שאלו היתה עומדת לכלבים כמו שעומדת לאדם היתה מותרת בשנתגבלה בשבת, דלגבי כלבים ליכא מוקצה מחמת איסור. תוס' פסחים ט: ד"ה דתנן. ג. ולא אמר דהוי מוכן לכלבים אע"ג דלבסוף הוי מוכן לכלבים אלא אדרבה לפי שסתמא עומד לאדם, מקצי ליה מכלבים. תוס' פסחים ט: ד"ה דתנן. ד. אמרינן וכו' דגבי שבת מתניא. תוס' ביצה ו: ד"ה דשמא. ה. דשפיר מיירי בשבת. תוס' ביצה ו: ד"ה דשמא. ו. דמיירי דהשתא הוי מוכן לאדם, משום דע"כ מיירי אף ביו"ט. תוס' ר"פ סס ד"ה דשמא. דאי לא אשמועינן כ"א גבי שבת. תוס' ביצה ו: ד"ה דשמא. ז. דהייתי יודע דאסורה משום מוקצה. תוס' ביצה ו: ד"ה דשמא. ח. אם אינו ענין לשבת, דהא שמעינן ליה, תנהו ענין ליו"ט ואפ"ה אסור. תוס' ביצה ו: ד"ה דשמא. ט. לפי שאינו מוכן ועומד למה שהיה בתחילה. תוס' הרא"ש. י. דכרכי דזוזי הן מוקצה מחמת מיאוס כגון בגדים ומחצלות שמכסין בהם דגים ושאר דברים המלכלכין אותם וכו' דנבילה המתנבלת בשבת מוקצה מחמת איסור הוא דאף לכלבים אינו ראוי מחיים ומוקצה מחמת איסור חמור ממוקצה מחמת מיאוס. תוס' לעיל יט: ד"ה הני. יא. מהני הסתם להיות. תוס' ביצה ב: ד"ה גבי. יב. והוי רבים רבי שמעון והוי יחיד רבי יהודה, והלכתא כרבים כת"ק דהיינו ר"ש. תוס' ביצה ב: ד"ה גבי.

מסורת הש"ס

א) [גילסת הערוך לדסתגא פי' חלק], ב) ביצה ב. ו: כז: פסחים ט: מולין יד., ג) רש"ל מ"ז, ד) לעיל יט:, ה) [ע' פרש"י ב"ק כא. וצע"ז כת. ד"ה מיקלא], ו) ביצה כז:, ז) [לעיל מו. וש"נ], ח) [דף כז:], ט) כ"ל מ"ז, י) [וע' תוספות ביצה ב: ד"ה גבי שבת],

הגהות הב"ח

(א) גמרא שקלתיה לריסתנאי. נ"ב פירוש חלק סעודה שלי וע' בברכות דף מב: (ב) תוס' ד"ה והא פ"ר יוחנן וכו' לאויה לכלבים בע"ש כדפי' לעיל: (ג) בא"ד אע"פ שבשעת חכונו:

גליון הש"ם

רש"י ד"ה אקלקילתא על האשפה. מאשפות יריס אציין (תהלים קנג) תרגום מקלקלתא מריס משוכה רש"י ע"ג דף כח ע"א ד"ה ויוקמ': תוס' ד"ה תרגמא וכו' דחכי קים ליה. עיין לעיל דף ט ע"ב תוספ' ד"ה הא לן וש"נ:

לעזי רש"י

אישפינגלי"ז [אישפינגל"א]. סיכה (שאינה נקובה). נושק"א. סיכה, מכבנה. אמנסטרייטו"ן [אמנינישטריישו"ן]. מנה.

רבינו חננאל

אבלט, שהיה (רבנן) [רבינו] שמואל אומר, גוי הוא, דאמרינן בפרק אין מעמידין בהמה בפונדקאות של גוים שמואל ואבלט הוו יתבי כו'. מתני' מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים, רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מע"ש אסורה. אתמר ע"ר"ל אמר הלכה כר' יהודה. פי' ע"ר"ל סימן שמות החכמים דאמרו דהלכה כר' יהודה והם ע"ולא ור"ב ול"ר, אילו שלשתם כר' יהודה. עולא בפירוש אמר הלכה כר' יהודה. רב מכלל חלוקתו על שמואל בכראכי דזוגי, פי' מחצלאות הכרוכות זוגות זוגות העומדות למכירה. דרב אסר להתירן ולישב בהן. שמעינן מינה כיון שהן לסחורה מוקצות הן, מכלל דסבר הילכתא כר' יהודה. לוי נמי מכללא דכי הוו מייתי טרפה לקמיה דלוי ביו"ט לא הוה חזי ליה אלא אקיקלתא, סבר דילמא לא מיכשרא ואפילו לכלבים לא חזי, שמעינן מינה דכר' יהודה סבירא ליה דאמר לפי שאינה מן המוכן. ש"ז"ח' סימן, והן שמואל זעירי ור' יוחנן. שמואל ור' יוחנן בהדיא אמרי הילכתא כר' שמעון. זעירי מכללא, מדחזינן דלא לזעירי דתמרגם להא דתנן בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה דבבהמת קדשים [מיירי], מכלל דחולין שרי, כר' [שמעון] דלית ליה מוקצה. ומקשינן על ר' יוחנן וכי סבר רבי יוחנן הילכתא כרבי שמעון, והא אמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן

אין מבקעין עצים מן הקורות. סומר של הקורות המוקלות וסדורות לבנין: **ולא מן קורה.** היינה שנשברה היום ומהשתא להסקה קיימא ואפ"ה אסור הואיל ובין השמשות לא איתכן להכי: **מפחילין.** להסיק בערימת התבן. קא סלקא דעתך במיבנא סריא דסתמיה להסקה: **אבל לא בעצים שבמוקצה.** שהיאסם ברחבה שאחורי ביתו והקנה לימות הסתיו. מוקצה רחבה שאחורי בתים שהקנה אחורי ביתו להכניס שם דבר לאורר: **בארזי ואשוחי.** ארז זכר וארז נקבה שעומדין לבנין: **משקין.** אורחא דמילתא נקט משום סירכא דמשכא שתהא נוחה להפשיט: **מדבריות.** שרועות באפר תמיד (א) ולנות בתוך התחום: **סתמא אחריא.** בית הלל חשיב כסתמא: **כל הכלים ניטלין.** ואפי' מלאכתן לאיסור ורבי שמעון היא: **חוץ מן המסר הגדול.** מגירה שהיא לאומנין לקוץ בה עליה ומוקלה מחמת חסרון כיס הוא שלא ישתברו חריצים שהוא עשוי כסכין מלא פגימות: **ויחד של מחרישה.** המופר את הקרקע. קולטר"א בלע"ז: **מתני' מפירין.** בעל לאשתו: **וגאלין.** לחכם: **שהן לצורך השבת.** כגון שנדר שלא לאכול (ב) [היום]: **ופוקקין את המאור.** כרבנן דאמרי (לעיל דף קכה:) פוקקין פקק החלון: **ומודדין את המקוה.** במדה שיהא שם עמוק שלש אמות מים ורוחב אמה על אמה: **ואת המטלית.** (ג) שתהא שלש על שלש אצבעות כגון אם היתה טמאה וגעה בטהרות: **בטפיח.** פך של חרס. (ד) וחבירו בפי"ז (דף קכה:) זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת: **מקידה.** כלי חרס: **לידע אם יש בגיגית פותח טפח.** בגמרא מפרש לה: **וקושרין.** קשר שאינו של קיימא אפילו לכתחילה: **ומודדין.** להתלמד על דבר הוראה: **גמ' איבעיא להו הפרה.** דמתניתין אין לצורך (ה) [אין שלא לצורך] השבת דגבי הפרה ביום שמעו כתיב (במדבר ג) ואם לא מיפר האישה שוב אינו מיפר: **ושאלה לצורך אין שלא לצורך לא.** דיכול לישאל למחר ומשום הכי מפליג להו מהדדי ולא קתני מפירין ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת דלא קאי לצורך אלא שאלה: **מה דין.** חכם: הכי גרסי' **ל"א איבעיא להו** (במסכת נדרים דף עז.) **לצורך אחרייהו קאי.** אהפרה ואשאלה אבל הפרה שלא לצורך לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת וזה ששמע בשבת יכול להפר משתחשך בתוך מעת לעת של שמיעה הלכך שלא לצורך לא שריין בשבת: **לל היום.** עד שתחשך ותו לא ואפילו שמע סמוך לחשיכה הלכך אפי' שלא לצורך (ו) שאם לא יפר עכשיו לא יפר עוד: **לצורך השבת.** אלמא הפרת נדרים מעת לעת של שמיעה הלכך שלא לצורך (ז) לא מדלא שרי אלא לצורך: **להקל ולהחמיר.** כלומר פעמים שיש שהות גדול ופעמים שאינו אלא מעט: **איבעיא להו.** הא דקתני נשאלין לנדרים שהן לצורך: **נשאלה היה לו פנאי.** לשאול מערב שבת קאמר או אפילו כשהיה לו פנאי: **היולקטי קטנה.** שביל קטן בין שני בתים:

(א) אין מבקעין עצים מן הקורות ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט רבי יוחנן ההוא כרבי יוסי בר יהודה מתני לה תא שמע (ב) מתחילין בערימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה התם (ג) בארזי ואשוחי דמוקצה מחמת חסרון כיס אפילו רבי שמעון מודה ת"ש (ד) אין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין את הבייתות ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח (ה) ב"ש אומרים מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין וב"ה אומרים מסלק את הטבלה כולה ומנערה וא"ר נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כרבי יהודה וב"ה כר"ש פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בכל השבת כולה הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת מיאום ומאי ניהו (ו) נר ישן וחד אמר במוקצה מחמת מיאום נמי הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו בה באותה שבת אבל (ז) מוקצה מחמת חסרון כים אפילו ר"ש מודה דתנן (ח) כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול ויתד של מחרישה: **מתני'** (ט) מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת ופוקקין את המאור ומודדין את המטלית ומודדין את המקוה ומעשה בימי אביו של רבי צדוק ובימי אבא שאול בן בטנית שפקקו את המאור בטפיח [ה] וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש בגיגית פותח טפח אם לאו (י) ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת: **גמ'** (כ) איבעיא להו (יא) הפרה בין לצורך ובין שלא לצורך (יב) ושאלה לצורך אין שלא לצורך לא ומשום הכי קפלגינהו מהדדי או דילמא הפרה נמי לצורך אין שלא לצורך לא והא דקא פליג להו מהדדי משום דהפרה אין צריך ב"ד ושאלה צריכה ב"ד ת"ש דתני זוטי דבי רב פפא מפירין נדרים בשבת לצורך השבת לצורך השבת אין שלא לצורך השבת לא לישנא אחרינא איבעיא להו לצורך אתרוייהו קתני ושלא לצורך לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת או דילמא כי קתני לצורך אשאלה הוא דקתני אבל הפרת נדרים אפילו שלא לצורך אלמא הפרת נדרים כל היום תא שמע דתני רב זוטי דבי רב פפי מפירין נדרים בשבת לצורך השבת לצורך השבת אין שלא לצורך השבת לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת א"ר אשי והאנן (ג) תנן (ד) הפרת נדרים כל היום ויש בדבר להקל ולהחמיר כיצד נדרה לילי שבת מיפר לילי שבת ויום השבת עד שתחשך נדרה עם חשכה מיפר עד שלא תחשך שאם לא הפר משחשכה אינו יכול להפר תנאי היא דתניא (ה) הפרת נדרים כל היום ר' יוסי בר יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון אמרו מעת לעת: ונשאלים לנדרים: (ו) איבעיא להו בשלא היה לו פנאי או דלמא אפילו היה לו פנאי תא שמע דאזדקיקו ליה רבנן לרב זוטרא בריה דרב זירא (ז) ושרו ליה נדריה ואף על גב דהוה ליה פנאי: שפקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי: אמר רב יהודה אמר רב הילקטי קטנה היתה בין שני בתים (ח) [וטומאה היתה שם] וגיגית

אין משקין ושוחטין את המדבריות. הוה מצי למימר דהני[א] כגרוגרות ומוקין דמיין[ב] כדאמר בפרק כירה (לעיל דף מה:): **לבר** ממוקצה מחמת איסור. וכגון איסור דדמייה בידים כגון גר שהדליקו באותו שבת כדפירשתי בפ"ק בסופו (ג): **והלכתא** מעת לעת. לא גרס בפירוש ר"ח דבנדרים משמע דלית הלכתא הכי דאמר בפרק נערה המאורסה (נדרים דף עז:) אין הלכה כאותו הזוג. מ"ר: **הלקטי** קטנה. מפרש בקונטרס שביל קטן היתה בין שני בתים והגיגית שהיא בתוך הבית אחד ואותה הגיגית היתה למעלה מן התל[ה] עד לתקרה ואותה הגיגית לא היתה טמאה שהרי בטלה שם[ו] ואם לא היתה סדוקה לא היה הבית אחר טמא אלא הגיגית היתה סדוקה מלדה והשתא אתי שפיר דקתני סדוקה לפי שהיא מלדה אבל לפירוש הקונטרס לא אתי שפיר דכיון דפירש שהסדק למעלה מן הגיגית היה לו לומר פתוחה ולא סדוקה אבל לפר"ח אתי שפיר שהסדק היה מן הלד[ז] וקשרו את המקידה[ח] לידע אם יש פותח טפח[ט] ויש לנו לומר שאותו חור היה עשוי לתשמיש דחור העשוי לתשמיש שיעורו בפותח טפח ואם היה פותח טפח הבית אחר טמא ואם לא טהור ומיהו קשה לר"י לפירוש ר"ח דלא הוה ליה למימר על גבן אלא על גבה. מ"ר:

בתוספא

שנשברה. ומפרקינן האי כר' יוסי בר' יהודה מתני לה רבי יוחנן ולית סתמא. **ואמרינן** תוב ת"ש מתחילין בערימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה. ומפרקינן התם בארזי ואשוחי דמוקצה מחמת חסרון כיס דאפילו ר' שמעון מודה. פי' ארזי ואשוחי, עצי ארזים וברושים העשויין לקורות שאין דעתו של אדם עליהן להסיקן תחת תבשילו וגמר והקצה אותן. ואמרינן תוב דאין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין הביתות, והנה סתמא כר' יהודה, ורבי יוחנן סבור ליה הילכתא כסתם משנה קשיא הלכתא אהלכתא. ומפרקינן ר' יהודה סתמא אחרינא אשכח, בה"א מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין בש"א מסלק את הטבלא כולה ומנערה, ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כר' יהודה וב"ה כר' שמעון. **והילכתא כר' שמעון וכדפסק** ר' יוחנן. פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר בכולה שבת הלכתא כר' שמעון בין במוקצה מחמת מיאוס, וחד אמר במוקצה [מחמת] מיאוס נמי הילכתא כוותיה לבר ממוקצה מחמת איסורו כגון הנר שהדליקו בה באותה שבת וכיוצא בו, אבל מוקצה [מחמת] חסרון כיס אפילו ר"ש מודה דתנן כל הכלים ניטלין בשבת חוץ ממסר הגדול

מלאכתה ומתכשיטין (נדרים עז.). **שפוקקין.** **את המאור** בדבר שאינו תולה, **ומודדין.** מקוה ומטלניות (לעיל קכב:). **בליל שבת.** יכול לספר לה כל אותו ליל שבת ויום שבת, והוא הדין נמי כי נדרה במוצאי שבת שיפר כל אותו היום כולו בשבת, אלא הא דנקיט ליל שבת משום דאשמעינן במה שאמרו הפרת נדרים כל היום כלילי שבת ויומו שהלילה הולך אחר היום, כדכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, אבל לא ליום ולילה, שאם נדרה ביום ולא הפר לה עוד אינו יכול להפר לה משתחשך, שאין הפרת נדרים אלא אותו יום שנדרה ומשתחשכה כבר נכנס יום אחר (נדרים עז:). **כשלא היה להם פנאי.** לישאל עליהן מערב שבת קאמר דנשאלין עליהן בשבת, **או דילמא אפילו היה לו פנאי.** נמי נשאלין עליהן בשבת (שם עז:). הדרן עלך מי שהחשיך **ופליקא** לה מסכת שבת

מסורת הש"ס

(א) ביצה ב: לא., (ב) [שם כט:], (ג) [פי' עפי' מרזים ומרוזים ערוך], (ד) [ביצה מ. לעיל מה:], (ה) [לעיל קמג. ביצה ב.], (ו) [לעיל מד.], (ז) [ביצה ל.], (ח) [לעיל קכג: עירובין לה.], (ט) לעיל מו: נדרים עז., (י) לעיל קכו:, (כ) [נדרים עז. ע"ש], (א) נדרים עז: (ב) [נדרים עז: עז.], (ג) שם עז., (ד) גי' רש"ל, (ה) [רש"ל], (ו) [רש"ל], (ז) [שבת זו נמי רש"ל], (ח) [ל"ל פרק כירה (מנ. ד"ה אין), מהרש"ל].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מדבריות וכו' תמיד הס"ד ותמ"ל מה"ד ביתות שרועות חוץ לתחום ובאות ולנות כתוך התחום: (ב) ד"ה ותמ המטלית לידע אם יש בה שלש על שלש: (ג) ד"ה בטפיח כך של חרס (וחביריו וכו' בשבת) תמ"מ וג"כ הג"ה הא: (ד) ד"ה לצורך השבת וכו' שלא לצורך הס"ד ותמ"ל מה"ד והאנן תנן במס' נדרים הס"ד: (ה) תוס' ד"ה הלקטי וכו' שאין דרך מאהיל בכך כדמוכח: סליק מסכת שבת בס"ד

לעזי רש"י

קולטר"א. קנקן של מחרשה (היתד הפולחת את הקרקע).

מוסף רש"י

אין מבקעין עצים. ביו"ט מן הקורות. הסדורות זו על גב זו בקרקע ועומדות לבנין (ביצה ב:). **ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט.** ולפי"ש שעומדת מעכשיו לחיפוק, דאוהל ובין הסמטות לא נהי דהכי קיימא כיון דאתקצאי לבני עומדת הסמטות אתקצאי לכולי עומדת (שם). מתחילין בערימת **התבן.** ולפי"ש שלא זמנה מבעוד יום ולא היה רגיל להסיק ממנה, והשתא משמע דלית ליה מוקצה (ביצה ל.). **אבל לא בעצים שבמוקצה.** דאתה שאחורי הבתים קרויה מוקצה, על שם שהוא מוקצה לאחור ואין מכנסים ויוצאים בה תדיר ושם נותנים עצים וכל דבר שאין דעתו ליטול עד זמן מרובה (שם). **אין משקין ושוחטין.** דרך להשקות בהמה לפני שחיטה שתהא נוחה לפשיטו (לעיל מה:). **המדבריות.** הבריות (שם) מגוש מוקלה (ביצה מ.). **מגביהין מעל השלחן.** בדיים (לעיל קמג.). **עצמות.** שאינן ראויין לאכילה (ביצה ב.) קשין שאינן ראויין לכלב (לעיל קמג.). **וקליפין.** של אגוזים (שם) ולא מייתינן למוקלה (ביצה שם) דלית ליה לר"ש מוקלה (לעיל שם). **ובה"א.** אין מטלטלין אותן בדיים שמוקלה הן (ביצה שם). **מסלק את הטבלא.** שם תורת כלי עליה אבל לא מטלטל הקליפין בדיים כר' יהודה (לעיל שם). **אנו אין לנו.** אין אנו מוחזקים על משנתינו כמות שהיא שנויה, אלא מוחלפת שיטתה וכ"ש כר' יהודה כו' (שם) כך שמעתי מרבותינו, דב"ש כר' יהודה וממתני' וכ"ה כר"ש (ביצה שם). **חוץ מן המסר הגדול.** מגירה גדולה שעשויה לקוץ קוציות, **ויתד של מחרישה.** הוא כלי גדול העשוי לסכין שבו עושין חריץ של תלם המעגה, קולטר"א בלע"ז, דהגך קפיד עלייהו ומייחד לסם מקום דלא חזו למלאכה אחרת (לעיל קכג.). **מפירין נדרים בשבת.** בעל לאשתו ואב לבתו, **לצורך השבת.** כגון שנדרה מלאכה ומתכשיטין (נדרים עז.). **שפוקקין.** **בליל שבת.** יכול לספר לה כל אותו ליל שבת ויום שבת, והוא הדין נמי כי נדרה במוצאי שבת שיפר כל אותו היום כולו בשבת, אלא הא דנקיט ליל שבת משום דאשמעינן במה שאמרו הפרת נדרים כל היום כלילי שבת ויומו שהלילה הולך אחר היום, כדכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד, אבל לא ליום ולילה, שאם נדרה ביום ולא הפר לה עוד אינו יכול להפר לה משתחשך, שאין הפרת נדרים אלא אותו יום שנדרה ומשתחשכה כבר נכנס יום אחר (נדרים עז:). **בשלא היה להם פנאי.** לישאל עליהן מערב שבת דנשאלין עליהן בשבת, **או דילמא אפילו היה לו פנאי.** נמי נשאלין עליהן בשבת (שם עז:). הדרן עלך מי שהחשיך **ופליקא** לה מסכת שבת

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה יב סמג לאוין עה טוש"ע ת"ח סימן תקפ"ז סעיף ג:

לז ב ג מיי' שם הלכה יא ומסג שם טוש"ע ת"ח סי' תקיז סעיף ז:

לח ד מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע ת"ח סימן תצ' סעיף ב:

לט ה מיי' שם הלכה ב ומסג שם טוש"ע ת"ח סי' תצא סעיף ג:

[לט] (ה) [נוש"ע ת"ח סימן שז סעיף ח]

מ ו מיי' פכ"ד מהלכות שבת הלכה ו ופי"ג מהלכות נדרים הלכה ח ומסג לאוין קה טוש"ע ת"ח סימן שמא סעיף ח ונוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כד:

מא ז מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ו ומסג שם ומיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה ו ומסג לאוין קה רמח טוש"ע שם ונוש"ע י"ד סי' רכח סעיף ג:

מב ח מיי' פי"ב מהל' נדרים הלכה טו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כח:

מג ט מיי' פכ"ד מהל' שבת הלכה ו ופ"ו מהלכות שבועות הלכה ו ומסג לאוין קה ולאוין רמב טוש"ע ת"ח סימן שמא סעיף ח ונוש"ע י"ד סימן רכח סעיף ג:

מוסף תוספות

א. (ד)מדבריות. רמב"ן. ב. דמודי בהו ר"ש. רמב"ן. ג. [ו]הבית טהור. תוס' הרא"ש. ד. לבדוק אם יש שם פותח טפח. תוס' הרא"ש. ה. ומגעת מהתל. תוס' הרא"ש (ועי' מהרש"א). ו. ונתבטלה מתורת כלי. תוס' הרא"ש. ז. והיה הסדק גבוה יותר מקומם אדם ופישוט זרועותיו, ועלו אל הגג. תוס' הרא"ש. ח. שרחבה טפח בגמי ושלשלוה והעמידוה כנגד סדק הגיגית. תוס' הרא"ש. ט. ומביאה הטומאה מבית לבית. א"נ קשרו המקידה בגמי בראש קנה לשער אם יש בו פותח טפח. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

מפירין נדרים בשבת. אמרו בתוספתא [פי"ח] מפני מה נדרי שבת מפירין אותן בשבת, שאם תשיכה ולא הפר אינו יכול להפר. ורבי יוסי בר' יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון שאמרו הפרת נדרים מעת לעת אין הלכה כמותם כדגרסינן בנדרים בפרק נערה המאורסה (דף עז) אלא אמר רבי שמעון בן פזי אין הלכה כאותו הזוג. לוי סבר למיעבד עובדא כי האי זוגא, אמר ליה רב הכי אמר רב ביבי אין הלכה כאותו הזוג. ואע"פ שהתירו הפרת נדרים בשבת ביאורו בדבר זה תנאי, והוא שאמרו לא יאמר אדם לאשתו מופר ליכי כדרך שאומר בחול אלא [אומר] לה [שלי ואכלין] טלי ושתי והבדר בטל מאליו. א"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו. תניא בית שמאי אומרים מבטל בלבו ובערב בחול מוציא בשפתיו, וב"ה אומרים אחד זה ואחד זה מבטל בלבו ואינו צריך להוציא בשפתיו. תמצאנו עוד בפרק נערה המאורסה [דף עז].

רבינו חננאל

אין מבקעים עצים מן הקורה הקורות ולא מן הקורה מתחילין בערימת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה. ומפרקינן התם בארזי ואשוחי דמוקצה מחמת חסרון כיס דאפילו ר' שמעון מודה. פי' ארזי ואשוחי, עצי ארזים וברושים העשויין לקורות שאין דעתו של אדם עליהן להסיקן תחת תבשילו וגמר והקצה אותן. ואמרינן תוב דאין משקין ושוחטין את המדבריות אבל משקין ושוחטין הביתות, והנה סתמא כר' יהודה, ורבי יוחנן סבור ליה הילכתא כסתם משנה קשיא הלכתא אהלכתא. ומפרקינן ר' יהודה סתמא אחרינא אשכח, בה"א מגביהין מעל השלחן עצמות וקליפין בש"א מסלק את הטבלא כולה ומנערה, ואמר רב נחמן אנו אין לנו אלא ב"ש כר' יהודה וב"ה כר' שמעון. **והילכתא כר' שמעון וכדפסק** ר' יוחנן. פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר בכולה שבת הלכתא כר' שמעון בין במוקצה מחמת

קנז: מי שהחשיך פרק עשרים וארבע שבת

וגיגית סדוקה מונחת על גביו. והמת מוטל בהילקטי תחת הגיגית ג) [כנגד] הסדק ולפני מות המת פקקו בשבת המאור בטפיח שמא אין בסדק הגיגית פותח טפח ונמצא המת מוטל באהל שאין לו מקוס לצאת דרך מעלה וחור שבין שני בתים מכניס את הטומאה לצד שני במצא אגרוף לפיכך סתמוהו בכלי חרס וגבו כנגד ההילקט וכלי חרס אינו מטמא מגבו וחוצן: **וקשרו מקידה.** שהיא רחבה טפח: **בגמי לידע.** אם תכנס בסדק הגיגית ובמסכת אהלות (פ״י) שנינו ג) (לאין) חילוק באהלה שבתוך הבית וטומאה מקצתה כנגד אהלה ומקצתה בתוך הבית בין יש באהלה פותח טפח לאין באהלה פותח טפח ואני לא יכולתי להבין בו. ולהכי נקט גמי שלאוי למאכל בהמה ולא מיבטל ליה להיות קשר של קיימא דמנתק כשיבש: **באוונא.** גגיגית מלאה מים: **מתעסק.** שלא לצורך אלא לאיעסוקי בעלמא:

באוונא דמיא. אמבטי של מים וכך פירש בערוך: **מדידה** דמצוה דלאו דמצוה מי **אמור בו׳.** בפקיקה לא בעינן של מצוה כדפירש״ לעיל בשילהי כל הכלים (דף קכו:) אלא דווקא במדידה בעינן של מצוה:

הדרן עלך מי שהחשיך
וסליקא לה מסכת שבת

וגיגית סדוקה מונחת על גבן ופקקו את המאור בטפיח א) וקשרו את המקידה בגמי לידע אם יש שם בגיגית פותח טפח אם לאו: ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת: עולא איקלע לבי ריש גלותא חזייה לרבה בר רב הונא דיתיב ב) באוונא דמיא וקא משח ליה אמר ליה ג) אימר דאמרי רבנן מדידה דמצוה דלאו מצוה מי אמור אמר ליה מתעסק בעלמא אנא:

הדרן עלך מי שהחשיך
וסליקא לה מסכת שבת

מסורת הש״ס

מד א מיי׳ פ״י מהל׳ שבת הלכה ו סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סימן שח סעיף ח:

מה ב מיי׳ פכ״ד מהל׳ שבת הלכה ה סמג שם טוש״ע א״ח סימן שו סעיף ו:

רב נסים גאון

אם יש בגיגית. עיקר דיליה במסכת אהלות [פ״ג משנה ז] כזית מן המת פיתחו בטפח, והמת פיתחו בד׳ טפחים להציל את הטומאה על הפתחים, אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח. **אמר ליה אנא מתעסק בעלמא אנא.** עיקר שלו כבר פירשנו בפרק כלל גדול שהמתעסק פטור לענין שבת כמו שאמרו בכריתות בפרק אכל חלב [דף יט] אמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבים ובעריות חייב שכבר נהנה, מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה. ובגמרא דהזורק דבני מערבא [סוף פרקא] גרסי המתעסק בשבת פטור היך עבידה אמר הריני קוצר חצי גרוגרת וקצר כגרוגרת פטור.

סליק מי שהחשיך וסליקא לה מסכתא דשבת בסייעתא דשמיא

רבינו חננאל

ויתר של מחרישה. וקיי״ל דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא הלכתא כדברי המיקל, ואסקינן בה הלכה למעשה שהלכה כרבי שמעון בהלכות שבת כולן ואין הלכה כרבי יהודה אלא במוקצה מחמת איסורו. ואשכחנן ר׳ יוחנן דאמר מודה ר׳ שמעון בזה, דגרסינן בפרק כירה א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן אין מוקצה לר׳ שמעון אלא כעין שמן שבנר בשעה שדולק הואיל והוקצה לאיסורו והוקצה למצוותו.

ומוקצה מחמת חסרון כיס דברי הכל מוקצה הוא ואסור. וקשיא לן הדא הילכתא דאמרינן בפרק כירה [דף מה] כי אתא ר׳ יצחק בר יוסף אמר [רבי יוחנן] הלכה כר׳ יהודה, וריב״ל אמר הילכתא כר״ש וכו׳ וצריכא עיונא. ואם יש לומר הא ר׳ יצחק בר יוסף א״ר יוחנן הלכה כר׳ יהודה, הא ריב״ל פליג עליה ואמר הילכתא כר״ש. ואע״ג דאמר רב יוסף היינו דאמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן אמרו הלכה כר׳ שמעון וליה לא ס״ל, וא״ל אביי לרב יוסף ואת לא תסברא דר׳ יוחנן כר׳ יהודה סבירא ליה, הני כולהו שמעתתא לא דייקינן [והא במסקאנא דיקא וכואתה עבדינן עובאדא]. **מתני׳ מפיירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת.** ומבעיא לן האי דקתני מפיירין נדרים בשבת לצורך הוא אבל שלא לצורך השבת לא אלמא הפרת נדרים מעת לעת, או דילמא כי קתני לצורך אשאלה בלבד אבל הפרת נדרים אפילו שלא לצורך השבת מפיירין, אלמא הפרת נדרים כל אותו היום בלבד. וסלקא כתנאי דתניא הפרת נדרים כל היום, ר׳ יוסי בר׳ יהודה ורבי אליעזר בר׳ שמעון אומרים מעת לעת. והילכתא הפרת נדרים כל היום בלבד דגרסינן בפרק נערה המאורסה אביה ובעלה מפיירין נדריה פי׳ שמועה זו, והכי פסקה לה [התם] ר״ש בן פזי ארב״ל אין הלכה כאותו הזוג. **ונשאלין לנדרים לצורך השבת.** ומיבעיא לן בשלא היה לו פנאי מערב שבת, או דילמא אפילו היה לו פנאי. ופשטנא אפילו היה לו פנאי (מערב) [מבעוד] יום והוה אפשר להו לישאל, נשאלין בשבת ושפיר דמי. [פי׳] מפיירין נדרים, שמפר הבעל לאשתו ונשאלין לנדרים, שאילה לחכמים. ומפרשינן בפרק נערה המאורסה סבר רב יוסף למימר נשאלין נדרים ביחיד מומחה בשבת ביחיד מומחה אין בשלשה [הדיוטות] לא דמחזי כי דינא. א״ל אביי כיון דסבירא לן אפילו מעומד ואפילו בקרובין ואפילו בלילה לא מחזי כי דינא. אמר רבא אמר רב נחמן הילכתא נשאלין נדרים מעומד יחידי ובלילה ובשבת ובקרובין ואפילו אפשר להן מבעוד יום. **פוקקין את המאור.** פירוש מניחין בגג מקום פתוח כגון זרת הן חסר הן יתיר ליכנס ממנו אור ונקרא מאור, ותנן [פי״ג] הנושה לו מאור בתחילה שיעורו מלא מקדח גדול של לשכה שירי המאור רום אצבעיים על רוחב גודל. **ואם** רוצה בשבת לסותמו מותר, ועל זה שנינו פוקקין את המאור, ופירושו סותמין את המאור כאשר פירשנו. **ומודדין** את המטלית ואת המקוה אם היא אמה על אמה ברום שלש, ראוי לטבול בו. **פקקו את המאור בטפיח.** פירוש טפיח, כלי חרס קטן והוא כגון פתיא. והרבים נקראין פתוותא כדגרסינן בע״ז בגמרא אילו דברים של נכרים אוסרין ואיסורן איסור הנאה [דף לג], וכדתנן זמורה שהיא קשורה בטפיח ממלאין בה בשבת. **וקושרין את המקידה בגמי.** פירוש מקידה, כלי חרס כגון זה ששנינו בפרק היה מביא את מנחתה, היה מביא (את) פיילי של [חרס] חדשה ונותן בתוכה חצי לוג מים מן הכיור). וזו שאמר רב יהודה אמר רב הילקטי קטנה היתה בין ב׳ בתים וגיגית סדוקה מונחת על גבן, ופקקו את המאור בטפיח וקשרו את המקידה בגמי לידע את יש בגיגית פותח טפח אם לאו, מדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת. **וכך** פירושו, היה שם ב׳ בתים, והילקטי מלשון תל המתלקט והוא כמין קיר חוצץ ביניהן. וגיגית כלי כמין פתיא סדוק או כמין כפישא מפולשת, והיה קבוע בכותל חלול פתוח. ובאותה שבת היה המת מוטל בבית אחד, ובבית האחר היו רוצים להכנס בו כהנים, ולא היו יודעים בבירור אם יש בגיגית פותח טפח ומביא את הטומאה אם לאו, שכך שנו במשנתנו טפח על טפח על רום טפח מביא את הטומאה. ועוד שנינו פרק הנושה מאור [פי״ג משנה ד] לזון את עיניו ולדבר עם חבירו ולתשמיש בפותח טפח. **וסתמו את המאור בטפיח.** הוא כמין כלי לכסות את המאור הפתוח שלא יאהילו העומדים על הגג באותו המאור וימאו מן הטומאה המוטלת בתוך הבית כנגד המאור, שהיה נפתח המאור [נ״א: בפתחו של מאור] יתר ממלא מקדח גדול של לשכה שזה שיעורו ומפורש במשנתנו פרק [הנזכר], לפיכך הוצרכו לסותמו. **ואותה** הגיגית היתה בכותל גבוהה מקומת אדם ופישוט זרועותיו ולמטה מן הגג מכדי תליית אדם ופישוט זרועותיו, ולקחו מקידה שהיא כלי חרס ויש בה בכולה טפח וקשרוה בגמי ושלשלוה והעמידה כנגד פי הגיגית לראות אם פי הגיגית נתמלאה, הנה יש בה טפח ומביאה הטומאה מבית לבית. ואם היא פחותה ממלא הגיגית, נתברר שאין בגיגית פותח טפח ואינה מביאה הטומאה. **ויש אומרים** קשרו המקידה בגמי בראש הקנה ושיערו פתחה של גיגית אם יש בה פותח טפח ואם לאו. **עולא איקלע לבי ריש גלותא חזייה לרבה בר רב הונא דיתיב באדנא דמיאת** והיה מודד המים גובה המים ורוחבו. אמר לו אימר דאמרינן שהתירו חכמים מדידה דמצוה, כגון מדידה של מקוה שצריך לטבילת מקוה, מדידה דלאו מצוה מי אמור. א״ל מתעסק בעלמא אנא, כלומר אני מודד ולא מתכוון למדידה אני. **קונטרס אחרון גירסא** ירושלמי בראש השנה פרק אם אין מזכירין בתחילתו אמר עד אחד נולד לאיש פלוני בשבת מלין אותו על פיו, חשכה מוצאי שבת מטלטלין אותו על פיו. ר׳ חייא אמר מטלטלין אפומא (דימלותא) [דמלייתא]. רבי מתניאה מטלטל על אברתיה דזיהרא. ר׳ (ממל) [אמי מל] על פי נשים דאמרי שמשא הות בסוסיתא.

הדרן עלך מי שהחשיך בדרך. תחלה לעל במתי עב דורך סליקא לה מסכת שבת. משירי אהודנו צח דודי. כי כביר מצאה ידי. מי שזיכני להתחיל והוא יזכני לסיים. חזק ונתחזק הכותב לעד לא יוזק.

ג) נכרי״ף וכר״ן פיתח בגגגא וכן הוא בכש״י שם וע׳ בענין ערך אוהלא וכן בנכרכות כב. ל׳ זירלא הוה יתיב בגגגא דמיא פרש״י בגגגא גיגית), ד) [רש״ל], ה) [רש״ל מה״ז],

ו) נכרי״ף וכר״ן פיתח בגגגא וכן הוא בכש״י שם ע׳ בענין ערך אוהלא וכן בנכרכות כב. ל׳ זירלא הוה יתיב בגגגא דמיא פרש״י בגגגא גיגית), ד) [רש״ל], ה) [רש״ל מה״ז],

ז) כמדומה שהסר כאן לגיגין כסוטה דף ט׳ דאיתא שם לפיכך הכהן משקה אותה במקדה של חרס וכ״ה ג״כ שם דף ל״ב וכן מלינו הערוך ערך קד.

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

*) הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת שַׁבָּת וְהַדְרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת שַׁבָּת וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לֹא נִתְנַשֵּׁי מִינָּךְ מַסֶּכֶת שַׁבָּת וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִינָּן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. **) חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רְמִי בַּר פָּפָּא נַחְמָן בַּר פָּפָּא אַחְאִי בַּר פָּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא רַפְרָם בַּר פָּפָּא רַכִּישׁ בַּר פָּפָּא סוּרְחָב בַּר פָּפָּא אַדָּא בַּר פָּפָּא דְּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תּוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפְיוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תּוֹרָתֶךָ: מֵאוֹיְבֵי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדִבְרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת שַׁבָּת כֵּן תַּעֲזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וְהָקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ. כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דְּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחֲיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִירוּשְׁלֵם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכָלֵיהּ בְּגַוֵּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאָתָבָא פּוּלְחָנָא דִּשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיַמְלִיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וְיַקְרֵיהּ, [וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ]. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחָמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

*) פי׳ הגון על זה תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר״ל מפראג בספר זכיות ח״א פ״ג, **) בסיומא וסוף תשובת הרמ״א ז״ל וכן בסוף יש״ש בב״ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו.